

C. IX. Cum usu pallii aliqua privilegia debent concedi.

Unde idem Gregorius Syagrio Episcopo Augustodunensi, lib. 7. epist. 112.

Rationis a ordo omnino nos admonet, ut cum usu pallii aliqua simul, sicut diximus, largiri privilegia debeamus. Sed quoniam cum honoris augmento, cura quoque sollicitudinis debet accrescere, ut cultui vestium, actionis quoque ornamenta convenient, oportet, ut enixius in cunctis se studiis vestra fraternitas exerceat, & circa & subditorum actus sit cura vigilans, ut vestrum illis exemplum instructio, & vita magistra sit.

Corr. Rom. § & Et circa] Locupletatus est hic locus ex originali.

C. X. Usus pallii conceditur, & antiqua privilegia innovantur.

Idem Joanni Episcopo primae Justinianae Ilyricae, lib. 4. epist. 15. seu c. 59.

Pallium b vobis ex more transmisiimus, & vices vos Apostolicae sedis agere iterata innovatione decernimus.

C. XI. De eodem.

Idem Episcopo Epiri, lib. 5. epist. 7. seu cap. 107. indic. 14.

Scriptorum e vestrorum insinuatio, fratres charissimi, patefecit, Andream fratrem nostrum Nicomediana civitatis Episcopum, Deo propitio, solenniter ordinatum: & infra. Suprascripto igitur Andreae fratri, & Coepiscopo nostro pallium nos direxisse agnoscite, atque

a Polyc. l. 2. tit. 21. Ansel. lib. 6. c. 86. b Ansel. lib. 6. cap. 99. c Ansel. l. 6. c. 100.

privilegia, atque cuncta concessisse, quae praedecessores nostri ejus praedecessoribus contulere.

DISTINCTIO CI.

IN una autem provincia duo Metropolitanis esse non debent: sicut in Chalcedonenfi Concilio, cap. 12. statutum est.

C. I. Duo Metropolitanis in una & eadem Provincia esse non debent.

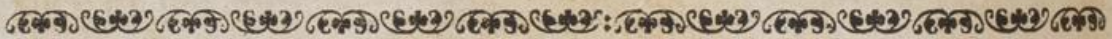
Pervenit a ad nos, quod quidam praeter Ecclesiasticas ordinationes affectantes potentiam, per Pragmaticum sacrum & unam provinciam in duas dividant, ita ut ex hoc inveniantur duo Metropolitanis Episcopi in una eademque provincia esse. Statuit ergo sancta Synodus deinceps nihil tale attentari a quolibet Episcopo: eos vero, qui aliquid tale attentaverint, cadere de proprio gradu.

Corr. Rom. § & Pragmaticum sacrum] Versiones priscae, & Dionysiana habent, per pragmaticam formam: Graeci autem est, δια γραμματικῶν, quod in eodem capite paulo post dicitur, δια γραμματικῶν βασιλικῶν, id est, per litteras Imperiales.

Gratian. Haecenus de Electione, & Ordinatione Clericorum tractavimus. Nunc ad Simoniacorum ordinationes transeamus. Et ut facile liqueat, quid super hac haeresi sanctorum Patrum decrevit auctoritas, causa deducatur in medium: cujus negotium, & de scienter a Simoniacis ordinatis, & de ignoranter a Simoniacis consecratis, & de ordinationibus, quae per pecunias fiunt, contineat.

a Polyc. lib. 2. tit. 24. Ivo part. 5. cap. 146. Barcbard. lib. 1. cap. 35.

DECRETI PRIMAE PARTIS FINIS.

DECRETI PARS SECUNDA.

CAUSA I.

Quidam habens filium, obtulit eum ditissimo Canobio: exactus ab Abbate & a fratribus decem libras solvit, ut filius susciperetur, ipso tamen (beneficio utatis) hoc ignorante. Crevit puer, & per incrementa temporum & officiorum ad virilem aetatem, & Sacerdotii gradum pervenit. Exinde suffragantibus meritis in Episcopum eligitur, interveniente obsequio, & paternis preibus, data quoque pecunia cuidam ex Consiliariis Archiepiscopi, consecratur iste in Antistitem, nescius paterni obsequii & oblata pecunie. Procedente vero tempore nonnullos per pecuniam ordinavit, quibusdam vero gratis benedictionem Sacerdotalem dedit: tandem apud Metropolitanum suum accusatus & convictus, sententiam in se damnationis accepit.

- 1. q. Hi primò queritur, an sit peccatum emere spiritualia?
2. q. Secundò, an pro ingressu Ecclesiae sit exigenda pecunia, vel si exactus fuerit, an sit persolvenda.
3. q. Tertio, an ingressum, vel praebendas Ecclesiae emere, sit Simoniacum?
4. q. Quarto, an iste sit reus criminis, quod eo ignorante pater admisit?
5. q. Quintò, an liceat ei esse in Ecclesia, vel fungi ea ordinatione, quam paternà pecunià est affectus?
6. q. Sextò, an illi, qui ab eo jam Simoniacò ignorantè ordinati sunt, abiciendi sunt, an non?

7. q. Septimò, si renuncians suae haeresi sit recipiendus in Episcopali dignitate, vel non?

QUESTIO I.

I Quid autem spiritualia emere peccatum sit, probatur multorum auctoritate.

C. I. Simoniaci gratiam non praestant, quam vendere querunt. Ait enim Leo Papa.

Gratia & si a non gratis datur, vel accipitur, gratia non est. Simoniaci autem non gratis accipiunt: igitur gratiam, quae maximè in Ecclesiasticis ordinibus operatur, non accipiunt. Si autem non accipiunt, non habent; si autem non habent, nec gratis, nec non gratis cuiquam dare possunt. Quid ergo dant? profectò, quod habent: quid autem habent? Spiritum utique mendacii. Quomodo hoc probamus? quia si Spiritus veritatis (testante b ipè Veritate, de qua procedit) gratis accipitur, proculdubio spiritus mendacii esse convincitur, qui non gratis accipitur.

Corr. Rom. § & Gratia] Simillima primis verbis hujus capituli habentur in epistola Leonis primi Nicet. & Aquilegensis Episcopo.

a Deusdedit in tract. de Simonia. b Matth. 10.

scopo

scopo scripta, quæ est 84. Loquens enim de gratia ait: que nisi gratis detur, non est gratia, sed merces. Reliqua apud ipsam non sunt inventa.

C. II. Inaniter Sacerdos dicitur, quicumque Simoniacè ordinatur.

Item Gregorius Syagrio Episcopo Augustodunensi, lib. 7. epist. 110.

Quicumque a studeat pretii datione sacrum ordinem mercari, dum non officium, sed nomen attendit, Sacerdos non esse, sed dici tantummodo inaniter concupiscit.

Corr. Rom. ¶ Caput hoc ex originali est emendatum, & locupletatum.

C. III. Spolietur honore, qui Ecclesiam per pecuniam obtinet.

Item ex registro.

Presbyter si per pecuniam Ecclesiam obtinuerit, non solum Ecclesiam privetur, sed etiam Sacerdotii honore spolietur: quia altare, & decimas, & Spiritum Sanctum emere, vel vendere, Simoniacam hæresim esse, nullus fidelium ignorat.

Corr. Rom. ¶ Non est inventum in registro B. Gregorii, unde videtur citari. Similia habentur apud Gregorium VII. lib. 6. reg. in indice Concilii eo anno habiti, & in Concilio Turonensi sub Cuvolo Magno, c. 15. in Remensi, c. 21. Moguntino sub Rabano, c. 12. & altero Moguntino sub Arnulpho, cap. 5. & infra eadem quæst. 3. cap. altare, quod ibi citatur ex Paschali.

C. IV. De eodem.

Item Gregorius I. dicta epist. 110. lib. 7.

Benedictio ei illi in maledictionem convertitur, qui ad hoc, ut fiat hæreticus, promovetur.

Corr. Rom. ¶ In aliquot vetustis exemplaribus caput hoc conjunctum est superiori, & præter epistolam 110. indicatam, eadem sententia habetur l. 4. epist. 55. & lib. 5. epist. 107. Episcopi Epiri.

C. V. Partem habebit cum Simone, qui contra Simoniacos vehementer non exarsit.

Idem in eodem.

Quisquis d per pecuniam ordinatur, ad hoc, ut fiat hæreticus, promovetur. Quisquis ergo contra Simoniacam, & Neophytorum hæresim, pro officii sui loco vehementer non exarsit, cum eo se non dubitet habiturum portionem, qui prius commisit hoc piaculare flagitium.

Corr. Rom. ¶ Verba proferus ipsa hujus capituli non sunt inventa in epistolis B. Gregorii. Verum Paschalis Papa II. (ut est apud Ivo nempe ad Polycarpum) citat hæc ex ipso beato Gregorio: ac simillima prioris partis hujus capituli sunt lib. 4. epist. 55. & 56. posterioris vero partis lib. 10. epist. 33. Victori Episcopo. Et Joannes Diaconus lib. 3. cap. 4. scribit, generalem sententiam à B. Gregorio contra Simoniam & Neophytorum hæresim prolutam, in epistola Victori scripta contineri. Copiatulam 42. Concilii Meldensis ab Ivo ne p. 5. c. 75. citatam, partim convenit cum ipsa epistola Victori scripta, & partim cum iis, quæ Ivo & Polycarpus citant ex Paschali, & cum his, quæ hoc loco refert Gratianus. De qua hæresi è Gallia ejicienda Gregorius lib. 4. epist. 51. scribit Virgilio Arelatensi, & lib. 7. epist. 110. Syagrio, & aliis Episcopis Gallie.

C. VI. Simonis damnatio dantem & accipientem pariter involvit.

a Polycarp. lib. 2. tit. 1. Anselmus libro 6. c. 79. b Infra ead. quæst. 3. cap. altare. c Infra cap. cum liqueat. in fine. Polyc. ibid. Anselmus lib. 6. cap. 80. Burchardus lib. 1. c. 21. Ivo part. 5. c. 75. & 112. d Concil. Mel. c. 42. Deusdedit part. 2. Polyc. lib. 2. tit. 1. Ivo part. 2. cap. 84. & part. 5. c. 75. Ansel. l. 6. cap. 77.

Item Gelasius Papa ad Episcopos per Lucaniam constitutos, epist. 1. cap. 26.

Quos a confiteri indignos meritis, sacram mercatos esse pretio dignitatem, convictos oportet arceri, non sine periculo facinus tale perpetrantes: quia dantem pariter & accipientem damnatio Simonis, quam sacra lectio b testatur, involvit.

C. VII. Anathematis sententiâ damnatur, qui Simoniacè ordinatur.

Item Ambrosius & in libro pastoralis.

Reperiuntur e quamplurimi negotio d muneris perituri, mercari velle gratiam Spiritus Sancti: dum vile pretium donant, ut Pontificalis ordinis sublime culmen accipiant, obliti verborum Petri, qui dixit ad Simonem: Pecunia e tua tecum sit in perditionem, quoniam donum Dei existimasti per pecuniam possideri. Proinde, quia & nstitutum est tantum malum, & majorum frequenter constat munerone succisum, nos quoque huic vulneri caneroso ignitum (quod superest adhuc) injicimus ferrum: decernentes omnino, ut quicumque deinceps propter accipiendam Sacerdotii f dignitatem quodlibet præmium fuerit detectus obtulisse, ex eodem tempore se noverit anathematis opprobrio condemnatum, atque à participatione Christi corporis & sanguinis alienum: ex quo illum constat execrabile Christo perpetrâsse flagitium. Quod si aliquis extiterit, qui accusat, ille, qui hunc ordinem munerum fuerat datione lucratus, & suscepto honoris gradu privetur, & in monasterio sub perenni penitentia retrudatur g. Illi verò, qui hæc causâ munerum acceptores extiterint, si Clerici fuerint, honoris amissione mulcentur: si verò Laici, anathemate perpetuo condemnentur.

Corr. Rom. ¶ & Ambrosius] Caput hoc in libro pastoralis B. Ambrosii, unde citatur, non est inventum. Habetur tamen in Concilio Toletano VIII. cap. 3. quem canonem integrum Anselmus lib. 6. cap. 85. partem verò ipsius Ivo p. 5. c. 83. ex dicto Concilio citant.

C. VIII. Damnatur Episcopus, qui per pecuniam ordinationem facit.

Item ex Concilio Chalcedonensi, b cap. 2.

Si quis Episcopus per pecuniam ordinationem fecerit, & sub pretio redegerit gratiam, que vendi non potest, ordinaveritque per pecuniam Episcopum, Chorepiscopum, Presbyterum, aut Diaconum, vel quemlibet de his, qui connumerentur in Clero, aut promoverit per pecunias dispensatorem, aut defensorem, vel mansionarium, vel quenquam omnino, qui subjectus est regulæ, pro suo turpissimi k lucri commodo, is, qui hoc attentâsse probatus fuerit, proprii gradus periculo subiacebit, & qui ordinatus est, nihil ex hac ordinatione, vel promotione, quæ est per negotiationem facta, proficiat, sed sit alienus à dignitate, vel sollicitudine, quam pecuniis acquisivit. Si quis verò mediator tam turpibus & nefandis datus, vel acceptis extiterit, & ipse, siquidem Clericus fuerit, proprio gradu decidat: si verò Laicus, aut Monachus, anathematizetur.

C. IX. A Sacerdotio est alienus, qui per pecunias ordinat, vel ordinatur.

Item ex octava & Synodo.

Qui l per pecunias quenquam consecraverit, vel ab alio consecratus est, alienus à Sacerdotio fiat.

a Polyc. l. 7. tit. 6. Deusdedit part. 2. Burch. l. 1. cap. 22. Ivo part. 5. c. 76. b Actor. 8. c Anselm. l. 6. c. 85. Ivo p. 5. c. 83. d al. negotiatione. e Act. 8. f al. divini doni. g al. religetur. h c. 97. circa medium infra eadem. i Polyc. l. 2. tit. 37. Anselm. lib. 6. c. 88. Burch. l. 1. c. 112. Ivo p. 5. c. 118. Pannorm. lib. 3. cap. 118. k al. turpissimè. l Novell. 6. c. 1. & nov. 123. c. 3. apud Julianam antecessorem. Ansel. l. 6. c. 7. Ivo p. 5. c. 121.

Corr. Rom. § α Octava] In aliquot vetustis exemplari-
bus caput hoc citatur ex septima Synodo, in qua capitulo
quinto refertur canon trigessimus Apostolorum ad hanc rem
faciens. In epistola Tarasii ad Hadrianum Papam
(quæ in exemplaribus Bibliothecæ Vaticanæ, & aliis, est
in fine ipsius septimæ Synodi) refertur canon vigesimus se-
cundus Synodi, quæ in Trullo, his verbis: Eos, qui per
pecunias ordinati sunt, sive Episcopi, sive quicumque
Clerici, & non secundum probationem, & vite optio-
neia, deponi præcipimus; sed & illos, qui hos ordi-
nasse noscuntur. Extat etiam hac de re epistola Basilii ad
Episcopos sibi subiectos.

C. X. Nec ordinari, nec promoveri in Ec-
clesia Dei per pecuniam aliquis
valet.

Item Calixtus Papa II.

SANCTORUM Patrum exempla sequentes & officii nostri
debito innovantes, ordinari quenquam per pecuniam
in Ecclesia Dei, vel promoveri, auctoritate sedis Apo-
stolica modis omnibus prohibemus. Si quis verò in Ec-
clesia ordinationem, vel promotionem taliter adquisierit,
acquisita profusa careat dignitate.

Corr. Rom. § Est Calixti secundi, qui paulò ante Gra-
tiani vixit, & aliquot Conciliis à se habitis contra Si-
moniam, & investituræ Ecclesiarum, quas Germanici
Imperatores usurpaverant, multa decrevit: de quibus
Abbas Urspergensis ab anno Domini M. C. XVIII. in quo
electus est Pontifex, usque ad annum M. C. XXIV. ac-
curatè scribit.

C. XI. De eodem.

Item Gregorius Nazianzenus.

QUI studet donum Dei pretio mercari, in sacro ordine
nullà ratione de cætero permanere, aut revocari posse
dubium non est. Talis à communione omnibus modis
abscindatur. Nam Spiritus Sancti donum pretio comparari,
quid aliud est, quàm capitale crimen, & Simoniaca
hæresis? quod quàm detestabiliter in utroque Testamento
vindicatum sit, multorum exemplis facile apparet. Giezi
gratiam sanitatis Naaman a Syro vendidit: eandem gra-
tiam sanitatis, Heliseo vindicante, leprosus factus ami-
sit. Judas b omnium Redemptorem vendidit, mox la-
queo suspensus eandem Redemptoris e gratiam non ob-
tinuit: & meritò; quia nemo potest retinere, quod ven-
didit. Simon d etiam Magus cum eandem Spiritus Sancti
gratiam emere vellet, damnationis sententiam à Petro au-
divit: Pecunia tua tecum sit in perditionem, quia donum
Dei existimasti pecuniâ possideri. Dominus etiam, ut ven-
dentes & ementes hujus gratiæ expertes ostenderet, ven-
dentes peccatores per gratiam in templo dimisit, singulari-
ter vendentes & ementes increpans & flagellans de tem-
plo ejecit, in quo venditores & emptores suos gratiâ
Spiritus Sancti constat destitutos esse, & vacuos. Quos
enim Christus e ejecit de templo, nunquid Spiritus Christi
faciet sibi templum?

Corr. Rom. § In operibus B. Gregorii Nazianzeni, quæ
multa Græcè & Latine extant, nihil tale repertum est.
Habentur autem similia in epistola Tarasii ad Hadrianum.

C. XII. Simoniaci Sacerdotes esse non possunt.

Item Gregorius.

Quicumque f sacros ordines vendunt, aut emunt, Sa-
cerdotes esse non possunt. Unde scriptum est: (Ana-
thema danti, anathema accipienti, hoc est, Simoniaca
hæresis.) Quomodo ergò, si anathema sunt, & sancti
non sunt, sanctificare alios possunt? Et cum in Christi
corpore non sint, quomodo Christi corpus tradere, vel
accipere possunt? Qui maledictus est, benedicere quo-
modo potest?

a 4. Reg. 5. b Matth. 27. c al. redemptionis. d Act. 8.
e Joan. 2. f Deusedit part. 4. ex Paschali, infra cap.
Placuit.

Corr. Rom. § Deusedit in tractatu contra Simoniacos, re-
fert hoc ex epistola Paschalis Papæ secundi ad Mediolanenses.
C. XIII. De eodem.

Item Gregorius Syagrio, & aliis Episcopis,
lib. 7. epist. 110.

CUM a liqueat hanc hæresim ante omnes & radice pesti-
ferâ surrexisse, atque in ipsa origine sua, Apo-
stolica esse detestatione damnatam, cur non cavetur? cur
non perpenditur, quia benedictio b illi in maledictionem
convertitur, qui ad hoc, ut fiat hæreticus, promove-
tur?

Corr. Rom. § α Omnes] Antea legebatur, omnia: sed
glossa videtur magis convenire lectioni restituta: quæ est in
aliquot manuscriptis, & ipso originali.

C. XIV. Qui pretio ordinat, lepram non officium
confert.

Item Ambrosius de ministeriis c, seu de di-
gnitate Sacerdotali, cap. 5.

CUM d ordinaretur Episcopus, quod dedit, aurum fuit,
quod perdidit, anima fuit: cum alium ordinaret,
quod accepit, pecunia fuit, quod dedit, lepra fuit.

C. XV. De eodem.

Idem ibidem.

GRATIAM e, cum ordinareris, non suscepisti, quia gra-
tuitò eam non meruisti.

C. XVI. De eodem.

Idem lib. 4. ad cap. 4. Luca.

CITÒ f turpem sequitur lepra mercedem, & pecunia
corpus animumque malè quæsitâ commaculat. &
paulò post. §. 1. Vides, quia factò auctoris, successio
damnatur hæresis. Inexpiable est enim venditi culpa
mysterii g, & gratiæ vindicta cœlestis transit ad posse-
ros. Denique h Moabitæ, & ceteri non intrabant Ec-
clesiam usque ad tertiam & quartam generationem: tam-
diu videlicet (ut simpliciter interpretetur) donec cul-
pam auctorum multiplicis successio generationis aboleret.
Sed cum illi, qui in Deum idololatriæ errore deliquerunt,
in quartam a generationem videantur esse multati, profes-
sio durior videtur esse sententia, quâ Giezi semen, usque
in æternum pro cupiditate habendi, Prophetica auctori-
tate damnatur (præsertim cum Dominus noster JESUS
Christus per lavacri regenerationem omnibus remissionem
dederit peccatorum, & nisi i vitiatorum magis, quàm
generis semen intelligas. Sicut enim, qui à filii prom-
issionis sunt, æstimantur in semen bonum; ita etiam
qui filii erroris sunt, æstimantur in semen malum. Nam
& Judæi l ex patre Diabolo, non utique carnis succes-
sione, sed criminis. Ergò omnes cupidi, omnes avari
Giezi lepram cum divitiis suis possident, & malè quæ-
sita mercede, non tam patrimonium facultatum, quàm
thesaurum criminum congregarunt æterno supplicio, &
brevis fructu.

Corr. Rom. § α In quartam] Antea legebatur, in tertiam
& quartam: Sed & à B. Ambrosio, & ab uno vetusto
Gratiani codice abest vox, tertiam. Deuteronomii autem
23. Iammarum quidem, & Aegyptiorum filii permittun-
tur tertiâ generatione intrare in Ecclesiam Domini, sed de
Moabitâ sic scribitur: Ammonites & Moabites, etiam
post decimam generationem, non intrabant Ecclesiam
Domini in æternum.

§ β Peccatorum] Sequatur; cur ergò Giezi semen
in æternum damnatur? quæ apud beatum Ambrosium non
habentur.

2 ps. Grat. Quia ergò auctoritate Leonis Papæ Simoniaci

a Joan. Diac. lib. 7. cap. 4. Polyc. lib. 2. tit. 1. Bureb.
l. 1. cap. 121 Deusedit part. 2. Ivo part. 5. c. 75. b supr.
cap. benedictio. c mysteriis. d Deusedit part. 2. Ivo part. 5.
c. 95. e Ivo ibidem. Deusedit ibidem. f Ivo p. 5. c. 132.
g al. ministerii. h Deusedit p. 2. i al. nisi ut vitiatorum.
k Rom. 9. l Joan. 8.

non nisi Spiritum mendacii accipiunt : secundum Gregorium apud Simoniacos Sacerdotium non subsistit a, benedictio eorum in maledictionem convertitur, apud eos manet anathematanti & accipienti, cum sancti non sint, nec in Christi corpore constituti, cum sint maledicti, nec sanctificare alios possunt, nec corpus Christi tradere vel accipere, nec benedicere aliis valent : secundum a Ambrosium verò anathematatis opprobrio condemnantur, atque à participatione corporis & sanguinis Christi alienantur, cum accipiatur aurum, & lepra detur, cum inexpressibilis sit culpa venditi mysterii b : secundum Chalcedonense Concilium, ex tali ordinatione nihil proficere iudicantur : secundum c Gelasium Simonis damnatione involvantur : secundum Gregorium Nazianzenum in sacro ordine permanere, aut renovari nullà ratione possunt : ab Heiseo lepra perfunduntur : à Petro in perditionem damnantur ; à Christo verò de templo ejiciuntur. Quid aliud Simoniacus Simoniacus in sua ordinatione potest conferre, nisi quod Innocentius e de ceteris hæreticis testatur, dicens epist. 18. ad Alexandrum, cap. 3.

Corr. Rom. § a Non subsistit,] Simoniaci recipiunt quidem characterem, sed sunt ipso facto suspensi. Ita ratione habitū usus, verè dici potest ipsorum Sacerdotium non subsistere, ac propterea rectissime B. Gregorius l. 10. epist. 33. Victori Episcopo scribens, Simoniacam ordinationem vocat illicitam & effectum carentem.

C. XVII. Qui Spiritus perfectionem non habent, ipsam dare non possunt.

Qui d perfectionem Spiritus, quam acceperant, perdidit, non ejus dare plenitudinem possunt (quæ maximè operatur in ordinationibus) quam per suam perfidiam perdidit. Et iterum. §. 1. Qui e honorem non habuit, honorem dare non potuit : nec aliquid ille accepit, quia nihil erat in dante : sed damnationem, quam habuit, per pravam manus impositionem dedit.

Corr. Rom. § In hoc capite non referuntur ipsa prorsus verba Innocentii, quæ tamen habentur partim infra. ead. c. Arianos, partim in capite nunc sequenti, ventum est, in versiculo, Sed econtrariò.

C. XVIII. Simoniacus per pravam manus impositionem, non benedictionem, sed damnationem præstat.

Idem Ruso, & aliis Episcopis, epist. 22. c. 3.

Ventum f est ad tertiam questionem, quæ pro sui difficultate longiore exitu disputationem. Cum nos dicamus ab hæreticis ordinatorum, vulneratum per illam manus impositionem habere caput, ubi vulnus infixum est, medicina est adhibenda, quæ possit recipere sanitatem. Quæ sanitas post vulnus secuta sine cicatrice esse non poterit, atque ubi penitentia remedium necessarium est, illic ordinationis honorem locum habere non posse decernimus. Nam si g (ut legitur h) quod tetigerit immundus, immundum erit, quomodo ei tribuetur, quod munditia ac puritas consuevit accipere ? §. 1. Sed econtrariò afferitur, eum, qui i honorem amisit, honorem dare non posse, nec illum aliquid accepisse : quia nihil in dante erat, quod ille posset accipere. Acquiescimus, & verum est certè, quia quod non habuit, dare non potuit. Damnationem utique, quam habuit, per pravam manus impositionem dedit, & qui particeps effectus est damnationis, quomodo debeat honorem accipere, invenire non possum. §. 2. Sed dicitur k vera ac

a Sup. c. reperiuntur. b al. ministerii. c adde c. 97. circa medianam infra eadem. d Ansel. l. 6. c. 73. e Epist. 22. c. 3. ad Episcopos Macedonia in fine. adde c. 73. 97. & 98. infra eadem. f Polyc. l. 2. tit. 31. & l. 7. tit. 7. Ansel. l. 6. c. 73. al. 70. Ivo p. 6. c. 59. Pam. l. 3. c. 130. g Inf. ead. Arianos. h Num. 19. Levit. 15. & Aggai. 2. i Sup. qui perfectionem. versic. qui honorem. k eadem epistolâ, cap. 4.

justa legitimi Sacerdotis benedictio auferre omne vitium, quod à vitioso fuerat injectum. Ergò a si ita est, applicantur ad ordinationem sacrilegi, adulteri, atque omnium criminum rei : quia benedictione ordinationis crimina vel vitia putantur auferri : nullus sit penitentia locus ; quia id potest præstare ordinatio, quod longa satisfactio præstare consuevit. Sed b nostra lex Ecclesie est, venientibus ab hæreticis, qui tamen illic baptizati sunt, per manus impositionem Laicam tantum tribuere communionem, nec ex his aliquid in Clericatus honorem vel exiguum subrogare.

3 pars. Gratiani. Sed objicitur : Alii hæretici à fide exorbitant, Simoniaci autem, etsi gratiam Spiritus Sancti venulem putant, tamen à fide alieni non sunt : atque ideo, quod ab Innocentio de ceteris hæreticis decernitur, non valet de his consequenter intelligi. His ita respondetur : Simoniaci, etsi fidem tenere videantur, infidelitatis tamen perditioni subjiciuntur.

C. XIX. Simoniaci fidei integritatem non habent.

Unde B. Ambrosius in lib. 2. de pœnit. cap. 4. adversus Novatianos scribit, dicens :

Petrus Simoni, qui magicæ artis consuetudine depravatus putasset, quod gratiam Christi per impositionem manus, atque infusionem Spiritus Sancti compararet pecuniâ, ait c : Non est tibi pars, neque fors in hac fide a : quia cor tuum non est rectum apud Deum, &c. Vides, quod hunc magicæ vanitate blasphemantem in Spiritum Sanctum, Apostolicâ auctoritate condemnet, & eò magis, quia puram conscientiam fidei non habebat.

Corr. Rom. § a In hac fide :] Vulgata editio habet, in sermone isto. Græcè est, ἐν τῷ λόγῳ τῆς πίστεως.

C. XX. Simoniacus infidelis esse probatur. Item Gregorius lib. 9. epist. 53. ad Theodoricum Regem.

Cum d omnis avaritia idolorum sit servitus, quisquis hanc, & maximè in dandis Ecclesiasticis honoribus vigilanter non præcavet, infidelitatis perditioni subjicitur, etiam si tenere fidem, quam negligit a, videatur.

Corr. Rom. § a Quam negligit,] Sic est emendatum ex manuscriptis exemplaribus, & originali. In vulgatis enim legebatur, fidem verbis, quam negat facto, videatur.

C. XXI. Simoniacorum hæresis ceteris damabilior esse probatur.

Item ex epist. Tarasii Constantinopolitani Episcopi, missa Papæ Hadriano.

Eos e, qui per pecunias manus imposuerunt, vel imponunt, Petrus divinus Apostolus (cujus cathedram sortita est sanctitas vestra) tanquam Simonem Magum deponit. & infra. §. 1. Tolerabilius est enim Macedonii, & eorum, qui circa ipsum sunt, Spiritus Sancti impugnantur impia hæresis. Illi enim creaturam, & servum Dei Patris & Filii, Spiritum Sanctum delirando fatentur : Isti verò eundem Spiritum efficiunt suum servum. Omnis enim dominus, quod habet, si vult, vendit, sive servum, sive aliquid aliud eorum, quæ possidet. Similiter & qui emit, dominus ejus volens esse, quod emerit, per pretium pecuniæ illud acquirit. Ita & qui hanc iniquam actionem operantur, detrahunt Spiritui Sancto, aequaliter peccantes his, qui blasphemaverunt, dicentes f Christum in Beelzebub ejicere Daemonia : atque ut verius dicamus, Judæ comparantur proditori, qui Judæis Dei occisoribus Christum vendidit g. Cum ergò Spiritus Sanctus consubstantialis sit Christo, ejusdem omnino & ipsi portionis erunt. Et proculdubio in eis non

a Ivo p. 6. c. 60. b Ivo in proemio. Pam. lib. 3. tit. 5. cap. 17. c Act. 8. d Ansel. l. 13. c. 44. e Ansel. l. 6. c. 86. al. 75. Deus dedit part. 2. f Matth. 12. g Matth. 26.

est gratia Spiritus Sancti, id est, Sacerdotii sanctitas. Nam quod non acceperunt, non habent. Ait enim Petrus a Simoni: *Non est tibi pars, neque fors in sermone isto, quia existimasti domum Dei pecuniâ possideri.* Et supra. §. 2. Nam & vicissim nonus canon sanctorum Apostolorum, & actus eorundem, & tertius, & quartus liber Regnorum, alienum omnino à Sacerdotio pronuntiant eum, qui aliquando dedit, vel acceperit pecuniam in aliquo tempore, sive ante manus impositionem, sive in ipsa manus impositione, sive post. Accipere enim est, quandoquaque accipere.

Corr. Rom. ¶ Caput hoc est pars epistolæ Turosi ad Hadrianum. Sed immutata est aliquot locis series verborum, & epitome quedam adhibita, quemadmodum & apud Anselmum. Integra habetur manuscripta post septimum Synodum in Vaticana Bibliotheca, & in Græcis eius Synodi codicibus, & in Latina ex versione Anastasi Bibliothecarii. Extat enim Latine impressa apud Balsamonem. Sed in ea versione, aut interpretis, aut exemplaris, quod secutus est, vitio, flagitiosum mendacium inest. Nam ubi Tarasius Hadrianum mirifice laudat, interpres reprehendentem inducit his verbis: *Fraterna ergo vestra Sacerdotalis sanctitas, quæ non jure, nec ex Dei voluntate Pontificale munus administrat, magnâ laborat infamiâ: quamvis cum alia multa, tum proximè frequentia verba manifestè repugnent: in quibus eum vocat virum desideriorum spiritus, & aliis praeclaris titulis ornat: Exemplaria quidem Græca Vaticana, & septima Synodi, & ipsius Balsamonis optimè habent. Quare necessarium visum est, priorem epistolæ partem cum Græcæ, tum novâ cum versione asserere. Reliqua ex Balsamone impresso peti poterunt.*

Τῷ τῶ πάντα ἀγιώτατῳ καὶ μακαριώτατῳ ἀδελφῷ καὶ συλλειτουργῷ κυρίῳ Ἀδριανῷ Πάπᾳ τῆς Πρεσβυτερίας Ρώμης.

Ταράσιος ἀνάξιος Ἐπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως ἐν Κυρίῳ χαίρειν.

Πολυμερῶς, καὶ πολυτρόπως ἐνοαγγελικῶς, ἢ ἀποστολικῶς τε καὶ πατρικῶς διδασκόμεθα ἀφιλάργυρον τὸν τρόπον ἔχειν ἐν τῇ τῆς ἱερουσύνης ἀγίᾳ, ἢ μὴ χρυσίζεσθαι, ἢ ἀργυρίζεσθαι ἢ σφτερίζεσθαι ἐπὶ χειροτονίᾳ παντός ἱερατικῷ ἀνδρὸς, ὡς ὑποδείξομεν ἐν ταῖς κατ' ὑποτεταγμέναις χρυσίσι ἀπὸ τε γραφικῶν θευγογιῶν, καὶ πατρικῶν διδασκαλιῶν. Οἱ γὰρ ἐπιτιθέντες τὰς χεῖρας ὑπαίρειται τῷ πνεύματι εἶσιν, ἐχὼν πρῶτα τῷ πνεύματος. Δωρεῖν γὰρ λαβόντες τὴν χάριν τῷ πνεύματος, δωρεῖν δίδωσθαι τοῖς περὶ αὐτῶν μεταλαμβάνουσιν ἀπειθήσαντο ἐκ τῆς κυριακῆς Φωνῆς ταύτην τὴν ἐλευθεριώτητα εἰληθότες. Εἰ δὲ τις ἐλεγχθεὶς χρυσίῳ ταύτην ἀνυσάμενος, ἀπειθήσαντο διαγορευσὶ τὸν τοιοῦτον τῆς ἱερατικῆς τάξεως b. Καὶ εἰ καὶ ὀνόματι τὴν ἱερουσύνην κληθήσεται, ἀλλ' ἐν δικλευδεται ὁ λόγος, ἐπὶ τῷ πράγματι. ἄλλοι γὰρ θεῶν δαλεῖν δύναται ἢ μωμολῶν, ὡς ἐνοαγγελικῶς ἐμαθόμεν. Καὶ ἐπὶ κῆρυγματι προσφτικῶς τῷ θεῷ βοῶντος [ἱερεῖς λαλήσατε εἰς τὴν καρδίαν ἱερουσαλήμ] αὐθὶς τε ἐπαπειλόντος, καὶ λέγοντος. [ὁ σκοπὸς ἐὼν ἰδὴ τὴν βουφαίαν ἐρχομένην, καὶ μὴ σμάνη τῇ σάλπιγγι, καὶ ὁ λαὸς μὴ φυλάσσεται, καὶ ἐλθῶσα ἡ βουφαία λάθῃ ἐξ αὐτῶν λυχν, τὰ αἶμα ἐκ τῆς χεῖρὸς τῆς σκοπῆ ἐκζητήσω] ὁ θεὸς τῆς σωτῆς κατακρίματος ἀναγγέλλομεν τοῖς πρεσβυτερίοις πάσι τῶν κατ' ἡμᾶς ἐκκλησιῶν, ἵνα μετὰ παρρησίας κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον

a Ἀθ. 8. b ἀξίας.!

ἵπαμιεν καθαρὸν ἐσμὲν ἀπὸ τοῦ αἵματος τῶν παρεσθέντων τὰς κοινικὰς διατάξεις, καὶ πάνυγε μάλλον τῶν ἐπὶ χερσὶν χειροτονηθέντων ἢ χειροτονηθέντων. Πέτρα τὸ θεῖον ἀπόστολος, ἢ καὶ τὴν κληθεῖσαν ἐκκλησίαν τὴν ἀδελφὴν ὑμῶν ἀγίᾳ, ὡς Σίμωνα τὸν μάγον, τοῦτος κληθεῖσθε. τῶς ἐν αὐτῇ ἐχ' ὑποσελόμεθα τῷ ἀναγγέλλειν τὴν ἀδελφίαν, φυλάττοντες καὶ κρατῶντες τὰ περὶ τῶν ἀγίων καὶ ταπεινῶν ἀποστόλων, καὶ τῶν αἰδίων πατρῶν ἡμῶν καμικῶς ἐκδοθέντα. καὶ εἴτε τῶν παρεσθέντων ὑπὸ τινῶν, ἐκλυόμεθα. ἢ ἐν ὑμῶν ἀδελφικῇ ἀρχιεπισκοπῆς ἀγίᾳ ἐνθίστως, καὶ κατὰ θεῶν βέλτην προτινύοντα τὴν ἱερατικὴν ἀγίαν, διαβόντων ἐκεῖ τὴν δόξαν. εἴτε γὰρ καὶ τῷ προσφτικῷ ὁ πρῶτος καὶ μέγας ἀρχιερεὺς ὁ χριστὸς ἐστὶν ἡμῶν, [ἔγω ἐγὼ, ἀλλ' ἢ τὸς δοξάζοντας με δοξάζω.] ἵστας γὰρ ἀνεῖ ἐπιθυμιῶν τῶν τῷ πνεύματος, ὅτι φερτικῶς μάλλον ἐπὶ Μακεδονίᾳ καὶ τῶν αὐτῶν πνευματικῶν ἢ δυσσεβῆς ἀρεῖσι. ἐκείνων γὰρ κλίμα, καὶ δόξαν τῷ θεῷ καὶ πατρός τὸ ἅγιον πνεῦμα λαλοῦντων, ὅτι ἐκείνοι, ὡς δοκῶσι, δούλον αὐτὸν ποιῶσι. πᾶς γὰρ δεσπότης ἐστὶν ἔχει, εἰ βέλτοιο, πιπράσκει, εἴτε οἰκίτην, εἴτε ἑτερον κεντήλαι. ἀσκήτως καὶ ὁ ἀγορεύων δεσπότης βέλτοιο εἶναι τοῦ ἡγοραζομένου, διὰ τὴν ἀργυρίᾳ τοῦ κλάτου. ἔσας ὁ ταύτην τὴν ἀφασίαν πρῶτον ἐργαζόμενοι καταβιβάζει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἵνα ἀμαρτανότες τοῖς διαδοχουμένοι ἐν βελχέσει ἐκβάλλειν τὰ δαιμόνια τῶν Χριστῶν, ἢ, τότε ἀλλοθίστερον εἶπιν, παροικίαν ἰσοῦ τῷ προσφτικῷ, ἐς τοῖς θεοκτόνοις ἰθακίους τιμῆς ἀργυρίου τὸν κύριον ἀπωπαλήσαστο. ὡς ἐν τῷ ἅγιον πνεύματι ἐμαθόμεν ἐπὶ Χριστῷ τῷ θεῷ ἡμῶν, τῆς αὐτῆς παντίτῃ ὄλον ἴσονται μερῶς, ὡς ἀποδείκνυται. εἰ δὲ ὁ πιπράσκει, πρῶτον γὰρ, ἰσοῦ, ἀναμφιλύτως οὐκ ἐστὶν ἐν αὐτοῖς ἡ χάρις τοῦ ἅγιου πνεύματος. ἢτοι a ἢ τῆς ἱερουσύνης ἀγίᾳ, καὶ ὁ οὐκ ἔχει, ἄλλ' ἔχει. μακροθῶτον τοῦ ἁγίου Πέτρου πρὸς τὸν τότε ἐπιτηθεύσαντα ἔσας λέγοντος, [οὐ ἐστὶ σοι μερῶς, ὡς κληρῶς ἐν τῷ λόγῳ.] εἰ γὰρ ἀπειπαλεῖται ἢ τῆς ἱερουσύνης ἀγίᾳ, ἀλλ' ὁ περιτῆ καὶ αὐτοῖς ἢ κατὰ τὸν βίον σιωπῆ πάλαι, καὶ ἢ ἐν ἀγίᾳ καὶ ἀρετῇ ἀναστρεφῆ. περιτῆς καὶ αὐτὸς καὶ Παῦλος ὁ θεῖος ἀπόστολος, εἰδοσκῶν, οὐκ τὴν ἐπιτυχη ἀπειπλήσιν εἶναι, σάφονα, κέρμιν, διδασκίτην, ἔγνω, ἢ φθάλων, ἀντερχόμενον τοῦ μετὰ τὴν διακρίν πρὸς λόγῳ, ἵνα δυνατὸς ἢ καὶ παρακαλεῖν ἐν τῷ ὕμνουσῳ ἀσκακίᾳ, καὶ τοὺς ἀντιλέγοντας ἐλέγχειν. ἀρχεται τὴν ταῦτα πάντα ἐκ τοῦ πράτῃ, καὶ ἀγορευτῷ τῆς ἱερουσύνης αἰ ἐν ὑποκείμεναι ἀγιολογίᾳ χηρῆσι ἀλλοθίτερον παντὶ τῆς ἱερουσύνης ἀποφαινοῦνται, τὸν ποτὲ δόντα ἢ λαβόντα ἐν εἴῃ ὁποτε χρῆσιν, εἴτε καὶ πρὸ τῆς χειροτονίας, ἢ καὶ ἐν τῇ χειροτονίᾳ, εἴτε καὶ μετὰ τὴν χειροτονίαν. λαβὴν γὰρ ἐστὶ τὸ λαβεῖν ὅτε ὁποτε. ἀλλὰ καὶ πᾶσαι τὰς περιβιβάς τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἀφορίζουσιν c ἐπὶ τῇ τῶν χερμάτων δόσει.

Fratri, & comministro usquequaque sanctissimo, & beatissimo Domino Hadriano Papæ veteris Romæ.

Tarasius indignus Episcopus Constantinopolis novæ Romæ, in Domino S.

Multipliciter, multisque modis ex Evangelio, & Apostolorum Patrumque præceptis docemur, in sanctificatione Sacerdotii mores ab avaritia longè alienos præstare: neque in ullius Sacerdotalis viri ordinatione

a εἴτ' ἐν. b ἀρα. c ἀφορίζουσιν.

aurum, argentumvé accipere, aut aliud quippiam nobis vendicare: quod sententiæ ex divinis Scripturis, & Patrum doctrinis infra subjectæ demonstrabunt. Qui enim manus imponunt, ministri sunt Spiritus, non venditores Spiritus. Nam cum gratis gratiam Spiritus acceperint, gratis etiam iis, qui ab ipsis accipiunt, dare iussi sunt ex voce Domini, hæc ipsâ libertate potestateque acceptâ. Quod si quis eam auro emisse convictus fuerit, hunc ex Sacerdotali ordine a excidisse pronuntiant, quanquam nomine Sacerdotium fortitus est, sed in eum falsò nomine istud conferri re ipsâ comprobatur. *Nemo h enim potest Deo & Mammonæ servire*, prout ex Evangelio dicimus. Et quoniam audivimus Deum per os Prophetæ clamantem: *Sacerdotes loquimini ad cor Hierusalem: rursusque d minantem, ac dicentem: Si speculator viderit gladium venientem, & non insonuerit buccinâ, & populus se non custodierit, veneritque gladius, & tulerit de eis animam; ille quidem in iniquitate sua captus est, sanguinem autem eius de manu speculatoris requiram*: hujus igitur quæ ex silentio imminet, condemnationis metu, omnibus earum, quæ apud nos sunt, Ecclesiarum præfectis annuntiamus; ita ut fidenter divinum Apostolum e imitantes, dicamus, mundi fumus à sanguine eorum, qui transgrediuntur canonicas constitutiones, & multò magis eorum, qui ob pecunias ordinaverunt, aut ordinati sunt: quippe cum Petrus, divinus ille Apostolus, cujus & cathedram sortita est fraterna vestra sanctitas, hos deposuerit, ut Simonem Magum. Propterea non refugimus, quin veritatem prædicemus, servantes & retinentes ea, quæ à sanctis, & omniquaque benedictis Apostolis, & ab inclytis Patribus nostris canonicè sunt tradita. Et si quid horum ab aliquibus violatum est, averfamur. Fraterna igitur vestra summo Sacerdotio congruens sanctitas, legitime & aptè ad voluntatem Dei Sacerdotalem sanctificationem administrans, celebrem adepta est gloriam. Dixit enim per Prophetam *f primus & magnus Pontifex Christus: Vivo ego, nisi eos, qui me glorificant, glorificabo*. Nosti enim, o vir eorum desideriorum, quæ Spiritus sunt, longè tolerabiliorem esse Macedoniis, & eorum, qui ab illo, Sancti Spiritus impugnatorum hæresim. Nam cum illi Sanctum Spiritum Dei, & Patris creaturam, & servum nungent: hi suum ipsorum, quantum putant, servum ipsum faciunt. Omnis enim Dominus, quicquid habet, cum liberit, vendit, sive famulum, sive aliquid aliud ex his, quæ possidet. Similiter & qui emit, volens emptæ rei dominus fieri, argenti pretio eam acquirit. Ita qui hoc nefarium faciunt admittunt, Sanctum depriment Spiritum, aequè peccantes, atque illi, qui Christum in Beelzebub ejicere dæmonia ore blasphemò dicebant: vel, ut veridic dicam, Judæ proditori sunt similes, qui Dei interfectores Judæis argenti pretio Dominum vendidit. Quando igitur Spiritus Sanctus consubstantialis est Christo Deo nostro, perspicuum omnino est, eos in eadem parte, ac forte numerandos esse, ut demonstravimus. Quod si non venditur, quemadmodum certè non venditur, compertissimum quoque est, in istis Sancti Spiritus gratiam non esse, aut Sacerdotii sanctificationem, & quod non acceperunt, non habent. Meminerint sancti Petri ad eum, qui id procurarat, hoc modo dicentis *g: Non est tibi pars, neque sors in sermone isto*. Nam si venditur Sacerdotii dignitas, supervacua igitur apud ipsos est honesta vitæ institutio & puritatis virtutisque cultus: supervacua apud ipsos & Paulus divinus Apostolus *h docens, oportere Episcopum esse sine crimine, temperantem, modestum, aptum ad docendum, continentem, sobrium, insisterem fideli secundam doctrinam sermoni, ut potens sit & exhortari in doctrina sana, & contradicentes refellere*. Pereunt igitur hæc omnia ex eo, quod Sacer-

dotium venditur & emitur. Subjectæ igitur sententiæ ex sanctis collectæ alienum omnino à Sacerdotio pronuntiant eum, qui quocunque tempore dederit, vel acceperit, sive ante ordinationem, sive in ordinatione, sive post ordinationem. Accipere enim est, quancumque accipere. Sed & omnes Ecclesiasticas promotiones, in quibus pecunia intervenit, irritas esse jubent.

C. XXII. Et qui dat, & qui accipit, ut ordines sacri præstentur, anathema sit.

Item ex Concilio Bracarenfi II.

cap. 3.

Placuit a, ut de ordinatione Clericorum Episcopi munerata nulla accipiant: sed sicut scriptum est b, quod gratis donante Deo accipiunt, gratis dent. Non aliquo pretio gratia Dei, & impositio manuum venundetur: quia antiqua definitio Patrum ita de Ecclesiasticis ordinationibus statuit, dicens c: *Anathema sit danti & accipienti*. Propterea, quia aliquanti multis sceleribus obruti d, sancto altario indignè ministrantes, non hoc testimonio honorum actuum, sed profusione munerum obtinent; oportet e non per gratiam munerum, sed per diligentem prius discussionem, deinde per multorum testimonium Clericos ordinare.

Gratian. *Ex illa auctoritate B. Ambrosii, & Gregorii patet, quod Simoniaci (sicut & alii hæretici) à fide exorbitant, & ideo consequenter de illis intelligitur, quod de aliis decernitur.*

4 pars. §. 1. *Item opponitur, quod prophetia donum Spiritus Sancti est: hæc f autem in Veteri Testamento à sanctis Prophetis vendi consueverat. Unde Saul g ad Samuelem pro vaticinio expetendo non nisi cum munere ire præsumpsit. Uxor h etiam Hieroboam ad hominem Dei non nisi cum munere accessit. Item Christus i à Juda venditus, auriculam servi sanavit. Exemplo itaque Saulis, & uxoris Hieroboam patet, quod donum Spiritus Sancti emere, vel vendere non est peccatum. Exemplo Christi liquet, quod Spiritus Sanctus etiam injustè à Simoniaco venalis putetur, virtutis tamen suæ non obliviscitur, nec desinit effectum suæ gratiæ, etiam venditus, præstare. Sed de Prophetia B. Hieronymus in c. 3. k Michæa competentè solvit, malos tantum accepisse, non bonos denuntians.*

C. XXIII. Mali Prophetæ, non boni Prophetiam vendebant.

Judices, inquit, ejus in muneribus judicabant, & Sacerdotes ejus in mercede respondebant, & Prophetæ ejus in pecunia divinabant, & super Dominum requiescebant, dicentes: *Nonne Dominus in nobis est? non venient super nos mala. Idcirco propter vos Sion quasi ager arabitur, & Hierusalem, ut custodia pomarii erit.* Nemo ambigit, Hierusalem propter scelera, quæ in hoc capitulo describuntur, fuisse subversam. *& infra.* §. 1. *Poterat utique Petrus Simoni Mago vendere, quod petebat; imò poterat simulare vendentem (Spiritus enim Sanctus nec venundari, nec emi potest;)* sed oblatam pecuniam cum offerente damnavit. *& paulò post.* §. 2. *Nec quenquam moveat illud, quod in primo Regum m libro n legimus, Saulem volentem ire ad Samuelem dixisse puero suo, ad eum se ire non posse, quia pretium, quod offerret pro vaticinio, non haberet, & puerum respondisse: Ecce inventa est in manu mea quarta pars sici pecuniæ, & dabo viro Dei, & annuntiabit nobis viam nostram.* Non enim scriptum est, quod Samuel acceperit, aut quod illi obtulerint: quin potius à Propheta pascuntur, & invitantur ad prandium.

a Ivo part. 5. cap. 128. b Matth. 10. c supr. c. quicunque. d al. obnoxii. e oportet ergo] orig. f al. hoc. g 1. Regum 9. h 3. Regum 14. i Luc. 22. k Michæa 3. secundum 70. l Act. 8. m al. regnorum. n 1. Reg. 9. Sed

a al. dignitate. b Matth. 6. c Esa. 40. d Ezech. 33. e Act. 20. f 1. Reg. 2. g Act. 8. h 1. Tim. 3. & Tit. 1.

Sed fac eum accepisse: stipes magis æstimandæ sunt tabernaculi, quam munera Prophetiæ: ficlus enim viginti obolos habet; & quarta pars ficli, quinque sunt oboli. Et nostri igitur Sacerdotes, si volunt vendere Prophetiam, & columbas in cathedris suis proponere, quas Dominus Hagello subvertit, quinque tantum æ obolorum sint mercede contenti, qui utinam non pretia villarum, sed quinque obolos acciperent. §. 3. Hoc ipsum sonat, & in tertio a Regnorum libro, quod uxor Hieroboam infirmante filio pergit ad Achiam hominem Dei, & defert ei decem panes, & crustulam, & vas mellis; quia hæc magis in sumptum Prophetæ, quam muneri Prophetiæ reputanda sunt. Licet potuerint hi, qui ad Ariolos ire consueverant (quia multi Divini, & Arioli erant in Israël) malâ consuetudine æstimasse idipsum etiam de Prophetis, & voluisse sanctis viris offerre, quod divinis offerre consueverant. §. 4. Unde in d quarto b libro Regum c legitur, quod Helisæus venit Damascum, & Benadad Rex Syriæ egrotabat, ammittiveruntque ei, dicentes: Venit vir Dei hæc, & ait Rex ad Azaëlem: Tolle tecum munera, & vade in occursum viri Dei, & consule Dominum per eum, dicens, si evadere de infirmitate hac potero. Ivit ergo Azaël in occursum ejus, habens secum munera, & omnia bona Damasci, onera quadraginta camelorum. Sed non est credendum accepisse: sicut de eodem Helisæo legitur d, quod Naaman mundatus à lepra obtulit ei munera, dicens: Obsecro, ut accipias benedictionem à servo tuo. At ille respondit: Vivit Dominus, ante quem sto, quia non accipiam. Cuiusque vim faceret, penitus non accepit.

Corr. Rom. § Caput hoc in uno vetusto exemplari conjunctum est superiori, & loco primæ dictionis, Judices, legitur, Duces; quemadmodum est apud B. Hieronymum in versione 70.

¶ a Quinque tantum obolorum sint mercede contenti, qui] Ista omnia absunt à recentioribus editionibus B. Hieronymi, atque etiam à vetustioribus, præter dictionem, qui. Sed non sunt expuncta, quia sententiæ non officiant.

¶ c Decem panes] Sic in vulgata Latina B. Hieronymus habet, panes & uvas passas, & vasculum mellis. In Græca autem vulgata & crustula, & uva passæ commemorantur, ἀρες, inquit, καὶ κολυβίξ τοῖς τίκυς αὐτοῦ, καὶ σαβύλας.

¶ d Quia hæc magis] Ista usque ad vers. Licet, non habentur hic apud B. Hieronymum, sed loco eorum hæc: Dicitur enim, quid fecerit illa portaverit: & tamen Prophetæ non scribitur accepisse: quippe cum & corripuerit eam, & venturum luctum predixerit: licet, &c.

¶ e Unde in quarto] Hæc usque ad finem non sunt inventa apud B. Hieronymum.

C. XXIV. Quod divinatio in bonum non accipitur. Idem in eodem capite.

Nunquam divinatio in Scripturis in bonam partem accipitur. Non est augurium in Jacob, neque divinatio in Israël. Videbantur sibi quidem esse Prophetæ: sed quia pecuniam accipiebant, Prophetia ipsorum facta est divinatio.

Corr. Rom. § Hoc etiam caput in aliquot vetustis est conjunctum superiori, & legitur, ut in originali, Nunquam enim.

Grat. Cum ergo secundam Hieronymum boni Prophetæ non munera Prophetiæ accipiebant, sed stipes tabernaculi: malis autem, qui accipiebant, Prophetia, quæ Dei erat donum, in divinationem, quæ diabolica est, convertebatur; quid aliud colligitur, nisi quod Simoniacis (quod superius dicitur est) nulla spiritualis gratia cooperatur? Cum enim in Sacramento, neque qui plantat f, neque qui rigat, sit aliquid, sed qui incrementum dat, Deus; quis operatur in

eis, si Dominus, qui incrementum dat, in eis non lucet, sed est otiosus? Item, quod dicitur a de Christo, quod sicut Christus venditum auriculam restituit Malcho, & sicut miracula: sic & Spiritus Sanctus possit vendi, & in ipsa venditione suam gratiam operari, non valet hæc similitudo. Non enim hoc operatur Spiritus spiritualiter in perfidia mercimonis avaritiæ, quod Christus gessit corporaliter in mysterii causâ ad exemplum patientiæ. Si enim omnia est similitudo, cum credatur posse vendi, sicut Christus; credatur etiam Spiritus Sanctus posse crucifigi: quod impossibile est. Potest etiam intelligi (ut à similitudine non recedamus) quod sicut Christus venditus non venditori, vel ementi, sed eis, qui nescientes aderant, dona sua gratis contulit, pro quibus etiam in cruce supplicavit; sic & Spiritus Sanctus non vendenti, vel ementi, sed his, qui à manibus eorum, ignorantia ducti, Sacramenta Domine accipiunt, suæ gratiæ effectum largiri probatur. §. 1. Item obicitur, quod est malum sit Ecclesiastica emere, tamen sæpè sinistra principia ad felices perveniunt exitus. Ut Jacob b per supplantationem pervenit ad benedictionem: in seges, quæ leprosa manu seritur, munda tamen metitur; ut ex adulterino concubitu pulchra soboles nascitur: sic & pecunia, quæ per Simoniam acquiritur, felicem habet exitum, cum pauperibus profutura evogatur. Sed nihil bonum Simoniacis patrocinatur.

C. XXV. Quæ malo inchoantur principio, non peraguntur bono exitu.

Ait enim Leo Episcopus ad Mauros Episcopos, epist. 85. al. 87.

PRincipatus e quem aut seditione extorsit, aut ambitus occupavit, etiam si moribus atque actibus non offendit, ipse tamen initii sui est perniciosus exemplo. Et difficile est, ut bono peragantur exitu, quæ malo sunt inchoata principio.

C. XXVI. Non superædificatur bonum opus, ubi Christus fundamentum non est.

Item Gregorius Anastasio, Antiocheno Episcopo, lib. 7. epist. 47. indict. 2.

Cum Paulus dicat e: Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id, quod positum est, quod est Christus Jesus, consequenter probatur, quia ubi Christus non est fundamentum, nullum boni operis est superædificium.

Corr. Rom. § Apud B. Gregorium sic legitur: Predicator autem egregius dicit: Fundamentum, &c. Quisquis ergo cum dilectione Dei & proximi, fidei, quæ in Christo est, firmitatem tenet; eundem Jesum Christum, Dei & hominis filium, apud se posuit fundamentum. Sperandum ergo est, quod ubi Christus fundamentum est, honorum quoque operum sequatur ædificium.

C. XXVII. Non potest fieri elemosyna ex pecunia Simoniacè acquisita.

Idem Syagrio, & aliis Episcopis, lib. 7. epist. 110.

NON f est putanda elemosyna, si pauperibus dispensetur, quod ex illicitis rebus accipitur; quia qui hæ intentione malè accipit, ut quasi benè dispenset, gravatur potius, quam juvatur. & paulò post. §. 1. Unde etiam illud certum est, quia est monasteria, aut xenodochia, vel quid aliud de pecunia, quæ pro sacris ordinibus datur, construantur, mercedi non proficit. & paulò post. §. 2. Ne ergo sub obtentu elemosynæ cum peccato aliquid studeamus accipere, apertè sacra Scriptura nos prohibet, dicens g: Hostiæ impiorum abominabiles, quæ offeruntur ex scelere. Quicquid enim in Dei sacrificio exscelere offertur, omnipotentis Dei non placat iracundiam,

a Luc. 22. Joan. 18. b Genes. 27. c Ansel. l. 7. c. 17. distinct. 61. c. miramur. d al. ipso. e 1. Cor. 3. f Joan. Diac. Polyc. lib. 2. tit. 1. Ansel. l. 5. c. 30. Pam. l. 2. c. 194. Ivo. p. 5. c. 112. g Prov. 22.

sed irritat. Hinc rursus scriptum est a: *Honora Dominum de tuis iustis laboribus.* Qui ergo malè tollit, ut quasi benè præbeat, constat sine dubio, quia Dominum non honorat. Hinc quoque per Salomonem b dicitur: *Qui offert sacrificium de substantia pauperum, quasi victimat filium in conspectu patris.* Quantum autem dolor patris sit, perpendamus, si in ejus conspectu filius victimetur. Et hinc facillè cognoscimus, quantum apud Deum dolor exasperatur, quando ei sacrificium ex rapina tribuitur. Nimis ergo declinandum est, dilectissimi fratres, sub obtentu eleemosynæ, peccata Simoniacæ hæreseos perpetrare. Nam aliud est propter peccata eleemosynas facere: aliud propter eleemosynas peccata committere c, & post pauca. §. 3. Quisquis ergo Sacerdotium non ad elationis pompam, sed ad utilitatem adipisci desiderat, prius vires suas cum hoc, quod est subiturus, onere metiatur, ut si impar est, absteineat, & ad id cum metu etiam, cui d se sufficere existimat, accedat.

Corr. Rom. §. a Juvatur.] *Si hic interponatur caput, Eleemosyna. infra 14. q. 5. erit integer hic locus.*

§. c Committitur.] *Hic apud B. Gregorium interjiciuntur c. Hoc quoque. dist. 59. & c. Sicut Neophytus. dist. 48.*

C. XXVIII. *Pastor Simoniacus nullam ovis præbet medicinam.*

Idem Theodorico & Theoberto e Regibus Francorum, libro septimo, epistolâ 114.

Fertur f Simoniacæ g hæresis (quæ prima contra Dei Ecclesiam diabolica plantatione subrepit, & in ipso ortu suo, zelo b Apostolicæ ultionis percussa, atque damnata est) in regni vestri finibus dominari: cum in Sacerdotibus fides sit eligenda cum vita. Si enim vita deest, fides meritum non habet, beato Jacobo attestante, qui ait i: *Fides sine operibus mortua est.* Quæ enim opera esse valeant Sacerdotis, qui honorem tanti Sacramenti convincitur obtinere per præmium? & post pauca. §. 1. Hinc igitur non solum in ordinatoris & ordinati animam lethale vulnus infligitur; verum etiam excellentiæ vestræ regnum k, Episcoporum culpâ (quorum magis intercessionibus juvari debuerat) prægravatur. Si enim dignus is Sacerdotio creditur, cui non actionis merita, sed præmiorum copia suffragatur, restat, ut nihil libi in Ecclesiasticis honoribus gravitas, nihil defendat industria, sed totum auri profanus amor obineat. Et dum vitia remunerantur honore, in locum ultoris, is, qui fortasse fuerat ulciscendus, adducitur: atque hinc Sacerdotes non proficere, sed perire potiùs judicantur. Vulnerato namque pastore, quis curandis ovis adhibeat medicinam? aut quomodo populum orationis clypeo tueatur, qui jaculis se hostilibus feriendum exponit? aut qualem de se fructum producturus est, cujus gravi peste radix infecta est? Major ergo metuenda est locis illis fore calamitas, ubi tales intercessores ad locum regiminis adducuntur, qui Dei in se magis iracundiam provocant, quam per semetipsos placare debuerant.

Gratian. *Cum ergo secundum Leonem Simonia non bono peragatur exitu, secundum Gregorium nullum boni operis sequatur edificium, nec sit putanda Eleemosyna, quæ ex pretio Simoniacæ erogatur pauperibus, vulnerato pastore medicina non adhibeatur curandis ovis, de infecta radice fructus non producatur, major etiam calamitas in futuro metuatur, de tam sinistro principio quis felix exitus speratur?*

C. XXIX. *Simoniacorum Sacramenta effectû gratiæ carent.*

a Prov. 3. b Eccl. 34. c al. perpetrare. d al. qui. e al. Theoberto. f Polyc. ibidem. Anselm. l. 6. c. 78. Ivo part. 5. cap. 111. g al. Simoniacam hæresim. h al. telo. i Jac. 2. k al. regimen vestrorum Episcoporum.

Hinc etiam Augustinus ait:

Sicut Eunuchus fuit, qui a Joseph comparavit; ita qui gratiam mercatur, vivum semen non habet sicis genitalibus. Sic quoque ignis b sacrificii, qui per septuaginta annos Babylonicæ captivitatis sub aqua vixerat, extinctus est, Antiocho Jafoni vendente Sacerdotium: quod significavit Spiritus Sancti ignem non lucere in Simoniacis c Sacramentis.

Gratian. *Quid in hîs similitudinibus beatus Augustinus notare voluit, nisi quia Sacramenta Simoniacorum (sicut & caterorum hæreticorum) licet sint vera, quantum ad formam, inania tamen, & falsa sunt, quantum ad effectum, cum non possint in cordibus hominum gignere, vel accendere caelestem gratiam.*

§. pars. §. 1. *Sed obijciatur. illud Augustini contra hæreticos tractatu 5. super Evangelium Joannis.*

C. XXX. *Sive bonus, sive malus sit minister, per utrumque effectus gratiæ confertur.*

Si d justus fuerit minister, computo eum cum Paulo, qui gloriam suam non quærit, dicens: *Ego e plantavi, Apollo rigavit, Deus autem incrementum dedit.* Qui verò fuerit superbus minister, cum Diabolo computatur: sed non contaminatur donum Christi, quia per illum a purus fluvius transit, & venit ad fertilem terram. Scio, quia lapis ex aqua fructum ferre non potest, & si per lapideos canales transit aqua ad areolas, in canali lapideo nihil generatur, sed tamen hortis plurimum fructum affert. Spirituallis enim virtus Sacramenti ut lux pura ab illuminandis excipitur, sed per immundos transiens non coinquinatur.

Corr. Rom. §. *Ab initio hujus capituli usque ad vers. donum Christi. Algeris lib. 3. c. 5. citat ex beato Augustino, cujus tamen propria verba habentur infra de consecr. dist. 4. c. aliud. §. si fuerit.*

§. a *Quia per illum] Apud B. Augustinum tractatu 5. legitur: Quod per illum fuit, purum est, quod per illum transit liquidum, venit ad fertilem terram: puta, quia ipse lapideus est, quia ex aqua fructum ferre non potest. Per lapideum canalem transit aqua ad areolas, in canali lapideo nihil generans, sed tamen hortis plurimum fructum affert. Spirituallis enim virtus Sacramenti ita est, ut lux, & ab illuminandis pura excipitur, & si per immundum transeat, non inquinatur.*

C. XXXI. *De eodem.*

Idem ad Vincentium Donatistam, epistolâ 48.

Ex f catholica Ecclesia sunt omnia Domini Sacramenta: quæ sic habetis, & datis, quemadmodum habebantur, & dabantur, etiam priusquam inde exciretis.

C. XXXII. *De eodem.*

Idem de Baptismo contra Donatistas, lib. 5. cap. 19.

Sic g autem b Deus adest Sacramentis, & verbis suis, per qualeslibet administrantur, & Sacramenta Dei ubique recta sunt, sicut i mali homines, quibus nihil profuit, ubique perverfi sunt.

C. XXXIII. *De eodem.*

Idem lib. 4. de Bapt. contra Donatistas, cap. 12.

Nec k foris ergo, sicut nec intus quisquam, qui ex parte l Diaboli est, potest vel in se, vel in quocumque maculare Sacramentum, quod Christi est.

a Gen. 39. b 2. Mach. 1. & 4. c al. Simoniacorum. d Infra de consecr. dist. 4. c. aliud. Alger. l. 3. c. 5. Ansel. l. 9. c. 30. Polyc. l. 3. tit. 10. e 1. Cor. 3. f Alger. l. 3. c. 9. *Deus dedit in tract. de Simoniacis. Polyc. l. 3. tit. 10. g al. si. h Alger. l. 3. c. 2. Ivo p. 1. c. 117. i al. & k Alger. ibid. Deus dedit in tractatu de Simoniacis. Ansel. l. 9. c. 48. Polyc. ibid. l al. patre Diabolo.*

C. XXXIV. Sacramenta que non mutantur, catholicis & hereticis communia probantur.

Idem Augustinus ad Emeritum, epist. 164.

Sacramenta a, que non mutastis, sicut habetis, approbantur a nobis: ne forte cum vestram pravitate corrigere volumus, illis mysteriis Christi, que in vestra pravitate depravata non sunt, sacrilegam faciamus injuriam. Neque enim & Saul b depravaverat unctionem, quam acceperat, cui unctioni tantum honorem Rex David, pius Dei servus, exhibuit.

C. XXXV. De eodem.

Idem ad Donatistas.

Sicut facti veraciter, non facti recipiunt, nec eorum baptismata reprobatur: sic & illa, que schismatici, vel heretici, si non aliter habent, nec aliter agunt, quam vera Ecclesia, cum ad nos veniunt; non emendamus, sed potius approbamus.

Corr. Rom. § Verba ipsa prioris partis hujus capituli usque ad vers. reprobatur, non sunt inventa apud B. Augustinum: sed habetur sententia lib. 1. de Baptismo contra Donatistas c. 12. Reliqua autem hujus capituli pars est in eodem lib. c. 13.

C. XXXVI. Non fugiantur Sacramenta Dei, a quocunque ministrantur.

Idem contra literas Petiliani, lib. 3. c. 9.

Neque e in homine bono aliquis Dei Sacramenta fugiat, neque in homine malo.

Corr. Rom. § Libro tertio contra literas Petiliani, unde videtur sumptum esse hoc caput, sic legitur: Nemo gloriatur, nec in homine bono: nemo bona Dei fugiat, nec in homine malo. Hoc autem caput significatur supra distinct. 32. c. preter. §. verum principia.

C. XXXVII. Hominum malicia Sacramenta non profanat.

Idem de Baptismo contra Donatistas, lib. 6. c. 44.

Nonne Sodomite Ethnici erant, id est, Gentiles? Pejores ergo erant Judaei, quibus Dominus dicit d: Tolerabilis erit Sodomis in die iudicii, quam vobis. Et quibus Propheta e dicit: Justificasti Sodomam, id est, in comparatione vestri f iusta facta est. Nunquid tamen ideo Sacramenta divina, que apud Judaeos erant, talia erant, quales ipsi erant? que Dominus ipse quoque precepit, & ad ea celebranda leprolos g, quos mundaverat, misit, & ea Zacharie h ministranti Angelus adstitit, eumque in templo sacrificantem exauditum esse nuntiavit. Hec eadem Sacramenta & in bonis hominibus illius temporis erant, & in malis peioribus, quam sint Ethnici, quandoquidem Sodomitis in malitia prelati sunt: & tamen illa Sacramenta erant in utroque integra, atque divina. Nam & ipsi Gentiles, si quid divinum, & rectum in doctrinis suis habere potuerunt, non improbaverunt sancti nostri i: quamvis illi per suas superstitiones, & idololatriam, & superbiam, ceterosque perditos mores detestandi essent, & nisi corrigentur, divino iudicio puniendi.

C. XXXVIII. Sacramenta mali habere possunt, licet virtutem Spiritus Sancti habere non possint.

Idem lib. 3. cap. 16.

Multe k autem operationes sunt Spiritus Sancti, quas Apostolus, cum quodam loco, quantum sufficere arbitratus est, commemorasset, ita conclusit l: Omnia autem haec operatur unus atque idem Spiritus, dividens singulis prout vult. Cum ergo aliud sit Sacramentum, quod

a Alger. l. 3. c. 9. Polyc. l. 7. tit. 10. b 1. Reg. 24. § 26. c Sup. dist. 32. c. preter hoc. §. verum principia. Ivo p. 10. c. 75. d Matth. 11. e Esach. 16. f al. vestra Sodoma justificata est. g Luc. 17. h Zachar. 1. i al. viri. k Polyc. lib. 3. tit. 10. Ans. lib. 9. c. 29. l 1. Corinth. 12.

habere etiam Simon a Magus potuit; aliud Prophetia b, que in malis hominibus etiam fieri solet, ut in Saul; aliud operatio ejusdem Spiritus, quam nisi boni habere non possunt, sicut est finis e precepti charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta; quolibet heretici, & schismatici accipiant: charitas d qua cooperit multitudinem peccatorum, proprium donum est catholica unitatis & pacis: nec est in omnibus, quia nec ejus sunt omnes.

C. XXXIX. Licet Sacramenta mali ministrant, remissionem peccatorum non prestant.

Idem eodem libro, c. 18.

Remissionem e peccatorum f avari non dabant: quia per orationes sanctorum, id est, per columbae gemitus datur, quicunque baptizet, si ad ejus pacem illi pertinent, quibus datur. Non enim raptoribus, & feneratoribus diceret g Dominus: Si cui dimiseritis peccata, remittuntur illi, si cui tenueritis, tenebuntur. Foris quidem nec ligari aliquid potest, nec solvi, ubi non sit, qui aut ligare possit, aut solvere: sed solvitur, qui cum columba fecerit pacem, & ligatur, qui cum columba non habet pacem, sive aperte foris sit, sive intus esse videatur.

Gratian. Si ergo Sacramenta in modum lucis ab immundis coquinari non possunt, si in modum puri fluvii per lepedes canales ad fertiles areolas perveniunt, patet quod Simoniaci Sacramentum unctionis sibi quidem inutiliter & pernicioso habent, aliis autem utiliter & salubriter eandem unctionem ministrant. Sicut ergo sunt vera Sacramenta hereticorum, quantum ad formam; ita sunt vera, & non inania, quantum ad effectum.

6 pars. §. 1. Sed notandum est, quod Sacramentorum alia h sunt necessitatis, alia dignitatis. Quia enim necessitas non habet legem, sed ipsa sibi facit legem, illa Sacramenta, que saluti sunt necessaria, quia iterari non possunt, citius sunt vera, auferri, vel amitti non debent, sed cum penitentia rata esse permittuntur. Illa vero Sacramenta, que sunt dignitatis, nisi digne fuerint administrata, ita ut digni digne a dignis provehantur, dignitates esse desunt: non ut minuat veritas Sacramenti, sed ut officium ministrandi, vel loco, vel tempore, vel promotione.

Loco, ut ait Leo ad Rusticum Narbonensem Episcopum, epistola 90. al. 92. cap. 1.

C. XL. De his, qui a Pseudoepiscopis ordinantur.

SI i qui Clerici ab istis Pseudoepiscopis in eis Ecclesiis ordinati sunt, que ad proprios Episcopos pertinebant, & ordinatio eorum cum consensu, & iudicio praesidentium facta est, potest rata haberi, ita ut in ipsis Ecclesiis perseverent. Aliter autem vana est habenda ordinatio, que nec loco fundata est, nec auctoritate munita.

Corr. Rom. § Caput hoc emendatum est, ac locupletatum ex ipsa epistola, & refertur supra dist. 62. c. 1. §. h qui.

Gratian. Ecce aliquis a Pseudoepiscopis ordinatus, si locum suae ordinationis mutaverit, vana est, & sine administratione erit talis ordinatio.

Tempore, ut ait Innocentius epist. 22. c. 5. de ordinatione a Bonoso.

C. XLI. Quae pro necessitate conceduntur, eadem cessante cessabunt.

Quod k pro necessitate temporis statutum est, cessante necessitate, debet utique cessare pariter, quod urgebat: quia alius est ordo legitimus, alia usurpatio, quam ad praesens fieri tempus impellit.

a Actor. 8. b al. operatio Spiritus, que in m. b. e. f. f. sicut Saul habuit Prophetiam; aliud, [§c.] orig. c 1. Tim. 1. d 1. Petri 4. e Remission] orig. f Polyc. ibid. Anselm. lib. 9. c. 33. g Joan. 20. h adde c. 106. infra eadem. i supra dist. 62. c. 1. Burchard. l. 1. c. 11. Ivo p. 5. c. 65. k Ivo in prologo fol. 3. Pann. c. 19. in prologo. infra ead. g. 7. c. quod pro remedio.

Corr. Rom. ¶ Quam ad præsens] *Hæc sunt addita ex Innocentio, cuius verba in hoc capite in summam redacta: infra autem q. 7. c. quod pro remedio, plenius referuntur.*

Gratian. Ergo aliquis alio tempore, ab eo qui Bonoso similis sit, ordinatus, cessabit ab administratione, quæ pro necessitate illius temporis fuit permissa.

Item promotione, ut ait Leo epistolâ tertîâ ad Julianum a Aquilegiensem.

C. XLII. Qui ab hæreticis redeunt, sine spe promotionis in suis ordinibus recipi possunt.

Si quis hæreticæ communionis contagione se maculavit, hoc in magno habeat beneficio, si ademtâ sibi omni spe promotionis, in quo invenitur ordine, permaneat.

Corr. Rom. ¶ Macularit] *Hic apud B. Leonem, cum alia verba sunt interjecta, tum c. saluberrimum, infra q. 7. Caput enim hoc est quasi summa quadam, quemadmodum & c. omnis, infra eadem, tametsi illud paulo plenius sit.*

Gratian. Ecce si Clericus vel ordinatione, vel quolibet Sacramento hæreticis communicat, cessans à promotione vix in suo ordine perseverat. Non est enim de Sacramento hoc, ut de ceteris. Cetera enim vel ad culpas abluendas dantur, ut Baptismus & Penitentia; vel pro culpis non in æternum, sed ad horam negantur, ut Eucharistia, quæ in articulo mortis penitentis etiam de nefariis peccatis conceditur: Hoc solum non solum pro culpa, sed etiam pro infamia interdicitur c. & pro imminuta munditiæ suæ, vel extrinsecæ, vel intrinsecæ perfectionis prærogativa, ut bigamis, vel viduæ mariti, vel illiteratis, vel corporis quilibet parte vitiatis denegatur: quibus tamen Baptismus, vel Eucharistia non negatur. Potest etiam talis cetera Sacramenta sacerdotallyter administrare, qui istud solum non valet conferre.

C. XLIII. De Episcopis, qui talem consecrant, qualem consecrare non licet.

Unde Leo ait ad Episcopos Africæ, epist. 85. al. 87. cap. 2.

Si d qui Episcopi talem consecraverint Sacerdotem, qualem non liceat, etiam si aliquo modo damnum proprii honoris evaserint, ordinationis tamen jus ulterius non habebunt, nec e illi unquam Sacramento intererunt, quod, neglecto divino iudicio, immerito præstiterunt.

Gratian. Ecce cum honoris periculum evadant, ut cetera Sacramenta sacerdotallyter administrare permittantur, ab hoc solo non modò pro hæresi, vel pro qualibet majori culpa, sed etiam pro negligentia removentur. In quibus omnibus sollicitè notandum est, quòd Sacramentum Sacerdotalis promotionis præ ceteris omnibus magis accuratè & dignè dandum vel accipiendum est; quia nisi ita collatum fuerit, eo desinet esse ratum, quo non fuerit ritè perfectum. Cetera enim Sacramenta unicuique propter se dantur, & unicuique talia sunt, quòli corde, vel conscientia accipiuntur. Istud solum non propter se solum, sed propter alios datur: & idèò necesse est, ut vero corde, mundaque conscientia, quantum ad se; sumatur, quantum ad alios verò, non solum sine omni culpa, sed etiam sine omni infamia, propter scandalum fratrum: ad quorum utilitatem, non solum ut præsent, sed etiam ut presunt, Sacerdotium datur.

C. XLIV. Simoniaci rei sunt infidelitatis eorum, qui à se scandalizantur.

Unde Hieronymus ad c. 3. Michæ.

Hi, quoscunque de alicuius suis ordinant Clericos, & vitam eorum in scandalum populis exponentes, rei sunt infidelitatis eorum, qui scandalizantur.

Grat. Reverà enim, qui ad hoc eliguntur, ut ceteris præ-

a al. Januarium. b infra eod. c. omnis. & quæst. 7. c. saluberrimum. c al. interdum etiam pro. d 25. quæst. 2. c. si qui Episcopi. Ansel. lib. 6. c. 74. Ivo part. 5. cap. 107. e nec ei Sacramento] orig.

sunt, sicut præordinantur dignitate, sic præeminere debent sanctitate. Alioquin, cur ceteris præferantur, qui nullâ meritorum gratiâ à ceteris assumuntur? Hinc etiam Symmachus Lauventio Mediolanensi Episcopo post sextum Synodum Romanam.

C. XLV. Sicut honore, ita & scientiâ quisque præcellere debet.

Vilissimus a computandus est, nisi præcellat scientiâ & sanctitate, qui est honore præstantior.

7 pars. Gratian. Patet ergò illud Augustini b (Sacramenta videlicet Christi per hæreticos ministrata suo non carere effectu) non de omnibus intelligi generaliter, sed de Sacramento Baptismi.

C. XLVI. Baptismus sive per bonum, sive per malum ministratur, reiterari non debet.

Unde idem Augustinus ait tract. 5. in Joannem.

Dedit Baptismus Judas, & non baptizatum est post Judam: dedit Joannes, & baptizatum est post Joannem: quia qui datus est à Juda, Baptismus Christi erat: qui autem à Joanne datus, Joannis erat. Non Judam Joanni, sed Baptismus Christi, etiam per Judæ manus datum, Baptismo Joannis, etiam per manus Joannis dato, rectè præponimus. & paulo post. §. 1. Quos baptizavit Joannes, Joannes baptizavit, quos autem baptizavit Judas, Christus baptizavit: Sic ergò quos baptizavit ebrius, quos baptizavit homicida, quos baptizavit adulter, si Baptisma Christi erat, Christus baptizavit. Item paucis interjectis. §. 2. Quod c Sacramento tam sanctum est, ut nec homicidâ ministrante polluitur.

Corr. Rom. ¶ Ebrius] *Addita, sublata, & emendata sunt nonnulla in hoc capite ex originali, non tamen vox ista ob glossam. Legendum est enim, ebriosus.*

C. XLVII. De eodem.

Idem de Baptismo contra Donatistas, lib. 4. c. 4.

Sicut d urgeri videor, cum mihi dicitur, ergò hæreticus dimittit peccata? sic & ego urgeo, cum dico, ergò qui cælestia mandata non servat, avarus, raptor, fenerator, invidus, verbis non factis seculo renuncians, dimittit peccata? Si per vim Sacramenti Dei, sicut & ille, ita & Sacramentum & in malis hominibus Christi esse cognoscitur: in corpore autem unicæ e columbæ, incorruptæ, sanctæ, pudicæ, non habentis maculam, aut rugam, nec ille, nec ille invenitur. [Ut si cuius a manus esset arida, verum quidem esset membrum, quamvis sine sanguine, & inefficax esset, & mortuum: sic & fides, cum sit vera, tamen sine f operibus mortua est.] Item paulo post. §. 1. Sic ergò in hæresi baptizatus in nomine sanctæ Trinitatis, tamen non fit templum Dei, si ab hæresi non recesserit, quomodo neque in avaritia in eodem nomine baptizatus fit templum Dei, si ab avaritia g non recedat, quæ est idolorum servitus.

Corr. Rom. ¶ Ut si cuius] *Verba hæc usque ad vers. Item, in vulgatis B. Augustini codicibus, eo loco non leguntur, neque apud ceteros collectores.*

8 pars. Gratian. Ex his itaque verbis apparet, Baptisma, quod ab hæreticis tribuitur, virtute suâ remissionem conferre peccatorum.

Sed idem Augustinus econtrâ testatur libro sexto de Baptismo contra Donatistas, c. 1. dicens.

C. XLVIII. Baptisma Christi, etsi nullâ perveritate violetur, apud hæreticos tamen caret effectu.

Etiam corde tardiores, quantum existimo, intelligunt Baptismus Christi nullâ perveritate hominis, sive dantis, sive accipientis posse violari. Sed & quia aliud est Sacra-

a Vilissimis comparandus] orig. b Sup. c. ex catholica, & c. justus. c Alg. l. 3. c. 10. d Polyc. l. 3. tit. 10. Ans. 19. c. 35. Ivo p. 1. c. 165. & p. 2. c. 94. e Eph. 5. f Jac. 2. g Col. 3.

mentum ab effectu Sacramenti, cum eos, qui in ipsa unitate Ecclesie perdit vivunt, confitet remissionem peccatorum nec dare, nec habere posse, quia non malignis, sed bonis filiis dictum est: Si cui dimiseritis peccata, dimittuntur ei, si cui tenueritis, tenentur; patet ergo hereticos tantum dare vel accipere Sacramentum Baptismi, & non dare remissionem peccatorum.

Corr. Rom. § Sed quia aliud] Hinc usque ad finem, verbis B. Augustini in summan redactis, sententia tamen manet incolumis. Integer locus habetur de consecrat. dist. 4. Quomodo. §. Non ob aliud.

C. XLIX. De eodem.

Idem in sermone unicecimo de verbis Domini, de blasphemiam in Spiritum Sanctum.

Corporalia Sacramenta, quae portant & celebrant etiam segregati ab unitate corporis Christi, formam possunt exhibere pietatis. Virtus vero pietatis invisibilis & spiritualis ita in eis non potest esse, quemadmodum sensus non sequitur hominis membrum, quando amputatur a corpore.

Corr. Rom. § In aliquot vetustis codicibus hoc & sequens caput sunt conjuncta superiori.

C. L. De eodem.

Item Ambrosius in libro de initiandis rudibus.

Non a sanat Baptismus perfidorum, non mundat, sed polluit a: quia in b diluvio aquarum multarum ad Dominum non approximat, quia ut per Apostolum dicitur c: Quicquid non est ex fide, peccatum est: & ipsis qui faciunt, & quibus faciunt, non solum non prodest, sed ad iudicium est.

Corr. Rom. § Polluit:] Hucusque Ambrosius. Sed Algerus libro tertio c. 1. referens hunc locum, addit usque ad vers. approximat. ac deinde c. 13. citans etiam eundem librum B. Ambrosii, adiungit reliqua huius capituli usque ad finem.

C. LI. Per manus impositionem confirmatur, qui ab hereticis Baptisma accipiunt.

Item Leo ad d Nicetam Aquilegiensem Episcopum, epist. 77. al. 79. c. 7.

Hi e, qui Baptismum ab hereticis acceperunt, cum baptizati antea non fuissent, sola invocatione Spiritus Sancti per impositionem manuum confirmandi sunt: quia formam tantum Baptismi sine sanctificationis virtute sumpserunt. Et hanc regulam, ut scitis, servandam omnibus Ecclesiis praedicamus, ut lavacrum semel initum nulla iteratione violetur, dicente g Apostolo: Unus Dominus, una fides, unum baptisma: Cujus ablutio nulla iteratione temeranda est: sed, ut diximus, sola sanctificatio Sancti Spiritus invocanda est, ut quod ab hereticis nemo accipit, a catholicis Sacerdotibus consequatur.

9 pars. Gratian. Sed notandum est, quod heretici, ut Arriani, & Sabelliani, quorum alii inaequalitatem, alii indiscretionem personarum confitebantur, Baptisma non in forma Ecclesiae, sed sua perverstitatis ministrabant. §. 1. De his specialiter Ambrosius h locutus est, dicens: Non sanat Baptismus perfidorum, &c. sed etiam, ut rebaptizentur, & reordinentur, in Concilio Niceno, c. 19. statutum est.

C. LH. Rebaptizentur & reordinentur, qui de Paulianistis & Cataphrygis ad Ecclesiam redeunt.

Si quis confugerit ad Ecclesiam catholicam de Paulianistis & Cataphrygis a, statutum est, rebaptizari eos omnino debere. Si qui vero Clerici erant apud eos, si quidem inculpati fuerint & irreprehensibiles, rebaptizandi sunt, & rursus etiam ab Episcopo Ecclesiae catholicae ordinentur. Si vero examinati, minus fuerint apti deprehensi, deponi eos oportet. Similiter autem & circa

a Alg. l. 3. c. 1. & 13. b Ps. 31. c Rom. 4. d adde c. 97. infra ead. e Polyc. l. 3. tit. 10. f Infra ead. c. hanc regulam. g Eph. 4. h sup. c. non sanat.

Diaconos E, & de omnibus, qui in eodem Clero inveniuntur, eadem forma servabitur.

Corr. Rom. § a Cataphrygis,] Legitur haec dictio in prisca versione, quae est in viriis exemplaribus collectionis Isidori impressis, ac manuscriptis: sed non est in canonis Graeco, neque in versione Dionysii, aut aliis recentiorum. Quod autem & isti baptizandi sint, traditum est in Concilio Laodiceno, c. 8. in Synodo septima, seu secunda Nicena, c. 7. & infra de consecr. dist. 4. c. hi vero, quod & Gregorii.

§ b Diaconus,] Graecè est: περί των διακονιστων, καὶ εὐλας περί των εν τῷ κληρω εξεταζομενων: il est; De Diaconis, & de his omnino, qui in canone connumerantur.

C. LIII. De eodem.

Item Innocentius ad Episcopos Macedoniae, epist. 22. c. 5. Paulianistae in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti minimè baptizabant: & Novatiani iisdem tremendis venerandisque nominibus baptizabant: nec apud istos de unitate potestatis divinae, hoc est, Patris, Filii & Spiritus Sancti, quaestio aliquando mota est.

Gratian. Alii formam Ecclesiae in baptizando servant. Sed dum ab eis baptizantur, qui in haeresi vel schismate eadem communicant, Sacramentum quidem Baptismi ob eis accipiunt, virtutem vero non consequuntur, quam sine fide nullus consequi potest. Unde de Domino dicitur a, quod in patria sua non poterat facere signum propter incredulitatem eorum.

C. LIV. Dum verbum accedit ad elementum, fit Sacramentum.

Unde Augustinus tract. 80. ad c. 15. Joanni, & sermone de Cataclysmo, c. 3. initio.

Detrahe verbum, & quid est aqua, nisi aqua? accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum. & infra. §. 1. Unde ista tanta virtus aquae, ut corpus tangat, & cor abluat, nisi faciente verbo? non quia dicitur, sed quia creditur. Nam & in ipso verbo aliud est sonus transiens, aliud virtus manens.

Gratian. De his etiam, qui in haeresi vel schismate baptizantur, scribit Augustinus libro de fide, ad Petrum Diaconum, c. 36. dicens:

C. LV. Extra Ecclesiam baptizati perniciem sibi cumulant, si ad Ecclesiam non redierint.

Firmissime b tene, & nullatenus dubites, extra Ecclesiam baptizatis, si ad Ecclesiam non redierint, Baptismo cumulari perniciem. Tantum enim valet Ecclesiasticae societatis communio c ad salutem, ut Baptismo non salvetur, cui non ibi datur, ubi oportet, ut detur.

C. LVI. Infirma sunt dona, quae prae unitatem Ecclesiae habentur.

Idem tractatu 13. ad c. 3. Joanni.

Teneamus, fratres mei, unitatem. Praeter unitatem, & qui facit miracula, nihil est. In unitate enim erat populus Israel, & non faciebat miracula: praeter unitatem erant Magi Pharaonis, & faciebant id similia Moysi. Populus Israel, ut dixi, non faciebat miracula. Qui erant salvi apud Deum, qui faciebant, an qui non faciebant? Petrus e Apostolus resuscitavit mortuum. Simon Magus fecit multa. Erant ibi multi Christiani, qui non poterant facere, nec quod faciebat Petrus, nec quod faciebat Simon. Sed unde gaudebant? quia f nomina eorum erant scripta in caelo.

C. LVII. Baptisma semel traditum non est reitrandum.

Item Leo ad Nicetam Episcopum, epist. 77. al. 79. c. 7.

Hanc g regulam, ut scitis, servandam omnibus Ecclesiis praedicamus, ut lavacrum semel initum nulla iteratione violetur, dicente b Apostolo: Unus Domi-

a Luc. 4. b Alger. l. 3. c. 12. c unitas] orig. d Exod. 7. e Act. 8. & 9. f Luc. 10. g sup. ead. c. hi, qui. h Eph. 4. nu.

nus, una fides, unum baptisma. Cujus ablutio nullâ iteratione temeranda est: sed, ut diximus, sola sanctificatio Sancti Spiritus invocanda est, ut quod ab hæreticis nemo accipit, à catholicis Sacerdotibus consequatur.

10 pars. Grat. Nemo in heresi vel schismate constitutus intelligendus est. Ceterum, si cum fidei integritate, & animi puritate de manu hæreticorum in forma Ecclesiæ aliquis Baptisma acceperit, tunc impletur illud Augustini: Per a lapideum canalem aqua transit ad areolas. & iterum: Spiritus virtus Sacramenti, &c.

C. LVIII. Etiam per malos boni colliguntur.

Idem Augustinus sermone undecimo de verbis Domini, de Blasphemia in Spiritum Sanctum.

Spiritus Sanctus in sancta Ecclesia, etiam isto tempore, quo velut granum c cum palea tritatur, sic operatur, ut nullius veram confessionem aspernetur, nullius simulatione fallatur, atque ita reprobos fugiat, ut etiam per eorum ministerium probos colligat.

Gratian. Ecce quando d ab hæreticis Baptisma cum sua virtute accipitur: cuius tum necessaria administratio est, ut nec etiam à Paganis datum possit reiterari. Unde in Ecclesiastica historia e legitur, quod Alexander Episcopus Alexandrie, cum Petri Martyris solemnia celebraret, post expleta Missarum sacramenta, vidit super oram maris puerum ludum, imitantium, ut fieri solet, Episcopum, & gerentium ea, quæ in Ecclesia geri mos est. Mox eis ad se perducit jubet, & quid egissent, percunctatur. Illi rei ordinem pandunt: baptizatos à se esse quosdam catachumenos consentient per Athanasium puerum, qui illis fuerat Episcopus simulatus. Ubi ex responsis eorum vidit secundum religionis nostra ritum cuncta constare, statuit illis, quibus integris interrogationibus & responsionibus aqua fuerat infusa, iterari Baptisma non debere, sed adimplere ea, quæ Sacerdotibus mos est.

C. LIX. De his, qui per ignorantiam ordinantur, antequam baptizentur.

Hinc etiam Isidorus ait:

SI quis per ignorantiam ordinatur, antequam baptizetur, debent ab eo baptizati iterum baptizari, & ipse ulterius non ordinetur. Sed Romanus Pontifex non hominem iudicat, qui baptizat, sed Spiritum Dei subministrare gratiam Baptismi licet paganus sit, qui baptizat.

Corr. Rom. § Caput hoc Burchardus & Ivo citant ex dictis Isidori: ex qua citandi formula solet indicari, non esse propria auctoris verba. Videtur autem in priore parte vel proponi quaestio, vel falsâ alicuius opinio recitari, cui deinde in posteriore parte opponitur vera: Sed Romanus &c. quæ infra etiam de consecrat. dist. 4. cap. Romanus, citatur ex Isidoro. Idque clarius lib. 5. Capitularium, c. 4. exponitur his verbis: Si quis baptizatus est à Presbytero non baptizato, & sancta Trinitas in ipso baptismo invocata fuit, baptizatus est, sicut Sergius Papa dixit, impositione verò manus indiget. Gregorius Episcopus Romanus, & Joannes Sacellarius sic ferunt.

C. LX. P A L E A.

[Ex Concilio apud Compendium.]

SI Presbyter ordinatus deprehenderit se non esse baptizatum, baptizetur & ordinetur iterum.

Corr. Rom. § Hæc Pulea & locis indicatis, & in collectione, quæ est in tomo tertio Conciliorum post decreta Alexandri tertii, & cap. 1. de Presbytero non baptizato, citatur ex Concilio apud Compendium.

§ Iterum.] Sequebatur, & omnes, quos prius baptizavit: quæ sunt expuncta, quia non habentur in dicto c. 1. de

a Sup. ead. c. si iustus. b Infr. ead. c. ita fit. Ivo part. 2. e. 104. c area.] orig. d al. quomodo. e lib. 10. c. 14. f Cap. lib. 5. c. 4. Burch. lib. 4. c. 100. Alg. l. 3. c. 6. Ivo part. 1. c. 294. Pannor. lib. 1. c. 97. Magister lib. 4. dist. 5. in princ. g Extra c. 1. de Presbytero non baptizato, l. 6. Capit. c. 23, Burch. l. 4. c. 74. Ivo p. 1. c. 268. Pan. l. 1. c. 96.

Presbytero non baptizato, neque in cap. veniens. eod. tit. ubi refertur, licet habeantur in aliis locis indicatis.

Gratian. Quod autem cetera Sacramenta ab hæreticis ministrari non possint, testatur Hieronymus in Aggæum Prophetam, cap. 2.

C. LXI. Non placent Deo, quæ ab hæreticis offeruntur.

SI a populus & iste hæreticorum omnium est in conspectu meo, dicit Dominus: omne, quod fecerint, quod mihi obtulerint, vel & vota, vel pro salute, vel pacifica, vel pro peccato, vel pro delicto, vel in holocaustum, sive elemofynas, sive jejunia, sive victus continentiam, & corporis castitatem, contaminata erunt in conspectu meo. Quamvis enim sancta videantur specie sui, quæ offeruntur à talibus, tamen, quia tacta sunt ab eo, qui pollutus in anima est, omnia polluentur.

Corr. Rom. § Sic populus] In originali legitur: Sic populus iste, & sic gens ista, Judæorum videlicet, atque Gentilium, & hæreticorum omnium, &c.

§ & Vota,] Ibidem habetur: vel vota pro salute: sed ob glossam non est mutatum.

C. LXII. De eodem.

Idem Hieronymus in Amos Prophetam, c. 5.

ODit Deus sacrificia hæreticorum, & à se projicit, & quotiescunque sub e nomine Domini fuerint congregati, detestatur factorem eorum, & claudit nares suas.

C. LXIII. De eodem.

Idem in Osee cap. 6.

ILLi offerunt panem sacrilegum, & dant elemofynas, & sectari videntur humilitatem. Quæ ego, si verè fiant, holocausta interpretor. Cum autem scientiam Dei reliquerint, frustra truncato capite fidei, cetera membra habere se jactant.

C. LXIV. Sine fide & charitate nec Evangelium habetur, nec profuit aliqua bona.

Idem in epistol. ad Galat. c. 1.

Marcion, & Basilides, & cetera hæreticorum pestes non habent Dei Evangelium; quia non habent Spiritum S. sine quo humanum fit Evangelium, quod docetur. Nec putemus in verbis Scripturarum esse Evangelium, sed in sensu; non in superficie, sed in medulla; non in sermonum foliis, sed in radice rationis.

C. LXV. De eodem.

Idem ad cap. 5. ejusdem epistolæ.

Vide, quantum bonum sit charitatis. Si ita martyrium fecerimus d, ut nostras velimus ab hominibus reliquias honorari; si opinionem vulgi sectantes, intrepidi sanguinem fuderimus, & substantiam nostram usque ad mendicitatem propriam dederimus; huic operi non tam præmium, quam pœna debetur, & perfidiæ magis tormenta sunt, quam corona victoriæ.

C. LXVI. Hæreticorum benedictio, maledictio est.

Item ex Concilio Laodicensi, cap. 32.

NON e oportet hæreticorum benedictiones accipere: quoniam magis sunt maledictiones, quam benedictiones.

C. LXVII. Neque cum hæreticis, neque cum schismaticis licet orare.

Item ex Concilio Martini Papæ, c. 70.

NON f liceat Clericis, vel Laicis ab hæreticis eulogias accipere, quia maledictiones sunt magis, quam benedictiones: neque liceat aut cum hæreticis, aut cum schismaticis orare.

a al. si. b Alger. l. 3. c. 12. Deusedit p. 2. Anselm. lib. 9. cap. 48. c antea legebatur, in nomine. d al. ferimus. e Deusedit p. 2. & 4. Burch. l. 3. c. 259. Ivo part. 3. c. 260. f In cap. Martini Bracar.

C. LXVIII. Extra Ecclesiam non sunt vera sacrificia.

Item Leo ad Anatolium Constantinopolitanum Episcopum, epist. 48. cap. 2.

IN a Ecclesia Dei, quæ corpus Christi est, aliter nec rata sunt Sacerdotia, nec vera sacrificia, nisi in nostræ proprietate naturæ verus nos Pontifex reconciliet, & verus immaculati agni sanguis emendet.

C. LXIX. Impiorum manibus divina Sacramenta se subducunt.

Idem Leoni Augusto, epist. 73.

MANifestum b est, per crudelissimam, infamissimamque sævitiem c in Alexandrina sede omne cælestium Sacramentorum lumen extinctum. Intercepta est sacrificii oblatio: defecit chrismatis sanctificatio: & parricidalibus manibus impiorum omnia se subtraxere mysteria.

C. LXX. Sacramenta extra Ecclesiam ministrari possunt, salutem verò conferre non possunt.

Item Beatus Martyr Cyprianus in epistola d contra hereticos.

SI quis, inquit, de Ecclesia, hereticâ presumptione, exierit, à semetipso damnatus est. Cum hujusmodi, secundum Apostolum e, nec cibum quidem sumere debemus. Declaratur hoc in libro Regum f, ubi cum homo Dei ad Hieroboam missus esset, qui ei peccata sua exprobraret, atque ultionem futuram prædiceret, panem quoque apud illum g edere, & aquam bibere vetaretur. Quod cum non custodisset, divinâ sententiâ inde rediens, mortuus Leonis in itinere interiit. §. 1. Et audet b quisquam dicere, aquam Baptismi salutarem, & gratiam cælestem communem cum hereticis i esse posse, eum quibus nec terrestris cibus, nec secularis potus debet esse communis? Constat autem oleum, unde baptizati unguuntur, sanctificari, & Eucharistiam fieri apud illos omninò non posse, ubi spes nulla est, & fides falsa, ubi omnia per mendacium geruntur. Nam k hereticus l simiarum more, quæ cum homines non sint, humana tamen imitantur, vult Ecclesiæ catholicæ auctoritatem sibi, & veritatem vendicare, quando ipse in Ecclesia non sit. Benedicit m à Deo maledictus, vitam pollicetur mortuus, Deum invocat blasphemus, Sacerdotium administrat profanus, ponit altare sacrilegus. Ad hæc omnia n accedit & illud malum, ut Antistes Diaboli audeat Eucharistiam facere, quando nec sanctificari oblatio illic possit, ubi Spiritus sanctus non sit, nec cuiquam Dominus per ejus orationes & preces proficit, qui Dominum ipse violavit. Si enim o qui Ecclesiam contemnunt, & Ethnicis, & publicanis habentur; multò magis utique rebelles & hostes, falsa altaria, & illicita Sacerdotia, & sacrificia sacrilega, & nomina adulterina fingentes, inter Ethnicos & publicanos necesse est computentur: quos omnes constat à charitate atque ab unitate Ecclesiæ recessisse. Ergo p omnia quæcumque faciunt heretici, carnalia sunt, & inania, & falsa; ita ut nihil eorum, quæ illi gesserint, à nobis probari debeat. Non statim suscipienda sunt, & assumenda, quæ jactantur in Christi nomine, sed quæ geruntur in Christi veritate. Quomodo enim perficere, quæ agunt, aut impetrare aliquid illicitis conatibus à Deo possunt, qui contra Deum, quod eis non licet, moluntur?

a Lanfran. in lib. de Eucharistia. Alg. l. 1. c. 10. Ivo p. 2. c. 9. b Anf. lib. 9. c. 40. c al. vesaniam. d l. 1. epist. 6. ad Magnum, ubi declarat locum Pauli ad Tit. 3. 4. sent. dist. 25. e Tit. 3. 1. Cor. 5. f ibid. paulo infra. 3. Reg. 13. g illos] orig. h l. 1. epist. 12. § in Conc. ipsius c. 1. sub persona Cæciliæ. Alger. l. 3. c. 1. i Schismaticis] orig. k idem ad Jubajanum. l Novatianus] orig. m Ex Concilio, eodem loco. n Ex epist. 7. l. 1. ad Pictetum. o Ex eadem epistola ad Magnum. p Ibidem paulo superius. Ex Concilio cap. 4. Ex eadem epist. 12.

tur? §. 2. Quare a, qui hereticis b & schismaticis patrocinantur, censurâ c divinâ in eorum probantur facinore, & pœnis non solum duces & auctores, sed etiam participes destinari, nisi se à communione malorum separaverint, præcipiente per Moysen Domino, ac dicente: c Separamini à tabernaculis hominum istorum durissimorum, & nolite tangere d ab omnibus, quæ sunt eis, ne simul peratis in peccatis eorum. Et quod comminatus per Moysen Dominus fuerat, implevit, ut quisque se à Chore, & Dañan, & Abiron non separasset, pœnas statim pro impia communiione perolveret. Sicut etiam per Osee e Prophetam Spiritus Sanctus contestatur, & dicit: Sacrificia eorum tanquam panis luctus: omnes qui manducant ea, contaminabuntur: docens scilicet, & ostendens omnes omnino cum auctoribus supplicio conjungi, qui fuerint eorum peccato contaminati.

Corr. Rom. § Caput hoc collectum est ex variis locis epistolarum beati Cypriani, & Concilii ab ipso habiti, intantum immutatis, & in summam redactis, quæ in margine sunt indicata.

§ a Censurâ] In epistola ipsa sic habetur: Frustrâ contendunt baptizari & sanctificari illic aliquid salutari Baptismo posse, ubi constat baptizantem baptizandi licentiam non habere. Atque ut magis intelligi posset, contra ejusmodi audaciam, quæ sit censura divina, invenimus in tali facinore non solum duces & auctores, sed & participes pœnis destinari, &c.

C. LXXI. Vera sacrificia non nisi in fide Ecclesiæ celebrantur.

Item Augustinus lib. sententiarum [per Prosperum Aquitanicum Episcopum Reg. collectarum] c. 15.

EXtra catholicam Ecclesiam non est locus veri sacrificii.

C. LXXII. De manu hereticorum communio non est recipienda.

Item Gregorius F in 3. lib. Dialog. cap. 31. ait de Ermigildo Rege Leovigili g filio.

SUPERveniente b Paschalis festivitatis die, intempesta noctis silentio ad eum perfidus pater Arianum Episcopum misit, ut ex ejus manu sacrilegæ consecrationis communionem perciperet, atque per hoc ad patris gratiam redire mereretur. Sed vir Deo deditus Arianus Episcopo venienti exprobravit, ut debuit, ejusque à se perfidiam dignis increpationibus repulit.

C. LXXIII. Sacerdotes hereticorum, Christi honoribus non habentur digni.

Item Innocentius i ad Alexandrum Episcopum, epist. 18. cap. 3.

ARIanos k præterea, ceterasque hujusmodi pestes a: quia eorum Laicos conversos ad Dominum, sub imagine penitentiae, ac Sancti Spiritus sanctificatione per manus impositionem suscipimus, non videtur Clericos eorum cum Sacerdotiis, aut ministerii cujuspiam suscipi debere dignitate. Quoniam quibus solum Baptismus ratum esse permitimus (quod utique in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti perficitur) nec Spiritum Sanctum eos habere ex illo Baptismo, illisque mysteriis arbitramur. Quoniam cum à catholica fide eorum auctores desciscerent, perfectionem Spiritus, quam acceperant, amiserunt l, nec dare ejus plenitudinem possunt, quæ maxime in ordinationibus operatur, quam per impietatis suæ perfidiam potius, quam per fidem dixerim, perdidit. Propter m quod fieri non potest n,

a Ad Jubajanum, ex eadem ad Magnum. b Novatiano, sive cæteris ejusmodi schismaticis,] orig. c Num. 16. d al. de. e Osee 9. f adde c. 97. infra ead. g al. Livigildi. h 24. q. 1. c. fin. §. superveniente. Deus dedit p. 2. i adde c. 97. inf. ead. k Anf. l. 9. c. 18. Pann. l. 3. c. 129. l Sap. ead. cap. qui perfectionem, m al. Quomodo fieri potest. n Innocentius Episcopus Macedonia, epist. 22. cap. 3.

ut eorum profanos Sacerdotes, dignos Christi honoribus arbitremur, quorum Laicos imperfectos, ut dixi, ad Sancti Spiritus percipiendam gratiam cum penitentia imagine recipimus. Item a. §. 1. Si, ut legitur b: Qui tetigerit E immundum, immundus erit: Quomodo ei tribuetur, quod munditia ac puritas consuevit accipere? Et infra. §. 2. Qui particeps effectus est damnati c, quomodo debeat honorem accipere, invenire non possum.

Corr. Rom. § & Pestes:] Antea sequebatur, detestamur: quod est sublatum, quia neque est in vetustis codicibus, neque in ipsa epistola, neque apud Anselmum, aut in Pannormia habetur.

§ Qui tetigerit] In epistola est, quod tetigerit immundus: sed ob glossam non est mutatum, atque hujus etiam lectionis sententia habetur iisdem indicatis Scripturæ locis.

Gratian. Ex eo autem, quod manibus impositio iterari præcipitur, Sacramentum non esse ostenditur.

C. LXXIV. Manibus impositio non est Sacramenti iteratio. Unde Augustinus lib. 3. de Baptismo contra Donatistas, c. 16.

Manus d impositio non, sicut Baptismus, repeti non potest. Quid enim est aliud, nisi oratio super hominem?

Gratian. Cum ergo Innocentius solum Baptisma hæreticis ratum esse permittat; cum Gregorius sacrilegum vocet consecrationem Ariatorum; cum Cyprianus quocumque ab hæreticis sunt, carnalia, et inania, et falsi iudicet; cum Hieronymus omnia, quæ ab eis offeruntur, contaminata in conspectu Dei aserat; cum Leo extra Ecclesiam nec rata Sacerdotia, nec vera sacrificia testetur: patet, quod Sacramenta Ecclesiastica præter Baptisma (ut supra dictum est) ab hæreticis ministrari non possunt.

C. LXXV. Qui in Baptismo sanctus est, ad altare peccator non erit.

Item obicitur illud Hieronymi e adversus Luciferianos.

Sicut f Christus est, qui baptizat; ita Christus est, qui sanctificat. Unde oro te, ut aut sacrificandi licentiam ei tribuas, cujus Baptisma probas: aut reprobas ejus Baptisma, quem non putas esse Sacerdotem. Neque enim potest fieri, ut qui in Baptismo sanctus est, sit ad altare peccator.

Corr. Rom. § Initium hujus capituli usque ad vers. oro te, non est eo loco apud B. Hieronymum. Est tamen apud Algerum, lib. 3. c. 10. apud quem etiam nonnulla verba ex his, quæ sequuntur, eodem modo habentur, atque apud Gratianum, licet apud B. Hieronymum aliter legantur.

Gratian. Sed hoc de peccatore et tantum catholico, non de hæretico intelligendum est. Quicquid enim cum fide catholica pro officio suo facit, licet indignus, tamen divina gratia cooperante ratum esse creditur. Alioquin si de hæreticis dictum intelligeretur, ipse sibi contrarius esset, cum dicat ad c. 5. Anos g: Sacrificia eorum odit Dominus. Et alibi in persona Domini.

Corr. Rom. § & Peccatore] B. Hieronymus eo loco argumentatur, ut solent Dialectici dicere, ad hominem: neque id agit, ut constituat, ac sanciat aliquid; sed tantum, ut adversarium modestum reddat. Nam postquam illum eo adluxit, ut se non amplius adversarium, sed discipulum profiteretur, tunc verissimam ei rationem exponit, cur Ecclesia Episcopos recipiat, qui in Aviminenſi Concilio imprudentes hæreticis consenserant.

C. LXXVI. Benedictionibus hæreticorum Deus maledicit.

Maledicam b benedictionibus vestris:] hoc est, quicquid à vobis benedicitur, à me erit maledictum.

Corr. Rom. § Hæc sunt in glossa interlineari ad eum Malachi e locum ex Hieronymo.

a Infra ead. cap. ventum est. b Num. 19. Lev. 22. c al. damnato. d Polyc. l. 3. tit. 10. Ansel. l. 9. c. 24. e Tomo secundo. f Alg. l. 3. c. 10. g al. Ofes 9. h Sent. 4. dist. 19. Mal. 2.

11 pars. Gratian. Hoc ergo intelligendum de hæretico: Illud autem adversus Luciferianos de Ecclesiastico peccatore. De quo Augustinus et ait in libro de corpore Domini.

C. LXXVII. Boni et mali Sacerdotes aequè corpus Christi conficiunt.

Intra a Catholicam Ecclesiam in mysterio b corporis & sanguinis Domini, nihil à bono majus, nihil à malo minus perficitur Sacerdote: quia non in merito consecrantis, sed in verbo perficitur Creatoris, & virtute Spiritus Sancti. Et infra c. Si enim in merito esset Sacerdotis, nequaquam ad Christum pertineret. Nunc autem sicut ipse est, qui baptizat; ita ipse est, qui per Spiritum Sanctum hanc suam efficit carnem, & transfundit in sanguinem. Credendum est enim, quod in verbis Christi Sacramenta conficiantur. Cujus prius creantur imperio, ejus utique verbo recreantur ad melius.

Corr. Rom. § & Augustinus] Caput hoc etiam ab Algero lib. 3. cap. 8. citatur ex Augustino in libro de corpore Domini: sed Possidius in indiculo operum B. Augustini, nullam hujus libri mentionem facit, et ad verbum (excepto ultimo versiculo) hæc leguntur in libro Paschasii Abbatis de corpore et sanguine Domini, cap. 12. ex quo etiam libro sunt c. iteratur, cum sequentibus, infra de consecrat. dist. 2.

§ & Credendum] Hæc eodem modo leguntur apud Algerum. Sed Paschasii verba, c. 15. hæc sunt: Cujus ergo potentia creata sunt prius, ejus utique verbo ad melius recreantur: quia nemo creator alicujus rei, aut recreator, nisi unus Deus catholicè prædicatur. Propterea veniendum est ad verba Christi, & credendum, quod in ejusdem verbis ista conficiantur.

C. LXXVIII. De eodem.

Item Augustinus lib. 2. contra epistolam Parmeniani, cap. 10.

Omnia d Sacramenta cum obliſt indignè tractantibus, profunt tamen per eos dignè sumentibus: sicut et verbum Dei e. Unde dictum f est: Quæ dicunt, facite, quæ autem faciunt, facere nolite.

C. LXXIX. De iis qui sanctis malè utuntur. Idem in Psalmum 103. vers. Qui tegis.

Prophetavit & Saul malus Rex, & tunc prophetavit, cum David sanctum persequeretur. Et infra. Non ergo se jaçent, qui forte sine charitate habuerint hoc munus Dei sanctum: sed videant, qualem rationem habituri sunt cum Deo, qui sanctis non sanctè utuntur. Ex his erunt, qui dicturi sunt g: In nomine tuo prophetavimus. Non illis dicetur, Mentimini: sed dicetur: Non novi vos, &c.

Corr. Rom. § In tractatu 7. in epistolam Joannis sunt aliqua, quæ ad sententiam hujus capituli referri possunt, atque inde antea citabatur. Sed ipsa prorsus verba sunt loco indicato.

Gratian. Spiritum ergo Prophetiæ dicendi sunt habuisse, non meritum.

C. LXXX. Quisque non tam sanctificatur ex hostiis, quam pro peccato pollutus.

Item Hieronymus in cap. 2. Aggæi.

O Propheta, qui altari tantum extructo, & domo meâ diruta hostias mihi offers in altari, & victimis ejus sanctificari te putas: scito, quoniam sanctum quidem est, quod offertur in altari; sed non tam sanctificaris ex hostiis, quam ex mortuis operibus pollueris.

Corr. Rom. § Apud B. Hieronymum sic legitur: ô popule, qui altari tantum extructo, & diruta domo meâ hostias mihi offers in altari, & victimis ejus, & carnibus te sanctificari putas: scito, non tam sanctificari te ex hostiis, quæ templo diruto tibi prodesse non poterunt, quam contaminari omnia opera tua, & cuncta, quæ agis, ex eo quod negligis, & tuam magis domum, quam meam

a De consecr. dist. 2. utrum. Mag. 4. sent. dist. 13. b al. ministerio. c Alg. r. c. 21. et l. 3. c. 8. d Infra ead. c. per Esajam. §. hæc penè. Alg. l. 3. c. 11. e Dei testatur. orig. f Matth. 23. g Matth. 7.

extruere conatus es. Sanctum quidem est, quod offertur in altari; sed non tam sanctificaris ex hostiis, quam ex eo, quod in convallibus habitas, & interes mortuis operibus, polleris. In duobus etiam Gratiani vetustis codicibus legitur, o popule: Verum idem Hieronymus continuo ista eadem per anagogen aptat Ecclesiastico viro.

C. LXXXI. Contra Spiritum Sanctum verbum dicitur, cum ex dispersione nunquam reditur.

Item August. in lib. de verbis Domini, serm.

II. circ. fin.

ITA a fit b verbum contra Spiritum Sanctum, cum ex dispersione ad congregationem nunquam venit, quae ad remittenda peccata accipit Spiritum Sanctum. Ad quam congregationem etiam si per malum Clericum, sed tamen catholicum ministrum, reprobum & fictum, si aliquis accesserit corde non ficto, in ipso Spiritus & Sanctus e operatur remissionem peccatorum, qui in sancta Ecclesia ita operatur, ut reprobos fugiat, & tamen per eorum ministerium probos colligat.

Corr. Rom. ¶ a Spiritus Sanctus] Hoc loco concisè refertur sententia B. Augustini: plenius autem supra ead. c. Spiritus Sanctus.

C. LXXXII. Non meritis hominum, sed virtute Spiritus Sancti peccata remittuntur.

Idem in sermone de remissione peccatorum d.

UT evidenter hoc ostenderet Dominus, à Spiritu Sancto, quem donavit fidelibus suis, dimitti peccata, non meritis hominum, quodam loco sic ait e, resurgens à mortuis: Accipite Spiritum Sanctum: & continuo subiecit: Si cui dimiseritis peccata, dimittuntur ei: hoc est, Spiritus dimittit, non vos. Proinde a sicut is, quem Sacerdos tolerat in Ecclesia, est tamen extra Ecclesiam, & extra corpus, cujus caput est Christus, si ei Ostiarius non aperuerit e: ita non idè extra Ecclesiam est, & non est de corpore, si quis pastoris præjudicio compellitur foris esse.

Corr. Rom. ¶ a Proinde] Verba ipsa hujus partis non sunt inventa apud B. Augustinum. Simillima habentur apud Origenem hom. 14. ad c. 24. Levitici, ¶ referuntur infra 24. q. 3. c. cum aliquis. ¶ c. si quis non recto.

¶ e Aperuerit:] In nonnullis vetustis codicibus legitur, aperuit: in aliis, aperiat: ab uno autem abest negatio.

C. LXXXIII. Dominus non merita personarum, sed Sacerdotum officia considerat.

Item Ambrosius de iis, qui initiantur mysteriis, cap. 5.

CUM f Scriptura tibi testatur, quod ad Hieroboam g preces, ignis descenderet de caelo h, & rursus precante Helià ignis est missus, qui sacrificia i consumeret; datur a intelligi, quod Deus non merita personarum considerat, sed officia Sacerdotum. ¶ paulò post. §. 1. Ignis illis visibilis mittebatur, ut crederent: nobis invisibilis operatur, qui credimus. ¶ paucis interjectis. §. 2. Crede ergò, adesse Dominum Jesum invocatum precibus Sacerdotum, qui ait k: Ubi fuerint duo, vel tres, ibi ¶ ego sum.

Corr. Rom. ¶ a Datur intelligi.] In originali non sunt hæc verba. Sed cum antecedentia pendeant ex superioribus, hic nova incipit periodus: Non merita personarum consideres, sed officia Sacerdotum. Nonnulla autem alia varietates, ¶ quidem non minimi ponderis in margine sunt indicatae.

C. LXXXIV. Non merita Sacerdotum, sed virtus divina Sacramenta sanctificat.

Item Gregorius.

MULTI l secularium hominum cum plus Sacerdotum vitam quam suam discutiunt, in magnum contem-

ptionis divinatorum Sacramentorum crimen incurrunt. Magna enim trabe vulneratos habentes oculos, eamque negligentes, festucam a tenuem in aliorum conspiciunt oculis, quam dum incaute festinant avellere, erroris in foveam delabuntur: minus quidem considerantes, quod non eos Sacerdotum vita læderet, si ipsi humiliter boni Sacerdotum admonitionibus aurem accommodarent. Sed dum, hypocritarum more, plus illorum famam, quam propriam vitam, vel vitæ negligentias dijudicant, spernunt sancta monita, & spiritalia dona. Unde fit, ut non solum ab eis dicta respuant, sed (quod est deterrius) divina etiam mysteria contemnant, ut nec corporis communionem, aut sanguinis Domini nostri Jesu Christi eorum ministerio consecratam assument: putantes, hanc minus esse sanctificatam, si illorum fiat officio, quorum vita eorum oculis videtur ignobilis. §. 1. Heu in quibus magnum laqueum incidunt, ut divina & occulta mysteria plus ab aliis sanctificata posse fieri credant: cum unus idemque Spiritus Sanctus in Ecclesia diffusa peritum orbem terrarum incomprehensibiliter ea mysteria & occultè atque invisibiliter & operando sanctificet & benedicendo b benedicat. §. 2. Mysterium a itaque e, fratres, ob hoc dicitur, quod secretam & reconditam habeat dispensationem: sacrificium autem, quasi sacrum factum, quia prece mysticè consecratum pro nobis in memoriam Dominicæ passionis. ¶ infra. §. 3. Sacramentum verò est in aliqua celebratione, cum res gesta ita fit, ut aliquid significare intelligatur, quod sanctè accipiendum est. Sunt autem Sacramenta, baptisma, chrisma, corpus & sanguis Christi: quæ ob id Sacramenta dicuntur, quia sub tegumento corporalium rerum virtus divina secretius salutem eorumdem d Sacramentorum operatur. Unde & à secretis virtutibus vel sacris, Sacramenta dicuntur. Quæ idè fructuosè penes Ecclesiam fiunt, quia sanctus in ea manens Spiritus eorumdem Sacramentorum latenter operatur effectum. Cujus panis & calicis Sacramentum Græcè Eucharistia dicitur, Latine bona gratia interpretatur. Et quid melius corpore & sanguine Christi? §. 4. Unde si ve per bonos, si ve per malos ministros intra Dei Ecclesiam dispensetur, Sacramentum tamen est; quia Spiritus Sanctus mysticè illud vivificat, qui quondam Apostolico iq tempore visibilibus e apparebat operibus. Nec honorum meritis dispensatum amplificatur, nec malorum attenuatur: quia f neque qui plantat, est aliquis, neque qui rigat, sed qui incrementum dat, Deus g. Hoc de corpore & sanguine Domini nostri Jesu Christi, hoc etiam de baptisate & chrismate sentiendum est, & tenendum: quia virtus divina secretius operatur in eis, & divina solummodo hæc est virtus, si ve potestas, non humanæ efficacix. Polluimus e itaque b panem, id est corpus Christi, quando indigni accedimus ad altare, & sordidi mundum sanguinem bibimus. ¶ infra i. §. 5. Maledicam ¶, inquit, benedictionibus vestris, hoc est, iis, quæ nunc meis benedictionibus possidetis, seu quicquid à vobis benedicunt, maledicam: vel quoniam ¶ non benedicunt sanctis ex vero corde: vel quia, qui iniquè agunt, benedicuntur ab eis, adulanturque peccatoribus, dummodò divites sint.

Corr. Rom. ¶ Caput hoc collectum est partim ex sententiis B. Gregorii, partim ex verbis ipsi BB. Isidori, atque Hieronymi.

¶ a Mysterium itaque] Hæc usque ad vers. Hoc de corpore, sunt apud Isidorum: non tamen eodem prosus ordine.

¶ b Polluimus] Sumptum est ex B. Hieronymo in commentariis ad cap. primum Malachie, in illis verbis: Et dicitis, in quo polluimus, &c.

a Ivo part. 2. c. 104. b dicitur] orig. c sup. ead. Spiritus Sanctus. d In lib. 50. homil. hom. 23. e Joan. 20. f Alger. l. 3. c. 10. g Hieroboam.] orig. Ambros. sed Scriptura Hieroboam. h Jud. 6. 3. Reg. 18. i sacrificium consumpsit;] orig. k Matth. cap. 18. l. 4. sentent. dist. 13.

a Matth. 7. b al. sanctificando. c Isidorus lib. 6. Etym. c. 19. d al. eandem. e visibiliter. f 1. Corintb. 3. g Hactenus Isidorus. h Hieron. in c. 1. Malachie. i Idem in cap. 2.

¶ Maledicam.] Apud eundem ad c. 2. sic habetur: Et maledicam (inquit) benedictionibus vestris, hoc est, quæ nunc meis benedictionibus possidetis: sive quicquid à vobis benedicitur, à me maledictum erit; Et maledicam illis, subauditur, benedictionibus vestris: quoniam nolistis intelligere, quæ dicuntur: hoc est enim, quod dicitur, non posuistis super eor.

¶ Quoniam] Sumptum est ex eodem loco paulò inferius, ubi hæc leguntur: Vel certe, quia ad Sacerdotes propriè mandatum est, vertuntur benedictiones eorum in maledictionem, quando non benedicunt sanctis ex vero cordis affectu, sicut Isaac Jacob, & Jacob Patriarchis, & Moyse duodecim tribubus: sed per dulces sermones, & benedictiones decipiunt corda innocentium, & qui iniquè agunt, benedicuntur ab eis, adulanturque peccatoribus, dummodo divites sint, atque eorum vitis blandiuntur.

C. LXXXV. Non Sacerdotum vitam, sed quæ docent & ministrant, consi-derare debemus.

Item Fabianus Papa Episcopis Orientalibus, epist. 2.

Significastis à insuper plerisque attendere, multos in ipsis honoribus Ecclesiasticis non congruenter vivere sermonibus & Sacramentis, quæ per eos populis ministrantur. O miseros homines, qui hos intucendo Christum obliviscuntur! qui & multò antè prædixit, ut legi Dei potius obtineretur, quàm imitandi videantur illi, qui b ea, quæ dicunt, non faciunt: & traditorem suum tolerans ulque in finem, etiam ad evangelizandum cum cæteris misit. Nam Apostoli talem consuetudinem non habuerunt, nec habendam docuerunt.

C. LXXXVI. De eodem.

Item Nicolaus Papa Michaëli Imperatori, in epist. quæ incipit: Proposueramus.

Non e quales Sacerdotes Domini sint, sed quid de Domino loquantur, est vobis magnoperè prævidendum: nec in vicariis B. Petri Apostoli vobis est attendendum, qui sint; sed quid pro correctione Ecclesiarum, quid pro salute vestra satagent. Nec enim illos inferiores dicetis Scribis & Phariseis sedentibus super cathedram Moyse, de quibus Dominus præcepit, dicens d: Quæcumque dixerint vobis, observate & facite, secundum opera verò eorum nolite facere. Ergò Imperator, considera, si illos dixit audiendos, qui super cathedram Moyse sedebant; quantò potius his, qui super cathedram Petri resident, esse existimetis obaudiendum?

C. LXXXVII. Sacerdotum immunditia Sacramenta non polluit.

Item Augustinus contra literas Petilianus, lib. 2. c. 22.

Dominus e declaravit in uno cœtu hominum eadem Sacramenta sumentium, aliquorum immunditiam mundis obesse non posse. Et infra f. §. 1. Petilianus dixit: At si quisquam carmina Sacerdotis memoriter teneat, nunquid inde Sacerdos est, quòd ore sacrilego carmen publicat Sacerdotis? Augustinus respondit: Ita istud dicis, quasi modò quæramus, quis sit verus Sacerdos, & non, quid sit verum Baptisma. Ut enim sit quisque verus Sacerdos, oportet, ut non solo Sacramento, sed iustitià quoque induatur, sicut scriptum est g: Sacerdotes tui induantur iustitià. Qui autem solo Sacramento Sacerdos est, sicut fuit Pontifex Caiphas, persecutor unius & verissimi Sacerdotis, quamvis ipse non sit verax, quod dat tamen, verum est, si non det suum, sed Dei. Item paulò inferius. §. 2. Dixit h quidam ex ipsis proprius eorum Propheta: Cretenfes semper mendaces, mala bestia, ventres pigri. Testimonium hoc verum est. Si ergò Apostolus, nescio cuius alienigenæ testimonium, quia verum comperit, etiam

ipse attestatus est: cur nos apud quemlibet inveniremus, quod Christi est, & verum est, etiam si ille, apud quem invenitur, perversus & fallax est, non discernimus vitium, quod homo habet, & veritatem, quam non suam, sed Dei habet, & dicimus, Sacramentum hoc verum est, sicut ille ait, Testimonium hoc verum est? Nunquid ideò dicimus etiam ipse homo verax est, quia dicimus, Sacramentum hoc verum est? Et paulò post. §. 3. Vos autem necesse est, ut semper erretis, quamdiu propter hominum vitia Dei Sacramenta violatis, aut nos propter Dei Sacramenta, quæ in nobis a violare nolumus, etiam vestri schismatis sacrilegium assumere putatis. Item b. §. 4. Baptismi ergò puritas à puritate, vel immunditia conscientie, sive dantis, sive accipientis omninò distincta est. Item c. §. 5. Memento ergò Sacramentis Dei nihil obesse mores malorum hominum, quò illa vel omninò non sint, vel minùs sancta sint. Item d. §. 6. Quæro, si non habebat Saul e Sacramenti sanctitatem, quid in eo David venerabatur? Si autem habebat innocentiam, quare innocentem persequeretur? Nam eum propter sacrosanctam unctionem & honoravit vivum, & vindicavit occisum. Et quia vel panniculum ex ejus veste præcidit, percusso corde trepidavit. Ecce Saul non habebat innocentiam, & tamen habebat sanctitatem, non vitæ suæ a, (nam hoc sine innocentia nemo potest) sed Sacramenti Dei, quod & in malis hominibus sanctum est. Item f. §. 7. Nos dicimus tale cuique sacrificium fieri, qualis accedit, ut offerat, & qualis accedit, ut sumat: & eos de sacrificiis talium manducare, qui ad illa tales accedunt, quales & illi sunt. Itaque si offerat Deo malus, & accipiat indè bonus, tale cuique esse, qualis quisque fuerit, quia & illud scriptum g est: Omnia munda mundis. Per hanc sententiam veridicam, & catholicam etiam vos Optati sacrificio non estis polluti, si facta ejus displicebant vobis. Nam utique panis illius, panis luctus erat, sub cuius iniquitatibus Africa tota lugebat: sed panem luctus, omnibus vobis communem esse, omnium vestrum malum schismatis facit. Item h. §. 8. Gratias Deo, quia tandem confessus es, posse valere invocatum nomen Christi ad aliorum salutem, etiam si à peccatoribus invocetur. Hinc ergò intellige, cum Christi nomen invocatur, non obesse aliorum salutis aliena peccata.

Corr. Rom. ¶ a Vitæ suæ] Sequeretur, sed unctionis: quæ voces absint ab omnibus vetustis Gratiani exemplaribus, licet in codicibus etiam B. Augustini impressis legantur.

C. LXXXVIII. Etiam per malum ministrum dona Dei ad eos perveniunt, qui cum fide accipiunt.

Idem in Psalmum 10. in vers. Justus autem quid fecit?

Christus i quid fecit vobis, qui traditorem suum tantâ patientiâ pertulit, ut ei primam k Eucharistiam confectam manibus suis, & ore suo commendatam, sicut cæteris Apostolis, traderet? Quid vobis fecit Christus, qui eundem traditorem suum, quem Diabolus nominavit, qui ante traditionem Domini, nec loculis Dominicis fidem potuit exhibere, cum cæteris Discipulis l ad prædicandum regnum cælorum misit, ut demonstraret, dona Dei pervenire ad eos, qui cum fide accipiunt, etiam si talis sit, per quem accipiunt, qualis Judas fuit?

C. LXXXIX. Sacramentis Episcopi malitia non nocet.

Item Gregorius.

Non nocet malitia Episcopi, neque ad Baptismum infantis, neque ad Ecclesie consecrationem: quia

a al. vobis. b Eod. l. c. 35. c Ibid. c. 47. d Ibid. c. 48. e 1. Reg. 10. & 24. f Ibid. c. 52. g Tit. 1. h Ibid. c. 54. i Ivo p. 2. c. 105. k Joan. 13. & 12. l Matth. 10.

a Aug. in hom. 50. de pen. c. 13. b Matth. 23. c Aus. l. 6. cap. 75. Ivo p. 5. c. 18. d Matth. 23. e Algerus l. 3. c. 11. Ivo part. 2. c. 98. & 99. f Ejsdem l. c. 30. g Ps. 131. h Ad Tit. c. 1.

Baptisma à Deo datur, non ab homine venit: sic & Eucharistia, & omnia, quæcumque in altari ponuntur, non ab homine, sed à Deo sanctificationem accipiunt.

Gratian. Sed obijcitur illud Hieronymi in Sophoniam, cap. 3.

C. XC. Non verba, sed merita Sacerdotum Eucharistiam faciunt.

Sacerdotes a, qui Eucharistia ferviunt, & sanguinem Domini populis ejus dividunt, impiè agunt in legem Christi: putantes Eucharistiam imprecantis facere verba, non vitam, & necessariam esse tantum solemnem orationem, & non sacerdotum merita, de quibus dicitur h: Et Sacerdos, in quo fuerit macula, non accedet offerre oblationes Domino.

C. XCI. Tanto facilius Sacerdotes exaudiuntur, quanto apud Deum sunt digniores.

Item Alexander, epist. 2.

Ipsi c Sacerdotes pro populo interpellant, & peccata populi comedunt, quia suis precibus & oblationibus ea detent, atque consumunt: qui quanto digniores fuerint, tanto facilius pro necessitatibus, pro quibus clamant, exaudiuntur.

C. XCII. Non adest Sacramentis Spiritus

Sanctus, quæ per criminosos ministrantur.

Item Gelasius Elpidio Episcopo.

Sacrosancta d religio, quæ catholicam continet disciplinam, tantam sibi reverentiam vendicat, ut ad eam quilibet, nisi purâ conscientia, non audeat pervenire. Nam quomodo ad divini mysterii consecrationem celestis Spiritus invocatus e adveniet, si Sacerdos, & f qui eum adeste deprecatur, criminosus plenus actionibus reprobetur?

C. XCIII. Manus immunda, tactu inquinat, non mundat.

Item Gregorius in regesto, lib. 1. epist. 24.

Necessè e est, ut esse munda studeat manus, quæ diluere sordes curat: ne tacta quæque deterius inquinat, si fœdida ipsa stercore h lutum tenet: scriptum e namque est: Mandamini, qui fertis vasa Domini. Domini etenim vasa ferunt, qui proximorum animas ad interiora h perducendas, in conversationis suæ exemplo suscipiunt.

C. XCIV. Equè servandum est verbum Christi, & corpus Christi.

Item Augustinus lib. 50. homiliarum, homil. 26.

Interrogo l vos fratres, vel sorores, dicite mihi, quid vobis plus esse videtur, verbum Dei, an corpus Christi? Si verum vultis respondere, hoc utique dicere debetis, quod non sit minus verbum Dei, quam corpus Christi. Et ideo, quantâ sollicitudine observamus, quando nobis corpus Christi ministratur, ut nihil ex ipso de nostris manibus in terram cadat; tantâ sollicitudine observemus; ne verbum Dei quod nobis erogatur, dum aliud aut cogitamus, aut loquimur, de corde nostro pereat: quia non minus reus erit, qui verbum Dei negligenter audierit, quàm ille, qui corpus Christi in terram cadere negligentia suâ permiserit.

C. XCV. De eodem.

Item lib. 4. de Trinitate, c. 14.

Neque m potest id rite offerri, nisi per Sacerdotem justum & sanctum, nec nisi ab eis accipiatur, quod offertur, pro quibus offertur, atque id sine vitio sit, ut pro vitiosis mundandis possit offerri. Hoc certè omnes cupiunt, qui pro se offerri sacrificium Deo volunt.

a Ivo p. 2. c. 110. b Levit. 21. c Ivo p. 2. c. 69. & p. 6. c. 45. d Ivo p. 2. c. 90. & p. 6. c. 110. e al. advocatus. f al. etiam. g Et Pann. p. 2. c. 2. h al. insequens. i Esa. 52. k al. in interna sacrificia] al. in æterna sacraria. l Ivo p. 2. c. 106. m Ivo part. 2. c. 107.

Gratian. Cum vita Sacerdotum Eucharistia necessaria esse dicitur, non consecrationi, sed effectui intelligendum est. Non enim effectum salutis confert ei, quem merita faciunt indignum: potius completur in eo illud Apostoli: Qui a manducat corpus Domini, & ejus sanguinem bibit indignè, judicium sibi manducat & bibit. Ergo contra tu, qui crebra oblatione sacrificii se putat posse mundari, nos cessantes impiè agere in legem Dei, intelligitur illud est dictum Hieronymi h. Quod vero Sacerdos, etiam si minus sit, tamen pro officio sua dignitatis gratiam transfundit hominibus, testatur Augustinus in lib. quæst. Veteris Test. c. 11.

C. XCVI. Sacerdotes nomen Domini invocant, Dominus autem benedictionem præstat.

Dictum e est à Deo in Numeris d ad Moysen & Aaron Sacerdotes: Vos ponite nomen meum super filios Israel: ego Dominus benedicam eos: ut gratiam traditio per ministerium ordinantis transfundat hominibus: nec voluntas Sacerdotis obesse, aut professe possit, sed meritum benedictionem poscentis. §. 1. Quanta autem sit dignitas ordinis Sacerdotalis, hinc advertemus. Dictum est enim de nequissimo Caipha, interfectore Salvatoris, inter cetera: Hoc e autem e semetipso non dixit, sed cum esset Prim. eps Sacerdotum anni illius, prophetavit. Per quod ostenditur, Spiritum gratiarum non personam sequi aut digni, aut indigni, sed ordinationem traditionis, ut quamvis aliquis boni meriti sit, non tamen possit benedicere, nisi fuerit ordinatus, ut officium ministerii exhibeat. Dei autem est, effectum tribuere benedictionis.

Gratian. Quod verò per hæreticos Sacramenta dignitatis ministrata dicuntur curare effectu, improbatu auctoritate Anastasii Pape, qui ordinationem Acacii, quamvis hæretici, ita ratam approbat, ut etiam eis, quos post damnationem suam baptizavit vel ordinavit, in nullo ream personam nocuisse asserat. Sed hoc a eum illicitè, & non canonicè, imò contra decreta suorum prædecessorum fecisse, probant Felix & Gelasius, qui Acacium ante Anastasium excommunicaverunt, & Hormisdas, qui ab ipso Anastasio tertius eundem Acacium damnavit. Unde etiam ab Ecclesia Romana repudiatur, & à Deo fuisse percussus legitur in gestis Romanorum Pontificum hoc modo: Anastasius f secundum natione Romanus, &c. Require retrò in tractatu decretalium epistoliarum.

Corr. Rom. § a Sed hoc enim] Suprà dist. 19. c. Anastasius, ostenson est, immeritò reprehensum esse Anastasium, & verissima esse, quæ ipse de Acacio scripsit & decrevit.

C. XCVII. Qui recedit ab Ecclesia, nec Baptisma, nec jus dandi amittit.

Item obijcitur illud Augustini lib. 2. contra epist. Parmeniani, c. 13.

Quod g quidam dicunt, Baptisma, quod a accepit, non amittit, qui recedit ab Ecclesia, sed jus tamen dandi, quod accepit, amittit, multis modis apparet frustrâ & inaniter dici. §. 1. Primò, quia nulla ostenditur causa, cur ille, qui ipsum Baptisma amittere non potest, jus dandi amittere possit. Utrumque enim Sacramentum est, & quâdam consecratione utrumque homini datur, illud, cum baptizatur, istud, cum ordinatur: ideoque in catholica utrumque non licet iterari. §. 2. Nam b si quando ex ipsa parte venientes etiam præpositi pro bono pacis, correcto i schismatis errore suscepti sunt, etsi visum est opus esse, ut eadem officia gererent, quæ gerabant, non sunt rursus ordinandi k, sed sicut Baptismus in eis, ita ordinatio mansit integra, quia in præcissione

a 1. Corinth. II. b Sup. ead. Sacerdotes. c Ivo p. 2. c. 100. Pannor. l. 3. c. 79. d Num. 6. e Joan. II. f Sup. dist. 19. c. 9. g Sent. 4. dist. 25. Alg. lib. 3. cap. 10. Pannor. lib. 1. tit. 2. c. 80. h Ivo part. 2. c. 97. Pannorm. lib. 3. cap. 77. i al. correpto. k al. ordinati.

fuerat

fuerat vitium (quod unitate a pacis est correctum) non in Sacramentis, quæ ubicunque sunt, ipsa vera sunt. Et cum expedire hoc videatur Ecclesiæ, ut præpositi eorum venientes ad catholicam societatem, honores suos ibi non administrarent, non eis tamen ipsa ordinationis Sacramenta detrahuntur, sed manent super eos. Ideoque non eis in populo manus imponitur, ne non homini, sed ipsi Sacramento fiat injuria. *Et infra.* §. 3. Sicut autem habent in Baptismo, quod per eos dari possit, sic in ordinatione jus dandi: utrumque quidem ad perniciem suam, quamdiu charitatem non habent unitatis: sed tamen aliud est, profus non habere; aliud perniciosè habere; aliud salubriter habere. Quicquid non habetur, dandum est, cum opus est dari: quod verò perniciosè habetur, per correctionem, depulsà perniciè, agendum est, ut salubriter habeatur. Quanquam, etsi Laicus aliqua b pereuntis dederit necessitate compulsus, quod cum ipse acciperet, dandum esse addidit, nescio, an piè quiquam dixerit esse repetendum. Nulla enim cogente necessitate si fiat, alieni muneris usurpatio est. Si autem necessitas urgeat, aut nullum, aut veniale delictum est. Sed etsi nulla necessitate usurpetur, & à quolibet culibet detur, quod datum fuerit, non potest dici non datum, quamvis rectè dici possit illicitè datum. Illicitam ergò usurpationem corrigit reminiscens & pœnitentis affectus. Quod, si non correxerit, manebit ad penam usurpatoris, quod datum est, vel ejus, qui illicitè dedit, vel ejus, qui illicitè accepit: non tamen pro non dato habebitur. Neque & ullo modo per devotum militem, quod à privatis usurpatum est, signum regale violabitur. §. 4. Si enim aliqui furtim, & extraordinariè, non in monetis publicis, aurum vel argentum percutiendo signaverint, cum fuerit deprehensum, nonne illis puniatis, aut indulgentià liberatis, cognitum regale signum thesauris regalibus cogetur inferri? *Et paulò post.* §. 5. Si fortè illum militiæ characterem in corpore suo, non militans pavidus exhorruerit, & ad clementiam Imperatoris confugerit, ac prece fusà, & impetratà jam etià militare cœperit; nunquid homine liberato, atque correcto, character ille repetitur, ac non potiùs agnitus approbatur? An fortè minùs hærent Sacramenta Christiana, quàm corporalis hæc nota, cum videamus, nec Apostatas carere Baptismate, quibus utique per pœnitentiam redeuntibus non restituitur, & idèd amitti non posse judicatur? *Et paulò post.* §. 6. De iis, qui ab Ecclesiæ unitate separati sunt, nulla jam quæstio est, quin & habeant, & dare possint, & qui perniciosè habeant, perniciosèque tradant extra vinculum pacis. *Et infra.* §. 7. Neutri Sacramento injuria faciendà est. *Et infra.* §. 8. Sicut non rectè habent, qui ab unitate discedunt, sed tamen habent, & idèd redeunt e non reddunt: sic etiam non rectè dat, qui ab unitate discedit, sed tamen dat; & idèd, quod ab eo accepit, venienti ad unitatem non iteratur. *Et infra.* §. 9. Sicut redeunt non reddunt, quod à foris habebat: sic venienti repetendum non est, quod etiam foris accepit. Unde consequenter intelligitur perverfitatem hominum esse corrigendam; sanctitatem autem Sacramentorum in nullo perverfo esse violandam. Constat enim, eam in perverfis & sceleratis hominibus, sive in eis, qui intùs sunt, sive in eis, qui foris sunt, impollutam atque inviolabilem permanere; & quia dicuntur ea mali polluere, quantum in ipsis est, dicuntur, cum illa impolluta permanent: sed in bonis permanent ad præmium, in malis permanent ad judicium. *Et infra.* §. 10. Quomodo à Catholicis non clarificent Deum, qui promissà ejus nullis hominum sceleribus, quò minùs impleantur, impediri posse confidunt? qui Sacramenta ejus tam debità veneratione prosequuntur,

ut ea, si etiam ab indignis tractata fuerint, illis sua perverfitate damnatis, illa intemeratà sanctitate permanere demonstrentur?

Corr. Rom. §. 2. Quod accepit] Sic etiam Algerus, licet paulò aliter habeat originale.

§. 3. Neque ullo modo] Hæc usque ad verbum, violabitur, addita sunt ex originali: ex quo etiam aliis locis caput hoc locupletatum est.

§. 7. Vel argentum] In codicibus B. Augustini impressis sequitur, sed æs: in duobus autem manuscriptis Vaticanis, vel æs.

12 pars. Gratian. Ex his verbis Augustini constat, in omnibus tam Apostatis, quàm hæreticis vel damnatis permanere Christi Sacramenta vera, quantum ad se, & sancta, & nisi pœnitentià, vel indulgentià subventum fuerit, ad damnationem usurpatoris pervenient, vel habentis, vel dantis, vel accipientis. Quid ergò prodest, quod vera & sancta sunt, cum usurpatores suos aequè perimant, ac si essent mala & noxia? Crassius aurum sicut, & aurum bibi: aequè perit vero auro, sicut vero veneno. §. 1. Item a aurum aequè verum est in arca furtis, sicut in thesauris Regis. Sed à fure, quia illicitè habetur, illicitè datur, & accipitur: à Rege autem licitè habetur, licitè datur, & accipitur: idèd ipse fur, & communicator furti (nisi fortè de conscientia furti se purgaverint) ut perhibet Gelasius ad Anastasium Imperatorem, uterque justè & dignè damnabitur. §. 2. Opponitur autem huic sententiæ Augustini: Potestas dandi Baptismum, & jus consecrandi Dominicum corpus, & largiendi sacros ordines, plurimum inter se differunt. Suspensio enim, vel deposito Sacerdote, nulla ei relinquitur potestas sacrificandi. Sacramentum tamen Baptismi non solum à Sacerdote deposito, vel Laico catholico, verum etiam ab hæretico, vel Pagano, si ministratum fuerit, nulla reiteratione violabitur: nulla autem ratio finit, ut inter Sacerdotes habeantur, qui de manibus Laici, vel Pagani oleum sacra, (imò execranda) unctionis assumunt. Non ergò consequenter colligitur, ut si recedentibus à fide jus baptizandi relinquatur, potestas etiam distribuendi sacros ordines eis relinquatur, quamvis utrumque à consecratione proveniat. Degradatus enim Episcopus potestatem largiendi sacros ordines non habet, facultatem tamen baptizandi non amisit. §. 3. Sed a ne Augustinum in hac sententiâ penitus reprobumus, intelligamus aliud esse potestatem distribuendi ordines sacros: aliud esse executionem illius potestatis. Qui enim intra unitatem catholice Ecclesiæ constituti, Sacerdotalem vel Episcopalem unctionem accipiunt, officium & executionem sui officii ex consecratione adipiscuntur. Recedentes verò ab integritate fidei, potestatem acceptam Sacramentis tenus retinent, effectu suæ potestatis penitus privantur: sicut conjugati ab invicem discedentes, conjugium semel initum non dissolvant, ab opere tamen conjugali inveniuntur alieni. §. 4. De his ergò, qui accepta Sacerdotali potestate ab unitate catholice Ecclesiæ recedunt, loquitur Augustinus, non de illis, qui in schismate vel in hæresi positi Sacerdotalem unctionem accipiunt: alioquin esset contrarius Chalcedonensi b Concilio, in quo ordinati à Simoniacis, in nullo proficere judicantur; & Innocentio, qui ordinatos à cæteris hæreticis, per pravam manûs impositionem, solam damnationem, & capitis vulnus affectos testatur. §. 5. Quamvis possit generaliter dici, Sacramenta, quæ apud hæreticos non aliter, quàm in Ecclesia Dei celebrantur, vera & rata esse, quantum ad se, falsa verò & inania, quantum ad effectum, & in iis, à quibus malè tractantur, & in illis, à quibus malè suscipiuntur. Nec mirum, ipsa enim salus nostra bucellam e Judæ dedit: statim cum bucella non bonus, sed malignus spiritus intravit: quare? non quia bonus non daret bonum: sed quia malus malè accepit bonum; sicque bonum effectum bonum non habuit, quia, ubi illud faceret, non invenit.

a al. unitatis pace. b alicui pereuntis. c adde c. III. infra eadem. d Eod. l. 2. c. 19.

a Alg. l. 3. c. 12. b Sup. ead. c. si quis Episcopus. 8. sup. ead. c. qui perfectionem. 17. c Joar. 13.

§. 6. Item Dominus a in patria sua presens & verus affuit: non per malum ministrum, sed per seipsum nihil potuit: quia fidem non invenit, pro perfidia aliorum non caruit sua veritate, sed effectus boni virtute. §. 7. Quod ut plane in omnibus Sacramentis ostenderet, bis est transfiguratus, cum esset in carne. In una transfiguratione, b sicut Sol apparuit mirabilis, ut fides credentium augetur, ad contemplandam celestem gloriam super se elevatum. In altera, ut peregrinus c, & incognoscibilis de se dubitantibus ire longius se finxit, & ne agnosceretur, oculos eorum tenuit: ad quid aliud? nisi, ut quia per fidem non erat in cordibus eorum, longius se ab iis recedere ostenderet, & quia ipsum non credebant esse, quod erat, viderent & cum alium, quam erat? Ecce in utraque visione sua erat presentia & veritas: sed in una exercebatur fides, ut magis crederent quam credebant: in altera tenebatur incredulitas, ne etiam agnoscerent, quod videbant. Sacramentum ergo corporis & sanguinis sui aliis est ad salutem, aliis ad iudicium. Fides etiam, quamvis sit vera, tamen sine a operibus mortua est. Sic & omnes decem virgines e aequaliter erant virgines: sed ex his quinque erant fatuae, & quinque prudentes. Equa erat virginitatis veritas, sed pro eisdem virginitatis intentione non omnibus aequa meriti identitas. Sic etiam est as f sonans, aut cymbalum tinniens, martyrism, vel elemosina, quam veseit charitas. Si vero caecus caeco lucerna ministrat veritatem, neuter tamen ideo magis suam illuminat caecitatem. Sic & malis ministrat malo vera Sacramenta, sed non ideo dona spirituality: quia malis eorum meritis Spiritus Sanctus impeditur, ne in eis, quod suum est, operetur. Unde Innocentius g, cum hereticorum Baptisma concedat esse ratum, non tamen ex illo Baptismate concedit haberi Spiritum Sanctum. Et Leo h hos, qui formam Baptismatis acceperunt, non sinit rebaptizari, sed jubet Spiritum Sanctum, quem ab hereticis nemo accipit, per ejus invocationem, & manus impositionem a catholicis Sacerdotibus conferri. Sciendum vero est, quod Sacramenta hereticorum dicuntur irrita, vel etiam damnanda, falsa, & inania, non quantum ad se, cum sint sancta & vera, etiam ab hereticis celebrata: sed quia, cum illicitis dantibus perfidus sint ad iudicium, illiciti ab eis accipientibus non conferunt Spiritum Sanctum. Irrita & non vera dicuntur, quia quod promittunt & conferre creduntur, non tribuunt: & ideo damnanda, ut ea dari, vel recipi ab hereticis non approbatur, sed interdicitur. Non enim quantum ad se, polluta sunt, quamvis ab hereticis pollui dicuntur. Unde Gregorius i communionem Arii vocat execrationem, & Innocentius k vocat Bonosi ordinationem, damnationem: non quod ita in se sint, sed quia male dantibus, vel accipientibus id efficiunt. Sic etiam Hieronymus in Osee l sacrificia eorum panem luctus vocat, non quantum ad se, sed quantum ad effectum: quod ipsemet ostendit, subiungens: Quicumque comederit ex eo, contaminabitur, quia sibi ad iudicium sumet.

Corr. Rom. §. 2 Sed ne Augustinum] Hic Gratianus ita videtur loqui de B. Augustino, quasi ipsius hac in re sit dubia aut incerta sententia: cum tamen nemo ipso melius ac fufius in libro contra Donatistas rem hanc exposuerit, omninoque cum Chalcedonensi Concilio & Innocentio concordet.

C. XCVIII. Sacramenta quamvis obfint indignè tractantibus, profunt tamen dignè sumentibus.

Hinc etiam Augustinus lib. 2. contra epist. Parmeniani, cap. 5.

PER in Esajam n Dominus dicit: Facinorosus, qui sacrificat mibi vitulum, quasi qui canem occidat, & qui coquit simlaginem, quasi sanguinem porcinum, & qui offert thus in memoriam, quasi blasphemus. (Et paucis interfectis.) §. 1.

a Matth. 13. b Matth. 17. c Luc. 24. d Jac. 2. e Matth. 25. f 1. Cor. 13. g supr. ead. cap. Arianos 73. h supr. ead. c. bi, qui. i supr. ead. c. superueniente. 72. k c. qui perfectionem. 17. c. ventum. 18. l In cap. 9. Osee. m Ivo p. 2. c. 97. n Esaj. 66.

Quilibet ubilibet offert sacrificium tali a corde, vel factis, hoc b ut mereatur audire, perniciem sibi inferit, non illis bonis, qui accipiunt ab eis Sacramenta eadem, qui secundum Prophetam Ezechielem e gemunt, & morientur peccata, quae fiunt in medio eorum, quamvis non se inde corporaliter separent. & infra d. §. 2. Sacrificia impiorum eis ipsis oberuat, qui offerunt impiè. Nam unam atque idem sacrificium propter nomen Domini, quod invocatur, & semper sanctum est, & tale cuique fit, quali corde ad accipiendum accesserit. Qui e enim manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit. non ait, aliis, sed sibi. & infra f. §. 3. Hoc penè in omnibus talibus quaestionibus intelligendum admonemus, scilicet quia omnia sacramenta, cum obfint indignè tractantibus, profunt tamen per eos dignè sumentibus. & infra g. §. 4. Spiritus Sanctus in Ecclesiae praeposito vel ministro sic inest, ut si fictus non est, operetur per eum Spiritus Sanctus, & ad ejus mercedem in salutem sempiternam, & eorum regenerationem, vel edificationem, qui per eum sive conficiuntur, sive evangelizantur. Si autem fictus est, quoniam verissime scriptum h est: Spiritus enim Sanctus disciplina effugiet fictum: deest quidem saluti ejus, ut auferat se a cogitationibus, quae sunt sine intellectu: ministerium tamen ejus non deserit, quo per eum salutem operatur aliorum.

Corr. Rom. §. 2 Et qui coquit] Apud B. Augustinum legitur, & qui simlaginem quasi sanguinem porcinum, & qui offert thus, quasi benedicat idolo. Et sic etiam Ivo, nisi quod habet, & qui ponit simlaginem: sicut etiam B. Augustinus contra literas Petiliani lib. 2. cap. 15. Lectioni Graecae vulgatae optime respondet versus B. Hieronymi secundum LXX. Iniquus autem, qui immolat vitulum, quasi percussus virum: sacrificans de grege, quasi qui occidat canem: qui offert simlam, quasi qui sanguinem suillum: qui dat thus in memoriale, quasi blasphemus. Vulgata autem Latina ex Hieronymo secundam Hebraeorum exemplar sic habet: Qui immolat bovem, quasi qui interficiat hominem: qui mactat pecus, quasi qui exercebret canem: qui offert oblationem, quasi qui sanguinem offerat: qui recordatur thuris, quasi qui benedicat idolum.

Gratian. Constat ergo, ut Innocentius k ait, de ceteris hereticis ordinatos a Simoniacis per pravam manus Simoniacae impositionem vulneratum habere caput. §. 1. Sed obicitur, quod in ordinatione Simoniacorum hoc solam reprehensibile inveniatur, quod gratia Spiritus Sancti sub pretio religii putetur: alioquin autem in omnibus integra forma Sacramentorum servetur. Cum ergo illicita Sacramenti usurpatio per penitentiam correctae fuerit, ut gratia Spiritus Sancti gratuita, & non venalis existimetur, integer debet adesse conditionis effectus: Imò etiam, si non sequatur penitentia, licet Simoniacè, tamen reverè consecratus reputetur: sicut illi, qui, quondam non nisi pretio dato, nec ad sacri Baptismi regenerationem, nec ad sanctae communionis participationem admittebantur, licet Simoniacè, tamen non ideo minus baptizati, vel sacrae communionis participes reputati sunt. Sed hoc tantum l sacris canonibus constitutum est, ne de ceteris Sacramenta Christi Simoniacè distribuantur.

C. XCIX. A baptizandis, vel consignandis pretia non exigantur.

Unde Gelafius ad Episcopos per Lucaniam, epist. 1. c. 7. m

Baptizandis n, consignandisque fidelibus Sacerdotes pretia nulla praesigant, nec illationibus quibuslibet impositis exagitare cupiant renascentes: quoniam quod o gratis accipimus, gratis dare mandamur. Et ideo nihil a

a tale] orig. b al. haec. c Ezech. 9. d eod. l. contra epist. Parmen. c. 6. e 1. Cor. 11. f eod. l. 2. c. 10. g Ibid. c. 11. h Sapient. 1. i al. idola. k Supr. ead. qui perfectionem. 17. l al. tamen. m C. 6. c. 180. n Burch. l. 4. c. 71. Ivo part. 1. c. 73. & 265. o Matth. 10.

praedictis

prediis prorsus exigere moliantur, quo vel paupertate cogente deterriti, vel indignatione revocati, redemptionis sui causas adire desistant: certum habentes, quod qui prohibita deprehensi fuerint admisisse, vel commissa non potius sua sponte correxerint, periculum subituri proprii sint honoris.

CAP. C. A percipiente gratiam a communionis pretium exigi non debet.

Item ex sexta Synodo, cap. 23.

Nullus & Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, qui sacram dispensat communionem, à percipiente gratiam & communionis aliquod pretium exigat. Neque enim venditur gratia, neque pro pretio gratiam Spiritus Sancti damus, sed dignis munere sine defraudatione participare concedimus. Si quis verò eorum, qui connumerantur in Clero, ab eo, qui sacram communionem dispensat, aliquod pretium exegerit, deponatur, sicut imitator Simoniacæ fraudis.

Corr. Rom. § a Gratiam] Sic etiam Ivo. In uno vetusto Gratiani codice, est Gratia communionis, quod Græcæ lectioni magis convenit: παρά τῆ μετέπειτα εὐχαριστίας, τῆ τρυφῆς ὑπεράλλωτος χάρις, ὁ δὲ αὐτὸς τὸ εὐχαριστῆν ἰδὲ ἐστὶν: ab eo qui percipit communionem, ejusmodi participationis gratia, obolos, vel aliam quamvis speciem exigat. Sunt etiam aliæ nonnullæ varietates non magni ponderis.

C. CI. Munera invisibilis gratiæ quæstibus non sunt comparanda.

Item ex Concilio Toletano XI. c. 8.

Quicquid & invisibilis gratiæ consolatione a tribuitur, nunquam & quæstibus, vel quibuslibet præmiis vendari penitus debet, dicente d' Domino: *Quod gratis accepistis, gratis date.* Et idem quicumque deinceps in Ecclesiastico ordine constitutus, aut pro baptizandis, consignandisque fidelibus, aut collatione chrismatis, vel promotionibus graduum pretia quælibet, vel præmia (nisi voluntariè oblata) pro hujusmodi ambitione susceperit, equidem, si sciente loci Episcopo tale quicquam à subditis perpetratum fuerit, idem Episcopus duobus mensibus excommunicationi subjaceat, pro eo, quod & scita mala contexit, & correctionem necessariam non adhibuit. Si autem suorum quispiam, eodem nesciente, pro supradictis quodcumque capitulis accipiendum esse sibi crediderit, si Presbyter est, quatuor mensium excommunicatione plectatur; si Diaconus, trium; Subdiaconus verò, vel Clericus his cupiditatibus serviens, & incompetenti penâ, & debitâ excommunicatione plectendus est.

Corr. Rom. § a Consolatione] In Conciliis olim Coloniae, ac Lutetiæ impressis, duobus ipsorum codicibus Vaticanis, uno Regis Catholici, & apud Ivonem legitur, collatione; sed ob glossam non est emendatum.

§ Nunguam quæstibus.] In eodem codice Regio legitur, nummorum quæstu, vel quibuslibet præmiis vendari penitus non debet: in aliis verò supra citatis, nunquam quæstu.

§ Nisi] Ab eodem codice Regio abest dictio ista, nisi: ita ut in his casibus voluntarius etiam oblationes prohibeat: sicut de Baptismo in Concilio Eliberitano est constitutum, infra ead. c. emendari. & de sacris ordinationibus in Concilio Tridentino sess. 21. c. 1. In aliis tamen codicibus est ipsa dictio, nisi.

§ Quod scita] Antea legebatur, in consuetudina mala. Emendatum est ex codice Regio, & Ivone: in Conciliis verò impressis variè legitur.

§ Et competent.] In vulgatis legebatur, pro arbitrio competentis penâ: sublatae sunt voces, pro arbitrio, quia in vetustis exemplaribus, in Conciliis impressis, & manuscriptis, & apud Ivonem non habentur, neque auctor glossatus agnoscit.

a al. gratiæ. b Ivo part. 2. c. 92. c Ivo p. 1. c. 37. & P. 5. c. 126. d Matth. 10.

C. CII. Nihil à Sacerdotibus exigatur pro balsamo, quod in chrismate ponitur.

Item ex Concilio Bracarenfi & II. cap. 4.

Placuit, ut nullus Episcoporum pro modico balsami, quod benedictum pro Baptismi Sacramento per Ecclesias datur, qui singuli a tremissem pro ipso exigere solent, nihil ulterius exigat: ne fortè, quod pro salute animarum per invocationem Sancti Spiritus consecratur, sicut Simon & Magus donum Dei pecuniâ voluit emere, ita nos vendundantes damnabiliter venundemus.

Corr. Rom. § a Bracarenfi] Emendata est inscriptio ex aliquot vetustis codicibus. Nam in vulgatis erat, ex Charthaginensi quarto, in quo non habetur.

C. CIII. Non est aliquid exigendum ab iis, qui infantes suos ad baptizandum adducunt.

Item ex eodem, c. 7.

Placuit, ut unusquisque Episcopus per Ecclesias suas hoc præcipiat, ut hi, qui infantes suos ad Baptismum offerunt, si quid voluntariè pro suo offerunt voto, suscipiatur ab eis. Si verò per necessitatem paupertatis aliquid non habeant, quod offerant, nullum eis pignus violentè tollatur à Clericis. Nam multi pauperes hoc timentes, filios à Baptismo retrahunt: qui si fortè, dum differuntur, sine gratia Baptismi de hac vita recesserint, necesse est, ut ab illis eorum perditio requiratur, quorum spolia pertimescentes, à Baptismi gratia se retraxerunt.

C. CIV. Qui baptizatur, nullos nummos in concham mittat.

Item ex Concilio Eliberitano, c. 48.

Emendari placuit, ut qui baptizantur (ut fieri solebat) nummos in concham non mittant: ne Sacerdos, quod gratis accepit, pretio distrahere videatur. Neque pedes eorum lavandi sunt à Sacerdotibus, vel Clericis.

C. CV. Pro perceptione Baptismi vel Chrismatis aliquid exigi non debet.

Item ex Concilio Triburiensi.

Dictum est, solere in quibusdam locis pro perceptione chrismatis nummos dari, similiter pro Baptismo, & communionem. Hoc Simoniacæ hæretis semen detestata est sancta Synodus, & anathematizavit, & ut de cætero nec pro ordinatione, nec pro chrismate, vel Baptismo, vel pro balsamo, nec pro sepultura, vel communionem quicquam exigatur, statuit; sed gratis dona Christi gratuita dispensatione donentur.

C. CVI. Non pro dedicandis basilicis, vel pro cæteris Sacramentis Ecclesiæ conferendis aliquid exigi debet.

Item ex Concilio Cabilonenfi, tempore Caroli Magni, c. 16.

Statuimus d, ut sicut pro dedicandis basilicis, & ceteris ordinibus nihil accipiendum est; ita etiam pro balsamo, sive luminaribus emendis, nihil Presbyteri chrisma accipienturi dent. Episcopi itaque de facultatibus Ecclesiæ balsamum emant, & luminaria singuli in Ecclesiis suis concinnanda provideant.

13 pars. Gratian. Sicut ergo hæc Sacramenta, licet Simoniacè ministrantur, tamen benedictionis effectum conferunt accipientibus: sic & Sacerdotis unctio, licet Simoniacè ministratur, suo tamen non debet carere effectu. Sed, sicut supra & dictum est,

a à singulis tremisses exigi,] al. singuli tremisses exigi. b Act. 8. c Burch. lib. 4. c. 101. Ivo p. 1. c. 295. d Burch. l. 4. c. 93. Ivo p. 1. c. 287. Pann. l. 1. c. 98. e supr. cap. remissionem. 39. §. sed notandum.

illa Sacramenta sunt necessitatis, hac dignitatis, & ideo privilegia illorum non possunt generare communem legem istorum. Habent ergo Simoniaci vulneratum caput per Simoniaca manus pravam impositionem. Hoc autem de illis intelligitur, quos nec excusat ignorantia, nec attractionis violentia: qui ab illis ordinantur, quos indubitanter sciunt esse Simoniacos, sive Simoniace, sive non Simoniace ordinantur ab eis. Ut enim distinguit Nicolaus Papa, alii Simoniace ordinantur a Simoniaci; alii Simoniace a non Simoniaci; alii non Simoniace a Simoniaci. Hanc distinctionem inuit Nicolaus Papa secundus, scribens omnibus Episcopis.

C. CVII. De triplici genere Simoniacorum.

Statuimus a decretum de Simoniaci tripartita heresi, id est, de Simoniaci Simoniace ordinatoribus vel ordinatis, & de Simoniaci Simoniace a non Simoniaci, & de Simoniaci non Simoniace a Simoniaci. §. 1. Simoniaci Simoniace ordinati, vel ordinatores secundum Ecclesiasticos canones a proprio gradu decidunt. Simoniaci quoque Simoniace a non Simoniaci ordinati, similiter ab officio male accepto removeantur. §. 2. Simoniacos autem non Simoniace a Simoniaci ordinatos, misericorditer per manus impositionem pro temporis necessitate in officio concedimus permanere.

Gratian. Sed hoc intelligendum est de iis, qui ordinantur a Simoniaci, quos ignorabant esse Simoniacos. Hos facit Simoniacos, non reatus criminis, sed ordinatio Simoniaci.

C. CVIII. De iis, qui non Simoniace a Simoniaci ordinantur.

De quibus Urbanus Papa II. in Concilio Placentino, c. 3. & 4. ait:

Si b qui a Simoniaci non Simoniace ordinati sunt, siquidem probare potuerint se, cum ordinarentur, necesse eos Simoniacos esse, & si a tunc pro catholicis habebantur in Ecclesia, talium ordinationes misericorditer sustinemus: si tamen eos laudabilis vita commendat. Qui vero scienter se a Simoniaci consecrari (imò execrari) permiserint, eorum consecrationem omnino irritam esse decernimus.

Corr. Rom. § a Et si tunc] Antea legebatur, & quod tunc, quasi onus id probandi incumberet volenti se purgare. Emendatum vero est ex duobus manuscriptis istius Concilii exemplaribus.

C. CIX. De eo, qui ordinatur ab illo, quem scit Simoniacum esse.

Item Nicolaus junior. Hoc idem Alexander secundus.

De cetero statuimus c, ut si quis in posterum ab eo, quem Simoniacum esse non dubitat, se consecrari permiserit, & consecrator, & consecratus non disparem damnationis sententiam subeant: sed uterque depositus penitentiam agat, & privatus propria dignitate perlistat.

Corr. Rom. § Verba hujus, & sequentis cap. Erga Simoniacos, sunt in epistola Nicolai secundi, in qua Concilium a se habitum refert: atque ea repetit Alexander secundus in epistola d omnibus catholicis Episcopis directa, quae habetur Romae manuscripta in tribus pervetustis codicibus.

C. CX. Simoniaci in dignitate servanda nulla est impendenda misericordia.

Idem paulo inferius.

Erga e Simoniacos nullam misericordiam in dignitate servanda habendam esse decernimus; sed juxta canonum sanctiones, & decreta sanctorum Patrum, eos omnino damnamus, ac deponendos esse, Apostolica auctoritate sancimus.

Gratian. Subaudiendum est, nisi violenter attracti fuerint. De his enim, & a quibuslibet haereticis violenter ordinatis ait Innocentius ad Episcopos Macedoniae, epist. 22. c. 5.

a 4. sent. dist. 25. Pannorm. lib. 3. c. 127. b Magister ibid. e Ivo p. 5. c. 79. Pann. l. 3. c. 126. d C. 4. e Magister ibid. Deusdedit p. 2. Ivo p. 5. c. 79. Pann. l. 3. c. 125.

C. CXI. De iis, qui invitati ad haereticorum ordinationem trahuntur.

Constat multos vim passos, atque invitos, attractos, repugnantesque ab haereticis ordinatos: sed hujusmodi aliquis, si post ordinationem talem non interfuit, cum illi conficerent Sacramenta, si communioni eorum participatus non est, si statim discedentibus illis a pessimo conciliabulo eorum a abrenuntiavit, & ad Ecclesiam rediit, iste talis potest habere colorem aliquem excusationis. Caterum, qui post mensem aut amplius relierunt, cum se considerant ab haereticis ordinatos, quavis nihil ab eis acceperunt, rei sunt usurpatae dignitatis.

Corr. Rom. § a Illis] In editione trium tomorum legitur, discedens de ejus pessimo. Sed editio totum totorum, & codex canonum habet, ut Gratianus: multa autem in hoc capite collector arbitrata suo aptavit.

Gratian. Tales plerumque ex intuitu pietatis reformae catholicae manus impositio cum satisfactione, & medicinae penitentiae: sed damnationem Simoniacorum, & eorum, qui eis confecerunt, legimus: medicinam vero authenticam ex hac heresi nominatim non legimus: nisi quod, sicut usurpatum est in Novatianis, vel Donatistis, minorum utique haereticis, non canonicis, sed ex intuitu pietatis; ita etiam de his posse fieri colligimus, ideoque etiam, quia aliorum per omnia orthodoxam habent fidem, nisi quod Spiritum Sanctum credunt esse venalem. Et, ut ait beatus Augustinus h, haeretici cum redierint, qua parte se absciderint ab Ecclesia, curentur, qua vero parte adhaerint, cognoscantur.

C. CXII. Qui ab heresi ad Ecclesiam redeunt, in quo inveniantur ordine, ex beneficio perseverent.

Hinc & Leo Januario a Aquilegeni, epist. 3.

Omnis e cujuslibet ordinis Clericus, qui catholicam deferens unitatem, haeretica, vel schismatica conjunctionis contagione se maculaverit, si ad Ecclesiam redierit cum legitima satisfactione, & erroris sui damnatione, hoc in magno beneficio habeat, si adempta sibi omni spe promotionis, in quo invenitur ordine permaneat.

Corr. Rom. § a Januario] Sic etiam citatur infra ead. q. 7. c. saluberrimum. & sic habetur in manuscriptis Leonis codicibus, quavis in excusis sit, Juliano. Caterum verba ipsa epistola referuntur in dicto c. saluberrimum. & ex parte supra ead. c. si quis haeretica. Nam hic sententia potius affertur.

Gratian. De his autem, qui ordinantur Simoniace a non Simoniaci (utpote illi, qui data pecunia Archiepiscopo, vel Consiliariis Episcopi, Episcopo ignorante, hoc efficiunt, ut de manu ejus sacros ordines accipiant) ita scribit Gregorius VII. lib. 6. Reg. in Synodo Romae habita, anno Domini 1078. die 19. Novembris, cap. 5.

C. CXIII. Ordinationes, quae Simoniace sunt, falsae judicantur.

Ordinationes d, quae interveniente pretio, vel precibus, vel obsequio alicui persone ea intentione impenso, vel quae non communi consensu Cleri & populi secundum canonicas sanctiones fiunt, & ab iis, ad quos consecratio pertinet, non comprobantur, falsas esse judicamus: quoniam, qui taliter ordinantur, non per ostium, id est, per Christum intrant, sed, ut ipsa Veritas testatur, fures & latrones.

14 pars. Gratian. Quia ergo Simonia tripliciter in capitulo notatur, videndum est, quot modis pretium in hac heresi detur.

a Eodem] orig. id est, Bonoso. b sup. ead. cap. quod quidam 97. vers. sed sicut. c sup. ead. c. si quis haeretica. & infra ead. q. 7. c. saluberrimum. Polyc. l. 7. tit. 5. Pann. l. 3. c. 131. d Polyc. l. 2. tit. 38. Ivo p. 5. c. 81. e irritus] orig. & Polyc. f Joan. 10.

C. CXIV. De multiplici genere Simoniacorum. Hoc beatus Gregorius in Evangeliorum tractatu hom. 4. in fine exponit, dicens:

Sunt a nonnulli, qui quidem nummorum præmia ex ordinatione non accipiunt, & tamen sacros ordines pro humana gratia largiuntur, atque de largitate eadem, laudis solummodo retributionem quarunt. Hi nimirum, quod gratis acceptum est, gratis non tribuunt: quia de impenso officio sanctitatis, nummum expetunt favoris. Unde bene, cum iustum virum describeret Propheta b, ait: Qui excutit manus suas ab omni munere. Neque enim dicit, qui excutit manus suas à munere, sed adjunxit, ab omni: quia aliud est munus ab obsequio, aliud munus à manu, aliud munus à lingua. Munus quippe ab obsequio est subiectio c indebitè impensa. Munus à manu, pecunia est. Munus à lingua, favor. Qui ergo sacros ordines tribuit, tunc ab omni munere manus excutit, quando in divinis rebus non solum nullam pecuniam, sed etiam humanam gratiam non requirit.

C. CXV. Aeternam damnationem inveniet, qui quolibet munere ad sacros ordines accedit.

Idem in regesto.

SI quis neque sanctis pollens moribus, vel neque à Clero, populoque vocatus, vel pulsatione coactus, impudenter Christi Sacerdotium, jam quolibet facinore pollutus, injusto cordis amore, vel sordidis precibus oris, sive comitatu, sive manuali servitio, sive fraudulento munusculo Episcopalem, seu Sacerdotalem, non lucro animarum, sed inanis gloriæ avaritiâ fultus dignitatem acceperit, & in vita sua non spontè reliquerit, eumque insperata & mors poenitentem non invenerit, proculdubio in æternum peribit.

Corr. Rom. § a Insperata] In aliquot vetustis Gratiani codicibus legitur, in aspera mors poenitentia.

C. CXVI. Pro ordinationibus nihil omnino accipiatur.

Hinc idem Gregorius Joami Corinthiorum Episcopo, lib. 4. epist. 55. seu cap. 99. scribit.

DE a ordinationibus aliquid accipere sub districta interdictione vetuimus. Oportet ergo, ut neque per commodum e, neque per gratiam, aut quorundam supplicationem aliquos ad sacros ordines consentatis, vel permittatis adduci.

C. CXVII. Nec pretio, nec prece, nec gratiâ, nec supplicatione aliqui ad sacros ordines accedant.

Idem universis Episcopis per Helledam f provinciam constitutis, eod. lib. epist. 56. seu cap. 100. g

QUIBUSDAM b narrantibus agnovi, quòd in illis partibus nullus ad sacrum ordinem sine commodi datione perveniat. Quod si ita est, flens dico, gemensque denuntio; quia cum Sacerdotialis ordo intus cecidit, foris quoque diu stare non poterit. Scimus quippe ex Evangelio i, quid Redemptor noster per semetipsum fecerit: quia ingressus in templum, cathedras vendentium columbas evertit. Columbas quippe vendere est, de Sancto Spiritu (quem sibi consubstantialem Deus omnipotens per impositionem manuum hominibus tribuit) commodum temporale percipere. Ex quo, ut prædixi, innuitur, quid sequatur: quia, qui in templo Dei columbas vendere præsumperunt, eorum, Deo iudice, cathedra ceciderunt. §. 1. Qui videlicet error in subditis eum augmento propagatur. Nam ipse quoque, qui ad

a Ansel. l. 6. cap. 83. Burch. l. 1. c. 113. Ivo p. 5. c. 86. Pam. l. 3. c. 121. b Esa. 33. c al. servitus. d sup. dist. 100. c. novit. Ans. lib. 6. c. 90. Pol. l. 2. tit. 1. e al. donum. f al. Helledam. g Et eod. l. epist. 51. & 55. & l. 5. epist. 7. h Burch. l. 1. c. 21. Ivo p. 5. c. 108. i Matth. 21.

sacrum ordinem perducitur, jam in ipsa provectus sui radice vitiatus, paratior est aliis vendere, quod emit. Et ubi est, quod scriptum est: a Gratiâ accepistis, gratiâ date? Et cum primò contra sanctam Ecclesiam Simoniacæ hæresis sit exorta, cur non perpenditur? cur non videtur? quia eum, quem quis cum pretio ordinat, provehendo agit, ut hæreticus fiat? Ideoque hortamur, ut nullus vestrum deus hoc fieri patiat, sed neque gratiâ alicujus neque supplicatione aliquos ad sacros ordines audeat promovere, nisi eum, quem vitæ & actionis qualitas ad hoc dignum esse monstraverit. Nam si aliter factum deus senserimus, districtâ ac canonicâ illud novetur ultione compelei.

C. CXVIII. Ad Episcopalem honorem nullus per ambitum accedit.

Item Symmachus ad Casarium, epist. 1. c. 5.

NULLUS b itaque per ambitum ad Episcopalem honorem permittatur accedere. Nam cum hic excessus in laica conversatione culpetur, quis dubitat, quin religiosis, & Deo servientibus incutiatur opprobrium?

C. CXIX. De eodem.

Item Gregorius Adeo Episcopo, l. 2. indict. 11. epist. 48.

ESTOTE ergo præcipue in ordinatione solliciti, & ad sacros ordines c, nisi provectiores ætate, & mundos opere, nullatenus admittatis, ne forte semper esse desinant, quod immaturè esse festinant. Eorum enim, qui in sacro sunt ordine collocandi, prius vitam, moresque discutite; & ut dignos huic officio adhibere possitis, non vobis potentia, aut supplicatio quarumlibet subrepat personarum. Ante omnia autem cautos vos esse oportet, ut nulla præveniat in ordinatione venalitas: ne (quod absit) & ordinatis, & ordinantibus periculum majus imminet. Si quando igitur de his tractari necesse est, graves, expertosque viros consiliis d vestris adhibete participes, & cum eis communi de hoc deliberatione pensate.

Corr. Rom. § Caput hoc duobus locis, ubi visum est expedire, locupletatum est ex originali.

C. CXX. Neque favore, neque venalitate ad sacros ordines quisquam promoveatur.

Idem Columbo Episcopo, lib. 2. indict. 11. epist. 47.

PUERI e ad sacros ordines nullatenus admittantur, ne tantò periculosius cadant, quanto citius conscendere ad altiora festinant. Nulla sit in ordinatione venalitas; potentia, vel supplicatio personarum nihil adversus hæc, quæ prohibemus, obtineat. Nam proculdubio Deus offenditur, si ad sacros ordines quisquam non ex merito, sed ex favore (quod absit) aut ex venalitate provehitur.

Gratian. E contra idem Gregorius quibusdam supplicantibus, unum Acolythum, & alterum Diaconum legitur ordinasse: sicut ipse scribit lib. 7. indict. 1. epist. 2. Petro a Episcopo Corsicæ inter cætera.

Corr. Rom. § a Petro] In codicibus impressis epistola, unde caput hoc sumptum est, inscribitur Chrysanto Episcopo. Verum in codice per vetusto Vaticano earundem epistolarum, inscribitur Petro Episcopo per Corsicam. Anselmus autem eodem modo habet ac Gratianus. Ad Petrum Episcopum Alexandriæ de Corsica legitur epistola alia quinto libro cap. 122. quamvis sit fortassis mendum in voce, Alexandriæ, & scribendum videatur, Aleria.

C. CXXI. Episcopo interveniente, Papa quemdam Acolythum ordinavit.

Latorem f præsentium per intercessionem g sanctitatis

a Matth. 10. b Ansel. l. 6. c. 6. c al. ordines aspirare, nisi] orig. d al. consilii vestri. e Ansel. lib. 7. cap. 46. f Ansel. l. 7. cap. 79. g al. pro intercessione.

vestra acolythum fecimus, quem ad obsequia vestra transmisiimus, ut si in lucrandis animabus amplius fervierit, proficere amplius possit.

C. CXXII. *Quisquis in Romana Ecclesia sacrum ordinem acceperit, ab ea ulterius egredi non poterit.*

Idem Heliae Presbytero & Abbati, lib. 4. epist. 30. seu c. 74.

Filium a vestrum b Epiphanium mandastis, ut ad sacrum ordinem provehere deberemus, vobisque transmittere. Sed in uno vos audivimus, in alio autem minime audire potuimus. Diaconus quidem factus est: sed quisquis semel in hac Ecclesia ordinem e acceperit, egrediendi ex ea ulterius licentiam non habet. Si ergo vos videre non potui, hac ex re consolationem habeo, quia in filio vestro requiesco.

Gratian. *Non itaque quorumlibet precibus ordinationes factae, falsae dijudicantur; sed haec demum, quae precibus ordinandi, vel ejus amici, non spirituali sed carnali affectu porrectis sunt, cum aliis futurae non essent: quas non ebaritas interveniens, sed ambitio supplicans extorquet. Non solum autem Clericos cujuslibet Episcopi summus Pontifex in Ecclesia Romana valet ordinare, verum etiam opportunitate exigente Monachos, & quoslibet Clericos convocare potest, & invitare.*

C. CXXIII. *De eodem.*

Unde Nicolaus Papa Michaëli Imperatori in epist. quae incipit: Proposueramus.

Per d principalem beatorum Apostolorum Petri & Pauli potestatem, jus habemus non solum Monachos, verum etiam quoslibet Clericos de quacunque diocesi, cum necesse fuerit, ad nos convocare, atque Ecclesiasticis exigentibus opportunitatibus invitare.

15 ps. Gratian. *Quolibet ergo munere interveniente falsa dijudicatur ordinatio. Sicut autem pretio interveniente sacri ordines non sunt tribuendi, ita nec restituendi. Ut enim ait beatus Ambrosius, sacri ordines nec pretio sunt emendi, nec redimendi.*

C. CXXIV. *Pretio interveniente Sacerdotale officium non restituatur.*

Hinc etiam Gregorius VII. ait lib. 6. reg. in Concilio habito anno Domini 1078. Pontificatus sui 6. c. 10.

Nullus e Episcopus gravamen, seu servile servitium ex usu contra Ecclesiasticam normam Abbatibus, seu Clericis suis imponat: vel interdictum Sacerdotale officium pretio interveniente restituat. Quod si fecerit, officii sui periculum subeat.

Gratian. *Qui autem pecuniam accipiunt, ut ordinandis sacros ordines non tribuant, vel canonice electioni assensum non praebent, aut Ecclesiis edificandis vel consecrandis lapidem benedictum, vel consecrationem subtrahant; multis argumentis acceptae pecuniae rei, & infames esse probantur.*

C. CXXV. *Sacrilegi sunt iudicandi, qui Ecclesiam Dei non permittunt regulariter ordinari.*

Ait enim Paschalis secundus.

Sunt quidam, qui vel violentia, vel favore non permittunt Ecclesias regulariter ordinari. Hos etiam decrevimus ut sacrilegos iudicandos.

C. CXXVI. *De eodem.*

Codicis lib. 9. ad legem Juliam repetundarum, Imp. Gratian. Valentin. & Theodosius.

Jubemus f, & hortamur, ut si quis forte honoratorum, decurionum, possessorum, postremo etiam colonorum, a cujuslibet ordinis iudice fuerit aliqua ratione concussus; si quis scit de jure venalem fuisse sententiam; si

a Anselm. lib. 7. cap. 78. b nostrum] orig. c al. sacrum ordinem. d Infrà 9. q. 3. e. 1. per principalem. Anselm. l. 1. c. 75. & lib. 2. c. 14. e Polyc. lib. 4. tit. 21. f Tit. 27. l. 4. In Codic. Theod. lib. 9. eod. tit.

quis poenam vel pretio remissam, vel vitio cupiditatis ingestam: si quis postremo quacunque de causa improbum iudicem potuerit approbare; is vel administrante eo, vel post administrationem depositam in publicum prodeat, crimen deferat, delatum approbet; cum probaverit, & victoriam reportaturus, & gloriam.

C. CXXVII. *De eodem.*

Item in Digestis lib. 3. titulo de calumniatoribus, alg. primà. [Ulpianus lib. 10. ad Edictum.]

In eum, qui, ut calumnia causa negotium faceret, vel non faceret, pecuniam dicitur b accepisse, intra annum & utilem, in quadruplum ejus pecuniae, quam accepisse dicitur, post annum simpli c in factum actio competit.

Corr. Rom. § *In hac & sequentibus legibus, quae ex f. citantur, repositi sunt tituli ex vetustis exemplaribus Gratiani, quae cum Pandectis Florentinis valde conveniunt.*

§ & *Utilem,] Hae dicitio non est in antiquis codicibus Gratiani, neque in Pandectis; sed ob glossam non est sublata.*

C. CXXVIII.

Idem lib. 47. tit. 13. l. 2. de concessione. [Macer, lib. 1. publicorum iudic.]

Concessionis iudicium publicum non est. Sed si idem pecuniam quis accepit, quod crimen minatus sit, potest iudicium publicum esse ex Senatusconsultis, quibus poena legis Cornelia teneri jubentur, qui in accusationem innocentium coierint, quive ob accusandum, vel non accusandum, denuntiandum, vel non denuntiandum testimonium, pecuniam acceperint.

C. CXXIX. **P A L E A.**

Idem lib. 48. tit. 11. ad legem Juliam repetundarum, l. 3. [Macer, lib. 1. publ. iud.]

Lege Julia repetundarum tenetur, qui, cum aliquam potestatem haberet, pecuniam ob iudicandum, vel non iudicandum &, decernendumve acceperit: [Venulejus Saturninus l. vel quo. eod. tit.] vel quo magis, aut minus quid ex officio suo faceret.

Corr. Rom. § & *Vel non iudicandum,] Sic etiam in Digestis vulgatis: sed à Pandectis Florentinis absunt istae voces. Est autem Palea ista ferè in omnibus vetustis exemplaribus Gratiani: & à cap. Sunt quidam, usque ad finem questionis nulla est distinctio capitum.*

C. CXXX. *De eodem.*

Idem eod. tit. l. 6.

Eadem lege tenetur, qui ob denuntiandum, vel non denuntiandum testimonium pecuniam acceperit &, & post pauca. §. 1. Lege Julia repetundarum caretur, ne quis ob militem legendum mittendumve, ac accipiat: neve quis ob sententiam in Senatu, Consiliove publico dicendam, pecuniam accipiat, vel ob accusandum vel non accusandum. §. 2. Macer lib. 1. public. iudic. l. 7. Lex Julia de repetundis praecipit, ne quis ob iudicem, arbitrumve dandum, mutandum, jubendumve, ut iudicet, neve ob non dandum, non mutandum, non jubendum, &c. neve ob litem aestimandam, iudiciumve capitis pecuniarè faciendum, vel non faciendum, aliquid accipiat. & infrà. §. 3. Hodie ex lege Julia repetundarum extra ordinem puniuntur: & plerunque vel exilio puniuntur, vel etiam duris, prout admiserint. §. 4. Venulejus eod. tit. l. 6. Hae lege damnatus, testimonium publicè dicere, aut iudex esse, postulareve prohibetur.

Corr. Rom. § & *Acceperint,] In Pandectis sequitur versiculus: Hae lege damnatus, qui reponitur in fine hujus capituli.*

QUESTIO II.

Sequitur secunda questio, qua quaeritur, An pro ingressu monasterii, pecunia sit exigenda, vel exacta persolvenda? Hoc utrumque licitè fieri, utriusque Testamenti serie comprobatur. Legitur d enim in

a Tit. 6. b al. detegitur. c al. in simplum. d l. Reg. 1. primo

primo libro Regum, quod Anna detulit secum Samuelem, postquam ablactatus fuerat, in tribus vitulis, & tribus modis farinae, & amphorâ vini ad domum Domini in Silo. §. 1. In Actibus a vero Apostolorum legitur, quod multitudinis credentium erat cor unum, & anima una: nec aliquid eorum, quæ possidebant, quisquam proprium esse dicebat; sed erant illis omnia communia, & singuli vendebant prædia sua, & ponebant pretia eorum ante pedes Apostolorum: quorum unus, Ananias h. nomine, dum partem sibi reservaret, cum uxore sua Sapphira, sententiâ maledictionis acceptâ, ante pedes Apostoli cecidit mortuus. §. 2. Hinc liquido apparet, quod ingressuri monasterium sua debent offerre rectoribus: nec aliter sunt recipiendi, nisi sua obtulerint. Sed aliud est, sua sponte offerre, aliud, exacta persolvere. Anna mater Samuelis non exacta, neque petita, sed sponte munera Sacerdotibus obtulit. Credentes etiam sua sponte offerrebant Apostolis, ut indigentium necessitatibus deservirent, quæ instante persecutione infidelium, eis possidere non licebat. Ananias quoque non idcirco damnatus est, quia sua nollet offerre: sed quia Spiritui Sancto mentitus, pretia eorum, quæ Apostolis obtulerat, ex parte fraudabat. Non ergo his auctoritatibus permittitur rectoribus ab ingressuris aliquid exigere, sed sponte oblata suscipere; quia illud immutabile est, hoc vero mutabile.

C. I. Pro dedicandis Ecclesiis nihil exigatur.

Unde in Concilio Bracarensi c. II. cap. 5. legitur.

Placuit d, ut quoties ab aliquo fidelium ad consecrandas Ecclesias Episcopi invitantur, non quasi ex debito munus aliquod à fundatore requirant: sed si ipse quidem aliquod ex suo voto obtulerit, non respuatur: si vero aut paupertas illum, aut necessitas retinet, nihil exigatur ab illo. Hoc tamen unusquisque Episcoporum meminerit, ut non prius deducat Ecclesiam, nisi antea dotem basilicæ, & obsequium ipsius per donationem chartulæ confirmatum accipiat. Nam non levis culpa est ista temeritas, si sine luminariis, vel sine substantiali sustentatione eorum, qui ibidem servituri sunt, tanquam domus privata, consecratur Ecclesia.

C. II. Ab iis, qui ad conversionem accedunt, nihil est exigendum, nec pretio aliquis ad conversionem est invitandus.

Item Bonifacius urbis Romæ Episcopus scribit omnibus Cavalitanæ Ecclesiæ Cenobitis.

Quam pio mentis affectu, fratres charissimi, vestrae destitutioni Romana compatiatur Ecclesia, vobis fortassis est incognitum; sed cognitori omnium non incognitum habetur. Dubitationi autem vestrae, quod idoneum demus responsum, Deum testificor, ipsa quoque me dubitatio reddidit anxium & ineptum. Nusquam enim legimus Domini discipulos, vel eorum ministerio conversos, quempiam ad Dei cultum aliquo muneris interventu provocasse: nisi forte de pauperum alimento quis inconcinne proponat, quorum nulli cujuscunque professionis esset, victualia negabantur. Scimus & equidem, quod omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est descendens à patre luminum, à quo bonæ voluntatis donum accipit, qui sancto deliberationis arbitrio gratis Deo servire disponit. Restat ergo, ut qui pro aliqua Ecclesiastica susceptione munus accipit, donum Dei, quod à patre luminum descendere debuit, vendat; munus autem largiens importunus emat. Quid autem de divini doni venditoribus vel emptoribus conseq-

tur, concludi necesse non est. §. 1. Cavete ergo, fratres, quam sit ambiguum, quod petiitis consilium; quod quidem secundum vestrae voluntatis propositum nullâ invenimus ratione confirmatum. Veruntamen, si vestra necessitati adeo est opportunus, quem reperistis a, dum tamen omnis ablit pactio, omnis cesset conventio, nullaque vestra Ecclesiæ fiat distractio; accedat gratis, Deo servire incipiat, suique regiminis devotè geit obsequium: & postmodum vos quasi subsidii gratiâ, aliqua suæ Ecclesiæ munera largiri fratrum solatio Romana permittit Ecclesia.

Corr. Rom. §. B. Thomas citat hoc cap. 2. 2. quæst. 100. in fine articuli tertii: & rem, quam ibi tractat, solâ hujus capituli auctoritate constituit.

C. III. De eodem. P A L E A.

[Unde Urbanus Papa in Concilio apud Aelfiam, cap. 12.]

Nullus h Abbas pretium sumere, vel exigere ab eis, qui ad conversionem veniunt, aliqua pacti & occasione præsumat. Regulam antiquam sequens, nulli unquam de ordinationibus aliquid omnino accipiendum esse constituo, neque ex datione pallii, neque ex traditione chartarum, neque ex ea, quam nova per ambitionem simulatio invenit, appellatione pastelli. Quia enim ordinando Episcopo Pontifex manum imponit, Evangelicam lectionem minister legit, confirmationis autem ejus epistolam Notarius scribit.

Corr. Rom. §. In nonnullis vetustis exemplaribus, in quibus pauca sunt Paleæ, habetur caput hoc usque ad vers. Regulam. Reliqua vero sunt B. Gregorii locis indicatis.

§. a Quia enim] In plerisque exemplaribus, quæ habent hanc Paleam, non sunt istæ suæ voces. Verum apud B. Gregorium leguntur, quoniam pendet adhuc oratio, & conjungitur cum iis, quæ in sequenti capite afferuntur, hoc modo: Quia enim ordinando Episcopo Pontifex manum imponit, Evangelicam lectionem minister legit; confirmationis autem ejus epistolam Notarius scribit, sicut Pontificem non decet, &c.

C. IV. Ab ordinando non debet aliquid exigi, sed nec voluntariè oblata respici oportet.

Item Gregorius in Regesti lib. 4. epist. 44. sive cap. 88. in Synodo Romæ habita.

Sicut d Episcopum non decet manum, quam imponit, vendere; ita minister, vel Notarius non debet in ordinatione ejus vocem suam, vel calamus vendundare. & paulo post. §. 1. Is autem, qui ordinatus fuerit, si non ex placito e, neque exactus, neque petitus, post acceptas chartas, & pallium, aliquid cuilibet ex Clero, gratiæ tantummodò causâ, dare voluerit, hoc accipi nullo modo prohibemus: quia ejus oblatio nullam culpæ maculam ingerit, quæ non f ex ambientis petitione processit.

Gratian. Auctoritate Bonifacii patenter ostenditur, quod sicut nullus pretio est invitandus ad conversionem; ita nulli pecuniâ interveniunt, Ecclesiæ largiri oportet ingressum. Auctoritate vero Gregorii datur intelligi, quod pro ingressu Ecclesiæ non licet pecuniam exigere, sed spontaneè oblatam licet suscipere.

2 pars. Item opponitur illud Apostoli 1. ad Timotheum, cap. 5.

C. V.

Viduas honora, quæ verè viduæ sunt, Quæ autem non sunt verè viduæ, id est quæ suis, vel parentum opibus sustentari possunt, non recipiantur, ut Ecclesia sufficiat iis, quæ verè viduæ sunt.

a al. cepistis. b Ans. lib. 6. c. 91. Pannorm. lib. 3. tit. 2. c. 7. Ivo p. 5. cap. 109. Polyc. lib. 2. tit. 1. B. Gregorius lib. 4. epist. 44. & lib. 12. post epist. c Placiti] orig. d extra de Simoniac. c. 1. Polyc.] Ans.] ibid. Ivo.] e al. pacte. f ex accipientis ambitu non processit.] orig.

a Ad. 4. b Act. 5. c & in Wormac. cop. 3. ferè idem. d Burch. 1. 3. c. 37. Ivo p. 2. c. 42. e al. confirmatum. f al. nunquam. g Jac. 1.

Corr. Rom. § Caput hoc in multis vetustis codicibus est conjunctum superiori.

C. VI. Qui sumptibus propriis sustentari potest, ab Ecclesia stipendia non accipiat.

Item Hieronymus ad Damasium Papam.

Clericos a autem illos convenit Ecclesie stipendiis sustentari, quibus parentum & propinquorum nulla suffragantur bona. Qui autem bonis parentum, & opibus suis sustentari possunt, si, quod pauperum est, accipiunt, sacrilegium profecto committunt, & per abusionem talium, iudicium sibi manducant & bibunt.

Corr. Rom. § Infra etiam 16. quest. 1. cap. fin. citatur ex Hieronymo. Ac similia habentur in regula Monachorum ex dictis Hieronymi, in c. de paupertate; & in glossa ordinaria ad c. 5. prime ad Timoth. ex Hieronymo.

C. VII. Quibus sua sufficiunt, Ecclesie alimentis non sustententur.

Item Prosper de contemplativa vita, lib. 2. cap. 9. & 10. b

Pastor e Ecclesie iis, quibus sua sufficiunt, non debet aliquid erogare, quando nihil aliud sit habentibus dare, quam perdere. Nec illi, qui sua possidentes dari sibi aliquid volunt, sine grandi peccato suo, unde pauper victurus erat, accipiunt. De Clericis quidem dicit per Prophetam d Spiritus Sanctus: Peccata populi mei comedunt. Sed sicut nihil habentes proprium, non peccata, sed alimenta, quibus indigere videntur, accipiunt; ita possessores non alimenta, quibus abundant, sed aliena peccata suscipiunt.

Gratian. Veram his auctoritatibus prohibentur ab Ecclesia suscipi, non illi, qui quondam fuerunt divites, postea vero omnia reliquerunt, ut e Petrus, & Mattheus, & Paulus; aut pauperibus distribuunt, ut Zachaeus; aut Ecclesie rebus adjunxerunt, sicut illi g, qui praedia sua vendentes, ponebant pretia ante pedes Apostolorum, ut essent illis omnia communia: sed illi, qui in domibus parentum residentes, vel sua relinquere nolentes, Ecclesiasticis facultatibus pasci desiderant.

C. VIII. Qui sua relinquere non vult, non debet sumptibus Ecclesie sustentari.

De quibus in eodem libro Prosperi, cap. 10. subinfertur. h

SI quis propter hoc non vult sua relinquere, ut habeat, unde vivat, ut quid accipit, unde rationem reddat? ut quid peccatis alienis sua multiplicat? Idem ibidem paulo superius. §. 1. Non est meum dicere, quali peccato sibus pauperum praesumendo suscipiunt, qui Ecclesiam, quam juvare de propriis facultatibus debuerant, suis expensis insuper gravant; propter hoc fortassis in congregatone viventes, ne aliquos pauperes pascant, ne advenientes excipiant, aut ne suum censum expensis quotidianis imminuant. §. 2. Quod si aliquid de fructibus suis Ecclesie, velut pro ipsa expensa sua contulerint, non se praferant inani iactantia illis, quos nihil habentes pascit & vestit Ecclesia: quia perfectior est ille, qui se mundi rebus expoliat, aut i qui cum nihil habuerit, nec habere desiderat, quam ille, qui ex multis, quae possidet, Ecclesie aliquid praestat, ac se de eo, quod praestiterit, forsitan iactat.

Gratian. Ecce, qui prohibentur ab Ecclesia suscipi. Illi vero, qui omnia sua relinquunt, vel pauperibus distribuunt, vel Ecclesie rebus adiungunt, & ab Ecclesia laudabiliter suscipiendi sunt, & ejus opibus sustentandi.

a 16. quest. 1. c. fin. b In Concil. Aquisgr. c. 107. c Prosper ibidem cap. 10; d Ose. 4. e Matth. 5. f Luc. 19. g Actor. 4. h & in Concil. Aquisgr. ibid. i ul. &

C. IX. Qui sua relinquunt, vel pauperibus distribuunt, vel Ecclesie rebus adiungunt, laudabiliter Ecclesiastica dispensant.

Unde in eodem libro a, cap. 11. legitur.

Sacerdos, cui dispensationis cura commissa est, non solum sine cupiditate, sed etiam cum laude pietatis accipit a populo dispensanda, & fideliter dispensat accepta: quia omnia sua aut parentibus & reliquit, aut pauperibus distribuit, aut Ecclesie rebus adiungit, & se in numero pauperum, paupertatis amore, constituit, ita ut unde pauperibus subministrat, inde & ipse tanquam pauper voluntarius vivat. Clerici quoque, quos pauperes aut voluntas, aut nativitas fecit, cum perfectione virtutis, vite necessaria sive in domibus suis, sive in congregatione viventes accipiant: quia ad ea accipienda non eos habendi ducit cupiditas, sed cogit vivendi necessitas. & infra b, cap. 14. §. 1. De talibus dicere videtur Apostolus c: Qui in sacramento operantur, quae de sacramento sunt, edunt, & qui in altario deserunt, cum altario participant. Qui nisi hoc de contemptoribus facultatum suarum vellet intelligi, nunquam secutus adjungeret: Ita & Deus ordinavit, hi, qui Evangelium annuntiant de Evangelio vivere. De Evangelio vivunt, qui nihil proprium habere volunt; qui nec habent, nec habere aliquid concupiscunt, non suorum, sed communium possessores. Quid est aliud de Evangelio vivere, nisi laborantem inde, ubi laborat, necessaria vite percipere? Apostolus tamen, qui Evangelium praedicavit, ut nec de Evangelio viveret, sed necessaria sibi suis manibus ministraret, de se confidenter eloquitur: Ego autem nullo horum usus sum. Et quare hoc dixerit, secutus aperuit, dicens: Expedit mihi non magis, quam ut gloriam meam quis evacuet. Evacuari dicit gloriam suam, si ab eis, quibus praedicabat, voluisset accipere vite temporalis & expensam. Nolebat quippe in re praesentis laboris sui fructum, sed in futuro recipere.

Corr. Rom. § a Aut parentibus] In aliquot manuscriptis Gratiani legitur, aut pauperibus reliquit. In vetusto autem Prosperi codice, & in Concilio Aquisgranensi legitur: quia omnia sua aut reliquit, aut Ecclesie rebus adiungit. Sed quoniam multa exemplaria Gratiani & Prosperi habent vulgatam lectionem, nihil est mutatum.

C. X. Juxta meritum laboris, Ecclesiastica stipendia Sacerdotes distribuunt.

Item ex Concilio Agathensi, cap. 36.

Clerici omnes, qui Ecclesie fideliter, vigilantique deservunt, stipendia sanctis laboribus debita, secundum servitii sui meritum, per e ordinationem canonum a Sacerdotibus consequantur.

Gratian. Multorum a auctoritatibus luce clarius constat, quod ab ingressuris monasterium non licet pecuniam exigere, ne & ille, qui exigit, & ille, qui solvit, Simonia crimen incurrat.

Corr. Rom. § a Multorum] In vulgatis codicibus hinc §. Multorum, praeponebatur hic titulus: Item ex Concilio Urbani Pape habito Alvernix: qui sublatus est, quoniam abest ab omnibus vetustis exemplaribus collatis, & in plerique hic §. est initium sequentis tertiae questionis.

QUESTIO III.

Sed adhuc objicitur, quod qui ingressuris monasterium pecunias tribuunt, non propositum religionis, sed participationem stipendiorum Ecclesie emunt. Temporalia ergo, non spiritualia ementes, nequaquam Simoniaci sunt. §. 1. His itaque respondetur: Non solum, qui spiritualia, sed etiam, qui

a Et in Aquisgr. c. 108. b In Aquisgr. c. 111. c 1. Cor. 9. d al. corporalis. e al. vel. tempora

temporalia eis annexa pretio accipiunt, vel tribuunt a, Simoniaci iudicantur. Unde Malachias b loquens ex persona Domini: Quis est, inquit, in vobis, qui claudat ostia, & incendat altare meum gratuito? Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum, & munus non suscipiam de manu vestra. Ostia cludere non est sacri muneris officium, sed tantum sibi adjunctum.

C. I. De iis, qui sacros ordines munerum acceptione dispensant.

Item Gregorius scribit universis Episcopis Hispanis.

Audivimus, dilectissimi, quod nos audisse oportuit, sed audisse profecto non libuit: quosdam scilicet esse sacrorum ordinum professores, qui sub munerum datione vel acceptione, Dei Ecclesiam, vel earum sibi beneficia usurpant. Quod quidem scelus vos non jam dudum acriter correxistis vehementer admiramur. Juste enim uterque corripiendus est, & à sanctæ liminibus Ecclesiæ submovendus, & qui pro Ecclesiæ ambitu munera largitur, & qui, ut Ecclesiam adeat, quicquam præsumit accipere. Ille quippe donum Dei emere, hic autem præsumit vendere. A sacrilegio quoque hoc facinus non dispar dixerim: cum id, quod sponte & sacro deliberationis arbitrio gratis fieri debuit, sub pecuniæ pactione causatur. Quare, fratres charissimi, quæ taliter facta sunt, curiosè refellite, infesta prohibete, vestrisque iussionibus resistentes digno anathematis vinculo percutere non dubitate.

C. II. De iis, qui Ecclesiam, vel Ecclesiastica beneficia vendunt.

Idem Rothomagensi Episcopo, & Gallicis omnibus.

SI quis dator, vel acceptor, Dei Ecclesiam, vel Ecclesiastica beneficia (quæ quidam Præbendas vocant) sub pecuniæ interventu susceperit, sive dando emerit, sive accipiendo venderit, à Simonis non excluditur perditione. Sed si perseverans fuit, perpetuam mulctetur damnatione. Nam qui sub religionis obtentu Deo famulari voluerit, si quid accipit, & meritum perdit, & beneficio accepto frustratur. Rationis ergò vigore cogitur, quod iniuste receperit, restituere, & quicquid turpis lucri gratia receperat, non tenere.

C. III. Ab officio suspendatur Episcopus, beneficia, vel Ecclesiastica officia vendens.

Item Gregorius VII. Papa, lib. 6. reg. in Synodo, cap. 4.

SI quis Episcopus Præbendas, Archidiaconatus, Præposituras, vel aliqua Ecclesiastica officia venderit, vel aliter, quam statuta sanctorum Patrum præcipiunt, ordinarit, ab Ecclesiæ officio suspendatur. Dignum est enim, ut sicut gratis Episcopatum accepit; ita membra ejusdem Episcopatus gratis distribuatur.

C. IV. Nec altaria, nec Præbendas Episcopis vendere licet.

Item ex Concilio Urbani Papæ II. habito Alvernise.

Quæsitum est de Episcopis, qui altaria monasteriis data frequenter redimi compellebant pecuniâ: quia quidam Simoniacæ pravitatis usus in Galliarum partibus jam diutius inolevit, ut Ecclesiæ, vel decimæ (quæ vulgari vocabulo apud eos Altaria nuncupantur) monasteriis data, sæpius ab Episcopis sub palliata avaritia vendantur; mortuis nimirum, seu mutatis Clericis, quos personas d vocant. Nos auctore Deo venalitatem omnem tam ex rebus, quam ex ministeriis Ecclesiasticis propellentes, hoc ulterius fieri auctoritate Apostolicâ prohibemus, sicut etiam Præbendas omnes venundandas interdiximus. Porro quæcunque Altaria, vel decimæ ab

a Hæ voces [vel tribuunt] absunt à plerisque manuscr. b Malach. 1. c Polyc. lib. 2. tit. 4. d al. personatos.

annis triginta, & supra, sub hujusmodi redemptione possedisse monasteria noscuntur, quietè deinceps, & sine molestia qualibet eis possidenda firmamus. §. 1. Salvo utique Episcoporum censu annuo, quem ex eisdem Altaribus habere soliti sunt.

Corr. Rom. § In summis Capitulorum Concilii Clavennensis habiti Alvernise (de quibus supra ad c. 1. distinct. 60. dictum est) cap. 6. hæc leguntur, quæ ad caput hoc videntur spectare: Ut altaria congregationibus Canonicorum vel Monachorum per personas data, mortuis personis, libera redeant in manus Episcoporum, nisi fuerint illis per eorum scripta, vel privilegia confirmata.

C. V. Quicquid datâ vel promissâ pecuniâ in sacris ordinibus acquiritur, irritum habeatur.

Item α in Concilio Placentino, c. 1. § 2.

EA, quæ à Sanctis Patribus de Simoniacis statuta sunt, nos quoque & iudicio Sancti Spiritus, & Apostolicâ auctoritate firmamus. Quicquid ergò vel in sacris ordinibus, vel in Ecclesiasticis rebus, vel datâ α, vel promissâ pecuniâ acquisitum est, nos irritum esse, & nullas unquam vires habere censemus.

Corr. Rom. § α Item] Antea legebatur: Item Gregorius. Sed in aliquot vetustis rectè est, Idem, nimirum Urbanus II. in cuius Synodo hæc habentur.

C. VI. Quicquid possidetur, nomine pecuniæ intelligitur.

Item Augustinus de disciplina Christiana, vel de dono disciplina, cap. 1. b

Totum, quicquid homines possident in terra, omnia quorum Domini sunt, pecunia vocatur: servus sit, vas, ager, arbor, pecus, quicquid horum est, pecunia dicitur. §. 1. Idem autem pecunia vocata est, quia antiqui totum, quod habebant, in pecoribus habebant.

C. VII. Qui Ecclesiastica beneficia emerit, Ecclesiam quoque emere prohibetur. Item Paschalis Papa.

SI quis objecerit, non consecrationes emi, sed res ipsas, quæ ex consecratione proveniunt, penitus α desipere probatur. Nam cum corporalis ē Ecclesia, aut Episcopus, aut Abbas, aut tale aliquid sine rebus corporalibus in nullo proficiat, sicut nec anima sine corpore corporaliter vivit, quisquis horum alterum vendit, sine quo nec alterum provenit, neutrum invenditum derelinquit. Nullus γ igitur emat Ecclesiam, vel Præbendam, vel aliquid Ecclesiasticum: nec pastellum, nec pastum antea, vel postea pro hujusmodi solvat.

Corr. Rom. § α Penitus] Deusdedit & Anselmus legunt: videtur quidem aliquid dicere, nihil autem penitus sapere.

§ & Corporalis Ecclesia,] Deusdedit sic habet: cum corporalis Ecclesiæ Episcopus, vel Abbas sine rebus &c. Reliqui collectores, & vetusti codices Gratiani concordant cum vulgata lectione.

§ γ Nullus igitur] Deusdedit, Polycarpus, Ivo, & codex manuscriptus Decretorum Pontificum (in quo integra fert Paschalis epistola, unde caput hoc acceptum est, refertur) non habent hæc verba; sed post verbum, derelinquit, continenter subjungunt: Quam tamen objectionem facer Chalcedonensis canon penitus exterminat, &c. Auctor verò hujus capituli, ac totius hujus epistolæ est Paschalis primus. Nam in eo Decretorum codice hæc epistola Paschalis est post decreta Hadriani II. cum decreta Paschalis secundi sint post Urbanum secundum, eo planè ordine, quo sibi successerunt: quod etiam ex sequenti capite indicatur.

a al. datâ, vel acceptâ, vel promissâ. b C. 2. c Deusdedit p. 2. Magister lib. 4. distinct. 25. Polycarp. lib. 7. tit. 6. Anselmus lib. 13. capite 33. Ivo part. 2. cap. 84. Panorm. lib. 3. c. 123.

C. VIII. De eodem.

Item Urbanus II. Episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio L. a Præposito Ecclesie Sancti Juventii apud Ticinum, salutem, Et Apostolicam benedictionem.

Salvator b prædicit in Evangelio c, circa finem seculi Pseudochristos & Pseudopphetas surgere, & multos seducere, & fideles suos in mundo multas habituros presuras, sed tamen portas inferi adversus Ecclesiam non prævalituras. Proinde (quia, ut ait Apostolus d, oportet hæreses esse, ut, qui probati sunt, manifesti fiant) oportet nos cum Propheta e ex adverso confurgere, & murum opponere pro domo Israel, & cum eodem Apostolo f per multas tribulationes intrare in regnum Dei: quoniam non g sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis. §. 1. Igitur, quia innotuisti nobis, quod tibi obicitur, utrum vendere Ecclesiasticam rem Simoniacum sit, hoc Simoniacum esse patenter colligitur ex hoc, quod beatus Apostolus Petrus ait h Simoni: Pecunia tua tecum sit in perditionem, quia existimasti donum Dei pecuniâ possideri. Donum quippe Dei est Spiritus Sanctus, & donum Dei est res ipsi Ecclesie oblata. Et si bene animadvertis, Simon Magnus, qui ad fidem fide accessit, non Spiritum Sanctum propter Spiritum Sanctum a, quo ipse erat indignus (quoniam ut scriptum i est, Spiritus Sanctus discipline effugiet fictum) sed ided, quantum in ipso erat, emere voluit, ut ex venditione signorum, quæ per eundem fierent, multiplicatam pecuniam lucraretur. Nec Apostolus emptionem Spiritus Sancti (quam bene fieri non posse noverat) sed ambitionem quæstus talis, & avaritiam, quæ est idolorum servitus, in eodem Simone exhorruit, & maledictionis jaculo percussit. Quisquis k igitur res Ecclesiasticas (quæ dona Dei sunt, quoniam a Deo fidelibus, & a fidelibus Deo donantur, quæ ab eodem gratis accipiuntur, & ided gratis dari debent) propter sua lucra vendit, vel emit, cum eodem Simone donum Dei possideri pecuniâ existimat. Ided, qui eadẽ rem non ad hoc, ad quod instituta sunt, sed ad propria lucra munere linguæ, vel indebiti obsequii, vel pecuniæ largitio, vel adipiscitur, Simoniacus est: cum principalis intentio Simonis fuerit sola pecuniæ avaritia, id est, idololatia, ut ait l Apostolus Paulus. Alioquin, cur sancta Synodus Chalcedonensis DCXXX. Episcoporum m Procuratorem, vel Defensorem Ecclesie, vel quenquam regulæ subiectum, aded per pecuniam ordinari prohibet, ut interventores quoque tanti sceleris anathematizet, nisi quod eodẽm Simoniacos judicet? Quod si præfati milites n Ecclesie ob hujusmodi scelus taliter percussuntur, nemo sapiens negabit, non militantes Ecclesie multo damnabilius ob hanc causam, id est, emptionis vel venditionis, debere percelli. Sed & beatus prædecessor noster Paschalis o de consecratione affirmat, quod quisquis o eorum alterum vendiderit, sine quo alterum non provenit, neutrum inventum derelinquit: ac per hoc eum, qui rem Ecclesie vendit, vel emit, Simoniacum esse intelligitur p. §. 2. Nomine verò Procuratoris intelligit præfata Synodus quemlibet Ecclesiasticarum rerum administratorem, ut verbi gratia, Præpositum, Oeconomum, Vicecomitem: Defensoris nomine Advocatum, sive Castaldum, & Judicem: in subiecto verò regulæ, Archipresbyterum, Archidiaconum, Canonicum, Monachum, vel quemlibet Ecclesiastico mancipatum officio. §. 3. Quod verò Spiritum Sanctum, quantum in se est,

a Lucio. b Ansel. c Deusedit p. 2. Anselm. lib. 5. cap. 42. d Matth. 24. e I. Corinth. 11. f Ezech. 13. g Act. 14. h Rom. 8. i Sap. 1. k infra cap. res Ecclesie. l 2. Cor. 12. m C. 2. n al. militantes. o Sup. ead. cap. si quis. 2. p al. intelligit.

vendat, vel emat, qui præposituram, vel aliquod hujusmodi vendit, vel emit, audi Augustinum a super Joannem: O quot y Præposituras fecerunt! Alterum Præpositum habet Carthagine Primianus, alterum habet Maximianus, alterum habet in Mauritania Rogatus, alterum habet in Numidia illi & illi, quos jam nec nominare sufficimus. Circuit ergo aliquis emere columbam b: unusquisque laudet Præpositum d suum, quod vendit, &c. Ecce venerabilis Augustinus de præpositura distractione agens, nomine columbæ Sancti Spiritus venditionem vel emptionem accipit, sicut & omnes hujus Evangelici capituli tractatores. §. 4. Pensandum verò est, quâ penâ mulcentur, qui jam Deo & Ecclesie suæ oblata vendunt, vel emunt, si cum flagellis à Dei templo ejeti sunt, qui, quæ Deo erant offerenda, vendebant vel emebant. Si de offerendorum venditoribus vel emptoribus dictum e est: Vos sistis domum patris mei, domum negotiationis, & speluncam latronum: quid dicetur de Ecclesie jam oblatorum venditoribus vel emptoribus? §. 5. Et ne quis infans obiciat, meritò hoc Dominum tam acerbè vindicasse, quia tunc illa in Dei templo vendebantur, Ecclesiastice verò res modò extra templum distrahantur; attende superius Augustinum non determinatum locum venditionis vel emptionis præpositorum, sed tantum indefinitè dicentem: Circuit aliquis emere columbam, unusquisque præpositum suum laudat, quod vendit: non adiciens, in templo, vel extra templum. Hæc circa venditores vel emptores rerum sacrarum sufficiant.

Corr. Rom. §. Integram epistolam Urbani II. dilecto filio L. Præposito Ecclesie B. Juventii apud Ticinum refert Deusedit in sua collectione.

§. a Propter Spiritum Sanctum. Addite sunt hæc duæ voces, & totus hic locus emendatus est ex ipsa epistola, quemadmodum & alia nonnulla.

§. b Paschalis. Antea legebatur: Paschalius libro de consecratione. Restitutus autem est locus ex vetustis codicibus, & originali. Citatur enim hic quod habetur in capite antecedente ex epistola Paschalis Papæ.

§. c O quot Præposituras Apud B. Augustinum) cujus multi vetusti codices hoc loco collati sunt) legitur: o quot proposita fecerunt: alterum propositum, &c. Apud Urbanum verò ubique est, proposita & propositum.

§. d Præpositum suum. Apud B. Augustinum legitur: unusquisque ad propositum suum laudat, quod vendit. In epistola verò Urbani: unusquisque propositum suum laudat, quod vendit. Nomine autem propositi apud B. Augustinum interdum significari sectam quandam constat ex 2. lib. contra Cresconium, cap. 56.

C. IX. Ministri & servitores Ecclesie absque ulla venalitate ab Episcopis ordinantur.

Item Alexander II. Episcopus, servus servorum Dei, Lucensis Ecclesie Clero & populo salutem perpetuam.

EX d multis temporibus hoc detestabile malum intra vestram Ecclesiam inolevisse cognovimus, ut nulli unquam Clerico, quamvis religioso, quamvis scientia & moribus prædito, Ecclesiasticum beneficium concederetur, nisi ei, qui profano pecuniæ munere illud emere studuisset: scibatque Ecclesia & res ejus ita venalis, veluti quedam terrena & vilis merx, à negotiatoribus ad vendendum exposita. Quod malum, quam detestabile, quantum Deo, sanctisque sit contrarium, & sacri canones docent, & ferè omnibus manifestum existit. §. 1. Chalcedonense e namque Concilium, unum ex principalibus, simili penâ condemnat eos, qui Ecclesie bene-

a Tract. 10. in c. 2. Joannis. b Joann. 2. c Matth. 21. d Deusedit p. 2. e C. 2. sup. ead. quæst. 3. cap. si quis Episcopus.

ficiam

ficiam interventu pecunie acquirunt, & eos, qui sacram manus impositionem (per quam Spiritus Sanctus confertur) mercari dignoscuntur. Utrosque enim auctoritate inexpugnabili, illos à beneficio, istos à sacro ordine jubet expelli. Unde humani generis Redemptor omnes ementes & vendentes de templo ejiciens, cathedras vendentium columbas evertit, nummulariorum effudit æs, præcepti sui auctoritate denuntians, & dicens a: *Nolite facere domum patris mei domum negotiationis.* §. 2. Illud quoque in eodem facto sollicitè considerate, quod per totum textum sancti Evangelii nusquam reperitur, Dominum tantà severitate, tam districtè censurâ justitiæ peccantes corripuisse, cum non solum eloquio increpans, verum etiam facto flagello b de funiculis verberans omnes eliminavit de templo: apertè demonstrans, quod tales negotiatores, non sicut ceteri peccatores sunt corripiendi, sed à templo Dei, id est, à sancta Ecclesia longius sunt projiciendi. Nam sicut per columbarum venditores illi denotantur, qui sacram manus impositionem vendere conantur; sic per nummularios, Ecclesiastici beneficii venditores designantur, qui domum Dei, teste Evangelio, speluncam latronum efficiunt. §. 3. Quapropter ego Alexander, sanctæ Romanæ Ecclesiæ & Apostolicæ sedis Episcopus (imò minister indignus) tot & tanta mala in multis Ecclesiis, & maxime in Luceni Ecclesia, ex c iniqua concupiscentia fieri conspiciens, ne sanguis iniquorum à districto iudice de manu nostra requiratur, illa extirpare, & penitus eradicare decrevimus. Constituimus itaque, & præsentis decreto firmamus (sicut olim nostri prædecessores fecisse noscuntur) ut nullus deinceps Episcoporum, beneficium Ecclesiæ (quod quidam Canoniceam d, vel Præbendam, seu etiam Ordines e vocant) pro aliquo pretio, vel munere Clericis audeat unquam conferre: sed omnes ministros, & servitores Ecclesiæ gratis, & absque ulla venalitate in sancta Ecclesia studeant ordinare. Nec eligant in domo Domini, qui majores facultates pecunie conferant, sed eos, qui moribus & disciplinâ atque scientiâ divites, pro officio suo ipsam valeant sustentare Ecclesiam. Constituimus, & eodem modo firmamus, ut nullus cujuscunque gradus Clericus pro Ecclesiæ beneficio aliquid audeat conferre, aut fabricæ Ecclesiæ, vel donariis Ecclesiæ, seu etiam quod pauperibus sit tribuendum, quia (teste Scripturâ a) qui f aliquid malè accipit, ut quasi benè dispenset, potius gravatur, quàm juvatur. Quod si aliquis divinarum præceptorum, & animarum salutis immemor) præfatum beneficium Ecclesiæ, iniquâ cupiditate ductus, vendere vel emere temerario ausu præsumpserit, sicut in Chalcedonensi Concilio definitum est, gradus sui periculo eum subjacere decernimus: nec ministrare possit Ecclesiæ, quam pecuniâ venale fieri concupivit, & insuper terribili anathematis muerone perfolius (nisi resipuerit) ab Ecclesia Dei, quam læsit, modis omnibus abscondatur.

Corr. Rom. ¶ *Extat integra hæc epistola in Bibliotheca Vaticana post librum Anselmi Lucensis.*

¶ *¶ a Teste Scripturâ) Hic referuntur verba ipsa beati Gregorii ex epistola ad Syagrium, quæ habentur sup. eadem quæst. 1. c. non est putanda.*

C. X. *Qui dona Dei vendunt vel emunt, pariter à Deo damnantur.*

Item Gregorius Homiliâ 39. Evangeliorum.

Vendentes g & ementes de templo eliminat Christus, quia vel eos, qui pro munere impositionem manuum tribuunt, vel eos, qui donum Spiritus emere nituntur, damnat. Item infra. §. 1. Vendentes in templo sunt, qui hoc, quod quibusdam jure competit, ad præmium lar-

giuntur. Justitiam enim vendere, est hanc pro præmii acceptione a servare. Ementes verò in templo sunt, qui dum hoc persolvere proximo, quod justum est, nolunt, dumquæ rem jure debitam facere contemnunt, dato patris pretio b emunt peccatum.

C. XI. *Qui gratiam, quam à Deo accipiunt, non gratis exercent, venditores columbarum sunt.*

Item Beda ad cap. 2. Joannis.

NON e solum venditores sunt columbarum, & domum Dei faciunt domum negotiationis, qui sacros ordines, largiendo pretium pecunie, vel laudis, vel etiam honoris inquirunt; verum ii quoque, qui gradum vel gratiam in Ecclesia spirituales, quam Domino largiente perceperunt, non simplici intentione, sed cujuslibet humana causa retributionis exercent: contra illud Petri d Apostoli: *Qui loquitur, quasi sermones Dei: qui ministrat, tanquam ex virtute, quam ministrat Deo, ut in omnibus honorificetur Deus per Jesum Christum.* Quicumque ergo tales sunt, si nolunt veniente Domino de Ecclesia auferri, auferant ista de actibus suis, ne faciant domum Dei domum negotiationis.

C. XII. *Quæ ex consecratione proveniunt, in suum jus vi vel munere nemo convertat.*

Item ex epistola Urbani Papæ.

RES Ecclesiæ, quæ ex consecratione proveniunt, in suum jus, vel vi, vel aliquo munere aliquem convertere non debere, docens sanctus Urbanus e ait: *Quisquis a res Ecclesiasticas (quæ dona Dei sunt, quoniam à Deo fidelibus, & à fidelibus Deo donantur, quæque ab eodem gratis accipiuntur, & idè gratis dari debent) propter sua iura vendit, vel emit, cum eodem Simone domum Dei pecuniâ possideri existimat.*

Corr. Rom. ¶ *¶ a Quisquis] Hæc sunt ex epistola Urbani II. quæ refertur supr. c. Salvator. Verba autem antecedentia nusquam reperta sunt: quamvis similia quædam, dissimili tamen sententiâ, legantur in epistola B. Urbani I. In aliquot vetustis Gratiani exemplaribus caput hoc sic citatur: Item Beda ex epistola Urbani Papæ: quod non coheret.*

C. XIII. *Simoniacus est Episcopus, qui decimas & oblationes laicis, non Clericis distribuit.*

Item Gregorius VII.

Pervenit f ad nos fama sinistra, quod quidam Episcoporum non Sacerdotibus propriæ diocesis decimas atque Christianorum oblationes conferant, sed potius Laicibus personis, militum videlicet, sive servitorum, vel (quod gravius est) consanguineis. Unde si quis amodd Episcopus inventus fuerit hujus divini præcepti transgressor, inter maximos hæreticos, & inter Antichristos non minimus habeatur: & sicut Nicæna Synodus de Simoniacis censuit, & qui dat Episcopus, & qui recipiunt ab eo laici, sive pretio, sive beneficio, æterni incendii ignibus deputentur.

Corr. Rom. ¶ *¶ Infra etiam 16. quæst. 7. c. pervenit. citatur caput hoc ex Gregorio. Ac sanè Lambertus Schafneburgensis narrat, Episcopum quendam Bambergensem, Ecclesiam illam contra excommunicationem, & privationem Gregorii VII. favore militum, quibus multa largiebatur, per aliquod tempus retinuisse, & in ipso Gregorii regno lib. 6. epist. 5. simile quiddam reprehenditur in Gerimanno Episcopo Metensi.*

C. XIV. *Spiritum Sanctum vendit, qui decimas pro pecunia tribuit.*

Item Paschalis II.

ALTARE g & decimas per pecuniam dare, & Spiritum

a al. acceptione. b al. præmio. c Ivo p. 5. c. 97. Panorm. l. 3. c. 124. d 1. Pet. 4. e supr. ead. cap. Salvator. 8. f Infra 16. q. 7. c. pervenit. Polyc. lib. 4. tit. 11. g Polyc. l. 3. t. 11.

sanctum vendere, Simoniacam hæresim esse, nullus fide-
lium ignorat.

Corr. Rom. § *Suprà ead. q. 1. c. Presbyter. hoc idem tri-
buitur Gregorio, quod hic Paschali secundo. Et fortasse Pa-
schalis hoc, ut multa alia, accepit à Gregorio VII. quæ ipse
innovavit. In Polycarpo lib. 3. tit. 11. citatur ex Concilio
Toletano.*

C. XV. Careat honore malè acquisito, qui Ecclesiastica
beneficia pro pecunia invenire
tentaverit.

Item Innocentius II. in Synodo Romana,
cap. 2.

SI a quis Præbendas, vel Prioratum, seu Decanatum,
aut honorem, vel promotionem aliquam Ecclesiasti-
cam, seu quodlibet sacramentum Ecclesiasticum, utpote
christma, vel oleum sanctum & consecrationes altarium,
vel Ecclesiarum, interveniente execrabili ardore avaritiæ
per pecuniam comparavit, honore malè acquisito careat,
& emptor atque venditor, & interventor notâ infamie
percellantur: & nec pro pastu, nec sub obtentu alicujus
consuetudinis antè vel post à quoquam aliquid exigatur,
vel ipse dare præsumat, quoniam Simoniacum est; sed
liberè, & absque diminutione aliqua, collatâ sibi digni-
tate atque beneficio & perfruatur.

Corr. Rom. § *Beneficio] Ex duobus manuscriptis hujus
Concilii exemplaribus in uno sic legitur, in altero vero, officio.*

Gratian. De secunda & tertia questione quid sacri canones
distinguant, auctoritatibus hinc inde in medium deductis pa-
tescendum est.

QUÆSTIO IV.

1. **N**unc ergo de quarta questione est pertractandum. An
ps. *paternum crimen huic imputetur, quod eo ignorante
constat commissum? Quod ignorantia hunc excuset,
multorum auctoritatibus probatur.*

C. I. Alienum crimen nescientem non
maculat.

*Ait enim Augustinus, epist. 48.
ad Vincentium.*

Nullius crimen maculat nescientem.

C. II. De eodem.

Idem in eadem epistola.

Quis locus innocentie relinquatur, si alienum crimen
maculat nescientem?

Corr. Rom. § *Verba B. Augustini sunt hæc: Quis locus
innocentie reservatur, si crimen est proprium, nescire
crimen alienum?*

C. III. De infantibus, qui ab hæreticis
baptizantur.

Item in Africano b Concilio, c. 14. legitur:

Placuit e de infantibus, qui ab hæreticis baptizantur,
ne, quod non suo fecerunt iudicio, cum ad Ecclesiam
Dei salubri proposito fuerint conversi, parentum illos error
impediat, quò minus promoveantur sacri altaris ministri.

C. IV. De eodem.

Item in eodem, c. 24.

Qui a apud Donatistas parvuli baptizati sunt, non-
dum scire valentes erroris eorum interitum, & post-
eaquam ad etatem rationis capacem pervenerunt, agni-
tâ veritate, falsitatem eorum abhorrentes, ad Ecclesiam
Dei catholicam per univèrsam mundum diffusam, ordi-
ne antiquo per manus impositionem recepti sunt, tales ad
fulcipiendum munus Clericatus non debet impedire nomen
erroris.

C. V. Consanguineorum maleficia in nullo Clericis
obsunt, nisi conscii fuerint.

Item Leo IV. e Ebrunio & Adelfrido
Episcopis.

a Pannor. l. 8. c. 138. ex Cabilonensi. b Et Carth. g. 3. c. 48.
c Paulè aliter in originali. d Densedit p. 2. e al. tertius.

Quia præfatus nostri (quod benè nôstis) magisterium
non solum de Sacerdotum, verum etiam de secula-
rium utilitatibus debet esse sollicitum, propterea fraterni-
tatem vestram scire volumus, hunc præsentem Presbyterum
ad sedem Apostolicam venisse, nobisque violentiam,
& excommunicationem suam per ordinem retulisse: quod
etiam sine iusto legis tramite illi sua fuisset ablata Eccle-
sia similiter indicavit, quam alius dato munere Sacerdos
zelo ductus invidiæ usurpare præsumpsit. Inde parentes
ejus magno dolore compulsi Presbyterum illum, qui
suam tenebat Ecclesiam, mox comprehenderunt, & ei
oculos eruerunt. Tamen ipse sæpè dictus Sacerdos di-
cit, quòd absque sua voluntate, & sine ejus consilio
hoc sit peractum. Quod si ita est, ut ipse nobis voce
testatus est, nobis magnoperè providendum est, ut si ca-
nonicè ipse excommunicatus non est, canonica super eum
fiat remissio.

C. VI.

Digestis a tit. de pœnis, l. crimen.

Crimen, vel pena paterna nullam maculam filio infi-
gere potest. Namque unusquisque ex suo admisso forti
subjicitur, nec alieni criminis succellor constituitur. Idque
divi fratres Hierapolitanis rescripserunt.

C. VII. *Perfidia parentum filiis obesse non
debet.*

Item ex Concilio Toletano IV.
c. 60.

Judei baptizati, si postea prævaricantes in Christum
quâlibet pœnâ damnati extiterint, à rebus eorum fide-
les filios excludi non oportebit: quia scriptum è est: *Filius
non portabit iniquitatem patris.*

C. VIII. *Non imputantur peccata parentum iis,
qui ab eis personaliter divisi
probantur.*

Item Augustinus ad Bonifacium, epist. 23.

Jam c itaque, cum homo in seipso est, ab eo, qui genuit
eum, alter effectus, peccato alterius sine sua consensio-
ne non tenetur obnoxius. Traxit ergò reatum, quia unus
erat cum illo, & in illo, à quo traxit, quando, quod tra-
xit, admillum è est. Non autem trahit alter ab alio,
quando suâ unoquoque propriâ vitâ vivente, jam est, unde
dicatur e: *Anima, quæ peccaverit, ipsa morietur.* Unde
tem possit regenerari per officium voluntatis alienæ, cum
offerretur conferendus, facit hoc unus spiritus, ex quo
regeneratur oblatus.

C. IX. *Ei, qui imitatur, impietas alte-
rius nocet.*

*Hinc etiam Gregorius in lib. 26. Moralium, cap. 8.
in cap. 35. Job.*

Homini f qui similis tui est, nocebit impietas tua; &
filium hominis adjuvabit justitia tua.] Humana im-
pietas ei nocet, quem pervertendo inquinat: & rursus
eum adjuvat nostra justitia, quem à pravis actionibus mu-
tat. Nocere enim, vel juvare nesciunt ea, quæ vel à bono
corrumpere, vel à malo permutare non possunt.

Gratian. *Eccontra Dominus ad Moysen g: Ego sum Deus
zelotes, qui visito peccata patrum in filios usque in tertium
& quartam generationem, licet non æqualitate iudicii, sed
magnitudine clementiæ Augustinus asserit hoc dictum, ita di-
cens: In tertia & quarta generatione peccata patrum se
Dominus comminatur in lege filiis redditurum, non in-
æqualitate iudicii, ut alii peccent, & alii puniantur, sed
magnitudine clementiæ, dum semper expectat ad paci-
tentiam, & quod in prima generatione delinquitur, non
prius corrigit & emendat, nisi & tertia & quarta genera-
tio venerit. Cùm ergò de baptizatis ab hæreticis Innocen-
tius h scribat: Lex est Ecclesiæ iis, qui ab hæreticis ba-*

a Lib. 48. tit. 19. l. 26. b Ezech. 18. c Ivo part. 6.
c. 417. d al. admittum. e Ezech. 18. f Job. c. 35.
g Exod. 20. h supr. q. 1. c. ventum: 18.

ptizati

pizati sunt, per manus impositionem Laicam tantum communionem prebere, nec ex his aliquem in Clericatus honorem vel exiguum subrogare: patet, quod infantes, qui ab hæreticis baptizati sunt, sola excusat ignorantiam, ut juxta illud Africani a Concilii ad suscipiendum Clericatus officium non eos impediatur nomen erroris.

C. X. De eodem.

Item sicut Augustinus scribit ad Auxentium Episcopum, epist. 75.

Non imputantur filiis peccata parentum, quæ post eorum natiuitatem à parentibus committuntur: nec pro peccatis parentum spirituali pœnâ filii sunt plectendi.

Corr. Rom. § In aliquot vetustis exemplaribus & caput hoc & sequentia usque ad finem questionis, conjuncta sunt superiori. Nam sententiâ hinc inde acceptis, verba scilicet de suo (quod sæpe facit) in his Gratiani asserti. Et hujus quidem partis sententiâ est apud B. Augustinum loco indicato. Verba autem ipsa referantur infra 24. q. 3. c. si habes.

Gratian. Officio autem, vel beneficio Ecclesia privari, spiritualis pœna est: non igitur hanc ex peccato patris promeretur filius. Item si excusatur, qui ignoranter à Simoniano ordinatur, ut sup. in cap. Urbani h legitur: & iste excusandus est, qui per ignorantiam Simoniacè ordinatur. 2 pars. Sed obicitur illud Gregorii 2.

C. XI. De Ecclesia, quæ pœnitione consecratur.

Ecclesia c, quæ pœnitione consecrata fuerit, potius execrata, quam consecrata dici debet.

Corr. Rom. § a Gregorii] In aliquot vetustis codicibus legitur, Augustini. Anselmus verò citat ex Alexandro secundo.

Gratian. Item peccato civium thesauri Hiericho anathematizati leguntur. Unde Achan d, qui regulam auream, & quædam alia pretiosa furatus est, de anathemate dicitur tulisse. §. 1. Item peccato Amalechitarum animalia eorum iusta sunt interfici: quibus quia Saul percussit, audiuit à Samuele e: Nescis, quia peccatum ariolandi est repugnare; & quasi scelus idololatricæ nolle acquiescere. §. 2. Item peccato Ægyptiorum & possessiones eorum grandine tradita, jumenta, & primogenita eorum morte consumpta sunt. §. 3. Item peccato Israelitarum arca g Domini Philistinis tradita est. Si ergo quæ sensu carent, ut Ecclesia, altare, arca Domini, lapides Hiericho, vel execrantur, vel peccatoribus tradantur, vel anathematizantur, vel grandine devastantur; & ea, quæ vim intelligendi non habent, ut animalia Ægyptiorum & Amalechitarum, peccatis hominum perduntur morte; patet, quod necum excusat ignorantia criminis; maxime cum ex eo utilis deseratur ignorantia: veluti si quispiam de latrocinio & rapina filio suo ignoranti divitias congreget; non excusat filium ignorantia, quia post mortem patris cogatur reddere male acquisita. §. 4. Item peccato Achan h plebs Israelitica in manibus hostium tradita est. §. 5. Item peccato filiorum Heli i, populus in manu Philistinorum corruit. §. 6. Peccato quoque plebs k electi eorum sæpe sunt impediti, & tandem cum eis Propheta ducti sunt captivi.

3 pars. §. 7. His ita respondetur. Insensibilia & irrationabilia peccato hominum vel execrantur, vel anathematizantur, vel morte perduntur, non participatione peccati, sed causâ Sacramenti, vel detestatione peccati, vel flagello delinquentium. Causâ Sacramenti, ut thesauri Hiericho, & animalia Amalechitarum. Hiericho enim Luna interpretatur, & significat Mundam istam. Amalechita interpretantur lingentes sanguinem, & significant cupidos, & avaros, & demones. Israelite interpretantur viri videntes Deum, & significant multitudinem sanctorum. Lapides ergo & thesauri Hiericho anathematizantur, animalia Amalechitarum interfici iubentur, ad examinandam cupiditatem Israeliticæ plebis, & ut significaretur, quod muri

vitiatorum, & hujus mundi thesauri, qui per lapides & thesauros Hiericho designantur, irrationabiles quoque vitiatorum motus, qui per animalia Amalechitarum intelliguntur, non debent transire in sortem sanctorum. Animalia verò Ægyptiorum, & possessiones eorum, & primogenita, grandine & morte consumpta sunt, ut in illis punirentur, quorum felicitate letabantur, & ut daretur intelligi, quod mundus peribit, & concupiscentia ejus. Sed & terra a Israelitarum in sanguinem versa est, & segetibus eorum imbres aduersi sunt, animalia eorum sterilitate & morbo confecta sunt, ut Auctorem suam, quem per beneficia cognoscere noluerunt, saltem inter supplicia sentirent. In detestationem verò peccati, pecunia Simonis damnata est, cui dictum h est: Pecunia tua tecum sit in perditionem, qui exiffimasti donum Dei pecunia possideri. In detestationem quoque ejusdem criminis altare & Ecclesia, quæ per Simoniam consecratur, non tam consecrari, quam execrari dicitur: quia qui interuentu pecunie oleum consecrationis effundit, non consecrare, sed execrare dicitur. Hinc est, quod B. Gregorius c Ecclesiam ab Arianis consecratas iterum consecrari præcepit: quia sanctificationem consecrationis, quæ non nisi in fide Trinitatis perficitur, præstare non poterant, qui fide carebant. Arca verò & Propheta peccato suorum civium hostibus traditi sunt. Electi quoque, qui murmurare eorum impediti sunt, non in pœnam criminis, sed in experimentum, & exemplum patientiæ hæc passi sunt. §. 8. Item populus, qui peccato Achan, & filiorum Heli in manibus hostium traditus est, significat, subditos corporaliter flagellari, ut inter ipsa flagella peccata Prelatorum feriantur: sicut Achan sorte deprehensus, lapidibus obrutus est. §. 9. Sic & navicula d Jonæ periclitatur, ut fugitivus sorte deprehensus, fluctibus immergeretur. Aliquando pro meritis Prelatorum depravatur vita subditorum, ut Prelatis suis subditi faventes ad malum, cum eis simul corruant: sicut filii Israel diu portantes peccata Sacerdotum, tandem cum eis ceciderunt in manibus hostium. Item David e populum numeravit: quo peccato gladius Domini deseruit in populum. Sed in lata f gente gloria Regis est, in diminutione plebis contritio Principis. Qui ergo de numerositate suæ gentis superbiuit, juva in ejus diminutione punitus est. §. 10. Item parvulos Sodomitarum g non excusavit ignorantia, quin pro paterno scelere celesti igne consumerentur: sed igne hoc pœna illis diminuta est, quibus successio paterni sceleris est adempta. Pariter etiam demonstratum est, peccatis parentum parvulos aliquando corporaliter flagellari. Illud idem intelligendum est de parvulis, qui peccato Dothan h & Abiron viri descenderunt ad inferos. §. 11. Item Chani i peccante Chanaan filius ejus maledixit: Gieri k delinquente, lepra transmittitur ad posteros. Judæis l clamantibus: Sanguis ejus super nos, & super filios nostros, etiam reliquiæ eorum pœna mortis CHRISTI addicte sunt. Achab m quoque peccante, posteri ejus Regni solium amiserunt: & qui de ejus semine in Regno Judæ nati sunt, usque ad purgatum labem illius familie, à genealogia Domini sunt exclusi. Odium quoque Esau (ut Malachias n testatur) transiit ad Idumæos. Ex quibus omnibus colligitur, quod ignorantia peccati non excusat aliquem. §. 12. Sed his exemplis non probantur teneri peccato aliorum, nisi imitatores nequitie eorum. Quicunque enim de semine Esau & ceterorum, ad Deum conversi, paternam malitiam detestati sunt, non odium, sed Dei clementiam experti sunt.

C. XII.

Item ut Ambrosius ait sermone 11.

Turbatur o navicula Petri: in qua erat Judas: quia, qui suis meritis erat firmus, turbatus est alienis.

a Psal. 106. i. Joan. 2. b Actor. 8. c De Conf. distinct. 1. c. Ariarum. d Jonæ 1. e 1. Regum ult. f Prov. 14. secundum m 70. g Genes. 19. h Num. 16. i Genes. 9. k 4. Regum 5. l Matth. 27. m 3. Regum 21. Hieron. ad c. 1. Matth. n Malach. 1. o infra 24. q. 1. q. non turbatur.

Corr. R.

a Sup. ead. qui apud 4. b Sup. ead. q. 1. si qui à Simoniano. c Anf. l. 5. c. 20. d Jos. 6. e 1. Reg. 15. f Exod. 9. g 1. Reg. 4. h Jos. 7. i 1. Reg. 4. k Psal. 77.

Corr. Rom. § Hujus etiam capituli sententia sumpta est ex sermone II. Ambrosii, & lib. 5. c. 1. comment. ad c. 5. Lucæ. Ipsa autem verba habentur infra 24. q. 1. c. non turbatur.

Gratian. Ignorabat autem Petrus peccatum Jude. Non ergo ignorantia excusavit illum: Sed turbatio hæc non peccati coinquinatio, sed corporalis persecutio intelligitur: quia meritis malorum nunquam adeo premuntur boni, ut eorum turbetur firmitas. Non itaque his auctoritatibus Simoniaci probantur, pro quibus ignorantibus pecunia data est. Non ergo potest probari iste reus criminis, cujus non habuit conscientiam.

4 pars. §. 1. Notandum quoque est, quod non omnis ignorantia aliquem excusat. Est enim ignorantia alia facti, alia juris. Facti, alia est ejus facti, quod oportuit eum scire: alia, quod non oportuit eum scire. Quod non oportuit eum scire, sicut Apostolus ait: Si quis infidelium vocaverit vos ad cenam, & vultis ire, quicquid vobis appositum fuerit, comedite, nihil interrogantes. Si quis vobis dixerit, hoc idolis immolatum est, nolite comedere. Ecce quod vocatum ad cenam non oportuit scire, carnes sibi appostas fuisse idolis immolatas. Quod oportuit eum scire, sicut ignorantia Judæorum, & reliquorum infidelium, qui ea, quæ à Prophetis de Christo fuerunt prænuntiata, adhuc ignorare esse completa, unde à Judæis adhuc expectatur venturus. Hæc neminem excusat. §. 2. Item ignorantia juris, alia naturalis, alia civilis. Naturalis omnibus adultis damnabilis est. Jus verò civile aliis permittitur ignorare, aliis non. Juris civilis ignorantia nemini obest in damno vitando, si negotium inde contigerit, ut si minor pecuniam dederit filiofamilias, repetit: in majore verò quasi delictum est. §. 3. Item si successionem etiam tibi majori delatam cum alio sine judice dividas, putans testamentum jure subnixum, cum non esset, solidam successionem obtinebis: vel si id, quod nullo jure debuisti, aut jure naturali non debuisti, sed civili, tanquam ex chirographo solvas, aut promittas, repetis: non ita, si delictum. Nam si putat rem suam sibi per legem licere rapere, incidit in constitutionem & illam Codicis lib. 8. b. titulo, unde vi.

Corr. Rom. § & Constitutionem] In plerisque vetustis codicibus legitur, incidit in constitutionem, Si quis in tantam. reliqua vacant.

C. XIII. P A L E A.

[Imperator Valentinianus Augustus.]

SI quis in tantam furoris audaciam pervenerit, ut possessionem rerum apud fiscum, vel apud quoslibet homines constitutarum, ante eventum e judicialis arbitrii, violenter invaserit, Dominus quidem constitutus, possessionem, quam abstulit, restituat possessori, & dominium ejus d rei amittat. Sin verò alienarum rerum e possessionem invasit, non solum eam possidentibus reddat, verum etiam æstimationem earundem rerum restituere compellatur.

Gratian. In hoc autem non fuit ignorantia juris, sed facti, & illius, quod non oportuit eum scire. A reatu ergo criminis eum ignorantia excusat paterni delicti: quod etsi oportuisset eum scire, infirmitate tamen ætatis deprehendere non poterat.

Q U Æ S T I O V.

1 ps. Quid verò quinto loco queritur, An liceat ei esse in Ecclesia, vel fungi eâ ordinatione, quam paternam pecuniam esse affectus, auctoritate Urbani definitur, qui scribens de Simoniacis, ait inter cætera in Concilio Placentino, c. 5. & sequentibus, itemque in Concilio Romano.

C. I. De parvulis, qui cupiditate parentum, Ecclesias emunt.

Quicumque f sanè cupiditate parentum, eum adhuc parvuli essent, Ecclesias, vel Ecclesiarum partes &

a 1. Corinth. 10. b tit. 4. l. 7. c al. adventum. d al. excusatum. e al. alienam possessionem. f Augustinus. libro 7. cap. 109. C. 5.

per pecunias adepti sunt, postquam eas omnino dimiserint, si canonicè in eis vivere voluerint, pro magna misericordia ibidem eos esse concedimus: neque pro hoc factò à sacris ordinibus removemus, si alius digni inveniantur. § 1. Illi a verò, qui per seipsos, cum jam majoris essent ætatis, nefandam dñcti cupiditate eas emerunt, si in aliis Ecclesiis canonicè vivere voluerint, servatis propriis ordinibus pro magna misericordia ibi eos ministrare permittimus. Quòd si ad alias fortassis transferri non poterint, & in eis canonicè vivere promiserint, minoribus contenti ad sacros ordines non accedant, salvà tamen in omnibus Apostolicæ sedis auctoritate. § 2. Si è qui tamen ante emptionem catholicè ordinati sunt, cum ea, quæ emerunt, dimiserint, & vitam canonicam egerint, in suis gradibus permittantur: nisi fortè ejusmodi Ecclesia sit, ut ibi primum locum debeant obtinere. Primum enim, vel singularem, vel Præposituræ & locum in emptis Ecclesiis eos habere non patimur.

Corr. Rom. § & Partes] In Concilio ipso legitur, beneficia: sed ob glossam non est emendatum.

§ & Præposituræ] In Concilio subjungitur, vel officii. 2 pars. Gratian. Hoc autem eum non in præjudicium canonum, sed ex misericordiam dispensatione dixisse, ex epistola ejusdem colligitur, missa Vitali Presbytero, in hæc verba:

C. II. In dignitate servanda Simoniacis misericordia potest impendi, si eos vita commendat.

EOs, qui Ecclesiam emerunt, si persona talis fuerit, quam vita commendat, videlicet, ut in Canonis e, vel Monasteriis regulariter vivat, in sui honoris officio, misericorditer condescendendo, ministrare concedimus, absque tamen sanctorum canonum præjudicio.

Corr. Rom. § In libro manuscripto Decretorum Pontificum hic canon citatur ex Nicolao ad Vitalem Presbyterum Prævicensem.

3 pars. Gratian. Ex hac itaque auctoritate colligitur, quòd ignorantia tales excusat à reatu criminis, ut supra dictum est, non à fructu emptionis, cum in Ecclesiis, quas parentum pecuniam adepti sunt, non nisi postquam eas omnino dimiserint, & ex misericordia ibidem eis esse conceditur. In quo patet, quòd etsi illis ignorantibus Simoniacum peccatum sit admixtum, fructum tamen paternæ emptionis reportare non possunt. Quòd verò à crimine excusentur, hæc patet, quia pro hoc factò à sacris ordinibus non remouentur. Si enim illius criminis participes essent, ad sacros ordines conscendere non possent. Illud idem intelligendum est de eo, qui per pecuniam est adeptus Sacerdotii dignitatem, non Episcopo, sed cuidam ex principibus ejus datam; utroque tamen, ordinatore videlicet & ordinato, hoc ignorante.

C. III. De quodam, pro quo incuria parentum pecuniam dedit, non Episcopo, sed uni principum ejus.

Unde Urbanus II. scribit Alberto Metry Episcopo.

PRæsentium portitorem, quem parentum incuria per pecuniam non Episcopo, sed cuidam principum ejus datam, invitum Sacerdotii dignitatem obtinuisse significasti, licet sancti canones deponendum esse testentur, tamen quia culpam istam nesciens, & coactus commisit, & quia ab eodem ordine ut deponeretur, supplicavit ultroneus, ex consideratione discretionis (quæ mater est omnium virtutum) magis, quàm ex rigore canonum, misericordiam viscera adhibendo, ipsum in eodem ordine esse, fraternitati tuæ consulimus: ita tamen, ut si d Ecclesia illa, cui deservit e, Sacerdotum penuriam non patitur, suspensus à Sacerdotali officio permaneat. Quòd si fortasse Ecclesiæ utilitas exegerit, ut curam regiminis assumat, liceat ei ex concessione sui Episcopi, fratrumque obedientiam, Sacerdotali officio fungi.

a C. 6. b C. 7. c al. canonicis. d al. quia. e al. deservivit.

QUESTIO VI.

Quid verò de his fieri debebat, qui ignoranter à Simoniacis ordinati sunt (quod sexto loco quaesitum est) supra, in capitulo videbent Urbani a, quod sic incipit: Si qui à Simoniacis, &c. requiratur. Nunc autem de illis quaeritur, qui non pro ordinatione pecunias offerunt, sed pro electione, vel ut decretum electionis fiat, vel ut subscriptione firmetur, vel ut electioni non resistatur, aliquibus præmia largiantur: an eorum electio vitiosa sit iudicanda? Non enim videtur Spiritus Sancti donum emere, qui non pro consecratione, sed pro electione munera largiuntur, cum nullis spiritualis gratia aliquos faciat electio participes. Sed sicut Ecclesiasticorum rerum emptores Simoniaci iudicantur, quia Ecclesiasticis officiis ita adiuncta sunt, ut alterum sine altero alicui non proveniat: ita quia per electionem venit ad consecrationem, perinde Simoniacus habetur, qui pro electione præmia largitur, ac si pro consecratione munera dedisset.

C. I. De iis, qui pro muneribus ordinationem faciunt.
Unde Symmachus scribit Casario Episcopo,
epist. l. c. 5.

Si quis autem Episcopatum desiderat, datâ pecuniâ potentes personas minimè suffragatrices adhibeat: nec ad decretum sibi faciendum Clericos, vel cives ad subscribendum, adhibito cuiuslibet generis timore compellat, vel præmiis quibuslibet exhortetur.

C. II. Simoniacus est, qui, ut eligatur, præmia largitur.
Item Gregorius Salona c consistentibus, lib. 5.
epist. 26.

Ego d autem & vestræ dilectioni providens, & meæ animæ omnipotentis Dei iudicium pertimescens, ejusdem Maximi causam subtiliter exquiri desidero, si nullis criminibus prellus, quæ sacro ordini contradicunt, si non per Simoniacam hæresim, id est, præmia quibusdam se eligentibus præbendo, ad Sacerdotale pertingere officium conatur. Tunc enim liber pro vobis apud Dominum intercessor erit, si non obligatus de suis ad locum intercessionis venerit.

C. III. Sicut ordinatio, sic electio, vel consensus sine venialitate debet præferri.

Item Gregorius Syagrio Episcopo, Augustodunensi, & aliis Episcopis, lib. 7.
epist. 110.

Sicut is, qui invitatus renuit, quaesitus refugit, facris est altaribus admovendus: sic qui ultrò ambit, vel importunè se ingerit, est proculdubio repellendus. Nam qui sic nititur ad altiora conscendere, quid agit, nisi ut crescendo decreseat, & ascendendo exteriùs, interiùs ad profunda descendat? Itaque, fratres charissimi, in Sacerdotibus ordinandis sinceritas vigeat: sit simplex sine venialitate consensus: pura præferatur electio, ut f ad summa & Sacerdotii non suffragio venditorum provectus, sed Dei credatur esse iudicio.

Corr. Rom. ¶ & Summa] In vulgatis codicibus legebatur, ad summum Sacerdotii vel Pontificii. Emendatus verò est hic locus ex originali, Anselmo, Polycarpo, & plerisque vetustis Gratiani exemplaribus.

Gratian. Si autem pecunia promissa fuerit, vel soluta, electo vel ordinato penitus ignorante, nec eo modo ad electionem vel ordinationem pervenerit, ei nullatenus obesse videtur: nec ad reatum criminis pertinet, cuius conscientiam non habuit, nec ad electionis vel ordinationis cassationem, ad quam aliis non per pravam illorum cupiditatem pervenisse docetur.

a Ead. q. 1. b Polyc. l. 2. tit. 1. Ansel. l. 6. c. 69. c al. Solonis. d Ansel. l. 6. c. 76. Polyc. l. 2. tit. 3. e Ansel. l. 6. c. 79. Polyc. l. 2. tit. 1. f Ansel. l. 6. c. 80.

QUESTIO VII.

Nunc autem de septima questione tractandum est, an penitens sua hæresi sit recipiendus in Episcopali dignitate, vel non?

C. I. Qui redeuntes ab hæresi in suis ordinibus recipiantur.

De his ita scribit Cyprianus lib. 2. epist. 1.

Si a qui Presbyteri, aut Diaconi, qui vel in Ecclesia Catholica priùs ordinati fuerint, & postmodum perfidi ac rebelles contra Ecclesiam steterint, vel apud hæreticos à Pseudoepiscopis, & Antichristis contra Christi dispositionem profanâ ordinatione promoti sint, & contra altare unum atque divinum, sacrificia foris falsa ac sacrilega offerre conati sint; eos quoque hac conditione suscipi convenit, cum revertuntur, ut communicatio laici b, & satis habeant, quòd admittuntur ad pacem, qui hostes pacis extiterint; nec debere eos revertentes ea apud nos ordinationis & honoris arma retinere, quibus contra nos rebellaverint.

Corr. Rom. ¶ & Convenit.] In originali non est verbum istud, sed loco ipsius hæc huic capiti anteceditur: Addimus planè & adjungimus, frater charissime, consensu & auctoritate communi, ut etiam si qui Presbyteri, &c. Multa verò in hoc capite ex ipso B. Cypriano sunt emendata.

C. II. De iis, qui pro muneribus ordinationem faciunt, & qui redeuntes ab hæresi, in suis ordinibus recipiuntur.

Item ex septima Synodo c.

Si d quis & omnem traditionem Ecclesiasticam scriptam, vel non scriptam violat, anathema sit. §. 1. Omnis e Episcopus & vel Presbyter, aut Diaconus convictus, quòd pro muneribus ordinationem dederit, vel acceperit, à Sacerdotio cadat. §. 2. Sed dicunt fortasse quidam, quia penitentiam agimus pro peccato, & Deus indulget illud. Ita & ego dico, quia omnem penitentiam recipit Deus, & indulget per penitentiam peccata, quæ jam facta sunt. Novi enim, quòd David fornicatorem & homicidam per penitentiam receperit Deus, & quòd dixerit de f eo: Inveni virum secundum cor meum, qui faciet omnes voluntates meas. Novi rursus eundem audientem g à Deo: Non edificabis mihi domum, quia vir sanguinum es. Scio Manassæ h per confessionem dimissam impietatem suam. Scio Meretrices i, & Telonarios per penitentiam receptos: nullum tamen eorum, qui ante Baptismum peccaverunt, Sacerdotibus connumeratum. Scio k quosdam, dum essent in mundo, in multa fornicatione mansisse. Monachos verò factos quasi luminaria mundi respicuisse: nullum tamen ad Sacerdotium ascendisse. Quod etsi d rarò contingit, nulla tamen lex Ecclesie fuit. Novimus peccatricem priùs Mariam l, post conversionem, quamvis sancta & casta, tamen inter Diaconissas non est computata. Sed quid hoc dico? Sequens sanctos Apostolos m, & venerabiles Patres n, cum omni fiducia clamo: Qui per Simoniam ordinatus est, sive Episcopus, sive Presbyter, sive Diaconus, alienus est à Sacerdotio: neque enim venalis est gratia Spiritus Sancti: Caiphæ traditio & adinventio Simonis, à sancto Sacerdotio est aliena.

§. 3. Et si in fornicationem lapsus est aliquis post Baptismum, in Sacerdotium non recipitur. Canones o enim hoc prohibent. Si quis verò cum hoc peccato ad Sacerdotium provectus est, cognitus degradetur. Item paulò

a Deusdedit part. 2. & 4. Ansel. l. 8. cap. 39. b al. Laicis. c Ex actione 1. in 7. anathematiz. d Deusdedit p. 2. lvo p. 4. cap. 198. e Ex epist. Turasii ad Joannem. lvo p. 5. c. 121. Ansel. l. 6. c. 87. f Act. 13. g 1. Paral. 22 & 1. Paral. 28. h 2. Paral. 33. i Matth. 21. Marc. 2. Luc. 5. k Can. 30. Apost. 1 Joann. 11. m Act. 8. n Can. 16. Apost. o Conc. Neocas. c. 9. 15. q. 8. c. 1. Polyc. l. 6. tit. 12.

post. §. 4. Episcopum, qui per pecuniam ordinatus est, confiteor, quia per penitentiam recipitur. Deus enim bonus est in omnibus, & aperta viscerum eius omni homini penitenti. Sed quoniam juxta Apostolum a, oportet Episcopum irreprehensibilem esse, quicumque per pecuniam vel ordinaverit aliquem, vel ordinatus est, ab omni Sacerdotio alienus sit. §. 5. Tarasius Patriarcha b dixit: Quicumque per pecuniam vel ordinant, vel ordinaverunt, vel ordinati sunt Episcopi, vel Presbyteri, vel Diaconi, vel quilibet de numero Sacerdotali, repellantur omnino à Sacerdotali honore; sicut Simon Magus à Petro. Quicumque § per pecuniam c, dispensationem, vel curam sortiti sunt Monasteriorum, vel Ecclesiarum, vel religiosarum domorum, gerontocomiorum, xenodochiorum, orphanotrophiorum, cum depositione expellantur à dispensatione illa & cura. Qui post Baptismum cadens in fornicationem ordinatus est, si postmodum confessus fuerit, cesset à ministerio: si verò convictus ab aliquo, deponatur omnino. §. 6. Similiter d percussor Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, per se, vel per aliquem alium, quali per hoc timeri volens, deponatur. Item §. 7. Qui per seculares potestates e ordinatus fuerit, aut Ecclesiam obtinuerit, deponatur: si verò n religiosam domum, expellatur.

Corr. Rom. § a Si quis] Coput hoc ex magna parte collectionem est ex variis locis septime Synodi, sed non ex versione Anastasii Bibliothecarii, qua aliqui sapè uti solet Gratiano. Initium quidem est in actione prima, anathematismo septimo.

§ e Omnis Episcopus] Hinc usque ad vers. Tarasius Patriarcha, sumpta sunt ex epistola Tarasii ad Joannem Presbyterum, ommissis tamen interdum nonnullis verbis: que quidem epistola in versione Anastasii est post actiones & canones septime Synodi: sed in nova versione impressa in tomis Conciliorum, est ante ipsam Synodum.

§ y Ante Baptismum,] Hoc quidem loco perspicuum erratum est, quod auctori glossæ negotium exhibuit, ἐδὲν δὲ τῶν τῶν εἰς βαπτισμὸν ἀρξάντων, εἰ μὴ πρὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς τῆλο πῆραχεν: Id est, neminem verò horum in Sacerdotio adnumeratum, nisi fortè ante Baptismum hoc admisit.

§ d Et si rarè] Longè plenius in nova versione: Quòd si autem id semel atque iterum factum est, non tamen confestim legem in Ecclesia præscribit. Græcè est, εἰ δὲ ἡ σπαιώης γέρονε, ἡ ὄμιος ἐκκλησιαστικῆς τῆλο.

§ e Tarasius] Hæc videntur sumpta ex epistola Tarasii ad Hadrianum (de qua dictum est supr. q. 1. ad c. eos, qui) aut ex quinto capite septime Synodi: quibus locis refertur canon trigessimus Apostolorum.

§ z Quicumque per pecuniam] Hæc habentur etiam novella 123. c. 24. apud Julianum antecessorem.

§ n Si verò religiosam] Hæc non sunt in canone Apost. C. III. De eodem. P A L E A.

[Item ex Concilio f Meldensi, cap. 43.]

Avendum g est, & summopere studendum h, ac per virtutem Christi sanguinis interdicendum & Episcopis & Regibus, & omnibus sublimioribus potestatibus, atque cunctis fautoribus, & electoribus quorumcunque, atque confessoribus, seu ordinatoribus in gradu Ecclesiastico, ut nemo per Simoniacam hæresim, regiminis locum obtineat, quacunque factione, calliditate, promissione, seu commoditate, aut datione per se, aut per submissam i personam.

C. IV. Qui redeunt ab hereticis recipi possunt vel non. Item in eadem Synodo septima, actione prima,

a 1. Tim. 3. b In epist. Tarasii ad Hadrianum, & in 7. Synod. c. 5. ex canone Apost. 30. c In ead. epist. & c. 5. ex Concil. Chalced. c. 2. Novel. 123. c. 24. apud Julianum antecess. Concil. Neocas c. 9. d Car. 26. al. 28. Apost. e dist. 63. omnis electio. f an. Apost. 29. al. 31. & in sept. Synod. c. 3. f Et copiosius in schedis, de quib. 12. q. 2. præcavie. g Barob. l. 1. cap. 21. Ivo p. 5. cap. 75. h al. præcavendum. i al. emissam.

2 C Onvenientibus apud Nicæam Bithyniæ, & confidentibus Petro Archipresbytero, & Petro Presbytero, & Abbate monasterii sanctæ Sabæ, locum tenentibus Hadriani Papæ, & Tarasio Archiepiscopo Constantinopolis, & Joanne, & Thomá Apocrypharum Apostolicarum sedium Orientalium, & cæteris Episcopis, Episcopi Sicilia dixerunt: Dignum est x, ut de futuris inquiramus. §. 1. Item Basilius Episcopus Ancyrae dixit: Constitutio Ecclesiastica habet canonicè tradita ab antiquo à sanctis Apostolis, & successoribus eorum, sanctis Patribus nostris & magistris, & sanctis universalibus sex Synodis, & localibus Synodis orthodoxis, ut qui ab aliqua hæresi revertuntur ad orthodoxam fidem, & traditionem catholicæ Ecclesiæ, scripto negare debeant hæresim suam & confiteri Catholicam fidem. §. 2. Item Tarasius Patriarcha dixit: Videtur vobis, ut sedes suas recipiant, qui ab hæresi revertuntur? §. 3. Religiosissimi Monachi dixerunt: Sicut receperunt universales sex Synodi ab hæresi revertentes, ita & nos recipimus. §. 4. Sancta Synodus dixit: Placet omnibus nobis. Et iusti sunt Basilius Episcopus Ancyrae, & Theodoros Episcopus Myronum a civitatis, & Theodosius Episcopus Amorii federe in gradibus, & in sedibus suis. §. 5. Item Constantinus y Episcopus Cypri dixit: Non oportet nos, qui Episcopi sumus, indigere doctrinâ, sed aliorum esse doctores. §. 6. Item Tarasius Episcopus dixit: Malorum d doctorum mala est doctrina. Ecclesia de malis doctoribus Sacerdotes non recipit. §. 7. Item Joannes z Apocrypharum Orientalium sedium dixit: Hæresis separat omnem hominem ab Ecclesia. §. 8. Item Tarasius Episcopus dixit: Ecce multi canonici libri, & Synodici, & patrum lecti sunt: & ab hæresi revertentes docuerunt nos recipere, si aliqua z alia causa non est in eis. §. 9. Item Petrus n Apocrypharum Papæ dixit: Romæ exulatus est Magharius hereticus à sancta sexta Synodo, & quadraginta dierum inducias dedit illi pater noster Benedictus Papa, & quotidie mittebat ad eum Bonifacium Consiliarium suum, & instruebat eum commonitoriis verbis ex divina Scriptura, & nullatenus voluit emendari. Hoc autem faciebat, ut eum reciperet in ordine suo. §. 10. Item Tarasius Episcopus b dixit: Quid dicitis de Anatolio? Nonne etiam in quarta Synodo factus est Princeps? & ecce ab ipso Discoro ordinatus est. Et nos igitur ita recipiamus eos, qui ab hereticis ordinati sunt, sicut & Anatolius receptus est. §. 11. Item. Verè vox c Dei est; quoniam non moriuntur filii pro patribus, sed unusquisque in peccato suo moritur: addatur, quoniam ex Deo est ordinatio. §. 12. Item Tarasius Patriarcha dixit: Audivimus paternam mandata. Quid igitur? oportet recipere ab hereticis ordinatos? §. 13. Sancta Synodus dixit: Audivimus, domine, & oportet nos recipere. §. 14. Tarasius Patriarcha dixit: plures eorum, qui in sexta Synodo conveniunt, à Sergio, Pyrrho, Paulo & Petro ordinati sunt, qui fuerunt Principes hæreseos Monothelitarum: quoniam isti continuatim d in Constantinopolitana sede federunt; & ab ultimo eorum Petro, scilicet, usque ad sextam f Synodum non fuerunt plures, quam duodecim anni. Thomas verò, & Joannes, & Constantinus ab hereticis illis Archiepiscopi facti sunt, & tamen propter hoc non sunt reprobati. §. 15. Sancta Synodus dixit: Hoc manifestum est. §. 16. Constantinus Episcopus Cypri dixit: Sufficenter ostensum est, quòd ab hereticis venientes recipiendi sunt. Si verò quis sponte ad hæreticum vadit, & accipit ordinationem, non recipiatur. §. 17. Item Tarasius Patriarcha dixit: Et ego refuto eos, qui ob huiusmodi causam ad fidei subversionem ordinati sunt: & maxime, eum præsentem essent orthodoxi Episcopi, à quibus poterant ordinari. Sic est enim paternus intellectus. Si verò i Synodalis consonantia fuerit,

a al. Myron. b al. Patriarcha. c Ezech. 18. 4. Reg. 14. d ἀμειβάδων.

& unitas Ecclesiarum de orthodoxis, qui præsumperint ab immundis hæreticis ordinari, depositioni subiaceant. Sancta Synodus dicit: Hoc est iustum iudicium.

Corr. Rom. § Hoc etiam caput collectum est ex variis locis prima actionis ejusdem septima Synodi, omninoque operæ pretium est, integram illam actionem perlegere: nonnulla tamen notabuntur.

§ a Dignum est.] Locus hic est post recitationem nominum Episcoporum, qui convenerant; sed valde concisè refertur: quod in aliis etiam locis hujus capituli evenit.

§ b Constitutio] Verba, quæ proximè huic parti antecedunt, sunt hæc: ἀπὸ καθέως ἀνέγνω ἕως: id est, ut interpretatur Anastasius, ex libello legit ita. Non enim sententiam dicit nunc Basilium, sed abjurat hæresim, in quam cum aliis lapsus fuerat: quam abjuratorem unâ cum professione catholice fidei oportuit ipsum ex libello, quod nunc etiam in more positum est, recitare. Libellus verò hic incipit, Constitutio, &c.

§ c Constantinus] Post receptionem Basilii, Theodori, & Theodosii, accesserunt alii Episcopi, qui in eandem hæresim lapsi, admitti se à sancta Synodo eodem modo postulabant, & cum unus ipsorum, excusationis gratiâ, dixisset, se à malis magistris seductum fuisse, Constantinus Episcopus Constantiæ, quæ in Cypro est, hoc ei exprobravit. Exprobratio Græcè sic habet, ἰδὼν ἰουδῆς ἐπισκόπου ὄντος καὶ διδασκαλίας δίδουσαι, ἀπὸ διδασκαλίας σίμου ἑτέρου: quæ sic Anastasius vertit: Oportebat vos, cum essetis Episcopi, discendi nullam necessitatem habere, sed magistros esse potius aliorum.

§ d Malorum] Cum Hypatius, & alii Episcopi, qui à sancta Synodo admitti petebant, dixissent, à malis magistris malas se doctrinas accepisse, respondens eis Tarasius Patriarcha, inquit: ἐπιδοκίμησθε ἐπὶ ταῖς κακῶν διδασκαλιῶν λέγεισθε δεχέσθαι τὴν πεποιθῆσθαι. Id est: Quandoquidem dixistis, malorum doctorum male disciplinæ, Ecclesia, ut ex malis doctoribus Sacerdotes admittat, non faciliè adducitur. Ex quo apparet, Tarasium non contradicere Constantino, ut auctor glossæ putavit.

§ e Item Joannes] Post recitata verba Tarasii, cum in Synodo dubitaretur, an etiam hi, sicuti tres priores recepti erant, statim essent recipiendi, Joannes Apocryphus Patriarcha Antiochiæ, & Constantinus Episcopus Constantiæ Cyprî petierunt, ut canones, & sanctorum Patrum libri ed spectantes legerentur, ut maturius posset constitui, quomodo redeuntes ab hæresi ad Ecclesiam catholicam essent recipiendi, & cum de octavo canone primæ Nicænæ Synodi (in quo de Catharis recipiendis agitur) dissereretur, Joannes hæc est interlocutus.

§ f Si aliqua alia causa] Græcè est, καὶ εἰν τις αἰτία πομπὴ ἐκ ἐγῶ ἐν ἀνθρώποις: quæ Anastasius vertit: nisi forte in eis maligna fuerit noxa reperta, & paulò post: si non est in illis aliqua causa nefaria.

§ g Petrus] Post multos canones lectos, & multas sanctorum Patrum auctoritates recitatas, cum Tarasius ex illis collegisset, ab hæresi revertentes esse recipiendos in catholica Ecclesia, Petrus Legatus Hadriani Papæ, exemplo Benedicci Papæ id confirmat.

§ h Usque ad sextam] Græcè est, ἕως τῆς ἕκτης συνόδου ἐπὶ πέντε καὶ ἑξήκοντα, ἢ δεκαπέντε: Id est: usque ad sextam Synodum non intercesserunt anni plures, quàm quindecim.

§ i Si verò Synodalis] Græcè legitur: εἰν δὲ συνδικὴ ἐκωνόντων γέννηται, καὶ ἑμάνθη τῶν ἐκκλησιῶν ἐπὶ ἐξουδεύσει, ὁ πολὺν ἀπὸ τῶν βιβλίων ἐπιβλητῶν χειροτονήσθαι, τῆ καὶ δακτύλου ὑπογραφῆται: Quæ Anastasius vertit: Si autem Synodica promulgatio, & concordia Ecclesiarum causâ orthodoxæ facta fuerit, qui præsumperint à profanis hæreticis ordinari, depositioni succumbet.

§ pars. Gratian. Ex hac auctoritate datur intelligi, quod qui ab unitate catholice fidei in hæreticorum societatem transierit, ut de manibus eorum Ecclesiastica dignitas Sacramentum percipiat: vel qui contemptis orthodoxis ab hæreticis ordinari desideraverit, est postea sua acceptationis hæresi ad Ecclesiam redierit, officio tamen accepto fungi non poterit.

Auctoritate verò Cypriani a prohibentur ab administratione Ecclesiastica, qui intra catholicam Ecclesiam ordinati ad fidei impugnationem dilabuntur. Porro Simoniaci nec ab hæreticis ordinantur ad fidei subversionem: nec intra Ecclesiam catholicam ordinati adversus fidem a mantur. Quamvis enim nonnullos per pecuniam ordinent, non tamen fidem impugnant, nec gratiam Spiritus Sancti venalem prædicant. Unde veraci penitentiâ, cum hæresim suam detestati fuerint, præmissis auctoritatibus non prohibentur recipi in suis gradibus. Veruntamen capitulo illo Nicænæ Synodi b, si quis per pecuniam, &c. & illo alio septima Synodi c, si quis omnem traditionem, &c. & Innocentii, & aliorum d multorum auctoritatibus irreparabiliter damnari jubentur.

C. V. In ordine malè accepto Simoniaci penitentiam agere non possunt.

Hinc etiam Leo IV. Episcopus Britannie.

Requiritur e de iis, qui turpissimo lucro columbas in templo Domini vendere non pertimescunt, & sua facta, improbâ temeritate, Simonis hæresi conjungunt, utrum possint in ordine penitentiam agere, an tantummodò extra ordinem, & Sacerdotalem fieri gradum? Quod nos quidem convictis & iis, qui tam detestabile nefas (quod jam multis est damnatum Conciliis) peregrille noscuntur, nullâ possumus penitentiâ illvenire, & tot spiritualibus Patribus obviare, sed in illorum Patrum sententia convenire omnibus certum sit.

Corr. Rom. § Epistolæ hujus Leonis quarti ad Episcopos Britannie magna pars (in qua etiam est hoc caput) habetur in Codice pervetusto.

4 ps. Gratian. Nisi rigor disciplina quandoque relaxetur ex dispensatione misericordie. Multorum enim crimina sunt damnabilia, quæ tamen Ecclesia tolerat pro tempore, pro persona, intuitu pietatis, vel necessitatis, sive utilitatis, & pro eventu rei. Pro tempore: sicut Gelasius, qui cum necessitate temporis videret, Italicam Ecclesiam propter belli famisque incursionem ferè omnium Clericorum officio destitutam, aded ut plerisque populis subsidia regendarum deessent animarum, concessit de Monachis, vel de Laicis Clericos assumi, ita dicens Episcopis per Lucaniam, epist. 1. c. 1.

C. VI. Pro temporum necessitate Apostolicæ sedis decreta temperantur.

Necessariâ rerum dispensatione confringimur, & Apostolicæ sedis moderamine convenimur, sic canonum paternorum decreta librare, & retrò Præfulum prædecessorumque nostrorum præcepta metiri, ut quæ Præsentium necessitas temporum in restaurandis Ecclesiis relaxanda deposcit, adhibita diligenti consideratione (quantum potest fieri) temperemus.

Gratian. Item, Priscis igitur, &c. [Requirere supr. in tractatu ordinandorum.] Item Innocentius g Papa, cum pro necessitate temporis, ne nimium scandalum esset in Ecclesia, ordinatos à Bonoso hæretico susciperet, ait in decretis suis, epist. 22. ad Episcopos Macedoniæ, c. 5.

C. VII. Cessante necessitate, debet cessare, quod urgebat.

Quod pro remedio, ac necessitate temporis statutum est, constat primitus non fuisse. & infra. Quod ergo necessitas pro remedio reperit, cessante h necessitate, debet utique cessare pariter, quod urgebat: quia aliud α est ordo legitimus, aliud, quod usurpatio ad præfens fieri tempus impellit.

Corr. R. § a Quia aliud] In originali, & apud Ieonem, & in multis manuscriptis Gratiani legitur: alius est ordo legitimus, alia usurpatio, quam ad præfens fieri tempus impellit.

a Suprà ead. si qui Presbyteri. b Fortè supr. ead. q. 1. qui per pecunias. aut q. 7. c. si quis omnem. §. quicumque per pecuniam. c sup. ead. q. 7. si quis. q. 3. c. ult. q. 1. c. Arianos. d q. 1. c. si quis confugerit. & cap. qui studet. & c. si quis Episcopus per pecuniam. e Ivo p. 5. c. 115. f Polyc. l. 7. t. 15. Anf. l. 2. c. 34. Ivo p. 3. c. 141. g dist. 55. h sup. ead. q. 1. quod pro necessitate. Ivo in prolog.

Gratian. Similiter ex dispensatione etiam in Nicæno Concilio, c. 8. de Novatianis statutum est, ut ad Ecclesiam redeuntes ordinentur.

C. VIII. Iterum ordinentur, qui ex Novatianis ad Ecclesiam redierint.

SI qui voluerint venire ad Ecclesiam Catholicam & Apostolicam ex Novatianis, placuit sancto Concilio, ut ordinentur, & sic maneant in Clero. Ante omnia autem hanc ab eis confessionem per scripturam exigi oportet, ut fateantur se communi consensu Ecclesie Catholice & Apostolice statuta observaturos.

Corr. Rom. ¶ α Ut ordinentur,] Græcè est, ὡς ἡμεροτέρων ἀποστόλων ἔπος ἐν τῇ κλήρῳ: quod Dionysius vertit; ut inpositionem manus accipientes sic in Clero permaneant. At Tarasius Patriarcha Constantinopolitanus, in actione prima septimæ Synodi, post recitationem istius canonis, istam vocem, ἡμεροτέρων, interpretatur benedictionem, non ordinationem.

C. IX. Juramentum a schismate redeuntium.

Item Gregorius lib. 10. reg. epist. 31.

QUOTIES a cordis nube erroris obductus supernæ illustrationis lumine fit serenus, magnâ cautelâ nitendum est, ne latenter auctor schismatis irruat, & ab unitatis radice eos, qui ad eam reversi fuerant, telorum erroris abscondat. Et idè postquam ego ille a civitatis illius Episcopus, comperto divisionis laqueo, quo tenebar, diutinâ mecum cogitatione pertractans, pronâ & spontaneâ voluntate ad unitatem sedis Apostolicæ, divinâ gratiâ duce, reversus sum, & ne non purâ mente, sed simulatâ reverfus existimer, spondeo sub ordinis mei casu, & anathematis obligatione, atque promitto tibi, & per te sancto Petro, Apostolorum Principi, atque ejus Vicario beatissimo Gregorio, vel successoribus ipsius, me nunquam quorumlibet suasionibus, vel quocunque alio modo, ad schisma, de quo Redemptoris nostri misericordiâ liberante ereptus sum, reverfurum; sed semper me in unitate sanctæ Ecclesie Catholice, & communione Romani Pontificis per omnia permanfurum. Unde jurans dico per Deum omnipotentem, & hæc sancta quatuor Evangelia, quæ in manibus meis teneo, & salutem b dominorum nostrorum Republicam gubernantium, me in unitate, sicut dixi, Ecclesie Catholice, & communione Romani Pontificis, semper & sine dubio permanere. Quod si (quod absit) aliquâ excusatione, vel argumento ab hac me unitate diverfero, perjuri reatum incurrens, aeternæ pœnæ obligatus inveniar, & cum auctore schismatis habeam in futuro seculo portionem. Hanc autem professionis, promissionisque meæ chartulam Notario illi cum consensu Presbyterorum, & Diaconorum, atque Clericorum, qui me in hac unitate obligantes, in superscriptis omnibus pronâ si mul voluntate fecuti, atque propriis manibus subscripturi sunt, scribendam dictavi, & propriâ manu subscribens tibi tradidi. Acta in loco illo, die illo, & Consulibus superscriptis. Subscripto Episcopi illius. Ego ille, Episcopus civitatis illius, huic confessioni promissionique meæ, præfiteo de conservandis superscriptis omnibus sacramento, subscripsi.

Corr. Rom. ¶ α Ego ille,] Reposta est antiqua nota, ille, ex codicibus epistolarum B. Gregorii impressis, ac manuscriptoribus, quæ quidem nota in hoc capite multoties repetitur. Pro ea in vulgatis Gratiani exemplaribus erat N. Aliqua verò alia, quæ parum ab originali discrepabant, nihil causæ visum est, cur mutarentur.

Gratian. Ceterum ex canonum rigore contra scribit Felix Papa III. omnibus Episcopis, epist. 1. c. 5.

a Ansel. l. 6. c. 161. Polyc. lib. 7. tit. 6. b al. salutem gentium, atque illustriam dominorum] al. gentiumque illustriam] Anselm.

C. X. Qui extra Ecclesiam baptizati fuerint, vel rebaptizati, ad Ecclesiasticam militiam non admittantur.

QUI a in qualibet ætate alibi, quàm in Ecclesia Catholica aut baptizati, aut rebaptizati sunt, ad Ecclesiasticam militiam profus non b permittantur accedere. Quibus satis esse debet, quod in Catholicorum numero sunt recepti. Quoniam de suo ordine & communione videbitur ferre judicium, quisquis hoc violaverit institutum, vel qui non removerit eum, quem ex c ejus cœtu ad ministerium Clericale obrephisse cognoverit.

Gratian. Pro persona: sicut beatus Gregorius scribens Januarii Episcopo, lib. 7. indict. 2. epist. 1. ait.

C. XI. Rigor canonum pro persona aliquando relaxatur.

TANTA d nequitia ad aures meas de tua senectute pervenit, ut eam, nisi adhuc humanitatis pensarem, fixâ jam maledictione feriremus. & infra. §. 1. Et quidem pœnæ sententia in te fuerat jaculanda, sed quia simplicitatem tuam cum senectute novimus, interim tacemus.

Gratian. Pietatis intuitu: sicut de illiteratis e, & corpore vitiatis Gelasius ait Episcopis per Lucaniam, epist. 1. c. 18.

C. XII. Canonum decreta pietatis intuitu nunquam relaxantur.

SI qui vel temeritate propriâ, vel incuriâ præfidentium tales antè suscepti sunt; in his, in quibus constituti sunt, locis eatenus perseverent, ut nihil unquam promotionis accipiant, satisque habeant, hoc ipsum sibi pro nimia miseratione concessum.

Gratian. Necessitatis intuitu: sicut Hilarius Papa, qui cum de quodam Episcopo præter notitiam atque consensum Metropolitanum ordinato loqueretur, ne in utroque græce scandalum fieret, ait in epistola f sua ad Ascianum, & universos Episcopos Tarracensis provincie.

C. XIII. Necessitatis causâ quedam in Ecclesia tolerantur.

QUONIAM quicquid ab alterutra parte est indicatum, omni videmus perveritate confusum, temporum necessitate perpectâ, hæc ratione decernimus ad veniam pertinere, quod gestum est, ut nullus a deinceps præter notitiam atque consensum Metropolitanum ordinetur g Antistes.

Corr. Rom. ¶ α Nullus] Hoc loco verba Hilarii summatim referuntur.

C. XIV. De eodem.

Item Innocentius Episcopis Macedonie, epist. 22. c. 6.

QUOTIES a populis, aut à turba peccatur, quia in omnes propter multitudinem non potest vindicari, inultum solet transire. Priora ergò dimittenda dico Dei judicio, & de reliquo maximâ sollicitudine præcavendum.

C. XV. Ex dispensatione quedam tolerantur, quæ canonum rigor condemnat.

Item ex epistola Cyrilli b missa Maximo Diacono Antiochæno.

Didici i à diligendo mihi Paulo Monacho, quia reufat pietas tua usque hodie communionem reverendissimi Episcopi Joannis amplecti, pro eo, quod quidam in Antiochena Ecclesia malè adhuc cum Nestorio vel sentiant, vel jam senserint quidem, sed forsitan respuerint. Probet igitur tua modestia, utrum aliquando hi, qui dicuntur colligi, nudè ac irreverenter

a Ansel. l. 7. c. 17. Burch. l. 4. c. 293. Ivo p. 1. c. 293. hinc unquam] orig. c ex eis ad ministerium] orig. d Suprà dist. 86. tanto. Burch. l. 1. c. 197. Ivo p. 2. c. 78. & p. 5. c. 312. e Suprà dist. 36. illiteratos. f Ante c. 1. g conficretur] orig. h In prima actione septime Synodi. i Ivo in prologo. Pam. in prologo, c. 23.

cum

cum Nestorio sentiant, & invicem colloquantur: licet aliquando cauteriatam habuerint conscientiam, colligantur autem nunc, actâ penitentia super iis, in quibus subrepti sunt: quamvis confiteri fortassis reverentur excessum. *Et infra a. §. 1.* Ut autem non æstimemur amare contentionem, amplectamur Episcopi reverendissimi Joannis communionem, indulgentes ei, & causâ dispensationis ejus negotium non subtilius vel districtius, sive vehementius erga se recognoſcat agitari. Dispensationis enim gratiâ, (sicut dixi) eget negotium multum.

Corr. Rom. ¶ Hæc epistola beati Cyrilli refertur in actione prima septimæ Synodi. Et quoniam in magni ponderis argumento versatur, ac prudentissimè scripta est, multa autem in hac versione corrigenda fuisse, placuit Græcam ipsam epistolam cum interpretatione nova afferre.

Τὸ ἅγιον πατρὸς ἡμῶν Κυρίλλου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας, Μαξίμου Διακόνου Ἀντιοχείας, ὑπομνηστικόν.

*Ε*μάθον παρὰ τοῦ ἀγαπητοῦ μονάζοντος Παύλου, ἔτι παραταῖται ἡ σὴ θεοσέβεια μέχρι σήμερον τὴν κοινωνίαν τὴν πρὸς τὸν εὐσεβέστατον Γεωργίου, οὐκ ἔτι τινος ἐν τῇ Ἀντιοχείᾳ ἐκκλησίᾳ ἢ Φρονέσιος ἐστὶ τὰ τοῦ Νεστορίου, ἢ πεφρονητικῶς μὲν ἀποσχημένους δὲ ἰσως εἶναι. δοκιμασάτω τούτων τὸ εὖ ἐπιεικὲς, πότερον πότε οἱ λεγόμενοι συναγορεύουσι, γυνώσκω, καὶ ἀναίσχυτος τὰ τοῦ Νεστορίου, ἢ Φρονέστιν, καὶ λαλοῦσιν ἐτέροις, ἢ κεναιολημισμένῳ μὲν ἐσχίστασι πότε τὴν συνόδου, συναγορεύουσι δὲ νῦν μέγα μελεθθέντες ἐφ' ὅς ἐστιν ἐπιπλήρη, ἀισχυόμενοι δὲ ἰσως ἡμελοῦσιν τὸ πλοῖσμα. συμβεβαίω γὰρ τινὰ ταυτὰ περὶ τοῦ ἀπατιθέως γίνεσθαι. καὶ αὐτοὶ συντρέχοντες τὸν τῆ ὁδοῦ πῆξι, ἀμνησκάνει περὶ τῶν παρεθέντων. βεβλημένα γὰρ μάλλον ἀνεμῆντες αὐτοὺς ὄραν, ἢ ἀναίσχυτον γνώμη συναγορεύειας ταῖς Νεστορίου κακίαις. ἵνα δὲ μὴ δοκῶμεν τιμῶν τὸ φιλένημον, ἀπασιμάμεθα τὴν πρὸς τὸν εὐλαβεστάτον ἐπίσκοπον Γεωργίου κοινωνίαν, συναγορεύει αὐτῷ, καὶ οἰκονομίας ἕνεκα μὴ ἀνευθελοῦσθαι σφδρα, περὶ τοῦ μελοῦσθαι, οἰκονομίας γὰρ, ὡς ἔστιν, δέεται τὸ πρᾶγμα πολλῶς.

Sancti Patris nostri Cyrilli Archiepiscopi Alexandrini ad Maximum Diaconum Antiochenum adnotatio.

*C*ognovi ex dilecto Monacho Paulo, pietatem tuam usque ad hunc diem recusare communionem religiosissimi Episcopi Joannis: eod quod aliqui sunt in Ecclesia Antiochena, qui vel adhuc cum Nestorio sentiunt, vel senserunt quidem, nunc autem ab eo fortasse abstinent. Perpendat igitur aequitas tua, utrum tandem, qui dicuntur convenire, palam atque impudenter Nestoriana & sentiant, & cum aliis etiam loquantur: an aliquando quidem cauteriatam habuerint conscientiam, nunc autem idem convenient, quod ipsos panituerit errorum, quibus simul abrepti fuerant, pudeat autem fortasse lapsum suum fateri. Solet enim ferè tale quiddam iis, qui decepti sunt, usvenire. Quod si illos nunc ad rectam fidem conversos videas, malorum prætorum memoriam deponere. Malumus enim eos videre negantes, quam defendentes Nestorii vitia. Cæterum, ne videamur contentionis cupidi, religiosissimi Joannis communionem amplectamur, indulgentes ei, atque ut conveniens in his rebus moderatio teneatur, non nimium diligenter in eos, qui respiciunt, inquirentes. Res enim, ut dixi, magna eget moderationis.

Corr. R. ¶ In eandem sententiam scribit Joanni Antiocheno Patriarchæ, in epistola, quæ habetur tomo 5. act. Concilii Epbes. nuper Ingolstadii impressi, his verbis: Optamus autem,

a Ivo ibid. Pam. ibid. c. 24.

ut omnes res suas agant, neque turbas Ecclesiis, per Christi gratiam, Doctorumque ubilibet agentium prudentiam utcumque jam sedatas, denuo excitent, neque vel sibiipsis, vel aliis negotia facessant. Cæterum si sunt, qui à Nestorio aliquando steterunt, nunc verò ex animo respiscentes à nugis illis discedere, mutatæque voluntate rectam, inculpataque fidem complecti cupiunt, eos placidè suscipere oportet, nec cuiquam illorum, prætorum gratiâ, convicium facere: ne quâ ratione ansâ quibusdam præbeatur, ut cunctantius ad meliora festinent.

C. XVI. De eodem.

Idem ad Gemadium Presbyterum, & Archimandritam.
*D*ispensationes a rerum nonnunquam cogunt parum quidem à debito quosdam foras exire, ut majus aliquid lucri faciant. Sicut enim ii, qui mare navigant, tempestate urgente, navique periclitante anxii, quædam exonerant, ut cætera salva permaneant: ita & nos, cum non habemus salvandorum omnium negotiorum & penitus certitudinem, despiciamus ex iis quædam, ne cunctorum patiamur dispendia &

Corr. Rom. ¶ a Negotiorum] Græcè est, ἔτω ἡμεῖς ἐν τοῖς πράγμασιν, ἕταν μὴ ἔξῃ τὸ λίαν ἀκριβὲς περισσῶς, περιρριμῶν τινῶν: Id est: Sic & nos in negotiis, ubi non licet exquisitissimam illam rationem fervare, despiciamus quædam.

*¶ E Dispendia.] Omisit hic Gratianus ex hac epistola ea referre, quæ ad propositam questionem maximè faciunt. Sunt autem hæc, quæ Ivo etiam recitat: Et hæc scribo cognoscens, quod pietas tua tristetur in sanctissimum, & Dei cultorem fratrem, & comministrum nostrum Proclum Episcopum, eod quod admiserit in communionem Aliennum Hegumentum, quem quidem Ecclesiæ leges, Palæstinæ præpositum non noverunt. *Et infra. §. 1.* Igitur ne refugiat pietas tua sanctissimi, & Deo amicissimi Procli Episcopi communionem. Una enim fuit cura mihi, & sanctitati ejus, & dispensationis modus nulli sapientium displicuit. Vocem autem Hegumentum, id est, Præpositum, videtur supplèssè Anastasius, ut exprimeret locutionem Græcam, τὸν τῶν Αἰθιοπίων, aut fortasse illam in suo codice habuit.*

Gratian. Utilitatis intuitu: sicut in Meldensi Concilio, c. 64. perhibetur de filiis virginum vi raptarum, & sic ad conjugium raptorum applicatarum.

C. XVII. Utilitatis intuitu quædam in Ecclesia tolerantur.

*T*ali conjugio generati, Ecclesiasticis ordinibus non applicentur, nisi fortè eos aut maxima Ecclesiæ utilitas, vel necessitas postulet, vel evidens meritorum prærogativa commendet.

Gratian. Huic Petrus b concordans ait: In veritate comperi, quia non est acceptor personarum Deus, &c. §. 1. Pro eventus etiam rei quædam in Ecclesia tolerantur: sicut Leo in decretis suis de Laicis subito contra decreta canonum ordinatis Episcopis ait, epist. 85. al. 87. c. 1. Episcopis Africæ.

C. XVIII. Laicis, qui contra decreta canonum ad Episcopatum promoventur, ex misericordia susceptum officium relinquunt.

*E*xigunt & causæ, ut non solum in tales Præfules, sed etiam in ordinatores eorum ultio competens proferatur. Sed circumstant nos, hinc mansuetudo clementiæ, hinc censura justitiæ, ut credamus quædam delicta utcumque toleranda, quædam verò penitus amputanda. Illos ergo, quorum proventus hoc tantum reprehensionis incurrit, quod ex Laicis ad officium Episcopale delecti sunt, locum suum tenere permittimus, non præjudicantes Apostolicæ sedis statutis, nec beatorum Patrum regulas solventes: quia remissio peccati non dat licentiam delinquendi, nec quod potuit aliqua ra-

a Ead. act. 1. septimæ Synodi ex versione Anastasii. Ivo in prolog. Pam. in prolog. c. 25. b Act. 10.

tione concedi, fas erit amplius impunè committi: ne & quod ad tempus pià lenitate concessimus, iustà post hæc ultione plectamus.

Corr. Rom. § α Exigunt causæ,] In ipsa epistola Leonis hæc antecedunt: Cùm ergò inter vos tantum valuerint aut studia popularium, aut ambitus superborum, ut non solum Laicos, sed etiam secundarum (sic enim rectè legitur in epistolis cum aliis beati Leonis operibus Colonia impressis, non secularium, ut in tomis Conciliorum) uxorum viros, aut viduarum maritos, ad officium cognoscamus pastoralis profectos, nonne aptissimæ exigunt causæ, ut Ecclesiæ, in quibus ista commissa sunt, iudicio severiore purgentur, & non solum in tales Præfules, &c. Est verò caput hoc multis locis in summam redactum, omisâ narratione delictorum illorum, quibus minimè sanctissimus ille Pontifex ignoscit.

§ ε Ne, quod ad tempus] Hæc quæ repetuntur infra, c. Donatum, sumpta sunt ex secundo capite ejusdem epistolæ.

C. XIX. Donatistæ & Novatiani, quamvis reprehensibiliter ordinati, tamen ex necessitate tolerantur.

Idem Leo in eadem epist. c. 3.

Maximum quoque ex Laico, licet reprehensibiliter ordinatum, tamen si Donatista jam non est, & à spiritu schismaticæ pravitatis alienus, ab Episcopali, quam quoquo modo adeptus est, non repellamus dignitate: ita ut ipse libello ad nos directo a Catholicum se esse manifestet.

C. XX. De eodem.

Idem ibidem initio, cap. 3.

Donatum autem Salicinensem b ex Novatiano cum sua (ut comperimus) plebe conversum, ita Dominico volumus gregi præsidere, ut libellum fidei suæ ad nos meminerit dirigendum: quo & Novatiani dogmatis damnet errorem, & plenissimè confiteatur Catholicam veritatem. Quæ enim nunc certarum remissum consideratione causarum, antiquis deinceps custodienda sunt regulis, ne, quod ad tempus pià lenitate concessimus, iustà post hæc ultione plectamus.

C. XXI. Redeuntes ab hæresi, post publicam professionem, in suis ordinibus recipi possunt.

Idem Januario d Episcopo Aquileiensi, epist. 3.

Saluberrimum e enim, & spiritualis medicinæ utilitate plenissimum est, ut si Presbyteri, siue Diaconi, aut cujuslibet ordinis Clerici, qui se correctos videri volunt, atque ad Catholicam fidem, quam jam pridem amiserant, rursum reverti ambiunt, prius errores suos, & ipsos auctores errorum, damnari à se sine ambiguitate fateantur: ut sensibus pravis etiam peremptis nulla sperandi superfit occasio, ne ullum membrum talium possit societate violari: cùm per omnia illis professio propria cæperit obviare. Circa quos etiam illam canonum constitutionem præcipimus custodiri, ut in magno habeant beneficio, si adempta sibi omni spe promotionis, in quo inveniuntur ordine, stabilitate perpetuà maneant: si tamen iteratâ tinctione non fuerint maculati.

C. XXII. Ab hæresi redeuntes, hæresim & ejus auctores publicè detestentur.

Item ex Concilio f Martini Papæ, c. 36.

Si quis Episcopus, siue alicujus Episcopi Presbyter, aut Diaconus in alicujus hæresis opinionem offenderit, & ob hæc causam fuerit excommunicatus, nullus Episcopus eum in communionem recipiat, nisi prius in communi Concilio, porrecto fidei suæ libello, satisfaciat omnibus, & ita liberam suam teneat purgationem. Hoc idem & de fidelibus Laicis sit decretum, si in aliqua hæresis opinione fuerint nominati.

a al. edito. b al. Seminacensem. c Ibid. c. 2. d al. Juliano. e Idem epist. 83. ad Septimum. Ans. l. 12. c. 39. Ivo p. 6. c. 97. r. q. 1. omnis cujuslibet. f In capitulis Martini Brac.

5 pars. Gratian. Ecce, quibus de causis quedam in Ecclesia tolerantur, quæ eisdem cessantibus pià severitate vindicantur. Quando autem toleranda sint, quando rescanda, Gelasius Papa distinguit, dicens Episcopis per Lucaniam, epist. 1. c. 11.

C. XXIII. Quando in Ecclesia aliqua sint toleranda.

Et si illa nonnunquam finenda sunt, quæ, si ceterorum constat integritas, nocere sola non valeant: illa tamen sunt magnoperè præcavenda, quæ recipi, nisi manifestâ decoloratione non possunt. Ac si ea ipsa, quæ nullo detrimento aliquoties indulgenda creduntur, vel rerum, temporumque cogit intuitus, vel acceleratæ provisionis respectus excusat; quanto magis illa nullatenus mutilanda sunt, quæ nec ulla necessitas, nec Ecclesiastica prorsus extorquet utilitas.

Gratian. Aliquando enim pro necessitate, vel utilitate Ecclesiæ mutantur & laxantur præcepta canonica.

6 pars. §. 1. Breviter ostendimus, qui revertentes ab hæresi in suis ordinibus valeant recipi, vel qui non. Nunc autem queritur de iis, qui ab hæreticis ordinati sunt, si ad unitatem catholicæ matris Ecclesiæ redierint, Utrum in eodem ordine iterum valeant ordinari? Semel enim consecratus (ut ait B. Gregorius a) iterum consecrari non debet. §. 2. Item Sacramenta, quæ ab hæreticis in forma Ecclesiæ ministrantur (sicut Augustinus b testatur) reiterari non debent, ne non homini, sed Sacramento videatur injuria fieri. §. 3. Sed illud Gregorii de bis intelligitur, qui consecrationem Sacerdotalem, vel Episcopalem acceperunt: qui aut per manus impositionem, cùm ad Ecclesiam redeunt, ejusdem suæ uctionis c accipiunt, aut ab ejus administratione perpetuò cessare jubentur. Similiter illud Augustini de eadem mystica uctione, & de Sacramento Baptismatis intelligitur. §. 4. Sunt autem in Ecclesia alii ordines, qui sine sacramentali uctione, solâ Episcopali benedictione, cum quadam vasorum, vel instrumentorum distributione præstantur; ut sunt Levitæ, & ceteri infra eos constituti. Hi quamvis ab hæreticis ordinentur, tamen ad Ecclesiam redeuntes in eodem ordine (si aliis digni fuerint) ab Ecclesia ordinentur: nec fiet in eis reiteration numeris, cùm ab hæreticis nihil doceatur eis fuisse collatum.

C. XXIV. Redeuntes ab hæreticis sunt ordinandi.

Unde Urbanus II. scribit Petro Pistoriensi Episcopo,

& Rustico Abbati Vallis umbrosæ.

Daibertum d à Nezelone α, licet Simoniacò, non Simoniacè ejusdem confessione reperimus in Diaconum ordinatum: & B. Innocentii Papæ sententiâ constat declaratum, quòd Nezelone (quem constat ab hæreticis ordinatum) quia nihil habuit, nihil dare potuit ei, cui manus imposuit. Nos igitur tanti Pontificis auctoritate firmati, & Damasi e Papæ testimonio roborati, qui ait: Reiterari oportet, quod male actum est: Daibertum ab hæreticis corpore & spiritu digressum, atque utilitatibus Ecclesiæ pro viribus insulantem, ex integro (Ecclesiæ necessitate ingruente) Diaconum constituimus. Quod non reiterationem existimari censemus, sed tantum integram Diaconationem: quoniam, ut prædiximus, qui nihil habuit, nihil dare potuit.

Corr. Rom. § α Nezelone,] Marianus Scotus in vita Gregorii VII. mentionem facit Archiepiscopi Magdeburgensi hoc nomine appellati.

C. XXV. De eodem.

Item Damasus Papa, epist. 4. de Chorepiscopis.

Per illicitam f manus impositionem vulneratum caput illi, qui videbantur aliquid accepisse, habebant: & ubi vulnus infixum est, necesse est medicinam adhibere, quâ infixa sanetur macula: id est, reiterari necesse est, quod legitime actum, aut collatum minimè probatur α. Nam quomodo honorem possit retinere, qui ab illo acceperit, qui potestatem dare legitime non habuit, invenire non possum.

a suprâ dist. 68. c. 1. b supr. ead. q. 1. quod quidam. c al. ordinationis. d Pann. l. 3. c. 81. e supr. 1. q. 1. ventum. c. sequent. per illicitam. f 9. q. 1. per illicitam.

Corr. R.

Corr. Rom. § x Probat. In originali hæc adduntur: si perfectum esse debeat.

C. XXVI. Item lib. 9. Cod. tit. a ad legem Juliam repetundarum. Imp. Theodosius ac Valentinianus AA. Florentino.

7 Sancimus ejusmodi viros ad provincias regendas ac ps. cedere, qui ad honoris insignia non ambitione vel pretio. sed probata vitæ, & amplitudinis tuæ b solent testimonio promoveri: ita sanè, ut quibus hi honores per sedis tuæ, vel per nostram fuerint electionem commissi, jurati inter gesta depromant, se pro administrationibus fortiendis neque dedisse quispiam, neque daturos unquam postmodum fore, sive per se, sive per interpositam personam, in fraudem legis, sacramentique, aut donationis, venditionisve titulo, aut alio velamento cujuscunque contractus: & ob hoc (exceptis solis salariis) nihil penitus tam in administratione positos, quam post depositum officium pro aliquo præfinito beneficio tempore administrationis, quam gratuito meruerint, accepturos. Et licet neminem divini timoris, contemnendo jusrandum, arbitremur immemorem, ut salutis propriæ ullum commodum anteponat; tamen ut ad salutis timorem etiam necessitas periculi subjungatur, si quis ausus fuerit præbita Sacramenta negligere, non modò adversus accipientem, sed etiam adversus dantem, accusandi eunctis, tanquam publicum crimen, concedimus facultatem, quadrupli poenâ eo, qui convictus fuerit, modis omnibus feriendo.

C. XXVII. De eodem. Item Paschalis Papa.

Patet Simoniacos, veluti primos & præcipuos hæreticos, ab omnibus fidelibus respiciendos, & si commoniti non resipuerint, ab exteris potestatibus opprimendos. Omnia enim crimina ad comparationem Simoniacæ hæresis quasi pro nihilo reputantur.

Corr. Rom. § In tribus vetustis exemplaribus, post caput sancimus, omnia inscriptione Paschalis, & capite isto, Patet, sequuntur continenter subjecta Grat. verba. His breviter, &c.

Gratian. His breviter præmissis ad ea veniamus, quæ Ecclesia severitate disciplinæ parata est ulcisci: ostendentes, quibus accusantibus, vel testificantibus quilibet sint convincendi; quo iudice quisque debeat condemnari, vel absolvi: si causa vitiosa fuit, quo remedio possit sublevari; si accusatores defecerint, an reus sit cogendus ad purgationem. Et ut facilius pateat, quod dicturi sumus, exemplum ponatur sub oculis, in quo auctoritates hinc inde controversantes distinguantur, & quid sanctorum Patrum sentiat auctoritas, liquidò intimetur.

CAUSA II.

Quidam Episcopus de lapsu carnis à Laico impetitur. Duo Monachi, unus Subdiaconus, & duo Levitæ adversus ipsum testimonium ferunt. A Metropolitanano suo sentit se prægravari. In ipsa ventilatione causa tres ex testibus deficiunt, sive promissione decepti c, sive canonica examinatione reprobat. Expoliatur tamen Episcopus, quia crimen eius notorium erat.

- Q. 1. Hic primùm queritur, An in manifestis iudiciariis ordo sit requirendus?
- 2. Secundo, An expoliatus ab aliquo sit iudicandus?
- 3. Tertio, Quâ poenâ sint feriendi, qui in accusatione, vel testificatione defecerint?
- 4. Quarto, An duorum testimonio sit condemnandus?
- 5. Quinto, Si deficientibus accusatoribus sit cogendus ad purgationem.
- 6. Sexto, Si remedium sit dandum ei, qui causâ dilationis vocem appellationis exhibuerit?
- 7. Septimo, Si Laici, Monachi, vel quilibet inferiorum ordinum in accusatione majorum sint audiendi?
- 8. Octavo, Quomodo debeat fieri accusatio, an in scriptis, an sine scriptis?

a Tit. 27. l. 6. b al. sue. c al. illèlli.

QUÆSTIO I.

Q Uod autem nullus sine iudiciario ordine damnari valeat, auctoritatibus multis probatur.

C. I. Damnari non valeat, nisi aut convictus, aut spontè confessus.

De eo namque ait August. bom. 50. de utilitate penitentiae.

N Os a in quenquam sententiam ferre non possumus, nisi aut convictum, aut spontè confessum.

C. II. De eodem.

Item Constantinus b Imperator.

J udex c criminofum discutens, non antè sententiam proferat capitalem, quam aut reum se ipse confiteatur, aut per innocentes testes convincatur.

Corr. Rom. § Habetur caput hoc Cod. Theod. lib. 9. tit. 40. in legis primæ interpretatione: itemque in capitulis Hadriani, c. 57. & C. 5. c. 156.

Gratian. Hoc & idem testatur Augustinus, & eisdem verbis. Corr. Rom. § x Hoc] Absunt ista ab uno ex pervetustis exemplaribus.

C. III. De eodem.

Item Gregorius lib. 8. epist. 50.

Sicut d sine iudicio quenquam nolumus condemnari; ita quæ justè & diffinita fuerint, nullâ patimur executione differri.

Corr. Rom. § x Justè] Absèst vox ista ab originali. In uno autem manuscripto Gratiani est, justâ sunt diffinita sententiâ.

C. IV. De eodem.

Item Eleutherius Episcopus ad Episcopos Gallie.

N ihil e [contra f quemlibet accusatum] absque legitimo, & idoneo accusatore fiat. Nam & Dominus noster Jesus Christus Judam furem esse sciebat; sed quia non est accusatus, idèd non est ejectus.

C. V. De eodem.

Item Felix Papa I. ad Paternum Episcopum. g

P rimate b accusatum discutentes Episcopum, non antè sententiam proferant damnationis, quam Apostolica & freti auctoritate, aut reum se ipse confiteatur, aut per innocentes, & canonicè i examinatos regulariter testes convincatur. Aliter irritam esse censemus, & injustam Episcoporum damnationem, & idèd à Synodo retractandam, ita ut oppressis ab omnibus in cunctis subveniatur causis.

Corr. Rom. § x Apostolica freti auctoritate.] Hæc addita sunt ex epistola Felicis & Zepherini. Nam damnari Episcopi sine consensu & auctoritate Romani Pontificis, nec tunc poterant, nec nunc possunt. 3. q. 6. c. dissentire. & alibi.

C. VI. Multi per tolerantiam sustinendi sunt, quævis sententiâ divini iudicii sint condemnati.

Idem decrevit Zepherinus Papa k. Item August. a.

U Nus ex vobis me traditurus est.] Benè dixit l, et vobis, & non ex nobis. Ex vobis enim est, à quibus per iudiciaria potestatem confessus, aut convictus, exclusus non est. A me verò, qui nullis indigeo argumentis, & omnia certissimè novi, separatus & divisus est. Tale enim est, ac si diceret, etfi ego eum per occulti iudicii sententiam damnatum habeo, vos tamen adhuc illum per tolerantiam sustinetis.

Corr. Rom. § x Augustinus] Sic in multis vetustis exemplaribus: quævis verba hujus capituli apud S. Augustinum non sunt inventa.

C. VII. Nullum servetur iudicium, nisi rationabiliter habitum.

Item Gregorius Joanni Defensori, eunti in Hispaniam, lib. 11. epist. 50.

a infr. ead. multi. b In capitulis per Hadrianum collectis. c. 57. Cap. 5. c. 156. c Bucb. l. 16. c. 6. Pann. l. 4. c. 111. & Anf. l. 3. c. 30. e Anf. l. 3. c. 54. Polye. l. 5. tit. 1. Pann. l. 4. c. 115. f absunt ista ab orig. g Et Zepherinus epist. 1. ad Episcopos Sicilia, usque ad vers. aliter. h Anf. l. 3. c. 68. Bucb. l. 1. c. 157. Ivo p. 5. c. 227. & 247. Pann. l. 4. c. 13. 11. q. 3. irritam. i absèst ab epist. Zepherini. k Zepherinus loco proximi indicato. l Matth. 26.

In primis a requirendum est de persona Presbyteri, dilectissimi b fratris & Coepiscopi nostri Januarii, & si ita se veritas habet, sicut ejusdem Episcopi petitio continet, in Ecclesia, atque in loco suo, modis omnibus idem Presbyter revocetur. Si autem dictum fuerit, quia contra ipsum causa aliqua mota, sive probata est, subtiliter ipso praesente, & pro se rationem reddente, quarendum est & genus causae, & modus probationis, ut ex hoc colligere valeas, utrum adhuc in exilio & demorari, an certe in Ecclesia sua, & officio suo debeat revocari. §. 1. De Episcopi supradicti persona hoc statuendum est, ut si nulla contra eum criminalis causa, quae exilio vel depositione digna est, mota, sive probata est, is qui eo superflite Episcopus perverte, ac contra canones in Ecclesia ejus ordinari praesumpsit, Sacerdotio privatus, ab omni Ecclesiastico ministerio repellatur. Qui etiam eidem dilectissimo Januarii fratri, & Coepiscopo nostro tradendus est, ut si ab ipso aut in custodia habeatur, aut certe ab eo ad nos per omnia transmittatur. Episcopi vero, qui eum ordinaverunt, vel ordinationi ejus consentientes interfuerunt, sex mensibus Dominici corporis & sanguinis communione privati, agere poenitentiam decernantur in monasterio, & supra scriptis Januarii loco & ordini suo modis omnibus reformetur. Si vero communione privati, mortis contigerit imminere periculum, benedictio eis viatici non negetur. Si autem Episcopi in praedictum condemnationis vel depositionis memorati Episcopi se metu judicis concesserint, ac talia fecisse non sua sponte facti fuerint, & tempus eis abbreviandum est, & modus poenitentiae temperandus. Si vero ille, qui locum ejus invasit, de hac fortasse luce migravit, & alter est ordinatus, quia levioris c culpa videtur (cum non quasi isti superfliti, sed successisse defuncto videatur) Episcopatus illi officium in illa Ecclesia tantummodo interdicatur, ut in alia Ecclesia, quae Sacerdote vacaverit, si electus fuerit, possit esse Episcopus: ad Malachitanam tamen Ecclesiam nunquam aliquo modo reverfurus. §. 2. Gloriosus autem Comitoliolus, quicquid praedictus Episcopus per violentiam, atque infecutionem ipsius expendisse, vel damnum pertulisse dato sacramento firmaverit, eidem Episcopo restituere compellatur d. Si e autem aliter, quam antefati Episcopi petitio continet, actum esse forsitan perhibetur, subtiliter quarendum est, & veritate cognita, cum Dei timore, quod justitiae ordo suaverit, judicandum. §. 3. Quia ergo Stephanus Episcopus odio f sui quaedam ficta, & de falsis se capitulis accusatum, neque aliquid ordinabiliter factum, sed injuste se assertit condemnatum, diligenter quarendum est primo, si iudicium ordinabiliter est habitum, id est g, si alii accusatores, atque alii testes fuerint. Deinde causarum qualitas est examinanda, si digna exilio, vel depositione fuit; si eo b praesente, qui accusatus est, sub iurejurando contra eum testimonium dictum est; si scriptis actum est, vel si ipse licentiam respondendi, & defendendi se habuit. Sed & de personis accusantium, ac testificantium subtiliter quarendum est, cujus vitae, cujus conditionis, cujusque opinionis, aut ne inopes patrimonii sint, aut ne forte aliquas contra praedictum Episcopum inimicitias habuissent, & utrum testimonium ex auditu dixerunt, aut certe se scire specialiter testati sunt, si scriptis iudicatum est, & partibus praesentibus sententia recitata est. Quod si forte haec solenniter acta non sunt, nec causa probata est, quae exilio, vel depositione digna sit, in Ecclesiam suam modis omnibus revocetur. Hi vero, qui eum contra Dei timorem & canonum statuta condemnaverunt, excommunicati in monasterium ad agendam poenitentiam sex

a Anf. l. 3. c. 93. b forte legendum, & dilectissimi. c al. levior culpa. d al. condemnatur. e Ivo p. 6. c. 343. Pann. l. 4. c. 82. f al. in odio suo. g al. aut si alii accusatores, alii testes fuerint. h al. aut si.

mensibus mittendi sunt: ita sane, ut si cuiquam eorum mortis contigerit imminere periculum, viatici benedictio non negetur. Ipse autem qui eo vivente locum ejus temerarie ambivit, privatus Sacerdotio ab omni ministerio Ecclesiastico repellatur, atque eidem dilectissimo fratri & Coepiscopo nostro tradatur, ut eum aut ipse ad nos transmittat, aut apud se in custodia habeat. Episcopi vero, qui eum ordinare praesumpserunt, vel perverte ipsius ordinationi praebere consensum, iidem communione privati, sex mensibus ad agendam poenitentiam in monasterio deputentur. Si autem Episcopi in praedictum condemnationis, vel depositionis memorati Stephani se metu judicis concesserint, ac talia fecisse non sua sponte professi fuerint, tempus eis abbreviandum est, & modus poenitentiae temperandus. Si igitur is, qui praedicti Stephani locum invasit, fortasse defunctus est, atque alius in Ecclesia ejus Episcopus ordinatus est, illud de eo statuendum est, quod superius de causa fratris, & Coepiscopi nostri Januarii diximus. §. 4. Quod si forte aliqua de objectis contra memoratum Stephanum Episcopum probata sunt, aliqua vero doceri minime potuerunt, cautam omnino consideratione pensandum est, utrum leviora capitula, an certe graviora probata sint, ut ex eis, qualiter diffinitionem tuam formare debeas, possis scire. §. 5. Gloriosus vero Comitoliolus, si supra scriptis Episcopus innocens esse claruerit, quicquid de rebus ejus, vel Ecclesiae ipsius tulit, ei sine aliqua restituat dilatione. Sed & quaecumque se in percutionem ac violentiam ejus expendisse, vel damnum idem Episcopus pertulisse juraverit, idem memoratus Gloriosus Comitoliolus reddat ac satisfaciat. Si autem Episcopus antedictum talem culpam commississe confiterit, (quod abbit) &c. ut infra in causa Monachorum. De persona Presbyteri, &c. ut infra a in causa, Clericus adversus Clericum. Et infra in eadem epistola 54. undecimi libri. §. 6. De persona Januarii Episcopi sciendum est, graviter omnino, & contra leges esse actum, ut violenter de Ecclesia traheretur; dum si quamlibet aliam injuriam a quocumque Episcopo passus fuerit in Ecclesia, injuriantem lex capitali poena percutiat, & sicut majestatis reum omnibus detacufandi illum licentiam, ut hujus legis series loquitur codicis b lib. I. tit. VI. constitut. decima. §. 7. Si quis in hoc genus sacrilegii proruperit, ut in Ecclesias Catholicas irruens, Sacerdotibus & ministris, vel cultoribus ipsis, vel cultui, locoque aliquid importet injuriam, &c. & infra in eadem epistola c. §. 8. De persona Stephani Episcopi ad hoc attendendum est, quia nec invitatus ad iudicium trahi, nec ab Episcopis alieni Concilii debuit iudicari. & infra. §. 9. Contra haec si dictum fuerit, quia nec Metropolitanum habuit, nec Patriarcham, dicendum est, quia a sede Apostolica (quae omnium Ecclesiarum caput est) haec causa audienda, ac dirimenda fuerat: sicut & praedictus Episcopus petiisse dignoscitur, qui Episcopos alieni Concilii iudices habuit omnino suspectos. Quia ergo sententia non a suo iudice dicta nihil firmitatis obtineat, lectionis hujus tenor ostendit libro Codicis septimo, &c. & infra. §. 10. Quod autem dicitur a servis suis accusatus, sciendum est, quia audiri minime debuerunt. & infra. §. 11. Si vero de crimine d majestatis dicitur accusatus, nec ipsum de eo credendum fuit, si vita vel opinio ejus talis ante non extitit. & infra. §. 12. Quod autem dicit idem Episcopus, quia se absente, aliqui sint vilissimi testes exhibiti: hoc si verum est, nullius esse momenti lege noscendum est. & infra. §. 13. Testes autem quales, vel cujus opinionis ad testimonium admittendi sunt, plurimae leges ostendunt, quae penè nulli habentur incognitae, quae

a 16. q. 6. cap. si Episcopum. 11. q. 1. de persona ex Gregor. lib. 11. epist. 54. b l. si quis. Cod. de Episc. & Cleric. Cod. Theod. lib. 16. tit. 2. cap. 31. c 17. q. 4. si quis suadente. d Si vero dictum fuerit, quia de hoc accusatus est, quod ad majestatis crimen attinet, orig.

etiam faciunt, ut vilissimis testibus sine corporali discussione credi non debeat. §. 14. Quod autem dicitur, quia nihil scriptis iudicatum est, legendus est titulus XLIV. libri VII. Codicis, quia scriptis debuit iudicari. Nam ibi inter alia dicitur atque præcipitur, ut sententia, quæ sine scripto dicta fuerit, ne nomen quidem sententia habere mereatur.

Corr. Rom. § *α* Exilio] *In vulgentis sequatur, vel de portatione, quæ voces sublata sint, quia neque in vetustis Gratiani, neque apud B. Gregorium leguntur.*

§ *ε* Si autem Episcopi in præiudicium] *Hæc usque ad vers. Quod si forte, addita sunt ex epistola: quemadmodum & paulo inferius à verbo, dilatione, usque ad vers. Si autem Episcopum, ut orationis cursus sit expeditior. Nam Gratianus referebat se ad superiora, in quibus habentur similia, hoc modo, &c. ut supra de causa Januarii Episcopi. Quorum autem capitum initia citantur ex inferioribus causis, ea sic relicta sunt, quemadmodum antea se habebant, ut modus citandi Gratiano restitutus agnosceretur.*

C. VIII. *Ultima sententia debet de scripto proferri. Item Codicis libro septimo, titulo a, De sententiis ex breviculo recitandis, Imp. Valentinianus, Valens, & Gratianus AAA.*

Statutis generalibus iustissimus, ut universi iudices, quibus reddendi juris in provinciis permixtus facultatem, cognitio causis, ultimas definitiones de scripti recitatione proferant. Huic ad iudicium functioni, ut sententia, quæ dicta fuerit, cum scripta non esset, nec nomen quidem sententiæ habere mereatur, nec ad rescissionem perperam decretorum, appellationis solennitas requiratur.

Corr. Rom. § *In duobus vetustis codicibus hoc & sequens caput non habentur, & hanc legem Codicis B. Gregorius in præcedenti capite manifestè indicaverat.*

C. IX. *De eodem. Item ex Concilio apud S. Medardum, Hinemarus Rhenorum Archiepiscopus dixit:*

Legum b Ecclesiasticarum consuetudo & auctoritas talis est, ut in causis gestorum semper scripturam requirant, ad eam, ut qui ad sacrum fontem accedit, situm dare nomen præcipiatur. Qui ad summum Sacerdotium provchitur, decreto manibus omnium roborato eligitur. Ordinatus autem à suis ordinatoribus literas accipere iubetur. Qui etiam ab Ecclesiastica societate quolibet excessu discinditur, libelli c incriptione aut recipitur, aut ejicitur. Sed & α qui accusatur, aut excommunicatur, seu reconciliatur, per scripturam accusari, vel reconciliari iubetur. Et sic in ceteris hujusmodi in tantum scriptura deposcitur, ut sicut beatus Gregorius d in comminatio ad Joannem Defensorem ex Romanis legibus e sumens scribit: *Sententia, quæ sine scripto proferatur, nec nomen sententiæ habere mereatur. f*

Corr. Rom. § *α* Sed & qui] *In originali est: Sed qui accusatur, vel qui excommunicatur, reconciliatus per scripturam accusari, vel reconciliatus commendari iubetur. Et sic, &c.*

C. X. *Restituendus est, quem neque convictum, neque confessum constat esse ejectionem. Item Nicolaus Papa Girardo g Taronensi Archiepiscopo.*

Notum b sit tuæ fraternæ charitati, quod iste Presbyter pauper, nomine Christophorus, de sua angustia ad nostram clementiam lachrimabiliter sit conquestus, dicens, se falsis criminibus impetum, & ab Ecclesia sua non

a tit. 44. l. 3. b *Extrâ de libelli oblat. c. 1. Burch. l. 2. c. 197. Ivo p. 6. c. 269. c Libellari incriptione] orig. d sup. ead. c. inprimis. e C. l. 7. tit. 44. f meretur.] orig. g al. Aivardo. h Ivo p. 6. c. 429. T O M. I.*

convictum, neque confessum, irrationabiliter fuisse ejectionem. Nam, ut ipse refert, tuâ diligentia per tres vices inquisitione factâ, nulla in se neque de fornicationis crimine, neque homicidii confessione α, (de quibus impetebatur) reperiri potuit culpa, nisi quia suæ paupertatis causâ, quæ petebantur, aut consentire noluit, aut implere non potuit. Quæ suus tamen æmulus ultroneus egit, qui injustè illius Ecclesiam præripuit. Ideo red magno prope monemus Reverentiam tuam, ut etiam quæ, te forte ignorante, Gieziacâ cupiditate peracta esse videntur, tuæ fraternitatis censurâ celeri emendatione corrigantur, scilicet restituendo Ecclesie propriæ jam dictum Sacerdotem, atque ei reddendo tuâ pietatè pristinum, quem perdidit, honorem, & nullatenus canonica instituta alicujus temeritate contemni permittas: quia facientem & consentientem par pena constringit.

Corr. Rom. § *α* Confessione] *Sic est emendatum ex plevisque vetustis exemplaribus. Num antea legebatur, confessione. Ivo autem habet, consensu.*

C. XI. *Antequam causa probetur, aliquis excommunicari non debet. Item de libro constitutionum.*

Nemo a Episcopus, nemo Presbyter excommunicet aliquem, antequam causa probetur, propter quam Ecclesiastici canones hoc fieri jubent. Si quis autem adversus eam b excommunicaverit aliquem, ille quidem, qui excommunicatus est, majoris Sacerdotis auctoritate ad gratiam sanctæ communionis redeat: is autem, qui non legitimè excommunicavit, in tantum absteineat tempus sacrosanctâ communionem, quantum majori Sacerdoti visum fuerit, ut quod injustè fecit, ipse justè patiatur.

C. XII. *Incerta & dubia iudicari non possunt. Item Augustinus in epistola 127. ad Clerum, & universam plebem Hipponensem.*

Nomen c Presbyteri propterea non ausus sum de numero collegarum ejus vel supprimere, vel delere, ne divinæ potestati, sub cujus examine causa adhuc pendet, facere viderer injuriam, si illius iudicium meo vellem iudicio prævenire: quod nec in negotiis secularibus iudices faciunt, quando causæ dubitatio ad majorem potestatem refertur, ut pendente relatione aliquid audeant commutare. Et in Episcoporum Concilio constitutum est, nullum Clericum, qui nondum convictus sit, suspendi à communionem debere, nisi ad causam suam examinandam se non præsentaverit.

C. XIII. *Nec suspitionis arbitrio, nec ante verum & justum iudicium aliquis condemnentur.*

Item Melchias Papa Episcopis Hispanie. **P**rimò d semper ante omnia diligenter inquire, ut cum iustitia & veritate e definiatis: neminem condemnentis ante verum & justum iudicium: nullum suspitionis arbitrio iudicetis: sed primum probate, & postea charitativam proferte sententiam: & quod f vobis non vultis fieri, alteri nolite facere.

C. XIV. *Qui ab accusatione prohibeantur, & qui recipiantur. Item ff. lib. XLVIII. tit. g De accusationibus & incriptionibus L. Qui accusare.*

Prohibentur accusare alii propter sexum vel ætatem, ut mulier, & pupillus. Alii propter sacramentum, ut qui stipendium merent. Alii propter magistratum potestatemve, in qua agentes sine fraude in jus vocari b non possunt. Alii propter delictum proprium, ut infames. Alii propter turpem quæstum, ut qui duo iudicia adversus duos reos subscripta habent, nummosve ob

a Apud Julianum Antecessorem novel. 123. c. 15. 24. g. 3. de illicitis. Ivo p. 5. c. 371. & p. 14. c. 42. b al. ea: c Ivo p. 6. c. 388. d Polyc. l. 1. tit. 8. Panl. l. 4. c. 11. 15. e al. charitate. f Tob. 4. g tit. 2. l. 8. h al. evocari. B b

accusandum, vel non accusandum acceperint. Alii propter conditionem suam, ut libertini a contra patronos. Alii b propter suspensionem calumnie, ut illi, qui falsum testimonium subornati dixerunt. Nonnulli c propter paupertatem, ut sunt, qui minus, quam quinquaginta aureos habent. Hi tamen d omnes, si suam injuriam exequantur, mortemve propinquorum defendant, ab accusatione non excluduntur. Liberi, libertique non sunt prohibendi suarum rerum defendendarum gratia, de facto parentum patronorumve queri; puta e si dicant, vi se de possessione ab his expulsi; scilicet non ut crimen vis eis intendat, sed ut possessionem recipiant. Nam & filius quidem non prohibitus est de facto matris queri, si dicat suppositum ab ea partum, quod magis coheredem haberet: sed eam ream lege Cornelia facere permillum ei non est. §. 1. Ab alio delatum alius deferre non potest: sed eum, qui abolitione publica, vel privata interveniente, aut desistente accusatore, de reis exemptus est, alius deferre non prohibetur. §. 2. Mulierem f propter publicam utilitatem ad annonam pertinentem audiri a Praefecto annonae deferentem Divi Verus g & Antoninus rescripserunt. Famosi quoque accusantes sine ulla dubitatione admittuntur. Milites quoque, qui causas alienas deferre non possunt, qui pro pace excubant, vel magis ad hanc accusationem admittendi sunt. Servi quoque deferentes audiuntur.

2 ps. Gratian. *His omnibus auctoritatibus datur intelligi, quod nullus est condemmandus, nisi iudicio ordinabiliter habito aut convincatur, aut reum se ipse confiteatur. Verum haec de illis intelligenda sunt, quorum crimina sunt occulta: ceterum, quae manifesta sunt, judiciarium ordinem non requirunt.*

C. XV. *Sine accusatione, manifesta judicentur.*

Unde Ambrosius.

Manifesta, accusatione non indigent.

Corr. Rom. § Ivo in epistola ad Hugonem, quae incipit: Literas V. P. sic ait: Manifesta autem, accusatione non indigere, testatur beatus Ambrosius super epistolam ad Corinthios, ita dicens de eo, qui cum noverca: *Judicis non est, &c. ut infra c. de manifesta.*

C. XVI. *De eodem.*

Item Nicolaus Papa Ludovico Regi in epistola, quae incipit: Syllaburum.

Quæ b Lotharius Rex nepos vester facit, accusatore non indigent. *Manifesta quippe sunt (teste i Apostolo,) opera carnis, fornicatio, immunditia, &c.*

Corr. Rom. § Sumptum est ex epistola, quae habetur in codice saepe memorato monasterii Dominicanorum, in qua haec praecedunt: Accusatorem autem habere Lotharium non nisi illum, qui accusator fratrum in Apocalypsi appellatur & opera ejus, quæ & ipsa ejusdem antiqui hostis insinctu patrantur, profecto comperimus, quæ verò Lotharius Rex, &c.

Gratian. *In manifestis enim calliditate accusantium non opprimitur reus, nec tergiversatione proprium crimen celatur, cum culpa sua oculis omnium sponte se ingerat: atque ideo in talibus judiciarius ordo non requiritur: qui ideo institutus est, ut nec innocentia insidiis pateret adversantium, nec culpa delinquentium sententiam effugeret iustis examinis.*

C. XVII. *Ordinem judiciarium manifesta non desiderat causa.*

Unde Stephanus Papa V. Leonis Episcopo Thianensi.

a al. liberti. b lege 9. c leg. 10. d leg. 11. e al. veluti. f leg. 13. g al. Severus. Reposita hic sunt aliquot verba ex Pandectis Flor. h Anselm. l. 12. c. 35. i Gal. 5.

De a manifesta & nota pluribus causâ non sunt querendi testes, ut sanctus Ambrosius in epistola ad Corinthios dixit, de fornicatione sententiam exponens Apostoli b: *Judicis, inquit, non est sine accusatore damnare, quia & Dominus Judam, cum fur esset, sciebat: sed quia non est accusatus, minimè abiecit. Ut tolleretur de medio vestrum, qui hoc opus fecit. Cognito opere isto pellendum illum fuisse de catu fraternitatis Apostolus censuit. Omnes enim crimen ejus sciebant, & non arguebant. Publicè enim novercam suam loco uxoris habebat: in qua neque testium opus erat; neque tergiversatione aliqua poterat regi crimen, & paulò post. Absens facie, praesens autem auctoritate Spiritus, qui nusquam abest, jam judicavi ut praesens eam, qui hoc admisit, tradi Satanæ in interitum carnis.*

Corr. Rom. § Extat integra hæc epistola in collectione canonum sine auctoris nomine in Vaticana Bibliotheca.

3 pars. Grat. *Sed sciendum est, quod eorum, quae manifesta sunt, alia sunt nota iudici, & incognita aliis: alia sunt manifesta aliis, & occulta iudici: quaedam verò sunt nota iudici, & aliis. Quae iudici tantum nota sunt, sine examinatione ferri non possunt: quia dum accusatoris persona assumitur, judiciaria potestas amittitur. In una enim eademque causa nullus simul potest esse accusator & iudex.*

C. XVIII. *Quando aliqui sunt corrigendi, quando tolerandi. Item Augustinus in homilia de penitentia (quæ est 50.) cap. 12.*

Multi c corriguntur, ut Petrus: multi tolerantur, ut Judas: multi nesciuntur, donec d veniat Dominus, qui illuminabit abscondita tenebrarum. & infra. §. 1. Nos verò a communione prohibere quenquam non possumus (quamvis hæc prohibitio nondum sit mortalis, sed medicinalis) nisi aut sponte confessum, aut in aliquo live seculari, five Ecclesiastico iudicio nominatum, atque convictum. Quis enim sibi utrumque audeat assumere, ut cuiquam ipse sit & accusator, & Index? Cujusmodi regulam etiam Paulus Apostolus in eadem ad Corinthios epistola breviter insinuasse intelligitur, cum quibusdam commemoratis criminibus, Ecclesiastici iudicii formam ad omnia similia ex quibusdam daret. Ait e enim: *Scriptis vobis in epistola non commiseri fornicariis. Non utique fornicariis huius mundi, aut avaris, aut raptoribus, aut idolis servientibus: alioquin debueratis de hoc mundo exire. Non enim possunt homines in hoc mundo viventes, nisi cum talibus vivere: nec eos possunt lucrifacere Christo, si eorum colloquium, convictumque vitaverint. Unde & Dominus cum publicanis & peccatoribus comedens: Non g est opus, inquit, sanis Medicis, sed malis habitibus. Non enim veni vocare justos, sed peccatores. Et ideo sequitur Apostolus b, & adjungit: Nunc scriptis vobis non commiseri. Si quis frater nominatur in vobis, aut fornicator, aut idolis serviens, aut avarus, aut maledicus, aut ebrius, aut rapax, cum huiusmodi nec quidem cibum simul sumere. Quid enim mihi de his, qui foris sunt, judicare? Nonne de his, qui intus sunt, vos judicatis? De his autem, qui foris sunt, Deus judicabit. Auferte malum à vobis ipsis. Quibus verbis satis ostendit, non temerè, aut quomodolibet, sed per iudicium auferendos esse malos ab Ecclesie communione; ut si per iudicium auferri non possunt, tolerentur potius, ne perversè malos quisque i evitando, ab Ecclesia ipse discedens, eos, quos fugere videtur, vinciat k ad gehennam. Quia & ad hoc nobis sunt in Scripturis sanctis exempla propofita: velut in l messe, ut palea sufferatur usque ad ultimum ventilabrum: vel intra m illa retia, ubi pisces boni cum malis usque ad segregationem, quæ futura est in littore, id est, in fine seculi æquo animo tolerantur.*

a Vide supra c. manifesta. Ivo part. 6. c. 431. Pam. l. 4. c. 117. Anbr. ad c. 5. b 1. Cor. 5. 23. q. 4. si quis. c Beda 1. Cor. 5. Ans. l. 5. c. 70. Polyo. l. 7. tit. 7. d 1. Cor. 5. e 1. Cor. 5. f 23. q. 4. c. infidèles. g Matth. 9. h 1. Cor. 5. i c. quousque. k al. mittat. l Matth. 3. m Matth. 13. §. 2.

§. 2. Non enim contrarium est huic loco id, quod alio loco dicit Apostolus a: Tu, qui es, qui iudicas alienum servum? suo Domino stat, aut cadit. Noluit enim hominem ab homine iudicari ex arbitrio suspitionis, vel etiam extraordinario usurpato iudicio; sed potius ex lege Dei secundum ordinem Ecclesiæ, sive ultrò confessum, sive accusatum, atque convictum. Alioquin illud cur dixit: Si quis frater nominatur aut fornicator, aut idolis serviens, &c. nisi quia eam nominationem intelligi voluit, quæ sit in quenquam, cum sententia ordine iudiciario, atque integritate profertur? Nam si nominatio sola sufficit, multi damnandi sunt innocentes, quia sæpè falsò in b quoquam crimina nominantur. §. 3. Non ergò illi, quos monemus agere poenitentiam, querant sibi comites ad supplicium, nec gaudeant, quia plures invenerint. Non enim propterea minus ardebunt, quia eum multis ardebunt.

C. XIX. Peccatum, quod tantum Iudici notum est, ab eo damnari non videt.

Idem sermone 15. de verbis Domini.

SI peccaverit, inquit, in te frater tuus, corrippe eum inter te, & ipsum solum. Quare? quia peccavit in te. Quid est, In te peccavit? Tu scis, quia peccavit. Quia enim secretum fuit, quando in te peccavit, secretum querere, cum corrigis, quod in te peccavit. Nam si solus nôsti, quia peccavit in te, & eum vis coram omnibus arguere, non es correptor, sed proditor. Attende, quemadmodum vir iustus Joseph c, tanto flagitio, quod de uxore fuerat suspicatus, tantâ benignitate pepercit: antequam sciret, unde illa conceperat, quam gravidam senserat, & se ad illam non accessisse noverat. Restabat itaque certa adulterii suspicio: & tamen, quia ipse solus senserat, ipse solus sciebat, quid de illo ait Evangelium? Joseph autem, cum esset vir iustus, & nollet eam divulgare. Mariti dolor non vindictam quaesivit: voluit prodesse peccanti, non punire peccantem. Cum, inquit, nollet eam divulgare, voluit eam occultè dimittere. (¶ infra.) §. 1. Ergò ipsa corripienda sunt eorum omnibus, quæ peccantur coram omnibus. Ipsa verò corripienda sunt secretius, quæ peccantur secretius. Distribuite tempora, & concordat Scriptura. Sic agamus, & sic agendum est, non solum, quando in nos peccatur, sed etiam quando peccatur ab aliquo, ut ab altero nesciatur, in secreto debemus corripere. ¶ paulò post. §. 2. Novit enim nescio quem homicidam Episcopus, & alius illum nemo novit. Ego nolo d illum publice corripere, & tu quaeris inscribere? Prorus nec prodo, nec negligo: corripio in secreto: pono ante oculos ejus Dei iudicium: terreo cruentam conscientiam: persuadeo poenitentiam. Hæc charitate præditi esse debemus. Unde aliquando homines reprehendunt nos, quòd quasi non corripiamus: aut putant nos scire, quòd nescimus: aut putant nos tacere, quòd scimus. Sed fortè quòd scis, & ego scio: sed non coram te corripio, quia curare volo, non accusare. §. 3. Sunt homines adulteri in domibus suis, in secreto peccant: aliquando nobis produntur ab uxoribus suis, plerumque zelantibus; aliquando maritorum salutem quaerentibus. Nos non prodimus palam, sed in secreto arguimus. Ubi contigit malum, ibi moriatur malum. Non tamen vulnus illud negligimus, ante omnia ostendentes, homini in tali peccato constituto, fauciamque gerenti conscientiam, illud vulnus esse mortiferum.

4 pars. Gratian. Quando verò crimen est notum aliis, & non iudici, nec tunc sine examinatione ferendum est: quia in crimen sibi occultum iudex sententiam ferre non debet.

a Rom. 14. b iniquoque crimine] Beda in c. 5. 1. ad Cor. c Matth. 1. d al. volo] orig.

C. XX. Sententia non precipitanter ferenda est.

Unde Evaristus Papa a ait epist. 2.

DEUS h omnipotens, ut nos à precipitata sententiæ prolatione compesceret, cum omnia e nuda & aperta sint oculis ejus, mala tamen Sodomæ noluit audita iudicare, priusquam manifestè agnosceret, quæ dicebantur. Unde ipse ait d: Descendam, & videbo, utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint, an non est ita, ut sciam. Deus omnipotens, cui nihil est absconditum, sed omnia ei manifesta sunt, etiam antequam fiant, non ob aliud hæc & alia multa (quæ h'c prolixitate vitantes non inferuimus) per se inquirere dignatus est, nisi ut nobis exemplum daret, ne precipites in discutendis & iudicandis negotiis essemus, & ne mala quorumque prius quisquam præsumat credere, quàm probare. Cujus exemplo monemur, ne ad proferendam sententiam unquam precipites simus, aut temerè, indiligenterque indiscussa quæque quoquo modo iudicemus, dicente Veritatis voce: Nolite e iudicare, ut non iudicemini: in quo enim iudicio iudicaveritis, iudicabimini, & reliqua. Nam mala audita nullum moveant? nec passim dicta absque certa probatione quisquam unquam credat: sed antè audita diligenter inquirat, ne precipitando quicquam aliquis agat. Si enim Dominus omnium, Sodomorum maia, quorum clamor ad cælum usque pervenerat, omnia sciens prius, nec credere, nec iudicare voluit, quàm ipse ea cum fidelibus testibus diligenter investigans, quæ audierat, opere veraciter cognosceret: multò magis nos humani f, & peccatores homines, quibus incognita sunt occulta iudicia Dei, & hæc præcavere, & nullum g ante veram, justamque probationem iudicare, aut damnare debemus, manifestè Apostolo dicente Paulo h: Tu, qui es, qui iudicas servum alienum? suo enim Domino stat, aut cadit.

5 pars. Gratian. Quando autem crimen notum est iudici & aliis, aliquando reus inficiatur factum: veluti si quis negaret, se interfecisse eum, quem sub oculis iudicis in conspectu multorum interfecit. Hic, quia se reum negat, sine examinatione ferri non potest. Aliquando evidentiâ ipsa operis reum esse testatur, quando opere publico crimen suum confitetur: tunc post secundam & tertiam correctionem sine examinatione damnandus est, vel puniendus, si incorrigibilis extiterit. In hoc itaque ultimo casu intelligenda est auctoritas illa Ambrosii i, & Nicolai k: Manifesta, accusatione non indigent. Fornicator enim ille, in quem, sine examinatione, sententia Apostolica præcesserat, publicè coram omnibus novercam suam pro uxore habebat. Lotharius quoque Rex, de quo Nicolaus scribit, similiter publicè uxorem suam dimiserat, & aliam superduxerat.

C. XXI. Sine accusatione, manifesta ferienda sunt.

Unde idem Nicolaus Papa scribit Archiepiscopis, & Episcopis per Galliam, Italiam, & Germaniam constitutis.

SCelus l, quod Lotharius Rex (si tamen Rex veraciter dici possit, qui nullo salubri regimine corporis appetitus refrenat, sed lubrica enervatione magis illicitis ejus motibus cedit) in duabus fœminis, Thietberga scilicet & Gualdrada, commisit, omnibus manifestum est. Sed & dudum Episcopus Thietgandum &

a Et Gregorius I. Mor. 19. cap. 23. & in Conc. Tribur. cap. 22. b Anselm. lib. 3. c. 67. Polyg. l. 7. tit. 1. Burch. lib. 11. c. 9. Pann. l. 4. c. 116. Ivo p. 5. c. 240. c Hebr. 4. d Gen. 18. e Matth. c. 7. f al. qui sumus homines & peccatores, quibus. g 30. q. 5. c. nullum ante. h Rom. 14. i Suprà ead. manifesta. k sup. ead. c. que Lotharius. l Ivo part. 8. cap. 226. Regino omnia hæc refert lib. 2. Chron. 1111. 875.

Gunterium in tali facto eum habuisse tutores, atque fautores penè totus nobis undique ad limina, seu sedem confluentis Apostolicam referebat. Et infra. Igitur decernente nobiscum sancta Synodo, in presentia depositi, & ab officio Sacerdotali excommunicati, atque à regimine Episcopatus alienati indubitanter existunt.

QUÆSTIO II.

Quid autem exspoliatus ante iudicium stare non possit, multis auctoritatibus probatur.

C. I. Ante litem contestatam possessori cuncta sunt restituenda.

Ait enim Joannes Papa I. a ad Zachariam Archiepiscopum.

Antiquitas h. decretum est, ut omnes possessiones, & omnia sibi sublata, atque fructus cunctos ante litem contestatam perceptos a Episcopus, vel Primas possessori restituant.

Corr. Rom. ¶ a Perceptos] In vetustis exemplaribus Et epistola Joannis, itemque Eusebii est Perceptor, vel Primas possessori restituant.

C. II. De eodem.

Item Nicolaus Papa.

Omnes c. leges tam Ecclesiasticæ, quam vulgares, & publicæ precipiunt, ut omnia sibi ablata restituantur ei, qui suis est rebus expoliatus.

C. III. Nullus debet accusari, dum suis rebus fuerit spoliatus.

Item Stephanus Papa, epistola secundâ.

Nullus d. Episcoporum, dum suis fuerit rebus expoliatus, aut à sede propria, quolibet occasione pulsus, debet accusari, aut à quoquam potest ei crimen objici, priusquam integerrimè restitueretur, & omnia, quæ illi ablata quocunque ingenio fuerant, legibus redintegrentur, & ipse propriæ sedi, & pristino statui regulariter reddatur: ita ut omnes possessiones, & cuncta sibi injustè ablata, atque fructus omnes ante ceptam accusationem Primates, & Synodus Episcopo, de quo agitur, funditus restituant.

Corr. Rom. ¶ Caput hoc suæ integritati ex originali est restitutum.

C. IV. Nec convocari ad Synodum, nec in aliquo debet iudicari spoliatus.

Item Eusebius e. fratribus constitutis per Alexandriam Et Egyptum, epist. 2.

In scripturis vestris reperimus, quosdam Episcopos vestris in partibus à propriis ovibus accusatos: aliquos videlicet ex suspitione. & aliquos ex certa ratione: & idcirco quosdam suis esse rebus expoliatos, quosdam vero à propria sede pulsos. Quos sciatis nec ad Synodum comprovincialem, nec ad generalem posse vocari, nec in aliquo iudicari, antequam cuncta, quæ eis sublata sunt, legibus potestati eorum redintegrentur.

C. V. De eodem.

Item Julius Papa, in epistola ad Orientales, c. 35. Et 8:

Nullus g. potest convocari, aut iudicari, antequam restituantur: quia non habet privilegium, quo possit exui jam nudatus.

Corr. Rom. ¶ Caput hoc confectum est ex decretis Julii trigesimo quinto Et octavo, verbis tamen mutatis, Et alio modo dispositis.

a Et Euseb. Papa epist. 2. b Pannorm. l. 4. c. 47. c 33. q. 3. historiæ. §. hæc omnes. In præfatione Isidori in collectionem suam. d Burch. l. 1. c. 141. Et 142. Ivo p. 5. c. 155. Et 156. Concor. Pann. l. 4. c. 49. e Et in decretis Joannis I. f Anf. l. 3. c. 44. Ivo p. 5. c. 2-9. Pann. l. 4. c. 45. g Burch. l. 1. c. 144. Ivo p. 5. c. 257. Pann. l. 4. c. 46.

C. VI. De eodem.

Item Zepherinus a Papa ad Episcopos Egypti, epist. 2.

Præceptum b ergo est in antiquis statutis, Episcopos ejectos atque suis rebus expoliatos Ecclesiis proprias recipere, & primò sua omnia eis reddi, & demùm, si quis eos justè accusare voluerit, æquo periculo facere: Judices esse decernentes, Episcopos recta sapientes, & in Ecclesia convenientes, ubi testes essent singulorum, qui oppressi videbantur: nec prius eos respondere debere, quàm omnia sua eis, & Ecclesiis eorum, legibus integerrimè restituantur.

QUÆSTIO III.

Quæ autem penæ ferendi sint, qui in accusatione deficiunt, canonum censura definit. Penam enim illatam criminis cum d. spendio existimationis accipiant.

C. I. De iis, qui non probanda objiciunt.

Unde Cajus a Papa c.

Si quis circa hujusmodi personas non probanda detulerit, auctoritate hujus sanctionis intelligat se jacturam infamiae sustinere, ut damno pudoris, & existimationis dispendio discat, sibi alienæ verecundie impunè insiduari saltem de cætero non licere.

Corr. Rom. ¶ a Cajus] Sic est in plerisque vetustis: Et habetur hoc caput in epistola unica ipsius, in qua proximi his antecedunt verba capituli, Si quis Episcopus, infra ead. quæst. 7. In vulgatis autem hic citabatur Gelasius.

C. II. Si accusator in accusatione defecerit, talionem recipiat.

Item Damasus Papa ad Stephanum Archiepiscopum, epist. 3.

Alumniator d, si in accusatione defecerit, talionem recipiat.

Corr. Rom. ¶ Verba ipsa Damasi referuntur infra 4. q. 4. c. nullus introducat.

C. III. De eodem.

Item ex decreto Hadriani Papæ in capitulis ab ipso collectis, c. 52. in medio.

Qui e non probaverit, quod objicit, poenam, quam intulerit, ipse patiat.

C. IV. De his, qui falsis criminibus aliquem imitent.

Item a ex Concilio Eliberitano, cap. 75.

Si quis Episcopus, aut Presbyterum, aut Diaconum falsis criminibus appetierit, & probare non poterit, nec e in fine dandam ei communionem censemus.

Corr. Rom. ¶ a Item] Sic est in plerisque vetustis codicibus. In vulgatis autem legebatur: Item Damasus Papa. Extat autem caput hoc in capitulis Hadriani, c. 62. Et in Concilio Eliberitano, cap. 75. Ivo citat ex Carthaginiensi. Et in tomis Conciliorum adjungitur Carthaginiensi tertio.

¶ Nec in fine] Sic legitur in Concilio Eliberitano, non in hoc tantum canone, sed etiam in aliis. Quam ob causam, atque etiam ob glossam nihil est mutatum. Apud Hadrianum tamen est, nisi in fine dandam ei non esse communionem. Apud Ivoneum, non nisi in fine dandam ei esse communionem. 2 pars. Gratian. Aliud est accusationem non implere, Et aliud est, convictum non probare. Illud enim nulli sine abolitione, hoc omnibus licet.

C. V. Convictum non est pro accusatione habendum.

Unde Fabianus Papa ad Hilarium Episcopum, epist. 3.

a Capit. 6. c. 287. Et in capitulis Hadr. c. 2. b Ivo part. 5. cap. 246. Pannorm. l. 4. c. 43. c In cap. Hadriani, c. 24. in epist. Sixti tertii. Cod. Theod. lib. 10. tit. 2. c. 51. d 4. q. 4. nullus introducat. e Et ex Fabiano infra 3. q. 6. c. 1. Et ex Sixto inf. ead. q. 8. qui crimen. f Anfelm. l. 3. c. 92. Ivo p. 6. c. 240. Burch. lib. 2. cap. 195.

Si a quis iratus crimen aliquod cuiuslibet temerè objecerit, convictum non est pro accusatione habendum: sed permissio tractandi spatium, id, quod iratus dixit, per scripturam se probaturum esse fateatur, ut si fortassè respiciens, quæ præ iracundia dixit, iterare, aut scribere noluerit, non ut reus criminis teneatur.

3 pars. Gratian. Sed aliud est crimen illatum non posse probare, & aliud aliquâ promissione accusationem deserere. Huic enim, qui promissione & deceptus accusationem deserit, venia datur: illi vero, qui crimen illatum probare non valuerit, infamia irrogatur.

Corr. Rom. §. 2. Probare] In plerisque exemplaribus sequitur: quia falsum est, aliud, &c. Sed in emendatioribus ea verba vel non habentur, vel alia manu sunt addita.

§. 2. Promissione] Non est simpliciter dicendum illis, qui pro aliqua promissione deserunt accusationem, semper veniam dari. Nam in Paulo, de quo in subiecto capite loquitur B. Gregorius, alia aderant causæ, quæ in ipsâ epistola exponuntur, his verbis: tamen quia plus esse convenit nos misericordes, quam districtos, hanc ei culpam ignoscimus, atque eum in ordine, locoque suo recipiendum esse censuimus. Nam ei à tempore prolatae sententiæ afflictionem, quam pertulit, credimus ad vindictam hujus posse culpæ sufficere. Et inferius in eadem epistola refertur aliqua à prædicto Paulo in utilitatem Ecclesiæ facta, quæ etiam movere B. Gregorium potuerunt, ut erga eam esset clementior. Erant autem in ipso capite multa B. Gregorii verba omiſsa, quorum nonnulla visa sunt addenda.

C. VI. De eo, qui promissione illicite accusationem deserit. Unde Beatus Gregorius scribit Joanni Episcopo Corinthiorum, lib. 4. epist. 50. seu cap. 94.

Paulum b itaque Diaconum, quamvis culpa sua vehementer confundat, quod deceptus promissione ab accusatione nuper depositi quondam Episcopi sui desisterit, tamen hanc ei culpam ignoscimus. §. 1. Omnis igitur, qui crimen objicit, scribat se probaturum. Revera ibi semper causa agitur e, ubi crimen admittitur; & qui non probaverit, quod objicit, pœnam, quam intulerit, ipse patiatur.

Corr. Rom. §. 2. Omnis] Hinc usque ad finem in vetustioribus, ac melioribus Gratiani colicibus non leguntur: nec sunt Gregorii, sed Fabiani & Hadriani Pontificum: quæ infra q. 8. c. qui crimen. §. 3. q. 6. c. 1. citantur ex Fabiano, & c. fin. ex capitulis Hadriani.

C. VII. De iis, qui accusationem deserunt, ut Ecclesiasticos ordines accipiant. Item Gregorius eadem epistolâ.

Euphemium d, atque Thomam, qui pro deferenda accusatione Episcopi x sui sacros ordines acceperunt, eisdem sacris privatos ordinibus esse censemus, atque ita, sicuti sunt depositi, volumus permanere.

Corr. Rom. §. 2. Episcopi sui] Hæc verba in eo epistola loco non sunt: sed ex iis, quæ antecedunt, innuitur, eum, à quo Euphemius & Thomas illo ordinati fuerunt, ut ab ipsius accusatione desisterent, fuisse proprium illorum Episcopum.

Gratian. Hinc colligitur Clericorum infamiam per Romanum Pontificem aboleri posse, contra illud Gelasii e: Quamquam animas pro penitentiam salvere possimus, infamiam tamen abolere non possumus: contra illud Stephani, qui cum causam enumerasset, ex quibus infamia irrogatur: Hos omnes, inquit, sub nota perpetuæ infamiae ad penitentiam suscipimus. Vel non sunt infames lege canonum omnes, quos leges seculi infames pronuntiant, cum Paulus f Diaconus, qui non impetratâ abolitione ab accusatione desisterat, hæc auctoritate dignitatem officii sui recuperavit, quem Senatusconsul-

a Cod. Theod. l. 9. tit. 1. l. 1. in interpretatione, & in c. l. 7. c. 364. & in epist. Sixti tertii, c. 3. & in c. Hadriani, c. 51. Anf. l. 3. c. 86. Ivo p. 6. c. 324. Pann. l. 3. c. 74. b Polyc. l. 1. tit. 9. Anf. l. 3. c. 113. c al. agatur. d Anf. l. 8. c. 36. e Ivo p. 6. c. 23. omnia hæc ex Calixto, in cuius secunda epistola habentur. f Sup. proximè antecedenti cap.

tum a Turpilianum infamem pronuntiat. Quod etiam de ea facti cogimur, quæ intra tempus luctus nubet: cum matrimonia hodie regantur jure poli, non jure fori; & jure poli, mortuo b viro mulier soluta est à lege viri, & nubat, cui vult. §. 1. Sed idem Stephanus e contra scribit, dicens: Infames dicimus, quoscumque leges seculi infames pronuntiant. Sed illud Gelasii, & Stephani e: Quamquam animas, &c. & Sub nota perpetuæ infamiae, &c. de illis intelligitur, quibus per judicem civilem infamia irrogatur: quorum sicut examinatio & castigatio, ita & in integrum restitutio, non nisi ad civilem judicem spectat. De ea vero, quæ intra tempus luctus nubet, non est contrarium ei, quod Stephanus ait: Infames dicimus, &c. Cui enim leges seculi præcipue in matrimonio sacros canones sequi non dedignantur, non videntur pronuntiare infamem eam, quæ Apostolica & canonica auctoritate non illicite nubet.

4 pars. §. 2. Notandum est quoque, quod aliud est, cum aliquem penituerit criminaliter accusasse, & inscriptionem fecisse, si ab innocente fuerit absolutus: aliud, si pecuniam à nocente acceperit, ut à probatione ejus, quod objecerat, desistat.

C. VIII. De eo, quem penitet criminaliter accusasse. Unde in Libro Capitularium, c. 175. legitur:

Si d quem penituerit accusasse criminaliter, & inscriptionem fecisse de eo, quod probare non potuerit, si ei cum accusato innocente convenerit, invicem se absolvant. Si vero Judex eum, qui accusatus est, criminofum esse cognoverit, & inter reum & accusatorem per obreptionem x convenerit de colludio, pœnam accipiat legibus constitutam.

Corr. Rom. §. 2. Per obreptionem] Apud Ivonem legitur factum per corruptionem consensum, de colludio pœnam accipiat legibus constitutam. Sed in interpretatione legis primæ, quæ est in Cod. Theodos. hoc modo, per corruptionem de abolitione reatus convenerit, is, qui reus probatur, remoto colludio, pœnam excipiat legibus constitutam.

§ ps. Gratian. Notandum quoque est, quod sicut Digest. e L. 48. tit. De abolit. criminum, l. primâ, legitur. Accusator temeritas tribus modis detegitur, & tribus penis subicitur. Aut enim calumniatur, aut prævaricatur, aut tergiversatur. Calumniari est falsa crimina intendere: prævaricari, vera crimina abscondere: tergiversari, in universon ab accusatione desistere. §. 1. Calumniatoribus pœna legitime irrogatur x. Sed non utique, qui non probat, quod intendit, protinus calumniari videtur. Nam ejus rei inquisitio arbitrio cognoscens committitur: qui, reo absoluto, de accusatoris incipit consilio querere, quæ mente ductus ad accusationem processerit: & si quidem justum ejus errorem repererit, absolvit eum: si vero in evidenti calumnia eum deprehenderit, legitimam pœnam ei irrogat. Quorum alterutrum ipsis verbis pronuntiationis manifestatur. Nam siquidem ita pronuntiaverit, Non probasti, pepercit ei: si autem pronuntiaverit, Calumniatus es: condemnavit eum. Et quamvis nihil de pœna subjecerit, tamen legis potestas adversus eum exercebitur. Nam (ut Papinianus respondit) facti quidem quæstio in arbitrio est judicantis: pœnæ vero persecutio non ejus voluntati mandat, sed legis auctoritati reservatur. Si autem interloquendo dixerit, Titius temerè accusasse videtur, non calumniatorem pronuntiavit. Temeritas enim facilitatis veniam continet, & inconsultus calor calumniæ vitio caret: & ob hoc nullam pœnam huic irrogari oportet. Ulpian. lib. 47. tit. de prævaricatorib. l. 1. §. 2. Prævaricator, est quasi varicator, qui diversam partem adjuvat proditâ causâ suâ. Quod nomen Labeo à varia certatione tractum ait. Nam qui prævaricatur, ex utraque parte constitit g, quinimò ex altera. Is autem prævaricator propriè dicitur, qui publico judicio accusaverit. Caterum Advocatus non propriè

a L. 1. ff. ad Senatusc. Turpilianum. b I. Cor. 7. c 6. q. 1. infames. & in c. Hadriani, c. 21. d Cod. Theod. lib. 9. tit. 37. c. 1. in interpretatione. Ivo p. 16. c. 251. e Tit. 16. ad Senatusc. Turpilianum. f al. lege Rheimiâ, al. Memmiâ. g al. constitit.

prævaricator dicitur. Quid igitur de eo fiet? Sive privato iudicio, sive publico prævaricatus est, hoc est, prodiderit causam, hic extra ordinem solet puniri. §. 3. Sciendum a est, quod hodie iis, qui prævaricati sunt, pena injungitur extraordinaria. *Et infra.* §. 4. Accusator b de prævaricatione convictus, postea ex lege non accusat. §. 5. In c omnibus causis (præterquam in sanguine) qui delatorem corrumpit, pro victo habetur. *Et infra lib. 48. tit. de abolitionibus criminum.* §. 6. Prævaricatorem d esse eum ostendimus, qui concludit e cum reo, & translaticie munere accusandi defungitur, eò quod proprias quidem probationes dissimularet, fallas verò rei excusationes admitteret. §. 7. Si quis autem ab accusatione citra abolitionem desisterit, punitur. Abolitio privatim à præsidibus f postulari ac impetrari solet: item pro tribunali, non de plano: nec præses haec cognitionem alteri demandare potest. Si plura crimina idem eidem intulerit, singulorum abolitionem debet petere, alioqui, prout quid admiserit g, ejus nomine Senatusconsulti penam patietur. *Et titulo eodem.* Desistisse h eum accipi-mus, qui in totum animum agendi deposuit, non qui distulit accusationem: sed qui permisso Imperatoris ab i accusatione desistit, impunitus est. §. 8. Abolitio enim penam remittit, infamiam non tollit. Unde Impp. Valentinianus, Valens, & Gratianus AAA. lib. 9. C. eod. titulo, de generali abolitione dixisse leguntur. Indulgentia k, Patres conscripti, quos liberat, notat: nec infamiam criminis tollit, sed penæ gratiam facit. Si autem, restituo te in integrum, Princeps dixerit, infamiam tollit. Unde in eodem lib. tit. de sententiam passis, & restitutis, cuidam deportato in insulam Imperator Antoninus dixisse legitur: I Restituo te in integrum provincie tue, & adiecit: Ut autem scias, quid sit in integrum restituo, restituo te honoribus & ordini tuo, & omnibus cæteris.

Corr. Rom. §. α Calumniatoribus pena legitime irrogatur.] Hæc verba, licet in collatis Gratiani manuscriptis exemplaribus non habeantur, tamen quia sunt etiam in Pandectis, non sicut expuncta.

§. β Si autem interloquendo] Hactenus retulerat Gratianus verba Jurisconsulti. Hinc autem usque ad vers. oportet. refert tantummodò sententiam.

QUESTIO V. α

Deficientibus verò accusatoribus, reus non videtur ps. esse cogendus ad purgationem. Sicut enim rei possessor deficiente actore titulum suæ possessionis probare non cogitur: ita qui impetitur, ad innocentiam suam probandam cogendus esse non creditur. Auctoritate quoque Papæ Cornelii, & Triburiensis Concilii Sacerdotes jurare prohibentur, nisi pro recta fide.

Corr. Rom. §. α Quintam ponit post tertiam, quia harum questionum simillimum est argumentum.

C. I. Juramentum à Sacerdotibus non est exigendum. Ait enim Cornelius, epist. secunda ad Rufum, Episcopum Orientalem.

Sacramentum m hæctenus à summis α Sacerdotibus vel Dei ministris exigi, nisi pro fide recta, minimè cognovimus: nec spontè eos jurasse reperimus.

Corr. Rom. §. In vetustis codicibus caput hoc conjunctum est cum duobus sequentibus, quæ sunt ex ead. epistola Cornelii Papæ.

§. α Summis] Sic habet originale. See Burchardus & Ivo in quinta parte, ab Episcopis, & reliquis ordinibus exigi. Idem verò Ivo in parte 12. a summis Sacerdotibus, vel reliquis Dei ministris.

a L. 2. Sciendum. b l. 5. Accusator. c l. fin. cod. tit. d d. l. 1. ad Senatusconsult. Turpill. §. prævaricatorem. e al. concludit. f al. præside. g al. amiserit. h l. 13. desistisse. i al. accusatione. k tit. 43. l. 3. & in Cod. Theod. l. 9. tit. 38. l. tit. 51. l. 1. §. restituo. m Burch. lib. 1. c. 193. Ivo p. 5. c. 309. & p. 12. c. 77.

C. II. De eodem. Idem paulò inferius.

NOs a sanctorum exempla sequentes, sanctorum Apostolorum, eorumque successorum jura firmamus, & Sacramenta incauta fieri prohibemus.

C. III. De eodem. Idem ibidem.

NOs Sacramentum Episcopis nescimus oblatum: nec nunquam fieri debet α.

Corr. Rom. §. α Debet.] Sequebatur, nisi pro recta fide, quæ sublata sunt: quia neque in optimis manuscriptis, nec in ipsa epistola hoc loco habentur, sed sup. ead. cap. 1.

C. IV. Si quis Presbyter contra Laicum, vel Laico contra Presbyterum querimoniam habeat, Episcopo præcipiente terminetur.

Item ex Concilio Triburiensi, c. 21.

Si b quis Presbyter contra Laicum, vel Laicus contra Presbyterum aliquam habet querimoniam controversiam, Episcopo præcipiente c, sine personarum acceptione finitur, & Laicus per juramentum d (si necesse sit) se expuret: Presbyter verò vice juramenti e, per sanctam consecrationem interrogetur f, quia Sacerdotes ex levi causa jurare non debent. Manus enim, per quam corpus & sanguis Christi conficitur, juramento polluetur? Absit: eum Dominus in Evangelio Discipulis suis quorum vicem nos indigni in sancta gerimus Ecclesia) dicat: Nolite g omnino jurare: Sit autem sermo vester, est, est: non, non. Quod autem his abundantius est, à malo est.

2 pars. Gratian. Verùm his auctoritatibus non omnimoda juramenta prohibentur fieri à Sacerdotibus, sed tantum incauta, & ea, quæ pro qualibet causa temporali iudicio offeruntur. Cùm autem populari infamia Sacerdotes opprimantur, tunc ad innocentie suæ assertionem juramenta debent offerri.

C. V. Sacerdos à populo accusatus, juramento innocentiam suam asserat.

Unde Gregorius Papa III. ad Bonifacium, epist. 1. h.

Presbyter i, vel quilibet Sacerdos, si à populo accusatus fuerit, & certi non fuerint testes, qui crimini illo approbent veritatem, jusjurandum in medio erit, & illum testem proferat de innocentie suæ puritate, cui nuda & aperta sunt omnia.

C. VI. De Leone Episcopo, quem beatus Gregorius purgationem præbere fecit.

Item ex regesto Gregorii, lib. 2. indic. 10. epist. 23. ad Justinum Prætorum a.

Habet k hoc proprium, antiqui hostis invidia, ut quos in pravorum actuum perpetratione (Deo sibi resistente) dejicere non valet, opiniones eorum, falsa ad præfens simulando, dilaceret. Quoniam igitur quædam contra Sacerdotale propositum de Leone fratre & Coepiscopo nostro sinister rumor aspersit, utrum vera essent, districta diutius fecimus inquisitione perquiri: & nullam in eo de his, quæ dicta fuerant, culpam invenimus. Sed ne quid videretur omissum, quod nostro potuisset dubium cordi remanere, ad beati Petri sacratissimum corpus districta eorum ex abundantia fecimus Sacramenta præbere. Quibus præstitis magnâ fumus exultatione gavisi, quòd hujuscemodi experimento innocentia ejus evidenter enituit. Pro qua re gloria vestra prædictum virum cum omni charitate suscipiat, & reverentiam ei, qualem Sacerdoti decet, exhibeat: nec aliqua in cordibus remaneat, de iis, quæ sunt jam purga-

a Ivo p. 12. c. 77. b Burch. l. 2. c. 182. Ivo p. 6. c. 227. Pann. l. 5. c. 10. c al. regente. d al. præjuramento. e al. præjuramenti. f al. constringatur. g Matth. 5. h & l. 7. c. 281. i Ansel. l. 3. c. 79. Burch. l. 2. c. 186. Ivo p. 6. c. 231. Pann. l. 5. cap. 9. k Polyc. l. 6. tit. 11. Ansel. l. 6. c. 162. Burch. l. 1. c. 194. Ivo p. 5. c. 309. Pann. l. 5. c. 5.

... sed in iudicio...
... a Prætorum] in iudicio...
... in ipsa epistola hoc loco habentur...
... Item ex Concilio Triburiensi...
... C. VI. De Leone Episcopo...
... a Ivo p. 12. c. 77. b Burch. l. 2. c. 182. Ivo p. 6. c. 227. Pann. l. 5. c. 10. c al. regente. d al. præjuramento. e al. præjuramenti. f al. constringatur. g Matth. 5. h & l. 7. c. 281. i Ansel. l. 3. c. 79. Burch. l. 2. c. 186. Ivo p. 6. c. 231. Pann. l. 5. cap. 9. k Polyc. l. 6. tit. 11. Ansel. l. 6. c. 162. Burch. l. 1. c. 194. Ivo p. 5. c. 309. Pann. l. 5. c. 5.

ta, dubietas. Sed ita supra scripto vos Episcopo devotissimè oportet in omnibus adhrere, ut congruè decenterque Deum in ejus persona, cuius minister est, videamini honorare.

Corr. Rom. § a Prætores.] *In codicibus Gratiani est, Imperatorem. In epistola excusata legitur, Justino Presbytero: emendatum verò est ex duobus vetustis codicibus epistoliarum, & Polycarpo: estque idem Justinus, ad quem scripta est secunda epistola primi libri, in libris etiam impressis incorrupta inscriptione.*

C. VII. Quomodo bestus Gregorius Mennam Episcopum juramento purgari fecit.
Item ex eodem ad Brunichildam Reginam Francorum, lib. 11. epist. 8.

Mennam a verò reverentissimum b fratrem & Coepiscopum nostrum, postquam ea, quæ de eo dicta fuerant, requirentes, in nullo invenimus culpabilem esse, qui insuper ad sacratissimum corpus beati Petri Apostoli sub iurando satisfaciens, ab his, quæ objecta ejus opinioni fuerant, se demonstravit alienum, reverti illuc purgatum, absolutumque permisimus: quia sicut dignum erat, ut si in aliquo reus existeret, culpam in eo canonicè puniremus; ita dignum non fuit, ut eum adjuvante innocentia diutius retinere, vel affigere in aliquo deberemus. §. 1. Purgationem a tamen e ante te duobus sibi Sacerdotibus junctis, ubi accusator cessaverit eundem ex se præbere tuo committimus arbitrio. Vulgarem denique, ac nullà canonicè sanctione fultam legem, ferventis scilicet, sive frigida aquæ, ignitiquè ferri contactum, aut cuiuslibet popularis inventionis (quia fabricante hæc sunt omnino ficta invidia) nec ipsum exhibere, nec aliquo modo te volumus postulare, imò Apostolicà auctoritate prohibemus firmissimè.

Corr. Rom. § a Purgationem] *Hic erat gravissimus error. Coniunctè enim hæc legebantur cum superioribus, quæ Brunichildæ sunt scripta: quasi purgatio Presbyteri à B. Gregorio mulieri committeretur. Sed nil tale legitur in epistola B. Gregorii, ex qua prior pars hujus capituli est accepta Veriam Ivo p. 10. c. 15. & Pann. l. 5. c. 8. citant hoc ex epistola Alexandri II. Raynaldo Cumano Episcopo, cuius epistola initium est infra eadem c. super causa. Et hic versiculus, Purgationem, continenter legendus est post extrema verba illius capituli. Ac propter citationem doctorum hinc quidem motus non est: sed additum est in margine nomen Alexandri II. ita nihil loci relinquitur admirationi auctoris glossæ. Nusquam enim Rom. Pontifices hujusmodi causis mulieribus leguntur commississe.*

C. VIII. De Maximo Salonitano Episcopo, qui sacramento seipsion purgavit.
Item Gregorius Castorio Notario Ravennæ, lib. 7. indict. 2. epist. 80.

Quandò à nobis credi tibi, & necessarias vides causas injungi, tantò te strenuum debes & sollicitum exhibere. Proinde, si Maximus Salonitanus præfesto sacramento firmaverit se Simoniacà hæresi non teneri, atque de aliis ante corpus sancti Apollinaris tantummodò requisitus, innoxium se esse responderit, & de inobedientia sua penitentiam (sicut deputavimus) egerit, volumus, ut ad consolandum illum, epistolam, quam ad eum scripsimus (ubi ei gratiam nostram, & communionem nos reddidisse signavimus) experientia tua dare debeat; quia sicut in contumacia persistentibus severos nos esse convenit; sic iterum humiliatis & penitentibus negare locum veniæ non debemus.

C. IX. De eodem.
Item Mariniano Episcopo Ravennæ, lib. 7. epist. 79.

Quæ d de causâ Maximi tibi agenda, ex epistolis, quas ad vos antè transmivimus, agnovistis. Sed quia,

a Polyc. ibid. Burch. l. 1. c. 196. Ivo p. 5. c. 311. Pann. l. 5. c. 6. b al. reverentissimum. c Alex. II. Raynaldo Episcopo. Ivo p. 10. c. 15. Pann. l. 5. c. 8. d Polyc. lib. 2. tit. 37.

qualis de hac re fraternitatis vestræ voluntas sit, ac magis petitio, à presentium latore Castorio chartulario nostro renunciante cognovimus: idèò, si idem Maximus coram vobis, & prædicto chartulario nostro, de Simoniacà hæresi præfesto se sacramento purgaverit, atque de aliis ante corpus sancti Apollinaris (ut scripsimus) tantummodò requisitus, liberum se esse responderit, causam ipsius, fraternitatis vestræ, de eo, quòd excommunicatus Missarum solennia agere præsumperit, iudicio committimus, quæ debeat penitentia talis culpa purgari. Et idèò quicquid vobis secundum Deum placet, securi disponite, nec aliquod de nobis dubium habeatis. Nam quicquid à vobis de hac causa fuerit ordinatum, nos & gratè suscipimus, & libenter admittimus.

C. X. Qualiter Sixtus semetipsum purgavit.
Item Sixtus Papa III. epist. ad Orientales Episcopos, c. 1.

Mandastis a, ut scriberem vobis, qualiter instans iurium contra me suscitatum sit, vel à quo, ut vestro adminiculo pelleretur, & causa mea firmaretur. Scitote me criminari à quodam Basilio, & injustè persequi. Quod audiens Valentinianus Augustus, nostrà auctoritate Synodum congregari iussit. Et factò Concilio, cum magna examinatione satisfaciens omnibus (licet evadere satis aliter potuissem) suspicionem tamen fugiens, coram omnibus me purgavi, me scilicet à suspicionem & æmulatione liberatis; sed non aliis, qui noluerint, aut spontè hoc non elegerint, faciendo b formam, exemplumque dans.

C. XI. De causa Guillandi Presbyteri.
Item Alexander Raynaldo Cumano Episcopo.

Super e causa Guillandi Presbyteri tui de morte Episcopi sui, prædecessoris tui, infamati, in medium consulimus: itaque circumstantium fratrum unanimi assensu tuæ dilectioni rescribimus, præfatum Guilandum Presbyterum ante te presentandum, ubi si certi accusatores defuerint, tunc dictante iustitiâ sine omni controversia Presbyter, quæcunque ob hoc injustè amisit, ac Sacerdotium accipiat, & integra beneficia a.

Corr. Rom. § a Beneficia.] *In epistola hoc loco sequitur versic. Purgationem, supra eod. c. Mennam: ut ibi notatum est.*

C. XII. De purgatione Clericorum, si convinci non potuerint.
Item ex Concilio Agathensi.

Si d legitimi accusatores crimina a Sacerdotis probare non potuerint, & ipse negaverit, tunc ipse cum septem sociis sui e ordinis (si valet) à crimine semetipsum expurget. Diaconus verò, si eodem crimine accusatus fuerit, cum tribus semetipsum excuset.

Corr. Rom. § a Crimina] *Apud cæteros collectores legitur: si autem accusatores legitimi non fuerint, qui ejus crimina manifestis iudiciis probare contenderint, & ipse, &c.*

C. XIII. De eodem.
Item ex Concilio f Herdensi.

Presbyter g si à plebe sibi commissa, malà opinione infamatus fuerit, & Episcopus legitimis testibus approbare non potuerit, suspendatur b usque ad dignam satisfactionem, ne populus fidelium in eo scandalum patiat. Digna verò satisfactio est, (sicut a à majoribus constitutum esse docetur) quando five secundum

a Nic. epist. 7. ad Michælem. b al. faciendi. c Pann. l. 5. c. 7. Ivo p. 10. c. 16. & in ep. ad Wildobertum Cænonensem. d ext. de purg. cau. c. si quis Presbyter. Burch. lib. 2. c. 181. Ivo p. 6. c. 226. Pann. l. 5. c. 1. e al. suis ejusdem ordinis. f c. 18. infra eod. g Burch. lib. 2. c. 184. Ivo p. 6. c. 229. Pannorm. lib. 5. c. 9. h al. suspendatur ab officio Presbyter usque.

canones, five ad arbitrium Episcopi septem sibi collegas adjungit, & jurat in sacrosancto & Evangelio coram posito, quòd crimen sibi illatum non perpetravit. Et hęc satisfactio purgatus, securè deinceps suum exequatur officium.

Corr. Rom. § Sicut à majoribus constitutum] Hoc loco, sicut & paulò inferius, plura sunt verba apud ceteros collectores.

§ Sacrosancto] Apud eosdem legitur, in sacro coram posito Evangelio, quòd facit cap. testimonium. in vers. nemo Clericum, infra 11. q. 1.

C. XIV. De eodem. P A L E A.

[Item Sylvester Papa.]

Accusatum Simoniacum necesse habuimus summoperè per scripturam prohibere, ne Missarum solennia celebrare debuisset, donec, quid esset, veriùs potuissimus cognoscere.

Corr. Rom. § Citatur hic ex Sylvestro: ferè idem est in decret. tit. de Simon. c. accusatum. & ibi tribuitur Deodato Pontifici. Sed in nullis horum duorum Pontificum scriptis, quæ extant, tale quid est inventum. In regesto B. Gregorii lib. 5. epist. 3. Maximo presumptori Ecclesie Salonitanæ, hæc leguntur: Pervenit itaque ad nos, quòd per Simoniacam hæresim fueris ordinatus. Sed & alia de te multa hic dicta sunt, de quibus unum quàm maximè fuit, propter quòd necesse habuimus te summoperè per scripta nostra prohibere, ne Missarum solennia celebrare debuisses, donec quid esset, veriùs potuissimus addiscere. Et ex hac epistola videri potest accepta hæc Palea, & c. accusatum. & c. quoties. extra de Simon. Nam initium ipsius epistolæ est: Quoties contra, & c.

C. XV. P A L E A.

[Item ex Concilio Triburienfi.]

Nobilis a homo, vel ingenuus, si in Synodo accusatur, & negaverit, si eum constiterit fidelem esse, cum duodecim ingenuis se expuret: si antè deprehensus fuerit in furto, aut perjurio, aut falso testimonio, ad juramentum non admittatur, sed (sicut qui ingenuus non est) ferventi aquà, vel candenti ferro se expuret.

Corr. Rom. § Burchardus etiam citat ex Concilio Triburienfi, cap. 10. & in Triburienfi illo, quòd extat impressum, habentur nonnulla ad hanc rem facientia.

C. XVI. De eodem.

Item Hinemarus Rhenorum Episcopus.

Si b mala fama de Presbytero exierit, & accusatores ac testes legales defuerint c. ne, contra Apostolum d. infirmorum corda de mala fama Presbyteri percutiantur, & ne vituperetur ministerium nostrum, nevé securiores Presbyteri existerent licentiùs in peccatum prolabantur, secundum decreta & majorum cum denominatis sibi vicini Presbyteris, quos scimus se nolle pejerare, sacramento famam suam purget.

Corr. Rom. § In Concilio Rhenensi Troslejano 9. c. refertur Synodus ab Hinemaro Rhenorum Archiepiscopo habita, in qua habetur hoc caput.

§ Secundum decreta] In Synodo legitur: secundum decretum Gregorii junioris, sit iusjurandum in medio, & habeat malè famæ Presbyter in sacramento purgationis suæ eum testem, quem habeat & iudicem.

C. XVII. De eodem.

Item Innocentius Aquilegenfi Patriarchæ & Mantuano Episcopo.

Quoties frater noster Tridentinus Episcopus in nostra presentia de Simonia sit impetitus, prudentiam vestram latere non credimus: cujus causâ tandem in nostra presentia ventilata, producti sunt adversus eum accusatores, vivâ e voce & scripto asserentes, quòd Ecclesiam sancti Petri de Pado f, Presbytero Paulo dederit pro quatuor modis frumenti g, quos ab eisdem Ecclesie

a Extr. de purg. can. c. 1. Burch. l. 16. c. 19. b Ivo p. 6. c. 240. c al. defecerint. d 2. Cor. 6. e al. unò. Fal. Pajo. g al. farisæ.

Laicis acceperit. Verùm quoniam nec accusatores, nec testes secundum formam canonum, & sanctorum Patrum statuta in causa ipsa procedere potuerunt, communi fratrum nostrorum concilio iudicamus, ut tertiâ manu sui ordinis, & quatuor a Abbatum & religiosorum Sacerdotum de supradicta Simonia in vestra presentia se debeat expurgare. Porro purgationis tenor erit hujusmodi. Idem Episcopus super sancta Evangelia primùm jurabit, quòd pro Ecclesia sancti Petri de Pado, Presbytero Paulo danda, neque ipse per se, neque per submissam personam, neque alia pro eo, se sciante, pretium receperit. Deinde verò purgatores super sancta Dei Evangelia jurabunt, quòd sicut ipsi credunt, verum juravit. Nos itaque causa huius feriem committentes prudentiæ vestræ, mandamus vobis, ut congruo loco in unum convenire curetis, & ita causam ipsam juxta presentiam tenorem præstante Domino restauretis, quatenus & omnis de cetero huius questionis serpens auferatur, & utrique parti sua iustitia conservetur. Si quis verò de vobis, certâ præpediente causâ, interesse non poterit, vos, qui adesse poteritis, idem iudicium terminate. Quòd si prædictus frater noster A. prædictam purgationem fecerit, vos ei auctoritate nostrâ prædictum officium & Tridentinam Ecclesiam restituite. Hanc autem purgationem ante proximam Purificationem beate Mariæ virginis adimplere iubemus.

Corr. Rom. § Caput hoc extat in Decret. tit. de purg. canon. & tribuitur Innocentio tertio. Sed visum est ibi esse mendum, ut III. sit positum pro II. Nam collector Decretalium solet in Pontificibus huic ordinem observare, ut eos, qui antecesserunt, priùs citet. Ita cum ibi hoc caput habeatur ante aliquot canones Alexandri, ac Lucii tertii, qui præcesserunt Innocentium III. non videtur huic posse tribui: quanquam habeatur etiam eidem adscriptum inter opera ipsius post sermones, & in Conciliis, quæ in quatuor tomos sunt divisa, tomo tertio. A plerisque autem manuscriptis Gratiani codicibus, etiam iis, in quibus Palea esse solent, totum istud caput abest. A versiculo autem, Nos itaque, usque ad finem, abest ab omnibus.

Gratian. In præmissis auctoritatibus subintelligitur, si reus se purgare voluerit, ut sacri canones molunt, non necessitatem purgandi accusato imponant: sicut apparet ex hoc capitulo Sixti Papæ, & auctoritate Leonis, qui datâ purgatione ait de seipso:

C. XVIII. De Leone, qualiter se purgavit.

Auditum h est, fratres charissimi, qualiter mali homines in me gravia crimina confinxerunt. Quamobrem ego Leo Pontifex sanctæ Romanæ Ecclesie, purifico me in conspectu vestro coram Deo & Angelis ejus: quia istas criminosas & sceleratas res, quas illi mihi obijciunt, nec perpetravi, nec perpetrari iussi. Hoc autem faciens, non legem præscribo ceteris, quâ id facere cogantur.

Corr. Rom. § Caput hoc est Leonis tertii. Iota verò historia falsæ accusationis & purgationis ipsius refertur in vetustis Pontificalibus, ex quibus magnam partem accepit S. Antoninus p. 2. histor. tit. 14. cap. 1. §. 8. de qua etiam re meminit Marinus Scotus, & Aymonius lib. 4. c. 90. Apud Burchardum & Ivo nem plenius est hoc caput, atque hæc visio sunt veritate digna. Quamobrem ego Leo Pontifex S. R. E. à nemine iudicatus, neque coactus, sed spontaneâ meâ voluntate purifico me in conspectu vestro, coram Deo & Angelis ejus, qui conscientiam meam novit, & beato Petro, Principe Apostolorum, in cuius conspectu consistimus, quia istas criminosas & sceleratas res, quas illi mihi obijciunt, nec perpetravi, nec perpetrari iussi. Testis est mihi Deus, in cuius iudicio venturi sumus, & in cuius conspectu consistimus. Et hoc propter suspensiones malas tollendas meâ spontaneâ voluntate facio, non quasi in canonicis inventum sit, aut quasi ego hanc consuetudinem,

a al. quartâ manu. b Burchard. lib. 1. c. 198. Ivo p. 5. c. 313. Pann. lib. 5. c. 4.

aut decretum in sancta Ecclesia successoribus meis, necnon & Fratribus & Cœpiscopis nostris imponam, sed ut melius à vobis abscindatis rebelles cogitationes.

Gratian. *Ecce qualiter Summus Pontifex semetipsum purgat, nec tamen ceteris necessitatem purgandi præscribit. Unde datur intelligi, quod satisfactio purgationis in voluntate consistit accusati, non in arbitrio iudicis. Sed cum in Herdensi a Concilio Presbyter iubeatur suspendi usque ad dignam satisfactionem, cum etiam in decreto Leonis in arbitrio ponatur Episcopi, quotà manu Sacerdos purgare se debeat, patet, quod ad purgationem cogendus est, nec in sua voluntate, sed in arbitrio iudicis consistit.*

C. XIX. Qualiter Sacerdotes se purgare debeant.

Unde Leo Papa scribens ad Carolum Regem ait:

OMnibus à vobis visu, aut auditu notum esse non dubitamus, quod sæpissimè, suadente antiquo hoste, Sacerdotibus crimina diversa obijciuntur. Sed qualiter ex eis ab his rationabilis examinatio & satisfactio fiat, licet tempore bonæ memoriæ Domini genitoris vestri à Pipino, sive præficti temporibus à sanctis Patribus, & reliquis bonæ devotionis hominibus sæpissimè ventilatum fuerit, nos tamen pleniter & ad liquidum definitum reperire minimè quivimus. Nostris quippe temporibus id ipsum à sanctis Episcopis, & reliquis Sacerdotibus, & ceteris Ecclesiasticæ dignitatis ministris, vestris e in regnis, seu in aliis Deo degentibus, nobisque unà cum eis agentibus, sæpissimè propter multas & nimias reclamaciones, quæ ex hoc ad nos ex diversis partibus venerunt, ventilatum est. Sed qualiter consulto Domini & patris nostri Leonis Apostolici, cæterorumque Romanæ Ecclesiæ Episcoporum, & reliquorum Sacerdotum, sive Orientalium, & Græcorum Patriarcharum, & multorum sanctorum Episcoporum & Sacerdotum, necnon & nostrorum α Episcoporum, omniumque cæterorum Sacerdotum ac Levitarum auctoritate & consensu, atque reliquorum fidelium, & cunctorum consiliariorum nostrorum consulto definitum est, vos f omnes utriusque ordinis ministros scire volumus. Statutum est namque ratione, & necessitate ac auctoritate prædicta, consulto omnium, ut quotiescunque cuiquam Sacerdoti crimen imponitur, si ipse accusator talis fuerit, ut recipi debeat, (quia quales ad accusationem Sacerdotum admitti debeant, in canonibus pleniter expressum est:) si autem (ut dictum est) ille accusator, qui canonicè est recipiendus, eum cum legitimo numero verorum & bonorum testium approbare in conspectu Episcoporum poterit, tunc canonicè dijudicetur: & si culpabilis inventus fuerit, canonicè damnetur. Si verò eum suprascripto prætextu approbare ipse accusator minimè poterit, & hoc canonicè definiatur. Ipse ergò Sacerdos, si suspiciosus, aut incredibilis suo Episcopo, aut reliquis suis Consacerdotibus, sive bonis & iustis, de suo populo vel de sua plebe, hominibus fuerit, ne in crimine, aut in prædicta suspitione remaneat, cum tribus, aut quinque, vel septem bonis ac vicinis Sacerdotibus, exemplo Leonis Papæ (qui duodecim ε Episcopos in sua purgatione habuit) vel eò ampliùs, si suo Episcopo viùm fuerit, aut necesse propter tumultum populi inesse profpexerit, & cum aliis bonis & iustis hominibus se sacramento coram populo super quatuor Evangelia dato purgatum Ecclesiæ reddat. Si quis autem scire desiderat, quales testes ad accusationem Sacerdotum recipi debeant, & quicquid g de accusatore faciendum sit, pleniter in canonibus reperire poterit.

Corr. Rom. ε Apud collectores caput hoc ita refertur, qua-

a Suprà ead. Presbyter si à plebe. b Cap. 5. cap. 34. Ivo p. 6. cap. 419. Pannor. lib. 5. c. 3. c al. quoniam qualiter. d al. nostri] cap. e al. nostris] cap. f vobis omnibus] cap. g al. quid.

si acceptum sit ex aliqua decretali epistola Leonis ad Carolum. Verum ex libro quinto Capitularium, (ubi hoc ipsum est caput 34.) atque ex ipsa etiam orationis forma satis constat, editum fuisse hoc capitulare nomine Caroli Magni, ipso Leone tertio consulto, & cum consilio multorum Episcoporum. Quod tamen pius Princeps, quia sibi jurisdictionem in Presbyteros arrogasse videbatur, libro septimo Capitularium, c. 281. emendavit, ita scribens: Omnibus vobis, tam præsentibus, quam & futuris scire cupimus, quia de consulto sedis Apostolicæ, & omnium nostrorum Episcoporum, ac reliquorum Sacerdotum, atque maximè cunctorum fidelium nostrorum, de criminorum purgatione Sacerdotum causam tractavimus, eamque cum testibus (sicut in anteriori Capitulari nostro continetur) fieri decrevimus: quoniam nesciebamus eandem causam, à beato Gregorio Papa esse definitam. Nam cum Wormaciæ generalem conventum habuissemus, allata est nobis à Riculfo Magontiacensi Metropolitano epistola beati Gregorii Papæ, in qua inter cætera continebantur hæc: [De Presbytero verò, vel quolibet Sacerdote, à populo accusato, si certi non fuerint testes, qui crimini illato approbent veritatem, jusjurandum erit in medio, & illum testem proferat de innocentia suæ puritate, cui nuda & aperta sunt omnia, sicque maneat in proprio gradu.] Ista verò omnia, quia vires nostras excedunt, in iudicio Episcoporum juxta canonicam sanctionem definienda relinquimus, ut hæc, quando orta fuerint, ita definire satagant, ut nec secundum seculum justam reprehensionem, nec penes Dominum (quod absit) damnationem, sed æternæ beatitudinis, ipso auxiliante, qui omnia infucata præstat, præmia consequantur.

¶ α Nostrorum Episcoporum,] In vulgatis legebatur, nostrorum Romanorum Episcoporum: sed vox, Romanorum, abest non modo à Capitulari, sed etiam à vetustioribus Gratiani Codicibus, & ab Ivone. Pannornia autem habet: nostrorum Episcoporum, omniumque Romanorum Sacerdotum.

¶ ε Qui duodecim] Hæc usque ad vers. habuit, sunt etiam apud ceteros collectores, sed non in Capitulari.

3 pars. Gratian. Juramento verò, candentis ferri, vel ferventis aque purgatio non est obijcienda.

C. XX. Candentis ferri, & ferventis aque iudicium in Ecclesia fieri prohibetur.

Unde Stephanus V. Humberto a Episcopo Moquantino.

Consulisti à de infantibus, qui in uno lecto dormientes cum parentibus mortui reperiuntur, utrum ferro candente, aut aqua fervente, seu alio quolibet examine, parentes se purificare debeant, eos non oppressisse. Moneudi sunt namque & protestandi parentes, ne tam tenellos secum in uno lecto collocent, ne negligentia quolibet proveniente suffocentur, vel opprimantur; unde ipsi homicidii rei inveniantur. Nam ferri candentis, vel aque ferventis examinatione confessionem extorqueri à quolibet, sacri non censent canones: & quod sanctorum Patrum documento sancitum non est, superstitiosà ad inventionem non est præsumendum. Spontaneà enim confessione, vel testium approbatione publicata delicta, habito præ oculis Dei timore, commissa sunt regimini nostro iudicare. Oculata verò, & incognita illi sunt relinquenda, qui e solus novit corda filiorum hominum. Hi autem, qui probantur, vel confitentur talis reatus se noxios, tua eos castiget moderatio: quia si ille, qui conceptum in utero per abortum deleverit, homicida est; quanto magis, qui unius saltem diei puerulum peremerit, homicidam se esse excusare nequibit?

Grat. Hoc autem, utrum ad omnia genera purgationis, an ad hæc duo tantum, quæ hic prohibita esse videntur, pertineat, non

a al. Lamberto. b Ivo part. 10. cap. 27. c 3. Reg. 8.

immeritò dubitatur propter sacrificium zelotypie, & illud Gregorii a: Si vir, qui frigida natura esse dicitur, per verum iudicium probare poterit, uxorem suam nunquam se cognovisse, separaretur ab ea.

C. XXI.

IN libro namque Numerorum b legitur, Dominum præcepisse c Moysi, ut loqueretur filiis Israël, & diceret eis: Vir, cujus uxor erraverit, maritumque contemnens dormierit cum altero viro, & id maritus deprehendere nequiverit, sed latet adulterium, & testibus argui non potest, quia non est inventa in stupro, si spiritus zelotypie concitaverit virum contra uxorem suam, quæ vel polluta est, vel falsa suspitione appetitur, adducet eam ad Sacerdotem, & offeret oblationem pro illa decimam partem fati farinæ hordeaceæ: non fundet super eam oleum, nec imponet thus: quia sacrificium zelotypie est, & oblatio investigans adulterium. Offeret igitur eam Sacerdos, & statuet coram Domino, assumetque aquam sanctam in vase fictili, & pauxillum terræ de pavimento tabernaculi mittet in eam. Cumque steterit mulier in conspectu Domini, discooperiet caput ejus, & ponet super manus illius sacrificium recordationis, & oblationem zelotypie. Ipse autem tenebit aquas amarissimas, in quibus cum excretionem maledicta congestis. adjurabitque eam, & dicit: Si non dormivit vir alienus tecum, & si non polluta es deserto mariti thoro, non nocebunt tibi aquæ istæ amarissimæ, in quas maledicta congesti. Si autem declinasti à viro tuo, atque polluta es, & concubivisti cum altero viro, his maledictionibus subjacebis: det te Dominus in maledictionem & exemplum cunctorum in populo suo: putrefcere faciat femur tuum, & tumens uterus tuus dirumpatur: ingrediantur aquæ maledictæ in ventrem tuum, & utero tumefcente putrefcat femur tuum. Et respondebit mulier, Amen, Amen. Scribetque Sacerdos ista maledicta in libello, & delebit ea aquis amarissimis, in quas maledicta congestis, & dabit ei bibere: quas cum exhauserit, tollet Sacerdos de manu ejus sacrificium zelotypie, & elevabit illud coram Domino, imponetque illud super altare: ita duntaxat, ut prius pugillum sacrificii tollat de eo, quod offertur & incendat super altare, & sic potum det mulieri aquas amarissimas. Quas cum biberit, si polluta est, & contempto viro adulterii rea, pertransibunt eam aquæ maledictionis, & inflato ventre computrescet femur, eritque mulier in maledictionem, & in exemplum omni populo. Maritus æ verò absque culpa erit, & illa recipiet iniquitatem suam. Quod si polluta non fuerit, innoxia erit, & faciet liberos.

4 ps. Gratian. Sed qualibet hujusmodi purgatio videtur esse inhibita, cum in præmissa auctoritate Stephani Papæ dicatur: Spontaneâ confessione, &c.

Corr. Rom. ¶ Capiti huic in vulgatis erat præpositum nomen Paleæ: sed in omnibus, quæ collata sunt, manuscriptis habetur sine ullo nomine Paleæ, & quidem conjunctum cum præcedenti capite. Ac certè verficulus, Sed qualibet, videtur indicare, locum hunc Numerorum ab ipso Gratiano recitatum fuisse.

¶ Maritus verò] Hæc usque ad vers. quod si, sunt hæc transposita ex extremo ejusdem quinti capituli Numerorum.

C. XXII. In Novo Testamento monomachia non recipitur.

Item ex decretis Nicolai Papæ.

MONOMACHIAM d verò in lege non assumimus, quam præceptam fuisse non reperimus: quia licet quosdam iniisse legerimus, sicut sanctum David & Goliath sacra prodit historia e, nusquam tamen, ut pro lege teneatur, alicubi divina sanxit auctoritas: cum hoc, & hujusmodi sectantes, Deum solummodo tentare videantur.

Corr. R. ¶ Epistola scripta Carolo Regi patruo Lotharii (ex qua caput hoc est acceptum) extat Romæ in codice sæpè citato monasterii Dominicanorum. In qua inter alia refertur, Lo-

a 33. q. 1. c. 1. & 2. b al. Numeri. c Num. 5. d Burchard. l. 9. c. 51. Ivo p. 8. c. 187. e I. Reg. 17.

tharium, cum scire vellet, an Theuerga, sive Thiebherga (ut vocat Rhegino) ipsius uxor adulterium patrasset, voluisse duos homines monomachiam committere: ita ut si ille, qui partes Theuergæ tueretur, caderet, ipsa planè adulterii convicta censeretur. Hocque volè reprehendit Nicolaus, docens, hanc non esse legitimam rationem probandi crimina (quævis in Longobardicis constitutionibus, & in Capitularibus habetur) sed potius nihil aliud esse, quam Deum tentare. Adhuc verò denegatum fuisse à Lothario Theuergæ justam purgationem his verbis: Sed de adulterio illa coram missi nostri presentia purgare se voluit, sed ipse non annuit. Totum hæc historiam describit Rhegino lib. 2. Chronic. Ex his verò ostenditur, rubricam hujus capituli apud Gratianum nimis esse generalem, quippe cum Nicolaus hoc tantum velit demonstrare, non esse utendum monomachia ad purgationem.

5 ps. Gratian. Contra in Concilio Wormaciensi, c. 15.

C. XXIII. Si furta in monasterio sunt, iudicio Monachi se expurgent.

SÆPè a contingit, ut in monasteriis furta perpetrentur, & qui hæc committant, ignorentur. Ideò statuitur, ut quando ipsi fratres de talibus se expurgare debuerint, Missa ab Abbate celebretur, vel ab aliquo, cui ipse Abbas præceperit, presentibus fratribus, & sic expleta & Missa omnes communicent in hæc verba: Corpus Domini sit mihi ad probationem hodie.

Corr. Rom. ¶ Sic expletà] In hoc capitulo addita sunt nomulla verba ex Concilio, quæ à collectoribus videbantur omisa: Sed hoc loco satis visum est, varietatem indicare. Nam in Concilio ipso sic legitur: & sic in ultima Missæ celebratione, pro expurgatione sua percipiant, quatenus ita inde innocentes se esse ostendant.

C. XXIV. Quicumque de adulterio accusatur, probabili iudicio se expurgat.

Item in Salegustadiensi Concilio, c. 7.

INTERROGATUM e est, si duo de adulterio inculpati fuerint, & unus profitetur, & alter negat, quid inde agendum sit? Decretum est à sancto Concilio, ut ille, qui negaverit, probabili se iudicio expurgat, & qui professus fuerit, dignam penitentiam agat.

C. XXV. Cum plures de adulterio accusantur, & unus ceteros purgare voluerit, omnes rei habeantur, si ipse in iudicio ceciderit.

Item in eodem, c. 14.

STATUIT d quoque sancta Synodus, ut si duo de adulterio accusati fuerint, & ambo negaverint, & orant sibi concedi, ut alter illorum utroque divino purget iudicio, si unus in hoc ceciderit e, ambo rei habeantur.

C. XXVI. Pro singulis Missa celebratur, qui de aliquo crimine accusantur.

Item in Concilio Wormaciensi, c. 10.

SI f Episcopo, aut Presbytero causa criminalis, hoc est, homicidium, adulterium, furtum, & maleficium imputatum fuerit, pro singulis Missam celebrare æ debet, & communicare, & de singulis sibi imputatis innocentem se ostendere g. Quod si non fecerit, quinquennio à liminibus Ecclesiæ extraneus habeatur.

Corr. Rom. ¶ Celebrare] In Concilio & apud Burchardum, & Ivonem sequitur: & secretam publice dicere.

Grat. Illud verò, quod Sixtus & Leo in fine sue purgationis addiderunt, ex eorum exemplo intelligendum est: exemplo enim sue satisfactionis noluerunt ceteris præscribere legem purgandi.

QUÆSTIO IV.

1. Quid verò quarto loco quærebatur, An duorum ps. testimonio Episcopus sit condemnandus? multorum auctoritate probatur. Sicut enim in Evan-

a Burch. lib. 11. c. 66. b al. debeant. c Burch. in fine operis. Ivo p. 15. c. 173. d Burch. ibid. Ivo p. 15. c. 180. e al. deciderit. f Burch. l. 2. c. 99. Ivo p. 6. c. 272. g al. reddere. glio

gelio Joannis a legitur, ait Christus ad Judæos: In lege b vestra scriptum est, quoniam duorum hominum testimonium verum est. Hinc consequenter contra eos argumentatur, dicens: Si duorum hominum testimonium verum est, quare testimonium meum & Patris non accipitis? Item Paulus in epistola ad Corinthios c: In ore duorum vel trium stabit omne verum. Item in epistola ad Hebræos d: Quis prævaricans legem Moyfi, duobus vel tribus testibus convictus, sine miseratione lapidabitur e.

C. I. Quot testibus quisque Clericorum convinci debeat.

Item ex Concilio Bracarenfi II. c. 8. f

PLacuit g, ut si quis aliquem Clericorum in accusatione b fornicationis impetit, secundum præceptum Pauli Apostoli, duo vel tria testimonia requirantur ab illo. Quod si non potuerit datis testimoniis approbare, quod dixit, excommunicationem accusati acculator accipiat.

2 ps. Gratian. Ex præmissis itaque colligitur, quod duorum vel trium testimonio Episcopus convinci & damnari potest. Porro Sylvester Papa in i generali Synodo residens contra dixit.

C. II. Quot testibus Episcopus, vel Presbyter, vel reliqui Clerici sint convincendi.

PRæful non damnabitur, nisi cum k LXXII. testibus: nec Præful & Summus a quouam judicabitur, quoniam scriptum est l: Non est discipulus super magistrum. Presbyter autem Cardinalis m nisi cum XLIV. n testibus non damnabitur: Diaconus verò Cardinalis urbis Romæ, nisi cum XXVII. testibus o non condemnabitur. Subdiaconus, Acolytus, Exorcista, Lector, Ostiarius, non nisi septem testibus condemnabitur. Testes autem, & accusatores sine aliqua sint infamia.

Corr. Rom. § a Nec Præful Summus] Ex Concilio Romano sub Sylvestro, & cæteris locis indicatis (excepta Panormia) addita sunt hæc usque ad vers. Presbyter. Ac mirandum est de auctore glossæ, qui putavit Pontificem Maximam minore numero testium posse condemnari, quam Diaconum Cardinalem atque Ostiarium: cum tamen ipse Pontifex a generali saltem Præfulis nomine minimè esset excludendus.

C. III. Episcopi non nisi LXXII. testibus condemnandi sunt.

Item Leo IV. in epistola Episcopis Britannia.

NUllam p damnationem Episcoporum unquam esse censemus, nisi aut ante legitimum numerum Episcoporum (qui fit per duodecim Episcopos) aut certe probatâ sententiâ per LXXII. testes idoneos, qui tales sint, qui & accusare possint. §. 1. Et prius ad sacra Christi quatuor Evangelia sacramenta præsent, quod nihil falsum deproant: sicut & nobis beatus Sylvester tradidit, & Romana sancta videtur tenere Ecclesia. Et si inter eos, quos damnandos esse dixerint homines, fuerit Episcopus, qui suam causam in præsentia Romanæ sedis Episcopi petierit audiri, nullus super illum definitivam præsumat dare sententiam: sed omninò eum audiri decernimus.

Corr. Rom. § a Sicut nobis] Hinc usque ad dictionem Ecclesia, non leguntur in epist. Leonis manuscripta: habentur tamen apud Ivonem.

Gratian. Sed hoc vel speciali privilegio de Clericis Romanæ Ecclesiæ intelligitur, vel propter improbitatem quorundam, qui cum non sint spectatæ vitæ, & scientiæ, in accusationem ministrorum Dei repente profluunt. Quorum verò vita adeo

a Joan. 8. b Deut. 17. c 2. Cor. 13. d Hebr. 10. e al. lapidabitur. f Et capit. l. 5. c. 240. g Burch. l. 2. c. 202. h Ivo part. 6. c. 276. Pannor. l. 4. c. 97. h al. macula fornicationis. i in epilogo Concilii Romani, c. 3. k al. in. l Matt. 10. & Luc. 6. m abest ab orig. n al. LXIV. o al. XXXVI. testibus. p in cap. Hadriani, c. 72. In Conc. Mogunt. 2. c. 12. C. l. 1. c. 139. Pann. l. 4. c. 91. Polyc. l. 5. tit. 1. Deus deat p. 3. Ivo p. 5. c. 116. Zepherinus epist. 1.

laudabilis est, ut omnibus imitanda appareat, de quorum assertionem nulla dubitatio nasci poterit, eorum testimonio duorum vel trium testium quilibet jure convinci & damnari poterit.

QUÆSTIO VI.

1 S Equitur sexta quæstio, quæ quaeritur, Quo remedio ps. causa vitata sublevetur? & si remedium illud sit dandum ei, qui causâ dilationis vocem appellationis exhibuerit. Causa verò vitata remedio appellationis sublevari poterit.

C. I. Causæ vitatæ remedium appellationis subveniat. Unde Fabianus Papa ait ad Hilarium Episcopum, epist. 3. c. 3. a

L iceat b appellatori vitatam causam remedio appellationis sublevari.

C. II. De eodem. P A L E A.

[Idem paulò antè.]

A pellantem c non debet afflictio ulla, aut carceris, aut detentionis injuriare custodia.

C. III. De eodem.

Item Anacletus Papa, epist. 1. in fine.

OMnis d oppressus liberè Sacerdotum (si voluerit) appellet iudicium, & à nullo prohibeatur: sed ab his fulciatur & liberetur. Si autem difficiles causæ, aut majora negotia orta fuerint, ad majorem sedem referantur. Et si illic facile discerni non poterunt, aut justè terminari, ubi fuerit summorum congregata congregatio a (quæ per singulos annos bis fieri solet & debet) justè & Deo placitè coram Patriarcha, aut Primate Ecclesiastica negotia e, & coram Patritio secularia iudicentur negotia in commune f.

Corr. Rom. § a Congregatio] In vulgatis sequebatur, sub Metropolitanò: quæ sublata sunt, quia in nullo manuscripto, neque in originali habentur, & in sequentibus verbis exponitur, eorum quibus sit habendum Concilium.

§ e Ecclesiastica negotia,] In epistola legitur, Primate Ecclesiastico, & coram Patritio secularia, &c.

C. IV. Quisquis pulsatus fuerit, Apostolicam sedem appellet.

Item Sixtus Papa epist. 2. omnibus rectoribus Ecclesiæ scribit, dicens:

S I quis vestrum pulsatus fuerit in aliqua adversitate, licenter hanc sanctam & Apostolicam sedem appellet, & ad eam, quasi ad caput, suffugium habeat, ne ipse innocens damnetur, aut Ecclesia sua detrimentum patiatur.

C. V. In gravioribus causis pulsati apostolicam sedem appellet.

Item Grato a epistola primâ.

OMnes b Episcopi, qui in quibusdam gravioribus pulsantur, vel criminantur causis, quoties necesse fuerit, liberè Apostolicam appellet sedem, atque ad eam, quasi ad matrem confugiant.

Corr. Rom. § a Grato,] Sic est restitutum ex plerisque vetustis: (nam in vulgatis erat, Item Gregorius.) quantum in tomis Conciliorum hæc epistola tribuatur Sixto II. illa verò, ex qua caput antecedens, Sixto I.

C. VI. Ab omnibus appelletur ad Romanam Ecclesiam.

Item Marcellus Papa, epist. 1. ad Episcopos Antiochenæ provincie.

A D i Romanam Ecclesiam omnes Episcopi, qui voluerint, vel quibus necesse fuerit, quasi ad caput

a Et in decretis Sixti tertii, c. 3. Cod. Theod. l. 2. tit. de appell. in interpr. l. 15. b Anf. l. 2. c. 11. & l. 3. c. 88. c Lib. 7. cap. c. 333. Burch. l. 1. c. 148. Pann. l. 4. c. 121. d Sixtus ibid. Polyc. l. 1. tit. 7. Ansel. l. 2. c. 11. e al. decerni. f al. communi. g Ivo p. 5. c. 3. Anf. l. 2. c. 8. h Julius Papa epist. 2. ad Orientales, cap. 2. Burch. l. 1. c. 144. Ivo p. 5. c. 257. Pann. l. 4. c. 124. Ansel. l. 2. c. 12. i Polyc. l. 1. tit. 7. Anf. l. 2. c. 7. Pann. l. 4. c. 125.

fuffugere, eamque appellare debent, ut inde accipiant tuitionem atque consecrationem. Quod omnibus minime convenit denegare Episcopis: sed absque ulla custodia, aut excommunicatione, vel damnatione, vel expoliatione liberè ire concedatur.

Corr. Rom. §. 2. Atque consecrationem.] In originali est, ut inde accipiant tuitionem & liberationem, unde acceperunt informationem, atque consecrationem: sed ob glosam non est mutatum.

C. VII. Qui à proprio Metropolitano se gravari putaverit, majorem sedem appellet.

Item Victor ad Theophilum Alexandrinum, epist. 1. c. 3.

SI a quis putaverit se à proprio Metropolitano gravari, apud Patriarcham, vel Primatem dioceseos, aut penes universalis Apostolicæ Ecclesiæ judicetur sedem.

C. VIII. Ad Romanam Ecclesiam, quasi ad matrem, appelletur ab omnibus.

Item Zepherinus h urbis Romæ Episcopus, epist. 1.

II. A D e Romanam Ecclesiam ab omnibus, maxime tamen ab oppressis appellandum est, & concurrendum quasi ad matrem, ut ejus uberibus nutriantur, auctoritate defendantur, & à suis oppressionibus releventur: quia non potest, nec debet mater oblivisci filium suum.

C. IX. Quoties aliquis appellaverit, audientia sibi non denegetur.

Item Julius Papa in decretis, sive in rescripto ad Orientales, c. 22.

PLacuit, ut à quibuscunque judicibus Ecclesiasticis ad alios judices Ecclesiasticos (ubi est auctoritas major) fuerit provocatum, audientia non negetur.

C. X. Injustè damnati, restitutionem; & oppressi auxilium à Romana Ecclesia debent habere.

Item cap. 30.

Idèò huic sanctæ sedi præfata privilegia specialiter sunt concessa, tam de congregandis Conciliis & judiciis, ac restitutionibus Episcoporum, quam etiam de summis Ecclesiarum negotiis, ut ab ea omnes oppressi auxilium, & injustè damnati restitutionem sumant: Et talia ab improbis ne præsumantur absque ultione, nec exercentur absque damnatione.

2 pars. Gratian. Cùm ergò Zepherinus dicat, ab omnibus esse appellandum, maxime tamen ab oppressis, & Marcellus scribat: Omnes Episcopi, qui voluerint, vel quibus necesse fuerit, appellare debent: patet, quòd accusato (sive gravetur, sive non) vox appellationis non est deneganda. Quidam tamen ita distinguunt, ut [volentes] ad consecrandos, [necessitatem patientes] ad oppressos referant, ut sit sensus: Omnes, qui voluerint à Romana Ecclesia consecrationem accipere, & ab aliquibus impediuntur, eam debent appellare: quibuscunque in suis oppressionibus necesse fuerit ad eam suffugere, similiter vocem appellationis exhibeant, ut isti tuitionem, & illi consecrationem ab ea accipiant. Similiter & illud Zepherini distinguitur: Ab omnibus est appellandum ad Romanam Ecclesiam, intelligendum est, qui ab ea consecrationem voluerint accipere, vel qui à Prælati suis aliquam injuriam passi fuerint, maxime tamen ab oppressis. Secundam primam interpretationem, oppressi intelliguntur aliqua injuria affecti: juxta secundam verò, oppressi dicuntur à judice injustè condemnati. Secundam hanc distinctionem, qui in aliquibus negotiis non ad relevandum, sed ad differendum, vocem appellationis exhibuerint, appellandi auctoritatem non habent.

C. XI. De causa appellationis cognoscere non licet, nisi ei, ad quem appellatur.

a Julius Papa epist. 2. ad Orient. cap. 4. In cap. Hadriani, c. 6. Polyc. l. 1. tit. 7. Barch. l. 1. c. 144. Pamor. lib. 4. cap. 126. Ivo p. 5. c. 257. Anf. l. 2. c. 6. b In epist. Lucii 1. & in Conc. Carth. 3. c. 10. In cap. Hadriani. c Anf. l. 3. c. 88. Ivo part. 6. c. 326. ex Lucia.

Sed cùm Gregorius scribat omnibus per diversas provincias.

Decreto a nostro vestram rogantes charitatem mandamus, ut si aliquis (quod non optamus) suorum zmulorum, Aldricum, Cœnonanensis Ecclesiæ Episcopum accusare damnabiliter attentaverit, ut & honoretur beati Petri Apostolorum Principis memoria, Ecclesiæque Romanæ, cui præfedit, privilegium, & nostri nominis auctoritas: liceat illi post auditionem Primatum dioceseos (si necesse fuerit) nos appellare, & nostrâ auctoritate, aut ante eos, aut ante Legatos nostros h ex latere missos, juxta Patrum decreta, suas exercere atque diffinire actiones: nullusque illum ante hæc judicet, aut judicare præsumat. Sed si quid (quod absit) grave intolerandumque ei obiectum fuerit, nostrâ erit expectanda censura, ut nihil prius de eo, qui ad finem sanctæ Ecclesiæ Romanæ confugit, & ejus implorat auxilium, decernatur, quam ab ejusdem Ecclesiæ auctoritate fuerit præceptum: quæ vires suas ita alii impertivit Ecclesiis, ut in partem sint vocatæ sollicitudinis, non in plenitudinem potestatis. & infra. §. 1. Si autem (quod non arbitramur) à quoquam secus præsumptum fuerit, ab officio Cleri submotus, auctoritatis c Apostolicæ reus ab omnibus judicetur: ne lupi, qui sub specie ovium subintraverunt, bestiali færitâ quosque audent lacerare: & quod sibi fieri nolunt, aliis inferre præsumant.

Corr. Rom. §. 2. Ut honoretur] Hinc usque ad versè. auctoritas, addita sunt ex ipsa epistola, quæ extat in Bibliotheca Dominicana, & videtur esse Gregorii quarti, ex qua etiam sumptum est caput: Nulli fas. distinct. 19. & apud Ieonem utrumque caput simul habetur. Istius autem Aldrici (ut ex catalogo Episcoporum Ecclesiæ Cœnonanensis colligitur) mentio est in Concilio apud Sanctum Medardum, quòd post Gregorium quartum habitum fuit. Itaque defensio ipsi à Gregorio præstita profuit.

C. XII. Judicia appellantium ab eis sunt audienda, ad quos appellatur.

Item cùm Vigilius Papa in epistola ad Eleutherium, c. ult. dicat.

Qui d se foit aliis esse prepositum, non molestè ferat, aliquem esse sibi prælatum. Ipsa namque Ecclesia, quæ prima est, ita reliquis Ecclesiis vires suas credidit largiendas, ut in partem sint vocatæ sollicitudinis, non in plenitudinem potestatis. Unde omnium appellantium Apostolicam sedem Episcoporum judicium, & cunctarum majorum negotia causarum eidem sanctæ sedi reservata esse liquet; præsertim cùm in his omnibus ejus semper sit expectandum consultum: cuius tramiti, si quis obviare tentaverit Sacerdotum, causas se non sine honoris sui periculo apud eandem sanctam sedem noverit redditurum.

Corr. Rom. §. Restitutum est caput hoc Vigilio antiquorum exemplarium auctoritate. Antè verò tribuebatur Julio, in cujus etiam epistola prima habetur prior pars hujus capituli usque ad vers. ipsa namque. (quemadmodum & apud Leonem epist. 84. quòd refertur suprâ distinct. 23. c. quanquam. & in c. sequenti, qui sunt.) & etiam sententia cæterarum partium.

Gratian. Item cùm Nicolaus Papa in Hincmarum Rheimensem Archiepiscopum invecbatur, qui Rhotandum e Episcopum appellentem Apostolicam sedem damnare ausus est, ita dicens:

C. XIII. De Rhemensi Archiepiscopo, qui appellentem Romanam sedem judicare est ausus.

Arguta f sapientia tua, utinam in bono accepta, fomitem judicii, & materiam depositionis adver-

a Polyc. l. 1. tit. 7. Ivo part. 5. c. 349. Anf. l. 2. c. 19. b al. nostros. c al. injuriarum reus. d Anf. l. 2. c. 20. Polyc. lib. 1. tit. 14. e al. Rhotaldum. In appendice Bibliothecæ sanctorum Patrum. f Anfelm. l. 2. c. 67.

sus Rhotandum assumpsit, & ab itinere Apostolicæ sedis removit a, & continuatim Apostolicam sedem appellan- tem damnavit, & carcerali custodiæ mancipavit. & in- fra b. §. 1. Privilegia tamen Apostolicæ sedis vos obli- vioni tradere nullatenus debuitis, quibus venerandi cano- nes judicia totius Ecclesiæ ad hanc deferri jubent. & in- fra. §. 2. Hæc quippe nos in Rhotando idcirco noverit- is operatos, ut privilegia sedis Apostolicæ, quæ malè à vobis violata videbantur, & à nobis tot impensis laboribus, vestra resistente contumaciâ, recuperari non potezant, auctoritate Apostolicâ, & canâ & Patrum deliberatione, pristino tandem genio, & proprio decorarentur honore.

Corr. Rom. §. Canâ] Cum antea legeretur, canonicâ, emendatum sic est ex epistola ipsa, quæ habetur manuscri- pta, & nuper est impressa in appendice Bibliothecæ: & in lib. Emodii pro Symmacho legitur, cana mirabula, & can- num genium, juxta illud Virgillii:

Canâ fides, & Vesta, Remo cum fratre Quirinus, Jura dabunt.

C. XIV. Quisque eam obedientiam majoribus exhibeat, quam ab inferioribus desiderat.

Item Leo Papa ad Anastasium Thessalonicensem Episco- pum, epist. 82. al. 84.

Qui scit, se quibusdam esse præpositum, non molestè ferat aliquem sibi esse prælatum: sed obedientiam, quam exigit, etiam ipse dependat: & sicut non vult gravis oneris farcinam ferre, ita non audeat alii humili-abile pondus imponere. Discipuli enim fumus humilis & mitis magistri, dicentis e: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde.

Gratian. Patet ergò, quòd nulli appellanti sunt induciæ denegande. Ceterùm, si causâ frustratoriâ dilationis ap- pellerit, à judice, ad quem provocatum fuerit, conde- mnabitur. Tempus verò appellationis est antè datam, vel post datam sententiam. Quoties enim quis se gravari sen- serit, liberè potest appellare.

C. XV. Qui gravatur à proprio Metropolitano, Pri- matem, aut universali Ecclesiæ sedem appellet.

Unde Sixtus d Papa II. epist. 1. ad Gratian Episcopum ait:

SI quis putaverit se à proprio Metropolitano gravari, apud Primate[m] dioceseos, aut penès universalis Apo- stolicæ Ecclesiæ Papam judicetur.

C. XVI. Romanam sedem appellet, qui judicem su- spectum habet.

Item Felix II. ad Episcopos in Alexandrina Synodo congregatos, cap. 19.

Quoties f Episcopi se à suis comprovincialibus, vel à Metropolitano putaverint prægravari, aut eos suspec- tos habuerint, mox Romanam appellent sedem, ad quam eos absque ulla detentione, aut suarum rerum ablatione liberè liceat ire: & dum prædictam Romanam matrem appellaverint Ecclesiam, aut ab ea se audiri poposcerint, nullus eos aut excommunicare, aut eorum sedes furri- pere, aut res eorum auferre, aut aliquam eis vim in- ferre præsumat, antequam eorum causa Romani Pontifi- cis auctoritate finiatur. Quòd si aliter à quoquam præ- sumptum fuerit, nihil erit, sed viribus carebit.

C. XVII. De eodem. P A L E A.

Item Julius Papa in rescripto ad Episcopos Orien- tales, cap. 30.

Idè g huic sanctæ sedi præfata privilegia specialiter concessa sunt, ut ab ea omnes auxilium oppressi, & injustè damnati restitutionem sumant.

a al. revocavit,] orig. b Ansel. l. 2. c. 85. c Matth. 11. d Et Victor epist. 1. & Julius sup. ead. c. si quis putaverit. 1. sup. c. 7. e Polyc. l. 1. tit. 6. Ansel. l. 2. c. 9. & 11. Pann. l. 4. c. 126. f Ansel. l. 2. c. 60. g Sup. ead. cap. ideò.

Corr. Rom. § Est summa quædam capituli recitati supra ead. c. ideò. & habetur in vetustis exemplaribus, in qui- bus Paleæ esse non solent.

Grat. Oppressi, & se prægravari putantes intelliguntur ante datam sententiam: injustè verò damnati, post datam sententiam.

C. XVIII. Ante exitum cause per appellationem re- cedere licet.

Unde Eutychianus urbis Romanæ Episcopus scribit Episcopis per Siciliam, epi- stola 2. c. 1.

NON a ita in Ecclesiasticis agendum est negotiis, sicut in secularibus. Nam in secularibus legibus, postquam vocatus quis venerit, & in foro decertare coeperit, non licet ei ante peractam causam recedere. In Ecclesiasticis verò, dictâ causâ, recedere licet, si necesse fuerit, aut si se prægravari viderit.

3 pars. Gratian. Qui verò ex contumacia iudicibus ob- temperare noluerit, communiore privetur.

C. XIX. Excommunicetur, qui iudicibus suis obtemperare non vult.

Unde in Concilio Milevitano, c. 24.

Quisquis b probatus fuerit per contumaciam nolle ob- temperare iudicibus, cum hoc primæ sedis Episcopo fuerit probatum, det literas, ut nullus ei communicet Episcoporum, donec obtemperet.

Gratian. Item quòd post datam sententiam appellari possit, Fabianus Papa c testatur, dicens Hilario Episcopo, epist. 3. c. 2.

C. XX. Non denegetur appellatio ei, quem in supplicium sententia destinavit.

Liceat d etiam in criminalibus causis appellare: nec appellandi vox denegetur ei, quem supplicio e sententia destinavit.

Gratian. Quod paulò ante idem affirmat eod. cap.

C. XXI. Ante datam sententiam licet alicui appellare.

SI f quis iudicem adversum sibi senferit, vocem ap- pellationis exhibeat.

4 pars. Gratian. Post datam verò sententiam, qui ap- pellare voluerit, intra quinque dies appellet, & intra eor- dem, à quo provocavit, literas dimissorias accipiat, & in- tra eosdem, ad quem appellavit, iter arripiat.

C. XXII. Post latam sententiam intra quod tempus quisque appellare debeat.

Unde in Theodosianis a legibus sic statutum invenitur.

PRopter g superfluum appellatorum licentiam, ne in retractandis vel revocandis sententiis liberum habere arbitrium videantur, & tempora appellationis, & pœnæ constitutæ sunt, ut quicumque apud iudicem, qui causam ejus audivit, appellare, & ad alium iudicem appellare b voluerit, intra quinque dies appellet, & his iplis quin- que diebus ad iudicem, ad quem provocaverit, sine ali- qua dissimulatione perveniat: & ipse dies, quo accepit literas, in his quinque diebus specialiter computetur. Quòd si longius iter sit, exceptis his quinque diebus, spatium dierum, quo iter agi possit, computetur.

Corr. R. [De Theodosianis] Hoc & quatuor sequentia capita, quæ citantur ex legibus Theodos. habentur lib. 5. sent. Julii Pauli cum interpretatione. Ex quo apparet, Gratiani etiam tempore has sententias conjunctas fuisse cum codice Theodos. seu breviano Alarici. Alaricus autem in præfatione profitetur, se volum- men illud non ex solo Theodos. codice, sed ex variis libris colle-

a Ansel. l. 3. c. 73. Polyc. l. 5. tit. 2. Ivo p. 6. c. 336. Pann. l. 4. c. 100. b Pann. l. 4. c. 132. c Cod. Theod. l. 11. tit. 30. in interpr. l. 20. d Ansel. l. 2. c. 11. Burch. l. 1. c. 148. Ivo p. 5. c. 261. Pann. l. 4. c. 122. e in supplicium. f Ivo p. 5. c. 248. Ansel. ibid. Burch. ibid. Pannor. l. 4. c. 120. g in sen- tentiis Julii Pauli cum interpr. Aniani, l. 5. tit. 33. c. 1. Ivo p. 5. c. 28. Pann. l. 4. c. 127. h al. provocare.

gisse, & in legum collectione, atque interpretatione Episcoporum præcipuè operâ usum fuisse.

C. XXIII.

Habitâ a dinumeratione XX. millium diurnorum per singulos dies, computetur.

Corr. Rom. § Caput hoc abest à vetustioribus Gratiani codicibus, & ab originali, & Ivone, & Pammornia. In uno autem Gratiani valdè emendato est in margine superioris capituli, tanquam glossa quædam.

C. XXIV. A quo appellatur, ad quem appellatum fuerit, dimissoria literæ dirigantur.

Item ibidem tit. 34.

Ab eo, quo appellatum est, ad eum, qui de appellatione cogniturus est, dimissoria literæ dirigantur, quæ vulgò Apostoli appellantur, quarum c postulatio & acceptio intra quinque dies ex officio finienda d est. [Ista e jam superius sub titulo de cautionibus & penis appellationum interpretata sunt.] §. 1. Qui intra statuta tempora dimissoria non postulaverit, vel acceperit, vel reddiderit, præscriptione ab agendo submovetur, & panam appellationis ferre cogitur.

C. XXV. De his, qui causâ dilationis appellant.

Item ibidem, tit. 35. c. 2.

Quicumque f non confidentiâ justæ causæ, sed causâ afferendæ moræ, ne contra eum sententia proferatur, appellaverit, vel si de facto suo confessus, ne adicatur g, appellare voluerit, hujusmodi appellationes non recipiuntur.

C. XXVI. Cùm possessor appellat, dum eventus causæ dubius est, possessionis fructus sequestrantur.

Item ibidem, tit. 36. c. 1.

Quoties h post auditam causam iudicii possessor appellat, fructus possessionis, de qua agitur, dum secundæ audientiæ eventus dubius est, meritò sequestrantur. Nam si petitor appellaverit, hoc ab eo postulari non potest: quia non potest sequestrari, quod non habet. §. 1. Si propter i prædia urbana, vel mancipia appelletur, pensiones eorum, vel mercedes, vecturæ etiam, si de navi agatur, deponi solent.

C. XXVII. Injustè appellans omninò puniendus est.

Item ibidem, tit. 37. c. 1.

Omninò a puniendus k est, ut quoties injusta appellatio pronuntiatur, sumptus, quos dum sequeretur, adversarius impendit, reddere cogatur, non simplis, sed quadruplos.

Corr. Rom. § a Omninò puniendus] In sententiis Pauli legitur, omnimodò probandum est, &c. Sed quia est initium capituli, & de hujusmodi punitione multa sunt à Doctõribus adnotata, non est mutatum: tantummodò ductus orationis est emendatus, addita particula, ut.

Gratian. Præmissis auctoritatibus intra quinque dies post datam sententiam cuique appellare permittitur. Quod post eà Justinianus in constitutionibus suis corrigens, intra decem dies appellationis remediũ cuique dandum decrevit, dicens.

C. XXVIII. Intra decem dies remediũ appellationis conceditur.

Imperator Justinianus l Augustus.

Anteriorum legum acerbitati plurima remedia imponentes, & maximè hæc circa appellationes facien-

a ff. si quis caut. l. 1. b Ivo p. 5. c. 282. Pannor. lib. 4. c. 128. c al. quorum. d al. facienda. e Sunt verba interpreti. f Ex interpretatione. Ivo p. 1. c. 283. Pann. l. 4. c. 129. g antea legebatur abiciatur, vel obiciatur. h Ex interpretatione. Ivo part. 5. c. 284. Pannor. l. 4. c. 130. i Ex Paulo ibidem. k Ivo part. 5. c. 285. Pannor. lib. 4. c. 131. Ex Paulo. l Novellâ 23. apud Julianum antecessorem.

tes, & in præsentem ad hujusmodi beneficium pervenire duximus esse necessarium. Antiquitati etenim cautum erat, ut si quis per se litem exercuerit, & fuerit condemnatus, intra duos dies tantummodò licentiam appellationis haberet; sin autem per procuratorem causa ventilata sit, & in triduum proximum eam extendi. Ex rerum autem experientia invenimus hoc satis esse damnosum: plures enim homines ignaros legum subtilitatis, & putantes in triduum esse provocaciones porrigendas, in promptum periculum incidisse, & biduo tranfacto causa perdidisse. Unde necessarium duximus hujusmodi rei competenter mederi. Et sancimus omnes appellationes, sive per se, sive per procuratores, seu per defensores, vel curatores & tutores ventilentur, posse intra decem dierum spatium à recitatione sententiæ enumerandum, iudicibus ab his, quorum interest, offerri, sive magni, sive minores sint (exceptâ videlicet subtilissimâ Prætoriam præfecturâ) ut liceat homini intra id spatium plenissimè deliberare, sive appellandum ei sit, sive quiescendum; ne timore instante opus appellationum frequentetur, sed sit omnibus inspectionis copia, quæ & indiscussos hominum calores potest refrenare. §. 1. Ad hæc sancimus, si quando lis speratur in nostrum inferri consistorium, si forte contigerit Imperatoriam majestatem occupatam publicis causis ex mundanis provisionibus, non posse convocare Patres, quatenus causa agitur, non ex hoc litem periclitari. Quod enim vitium est litigantium, si culmen Imperatorium occupetur? vel quis tantæ est auctoritatis, ut nolentem Principem possit ad convocandos Patres, ceterosque Proceres coarctare? Sed si quid tale evenierit, causa intacta permaneat, donec Imperator suâ sponte motus, & convocari Proceres jussierit, & litem inferri patitur, & omnia secundum morem procedere. §. 2. Illud etiam in tertio capitulo disponendum est, quod antiquitas benè statuit, novitas autem neglexit. Cùm enim veneranda vetustatis auctoritas ita Magistratus digesserit, ut alii majores, alii medi, alii minores sint, & appellationes à minoribus iudicibus non solum ad maximos iudices remitterentur, sed ad spectabilem iudicum tribunal, quatenus & ipso sacro auditorio adhibito litem exerceant, novitas autem hoc dereliquerit, evenit, ut super minimis causis maximi nostri iudices inquietentur: & homines propter minimas causas magnis fatigentur dispendiis, ut forsitan totius litis æstimatione ad sumptus iudiciales non sufficeret. Ideoque sancimus, si quando ex Ægyptiaco tractu, vel adjuncta ei utrâque Lybiâ provocatio speratur usque ad decem librarum auri quantitatem, non in hanc Regiam urbem eam venire; sed ad Præfectum Augustalem, qui audiat, & causam dirimat vice sacri cognitoris, nullâ ei penitus post diffinitivam sententiam appellatione porrigendâ. Similique modo quoties in Asiatica diocesi, vel Pontica, tale aliquid emerferit, usque ad prædictam quantitatem decem librarum auri, appellationes ad viros spectabiles, Comites fortè, vel Proconsules, vel Prætores, vel Moderatores, quibus specialiter easdem lites peragendas deputavimus, remittantur: quatenus & hi ad similitudinem præfecti Augustalis, vice sacri cognitoris intercedant, & causas sine spe quidem appellationis, Dei tamen & legum timore proferant decidendas. Orientalem autem tractum causas appellatione suspensas, & usque ad decem librarum auri quantitatem limitatas, ad virum spectabilem Comitem Orientis mittere, simili modo audientiam & finem eis impositurum. Illo videlicet observando, ut viri spectabiles duces, vel alii spectabiles iudices, non ad alios eadem spectabilitate decoratos iudices suas transmittant appellationes in litibus, quantæcumque sint quantitatis (cùm non oporteat ad compares iudices appellationes referri, sed à minori iudicio in majus tribunal ascendere:) sed ad illustri-

illusterrimam præfecturam illorum appellationes, cujus-
cunque sint quantitatis (ut dictum est) dirigantur, quæ
a unâ cum viro excelso pro tempore Quæstore eas diri-
mat, utroque officio subministrante, id est, tam ex sacris
seriniis more solito, quam præfectorio. Ita tamen hæc
facimus, ut nec à ducibus, vel aliis spectabilibus judi-
cibus (quibus fortè. & si privati sint, Imperialis maje-
stas causas injunxerit,) appellatio ad memoratos specta-
biles iudices currat, ne causa non gradatim procedere,
sed perperam videatur: sed à Præsidibus quidem provin-
ciarum, & iudicibus à nobis datis, si non sint specta-
biles iudices, intra memoratam quantitatem referetur. Si
autem vel illustres sint dati à nobis iudices, (quibus api-
ces dignitatum super spectabilitatem sunt) vel duces, qui
omnimodò spectabilitate sunt decorati, vel hi, qui à
Principe delegati sunt, spectabilem habeant dignitatem,
eorum appellationes sub quacunque quantitate in hanc
Regiam urbem ad competentes antiquo more iudices refe-
rantur: omnibus aliis, quæ in appellationibus statuta
sunt, vel ab antiqua profapia, vel ab auctoritate anteriorum
constitutionum, vel à nostra humanitate, intactis,
illibatisque custodiendis.

C. XXIX. Quando appellandum sit primò, vel secundò.
Item lib. 49. Digest. tit. quando appellandum sit.
lege 1. §. biduum.

Biduum, vel triduum appellationis ex die sententiæ late
computandum erit. §. 1. Quid ergò, si sententia fue-
rit sub conditione dicta, utrum ex die sententiæ lata tem-
pus computamus ad appellandum, an verò ex die, quo
conditio sententiæ extitit? Sanè quidem non est sub con-
ditione sententiæ dicenda. Sed si fuerit dicta, quid fiet?
Et est utile, statim tempora ad appellandum computari
debere. §. 2. Quod in sententiis receptum b est, ut vel
altera die, vel tertia provocetur, hoc etiam in cæteris
observandum est, ut quibus sententia quidem non pro-
fertur, appellari tamen oportere & posse, supra rela-
tum est, ut a cum quis ad tutelam, vel ad alia civilia
munera nominatur, & ejus executio non admittitur.
§. 3. Dies autem istos, in quibus appellandum est, ad
aliquid utiles esse, oratio divi Marci voluit, si forte ejus,
à quo provocatur, copia non fuerit, ut ei libelli dentur.
Ait enim: Is dies servabitur, quo primò facultas adeundi
erit. Quare si fortè, post sententiam statim dictam, copiam
sui non fecerit is, qui pronuntiavit, (ut fieri asso-
let) dicendum est, nihil nocere appellatori. Nam ubi
primùm copiam ejus habuerit, poterit provocare. Ergò
si statim se subduxit, simili modo subveniendum est.
§. 4. Quid igitur, si conditio horæ effecit, ut se recipere-
ret? Si fortè dicta sit sententia jam supremâ horâ, utique
non videtur se subtraxisse. §. 5. Adeundi autem facultatem
semper accipimus, si in publico sui copiam fecit. Cæterum,
si non fecerit, an imputetur alicui, quòd ad domum
ejus non venerit, quòdque in hortos non accesserit,
& ulterius, quòd ad villam suburbanam? Magisque est,
ut non debeat imputari. Quare si in publico ejus adeundi
facultas non fuit, melius dicitur, facultatem non fuisse
adeundi. §. 6. Si quis, ipse quidem, à quo appellavit,
adeundi facultatem non habuerit, ut & ei libellos daret,
ejus autem, quem appellavit, habeat copiam, videndum
est, ut e ei præscribi possit, quòd eum non adierit. Et
hoc jure utimur, ut si alterutrius adeundi fuerit copia,
præscriptio locum habeat. §. 7. In propria causa biduum
accipitur. Propriam causam ab aliena quemadmodum
discernimus? Et palàm est, eam propriam esse causam,
cujus emolumentum vel damnum ad aliquem suo nomine
pertinet. & infra. §. 8. Si adversus absentem fuerit
pronuntiatum, biduum, vel triduum, ex quo quis scit,
computandum est, non ex quo pronuntiatum est. Quod
autem dicitur absentem posse provocare, ex quo scit, sic

a qui] orig. b al. præceptum. c al. an.

accipit a, si non in causa per procuratorem defensus est.
Nam si ille non provocavit, difficile est, ut hic audiat.
§. 9. Si quem b in insulam c deportandum adnota-
verit Præses provinciæ, & Imperatori 7 scripserit,
ut deportetur, videamus, quando sit provocandum,
utrum cum Imperator rescripserit d, ut deportetur, an
cum ei scribitur? Et putem, tunc esse appellandum, cum
recipi eum Præses jubet, sententiâ d prolata, Impe-
ratori scribendum, ut deportetur. Cæterum verendum
est, ne serò sit, ut tunc provocetur, cum Imperator
insulam ei assignaverit. Comprobata enim sententiâ Præ-
sidis, tunc solet insulam assignare. Rursum illud verendum
est, si mendaciis apud Principem oneravit eum,
quem deportandum laborabat, intercludi illi viam provo-
candi. Quid ergò est? Rectè dicitur humanitate sugge-
rent, ut & hoc, & illo tempore non frustra provoca-
retur: quia non adversus Principem, sed adversus Judi-
cis calliditatem provocavit. & infra e. §. 10. Illud
quoque videamus, si, cum Imperatori scriberetur, exem-
plum literarum litigatori editum sit, neque is appella-
verit, & postea contra eum rescriptum sit, an appellare
à literis quidem sibi editis possit? e quia, qui tunc non
appellavit, vera esse, quæ scripta sunt, consensisse vide-
tur: nec est audiendus, si dicat, eventum sacri rescripti
se sustinuisse.

Corr. Rom. §. a Ut cum quis] Hinc usque ad verba,
non admittitur, non sunt in Pandectis: sed quia superius
in eadem lege sententia ipsorum exprimitur, non sunt ex-
puncto, sed descripta aliis characteribus.

§. e Ut ei libellos daret,] Verba hæc non sunt in Pan-
dectis, sed ob glossam non sunt inducta.

§. 7 Imperatori scripserit,] Sic est emendatum ex Pan-
dectis. Antea legebatur, Imperator rescripserit.

§. d Sententiâ prolata] Hæc usque ad vers. Cæterum,
sunt addita ex Pandectis.

§. e Possit?] In vulgatis codicibus sequebatur, certè non
potest: quæ neque in vetustis, neque in Pandectis habentur.

C. XXX.

Item Ulpianus lib. 49. in tit. de recipiendis appella-
tionibus, vel non, lege primâ.

Non solent audiri appellantes, nisi hi, quorum in-
ps. 7 terest, vel quibus mandatum est, vel qui nego-
tium alienum gerunt, quod mox ratum habetur. Sed etiam
mater a, cum filii rem sententiâ eversam animadverteret,
provocaverit, pietatis dans, dicendum est & hanc audiri
debere, & si litem præparandam curare maluerit, inter-
cedere non videtur, licet ab initio defendere non potest.
§. 1. Scævola libro quarto regularum f. Ante sententiam
appellari potest, si quætionem in civili negotio habendam
iudex interlocutus sit, vel in criminali, si contra leges
hoc faciat. §. 2. Maceo libro primo de appellationibus,
lege quartâ. Ejus, qui ideò causam agere frustratur, quòd
dicit se libellum Principi dedisse, & sacrum rescriptum
expectare, audiri desiderium prohibetur: & si ob eam
causam provocaverit, appellatio ejus recipi sacris consti-
tutionibus vetatur.

Corr. Rom. §. a Mater] Antea brevius legebatur: sed &
si mater ex pietate provocaverit, dicendum, &c. Multo
verò alia in hoc & sequenti capitulo ex ipsis Pandectis sunt
emendata.

C. XXXI. De dimissoriis libellis.

Item Martianus l. 2. de appellationibus, tit. g de libellis
dimissoriis, l. unica.

Post appellationem interpositam literæ dandæ sunt ab
eo, à quo appellatum est, ad eum, qui de appel-
latione cogniturus est sive Principem, sive quem alium:
quas literas dimissorias, sive apostolos appellant.

a al. accipimus. b al. quidem. c In principio ejusdem
legis primæ. d al. scripserit. e l. ult. cod. tit. f leg. 2.
ibidem. g lib. 49. digest. tit. 6.

Sensus autem literarum talis est: appellasse (puta) Lucium Titium a sententia illius, quæ inter illos dicta est. Sufficit autem petiisse intra tempus dimissorias instanter, & sæpius: ut & si non accipiat, id ipsum contestetur. Nam instantiam repetenti a dimissorias constitutiones desiderant. Æquum est igitur, si per eum steterit, qui debeat dare literas, quò minus det, ne hoc accipienti noceat. §. 1. *Ulpianus libro quarto de appellationibus, titulo, Nihil innovari appellatione interposita, lege unice.* Appellatione interposita, sive ea recepta fuerit, sive non, medio tempore nihil novari oportet. §. 2. Si quis ex pluribus facinoribus condemnatus, propter quædam appellaverit, propter quædam non, utrum differenda pena ejus sit, an non, queritur? Et si quidem graviora sunt crimina, ob quæ appellatio interposita est, levius autem id, propter quod non appellavit, recipienda est omnino appellatio, & differenda pena. Si verò graviorem sententiam meruit ex ea specie, ex qua non est appellatum, omnimodò pena imponenda est.

Gratian. Forma Apostolorum hæc est: Ego ille, sanctus Bononiensis Ecclesie Episcopus, te Presbyterum Rolandum, Capellanum sancti Apollinaris, ad Apostolicam sedem, quam appellasti, ab observatione mei iudicii his apostolis dimitto. Forma verò appellantis ante sententiam hæc est: Ego Adelinus sancte Rheimensis Ecclesie minister (licet indignus) sentiens me prægavari à Domino Gualterio, sancte Ravennatis Ecclesie Archiepiscopo, Romanam sedem appello, & apostolos peto. §. 1. Si verò post datam sententiam appellare voluerit, hic erit ei modus appellandi: Ego A. sancte Rheimensis Ecclesie minister (licet indignus) contra sententiam Domini G. S. Rav. Ecclesie Archiepiscopi injustè in me latam pridie Kal. Maji Anno Domini incarnationis MXXII. & indictione quarta, Romanam sedem appello, & apostolos peto. §. 2. Si autem unus, vel duo pro pluribus appellare voluerint, sic appellabunt: Ego P. & G. Syndici Canonice S. B. E. sentientes nos prægavari, vel contra sententiam, &c. Romanam sedem appellamus, & apostolos postulamus. Et huiusmodi appellationes in scriptis fieri debent.

Corr. Rom. §. 1. MXXII.] In vulgatis erat MCLXI. qui numerus, ut rectè in glossa dicitur, constare non potest. Quod hinc etiam confirmatur, quia quarta Indictio, de qua hic est mentio, non convenit cum anno illo. In manuscriptis autem eum varia sit lectio, hæc visu est melior, que notarium tantum transpositione restitui potuit, & quarta Indictio cum hoc anno concurrat. Ad iudicium autem alterius fidei, catholico appellare non licet.

C. XXXII. Excommunicetur catholicus, qui committit causam suam iudicio alterius fidei.

Unde in Concilio Carthaginensi IV. c. 7.

CAtholicus, qui causam suam, sive iustam, sive iniustam, ad iudicium alterius fidei iudicis provocat, excommunicetur.

6 pars. *Gratian. Notandum verò est, quòd quidam Iudices sunt, à quibus appellari non oportet.*

C. XXXIII. A quibus iudicibus provocari non licet.

Unde in Concilio Milevitano, c. 24. legitur.

A iudicibus d, quos communis consensus elegerit, non liceat provocare.

Grat. Quod de arbitrio intelligendum est. Iudicum enim alii sunt ordinarii, alii arbitrarii. Ordinarii verò sunt, qui ab Apostolico, ut Ecclesiastici, vel ab Imperatore, ut pote seculares, legitimam potestatem accipiunt. Arbitrarii sunt, qui nullam potestatem habentes, cum consensu litigantium in iudices eliguntur, in quos compromittitur, ut eorum sententia stetur. Horum alii sunt ordinarii & arbitrarii, qui legitimam potestatem habentes, ab eis eliguntur ad arbitrandum, qui non sunt sue iurisdictioni suppositi. Ab

a al. petentis. b eod. l. 49. tit. 7. c Et in Afric. c. 89. d In epist. Nicol. 1. Ivo p. 6. c. 365. Pam. l. 4. c. 132.

his, etsi arbitrarii a sedant, & non ut ordinarii, privilegio tamen ordinaria dignitatis gravatus aliquis appellare voluit.

C. XXXIV. A iudicibus, qui eliguntur communi consensu, provocare licet.

Unde in Concilio Carthaginensi III. c. 10.

Sane c, si ex consensu partium iudices electi fuerint, etiam à pauciore numero, quam constitutum est, liceat & provocari.

Corr. Rom. §. 1. Licet] Hunc canonem citat Gratianus (quod ipsemet aperte profitetur) ut ostendat ab huiusmodi iudicibus licere appellari. Verum in Concilio Carthaginensi tam impresso, quam manuscripto, cum variis exemplaribus collato, & unico codicis canonum etiam impresso, ac manuscripto, & Græco, quod cum ipso concordat, & Africano, ubi hoc repetitur, & apud Ivonem legitur, non liceat. Et qua in ipso canone antecedit, & referuntur infra eod. c. hoc etiam ostendat omnino cum negatione legendam esse.

C. XXXV. Qui de Episcoporum iudiciis queruntur, à vicinis Episcopis audiantur, vel ab aliis, ex consensu eorum ahibitis.

Item ex Concilio Milevitano, c. 22. d

Placuit, ut Presbyteri c, Diaconi, vel ceteri inferiores Clerici, in causis, quos habuerint, si de iudiciis Episcoporum suorum questi fuerint, vicini Episcopi eos audiant, & inter eos quicquid est, finiant, adhibiti ab eis ex consensu Episcoporum suorum. Quòd si ab eis provocandum putaverint, non provocent, nisi ad Africana concilia, vel ad Primate provinciarum suarum. Ad transmarina autem qui putaverit appellandum, à nullo intra Africam in communione suscipiatur.

Grat. Nisi forte & Romanam sedem appellaverint. In autem qui appellaverit, ad eum, à quo appellavit, remitti non debet.

Corr. Rom. §. 2. Nisi forte] Hæc in antiquis codicibus scribuntur tanquam Gratiani verba. Et ad hanc sententiam demonstrandam assert sequens caput ex Concilio Sardicensi.

C. XXXVI. De eodem.

Unde in Sardicensi Concilio, c. 7.

Si quis Episcopus accusatus fuerit, & iudicaverint congregati Episcopi regionis ipsius, & de gradu suo eum deiecerint, si appellaverit, qui dejectus fuerit, & confugerit ad beatissimum Romanæ Ecclesie Episcopum, & voluerit se & audiri, si iustum putaverit, ut revocetur, & vel renovetur examen, scribere Episcopis dignetur his, qui in finitima & propinqua provincia sunt, ut ipsi diligenter omnia requirant, & iuxta fidem veritatis definiant. Quòd si is, qui rogat causam suam iterum audiri, deprecatione sua moverit Episcopum Romanum, ut de latere suo Presbyteros mittat, erit in potestate ejus, & quid velit, & quid actimet. Et si decrevit mittendos esse, qui presentes cum Episcopis iudicent, ut etiam habeant auctoritatem persone illius, à quo destinati sunt, erit in ejus arbitrio. Si verò crediderit sufficere Episcopos d, ut negotio terminum imponant, faciat, quod sapientissimo consilio suo iudicaverit.

Corr. Rom. §. 1. Se audiri,] Græcè est, καὶ βροδὸν ἀντὶ διαιρέσει, id est, si Romanus Episcopus voluerit ipsum audire.

§. 2. Revocetur, vel] Hæc absunt à Concilio tam impresso, quam manuscripto, cum variis exemplaribus collato, & legitur tantummodo, renovetur, quemadmodum Græcè est, ἀνομοκράτου, & sic refertur à Nicolao, & Ivono: sed ob glossam non sunt inducta.

§. 3. Quòd si is, qui rogat] Græcè est, εἰ δὲ τίς αἰτῶν ἡ πύριον ἀντὶ τὸ πρῶτον ἀνομοκράτου: id est, Si quis autem postulet, & rursus negotium suum audiri: ut sit secunda

a al. arbitri. b & Afric. c. 89. c Ivo p. 6. cap. 365. Ans. l. 3. c. 123. d & Afric. c. 92. e 11. q. 3. Presbyteri. f Nicol. in epist. ad Methaëlem, que incipit: [Proposuerunt] & in epist. ad Episc. apud Convicinum congregatos. Ivo p. 5. c. 57. Conc. Afr. c. 101.

appellatio,

appellatio, que etiam significatur in capite, Gaudentius, quod apud Græcos proxime antecedit huic cap. ti.

¶ **Episcopos** sequatur in codicibus Gratiani, etiam in manuscriptis, quemadmodum & apud Iwonem, comprovinciales: que vox non est in Concilio, neque apud Nicolaum. Græcè legitur $\epsilon\pi\sigma\kappa\omicron\upsilon\pi\omicron\upsilon\tau\omicron\upsilon\tau\omicron\upsilon\tau$: id est; & ipsius Episcopi sententiam. Balsamon tamen videtur legisse $\tau\omicron\upsilon\iota\tau\omicron\upsilon\tau\omicron\upsilon\tau$, & primum interpretatur de Episcopis provincialibus, deinde de aliis.

Gratian. Arbitrarii tantum sunt, qui nullam legitimam potestatem acceperunt, à quibus appellari non licet, quia eis imputandum est, quòd sibi tales elegerunt. Si verò sententia eorum, à quibus appellatur, soluta fuerit α , nil eis oberit, nisi fortè vel inimicitia, vel pecuniâ depravati injustam probentur tulisse sententiam.

Corr. Rom. § α Fuerit] Sequatur in vulgatis, per eum, ad quem appellatum est: que sunt expuncta, quia in ceteris codicibus non habentur.

C. XXXVII. Cum per appellationem sententia solvitur, non debet obesse ei, qui non iniquo animo judicavit.

Unde in Concilio Carthaginensi III. c. 10. legitur:

Hoc etiam a placuit, ut à quibuscunque iudicibus Ecclesiasticis ad alios iudices Ecclesiasticos, ubi est major auctoritas, fuerit provocatum, non eis obit, quorum fuerit soluta sententia, si convinci non poterint, vel iniquo b animo iudicasse, vel aliquâ cupiditate, aut gratiâ depravati.

Gratian. Quæritur autem de eo, à quo appellatur, An sit evocandus in testimonium apud eum, ad quem appellatur, super negotio, cuius cognitionem suscepit.

C. XXXVIII. Clericus non devocetur in testimonium illius causæ, cuius primum cognitionem suscepit.

De hoc ita statutum est in Concilio c. Carthag. V. c. 1.

Statum est e, ut qui fortè in Ecclesia quamlibet causam jure Apostolico Ecclesiis imposto agere voluerit, & fortasse decisio Clericorum uni Parti displicerit, non liceat Clericum in iudicium ad testimonium devocari eum, qui Præses f vel Cognitor fuit, & nulla ad testimonium dicendum Ecclesiastici g cujuslibet persona pulsetur.

Grat. Ab eis quoque, ad quos provocatum fuerit (sicut in Africano Concilio, c. 63. legitur) ulterius provocare non licet.

C. XXXIX. Non liceat provocare ab his, ad quos provocatum fuerit.

Si autem provocatum fuerit, eligat, qui provocaverit, iudices, & eum eo & ille, contra quem provocaverit, ut ab ipsis deinceps nulli liceat provocare.

Grat. Post secundam provocationem intelligendum est: tertio enim in una eademque causa super eisdem capitulis provocare non licet. Unde in 7. libro Codicis h. titulo, ne liceat in una eademque causa tertio provocare, lege unica, Imperator Justinianus scribit: Si quis in quacunque lite iterum provocaverit, non liceat ei tertio in eadem lite super eisdem capitulis provocatione uti, vel sententias excellentissimorum Prætorum pratorio retractare, licentiâ danda litigatoribus, arbitrio dato, ipsius audientiam qui eum dedit, ante litis contestationem invocare, & huiusmodi petitione minimè provocationis vim obtinente. §. 1. Cum autem in causa capitali vel status interpellatum fuerit, non per procuratores, sed per seipos appellantes causam suam agere oportet.

C. XL. Appellationem in causa capitali vel status interpositam; per procuratorem exequi non licet.

Unde Hadrianus Papa ait in capitulis à se collectis, c. 44. i

a Ivo p. 6. c. 363. Pann. l. 4. c. 133. inimico] vera lectio. e Et in Afric. c. 26. d al. statendum] orig. e Ivo p. 6. c. 230. f al. cognitor, vel præses] orig. g al. Ecclesiastici cujuslibet ordinis. h Tit. 70. i in Cod. Theod. lib. 5. sententiarum Pann. tit. 35. c. 1. in interpretatione cap. l. 7. c. 357. **T O M. I.**

Si a quando in causa capitali, vel causa status interpellatum fuerit, non per exploratores b , sed per seipos est agendum.

Gratian. Tempus autem exequenda appellationis annus est, vel si iusta causa intercesserit, biniunium.

C. XL. De eodem.

Unde in Authenticis, constitut. 11. collat. 5. c legitur:

Ei, qui appellat, impertitur annus, intra quem secundam se communiter cum adversario litem exequatur, aut, si iusta causa intercesserit, alius annus indulgeatur quo transacto lite non completâ, rata manet sententia.

§. 1. Appellatore cessante, cum unus mensis superest ex biennio, licet victori ingredi, ut reus quæratur, quo five invento, five non, suas afferat allegationes, & vel confirmetur, vel rescindatur sententia, omni casu ablente impensis d condemnando secundum tempora fatalium dierum. Neutro verò concurrente post secundum fatalem permaneat sententia rata. Constitutione secundâ, in collatione quarta c. §. 2. Sed lis quæ speratur in consistorium Principis inferri, absque damno mora manet intacta, donec ipse faciat eam introduci, & à Proceribus secundum morem dirimi.

Grat. Si verò is, qui appellavit, penitentia ductus ab appellatione desistere voluerit, non prohibetur: sicut in 7. libr. Codicis, tit. de appellationibus, l. 28. Imp. Arcadius & Honorius statuisse leguntur. Si α quis libellos appellatoris ingesserit, sciat se habere licentiâ arbitrium commutandi & suos libellos recuperandi, ne iustæ penitentia humanitas amputetur.

§. 1. Est autem, quando appellationem interponi non est necesse. In eodem namque libro, & eod. tit. l. 27. idem Imp. decreverunt. Nominations verò libellis, vel edictis factæ, circa concilium publicum non valent, de quibus nec appellare necesse est, si solemnitas deest.

§. 2. Diffinitiva quoque sententia, quæ condemnationem vel absolutionem non continet, pro nulla habetur. §. 3. Item sententia h. citra solitum ordinem iudiciorum à Præfide prolata, auctoritatem rei iudicatæ non obtinet. §. 4. Item si i sententia lata fuerit contra res prius iudicatæ, à quibus provocatum non est, sententiæ auctoritatem non obtinebit, & ideo appellare non est necesse. §. 5. Item si k sententia contra jus scriptum feratur, veluti dum defunctus, & minor XIV. annis fuisse, & testamentum jure fecisse dicitur, nullas vires obtinet, nec contra eam est necessarium auxilium provocationis. §. 6. Si verò contra jus litigatoris sententia dicatur, veluti dum minor XIV. annis, annum XIV. implevisse, ac per hoc testamentum jure fecisse pronuntietur, ad provocationis remedium oportet confugere. §. 7. Item si m plures iudices dati sint, & unus tantum ex eis pronuntiasse proponitur, non videtur appellandi necessitas fuisse, citra sententia firmitatem jure non obtineat. §. 8. Item cum certa n ratione & sine certo iudices multare possint, si aliter contra statutum legis modum multam irrogaverint, quod contra jus gestum videtur, firmitatem non tenet, & sine appellatione potest rescindi. §. 9. Venales o quoque sententias, quæ in mercedem à corruptis iudicibus proferuntur, etiam citra interpositam provocationis auxilium infirmas esse decretum est. §. 10. Item si p propter infirmitatem ætatis ad honorem, ad quem nominatus es, inhabilem te esse probaveris, prætermisâ appellatione, iniqua nominatio removebitur. §. 11. Sunt etiam, quorum appellationes non recipiuntur. Non q enim potest recipi ejus appellatio, qui per contumaciâ absens, cum ad agendam causam vocatus esset, negotio prius sionmatim perscrutato, condemnandus est. §. 12. Nullus r etiam homicidarum, veneficorum, maleficorum, adulterorum, itemque eorum, qui manife-

a Anf. lib. 3. c. 88. h procuratores] vera lectio. c C. de temp. & repar. appellat. Authen. ei, qui l. 7. tit. 63. d al. in expensis. e Suprà ead. anteriorum. 28. C. eod. tit. Auth. sed & lis. l. 2. f al. consilium. g Leg. 3. Cod. tit. 45. de sent. & interloc. h ibid. l. 4. prolatum. i Leg. 1. C. tit. 64. quando provocare non est necesse. k Leg. 2. si cum. ibid. l. Ead. l. §. quòd si. m Leg. 4. ibid. n Leg. 5. o Leg. 7. p Leg. 8. si pater. q Leg. 1. C. tit. 65. quorum appellat. non recipiantur. r Leg. 2. observare. cod. **D d**

stam violentiam commiserunt, argumentis convictus, testibus superatus, voce etiam propria vitium scelusque confessus audiat appellans. (S hoc in notoriis. §. 13. In occultis autem.) Si a testibus productis, instrumentis prolati, aliisque argumentis praesentibus sententia contra eum lata sit, & ipse, qui condemnandus est, aut minime voce sua confessus sit, aut formidine tormentorum territus, contra se aliquid dixerit, provocandi licentia ei non denegatur. §. 14. Nulli b quoque Officialium a sententia proprii iudicis provocatio tribuatur, nisi in eo tantum negotio, quod civili ratione super patrimonio forte apud proprium iudicem inchoaverit. §. 15. Quoties etiam fiscalis c calculi satisfactio postulatur aut tributum expositum, aut publici, vel etiam privati debiti evidenter & convicti reddiditio flagitatur, appellatio exclusi necessaria in contumacem vigor iudicariis exercetur. §. 16. Ab d executione sententiae appellari non potest, nisi forte executor sententiae modum iudicationis excedat. §. 17. Si quis etiam ausus fuerit provocare, ne e volumus defuncti testamento scripta referretur, vel ne ii, quos scriptos patuerit haeredes, in possessionem mittantur, & is cuius de ea re notio erit, appellacionem receperit, & iudex, qui tam ignaviam conventum ahibuerit, & litigator, qui tam importune appellaverit, viginti libris argenti mulcentur. §. 18. De F possessione etiam, & eius momento, si causa dicatur (qua sententia interlocutaria appellatur) quamvis provocatio interposita fuerit, tamen lata sententia sortiatur effectum. §. 19. Quandoque g unam & eandem plures simul reportant condemnationem, nec diversitas factorum separationem accipit: quo casu si omnes appellaverint, & uno ex his agente, eorum appellatio iusta pronuntiata fuerit, emolumentum victoriae etiam ad alios pertinet. Si h autem unus tantum appellavit eiusque appellatio iusta pronuntiata est, ei quoque prodest, qui non appellavit. §. 20. Quod si etatis auxilio unus contra sententiam restitutionem impetraverit, maiori qui suo iure non appellaverit, hoc rescriptum non prodest. §. 21. Iudicibus i autem non solum suscipienda appellacionis necessitas videtur imposita, verum etiam XXX. dierum spatia ex die sententiae definita sunt, intra quae gesta una cum relatione litigatoribus convenit praestari. §. 22. Similiter k arbi- ter appellacionem suscipere, & relationem dare compellitur, si delegatus fuerit. §. 23. Litigatoribus l vero copia est, etiam non scriptis libellis illico voce appellare, cum res iudicata poposcerit, tam in civilibus, quam in criminalibus causis. §. 24. Ab m eo autem, qui de appellacione cognoscit, non potest fieri recursus ad iudicem, a quo fuerit provocatum. Quapropter remittendi litigatores ad provincias remotam sibi occasione atque exclusam penitus intelligant, cum super omni causa interpositam provocacionem, vel injustam tantum liceat pronuntiare, vel iustam. §. 25. Haec omnia in VII. lib. Codicis invenies, a tit. de appellacionibus, usque ad tit. Ne litor in una eademque causa. Corr. Rom. §. 2. Si quis libellos] Hinc usque ad finem huius capituli varias leges Codicis Gratiani refert, quarum non retulit eadem omnino verba: sed quae ad questionem suam facere iudicavit.

QUESTIO VII.

Quid vero Laici in accusatione Episcoporum non sint audiendi, Evaristus Papa testatur, dicens Episcopis per Egyptum, epist. 2.

C. I. Laici in Episcoporum accusationem non sunt recipiendi.

Non est a plebe, aut vulgaribus hominibus arguendus, vel acculandus Episcopus, licet sit inordinatus: quia pro meritis subditorum disponitur a Deo vita rectorum. & infra. Ideo ista dico, quia insidiator bona sepissime solet convertere in malum, & in electis ponit maculam.

a §. sicut. ead. leg. b Leg. 3. c Leg. 4. d Leg. 5. e Leg. 6. f Leg. unica. C. tit. 69. si de moment. poss. g L. 1. C. tit. 68. si unus ex pluribus appell. h L. 2. eod. tit. ibid. i L. iudicibus. 24. Cod. t. 62. de appellacionibus. k l. si appellacionem. 31. in fin. eod. l. Leg. Litigatoribus. 14. eod. m leg. eos, qui. 6. eod. n Anf. l. 3. c. 11. Ivo p. 6. c. 240. Panu. l. 4. c. 37.

C. II. Laicus Clericum non accuset.

Item Sylvester Papa in epilogo Concilii Romani.

Nullus a Laicus audeat Clerico crimen inferre.

C. III. De eodem.

Item Marcellinus Papa ad Episcopos Orientales, ep. 2.

Laico b non licet quemlibet Clericum acculare.

C. IV. Anathematizatus Sacerdotes accusari non potest.

Item Julius Papa in decretis, c. 36.

In sancta Nicæna Synodo statutum est, ut nemo anathematizatus c in nostra suscipiatur accusatione: nec illi, qui nos in sua nolunt recipere querela, vel accusatione, cum nos super illos sciamus a Domino constitutos, non illos super nos: & sicut major non potest a minore iudicari, ita nec obligari d: quia rarum est omne, quod magnum est. Portamus onera omnium, qui gravantur: quinimod hæc portat in nobis B. Apostolus Petrus, cuius vice fungimur legatione, & cuius regulâ informamur, quatenus ejus fulti auxilio ab omnibus nunc & in perpetuum tueamur adversis.

C. V. De eodem.

Item Eusebius ad Episcopos Gallia, epist. 1.

Laicos e non accusare Episcopos hæcenus observatum & constitutum est: quia eisdem non sunt conversationis, & oppidò eis quidam infesti existunt; quippe cum vita eorum, & conversatio debeat esse secreta, & a Laicorum actibus remota, nec ab eis impeti debeant, qui eorum castitatem & gravitatem nolunt imitari, maxime cum nec hi eos in suis volunt recipere accusationibus.

C. VI. Nec Clerici in accusatione Laicorum, nec Laici in accusatione Clericorum sunt suscipiendi.

Item Fabianus Papa ad Episcopos Orientales, epist. 2.

Sicut f Sacerdotes, vel reliqui Clerici a secularium Laicorum excluduntur accusatione; ita illi ab istorum Laicorum excludendi & alienandi eriminatione: & sicut illi ab illis, ita illi ab istis non recipiantur: quoniam sicut Domini Sacerdotum segregata debet esse conversatio ab eorum conversatione; ita & litigatio: quia servum Domini g non oportet litigare.

C. VII. De eodem.

Item ex Concilio Moguntino.

Decretum h est, ut Presbyteri suos plebejos i & accusare, & attestimoniare possint. Si autem neglexerint, sui gradus periculo subjacebunt.

Corr. Rom. §. Caput hoc abest a plerisque antiquis exemplaribus Gratiani; neque hic rectè collocatur: sed extat apud Barchardum, qui pro voce, plebejos, habet plebesanos.

C. VIII. Laici Clericos accusare non debent.

Item Clemens ad Jacobum, epist. 1.

Sacerdotes, & reliqui Ecclesie ministri, omnesque plebes Episcopos suos diligere debent, & eorum preceptis obedire, etiam ipsi aliter (quod abest) agant, nisi in fide erraverint.

Corr. Rom. §. In hoc & sequenti capite non referuntur ipsa profus verba sancti Clementis.

C. IX. De eodem.

Item Idem ad eundem Episcopum, epist. 2.

Qualis condemnatio eis imineat, qui in Patres peccant, Scriptura divina ostendit. Si enim Cham k, quia non operuit pudenda patris, maledictus est; multo ampliori condemnatione digni sunt, qui Patribus legatione Dei fungentibus contumeliam inferunt.

Gratian. Personæ inferiorum ordinum in superiorum accusationem recipiendæ non sunt.

a Burch. lib. 1. c. 151. Anf. l. 3. c. 24. Ivo p. 5. c. 264. b 11. q. 1. Clericum. §. nec Laico. c al. anathema. d al. colligari. e Cle. 1. epist. 1. f Polyc. l. 5. tit. 1. Ivo p. 6. cap. 320. Panorm. l. 4. c. 61. g 2. Tim. 2. h Burch. l. 16. c. 7. i al. plebesanos. k Gen. 9.

C. X.

C. X. *Minores non debent accusare majores.*
 Unde Sylvester Papa in epologo Concilii a Romani.
Clericus b adversus Exorcistam, Exorcista adversus Acolythum, Acolythus adversus Subdiaconum, Subdiaconus adversus Diaconum, Diaconus adversus Presbyterum, Presbyter adversus Episcopum accusationem dare, aut a testimonium ferre non valet.

Corr. Rom. ¶ Aut testimonium ferre] *Hæc non sunt in originali, neque in aliis locis indicatis, ac totus etiam ordo in enumeratione est immutatus: ita enim in Concilio, & apud cæteros: Fecit hos gradus in gremio Synodi, ut non Presbyter adversus Episcopum, &c.*

C. XI. *De eodem.*
 Item Zepherinus Papa ad Episcopos Siciliae, epist. 1.
Majorum c quispiam minorum accusationibus non impetatur.

Corr. Rom. ¶ In originoli, quemadmodum & apud Iuvenem est: nec summorum quispiam minorum accusationibus impetatur, aut disperat.
 C. XII. *De eodem.*
 Item Anacletus Papa, epistola 3.
Sententiã d Cham filii Noë damnantur, qui suorum Doctorum, vel Præpositorum culpam produunt, ceu Cham, qui patris pudenda non operuit, sed magis deridenda monstravit.

C. XIII. *Oves Pastorem suum (nisi à fide exorbitaverit) non possunt accusare.*
 Item Eusebius Papa ad Episcopos Alexandriae, epist. 2.

Oves g, quæ Pastori suo commissæ sunt, eum nec reprehendere (nisi à recta fide exorbitaverit) debent, nec ullatenus accusare possunt: quia facta pastorum oris gladio feriendâ non sunt, quanquam rectè h reprehendenda videantur.

2 pars. Gratian. *His auctoritatibus probatur, quòd subditi, sive sint Laici, sive Clerici, Prælatos suos accusare non possunt. Verum de criminosis, & de infamibus hoc intelligendum est, qui vitam suorum Prælatorum parati sunt reprehendere, non imitari: quod ex verbis Anacleti datur intelligi, qui ait:*

C. XIV. *Quare Laici in accusatione Episcoporum non audiuntur.*

Laici in accusatione Episcoporum audiendi non sunt, quia oppidò eis quidam infesti sunt; & indignum est, ut ab eis accusetur, qui eorum gravitatem nolunt imitari.

Corr. Rom. ¶ Apud Anacletum, ex quo citatur, non extat. Eadem tamen ferè verba habentur in epist. Eusebii, supra ead. c. Laicos.

C. XV. *Sacerdotes non nisi à viris idoneis & probatis accusari possunt.*
 Item Anacletus ad Episcopos Italiae, epist. 2.

I. **A**ccusatio i quoque eorum, super qua nos consulere voluistis, non nisi ab idoneis & probatissimis viris, qui & suspicionibus & sceleribus carent, fieri debet, quia Dominus sacri sui corporis tractatores à vilibus & reprobis, ac non idoneis personis infamari noluit, nec calumniari permisit: sed ipse proprio flagello peccantes Sacerdotes à templo ejecit k. Unde liquet, quòd summi Sacerdotes, id est, Episcopi à Deo sunt iudicandi, non ab humanis, aut prave vitæ hominibus lacerandi, sed potiùs ab omnibus fidelibus portandi: ipso Domino exemplum dante, quando per seipsum, & non per alium vendentes & ementes ejecit de templo. & paulo post. §. 1. Nullus

a Cap. l. 1. c. 139. in Concil. Mogunt. sub Anulpho, c. 12. b Polyc. l. 5. tit. 1. Burch. l. 1. c. 151. Ivo p. 5. c. 264. c Ivo p. 5. c. 245. d Isidorus l. 3. sent. c. 39. infra ead. c. plerumque. Ans. l. 3. c. 37. Deusedit p. 3. Ivo p. 5. c. 239. e Gen. 9. f Et in 5. Synodo sub Symmacho & Greg. Pust. 3. c. 5. g Polyc. l. 3. tit. 1. Ans. l. 3. c. 44. Burch. l. 1. c. 139. Ivo p. 5. c. 258. Pannor. l. 4. c. 39. h al. Teste. i Deusedit p. 4. Ansel. l. 3. c. 31. Ivo p. 5. c. 238. Pann. l. 4. c. 58. k Joh. 2.

enim (ut reor) invenitur inter nos, qui velit suum servum ab alio, quàm à se iudicari. Quod si præsumptum fuerit, aut multà ipse indignatione irascitur, aut potiùs ultionem querit super eum. & infra. §. 2. Unde & Dominus per Prophetam a inquit: *Qui eos tangit, tangit pupillam oculi mei.* (& paulo post.) §. 3. Si detractores quorumcumque graviter iudicantur, & in perditionis laqueum cadunt; multò magis laceratores & detractores, atque accusatores memoratorum Dei famulorum, atque persecutores damnantur, & in barathrum (nisi se correxerint, & per eorum satisfactionem condignam egerint penitentiam) indubitanter cadunt b, & vindicibus flammis exuruntur. & infra. c §. 4. Hæc & alia periculosa considerantes Apostoli statuerunt, ne facile commoverentur, aut lacerarentur, vel aculearentur columnæ sanctæ Dei Ecclesiæ, quæ Apostoli, & successores eorum non immeritò dicuntur. Sed si quis adversus eos, vel Ecclesiæ eorum commotus fuerit, aut causas haberit, prius ad eos recurrat charitatis studio, ut familiari colloquio commoti ea sanent, quæ sananda sunt, & charitative emendent, quæ justè emendanda agnoverint. Si autem aliqui eos, priusquam hoc egerint, lacerare, accusare, aut infestare præsumperint, excommunicentur, & minime absolvantur, antequam per satisfactionem (ut jam dictum est) condignam egerint penitentiam: quoniam injuria eorum ad Christum pertinet, ejus legatione funguntur.

C. XVI. *Communione privetur, qui publicè d adversus Episcopum conqueritur, priusquam familiariter eum convenerit.*

Item Alexander, epist. 1. c. 3.

Si e quis erga Episcopum, vel actores Ecclesiæ quamlibet querelam justam se habere crediderit, non prius Primates, aut alios iudices adeat, quàm ipsos, à quibus se laesum æstimat, conveniat familiariter, & non semel, sed sæpissimè, ut ab eis aut suam justitiam accipiat, aut justam excusationem. & infra f. Si autem secus egerit, ab ipsis, & ab aliis communione privetur, tanquam Apostolorum, Patrumque aliorum contemptor.

C. XVII. *Nisi opinione discussa, non audiantur accusatores Episcoporum.*

Item Evaristus Papa Episcopis per Ægyptum, epist. 2.

Si g qui sunt vituperatores, aut accusatores Episcoporum, vel reliquorum Sacerdotum, non oportet eos à iudicibus Ecclesiæ audiri, antequam eorum dilectiatur æstimationis suspicio, vel opinio, quæ intentione, quæ fide, quæ temeritate, quæ vitâ, quæ conscientia, quove merito, si pro Deo, aut pro vana gloria, aut inimicitia, vel odio, aut cupiditate ista præsumperint, necnè.

C. XVIII. *Majores natu non accuset nisi qui sint recte fidei & conversationis.*

Item Calixtus Papa ad Episcopos Gallia, epist. 2.

Querendum h est in iudicio, ejus sit conversationis & fidei is, qui accusat, & is, qui accusatur: quoniam hi, qui non sunt recte conversationis ac fidei, & quorum vita est accusabilis, & quorum fides, vita, & libertas nescitur, non permittuntur majores natu accusare i. Neque viles personæ in eorum recipiantur accusationes.

C. XIX. *Absque duobus vel tribus testibus non recipiantur Episcoporum accusationes.*

Item Sixtus Papa II. ad Episcopos Hispania, epist. 2.

II. **A**ccusatio Episcoporum non est facilè recipienda, dicente k Domino: *Non suscipies vocem*

a Zach. 2. b vadunt, orig. c in cap. Hadriani, c. 2. & l. 6. Cypri. c. 287. Pann. l. 5. c. 34. d al. primati. e Refertur multis verbis omissis. Ans. l. 3. c. 85. Burch. l. 1. c. 132. 142. & 144. f Ivo p. 5. c. 242. Pannor. l. 4. cap. 35. g Pannor. l. 4. c. 59. h Steph. 1. epist. 2. p. 10. Conc. Carth. 4. c. 96. Burch. l. 1. c. 171. Pann. l. 4. c. 57. Ivo p. 5. c. 289. i Mutatus est verborum ordo. k Exod. 23. D d 2

mendocii. Et Apoftolus inquit a, adversus Presbyterum inscriptionem non recipiendam absque duobus vel tribus idoneis testibus. Si hæc de Presbyteris, vel cæteris fidelibus sunt præcavenda, quantum magis de Episcopis?

C. XX. Pro sola conventione Episcopi, non submovetur aliquis à communione.

Item ex Concilio Aurelianensi I. c. 8.

SI quis ab Episcopo suo, vel de Ecclesia, vel de proprio jure aliqui crediderit repetendum, si nihil convicii, aut criminationis objecerit, eum pro sola conventione à communione Ecclesie non liceat submo-
ver.

C. XXI. Quare subditi Prælatos suos reprehendere non possunt.

Item Evaristus Papa, epist. 2.

Sunt nonnulli, qui Præpositos suos perversè reprehendunt, si vel parùm ipsis molesti extiterint.

Gratian. Ex his omnibus datur intelligi, quòd illi ab accusatione removeantur, qui non affectione charitatis, sed pravitate sue actionis vitam eorum diffamare & reprehendere querunt. §. 1. Quòd verò præmissis auctoritatibus criminosis prohibeantur ab accusatione Prælatorum, testatur Augustinus in lib. Soliloquiorum, ita dicens:

C. XXII. Non omnes subditi, sed criminosi tantum, prohibentur accusare Prælatos.

Præsumunt Prælati non debere se reprehendi, vel accusari, pro eo, quòd canones non eos passim constituunt accusandos. Quod tamen negatur solis criminosis, cum de reprehendendo Veritas ipsa constituat b: Si male locutus sum, testimonium perhibe de malo, &c.

Gratian. Opponitur huic distinctioni: Ipsi sacri canones distinguunt, in quo casu Pastores sint accusandi à subditis, dicitur: Oves e Pastores suos non acculent, nec reprehendant, nisi à fide exorbitaverint. Ecce in quo casu sunt accusandi à subditis: in aliis autem minime.

3 ps. §. 1. Huic oppositioni respondetur sic: Distinctio illa canonum de criminosis & infamibus intelligitur. Oves enim criminosa & infames Pastorem suum accusare, vel reprehendere non possunt, nisi à fide exorbitaverint. Ceterum si à fide exorbitaverint, tanta est labes illius criminis, quòd ad ejus accusationem, & servari adversus Dominum, & quilibet criminosis & infames adversus quemlibet admittuntur.

C. XXIII. Infames & hæretici, homines bonæ famæ accusare non possunt.

Unde Dionysius Papa ad Severum Episcopum, epist. 2.

Alieni à erroris socium, vel à sui voluntariè propositi tramite recedentem, aut sacris Patrum regulis & constitutionibus non obedientem suscipere non possumus, nec debemus: nec impetere rectè credentes, vel sanctorum Patrum sanctionibus obtemperantes permittitur: quia infames omnes esse censemus, qui suam, aut Christianam pravariunt legem, aut Apostolicam, vel regularem libenter postponunt auctoritatem.

Corr. Rom. §. In multis vetustis exemplaribus rubrica hujus capituli sic habet: Infames accusare possunt hæreticos. In aliis verò nonnullis: Infames non possunt accusare catholicos.

C. XXIV. Christianos accusare, vel in eos testificari non possunt, qui fidem acceptam deseruerunt.

Item ex Concilio Toletano IV. c. 63.

Non e potest erga homines esse fidelis, qui Deo extiterit infidus. Judæi ergò, qui dudum Christiani effecti sunt, & nunc Christi fidem prævaricati sunt, ad testimonium dicendum admitti non debent, quamvis esse se Christianos annuntient: quia sicut in fide Christi suspecti sunt, ita & in testimonio humano dubii habentur.

a 1. Tim. 5. b Joan. 18. c supr. c. oves. d Infrà 3. q. 4. e. alienis, in decretis Julii, cap. 18. Ans. lib. 3. c. 65. Polye. l. 5. tit. 1. e Ivo p. 13. c. 96.

Infirmari ergò oportet eorum testimonium, qui in fide falsi docentur, nec eis est credendum, qui veritatis à se fidem abjecerunt.

C. XXV. Hæretici, Judæi vel Paganos Christianos accusare non possunt.

Item Cajus Papa Felici Episcopo.

Paganos a, vel Hæreticos, sive Judæi non possunt Christianos accusare, aut vocem eis infamationis inferre.

Corr. Rom. §. Verba epistolæ sunt: Primò quidem sciam Paganos & Hæreticos non posse Christianos accusare, &c.

Gratian. In hoc capite decernitur, ut hæretici non impetant rectè credentes. Unde contra intelligitur, quòd hæretici ab hæreticis impeti possunt. Item à tramite sui propositi voluntariè recedentes, non possunt impetere servantes sententiam suam professionis. Ex hoc contra intelligitur, quòd recedentes à suo proposito, similiter recedentes criminosis possunt. Item non obdientes sanctionibus sanctorum Patrum, non possunt accusare obtemperantes sacris constitutionibus. In quo similiter intelligitur, quòd inobedientibus inobedientes accusare licet. Unde generaliter colligitur, quòd in accusatione equalitas fidei & conversationis inter accusantem & accusatum semper consideranda est, ut is qui accusat, vel par, vel superior inveniatur.

C. XXVI. Hæreticus hæreticum accusare, & contra eum testificari potest.

Item Novellarum constitut. novellà 45. in fine. b

SI e hæreticus contra hæreticum litiget, liceat cuivis eorum hæreticum testem adducere. Sin autem orthodoxus contra hæreticum litiget, pro orthodoxo quidem etiam hæretici testimonium valeat: contra orthodoxum autem solius orthodoxi testimonium valeat. §. 1. Orthodoxis autem litigantibus, ad testimonium nulli hæretico pateat aditus.

Gratian. Sed queritur, si flagitiosissimus Catholicus possit convenire hæreticum de alio crimine, quàm de hæresi? Huic questioni ita respondetur. In quo hæreticus inferior est, videlicet in regula fidei, in eo à malo catholico accusari potest. In quo autem superior fuerit, videlicet in conversatione vite, in eo à flagitiosissimo conveniri non potest. §. 1. Item quòd dicitur, Pastores pro suis actibus magis sunt tolerandi, quàm corrigendi, dupliciter intelligitur: vel quia à criminosis tolerandi sunt, & non corrigendi; unde ibi subinfertur, quia sæpè d pro meritis subditorum depravatur vita rectorum. Quorum ergò merito (Deo permittente) vita rectorum depravatur, ab eis potius sunt tolerandi, quàm corrigendi. Vt quia sunt quidam, qui sæpè deserunt publicis documentis, & crimen, quòd intendunt, probare non valent.

C. XXVII. Quæ publicis documentis probari non possunt, toleranda sunt.

De quibus in homilia e de penitentia, c. 12. Augustinus ait: Plerumque a boni viri propterea sufferunt aliorum peccata, & tacent, quia sæpè deserunt publicis documentis, quibus ea, quæ ipsi sciunt, iudicibus probare non possunt.

Corr. Rom. §. a Plerumque] In aliquot vetustis codicibus legitur, plerique: quemadmodum & apud Bedam, & in originali, cuius tamen non ipsa prorsus verba hic referuntur.

4 ps. Gratian. De his etiam illud Anacleti intelligitur: Sententià f Cham filii Noë damnantur, qui suorum Doctorum, vel Præpositorum culpam produunt, ceu Cham, qui patris pudenda non operuit, sed magis deridenda monstravit. Hæc enim auctoritate subditi non prohibentur ab accusatione, sed à proditione. Aliud est enim protere, aliud accusare. Prodit, qui non probanda desert: accusat, qui reo præ sente crimen iudici offert, probaturus quòd intendit. Cham solus vidit pudenda patris, & ideo per eum intelliguntur, qui cum soli sint conscii criminum suorum Prælatorum, atque ideo accusare non possunt, vitam tamen eorum infamando,

a Ans. l. 3. c. 46. Pann. l. 4. c. 63. b Apud Julianam aut. cess. 156. c Ivo p. 16. c. 131. Pann. lib. 5. cap. 28. d sup. ead. e. non est à plebe, & c. accusatio 1. e l. 50. homil. hom. 50. c. 12. Beda, 1. Cor. 5. f sup. ead. c. sententià. Gen. 9.

... causa II. Quæst. ...

alii ridendam offerunt. §. 1. Item obijcitur, quod subditi etiam religiosi Prælatos suos accusare non possunt. Legitur enim in Exodo a, quod Maria soror Aaron, quæ prima post transiitio- nem maris rubri sumptio tympano hymnum cantare meruit, postea murmurans in Moysen, id est quod Æthiopiissam duxerat in uxorem, à Domino lepra percussa est. §. 2. Item in lib. c. Regum legitur, quod cum David fugeret à facie Saul, latuit in spelunca, in quam cum Saul diceret ad purgandum ventrem, David præcidit oram chlamydis ejus: quod se fecisse postea graviter doluit, & vehementer pœnituit. Saul d. à Domino erat reprobat- us, & ex invidia David persequabatur, ut eum morti traderet. David erat vir humilis & mitis, Sauli à Domino substitutus, per Samuelem unctus in Regem: sed tamen, quia præcidit oram chlamydis Sauli, graviter fœvit, cum à Saule solâ administ- ratione unctiois superaretur. Unde datur intelligi, quod subditi, quævis religiosi sint, Prælatos suos criminosos accusare non possunt. Nam et per Saulem, qui ventrem purgabat, Prælati in- telliguntur, qui malitiam suam corde conceptam in opus produ- cunt. Item legitur in libro c. Regum, quod cum Arca Domini reduceretur de Gubaa in Hierusalem, bobus recalcitrantibus Arca inclinata est: cui dum Oza Levita manum adhiberet, ut tam erigeret, à Domino percussus interit. Per Arcam Prælati intelliguntur; per Ozam subditi; per inclinationem Arce, casus intelligitur Prælatorum, per illum, qui manum adhibuit, intelliguntur reprehendentes, vel accusantes vitam Doctorem, qui à Domino percussus interit. §. 3. His ita respondetur: Verum est per Arcam significari Prælatos, & per Ozam subdi- tos. Illud verò falsum est, quod per inclinationem Arce casus significatur Prælatorum. Aliud enim est inclinari, vel descen- dere, aliud cadere. Legitur g enim quod Saluator noster se in- clinaverit, sicut quando digito scribebat in terra; & de montibus frequenter descenderit, in quos ascendebat, vel ut pernoctaret in oratione; vel ut Discipulos in monte altiora doceret præ- cepta; vel ut turbas fugiens ex altitudine montis eas respicere, & liberi possent docere. Inclinationem vel descensum humilitatem significat, quæ spirituales nonnunquam carnalibus condescen- dunt, & eorum infirmitati compatiuntur, juxta illud Aposto- li h: Quis infirmatur, & ego non infirmor? Hos etiam significaverunt Angeli, quos i Jacob vidit in scala descendentes. De his etiam per Prophetam k dicitur: inclinavit celos, & descendit. Per Arcam ergo inclinamam intelliguntur Prælati, qui subditorum culpam misericorditer portant, & eorum in- firmitati humiliter compatiuntur. Unde bene dicitur, quod bobus recalcitrantibus Arca inclinata est. Boves quippe recal- citrantes subditos significant suis Doctores non obediens, quibus dum Prælati compatiuntur, quasi bobus recalcitrantibus Arca inclinatur. Levita qui manum adhibuit, significat illos, qui misericordie compassionem in Prælati suis reprehendunt, eosque in severitatis amaritudinem erigere volunt. Unde bene Levita iste Oza dicitur. Oza quippe robustus dicitur. Illi enim robusti dicuntur, qui cum de sua justitia præsumunt, miseri- cordiam peccantium negandam putant, & impendentes repre- hendunt. Unde à Domino percussus intereunt, quia i iudicium sine misericordia erit illis, qui nolunt facere misericordiam delinquentibus. Cui per Salomonem m dicitur: Noli esse nimis justus, quia est justus, qui perit in justitia sua. Sic & illud Moysis intelligitur. Per Moysen enim Prælati intelliguntur, per Æthiopiissam peccatores designantur. Moyses Æthiopiissam uxorem ducit, cum quilibet prædicator peccatorem sibi copulat, ut ex eo solum bonorum operum Deo gignere valeat. Hanc copulam dum Maria, id est, subditi reprehendunt, lepra pec- cati inficiuntur. Vel per Mariam Synagoga intelligitur, quæ in Moysen, id est, in Christum murmuravit, quia Æthiopiis- sam, id est, Ecclesiam de gentibus sibi copulavit, quos lepra per filia & erroris sordidos fecit. Non in ergo his auctoritatibus subditi prohibentur ab accusatione suorum Prælatorum, sed mo-

nentur, ne reprehendant misericordem compassionem eorum. §. 4. Item a per Saulem Prælati intelliguntur, & per David subditi. Saul purgans ventrem eos significat, qui malitiam corde conceptam foras in opus produunt. Sed in præcisione chla- mydis non significatur nisi reprehensio peccati. Per chlamydem enim regni potestas intelligitur. Hanc præcidit, qui Prælatum sententiâ damnationis ferit: quod nulli subditorum licet. Facta enim h pastoris, oris gladio id est, sententiâ damnationis à subdi- tis ferienda non sunt. Hinc est, quod Hieronymus ait super Marcum c de Pontifice, qui scidit vestimenta sua. Scissio vestis scissionem significat Sacerdotii, quod in proximo erat scinden- dum, & auferendum Judæis. Vel per David significantur, qui nequitiam suorum Prælatorum videntes, majora eorum peccata contemnunt, minima verò & levia, quasi extremam oram chla- mydis præcidentes reprehendere & lacerare satagunt. Vel quia Saul felus dicitur in speluncam, in qua David & solus latebat. §. 5. Item super hoc potest intelligi, quod de d Cham dictum est, qui solus vidit pudenda patris, quæ non cooperuit, sed ridenda monstravit. Hac itaque auctoritate non inhibetur subditis accu- sare Prælatos, si accusabiles fuerint. §. 6. Item probatur, quod subditi Prælatos suos accusare non possunt, etiam si religiosi fuerint. Infames enim sunt eo ipso, quod suorum Doctorem vitam reprehendere conantur. Infames etiam sunt (ut cano- num tradit auctoritas) omnes, qui in Patres armanantur, & qui Doctorem suorum vitam reprehendunt, vel accusant. Nullus autem infamis e in accusatione Prælatorum est audiendus, nisi forte à fide exorbitaverit, ut supra dictum est. Cum ergo subdi- ti eo ipso, quod in accusationem Prælatorum profluit, infames efficiantur, infanibus autem copia accusandi denegatur, patet, quod subditi Prælatos suos accusare non possunt. §. 7. His ita respondetur: Non omnes Prælati pro Prælati habentur. Nomen enim non facit Episcopum, sed vita.

Corr. Rom. §. 2 Non significatur] In aliquot vetustis exem- plaribus legitur, non significatur reprehensio peccati. in aliis verò nonnullis, significatur reprehensio peccati.

§. David solus] Primo Regum cap. 24. legitur: Porro David, & viri ejus interiore parte speluncæ latebant.

C. XXVIII. Quem atas, non vita seniore facit, gra- viter est increpandus.

Unde Gregorius f Januarii Episcopo scribit, lib. 7. indict. 2. epist. 1.

Paulus g dicit: Seniore ne increpaveris. Sed hæc ejus regula in eo h servanda est, cum culpa senioris exem- plo suo non trahit ad interitum corda juniorum. Ubi autem senior juvenibus exemplum ad interitum præbet, ibi distri- ctâ increpatione feriendus est. Nam scriptum i est: Laqueus juvenum omnes vos. & rursus Propheta k dicit: Maledictus æ puer centum annorum.

Corr. Rom. §. 2 Maledictus puer] In codicibus B. Gregorii partim isto servè modo legitur, partim verò & peccator centum annorum maledictus est, quemadmodum & apud Joannem Diaconum, & in vulgata, nisi quod hæc habet non, est, sed erit. Septuaginta autem, ut est apud B. Hieronymum, habue- runt, & qui moritur peccator centenarius, maledictus erit.

C. XXIX. Dignitas non facit Episcopum, sed vita. Item Hieronymus ad Heliodorum, epist. 1. de laude vitæ solitariae.

Non omnes Episcopi sunt Episcopi. Attendis Petrum: sed & Judam considera. Stephanum suspicis: sed & Nico- laum respice. & infra. §. 1. Non facit Ecclesiastica dignitas Christianum. Cornelius l Centurio adhuc ethnicus dono Sancti Spiritus mundatur, Presbyteros Daniel m puer judicat. & inf. §. 2. Non est facile n stare loco Pauli, tenere gradum Petri, jam cum Christo regnantium. & infra. §. 3. Infatuatum o fal ad nihilum prodest, nisi ut projiciatur foras, & à porcis con- culcetur.

a Exod. 15. b Num. 12. c 1. Reg. 24. d 1. Reg. 16. e Gloss. ordinaria. f 2. Reg. 6. g Joan. 8. h 2. Cor. 11. i Gen. 28. k Psal. 17. l Jac. 2. m Eccles. 7. n Gre- gorius past. p. 3. c. 5.

a Nicolaus in epist. 7. ad Michaël. b Sup. cap. oves. c ad c. 14. d sup ead. c. sententia. e c. 13. sup. ead. f Joan. Diac. l. 3. n. 32. g 2. Tim. 5. h al. tunc. i Esa. 42. k Esa. 65. l A- ctor. 10. m Dan. 13. n sup. dist. 40. non est facile. o Luc. 14. D d 3

C. XXX. Non Episcopi nomen, sed vita reverentiam meretur.

Item Augustinus tractatu 6. in c. 1. Joannis.

Non omnis, qui dicit: Pax vobiscum; quasi columba est audiendus. Et infra a. Corvi de morte pascentur. Hoc columba non habet: de frugibus terra vivit, innocens ejus victus est.

C. XXXI. Docti ab indoctis, Clerici a Laicis quandoque merito reprehenduntur.

Item Beata ad c. 2. epistola secunda Petri.

Secuti sunt viam Balaam & Bolor, qui mercedem iniquitatis amavit: correptionem vero habuit suae vesaniae. Subjugale mutum in hominis e voce loquens, prohibuit Prophetam insipientiam. Plerunque haeretici tam stulta dogmata, tam execranda proferunt Sacramenta, ut etiam hebetum sensus, & Paganorum, & qui ratione divinae agnitionis omnimodo carent, illorum detestetur insaniam, & illorum distorta, & Deo contraria itinera sanius sapiendo redarguat. Et (quod pejus, quia frequentius est) nonnunquam multi catholicorum in tantum mercedem amant iniquitatis, ut etiam docti ab indoctis, a Laicis Clerici merito redarguantur: qui jure comparantur Prophetae, qui verbis aliis contra naturam loquentis corripitur, nec tamen a proposito pravi itineris retardatur. Quibus etiam aptissime nomen congruit civitatis, de qua Balaam venisse prohibetur. Bolor namque carneus, sive in tribulatione interpretatur. Neque enim alia major e causa luxuriosis existit, verbum veritatis amore pecuniae, vel desiderio rerum temporalium adulterare, quam quod carnis se concupiscentiae mancipaverunt. Et inf. f. Sed & nomen ipsius Balaam, qui vanus populus, sive praecipitans eos, interpretatur, talibus convenit. Qui enim agnitam veritatis viam sponte ipsi deserunt, quid nisi vanus sunt populus? Quid, nisi in praecipitium suos mergunt auditores, quibus non salutaria, quae corrigant, sed quae illos delectent, erronea pradicant? De quibus hene subditur: Hi sunt fontes sine aqua, & nebula turbinibus exagitata, quibus caligo tenebrarum reservatur.

Corr. Rom. 9. & Tribulatione] Sequatur, positus, quae dictio sul latu est, quia neque apud Bedam, neque apud B. Hieronymum in nomen Hebraeorum interpretatione habetur.

Gratian. Quia ergo non g omnes Episcopi sunt Episcopi, Presbyteri a Daniele puero judicantur, sed insatuatum a porcis concalcatur, & qui dicit, Pax vobiscum, plerunque non columba, sed corvus reputatur: patet, quod non semper pro officio atque h auctoritate persona ab accusatione est cessandum: imo contra pravos est agendum, cum omnis persona criminaliter peccans alteretur, & (ut ita dicam) legibus capite minor consecatur. Qui enim i facit peccatum, servus est peccati, tam in pena, quam in culpa.

C. XXXII. Qui susceptum officium non administrat, non est Episcopus, sed canis impudicus.

Unde Augustinus ait:

Qui a nec regiminis in se ratione habuit, nec sua delicta deteruit, nec filiorum crimen correxit, canis impudicus dicendus est magis, quam Episcopus.

Corr. Rom. 9. Caput hoc apud B. Augustinum, ex quo citatur, non est inventum. Burchardus & Ivo citant ex Gregorio, & eadem ferè verba ipse quoque Gratianus sup. d. st. 83. subnectit capiti, Nemo quippe, quod est Gregorii. Simile quiddam Burchardus l. 1. c. 17. & Ivo p. 5. c. 67. afferunt ex Origene.

Grat. Quibus ergo Hieronymus, Augustinus, Gregorius auferunt nomen columbae, Episcopi, senioris; nonne & privilegium est auferendum dignitatis, ut possint a subditis reprehendi? Unde Scriptura dissimulans privilegium pravae senectutis ait; Maledictus i, non senior, sed puer centum annorum. Apparet

a Et ibi gloss. ordin. b 2. Petr. 2. Num. 22. c al. mutum hominis. d al. lacerentur. e al. magis. f ibid. g sup. c. non omnes. & c. non omnis. h al. vel. i Joan. 8. k Burchard. l. 1. c. 203. Ivo p. 5. c. 315. l sup. ead. Paulus.

ergo, quod hi ex accusatione Praetorum infames fiunt, qui eorum vitam reprehendere & lacerare conantur, qui locum sui regiminis non nomine tantum, sed vita & moribus tenent. Alii autem potius laudabiles fiunt ex accusatione Praetorum suorum, quam infames. Item, quod dicitur: Majorum a quispiam minorum accusationibus non impetatur, minoris intelligendi sunt, non dignitate, sed vita.

C. XXXIII. Majores & minores non dignitate, sed vita intelligi oportet.

Unde Hieronymus ait de Paulo super epistolam ad Galatas.

Paulus b Petrum reprehendit: quod non auderet, nisi se non imparem sciret.

Corr. Rom. 9. Caput hoc, quod citatur in plerisque exemplaribus ex B. Hieronymo, & in aliquot ex B. Augustino, in neutrius libri inventum est: sed in glossa ordinaria ad ea verba ipsius epistola ad Galatas: In faciem ejus restiti; additur haec interlinearis explanatio, quod non auderet, nisi se non imparem sentiret. Et in commentariis B. Ambrosii in illam eundem locum haec leguntur: Nam quis eorum auderet Petro primo Apostolo, cui claves regni caelorum Dominus dedit, resistere, nisi alius talis, qui fiducia electionis suae sciens se non imparem, constanter improbaret, quod ille sine consilio fecerat.

Gratian. Hoc non de officio Ecclesiasticae dignitatis, sed de puritate vitae & sanctitate conversationis intelligitur. Solus enim Petrus inter Apostolos primatum gerebat.

C. XXXIV. Non Episcopi nomen, sed vita majorem facit.

Hinc Augustinus ait ad Hieronymum, epist. 19. prope finem.

Quamquam secundum honorum vocabula, quae jam Ecclesiae usus obtinuit, Episcopatus major Presbyterio sit, tamen Augustinus in multis rebus Hieronymo minor est.

C. XXXV. Episcopi licet pares sint meritis, gradu tamen differunt dignitatis.

Idem lib. 2. de Baptismo contra Donatistas, c. 1.

Puto e, quod sine ulla sui contumelia Cyprianus Episcopus Petro Apostolo comparatur, quantum attinet ad martyrii coronam. Caterum magis vereri debeo, ne in Petrum contumeliosus existam. Quis enim nescit illam Apostolatibus principatum cuilibet Episcopatu praferendum? Sed etiam distat cathedrarum gratia, una tamen est martyrum gloria. Item infra. Cum Petrus a Paulo posteriore corrigitur, & pacis atque unitatis vinculo custodito ad ad martyrium promovetur e; quanto facilius & fortius, quod per univèrsae Ecclesiae statuta firmatum est, vel unius Episcopi auctoritati, vel unius provinciae Concilio praetendum est?

C. XXXVI. Non in honore, sed in veritate filius aequatur, vel praepositus patri.

Idem tractatu 30. in Joannem, in fine.

Queritur pater de malo filio, aut queritur filius de duro patre. Servamus honorificentiam, quae debetur patri a filio, quae deficit a filio. Non aequamus filium patri in honore, sed praepositum, si bonam causam habet: filium aequamus patri in veritate: & sic tribuimus honorem debitum, ut non perdat aequalitas f meritum.

C. XXXVII. Aequales fuerunt meritis (licet gradu differentes) Petrus & Paulus.

Item Ambrosius sermone 66. de natali Petri & Pauli.

Beati Petrus & Paulus eminent inter univèrsos Apostolos, & peculiari quadam prerogativa praecellunt: verum inter ipsos, quis cui praepositatur, incertum est. Puto enim illos aequales esse meritis, quia aequales sunt passione, & simili eos fidei devotione vixisse, quos

a Suprà ead. c. majorum. b Gal. 2. c Ivo p. 5. c. 24. d al. custoditus. e al. prorebitur. f al. aequatur.

simul videmus ad martyrii gloriam pervenisse. §. 1. Non enim sine causa factum putemus, quod una die, uno in loco, unus Tyranni tolerare sententiam. Una die passi sunt, ut ad Christum pariter pervenirent: uno in loco, ne alteri Roma desset: sub uno persecutore, ut æqualis crudelitas utrumque constringeret. Dies ergo pro merito, locus pro gloria, persecutor decretus est pro virtute. Et in quo tandem loco iidem martyrium pertulerunt? In Urbe Roma, quæ principatum & caput obtinet nationum: scilicet ut ubi caput superstitionis erat, illic caput quiesceret sanctitatis; & ubi Gentilium principes habitabant, illic Ecclesiarum principes morerentur.

Corr. Rom. § Sermo, unde hoc caput sumptum est, inter sermones B. Ambrosii est 66. inter sermones B. Augustini de Januâ 27. & apud Maximum Taurinensem 5. in festo eodem, qui num. 54. est.

§ pars. Gratian. Item penitentes, bigami, Sacerdotes accusare non possunt. Unde generaliter colligitur, quod quicumque Sacerdotes non sunt, vel esse Sacerdotes non possunt, in Sacerdotes accusationem, vel testificationem proferre non possunt.

C. XXXVIII. Qui Sacerdotes esse non possunt, Sacerdotes accusare non valent.

Unde Fabianus ait epist. 2. ad Episcopos Orientales. **I**psi a Apostoli, & eorum successores olim statuerunt, ut Sacerdotes Domini non accusent, nec in eos testificentur, qui sui ordinis non sunt, nec esse possunt.

C. XXXIX. Sacerdotes accusare, vel in eos testificari non valent, qui ad Sacerdotium prohibentur eligi.

Item Damasus Papa ad Stephanum Archiepiscopum, epist. 3. c. 3.

Testes & absque b ulla infamia, aut suspicione, vel manifesta macula, & veræ fidei plenitudine & instructi esse debent, & tales, quales ad Sacerdotium eligere jubet divina auctoritas. Quoniam c Sacerdotes (ut antiqua tradit auctoritas) criminari non possunt, nec in eos testificari, qui ad eundem non debent, nec possunt provehi honorem.

Corr. Rom. § Testes] *Damasii verba hæc sunt: Accusatores enim Episcoporum, & testes, super quibus rogastis, absque ulla infamia, aut suspicione, &c. sicque referuntur ad Burchardum & Ivone: Pamormia autem habet, ut Gratianus.*

§ Plenitudine] *In epistola ipsa legitur, pleniter. Burchardus vero & Ivone habent, verâ fide pleniter.*

Gratian. Sic & illud Sylvestri intelligitur: Laicus d non accuset Clericum, &c. id est, qui in inferiori gradu constituti ad superiorem ascendere non possunt, in superioribus agentes accusare non debent. §. 1. Ecce, ostensum est, quid respondeatur auctoritatibus & argumentis, quibus subditi ab accusatione Prælatorum videbantur repellendi. Nunc demonstrandum est, quibus rationibus probentur recipiendi, & quid contra respondeatur à Prælati. Christus, qui erat pastor pastorum, ovis suis, de quibus ait e: Non sum missus, nisi ad oves, quæ perierunt, domus Israel, &c. inter opprobria, & verbera, quæ ab eis patiebatur, ait f: Si malè locutus sum, testimonium perhibe de malo, &c. Item g: Quis ex vobis arguet me de peccato? At quicumque ad testificandum in aliquem, vel ad arguendum admittuntur, ad eundem accusandum admitti possunt. Cum ergo oves, ut adversus pastorem suum testimonium ferant, & ut ipsum (si possunt) reprehendant, admittantur, patet, quod subditi possunt accusare Prælatos suos. §. 2. His ita respondetur: Christus, quemvis esset Pastor suarum ovium, quas verbo & exemplo pascebat, tamen quantum ad officiorum distributionem (ex qua hodie in Ecclesia alii præsent aliis, unde quidam Prælati, quidam subditi vocantur) in populo suo h pastorale officium non gerebat. Mystica enim & visibili unctio, nec in Regem, nec in Sacerdo-

a Ans. l. 3. c. 47. Polye. l. 5. tit. 1. b Mutata est verborum series. Polye. ib. Burchard. l. 1. c. 172. Ivone p. 5. c. 290. Pann. l. 4. c. 186. c Ans. l. 3. c. 41. Suprà ead. Sacerdotes. d Sup. ead. nulus Laicus. e Matth. 15. f Joan. 18. g Joan. 8. h al. ilo.

tem unctus erat, quæ solæ duæ personæ in populo illo Prælaturo nomen sibi vendicabant. Non ergo ex hac auctoritate subditi probantur admittendi in accusatione Prælatorum, sed tantum ostenditur, quod auditores eos reprehendere possunt, & in eos testificari, qui cum officia Ecclesiastica non habeant, verò tamen & exemplo, quoscunque valent, lucrari Deo fatagunt.

§. 3. Respondetur & aliter. Aliud est, quod de rigore cogitur servare discipline: aliud, quod admittitur ex perfectionis consideratione. Christus ad se arguendum Judæos admisit perfectione humilitatis, non severitate juris. Si enim legis rigore essent admissi, hæc auctoritate criminosi & infames in accusatione religioforum essent recipiendi, cum essent sceleratissimi, qui de Christi nece tractantes, innocentem condemnare volebant. Hoc ergo exemplo Prælati non coguntur recipere subditos in accusatione sui, sed permittuntur si velint. §. 4. Item Paulus a Petro reprehendit, qui Princeps Apostolorum erat. Unde datur intelligi, quod subditi possunt reprehendere Prælatos suos, si reprehensibiles fuerint. Sed hoc facile refellitur, si, unde fit reprehensus, advertitur. Petrus cogebat Gentes judicare, & à veritate Evangelii recedere, cum Judæis gregedi faciens, & à cibus Gentilium latenter se subtrahens. Par autem in se est, à fide exorbitare, & alios exemplo vel verbo à fide dejicere. Ergo hoc exemplo non probantur Prælati accusandi à subditis, nisi forte à fide exorbitaverint, vel alios exorbitare cogierint.

§. 5. Item cum b Petrus intrasset ad Cornelium, conquesti fratres sunt, qui erant in Judæa, & reprehenderunt eum, quod ad Gentilem divertisset. Ecce, quod Prælati jure possunt reprehendi à subditis.

C. XL. Petrus à fidelibus interrogatus, cur ad Gentes intrasset, non ex potestate respondit, sed humiliter rationem reddidit.

Sed huic oppositioni B. Gregorius respondit, dicens Theotistæ patricia, lib. 9. epist. 39.

Petrus potestatem regni acceperat, & tamen idem c Apostolorum primus querimoniam contra eum a fidelibus factæ, cur ad Gentes intrasset, non ex potestate officii, (quæ posset dicere, oves pastorem suum non accuset nec reprehendant:) sed ex ratione divinæ virtutis, quæ Gentiles acceperat Spiritum Sanctum, respondit.

Corr. Rom. § Opera pretium fuerit ad ipsum B. Gregorium adire: copiose enim exponit, quæ hic à Gratiano concisè referuntur.

Gratian. Cum ergo Petrus potuit ex officio repellere querelas, sed noluit, non hoc exemplo Prælati coguntur suscipere reprehensionem subditorum. Ex hac etiam humilitatis dispensatione intelligitur illud Leonis IV. Ludovico Augusto dictum.

C. XLI. Imperiali iudicio Apostolicum se emendare promittit, si quid erga subditos injustè commisit.

Nos d, si incompetentè aliquid egimus, & in subditis iuxta legis tramitem non conservavimus, vestro, ac missorum vestrorum cuncta volumus emendare iudicio: quoniam si nos, qui aliena debemus corrigere peccata, peiora committimus, certè non veritatis discipuli, sed (quod dolentes dicimus) erimus præ cæteris erroris magistri. Inde magnitudinis vestre magnoperè clementiam imploramus, ut tales, ad hæc quæ diximus perquirenda, missos in his partibus dirigatis, qui Deum per omnia timeant, & cuncta (quemadmodum si vestra presens fuisset imperialis gloria) diligenter exquirant; & non tantum hæc sola, quæ superius diximus, querimus, ut examissim exagitent, sed five minora, five etiam majora illis sint de nobis indicata negotia, ita eorum cuncta legitimo terminentur examine, quatenus in posterum nihil sit, quod ex eis indiscussum, vel indiffinitum remaneat.

Corr. Rom. § Apud Ivonem hujus capituli hæc est inscriptio: Quod in præsentia Legatorum Imperatoris Leo Papa causam suam examinari voluerit, idem Nicolaus Imperatori.

a Gal. 2. b Act. 15. c Act. 15. d Ivone p. 5. c. 22.

6 ps. Grat. Item, cum a Balaam aviolus iret ad maledicendum populum, Angelus Domini asina, cui insidebat, in via se opposuit, evaginatusque gladio eam ab itinere compescuit, quam dum ille verberibus affligeret, in vocem prorupit, & Propheta vesaniam redarguit. Si ergo animal mutum, Angelicâ virtute, Prophetâ insipientiam reprehendit, multo magis subditi possunt accusare Prælatos suos. §. 1. His ita respondetur. Verum est, quod per asinam subditi significantur, & per Balaam Prælati: non tamen hoc exemplo probantur Prælati accusandi à subditis: sed subditi tantum forma datur humiliter veniendi Prælatis, si forte eos ad malum cogere voluerint, Balaam namque asinam urgens, ut ad maledicendum populo Dei cum verberet, significat eos, qui verberibus, & cruciatibus à subditis exigunt, ut eis in malo fautores & coadjutores existant. Sed quia Angelus, quilibet videlicet predicator, evaginatus gladio, aperte scilicet predicato timore & horrore futurae vindictæ, à consensu aliena malitiae illos revocat, licet eis in huiusmodi vocem conquisitionis prorumpere, & Prælatis suis dicere: Cur nos verberibus affligitis? cur nobis injustè irascimini? nunquid vobis inobedientis aliquando fuimus, nisi nunc, cum ad malum cogimur? Videte illum, qui prohibet ab incepto. Non ergo hinc Prælati probantur accusandi à subditis. §. 2. Item cum David à adulterio & homicidio commississet, missus est à Deo Nathan Propheta, ut eum redargueret. Ecce, quod Prælati sunt arguendi, & reprehendendi à subditis. §. 3. Sed notandum est, quod duo sunt persona, quibus mundus iste regitur, Regalis videlicet, & Sacerdotalis. Sicut Reges præsumunt in causis seculi; ita Sacerdotes in causis Dei. Regum est corporalem irrogare poenam; Sacerdotum spirituales inferre vindictam. David ergo, etsi ex regulari mensione Sacerdotibus & Prophetis præerat in causis seculi, tamen suberat eis in causis Dei. Unde & Reges à Prophetis & Sacerdotibus urgebantur, & eorum oblatione peccata Regum expiabantur. §. 4. Sicut d. ergo Ozias à Domino Ispra percussus est, quia Sacerdotum officia usurpare voluit; sic Sacerdotibus & Prophetis Regum usurpare officia non licuit. Nathan ergo Propheta, cum Regem redarguit, suum est executus officium, in quo erat Rege superior, non usurpavit Regis officium, in quo erat Rege inferior: monuit eum, ut per penitentiam peccata sua expiaret, non tulit in eum sententiam, quâ tanquam adulter & homicida morti addiceretur. §. 5. Sic & beatus Ambrosius Theodosium e, & beatus Innocentius Imperatorem Arcadium excommunicavit, & ab Ecclesiâ ingressu prohibuit. §. 6. Sicut enim non sine causa iudex gladium portat; ita non sine causa claves Ecclesiæ Sacerdotes accipiunt. Ille f. portat gladium ad vindictam malefactorum, laudem verò honorum: isti habent claves ad exclusionem excommunicandorum, & reconciliationem penitentium. Hoc ergo exemplo subditi probantur reprehendendi à Prælatis, non Prælatis à subditis. §. 7. Item Daniel h nulla legitima potestate functus iudices à populo constitutos, de falso testimonio convicit, & convictos damnavit. Constat ergo, quod nullam potestatem habentes possunt redarguere dignitatibus sublimatos. §. 8. His ita respondetur. Miracula (& maxime Veteris Testamenti) sunt admiranda, non in exemplum nostræ actionis trahenda. Multa enim concedebantur tunc, quæ nunc penitus prohibentur. Tunc enim Samuel Agag i pinguisimum Regem Amalech in frustra dividendo conscidit: nunc nulli Ecclesiasticorum iudicium sanguinis agitare licet. Tunc Phinees k Judæum coentem cum Madianita interfecit, & reputatum est ei ad iustitiam: hodie Sacerdotibus huiusmodi actus in perniciem sui officii verteretur. Exemplo ergo Danielis non solum accusandi, vel redarguendi, sed etiam iudicandi potestatem subditi sibi in Prælatos vendicarent, si illud in argumentum nostræ actionis liceret assioni, quod nulla unquam auctoritate permissitur. Magis ergo ex hoc facto datur intelligi, quod in novissimis temporibus suscitaret Deus spiritum pueri iustioris, illius videlicet, de quo per Prophetam dicitur: Puer natus est nobis. & iterum: Ecce puer meus, qui iudices iniquitatis,

a Num. 22. b 2. Reg. 12. c 2. Reg. 6. d 2. Paral. 26. e Theod. hist. Eccl. l. 5. c. 17. Niceph. l. 13. c. 34. f Roman. 13. i. 2. c. 2. g al. excommunicatorum. h Dan. 13. i 1. Reg. 15. k Num. 25. l Esa. 9. & 42.

Scribas scilicet, & Pharisæos falsis criminibus Susannam, id est, Ecclesiam accusantes, & ream adulterii pronuntiantes, eod quod Christiani sequeretur, convinceret, & condemnaret. §. 9. Item Hieronymus a refert in libro vitiorum illustrium, quod Damasus Papa à subditis de adulterio accusatus, eum quadraginta a duobus Episcopis se purgavit. §. 10. Item Symmachus b Papa in Romana Synodo dignitate sua expoliatus, prius statui suo reddi d. cernitur, ut tunc veniret ad causam: & si ita rectè videretur, accusantium propositionibus resistens. Digna res visa est maximo numero Sacerdotum, que meretur effectum: & cum postmodum ordinaretur, quomodo esset accusandus prefatus Papa, ut causam diceret, occurrit: sed ab amulis est impeditus.

Corr. Rom. § a Hieronymus] In catalogo B. Hieronymi, aut aliis ipsius libris nihil tale legitur: in vetustis tamen Pontificalibus in vita Damasi hoc refertur.

C. XLII. Redarguendi se licentiam B. Gregorius aliis præstat.

Item Gregorius ait de seipso: Si quis super his nos arguere voluerit, vel autoritatem nos facere contenderit, veniat ad sedem Apostolicam, quod omnia Ecclesiastica negotia, de quibus questio habetur, confluere iusta sunt: ut ibi ante confessionem S. Petri mecum iuste decertet, quatenus inibi unus ex nobis sententiam suscipiat suam.

Corr. Rom. § Est Gregorius IV. in epistola citata sup. tit. q. 6. c. decreto nostro. & dist. 19. nulli fas. in qua epistola cum multa dixisset de privilegiis & primatu Romanæ Ecclesiæ, ista adiungit.

Grat. Ex his omnibus colligitur, quod subditi possunt reprehendere, & accusare Prælatos suos. Sed sicut de Christo dictum est, quando Iudæi dixit: Si malè locutus sum, &c. ita de istis intelligendum est, quod suo exemplo Prælatis dederunt facultatem recipiendi subditos in accusationem sui, sed non coegerunt.

C. XLIII. De eodem. Item.

Paulus d Dyacine e civitatis Episcopus accusatur à subditis de lapsu carnis: convincitur, deponitur, alium loco ejus substituitur. Hoc an ex dispensatione accusati, an ex vigore juris sit factum, ex regesto Gregorii ad Joannem Episcopum prius Justinianæ, l. 10. epist. 35. potest deprehendi, ubi ait:

Corr. Rom. § Verba sunt Gratiani, qui proponit summam sequentis capituli, quod sapè facere solitum esse multis locis est notatum.

C. XLIV. Paulus Dyacine f civitatis Episcopus subditorum accusatione convictus deponitur.

Lator g Nemesion ad nos veniens indicavit, quod Paulus Dyacine h civitatis Episcopus, inter alia mala in corporali crimine lapsus, à suis Clericis accusatus & convictus, Episcopali sententiâ depositus est: postea cum auxilio secularium veniens, Episcopatum more prædonis ingressus est; ablatisque rebus Ecclesiæ, dilectissimum Nemesion latorem presentium sibi substitutum, ab eo Episcopatu projecit, & ad summam injuriam, ac necem penè perduxit. Fraterotus itaque vestra hæc omnia curet addiscere, & quæcumque Ecclesiæ abstulit, omni morâ vel excusatione cessante, reddere compellat. Si verò nihil Ecclesiæ, sed proprium se dixerit abstulisse, (quamvis grave & iniquum fuerit, ut non à vobis, vel à Metropolitanis ejus hoc petierit, sed temerario ausu agere præsumperit:) veruntamen si quid proprium tulit, sub fraternitatis vestre debet examine constare, si verum est. Sed & illud diligenter quærendum est, si quid male de rebus dilapidavit Ecclesiæ, ut ex eo, quod nunc abstulit, illud reformare, ac satisfacere modis omnibus compellatur.

Corr. Rom. § In hoc capite non referuntur ipsa omnia verba Gregorii (quod à Burchardo & Ivone sit) sententia tamen satis expressa est.

a al. XLIV. b Initio 4. Synodi sub Symmacho. c Polyt. l. 1. tit. 18. Anselm. l. 2. c. 20. d Barob. l. 1. c. 182. Ivo p. 1. c. 298. e al. Doctatina. Fal. Doctatina. g Burch. l. 1. c. 182. Ivo p. 5. c. 298. h al. Doctatina. Gratian.

432 Casus II. Quest. VI. ...

Gratian. Hoc edicto a non in accusatores, vel depositores ulciscitur, sed in depositum ulterius profequitur, ut si ultra ad Episcopatum aspirare tentaverit, modis omnibus repellatur, & ad agendum penitentiam perennem in monasterium detradatur. Quem ergo Gregorius ad Episcopatum aspirantem omnibus modis repellit, quem gravi penitentia subicit, patet, non sua dispensatione, sed canonum censura à subditis esse accusatum & convictum. Et ut jam non exemplis, sed legibus agamus, videndum est, quid Gregorius scribit Innocentio, & reliquis Episcopis Sardinie, lib. 7. indict. 2. epist. 8. ita dicens:

C. XLV. Quod subditi Prælatos suos accusare possunt.

Metropolitanum vestrum in aliquo postponere non præsumatis, excepto si (quod non optamus) contra eundem habere vos aliquid causa contingat, ut ob hoc sedis Apostolicæ iudicium petere debeatis.

Corr. Rom. § a Innocentio,] In originali impresso est: Vincentio, atque quamplurimis Episcopis. In vetusto autem exemplari Vaticano exprimuntur nomina Episcoporum, ad quos hæc epistola scribitur, hoc ordine: Vincentio, Innocentio, Mariniano, Libertino, Agathon, & Victori Episcopis Sardinie.

C. XLVI. Vitam Prælatorum subditi nulla dissimulatione negligant.

Item Idem universis Episcopis Concilii Bithynici, lib. 10. epist. 37.

Sicut (inquit) laudabile, discretumque est, reverentiam & honorem debitum exhibere prioribus; ita rectitudinis & Dei timoris est, si quæ inter eos correctione indigent, nulla dissimulatione postponere, ne totum (quod absit) corpus incipiat morbus invadere, si languor non fuerit curatus in capite. Quædam enim ad nos de Clementino Primate vestro perlatæ sunt, quæ quoniam ita gravia sunt, ut transire indiscussa ullo modo non debeant, fraternitatem vestram hortamur, ut cum omni sollicitudine ac vivacitate mentis indagare multis modis debeatis illata, & si sunt, ut audita sunt, ultione canonica referentur. §. 1. Admonemus autem, ut non cuiusquam personæ gratia, non favor, non quodlibet blandimentum quemquam vestrum, vel ad discutendum, quæ nobis nunciata sunt, molliat, vel à veritate excutiat: sed sacerdotaliter ad investigandam vos propter Deum veritatem accingite. Nam si quis in hoc piger aut negligens esse præsumperit, dictis criminibus apud Deum se noverit esse participem, cuius zelo ad perscrutandas subtiliter nefandi causas facinorosi non movetur.

Corr. Rom. § a Quadam] Et hic Summatim referuntur verba B. Gregorii. Quare pauca tantum quedam sunt adita, quæ necessaria videbantur.

Gratian. Hæc si quis specialia, & ex his generalem regulam colligi non oportere contendit, audiat, quid Gelasius c. XXXVIII. & dicat omnibus Clericis d cuiuscunque ordinis, ita scribens:

C. XLVII. Clerici excessus sui Episcopi, auribus deferant Romani Pontificis.

Quapropter nec Clericorum quisquam se Apostolicæ & offensæ futurum confidat immunem, si in his, quæ salubriter sequenda Apostolica deprompsit auctoritas, five Episcopum, five Presbyterum, five Diaconum viderit excedentem, non protinus ad aures g Romani Pontificis deferre curaverit, probationibus duntaxat competenter exhibitis, ut transgressionis ultio fiat, & cæteris interdictio delinquendi. Sin h verò, modis omnibus erit unusquisque Pontificum ordinis & honoris sui elisor, si cui-

a al. dicto. b al. iudicium requiratis. c al. in eis. d Gelasius Episcopis per Lucaniam, & Brutium, & Siciliam constitutis, epist. 1. c. 30. e al. huius. f al. prompsimus. g al. nostras. h al. sui verò modis omnibus erit unusquisque Pontificum ordinis & honoris elisor.

quam Clericorum, vel Ecclesiæ totius auditui hæc putaverit supprimenda.

Corr. Rom. § a C. XXVIII.] Hic citatur numerus capitulum, ut est in codice canonum, de quo in præfatione dictum est.

C. XLVIII. De eodem.

Idem.

Si a quid in Ecclesia damni, aut in his, quæ sunt præceptionis nostræ auctoritate & prohibita, Pontificem vestrum videritis admittere, mox nostris auribus relatione signate, ut quid fieri debeat, censeamus.

Corr. Rom. § a Auctoritate] Absit ista dictio à plerisque vetustis exemplaribus, & ab aliis collectoribus, qui etiam Gelasium citant.

C. XLIX. Clerici aut Laici sine examinatione ad Episcoporum accusationem non admittantur.

Item ex Concilio Chalcedonenfi, cap. 21.

Clericos b aut Laicos accusantes Episcopos aut Clericos, passim & sine probatione ad accusationem non recipiendos decernimus, nisi prius eorum discutiatur exstimationis & opinio.

Corr. Rom. § a Passim] ἀπλῶς, ἢ ἀδοκιμάτως, quæ Dionysius vertit, temerè atque indifferenter: possuntque etiam conjungi cum sequenti membro. Id verò copiosè exponitur in Concilio Constant. I. cap. 6.

§ b Exstimationis opinio.] ἡ ὑπόληψις, id est, existimatio.

C. L. Quælibet persona Episcopos, aut alios accusans, monstranda documentis inferat.

Item ex Synodo Romana.

Si c quis Episcopus, Presbyter, aut Diaconus, vel quilibet Clerici apud Episcopos (quia alibi non oportet) a quilibet persona fuerint accusati, quicumque fuerit ille, five sublimis vir honoris, five ullius alterius dignitatis, qui hoc genus illaudabilis intentionis arripuerit, noverit docenda & probationibus, monstranda documentis se debere inferre.

Corr. Rom. § a Docenda] Sic apud Sixtum tertium, & in Capitulari: apud Cajan verò & Hadrianum paulè aliter, quemadmodum & aliis locis huius capituli nonnullæ, sed non magni ponderis, sunt varietates.

C. LI. Sacerdotes non accusent, qui ad eundem ordinem provehi non possunt.

Item Damasus Papa, Stephano Archiepiscopo, epist. 3. cap. 3.

Sacerdotes d (ut antiqua tradit auctoritas) criminari non possunt, nec in eos testificari, qui ad eundem non debent, nec possunt provehi honorem.

C. LII. Nisi irreprehensibiles in majorum accusatione non recipiantur.

Item Iginus Papa, epist. 1. e

Criminationes f majorum natu per alios non fiant, nisi per ipsos, qui crimina intendunt, si tamen ipsi digni & irreprehensibiles apparuerint, & actis publicis docuerint, omni se suspitione carere & inimicitia, atque irreprehensibilem fidem habere, ac conversationem ducere.

Gratian. Colligitur itaque ex his omnibus, quod subditi in accusatione Prælatorum sunt admittendi. Nunc videndum est, An Monachi in accusatione Episcoporum sint audiendi? Hadrianus Papa g in capitulis, c. 31. videtur eos ab accusatione removere, ita dicens:

a Ivo p. 3. c. 151. Ansel. l. 7. c. 161. Polyc. lib. 3. tit. 12. & l. 4. tit. 18. b Ansel. l. 3. c. 115. c In c. Hadriani, c. 24. Cajan in epist. ad Felicem, c. 2. Sixtus III. Episcopis Oriental. cap. 2. Lib. 7. capitul. c. 438. d sup. ead. c. testes. vers. Sacerdotes. Polyc. l. 5. t. 1. Burch. l. 1. c. 172. Ivo p. 5. c. 290. e Item Lucius Papa epist. unie. f Ivo p. 6. c. 326. g Item Stephanus epist. 2. & Melchisedes epist. unie. Cap. l. 7. c. 322. E e

C. LIII. Monachi Sacerdotes accusare, vel in eos testificari non possunt.

Placuit a eorum accusandi Sacerdotes, & testificandi in eos vocem obstruere, quos non humanis, sed divinis vocibus mortuos esse scimus: quia vocem b funestam interdici e potius, quam audiri oportet.

Corr. Rom. § a Non humanis.] In epistola Stephani est: quos humanis & divinis vocibus damnatos, vel mortuos esse cognoscimus. In epistola autem Melchiodis est, quem admodum hic restitutum est ex vetustis exemplaribus Gratiani, & capitulo Hadriani: sed subiungitur: Quoniam infidelis homo mortuus est in corpore vivente: Et fortasse significatur locus Matthaei 8. Dimitte mortuos sepelire mortuos suos: aut locus Pauli, 1. Tim. 5, vivens mortua est. Quamobrem quod proprie pertinet ad homines infames, maximeque flagitios obnoxios (ut est infra 3. q. 5. c. canonica.) non bene videtur hic referri ad Monachos: sed minime id malitiose factum est, cum Gratianus Monachus esset.

Grat. Item in Concilio Chalcedonensi, c. 4. praecipitur, ut Ecclesiasticas actiones Monachi attrahere non praesumant.

C. LIV. Monachi in accusatione non sunt audiendi.

Item Pelagius II. Episcopus Italiae.

Nullus d Monachus talia unquam arripiat, nec secularia, aut Ecclesiastica negotia perturbare praesumat: quia mortua in talibus vox est eorum.

Gratian. Sed aliud est, quod ex praesumptione assumitur temeritatis: aliud, quod ex necessitate geritur charitatis. Monachi enim ex praesumptione Episcopos accusare non possunt: ex charitate possunt. Unde & in canonibus praecipitur, ut Cubicularii e Episcopi sint vel religiosi Clerici, vel electi Monachi, ut de eius vita testimonium dicere possunt.

7 pars. §. 1. Item illud Eleutherii Papae in epist. ad Gallias provincias, omnibus generaliter dicitur.

C. LV. Consentire convincitur, qui cum possit, perverfis negligit obviare.

Negligere f cum possis deturbare perverfos, nihil aliud est, quam fovere. Nec caret scrupulo societatis occultae, qui manifesto facinori desinit obviare.

C. LVI. Quantum ex vita merito quis Ecclesiam aedificat, tantum nocet, si destruentibus non resistat.

Item Hieronymus g tam de se, quam de aliis Monachis in primo prologo Biblicae a scribit, dicens:

Sancta quippe rusticitas solum sibi prodest: & quantum aedificat ex vite merito Ecclesiam Christi, tantum nocet, si destruentibus non resistat.

Corr. Rom. § a Biblicae] In plerisque vetustis Gratiani noticiis legitur Bibliotheca.

C. LVII. Subditi vitia Praelatorum reprehendere studeant.

Item Gregorius.

Admonendi sunt subditi, ne plus, quam expedit, sint subiecti: ne cum student plus, quam necesse est, hominibus subiecti, compellantur vitia eorum venerari.

Corr. Rom. § Collecta est hac sententia ex verbis B. Gregorii tertia parte Pastoralis, admonitione 18. ubi de stultis & humilibus loquitur.

C. LVIII. Clerici, sive electi Monachi sint Cubicularii Episcopi.

Item Generali b Synodo praesidens dixit, c. 2.

Cum i Pastoris vita esse discipulis semper debeat in exemplo, plerumque Clerici, qualis in secreto fit vita

a Ansel. l. 3. c. 88. Ivo p. 16. c. 332. Pann. l. 5. c. 45. b Cod. l. pen. qui accus. non possunt. c al. interdicti. d 16. q. 1. qui vend. Ansel. l. 3. c. 63. Polyc. l. 4. tit. 34. e Infra ead. c. cum Pastoris. f Sup. distinct. 83. c. error. & distinct. 86. c. facientis. g Ad Paulinum. h l. 4. reg. epist. 44. seu c. 86. & post lib. 12. i Ansel. l. 6. c. 134. Polyc. l. 4. tit. 5.

fui Pontificis, nesciunt, quam, ut dictum est, seculares pueri sciunt. De qua re praesenti decreto constituo, ut quidam ex Clericis, vel etiam ex Monachis electi, ministerio cubiculi a Pontificali obsequantur, utis, qui in loco regiminis est, tales habeat testes, qui vitam b ejus in secreta conversatione videant, qui ex visione sedula exemplum profectus fumant.

C. LIX. Pravos in sua societate Episcopus habere non debet.

Item Virgilio Episcopo Arelateni, lib. 9. epist. 49.

Pervenit ad nos, fratrem & Coepiscopum nostrum Strenum Massiliensem pravos homines omnino in societate sua recipere, ita denique, ut Presbyterum quemdam, qui post lapsum in suis adhuc dicitur iniquitatibus volutari, familiarem habeat. Quod a vobis subtiliter requirendum est: & si ita consiterit, cura vobis sit, non hoc sic vice corrigere, ut & qui talem recipit, non familiaritate fovere, sed disceat potius ultione comprimere: & qui receptus est, idem disceat cum lachrymis peccata diluere, non iniquitatem immunditatis maculare.

C. LX. Viros boni testimonii semper Episcopi secum habeant.

Episcopi lectioni & orationi vacent, & semper secum Presbyteros, & Diaconos, aut alios boni testimonii Clericos habeant, ut secundum Apostolum c, & sanctorum Patrum instituta, possint irreprehensibiles inveniri.

Gratian. Item Joannes Baptista d cum duceret eremiticam vitam, Scribas & Phariseos, Sacerdotes & Levitas Judaeorum ad se venientes aspera increpatione redarguit. §. 1. Item ex canonibus definitur e: illi Sacerdotes accusare possunt, qui ad eundem gradum conscendere valent. Cum ergo Monachi ad Sacerdotii gradum laudabiliter pertingere valeant, patet, quod & ipsi Sacerdotes liberi accusare possunt.

QUESTIO VIII.

1 DE accusatione vero, qualiter fieri valeat, in c. ps. nonibus aperte decernitur.

C. I. Accusatio semper fiat in scriptis.

Ait enim Calixtus Papa f ad Episcopos Galliae, epistola secunda.

Accusatorum g personae nunquam recipiantur sine scripto: nec absente eo, quem accusare voluerint, quibuslibet accusare permittatur.

Corr. Rom. § In epistola Calixti, itemque apud Burchardum, & Ivoem sic habetur: Rimanda sunt enucleatim personae accusatorum, quae sine scripto difficile, per scriptum autem nunquam recipiantur: quia per scripturam nullus accusare, vel accusari potest, sed propria voce, & praesente eo, quem accusare voluerit, cuiusque b accusatori credatur. Quorum verborum bona pars refertur infra, 3. q. 9. c. absente 1. quod sumptum est ex hoc eodem epistola loco.

C. II. De eodem.

Cod. lib. 4. tit. de probationibus i, l. fin.

Sciant cupeti accusatores, eam se rem deferre debere in publicam notionem, quae munita sit idoneis testibus, vel instructa apertissimis documentis, vel iudicis ad probationem indubitatis, & luce clarioribus expedita.

a Cap. 54. supra eadem. b habet tales, qui vitam] orig. c 1. Tim. 3. d Luc. 3. e supra ead. c. Sacerdotes. f Et Stephanus, epist. 2. c. 11. g 3. q. 9. c. absente. Burchard. lib. 1. cap. 171. Ivo part. 5. c. 289. h al. quisquam accusator credatur. i tit. 19.

C. III. Accusatio semper debet fieri in scriptis.

Item Eutychianns Papa Episcopus Siciliae, epist. 2. Quisquis a ille est, qui crimen intendit, in iudicium veniat, nomen rei indicet, vinculum inscriptionis arripiat, custodiæ similitudinem & (habita tamen dignitatis æstimatione b) patiatur, nec impunitam fore sibi noverit licentiam mentiendi, cum calumniantes ad vindictam poseat similitudo supplicii. Et infra. c. §. 1. Qui verò ad fortilegos, magosque concurrerint, nullatenus ad accusationem sunt admittendi.

Corr. Rom. §. Custodiæ similitudinem] In originali impresso est, custodiat similitudinem, habita tamen dignitatis æstimatione potiatur, nec fortè sibi noverit, &c. Itemque apud Hadrianum, nisi quod habet, nec sibi fore noverit. Itemque apud Ivozem, Et in aliquot vetustis Gratiani codicibus, in quorum uno est, habita tamen dignitatis. In Panormia autem legitur: custodiat similitudinem supplicii, habita tamen dignitatis æstimatione. Nec fortè sibi noverit, &c. In codice est eadem lectio, quæ hic retenta est.

C. IV. De eodem.

Item Sixtus III. in epist. ad Episcopos Orientales, cap. 4.

Qui d crimen objicit, scribat se probaturum. Reverà & ibi semper causa agatur, ubi crimen admittitur. Et qui non probaverit, quod objecit, pœnam, quam intulerit, ipse patiatur.

Corr. Rom. §. Reverà] Addita est hæc clausula ex originali, quæ est etiam apud Fabianum, infra 3. q. 6. c. 1.

C. V. De eodem.

Sed Stephanus Papa contra videtur scribere, dicens epist. 2. cap. 4.

Per e scripta nullius accusatio suscipiatur, sed propria voce (si legitima & condigna accusatoris persona fuerit) præsentè videlicet eo, quem accusare desiderat, quia nullus absens aut accusari potest, aut accusare.

Grat. Sed Calixtus Papa præcipit, ut accusator præsentè eo, quem accusat, in scriptis iudici accusationem offerat, & propria voce literas suæ accusationis legat. Stephanus F autem prohibet, ne absens aliquem per epistolam accusare audeat.

2 pars. §. 1. Que verò sit forma accusationis, & quis modus concipiendorum libellorum, Paulus in Digestis, libro 6 de publicis judiciis, titulo de accusationibus & inscriptionibus, lege 3. ostendit, dicens: §. 2. Libellorum inscriptionis conceptio talis est. Consul & dies. Apud illum Prætozem vel Proconfulem Lucius Titius professus est, se Mæviam lege Julia de adulteriis h ream deferre, quod dicat eam cum Cajo Sejo in civitate illa, domo illius, mense illo, Confili-bus illis, adulterium commississe. Utique enim & locus designandus est, in quo adulterium commissum est, & persona, cum qua admissum dicitur, & mentis. Hoc enim lege Julia publicorum iudiciorum i cavetur, & generaliter præcipitur omnibus, qui aliquem reum deferunt. Neque autem diem, neque horam invitus comprehendet. Quod si libelli inscriptionum legitime ordinati non fuerint, Rei nomen aboletur, & ex integro repetendi reum potestas fiet. §. 3. Item subscribere debet is, qui dat libellum k, se professum esse, vel alius pro eo, si literas nesciat. Sed et si aliud crimen objiciat, veluti quoddam domum suam præbuit, ut stuprum materfamiliâs pateretur, quod adul-

a Cod. de accusat. lib. 9. t. 2. l. ult. C. Theod. l. 9. t. 1. c. 18. In Cap. Hadriani, c. 6. Polyc. l. 5. tit. 1. Ivo part. 6. c. 332. Pann. l. 4. c. 76. b al. existimatione. c In Cap. Hadriani, c. 67. inf. 3. q. 5. constituimus. Ivo p. 6. c. 333. d Et Fabianus epist. 3. inf. 3. q. 6. c. 1. supr. 2. q. 3. c. 3. e 6. Burch. l. 16. c. 3. ex Concil. Arausico. Pann. l. 3. c. 75. f Polycarp. l. 5. tit. 1. Burch. l. 1. c. 177. Ans. l. 3. c. 55. f Ivo p. 5. c. 293. g p. 6. c. 328. Pann. l. 4. c. 53. h In vulgatis legebatur, lib. 1. h al. lege Julia adulteriis ream. i abest à Pnidectis Florentinis. k al. libellos.

terum deprehensum dimiserit, quod pretium pro comperito stupro acceperit, & si quid simile, idipsum a libello comprehendendum erit. Si accusator decesserit, aliavè quæ b causa eum impederit, quod minus accusare possit, & si quid simile est, nomen Rei aboletur, postulante reo, idque & lege Julia de vi, & Senatufconsultis c cautum est, ita ut liceat alii ex integro repetere reum: sed intra quod tempus, videbimus. Et utique XXX. dies utiles observandi sunt.

CAUSA III.

Quidam Episcopus à propria sede dejectus est, petit restitui: post restitutionem ducitur in causam, inducias postulat, tandem ad ejus accusationem procedit quidam non legitime conjunctus, & duo infames, & tres religiosi: accusatores testes de domo sua produciunt, & alios sibi inimicos extra suam provinciam: reus criminoso iudici offertur ab uno tantum audiendus & judicandus. Quidam de accusatoribus & testibus absentes per epistolam illum accusare, & in eum testificari contendunt: cum multa capitula ei objicerentur, in primo accusatores deficiunt, denum accusatio in accusatorem vertitur.

- 1. Hic primùm queritur, An restitutio danda sit quibuslibet expoliatis?
2. Secundò, de induciis, An post restitutionem tantum, an etiam post vocationem ad causam quibuslibet concedenda sint?
3. Tertio, Quo spatio mensium utrique sint concedenda?
4. Quarto, An infames, & non legitime conjuncti, ad accusationem sint admittendi.
5. Quintò, An testes de domo accusatorum sint producendi, vel inimicorum vox sit audienda?
6. Sextò, An extra provinciam reus sit producendus?
7. Septimò, An sit audienda ejus sententia, quem cum reo par inficit malitia?
8. Octavo, An ab uno tantum Episcopus sit audiendus vel judicandus.
9. Nonò, An accusatores vel testes in absentem vocem accusationis vel testificationis exhibere valeant?
10. Decimò, An deficientes in primo capitula, sint admittendi ad sequentia?
11. Undecimò, An accusato liceat accusationem in accusatorem vertere?

QUESTIO I.

Quod restitutio quibuslibet danda sit, multis auctoritatibus probatur.

C. I. Expoliatis vel ejectionibus omnia sunt redintegrandæ.

Ait enim Cajus Papa, epist. unica ad Felicem Episcopum, cap. 3.

Episcopis d suis rebus expoliatis, vel à propriis sedibus ejectionibus, omnia, quæ eis ablata sunt, legibus sunt redintegrandæ: quia priusquam hoc fuerit factum, nullum crimen eis objici potest.

C. II. De eodem.

Item Fabianus Papa, epist. 2. Episcopis Orientalibus.

Episcopi e, si à propriis sedibus, aut Ecclesiis sine auctoritate Romani Pontificis & expulsi fuerint, antequam ad Synodum vocentur, proprius locus, & sua omnia eis redintegrandæ sunt. Nulla enim permittit ratio, dum ad tempus eorum bona, vel Ecclesiæ, atque res ab æmulis, aut à quibuscunque detinentur, ut aliquid illis objici debeat. Nec quicquam potest eis quoquo modo quili-

a al. Et ipsum libellis. b aliavè causa. c Senatufconsulto. d Mutatis verbis, sed incolumi sententiâ. Anselm. l. 3. c. 46. e Ans. h 3. c. 50.

bet majorum vel minorum objicere, dum Ecclesiis, rebus, aut potestatibus carent suis.

Corr. Rom. ¶ *¶* Sine auctoritate Romani Pontificis.] Sunt haec verba etiam apud Anselmum, licet non sint expressa in originali: exiit hic sententia potius, quam ipsamet verba referuntur, usque ad vers. Nulla.

Gratian. Sed notandum est, quod restitutionis sententia sola non sufficit, nisi praesentialiter omnia iudicis officio restituantur, ut ejectus, vel spoliatus etiam naturalem possessionem recipiat, sive animo suo & corpore alieno, veluti per procuratorem, sive animo & corpore suo. Cuncta quoque, quae sibi ablata fuerant, quacunque conditione, in eodem loco, unde surrepta fuerant, revocanda sunt.

C. III. De eodem.

Unde Joannes a verbis Romae Episcopus scribit Zachariae Archiepiscopo, epist. 1.

I. Redintegranda sunt omnia expoliatis, vel ejectis Episcopis praesentialiter ordinatione Pontificum, & in eo loco & unde abcesserant, funditus revocanda, quacunque conditione temporis, aut captivitate, aut dolo, aut violentia e majorum, aut per quascunque injustas causas, res Ecclesiae, vel proprias, aut substantias suas perdidisse noscuntur ante accusationem, & aut regularem ad Synodum vocationem eorum, & reliqua.

Corr. Rom. ¶ *¶* In eo loco] Apud Joannem & Symmachum legitur: & in eorum, unde abcesserunt, potestatem funditus revocanda. Apud Eusebium vero, in eorum, unde abcesserunt, loca funditus revocanda.

¶ Ante accusationem,] Haec usque ad finem addita sunt ex originali, quibus oratio absolvitur, & quorum pari in fine hujus questionis à Gratiano repetitur.

C. IV. De eodem.

Item Eusebius Apostolicae sedis Episcopus, epist. 2. ad Aegyptios.

II. Redintegranda sunt omnia expoliatis vel ejectis Episcopis, &c. usque funditus revocanda, eodem modo, ut supra.

C. V. Non est Sacerdos, sed schismaticus, qui fratrum se subtrahit obsequiis.

Item Alexander Papa, epist. 2. in princip.

Nulli dubium est, quia boni à malis semper persequuntur & tribulantur. Propter quod humiliter & sub potenti manu Dei, ut liberet nos in tempore tribulationis. Nam, sicut leo rugiens circuit, quarens quem devoret: sic Diabolus non cessat circumire, & querere quos ex fidelibus perdat, & maximè illos, quos ardentiores in servitio Salvatoris, eique familiares invenerit. Familiares dico eos, quos sibi facerari, & in ordine Apostolatus constitui voluit. Ipsi enim pro populo interpellant, & populi pro peccata comedunt, quia precibus suis & oblationibus ea delent atque consumunt. & infra. Qui autem ex vestro collegio fuerit, & ab auxilio vestro se subtraxerit, magis schismaticus, quam Sacerdos esse probabitur. Ecce inquit Propheta h) quam bonum, & quam jucundum habitare fratres in unum. Illi vero in unum non habitant, qui à fratre solatio se subtrahunt, aut (quod deterius est) fratres infidias preparant, aut laqueos ponunt. & in fine epist. 3. Dominum crucifigunt, qui enim in Sacerdotibus suis persequuntur, quia crux à cruciatu dicitur. Magnum vero cruciatum sustinet, qui vim patitur.

C. VI. Excommunicantur, qui opprobrium & calumniam inferunt Sacerdotibus.

Item Fabianus Papa epist. 2. ad Episcopos Orientales.

Dus ergo, Fratres, ad hoc praordinavit vos, & omnes, qui summo Sacerdotio funguntur, ut injustitias re-

a Et Eusebium epist. 2. & in 5. Synodo Romana sub Symmacho. b Anselm l. 3. c. 51. & 44. c ad virtute. d Anselm. ibidem. e 1. Pet. 5. f S. pra. l. 9. v. ipsi Sacerdotes. Burch. l. 1. c. 129. l. 2. p. 5. c. 229. g Osee 4. h Psal. 132.

moveatis, & praesumptiones abscondatis, & in Sacerdotio laborantibus succurratis, opprobriis & calamitatibus eorum locum non praebatis, sed ei, qui calumniam & opprobrium patitur, adjutorium feratis: illum vero, qui calumniam, vel opprobrium facit, abscondatis, & Domino in suis Sacerdotibus opem feratis.

Gratian. Patet ergo, quod expoliati prius sunt praesentialiter restituendi, antequam ad causam sint vocandi. Sed obicitur, ubi non fuit legitima iniunctio, ibi non potest esse restitutio. Non enim probatur destitutus, qui prius non fuit institutus: ac per hoc nec restorationem postulare potest. Illi ergo, quorum electio vitiosa est, vel qui à Clero non sunt electi, vel à populo excepti, vel qui per Simoniam irrogaverunt, non sunt habendi inter Episcopos: & ideo, si à sedibus, quas tenere videbantur, expulsi fuerint, non possunt restitutionem petere, antequam vocentur ad causam. Unde supra in tractatu ordinandorum: Si quis pecunià, vel gratià humanà, seu populari, vel militari tumultu, &c. Sed hoc in eo tantum casu intelligitur, quo Apostolica sedes per violentiam occupatur: quo casu iudex non invenitur, cujus officium ille Apostolicus possit excludi. In aliis autem locis non habet, cum violenta possessio, nisi per iudicis sententiam, violento detentori detrahi non possit. Si autem verus dominus, bello non continuato sed renovato, vi illum de possessione egerit, iudicis auctoritate praedoni possessionem restituit. Si ergo Episcopi à sedibus, quas quocumque tenere videbantur, non per iudicem, sed violento ejecti fuerint, post ejectionem restituendi sunt ante regularem ad Synodum vocationem.

QUESTIO II.

I. De induciis autem post restitutionem praestandis, & quo spatio temporis concedenda sint, scribit Joannes Papa b epist. 1. ad Zachariam Archiepiscopum, dicens:

C. I. Secundum tempus expoliationis conceduntur induciae restitutionis.

Quanto e tempore expoliati, vel expulsi esse videbantur, antequam ad Synodum convocentur, sub eodem spatio temporis eis inducie indulgentur.

C. II. Dum possessiones, vel res Episcopi detinentur, aut, ut sibi obijci non possit.

Item Pelagius Papa II. Episcopus Italiae.

Cum à Ecclesiae alicujus Episcopi, aut possessiones, vel res ab amulis ejus, vel à quibuscunque aliis non sua sponte detinentur, aliquid illi non debet, aut potest à quoquam, ante redintegrationem omnium rerum suarum obijci. Sed prius illi legibus redintegranda sunt omnia, & postea tempore à Patribus definito, sunt negotia ventilanda.

C. III. Ante litem contestatam violentè ablata restituuntur.

Item Stephanus Papa quintus & Girardo Leodiensi.

Portet, ut primum vos tam de invalidis civitatibus, & monasteriis, & mansis, quam de reliquis generaliter rebus reinvestiri faciatis: quia nec nudi contendere, nec inimicos inimicis nos debemus opponere.

Corr. Rom. ¶ *¶* Quintus] Addita est haec vox ex vetustis codicibus, & restituta vox, Leodiensi, cum antea legeretur i aodicensi. Nam mansi, de quibus in subiecto capite agitur, ostendunt non ad Gratianum Episcopum, sed Germanum, vel Galvanum haec fuisse scripta.

C. IV. Deijciuntur à Clero, & infames fiunt, qui loca expulsoforum adulterina seditate invaserunt.

Item Evaristus Papa, epist. 2.

Audivimus e quosdam à vobis infamatos, & dil-

a Supr. dist. 79. si quis pecunià. b Et Eusebium epist. 2. c inf. a ead. cap. prius. Ipsa prioris verba. d Anselmus lib. 3. ap. 63. e Polyc. l. 2. tit. 11. Burch. l. 1. c. 140. l. 2. p. 5. c. 245. Anf. l. 3. c. 45.

ceratos Episcopos, ac è civitatibus propriis pulsos (quia alibi Episcopi constitui non possunt, nisi in civitatibus non minimis) & alios in eis, ipsis viventibus, constitutos. Ideò hæc vobis scribimus, ut scitis hoc fieri non licere, sed proprios revocari, & integerrimè restitui debere. Illos verò, qui adulterinâ fœditate sponas suas, (quas & uxores eorum prælixo tenore esse intelligimus) tenent, ejici ut adulteros, atque infames fieri, eosque ab Ecclesiasticis honoribus arceri jubemus. Si autem adversus eos aliquam querelam habueritis, his peractis inquirendum erit, & auctoritate hujus sanctæ sedis terminandum.

C. V. Inducia sex mensium ejectis, vel expoliatis præstentur.

Item Cajus a epistola primâ ad Felicem.

Ejectis, vel expoliatis, post integram restitutionem anniversariæ induciæ, vel sex mensium indulgentiæ sunt.

C. VI. Post restitutionem induciæ præstantur.

Item Eusebius b Papa, epist. 2.

PRIDÈ ergò oportet omnia illis expoliatis legibus reintegrari, & Ecclesiis, quæ eis sublatæ sunt, cum omni privilegio sibi restitui, & postmodum non sub angustis temporis spatio, sed tantum temporis spatium eis indulgeatur, quantum expoliati, vel expulsi esse videntur, antequam ad Synodum convocentur.

C. VII. De eodem.

Item Felix Papa II. in rescripto ad Episcopos Ægypti, cap. 8.

TAMDIU e in sede propria pacificè & potestativè cuncta disponens resideat, quamdiu expulsi, vel expoliatus suis carere visus est rebus.

C. VIII. Ante restitutionem aliquis ad causam vocari non debet.

Item Felix Papa I. epist. 2. ad Episcopos Gallie.

SI f Episcopus suis fuerit, aut Ecclesiæ sibi commissæ rebus expoliatus, aut (quod abfit, quod alienum ab omnibus esse debet fidelibus) à sede propria ejectus aut in detentione aliqua à suis ovibus fuerit sequestratus, tunc & canonicè antè in pristinum statum restituatur, cum omni privilegio sui honoris, & sua omnia, quæ infidiis inimicorum suorum ei ablata fuerant, legibus reintegrentur. Non g enim convocari poterit, vel præjudicari, nisi ipse pro sua necessitate (minimè tamen judicandus) advenire spontè elegerit. Nullatenus ergò à quoquam responderi cogatur, antequam integerrimè omnia, quæ per suggestiones inimicorum suorum amiserat, potestati ejus ab honorabili concilio, legali ordine reintegrentur. §. I. Præsul verò b cum omni honore statui pristino reddatur, & ipse dispositis, ordinatisque liberè ac securè diu suis rebus, tunc regulariter intra quatuor, vel quinque, vel sex, aut septem menses, juxta quod possibilitas ei fuerit, & non antè convocatus ad tempus in concilio legitimo & canonico, veniat ad causam, & si ita justè videatur, accusantium propositionibus respondeat.

Corr. Rom. § a Tunc canonicè] In originali sic legitur: tunc canonicè (antequam in pristino statu restituatur, eum omni privilegio sui honoris, & sua omnia, quæ infidiis inimicorum suorum ei ablata fuerant, legibus reintegrentur) nec convocari, nec judicari poterit, nisi ipse, &c. Nec muld secus habent Ivo, & Pannormia, nisi quòd loco, antequam; legunt, ut Gratianus, antè.

2 ps. Gratian. Quòd si malè vivendo facultates Ecclesia disperdit Episcopus, ab ejus patrimonio, quousque de dilapidatione

a In vulgat. legebatur, Gelasius. b Et Joan. 1. epist. 2. sup. ead. c. quanto, c Ivo p. 5. c. 249. Ans. l. 3. c. 44. Pann. l. 4. c. 50. d al. suo. e Polyc. ibid. Ans. l. 3. c. 53. Pann. l. 4. c. 52. f Ans. l. 3. c. 84. g Ivo p. 5. c. 248. Pann. l. 4. c. 44. h Pann. l. 4. c. 94.

rerum Ecclesiasticarum cognoscatur, submovendus est: exemplo tutorum & curatorum, qui dum fuerint suspecti, à tutela, vel cura remouentur, donec de suspecto cognoscatur.

C. IX. Ab administratione remouentur, qui res Ecclesiæ malè vivendo dispergunt.

Unde Pelagius Papa Petro Presbytero.

QUIA ea, quæ de fraudibus Maximiliani & flebili ad aures nostras supplicum relatione venerunt, non facile secundum veritatem agnosci poterunt, nisi facultas Ecclesiæ, quam in usus suos malè convertendo dispergit, ab ejus potestate, donec causa cognoscatur, seponatur: idcirco nos eum à supradictæ Ecclesiæ patrimonio, volumus in eum submoveri, & in vestro, discussionis ipsius tempore, moderamine detineri.

Corr. Rom. § a Maximiliani] In vulgatis sequebatur, Presbyteri, quæ vox inducta est, quia in nullo vetusto codice Gratiani, ex iis, qui collati sunt, habetur. Gratianus autem caput hoc de Episcopo, non de Presbytero accepit.

QUÆSTIO III.

1 ps. Quid verò post vocationem venienti ad iudicium, induciæ negantur non sint, Felix Papa II. in epistola ad fratres Ægypti, cap. 8. testatur, dicens:

C. I. Venienti ad iudicium induciæ non negentur.

CUM a accusatus ad iudicium venerit, si voluerit, & necesse fuerit &, induciæ ei petenti à Patribus constitutæ, absque impedimento concedantur, & iudices à se electi sibi tribuantur.

Corr. Rom. § a Et necesse fuerit,] Hæc addita sunt ex epistola ipsa, Ivone & Pannormia, habenturque in frò eadem cap. induciæ 2.

C. II. Quot mensium induciæ Episcopis præstantur.

Item ex eadem epist. ad fratres Ægypti, c. 20.

DE induciis b verò c Episcoporum, super quibus consultuistis, diversas à Patribus regulas invenimus, institutas. Quidam enim ad repellenda impetitorum d machinamenta, & suas præparandas responhones, & testes confirmandos, & consilia Episcoporum atque amicorum querenda, annum & e sex mandaverunt menses concedi. Quidam autem annum, in quo plurimi concordant. Minus verò quam sex menses, non reperi: quia & Laicis hæc indulta sunt, quantò magis Sacerdotibus? § infra. f §. 1. Induciæ namque non sub angusto tempore, sed sub longo spatio concedendæ sunt, ut accusati se præparare, & universos communicatores in provinciis positos convenire, & testes præparare, atque contra infidiatores se pleniter armare valeant.

C. III. De induciis præstantis.

Item Eleutherius Papa in epist. ad Gallie provincias.

I. Induciæ g noa modicæ ad inquirendum dandæ sunt, ne aliquid præpropere agi à quacunque parte videatur: quia per subreptionem multa proveniunt.

C. IV. De eodem. P A L E A.

Item Damalus Papa epist. 3. ad Stephanum Archiepiscopum.

II. Induciæ h accusatis in criminalibus causis i sex mensium, vel eo amplius, si necesse fuerit, concedendæ sunt.

2 ps. Gratian. Spatium verò dilationum, sicut in lib. 3. Cod. tit. 11. de dilationibus k invenitur) hæc ratione mode-

a Ivo p. 6. c. 335. Pann. l. 4. c. 98. Ans. l. 3. c. 55. b al. iudiciis. c Ans. l. 3. c. 118. & 119. Polyc. l. 5. tit. 3. Burch. l. 1. c. 180. Ivo p. 4. c. 296. d antè legebatur, imperitorum. e aut sex] orig. f Pann. l. 4. c. 102. g Burch. l. 16. c. 30. Ivo p. 6. c. 317. Pann. l. 4. c. 103. Ans. l. 3. c. 56. h Ans. l. 2. c. 76. Ivo p. 5. c. 287. Pann. l. 4. c. 101. i al. Episcopis. k l. 1. §. quid hæc ratione.

randum est, ut, si ex ea provincia, ubi lis agitur, vel persona, vel instrumenta possantur, non amplius quam tres menses indulgeantur. Si verò ex continentibus provinciis, sex menses custodiri iustitiae est. In transmarina autem dilatione novem menses computari oportebit. Judicantes autem à hac ratione non sibi concessam intelligant danda dilationis arbitrium: sed eandem dilationem (si rerum urgentissima ratio flagitaverit, & necessitas desiderata instructionis exegerit) non facile amplius, quam semel, nec ulla trahendi arte sciant esse tribuendam. §. 1. Et autem a dilatio penitus est deneganda, qui rescriptum ad extraordinarium iudicem deportaverit. Illi autem, qui in iudicium vocatur, danda est ad probanda c. precum mendacia, vel proferenda aliqua instrumenta, vel testes: quoniam instructus esse non potuit, qui præter spem ad alienum iudicium trahitur. §. 2. Cum d. verò ad appellationem, consultationem-ve à Principe rescriptum fuerit, si sit primo iudicio petita dilatio, & ea tributa non sit, si ve nec petita quidem, eam dari cuiquam non licebit eadem ratione, quâ ne in iudiciis quidem cognitionum Imperialium dilatio tribui solet. §. 3. A iudice c. procedente dilationem non convenit postulari, etiam si utroque parte præsentis tribuatur, cum non aliis, nisi causâ cognita, indulgeri queat, & cognitio causæ non interpellatione plenaria, sed considerante & magis iudice legitime colligatur, ut si forte dilationis petitio fuerit improbabata, suscepta questio per sententiam iudicis dirimatur. Constitutione septimâ, in collatione septima. §. 4. Libellum g. verò non aliâ actor dirigat, nisi prius & in ipsum, quem dicit obnoxium, & in negotii executorem exponat cautionem, se vel intra duos menses licem contestaturum, vel omne damnum ei, qui convenitur, contingens restitutum in duplum. In coll. 5. const. 6.

§. 5. Offeratur h. ei, qui vocatur ad iudicium, libellus, & exinde præbitis sportulis, datâ fideiussione XX. dierum gaudet induciis, quibus deliberet, an contendat; atque iudicium alium sociari i. petat, an recuset eum: nisi ille sit is, quem ipse alio recusato iam petierit. Denique præsentis interrogetur, An hoc tempus litis transferit? Quod non modò k. ex ipsius responsione, sed etiam ex libelli subscriptione manifestetur, quam in initio facere debet. Litis ergo contestatio contra hoc indultum i. habita, pro nihilo est m. ibidem. §. 6. Quod n. fieri non debet, nisi actor satisfecerit, certam promittens quantitatem se daturum, si litem non exequatur, aut exequens non vincat causam. Si igitur post tempus à se constitutum intra decem dies reo præsentis non occurrat, dimittatur reus, exalto eo, quod promissum est: & si quid circa litem plûs impendisse cum taxatione iudicis juraverit. §. 7. Exceptio o. fori & dilatoria est, atque ideo in initio litis debet opponi, & probari. Peremptorias autem exceptiones, ut sunt præscriptiones longi temporis, sufficit in initio litis contestari.

Corr. Rom. §. a. Judicantes autem] In codice Justiniani legitur: Quod ita constitutum iudicantes sentire debent, ut hæc ratione, &c.

§. & Exceptio fori] Postrema hæc pars abest à plerisque vetustis exemplaribus. In uno autem est in margine, cum hoc titulo, glossa Joannis. Eadem autem verba leguntur infra ead. q. 6. c. si quis Episcoporum. §. exceptio. & ibi sunt in omnibus antiquis codicibus.

a Ibidem, lege 2. sed mutata est verborum series. b al. reportaverit. c improbanda] orig. d Lege 5. mutatis quibusdam vocibus. e Lege 4. f al. confidente. g Cod. de litis contestat. auth. libellum. h Cod. de litis contestat. auth. offeratur. Julianus anteq. for. novellâ 53. c. 3. i al. associari. k al. mox. l privilegium] orig. m al. ducenda est.] orig. n Coll. de dilationibus, auth. quod fieri. o Ex Cod. de except. l. ult. & l. 8. Infra ead. quest. 6. cap. si quis Episcoporum.

QUÆSTIO IV.

Q Uod verò infames a & non legitime conjuncti ad accusationem admitti non debeant, & qui generaliter ab accusatione removendi sunt, multorum auctoritate claret.

C. I. Infames eos, qui sunt bonæ fame, accusare non possunt. Ait enim Iginus Papa, epist. 2.

A Lieni b erroris societatem c sectantem, vel à sui propositi tramite recedentem, aut Apostolicæ sedis iustionibus inobedientem suscipere non possumus: nec impetere rectè credentes, vel sanctorum Patrum iustionibus obtemperantes permittimus: d quia inter fideles & infames magna debet esse discretio.

C. II. Qui legem suam spontè transgreditur, ante suam reverisionem rectè agentes accusare non potest.

Item Anacletus Papa in prima decretali. Beatus prædecessor noster Clemens, vir Apostolicus, & spiritu Dei plenus, unâ cum reliquis sanctis Collegis suis statuit, dicens: Accusandi & testificandi licentia denegetur his, qui Christianæ religionis & nominis dignitatem, & suæ legis, vel sui propositi normam, aut regulariter prohibita neglexerint. Transgressores enim spontè legis suæ, ejusque violatores, & recedentes, apostate nominantur. Omnis enim apostata refutandus est ante reverisionem suam, non in accusatione rectè agentium, aut testimonio suscipiendus est.

C. III. A suo proposito discedentes sunt infames.

Item Pius Papa, epist. 1. Si e quis f verò à suo proposito retrorsum exorbitaverit, & iussum Apostolicæ sedis libenter transgressus fuerit, infamis efficitur. Reprobati ergo oportet eorum redargutiones, qui in recta fide suspecti sunt. Fides autem, & converlatio primum scrutanda est, & deinde g, qui irreprehensibiles apparuerint, sunt recipiendi, & non prius.

C. IV. Incestuosi & non legitime conjuncti, Sacerdotes & legitime conjunctos accusare non possunt.

Item Calixtus Papa ad Episcopos Gallie, epist. 1. cep. 4.

C on sanguineorum h conjunctiones nec legitime sunt, nec manere possunt, sed sunt repellendæ. & infra, cap. 5. §. 1. Quisquis ergo non legitime conjunctus, vel absque dotali titulo, ac benedictione Sacerdotis confat copulatus, Sacerdotes, vel legitime conjunctos criminari, vel in eos testificari minimè potest: quoniam omnis incesti maculâ pollutus, infamis est, & accusare supradictos non permittitur. Non solum ergo hi rejiciendi sunt, & infames efficiuntur, sed etiam omnes eis confitentibus. §. 2. Similiter de raptoribus, vel eis, qui seniores impetunt, fieri censemus. Hos ergo leges seculi interficiunt, sed nos misericordiâ præeunte sub infamiz nota ad penitentiam recipimus.

C. V. Qui non sunt recipiendi in accusatione. Idem in eadem epistola.

C onspiratores i in nullius k accusatione sunt recipiendi.

a Suprà 2. quest. 7. cap. alieni. ex Dionysio. b Julius in rescript. ad Orient. cap. 15. Poly. l. 1. tit. 17. Ans. l. 2. c. 16. & l. 1. c. 9. Pann. l. 4. c. 70. & 88. c al. socium à sui propositi] al. societate maculatum, vel à sui. d al. permittimus] orig. e Ans. l. 3. c. 9. Pann. l. 4. c. 60. f Ans. l. 3. c. 4 g al. Si quis à suo vero proposito. h al. denuo. i Burd. l. 7. c. 1. Ivo p. 9. cap. 23. k Ivo p. 6. c. 364.

pendi,

piendi, nec eorum vel anathematizatorum vox ullum nocere, vel accusare a potest.

C. VI. De eodem.

Item Stephanus Papa, epist. 2.

Nullus b anathematizatorum c suscipiatur, nec a quaquam credantur, quæ ab eis dicuntur, vel conscribuntur. Eos d dico anathematizatos esse, quos Episcopi suis scriptis anathematizaverunt, aut eorum statuta anathematizant.

C. VII. Anathematizati, fideles accusare non possunt.

Item Fabianus Papa, epist. 1. ad Ecclesiam ministros.

Omnes e, quos sanctorum Patrum statuta tam præteritis, quam futuris temporibus anathematizant, submovemus, & ab omni accusatione fidelium alienamus.

C. VIII. Clericus, qui Episcopum accusaverit, infamis efficitur.

Item Stephanus Papa, epist. 2. c. 8.

Clericus verò, qui Episcopum suum accusaverit, aut ei infidiator extiterit, non est recipiendus, quia infamis effectus est, & a gradu debet recedere, ac curiæ tradi serviturus.

C. IX. Infames & exules fiunt, qui Episcopos persequuntur.

Item Alexander Papa, epist. 1. c. 1.

His qui Episcopos suos a persequuntur, & amovere nituntur, injustè, contra Apostolicam auctoritatem, etsi a morte prohibentur, dicente Domino g: *Nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur, & vivat*, perpetuam tamen notantur infamia, & exilio digni judicantur finitimo: de quibus a temporibus Apostolorum, & infra ista tenemus, atque decreta habemus h, quibus eorum accusandi Episcopos, vel testificandi in eos vocem obstruimus, quos non humanis, sed divinis actibus mortuos esse scimus.

Corr. Rom. § a Suos] Vox ista abest a plerisque manuscriptis & originali: sed ob glossam non est sublata.

C. X. Detractores, & inimicorum auctores Episcopos non accusent.

Item Zepherinus Papa, epist. 1. ad Episcopos Siciliae.

Detractores i (qui divinam auctoritatem eradicandi sunt, & auctores k inimicorum ab Episcopali submovemus accusatione, vel testimonio.

C. XI. Infamis, vel sacrilegus religiosum Christianum accusare non potest.

Item Eutychianus Papa, epist. 2. ad Episcopos Siciliae.

Nullus l unquam infamis, atque sacrilegus de quocunque negotio liceat adversus religiosum Christianum, (quamvis humilis, servilisque persona sit) testimonium dicere, nec de qualibet re, actione, vel inscriptione Christianum impetere.

Gratian. Notandum verò, quòd aliud sit excommunicatio, & aliud anathematizatio.

C. XII. Aliud est excommunicatio, aliud anathematizatio.

Unde Joannes Papa VIII. scribit cuidam Episcopo.

Engeltrudam m uxorem Bofonis noveris non solum excommunicatione, quæ a fraterna societate separat, sed etiam anathemate, quod ab ipso Christi corpore (quod est Ecclesia) recidit, crebro percussam esse.

Corr. Rom. § Epistola hæc Joannis VIII. non est inventa. Perùm Nicolaus I. in Concilio a se Romæ habito, de Mentensi Synodo penitus abolenda, cap. ult. narrat, hanc Engel-

a al. ledere. b Pann. l. 4. c. 71. c al. anathema] orig. d al. eos quoque dico] orig. e Anf. l. 3. c. 16. Polyc. l. 5. tit. 1. f Anf. l. 3. c. 79. g Ezech. 33. h Supr. 2. q. 7. c. placuit. i Anf. l. 3. c. 35. Ivo part. 5. c. 245. k al. actores. l Anf. l. 3. c. 25. Burch. l. 16. c. 11. Ivo p. 6. c. 333. Pann. l. 4. c. 92. m 11. q. 3. nemo Episcoporum. Ivo p. 14. c. 51.

trudam bis a se fuisse anathemate percussam. Cujus mulieris flagitia, ob quæ justissimè hanc penam tulit, refert Regino lib. 2. Chronicorum. Potuit autem tempore Joannis octavi vivere hæc femina, quoniam Hadrianus II. qui inter Nicolaum I. & Joan. VIII. intercessit, quintum sui Pontificatus annos non implevit.

Gratian. Unde datur intelligi, quòd anathematizati intelligendi sunt non simpliciter a fraterna societate, sed etiam a corpore Christi (quod est Ecclesia) omnino separati.

Q U Æ S T I O V.

Quòd verò testes de domo accusatorum producendi non sint, & quòd vox inimicorum non sit audienda, multorum auctoritatibus probatur.

C. I. Con sanguinei & familiares adversus extraneos testimonium non dicant.

Ait enim Calixtus Papa, epist. 2. ad Episcopos Gallie.

Con sanguinei a accusatoris b adversus extraneos testimonium non dicant, nec familiares, vel de domo prodeutes: sed si voluerint, & invicem consenserint, inter se parentes tantummodò testificentur, & non in alios.

C. II. Nuper inimici, accusatores vel testes esse non possunt.

Item Anacletus Papa, epist. 3. c. 4.

I. Accusatores c & testes esse non possunt, qui ante hesternum diem, aut nudius tertius inimici fuerunt, ne irati nocere cupiant, vel læsi se ulcisci velint. Inoffensus igitur accusatorum & testium affectus quærendus est, & non suspectus.

C. III. De eodem.

Item Symmachus Papa, in quinta Synodo Romana, sub ipso habita.

Accusatoribus verò inimicis, vel de inimici domo prodeuntibus, vel qui cum inimicis immorantur, aut suspecti sunt, non credatur, ne irati nocere cupiant, nec læsi ulcisci se velint. §. 1. Si quis hæc quæ hodie in hac sancta Synodo prohibita sunt, infringere præsumperit, aut voluntariè transgredi tentaverit, si Clericus est, gradu proprio penitus careat: si verò Monachus, aut Laicus fuerit, communionem privetur: & si non emendaverit vitium, anathemate feriatur. Secretas verò infidias, vel manifestas Pontificibus a quibuscunque illatas, vel ea, quæ hujus sanctæ Synodi sententia complectitur, si quis ad Ecclesiam pertulerit notitiam, potius honore: & hi, qui adversa eis moliantur (sicut a sanctis Patribus dudum statutum est, & hodie Synodali, & Apostolica auctoritate firmatur) penitus abjiciantur, & exilio (suis omnibus sublatis) perpetuò tradantur.

C. IV. Qui non possunt esse accusatores, vel testes.

Item Pontianus sanctæ & universali Ecclesie Episcopus, epist. 2. omnibus Christianis.

Suspectos d, aut inimicos, aut facile litigantes, & eos, qui non sunt bonæ conversationis, aut quorum vita est accusabilis, & qui rectam non tenent & docent fidem, accusatores esse & testes, & antecessores nostri Apostolici a prohibuerunt, & nos eorum auctoritate submovemus, atque futuris temporibus excludimus.

Corr. Rom. § a Apostolici,] Sic est emendatum ex Vaticanis codicibus. Antè enim legebatur, Apostoli. Originale autem impressum sic habet: & antecessores nostri Apostolica repulerunt auctoritate, & nos submovemus, atque futuris, &c.

a Anselm. l. 3. c. 58. Polyc. l. 5. tit. 1. Burch. l. 1. c. 171. Ivo p. 5. cap. 289. Pann. l. 4. cap. 85. b accusatores] orig. c Ambros. Syagrio, epist. 64. Anf. l. 3. c. 13. Burch. l. 1. c. 152. Ivo p. 5. c. 239. Pann. l. 8. c. 84. d Supr. 2. q. 7. c. querendum. Polyc. ibid. Anselmus l. 3. c. 16.

C. V. Ab accusationibus Clericorum repellantur, quos leges seculi non admittunt.

Item Eusebius Episcopus Galliarum, epist. 1.

DE a accusationibus Clericorum, super quibus mandatis, scitote, a tempore Apostolorum in hac sancta Urbe servatum esse, accusatores, & accusationes, quas exterarum consuetudinum leges non asciscunt, a Clericorum accusatione submotas. & infra. Idcirco & nos sequentes b Patrum vestigia, pro salvatione servorum Dei, quascunque ad accusationem personas leges publicæ non admittunt, his impugnandi alterum, & nos licentiam submovemus, & nullas accusationes a iudicibus audiantur Ecclesiasticis, quæ legibus seculi prohibentur.

C. VI. Alienigenæ, & quos divinæ voces mortuos appellant, Episcopos accusare non possunt.

Item Pelagius Papa II. Episcopus Italiae.

CANONICA c sanctorum Patrum statuta (ne columnæ sanctæ Ecclesiæ vacillent) sequentes ac roborantes, omnes infames, cunctosque suspectos, vel inimicos, & eos, qui non sunt eorum gentis, vel quorum fides, vita & libertas nescitur, & qui non sunt bonæ conversationis, vel quorum vita est accusabilis, ab omni accusatione Episcoporum funditus submovemus. Similiter & omnes, quos divinæ leges mortuos appellant, submovendos esse ab eadem accusatione, & publicæ penitentiae submittendos, iudicamus.

C. VII. A Clericis repelluntur accusationes, quas leges seculi non asciscunt.

Item ex Synodo Romana, habita sub Hadriano d Papa.

ACCUSATIONES e & accusatores, atque eorum f negotia, quæ seculares non asciscunt leges, divinæ ac synodica funditis a Clericis repelli auctoritate censemus: quia indignum est, superiores pati ab inferioribus, quæ inferiores ab eis pati desipiunt.

Corr. Rom. § Caput hoc & c. Neminem. infra ead. y. 6. quæ citantur ex Synodo Romana, extant in capitulis Hadriani, ea autem expressius etiam appellantur Synodi nomine infra 5. q. 3. in principio.

C. VIII. Nec servus, nec libertus, nec infamis Episcopos accusare præsumant.

Item Stephanus Romanae Ecclesiæ Episcopus g omnibus Episcopis, epist. 2. de accusationibus Sacerdotum, c. 3.

II. ACCUSATORES h, & accusationes, quas seculi leges non recipiunt, & antecessores nostri prohibuerunt, & nos submovemus. Nullus enim alienigena, aut accusator fiat eorum, aut iudex. Unde & de Lothi scriptum est: Ingressus es ut advena, nunquid ut iudices? Accusator autem nostrorum k nullus sit servus, aut libertus, nullaque suspecta persona, aut infamis.

C. IX. Infames, qui ad sortilegos & divinos concurrunt, nec accusatores, nec testes esse possunt.

Item Eusebius Papa, epist. 3. ad Episcopos Thuscæ. l

CONSTITUIMUS m iterum, firmantes cana Patrum statuta, cum omnibus, qui nobiscum sunt, Episcopis, sicut dudum decretum reperimus, ut homicida, malefici, fures, sacrilegi, raptores, adulteri, incesti, vene-

a Anselm. l. 3. c. 26. b infra. 6. q. 1. nos sequentes. c Anf. l. 3. c. 59. d In cap. Hadriani, cap. 11. Concor. Damasus epist. ad Stephanum. e Anf. l. 3. c. 20. f ea] orig. g Conc. Telesphorus, epist. unica, c. 2. Julius in rescripto ad Orient. cap. 5. h Polyc. ibidem. Anf. l. 3. c. 18. Iob. 7. 5. cap. 257. § p. 6. cap. 327. i Gen. cap. 19. k vestrorum] orig. l § in cap. Hadriani, c. 67. m Polyc. ibidem. Anf. l. 3. c. 19.

fici, suspecti, criminosi, domestici, perjuri, & qui raptum fecerunt, vel falsum testimonium dixerunt, seu qui ad sortilegos a, divinosque b concurrerunt, similesque eorum, nullatenus ad accusationem, vel ad testimonium sint admittendi, quia infames sunt; & iuste repellendi, quia funesta est vox eorum.

C. X. Suspecti, aut gratiosi ad accusationem non admittantur.

Item Julius Papa in rescripto ad Orientales, c. 33.

SIMILITER c in jam præfixa Synodo est decretum, ne suspecti, aut infames, aut criminosi, aut gratiosi, vel calumniatores, vel affines, aut scelerati, aut facile litigantes suscipiantur accusatores, sed tales, qui omni careant suspitione.

C. XI. Qui inimicitii studet, vel facile litigat, nec accusator, nec testis esse potest.

Item Felix Papa II. epist. 1. c. 14.

NULLUS d servus, nullus libertus, nullus infidelis, nullus criminibus irretitus, nullus calumniator, nullus, qui inimicitii studet, nullus qui frequenter litigat, & ad accusandum, vel detrahendum est facilis, nulla infamis persona, vel omnes, quos ad accusanda crimina publica leges publicæ non admittunt, permittantur Episcopos accusare.

C. XII. Familiæ, suspecti, de domo prodeuntes, non recipiantur in accusatione.

Item Calixtus Papa, epist. 2. ad Episcopos Gallie.

III. ACCUSATORES f, vel testes suspecti non recipiantur, nec familiares, vel de domo prodeuntes, nec etiam consanguinei accusatoris adversus extraneos testimonium dicant: quia propinquitatis g, & familiaritatis, ac dominationis affectio veritatem impedire solet. Amor carnalis, & timor, atque avaritia plerunque sensus hebetant humanos, & pervertunt opiniones, ut questum pietatem putent, & pecuniam, quasi mercedem prudentiæ.

C. XIII. Qui inimici, vel suspecti sunt, & qui omnia quoslibet insequuntur, ab accusatione removeantur.

Item Pelagius b Papa II. epist. 1. c. 4.

OMNES i, qui adversus Patres armantur, ut Patrum invasores, & mactatores, infames esse censemus. & infra. Horum ergo vitiorum auctores vel patratores, non sunt in accusatione Pontificum recipiendi, sed penitus repellendi; quoniam iubent canonica decreta Patrum, ut accusatio, vel testimonium eorum, qui odio quoslibet persequuntur, vel qui inimici, aut suspecti habentur, nullo modo recipiantur.

C. XIV. De eodem. P A L E A.

[Item Paschalis Papa.]

NULLI k Episcoporum ab accusatione sua repellere liceat, quos l, antequam ab eis impeteretur, a sua communi familiaritate neglexerit separare.

Corr. Rom. § In uno pervetusto exemplari Gratiani, a quo pleræque Palea absunt, caput hoc habetur non hic, sed sup. 2. q. 7. post c. B. Petrus & Paulus: ubi etiam citatur ex Paschali II.

§ Quos antequam] In eodem codice legitur, quos & antequam ab eis impeteretur, a sua communi familiaritate neglexerunt separare. In aliis vero nonnullis, in quibus hæc Palea habetur hoc loco, legitur, quos antequam ab eis se impetendos cognoscerent, a sua, &c. In decretalibus autem non multo secus, antequam se ab eis impetendum cognosceret, a sua, &c.

a al. sacrilegos. b supr. 2. q. 8. quisquis. c Polyc. ibid. Anf. l. 3. c. 21. d Anf. l. 3. c. 62. e infidelis] orig. f Polyc. ibid. Anf. l. 3. c. 57. Burch. l. 1. c. 171. Ivo p. 5. c. 289. g supr. 8. ead. c. consanguinei. h antea legebatur, Gratian. i Proculus ad Dominum in act. 14. Concil. Chal. Anf. lib. 3. c. 6. k extr. de accus. s. nulli.

Gratian. Quod verò inimici ab accusatione prohibeantur, inde est, quia eorum caliditate, innocentiæ frequenter opprimi solet. Sed cum Athanasius a sua cathedra reddi præcipitur, quia de inimicitia sui Patriarchæ conquestus est, patet, quod etsi manifesta crimina alicujus sunt, non tamen condemnandus est accusatione inimici.

C. XV. Qui inimici sunt, Judices esse non possunt.

Unde Nicolaus Papa scribit Michaëli Imperatori in epistola, quæ incipit: Proposueramus.

Quod si suspecti & inimici judices esse non debeant, & ipsa ratio dicitur, & plurimis probatur exemplis.

§. 1. Nam e quid gratius & amabilius dare quis inimico potest, quam si ei ad impetendum commiserit, quem lædere forte voluerit? Quod providè Constantinopolitana Synodus canonum suorum sexto & dignoscitur prohibere capitulo. & infra. §. 2. Veniamus ergò & ad sanctam Chalcedonensem Synodum, & quid nobis de Athanasio Pararonum Episcopo referat, audiamus. Is enim Antistes tertio evocatus ad Synodum, quia non occurrit, à Patriarcha suo canonice condemnatus extiterat: sed solum, quia, cum vocaretur ad Synodum, quod inimicus suus esset ipse, qui judicabat, clamavit, à sancta Chalcedonensi Synodo ad causas illatas sibi examinandas relaturus: & nisi denudò convincatur, recipere Ecclesiam propriam judicatur. Quod si Athanasius à Patriarcha suo depositus, quia de inimicitia ipsius conquestus est, iteratò ad judicium renovandum dirigitur, etsi & manifesta sibi officiant crimina, tamen suæ reddi Ecclesie præcipitur; quantò magis Ignatius, qui non à Patriarcha, sed ipse potius existens Patriarcha, minimè debuit Ecclesie propria (inimicis, & suspectis judicibus decernentibus) expoliari? & paulò post e. §. 3. Veniat & facundissimus noster Papa Gelasius, hæreticorum expuginator fortissimus, & quod de Constantinopolitanis Episcopis more solito tunc ægrotantibus dixit, etiam nunc nobis edisserat. Quæro, inquit, tamen ab his judicium, quod præstantur, ubinam possit agitari? an apud ipsos, aut iidem inimici sint & testes & judices? Sed tali judicio nec humana debent committi negotia. Quod si judicio, ubi iidem sunt inimici, qui judices, nec humana debent committi negotia; quantò minus divina, id est, Ecclesiastica? Qui sapiens est, intelligat. §. 4. Et reverà hinc Justinianus Imperator pius legibus suis promulgasse dignoscitur, dicens: *Liceat f ei, qui suspectum judicem putat, antequam lis inchoetur, eum recusare, ut ad alium recuratur.* Nam quodammodo naturale est suspectorum judicium insidias declinare, & inimicorum judicium semper velle fugere. §. 5. Hinc S. Athanasius inimicorum læpè declinavit insidias. Hinc S. Joannes, os aureum, Concilii contra se congregati renuit intrare collegium.

Corr. Rom. ¶ Sexto] Hic canon est sextus Concilii Constantinopolitani primi apud Græcos, qui in Conciliis in quatuor volumina conjectis (nam in aliis editionibus abest) tomo primo bis offertur, primum in Concilio ipso Constantinopolitano, deinde in libello Synodicarum constitutionum. De quo capitulo, & aliis canonibus hujus Concilii supra dist. 22. est notatum, & infra 4. quæst. 1. c. quod autem, aliquid dicitur.

¶ Etsi manifesta] Vera lectio est: & nisi manifesta sibi officiant crimina, suæ reddi Ecclesie præcipitur. Estque idem, quod antea retulerat ex ipso Concilio, & nisi denudò convincatur, recipere Ecclesiam propriam judicatur. Verum non est emendatum ob glossam, & quia Gratianus in verbis sequentibus manifestè ostendit, falsà lectione se usum

a al. Anastasius. b al. Quin. c Ivo part. 5. cap. 55. d act. 24. in fin. e In communitorio ad Faustum. f Cod. de judiciis. l. apertissimus. T O M. I.

esse: qui etiam, quod hic dicitur de inimicitia judicis, ad accusatoris inimicitiam transulit. Nec verò, (quod ex tota illa actione 14. facildè constat) Athanasius in ea causa erat actor, qui restitutionem peteret, (quippe cum, licet in Concilio Antiocheno depositus, postea tamen per Dioscorum Episcopatum recuperasset, tuncque possideret) sed Savinianus, qui post Athanasii depositionem in ejus locum à Metropolitanano, & comprovincialibus Episcopis successit, ab eodem Dioscoro ejectus fuerat, ideoque restitui sibi Episcopatum petebat. In ipso autem Concilio Chalcedonensi statutum fuit, ut (quando Athanasius diceret, se ad Concilium Antiochenum ter vocatum, idè non venisse, quòd Dominus eo tempore Patriarcha Antiochenus sibi inimicus esset) Savinianus quidem maneret in Episcopatu, interim verò causa Athanasii apud Maximum tunc Antiochiæ Patriarcham ageretur, atque inter octo menses cognosceretur, an Athanasius crimen depositione dignum commisset, ac, nisi commisisse constaret, suus illi Episcopatus redderetur. Ex quo toto factò Nicolaus partem illam accepit, quæ ad rem suam optimè faciebat.

Gratian. Patet ergò, quod etsi manifesta sint crimina alicujus, tamen accusatione inimici condemnandus non est.

Q U E S T I O VI.

Extra provinciam autem reus nullatenus est producendus.

C. I. Ubi crimen admittitur, ibi causa ventiletur.

Unde Fabianus Papa scribit Hilario Episcopo, epist. 3. cap. 4.

Ibi a semper causa agatur, ubi crimen admittitur: & b qui non probaverit, quod objecit, pœnam, quam intulerit, ipse patiatur.

C. II. Accusatus non nisi in foro suo audiatur.

Idem eadem epist. c. 2. c

SI d quis Episcoporum super certis accusetur criminibus, ab omnibus audiatur, qui sunt in provincia sua, Episcopis: quia non oportet accusatum alibi, quam in foro suo audiri.

Gratian. Exceptio fori dilatoria est, atque idè in initio litis debet opponi & probari. Peremptorias autem exceptiones (ut sunt præscriptionis longi temporis) sufficit in initio litis contestari.

C. III. De eodem. Idem Fabianus ibidem. e

Pulsatus f ante suum judicem causam dicat, & ante non suum judicem pulsatus, si voluerit, taceat. Pulsatis verò, quoties appellaverint, inducix dentur.

Gratian. Hoc autem, quod de loco dictum est, tunc intelligendum est, cum veritas causa non nisi in loco admissi criminis deprehendi potest: aut nisi altera pars judicium majoris persone interpellaverit, sive declinando judicium, sive relevando sententiam. Unde Stephanus, sanctæ & Apostolicæ, atque universali Ecclesie Romana Episcopus, scribit omnibus Episcopis, epist. 2. cap. 7. g

C. IV. Intra provinciam, & à comprovincialibus tantum causa est audienda.

Ultrà b provinciarum i terminos accusandi licentia non progrediatur: sed omnis accusatio intra provinciam audiatur, & à comprovincialibus terminetur, nisi tantum k ad Apostolicam sedem fuerit appellatum.

a Reverà ibi] orig. b Sup. 2. quæst. 3. qui non probaverit. c q. 8. qui crimen. d Polyc. l. 5. tit. 1. Anf. l. 3. c. 77. Burch. l. 1. c. 147. Ivo p. 5. c. 260. e Cap. l. 7. c. 367. f Polyc. l. 1. tit. 7. Ivo p. 6. c. 323. Pann. l. 4. c. 123. g In Cod. Theod. l. 9. tit. 1. l. 10. h Anf. l. 1. c. 47. Pann. l. 4. c. 33. i al. provincie. k al. tamen. F f

C. V. A comprovincialibus accusatus vel iudicatus, Apostolicam sedem appellat.

Item Sixtus a Papa II. epist. 1. ad Gratum Episcopum.

Accusatus b vel iudicatus a comprovincialibus in aliqua causa Episcopus, licenter appellet, & adcat Apostolicæ sedis Pontificem, qui aut per se, aut per vicarios suos ejusdem retractari negotium procuret. Et dum iterato iudicio Pontifex causam suam agit, nullus alius in ejus loco ponatur, aut ordinetur Episcopus: quoniam quanquam comprovincialibus c Episcopis accusati causam Pontificis feruari liceat, non tamen diffinire a inconsulto Romano Pontifice permillum est.

C. VI. De eodem.

Item Damasus Papa Stephano Archiepiscopo, epist. 3. c. 2.

Discutere e Episcopos, & summas Ecclesiasticorum negotiorum causas, Metropolitanò unà cum omnibus suis comprovincialibus, ita ut nemo ex eis desit, & omnes in singulorum concordent negotiis licet: sed diffinire eorum, atque Ecclesiasticarum summas querelas causarum, vel damnare Episcopos absque hujus sanctæ sedis auctoritate minimè licet, quam omnes appellare, si necesse fuerit, & ejus fulciri auxilio oportet.

Corr. Rom. § Caput hoc in aliquot vetustis exemplaribus non habetur, neque in ipsum adest glossa.

C. VII. Comprovinciales & Metropolitanus Episcoporum causam audire, sed diffinire non possunt.

Item Eleutherius Papa scribens ad Gallie provincias, cap. 2.

Quamvis f liceat apud comprovinciales g, & Metropolitanos, atque Primates Episcoporum ventilare accusationes & criminationes, non tamen licet diffinire a sine hujus sanctæ sedis auctoritate, sicut ab Apostolis, eorumque successoribus multorum consensu Episcoporum jam diffinitum est. Nec in eorum Ecclesiis alii aut proponantur, aut ordinentur, antequam hic eorum iuste terminentur negotia. Reliquorum verò Clericorum causas apud Provinciales, & Metropolitanos, ac Primates & ventilare, & iuste finire licet.

Corr. Rom. § a Diffinire] In epistola ipsa sequitur, secus quam prædictum est: reliquorum verò, &c. Superius verò hæc prædicta fuerant, definitiva Episcoporum tantum iudicia huc deferantur, ut hujus sanctæ sedis auctoritate finiatur, sicut ab Apostolis, &c. usque ad verbum, Reliquorum.

C. VIII. Ante Apostolicam censuram in causis Episcoporum non est diffinitiva ferenda sententia.

Item Leo Episcopus urbis Rome Anastasio Episcopo Thejalonicensi, epist. 82. al. 84. c. 1.

Multum stupeo, frater charissime, sed & plurimum doleo, quòd in eum, de quo nihil amplius judicaveras b, quàm quòd evocatus adesse differret, & excusationem infirmitatis obtenderet, tam atrociter & tam vehementer potueris commoveri, præsertim cum etli tale aliquid mereretur, expectandum tibi fuerat, quid ad tua consulta referberem. & infra. Sed etiam si quid grave, intolerandumque gessisset, nostra expectanda erat censura, ut nihil prius ipse decerneres, quàm quid nobis placeret, agnosceres. Vices enim nostras ita tuæ credidimus charitati, ut in partem sis vocatus sollicitudinis, non in plenitudinem potestatis. Unde, sicut multum nos ea, quæ a

a Et Julius in rescripti. ad Orient. c. 3. b Polyc. ibid. Ans. l. 2. c. 82. Burch. l. 1. cap. 176. § 144. Ivo p. 5. c. 4. § 257. Pann. l. 4. c. 125. c al. a comprovincialibus. d al. diffiniri. e Anselm. lib. 1. c. 61. Burchard. l. 1. c. 179. Ivo p. 5. c. 295. f Ivo p. 5. c. 516. Pann. l. 4. c. 134. § 136. g al. provinciales. h al. iudicaveris.

te piè sunt curata, lætificant; ita nimirum ea, quæ perperam sunt gesta, contristant.

C. IX. Præter sententiam Romani Pontificis, nec Concilia celebrari, nec Episcopum damnari oportet.

Item Julius Papa Orientalibus Episcopis, epist. 1.

Udum a sanctis Apostolis, successoribusque eorum in antiquis a decretum fuerat statutis, quæ habentis sancta & universalis Apostolica tenet Ecclesia b, non oportere præter sententiam c Romani Pontificis Concilia celebrari, nec Episcopum damnari, quoniam sanctam Romanam Ecclesiam Primatem omnium Ecclesiarum esse voluerunt: & sicut beatus Petrus Apostolus primus fuit omnium Apostolorum; ita & hæc Ecclesia suo nomine consecrata (Domino instituyente) prima, & caput sit ceterarum, & ad eam, quasi ad matrem atque apicem, omnes majores Ecclesiæ causæ, & iudicia Episcoporum recurrant, & juxta d ejus sententiam terminum sumant: nec extra Romanum quicquam ex his debere decerni Pontificem.

2 pars. Gratian. Aliquando inconsulto Romano Pontifice plerique Episcoporum damnati inveniuntur, & alii in eorum locum subrogati, quorum damnationem & subrogationem pro bono pacis ex dispensatione tolerasse legitur Ecclesia.

C. X. Quorundam Episcoporum depositionem extra conscientiam Romani Pontificis factam, pro pace toleravit Ecclesia.

Unde Joannes Papa Salononi tertio & ultimo Regi Britonum. e

Hæc quippe est ordinatio Dei patris tui, & hæc est lex Ecclesiæ matris tuæ, videlicet, ut omnes Episcopos regni tui ad Turonensem Archiepiscopum mittere non detrectes, ipsiusque iudicium postulare non dedigneris. Ipse enim est Metropolitanus, & omnes Episcopi tui regni, Suffraganei ejus sunt: sicut conscriptiones prædecessorum meorum evidenter ostendunt: qui prædecessores tuos, quia illos ab ipsius cura subtraxerant, fortè invectione corripere studuerunt, quamvis nec nostra scripta super hac re missa deesse videantur. Cùmque coram designato Turonicæ Ecclesiæ præfule, & integro numero collegarum, id est, duodecim Episcoporum celebrato conventu fuerint ejecti Episcopi regulariter examinati, apparuerique, quòd canonicè fuerint ejecti, ipsis in sua electione manentibus, qui in locis eorum consecrati sunt, poterunt utique Episcopatus honore potiri. Quòd si Episcopi ejecti infantes fuerint declarati, his amotis, qui illis subrogati sunt, Ecclesias suas ipsi recipiant. Nam cum antecessores mei Præsules ejectionem eorum Episcoporum, qui ab Ecclesiis suis expulsi sunt, nec admiserunt, nec approbaverunt, nec ipsos, qui eis subrogati a post sunt, viventibus illis, legitimos Episcopos dixerunt. Sanè si ad Turonensem fortè Archiepiscopum mittere præfatos Episcopos dedignaris, stude duos Episcopos de expulsi, & duos de subrogatis unà cum Ecclesiæ tuæ Legato ad Apostolicam B. Petri sedem transmittere, ubi digna examinatione præmissa, qui legitimos Episcopi sunt, appareant, & suæ Ecclesiæ irregulariter non amittant. Nihil enim quocumque aliud in præsentis negotio diffinire. Quia verò magna, quis sit Metropolitanus apud Britannos, contentio est, licet nullius memoria teneat vos in vestra regione ullam habuisse Metropolitanam Ecclesiam, tamen si libet (postquam Deus omnipotens pacem inter vos, & dilectum filium nostrum, Carolum Regem gloriosum, constituerit) facillè hoc poteritis advertere. Quòd si ad contentiosè creditis agere, ad nostrum Apostolatum

a Præfatis] orig. b Cap. lib. 6. c. 287. c in vulgatis legebatur, conscientiam. d al. ejusque iustà sententiâ. e Regino l. 2. Chronic.

designare

destinare contendite, quatenus nostro libramine, que fuerit apud vos antiquitus Archiepiscopalis Ecclesia, luce clarius innotescat: & deinceps omni ambiguitate recisa, quam sequi Episcopi vestri debeant, incunctanter agnoscant. Neque enim Ecclesias Dei per discordias Regum, divisionis aliqua pati damna necesse est, eum (quantum ex se est) pacem, quam prædicant, servare studeant invicem, & in omnes.

Corr. Rom. § a Subrogati post sunt,] Sic restitutum est ex aliquot vetustis & valde emendatis codicibus. Antea legebatur, subrogari possunt.

3 pars. Gratian. Alius autem irrita erit Episcoporum sententia, & à Synodo retractanda.

C. XI. **Damnatio injusta irrita est, & à Synodo retractanda.**

Unde Felix Papa I. a epist. primâ ad Paternum.

[Rritam h esse censemus & a injustam Episcoporum damnationem, & idcirco à Synodo retractandam, ita ut opprellis ab omnibus, in cunctis subveniantur causis.

Corr. Rom. § a Et injustam] Sic in originali, & antea dicitur, aliter: sed in decretis Julii, & in Concilio Carthaginiensi quarto (unde citatur infra 11. q. 3. c. irritam) & in capitulis Hadriani, & apud Anselmum est, irritam esse injustam Episcoporum damnationem, & c. que lectio videtur magis convenire cum rubrica hujus capituli.

Gratian. Quod autem Metropolitanum suum contemere, & aliorum judicium alicui expetere non liceat, Sixtus Papa III. testatur in epist. ad Orientales Episcopos, c. 3. dicens. c. C. XII. **Peregrina judicicia sunt submovenda.**

Peregrina d judicicia (salva in omnibus Apostolica auctoritate) generali sanctione prohibemus: quia indignum est, ut ab extraneis e judicentur, qui comprovinciales, & à se electos debent habere judices, nisi fuerit appellatum.

C. XIII. **De eodem.**

Item Anacletus Papa, epist. 1. c. 3.

Leges Ecclesie Apostolicæ firmamus auctoritate, & peregrina judicicia submovemus. Unde & Dominus mentionem faciens Loth f, per Moysen loquitur, dicens: *Ingressus es quidem (inquirit) ut advena, nunquid ut judices?*

C. XIV. **Nulli liceat aliarum provinciarum judicium expetere.**

Item Innocentius g Papa ad Victoricum Rothomagensis Episcopum, epist. 2. c. 3.

Non h liceat cuiquam (sine præjudicio tamen Romanæ Ecclesie, cui a in omnibus causis reverentia & auctoritas debetur) relicta his Sacerdotibus, qui in eadem provincia Dei Ecclesias nutu divino gubernant, ad alias convolare provincias, vel aliarum provinciarum Episcoporum judicicia expetere i, vel pati. Quod si quis præsumpserit, & ab officio Cleri submotus, & injuriarum reus ab omnibus judicetur.

Corr. Rom. § a Cui] In epistola & Marcelli & Innocentii legitur, sine præjudicio tamen Romanæ Ecclesie, cui k in omnibus causis debet reverentia custodiri: *quantum à postrema Conciliorum in quatuor tomis editione absint illæ duæ voces, sine præjudicio: quemadmodum & paulo inferius istæ, vel aliarum provinciarum Episcoporum judicicia expetere, vel pati: que tamen habentur in aliis locis indicatis.*

a Et in decretis Julii, cap. 27. Cap. Hadriani, c. 58. b 11. q. 3. c. irritam. ex Carth. 4. c. 28. Ans. lib. 3. c. 69. c Et inter decreta Higinii, c. 4. in epist. 2. Felicis inter decreta Julii, c. 16. In C. Hadriani, c. 19. in adjectis capitulis. d Polyc. l. 5. tit. 1. Ans. l. 3. c. 76. Burch. l. 1. c. 147. Ivo p. 5. c. 260. & p. 6. c. 341. e al. externis. f Gen. 19. g Et Marcellus epist. 1. in codice canonum, inter decreta Innocentii. h Capitularium l. 6. c. 287. Ans. l. 2. c. 52. & 3. c. 79. i al. experiri. k al. cujus.

Gratian. Reverentia autem, que Apostolica debetur Ecclesie, & ejus auctoritas intelligenda est, cum vel ad ipsam appellatum fuerit, vel ab ea judices electi conceduntur. Unde Sixtus a Papa, cum diceret: *Comprovinciales & à se electos debent habere judices, statim subjungit, nisi fuerit appellatum.*

C. XV. **Absque Apostolica sedis decreto extraneos judices adire non possunt.**

Item Anacletus Papa, epist. 1. c. 3.

Unaqueque b provincia tam juxta Ecclesiam, quam juxta seculi leges, suos debet justos, & non iniquos habere judices, & non extraneos c, nisi Apostolicæ sedis hujus decreverit auctoritas.

C. XVI. **Nisi per appellationem, alterius provincie judices adire non oportet.**

Item ex Romana d Synodo.

Neminem e exhiberi de provincia ad provinciam, vel ad comitatum oportet, nisi ad relationem judicis, ad quem a fuerit appellatum, ita ut actor rei forum sequatur. & infra. §. 1. Illa e, que f sunt per unamquamque provinciam, ipsius provincie Synodus dispenset, sicut in Nicæno constat decretum esse Concilio. §. 2. Ultra provincie terminos accusandi licentia non progrediatur. Omnis accusatio intra provinciam audiatur, & à comprovincialibus terminetur, nisi y Prælatus sit, qui accusatur.

Corr. Rom. § a Ad quem fuerit appellatum,] Hæc sunt addita ex Hadriano, epistola Synodica Felicis & Ivo.

§ & Illa que,] Hinc usque ad finem in capitulis tantum Hadriani sunt inventa.

§ y Nisi Prælatus sit, qui accusatur.] Verba hæc neque in capitulis Hadriani, neque in antiquioribus Gratiani exemplaribus leguntur: in aliis vero, loco ipsorum sunt hæc: nisi ad sedem Apostolicam fuerit appellatum.

C. XVII. **De eodem.**

Item Sixtus.

Si quis g Clericus super quibuslibet criminibus accusatus fuerit, in provincia, in qua consistit ille, qui accusatur, suas exerceat h actiones: nec existimet i eum accusator suus alibi, aut longius ad judicium pertrahendum k.

Corr. Rom. § Caput hoc, quod citatur ex Sixto, in nulla epistola Pontificum hujus nominis est inventum. In aliquot vetustis exemplaribus est tantum, Item: ut videatur citari eadem Synodus Romana, que in superiori capite, id est, que continetur in capitulis Hadriani. Ivo autem part. 6. cap. 318. citat ex Eleutherio: cap. autem 329. citat ex Felice primo.

C. XVIII. **Ubi crimen admittitur, ibi causa ventiletur.**

Item ex decreto Hadriani i Papæ.

Qui crimen objicit, sciat m se probaturum. Revera n ibi causa agatur, ubi crimen admittitur.

QUÆSTIO VII.

1 ps. **Q**uod iudex esse non possit, quem cum reo par, aut major macula inficiat, multis auctoritatibus probatur.

a Suprà ead. c. peregrina. b Ans. lib. 3. c. 80. c al. exteros. d In c. Hadriani, c. 5. 8. & 10. Felix I. epist. 2. e Ivo p. 5. c. 248. & p. 6. c. 331. f Suprà ead. c. ultra. infra, 5. q. 4. c. duodecim. §. item Hadrianus. g Eleutherius ad Gall. provin. Felix I. ep. 1. in decretis Julii, c. 25. In c. Hadriani, c. 7. Ivo p. 6. c. 318. & 329. h al. exerat. i al. existimet. k al. protrahendum. l In c. Hadriani, c. 52. & suprà ead. c. ibi semper, ex Fabiano. m al. scribat. n Burch. l. 16. c. 3. Ivo p. 6. c. 324. Pamor. lib. 4. c. 75. FF 2

C. I. Infames, Iudices esse non possunt.

Ait enim sancta Romana a Synodus.

Infamis persona, nec Procurator esse potest, nec cognitor.

Gratian. Tria sunt, quibus aliqui impediuntur, ut iudices non fiant: Natura, ut surdus, & mutus, & qui perpetuo furiosus est, & impubes: quia iudicio carent. Lege, qui senatu anotus h est. Moribus, famesia & servi: non quia non habeant iudicium, sed quia receptum est, ut civilibus officiis non fungantur.

Corr. Rom. § Prior pars huius capituli usque ad vers. cognitor, habetur in epistola secunda Felicis primi, in qua refert Synodum a se habitam: quod in principio epistole commemorat his verbis: Nos vero ad supplementum vestrum fratres, & Coepiscopos nostros vocavimus amplius quam septuaginta, cum quibus haec, quae subitis habentur inserta, regulariter tractanda decrevimus. Eadem pars habetur in capitulis Hadriani, quae (ut superius eod. q. 5. c. accusationis, adnotatum est) nomine Romanae Synodi interdum citantur. Reliqua vero huius capituli videntur esse Gratiani, sumpta tamen ferè ad verbum ex l. cum prator. versic. quidam enim. ff. de iudiciis, quemadmodum & in sequenti capite multa colliguntur ex variis legibus Digestorum & Codicis. Quamobrem in antiquioribus codicibus omnia haec usque ad c. qui sine peccato, conjuncta habentur.

Gratian. Veruntamen, si servus, dum putaretur liber, ex delegatione sententiam dixit, quamvis postea in servitutem depulsus sit, sententia ab eo dicta, rei iudicatae firmitatem tenet.

C. II.

In Digestis c. tit. de postulando.

Infames d non possunt esse Procuratores, vel Patroni causarum. Sunt autem tres ordines eorum, qui postulare prohibentur. §. 1. Est autem postulare, desiderium suum, vel amici sui, in iure apud eum, qui iurisdictioni praest, exponere, vel alterius desiderio contradicere. §. 2. Nam, ut praemisimus, non postulantium tres ordines sunt. Quidam prohibentur omnino postulare, vel propter aetatem, ut minores decem & septem annis; vel propter casum, ut furdus, qui prorsus non audit. Alii prohibentur, ne pro aliis postulent, vel propter sexum, ut feminae; vel propter casum, ut utroque lumine orbat; vel propter notam turpitudinis, ut ii, qui corpore suo muliebria passii sunt: nisi forte vi praedonum, vel hostium supratati probentur. Similiter qui capitali crimine, vel calumnia e causâ publico iudicio sunt damnati, vel qui operas suas locaverunt, ut cum bestiis depugnarent in arena, pro aliis postulare prohibentur. His personis pro se allegare permittitur, pro aliis postulare prohibetur: nisi forte tutelam impubeum, vel curam adolefcentium non affectatam, sed necessariam administrant. Pro his enim, quorum curam gerunt, eis postulare conceditur. Alii enim omnes, qui ut infames notantur, nisi pro se, & pro certis personis, postulare non possunt, nisi in integrum restitutionem acceperint. §. 3. Permittitur f autem eis postulare pro parente, pro patrono, patronave, liberis, parentibusque patroni, patronaque: pro liberis etiam suis, fratribus & fororibus, uxore, focero, focru, genero, nuru, vitrico, noverca, privigno, privigna, pupillo, pupilla, furioso, furiosa, fatuo, fatua, muto, furdo, prodigo, & adolefcente. §. 4. Item g pro iis, quibus propter infirmitatem curatores dari solent, & qui negotiis suis aliquo perpetuo morbo super-

a In Cap. Hadriani, cap. 5. & in 2. epist. Felicis. Anf. l. 3. c. 7. Polyc. l. 5. tit. 1. b motus orig. Ivo p. 5. c. 248. & pag. 6. cap. 321. Pannorm. l. 4. cap. 78. c lib. 3. tit. 1. d l. x l. 1. ff. de postulando, verbis alio modo optatis. e ad. calumnia publici iudicii. f Ex l. 2. & 3. eod. g Ex l. 4. & 5.

esse non possunt. §. 5. Omnes a autem, qui non sponte, sed necessario funguntur officio, sine offensa edicti postulare possunt, etiam si ii sunt, quibus non nisi pro seipis postulare permittitur. §. 6. Affinitates b vero non eas accipere debemus, quae quondam fuerunt, sed praesentes. §. 7. Nurus & generi appellatione, & foceri, & focrus, & ulteriores, quibus [pro] prapofitio solet accedere, continentur.

2 pars. §. 8. Arcentur etiam a professione Advocatorum (sicut in secundo libro Codicis, titulo de postulando e invenitur) qui sub nomine honorariorum ex ista negotiis, quae tuenda susceperint, emolumentum sibi certae partis, cum gravi damno litigatoris, & depraedatione possentes inveniuntur. §. 9. Item a si quis adde procax fuerit, ut non ratione, sed probis putet esse certandum, opinionis suae immutationem patiatur.

§. 10. Praeterea non licet Advocato ullum contractum inire, ullam pactionem conferre cum eo litigatore, quem in propriam receipt fidem, nec ex industria iurgium protrahere. §. 11. Apud urbem Romanam etiam honorati, qui hoc putaverint eligendum, eousque liceat orare, quousque maluerint, videlicet, ut non ad turpe compendium, stipemque deformem haec arripiatur occasio. Nam si lucro, pecuniâque capiantur, veluti degeneres inter vilissimos numerabuntur. §. 12. Si e vero in uno auditorio duo tantum pra caeteris fuerint, vel plures, quorum fama sit hilarior, in iudicantis officio fit, ut par Caufidicorum distributio fiat, & exaequetur partibus auxilium singulorum. §. 13. Si f quis vero monitis a iudice, eâ exultatione, quae nequeat comprobri, cui-

cunquae parti patrocinium denegaverit, careat foro: sciat etiam nunquam sibi ad agendum copiam posse restitui. §. 14. Si g quis autem ex litigatoribus detectus fuerit, separatim tractasse cum plurimis, & adversario suo tali fraude subtraxisse paris defensionis copiam, ostendat proculdubio iniquam a se litem foveri, & auctoritatem iudicariam a se elusam experietur. §. 15. Item, quamvis illi, qui causam b filci egissent, prohibeantur adversus fiscum patrocinium praestare; tamen hodie etiam adversus fiscum patrocinium possunt exhibere privatis, dum eam causam declinent suscipere, quam tractaverant, dum filci Advocati fuerunt. §. 16. Item, si i contra patrem pupilli causam egisti, tutor, vel curator datus, eandem causam defendere non prohiberis. §. 17. Cognitores vero ex officio k intelliguntur, non ex arbitrio. Nihil l enim refert a, is, qui arbitrium suscipit, an sit integrae fame, an ignominiosus. §. 18. Filius n etiam in re patris arbirer esse potest. Nam & iudicem eum esse posse plerique placet. §. 19. Si n quis vero iudex sit, arbitrium recipere ejus rei, de qua iudex est, & in se compromitti jubere prohibetur lege Julia: & si sententiam dixerit, non est danda poena persecutio. Servus o arbirer esse non valet: libertinus potest. §. 20. Porro infamia multipliciter irrogatur. Aliquando enim contrahitur genere delicti declarati per sententiam; veluti cum iudex pronuntiat, injuriam p fecisti, haereditatem expilasti, calumniatus es. Aliquando genere poena: sicut illi, qui damnantur in q opus publicum, qui pristinum quidem statum obtinent, sed damno infamiae etiam post impletum tempus subjiciuntur. Aliquando genere poena, & delicti declarati per sententiam: veluti dum fustibus r casu per praconem dicitur εὐνοδοῦντος, id est, calumniatur et.

§. 11. Apud urbem Romanam etiam honorati, qui hoc putaverint eligendum, eousque liceat orare, quousque maluerint, videlicet, ut non ad turpe compendium, stipemque deformem haec arripiatur occasio. Nam si lucro, pecuniâque capiantur, veluti degeneres inter vilissimos numerabuntur. §. 12. Si e vero in uno auditorio duo tantum pra caeteris fuerint, vel plures, quorum fama sit hilarior, in iudicantis officio fit, ut par Caufidicorum distributio fiat, & exaequetur partibus auxilium singulorum. §. 13. Si f quis vero monitis a iudice, eâ exultatione, quae nequeat comprobri, cui-

cunquae parti patrocinium denegaverit, careat foro: sciat etiam nunquam sibi ad agendum copiam posse restitui. §. 14. Si g quis autem ex litigatoribus detectus fuerit, separatim tractasse cum plurimis, & adversario suo tali fraude subtraxisse paris defensionis copiam, ostendat proculdubio iniquam a se litem foveri, & auctoritatem iudicariam a se elusam experietur. §. 15. Item, quamvis illi, qui causam b filci egissent, prohibeantur adversus fiscum patrocinium praestare; tamen hodie etiam adversus fiscum patrocinium possunt exhibere privatis, dum eam causam declinent suscipere, quam tractaverant, dum filci Advocati fuerunt. §. 16. Item, si i contra patrem pupilli causam egisti, tutor, vel curator datus, eandem causam defendere non prohiberis. §. 17. Cognitores vero ex officio k intelliguntur, non ex arbitrio. Nihil l enim refert a, is, qui arbitrium suscipit, an sit integrae fame, an ignominiosus. §. 18. Filius n etiam in re patris arbirer esse potest. Nam & iudicem eum esse posse plerique placet. §. 19. Si n quis vero iudex sit, arbitrium recipere ejus rei, de qua iudex est, & in se compromitti jubere prohibetur lege Julia: & si sententiam dixerit, non est danda poena persecutio. Servus o arbirer esse non valet: libertinus potest. §. 20. Porro infamia multipliciter irrogatur. Aliquando enim contrahitur genere delicti declarati per sententiam; veluti cum iudex pronuntiat, injuriam p fecisti, haereditatem expilasti, calumniatus es. Aliquando genere poena: sicut illi, qui damnantur in q opus publicum, qui pristinum quidem statum obtinent, sed damno infamiae etiam post impletum tempus subjiciuntur. Aliquando genere poena, & delicti declarati per sententiam: veluti dum fustibus r casu per praconem dicitur εὐνοδοῦντος, id est, calumniatur et.

§. 20. Porro infamia multipliciter irrogatur. Aliquando enim contrahitur genere delicti declarati per sententiam; veluti cum iudex pronuntiat, injuriam p fecisti, haereditatem expilasti, calumniatus es. Aliquando genere poena: sicut illi, qui damnantur in q opus publicum, qui pristinum quidem statum obtinent, sed damno infamiae etiam post impletum tempus subjiciuntur. Aliquando genere poena, & delicti declarati per sententiam: veluti dum fustibus r casu per praconem dicitur εὐνοδοῦντος, id est, calumniatur et.

§. 20. Porro infamia multipliciter irrogatur. Aliquando enim contrahitur genere delicti declarati per sententiam; veluti cum iudex pronuntiat, injuriam p fecisti, haereditatem expilasti, calumniatus es. Aliquando genere poena: sicut illi, qui damnantur in q opus publicum, qui pristinum quidem statum obtinent, sed damno infamiae etiam post impletum tempus subjiciuntur. Aliquando genere poena, & delicti declarati per sententiam: veluti dum fustibus r casu per praconem dicitur εὐνοδοῦντος, id est, calumniatur et.

§. 20. Porro infamia multipliciter irrogatur. Aliquando enim contrahitur genere delicti declarati per sententiam; veluti cum iudex pronuntiat, injuriam p fecisti, haereditatem expilasti, calumniatus es. Aliquando genere poena: sicut illi, qui damnantur in q opus publicum, qui pristinum quidem statum obtinent, sed damno infamiae etiam post impletum tempus subjiciuntur. Aliquando genere poena, & delicti declarati per sententiam: veluti dum fustibus r casu per praconem dicitur εὐνοδοῦντος, id est, calumniatur et.

§. 20. Porro infamia multipliciter irrogatur. Aliquando enim contrahitur genere delicti declarati per sententiam; veluti cum iudex pronuntiat, injuriam p fecisti, haereditatem expilasti, calumniatus es. Aliquando genere poena: sicut illi, qui damnantur in q opus publicum, qui pristinum quidem statum obtinent, sed damno infamiae etiam post impletum tempus subjiciuntur. Aliquando genere poena, & delicti declarati per sententiam: veluti dum fustibus r casu per praconem dicitur εὐνοδοῦντος, id est, calumniatur et.

§. 20. Porro infamia multipliciter irrogatur. Aliquando enim contrahitur genere delicti declarati per sententiam; veluti cum iudex pronuntiat, injuriam p fecisti, haereditatem expilasti, calumniatus es. Aliquando genere poena: sicut illi, qui damnantur in q opus publicum, qui pristinum quidem statum obtinent, sed damno infamiae etiam post impletum tempus subjiciuntur. Aliquando genere poena, & delicti declarati per sententiam: veluti dum fustibus r casu per praconem dicitur εὐνοδοῦντος, id est, calumniatur et.

§. 20. Porro infamia multipliciter irrogatur. Aliquando enim contrahitur genere delicti declarati per sententiam; veluti cum iudex pronuntiat, injuriam p fecisti, haereditatem expilasti, calumniatus es. Aliquando genere poena: sicut illi, qui damnantur in q opus publicum, qui pristinum quidem statum obtinent, sed damno infamiae etiam post impletum tempus subjiciuntur. Aliquando genere poena, & delicti declarati per sententiam: veluti dum fustibus r casu per praconem dicitur εὐνοδοῦντος, id est, calumniatur et.

Aliquando

Aliquando ipso genere facti, ut exercentes improbum a fœnus, & illicitè exigentes usuras usurarum, & mulier, quæ intra h tempus, quo moris est lugere maritum, contrahit matrimonium, & qui sciens eam uxorem duxerit.

Corr. Rom. ¶ *Caput hoc (quemadmodum in superiori notatione significatum est) in vetustioribus exemplaribus non est sejunctum à superiori, & est collectio variarum legum facta à Gratiano. Sed quoniam pleraque verba sunt ipsorum auctorum, & in vulgatis est distinctum caput, idè eisdem caracteribus impressum est, quibus cætera auctorum capita.*

¶ *Nihil enim refert,] Verba legis, ex quibus hunc, & versiculum, servus arbiter, Gratianus accepit, sunt hæc: Pædus libro nono, & Pomponius libro trigesimo tertio scribant, parvi referre, ingenuus quis, an libertianus sit, integræ famæ quis sit arbiter, an ignominiosus. In servum Labeo compromitti non posse, libro undecimo scribit, & est verum.*

Gratian. *Idem testatur Felix Papa, & eisdem c verbis. §. 1. Item in Evangelio d, qui trabem gestat in oculo, probatur non posse educere festucam de oculo fratris sui. §. 2. Item David in lib. Psalmorum e: Peccatori autem dixit Deus, quare tu enarras justitias meas, & assumis testamentum meum? &c. §. 3. Item Gregorius f: Cujus vita despicitur, restat, ut ejus prædicatio contemnatur.*

C. III. *Qui aliorum vitia puniunt, sua prius corrigere student.*

Gregorius in *Moralibus, lib. 14. in Job. cap. 13. al. 15.*

¶ *Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat.] Ad aliena quippe punienda peccata ibant, & sua reliquerant. Revocantur itaque intus ad conscientiam, ut prius propria corrigant, & tunc aliena reprehendant. Hinc est, quòd cum tribus b Benjamin in carnis scelere fuisset obruta, collectus omnis Israël ulcisci iniquitatem voluit, sed tamen semel & iterum in belli certamine ipse prostratus est. Consulto enim i Domino, si ad ulciscendum ire debuisset, iustum est, [ut & iret,] qui juxta divinæ vocis imperium perrexit, & semel, & secundò per lidit, & tunc demum peccatricem tribum valdè feriens penè funditus extinxit. Quid est, quòd in ultionem sceleris inflammatur, & tamen prius ipse profertur? nisi quòd prius ipsi purgandi sunt, per quos aliorum culpæ feriuntur, ut ipsi jam mundi per ultionem veniant, qui aliorum vitia corrigere festinant.*

C. IV. *Ille de vita alterius judicet, qui non habet in seipso, quod puniat.*

Item Ambrosius super: *Beati immaculati, sermone 20. ad vers. Miserationes tuæ Domine.*

Judicet ille de alterius errore, qui non habet, quod in seipso condemnet. Judicet ille, qui non agit eadem, quæ in alio putaverit punienda, ne eum de alio judicat, in se ferat ipse sententiam. Judicet ille, qui ad pronuntiandum nullo odio, nulla offensione, nulla levitate m ducatur. ¶ *post pauca. §. 1. Bonus judex nihil ex arbitrio suo facit, & domesticæ proposito voluntatis: sed juxta leges & jura pronuntiat, statutis n juris obtemperat, non indulget propriæ voluntati, nihil paratum, & meditando domo defert: sed sicut audit, ita judicat, & sicut se habet negotii natura, decernit: obsequitur legibus, non adversatur, examinat causæ merita, non temeratur. Discite iudices seculi, quem in judicando tenere debeatis affectum, quam sobrietatem, quam sinceritatem. ¶ paulò post. §. 2. Qui judicat, non voluntati suæ ob-*

temperare debet, sed tenere, quod legum est. ¶ *post pauca. §. 3. In judicando magis cordi sit veritatis custodia, quam obedientia voluntatis.*

C. V. *Gravatus criminibus judicare non valet.*

Item Gregorius.

¶ *In a gravibus peccatis quis positus, dum suis premitur, aliena non diluit. §. 1. Cuncti b enim liquidò novimus, quia cum is displicet, qui ad intercedendum mittitur, irati animus proculdubio ad deteriora provocatur. §. 2. Scriptum e quippe est: Victimæ impiorum abominabiles Deo sunt, vota justorum placabilia. Neque enim in omnipotentis Dei judicio, quid d, sed à quo datur, inspicitur. §. 3. Hinc est enim, quod scriptum e est: Respexit Dominus ad Abel & ad munera ejus, ad Cain autem & ad munera ejus non respexit. Dicitur quippe, quia Dominus respexit ad munera, præmisit sollicitè, quia respexit ad Abel. Ex qua re patenter ostenditur, quia non offerens à muneribus, sed munera ab offerente placuerunt. §. 4. Dona & quippe f iniquorum non probant altissimum, nec respicit in oblationes eorum, nec in multitudinem sacrificium eorum proficiabitur peccatis. §. 5. Item. Longè g est Dominus ab impiis, & orationes justorum exaudiet.*

Corr. Rom. ¶ *¶ Dona] Hæc non leguntur ibi apud B. Gregorium: sunt tamen Eccles. c. 34. & repetuntur infra 14. quæst. 5. cap. scriptum.*

C. VI. *Primum nosmetipsos, deinde proximos debemus corrigere.*

Item Beda in c. 8. Joannis de judicio adultera.

¶ *Postulatus Dominus judicare de peccatrice, non statim dat judicium, sed prius inclinans se deorsum, digito scribebat in terra, ac sic demum quam obnixè rogatus judicet: nos videlicet typicè instituens, ut eum qualibet proximorum errata conspiciamus, non hæc antè reprehendendo judicemus, quam ad conscientiam nostram humiliter reverli, digito eam discretionis solerter exculpamus, & quid in ea Conditori placeat, quidvè displiceat, sedula examinatione dirimamus, juxta illud Apostoli b: Fratres, si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, &c. (¶ infra.) §. 1. Qui i sine peccato est vestrum, id est, primò vos ipsi justitiam legis implete, & sic innocentes manibus, & mundo corde ad lapidandam ream concurrite.*

C. VII. *Sacerdos primum sua peccata, deinde aliena detergat.*

Item Augustinus ad quendam Comitem.

¶ *Sacerdos k, ut sapiens & perfectus Medicus, primum sciat curare l peccata sua, & postea aliena vulnera detergere & sanare, & non publicare.*

Corrèct. Roman. ¶ *In vetusta impressione epistolarum B. Augustini extat epistola longissima ad Julianum Comitem, in recentioribus autem omnium operum editionibus habetur quarto tomo sub titulo de salutaribus documentis, in cuius libelli cap. 52. hoc est caput.*

Gratian. *Item, in Evangelio m sul infatuatum ad nihilum utile esse dicitur, nisi ut projiciatur foras, & ab hominibus conculcetur. Ex quibus omnibus datur intelligi, quòd criminiosus alterius criminis judex esse non potest, & seipsum condemnat, dum in alterius crimen sententiam profert. §. 1. Sed objicitur. Saul n cum à Domino esset reprobatus, populum Dei judicabat, & eju judicium universus populus expebat. Item, David cum esset adulter & homicida interrogatus à Propheta, sententiam in divitem dedit, qui ovem pauperis rapuit, dicens o: Judicium mortis est viro huic. Item, Salomon p cum amore muliercularum Deos Gentium*

a L. 20. Cod. eod. b l. 15. Cod. eod. c Sup. q. 5. nullus servus, sed non iisdem verbis. d Matth. 7. e Psalm. 49. f Homil. 12. in Evang. g Joan. 8. h Jud. 20. i autem] orig. k absunt ista duæ voces; ab originali. l Anf. l. 3. c. 34. m al. novitate] orig. n scitis] orig.

a Præfationis in Job. c. 3. al. 6. b Psal. p. 1. c. 11. c Prov. 15. 14. q. 5. scriptum est. ex Reg. epist. 126. l. 7. ad Recharedum Regem. d quid datur,] orig. e Gen. 4. f Eccl. 34. g Prov. 15. h Gal. 6. i Joan. 8. k Anf. l. 7. c. 101. l dilvers. m Matth. 5. n 1. Reg. 15. o 2. Reg. 12. p 3. Reg. 11. ff 3

coleret, tamen univ'rsu plebs Iſraelitica ad ejuſ iudicium conſuebat. Sic & Achab a quavis coleret Baal, tamen decem tribuſ iudicabat. Multi etiam alii tam in Veteri Teſtamento, quam in Novo inveniuntur, quorum vitia cum eſſet blaſphemabilis, tamen eorum ſententia, quia ex officio ſuo ſervata iudicarij ordinis integritate proceſſit, invenitur ſervata. Unde & Dominuſ ait in Evangelio b: Super cathedram Moysi ſederunt Scribæ & Phariſæi, &c. Hinc liquidò conſtat, quòd mali Paſtores, dum ſententiã juſti examiniſ aliorum crimina ſerviunt, ſibi ipſiſ nocent, dum ſine exemplo ſue emendationiſ aliorum vitia corrigere curant: ſubdituſ verò proſiant, ſi eorum increpatione correcti, vel ſententiã coerciti, vitam ſuam in meli'ſ commutare didicerint. Ac per hoc dum ab Eccleſia tolerati fuerint, eorum iudicium ſubterfugere non licet.

QUESTIO VIII.

Quòd autem Episcopuſ ab uno tantum audiri, vel c iudicari non debeat, Zepheriuſ Papa teſtatur, epiſtola primã ad Episcopuſ Siciliae, dicens: C. I. Episcopuſ non niſi à pluribuſ audiatur & iudicetur.

Accuſatores d Episcoporum omni careant ſuſpicionem, quia columnas ſuas Dominuſ firmiter ſtare voluit, non à quibuſlibet agitari. §. 1. Nullum namque eorum ſententia à non ſuo iudice dicta conſtringat; quia & leges ſeculi idipſum fieri præcipiunt: ut Codice à libro ſeptimo, titulo de ſententiis & interlocutionibuſ omnium iudicum, lege penultimã: §. 2. Cuiuſ in agendo quuſ obſervat arbitrium, eum habere etiam contra ſe iudicem in eodem negotio non dedignetur. §. 3. Iudices e duodecim quilibet Episcopuſ accuſatus (ſi neceſſe fuerit) eligat, à quibuſ ejuſ cauſa juſtè iudicetur. Nec priuſ audiatur, aut excommunicetur, vel iudicetur, quam ipſi per ſe eligantur, & regulariter vocato ſ ad ſuorum primò conventum Episcoporum, per eos ejuſ cauſa juſtè audiatur, & rationabiliter diſcernatur. Finiſ verò ejuſ cauſe ad ſedem Apoſtolicam deferatur, ut ibidem determinetur. Nec antea finiatur (ſicut ab Apoſtoliſ, vel ſucceſſoribuſ eorum olim ſtatutum eſt) quam ejuſ auctoritate ſulciatur. & paulò ſuperius. §. 4. Abſens g verò nemo iudicetur. Niſi & ex contumacia abſens fuerit: quia & divi- nã & humanã hoc prohibent leges.

Corr. Rom. ¶ a Ut Codice] Hinc uſque ad verſ. Iudices, non ſunt in epiſtola Zepherini, neque in vetuſtiſ Gratiani codicibuſ.

¶ & Niſi ex contumacia abſens fuerit:] Hæc abſunt à plerique manuſcriptiſ. & epiſtola ipſa, & Anſelmo & Ivone. Infrã verò ead. q. 9. c. Abſens, habentur tanquam Gratiani verba.

C. II. A quot Episcopis audiatur Episcopuſ, qui in reatum incidit.

Item Felix Episcopuſ dixit in Concilio Carthagenſi II. c. 10.

Suggero ſecundum b ſtatuta veterum Conciliorum, ut ſi quuſ Episcopuſ (quod non optamus i) in reatum aliquem incurrit, & nimia neceſſitas ei fuerit, non poſſe plurimoſ congregare, ne in crimine remaneat, à duodecim audiatur Episcopis &c.

Corr. Rom. ¶ a Episcopis.] Quæ hoc loco in capite deſimo Concilii Carthagenſiſ ſecundi adduntur, referuntur infrã 15. q. 7. c. Felix. & ibi notabitur varietas.

a 3. Reg. 16. b Matth. 23. c ul. &. d Anſel. l. 2. c. 38. Ivo part. 5. c. 245. e 5. queſt. 4. duodecim iudices. Anſ. l. 3. c. 45. f al. vocatur. g Inſ. ead. queſt. 9. abſens. Anſ. l. 3. c. 61. h 15. queſt. 7. Felix in Concil. Triburien. c. 10. Anſel. l. 3. c. 46. Burch. l. 1. c. 149. Ivo p. 5. c. 262. i al. opinamur.

QUESTIO IX.

De accuſatoribuſ verò, vel teſtibuſ, quid in abſente vocem accuſationiſ vel teſtificationiſ exhibere non valeant, multorum auctoritatibuſ liquet.

C. I. Niſi reo præſente, accuſator non audiatur.

Ait enim Theleſphoruſ Papa, epiſtola unick. Accuſatori a omninò non credi decernimus, qui abſente adverſario cauſam ſuggerit, ante utroque partiſ juſtam diſcuſſionem.

C. II. Abſente adverſario ſententiam ferre non licet.

Item Eleutheriuſ Papa b in epiſtola ad Episcopuſ Gallie.

Caveant c iudices Eccleſiæ, & abſente eo, cujuſ cauſa ventilatur, ſententiam proferant, quia irrita erit: imò etiam & cauſam in Synodo pro factò dabunt. Proſtoris verò nec calumnia, nec vox audiatur.

C. III. Reo abſente accuſator non audiatur.

Item Calixtuſ Papa, epiſtola ſecundã, ad Episcopuſ Gallie.

Abſente d eo, quem accuſare voluerit quiſpiam e, accuſatori non credatur: quia ſine ſcripto difficile, per ſcriptum autem nunquam recipiatur: quia per ſcriptam nulluſ accuſare, vel accuſari poſteſt: ſed propriã voce, & præſente eo, quem accuſare voluerit, ſuam quiſque agat accuſationem.

C. IV. Quæ in abſentes geruntur, omninò evacuentur.

Item Corneliuſ Papa ad Ruſum, epiſt. 2. c. 2.

Omnia f, quæ adverſuſ abſentes in omni negotio aut loco aguntur, aut iudicantur, omninò evacuentur: quoniam abſentem nulluſ addicit, nec ulla lex damnat.

C. V. Non iudicetur, qui præſentialiter non accuſatur, vel convincitur.

Item Marcelluſ Papa ad Maxentiuſ, epiſt. 2.

Non oportet quenquam iudicari, vel damnari, priuſquam legitimoſ habeat præſenteſ accuſatores, locumque defendendi accipiat ad abluenda crimina.

C. VI. De eodem.

Item Damajuſ ad Stephanuſ Archiepiscopuſ, epiſt. 3. c. 8.

Habetur g quoque in decretiſ ſanctorum Patrum ſancitum, non fore canonicum, quemquam Sacerdotium iudicare, vel damnare, antequam accuſatores canonicè examinatoſ præſenteſ habeat, locumque defendendi accipiat, id eſt, inducias Eccleſiaſticaſ ad abluenda crimina.

C. VII. P A L E A.

[Idem Damajuſ ibidem continenter.]

Nec h extra propriam & fiat provinciam primò i diſcuſſionis accuſatio, ſine Apoſtolica præceptione, cui in omnibuſ cauſiſ debet reverentia cuſtodiri: quoniam & antiqua docet hoc Patrum regula, in qua & Imperialia & pariter ſtatuta concinunt. Criminiſ, inquit, diſcuſſio ibi agenda eſt, ubi crimen admiſſum eſt. Nam alibi criminuſ reuſ prohibetur audiri. Et alibi in canonibuſ præcipitur: [Quæcunquæ negotia in ſuiſ lociſ, ubi orta ſunt, finienda ſunt] & reliqua talia,

a Anſelm. l. 3. c. 12. & 97. b In reſcripto Julii, c. 24. In Conc. Carth. 4. c. 30. In cap. Hadrian. c. 53. In capitul. l. 7. c. 219. c Burchard. l. 16. c. 14. Anſelm. l. 3. c. 27. Ivo p. 6. c. 319. d Sup. 2. q. 8. c. 1. Anſelm. l. 3. c. 55. Burch. l. 1. c. 171. Ivo p. 5. c. 289. e al. cuiuſcunquæ accuſatori. f Anſelm. l. 3. c. 62. g Anſelm. l. 2. c. 39. In part. 6. c. 347. h Anſelm. & Ivo ibid. i al. prima. k Cod. ubi de crim. agi oport. l. 1. & in Cod. Theod. l. 9. tit. 1. in expoſitione legiſ 2.

& hiſ

& his familia: salva tamen in omnibus Apostolica auctoritate, ut nil in his definitur, priusquam ei placere cognoscatur, quæ omnes suffultus esse oportet.

Corr. Rom. § 2 Propriam] Sic emendatum ex epistola ipsa, Anselmo & Ivone. Antea legebatur: Nec extra patriam fiat provinciam. Addita autem & nonnulla sunt ex epistola.

C. VIII. De eodem.

Item Idem ad Episcopos Italiae, epist. 6.

Qui a accusare alium elegerit, præsens per se, & non per alium accuset, inscriptione videlicet præmissa. Neque ullus unquam iudicetur, antequam legitimos accusatores præsentis habeat, locumque defendendi accipiat ad abluenda crimina.

C. IX. De eodem.

Item ex Concilio Toletano b VI. c. 11.

Dignum est, ut innocentis vita nullâ maculetur perniciæ accusatorum: idcirco si quis dâ quolibet criminatur, non antè accusatus supplicio detur, quam accusator præsentetur, atque legum & canonum sententia exquiratur. Quod si indigna ad accusandum persona invenitur, ad ejus accusationem non iudicetur e, nisi & ubi pro capite Regis majestatis causa versatur.

Corr. Rom. § 2 Nisi] Hæc sunt addita ex originali.

C. X. Sententia ferriatur, qui causæ suæ negligit adesse.

Item Bonifacius Papa ad Gallos epist. 2.

Decernimus, vestram g debere intra provinciam esse iudicium. & congregari Synodum ante diem Calendarum Novembrium: ut si adesse voluerit, præsens, si confidit, ad objecta respondeat: si verò adesse neglexerit, dilationem sententiæ absentia non lucretur. Nam manifestum est, confiteri eum de crimine, qui indulto, & toties delegato iudicio, purgandi se occasione non utitur. Nihil enim interest, utrum in præsentem examine non & omnia, quæ dicta sunt, comprobentur, cum ipsa quoque pro confessione procurata toties consistet absentia.

Corr. Rom. § 2 Non omnia] In originali, & apud ceteros collectores, & in uno pervetusto Gratiani codice est, omnia: sed quia idem sensus elicitur, & adest glossa, non est mutatum.

C. XI. Absentes nec accusari, nec iudicari possunt.

Item Felix Papa ad Episcopos Gallia, epist. 2.

Absente k adversario non audiatur accusator, nec sententia, absente aliâ parte, a iudice dicta, ullam obtineat firmitatem.

C. XII. Aterâ parte absente, diffinitiva non feratur sententia.

Item Nicolaus Papa I Gallioni Archiepiscopo Senensi m.

Reverâ justus mediator non est, qui uno litigante, & altero absente, amborum emergentes lites decidere non formidat. His ita præmissis, volumus, & Apostolicâ auctoritate monemus, ut si Presbyter, de quo agitur, post excommunicationem suam, Apostolicam sedem adire voluerit, nullus iter ejus impedire præsumat.

C. XIII. Pro absentem non est ferenda sententia.

Item Zepherinus Papa ad Episcopos Siciliae, epist. 1.

Absens n verò nemo iudicetur: quia & divine & humane hoc prohibent leges.

a Anselm. lib. 3. c. 51. Ivo part. 6. c. 348. b & in Wormaciensi, c. 42. c Burch. l. 16. c. 5. d al. quisquis. e al. dicitur] al. depatur. f al. Decrevimus. Anselm. lib. 3. cap. 38. Burch. l. 1. c. 161. Ivo part. 5. c. 271. & p. 6. c. 338. g al. vestrum. h Antea legebatur [professio ex procurata] i & in cap. Hadriani, c. 4. k Polyc. l. 5. tit. 1. Ansel. l. 3. c. 7. Ivo part. 5. c. 248. & p. 6. c. 331. Pannorm. l. 4. c. 54. l Sententia habetur in epist. Nic. ad Episcopos, qui in Convicinium convenerant, nuper impressa. m al. Senone si. n 2. q. 8. c. 1. Burch. 16. c. 13. Ansel. l. 3. c. 62. Ivo p. 5. c. 245.

Gratian. Nisi fuerit absens ex contumacia. Pro presente namque eum contumacia haberi facit.

C. XIV. De eodem.

Item Nicolaus Papa Gallioni Senensi a Archiepiscopo.

Indicas Hermannum b Episcopum super quibusdam frequenter fuisse accusatum: pro quibus (quia ex parte ipsius persona deest) nos uni parti ad discrimen alterius credere proculdubio non possumus: quamvis nec usque adhuc, qui fuerint illi excessus, dixeris, nec utrum sanæ mentis erat idem Antistes, necne, cum ipsos excessus perpetrabat, evidenter ostenderis: fatiusque arbitramur, quamlibet interim infirmitatem ad pœnam peccati, quam ad ipsum pertinere peccatum, cui magis consulendum sit, & compatiendum, quàm puniendum, vel aliquo modo ferendum.

C. XV. Testes non dicant testimonium, nisi de his, quæ præsentialiter & veraciter noverint.

Item Calixtus Papa ad Episcopos Gallia, epist. 2.

Testes c per quancunque scripturam testimonium non proferant, sed præsentis de his, quæ noverunt & viderunt, veraciter testimonium dicant. Nec de aliis causis vel negotiis dicant testimonium, nisi de his, quæ sub præsentia eorum acta esse noscuntur.

2 pars. Gratian. De his etiam, quæ audierunt, si ad hoc convocati sunt, in civili causa testimonium dicere possunt, ut in Authenticis coll. 7. tit. de testibus d, legitur: §. 1. Si debitum scriptum sit, & probatio solutionis proferatur a litigantibus per testes sine scriptura, tunc susceptibilem eam apud iudicem esse volumus, dum ad hoc ipsum testes assumantur, ut perhibeant testimonium pro facienda solutione, aut pro memoria alicui jam facta solutionis, & pro confessione ejus, qui pecunias accepit. Hæc autem inania, & ex transitu perhibita testimonia (ut si propter aliud opus adveniens, auditur alicuique dicentem, se accepisse ab aliquo aurum, aut debere alicui) nulla ratione valere censuimus.

3 pars. §. 2. Simul autem necesse est, ut videant. Quod si alius uno, alius alio tempore viderit, diversita temporum eorum testimonium non admittit.

C. XVI. Non admittantur ad testimonium, quos non eodem tempore negotio interfuisse constiterit.

Unde Leo Papa.

Nihilominus quoque puniendi sunt testes, qui ad calumniam aliquid testificantur, nec eorum voces tanquam plurium admittuntur, quos temporum quidem diversitas simul interfuisse prohibuit.

C. XVII. Ad seriem gestorum testis ex suo nihil adjiciat.

Item Ambrosius in libro de Paradiso, c. 12.

Pura e & simplex & testimonii series intimanda est. Plerumque testis, dum aliquid ad seriem gestorum ex suo adjicit, totam testimonii fidem partis mendacio decolorat. Nihil igitur, vel quod bonum videtur, addendum est.

Corr. Rom. § 2 Simplex] Integer locus B. Ambrosii est: Pura & simplex mandati forma servanda, vel testimonii series intimanda est.

C. XVIII. Absens per alium nec accusare, nec accusari potest.

Item Felix Papa ad Episcopos Gallia, epist. 2.

Absens f per alium accusari, aut accusare non potest, nec affinis testis admittitur.

4 pars. Gratian. Nisi in crimine injuriarum, in quo illi personæ etiam per procuratorem intendere & excipere potest, servatis ceteris solemnitatibus, ut Cod. tit. de injuriis, l. ult.

a al. Senonensi. b al. Herimannum. c Burch. l. 1. c. 171. Ansel. l. 3. c. 55. Ivo p. 5. c. 289. Pannorm. l. 4. c. 93. d Novella 90. c. 2. non iisdem omnino verbis. e Anselm. lib. 3. c. 58. f Polyc. l. 5. tit. 1. Ivo p. 5. c. 248. & p. 6. c. 331.

C. XIX. Reo absente libellus accusationis frustra offertur.

Item Pelagius Papa Sindulæ & magistro militum.

Chartæ, quas dedit nobis Lucidius, si illo tempore ad- versarius ipsius illic præfens fuisset, validæ erant. Sed quia adversario absente gesta, quæ nobis recensuit, facta leguntur, talia leges non recipiunt.

Corr. Rom. § & Sindulæ] Ivo p. 8. c. 67. refert aliud quoddam caput Epistolæ à Pelagio ad Sindulam magistrum militum scriptæ.

C. XX. Testes corporaliter præstito juramento testimonium dicant.

Idem Decorato Patricio.

Hortamur, ut sub timore Domini consuetam conscientia vestræ sinceritatem in hoc quoque negotio conservantes, omnem personam, quæ veritatem causæ istius scire possunt, faciatis amputari formidinem, & vestris præfentari conspectibus, tactis sacrosanctis Evangeliiis, præbito etiam legaliter sacramento, quæ in veritate rerum noverunt, professione suæ testificationis aperiant, ut patet factis omnibus, quæ secundum leges & justitiam censenda sunt, cognoscatis, & competentem a legibus & veritati terminum detis.

C. XXI. Accusator & accusatus simul debent adesse.

Item Nicolaus Papa Hincmaro Rhemorum Archiepiscopo.

Necessè est secundum sacrarum Scripturarum documenta ac secundum justitiæ tramitem, & accusatum & accusatorem simul adesse, & unam partem, quantâcunque & qualicunque prædita sit auctoritate, sic profus audiri, ut alteri parti nullum præjudicium irrogetur.

QUÆSTIO X.

Quod verò deficientes & in primo capitulo non sunt admittendi ad sequentia, ex Concilio Carthaginensi b septimo confirmatur, in quo sic cap. tertio statutum legitur.

C. I. Qui in primo capitulo deficit, ad cetera non admittatur.

Placuit c, ut quotiescunque Clericis ab accusatoribus multa crimina obijciuntur, & unum ex his, de quo prius egerint, probare non valuerint, ad cetera jam non admittantur.

Corr. Rom. § & Deficientes] In vulgatis codicibus legatur, testes deficientes: sed expuncta est vox, testes, quæ abest à plerisque vetustis codicibus. Quæ enim in hac questione asseruntur, non ad testes, sed ad accusatores pertinent. Et superius initio causæ in propositione hujus questionis decima, nulla est mentio testium.

Gratian. Probatur illud idem auctoritate Arelatenfis Concilii d secundi, in quo sic c. 24. diffinitum est.

C. II. Qui falsa fratribus obijciunt, usque ad exitum non communicent.

Eos, qui falsa fratribus capitula e obijcisse convicti fuerint, placuit usque ad exitum non communicare, (sicut magna Synodus f antè constituit) nisi dignâ satisfactione penituerint.

C. III. Qui, quod obijcit, probare non valet, de cetero ad arguendum non admittitur, nisi propriam causam civilem duntaxat asserere voluerit.

Item Felix Papa in secunda decretali, Episcopis Gallie.

Si g accusatorum persone in judicio Episcoporum culpabiles apparuerint, ad arguendum Episcopos & de ce-

a al. convenientem. b Et Afric. c. 97. c Rab. in pan. c. 1. Burch. l. 2. c. 198. Ivo p. 6. c. 271. Pam. l. 4. c. 64. d Capit. l. 6. c. 241. & Arelatenfis l. c. 14. e al. capitalia. f Arelat. l. c. 14. g Inf. 4. quæst. 6. si accusatorum. In capit. Hadriani, c. 4. Capit. l. 5. c. 241. Anf. lib. 3. c. 86. Ivo p. 6. c. 418.

tero non admittantur, nisi proprias causas asserere (non tamen criminales, vel Ecclesiasticas) voluerint.

Corr. Rom. § & Episcopos de cetero] Voces istæ absunt ab omnibus vetustis codicibus, & ceteris locis indicatis. Auctor tamen casus eos habuit & ponderavit.

Gratian. Cùm ergo, qui falsa fratribus obijciunt, usque ad exitum vitæ à communione prohibeantur; cùm ibi, qui in Episcoporum judicio culpabiles inveniuntur, ad arguendum de cetero admitti prohibeantur: apparet, quòd in primo capitulo deficientes, tanquam falsorum obijctorum, ad sequentia procedere non valent.

QUÆSTIO XI.

Accusato verò accusationem in accusatorem verti, multorum auctoritatibus prohibetur.

C. I. Accusati, nisi prius se purgaverint, alios accusare non possunt.

Ait enim Stephanus a Papa, epist. 2. c. 7.

I. Neganda b est accusatis licentia criminandi, priusquam se crimine, quo premuntur, exuerint: quia non e est credendum contra alios eorum confessioni, qui criminibus implicati sunt, nisi se prius probaverint innocentes: quoniam periculosa est, & admitti non debet rei adversus quemcunque confessio.

C. II. De eodem.

Lib. 9. Codicis, titulo d primo, l. 19. Imp. Valentinianus, Valens & Gratianus, AAA.

II. Neganda est accusatis (qui non suas, suorumque injurias persequuntur e) licentia criminandi in pari vel minori crimine, priusquam se crimine, quo premuntur, exuerint, secundum scita veterum juris conditorum: ita tamen, ut & ipsi inscriptiones contra eos etiam pendente accusatione deponere possint.

C. III. De eodem.

Item ex decreto Hadriani f Papæ, c. 33.

Non g est credendum contra alios eorum confessioni, qui criminibus implicantur, nisi se prius probaverint innocentes: quia periculosa est, & admitti non debet rei adversus quemcunque confessio. b

Gratian. Hoc autem intelligendum est in pari, vel minori crimine. Ceterum si de majori crimine eum accusare voluerit (veluti, si accusatus de fornicatione, de perjurio, de homicidio, vel Simonia, vel quolibet alio hujusmodi crimine accusatorem suum impetere voluerit) his auctoritatibus non prohibetur. §. I. Aliquando enim criminali questio præjudicat civili, aliquando criminali & unde in lib. 3. Codicis, tit. i de ordine judiciorum, lege quarta, legitur: Civili questione & intermissa sæpe fit, ut prius de crimine judicetur, quod, utpote majus, minori merito præferatur.

Corr. Rom. § & Aliquando criminali.] Antè legebatur, aliquando civilis criminali: expuncta est actio, civilis, auctoritate veterum codicum. Nam hic tantum agitur, quando causa criminalis civili, aut criminali præjudicat. In sequenti autem c. §. aliquando civilis, expentur, quando civilis, & civili & criminali præferatur.

C. IV.

Item lib. 9. Cod. tit. l de his, qui accus. non possunt. l. 1.

Prius est, ut criminibus, quæ tibi ut graviora ab adversario tuo obijciuntur, credis atque vulnerum respondeas, & tunc ex eventu causæ judex estimabit, an tibi permittendum sit eundem accusare, tametsi prior inscriptionem deposuisti.

2 ps. Grat. Aliquando civilis præjudicat civili, aliquando

a In Cod. Theod. l. 9. tit. 1. leg. 12. b Burch. l. 1. c. 164. Ansel. l. 3. c. 74. Ivo p. 5. c. 274. Pam. l. 4. c. 67. c Infr. non est credendum. d titulo, de his, qui accusare non possunt. l. neganda. e al. exequuntur. f in c. Hadriani, cap. 33. g Anf. l. 3. c. 92. Supr. c. neganda. i. h al. confessio. i tit. 8. l. 4. k al. disceptatione] orig. l. tit. 1. criminali.

Alte Cause IV. Quæst. ...

QUÆSTIO XII.

Quæstio XII. ...

QUÆSTIO XIII.

Quæstio XIII. ...

criminali. Sicut enim in septimo lib. Codicis, tit. de a ordine cognitionum. l. si de hereditate, legitur: Si de hereditate & libertate controversia est, prius agi causa libertatis debet. Item lege sequenti. b §. 1. Si erimen aliquod inferatur ei, qui ingenuus esse dicitur, antè liberalis causa suo ordine agi debet, cognitionem suam Præsidi præbente: quoniam necesse est antè sciri, si delictum probatum fuerit, utrùm ut in liberum, an ut in servum constitui oporteat iudicium. Item. §. 2. Qui c. confitetur se pati controversiam status, frustra postulat sibi dari potestatem accusandi eum, qui se suam Dominum esse fatetur.

3 pars. Causa verò liberali terminata, si servus pronuntiatu fuerit, dominum suum accusare non poterit. Codicis lib. 9. tit. 1. l. penultima. §. 3. Si d quis ex familiaribus, vel ex servis cuiuslibet domus cuiuscunque criminis delator, atque accusator emerit, ejus existimationem, caput, atque fortunas petiturus, ejus familiaritati, vel dominio inhæserit, ante exhibitionem testium, atque examinationem iudicii, in ipsa expositione criminum, atque accusationis exordio, ultore gladio feriatur. Vocem enim funellam interdicti oportet potius, quam audiri. Majestatis autem crimen excipimus. Similiter l. ultima. §. 4. Si c. liberti accusatores manumissorum, hæredumve esse præsumperint, eodem quo servi supplicio tenebuntur, luituri penas ante prohibita delationis exordium.

Corr. Rom. §. 2. Ei, qui ingenuus esse dicitur,] In lege ipsa est, quam ingenuam esse dicit. Mulierem enim alloquitur. Quare paulò etiam inferius, ubi apud Gratianum legitur, utrùm ut in liberum & ingenuum, an ut in servum, in lege est, utrùm ut in liberam & ingenuam, an ut in ancillam. Duas etiam, quas proximè recitat leges, Gratianus suo modo in summam redegit.

CAUSA IV.

Quidam in excommunicatione constitutus, Episcopus accusare disponit: adolescentem infra decimum & quartum etatis annum ad assertionem suæ causæ adducit: prohibitus ab accusatione, adolescentem accusatorem, & se testem facit: adolescens personam accusatoris, & testis gerere cupit: die statuta ad iudicium electorum iudicium Episcopus minime occurrit: à communione suspenditur: tandem revocato iudicio accusator culpabilis in accusatione invenitur: demum ad assertionem propriæ causæ procedit.

- 1. Hic primam queritur, An in excommunicatione constitutus alium accusare valeat?
2. Secundò, An infra decimum quartum annum in criminali causa testari quis possit?
3. Tertio, An ab accusatione prohibitus, personam testificantis possit assumere?
4. Quarto, An idem possit esse accusator & testis?
5. Quintò, An die constituta non occurrens, à communione sit removendus?
6. Sextò, Si in Episcoporum iudicio accusatoris persona culpabilis inventa fuerit, An ad assertionem propriæ causæ de cætero sit admittenda?

QUÆSTIO I.

DE prima questione sic statutum legitur in primo & secundo capite Concilii Carthaginensis f. septimi, cui interfuit Faustinus Romanæ Ecclesiæ Legatus.

C. 1. Ad accusationem non admittatur, qui in excommunicatione perseverat.

Disininus g, eum rectè ad accusationem non admitti, qui postquam excommunicatus fuerit, in ipsa adhuc

a tit. 19. l. 2. b Ibid. l. 3. c Ex l. 1. §. 4. alio modo aptatis verbis. d Ivo p. 16. c. 61. e Ivo ibid. c. 62. f in Africano, c. 95. §. 96. g Ivo part. 14. c. 69. Pannor. lib. 4. l. 72. Ivo p. 15. c. 64. C. 2. ejusdem 7. Conc. Carth. §. c. 69. Africani. TOM. I.

excommunicatione constitutus, sive sit Clericus, sive Laicus, accusare voluerit. §. 1. Omnes etiam infamiae maculis aspersi, id est, histriones, ac turpitudinibus subiectæ personæ, hæretici etiam, sive pagani, sive Judæi ab accusatione prohibentur.

Corr. Rom. §. 2. Ab accusatione prohibentur] A Concilio absint hæc verba: subintelliguntur enim illa ex principio capituli, ad accusationem non admittuntur.

C. II. Hæretici probantur, qui schismate vel excommunicatione ab Ecclesia sunt separati.

Item Nicolaus Papa in epistola ad Michaëlem Imperatorem, cujus initium est: Propofueramus.

Quòd autem hi, qui à jam fato fratre, & comministro nostro Ignatio depositi, excommunicati, vel anathematizati fuerant, nullam adversus eum damnationem intorquere potuerint, ex prologo & secunde universalis Synodi capitulo declaratur, cum dicitur: [Si verò Ecclesiasticum fuerit crimen, quod Episcopo illatum extiterit, tunc probari oportet accusantium personas, ut primò quidem hæreticis non liceat accusationes contra orthodoxos Episcopos pro Ecclesiasticis negotiis facere.] Sed ne hos hæreticos esse denegetis, audite sequentia: [Hæreticos autem (inquiunt) dicimus tam eos, qui olim à Ecclesia projecti sunt, quam qui post hæc à nobis anathematizati sunt.] Porro, si adhuc nec sic creditis, audite quod subditur: [Præter hos autem (ajunt) & eos, qui fidem sanam simulant confiteri, schismaticos, etiam, & eos, qui seorsum à communicantibus nobis Episcopis collectas faciunt.] Deinde verò, & si quidam ab Ecclesia super causis quibusdam reprehensi fuerunt, & projecti, aut excommunicati, sive ex Clero, sive ex Laicali ordine, nec his licere accusare Episcopum, antequam proprio crimine primitus exuantur. Similiter autem & eos, qui sub accusatione priori consistunt, non antè esse acceptabiles in accusatione Episcopi, aut aliorum Clericorum, quam innoxios semetipsos illatorum sibi ostenderint criminum. Quid autem periculi regulæ hujus imminet contemptoribus, non ignoratis.

Corr. Rom. §. 2. Ex prologo] Nicolaus hic citat canonem, qui apud Græcos est sextus Concilii primi Constantinopolitani, cujus canonis priorem partem paulò superius in eadem epistola recitatur, & significatur supra, 3. q. 5. cap. fin. Eo autem loco Nicolaus, de isto capitulo hæc verba addiderat: Quod tamen non apud nos invenitur, sed apud vos haberi prohibetur. Nam non modò hic canon, neque in versione Dionysii, neque in prisca habetur, sed de omnibus illius Concilii canonibus hæc scribit B. Gregorius ad Eulogium, lib. 6. epist. 31. Romana autem Ecclesia eosdem canones, vel gesta Synodi illius hæcenus non habet, nec accipit. In hoc autem eandem Synodum accepit, quod est per eam contra Macedonium delinitum.

§. 2. Olim ab Ecclesia] Statuitur in hac parte canonis perinde pro hæreticis habendos esse Macedonios, & Eudoxianos, qui in isto primo Constantinopolitano Concilio damnabantur, atque habendi erant Paulianiste, & Ariani, quos olim Nicæna Synodus à catholica Ecclesia absceiderat. Quamobrem non de quolibet excommunicato hæc sententia pronuntiat, quod putavit auctor glossæ.

§. 3. Schismaticos etiam] Ita in epistola Nicolai, & apud Ivo nem. Græcè autem est: προς δε τετους η τους την πίστιν μεν την υγιη προσποιουµενους ομολογειν, απισχητατους δε η ανιστολογουσις, τοις κανονικις η των Επισκοποις: Id est: Præterea verò & illos, qui fidem quidem sanam simulant confiteri, schisma autem faciunt, & adversus regulares nostros Episcopos conventum habent. Ut nihil mirandum sit, istos etiam pro hæreticis censerì, quemadmodum

a Anf. l. 1. c. 71. Ivo p. 14. c. 70.

Et legum interpretatur. Simulant enim illam tueri fidem, quam oppugnant.

QUESTIO II. & III.

I Secunda autem, & tertia questio eodem Concilio ps. Carthaginensi septimo a, uno eodemque capitulo quarto terminantur. Illud verò est huiusmodi.

C. I. Qui ab accusatione repelluntur, aut ad annum 14. nondum pervenerunt, testes esse non possunt.

Testes h autem ad testimonium non admittendos esse censemus, qui nec ad accusationem admitti præcepti sunt, vel etiam, quos ipse accusator de domo sua produxerit. Ad testimonium autem infra annos quatuordecim etatis suæ non admittantur.

C. II. De eodem. P A L E A.

[Item ex Concilio e Maticensi, c. 6.]

Placuit a sancto Conventui, ut testes ad testimonium dicendum pretio non conducantur, & ut quique optimi & fideiiores in testimonium assumantur: ut is, contra quem testimonium e ferre debent, nullam eis possit afferre f calumniam, & ut nullus testimonium dicat, nisi ieiunus.

2 pars. Gratian. Item in criminali causâ. Produci testis non potest, qui antè in eum reum testimonium dixit, sicut in 22. lib. ff. tit. de testibus, lege 23. g invenitur. Item tit. eod. l. ob carmen. §. si testes.

C. III.

SI testes omnes ejusdem honestatis & existimationis sint, & negotii qualitas, ac iudicis motus eum his concurrat, sequenda sunt omninò b testimonia. Si verò ex his qui dam eorum i aliud dixerunt, (licet in pari k numero) credendum quidem est, sed quod nature negotii convenit, & quod inimicitia aut gratia suspicione caret: confirmabitque iudex motum animi sui ex argumentis & testimonio is, quæ rei aptiora, & vero proximiora esse comperit. Non enim ad multitudinem respici oportet, sed ad sinceram testimoniorum fidem, & testimonia, quibus potius lux veritatis affluit. Item lege secundâ, ff. eod. §. 1. In testibus l fides, dignitas, mores, gravitas examinanda est: & idè testes, qui adversus fidem testationis suæ vacillant, audiendi non sunt. Item l. 3. §. 2. Testium fides diligenter examinanda est: idè quæ in persona eorum exploranda erunt in primis conditio cuiusque, utrum quis Decurio, an plebejus sit, & an honestæ, & inculpatae vitæ, an verò quis notatus, & reprehensibilis, an locuples, vel egens sit, ut lucri causâ quid facillè admittat, vel an ei inimicus sit, adversus quem testimonium fert, vel amicus ei, pro quo testimonium dat. Nam si careat suspicione testimonium, vel propter personam, à qua fertur, quòd honesta sit, vel propter causam, quòd neque lucri, neque gratiæ, neque inimicitia causâ fiat, admittendum est. Item eadem lege paulò inferius.

3 ps §. 3. Lege Juliâ de vi cavetur, ne hæc lege in reum testimonium dicere liceat ei, qui se ab eo, parentevè ejus liberaverit, quivè impubes erit, quivè iudicio publico damnatus erit, qui eorum in integrum restitutus non erit, quivè in vinculis, custodia vè publica erit, quivè ad bestias, ut depugnet, se locaverit, quæ vè palam questum faciat, fecerit vè, quivè ob testimonium dicendum, vel non dicendum, pecuniam accepisse iudicatus vel convictus erit. Item l. quartâ, §. 4. Lege Juliâ publicorum iudiciorum cavetur, ne invito denuntietur, ut testimonium

a Et in Afric. c. 98. C. l. 7. c. 101. b Robanus in pæn. cap. 1. Burch. l. 16. c. 20. Ivo p. 6. c. 364. Pam. l. 4. c. 83. c. al. Manticensi. d extra de testib. c. 1. Burch. l. 16. c. 35. e al. testimoniare. f al. inferre infamiam. g Tit. 5. l. produci. h al. omnia. i abest ab orig. k al. impari] orig. l testimonis] orig.

litis dicat adversus locerum, generum, vitricum, privignum, sobrinum, sobrinam, sobrinovè natum eosvè, qui priore gradu sint. §. 5. Item, ne liberto ipsius, liberorumvè ejus, parentum, viri, uxorisvè. §. 6. Item a, ut nec patroni, patronavè adversus liberos, neque liberi adversus patronum cogantur testimonium dicere. §. 7. Cum ò autem excipitur, ne gener, aut locer invitus testimonium dicere cogatur, generi appellatione sponsum suum quoque contineri placet. Item loceri sponse Patrem. Item lege sextâ, §. 8. Idonei non videntur esse testes, quibus imperari potest, ut testes fiant. Item lege septimâ, §. 9. Servi responso tunc credendum est, cum alia probato ad erudandam veritatem non est. Item lege octavâ, §. 10. Inviti testimonium dicere non coguntur senes, valetudinarii, vel milites, vel illi, qui cum magistratu Reip. causâ abfunt, vel quibus venire non licet. Item lege decimâ nonâ, §. 11. Publici etiam testimonium non dicunt inviti. §. 12. Item is, qui non detrectandi testimonii causâ abest. §. 13. Item is, qui exercitui præbendâ d conduxerit. Sed nec pupillis testimonium denuntiari potest. Item l. 20. §. 14. In testimonium accusator citare non debet eum, qui iudicio publico reus erit, aut qui minor viginti annis erit. Item l. 21. §. 15. Ob carmen famòsum damnatus, inestabilis fit. Item c. 16. Si res exigat, non tantum privati, sed etiam Magistratus, si in præsentia sint, testimonium dicant. Prætor quoque testimonium dare debet in iudicio adulterii causâ. §. 17. Si autem ea rei conditio sit, ut arenarium testem, vel similem personam admittere cogamur, sine tormentis testimonio ejus credendum non est. Item l. 24. §. 18. Testes eos, quos accusator de domo produxit, interrogari non placuit. Item l. 25. §. 19. Patroni quoque in causâ, cui patrocinium præbuerint, testimonium non dicant, quod & in executoribus negotiorum observandum est. Item lege 16.

4 pars. §. 20. Qui falsò f, vel variè testimonia dixerunt, vel utriusque parti prodiderunt, à iudicibus compenter puniantur. Item l. 17. §. 21. Pater & filius, qui in potestate ejus est; item duo fratres, qui in ejusdem patris potestate sunt, testes utriusque in eodem testamento, vel eodem negotio fieri possunt: quoniam nihil nocet, ex una domo plures testes alieno negotio adhiberi. Item l. 15. §. 22. Hermaphroditus g an ad testimonium h adhiberi possit, qualitas incalescentis sexus ostendit. Item l. 9. §. 23. Testis idoneus Pater filio, aut filius Patri non est. Item l. 10. §. 24. Nullus idoneus testis in re sua intelligitur. Item l. 11. §. 25. Ad fidem rei gestæ faciendam etiam non rogatus testis intelligitur. Item l. 12. §. 26. Ubi numerus testium non adicitur i, etiam duo sufficient. Pluralis enim locutio duorum numero contenta est. Item l. 3. §. 27. In k testibus considerandum est, qui simpliciter visi sunt dicere, utrum unum, eundemque, & præmeditatum sermonem attulerint, an ad ea, quæ interrogantur, ex tempore verisimilia responderint. Item paulò inferius. §. 28. Sæpè sine publicis monumentis cuiusque rei veritas apprehenditur, aliàs numerus testium, aliàs dignitas & auctoritas, aliàs veluti contentiens fama confirmat rei, de qua queritur, fidem. Non ergò ad unam probationis speciem cognitionem statim iudex alligare debet, sed ex sententia animi sui existimare l, quid aut credat, aut parum sibi probatum opinetur. Item paulò inferius. §. 29. Alia est auctoritas præsentium testium, alia testimoniorum, quæ recitari solent. Item Codicis lib. 4. tit. m de testibus. l. 2.

a Et] orig. Ibidem ex l. 5. b In legibus, quibus excipiunt, etc.] orig. c l. inviti 2. mutata est enim verborum scrip. d qui quid exercitui præbendum conduxerit.] orig. e Ibid. sed paulò aliter. f al. falsa, vel varia orig. g L. Repetundarum. h testamentum.] orig. i al. admittitur. k L. testium. §. tu magis sed paulò aliter. l al. asfirmare. m Tit. 20. §. 30.

§. 30. Soli Testes ad ingenuitatis probationem non sufficiunt, nisi instrumentis & argumentis adjuventur. *Item l. 3.*
 §. 31. Etiam jure civili domestici testimonii fides improbat. *Item l. 4.* §. 32. Solâ attestatione a prolata, nec aliis legitimis adminiculis causam approbatam, nullius esse momenti certum est. *Item l. 5.* §. 33. Eos testes ad veritatem adjuvandum adhiberi oportet, qui omni gratia & potentatui fidem religioni judiciarie debitam possint præponere. *Item l. 6.* §. 34. Parentes & liberi invicem adversus se nec volentes ad testimonium admittendi sunt. *Item l. 7.* §. 35. Qui b intendit, suæ intentionis proprias debet afferre probationes, non petere adversarium cogi ad exhibitionem eorum, per quos a sibi negotium fiat. *Item l. 8. c.* §. 36. Servi neque pro domino, neque adversus dominum, sed pro facto suo interrogari possunt. *Item l. 9. d.* §. 37. Jurisjurandi religione testes prius, quam perhibeant testimonium, coarcentur &, honestioribus potius testibus fides habeatur. §. 38. Unius verò testimonium nemo Judicium in quacunque causa facile patiatu admitti: imò unius testis responsio omnino non audiatur, etiam si præclaræ curiæ honore præfulgeat. *Item l. 10.* §. 39. Omnibus in re propria dicendi testimonii facultatem jura submovent. *Item l. 11.* §. 40. Liberi e testes ad causas postulantur alienas, si locii & participes criminis non dicantur, sed fides ab iis notitiæ postuletur. Venturis f autem ad iudicium per accusatorem, vel ab iis, per quos fuerant postulati, sumptus competentes ministrantur, etiam si in pecuniaria causa ab alterutra parte testes producendi sint. *Item l. 12.* §. 41. Liberti g adversus patronos sponte prodire non audeant, sed ne vocati quidem in iudicium venire cogantur. *Item l. 17.* §. 42. Si quis testibus usus fuerit, iidemque testes adversus eum in alia lite producantur, non licebit ei personas eorum excipere, nisi ostenderit, inimicitias inter se & illos posse emeruisse, ex quibus testes repelli leges præcipiunt: non adimenda scilicet ei licentia ex ipsis depositionibus testimonium eorum arguere. §. 43. Sed & si liquidis probationibus datione vel promissione pecuniarum eos corruptos esse ostenderit, etiam eam allegationem integram ei servari oportet.

Corr. Rom. § In hoc capite varias leges Digestorum & Codicis ita refert Gratianus, ut interdum eadem prorsus afferat verba, interdum verò mutet, ac transponat, & in summam redigat. Ac plura quidem sunt ex originali emendata, nisi ubi Gratianus de industria mutaverat.

§ Per quos] *In vulgatis legebatur, per quos. Emendatum verò est ex manuscriptis, & lege ipsa, in qua agitur de exhibitione testium, non autem de editione instrumentorum.*

§ Coarcentur.] *Sic in aliquot manuscriptis, que lectio cum his verbis Legis, arctari præcipimus, magis convenit, quam vox, coarcentur, que erat in impressis.*

Gratian. *Sed objicitur illud beati Bricii h, qui voce pueri triginta dies ab ortu habentis innocens probatus est. Sed miracula divina sunt admiranda, non in exemplum humanæ actionis trahenda.*

QUÆSTIO IV.

DE quarta verò questione Fabianus Papa, epist. 2. ad Episcopos Orientales constituit, dicens:

C. I. *Accusator & Testis, vel Judex aliquis simul esse non potest.*

Nullus i unquam præsumat accusator simul esse, & judex, vel testis: quoniam in omni iudicio qua-

a Testatione] orig. b L. nimis grave.] mutata verborum serie. c Paulo aliter. d Paulo aliter. e L. quoniam liberi. f Paulo aliter. g L. Libertorum, aliquibus verbis præmissis. h Sulpitium Severus l. 3. vitæ S. Martini. i Ansel. l. 3. c. 75. Burch. l. 16. c. 15. Ivo p. 6. c. 321. Pann. l. 4. c. 81.

tuor personas neesse est semper adesse; id est, Judices electos, accusatores idoneos &, defensores congruos, & atque testes legitimos. Judices & autem debent uti equitate, testes veritate, accusatores intentione ad amplificandam causam, defensores extenuatione ad minuendam causam.

Corr. Rom. § & Idoneos,] Apud Fabianum & Burchardum, & Ivoem hic locus ita habet: judices electos, & accusatores, ac defensores, atque testes. Verum quia voces illæ, idoneos, congruos, legitimos, sunt in omnibus vetustis codicibus Gratiani, & Pannormiæ, nihil est mutatum.

§ Judices autem] *Hæc neque in epistola sunt, neque apud alios collectores, nisi in Pannormia.*

C. II. *Quilibet in causa duas personas gerere non debet.*

Item Damafus Papa, epist. 3. c. 7.

Nullus a introducatur personaliter, sed accusatores & accusati æquã audiantur ratione, juxta quod gestorum ordo exigit. Accusatores verò, & judices non iidem sint, sed per se accusatores, per se judices, per se testes, per se accusati, unusquisque in suo ordinabiliter ordine.

2 ps. §. 1. *Nam inscriptio primò semper fiat, ut talionem calumniator recipiat, quia ante inscriptionem nemo debet judicari, vel damnari, cum & seculi leges hæc eadem retineant.*

Gratian. *Ut Codice libro 9. titulo de accusat. omnibus & inscriptionibus, l. 7. & Codice, eodem libro, de adulteriis, l. 6. & titulo de Abigeis, l. unica. §. 1. Aliquando etiam sine inscriptione accusatio fieri potest. Ea b enim, quæ per Officiales e Præsidibus denuntiantur, & citra solennia accusationum posse perpendi incognitum non est. §. 2. Item Codice de adulteriis, l. 6. Si maritus jure mariti, hoc est, intra sexaginta dies utiles, adulterium uxoris suæ accusare voluerit, quam ex suspitione sola ream facere valet, non continetur vinculo inscriptionis. §. 3. Item C. de Abigeis, l. unica. Abacti animalis accusatio non solum cum inscriptionibus, sed etiam sine observatione proponitur. §. 4. Item Cod. de accusat. l. 8. Si quis se injuriam ab aliquo passum putaverit, & querelam deferre voluerit, non ad stationarios recurrat, sed præsidem adeat potestatem, aut libellos offerens, aut querelas suas apud acta deponens. §. 5. In & aliis autem criminalibus causis dignum est, ut inscriptiones præponantur, quæ magnitudinem videlicet criminis, tempusque designent, ut alterutram partem dignam legum terrore possit auctoritas.*

Corr. Rom. § & In aliis autem] Lex 16. Cod. de accus. sic habet: In causis criminalibus, cætera verò eodem plane modo atque à Gratiano referuntur.

§ Auctoritas] *In vulgatis hic repetebatur versiculus, Inscriptio, ex capitulo Damasi: sed abest à vetustioribus codicibus, & frustra repetitur.*

3 pars. *Gratian. De domo etiam iudicis accusator, vel testis produci non debet, ne in causam suspitionis incidat iudex.*

C. III. *Suspicionis incidet in crimen Judex, de cuius domo vel accusator, vel testis producitur.*

Unde Nicolaus Papa ad Michaëlem Imp. epistolâ, cuius initium est: Proposueramus.

Contra ritum Ecclesiasticum, contraque venerandas leges producitur accusator de Imperialibus ædibus, & cui imperari potest, ad falsum dicendum testimonium adhibetur. Fiunt suspecti iudices, & mercenarii, & lupi custodes, qui videbantur esse pastores.

Corr. Rom. § Caput hoc emendatum est ex ipso originali Romæ impresso.

a Polyc. l. 5. tit. 1. Burch. l. 16. c. 31. Pannor. l. 4. c. 80. Ivo p. 6. c. 337. b Ea quidem. C. de accus. & inscript. c officium] orig.

QUÆSTIO V.

De quinta verò quaestione in Concilio a Carthaginensi III. c. 7. sic invenitur definitum.

CAP. I. Non est à communiōe suspendendus, qui die statuta ad causam venire non potuit.

Quisquis b Episcoporum accusatur, ad Primatem provincie ipsius causam deferat accusator. Nec à communiōe suspendatur, cui crimen intenditur, nisi ad causam suam dicendam, electorum & iudicium, die statuta, literis evocatus minime occurrerit; hoc est, intra spatium mensis ex ea die, qua eum literas accepisse constiterit. Quod si e aliquas veras necessitatis causas probaverit, quibus eum occurrere non potuisse manifestum sit, cause sue dicende intra alterum mensem integram habeat facultatem. Verum tandiu post mensem secundum non communitur, donec purgetur. Sin autem nec ad Concilium universale & occurrere voluerit, ut vel ibi causa ejus terminetur, ipse in se damnationis sue sententiam dixisse iudicetur. Tempore sane, quo non communitur, nec in sua Ecclesia vel parochia communitur. Accusator autem ejus, si nunquam diebus cause dicende defuerit, à communiōe non removeatur. Si verò aliquando defuerit subtrahens se, restituito in communiōem Episcopo, removeatur à communiōe accusator: ita tamen, ut nec ipsi adimatur facultas cause peragende, si se ad diem occurrere non noluisse d, sed non potuisse probaverit.

Corr. Rom. § & Electorum iudicium] Iste duæ voces absunt ab editione Colonienſi Conciliorum in quatuor tomis. § & Universale] In Concilio ipſo additur, anniversarium. quod in Africano Concilio c. 62. ostenditur de universali Concilio Africæ esse intelligendum.

§ & Nec in sua Ecclesia.] Sic in cæteris Conciliorum editionibus, & codice canonum, & apud cæteros collectores. Sed in editione quatuor tomorum est, nec in sua plebe communitur. Græcè, c. 19. legitur, unde ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐκκλησίᾳ, unde ἐν παροικίᾳ κοινωμένη: id est, neque in propria Ecclesia, neque in parochia communicabit.

QUÆSTIO VI.

Sexta verò quaestio eodem septimo capitulo Concilii Carthaginensis III. terminatur, in quo sequitur.

C. I. In civili & proprio duntaxat negotio ad arguendum admittitur, qui in Episcopi accusatione culpabilis invenitur.

Illud e verò placuit, ut eum agere cœperit in Episcoporum iudicio, si fuerit accusatoris persona culpabilis, ad arguendum f non admittatur, nisi proprias causas, non tamen Ecclesiasticas, vel & criminales asserere g voluerit.

Corr. Rom. § & Vel criminales] Absert hoc à Concilio, & cæteris collectioribus, sed retentum est ob casum, & reperitur in c. si accusatorum.

C. II. Propriam causam agere valet, cui accusare non licet.

Item ex Concilio Carthaginensi VII. c. 2. prope finem.

Omnibus b, quibus accusatio denegatur, in causis propriis accusandi licentia non est deneganda.

a Et Felix epist. 2. ad Episcopos Gallie. b Anſl. l. 3. c. 122. Burch. d. lib. 1. c. 160. Ivo p. 5. c. 270. Pivorm. l. 4. c. 106. c inf. 5. q. 3. si agrotans. d al. voluisse. e Anſ. l. 3. c. 121. Burch. ibidem. Ivo ibidem. Pivorm. ibid. f al. ad accusandum, vel agendum. g al. dicere. h Ivo p. 11. 16. c. 64.

C. III. In accusatione Episcoporum deficiens, civiliter tantum experiri poterit.

Item Felix Papa omnibus Episcopis per Gallie provincias constitutis, epistola secunda.

Si a accusatorum personæ in iudicio Episcoporum culpabiles apparuerint, ad arguendum non admittantur, nisi proprias causas asserere, non tamen criminales, vel Ecclesiasticas voluerint.

C. IV. De eodem.

Item Hadrianus Papa in capitulis, c. 5.

Quod si accusatorum personæ in iudicio Episcoporum culpabiles apparuerint, ad arguendum non admittantur, nisi proprias causas habuerint, non tamen criminales, vel Ecclesiasticas.

CAUSA V.

In infamiam cuiusdam Episcopi chartula accusationis occultè conscribitur: tandem accusator procedit in publicum. Episcopus autem semel literis evocatus, causa sua die statuta, adesse non valens, per procuratorem Judicis presentavit: absque Synodali audientia damnatur. Denique iudicio per appellationem renovato, de accusatoris inimicitia Episcopus conqueritur: tandem in ipsa probatione desinit accusator.

- 1. Primo queritur, Quâ panâ sit feriendus, qui famosum libellum clanculo scribens, probare negligit, que literis mandavit?
2. Secundò, Quoties sit vocandus ad causam, antequam sententiam damnationis accipiat? b
3. Tertio, An per procuratorem causam suam agere valeat, qui per seipsum cause sue adesse non potest?
4. Quarto, An absque Synodali audientia sit damnandus?
5. Quintò, An idèo aliquis habendus sit inimicus, quia crimen alterius indicat?
6. Sextò, Quâ panâ sit plectendus, qui, quod intulit, probare non valet?

QUÆSTIO I.

De prima quaestione Hadrianus Papa scribit in capitulis, c cap. 49. al. 50. dicens.

C. I. Flagellatur, qui scripta in alterius famam nelexerit probare.

Qui d in alterius famam publicè & scripturam, aut verba contumeliosa confinxerit, & repertus scripta non probaverit, flagellatur: & qui ea prius invenerit, rumpat, si non vult auctoris facti causam incurere.

Corr. Rom. § & Publicè] Hadrianus, Capitulari Caroli, & Ivo habent, in publico.

C. II. De eodem.

Item Gregorius l. 5. epist. 39. sive c. 130.

Quilam e maligni Spiritus consilio repletus, contra Castorium Notarium, ac responſalem nostrum, nocturno silentio in publico & civitatis loco constellationem posuit in ejus crimine loquentem, mihi que etiam de faciendâ pace callidè contradicentem &. Et quia quisquis veraciter loquitur, semetipsum innotescere non debet formidare, oportet, ut publicè exeat, & quocumque in constellatione sua loqui presumpſit, ostendat. Quod si non exierit, neque publicè confessus fuerit, quisquis ille sit, qui hoc agere presumpſit, vel contentum in tantæ iniquitatis consilio præbuit, ex Dei, & Domini nostri JESU CHRISTI spiritu definimus, ut sancti ejus corporis ac sanguinis participatione privatus sit. Si verò, quia latet, & quoniam nescitur, teneri ad disciplinam f non valet, si tanti mali conficius, etiam prohibitus, corpus ac sanguinem Domini

a 3. q. 10. c. fin. Ivo p. 6. c. 4 8. b al. excipiat. c Capit. l. 7. c. 361. d Anſ. l. 3. c. 88. Ivo p. 4. c. 156. & p. 16. c. 235. e Ivo p. 6. c. 381. f al. à disciplina.] orig. percipere

percipere præsumit, anathematis ultione percussus sit, & ut fallax, ac pestifer à sanctæ Ecclesiæ corpore sit divisus. *Et infra.* Sin autem in eadem civitate egressus ad publicum potuerit docere, quæ dixit, vel certè sciens se non posse, quæ scripsit, ostendere, errorem suum fuerit aperte confessus, Dominici corporis ac sanguinis participatione non sit privatus, neque à corpore sanctæ Ecclesiæ alienus existat.

Corr. Rom. ¶ *Publico*] *Hæc vox abest à manuscriptis, & originali, Et Ivone: sed ob casum est retenta, Et in aliquot vetustis est glossa interlinearis.*

¶ *Contradicentem.*] *Quæ sequuntur usque ad vers. Quod si, addita sunt ex ipsa epistola, Et referuntur etiam ab Ivone.*

¶ *Percussus sit,*] *Anteà legebatur, percutiatur: sed cum ea, quæ antecedunt, ipso facto ligent, quia ad occultum delictum referuntur, emendatum hoc est, quemadmodum alia multa, ex epistola ipsa. Apud Ivonem verò legitur, anathematis ultione percussus, ut fallax, &c.*

C. III. Anathematizentur, qui famosos libellos in Ecclesia ponunt.

Item in Concilio Eliberitano, c. 52.

Si a qui inventi fuerint famosos libellos in Ecclesia ponere, anathematizentur.

Gratian. *Item Codice lib. 9. titulo de famosis libellis, lege unica, Imp. Valentinianus Et Valens, AA.* Si quis famosum libellum domi, sive in publico, vel quocunque loco ignarus repererit, aut corrumpat, priusquam alter inveniat, aut nulli consecratur inventum. Sin verò non statim easdem chartulas vel corruerit, vel igne consumperit, sed vim earum manifestaverit, sciat, se quasi auctorem hujusmodi delicti capitali sententiæ subjugandum. *Et infra.* Hujusmodi autem libellus alterius opinionem non ledat.

QUESTIO II.

Vocatio autem ejus, qui impetitur, non semel, sed bis, Et tertio per congruum spatium rationabilibus scriptis fieri debet.

C. I. Vocatio ad Synodum ejus, qui impetitur, Et in scriptis, Et per spatium fiat congruum.
Unde Damasus Papa Stephano Archiepiscopo epist. 3. Scribit, dicens:

Vocatio b ad Synodum juxta decreta Patrum canonica ejus, qui impetitur, rationabilibus a scriptis per spatium fieri debet congruum atque canonicum: quia, nisi canonicè vocatus fuerit, suo tempore & canonicè ordinatione, licet venerit ad conventum quâcumque necessitate, nisi spontè voluerit, nullatenus suis respondebit insidiatoribus.

Corr. Rom. ¶ *Rationabilibus scriptis*] *In epistola Damasi loco horum verborum legitur, tam suâ presentia, quam & scriptis, atque apocryphariis: verum Anselmus, Burchardus, auctor Polycarpi, Et Ivo cum vulgata lectione conveniunt.*

C. II. Quibus temporum spatii reus vocetur ad causam.

Item Sylvester Papa.

Præsenti c decreto censemus, ut inprimis paternaliter d vocetur. & per septem dies expectentur, nullius Ecclesiasticæ rei interdicta licentiâ. Huic verò expectationi iterum addantur septem dies, interdicta Ecclesiæ intrandi licentiâ, & omnia Divina officia audiendi. Post verò addantur duo dies, quibus à pace, & communionem sanctæ Ecclesiæ sint suspensi. Deinde verò iterum aliis duobus diebus sub eadem expectatione deportentur a. Quibus uno die superaddito, omni expectatione

a Cap. l. 6. c. 243. Polyc. l. 3. tit. 21. Anf. l. 3. c. 89. Ivo p. 3. c. 251. Et p. 4. c. 154. Burch. l. 3. c. 199. b Polyc. l. 5. t. 1. Anfelm. l. 3. c. 50. Burch. l. 1. c. 156. Ivo p. 5. c. 266. c Polyc. l. 5. tit. 3. Anfelm. l. 3. c. 120. d al. personaliter.

ne veluti jam desperatâ, reus mox anathematis gladio feriatur.

Corr. Rom. ¶ *Deporentur,*] *Anteà legebatur, expectentur. Emendatum est ex Polycarpo, Anselmo, Et vetustis Gratiani exemplaribus, in quorum nonnullis hæc est glossa interlinearis: id est, expectentur.*

C. III. Nullius accusatio per scripta suscipiatur.
Item Damasus Papa ad Episcopos Italiae, epist. 6.

Relatum a est ad sedem Apostolicam, vos accusationes fratrum per scripta suscipere absque legitimo accusatore. Quod deinceps in omni terrarum orbe fieri Apostolica auctoritate prohibemus, & quod inper factum est, absque ulla retardatione corrigere b curamus, nec e unquam prius per scripta eorum, qui accusantur, causam discutere liceat, quam per querelantium institutionem d vocati canonicè ad Synodum veniant, & præsens per præsentem agnoscat veraciter, & intelligat, quæ ei obijciuntur. *Et infra.* §. 1. Leges enim seculi accusatores præsentem exigunt, & non per scripta absentes. Unde canonica Patrum constituta non semel, sed sæpissimè clamant, nec accusationes, nec testimonium e ullum per scripta posse proferre, nec de aliis negotiis quicunque testimonium dicant, nisi de his, quæ sub presentia eorum acta esse noscuntur. Similiter, & qui salum accusare elegerit, præsens per se, & non per alium accuset, inscriptione videlicet præmissâ. Neque ullus unquam judicetur, antequam legitimos accusatores præsentem habeat, locumque defendendi accipiat ad abluenda crimina. Curandum namque g est, ne ira quenquam subripiat h, faciatque citius omne, quod non licet.

C. IV. Vi, aut timore ejecti, aut suis rebus expoliati, ad Synodum non vocentur.

Item Felix Papa II. Athanasio, Et omnibus Orientalibus Episcopis, epist. primâ, c. 3.

Si i Primates, accusatores Episcoporum cum eis pacificè familiariter minime potuerint, tunc tempore legitimo eos ad Synodum canonicè convocant, non intra angusta tempora canonicè convocant, & non prius, quàm eis per scripta significant, quid eis opponitur, ut ad responsum præparati adveniant. Nam si aut vi, aut timore ejecti, aut suis rebus expoliati fuerint, nec canonicè vocari ad Synodum possunt, nec responderè annulis debent, antequam canonicè restituantur, & sua eis omnia legaliter reddantur.

Gratian. *His auctoritatibus evidentissimè datur intelligi, quòd nisi quis canonicè vocatus fuerit, etiamsi aliquâ occasione ad Synodum veniat, suis nullatenus cogitur respondere insidiatoribus. Canonica autem vocatio est, quando servato dierum interstitio, secundum auctoritatem beati Sylvestri, causæ suæ literis adesse jubetur, quibus, quid ei obijciatur, auctoritate Felicis Papæ significari oportet.*

QUESTIO III.

Quòd autem per procuratorem suum causam agere valeat, qui impeditis causæ suæ adesse non valet, auctoritate Romanæ Synodi, quæ tempore Hadriani k Papæ celebrata est, probari videtur, in qua c. 5. sic statutum legitur.

C. I. Pro se Legatum ad Synodum mittat, quem gravis necessitas premit.

Si l ægotans fuerit Episcopus, aut aliqua eum gra-

a Anf. l. 3. c. 48. Polyc. l. 5. tit. 1. b corrigi rogamus, orig. c. 11. q. 3. c. eorum qui. d al. institutiones. e testimonia] orig. f 3. q. 9. qui accusare. g al. quoque. h al. cuiquam subrepat. i Burch. l. 1. c. 221. Ivo p. 5. c. 335. k In cap. Hadriani, c. 5. Et Felix I. epist. 2. l Polyc. l. 5. tit. 1. Burch. l. 1. c. 51. Ivo p. 5. c. 161. Pann. l. 4. c. 19. 4. q. 5. c. unico.

vis necessitas detinuerit, pro se Legatum ad Synodum mittat, nec à communione suspendatur, cui crimen intenditur, nisi ad causam suam dicendam, electorum iudicium die statuta literis evocatus, minimè occurrerit, hoc est, (nisi aliena & præoccupaverit necessitas) infra duorum, vel trium mensium spatium, & eo amplius, prout causa dictaverit.

Gratian. Codicis lib. 9. tit. de accusat. & inscript. l. 3. Imp. Alexander August. Reos capitalium criminum absentes etiam per procuratorem defendi leges publicorum iudiciorum permittunt. §. 1. Ecce, quod Episcopus impeditus, & causa suæ adesse non valens, Legatum pro se iubetur ad Synodum mittere. Sed Legatus iste non ad causam agendam, sed ad necessitatem Synodo exponendam mittitur, quæ impeditus Episcopus Synodo presentiam suam exhibere non valuit. Causam autem (maximè criminalem) nulli, nisi per se agere licet.

C. II. Criminaliter accusans, vel accusatus per se experitur.

Unde Hadrianus Papa in capitulis, c. 38. ait:

IN b criminalibus causis nec accusator, nisi per se, aliquem accusare potest, nec accusatus per aliam personam se defendere permittitur.

C. III. In omnibus causis, præterquam in criminalibus, Episcopi & Sacerdotes pro se Advocatum habeant.

Item Anacletus Papa.

QUIA Episcopus, universique Sacerdotes ad solam laudem Dei, bonorumque operum actiones constituunt, debet unusquisque eorum tam pro Ecclesiasticis, quam etiam pro suis actionibus (excepto publico videlicet crimine) habere Advocatum, non male famæ suspectum, sed bonæ opinionis, & laudabilis artis inventum: ne dum humana lucra attendunt, æterna præmia perdant.

Corr. Rom. § Hoc capitulum, quod ex Anacletus citatur, habetur in Concilio Eugenii Papæ secundi, tempore Ludovici ac Lotharii Imperatorum habito, cap. 19. Quod etiam à Leone quarto est repetitum. Ex quo canone Lotharius, lib. 2. legum Longobard. tit. de advocatis, & Vicedominis, octavum Capitulare composuit.

QUESTIO IV.

Quid autem absque Synodali audientia damnari non debeat, auctoritate Julii Papæ c probatur, qui epist. 1. ait:

C. I. Nisi in legitima Synodo Episcopus iudicari, vel audiri non debet.

NULLUS Episcopus, nisi in legitima Synodo, & suo tempore Apostolica auctoritate convocata, super quibusdam d criminationibus pulsatus audiatur, vel e iudicetur, vel damnetur. Sin aliter præsumptum à quibusdam fuerit, in vanum deducatur, quod egerint, nec inter statuta & Ecclesiastica ullo modo reputetur.

Corr. Rom. § & Statuta] Absit hæc dictio ab originali, & cæteris locis indicatis.

C. II. Episcopus accusatus à duodecim audiatur, causa verò finis ad sedem Apostolicam deferatur.

Item Zepherinus Urbis Romæ Archiepiscopus, epistola primâ Episcopis Sicilia.

Duodecim f iudices quilibet Episcopus accusatus, si necesse fuerit, eligat, à quibus ejus causa iuste iudicetur, nec prius audiatur aut excommunicetur vel iudicetur, quam ipsi per se eligantur, & regulariter vocatus g ad suorum primò conventum Episcoporum, per eos ejus

a alia.] orig. b Ansel. l. 3. c. 88. Pannor. l. 4. c. 36. c Et in C. Hadriani, c. 3. Capitular. l. 6. c. 287. d al. quibusvis. e al. id est. f 3. g. 8. c. 1. Polyc. l. 5. tit. 4. Ansel. l. 3. c. 45. Ivo part. 5. c. 245. g al. vocato.

causa iuste audiatur, & rationabiliter discernatur. Finis verò ejus causæ ad sedem Apostolicam deferatur, ut ibidem terminetur: nec antea finiatur (sicut ab Apostolis, vel successoribus eorum olim statutum est) quam ejus auctoritate fulciatur.

Gratian. Quod verò absque Synodali audientia Episcopus damnari prohibetur: sine præjudicio Romane sedis oportet intelligi, quæ suâ auctoritate quosque vult damnari, vel damnatos absolvere. Unde Gelasius Papa: Ipsi sunt canonæ, &c. infra causâ nonâ, Sententiâ a excommunicationis notatus. §. 1. Item Hadrianus, c. 8. Salvo Romane Ecclesiæ in omnibus Primatu, manifestum est, quod illa, quæ sunt per unamquamque provinciam, ipsius provincie Synodus dispenset: sicut in Nicæno b constat decretum esse Concilio. Cùm verò accusatus ad Concilium venerit, quicquid confidentium consultationibus agit, aut ab accusantium parte proponitur, non contentiosis vocibus, sed mitissima verborum relatione proferatur.

C. III. In cognitione causarum contentiosis locum non habeant.

Unde in Toletano Concilio XI. c. 1. legitur.

IN loco c benedictionis confidentes Domini Sacerdotes nullis debent aut indiscretis vocibus prestrepere, aut quibuslibet tumultibus perturbari d, nullis etiam vanis fabulis, vel risibus agi, & (quod deterius est) obstinatis disceptationibus tumultuosas voces effundere. Si quis enim (ut Apostolus e ait) putat se religiosum esse, non refrænet linguam suam, sed seducens cor suum, hujus vana est religio. Cultum enim suum iustitia perdit, quando silentia iudicii obstrepentium turba f confundit, dicente Propheta g: Erit cultus iustitia silentium. Debet ergo quicquid aut consultationibus b confidentium agit, aut ab i accusantium parte proponitur, sic mitissima verborum relatione proferri, ut nec contentiosis vocibus sensus audientium turbent, nec iudicii h vigorem de tumultu emerent. Quicumque ergo in conventu Concilii hæc, quæ præmissa sunt, violanda crediderit, & contra hæc interdicta aut tumultu, aut contumeliis, vel risibus Concilium conturbaverit, juxta divinæ legis edictum, quo præcipitur i: Ejice derisorem, & exhibit eum eo iugium, & cum omni dedecore de confessione m abstractus, à communi eorum secedat, & trium dierum excommunicationis sententiam perferat.

QUESTIO V.

UNC autem queritur, An sit aliquis iudicandus malevolus, quia crimen alterius indicat? De hoc scribit B. Augustinus n serm. 3. de communi vita Clericorum, seu regulâ tertiâ, dicens:

C. I. Magis nocet, qui crimen celat, quam qui amicabiliter indicat.

NON vos iudicetis esse malevolos, quando crimen alterius indicatis. Magis quippe innocentes non estis, si fratres vestros, quos indicando corrigere potestis, tacendo perire permittitis. Si enim frater tuus vulnus habet in corpore, quod velit occultari, dum timet secri, nonne crudeliter à te filetur ac misericorditer indicatur? quantò ergo potius debes o manifestare crimen, ne deterius putrescat in corde?

a est initium cause nonæ. b Suprà 3. g. 6. nemine. c Anselm. in princ. Ivo p. 4. c. 245. d al. perturbare. e Jac. 1. f al. turbo. al. quando silentium perit & iudicium obstrepentium turba confundit. g Esa. 32. h aliter collationibus. i aliter à causantium. k al. iudicium. l Proverb. 22. m in vulgatis legebatur, confessione, & al. concessione. n Idem epist. 109. o eum debes manifestare, ne, &c.] orig.

C. II.

C. II. *Nec qui parit, est amicus, nec qui verberat, inimicus.*

Idem ad Vincentium Donatistam, & Rogatistam, epist. 48.

Non a omnis, qui parit, amicus est, nec omnis, qui verberat, inimicus. *Meliora sunt vulnera amici, quam voluntaria oscula inimici.* Melius est cum severitate diligere, quam cum lenitate decipere. §. 1. Utilius esurienti panis tollitur, si de cibo securus iustitiam negligebat, quam esurienti panis frangitur, ut iniustitiam seductus acquiescat. §. 2. Et qui phreneticum ligat, & qui lethargicum excitat, amobus molestus, amobus amat. §. 3. Quis nos potest amplius amare, quam Deus? Et tamen nos non solum docere suaviter, verum etiam salubriter terrere non cessat. Fomentis lenibus, quibus consolatur, sæpe etiam mordacissimum medicamentum tribulationis adjuvens, exerceat fame Patriarchas b, etiam pios & religiosos; populum contumacem panis gravioribus agitat; non aufert ab Apostolo c stimulum carnis tertio rogatus, ut virtutem in infirmitate perficiat. *& infra.* §. 4. Noveris & aliquando furem avertendis pecoribus pabulum spargere, & aliquando pastorem flagello ad gregem pecora errantia revocare.

Corr. Rom. §. *α* Noveris] Apud B. Augustinum legitur: & noveris, penditque hæc pars ex superiore periodi parte: & putas nullam vim adhibendam esse homini, &c.

C. III. *Non odio habetur, sed diligenter, qui castigatur & corripitur.*

Item ex sermone 84. Ambrosii, qui sic incipit: Amarior fortasse.

Non osculatur semper pater filium, sed & aliquando castigat. Ergo, quando castigatur, qui diligitur tunc circa eum pietas exercetur. Habet enim & amor plagas suas, quæ dulciores sunt, cum amarissimè d inferuntur. Dulcior enim est religiola castigatio, quam blanda requillio. Unde ait Propheta e: *Dulciora sunt vulnera amici, quam voluntaria oscula inimici.*

Gratian. *Ex his verbis datur intelligi, quod magis confert utilitati fraternæ, qui crimen accusando vel iudicando persequitur, quam qui celando favore nititur.* Eusebius autem Papa contra statueret videtur, dum aliorum crimina sponte confitentes in Episcopo unam accusationem recipi prohibet, dicens epist. prima ad Episcopos Gallie.

C. IV. *Ad accusationem non admittantur aliorum crimina sponte confitentes.*

Illi f, qui aut in fide catholica, aut in inimicitia suspecti sunt, ad pullationem Episcoporum non admittantur: quia veritatem professionis infidelitas & inimicitia impedire solet. Nec illi credendi sunt, aut admittendi, qui aliorum sponte crimina confitentur. Et ideo replicanda est sollicitudo veritas, quam sponte prolata in illis vox habere non potest. Hanc diversis cruciatibus est latebris suis religiosus g tortor exigere debet, ut dum panis corpora subjiciuntur, quæ gesta sunt, fideliter & veraciter exquirantur.

C. V. *De eodem.*

Item in Proverbiis, cap. 11.

Qui ambulat fraudulentè, revelat arcana: qui autem fidelis est, celat amici commissum. *Item infra, c. 25.* §. 1. Quæ viderunt oculi tui, ne proferas in iurgio citò, ne postea emendare non possis, cum deonestaveris amicum tuum.

Gratian. *Sei aliud est, ex charitate aliorum crimina deferre, ut quos secretè admonitione corrigere non possumus, convictos iudicis sententia corripiat: atque aliud, insidians do falsa obijcere, vel insultando vera facillè exprobrare. Illud verò charitatis, hoc autem impietatis est officium.* §. 1. *Unde in visdom Proverbiis, cap. 12. dicitur: Verba impiorum insidiantur sanguini: os iustorum liberabit eos.*

a 23. q. 4. *nimium.* §. *non omnis.* Proverb. 27. b Gen. 42. c 2. Cor. 12. d al. *amari.* e Proverb. 27. f Ansel. l. 3. c. 25. g *rigorosus*] orig.

& infra. Qui quod novit loquitur, iudex & iustitia est: qui autem mentitur, testis est fraudulentus. *Item.* Labium veritatis firmum erit in perpetuum: qui autem testis est repentinus, concinnat linguam mendacii. *Item c. 13.* Qui custodit os suum, custodit animam suam: qui autem inconfuleratè a loquitur, sentiet mala. *& infra.* Verbum mendax iustus detestabitur: impius autem confundit, & confurdetur. §. 2. *Item Augustinus in Psal. 37. b:* Si aliquando humanà infirmitate pedes nostri in aliquid peccatum moventur, insurgunt lingue iniquissimorum inimicorum, cum fuisset miserendum: irridet impij, unde dolent pii.

Corr. Rom. §. *α* Iudex] *Sic in Bibliis etiam Compluti & Antuerpiæ impressis. Sed in nonnullis manuscriptis habetur, index. Græcè autem, ἐπιδικαστήν τῶν ἀδικῶν λέγουσιν οὐκ ἀδικῶν, ἵ δὲ ἄδικτος τῶν ἀδικῶν λέγεται: id est: clarum testimonium dat iustus, testis autem iniustorum dolosus.*

§. *β* Si aliquando] *Hic versiculus videtur sumptus partim ex verbis B. Augustini, partim ex glossa marginali & interlineari, in eundem locum ex eod. B. Augustino & Callodoro.*

Q U Æ S T I O VI.

Qui autem, quod intendit, probare non valet, puniendus est.

C. I. *Puniatur, qui aliis falsa intulerit.*

Omnis d, qui aliis falsa intulerit, puniatur, & pro fallitate ferat infamiam.

C. II. *De eodem.*

Item Gregorius Papa.

Qui calumniam illatam non probat, penam debet incurere, quam si probasset, reus utique sustineret.

Corr. Rom. §. *Hic Gratianus partem sequentiis capituli, quasi quandam per se sententiam, quod non raro solet, proponit.*

C. III. *Qua penam feriat, qui crimen illatum non probat.*

Item in Regesto.

Quia e juxta canonicas Patrum sententias, qui calumniam illatam non probat, penam debet incurere, quam si probasset, reus utique sustineret, ac per hoc, quia Subdiaconus crimen Diacono probare non potuit, quoniam impositionem manus (quæ carere non potuisset) non habuit, non solum & Sacerdotio, sed officio caruit, & tanquam reverà infamis meruit verberibus castigari. Nam cui cum tribus testibus, veluti Laico crimen quodlibet approbatur, non est mirum, quod objecit, dum probare non sufficit, si corporali infamiae, quemadmodum Laicus, ex juris similitudine subjugatur. Quod enim esset Diacono gradum amittere, hoc fuit Subdiacono famæ plenitudine caruisse.

Corr. Rom. §. *In regesto B. Gregorii hæc non sunt inventa, sed habentur omnia in vita ipsius à J. Diacono scripta l. 4. c. 31. Is enim, postquam citavit epistolam 66. libri noni, Anthenio Subdiacono scriptam, inde ista colligit: Idcirco Gregorius non probantem, quod objecerat, Subdiaconum officio jubet privari, quia juxta canonicas Patrum sententias, qui calumniam, &c. usque ad finem. Sicut autem caput hoc ex Joan. Diacono sumptum est, ita in Decretalibus caput primum tit. de calumniat. ex ipsa Gregorii ad Anthenium epistola est acceptum.*

§. *α* Solum] *Vox ista adest ab originali, sed ob glossam non est inducta.*

Gratian. *Codece libro primo, titulo de Episcopis & Clericis. l. 8. Imperator Theodosius.*

2 pars. §. 1. *Presbyteri citra injuriam questionis testimonium*

a *inconsideratus est ad loquendum,*] vulg. b *in versic. quia dixi.* c C. l. 2. c. 277. d *Ansel. l. 3. c. 92.* e *Joan. Diac. l. 4. vita B. Gregorii, c. 31.*

dicant,

dicant, ita tamen, ut falsa non simulent. Ceteri vero Clerici, qui eorum a deinde gradum, vel ordinem sequuntur, si ad testimonium dicendum petiti fuerint, prout leges precipiunt, audiantur: ut salva tamen sit litigatoribus falsi actio, si forte Presbyteri, qui suo b nomine superioris loci testimonium dicere citra aliquam corporalem injuriam sunt precepti, hoc ipso, quod nihil metuant, vera suppresserint. Multo magis enim pena digni sunt, quibus quam plurimum honoris per nostram iustionem delatum est, si occulte e inveniuntur in crimine. Item constitutione tertia, coll. nona d. §. 2. Presbyteri, seu Diaconi, si falsum testimonium dixerint, si quidem in re pecuniaria, divino ministerio distaxat per tres annos separati, monasterio tradantur: si in criminali, Clericatus honore nudati, legitimis penis subsistantur. Ceteri vero Clerici communi & jure ab officio Ecclesiastico pulsi sine defectu cause legitime coarceantur.

Corr. Rom. § Communi] Hec omnia verba, communi jure ab officio Ecclesiastico pulsi, absunt a manuscriptis, sunt tamen in translatione, quae habetur in Codice. Nec vero Gratianus ipsa omnino verba aut veteris interpretationis, aut Juliani, aut Iruerii retulit. Quare operae pretium fuerit Novellam ipsam Graecam, & vulgatas interpretationes consulere: extant enim aliqua varietates non contemendae.

C. IV. Ad sanctae communionis ministerium e non accedat, qui crimen illatum non probat.

Item Gregorius Januario Episcopo, lib. 3. epist. 24.

Epiphanium & Presbyterum quorundam Sacerdotum ps. f literis criminaliter accusatum, cujus nos, ut valimus, discutientes causam, nihilque in eo objectorum reperientes, ut ad locum suum reverteretur, absolvimus. Criminis ergo ejus auctores te volumus perferuntari: & nisi qui eandem transmisit epistolas, paratus fuerit, hoc, quod objecit, canonicis atque districtissimis probationibus edocere, nullatenus ad sanctae ministerium g communionis accedat.

Corr. Rom. § & Epiphanium] In epistola haec antecedunt: Praeterea nostri latorem praesentium Epiphanium Presbyterum quorundam, &c.

C. V. Qua pena delator sit feriendus.

Item ex decreto Hadriani Papae h, cap. 49.

Delatori i autem lingua capuletur, aut convicto caput amputetur. §. 1. Delatores autem sunt, qui invidia produnt alios.

Corr. Rom. § Habetur inter capitula Hadriani, cap. 49. allatum, quantum conicere licet ex legibus secularibus. Nam in Codice Theod. lib. 10. tit. 10. l. 2. ferè idem, in libro autem 7. Capitul. c. 360. prorsus idem habetur.

C. VI. De eodem. P A L E A.

[Item ex Concilio & Eliberitano.]

Delator l si quis extiterit fidelis, & per delationem ejus aliquis fuerit proscriptus, vel interfectus, placuit, non & nisi in fine accipere communionem. Si levior causa fuerit, infra quinquennium accipere poterit communionem. Si catechumenus fuerit, post quinquennii tempora admittatur ad baptismum.

Corr. Rom. § & Non nisi] In Concilio ipso, & Capitularibus legitur, nec in fine: quod in multis ejusdem Concilii decretis repetitur. Quomodo autem hic, & apud Burchardum, atque Ivonem legitur, convenit canonis 13. Niceni Concilii, in quo sic statutum est: De his, qui ad exitum veniunt, etiam nunc lex antiqua, regularisque servabitur, ita, ut si quis egreditur è corpore, ultimo & necessario viatico minime privetur. Hanc controversiam copiose explicat Innoc. I. epist. 3. c. 2. Exuperio Episcopo Tolosano.

a aliter eum. b aliter sub. c al. si in occulto inveniatur crimen. d C. eod. tit. Authentica seq. Presbyteri. Novella 123. §. reverendissimis. e al. mysterium. f al. Sardonum. g al. mysterium. h In capit. Hadriani, c. 49. i Capit. l. 7. c. 360. Ans. l. 2. c. 88. k Capit. l. 6. c. 244. l Burch. l. 6. c. 27. Ivo p. 10. c. 156.

C. VII. Qui innocentem falso crimine maculaverit, Sacerdotis arbitrio pena diuturna purgetur.

Item ex octava Synodo. a

SI quis falsum dixerit, vel personam innocentis falso crimine maculaverit, juxta Sacerdotis arbitrium diuturna poenitentia expurgetur.

Corr. Rom. § Capiti huic in vulgatis erat propositum nomen Palea, quod sublatum est auctoritate omnium veterum exemplarium, quotquot collata sunt. Extat autem in regula Monachorum B. Isidori, c. 17.

C. VIII. A communione coarceantur vel secularis, vel Laicus, qui Ecclesiam, vel Clericum per calumniam fatigaverit.

Item ex Concilio Agathensi, c. 32.

SI b quis verò secularium per calumniam Ecclesiam, aut Clericum e fatigare tentaverit, & convictus fuerit, ab Ecclesia liminibus, & à Catholicorum communione, nisi dignè poenituerit, coarceatur. d

CAUSA VI.

DUO fornicatores, & infamia notati, quandam religiosum Episcopum de Simonia accusare nituntur: reus alterius provinciae Archiepiscopi judicium expetit: tandem in probatione deficit accusator: Reus cogitur ad suae innocentiae assertionem.

1. Hic primò quaritur, An crimine irretiti, vel infamia notati ad hujusmodi e accusationem sint admittendi?
2. Secundo, Si Episcopus in eos accusationem vertere voluerit, An simplici assertioni suae sit fides habenda?
3. Tertio, Si liceat sibi expetere judicium Archiepiscopi alterius provinciae?
4. Quarto, Cujus judicium sibi sit expetendum, si circa suam sententiam Episcopi suae provinciae discordare contigerit?
5. Quintò, Si in probatione deficit accusator, An reus sit cogendus ad probationem suae innocentiae?

QUAESTIO I.

I Quid autem crimine irretiti alios accusare non possunt, Anacletus Papa testatur, epistola secunda, Episcopis Italiae dicens:

C. I. A criminosis Sacerdos accusari non permittitur.

SI Sacerdos sine crimine eligi precipitur, nullatenus ab hominibus criminibus irretitis accusari aut calumniari permittitur; nec ab aliis, quam ab iis, qui sine crimine sunt, & juxta & electionem Sacerdotes ordinari possunt, & tales per omnia inveniuntur, quales Sacerdotes eligi jubentur.

Corr. Rom. § & Juxta electionem] Sic in omnibus collatis manuscriptis codicibus, praeterquam in uno, in quo est, juxta electione. In vulgatis erat, & juxta electionem canonicam. In epistola autem ipsa legitur: & juxta electionem, si necessitas fuerit, aut ipsi volendo Domino servire elegerint, Sacerdotesque sine crimine fieri, & ordinari possint, & tales per omnia fuerint, quales eligi Sacerdotes jubentur.

C. II. Infames, & qui culpis exigentibus ad Sacerdotium procehi non possunt, Sacerdotes non accusant.

Item Hadrianus Papa in capitulis, cap. 21.

OMnes f verò infames esse dicimus, quos leges seculi infames appellant, & omnes, qui culpis

a In regula Isidori, c. 17. b Ans. l. 3. c. 116. Burch. l. 15. c. 5. Ivo p. 6. c. 367. § p. 16. c. 6. c Clerum.] orig. d al. arceatur. e al. hujus. f Polyc. l. 5. tit. 1.

exigenti.

exigentibus ad Sacerdotium non possunt prochi. Indignum est enim, ut illi eos accusent, qui esse non possunt, quod ipsi sunt: quoniam sicut majores à minoribus non judicantur, ita nec criminari possunt.

C. III. Infames sunt, qui regnum Dei consequi non valent.

Item Fabianus Papa, epist. 2. Episcopis Orientalibus.

Illi, qui illa peccata perpetrant, de quibus Apostolus ait: Quoniam, qui talia agunt, regnum Dei non consequentur: valde cavendi sunt, & ad emendationem, si voluntariè noluerint, compellendi: quia infamiam maculis sunt aspersi, & in barathrum delabuntur, nisi eis Sacerdotali auctoritate subventum fuerit. §. 1. Similiter & illi, de quibus ipse ait b: Cum hujusmodi hominibus nec cibum sumere: quia infamia sunt notati, antequam Sacerdotali auctoritate sanentur, & in gremio sanctæ matris Ecclesiæ redintegrentur: quia, qui extra nos sunt, nobiscum communicare non possunt.

C. IV. Ante satisfactionem excommunicati ad accusationem non admittantur.

Item Fabianus, epist. 1.

Omnes e illi sunt ab accusatione repellendi, quos Apostolus commemorat, dicens d: Cum eis nec cibum sumere, & ante satisfactionem Ecclesiæ non sunt suscipiendi.

C. V. Sacerdotes non nisi à cœqualibus accusari debent.

Item Clemens Papa Jacobo, Hierosolymorum & Episcopo, epist. 1.

Beatus Petrus homicidas & adulteros, & cunctos criminalibus nexibus alligatos, & qui eis cœquales non erant, ab Episcoporum vexatione & accusatione dicente g Domino, prohibebat, & non nisi cœqualibus aliquid eis inferri debere docebat. §. paulo post. §. 1. Infames etiam omnes, & quos Primates, & leges seculi non suscipiunt, sed & Laicos ab eorum accusatione, & vexatione semper repelli debere rogabat, & cunctos illis subditos esse præcipiebat: cunctorum Sacerdotum vitam superiorem, sanctioremque, ac discretam à secularibus & Laicis hominibus esse, & spirituales quosque, atque Sacerdotes super carnales, ac Laicos semper constituendos docebat, quoniam pro minimo nobis esse debet, ut à talibus arguamur, & judicemur, vel ab humano die h. Majores verò à minoribus nec accusari, nec judicari ullatenus posse dicebat: quoniam non solum hoc divinas, sed & leges seculi inhibere docebat.

Corr. Rom. § & Hierosolymorum] Antea erat Metropolitanum. Emendatum est ex plerisque manuscriptis codicibus. Nam § Clemens in epistola sic ipsum Jacobum vocat.

C. VI. Qui criminofus fuerit, Sacerdotes accusare non potest.

Item Hadrianus Papa in capitulis, c. 68.

Qui i crimen intendit, agnoscendum est, si ipse ante non fuerit criminofus: quia periculosa est, & admitti non debet rei adversus quemcunque professio. §. infra, c. 72. §. 1. Testes autem sine aliqua sint infamia, uxores & filios habentes, & Christum omnino prædicantes.

Gratian. Non solum autem criminofus, sed etiam quilibet alii ab accusatione Episcoporum repelluntur.

C. VII. Deo non placet, qui servos suos accusat.

Unde Anacletus Papa, epist. 1. ait:

Si omnia in hoc seculo vindicata essent, locum divina judicia non haberent. Supervacuis enim ad beneficia laborat impendiis, qui solem certat facibus adjuvare.

a Gal. 5. b I. Cor. 5. c Ans. lib. 3. c. 1. d I. Cor. 5. e Joan. 8. Anselm. ibid. f eorum] orig. g docente] orig. h I. Cor. 4. i Ans. l. 3. c. 88. supra, 3. 9. 11. neganda.

T O M. I.

Ideo si aliquis putat se Deo in hoc placere, quod servos suos accusat, & ut meliores fiant, dicit se hoc agere, in vanum laborat, & plus invidia stimulis agitatur, quam charitatis: quoniam gratiæ plenitudo adjectione non indiget, nec ulla requirit commendationis augmenta.

C. VIII. Populus Sacerdotes arguere, vel increpare non valet.

Item Telesphorus a epistola michi, c. 3.

Sacerdotes h, qui proprio ore corpus Domini conficiunt, ab omnibus sunt audiendi, atque timendi; non dilacerandi, aut detrahendi: quia à quibus se Domini populus benedici, salvari & institui cupit, nullatenus debet eos arguere, nec vulgus in eorum accusatione suscipi. Populus enim ab eis docendus est, & corripiendus; non ipsi ab eo: quia non e est discipulus super magistrum. §. infra. §. 1. Dei ergo accuset ordinationem, qui eos, qui ab eo constituuntur Sacerdotes, accusat, vel damnari cupit. *Item infra d. §. 2. Hi, qui a non sunt idonei, non suscipiantur ad accusationem: omnes, qui adversus Patres armantur, infames esse censemus. Patres enim omnes venerandi sunt, non respuendi, aut insidiandi.*

Corr. Rom. § & Hi, qui] In aliquot vetustis codicibus est caput distinctum à superiore.

C. IX. De eodem.

Item Pius Papa e epist. 1.

Oves f pastorem suum non reprehendant; plebs Episcopum non accuset, nec vulgus eum arguat: quoniam non g est discipulus super magistrum, neque servus supra Dominum, Episcopi autem à Deo sunt judicandi, qui eos sibi oculos elegit. Nam à subditis, aut prava vitæ hominibus non sunt arguendi, vel accusandi, aut lacerandi. §. infra. §. 1. Nemo bonum faciens, alteri verbo, aut facto nocere vult: quanto minus in suspicionem debet venire fidelis homo, ut dicat, aut faciat ea, quæ pati non vult: quia omnis suspicio potius repellenda est, quam approbanda, vel recipienda.

Gratian. Ipsa autem detractio, licet ex vitio detrahentium, tamen justo Dei judicio, nonnunquam adversus bonos excitatur: ut quos vel domestica præsumptio, vel aliorum favor in altum extulerat, detractio humiliet.

C. X. Ne quis a de se præsumat, linguæ malorum ex Dei præcepto contra eum excitantur.

Unde Ambrosius ad c. 22. Lucæ.

Mitare Petrum tertio alibi h dicentem: Domine, tu scis, quia diligo te. Etenim, quia tertio negaverat, tertio confitetur: sed negavit in nocte, confitetur in die. Hæc autem ideo dicta sunt, ut scis, neminem jactare se debere. Nam si Petrus lapsus est, quia dixit i: Et si alii scandalizati fuerint in te, sed non ego, quis alius jure de se præsumat? Denique & David, quia dixerat k: Ego dixi in mea abundantia, non movebor in æternum; eam sibi jactantiam obfuisse profitetur, dicens: Avertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus.

Corr. Rom. § & Ne quis] Rubrica hæc non valde convenit subjecto capiti, & pñ est interpretanda: nam simili locutione utitur David, 2. Regum 16. loquens de Semei.

C. XI. Ut boni salubriter humilientur, linguæ malorum contra eos insurgunt.

Item Gregorius lib. 9. epist. 39. ad Theotistam patriciam.

Sunt plurimi, qui vitam bonorum amplius, quam debent, laudant: & ne qua elatio de laude surrepat,

a Et Julius, in decr. cap. 10. b Ans. l. 3. c. 12. Ivo p. 16. c. 314. c Matth. 10. d Ivo p. 6. c. 315. e Et Cornelius, ep. 2. f Polyc. lib. 5. tit. 1. Ivo p. 5. c. 243. Pann. l. 4. c. 36. g Luc. 6. h Joan. 21. i Marc. 14. k Psal. 29.

H h

permittit omnipotens Deus malos in obrectationem & oburgationem prorumpere, ut si qua culpa ab ore laudantium in corde nascitur, ab ore vituperantium suffocetur. Hinc est ergo, quod Doctor gentium se in predicatione currere testatur per infamiam, & bonam famam, qui etiam dicit a: Ut seductores & veraces.

Gratian. Verum h hac auctoritate prohibentur spirituales a carnalibus accusari, non carnales a spiritualibus. Quod ex verbis ejusdem datur intelligi, quibus in eodem capitulo a subjunxit, dicens: Capite e languescente, facilius reliqua corporis membra inficiuntur: sicut scriptum d est: Omne caput languidum, & omne cor mœrens; a planta pedis ulque ad verticem non est in eo sanitas. Quapropter manifestum est, Diabolum (qui sicut Leo e rugiens circuit, querens quem possit devorare) cordibus plebium suadere, ut Doctoribus atque Pastoribus suis detractiones irrogent, vel eos accusent, ut plebes languescerent (non tenentibus pastoribus frena eorum) lasciviant, atque in ima ruant, ut saltem sic periclitari possint. Multum vero distant damnâ morum a damnis rerum temporalium, cum ista extra nos sint, illa verò in nobis [& infra f.] Pejus e malum fore non existimo, quàm Christianos suis invidere Sacerdotibus.

Corr. Rom. § a Capitulo] Quæ subjungit Gratianus, capite languescente, &c. sunt in epist. 3. Anacleti & apud Isidorum de summo bono, lib. 3. c. 38.

[& Pejus] Sicut in prima epist. Alexandri I.

C. XII. Deo recte famulantes persequi non licet.

Hinc etiam Felix II. ait Episcopis in Alexandrina Synodo congregatis.

Qui escite (inquit sancta & magna Nicæna Synodus,) & nolite persequi eos, qui rectè g Deo famulantur, & sincerâ voluntate superni h Dei mandata custodiunt; & nostris legibus subjugantur; quia nec decet, nec ordo patitur, ut iniqui & carnales spirituales persequantur.

C. XIII. Sublimi Prelatos suos accusare non debent.

Item Anterus a Papa, epistola unica.

Ex i merito plebis nonnunquam Episcopi depravantur, quatenus proclivius cadunt, qui sequuntur. Capite languescente cætera corporis membra inficiuntur. Deteriores h sunt, qui vitam, moresque bonorum corrumpunt, his, qui substantias aliorum, prædiaque diripiunt. Caveat unusquisque, ne aut linguam, aut aures habeat prurientes, id est, ne aut ipse aliis detrahat, aut alios audiat detrahentes. Sedens (inquit I) adversus fratrem tuum loquebaris: detrahendo: Et adversus filium matris tuæ ponebas scandalum, &c. Parcant singuli detractioni linguæ, custodiantque sermones suos, & sciant, quia cuncta, quæ de aliis loquuntur, suâ sententiâ judicabuntur. Nemo m invito auditori libenter refert. Officii singulorum sit, dilectissimi, non solum oculos castos servare, sed & linguam, nec quid in cujusquam domo agatur, alia domus per eos n unquam noverit. Habeant o omnes simplicitatem columbæ, nec cuiquam machinentur dolos & serpentis astutiam, ne aliorum supplantentur insidiis.

Corr. Rom. § a Anterus] Sic restitutum est ex plerisque vetustis. Nam antea erat, Gregorius. Videtur tamen Gratianus hoc tribuisse etiam Gregorio, supra c. sunt plurimi in illis verbis: Quod ex verbis ejusdem datur intelligi, quibus in eodem capitulo, &c. Confectum autem caput hoc est magna ex parte ex Anacleti sententiâ, in epist. 3.

a 2. Cor. 6. b Eusebius in epistola ad Gallie Episcopos. c Infra ead. c. ex merito. d Esa. 1. e 1. Petr. 5. f paulò aliter in originali impresso. g al. Deo perfectè ministrant. h al. superna. i Anacletus epist. 3. Isidorus lib. 3. de summo bono, c. 38. Suprà ead. sunt plurimi. k Infra ead. deteriores, & 9. quæst. 3. facta. l Psal. 49. m Hier. ad Nepotianum simile. n vos] orig. o Idem Hier. infra 16. q. 1. f cupis.

C. XIV. Sapiens nocere non cupit. Item Lucius Papa a epist. unica, Episcopis Gallie & Hispanie scribens:

Sapiens b non est omnis, qui nocet. C. XV. Raptoribus deteriores sunt Episcoporum detractores.

Item Anacletus Papa, epist. 3.

Deteriores c sunt, qui Doctorum vitam, moresque corrumpunt, his, qui substantias aliorum, prædiaque diripiunt. Ipsi enim ea, quæ extra nos, licet nostra sint, auferunt: nostri autem detractores, & morum corruptores nostrorum, sive qui adversus nos armantur, propriè nos ipsos diripiunt a, & idèd justè infames sunt, & meritò ab Ecclesia extorres fiunt. Pro meritis ergo plebis sapè Pastores depravantur Ecclesie, ut proclivius corrumpant, qui sequuntur.

Corr. Rom. § a Diripiunt,] Antèd legebatur, nos ipsos decipiunt. Emendatum est ex Isidoro, libro 3. de summo bono, cap. 38. Anacleti verba, quantum conjici potest, referente: & optimè convenit cum iis, quæ antecedunt. Verum in duobus antiquis exemplaribus epistolarum Anacleti, altero Vaticane altero Florentinae Bibliothecæ, habetur, non nos, sed propriè se ipsos decipiunt.

C. XVI. De eodem.

Item Alexander Papa, epist. 3.

Summa d iniquitas est, fratres detrahere, & accusare. Unde scriptum e est: Omnis, qui detrahit fratri suo, homicida est: & omnis homicida non habet partem in regno Dei.

Gratian. Patet ergo, ut præmissum est, quod carnales prohibentur ab accusatione spiritualium, non spirituales ab accusatione carnalium.

2 pars. §. 1. Cùm itaque criminosi & infames ab accusationibus prohibeantur, videndum est, quos canonum sacra auctoritas infames appellet.

C. XVII. Quæ persona infames habeantur.

De his Stephanus Romano Ecclesie Episcopus scribit Hilario, epist. 1. cap. 1. dicens:

Infames f esse eas personas dicimus, quæ pro aliqua culpa notantur infamiâ, id est, omnes, qui Christianæ legis normam abiciunt, & statuta Ecclesiastica contemnant; similiter, fures, sacrilegos, & omnes capitalibus criminibus irretitos; sepulchrorum quoque violatores, & Apostolorum, atque successorum eorum, reliquorumque Patrum statuta libenter violantes, & omnes, qui adversus Patres armantur, qui in omni mundo infamiâ notantur: similiter & incestuosos, homicidas, perjuros, raptores, maleficos, veneficos, adulteros, de bellis publicis g fugientes, & qui indigna sibi petunt loca tenere, aut facultates Ecclesie abstrahunt injustè, & qui fratres calumniantur, aut aculant, & non probant, vel qui contra innocentes Principum animos ad iracundiam provocant, & omnes anathematizatos, vel pro suis sceleribus ab Ecclesia pulsos, & omnes, quos Ecclesiastica, vel seculi leges infames pronuntiant. Hi nimirum h omnes, nec servi ante legitimam libertatem, nec penitentes, nec bigami, nec illi, qui curia deleviunt, vel non sunt integri corpore, aut sanam non habent mentem vel intellectum, aut inobedientes sanctorum decretis existunt, aut furiosi manifestantur; hi

a Et Cornelius Papa epist. 2. b Ivo part. 3. e 104. c sup. ead. cap. ex merito. Burch. l. 1. c. 138. Deusd. dit p. 3. Ivo part. 5. c. 239. Anselm. lib. 3. c. 11. d Anselm. lib. 6. c. 137. e 1. Joan. 3. f Po. yca. l. 5. tit. 1. Deusd. dit p. 3. Anf. l. 3. c. 5. Burch. l. 1. c. 173. Ivo p. 5. c. 291. Panorm. lib. 4. c. 66. g hæc vox abest ab orig. h paulò aliter in originali.

omnes, inquam, nec ad laicos gradus debent provehi, nec isti, nec liberti, neque suspecti, nec rectam fidem, vel dignam conversationem non habentes, fummos Sacerdotes possunt accusare. *æ*

Corr. Rom. § *Accusare.* In vulgatis codicibus sequentibus: nec ad accusationem, sed ad testimonium nullatenus iuste possunt recipi, quæ sunt expuncta, quoniam absunt à manuscriptis, (uno excepto) & originali, & Burcardo, & Ivone. In Pannonia tamen hæc postrema pars post certum manifestantur, sic habet: Hi omnes nunquam nec ad laicos gradus debent provehi, nec ad accusationem, seu ad testimonium ullatenus iuste possunt recipi.

C. XVIII. *Infamis efficitur, qui sciens pejerare præsumit.*

Item Fabianus Papa.

3 **Q**Uæcumque a sciens se pejeraverit b, quadraginta dies in pane & aqua, & septem sequentes annos peniteat, & nunquam sit sine penitentia, & nunquam in testimonium recipiatur: communionem tamen post hæc percipiat.

C. XIX. *Accusatores c, & personas, quas leges seculi non admittunt, Ecclesiasticæ quoque repellunt.*

Item Eusebius Papa, epist. I. ad Episcopos Gallie.

NOS ad sequentes Patrum vestigia pro salvatione servorum Dei, quæcumque ad accusationem personas leges publicæ non admittunt, his impugnandi alterum & nos licentiam submovemus: & nullæ accusationes à iudicibus audiuntur Ecclesiasticis, quæ legibus seculi prohibentur.

Gratian. Sed licet infames ab accusatione Episcoporum prohibeantur, non tamen isti ab huiusmodi & accusatione prohibendi sunt. Hæreticos namque accusare infamibus non prohibetur, ut supra patuit, in ea f. causa, ubi de accusatione minorum adversus majores disputatum est.

C. XX.

Item.

CUM majores scientiâ & moribus à minoribus accusari prohibeantur, non aequales ab æqualibus, vel minores à majoribus: ab huius ergo & accusatione non sunt hi prohibendi, cum hæreticus catholicis minor sit.

Corr. Rom. § *Capit hoc in plerisque vetustis exemplaribus conjunctum est superiori. Quare conjicere licet hæc esse verba Gratiani.*

§ *Ab huius ergo* Locis hic emendatus est ex manuscriptis. In impressis legebatur, ab accusatione huiusmodi sunt prohibendi. Ex qua lectione vix apta sententia elici poterit.

C. XXI. *Dubium est, an sciens avarus, an nesciens hæreticus gravior peccet.*

Sed hoc an generaliter accipiendum sit, Augustinus non g. definivit, lib. 4. de Baptismo contra Donatistas, c. 5.

dicens:

QUæro ergo, quis peccet gravior, an qui nesciens in hæresim incurrerit, an qui sciens ab avaritia, id est, ab idololatria non recesserit? Secundum quidem illam regulam, quæ peccata scientium peccatis ignorantium præponuntur, avarus cum scientia vincit in scelere. Sed ne fortè hoc fiat, facit in hæresi scelere ipsius magnitudo, quod facit in avaritia scientis à immisso, ut hæreticus nesciens avaro scienti cœquetur. Item cap. 20. ejusdem libri. §. 1. Utrum autem Catholicum pessimis moribus, alicui

a Polyc. lib. 6. tit. 11. Burcard. lib. 12. cap. 8. Ivo part. 12. cap. 65. b al. sciens pejeraverit. c al. Accusationes. d 3. quæst. 5. de accusationibus. §. idcirco. Ansel. l. 3. cap. 25. e al. huius. f al. eadem. 2. q. 7. per totum. g al. Augustinus definivit.

hæretico, in cuius vita, præter id, quod hæreticus est, non inveniunt homines, quod reprehendant, præponere debeamus, non audeo præcipitare sententiam.

4 pars. Gratian. *Verum hoc Augustini, & illud de infamiam accusatione, de his intelligentium est, quos constat esse hæreticos, non de his, qui se negant in hæresim lapsos. Hic autem in omnibus religiosus apparet, dum se negat hæreticæ communionis aliquando macula infectum, infames atque alios huiusmodi à sua accusatione ipse repellit. §. 1. Hæc licet ratione nisi videantur, exemplo tamen lesæ majestatis vana intelliguntur: ad cuius accusationem dum socius inite factionis admittitur, non queritur, an cogitare contra animam Principis sit majestatem ledere, sed an aliquis de nece ejus tractaverit.*

C. XXII.

Unde Imp. Arcadius & Honorius AA. in nono libro Codicis, tit. ad legem Juliam majestatis, leg. 5. scripsisse leguntur.

SI quis a cum militibus vel privatis, vel barbaris etiam, scelestam inierit factionem, aut factionis ipsius susceperit sacramentum, vel dederit, de nece etiam virorum illustrium, qui consiliis & consistorio nostro interfunt, Senatorum etiam (nam & ipsi pars corporis nostri sunt) vel cujuslibet postremò, qui nobis militat, cogitaverit: (eadem enim severitate voluntatem sceleris, quæ effectum, puniri jura voluerunt:) ipse quidem, utpote majestatis reus, gladio feriatur, bonis ejus omnibus fisco nostro addictis. Filii verò ejus, quibus vitam Imperatoriâ specialiter lenitate concedimus, (paterno enim deberent perire supplicio, in quibus paterni, hoc est, hæreditarii criminis exempla metuntur b) à materna, vel avita, omnium etiam proximorum hæreditate ac successione habeantur alieni, testamentis extraneorum nihil capiant, sint perpetuò egentes & pauperes, infamia eos paterna semper comitetur, ad nullos prorsus honores, ad nulla sacramenta perveniant, sint postremò tales, ut his perpetuà egestate sordentibus sit & mors solatium, & vita supplicium. Denique jubemus etiam eos notabiles esse sine venia, qui pro talibus unquam apud nos intervenire tentaverint. §. 1. Sanè, si quis ex his in exordio inite factionis studio veræ laudis accensus, initam prodiderit factionem, præmio & honore à nobis donabitur. Is verò, qui usus fuerit factione, si vel c. serò, incognita tamen adhuc consiliorum arcana patefecerit, absolute tantum, ac veniâ dignus habebitur.

Corr. Rom. § *Hoc & sequens capit in vetustis exemplaribus sunt conjuncta antecedenti, quare nec rubricas habent.*

Gratian. *Porrò Simonia accusatio ad instar publici criminis lesæ majestatis procedere debet, sicut Leo Imperator in lib. 1. Codicis d. decrevisse legitur, tit. de Episcopis & Clericis, l. si quæquam. Quod de accusatione, non de pæna intelligi oportet.*

C. XXIII.

Unde Imp. Valentinianus, Valens, & Gratianus AAA. lib. 9. Cod. tit. e ad l. Jul. majest. l. nullus.

NULLUS omnino, cui inconsultis ac nescientibus nobis fideiularum tormenta inferuntur, militiæ, vel generis, aut dignitatis uti defensione prohibeatur: exceptâ tantum majestatis causâ, in qua sola omnibus æqua conditio est.

Gratian. *Sed cum omnes illi assumantur in hac accusatione Simonia, qui possunt accusare de crimine majestatis, constat, quod sicut ibi non dubitatur de crimine majestatis, sed an reus commiserit illud: sic & hic non negatur hæresis, sed impetitur accusatus, an commiserit hæresim.*

a Quisquis orig. & est initium legis. b al. metuentur. c al. si vera. d Tit. 3. l. 29. e Tit. 8. l. 4.

QUÆSTIO II.

Quod autem queritur, Si Episcopus in accusatorem accusationem vertere voluerit, an sua simplici assertioni fides sit adhibenda?...

C. I. Episcopus alicui crimen obijciens, in Synodo probet, quod obijcit.

Unde in Carthaginensi Concilio IV. c. 29. legitur:

Episcopus, si Clerico vel Laico crimen impegerit, deducatur ad probationem in Synodum.

Gratian. Sed obijciatur: Si se solum alieni sceleris conscius noverit, probare illud testibus non valet;...

C. II. Episcopus non proferat, quod probare non potest.

Si b tantum Episcopus alieni sceleris se conscius novit, quamdiu probare non potest, nihil proferat, sed cum ipso ad compunctionem ejus secretis correptionibus elaboret.

Corr. Rom. § α Indemnatus] In originali legitur, indemnatus licet, ab his, qui nihil sciunt, secedere ad tempus pro persona majoris auctoritatis jubeatur,...

C. III. De Episcopo, qui sibi soli dicit aliquem crimen suum fuisse confessum.

Item ex Concilio Africano c, cap. 99.

Placuit d, ut si quando Episcopus dicit aliquem sibi soli proprium crimen fuisse confessum, atque ille neget e, non putet ad injuriam suam Episcopo pertinere,...

Corr. Rom. § α Communicare,] Sic in Carthaginensi VII. cap. 5. cui ad verbum respondet hoc caput. In Africano autem hic sequitur: secretè tamen interdicit ei communionem, donec obtemperet: quemadmodum & apud Burchardum. Sequentia autem verba, Quamdiu, &c. sunt initium capituli centesimi.

QUÆSTIO III.

Judicium verò Archiepiscopi alterius provincie alicui expectare non licet.

C. I. Alterius parochiarum alicui judicare non licet.

Unde Gregorius ait r. p. o. f. 9. ad Augustinum Arziam Episcopum.

Scriptum est in Lege g: Per alienam in sem transfrens, falcem mittere non debet, sed manu spicas contere, & man-

a 35. q. 6. c. ult. b Ivo p. 5. cap. 364. c & Cartag. 7. c. 5. d Burch. l. 12. c. 27. Ivo p. 5. c. 363. e neget, & paniter nolueri, non putet, &c. Africanum. f abest ubi quot exemplaribus. g Deut. 23.

ducare. Falcem ergo judicii mittere non potes in eam segetem, quæ alteri videtur esse commissa: sed per effectum a boni operis frumenta Dominica vitiorum suorum paleis expolia, & in Ecclesie corpus monendo, & persuadendo, quasi mandando, converte.

C. II. Quot civitates unaqueque provincia habet.

Item Pelagius Papa II. epist. 1. omnibus Episcopis.

Scitote b certam provinciam esse, quæ habet decem vel undecim civitates, & unum Regem, & totidem minores potestates sub se, & unum Metropolitanum c, alioque Suffraganeos d X. vel XI. Episcopos iudices: ad quorum iudicium omnes causæ Episcoporum, & reliquorum Sacerdotum, ac civitatum referantur, ut ab his omnibus iuste, consona voce discernantur e, nisi ad majorem auctoritatem fuerit ab iis, qui iudicandi sunt, appellatum. Unde non oportet, ut degradetur, vel dehonoretur unaquaque provincia; sed apud semetipsam habet Judices, Sacerdotes, & Episcopos, singulos videlicet secundum ordines suos, & quicumque causam habuerit, à suis iudicibus judicetur, & non ab alienis, id est, à suis iustis iudicibus provincie, & non ab extraneis f, nisi (ut jam est prælibatum) à iudicandis g fuerit appellatum.

C. III. Non aliorum, sed Primatis iudicio quisque se subijciat Episcopus.

Item Nicolaus Papa.

Denique Suffredus h, si tale in se crimen noverat, quod rectè posset Episcopatu privari, vel infirmitate se sentiebat forsitan pregravari, quæ impeditus nullis posset proximis sua prælatione prodesse, Primatis sui debuerat, & non aliorum diocæses Antistitem prætolari iudicium. Quod si quælibet ambiguitas, vel aliqua fortasse super ejus examinatione, vel Episcopatus abrenuntiatione oborta fuisset contentio, ex more ad Apostolicam sedem referri convenerat, & nostra in his omnibus debuerant cuncti decreta penitus expectare. Quod quia omnium a hæctenus dolemus, dilectissimam mihi gloriam vestram vehementer efflagito, ut jam dictus Suffredus Episcopus proprio restituatur Episcopio: & si quid reprehensione dignum gessit, postea vel correctione, vel digna animalverhione definiatur.

Corr. Rom. § α Omisium] Locus hic emendatus est ex plerisque vetustis Gratiani codicibus.

Gratian. Est tamen casus, in quo Episcopus alterius Parochiarum excommunicare valet.

C. IV. Quando Episcopus alterius Parochiarum excommunicare valet.

Unde in Concilio apud Compendium, cap. 5.

Placuit i pro communi utilitate, & instante necessitate, ut nullus Episcoporum graviter ferat, si ejus Parochiarum pro deprædationis causa alter Episcopus excommunicaverit.

C. V. De eodem. P A L E A.

[Item ex Concilio Meldensi, cap. 2.]

DE a illis autem, qui intra parochiam beneficium aut hæreditatem habent, & alterius Episcopi Parochiani sunt, & de loco ad locum iter faciunt, & raptinam, & deprædationes peragunt, placuit, ut excommu-

a Affectum b P. lyc. l. 5. tit. 1. Anselm. l. 6. c. 107. Pavn. l. 4. cap. 24. c Episcopum,] orig. d Suffragatoris orig. e ad. discernantur. f ad. externus. g ab iudicatu. h vide supra distinc. 50. cap. 13. i Burchard. lib. 1. cap. 12. Ivo part. 14. cap. 82. k Extra de rapt. cap. 1. Burchard. lib. 71. cap. 45. Ivo part. 14. cap. 109.

niciuntur, nec antè ex parœcia exeant, quam quæ perpetrârunt, dignè emendent. Quorum excommunicatio Seniori eorum, & proprio Episcopo significanda est, ne eos recipiat a, antequam illuc redeant, ubi rapinam b fecerunt, & ibi omnia pleniter emendent.

QUESTIO IV.

Porro cuius iudicium sibi expetendum sit, si iudices electi inter se discordare ceperint, in Concilio Antiocheno, cap. 14. sic invenitur diffinitum.

C. I. A quo sit ferenda sententia, quando comprovinciales Episcopi discordant.

Si quis Episcopus criminaliter d in iudicio Episcoporum fuerit accusatus, contingat autem Episcopus provincie, qui convenerint, diversas habere sententias, & alios quidem innocentem eum pronuntiare, alios reum: propter huiusmodi controversiam amputandam placuit sanctæ Synodo Metropolitanum & Episcopum alterius provincie vicinæ advocari, & aliquantos cum eo Episcopos alios, qui pariter residentes, quæcumque fuerint, dirimant quæstiones: propter hoc, ut firmum sit iudicium, quod ab unius provincie Episcopis fuerit promulgatum.

Corr. Rom. § Caput hoc in multis etiam vetustis Gratiani exemplaribus citatur ex Concilio Laodicensi. In uno tamen præstantissimo est ex Concilio Antiocheno, in quo etiam extat, & est antiqua versio.

§ a Metropolitanum] Græcum exemplar hic valldè dissentit ab hac versione. Nam ex his verbis colligitur, Concilium illius provincie, in quo necesse est adesse proprium Metropolitanum, posse advocare vicinæ provincie Metropolitanum, cum aliquot Episcopis. Quod Martinus etiam Bracarensis in sequenti capite, quod ex Concilio Antiocheno accepit, confirmat. Græcè verò locum ita habet: ἐδοξε τῆ ἀγίᾳ συνόδῳ τῶν τῆς μητροπόλεως ἐπισκοπῶν ἀπὸ τῆς πλησίον ἐπαρχίας μετακαλεῖσθαι ἑτέρους τινὰς τῶν ἐπιμνηνῶν τας, ἢ τὴν ἀφιστάτην διαλόγου, τῆ βεβαιώσαι τὸν τῶς τῆς ἐπαρχίας τὸ παρισύμνον. Quod Dionysius, quem adnotatum etiam est in Codice canonum, sic vertit: Sanctæ Synodo placuit, ut Metropolitanus Episcopus à vicina provincie iudices alios convocet, qui controversiam tollant, ut per eos simul, & per comprovinciales Episcopos, quod iustum visum fuerit, approbetur. Ac sanè, quod Metropolitanus ad alterius Metropolitanum vocationem deberet venire, atque in eodem Concilio duo Metropolitani futuri essent, vix videtur convenire.

C. II. Quando iudices electi de sententia inter se discordes extiterint, de vicina provincia Archiepiscopus advocetur.

Item ex Concilio Martini Papæ e, [id est, Episcopi Bracarensis, c. 13.

Si quis Episcopus in aliquibus causationibus iudicatur, & viderit ipsos Episcopos, qui in provincia sua sunt; inter se iudicio discrepare, ita ut alii videantur eum, qui iudicatur, iustificare, alii condemnare, pro definitione huius dissensionis, hoc placuit sancto Concilio, ut de provincia vicina alter Metropolitanus convocetur Episcopus, ut per eum confirmetur, quod secundum rectum placuerit canonem.

Gratian. Nisi eadem provincia Primatem habuerit, ad quem negotia, quæ per Metropolitanum terminari non valent, referenda sint.

a a. recipiant. b al. rapinas. c Burch. l. i. c. 150. Ivo p. 5. c. 263. d al. de aliquibus causis criminalibus. e In capitulis Synod. Græc. cap. 13.

C. III. Primati deferantur negotia, quæ Metropolitanus explicare non valet.

Unde Bonifacius Papa, Episcopi & Gallie.

Si a inter Episcopos ejusdem Concilii dubitatio emerferit de Ecclesiastico jure, vel de aliis negotiis, primùm Metropolitanus eorum cum aliis in Concilio considerans rem dijudicet, & si non acquiescat utraque pars iudicatis, tunc Primas regionis inter ipsos audiat, & quod Ecclesiasticis canonibus, & legibus vestris consentaneum sit, hoc definiat, nulla pars calculo ejus valeat contradicere.

Corr. Rom. § a Episcopis] Sic est emendatum ex aliquot vetustis codicibus, Burchardo, Ivone & Polycarpo. Antè erat, populis. Similima verò huic capiti leguntur Novellæ 123. cap. 34. apud Julianum antecessorem.

C. IV. De eodem. P A L E A.

[Item Alexander Papa.]

Si b Metropolitanus à quocumque comprovinciali Episcopo & in causa propria appellatus eum audire distulerit, in proxima Synodo negotii sui habeat licentiam excecendi, & quicquid per e justitiam à comprovincialibus suis fuerit statutum, debet custodiri.

Corr. Rom. § a Episcopo] Burchardus & Ivo addunt, bis fuerit in causa, &c.

Gratian. Sed si omnium comprovincialium concordia sententia fuerit damnata, manebit erga eum immobilis censura.

C. V. Episcopus, qui ab Episcopis suæ provincie consonam sententiam reportaverit, ab aliis iudicari non poterit.

Unde in Antiocheno Concilio, cap. 15. legitur:

Si quis Episcopus criminaliter accusatus, ab omnibus, qui sunt intra provinciam, Episcopis, acceperit & unam, consonamque sententiam, ab aliis ulterius iudicari non poterit, sed manere circa eum oportet tanquam convenientem, quæ ab omnibus prolata est, firmam, ratamque sententiam.

Gratian. Subintelligendum verò est, nisi ad Judicem majoris auctoritatis fuerit provocatum. Tunc enim per appellationem soluta sententia firmitatem non obtinet.

C. VI. Semel definitum retractari non licet, nisi ubi major auctoritas fuerit.

Unde Nicolaus Papa ait in epist. ad Carolum Regem, cuius initium: Nunquam dolorem generat.

Quod e bene semel definitum est, & interpositis juramentis deliberatum, nulla debet iteratione (nisi fortassis, ubi fuerit major auctoritas) retractari.

C. VII. In renovatione iusticiæ, B. Petri memoriu est habendum.

Item ex Concilio Sardicensi, c. 4.

Osius g Episcopus dixit: Quod si aliquis Episcopus adjudicatus fuerit in aliqua causa, & putat se bonam causam habere, ut iterùm iudicium renovetur, si vobis placet, sancti Petri Apostoli memoriam honoremus, ut scribatur vel ab his, qui examinaverunt, vel etiam ab aliis Episcopis, qui in provincia proxima morantur, Romano Episcopo. Et b si iudicaverit renovandum esse iudicium, renovetur, & det iudices. Si autem probaverit talem causam, ut ea non refricentur, quæ acta sunt, quæ decreverit Romanus Episcopus, confirmata erunt. Si hoc ergò omnibus placet, statuatur. Synodus respondit: placet.

a Polyc. l. 5. tit. 4. Burch. l. i. c. 57. Ivo part. 5. c. 167. Pannor. l. 4. c. 22. b Burch. l. i. c. 59. Ivo part. 5. c. 169. c al. propter. d al. exceperit. e Burch. l. 9. c. 49. f Nicol. Episcopi, qui in Convicium convenerunt. g Ans. l. 2. c. 77. h paulò aliter in Græco.

QUESTIO V.

Quod autem deficiente accusatore, non sit reus cogendus ad probationem, auctoritate Gregorii probatur, qui lib. 5. epist. 25. a scribens Maximo, ait:

C. I. Onus probationis Reo non incumbit.

Quod autem postulas, ut illuc personam dirigere debeamus, qua b de his, quae dicuntur, possit esse probatio, esset utique excusabile, si unquam ratio ei, qui accusatur, necessitatem probationis imponeret. At postquam non tibi, sed accusantibus hoc onus incumbit, ad nos, sicut praefati sumus, dilatione cessante venire non desinas.

Gratian. Item accusatus non negationem, sed exceptionem probare debet. Codicis lib. 4. tit. c. De probationibus l. actor.

C. II. De eodem.

Accusator d, quod asseverat, probare se non posse profitendo, reum necessitate monstrandi contrarium non adstringit: cum per rerum naturam, factum negantis probatio nulla sit.

Gratian. Hoc autem servandum est, quando reum publica fama non vexat. Tunc enim auctoritate ejusdem Gregorii propter scandalum removendum, famam suam reum e purgare oportet.

CAUSA VII.

Quidam Episcopus longa aegritudine f gravatus, alium sibi substitui rogavit, cujus precibus summus Pontifex annuit, & quod rogaverat, ei concessit. Postquam vero convalescit idem Episcopus, & quod prius fecerat, cupit rescindi: adversus eum, qui sibi successerat g, questionem movet, suamque cathedram tanquam sibi debitam reposcit.

- 1. Hic primum queritur, Utrum vivente Episcopo alius possit in eadem Ecclesia ordinari?
- 2. Secundo, An iste valeat rescindere cathedram, quam sua intercessione alter accepit.

QUESTIO I.

Quod autem vivente Episcopo alius superponi, aut ps. superordinari non possit, ex Concilio apud h Arverniam a celebrato definitum est, in quo legitur, ut nullus, vivente Episcopo, alius superponatur, aut superordinetur Episcopus, nisi forsitan in ejus locum, quem capitalis culpa dejecerit.

Corr. Rom. § a Arverniam] Burchardus etiam, & Ivo citant ex Arvernensi, c. 13. extat autem in Avelianensi quinto, cap. 12.

C. I. Pro molestia corporis suo honore non privetur Episcopus.

Item ex regeſto Gregorii Papae, lib. 9. epist. 41. ad Anatolium Constantinopolitanum Diaconum.

Scripsit i mihi tua dilectio, piissimum Dominum nostrum reverendissimo fratri meo Joanni primae Justinianae Episcopo pro aegritudine capitis, quam patitur, praecipere succedi: ne forte, dum Episcopi jura eadem civitas non habet, (quod absit) ab hostibus pereat. Et quidem k nusquam canones praecipunt, ut pro aegritudine Episcopo succedatur: & omnino injustum est, ut si molestia corporis irruit, honore suo privetur aegrotus. Atque ideo hoc per nos fieri nullatenus potest, ne peccatum in mea anima ex ejus depositione veniat. Sed suggeren-

a Sen cap. 125. b qua praesente.] orig. c tit. 19. lib. 23. d Actor.] orig. e supr. 2. quest. 5. c. quanto. & c. que de causa. f al. invaletudine. g al. accesserat. h In Concil. Avelianensi V. cap. 12. Burch. l. b. 1. c. 186. Ivo p. 5. c. 302. i Polyc. l. 2. tit. 17. Anselm. lib. 6. c. 201. Burch. l. 1. c. 188. Ivo p. 5. c. 304. k Polycarp. lib. 2. tit. 19.

dum est, ut si is, qui est in regimine, aegrotat, dispendator illi requiratur talis, qui possit ejus coram omnium agere, & locum illius in regimine Ecclesiae (ipso non deposito) ac in custodia civitatis implere, ut nec omnipotens Deus offendatur, neque civitas inveniarum esse neglecta.

Corr. Rom. § Caput hoc emendatum & locupletatum est ex originali.

C. II. Flagellatis a Domino, afflictio addi non debet.

Item lib. 2. epist. 5. ad Candidum Episcopum.

Cum a percussio corporalis imminet, utrum pro purgatione, an pro vindicta contingit, Dei in hoc iudicium ignoratur: & ideo non debet a nobis addi flagellatio afflictio: ne nos culpa (quod absit) offensam respiciat.

Corr. Rom. § In Decretalibus tit. de Cler. aegrotant. c. 1. offertur initium tantummodo hujus capituli, & ex ipso, quid agendum sit, definitur.

C. III. Infirmittatis causa loco suo quis privari non debet.

Idem Gregorius lib. 3. epist. 15. Maximiano a Episcopo Syracusano.

Præsentium latoris Adeodati querelam, qui se a sui Presbyteratus loco incongrue dicit expulsum, licet subdita tibi textus petitionis explanet, tamen paulo latius judicavimus, apertiusque retexendam. Asserit namque a Quintiano fratre & Coepiscopo nostro in loco suo pro quibusdam se suis ordinandis negotiis relaxatum, aegritudinisque causa per duorum mensium spatium suae se Ecclesiae desuisse: cujus rei occasionem captantem praedictum fratrem nostrum, alium loco ejus illic Presbyterum ordinasse. Hortamur itaque fraternitatem tuam, ut causam ejus sollicitè perquiras, districteque discutias: & si manifestè aegritudinis, sicut dicitur, causa, Ecclesiae suae eum desuisse repereris, nullum ei ex ordinatione alterius Presbyteri permittas praedictum generari: sed in locum suum sine aliqua eum fac dubietate restitui. & infra. §. 1. Illud autem charitatem tuam specialiter admonemus, ut, si vera fuerit hujus suggestio, atque in suum fuerit ordinem restitutus, de Presbytero, qui in loco ejus ordinatus est, subtiliter, districteque debeas esse sollicitus. Et si quidem sine datione aliqua ad eundem ordinem pervenerit, ut in Simoniacam haereticam non potuisset incidere, in alia quacunque vacante Ecclesia eum volumus ordinari. Sin autem in eo quippiam (quod avertat Dominus) fuerit tale repertum, ipso etiam Presbyteratus privetur ordine, quem non causa replenda necessitatis Ecclesiae, sed sola comprobatur ambitione suscepisse.

Corr. Rom. § a Maximiano] Sic est emendatum ex originali tam impresso quam manuscripto: Nam antea erat, Clementino Episcopo, Primate Byzanceno.

C. IV. Pro infirmitate vel aegritudine Pontifices non sunt abjiciendi, nec in eorum locum alii substituendi.

Item Nicolaus Papa Alvino b Januensi Archiepiscopo.

Pontifices c, qui aliqua occupant infirmitate, vel aegritudine, abjiciendi non sunt, nec alios in loco eorum consecrari oportet, nisi ex hac fuerint luce subtrahati. Quod si de ministerio sibi concessio conqueruntur, quae licita sunt, Sacerdotes expleant. In his vero, quae his praesumere non licet, vicinorum usque ad recipiendam sanitatem Episcoporum auxilia subrogentur: & hoc cum cautela studio peragatur, ne per necessitatis occasionem

a Ext. de Cler. aegrotant. c. 1. b al. Albino Viennensi. c Ivo part. 5. c. 352.

praesum-

presumptionis pullulet ambitio. Episcopos verò, qui Domini gregis susceperunt curam atque sollicitudinem, ab administratione eorum discedere non oportet, ut accepti talenti pulchritudo non deficiat, sed certamine a eorum salubriter augetur, & tripliciter fructus. *b*

C. V. *Viventis Episcopo alius sibi succedere non valet.*

Item ex lib. 4. epist. 2. Cypriani Episcopi, & Martyris ad Antonianum.

Factus est Cornelius Episcopus, de Dei & Christi ejus judicio, de Clericorum penè omnium testimonio, de Plebis, que tunc affuit, suffragio, & de Sacerdotum antiquorum & honorum virorum collegio *a*, cum nemo ante se factus esset, cum Fabiani locus, id est, cum locus Petri, & gradus cathedræ Sacerdotalis vacaret: quo occupato de Dei voluntate, atque omnium nostrum consensione firmato, quisquis jam Episcopus fieri voluerit, foris fiat necesse est, nec habeat Ecclesiasticam ordinationem, qui Ecclesie non tenet unitatem. Quisquis ille fuerit, multum de se licet jactans, & sibi plurimum vendicans, profanus est, alienus est, foris est. Et cum post primum secundus esse non possit, quisquis post unum, qui solus esse debeat, factus est, non jam secundus ille, sed nullus est.

Corr. Rom. § *a* Collegio] Sic legitur in codicibus Cypriani impressis, & manuscriptis, & Polycarpo. Ac simili feri locutio est in sequenti capite, § 23. q. 8. si quis membrorum. Antea erat, consensu.

C. VI. *Non est Episcopus, qui in locum viventis irrepserit.*

Item in eadem epistola inferitis.

Novatianus *a* Episcopus *d* non est, qui Cornelio Episcopo in Ecclesia à sedecim Cœpiscopis facto, adulter, atque extraneus Episcopus fieri à desertoribus per ambitum nititur: & cum sit à Christo una Ecclesia per totum mundum in multa membra divisa, item Episcopatus unus, Episcoporum multorum concordia numerositate diffusus, ille post Dei traditionem, post connexam, & ubique conjunctam Catholicæ Ecclesie unitatem, humanam conatur *e* Ecclesiam facere, & per plurimas civitates novos Apostolos suos mittit, ut quedam recentia institutionis suæ fundamenta constituat: cumque jam pridem per omnes provincias, & per urbes singulas ordinati sint Episcopi in ætate antiqui, in fide integri, in prelura probati, in persecutione proscripti, ille super eos creare alios Pseudoepiscopos audeat: quasi possit, aut totum orbem novi conatus oblatione peragere, aut Ecclesiastici corporis compaginem *e* discordiæ suæ seminatione rescindere, nesciens Schismaticos semper inter initia fervere, incrementa verò habere non posse, nec augere, quod illicitè cœperint, sed statim eum prava sua emulatione deficere. *f* infra. §. 1. Qui ergo nec unitatem Spiritus, nec conjunctionem pacis observat, & se ab Ecclesie vineulo, atque à Sacerdotum collegio separat, Episcopi nec potestatem potest habere, nec honorem, qui Episcopatus nec unitatem voluit tenere, nec pacem.

Corr. Rom. § *a* Novatianus] Rectè aptatum est à collectoribus hoc initium, ne superiora etiam afferenda essent. Nam apud Cyprianum sic legitur post multa: nisi si Episcopus tibi videtur, qui Episcopo in Ecclesia, &c.

§ *e* Corporis compaginem] Sic emendatum est ex aliquot vetustis & Anselmo, & originali: antea enim legitur, ordinis compagem.

C. VII. *Non est in Ecclesia, qui cum Episcopo pacem non habet.*

Idem ad Florentinum Pappianum, eod. l. 4. epist. 9. *S*ic f debes Episcopum in Ecclesia esse, & Ecclesiam

a al. certamen. *b* absq̃ à multis. *c* Polyc. l. 7. tit. 4. *Ans.* lib. 6. c. 58. *Ivo* p. 5. c. 359. *d* Anselm. l. 6. c. 59. *e* conch. orig. *f* Ivo part. 5. c. 360.

in Episcopo, & si quis cum Episcopo non sit, in Ecclesia non esse: & frustra sibi blandiri eos, qui pacem cum Sacerdotibus Dei non habentes obrepunt, & latentes apud quosdam communicare se credunt; quando Ecclesia *a*, quæ catholica una est, scissa non sit, neque divisa.

C. VIII. *Suo jure quis cadere non debet.*

Idem ad Jubaianum.

Quam periculosum sit in Divinis rebus, ut quis eadate jure suo, & potestate, Scriptura sancta declarat, cum in Genesi Esau *b* primatus suos inde perdidit; nec recipere id postmodum potuerit, quod semel cessit.

C. IX. *Perditionem sibi acquirunt, qui ab Episcopis recedentes, unitatem Ecclesie scindunt.*

Idem Lib. 1. epist. 6. ad

Magnum.

Denique quàm sit inseparabile unitatis sacramentum, & quàm sine spe sint, & perditionem sibi maximam de indignatione Dei acquirant, qui schisma faciunt, & relicto Episcopo alium sibi foris Pseudoepiscopum constituunt, declarat in libris Regnorum Scriptura Divina, ubi à *c* tribu Juda & Benjamin decem tribus scissæ sunt, & relicto Rege suo *d*, alterum sibi foris constituerunt. [Et *e* indignatus est, inquit, Dominus in omne semen Israël, & dimovit eos, & dedit eos in direptionem, donec abjiceret eos à facie sua; quia dissipatus est Israël à domo David, & constituerunt sibi Regem Hieroboam, filium Nabat. Indignatum esse Dominum dicit, & eos in perditionem dedisse, quòd ab unitate dissipati essent, atque alterum sibi Regem constituerunt. Et tanta indignatio Domini extitit adversus illos, qui schisma fecerant, ut etiam cum *f* homo Dei ad Hieroboam missus erat, qui ei peccata sua exprobraret, atque ultionem futuram predicaret, panem quoque apud illos edere, & aquam bibere vetaretur. Quod cum non custodisset, & contra præceptum Dei prandisset, statim Divinæ censura majestate percussus est, ut inde regrediens, impetu ac morfu leonis in itinere necaretur. *g* paucis interjectis. §. 1. Satiat *a* adhuc in Evangelio suo Dominus, & majorem intelligentiæ lucem manifestat, quòd iidem, qui se tunc à tribu Juda & Benjamin seiderant, & Hierosolymis derelictis Samariam fecerant, inter profanos & Gentiles computarentur. Nam, cum primum Discipulos suos in ministerium salutis mitteret, mandavit, & dixit *g*: In viam Nationum ne ieritis, & in civitatem Samaritanorum ne introieritis. Ad Judæos prius mittens, Gentiles adhuc præteriri jubet. Addendo autem *e* civitatem Samaritanorum debere omitti, ubi erant Schismatici, ostendit Schismaticos Gentilibus adæquari. *h* post pauca. §. 2. Quòd *b* verò eundem, quem nos Deum Patrem, eundem Filium Christum, eundem Spiritum Sanctum nōsse dicuntur, nec hoc adjuvare tales potest. Nam *i* & Core, & Dathan, & Abyron cum Sacerdote Aaron, & Moysè eundem Deum noverant: pari lege & religione viventes, unam & verum Deum, qui colendus, atque invocandus fuerat, invocabant: tamen quia loci sui ministerium transgressi, contra Aaron Sacerdotem, qui Sacerdotium legitimum dignatione Dei, atque ordinatione perceperat, sacrificandi sibi licentiam vendicaverunt, divinitus percussi penas statim pro illicitis conatibus rependerunt: nec potuerunt rata esse, & proficere sacrificia irreligiosè, & illicitè contra jus Divinæ dispositionis oblata. Thuribula quoque ipsa, in quibus incensum illicitè fuerat oblatum, ne in usu de cætero essent Sacerdotibus, sed potius indignationis & ultionis divinæ memoriam corrigendis posteris exhiberent, jussu Domini conflata, atque igne purgata, in

a al. Ecclesia catholica, que una. *b* Genes. 25. c. 3. Regum 12. *d* absq̃ ab orig. *e* 4. Regum 17. *f* 3. Regum 13. *g* Matth. 10. *h* infra 24. q. 1. c. didicimus. *§* quod verò. *i* Num. 16.

laminas ductiles producantur, & affiguntur altari, secundum quod loquitur Scriptura divina a: Memorale, inquit, filiis Israel, ut non accedat quisquam alienigena, qui non est ex semine Aaron, imponere incensum ante Dominum, ut non sit, sicut Cove. Et tamen illi schisma non fecerant, nec foras egressi, contra Dei Sacerdotes impudenter atque hostiliter rebellaverant: quod nunc hi Ecclesiam scindentes, & contra pacem, atque unitatem Christi rebelles, cathedram sibi constituere, & primatum assumere, & baptizandi atque offerendi licentiam vendicare conantur.

Corr. Rom. ¶ α Satiat adhuc] Antea legebatur: Sed adhuc. Emendatum est ex vetustis Codicibus Cypriani, quos Romana editio hoc loco secuta est. Hoc verbo utitur etiam in libro de opere, & Eleemosynis, sic scribens: deprecationes folas parum valere, nisi factorum & operum accessiones solantur. Ita enim habent vetusti codices, & cetera editiones prater Romanam, in qua operarum culpa, ejus verbi loco, positum est, adjuventur.

C. X. Non est defendendus, qui viventis locum invadit.

Item Leo IV. Vernoni, Duci Britannia.

Non furem, nec latronem, qualem Gillandum esse sentimus in Nannetica sede, qui viventis (quod non licit) locum non timuit usurpare, pro cuiuscunque muneris donis ultra debes defendere.

C. XI. Non licet Episcopo Ecclesiam suam dimittere.

Item Evaristus Papa, epist. 2. omnibus Episcopis.

Sicut e vir non debet adulterare uxorem suam, ita nec Episcopus Ecclesiam suam, id est, ut illam dimittat, ad quam sacratus est, absque inevitabili necessitate, aut Apostolica vel regulari mutatione, & alteri se ambitus causa conjungat. Et sicut uxori non licet dimittere virum suum, ut alteri se, vivente eo, matrimonio societ, aut eum adulteret, licet fornicatus sit vir ejus, sed juxta Apostolum d, aut viro suo reconciliari debet, aut manere inupta: ita Ecclesie non licet dimittere Episcopum suum, aut ab eo se segregare, ut alterum, vivente eo, accipiat: sed, ut ipsum habeat, aut inupta maneat: id est, alterum Episcopum, suo vivente, non accipiat, ne fornicationis aut adulterii crimen incurrat. Si vero adulterata fuerit, id est, si se alteri Episcopo junxerit, aut super se alterum Episcopum adduxerit, aut esse fecerit, vel desideraverit, per acerrimam poenitentiam aut suo reconcilietur Episcopo, aut inupta permaneat. Et paulo post. §. 1. Episcopum e vero oportet opportunè & importunè, atque sine intermissione Ecclesiam suam docere, eamque prudenter regere & amare, ut à vitiiis se absteat, & salutem consequi possit æternam. Et illa cum tanta reverentia ejus doctrinam debet suscipere, eumque amare & diligere, ut Legatum Dei, & præconem veritatis.

Gratian. Ecce his auctoritatibus patenter ostenditur, quod Episcopo vivente alius superordinari non potest, nec etiam pro ejus aegritudine. Sed illud f Gregorii intelligendum est, quando ille, qui aegrotat, alium sibi substitui non rogat. Ceterum, quando aliquis vel senectute, vel infirmitate gravatus, susceptum officium administrare non valet, si alium sibi substitui petierit, rationabiliter fieri potest. Unde in eodem capitulo g sequitur: Si vero idem Joannes α fortasse pro molestia sua petierit, ut ab Episcopi honore debeat vacare, eo petitionem scripto dante, concedendum est: aliter autem nos id facere pro omnipotentis Dei timore omnimodò non audemus. Hinc etiam B. Augustinus Episcopo suo nondum desinco, sed senectute gravato, cathedram Episcopalem suscepit.

a Num. 16. b al. Gistardum. c Polyc. l. 1. tit. 8. Burch. l. 1. c. 76. Ans. l. 6. c. 102. Ivo p. 5. c. 182. d 1. Cor. 7. e Burch. l. 1. c. 189. Ivo part. 5. c. 305. f sup. ead. s. scripsit. g l. 9. reg. epist. 41.

Corr. Rom. ¶ α Si vero idem Joannes] Hec sunt in regesto B. Gregorii, lib. 9. epist. 41. & sequuntur post c. scripsit. sup. ead.

C. XII. Augustinus non tam successit, quam accessit.

Unde in epistol. Paulini unica ad Romanianum legitur:

Non a autem tantum hoc scribimus gratulandum, quod Episcopatum Augustinus acceperit, sed quod hanc Dei gratia curam meruerit Africana Ecclesie, ut verba coelestia Augustini ore perciperent, qui ad majorem Dominici muneris gratiam novo more proventus, ita consecratus est, ut non fuisset in cathedra Episcopo, sed accederet. Nam incolum Valerio Hipponensis Ecclesie Episcopo, Coepiscopus Augustinus est.

Gratian. Hoc idem probatur auctoritate B. Gregorii, qui Ariminensi Episcopo, dolore capitis laboranti, alterum subrogavit, ita scribens in 7. libr. regesti sui, indict. 2. epist. 49. ad Marilianum, Episcopum Ravennae.

C. XIII. Episcopo gravato infirmitate, alium subrogari potest.

Qualiter b ordinati à nobis Sacerdotis, corporis, quæ nòstis, impediende molestia, Ariminensis Ecclesie pastoralis hætenus sit regimine destituta, dudum fraternitas vestra cognovit. Quem, dum habitatorum loci illius precibus permoti sæpius hortaremur, ut si de eadem capitis, quæ detinebatur, molestia, melioratum se esse sentiret, ad suam, auxiliante Domino, reverteretur Ecclesiam, datis induciis in hoc quadriennio expectatus est. Quem, dum monitu Cleri, civiumque illinc venientium, nosque precibus urgentium c instantius hortaremur, ut si valeret, cum eis auxiliante Domino remearet, data in scriptis supplicatione nos petiit, ut quia ad ejusdem Ecclesie regimen, vel susceptum officium pro eadem, quæ detinetur, molestia assurgere nullatenus posset, Ecclesie ipsi ordinare Episcopum deberemus. Unde, quia cunctarum Ecclesiarum injuncta nos sollicitudinis cura constringit, ne diutius gregi fidelium desit custodia pastoralis, illorum precibus, hujusque ex sui impossibilitate renunciatione compulsi, visum nobis est, eidem Ariminensi Ecclesie debere Episcopum ordinari: & datis ex more præceptis, Clerum, plebemque ejusdem Ecclesie non desistimus admonere, quatenus ad eligendum sibi Antistitem concordii provisione concurrant. Hortamur igitur, ut fraternitas vestra eum, quem uno consensu omnes elegerint, sicut & ipsi à nobis poposcisse noscuntur, ad se faciat revocari: quem cautè ex omnibus examinatione discutite, & si ea, in eo, quæ in textu Heptateuchi & morte multata sunt, minimè Domino fuerint opitulante reperta, atque fidelium personarum relatione ejus verbis quoque vita placuerit, ad nos eum cum decreti pagina, vestra quoque additè testificationis epistola destinata: quatenus ejusdem à nobis Ecclesie Domino disponente consecratur Antistes.

Corr. Rom. ¶ α Heptateuchi] Apud B. Gregorium in hac epistola, & in multis aliis locis legitur, Eptatici, sicut est etiam in Burchardo & Ivone, & aliquot vetustis Gratiani exemplaribus. Et de hac voce notatum est supra distinct. 15. c. sancta Romana. in vers. Pentateuchum.

C. XIV. De eodem.

Item ex eodem regesto, lib. 11. epist. 7. ad Eleutherium Episcopum.

Quamvis d triste nobis sit valde, quod loquimur atque fraterna nos compassio flere potius urgeat, quam aliquid de auditis definire permittat, suscepti tamen sollicitudo regiminis cor nostrum instanti pulsat aculeo, magna nos Ecclesiis cura prospicere, & ne qua earum possit

a B. Augustin. epist. 34. & 110. adde cap. 16. in fin. infra eadem. b Burch. l. 1. c. 189. Ivo p. 5. c. 305. c al. arguentium. d Burch. lib. 1. c. 191. Ivo p. 5. c. 307. utilitas

utilitas deperire, quod fieri debeat, Deo auctore disponere. Pervenit igitur ad nos, quibusdam referentibus, quandam Episcopum ita passionem capitis incurrisse, ut quod mente alienatâ agere soleat, gemitus & fletus audire sit. Ne ergo languente pastore grex (quod absit) insidiatoris laniandus dentibus exponatur, vel Ecclesie ipsius utilitates depereant, cautâ nos necesse est provisione tractare. Et idem, quia viventem Episcopum ab officio suo necessitas infirmitatis, non crimen abducit, alium loco ejus (nisi recufante eo) nulla finit ratio ordinari: sed si intervalla ægritudinis habere est solitus, ipse datâ petitione non se ulterius ad hoc ministerium intellectum habere, nec ad alia officia subvertente infirmitate posse fateatur assurgere, & alium loco suo expetat ordinandum. Quo facto, omnium solemniter electione, alter qui dignus fuerit, Episcopus solemniter ordinatur: sic tamen, ut quousque eundem Episcopum in hoc seculo vita tenuerit, sumptus ei debiti de eadem Ecclesia ministrantur. Enimverò, si nullo tempore ad sanæ re-dit mentis officium, persona fidelis, ac vitæ probabilis est eligenda, quæ ad regimen Ecclesie idonea possit existeret, atque de animarum utilitate cogitare, inquietos sub disciplina vinculo restringere, Ecclesiasticarum rerum curam gerere, & maturum, atque efficacem se in omnibus exhibere: qui etiam si Episcopo, qui nunc ægrotat, superstes extiterit, loco ejus debeat consecrari.

2 ps. Gratian. *Ne autem hujusmodi passionibus Sacerdotibus subito occupatis, ceptum officium inexpletum remaneat, institutum est, ut Sacerdos, sive psallens, sive sacrificans, alios secum habeat, qui, si hujusmodi casus interveniat, inchoata ministeria perficere valeant.*

C. XV. *Quisque sacrificans Sacerdotem sibi vicinum habeat, qui cepta sacramenta expleat, si ei aliqua necessitas intraverit.*

Unde in Concilio Toletano XI. cap. 14.

Illud a divini a oraculi momentis singuli præcavescentes, quo scribitur: *Vae soli, quia cum ceciderit, non habet sublevantem*, summopere verendum nobis est, & cavendum, ne horis illis atque temporibus, quibus Domino psallitur vel sacrificatur, unicuique Divinis singulariter officiis insistenti, perniciose passio, vel corporis quælibet inavetudo occurrat, quæ aut corpus subito subtrui faciat, aut mentem alienatione, vel terrore confundat. Pro hujusmodi ergo casibus præcavescentes, necessarium duximus instituire, ut ubi temporis, vel loci, sive Clerici copia suffragatur, habeat quisquis c illic canens Deo, atque sacrificans, post se vicini solaminis adjutorem: ut si aliquo casu ille, qui officia impleturus accedit, turbatus fuerit, vel ad terram elisus, à tergo semper habeat, qui ejus vicem exequatur intrepidus. Sed si hoc sacrificanti frequens acciderit, tunc omnimodò ab oblatione prohibeatur.

Corr. Rom. § a Illud] *In Conciliis impressis legitur, Et illud. In codice vero Lucensi Regio, Væ illud. In duobus autem Vaticanis, ut illud: & sic est infra de consecr. dist. 1. c. ut illud. & apud Burchard. & Ivonem.*

§ Sed si hoc] *Hæc sunt impressa aliis characteribus, quæ non sunt in Concilio Toletano, neque in plerisque vetustis Gratiani exemplaribus. In codice perantiquo sunt glisse ad verbum, vicem, & post verbum, prohibeatur, additur, ut infra ead. q. 2. c. in literis tuis. Apud Burchardum verò & Ivonem, qui citant decreta Soteris Papæ, & infra de consecr. loco citato, horum verborum loco legitur hæc: & officium inceptum adimpleat.*

a De consecr. dist. 1. ut illud. Burch. l. 3. c. 73. Ivo p. 2. c. 126. b Eccles. 4. c al. ille. d al. accedet.

C. XVI. *Si Sacerdos necessitate præoccupatus fuerit, cepta sacramenta per alium expleantur.*

Item ex Concilio Toletano VII. c. 2.

Nihil a contra ordinis statutum temeritatis ausu præsumatur, neque illa, quæ summâ veneratione censentur, vel minimo præsumptionis actu solvantur, cum ad hoc tantum fieri jussa sunt, ne interrupta noscantur, vel languoris proventu robore salutis privetur natura. Non ergo fragilitati solum consulitur humanæ, sed etiam sacro honori mysteriorum Dei providâ cavetur sollicitudine. Consuevit ergo convenire, ut cum à Sacerdotibus Missarum tempore sancta mysteria consecrantur, si ægritudinis acciderit quilibet eventus, quo ceptum nequeat consecrationis expleri mysterium, sit liberum Episcopo vel Presbytero alteri consecrationem exequi officii cepti. Non enim aliud ad supplementum initiatis mysteriis competit, quam aut incipientis aut subsequenter completa d benedictio Sacerdotis: quia nec perfecta videri possunt, nisi perfectionis ordine compleantur. Cum enim simus omnes unum in Christo, nihil contrarium personarum diversitas format, ubi efficaciam prosperitatis unitas fidei representat. Quod etiam consultum cuncti ordinis Clerici individuum sibi esse non ambigant: sed, ut præmissum est, præcedentibus libenter alii pro complemento succedant. Ne tamen, quod naturæ languoris causâ consulitur, in præsumptionis perniciem convertatur, nullus post cibum, potumque quemlibet minimum sumptum Missas facere, nullus absque proventu patetis molestiæ minister vel Sacerdos, cum ceperit, imperfecta officia præsumat omnino relinquere. Si quis hæc temerare præsumperit, excommunicationis sententiam sustinebit.

Corr. Rom. § a Actu] *Sic est emendatum ex codice Regio: nam in impressis Conciliorum codicibus, & apud Burchardum, & Ivonem est, tactu.*

§ Cum ad hoc tantum] *Magna est hoc loco varietas. In codice Regio legitur: cum ad hoc tantum quæquæ fieri jussa sunt, interrupta noscuntur, ne languoris, &c. Apud Burchardum: cum adhuc tantum fieri jussa sunt, nec interrupta noscuntur, ne languoris, &c. Apud Ivonem, cum hoc, & nec languoris, cætera eodem modo.*

§ Sed etiam sacro] *Hic quoque magna varietas. In codice Regio plenus est oratio: sed etiam honori mysteriorum Dei providetur abundè, dum ab offensionis casu procuratur etiam caveri sollicitudine.*

§ Completa benedictio] *Sic restitutum est ex codice Regio, cum quo aliquot editiones conveniunt, multaque etiam alia in hoc capite emendata.*

§ Individuum] *In codice Regio est, indultum.*

3 ps. Gratian. *Ecce, quod Episcopo petente, precibus etiam populi infirmitate gravato, alius posse subrogari, patenter monstratur. Senectute autem gravato, non successor, sed Coadjutor dari debet, qui ei docenti in locum regimini succedat. Sic Augustinus dicitur b accessisse, non successisse Hipponensem Episcopo.*

C. XVII. *Senectute gravato Coadjutor est dandus, qui morienti succedat.*

Hinc etiam Zacharias Papa scribit Bonifacio, Moguntino Archiepiscopo.

Petiisti, ut cum nostro consulto pro superveniente tibi senectute, atque corporis imbecillitate, si poteris invenire alium in eadem sede, in qua præes, pro tua persona debeas collocare. Nos verò, adjutore Deo, consilium præbemus tux sanctitati, ut pro salute animarum rationabilium, fautore Christo, sedem, quam obtines, Moguntinæ Ecclesie nequaquam relinquant. Sin verò Dominus dederit juxta petitionem tuam homi-

a Burch. l. 3. c. 70. Ivo p. 2. c. 124. b Supr. ead. c. nou. autem. & 8. quæst. 1. c. 1. infra.

nem perfectum, qui possit sollicitudinem habere, & curam pro salute animarum, pro tui persona illum ordinabis Episcopum, critique in Evangelio tibi credito, & ministerio Christi portando in omni loco requirens, & confortans Ecclesiam Dei. *Idem ad eundem epist. ultimā. §. 1.* Si eundem divina voluerit clementia post tui diem transitus superare, si eum aptum cognoveris, & in tua voluntate fuerit diffinitum, eā horā, quā te de presenti seculo migraturum cognoveris, presentibus cunctis, tibi successorem designa, ut hūc veniat ordinandus. Hoc nulli concedi alii patimur, quod tibi charitate cogente largiri censuimus. *Idem ibidem paulō superius. §. 2.* De eo autem, quod tibi successorem constituere dixisti, ut te vivente in tuo loco eligatur Episcopus, hoc nullā ratione concedi patimur: quia contra omnem Ecclesiasticam regulam, vel instituta Patrum esse monstratur; sed volumus, ut tibi ministret, & sit in Evangelium Christi adjutor. *Et infra. §. 3.* Nimis enim reprehensibile esse manifestum est, ut te vivente tibi alium substituamus: sed hoc commoneamus, ut quādiu te divina iusserit clementia superare, sine intermissione orare non cesses, ut tibi Deus illum successorem concedat, qui ei possit esse placabilis, & populum irreprehensibiliter regere valeat.

Corr. Rom. §. Prior pars hujus capituli usque ad versic. Idem si eundem, sumpta est ex epistola Zachariæ Papæ, cujus initium est. Sacris liminibus: quæ extat Romæ manuscripta in Bibliotheca Dominicana, quam etiam edidit frater Laurentius Surius in vita B. Bonifacii, sed ex codice parim emendato. Reliqua habentur in epistola ultima in tomis Conciliorum.

C. XVIII. Non successor, sed coadjutor viventi Episcopo datur.

Item Pelagius Papa Clero Narniensi. a.

Quia frater & Cœpiscopus noster Joannes, Ecclesiasticæ utilitatis studio suadente, & naturæ suæ simplicitate laudabili consideratione tractata, ob hoc, quod se in gerenda patrimonii gubernandi cura, vel in disciplina Ecclesiastica conservanda minimè fatetur idoneum, Constituit Presbyteri ad hæc explenda sibi exposcit adhiberi personam: ut ea, quæ sunt necessaria, competenti disponente sollicitudine fiant, nihil indecens fieri, vel inutile permittatur. Ideoque presentibus vobis iussione præcipimus, ut servatā primo in loco Episcopo memorato reverentiā, quam vos convenit inculpabiliter exhibere, in omnibus, quæ ad divini cultus obsequium pertinent, vel quæ Ecclesiasticæ utilitatis peragere cura suaserit, præbeatis obedientiam Constituto competentem, in nullo dispositionibus ejus spiritu contumaci resistentes: imò competenti vigilantia vestra studio, quæ pro Ecclesiastica utilitate gerenda Constitutus monuerit, adimplentes: ut his ita dispositis, & consueta vobis stipendia ministrentur, & quæcunque in præfate Ecclesiæ patrimonio, vel de rebus ad eam pertinentibus repeteadis sunt necessaria, compleantur.

Gratian. Illud verò Cypriani b de hæreticis intelligendum est, qui Catholicorum Ecclesias sibi usurpare contendunt. §. 1. Illud verò Evaresti c Papæ tunc intelligendum est, quando nec inevitabilis necessitas (persecutorum videlicet) nec Apostolica, aut regularis mutatio, sed ambitio sola Episcopum de Ecclesia ad Ecclesiam transire cogit. §. 2. Unde cum in principio sui capituli diceret: Episcopus non debet dimittere Ecclesiam suam, subsequenter adjunxit, Absque inevitabili necessitate, aut Apostolicā, vel regulari mutatione, & alteri se ambitus causā conjungere.

4 pars. §. 3. Ambitionis enim causā, quicumque Ecclesiæ mediocritate despectā, ad majorem Ecclesiam transire voluerit, debet revocari ad propriam. Quod si redire contempserit, careat alienā & propriā.

a al. Navariensis] al. Narniensi. b Sup. ead. cap. factus. & cap. Novatianus. e Sup. ead. sicut vir.

C. XIX. Episcopus, vel quilibet Clericus relicta sua Ecclesia non debet ad aliam transire.

Unde in Nicæno Concilio a, cap. 15. legitur:

Non oportet Episcopum, vel reliquos ordines de civitate ad civitatem migrare; non Episcopus, non Presbyter, non Diaconus transeat. Si quis autem post definitionem sancti & magni Concilii tale quid agere tentaverit, & se hujusmodi negotio mancaverit, hoc factum proflus irritum ducatur, & Ecclesiæ restituatur, cujus fuit Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus ordinatus.

Corr. Rom. §. Ex duobus codicibus collectionum Anselmi in uno emendatiore caput hoc ita habet, ut verba hæc: Quod non oporteat Episcopum, vel reliquos ordines demigrare, sint rubrica: & capitulum hoc modo incipiat: Ut de civitate ad civitatem, non Episcopus, non Presbyter, non Diaconus transeat. In altero verò eadem rubrica est nigra literis scripta, & est initium capituli: unde videtur caput hoc esse concinnatum, quemadmodum est apud Gratianum, salva sententiā ipsius canonis.

C. XX. In monasterio deputetur Episcopus, qui in Ecclesia sua residere contemnit.

Item Gregorius Anthemio Subdiacono, lib. 5. epist. 23. sive c. 123.

Pervenit e ad nos, Pignemium, Amalphitanæ civitatis Episcopum in Ecclesia sua residere non esse contentum, sed foris per diversa loca vagari. *Et infra.* Idcirco hæc tibi auctoritate præcipimus, ut supradicto Episcopo interminari non desinas, quatenus hoc de cætero facere non presumat, sed in Ecclesia sua Sacerdotali more resideat. Quem si forte non emendari post tuam interminationem cognoveris, in monasterio eum deputare, & nobis curabis modis omnibus indicare: ut quid facere debeas, nostrā iterum præceptione cognoscas.

C. XXI. Episcopo nulli conceditur principalem cathedram relinquere, & ad aliam Ecclesiam se transferre.

Item ex Concilio Carthaginensi V. c. 5. d.

Placuit e, ut nemini sit facultas, relicta principali cathedra, ad aliquam Ecclesiam in diocesi constitutam se conferre, vel in re propria diutius, quam oporteat, constitutum, curam, vel frequentationem propriæ cathedræ negligere.

C. XXII. Intercessori cathedram, cui datus est, tenere non licet.

Item ex eodem Carthaginensi V. c. 8. f.

Constitutum est, ut nulli intercessori licitum sit, cathedram, cui intercessor datus est, quibuslibet populorum studiis, vel seditionibus retinere: sed dare operam, ut intra annum eisdem Episcopum provideat. Quod si neglexerit, anno expleto g interventor alius tribuatur.

C. XXIII. Excommunicentur Clerici, qui relicta sua Ecclesia ad eam redire noluerint.

Item ex Concilio Nicæno, c. 16.

Si h qui verò sine respectu agentes, & timorem Dei anteculos non habentes, neque Ecclesiastica statuta custodientes, recesserint ab Ecclesia sua, sive Presbyter, sive Diaconus, vel in quocunque Ecclesiastico ordine positus fuerint, hi non debent suscipi in alia Ecclesia, sed cum omni necessitate cogantur, ut redeant ad Ecclesiam suam. Quod si permanerint, excommunicari eos oportet.

a Et in Aquisgran. c. 43. b Ansel. l. 6. c. 112. Burch. l. 2. c. 97. Ivo p. 6. c. 174. c Ansel. l. 6. c. 178. d Et in Africano, c. 83. e Ansel. l. 6. c. 176. f Et in Africano, c. 41. g al. exempto. h Ansel. l. 7. c. 107. Burch. l. 2. c. 98. Ivo p. 6. c. 175.

C. XXIV. De eodem.

Item ex Concilio Antiocheno a, c. 3.

ISI quis Presbyter, vel Diaconus, vel quilibet Clericus, deserti suâ Ecclesiâ, ad aliam transfundum esse crediderit, & ibi paulatim tentet, quod migravit, perpetuò manere, ulterius ministrare non debet; præsertim, si ab Episcopo suo ad revertendum fuerit exhortatus. Quòd si post evocationem sui Episcopi non obdierit, sed inobediens perseveraverit, omnimodò ab officio suo deponi debere, nec aliquando spem restitutionis habere decernimus: si verò propter hanc culpam depositum, alius Episcopus susceperit, & ipse à communi Synodo penam meretur increpationis α, tanquam Ecclesiastica jura dissolvens.

Corr. Rom. § α Increpationis] Græcè est, ἐπιτιμια; τωρξινον, quod in aliis versibus est, arguatur, vel corecreatur, vel puniatur.

C. XXV. Non licet Episcopo Ecclesiam suam relinquere, & ad aliam transire.

Item ex eodem Antiocheno, cap. 21.

EPiscopum b de diocesi ad diocesim alteram non debere transire, neque si seipsum ingesserit, neque si à populis fuerit volente attractus c, neque si etiam hoc ei ab Episcopis suadeatur: manere autem eum debere in Ecclesiâ Dei, quam ab initio sortitus est, & non ab ea alibi demigrare, secundum regulam super hoc olim à Patribus constitutam decernimus.

C. XXVI. De eodem.

Item ex Concilio Chalcedonensi, c. 5.

PROPTER d eos Episcopos, five Clericos, qui de civitate ad civitatem transeunt, placuit definitiones datas à sanctis Patribus habere propriam firmitatem.

C. XXVII. Aliena plebes, ab Episcopo non usurpentur.

Item ex Concilio Carthaginensi III. c. 20.

Placuit e, ut à nullo Episcopo usurpentur plebes alienæ, nec aliquis Episcoporum supergrediatur in diocesi collegam suum.

C. XXVIII. Alienos Clericos ordinare, & altaria consecrare, Episcopo non licet.

Item Anacletus.

EPiscopus in diocesim alienam ad alienos Clericos ordinandos, vel consecranda altaria irruere non debet. Quòd si fecerit, amotis his, quos ordinavit, altaris tamen consecratione manente, transgressor canonum uno anno à Missarum celebratione cessabit.

C. XXIX. Diebus solemnibus Clericus Ecclesiæ suæ deesse non debet.

Item ex Concilio Agathensi, c. 64.

HSI quis in Clero constitutus ab Ecclesia sua diebus solemnibus defuerit, id est, Nativitate Domini, Epiphaniâ, Paschâ, vel Pentecoste, dum potius secularibus f lucris studet, quam servizio Dei parere, convenit, ut triennio à communione suspendatur. §. i. Similiter Diaconus, vel Presbyter, si per tres hebdomadas ab Ecclesia sua defuerit, huic damnationi succumbat.

C. XXX. Removendus est Episcopus ab Ecclesia, cui irrepsit, & ad suam cogendus est redire.

Item Hilarius Papa Episcopis Tarracon. c. 3.

Remoto g ab Ecclesia Barcinonensi, atque ad suam remisso Irenæo Episcopo, sedatis per Sacerdotalem modestiam voluntatibus, quæ per ignorantiam Ecclesiasticarum legum desiderant, quod non licet obtinere, talis protinus de Clero proprio Barcinonensibus ordinetur

α *Et in Chalced. c. 20. In Aquisgran. c. 71. Ans. l. 7. c. 170. b 9. q. 2. nullum. Burch. l. 1. c. 72. Ivo p. 5. c. 179. c εὐνοια- ζουν. d Sup. ead. non oportet. Ex Nicæna Synodo. lib. Cap. 6. c. 236. e Burch. l. 1. c. 64. Ivo p. 5. c. 173. In Aurtian. 3. c. 15. f al. singulari lucro. g Anst. l. 6. c. 109.*

Episcopus, quem te præcipue, frater Asceni, oportet eligere, & decet consecrare: ne si forte aliter a factum sit, non sine oburgatione tui maxime nominis retundat nostra præceptio, quod ad injuriam Dei (à quo specialiter Sacerdotium est gratia dignitatum) didicerimus admillum.

C. XXXI. Qui alienam cathedram appetit, ab ea expulsus, etiam propriâ careat.

Item Leo Episcopus urbis Romæ Anastasio, Thessaloniensi Episcopo, epist. 82. al. 84. c. 8.

IIISI b quis Episcopus mediocritate civitatis suæ despectâ administrationem celebrioris loci ambierit, & ad majorem plebem se quâcumque ratione transfulerit, non solum à cathedra quidem pellatur aliena, sed carebit & propriâ: ut nec illis præsideat, quos per avaritiam concupivit, nec illis, quos per superbiam sprebit. Suis igitur terminis contentus sit quisque, nec supra mensuram juris sui affectet augeri.

C. XXXII. Utrâque careat Ecclesiâ, qui contemptu minoris Ecclesiæ ad majorem aspirat.

Item ex Concilio Meldensi, cap. 30.

IVSI quis e de ordine Sacerdotali, contemptu minoris Ecclesiæ ambitiosè & improbè ad potiorem aspiraverit d, canonica erga eum definitio conservetur, hoc α est, ut utraqûe careat.

Corr. Rom. § α Hoc est, ut utraqûe careat.] Hæc non sunt in Meldensi impresso, habentur tamen apud cæteros quoque collectores.

Gratian. Qui verò pretio Ecclesiam vacantem ingressus fuerit, ab officio suo deponendus est, sicut in Rothomagensi Concilio legitur.

C. XXXIII. Dejiciatur à Clero, qui muneribus Ecclesiam acquirere tentat.

Sancitum est e, atque omnibus modis prohibitum, ne si quis Presbyter inventus fuerit alicui Clerico vel Laico munera dare, vel dedisse, aut aliam pecuniam tribuere, ut alterius Presbyteri Ecclesiam surripiat α, aut vacantem pretio redimat, pro hac cupiditate, seu rapina, seu præsumptione, turpis luci gratiâ, dejiciatur à Clero, & alienus existat à regula.

Corr. Rom. § α Surripiat, aut] Adita sunt istæ duæ voces ex Burchardo. Nam vivente Presbytero possessore non potest dici vacans Ecclesia. In lib. 7. Capitularium, c. 206. est verbum, surripiat, sed deest alterum membrum, aut vacantem pretio redimat. Ivo, & auctor Pamontis habent, ut antea Gratianus, Ecclesiam vacantem pretio redimat.

§ ps. Gratian. Quòd verò communi consilio, atque aliorum utilitate mutationes Episcoporum fieri possunt, § in Ecclesiis, à quibus recesserint, eis viventibus alii substitui valeant, Anterus Papa demonstrat, epistola septimâ, scribens Episcopis Baticæ & Tolotane provincie.

C. XXXIV. Necessitatis, vel utilitatis causâ Episcoporum mutationes fieri possunt.

Mutationes f Episcoporum scitote communi utilitate atque necessitate fieri licere, sed non propriâ g cuiusquam voluntate, aut dominatione. Petrus sanctus magister noster, & Princeps Apostolorum, de Antiochia, utilitatis causâ, translatus est Romam, ut ibidem potius proficere posset. Eusebius quoque de quâdam parva civitate, Apostolicâ auctoritate, mutatus est

a al. similiter. b Polyc. l. 1. tit. 9. Anst. l. 6. c. 104. Burch. l. 1. c. 74. Ivo p. 5. c. 103. c Burch. l. 3. cap. 48. Ivo p. 3. cap. 52. Pam. l. 2. cap. 45. d al. aspirare contenderit. e In Capit. l. 7. cap. 206. Burch. l. 3. c. 114. Ivo p. 3. c. 90. Pam. l. 2. cap. 49. f Polyc. l. 1. tit. 9. Anst. l. 6. c. 49. Burch. l. 1. c. 77. Ivo p. 5. c. 133. Pam. l. 3. c. 69. g al. non libitu cuiusquam, aut dominatione. Plura sunt verba in originali.

Alexandriam. Similiter Felix de civitate, in qua ordinatus erat, electione civium propter doctrinam, vitamque bonam, quam habebat, [auctoritate & hujus sanctæ sedis, & licentiâ] communi Episcoporum, & reliquorum Sacerdotum, ac populorum consilio translatus est Ephesum. Non enim transit de civitate ad civitatem, nec transfertur de minori ad majorem, qui hoc non ambitu, nec propria voluntate facit, a sed aut vi à propria sede pulsus, aut necessitate coactus, aut utilitate loci, aut populi, non superbè, sed humiliter ab aliis translatus, & inthronizatus est. *Infra*. §. 1. Nam sicut Episcopi habent potestatem ordinare regulariter Episcopos, & reliquos Sacerdotes; sic quoties utilitas aut necessitas coegerit, supradictò modo & mātare & inthronizare potestatem habent: [non tamen sine sacrosanctæ Romanæ sedis auctoritate & licentiâ.] *Infra*. §. 2. Alia etenim b est causa utilitatis & necessitatis, alia avaritiæ, ac præsumptionis, aut propriæ voluntatis.

Corr. Rom. §. α Auctoritate hujus sanctæ sedis, & licentiâ.] *Hæc verba non leguntur in epistola Anteri, neque in Pannormia, neque apud Burch. & Ixonem. Sunt tamen apud Anselmum, & in Polycarpo, & vetustis Gratiani exemplaribus. Idem quoque est de verbis illis propè finem capituli, non tamen sine sacrosanctæ Romanæ sedis auctoritate & licentiâ: quæ propter hæc causam virgulis sunt inclusa.*

C. XXXV. Causâ necessitatis mutationes Episcoporum fieri possunt.

Item Pelagius Papa II. Benigno Archiepiscopo, epist. 2.

Scias, c frater dilectissime, aliud esse causam necessitatis & utilitatis, aliud causam præsumptionis, ac propriæ voluntatis. Non ergò mutat sedem, qui non mutat mentem, id est, qui non causâ avaritiæ, aut dominationis, aut propriæ voluntatis, vel lux delectationis d migrat de civitate ad civitatem, sed causâ necessitatis, aut utilitatis mutatur. Nam plurimorum utilitas unius utilitati, aut voluntati præferenda est. Aliud est enim mutare, & aliud mutari. *Infra*. §. 1. Nam aliud est spontè transire, & aliud est coactè, aut necessitate venire. Unde non isti mutant civitates, sed mutantur: quia non spontè, sed coactè hoc agunt. *Infra*. §. 2. Non ergò bene intelligunt Ecclesiasticas regulas, qui hoc negant causâ necessitatis, vel utilitatis fieri posse, quoties communis utilitas, aut necessitas persuaserit.

C. XXXVI. Christum negare convincitur, qui necessitatem patientibus misericordiam non impendit.

Idem in eadem epistola, paulò inferius.

Omnis, qui gemitat, & vexabatur à e Saul, fugiebat, & veniebat ad David.] Si ergò piissimus atque justissimus David sciret peccatum esse, persecutionem fugientes, & transeuntes de loco ad locum, & de civitate ad civitatem recipere, tales nequaquam reciperet, nec secum teneret, nec in aliis civitatibus eos collocaret. Qui enim persequuntur Domini Episcopos, eosque de civitatibus ad civitates transire compellunt, non eos tantum persequuntur, quantum Dominum nostrum Jesum Christum, cujus legatione funguntur. Nec ipsi in hoc peccant Episcopi, quoniam non spontè, sed coactè hoc agunt; sed illi, qui eos persequuntur: nec ipsis Episcopis hoc imputari potest, sed illis, qui eos hoc agere cogunt. *Infra*. §. 1. Qui autem negant misericordiam faciendam fugientibus, ac necessitatem patientibus, ipsum Christum negant, qui est misericordia & veritas. *Infra*. §. 2. Negat misericordiam necessitatem patientibus, qui populis indigentibus divinis ministeriis, f, & non habentibus proprium Episcopum, qui eos instruat, causâ utilitatis, atque ne-

cessitatis, ex alia civitate, licet minor sit, in eam, quæ non habet Episcopum doctiorem, vel utiliorem meliori consilio, non spontè transeuntem, sed majorem exhortatione mutare a, aut Episcopum ejectum, & persecutionem patientem causâ utilitatis & necessitatis inthronizari non permittit.

C. XXXVII. Non ambitione, sed Synodali auctoritate, de Ecclesia ad Ecclesiam Episcopus transeat.

Item ex Concilio Carthaginensi IV. c. 27.

Episcopus b de loco ignobili ad nobilem per ambitionem non transeat, nec quisquam inferioris ordinis Clericus. Sanè, si utilitas Ecclesiæ hinc poposcerit, decreto pro eo Clericorum, & Laicorum Episcopis porrecto, in præsentia Synodali transferatur, nihilominus alio in locum ejus Episcopo subrogato. Inferioris verò gradus Sacerdotes, vel alii Clerici concessione suorum Episcoporum possunt ad alias Ecclesias transfugare.

C. XXXVIII. In proprio gradu Episcopi, vel Presbyteri in aliena suscipiantur Ecclesia.

Item ex eodem Carthaginensi IV. c. 33.

Episcopi, vel Presbyteri, si causâ visitandi ad Ecclesiam alterius Episcopi venerint, in gradu suo suscipiantur, & tam ad verbum faciendum, quam ad oblationem consecrandam invitentur.

C. XXXIX. Ecclesia unius Episcopi ab alio disponi non debet.

Item Calixtus Papa omnibus Galliarum Episcopis, epist. 2. c. 3.

Sicut e alterius uxor nec adulteri ab aliquo, vel iudicari, aut disponi, nisi à proprio viro, eo vivente, permittitur; sic nec uxor Episcopi d, quæ ejus Ecclesia, vel parochia indubitanter intelligitur, eo vivente, absque ejus iudicio & voluntate, alteri e iudicari, vel disponi, aut ejus concubitu frui, id est, ordinatione, conceditur. Unde ait Apostolus f: Alligata est uxor legi, quamdiu vir ejus vivit: eo verò defuncto, soluta est à lege viri. Similiter & sponsa Episcopi (quia sponsa, uxorque ejus dicitur Ecclesia) illo vivente, ei est alligata: eo verò defuncto, soluta est. Et g cui voluerit, nubat, tantum in Domino; id est, regulariter. Si enim eo vivente alteri nupserit, adultera iudicabitur. Similiter & ille, si alteram spontè duxerit, adulter existimabitur, & communione privabitur. Si autem persecutus fuerit in sua Ecclesia, fugiendum illi est ad alteram, eique est associandus, dicente Domino h: Si vos persecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam. Si autem utilitatis causâ fuerit mutandus, non per se hoc agat, sed fratribus invitantibus, & auctoritate hujus sanctæ sedis faciat, non ambitus causâ, sed utilitatis aut α necessitatis.

Corr. Rom. §. α Aut necessitatis.] *Hæc non sunt in ipsa epistola, sed habentur apud Anselmum. Necessitas autem præbet justam causam translationi, supra ead. c. scias.*

6 pars. Gratian. Hoc non solum de Episcopis, verum etiam de quibuslibet Ecclesiæ ministris intelligitur, ut videlicet in locum viventis alter obrepit.

C. XL. Deponatur, qui locum alterius invadere non timet.

Unde B. Gregorius scribit Natali, Salonitano Episcopo, de eo, qui in Archidiaconatum alterius se promovit. consenserat, lib. 2. indict. 10. epist. 14. & 16.

Eum i, qui contra justitiæ regulam in Archidiaconatum alterius se proveli consensit, ab eisdem

a al. mutari. b Ivo p. 5. c. 325. Pann. l. 3. c. 70. c Polyc. l. 1. tit. 8. Ansel. l. 6. c. 103. Burch. l. 3. c. 49. Ivo p. 3. c. 53. & part. 5. c. 101. d al. Episcopi, vel Presbyteri, e al. ab altero iudicari.] f I. Cor. 7. g Ibid. h Matth. 10. i Ivo part. 6. cap. 342.

a Plura sunt verba in originali. b al. quoque. c Polyc. l. 1. tit. 9. Ansel. l. 6. c. 97. d al. electionis.] al. dilectionis. e I. Regum 22. f mysteriis.

Archidiaconatus honore deponimus. Qui, si ulterius in loco eodem ministrare præsumperit, se participatione communionis sacræ noverit esse privatum.

C. XXI. *In una Ecclesia duo Prælati esse non debent.*

Item Hieronymus ad Rusticum Monachum, epist. 4.

In a pibus Princeps b unus est; græves unam sequuntur ordine literario: Imperator unus, iudex unus provincie. Roma, ut condita est, duos fratres simul habere Reges non potuit, & parricidio dedicatur. In e Rebecce utero Esau, & Jacob bella gesserunt: singuli Ecclesiarum Episcopi, singuli Archipresbyteri, singuli Archidiaconi, & omnis ordo Ecclesiasticus suis rectoribus nititur.

7 pars. Gratian. *Ecce in quibus casibus Episcopo vivente, alium potest ei substitui: Quamquam secundum rei veritatem non vivente Episcopo talis probetur succedere. Translatus enim ab una civitate ad aliam, desinit esse Episcopus illius civitatis, à qua transfertur: atque ideò, qui huic succedit, non vivente, sed defuncto quodammodo Episcopo, probatur substitui. Sed inter eum, qui hostilitatis necessitate, & eum, qui utilitatis causa transfertur, hoc interest, quòd ille, qui metu hostilitatis ad aliam transit, si priorem contigerit aliquando ab hostibus liberam fieri, ad eandem illum redire oportet.*

C. XLII. *Qui metu hostilitatis ad alium locum transferit, postea ad suam Ecclesiam redire oportet.*

Unde Gregorius Papa scribit Joanni, Episcopo Scyllatino d., lib. 2. indiè. 10. epist. 25.

Pastoralis e officii cura nos admonet, desinitus Ecclesiis proprios constituere Sacerdotes, qui gregem Dominicum debeant pastoralis sollicitudine gubernare. Propterea te Joannem ab hostibus captivitate Lissitana civitatis Episcopum in Scyllatina Ecclesia Cardinalem necesse duximus constituere Sacerdotem: ut susceptam femel animarum curam intuitu future retributionis impleras. Et licet à tua Ecclesia sis hoste imminente depulsus, aliam, quæ Pastore vacat, Ecclesiam debes gubernare: ita tamen, ut si civitatem illam ab hostibus liberam effici, & Domino protegente ad priorem statum contigerit revocari, ad eam, in qua prius es ordinatus, Ecclesiam revertaris: sin autem prædicta civitas continuè captivitatis calamitate premitur, in hac, in qua à nobis incardinatus es, debeas Ecclesia permanere.

Corr. Rom. ¶ a Incardinatus] Suprà distiñt. 71. c. fraternitatem, de hujus vocis notione est notatum.

Gratian. *Qui vero utilitatis causa transfertur, nequaquam ad priorem redire cogitur. Est etiam alius casus, in quo Episcopus viventi Episcopo substituitur. Cum enim aliquis relicta priori cathedra, sua auctoritate ad aliam transferit, si alium ei substitutus fuerit, licet ille prioris Ecclesia Episcopus esse non deservit, substitutus tamen Episcopatum habebit.*

C. XLIII. *De Sacerdotibus, qui relicta suis Ecclesiis ad alias migrarunt.*

Unde Damasus, urbis Romæ Episcopus, scribit ad Paulinum Antiochenum, dicens:

Eos f Sacerdotes, qui ab Ecclesiis ad Ecclesias migrarunt, tamdiu à nostra communione habemus alienos, quamdiu ad eas redierint civitates, in quibus primitus sunt constituti. Quod si quis alius alio transfirante, in locum viventis ordinatus est, tamdiu vacet Sacerdotii dignitate, qui suam deseruit civitatem, donec successor ejus quiescat in Domino.

Gratian. *Episcopatum etiam sedium mutationes, metu hostilitatis interveniente nonnunquam fieri solent.*

a Ivo part. 5. c. 357. b Principes sunt,] orig. c Genes. 25. d al. Siquilano. e Joan. Diac. l. 3. c. 15. Polye. l. 1. tit. 8. f l. 2. tit. 14. Anselm. l. 6. cap. 99. Burch. l. 1. c. 123. Ivo p. 5. c. 223. f Polyc. l. 1. tit. 9. Ansel. l. 9. cap. 95.

C. XLIV. *Necessitate temporis Episcopatum sedium mutationes fieri possunt.*

Unde Gregorius scribit Joanni, Episcopo Vellitano, lib. 2. epist. 11.

Temporis a qualitas admonet, Episcoporum sedes, antiquitus certis civitatibus constitutas, ad alia, quæ securiora putamus, ejusdem diocesis loca transponere, quo & habitatores nunc b degere, & barbaricum possint periculum facilius declinare. Propterea te Joannem fratrem, Coepiscopum nostrum Vellitrensis civitatis, sedemque tuam in loco quondam e Arenata ad sanctum Andream Apostolum, præcipimus exinde transfirari, quatenus ab hostilitatis incurfu liberior exiire valeas, & illic consuetudinem a solennium festivè disponas.

Corr. Rom. ¶ a Consuetudinem] Apud Joannem Diaconum legitur, consuetudine solenni festa disponas. Apud Burchardum & Ivoem, consuetudinem quinquennium festorum. In variis B. Gregorii epistolarum editionibus, consuetudinum solennium festa disponas.

8 pars. Gratian. *Item cum aliquis causa humilitatis, Apostolicâ concessione de Episcopali sede ad Monachalem descendit subjectionem, alius loco ejus subrogari poterit: hic vero ad Pontificatum resurgere nequaquam ulterius valebit. Unde in quinta a actione Constantinopolitanæ Synodi, CCCLXXXIII. Patrum, sub Joanne Papa VIII. cui præfuit Petrus Presbyter Cardinalis, & P. in Anconitanus Episcopus, & Eugenius Ostiensis Episcopus, Apocryphii Papæ dixerunt.*

C. XLV. *Episcopus, qui causa humilitatis Monachus efficitur, ad Pontificatum redire non valet.*

Hoc d nequaquam apud nos habetur, ut quicumque Pontificali ordine ad Monachorum, id est, penitentium descenderit vitam, ulterius possit ad Pontificatum reverti. *Item. §. 1. Præcepit sancta Synodus, ut quicumque de Pontificali dignitate ad Monachorum vitam, & ad penitentiam descenderit locum, nequaquam jam ad Pontificatum resurgat. Monachorum enim vita subjectionis habet e verbum, & discipulatus, non docendi, vel præfidenti, vel pascendi alios.*

Corr. Rom. ¶ Hæc Synodus sub Joanne VIII. extat Græca in Vaticana Bibliotheca. Cujus Synodi tres tantum canones cum explanatione Balsamonis editi sunt Lutetia, & apud ipsum inscribitur, Synodus in templo sapientie habita sub Photio Patriarcha. In secundo autem trium illorum capitulo habetur sententia hujus capituli. Visum autem est, ut omnia melius percipiantur, locum hunc Græcè, & cum nova interpretatione esse adscribendum.

Φωτίος ὁ πατριάρχης εἶπε. Πᾶς ἡμῶν δοκῆι περὶ τῶν ἀπὸ τῶ ἀρχιερικῶν τάγματος ἑαυτοὺς εἰς τὴν τῶν μοναχῶν καὶ ἀλεγεινῶν χώραν ἄρα εἰς ὑπότακην ἑαυτοῦ παραδόντες δύνασθαι ἐπὶ οἱ αὐτοὶ τῆς αὐτῆς ποιμνίας, ἔχουσαι ἡ ἀγιότατοι τοποτηρηταὶ τῆς πρεσβυτερίας Ρώμης εἶπον, τὸτο παρ ἡμῶν ἐκ εἶν, εἰδὲ σώζεται: ὅστις γὰρ ἐὰν ἀπὸ ἀρχιερικῶν τάγματος εἰς τὴν τῶν μοναχῶν, τῆς τῶν μετανοῶντων καταδμηθῆι χώραν, ἢ δύνασθαι ἐπὶ τὸ τῆς ἀρχιερετικῆς ἐκτῶ διεκδικεῖν ἀξιωμα. Βασίλειος, καὶ Ἡλίας οἱ τοποτηρηταὶ τῶν ἀνατολικῶν θρόνων εἶπον, εἰδὲ παρ ἡμῶν ἐφωράθη τὸτο ποτὲ γινόμενον, τρυφῆτιον μὲν ἐν μονάζοντες πρόεισιν εἰς ἀρχιερεῖς, ἀπὸ δὲ ἀρχιερεῖς εἰς μοναχῶς κατερχόμενοι ἀρχιερεῖς μὲν ἢ δύνασθαι. ἡ ἀγία συνόδος εἶπεν, ἐπιθῆτω δὲ περὶ τῶτων κανὼν. πολλοὺς γὰρ δὲ ἐν ἡμῶν ἀμείβεσθαι γίνονται περὶ τῆς ὑποτάσεως

a Joan. Diac. in vita B. Gregor. l. 3. c. 17. Ansel. l. 6. c. 98. Burch. l. 3. c. 89. Ivo p. 3. c. 179. Pann. l. 2. c. 37. b al. securè. c al. quem Havenata ad S. Andream Apostolum dicunt. d Ivo p. 7. c. 149. e λόγον ἔχου. II. 3.

ταύτης, τῶν μὲν κατ'ὄλην μὴ κληθεῖσθαι τὸς ἀρχιερεῖς μονα-
 χῶς γενόμενος τὰ τῶν ἀρχιερέων τελεῖν, τῶν δὲ ἐ συνενο-
 κήσαν ἐπὶ τῆσδε. ἢ ἀγνώστοι τοποθετηταί εἰσιν, ἐκτεθῆναι
 κανὼν, ἀγία συνόδῳ εἶπεν, ἐπὶ δὲ ἀξίωμεν ἐκτεθῆναι κα-
 νῶνας περὶ τῶν εἰς τὸτο μανίας, καὶ ἀπειρίας ἐλθόντων και-
 κῶν, ἢ ἐ ἀρχιερεῖς ἢ ἱερεῖς θεοῦ τύπῃν, ἢ φυλακίσαν, καὶ
 τὰ λοιπὰ.

Φώτιῳ ὁ Πατριάρχης εἶπεν, εἰ καλεῖται ἡ διατέρα ἀγι-
 οσύνη, ἀναγνωσθήτωσαν εἰ κανόνες, καὶ λαβὼν Πέτρος ὁ
 Θεοφιλέστατος Διακόνος, καὶ Προβουλάριος ἀγύων. εἰ καὶ
 μέγιστος ἦν ἐν τοῖς τῶν ἀρχιερέων εἰς τὸ τῶν μοναχῶν κατόν-
 τες ἔχημι ἐπὶ τῶ τῆς ἀρχιερεῶν ἰδιότητος ἰσχυρῶς εἶπει,
 καὶ τὸτο πράξοντες παρεφάρτο, ἀλλ' ἐν ἡ ἀγία καὶ ἐκ-
 μενική αὐτῆ συνόδου, καὶ τῶτο ῥημῶματα τὸ παρῶμα καὶ
 πρὸς τῶς τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡλιασάσεως θεσμοῦ τῶν ἀγαθῶν
 ταυτῆν ἐπιεικῶστα πράξῃν ἔωσαν, ἵνα εἰ τις Ἐπίσκοπος, ἢ
 ἄλλος τῶ ἀρχιερατικῆ ἀξιώματος πρὸς τὸν μοναχικὸν θεῶ-
 σαι κατελθεῖν βίον, καὶ τὸν τῆς μετανοίας τοπῶ ἀναπλη-
 ρῶσαι, μηκέτι τῶτον τῆς ἀρχιερατικῆς ἀντιπαραδοῦ ἀξίας.
 εἰ γὰρ τῶν μοναχῶν συνθήκη ὑποταγῆς ἔχηται λόγον καὶ
 μαθητικῆς, ἀλλ' ἐπὶ διδασκαλικῆς ἢ προεδρίας, ἢ δὲ ποι-
 μανικῆς ἀλλῶς, ἀλλὰ ποιμάνισθαι ὑπευχέθησαν, διὸ κατὰ
 περιστάσι, θεσπίζομεν, μηκέτι τίνα τῶν ἐν ἀρχιερατικῆ
 κλήρῳ, καὶ ποιμένων ἐξεταζομένων εἰς τὸν τῶν ποιμα-
 νομένων, καὶ μετανοήτων χάριν ἑαυτὸν μελεθεῖσθαι. εἰ δὲ
 τις τῶτο τολμήσας πράξῃ μετὰ τὴν ἐκφώνησιν, καὶ δια-
 γρασῆναι τῆς νῦν ἐκπεφωτισμένης ἡσυχῆς, αὐτὸς ἑαυτὸν ἀρχι-
 ερατικῆ ἀποστρέψας βλάβῃ, ἐν ἐπὶ πρὸς τὸ πρότερον,
 ὑπὲρ διὰ τῶν ἔργων ἠδέγηται, ἀξίωμα ἐπαναστρέψαι. Ἰδ
 εἰ:

Photius Patriarcha dixit: Quid censetis de iis, qui ex
 Antifitium ordine seiplos in Monachorum locum conser-
 vent? Num qui se ipsos subiectos esse voluerunt, possunt
 adhuc iidem idem in gregem imperium tenere? Sanctis-
 simi locum tenentes antiquioris Romae dixerunt: Id apud
 nos minimè fit, neque in more est positum. Quicumque
 enim ex Antifitium ordine Monachorum, id est, pœni-
 tentium ordini annumeratus fuerit, is Antifitis dignita-
 tem non potest sibi amplius vendicare. Basilus & Helias
 locum tenentes Orientalium sedum dixerunt: Ne-
 que apud nos id unquam evenisse observatum est. Nam
 contra quidem Monachi ad Antifitium ordinem provehuntur,
 at qui ex Antifitibus ad Monachos descendunt, hi
 Antifites manere non possunt. Sancta Synodus dixit:
 De hac etiam re canon constituitur. Nam & apud nos sæpè
 hac de causa dubitationes exoriantur, nonnullis
 quidem ita dicentibus, non prohiberi Antifites, quò mi-
 nus, cum Monachi facti fuerint, Antifitium muneribus
 fungantur: nonnullis verò hanc sententiam minimè proban-
 tibus. Sanctissimi locum tenentes dixerunt: Feratur
 canon. Sancta Synodus dixit: Præterea verò æquum duc-
 imus ferri canones de Laicis illis, qui ed infania ac
 superbix devenerunt, ut Antifites vel Sacerdotes Dei verberent,
 aut custodiæ tradant, & reliqua. §. i. Photius
 Patriarcha dixit: Si vestra sanctitas jubet, legantur cano-
 nes: eosque in manus fumens Petrus, Deo amiciffi-
 mus Diaconus & Protonotarius, legit: Quamvis hucus-
 que nonnulli Antifites ad Monachorum habitum descen-
 dentes, conati sint in Antifitium fastigio manere, cum-
 que id facerent, ea res neglecta est: Sancta tamen, &
 æcumenica hæc Synodus, hanc quoque negligentiam
 corrigens, atque inordinatam hanc actionem ad leges,
 quæ de statu Ecclesiastico sunt, revocans, statuit, ut si quis
 Episcopus, sive quis alius Antifitis dignitatem obtinens,
 ad vitam monasticam descendere, & pœnitentiæ locum
 implere voluerit, hic Antifitis dignitatem amplius non
 retineat. Monachorum enim instituta ad obedientiæ, ac
 disciplinæ rationem pertinent, minimè verò ad magisterii
 vel præfecturæ: atque eorum sunt, qui non alios pascere,

sed pasci profiteantur. Quocirca, quemadmodum dictum
 est, decernimus, ne quis posthac eorum, qui in Antifitium
 catalogo sunt, atque in pastorum numero censentur, in
 eorum, qui pascuntur, ac pœnitentiæ agunt, locum se
 transferat. Quòd si quis post promulgationem ac notitiam
 hujus, quæ nunc pronuntiatur, sententiæ, id facere ausus
 fuerit, quando ipse seipsum Antifitis gradu privavit, pri-
 stinam, quam factis contempfit, dignitatem amplius non
 recuperabit.

Correct. Rom. ¶ α In quinta] Apud Ivonem part. 7.
 c. 149. pro indice hujus capituli leguntur hæc: Ex actione
 quintæ Synodi Constantinopolitane trecentorum & octo-
 ginta trium Patrum, sub Joanne Papa VIII. cui præfuit
 Petrus Presbyter Cardinalis, & Paulus Anconitanus Epi-
 scopus, & Eugenius Offienfis Episcopus. Initium verò
 ipsius capituli est, Apocryfarii Papæ dixerunt, Hoc nequa-
 quam, &c.

Gratian. Hoc ad pœnitentiæ agendam, non ad quietem
 servandam quibusdam conceditur.

C. XLVI. Pro infestatis malorum non licet
 Episcopo gregem relin-
 quere.

Unde Liberius Papa scribit omnibus Episcopis,
 epist. 2.

SUGGESTUM a nobis est, quòd pro præteritis laboribus,
 & infestationibus, nonnulli vestram assignatas sibi met,
 & à Deo commissas relinquant plebes & in futuro plures
 relinquire velint eas, quas tueri debent, Ecclesias, &
 pro ovibus sibi commissis laborare negligent, & monas-
 teriorum se quieti contraderere festinent, & vacationem ab
 Episcopatus laboribus eligere, & in silentio atque otio
 vitam degere magis appetant, quàm in his, quæ sibi
 commissa sunt, permanere, dicente Domino b: Beatus,
 qui perseveraverit usque ad finem. Unde namque est bea-
 ta perseverantia, nisi de virtute patientiæ? quoniam se-
 cundum Apostolicam c prædicationem, Omnes, qui volunt
 in Christo piè vivere, persecutionem patiuntur. Imed, fra-
 tres charissimi, non vos afflictionum amaritudo à pio
 mentis vestrae proposito coarctet recedere. Considerate
 namque, quanta, pro absolutione nostra & liberatione,
 Creator Dominusque & Redemptor noster perfulerit,
 quibus se contumeliis afficiendum tradiderit, ut nos à
 vinculis potestatis Diabolice liberaret. Attendite itaque
 vobis, & omni Gregi, in quo vos Spiritus Sanctus consti-
 tuit Episcopos, regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit
 proprio sanguine, ut non fit, qui vos decipiat, aut sedu-
 cat in subtilitate sermonis, ut plebes vobis commissas re-
 linquatis, & alicui propter malorum opprobrium homi-
 num quieti vos tradatis, & ut vos solummodò salvetis,
 & filios orphanos relinquatis.

C. XLVII. In persecutionibus Episcopus Ecclesiam
 suam non deserat.

Item Nicolaus Papa Hamifrido Morinensis
 Ecclesie Episcopo.

SCISCITARIS itaque per Guldagarium Presbyterum, utrùm,
 cum à Normannis de Episcopio depellaris, debeas de
 cætero in monasterio conversari. In quo scias, charissi-
 me frater, quòd si perniciosum est proetam in tran-
 quillitate navim deserere, quantò magis in fluctibus?
 Ubi non dicimus, quòd persecutorum non fugiamus
 (maximè Paganorum) insidias, cum ad tempus sæviant,
 & ob multitudinem delictorum nostrorum nocendi
 facultatem divinitus assequuntur: præsertim cum eis
 prodire ultrò non debeamus, & multos Prophetas, &
 Apostolos, ipsumque Dominum e hujusmodi fugisse
 infectores luce clariùs constat: sed quòd præcipue

a Polyc. l. 4. tit. 15. b Matth. 10. c 2. Timoth. 3.
 d Act. 20. e Joann. 8.

nos, qui tanquam arietes ducatum gregibus præbemus, imò qui & horum pastores sumus, Deo auctore, cum eis in periculis pro viribus persistere pro certo conveniat, & cum tranquillitas reddita divina fuerit pietate, sopitaque furentium infestatio, mox gregem requirere, & in unum colligere, & ejus animos cælestis Patriæ pace, ac potissimum securitate prædicatâ, sursum erigere debemus. Et tamdiu super eorum cautela oportet nos esse sollicitos, ut si Dei judicio præsentis temporis commoda fortassis amittunt, futuræ vitæ se sperent gaudia absque ambiguitate percipere sempiterna.

C. XLVIII. *Non est reprobatio, sed virtutis probatio bonorum adversitas.*

Item Gregorius lib. 7. epist. 126. ad Recaredum Regem.

Adversitas, quæ bonis votis obicitur, probatio virtutis est, non judicium a reprobationis. Quis enim nesciat, quàm prosperum fuit, quòd beatus Paulus Apostolus b prædicaturus ad Italiam veniebat, & tamen veniens naufragium pertulit? Sed navis cordis in maris fluctibus integra fletit.

9 ps. Grat. Hoc etiam tunc servandum intelligitur, quando inter subditos aliqui inveniuntur, quibus Prælatorum vitæ proficiat: quando nec specialiter Prælati queritur, nec per alios tuta potest esse Ecclesie salus, ne si deserere incipiat, quibus proficere potest, dicatur de eo: Mercenarius enim autem, & qui non est pastor, cujus non sunt oves propriæ, videt lupum venientem, & deserit oves, & fugit. Cum verò specialiter queritur, fugiat d exemplo Christi, qui à facie Herodis fugit in Ægyptum: fugiat e exemplo Pauli, qui à fratribus per murum submissus est in sporta. Unde Augustinus ait: Fugiat minister Christi, sicut ipse Christus in Ægyptum fugit: fugiat & qui specialiter queritur dum per alios firma est Ecclesie salus. Hinc etiam ait Dominus discipulis: Si g vos persecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam. Hinc etiam idem h abscondit se, & exivit de templo, quando Judæi lapides tulerunt, ut jacerent in eum. Hinc etiam Augustinus i ait de eodem in Psal. 54. Ecce elongavi fugiens, illud tangit, quòd Christus vitabat persequentes, ut occasione iræ demeret, & manebat in desertis orans: in quo docebat nos in secreto conscientie orare, & quiescere cum à malis premimur. Cum verò non Prælatorum tantum, sed totius Ecclesie salus queritur, fides impugnatur, necesse est, ut ex adverso ascendant, & in die belli seipsos ut murum k opponant pro domo Domini, & animas l suas ponant pro ovibus suis: ut exemplo sue passionis accendant, quos sermone doctrina diutius confirmare non valent. Et hoc quidem de manifestis persecutionibus. §. 1. Est & aliud genus persecutionis, in quo Apostolus laborabat, dicens m: Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non uror? &c. Hinc August. n in Psal. 101. Offa, id est, fortes, quorum fraxiorum sunt, qui scandalizantur: tantum enim frigitur bonus, quantum amat. §. 2. Hinc idem in Psal. 30. Irascitur justus pro peccatis palearum, non tamen orit, in quo extingueretur oculus: venter pro interioribus, quæ turbantur, quando nec corripri possunt impii, quibus non o clamat, quia defecit in dolore vita mea, videns non proficere, quod prædicat. Hinc idem ait p in Psal. 69. utrumque hoc genus persecutionis distinguens: Vox tribulatorum Christo, id est, martyrum, inter passionem periclitantium, sed de capite præsumentium. Cum illis vox omnis iusti, cui ex charitate abundans iniquitas etiam Christianorum est passio: ut Eoth corporalem per-

a al. indicium. b Act. 27. c Joann. 10. d Matth. 2. e Act. 9. f Gloss. ordin. ad c. 11. 2. ad Cor. in fin. ex August. epist. 180. ad Honoratum. g Matib. 10. h Joann. 8. i Gloss. ordin. ex Cassiod. k Ezech. 13. l Joann. 10. m 2. Cor. 11. n Gloss. ordin. ex August. ad ver. [E ossa mea, sicut in fraxorio] & Beda 2. Cor. 12. Eadem ex Aug. ad vers. [Misereve mei] Domine. o non clamant clare, sed intus ingemiscit. p Gloss. ordin. Eadem ex eodem in præfatione Psal.

secutionem à nullo in Sodomis sustinuit, sed à malis factis eorum, cum a quibus habitabat. Est ergo persecutio iusti, vel à leone in impetu, vel à dracone in insidiis, unde omnes clament: Deus in adiutorium meum intende. §. 3. Cum autem vitis subditorum Prælati affligitur, aliquando omnium est una & insatiabilis obstinatio, aliquando mali inveniuntur bonis admisti. Quando boni simul cum malis habitant, non sunt deserendi boni propter malos: ne perverisè malos evitando vincamus, quos fugimus, ad gehennam b, sed potius mali tolerantur propter bonos. Unde Gregorius c: Abel esse renuit, quem Cain malitia non exercet: Ferrion quippe nostræ mentis ad acumen non potest pervenire veritatis, nisi hoc alterius eraserit lima pravitatis. Hinc etiam Augustinus d: Tu bonus tolera malum, &c. infra, de tolerandis malis, in prima & causa hereticorum. Idem ait e: Majus malum in separatione bonorum committimus, quàm in conjunctione malorum fugimus. & infra. §. 4. Tali non imputat Deus sua peccata, quia non fecit: non aliena, quia non approbavit: non negligentiam, quia non tacuit: non superbiam, quia in unitate permansit. Hinc idem f in Ps. 54. Quis dabit mihi pennas, sicut columba? non ait, sicut corvo. Columba à molestiis querit avolare, sed dilectionem non amittit, & semper gemit. Sic bonus vult separare se corpore, non amore, ab his, quibus non potest prodesse. & inf. §. 5. Sed aliquando ligatur, non visco cupiditatis, sed curâ & officio, ut deserere non possit, nisi solvatur. Quòd si non solvitur, tunc dicat: Cupio g dissolvi, & esse cum Christo: Sed manere in carne necesse est propter vos: & sic est meritum ex desiderio. §. 6. Ecce elongavi fugiens, non loco, ne rum-patur charitas bonorum, ne perdatur exercitium malorum, quos Deus admisceat, ut Judam Apostolis, & ei Encbaristiam dedit, docens, in Ecclesia tolerari malos, nec obesse bonis malorum consortia. Quando verò omnium subditorum est obstinata malitia, nec prodest eis Prælatorum presentia, tunc etiam corpore licet ab eis recedere: ne & illorum nequitia semper in deterius proficiat, & isti quidem fructum amittant, quem de aliorum profectu possent invenire. Sic B. Benedictus deseruisse legitur, quos in necem suam unanimiter viderat conspirasse.

Corr. Rom. §. 2. Unde Augustinus] Multa in hac disputatione citat Gratianus ex Augustino, quorum sententia quidem apud illum habetur, sed verba ipsa sunt in glossa ordinaria locis indicatis. De hac verò questione, quando liceat Episcopo recedere ab Ecclesia sua, dicitur beatus Augustinus, epist. 180. Honorato Episcopo scripta.

§. 2. In prima causa] Indicat causam vigesimam tertiam, in qua primum de hereticis ex proposito agitur: qui moti citandi habetur etiam l. q. 7. necessaria. & alibi.

C. XLIX. *Quando liceat Prælati subditos deserere, vel non.*

Hinc etiam B. Gregorius Petro Diacono interroganti, An liceat Prælati gregem semel susceptum deserere? l. 2.

Dial. c. 3. respondit, dicens:

Ibi adunati æquanimitè portandi sunt mali, ubi inveniuntur aliqui, qui adjuventur, boni. Nam ubi omnimodò de bonis fructus deest, sit aliquando de malis labor supervacuus i: maxime si è vicino cause suppetant, quæ fructum Deo ferte valeant meliorem. & paulò post. §. 1. Sæpe agitur in animo perfectorum, quod silentio prætereundum non est: quia cum laborem suum sine fructu esse considerent, in locum alium ad laborem cum fructu migrant. Unde ille quoque egregius prædicator k, qui dissolvi cupit, & cum Christo esse, cui vivere Christus est, & mori lucrum; qui passio-

a cui non fuit dictum, ut non ibi habitaret. Gloss. ordin. b ad. veniamus ad gehennam. c l. 2. Mor. c. 29. & l. 9. reg. epist. 39. d 23. q. 4. tu bonus. e Gloss. ordin. in c. 62. ad Cor. in fin. ex August. firm. 18. de verbis Domini. f Gloss. ordin. ex August. g Philipp. 1. h Gloss. interlinearis ex August. in Psal. 54. 23. q. 4. tu bonus. i vacuum. j orig. k Philipp. 1. 2. Cor. 11.

num certamina non solum ipse appetiit, sed ad toleranda hæc, & alios accendit, Damasci a persecutionem passus, ut posset evadere, murum, funem, sportamque quæsit, seque latenter deponi voluit. Numquid b Paulum mortem dicimus timuisse, quam se ipse pro amore Jesu testatur appetere? Sed cum in eodem loco minorem sibi fructum adesse conspiceret, ad gravem e labore se alibi cum fructu servavit: fortis enim præliator Dei tibi intra claustra noluit, certaminis campum quæsit.

Gratian. *Multorum auctoritatibus apparet, quando viventibus Episcopis alii possint substitui, & quando non.*

QUESTIO II.

Quod autem iste valetudine recepta suam possit repetere cathedram, nulla auctoritate ration habetur. Celebrationem vero sacrificiorum, si d infirmitatis causa dimiserit, valetudine recuperata exequi non prohibetur.

C. I. De quodam Presbytero, qui caduco morbo laborabat.

Unde Alexander secundus scribit Gebomardo Viro-riensi e Archiepiscopo.

In suis literis continebatur sic: Hic Clericus ordinem habet Presbyterii: sed quia caduco morbo laborat, & ipsi impræsentiarum hoc agnovimus, non ausi fuimus concedere sibi, ut offerret, vel Missam celebraret. Quia vero languor in culpa non est, super hac re auctoritatis nostræ decreto consulendo deliberavimus. Consulimus itaque, ut si frequenter hoc morbo tangitur, ab oblatione & Missarum celebratione modis omnibus prohibeatur. Indecens enim est, & periculofum, ut in consecratione Eucharistiæ morbo victus epileptico cadat. Si vero Dei misericordiâ convalescit (quandoquidem non culpa, sed infirmitas est in causa) eum sacrificare jam non interdicitur.

C. II. A regimine suspendatur Ecclesiæ, qui in terram frequenter eliditur.

Item Gelafius Papa Ruslico & Fortunato Episcopis.

Nuper Foropopulensis & Ecclesiæ Clerici, unâ cum Sabino Episcopo, & Pelagio, & Laicis, propriâ suggestione referarunt, Præfulem suum gravi quâdam necessitate vexari, cujus eum dicerent incurfione frequenter elifum. Quod ne scandalum fidelibus videretur ingerere, & Ecclesiam Dei ubique positam hæc offensione turbare, præcipue cum, eodem ipso volente, huc se perrexisse firmarent, ad dilectionem vestram scripta direximus, ut Ecclesiæ, cujus rector tali casu tenetur adstrictus, visitationem congruam reddatis. Verum, quia nunc idem ipse venit huc Pontifex, falsaque omnia de se jactata disseminat, sub divini contemplatione iudicii, vestraque conscientia, existimationisque respectu, rerum fide solertissimè perquisita, si aliquando, scilicet vel in domo, vel in processione, vel in alio quocunque loco probatur repente collapsus, voceque dedisse confusas, & spumas ore jactasse, quantâ fieri potest examinatione queratur. Quod tamen, live non possit aliquorum factum testificatione firmari, five nunquam contigisse dicatur, non putandum est posse sufficere, sed certum, manifestumque documentum, quia de tanta re non segnè agendum est. Faciat rem tua dilectio, frater Ruslice, sui moris, & aptam magno Pontifici, ut eum triginta & diebus tecum esse constituas, eumque carnibus indifferenter uti necessariâ probatione compellas.

Corr. Rom. ¶ α Triginta] In duobus vetustis codicibus legitur, octuaginta.

a Act. 9. b al. nummans. c Et gravi labore ad laborem] orig. d al. quam. e al. Viennens. f Ivo p. 6. c. 405. g al. Foropopulensis.

CAUSA VIII.

Quidam Episcopus agens in extremis, successorem sibi ex testamento instituit: inde suorum amicorum patrocini in eadem Episcopatum eligunt: post electionem pro indemnitate Ecclesiæ Canonici juramentum præbuit: accusatur de Simonia, tanquam munus ab obsequio præstiterit: ante tempus sententiæ à Clericis suis derelinquitur: sine literis Apostolicis a ad Ecclesiam suam revertitur Episcopus.

1. Hic primò queritur, An liceat Episcopo sibi successorem instituire?
2. Secundo, An amicorum patrocini in electione debeant convalescere?
3. Tertio, An sit habendus Simoniacus, qui post electionem hujusmodi juramentum Canonicis præstat?
4. Quarto, An liceat Clericis ante sententiæ tempus ab Episcopo suo discedere?
5. Quinto, An sine literis Apostolicis b debeat redire ad propriam Ecclesiam?

QUESTIO I.

Quod autem Episcopo successorem sibi instituire licent, ex verbis Zachariæ e Papæ conjicitur, quibus Magantino Archiepiscopo permisit adiutorem sibi statuere, qui ei defuncto in plenitudinem potestatis succederet. §. 1. Item ex verbis Symmachi Papæ dicitur: Si d transitus Papæ inopinatus evenerit, ut de sui electione successoris non possit antè decernere, &c. apparet, quod Episcopi successores sibi instituire possunt. §. 2. Item exemplo B. Petri illud idem probatur, qui beatum Clementem sibi successorem instituit.

C. I. Quod Petrus Linum & Cletum adiutores sibi ascivit, sed Clementem successorem.

Unde Joannes tertius scribit Episcopis Germaniæ, & Galliæ, epistolâ unicâ, c. 2.

Si e Petrus Princeps Apostolorum adiutores sibi ascivit Linum & Cletum, non tamen potestatem Pontificii, aut solvendi, aut ligandi eis normam tradidit, sed successori suo sancto Clementi: qui sedem Apostolicam post eum, & potestatem Pontificalem, tradente sibi beato Petro, tenere promeruit. Linus verò & Cletus ministrabant exteriora: Princeps autem Apostolorum Petrus verbo & orationi insistebat.

C. II. PALEA.

Unde ipse Clemens in epistola f ad Jacobum Hierosolymitanum missa, inter cætera scribit, quod Petrus adhuc vivens Clementem in Episcopum elegit.

Simon g Petrus in ipsis diebus, quibus vitæ finem sibi præsentit, apprehensâ manu meâ repente confurgens, in auribus totius Ecclesiæ hæc protulit verba: b Clementem hunc Episcopum vobis ordino, cui soli mex prædicationis & doctrinæ cathedram trado, quem præ cæteris expertus sum Deum colentem, homines diligentem, castum, discendi studiis deditum, sobrium, benignum, justum, patientem, & scientem ferre nonnullorum etiam ex his, qui in verbo Dei instituuntur, injurias.

Gratian. Sed in Antiocheno Concilio hoc omnino fieri prohibetur, in quo c. 23. sic statutum legitur.

C. III. Episcopo successorem sibi constituere non licet.

Episcopo i non licere pro se alterum successorem sibi constituere, licet ad exitum vitæ perveniat.

a al. Apostolici. b al. Apostolici. c Sup. 7. q. 1. petiisti. d Distinct. 79. si transitus. e Ans. l. 1. c. 55. Polyc. l. 1. tit. 1. f Clemens epist. 1. g Ans. l. 1. c. 3. h Omittuntur hic aliquot verba. i Polyc. l. 2. tit. 17. Ansel. l. 6. c. 57. Burch. l. 1. c. 185. Ivo p. 5. cap. 301.

Quod

Quod si tale aliquid factum fuerit, irritum sit huiusmodi constitutum. Servetur autem jus Ecclesiasticum, id continens, non oportere aliter fieri, nisi cum Synodo, & iudicio Episcoporum, qui post obitum quiescentis potestatem habent eum, qui dignus extiterit, promovere.

Corr. Rom. § 2 Episcoporum] In Codicibus Gratiani etiam manuscriptis sequebatur, & electione Clericorum: qua sunt expuncta, quia neque in originali, neque apud ceteros collectores leguntur.

C. IV. De eodem.

Item ex Concilio Martini Papæ a, c. 8.

II. Episcopo b non liceat ante finem vite alium in loco suo constituere successorem. Si quis autem hoc usurpare tentaverit, talis constitutio irrita erit. Non ergo aliter fieri oportet, nisi cum consilio, & iudicatu Episcoporum, qui post exitum prædecessoris potestatem habent dignum eligere.

C. V. De eodem.

Item Hilarius Papa in Synodo Romana c, c. 5.

Plerique Sacerdotes d in mortis confinio constituti, in locum suum feruntur alios designatis nominibus subrogare: ut scilicet non legitima expectetur electio, sed defuncti gratificatio pro populi habeatur assensu. Quod, quum grave sit, æstimate. Atque a idè, si placet, etiam hanc licentiam generaliter de Ecclesiis auferamus: ne, quod turpe dictu est, homini quisquam putet deberi, quod Dei est. Ab universis acclamatum est: Hæc præsumptio nunquam fiat. Quæ Dei sunt, ab homine dari non possunt.

Corr. Rom. § 2 Atque idè,] Hæc usque ad versic. Ab universis, addita sunt ex ipso Concilio, Anselmo, Polycarpo, & Ivone.

C. VI. De eodem.

Item Hieronymus ad Titum e, c. 1.

Moyse amicus Dei, cui f facie ad faciem Deus locutus est, potuit utique successores principatus filios suos facere, & posteris propria relinqueret dignitatem: sed extraneus de alia tribu eligitur Jesus: ut sciremus, principatum in populos non sanguini deferendum esse, sed vite. At nunc cernimus plures hanc rem beneficium facere, ut non quarant eos in Ecclesia erigere columnas, quos plus cognoscant Ecclesiæ prodesse; sed quos, vel ipsi amant, vel quorum sunt obsequiis delinunt, vel pro quibus majorum quispian rogaverit, & (ut deteriora taceam) qui, ut Clerici fierent, muneribus impetrarunt.

C. VII. De eodem.

Item Innocentius Papa II. in Concilio Romano, c. 16.

Apostolica g auctoritate prohibemus, ne quis Ecclesias, & Præbendas, Præposituras, Capellanas h, aut aliqua Ecclesiastica officia hæreditario jure valeat vendicare, aut expostulare præsumat. Quod si quis improbus, aut ambitionis reus attentare præsumperit, debitâ poenâ multabitur, & postlatis carebit.

Gratian. His omnibus auctoritatibus prohibentur Episcopi, successores sibi instituere. Sed aliud est de sui successoris electione cum fratribus deliberare, aliud est ex testamento, tanquam sua dignitatis hæredem sibi querere. Illud fieri permittitur: hoc autem penitus prohibetur. Illud autem beati Petri Apostoli ab illis valet in argumentum assumi, qui tales sibi substituunt, qualem sibi successorem beatus Petrus quaesivit. Verum, quia officium non vite, sed sanguini capit deferri, atque ad Episcopatum tales quisque sibi successores querere capit, vel qui odiosi populis, vel à plebe docendi invenirentur; idcirco sacris canonibus statutum

a Id est, in capitulis Martini Bracarensis, c. 8. b Burch. l. 1. c. 187. Ivo p. 5. c. 303. c utique ex Concilio Spalensi. d Polyc. lib. 2. tit. 18. Anf. l. 6. c. 56. Ivo p. 5. c. 104. e In commen. ad ea verba [Et constituitur per civitates Presbyteros.] f Exod. 33. Numer. 27. g Pann. l. 8. c. 152. h al. Capellas.

est, ne quisquam sibi sui officii querat successorem; sed populi electione quaratur, qui eorum utilitati digne deserviat, qui illorum utilitatem, non sua lucra querat, qui Christo semen velit suscitare, non sibi divitias congrigare. Quod qui facere contempserit, iure ab Ecclesia repudiatur.

C. VIII. Qui sibi, & Ecclesiæ prodest, utroque pede calcatus intelligitur.

Unde Augustinus contra Faustum Manichæum, lib. 32. cap. 10.

2. Olim iustus a est frater præmortui fratris uxorem daps. cere, ut non sibi, sed illi sobolem suscitaret, ejusque vocaret nomine, quod inde nasceretur. Quod si recusaret, discalceatus uno pede consui solebat in faciem. Nunc Evangelii quisque prædicator ita debet in Ecclesia laborare, ut defuncto fratri, id est, Christo, suscitaret semen, qui pro nobis mortuus est: & quod suscitatum fuerit, ejus nomen accipiat. At verò qui electus ab Ecclesia ministerium evangelizandi & renuerit, ab Ecclesia ipsa merito, dignèque contemnitur. Qui enim & sibi prodest, & Ecclesiæ, benè intelligitur utroque pede calcatus. Unde illud: Quam speciosi h pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona. Qui autem curam lucrandorum refugit aliorum, discalceati illius non figuratum significabit, sed in se impletum portabit opprobrium.

Corr. Rom. § Hic verba beati Augustini & in summam redacta, & interdum mutata sunt, quod aliis etiam locis est adnotatum.

§ 2 Evangelizandi] Sequebatur in vulgatis, & baptizandi: quæ sunt expuncta, quia in manuscriptis non leguntur, sicut neque in originali.

C. IX. Locus regiminis sicut desiderantibus est negandus, ita fugientibus est offerendus.

Item Gregorius Papa in regesto, lib. 6. epist. 5. sive capite 169. Cyriaco Episcopo.

In scripturis d vestris vos magnopere requiem quæsisse narratis: sed per hoc ad pastorem sollicitudinem vos congruè venisse ostenditis: quia, sicut locus regiminis desiderantibus negandus est, ita fugientibus offerendus. Et sicut scriptum est e: Nec quisquam sibi sumit honorem, sed qui vocatur à Deo, tanquam Aaron: & rursus idem prædicator egregius dicit: Si unus f pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt: & pro omnibus mortuus est Christus, ut & qui vivunt, jam non sibi vivant, sed ei, qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit: & pastor sanctæ Ecclesiæ dicitur g: Simon Joannis amas me? Pasce oves meas. Ex quibus verbis colligitur, quia si is, qui valet, omnipotentis Dei oves renuit pascere, ostendit se pastorem summum minime amare. Si enim unigenitus Patris, pro explenda utilitate omnium, de secreto Patris egressus est ad publicum nostrum, nos quid dicturi sumus, si secretum nostrum preponimus utilitati proximorum? §. 1. Quies itaque nobis ex corde appetenda est, & tamen pro multorum lucro aliquando postponenda. Nam, sicut toto desiderio debemus occupationem fugere; ita si desit, qui prædicet, occupationis onus libenti necesse est humero h subire. Quod ex duorum Prophetarum opere docemur, quorum unus prædicationis officium vitare conatus est, & alter appetiit. Nam mittenti se Domino Hieremias i respondit, dicens, A, a, a, Domine Deus, nescio loqui, quia puer ego sum. Et cum omnipotens Deus personam ad prædicandum quaereret, dicens: Quem mittam, & quis ibit nobis? ultro se obtulit Elajas k, dicens: Ecce ego: mitte me. En ab utrisque exterioris diversa vox prodiit, sed non à diverso dilectionis fonte emanavit. Duo quippe sunt prædicta charita-

a Deuter. 25. b Esa. 52. Rom. 10. c Ivo p. 5. c. 350. d al. scriptis. e Heb. 5. Num. 25. f 2. Cor. 5. g Joan. 21. h al. animo. i Hier. 1. k Esa. 6.

tis, Dei videlicet amor, & proximi. Per activam igitur vitam prodesse proximis cupiens Esajas, officium prædicationis appetiit. Per contemplativam vero Hieremias amori conditoris sui sedulo inharere desiderans, ne mitti ad prædicandum debeat, contradicit. Quod ergo laudabiliter unus appetiit, hoc laudabiliter alter expavit: iste, ne tacite contemplationis lucra loquendo perderet: ille, ne damna studiosi operis tacendo sentiret. Sed hoc in utrisque est subtiliter intuentum, quia & is, qui recusavit, plenè non restitit: & is, qui mitti voluit, antè se per altaris calculum purgatum vidit: ne aut non purgatus adire quiskquam sacra ministeria audeat, aut quem superna gratia elegit, sub humilitatis specie superbe contradicant.

C. X. Locus disiectionis in voto, dignitatis semper sit in necessitate.

Idem in Moralibus lib. 35. c. 13. al. 10. ad c. 42. Job.

Sciendum summopere est, quod obedientia aliquando, si de suo aliquid habeat, nulla est: aliquando autem, si de suo aliquid non habuerit, minima. Nam cum hujus mundi successus præcipitur, cum locus superior imperatur, is, qui ad percipiendam hæc obedit, obedientie sibi virtutem evacuat, si ad hæc etiam ex proprio desiderio anhelat. Neque enim se sub obedientia dirigit, qui ad accipiendam hujus vite prospera libidini propriae ambitionis servit. Rursus, cum mundi despectus præcipitur, cum probra adipisci & contumelie jubentur, nili ex seipso animus hæc appetat, obedientie sibi meritum minuit: quia ad ea, quæ in hac vita despecta sunt, invitus, nolensque descendit. Et paulò superius. b §. 1. Obedientia e quippe victimis jure præponitur: quia per victimas aliena caro, per obedientiam verò voluntas propria mactatur. Tanto igitur quisque Deum citius placat, quanto ante ejus oculos repressa arbitrii sui superbia, gladio præcepti est immolat. Quo contra, ariolandi peccatum inobedientia dicitur, ut quanta sit virtus obedientie, demonstratur. Ex adverso igitur melius ostenditur, quid de ejus laude sentiantur. Si enim d, Quasi ariolandi peccatum est repugnare, Et quasi scelus idololatriæ, nolle acquiescere, sola est, quæ fidei meritum possidet, obedientia e: sine qua quisque infidelis esse convincitur, etiam si fidelis esse videatur.

C. XI. Qui præesse, Et non prodesse desiderat, episcopari non debet.

Item Augustinus lib. 19. de civit. Dei, c. 19.

Qui f Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat.] Exponere voluit, quid sit Episcopatus: quia nomen est operis, non honoris. Græcum est enim, atque inde ductum vocabulum, quod ille, qui præficitur eis, quibus præficitor, superintendit, curam eorum scilicet gerens: et quippe super; ἀνωθεν verò intentio est. Ergo Episcopos α, si velimus, Latine Superintendentes possumus dicere: ut intelligat non se esse Episcopum, qui præesse dilexerit, non prodesse. Itaque à studio cognoscendæ veritatis nemo prohibetur, quod ad laudabile pertinet otium. Locus verò superior, sine quo regi populus non potest, etsi ita teneatur atque administratur, ut decet, tamen indecenter appetitur. Quamobrem otium sanctorum quærit charitas veritatis: negotium justum suscipit necessitas charitatis: quam farcinam si nullus imponit, percipiendæ atque intuentæ vacandam est veritati: si autem imponitur, suscipienda est propter charitatis necessitatem: sed nec sic omnimodò veritatis delectatio deferenda est, ne subtrahatur illa suavitas, & opprimatur & justa necessitas.

Corr. Rom. § α Episcopos] Apud sanctum Augustinum, Et Anselmum legitur, ἐπισκοπῶν, si velimus, Latine superintendere possumus dicere.

a al. habeat. b C. 12. c 1. Reg. 15. d Ibidem. e abest ab orig. f Anf. 1. 6. c. 28. 1. Tim. 3.

§ 6 Opprimatur] In originali est, & opprimat ista necessitas: sed ob glossam non est emendatum.

C. XII. Pro ingenio discentium Doctores moderetur verba doctrina.

Item Petrus a.

3 Oportet eum, qui docet & instruit animas rudes, ps. esse talem, ut pro ingenio discentium semetipsum possit aptare, & verbi ordinem pro audientis capacitate dirigere. Debet ergo ipse præcipue apprimè esse eruditus & doctus, irreprehensibilis, maturus, pavidus b: sicut ipsi probastis c fore hunc Clementem post me.

C. XIII. Qui omnibus præest, singulos releare contendat.

Item ejusdem d.

Clemens, tanquam qui omnibus præesse te noveris, singulos, prout potueris, juva, & singulos releva, qui & singulorum opus & sollicitudinem portas.

C. XIV. Contra Christum faciunt, qui gratiâ, non meritis gradum Ecclesiasticum tribuunt.

Item Hieronymus ad Titum e, cap. 1.

Qui f vos spernit, me spernit. Ex quo manifestum est, eos, qui Apostoli lege contempta, Ecclesiasticum gradum merito voluerint alicui deferre, sed gratiâ, contra Christum facere, qui qualis in Ecclesia Presbyter constituendus sit, per Apostolum suum in sequentibus executus est.

C. XV. Ad Sacerdotium non eligatur, nisi qui cæteris Et sanctior Et doctior habetur.

Item Hieronymus g in libro Levitici.

Liçet ergò Dominus de constituendo Principe præcepisset h, & Dominus elegerit, tamen convocatur etiam Synagoga. Requiritur enim in ordinando Sacerdote & presentia populi, ut sciant omnes, & certi sint, quia qui præstantior est ex omni populo, qui doctior, qui sanctior, qui in omni virtute eminentior, ille eligatur ad Sacerdotium, & hoc astante i populo, ne qua postmodum retractatio cuiquam, ne quis scrupulus resideret. Hoc est autem, quod & Apostolus k præcepit in ordinatione Sacerdotis, dicens: Oportet autem illum Et testimonium habere bonum ab his, qui foris sunt. Ego tamen & amplius aliquid video in eo, quod dicit: quia convocavit Moyses omnem Synagoga: & puto, quod convocare Synagoga hoc fit, colligere omnes animi, & in unum congregare virtutes: ut cum sermo de Sacerdotalibus sacramentis habetur, vigilent omnes animi virtutes, & intentæ sint, ut nihil in eis sapientie, nihil desit industria; sed adit omnis multitudo sensuum, adit omnis congregatio sanctarum cogitationum: ut quid sit Pontifex, quid unctio, quid i indumenta ejus, conferens intra sacrarium cordis sui, possit advertere.

Corr. Rom. § In hoc, Et duobus sequentibus capitibus pro Origene citatur B. Hieronymus, harum homiliarum interpretes. Quod cur fieri potuerit, supra dist. 36. c. si quis, est adnotatum.

C. XVI. Populi gubernatio divina electione præstetur.

Idem ex libro Numerorum m.

SI ergò tantus ille ac talis Moyses non permittit i iudicio suo de eligendo Principe populi, de constituendo successore, quis erit, qui audeat, vel ex plebe,

a In epist. 1. Clementis ad Jacobum. b al. impavidus. c al. probabit. d In eadem epist. e In comment. ad ea verba: [Et constitutus per civitates.] f Luc. 10. g Origenes homil. 6. ad cap. 8. Levitici. h Levitic. 8. i al. attestante. k 1. Timoth. 3. 1 al. que. m Origenes homil. 22. ad cap. 27. Numer. n permittitur.

quz

que sæpe clamoribus ad a gratiam, aut ad pretium falsè excitatis, moveri solet: vel ex ipsis etiam Sacerdotibus, quis erit, qui se idoneum ad hoc iudicet, nisi si cui oranti & petenti à Domino reveletur? Sicut & Deus dicit ad Moysen b: *Assume ad te ipsum Jesum filium Naue, hominem qui habet Spiritum Dei in semetipso, & impone manus tuas super eum, & statues eum coram Eleazaro Sacerdote: & præcepta ei dato in conspectu totius Synagoga, & præcipe de ipso coram eis: & dabis claritatem tuam super illum, ut audiant illum filii Israël.* Audis evidenter ordinationem Principis populi tam manifestè descriptam, ut penè expositione non egeat. Nulla hic populi acclamatio, nulla consanguinitatis ratio, nulla propinquitatis habita contemplatio est. Propinquis agrorum & prædiorum relinquatur hæreditas. Gubernatio populi illi tradatur, quem Deus elegerit, homini scilicet tali, qui habet (sicut scriptum audistis) in semetipso Spiritum Dei, & præcepta Dei in conspectu ejus sunt, & qui Moysi valde notus & familiaris sit, id est, in quo et claritas legis & scientia, ut possint cum audire filii Israël.

C. XVII. *Non ex favore, sed ex iudicio debet venire electio.*

Item Gregorius Clevo & civibus Neapolitanis, lib. 8. epist. 40.

Nec novum, nec reprehensibile est, in eligendo Episcopo populi se vota in duas partes dividere: sed grave est, quando in huiusmodi causis non ex iudicio, sed ex solo favore venit electio.

Gratian. Cùm d autem gubernatio populi ei tradi iubetur, quem Deus elegerit, datur intelligi, quòd aliquando quibusdam traditur, quos Deus non elegerit.

C. XVIII. *Non ex arbitrio Dei aliquando datur Princeps Ecclesie.*

Unde Hieronymus e.

4 **A**udacter fortassis aliqui dicimus: tamen quod scriptum est, dicimus. Non semper Princeps populi f & Ecclesie Judex per Dei arbitrium datur, sed prout merita nostra deprecant. Si mali sunt actus nostri, & operamur malignum in conspectu Domini, dantur nobis Principes secundum cor nostrum. Et hoc tibi de scripturis probabo. Audi namque quod Dominus dixit g: *Fecerunt sibi Regem, & non per me: Principem, & non per consilium meum.* Et hoc dictum videtur de Saul illo, quem utique ipse Dominus elegerat, & regem fieri iusserat. Sed quoniam non secundum voluntatem Dei, sed secundum peccatoris populi meritum fuerat electus, negat eum suà voluntate, vel consilio constitutum. Tale ergo aliquid intelligamus etiam in Ecclesiis fieri: quòd pro meritis populi, aut in verbo & opere potens à Deo tribuitur rector Ecclesie: aut si malignum faciat populus in conspectu Domini a, talis Ecclesie Judex datur, sub quo famem b & sitim populus patitur: non famem panis, neque sitim aquæ, sed famem audiendi verbum Domini.

Corr. Rom. ¶ a Domini,] In vulgatis sequebatur, & tales perleverunt, quæ sunt inducta auctoritate manuseriptorum, homilia ipsius, & glossæ ordinariæ. In uno autem manuscripto sunt glossa interlinearis.

C. XIX. *Non sunt filii, sed mercenarii, qui honorem ab hominibus appetunt.*

Item Augustinus tractatu 46. ad cap. 10. Joannis.

Sunt i in Ecclesia quidam Præpositi, de quibus Paulus Apostolus dicit: *Sua k querentes, non quæ Jesu Christi. Quid est, sua querentes? non Christum gratis diligentes,*

a al. aut gratiâ, aut pretio fortassè excitata. b Numer. 27. c Anf. lib. 6. c. 9. Polyc. lib. 2. tit. 1. d Sup. si ergò. e Origenes hom. 4. in lib. Judicum, & glossa ordin. ad cap. 4. Judic. f al. populo. g Qse. 8. h Amos 8. i Anf. l. 7. c. 146. k Phil. 2.

non Deum propter Deum querentes, temporalia commoda sectantes, lucris inhiantes, honores ab hominibus appetentes. Hæc quando amantur à præposito, & propter hæc servitur Deo, quisquis est talis, mercenarius est, inter filios se non computet.

Gratian. Non ergò qui præsciuntur, semper ceteris meliores intelliguntur.

C. XX. *Ex electione non præsciuntur Episcopi, sed comprobantur.*

Unde Hieronymus ad Titum a, c. 1.

Illud inferendum est adversum eos, qui de Episcopatu intumescunt, & putant, se non dispensationem Christi, sed imperium consecutos: quia non statim omnibus his meliores sunt, quicumque Episcopi non fuerint ordinati: & ex eo, quòd ipsi electi sunt, se magis existimant comprobatos: sed intelligant propterea b quosdam à Sacerdotio remotos, quia eos vitia liberorum impediunt: si autem peccata filiorum justum ab Episcopatu prohibent, quantò magis unusquisque se considerans, & sciens, qui potentes potenter tormenta patientur, retrahet se a hoc, non tam honore, quàm onere, & aliorum locum, qui magis digni sunt, non ambiet occupare.

C. XXI. *Pro gradu sui officii quemque meliorem esse oportet.*

Item ejusdem ad Titum c, c. 2.

Qualis enim edificatio erit discipuli, si se intelligat magistro esse majorem? Unde non solum Episcopi, Presbyteri, & Diaconi debent magnopere providere, ut cunctum populum, cui præsidet, conversatione, sermone, & scientiâ præcedant; verum etiam & inferior gradus, Exorcistæ, Lectores, Aeditui, Acolythi a, & omnes omninò, qui domui Dei serviunt: Quia vehementer Ecclesiam Christi destruit, meliores Laicos esse, quàm Clericos.

Corr. Rom. ¶ a Acolythi,] Est hæc dictio in omnibus vetustis Gratiani exemplaribus, quæ tamen apud B. Hieronymum non legitur.

C. XXII. *Populus iudicabit Episcopum sua officia non agentem.*

Idem ad Titum d, cap. 1.

Vereor, ne quomodo Regina e Austru, veniens à finibus terræ audire sapientiam Salomonis, iudicatura est homines temporis sui, & viri Ninivite actâ penitentia ad prædicationem Jonæ condemnabunt eos, qui majorem Jonâ Salvatorem audire contempserunt; sic pluri in populis Episcopos iudicent, subtrahentes se ab Ecclesiastico gradu, & ea, quæ Episcopo non conveniunt, exercentes.

C. XXIII. *Qui Clericos suos non corrigit, populum corrigere non valet.*

Item Ambrosius in increpatione ad populum, serm. 83.

Quid autem ego vos arguo, eùm possitis me uno sermone convincere? convincor enim, cùm in hæc parte Clericos vobis magis video negligentes. Quomodo enim possum corrigere filios, eùm fratres emendare non possim? aut quâ fiducia succenseam Laicis, cùm à confortibus pudoris verecundiâ conticescam? Ego autem, fratres, non de omnibus loquor: sunt certè quidam devoti, sunt & alii negligentes. Ego neminem nomino: conscientia sua unumquemque conveniat.

C. XXIV. *Episcopo ad salutem non sufficit, moribus & vitâ populo adæquari.*

Item Beda super Matthæum f.

a In Comm. ad eam locum, [Si quis est sine crimine.] b Sep. 6. c In Comm. ad locum. [Nemo te conteninat.] d In Comm. ad ea verba [Sed hospitalem.] e Matth. 12. f Si-mile quiddam auctor operis imperfecti in Matth. hom. 49.

Nec sufficere nobis ad salutem arbitremur, si turbis negligentium, vel quorumlibet indoctorum, fide vel actibus adaequemus, quibus sacris literis unica est credendi pariter & vivendi regula praescripta.

Gratian. *Ne ergo (ut supra a dictum est) tales sui officii successores aliqui sibi quaereret, prohibentur Episcopi alterum pro se successorem sibi statuere, ac designatis nominibus in locum suum alium subrogare.*

QUAESTIO II.

Quod autem amicorum patrocinia in aliquorum electione convalescere non debeant, auctoritate beati Gregorii Papae probatur, qui in secundo libro Regesti, indict. 11. epist. 22. seu cap. 61. scribit Antonio Subdiacono, dicens:

C. I. In electione Episcopi non munerum datio, nec aliquorum patrocinia convalescant.

Illud h quidem praee omnibus tibi cura sit, ut in hac electione nec datio quibuscunque modis interveniat praemiorum, nec quorumlibet personarum patrocinia convalescant. Nam si quorundam patrocinio fuerit quisquam electus, voluntatibus eorum, cum fuerit ordinatus, obedire, reverentia exigente, compellitur: sicque fit, ut & res illius minuatur Ecclesiae, & ordo Ecclesiasticus non servetur. Talem ergo, te admonente, personam debent sibi eligere, quae nullius incongruae voluntati deserviat, sed vita ac moribus decorata, tanto ordine digna valeat inveniri.

C. II. In electione Antistitis communi utilitati, non suo lucro quisque prospiciat.

Idem ad Clerum Mediolanensem, lib. 2. indict. 11. epist. 29. seu c. 68.

Dilectissimi c filii, officii nostri censurae communiti suademus, ut in hac suscipiendi Antistitis causa nullus vestrum, neglecta utilitate communi, suo lucro prospiciat; ne, si quisquam propria commoda appetit, frivola aestimatione fallatur: quia nec libero iudicio praefendam sibi personam examinat mens, quam cupiditas ligat. Penfantes igitur, quae cunctis expediunt, ei, quem vobis divina gratia praetulerit, integerrimam semper in omni obedientiam praebete. Judicari namque a vobis ultra non debet semel praelatus: sed tanto nunc subtiliter iudicandus est, quanto postmodum iudicandus non est.

QUAESTIO III.

Quod autem Simoniacus habendus non sit, qui post electionem pro indemnitate Ecclesiae juramentum praestitit, facile probatur. Aliud est enim ante electionem juramentum facere, vel se facturum pacisci, ad hoc, ut eligatur: aliud est, nulla praecedente conventionione, post electionem huiusmodi juramentum offerre. Illud ab officio tanquam minus impensum dicitur: hoc autem consecrando nullam impedimentum generat. De priori casu scribit Pelagi s Papa Clero Catinensi.

C. I. Qui in Episcopum eligitur, de rebus Ecclesiasticis aliquam securitatem nulli faciat.

Talia d quidem iam dudum ad fratrem & Coepiscopum nostrum Euearpum de visitatione Catinensis Ecclesiae scripta direximus, ut in eis iudicium nostrum potuisset agnoscere. Veruntamen, quia quosdam ibi non sana intentione, sed pravis studiis dissensiones suscitare, vestra etiam relatione, cognovimus, qui scientes se ad Episcopatum nec etate, nec scientia, nec vite meritis posse perducere, ad hoc tantummodo inquietare Ecclesiam volunt, ut sibi de his, quae ex ipsa praesumpta sunt, impu-

a Supr. Apostolica. b Polyc. l. 2. tit. 3. Ivo p. 5. c. 129. c Polyc. ibid. Ivo p. 5. c. 130. d Anf. l. 6. c. 40. Ioh. l. 2. tit. 3.

nitatem futurus promittat Episcopus, & fiat rapinae securitas, Episcopatus ambitio, hoc etiam vos duximus commonendos, ut decretum in Elpidium Diaconum factum, & subscriptum ab omnibus, quos vestra relatio designavit, ad nos cum praedicti visitatoris epistola, & cum eodem Diacono maturetis, Deo propitiante, perducere. Et post pauca. Cum igitur, huc filius nolter, magnificus vir, Leo Praetor, venisset, retulit nobis de singulis, quae ibi mota sunt, & quomodo vota propè totius civitatis in Elpidio Diacono concordarent: Unde quia de memorati viri testimonio dubitare omnino non possumus, idcirco, sicut dictum est, Elpidium Diaconum ad nos facite properare, nec expectetis ulterius, ut admonitio ad eum nostra debeat destinari a. Quem h tamen hoc per vestram dilectionem in presenti iussione specialiter admonemus, ne cui se aliquid dare, vel daturum esse promittat: sed neque de Ecclesiasticis praeteritis causis aliquam securitatem cuiquam audeat facere, sive promittere, aut quasi factus Episcopus ea, quae directa sunt, non repetat; sed apud eos, a quibus directa sunt, permanere liberè patiatur: sciens, quod si tale aliquid fecit, vel fecerit, nec a nobis omnino permittitur valere ipsa promissio, & cum iudicii nostri, quod de ipso habemus, damno, pastoralis consecrationis ordinem promereri non poterit.

Gratian. *De secundo vero casu in gestis Urbani secundi legitur.*

C. II. Post electionem pro indemnitate Ecclesiae licet electo juramentum praestare.

Artaldus Arelatenfis & Episcopus, Narbonensis Ecclesiae Suffraganeus, Romam consecrandus ad Dominum Papam Urbanum venit: suus quippe Archiepiscopus eum consecrare volebat, quoniam post electionem suam propter bona Ecclesiae conservanda Canonicis iuravit. Consecratus itaque est a Domino Papa Urbano, ante purgatus huiusmodi iuramento: De iuramento, quod Canonicis nostrae Ecclesiae feci post electionem, nullam conventionem ante, ut eligerer, feci. Narbonensis vero Archiepiscopus, nullius, praeter id, criminis causa, consecrationem nostram omisit, me sciente, neque mihi criminis conficius sum, propter quod a sacra e me unctione repellat.

Corr. Rom. § a Arelatenfis] *In manus scriptis tiam sic habetur. Sed visum est subesse mendum, quia hic Episcopus vocatur Suffraganeus Archiepiscopi Narbonensis: in Concilio autem secundo Arelatenfi, Arelate refertur ad provinciam Viemensem. Et quomvis Guilielmus Durandi in speculo de auctor. & usu pallii, hoc citet, ut ostendat, Arelatensem Archiepiscopum subesse Narbonensi; tam n Joannes Andreae in notis ad illum locum expressè scribit, in hoc capitulo non agi de Arelatenfi Archiepiscopo. Et valde probabile est, pro Electensi, seu Elatenfi, qui verè est Suffraganeus Archiepiscopi Narbonensis, corruptè scriptum fuisse, Arelatenfis.*

QUAESTIO IV.

Quod autem Clericis ante sententia tempus ab Episcopo suo deservere non liceat, probatur auctoritate Symmachi & Papae, dicens:

Corr. Rom. § a Symmachi] *Citatur libellus Evodii, nomine Symmachi Papae, cuius rei reddita est ratio supr. distict. 31. c. omnino. & 40. c. non nos.*

C. I. Ante tempus sententiae non licet Clericis ab Episcopo suo discedere.

Nonne d directa sunt verba canonum a: [Quicumque Clericorum ab Episcopo suo ante sententiae tempus pro dubia suspitione discesserit, manifestam eum manere censuram.] Et infra. §. 1. Lex Ecclesiastica

a al. iteravi. b Emendatum est hic locus ex Anselmo & Polycarpo. c al. Sacerdotio me repellat. d Ivo p. 6. c. 340. & 341.

Pontificem ab aliis accusatum, priusquam sub luce obiecta constiterint, exigit non relinqu.

Corr. Rom. § a Canonum] Sic emendatum est ex vetustis codicibus, Ennodio ipso, & Ivone, cum prius legeretur, Decreti. Citare autem Ennodius voluit canones, qui ante Symmachum de hac re editi erant. Qui vero in glossa citantur, sunt ex epistolis Pontificum Symmacho posteriorum. In Carthaginensi quidem Concilio inserto in codice canonum est undecimus canon, qui citatur infra, 11. q. 3. c. si quis Presbyter. & decimus nonus relatus sup. 4. q. 5. c. quisquis Episcoporum. & vigesimus quartus, citatus iterum, e. placuit. ad quos, & præcipue ad primum videtur spectasse Ennodius.

QUÆSTIO V.

Sine literis Apostolicis a Episcopus accusatus, & a sancta sede vocatus, ad suam non revertatur Ecclesiam.

CAP. I. A sede Apostolica vocatus Episcopus ad domum non revertatur, nisi purgatus, & Apostolicis literis instructus.

Unde Sixtus Papa I. ait epist. 2. c. 3.

Quilibet b fratrum pulsatus, atque ab hac sancta sede vocatus, cum se nobis representaverit, ad Ecclesiam tamen suam non prius revertatur, quam literis Apostolicis, vel formatis, pleneriter instructus atque purgatus sit, si fuerit unde: ut postquam domum reverlus fuerit, cognoscant vicini sui, qualiter suam aliorumque causam hic finierit, quatenus eam absque ambiguitate ulla nuntiare, & prædicare omnibus possit. Ab hac enim sancta sede & a sanctis Apostolis tueri, defendi, & liberari Episcopi iusti sunt: ut sicut eorum dispositione, ordinante Domino, primitus sunt constituti: sic huius sanctæ sedis (cujus dispositioni eorum causas, & judicia servaverunt) protectione, futuris temporibus sint ab omnibus perverfitatibus semper liberi. Unde culpantur ii, qui aliter circa fratres egerint, quam huius sedis rectoribus placere cognoverint.

CAUSA IX.

Sententiâ excommunicationis notatus quidam Archiepiscopus, aliquot Clericos alterius Metropolitanæ ordinavit: quendam Capellanum sui Suffraganei, illo inconsulto, deposuit, atque alium in loco ejus ordinavit.

1. Hic primam queritur: An ordinatio, quæ ab excommunicatis facta est, aliquo modo possit rata haberi?
2. Secundo, An liceat Episcopo, Archiepiscopo, Primati, vel Patriarchæ Clericos alterius sine propriis literis ordinare?
3. Tertio, An Archiepiscopus Clericos Suffraganei sui, illo inconsulto, damnare valeat, vel damnatos absolvere?

QUÆSTIO I.

Ubi ordinatio, quæ ab excommunicatis celebratur, nullas omnino vires obtineat, nec etiam consecratio appellanda sit, testatur Gregorius lib. 3. epist. 20. dicens:

C. I. Non potest appellari consecratio, quæ fit ab excommunicatis.

Nos c consecrationem dicere nullo modo possumus, quæ ab excommunicatis hominibus est celebrata.

C. II. P A L E A.

Excommunicati illicitè manus imponunt: quia potestatem ordinandi non habent. Ubi autem illicita est manus impositio, vulnus infligitur. Unde reiterari necesse est, quod minimè probatur esse collatum.

Corr. Rom. § Hæc & sequens Palea absint à plerisque vetustis exemplaribus: habentur tamen in uno valde emenda-

a al. Apostolici. b Ans. l. 2. c. 8. c Polyc. lib. 2. tit. 37. Ivo p. 14. c. 74. & p. 5. c. 134.

to, in quo pauca haberi solent. Prior autem hæc videtur esse summa quadam sequentis.

C. III. P A L E A.

[Unde Damasus Papa epist. 4. ait.]

PET a illicitam manus impositionem vulneratum caput illi, qui videbantur aliquid accepisse, habebant: & ubi vulnus infixum est, necesse est medicinam adhibere, quâ infixa sanetur macula, id est, reiterari necesse est, quod legitime actum, aut collatum minimè probatur, si perfectum esse debebit. Nam quomodo honorem possit retinere, qui ab illo accepit, qui potestatem dare legitime non habuit, invenire non possum.

Gratian. Sed excommunicati h hic intelligendi sunt, qui in ipsa sua ordinatione pænam excommunicationis contraxerunt, qui nunquam in numero catholicorum fuerunt. Ceterum, qui inter Catholicos prius deputati sunt, si postea excommunicationis sententiâ notati fuerint, ordinationes tamen eorum ab Ecclesiâ misericorditer tolerantur.

C. IV. Ordinationes ab excommunicatis non

Simoniacè factæ, ex misericordiâ tolerantur.

Unde Urbanus Papa II. scribit,

dicens:

Ab e excommunicatis, quondam tamen Catholicis Episcopis ordinatos, si quidem non Simoniacè ordines ipsos acceperunt, & si ipsos Episcopos Simoniacos non fuisse constiterit; ad hæc, si eorum religiosior vita, & doctrinæ prerogativa videri fuerit promereri, pœnitentiâ indictâ, quam congruam duxeris, in ipsis, quos acceperunt, ordinibus permanere permittas. Ad superiores autem ascendere non concedimus, nisi necessitas, vel utilitas maxima flagitaverit, & ipsorum sancta conversatio promeruerit.

Gratian. Sed & illud Gregorius d de nominatim excommunicatis intelligitur: quorum ordinationes sunt irritæ, si eorum damnatio non erat ordinandis incognita.

C. V. Qui nominatim excommunicati sunt, & qui aliorum sedes invadunt, alios ordinare non possunt.

Unde idem Urbanus ait in Synodo Placentina, cap. 9. & sequentibus:

Ordinationes e, quæ ab Hæresiarhis nominatim excommunicatis factæ sunt, & ab eis, qui catholicorum adhuc viventium Episcoporum sedes invaserunt, irritas esse judicamus; nisi probare voluerint, se, cum ordinarentur, eos nescisse damnatos. §. 1. Qui f verò ab Episcopis quondam catholicè ordinatis, sed in schismate à Romana Ecclesiâ separatis consecrati sunt, eos, nimirum cum ad Ecclesiæ unitatem redierint, servatis propriis ordinibus, misericorditer suscipi jubemus: si tamen vita & scientia eos commendat. §. 2. Amold g verò, quicumque à predictis Schismaticis, sanctæque Romanæ Ecclesiæ adversariis se ordinari permiserit, nullatenus hæc veniâ dignus habeatur. §. 3. Quamvis h autem misericordiæ intuitu, magnæque necessitate cogente, hanc in facris ordinibus dispensationem constituerimus; nullum tamen præjudicium sacris canonibus fieri volumus: sed obtineat proprium robur, & cessante necessitate illud quoque cesset, quod pro necessitate factum est. Ubi enim multorum strages jacet, ibi subtrahendum est aliquid feveritati, ut addatur amplius charitati.

Corr. Rom. § a Ut addatur, &c.] Hæc sunt addita ex Concilio ipso.

Gratian. Electio quoque, nisi à Catholicis facta fuerit, irrita esse probatur.

a Sup. 1. q. 7. per illicitam. b sup. ead. nos consecrationem. c Ans. l. 12. c. 74. Ivo p. 6. c. 306. d sup. ead. nos consecrationem. e Polyc. l. 7. tit. 16. & lib. 2. tit. 38. C. 9. & 10. f C. 11. g C. 12. h C. 13.

C. VI. Irrita sit electio, que non à Catholicis facta probatur.

Unde Gregorius scribit Mediolanensibus, lib. 8. epist. 65.

NOs a in hominem, qui non à Catholicis b eligitur, nullà præbemus ratione consensum: nec, si alicujus præsumptionis usurpatione factus fuerit, in locum vel ordinem illum Sacerdotis suscipimus.

QUESTIO II.

1 Quid autem Episcopus, vel quilibet superiorum Clericos alterius sine propriis literis ordinare non debeat, Calixtus Papa scribit, epist. 2. ad Episcopos Gallie, dicens:

C. I. Alterius Ecclesie parochianum nullus judicare præsumat.

NULLUS e alterius terminos usurpet, nec alterius parochianum judicare, vel ordinare d aut excommunicare præsumat: quia talis judicatio, vel ordinatio, aut excommunicatio, vel damnatio, nec rata erit, nec vires ullas habebit: quoniam nullus alterius judicis, nisi sui, sententiã tenebitur, aut damnabitur. Unde & Dominus loquitur, dicens e: Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt Patres tui.

C. II. PALEA.

[Unde & Urbanus Papa.]

PLacuit, f ut deinceps nulli Sacerdotum liceat quemlibet commissum alteri Sacerdoti recipere ad penitentiam sine ejus consensu, cui prius se commisit, nisi per ignorantiam g illius, cui penitens prius confessus est. Qui verò contra hæc statuta facere præsumperit, gradus sui periculo subiacet.

Corr. Rom. ¶ & Unde] Antea erat, Idem, hoc est, Calixtus: quia, cum Palea hæc nondum esset inserta, sequebatur cap. nullus Primas, quod est Calixti. Hanc autem Paleam citat Gratianus ex Urbano secundo, infra de penit. dist. 6. c. fin.

C. III. In alterius parochia nisi eo vocante, nulli aliquid agere licet.

Item Calixtus epist. 2.

NULLUS h Primas, nullus Metropolitanus, nullusque reliquorum Episcoporum, alterius adeat civitatem, aut ad possessionem accedat, (quæ ad eum non pertinet, & alterius Episcopi est parochia) super cuiusquam dispositione, nisi vocatus ab eo, cujus juris esse dignoscitur, aut quocumque ibi disponat, vel ordinet, aut iudicet, si sui gradus honore potiri voluerit. Sin aliter præsumperit, damnabitur, & non solum ille, sed cooperatores, eique consentientes: quia sicut ordinatio, ita eis & judicatio, & aliarum rerum dispositio prohibetur. Nam i qui ordinare non poterit, qualiter iudicabit? nullatenus proculdubio iudicabit, aut judicare poterit.

C. IV. De eodem.

Item ex Concilio Nannetensi, c. 1.

IN k Dominicis vel festis diebus Presbyteri, antequam Missas celebrent, plebem interrogent, si alterius parochianus in Ecclesia sit, qui proprio contempto Presbytero ibi Missam velit audire: quem si invenerint, statim ab Ecclesia abiciant, & ad suam parochiam redire compellant.

Corr. Rom. ¶ Hoc & sequens caput absunt à sex vetustioribus & emendatioribus Gratiani exemplaribus. In ceteris autem habentur sine nomine Paleæ, quemadmodum & in excusis.

a Polyc. l. 2. tit. 1. b Catholicis, & maxime à Longobardis] orig. c Ansel. l. 6. c. 120. Ivo p. 14. c. 72. & p. 5. c. 236. d abest ab orig. e Deut. 19. Proverb. 22. f sentent. 4. dist. 21. De penitentia, dist. 6. c. fin. g al. pro ignorantia. h Polyc. lib. 2. tit. 24. Burch. l. 1. c. 66. Anf. l. 6. c. 119. Ivo p. 5. c. 101. Pam. l. 4. c. 28. i infra, Episcopum. vers. nam si. k ext. de paroch. c. 1. Burch. l. 2. c. 92. Ivo p. 1. c. 122.

Extat autem utriusque in Concilio Nannetensi, & ex eo citatur hoc primum in Decretalibus, tit. de paroch. c. 2. & à Burchardo & Ivone; sicque emendatum est, cum antea citaretur ex Concilio Meldensi.

C. V. De eodem.

Item ex eodem Concilio Nannetensi 2, c. 2.

NULLUS h Presbyter, aut & Diaconus alterius plebanum c (nisi in itinere fuerit, vel placitum ibi habuerit) ad Missam recipere audeat.

Corr. Rom. ¶ Aut Diaconus] Iste dua voces neque in Concilio, neque in Capitularibus, neque apud Burch. legitur.

C. VI. Ad ordinationem Clericorum, vel Ecclesiarum alterius Episcopi, nisi ab eodem invitatus, non accedat Episcopus.

Item ex Concilio Antiocheno, c. 13.

NULLUM d Episcoporum audere debere ex alia provincia ad aliam transitum facere, & ordinare aliquos in Ecclesiis, aut proferre ad sacrum ministerium. Nec ab aliis illuc trahatur Episcopis e: nisi forte per literas rogatus abierit, non solum à Metropolitanano, sed & ab his, qui cum eo sunt, omnibus ipsius provincie Episcopis. Quòd si nullo invitante inordinatè superveniat, & aliquos vel ordinare præsumperit, vel quoslibet actus illi Ecclesie competentes, qui ad se minime pertinent, usurpare tentaverit, vacua quidem & inania erunt omnia, que gesserit: ipse vero huius indisciplinati ausus, & irrationabilis cepti dignas causas expendat f, tanquam depositus à sancta Synodo, & propter huiusmodi præsumptionem jam prædamnatus.

Corr. Rom. ¶ Hec est prisca versio. Dionysii autem interpretatio, que & Conciliorum tomis est inserta, & à Burchardo & Ivone asertur, aptius exprimit sententiam canonis Græci. Tamen, quoniam neque ipsa omnibus locis omnino respondet, visum est verba Græca novè cum versione apponere.

Μὴδὲνα ἐπίσκοπον τολμᾶν ἀφ' ἑτέρας ἐπαρχίας εἰς ἐπίσκοπον μεταβαίνειν, καὶ χειροτονεῖν ἐν ἐκκλησίᾳ τινὲς εἰς προηγμένην κληρονομίαν, μηδὲ εἰ συνέλευσιν τοῦτο ἑτέρας, εἰ μὴ παρακληθεὶς ἀφ' ἑαυτοῦ διὰ γραμμάτων τῶν τε μητροπολίτου, καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἐπισκόπων, ὡς εἰς τὴν χώραν παρεγγυητο. εἰ δὲ μηδὲν καλῶς ἀπέδει ἀτάκτως ἐπὶ χειροτονίᾳ τινῶν, καὶ καταστάσῃ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων μὴ προσκόντων αὐτῷ, ἀκούσῃ μὲν τὰ ὑπ' αὐτῷ πεπραγμένα συζητῆσαι, καὶ αὐτὸν δὲ ὑπέχειν τῆς ἀτάκτικῆς αὐτοῦ, καὶ τῆς παραλόγου ἐπιχειρήσεως τὴν προσκείμενὴν δίκην, καθηρημένον ἐν τῷδε ἡδὴ ὑπὲρ τῆς ἀγίας συνόδου. Id est:

Nullus Episcopus audeat ab una provincia in aliam transire, & in Ecclesia aliquos ordinare ad promotionem liturgie g, nec si alios unà secum adducat, nisi accitus venerit per literas Metropolitanani, & eorum, qui cum illo, Episcoporum, in quorum regionem accedat. Quòd si nemine vocante inordinatè advenerit, ut aliquos ordinet, ac negotia Ecclesiastica ad se minime pertinentia conficiat, irrita quidem sunt, que ab eo gesta fuerint: verum & ipse suæ impudentie, & iniqui incepti justam pœnam subeat, hinc jam à sancta Synodo depositus.

C. VII. Ad ordinationem Ecclesie, que sibi commissæ non fuerit, minime accedat Episcopus.

Item ex eodem Antiocheno, c. 22.

EPiscopum h non debere in alienam irruere civitatem, que illi probatur non esse subjecta, neque in regio-

a Et in Capit. l. 1. c. 153. b Burch. l. 2. c. 91. c al. plebanum] al. parochianum. d Burch. l. 1. c. 108. Ivo part. 5. c. 210. & simile p. 5. c. 108. ex epistola Bonifacii. e al. Nec alios illuc attrahat Episcopus. f al. excipiat. g id est, sacri ministerii. h Burch. l. 1. c. 71. Ivo p. 5. c. 178.

nem,

nem, quæ ad ejus curam minimè noscitur pertinere, ad aliquid ordinandum, neque Presbyteros aut Diaconos constituit, ad alios & Episcopos pertinentes, nisi fortè cum voluntate & testimonio propriæ regionis Episcopi. Quid si a quispiam horum quid tale facere voluerit, irrita quidem erit hujusmodi ordinatio, & quæ malè usurpaverit, à Synodo arguantur. Nam si ordinare non poterit, nullatenus ad alios pertinentes judicare præsumat.

Corr. Rom. ¶ *Ad aliquid* In hoc etiam canone Dionysii versus prior est: hic autem habet, super ordinatione cuiusquam: quod Græcè est: ἐπὶ χειροτονίᾳ τινός, id est, ut quempiam ordinet.

¶ *Ad alios Episcopos* Eodem ferè modo Dionysius. Græcè legitur, οὐ τόπος ἐστὶν ἐπισκοπῶν ὑποκειμένων: id est, in locis alteri Episcopo subiectis.

¶ *Et testimonio* Græcè tantum est: κατὰ γνώμης, quod Dionysius vertit, cum consilio & voluntate.

¶ *Et quæ malè* Sic est emendatum ex vetustis exemplaribus, & ex cæteris editionibus Conciliorum, præter hanc postremam quatuor tomorum. Dionysius habet, & ipse ceteratur à Synodo, quod Græcè est, ἢ αὐτὸν ἐπιτιμῶν ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας τυχάνων, id est, & ipse puniatur à Synodo.

¶ *Nam si* Totà hæc clausula in Græco canone, cujus tria exemplaria manuscripta collata sunt, minimè habetur: sed & prisca versio & Dionysiana habent. Similis sententia legitur supra c. nullus Primas.

C. VIII. Non accedant Episcopi ad Ecclesias, quæ sunt extra eorum diœcesim.

Item ex Synodo Constantinopolitana I. c. 2.

Episcopi, qui extra diœcesim sunt, ad Ecclesias, quæ extra terminos eorum sunt, non accedant, neque confundant, & permisceant Ecclesias. Secundum & regulas statutas, Alexandria quidem Episcopi, ea, quæ sunt in Ægypto, tantummodò gubernent. Orientales autem Episcopi solius Orientis curam gerant, servatis tamen honoribus Primatus Ecclesiæ Antiochenæ, qui in regulis Nicæna Synodi continentur. Sed & Asianæ diœcesis Episcopi ea, quæ sunt in Asia, & quæ ad Asianam tantummodò diœcesim pertinent, gubernent. Ponti autem Episcopi, Ponticæ tantum diœcesis habeant curam. Thraciæ verò, ipsius tantummodò Thraciæ.

Corr. Rom. ¶ *Secundum* Mutata est interpunctio, ut magis respondeat Græco canonì, ἀλλὰ κατὰ τὸς κανόνας, τὸν μὲν Ἀλεξανδρείας, &c. quod Dionysius vertit, sed juxta canones, Alexandrinus Antistes, &c. In editione autem Conciliorum in tribus tomis deest hæc verba, ea, quæ sunt in Ægypto, tantummodò gubernent, Orientales autem Episcopi.

C. IX. De eodem.

Item ex eodem, cap. 3.

Non invitati Episcopi ultra diœcesim accedere non debent super ordinandis aliquibus, vel quibuscumque disponendis Ecclesiasticis causis, servatà regulà, quæ supra scripta est de unaquaque diœcesi. Manifestum namque est, quòd per singulas quasque provincias provincialis Synodus administrare & gubernare omnia debeat, secundum ea, quæ sunt in Nicæa definita.

Corr. Rom. ¶ *Servatà regulà* Ita in omnibus editionibus hujus prisca versio: sed in Græco canone hic est initium periodi, & quæ sequuntur, ex ipso pendent, quemadmodum Dionysius vertit: servatà verò, quæ scripta est de gubernationibus b regulà, manifestum est, quòd illa, quæ sunt per unamquamque provinciam, ipsius provinciarum Synodus dispense, &c.

¶ *Gratian.* His auctoritatibus prohibentur quilibet Episcopi Clericos alterius ordinare. Sed queritur, si contingat eos aliquibus sacrorum ordines distribuere, an ordinati ab Episcopis suis in propriis ordinibus recipi possint?

a Sup. c. nullus Primas. b περὶ τὸν δικαιοσύνην.

C. X. Clerici ab Episcopo alterius parochiæ ordinati, à proprio in suis ordinibus recipi possunt.

De his ita scribit Urbanus Papa Hugoni, Lugdunensi Archiepiscopo.

Lugdunensis a parochiæ b Clericos, quos contra statutum canonum ab alterius parochiæ Episcopis ordinatos literarum tuarum significatione monstrasti, cum graduum suorum honore recipere religionis tua prudentia poterit, si eos aliàs canonicè, & sine pravitate aliqua ordinatos confiterit: si tamen eorum probabilem vitam id indulgentiæ perspexeris promereri. Legimus c quippe, sanctum Epiphanium Episcopum ex diœcesi sancti Joannis Chrysostomi quosdam Clericos ordinasse: quod sanctus vir omninò non fecisset, si ei d detrimentum fore perpenderet. Quos igitur recipiendos moderatio tua arbitrata fuerit, injunctà satisfactionis gratià, propter Ecclesiam, quam offenderunt, congruà poenitentia, miserationis intuitu in suo quemque honore recipies, salvà in omnibus sanctorum canonum disciplina.

QUESTIO III.

Quod autem Archiepiscopus Clericos sui Suffraganei illo inconsulto damnare valeat, vel absolvere, sic videtur posse probari. Sicut totius Episcopatus Ecclesiæ in potestate sunt Episcopi, sic & Ecclesiæ totius Archiepiscopatus ad diœcesim pertinent Archiepiscopi. Vocantur enim Episcopi à Metropolitanò in partem sollicitudinì, non in plenitudinem potestatis. Sic quippe vires suas eis impertitur, ut potestatem suam sibi non adimat. Unde & sine ejus consilio nihil eis agere licet, sicut in Concilio Martini Patris legitur c. 4.

C. I. Nec Episcopi sine Metropolitanì consensu, nec ille sine eorum consensu aliquid agere debet.

PER singulas provincias oportet Episcopos cognoscere Metropolitanum f suum, & ipsum Primatus curam suscipere: nihil autem agere reliquos Episcopos præter eum, secundum quod antiquitùs à Patribus nostris constitutum continetur in canone g. Propter quod Metropolitanus Episcopus nihil præsumptivè assumat b absque consilio cæterorum.

C. II. Sine Metropolitanì conscientia extra suam diœcesim nihil agat Episcopus.

Item ex Concilio Antiocheno, c. 9.

PER singulas provincias Episcopos singulos scire oportet, Episcopum Metropolitanum, qui præest, curam & sollicitudinem totius provinciæ suscepisse. Propter quod ad Metropolitanam civitatem ab his, qui causas habent, concurratur. Quapropter placuit eum & honore præcellere, & nihil ultra sine ipso reliquos Episcopos agere, secundum antiquum Patrum nostrorum canonem i, nisi hoc tantum, quod unicuique Ecclesiæ per suam diœcesim competit. Unumquemque enim Episcopum oportet habere suæ diœcesis potestatem, ut regat & gubernet secundum competentem singulis reverentiam, & providentiam gerat omnis regionis, quæ sub ipsius est civitate: ita ut etiam ordinare ei Presbyteros & Diaconos probabili iudicio liceat, & de singulis ipsius regionis causis cum moderatione & pondere disceptare. Ultra autem nihil agere permittitur citra Metropolitanì Episcopi conscientiam a: nec Metropolitanus sine cæterorum aliquid gerat consilio Sacerdotum.

a Ivo p. 6. c. 412. b al. Ecclesiæ. c Socrates l. 6. Hist. c. 12. & 13. Triper. l. 10. c. 11. Niceph. l. 13. c. 13. d al. eis. e In capitulis Martini Bracarensis, c. 4. f al. Primatum Metropolitanì Episcopi. g Apost. c. 34. h al. sibi assumat. i Apost. can. 34.

Corr.

Corr. Rom. ¶ a Conscientiam] Græcè est, δίχα τῆ μητροπόλεως ἐπισκόπου, μηδὲ αὐτὸν ἀνευ τῆς τῶν λοιπῶν γνώμης. Itaque eadem voce γνώμης utitur canon, tam in consensu Metropolitanæ, quàm Suffraganeorum. Sed ob multas varietates placuit apponi verba Græca cum versione nova :

Τὸς καθ' ἐκάστην ἐπαρχίαν ἐπισκόπος εἶδέναι χρὴ τὸν ἐν τῇ μητροπόλει πρεσβύτερον ἐπίσκοπον, καὶ τὴν φροντίδα ἀναδέχασθαι πάσης τῆς ἐπαρχίας διὰ τὸ ἐν τῇ μητροπόλει πανταχοῦθεν συντρέχειν πάντα τὰ πράγματα ἑχοῦσας. Ἔθεν ἔδοξε καὶ τῇ τιμῇ προνοεῖσθαι αὐτὸν, μηδὲν τε πράττειν περιττὸν τῆς λοιπῆς ἐπισκόπου ἀνευ αὐτοῦ, κατὰ τὸν ἀρχαίον κρατήσαντα τῶν πατέρων ἡμῶν κανόνα, ἢ ταῦτα μόνον, ὅσα τῇ ἐκείνῃ ἐπιβάλλει παροίκα, καὶ ταῖς ὑπ' αὐτὴν χώραις, ἕκαστον γὰρ ἐπίσκοπον ἑκείνῃ ἔχειν τῆς ἐαυτοῦ παροίκιας, διαικίοντες κατὰ τὴν ἐκείνῃ ἐπιβάλλουσαν ἐντάξειαν, καὶ πρὸς τὴν ποιεῖσθαι πάσης τῆς χώρας τῆς ὑπὸ τὴν ἐαυτοῦ πύλιν, ὡς ἢ χειροτονεῖν πρεσβύτερος, ἢ διακόνες, ἢ μετὰ κρείττους ἐκείνῃ διαλαμβάνειν. περὶ τῶν δὲ μηδὲν πράττειν ἐπιχειρεῖν, δίχα τῆς τῆς μητροπόλεως ἐπισκόπου, μηδὲ αὐτὸν ἀνευ τῆς τῶν λοιπῶν γνώμης. Ad est :

Episcopos, qui in unaquaque provincia sunt, nosse oportet eum, qui Metropoli præest, universæ quoque provincie curam suscipere, eò quòd in Metropoli undique conveniunt omnes, quicunque negotia habent. Quapropter placuit & honore ipsum præcellere, & reliquos Episcopos nihil aliud a sine ipso facere (secundum veterem, qui viguit, Patrum nostrorum canonem) quàm ea sola, quæcunque ad cuiusque parochiam, subiectasque parochiæ regiones pertinent. In cuiusque enim Episcopi potestate esse propriam ipsius parochiam, ut eam administret, pro ea, quæ cuique convenit, integritate, & universæ regioni, quæ suæ civitati subiecta est, prospiciat, consulatque: ita ut & Presbyteros, Diaconosque ordinet, & singula quæcumque cum iudicio explicet. Præterea verò nihil quicquam facere aggrediantur, sine Metropolitanæ Episcopi, neque ipse sine reliquorum sententia.

Gratian. Nisi forte Episcopi ipsi æconomos in Ecclesia sua ordinare contempserint.

C. III. Metropolitanus constituat æconomos, quos Episcopus habere neglexerit.

Unde in septima Synodo, cap. 11. legitur :

Cum b simus debitores omnes sacras regulas custodire, & eam, quæ dicit, in unaquaque Ecclesia æconomos esse debere, modis omnibus inviolabilem custodire debemus. Et, si quidem unusquisque Metropolitanus in sua Ecclesia constituerit æconomum, bene utique est. Sin autem, ex auctoritate propria Constantinopoleos Episcopis licentia est præponendi æconomos in ejus Ecclesia: similiter & Metropolitanis, si Episcopi, qui sub eis sunt, non fatigerint æconomos statuere in suis Ecclesiis. Id ipsum autem servandum est etiam in monasteriis.

Gratian. Probatur illud idem exemplo Apostoli, qui fornicatorem Corinthium impudentem Satanae tradidit: postea penitentem Ecclesie reconciliavit, hoc tantum scribens Corinthiis in prima c, & secunda epistola, ut excommunicato non communicarent, & reconciliato sociâ charitate copularentur. Sed contra probatur auctoritate multorum.

C. IV. Metropolitanus sine Episcoporum consensu, vel presentia alicujus eorum non audiat causas.

Ait enim Higinus Papa d, epist. 1. c. 2.

a περιττὸν. b Ivo p. 5. c. 374. Concil. Chalcedonens. cap. 26. sup. dist. 89. quia in quibusdam. & infra 16. q. 7. quomam in quibusdam. c 1. Cor. 5. 2. Cor. 2. d & Julius cap. 4.

Salvo a in omnibus Romanæ Ecclesiæ privilegio, nullus Metropolitanus absque caterorum omnium comprovincialium Episcoporum instantia, aliquorum audiat causas b: quia irritæ erunt aliter actæ, quàm in conspectu eorum omnium ventilatæ, & ipse, si fecerit, coerceatur à fratribus.

C. V. De eodem.

Item Anicetus Papa Episcopis Gallie, cap. 1.

Archiepiscopus nihil de Episcoporum causis, aut de aliis communibus, juxta statuta c Apostolorum, absque cunctorum illorum agat consilio, nec illi, nisi quantum ad suas parochias pertinet, sine suo: quoniam tali gaudet concordia Altissimus, & gloriatur in membris suis.

C. VI. De eodem.

Item in eadem epist. c. 3.

Si d autem aliqui Metropolitanorum inflatus fuerit, & sine omnium comprovincialium presentia, vel consilio Episcoporum, aut eorum, aut alias causas, (nisi cas tantum, quæ ad propriam suam parochiam pertinent) agere, aut eos gravare voluerit, ab omnibus districtè corrigatur, ne talia deinceps præsumere audeat. Si verò incorrigibilis ei-que inobediens apparuerit, ad hanc Apostolicam sedem, cui omnia Episcoporum judicia referri præcepta sunt, ejus contumacia referatur, ut vindicta de eo fiat, & ceteri timorem habeant.

C. VII. De eodem.

Item Calixtus Papa f Episcopis Gallie, epist. 2. c. 3.

Nullus g Primas, vel Metropolitanus dioecesani Ecclesiæ, vel parochiam, aut aliquem de ejus parochia præsumat excommunicare, vel judicare, vel aliquid agere, absque ejus consilio, vel iudicio: sed hoc oblervet, quod ab Apostolis, ac Patribus, & prædecessoribus nostris est statutum, & à nobis confirmatum: id est, si quis Metropolitanus Episcopus (nisi quod ad suam solummodo propriam pertinet parochiam) sine consilio & voluntate omnium comprovincialium Episcoporum extra aliquid agere tentaverit, gradus sui periculo subjacebit, & quod egerit, irritum habeatur & vacuum. Sed quicquid de provincialium Coepiscoporum causis, eorumque Ecclesiarum, Clericorum, atque secularium necessitatibus agere, aut disponere necesse fuerit, hoc communi b consensu comprovincialium agatur Pontificum, nec aliquo dominationis fastu, sed humillimâ atque concordia administratione, sicut Dominus ait i: Non veni ministrari, sed ministrare. & alibi k: Qui major est vestrum, erit minister vester. Similiter, & ipsi comprovinciales Episcopi cuncta cum ejus consilio (nisi quantum ad parochias proprias pertinent) agant, juxta sanctorum constituta Patrum. & infra. Ut uno animo, uno ore concorditer sancta glorificetur Trinitas in secula.

C. VIII. In Suffraganci parochia nihil absque ejus consilio Metropolitanus agat.

Item Nicolaus Papa Rodulpho, Bituricensi Archiepiscopo.

Conquestus l est Apostolatus nostro frater noster Sigododus, Archiepiscopus Narbonensis, quòd Clericos suos eo invito ad iudicium tuum venire compellas, & de rebus ad Ecclesiam suam pertinentibus, eo

a Burch. l. 1. c. 63. Ivo p. 5. c. 99 & 174. b al. causat eorum. c ean. Apost. 34. d Polyc. l. 2. tit. 24. Burch. l. 1. c. 63. Pann. l. 4. c. 26. e al. terminare. f Concord. Lucius epist. 1. c. 3. g Polyc. ibidem. Burch. l. 1. c. 60. Ivo p. 5. c. 10. & p. 14. c. 71. Pann. l. 4. c. 27. Anselm. l. 3. c. 88. h al. cum omnium. i Matth. 20. k Matth. 23. l Ivo p. 5. c. 56. Pann. l. 4. c. 29.

incon-

inconsulto, quasi jure Patriarchatus tui disponas: cum hoc nec antiquitas (cui Patres sanxerunt reverentiam) habeat, & auctoritas sacrorum canonum penitus interdicit: nisi forte pro causis, quæ apud te terminare non possunt, ad te, quasi ad Patriarcham suum provocaverint, vel si Episcopus suus decesserit, res Ecclesiæ suæ judicio tuo dispensare voluerint. Primates enim, vel Patriarchas nihil privilegii habere præ cæteris Episcopis, nisi quantum sacri canones concedunt, & prisca consuetudo illis antiquitatis contulit, definimus: ita ut secundum Nicenas regulas sua privilegia serventur Ecclesiis: præterquam si Apostolica sedes aliquam Ecclesiam, vel ipsius rectorem quolibet speciali privilegio decreverit honorare.

C. IX. De eodem.

Item Beda a super Apocalypsin: [Et Angelo Ecclesiæ Epheli scribe.]

Episcopo scribit, de cuius manu peccata subditorum requirit, ne sine ejus consensu subditos judicare debeat. *Corr. Rom. ¶ In glossa ordinaria sic legitur, & Angelo, id est, Episcopo scribit: de manu cuius peccata subditorum requirit, & sine ejus consensu subditos judicare non præsumit ipse Joannes.*

Gratian. Sola enim Romana Ecclesia, sua auctoritate valet judicare de omnibus: de ea vero nulli judicare permittitur.

C. X. Apostolica sedis judicium à nemine est retractandum.

Unde Nicolaus Papa ad Michaiëlem Imperatorem in epistola, cujus initium: Proposueramus.

Patet è profectò sedis Apostolicæ (cujus auctoritate major non est) judicium à nemine fore retractandum: neque cuiquam de ejus licere judicare: juxta quod à Innocentius Papa Ruffo, & cæteris Episcopis per Thessaliam constitutis scribens ait: *Nemo unquam Apostolico culmini (de cujus judicio non licet retractare) manus obvias audacter intulit, nemo in hoc rebelis extitit, nisi qui de se voluit judicari. Et beatus Papa Gelasius c: Nec de ejus judicio (id est, Romanæ Ecclesiæ) canones unquam præceperunt judicari, sententiamque illius constituerunt non oportere dissolvi, cujus potius sequenda decreta mandaverunt.*

Corr. Rom. ¶ Caput hoc apud cæteros etiam collectores, multis verbis omissis, in summam quandam redactum est.

¶ a Innocentius] In epistola Nicolai, & apud reliquos collectores est, Bonifacius. Verum neque in Bonifacii, neque in Innocentii epistolis inventum est, quod hic assertur. In ea vero epistola Nicolaus refert etiam alia quædam ex epistola Bonifacii ad Episcopos per Thessaliam.

C. XI. Ab aliis damnatos vel excommunicatos Apostolica solvit auctoritas.

Item Athanasius Patriarcha Papæ Felici secundo d.

Fuit è semper vestre sanctæ Apostolicæ sedis licentia injustè damnatos, vel excommunicatos potestativè suâ auctoritate restituere, & sua eis omnia reddere, & illos, qui eos condemnauerunt, aut excommunicaverunt, Apostolico punire privilegio: sicut etiam nostris, & anterioribus cognovimus actum temporibus.

C. XII. De eodem.

Item ibidem paulò inferius.

Antiquis f regulis sancitum g est, ut quicquid (quavis in remotis, aut in longinquo positis provinciis) super Episcoporum querelis aut accusationibus ageretur, non prius tractandum, vel accipiendum esset, quam ad notitiam almæ sedis vestræ fuisset deductum, ut

a Gloss. ordin. ad eum locum Apoc. 2. b Ansel. l. 4. cap. 75. Ivo p. 5. c. 19. Pannor. l. 4. c. 21. c Infrà ead. ipsi sunt. S. nec de ejus. d In tomis Conc. e Ivo part. 5. c. 15. f Ivo ibid. g al. constitum. .

TOM. I.

hujus auctoritate, juxta & quod fuisset faciendum, pronuntiatio infirmaretur, aut firmaretur.

Corr. Rom. ¶ Juxta quod] Ivo legit, juxta quod fuisset pronuntiatio, infirmaretur, aut firmaretur. In corpore Conciliorum, juxta quæ fuisset pronuntiatio, &c.

C. XIII. Prima sedes nullius judicio subjaceat.

Item Innocentius Papa a.

Nemo judicabit primam sedem, justitiam & temperare desiderantem. Neque enim ab Augusto, neque ab omni Clero, neque à Regibus, neque à populo judex dicabitur.

Corr. Rom. ¶ In omnibus vetustis Gratiani exemplaribus citatur ex Innocentio. Sed ferè eadem habentur in Concilio Romano, sub Sylvestro, c. 20. & ex ipso citantur indicati collectores.

¶ a Justitiam temperare desiderantem.] Sic etiam in Pannormia ex Sylvestro. Sed in vulgata Concilii editione est: quoniam omnes sedes à prima sede justitiam desiderant temperari.

C. XIV. De eodem.

Item Symmachus Papa b.

Aliorum e hominum causas Deus voluit homines terminare, sed sedis istius Præfulis d suo, sine questione, reservavit arbitrio. Voluit beati Petri Apostoli successores cælo tantum debere innocentiam, & subtilissimi discussoris indagini involatam exhibere conscientiam. Nolite aestimare eas animas inquisitionis e non habere formidinem, quas Deus præ cæteris populo reservavit examini. Non habet apud illum reus de allegationis nitore subsidium, quando ipsorum factorum utitur eo teste, quo judice. Dicas forsitan, omnium animarum talis erit in illa disceptatione conditio: replicabo, uni dictum est: *Tu es Petrus f, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: & quæcumque solveris, super terram, erunt soluta & in cælis.* Et rursus sanctorum voce patet, Pontificum dignitatem sedis ejus factam toto orbe venerabilem: dum illi, quicquid fidelium est ubique, submittitur: dum totius corporis caput esse designatur. De hac mihi videtur dictum per Prophetam g: *Si hæc humiliatus, ad cuius confugietis auxilium? & ubi relinquitis gloriam vestram?*

C. XV. De eodem.

Item Anterus Papa ad Episcopos provinciarum Bætiæ & Toletanæ.

Facta h subditorum judicantur à nobis: nostra verò judicat Deus. *¶ Infrà. §. 1. Deteriores i sunt, qui vitam moresque honorum corrumpunt, his, qui substantias aliorum, prædiæque diripiunt.*

C. XVI. De eodem.

Item Gelasius Papa k ad Faustum legatum.

Ipsi l sunt canones, qui appellationes totius Ecclesiæ ad hujus sedis examen volvere deferri. Ab ipsa verò nunquam proflus appellari debere sanxerunt: ac per hoc illam de tota Ecclesia judicare, ipsam ad nullius commearum judicium: nec m de ejus unquam præceperunt judicio judicari, sententiamque illius constituerunt non oportere dissolvi, cujus potius decreta sequenda mandarunt.

C. XVII. De eodem.

Item omnibus n Episcopis.

Cuncta o per mundum novit Ecclesia, quod sacro-

a Sylvester in Conc. Romano, c. 20. Polyc. l. 1. tit. 16. Deus dicit p. 3. Anselm. l. 1. c. 19. & l. 4. c. 39. Pann. l. 4. c. 5. b In lib. Ennodii. c Polyc. ibid. Ans. l. 1. c. 24. Ivo p. 5. c. 10. Pann. l. 4. c. 8. d al. Præsullem. e al. de inquisitionibus. f Matt. 16. g Esu. 10. h Polyc. ibid. Ans. l. 1. c. 53. i Suprà, 6. q. 1. c. 10. ex merito. cum seq. k Nicol. ad Michaiëlem, epist. 7. l Ansel. l. 2. c. 56. Ivo p. 5. c. 9. m Sup. ead. patet in fin. n In epist. ad Episcopos per Dardaniam constitutos. o Polyc. l. 1. tit. 8. Ans. l. 1. c. 47. & l. 5. c. 16. & 24. Pann. l. 4. c. 7.

L I

sancta Romana Ecclesia fas de omnibus habeat iudicandi: neque cuiquam de ejus liceat iudicare iudicio. Siquidem ad illum de qualibet mundi parte appellandum est: ab illa autem nemo est appellare permissus. §. 1. Sed nec illa praterimus, quod Apostolica sedes sine ulla Synodo procedente, & solvendi, quos Synodus inique damnaverat, & damnandi, nulla existente Synodo, quos oportuit, habuit facultatem: & hoc nimirum pro suo principatu, quem beatus Petrus Apostolus Domini voce & tenuit semper, & tenebit.

Corr. Rom. § Omnia, quae in hoc capite leguntur, habentur in epistola Gelasii ad Episcopos per Dardaniam: sed non eodem ordine composita. Caput autem sequens, in quo multa hujus ipsius capitula continentur, in eadem epistola eodem profus modo habetur. Itaque fieri potest, ut ex alia epistola caput hoc sumptum sit, quae non extet: aut Gratianus haec duo tanquam diversa capitula referat, quod apud antiquiores etiam collectores distincta repererit. In epistola etiam Nicolai ad Episcopos Galliae, quae nuper est impressa in appendice Bibliothecae, hoc citatur ex Gelasio.

C. XVIII. De eodem.

Idem Episcopis per Dardaniam constitutis.

II. Cuncta per mundum novit Ecclesia, quoniam quorumlibet sententiis ligata Pontificum, Sedes beati Petri Apostoli jus habeat resolvendi, utpote, quae de omni Ecclesia fas habeat iudicandi, &c.

C. XIX. De eodem.

Item Sixtus Papa II. Hispanorum Episcopis, epist. 2. cap. 4.

FRatres a, quos timore terrene injuste damnastis, scitote à nobis iuste esse restitutos: quibus ex sancti Petri & Apostolica auctoritate omnia, quae eis ablata sunt, integerrime reddi precipimus, si non vultis: vos, & Principes vestri à collegio nostro, & membris Ecclesiae separari.

C. XX. Cujuslibet Ecclesiae Clericos Papa valet ordinare.

Item Stephanus Episcopus Gualberto Patriarchae.

Nunc b verò iteratò tibi scribimus, nolentes alicujus Ecclesiae privilegium infringere, licet Apostolica praeogativà possimus de qualibet Ecclesia Clericum ordinare: desine jam cuiuspiam zelo Cumenis a Ecclesiae Antifitem protelare: quia si protelaveris, & eum consecrare jam toties monitis non maturaveris, proculsubid ad nos veniens, consecratus abibit.

Corr. Rom. § a Cumenis] Sic etiam Anselmus, sed apud Ivonem plenius: Desine jam cuiuspiam zelo electum à Clero, & expeditum à populo Lintuardum Cumenis Ecclesiae Antifitem protelare.

C. XXI. De eodem.

Item Nicolaus Papa Michaili Imperatori in epistola, cuius initium: Proposueramus.

PER c principalem beatorum Apostolorum Petri & Pauli, de qua supra partim exposuimus, potestatem, jus habemus, non solum Monachos, verum etiam quoslibet Clericos de quacunq; diocesi, cum necesse fuerit, ad nos convocare, atque Ecclesiasticis exigentibus opportunitatibus invitare.

Gratian. Sed aliud est, quod ex temeritate assumitur praesumptionis: aliud quod ex necessitate geritur charitatis. Cum Suffraganei Archiepiscoporum subditis suis ad malum fovere coeperint, atque circa eorum correctiones negligentes extiterint, tunc licet Metropolitanis prater illorum voluntatem, & ligandos damnare, & reconciliandos absolvere. Cuius verò Episcopi zelo divinae charitatis accensi, bono verbo & exemplo aedificent, & malorum vitia aspera in curatione redarguant, absque talium consilio non licet Metropolitanis in

a Ansel. l. 2. c. 25. Polyb. l. 1. tit. 8. Burch. l. 1. c. 192. Ivo p. 5. c. 247. b Anf. l. 6. c. 31. Ivo p. 5. c. 13. c sup. l. 1. q. 1. Anf. lib. 1. c. 82. & l. 2. c. 14.

eorum parochia aliquid agere, vel disponere. Unde in fine capituli Martini Papae non simpliciter dictum est [nihil agat] sed cum determinatione [nihil praesumptivè a assumat absque eorum consilio:] ut vitium praesumptionis videatur improbatum, non officium charitatis. Sic & Apostolus, quia Corinthios vidit negligentes circa correctionem fornicatoris, si à auctoritate illum damnavit. Joannes verò, quia Episcopus Ephesiorum vidit parvum ad corrigenda vitia subditorum, sine ejus auctoritate illos corrigere noluit; sed illum tantum de eorum correctione admonuit.

CAUSA X.

Quidam Laicus basilicam à se factam à diocesana lege segregare quarit: Episcopus Ecclesiam cum omni dote sua ad suam dispositionem pertinere contendit: tandem evincit Episcopus, & per parochias militibus comitatibus crudeliter deservit: quae Ecclesiae sunt, tanquam sibi debita, usurpare contendit.

- 1. Modò primiam quaritur, An basilica cum omni dote sua ad Episcopi ordinationem pertineat?
2. Secundo, An res Ecclesiarum Episcopis usurpare liceat?
3. Tertio, Quid nomine cathedralici à suis Sacerdotibus exigere valeat?

QUESTIO I.

DE prima questione sic definitur in Concilio Ilerdensi, cap. 3.

C. I. Basilica, quae consecratur, à diocesana lege non segregetur.

SI ex Laicis quispiam à se factam basilicam consecrari desiderat, nequaquam eam sub monasterii specie, ubi congregatio non colligitur a, à diocesana lege audeat segregare.

Corr. Rom. § a Colligitur,] In Concilio impresso, ac manuscripto sequitur, vel regula ab Episcopo non constituitur.

C. II. Ecclesiae cum dotibus suis in Episcopi potestate consistant.

Item ex Concilio Toletano III. c. 19.

SIc d quidam contra omnem a auctoritatem Ecclesiarum, quas aedificaverunt, postulant consecrare, ut dotem, quam eidem Ecclesiae contulerint, censeant ad Episcopi ordinationem non pertinere. Quod factum taliter a in praeterito corrigatur, ut & in futuro, ne fiat, prohibeatur: sed omnia secundum constitutionem antiquam, ad Episcopi ordinationem & potestatem pertineant.

Corr. Rom. § a Taliter] Sis est in antiquioribus editionibus, & duobus Vaticanis Conciliorum codicibus: sed in Colonensi quatuor tomorum editione, & in codice Lucensi Regio, & in Concilio Vormaciensi, & Moguntino, & in Panormia hoc modo: quod factum, & in praeteritum displicet, & in futuro prohibetur.

C. III. Ecclesiae, & omnia jura earum, ad ordinationem Episcopi pertinent.

Item ex Concilio II. Cabilonenfi.

DEcretum f est, ut omnes Ecclesiae cum dotibus suis, & decimis, & omnibus suis a, in Episcopi potestate consistant, atque ad ordinationem suam semper pertineant.

Corr. Rom. § a Suis,] In vulgatis sequebatur, jurebus, quae vox abest ab omnibus collatis manuscriptis. Apud Ivonem & Burchardum est, omnibus suis rebus.

C. IV. Unaquaque parochia Episcopi provisione regatur.

a supra ead. per singulas. 1. Sup. cum sanctus. §. probatur. b Suprà, Episcopo. c Et in Vormaciensi, c. 6. & 55. & in Moguntino sub Arnulpho, c. 4. In Trosl. cap. 6. d Burch. l. 3. c. 20. Ivo p. 3. cap. 23. Pann. l. 2. c. 12. e al. canonum. f Burch. l. 3. c. 146. Ivo p. 3. c. 211.

Item

Item Leo Papa IV. in epistola ad Episcopos Britannia, c. 2.

Regenda est unaquæque parochia sub provisione ac tuitione Episcopi per Sacerdotes, vel ceteros Clericos, quos ipse cum Dei timore providerit, cui jure pertinere videtur, & circumire, ut sibi necessarium visum fuerit, Ecclesiastica utilitate cogente.

C. V. Judicio & potestate Episcopi res Ecclesiastica gubernentur.

Item ex Concilio Antiocheno, c. 24.

Quæcunque & res a Ecclesia sunt, convenit cum omni diligentia & bona fide, quæ Deo debetur, qui omnia providet, atque judicat, gubernari & dispensari cum judicio & potestate Episcopi, cui totius plebis animæ videntur esse commissa.

Corr. Rom. ¶ & Quæcunque] Græcè significantius, τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὁσὶν καλῶς ἔχει: id est, rectè habet, quæ Ecclesiæ sunt, ipsi Ecclesiæ servari oportere.

C. VI. Basilicarum conditores in rebus Ecclesiarum nullam potestatem se habere cognoscant.

Item ex Concilio Toletano IV. c. 32.

Noverint h conditores basilicarum, in rebus, quas eisdem Ecclesiis conferunt, nullam se potestatem habere: sed juxta canonum instituta, sicut Ecclesiam, ita & dotem ejus ad ordinationem Episcopi pertinere.

C. VII. De eodem.

Item ex Concilio Aurelianensi I. c. 17.

De his, quæ parochiis in terris, vineis, mancipiis, atque pecuniis quicunque fideles obtulerint, antiquorum canonum statuta serventur, ut omnia in Episcopi potestate consistant: De his tamen, quæ altario accesserint, tertia pars fideliter Episcopis deferatur.

C. VIII. De his, quæ altario deferuntur, medietatem sibi vendicat Episcopus.

Item ex eodem, c. 16.

Antiquos canones relegentes, priora statuta credimus renovanda: ut de his, quæ in altario oblatione fidelium conferuntur, medietatem sibi Episcopus vendicet, & medietatem sibi dispensandam secundum gradus Clerus accipiat, tam de propriis prædiis, quàm de omni commo- ditate in Episcoporum potestate durantibus.

C. IX. De Episcopis, qui diocesim suam visitare contemnerint, & ad redimendas mansiones, quæ visitantibus debentur, Clericos cogunt.

Item ex Concilio Toletano.

Relata d est coram sancta Synodo querimonia plebium, quod sint quidam Episcopi nolentes ad prædicandum, vel ad confirmandum suas per annum parochias circumire: qui tamen exigunt, ut mansiones, quibus in professione uti debuerant, aliquo e pretio redimant, qui patere debebant. Quæ duplex infamia, negligentia & avaritia, sanctæ Synodo magno fuit horrore. Statuerunt itaque, ne quis ultra exerceat id cupiditatis ingenium, & ut sollicitiores sint Episcopi de suis gregibus visitandis.

Corr. Rom. ¶ In libro manuscripto privilegiorum Ecclesie Toletanæ refertur hoc, tanquam caput 15. quarti Concilii Toletani: sed in duobus ipsius exemplaribus ex Hispania missis non habetur. Burchardus & Ivo citant ex Concilio Triburiensi tempore Arnulphi Regis.

C. X. Annis vicibus Ecclesiæ ab Episcopis visitentur.

Item ex Concilio Tarraconensi, c. 8.

a 12. q. 1. præcipimus.] ex Can. Apost. 41. b Polyc. l. 3. tit. 12. Burch. l. 3. c. 203. Ivo p. 3. c. 255. Pannorm. l. 2. c. 4. c Polyc. l. 3. tit. 11. Burch. l. 3. c. 136. Ivo p. 3. c. 202. Pann. l. 2. c. 61. d al. Delata. Burch. l. 1. c. 229. Ivo p. 5. c. 341. e al. alio.

Decrevimus a, ut antiquæ consuetudinis ordo servetur, & annis vicibus ab Episcopo dioceses visitentur, & si qua fortè basilica fuerit reperta destituta, ordinatori & ejus reparari præcipiatur: quia tertia pars ex omnibus, per antiquam traditionem, ut accipitur ab Episcopis, novimus esse statutum.

Corr. Rom. ¶ & Ordinatori] In exemplaribus Concilii impressi & manuscriptoris, apud Burchardum & Ivo nem legitur, ordinatione ipsius: sed ob glossam non est mutatum. Reliqua verò ex iisdem sunt emendata. Burchardus autem, & Ivo addunt præterea in extremo, in principibus novimus statutum.

2 pars. Gratian. Si autem Episcopus in valetudine impeditus, dioceses suas per semetipsum visitare non poterit, visitationis officium committat aliis.

C. XI. In valetudine gravatus Episcopus, visitationis officium aliis committat.

Unde in Concilio Toletano IV. c. 35. legitur.

Episcopum b per cunctas dioceses, parochiasque suas per singulos annos ire oportet, ut exquirat, quo unaquæque basilica in reparatione sui indigeat. Quod si ipse aut languore detentus, aut aliis occupationibus implicatus, id explere nequiverit, Presbyteros probabiles, aut Diaconos mittat, qui reditus basilicarum, & reparationes, & ministrantium vitam inquirent.

3 pars. Gratian. Visitantes autem Episcopi, quid à Clericis suis exquirere debeant, & quid eos docere, in Concilio Bracarensi II. cap. 1. sic statutum legitur.

C. XII. Quæ visitantes Episcopi à Clericis suis exquirere debeant.

Placuit c omnibus Episcopis, ut per singulas Ecclesias Episcopi, & per dioceses ambulantes primùm discutiunt Clericos, quomodo ordinem Baptismi teneant, vel Missarum, & qualiter quæque officia in Ecclesia peragant. Et si rectè quidem invenerint, Deo gratias agant: sin autem minimè, docere debent ignaros, & hoc modis omnibus præcipere, sicut antiqui canones jubent d, ut ante viginti dies Baptismi, ad purgationem exorcismi concurrant catechumeni, in quibus viginti diebus omnino & catechumeni symbolum, quod est, *Credo in Deum Patrem omnipotentem, specialiter doceantur.* Postquam ergò in his suos Clericos discusserint, vel docuerint Episcopi, alià die, convocata plebe ipsius Ecclesiæ, doceant illos, ut errores fugiant idolorum, vel diversa crimina, id est, homicidium, adulterium, perjurium, falsum testimonium, & reliqua peccata mortifera; & quod nolunt sibi fieri, alteri ne faciant; & ut credant resurrectionem omnium hominum, & diem judicii, in quo unusquisque secundum opera sua recepturus sit. Et sic postea Episcopus de Ecclesia illa proficiatur ad aliam.

C. XIII. Oblationes Ecclesiæ Laicis usurpare non licet.

Unde Hieronymus in epistola f ad Damasium Papam de oblationibus altaris.

4 **Q**uia Sacerdotes pro omnibus orare debent & quopsum elemosynas & oblationes accipiunt, quâ fronte præsumunt Laici oblationes, quas Christiani pro peccatis suis offerunt, vel comedere, vel aliis concedere, cum ipsi non debeant ex officio suo pro populo orare. Ob hoc, Papa gloriose, mittere te oportet illos præsumptores in excommunicationem perpetuam, ut & ceteri metum habeant, & amplius hæc in Ecclesia ne fiant.

Corr. Rom. ¶ & Debent.] In vulgatis, & in epistola impressa legitur, solent: sed in plerisque manuscriptis Gra-

a Burchard. l. 3. c. 33. Ivo p. 3. c. 38. b Burch. l. 1. c. 87. Ivo p. 5. c. 193. c Burchard. l. 1. c. 85. Ivo p. 1. c. 75. & p. 5. c. 191. d De Conf. dist. 4. Ante viginti. e al. omnes. f Tomo 4. g Polyc. l. 3. tit. 3. L1 2

ziani exemplaribus, & Polycarpo, debent. Sic etiam Lupus in regula Monachorum, ex Hieronymi scriptis collecta, c. de contemplatione, oratione, & lectione: Sacerdotes quoque pro omnibus orare debent, quorum elemofynas, oblationesque recipiunt.

¶ Ex officio suo] Hæc absint à plerisque codicibus Gratiani, & epistola ipsa, & Polycarpo.

C. XIV. Minime auferantur à Laicis oblationes altaribus, vel crucibus factæ.

Item Calixtus Papa secundus.

Sanctorum a Patrum canonibus consona facientes, oblationes de sacratissimo & reverendissimo altari beati Petri, & Salvatoris, & sanctæ Mariæ rotundæ, aut aliis Ecclesiarum altaribus, siue crucibus, à Laicis auferri penitus interdicitur, & sub distinctione anathematis prohibemus: & Ecclesias à Laicis in castellari, aut in servitutum redigi auctoritate Apostolica prohibemus.

Corr. Rom. §. α Secundus.] Addi un hoc est ex plerisque vetustis. Neque verò primus esse potest, cujus tempore nondum Pantheon vocabatur templum sanctæ Mariæ rotundæ. Bonifacius enim fuit, qui tempore Phocæ Imperatoris illud beatæ Mariæ & omnibus Sanctis dicavit.

C. XV. Ecclesiarum oblationes sub Laicorum dominio non detineantur.

Item Damasus Papa.

Hanc consuetudinem, quæ contra sanctam Ecclesiam catholicam augeri videtur, omnino interdicitur, ut nullo modo unquam oblationes, quæ intra sanctam Ecclesiam offeruntur, sub dominio Laicorum detineantur: Sed tantummodò Sacerdotibus, qui quotidie Domino fervire videntur, liceat comedere & bibere: quia in Veteri Testamento prohibuit d. Dominus panes sanctos comedere filiis Israël, nisi tantummodò Aaron & filiis ejus: qui panes longè erant ab istis panibus, qui nunc in sancta Ecclesia offeruntur: quia illi sub umbra legis erant, qui verò modò, sub gratia Spiritus sancti, toto mundo Evangelio coruscante, lucidiores esse videntur. Quæ fronte, aut quæ conscientia oblationes vultis accipere, qui vix valetis pro vobis, nedum pro aliis, Deo preces offerre? quia pravum est, & contra Dominicum præceptum, & detrimentum animæ suæ infert, qui illud agere conatur, quod ei nullâ ratione conceditur. Quia omnibus sanctis Patribus, nostrisque prioribus placuit hanc sanctionem fieri, & nos similiter in eisdem, persistere volumus, ut nullus audeat irritum facere hoc, quod constitutum est, si in perpetua damnatione noluerit persistere. Si quis verò contra hanc regulam nostram, & contra regulam sanctorum CCCXVIII. Patrum, qui in Nicæno Concilio hoc constituerunt, temerarius præsumptor fuerit, & de cætero oblationes de sacris Ecclesiis auferre molitus fuerit, sub anathematis vinculo sit colligatus, & condemnatus. Responderunt omnes, Fiat, fiat.

Gratian. Præmissis auctoritatibus, Ecclesia cum omnibus rebus suis ad Episcopi ordinationem pertinere monstrantur, & tam Ecclesiæ, quàm oblationes, & facultates earum, à Laicorum dispositione probantur esse immunes.

QUESTIO II.

¶ Sed cum in Episcoporum potestate facultates Ecclesiæ constitutæ esse dicantur, potestas dispensandi intelligenda est, non distrabendi, vel dilapidandi.

C. I. Res Ecclesiæ aliquo modo Episcopis alienare non licet.

Unde in Agathensi Concilio, c. 7. legitur:

Casellas, vel mancipiolas Ecclesiæ, Episcopi sicut præfata canonum præcepit auctoritas vel vasa ministerii,

a Polycarp. lib. 3. tit. 9. b Polyc. ibid. c al. vigere. d I. Reg. 21.

quasi commendata fideli præposito, integro Ecclesiæ jure possideant, id est, ut neque vendere, neque per quoscunque contractus res, unde pauperes vivunt, alienare præsumant.

Corr. Rom. §. α Præsumant.] In aliquot veteribus Gratiani codicibus post hoc verbum sequitur. §. quòd si necessitas, usque ad finem, (qui nunc habetur infra eod. ad finem Palæo Hujusmodi) & sic legit, qui casum scripsit.

Gratian. Codicis lib. 1. titulo a de sacrosanctis Ecclesiis, lege, [Sancimus nemini.] Imp. Justinianus. [excepta videl. causâ captivitatis.]

C. II. De eodem.

Imp. Leo & Anthemius. AA.

EA enim, quæ ad beatissimam Ecclesiæ jura pertinent, vel posthac fortè pervenerint, tanquam ipsam sacrosanctam & religiosam Ecclesiam, intacta convenit venerabiliter custodiri.

Constitutio nova.

Hoc est jus porrectum est ad omnem venerabilem locum, omneque collegium, quod actio pia constituit, ut nec res eorum pignorentur. Et hoc perpetuò servetur in his rebus immobilibus, quæ ab Imperiali domo præditis locis applicantur. In cæteris eatenus excipitur, si debitum urget. §. 1. Præterea d; si habeat superflua vasa, cum debitor sit, nec aliunde solvere valet, ne quid immobile alienetur, vel distrahatur, ea (gestis habitis coram eo, cujus est loci ordinatio) integra, vel aliis locis venerabilibus oblata dentur, vel constata cuilibet alii vendantur. Qui autem hæc acceperit contra e hanc observationem, iisdem penis subjaceat, quæ in rebus immobilibus prodita sunt. Si f autem debitum ex mobilibus solvi non valet, primò res imobiles specialiter dentur pignori; quarum fructus creditor sibi reputet tam in sortem, quam in usuras, usque ad quartam centesimam. Quòd si nolit creditor ita accipere, tunc ordinator domus ad eum, à quo ordinatur, habitis abque dispendio gestis, juret, (majore parte ibidem servientium consentiente) & debitum urgere g, nec ex mobilibus solvi possit. Quo subsecuto, per viginti dies, rem Ecclesiæ venalem esse publicè notum sit, ut plus offerenti detur, pretio modis omnibus pro debito dando. Aliiter enim res emptori non conceditur: & hoc inferibatur, nihil esse factum in ea re ad damnum divinæ domus. Emptore verò non invento, res æstimata districtè creditori detur in solutum, additâ in pretio universæ æstimationis decima parte, & accedente consensu ordinatoris & majoris partis ibidem servientium. Sit tamen ea res mediocris inter cæteras, inspectâ ipsius qualitate, & quantitate, & onere. Et is creditor hic intelligatur, qui, quod credidit, probat in utilitatem divinæ domus processisse. §. 2. Sicut h autem alienatio rerum Ecclesiæ interdicitur; ita prohibetur, ne qua sterilis ei detur possessio, aut alioquin onerosa, veluti fiscalium nomine, vel onere. §. 3. Item i prædium propter onus fiscale inutile alienatur gestis (ut supra) sciendibus, eodem juramento præfatio: id est, quòd aliâ de causa non alienatur, nisi ut immunitas ejusdem venerande domus servetur. §. 4. Sed & a permutare Principi licet pro majori, meliori, vel æquali, si Resp. hoc exposcit, & pragmaticâ formâ super hoc præcedente. §. 5. Item l sibi invicem rectè permutant cum: utriusque indempnitate, eorum scilicet consensu interveniente, qui supra referuntur.

a tit. 2. leg. 21. b tit. 2. leg. jubemus, vers. scientes. c eod. tit. athen. hoc jus. Julianus antec. consil. 7. c. 1. d athen. præterea. C. eod. tit. Julianus constit. 120. §. fin. e al. citra. f athen. hoc jus. supra citat. g al. existere. h Auth. sequenti. i Auth. item prædium. k Auth. sed & permutare. Burch. l. 3. c. 165. Ivo p. 3. c. 184. l Auth. sequenti. Jul. novell. 54. Ivo part. 3. cap. 189.

2 pars. §. 6. Perpetua a quoque emphyteusis in his permittitur rebus, si res in eorum geratur presentia, quibus hoc assignatur lege, jurantibus his, quorum interest, ex eo contractu nihil ad læsionem divinæ domus effici: solito reddito ipsius rei, qui fuit, cum divino juri dedicaretur, non minuendo, nisi in sextam partem: aut si ob eadem deminuta fuerit, tunc pro constante, nunc pensionem in emphyteusim detur. Quod si res pretiosa quidem est, parum tamen, aut nihil præstat pensionum, res subtiliter æstimanda est, ut ex hac pensio justa constituitur. Et tamen sola dentur in emphyteusim, que ad hoc congrua videntur economo, & aliis gubernatoribus. §. 7. Qui b rem hujusmodi conductam, vel in emphyteusim acceptam fecerit deteriore, aut emphyteusim canonem per biennium non solverit, hæc lege repelli potest, ut tamen solvat totius temporis pensionem, & id, in quo rem læsit, resarciat, non repetiturus, si quid impendit nomine meliorationis. §. 8. Si e quas vero ruinas habent memorate divinæ domus, quas reedificare non valent, & hæc in emphyteusim dentur perpetuam, emphyteutâ usuro materiâ habitationis, depositæ domus, ut pensio deminuat in tertiam partem ab ea, que stantibus adhuc ædificiis colligebatur: aut prius eo reedificante, ex additis illis per æstimationem pensionibus, medietas detur religiosa domui. Nam priore casu, ab initio emphyteusis præstanda est pensio. §. 9. Qui d vero res jam dictas non gratuito alienationis titulo contra formam legis accepit, rem quidem cum omni incremento, medii temporis restituat: ejus autem, quod dedit, nullam actionem contra venerabilem locum, sed adversus eum, qui alienavit, habet. Donatarius autem & rem cum omni causa, & fructum restituat, & aliud tantundem. Creditor quoque restituta re pignoratâ, crediti actionem contra solum pignoris datorem habeat. Emphyteusis acceptor & ab ea cadat, nec, quod dedit, repetat: imò statim solvat, quod soluturus esset unoquoque anno, si jure contraxisset. §. 10. Sed meliùs dicitur omnino denegandas esse actiones hujusmodi acceptori. Imp. Leo. §. 11. Si economus e Ecclesiæ prospexerit expedire, ut desideranti cuicumque certarum possessionum atque prædiorum (urbanorum scilicet sive rusticorum) ad jus Ecclesiasticum pertinentium, temporalis usufructus possessio pro ipsius petitione præstetur, tunc ejus temporis, quod inter utroque convenerit, sive in diem vite suæ ab eo, qui desiderat, postuletur, pacta cum eo, qui hoc elegerit, ineat economus, atque conferbat, per que & tempus, intra quod hoc præstari placuerit, statuitur, & manifestum sit, quod quique accepit adinvicem.

C. III. P A L E A.

Hujusmodi f beneficii gratiâ, præstando quidem Ecclesiastici prædii pro tempore usufructum, post statutum autem tempus, & placitum g, ipsorum reddituum proprietate ad dominium & jus Ecclesiasticum recurrente. hmiter: ita scilicet, ut sive completo spatio, quod fuerit inter eos constitutum, seu mortis suæ tempore (si hoc quoque convenerit) is, qui possessionem Ecclesiasticam, & certorum reddituum usufructum habendi gratiâ interveniente pacto susceperit, non minus, quam alterius tantæ quantitatis, quantam acceperat, reditus, cum ipsorum prædiorum dominio, & rebus immobilibus, eorumque colonis, & mancipiis Ecclesiæ derelinquat. Nisi enim hæc conditione pacta inita fuerint, ea quoque decernimus non valere. §. 1. Nam a hæc b usus præstatio locum habet in omni domo religiosa. Quo

finito, res utraque pleno jure perveniat in domum jam dictam, nec tributis quidem gravata majoribus sit ea res, quæ datur invicem, & ejusdem redditus sit. §. 2. Quibuscunque a modis hoc jus aliis permittitur, interdicitur certis personis res hujusmodi accipere, ut economo ejusque cognatis. Quod b si necessitas compulerit, ut pro Ecclesiæ necessitate aut utilitate, vel in usufructu, vel in directa venditione aliquid distrahatur, apud duos, vel tres comprovinciales, vel vicinos Episcopos causa, quæ necesse sit vendi, primitus comprobetur, ut habitâ discussione Sacerdotali, eorum subscriptione c, quæ facta fuerit venditio, vel transactio, corroboretur. Aliter facta venditio, vel transactio non valebit. §. 3. Minus verò utiles possessiones peregrinis, vel Clericis, salvo jure Ecclesiæ, in usum præstari permittimus.

Corr. Rom. §. In aliquot vetustis exemplaribus, in quibus pauca sunt Paleæ, continenter post ultima verba superioris capituli sequuntur sine ulla distinctione verba hujus, quemadmodum & in ipsa lege Codicis. In duobus autem vetustissimis, in quibus ferè nulla sunt Paleæ, deest prior pars hujus capituli, usque ad vers. completo spatio. cetera vero leguntur conjunctè cum superioribus, usque ad vers. quod si necessitas. Nam hic versiculus in iisdem exemplaribus, non hoc loco, sed supra ead. cap. caellas habetur, ut ibi est notatum.

§. a Nam] Hæc vox non est in authentica, & in vetustis Gratiani codicibus pro ista voce est, N. C. & significatur, novella constitutio.

C. IV. Ecclesiasticarum rerum precaria qualiter fieri debeant.

Item ex Concilio Mediomatris d.

Precaria e à nemine de rebus Ecclesiasticis fieri præsumantur: nisi quantum de qualitate convenienti datur ex proprio, duplum accipiatur ex rebus Ecclesiæ, in suo tantum, qui dederit, nomine, si res proprias & Ecclesiasticas usufructuario tenere voluerit. Si autem res proprias ad præsens dimiserit, ex rebus Ecclesiasticis triplum fructuario usu in suo tantum quis f nomine sumat: quia sic eas quemque tractare oportet, ut reum Ecclesiasticarum dispensatorem, non ut propriarum largitorem a. §. 1. Decrevit g etiam sancta Synodus, & Imperialis auctoritas denunciavit, ut à nulla potestate quis cogatur facere precariam de rebus propriè Deo & Sanctis ejus dicatis, cum ratio & ulus obtineat neminem, cui b non vult, contra utilitatem & rationem cogi e, de proprio facere beneficium. §. 2. Nec i commutationes rerum, vel mancipiorum Ecclesiasticorum, quælibet persona sine licentia & consensu Regio k facere præsumat.

Corr. Rom. §. Citatur hic canon ex Concilio Mediomatris: à Burchardo autem, & Izone ex Concilio Belluacensi, præter ultimum versiculum, Nec commutationes, quem citant ex Maticensi. In Concilio etiam Meldensi, c. 22: refertur ex eodem Concilio Belluacensi. Extat in capitulis editis, anno quarto Regni Caroli Regis, & Ludovici Imperatoris, filii in villa Colonia, c. 37: non est autem mutatus titulus, quia potuit idem in omnibus illis Conciliis repeti: quod in Germanicis & Gallicis, quæ extant, sæpè factum cognoscitur. Aliquid etiam de precariis habetur in Concilio Rheimensi, c. 36. & 37. & in Concilio Maguntino sub Arnulpho, cap. 20.

§. a Largitorem] In Concilio Meldensi, & Capitulanibus post hoc verbum sequitur continenter, & à nulla potestate quis cogatur &c. sive verbis illis hic interjectis, quorum ta-

a. Authen. perpetua. b. Authen. qui rem. cod. tit. c. Authen. si quas. d. Authen. qui res. Ivo p. 3. c. 185. e. cod. tit. leg. jubemus. §. sane ne omnis. f. ibidem. continuo. g. al. placitum temporum proprietate. h. Authen. Hæc usus cod. tit.

a. Authent. quibuscumque. b. In Conc. Agathensi, cap. 7. c. al. proscriptio. d. In Concilio Meldensi, cap. 22: in adjectis capitulis cap. 37. e. Poly. l. 3. tit. 14. Burch. l. 3. cap. 167. Ivo p. 3. c. 228. f. al. quisquis. g. Burch. l. 3. c. 168. Ivo p. 3. cap. 220. h. al. qui. i. Burch. l. 3. c. 172. Ivo part. 3. c. 233. k. regionis] Ivo.

men familia afferuntur à Burchardo & Ivone ad vers. Nec commutationes.

¶ Cogi, Sic in omnibus vetustis codicibus Gratiani, & adest glossa: sed in Concilio Meldensi, & Capitulari, & apud Burchardum, & Ivonem est, præstitum.

C. V. De eodem. P A L E A. Item ex Concilio Beluacensi. a

II. Precariae b de quinquennio in quinquennium secundum antiquam consuetudinem & auctoritatem renoventur.

C. VI. De eodem. P A L E A. [Item ex Concilio Carthagenensi. a]

DE c precariis, quæ à rectoribus Ecclesiarum irrationaliter fiebant, & se suosque successores penâ gravi obligabant, ut facta ipsorum nequissent dissolvere, præcipimus, ut nemo successor in antecessoris sui penâ sit obligatus: sed suæ providentiæ sit concessum, ut si antecessor ejus res Ecclesiæ irrationaliter distribuit, ab eo ad jus Ecclesiæ ejusdem revocentur.

Corr. Rom. ¶ a Carthagenensi. Etiam in decretalibus, tit. de precariis, citatur ex Concilio Carthagenensi: sed in nullo ipsorum est inventum: potuit esse alicujus illarum provinciarum Concilii: extat autem in legibus Longobardicis, lib. 3. tit. 8. l. 2.

C. VII. Res Ecclesiæ dispensandi potestatem habeat Episcopus.

Item ex Concilio Martini Papæ d, c. 16.

3 Episcopus e habeat potestatem in rebus Ecclesiæ, ut ps. dispenset necessitatem habentibus cum omni reverentia, & timore Dei. Participare etiam eum oportet, quæ necessaria sunt. Si tamen ipse, aut qui cum eo sunt fratres, indigerint aliquo, ut necessitatem nullo modo patiantur, secundum sanctum Apostolum dicentem f: Victu, & tegumento, his contenti sumus. Si autem res Ecclesiasticas Episcopus in suas voluntates usurpare voluerit, & loca Ecclesiæ, & fructus agrorum non cum Presbyterorum, vel Diaconorum consilio contaminaverit g, aut fratribus, vel filiis, vel quibuscunque propinquis suis dederit potestatem, ut per eos latenter lædantur res Ecclesiæ, tunc oportet obnoxium esse Concilio: si autem a Episcopo, vel qui cum eo sunt, Presbyteri aut Diaconi accusentur, quia ea, quæ vel ex reditu, vel ex quolibet actu h Ecclesiæ veniant, in sinus suos colligunt, & pauperes fraudant, & fame conficiunt, hos corripit oportet, secundum quod ordinatum fuerit à sancto Concilio.

Corr. Rom. ¶ a Sin autem] In capitulis habetur, similiter: sed melior videtur lectio duorum vetustiorum Gratiani codicum, finaliter: propius enim accedit ad Græcam Concilii Antiocheni, cap. 25. unde hoc sumptum est: εἰ δὲ ἡ ἀδελφὴ, id est, si autem & aliter, ut infr. 12. q. 2. c. Episcopus.

¶ Actu] Hæc vox in simili re habetur infr. 12. q. 2. Vulteranæ: Vulteranæ Ecclesiæ actus, vel patrimonium. Græcè est, ἡ ἐκ τῆς ἐπίσεως προδοσῆς ἐκδοσῆς: id est, vel etiam ex qualibet alia causa & occasione Ecclesiastica. 4 ps. Gratian. Si verò contra hanc prohibitionem aliquam h de rebus Ecclesiæ Episcopum vendere contigerit, & res ipsa Ecclesiæ restauranda, & ipse gradu suo deiciendus decernitur.

C. VIII. De Episcopo, qui nullâ necessitate res Ecclesiæ vendit.

Unde in eodem Concilio Martini Papæ i, c. 14. legitur.

SI k quis Episcopus nullâ Ecclesiasticæ rationis necessitate compulsus, in Clero a suo, aut ubi fortè non

a In Meldensi, c. 22. in fin. ext. de precariis, c. 1. b Burch. l. 3. c. 169. Ivo p. 3. c. 230. c Ext. de precariis. d In C. Martini Bracarenensis ex Conc. Antioch. c. 25. e 12. quæst. 1. Episcopus Ecclesiasticarum. f 1. Tim. 6. g ita minaverit. i codex regius. h al. aliqua. i In iisdem capit. k Burch. l. 1. c. 215. & l. 3. c. 181. Ivo p. 3. c. 172. & 242. & p. 5. c. 329.

est Presbyter, de rebus Ecclesiasticis aliquid præsumpserit vendere, & res ipsas Ecclesiæ propria restaurare cogatur, & in judicio Episcoporum deiciatur auditus & convictus, & tanquam furti aut latrocinii reus suo privetur honore.

Corr. Rom. ¶ a In Clero suo] In codice Lucensi Regio legitur, incio Clero.

¶ Et convictus,] Hæc duæ voces non sunt in capitulo Martini, neque apud Burchardum, neque apud Ivonem parte tertiâ. Parte autem quintâ ubest præterea vox, auditus: vetustis tamen omnibus Gratiani codicibus convenit cum vulgatis.

QUESTIO III.

1 Quid verò nomine cathedralitici Episcopus exigere debeat, in secundo Concilio Bracarensi, capitulo secundo legitur.

C. 1. Præter honorem cathedralitici nihil Episcopus per dioceses exigat.

Placuit, ut nullus Episcoporum per suas dioceses ambulans, præter honorem cathedræ suæ, id est, duos solidos, aliud aliquid per Ecclesias tollat: neque tertiam partem ex quacunque oblatione populi in Ecclesiis parochialibus requirat: sed illa tertia pars pro luminaribus Ecclesiæ, vel reparatione servetur, & singulis annis Episcopo inde ratio fiat. Nam si tertiam partem illam Episcopus tollat, lumen, & facta tecta abstulit Ecclesiæ. Similiter & parochiales Clerici servili more in aliquibus operibus Episcopo a fervire non cogantur: quia scriptum h est: Neque ut dominantes in Clero.

C. II. Basilicarum reparationi proficiat tertia, quam Episcopus accipere consueverat.

Item ex Concilio Emeritensi, c. 16.

Priscis quidem c canonibus erat decretum, ut Episcopus de parochianis d Ecclesiis tertiam consequeretur, cui sua plenissimè sufficere a possunt: Placuit huic sancto Concilio, ut nullus provincie Lusitanæ Episcopus sententiæ hujus terminum excedat, nec à qualibet parochiana Ecclesia tertiam auferre præsumat: sed quæ exinde consequi poterat, totum in reparatione basilicæ proficiat.

Corr. R. ¶ Caput hoc in codicibus Gratiani etiam manuscriptis corruptè citabatur ex Concilio Meech. Est autem in Emeritensi, c. 16. cujus Concilii duo exemplaria ad S. D. N. Gregorium XIII. missa sunt. Hujus Concilii, & capituli meminit Innocentius tertius in epistolis Romæ impressis, lib. 2. epistolâ Petro Compostellano scriptâ, his verbis: Emeritense verò Concilium authenticum esse multis rationibus astruebas, tum quia cum aliis Conciliis continetur in libro, qui Corpus Canonum appellatur, quem Alexander Papa per interlocutorem authenticum comprobavit, tum quia de ipso Concilio sumptum est caput: Priscis quidem canonibus, quod continetur in corpore Decretorum.

¶ Sufficere possunt:] Sublata est negatio, quæ erat in vulgatis, quoniam & ab utroque exemplari Concilii, & à vetustis Gratiani codicibus abest: & hoc modo magis convenit cum ratione legis.

¶ Sed quæ exinde] In exemplaribus Concilii legitur: Sed quæque exinde consequi potuerat, totum in reparatione ipsarum basilicarum proficiat.

C. III. Non accipiant Episcopi tertiam partem, nisi dirutas Ecclesias reparare voluerint.

Item ex Concilio Toletano XVI. c. 4.

UNIO nostræ congregationis f decernit, atque instituit, ut tertias, quas antiqui canones de parochiis suis habendas Episcopi censuerunt, si eas exigendas crediderint, ab ipsis Episcopis dirutæ Ecclesiæ reparen-

a al. Episcopi. b 1. Pet. 5. c al. quippe. d al. parochianis. e sequeretur,] orig. f al. adunationis.

tur.

tur. Sin verò eas maluerint cedere, ab earundem Ecclesiarum cultoribus, sub cura & sollicitudine sui Pontificis, reparatio eisdem est adhibenda Basilicis. Quòd si omnes Ecclesie aut incolomes fuerint, aut quæ dirutæ erant, reparatæ extiterint, secundum antiquorum canonum instituta, si tertias sibi debitas unusquisque Episcopus affequi voluerit, facultas illi omnimoda erit: ita videlicet, ut citra ipsas tertias nullus Episcoporum quidpiam pro Regis inquisitionibus à parochianis a Ecclesiis exigat, nihilque de prædiis ipsarum Ecclesiarum cuiquam causâ stipendii dare præsumat. §. 1. Sed & hoc necessariò institutum deligimus, ut plures Ecclesie uni nequaquam committantur Presbytero: quia solus per totas Ecclesias nec officium valet perfolvere, nec populis Sacerdotali iure occurrere, sed nec rebus earum necessariam curam impendere, cã scilicet ratione, ut Ecclesia, quæ usque ad decem habuerit mancipia, super se habeat Sacerdotem: quæ verò minus decem mancipia habuerit, aliis conjungatur Ecclesiis. Si quis sanè Episcopus hanc nostram constitutionem parvipenderit, spatiis duorum mensium se noverit excommunicatione multari &.

Corr. Rom. §. Caput hoc est pars quarti canonis Concilii 16. Toletani, cujus duo exemplaria missa sunt ex Hispania: ex quibus nonnulla sicut in hoc capite emendata, & addita. Habitus vero est Concilium hoc Æra DCCXXXI. cum illud Emeritense habitum fuerit Æra DCCIV.

[& Multari] *In Concilio sequitur; ita nempe, ut postquam ab excommunicationis interdicto ad ordinis sui remeaverit locum, cunctas hujus canonis sanctiones modis omnibus studeat adimplere.*

C. IV. De eodem.

Item Pelagius Cresconio Illustri.

Illud b te volumus modis omnibus custodire, ne qui Episcoporum Siciliæ de parochiis ad se pertinentibus nomine cathedralici amplius, quam duos solidos præsumant accipere, neque compellere Presbyteros, aut Clerum parochiarum suarum supra vires suas eis convivia præparare.

C. V. Baptizandis numerus non imponatur, nec cathedralicum ultra vetustum morem exigatur.

Item Gelasius Papa Fabiano Episcopo.

Nec numerus baptizandis justè creditur imponendus, cum quanti petierint, vel ad regenerationem festinauerint, non sint pro alterius voluntate repellendi. Et idè, frater charissime, hujusmodi superfluum constitutionem modis omnibus removebis, ut unusquisque aut in vicina sibi Ecclesia, aut in electa pro suæ mentis baptizetur arbitrio. Cathedralicum etiam non amplius, quam vetusti moris esse constitit, ab ejus loci Presbytero noveris exigendum, & de his, quæ die dedicationis fuerint offerentium devotione collata, consuetudinè, quæ generaliter omnibus Ecclesiis est præscripta, servabis.

2 ps. Gratian. *Cathedralicum, quod his auctoritatibus Episcopis permittitur exigere, præter medietatem, vel tertiam partem oblationum, quæ etiam pro varia Ecclesiarum consuetudine ex præmissis auctoritatibus Episcopo debetur, intelligendum est: nec illa pars oblationum omnium generaliter intelligenda est, sed vel anniversaria dedicationis, vel quorundam etiam solennium dierum, prout inter Episcopum & Sacerdotem tempore dedicationis convenit. De his verò Episcopis, qui per parochias suas crudeliter deserviant, sic est statutum in tertio Concilio Toletano, c. 20.*

C. VI. Ultra morem antiquum à parochianis Presbyteris Episcopi nil exigant.

Quia e cognovimus Episcopos per parochias suas non Sacerdotaliter, sed crudeliter deservire, & dum

scitatum sit a: *Forma estote gregi, neque ut dominantes in Clero, exactiones diocesi suæ, vel damna infligant: idè censemus (excepto quod veterum constitutionibus à parochiis habere jubent Episcopos) ut alia, quæ illis hucusque præsumpta sunt, denegentur, hoc est, neque in aagariis Presbyteri, aut Diaconi, neque in aliquibus fatigentur indictionibus: ne videamur in Ecclesia Dei exactores potiùs, quam Dei Pontifices nominari. Hi verò Clerici, tam locales, quam diocesani, qui se ab Episcopo gravari cognoverint, querelas suas ad Metropolitanum deferre non differant, & Metropolitanus non moretur ejusmodi præsumptiones coercere b.*

C. VII. A parochianis stipendia non nisi cum charitate Episcopi exigant.

Item ex Concilio Chalcedonenfi II. cap. 14.

Cavendum est, ne cum Episcopi parochias suas peragrunt, quandam damnosam erga subditos, seu erga socios tyrannidem exerceant, nec (quod absit) cum charitate, sed cum quadam judiciaria invectione c stipendia ab eis exigant. Observandum etiam modis omnibus, ut si quando eis peragrande parochiæ necessitas incumbit, in confirmandis hominibus, in inquirendis rebus emendatione dignis, in predicatione verbi Dei, in lucris animarum potiùs, quam in deprædandis & spoliandis hominibus, & scandalizandis fratribus operam dent. Et si quando eis ad peragendum ministerium suum à fratribus, aut subditis aliquid accipiendum est, hoc summopere observare debent, ne quem scandalizent, aut gravent. Tanta ergò in hac re discretio tenenda est, ut & Dei prædicator, ubi proprii sumptus defunt, à fratribus accipiat, & item fratres illius potentia non graventur, exemplo Apostoli Pauli d, qui, ne quem gravaret, arte & manibus victum quærebat.

C. VIII. Ultra duos solidos à Parochianis Ecclesiis Episcopus non præsumat accipere.

Item ex Concilio Toletano VII. c. 4.

Inter cætera denique, quæ communi consensu nos conferre competenter oportuit, querimonias etiam parochialium e Presbyterorum Gallie & provincie solertissimè discernere decuit, quas contra Pontificum suorum rapacitates necessitas, ut comperimus, tandem compulit in publicum examen deferri. Hi f enim Pontifices, ut evidens inquisitio patefecit, indiscreto moderamine parochianas g Ecclesias prægravantes, dum in exactionibus superflui b frequenter existunt, penè usque ad exinanitionem extremæ virtutis quoddam basilicas perduxisse probantur. Ne ergò fiat de cætero, quod constat hæcenus inordinate præsumptum, non amplius, quam duos solidos unusquisque Episcoporum præfata provincie per singulas diocesis suæ basilicas, juxta Synodum Bracarensem, annuâ illatione sibi expetat inferri: monasteriorum tamen basilicis ab hac solutionis i pensione sejunctis. §. 1. Cum k verò Episcopus diocesim visitat, nulli præ multitudine onerosis existat, nec unquam quinquagenarium l numerum electionis excedat, aut amplius, quam unâ die per unamquamque basilicam remorandi licentiam habeat. §. 2. Quicumque verò Pontificum eorundem aliter, quam decernimus, agendum præsumperit, correptioni proculdubio canonum subiacebit, tanquam constitutorum Synodaliū transgressor, & præseorum Patrum edictorum l corruptor.

a 1. Petr. 5. b al. districtè coercere. c al. inventione. d 2. Thess. 3. e al. parochianorum. f Ans. l. 7. c. 196. g al. parochitanas. h al. superfluis frequentes. Sup. ead. placuit. i al. solutione pensionis. k Barcb. l. 1. cap. 86. lvo p. 3. c. 192. l al. elicti.

Corr.

a al. parochianis. b lvo p. 3. c. 136. c lvo p. 3. c. 137.

Corr. Rom. § & Gallia] In Conciliis impressis & aliquot Gratiani exemplaribus legitur, Gallicia. In aliis autem & emendationibus, atque in codice Conciliorum Lucensi Regio habetur, Gallicana provincia. Nam eo tempore Archiepiscopus Narbonensis, & ejus provincie Episcopi ad Synodos Toletanas conveniebant, quos ex subscriptionibus Toletani tertii apparet. In eo enim Nigetius Narbonensis Metropolitanus, Sergius Episcopus Carcassonensis, & Nebridius Episcopus Agathensis, & procuratores Magalonensis & Nemausensis Episcoporum subscribunt. Ejusdem quoque Metropolitanus, & ipsius provincie Episcoporum subscriptiones in quarto & sexto Toletanis Conciliis impressis leguntur, ut illa, que in manuscriptis habentur, omittantur.

[§ Quinquagenarium] In variis editionibus hujus Concilii legitur, quinquarium. Verum in codice Lucensi Regio, vero Vaticano, & altero Bibliotheca Dominicana manuscriptis, & vetustis exemplaribus Gratiani, & Burchardo, & Leone est, quinquagenarium. Et hanc lectionem secutus est Innocentius III. in Concilio Lateranensi, c. cum Apostolus. extra de cens. & exact.

C. IX. Sacerdotes ab Episcopis suis ultra modum non graventur.

Item Gregorius Episcopus Siciliae, lih. 11. epist. 20.

RELatum est nobis, sanctae memoriae decessoris mei temporibus per servum Dei Diaconum, qui tunc Ecclesiastici patrimonii curam gessit, fuisse dispositum, ut Sacerdotes per univerfas vestras dioeceses constituti, quoties ad consignandos infantes egredimini, ultra modum gravari minimè debuissent. Summa enim praefixa fuerat, vobis, ut audio, consentientibus, quae ab eisdem Sacerdotibus pro labore Clericorum dari debuisset. Atque hoc, quod tunc placuit, sicut nunc dicitur, minimè custoditur. Unde fraternitatem vestram admonco, ut subjectis vestris non graves studeatis existere.

C. X. Secundum loci mediocritatem Episcopis convivia parentur.

Item Pelagius Cresconio Illustri.

ILLud a magnitudine tuam minimè volumus ignorare, quod Syracusana civitatis Episcopus, inter alia, quae in cautionum suarum pagina spondit, hoc etiam specialiter sub interpositione poenae legitime promississe legitur, nunquam se à quolibet suae dioecesis Presbytero ultra duos solidos cathedralici nomine petiturum, nec per quamlibet aliam occasionem quicquam in ejus se dispendio esse gesturum. Quod magnitudo tua, non solum à praedicto Episcopo, sed de omnium Episcoporum Siciliae personis competenti sollicitudine custodire non desinat, nec ipsa quoque prandia enormia fieri, sed secundum mediocritatem uniuscujusque loci Episcopo ad signationem venientis susceptionis preparari convivium: quia nec eo praetextu pauperibus incuti damna volumus, aut quilibet ratione permittimus.

CAUSA XI.

CLericus adversus Clericum quastionem de praediis agitavit, quem ad civilem judicem producere voluit: reus non nisi ante judicem Ecclesiasticum stare volebat: actor vero potentia civilis iudicis illum à possessione sua dejecit. Quo audito, Episcopus eum ab officio suspendit: ille contempta Episcopi sententia, officium suum administravit. Hoc comperto Episcopus, sine spe restitutionis, in eum sententiam dedit.

- 1. Hic primò quaeritur: Utrum Clericus ante civilem judicem sit producendus?
2. Secundo, Si producendus non est, An haec culpa sit digna suspensione?
3. Tertio, Si digna non fuerit, An contemptorem sententiae sui Episcopi irreparabiliter oporteat deponi?

a Anf. l. 6. c. 171. Polyc. l. 4. tit. 21.

QUESTIO I.

Quid Clericus apud seculares judices accusandus non sit. Cajus Papa, epistola ad Felicem Episcopum, cap. secundo scribit, dicens.

C. I. Apud secularem judicem nullus Clericus conveniatur.

Nemo unquam Episcopum apud judicem secularem, aut alios a Clericis accusare praesumat.

C. II. P A L E A.

NULLUS h. judicium, neque Presbyterum, neque Diaconum, aut Clericum ullum, aut juniores e Ecclesiae, sine licentia d. Pontificis per se distringat, aut condemnare praesumat. Quod si fecerit, ab Ecclesia, cui injuriam irrogare dignoscitur, tandiu sit sequestratus, quousque reatum suum agnoscat, & emendat.

Corr. Rom. § Apud Barchardum, & in aliquot Gratiani codicibus ex iis, qui hanc Paleariam habent, & in Decretalibus, tit. de foro competentis, c. 2. citatur ex Concilio Parisiensi, c. 10. Verum in Concilio Rhemensis Troasiano, c. 6. refertur ex capitularibus, in quibus habetur his, id est, lih. 6. c. 154. & l. 7. c. 139. Simi e quid legitur in Concilio Aurelianensi 4. c. 20. & in Antifiodorensi, c. 43.

C. III. De eodem.

Item Marcellinus e Papa, epist. 2.

CLericum a cuiuslibet f. ordinis absque Pontificis sui permisso nullus praesumat ad secularem g. judicem trahere: nec Laico h. quemlibet Clericum liceat accusare.

Corr. Rom. § & Clericum] In epistola Marcellini secunda, & Concilio Aurelianensi 3. ubi hoc repetitur, & in Paenonia sic legitur: Clericus cuiuslibet ordinis absque Pontificis sui permisso nullum praesumat, &c. Verum ob gl'ias, & citationes Doctorum nihil est mutatum.

C. IV. Ab eis quisque iudicandus est, quos sibi iudices elegerit.

Item ex Nicæno Concilio.

Judices i. autem alii esse non debent, quam quos ipse, qui impetitur, elegerit, aut quos suo cum consensu haec sancta sedes, aut ejus Primates, auctoritate hujus sanctae sedis delegaverint.

Corr. Rom. § In Concilio Nicæno hodie canon hic non habetur: sed fuisse olim plures canones illius Concilii supra dist. 16. cap. septuaginta. est adnotatum. Quorum partem refert Julius in rescripto contra Orientales, ubi numero 34. habetur hoc caput: & ex eo citatur in Polycarpo.

C. V. Ad secularia iudicia nullus Clericus est pertrahendus.

Item Valentinianus, Theodosius, & Arcadius Imp. AAA.

CONTinua & lege sancimus, ut nullus Episcoporum, vel eorum, qui Ecclesiae necessitatibus serviunt, ad iudicia sive ordinariorum, sive extraordinariorum iudicium pertrahatur. Habent illi suos iudices, nec quicquam his publicis est commune cum legibus. Item. §. 1. Constantinus I Imperator praesidens & in sancta Synodo, quae apud Nicænam congregata erat, cum quaerelam quorundam conspiceret coram se delatam, ait: Vos à nomine dijudicari potestis: quia ad m. Dei solius iudicium reservamini.

Corr. Rom. § & Praesidens] Quam humiliter isti se gesserit Constantinus, docent Eusebius 2. lib. de vita ipsius. cap. 10. Socrates lih. 1. c. 5. Theodoretus l. 1. c. 7.

a al. reliquos. b Extra de foro compet. c. 2. Cap. lih. 6. c. 154. & l. 7. c. 139. Burch. l. 16. c. 22. c al. minores. d al. scientia. e Et in Concilio Aurelian. 3. cap. 31. f Anf. l. 3. c. 22. Pam. l. 4. c. 31. g al. seculare iudicium. h 2. q. 7. Laico. i Polyc. l. 5. tit. 4. Pam. l. 4. c. 109. k In Cod. Theod. l. 16. tit. de f. pisc. ad c. ult. A. f. l. 3. c. 109. Polyc. l. 1. tit. 19. l 12. q. 1. futurum. & 11. q. 1. Sacerdotibus. Hist. Ecclesiast. l. 10. c. 2. Rufino auctore. m ul. quia Dei solius iudicio reservamini.

C. VI.

C. VI. De eodem. P A L E A.

Item ex Concilio Matifconensi l. c. 8.

II. NULLUS a Clericus alium Clericum ad iudicem secularem acculare, aut ad causam dicendam trahere quocunque modo præsumat: sed omne negotium Clericorum, aut in Episcopi sui, aut Presbyterorum cum Archidiaconi presentia finiatur. Quod si quis Clericus hoc adimplere distulerit, si minor fuerit, uno minus de quadraginta ictus b accipiat: si vero honoratior, triginta dierum inclusione multetur.

Corr. Rom. §. 2. Aut in Episcopi sui] In Concilio Matifconensi legitur: aut in Episcopi sui, aut in Presbyteri, aut in Archidiaconi presentia finiatur. Verum in prima collectione Decretalium Bernhadi, tit. de foro competentis, c. 2. caput hoc refertur eodem modo, atque in hac Palea.

C. VII. De eodem. P A L E A.

Item Marcellinus a epist. secundâ, ad Episcopos Orientales

Quæcunque e contentiones inter Christianos orite fuerint, ad Ecclesiam deferantur, & ab Ecclesiasticis vitis terminentur. Et si e obedire noluerint, quousque obediant, a liminibus Ecclesie excludantur.

Corr. Rom. §. 2. Item Marcellinus] In vulgatis citatur ex Bonifacio ad Episcopos Gallie, sed in aliquot vetustis legitur, Marcel. Est enim hoc caput in secunda epistola Marcellini, & ipsi tribuit Ivo: sequens autem est, quod in vetustis Gratiani exemplaribus, & à Burchardo, & Ivone citatur ex Bonifacio ad Episcopos Gallie, ut ibi etiam dicitur.

§. 2. Et si obedire] Hæc usque ad finem non legitur in ipsa epistola: sunt tamen apud Burchardum & Ivonem.

C. VIII. Neque pro civili, neque pro criminali causâ Episcopus apud civilem iudicem

Item Bonifacius ad Episcopos Gallie.

III. NULLUS a Episcopus, neque pro civili, neque pro criminali causâ, apud quemvis iudicem, sive civilem, sive militare productur, vel exhibeatur. Magistratus enim, qui hoc iubere ausus fuerit, amissionis cinguli condemnatione plectetur.

Corr. Rom. §. Hoc adscribatur Marcello: sed, ut dictum est in proxima superiore notatione, in vetustis codicibus Gratiani, & apud Burchardum, & Ivonem part. 5. c. 278. tribuitur Bonifacio: & sic est mutatum. Ferè eadem habentur apud Julianum antecessorem, novell. 123. cap. 10. quod in aliis, que nomine Bonifacii citantur, solet evenire. Et Ivo eadem parte, c. 369. hoc ipsum caput citat ex libro constitutionum, additis nonnullis verbis, que sunt apud Julianum.

C. IX. Quilibet Clericus non est in publico examinandus.

Item Sylvester Papa in Synodo Romana, c. 14.

Testimonium e Clerici adversus Laicum nemo recipiat: nemo enim f Clericum quemlibet in publico examinare præsumat, nisi in Ecclesia.

Corr. Rom. §. In Synodo Romana sub Sylvestro, c. 14. & in Panormia legitur eodem modo atque apud Gratianum, ac præterea nihil est mutatum. Verum in epilogo ejusdem Concilii habetur, Testimonium Laici adversus Clericum nemo recipiat. Et eodem modo legitur in capitulis Hadriani, c. 72. in Concilio Tribur. c. 4. & ex ipso apud Burchardum & Ivonem.

Gratian. Item Codicis libro 1. titulo de Episcopis & Clericis Imperator Theodosius: g Nec honore, nec legibus Episcopus ad testimonium dicendum flagitetur. §. 1. Item dixit: Episcopum ad testimonium dicendum admitti non decet: nam & persona dehonoretur h, & dignitas Sacerdotis excepta i confunditur.

a Burch. l. 16. c. 21. b al. ictibus. c Burch. l. 5. c. 139. Ivo p. 3. c. 205. d Auth. nullus Episcopus. Cod. de Episc. & Clericis. Burch. l. 1. c. 168. Ivo p. 5. c. 278. §. 369. e Burch. l. 2. c. 204. Ivo p. 6. c. 278. Panorm. l. 4. c. 89. f al. etiam. g t. 3. l. 7. §. in Cod. Theod. l. 11. tit. 39. ibid. h al. in honoretur. i al. exempta.

T O M. A.

Novella Constitutio a.

Episcopus non flagitetur ad testimonium iurejurando a, sed Evangelii tantum coram positus. §. 1. Item. Sed b iudex mittat ad eum ex suis ministris, ut propositis sacrosanctis Evangelii, secundum quod decet Sacerdotes, dicat quæ noverit.

Corr. Rom. §. 2. Jurejurando] Dicitio hæc non est in Novella. Et verba Græca, que ad hoc faciunt, sunt hæc: εὐδὲν δὲ τῶν ἀρχόντων ἰσέγας τοὺς ἱερωμένους ἐπισκόπους ἀναγκάζειν εἰς ἀνάγκησαν παρὰ τὴν εὐαγγέλιον μαρτυροῦν: id est; Præterea nulli magistratum licebit Dei amantissimos Episcopos cogere, ut perhibendi testimonii causâ in jus procedant.

C. X. Clericus ad Civilem iudicem Clericum perducing, anathema sit.

Item Sylvester in epilogo Concilii Romani.

I. SI quis Clericus accusans Clericum in curiam introierit, anathema sit.

Gratian. Subaudiendum est, si publicorum judiciorum cognitionem petierit: Episcopale namque iudicium nihil obest ab Imperatore postulare.

C. XI. Proprio prioretur honore, publici iudicii cognitionem ab Imperatore postulans.

Unde in Carthaginensi e Concilio VIII. legitur:

I. Placuit, ut quicumque ab Imperatore cognitionem publicorum iudiciorum petierit, honore proprio prioretur. Si autem Episcopale iudicium ab Imperatore postulaverit, nihil ei obfit.

Corr. Rom. §. In antiquis etiam codicibus citatur Carthaginense octavum, quo nomine videtur significari Concilium Milevitanum, in quo caput hoc extat, cap. 19.

Gratian. Sic & sequentes auctoritates intelligenda sunt, quibus Clericorum casus non nisi Clerici cognoscere iubentur.

C. XII. A seculari iudice Clericus non est audiendus.

Unde Gelasius Papa scribit Ezechie d Comiti:

Christianis gratum semper debet esse, quod ab eorum possitur dignitate præstandum: quia Deo servientibus beneficium negare non convenit. Sylvester e itaque atque Faustianus, qui se à cunabulis Clericos constitentur, à Theodora se opprimi per violentiam conqueruntur: qui dicunt se ingenuos, atque Deo auctore, pristina conditionis nexibus absolutos, in sortem deterrimæ iteram servitutis adduci, & per auctoritatem Regiam, contra leges publicas, cum clericali cingulo tenerentur adstricti, per Archidiaconum urbis Grumentinæ esse conventos, cum constet eum, qui caelestem militem pulsat, non nisi ejus forum debere sectari. Et ideo, dilecte fili, depresso salutationis affatu, supradictos Clericos tibi commendo, ut si ad delegatorum iudicium eorum adversarii f venire contempserint, sublimitatis tue tuitione vallentur: ne quid illis, aut surreptio, aut inimica legibus violentia necessitatis imponat: quia, qui iudicium refugit, apparet eum de iustitia diffusum.

C. XIII. Non nisi ad Episcoporum iudicium Clericus vocetur.

Idem Crispino g, & Sabino Episcopis.

Sylvester h & Faustianus Ecclesie Grumentinæ Clerici, lacrymosâ nobis insinuatione conquesti sunt, libertatem sibi Domini sui benignitate concessam, hæredum ejus opprellione pulsari, sibi que in Clericatus officio penè à cunabulis servientibus, etiam manumissore vivente, in eodem actu nihilominus constitutis, divinis ministeriis i impendere servitium non licere,

a Novell. 123. §. præterea nulli.] apud Julianum novell. 123. c. 9. b Ivo p. 5. c. 369. Auth. sed iudex. Cod. de Episcopis & Cler. c. In Milevitano, cap. 19. §. in Afric. c. 71. d al. Zeio. e Infr. ead. Sylvest. f al. adversaria venire contempserit. g al. Crispo. h Anf. l. 6. c. 108. i mysteriis.

M u

cum (si petitionem veritas subsequatur) contra patris & auctoris sui factum venientibus, ut indignis, hereditas legibus auferatur, nec eis liceat hereditatem capientibus contra auctoris sui proflire iudicium. Et ideo, fratres a charissimi, quoniam se etiam ab Archidiacono dicte Ecclesie queruntur oppressos, qui per eorum absentiam moderatis iudicium promittit eos esse secuturos, calcatis omnibus rationibus b, & contra leges divinas, & publicas pulsatis, forum suum putavit auferri, in vestro iudicio, quisquis ille est, qui Clericum laceffit, adveniat, ut Ecclesie iura, quae vetusti Principes afflidua sanctione firmaverunt, impetitis Clericis non negentur.

C. XIV. Ante iudicem civilem Sacerdotes non accensentur.

Item Alexander omnibus orthodoxis, per diversas provincias Christo Domino famulantibus, epist. 1. c. 1.

Relatum est ad huius sanctae & Apostolicae sedis apicem (cui summam dispositionem causarum, & omnium negotia Ecclesiarum ab ipso Domino tradita sunt) quasi ad caput, ipso dicente Principi Apostolorum Petro: Tu es c Petrus, & super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam, quod quidam temuli Christi, ejusque sanctae Ecclesiae infidiatos, Sacerdotes Dei ad iudices publicos accusare praesumant: cum magis Apostolus d Christianorum causas ad Ecclesias deferri, & ibidem terminari praecipiat. Taliter praevariantes praevicacitati sunt in Deum suum, & non obediunt praecipitis ejus.

C. XV. Actor forum rei sequatur.

Item Pelagius Papa Beneficio Defensori.

Experientia e tua praesenti auctoritate mandamus, ut in causis, in quibus quaelibet Ecclesiasticae officii persona loco petitoris existit, quenquam Laicum pulsatura, apud suae provinciae iudicem suas proponere actiones non deserat. In iis vero negotiis, in quibus Ecclesiasticae officii persona pulsatur, totius submoto pulsationis obstaculo ad Episcopos vel Presbyterorum, in loco, ubi questio vertitur, constitutorum, occurrat indifferenter examen.

C. XVI. De eodem.

Item f Sergio Cancellario.

Si quisquam Clericus, sive inferioris, sive potioris gradus petitor existat, & contra Laicam personam suas dirigat actiones, iste modis omnibus, non alibi, quam apud provinciae iudicem, negotium suum dicturus occurrat. Si quis autem Laicus Clericum cujuscumque gradus duxerit esse pulsandum, ad Episcoporum iudicium in eadem civitate, vel territorio constitutorum, proponat eas, quas se habere existimat, actiones. Quem ordinem legibus per omnia convenientem atque consentaneum demonstrari, illa regula manifestat, quae praecipit, actorem forum semper sequi pulsati g. Clericis vero pulsatis in Episcopali iudicio forum competere, principalium quoque functionum designat auctoritas.

C. XVII. Episcopo non permittente, apud secularem iudicem Clericus pulsari non debet.

Item in Concilio Agathensi, c. 32. legitur.

II. Clericum b nullus praesumat apud secularem iudicem, Episcopo non permittente, pulsare: sed si pulsatus fuerit, non respondeat, vel i proponat: nec audiat criminale negotium in seculari iudicio proponere.

Corr. Rom. § In Concilio Agathensi, c. 32. in prima parte legitur: Clericus nec quenquam praesumat, &c. § posterior ejusdem capituli pars (quae habetur supr. 5. q. 6. c. fin.) in qua

a Sep. eadem, Christianis. b abest a multis. c Matth. 16. d I. Corinth. 6. e Polyc. lib. 1. tit. 2. f al. Idem. g Supra 3. quaest. 6. neminem. h Ivo part. 6. c. 367. inf. ead. Clericum nullus. i al. nec.

quasi ex adverso agitur de Laicis, qui Ecclesiam, vel Clericum vexant, ostendit in priore dictione esse de Clericis, qui sine permissu Episcopi sui Laicos pulsarent: & cum originali concordat Ivo.

C. XVIII. Clericus suo inobediens Episcopo depositus curiae tradatur.

Item Fius Papa, epistola 2.

II. Si a quis Sacerdotum, vel reliquorum Clericorum suo Episcopo inobediens fuerit, aut insidias ei paraverit, aut contumeliam, aut calumniam, aut a convitiis intulerit, & convinci potuerit, mox depositus & curiae tradatur, & recipiat γ, quod inique gessit.

Corr. Rom. § a Aut convitiis intulerit, Sic etiam in vetustis, & apud Anselmum, & Polycarpum: sed in epistola ipsa, & apud Ivo non habentur ista verba.

§ b Depositus] Abest ista dicitio ab originali, & Ivo. § γ Et recipiat.] In epistola Polycarpi, & apud Anselmum legitur: Qui autem facit injuriam, recipiat hoc, quod inique gessit.

C. XIX. Principali cogatur auctoritate, qui plebem invasam non vult deserere.

Item ex Concilio Carthagenensi b III. c. 38.

Petimus, ut dignemini dare fiduciam, qua e necessitate ipsa cogente, liberum sit nobis rectorem provinciae, secundum statuta gloriosissimorum Principum adversus illum adire, qui a plebem, quam invaserat, usque hodie communitus, secundum quod statutum fuerat, relinquere contemnit: ut qui miti admonitioni sanctitatis vestrae acquiescere noluit, & emendare illicitum, auctoritate judiciaria protinus excludatur. Aurelius Episcopus dixit: Servata forma disciplinae, non aestimabitur appetitus, si a vestra charitate modestè d conventus, recedere detrectaverit, cum fuerit, suo contemptu & contumacia faciente, etiam auctoritate judiciaria conventus. Honoratus & Urbanus Episcopi dixerunt: Hoc enim omnibus placet. Ab universis Episcopis dictum est: Iustum est, Placet.

Corr. Rom. § a Qui plebem,] Haec usque ad vers. contemnit, sicut à collectore ex verbis in eodem capite praecedentibus huc comportata, ne illa omnia referenda essent.

C. XX. A Principibus corrigantur, quos Ecclesia corrigere non valet.

Item Gregorius Papa.

Istud e est, quod a vobis poposcimus, & nunc iterum postulamus, ut Paulinum Aquileiensem Pseudoepiscopum, & illum Mediolanensem Episcopum ad eminentissimum Principem sub digna custodia dirigatis, ut & iste, qui Episcopus esse nullatenus potest, quia contra omnem canonicam consuetudinem factus est, alios ultra non perdat; & ille, qui contra morem antiquum eum ordinare praesumpsit, canonum vindictae subiacet.

Corr. Rom. § Hoc capitulum in Polycarpo refertur sine auctoris nomine; in libro autem septimo, titulo quinto, simile quiddam refertur ex Gelasio ad Joannem magistrum militem: sed in eo libro saepe pro Pelagio, scribitur Gelasius. Anselmus quidem integram epistolam Pelagii refert, cujus prior pars est hoc caput, posterior vero cap. nec licuit. sup. dist. 17.

C. XXI. Proprium gradum amittant Clerici conjurantes, vel conspirantes.

Item in Concilio Chalcedonensi f, c. 18.

Conjuratum g & conspiratum crimen (quod apud Graecos dicitur: *Opertiza*) publicis etiam legibus certum est penitus inhiberi. Hoc multo magis in sancta Dei Ecclesia ne fiat, convenit abdicari. Si qui vero Clerici vel Monachi inventi fuerint conjurantes aut conspirantes, aut phratras, vel factiones componentes ali-

a Polyc. lib. 4. tit. 34. Ansel. l. 8. c. 17. Ivo p. 5. c. 243. b Et in Afric. c. 16. c al. quoniam. d al. modestius. e Ansel. l. 12. c. 42. Polyc. l. 1. tit. 15. f Et in Vormaciensi, c. 74. g Infra ead. c. si qui Clerici.

quas suis Episcopis, aut Clericis aliis, omnino cadant de proprio gradu.

C. XXII. *Clerici conspirantes, proprio amisso gradu, retrudantur in carcerem: ceteri excommunicantur.*

Item Calixtus Papa Episcopis Gallia, epist. 2.

Conspirationum a crimina vestris in partibus vigere adivimus, & plebes contra Episcopos suos conspirare nobis manifestum est: cujus criminis astutia non solum inter Christianos abominabilis est, sed etiam inter Ethnicos, & ab exteris legibus prohibita. Et ideo hujus criminis reos non solum Ecclesiasticæ, sed etiam seculi damnant leges: & non solum conspirantes, sed etiam consentientes eis. Antecessores vero nostri cum plurima turba Episcoporum, quicumque eorum in Sacerdotali honore sunt positi, aut exiitum Clerici, honore, quo utuntur, carcere præceperunt: ceteros vero communione privari, & ab Ecclesia extorres fieri jusserunt, omnesque simul utriusque ordinis viros infames esse censuerunt, & non solum facientes, sed & eis consentientes.

C. XXIII. *Clerici aut Monachi conjurantes, proprio præventur honore.*

Item ex Concilio Chalcedonensi, c. 18.

Si qui Clerici aut Monachi reperti fuerint conjurantes, & aut conspirantes, aut insidias ponentes Episcopis aut Clericis, gradu proprio penitus abjiciantur.

Correct. Rom. § Hic canon est pars canonis 18. Concilii Chalcedonensis, qui paulo antè c. conjugationum, integer ex alia refertur versione.

C. XXIV. *De eodem.*

Item ex Concilio Toletano.

Si Clerici, aut Monachi inventi fuerint conspirantes, aut per conjugationem calumniam machinantes Episcopis, vel Clericis, proprium amittant gradum.

Correct. Rom. § Ivo etiam, & auctor Polycarpi citat ex Toletano: sed in nullo est inventum, & est idem canon cum priore, verò tantum mutatis.

C. XXV. *De eodem.*

Item ex Concilio Aurelianensi III. c. 21.

Si qui Clericorum (ut nuper multis locis per superbiam, Diabolo instigante, actum fuisse perpatit) rebelli auctoritate se in unum conjugatione intercedente collegerint, & aut sacramenta inter se data, aut chartulam conscriptam fuisse patuerit, nullis excusationibus hæc præsumptio elabatur: sed re detecta, cum in Synodum ventum fuerit, in præsumptos juxta personarum & ordinum qualitates, à Pontificibus, qui tunc in unum collecti fuerint, vindicetur: quia sicut charitas ex præceptis divinis & corde, non chartulæ conscriptione, vel conjugationibus est exhibenda; ita que supra sacras admittuntur scripturas, auctoritate & districtione Pontificali sunt reprimenda.

C. XXVI. *Inter Clericos & Laicos cause exortæ ab Episcopis audiuntur.*

Item Innocentius Papa ad Victricium Rothomagensem, epist. 2. c. 3.

Si quæ cause, vel contentiones inter Clericos, vel inter Laicos & Clericos, tam superioris ordinis, quam etiam inferioris fuerint exortæ, placuit, ut secundum Synodum Nicenam, congregatis omnibus in ejusdem provincie Episcopis, iudicium & terminetur.

Correct. Rom. § Vel inter] Sic in editione Conciliorum tribus tomis. In illa autem quatuor tomorum absunt hæc, vel

a Polyc. l. 4. tit. 30. Anf. l. 8. c. 18. Burch. l. 10. c. 64. Ivo p. 12. c. 85. & p. 6. c. 346. b al. cadere. c Sup. ead. conjugationum. Polyc. l. 4. tit. 34. Burch. l. 10. c. 68. Ivo p. 12. c. 87. d al. conclericis. e Polyc. ib. Burch. l. 10. c. 69. Ivo p. 12. c. 83. Anf. l. 8. c. 18. f al. prævaleat:] al. prævaleat.] gal. Dominica. h al. quod admittitur, est reprimendum. i Cap. l. 6. c. 287. Anf. l. 2. c. 53. K C. 5. Conc. Nic. l abest à nonnullis Conciliorum editionibus,

inter Laicos & Clericos. In Gratiani Codicibus legebatur, contentiones inter Clericos & Laicos.

§ & Judicium] In aliquot editionibus ipsius epistole, apud Anselmum, in Capitularibus, & in epistola Nicolai Episcopis Gallia, in appendice Bibliothecæ sanctiorum Patrum, in qua caput hoc refertur, legitur iurgium.

Gratian. Cum ergo his omnibus auctoritatibus Clerici ante civilem iudicem deventur producendi, cum (nisi prius depositi, vel nudi fuerint) curie non sint representandi, patet, quod ad secularia iudicia Clerici non sunt portrahendi.

2 pars. §. 1. *His ita respondetur. Clerici ex officio Episcopos sunt suppositi: ex possessionibus prædiorum Imperatori sunt obnoxii. Ab Episcopo iunctionem, decimationem & primitias accipiunt: ab Imperatore vero prædiorum possessiones nascuntur. Unde Augustinus ait super Joannem: Quo a Are villas defendis? divino, an humano? Requirit in principio, ubi differentia signatur inter jus naturale, & jus constitutionis. Quia ergo, ut prædia possideantur, Imperiali lege factum est, patet, quod Clerici ex prædiorum possessionibus Imperatori sunt obnoxii.*

C. XXVII. *Imperatori tributum Ecclesia denegare non debet.*

Item Ambrosius b contra Auxentium, in oratione de tradendis basilicis.

Si tributum petit Imperator, non negamus: agri Ecclesiæ solvunt e tributum. Si agros desiderat Imperator, potestatem habet vendicandorum. Ac paucis interjectis. Tollant eos, si libitum est: Imperatori non dono, sed non nego.

C. XXVIII. *Potestatibus tributa non sunt deneganda.*

Idem in commentariis ad c. 5. Lucæ, lib. 4. c. penult.

Magnum quidem est, & spirituale documentum, quod Christiani viri sublimioribus Potestatibus docentur debere esse subiecti: ne quis constitutionem terreni Regis putet esse solvendam. Si enim censum à Dei Filio solvit, quis tu tantus es, qui non putes esse solvendum?

Gratian. *Item Apostolus c: Omnis anima sublimioribus potestatibus subdita sit. Item Petrus & Apostolus generaliter omnibus fidelibus scribit: Estote subditi Dominis vestris, sive Regi, quasi præcellenti, sive Ducibus, tanquam ab eo missis, ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum.*

C. XXIX. *De secularibus negotiis Episcopus cognoscere non debet.*

Item ex epist. 1. Clementis ad Jacobum fratrem Domini.

Te g quidem oportet irreprehensibiliter vivere, & summo studio niti, ut omnes vitæ hujus occupationes abjicias: ne fidei iussor existas: ne advocatus litium fias: nevé in ulla aliqua occupatione profus inveniaris mundialis negotii occasione perplexus. Neque enim iudicem, aut cognitorem secularium negotiorum hodie te ordinare vult Christus: ne præfocatus præsentibus hominum curie non possis verbo Dei vacare, & secundum veritatis regulam secernere bonos à malis. Ista namque opera, quæ tibi minus congruere superius exposuimus, exhibeant tibi invicem vacantes & Laici: & te nemo occupet ab his studiis, per quæ salus omnibus datur.

Correct. Rom. § Vacantes Laici:] In epistola Clementis legitur, discentes, id est Laici: sed Gratianus etiam infra post Paleam, Clericus nullum, eodem modo legit atque hic.

C. XXX. *In his, quæ ad communis vitæ usum pertinent, Laici sibi invicem operantur.*

Item ibidem continetur.

a Dist. 8. quo iure. b l. 5. epistolarum post epist. 32. c al. solvant. d Matth. 17. e Rom. 13. f l. Pet. 2. g Inducitur Petrus loquens Clementi.

Sicut enim tibi impietatis crimen est, neglectis verbi Dei studiis, sollicitudines suscipere seculares: ita & unicuique Laicorum peccatum est, nisi invicem sibi etiam in his, quæ ad communis vitæ usum pertinent, operam fideliter dederint. Te verò securum facere ex his, quibus non debes instare a, omnes communiter elaborent. Quod si forte à semetipsis hoc Laici non intelligunt, per Diaconos edocendi sunt, ut tibi solius Ecclesiæ sollicitudines derelinquant.

Gratian. Ex his omnibus datur intelligi, quod in civili causa Clericus ante civilem iudicem conveniendus est. Sicut enim Ecclesiasticarum legum Ecclesiasticus iudex est administrator, ita & civilem non nisi civilis debet esse executor. Sicut enim ille solus habet jus interpretandi canones, qui habet potestatem condendi eos; ita ille solus civilem legem debet esse interpret, qui eis jus & auctoritatem impertit. In criminali verò causa non nisi ante Episcopum est Clericus examinandus. Et hoc est illud, quod legibus & canonibus supra definitum est, ut in criminali videlicet causa ante civilem iudicem nullus Clericus producatur, nisi foris eorum consensu Episcopi sui, veluti quando incorrigibiles inveniuntur, tunc detractio eis officio, curiæ tradendi sunt.

C. XXXI. Qui Episcopo infidiatur, semotus à Clero curiæ tradatur.

Unde Fabianus Papa ait epist. 2. Episcopis Orientalibus.

Statuimus b, ut si quis Clericorum suis Episcopis infestus, aut infidiator fuerit, eosque criminari voluerit, aut conspirator fuerit, mox ante examinatum iudicium submotus à Clero, curiæ tradatur, cui diebus vitæ suæ deserviat, & infamis abque ulla restitutionis spe permaneat.

Gratian. Quia ergo iste non in criminali, sed in civili causa Clericum ante civilem iudicem produxit, non est iudicandus transgressor canonum, nec est dicendus pertraxisse reum ad iudicem non suum; quia de civili causa non nisi iudex civilis cognoscere debet.

3 pars. §. 1. Econtrà ea, quæ in actoris defensione dicta sunt, verisimilia quidem videntur, sed pondere carent. Sacra enim canonibus & forensibus legibus, tam in civili, quam in criminali causa Clericum ad civilem iudicem pertrahendus negatur.

C. XXXII. Fratres apud Presbyteros iudicentur.

Unde in epistola prima Clementis ad Jacobum legitur.

Si d qui ex fratribus negotia habent inter se, apud cognitores seculi non iudicentur: sed apud Presbyteros Ecclesiæ, quicquid illud est, dirimatur.

C. XXXIII. Nullus Clericus propter aliquam causam intret curiam.

Item Sylvester Papa in epologo e Concilii Romani.

Nullus Clericus, vel Diaconus, vel Presbyter propter quamlibet causam intret in curiam, nec ante iudicem civilem a causam dicere presumat.

Corr. Rom. §. a Civilem] In epologo Synodi Romana sub Sylvestro, unde hoc videtur sumptum, legitur, cinctum: cinctulo enim milites ac magistratus ab Imperatore donabantur.

C. XXXIV. Ecclesiasticum, non forensis iudicium: penitens expiat.

Item Leo Papa a Rusticum, epist. 90. al. 92. c. 9.

Aliud quidem est, debita iuste reposeere, aliud, propria perfectionis amore contemnere. Sed illicitorum veniam postulante, oportet etiam à multis licitis abstinere, dicente Apostolo b: Omnia mihi licent, sed non omnia expolunt. Unde si quis penitens habet causam,

a Vacare,] orig. b Anf. l. 7. c. 159. Polyc. l. 4. tit. 31. c. al. pondere veritatis. d Pol. c. l. 5. tit. 1. Ivo p. 6. c. 345. Anselm. l. 6. c. 158. e Et in Conc. ipso, c. 16. f Pamorm. l. 4. c. 39. g Infrà de pen. dist. 1. c. aliud. h 1. Cor. 6.

quam negligere forte non debeat, melius expetit Ecclesiasticum, quam forensis iudicium.

Gratian. Non ait propter criminalem tantum, sed generaliter propter quamlibet causam, tam civilem, quam criminalem intelligens.

C. XXXV. Quicumque licet sacrosanctæ sedis Antistitis iudicium eligere.

Unde Theodosius a Imperator.

Quicumque litem habens, sive possessor, sive petitor fuerit, vel in b initio litis, vel decursis temporum curricula, sive cum negotium peroratur, sive cum jam cœperit promi sententia, iudicium elegerit sacrosanctæ sedis e Antistitis, illicè sine aliqua dubitatione, etiam si alia pars refragatur, ad Episcoporum d iudicium cum fermone litigantium a dirigatur.

Corr. Rom. §. a Dirigatur.] In Cod. Theodosiano, lib. 16. tit. de Episcopali iudicio. l. 1. que repetitur l. 6. Capitul. c. 281. & in Concilio tertio Valentino sub Lothario, & apud Iconem, & Anselmum sequuntur hæc: Multa enim, quæ in iudicio captiosa præscriptionis vincula non patiuntur, investigat, & promit sacrosanctæ religionis auctoritas, ac statim adnectitur cap. sequens: Omnes itaque cause.

C. XXXVI. Item ibidem.

Omnes e itaque cause, quæ vel prætorio iure, vel civili tractantur, Episcoporum sententiis terminatæ, perpetuo stabilitatis iure firmantur: nec ulterius liceat retractari negotium, quod Episcoporum sententia deciderit.

§. 1. Testimonium etiam, ab uno licet Episcopo perhibitum, omnes iudices indubitanter accipiant; nec alius audiatur, cum testimonium f Episcopi a qualibet parte fuerit repromissum. Illud est enim veritatis auctoritate firmatum, illud incorruptum, quod à sacrosancto homine conscientia mentis illibata protulerit. Hoc nos edicto salubri aliquando censuimus: hoc perpetuâ lege firmamus, malitiosa litium semina comprimentes.

Gratian. Hæc si quis antiquata contendat, quia in Iustini codice non inveniuntur ita inserta, per Carolum renovata cognoscat, qui in suis Capitularibus, l. 6. c. 281. ait inter cætera.

C. XXXVII.

Voluntus g, atque præcipimus, ut omnes ditioni nostre, Deo auxiliante, subiecti, tam Romani, quam Franci, Alemanni, Bavari, Burgundiones, Saxones, Thuringi, Frisones, Galli, Britones, Longobardi, Gualcones, Beneventani, Gothi, Hispani, caterique nobis subiecti omnes, quocumque videantur legis vinculo constricti, vel consuetudinario more connexi, hanc sententiam, quam sextodecimo Theodosii Imperatoris libro, capitulo videlicet undecimo, ad interrogata Ablavii Ducis, illi & omnibus rescriptam a sumpsimus, & inter nostra capitula pro lege tenendam consulto omnium fidelium nostrorum, tam Clericorum, quam Laicorum posuimus, lege b cuncti perpetuâ teneant, id est: Quicumque litem habens, sive possessor, sive petitor fuerit, &c. [ut supra i.]

Corr. Rom. §. a Rescriptam sumpsimus.] Sic est emendatum ex capitulari. Antea legebatur, per scripturam misimus.

C. XXXVIII. Presbyter apud Episcopum tantum iudicari debet.

Item Gregorius lib. 11. epist. 54. Joanni defensori eunti in Hispaniam, monendo dicit.

De k persona Presbyteri hoc attendendum est, quia, si quam causam habuit, non ab alio teneri, sed

a Cod. Theod. l. 16. de Episcopali iudicio. l. 1. §. quicumque. de iudic. c. novit. Capit. l. 6. c. 281. Anf. l. 3. c. 108. Ivo p. 16. c. 312. h al. inter initia. c. al. legis. d al. Episcopium eunt. e Caplt. ibid. Anf. ib. Ivo ib. Pann. l. 5. c. 23. f al. testimonio. g Anf. ibid. h lege cunctis perpetuo tenendam] orig. i supr. ead. cap. quicumque. k Anf. l. 3. c. 95. Novell. l. 23. §. si quis contra.

Episcopos

Episcopus ipsius adiri debuit: sicut novella constitutio a manifestat, quæ loquitur de sanctissimis, & Deo amabilibus, ac reverendissimis Episcopis, Clericis, & Manachis: Imp. Justinianus Augustus Petro gloriosissimo præfecto a prætorio. Si quis contra aliquem Clericum, aut Monachum, aut Diaconissam, aut Monasterium, aut Ascetiam habeat aliquam actionem, doceat h prædictis sanctissimum Episcopum, cui horum unusquisque subiacet. Ille vero causam inter eos dijudicet. Et si quidem utraque pars his, quæ iudicata sunt, non acquieverit, jubemus per loci iudicem executioni perfectè mandari, &c. §. 1. Ne id verò obijciatur, quia de Clerico hoc loquitur, non de Presbytero; sciendum est, quia superius in eadem constitutione lib. Cod. 1. e legitur appellatione Clericorum, etiam Presbyteros & Diaconos contineri. Verba autem legis ista sunt: Presbyteros autem & Diaconos, & Subdiaconos, Cantores, & Lectores, quos omnes Clericos appellamus, & reliqua.

Corr. Rom. §. a Præfecto prætorio] Græcè est, *magist. div. officiorum*: id est, magistro divinorum notariorum officiorum.

§. Non acquieverit,] In Authentica de sanctiss. Episcopis, & apud Julianum obest negatio.

C. XXXIX. Clericus Clericum ad publica judicia non pertrahat.

Item Gregorius lib. 9. epist. 32. Romano, defensori Siciliae.

Pervenit ad nos, quòd si quis contra Clericos quoslibet causam habeat, despectis eorum Episcopis, eosdem Clericos in tuo facias iudicio exhiberi. Quod si ita est, quia valdè constat esse incongruum, hæc tibi auctoritate præcipimus, ut denudò hoc facere non præsumas: sed si quis contra quemlibet Clericum causam habuerit, Episcopum ipsius adeat, ut aut ipse cognoscat, aut certè ab eo iudices deputentur; aut si fortè ad arbitros eundem est, partes ad eligendos f iudices ab ipso executio deputata compellat. Si quis verò Clericus, vel Laicus contra Episcopum causam habuerit, tunc te interponere debes, ut inter eos aut ipse cognoscas, aut certè te admonente sibi iudices eligant. Nam si sua unicuique Episcopo iurisdicctio non servatur, quid aliud agitur, nisi ut per nos, per quos Ecclesiasticus custodiri debuit ordo, confundatur?

C. XL. A Laicis iudicibus Clerici non sunt opprimendi.

Item Januario, Episcopo Caralitano, lib. 3. epist. 26. Fratris & Coepiscopi nostri Felicis, & Cyriaci Abbatis relatione cognovimus, quòd in insula Sardinia Sacerdotes à Laicis iudicibus opprimantur, & fraternitatem tuam ministri tui despiciant: dumque solum simplicitati à vobis studetur, quantum videmus, disciplina negligitur.

C. XLI. Sacerdotes à Regibus sunt honorandi non iudicandi.

Item Gregorius Maurilio Imperatori, lib. 4. epist. 31. seu cap. 75.

Sacerdotibus g autem non ex terrena potestate Dominus noster citius indignetur, sed excellenti consideratione propter eum, cuius servi sunt, eis ita dominetur, ut etiam debitam reverentiam impendat. Nam in divinis b eloquiis Sacerdotes aliquando Dii, aliquando Angeli vocantur. Nam & per Moysen de eo, qui ad iuramentum deducendus est, dicitur i: *Applica illum ad Deos*, id est, ad Sacerdotes. Et rursus scriptum est: *Dii non detrahes*, scilicet Sacerdotibus. Et Prophe-

a Nov. 123. h Alcat] orig. c. al. hoc. d in eadem Novel. §. Presbyteros. apud Julianum, c. 30. e al. L. 1. e. id est, v. 51. novelle. Auth. de sanctissimis Episcopis. Presbyteros. f eligendum iudicem] orig. g Nicolaus epist. 7. ad Michaelem Imper. c. 35. h Exod. 22. i ibidem.

ta a ait: *Labia Sacerdotis custodiant scientiam, & legem requirent ex ore ejus, quia Angelus Domini exercituum est.* Quid ergò mirum, si illos vestra pietas dignetur honorare, quibus in suo eloquio honorem tribuens, eos aut Angelos, aut Deos ipse etiam appellat Deus? §. 1. Ecclesiastica quoque historia testatur, quia cum pie memoria Constantino b Principi, in scripto oblata accusationes contra Episcopos fuissent, libellos quidem accusationis accepit, & eosdem, qui accusati fuerant, Episcopos convocans, in eorum conspectu libellos, quos acceperat, incendit, dicens: Vos Dii estis, à vero Deo constituti. Itè, & inter vos causas vestras discutite: quia dignum non est, ut nos iudicemus Deos. In qua tamen sententia sibi magis ex humilitate, quam illis aliquid præstitit ex reverentia impensa. Ante eum quippe Pagani in Rep. Principes fuerunt, qui verum Deum nescientes, Deos ligneos & lapideos colebant, & tamen eorum Sacerdotibus honorem maximum tribuebant. Quid ergò mirum, si Christianus Imperator veri Dei Sacerdotes dignetur honorare, dum Pagani, ut prædiximus, Principes, honorem impendere Sacerdotibus noverunt, qui Diis ligneis & lapideis fiebant? §. 2. Hæc a ergò non tantum specialiter, quantum generaliter pro omnibus asserimus Sacerdotibus: quoniam adhuc nescimus, quis in terribili iudicio Dei qualis futurus sit. Etenim Paulus egregius prædicator dicit c: *Nolite iudicare ante tempus, donec veniat Dominus, & reliqua.* Nam sunt multa, quæ de iudicio illius homines ignorant: quia fortasse, quæ vos laudatis, ille reprehendet, & quæ vos reprehenditis, ille laudabit.

Corr. Rom. §. a Hæc ergò] Sic etiam habet locus hic apud Nicolaum, in epistola, cuius initium, Proposueramus: sed in originali pro istis hæc leguntur: Hæc ergò pietati Dominorum, non pro me, sed pro cunctis Sacerdotibus suggero. Et multis interjectis, quæ hic non referuntur, subdit: Nam adhuc nescimus, quis sibi, qualis sit: & Paulus egregius prædicator, &c. Præstatque omnino integrum illum locum legere, *Apostolicæ libertatis plenum.*

C. XLII. Quà panâ feriatur Clericus, Clericum ad secularia iudicia pertrahens.

Item ex Concilio Milevitano.

¶ Nolite d præsumptio usque adeò illicitis ausibus aditum patefecit, ut Clerici Conclericos suos, relicto Pontifice suo, ad iudicia publica pertrahant. Proinde statuimus hoc de cetero non præsumi. Si quis hoc præsumperit facere, conventus a & causam perdat, & à communione efficiatur extraneus.

Corr. Rom. §. In Concilio Milevitano, quod habetur, nihil tale extat. Ex ipse tamen citatur etiam ab Innocentio III. in c. si diligenti, extra de foro compet. Habetur autem in Toletano III. c. 13.

¶ a Conventus] Diçtio ista in nullo Concilii exemplari, aut impresso, aut manuscripto est inventa.

C. XLIII. Clericus apud civilem iudicem iudicari non debet.

Item ex Concilio Carthaginensi III. c. 9.

H. PLacuit e, ut quisquis Episcoporum, Presbyterorum & Diaconorum, seu Clericorum, cum in Ecclesia ei crimen fuerit intentatum, vel civilis causa fuerit commota, si derelicto Ecclesiastico iudicio, publicis iudiciis purgari voluerit, etiam si pro ipso fuerit prolata sententia, locum suum amittat. Et hoc in criminali actione. In civili verò perdat, quod evicit, si locum suum obtinere maluerit: siquidem a ad eligendos iudices iniquè de Ecclesiæ consortio iudicat, qui de universa Ecclesia malè sentiendo, de iudicio seculari poscit auxilium:

a Malach. 2. b Sup. ead. c. continua. §. item Constantinus. B. Augustin. epist. 66. c 1. Corinth. 4. d In Tolet. 3. c. 13. Et in Concil. apud Palatium Vermis habito, c. 18. e Ivo p. 6. cap. 362. §. item placuit. M m 3.

cum privatorum Christianorum causas Apostolus a etiam ad Ecclesiam deferri, atque ibi determinari praecipiat.

Corr. Rom. § a Siquidem] In caeteris Conciliorum editionibus, & uno Vaticano codice legitur: siquidem ad eligendos judices sibi de Ecclesiae consortio dubitat, vileque Ecclesiae consortium judicat, qui de universa, &c. In recentiore autem quatuor tomorum editione hoc modo: cui enim ad eligendos judices undique patet auctoritas, ipse se indignum fraterno consortio judicat, qui de universa, &c. eodemque ferè modo est in codice Lucensi Regio, & refertur in Concilio apud Palatium Vermis habito, c. 18.

C. XLIV. Clericus non accusetur, nisi ante Ecclesiasticum judicem.

Item ex eodem.

De b diversis ordinibus Ecclesiae fervientibus, si quis in causam criminis incurrerit, & abnuerit iudicium Ecclesiasticum, debet periclitari.

Corr. Rom. § Est summa capituli praecedentis, & in Conciliis olim Coloniae ac Lutetiae impressis, duobus exemplaribus Vaticanis, & codice canonum omnino est loco summa, nec multo aliter apud Ivonem part. 6. c. 362.

C. XLV. Qui cum Clerico litigium habet, Episcopum ipsius adeat.

Item constitutione 74. c. 1. c

III. Si d quis cum Clerico litigium habuerit, si quidem de causa pecuniaria, adeat prius Episcopum, cujus iudicio Clericus suppositus est. Ille enim sine damno, & sine dilatione competentem finem liti impositurus est. Sin autem noluerit a Episcopus litem dirimere, tunc ad civilem iudicem disceptatio causa perveniat. Ubi autem Episcopus causam dirimere vult, sine scriptura omnia procedant, & definitiva sententia sine scriptis ab eo proferatur &. §. 1. Quod si de criminali y causa litigium emerit, tunc competentes iudices in hac civitate, vel in provinciis interpellati, consentaneum legibus terminum causae imponant: ita tamen, ut disceptatio litis duorum mensium spatium non excedat, à liti contestatione numerandum d. Item, §. 2. In criminalibus verò causis nunquam sine scriptura procedere debet. Non aliter autem puniatur Clericus, nisi obnoxius repertus, Sacerdotio nudatus fuerit ab Episcopo suo, vel Clericatus honore. Sin autem crimen Ecclesiasticum est, tunc secundum canones ab Episcopo suo causae examinatio & poena procedat, nullam communionem aliis iudicibus in huiusmodi causis habentibus.

Corr. Rom. § a Noluerit] Ita etiam apud Julianum, & Ivonem, & sic legit auctor glossa: sed in Novella ipsa Justiniani additur, vel non potuerit.

§ Proferatur] In Novella ipsa sequuntur haec: nisi forte partes voluerint, ut in scriptis ea inferatur. Quod si, &c. Apud Ivonem loco dictionis, proferatur, est, inferatur: quod suspicionem facit, intermedia scriptoris vitio deesse.

§ De criminali] In Novella Justiniani additur, civilis tamen.

§ Numerandum] Quae sequuntur usque ad vers. Non aliter, neque in Novella, neque apud Julianum, aut Ivonem, neque in vetustis Gratiani codicibus habentur: sed ob Doctorum citationes non sunt expuncta.

C. XLVI. Clericus adversus Clericum negotium habens, secularia iudicia non exerceat.

Item ex Concilio Chalcedonensi, c. 9.

Si e Clericus adversus Clericum habeat negotium, non relinquat suum Episcopum, & ad secularia iudicia non concurrat: sed prius negotium agitetur apud proprium Episcopum: vel certe a si fuerit negotium f

a 1. Cor. 6. b Ivo ibid. initio capituli. c Novella 83. apud Julianum. d Ivo p. 6. c. 427. § p. 16. c. 150. e ext. de foro comp. c. 1. Polyc. l. 4. tit. 31. Burch. l. 2. c. 183. Ivo p. 6. c. 228. f al. iudicium.

ipius Episcopi, apud arbitros ex utraque parte electos audiatur negotium. Si quis verò contra haec fecerit, canonum subiaceat correctionibus. §. 1. Et si Clericus adversus suum vel alium Episcopum habeat causam, apud audientiam Synodi provinciae ejus conquiratur. §. 2. Si verò contra ipsius provinciae Metropolitanum Episcopum Episcopum, sive Clericus habeat controversiam, pergat ad ipsius diocesis Primatem, aut certe ad Constantinopolitanam Regiae civitatis sedem, ut eorum ibi negotium exquiratur a.

Corr. Rom. § a Vel certe si fuerit] Græcè est, ἢ γὰρ ἂν ἀπὸ τῆς Ἐπισκοπῆς, κατὰ οἷς τὰ ἀμείβετα μὴν βούλοιο, τὰ τῆς δίαικς συζητησέσθαι: id est, vel certe ex ipsius Episcopi sententia, apud eos, quos utraque pars voluerit, ea, quæ ad iudicium pertinent, agitentur. Nec longè aliter vertit Dionysius, cujus versionem attulerunt Burchardus, & Ivo, & Innocentius, Extra de foro comp. c. 1. Sententia verò, qua hoc loco ex prisca versione elicitur, habetur paulò post in versis. Et si Clericus adversus suum. Quare non bene hic inculcatur, sed ob glossam non est mutatum.

C. XLVII. P A L E A.

Item ex Concilio Agathensi, cap. 32.

III. Clericum b nullus praesumat apud secularem iudicem Episcopum non permittente pulsare. Sed si pulsatus fuerit, non respondeat, nec proponat, nec audeat criminale negotium in iudicio seculari proponere.

Corr. Rom. § Abest à plerisque vetustis exemplaribus, & frustra hic repetitur, quod planè idem habetur, sup. ead. c. Clericum nullus. De lectionis autem varietate ibi notatum est.

Gratian. Ex his omnibus datur intelligi, quòd Clericus ad publica iudicia nec in civili, nec in criminali causa est producendus, nisi forte civilem causam Episcopus decidere voluerit, vel in criminali, sui honoris cingulo eum nudaverit. §. 1. Ilud c autem, quod in epistola Clementis dictum est: Non cognitorem secularium negotiorum te vult Deus esse, ex Episcopali unctione intelligendum est. Non enim in Episcopum ungitur, ut cognitor secularium negotiorum respiciat, sed ut procurator animarum, & distrilutor spiritualium existat. Prohibetur ergò, secularibus negotiis occupari, non ad tempus sequester fieri. Vel secularia iudicia, non de rebus secularibus, sed secularium virorum intelligenda sunt. Iudicia de rebus secularibus secularia appellantur juxta illud Apostoli d: Secularia igitur iudicia si habueritis, contemptibiles, qui sunt in Ecclesia, constituite. Iudicia verò secularium, secularia appellantur, juxta illud Apostoli in epistola Clementis, quod ex subsequentibus datur intelligi, cum dicitur e: Haec opera, quae tibi minus congruere diximus, exhibeant sibi invicem vacantes Laici. Prohibentur ergò Clerici à cognitione negotiorum secularium virorum, non secularium causarum. Negotia quippe Clericorum, sive criminalia, sive civilia fuerint, non nisi apud Ecclesiasticum iudicem ventilanda sunt.

XLVIII. Non nisi in foro suo audiatur Clericus.

Unde Hadrianus f Papa c. 35.

Clericus g, sive Laicus, si crimine aut lite pulsatus fuerit, non alibi, quam in foro suo provocatus audiatur.

C. XLIX. De eodem.

Idem ibid. c. 40.

IN b Clericorum causa hujusmodi forma servetur, ne quinquam eorum sententia a non suo iudice dicta cstringat.

Grat. Res verò in litigio postea, ante legitimum cognitionis eventum in nullam debet omninò transferri personam.

a al. terminetur. b sup. ead. Clericum nullus. Ivo part. 6. c. 367. c sup. ead. te quidem. d 1. Corinth. 6. e sup. ead. te quidem. f in cap. Hadrianus, c. 35. g Anf. l. 3. c. 88. h Anf. id. Demasdit p. 3.

C. L. *In nullam transferatur personam res in litigio posita ante cognitionis eventum.*

Unde Gelasius Papa Quingeso & Episcopo.

Quia res in litigio posita in nullam transferri potest omnino personam, donec legitima cognitionis eventum, cui potius debeat, judiciaria disceptatione possit agnosci, ex eadem re quisquam non finatur exigere pensiones: sed in eodem statu, re eadem posita, in quo videtur (sicut dictum est) ante constituta a, quisquis sibi putat quippiam posse competere, juridico pulset examine, præ iudicis omnibus inde submotis.

Corr. Rom. § & Quingeso] *In antiquis exemplaribus partim est ista vox, partim Lucio, partim L. partim Quingelimo.*

QUESTIO II.

Quod si verò culpa illa suspensione digna sit, ex capitulo illo *Milevitani Concilii* liquido constat. Si enim communione privandus est, qui Clericum ad civilem iudicium crediderit pertrahendum; multò magis suspensione dignus est, qui sui Episcopi iudicium interpellantem, ad iudicium seculare pertrahere non dubitavit.

QUESTIO III.

Sed ponatur, quod hæc culpa suspensione digna non fuerit: quaeritur, utrum sit deponendus, qui officium contra prohibitionem Episcopi celebrare ausus est? Sed quod sententia Episcopi, siue iusta, siue iniusta fuerit, timenda sit, Gregorius homil. 26. in Evangelio testatur, dicens:

C. I. *Timenda est sententia Pastoris.*

Sententia Pastoris, siue iusta, siue iniusta fuerit, timenda est.

Corr. Rom. § Ipsa *profus B. Gregorii verba leguntur infra ead. c. non solum. vers. utrum iuste.*

C. II. *A suo Episcopo excommunicatus, non est ab alio recipiendus.*

Item ex Concilio c Antiocheno, c. 6.

Si quis à proprio Episcopo excommunicatus est, non eum prius ab aliis debere suscipi, nisi aut à suo fuerit receptus Episcopo, aut Concilio facto, Episcopis & occurrat & respondeat, & si Synodo satisfecerit, quod statuerit sub alia sententia eum recipi. Quod etiam circa Laicos, & Presbyteros, & Diaconos, & omnes, qui in Clero sunt, convenit observari.

Corr. Rom. § & Episcopis] *Apud auctores indicatos prior tantum pars huius canonis refertur, & ex versione Dionysii, qua etiam in toto hoc loco longe melior est: aut certe (inquit) ad Synodum, quæ congregatur, occurrens pro se satisfaciatur, & persuadens Concilio, sententiam suscipiat alteram. Græcè enim est: πίστας τε τὴν σύνοδον, καταδέξασθαι ἐπιτάξις ἀπίστατιν.*

C. III. *Excommunicationis meretur sententiam, qui excommunicatis communicat.*

Item Nicolaus Papa ad Lotharium Regem in epistola, cujus initium: Audito.

Precipue f Gualdrade pellicis tuæ, & jam dudum à te repudiatae communionem declina: excommunicata est enim, & usque ad presentiam nostram ab omni Christianorum contubernio sequestrata. Quamobrem cavendum est, ne cum ea pari mucrone percellaris sententiæ, ac pro unius mulierculæ passione vincetus & obligatus ad perenne traharis exitium. Deterius quippe in populis prælati delinquent: ac per hoc ipsi crudelius, quam cæteri puniuntur, ut ait beatus Gregorius g: *Scire enim prælati*

a al. constitutum litem. b Sup. q. 1. inolita. c Et in Aquigran. c. 72. d Barth. lib. 11. c. 37. Ivo p. 14. c. 27. § 101. Pann. l. 5. c. 101. Deusd. p. 4. e al. satisfecerit, statutus. f Anf. l. 3. c. 66. Regino Chron. l. 2. g Pastor. p. 3. c. 5.

debet, quia si perversa unquam perpetrant, tot mortibus digni sunt, quot ad subditos suos perditionis exemplum transmittunt. Unde necesse est, ut tanto se cautius à culpa cythodiant, quanto per pravam, quæ faciunt, non solum moriuntur. (Et infra.) §. 1. Cæterum præcave, ne quando testes adhibeamus, imò verò, ne hoc sanctæ Ecclesiæ dicamus, & (quod non optamus) de cætero fias cunctis sicut a Ethnicis & Publicanis.

Corr. Rom. § Sumptum est caput hoc ex epistola Nicolai, quæ incipit, Audito revertente misso vestro. Et extat Romæ in monasterio Dominicanorum. Est autem quasi in epitomeu reductionem, multis verbis omissis. Huius epistolæ bonam partem refert Regino lib. 2. Chronicorum.

C. IV. *De eodem.*

Item ex Concilio Sardiceni b, c. 17.

Si c Episcopus quis fortè iracundus (quod esse non debet) citò & asperè commoveatur adversus Presbyterum, siue Diaconum suum, & exterminare eum de Ecclesia voluerit, providendum est, ne innocens damnetur, aut perdat communionem. Et idèd habet potestatem is, qui abjectus est, ut Episcopos finitimos interpellat, & causa ejus audiatur, ac diligentius tractetur: quia non oportet ei negari audientiam roganti. Et ille Episcopus, qui aut iuste, aut iniuste eum abjecit, patienter accipiat, ut negotium discutiatur: ut vel probetur sententia ejus à plurimis, vel emendetur. Tamen, priusquam omnia diligenter & fideliter examinentur, eum, qui fuerit à communione separatus, ante cognitionem nullus alius debet præsumere, ut communioni societ.

Corr. Rom. § Canon hic eodem fere modo refertur in Concilio Africano, cap. 101. usque ad versic. Tamen. Sed Græcus Sardicensis, qui est decimus quartus, paulò copiosior est, & aliquot locis diversa etiam sententia. Propterea visum est verba Græca cum versione nova apponere.

Οσιος ἐπίσκοπος εἶπεν. τὸ δὲ πάντοτε με κινῶν, ἀποσιωπῆσαι ἢ ὀφείλω. εἰ τις ἐπίσκοπος ἐξ ὀχλοῦ, ἐπιτίκειτο, ὡς περ ἢ ὀφείλει ἐν ταῖς ἀνάγκαις πολιτευέσθαι, ἢ ταχέως ἀντικρὺ πρεσβυτέρῳ, ἢ διακόνῳ κινῶν ἐκβαλεῖν ἐκκλησίᾳς τινὰ ἐκκλησίᾳ, προνοητὴν ἐστὶ μὴ ἀθεῖν τὸν ταῖστον κατὰ τὴν ἐκκλησίαν, ἢ τῆς κοινῆς ἀποσερισθῆναι, πάντες εἰρηκασιν. ὁ ἐκβαλλόμενος ἐχέτω ἐξουσίαν ἐπὶ τὸν ἐπίσκοπον τῆς μητροπόλεως τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας καταθεῖναι. εἰ δὲ ὁ τῆς μητροπόλεως ἀπεινῶν, ἐπὶ τὸν πλεισιόχρον κατὰ τὴν ἐκκλῆσιν, ἢ ἀξίον, ἢ μετ' ἀκριβείας αὐτῷ ἐξέλθῃται τὸ πρᾶγμα, ἢ χρεὴ γὰρ μὴ ὑπέχειν τοῖς ἀδικαῖς τοῖς ἀξίον. κακῆν δὲ ὁ ἐπίσκοπος ὁ δίκαιος ἢ ἀδικῶς ἐκβαλεῖν τὸν ταῖστον, γενναίως θείον ὀφείλει, ἢ ἢ ἐξέτασις τὰ πρᾶγματος γίνηται, ἢ ἢ κερῶν αὐτῶ ἢ ἀπόφασις, ἢ διορθώσεως τυχῶ. πρὶν δὲ ἐπιμελῶς ἢ μετὰ πίστεως ἐκαστὸν ἐξετάσῃ, ὁ μὴ ἐχωρὶν τὴν κοινῆν πρὸ τῆς διαγνώσεως τῶ πρᾶγματος αὐτῶ ἢ ὀφείλει ἐκβαλεῖν τὴν κοινῆν. Id est:

Osus Episcopus dixit: Quod autem me undequaque commovet, tacere non debeo. Si quis Episcopus existat ad iracundiam proclivis (quod quidem à tali viro longè abesse debet) & citò adversus Presbyterum, vel Diaconum commotus, ex Ecclesia quemlibet ejicere voluerit, providendum est, ne is repente condemnatur, & communione privetur. Omnes dixerunt: Qui ejicitur, facultatem habeat confugiendi ad Episcopum Metropolitanum ejusdem provincie: sin autem Metropolitanus ablit, finitimum adeundi, ac rogandi, ut ipsius causa diligenter cognoscatur. Minimè enim decet aures non

a Matth. 18. b Et in Afric. c. 101. c Polyc. l. 7. tit. 1. Anf. l. 3. c. 71. Ivo p. 14. c. 15. Pann. l. 5. c. 127.

præbere

prebere rogantibus. Et ille vero Episcopus, qui jure vel injuria justum ejecit, generose ferre debet causam cognosci, ipsiusque sententiam vel confirmari, vel corrigi. Verum, priusquam diligenter ac fideliter singula quaque examinata fuerint, qui communionem non habet, ante causae cognitionem non debet suo sibi jure communionem vendicare.

C. V. De eodem.

Item ex Concilio Carthaginensi II. c. 8.

II. SI quis Presbyter ab Episcopo & suo correptus fuerit, debet utique apud vicinos Episcopos conqueri, ut ab ipsis ejus causa possit audiri, ac per ipsos suo Episcopo reconciliari. Quod nisi fecerit, sed superbia (quod absit) inflatus, fecernendum se ab Episcopi sui communionem duxerit, ac separatim cum aliquibus schisma faciens, sacrificium Deo obtulerit, anathema habeatur, & locum amittat. At si querimoniam & justam habuerit adversus Episcopum, inquirendum est h.

Corr. Rom. § a Episcopo] In secundo Carthaginensi, c. 8. cum Alipius proponit, ita legitur: Si quis forte Presbyter ab Episcopo suo correptus, aut excommunicatus, &c. Sed cum ab universis Episcopis canon fertur, loco Episcopi asseritur nomen praepositi, & ita in Carthaginensi codice canonum, cap. 11. legitur, a praeposito suo correptus. Graecè est, ἐν τῇ διακονίᾳ ἀπὸ τοῦ κληρικῶν ἀρχιεπίσκοπος: id est, in sua e vite agenda ratione condemnatus fuerit. Burchardo autem & Ivoni convenit cum Gratiano.

§ At si] In codice canonum, & Carthaginensi Graeco, & apud collectores nihil hic est interjectum. Verum in exemplaribus Concilii impressis & manuscriptis, ante istam clausulam haec inseruntur: Nihilominus & de civitate, & de congregatione, in qua fuerit, longius repellatur, ne vel ignorantes, vel simpliciter viventes serpentina fraude decipiat: quoniam secundum Apostolum d. Ecclesia una est, una fides, unum baptisma. Et si querimoniam, &c.

§ & At si querimoniam] Lotus hic ita habet apud Burchardum & Ivonem: Si querimoniam justam adversus Episcopum non habuerit, inquirendum erit. Graecè est, ἐπισημαίνοντες, μήποτε κατὰ τὴν ἐπισκοπὴν μὴδὲν ἔχοι δι-καιοσύνην: id est, hoc considerato, nunquid adversus Episcopum justam habeat expostulationem.

C. VI. De his, qui damnati à Synodo sacra ministeria contingunt.

Item ex Concilio Antiocheno, c. 4.

III. SI quis Episcopus damnatus à Synodo, vel Presbyter, aut Diaconus à suo Episcopo, aut fuerint aliquid de ministerio sacro contingere, sive Episcopus juxta praecedentem consuetudinem, sive Presbyter, aut Diaconus, nullo modo liceat ei, nec in alia Synodo, restitutionis spem, aut locum habere satisfactionis: sed & excommunicantes ei omnes abjici de Ecclesia oportet g, & maxime, si postquam didicerint adversum memoratos prolatam fuisse sententiam, eisdem communicare tentaverint.

Corr. Rom. § a Damnatus] Graecè est, καθαιρεθείς, id est, depositus.

C. VII. Sine spe sit reconciliationis, qui excommunicatis communicare praesumit.

Item ex Concilio Martini h Papa, c. 37.

IV. SI quis Episcopus in Concilio excommunicatus fuerit, sive Presbyter, aut Diaconus à suo Episcopo, & post excommunicationem praesumpserit, sive Episcopus ille, aut Presbyter, aut Diaconus facere oblationem, vel matutinum, aut vespertinum sacrificium, quasi in officio

a Burch. lib. 2. c. 194. Ivo p. 6. c. 239. Anf. l. 12. cap. 33. Polyc. lib. 7. tit. 1. b al. civit. c al. in sua conversatione condemnatus. d Ephes. 4. e Et Aquiligr. c. 47. extra, de Cler. exc. depon. c. 1. f 2. Nic. Papa epist. 8. f Polyc. ibid. Burch. l. 1. c. 199. Ivo p. 5. c. 326. Anf. l. 12. c. 26. g abest & omittit. h In capitulis Martini Bracarensis.

suo agere, sicut prius, non liceat ei nec in alio Concilio spem reconciliationis habere, nec ultra recolligi a: sed etiam eos, qui ei communicaverint, omnes ab Ecclesia respui, maxime eos, qui sciebant, eum esse dejectum. Si autem permanferit turbans, & concitans Ecclesiam per fornicem & potestatem, oportet eum sicut seditio- narium ab omni plebe expelli.

Corr. Rom. § a Fornicem] In aliquot Gratiani & Concilii codicibus est, foraticam. In canone quinto Concilii Antiocheni, unde hoc sumptum est, legitur, οὐκ ἔστιν ἔκδοσις ἰσ-σίας, quae Dionysius vertit, per potestates exteras.

C. VIII. De Episcopis, qui innocentes, aut minimis causis culpabiles excommu- nicant.

Item ex Concilio b Agathensi, c. 3.

EPiscopi c, si Sacerdotali moderatione postposita innocentes, aut minimis causis culpabiles excommunicare praesumpserint, aut ad gratiam Baptismatis & festinantes fortasse recipere noluerint, à vicinis Episcopis ejusdem d provinciae literis moneantur: & si parere e noluerint, communio f illis usque ad tempus Synodi à reliquis Episcopis denegetur e: ne forte propter excommunicationis g peccatum excommunicati longo tempore morte praeveniatur.

Corr. Rom. § a Baptismatis] Sic etiam in manuscriptis, & Doctores tam vocem agnoscunt. Verum in omnibus editionibus Conciliorum, & duobus Codicibus Vaticanis, tam in Concilio Agathensi, quam in Vormaciensi, c. 14. (ubi caput hoc repetitur) & à Burchardo & Ivone abest ea dictio. Et cum hic de excommunicatis agatur, videtur esse locus eis tantum, qui sunt baptizati, & ad gratiam, id est, reconciliationem cum suo Episcopo festinant.

§ e Denegetur:] Sic habet Ivo, & Pannormia, & antiquiores Conciliorum editiones, & duo Vaticana exemplaria: videturque huic simile, quod legitur sup. 6. q. 2. c. fin. sed in recentioribus editionibus est, non denegetur.

C. IX. De his, qui tempore suae excommunicationis communicare praesumunt.

Item ex Concilio Africano.

PLacuit h universo Concilio, ut qui excommunicatus fuerit pro suo neglectu, sive Episcopus, sive quilibet Clericus, & tempore excommunicationis suae ante audientiam communicare i praesumpserit, ipse in se damnationis iudicetur sententiam protulisse.

Corr. Rom. § In Concilio, quod hodie inscribitur Africanum, caput hoc non habetur: sed in Carthaginensi inserto in codice canonum, & in Graeco, c. 29. & refertur in quinta Synodo, sessione 7. in epist. Vigilii.

C. X. Deponantur Episcopi, qui excommunicatis communicant.

Item Nicolaus k Papa.

TEugualdum l Treverensem, & Primatem Belgicae provinciae, & Guntharium Agrippinae Coloniae Archiepiscopos, nunc coram nobis & sancta Synodo, sub gestorum m insinuatione, qualiter causam Lotharii Regis, & duarum mulierum ejus, Theiberge scilicet, & Gualdradae, recognoverint & judicaverint, scriptum super hoc propriis manibus roboratum offerentes, nihil se plus, vel minus, aut aliter egisse, ore proprio multis coram positis testibus affirmantes, & sententiam, quam à sede Apostolica in Engeltrudam uxorem Boloniensis sanctissimi fratris nostri Mediolanensis Archiepiscopus Thado, & ceteri Coepiscopi nostri petiverant emitten-

a al. reconciliari. b Et in Vormac. c. 14. c Burch. l. 11. c. 11. Ivo part. 14. c. 16. f 81. Pann. l. 5. c. 128. d al. cujuslibet. e al. parere. f 6. q. 2. c. fin. paulo aliter apud Burch. & Ivonem, c. 81. g al. excommunicatorum vera lectio. h Burch. l. 1. c. 200. Ivo p. 5. c. 314. Anf. l. 12. c. 27. Polyc. l. 7. tit. 1. i al. communionem. k In Synodo Romana, c. 2. l al. Thibigaudum. Ivo p. 8. c. 226. m al. suggestorum.

dam, & nos divino succenti zelo sub anathematis attestatione canonicè protuleramus, publicè se vivà a voce violasse coassentes: in quibus omnibus invenimus, eos Apostolicas atque canonicas sanctiones in pluribus excessisse, & aequitatis normam nequiter temerasse, omni iudicium Sacerdotii officio manere penitus alienos, Sancti Spiritus iudicio, & B. Petri per nos auctoritate, Episcopatus exutos regimine consistere & definites. Prædictis autem depositis licentiam concedimus Ecclesiam ingrediendi, & communicandi, sicut Laici, & loquendi suas utilitates, non autem turbas concitandi, vel scandalum sollicitandi, illis tribuimus facultatem. Quantum autem ad Episcopale ministerium specialiter pertinet, nulla eis sit licentia contingendi: sicut nos cum sancta Synodo jam decrevisse constat.

Corr. Rom. ¶ Caput hoc Ivo citat ex Nicolao Episcopo & Archiepiscopo per Galliam, Italiam, Germaniam, atque per universas provincias constitutis. In qua epistola videtur retulisse, quid in Concilio à se Romæ habito, de Metensi Synodo penitus abolenda, & depositione Thietgandii, & Guntharii statutum fuerit. De quo quidem Concilio, & eorum Episcoporum depositione, Regino lib. 4. Chronicorum, accuratè hæc scribit: Interea Thietgandus, & Guntharius Archiepiscopi Romam profecti sunt, eà animi intentione, ut Regem innoxium in prædicto facto demonstrarent, ac se cum cæteris Coepiscopis, Ecclesiastica atque Apostolica exercuisse decreta: sultitiam quidem elogio decorandi, qui illam Petri sedem aliquo pravo dogmate fallere posse arbitrati sunt, quæ nec se fefellit, nec ab aliqua heresi unquam falli potuit. Itaque cum in præsentiam Nicolai Papæ venissent, libellum obtulerunt, in quo continebantur gesta Synodalia, quæ in Mediomatrico Urbe, & Aquis ab eis statuta fuerant. Qui cum à Notario coram omnibus recitatus esset, interrogavit Pontifex, ac se cum cæteris verbis confirmarent? Responderunt inconveniens videri, ut quod propriis manibus roboraverant, verbis infirmare mallet. Et sic nec repulsâ, nec admittâ eorum assertionem iussi sunt ire ad hospitia sua, quousque revocarentur. Paucis interpositis diebus ad Synodum, quam Papa congregaverat, sunt accessit: ubi eorum damnata & anathematizata sunt scripta, & ipsi omnibus adjudicantibus Episcopis, Presbyteris & Diaconis, sunt depositi, & omni Ecclesiastica dignitate privati.

¶ a Conflitere] In secundo capite Concilii locus hic ita habet, consistere: Diffinientes, quod si juxta præcedentem consuetudinem tanquam Episcopi ausi fuerint aliquid de sacro ministerio contingere, nullo modo liceat eis, nec in alia Synodo restitutionis spem, aut locum habere satisfactionis. Sed & communicantes eis, omnes abjici de Ecclesia, & maxime, si posteaquam didicerint adversus memoratos prolatam fuisse sententiam, eisdem communicare tentaverint, & sunt verba sumpta ex capite: Si quis Episcopus damnatus. supra eadem, ex Concilio Antiocheno.

C. XI. Clerici & Laici, qui non obediunt Episcopis, infames efficiuntur.

Item Clemens epist. 3. omnibus Coepiscopis. SI autem vobis Episcopis non obediunt omnes Presbyteri, Diaconi, ac Subdiaconi, & reliqui Clerici, omnesque Principes, tam majoris ordinis, quam inferioris, atque reliqui populi, non solum infames, sed & extorres à regno Dei, & consortio fidelium, ac à liminibus sanctæ Dei Ecclesiæ alieni erunt.

C. XII. In Christum peccat, qui veritatis Doctorem contristat.

Item Petrus in ordinatione Clementis. b Quicumque contristaverit Doctorem veritatis, peccat

a al. unâ. b Clemens epist. ad Jacobum, & Alexander epist. 1.

T O M. I.

in Christum, & Patrem omnium exacerbat Deum, propter quod & vitâ carebit.

C. XIII. Simulatâ virtutum affectione a, obedientia Episcopo non denegatur.

Item Ambrosius lib. 2. de officiis, c. 24. b V. SI quis verò non obediat Episcopo, extollere atque exaltare sese desiderans, quaerens etiam obumbrare merita Episcopi simulatâ affectione c doctrinæ, aut humilitatis, aut misericordiæ, is à vero devius superbit: quoniam veritatis est ea regula, ut nihil facias commendandi tui causâ, quò minor alius fiat: neque si quid boni habeas, id ad deformationem alterius, & vituperationem exerceas. §. 1. Non defendas improbum, & sancta indigno committenda d non arbitreris. §. 2. Neque iterum arguas e & impugnes eum, cujus crimen non deprehenderit.

C. XIV. Episcopo non obediens, demonum ore discernitur.

Item Anterus Papa Episcopis Hispaniæ. F Abit, ut quicumque finitrum de his arbitremur g, qui Apostolico gradui succedentes, Christi corpus sacro ore conficiunt, per quos nos etiam Christiani sumus: qui claves Regni colorum habentes, ante h iudicii diem judicant. Veteri i quidem lege habetur: quicumque Sacerdotibus non obtemperasset, aut extra castra positus lapidabatur à populo, aut gladio cervicæ subiecta contemptum expiabat cruore k. Nunc verò inobediens spirituali animadversione truncatur, & ejectus ab Ecclesia rabido demonum ore discernitur.

C. XV. Quibus Papa est inimicus, his nec loqui debemus.

Item Petrus in ordinatione Clementis. SI inimicus est iste Clemens l alicui pro actibus suis, vos nolite expectare, ut ipse vobis dicat, &c. ut supra in tractatu ordinandorum, ubi agitur de obedientia minorum erga majores.

C. XVI. Excommunicatus est, qui excommunicatis communicat.

Item Fabianus Episcopus epist. 1. Sicut in Apostoli statuerunt dicentes: Cum excommunicatis non est communicandum: & si quis cum excommunicatis averfando n regulas, scienter saltem & in domo simul locutus fuerit, vel oraverit, ille communione privetur.

Corr. Rom. ¶ a Saltem] In epistola Fabiani est, scienter psallat in domo, aut simul locutus, &c. Sed lectio Gratiani videtur magis consentire cum canone Apostolico, & τῆς ἀνομιῆς, καὶ ἐν οἴκῳ, συνεύχεται, ἕως ἀφοσηλάτω, qua Dionysius vertit: Si quis cum excommunicato, saltem in domo, simul oraverit, iste communione privetur.

C. XVII. De eodem.

Item Calixtus Papa epist. 2. cap. 2. EXcommunicatos o quoscumque p à Sacerdotibus nullus recipiat aut rejiciat, ante utriusque partis justam examinationem: nec cum eis in oratione, aut cibo, aut potu, aut osculo communicet, nec Ave eis dicat: quia quicumque in his, vel aliis prohibitis, scienter excommunicatis communicaverit, juxta Apostolorum institutionem, & ipse simili excommunicationi subiacebit.

a al. affectatione. b Et in Concil. Aquigr. cap. 9. c al. affectatione. d al. committenda arbitreris. e al. urgeas. f Hieronymus ad Heliodorum. g loquar,] orig. h quodammodo ante] Hieronym. i Deut. 17. k macrone.] Hieronym. l Clemens epist. 1. Anf. l. 1. c. 6. Ivo p. 14. c. 22. distinct. 93. m inimicus. n Can. Apost. 11. Burch. l. 1. c. 35. Pann. l. 5. c. 95. n al. avertendo. o Polyc. 4.7. tit. 1. Anf. l. 12. cap. 14. Burch. l. 11. c. 38. Ivo part. 14. c. 23. & 102. Pann. l. 5. c. 94. Can. Apost. 11. p al. quosque.

N n

C. XVIII. De eodem.

Item Isidorus in regula Monachorum, c. 18.

Cum a excommunicato neque orare, neque loqui (nisi quæ ad eandem excommunicationem pertinent) nec vesci liceat. Si quis enim a cum eo aut palam, aut absconsè locutus fuerit, statim cum eo communem excommunicationis contrahet penam.

Corr. Rom. § Prior pars hujus capituli usque ad vers. Si quis enim, habetur in regula sancti Isidori (quæ missa est ex Hispania) c. 18. ex qua citat hoc Smaragdus, in expositione regule S. Benedicti, c. 26. excepta tamen ista clausula, nisi quæ ad eandem excommunicationem pertinent, quæ neque in regula B. Isidori legitur, neque apud Smaragdum. Est tamen apud Burchardum, & Iwonem.

§ a Si quis enim] Hæc usque ad finem refert Smaragdus ex quodam magistro Monachorum, quod notabitur infra ead. c. si quis frater.

C. XIX. De eodem.

Item ex Concilio Carthaginensi IV. cap. 73.

Qui b communicaverit, vel oraverit cum excommunicato, si Laicus a est, excommunicetur, si Clericus, deponatur.

Corr. Rom. § a Si Laicus] Ita apud Burchardum, & Iwonem, part. 14. cap. 108. & in Pannormia. Sed in Concilio ipso cum variis codicibus collato, & apud Iwonem eadem parte, c. 28. legitur, sive Clericus, sive Laicus excommunicetur.

C. XX. Excommunicatorum nomina vicinis omnibus palam & publicè annuntientur.

Item ex decreto Honorii Papæ.

Cura c sit omnibus Episcopis, excommunicatorum omnino d nomina tam Episcopis vicinis, quam suis parochianis pariter indicare, eaque in celebri loco posita præ e foribus Ecclesiæ cunctis convenientibus inculcare: quatenus in utraque diligentia, & excommunicatis ubique Ecclesiasticis aditus f excludatur, & excusationis causa omnibus auferatur.

Corr. Rom. § Burchardus etiam, Anselmus & Ivo p. 14. c. 113. citant ex decretis Honorii: Sed idem Ivo eadem parte, c. 65. hoc ipsum tribuit Joanni VIII. in Concilio apud Ravennam.

2 ps. Gratian. Verùm hoc de nominatim excommunicatis intelligitur. Excommunicationis enim penam dupliciter subimus, & dum reatum incurrimus, & dum sententiã notamur.

C. XXI. Duobus modis aliquis Satanae traditur.

Unde Hieronymus g in lib. Jud. homil. 2.

Audi denique Apostolum dicentem de eo, qui peccaverat: Tradidi h, inquit, hujusmodi hominem Satanae in interitum carnis, ut spiritus saluus fiat. Vides ergo, quia non solum per Apostolos suos tradidit Deus delinquentes in manus inimicorum, sed & per eos, qui Ecclesiæ præfident, & potestatem habent non solum solvendi, sed etiam ligandi, traduntur peccatores in interitum carnis, cum pro delictis suis à Christi corpore separantur. Et (ut mihi videtur) dupliciter etiam nunc traduntur homines de Ecclesia in potestatem Zabuli. Uno modo, quo superius diximus, cum delictum ejus manifestum sit Ecclesiæ, & per Sacerdotes de Ecclesia pellitur, ut notatus ab omnibus erubescat, & converso conveniat illi illud, quod sequitur: ut i spiritus saluus fiat in die Domini nostri JESU Christi. Alio autem modo quis traditur Zabulo, cum peccatum ejus manifestum non sit hominibus: Deus autem, qui videt in occulto, perspicuus ejus mentem & animam,

a Polyc. l. 7. t. 1. Burch. l. 11. c. 31. & 32. Anf. l. 12. c. 16. Ivo p. 14. c. 95. & 96. b Polyc. ibid. Anf. l. 12. c. 18. Burch. l. 11. c. 44. Ivo p. 14. c. 28. & 108. Pann. l. 5. c. 99. c Polyc. ibid. Anf. l. 12. c. 32. Burch. l. 11. c. 49. Ivo p. 14. c. 65. & 113. d al. omnium. e al. pro. f al. auditur. g Origenes homil. 2. ad c. 2. Judicum. h 1. Corinth. 5. i ibidem.

vitiis ac p nonibus servientem, & in corde ejus non a se diligi, sed aut avaritiam, aut libidinem, aut jactantiam, aut alia hujusmodi: istum talem ipse Dominus tradit Satanae. Quomodo eum tradit Satana? Discedit à mente ejus, & avertit se, & refugit à cogitationibus ejus malis, & desideriis indignis, & relinquit domum cordis ejus vacuam.

Corr. Rom. § In hoc & sequenti capite citatur B. Hieronymus, quod ipse has Origenis homilias Latinas fecit: sicut etiam supra, dist. 36. c. si quis, est adnotatum.

Gratian. Cum ergo per sententiam quis nominatus fuerit, cum eo communicare non debemus. Cum autem solo reatu occultè excommunicationis contraxerit penam, non est ab ejus communiione cessandum. Unde Dominus b in Evangelio tunc demum peccatorem dixit habendum sicut Ebuicum & Publicanum, cum Ecclesiam audire contempserit. Apostolus c quoque non ait: Si quis frater est fornicator; sed si quis frater nominatur fornicator, &c. sententiæ nominationem intelligens. Hinc d etiam Urbanus Papa II. Guitmundo Episcopo: Sanè quod super Richardo. Require in causa e: Quidam Episcopus in hæresim lapsus. Hinc etiam Christus in Evangelio f zizania dixit esse toleranda usque ad messem.

C. XXII. Mali à bonis penitus separari non possunt.

Hinc etiam Hieronymus.

Nolite g recedere à Domino in hodierno b die: hoc est, donec seculum fiat: Ostendat ergo mihi, quomodo Hiebusæus, donec seculum fiat, habitet cum filiis Juda in Hierusalem: quippe cum ne ipsi quidem filii Juda habitent in Hierusalem. Idèd ergo nec istud verum esse poterit, quod Hiebusæi cum Judæis habitent in Hierusalem, quandoquidem ne ipsi quidem habitant in ea. Sed nos intelligamus hæc spiritualiter, affluentes Evangelii parabolam, quæ dicit de i zizaniis: Sinite utraque crescere, ne forte cum vultis eradicare zizania, eradicetis simul cum ipsis etiam triticum. & infra. §. 1. Audi ergo Scripturam k dicentem, quia non potuerunt filii Juda disperdere Hiebusæos: sed habitaverunt cum ipsis usque in hodiernum diem in Hierusalem. Unde deprecor vos, qui fideles estis, ut ita vitam vestram & conversationem servetis, ne in aliquo vel ipsi scandalum patiamini, vel aliis scandalum faciatis: sed sit vobis summi studii, summæque cautela, ne quis in hanc sanctam congregationem vestram pollutus introeat: ne quis Hiebusæus habitet vobiscum. Vides ergo, quia dicit Scriptura, quod non potuerunt ejicere filii Juda Hiebusæos de Hierusalem. Hiebusæus autem interpretatur conculcatio. Ergo, quia non possumus ejicere istos, qui nos conculcant, eos saltem, quos possumus, quorum peccata manifesta sunt, ejiciamus. Ubi enim peccatum non est evidens, ejicere de Ecclesia neminem possumus: ne fortè eradicantes zizania, eradicemus simul cum ipsis etiam triticum. Movet me tamen, quod dixit, quia non potuerunt ejicere Hiebusæos, id est, eos, qui interpretantur conculcatio. Et idèd videamus, qui sunt in Ecclesia conculcantes. Illi sine dubio, de quibus dicit Dominus in Evangeliiis l: Nolite mittere sanctum canibus, neque margaritas vestras ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus suis, & conversi elidant vos. Iste est ergo Hiebusæus, conculcatio, qui indigni m audiunt verbum Dei, & cum audierint, neque ut infideles discedunt, neque permanent ut fideles; sed percepti mysteriorum notitiã, & fidei nostræ secretioribus scrutatis, conversi postmodum impugnant nos, & contradictionibus suis corda nostra dirumpunt, conculcantes verbi

a Non solum amorem seculi, sed] orig. b Matth. 18. c 1. Corinth. 5. d Vide inf. ead. c. Ad mensam] in notatione. e 24. q. 2. sanè quod. f Matth. 13. g Origenes hom. 21. ad cap. 15. Josua. h al. usque in hodiernum diem. i Matth. 13. k Jos. 15. l Matth. 7. m qd. indignè.

Dominicè

Dominici margaritas, & ornamenta fidei maculantes. De istis ergo dicitur, quia non poterunt filii Juda ejicere Hiebulæum de Hierusalem usque in hodiernum diem.

C. XXIII. Porcis & canibus sancta non sunt committenda.

Item Idem super duodecim a Prophetas.

Quando ergo vir Ecclesiasticus, & prudens atque intelligens, multas impietates in ea, quæ vocatur domus Dei, esse cognoverit, & non solum multas, sed & fortes, & quæ opprimere possint justitiam, & in tantum doctorum rabiem processisse, ut accipiant pretium in judicio, & omnia pro muneribus faciant, pauperes quoque devitent in portis, & audire contemnant, taceat in illo tempore, ne det h sanctum canibus, & ne mittat margaritas ante porcos, qui conversi conculcent eas: & imitetur Hieremiam & dicentem: Solus sedebam, quia amaritudinis repletus sum: & illud in Psalmo d: Singulariter sum ego, donec transeam.

C. XXIV. Cum Pagano comedere, sed cum excommunicato minime licet.

Item Joannes Chrysoctomus, Hom. 25. ad cap. 11. epist. ad Hebræos.

Ad mensam quippe Paganorum, si volueris ire, sine ulla prohibitione permittimus. & infra. §. 1. Si enim quis frater, inquit, nominatur inter vos. Fratrem in hoc loco omnem fidelem simpliciter intellige, non Monachum tantum. Quid autem est, quod facit fraternitatem, nisi sacrum regenerationis, quod facit posse vocari Deum patrem? & infra. §. 2. Si quis, inquit, nominatus a fuerit frater fornicator, aut avarus, aut ebriosus, cum hujusmodi nec cibum sumere. Cum autem de Paganis ageret, non ita: sed f Si quis vos vocaverit ex infidelibus, (Paganos significans) & vultis ire, omne, quod apponitur vobis, comedite. Si quis frater nominatur ebriosus, &c. O quantum integritas G. Nos autem non solum non fugimus ebriosos, sed etiam imus ad eos, participantes cum eis.

Corr. Rom. §. a Nominatus Gratianus putavit Chrysoctomum eo modo interpretari istam vocem, quo ferè interpretatus est Augustinus, supra 2. q. 1. c. multi. Locus integer Græcè sic habet:

Καὶ εἰς τὸν Παῦλον δέδοικας, εἰς μὲν ἑλλήνων τράπεζαν, εἰ βελούμεθα, ἀκόλουτος συγχωρεῖται ἀπελθεῖν, εἰς δὲ τὰς τῶν πλεονεκτηῶν εἰς βελουμένους ἵαται. εἰάν τις τις ἀδελφὸς ἰνομαζόμενος ἢ, φησὶν, ἀδελφὸν ἐνταῦθα λέγων πάντα τὸν πιστὸν ἀπλάως, οὐ τὸν μονάζοντα. τί γὰρ ἐστὶ τὸ ποιοῦν τὴν ἀκαθάρτητα; τὸ λοιπὸν τῆς καλογενεσίας, τὸ δυναθῆναι καλεῖται πάλαι τὸν θεόν. ὡς ὁ μὲν κατηχημένος, κἄν μακαρὶς ἢ, οὐκ ἀδελφός, ὁ δὲ πιστός, κἄν κοσμικός ἢ, ἀδελφός ἐστ. εἰάν τις, φησὶν, ἀδελφὸς ἰνομαζόμενος, ἢ πειρῶν, ἢ πλεονεκτηῶν, ἢ μέθυρος, τῷ τοιαύτῳ μὴδὲ συνεισθῆναι, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ τῶν ἑλλήνων ἔσται, ἀλλ' εἰάν τις ἡμᾶς καλεῖται τῶν ἀπίστων (τὸς ἑλλήνων λέγων) καὶ θέλει παρεῖσθαι, πᾶν τὸ παρατιθέμενον εἰάν ἐσθίετε. εἰάν τις ἀδελφὸς ἰνομαζόμενος ἢ, φησὶ, μέθυρος, βλάθει πῶσον ἢ ἀκρίβεια; ἡμῶς δὲ ἂ μόνον ἔθειρομεν τοὺς μέθυρος, ἀλλὰ καὶ ἀπενοχόμεθα πρὸς αὐτούς, μεθίζοντες τῶν παρ' ἡ αὐτῶν. Id est:

Et neque Paulum veritus es, ad mensam quidem Græcorum, si voluerimus, ire non prohibentem: ad mensam autem avarorum, & aliena auferentium ne volentes quidem permittentem. Nam si quis, inquit, qui frater nominatur inter vos, fratrem hoc loco dicens omnem fidelem

a Hieron. in Amos Prophetam. c. 5. circa medium. b Matth. c. 7. c Hier. 15. d Psal. 49. e I. Corinth. 5. f I. Cor. 10. g al. diligentia, ἀκρίβεια. h in Veronensi est πρὸς. i I. Corinth. 5.

simpliciter, non Monachum tantum. Quid autem est, quod facit fraternitatem? lavacrum regenerationis, id quod possumus Deum vocare patrem. Proinde, qui catechumenus est, etiam si Monachus sit, non est frater: qui verò fidelis est, etiam si secularis sit, frater est. Si quis, inquit, qui frater nominatur. Neque enim vestigium tunc Monachi erat: sed omnia ad seculares loquebatur tunc B. Paulus: Si quis, inquit, qui frater nominatur, fuerit fornicator, aut avarus, aut ebriosus, cum hujusmodi nec cibum sumere. Cum autem de Græcis ageret, non ita, sed b: Si quis vocat vos infidelium, Græcos significans, & vultis ire, omne quod vobis apponitur, manducate. Si quis, inquit, qui frater nominatur, sit ebriosus. Papæ quanta diligentia? Nos autem non solum non fugimus ebriosos, sed etiam abimus ad eos, unâ sumpturi, quæ ab ipsis.

Gratian. Evidenter itaque ex præmissis apparet, quod eorum communionem vitare non cogimur, qui sententiâ notati non sunt. Sed ipsius sententiæ notatio multipliciter intelligitur. §. 1. Aliquando enim arceatur quis à liminibus Ecclesiæ, & à communione corporis & sanguinis Christi, vel teste conscientia, juxta illud Apostoli c: Probet se homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat: quia qui indignè manducat & bibit, judicium sibi manducat & bibit. Item illud Prosperi: Facilius sibi Deum placabunt, &c. require infra causâ XXXIII. Maleficiis impeditus, quæst. 1. de penitentia, vel sententiâ Ecclesiastica; sicut penitentes, quibus tempore præfinito beneficium reconciliationis impenditur. Hæc sententiâ excommunicatio vocatur: quia à communione corporis & sanguinis Christi notatum prohibet: sicut & Adam ab usu ligni vite excommunicatus est, Domino dicente d: Vide, ne forte sumatis de ligno vite. Quâ sententiâ non separatur quis à consortio fidelium. Est & alia sententiâ, quæ anathema vocatur: quâ quisque separatur à consortio fidelium, de qua supra e: Cum excommunicatis nolite communicare. §. 2. Hanc distinctionem licet cuique advertere ex auctoritate Joannis Papæ: Engeltrudam f uxorem Bofonis &c. require supra in causa: Quidam Episcopus à propria sede dejectus. Item ex auctoritate Sylvestri Papæ: Præsenti h decreto censuimus, &c. require supra in causa: In infamia cujusdam Episcopi. §. 3. Juxta igitur hanc distinctionem intelligenda est illa auctoritas Innocentii Papæ II. i: Si quis suadente Diabolo, &c. ut infra in causa: Quidam Presbyter. ut juxta Etymologiam vocabali anathemati, id est, separationi subjaceat, qui in edictum illud incidit, qui à corpore & sanguine Christi & ab ingressu Ecclesiæ se alienum facit: qui impius manus in Clericum injicere ausus fuerit: qui etiam à nullo Episcoporum absolvi, id est, more penitentium reconciliari poterit, nisi primum Apostolico conspectu se representare curaverit. §. 4. Illud autem Petri de Clemente k: Si inimicus est iste Clemens, &c. de sententiâ notatis intelligendum est, sicut & illud Urbani: Quibus Episcopi non communicant, &c. ut infra in eadem causa. Caterum falsum esset illud Vasensis I Concilii secundi: Si tantum Episcopus alieni sceleris se conscium novit. Item, & illud m: Placuit, ut si quando Episcopus, &c. require supra in causa: Duo fornicatores, & infamiâ notati.

C. XXV. Communicare non licet iis, qui excommunicatis communicant.

Item Gregorius Clero, & populo Salomitano a. R Ogo, hortor, & moneo, ut à prohibite vos communione consortio per omnia suspendatis: ne cuiquam Sacerdoti, supra scripto Maximo communicanti, contra animam suam quisquam vestrum communicare præsumat.

a Ibid. b I. Cor. 10. c I. Cor. 11. d Gen. 3. e supr. ead. multis capitib. habetur sententiâ. f 3. q. 4. c. fin. g 17. q. 4. quisquis. §. idem, si quis dominus. h 5. q. 2. c. 2. i 17. q. 4. k supr. ead. 16. q. 2. c. 2. m ibid. c. 3. N n 2

Corr. Rom. § a Salonitano.] In regesto B. Gregorii lib. 5. c. 148. leguntur hæc verba in epist. 48. scripta Clero, nobilibus, ac populo Jaderæ consistentibus. al. Jaderino.

C. XXVI. Nullus Clericorum, vel Laicorum ad domum excommunicati accedat.

Item ex Concilio Toletano I. c. 15.

VI. **S**i quis Laicus abstinetur, ad hunc, vel ad domum eius, vel Clericorum, vel religiosorum nullus accedat. Similiter & Clericus si abstinetur, à Clericis devitetur. Si quis cum illo colloqui, aut convivari fuerit deprehensus, etiam ipse abstinetur. Sed hoc pertineat ad eos Clericos, qui ejusdem Episcopi sunt, & ad omnes, qui communiti fuerint de eo, qui abstinetur, sive Laico quolibet, sive Clerico.

3 pars. Gratian. Sed hoc specialiter in his, qui excommunicati nominatim communicant. Unde Urbanus: Sanè quod super Richardo, &c. infra b in causa: Quidam Episcopus in hæresim lapsus. Item Nicolaus Papa in cap. Excellentissimus Rex Carolus, &c. infra circa suam hujus causæ.

C. XXVII. Sententia Pastoris timenda est, licet injustè liget.

Item Urbanus omnibus Episcopis, c. 5.

Quibus c Episcopi non communicant, non communicatis: & quos ejecerint, non recipiatis. Valdè enim est timenda sententia Episcopi, licet injustè liget.

C. XXVIII. Excommunicationis contrahit penam, qui excommunicatis communicat.

Item ex octava Synodo.

VII. **S**i quis d frater aut palàm, aut absconsè cum excommunicato fuerit locutus, aut junctus communione, statim cum eo excommunicationis contrahat penam.

Corr. Rom. § Canon hic neque habetur in octava Synodo, quæ habita fuit tempore Nicolai primi, neque in alia, quæ & ipsa nominatur octava sub Joanne octavo celebrata, quæ in Bibliotheca Vaticana servantur. Multa verò, quæ à Gratiano ex octava Synodo citantur, in regulis Basilii, Isidori, & aliis scriptis ad Monachos pertinentibus inventa sunt. Hoc quidem supra ead. Cum excommunicato, fuit tributum Isidoro, quemadmodum etiam à Burchardo, & Ivone. Sed Smaragdus in expositione regulæ B. Benedicti, cap. 26. cum antea egresset de Monacho, à suo præposito excommunicato, hæc scribit valdè similia: Hinc quidam magister Monachorum ait: Si quis verò frater, aut palàm, aut absconsè cum eo fuerit locutus, aut conjunctus, communem cum eo excommunicationis contrahat penam. quæ lectio convenit cum lectione Burchardi & Ivonis.

C. XXIX. De eodem.

Item ex Concilio Carthaginensi II.

cap. 7.

Qui e merito facinorum suorum ab Ecclesia pulsi sunt, si ab aliquo Episcopo, aut Presbytero, vel Clerico fuerint in communione suscepti, etiam ipse pari cum eis crimine teneatur obnoxius, refugiens a sui Episcopi regulare judicium.

Corr. Rom. § a Refugiens] In Concilio, cum multis impressis & manuscriptis codicibus collato, legitur, refugientes: apud Burchardum verò & Ivonem, refugientibus, quod convenit cum canone Græco, qui est nonus: omnia verò hæc verba, refugientes sui Episcopi regulare judicium, in recentioribus Conciliorum editionibus non sunt hoc loco, sed post vers. suscepti. A Soriani autem codice Regis Catholici omnino absunt.

a Ivo p. 14. cap. 30. b 24. q. 2. c Polyc. l. 6. tit. 1. Anf. l. 6. c. 145. & l. 12. c. 25. Burchard. l. 11. c. 1. Ivo p. 14. c. 74. d Supr. ead. cum excommunicato. Burch. l. 11. c. 32. Ivo p. 14. c. 96. e Polyc. l. 7. tit. 1. Burch. lib. 11. c. 42. Ivo p. 14. c. 22. & 107. Pann. l. 5. c. 98.

C. XXX. Qui sententiam Episcopi putat esse injustam, recurat ad Synodum.

Item ex Concilio Carthaginensi IV. c. 66.

Clericus, qui Episcopi circa se distractionem injustam putat, recurat ad Synodum.

C. XXXI. Vincula Ecclesiastica non sunt contemnenda.

Item Joannes Chrysoctomus, bomil. 4. ad c. 2. epist. ad Hebræos.

I. **N**emo a contemnat vincula Ecclesiastica. Non enim homo est, qui ligat, sed Christus, qui nobis hanc potestatem dedit, & dominos fecit homines tanti honoris.

C. XXXII. Satanae traditur, qui ab Ecclesia excommunicatur.

Item Augustinus de verbis Apostoli, sermone 98.

Omnis b Christianus, dilectissimi, qui à Sacerdotibus excommunicatur, Satanae traditur c: quomodo? scilicet, quia extra Ecclesiam Diabolus est, sicut in Ecclesia Christus: ac per hoc quasi Diabolo traditur, qui ab Ecclesiastica communione removetur. Unde illos, quos tunc Apostolus Satanae esse traditos prædicat, excommunicatos à se esse demonstrat.

Corr. Rom. § Sic etiam citat Ivo p. 14. c. 50. sed p. 2. c. 94. conjunctè cum multis aliis verbis videtur citare ex libris de unico Baptismo.

C. XXXIII. De eodem.

Item tractatu 27. ad cap. 6. Joannis.

Nihil sic debet formidare Christianus, quàm separari à corpore Christi. Si enim separatur à corpore Christi, non est membrum ejus. Si non est membrum ejus, non vegetatur spicito ejus. Quisquis autem, inquit Apostolus d, spiritum Christi non habet, hic non est ejus.

Gratian. Item Hieronymus x: Quorum e remiseritis peccata, &c. id est, quibus Ecclesiam interdixeritis, nisi reconciliati per satisfactionem fuerint, ipsis janua regni caelestis clausa erit.

Corr. Rom. § a Hieronymus:] Hæc non sunt inventa apud B. Hieronymum, sed in epist. 2. Eutythiani, quem citat Ivo.

C. XXXIV. Vicini Episcopi audiant eos, qui de judicio Episcoporum suorum queruntur.

Item ex Concilio Milevitano f, c. 22.

Presbyteri g, Diaconi, vel ceteri inferiores Clerici, in causis, quas habuerint, si de judicio Episcoporum suorum questi fuerint, vicini Episcopi eos audiant, & inter eos, quicquid est, finiant, adhibiti ab eis ex consensu Episcoporum suorum. Quod si & ab eis provocandum putaverint, non provocent nisi ad Africana Concilia, vel ad Primates provinciarum suarum. Ad transmarinam autem, qui putaverit appellandum, à nullo intra Africam in communione suscipiatur.

Corr. Rom. § Huic capiti in vulgatis codicibus præpositum erat nomen Palæ: sed in omnibus vetustis Gratiani exemplaribus habetur. Citatur autem supra, 2. q. 6. c. placuit.

C. XXXV. Injusta Episcoporum damnatio irrita esse censetur.

Item ex Concilio Carthaginensi IV. c. 28.

Irritam b esse injustam i Episcoporum damnationem, & idcirco à Synodo retractandam.

C. XXXVI. Qui causæ suæ adesse, & innocentiam suam asserere voluerit, intra annum excommunicationis hoc faciat.

Item ex Concilio Carthag. V. k c. 12.

Rurfus l constitutum est, ut quoties Clericis convictis

a Ivo p. 14. c. 48. Pann. l. 5. c. 88. b Ivo p. 2. c. 94. & p. 14. c. 50. c al. traducitur. 1. Tim. 1. l. Cor. 5. d Rom. 8. e Mat. c. 16. Ivo p. 14. c. 53. f Et Afric. c. 92. g 2. q. 6. placuit, ut Presbyteri. h 3. q. 6. irritam, ex Felice. i al. & injustam. k & in Afric. c. 46. & Vormac. c. 71. l Polyc. l. 7. tit. 1. Burch. l. 2. c. 182. Ivo p. 6. c. 232.

vel a confessis in aliquo crimine, vel propter eorum, quorum verecundia parcitur, vel propter Ecclesie opprobrium, aut insolentem insultationem Hæreticorum, atque Gentilium, si forte causa suæ adesse voluerint, & innocentiam suam asserere, intra annum excommunicationis hoc faciant. Si vero intra annum causam suam purgare contempserint, nulla eorum vox postea penitus audiatur.

Corr. Rom. ¶ *Vel* In omnibus locis indicatis legitur, & Sed manuscripta Gratiani exemplaria concordant cum vulgatis. In aliquibus tamen est, convicti Clerici, vel confessi. Apud Irenæum vero legitur: ut aliquoties Clerici convicti, & confessi, & vocem aliquoties, habet etiam Basiliardus.

C. XXXVII. Audientiam sibi negat, qui excommunicationis suæ causam agere intra annum differt. a
Item Gelasius.

Quicumque b intra anni spatium civiliter, five publice causam suam coram suis excommunicatoribus non peregerint, ipsi sibi aditum audientie clausisse videantur. Quod si obtinuit animo sine communione defuncti fuerint, nos eorum causam, juxta beati Leonis c prædecessoris nostri sententiam, divino judicio reservantes, quibus vivis non communicavimus d, nec mortuis communicare debemus.

C. XXXVIII. P A L E A.

Qui e verò excommunicato scienter communicaverit, & amodò saltem in domo simul oraverit, atque latebras f, quò minus ad satisfactionem perducatur, præbuerit, donec ab excommunicatore penitentiam accipiat, corporis & sanguinis Domini communione privatum se esse cognoscat.

C. XXXIX. Tardius recipiatur ad veniam, qui Sacerdote jubente de Ecclesia exire contemnit.

Item ex Concilio Hilerdensi, c. 10.

Qui jubente Sacerdote pro qualicumque culpa ab Ecclesia exire contempserit, pro noxa contumacie g tardius recipiatur ad veniam.

Gratian. Sed queritur, si ante damnati absolutionem Episcopum mori contigerit, utrum damnatus postea valeat absolvi?

C. XL. A Successore solvatur, qui post mortem Episcopi remanet ligatus.

De his ita statutum est in Concilio Epau-nensi, cap. 28.

Isi h Episcopus ante damnati absolutionem obitu rapiatur, correctum aut penitentem successori licebit a: solvere.

Gratian. Præmissis auctoritatibus, quibus injusta sententia usque ad examinationem utriusque partis parere jubemur, ita respondetur: Gregorius non dicit sententiam injustè latam esse servandam, sed timendam, sicut & Urbanus. Timenda est ergò, id est, non ex superbia contemnenda. Reliqua vero auctoritates de excommunicatione loquuntur, qui vel voti ad Synodum venire contempserunt, vel calliditatibus adversantium occurrere nescientes, injustam sententiam à iudice reportaverunt, vel qui neglectu suæ vitæ sinistram de se opinionem nasci permittentes, sententiam in se experiant. Hos siquidem solos excommunicationis sententiâ ferre licet.

a al. dissimulat. b Polyc. ibid. Ans. l. 12. c. 24. Burch. l. 11. c. 47. Ivo p. 14. c. 111. Pann. l. 5. c. 136. c 24. quæst. 2. c. 1. d al. mortuis communicare non possumus. e Polyc. ibid. Anselm. ibid. Burch. l. 11. c. 48. Ivo p. 14. c. 112. Ex ejusdem Gelasii decretis. f al. latebras defensionis. g al. contumelie. h Burch. l. 11. c. 50. Ivo p. 14. c. 114. Pann. l. 5. c. 121.

C. XLI. Quibus culpis exigentibus aliquis sit communione privandus.

Unde in Meldensi Concilio, cap. 56. a

Nemo b Episcoporum quemlibet sine certa & manifestata peccati causa communione privet Ecclesiasticâ. Sub anathemate a autem sine conscientia Archiepiscopi, aut Coepiscoporum nullum præsumat ponere, nisi unde canonica docet auctoritas: quia anathema est eterne mortis damnatio, & non nisi pro mortali debet imponi crimine, & illi, qui aliter non poterit corrigi.

Corr. Rom. ¶ *Sub anathemate* In Concilio Meldensi, & adjectis capitularibus Caroli filii Ludovici legitur: Anathema autem sine consensu Archiepiscopi, aut Coepiscoporum, prælatâ etiam Evangelicâ admonitione, nulli imponat. Ceteri autem collectores pariam à Gratiano discrepant.

C. XLII. Pro paucis, & levibus causis nullus communione privetur.

Item ex Concilio Arvernenfi.

Nullus Sacerdotum quenquam rectè fidei hominem pro parvis & levibus causis à communione suspendat: præter eas culpas, pro quibus antiqui patres arceri ab Ecclesia jusserunt committentes.

Corr. Rom. ¶ *In Concilio Arvernenfi, quod extat, non habetur, sed in Avelianensi IV. c. 2. & in Vormaciensi, c. 13.*

C. XLIII. Pro his tribus criminibus quilibet communione privetur.

Item ex Concilio Triburienfi.

Certum c est d, pro his tribus criminibus aliquem excommunicari debere, cum ad Synodum canonicè vocatus venire contemnit: aut si postquam illuc venerit, Sacerdotalibus respuit obedire præceptis: aut si ante finitam causæ suæ examinationem à Synodo abire e præsumit.

4 pars. Gratian. De his, inquam, & hujusmodi, præmissa auctoritates loquuntur, non de injustè suspensis. Quòd autem injustè sententiæ parendum non sit, multis auctoritatibus probatur. Quarum prima est illa Hieronymi f, super Matthæum libro 3.

C. XLIV. Sententia Pastoris reum, vel innocentem non constituit, vel facit.

Quomodo g Sacerdos mundum leprosum non facit, sic Episcopus, vel Presbyteri, non alligat eos, qui infontes sunt, nec solvit noxios: sed pro officio suo, cum peccatorum varietates audierit, scit, qui ligandus sit, qui solvendus.

Corr. Rom. ¶ *Parè hic locus legitur apud collectores. Apud B. Hieronymum sic habet: Legimus in Levitico de leprosis, ubi jubentur, ut ostendant se Sacerdotibus, & si lepram habuerint, tunc à Sacerdote immundi fiant, non quò Sacerdotes leprosos faciant, & immundos, sed quò habeant notitiam leprosi & non leprosi, & possint discernere, qui mundus, quivè immundus sit. Quomodo ergò ibi leprosum Sacerdos mundum vel immundum facit, sic & hic alligat, vel solvit Episcopus & Presbyter, non eos, qui infontes sunt, vel noxii, sed pro officio suo, cum peccatorum audierit varietates, scit qui ligandus sit, quivè solvendus.*

C. XLV. De eodem. P A L E A.

[Item Augustinus super Matthæum.]

Ridiculum est, ut eum mundum esse dicamus, qui vinculis peccatorum suorum ligatus est, propter hoc solum, quòd Episcopus dicitur habere hujusmodi potestatem, ut soluti ab eo, soluti sint in cælo, & ligati in

a Et in adjectis capitularibus Caroli filii Ludovici. b Burch. l. 11. c. 10. Ivo p. 14. c. 80. Pann. l. 5. c. 93. c al. Decretum. d Polyc. l. 7. tit. 1. Burch. l. 11. c. 74. Ivo p. 14. c. 122. Pann. l. 5. c. 112. e al. profugus abire. f in comment. ad c. 16. g Polyc. l. 7. tit. 3. Ans. l. 7. c. 130. Ivo p. 14. c. 7. Pann. l. 5. c. 86.

terris, ligati sint in caelo. Sit ergo irreprehensibilis, qui alterum ligat, aut solvit.

C. XLVI. *Non est petenda absolutio, cum iniqua fertur sententia.*

Item Gelasius Papa Episcopis Orientalibus a, de damnatione & Dioscori.

Cui b est illata sententia, deponat errorem, & vacua est: sed si iniusta est, tantò eam curare non debet, quantò apud Deum & Ecclesiam ejus neminem potest iniqua gravare sententia. Ita ergò eà se non absolvi desideret, quã se nullatenus perpicit obligatum.

Corr. Rom. ¶ & Damnatione Dioscori.] Sic etiam in manuscriptis. Apud Ivoñem est, de communione Achatii vitanda. Et Dioscorus quidem in Chalcedonensi Synodo, & à sancto Leone I. damnatus est: Achatius autem à Felice III. & Gelasio ipso.

C. XLVII. *Deus non nocet, nec nocere aliquem patitur injustè.*

Item Augustinus de summo e bono.

Secundùm d Catholicam fidem, & sanam doctrinam & intelligentibus perspicuam veritatem, nec natura Dei nocere potest quisquam, nec natura Dei nocere injustè cuiquam, vel nocere injustè e patitur quemquam. Qui enim nocet (ait Apostolus f) recipiet illud quod nocuit.

C. XLVIII. *Injusta vincula dirumpit Justitia.*

Item sermone 16. de verbis Domini.

Coepisti g habere fratrem tuum tanquam Publicanum: ligas illum in terra, sed ut justè alliges, vide. Nam injusta vincula dirumpit justitia. Cum autem a correxeris, & concordaveris cum fratre tuo, solvisti illum in terra: cum solveris in terra, solutus erit & in caelo.

Corr. Rom. ¶ & Cum autem] Emendatus & locupletatus est hic locus ex originali, Ivoñe & Pannormia.

C. XLIX. *Temeritas judicandi non ei, qui judicatur, sed judici nocet.*

Item de sermone Domini in monte, epist. 138.

Temerarium h judicium plerumque nihil nocet ei, de quo temerè judicatur. Ei autem, qui temerè judicat, ipsa temeritas necesse est ut nocent.

C. L. *Non obest homini iniusta sententia.*

Item ad Clerum Hipponensem: epist. 137.

Quid i obest homini, quod ex illa tabula non vult eum recitari humana ignorantia, si de libro vivorum non eum delet iniqua conscientia.

C. LI. *De eodem.*

Item in libro contra Secundinum Manichæum, cap. 1.

Senti k de Augustino quicquid libet: sola me in oculis Dei conscientia non accuset.

C. LII. *Quos conscientia justificat, aliorum maledicta non timeant.*

Item Gregorius Constantino, Mediolanensi Episcopo, lib. 6. epist. 14. seu cap. 178.

In i cunctis, quæ in hac vita adversa proveniunt, sola est, sicut nōstis, omnipotentis Dei districtio pensanda, atque ad cor semper proprium recurrendum, ut nullius nos ibi lingua implicet, ubi conscientia non accusat. Quem enim conscientia defendit, & inter accusationes liber est: & liber, vel sine accusatione esse non potest, si sola, quæ interius addicit m, conscientia accuset.

a Sententia habetur aliqua ex parte in tomo Gelasii de anathematis vinculo. b Ivo p. 14. c. 8. c l. 3. de natura homini, c. 39. d Ivo p. 14. c. 9. e impudè] vera lectio. f Coloss. 3. g Ivo p. 14. c. 5. Pann. l. 5. c. 83. h Ivo p. 14. c. 10. i Polyg. l. 7. tit. 1. Ivo p. 14. c. 11. k Ivo p. 14. c. 12. l Nicolaus epist. 2. ad Michaëlem Imper. m al. audit.

De vestra igitur sanctitate absit à Christianorum iudicio, ea, quæ maledicorum hominum rumoribus conficta credimus, in qualicumque modulo suspicionis adduci: quia ex sacri eloquii testimonio tenemus, ut majora mala a, cum forsitan dicuntur, si probata credi non debeant, sed probata citius ulcisci. & infra. §. 1. Hæc igitur dixi, ut nimis esse levitatis ostenderem, si quis mala gravia credere student, quæ probari non possunt. Unde sanctitas vestra debet mentem suam à maledicorum hominum rumoribus, atque obtrectatione disjungere, & sola, quæ aeternæ vitæ sunt, atque ad utilitatem subditorum proficiunt, cogitare.

Corr. Rom. ¶ & Majora mala,] Sic emendatum est ex originali & Nicolao: & sæpè in hac epistola repetitur, mala gravia. Antè legebatur, mala majorum.

C. LIII. *Frustrà damnatur ab homine, quem Deus justificat.*

Item Augustinus in Psal. 36. concione 3. ad vers. Nec damnabit eum.

Et a si ad tempus & damnaris ab homine, & si dixit sententiam Proconsul in Cyprianum, alia est sella terrena, aliud tribunal cælorum. Ab inferiore accepit sententiam, à superiore coronam.

Corr. Rom. ¶ & Et si ad tempus] Apud B. Augustinum de divino iudicio agentem, sic legitur: Quando ergò ventum fuerit ad illud iudicium, non eum damnabit: & si ad tempus videtur damnari ab homine, & si dixit sententiam, &c.

C. LIV.

Item in Psal. 37. ad vers. Quoniam in te speravi.

Custodi b intus innocentiam tuam, ubi nemo opprimit causam tuam. Prævalebit c in te falsum testimonium, sed apud homines. Nunquid apud Deum valebit, ubi causa tua dicenda est? Quando Deus iudex erit, alius testis, quàm conscientia tua non erit. Inter justum iudicem, & conscientiam tuam noli timere, nisi causam tuam.

C. LV. *Non hominum linguas, sed conscientias curare debemus.*

Item Gregorius Papa Palladio Presbytero, lib. 8. epist. 45. d

Inter verba laudantium, sive vituperantium, ad mentem semper recurrendum est: & si in ea non invenitur bonum, quod de nobis e dicitur, magnam tristitiam generare debet: & rursum si in ea non invenitur malum, quod de nobis homines loquuntur, in magnam debemus lætitiã proflire. Quid a enim, si homines f laudent, & conscientia nos accuset? aut quæ debet esse tristitia, si omnes accusent, & sola conscientia liberos nos esse demonstrat? Habemus Paulum dicentem g: Gloria nostra hæc est, testimonium conscientia nostra. Job h quoque dicit: Ecce in caelo testis meus. Si ergò est nobis testis in caelo, testis in corde, dimittamus stultos foris loqui, quod volumus. §. 1. Quid aliud detrahentes faciunt, nisi quod in pulverem sufflant, atque in oculos suos terram excitant, ut unde plus detractionis perfiant, inde magis nihil veritatis videant? Vocandi tamen etiam sunt ipsi, & tranquillè admonendi, eisquæ satisfieri modis omnibus debet, scientes, quid de Judæis veritas dicit i: Ne fortè scandalizemus eos. Si autem satisfieri sibi ex veritate noluerint, habes consolationem, quam in sancto Evangelio conspicias. Cum enim Domino dictum fuisset: Scis k, quia Pharisei audito verbo hoc scandalizati sunt? Respondit l: Sinite illos: cæci sunt, & duces cæcorum. Paulus quoque Apostolus admonet, dicens m: Si fieri potest,

a Ivo part. 14. c. 13. b Ivo p. 14. c. 14. c al. prævaluit. d Et in epistola Sixti III. e al. vobis. f al. omnes. g 2. Corinth. 1. h Job. 16. i Matth. 17. k Matth. 15. l Matth. c. 15. m Rom. 12.

quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes. Dicitur quippe, cum omnibus pacem habentes, quia hoc difficile esse prospexit, præmisit, si fieri potest. Sed tamen adiunxit, quod possit fieri, cum dixit, quod ex vobis est: quia si nos in mente charitatem erga odientes fervare cupimus, etsi illi nobiscum pacem non habent, nos tamen cum illis sine dubio habemus.

Corr. Rom. § & Quid enim] Addita sunt nonnulla ex epistola B. Gregorii, & partim etiam Sixti III. in qua idem ferè repetitur.

Gratian. Hoc inter eos observandum est, qui parati sunt suspicari, quod non vident, parati semper reprehendere, nunquam imitari. Apud alios autem conscientia est necessaria nobis, fama illis.

C. LVI. Conscientia nobis, & fama proximis est necessaria.

Unde Augustinus lib. de bono viduit. cap. 22.

Non a sunt audiendi, sive viri sancti, sive feminae, quando reprehensa in aliquo negligentia sua, per quam sit, ut in malam veniant suspensionem, unde suam vitam longè abesse sciunt, dicunt sibi coram Deo sufficere conscientiam, existimationem hominum non solum impudenter, verum etiam crudeliter contemnent, cum occidant h animas aliorum, sive blasphemantium viam Dei (quibus secundum suam suspensionem, quasi turpis, quæ casta est, displicet vita Sanctorum:) sive etiam cum exaltatione imitantium, non quod vident, sed quod putant. Proinde quisquis à criminibus flagitiorum atque facinorum vitam suam custodit, sibi benefacit: quisquis autem etiam famam, & in alios misericors est. Nobis enim necessaria est vita nostra, aliis fama nostra.

C. LVII. Apud Deum maledicuntur, qui moribus dissolanam profert sententiam.

Item Hieronymus super c. epist. Pauli ad Philemonem.

VIII. Si quis dixerit iustum injustum, & injustum iustum, abominabilis uterque apud Deum est. Similiter, qui sanctum dicit esse non sanctum, & rursus non sanctum asserit sanctum, abominabilis apud Deum est.

C. LVIII. Christum violat, qui sanctum non sanctum, vel non sanctum sanctum esse crediderit.

Idem ibidem paulo superius.

IX. Si quis hominem, qui sanctus non est, sanctum esse crediderit, & Dei eum junxerit societati, Christum violat, cuius corporis omnes membra sumus. infra. §. 1. Omnes credentes, secundum Apostolum e, Christi corpus efficiuntur. Qui in Christi corpore errat & labitur, asserens membrum ejus vel sanctum esse, cum non sit, vel non sanctum esse, cum sit, vide, quali crimini obnoxius fiat: *Vae* (ait Esaias f) qui dicunt dulce amarum, & amarum dulce, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras. Dulce puto esse sanctimoniam: amarum, quod sanctimoniam contrarium est.

C. LIX. Aeternum va maledictionis inveniet, qui bonos malos, & malos bonos dixerit.

Item Esaias, cap. 5.

Veg, qui dicitis malum bonum, & bonum malum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras. & paulo superius. §. 1. Propterea captivus ductus est populus meus, quia non habuit scientiam: & nobiles ejus interierunt fame, & multitudo ejus siti exaruit. Propterea dilatavit infernus animam suam, & aperuit os suum absque ullo termino: & descenderunt fortes ejus, & populus ejus, & sublimes, gloriosique ejus ad eum: & incurvabitur ho-

a 12. q. 1. nolo, ut aliquis. b al. occidunt. c Ad locum, [Gratias ago Deo meo.] d Ivo p. 14. c. 6. Pannorm. l. 5. c. 84. Proverb. 17. secundum 70. e Rom. 12. 1. Corinth. 6. i Esa. 5. g Eod. c.

mo, & humiliabitur vir, & oculi sublimium deprimentur: & exaltabitur Dominus exercituum in judicio, & Deus sanctus sanctificabitur in iustitia.

C. LX. Ligandi, solvendi que potestate se privat, qui hanc injustè exercet.

Item Gregorius homil. 26. in Evang.

Ipse a ligandi atque solvendi potestate se privat, qui hanc pro suis voluntatibus, & non pro subditorum moribus exercet.

C. LXI. De eodem.

Idem ibidem paulo inferius.

Judicare b de subditis dignè nequeunt, qui in subditorum causis sua vel odia, vel gratiam sequuntur.

C. LXII. Non est vera præsentis absolutio, nisi sequatur arbitrium interni c judicis.

Idem ibidem paulo inferius.

Tunc vera est absolutio præsentis, cum interni d sequitur arbitrium judicis. Quod benè quatruidani mortui resuscitatio illa significat: quæ videlicet demonstrat, quia prius mortuum Dominus suscitavit, & vivificavit, dicens e: Lazare, veni foras, & postmodum is qui vivens fuerat, egressus, à discipulis est solutus, sicut scriptum est.

C. LXIII. Privilegio meretur exui, qui eodem abutitur.

Idem in Regeſto f.

Privilegium g omninò meretur amittere, qui permisâ sibi abutitur potestate.

Corr. Rom. § In Regeſto B. Gregorii, ex quo citatur, non est inventum. Habetur autem in epist. 2. Simplicii Papa, cui etiam Nicolaus I. in epist. ad Hincmarum, cuius initium est, Epistolam beatitudinis tuæ. & Burchardus, & Ivo, & aliquot vetusta Gratiani exemplaria tribuunt: supra etiam distinct. 74. c. ubi §. nam privilegium. citatur ex eodem Simplicio. Simile est, quod B. Augustinus sermone de tempore 247. scribit: Judicio enim legum, jure ab obtenta dignitate deicitur, qui privilegio sibi concessio abutitur.

C. LXIV. Is, in quem canonica non fertur sententia, penam non debet ferre canonicam.

Item Gregorius Antonio Subdiacono, lib. 2. indict. 11. epist. 9.

Non debet is penam sustinere canonicam, in cuius damnatione non est canonica prolata sententia.

Gratian. Ex his datur intelligi, quod injusta sententia nullum alligat apud Deum, nec apud Ecclesiam ejus aliquis gravatur iniqua sententiâ, sicut ex h Gelasii capite habetur. Non ergo ab eju communiōne abstinendum est, nec ei ab officio cessandum, in quem cognoscitur iniqua prolata sententia. Cur ergo capitula Carthagenensis, & Africani, atque aliorum Conciliorum, prohibent injustè damnatum in communiōne recipi, ante i judicii examinationem? Cur & illud in Concilio Maguntinensi statutum est? k

C. LXV. Qui damnatur à Synodo, quomodo in secunda innocens reparatur.

Episcopus l, Presbyter, aut Diaconus à gradu suo injustè dejectus, si in secunda Synodo innocens reperitur m, non potest esse, quod fuerat, nisi gradus amissos recipiat coram altari de manibus Episcoporum: si Episco-

a Infra ead. plerumque. Polyc. lib. 7. tit. 1. Ivo p. 14. c. 3. Pannorm. lib. 5. c. 79. b Ivo ibidem. Pann. lib. 5. c. 80. c al. aterni. d aterni] orig. infr. ead. plerumque. Ivo ibidem. Pannorm. l. 5. c. 81. e Joann. 11. f Simplicius Papa epist. 2. g Anselm. l. 4. cap. 3. Burch. l. 1. c. 29. Ivo p. 5. c. 140. h Suprà ead. cui est. i Suprà ead. si Episcopus. & c. Placuit. k In Toletano IV. cap. 27. l Burchard. lib. 2. cap. 92. Anselm. lib. 8. cap. 27. Polyc. lib. 2. tit. 36. Ivo p. 5. c. 367. & p. 6. c. 257. Pann. l. 3. c. 80. m inveniat.

pus est,

pus est, orarium, annulum & baculum: si Presbyter, orarium & planetam: si Diaconus, orarium & albam: si Subdiaconus, patenam & calicem. Sic & reliqui gradus in reparatione sua recipiant ea, quæ, cum ordinarentur, perceperant.

Corr. Rom. ¶ Hoc habetur in Concilio Toletano IV. c. 27. ex quo citant Ivo p. 5. c. 367. & Polycarpus l. 2. tit. 36. Idem tamen Ivo part. 6. c. 237. & Barchardus tribuunt Concilio Maguntino, auctor autem Pannormie, & Maguntino, & Toletano.

5 pars. Grat. Si ergo iniuste defecti, nec etiam per Episcopos reparari possunt, nisi de manibus eorum recipiant, quæ amiserant: quomodo suâ auctoritate cuique licet iniuste ligatis communicare, & eis, non petita absolutione, sua celebrare officia, sicut Gelasius videtur sentire? Ad hoc respondendum est, quod sententia aliquando est iniusta ex animo proferentis, iusta vero ex ordine & causa: aliquando est iusta ex animo & causa, sed non ex ordine: aliquando est iniusta ex animo & ordine, sed non ex causa. Cum autem ex causa iniusta fuerit, aliquando nullam in eo omnino, qui accusatur, delictum est, quod sit damnatione dignum: aliquando non est in eo illud, supra quod fertur sententia: sed ex alio notandus est. Ex animo est iniusta, cum aliquis servatâ integritate iudicarij ordinis in adulterum, vel in quemlibet criminiosum, non amore iustitiæ, sed livore odii, vel pretio, aut favore adversariorum inductus sententiam profert. Unde Beda super epistolam Jacobi ait: Ira enim viri iustitiam Dei non operatur: quia qui iratus in aliquem sententiam profert, etsi ille quantum ad se, iustam reportet sententiam, iste tamen, qui non amore iustitiæ, sed livore odii in eum sententiam dedit, iustitiam Dei, in quem perturbatio non cadit, non imitatur.

C. LXVI. Sententia iustitiæ non est pro præmio ferenda.

Item Gregorius. b

Qui c rectè iudicat, & præmium inde remunerationis expectat, fraudem in Deum perpetrat: quia iustitiam, quam gratis impertiri debuit, acceptione pecuniæ vendit. Bonis malè utuntur, qui iustè pro temporali lucro iudicant. Tales quippe ad veritatem non iustitiæ defensio, sed amor præmij d provocat: quibus si spes nummi subtrahitur, confestim à iustitiæ defensione recedunt. Acceptio nummorum & pravaricatio veritatis est. Unde & pro iusto dicitur: Qui excutit manus suas ab omni munere, in excessibus habitabit.

Corr. Rom. ¶ Apud B. Gregorium non est inventum: sed apud Isidorum lib. 3. de summo bono. cap. 58. quem citant Barchardus & Beda in scintillis.

C. LXVII. In Præpositorum operibus sibi totum ratio vendicat.

Item Gregorius lib. 8. epist. 12. ad Guidiscalum.

Nulla f Præpositorum sollicitudo utilis est, illa est cautela laudabilis, in qua totum ratio agit, & furor sibi nihil vendicat. Restringenda sub ratione potestas est, nec quicquam agendum, priusquam concitata ad tranquillitatem mens redeat. Nam commotionis tempore iustum omne g putat, quod fecerat.

C. LXVIII. Graviter delinquit, qui ex ira sententiam profert.

Item Ambrosius libro de sancto Josepho, c. 13.

Ira sæpè etiam innocentes in crimen adducit: quia dum iusto amplius irascimur, & volumus alienum coëcere peccatum, graviora peccata committimus. Idèd Apostolus h ait: Non vos ipsos vendicantes, charissimi; sed date locum iræ; hoc est, declinemus eam, ne nos illa corripiat. Unde Dominus i Jesus dimittens ad evangelizandum discipulos, misit eos sine auro, sine argen-

a Mutatis verbis, sed salvâ sententiâ, Jac. 1. b Isidorus sententiarum de summo bono, l. 3. c. 58. c Beda in scintillis, c. 71. Burch. l. 16. c. 28. d al. pecuniæ. e al. numerum. Esa. 33. f Burch. l. 15. c. 29. Ivo p. 16. c. 30. g al. ira. h Rom. 12. i Luc. 9.

to, sine pecunia, sine virga; id est, ut incentiva litis, & instrumenta eriperet ultionis.

C. LXIX. Ratio debet corrigere, quod furore promulgatum est.

Item ex lib. 11. Ecclesiast. historis Rufini, c. 18.

Cum apud Thesaloniam, seditione exorta, quidam vir ex militaribus impetu fuisset populi furentis extinctus, Theodosius repentini nuntii atrocitate succensus, ad ludos Circenses invitari populum, eique ex improvviso circumfundi milites, atque obruncari passim, ut quisque occurrisset, gladio jubet, & vindictam dari, non criminari, sed furori: ob hoc, cum à Sacerdotibus Italiae argueretur, agnovit delictum, culpamque cum lachrymis professus, publicam penitentiam in conspectu totius Ecclesiæ egit a, & in hoc sibi tempus adscriptum absque Regali fastigio patienter implevit. Quibus omnibus illud quoque miserabiliter adiecit. Lege sanxit in posterum, ut sententiæ Principum super animadversione prolata, in diem vigesimum ab executoribus differrentur, quò locus misericordiæ, vel, si res tulisset, penitentia non periret.

C. LXX. In dictandis sententiis rectores nullo furore ducantur.

Item ex b dictis Gregorii.

Summoperè c præcavere debent rectores Ecclesiarum & qui publica judicia exercent, ut in dictandis sententiis nullatenus levitate, aut furore ducti sint præcipites; sed causis prius diligenter ventilatis, cum res, quæ ignorabatur, pleniter ad notitiam venerit, tunc divina & humana lex resolvatur d, & tunc secundum quod ibi constitutum est, remota proferatur acceptione, definitiva proferatur sententia. Hinc est, quòd Moyses & querelas populi semper ad Dominum tabernaculum ingressus referebat, & juxta quòd Dominus imperabat, judicia proponebat: nimirum nos instruens, ut non ex corde nostro, sed ex præcepto divino condemnationis, vel justificationis sententiam proferamus.

Corr. Rom. ¶ De non præcipitanda sententia leguntur nonnulla apud B. Gregorium, lib. 19. Mor. c. 23. ad ea verba Job. Causam, quam nesciebam, diligentissimè investigabam, & lib. 12. regesti, epist. 26. & alibi.

C. LXXI. Iustum iudicium vendi non potest.

Item Augustinus ad Macedonianum, epist. 54.

Non f licet iudici vendere iustum iudicium, est licet advocato vendere iustum patrocinium, & Jurisconsulto rectum consilium.

Corr. Rom. ¶ Propria verba B. Augustini referuntur infra, 14. q. 5. c. fin. vers. sed non ideò.

C. LXXII. De eodem.

Item Isidorus lib. 3. de summo bono, c. 58.

Pauper g dum non habet quod offerat, non solum audiri contemnitur, sed etiam contra veritatem opprimitur. Citò violatur auro iustitia, nullamque reus pertimescit culpam, quam redimere nummis existimat.

Gratian. Huic itaque sententiæ, quæ non amore iustitiæ, sed ex alia qualibet causa fertur in quenquam, humiliter obediendum est.

C. LXXIII. Non recipiantur ab aliis, qui suorum Episcoporum contrahunt offensam.

Unde in Nicæno b Concilio, cap. 4.

Servetur i ista sententia, ut hi, qui ab aliis excommunicantur, ab aliis ad communionem non recipiantur. Requiritur sanè, si fortè ex aliqua indignatione &

a al. exegit. b al. Gregorius. c Burch. l. 16. c. 1. Ansel. l. 13. c. 25. d revolvitur. e Exod. 33. f supr. 14. quest. 5. c. fin. Isid. ibid. c. 59. g Burch. l. 16. c. 82. h Et in Aquisgr. c. 42. i Burch. l. 11. c. 36. Ivo p. 14. c. 100. Pe-lyc. lib. 7. tit. 1. k $\mu\alpha\kappa\rho\upsilon\chi\eta\zeta$.

animi,

animi, aut contentione, aut qualibet tali commotione a Episcopi sui absentis b sint. *Et infra.* Ut ita demum hi, qui ob culpas suas Episcoporum eorum offensas merito contraxerunt, dignè etiam à cæteris excommunicati similiter habeantur, quousque Episcopo a suo visum fuerit, humaniorem circa eos ferre sententiam.

Corr. Rom. ¶ a Episcopo suo] *In prisca versione, que est in collectione Isidori, & huic valde similis est, legitur, quousque in communi, vel ipsi Episcopo suo: nec multò aliter in altera vulgata versione. Græcè est, μέχρις αν τω κοινω των επισκοπων δεξη, id est, quousque communi Episcoporum videatur.*

Gratian. *Item sententia est injusta ex ordine, quando non servato iudiciali ordine, quilibet pro sua culpa damnatur.*

C. LXXIV. *Res dubia non definitur certâ sententiâ. Unde Gregorius scripsit Constantino, Mediolanensi Episcopo, lib. 8. epist. 30.*

Grave satis est & indecens, ut in re dubia certa detur e sententia.

C. LXXV. *Non credantur, que certis iudiciis non demonstrantur.*

Item Augustinus in libro de penitentia d. c. 3.

Quamvis e vera sint quedam, non tamen iudici sunt f credenda, nisi certis iudiciis demonstrantur.

C. LXXVI. *Antequam examinentur aliqui, non iudicentur.*

Item Damasus Papa, epistola sexta.

Eorum g, qui accusantur, causas discutere non licet, priusquam canonicè vocati ad Synodum veniant, & præsentem agnoscat veraciter h, & intelligat, que ei obijciuntur. Quod benè, & per sapientiam i Salomonis a dicitur: *Antequam scrutaris, ne reprehendas. Intellige prius, & tunc increpa. Antequam audieris, ne respondeas.* Et licet apertissima sit contrariorum reprehensio, veritatem oportet ab his, qui dati k sunt ad eorum examinationem, ordinem servari.

Corr. Rom. ¶ a Salomonis] *Citat librum sapientiæ Salomonis, id est, Ecclesiasticum, nomine Salomonis. Et sic citatur etiam à B. Gregorio l. q. 1. non est putanda. Et à Cypriano, lib. 3. ad Quirinum, c. 20. Et à Clemente Alexandrino, Stromatum l. 7. Et ab Origine, homil. 18. in Numeros, Et ab Hilario in Ps. 67. Et ab aliis Patribus: cujus rei rationem reddidit B. Augustinus, l. 2. de doct. Christiana, c. 8. Et alibi.*

C. LXXVII. *Qui falsum de alio profert, & is, qui crimina credit, uterque reus est.*

Item ex octava Synodo.

INon l solum ille reus est, qui falsum de alio profert, sed & is, qui aurem citò criminibus præbet.

Corr. Rom. ¶ De hac inscriptione octavæ Synodi, notatum est supr. eadem, q. 3. si quis frater.

6 pars. Gratian. *Cum ergò sententia ex ordine injusta est, nec tunc ab ea recedendum est: quin etiam, antequam sententia daretur in eum, pro qualitate reatus sui ligatus apud Deum tenebatur. Contingit aliquando, ut adulter sententiam pro sacrilegio reportet, cujus reatum in conscientia non habet. Hac sententia etsi injusta sit, quia non est in eo crimen, super quod lata est sententia, tamen justè ab eo reportata est, quia ex reatu adulterii jamdiu apud Deum excommunicatus fuerat. Et in hoc casu intelligenda est illa auctoritas Gregorii m: Sententia pastoris, &c. §. 1. Justam sententiam vocat, quando crimen subest, super quod fertur: injustam, quando illud non subest: que tamen ti-*

menda, vel servanda est, quia ex alio jam d. d. damnandus erat. Unde cum præmississet Gregorius a. Utrum justè an injustè obliget pastor, pastoris tamen sententia gregi t. menda est, subsecutus adjecit: Ne is, qui subest, & cum injustè forsitan ligatur, ipsam obligationis suæ sententiam ex alia culpa mereatur. Pastor ergò vel absolvere indiscretè timeat, vel ligare. Is autem, qui sub manu pastoris est, ligari timeat vel injustè. nec pastoris sui iudicium temerè reprehendat: ne, etsi injustè ligatus est, ex ipsa tumidæ reprehensionis superbia, culpa, que non erat, fiat. §. 2. Aliquando nullum subest crimen, Et tamen vel odio iudicis, vel factione inimicorum oppositam sibi sententiam damnationis in se excipit.

C. LXXVIII. *Quot modis humanum iudicium pervertitur. Unde Gregorius ait b:*

Quatuor e modis pervertitur humanum iudicium: timore, dum metu potestatis alicujus veritatem loqui pertimescimus: cupiditate, dum præmio animum d alicujus corrumpimus: odio, dum contra quemlibet adversarium e molimur: amore, dum amico, vel propinquo complacere contendimus.

Corr. Rom. ¶ Apud Gregorium non est inventum: sed apud Isidorum (quem citat Burchardus) Et paulò etiam plenius: Et sequitur nonnullis interjectis post caput, qui rectè sup. ead.

Gratian. *Quàm verò grave sit, vel odio, vel amicitia, vel metu, vel amore, vel quolibet modo iudicium pervertere, testatur Hieronymus in f Amos cap. 6. dicens:*

C. LXXIX. *De iis, qui aliquo modo iudicium pervertunt.*

Quicumque aut consanguinitate, aut amicitia, & contrario vel hostili odio, vel inimicitia in iudicando ducitur, pervertit iudicium Christi, qui est iustitia, & fructum illius vertit in amaritudinem.

C. LXXX. *De iis, qui metu potestatis veritatem occultant.*

Item Augustinus ad Casulanum. g

Quisquis h metu cujuslibet potestatis veritatem occultat, iram Dei super se provocat: quia magis timet hominem, quàm Deum. Et post pauca. §. 1. Uterque i reus est: & qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit: quia & ille prodesse non vult, & iste nocere desiderat.

Corr. Rom. ¶ Caput hoc non est inventum apud B. Augustinum, cujus posteriorem partem citat etiam Burchardus ex dictis Augustini. Similima leguntur in eodem libro tertio Isidori, cap. 59.

C. LXXXI. *De eodem.*

Item.

III. Nemo peritorum, aut prudentium putet, quòd minus sit periculum in verbis, linguâ mentiendo, quàm manibus sanguinem fundendo. Melius est autem pro veritate pati supplicium, quàm pro adulatione recipere beneficium.

C. LXXXII. *De eodem.*

Item Pelagius Papa II. epist. 2. Benigno Archiepiscopo.

Unicuique providendum est, ne aliquem injustè persequatur, judicet, vel puniat: ne Jesum persequatur, judicet, vel puniat.

Gratian. *Hic quoque, qui veritatem pro pecunia negat, vel falsum testimonium contra aliquem dicit, Deum negare, vel vendere probatur.*

a dñdiz. b al. excommunicati. ἀπερνεύωτες. c al. dicitur. d al. penitentia medicina. e lvo p. 5. c. 247. Pann. l. 4. c. 114. 30. g. 5. si quis divinis. ex Sixto. F facile sunt] orig. Aliquot verbis mutatis. g Ansel. l. 3. c. 51. h al. veritatem. i Eccl. 11. secundum 70. k al. deputati. l Isidorus l. 3. de summ. bono, c. 59. m Sup. ead. c. 1.

a Hom. 26. in Evang. b Isidorus l. 3. de summ. bono, c. 58. c Burch. l. 16. c. 28. d al. muneris alicujus corrumpitur:] Isid. e al. adversa. f Similia apud Isidorum eod. l. 3. c. 57. Et apud B. Hier. in Amos, c. 6. ad illud: [Quoniam convertistis in amaritudinem iudicium.] g Isid. ibid. c. 59. h Deus dedit p. 1. Burch. l. 16. c. 12. i Extra de crim. falsi, cap. 1.

C. LXXXIII. Qui falsum testimonium dicunt, & veritatem pro pecunia negant, sceleris Judee participes sunt.

Unde Beda ad a. c. 14. Marci.

Abiit b Judas ad summos Sacerdotes, & constituerunt ei pecuniam se duros. Multi hodie scelus Judae, quia Dominum ac magistrum, Deumque suum pecunia vendiderit, velut immae & nefarium exhorrent: nec tamen cavent. Nam cum pro muneribus falsum contra quemlibet testimonium dicunt, profecto, quia veritatem pro pecunia negant, Deum pecunia vendunt. Ipse enim dixit: e Ego sum veritas. Cum societatem fraternitatis aliquam discordiae peste commaculant, Deum produnt: quia Deus d. charitas est. Qui ergo charitatis & veritatis iustitiam, Deum utique, qui charitas est & veritas, produnt: maxime cum non infirmitate, vel ignorantia peccant, sed in similitudinem Judae quaerunt e opportunitatem, qualiter arbitris absentibus, mendacio veritatem, virtutem crimine mutant.

C. LXXXIV. Christum negat, qui perverfis se socium facit.

Item Hieronymus in epistolam ad Titum, c. 1. in extremo.

Existimant quidam in eo tantum Christum negari, si in persecutione quis a Gentilibus comprehensus, se renuerit esse Christianum. Sed ecce Apostolus f omnibus, quae perversa sunt, factis, Deum asserit denegari. Christus sapientia est, iustitia, veritas, sanctitas, fortitudo. Negatur per insipientiam sapientia, per iniquitatem iustitia, per mendacium veritas, per turpitudinem sanctitas, per imbecillitatem animi fortitudo. Et quotiescunque vincimur a vitiis atque peccatis, toties Deum negamus: & e contrario, quoties bene quid agimus, Deum confitemur. Nec arbitrandum est in g die iudicii illos tantum a Dei filio denegandos, qui in martyrio Christum denegarunt, sed b & illos omnes, quorum opere, vel sermone, vel cogitatione Christus negatus negat, vel confessus confitetur. De hac puto confessione & discipulis praecipit, dicens i: Eritis mihi testes in Hierusalem, & in omni Iudaea, & Samaria, & usque ad extremam terram.

C. LXXXV. Qui Christianum se negat, Christum negare convincitur.

Item Augustinus tractatu 113, ad cap. 18. Joannis.

Non solum abnegat Christum, qui dicit eum non esse Christum; sed ille etiam, qui cum sit, negat se esse Christianum. Dominus k enim non ait Petro, discipulum meum te negabis, sed [me negabis.] Negavit ergo ipsum, cum se negavit esse ejus discipulum. Quid autem aliud isto modo, quam se negavit esse Christianum? Item a tractatu 66. §. 1. Timendo l mortem carnis tuae, mortem dabis animae tuae. Quanta enim vita est confiteri Christum, tanta est mors negare Christum. An Apostolus Petrus (sicut eum quidam favore perverso excusare nituntur) Christum non negavit, quia interrogatus ab ancilla, hominem se nescire respondit?

Corr. Rom. § a Item] In duobus vetustis Gratiani exemplaribus hoc est aliud caput, & rubricam habet, De eodem. Est enim ex tractatu 66. in Joannem.

C. LXXXVI. Veritatem prodit, non solum qui pro veritate mendacium loquitur, sed etiam qui veritatem non liberè praedicat.

Item Joannes Chrysostomus, [id est, Auctor operis imperfecti, in Matth. hom. 25.]

Nolite a timere eos, qui occidunt corpus:] ne forte propter timorem mortis non liberè dicatis, quod audistis, nec fiducialiter praedicetis omnibus, quod in aure soli audistis. Sic ergo ex his verbis ostenditur, quod non solum ille proditor est veritatis, qui transgrediens veritatem, palam pro veritate mendacium loquitur: sed etiam ille, qui non liberè veritatem pronuntiat, quam liberè pronuntiare oportet, aut non liberè veritatem defendit, quam liberè defendere convenit, proditor est veritatis. Nam sicut Sacerdos debitor est, ut veritatem, quam audivit a Deo, liberè praedicet; sic Laicus debitor est, ut veritatem, quam audivit quidem a Sacerdotibus probatam in Scrip.uris, defendat fiducialiter. Quod si non fecerit, proditor est veritatis. Corde b enim creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem.

Gratian. Haec sententia potius iudicem laedit, quam eum, in quem temerè fertur.

C. LXXXVII. Injustè aliquem anathematizans, sibi, non aliis nocet.

Unde Augustinus ait:

Illud e planè non temerè dixerim, quod si quisquam fidelium fuerit anathematizatus injustè, potius ei erit, qui facit, quam qui hanc patitur injuriam. Spiritus enim Sanctus habitans in sanctis, per quem quisque ligatur, aut solvitur, immeritam nulli ingerit poenam. Per eum quippe diffunditur charitas d in cordibus nostris, qua non agit perperam. Pax a Ecclesiae & dimittit peccata, & ab Ecclesiae pace alienatio tenet peccata non secundum arbitrium hominum, sed secundum arbitrium Dei. Petra enim tenet, petra dimittit: columba tenet, columba dimittit: unitas tenet, unitas dimittit.

Corr. Rom. § a Pax] Haec pars (nam superior non est inventa apud B. Augustinum) ex ipso est emendata, & nonnihil aucta.

Gratian. Item Salomon f: Sicut avis in incertum volans, & passer quolibet vadens: sic maledictum frustra prolatum, venit super eum, qui misit illud.

C. LXXXVIII. Cujus vita officio non congruit, alios ligatus solvit.

Item Gregorius Papa homilia 26. in Evangelia.

Plerumque g contingit, ut hic iudicis b locum teneat, cujus ad locum vita minimè concordat: ac proinde saepe agitur, ut vel damnet immeritos, vel alios ipse ligatus solvat, saepe in solvendis, ac ligandis subditis, suae voluntatis motus, non autem causarum merita sequatur. Unde fit, ut ipse i ligandi k, aut solvendi potestate se privet. & infra. §. 1. Saepe fit, ut erga quemlibet proximum odio, vel gratia moveatur pastor. Judicare l autem dignè de subditis, &c. Unde rectè per Prophetam m dicitur: Mortificabant animas, quae non moriuntur, & vivificabant animas, quae non vivunt. Non morientem quippe mortificat, qui iustum damnat: & non victurum vivificare nititur, qui reum a supplicio absolvere conatur. §. 2. Causae ergo pensandae sunt, & tunc ligandi atque solvendi potestas exercenda. Videndum est, quae culpa

a Matth. 10. b Rom. 10. c Ansel. l. 12. c. 67. Polyc. l. 7. tit. 1. sine auctoris nomine. d Rom. 5. e Aug. de Baptismo contra Donatistas, l. 3. c. 18. f Prov. 26. sed paulò aliter. g Ivo p. 14. c. 3. Pann. l. 5. c. 78 79. & 80. h al. iudicii. i al. hac ipsa. k sup. ead. ipse ligandi. l sup. ead. iudicare. m Ezech. 13.

a Et ad cap. 26. Matth. b Marc. 14. Matth. 26. c Joan. c. 14. d 1. Joan. 4. e Matth. 26. f Tit. 1. g Matth. 10. h al. sed per omnia opera, sermones, cogitationes Christus vel negatus, &c. i Act. 1. k Luc. 22. l Luc. 11.

præcessit a, & quæ sit penitentia secuta post culpam: ut quos omnipotens Deus per compunctionis gratiam visitat, illos pastoris sententia absoluat. Tunc b enim vera est absolutio, &c. *Et infra.* §. 3. Ex qua consideratione intuentum est, quod illos nos debemus per pastorem auctoritatem solvere, quos auctorem nostrum cognoscimus per suscitantem gratiam vivificare. *Et infra.* §. 4. Veniat itaque foras mortuus, id est, culpam confiteatur peccator. Venientem verò foras solvant discipuli: ut pastores Ecclesiæ ei penam debeant amovere, quam meruit, qui non erubuit confiteri, quod fecit. §. 5. Hæc de solutionis ordine breviter dixerim, ut sub magno moderamine pastores Ecclesiæ vel solvere studeant, vel ligare.

C. LXXXIX. *Viribus caret sententia injustè prolata.*

Item Calixtus Papa epist. 1. ad Benedictum Episcopum.

Injustum e iudicium, & definitio injusta, Regio metu, aut iussu, aut cuiuscunque Episcopi, aut potentis, a iudiciis ordinata, vel acta, non valeat. §. 1. Homini religioso parum esse debet inimicitias aliorum non exercere, vel non augere malè loquendo, nisi etiam eas extinguere benè loquendo studuerit. §. 2. Melior d est in malis factis humilis confessio, quàm in bonis superba gloriatio.

C. XC. *Premium meretur, qui injustè maledicitur.*

Item Augustinus super Psal. 111. ad vers. Faciens misericordias Dominus.

Qui iustus est, & injustè maledicitur, præmium illi redditur.

Gratian. *Hic est, ut dictum est, non teneatur ligatus apud Deum, sententiæ tamen parere debet: ne ex superbia ligetur, qui prius ex puritate conscientie absolutus tenebatur.* 7 ps. §. 1. *Idem est, quando contra æquitatem sententia fertur: veluti quando subditi non possunt cogi ad malum, scientes, obedientiam non esse servandam prælati in rebus illicitis.*

C. XCI. *Non est obediendum Episcopo, qui pro hæreticis Missam canere iubet.*

Unde Eutyichianus a Papa ait:

X. Si e quis Episcopus, aut Abbas Presbytero, aut Monacho suo iusserit Missas pro hæreticis & cantare, non licet, & non expedit obedire eis.

Corr. Rom. §. a Eutyichianus] *Burchardus & Ivo referunt ex Eutyichiano simul caput hoc, & c. si quis 24. q. 1. quod tamen Gratianus citat ex Julio.*

§. c Hæreticis] *Ceteri collectores addunt, mortuis, quam vocem hic auctor glossæ supplevit.*

C. XCII. *Præceptis non obedire multoties expedit.*

Item Augustinus.

Non semper malum est non obedire præcepto: cum enim Dominus iubet ea, quæ sunt contraria Deo, tunc ei obediendum non est.

Corr. Rom. §. *Huius capituli partim verba ipsa, partim sententia habentur apud beatum Ambrosium, lib. de Paradiso, cap. 6.*

C. XCIII. *De eodem.*

Item Hieronymus in epist. ad Titum a, c. 2. vers. Servi Domini suis subditi sunt.

Si f Dominus ea iubet, quæ non sunt adversa Scripturis sanctis, subjiciatur servus Domino. Si verò contraria præcipit, magis obediat spiritus quàm corporis Domino, *Et infra c. 3.* §. 1. Si g bonum est, quod præcipit Imperator & Præses, iubentis obsequere voluntati: si verò ma-

a Absit ab orig. b Sup. ead. tunc vera. c 25. q. 1. omne. §. injustum ex Marcellino. in c. Hadrian. c. 78. ead. l. 5. c. 251. Burch. l. 15. c. 8. Ansel. l. 3. c. 84. Ivo p. 5. c. 235. & p. 16. c. 9. d Aug. l. confess. 9. c. 9. e Polyc. l. 7. tit. 5. Burch. l. 19. c. 105. Ivo p. 15. c. 117. f Ansel. l. 13. c. 26. g Polyc. l. 1. tit. ult.

lum, responde ei illud de Actibus Apostolorum a: *Obedire oportet Deo magis, quàm hominibus.* Hoc ipsum & de servis intelligamus apud Dominos, & de uxoribus apud viros, & de filiis apud parentes: quod in illis tantum debeant Dominis, viris, parentibus esse subiecti, quæ contra Dei mandata non veniunt.

Corr. Rom. §. a Titum] *Sic est emendatum ex Polycarpo, cum antea citaretur, ad Ephesios, emendato etiam, & nonnihil locupletato ipso capite ex originali.*

C. XCIV. *Non sunt audiendi, qui contra Deum aliquid iubent.*

Item Ambrosius.

Julianus b Imperator, quamvis esset apostata, habuit tamen sub se Christianos milites: quibus cum dicebat, producite aciem pro defensione Reipublicæ, obediebant ei. Cum autem diceret eis, producite arma in Christianos, tunc cognoscebant Imperatorem cæli.

Corr. Rom. §. *Infrà eadem c. Imperatores.* §. Julianus. *habetur hæc sententia: fortasseque ex eo loco mutatis verbis confectum est hoc capitulum.*

C. XCV. *Non iubet aliquid injustum, qui Deum timere probatur.*

Item Fabianus Papa, epist. 2. omnibus Episcopis.

Qui omnipotentem Deum metuit, nec contra Evangelium, vel contra Apostolos, nec contra Prophetas, vel sanctorum Patrum instituta aliquid ullomodo agere consentit.

C. XCVI. *Et qui peccat, & qui peccanti consentit, uterque reus est.*

Item Nicolaus Papa Lothario Regi.

Ita c corporis tui cedere motibus consentisti, & relaxatis voluptatum habenis temetipsum in lacum misisti, & in lutum facis prohibitum dejecisti, ut qui positus fueras ad gubernationem populorum, effectus sis ruina multorum. Probat hoc Thiegnaldi d, & Guntharii dudum Episcoporum legitimus casus: qui pro eo, quod te minime competenter erudierunt, quinimò quia prævaricationem tuam tegerè argumentis suis, & sub quadam iustitiæ specie, fucatis quibusdam exquisitis adinventionibus, æquitatem obruere studuerunt, nostrà sunt Apostolica depositi auctoritate, & ab omni Episcopatus regimine regulariter sequestrati.

C. XCVII. *De eodem.*

Item Augustinus sermone 6. de verbis Domini.

Qui e resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Sed quid f si illud iubeat, quod non debeas facere? Hic sane contemne potestatem, timendo potestatem. Ipsos humanarum legum g gradus advertite. Si aliquid iusserit Curator, nonne faciendum est? Tamen, si contra Proconsul h iubeat, non utique contemnis potestatem, sed eligis majori servire. Nec hinc debet minor irasci, si major prælata est. Rursus si aliquid ipse Proconsul iubeat, & aliud iubeat Imperator, nunquid dubitatur illo contempto, illi esse serviendum? Ergo, si aliud Imperator, & aliud Deus, quid iudicatis? Solve tributum: esto mihi in obsequium. Rectè, sed non in idolio. In idolio prohibet. Quis prohibet? Major potestas. Da veniam: tu carcerem, ille gehennam minatur. Hic jam tibi assumenda est fides tua tanquam i scutum, in quo possis omnia ignita jacula inimici extinguere.

Corr. Rom. §. *Emendatum & locupletatum est caput hoc ex ipso originali.*

C. XCVIII. *De eodem.*

Idem Donatistis, epist. 166.

Imperatores k, si in errore essent, (quod absit) pro errore suo contra veritatem leges darent, per quas iusti

a Act. 5. b Infrà ead. c. Imperatores. §. Julianus. c Ivo p. 8. c. 227. Ps. 36. d Sup. ead. Tenguoldum. e Beda Rom. 13. Polyc. l. 1. tit. 27. Rom. 13. f sed si] orig. gal. rerum. h al. Proconsulens. i Ephes. 6. k Sup. dist. 9. c. 1. Polyc. ibid.

& probarentur, & coronarentur, non faciendo, quod illi juberent, quia Deus prohiberet. Sicut jussit Nabuchodonosor a, ut aurea statua adoraretur: quod qui facere noluerunt, Deo talia prohibenti placuerunt: Quando autem Imperatores veritatem tenent, pro ipsa veritate contra errorem jubent. Quod quisquis contempserit, ipse sibi iudicium acquirit. Nam & inter homines penas luit, & apud Deum sortem b non habebit, quia hoc facere noluit, quod ei per cor Regis ipsa veritas iussit. Sicut ipse Nabuchodonosor c postea miraculo salutis trium puerorum commotus, atque mutatus, pro veritate contra errorem edictum proposuit, ut quicumque blasphemarent Deum Sidrach, Misach, & Abdenago, in interitum irent, & domus eorum in dispersionem. Et non vultis, ut aliquid tale contra vos jubeant Imperatores Christiani, cum sciant a vobis in eis, quos rebaptizatis, Christum exfuitari? *Idem in Psalmis d.* §. 1. Julianus extitit infidelis Imperator. Nonne extitit apostata, iniquus, idololatra? Milites Christiani servierunt Imperatori infideli. Ubi veniebatur ad causam Christi, non agnoscebant, nisi illum, qui in caelo erat. Quando volebat, ut idola colerent, ut thurificarent, praeponebant illi Deum. Quando autem dicebat, producite aetia, ite contra illam gentem, statim obtemperabant. Distinguebant Dominum aeternum a Domino temporali: & tamen subditi erant propter Dominum aeternum etiam Domino temporali.

C. XCIX. Per obedientiam bonum deserere, malum vero nunquam facere licet.

Item Gregorius, c. 12. al. 10. lib. 35.
in Job.

Quid ergo mirum, si homo peccator se obedientiae in praesentis vitae brevitate subjicit, quando hanc mediator Dei & hominum tenuit a, & tenendam praecipit, & cum obedientes remunerat, non relinquit? Sciendum vero est, quod nunquam per obedientiam malum fieri, aliquando autem per obedientiam debet bonum, quod agitur, intermittere. Neque enim in paradiso arbor mala extitit, quam Deus homini, ne contingeret, interdixit; sed ut melius per obedientiae meritum homo bene conditus crederet, dignum fuerat, ut hunc etiam a bono prohiberet: quatenus tanto verius hoc, quod ageret, virtus esset, quanto & a bono cessans, auctori suo se subditum humiliter exhiberet.

Corr. Rom. § a Tenuit, & tenendam praecipit,] *Hac absunt a plerisque manuscriptis, & ab originali. Simile quiddam legitur apud B. Augustinum, sermone 5. ad fratres in cremo. Nec mirum, inquit, si nos peccatores obedientiae subjicimur, quando hanc mediator Dei & hominum etiam in morte non deseruit, & ei se subiecit, qui per omnia erat Patri aequalis.*

CAP. C. Apud Deum maledicatur, qui peccantibus consentit.

Item Hieronymus e.

Qui consentit peccantibus, & defendit alium delinquentem, maledictus erit apud Deum & homines, & corripietur increpatione severissima. Hinc etiam quidam sanctissimus Pater ait: Si quis peccantem defendit, acrius quam ille, qui peccavit, coercetur. Hinc & alius Pater ait: Si quis alterius erroris consenserit, & illi consilium dederit, ut se tardius humiliet, sciat se cum illo simili modo iudicandum culpabilem.

Corr. Rom. § Prima pars huius capituli usque ad vocem, severissima, habetur in regula beati Patris bonii, Romae edita. Totum vero extat apud Smaragdum in expositione regule beati Benedicli, cap. 69. Citat autem Basilium, quemadmodum &

a Daniel. 3. b al. frontem, c Daniel. 3. d in Psalm. 124. ad vers. [Quoniam non derelinquit.] Beata ad Ephes. 6. supr. c. Julianus. Ivo p. 5. c. 7. e Smaragdus c. 69. f Anselm. l. 12. c. 5. Euseb. l. 11. c. 46. Ivo p. 14. e. 110.

Burcharius, § Ivo: & sensus est in regulis ipsius Basilii brevioribus, regula septima.

C. CI. Non est obediendum, quod contra Deum praecipitur.

Item Hieronymus.

Si is, qui praest, fecerit, aut cuiquam, quod a Domino prohibitum est, facere iusserit, vel, quod praecipitum est, praetierit, aut praeterrere mandaverit, sancti Pauli a Apostoli sententia ei ingerenda est, dicens: *Etiamsi nos, aut Angelus de caelo evangelizaverit vobis, praeterrere quod vobis evangelizavimus, anathema sit. Idem.* §. 1. Si quis a prohibet vobis, quod a Domino praecipitum est, vel rursus imperat fieri, quod Dominus prohibet, execrabilis sit omnibus, qui diligunt Deum. *Idem.* §. 2. Is, qui praest, fit praeter voluntatem Dei, vel praeter quod in sanctis Scripturis evidenter praecipitur, vel dicit aliquid, vel imperat, tanquam falsus testis Dei, aut sacrilegus habeatur.

Corr. Rom. § In regulis brevioribus B. Basilii, c. 114. & 303. simillima leguntur hisce omnibus, quae in hoc capite continentur.

§ a Si quis prohibet] *In lib. B. Basilii de institutis Monachorum, Rufino interprete, ferè eadem habentur, c. 14. quemadmodum ultimus vers. Is, qui praest. ibid. c. 16.*

Gratian. *Cum ergo subditi excommunicantur idè, quia ad malum cogi non possunt, tunc sententiae non est obediendum: quia iuxta illud Ge usi b: Nec apud Deum, nec apud Ecclesiam ejus, quemquam gravat iniqua sententia.*

8 pars. §. 1. Quod autem supra, communicantes excommunicatis de Ecclesia abijci jubentur, non de quolibet modo communicantibus intelligendum est.

C. CII. De his, qui cum excommunicatis communicant.

Unde Nicolaus Papa Hincmaro, Rhemorum Archiepiscopo.

Excellentissimus c Rex Carolus Apostolatum nostrum consuluit, quid agendum sit de his, qui communicant cum his, qui cum Engeltruda d saepe damnata femina communicant: quoniam eam cum communicantibus suis, & fautoribus pari vinculo anathematis constat esse adstrictam. Quapropter nunc beatitudini tuae injungimus, ut super hoc nostram auctoritatem fretus, curam de his sumere studeas: & quia docta divinitus sanctitas tua valde novit, aliud esse ex necessitate, aliud ex ignorantia, atque aliud, quod ex studio delinquitur, istudque posterius duobus prioribus distinctius esse puniendum; idcirco solerter invigilet, & cautè discretionem singulorum modos dijudicet: quatenus, qui ex necessitate, aut ignorantia delinquant, auctoritate nostram per te absolvantur: si tamen ipsa eorum ignorantia, vel necessitas vera, & non simulata, vel non ex voluntate processerit: quia, ut bene nosti, plerique sunt, qui possunt quidem, sed nolunt recta nosse. Unde Psalmista e de hujusmodi: *Noluit, inquit, intelligere, ut bene ageret.* Illos autem, qui studio suo obligantur, & contemptu interdicta nostra postponunt, non nisi digna satisfactione praeviente volumus a te prorsus absolvi.

C. CIII. De iis, qui sine culpa cum excommunicatis communicant.

Item Gregorius VII. lib. 5. Regesti in Concilio Roma habito.

Quoniam f multos peccatis nostris exigentibus pro causa excommunicationis perire quotidie cernimus, partim ignorantia, partim nimia simplicitate, partim timore, partim etiam necessitate, devicti misericordiam, anathematis sententiam ad tempus, prout possumus, opportune temperamus. Apostolica itaque au-

a Galat. 1. b Sup. cap. cui est illata. c Ivo p. 14. c. 46. Pann. l. 5. c. 106. d B. Gregor. l. 34. mor. cap. 16. e Psal. 35. f Ivo p. 14. c. 43. Pann. l. 5. c. 125.

Thoritate

horitate ab anathematis vinculo hos subtrahimus: videlicet uxores, liberos, servos, ancillas, seu mancipia, nec non rusticos fervientes, & omnes alios, qui non aded curiales sunt, ut eorum consilio scelera perpetrentur, & eos, qui ignoranter excommunicatis communicant, sive illos, qui communicant cum eis, qui excommunicatis communicant. Quicumque autem orator, sive peregrinus, aut viator in terram excommunicatorum venerit, ubi non possit emere, vel non habeat unde emat, ab excommunicatis accipiendi licentiam damus. Et si quis excommunicatis non a sustentationem superbia, sed humanitatis causâ dare aliquid voluerit, non prohibemus.

C. CIV. De Bonifacio, qui excommunicatis, & a Pseudoepiscopis se non communicaturum juravit.

Item Bonifacius Martyr Zachariae Papæ, in epist. quæ incipit, Paternæ.

Anecessor b prædecessoris vestri venerandæ memoriæ Gregorius, dum me indignum ordinavit, & ad prædicandum verbum Dei Germanicis gentibus misit, sacramento me constrinxit, ut canonicis, & iustis Episcopis, & Presbyteris, in verbo, facto, consensu, multiplicator fierem & adiutor (quod cum divina gratia adimplere studui: falsos autem Sacerdotes, hypocritas & seductores populorum, vel corrigerem ad viam salutis, vel declinarem & abstinere a communione ipsorum: quod ex parte servavi, & ex parte custodire & implere non potui: sed spiritualiter implevi sacramentum, quia in e consensum, & in consilium eorum non venit anima mea, corporaliter autem ab eis omnino abstinere non potui. Dum enim venissem ad Principem Francorum, cogente Ecclesiarum necessitate, non tales ibi reperi, quales volui: sed tamen in sancta communione corporis Christi illis non communicavi.

Corr. Rom. § Epistola, in qua habetur capitulum hoc, edita est per Laurentium Surium in vita sancti Bonifacii, & Legati Germaniæ, & Martyris. Emendatior autem extat manuscripta Romæ in Bibliotheca monasterii Dominicani.

§ a Et Pseudoepiscopis] Hic in aliquot vetustis anted legebatur, excommunicatis à Pseudoepiscopis.

C. CV. Excommunicatis non communicat, qui eis animo non consentit.

Item Zacharias Papa Bonifacio Martyri in epistola, cujus initium est, Benedictus Deus.

Quod d prædecessor noster beata memoriæ Gregorius, hujus sanctæ sedis Apostolicæ Prasul, dum ad prædicandum verbum Evangelii tuam misisset fraternitatem in Germaniæ partibus, & gentibus illis paganis, verbo sollicitationis illam voluit antè esse munitam e: ita ut orthodoxos Episcopos, Presbyteros, vel quoscunque reperire potuisses in verbo exhortationis perfectos, amplius confirmares, & eis communicares (quod & factum est: si quos verò seductores Episcopos, aut Pseudopresbyteros, vel quosque à recto fidei tramite deviantes reperisses, nulla tibi cum eis esset communio: quod te, solatiante Deo, usque ad præsens spiritualiter servasse confessus es: vel, si omnino propter principalem, & humanum favorem gentis Francorum, dum ad eos accessisses, corporaliter abstinere non valuisti, cogente Ecclesiarum Dei necessitate, attamen in eorum consilio, & consensu communionis anima tua non est coinquinata. Itaque propter hoc, quod cum eis conversatus es, non contentiens iniquitati eorum, nullum tibi est detrimentum coram Deo.

Corr. Rom. § In epistola præcedunt hæc verba: Suggestit itaque sancta fraternitas tua in suis apicibus, quod prædecessor noster, &c.

a al. in sustentationem, non superbia. b Ivo p. 2. c. 95. c Genes. 49. d Ivo p. 2. c. 96. e al. monitum.

9 pars. Gratian. Excommunicationis autem forma, & modus, atque reconciliationis hic est.

C. CVI. Modus, & forma excommunicationis.

Debent a duodecim Sacerdotes Episcopum circumstare, & lucernas ardentis in manibus tenere, quas in conclusione anathematis, vel excommunicationis projicere debent in terram, & conculcare pedibus: deinde epistola per parochias mittatur, continens excommunicatorum nomina, & causam excommunicationis.

Corr. Rom. § Apud Burchardum & Ivoem ea, que in hoc capite continentur, & multa alia eodem pertinentiâ, citantur ex Concilio Rothomagensi. In collectione verò canonum incerti auctoris manuscripta, iisdem verbis, quibus hic, refertur ex Zacharia Papa.

C. CVII. De eodem.

Item ex Concilio Arausico.

Canonica b instituta, & sanctorum Patrum exempla sequentes, Ecclesiarum Dei violatores a auctoritate Dei, & iudicio Sancti Spiritus à gremio sanctæ matris Ecclesiæ, & à consortio totius Christianitatis eliminamus, quoadusque relapsent, & Ecclesiæ Dei satisfaciant.

Corr. Rom. § a Violatores] In eadem collectione, & apud Burchardum, & in duobus vetustis Gratiani codicibus sequitur N. Ab aliis tamen Gratiani exemplaribus, & ab Ivoem abest nota ista.

C. CVIII. Modus reconciliationis excommunicatorum.

Item ex eodem.

Cum e aliquis vel excommunicatus, vel anathematizatus, pœnitentiâ ductus, veniam postulat, & emendationem promittit, Episcopus, qui eum excommunicavit, ante januas Ecclesiæ venire debet, & duodecim Presbyteri cum eo, qui eum hinc inde circumstare debent a. Et si ille terræ prostratus veniam postulat, & de futuris cautelam spondet, tunc Episcopus apprehensâ manu ejus dexterâ, in Ecclesiam illum introducat, & communioni Christianæ reddat, & septem Psalmos pœnitentiales decantet, cum istis precibus, Kyrie eleyson, Pater noster, Salvum fac servum tuum. Oratio: Præsta, quæsumus Domine, huic famulo tuo dignum pœnitentiæ fructum, ut Ecclesiæ tuæ sanctæ, à cujus integritate devierat peccando, admissorum veniam consequendo, reddatur innoxius. Per, &c.

Corr. Rom. § a Debent.] Apud Burchardum, qui etiam ex Concilio Arausico citat, hæc sequuntur: Ubi etiam adesse debent illi, quibus injuria, vel damnum illatum est, & multa alia, que omnino perlegenda sunt.

10 pars. Gratian. Presbyteris verò, qui excommunicati sacrum ministerium contingere præsumunt, que pœnitentiâ sit imponenda, Joannes VIII. Clero & ordini Salomitano d scribens, definit, dicens:

C. CIX. Quæ sit pœnitentiâ Sacerdotum, qui excommunicati sacrum ministerium contingere præsumunt.

De illis Presbyteris, qui tempore sanctissimi prædecessoris nostri Domini Papæ Nicolai excommunicati, sacrum ministerium f contingere præsumperunt, ipsi in se damnationis (sicut sacri canones statuerunt) sententiam intulerunt. Tamen, quia miseratio Apostolica veniam solet præstare correctis, ob multitudinem misericordiæ illis hanc indulgentiam exhibemus, ut sanctâ communione saginati, studeant tribus continuis annis per hebdomadam omni a secundâ, &

a Burchard. lib. 11. cap. 3. Ivo part. 14. c. 76. b Burch. lib. 11. cap. 7. Ivo part. 3. cap. 126. c Burch. lib. 11. cap. 8. d al. Selernitano. e Ivo p. 14. c. 35. Pamorm. lib. 5. c. 104. f al. mysterium.

quarta, & sexta feriã à vino & à carne penitens jejunare, & ultra lugenda nequaquam committere.

Corr. Rom. ¶ *α* Omni secundã,] Apud Ivonem, & in aliquot vetustis Gratiani exemplaribus legitur, omni secundã & sexta feriã: in unã autem, omni quartã, & sexta feriã.

¶ *β* A vino] In Pamormia est, aut à vino, aut à carne: apud Ivonem, à vino, aut aceto.

Gratian. Qui autem excommunicatis communicant, pro modo peccati penitentiam accipiant.

C. CX. Pro modo peccati puniantur, qui excommunicatis communicant.

Unde Urbanus II. Genedaldo a, Constantiensi Episcopo.

SANCTIS h quippe canonibus cautum constat, ut qui excommunicatis communicaverit, excommunicetur. Ipsius tamen penitentia, atque absolutionis modos eo moderamine decernimus, ut quicumque seu ignorantia, seu timore, seu necessitate negotii cujuscumque maximi, & maxime necessarij, eorum se convictu, salutatione, oratione, osculatione d contaminaverint, cum minoris penitentia medicina societatis nostrae participationem e sortiantur. Eos verò, qui aut spontaneè, aut negligenter inciderint, sub ea volumus disciplinae coercitione f suscipi, ut cæteris metus incutiatur.

CAUSA XII.

Quidam Clerici propria relinquere volunt: de suis & Ecclesie rebus testamentum faciunt: de rebus Ecclesie nonnulla largiuntur.

1. Modò primum quaritur, Utrum liceat Clericis proprium habere?
2. Secundò, An res Ecclesie, quæ ab eis datae sunt, possint constare aliquâ firmitate eis, qui eas acceperunt?
3. Tertio, Si ante tempus ordinationis suæ, qui nihil habere videbantur, & post ordinationem aliqua invenisse noscuntur, an possint ea relinquere, quibus voluerint, an non?
4. Quarto, Si de suis & Ecclesie rebus aliqua acquisisse noscuntur, an utrique communiter, an singulariter Ecclesie, vel Sacerdoti, jure proveniant?
5. Quintò, Si testamenta liceat eis conficere?

QUESTIO I.

Clericos nihil possidere, multis auctoritatibus jubetur. g

C. I. Impuberes, & adolescentes in uno conclavi manentes, probatissimo Seniore deputentur.

Ait enim Toletanum Concilium IV. cap. 23.

OMNIS h ætas ab adolescentia i in malum prona est. Nihil enim incertius, quàm vita adolescentium. Ob hoc constituit oportuit, ut si qui in Clero impuberes k, aut adolescentes existunt, omnes in uno conclavi atrii commaneant l, ut lubricæ ætatis annos non in luxuria, sed in disciplinis Ecclesiasticis agant, deputati probatissimo Seniore, quem & magistrum disciplinae, & testem vitæ habeant. §. 1. Quòd si aliqui ex his pupilli existunt, Sacerdotali tutelâ foveantur: ut & vita eorum à criminibus intacta sit, & res ab injuria improborum. Qui autem his præceptis resultaverint, monasteriis deputentur, ut vagantes animi, & superbi, severiori regulâ distringantur.

a nl. Gebhardo. b Ivo p. 14. c. 45. Pann. l. 5. c. 107. c al. ipsi. d al. osculove. e al. participium. f al. coercitione. g al. approbatur. h Anf. l. 7. c. 1. i Genes. 6. § 8. Prov. 30. k al. puberes. l al. commorentur.

C. II. Omnibus Clericis communis est vita servanda.

Item Clemens epist. 5.

Dilectissimis a fratribus & condiscipulis Hierosolymis cum dilectissimo fratre Jacobo Coepiscopo habitantibus, Clemens Episcopus. Communis vita, fratres, omnibus necessaria est, & maxime his, qui Deo irreprehensibiliter militare cupiunt, & vitam Apostolorum, eorumque discipulorum imitari volunt. §. 1. Communis enim usus omnium, quæ sunt in hoc mundo, omnibus esse hominibus debuit. Sed per iniquitatem alius hoc suum esse dixit, & alius illud, & sic inter mortales facta divisio est. §. 2. Denique Græcorum quidam sapientissimus, hæc ita sciens esse, ait: Communia debere esse amicorum omnia. [In omnibus *α* autem sunt sine dubio & conjuges.] Et sicut non potest, inquit, dividi aer, neque splendor solis; ita nec reliqua, quæ communiter in hoc mundo omnibus data sunt ad habendum, dividi debere, sed habenda esse communia. Unde & Dominus per Prophetam b loquitur, dicens: Ecce quàm bonum, & quàm jucundum, &c. §. 3. Istius enim consuetudinis more retento, etiam Apostoli c, eorumque discipuli, ut prædictum est, unã nobiscum & vobiscum communem vitam duxere. Unde, ut bene nostis, erat multitudinis eorum cor unum, & anima una: nec quisquam eorum, aut nostrum de his, quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat: sed omnia illis & nobis erant communia: nec quisquam egens erat inter nos. §. 4. Omnes autem, qui domos, vel agros possidebant, vendebant eos, & pretia eorum, & reliquas res, quas habebant, afferebant, ponentes ante pedes Apostolorum d (sicut nobiscum quidam vestrum cognoverunt, & viderunt) & dividebantur singulis, prout cuique opus erat. §. 5. Ananias autem vir austerus, & Sapphira uxor ejus, qui mentiti sunt Apostolis de pretio agrorum suorum, quos venderant, nobis presentibus, in conspectu omnium circumstantium, à conspectu Apostolorum propter peccatum eorum, & mendacium, quod fecerunt, mortui elati sunt ambo. Cætera, quæ de talibus cognovimus, & vidimus, nec recordatione, nec demonstratione digna sunt. Quapropter hæc vobis cavenda mandamus, & doctrinis, & exemplis Apostolorum obedire præcipimus: quia hi, qui mandata eorum postponunt, non solum rei, sed extorres fiunt. Quæ non solum vobis cavenda, sed & omnibus prædicanda sunt. & infra. §. 6. Unde consilium dantes, vestram prudentiam hortamur, ut ab Apostolicis regulis non recedatis; sed communem vitam ducentes, & Scripturas sacras rectè intelligentes, quæ Domino vovistis, adimplere satagatis.

Corr. Rom. ¶ *α* In omnibus autem sunt sine dubio & conjuges.] Verba hæc absunt ab originali, in recentioribus Conciliorum editionibus impresso, & duobus ipsius manuscriptis codicibus, uno Vaticano, altero Bibliothecæ sancti Marci Florentiæ, & ab Anselmo. Hanc verò sententiam è Platone acceptam, hæretici quidam volebant in Christianam religionem invehere. Ita enim scribit Epiphanius hæresi 32. Primum quidem, quòd ipse Epiphanius cum patre suo, & sectæ Antistite Carpocrate, ac sodalibus ejus, communes esse hominum uxores sancivit, ex Platoni de republ. libris occasionem nactus, & propriam concupiscentiam perficiens. Verùm apud veteres etiam Christianos hanc uxorum communionem vehementer damnari solitam, Tertullianus in Apologetico evidenter testatur, his verbis: Omnia indiscreta sunt apud nos, præter uxores. In illo loco consortium solvimus, in quo solo cæteri homines consortium exercent: qui non amicorum solummodò matrimonia usurpant, sed & sua amicis patientissimè subministrant, ex illa credo majorum & sapientissimorum disciplina, Græci Socratis & Romani Catonis, qui uxores suas amicis communicaverunt, &c.

a Anf. ibid. b Pnl. 132. c Act. 4. d Act. 5.

C. III.

C. III. Juxta Ecclesiam Clericorum claustra constituantur.

Item Eugenius Papa II. & Leo IV.

c. 7.

Necessaria a etenim res exigit, ut juxta Ecclesiam claustra constituantur, in quibus Clerici disciplinis Ecclesiasticis vacent. Itaque omnibus unum sit refectorium, ac dormitorium, seu cetera officina ad usum Clericorum necessaria. Ministri verò post Episcopum super eos eligantur, quorum vita atque doctrina illos potius exornet, quam dehonestet.

Corr. Rom. ¶ Est caput septimum Concilii Romæ ab Eugenio II. primum habitum, & postea à Leone IV. innovati. Antea citabatur Leo IX.

Gratian. Nec in atrio Ecclesie alia adificia, nisi Clericorum ponantur.

C. IV. Neo in atrio Ecclesie, nisi Clericorum adificia ponantur.

Unde Nicolaus Papa h.

Nulla c. adificia in atrio Ecclesie ponantur, nisi tantum Clericorum.

Corr. Rom. ¶ Fere eadem leguntur in Concilio Salsburgensi, c. 12. quod habetur in fine collectionis Burchardi, & refertur ab Leone p. 15.

C. V. Clericus nihil seculare possideat.

Item Hieronymus ad Nepotianum.

Clericus d. qui Christi servit Ecclesie, interpretetur primum vocabulum suum: & nominis definitione prolata, nitatur esse, quod dicitur. Si enim κληρος Græcè, fors Latine appellatur, propterea vocantur Clerici, vel quia de sorte sunt Domini, vel quia Dominus fors, id est, pars Clericorum est. Qui autem vel ipse pars Domini est, vel Dominum partem habet, talem se exhibere debet, ut & ipse possideat Dominum, & possideat à Domino. Qui Dominum possidet, & cum Propheta e dicit: *Pars mea Dominus*, nihil extra Dominum habere potest. Quòd si quippiam aliud habuerit præter Dominum, pars ejus non erit Dominus: verbi gratia, si aurum, si argentum, si possessiones, si variam suppellectilem, cum istis partibus Dominus fieri pars ejus non dignatur. Si autem ego pars Domini sum, & funiculus hereditatis ejus, nec accipio partem inter cæteras tribus: sed quasi Levita & Sacerdos vivo de decimis, & altari serviens, altaris oblatione sustentor. Habens fructum & vestitum, his contentus ero, & nudam crucem nudus sequar.

C. VI. Nihil præter Deum debet curare, qui in ejus sortem eligitur.

Item Ambrosius de fuga seculi, cap. 2.

Cui portio Deus est, nihil debet curare, nisi Deum: ne alterius impediatur necessitatis munere. Quod enim ad alia officia confertur, hoc religionis cultui, atque huic nostro officio decerpitur. Hæc enim vera est Sacerdotis fuga, abdicatio domesticorum, & quædam alienatio charissimorum: ut suis se abneget, qui servire Deo elegerit g.

C. VII. Clericis & Deo devotis, nec causas agere, nec aliquid proprium habere licet.

Item Hieronymus ad quendam suum Levitam, de duobus generibus hominum.

Duo sunt genera Christianorum. Est autem unum genus, quod mancipatum divino officio, & deditum contemplationi, & orationi, ab omni strepitu temporarium cessare convenit: ut sunt Clerici, & Deo devoti, videlicet conversi. Κληρος enim Græcè, Latine fors. Inde

a Anselm. lib. 7. c. 5. & l. 4. c. 2. b In Conc. Salsburgensi. c. 12. c Ivo p. 15. c. 178. d Deusd. p. 3. Ans. l. 7. c. 2. Ivo p. 6. c. 1. Pp. 16. f. 1. Tjm. 6. g gestit.] orig.

hujusmodi homines vocantur Clerici, id est, sorte electi. Omnes enim Deus in suos elegit. Hi namque sunt Reges, id est, se & alios in virtutibus regentes: & ita in Deo regnum habent. Et hoc designat corona in capite. Hanc coronam habent ab institutione Romanæ Ecclesie, in signum regni, quod in Christo expectatur. Rasio verò capitis, est temporalium omnium depositio. Illi a enim victu & vestitu contenti, nullam inter se proprietatem habentes, debent habere omnia communia. §. 1. Aliud verò genus est Christianorum, ut sunt Laici. *Λαός*, enim Græcè, est populus Latine. His licet temporalia possidere, sed non nisi ad usum. Nihil enim miserius est, quam propter nummum Deum contemnere. His concessum est uxorem ducere, terram colere, inter virum & virum judicare, causas agere, oblationes super altari apponere, decimas reddere: & ita salvari poterunt, si vitia tamen benefaciendo evitaverint.

C. VIII. Clerici nihil proprium possideant.

Item Gregorius Augustino Anglorum Episcopo, responsum, c. 1. & 2.

Quia b tua fraternitas monasterii regulis erudita, seorsum non debet fieri o a Clericis suis in Ecclesia Anglorum, quæ auctore Deo nuper ad fidem perducta est, hanc debet instituere conversationem, quæ in initiatione Ecclesie fuit Patribus nostris, in quibus nullus eorum ex iis, quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia. §. 1. Si d qui verò sunt Clerici extra sacros ordines constituti, qui se non possunt continere, sortiri uxores debent, & stipendia sua exterius accipere: quia & de eisdem Patribus, de quibus præfati sumus, novimus scriptum e: *quod videbatur singulis, prout cuique opus erat.* De eorum ergo stipendio cogitandum, atque providendum est: & sub Ecclesiastica regula sunt tenendi: ut bonis moribus vivant, & canendis Psalmis invigilent, & ab omnibus illicitis cor, & lingua, & corpus, Deo auctore, conservent. §. 2. Communiter f autem viventibus jam de faciendis portionibus, vel exhibendâ hospitalitate, & adimplendâ misericordiâ nobis quid erit loquendum: cum omne, quod superest, in causis piis, ac religiosis erogandum est: Domino & magistro omnibus dicente: *Quod g superest, date elemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis.*

C. IX. Clericis omnia communia esse debent.

Item Urbanus Papa omnibus Catholicis, epistola iovicâ, c. 1.

Scinus b vos non ignorare, quia hætenus vita communis inter omnes i Christianos vixit, & adhuc gratiâ Dei viget: & maxime inter eos, qui in sortem Domini sunt electi, id est, Clericos: sicut in actibus legitur Apostolorum k: *Multitudinis autem credentium erat cor unum, & anima una, nec quisquam eorum, quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat: sed erant illis omnia communia.* & infra. §. 1. Quicumque l vestrum communem vitam suscepam habet, & vovit se nihil proprium habere, videat, ne pollicitationem suam irritam faciat: sed hoc, quod Domino est pollicitus, fideliter custodiat, ne damnationem, sed præmium sibi acquirat: quoniam satius est non vovere, quam votum, prout melius potest, non perficere. Gravius enim puniuntur, qui votum fecerunt, aut fidem perceperunt, & votum non perfecerunt, aut in malis vitam finierunt, quam illi, qui vitam sine voto finierunt, aut sine fide mortui sunt, & tamen bona egerunt opera.

a Aug. serm. 21. ad fratres in eremo. b Joan. Diac. in vita, l. 2. cap. 37. Ans. l. 7. cap. 3. c al. vivere. d 32. dist. si qui verò. e Actorum 4. f al. Communi autem vitâ. g Luc. 11. h Ans. lib. 7. c. 2. Ivo p. 3. c. 139. i al. bonos. k Actor. 4. l In ead. epist. c. 6.

C. X. De eodem.

Item Augustinus in sermone de a communi
vita Clericorum.

NOlo h, ut aliquis de vobis inveniat malè vivendi occasionem. Providemus enim bona, ut ait Apostolus c, non solum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus. Propter nos, conscientia nostra sufficit nobis: propter vos fama nostra non pollui, sed pollere debet in vobis. Tenete, quod dixi, atque distinguite. Duæ res sunt, Conscientia & Fama. Conscientia necessaria est tibi; fama proximo tuo. Qui fidens conscientie suæ negligit famam suam, crudelis est. *Et infra.* §. 1. Nulli liceat in societate nostra habere aliquid proprium: sed si forte aliqui d habent, nulli licet: & qui habuerint, faciunt quod non licet. *Et infra.* §. 2. Enthecam nobis habere non licet. Non enim Episcopi est servare aurum, & à se revocare mendicantis manum. Quotidiè tam multi petunt, tam multi gement, tam multi inopes nos interpellant, ut plures tristes relinquamus: quia, quod possumus dare omnibus, non habemus. Non habeamus ergo entheciam. *Et infra.* e §. 3. Qui habere voluerit proprium, & de proprio vivere, & contra ista præcepta facere, parum est, ut dicam, non mecum manebit, sed nec Clericus erit. Dixeram enim, & scio me dixisse, quod si nolent suscipere vitam socialem mecum, non illis tollerem Clericatum: sed seorsum manerent, seorsum viverent: quomodo noscent, Deo viverent; & tamen ante oculos posui, quantum malum sit à proposito cadere. Malui enim habere cæcos, vel claudos, quam plangere mortuos. Qui enim hypocrita est, mortuus est. Quomodo ergo, quicumque voluisset extrà manere, & de suo vivere, non tollerem ei Clericatum: ita modò, quia placuit illis, Deo propitio, socialis hæc vita, quisquis cum hypocritis vixerit, quisquis inventus fuerit habens proprium, non illi permitto, ut inde faciat testamentum, sed delebo eum de tabula Clericorum. *Item supra* f. §. 4. Qui a non vult mecum manere, & in communi vivere, habeat libertatem; sed videat, utrum habere possit felicitatis hereditatem g.

Corr. Rom. ¶ *Initium hujus capituli usque ad vers.* Qui habere voluerit, legitur in sermone 2. de communi vita Clericorum, seu 52. ad fratres in eremo; sive serm. 3. de communi vita Clericorum; partim in eodem 52. sive 2. de quibus sermonibus adnotatum est supra, dist. 86. Partem hujus capituli refert Beda in comment. ad 2. Cor. c. 8. sub hoc titulo. Ex sermone de vita & moribus Clericorum.

¶ Qui non vult. In sermone ipso præcedit c. certè ego. *infra.* eadem: ¶ paucis interjectis sequitur, qui hoc non vult, habeat libertatem, &c.

C. XI. Non licet habere proprium illi, qui sui renunciant, & communiter vivere spondent.

Idem sermone tertio h de communi vita Clericorum.

NON dicatis aliquid proprium: sed sint vobis omnia communia. *Et infra.* §. 1. Quicumque autem in tantum progressus fuerit malum, ut occultè ab aliquo literas, vel quodlibet munus accipiat, si hoc ultrò confiteatur, parcatur illi, & oretur pro illo. Si autem deprehenditur, atque convincitur, secundum arbitrium Presbyteri, vel Præpositi gravius emendetur. *Et infra.* §. 2. Cum a hujus nostra congregationis fratres non solum facultatibus, sed voluntatibus propriis in ipsa ordinationis susceptione renuntiaverint, & se per promissam obedientiam

a Serm. 52. ad fratres in eremo. In Conc. Aquiser. c. 112. b Beda 2. ad Cor. 8. 11. g. 3. non sunt audiendi. Ansel. l. 7. c. 6. c Rom. 12. Et 2. Cor. 8. d aliquid orig. *Infr.* ead. g. 2. vobis enim. e Serm. 53. f Serm. 53. in extremo. g ul. eternitatem. h Et epist. 109. ad Monachas.

penitentiæ aliorum potestati, & imperiis in Christo, & pro Christo subdiderint; certum est eos nihil habere, possidere, dare, vel accipere debere sine superioris licentia. §. 3. Quod a si propinquus, vel amicus, vel quilibet fratrum cuiquam aliquid offerre voluerit, primò quidem Priori infinnetur, & sic suscipiatur, si ipse manserit. De quo tamen nihil fiat aliud, nisi quod Priori placuerit.

Corr. Rom. ¶ *Caput hoc sumptum est ex sermone 3. de communi vita Clericorum, in quo regula B. Augustini continetur, ac repetitur epist. 109. sed in ea ad Monachas oratio convertitur.*

¶ Cum hujus nostræ hæc usque ad vers. certum est, non sunt inventa apud B. Augustinum.

¶ Certum hæc habentur in prima regula, c. 4.

C. XII. De eodem.

Idem tractatu 50. ad c. 12. Joannis.

Exemplum Domini accipe conversantis in terra. Quare habuit oculos, cui Angeli ministraverunt, nisi quia Ecclesia ipsius oculos suos habitura erat? Quare furem admisit, nisi ut ejus Ecclesie fures patienter tolereret.

C. XIII. Ecclesiarum Præpositi, rerum dispensatores efficiuntur.

Item Prosper b de vita contemplativa, lib. 2. c. 9.

Expedi facultates Ecclesie possideri, & proprias perfectionis amore contemni. Non enim proprie sunt, sed communes Ecclesie facultates: & idèd quisquis omnibus, quæ habuit, dimissis, aut venditis, sit rei suæ contemptor, cum præpositus fuerit factus Ecclesie, omnium, quæ habet Ecclesia, efficitur dispensator. Denique sanctus Paulinus, ut ipsi melius notis, ingentia prædia, quæ fuerunt sua, vendita pauperibus erogavit: sed cum factus esset Episcopus, non contempsit Ecclesie facultates, sed fidelissimè dispensavit. Quo facto satis ostendit, & propria debere propter perfectionem contemni, & sine impedimento perfectionis posse Ecclesie facultates, quæ c sunt profectò communes, possideri. Quid sanctus Hilarius? nonne & ipse omnia bona sua aut parentibus reliquit, aut vendita pauperibus erogavit? Is tamen, cum merito perfectionis suæ fieret Ecclesie Arelatenis Episcopus, quæ illa tunc habebat Ecclesia, non solum possedit, sed etiam acceptis fidelium numerosis hereditatibus ampliavit. Isti d ergo tam sancti, tam perfecti Pontifices, factis evidenter clamant, posse & debere fieri, quod fecerunt. Qui utique homines tam secularium, quam divinarum rerum sine ambiguitate doctissimi, si scirent res Ecclesie debere contemni, nunquam eas debuerant, qui omnia sua reliquerant, retinere. e

C. XIV. Diaconi, vel qualibet religioso personæ regularem vitam ducere coguntur.

Item Gregorius Felici Episcopo de Acropoli, lib. 2. epist. 29.

QUONIAM s Velina, Buxentina, & Blandana Ecclesie, quæ tibi in vicino sunt constitute, Sacerdotibus noscuntur vacare regimine, propter fratritati tuæ earum solenniter operam visitationis injunximus: illud præ omnibus commones, ut ubi præfatarum Ecclesiarum, sive dioceseos earum, vel Diaconi, vel religioso personæ inventæ fuerint, districtè, canonicèque vivant.

C. XV. Quare in primitiva Ecclesia prædia vendebantur.

Item Melchias Papa.

Futuram g Ecclesiam in Gentibus Apostoli pravebant: ideoque prædia in Judæa minimè sunt adepti, sed pretia tantummodò ad fovendos egentes. At verò,

a In prima regula, c. 4. b Et in Conc. Aquiser. c. 35. c Quæ sunt profectò communia, orig. d Addita est ex orig. hæc clausula. e ul. suscipere. f Ansel. l. 7. c. 7. g Polyc. l. 1. tit. 19. Burch. l. 3. c. 2. Et 5. lvo p. 3. c. 4. ¶ Pann. l. 2. c. 3. cum

cum inter turbines, & adversa mundi succrederet Ecclesia, eousque pervenit, ut non solum Gentes, sed etiam Romani Principes, qui penè totius orbis monarchiam tenebant, ad fidem Christi, & Baptismi sacramenta concurrerent. E quibus vir religiosissimus Constantinus, primus fidem veritatis patenter adeptus, licentiam dedit per universum orbem, sub suo degentes imperio, non solum fieri Christianos, sed etiam fabricare Ecclesias, & prædia tribuere posse constituit. Denique idem præfatus Princeps donaria immensa contulit, & fabricam templi primæ sedis beati Petri Principis Apostolorum instituit: adeo, ut sedem Imperialem, quam Romani Principes possederant, relinqueret, & beato Petro, successoribusque a suis futuram concederet. §. 1. Idem verò præfatus b in sancta Synodo, quæ apud Nicæam congregata est, cum querelam quorundam conspiceret coram se delatam, ait: Vos à nemine judicari potestis: quia solius Dei iudicio reservamini. Dii etenim vocati estis: & ideo non potestis ab hominibus judicari. Ab illo etenim tempore, & deinceps, viri religiosissimi non solum possessiones & prædia, quæ possederant, sed etiam semetipsos Domino consecraverunt, ædificantes basilicas in suis fundis in honorem sanctorum Martyrum per civitates, ac monasteria innumera, in quibus cæcis Domino servientium conveniret.

Corr. Rom. ¶ *Ceteri etiam Collectores Melchiamem citant: quod constare non posse rectè animadvertit auctor glossæ. Fit enim in hoc capite mentio Nicænae Synodi: quo tempore (ut ex ipsa Synodo, Eusebio & ceteris Historicis apparet) jam Melchiamem obierat. Habetur autem integrum in scripto de primitiva Ecclesia, & munificentia Constantini, quod in Collectione Isidori, Lutetia bis impressa, sequitur statim post decreta Melchiamem, quemadmodum supra, dist. 88. ad c. decrevit, annotatum est.*

C. XVI. Quare prædia fidelium hoste ab Ecclesia non alienentur.

Item Urbanus Papa, epistolâ unicâ, cap. 1.

Videntes e autem summi Sacerdotes, & alii, atque Levitæ, & reliqui fideles, plus utilitatis posse conferre, si hæreditates & agros, quos vendebant, Ecclesiis, quibus præfidebant Episcopi, traderent; eò quòd ex sumptibus eorum, tam præsentibus, quam futuris temporibus plura & elegantiora ministrare possent fidelibus communem vitam d' ducentibus, quam ex pretio ipsorum, cøperunt prædia & agros, quos vendere solebant, matricibus Ecclesiis tradere, & ex sumptibus eorum vivere. §. 1. Ipsæ verò res in ditione singularum parochiarum Episcoporum (qui locum tenent Apostolorum) erant, & sunt usque adhuc, & futuris semper debent esse temporibus. E quibus Episcopi, & fideles dispensatores eorum, omnibus communem vitam degere volentibus, ministrare cuncta necessaria debent, prout melius poterint, ut nemo in eis egens inveniat. §. 2. Ipsæ enim res fidelium oblationes appellatur, quia Domino offeruntur. **¶** *Infra c. 3. §. 3. Memoratis ergò augmentationibus ac cultibus in tantum Ecclesiæ, quibus Episcopi præfident, Domino adminiculante creverunt, & tantis maxima pars earum abundat rebus, ut nullus sit in eis, communem gerens vitam, indigens: sed omnia necessaria ab Episcopo, suisque ministris percipit.* §. 4. Ideò, si aliquis extiterit, modernis aut futuris temporibus, qui hæc avellere nitatur, jam dictâ damnatione feriatur.

C. XVII. De eodem.

Item Augustinus f tractatu 62. in Joannem.

Habebat g Dominus loculos, & à fidelibus oblata

a al. suisque præsulibus. b 11. quæst. 3. c Anselm. l. 7. c. 6. Burch. lib. 3. c. 3. Ivo p. 3. c. 5. d al. fidem. e al. eligens] al. dicens. f Et Beda ad c. 13. Journ. & ibi glossa ordin. g Anselm. l. 5. c. 32. Polyc. l. 3. tit. 24.

T O M. I.

conservans, & suorum necessitatibus, & aliis indigentibus tribuebat. Tunc primùm Ecclesiastica pecunia forma est instituta, uti intelligeremus, quod præcepit, non a cogitandum esse de crastino, non ad hoc fuisse præceptum, ut nihil pecunia servetur à sanctis; sed ne Deo pro ista serviat, & propter inopiæ timorem justitia deleatur.

2 ps. Gratian. His omnibus auctoritatis claret, quòd Clericis nullo modo licet habere quid proprium: quòd si haberint, non Clerici erunt: non tamen Clericatus eis tollendus est.

C. XVIII. Clericatus non tollitur eis, qui volunt habere aliquid proprium.

Unde Augustinus in serm. 2. h de communi vita Clericorum.

Certè e ego sum, qui statueram, sicut nòstis, nullum ordinare Clericum, nisi qui mecum vòllet manere: aut si vellet recedere à proposito, rectè illi tollerem Clericatum: quia desereret sanctæ societatis promissum, cøptumque confortium. Ecce in conspectu Dei & vestro muto consilium. Qui volunt habere aliquid proprium, quibus non sufficit Deus & Ecclesia sua, maneant ubi volunt, & ubi possunt: non eis aufero Clericatum: solo habere hypocritas. Malum enim est, quis nesciat? Malum est, cadere à proposito: sed pejus est, simulare propositum. **¶** *post pauca. §. 1. Si non servat d sanctitatem foris, dimidius cecidit: si verò intus habuerit simulationem, totus cecidit. Nolo, ut habeat necessitatem simulandi. Scio, quomodo homines ament Clericatum. Nemini eum tollo nolenti mecum communiter vivere.*

Gratian. Econtra sunt aliæ auctoritates, quibus conceditur propria habere, non solum aliis, sed etiam Episcopis.

C. XIX. De rebus propriis vel acquisitis Episcopi hæreditibus suis derelinquant.

Unde in Concilio Agathensi, c. 48. legitur:

Episcopi de rebus propriis, vel acquisitis, vel quicquid de proprio habent, hæreditibus suis, si voluerit, derelinquant. Quicquid verò de provisione suæ Ecclesiæ fuerit, five de agris, five de fructibus e, five de oblationibus, omnia f in jure Ecclesiæ reservare censuimus.

C. XX. De eodem.

Item ex Concilio Martini Papæ g, c. 15.

Manifesta autem debent esse, quæ ad Ecclesiam pertinent, his, qui circa ipsos sunt, Presbyteris & Diaconis: ut si Episcopo contigerit inopinatus transitus, res Ecclesiæ nullo modo possint minui & perire, neque res propriæ Episcopi importunitatem patiantur, pro rebus Ecclesiæ: ut nec Ecclesia incurrat damnum, nec Episcopus in suis rebus pro rebus Ecclesiæ proferatur.

C. XXI. De eodem.

Item statutum est in canonibus Apostolorum, c. 40. ubi legitur:

Sint h manifestæ res propriæ Episcopi, (si tamen habet proprias) & manifestæ Dominicæ: ut potestatem habeat de propriis moriens Episcopus, sicut voluerit, & quibus voluerit, derelinquere: nec sub occasione Ecclesiasticarum rerum, ea, quæ Episcopi esse probantur, interdicant. Fortassis enim aut uxorem habet, aut filios, aut propinquos, aut servos. Et justum est hoc apud Deum & homines, ut nec Ecclesia detrimentum patiatur ignorantia rerum Pontificis, nec Episcopus, vel ejus propinqui sub obtentu Ecclesiæ proferantur, & in causas incidant, qui ad eum pertinent, morsque & ejus injuriis malè famæ subjiciatur.

Corr. Rom. ¶ *α Morsque] Antè legebatur, mortisque*

a Math. 6. b aliter 52. ad fratres in cremo. c Anselmus lib. 7. cap. 8. d Si servat] orig. e aliter frugib. f aliter omnia jure. g In Capit. Martini Bracaven. ex can. 4. Concil. Antiocheni, mutatis verbis, sed salvâ sententiâ. h Anselmus lib. 6. cap. 167.

P P

ejus injuriis infamentur. Restitutus est locus ex prisca versione, cui totum reliquum caput convenit. Græcè est, τὸν αὐτὸν τόπον ἀποδοῦναι ἀ πρὸς ἀλλήλους: id est, & ejus mors maledictis undique appetatur.

C. XXII. Ex rebus Ecclesiæ l' p'iscopus, si indiget, sibi & suis necessaria sumat.

Item in eisdem canonibus, c. 41.

EX his autem, quibus Episcopus indiget (si tamen indiget) ad suas necessitates, & peregrinorum fratrum usus & ipse percipiat, ut nihil ei & possit omnino deesse. Lex b enim Dei præcipit, ut qui altario deserviunt, pacantur de ipso.

Corr. Rom. § α Et possit] Legitur etiam, eis possit. Nam & in Græcis codicibus partim est αὐτῶν, partim αὐτῶν.

C. XXIII. Res Ecclesiasticas Episcopus dispense. Item ex Concilio e Antiocheno, cap. 25.

Episcopus d Ecclesiasticarum rerum habeat potestatem ad dispensandum erga omnes qui indigent, cum summa reverentia & timore Dei. Participet autem & ipse, quibus indiget (si tamen indiget) tam in suis, quam in fratrum, qui ab eo suscipiuntur, & necessariis usibus profuturis; ita ut in nullo qualibet occasione fraudentur, juxta sanctum Apostolum e sic dicentem: Habentes victum & tegumentum, his contenti simus. Quod si contentus istis minime fuerit, convertat autem res Ecclesiæ in suos usus domesticos, & ejus commoda, vel agrorum fructus, non cum Presbyterorum conscientia, Diaconorumque pertractet; sed horum potestatem domesticis suis, aut propinquis, aut fratribus, filiisque committat, ut per hujusmodi personas occulte & res lædantur Ecclesiæ, Synodo provincie pœnas iste persolvat. Si autem & aliter accusetur Episcopus, aut Presbyteri, qui cum ipso sunt, quod ea, quæ pertinent ad Ecclesiam, vel ex agris, vel ex alia qualibet Ecclesiastica facultate sibi met ulurpent, ita ut ex hoc affligantur quidam pauperes, criminationi verò, & blasphemis tam sermo prædicationis, quam ii, qui dispensant, taliter exponantur, & hos oportet corrigi, sanctâ Synodo, id quod concedet, approbante.

Corr. Rom. § α Occulte res] In versione Dionysii legitur, ut per hujusmodi personas occulte ceteri f lædantur fratres Ecclesiæ: & concordat cum alia antiqua versione, quæ & ipsa est in tomis conciliorum, ut per eorum secretam diligentiam Ecclesiastici lædi videantur. Græcè in codicibus, qui læti sunt, habetur, εἰς τὸ διὰ τῶν ταύτων λαθροῦτως ἐλάττωσθαι τὰς λόγους τῆς ἐκκλησίας: id est, ut ex his rationes Ecclesiæ latenter lædantur.

C. XXIV. Res Ecclesiæ sunt in Episcopi potestate. Item in canonibus Apostolorum, c. 41.

PRæcipimus g, ut in potestate sua Episcopus Ecclesiæ res habeat. Si enim animæ hominum pretiosiores h illi sunt creditæ i, multò magis oportet eum curam pecuniarum gerere, ita ut potestate ejus, indigentibus omnia dispensentur per Presbyteros & Diaconos, & cum Dei timore, & omnifollicitudine k ministrentur. Ex his autem, quibus indiget, &c. ut supra l.

Gratian. Cum ergò in Concilio Agathensi, & Martini, & canonibus Apostolorum dicatur: Sint manifeste res proprie Episcopi, cum in iisdem canonibus, & in concilio Antiochena præcipiatur, ut Episcopus participet res in Ecclesiæ, si tamen indiget, nonne patenter ostenditur, quòd Episcopus h. beat li-

a ἀποδοῦναι. b 1. Cor. 9. c Et in Parisiensi. Conc. l. 1. c. 15. d Ansel. l. 6. c. 163. e 1. Tim. 6. f al. cetera lædantur Ecclesiæ. g Anselm. l. 6. cap. 150. h pretiosior orig. i πικρῶν. id est, credendæ. k εὐλαβῶν, id est, integritate. l Sup. ead. c. ex his autem. m al. rebus.

berè propria? Dicendo enim [si indiget rebus Ecclesiæ] notat eum habere propria, quæ fortasse suis necessitatibus non sufficiunt. Quomodo ergò Clericus, si proprium habere voluerit, Clericus non erit? & Episcopus habens propria non solum non desinit esse Episcopus, verum etiam cunctas Ecclesiasticas facultates in sua jubetur habere potestate? §. 1. Sed notandum est, Episcopos Orientales uxores habere, & filios: quorundam autem ex nostris paribus, eam in Laicatu sive in minoribus ordinibus constituti, habeant uxores & filios, sive morte uxoris interveniente, sive continentia pari voto servata, ad sacros ordines accedere. His omnibus conceditur habere propria ad suos & suorum usus. Qui autem ab infantia sacra militia traditi sunt, nullo modo eis permittitur habere propria: quia nulla est eis excusatio proprietatis: nisi fortasse retinendo sua, a sumptibus Ecclesiæ abstinent. Quòd fieri posse Prosper de vita contemplativa, lib. 2. cap. 12. testatur, dicens:

C. XXV. De iis, qui tam infirmi sunt, ut suis rebus renuntiare non possint.

Uli autem, qui tam infirmi sunt, ut possessionibus suis renuntiare non possint, si ea, quæ accepturi erant, dispensatori relinquunt, nihil habentibus conferenda, sine peccato possident sua: quia & ipsi quodammodò sua relinquunt, quando propriis contenti rebus, nihil eorum, quæ labori vel ordini suo debentur arbitrantur, accipiunt.

Gratian. De rebus verò Ecclesiæ queritur, An liceat eas per Præbendas dividi, ut annuos redditus quisque sibi specialiter vendicet. Hoc non posse fieri, argumento & auctoritate probatur. Clerici successores eorum sunt, de quibus dicitur a: Multitudinis autem credentium erat cor unum, & anima una. Necessè est ergò, ut eorum sequantur vitam, quorum in Ecclesia gradum administrant. Non ergò aliquid proprium sibi vendicabunt, sed erunt eis omnia communia.

C. XXVI. Res Ecclesiæ quasi communes Episcopus dispense.

Item Urbanus Papa ait in epistola unica, c. 2. Res b Ecclesiæ non quasi propriae, sed ut communes, & Domino oblatae, cum summo timore non in alios, quàm in præfatos usus sunt fideliter dispensanda.

C. XXVII. Non liceat Episcopo res Ecclesiasticas in proprios usus convertere.

Item ex Synodo habita Romæ ab Eugenio Papa II. c. 16.

Nulli Episcoporum liceat res mobiles aut immobiles, de subjectis plebibus, aliisque piis locis, in proprio usu habere: ne majores enormiter locupletentur, & minores tali facto pauperes inveniantur. Contrà agens, canonica auctoritate coarctatus existat.

Gratian. Si ergò res Ecclesiæ, non quasi propriae, sed quasi communes habendæ sunt, cum de communi nullus dicat, hoc metum est, nec de rebus Ecclesiæ, hæc est mea, potest aliquis dicere: ne videatur non imitari charitatem illorum, in qua nulli aliquid erat proprium, sed c erant illis omnia communia. §. 1. His ita respondetur. Sicut perfectione charitatis manente, secundum discretionem Ecclesiarum, distributio fit Ecclesiasticarum facultatum, dum aliis possessiones hujus Ecclesiæ ad dispensandum committuntur, ex quibus, licet res Ecclesiæ omnibus debeant esse communes, primium tamen sibi, & suis Ecclesiæ deservientibus, necessaria subministrat, reliqua, quæ supersunt, fidelium usibus ministrantur; ita & Præbendæ Ecclesiarum, eadem charitate manente, piè & religiose possunt distribui, nec tunc rebus Ecclesiæ, ut propriis, sed ut communibus utilitatibus deservituris: ut ex his, quæ sibi assignata sunt, primium sibi necessaria percipiat: si qua verò suis necessitatibus supersunt, in communes usus Ecclesiæ expendant.

a Act. 4. b Ansel. l. 5. c. 35. Polyc. l. 6. tit. 15. c Act. 4. d al. Episcopus subministrat.

C. XXVIII. De eodem.

Unde Augustinus ad Bonifacium Comitem, epist. 50. Si a privatum b possidemus, quod nobis sufficiat, non illa nostra sunt, sed pauperum: quorum procuracionem quodammodo gerimus, non proprietatem nobis usurpatione damnabili vendicamus.

Gratian. *Ostensum est, quomodo liceat Clericis habere proprium, & quomodo non. Item, quomodo res Ecclesiæ per Præbendas dividi possint.*

QUESTIO II.

Nunc queritur, si Sacerdotes aliqua de rebus Ecclesiæ desisse noscuntur, an his, qui eas acceperunt, aliqua firmitate constabunt? Quod res Ecclesiæ nullo modo distrahi possint, & distractæ possideri, multis auctoritatibus probatur.

C. I. Ecclesiæ pecunias auferens velat homicida damnatur.

Item Pelagius Hostilio Episcopo.

Qui e Christi pecunias & Ecclesiæ aufert, fraudat & rapit, ut homicida in conspectu iudicis deputabitur.

Corr. Rom. § In epistolis Stephani primi, quæ extant, caput hoc non habetur: sed in epistola prima Anacleti, ex quo citatur a Burchardo & Ivone, & in Concilio Triburienfi, & infra ead. c. qui abstulerit. Idem etiam legitur apud Lucium Papam.

C. II. Quicquid de sacratis vasis, vel ministeriis à quolibet Clerico usurpatum fuerit, Ecclesiæ restituitur.

Item Pelagius Hostilio Episcopo.

Augustino nostræ sedis Notario suggerente didicimus, quod ei dilectio tua directis apicibus indicasset, quodam de Clero tuo, & maxime parochiarum ad te pertinentium non pauca sacra vasa, vel ministeria distraxisse, & aliqua huiusmodi perpetrâsse, quæ à religioso aliena sunt proposito. Charitatem verò tuam, (ut hoc competenti sollicitudine debeat insequi, vel ulcisci) nostræ præceptionis auctoritate cupis communiti. Qua de re præsentibus mandamus aflatibus, ut competens vivacitatis instantiâ, quicquid de sacratis vasis, vel ministeriis à quolibet Clericorum usurpatum vel distractum fuisse compereris, sine cuiusquam moræ interventu exigere non dimittas, & Ecclesiasticis usibus reformare.

C. III. Quicquid Domino consecratur, ad jus pertinet Sacerdotum.

Item Bonifacius d. Papa.

Nulli e liceat ignorare, omne, quod Domino consecratur, sive fuerit homo, sive animal, sive ager, vel quicquid semel fuerit consecratum, sanctum sanctorum Domino erit, & ad jus pertinebit Sacerdotum. Propter quod inexcusabilis erit omnis, qui à Domino & Ecclesiâ, cui competet, aufert, vastat, invadit, vel eripit, & usque ad emendationem, Ecclesiæque satisfactionem, ut sacrilegus iudicetur: & si emendare noluerit, excommunicetur.

C. IV. Excommunicationi subiaceat, qui Ecclesiastica prædia invadit.

Item Gregorius VII. lib. 6. Regesti, in Concilio, c. 1.

Quicunque s militum, vel cuiuscunque ordinis, vel professionis persona, prædia Ecclesiastica à quocunque Rege, seu seculari principe, vel ab Episcopis invitis,

a E. infr. 23. q. 7. quod autem. §. si autem privatim. b al. privatim, quæ nobis sufficiant, possidemus. orig. c Anacletus epist. 1. c. 2. Lucius cap. 6. In Concilio Tribur. c. 7. Burch. l. 11. cap. 18. Ivo part. 14. c. 88. d 6. Capit. c. 303. ul. Ex decretis Bonif. Papæ. e Polyc. l. 6. tit. 15. Burch. l. 11. c. 17. Ivo p. 14. cap. 87. Pamorm. lib. 5. c. 112. f Polyc. l. 6. tit. 15.

seu Abbatibus, aut aliquibus Ecclesiarum rectoribus susceperit, vel invaserit, vel de rectorum depravato, seu vitioso consensu tenuerit, nisi eadem prædia Ecclesiis restituerit, excommunicationi subiaceat.

C. V. Sacrilegii crimen incurrit, qui prædia Ecclesiastica vexat.

Item Pius Papa, epistola 2.

Prædia a divinis usibus tradita, quidam humanis applicant usibus, & Domino, cui tradita sunt, ea subtrahunt, ut sibi b inserviant. Quapropter ab omnibus illius usurpationis contumelia depellenda est: ne prædia usibus secretorum celestium dicata, à quibusdam irruentibus veventur. Quod si quisquam præsumpserit, ut sacrilegus habeatur.

C. VI. De eodem.

Item Anacletus c. Papa, epist. 1.

Qui d abstulerit aliquid patri vel matri, dicitque hoc peccatum non esse, homicidæ particeps est. Pater noster sine dubio Deus est, qui nos creavit: mater verò nostra, Ecclesiâ, quæ nos in Baptismo spiritualiter regeneravit. Ergo, qui e Christi pecunias & Ecclesiæ rapit, aufert, vel fraudat, homicida est.

C. VII. Quadruplum restituit, qui res Ecclesiæ invadit.

Item Joannes Papa I. ad f Zachariam Archiepiscopum.

In antiquis Ecclesiæ statutis decretum est, ut qui aliena invadit, non exeat impunitus, sed cum multiplicatione omnia restituat. Unde & in Evangelio g scriptum est: Quod si aliquid defraudaveris, reddo quadruplum. Et in legibus h seculi cautum habetur: Qui rem surripit alienam, & c. (ut infra in auctoritate Eusebii Papæ.)

C. VIII. Pro tenore secularium legum puniantur invasores rerum Ecclesiasticarum.

Item Gregorius ad Constantiam Reginam Galie, lib. 4. epist. 33. seu c. 77.

Cum i devotissimam k Dominam sciam de celesti vita l, atque remedio animæ suæ sedulo cogitare, culpam me committere vehementer existimo, si ea, quæ pro timore omnipotentis Domini sunt suggerenda, silvero, & te sanctissimam de Ecclesiastica pace sedulo non commovero. Nimis me Juliani fratris & Coepiscopi nostri proclamatio nuper contristavit, maxime cum villæ suæ, videlicet Ecclesiæ, à nequissimis prædonibus sint deprædatæ, atque nocturnis incendiis more furum combustæ: & dum iidem maligni juxta nostri prædecessoris Bonifacii decreta pro violata x emunitate illud emendare noluerint, dum & seculi leges hæc eadem ita se habere voluerint, lege vulgari teste, in qua sic scribitur m: Si quis manu armatâ usque ad quatuor homines in vicum alterius ad malefaciendum venerit, ille, qui prior est, pro illicita præsumptione componat solidos nongentos: sequaces verò ejus, unusquisque solidos octoginta. Si verò incendium fecerint, ibi novies tantum componant: si prædam vovero, in quadruplum restituant.

Corr. Rom. § Initium hujus capituli usque ad vers. silvero, est acceptum ex epistola indicata. Reliqua non sunt inventa.

§ x Violata] Hæc dictio abest à plerisque vetustis, & hic, & in sequenti capite, ubi in vulgatis est, emunitas violata.

a Polycarp. ibid. Ans. l. 5. c. 36. Ivo p. 13. c. 39. b al. suis usibus. c Et in epist. Lucii, cap. 6. d Polyc. ibid. Burch. l. 11. cap. 18. Ivo p. 14. c. 88. e Supra, ead. quæ Christi. f Et in epist. 2. Eusebii Papæ ad Aegyptios. g in decret. Julii c. 1. & Symmachus in 5. Synodo. h Luc. 19. h infra ead. in legibus. i Burchard l. 11. c. 26. Ivo p. 13. c. 36. k serenissimam] orig. l al. patria, atque anima suæ vita sedulo. m lib. 1. legum Longobard. tit. de aggress. in vic. fac. leg. 1.

C. IX. De eodem. Item.

SI a seculi leges talem iustitiam habere voluerunt, lex divina cur inferior esse debeat? cum in ipsius veritatis presentia a Zachæo b collaudatum sit, ut si aliquem defraudaret, in quadruplum restitueret? Et quia summum in rebus bonum est, iustitiam colere, ac sua cuique iura servare, & in subjectos non finire, quod potestatis est, fieri, sed quod æquum est, custodiri (quod & vos diligere, & omnino confidimus studere;) ea propter excellentiæ vestræ, mense Novembri presentis anni, secundâ indictione, Petrum fratrem & Coepiscopum nostrum à gremio sanctæ Romanæ Ecclesiæ transmittemus, ut fratribus ejusdem provincie in unum congregatis, immunitas violata, & præsumptio, & sacrilegium canonicâ auctoritate, & vestra regiâ dignitate talem terminum accipiant, ne posthac membra Diaboli, filii nequam, in sancta Ecclesia, te etiam ibi regnante, talia præsumant.

Corr. Rom. ¶ In plerisque vetustis codicibus, & apud Burchardum, & Ivonem caput hoc est conjunctum superiori.

C. X. Ecclesiæ res surripiens, in decuplum restituat, quod abstulit.

Item Eusebius Papa c, epist. 2.

IN d legibus seculi cautum habetur: Qui rem surripit alienam, illi, cujus res direpta est, in undecuplum e, quæ sublata sunt, restituat. Et in lege divina f legitur: Maledictus omnis, qui transfert terminos proximi sui, & dicit omnis populus, Amen. Talia ergo non præsumantur absque ultione, nec exercentur absque sua damnatione. Proinde a, si quis Ecclesiasticas oblationes, & quod Deo consecratum est, rapuerit, vel consenserit facientibus, ut sacrilegus dijudicetur, & damnum in quadruplum restituat, & canonicè pœniteat.

Corr. Rom. ¶ a Proinde,] Hinc usque ad finem non sunt in epistola Eusebii, neque apud Joannem, aut Symmachum. Habentur tamen apud Burchardum & Ivonem part. 13. c. 37. & in Polycarpo, interpositis etiam aliquot verbis, quæ in epistola habentur post vers. damnatione.

Gratian. Contrâ Gregorius scribit, cap. 4. responsum ad Augustinum, Anglorum Episcopum, de his, qui furtim auferunt aliquid de Ecclesia.

C. XI. Sine augmento sibi ablata Ecclesiam recipere oportet.

FRaternitas b tua ex persona furis pensare potest, qualiter valeat corrigi. Sunt enim quidam, qui habentes subsidia, furtum perpetrant: & sunt alii, qui hac in re ex inopia delinquant. Unde necesse est, ut quidam damnis, quidam verò verberibus, & quidam districtius, quidam verò levius corrigantur. Et cum pauld districtius agitur, ex charitate agendum est, & non ex furore: quia ipsi hoc præstatur, qui corrigitur, ne gehennæ ignibus tradatur. & infra. §. 1. Addis etiam, quo augmento ea, quæ furto de Ecclesiis abstulerunt, reddere debeant. Sed absit, ut Ecclesia cum augmento recipiat, quod de terrenis rebus videtur amittere, & lucra damnis querat.

Gratian. Verum illud Eusebii de legum severitate: illud i Gregorii de Ecclesiastica mansuetudine dictum intelligitur.

C. XII. Non sunt alienanda in Episcopatu acquisita.

Idem Gregorius lib. 10. epist. 43. Dedit k Episcopo Mediolanensi.

a Burchard. & Ivo ibid. b Luc. 19. c Et Symmachus in 5. Synodo, & Joan. 1. epist. 1. d supr. ead. in antiquis. Polyc. l. 8. tit. 15. e al. Decuplum. f Deuteron. 27. in decret. Julii, c. 1. g Ans. l. 5. c. 41. Burch. l. 11. c. 27. Ivo p. 13. c. 37. & p. 5. c. 249. & p. 3. c. 149. Pam. l. 4. c. 47. h Polyc. l. 6. tit. 16. Ivo part. 13. c. 5. i al. istud. k al. Deodato.

RES a in Episcopatu acquisitas, Sacerdotibus nulla est alienandi licentia.

C. XIII. Vasa sacra, nisi pro redemptione captivorum, non sunt alienanda.

Item ex octava & Synodo universali, cap. 15.

APostolicos b & paternos canones renovans hæc sancta & universalis Synodus, diffinivit neminem profus Episcopum vendere, vel utcumque alienare cimelia c & vasa sacra, exceptâ causâ olim ab antiquis canonibus ordinatâ, videlicet e pro redemptione captivorum: sed nec tradere salaria Ecclesiarum in emphyteutica pacta, nec alias rusticas possessiones vendundare, ac per hoc Ecclesiasticos redditus ledere, quos ad propriam utilitatem, & ob eorum pauperum, & peregrinorum sustentationem esse decernimus. & paulo post. §. 1. Quisquis autem apparerit post hæc diffinitionem nostram contrarium quid huic sanctæ ac universali Synodo agere, deponatur ut prævaricator divinarum legum & præceptorum: cassata videlicet omnino, quæ facta est in scriptis vel sine scriptis ab Episcopo venditione, vel emphyteutica traditione, vel aliâ qualibet alienatione, cimeliorum scilicet, & salariorum locorum. Qui verò emerit, aut perceperit aliquid ex prædictis cimeliis, vel salariis, & non restituerit Ecclesiæ iterum, quæ Ecclesiæ sunt, vel non dedit ad incidendum chartam venditionis vel emphyteuticæ, sit anathema, usque dum fecerit, quod ab hac sancta & universali Synodo confirmatum est. §. 2. Si autem Episcopus convictus fuerit construxisse monasterium de redditibus Ecclesiasticis, tradat ipsum eidem Ecclesiæ monasterium.

Corr. Rom. ¶ a Octava] Sic est emendatum ex Anselmo, cum antea legeretur, sexta. Est autem canon decimus quintus Synodi octavæ, habitæ tempore Hadriani Papa II. contra Photium, ex versione Anastasi Bibliothecarii.

¶ Videlicet pro redemptione] In Concilio ipso, & apud Anselmum legitur, quæ accipiuntur in redemptionem captivorum.

¶ Decernimus.] In ipso canone sequuntur hæc: Omnem verò Ecclesiasticarum rerum potestatem habentem, & has meliorare, ac dilatare, prout oportuerit: Ecclesiastica loca, quæ per redditus sunt, & insuper propriam rerum dispositionem distribuere, ac committere, seu conferre quibuscumque voluerit, & judicaverit, juxta propriam potestatem ac dominatum. Quisquis autem apparuerit, &c.

C. XIV. Pro redemptione captivorum sacra vasa non prohibentur alienari.

Item Gregorius lib. 6. epist. 35. seu cap. 199. Domino Episcopo Messanensi.

ET sacrorum canonum, & legalia d statuta permittunt, ministeria Ecclesiæ pro captivorum esse redemptione vendenda.

C. XV. Res Ecclesiæ licite impenduntur pro redemptione captivorum.

Idem Demetrio & Valeriano Clericis Firmanis, lib. 7. indict. 2. epist. 14.

SACrorum e canonum statuta, & legalis permittit auctoritas, licite res Ecclesiasticas in redemptionem captivorum impendi. Et idè, quia edocti à vobis sumus, ante annos ferè XVIII. virum reverendissimum quendam Fabium, Episcopum Ecclesiæ Firmanæ, libras XI. argentis de eadem Ecclesia pro redemptione vestra, ac patris vestri Passivi, Fratris & Coepiscopi nostri, tunc verò Clerici, nec non matris vestræ, hostibus impendisse, atque ex hoc quandam formidinem vos habere, ne hoc, quod datum est, à vobis quolibet tempore repetatur, hujus præcepti auctoritate suspensionem vestram prævidimus auferendam; constituentes, nullam vos exinde, hæredesque vestros quolibet tempore repetitionis

a Infrâ ead. q. 5. c. nulli. b Ans. l. 6. c. 171. c καμψύλα. d L. Sancimus. Cod. de sacros. Eccl. Ans. l. 5. c. 48. e Ivo p. 3. c. 145. molestiam

molestiam sustinere, nec à quoquam vobis aliquam obiecti questionem.

C. XVI. Res Ecclesiæ desolata non præponantur captivis.

Idem lib. 6. epist. 35. ad Dominum Episcopum.

Sicut a omnino grave est, frustra Ecclesiastica ministeria venundare, sic iterum culpa est, imminente hujusmodi necessitate, res maximè desolata Ecclesiæ captivis suis præponere, & in eorum redemptione cessare.

2 ps. Gratian. *Quæ verò penitentia hujusmodi intransforibus, atque prædonibus, qui vasa sacra, & reliqua divino cultui dedicata, arripiunt, & quasi profana contrahant, sit invidiosa, Nicolaus Papa definiit, scribens Frontario Archiepiscopo Burdegalensi.*

C. XVII. Intransforibus rerum Ecclesiasticarum, quæ penitentia sit imponenda.

DE viro nefando, Burgando nomine, qui rabie insana commotus, diabolicis se irretire laqueis non dubitavit, atque Gentilium more per abrupta itinera, & compita insidians, vobis in vestra Ecclesiæ villa, unâ cum Clericis vestris manentibus, & populum salubribus instruere dogmatum monitis decertantibus, panæque spiritualis verbi vacua hominum corda reficientibus, atque laudabile propriæ salutis desiderium habentibus, sancta Apostolorum Petri & Pauli limina visitare, collectis malitia suæ sequacibus, & iniquitatis complicitibus, nefarias invasiones, & deprædationes violentas inferre demoniaco ausu præsumpsit: & ut epistola vestra textus eloquatur, sacrum altare, sacraque Dominicæ corporis & sanguinis vasa, insuper & sanctum chrisma pollutis arripere manibus, quasi vilia, & ad usum communem apta præsumpsit, dilectio nos vestra consuluit, si ipse, vel qui cum eo in tam impio, & iniquo scelere fuerunt, ad penitentiam quandoque gratiâ tracti à divinâ venire voluerint, quo eos penitentia vinculo constringatis, nostræ institutionis censuram exposcere curâstis. De quibus (si tamen ita est) jubemus, cum ad penitentiam reverti acceleraverint, uno anno extra Ecclesiam Dei confisteret, cujus sacratissima vasa, extra ritum fidei Christianæ, diripiendo auferre non dubitaverunt. Secundo verò anno ante fores Ecclesiæ sine communionemaneant. Tertio verò anno Ecclesiam Dei ingradientur, & inter audientes adfent sine oblatione, non manducantes carnem, neque bibentes vinum, præter Natalis & Resurrectionis Dominicæ dies. Quarto præterea anno (si his prioribus tribus eorum fructuosus fuerit penitentia labor) communionis fidelium restituantur: totaque mentis intentione spondentes, talia se ulterius nunquam facturos, corpus & sanguinem Domini suscipere mereantur, & usque ad septimum annum tribus in hebdomada diebus sine esu carnis, & vini potatione maneant penitentes.

Corr. Rom. **¶** Caput hoc alibi non est inventum, quam in collectione canonum incerti auctoris.

C. XVIII. Res Ecclesiæ Episcopus usurpare, vel alienare non præsumat.

Item in Concilio Leonis Papæ IV.

3 **M**onemus c, & irrefragabiliter affirmamus, ut nullus Episcoporum, vel Sacerdotum, rem tituli sui usurpare præsumat: sed neque salarii à Christianis, sanctis locis oblatum, causâ amicitia vel timoris, aut muneris pertentet auferre: ne Ecclesia Dei ad nihilum redigatur. Quod qui facere præsumperit Episcopus, vel Sacerdos, canonicam sine dubio subeat ultionem, & quod Ecclesiæ injustè ablatum est, reddere compellatur; ita ut deinceps nullas vires pro his ad litigandum vel possidendum habere possit.

a Ivo part. 3. cap. 176. b al. taciti. c Desudedit part. 4. Polyc. l. 4. tit. 19.

C. XIX. Episcopo, vel Abbati res Ecclesiæ alienare non licet.

Item ex septima Synodo, c. 12.

Quifquis a Episcopus vel Abbas inventus fuerit de salariis a Episcopii vel Monasterii transferre quicquam in Principum manus, vel etiam alii personæ conferre, irritum sit, quod datum esse constiterit, secundum canonem b sanctorum Apostolorum, qui dicit: *Omnium Ecclesiasticarum rerum Episcopus habeat sollicitudinem, & dispenseat eas, tanquam Deo contemplante. Non liceat autem ei fraudare & quicquam ex illis, vel cognatis propriis donare, quæ Dei sunt. Quid si pauperes fuerint, ut pauperibus largiatur: sed non sub horum occasione, quæ sunt Ecclesiæ, defraudentur.* §. 1. Quòd si exultationem prætenderit damnum facere, & nihil ad profectum agrum existeret, nec sic Principibus, qui per loca illa sunt, tributur ager, vel locus; sed Clericis vel agricultoribus. §. 2. Quòd si calliditate usus fuerit, & à colono, vel à Clerico emerit Princeps agrum, irrita sit venditio, & restituatur Episcopo vel Monasterio: & Episcopus vel Abbas hoc faciens abiciatur, Episcopus & quidem ab Episcopo, Abbas autem à Monasterio, tanquam qui dispergit, quæ non collegit.

Corr. Rom. **¶** Apud Gratianum, quemadmodum & apud Anselmum, citabatur ex Hist. Eusebii Episcopi Cæsariensis. Ivo verum auctorem citavit. Verso autem est Anastasi Bibliothecarii, ex cujus codicibus manuscriptis nonnulla sunt emendata.

¶ a Salariis] *Græcè est, ἐκ τῶν ἀπορρογῶν, pro qua voce in Parisiensi Græcorum Canonum editione legitur in rubrica, ἐκ τῶν προασιῶν, id est, ex suburbanis, quasi suburbana vocentur auturgia, quòd ipsius possessoris manibus colantur. Balsamon tamen eos agros interpretatur, qui per se ipsi sine magna cultura fructum ferre possunt, ut sylva, & alia hujusmodi.*

¶ c Fraudare] *σφετερίζουσι, id est, sibi vindicare, & suum facere.*

¶ d Episcopus quidem ab Episcopo, Abbas autem à Monasterio.] *Hæc ad sententiæ integritatem addita sunt ex ipso canone.*

C. XX. Prædia Ecclesiæ non liceat Papæ alienare.

Item Symmachus Papa in Synodo III. c. cap. 4. & sequentibus usque ad nonum.

Non à liceat Papæ prædium Ecclesiæ alienare aliquo modo pro aliqua necessitate, nec in usufructum & rura dare: nisi tantummodò domos, quæ in quibuslibet urbibus non modicâ impensâ sustentantur. Quæ lege omnes custodes adstringantur, ut donator, accensator, venditor honorem perdat. Et qui subscripserit, anathema sit cum eo, qui dedit, vel qui recepit, nisi restituatur. Liceat etiam quibuslibet Ecclesiasticis personis contradicere, & cum fructibus alienata reposcere. Quod & non modò in Apostolica servandum est Ecclesiæ, verum etiam universis Ecclesiis per provincias quidem dicitur convenire.

Corr. Rom. **¶** Caput hoc collectum est ex pluribus capitibus Synodi Romane tertia sub Symmacho, in epitomen tamen reductis.

¶ c In usufructum] *In Conciliorum editionibus partim legitur, sed nec in usufructuario jure aliquibus dare liceat, partim, sed nec in usufructum jura aliquibus, &c. quemadmodum & in codice canonum impresso. Nam in vetusto manuscripto est, sed nec usufructuario aliquibus dari liceat. Idem vero significare usufructuarium, & usufructum scribit Smaragdus in expositione regula B. Benedicti, cap. 59. his verbis: Usufructum dicit, quod nos dicimus usufructuarium.*

a Polyc. lib. 6. tit. 15. Anf. lib. 6. c. 184. Ivo p. 5. c. 375. b Can. Apost. 39. c Et in Concil. Parisiensi l. 1. c. 17. d Anf. l. 4. c. 29.

¶ Quod non modò] In ipsa Synodo longè aliter habetur. Hujus autem constitutionis legem in Apostolica tantùm volumus sede servari, univèrsis Ecclesiis per provincias secundùm animarum considerationem, quem proposito religionis convenire rectores earum viderint, more servato.

C. XXI. Qui res Ecclesiasticas vendit, ad altare non audeat accedere. Item in Synodo VI.

Indignè a ad altare Dei properare permittitur, qui res Ecclesiasticas audeat invadere, aut injustè & possidere, aut iniquà, vel injustà defensione in eis perdurat. & paulò post. §. 1. Debet tamen esse priviliò, ut vindictam admonitio & præcedat, & res usurpatis injustè qui abstulit, aut injustè ablatas retinet, æquitate patrocinate legibus restituat. Quod si neglexerit, & necessitas compulerit, demùm prædonem Sacerdotalis districtio maturata percellat. & infra. §. 2. Valdè iniquum ergò & ingens sacrilegium est, ut quæcunque vel pro remedio peccatorum, vel salute, vel requie animarum suarum unusquisque venerabili Ecclesiæ contulerit, aut certè reliquerit, ab iis, quibus hæc maximè servari converit, id est, Christianis, & Deum timentibus hominibus, & super omnia à Principibus & primis regionum in aliud transferri, vel converti permittatur. Propterea, qui hæc non prævidit, & aliter quam scriptum est, prædia Ecclesiis tradita petierit, vel acceperit, aut possederit, vel ð injustè defenderit, aut retinuerit, nisi citò se correxerit, quo iratus Deus animas percussit, anathemate feriatur: atque accipienti, & danti, & possidenti anathema, & institutæ pœnæ contubernium æliduum. Nec aliquo se ante tribunal Christi obstaculo muniat, qui à religiosis animabus ad substantiam pauperum derelicta, contra fas, sine aliqua peccatis consideratione dispergit.

Corr. Rom. ¶ Aut injustè] In Synodo legitur, aut injustè, id est, sine licentia Episcopi possidere.

¶ Admonitio] In Synodo additur, manifesta.

¶ Homiibus] Quæ sequuntur usque ad vers. in aliud addita sunt ex Synodo.

¶ Vel injustè defenderit, aut retinuerit,] Addita sunt & ista, sicque omnia, quæ in usurpatione hujusmodi rerum acciderent solent, exponuntur.

C. XXII. Excommunicentur, qui Principum auctoritate res invadunt Ecclesie. Item Nicolaus Papa Adoni, Viennensi Archiepiscopo, in epistola, cujus initium: Quia sanctitatis vestra.

De rebus, quæ semel Deo contributæ, atque dicatæ sunt, & postea sub occasione concessionis Principum à quibusdam invaduntur, atque diripiuntur, sancimus, ut priùs consulatis Principem, ad rescandam tam præsumptivam factionem, & cognoscendum, utrum illius sit concessio, an invaloris præsumptio. Quod si Principis inordinata fuerit largitio, ipse sit Princeps pro emendatione redarguendus. Si autem invaloris declaratur præsumptio, usque ad emendationem, excommunicationis sit vindicta coercendus.

Corr. Rom. ¶ Exat epistola hæc in libro supè citato Bibliothecæ Dominicane: in qua respondet Nicolaus ad nonnullas quæstiones ab Adone à sibi propositas.

C. XXIII. De rebus Ecclesie non est aliquid alienandum.

Item Gelasius Justino Archidiacono, & Faustino e defensori.

¶ Vobis f enim, & sanæ vestra consultum duximus, ps. ut Pontificis vestri loco, vobiscum ab eodem aliquis subrogetur, ut ejus nomine pariter univèrsa dispo-

a Ivo part. 3. cap. 182. b 16. qu. st. 1. in canonibus. §. valde. c Ivo part. 3. cap. 152. & al. Odone. e al. Faustino. f Decretis p. 3. cap. 93.

nat: quatenus omnia prædia ad vestrum revocetis studium, nec cuiquam Clerico pro portione sua aliquod solum Ecclesiæ putetis esse deputandum, ne per incuriam & negligentiam minuatur: sed omnis pensionis summam ex omnibus prædiis rusticis, urbanisque collectam, ad Antifitem deferatis. Ex qua tamen collectione habeatur ratio, quid ad causas, vel expensas accidentium necessitatum opus esse perspiciatur, ut de medio sequestratur, & quatuor portiones, vel de fidelium oblatione, vel de hac fiant modis omnibus pensione: ita ut unam sibi tollat Antistes, aliam Clericis pro suo iudicio, & electione disperiat, tertiam pauperibus sub omni conscientia faciat erogari: fabricis verò quartam, quæ competit ad ordinationem Pontificis, erogatione vestra decernimus esse pensandam. Si quid fortè sub annua remanebit expensâ, electo idoneo ab utraque parte custode, tradatur enthecis: ut si major emerferit fabrica, sit subsidio, quod ex diverli temporis diligentia potuerit custodiri: aut certè ematur possessio, quæ utilitates respiciat communes.

C. XXIV. Divini muneris participatione privetur, qui Ecclesiastica privilegia calcant.

Idem Majorico, Sereno, & Joanni Episcopi. Qui b & divinis, & humanis c legibus in civili damnatione calcatis, & reverentia religionis abjecta, vel Ecclesiastica privilegia calcare contendunt, vel ubilibet in pauperum proflire dispendium, nec hujusmodi saltem communiti, convictique, nequitiam sopire consentiunt, atque illata sacris rebus detrimenta sarcire; meritò divini muneris participatione sunt privandi, ut hujus perceptione careant, quod sacrilegis ausibus habuere delectui. Cælestinus verò Presbyter fratris & Coepiscopi nostri Sereni, qui contra Pontificale iudicium, contraque Apostolicæ sedis mandata prorumpens, supradictis communionem sacram ministrare præsumpsit, cum non potuerit ignorare sententiam proprii Sacerdotis, ab officio protinùs Ecclesiastico pellatur: ut nullus Ecclesiæ ministrorum contra Pontificalia instituta venire contendant.

C. XXV. De eodem. Idem eisdem Justino & Archidiacono, & Faustino defensori.

Vulteranus d Ecclesiæ actus, vel patrimonium, quod hætenus comperimus destitutum, post damnationem Eucharisti, quo fuerat depravante dispersum, curæ vestrae decrevimus esse delegandum: ut diligentia (quæ vos pro utilitatibus Ecclesiæ existimamus esse vigilantes) prædia cultura restituitis antiquæ, & revocetis, si qua sunt vendita, aut donata mancipia. Possessiones etiam, quas ab Eumancio, & Opilione Episcopis, vel cæteris quovis jure videritis teneri (quia contra constituta Synodi ab Episcopis prædia alienari nullo potuerunt commentò) nihilominùs revocentur. Sit emptoribus ad eum recursus, qui præsumpsit aliquid de Ecclesiæ rebus illicitâ venditione distrahere, ita ut pensiones annuas ad Pontificem deferatis, cui privilegia sua integra convenit omniratione servari, ut ejus dispensatione portiones proveniant consueta: ita ut portionem quartam, quæ ad eos pertinet, suâ Pontifex ordinatione distribuat, prout cujusque locum, meritumque cognoscit. Pariter etiam ex fidelium oblatione faciendum est, ut Clericis quartam erogat pro consideratione lux electionis Antistes. Fabricarum etiam portio Episcopo sciente & disponente, vestra erogatione pendatur: quatenus nihil penitus in detrimentum alicujus rei patiamini generari.

a al. omnium. b Ivo p. 3. c. 150. & p. 4. c. 185. c Qui & humanis] plerumque Exempl. & Ivo. d al. Volaterrana. Ivo part. 3. c. 151.

Corr. Rom. § a Justino, &c.] *Antheu legebatur: Idem eisdem. Emendatum est, & posita istorum virorum nomina ex Ivone: ad quos etiam scriptum est superius penultimum caput, vobis enim. Nec verò hæc, quæ nunc afferuntur, perire posse ad Episcopos, quibus proximè præcedens caput dicitur. Ea enim præterea, quæ ad Ivonem post ultima hujus capituli sequuntur: Si quis verò in Ecclesia vestra damaum, aut in his, quæ sunt præceptionis nostræ prohibita, Pontificem vestrum videritis admittere, &c.*

C. XXVI. *Restituum & oblationum due portiones Clericis committantur.*

Idem Clero, & Oradini, & Plebi Brundufi. **C**oncesso a vobis, quem petistis, Antifite, fratre jam & Coepiscopo meo Juliano, necessarium fuit (eodem ad Ecclesiam suam mox remisso) ad vos nostra scripta pariter destinari: quibus agnosceretis eidem fuisse præceptum, ne unquam ordinationes præsumat illicitas. & infra §. 1. Reditus, & oblationes fidelium in quatuor partes dividat: quarum unam sibi ipse retineat: alteram Clericis pro officiorum suorum sedulitate distribuat: fabricis tertiam: quartam pauperibus, & peregrinis habeat fideliter erogandam: quarum rationem divino est redditurus examini.

Corr. Rom. § *Epistola Gelasii, in qua est hoc caput, missa est cum aliis ex Hispania. Eadem verò inter epistolas Gregorii II. impressas est tertia, Clero, & Plebi Thuringia scripta. Talis quædam epistola, sed brevior, refertur in libro, qui inscribitur, Ordo Romanus, & formata Episcopo danda nuncupatur.*

C. XXVII. *De oblationibus fidelium quot portiones fiant, & quæ cuique proveniant.*

Idem in epistola ad Episcopos per Lucaniam b, & Brutios, c. 29.

Quatuor e autem tam de redditu, quam de oblatione fidelium, prout cunquibet Ecclesie facultas admittit (sicut dudum rationabiliter est decretum) convenit fieri portiones: quarum sit una Pontificis, altera Clericorum, tertia pauperum, quarta fabricis applicanda. De quibus sicut Sacerdotis intererit integram ministris Ecclesie memoratam dependere quantitatem: sic Clericus ultra delegatam sibi summam nihil insolenter noverit expectandum. Ea verò, quæ Ecclesiasticis ædificiis attributa sunt, huic operi veraciter prærogata, locorum doceat instauratio manifesta sanctorum: quia nefas est, si sacris ædibus destitutis, in lucrum suum Præsul impendia his deputata convertat. Ipsam nihilominus adscriptam pauperibus portionem, quamquam divinis rationibus se dispensasse monstratur esse videatur, tamen juxta quod scriptum est d: *Ut videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in caelis est; oportet etiam presenti testificatione prædicari, & bonæ famæ præconiis non taceri.* Quapropter e nec Clericorum quisquam, &c.

C. XXVIII. *De redditibus oblationum, & reddituum Ecclesie quatuor portiones Presbytero dispensanda creantur.*

Item Simplicius Papa Florentino, & Equitio, & Severo Episcopis, epist. 3.

De redditibus Ecclesie, vel oblatione fidelium, quid deceat, nescienti nihil licere permittat: sed sola Episcopo ex his una portio remittatur: duæ Ecclesiasticis fabricis, & erogationi peregrinorum, & pauperum

a Anf. lib. 6. cap. 43. b Et in Concil. Parisiensis, l. 1. c. 15. c Polyc. l. 3. tit. 11. Anf. l. 5. c. 68. Burch. l. 3. c. 137. Ivo p. 3. c. 20. Pann. lib. 2. c. 7. d Matth. 5. e 2. quæst. 7. quapropter. f Anselm. lib. 5. cap. 66.

profuturæ a Bonagro a Presbytero sub periculo sui ordinis minuitentur: ultima inter se Clericis pro singulorum meritis dividatur. & infra §. 1. Cui, id est, Gaudentio, hoc specialiter præcipimus, ut tres illas portiones, quas triennio b dicitur sibi tantummodò vendicasse, restituat.

Corr. Rom. § *Addita sunt in hoc capite aliquot verba ex originali, quæ ad sententiam facere aliquid videbantur.*

C. XXIX. *De redditibus Ecclesie, etiam noviter quæstis, quarta pars Clericis erogetur.*

Item Gregorius Maximiano Episcopo Syracusano c lib. 3. epist. 11.

Cognovimus d de redditibus Ecclesie noviter acquisitis canonicam dispositionem quartarum minime provenire; sed Episcopus locorum distribuere tantummodò quartam antiquorum reddituum, nunc verò quæstis suis ulibus retinere. Quam rem e pravam subintroducendamque consuetudinem fraternitas tua vivaciter emendare festinet: ut si de præteritis redditibus, si de his, quæ obveniunt f, vel obvenientibus, quartæ secundum distributionem canonicam dispensentur. Incongruum namque est unam, eandemque Ecclesie substantiam duplici quodammodo jure centeri, id est g usurpationis & canonum.

C. XXX. *De stipendio Ecclesie quatuor debent fieri portiones.*

Idem Augustino Episcopo Anglorum in respons. ad primam interrogacionem.

Mos est h Apostolicæ sedis ordinatis Episcopis præceptum tradere, ut de omni stipendio, quod accedit, quatuor fieri debeant portiones, una videlicet Episcopo & familie ejus, propter hospitalitatem & susceptionem, alia Clero, tertia verò pauperibus, quarta Ecclesiis reparandis.

C. XXXI. *De eodem. P A L E A.*

[Item ex Concilio Toletano.]

Sancimus omnibus Episcopis curam Laicorum instare, ut si quos in fide Christi invenerint, nimio affectu diligant. Insuper confirmamus, ut si aliqua ab ipsis accipiant dona, statim in quatuor dividant partes: ita, ut prima pars secundum a Apostolorum præcepta, titulum, nec non cæmeteriorum restaurationibus diligenter attribuat, secunda Clericis, tertia cunctis pauperibus, quarta verò advenis.

Corr. Rom. § *Caput hoc (quod in omnibus vetustis exemplaribus, exceptis duobus, & sine Palea nomine habetur, & glossam habet) in nullo Toletano Concilio aut impresso, aut manuscripto inventum est. In collectione canonum incerti auctoris, quæ asservatur in Vaticana Bibliotheca, tribuitur Sylvestro: quamvis in Synodo Romana sub ipso habita, cap. 4. paulò aliter hæc partes assignentur, id est, ut in præcedentibus huic capitibus.*

§ a Secundum Apostolorum præcepta,] *In ea collectione non sunt hæc verba. In uno vetusto Gratiani codice est, secundum Apostolorum præcepta.*

C. XXXII. *Omnes Presbyteri secundum jussionem Episcopi Ecclesie dispensare studeant.*

Item ex Concilio Agathensi, c. 22.

Statuimus i (quod omnes canones a jubent) ut ps. civitates, siue diocelani Presbyteri, vel Clerici, salvo jure Ecclesie, rem Ecclesie, sicut permiserunt Episcopi, teneant: vendere autem, aut donare penitus non præsumant. Quod si fecerint, vel fecerunt, & facta venditio non valebit, & de facultatibus, si quas habent

a al. ab Onagro. b al. per triennium. c Joan. Diac. l. 4. num. 34. d Anf. l. 5. c. 70. e ul. ob rem. f al. nunc obveniant, vel obvenierint. g addita ex orig. h Anf. l. 5. cap. 64. Pann. l. 2. cap. 8. i Polyc. lib. 3. tit. 12.

pro-

proprias, indemnem Ecclesiam reddant, & communi-
one priventur.

Corr. Rom. § a Canones] *Restituta est hæc vox ex origi-
nali. Antea legebatur, Episcopi. In Polycarpo autem tan-
tiam est, quod omnes jubent.*

C. XXXIII. *De Clericis, qui documenta Ecclesia
supprimunt, aut adversariis
tradunt.*

Item ex eodem Concilio, cap. 26.

SI a quis de Clericis documenta, quibus Ecclesie pos-
sessio firmatur, aut suppressere, aut negare, aut ad-
versariis fortasse tradere, damnabili & puniendâ obstina-
tione præsumperit, quicquid per absentiam documentorum
damni Ecclesie illatum est, de propriis facultatibus reddat,
& communi- one privetur. Hi etiam, qui in damno Ecclesie
impie sollicitati, à traditoribus aliquid acceperint, superiori
sententiâ teneantur.

C. XXXIV. *Episcopus heredem non habens, non alium
quam Ecclesiam sibi heredem
instituat.*

Item ex eodem, cap. 33. c.

EPiscopus d, qui filios aut nepotes non habuerit, &
alium quam Ecclesiam non relinquat heredem. Si quid de
Ecclesia non in Ecclesie causa, aut necessitate præsumperit,
quod distinxit, aut donavit, irritum habeatur. Qui verò
filios habet, de bonis, quæ reliquit, ab hæredibus ejus
indemnitatibus Ecclesie consulatur.

Corr. Rom. § a Non habuerit,] *In originali impresso,
& manuscripto, & in Polycarpo legitur, non habens
alium, quam Ecclesiam reliquit heredem; si quid, &c.
& ad hanc lectionem propius accedunt verba Hispanensis
Concilii primi, c. 1. sed ob glossam non est mutatum.*

C. XXXV. *Qui in Clero constituti sunt, de rebus
Ecclesie nihil alienare præsumant.*

Item ex eodem, cap. 49. a.

DIaconi e, vel Presbyteri in parochia constituti, de
rebus Ecclesie sibi creditis nihil audeant commutare,
vendere, vel donare: quia res sacrata Deo esse noscuntur.
Similiter & Sacerdotes nihil de rebus Ecclesie sibi
commisissæ (ut superius comprehensum est) alienare præsumant.
Quod si fecerint, convicti in Concilio, & ab honore
depositi, de suo aliud tantum restituant, quantum visum
fuerit præsumpsisse. & infra. §. 1. Liberos tamen, quos
Sacerdotes, vel Diaconos de Ecclesia sibi commissa facere
voluerint, actus Ecclesie profectui jubemus. Quod si
facere contempserint, placuit eos ad proprium reverti
servitium.

Corr. Rom. § a Præsumpsisse.] *Si hic interponas c. si
quis qualibet. infra eadem, habebis integrum canonem 49.
ipsius Concilii Agathensis.*

C. XXXVI. *De possessione Ecclesiastici juris quisquid
à Presbytero distrabatur, inane habeatur
& vacuum.*

Item ex eodem, f. c. 53.

QUicquid g parochiarum Presbyter de Ecclesiastici juris
possessione distraxerit, inane habeatur & vacuum
venditione & comparantis, & actione vendentis.

Corr. Rom. § a Venditione] *Sic etiam in recentioribus
Conciliorum editionibus. In aliis, & duobus etiam Vati-
canis codicibus legitur, venditoris comparantis. Apud
Ivonem, venditione comparantis. In Epauensis, ubi hoc
videtur repeti, in venditorem comparantis actione ven-
tenda.*

a Infra ead. si quis de Clericis. Burchard, lib. 3. c. 183.
Ivo p. 3. c. 156. b al. pari. c & in Hispanen. 1. c. 1.
d Polyc. lib. 3. tit. 12. e Ivo part. 3. c. 161. f Et in
Epauensis, cap. 7. g Ivo p. 3. c. 262.

C. XXXVII. *Alienationes factæ ab intrusis, & ordi-
nationes sine consensu Clericorum,
irritæ sunt.*

Item Urbanus Papa.

ALIenationes omnium per intrusionem, seu canonicè
electorum sub Episcopi nomine, aut Abbatis, qui
secundum Ecclesie suæ usum consecrandus est, alienatio-
nes dico quocunque modo factas, nec non & ordinationes
personarum ab eisdem sine communi consensu Clericorum
Ecclesie, sive per Simoniam itidem factas, irritas judi-
camus. §. 1. Illud etiam per omnia interdiximus, ut nul-
lus Clericus Præbendam suam, seu beneficium aliquod
Ecclesiarum aliquo modo alienare presumat. Quod si præ-
sumptum olim fuit, vel aliquando fuerit, irritum erit,
& ultioni canonice subjacebit.

Corr. Rom. § Post collectionem Anselmi in codice peranti-
quo, habetur fragmentum cujusdam Concilii Urbani II.
in cuius initio hæc legitur: Alienationes, quæ speciali-
ter per Ottonem, Guidonem, Hieremiam, seu fortè Phi-
lippum ubilibet de possessionibus Ravennatis Exarchatus
factæ sunt, damnamus. Generaliter autem omnium per
intrusionem, seu canonicè electorum sub Episcopi nomi-
ne, vel Abbatis. . . Ecclesie suæ consecrandus est, aliena-
tiones quocunque modo factas, & cetera usque ad finem
hujus capituli sine ulla varietate.

C. XXXVIII. *Episcopo defuncto, vel adhuc in supre-
mis agente, de rebus Ecclesie nihil est
usurpanum.*

Item ex Concilio Ilerdensi a, c. 16.

HÆc hujus placiti constitutione inter nos censura pla-
cuit custodiri, ut defuncto Antistite, vel etiam ad-
huc in supremis agente, nullus Clericorum ejuslibet ordi-
nis, & officii, gradusve sit, quicquam de domo præsumat,
vel quod de utilitate instrumenti domus esse cognos-
citur, id est, mobilis & immobilis rei Ecclesiasticæ con-
tetur invadere; nihil furto, & nihil dolo suppressens, au-
ferens atque abscondens. Sed is, cui domus commissa
est, subjunctis & sibi uno, vel duobus fidelissimis Cleri-
cis, omnia usque ad tempus Pontificis substituendi de-
beat conservare, & his, qui in domo inveniuntur, Cle-
ricis consuetam alimoniam administrare. Substitutus au-
tem Antistes susceptæ & sedis commoda ordinabit, velut
Deus imperabit: ut eis uti cum his debeat, quos cogno-
verit disciplinæ, & charitati prædecessoris sui fideliter
paruisse. Quod si quisquam post hæc ejuslibet ordinis
(ut superius dictum est) Clericus quæcunque occasione,
de omni facultate quippiam probatus fuerit abstulisse, vel
fortitan dolo aliquo suppressisse, reus sacrilegii prolixiori
anathemate condemnetur, & vix quoque peregrina ei
communio concedatur: quia durum est, ut hi, quos
constat in servitio Domini cum primæ sedis Antistite de-
fundasse, ab his, qui suarum rerum incubatores b, vel
utilitatibus servientes, atque vacantes fuisse noscuntur,
despecti aliquatenus crucientur.

Corr. Rom. § a Nihil furto,] *In codice Lucensi Regio
sequitur, nihil vi.*

§ & Subjunctis sibi] *In Conciliorum editionibus sequitur,
cum consilio: & in codice Regio additur, Clerici: fortasse
autem legendum, cum Consilio Cleri.*

§ & Susceptæ sedis] *In eodem Regio codice est, suscepta
ea, prout decessor suus ordinavit, vel ut Deus imperavit.*

C. XXXIX. *Episcopi, qui nihil Ecclesie conferunt,
famulos ejus libertate non donent.*

Item ex Concilio Toletano IV. c. 66.

ET c si illi, qui nulla ex rebus suis pauperibus Chri-
sti distribuunt, aeterni judicis voce in futuro con-
a Concord. Concilium Valent. c. 2. b aliter incubitatores
atque vagantes fuisse. c Burchard, lib. 3. cap. 189. Ivo
p. 3. c. 249.

dennabuntur, quanto magis ii, qui auferunt pauperibus, quod non dederunt? Quapropter Episcopi, qui nihil ex suo proprio Ecclesie Christi compensauerunt, hanc diuinam sententiam metuant, & liberos a ex familia Ecclesie ad condemnationem suam facere non præsumant. Impium enim, est, ut qui res suas Ecclesie Christi non contulerit, damnum inferat, & jus Ecclesie alienare contendat. Tales ergo liberos b successor Episcopus absque ulla oppositione ad jus Ecclesie revocabit: quia eos non æquitas, sed improbitas absolvit.

C. XL. *De Clericis, qui documenta Ecclesie supprimunt, aut negant, aut aliis damnabiliter tradunt.*

Item ex Concilio Aurelianensi.

Si quis de Clericis documenta, quibus Ecclesie possessio firma tenetur, aut suppressere, aut negare, aut auertere, aut fortasse tradere, damnabili & puniendâ obstinatione præsumperit, quicquid pro absentia documentorum damni Ecclesie illatum est, de propriis facultatibus reddat.

Corr. Rom. § Hoc idem citatur supra ead. si quis de Clericis, ex Concilio Agathensi, in quo habetur. Non est autem mutatus titulus: quia potuit in aliquo etiam Aurelianensi, quod non extet, esse repetitum.

C. XLI. *Ministris Ecclesie de rebus ejusdem Ecclesie absque Episcopi permisso nihil alienare licet.*

Item ex Concilio Aurelianensi III. cap. 23.

Abbatibus d, Presbyteris, ceterisque ministris de rebus Ecclesiasticis, vel sacro ministerio deditis alienare, vel obligare absque permisso, & subscriptione Episcopi sui nihil licet. Quod qui præsumperit, degradetur communionem concessâ: & quod temerè præsumptum, aut alienatum est, ordinatione Episcopi revocetur.

C. XLII. *Res Ecclesie, que absente Episcopo distrabuntur, ad jus Ecclesiasticum revocentur.*

Item ex Synodo Ancyrana, cap. 15.

Si quis de rebus Ecclesie, cum Episcopus non est, Presbyteri vendiderint; placuit rescisso contractu ad jus f Ecclesiasticum revocari. In iudicio autem erit Episcopi constitutum g, si pretium debeat recipi, necne: propter quod sæpè contingit distractarum rerum redditus ampliore summam pro accepto pretio reddi a.

Corr. Rom. § a Reddi.] Sic in quibusdam exemplaribus præse versionis. In aliis vero est, reddidisse. Græcè legitur, εἰς τὸ πωλεῖν τὴν εἰσοδὸν τῶν περιουσιῶν ἀποδοῦναι αὐτοῖς τῶν πλεονεκτῶν τῶν τιμῶν: id est, propterea quod sæpè rerum venditarum redditus majus pretium his ipsis reddiderit. Sed ob glossam non est mutatum.

C. XLIII. *Post mortem Episcopi res ad eum pertinentes Clerici non rapiant.*

Item ex Concilio Chalcedonensi b, cap. 22.

Non liceat Clericis post mortem Episcopi sui rapere res pertinentes ad eum: sicut jam præcedentibus regulis constitutum habetur. Si verò hoc fecerint, periclitari se noverint in proprio gradu.

C. XLIV. *Rescindantur precaria, & commutationes ab invasoribus factæ.*

Item ex Concilio Mediomatricis. i

Precariae k, & commutationes tempore viduarum Ecclesiarum factæ ab his, qui loca Episcoporum occupaverant, rescindantur, & cum auctoritate Ecclesiastica vel civili, si faciendæ sunt, fiant.

a al. libertos ex familiis. b al. libertos. c Ivo p. 3. c. 156. d Lib. 7. Cap. cap. 275. Polyc. l. 3. tit. 21. e Anselm. l. 6. c. 162. f ἀναθεματίζονται τὸ κτήνην. g al. si constitutum pretium. h Et in Aquisgran. c. 88. i In Aildensi, cap. 21. k Burch. l. 3. c. 166. Ivo p. 3. c. 227. ex Belluacensi.

Corr. Rom. § Quod hic ex Concilio Mediomatricis citatur, in Concilio Meldensi r fertur ex Concilio Belluacensi, ex quo etiam citant Burchardus & Ivo. Sed quia in Concilio Gallicis & Germanicis sæpè eadem repetuntur, non est mutata inscriptio. In adjectis Capitularibus, quæ ex Gallia sunt hactenus, inter cetera leguntur quædam capitula excerpta à Domino Rege Carolo & Principibus suis ex his capitulis, quæ anno DCCCXLVI. ediderunt Episcopi in Synodis, &c. Quorum capitulorum unum est hoc, ut precaria & commutationes tempore viduarum Ecclesiarum factæ ab his, qui loca Episcoporum occupaverunt, rescindantur. & cum auctoritate Ecclesiastica, vel civili denudò, si fienda, fiant.

C. XLV. *Pro labore inventarii nihil accipiant economi de rebus Ecclesie.*

Unde Gregorius a Maximiano Syracusano Episcopo, lib. 3. epist. II.

Charitatem tuam commonere curavimus, ut si quispiam Episcoporum de hac luce migravit, vel (quod ablit) pro suis fuerit remotus excessibus, convenientibus economis a, cunctisque Clericis b primoribus, atque in sui presentia inventarium Ecclesie rerum facientibus, omnia quæ reperta fuerint, subtiliter describantur: nec (sicut antea fieri dicebatur) species quadam, aut aliud quodlibet de rebus Ecclesie, quasi pro faciendi inventarii labore tollatur. & infra. §. 1. Visitatores Ecclesiarum, Clericisque eorum, qui cum ipsis per non suæ civitatis parochias fatigantur, aliquod laboris sui capiant de disponente subsidium. Justum namque est, ut illi c consequantur stipendium, qui d pro tempore suum commodare reperiuntur obsequium.

Corr. Rom. § a Oeconomis.] Sic etiam in omnibus vetustis: sed in originali tam impresso, quam manuscripto legitur, hierarchicis. Joannes Diaconus habet, hieraticis.

C. XLVI. *Excommunicentur Laici, qui morientium Clericorum audent bona diripere.*

Item ex Concilio Urbani Papæ Alvernie celebrato.

DE Laicis quæstio facta est, qui morientibus Episcopis, five aliis Clericis res defunctorum invasas, Ecclesie, pauperibusque subripiunt. Contra quos commune totius Concilii anathema prolatum est, ipso Papâ hujusmodi sententiam promulgante. Si quis post interdicti presentis cognitionem Episcoporum, seu Presbyterorum, aut aliorum Clericorum res invaserit, ulque ad satisfactionem excommunicetur. §. 1. Episcoporum verò deficientium res per Archipresbyterorum, seu Archidiaconorum manus, aut fecundum mortuorum iudicium pro ipsorum salute in eleemosynas dispensentur, aut successori, qui futuros est, referentur. Id ipsum de Presbyterorum, seu Clericorum aliorum rebus per Episcopum, vel supradictas personas, aut cui deficientes commiserint, fiat. Si quis autem adversus ista præsumperit, anathema fit.

Corr. Rom. § In titulis capitulorum Concilii Clarensvensis (quod Alvernie celebratum est) titulo penultimo, hæc leguntur ad caput hoc spectantia: Ne aliquis Clericus res Episcoporum, vel Clericorum, vel in vita, vel post mortem eorum diripiat, vel in usus proprios conferat. Quod si quis fecerit, anathema fit, & dictum est ab omnibus, fiat.

C. XLVII. De eodem.

Item Innocentius Papâ II. in Concilio Lateranensi, cap. 4.

Illud e, quod in sacro Chalcedonensi Concilio constitutum est, irrefragabiliter conservari præcipimus: ut videlicet decedentium bona Episcoporum à nullo omnino hominum diripiantur: sed ad opus Ecclesie & successoris sui in libera economi, & Clericorum permaneant

a Joannes Diac. l. 3. c. 23. b al. Cleri. c al. illic. d al. quo. e Suprà ead. non liceat. Pam. l. 8. c. 141. Q 9

Potestate. Cesset igitur de cetero illa detestabilis & fava rapacitas. Si quis autem amodò hoc attentare praesumpserit, excommunicationi subiaceat. Qui verò morientium & Presbyterorum, vel Clericorum bona rapuerunt, simili sententia subiaceant.

Corr. Rom. § α Morientium] In vulgatis sequebatur, Episcoporum: quae vox & à vetustis, & ab ipso Concilio manuscripto abest, & frustra repeteretur. Sunt autem ex originali addita paulò superius aliquot verba.

Gratian. Hoc non solum de Laicis, verum etiam de Metropolitanis, & quibuslibet aliis Clericis intelligendum est: sicut in sexta Synodo, cap. 35. legitur.

C. XLVIII. Res Episcopi morientis Metropolitanano non licet invadere.

Non licet alicui Metropolitanano, mortuo Episcopo, qui sub eo est, aut res ejus, aut Ecclesiae suae auferre: sed sint custodia Cleri Ecclesiae defuncti Episcopi, usque dum alius ordinetur Episcopus. Si verò Clerici in Ecclesia non fuerint, tunc Metropolitanus illibata omnia Episcopo, qui ibi ordinabitur, reddat.

Gratian. Sicut autem res Ecclesiae nulli usurpare licet; ita Ecclesiae aliena invadere non permittitur.

C. XLIX. Aliena Ecclesiae non licet invadere.

Unde Gregorius lib. 2. epist. 43. ad Bonifacium Episcopum.

Sicut Ecclesia proprias res amittere non debet, ita etiam rapacitatis ardore invadere alienas non oportet.

Gratian. His omnibus auctoritatibus perspicue monstratur, quòd nulli Sacerdotum res Ecclesiasticas alicui tradere licet: & ille, qui de manu Sacerdotis facultates Ecclesiae acceperit, nullo jure eas vendicare poterit: sed potius cogitur restituere, quòd illicite accepit. §. 1. Sed notandum est, quòd quibusdam causis exigentibus, res Ecclesiae distrabi possunt. Causa enim necessitatis cum consilio Clericorum, vel ut meliora prospiciant, res Ecclesiae à Sacerdotibus distrabi possunt.

C. L. Nisi causa necessitatis, nec Episcopo rem Ecclesiae suae usurpare licet.

Unde in Africano a Concilio legitur.

Non habenti necessitatem, nec Episcopo licet matricis Ecclesiae & rem sui tituli usurpare.

Corr. Rom. § Gratianus citat hoc ex Concilio Africano, & sequens ex Carthaginensi. Sed in unico Carthaginensi inserto in codice Canonum, hoc quidem est pars posterior, sequens verò prior capitis ejusdem, quòd est ultimum, id est, XXXIII. & Burcharius, & Ivo integrum caput referant ex Carthaginensi.

§ α Ecclesiae] In Codice Canonum, & apud Burcharium sequitur: nec Presbyterorum: apud Ivoem verò legitur: nec Episcopo liceat rem matris Ecclesiae ignorante Concilio, vel Presbyteris, suis titulis usurpare. Post sequens autem caput apponitur integer Canon Graecè, nova cum versione.

C. LI. Nec Presbyteri ignorantibus Episcopis, nec Episcopi ignorante Concilio rem Ecclesiae vendant.

Item ex Concilio Carthaginensi unico, c. ultimo.

Placuit d. ut Presbyteri non vendant rem Ecclesiae, ubi sunt constituti, nescientibus Episcopis suis: quomodo nec Episcopis liceat vendere praedia Ecclesiae inconsulto Concilio, vel cuncto & Presbyterio sine ulla necessitate.

Corr. Rom. § α Vel cuncto] In canone unici Carthaginensi legitur, vel Presbyteris suis. Non habente ergò necessitatem, &c. ut proximo superiore capite, quemadmodum apud Burcharium etiam & Ivoem: licet ipsi legant, habenti: Graecè autem ita totus Canon habet:

Ομοίως ησαν, ωστε τος presbyterος παρα γνώων τών ιδίων αδραν επισκόπων πράγμα μη επιτρέσκων τής εκκλησίας.

a Ex in Maguntino sub Rabano, cap. 8. b Burch. l. 3. c. 178. Ivo p. 3. c. 239. c al. habente, d Burch. ibid. Ivo ibid.

σας, εν η καθήκονται. εν τρώπον και τολς επισκόποις εν ελεσι επιτρέσκων χάριτι τής εκκλησίας, αφοδον τής εν νόμου, η τών ιδίων presbyterών. μη εσης τών ανόμων, μηδεν επισκόπων ελάνει καταχρησάσθαι πράγματι εν τώ τίτλω τής εκκλησιαστικής ματρικος. Id est:

Similiter placuit, ut Presbyteri praeter suorum Episcoporum sententiam non vendant rem Ecclesiae, in qua consecrantur: quemadmodum neque Episcopis licet praedia Ecclesiae vendere inscienti Synodo, vel propriis Presbyteris. Ergò, nisi adsit necessitas, neque Episcopo liceat abuti re aliqua ex titulo Ecclesiasticae matricis.

C. LII. Nisi ut meliora prospiciat, rem Ecclesiae non licet distrabere Episcopo.

Item ex epistola Leonis Papae, universis Episcopis per Siciliam constitutis.

Sine a exceptione decernimus, ne quis Episcopus de rebus Ecclesiae suae quicquam donare, vel commutare, vel vendere audeat; nisi forte aliquid horum faciat, ut meliora prospiciat, & cum totius Cleri tractatu atque consensu id eligat, quod non sit dubium profuturum Ecclesiae. & infra. §. 1. Episcopus b rebus Ecclesiae tanquam commendatis, non tanquam propriis utatur. Irrita enim Episcoporum venditio & commutatio rei Ecclesiasticae erit absque conniventia α, & subscriptione Clericorum.

Corr. Rom. § α Conniventia,] Antea legebatur, absque omnium conniventia. Inducta verò est dictio, omnium; quia neque in vetustis exemplaribus, neque in Decretalibus, cap. 1. de his, quae sunt à prael. neque apud ceteros collectores habetur. Apud Ivoem, qui citat Concilium Carthaginens. IV. & in Pannormia, qui Leonem ex Concilio apud Valentiam, loco istius vocis, conniventia, est, collaudatione.

Gratian. Item domus urbium, vel castrorum, quae Ecclesiae plus incommodi, quàm utilitatis afferunt, licet rectoribus Ecclesiarum (sicut in superiori capitulo Symmaci: Non liceat Papae, &c. c. continetur) vendere vel commutare.

C. LIII. De eodem.

Item, sicut in Agathensi Concilio, c. 45. legitur.

6 Terrulas d, aut vineolas exiguas, & Ecclesiae minus ps. utiles, aut longè posthas & parvas, Episcopus sine consilio fratrum (si necessitas fuerit) distrahendi habeat potestatem.

Corr. Rom. § Capitulum hoc in aliquot vetustis codicibus est conjunctum superiori.

Gratian. Servos quoque fugitivos, qui revocati retineri non possunt, similiter Episcopis distrabere licet.

C. LIV. Alienentur fugitivi, qui retineri non possunt.

Unde in eodem Concilio, c. 46.

Fugitivi domos suas, aut familias deferentes, qui etiam si revocati fuerint, non possunt teneri, simili ratione ab Episcopo, si voluerit, aut si ita illi meruerint, distrahantur.

C. LV. P A L E A.

[Item ex Concilio apud Tarasium e, cap. 2.

Injustum f videtur & impium, ut mancipia, quae fideles viri, seu famina pro redemptione g animæ suae Deo, & sanctis ejus consecraverint, cujuscunque muneris pretio, vel commutationis commercio iterum in seculari servitute redigantur: cum canonica auctoritas servos fugitivos tantummodò distrabi permittat. Et idè omnes rectores Ecclesiarum summopere caveant, ne unius elemosyna, alterius peccatum fiat: & est ab-

a Anselm. lib. 5. c. 69. & l. 6. c. 189. b In Concil. Carthag. IV. c. 31. Ibid. c. 32. & ext. de his, quae sunt à prael. c. 1. Ivo p. 3. c. 231. Pann. l. 2. c. 86. c sup. ead. d Ivo p. 3. c. 160. e al. Carisiacum. f Ext. de verum permitt. c. injustum. Burch. l. 3. c. 174. Ivo p. 3. c. 235. g al. remedio. surdum.

furdum, ut Ecclesiastica dignitate servus decedens, humane obnoxius sit servituti.

Corr. Rom. **¶ A Burchardo.** Et Ivo citatur ex Concilio apud Carisiacum: in Decretalibus vero tit. de rerum permut. ex Concilio apud Syraucum. Et habetur hac Pala in plerisque vetustis Gratiani exemplaribus.

7 pars. Gratian. Item si rectores Ecclesie de rebus propriis tantumdem Ecclesie restituere voluerint, Ecclesiasticas facultates liberè dare possunt, et constabunt his, quibus data fuerint, perpetuà firmitate.

C. LVI. Alienatio de rebus Ecclesie quomodo rata esse poterit.

Unde in Agathensi Concilio, c. 49. legitur:

Si quis qualibet b conditione de rebus Ecclesie aliquid alienare præsumperit, si de suo proprio tantum Ecclesie contulerit, quantum visus est abstulisse, tum demùm illud stare licebit.

8 pars. Gratian. Item si servus Ecclesie libertate Episcopi donaverit, ea, quæ in manumissione data illis fuerint, perpetuà firmitate tenebunt: si tamen quantitatem canonibus præfixam data non exceßerint.

C. LVII. De eodem.

Unde in eodem Concilio, cap. 7. legitur.

Si c quos de servis Ecclesie benemeritos sibi a Episcopis libertate donaverit, collatam libertatem a successoriis placuit custodiri, cum hoc, quod eis manumissor in libertatem contulerit. Quod tamen jubemus viginti solidorum numerum d, & modum in terrula, & vineola, vel hospitio tenere. Quod amplius datum fuerit, post manumissoris mortem Ecclesie revocetur.

Corr. Rom. **¶ A Sibi.]** Sic etiam legitur in editionibus Conciliorum, et duobus codicibus Vaticanis. Sed apud Ivoem, et in uno vetusto Gratiani exemplari abest dictio, sibi.

Gratian. Sed notandum est, quod servi Ecclesiarum manumitti non possunt, non retento Ecclesiastico patrocinio: nisi forte manumissor duos ejusdem meriti, et ejusdem pecunii Ecclesie conferre voluerit.

C. LVIII. De Episcopo, qui non retento patrocinio servos Ecclesie manumittit.

Unde in Concilio Toletano IV. cap. 67. legitur.

Episcopus e, qui mancipium juris Ecclesie non retento Ecclesiastico patrocinio, manumitti desiderat, duo meriti ejusdem, & pecunii coram concilio Ecclesie, cui præminet, per commutationem subscribentibus Sacerdotibus offerat, ut rata, & justa inveniatur diffinitio commutantis. Tunc etiam liberam manumissionem sine patrocinio Ecclesie concedere poterit: quia eum, quem libertati tradere disponit, jam juri proprio acquisivit. §. 1. Hujusmodi f autem liberto, adversus Ecclesiam, cujus juris extitit, accusandi, vel testificandi denegetur licentia. Quod si præsumperit, placet, ut stante commutatione in servitutem propriæ Ecclesie revocetur, cui nocere conatur.

Gratian. Libertus enim (nisi venia impetrata) patronum in jus vocare non permittitur. Unde in lib. 2. Digestorum, tit. de in jus vocando. l. fin. Si g sine venia edicti impetrata Libertus Patronum in jus vocaverit, ex querela Patroni, vel b supradictam poenam, id est, quinquaginta aureos, dat: vel a præfecto urbis i quasi inofficiosus castigatur, si inopia dignoscitur laborare. §. 1. Si vero à collegio quis manumissus fuerit, non singulis, sed universitati reverentiam debet. Unde in eodem libro, tit. eod. l. sed si hac. Qui k manumittitur à corpore aliquo, vel collegio, vel civitate, sin-

a Ivo p. 3. c. 161. b al. pro qualibet. c Ivo p. 16. c. 50. d al. numeri modum. e Polyc. lib. 3. tit. 13. Burch. lib. 3. c. 176. Ivo part. 3. c. 237. f Ivo p. 16. c. 65. g tit. 4. l. 25. h al. vel quinquaginta aureorum poenam dat. i al. urbi. k leg. 10. §. qui manumittitur.

gulos in jus vocabit. Nam non est illorum libertas, sed reipublica honorem habere debet. Et si adversus rempublicam vel universitatem velit experiri, veniam edicti petere debet, quamvis actorem eorum constitutum in jus sit vocaturus. §. 2. Si vero ingenuum Princeps facit, Patrono reverentiam non debet. §. 3. In a criminali vero causa, si libertus patronum in jus vocaverit, caput ejus et fortunas petiturus, ante liti exordium capite puniendus est. b Crimen vero læsæ majestatis excipitur, vel si Patronum illicito servi concubitu uti deprehenderit, quo casu, etiam servo cum munere libertatis Dominam accusare permittitur: sicut Cod. lib. 9. tit. c. de mulieribus, quæ se propriis servis junxerunt. l. unica. Imperator Constantinus constituisse legitur: Si qua cum servo suo occultè rem habere detegitur, capitali sententia subjugetur, tradendo ignibus verberone. Sitque omnibus facultas crimen publicum arguendi: sit officio copia nuntiandi: sit etiam servo licentia deferendi: cui probato crimine libertas dabitur. §. 4. In patronos etiam testificari non possunt, nisi in quibusdam casibus, in quibus etiam servi in Dominos torqueri jubentur.

C. LIX. De eodem.

Unde in libro eod. Codicis, tit. d. de questionibus l. primâ Impp. Antoninus & Verus, AA.

Questionem de servis contra Dominos haberi non oportet, exceptis adulterii criminibus, item fraudati census accusationibus, & crimine majestatis, quod ad salutem Principis pertinet. §. 1. In cæteris autem, quantum ea, quæ servus contra Dominum dixit, judiciari sententiam formare non debeant; tamen, si aliis quoque probationibus fides veritatis investigetur, præscriptionis invidia evanescit. §. 2. In pecuniariis vero causis ex inopia a probationum servos contra Dominum posse interrogari manifestum est.

Corr. Rom. **¶ In aliquot vetustis codicibus caput hoc conjunctum est superiori.**

¶ A Ex inopia.] In antiquis codicibus Gratiani legitur, nec inopia, et sic videtur etiam legisse auctor glossæ. In antiquiore etiam editione codicis Justiniani, tit. de questionibus, l. questionem, eodem modo habet, eandemque lectionem secutus est auctor illarum glossarum, et in Basil. tit. 50. de quest. eadem est lectio. Sed quia in codice ab Haloandro edito legitur, ex inopia, et in l. Divus. ff. de questionibus, videtur statutam, ex inopia probationum etiam in causis pecuniariis posse torqueri servos, nihil est mutatum.

C. LX. De eodem.

Item ibidem, l. secundâ.

Insoluitum est, & grave exemplo, audiri servos adversus tutores, vel matrem Dominorum suorum, nisi tutelæ agatur.

Gratian. Si vero libertus suâ auctoritate à patrocinio Ecclesie recesserit; si admonitus redire contempserit, in servitutem revocabitur.

C. LXI. De libertis Ecclesie, qui ab ejus patrocinio discedunt.

Unde in Concilio Toletano IV. cap. 70. legitur.

Liberti e Ecclesie, qui ab ejus patrocinio discedentes quibuslibet personis adhæserunt, si admoniti redire contempserint, manumissio eorum irrita fit: quia per inobedientiam f contemptum ingrati actione tenentur.

C. LXII. Revocentur in servitutem Ecclesiarum liberti, qui contra ejus libertatem superbiunt.

Item ex Concilio Hispalensi II. cap. 8.

Octava discussio agitata est de quodam Elifæo ex familia Agabrensis Ecclesie; qui ab Episcopo suo traditus libertati, de libertate contestum ad contumacia

a Ex l. si quis ex familiaribus. b C. qui accus. non poss. c titul. II. d titul. 41. l. 1. e Burch. l. 3. cap. 184. Ivo p. 3. cap. 244. f al. obedientia.

morbis transilivit; sicque per superbiam non solum ejusdem Episcopi beneficis a artibus salutem ledere voluit, sed etiam patronam Ecclesiam, libertatis immemor pradamnavit. Adversus quem ingrati actio, canonum & legum auctoritate, iuste dirigitur: scilicet, ut immerite libertatis damno mulctatus, ad servitutis nexum revocetur. Talius enim h status, qui contra Episcopum suum, vel patronam Ecclesiam nituntur, decidi potius, quam conservari convenit: ut quorum libertas perniciofa est, sit salutifera servitus: & qui superbiere noverunt, adeptam libertate a, proditi, discant obedire subiecti.

Corr. Rom. § a Adeptam libertate.] Magna hoc loco est varietas in vetustis Gratiani codicibus. Nam partim concordant cum hac vulgata, partim habent, ademptam libertate proditi, partim, adeptam libertate proditi, ut Concilium ipsum impressum & manuscriptum, etiam in codice Lucensi Regio. Apud Ivonem vero legitur, adeptam libertate elati, perditam discant obedire subiecti.

C. LXIII. A patrocino non discedant Ecclesie Liberti ad sacros ordines promoti.

Item ex Concilio Toletano III. cap. 6.

DE Libertis autem hoc precipit sancta Synodus, ut si qui Presbyteri, vel Diaconi a ab Episcopis facti sunt secundum modum, quo canones antiqui dant licentiam, sint liberi: & tamen a patrocino Ecclesie tam ipsi, quam ab eis progeniti non recedant. §. 1. Ab aliis quoque libertati traditi, & Ecclesie commendati, patrocino Episcopi c colligantur, & ne cuiquam donentur, a Principe hoc Episcopus postulet.

Corr. Rom. § a Presbyteri, vel Diaconi] In Conciliis Colonia 4. tomis impressis, & in cod. Lucensi Regio legitur: De libertis autem id Dei precipiunt Sacerdotes, ut si qui ab Episcopis, &c. nulla Presbyterorum, aut Diaconorum mentione facta.

Gratian. Ne vero longinquitate temporis obscuretur conditio originis: tempore sua manumissionis scribant Liberti professionem, qua se profiteantur de familia esse Ecclesie, & ab eius obsequio se nunquam recessuros.

C. LXIV. Professionem suam conditionis Liberti Ecclesie faciant.

Unde in Concilio Toletano VI. c. 9, legitur:

LONGINQUITATE saepe fit temporis, ut non pateat conditio originis. Unde jam decretum est in anteriori a universali Concilio canone d, ut professionem suam Liberti Ecclesie debeant facere, qua profiteantur se & de familiaribus Ecclesie esse e, & eius obsequium nunquam relicuros. Unde his quoque nos adjicimus, ut quoties cursum vite Sacerdos impleverit, & de hac vita migraverit, mox eum successor ejus advenerit, omnes Liberti Ecclesie, vel ab eis progeniti chartulas suas in conspectu omnium debeant ipsi substituto Pontifici publicare, & professiones suas in conspectu Ecclesie renovare: quatenus status sui vigorem & illi obtineant, & obedientiam eorum Ecclesia non careat. Si autem aut scripturas libertatis suae intra annum ordinationis novi Pontificis manifestare contempserint, aut professiones renovare noluerint, vacuae & inanes chartulae ipse remaneant, & illi origini suae redditi, sint perpetuo servi.

Corr. Rom. § a In anteriori] Significatur Canon 69. Concilii Toletani quarti, qui proximo cap. refertur. Nam quartum illud Toletanum, quod fuit plenissimum, in sequentibus Toletanis vocari solet universale Concilium, ut in 5. c. 2. & 7. & in 6. Concilio c. 1. 3. 7. & 18. Et in principio ipsius quarti Concilii Episcopi ajunt, quoniam generale Concilium agimus.

a al. maleficus. b Ivo p. 16. c. 66. c al. Episcopali regatur. d infra ead. c. proximo. e al. manumissos.

C. LXV. Nec Liberti, nec eorum posterii a patrocino discedant Ecclesie.

Item ex Concilio Toletano IV. cap. 69.

LIBERTI a Ecclesie (quia nunquam moritur eorum patrona) a patrocino ejusdem nunquam discedant, nec posteritas quidem eorum, sicut priores canones decreverunt. Ac ne forte libertas b eorum in futura prole non pateat, ipsaque posteritas naturali ingenuitate obnitens, sese ab Ecclesie patrocino c non subtrahat, necesse est, ut tam hi Liberti, quam ab eis geniti d professionem Episcopo suo faciant: per quam ex familia Ecclesie Libertos effectos se esse fateantur, ejusque patrocinium non relinquunt: sed juxta virtutem suam obsequium ei, vel obedientiam prebeant.

Gratian. Pro remuneratione etiam impensi obsequii vel Ecclesiasticae utiliter possunt donari.

C. LXVI. Qua de rebus Ecclesie in remunerationem obsequii praeantur, rata permaneant.

Unde in Toletano Concilio IV. c. 36. legitur:

QUICUNQUE Episcopi suffragio cujuslibet aliquid Ecclesiasticae utilitatis providerint, & pro eo quodcumque commodum in remunerationem promiserint, promissi solutionem eos exolvere oportebit: ita ut id ad Concilium provinciale deferatur e, ut eorum conventia confirmetur, quia (sicut Paulus f ait) dignus est operarius mercede sua.

C. LXVII. Servi Ecclesiarum in eorum dominium transferri possunt, qui Ecclesiasticis utilitatibus deserviant.

Item Gregorius lib. 2. indict. 11. epist. 18. Theodoro Consiliario.

ECCLESIASTICIS g utilitatibus desudantes, Ecclesiastica dignum est remuneratione gaudere, ut qui se voluntariis obsequiorum necessitatibus sponte subiciunt, dignis nostris provisionibus consolentur. Quia igitur te a Theodorum virum eloquentissimum, Consiliarium nostrum, mancipiorum cognovimus ministerio destitutum, ideo puerum nomine Acolinum, natione Siculum, juri, dominioque tuo dari, tradique praecipimus: quem quoniam traditum ex nostra voluntate jam possides, hujus te necesse fuit scripti b, pro futuri temporis testimonio ac robore largitatis, auctoritate fulciri: quatenus, Domino protegente, securum eum semper, & sine ullius retractationis suspitione, quippe ut Dominus, valeas possidere &.

Corr. Rom. § a Te] Addita est vox ista, & cetera sunt emendata ex originali, ut intelligatur eundem esse, cui scribitur, & cui fit donatio.

§ Possidere.] Apud B. Gregorium haec sequuntur: Neque enim quinquam fore credimus, qui tam parvam largitatem pro tua tibi devotione concessam desideret, vel tenet ullo modo revocare: cum uno eodemque tempore & verecundum sit a decessoribus bene gesta resolvere, & verecundum sit docere ceteros in sua quandoque resolutoriam proferre largitate sententiam.

Gratian. Miserationis quoque intuitu servi Ecclesiarum libertate donari possunt.

C. LXVIII. Miserationis, & pietatis intuitu servi Ecclesiarum possunt manumitti.

Unde Gregorius Montana i, & Thoma lib. 5. epist. 12. seu cap. 112.

CUM Redemptor noster, totius conditor creaturae, ad hoc propitius humanam voluerit carnem assumere,

a Polyc. l. 3. tit. 12. Burchard. l. 3. c. 185. Ivo p. 3. c. 245. b al. libertinitas. c al. patrocino subtrahat. d al. progeniti. e al. deductum, eorum conventu confirmetur. f 1. Timoth. 5. g Polyc. l. 3. tit. 13. h absit ab herig. i al. Montano.

ut Divinitatis suæ gratia, disrupto, quo tenebamur captivi, vinculo servitutis, pristinae nos restitueret libertati: salubriter agit, si homines, quos ab initio natura liberos protulit, & jus Gentium jugo substituit servitutis, in ea, in qua nati fuerant, manumittentis beneficio libertate reddantur. Atque idem pietatis intuitu, & hujus rei consideratione permoti, vos Montanam a atque Thomam, famulos sanctæ Romanæ Ecclesiæ, cui (Deo adjutore) deservimus, liberos ex hac die, civesque Romanos effecimus, omnique vestrum vobis relaxamus servitutis peculium &c.

Corr. Rom. § 1. Hanc autem manumissionis paginam Paterio Notario scribendam dictavimus, & propria manu unâ cum tribus Presbyteris prioribus, & tribus Diaconis, pro plenissima firmitate subscripsimus, vobisque tradidimus. Actum in urbe Romana.

Corr. Rom. § 2. Peculium] In vetusto codice epistolarum B. Gregorii Bibliothecæ Vaticanæ legitur, periculum. Gratian. Item servi Ecclesiarum publicis angariis non debent fatigari.

C. LXIX. Servi Ecclesiarum publicis angariis non fatigantur.

Unde in Concilio Toletano III. c. 21. legitur:

Eccliarum & servos b, & Episcoporum, vel Presbyterorum, vel omnium Clericorum à iudiciis, vel actoribus publicis in diversis angariis fatigari dolemus. Propter quod omne Concilium à pietate gloriosissimi Domini nostri poposcit, ut tales deinceps aufus inhibeat: sed servi supralcriptorum officiorum in eorum usibus vel Ecclesiæ laborent. Si quis verò iudicum, aut actorum, Clericum, aut servum Clerici, vel Ecclesiæ, in publicis ac privatis negotiis occupare voluerit, à communione Ecclesiastica, cui impedimentum facit, efficiatur extraneus.

Corr. Rom. § 2. Ecclesiarum] In cæteris hujus Concilii exemplaribus impressis & manuscriptis, quæ collata sunt, & apud Ivonem legitur, quemadmodum apud Gratianum: præterquam in editione quatuor tomorum, & codice Lucensi Regio, in quibus initium capituli 21. sic habet: Quoniam cognovimus in multis civitatibus Ecclesiarum servos, & Episcoporum, vel o. c. a. j. v. a. p. in diversis angariis fatigari, omne Concilium, &c. Et hic quidem nulla facta est mutatio: alia verò, in quibus omnes Conciliorum codices concordant, sunt emendata.

Gratian. Item pro alimonia pauperum, pro redemptione captivorum res sacras distrabi licet.

C. LXX. Res sacre quibus ex causis alienari debeant.

Unde Ambrosius ait lib. 2. de officiis, c. 28:

Aurum c Ecclesia habet, non ut servet, sed ut erogat, & subveniat in necessitatibus. Quid opus est custodire, quod nihil adjuvat? An ignoramus d, quantum auri atque argenti de templo Domini Assyrii sustulerunt? Nonne melius constat Sacerdos propter alimoniam pauperum, si alia subsidia desint, quam si sacrilegus contaminata asportet hostis. Nonne dicturus est Dominus: Cur passus es tot inopes fame emori? Et certe habebas aurum, unde ministrasses alimoniam. Cur tot captivi deducti in commercium f sunt, nec g redempti, ab hoste occisi sunt? Melius fuerat, ut vasa viventium servares, quam metallorum. His non posset responsum referri. Quid enim diceres? Timui, ne templo Dei ornatus deesset? Responderet: Aurum sacramenta non querunt, neque auro placent, quæ auro non emuntur. Ornatus sacramentorum, redemptio captivorum est. Et verè illa sunt vasa pretiosa, quæ redimunt animas à morte. Ille verus thesaurus est Domini, qui operatur, quod sanguis ejus operatus est. *§ post pauca. § 1. Nemo enim potest dicere, cur pauper vivit? Nemo potest*

queri, quia captivi redempti sunt. Nemo potest accusare, quia templum Dei ædificatum est. Nemo potest indignari, quia humanis fidelium reliquiis spatia laxata sunt. Nemo potest dolere, quia in sepulchris Christianorum requies defunctorum est. In his tribus generibus vasa Ecclesiæ etiam initiata confringere, consilare, vendere licet. Opus est, ut de Ecclesia mystici populi forma non exeat, ne ad usus nefarios sacri calicis ministerium transferatur. Idem intra Ecclesiam primùm quæsitæ sunt vasa, quæ initiata non essent: deinde comminuta: postremò conflata, per minutas erogationes dispensata egentibus, captivorum quoque pretiis profecerunt. Quòd si desunt nova, & quæ nequaquam initiata videantur, in hujusmodi usus, quos supra diximus, arbitror omnia posse converti.

C. LXXI. Non parietes templi ornare, sed pauperibus providere, gloria Episcopi est.

Item Hieronymus ad Nepotianum a de vita Clericorum.

Gloria Episcopi est pauperum inopia b providere: ignominia Sacerdotis est propriis studere divitiis. Natus in paupere domo, & in tugurio rusticano, qui vix milio, & cibario pane rugientem saturare ventrem poteram, nunc simillam & mella fastidio. *Item paulò inferioris. § 1. Multi ædificant parietes, & columnas Ecclesiæ subtrahunt c, marmore nitent, auro splendent laquearia, gemmis altare distingunt: & ministrorum Christi nulla electio est. Neque verò mihi aliquis opponat dives in Judæa templum, mensam, lucernas, thuribula, patellas, scyphos, mortariola, & cætera ex auro fabricata. Tunc hæc probabantur à Domino, quando Sacerdotes hostias immolabant, & sanguis pecudum erat remissio d peccatorum: quanquam e hæc omnia præcesserint in figura, scripta autem sint propter nos, in quos fines seculorum devenerunt. Nunc verò, cum paupertatem domus suæ pauper Dominus dedicavit, portemus f crucem, & divitias lutum putemus. Item idem in extremo. § 2. Amico g quippiam rapere, furtum est: Ecclesiam fraudare, sacrilegium est: accepisse, quod pauperibus erogandum sit, & esurientibus plurimis vel cautum esse velle, vel timidum, aut, quod apertissimi sceleris est, aliquid inde subtrahere, omnium prædonum crudelitatem superat. Item ejusdem ad Paulinum h, de institutione Monachi. § 3. Crates ille Thebanus, homo quondam ditissimus, cum ad philosophandum Athenas pergeret, magnum auri pondus abiecit: neque putavit, se simul posse & virtutes & divitias possidere. Nos suffarcinati auro Christum pauperem sequimur, & sub prætextu elemosynæ pristinis opibus incubantes, quomodo possumus aliena fideliter distribuere, qui nostra timide reservamus? Plenus venter facilè de jejuniis disputat. Non Hierosolymis fuisse, sed Hierosolymis benè vixisse, laudandum est.*

Gratian. Item largitate etiam Episcopi stipendium de rebus Ecclesiæ Clericis dare licet: cuius professio sub precariæ nomine fieri debet.

C. LXXII. Qui beneficium ab Ecclesia accepit, ejus professionem nomine precariæ faciat.

Unde in Concilio Toletano VI. cap. 5.

Sæpè i fit, ut proprietati originis obstat longinquitas temporis. Quapropter providentes decernimus, ut si quis Clericorum & stipendium de rebus Ecclesiæ cujusquam Episcopi percepit largitate, sub precariæ nomine debeat professionem scribere: ut nec per

a al. Montanam. b Lib. 6. Capit. cap. 290. Ivo p. 3. c. 138. c Polyc. l. 6. tit. 20. Ivo p. 3. c. 180. Ansel. l. 13. c. 28. d 4. Reg. c. 24. e al. ut. f in vulgatis legebatur, in captivitatem ducti] g nec redempti? Cur tot ab hoste] orig.

a Epist. 2. b al. opibus. c substruant,] vera lectio. d al. redemptio. e 1. Cor. 10. f al. cogitemus. g 13. quæst. 2. c. 10. h Epist. 13. i Ivo p. 6. c. 372. Q 433

tionem a diuturnam præjudicium afferat Ecclesie, & quæcumque in usu perceperit, debeat utiliter laborare: ut nec res divini juris videantur aliqua occasione negligi, & subsidium ab Ecclesia, cui deserviunt, percipere possint Clerici. Quod si quis eorum contempserit facere, ipse se stipendio suo videbitur privare.

Corr. Rom. § α Clericorum] In codice Conciliorum Lucens Regio sequitur, vel aliarum quarumlibet personarum.

Gratian. Religionis quoque intuitu ea, in quibus Ecclesia detrimentum non patitur, monasteriis tradi possunt.

C. LXXIII. Licet religionis intuitu res Ecclesie alienare.

Unde in Toletano Concilio III. c. 4. legitur.

SI b Episcopus unam de parochianis Ecclesiis suis Monasterium dicare voluerit, ut in ea Monachorum regulariter congregatio vivat, hoc de consensu Concilii sui habeat licentiam faciendi. Qui etiam si de rebus Ecclesie pro eorum substantia aliquid, quod detrimentum Ecclesie non exhibeat, eidem loco donaverit, sit stabile. Rei enim bonæ statuendæ sanctum Concilium dat consensum.

C. LXXIV. Non ultra quinquagesimam partem rerum Ecclesie, monasterio, quod constituit, Episcopo licet conferre.

Item ex Toletano IX. cap. 5.

BONÆ c rei dare consultum d, & præsentis habetur vitæ subsidium, & æternæ remunerationis expectare cernitur præmium. Quisquis itaque Episcoporum in parochia sua Monasterium construere fortè voluerit, & hoc de rebus Ecclesie, cui præsidet, ditare decreverit, non amplius ibidem, quam quinquagesimam partem dare debet: ut hæc temperamenti æquitate servata, cui tribuit, competens subsidium conferat, & cui tollit, damna gravia non infligat. Ad Ecclesiam verò, quæ monasticis non informabitur regulis, aut quam pro suis magnificare e voluerit sepulturis, non amplius quam centesimam partem census Ecclesie, cui præsidet, ibidem conferre licebit: eâ tamen cautela servata, ut unam tantummodo, quæ placuerit, ex his duabus remunerationem assumat.

C. LXXV. Jure proprietatis res Ecclesie monasteriorum adificiis tradere licet.

Item Gregorius lib. 2. indict. II. epist. 17. Gratioso Subdiacono.

RELIGIOSAM g vitam eligentibus congruâ nos oportet consideratione prospicere, ne cujusquam necessitatis occasio aut desides faciat, aut robur (quod ablit) conversationis infringat. Ideo præsentis tibi auctoritate præcipimus, quatenus domum positam in hac urbe, regione quartâ, juxta locum, qui appellatur, ad gallinas albas, vel hortum juris sanctæ Romanæ Ecclesie, cui auctore Deo præsidemus, in qua Campana quondam uxor α Patritii mansisse dignoscitur, simul & hortum atque hospitia, quæ intra eandem domum janua concludit, Floræ b Abbatisse debeas tradere proprietatis jure proculdubio possidendam: in qua domo Monasterium Virginum (ubi cum congregatione sua habitare possit) Christo queat adjuvante construere: & i tam ipsa, quam quæ in ejus loco, honoreque successerit, prædictam domum, & hortum cum omnibus ad se pertinentibus (sicut diximus) quieto, inconculsoque jure à nobis pietatis consideratione concessa valeat possidere.

Corr. Rom. § α Uxor] In aliquot epistolarum editionibus, & nonnullis Gratiani exemplaribus non est ista dictio:

a al. retentionem. b Ivo part. 3. c. 168. c Ivo p. 3. c. 170. d alit. consilium. e alit. munificare. f alit. remunerandum. g Anf. l. 5. c. 23. h antea legebatur, eadem. i al. ut] orig.

in vetusto autem Vaticano epistolarum codice legitur, quondam patritia.

Gratian. Ecce ostensum est, quomodo res Ecclesie sine culpa dari possunt, & constare his, quibus data fuerint.

QUESTIO III.

Nunc quaeritur, Si ante tempus suæ ordinationis nihil habere videbuntur, quid de his fieri debeat, quæ post ordinationem suam invenisse noscuntur.

C. I. De his, qui primum nihil habentes, tempore suæ administrationis aliqua acquirunt.

De his ita statutum est in Concilio Carthagenensi III. c. 49.

PLACUIT b, ut Episcopi, Presbyteri, Diaconi, vel quicumque Clerici, qui nihil habentes ordinantur, & tempore Episcopatus, vel Clericatus sui agros, vel quæcumque prædia nomine suo comparant, tanquam rerum Dominicarum invasionis crimine teneantur c, nisi admoniti Ecclesie eadem ipsa contulerint. Si autem ipsis propriè aliquid liberalitate alicujus, vel successione cognationis obvenerit, faciant inde, quod eorum proposito congruit. Quod si à suo proposito retrorsum exorbitaverint, honore Ecclesiastico indigni tanquam reprobi judicentur.

C. II. De ministris, qui nullâ Ecclesie occasione, sed sui utilitate aliqua acquirunt.

Item ex Concilio Toletano IX. c. 4.

QUICUNQUE d de Sacerdotibus, vel ministris pro sui utilitate, atque amicitia, vel præstatione, aut quocumque modo, aut per scripturam seriem aliquid meruerint à quolibet percipere, in rebus Ecclesie non poterit numerari: sed quod exinde voluerint facere, ipsorum voluntatis arbitrio subiacebit. Quod si hoc post eorum mortem inordinatum fortasse remanserit, Ecclesia, cui præfuit, vel minister extitit, hoc sibi in perpetuum vendicabit.

Gratian. Ecce quod illa, quæ non ex officio Ecclesiastico, sed ex aliqua præstatione suæ utilitatis lucratus est, potest dare, quibus voluerit.

2 pars. §. 1. Sed quaeritur de his, quæ sibi communiter cum Ecclesia, vel sequestratim pro remedio anime observantur, vel de tertia parte, quam de rebus parochialium Ecclesiarum sibi debitam accipit, si ea poterit dimittere, quibus voluerit.

C. III. De Pontificibus, quibus ab extraneis, vel cum Ecclesia, vel sequestratim aliquid dimittitur.

De his ita diffinitur in Concilio Agathensi, cap. 6.

PONTIFICES d, quibus in summo Sacerdotio constituti ab extraneis e aliquid, aut cum Ecclesia, aut sequestratim, aut dimittitur, aut donatur (quia hoc ille, qui donat, pro redemptione animæ suæ, non pro commodo Sacerdotis offerre probatur) non quasi suum proprium, sed quasi dimissum Ecclesie, inter facultates Ecclesie computabunt: quia justum est, ut sicut Sacerdos habet, quod Ecclesie dimissum est; ita & Ecclesia habeat, quod relinquitur Sacerdoti. §. 1. Sanè quicquid per fideicommissum aut Sacerdoti, aut Ecclesie fortasse dimittitur, quicumque alii postmodum profuturum, id inter facultates suas Ecclesia computare, aut retinere non poterit.

a Et in Maguntino, sub Rabano, capite 8. b Burchard. lib. 3. c. 120. Ivo p. 3. c. 96. Pannorm. l. 2. c. 52. c al. teneantur obnoxii. d Extra, de testamentis. e requisisti. Burchard. l. 1. c. 217. Ivo p. 5. c. 331. e al. extraneis duntaxat.

C. IV. Episcopus tertiam partem sibi debitam Ecclesie relinquere poterit.

Item ex Concilio Toletano IX. c. 6.

Episcopus a, si tertiam partem, quam de rebus parochialium Ecclesiarum sanctione paternâ sibi debitam novit, aut ipsi Ecclesie, cujus res esse patebit, aut alteri Ecclesie, quam elegit, conferre decreverit, & licitum maneat, & irrevocabile robur ejus sententia ferat.

QUESTIO IV.

Quod autem queritur, Si de suis, & Ecclesie rebus aliqua acquisisse noscuntur, cui proveniant? ita diffinitur, in eodem Concilio Toletano IX. c. 4.

C. I. De his, qui de suis, & Ecclesie rebus aliqua acquisisse noscuntur.

Sacerdotes b, vel quicumque illi sunt, quibus Ecclesiasticarum rerum cura commissâ est, quæcunque administrationis suæ tempore emerint, si de rebus propriis vel vile, vel carum habuerint, ad Ecclesie nomen, cui præstant, chartarum conficere instrumenta procurent: non enim convenit, ut Ecclesia, quem suscepit extraneum, efficiat in alieno divitem, & in suo retineat fraudatorem. §. 1. Hi verò, qui suarum rerum noscuntur habere compendium, ex omni re, quam post ordinationis suæ diem vili sunt acquisisse, sive nulla, sive aliqua sint instrumenta confecta, compensatione a tam juris sui, quam Ecclesiasticarum rerum habitâ, si se utriusque rei quantitas exæquerit, inter Ecclesiam & decedentis hæredes æquo jure acquisitio pertinet.

Corr. Rom. § a Compensatione] In Concilio ipso, cum etustis exemplaribus collato legitur, compensatâ tam juris sui, quam Ecclesiasticarum rerum habitudine.

Gratian. Si quis verò pro compendio suarum rerum Ecclesie rebus detrimentum intulerit, vel si occasione rerum Ecclesiasticarum in rebus propriis detrimentum passus fuerit, vicissim qui lucrum sentiant, detrimentum patientibus referent.

C. II. Resarciantur detrimenta Sacerdoti, vel Ecclesie, quæ alterius occasione alter senserit.

Unde in Concilio Bracarenfi III. c. 8. legitur.

Qicumque sub hoc neglectu res divinas laborare distulerit, placito speciali distringendus est, qualiter si de rebus, seu augmentis Ecclesie quæstum laboribus suis propriè auxit, & hoc Ecclesiasticis rebus aut neglectum laboris exhibuit, aut minorationem, vel perditionem induxit, quicquid in rebus Ecclesie minuit, illi restituat, ex cujus rebus, atque suffragiis suos convictus fuerit amplius labores. Quod si aliquid pro utilitatibus Ecclesie, aut substantiæ expendit, aut dispendii, vel perditionis quippiam pertulerit, si hoc comprobari poterit, totum illi à rebus Ecclesie ejusdem reformabitur, pro cujus utilitate id expendisse probatur.

Gratian. Si verò de rebus Ecclesie tantummodò aliqua acquisisse noscuntur, & ad nomen Ecclesie instrumenta debent componere, nec aliquibus poterunt illa donare.

C. III. De his, quæ Sacerdotes emunt, ad Ecclesie nomen scripturam faciant.

Unde in Agathensi Concilio, c. 54. legitur.

Presbyter c, dum diocesim tenet, de his, quæ emerit, ad Ecclesie nomen scripturam faciat, aut ab ejus, quam tenet, Ecclesie ordinatione discedat.

Corr. Rom. § Caput hoc ab Ivone etiam & auctore Panormis citatur ex Agathensi, in quo extat. In decretalibus verò, tit. de pecul. Cler. ex Concil. Arelatensi, & apud Burchardum, & in prima collectione decretalium, ex Concilio Arausico.

a Ivo part. 3. c. 171. b Ivo p. 3. c. 169. c Ext. de pecul. Cler. c. Presbyter. Burch. l. 3. c. 139. Ivo p. 3. c. 95. Panorm. lib. 2. c. 51.

QUESTIO V.

Testamenta verò non licet eis conficere, nisi de rebus propriis.

C. I. Quomodo de rebus Ecclesie liceat testari Sacerdotibus.

Unde Gregorius scribit a Deusdedit ad Episcopum, lib. 10. epist. 42.

Nulli b dubium est, quia sicut Sacerdotibus res in Episcopatu acquisitas nulla est alienandi licentia: ita de his, quas ante habuerint, quicquid judicare voluerint, non vetantur. Itaque fraternitatem tuam tempore, quò ad nos fuit, quæstam esse recolimus, quòd quædam mobilia c, quæ Constantius decessor vester Luminosæ ancillæ Dei, filie fratris sui, testamenti serie, legati titulo reliquit, jam Episcopus acquisisset, decrevisseque nos, ut si hoc constaret, nullum ex his Ecclesie vestra præjudicium pateretur. Quod & vos oportet recolere, nec ei sine cognitione de his, quæ possidet, quicquam auferre.

Corr. Rom. § a Deusdedit] Antea legebatur, Lucidio. Restituta est inscriptio ex originali: quæ inscriptio integra est supra, ead. q. 2. res in Episcopatu. Illud enim caput in hoc continetur.

§ c Mobilia,] In originali impresso, & manuscripto est, immobilia: sed non est mutatum propter Doctoyum scripta: nonnulla verò alia sunt emendata.

C. II. De eodem.

Idem lib. 4. epist. 22. seu c. 66. Cypriano Diacono.

Obitum Theodori Episcopi dilectionem tuam jam credimus cognovisse. Sed quia ipse testamentum dicitur condidisse, subtiliter te (ne quid de rebus Ecclesie suæ consumpsisset) oportet inquirere. Et siquidem eum exinde aliquid incongruè minuisse didiceris, ita age, ut res ipsæ ab eo, cujus interest, modis omnibus reparentur.

C. III. Quæ monasteriis ab Episcopo conferuntur, revocari non debent.

Item Gregorius Mariniano Episcopo Ravennati, lib. 5. epist. 1. seu c. 101.

Quia Joannes quondam decessor tuus a, dum viveret, sæpius à nobis expetiit, ut ea, quæ in Monasterio illo contulerat, quod juxta Ecclesiam sancti Apollinaris ipse construxerat, nostrâ debuissimus auctoritate firmare, & nos facturos hoc esse promissimus, fraternitatem vestram necessariò duximus adhortandam, ut nihil de his, quæ illic contulit, atque constituit, aliquo modo patiatur imminari, sed omnia firmâ studeat stabilitate servari. Hujus igitur Monasterii, & collectarum illic rerum, quia in testamento, quod condidit, fecisse noscitur mentionem, sciendum vobis est, non ea nos idè confirmasse, quoniam supremam ejus sequimur voluntatem, sed quia ei hoc (sicut diximus) viventi promissimus. Hæc itaque sic sollicitè fraternitas vestra implere festinet: quatenus & quæ in suprascripto Monasterio constituit, & a nobis sunt firmata, servantur, & illa, quæ in damnum dari, vel fieri per testamentum suæ decrevit Ecclesie, nullam, prohibente nempe lege, obtineant firmitatem.

Correct. Rom. § a Joannes quondam decessor tuus,] Hæc verba non sunt hoc loco apud B. Gregorium, sed ex superioribus hæc comportata.

C. IV. Quæ ante suam ordinationem, vel post, hæreticâ successione acquisivit Episcopus, cui vult, derelinquat.

Item a ex Concilio Hispalensi.

Fixum c abhinc, & perpetuò mansurum esse decrevimus, ut Episcopus rebus sui juris, quas aut ante Episcopatum, aut certe in Episcopatu hæreticâ successione acquisivit, secundum auctoritatem canonicam quicquid vult, faciat, & cui vult, eas conferat. Postquam autem Epi-

a al. Deodato. b sup. ead. q. 2. res in Episcopatu. Polyc. l. 4. tit. 19. c Burch. l. 1. c. 214. Ivo p. 3. c. 328.

scopus factus est, quaeunque res de facultatibus Ecclesiae, aut suo, aut alterius nomine, qualibet conditione comparaverit, decrevimus, ut non in propinquorum suorum, sed in Ecclesiae, cui praest, jura deveniant.

Corr. Rom. ¶ a Item] Sic etiam citant Burchardus, & Ivo, & in Hispanensi primo habentur nonnulla ad hanc rem facientia. Sed integrum caput habetur in Concilio Parisiensi, l. 1. c. 14. & in Capitularibus, l. 5. c. 175. refertur inter alia decreta Concilii Parisiensis.

Gratian. De rebus vero Ecclesiasticis testari licet Episcopo, si tantum de propriis restituat.

C. V. Quomodo possunt esse rata, quae de Ecclesiae proprietate testamento legantur.

Unde in Agathensi a Concilio, c. 51. statutum est.

SI b Episcopus condito testamento aliquid de Ecclesiastici juris proprietate legaverit, aliter non valebit, nisi tantum de juris proprii facultate suppleverit.

2 pars. Gratian. Sed si Episcopus, vel quilibet ex gradu Ecclesiastico intestatus fuerit, nec aliqui inventi fuerint, qui jure cognationis ei succedant, Ecclesiae sua ei succedat in integrum: nec licebit alicui aliqua ex rebus ejus praesumere.

C. VI. Episcopo intestato Ecclesia succedat in integrum.

Unde in Tarracoenensi Concilio, c. 12. statutum est.

SI cubi defunctus fuerit Episcopus intestatus, post defunctionem ejus a Presbyteris & Diaconis de rebus ipsius inventarium fideliter conscribat, a minimo ulque ad maximum, id est, de utensilibus, vel de omni suppellectile: ita tamen, ut si quis exinde vel praesumpsisse aliquid, vel occulte fuerit tulisse convictus, secundum furti tenorem restituat univversa.

Corr. Rom. ¶ a Defunctionem ejus] Antea legebatur, hanc diffinitionem. Emendationem est ex variis Conciliorum editionibus, & duobus codicibus Vatic. quemadmodum & nonnulla alia. In codice autem Lucensi Regio legitur, post depositionem ejus.

C. VII. De eodem.

Item ex Concilio Triburienfi.

QUIcunque c ex gradu Ecclesiastico sine testamento, & sine cognatione decesserit, hereditas ejus ad Ecclesiam, ubi defervit, devolvatur. Similiter de Sanctimonialibus.

Corr. Rom. ¶ Burchardus etiam, & Ivo citant capitulum hoc ex Concilio Triburienfi, cui praesuit Arnulphus. Sed in eo, quod extat, non habetur. Similima leguntur apud Julianum antecessorem Novella 131. cap. 18.

CAUSA XIII.

DIacesani ejusdem baptismalis Ecclesiae, cladibus bellorum pressi, hostili metu compulsi, domicilia sua transfulerunt in aliam diocesim: praedia tamen antiqua non desierunt colere: ceperunt persolvere decimas illi Ecclesiae, in cujus diocesim transferunt: & apud eam sibi elegerunt sepulturas. Transactis quinquaginta annis, Clerici, quibus quondam persolverant decimas, ceperunt movere quaestionem in eos, qui ab istis accipiunt d primitias & decimas: veniant ad causam.

- 1. Modo primion queritur, Si illi, quorum domicilia sunt in diacesi hujus baptismalis Ecclesiae, debeant persolvere decimas illi Ecclesiae, & celebrare suas exequias apud eam Ecclesiam, in qua quondam haec fiebant a parentibus eorum?
- 2. Secundo, An praescriptione temporis, jus percipiendi decimas, & funerandi tollatur?

a Et in Epauensi, cap. 17. b Burch. l. 1. c. 212. Ivo p. 5. c. 326. c Burch. l. 2. c. 207. Ivo p. 6. c. 232. d al. acciperunt.

QUESTIO I.

1 Quid priori Ecclesiae haec omnia jure persolvenda sint, ps. Q actores his argumentis probare contendunt. Constat unquamque baptismalem Ecclesiam habere diacsim sibi legitime assignatam: sicut & parochiales Ecclesiae habent parochias sibi distributas.

CAP. Unic. Singuli Sacerdotes proprias debent habere Ecclesias.

Unde Dionysius Papa Severo Episcopo, epistola secunda.

Ecclesias a singulis singulis Presbyteris dedimus: parochias, & caemeteria eis divisimus: & unicuique jus proprium habere statuimus: ita videlicet, ut nullus alterius parochiae terminos, aut jus invadat; sed sit unusquisque suis terminis contentus, & taliter Ecclesiam, & plebem sibi commissam custodiat, ut ante tribunal aeterni judicis ex omnibus sibi commissis rationem reddat: & non judicium, sed gloriam pro suis actibus accipiat.

Gratian. In diacesi autem designata quaecumque praedia coluntur, proventus decimationum baptismali Ecclesiae assignatus debet solvi. Quia ergo praedia haec intra terminos nostrae diacesis continentur, & proventus decimationum nobis legitime assignatus, nostrae Ecclesiae persolvendus est.

2 pars. §. 1. His ita respondetur. Decime b a Deo constitutae sunt per Moysen, in quo deserviebant ei in tabernaculo. Non accipiebant filii Levi decimas, nisi ab eis, pro quibus offerebant preces & sacrificia. Quia ergo nos servimus Domino in tabernaculo, offerendo pro istis preces & sacrificia, & ipsi debent nobis persolvere decimas & primitias.

§. 2. Item, cum decime darentur filiis Levi, non electione offerentis persolvebantur, ut contempto Levita, qui secum erat, ipse eligeret, cui vellet decimas dare. Nam dictum est: Levita, qui tecum moratur, & intra muros tuos habitat, comedet eas. Ideo ex singulis tribus civitates ad habitandum acceperunt: ut unaquaeque tribus illis persolveret decimas, qui secum erant. Nam Moyses praecipit filiis Israel: (sicut legitur in Deuteronomio) d In loco, quae elegerit Dominus Deus vester, ut sit nomen ejus in eo, illic omnia, quae praecipio, conferetis holocausta: & hostias, & decimas, ac primitias manuum vestrarum, & quicquid praecipuum est in muneribus vestris, quae vivitis Domino. Ibi epulabimini coram Domino Deo vestro, vos, & filii & filiae vestrae, famuli & famulae, atque Levita, qui in urbibus vestris commoratur. Neque enim habet aliam partem, atque possessionem inter vos. & infra.

§. 3. Decimam frumenti, vini, & olei tui, primitiva armentorum, & pecorum, & omnia, quae voveris, & sponte offerre volueris, & primitias manuum tuarum coram Domino Deo tuo, comedes ea in loco, quem elegerit Dominus Deus tuus, tu, & filius tuus, & filia tua, servus & famula, atque Levita, qui manet in urbibus tuis.

§. 4. Quia ergo nos intra muros urbis istorum sedemus, & eis habitatione juncti sumus, ritè ab eis decimas accipimus. Item ait Propheta e: Producens fenum jumentis, & herbam servituti hominum. Fenum & herba ex terra producitur: sed quibus? jumentis irrigantibus eam, id est, hominibus colentibus eam, & in hoc servientibus ipsi. Item Apostolus g: Communicet autem is, qui catechizatur verbo, ei qui se catechizat, in omnibus bonis. Hoc Galatis. Corinthiis h autem probat specialiter sibi deberi sumptus, qui eis spiritualia ministravit, dicens: Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est, si nos carnalia vestra metamus? Item i: Si alii potestatis vestrae

a Polyb. lib. 4. tit. 31. Burch. lib. 3. c. 43. Ivo p. 3. c. 47. Anselm. lib. 5. c. 73. Pammor. lib. 2. c. 42. b Numer. 18. c Deuter. 14. & 16. d Deut. 12. e Psal. 103. f al. eum. g Galat. 6. h 1. Cor. 9. i Ibidem.

participes

participes sunt, quare non potius nos? Item: Quis plantat vineam, & de fructu ejus non edit? Nos plantavimus vineam, & vos vultis fructus ejus edere? Item præcepit a Domino per Moysen, ut nemo mittat falcem in alienam messem. Hæc messis nostra est, & vos vultis falcem in eam mittere? Item b: Non alligabis os bovi trituranti. Nos sumus boves triturantes: vos vultis alligare os nostrum, & de nostra trituratura villam vobis queritis? Item Apostolus c: Qui altario serviunt, de altario vivunt. Sed nunquid de eo, cui non serviunt? Item: Qui in sacrario operantur, cum sacrario participant. Sed nunquid cum illo, in quo non operantur? Nos servimus altario, vos ei participare vultis? nos verò vacuos & inanes dimittere queritis? Item Apostolus d: Laborantem agricolam oportet primum accipere de fructibus suis: vos autem contra queritis? Nos sumus Agricole laborantes: vos primum vultis percipere de fructibus nostris? inò non primum: quia nec ulivum nobis relinquere vultis. A prioribus enim incipientes, paulatim serpsitis, & totum usurpare contenditis: ut pro vobis videatur dictum, frustatim lupus comedit ovium. Item e: Quis militat stipendiis suis unquam? quis pascit gregem, & de lacte ejus non edit? Nos militamus: & vos stipendia nostra militis vobis queritis? Nos gregem pascimus: & vos lac ejus, & lanam accipere vobis vultis? Sapere est, de alieno labore vitium querere, si f sapere est velle quod non passis. §. 5. Item Dominus dicit g discipulis suis: In quamcumque domum intraveritis, in eadem manete, edentes & bibentes, quæ apud illos sunt. Cum autem intraveritis, primum dicite: Pax huic domui. Nos domum hanc ingressi sumus, & ei pacem obtulimus: cui autem quasi otiosi alieno cibo pasci gaudere? Videte, ne in vos vertatur illud: Vide h, quid faciat otium, & cibus alienus. §. 6. Item Prophetas i: Sumite psalmum, & date tympanum. Isti à nobis sumunt psalmum, & vos ab eis queritis tympanum. §. 7. Item Leo quartus: De k decimis non tantum nobis, sed etiam majoribus nostris iusto ordine visum est plebibus tantum, ubi sacrosancta baptisinata dantur, debere dari. §. 8. Quibus autem plebibus debentur? illis, à quibus baptisina accipiunt, an aliis? Nos eos baptizamus, & vos ab eis decimas sumitis? Hæc ista interpretatio est: utinam inveniat, qui sic pro vobis interpretetur. Quia ergo nos rigum popululum hanc, imbræ doctrina ei ministrantes, quia colimus eum vomere prædicationis, corda ejus ad fidem aperientes, si non vultis scire, vel l putamini nobis eum fructificare m, & quæ vobis fieri non vultis, nobis inferre cavete: ne n si pergitis dicere, quæ vultis, audiat, quæ non vultis.

3 pars. §. 9. Ad hæc: Callidâ quidem & multiplici argumentatione jura nostra auferre contenditis? ita ut si fides verbis adhiberetur, non verba pro verbis, sed res pro verbis reportaretis. Sed Deo propitio, si verba dedistis, verba recipietis. §. 10. Arguitur nos, quod ea, quæ vobis debentur, subripere querimus, quia nostra persequimur. Sapientia quidem, & philosophico ore prolata sententia: suum persequi, estne aliena vapere? Unde ad vos hæc sententia manavit, nisi quia tanto ardore nostra concupiscitis, ut vestra putetis vobis auferri, cum nos nostra consequimur? Unde, cum causa nostra debitum finem sortita fuerit, exclamabit: Ah miser, crucior tantum o holum esse ereptum ex faucibus. Sed videte, ne damnum effusi unguenti vobis recompensare queratis. Constituitis vos plantatores vinearum, fossores agrorum, trituratores urearum, rigatores camporum, & multa alia hujusmodi officia vobis assumpsistis: & debita vobis obsequia à nobis subtrahi conquesti estis. Sed nos non negamus, quod vestrum est. Bovi trituranti palea, & tegumenta servantur. Sint hæc vobis, & grana nobis relinquite. Postinoteres vinearum, fossores agrorum, rigatores camporum, trituratores urearum, diurna mercede accepta, provenientes fructus dominis relinquunt. Vos ergo recepta mercede vestri operis in quotidianis oblationibus, & aliis obsequiis, quæ pro spiritualibus, quæ

à vobis accipiunt, quotidie deferantur, provenientes fructus decimationum & primitiarum nobis relinquite. §. 11. Item præcepit Dominus discipulis suis, ut comederent & biberent ea, quæ apud auditores suos erant, sed non iussit eis, ut dominos de domibus suis eiecissent, & rebus suis spoliarent. Non facillè invenietis, qui tales hospites libenter suscipiant. Mus in pera, ignis in sinu, serpens in gremio male suos remunerant hospites. Unde in Proverbiis dicitur: Qui a serpente in sinu nutrit, percutietur ab eo. Tales inveniat vobis hospites, quales nobis esse vultis. Non sufficit vobis edere & bibere, quæ in domo vestra sunt, dum quotidianos fructus oblationum percipitis, ex quibus vitium & vestitum habeatis: quibus cum Apostolo b debetis esse contenti: sed non vultis, quia imitatores ejus non estis: sed potius nos de domo vestra expellere, & rebus nostris nos penitus expoliare contenditis, dum nec etiam eorum decimationes nobis relinquere vultis. §. 12. Ut autem universaliter omnia colligantur, cuncta, quæ pro vobis inducuntur, sive de laborante agricola, sive de eo, qui suis stipendiis non militat, ad hunc articulum deferimus, ut fructum vestri operis, quem ad recipere contenditis, in oblationibus & quotidianis obsequiis istorum recipiatis: decimationes verò eorum, quæ vobis debentur, intactas nobis relinquite, ne, dum queritis usurpare qual vestrum non est, iustâ animadversione etiam illud cogamini amittere, quod vobis aliquo modo videbatur competere. §. 13. Quod autem hæc decimationes nullo jure vobis debeantur, facillè probamus. Dicitur enim in quodam Concilio: Si c quis Laicus, vel Clericus, sive utriusque sexus persona proprietatis suæ loca, &c. sicut in eodem capitulo in causa Monachorum notata invenitur. Si ergo Laicus, vel Clericus, vel quælibet persona, loca suæ proprietatis vendens aut donans, proventum decimationum ab Ecclesia, cui legitime assignatus est, nullo modo potest abstrahere; nec isti de diocesi ad diocesim transeunt decimas suorum prædiorum: quæ intra terminos nostræ parochiæ continentur, nobis auferre possunt. Quantum enim ad jus p. r. i. p. n. l. arum decimarum attinet, idem est possessorem de diocesi ad diocesim transire, quod possessionem de Diocæsano ad Diocæsianum transferre.

QUÆSTIO II.

AD hæc, decimationes istæ, etsi jure vobis debentur, ut asseritis, tamen tricennalis obiectio vobis silentium imponit. Omnis enim possessio tricennaria præscriptione tollitur, vel quadragenaria (sicut possessiones religiosarum domorum) vel centenaria, sicut prædia sanctæ Romanæ Ecclesiæ.

Unde Geladius Papa ait Episcopis Sicilia, epist. 2. c. 2.

Alicuius d Ecclesiæ, nec non & dioceses, si quæ ab aliquibus possidentur Episcopis, jure sibi vendicent, quod tricennalis lex concludit: quia & filiorum nostrorum Principum ita emanavit auctoritas, ut ultra XXX. annos nulli liceat pro eo appellare, quod legum tempus excludit.

Gratian. At illi econtra. Cujus auctoritate nobis silentium imponitis, ejusdem auctoritate vestra ora claudimus. Ait enim idem Geladius: Nulla e præsumptione Ratum Parochiarum, &c. Si ergo temporalis obiectio diocesim semel constitutam divellere non potest, putet, quod nec vobis patrocinabitur, ut statutum parochiæ nostræ mutantes, decimationes vobis quondam legitime assignatas, vindicabili usurpatione vobis vendicetis. Quomodo autem d stringantur sint hæc auctoritates, in causa Monachorum f invenietur.

2 ps. §. 1. Nunc autem queritur de jure funerandi: quæ harum Ecclesiarum habeat jus tumulandi istos? Sicut Hiero-

a Extr. de Judæis, c. etsi. citatur hoc tanquam vulgare proverbium, Serpens in gremio. b 1. Tim. 6. c 16. q. 1. si quis laicus. d 16. q. 3. c. 2. §. illud etiam. Anselm. lib. 5. c. 19. Burb. l. 3. c. 149. Pann. l. 2. c. 65. e 16. q. 3. licet in regulis. f 16. q. 4.

a Deuter. 23. b Deuter. 25. c 1. Cor. 9. sed paulo aliter. d 2. Tim. 2. e 1. Cor. 9. f Terentius. g Luc. 10. h Terent. i Psal. 80. k 16. q. 1. de decimis. l al. saltem patimini. m Tob. 4. Matib. 7. n Terentius. o Terentium.

nymus a scribit, conjugati in uno sepulchro videntur esse ponendi.

Ait enim:

C. II. In sepulchro parentum suorum filii sunt collocandi.

Ebron b dicitur esse civitas quatuor & virorum, quia in ea sepulti sunt tres Patriarchae, in spelunca duplici cum tribus uxoribus suis, id est, Abraham & Sara, Haac & Rebecca, Jacob & Lia, praeter ipsum Adam & Evam uxorem suam. Tobias c dicit ad filium suum: Cum acceperit Deus animam meam, corpus meum sepelies, & honorem habebis matri tuae omnibus diebus vitae ejus: Et cum ipsa compleverit tempus suum, sepelias eam juxta me in uno sepulchro. (Ibidem.) §. 1. Quos d conjunxit unum conjugium, conjungat unum sepulchrum: quia una caro sunt; & quos Deus conjunxit, homo non separet.

Corr. Rom. §. a Quatuor] Sic emendatum est, cum antea kegeretur, trium. Sic enim legitur apud B. Hieronymum in quaestionibus Hebraicis in Genesim, de locis Hebraicis, & in epistola Paulae. Ac dictio Hebraica significat quatuor, & quatuor Patriarchae hic numerantur, qui ibi sepulti sunt: Abraham, Isaac, Jacob, & Adam cum uxoribus suis.

C. III.

Item Augustinus e.

3 **U**Naqueque f mulier sequatur virum suum, five in vita, five in morte. Item Gregorius g. §. 1. Soror b. Benedicti sepulta est in sepulchro, quod ipse sibi praeparaverat: ut quorum mens una fuit semper in Domino, eorum quoque corpora sepultura non separaret.

Corr. Rom. §. In plerisque vetusti caput hoc conjunctum est superiori, nec ipsa pro suis auctoritatis verba asseruntur.

Gratian. Item Joseph h, moriens in Aegypto, rogavit fratres suos, ut tempore visitationis suae ossa sua secum deferrent, & in sepulchro patrum suorum ea collocarent. §. 1. Item, Dicitur i est Propheta, qui contra praecipium Domini comederat in Bethel: Non inferetur cadaver tuum in sepulchrum Patrum tuorum. §. 2. Item. De nonnullis legitur in libro Regum: Obiit & appositus est ad Patres suos, hoc est, in sepulchro Patrum suorum. §. 3. Item. In Novo Testamento B. Philippus legitur edificasse sibi sepulchrum, in quo ipse, & filii ejus quieverunt. §. 4. Item. Beatus Severus Ravennatum Archiepiscopus tumulum fieri iussit, in quo se, & uxorem, & filiam collocavit. §. 5. His omnibus exemplis colligitur, quod in sepulchris parentum corpora filiorum collocanda sunt. Quia ergo parentes istorum apud priores Ecclesias sepulti sunt, & hi apud eandem debent tumulari. §. 6. Econtra, Adam m ut assertus, in civitate Arbez tumulatus est. Sed nunquid omnes filii ejus sepulti sunt ibi? tanta multitudo humani generis tam brevi tumulo non tam facile possit includi. §. 7. Item. Abraham n in sepulchro est. Sed nunquid Ismael, & Madaui, & alii, quos de Gethura genuit, ibi sepulti sunt? §. 8. Item Isaac ibi sepultus est. Sed nunquid Esau cum eo tumulatus est? §. 9. Item Jacob ibi collocatus est. Sed nunquid abiquis filiorum ejus praeter Joseph ibi sepultus est? Rachel quoque non in Ebron, sed juxta Bethleem o tumulata legitur. Exemplo igitur istorum liquet, quod liberum est filiis sepeliri in sepulchris Patrum suorum, & licet non est eis alibi pro locorum & temporum opportunitate eo poti suo hospitium invenire. Non ergo hoc exemplo isti coguntur sepeliri in sepulchris Patrum suorum. §. 10. Item, qua legibus definita sunt, mutare non licet. Quae autem legibus expressae non sunt, arbitrium sequuntur humanae voluntatis. At legibus definitum est, quatenus decima sint persolvenda, &

a In Q. Hebraicis in Genesim, & de locis Hebraicis. b Poly. l. 8. tit. 5. Burch. l. 3. c. 160. Ivo p. 3. c. 223. c Tob. 4. & 14. d Mach. 19. Burch. l. 3. c. 161. Ivo p. 3. c. 224. e Aliquid simile 9. confess. c. 31. ex sententia aliquando matris suae. f Pol. ibid. Burchard. lib. 3. c. 162. & 163. Ivo part. 3. c. 225. & 226. g B. Greg. lib. 2. Dial. c. 74. h Gen. 50. i 3. Reg. 13. k Rufinus hist. Eccl. l. 3. c. 31. l in vi. SS. tom. 1. & in pomerio Ecclesia Ravennatis. m Genes. 25. n Gen. 35. 49. & 50. o in vulgatis legatur, Bethel.

ideo danti mutare non licet. Ubi autem quisque tumulandus sit, legibus expressam non est, & ideo in voluntate tumulandi consistit.

C. IV. Ultima voluntas defuncti servari debet.

Unde B. Gregorius ait:

Ultima a voluntas defuncti modis omnibus conservari debet.

Corr. Rom. § Sententia hujus capituli habetur lib. 3. epist. 9. in verbis, quae referuntur infra 16. q. 1. admonere. itemque lib. 9. epist. 20. Necessse est, inquit, ut si impletum hoc fuerit, defuncti dispositio conservetur. Sic enim in manuscriptis: licet in vulgatis sit, depositio conservetur.

4 pars. Gratian. Quod de libero & non de seruo intelligendum est. Servus enim testamenti paginam condere non potest.

C. V. Servus testamentum facere non potest.

Unde Gelasius Papa scribit Honorio Episcopo.

Illud b etiam sinceritatem tuam volumus non latere, ad nos fuisse perlatum, quod Ampliatius conductor (quem non solum servum constat esse Ecclesiae, sed ita ejus rationibus a multis temporibus implicatum, ut etiam si esset ingenuus, donec ratiocinia cuncta deduceret, modis omnibus obnoxius haberetur) ausu temerario molitus fuerit condere paginam testamenti, ejus omne peculium Ecclesiastico juri legibus non dubitetur obstrictum. Quapropter his praesumptionibus, vice nostra, tua fraternitas contradicat: nec fieri proflus aliqua surreptione permitat. Ac si eadem quicquam humanitas forte contigerit, quia grandævus esse memoratur; mox ejus sine dilatione substantiam praecipiat humanitas e tua filii ejus duntaxat, quibus patrimonium probatur esse commissum, sub fidei descriptione contradi, donec universis temporibus, quibus hoc patrimonium gubernasse cognoscitur, partes Dominicas reddere cogantur indemnes.

5 pars. Gratian. Quia ergo secundum Gregorium ultima voluntas defuncti conservanda est, pro istorum voluntate corpora eorum sunt tumulanda, non pro arbitrio vestra dispositionis.

C. VI. Ubi quisque decimas persolverit, ibi sepultus esse debet.

Item in Triburienfi Concilio legitur:

Ubicunque a temporum vel locorum facultas tulerit, apud majorem Ecclesiam, ubi sedes est Episcopi, sepultura celebrentur. Si autem propter temporis vel loci asperitatem hoc difficile fuerit visum, apud Ecclesiam, in qua religiosorum Canonieorum, vel Monachorum, vel Sanctimonialium religiosa congregatio communiter degerit, sepeliatur. Si autem & hoc inceptum visum fuerit, ubi quis decimas persolvebat vivus, ibi sepeliatur & mortuus.

Corr. Rom. § In Triburienfi impresso, cap. 15. habetur eadem sententia, sed non isdem omnino verbis expressa.

Gratian. Quia ergo decimam nobis persolvebat vivus, & apud nos sepeliendus est mortuus. Item, si quis de provincia ad provinciam transiret, & ibi domicilium sibi collocaret, liber factus a ditione prioris iudicis, jurisdictioni illius iudicis subiceretur, in cujus provincia sedem sibi eligeret. Quia ergo isti a vestra acesi in nostram transierunt, liberi a vestra ditione, nostro juri subiciuntur. Nostram est ergo jus funerandi eos.

C. VII. Propria temeritate sepulturam parentum relinquere non licet.

Placuit per omnia magno Concilio, ut nullus proprii arbitrii temeritate aliam Ecclesiam, nisi cui usus antiquorum parentum canonice institutione subjacere perhibetur, sepulturae causa aliter procurrat: nisi infirmitatis causa praepeditus, in aliam fuerit regionem qualibet negotio progressus. Ad haec, si quis Praelatus con-

a 16. q. 1. admonere. b Ivo p. 16. c. 11. c al. unanimus. d 16. q. 1. ubicunque. Burch. l. 3. c. 237. Ivo p. 5. c. 278.

tra hoc agere tegerit, Ecclesiastico vinculo se tibi cognoscat.

Gratian. Sed aliud est ex temeritatis superbia usum antiquorum parentum non sequi, atque aliud, rationabili occasione novam sibi sepulturam eligere. Contra Melchiodis Papæ auctoritatem videtur, qui superbia, vel odio doctus, sive variis persuasionibus, aut variis munusculis illectus, sepulturam parentum suorum sequi contemnit. Secundum Gregorium autem liberam habet voluntatem, quia certa rationis causa novum sibi corpori quarit hospitium. §. 1. Vel ut quidam distinguunt, libera est ultima voluntas cuiusque, non in sepultura sibi eligenda, sed in testamento conficiendo. Unde Testamentum appellatur, quia eo quisque liberè testatur, quod post suam decessum de propriis rebus fieri velit. §. 2. Sed non videtur libera testatoris voluntas, cum secundum Augustinum pro a numero filiorum debeat fieri testamentaria distributio facultatum: veluti, si quis habet unum filium, Christum putet alterum: si vero duos, Christum faciat tertium: & sic per ordinem. Et secundum Leonem, quisque meliorem h eorum, que Christo testatur, Ecclesia iubetur relinquere, apud quam fidei sacramenta suscepit. Sed illud Augustini non est iubentis, sed debortantis, ne quis iratus filium suum exheredaret, atque totum Christo relinqueret.

Ait enim in serm. 2. c. de vita Clericorum. Corr. Rom. §. a Sequi contemnit. In duobus exemplaribus Gratiani Vaticani sequitur: Ait Leo Episcopus, &c. Et ponitur integrum caput, relatum. extra, tit. de sepult. quod etiam refertur ab Leone p. 7. c. 150. Et ab Ans. l. 5. c. 55. Et in Polyc. l. 4. tit. 34. ex Leone nono. Verum in aliis duobus vetustis, & valde emendatis hoc idem caput ponitur post versu. Sacramenta suscepit. Et certè verba ista, & secundum Leonem, &c. indicant alicubi hanc Leonis auctoritatem à Gratiano esse relatum.

C. VIII. Pro numero filiorum pars hereditatis Deo offeratur.

Si quis irascitur filio suo, & moriens exhereditat eum, si viveret, non eum piacere? non ei filium reconciliare deberem? Quomodo ergo cum filio suo volo, ut habeat pacem, cuius appeto hereditatem? Sed plane sic faciat, quod sæpè hortatus sum. Unum filium habet, putet Christum alterum: duos habet, putet Christum tertium: decem habet, Christum undecimum faciat, & suscipio.

Gratian. Hæc nimirum auctoritate mensura testatori præfigitur, non quam cogatur exolvere, sed quam prohibetur transcendere.

6 pars. §. 1. Oblationes ergo defunctorum qui reddere noluerit, excommunicentur.

C. IX. Excommunicentur, qui defunctorum oblationes Ecclesiis negant. Unde in Carthaginensi Concilio IV. c. 95.

Qui oblationes defunctorum aut negat Ecclesiis, aut difficulter reddunt, tanquam egentium necatores excommunicentur.

C. X. Ut infideles ejiciantur ab Ecclesiis, qui defunctorum oblationes retinent. Item ex Concilio Vasensi I. cap. 4.

Qui oblationes defunctorum retinent, & Ecclesiis tradere demorantur, ut infideles sunt ab Ecclesia abjiciendi: quia usque ad inanitionem fidei pervenire certum est hanc pietatis divinæ exacerbationem: quia & fideles de corpore recedentes, votorum suorum plenitudine, & pauperes consolatu alimonie, & necessariâ sustentatione fraudantur. Hi enim tales quasi egentium necatores, nec credentes iudicium Dei habendi sunt. Unde & quidam Patrum hoc scriptis suis inferuit, congruente

a Inf. c. proximo. b Ext. tit. de sepult. c. relation. c Sive serm. 25. ad fratres in eremo. Omittuntur autem verba aliquot. d In Conc. Aquisg. c. 112. Ivo p. 3. c. 178. e Burch. l. 3. c. 142. Ivo p. 3. c. 208. f Desuadet p. 4. Ivo p. 3. c. 155.

sententia, qua ait: Amico a quippiam rapere, furtum est: Ecclesiam vero fraudare, sacrilegium.

C. XI. Qui oblata Ecclesiis, aut testamento relicta retinere præsumperint, excommunicentur.

Item ex Concilio Agathensi, c. 4.

Clerici b, vel seculares, qui oblationes parentum aut donatas, aut testamento relictas retinere perfliterint, aut id, quod ipsi donaverint Ecclesiis vel Monasteriis, crediderint auferendum. sicut sancta Synodus constituit, velut necatores pauperum, quousque reddant, excludantur Ecclesiis. §. 1. Si quis autem Clericus furtum Ecclesie fecerit, peregrina ei communio tribuatur.

7 pars. Gratian. Item queritur, An pro sepultura mortuorum aliquod sit exigendum?

C. XII. Pro sepultura nihil numeris exigendum est.

De his ita scribit Gregorius c. lib. 7. regesti, indict. 2. epist. 55. Januario, Episcopo Sardinie.

Quæstio est nobis Nereida fœmina clarissima, quod ab ea centum & solidos pro filie suæ sepultura fraternitas vestra e velit exigere. Et infr. Hoc autem vitium & nos, postquam, Deo auctore, ad Episcopatus honorem accessimus, de Ecclesia nostra omnino vetuimus; & per pravam denud consuetudinem nequaquam usurpare permisimus: memores, quia dum Abraham f a filiis Ephron &, hoc est, a filiis Seor, sepulchri terram pretio ad humanandum corpus conjugis postulare, præmium accipere renuit, ne commodum videretur de cadavere consecutus. Si ergo tante considerationis Paganus vir fuit; quanto magis nos, qui Sacerdotes dicimur, hoc facere non debemus? Unde ne hoc avaritiæ vitium vel in alienis denud tentari præsumatur, admoneo. §. 1. Sed si quando aliquem in Ecclesia vestra sepeliri conceditis, siquidem parentes ipsius, proximi, vel hæredes pro luminaribus spontè quid offerre voluerint, accipi non vetamus. Peti verò aliquid, aut exigi omnino prohibemus: ne (quod valde irreligiosum est) aut venalis fortasse (quod abh) dicatur Ecclesia, aut vos de humanis videamini mortibus gratulari, si ex eorum cadaveribus studentis querere quolibet modo compendium.

Corr. Rom. §. a Centum] Dicitio ista abest à nonnullis exemplaribus Gratiani, & epistolarum B. Gregorii. Sed quia in aliis earundem codicibus etiam manuscriptis legitur, non est inducta.

§. Ephron.] Locus hic variè legitur. In epistola B. Gregorii magis recepta lectio hæc est, a filiis Emor, hoc est, Ephron, filio Seor. Et Gen. 23. habetur, intercedite pro me apud Ephron, filium Seor.

§. Compendium.] Post hoc caput in duobus antiquis exemplaribus recitantur duo Urbani secundi, que placuit hic afferri, ne plaudè interirent, quod alibi non facillè inveniantur, & nonnullorum citatur extra de sepult. c. certificari. Urbanus II. Gothfredo, Magalonenfi Episcopo.

Mortuorum, qui in monasteriis sepeliri desiderant, aut omnino juxta prædecessoris nostri Leonis decretum, partem elemosynarum mediam, aut juxta dispensationem nostram in Lateranensi Concilio promulgatam, partem tertiam parochialibus Ecclesiis statuimus derelinquendam. Idem eidem.

Capellanos quoque Monachorum, sicut reliquos parochie tuæ Clericos, debitam tibi obedientiam persolvere volumus.

a Sup. 12. q. 2. gloria. b Burch. l. 3. c. 140. ex Concilio apud Valentias. Ivo p. 3. c. 206. Pann. l. 2. c. 5. c Et in Concil. Meldensi, c. 72. d Polyc. l. 8. tit. 5. Ivo p. 3. c. 101. e al. non erubescat. f Gen. 23. Act. 7. Rr 2

C. XIII. Etiam coacti de ſepultura pretium non
dehemus accipere.

Item Hieronymus in quaest. Hebr.
ad c. 23. Gen.

Postquam a pretio victus est Ephron, ut ſepulchrum
venderet argento, licet cogente Abraham, vau litera,
quæ apud illos pro o legitur, ablata de ejus nomine est,
& pro Ephron appellatus est Ephran: ſignificante Scriptu-
râ, non eum fuiſſe conſummata, perfectæque virtutis,
qui poterit memoriam vendere mortuorum. §. 1. Sciatis
igitur, qui ſepulchra venditant, nec coguntur, ut ac-
cipiant pretium, ſed à nolentibus quoque extorquent,
immutari nomen ſuum, & perire quid de merito eorum:
cùm, etiam illi reprehendatur occiſe, qui invitus acce-
perit.

C. XIV. De eodem.

Item ex Concilio Triburienſi, c. 16.

IN d Eccleſiaſtico e namque libro ſcriptum eſt: Mortuo
non prohibeas gratiam, ſciens, quoniam omnes moriemur.
Et idem d: Omnia quæ de terra ſunt, in terram converſentur.
Quid terra terram vendis? memento, quoniam terra
eſt, & in terram ibis a, & quoniam mors tibi futura eſt,
appropinquat, & non tardat. Recordare, quoniam non ho-
minis eſt terra: ſed ut Pſalmiſta e commemorat: Domini
eſt terra, & qui habitant in ea. Si terram vendis, inva-
ſione alienæ f rei: reus teneberis. Gratis accepisti à Deo:
gratis da pro eo. Quare interdictum ſit omnibus omnino
Chriſtianis terram mortuis vendere, & debitam ſepul-
turam denegare: niſi fortè proximi, & amici defuncti pro-
pter nomen g, & redemptionem animæ viri gratis aliquid
dare velint.

Corr. Rom. §. a [bis] In codicibus vulgatis erat, rever-
teris, & ſequantur hæc, & alibi de homine dictum eſt:
terram geris, & in terram converteris, qui de terra ſu-
meris: quæ ſunt expuncta: quia abſunt à plerisque vetuſtîs,
& ab originali.

C. XV. De eodem.

Item ex Concilio Varenſi.

PRæcipiendum eſt ſecundùm canonum auctoritatem,
ut de ſepulchris & hominibus ſepeliendis nihil mune-
ris exigant: niſi fortè qui ſepelitur, vivens juſſerit Ec-
cleſia, in cujus atrio ſepelitur, aliquid de ſuis rebus
tribuere, aut etiam poſt mortem ipſius, illi, quibus com-
miſſum eſt ejus eleemoſynam facere, de rebus illius aliquid
ſpontè dare voluerint: & tamen nullatenus à Presbyteris
Eccleſiæ i illius aliquid exigatur, ſive ab illis, qui locis &
villis k præſunt. §. 1. Prohibendum eſt etiam ſecundùm
majorum inſtituta, ut in Eccleſia nullatenus ſepeliantur,
ſed in atrio, aut in porticu, aut in l exhedris Eccleſiæ. In-
tra Eccleſiam verò, & prope altare, ubi corpus & ſanguis
Domini conficitur, nullatenus ſepeliantur.

Corr. Rom. §. Extat in Concilio Nannutenſi, c. 6. ex quo
citatur à Burchardo & Ivone: ſed quia potuit eſſe repetitum
in aliquo Varenſi ſeu Vaſenſi, non eſt mutatum. In epitome
quidem Conciliorum eſt in Vaſenſi, c. 3.

C. XVI. A ſacris locis non jurantur poſt mortem,
quibus peccata non ſunt dimiſſa.

Item Auguſtinus.

§. Quibus peccata m dimiſſa non ſunt, à ſacris locis poſt
ps. mortem adjuvari non poſſunt: quia quos peccata
graviora depimunt, ſi in ſacris locis ſe ſepeliri faciunt,
reſtat, ut de ſua præſumptione judicentur: quia n eos ſacra
loca non liberant, ſed culpa temeritatis accuſat.

a Pſalmor. l. 2. c. 26. b Ivo part. 3. c. 215. c Eccleſ.
7. d Eccleſ. 40. Gen. 3. e Pſal. 23. f al. Dominica.
g al. nomen Domini. h Burch. lib. 3. c. 159. Ivo p. 3. c. 222.
i al. illis aliquid. k al. vicis. l extra Eccleſiam. m Polyc.
l. 8. tit. 5. Burch. lib. 3. c. 152. Ivo p. 3. c. 314. n in Con-
cil. Tribur. c. 17.

Corr. R. §. Caput hoc à Burchardo etiam & Ivone citatur
ex Auguſtino, & nonnihil ad hanc rem faciens habetur in li-
bro de cura agenda pro mortuis, c. 1. ſed videtur conſectum ex
duobus locis lib. 4. dialog. B. Gregorii; uno quidem in c. 51.
altero autem in c. 53. quod refertur in Concil. Tribur. c. 17.
Nam capite quidem §. 1. cùm narraſſet, quandam Sanctimoniam
lem, quæ in Eccleſia ſepulta fuerat, viſam fuiſſe ibi crean-
ri, ex eo colligit: Quæ ex re aperte datur intelligi, quia hi,
quibus peccata dimiſſa non fuerint, ad evitandum judi-
cium ſacris locis poſt mortem non valeant adjuvari. In c.
autem 53. cùm memoraviſſet, corpus cuiuſdam Valentini i ſe-
pulchro per demones fuiſſe extractum, & extra Eccleſiam
proſectum, hæc ſubjungit: Ex quo Petre collige, quia hi,
quos peccata gravia depimunt, ſi in ſacro loco ſepeliri fe-
faciant, reſtat, ut etiam de ſua præſumptione judicentur:
quatenus eos ſacra loca non liberent, ſed etiam culpa te-
meritatis accuſet.

C. XVII. Quibus proſit in Eccleſia ſepeliri.

Item Gregorius a lib. 4. dial. c. 50.

CUM gravia b peccata non depimunt, hoc prodeſt
mortuis, ſi in Eccleſia ſepeliantur, quod eorum pro-
ximi, quoties ad eadem ſacra loca veniunt, ſuorum, quo-
rum ſepulchra aſpiciunt, recordantur, & pro eis Domino
preces fundunt. Nam quos peccata gravia depimunt,
non ad abſolutionem potiùs, quàm ad majorem damnatio-
nis cumulum, eorum corpora in Eccleſiis ponuntur.

C. XVIII. Qui ſepeliantur in Eccleſia.

Item ex Concilio Maguntiacò I. c. 52.

NULLUS e mortuus intra Eccleſiam ſepeliatur, niſi Epi-
ſcopi, aut Abbates, aut digni Presbyteri, vel fideles
Laici.

Gratian. Quid verò mortuis proſit juxta Eccleſiam ſepeliri,
g idè ad eos perveniat, Auguſtinus in lib. de agenda cura
pro mortuis, cap. ult. oſtendit, dicens:

C. XIX. Quare mortui juxta Eccleſiam
ſepeliantur.

NON d æſtimemus e ad mortuos, pro quibus curam ge-
rimus, pervenire, niſi quòd pro eis live altaris, live
oratioſum, live eleemoſynarum ſacrificiis ſolemniter ſup-
plicamus. Quamvis non pro quibus ſunt, omnibus pro-
ſint: ſed hiſ tantum, quibus dum vivunt, comparatur, ut
proſint. Sed quia non diſcernimus, qui ſint, oportet ea
pro regeneratis omnibus facere, ut nullis eorum præter-
mitatur, ad quos hæc beneficia poſſint & debeant perve-
nire. Meliùs enim ſupererunt iſta eis, quibus nec obſunt,
nec proſunt, quàm eis deerunt, quibus proſunt. §. 1. Di-
ligentiùs tamen facit hoc quiſque pro neceſſariis ſuis, quòd
pro illo fiat ſimiliter à ſuis. §. 2. Corpori autem haman-
do quicquid impenditur, non eſt præſidium ſalutis, ſed
humanitatis officium, ſecundùm affectum, quo nemo g
unquam carnem ſuam odio habet. Unde oportet, ut quam
poteſt, pro carne proximi curam gerat, eum ille receſſe-
rit, qui gerebat b. Et ſi hæc faciunt, qui carnis reſurre-
ctionem non credunt; quantò magis debent facere, qui
credunt? ut corpori mortuo, ſed tamen reſurrecturo, &
in æternitate manſuro, impenſum ejuſmodi officium ſit etiam
quodammodò ejuſdem fidei teſtimonium. §. 3. Quòd verò
quiſque apud memoriam Martyrum ſepelitur, hoc tantum
mihi videtur prodeſſe defuncto; ut commendans eam
etiam Martyrum patrocinio affectus pro illo ſupplicatio-
nis augeatur.

Gratian. Econtrà Hieronymus in epistolam ad Gal. c.
6. ad ea verba: Unuſquiſque onus ſuum.

C. XX. Poſt mortem orationes viventiæ mortuù
damnatis non proſunt.

a Nic. ad conſulta Bulgarorum, c. 99. b Quos] orig. Po-
lyc. ibid. Burch. l. 3. c. 153. Ivo p. 3. c. 216. c Burch. l. 3.
c. 233. Ivo p. 3. c. 274. d Ivo p. 2. c. 113. e al. exiſtente-
mus. f al. quod. g Epheſ. 5. h al. vegebat.

In præfenti seculo soimus five orationibus, five consiliis invicem posse nos coadjuvari. Cum autem ante tribunal Christi venerimus, non Job, non Daniel, nec Noë rogare possit pro quoquam, sed unumquemque portare onus suum.

Corr. Rom. § Verba B. Hieronymi sunt hæc: Obscure licet, docemur per hanc sententiam novum dogma, quod latitat, dum in præfenti seculo sumus, five, &c.

Gratian. Verum hoc de impenitentibus accipiendum est, de quibus Propheta a dicit: Non dabit Deo placationem suam, nec pretium redemptionis animæ suæ: & idem frater non redimet eum, sed laborabit in æternum, & vivet adhuc in finem. *De aliis autem intelligi non potest.*

C. XXI. In penitentia defuncti bona profunt viventium.

Unde Gregorius Papa II. Bonifacio Episcopo, epist. ultimâ.

Pro b obeuntibus quippe consuluisse dignosceris, si liceat oblationes afferre: sancta sic tenet Ecclesia, ut quisque pro suis mortuis verè Christianis offerat oblationes, atque Presbyter eorum memoriam faciat: & quamvis omnes peccatis subjaceamus, congruit, ut Sacerdos pro mortuis Catholicis memoriam faciat & intercedat: non tamen pro impiis (quamvis Christiani fuerint) tale quid agere licebit.

C. XXII. Anima mortuorum quatuor modis solvuntur.

Item c.

Anima a defunctorum quatuor modis solvuntur, aut oblationibus Sacerdotum, aut precibus Sanctorum, aut charorum elemosynis, aut jejuniis cognatorum.

§. 1. Curatio e verò funeris, conditio sepulture, pompa exequiarum, magis vivorum solatia sunt, quam subsidia mortuorum. Si aliquid prodest impio sepultura pretiosa, oberit pio vilis, aut nulla. *§. infra. §. 2. Nec idem tamen contemnenda & abjicienda sunt corpora defunctorum, maximeque iustorum, ac fidelium. §. infra. §. 3. Ubi & illud salubriter dicitur, quanta possit esse remuneratio pro elemosynis, quas viventibus & sentientibus exhibemus; si neque hoc apud Deum perit, quod exanimis hominum membris officii, diligentiaque persolvitur.*

Corr. Rom. § a Animæ] Horum verborum usque ad vers. Curatio nullus auctor inventus est. Ea Burchardus citat ex dictis Origenis. Ivo ex dictis Gregorii.

C. XXIII. Ante diem iudicii sacrificiis & elemosynis mortui juvantur.

Item Augustinus in Enchiridio, c. 109. & 110.

Tempus, f quod inter hominis mortem, & ultimam resurrectionem interpositum est, animas abditis receptaculis continet, sicut unaquæque digna est vel requie, vel ærumna, pro eo quod sortita est in carne, dum viveret. Neque negandum est, defunctorum animas pietate suorum viventium relevari, cum pro illis sacrificium Mediatoris offertur, vel elemosyna in Ecclesia fiunt. Sed hæc eis profunt, qui cum viverent, ut hæc sibi postea possent prodesse, meruerunt. **§. 1. Est enim** quidam vivendi modus, nec tam bonus, ut non requirat ista post mortem; nec tam malus, ut ei non profint ista post mortem. Est verò talis in bono, ut ista non requirat: & est rursus talis in malo, ut nec his valeat, cum hæc vita transferit, adjuvari. Quocirca hic omne meritum comparatur, quo possit post hanc vitam relevari quispiam, vel gravari. **§. post pauca. §. 2. Cum sacrificia altaris, five** quantumcumque elemosynarum pro baptizatis defunctis omnibus offeruntur, pro valde bonis gratiarum actiones sunt: pro non

valde malis, propitiationes sunt: pro valde malis, etsi nulla sint adjumenta mortuorum, qualescumque vivorum consolationes sunt. Quibus autem profunt, aut ad hoc profunt, ut sit plena remissio, aut certè, ut tolerabilior fiat ipsa damnatio.

§ pars. Gratian. De observatione autem tertii, septimi, trigesimi, vel quadragesimi diei quoritur, Unde exordium sumpsit?

C. XXIV. Quare certi dies in mortuorum commemoratione servantur.

Ambrosius in lib. de obitu Theodosii Imperatoris dicit, ferè in principio.

Quia a alii tertium a diem, alii tricesimum, alii septimum, alii quadragesimum observare consueverunt, quid doceat lectio, consideremus. **b. Defuncto, inquit, Jacob, præcepit Joseph pueris suis sepultoribus, ut sepelirent eum, & sepelirent sepulchros Israël, & repleti sunt ei quadraginta dies. Sic enim dimanebantur dies sepulture. Et luxit eum Israël & septem diebus. Hæc** sequenda solennitas, quam præscribit lectio. Sic etiam in Deuteronomio c scriptum est: **Quia planxerunt filii Israël Moysen diebus triginta, & consummati sunt dies luctus. Utraque ergo observatio** habet auctoritatem, quæ necessarium pietatis impletur officium.

Corr. Rom. § a Alii tertium] Apud B. Ambrosium legitur: Quia alii tertium diem & tricesimum, alii septimum & quadragesimum. Verum in Missalibus Romanis tam antiquis, quam recentioribus, & Ambrosianis nulla est mentio diei quadragesimi, neque in c. nullus. sup. dist. 44. & infra de consec. dist. 5. ex Concilio Narmetensi. Est tamen frequens apud Græcos.

§ Israel septem] Colices B. Ambrosii habent, & luxit eum Ægyptus septuaginta diebus: quemadmodum habet editio 70. & vulgata. Sed tamen visu est ferri posse lectio hæc, quæ est in omnibus etiam Gratiani manuscriptis: quoniam paulo post in eodem c. 50. Gen. hæc aduntur de Joseph, & ceteris filiis Israël: Veneruntque ad aream Adad, quæ sita est trans Jordanem: ubi celebrantes exequias, planctu magno atque vehementi impleverunt septem dies.

10 pars. Gratian. Lugere autem, & tristari tam pro nostra, quam pro aliorum morte Cyprianus prohibet, dicens in sermone de mortalitate:

C. XXV. Nec pro nostra, nec pro aliorum morte tristari debemus.

Quam præposterum est, quamque perversum, ut cum Dei voluntate fieri postulemus, quando evocat nos, & accersit de hoc mundo Deus, non statim voluntatis ejus imperio pareamus: obnitimur & reluctamur, & perveracium more servorum ad conspectum Domini cum tristitia & mœrore perducimur, exeuntes istinc necessitatis vinculo, non obsequio voluntatis: & volumus ab eo præmiis cælestibus honorari, ad quem venimus inviti. **Idem paulo inferius. §. 1. Nobis quoque ipsis minimis & extremis quoties revelatum est, quam frequenter, atque manifestè de Dei dignatione præceptum est, ut contesterer assidue, & publice prædicarem, fratres nostros non esse lugendos, accensione d Dominica de seculo liberatos, cum sciamus non eos amitti, sed præmitti; recedentes præcedere, ut proficiscentes, & e navigantes solent.**

C. XXVI. Ex pusillanimitate mortuos lugere contingit.

Item Joannes Chrysostomus, hom. 26. in c. 11. epist. ad Hebræos.

Ubicumque sepeliatur, Domini est terra, & plenitudo ejus. Omnino fit, quod oportet fieri. Lugere autem, & deplorare & lamentari eos, qui de hac vita decedunt, ex pusillanimitate contingit.

a Psal. 48. b Polyc. l. 8. tit. 7. c al. Idem. d Polyc. l. 8. tit. 6. Burch. l. 19. c. 112. Ivo p. 15. c. 124. e August. de cura pro mortuis c. 2. & l. 1. de civit. c. 12. & 13. f Sent. 4. dist. 45. Ansel. l. 5. c. 170.

a Polyc. l. 8. tit. 7. Ansel. l. 7. c. 169. b Gen. 50. c Deuter. 34. d al. accersitione. e al. ut. f Ps. 24.

Gratian. Hoc autem ex desperatione futuræ resurrectionis intelligitur. Unde & Apostolus non simpliciter ait a: Nolumus vos ignorare de dormientibus, ut non contristemini: sed addidit, sicut & ceteri, qui spem non habent. Pietatis namque affectu & humanitatis intuitu, mortuos lugere non prohibemur: sicut nonnullos Sanctorum, aliorum ex quibus piis lacrymis impendisse legimus.

C. XXVII. Qui spem futuræ resurrectionis habent, de mortuis trislarari non debent.

Hinc etiam Anastasius Papa, epist. 2. ad Nerianum. b

Habent c forsitan illi iustam longi doloris excusationem, qui vitam alteram nesciunt, qui de hoc seculo ad melius esse transitum non confidunt. Nos autem, qui novimus, qui hoc credimus & docemus, contristari nimium de obuentibus non debemus: ne quod apud alios pietatis tenet speciem, hoc magis nobis in culpa sit. Nam diffidentie quodammodo genus est, contra hoc, quod quisque prædicat, torqueri & maestitia, dicente Apostolo d: Nolumus vos ignorare de dormientibus, ut non contristemini, sicut & ceteri, qui spem non habent.

Corr. Rom. § & Torqueri] Sic est emendatum ex epistola B. Gregorii, in qua hoc idem habetur. In epistola Anastasii legitur, contra quod quisque prædicator queritur, iustitiam amans, dicente, &c. In codicibus autem Gratiani etiam manifestè videbatur mista esse lectio ex utraque, hoc modo, contra hoc, quod quisque prædicat querere, iustitiam amans, dicente, &c.

C. XXVIII. De eodem.

Item ex Concilio Toletano III. cap. 22.

Qui divinâ vocatione ab hac vita recedunt, cum Psalmis tantummodo, & psallentium vocibus debent ad sepulchra deferri. Nam & funebre e carmen, quod vulgò defunctis cantari solet, vel in pectoribus sa, aut proximis, aut familias credere omnino prohibemus. Sufficiat autem, quod in spe resurrectionis, Christianorum corporibus famulatus divinum impenditur canticorum. Prohibet enim nos Apostolus f nostros lugere defunctos, dicens: De dormientibus autem nolo vos contristari, sicut & ceteri, qui spem non habent. Et Dominus g non flevit Lazarum mortuum, sed ad vitæ huius ploravit ærumnas refusitandum. Si autem h potest hoc Episcopus omnes Christianos prohibere, agere non moretur. Religiosis i tamen omnino aliter fieri non debere censemus. Sic enim Christianorum per omnem mundum humari oportet corpora defunctorum.

Corr. Rom. § & Nam funebre] Hinc usque ad vers. sufficiat, addita sunt ex originali, ut intelligatur, que illa sint, que in hoc canone prohibentur.

¶ Pars. Gratian. De mortuis etiam queritur, Utrum sciant ea, que hic à vivis geruntur? Esajas k ex persona populi afflicti ait: Abraham Pater noster nescivit. Augustinus quoque in libro de agenda cura pro mortuis, illud idem testatur, dicens, c. 15.

C. XXIX. Mortui ex se nesciunt, quid hic à vivis geratur.

Fatendum est, nescire quidem mortuos, quid hic agatur, sed cum hic agitur, postea verò audire ab eis, qui hinc ad eos moriendo pergunt, non quidem omnia, sed que sinuntur indicare, qui sinuntur etiam ista meminisse, & que illos, quibus hæc indicant, oportet audire. Possunt & ab Angelis, qui rebus, que aguntur hic, præsentunt, audire aliquid mortui, quod unumquemque illorum audire debere iudicat, cui cuncta subjecta sunt. & infra. §. 1. Multi & quoque ad vivos, aliquos ex mortuis venire

a 1. Theff. 4. b Et in vegeſto B. Gregorii, lib. 7. epist. 111. c Anſelm. lib. 7. cap. 171. Burch. l. 19. c. 129. Ivo p. 15. c. 139. d 1. Theff. 4. e ol. funeris precatione. f 1. Theff. 4. g Joann. 11. h al. enim. i al. A religioſis. k Eſa. 63.

credunt, sicut econtrariò Paulum ex vivis in Paradisum raptum esse divina Scriptura testatur.

Corr. Rom. § & Multi quoque] Apud B. Augustinum sic legitur: Mitti quoque ad vivos aliquos ex mortuis, sicut econtrariò Paulus ex vivis in paradifum raptus est, divina Scriptura testatur. Sed ob glossam non est emendatum. Veritatem verò suæ sententiæ confirmat B. Augustinus aliquot aliis exemplis Scripturæ sacræ: quare ex textu depravato auctor glossæ errandi occasionem sumpsit.

¶ Pars. Gratian. De his autem, qui in patibulis suspenduntur, queritur, An juxta Ecclesias sint sepeliendi? De quibus in Maguntinensi a Concilio II. sub Rabano c. 27. ita statutum est.

C. XXX. Non est deneganda communio his, qui in patibulis suspenduntur.

Quæsitum b est ab aliquibus fratribus de his, qui in patibulis suspenduntur pro suis sceleribus, post confessionem Deo peractam, utrum cadavera eorum ad Ecclesias deferenda sint, & oblationes pro eis offerendæ, & Missæ celebrandæ, an non? Quibus respondimus, si omnibus de peccatis suis puram confessionem agentibus, & dignè penitentibus communio in fine secundum canonicum iustum danda est: cur non & eis, qui pro peccatis suis penam extremam perfolvunt? Scriptum e est enim: Non vindicat Deus bis in idipsum.

Corr. Rom. § & Cur non eis] Restitutus est hic locus ex ipso Concilio Maguntino, & Vernacienſi, inductis aliquot verbis, que potius perturbabant, quam illustrarent.

C. XXXI. P A L E A.

Fures d & latrones, si in furando aut depradando occidantur, visum est pro eis non orandum. Si comprehensi, aut vulnerati, Presbytero vel Diacono confessi fuerint, communionem & eis non negamus.

Corr. Rom. § & Communionem] Antea legebatur, confessionem. Emendatum verò sic est ex Burchardo, Ivone & Decretali: quibus locis hoc idem citatur ex Concilio Triburienſi, & in eo, quod extat, habetur sententia c. 31. copiosius exposita: ubi etiam Diaconi nulla fit mentio, sed ita dicitur, Deoque & Sacerdoti.

C. XXXII. De eodem. P A L E A.

Item ex Concilio Aurelianensi.

SI e fur, aut latro captus in prada, absque occisione potest comprehendi, & tamen interficitur, quia ad imaginem Dei creati, & in nomine ejus baptizati sunt, interfectores eorum quadraginta diebus non intrent Ecclesiam. Lince veste induti ab eis & potibus, qui interditi sunt, à thoro, à gladio, ab equitatu se abſtineant. In tertia, quinta feria, & sabbatho, aliquo genere leguminum, vel olerum, & pomis, parvisque pisciculis, cum mediocri cerevisia vicissim utantur, & temperatè. Sin autem à veridicis comprobatur testibus, quod sine odii meditatione se, si aque liberando, Diaboli membra interfecerint, & capi non poterant, penitentiam pro homicidio eis non injungimus: ni ipsi voluerint aliquid, quod humanitatis est, facere. At si Presbyter est, non deponatur: cunctis tamen diebus vite lux penitentiam agat.

Corr. Rom. § Sic in omnibus codicibus, in quibus est hæc Palea, & apud Burchardum, & Ivonem, & in Decretali: ex quibus sunt multa emendata, & magni ponderis.

§ & Et capi non poterant] Locus istorum verborum in codicibus Gratiani erat hæc, & pariter peniteant: que videntur pugnare cum proximè sequentibus: penitentiam pro homicidio eis non injungimus. Restitutus autem est locus ex cæteris collectoribus.

a Et in Vernacienſi, c. ult. b Burch. l. 11. c. 76. Ivo p. 14. c. 124. Pann. l. 5. c. 22. c Naum l. secundum 70. d Extra de fur. c. 2. In Tribur. cap. 31. Polyc. l. 6. tit. 16. Burch. l. 11. c. 59. Ivo p. 13. c. 45. e Sententia habetur extra de bon. c. 2. Polyc. ib. Burch. l. 11. c. 60. & l. 19. c. 5. interfecisti suam. Ivo p. 13. c. 46.

CAUSA XIV.

Canonici a cuiusdam Ecclesie questionem movent de præditis: testes ex fratribus suis producant: negotiorum pecuniam crediderunt, ut ex eorum mercibus emolumenta acciperent.

1. *Hic primò queritur, An liceat eis sua repetere?*
2. *Secundò, An illi testes sint audiendi?*
3. *Tertiò, An illud sit usuras exigere?*
4. *Quartò, An liceat Clericis vel Laicis à quolibet usuras expetere?*
5. *Quintò, An elemosyna de usuris fieri possint?*
6. *Sextò, An usurarum penitentiam agere valeant, nisi, quod malè acceperunt, restituant.*

QUÆSTIO I.

Quod autem sua repetere non possint, facile videtur posse probari. At enim Dominus in Evangelio b: Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus. Quia ergo isti iter perfectionis arripuerunt, non licet eis sua habere. Multo ergo minus licet eis repetere: quia non debet repeti, quod possideri non licet. §. 1. Item c: Si quis voluerit tunicam tuam tollere, & in iudicio tecum contendere, dimitte ei & pallium. §. 2. Item Apostolus in epist. ad Corinthios d: Secularia igitur iudicia si habueritis, omnino peccatum est in vobis. §. 3. Item Gregorius exponens: Omnia mihi licent: sed ego sub nullius redigar potestate, inquit: Cum mens concepta desideria subfequitur, fervire rebus convincitur, quarum amore superatur.

C. I. Pro rebus transitoris Episcopus provocatus non litiget.

Item ex Concilio Carthaginensi IV. c. 19.

Episcopus nec provocatus pro rebus transitoris litiget. Gratian. Quia ergo generaliter perfectis prohibetur in iudicio contendere, patet, quod istis non licet stare coram iudice. §. 1. His ita respondetur. Prohibetur perfecto in iudicio stare, captando lucrum, sed non evitando damnum. Vel aliter: Aliud est sua possidere: aliud est communitatem provocatorem esse. Canonici non possident sua: quia res Deo oblata non sunt alienari. Utuntur enim rebus Ecclesie, non ut suis, sed tanquam ad dispensationem sibi creditis. Unde Prosper in lib. de vita contemplativa: Sacerdos cui dispensationis cura commissa est, &c. requirit in causa ejus, à quo pro ingressu monasterii pecunia exigebatur. Sicut ergo isti non sua possident; ita nec sua repetunt, sed res Ecclesie, quarum procuratorem gerunt. Similiter, quod in iudicio prohibentur contendere, sic intelligendum est, videlicet, ut non sibi stent coram iudice, sed alii. Aliis autem coram iudice assistisse, & pro eis iudicem interpellasse nonnullis Sanctorum legitur. Hi autem non sibi stant, sed pauperibus, quorum necessitatibus profutura repetunt: & ita non prohibentur stare coram iudice. §. 2. Illud verò Evangelii: Si quis abstulerit tibi tunicam, &c. non est præcipiens, sed exhortans.

C. II. Peccat, qui ultra debitum exigit, non qui sibi debita repetit.

Unde August. ait lib. 19. contra Faustum, cap. 25.

Quod debetur, etsi benignè dimittitur, non tamen iniquè repetitur. Peccat autem, qui exigit ultra debitum: ideoque lex modum figens, pœnam talionis instituit. Sed tu eò longè es à peccato injusti exactoris, quod omnino non exigis debitum: ideoque bonus magister g ait: Qui te percussit in unam maxillam, præbe ei & alteram: præsertim ne cogamur & ipsi reddere debitum ab eo, qui nullum habet debitum.

Corr. Rom. § In aliquot vetustis exemplaribus capitulum hoc conjunctum est superiori, & confectum est ex verbis B. Augustini, lib. 19. contra Faustum, c. 25. hinc inde accipit, & interdum etiam immutatis. Quare præstat integrum illud caput perlegere.

a al. Clerici. b Math. 19. Luc. 18. Marc. 10. c Matth. 5. d 1. Cor. 6. e L. 5. moral. c. 8. ad 3. c. Job. f Sup. 1. g 2. Sacerdot. g Luc. 6. Matth. 5.

Gratian. Sic & cætera accipias.

C. III. De eodem.

Item in lib. de sancta virginitate a c. 14. & 15.

Quisquis a præceptis non obtemperat, reus est, & debitor pœnæ. & paulò post b. §. 1. Præcepto Domini non obedire, peccatum est: consilio si uti nolueris, minus boni adipisceris, non mali aliquid perpetrabis. Item Hieronymus c lib. 1. contra Jovinianum. §. 2. Quod præcipitur, imperatur: quod imperatur, necesse est fieri: si non fiat, pœnam habet. & infra. §. 3. Ubi consilium datur, offerentis arbitrium est: ubi præceptum, necessitas est fervientis.

Corr. Rom. § a Virginitate,] Restituta est citatio ex Polycarpo. Antea citabatur, ex sermone Domini in monte. Sic etiam §. Quod præcipitur, restitutus est B. Hieronymo. § & Servientis.] Sequebantur hæc verba, ut obediat; vel imperantis, ut ei obediat: quæ sunt expuncta auctoritate codicum vetustorum, & originalis.

QUÆSTIO II.

De eo autem, quod queritur, An de suis fratribus testes producere possint, multis auctoritatibus videtur esse prohibitum. Leges enim tam sacrorum canonum, quam secularium Principum prohibent adversus aliquem & testem de sua domo produci. Contra se enim quisque testari potest, pro se verò minimè. Quia ergo isti producuntur, ut pro seipsis testimonium ferant: (Non enim utilitatis sue Ecclesie se penitus immunes arbitrantur futuros;) patet, quod eorum vox in talibus non audienda. Sed distinctio hæc, & testium examinatio in criminalibus causis servanda est; in civilibus autem non usquequaque. In criminali enim causa non licet testem de propria domo produci, in civili autem Prælati Ecclesie licet.

C. I. Clerici pro sua Ecclesia testimonium ferre possunt. Unde Patchalis II. Guidoni, Archiepiscopo Viennensi, Apostolica sedis Legato scribit, dicens:

Super prudentia tua plurimum ammiramur, quòd in negotio beati Stephani, Clericorum ipsorum acceptare nolueris testimonium. Diverſa namque sunt species causarum: nec in omnibus causis crimina agitantur. In criminalibus siquidem, accusatorum & testium illa distinctio observanda est, quæ in canonibus continetur: ne qui ad probationem domesticæ assumantur. Cæterum in possessionum, vel hujusmodi negotiis hi potissimum assumendi sunt, qui eadem negotia tractaverunt, de quorum auditu & visu hæsitatio esse non debeat. Si ergo idem Clerici idonei sunt ad assertionem causæ illius, nullatenus removeantur: sed sicut aliis lites deliberatum est, inter S. Joannis & S. Stephani Canonicos lis illa plenius decidatur.

Gratian. Potest etiam intelligi aliter. Domestici ad probationem non admittantur, ut pro his videlicet, quorum sunt domestici, testimonium ferant. Hi autem (sicut supra de actoribus dictum est) non pro domesticis, sed pro Ecclesia, quæ mater est omnium pauperum, testimonium dicant. In consuetudinibus autem instrumentis secularium negotiorum Presbyteri non vocentur ad testimonium: sed si casu contractui eos interfuisse contigerit, jubente Episcopo testimonium dicant.

C. II. In consuetudinibus instrumentis Sacerdotes ad testimonium non vocentur.

Unde in Synodo habitâ Romæ ab Eugenio Papa II. statutum est, cap. 13.

Quanquam & Sacerdotum testimonium credibilius habeatur, tamen ipsi in secularibus negotiis pro a testimonio, aut consuetudinibus instrumentis non rogentur: quia eos in talibus rebus esse non convenit. Si autem & eventum aliquo causæ interfuerint, & aliquid viderint, vel

a Polyc. lib. 1. tit. 24. b Cap. 15. c in vulgatis erat: Greg. in epist. ad Jovinianum. d al. extraneum. e al. distinctio. f al. criminalibus. g Polyc. lib. 4. tit. 31. audite-

audierint, ubi nullæ idoneæ secularium inveniatur personæ; ne veritas occultetur, & malus ut bonus æstimetur, in providentia proprii Episcopi sit, ut aut eorum se & competentibus iudicibus, aut aliter honorificè veritatem a tollant.

Corr. Rom. ¶ & Pro testimonio,] Sic est emendatum ex Conciliis Eugenii II. & Leonis IV. & Polycarpo. Antea enim legebatur, pro conficiendis instrumentis ad testimonium non rogentur.

¶ & Si autem] In Conciliis ipsis, & Polycarpo legitur: Si enim rogentur.

QUÆSTIO III.

Quod autem præter summam emolumenta sectari, sit usuras exigere, Augustini auctoritate probatur, qui in Psalium 36. ad vers. Totâ die, scribit dicens:

C. I. Qui plus, quam dederit, accipit, usuras exigit.

Si b feneraveris homini, id est, mutuam pecuniam tuam dederis, à quo aliquid plus, quam dedisti, expectes accipere, non pecuniam solam, sed aliquid plus, quam dedisti, sive illud triticum sit, sive vinum, sive oleum, sive quodlibet aliud, si plus, quam dedisti, expectas accipere, fenerator es, & in hoc improbandus, non laudandus.

C. II. Quicquid supra datum exigitur, usura est.

Item Hieronymus super e Ezechielem, lib. 6. ad c. 18.

Putant d quidam usuram tantum esse in pecunia. Quod prævidens Scriptura divina, omnis rei aufert superabundantiam, ut plus non recipias, quam dedisti. Item ibidem. §. 1. Alii pro pecunia feneratora solent munuscula accipere diverfi generis: & non intelligunt usuram appellari, & superabundantiam, quicquid illud est, si ab eo, quod dederint, plus acceperint.

C. III. Quicquid forti accedit, usura est. Item Ambrosius in lib. de Tobia, c. 14.

Plerique e refugientes præcepta legis, cum dederint pecuniam negotiatoribus, non in pecunia usuras exigunt, sed de mercibus eorum, tanquam usurarum emolumenta percipiunt. Ideo audiant, quid lex f dicat: Neque usuram, inquit, escaram accipies, neque omnium rerum. (Item paulo post.) §. 1. Et esca usura est, & vestis usura est, & quodcumque forti accedit, usura est; quod velis ei nomen imponas, usura est. Item paucis interjectis. §. 2. Si quis instaurandum convivium putat, ad negotiatorem mittit, ut absinthiaci g & cupellam sibi gratis deferat: ad cauponem dirigit, ut Picenum vinum, aut Tyriacum b requirat: ad lanium, ut hilam i sibi procuret: ad alium, ut poma sibi adornet.

Corr. Rom. ¶ & Absynthiaci] De hoc vino, quod tardam coctionem accitlerat, itaque instaurandis conviviis aptum est, meminit Dioscorides, lib. 5. cap. 49. Lamprilius de Hellogabalo inquit, & rosato, atque absinthio k vulgus adhibendum invitavit. De hoc Alecius paver. lib. 7. cap. ult.

C. IV. Quando amplius, quam debetur, exigitur, usura est.

Item ex Concilio Agathensi. l

Usura m est, ubi amplius requiritur, quam datur. Verbi gratia, si dederis solidos decem, & amplius quaeris: vel dederis frumenti modium unum, & super aliquid exegeris.

Gratian. Ecce evidenter ostenditur, quod quicquid ultra sortem exigitur, usura est.

a al. testificentur. b Sent. 3. dist. 37. Ivo p. 13. cap. 17. c Et ibi gl. ord. d Sent. ibid. Ivo p. 13. c. 18. Pann. l. 3. c. 160. e Ivo p. 13. c. 26. f Deut. 25. g al. absynthiaci. h al. thetiacum. i al. vinum. k fortasse absynthiaco, aut absynthiaco. l Cap. l. 1. c. 125. m Burch. l. 2. c. 126. Ivo part. 6. c. 200. Pannor. lib. 3. cap. 161.

QUÆSTIO IV.

Quod vero nec Clericis, nec Laicis liceat usuras exigere, probatur auctoritate Gelasii, & aliorum.

C. I. A quæstibus negotiationis Clerici abstineant.

Ait enim Gelasius Papa, scribens Episcopis per Lucaniam & Siciliam, cap. 17.

Clerici a aut ab indignis quæstibus noverint abstineandum, & ab omni cujuslibet negotiationis ingenio vel cupiditate cessandum: aut in quocumque gradu sint positi, si cessare & noluerint, mox à Clericalibus officiis abstinere cogantur.

Corr. Rom. ¶ & Si cessare noluerint,] Hec non sunt in epistola, neque referuntur supr. distincti. 88. c. consequens. sed non sunt expuncta ob glossam.

C. II. Excommunicentur ministri, qui fenerantur.

Item ex Concilio Arclateni I. quod confirmavit Papa Sylvester, cap. 12.

Ministri b, qui fenerantur, placuit juxta formam divinitus datam eos à communionem abstinere.

C. III. Qui volunt esse in Clero, à studio negotiationis abstineant.

Item ex Concilio Tarraconensi, c. 2.

Anonum c statutis firmatum est, ut quicumque in Clero esse voluerit, emendi vilius, vel vendendi carius studio non utatur. Quod certè si voluerit exercere, cohibetur à Clero.

C. IV. Alienetur à Clero, usuras aut superabundantiam exigens.

Item ex Concilio Martini Papæ d, c. 62.

Si quis oblitus timorem Domini, & sanctam Scripturam, quæ dicit e: Pecuniam suam non dedit ad usuram, post hanc cognitionem magni & Concilii feneraverit, & centesimas exegerit, aut ex quolibet negotio turpe lucrum quaesierit, aut per diversas species vini, vel frugis, vel cujuslibet rei, emendo, vel vendendo aliqua incrementa susceperit, de gradu suo dejectus, alienus habeatur à Clero.

Corr. Rom. ¶ & Magni Concilii] Sic loquitur Martinus Bracarenfis: quoniam hanc sententiam accepit ex capite 17. Concilii Niceni, quod citatur infra ead. c. quoniam, & in duobus vetustis Gratiani exemplaribus post hoc continetur illud subjungitur.

C. V. Pro pecunia, quam Clericus mutuo dedit, iusto pretio species accipere potest.

Item ex Concilio Tarraconensi, c. 3.

Si quis Clericus solidum in necessitate præstiterit, hoc de vino, vel frumento accipiat, quod mercandi causa tempore statuto decretum fuerit venditari. Ceterum si speciem non habuerit necessariam, ipsum quod dedit, sine ullo augmento recipiat.

C. VI. Clericus non accipiat plus, quam commedavit.

Item ex Concilio Carthagineusi III. g cap. 16.

Nullus b Clericorum amplius recipiat, quam cuiquam accommodaverit: si pecuniam, pecuniam accipiat: speciem eandem, quantum dederit, accipiat: & quicquid aliud, tantum, quantum dederit, accipiat.

C. VII. Ithan Laicis usura rationabilis est. Item Leo Papa. epist. 1. c. 3. i

a Distinct. 88. consequens. §. p. inde. Ivo p. 13. c. 28. b De vinitis,] orig. Ivo p. 13. c. 10. c Burch. l. 2. c. 122. Ivo p. 13. c. 13. & p. 6. c. 197. d In Cap. Mart. Bracar. e Psal. 14. f Ivo p. 6. c. 369. & p. 13. c. 14. Pann. l. 3. c. 159. g In vulgatis erat, Agathensi 3. h A selm. l. 7. c. 153. Burch. l. 2. c. 124. Ivo p. 6. c. 198. & p. 13. c. 9. Pann. l. 3. c. 158. Rab. penit. cap. 32. i Et in Concil. Aquigr. c. 62.

NEc a hoc quoque prætereundum esse duximus, quodam lucri turpis cupiditate captos, usurariam exercere pecuniam, & fœnore velle ditescere. Quod nos, non dicam in eos, qui sunt in Clericali officio constituti, sed & in Laicos cadere, qui Christianos se dici cupiunt, condolemus. Quod vindicari acrius in eos, qui fuerint confutati, decernimus, ut omnis peccandi opportunitas adimatur.

C. VIII. Ejiciantur à Clero turpia lucra sectantes.

Item ex Nicæno b Concilio, cap. 17.

Quoniam e multi Clerici, avaritiæ causâ turpia lucra sectantes, obhiti sunt divini præcepti, quo dictum est: *Qui pecuniam suam non dedit ad usuram: fœnerantes, centesimas exigunt; statuit hoc sanctum Concilium, ut si quis inventus fuerit post hanc definitionem usuras accipere, vel ex quolibet tali negotio turpia lucra sectari, vel etiam species frumentorum ad seculum dare, omnis, qui tale aliquid conatus e fuerit ad quæstum, dejiciatur à Clero, & alienus ab Ecclesiastico habeatur gradu.*

Corr. Rom. § Suprà dist. 47. hic idem canon assertur ex versione Dionysii, qui nunc ex prisca, quæ est in collectione Iphiori.

C. IX. Turpe lucrum sequitur, qui minus emit, ut plus vendat.

Item Julius Papa. f

Quicunque g tempore messis, vel vindemiæ non necessitate, sed propter cupiditatem comparat annonam vel vinum, verbi gratiâ, de duobus denariis comparat modium unum, & servat, usque dum vendatur denariis quatuor, aut sex, aut amplius, hoc turpè lucrum dicimus.

Corr. Rom. § Caput hoc apud Burchardum & Ivonem p. 6. c. 201. & in Pannormia citatur ex decretis Julii Papæ usurarii missi. Verum idem Ivo part. 13. cap. 21. citat ex capitularibus, quorum lib. 1. c. 131. habetur.

C. X. Rapinam facit, qui usuram accipit.

Item Ambrosius in libro de bono mortis, c. 12.

Si quis usuram acceperit, rapinam facit, vitâ non vivit.

C. XI. Non minus crudelis est, qui pauperem trucidat fœnore, quam qui diviti aliquâ rapit.

Item Augustinus ad Macedonium, epist. 54.

Quid b dicam de usuris, quas etiam ipsæ leges & iudices reddi jubent? An crudelior est, qui subtrahit aliquid, vel eripit diviti, quam qui trucidat pauperem fœnore? Hæc atque hujusmodi malè utique possidentur: & vellem, ut restituerentur, sed non est, quo iudice repetantur. Jam verò, si prudenter intueamur, quod scriptum est: *Fidelis hominis totus mundus divitiæ sunt: infidelis autem, nec obolus: nonne omnes, qui sibi videntur gaudere licitè conquisitis, eisque uti nesciunt, aliena possidere convincimus? Hoc enim certè alienum non est, quod jure possidetur: hoc autem jure, quod justè: & hoc justè, quod bene. Omne igitur, quod malè possidetur, alienum est: malè autem possidet, qui malè utitur.*

Gratian. Porro, à quo usuræ exigendæ sint, Ambrosius testatur, dicens in libro de Tobia, c. 15.

C. XII. Ab illo usuram exigere possimus, cui jure nocemus.

Ab illo usuram exige, cui meritò nocere desideras: cui jure inferuntur arma, huic legitime indicantur

a Polyc. lib. 4. tit. 31. Burch. l. 2. c. 123. Ans. l. 7. c. 149. Ivo p. 6. c. 65. b & in Aquisgr. c. 40. c Distinct. 47. quoniam multi. Burch. l. 2. c. 12. Ivo p. 13. c. 8. d Psal. 14. e al. commentus. f Caput. l. 1. c. 131. g Polycarp. ibidem Burch. lib. 2. c. 127. Ivo p. 6. c. 201. & p. 13. c. 21. Pann. l. 3. c. 161. h Polyc. l. 6. tit. 20. i Prov. 17. k ibi inquit] orig. Ivo p. 23. c. 37.

usuræ, quem bello vincere facile non potes, de hoc citò potes centesimâ vindicare te. Ab hoc usuram exige, quem non sit crimen occidere. Sine ferro dimicat, qui usuram flagitat: sine gladio se de hoste ulciscitur, qui fuerit usurarius exactor inimici. Ergò ubi jus belli, ibi etiam jus usuræ.

QUÆSTIO V.

Quod verò eleemosyna non sint faciendæ ex fœnore, vel usuris, nec ex quolibet malè acquisita, Augustinus testatur in libro de verbis Domini, serm. 35. **C. I. De usuris eleemosyna fieri non possunt.**

Nolite a velle eleemosynas facere de fœnore & usuris.

C. II. Oblatio de rapina reprobatùr à Deo.

Item Ecclesiastici 34.

Immolans b ex iniquo, oblatio est maculata. & infra. *Dona iniquorum non probat altissimus, nec respicit in oblationes iniquorum: neo in multitudine sacrificiorum eorum propitiabitur peccatis. Qui offert sacrificium de substantia pauperum, quasi qui victimat filium in conspectu patris sui. Panis egentium, vita pauperis est. Qui defraudat illum, homo sanguinis est. Qui auferit in sudore panem, quasi qui occidit proximum. Qui effundit sanguinem, & qui fraudem facit mercenario, fratres sunt.*

C. III. Non est aliquid rapiendum divitibus, ut detur egenis.

Item Augustinus in lib. 50. Homiliarum, hom. 7.

Fortè aliquis hoc secum cogitat, & dicit: Multi sunt Christiani divites, avari, cupidi, non habeo peccatum, si suum illis abstulero, & pauperibus dederò. Unde enim illi nihil boni agunt, mercedem habere potero, si ego eleemosynas dederò. Etiam in hac re parcat unusquisque animæ suæ: quia hujusmodi cogitatio ex Diaboli calliditate suggeritur. Nam etiam si totum tributum pauperibus, quod abstulerit, addit potius peccata, quam minuat.

C. IV. De eodem. P A L E A.

Item Hieronymus.

Nemo qui e rapit, moriens, si habet, unde reddat, salvatur. Si eos, quorum fuit, invenire non poterit, Ecclesiæ vel pauperibus tribnat.

Corr. Rom. § Hæc & sequens Palca absint à plerisque vetustis, etiam in quibus ceteræ esse solent. In una autem habentur suprâ, ead. q. 4. post c. si quis usuram.

C. V. De eodem. P A L E A.

Item Ambrosius.

Rapinam emere non licet, nisi eâ intentione, ut cui est ablata, reddatur.

C. VI. Furtum committit, qui incertum non reddit.

Item Augustinus in lib. 50. d Homiliarum, hom. 9.

Si e quid invenisti, & non reddidisti, rapuisti: quantum potuisti, fecisti. Quia plus non invenisti, idè non plus rapuisti. Qui alienum negat, si possit & tolleret. & paucis interjectis. §. 1. Deus cor interrogat, non manum.

C. VII. Qui de rebus concessis, & bene quæsitis eleemosynam impendit, illa placet Deo.

Item Gregorius lib. 7. epist. 110. ad Siagrium.

Eleemosyna f Redemptoris nostri oculis illa placet, quæ non ex illicitis rebus, & iniquitate conge-

a Ivo p. 13. c. 16. b Immolantis] orig. c al. in rapinâ moriens. d Et serm. 12. de verbis Apost. e Polyc. l. 6. tit. 16. f Polyc. l. 2. tit. 1. Pann. l. 2. c. 191.

ritur, sed quæ de rebus concessis & bene acquisitis impenditur.

Corr. Rom. § In epistola B. Gregorii verbis hujus capituli præponitur verba capituli, non est putanda, supra 1. q. 1.

C. VIII. Peccat, qui rem inventam non reddit.

Item Hieronymus in lib. a Levitici.

MULTI sine peccato putant esse, si alienum, quod invenerint, teneant: & dicunt, Deus mihi dedit, cui habeo reddere? Discant ergo peccatum hoc esse simile rapinæ, si quis inventa non reddat.

C. IX. Bonus usus non justificat injustè quesita.

Item Augustinus lib. de bona conjugalì, c. 14.

NEQUE enim si agris iniquè ac perperam invasis, ita quisque h utatur, ut ex eorum fructibus largas elemosynas faciat, idèò rapinam justificat. §. 1. Neque si alius ruri paterno, vel justè quæsitò, avarus incumbat, idèò culpanda est juris civilis regula, quæ possessor legitimus factus est. §. 2. Nec tyrannicæ factionis perversitas laudabilis erit, si Regià clementià tyrannus subditos tractat. §. 3. Nec vituperabilis ordo Regiæ potestatis, si Rex crudelitate tyrannicà sæviat. Aliud est namque, injusta potestate justè velle uti: & aliud est, justà potestate injustè velle & uti.

Corr. Rom. § & Velle uti.] Post hæc verba apud B. Augustinum sequitur cap. concubine, infra 32. q. 2.

C. X. Cum alterius detrimento alteri subvenire non licet.

Item Ambrosius lib. 3. de officiis, c. 9.

Denique, si non potest subveniri alteri, nisi alter lædatur, commodius est neutrum juvari, quam gravari alterum. Ideoque in causis pecuniariis intervenire non est Sacerdotis: in quibus non potest fieri, quin frequenter lædatur alter, qui vincitur: quoniam intercessoris beneficio se victum arbitratur. Sacerdotis est igitur nulli nocere, prodesse velle omnibus: posse autem solus Dei est.

C. XI. Elemosynæ & sacrificia non placent Deo, quæ offeruntur ex scelere.

Item Gregorius in regesto, lib. 7. indict. 2. epist. 126. Recavido Regi.

SCRIPTUM est d: Victimæ impiorum abominabiles Deo: vota justorum placabilia: neque in omnipotentis Dei judicio, quod datur, sed à quo detur, inspicitur. Hinc est enim, quod scriptum est e: Respexit Dominus ad Abel, & ad munera ejus: ad Cain autem & munera ejus non respexit. Dicitur quippe, quia Dominus respexit ad munera, præmisit sollicitè, quia respexit ad Abel. Ex qua re patenter ostenditur, quia non offerens à muneribus, sed munera ab offerente placuerunt &. Dona s quippe iniquorum non probat altissimus: nec respicit in oblationes eorum, nec in multitudine sacrificiorum, eorum propitiabitur peccatis. Item: Longè g est Dominus ab impiis: & orationes justorum exaudiet.

Corr. Rom. § & Placuerunt.] Hucusque B. Gregorius, sicut supra 3. q. 7. c. in gravibus, est notatum.

2. pars. Gratian. Contra in Exodo h legitur, quod filii Israël, exituri de Ægypto, à vicinis suis acceperunt mutuo vasu aurea & argentea, ex quibus postea edificaverunt tabernaculum Domino. His respondet Augustinus i in lib. quasi. Exod. q. 39.

C. XII. Non licet aliena rapere exemplo Israëlitarum spoliantium Ægyptios.

Dixit & Dominus ad Moysen: Petat vir à proximo, & mulier à proxima vasu aurea & argentea, & vestem. Non hinc quisquam sumendum exemplum putare debet ad expoliandum isto modo proximum. Hoc enim Deus jus-

a Origenes hom. 4. ad c. 6. Levitici. b al. quisquam. c 3. q. 7. in gravibus. d Proverb. 15. e Genes. 4. f Eccl. 34. g Proverb. 15. h Exod. 3. i Paulo aliter in arg. k Burchard. l. 11. c. 53. Ivo p. 13. c. 2.

fit, qui noverat, quid quemque pati oporteret. Nec Israëlita furum fecerunt; sed Deo jubenti ministerium præbuerunt.

3 pars. Gratian. Item objicitur. Aliena rapere non est contra præceptum. Nullo siquidem Dei mandato rapina videtur prohibita. Sed nomine furti omnis illicita usurpatio rei alienæ intelligitur.

C. XIII. Majoris pænæ est violenter aliquid eripere, quàm furari.

Unde Augustinus in eodem lib. q. 71.

POENALE a est occultè auferre: multò majoris pænæ est visibiliter eripere. Auferre ergò nolenti, sive occultè, sive palàm, habet præceptum suum. Furti & enim nomine bene intelligitur omnis illicita usurpatio rei alienæ. Non enim rapinam permittit, qui furtum prohibuit: sed utique furti nomine in lege Veteris Testamenti & rapinam intelligi voluit. A parte enim totum significavit, quicquid illicitè rerum proximi auferat.

Corr. Rom. § & Furti enim] Hæc sunt verba B. Augustini, licet mutato orationis ductu: quæ autem antecedunt, apud ipsum non sunt inventa. Integer locus B. Augustini de furto & machia, habetur infra 32. q. 4. meretrices.

Gratian. His auctoritatibus probatur, quòd neque ex rebus inventis, neque ex malè acquisitis, elemosynam quibus facere potest.

4 pars. §. 1. Sed Augustinus contra testatur serm. 35. de verbis Domini, dicens:

C. XIV. De malè acquisitis bonum fieri potest.

QUI b habetis de malo, facite inde bonum. Qui non habetis de malo, nolite acquirere de malo. Esto bonus tu, qui bonum facis de malo, & cum cæperis aliquid boni facere de malo, non remanere tu malus. Nummi tui convertuntur in bonum, tu autem remaneas malus?

Gratian. Sed hoc multipliciter intelligitur. Facit enim de malo bonum, qui redit, quòd illicitè abstulit. Nomine etiam mali, cura & sollicitudo mortalium exprimitur. De malo ergò bonum facit, qui pauperibus dispensat, quòd cum labore & sollicitudine acquisivit, juxta illud Evangelii c: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis. Vel ex malo acquiritur, quòd ex turpi causa possidetur: veluti cum Mathematicus ex arte, quam docet, vel ex futuris, quæ præsumit, nonnulla lucratur. Quæ verò de malo sic acquiruntur, in bonum possunt converti. De peccato etiam aliqua nominaquam acquiruntur, quæ pauperibus justè erogantur.

C. XV. Quæ malè acquiruntur, aliquando bonè possunt expendi.

Unde Augustinus ad Macedonium, epist. 54.

NON d sanè, quicquid ab invito sumitur, injuriosè aufertur. Nam plerique nec Medico volunt reddere honorem suum, nec operario mercedem: nec tamen hæc, quæ ab invito accipiunt, per injuriam accipiunt, quæ potius per injuriam non darentur. §. 1. Sed e non idèò debet judex vendere justum judicium, aut testis verum testimonium, quia vendit Advocatus justum patrocinium, Jurisperitus verum consilium. Illi enim inter utramque partem ad examen f adhibentur: isti ex una parte consiliunt. Cùm autem judicia & testimonia, quæ nec justa, nec vera vendenda sunt, iniqua & falsa venduntur: multò sceleratius utique pecunia sumitur, quia sceleratè etiam, quamvis à volentibus datur. Ille tamen solet tanquam malè sibi ablatam pecuniam repetere, qui justum judicium emit: quoniam venale esse non debuit. Qui verò pro iniquo judicio dedit, vellet quidem repetere, nisi timeret, vel puderet emisse. §. 2. Sunt aliz persone inferioris loci, quæ ab utraque parte non insolenter accipiunt, sicut Officialis & qui g amovetur, & cui

a 32. quasi. 4. meretrices. Sent. 3. dist. 37. Burch. l. 11. c. 54. Ivo p. 13. c. 3. Polyc. l. 6. tit. 16. Ansel. l. 11. c. 109. b Ivo p. 13. c. 16. c Luc. 16. d Polycarp. l. 6. tit. 20. e Sup. 11. q. 3. non licet. f examina. g à quo] orig. admo-

admovetur officium. Ab his extorta per immoderatam improbitatem, repeti solent: data & per tolerabilem consuetudinem; non solent: magisque reprehendimus, qui talia iniquitate repetiverunt, quam qui ea de more sumperunt: quoniam multa necessaria personæ rebus humanis vel invitatur hujusmodi commodis, vel tenentur.

§. 3. Ipsi, si viam vitæ mutaverint, aut excellentioris conscenderint sanctitatis gradum, facilius ea, quæ hoc modo acquirunt, tanquam sua, pauperibus largiuntur, quam eis, à quibus accepta sunt, tanquam aliena restituant.

§. 4. Qui verò contra jus societatis humanæ furtis, rapinis, calumniis, oppressionibus, invasionibus abstulerit, reddenda potius, quam donanda censemus, Zachari a publicani Evangelico exemplo.

Corr. Rom. §. Data per tolerabilem consuetudinem, non solent: *Adiuta sint hæc ex originali, sine quibus sequentia non satis constabant.*

QUESTIO VI.

Quid verò penitentia agi non possit, nisi res aliena reddatur, testatur Augustinus ad Macedonium, epistola 54.

C. I. Penitentia non agitur, si aliena res non restituitur.

Si res aliena, propter quam peccatum est, cum reddi possit, non redditur, non agitur penitentia, sed fingitur. Si autem veraciter agitur, non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum: sed, ut dixi, cum restitui potest. Plerumque enim qui aufert, amittit, sive alios patiendo malos, sive ipse malè vivendo: nec aliud habet, unde restituat. §. 1. Huic certè non possumus dicere, redde quod abstulisti, nisi cum habere credimus, & negare. Ubi quidem si aliquos sustinet cruciatus à repente, dum existimatur habere quod reddat, nulla est iniquitas: quia est non est, unde reddat & ablatam pecuniam, merito tamen, dum eam per molestias corporales reddere & compellitur, peccati, quo malè ablata est, penas luit. §. 2. Sed inhumanum non est, etiam pro talibus intercedere, tanquam pro reis criminum, non ad hoc, ut minime restituantur aliena; sed ne frustrà homo in hominem læviat. *Et paulò post.* §. 3. Illud verò fidentissimè dixerim, eum, qui pro homine ad hoc intervenit, ne malè ablata restituat, & qui ad se confugientem (quantum honestè potest) ad restituendum non compellit, socium esse fraudis, & criminis. Nam misericordius opem nostram talibus subtrahimus, quam impendimus. Non enim opem fert, qui ad peccandum adjuvat, ac non potius subvertit atque opprimit. §. 4. Sed nunquid idèd nos aut exigere, aut ad exigendum tradere, vel possumus, vel debemus? Agimus, quantum Episcopalis facultas dat e, & humanum quidem nonnunquam, sed maxime ac semper divinum iudicium comminantes. Nolentes autem reddere, quos novimus, & malè abstulisse, & unde reddant habere, arguimus, increpamus, obtestamur, quosdam olam, quosdam palam, sicut diversitas personarum diversam videtur posse recipere g medicinam.

Corr. Rom. §. Repetente] Sic emendatum ex codice epistoliarum Vaticano, & editione Antverpiana, cum antea legeretur, repente.

§. Adjuvat.] Quæ sequuntur, emendata sunt ex codicibus epistoliarum impressis, & manuscriptis. Antea legebatur, qui ad peccandum adjuvat, ac non potius adjuvat, sed obviat subvertendo, atque opprimendo. *Glossa autem optimè convenit in vocem, adjuvat, suo loco positam.*

2 pars. Gratian. Si verò rem alienam quis consecraverit, non eandem, sed estimationem ejus restituere debet.

a Luc. 19. Sequitur apud B. August. c. quid dicam. sup. ead. q. 4. b Polyc. l. 6. tit. 20. Ivo p. 13. c. 4. & p. 15. c. 25. c al. luat. d al. reddibere. e datur. orig. f & detestamur. orig. g al. velle accipere.

C. II. Qui rem alienam consecrat, ejus estimationem restituat.

Unde Gregorius lib. 7. indiç. 2. epist. 58. *Fantino defensori.*

Comperimus, nullam extitisse causam, pro qua res Judæorum & potuissent rationabiliter occupari, atque eas esse inconsulte ac temerè consecratas. Idcirco experientia tuæ præcipimus, ut quia, quod semel consecratum est, eis non valet ultra restitui, studii tui sit, ut ipse Episcopus debeat pretium dare.

Corr. Rom. §. Judæorum] *Reposita est hæc dictio ex epist. B. Gregorii, ut intelligatur facilius, quò referantur ea, quæ in hoc capite continentur: ac nonnulla etiam alia sunt emendata.*

3 pars. Gratian. Pro malis autem apud Principes Ecclesia debet intercedere, non eos temerario ausu defendere.

C. III. Ecclesia pro malis intercedat, non eos temerario ausu defendat.

Unde Gregorius Romano defensori, lib. 7. indiç. 2. epist. 24.

Hi, a qui in furtis publicis implicati sunt, à nobis non videantur injustè defendi, ne opinionem malè agentium ex indifferetæ defensionis ausu in nos ullo modo transferamus: sed quantum decet Ecclesiam, admonendo, & verbum intercessionis adhibendo, quibus valeatis, succurrite: ut & illis opem feratis, & opinionem sanctæ Ecclesiæ non inquinatis.

Corr. Rom. §. Infra 23. q. 5. reos, refertur summa hujus capituli, cum hic sint propria verba B. Gregorii.

4 pars. Gratian. *Furtum autem non tam in quantitate rei, quam in affectu furantis consideratur.*

C. IV. Non solum in majoribus furtum committitur, sed etiam in minoribus.

Unde Hieronymus in epistolam ad Titum, ad c. 2.

Fur autem non solum in majoribus, sed etiam in minoribus judicatur. Non enim id, quod furto ablatum est, sed mens furantis attenditur. Quomodo in fornicatione non idcirco diversa sit fornicatio, si mulier sit pulchra aut deformis, ancilla aut ingenua, pauperula aut opulenta, sed qualiscunque illa fuerit, una est fornicatio: ita & in furto, quantumcunque quis abstulerit, furti crimen incurrit.

Corr. Rom. §. Referuntur verba B. Hieronymi, nonnullis tamen omissis, & mutatis: quemadmodum etiam apud Burcardum & Ivonem.

CAUSA XV.

Quidam Sacerdos e in crimen carnis lapsus esse perhibetur, antequam Sacerdotalem benedictionem consequeretur. Postquam verò Sacerdotium adeptus est, in furorem versus quendam interfecit. Recuperatà verò sanitate, apud Episcopum accusatur ab ea, cum qua lapsus esse dicitur. Episcopus autem die Dominico causam examinat. Sacerdos inficiatur crimine sibi illatum: quorundam Clericorum sibi patrocina querit: illi verò non sine pretio sibi patrocinantur: tandem Episcopus confessionem questionibus extorquet: demum solus & absque Synodali audientia illum sententiâ ferit.

1. Quaritur autem, An ea, quæ mente alienatâ sunt, sine imputanda?
2. Secundo, An pro impensis patrociniis liceat Clericis mœnera exigere?
3. Tertiò, An ex mulieris confessione iste sit condemnandus?
4. Quarto, An die Dominico ejus causa sit ventilanda?
5. Quintò, An sibi neganti purgatio sit deferenda?
6. Sextò, An ejus confessio cruciatibus sit extorquenda?

a Polyc. lib. 6. tit. 16. b al. Furtum. Polyc. ibid. Burch. l. 11. c. 55. Ivo p. 13. c. 41. c al. Clericus.

- 7. Septimò, An absque Synodali audientia Episcopus valeat Sacerdotem damnare?
- 8. Octavo, Si spontè confessus, aut ab aliis convictus fuerit, quod ante ordinationem peccaverit, an suscepti ordinis officium exequi sibi liceat?

Q U Æ S T I O I.

QUOD autem ea, quæ alienatâ mente sunt, non sint imputanda, facillè videtur posse probari. Peccata namque aliâ penis voluntatem animi, aliâ circa naturæ infirmitatem videntur consistere. Est autem voluntas (ut ait Augustinus lib. 1. a retractat. cap. 15.) animi motus eogente & nullo ad aliquid vel non imitandum & vel adipiscendum. Quod propterea dictum est, ut hæc definitione volens à nolente discerneretur. §. 1. Ex h voluntate itaque peccata procedunt, quæ libero mentis arbitrio, & delinquentis proposito committuntur. §. 2. Porro infirmitas aliâ est animi, aliâ carnis. Infirmitas animi est ignorantia. Carnis infirmitas est concupiscentia. Ex utraque autem infirmitate quæ procedunt, imputantur ad penam. Unde de quibusdam ignorantibus dictum est c: Si quis ignorat, ignorabitur. Tales illi erant, de quibus Christus ait d Apostolus: Extra Synagoga facient vos: quia arbitrabuntur obsequium se prestare Deo. De visdem etiam Apostolus e scribit in epistola ad Romanos: Testimonium illis perhibeo, quia zelum Dei habent, sed non secundum scientiam. Nullum tamen eorum in sua perfidia perseverantem hæc ignorantia excusat. Ex carnis infirmitate procedunt, quæ naturæ languore sunt: quæ nisi imputarentur ad penam, nequaquam Apostolus lege carnis gravatus diceret: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus, &c. sive ergo penis voluntatem, sive penis infirmitatem peccata consistant, semper imputantur ad penam. §. 3. Cui sententiæ illud Augustini de vera religione g. c. 14. contrarium videtur: Usque adeo peccatum voluntarium malum est, ut nullo modo peccatum sit, si non sit voluntarium, & hoc quidem adeo manifestum est, ut nulla hinc Doctorum paucitas, nulla indoctorum turba dissentiat. Quare aut negandum est peccatum committi; aut fatendum est voluntate committi. §. 4. Sed hoc non generaliter de omnibus peccatis intelligendum esse, idem Augustinus in lib. primo retractat. cap. 13. h ostendit, dicens: Usque adeo peccatum voluntarium malum est, ut nullo modo peccatum sit, si non sit voluntarium. §. 5. Potest videri falsa hæc definitio: sed si diligenter discutatur, invenietur esse verissima. Peccatum quippe illud cogitandum est, quod tantummodo peccatum est, non quod est etiam pœna peccati. Quamvis & illa, quæ non immerito non voluntaria peccata dicuntur, quia vel à nescientibus, vel à coactis perpetrantur, non omnino possint non à voluntaria dici. Idem in eodem libro c. 15. Definitio peccati, quam diximus: Peccatum est voluntas retinendi, vel consequendi, quod iustitia vetat, & unde liberum est abstinere: propterea vera est, quia id definitum est, quod tantummodo peccatum est, non quod est etiam pœna peccati.

Corr. Rom. §. α Cogente nullo] Hoc sunt addita ex B. Augustino, ut verba sequentia melius intelligantur.

[E Imitandum.] Apud B. Augustinum in lib. de duabus animabus & in lib. 1. retractationum, legitur, amittendum: ob glossam tamen non est mutatum: sed sublata est priori loco vox, imitandum, quæ abest etiam à manuscriptis Gratiani codicibus. Nam in vulgatis erat, ad aliquid imitandum, vel non imitandum.

[Non immeritò] In libris B. Augustini impressis legitur, immeritò.

C. I. Non sunt peccata nolentium, nisi nescientium.

Idem lib. 4. questionum, q. 24. ad c. 15. Numerorum.

a Et in li de duabus animab. c. 10. b Sent. 2. dist. 47. c I. Corinth. 14. d Joan. 16. e Rom. 10. f Rom. 7. g Sent. 2. dist. 35. h Et in l. de duabus animabus, c. 11. i hic omittuntur aliquot verba. k sine voluntate committi.] orig.

MERITO queritur, quæ sint ipsa peccata nolentium? utrum quæ à nescientibus committuntur, an etiam possit rectè dici peccatum esse nolentis, quod facere compellitur? Nam & hoc contra voluntatem facere dicitur solet: sed utique vult, propter quod facit: tanquam α si pejerare nolit: quod tamen facit, cum vult vivere, si scilicet quisquam, nisi fecerit, mortem minetur. Vult ergo facere, quia vult vivere; & idè non per seipsum appetendo, ut falsum juret, sed ut falsum jurando vivat. Quod si ita est, nescio, utrum possint dici ista peccata nolentium, qualia hic dicuntur expianda. Nam si diligenter consideratur, fortè ipsum peccare nemo velit, sed propter aliud fit, quod vult, qui peccat. Omnes quippe homines, qui scientes faciunt, quod non licet, vellent licere. Usque adeo ipsum peccare nemo appetit propter hoc ipsum, sed propter illud, quod ex eo consequitur. Hæc si ita se habent, non sunt peccata nolentium, nisi nescientium, quæ discernuntur à peccatis volentium.

Corr. Rom. §. α Tanquam si pejerare nolit: quod tamen facit.] Hæc non sunt in vulgatis codicibus B. Augustini.

C. II.

Dig. tit. de Injuriis, l. 3. a
Ilud relatum persequè est, eos, qui injuriam pati possunt, & facere posse: sanè sunt quidam, qui facere non possunt, utputà furiosus, & impubes, qui doli capax non est. Namque hi injuriam pati solent, non facere. Cùm enim injuria ex affectu facientis consistat, consequens erit dicere, hos, sive pulsant, sive convitium dicant, injuriam fecisse non videri. Itaque pati quis injuriam, etiam si non sentiat, potest: facere nemo, nisi qui seit se injuriam facere, etiam si nesciat, cui faciat. Quare si quis per jocum percutiat, aut dum certat, injuriarum non tenetur. Si quis hominem liberum eociderit h, dum putat servum suum, in ea causa est, ne injuriam teneatur.

Corr. Rom. §. In aliquot vetustis exemplaribus à capite meritò, usque ad cap. mulier: nulla est distinctio capitulorum.

Gratian. Itaque, ut ex præmissis apparet, sive ex voluntate, sive ex infirmitate peccata procedant, palam est illa imputari. Sed carnis infirmitas dupliciter intelligitur. Est enim langur natura, quæ carnis concupiscentia appellatur, quæ verius animæ infirmitas dici potest: sed idè carnis infirmitas dicitur, quia accidit animæ ex corruptæ & carnis conjunctione. Porro aliâ est infirmitas, quæ propriè carnis dicitur, quæ (elementorum seu humorum concordia turbata) ipsa caro afficitur, & tandem dissolvitur. §. 1. Similiter animi infirmitas duplex est: Una, quæ vitium appellatur, quæ anima à Deo separatur, ut est ira, odium, & alia hujusmodi. Aliâ infirmitas animi, quæ cum ipsa non sit peccatum, est tamen pœna, & causa peccati, ut est oblitio, & ignorantia. Furor autem, cum non sit peccatum, est tamen pœna peccati, ut febris, & cetera passiones, quæ propriè carnis dicimus esse: quarum motus, id est, ea, quæ illis perturbantibus sunt, nulli imputantur ad penam. §. 2. Sed obijcitur de Lamech, qui cum cæcus esset, Cain interfecit: nec eum excusavit cæcitas infirmitas. Unde dictum est d: Septuplum ultio dabitur de Cain: de Lamech vero septuagies septies. Sed cæcitas ignorantia similis est. §. 3. Ex utraque enim quædam sunt, quæ imputantur: quædam verò minimè. Cæcus namque si debitum suo uxori se credens reddere, alienam polluit, non est reus adulterii. Si autem ludò, vel exercitatione virium, vel venatione jaculum mittens aliquem perimat, quia ab eo penitus hoc debet esse alienum, homicidii reus habetur. Mens verò alienata furore, cum sui compos non sit, eorum, quæ admittit, reatum non contrahit, quia facultatem deliberandi non habuit. Unde pupillo & furioso in maleficio subvenitur: ut non eis imputentur ad penam, quæ ex mentis deliberatione non processerunt α. Quod non solum humanis, sed etiam divinis legibus noscitur approbatum.

Corr. Rom. §. α Processerunt.] Hoc loco in vulgatis erant

a Lib. 47. digest. tit. 10. b al. occiderit. c al. conjuncta carnis corruptione. d Gen. 4.

inter-

interjecta hæc verba, ff. tit. de injuriis, illud relatum. Require supra, quæ abfunt à manuscriptis, ideoque inducta.

C. III.

Ait enim Augustinus de parvulis, in lib. de fide ad Petrum Diaconum, cap. 30.

Firmissimè a tene, & nullatenus dubites, exceptis illis, qui pro nomine Christi suo sanguine baptizantur, nullum hominem accepturum vitam æternam, qui non hic à malis suis fuerit per-pœnitentiam, fidemque conversus, & per Sacramentum fidei & pœnitentiæ, id est, per Baptismum liberatus. Et majoribus quidem necessarium esse, & pœnitentiam de malis suis agere, & fidem catholicam secundum regulam veritatis tenere, & sacramentum Baptismatis accipere: parvulis verò, qui nec propriam voluntate credere, nec pœnitentiam pro peccato, quod originaliter trahunt, agere possunt, Sacramentum fidei, quod est sanctum Baptisma, quamdiu rationis ætas eorum capax esse non potest, sufficere ad salutem.

Gratian. Ex eo autem, quod in fine hujus auctoritatis dicitur: Quamdiu scilicet rationis eorum ætas capax esse non potest: evidenter datur intelligi, nulli post Baptismum peccata imputari, sive sit adultus, sive impubes, nisi rationis sit capax. Unde etiam de brutis animalibus eadem ratio ab Augustino in eodem lib. c. 3. redditur: quare sua facta eis non imputentur: Animalia, inquit, præsentis seculi cursum atque ornatum secundum Creatoris incomprehensibilem peragunt voluntatem, quæ de suis factis nullam rationem redditura sunt, quia rationalia non sunt. Nunquid b enim de bobus cura est Deo? Homines verò, quia rationales facti sunt, & de se, & de omnibus rebus, quas in usum vitæ præsentis acceperunt, rationem reddaturi sunt Deo, & pro suorum actuum qualitate recipient aut penam aut gloriam. Sacræ tamen legis auctoritate animalia jubentur interfici, non propter conscientiam peccati, sed quia refrenant memoriam facti.

C. IV. *Non propter culpam, sed propter memoriam facti peccati occiditur, ad quod mulier accesserit.*

Unde Augustinus si per Leviticum ad c. 20. q. 74.

Mulier e quæ accesserit ad omne pecus, & vult ascendi ad eo, interficietur mulierem & pecus: morte moriantur, rei sunt. §. I. Quæritur, quomodo sit reum pecus, cum sit irrationale, nec ullo modo legis capax? & infra. Pecora inde credendum est iusta interfici, quia tali flagitio contaminata, indignam refrenant facti memoriam.

2 pars. *Gratian. De furiosis autem evidentissimè scribit Augustinus in lib. quæstionum Veteris & Novi Testamenti, q. 2. in fine, ita dicens:*

C. V. *Culpa non necessitate, sed voluntate reum constringit.*

Aliquos d scimus subito dementes factos, fuisse, ferro, lapidibus, moribus, multis nocuisse: quosdam etiam occidisse: captos autem industriâ, & judiciis e oblatos, minimè reos factos: eò quod non voluntate, sed impellente vi, nescio quâ, hæc gesserint nescientes. Quomodo enim reus constitueretur, qui nescit, quid faciat?

C. VI. *Reus voluntate, non necessitate constringitur.*

Item Ambrosius in Hexamerone f, in tractatu primi diei.

Illa cavenda sunt, quæ ex nostra voluntate prodeunt delicta juventutis, & irrationabiles passionibus corporis. Quorum igitur nos sumus Domini, horum principia extrinsecus non requiramus, nec derivemus in alios, sed agnoscamus ea, quæ propriè nostra sunt. Quod enim possumus non facere, si volumus, hujus electionem mali nobis potius debemus, quàm aliis adscribere. Ideò etiam

a Ivo p. 1. c. 30. b I. Corinth. 9. c Ivo p. 9. c. 108. Le-
uit. 20. d Ivo p. 13. s. 22. e al. iudicibus. f Lib. 1. c. 8.

in iudiciis istis voluntarios reos, non ex necessitate compulso, culpa stringit, pœna condemnat. Neque enim, si per furorem aliquis innocentem peremerit, obnoxius morti est: quin etiam ipsius divinæ a legis oraculo, si quis per imprudentiam intulerit necem, accipit impunitatis spem, refugii facultatem, ut possit evadere. Hoc igitur de eo, quod propriè malum videtur, dictum sit. Mala enim non sunt, nisi quæ crimine mentem implicent, & conscientiam ligant. Cæterum pauperiem, ignobilitatem, ægritudinem, mortem, nemo sapiens mala dixerit, nec in malorum forte numeraverit: quia nec a contraria istis in bonis habentur maximis, quorum alia nobis ex natura, alia ex commoditate accidere videntur.

Corr. Rom. § a Nec contraria istis] Emendatum est ex originali. Nam antea legebatur: qui necessaria ista in bonis, &c. In multis tamen antiquis finis hujus capituli est in verbo, numeraverit.

C. VII. *Veniam habent, quæ ignorantibus ebrii committunt.*

Idem in libro de Patriarchis, c. 6. lib. 1. de Abraham.

Sane discimus vitandam ebrietatem, per quam crimina cavere non possumus. Nam quæ sobrii cavemus, per ebrietatem ignorantibus committimus. & paulò post. §. 1. Nesciunt quid loquantur, qui nimio vino indulgent: jacet sepulti: ideoque si qua per vinum deliquerint, apud sapientes iudices venia quidem facta donantur, sed levitatis damnantur b auctores.

C. VIII. *Inobedientia, vel concupiscentia non habet culpam in corpore non consentientis.*

Item Augustinus lib. 1. c. de civitate Dei, c. 25.

Si concupiscentia a, vel inobedientia, quæ adhuc in membris moribundis habitat, præter nostræ voluntatis legem, quasi lege sua movetur; quantum magis absque culpa est in corpore non consentientis, si absque culpa est in corpore dormientis.

Correct. Rom. § a Concupiscentia, vel] In originali legitur: Quòd si illa concupiscentialis inobedientia.

C. IX. *Loth non de incestis, sed de ebrietate culpatur.*

Idem lib. 22. contra Faustum, c. 44.

Inebraverunt d Loth filix ejus, & se nescienti miscuerunt. Quapropter culpandus est quidem: non tamen, quantum ille incestus, sed quantum illa meretur ebrietas.

C. X. *Nemo trahitur ad culpam, nisi ductus propriâ voluntate.*

Item Ambrosius lib. 1. de Jacob, & vita beata, c. 3.

Non est, quòd cuiquam nostram adscribamus ærumnam a, nisi nostræ voluntati. Nemo tenetur ad culpam, nisi voluntate propriâ deflexerit. Non habent crimina, quæ inferuntur reluctantibus. Voluntaria tantum commissa sequitur delictorum invidia, quam e in alios derivamus. Voluntarium sibi militem legit Christus: voluntarium servum sibi Diabolus auctoratur &. Neminem iugo servitutis adstrictum possidet, nisi se prius peccatorum ære ei vendiderit.

Corr. Rom. § a Ærumnam,] Apud B. Ambrosium legitur, culpam: sed ob glossam non est mutatum.

§ e Auctoratur.] In vulgatis codicibus sequebatur, & acquirit juri suo; quæ sunt expuncta, quoniam absunt à manuscriptis, & originali.

C. XI. *Minister Dei est, qui invitatus homicidium facit.*

Idem in l. 2. de Cain & Abel, c. 4.

a Dent. 4. & 19. b al. notantur] orig. c Et l. 2. contra Julianum, in fin. d Ivo p. 9. c. 115. Gen. 19. e al. quòd in alios derivamus.] orig.

Nec is, qui invitus aliquid fecerit homicidium, extra ministerium est. Siquidem lex ait a de eo: *Quia Deus aedit eum in manus ejus.* Manus ergo ejus, instrumentum modo, divinæ ultioni ministerium præbuerunt. Levites igitur minister remissionis est. Percussor autem, qui tamen non ex dispositione, sed præter voluntatem fecerit homicidium, divinæ minister ultionis. §. 1. Illud quoque spectat, quia cum interficitur impius, Christus infunditur, & ubi abominatio aboletur, sanctificatio consecratur a; quia Dominus dixit b: *In ea die, quâ interfecero omne primogenitum Egypti, sanctificabo tibi omne primogenitum Israël.* Quod non ad unum diem afflictionis Egypti referes, sed ad omne tempus. c

Corr. Rom. ¶ a Consecratur;] Apud B. Ambrosium legitur, congregatur.
¶ b Omne tempus.] Post hæc in originali sequitur, c. cum renunciatur. infra 32. q. 1.

Gratian. Cùm itaque, qui invitus hominem interfecerit, minister Dei sit; cùm innocenter furore perimeus morti nequaquam obnoxius sit; cùm subito dementes eorum qua faciunt reatum minimè gestent, patet hunc Sacerdotem homicidii reum non esse: unde nec Sacerdotio privari debet.

§. 1. Objicitur autem illud, quod est in penitentiali Theodori c.

C. XII. In se reversus penitentiam agat, qui insaniens aliquem occidit.

I. SI quis insaniens aliquem occiderit, si ad sanam mentem pervenerit, levior ei penitentia imponenda est.

Corr. Rom. ¶ In Concilio Vormaciensi, & apud Burchardum, & Ivonem hæc sequuntur, quàm ei, qui sanam mentem tale quid commiserit.

Gratian. Sed hoc fortè de eo intelligitur, quem propria culpa ad furorem perduxit. §. 1. Item objicitur: Sunt quedam, quæ etsi non impententur ad penam, tamen impediunt sacramenti signaculum. Ambitio namque parentum filio non imputatur ad penam: cui tamen obest ad Ecclesiæ munus accipiendum. Sic quæ mente alienatâ sunt, etsi non impententur ad penam, tamen sacri muneris executionem impediunt.

C. XIII. Innocens est, qui non iratus, sed propter disciplinam casu aliquem interfecit.

Unde Hieronymus ait. e

II. SI quis non iratus, sed propter disciplinam, palmam alicui dederit, & eventu occiderit, sicut fieri solet, quantum ad gratiam, innocens est: quia voluntatem, non opus requirit. Quantum autem ad legem, reus est: quia opera requirit. §. 1. Item si f in persequutione virgo fuerit oppressa, repellitur lege: quia opus inspicit, non voluntatem: In gratia autem quasi virgo suscipitur: quia non opera querit, sed voluntatem.

Corr. Rom. ¶ Verba hujus capituli usque ad vers. Item si in persequutione, leguntur in homil. 28. operis imperfecti, ad c. 11. Matthæi. Reliqua autem & ferè eadem ibi leguntur, & simillima in comment. B. Hieronymi in idem 11. cap. Matth. Ipsa autem prorsus B. Hieronymi verba referuntur infra, 32. q. 5. de pudicitia, vers. finge.

Gratian. Sicut ergo, qui propter disciplinam casu homicidium facit, quantum ad legem, reus est, quantum ad gratiam, innocens: sic iste Sacerdos, qui furore homicidium fecit, quantum ad culpam innocens est, quantum ad suscepti muneris executionem, reus probatur. §. 1. His ita respondetur. Non omnia, quæ ordinandum impediunt, ordinatum deiciunt. Non enim potest ad Sacerdotium procebi, qui aliquando insaniuit. Veruntamen, si post Sacerdotium furere ceperit, non idè Sacerdotio carebit: nisi fortè nunquam ad sanam mentis officium illum redire contingat. Sicut de quodam Episcopo Gregorius g scri-

a Exod. 21. Deut. 19. b Num. 3. c In Conc. Vormaciensi, c. 28. d Burch. l. 6. c. 25. Ivo p. 10. c. 154. e Auditor operis imperf. in Matthæum, hom. 28. f 32. q. 5. de pudicitia. g 7. q. 1. quævis.

bit in regeso ad Eleutherium Episcopum: Quamvis triste sit nobis, &c. ut supra in causa: Longa in valetudine gravatus.

QUESTIO II.

Pro impensis verò patrociniis in Tarraconensi Concilio Clerici exigere munera prohibentur: in quo sic statutum legitur, c. 10.

CAP. I. Pro patrociniis impensis Clerici munera exigere non debet.

Observandum quoque decrevimus, ne quis Sacerdotum vel Clericorum, more secularium iudicum, pro impensis patrociniis munera audeat accipere a, nisi forte in Ecclesiis gratuitè oblata: quæ non favore muneris videantur accepta, sed collatione devotionis illata. Quod si quis ista b probatur accipere, veluti exactor feneratoris aut usurarium possessor, secundum statuta Patrum se noverit degradandum.

Gratian. Hoc autem de illis intelligendum est, qui canonicam vitam professi, regulariter se victuros proposuerunt. Generali namque Ecclesiæ consuetudine receptum est, & moribus approbatum, ut Clerici more Advocatorum patrociniâ impendant, & pro impendendis munera exigant, & pro impensis suscipiant.

QUESTIO III.

Tertio quaritur, An ex mulieris confessione iste sit condemnandus? In quo primò videndum est, An mulier Sacerdotem accusare valeat? Quod sacris canonicis omnino videtur esse prohibitum. Generaliter enim statutum est ex decretis Fabiani Papæ, ut Sacerdotes Domini non accusent, nec in eos testificentur, qui sui ordinis non sunt, nec esse possunt. Mulieres autem non solum ad Sacerdotium, sed nec etiam ad Diaconatum procebi possunt. Unde nec Sacerdotes accusare, nec in eos testificari valent. Legibus d quoque cautum est, ut ob verecundiam sui sexus mulier apud Prætorum pro alio non intercedat: nisi forte suos, vel suorum iniurias persequi voluerit. Hæc autem, quæ nec suas, nec suorum iniurias persequitur, ad hanc accusationem admitti non debet.

§. 1. Econtrà qui iudicis personam gerere valet, ab accusatoris officio non removetur. Mulieres autem in Veteri Testamento populum iudicasse, quicumque librum iudicum e legerit, ignorare non potest. Non itaque ab accusatione removeri possunt, quas etiam iudicis personam frequenter gessisse constat: nec ullâ serie divinarum Scripturarum ab accusatione prohibentur.

§. 2. His ita respondetur. In veteri lege multa permittentur, quæ hodie perfectione gratiæ abolita sunt. Cùm enim mulieribus permitteretur populum iudicare, hodie pro peccato, quod mulier induxit, ab Apostolo f eis indicitur verecundari, viro subditas esse, in signum subjectionis velatum caput habere. Quæ ergo his omnibus viro si hęc esse ostenditur, cui pro alio postulare non conceditur, ad accusationem admittenda non videtur.

§. 3. Econtrà, quanquam passim & indifferenter ad accusationem mulier non admittatur, sunt tamen quedam crimina, quorum accusationem mulier subire non prohibetur.

CAP. I.

Unde in libro Codicis nono, tit. 1. leg. 12. Imp. Diocletianus scribit g, dicens:

DE crimine, quod publicorum fuerit iudiciorum, mulieri accusare non permittitur, nisi certis ex causis, id est, si suam, suorumque persequatur injuriam, secundum antiqui h juris statuta tantum. de quibus specialiter eis concessum est, non exactâ subscriptione. Unde aditus Præfes provinciæ inprimis examinabit, an tale sit crimen, cuius accusationem mulier subire non prohibeatur.

Corr. Rom. ¶ In aliquot vetustis exemplaribus ab initio questionis, usque ad cap. sanè. nulla est distinctio capitulorum.

a al. exigere. b al. ita. c 2. q. 7. sicut Sacerdotes. d ff. de reg. jur. l. famina. e Jud. 4. f Eph. 5. g iit. de hu, qui accusare non possunt. h al. antiquitus statuta.

C. II.

C. II.

Item in libro Digestorum, Paulus lib. 2. de adulteriis, a tit. de testibus. l. 18.

EX eo, quod prohibet lex Julia de adulteriis, testimonium dicere condemnatam mulierem, colligitur, etiam mulieres in iudicio testimonium h. dicendi jus habere. Item Digestis, titulo de accusationibus & inscriptionibus l. 1. c. §. 1. Non est permittum mulieri publico iudicio quemquam reum facere: nisi scilicet parentum, liberorumque, & patroni, & patronæ, & eorum filii, filiæve, nepotis, neptivæ mortem exequatur.

C. III.

Papinianus leg. 2. eod. tit.

CERTIS de causis concessa est mulieribus publica accusatio: veluti si mortem exequantur eorum earumque, in quos ex lege publicorum iudiciorum testimonium invite non dicunt. §. 1. Idem & in lege Cornelia testamentaria Senatus statuit: sed & de testamento paterni liberti, vel materni, mulieribus publico iudicio dicere permittum est. §. 2. Pupillis, ex consilio tutorum, patris mortem; item pupillæ avi sui mortem exequi, concessum est lege testamentaria. Nam & de patris quidem testamento pupillis agere divus Vespasianus permisit. Sed et si non exhibeantur tabulæ, per interdictum possunt experiri. Codice de iis, qui accusare possunt, d. vel non, lege quartâ. Imp. Alex. Dionysio. Uxor tua, si consobrini sui necem vindicandam existimat, adeat Præfidei provincie. In Digestis ad legem Juliam Majestatis, lege octavâ, Papinianus libro 12. Responsorum, e. §. 3. In questionibus læsæ Majestatis etiam mulieres audiuntur. §. 4. Et conjunctionem denique Lucii f. Catilina Fulvia mulier detexit, & M. Tullium Consullem in iudicium ejus instruxit.

Gratian. Quæcumque verò persona ad accusationem publicorum iudiciorum, vel læsæ majestatis admittitur, eadem accusationem Simonie subire non prohibetur.

C. IV. Læsæ majestatis, & publicorum iudiciorum, & Simonia accusatio equaliter proponatur.

Unde in primo lib. Codicis: Imp. Leo Arnasio Præfeco Præt. leg. 31. g

SANÈ h. quisquis hanc sanctam & venerandam Antifistis sedem pecunie interventu subisse, aut si quis, ut alterum ordinaret vel eligeret, aliquid accepisse detegitur, ad iustitiam publici criminis, & læsæ majestatis, accusatione propositâ, à gradu Sacerdotii retrahatur. Neo solum hoc deinceps honore privari, sed perpetuè quoque infamia damnari decernimus: ut eos, quos facinus par coinquinat & æquat, utroque similis pœna comitetur.

Gratian. Cùm autem sacris canonibus accusationes omnino submoveantur, quas leges seculi non asciscunt, à diverso videntur admittende, quæ legibus seculi non prohibentur. Verùm hoc non inferitur. Quicumque enim Clericorum sacris canonibus nuptias contrahere prohibentur, etiam legibus Imperatorum. Non autem consequenter omnium copulam leges admittunt, quorum conjunctionem sacri canones non prohibent: Legibus enim soli Cantores & Lectores: canonibus autem etiam Acolyti uxores ducere possunt. Quamvis igitur sacris canonibus submoveantur accusationes, quas leges seculi non asciscunt, non ideo consequenter recipiuntur, quascunque Principem leges admittunt. §. 1. Sed (sicut circa hujus operis initium k præmissum est) toties legibus Imperatorum in Ecclesiasticis negotiis utendum est, quoties sacris canonibus obviare non inveniuntur. Unde aut specialiter sacris canonibus malic ab accusatione læsæ majestatis & Simonia ostendatur prohibita, aut præmissis rationibus ad hujusmodi accusationem admittenda probetur. §. 2. Nec quisquam di-

stinguere quarat, ad aliorum, non ad Sacerdotum accusationem in hoc casu Simonia mulieres esse admittendas. Cùm enim generaliter legibus hoc eis permittum invenitur, nisi quis specialiter aliquâ lege hoc prohibitum ostenderit, ejus distinctio locum non habebit. Verùm cùm contra generales regulas quedam crimina specialiter excepta sint, in quibus mulieri accusare permittitur, inter quæ fornicatio non numeratur: patet, quòd hujus accusatio dupliciter infirmatur, & quia fornicationis crimen intendit, & quia dum de se confitetur, super alienum crimen ei credi non oportet.

Corr. Rom. §. a Legibus enim] Discrepantia hæc legum & canonum vera non est. Sed fortasse in hanc opinionem venit Gratianus ex quibusdam verbis novellæ vigesima secundæ, quæ in vulgatis authenticis habetur, coll. 4. tit. de nuptiis. §. sed & si quis inter reverendissimos constitutus Clericos, (ultra Lectorem aut Cantorem dicitur) omninò contraxerit nuptias, hunc ex nostra constitutione cadere Sacerdotio constituimus, atque volumus. Julius autem antecessor eadem novellâ 22. num. 27. illud, supra Lectorem & Cantorem, exponit, veluti Subdiaconus & Diaconus. Hos autem canones etiam nuptiis prohibent. Et Leo in c. lex continentie. sup. dist. 31. ferè iisdem verbis usus est, quibus Justinianus in hac novella, & nomine Lectorem omnes minores ordines significavit.

C. V. Rei confessio adversus quemlibet admitti non debet.

Unde Julius Papa a scribit in decretis, c. 18. dicens:

NEmini h. (præterquam a de crimine læsæ majestatis) de se confessio credi potest e super crimen alienum: quoniam ejus atque omnis Rei confessio periculosa est, & admitti adversus quemlibet non debet.

Corr. Rom. §. a Præterquam de crimine læsæ majestatis] Hæc exceptio in nullo ex locis indicatis habetur, præterquam apud Anselmum.

Gratian. Quia ergò ista de se confitetur, super alienum crimen ei credi non oportet, sed contra eam sua confessio interpretanda est.

QUÆSTIO IV.

QUOD verò die Dominico nec Episcopo, nec Presbytero causam aliquam ventilare liceat, in Tarraconensi Concilio prohibetur, in quo sic statutum est, c. 4.

C. I. Ministri Ecclesiæ die Dominico causas ventilare non debent.

NULLUS d. Episcoporum aut Presbyterorum, vel Clericorum die Dominico propositum cujuscunque causæ negotium audeat ventilare, nisi hoc tantum, ut Deo statuta solennia peragant. Cæteris verò diebus, convenientibus personis, illa, quæ justa sunt, habent licentiam judicandi, excepto f. criminali.

C. II. Solemnibus diebus, & legitimum jejuniorum secularia placita non agantur.

Item ex Concilio apud Erphersfurt a habito, præsentè Rege Henrico.

PLacita & secularia Dominicis diebus, vel aliis præcipuis festis, seu etiam in his diebus, in quibus legitima jejunia celebrantur, secundum canonicam constitutionem minimè fieri decernimus. Insuper etiam sancta Synodus decrevit, ut nulla judiciaria potestas licentiam habeat suâ auctoritate Christianos ad placitum bannire in supradictis diebus, id h. est, septem dies ante Natalem Domini usque in octavas Epiphaniæ, & à Quinquagesima usque ad octavas Paschæ, & septem dies ante nativitatem sancti Joannis Baptistæ: quatenus adeundi Ecclesiam, orationibusque vacandi liberius habeatur facultas.

a. l. digest. 22. tit. 5. b. al. testimonii. c. lib. 48. tit. 2. leg. 1. d. l. 9. tit. 1. l. uxor. e. lib. 48. tit. 4. l. in questionibus. f. al. Sergii. g. tit. 3. de Episcopis & Cler. l. si quemquam. h. Cùm sanè si quis. orig. i. al. iustit. k. Dist. 10. c. 1.

a. Et Dionysius, epist. 2. b. Ansel. l. 3. c. 75. Ivo p. 5. c. 288. Pann. l. 4. c. 69. e. al. oportet. f. al. debet. d. Ivo p. 4. c. 22. e. al. judicare. f. al. exceptis criminalibus negotiis. g. Burch. l. 13. c. 21. Ivo p. 3. c. 53. h. & fortasse.

Corr.

Corr. Rom. ¶ *Erphersphurt*] *In vulgatis legebatur, Epheſum, quaſi hoc eſſet decretum aliquod Concilii Epheſini, habiti tempore Celeftini Papæ, & Theodoſii junioris. Hoc verò eſt Germanicum Concilium habitum præſente Henrico Rege, prout etiam apud Burchardum & Ivonem dicitur. Et codices Gratiani manuſcripti habent, quemadmodum eſt reſtitutum. In hoc autem oppido petiit Bonifacius à Zacharia Papa conſtitui Episcopum, & impetravit. Quod apparet ex prima epiſtola Bonifacii ad Zachariam, & ultima Zachariæ ad Bonifacium.*

C. III. De eodem.

Item Hadrianus Papa in capitulis, c. 64.

Nullus a Episcopos, vel infra poſitus, die Dominico cauſas judicare præſumat.

Q U Æ S T I O V.

Purgationem verò neganti eſſe præſtandam, Stephanus ſcribit Leoni, Episcopo Theanenſi.

C. I. Diaconus ſi de crimine convinci non poterit, apud Episcopum ſe ipſum ſecreto purificet.

De b crimine ſibi illato Diaconus tuus veriffimè fatebatur ſe eſſe immunem. Veruntamen ſe ſuſpicio habetur, & accuſatores idonei reperiuntur, & tales teſtes, quales ſacri conones faciunt, accito tecum certo Episcoporum numero veniant accuſatores, vocetur & ipſe Aldericus Diaconus: & ſi negaverit, ventiletur cauſa canonicè: & ſi vel ſpontè confeſſus, vel legitimis teſtibus fuerit approbatus, canonicè feriatur ſententià. Qui ſi nec ſpontè confiteatur, nec accuſatores & teſtes legitimi reperti fuerint, & mala fama crebuerit, non publico examine, ſed coram te, & aliquantis reverendiſſimis Presbyteris & Diaconis tuæ Eccleſiæ ſecreto juramento ſe purificet. Et tu deinceps boni teſtimonii eum annuntia: & compeſce, & commune Eccleſiæ tuæ filios, ne Sacerdotem Dei ulterius infamare præſumant, timentes, quòd Cham c maledictus eſt, qui patris verenda deriſit.

Corr. Rom. ¶ *Idem eſt titulus in c. de manifeſta. ſupr. 2. q. 1.*

C. II. Non eſt ſpoliandus Presbyter, vel Diaconus, niſi ſpontè confeſſus, vel legitimè convictus fuerit.

Item Nicolaus Salomoni, Conſtantiens Episcopo.

Presbyter d, aut Diaconus, quem aſſeris crimina nolle publicè conſiteri, ſed velle cum ſacramento defendere ſe, eſti tamen notum ſit Episcopo eſſe ſcelus ab ipſo perpetratum, non poteſt per aliquam pænitentiam Sacerdotali vel Diaconali officio potiri; ſed mirandum eſt, ſi ipſe confeſſus non fuerit, quomodo notum poſſit eſſe Episcopo ſcelus ab ipſo perpetratum, niſi accuſatore fortè idoneo per teſtes idoneos approbante. Unde ſi examinante Episcopo cauſam Presbyteri vel Diaconi non fuerit per teſtium approbationem Presbyter e vel Diaconus fortè convictus, non eſt ſcelus Episcopo legitimè manifeſtum, niſi ſua ſponte ſcelus ipſe confiteatur. Quod niſi fecerit, interim non videmus ſuo debere Presbyterum vel Diaconum officio privari. Sola ergò ſpontanea confeſſio, & canonicus numerus, vel qualitas teſtium (decernentibus Episcopis, & accuſatore, quòd objecerat, comprobante) Clericum privat proprio gradu.

Q U Æ S T I O VI.

Quòd verò confeſſio cruciatibus extorquenda non ſit, Alexander Papa teſtatur, ſcribens omnibus orthodoxis, epiſt. 1. c. 2.

C. I. Miniſtrorum confeſſio non ſit extorta, ſed ſpontanea.

a Burchard, l. 1. c. 112. Ivop. 5. c. 204. b Ivop. 6. c. 460. c Gen. 9. d Ivop. 6. c. 122. e al. ille Presbyter.

Si a quandoque à Sacerdotibus & auctoribus & Eccleſiæ, quædam ſcripturæ quoquo modo per metum aut fraudem, aut per vim extortæ fuerint, vel ut ſe liberare poſſint, quocunq; ab eis conſcriptæ aut roboratæ fuerint ingenio, ad nullum eis præjudicium vel nocumentum valere b cenſemus: neque ullam eos infamiam vel calumniam, aut à ſuis ſequeſtrationem bonis unquam, Deo auctore, & ſanctis Apoſtolis, eorumque ſucceſſoribus ſuſtinere permittimus. Confeſſio verò in talibus non compulſa, ſed ſpontanea fieri debet. ¶ *infra*. §. 1. Omnis enim confeſſio, quæ ſit ex neceſſitate, fides non eſt. ¶ *paulò poſt*. §. 2. Confeſſio ergò in talibus non extorqueri debet, ſed potiùs ſpontè profiteri. Peſſimum enim eſt de ſuſpicione aut extorta confeſſione quempiam judicare: cum magis ſit inſpector cordis Dominus, quàm operis. ¶ *paucis interjectis*. §. 3. Non poteſt autem humano condemnari examine, quem Dominus ſuo reſervavit iudicio. Si omnia namque in hoc ſeculo vindicata eſſent, locum divina iudicia non haberent. *Item multò ſuperius*. §. 4. Eſt etiam & ad hanc ſanctam ſedem perlatum (quod pudet dicere, & non ſolum Sacerdotali, ſed etiam omni Chriſtiano nomini eſt inimicum) quòd nonnulli Episcopos vel Sacerdotes aut metu compellunt, aut vi extorquent, aut fraude decipiunt, aliquas confeſſiones ſuæ in alteram partem, quàm debeant, literas e ſcribere, aut pro ſuorum non requiſitione cauſarum e, aut (quòd deterius eſt) pro alieni erroris ſecta ſcripturas facere, & propriis manibus roborare, & coram populis recitare, atque conſiteri. Aliquos dicunt carceribus & ergaſtulis retrudi, ut ſaltem his territi inſidiis deviant Domini Sacerdotes, & ſuis faveant voluntatibus. *Item ubi ſuprà*. e §. 5. Confeſſio verò in talibus non compulſa, ſed ſpontanea fieri debet, ipſo attellante, qui ait: *Ex corde enim procedunt homicidia, adulteria, fornicationes, blaſphemia, & cætera, quæ ſunt ad hæc pertinentia*. §. 6. Nec tantum attendenda ſunt, quæ fiunt, quantum quo animo fiunt. ¶ *paulò poſt*. §. 7. Amplius autem reſpicit Deus ad cogitationes, & ſpontaneas voluntates, quàm ad actus, qui per ſimplicitatem aut per neceſſitatem fiunt.

Corr. Rom. ¶ *a Auctoribus*] *Ivo habet, ſi Sacerdotibus, vel actoribus Eccleſiæ, quemadmodum etiam in eadem epiſtola dicitur, ſi quis erga Episcopum, vel actorem Eccleſiæ, & referatur ſupr. 2. q. 7. ſi quis erga. Hoc autem loco in epiſtola legitur, ſimiliter huiusmodi perſonis quædam ſcripturæ, &c. Præceſſerant autem cum multa alia, tum quæ referuntur in hoc eodem capite, in verſ. Eſt etiam, & ad hanc. Conſectum enim eſt hoc caput ex loci epiſtole hinc inde ſumptis, ordine non ſemper ſervato.*

¶ *Et Literas ſcribere*] *Hæc abſunt ab originali. Sufficiunt enim illa, quæ ſequuntur, ſcripturas facere. Sed ob gloſam non ſunt expuncta.*

C. II. Apoſtolica auctoritas penitus illicita in arritum deducit juramenta.

Item Nicolaus Papa Episcopis Gallie.

Auctoritatem g venerabilium prædeceſſorum noſtrorum ſecuti, & nominatim beatiſſimi Papæ, & Martyris & Alexandri quinti à beato Petro ab omnibus juramenti b & cujuſcunq; modi obligationibus, quibus illi ſeſe coacti violentiâ impiorum obligaverant, abſolvimus: & ne illa ferventur, vetuimus tam præſatum Archiepiscopum Treverentem, quàm ejus præpoſitum, & omnes, qui tunc temporis capti ſe illis quoquo modo obligaverunt: neque ullam eos proinde infamiam vel calumniam, aut à ſuis bonis ſequeſtrationem unquam auctore Deo, & ſanctis Apoſtolis, & noſtris prædeceſſoribus ſuſtinere permittimus: ſicut per Prophetam Dominus dicit i: *Diſſolve colligationes im-*

a Ivop. 5. c. 241. Pann. l. 4. c. 118. b al. provenire. c verum. d recludi. orig. e Sup. in hoc eod. cap. f Matth. 15. g Poly. l. 6. tit. 11. h al. juramentis illis. i Eſa. 58. pietatis.

pietatis. Quinetiam prefato fratri nostro, filiisque Treverensis ecclesie, illiusque defensoribus hæc in mandatis damus, ut spirituali simul & materiali gladio tandem malignos illos, eorumque fautores insequantur, quousque cum integritate possessiones, vel quæcumque res Ecclesiasticæ hoc facto, vel quocunque pacto distractæ seu direptæ sunt, revocentur.

Corr. Rom. & Alexandri] *Nicolaus citat epist. Alex. I. de qua re notatum est supra, dist. 19. Si Romanorum.*

2 pars. Grat. *A fidelitatis etiam juramento Romanus Pontifex nonnullos absolvit, cum aliquos à sua dignitate deponit.*

C. III. *Pontificalis auctoritas à juramento fidelitatis nonnullis absolvit.*

Unde Gregorius Papa.

Alius item Romanus Pontifex, Zacharias scilicet, Regem Francorum, non tam pro suis iniquitatibus, quam pro eo, quod tanta potestate erat inutilis, à regno deposuit: & Pipinum, Caroli magni Imperatoris patrem, in ejus locum substituit, omnesque Francigenas à juramento fidelitatis, quod illi fecerant, absolvit. Quod etiam ex auctoritate frequenti agit sancta Ecclesia, cum milites absolvit à vinculo juramenti: quod factum est his Episcopis, qui Apostolica auctoritate à Pontificali gradu deponuntur.

Corr. R. *In manuscriptis est, utin vulgatis, Gelasius Papa Anastasio Imperatori. Cujus Gelasii esse non potest. Zacharias enim & Carolus magnus, quorum in hoc capite mentio fit, multo post Gelasium vixerunt. Habetur autem in registro Gregor. VII. lib. 8. epist. 21. Herimanno, Metensi Episcopo scripta, quam refert Ivo. In qua quidem epistola paulo ante multa ex epistola Gelasii Anastasio Imperatori scripta afferuntur.*

C. IV. *Excommunicati vinculo fidelitatis non tenentur obnoxii.*

Item Gregorius VII. *h. Romanæ Synodo præfatus, dixit.*

NOc sanctorum prædecessorum nostrorum statuta tenentes, eos, qui excommunicati fidelitate aut sacramento conficti sunt, Apostolica auctoritate à sacramento absolvimus: & ne eis fidelitatem observent, omnibus modis prohibemus, quousque & ipsi ad satisfactionem veniant.

Corr. Rom. *¶ Quousque &c.] Verba hæc non sunt in codice manuscripto Vaticano.*

C. V. *Antequam reconcilientur, fidelitatem excommunicatis nullus servare cogitur.*

Item Urbanus II. *Episcopo Vapicensi.*

Juratos à militibus Hugoni Comiti, ne ipsi, quamdiu excommunicatus est, serviant, prohibeto e. Qui si sacramenta prætulerint, moneantur, oportere Deo magis servire, quam hominibus. Fidelitatem enim, quam Christiano Principi jurarunt, Deo ejusque Sanctis adversant, & eorum præcepta calcanti, nullâ cohibentur auctoritate perfolvere.

QUESTIO VII.

Absque Synodali verò audientia Sacerdotem damnari, in Hispanensi II. Concilio, cui Isidorus interfuit, cap. 6. sic prohibetur.

C. I. *Sine Concilii examinatione Presbyter vel Diaconus non deiciatur.*

Sextâ actione comperimus, Fragitanum Cordubensis Ecclesie Presbyterum, injustè olim à Pontifice suo dejectum, & innocentem exilio condemnatum. Quem rursus ordini suo restituentes, & id denuò adversus præsumptionem nostram & decrevimus, ut juxta præscorum Patrum Synodalem sententiam nullus nostrum sine Concilii

a Gregor. 7. l. 8. reg. Ivo p. 5. c. ult. b l. 5. registi. c Pann. l. 5. c. 110. d Pann. l. 5. c. 111. e al. prohibeto. f Act. 5.

examine quemlibet Presbyterum vel Diaconum deicere audeat. Nam multi sunt, qui indissolubiles potestate tyrannica, non auctoritate canonica damnant. Et sicut nonnullos gratia favoris sublimant, ita quosdam odio, invidiaque permoti humiliant, & ad levem opinionis auram condemnant, quorum crimen non approbant. Episcopus a enim Sacerdotibus ac ministris solus honorem dare potest, solus auferre non potest. Si enim hi, qui in seculo à dominis suis honorem libertatis adepti sunt, in servitutis nexum non revolvuntur, nisi publicè apud Prætoris ac Præsidis tribunal in foro fuerint accusati, quanto magis hi, qui divinis altaribus consecrati honore Ecclesiastico decorantur? Qui profectò nec ab uno damnari, nec uno judicante poterunt honoris sui privilegiis exui: sed præsentati Synodali judicio, quod canon de illis præceperit, oportet diffiniri.

Corr. Rom. & Restituentes. *] Sic est emendatum ex codicibus Conciliorum impressis & manuscriptis. Sic enim apertè declaratur, illum canonicè à Concilio esse restitutum, quàm ex lectione Gratiani vulgata, restitutum esse comperimus.*

¶ *¶ Nostram] Antea legebatur, vestram. In recentioribus autem Conciliorum editionibus est, novam. Emendatum est ex antiquioribus editionibus, & duobus codicibus Vaticanis. & Lucensi regio, quemadmodum & paulò post, nullus nostrum, cum antea esset, nullus vestrum. Modesti enim & religiosi Episcopi sibi etiam metuunt. Alia verò quedam sunt ex iisdem codicibus emendata.*

C. II. *Causas Clericorum Episcopus non nisi cum senioribus Ecclesie audiat.*

Item Gregorius Joanni Episcopo Panormitano, lib. 11. epist. 49.

Si b quid de quocunque clerico ad aures tuas pervenerit, quod te justè possit offendere, faciliè non credas: nec ad vindictam te res accendat incognita; sed præsentibus senioribus Ecclesie tuæ diligenter est veritas perforanda: & tunc, si qualitas rei poposcerit, canonica diffictio culpam feriat delinquentis.

C. III. *A quot Episcopis Presbyteri vel Diaconi sunt audiendi.*

Item ex Concilio Carthaginensi & primo c. 11.

Si quis tumidus vel contumeliosus extiterit in majorem natu, vel aliquam causam haberit, à tribus vicinis Episcopis, si Diaconus est, qui arguitur; si Presbyter, à sex; si Episcopus, à duodecim Conlacerdotibus audiatur. Universi Episcopi dixerunt: Contemptus debet contumacia & superbia in omnibus frangi. Cause e verò pro personis à ab his statuto numero audiantur.

Corr. Rom. *¶ Carthaginensi] Sic est emendatum ex vetustis codicibus. Nam in vulgatis erat, Agathensi primo, cum unicum duntaxat Agathensi memoretur.*

¶ *¶ Si Diaconus est.] In vulgatis Conciliorum editionibus legitur, si Diaconus est, arguatur Presbyter, &c.*

C. IV. *De eodem.*

Item ex Concilio Carthaginensi II. c. 10.

Felix Episcopus Selemfelianus dixit: Etiam hoc adjicio secundum e statuta veterum Conciliorum, ut si quis Episcopus (quod non optamus f) in reatum aliquem incurrerit, & fuerit ei nimia neccelitas, non posse plurimos congregare, ne in crimine remaneat, à duodecim Episcopis audiatur, & à sex Presbyter, & à tribus Diaconus, cum proprio suo Episcopo.

Corr. R. *¶ Presbyter,] Sic legitur in Concilio, quod est in codice canonum, c. 12. & Græco, & duobus codicibus Conciliorum Vaticanis, & uno alio perantiquo, & concordat cum*

a Suprà, ead. Episcopus. & suprà, distict. 67. Episcopus. b dist. 86. si quid. c al. causa audiatur. d al. personis statuto. e 3. q. 8. suggero. Ansel. l. 3. c. 121. Burch. l. 1. c. 149. Ivo p. 5. c. 262. f al. opinamur.

sequenti capite. In editionibus autem Conciliorum Parisien-
sibus ac Colonienfibus habetur, à sex Presbyteris, & tri-
bus Diaconis; quemadmodum & in multis Gratiani ma-
nuscriptis.

C. V. De eodem.

Item ex Concilio Carthagenensi III. c. 8.

SI a autem Presbyteri vel Diaconi fuerint accusati, ad-
iuncto sibi ex vicinis locis proprius b Episcopus legiti-
mo numero collegarum, quos ab eodem accusati petie-
rint, id est, unà secum in Presbyteri nomine a sex, in
Diaconi tribus, ipsorum causas discutiat c, eadem dierum
d, & dilationum, & à communione remotionum, & dis-
cussione personarum, inter accusatores & eos, qui accu-
santur, formâ servatâ: reliquorum autem Clericorum cau-
sas etiam solus Episcopus loci agnoscat & finiat.

Corr. Rom. ¶ a Nomine sex,] Sic in ceteris codicibus
impressis, & manuscriptis, præterquam in editione Colo-
niensi quatuor tomorum, in qua habetur: Presbyteri nomine
quinque, in Diaconi duobus.

2 pars. Gratian. Solus autem ad exclusionem aliorum
Episcoporum, non suorum Clericorum dicitur, sine quorum
præsentia ejus sententia erit irrita.

C. VI. Absque præsentia Clericorum nullius causam
Episcopus audiat.

Unde in Concilio Carthagenensi IV. c. 23. legitur:

I. Episcopus e nullius causam audiat absque præsentia
suorum Clericorum: alioquin irrita erit sententia
Episcopi, nisi Clericorum præsentia confirmetur.

C. VII. Nisi in Synodo canonice vocati Sacerdotes
damnari non possunt.

Item ex Concilio Hispalensi II. c. 6.

II. Episcopus f Sacerdotibus ac ministris solus honorem
dare potest, auferre solus non potest. Si enim hi,
qui in seculo à dominis suis honorem libertatis adepti sunt,
in servitutis jugum non e revocantur, nisi publicè apud
Prætoris, ac Præsidis tribunal in foro fuerint accusati;
quantò magis hi, qui divinis altaribus consecrati, honore
Ecclesiastico decorantur? Qui profectò nec ab uno damna-
ri, nec uno judicante poterunt honoris sui privilegii exui:
sed præsentati Synodali iudicio, quod canon de illis præ-
ceperit, definiri.

QUÆSTIO VIII.

DE ultima verò questione sic statutum est in Concilio
Neocesariensi, c. 9. & 10

C. I. Presbyter, qui ante ordinationem confi-
tetur se corporaliter lapsus,
postea non offerat.

QUI h admittit corporale peccatum, & hic postea Pres-
byter ordinatus est, si confessus fuerit, quòd ante
ordinationem suam peccaverit, non quidem offerat, ma-
neat autem i in aliis officiis propter a ejus studii utilita-
tem. Nam cetera peccata censuerunt plurimi etiam ordi-
natione privari e. Quòd si de his non fuerit confessus,
nec ab aliquibus potest manifestè conviati, huic ipsi de
se potestas est committenda. Similiter & Diaconus, si in
eodem culpx genere fuerit involutus, sese à ministerio
cohibebit.

Corr. Rom. ¶ a Propter ejus studii utilitatem.] Græcè
est. διὰ τὴν ἄλλην σπουδὴν, id est, propter studium ac
diligentiam, quam ceteroquin adhibet.

¶ e Privari.] Græcè legitur, τὴν χειροθεσίαν ἀφαιρῶν,
id est, manus impositionem dimitti: quemadmodum ferè

a Anf. l. 3. c. 123. Burch. l. 2. c. 205. Ivo p. 6. c. 280.
b eum proprio Episcopo. c al discutiant. d al dierum di-
latione. e Burch. l. 1. c. 124. Ivo p. 5. c. 214. f Suprà
eàd. cap. sextâ aetione, & dist. 67. Episcopus. g al. nexum
non revocantur. h Rabanus lib. penit. c. 1. Polyc. l. 4. tit.
39. Burch. l. 2. c. 49. Ivo p. 6. c. 150. Pann. l. 3. c. 151.
Cap. 10. ibid. i al. tamen.

erit Dionysius, cuius versionem ceteri collectores attule-
runt, hac tamen clausula omisa. Nam hæc versio, quam
Gratianus offert, est prisca, quæ est in collectione Isidori.
Ita ex his verbis longè alia elicitur sententia, atque auctor
glossæ putavit.

C. II. Deservientes altario, si carnis fragilitate deli-
querint, Episcopi arbitrio subjaceant.

Item ex Concilio Ilerdensi, c. 5.

HI a, qui altario Dei deserviant, si subito in stenda
carnis fragilitate corruerint, & Domino respiciente
dignè pœnituerint, ita ut mortificato corpore cordis con-
triti sacrificium Deo offerant, maneat in potestate Ponti-
ficis, vel veraciter afflictos non diu suspendere, vel desi-
diosos prolixiore tempore ab Ecclesiæ corpore segregare:
ita tamen, ut sic officiorum suorum loca recipiant, ne
possint ad altiora officia ulterius promoveri. Quòd si
iteratò velut canes ad vomitum reverfi fuerint, & veluti
sues in volutabris luti jacuerint, non solum dignitate
officii careant, sed etiam sanctam communionem, nisi in
exitu, non percipiant.

C. III. Ex ministris Ecclesiæ geniti, in servitutem
devoventur ejusdem.

Item ex Concilio Toletano IX. c. 10.

CUM b multæ super incontinentia e ordinis Clericorum
hactenus emanaverint sententiæ Patrum, & nullatenus
ipsorum reformari quiverit correctio morum, usque
adeò sententiam judicantium protraxerit commissa culpa-
rum, ut non tantum ferretur ultio in actores scelerum,
verum & in progeniem damnatorum. Ideoque quilibet
ab Episcopo usque ad Subdiaconum deinceps, qui vel ex
ancillæ, vel ex ingenuæ detestando connubio, in honore
constituti filios procreaverint, illi quidem, ex quibus
geniti probantur, canonica censurâ damnentur: Proles
autem alienâ d pollutione nata, non solum hereditatem e
nunquam accipiet, sed etiam in servitutem ejus Ecclesiæ,
de cuius Sacerdotis vel ministri ignominia nati sunt, jure
perenni manebunt.

C. IV. Qui confitetur se ante ordinationem peccasse,
non sacrificet: convictus autem
deponatur.

Item ex Concilio Martini f Papæ, c. 35.

SI g quis Presbyter ante ordinationem peccaverit, & post
ordinationem confessus fuerit, quòd antè peccaverit,
non offerat, sed tantum pro religione nomen Presbyteri
portet. Si autem non ipse confessus, sed ab alio publicè
fuerit convictus. nec hoc ipsum habeat, ut nomen Presby-
teri portet. Similiter & de Diaconis observandum est, ut
si ipsi confessi fuerint, ordinem Subdiaconi accipiant h

C. V. De manu Sacerdotis, qui ab Ecclesiâ toleratur,
licitè Sacramenta
sumuntur.

Item Nicolaus ad consulta Bulgarorum, c. 71.

Siciscitantibus i vobis, si à Sacerdote, qui sive depre-
hensus in adulterio, sive de hoc solâ famâ resperfus est,
debeatis communionem suscipere, necnè? respondemus.
Non potest aliquis quantumcunque pollutus sit, Sacra-
menta divina polluere, quæ purgatoria cunctarum conta-
gionum existunt: nec potest solis radius per cloacas &
latrinas transiens aliquid exinde contaminationis attrahe-
re. Proinde qualiscunque Sacerdos sit, quæ sancta sunt,
coquinare non potest. Idcirco ab eo, usquequò iudicio
Episcoporum reprobetur, communicatio percipienda est:
quoniam mali bona administrando se tantummodò læ-

a Dist. 50. bi, qui altario. Rabanus l. pen. c. 1. Burch. l.
19. c. 74. Ivo p. 15. c. 87. b Ivo p. 6. c. 425. c al. inno-
centia. d al. tali. e al. hereditatem parentum. f In cap.
Martini Bracar. Ex Conc. Neocæsar. c. 9. & 10. g Burch.
l. 2. c. 48. Ivo p. 6. c. 149. Pann. l. 3. c. 150. h al. reti-
neant. i Extra de cobab. Cler. & mul. c. vestr. dicit. Ivo
p. 2. c. 83. Pann. l. 5. c. 13.

dunt:

dunt: & cerea & fax accenia sibi quidem detrimentum prælat, aliis verò lumen in tenebris administrat: & unde aliis commodum exhibet, inde sibi dispendium præbet. §. 1. Sumite ergo intrepidi ab omni Sacerdote Christi mysteria, quia omnia fide Christi purgantur. Fides est enim, quæ hunc mundum vincit: & quia non dantis, sed accipientis sit, dicente f beato Hieronymo E: Ad credendum in anima omni Baptismus est perfectus: & in omni Sacerdote corpus Christi est perfectum. Qui rursus sacra Scripturæ g concordans ait: Priusquam audias, ne judicaveris quemquam: atque ante probationem accusationis illata neminem: a tua communione suspendas: quæ non statim, qui accusatur, reus est, sed qui convincitur, criminolus.

Corr. R. § Et cerea] Antè legebatur, &c. Restitutum est ex originali, ex quo alia etiam sunt emendata & addita. § Hieronymo:] Est in epistola de septem gradibus, quemadmodum & quod sequitur, priusquam audias, &c. est ibidem superius.

CAUSA XVI.

Quidam Abbas habebat parochialem Ecclesiam: instituit ibi Monachum, ut officium celebraret populo: possedit eam per quadraginta annos sine aliqua interpellatione: tandem querela adversus Abbatem movetur à Clericis baptismalis Ecclesie, in cujus diœcesi parochiana Ecclesia illa consistebat.

1. Hic primùm queritur, Utrum Monachis liceat populis officia celebrare, pœnitentiam dare & baptizare?
2. Secundo, Si contigerit, eos capellas habere Episcopali beneficio, An ab eis sint instituendæ, an ab Episcopis?
3. Tertio, An jura Ecclesiarum præscriptione tollantur?
4. Quarto, Si Ecclesia adversus Ecclesiam præscribat, An etiam monasterium adversus Ecclesiam præscribere possit?
5. Quinto, An capellam in suo territorio ædificatam jure territorii sui vindicare valeat?
6. Sexto, Si Archiepiscopus vel Episcopus sua auctoritate, non judiciaria sententiâ capellam illam irrepserit, An cadat à causa: ut Ecclesia, cui præsidet, non ultrâ habeat jus reposcendi, quod suus pastor illicitè usurpavit?
7. Septimo queritur, Si Laici capellam illam tenebant (ut quibusdam moris est) & in manibus Abbatis eam refutaverint, & ordinandam traderint, An consensu Episcopi & Clericorum Abbas possit eam tenere?

QUESTIO I.

Quid Monachi officia populis celebrare non possint, multis auctoritatibus probatur: quarum prima est illa sanctæ Nicænæ Synodi, quæ dicitur:

C. I. Monachorum conversatio ab omnibus debet esse discreta.

Placuit h omnibus residentibus in sancta Nicæna Synodo, ut Monachorum conversatio & vita secundum etymologiam nominis ab omnibus discrepet. Monachus enim Græcè, Latine singularis dicitur. Unde Monachum per omnia singulariter agere oportet. Quamobrem firmiter & insolubiliter omnibus præcipimus, ut aliquis Monachus pœnitentiam nemini tribuat, nisi sibi invicem, ut justum est: mortuum non sepeliat, nisi Monachum in monasterio secum commorantem: vel si fortuitò quendam advenientium fratrum ibi mori contigerit.

Corr. Rom. § Caput hoc neque in prima Nicæna Synodo, neque in secunda hodie habetur. Est autem aliquid simile in canonibus Nicænis versis ex Arabico, can. 76.

C. II. Monasterii distributionem, & Ecclesiasticum ministerium quilibet simul tenere non potest.

a al. ministeria. b Act. 15. c al. in fide. d 1. Joan. 5. e al. dantis meritum. f In epistola de septem gradibus, tom. 4. g Eccl. 11. h Ans. l. 5. c. 66. & l. 6. c. 214. Polyc. l. 4. tit. 34.

Item Gregorius Joanni, Ravennati Episcopo, lib. 4. epist. 1.

Nemo a potest & Ecclesiasticis obsequiis b deservire, & in monachica regula ordinatè persistere: ut ipse monasterii distributionem teneat, qui quotidie in ministerio c Ecclesiastico cogitur permanere.

C. III. Monachi, qui ad Clericatum promoventur, à priori proposito discedere non debent.

Item Innocentius ad Victorium, epist. 2. c. 10.

De d Monachis, qui diu morantes in monasteriis, si postea ad Clericatus ordinem pervenerint, statuiamus, non debere eos à priori proposito discedere e.

Gratian. Si ergo (sicut Innocentius desinit) à suo proposito eis discedere non licet; & sicut Gregorius testatur, in monastica regula devotè persistere, & Ecclesiasticis obsequiis simul deservire non possunt: patet, quòd parochianis Ecclesiis Monachi præfici non possunt.

C. IV. Monachus non habet officium docentis, sed plangentis.

Item Hieronymus ad Riparium Presbyterum, adversus Vigilantium.

Monachus f non docentis g, sed plangentis habet officium: qui vel se, vel mundum lugeat, & Domini pavidus præstoletur adventum.

C. V. In populari frequentia Monachi esse non debent.

Idem ad Paulinum, de institutione Monachi, epist. 13.

Si b cupis esse, quod diceris, Monachus, id est, solus, quid facis in urbibus, quæ utique non sunt solorum habitacula, sed multorum? & infra. §. 1. Habeto simplicitatem columbæ, ne cuiquam machineris dolos, & serpentis astutiam, ne aliorum supplanteris infidiis. Non multum ditat in vitio vel decipere posse, vel decipi. Christianum i, quem feneris tibi aut semper, aut crebrò de nummis loquentem (excepta elemosynâ, quæ indifferenter omnibus patet) insitorem potius habeto, quam Monachum. Præter victum & vestitum, & manifestas necessitates nihil cuiquam tribuas: ne filiorum panem canes comedant.

C. VI. Monachus pascitur, Clerici pascunt.

Idem ad Heliodorum de laude vite solitarie, epist. 1.

Alia k causa est Monachorum, alia Clericorum. Clerici pascunt oves, ego pascor: illi de altario vivunt, mihi quasi infructuose arbori securis ponitur ad radicem, si minus ad altare non defero. & infra. §. 1. Mihi ante Presbyterum sedere non licet. Illi, si peccavero, licet, me tradere l Satanæ in interitum carnis, ut spiritus salvus sit in die Domini Jesu.

C. VII. Non licet aliquid Monachis agere sine Presbyterorum consilio.

Idem in ad Rusticum.

Ecclēsia n habet Senatam cœtum Presbyterorum, sine quorum consilio nihil Monachis agere licet. Roboam o filius Salomonis idè perdidit regnum, quia noluit audire Presbyteros suos. Senatam quoque Romani habebant, cujus consilio cuncta agebant: & nos habemus Senatam nostrum, cœtum Presbyterorum.

Corr. Rom. § Apud B. Hieronymum in commentariis ad c. 3. Esaiæ, unde hoc caput videtur acceptum, hæc leguntur: Roboam filius Salomonis idè perdidit regnum, quia no-

a Ivo p. 3. c. 18. b al. officiis. c al. obsequio. d Polyc. ibid. Ansel. l. 5. c. 67. e al. deviare. f Polyc. ibid. Ansel. l. 7. c. 128. Ivo p. 7. c. 128. Pam. l. 3. c. 176. g al. doctoris. h Ivo p. 7. c. 2. Pam. l. 3. c. 175. i al. decipi Christianum. Quem.] orig. k Polyc. ibid. Ansel. l. 7. c. 123. l 1. Cor. 12. m Habetur in comm. ad c. 3. Esaiæ. n Deus dedit p. 5. o 3. Reg. 14. T t 2

luit audire Presbyteros. & paulo inferius. Senatūs quoque confulta dicuntur, & Principes quondam Romani Consules appellati sunt, vel à consulendo civibus, vel ab agendo cuncta consilio. Et nos habemus in Ecclesia senatum nostrum, cœtum Presbyterorum.

C. VIII. Secundam etymologiam nominis solitariam vitam ducat Monachus.

Item Eugenius Papa.

II. Placuit a communi nostro Concilio, ut nullus Monachorum pro lucro terreno de monasterio exire nefandissimo ausu præsumat, neque penitentiam dare, neque filium de Baptismo accipere, neque baptizare, neque infirmum visitare, neque mortuum sepelire, neque ad Ecclesiam secularem transire, neque aliis qualibuscunque negotiis sese implicare: sit claustrum suo contentus; quia sicut piscis sine aqua caret vitâ, ita sine monasterio Monachus. Sedeat itaque solitarius, & taceat, quia mundo mortuus est, Deo autem vivit b. §. 1. Agnoscat nomen suum: Monos enim Græcè, Latine est unus: achos Græcè, Latine tristis sonat. Inde dicitur Monachus, id est, unus tristis. Sedeat ergo tristis, & officio suo vacet.

Corr. Rom. § Anselmus etiam citat ex decretis Eugenii, & ex eodem habetur in vetusto Decretorum libro.

C. IX. Absque Episcoporum consensu Episcopalia jura Monachi non usurpent.

Item Paschalis II. Victori, Bononiensi Episcopo.

Per venit e ad nos (unde valde miramur) quoddam Monachi & Abbates in parochia vestra contra sanctorum Patrum decreta Episcopalia jura & officia libi arroganter vendicant: videlicet penitentiam, remissionem peccatorum, reconciliationem, decimas, & Ecclesias: cum absque proprii Episcopi licentia, vel Apostolicæ sedis auctoritate hoc nullatenus præsumere debeant: sicut in Chalcedonenſi Concilio, de hujusmodi à sanctis Patribus cautum est, & sub anathematis vinculo Monachis omnibus prohibitum. Mandamus itaque dilectioni tuæ, ut eos convenias, & ne talia deinceps præsumant, omnino prohibeas.

C. X. De eodem.

Item Calixtus Papa II.

Interdicimus etiam Abbatibus & Monachis publicas penitentias dare, infirmos visitare, & unctiones facere; & Missas publicas cantare. Chrisma & oleum, consecrationes altarium, ordinationes & Clericorum ab Episcopis accipiant, in quorum parochiis manent.

C. XI. Monachi intra claustra morantes, Clericorum officia exterius non ministrent.

Item Alexander II.

Juxta f Chalcedonenſis tenorem optimi Concilii Monachis quamvis religiosis, ad normam sancti Benedicti intra claustrum morari præcipimus, vicos, castella, civitates peragrarare prohibemus, & à populorum predicatione omnino cessare censuimus: nisi forte quis de suæ animæ salute, sollicitus, ut eorum habitum assumat, eos intra claustrum consulere voluerit.

C. XII. Monachi, qui sunt in civitatibus, Episcopo debent esse subiecti.

Item ex Concilio Chalcedonenſi, c. 4.

Qui g verè pureque solitariam eligunt vitam, digni sunt convenienti honore a. & infra. §. 1. Eos verò, qui per civitates singulas, seu possessiones in monasteriis sunt, placet nobis Episcopo esse subiectos, & quieti operam dare, atque observare jejunia & orationes, in locis, in quibus semel se Deo devoverunt, permanentes, & neque c. communicare Ecclesiasticas b, neque seculares

a. Anf. l. 5. c. 75. & l. 6. c. 213. b. vivunt. c. Anf. l. 5. c. ult. d. Infrà ead. qui verè. e. ul. ordines. f. Ivo p. 7. c. 151. g. Concord. Ca. l. 5. c. 25. Polye. l. 3. tit. 1. & l. 4. tit. 34. Anf. l. 5. c. 54. Ivo p. 7. c. 1. Pann. l. 3. c. 174. h. ul. Ecclesiasticis.

aliquas atrectare actiones, relinquentes propria monasteria: nisi forte jubeantur propter urgentes necessitates ab ipsius civitatis Episcopo. Et neminem servorum suscipi in monasterium, ut sit cum eis Monachus, nisi cum domini proprii licentia a. Prætereuntem verò hæc, decrevimus extra communionem esse, ne nomen Domini blasphemetur. §. 2. Convenit verò civitatis Episcopo curam sollicitudinemque necessariam monasteriis exhibere.

Corr. Rom. § a Honore. Sequitur continenter c. Quidam Monachorum. infra, 18. q. 2. quod est ex eadem prisca versione, atque caput hoc.

§ Et neque communicare] Græcè est, μήτε δι εκλογιστικῆς, μήτε βιολυτικῆς παρανομίας ἢ ἐκνομιαν: id est; neque Ecclesiastica, neque secularia negotia turbare, vel iis se immiscere.

Gratian. His ita respondetur. Auctoritas illa Nicæna Synodi prohibet Monachos de monasteriis exire, & per capellas mortuorum sepulturas celebrare, consuere videlicet more Clericorum ad cuiuslibet exequias celebrandas. Ceterum si apud monasterium aliquis semetipsum tumulari voluerit, non est prohibendus.

C. XIII. Missæ celebrari, & mortui sepeliri in monasterio non prohibentur.

Unde Gregorius scribit Joanni, Episcopo de urbe veteri, lib. 1. epist. 12.

Agapitus Abbas monasterii sancti Gregorii b insinuavit nobis, plurima se à vestra sanctitate gravamina sustinere: quòd in eodem monasterio Missas prohibeas celebrari: mortuos etiam ibidem interdicis sepeliri. A qua inhumanitate vos hortamur suspendi, & sepeliri ibidem mortuos, Missas celebrari, nullà ulterius habità contradictione permittas.

C. XIV. Non sunt cassanda pie voluntates defunctorum.

Idem Januario, Caralitano Episcopo, lib. 3. epist. 9.

Admonere e te volumus, ne pie vivorum aut defunctorum voluntates, tuâ (quod absit) remissione cassentur.

C. XV. Testatoris arbitrium servari oportet. Item Gelasius Papa.

Consideratio Ecclesiasticæ utilitatis hoc postulat, ex justa dispositione a testatoris servandum arbitrium.

Corr. Rom. § a Dispositione] In vetustis exemplaribus legitur, dispensatione.

C. XVI. De eodem.

Item ex Concilio Triburiensi, c. 15.

Ubiunque d facultas rerum, & opportunitas temporum suppetit, &c. [sicut in eodem capite supra legitur in causa eorum, qui de diocesi ad diocesium transferunt.]

Corr. Rom. § In aliquot vetustis codicibus caput hoc conjunctum est superiori.

Gratian. Ecce his auctoritatibus patet, quòd si quis apud monasterium sepulturam sibi eligere voluerit, liberè à Monachis potest sepeliri. Unde liquido colligitur, prohibitionem illam Nicæna Synodi propter improbitatem circumvagantium esse factam.

C. XVII. Monachi, qui sine licentia Episcopi vagantur, ad propria loca redire cogantur.

Unde in Chalcedonenſi Concilio, c. 23.

legitur: Quidam Monachi nihil habentes sibi injunctum à proprio Episcopo, interdum verò etiam illi, qui ab eo fuerant excommunicati, veniunt ad regiam civitatem Constantinopolitanam, & in ea perturbationes tranquillitati Ecclesiasticæ inferunt, & diversorum domos corrumpunt. Statuit igitur sancta Synodus, hos primùm commoneri a, ut exeant à regia civitate: de-

a. ul. conscientia.] παρα γυμνασιον. b. al. Georgii. Polye. ib. Anf. l. 5. c. 66. Hic aliquot epistola verba omittuntur. c. 13. q. 2. ultima. d. 13. q. 2. ubique.

mum eos invitos dejici, ac inde per defenforem compelli, ut ad sua loca redeant.

Corr. Rom. § a Commoneri,] *In hac potissimum parte videtur de industria versio prisca in epitomen redacta. Integer canon sic habet :*

Ἦλθεν εἰς ἀκοάς τῆς ἁγίας συνόδου, ὡς κληρικοί τινες καὶ μονάζοντες μὴδὲν ἐγχερισμένοι ὑπὸ τῆς ἰδίας ἐπισκόπου, ἐστὶ δὲ ὅτε καὶ ἀκινῶνται γινόμενοι παρ' αὐτῶν, καταλαμβάνοντες τὴν βασιλευσάν Κωνσταντινῶπλιν, ἐπὶ πολὺ ἐν αὐτῇ διατριβῆσι, τυχερῶς ἐμπαιόντες, καὶ θορυβῶντες τὴν ἐκκλησιαστικὴν κατὰστασιν, ἀνατρέψασί τε οὐκίας τινῶν ὄρισαν τοῖνυν ἡ ἁγία συνόδος, τοὺς τιοῦτους ὑπομνησκόμενοι μὲν πρότερον διὰ τοῦ ἰδικίου τῆς κατὰ Κωνσταντινῶπλιν ἀγιωτάτης ἐκκλησίας ἐπὶ τὸ ἐξελεῖν τῆς βασιλείουσης πόλεως, εἰ δὲ τοῖς αὐτοῖς πρᾶγμασιν ἐπιμένονι ἀναχροντοῦντες, καὶ ἀκοντοῖς αὐτοῖς, διὰ τοῦ αὐτοῦ ἰδικίου ἐμβαλεῖσθαι, καὶ τοὺς ἰδίους καταλαμβάνειν τόπους. *Id est :*

Pervenit ad aures sanctæ Synodi, nonnullos Clericos & Monachos, quibus nihil à proprio Episcopo commissum est, quibusque interdum etiam ab eo communione est interdictum, ad regiam Constantinopolim se conferentes, diu in ea morari, tumultus excitantes, & statum Ecclesiasticum perturbantes, ac domos nonnullorum subvertente. Statuit igitur sancta Synodus, hujusmodi homines primum quidem per defenforem sanctissimæ Constantinopolitanæ Ecclesiæ admoneri, ut ex regia civitate exeant: deinde verò, si impudenter agentes iisdem negotiis hæerere perseveraverint, ipsos etiam invitos, per eundem defenforem ejici, & ad propria reverti loca.

C. XVIII. *Monachi circumvagantes per defensores sunt compellendi.*

Item Pelagius Papa Paulino Solitario. a

Probinum b Phariæ c & Milianum, atque Probinianum e, vel alios pseudomonachos Joanni defensori præcipimus, ut eos debeat detinere: quatenus, si quam desiderant suæ contentionis rationem cognoscere, ad nos, ut informentur, debeant exhiberi. Certè, si solâ oblatione ab Ecclesiastico corpore sunt scissi, in Reatina d (sicut petisti) insula ut exulent, prædicto defensori duximus injungendum.

Corr. Rom. § a Phariæ,] *Sic est emendatum ex Anselmo & Polycarpo, cùm antea legeretur, Samariæ. Est autem Pharia civitas Dalmatiæ.*

C. XIX. *Nullus Monachus præter Domini Sacerdotes audeat prædicare.*

Item Leo Papa ad Theodorum Episcopum Cypri, epist. 61. al. 63.

Adjicimus e illud etiam, quod nobis propter improbitatem quorundam Monachorum religionis f vestræ verbo mandastis per Vicarios nostros, & hoc specialiter statuentes, ut præter Domini Sacerdotes nullus audeat prædicare, sive Monachus, sive Laicus ille sit, qui cuiuslibet scientiæ nomine glorietur.

Gratian. *Ecce in hoc capite & vitium est expressum, & generali constitutione evacuatum. Quòd verò penitentiam dare prohibentur, inde est, quia nulli Sacerdotum licet alterius parochianum ligare vel solvere. Monachi autem, etsi in dedicatione sui Presbyteratus (sicut & ceteri Sacerdotes) baptizantur, prædicandi, penitentiam dandi, peccata remittendi, beneficii Ecclesiastici perfruendi ritè potestatem accipiunt, ut amplius & perfectius agant ea, quæ Sacerdotalis officii esse sanctorum Patrum constitutionibus comprobantur: tamen executionem suæ potestatis non habent, nisi à populo fuerint electi, & ab Episcopo cum consensu Abbatù ordinati. Ecclesiasticas verò atque seculares actiones attentare prohibentur, ut non præsu-*

a al. Salomitano.] al. Solatino. b Polyc. l. 4. tit. 34. Ansel. l. 7. c. 193. c al. Probinianum. d fortasse Rythymna. e Burch. l. 2. c. 158. f al. regionis.

mant sibi patrociniã causarum, nisi ab Episcopo communiti fuerint, nec secularibus causis occupentur, ut resideant cognitores dirimendarum litium.

C. XX. *Monachus defensor fieri non debet.*

Unde Pelagius scribit Antoninæ Patriciæ, & Deciæ.

DE a presentium portitore, quòd defensor factus non est, nulla vobis animi molestia fit: quia verè satis amarissimum habeo de isto proposito ad illud b officium homines deduci, in quo nullo modo, quæ à Monachis Deo promissa sunt, valeant adimpleri. Omnimoda enim est illius habitus & istius officii diversitas. Illic enim quies, oratio, labor manuum: at hic causarum Cognitio, conventiones, actus, publica litigia, & quæcunque vel Ecclesiastica instituta, vel supplicantium necessitas poscit. Faciat autem Deus, ut tales sint hi, qui vel à nobis in illo habitu nutriuntur, vel in monasteriis crescunt, ut pro vectâ ætate, & vitâ probatâ, non ad litigiorum officia, sed ad Sacerdotium valeant promoveri.

Gratian. *Gelasius tamen (sicut in tractatu de promotionibus Clericorum invenitur, in capitulo illo, Monachus c. novitius, &c.) permittit illos ex dispensatione fieri defensores. 2 pars. Quòd verò Sacerdotalium officiorum potestatem habeant, testatur Ambrosius, dicens :*

C. XXI. *Clericorum officia celebrare Monachi Presbyteri non prohibeantur.*

DOctos ac probos Monachos, Presbyterii honore dedicatos, baptizare, prædicare, penitentiam dare, debita miseris laxare, & decimarum, primitiarum, oblationum vivorum & mortuorum portione justâ perfrui debere, moderatâ dispensatione commendamus: ut juxta Apostolum d de altario, cui serviunt, viventes, per obsequium Dominicæ plebis panem & vinum immaculatâ benedictione transformant in corpus & sanguinem Domini nostri Jesu Christi.

Corr. Rom. § Apud B. Ambrosium nihil tale est inventum: & videtur auctoris alicujus longè recentioris.

C. XXII. *Beneficiis Ecclesiasticis Monachus Presbyter liberè perfruatur.*

Item Innocentius Papa.

SI Monachus ad Clericatum promoveatur, beneficia ei pleniter, & annonæ, & decimæ donentur, absque ulla minoratione & dilatione, ut quantò melius possit, juxta possibilitatem suam, quando necessitas extiterit, ad opera Ecclesiastica, & ipsam restaurandam Ecclesiam adjutorium faciat.

C. XXIII. *De eodem.*

Item Gregorius.

MOderamine e Apostolicæ auctoritatis decernimus, ut Monachi, si Presbyterii honore dedicati sunt, cum ligandi, solvendi que potestate, decimarum, primitiarum, oblationum, donationum, quæ sunt pro vivis & pro defunctis, portionem juxta f canonem ad suam, proximorumque utilitatem merito perfectionis justitiæ non minus, quàm ceteri Sacerdotes laudabiliter sibi vendicent.

C. XXIV. *Clericorum officia Monachi Presbyteri liberè admittunt.*

Idem.

EX g auctoritate hujus decreti (quod Apostolico moderamine, & pietatis officio à nobis est constitutum) Sacerdotibus Monachis Apostolorum figuram tenentibus, liceat prædicare, baptizare, communionem dare, pro peccatoribus orare, penitentiam imponere, atque peccata solvere.

C. XXV. *Monachi Presbyterii honore decorati potestatem habent ligandi & solvendi.*

Item ex decreto Bonifacii Papæ.

a Ivo p. 7. c. 23. b al. aliud. c dist. 77. c. ult. d I. Cor. 9. e Anj. l. 7. in fine. f al. juxta canone. g Anj. ibid.

Sunt a nonnulli nullo dogmate fulti, audacissime quidem, zelo magis amaritudinis, quam dilectionis inflammati, asserentes Monachos, quia mundo mortui sunt & Deo vivunt, Sacerdotalis officii potentia indignos: neque penitentiam, neque Christianitatem largiri, neque absolvere posse per Sacerdotalis officii divinitus sibi injunctam potestatem: sed omnino labuntur. *Et infra.* §. 1. Neque enim beatus Benedictus, Monachorum præceptor almificus, hujus rei aliquo modo fuit interdicator: sed eos secularium negotiorum edixit expertes fore tantummodo. Quod quidem Apostolicis documentis, & omnium sanctorum Patrum institutis non solum Monachis, sed etiam Canonicis maxime imperatur. *Nemo enim & militans Deo implicat se negotiis secularibus.* §. 2. Nos verò tantorum Patrum instituti exemplis (quibus periculofissimum est refragari) credimus à Sacerdotibus Monachis ligandi, solvendi que officium Deo operante dignè administrari, si eos dignè contigerit hoc ministerio sublimari. *Et infra.* §. 3. Decertans igitur monasticæ professionis Presbyteros Sacerdotalis potentia arcere officio, omnimodò præcipimus, ut ab hujuscemodi nefandis ausibus reprimantur in posterum; quia quantum quisque est celsior, tantò est in his potentior.

Corr. Rom. § Caput hoc cum nonnullis aliis missum est ex Hispania, descriptum ex vetusto codice Monasterii Populeti, cuius hic est titulus: Ex Concilio Bonifacii Papæ, qui quartus à beato Gregorio: quomodo Monachis liceat cum Sacerdotali officio ubi & ubi ministrare.

§. 1. Nemo enim] *Hæc Scriptura Sententia ubest à codice Populeti, & Polycarpo, & Ivone.*
Gratian. *His omnibus auctoritatibus perspicue monstratur, Monachos posse penitentiam dare, baptizare, & cetera Sacerdotalia officia licitè administrare. Quòd verò populi electione, Episcoporum institutione, & Abbatis consensu potestatem suam exequi valeant, Hieronymi, Gelasii & Gregorii auctoritate probatur.*

C. XXVI. *Dignè in monasterio vivens, per populi electionem ad Clericatum poterit promoveri.*

Ait enim Hieronymus ad Rusticum Monachum, epist. 4.

Sic vive in monasterio, ut Clericus esse merearis. *Et infra.* §. 1. Multo & tempore discere, quæ postmodum doceas: & inter bonos semper sectare meliores. Quòd si populus vel Episcopus te in Clericum elegerit, age ea, quæ Clerici sunt.

Corr. Rom. §. 1. Multo tempore] *Alia est verborum series & clarior apud B. Hieronymum. Cum ad perfectam, inquit, ætatem veneris, si tamen vita comes fuerit, & te vel populus, vel Pontifex civitatis in Clericum elegerit, agito quæ Clerici sunt, & inter ipsos sectare meliores. Et infra. Multo tempore discere, quod doceas.*

C. XXVII. *Ad ordinem Clericatus promoveri Monachi possunt.*

Idem ad eundem, eadem epistola superius.

Si Clericatus te titillat desiderium, discas, quod possis docere, & rationabilem Christo hostiam offeras: ne miles ante, quam tyro, ne prius magister sis, quam discipulus. §. 1. Non est humilitatis mex, neque mensuræ judicare de Clericis, & de ministris Ecclesiarum finistram quippiam dicere. Habeant illi ordinem & gradum suum: quem si tenueris, quomodo tibi in eo vivendum sit, editus ad Nepotianum liber docere te poterit. §. 2. Nunc Monachi incunabula, moresque discutimus, & ejus Monachi, qui liberalibus studiis eruditus, in adolescentia jugum Christi collo suo imposuit. Primumque tractan-

a Anselm. ibid. Polyc. l. 4. tit. 34. Ivo p. 7. c. 22. b 2. Timoth. 2. c Ivo p. 6. c. 4.

dum est, utrum solus, an cum aliis in monasterio vivere debeas. Mihi quidem placet, ut habeas Sanctorum contubernium, nec ipse te doceas, & absque doctore ingre-diaris viam, quam nunquam ingressus es.

C. XXVIII. *In loco, quo Abbas judicaverit, Monachus eligatur, & ab Episcopo Sacerdos ordinetur.*

Item Gelasius Papa.

Si quis Monachus fuerit, qui venerabilis vite merito Sacerdotio dignus videatur, & Abbas, sub cujus imperio Regi Christo militat, illum fieri Presbyterum petierit, ab Episcopo & debet eligi, & in loco, quo judicaverit, ordinari: omnia, quæ ad Sacerdotis officium pertinent, vel populi, vel Episcopi electione providè ac justè acturus.

Corr. Rom. §. 1. Episcopo] *In duobus vetustis codicibus legitur, ipso.*

C. XXIX. *Tempore maturitatis Ecclesiasticæ Monachi promoveantur ordinibus.*

Item Syricius Papa ad Himerium, epist. 1. cap. 13.

Monachos a quoque, quos tamen morum gravitas, & vite ac fidei institutio sancta commendat, Clericorum officii aggregari & optamus & volumus: ita ut qui intra tricimum ætatis annum sunt digni in minoribus, per gradus singulos crescente tempore promoveantur ordinibus, & sic ad Diaconatùs vel Presbyterii insignia maturæ ætatis consecratione perveniant: nec statim saltu ad Episcopatus culmen ascendant, nisi in his eadem, quæ singulis dignitatibus superius præfiximus, tempora fuerint custodita.

C. XXX. *Ecclesiastica officia nec avida elatione Monachi suscipiant, nec blandiente desidia respiciant.*

Item Augustinus ad Eudoxium, epist. 81.

Vos h autem fratres exhortamur in Domino, ut propositum vestrum custodiatis, & usque ad finem perseveretis: ac si quam operam vestram mater Ecclesia desideraverit, nec elatione avida suscipiatis, nec blandiente desidia respiciatis; sed miti corde obtemperetis Deo, cum mansuetudine portantes eum, qui vos regit, qui diriget mites in judicio, qui docet mansuetos vias suas. Nec vestrum otium necessitatibus Ecclesiæ præponatis: cui parturienti si nulli boni ministrare vellent, quomodo naceremini, non inveniretis.

C. XXXI. *Gelasius d quendam Rufinum Monachum jubet Sacerdotem fieri, & in quadam basilica ordinari.*

Item Pelagius Papa Bono, Episcopo Savinati.

In e parochia tua, basilica S. Laurentii, quæ in possessione filii & Confiliarii nostri, viri magnifici Theodori fundata est, officium Presbyteri deesse cognovimus. Et quia præfatus filius noster nobis retulit, se invenisse Rufinum quendam Monachum, olim sibi vitæ, religionis, & moribus comprobatum, & hunc postulat ibi Presbyterum consecrari, (quod subito fieri nos prorogata observantia non acquievimus:) ideo dilectio tua his literis acceptis, sabbatho veniente faciat eum Diaconum: & si Deus voluerit & vixerimus, medianâ hebdomadâ Presbyterum faciemus; quatenus superveniente Paschali festivitate sacra ministeria in memorata basilica à persona competenti valeant adimpleri.

a Polyc. l. 2. tit. 31. Anselm. l. 7. c. 101. Ivo p. 6. c. 53. b Pann. l. 3. c. 179. c Psalm. 24. d Pelagius. e Polyc. l. 2. tit. 32. Anselm. l. 7. c. 96. ex Gelasio. Fal. prærogata.

C. XXXII. *Qui de Clerico Monachus efficitur, proprio Episcopo ordinante poterit eligi & consecrari.*

Item Gregorius l. 1. reg. sti, epist. 40.

SI quem à Clericatu in monasticam contigerit venire conversationem, si talis vitæ Monachus fuerit, ut Episcopus, cui antea militaverat, eum dignum Sacerdotio prævideat, in loco, quo judicaverit, eligi poterit, & ordinari.

Corr. Rom. § Verba ipsa B. Gregorii hæc sunt: Si quis autem à Clericatu in monasticam conversationem venire contigerit, non liceat eis ad eandem, vel aliam Ecclesiam, quarum pridem milites fuerant, suâ voluntate deinde remeare, nisi talis vitæ Monachus fuerit, ut Episcopus, cui antea militaverat, Sacerdotio dignum præviderit, ut ab eo debeat eligi, & in loco, quo judicaverit, ordinari.

C. XXXIII. *Sine testimonio Abbatis ad Clericatus officium Monachi non eligantur.*

Item ex Concilio Agathensi, c. 27.

MONACHI a vagantes ad officium Clericatus (nisi eis testimonium Abbas suus dederit) nec in civitatibus, nec in parochiis ordinentur. *§. 1.* Si enim necesse fuerit Clericum de Monachis ordinari, cum consensu & voluntate Abbatis præsumat Episcopus.

Corr. Rom. § Ordinentur.] In Concilio ipso sequitur c. fin. infra 20. q. 4.

C. XXXIV. *Cum Abbatis voluntate Monachi ordinantur, quos pro utilitate Ecclesie Episcopus ordinare voluerit.*

Item ex Concilio Ilerdensi, c. 3.

CUM pro utilitate Ecclesie aliquos Monachorum Episcopus probaverit in Clericatus officio promovendos, cum Abbatis voluntate debent ordinari. Ea verò, quæ in jure monasterii de facultatibus offeruntur, in nullo diocæsanâ lege ab Episcopis contingantur.

C. XXXV. *Sine Abbatis & imperio Ecclesiastica ministeria Monachi celebrare non præsumant.*

Item ex Concilio Tarracoenensi, c. 11.

MONACHI à monasterio foras egredientes, ne aliquod ministerium Ecclesiasticum præsumant agere, prohibemus: nisi fortè cum Abbatis imperio. Similiter, ut nullus eorum, id est, Monachorum, forensis negotii susceptor vel executor existat, nisi quod monasterii exposcit utilitas, Abbatè sibi nihilominus imperante.

Corr. Rom. § & Sine Abbatis] Talis est rubrica in plerisque vetustis. Nam in vulgatis erat: Sine Abbatis imperio ad Clericatus officium Monachi non eligantur.

C. XXXVI. *Ad Clericatus militiam non eligantur desertores monasteriorum.*

Item Augustinus ad Aurelium, epist. 76.

LEGI b epistolam benignitatis tuæ de Donato & fratre ejus, & quid responderem, diu fluctavi. Sed tamen etiam atque etiam cogitanti, quid sit utile salutis eorum, quibus in Christo nutriendis servimus, nihil mihi aliud occurrere potuit, nisi non esse istam viam dandam servis Dei, ut se facilius putent eligi ad aliquid melius, si facti fuerint deteriores. Et ipsis enim facilis e lapsus, & ordini Clericorum fit indignissima injuria, si desertores monasteriorum ad militiam Clericatus eligantur; cum d ex eis, qui in monasterio permanent, non tamen nisi probatores, atque meliores in Clerum assumere soleamus: nisi fortè (sicut vulgares dicunt) malus Choraula, bonus Symphonicus est; ita iidem ipsi vulgares de nobis jocabuntur, dicentes: Malus Monachus, bonus Clericus est. Nimis dolendum, si ad tam ruinofam superbiam

Monachos furrigamus, & tam gravi contumeliâ Clericos dignos putemus, in quorum numero fumus: cum aliquando etiam bonus Monachus vix bonum Clericum faciat, si addit ei sufficiens continentia, & tamen desit instructio necessaria, aut personæ regularis integritas. Sed de istis credo arbitrata sit beatitudo tua, quod nostrâ voluntate (ut suis potiùs corregionalibus utiles essent) de monasterio recessissent. Sed falsum est: spontè abierunt, spontè deseruerunt, nobis, quantum potuimus, pro eorum salute renitentibus.

3 pars. Gratian. His omnibus auctoritatibus monstratur, quod Monachi, qui sunt à populo electi, & ab Episcopo cum consensu sui Abbatis sunt ordinati, legitime potestatem suam exequi valent. Illud verò Gregorii: Nemo a potest obsequiis Ecclesiasticis deservire, &c. de illis intelligendum est, qui in numero Cardinalium vel Episcoporum ordinati, monasterii sui dispensationem sibi reservare contendunt.

C. XXXVII. *Pro Abbatis vel Monachi promotione nullo modo graventur monasteria.*

Unde idem Gregorius scribit Muriniano Episcopo Ravennati, lib. 6. epist. 40. seu c. 204.

NE pro b cujuslibet Monachi aut Abbatis promotione onus fortasse aliquod monasteria sustineant, studendum vobis est, ut si quispiam Abbatum aut Monachorum ex quocunque monasterio ad Clericatus officium, vel ordinem sacrum accesserit, non illic aliquam habeat ulterris, ut diximus, potestatem.

C. XXXVIII. *Qui Ecclesiis quoquomodo militant, Abbates monasteriorum esse non possunt.*

Idem Maximiano Syracusano Episcopo, lib. 3. epist. 11.

PResbyteros c, Diaconos, ceterosque cujuslibet ordinis Clericos, qui Ecclesiis quoquomodo a militat, Abbates per monasteria esse d non permittas: sed aut admittis & Clericatus militiâ monasticis non promoveantur ordinibus, aut si in Abbatis loco permanere decreverint, Clericatus nullatenus permittantur habere militiam. Satis enim incongruum est, si cum unum ex his præ sui magnitudine diligenter quis non possit explere, ad utrumque judicetur idoneus.

Corr. Rom. § & Quoquomodo] Hæc voces absunt ab originali impresso & manuscripto.

§ Admittis] Sic in vetustis quoque codicibus Gratiani, & epistolæ B. Gregorii, & ceteris eandem editionibus, præter antiquam Parisiensem, in qua, & apud Anselmum legitur: Aut omittis Clericatus militiâ monasticis promoveantur ordinibus.

Gratian. Hoc vel generaliter, vel speciali privilegio dictum potest intelligi: sicut & de quodam monasterio in regesto Gregorii legitur hoc modo.

C. XXXIX. *De quodam Xenodochio, cujus Abbas ad Episcopatum eligi prohibetur.*

Hinc est etiam, quod Xenodochium, atque e monasterium, quod in eodem Francorum regno constitutum est, quia per ambitiones & contentiones quorundam non canonicè tractabatur, à perveritate malorum liberare cupiens præcepit, ut sine regali provisione f, & Monachorum electione nullus ibi Abbas aliqua unquam subreptione introduceretur. Præcepit etiam, ut ejusdem monasterii Abbas nunquam ad Episcopatum eligeretur: ne fortè occasione Episcopatus Abbatia aliquid detrimenti pateretur. Quod Privilegium ita est illius Ecclesie, ut communem legem Regibus vel Abbatibus omnino dare non possit. Non enim quod uni sigillatim conceditur, statim omnibus convenit.

a Sup. ead. c. nemo. b al. per promotionem. c Anf. l. 7. c. 163. Polyc. l. 3. tit. 15. d fieri] orig. e al. sen. f al. providentia.

Corr.

a Ivo part. 3. cap. 157. b Ivo p. 7. c. 7. c al. faciliore. d Penn. l. 3. c. 180.

Corr. Rom. Auctor hujus capituli refert constitutionem B. Gregorii de Abbate Xenodochii in civitate Augustodunensi, que habetur lib. II. regesti, epist. 10.

Gratian. Superiori auctoritate non prohibentur Abbates Sacerdotes fieri, cum B. Benedictus jubeat Abbatem fratribus egredientibus & regredientibus benedictionem dare, quod non nisi Sacerdotum est. Lectionem quoque Evangelii similiter Abbati ad legendum tribuit, quam subsequenti oratione legere similiter Sacerdotalis officii est. Sed tales Sacerdotes vel Diaconos fieri prohibet, qui in Ecclesiastica militia cogantur jugiter permanere. §. 1. Item illud Hieronymi ad Riparium Presbyterum: Monachus a non docentis, sed plangentis habet officium. & ad Heliodorum: Alia b causa est Monachi, alia Clerici. & ad Rusticum: Sine c consilio Presbyterorum Monachis nihil agere licet. non ita generaliter intelligendum est, ut nulli Monachorum liceat docendi officium assumere: ne B. Gregorium, aut Augustinum Anglorum Episcopum, beatum quoque Martinum, innumeros etiam, quos de Monachica conversatione ad summum Sacerdotii gradum Scriptura testatur esse promotos, cogamus negare officium docendi habuisse; aut in die consecrationis sue asseramus eos a priori proposito discessisse: quod (ut Innocentius testatur) nulli facere licet. Voluit ergo Hieronymus distinguere inter personam Monachi & Clerici, ostendens, quid cuique ex proprio officio conveniat. §. 2. Aliud enim convenit cuique ex eo, quod Monachus est: aliud ex eo, quod Clericus est. Ex eo, quod Monachus est, sua & aliorum peccata defendi habet officium: ex eo, quod Clericus, docendi & pascendi populum. §. 3. Monachos vero usque ad tempus Eusebii, Zoizini & Syricii, Monachos simpliciter & non Clericos fuisse, Ecclesiastica testatur historia. Idem etiam Hieronymus a refert, Monachos Scythia d convenisse in unum, ut Sacerdotem sibi invenirent, qui eis Missarum solennia celebraret.

Corr. Rom. §. a Hieronymus] Jo. Andrea ait esse in epist. de oper. & humil. Monachorum. In tomo autem secundo operum ipsius B. Hieronymi, in epist. 60. que est Epiphani ad Joannem Hierosolymitanum, ab eo Latine reddita, legitur Epiphanium ordinasse Presbyterum Monachis pascendis, qui eis Domini sacramenta conficeret. Erat autem monasterium in diocesi Joannis.

C. XL. Omnes Clerici vel Monachi tutela immunitatem habere debent.

Item Leo Augustus lib. 1. Codicis, de Episcopis & Clericis: lege 52.

Generaliter sancimus, omnes viros reverendissimos Episcopos, nec non Presbyteros, sive Diaconos & Subdiaconos, & precipue Monachos, licet non sint Clerici, immunitatem ipso jure omnes habere tutelae, sive testamentariae, sive dative, sive legitime: & non solum tutelae esse eos expertes, sed etiam curae: non solum pupillorum & adultorum, sed & furiosos, & furdi, & muti, & aliarum personarum, quibus tutores vel curatores a veteribus legibus dantur. §. 1. Eos tamen Clericos & Monachos hujusmodi habere beneficium sancimus, qui apud sacrosanctas Ecclesias vel monasteria permanent, non divagantes, neque circa divina ministeria desides: cum propter hoc ipsum beneficium eis indulgemus e: ut, aliis omnibus derelictis, Dei omnipotentis ministerii inhareant. §. 2. Et hoc non solum in vetere Roma, vel in hac regia civitate, sed in omni terra, ubicunque Christianorum nomen colitur, obtinere sancimus. §. 3. Novarum etiam collationum, & sordidorum munerum immunitatem acceperunt. Unde Constantinus cunctis scribit Clericis tit. eodem f, lege prima. Juxta sanctionem, quam dudum a meruisse perhibemini, fundos & mancipia vestra nullis novis collationibus obligabit: sed vacatione gaudebitis. Item Imperator Honorius & Theodosius eodem libro, titulo de sacrosanctis Ecclesiis, lege 5. §. 4. Placet rationabilis Concilii tenore perpenso, districta moderatione prescribere, a quibus specialiter necessitatibus singularum urbium Ecclesie habeantur immunes.

a Sup. ead. Monachus. b Sup. ead. alia causa. c Sup. ead. Ecclesia. d al. Scotis. e al. indulgemus. f Et in Cod. Theod. l. 16. tit. 11. c. 8. ex Constantio. g & in Theod. ibid. c. 49.

Prima quippe illius usurpationis contumelia depellenda est, ne pradia, usibus celestium secretorum dedicata, sordidum munus fœce vexentur, nil extraordinarium abhinc, superindictumve flagitetur: nulla translatione a sollicitudo signetur b: postremo nihil præter canonicam illationem &, nisi quam adventitiæ necessitatis sarcina repentina poposcerit, ejus functionibus ascribatur. Si quis contra venerit, post debitæ ultionis acrimoniam, quæ erga facilejos jure promenda est, exilio deportationis perpetuo e subdatur.

Corr. Rom. §. In codice Justiniani hæc lex ipsi Justiniano tribuitur, non Leoni.

§. a Meruisse] In codice Justiniani legitur, meruistis & vos, & mancipia, &c. in Theodosiano, meruisse perhibemini & vos, & mancipia, &c.

§. & Illationem.] In vulgatis codicibus sequetur, nisi quam si adventitiæ. In codice Justiniani vulgato legitur, & quam adventitiæ. In manuscripto, & Haloandri non est copula. In codice Theodosiano, quod adventitiæ. In plerisque vetustis Gratiani, præterquam adventitiæ. Dicitio vero, si, abest ab omnibus, & ideo inducitur.

Gratian. Hoc idem datur intelligi de Verbis B. Sylvestri, qui obedientiam minorum erga majores assignans ait: Abbas ad Offitio, Monachus Abbati sit subditus. supra in tractatu ordinandorum. Ostendit ergo Hieronymus, quod simpliciter Monachis nihil liceat agere sine consilio Presbyterorum. Nec officium docendi sibi assumere liceat sine auctoritate Clericorum, nisi forte sint divina gratia intus communiti: sicut beatus Gregorius e refert in dialogo de beato Benedicto, qui homines montis Cassini ad fidem adduxit, & aram Apollinis, quæ erat ibi erecta, subvertit: & de quodam Equitio, cui Angelus in somnis apparuit, & eum ad predicandum misit: qui cum de vitio lingue conquereretur, Angelus phlebotomo linguam ejus tetigit, & totum illud vitium curavit. §. 1. Quod vero Hieronymus seipsum talibus communerat, tale est, quale illud Apostoli ad Philippenses g: Quicumque imperfecti h sumus, hoc sentiamus, seipsum imperfectis communerans. Hinc idem Hieronymus alibi ait i: Natus in paupere domo, & tugurio rusticano. & infra. Nos suffarinati auro. se famelicum fastidientibus mella, pauperum divitiibus communerans: supra ubi agitur de Clericis, qui propria relinquere nolunt. Cap. Gloria k Episcopi. §. 2. Ecce sufficienter monstratum est, quod Monachis Presbyterii honore decoratis, a populo electis, ab Episcopo institutis, eadem liceant, que & aliis Sacerdotibus. Probatur hoc etiam ex similitudine consecrationis. Non enim in consecratione eorum aliud dicitur, & aliud in consecratione aliorum. Utrisque enim in commune a Domino benedictionem infundi Episcopus omnino deposcit. Et dum consecrat, cunctis sacerdotibus sigillatim dicit: Consecrentur & sanctificentur, Domine, manus istæ, ut quicquid consecraverint, consecratum sit, & quæcunque benedixerint, benedicta sint. Ecce communis est benedictio. Unde igitur divortium? Sicut ergo in benedictione utriusque communiter nanciscuntur potestatem; ita in institutione communiter acquiritur potestatis executionem. §. 3. Ceterum absque Episcoporum licentia non solum Monachis, sed etiam omnium generaliter Clericis potestatis executio interdicitur.

C. XLI. Sacerdotalia sine permisso Episcoporum non agant Presbyteri.

Unde Clemens epist. 3.

Cunctis l fidelibus, & summopere omnibus Presbyteris, & Diaconis, & reliquis Clericis attendendum est, ut nihil absque Episcopi proprii licentia agant: non utique Missas sine ejus jussu quispiam Presbyterorum in sua parochia agat: non baptizet, nec quicquam absque ejus permisso faciat.

a al. translatione.] al. translationum. b al. gignatur. c al. perpetue mulctetur. d dist. 93. A Subdiacono. e Lib. 2. dial. c. 8. f Lib. 1. c. 4. g Philipp. 3. h Apud Apostolum legitur, perfecti. i In epistola ad Nepotianum. In epistola ad Paulinum. k 12. quest. 2. gloria. l Burch. l. 2. c. 93. m p. 73. c. 123. & p. 6. cap. 90. 4 ps.

4 ps. Gratian. *De his vero, qui intra Monasterii claustra consistunt, quibus populus ad regendum non committitur, quaritur, Utrum dare, vel accipere decimas debeant? In quibus hæc discretio seruanda est, ut de agris & vineis, quæ ad proprium stipendium coluntur, decimas sibi retineant. Si enim decime à populo filiis Levi reddebantur pro ministerio, quo Domino deserviebant in tabernaculo, offerendo sacrificia & holocausta pro populo; patet, quòd Monachi de propriis prædiis non magis, quàm alii Sacerdotes decimas solvere coguntur.*

§. 1. Sed dicitur, quòd prædia Monachorum, siue pretio sint empta, siue pro salute animarum oblata, antequam in alius eorum venirent, baptismalibus Ecclesiis, siue quibuslibet aliis primitiis & decimas persolvebant: illa autem Ecclesie suo jure privari non possunt.

C. XLII. Qui res suas alicui delegaverit, decimationum proventum priori Ecclesie auferre non poterit.

Unde in Maguntinensi Concilio statutum invenitur.

II. Si quis Laicus, vel Clericus, vel utriusque sexus persona, proprietatis suæ loca, vel res alicui dare delegaverit, decimationum proventum priori Ecclesie legitime assignatum inde abstrahere nullam habeat potestatem. Quod si facere tentaverit, talis traditio irrita prorsus ducatur, & ipse ad emendationem Ecclesiasticâ coercetur censurâ.

C. XLIII. Antiquiores Ecclesie nec decimis, nec ullâ possessione priventur.

Item ex Concilio Cabilonenfi. b

Ecclesie o antiquitis constituta, nec decimis, nec ullâ possessione priventur, ita ut novis Oratoriis tribuantur.

C. XLIV. Antiquiores Ecclesie propter novas justitiam suam non perdant.

Item ex Concilio Vormaciensi.

Quicumque d. voluerit in sua proprietate Ecclesiam edificare, & consensum, & voluntatem Episcopi habuerit, in cujus parochia est, licitum sit. Veruntamen omninò providendum est Episcopo, ut alie Ecclesie antiquiores propter novam suam justitiam aut decimam non perdant, sed semper ad antiquiores Ecclesias persolvatur.

Corr. Rom. § Burchardus etiam & Ivo citant ex Concilio Vormaciensi, c. 6. quo loco in eo, quod extat, habetur aliquid ad hæc rem faciens.

Gratian. Decimas autem baptismalibus Ecclesiis persolvendas, Leo Papa IV. affirmat, dicens:

C. XLV. Baptismalibus Ecclesiis decime dari debent.

De e decimis justo ordine non tantum nobis, sed etiam majoribus nostris visum est plebibus tantum, ubi sacrosancta baptismata dantur, debere dari.

Corr. Rom. § Ivo ferè eadem citat ex Gelasio: sed Anselmus & Polycarpus ex Leone, ut Gratianus.

Grat. Si ergo nulli licet decimationum proventum à priori Ecclesia, cui assignatus fuerat, abstrahere, si jus antiquioris Ecclesie novis tribuendum non est, si decime tantummodo baptismalibus Ecclesiis dandæ sunt; patet, quòd Monachi ex propriis prædiis decimas dare coguntur. Sed & illa auctoritas Maguntinensis Concilii f. de venditore vel donatore loquitur, definitens, quòd ille, qui vendit aut donat, non potest proventum decimationum illi Ecclesie detrabere, cui prius legitime fuerat assignatus. Monachi autem decimas & primitias non auctoritate vendentis, vel donantis, sed auctoritate ejusdem Concilii, & Paschalis Papæ detinent: à quibus definitum est, ut Monachi de propriis prædiis decimas non solvant.

a 13. q. 1. c. ult. Burch. l. 3. c. 241. Ivo p. 3. c. ult. b Arrelat. 4. c. 20. Capit. l. 2. c. 36. Magunt. 3. sub Arnulpho, c. 22. & sub Carolo, c. 41. & in Rhemensis Trolesano. c Deusdedit p. 3. Burch. l. 3. c. 9. Ivo p. 3. c. 12. d Burch. l. 3. c. 7. Ivo p. 3. c. 9. e 31. q. 1. Ecclesias. §. item Leo. Polyc. l. 3. tit. 1. Deusdedit. p. 3. Ansel. l. 5. c. 53. Ivo p. 3. c. 151. f supr. ead. si quis Laicus.

C. XLVI. Non persolvant de propriis prædiis Abbates & Episcopi decimas.

Sic enim in Maguntinensi a Concilio statutum est:

Questi h sunt præterea quidam fratres, quòd essent aliqui Episcopi & Abbates, qui decimas non sinerent dari ad e Ecclesiam, ubi illorum coloni Missas audiunt. Proinde decrevit facer iste conventus, ut Episcopi & Abbates de agris & vineis, quæ ad suum vel fratrum stipendium habent, decimas ad Ecclesias suas & deferri faciant: familia d. verò eorum ibi dent decimas suas, ubi infantes eorum baptizantur, & ubi per totum anni circulum Missas audiunt.

Corr. Rom. § Caput hoc in nullo Concilio Maguntino, quod extat, habetur, sed in Cabilonenfi, unde citant Burchardus & Ivo. In libro Vaticanæ Bibliothecæ, in quo sunt duo Concilia Urbani II. Placentinum & Melphense, hæc etiam leguntur: Perlatum est ad sanctam Synodum, quòd sint quidam Episcopi & Abbates, qui colonos ad se pertinentes non sinant decimas dare ad Ecclesias, ubi Missas audiunt, & infantes eorum baptizantur. Proinde decrevit facer iste conventus, ut Episcopi & Abbates de vineis, vel agris, ac frugibus, quæ ad suum, vel fratrum usum laborant, decimas sibi pro benedictione, vel hospitium susceptione habeant: familia verò ibi dent decimas suas, ubi per totum anni circulum Missas audiunt, & infantes eorum baptizantur.

§ a Suas] Vox ista abest ab ipso Concilio, & ceteris collectoribus: sunt etiam nonnullæ aliæ varietates, quæ indicatæ sunt in margine.

C. XLVII. De propriis laboribus Monachi & Canonici decimas minimè solvere cogantur.

Item Paschalis II.

Decimas e à populo Sacerdotibus ac Levitis esse reddendas, divinæ legis sanxit f auctoritas. Cæterum à Monachis, siue Clericis communiter viventibus nulla ratio finit, ut milites, aut Episcopi, aut personæ qualibet decimas de laboribus, seu nutrimentis suis propriis extorquere debeant. Unde B. Gregorius sic ait: *Communi g vitâ viventibus jam de faciendis portionibus, vel exhibenda hospitalitate, & adimplenda misericordia nobis quid erit loquendum? cum omne quod superest, in causis piis ac religiosis erogandum sit, dicente h Domino: Quod superest, date elemosynam: & ecce omnia munda sunt vobis.*

§ ps. Gratian. Quòd autem dicitur, quòd antiquiores Ecclesie propter novas, nec decimis, nec ullâ possessione priventur, non ita intelligendum est, ut nullo modo credatur licere Episcopo aliquam partem possessionum, vel decimationum unius Ecclesie alteri pro tempore tribuere. Sicut enim Papa duos Episcopatus in unum potest redigere; ita & unus proprio consentiente Episcopo in duos potest dividi, vel etiam Metropolitanano invito qualibet Ecclesia ab ejus jurisdictione Apostolicâ eximi auctoritate.

C. XLVIII. Duos Episcopatus in unum redigere Apostolica potest auctoritas.

Unde Gregorius Papa scribit Benenato Episcopo, lib. 2. epist. 31.

ET i temporis qualitas, & vicinitas nos locorum invitat, ut Cumanam, atque Misenam & unire debeamus Ecclesias, quoniam nec longo itineris spatio à se sejunctæ sunt, nec (peccatis facientibus) tanta populi

a In Cabilonenfi sub Carolo Magno, c. 19. b Ansel. l. 5. c. 57. Burch. l. 3. c. 122. Ivo p. 3. c. 198. Pamm. l. 2. c. 59. c al. Ecclesiis, ubi illi coloni. d al. familia det. e Deusd. p. 3. f Num. 18. g communiter autem viventibus] in orig. Gregorii cum aliis etiam verborum varietatibus. h Luc. 11. i Ansel. l. 6. c. 108. Polyc. l. 3. tit. 30.

multitudo est, ut singulos, sicut olim fuit, habere debeant Sacerdotes. Quia igitur Cumani castri Sacerdos cursum vite hujus explevit, utraque nos Ecclesias presentis auctoritatis paginam unisse commisit, propriumque utrarumque Ecclesiarum scito te esse Pontificem. Et ideo te, quæcumque tibi de earum patrimonio, vel Clerici ordinatione, sive promotione, juxta canonum statuta visa fuerint ordinare atque disponere, habebis ut proprius revera Sacerdos liberam ex nostræ auctoritatis consensu atque permissione licentiam. Ubi verò commodius atque utilius esse perpexeris, ibi habitato: ita sanè, ut alteram Ecclesiam, cui corporaliter presens non es, sollicità, providentiq; curâ disponas, quatenus divina illic mysteria a solenniter auxiliante Domino peragantur.

Corr. Rom. ¶ *¶ Misentatem*] Sic emendatum est ex vetusto codice B. Gregorii: *quævis in vulgatis, sicut etiam apud Gratianum, esset, Mustitanam.*

C. XLIX. *Duos Episcopatus in unum redigere Apostolica valet auctoritas.*

Idem b Joanni Episcopo Veliterno, lib. 2. epist. 35.

Postquam c hostilis impietas diversarum civitatum ita (peccatis facientibus) desolavit Ecclesias, ut reparandi eas spes nulla, populo deficiente, remanserit, majori valde curâ constringimur, ne defunctis earum Sacerdotibus, reliquæ plebis nullo pastoris moderamine gubernatæ, per invidia fidei hostis callidi rapiantur (quod absit) infidiis. Hujus ergo rei sollicitudine sæpe commoti, hoc nostro fedit cordi consilium, ut vicinis eas mandarem Pontificibus gubernandas. Ideoque fraternitati tuæ curam, gubernationemque Triumtabernensium & Ecclesie proximis committendam: quam tuæ Ecclesie aggregari uniriq; necesse est; quatenus utrarumque Ecclesiarum Sacerdos rectè, Christo adjutore, possit existere: quæque tibi de ejus patrimonio, vel Cleri ordinatione, seu promotione vigilantia ac canonicè visa fuerint curâ disponere: quippe ut Pontifex proprius liberam habeas d ex presentis nostræ permissione licentiam.

Corr. Rom. ¶ *¶ Triumtabernensium*] in vulgatis legebatur, Treverensium. Emendatum est ex aliquot vetustis, & originali, & Joanne Diacono. Nam, ut is testatur, hæc epistola scripta est Joanni Episcopo Veliterno. Oppidum autem Triumtabernarum Velitris vicinum est.

C. L. *Non habeant Episcopum diæceses, quæ nunquam habuerunt.*

Item ex Concilio Carthaginensi e II. c. 5.

Felix f Episcopus Selemelitanus dixit: Etiam si hoc placet, sanctitati vestræ insinuo, ut diæceses, quæ nunquam Episcopos habuerunt g, non habeant, & illa diæceses, quæ aliquando habuit, habeat proprium a. Secundum autem hanc prosecutionem & sanctitas vestra æstimet, quid fieri debeat. Ab universis dictum est. Placet.

Corr. Rom. ¶ *¶ Proprium*] In Concilio ipso sequuntur hæc: Et si accedente tempore, crescente fide Dei, populus multiplicatus desideraverit proprium habere rectorem, ejus videlicet voluntate, in cuius potestate est diæcesis constituta, habeat Episcopum.

¶ *¶ Prosecutionem*] Emendatus est hic locus ex originali impresso & manuscripto. Nam antea legebatur: Secundum hanc prosecutionem sanctitatis vestræ est æstimare.

C. LI. *Nisi cum voluntate Episcopi diæceses, quæ ab eo retinentur, non recipiant proprios Episcopos.*

Item ex Africano Concilio b c. 20.

Mltis i Conciliis hoc statutum est à cœtu Sacerdotali, ut plebes, quæ in diæcesibus ab Episcopis reti-

a a. ministeria. b Joannes Diacon. l. 3. c. 15. c 7. q. 1. tempo i qualitas. Ansel. l. 5. c. 24. Polyc. l. 1. tit. 9. d al. habebis. e Et in Teletano 12. c. 4. f Burch. l. 1. c. 33. g al. acceperunt. h & in Carthag. 3. c. 42. i Burch. ibid.

nentur, quæ Episcopos nunquam habuerunt, non nisi cum voluntate ejus Episcopi, à quo tenentur, proprios accipiunt rectores. a

Corr. Rom. ¶ *¶ Rectores*] In Concilio Africano & Carthaginensi sequitur, id est, Episcopos: quod additur etiam in glossa.

C. LII. *Apostolica auctoritas à jurisdictione Archiepiscopi Episcopos valet eximere.*

Item Gregorius Joanni Episcopo Larissæo, lib. 2. indict. 11. epist. 7. seu c. 46.

Prater a noster Hadrianus Thebanæ civitatis Episcopus, ad Romanam urbem veniens, lachrymabiliter est conqueustus de quibusdam capitulis, se à fraternitate tua, nec non à Joanne, primæ Justinianæ b Episcopo, non legitime neque canonicè condemnatum. & infra. §. 1. De nequissimo autem, damnandoque ejus judicio aliàs sumus, juvante Domino, tractaturi. Hadrianum verò Episcopum reperimus, & tuo contra Sacerdotales mores odio laborasse & nullo jure pecuniariis in causis eum fraternitatis tuæ condemnatum fuisse sententiâ. §. 2. Quia igitur & ab antefato Joanne primæ Justinianæ Episcopo contra jus, canonesque depositus, honoris sui gradu care non potuit, in sua eum reformari Ecclesia, atque in propria dignitatis ordinem decrevimus revocari. Et cum oportuisset te ex eo Dominici corporis communione privari, quod admonitione c sanctæ memoriæ decessoris nostri contemptâ (per quam eum, Ecclesiamque ejus de tue jurisdictionis potestatis exemit) rursus in eis aliquid tibi jurisdictionis potestatis presumpseris, tamen non humanius decernentes, communionisque tibi sacramentum interim conservantes, decernimus, ut fraternitas tua ab eo, Ecclesiamque ejus omnem antè habite suæ potestatis jurisdictionis abtineat: & secundum scripta decessoris nostri, si qua causa vel fidei vel criminis, vel pecuniaria adversus præfatum Hadrianum Consecratorem nostrum potuerit evenire, vel per eos, qui nostri sunt, vel fuerint in urbe regia responsales, si mediocri est questio, cognoscatur: vel huc ad Apostolicam sedem, si ardua est, deducatur: quatenus nostræ audientie sententiâ decidatur. Quod si contra hæc, quæ statimus, quolibet tempore seu qualibet occasione vel surreptione venire tentaveris, sacrâ scias te communione privatum, nec eam te, excepto ultimo vite tuæ tempore, nisi concessa Romani pontificis decernimus jussione percipere a. & paulo post. §. 3. Res autem sive sacras, sive alias mobiles, immobilesque ejus Ecclesie, quas hæcenus diceris retinere (quarum notitiam nobis oblatam presentibus annectimus literis) sine aliqua ei dilatione fraternitas tua restituat. De quibus, si qua inter vos questio vertitur, volumus, ut apud responsalem nostrum in urbe regia ventiletur.

Corr. Rom. ¶ *¶ Percipere*] Hic in epistola interjicitur cap. hæc d consonâ. infra 25. q. 1.

Gratian. Si autem necdum in diæcesi alicujus Episcopi illa loca assignata fuerint, ex vigore Apostolicæ sedis proprium Episcopum accipiant.

C. LIII. *Ubi multitudo fidelium excrevit, ibi Episcopi sunt ordinandi.*

Unde Gregorius junior scribit Bonifacio Episcopo, epist. 1.

Præcipimus, ut juxta sacrorum canonum statuta, ubi multitudo excrevit fidelium, ex vigore Apostolicæ sedis debeatis ordinare Episcopos: piâ tamen contemplatione, ut non vilescat dignitas Episcopatus.

Gratian. Sicut duo Episcopatus superscripto modo in unum possunt redigi, & unus in duos valet dividi, sic etiam Episcopus de baptismalibus & parochianis Ecclesiis facere potest cum

a Ansel. l. 6. c. 125. Polyc. l. 1. tit. 7. b al. Justiniana ubi. c al. post admonitionem contemptam. d al. hæc. consensu

consensu suorum Clericorum. Quod cum factum fuerit, illa pars populi, quæ nobis Ecclesiis supponitur, à iure prioris Ecclesie absolvitur. Hoc nisi fieri possit, multitudo Ecclesiarum ad paucitatem redigetur. Plures autem baptismales Ecclesias in una terminatione facere non potest.

C. LIV. In una terminatione plures baptismales Ecclesie esse non possunt.

Unde in Toletano Concilio legitur.

Plures a baptismales Ecclesie in una terminatione esse non possunt, sed una tantummodò cum suis b capellis. Et si contentio fuerit de terminatione duarum matricum, plebes utramque discernant; & si non conveniant, his Dei iudicio discernantur.

Corr. Rom. § Caput hoc in nullo Toletano est inventum. Burchardus & Ivo etiam citant ex Concilio Aquisgranensi. 6 pars. Gratian. Jus ergò Ecclesiarum ita interpretandum est, ut nisi Episcopo disponente aliis Ecclesiis fuerit assignatum, in nullo priorum redituum diminutionem patiantur.

C. LV. Communionem privetur, qui decimas vel oblationes extra Episcopi conscientiam tenere voluerit.

Unde Anastasius c Papa.

Statuimus d, ut si quis oblationes Ecclesie, vel decimas, quas populus dare debet, tenere contenderit, vel extra baptismalem Ecclesiam dare voluerit, præter conscientiam Episcopi, vel ejus, cui hujusmodi officia commissa sunt, nec cum eorum voluerit agere consilio, bannum nostrum componat. & communionem privetur.

Gratian. Cum addit, Extra conscientiam Episcopi, intelligendum relinquit, quòd Episcopo consentiente aliis Ecclesiis dari possunt.

C. LVI. Juxta dispositionem Episcopi decimæ distribuuntur.

Item e.

In sacris canonibus præfixum est, ut decimæ juxta Episcopi dispositionem distribuuntur. Quidam autem Laici, qui vel in propriis, vel in beneficiis suas habent basilicas, contempta Episcopali dispositione, non ad Ecclesias, ubi Baptismus, & prædicationem, & manus impositionem, & alia Christi sacramenta percipiunt, decimas suas dant; sed vel propriis basilicis, vel aliis a Ecclesiis pro suo libitu tribuunt: quod omnimodis divinæ legi, & sacris canonibus constat esse contrarium. Unde & vestram potestatem, ut eos corrigatis, expetimus.

Corr. Rom. § Aliis Ecclesiis] In Concilio Ticinensi, unde hoc capitulum videtur acceptum, legitur, suis Clericis: Apud Anselmum vero, suis Ecclesiis.

§ Unde vestram] Verba hæc referuntur ad Imperatorem Ludovicum II, qui illi Synodo interfuit. Quare in ea sequitur, sacra docet, &c.

Gratian. Cum autem reprehenduntur, quia contempta Episcopi dispositione hoc faciunt, intelligitur, quòd si Episcopo disponente hoc fecerint, irreprehensibiles inveniuntur.

C. LVII. Anathema sit, qui præter Episcopi conscientiam decimas & oblationes dispensare voluerint.

Item Symmachus Episcopus Ecclesie catholice urbis Romæ dixit in Synodo sexta Romana. g

In b canonibus in Gangrensi Ecclesia Apostolica auctoritate conditis, de fructuum oblationibus, quæ ministris Ecclesie debentur, & de his, quæ in usus pauperum conferuntur, scriptum habetur: Si quis i oblationes a Ecclesie accipere, vel dare voluerit præter Episcopi conscientiam, vel ejus, cui hujusmodi sunt officia commissa, nec cum ejus voluerit agere consilio, anathema sit. Et iterum in eodem

Concilio Gangrensi: Si a quis oblata Deo dederit vel acceperit præter Episcopum, vel eum, qui constitutus est ab eo ad dispensandam misericordiam pauperibus, & qui dat, & qui accipit, anathema sit. §. 1. Valde iniquum ergò, & ingens sacrilegium est, quæcumque vel pro remedio peccatorum, vel salute, vel requie animarum suarum unusquisque venerabili Ecclesie contulerit, aut certe reliquerit, ab his, à quibus hæc maxime servari convenit, id est, Christianis, & Deum timentibus hominibus, & super omnia à Principibus, & primis regionum in aliud transferri vel converti. §. 2. Generaliter b verò, quicumque res Ecclesie confiscare, aut competere, aut pervadere periculosam suam infestationem præsumperit, nisi & se citissime per Ecclesie, de qua agitur, satisfactionem correxerit, perpetuo anathemate feriat. §. 3. Similiter & hi, qui res Ecclesie, iustitiam, vel largitione Principum, vel quorundam potentum, aut quædam invasionem, aut tyrannicam potestate retinuerint, & filiis, vel hæredibus suis (ut à quibusdam jam factum audivimus) quasi hæreditarias reliquerint, nisi citò res Dei, admoniti à Pontifice, agnitâ veritate reddiderint, perpetuo anathemate feriantur. Iniquum enim esse censemus, ut custodes potiùs chartarum, quàm defensores rerum creditarum (ut præceptum est) judicemur. §. 4. Ferro enim abscindenda sunt vulnera, quæ fomenta non sentiunt. §. 5. Similiter & illi extorres debent fieri ab Ecclesia, qui Sacerdotali admonitione non corriguntur, dicente c Domino: Auserte malum ex vobis. Univerfa Synodus surgens acclamavit: Ut ita fiat, rogamus. Dicitum est octies. Ita ferventur y, precamur. Dicitum est decies. Ut in perpetuum maneat, & vestra auctoritate firmetur. Dicitum est duodecies. Exaudi Christe, Symmacho Pape vita sit. Dicitum est duodecies.

Corr. Rom. § a Oblationes Ecclesie] In Concilio ipso Gangrensi legitur, si quis oblationes Ecclesie extra Ecclesiam accipere, &c.

§ & Nisi se] Hæc usque ad versic. Similiter. sunt addita ex Symmachi Synodo.

§ y Ita ferventur.] Item hæc usque ad vers. Exaudi.

C. LVIII. Eadem plebuntur panâ, qui Ecclesie res & bona Episcoporum invadunt.

Item in eadem Synodo.

Similiter d & hoc ad omnium Ecclesiarum notitiam vestra cunctorum exhortatione & iudicio censum pervenire, & ab omnibus firmiter teneri, quia Episcoporum res Ecclesie non dubitantur esse, si in eorum facultatibus simili fuerit crudelitate grassatum, perverores rerum memoratarum prædictæ canonum distinctionis feriantur vindictâ: ut qui moribus propriis, ac nullâ conscientie castigatione corriguntur, saltem Ecclesiasticæ & canonicæ vindictæ perfodiantur aculeis.

C. LIX. Res Ecclesie Principum auctoritate distribu non possunt.

Item ex lib. 1. Capitulum Caroli & Ludovici Imperatorum, c. 83.

Quia e juxta sanctorum Patrum traditionem novimus res Ecclesie vota esse fidelium, pretia peccatorum, & patrimonia pauperum, cuique non solum habita conferre, verum etiam multa, Deo opitulante, conferre optamus. Ut f autem ab Ecclesiasticis a de dividendis & rebus Ecclesie suspensionem dudum conceptam amoveremus, statuimus, ut neque nostris, neque filiorum, & Deo dispensante, successorum nostrorum temporibus, qui nostram vel progenitorum nostrorum voluntatem, vel exemplum imitari voluerint, ullam penitus divisionem aut jacturam patiantur.

Corr. Rom. § a Ecclesiasticis] Sequatur, officiis, quæ

a Burch. l. 3. c. 22. Ivo p. 3. c. 27. b al. subditis. c Cap. l. 6. c. 285. § l. 7. c. 7. d Anf. l. 5. c. 45. e In Concil. Ticinensi. c. 11. f Anf. l. 5. c. 46. g Et in Aquisgran. sub Pipino, c. 26. h Deus dedit p. 4. Anf. l. 5. c. 44. i Cap. 7. Gangren. Cap. lib. 7. c. 5.

a In Gangren. c. 8. Burch. l. 3. c. 144. § 145. Ivo p. 3. c. 209. § 210. 12. q. 2. indignè. b Ivo part. 3. c. 148. c Deut. 13. § 1. Cor. 5. d Ivo p. 3. c. 148. e Deus dedit p. 5. Anselm. l. 4. c. 43. f al. tamen ut. Uu 2

vox neque in vetustis, neque in ipso capitulari est. Refertur enim ad homines, non ad officia.

¶ [De Dividendis] In capitulari impresso legitur, non dividendis. In capitulis autem manuscriptis, quae ab Episcopis provinciarum Rhenensis, ac Rhotomagensis Ludovico Regi missa fuerunt, haec habentur ad hunc locum pertinentia: Quia verò Carolus Princeps, Pipini Regis Pater, qui primus inter omnes Francorum Reges ac Principes, res ecclesiarum ab eis separavit atque divisit, pro hoc solo maxime est aeternaliter perditus. Nam S. Eucherius Aurelianensis Episcopus, qui in monasterio S. Trudonis requiescit, in oratione positus, ad alterum seculum raptus, & inter cetera, quae Domino sibi offendente contempxit, vidit illum in inferno inferiori torqueri. Cui interroganti ab Angelo ejus ductore responsum est: quia sanctorum judicatione, qui in futuro judicio cum Domino judicabunt, quorumcumque res abstulit & divisit, ante illud iudicium animâ & corpore sempiternis poenis deputatus est, & recepit simul cum peccatis suis penas propter peccata omnium, qui res suas & facultates in honore & amore Domini ad Sancto tum loca in luminaribus divini cultus, & alimonis fervorem Christi, ac pauperum, pro animarum suarum redemptione tradiderant. Qui in se reversus S. Bonifacium, & Fuldradum, Abbatem Monasterii S. Dionysii, & summum Capellanum Regis Pipini ad se vocavit, eisque talia dicens in signum dedit, ut ad sepulchrum illius irent, & si corpus ejus ibidem non reperissent, ea, quae dicebat, vera esse concederent. Ipsi autem pergentes ad praedictum monasterium, ubi corpus ipsius Caroli humatum fuerat, sepulchrumque ipsius aperientes, visus est subito exiisse Draco, & totum illud sepulchrum interius inventum est denigratum, ac si fuisset exustum. Nos autem illos vidimus, qui usque ad nostram aetatem duraverunt, qui huic rei interfuerunt, & nobis vivâ voce veraciter sunt testati, quae audierunt atque viderunt. Quod cognoscens filius ejus Pipinus, Synodum apud Liptinas congregari fecit, cui praesuit cum S. Bonifacio Legatus Apostolicae sedis, Gregorius nomine. Nam & Synodum ipsam habemus, & quantumcumque de rebus ecclesiasticis, quas pater suus abstulerat, potuit, ecclesiis reddere procuravit. Et quoniam res ecclesiis, à quibus ablatae erant, restituere propter concertationem, quam cum Waifaro Aquitanorum Principe habebat, non prevaluit, precarias fieri ab Episcopis exinde petiit, & nonas, ac decimas ad restitutionem terrarum, & de unaquaque casata duodecim denarios ad Ecclesiam, unde res erant beneficiatae sicut in libro capitulorum Regum habetur) dari constituit, usque cum ipsae res ad Ecclesiam revenirent. Unde & Dominus Carolus Imperator adhuc in regio nomine constitutus, edictum fecit, ut nec ipse, nec filii ejus, neque successores, hujusmodi res agere attentarent. Quod manu sua firmavit, cui plenitudinem habemus, & de quo capitulum excerptum in libro capitulorum ejus, quicumque librum illum habet, & legere voluerit, invenire valebit. Hanc etiam relationem & in scripturis habemus, & quidam nostrum etiam vivâ voce Dominum Ludovicum Imperatorem patrem vestrum referre audivimus. Hujus historia mentio etiam est in vita B. Eucherii, Episcopi Aurelianensis, & B. Reginberti, Archiepiscopi Rhenensis. Quae vero esset hujusmodi Ecclesiasticorum bonorum divisio, quam Carolus Martellus induxit, Pipinus autem & Carolus Imperator prohibuerunt, eodem libro primo Capitularium ante capitulum istud 83. sic exponitur: Tempore Hadriani Papae, & Caroli Magni Imperatoris, quando Paulinus Episcopus tenuit vices Apostolicae sedis, in Aquis fuit factum istud capitulum, propter hoc, quia laici homines volebant dividere Episcopata & Monasteria ad illorum opus, & non remansisset ulli Episcopo, nec Abbati, nec Abbatissae, nisi tantum, ut velut Canonici & Monachi viverent.

Gratian. Cum ergo praeter conscientiam Episcopi, vel ejus, cui officia hujusmodi commissa sunt, quilibet prohibetur oblationes Ecclesiae distribuere. siquid appareret, quod cum Episcopi consensu quilibet Ecclesiae possint distribuere.

§. 1. Huic interpretationi videtur contraire auctoritas illa Toletani Concilii IV. cap. 32.

C. LX. Nihil de jure suae diocesis Episcopi praesumant auferre.

Constitutum a est a praesenti Concilio, Episcopos dioceses suas ita regere, ut nihil ex earum jure praesumant auferre; sed juxta priorum auctoritatem Conciliorum, tam de oblationibus, quam de tributis & ac frugibus tertiam consequantur. Quod si amplius quippiam ab eis praesumptum extiterit, per Concilium restituerit, appellantiibus aut ipsis conditoribus, aut certe propinquis eorum, si jam illi à seculo discesserunt.

C. LXI. Possessiones Ecclesiae derelictas nulli sit alienandi licentia.

Item Symmachus Papa ad Caesarium fratrem, c. 1.

Possessiones, quas unusquisque Ecclesiae proprio dedit aut reliquit arbitrio, alienari quibuslibet titulis atque distractionibus, vel sub quocumque argumento non patitur: nisi forte aut Clericis bonorum à meritorum, aut monasteriis religionis intuitu, aut certe peregrinis, si necessitas largiri fuerit: sic tamen, ut haec ipsa non perpetuo, sed temporaliter perfruatur.

Gratian. Sed illud Toletani Concilii intelligendum est, ut Episcopi praeter quartam vel tertiam, quae secundam locorum diversitates eis debetur, nihil contingant.

C. LXII. A Clericis & piis locis ultra statuta Patrum aliquid Episcopus non exigat.

Unde in Concilio Leonis Papae IV. c. 26. statutum est:

Nulli e Episcoporum liceat à subiecto Sacerdote, vel alio quolibet Clerico, & piis locis donationes ultra statuta Patrum exigere, aut superposita f in angustiis inferre. Sed cum optimus sit inspector, ita prospiciat, ut universae sibi oves commissa à se maxime alantur, atque in necessitatibus adjuventur, non illicitis exactioibus opprimantur, quia Dominus pacere & docere nos docuit, & omnibus ministrare, non terrenis lucris vel avaritiis delectari.

C. LXIII. De redditibus Ecclesiae quarta pars Clericis est distribuenda.

Item Gregorius Leonis, Episcopo Catanensium i lib. 7. epist. 8.

Ad hoc locorum gradus rationis ordo distinctus, & iudicia esse constituit, ut nec praepositi in opprimendis se frustra valeant occupare subiectos; nec subiectis iterum contra suos praepositos effrenata sit resultandi licentia. §. 1. Volumus igitur, ut quicquid Ecclesiae tuae ex redditu, vel quolibet alio titulo fortassis accesserit, quartam exinde portionem sine diminutione aliqua debeas legare, atque eam secundum Dei timorem Presbyteris, Diaconis, ac Clero (ut tibi vilius fuerit) discretè dividere.

C. LXIV. Episcopus turpis lucri gratia nihil à Monachis vel Clericis suis exigere debet.

Item ex septima Synodo, c. 4.

Praedicator veritatis Paulus in divinus Apostolus, ac si canonem ponens Ephesorum Presbyteris, imò & omni sacrae multitudini n, ita fiducialiter per-

a Burch. l. 3. c. 203. Ivo p. 3. c. 253. h al. decimis tributis. e Polyc. l. 3. tit. 12. Ans. l. 5. c. 47. d al. honorem meritis. e Polyc. l. 4. tit. 21. Ans. l. 6. c. 166. Fin vulgatis erat, supposita. g al. perspicat. h al. exactis donationibus. i al. Catanens. v Ans. l. 5. c. 67. l Ans. l. 6. c. 165. Polyc. l. 4. tit. 21. m Act. c. 20. n al. plenitudini, πληρωματι. hibuit:

hibuit: *Argentum & aurum, aut vestem nullius concupivi. Omnia ostendi vobis, quoniam sic laborantes oportet suscipere infirmos, beatus existimans a dare, quam h accipere.* Propter quod & nos edocti ab eo definimus, Episcopum nullatenus turpis lucri gratia excogitare & ad excusandas excusationes in peccatis expetere, aurum, vel argentum, aut aliam speciem ab Episcopis, vel Clericis, vel Monachis, qui sub ipso sunt. Ait enim Apostolus: *Iniqui regnum Dei non possidebunt: nec debent filii thesaurizare parentibus, sed parentibus filiis. & infra.* Præcepit enim & d Petrus Apostolorum summus: *Pascite, qui in vobis est, gregem Dei, non coactè, sed spontaneè secundùm Deum, non turpis lucri gratia, sed voluntariè: neque ut dominantes in Cleris, sed forma facti gregis. Et cum apparuerit Princeps pastorum, percipietis immarcescibilem gloriæ coronam.*

Corr. Rom. § Caput hoc antea citabatur ex sexta Synodo. Est autem in septima ex versione Anastasii, ex qua nonnulla hic sunt addita, dempta, emendata.

§ a Excogitare] Verba Græca ἐπιζητεῖν, καὶ ἐλασ αἰσχροπραγίας ἐπινοῖσθαι ἐπινοῦσθαι προδοτικῶς ἐπινοῦσθαι ἐν ἀμαρτίας, ἀπειρεσίῳ ἡμετέροις, sic clarius vertentur, statim, ne ullo modo turpis lucri gratia in mentem veniat Episcopo excusanti excusationes in peccatis poscere aurum, &c.

Gratian. Illud autem, quod in fine capituli Symmachi ponitur: Hæc ipsa non perpetuè, sed temporaliter perfruuntur, ad personales tantum possessiones, Clericorum videlicet & pauperum, non ad monasteriales referendum est.

7 pars. §. 1. Quam verò sit grave apud Deum, decimas & oblationes, ac primitias Sacerdotibus non solvere, auctoritate Hieronymi & Augustini apparet.

C. LXV. Reus apud Deum habetur, qui decimas Sacerdotibus non solverit.

Ait namque Hieronymus in comment. ad c. 3.

Malachia.

Revertemini ad me, & revertar ad vos, dicit e Dominus exercituum: & dixistis, in quo revertemur? Si affliget homo Deum, quia vos configitis me: & dixistis, in quo configimus te? in decimis & primitiis. In penuria vos maledicti estis: & me configitis gens tota.] Nunc sequamur ordinem prophetie. [Quia mihi non reddidistis decimas & primitias, ideo in fame & penuria maledicti estis: & vos me supplantatis, sive fraudatis, atque privatis gens tota.] Pro a gente, quæ in Hebraico scribitur מן, annum LXX. transfulerunt, εως, pro εως; & est sensus: Ecce annus expletus est, & nihil in meos thesauros, sed in vestra horrea comportastis: & pro decimis & primitiis f, quæ parva erant, si à vobis darentur, ubertatem possessionum vestrarum, & omnem frugum abundantiam perdidistis. Ut autem sciatis, me hoc irascente perfectum, quia fraudastis me parte meâ, hortor vos, atque commoneo, ut inferatis decimas in horrea, hoc est, in thesauros templi, & habeant Sacerdotes atque Levitæ, qui mihi ministrant, cibos, & probate me, si non tantas pluvias effudero, ut cataracta cæli aperta esse credantur: Et effundam vobis benedictionem usque ad abundantiam. Verbum effusionis, nomen largitatis ostendit. Sed fieri potest, ut agros irrigantibus pluvii sit quidem fertilitas, verum aut locustas, aut bruchus, aut ærugo, aut eruca destruant, & labores hominum pereant. Propterea jungit, & dicit: *Et increpabo pro vobis devorantem, locustam videlicet, & reliqua, quæ diximus, & non corrumpet fructum terræ vestræ. & infra.* §. 1. Si quando famas, & penuria, & rerum omnium egestas opprimunt mundum, sciamus, hoc ex Dei ira descendere, qui in pau-

a Existimantes] orig. In Scriptura autem citatur tanquam sententia Domini. b Psal. 140. c 1. Corinth. 6. 2. Corinth. 12. d 1. Petr. 5. e Malach. 3. f al. primitivis, g al. horrea mea.

peribus, si non accipiant eleemosynam, fraudari se loquitur, & suas & possessiones possumus decimas & primitias interpretari. §. 2. Si quis doctus & eruditus legem Dei potest ceteros erudire, non debet suæ assignare prudentiæ, ingenioque quod possidet: sed gratias agat primum Deo, qui cuncta largitur; deinde Sacerdotibus ejus, ac magistris, à quibus doctus est. Si enim non egerit gratias, sed sibi scientiam vendicaverit, in penuria maledicetur. Quòd si intelligens largitorem Deum, & agens his gratias, per quos à Deo eruditus est, humiliaverit se, & in horreum Dei intulerit cibos, hoc est, Scripturæ sanctæ alimenta in Ecclesia populis ministraverit, statim aperientur super eum cataracta cæli, & effundetur pluvia spiritualis: & mandabit Deus nubibus suis, ut pluant super eum imbrem: & abundantia rerum omnium perfruatur.

Corr. Rom. § a Pro gente,] Hæc usque ad vers. Ecce annus, addita sunt ex B. Hieronymo ad sententiæ integritatem.

§ Et suas] In originali sic legitur, fraudari se loquitur & suâ portione privari. Possumus decimas & primitias etiam sic interpretari. Sed ob glossam non est mutatum. Aia verò quedam emendata sunt.

C. LXVI. Quòd decimæ Sacerdotibus sunt tradendæ.

Item Augustinus serm. 219. de tempore.

Decimæ a tributa sunt egentium animarum. Quòd si decimas dederis, non solum abundantiam fructuum recipies, sed etiam sanitatem corporis & animæ consequeris. Non igitur Dominus Deus præmium postulat, sed honorem. Deus enim noster, qui dignatus est totum dare, decimam à nobis dignatus est recipere, non sibi, sed nobis sine dubio profuturam: sed si tardius dare peccatum est, quanto pejus est non dedisse? De militia, de negotio, de artificio redde decimas. Cum enim decimas dando & terrena & cœlestia possis præmia promereri, quare pro avaritia duplici benedictione fraudaris? Hæc est enim Dei iustissima consuetudo, ut si tu illi decimam non dederis, tu ad decimam revoceris. Dabis impio militi, quod non vis dare Sacerdoti. Benefacere semper Deus paratus est, sed hominum malitiâ prohibetur. Decimæ enim ex debito requiruntur; & qui eas dare noluerit, res alienas invalit. Et quanti pauperes in locis, ubi ipse habitat, illo decimas non dante, fame mortui fuerint, tantorum homicidiorum reus ante tribunal æterni iudicis apparebit, quia rem a Deo pauperibus delegatam suis uibus reliquavit. Qui ergo sibi aut præmium comparare, aut peccatorum desiderat indulgentiam promereri, reddat decimam: etiam de novem partibus studeat eleemosynam dare pauperibus.

Corr. Rom. § Caput hoc confectum est ex locis B. Augustini in serm. 219. (qui est primus Dominicæ XII. post festum Trinitatis) & serie verborum, & verbis ipsis sæpe mutatis: eodemque modo apud Anselmum habetur.

C. LXVII. Scipsum condemnat, qui evangelizantibus necessaria subtrahit.

Item Hieronymus in comm. ad c. 3. epistola ad Titum, in fine.

Apostolicis viris, & Evangelizatoribus Christi in necessariis usibus nolle tribuere, sterilitatis seipsum est condemnare.

C. LXVIII. Liberum est Clericis decimas Monachis concedere.

Quòd autem decimæ Episcoporum consensu Monachis licitè tribuantur, B. Hieronymus Damaso Papæ scribit, dicens:

Quoniam quicquid habent Clerici, pauperum est, & domus illorum omnibus debent esse communes. susceptioni peregrinorum & hospitem invigilare debent, maxime curandum est illis, ut de decimis &

a Ans. l. 5. c. 34. Polyc. l. 3. tit. 11.

oblationibus, cœnobiis & xenodochiis, qualem voluerint & potuerint sustentationem impendant. Liberum est enim Monachis, & spiritualibus viris Deum timentibus & colentibus, decimas & oblationes, cunctaque remedia concedere, & de jure suo in dominium illorum, & usum transferre, nec tam in pauperibus paupertatem, quam religionem attendere. §. 1. Quod autem Beatitudo tua quaesivit, utrum usus decimarum & oblationum secularibus provenire possit, novit vestra Sanctitas omnino non licere, protestantibus hoc divinis auctoritatibus paternorum canonum. Quamobrem, si aliquando fuerint ab his malè detenta, quæ divini juris esse noscuntur, & in usum transferantur Monachorum & servorum Dei, Episcopo tamen loci illius præbente consensum, constabunt eis omnia perpetuâ firmitate & stabilitate subnixâ. §. 2. Clericos autem illos convenit Ecclesiæ stipendiis sustentari, quibus parentum & propinquorum nulla suffragantur. Qui autem bonis parentum, & opibus sustentari possunt, si quod pauperum est accipiunt, sacrilegium profectò committunt, & per abusionem talium iudicium sibi manducant & bibunt.

Corr. Rom. §. Suprà etiam 1. q. 2. Clericos. pars hujus capituli citatur ex B. Hieronymo, in cuius, quæ extant, scriptis nihil hujusmodi inventum est.

Gratian. De prædiis autem, quæ à colonis eorum coluntur, sic definitum est in Magantino Concilio: Quæstus sunt præterea, &c. suprà ead.

QUESTIO II.

DE capellis verò, quæ ab eis possidentur, quod per ps. Deorum institutionem à Sacerdotibus sint gubernandæ, Joannes Papa probat, scribens Isaac, Syracusano Episcopo.

C. I. Presbyteri in monasteriorum Ecclesiis per Abbates instituantur.

Vlris literis Charitatis vestre, quibus satis perpenditur, quanto studio huic sanctæ sedi reverentiam exhibetis, non modicè gavisi sumus. Nunc itaque super ea, quæ consulistis, ut charissimo fratri benignè discretum consilium damus. Delegavit enim nobis pia mansuetudo vestra, utrum Ecclesiæ pro quiete Monachorum à sanctis Conciliis, catholicisque Episcopis eis tradite per Sacerdotes ab eis ordinatos & investitos debeant institui. Adidit quoque Fraternalitas tua, litem & seditionem inter Clericos, Monachosque ex hac causa non modicam esse ortam: quod instigatione versuti hostis esse factum nemo ambigat. Habet enim mille nocendi modos, nec ignoramus astutias ejus. Conatur namque à principio ruinæ suæ unitatem Ecclesiæ rescindere, charitatem vulnerare, sanctorum operum dulcedinem invidiæ felle inficere, & omnibus modis humanum genus evertere & perturbare. Dolet enim satis, & erubescit charitatem, quam in celo nequivit habere, homines constantes ex lutea materia tenere in terra. Unde oportet (quantum fragilitati nostræ conceditur) ut omnes aditus nocendi ejus versutiae diligentissimè muniamus, ne mors ingrediatur per portas nostras. §. 1. Consilio itaque multorum fratrum diligenter exquisito decrevimus, ut amodò Ecclesiæ Monachis tradite per suos Sacerdotes instituantur. Divinæ enim leges habent & seculares, ut cuius est possessio, ejus fiat institutio: & si in dando, quod majus est, facilis fuit charitas, sit facilior in concedendo, quod minus est, sancta largitas. Majus enim fuit possessionem dare, quam sit investituram concedere. Quomodo possessoris jura cognoscantur, & suarum e rerum sibi tributa reddentur, ubi quod suum est, per alterum datur, & cum voluerit, aufertur? Humani moris est illum vereri, cuius iudicio & voluntate nunc erigitur, nunc deprimitur. Un-

a 1. q. 2. Clericos. In regula Monachorum, c. de paupertate, habentur quedam similia. b 2. Cor. 2. c al. suorum sibi.

de fit, ut in partem Episcopi ad serviendum Sacerdos proclivior fiat; & sic Episcopus, quod sanctè & religiosè dederat, quâdam simulatâ auctoritate ad se trahat a. Sic itaque privatur mercede, quam consecutus fuerat, tum quia fictâ charitate aufert, quod dederat, tum quia pravorum Sacerdotum discordias, & scissuras amantium, lites & dissensiones inter Episcopos seminantium, verbis nimis factus credulus, quod prius fucatè moliebatur lucrari, pòst detectâ fraude conatur quâdam usurpatione ex toto auferre. Quorum avertentes b calliditates, & hostis versuti suasiones, deinceps omnibus licentiam Monachis damus suarum Ecclesiarum investitores fieri; ita tamen, ut iudicio Synodi, si contra Sacerdotium agere præsumplerint, multentur, & felici mœrone Episcopi Sacerdotum piacula resercentur.

Corr. Rom. §. Caput hoc est cum aliis, quæ ex antiquo codice monasterii Populeti sunt habita: ex cuius codicis exemplo & vetustis Gratiani sunt emendata.

2 pars. Gratian. Hæc auctoritate Monachis conceditur investitura suarum Ecclesiarum. Sed videtur contraire Urbanus Papa II. dicens:

Corr. Rom. §. Post hæc verba in exemplaribus, in quibus non sunt Paleæ, sequitur c. sanè. In quatuor autem bis interpositis Paleis nihil de Monachis agitur, & hæc prior est in Concilio Magantino primo, c. 38. & sententia repetitur in 2. c. 10. & in 3. c. 17.

C. II. P A L E A.

Admonemus e, atque præcipimus, ut decimas omnino dari Deo non negligatur, quas ipse Deus dari constituit: quia timendum est, ut quisquis Deo debitum suum subtrahit d, ne fortè Deus per peccatum suum auferat ei necessaria sua.

C. III. De eodem. P A L E A.

Item Nicolaus Papa II. epist. unica c. 5.

Præcipimus e, ut decimæ & primitivæ, seu oblationes fivorum & mortuorum Ecclesiis Dei fideliter reddantur à Laicis, & ut in dispositione Episcoporum sint: quas qui retinuerint, à sanctæ Ecclesiæ communione separentur.

C. IV. De eodem. P A L E A.

Item Leo Papa.

Nullus decimas ad alium pertinentes accipiat.

C. V. P A L E A.

Item Ambrosius sermone primo de Quadragesima.

Nam qui Deo non vult reddere decimas, quas retinuit, & homini non studet reddere, quod injustè ab eo abstulit, non timet adhuc Deum, & ignorat, quid sit vera pœnitentia, veraque confessio. Iste talis homo non potest veram g facere eleemosynam.

Corr. Rom. §. Habetur in sermone primo de Quadragesima, cuius initium, Ecce nunc, qui cum aliis B. Ambrosii nomen non præferentibus servatur in Bibliotheca Vaticana, ac Monasterii Mediolanensis ejusdem B. Ambrosii.

C. VI. Abbates absque Episcopi consilio in parochialibus Ecclesiis Presbyteros non ordinent.

Item Urbanus II.

Sanè quia Monachorum quidam Episcopis jus suum auferre contendunt, statumus, ne in parochialibus Ecclesiis, quas tenent, absque Episcoporum consilio Presbyteros colloquant, sed Episcopi parochiæ curam cum Abbatum consensu Sacerdoti committant: ut ejusmodi Sacerdotes de populi quidem cura Episcopis rationem reddant, Abbati verò pro rebus temporalibus ad monasterium pertinentibus debitam subjectionem exhibeant, & sic sua cuique jura serventur. Idem. §. 1. In parochialibus

a al. retrahat. b al. advertentes. c Burcb. l. 3. c. 131. Ivo p. 3. c. 197. Pamm. l. 2. c. 57. d al. abstulit. e dist. 32. præter hoc. §. deinde. f al. quacunque oblationes. g al. bonam.

Ecclesiis Presbyteri per Episcopos instituuntur a, qui eis respondeant de animarum cura, & his, quæ ad Episcopum pertinent.

C. VII. Quorumcumque Monachorum Ecclesiæ Episcoporum subdantur regimini.

Item ex Concilio apud Faventiam habito.

Statuendum nobis est, quatenus Ecclesiæ quorumcumque Monachorum in singulis parochiis sitæ, Episcoporum, ut decet, divinitus subdantur regimini, eisque debita obsequia exhibeant.

Gratian. *Eoche Urbanus Papa prohibet investituras parochialium Ecclesiarum per Monachos fieri, quas Joannes Papa eis concessit. Sed illud Joannis Papæ intelligendum est de illis Castellis, quæ cum omni jure suo ab Episcopis Monachis conceduntur. Illud autem Urbani intelligitur de illis, quas Abbates in propriis prædiis ædificant in villis, vel in castellis suis.*

QUESTIO V.

Corr. Rom. ¶ *Videtur contra ordinis rationem, ut inter secundam & tertiam questionem quinta sit posita. Et in omnibus antiquis exemplaribus exceptis duobus pervetustis, in secunda questione sunt omnes hi canones, quibus constat quinta questio: sequitur tertia & quarta cum suis capitulis, ut in vulgatis codicibus: tum verba Gratiani, quæ in vulgatis habentur initio sextæ questionis, & c. consuetudo, faciunt quintam questionem: reliqua verò sextam. Verum hanc, quæ nunc tractatur, esse quintam questionem, ex propositione initio causæ facta perspicuum est. Et potuit Gratianus ideo ordinem nunc mutare, quia argumentum quintæ questionis eisdem conjunctum est illi, quæ in fine secundæ allata erant. Quam ob causam, ac præterea ob auctoritatem illorum duorum codicum, & receptum usum citandi hos canones sub quinta questione, visum est nihil esse mutandum.*

Tales, est jus territorii habeant, tamen potestatem gubernandi populum, & spirituaia ministrandi non habent. Quod etiam de Episcopo intelligendum est.

C. I. Episcopus, qui in alterius diocesi Ecclesiam ædificat, ejus consecrationem sibi vendicare non valet.

Unde Nicolaus Papa ait:

Si quis b Episcoporum in aliene civitatis territorio pro quacunque suorum opportunitate Ecclesiam ædificare disponit, non præsumat dedicationem facere, quæ illius est, in cujus territorio Ecclesia assurgit. Ædificatori verò Episcopo hæc gratia reservetur, ut quos desiderat Clericos in re sua ordinari, ipsos ordinet is, cujus territorium est: vel si ordinati jam sunt, ipsos habere acquiescat: & omnis Ecclesiæ ipsius gubernatio ad eum, in cujus civitatis territorio Ecclesia surrexit, pertinebit.

Corr. Rom. ¶ *Anselmus citat ex Aravisco, in cujus 10. cap. ferè idem legitur.*

C. II. Basilica noviter condita ad Episcopum pertinent, cujus conventus esse confiterit.

Item ex Concilio Toletano IV. c. 34.

Possessio c territorii conventum non admittit: ideoque basilicæ, quæ novæ conditæ fuerint, ad eum proculdubio pertinebunt Episcopum, cujus conventus esse confiterit.

Corr. Rom. ¶ *Canon 34. Concilii quarti Toletani sic habet: Sicut diocesim alienam tricennalis possessio tollit: ita territorii conventum non admittit, &c. ut infra ead. q. 3. sicut diocesim.*

C. III. Ædificatori Episcopo in diocesi alterius Ecclesiam consecrare non licet.

Item Gregorius lib. 11. epist. 16. ad Joannem Subdiaconum.

a al. constituentur. b Ans. l. 5. c. 9. c supr. ead. q. 3. sicut diocesim. Burch. l. 3. c. 147. Ivo p. 3. c. 212.

Lator a presentium Joannes, frater & Coepiscopus noster a, indicavit nobis, quod quidam Exuperantius Episcopus ausu temerario in Diocesi ipsius Oratorum construxerit, idque sine præcepti auctoritate contra morem præsumperit dedicare, Missalque illic publicas celebrare non metuit. Quam rem cum summa te celeritate ac distractione convenit emendare, nec ulterius tale aliquid attentare permittas.

Corr. Rom. ¶ *a Noster,] Hoc loco in epistola ipsa interjiciuntur multa.*

Gratian. *Quod de jure ordinandi, non possidendi intelligendum est. His auctoritatibus facile perpendi potest, quod sive Abbates, sive Episcopi in suis castellis, vel villis Ecclesias ædificaverint, non ideo Episcopo, in cujus diocesi fuerint, conventus admittitur: & ideo Sacerdotes, juxta te illud Urbani & Nicolai, in eis non nisi per Episcopos, cum consensu tamen & electione ædificantium, ordinari possunt.*

QUESTIO III.

Quod autem præscriptione temporis omnia jura tollantur, probatur auctoritate Chalcedonensis Concilii, & Gelasii Papæ, & Toletani Concilii. Prima hæc est c.

C. I. Rusticana parochia apud Episcopos, qui eas possident, triginta annis sine violentia permanent immobiles.

Per d singulas Ecclesias a, parochias rusticanas, sive in possessionibus, manere immobiles apud eos, qui eas retinent, Episcopos decernimus: & maxime si sine violentia eas jam per triginta annos tenentes gubernaverunt. Si verò intra triginta annos facta fuerit, aut fiat de his dubitatio e, liceat eis, qui se dixerint læsos propter eas movere apud Synodum provincie certamen.

Corr. Rom. ¶ *Caput hoc est ex prisca versione, quæ est in collectione Isidori, atque ex ea cum duabus Vaticanis ejusdem collectionis codicibus collata, est emendatum.*

¶ *a Ecclesias,] Apud Balsamonem in codicibus manuscriptis legitur, καὶ ἐκαστὴν ἐπαρχίαν, in unaquaque provincia. Sed in Græco canone vulgato καὶ ἐκαστὴν ἐπαρχίαν.*

¶ *e Sive in possessionibus,] Græcè est, ἀρροιστὰς παροικίας, ἢ τὰς ἐρημίας: id est, parochias, quæ in ruri-bus, aut quæ in vicis & pagis sunt.*

C. II. Triginta annis ab Episcopis possessæ immobiles permanent dioceses.

Item Gelasius epist. 2. ad Siculos, c. 1.

Præfulum f nostrorum auctoritas emanavit, ut facultates Ecclesiæ Episcopi ad regendum habeant potestatem: ita tamen, ut viduarum, pupillorum, atque pauperum, necnon & Clericorum stipendia distribuere debeant. Hoc eis etiam statuimus dari, quod hæc tenent decretum est: reliquum sibi Episcopi vendicent, ut, sicut antea diximus, peregrinorum atque captivorum largiores esse possint. *Item ibid. c. 2. §. 1. Illud g etiam annexi placuit, ut si, quod absit, facultates Ecclesiæ, nec non dioceses ab aliquibus possidentur Episcopis, jure sibi vendicent, quod tricennalis lex conclusit: quia & filiorum nostrorum Principum ita emanavit auctoritas.*

C. III. Territorii possessio conventum non admittit.

Item ex Concilio Toletano IV. c. 34.

Sicut b diocesim alienam tricennalis possessio tollit, ita territorii a conventum non admittit c.

a Ans. l. 5. c. 27. Polyc. l. 1. tit. 13. b celebritate] orig. c in Chale. c. 17. & in sexta Syn. c. 25. d Polyc. l. 1. t. 12. Ans. l. 5. c. 26. Burch. l. 3. c. 148. Ivo p. 3. c. 106. Pann. l. 2. c. 64. e al. altercatio. f Polyc. lib. 3. tit. 12. Ivo p. 3. c. 147. g 13. q. 2. c. 1. Ivo p. 3. c. 144. Burch. l. 3. c. 149. Pann. l. 2. c. 65. h sup. ead. q. 5. possessio. Polyc. l. 3. tit. 12. Ans. l. 5. c. 27. Burch. l. 3. c. 147. Ivo p. 3. c. 212.

Corr. Rom. § & Territorii] In vulgatis sequebatur, possessio: quæ abest à veteribus, à Burchardo, & Pannormia, & codicibus Conciliorum impressis & manuscriptis.

§ Non admittit.] Sic in editionibus Conciliorum Colonienfis, & Codice Regio, & vetustis Gratiani exemplaribus, & in Pannormia. Verum in duobus editionibus Conciliorum Parisiensibus, & apud Ivonem habetur, non amittit, & in duobus codicibus Vaticanis, & apud Burchardum, non admittit.

C. IV. Tricennalis possessio intra unam provinciam servari debet.

Item ex eodem, c. 33.

Quicumque a Episcopus alterius Episcopi diœcesim per triginta annos sine aliqua interpellatione possederit, quamvis & secundum jus legis ejus non videatur esse diœcesis, admittenda tamen non est contra eum actio repossedendi. Sed hoc intra unam provinciam &, extra verò nullo modo, ne, dum diœcesis defenditur, provinciarum termini confundantur.

Corr. Rom. § & Quamvis] In Concilio impresso cum manuscriptis collato legitur: Quia secundum jus legis ejus videtur esse diœcesis, admittenda non est &c. Ivo autem in tertia parte etiam clarius post vers. possederit, sic habet, eam teneat: quia secundum jus legis ejus videtur esse diœcesis & admittenda non est, &c. Burchardus autem, quamvis secundum jus legis ejus videtur esse diœcesis. In Pannormia verò quemadmodum apud Gratianum.

§ & Provinciam,] Auctor glossæ interpretatur, id est, diœcesim: & in variis Conciliorum editionibus, & duobus codicibus Vaticanis legitur, parochiam, quæ voce sæpè diœcesis significatur, ut in Canone Apostolorum 14. Episcopo non licet alienam parochiam propriâ relicta pervadere: & in Concilio Antiocheno, c. 21. vocem παροικίας alii verterunt parochiam, alii diœcesim, omninoque in Toletanis hæ voces confunduntur, ut Toletano 3. c. 20 & Toletano 4. c. 32. & 35. & Bracarenfi 2. c. 2. Et in hujus capituli initio vox, diœcesis, partem quandam, id est, parochiam significat. Verum in codice Conciliorum Lucensi Regio, & in vetustis exemplaribus Gratiani, & Pannormia, & apud Ivonem, p. 5. in margine est provinciam.

2 pars. Gratian. Ecce his auctoritatibus probatur, quod possessionis & gubernationis jura præscriptione tolluntur.

Sed idem Gelafius contra testatur scribens Maximo & Eusebio Episcopo.

C. V. Status parochiarum nec præsumptione, nec temporis præscriptione mutari potest.

Liçet h in regulis contineatur antiquis, parochias unicuique Ecclesiæ pristina dispositione deputatas nulla posse ratione convelli, ne per consuetudinem pessimam, exempli mali temeritate crescente, universalis confusio nasceretur; tamen etiam decretis nostris ante non multum temporis destinatis, omnia iustissimus, quæ taliter fuerant invasa, restitui. Sed quia temeritas pervadentium legem sibi posse putat generari, si sceleri suo pertinaciam retentionis adjungat, ea, quæ inter fratrem & Coepiscopum nostrum Constantinum, Anulcanæ & Ecclesiæ Sacerdotem, & inter nuntios e directos ab Anconitano Pontifice decrevimus, per vos impleri cupimus, tunc formam in cæteris cognitionibus, quæ sit sequenda, perscripsimus. Nulla d igitur præsumptione statum parochiarum, qui perpetuæ ætatis firmitate duravit, patimur immutari: quia nec negligentia Pontificis, nec temporalis objectio (quæ per incuriam fortè generatur) neque ignavia faciente consensus adhibitus, nec subrepente supplicatione præcepto divellere potest semel diœcesim constitutam: ex qua semper ad regenerationem, atque consignationem plebs devota convenit. Territorium & etiam non facere diœcesim, olim noscitur ordinatum.

a Polyc. l. 3. tit. 12. Ans. l. 5. c. 28. Burch. l. 1. c. 67. Ivo p. 3. c. 131. & p. 5. c. 175. Pann. l. 2. c. 67. b Ivo p. 3. c. 97. c. al. & directos. d Ans. l. 5. c. 15. e al. subripiente.

Corr. Rom. § & Anulcanæ] In vetustis codicibus variè legitur, id est, Canulcanæ, Camulcanæ, Tamulcanæ.

§ & Territorium] Hæc referuntur etiam ab Anselmo, licet non ab Ivone.

Gratian. Hoc multipliciter distinguitur. Sunt quedam diœceses, quæ certis limitibus distinctæ sunt: hæ nullo modo præscribi possunt. Aliæ verò, quæ non sunt certis limitibus distinctæ, & de quibus certa definitio non olim præcessit, præscriptione tolluntur.

C. VI. Limitis possessio præscribi non potest.

Unde Innocentius Papa.

Inter a memoratos fratres nostros, Fulgentium Astigitanum & Honorium Cordubensem Episcopos, discussio agitata est propter parochiam basilicæ cujusdam, quam horum alter Cellanensem &, alter Rhegiensem asseruit. Et quia inter utrasque partes hæctenus limitis actio ventilata b est, cujus quamvis sit vetusta retentio, nullum tamen juris præjudicium asserit c; ideò ne in dubium ultra inter eos nostra revocaretur sententia, prolatis canonibus synodalia decreta perlecta sunt. Quorum auctoritas præmonet, ita oportere inhiberi cupiditatem, ut ne quis terminos alienos usurpet: ob hoc placuit inter alternas partes inspectores d viros mittendos, ita & ut diœcesis possidentis (si tamen basilicam veris signis limes præfixus monstraverit) Ecclesiæ, cujus est jus e retentionis, sit æternum dominium. Quòd si limes legitimus eandem basilicam non concludit f, & tam longi temporis probatur objecta præscriptio, appellatio præsentis g Episcopi non valebit, quia illi tricennalis objectio silentium imponit. Hoc enim & secularium Principum edicta præcipiunt, & Præfulum Romanorum decrevit auctoritas. Sin verò intra metas tricennalis temporis extra alienos terminos basilicæ injusta retentio reperitur, repetentis Episcopi juri fine mora restituetur.

Corr. Rom. § Caput hoc extat in Concilio Hispalensi 2. c. 2. & ex eo Burchardus citat.

§ & Cellanensem,] In Concilio impresso ac manuscripto legitur Celticensem: & Plinius l. 3. c. 1. inter oppida conventus Hispalensis numerat Celticam.

§ & Ita ut diœcesis] In Conciliorum editionibus, & duobus codicibus Vaticanis legitur, ita ut, si in diœcesi possidentis sitam basilicam veteribus signis limes præfixus, (al. pervisus) monstraverit, Ecclesiæ, &c. Itemque in codice Lucensi Regio, nisi quòd loco dictionis, prævisus, habetur, præfixus.

C. VII. Spatia, quæ definita fuerint, tempore præscribi non possunt.

Item Gelafius Papa Justo Episcopo.

Dilectio h tua studeat, quæsitâ omnium fideliter rerum veritate, ut si de spatiis, de quibus memoratur orta contentio, definitio dudum certa processerit, intemperate servetur: alioqui si nihil unquam constiterit terminatum, tunc de præscriptione temporum, si qua pars confidit, præbeat sacramentum: ut tamen de iis, quæ hæctenus possedisse probatur i, jusjurandum finatur offerre.

3 pars. Gratian. Potest etiam aliter distingui. Quæ quique sua auctoritate usurpat, quia nullo titulo possidere incipit, præscribere non potest, & in hoc casu intelligenda est illa auctoritas Gelafii: Temporalis objectio, quæ per incuriam fortè generatur, non potest divellere diœcesim semel constitutam. Intelligendum est, si nullo titulo, sed sola usurpatione eam possidere cepit. Si verò iudicis auctoritate, & privilegiorum longâ consuetudine possidere ceperit, tunc temporalis objectio actori silentium imponit.

a In Concil. Hispalensi 2. c. 2. Polyc. l. 6. tit. 10. Burch. l. 1. c. 69. Ivo p. 3. c. 99. b al. vendicata. c al. asserret, ideoque. d al. inspectionis. e al. iusta retentio. f al. conclusit. g al. repetentis. h Ivo p. 3. c. 135. & p. 6. c. 105. Iam. l. 2. c. 69. i al. peribitur.

C. VIII. Debent privilegia XXX. annis possessa immobiliter observari.

Unde Gelasius a Papa ait:

Placuit h huic sanctæ, magnæque Synodo, ut res & privilegia, quæ Dei Ecclesiis ex longa consuetudine pertinent, & sive à divæ recordationis Imperatoribus, sive ab aliis Dei cultoribus in scriptis donata, & ab eis per annos XXX. possessa sunt, nequaquam à potestate Præfulum eorum & quacunq; persona secularis per potestatem subtrahat, aut per argumenta quælibet auferat: sed sint omnia in potestate ac jussu d Præfulis Ecclesiæ, quacunq; intra XXX. annorum spatium ab Ecclesiis possessa fuisse noscuntur. Quisquis ergo secularium & contra præsentem definitionem egerit, tanquam sacrilegus judicetur, & donec se correxerit, & Ecclesiæ propria privilegia seu res restituerit, anathema sit.

Corr. Rom. § Quod hic tribuitur Gelasio, habetur in Synodo oltava, habita ab Hadriano II. c. 18. & ex ea citatur apud Anselmum & Polycarpum. Sed manuscripti codices Gratiani concordant cum vulgatis.

§ & Secularium] In vulgatis legebatur: Quisquis ergo Clericorum vel secularium. Sed absunt illæ duæ voces, Clericorum vel, ab aliquot vetustis, & ab ipso Concilio manuscripto. In Concilio impresso legitur: Qui contra fecerit, ut sacrilegus judicetur, & donec talia privilegia, &c.

C. IX. Repeti non possunt, quæ XXX. annis quietè possidentur.

Idem Episcopus Dardaniæ inter cætera inquit:

Poste quingentos annos constituta Christi quosdam audio velle subvertere, cum XXX. annorum lex hominum non possit abrumpi.

Corr. Rom. § Caput hoc non legitur in epistola Gelasii, quæ extat ad Episcopos per Dardaniam. Nicolaus I. in epistola ad Episcopos Galliæ, cujus initium est: Quamvis singularum, nuper, ut dictum est, impressa in appendice Bibliothecæ, citat ex epistola Gelasii ad Orientales. Deusededit Cardinalis & Anselmus absolute Gelasium citant.

4 pars. Gratian. Item si de rebus Ecclesiæ controversia mota est, & definitio subsecuta, etsi injusta sit, tamen quia non sua, sed definitiõis auctoritate possidere cepit, tricennali præscriptio petitori silentium imponit: ita tamen, ut supputationis præscriptionis non à tempore definitionis, sed à accessu definitiõis exordium sumat.

C. X. Vita irritè disponentis non poterit pertinere ad tricennium temporis.

Unde in Toletano Concilio IX. c. 8. statutum est:

Sacerdotes f, vel ministri, dum gubernacula Ecclesiarum administrare videntur, contra Patrum sanctissimas functiones de rebus Ecclesiæ definisse aliqua dignoscuntur, non ex die, quo talia scribendi decreverunt, sed ex quo talia moriendo definita reliquerunt, supputationis ordo subsistat. Nunquam enim & poterit ad tricennium g temporis pertinere vita irritè hoc judicantis, quia status contractuum initia non sumpsit ab origine æquitatis.

Corr. Rom. § & Nunquam enim] Sic in vetustis etiam codicibus Gratiani, & in codice Concilior. Lucens. Regio. In duobus Vaticanis est quidem dictio, tricennium, sed in cæteris verbis aliqua varietas. In Concilio verò impresso legitur: Nunquam enim ad triennium temporis pertinebit potestas irritum (al. irritè) hoc judicantis: & ab aliquibus editionibus abest vox, potestas.

5 pars. Gratian. Item ea, quæ beneficiis possidentur, sive quæ metu hostilitatis interveniente diutius possessa fuerint, præscribi non possunt.

a In Synod. 8. sub Hadriano II. c. 18. b Polyc. l. 3. tit. 12. Ans. l. 4. c. 20. c abest ab orig. d al. usu, e Ansel. l. 4. c. 27. Deusededit p. 1. f Sacerdos, vel minister,] orig. & sic consequenter. g al. triennium] orig.

C. XI. Quæ in beneficiis possidentur, præscribi non possunt.

Unde in Agathensi a Concilio, c. 59. definitum est:

Clerici b quilibet quantacunque diuturnitate temporis de Ecclesiæ remuneratione aliqua possederint, in jus proprium præscriptione temporis non revocentur e, dummodò pateat Ecclesiæ rem fuisse: ne videantur & etiam Episcopi tempore administrationis proluxæ aut precarias, cum ordinati sint, facere non debuissent, aut diu retentas facultates in jus suæ proprietatis posse transcribere.

Corr. Rom. § & Ne videantur] In Concilio impresso & apud Ivozem legitur: ne videantur Episcopi administrationes proluxas aut precatorias, cum ordinati sint, facere debuissent d. In Epamensi autem locus manifestè corruptus est.

C. XII. Quæ humanitatis intuitu aliquibus præstantur, præscribi non possunt.

Item ex Concilio Aurelianensi I. c. 25.

SI e Episcopus humanitatis intuitu mancipiola, vineolas, vel terrulas Clericis, aut Monachis, vel quibuslibet & præstitit excolendas, vel pro tempore tenendas, etiam si longa transisse annorum spatia comprobentur, nullum Ecclesiæ præjudicium patiatur: nec secularis legis præscriptio, quæ Ecclesiæ aliquid impediatur, opponatur.

Corr. Rom. § & Vel quibuslibet] Hæ voces sunt etiam apud Anselmum, sed absunt à Concilio impresso & manuscripto.

C. XIII. Temporalis præscriptio non objicitur, ubi hostilitatis metus intervenierit.

Item ex Concilio Hispalensi II. cui interfuit Isidorus, cap. 1.

6 PRIMÀ actione Theodulphi Malacitanæ Ecclesiæ Anps. tistitis ad nos oblata precatio est, asserentis antiquam ejusdem urbis parochiam militaris quondam f hostilitatis discrimine fuisse decisam, & ex parte aliqua ab Ecclesiis Astigitanæ, Eliberitanæ, atque Egabrensis urbium esse retentam. Pro qua re placuit, ut omnis parochia, quam antiquà ditione ante militarem hostilitatem retinuisse Ecclesiam suam quisque comprobaret, ejus privilegio restitueretur. Sicut enim per legem mundialem iis, quos barbarica feritas g captivâ necessitate transfrexit, postliminio revertentibus redditur antiqua possessio; non aliter & Ecclesia receptura est parochiam, quam ante tenuit cum rebus suis, sive ab aliis Ecclesiis possideatur, sive in cujuslibet possessionem transfusa sit. Non enim erit obijcienda præscriptio temporis, ubi necessitas interest hostilitatis.

C. XIV. Temporis non currit præscriptio, ubi furor hostilitatis incumbit.

Item Joannes Papa VIII. Paulo Episcopo fuenti legatione in Germania & Pannonia.

PORRò b si de annorum numero fortè quis causatur, sciat, quia inter Christianos & eos, qui unius fidei sunt, numerus certus affixus est. Cæterum, ubi paganorum & incredulorum furor in causa est, quantalibet prætereant tempora, juri non præjudicant Ecclesiarum; quæ corporalia nescientes arma solum Dominum & propugnatores suum, quando ei placuerit misereri, patienter expectant. Verùm si annorum proluxitas in talibus impediatur, Deus ipse reprehendus est; qui post quadringentos & triginta annos filios Israël i de durissima servitute Pharaonis & fornace ferrea liberavit: sed ipse per se noster Redemptor fuit, qui humanum genus post tot annorum millia de inferni claustris eripuit.

a Et in Epamensi, c. 18. b Ivo p. 3. c. 166. c al. vocentur. d al. non debuissent. e Ans. l. 5. c. 87. f al. quodam. g al. severitas. h Polyc. l. 1. tit. 11. Deusedit p. 1. Anselm. l. 2. c. 73. i Deut. 4.

7 pars. Gratian. Tolluntur etiam præscriptione illæ diæceses, quas propriis Episcopis negligentibus alii ab hæresi ad fidei integritatem revocaverunt.

C. XV. Si qui Episcopi diæceses suas lucrari Deo negligunt, post triennium eis constabunt Episcopis, quorum studio fidei sunt reconciliatæ.

Unde in Africano a Concilio, c. 88. legitur:

PLacuit b, ut quicumque Episcopi negligunt loca ad suam cathedram pertinentia in catholicam unitatem lucrari, conveniantur a diligentibus vicinis Episcopis, ut id agere non morentur. Quod si intra sex menses a die conventionis non effecerint, qui potuerit ea lucrari, ad ipsum pertineant: ita sanè a, ut si ille, ad quem pertinuisse videbantur, probare potuerit, magis illius electam negligentiam ab hæreticis, ut impunè ibi fiat, & suam diligentiam fuisse præventam, ut eo modo ejus cura sollicitior evitaretur d, cum hoc iudices Episcopi cognoverint, suæ cathedræ loca restituantur e.

Corr. Rom. § a Ita sanè,] Græcus Canon in emendatis codicibus hoc loco sic habet:

Οὗτος μέντοι, ἢν ἐὼν ἐκείνος, πρὸς ἐν δίκηνται ἀνήκειν οἱ τοῖσιν, ἢ ἐπιτίθεις διὰ τὴν ἐκονομίαν ἐδοξεν ἀμείλιον, τὸ ἐπὶ τῶν αἱρετικῶν ἐπιτεταμένον, ὡς ἀπορροῦως αὐτὸς παραδοξασθῆναι, καὶ ἐν τοσούτῳ ἢ αὐτὸ ἐπιμέλειαν ἀποτίτῃσιν ἀποδοῦναι, ἢ τινὶ ἐκ κληρονομίας, τὰς αὐτὸς αἱρετικῶς ἀπὸν ἐκείνων, τὰς μὲν αὐτὸ ἐπισκοπῶν κρινόντων διαγινώσκουμένων. Id est:

Ita sanè; ut si ille, ad quem hi pertinere ostenduntur, de industria ad rem commodius tractandam negligenter agere visus fuerit, id probantibus hæreticis, ut sine tumultu reciperentur, atque interea suam diligentiam alius occupavit, quæ quidem si usus esset, ipsis hæreticis majus damnum attulisset, cum hoc judicantes Episcopi cognoverint, &c.

Gratian. Potest etiam aliter intelligi præscriptio illa longi temporis, quæ Gelasius negat statum parochiarum posse mutari. Longum enim tempus, sicut ex legibus habetur, decennium, vel vicennium intelligitur. Hujus erød longi temporis præscriptio auctoritate Gelsii, & secularium legum Ecclesiis objici non potest.

8 pars. §. 1. Præscriptionum aliæ sunt introductæ odio petentis, & favore possidentis: aliæ tantum odio petentis. Qui enim bonâ fide, & iusto titulo rem præsentis per decennium, absentis verò per vicennium tenuerit, perpetuâ exceptione tutus erit, non solum adversus alios, sed etiam adversus creditores, quibus res ipsa obligata fuerat, etiam adversus verum dominum. Si verò aliquo casu possessione ceciderit, etiam adversus verum dominum utiliter rem vendicare poterit. Si autem nullo titulo, bonâ tamen fide, per tricennium rem alicujus possiderit, simili gaudebit præsidio. Bona verò fides non ad tractum mediæ temporis, sed ad initium possessionis refertur. Sufficit enim in initio cuique bonâ fide possidere cepisse, etiamsi medio tempore scientiam f rei alienæ habuerit. §. 2. Hæc præscriptiones introductæ sunt favore possidentis, & odio petentis: quia lex favet his, qui bonâ fide iusto titulo, vel bonâ fide tantum possident: odit autem, & punit circa rem suam negligentes & desides. §. 3. Quod si mala fide rem alienam quis possidere cepit, post XXX. annos adversus omnem petentem exceptione tutus erit. Si verò aliquo casu à possessione ceciderit, actionem non habebit: quia hæc præscriptio non favore, male fidei possessoris, sed odio tantum rem suam persequi negligentis introducta est. Si autem res ad creditorem suum, vel ad dominum pervenerit, detentionem commodum habebit: si verò ad alium, creditor, vel a litis dominus adversus eum experiri poterit: nec sibi proderit ex-

a Et in Milevit. c. 24. & in Carthag. Græco, & b. b Burchard. l. 1. c. 68. Ivo p. 8. c. 176. c al. solertior. d al. vetaretur. e al. restituant. f al. conscientiam.

ceptio mediæ & temporis possessoris: quia non ab eo habuit causam possidendi. Quod si violenter possessio ad eos pervenerit, male fidei possessor indistincto possessionis commodum recipit. §. 4. Hæc de præscriptionibus decennii, vel vicennii, vel tricennii intelligenda sunt, si sine interruptione possessio proderit. Quod si per naturalem detentionem possessio interrupta fuerit, à die recuperatæ possessionis novi triginta anni in omnibus, præscriptionibus numerabuntur. Si per litis contestationem, ab ultimo die litigii, quadraginta anni computabuntur. Quod si ab eo, qui in causa præscribendi erat, possessionem aliquis naviscatur, tempus præcedens cum suæ possessionis tempore continuare poterit. §. 5. Is a autem, cujus res præscribitur, si litem contestari non poterit, vel propter adversarii absentiam, vel infantiam, vel furoris laborem, cum neminem tutorem vel curatorem habeat, vel quia in magna potestate constitutus est, intra constituta tempora præsidem adeat, libellum ei porrigat, & hoc in querimoniam deducat, & sic temporis interruptionem faciat. Si autem præsidem adire non poterit, saltem ad Episcopum locorum, vel defensorum civitatis eat, & suam manifestare voluntatem in scriptis deproperet. Quod si Præses, vel Episcopus, vel defensor abfuerit, liceat ei publicè proponere, ubi domicilium habet possessor, seu cum tabulariorum subscriptione; vel si civitas tabularios non habeat, cum trium testium subscriptione: & hoc sufficiat ad omnem temporalem interruptionem five triennii, five longi temporis, five triginta, vel quadraginta annorum. §. 6. Hæc de præscriptionibus inter privatos. Ceterum adversus loca religiosa non nisi quadraginta annorum præscriptio currit. Unde in authenticis. Quas b actiones tricennalis præscriptio excludit, si loco religioso competat, quadraginta annis excluduntur. Et in Novellis c: Neque d decennii, vel vicennii, &c. In canonibus verò Ecclesia adversus Ecclesiam triginta annis, monasterium adversus Ecclesiam non nisi quadraginta annis præscribere permittitur. Quod si privatus primitias & decimas sive cum titulo, sive sine titulo possiderit, nulla temporis præscriptione tutus esse poterit. Quæ enim ab initio de jure sortiri effectum non possunt, tractu temporis non convalescunt. §. 7. Unde si liber homo longo tempore pro servo detineatur, etiamsi quadraginta annorum curricula excesserint, solâ temporis longinquitate libertatis jura minimè mutilabuntur. §. 8. Ad hæc Ecclesia d reipublica: primitiæ & decimationes civilium functionum instar obtinent. §. 9. Porro publicæ functiones præscribi non possunt.

Corr. Rom. § a Vel alius dominus] In duobus vetustis exemplaribus non est dictio, alius: in uno autem legitur, vel alius, scilicet dominus.

§ d Medii temporis possessoris: A vetustis codicibus partim abest dictio, temporis; partim dictio, possessoris.

§ e In omnibus præscriptionibus] Hæc voces in aliquos manuscriptorum non sunt.

§ f Ecclesia reip.] Emendatum est ex manuscriptis. Nam antea legebatur, Ecclesia, reipublica. Omitit autem interdam, & mutat nonnulla verba Gratiani earum legum, quas refert.

C. XVI.

Unde in 7. lib. f Codicis, tit. de triginta, vel quadraginta annorum præscriptione, Imp.

Anastasius.

Jubemus eos, qui rem aliquam per continuum annorum quadraginta curriculum sine quadam legitima interpellatione possederint, de possessione quidem rei, seu dominio nequaquam removeri: functiones autem, seu civilem canonem, vel aliam quamquam publicam colla-

a l. ult. Cod. de Episcopali audient. l. ult. perfectiss. Cod. de annali except. b Cod. de sacrosancta Ecclesia. Authent. quas actiones. c Novellâ 131. §. pro temporalibus, & eadem apud Julianum, cap. 6. d infra ead. q. 4. c. fin. e Digest. de reg. jur. l. quod initio. f tit. 39. leg. 6.

tionem,

tionem impositam eis dependere compelli, nec huic parti cuiuscunque temporis præscriptionem oppositam admitti.

Corr. Rom. ¶ In plerisque vetustis exemplaribus capit hoc coniunctum est superiori.

Gratian. Sic etiam prædja, siue sint privati, siue Ecclesie, possunt præscribi. Proventus primitiarum, & decimationum præscriptione tolli non possunt; etiamsi à Romano Pontifice quilibet Laicus super his rescriptum impetraverit. §. 1. Rescripta a enim, quæ contra jus scriptum impetrata fuerint, nisi talia sint, quæ illis, quibus data fuerint, profut, & nulli obfint, nullius momenti esse censentur. §. 2. Item. Decima b Deo mandante Sacerdotibus & Levitibus separatæ sunt, ut de sorte Domini viverent, qui in eju sorte connumerantur. Non ergo cuiuscunque privilegio Laicis concedi possunt: ne divinis mandatis auctoritas humana præiudicium inferat. §. 3. Unde Impp. Valentinianus & Theodosius c: Universas terras, quæ à colonis, seu emphiteuticariis dominici juris, reipub. vel juris sacrorum templorum in qualibet provincia venditæ, vel ullo alio pacto alienatæ sunt, ab his, qui perperam atque contra leges eas detinent, nullâ longi temporis præscriptione officente, iubemus restitui; ita ut nec pretium quidem iniquis comparatoribus reposcere liceat.

9 pars. §. 4. De præscriptionibus vero longi temporis in authenticis inveniuntur collatione octavâ, constitutione sextâ. Quas à actiones aliâs tricennalis, decennalis, vicennalis præscriptio excludit, si loco religioso competunt, quadraginta annis claudantur, usucapione, & quadriennii præscriptione suum locum habentibus æ.

Corr. Rom. ¶ & Habentibus.] In plerisque vetustis exemplaribus sequitur: sed solâ præscriptione XXX. annorum, &c. In uno autem hæc sequuntur: Hujus ergo longi temporis præscriptio, auctoritate Gelasii & secularium legum, Ecclesiis obijci non potest: sed solâ præscriptio XXX. annorum, &c. Cod. autem de sacrosanct. Eccles. l. fin. locus aut. ita habet: Quas actiones aliâs decennalis, aliâs vicennalis, aliâs tricennalis præscriptio excludit, hæc, si loco religioso competant, quadraginta annis excluduntur, usucapione triennii, vel quadriennii præscriptione in suo robore durantibus, solâ Romanâ Ecclesiâ gaudente centum annorum spatio, vel privilegio.

10 pars. Gratian. Sed solâ præscriptio XXX. annorum, & deinceps: à qua tamen præscriptione privilegia Romanæ Ecclesiæ sunt exclusa, quæ non nisi centum annorum spatio præscribi possunt.

C. XVII. Privilegia Romanæ Ecclesiæ non nisi centum annorum præscriptione tolluntur.

Unde Joannes VIII. scribit Ludovico Regi.

Nemo e de annorum numero resultandi sumat fomentum: quia sanctæ Romanæ (cui Deo auctore servimus) Ecclesiæ privilegia, quæ in firma Petri stabilitatis petra suscepit, nullis temporibus angustantur, nullis regnorum portionibus præiudicantur. Sed & venerandæ Romanæ leges divinitus per ora piorum Principum promulgatæ, rerum ejus præscriptionem non nisi per centum annos admittunt.

QUÆSTIO IV.

Ostensum est, quando Ecclesia adversus Ecclesiam præscribere possit? Nunc videndum est, si monasterium adversus Ecclesiam præscribere valeat? Quod Urbanus Papa II. prohibuit, dicens:

a 25. quæst. 2. rescripta, ex l. rescripta, Cod. de precibus Imp. offerendis. b Sup. ead. quæst. 2. decimas. Num. 18. c Cod. l. 7. tit. 38. l. 2. Ans. l. 4. c. 38. d Cod. de sacrosanctâ Ecclesiâ. l. fin. Novellâ 131. ut supra. e Anselm. lib. 4. c. 45.

C. I. Tricennio temporis aliquid præscribere Abbates vel Monachi non valent.

Possessiones Ecclesiarum & Episcoporum tricennales a, Abbates vel Monachos habere omnimodis prohibemus. Gratian. Sed si eis tollitur tricennalis possessio, à B. Gregorio conceditur eis quadragenalis præscriptio. At enim:

C. II. Quadraginta annorum præscriptio religiosi domibus conceditur.

Petro Subdiacono, lih. 1. epist. 9. Volumus b accedentem te ad Panormitanam civitatem, quæstionem ipsam tali ratione discutere (dominio rei apud possessorem, sicut hæctenus possessum e est, videlicet permanente) ut si monasterium præfarum sancti Theodori fines d, de quibus causatio mota est, inconcussos e quadraginta annis possédisse repereris, nullam deinceps (etiam si quid sanctæ Romanæ Ecclesiæ competere potuit) patiaris sustinere calumniam: sed quietem eorum inconcussam omnibus modis procurare. Sin verò actores f Ecclesiæ non eos possédisse quadraginta annis inconcussio jure monstraverint, sed aliquam intra tempora hæc motam aliquando fuissè quæstionem eorundem finium, electis arbitris tranquillè & legaliter sopiatur.

C. III. De eodem.

Item ex Novellis Justiniani, Novell. 131. Neque g decennii, neque vicennii, vel XXX. annorum præscriptio, sed sola XL. annorum curricula religiosi domibus opponantur; non solum in cæteris rebus, sed etiam in legatis & hereditariis.

Corr. Rom. ¶ Hic neque Novellæ, neque Juliani antecessoris, neque Capitularis propria omnino verba referuntur.

Gratian. Sicut ergo religiosi domibus ex lege non nisi quadragenaria est obijcienda præscriptio; ita & auctoritate Gregorii adversus alias Ecclesiis præscribere possunt eodem spatio temporis.

QUESTIO VI.

I Quid autem ea, quæ Ecclesiæ debentur, rectores h ejusdem suâ auctoritate iudicis prætermisissè repetere non valeant, B. Gregorius testatur, lih. 4. reg. epist. 44. seu c. 88. dicens:

C. I. Iudicio, non manibus, res Ecclesiæ defenduntur.

Conuetudo i nova in Ecclesia hac, & valdè reprehensibilis erupit, ut cum rectores ejus patrimonii urbana vel rustica prædja juri illius competere posse suspicantur, fiscali more titulos imprimant, atque hoc, quod competere pauperibus existimant, non iudicio, sed manibus defendant; & cum per prædicatores suos veritas dicat: Nihil k per contentionem; etiam ipsum litigiosæ contentionis malum transcenditur l: & res quælibet, cum æstimatur Ecclesiæ posse competere, per vim tenetur. Proinde præsentis decreto constituo, ut si quis Ecclesiasticorum unquam titulos ponere sive in rustico sive urbano prædio suâ sponte præsumperit, anathema sit. Et responderunt omnes, Anathema sit. §. 1. Is autem, qui Ecclesiæ præest, si hoc vel ipse fieri præceperit, vel sine sua præceptione factum dignâ punire animadversione neglexerit, anathema sit. Et responderunt omnes, Anathema sit.

Corr. Rom. ¶ Capitulum hoc sumptum est ex Concilio à B. Gregorio habito, quod in regesto ipsius bis habetur, semel lih. 4. post epist. 43. iterum post librum 12. ejusdem regesti.

a 13. q. 2. c. 1. b Ans. l. 5. c. 57. c al. possessa. d Ivo p. 3. c. 146. Pann. l. 2. c. 66. e inconcussis orig. f al. auctores sanctæ Ecclesiæ. g Apud Julianum ead. novell. c. 6. & 5. Cap. c. 236. h al. actores. i al. auctores, i Polycarp. l. 4. tit. 8. k Philipp. 2. l al. transcendant.

2 pars. Gratian. Quod autem quisque sua auctoritate, quod sibi debere putat, usurpat, nec per iudicem reposit, cadat a causa, ex auctoritate Milevitani a Concilii habetur, in quo ita statutum legitur, c. 21.

C. II. Causa sua detrimentum patiat Episcopus, qui Ecclesias suas ab alio detentas propriam auctoritate quarit adire.

PLacuit b, ut quicumque Episcopi quascunque Ecclesias vel plebes, quas ad suam cathedram existimant e pertinere, non ita repetierint, ut causas suas Episcopis iudicantibus agant, sed alio retinente irruerint, five volentibus, five nolentibus plebibus, cause sue detrimentum patiantur. Et quicumque hoc jam fecerint, si nondum est inter Episcopos finita contentio, sed adhuc inde contentum, ille inde discedat, quem confiterit pratermissis iudiciis d. Ecclesiasticis irruisse. §. 1. Nec e sibi quisquam blandiatur, si a Primite, ut retineat, literas impetrarit: sed five habeat literas, five non habeat, conveniat eum, qui tenet, & ejus literas accipiat: ut eum appareat pacifice tenuisse Ecclesiam ad se pertinentem. Si autem ille aliquam questionem retulerit, per Episcopos iudices causa finiatur, five quos eis Primas f dederit, five quos ipsi vicinos & ex consensu Primatis e delegerint.

Corr. Rom. § a Vicinos] Antea legebatur, vicini. Emendatum est ex editionibus Conciliorum Colonienfibus, uno Codice Vaticano, Sorienfi Regio, Burchardo & Ivone. In exemplari etiam antiquo Concilii Carthagenensifi Græci, cap. 121. legitur, γειτνιότατες: ubi in impresso est, γειτνιότατες.

§ Ex consensu Primatis] Sic etiam legitur in editionibus Conciliorum vetustioribus, codice Sorienfi Regio, & duobus Vaticanis. Sed in recentiore Colonienfi quatuor tomorum editione, & apud Burchardum & Ivonem est: vicinos ex consensu delegerint: itemque in Concilio Africano in omnibus editionibus.

3 pars. Gratian. Econtra Gregorius Joanni defensori, eunti in Hispaniam scribit, l. 11. epist. 50. dicens:

C. III. Delictum persona in damnum Ecclesie converti non potest.

SI g Episcopum talem culpam misisse confiterit (quod absit) ut constet eum non irrationabiliter fuisse depositum, eadem ejus depositio confirmetur, & Ecclesie res sue omnes restituantur, quæ ablata claruerint: quia delictum persona in damnum Ecclesie non est convertendum. Si enim, ut dicunt, Comitius defunctus est, ab hærede ejus, quæ injustè ab illo ablata sunt, sine excusatione reddantur.

C. IV. In personam delinquentis, non in facultates ejus ultio procedat.

Idem Petro Subdiacono, lib. 1. epist. 42.

COgnovimus b, quod si quis ex familia culpam fecerit Ecclesie a, non in ipsum i, sed in ejus substantiam k vindicatur. De qua re præcipimus, ut quisque culpam fecerit, in ipsum l quidem, ut dignum est, vindicetur: à communione e autem ejus omnino abtineatur.

Corr. Rom. § a Ecclesie.] Hec vox abest à plerisque vetustis Gratiani codicibus, & duobus epistoliarum B. Gregorii (quamvis sit in impressis) & Joanne Diacono & Ivone.

§ A communione] Sic etiam legitur in Frobeniana editione operum B. Gregorii: sed in cæteris editionibus, & apud Diaconum & Ivonem, à commodo, quæ vox in epistola sæpe repetitur ad significandas facultates ipsas. Quare hæc statim subducuntur: nisi forte parum aliquid, quod in usum executoris, qui ad eum transmissus fuerit, proficere possit.

a Et in Afric. c. 87. b Polyb. l. 3. tit. 12. Burch. l. 1. c. 70. Ivo part. 5. c. 177. c al. estimant. d al. iudiciis. e Burch. l. 1. c. 145. Ivo p. 5. c. 258. f al. Primates dederunt. g 2. q. 1. in primis. §. si autem Episcopum. h Joan. Diac. in vita l. 2. n. 62. Ivo p. 16. e. 81. i al. ipso. k al. substantia. l al. ipso.

C. V. Res eorum, qui ex Clero labiuntur, simul cum ipsis monasterio tradantur.

Idem in eadem epistola.

DE a lapsis Sacerdotibus, vel Levitis, vel quolibet ex Clero observare te volumus, ut in rebus eorum nulla contaminatione misceris; sed pauperrima regularia monasteria require, quæ secundum Deum vivere solentur b, & in eisdem monasteriis ad penitentiam lapsos trade; ut res lapsum in eodem loco proficiant, in quo agere penitentiam traduntur: quatenus ipsi ex rebus illorum subsidium habeant, qui de correptione eorum sollicitudinem gerunt. Si verò parentes habent, res eorum legitimis parentibus dentur: ita tamen, ut eorum stipendium, qui in penitentiam dati fuerint, sufficienter debeat procurari. §. 1. Si qui verò ex familia Ecclesiastica Sacerdotes, vel Levitæ, vel Monachi, vel Clerici, vel quilibet alii lapsi fuerint, dari eos in penitentiam volumus; sed res eorum Ecclesiastico juri non subtrahi. Ad usum tamen suum accipiant, unde ad penitentiam e subsistant: ne, si nudentur, locis, in quibus dati fuerint, onerosi sint.

C. VI. Inutilis Sacerdos Ecclesiam suam dignitate non privat.

Item Leo IV. d. Carolo Regi.

SI e fortassis (quod non credimus) apud vos inutiles iudicamur, Ecclesia tamen, cui permittente Domino præsumus, non inutilis, sed caput, principiumque omnium meritò simul ab omnibus vocatur.

C. VII. Possessiones monasterii pro peccato Abbatis Episcopo tollere non licet.

Item in Maguntinensi Concilio.

EPiscopo f non licet possessionem monasterii tollere, quamvis Abbas peccaverit; sed subjiciat a eum potestati Abbatis alterius monasterii.

Corr. Rom. § a Subjiciat] Apud Burchardum & Ivonem legitur, mittat eum in aliud monasterium in potestatem alterius Abbatis.

C. VIII. Quæ Sacerdotes dederunt, subsequentes Pontifices nullatenus auferre præsumant.

Item Gelasius.

ILLud g statuendum censuimus, ut quascunque munificentias Clericis, aut sibi servientibus de rebus Ecclesie in usum, aut de propriis in proprietatem præcedentes dederint Sacerdotes, subsequentes Pontifices nullatenus auferre præsumant. Si quid tamen culpa extiterit, pro qualitate personarum, vel regula præcedentium canonum in persona habeatur, non in facultate districtum.

Gratian. Si ergo delictum persona in damnum Ecclesie converti non potest, quia procurator conditionem Ecclesie potest facere meliorem, non deteriorem: si peccato Abbatis possessiones monasterii auferri non licet, quomodo delictum Episcopi vertetur in damnum Ecclesie, ut inde detrimentum cause sue patiat? Sed detrimentum cause pati non sic est accipiendum, ut Ecclesia suo jure privetur, sed potius, quia Clericis coram suo iudice stantibus, Episcopus tacebit, & pro injuria illata multabitur, si propria habuerit.

QUESTIO VII.

1. Quid autem Ecclesias de manu Laicorum nec Abbatibus, nec alicui accipere liceat, omnium canonum testatur auctoritas. Generaliter enim tam Ecclesie, quam res Ecclesiarum in Episcoporum potestate consistunt.

a Anselm. l. 8. c. 1. Ivo p. 6. c. 380. § p. 15. c. 20. b al. sciunt. c penitentiam. d fortasse, tertius. e Ivo p. 5. c. 21. f Burch. lib. 3. c. 82. Ivo p. 7. c. 206. g Ansel. l. 6. c. 172.

Laici autem nec sibi, nec Episcoporum auctoritate decimas, vel Ecclesias possidere possunt. Unde Episcopi sive beneficio, sive pretio Ecclesias, vel decimas Laicis dederint, domum orationis, domum negotiationis, & speluncam latronum a faciant. Unde post exersionem cathedra a cœtu fidelium segregati, æternis verberibus à Domino flagellabuntur.

C. I. Decimæ à Laicis non possideantur.
Unde Gregorius VII. ait in Concilio Lateranensi cap. 7. lib. 6. regestii.

Decimæ b, quas in usum pietatis concessas esse canonica auctoritas demonstrat, à Laicis possideri Apostolica auctoritate prohibemus. Sive enim ab Episcopis, vel Regibus, vel quibuslibet personis eas acceperint, nisi Ecclesie reddiderint, sciant, se sacrilegii crimen committere, & æternæ damnationis periculum incurrere. §. 1. Oportet e autem congruentius nos decimas & primitias, quas jure Sacerdotum esse sancimus, ab omni populo accipere: quas fideles Domino præcipiente offerunt, juxta illud vaticinium Malachie d Prophetæ: *Inferre omnem decimationem in horreum meum, ut sit cibus in domo mea.* §. 2. Has verò decimas sub manu Episcopi fore censemus: ut ille, qui cæteris præest, omnibus justè distribuât, nec cuiquam personæ honorabilius exhibeat, unde alii scrupuloso corde moveantur: sed sint omnia communia: quia inhonestum videtur, ut alii Sacerdotes habeant, alii verò detrimentum patiantur: sed sicut una est fides catholica, ita necesse est, ut ille, qui provisor est loci, quamvis multa sint Ecclesie, omnibus tamen fideliter distribuât.

Corr. Rom. § Est Canon septimus Concilii à Gregorio VII. Romæ in Laterano habiti, anno Domini 1078. quod habetur lib. 6. regestii ejusdem Gregorii. Eundem canonem repetiit Innocentius II. in Concilio à se Romæ habito, c. 9. Utrumque Concilium extat in Bibliotheca Vaticana.

§ a Oportet autem] Quæ sequuntur usque ad finem in neutro Concilio, neque in Polycarpo, aut Pannormia, neque apud Anselmum habentur.

C. II. De eodem. P A L E A.
Unde Urbanus II.

Congregato e apud Claromontensem urbem multorum Episcoporum Synodali conventu, propofita nobis est à quibusdam eorum quæstio de Ecclesiis, vel de Ecclesiasticis possessionibus, à Clericis vel Monachis usque impræfentiarum, inconsultis Episcopis, acquisitis. Nos autem uti saniori consilio eorumdem Episcoporum, condescendentes pro tempore, providentesque Ecclesiasticæ paci, vel quia aliter absque inevitabilis scandalii periculo hujusmodi quæstio non poterat procedere, Apostolicâ auctoritate decrevimus, ut ea, quæ à Clericis vel Monachis, vel à quibuscumque personis, prout potuerint, usque hodie fuerint acquisita, rata perenniter & inconcussa permaneant: hoc tamen tenore, ne in posterum inconsultis Episcopis talia præsumant.

Corr. Rom. § Caput hoc in Conciliis Urbani non est inventum. Habetur autem in prima collectione Decretalium Bernardi Papiensis, tit. de capellis Monachorum, ex eodem Urbano citatum.

C. III. De eodem.
Item Gregorius VII.

Pervenit f ad nos fama sinistra, quod quidam Episcoporum non Sacerdotibus propriæ diocesis, decimas atque Christianorum oblationes conferant, sed potius laicalibus personis, militum videlicet, sive servitorum, vel (quod gravius est) etiam consanguineis. Unde si quis amodò Episcopus inventus fuerit hujus divini præcepti transgressor, inter maximos Hæreticos & Antichristos non minimus habeatur. Et sicut Nicæna Synodus de Si-

a Matth. 21. b Polyc. l. 3. tit. 11. Anf. l. 5. c. 55. Pann. l. 8. c. 145. c Deusil. l. 3. d Mal. 3. e In collect. 1. c. de capel. mon. f Sup. l. q. 3. pervenit. Polyc. l. 3. tit. 11.

moniacis censuit, & qui dat Episcopus, & qui recipiunt ab eo Laici, sive pretio, sive beneficio, æterni incendii ignibus deputentur.

Corr. Rom. § In vulgatis codicibus huic capiti erat præpositum nomen Paleæ: sed habetur in omnibus manuscriptis. Refertur autem pland eisdem verbis l. q. 3. pervenit. & de eo ibi notatum est. In Polycarpo positum est longè copiosius, & citatur ex Concilio Africano.

C. IV. Fideliter decimas dat, qui omnium suorum decimas solvit.

Item Ambrosius in sermone Quadragesima, cuius initium: Ecce nunc tempus.

Quicumque recognoverit a in se, quod fideliter non dederit decimas suas, modò emendet, quod minus fecit. Quid est fideliter decimas dare? nisi ut nec pejus, nec minus aliquando Deo offerat, aut de grano suo, aut de vino suo, aut de fructibus arborum, aut de pcoribus, aut de horto, aut de negotio, aut de ipsa ventione sua.

Corr. Rom. § In sermonibus sæpè citatis, qui B. Ambrosio inscripti in Bibliotheca Vaticana, & Monasterii Mediolanensis servantur, sermone primo de Quadragesima, habetur hoc capitulum.

C. V. Excommunicentur, qui Sacerdotibus decimas dare nolent.

Item ex Concilio Rothomagenfi.

Omnes b decimæ terræ, sive de frugibus, sive de pomis arborum, Domini sunt, & illi sanctificantur e boves a, & oves, & capræ, quæ sub pastoris virga trans-eunt; quicquid decimum venerit, sanctificabitur Domino. Non eligetur nec honum, nec malum, nec altero commutabitur. Si quis mutaverit, & quod d mutatum est, & pro quo mutatum est, sanctificabitur Domino, & non redimetur.] Sed quia modò multi inveniuntur, decimas dare nolentes, statuimus, ut secundum Domini nostri præceptum admoncantur semel, & secundo, & tertid. Qui si non emendaverint, anathematis vinculo feriantur, usque ad satisfactionem & emendationem congruam.

Corr. Rom. § Hic etiam auctoritate veterum codicum inductum est nomen Paleæ.

§ a Boves.] Hæc usque ad vers. sed quia, in aliquot vetustis codicibus non habentur. Sunt tamen etiam apud cæteros collecti. ex.

C. VI. Veterum exemplo decime solvantur.
Item ex Concilio Maguntinenfi.

Decimas e Deo, & Sacerdotibus Dei dandas, Abraham factis, & Jacob promissis insinuat: deinde lex statuit, & omnes sancti doctores commemorant.

Gratian. Non autem decimæ sunt redimendæ à populo, si aliter dare eas noluerint.

C. VII. Decimæ non sunt à populo redimendæ.

Unde in eodem Concilio f legitur:

Decimas g, quas populus dare non vult, nisi quolibet munere ab eo redimantur, ab Episcopis prohibendum est, ne fiat.

Corr. Rom. § Burchardus & Ivo citant ex Concilio Mediomatricis. Habetur in Capitularibus lib. 5. cap. 46. & in legibus Longobardicis lib. 3. tit. de decimis.

a al. recognovit. b Burchard. lib. 3. cap. 130. Ivo part. 3. cap. 196. Pannorm. lib. 2. c. 58. Levit. 27. c omnium decimarum bovis & ovis, &c.] orig. d al. & quod mutat, & quod mutatum est. e Burch. l. 3. c. 133. Ivo p. 3. c. 199. Pann. lib. 2. c. 60. f Lib. 5. Capit. c. 46. & in leg. Longobard. lib. 3. tit. de decimis. g Burchard. l. 3. c. 134. Ivo part. 3. c. 200. Pannorm. lib. 2. cap. 62.

C. VIII. Quia decima Deo non redduntur, iudicio fisci accessit.

Item Augustinus lib. 40. homiliarum, hom. 48.

Majores nostri ideò copiis omnibus abundabant, quia Deo decimas dabant, & Cæsari censum reddebant. Modò autem, quia discessit devotio Dei, accessit iudicio fisci. Nolumus partiri cum Deo decimas: modò autem totum tollitur. Hoc tollit fiscus, quod non accipit Christus.

C. IX. Columbas vendit, qui Ecclesiam indisciplinatis committit.

Item Origenes homil. 15. ad c. 21. Matthæi.

ET hoc diximus secundum simplicem intellectum. Juxta moralem autem talia dicemus: & primum quidem de templo, de quo per Prophetam dixit Deus: Domus mea, domus orationis vocabitur. Ergò secundum corporalem circumcissionem carnis, & secundum corporales legis festivitates & sacrificia, consequenter & templum Dei æstimabatur, quod ex lapidibus insensatis erat constructum; primum quidem à Salomone, deinde reparatum ab Esdra, postea verò post Christi adventum à Romanis destructum: & illa æstimabatur domus orationis: quã destructã, necesse est, ut Judei, quasi non jam habentes domum orationis, jam non habeant privilegium speculationis Dei, nec possint secundum legem Deo servire.

§. 1. Hoc ergò factò, omnia Christus ejecit in mysterio spiritualium actuum suorum, & tunc visibiliter fecit, quod semper invisibiliter agit, ejiciens vendentes & ementes de templo, & mensas numulariorum evertens, & cathedras vendentium columbas ad correptionem populi: ut non pro mundanis festivitates in nomine Dei celebrent, nec emptionibus & venditionibus vacent in loco non competenti, in quo non debent emere & vendere, sed orationibus vacare, qui congregantur quasi in domo orationis. §. 2. Nunc autem arbitror templum Dei ex lapidibus vivis constructum, esse Ecclesiam Christi. Sunt autem multi in ea, non, sicut decet, viventes spiritualiter, sed secundum carnem militantes: qui & domum orationis de lapidibus vivis constructam faciunt speluncam esse latronum, actibus suis non Ecclesiã Dei dignis, sed speluncã latronum. Qui enim considerat in multis Ecclesiis talium Christianorum peccata, qui arbitrantur quæstum esse pietatem, & cum deberent de Evangelio vivere, secundum quod vivere decet servos Dei, hoc non faciunt, sed divitias, & multas possessiones acquirunt, nonnè dicet, speluncam latronum factam esse sub illis Ecclesiam? ut rectè dicat Christus ad eos propter dissipationem Ecclesiæ suæ: Quæ h utilitas in sanguine meo, dum descendo in corruptionem? Item ipse per Osee c tali modo: Vae mihi, quoniam factus sum sicut qui colligit stipulam in messe; & sicut qui racemum in vindemia, cum non sunt d botri ad manducandum primogenita. Vae anima mea: quia perivi timoratus à terra: & qui corrigat in hominibus non est. Et cum intellexeris Jesum dicentem talia, & lugentem peccata nostra, aspice simul & illud, quod in Evangelio scribitur e: Cum vidisset Hierusalem, flevit super eam, & dixit, quia si cognovisses & tu. Et si rationabiliter flevit super Hierusalem, & rationabilius flevit super Ecclesiam, ædificatam quidem, ut esset domus orationis, factam autem propter turpia lucra, & luxus quorundam (quod utinam non esset) Principum populi, speluncam latronum. & infra. §. 3. Et arbitror convenire verbum de venditoribus columbarum, eis, qui tradunt Ecclesias avaris, & tyrannicis, & indisciplinatis, & irreligiosis Episcopis, aut Presbyteris. Propter quod & cathedras tantummodò appellavit Evangelista everlas esse ab Jesu. Et utinam audirent hæc

a Esa. 56. Matth. 21. b Psal. 29. c Michæam] orig. & est Michæa 7. d al. sit botrio] orig. e Luc. 19.

cum dicentis a admonitione Scripturæ, qui gloriantur de cathedris Moyfi, in b quibus sedent, & vendunt omnes Ecclesias columbarum, & tradunt eas talibus præpositis, ad quos rectè dicatur à Domino per Hieremiam Prophetam c: Principes populi mei me non cognoverunt. Filii enim sunt insipientes, & non intelligentes: sapientes sunt ad malè faciendum, bene autem facere nesciunt.

Corr. Rom. ¶ Pro mundanis] Apud Origenem legitur, ut non pro mundi festivitatis in nomine Dei emptionibus & venditionibus vacent. Et hoc quidem propter glossam mutatum non est: multa verò alia partim ex Originali, partim ex vetustis codicibus sunt emendata & locupletata.

Gratian. Cum ergò Ecclesiæ, & oblationes earum non consistant, nisi in potestate Episcoporum; patet profectò, quòd non sunt ab alio recipiendæ, quàm de manu eorum.

C. X. Omnes basilicæ ad eum pertinent Episcopum, in cujus territorio positæ sunt.

Unde in Aurelianensi Concilio I. cap. 18. statutum est.

OMnes d basilicæ, quæ per diversa loca constructæ sunt, vel quotidie construuntur, placuit secundum priorum canonum regulam, ut in ejus Episcopi potestate consistant, in cujus territorio positæ sunt.

C. XI. Archidiaconus, Archipresbyter, Præpositus, vel Decanus, nec officia, nec beneficia Ecclesiastica sine consensu Episcopi tribuat.

Item Calixtus a Papa.

NULLus omninò Archidiaconus, aut Archipresbyter, sive Præpositus, vel Decanus animarum curam, vel Præbendas Ecclesiæ sine iudicio vel consensu Episcopi alicui tribuat: imò, sicut sanctis canonibus constitutum est, animarum cura, & pecuniarum Ecclesiasticarum dispensatio in Episcopi iudicio & potestate permaneat. Si quis verò contra hoc facere, aut potestatem, quæ ad Episcopum pertinet, sibi vindicare præsumperit, ab Ecclesiæ liminibus acceatur.

C. XII. De manu Laici Episcopatus vel Abbatia suscipi non debet.

Item Gregorius VII. in generali Synodo præfatus dixit, cap. 1. & 2.

SI quis g deinceps Episcopatum vel Abbatiam de manu alicujus laicæ personæ susceperit, nullatenus inter Episcopos vel Abbates habeatur: nec ulla ei, ut Episcopo seu Abbati, audientia concedatur. Insuper ei & gratiam beati Petri, & introitum b Ecclesiæ interdicimus, quousque locum, quem sub crimine a tam ambitionis, quam inobedientiæ (quod est scelus idololatriæ) cepit, resipiscendo non deserit. Similiter etiam de inferioribus Ecclesiasticis dignitatibus constituimus. Item c. 2. §. 1. Si quis Imperatorum, Regum, Ducum, Marchionum, Comitum, vel quilibet secularium Potestatum, aut personarum investituram i Episcopatum, vel alicujus Ecclesiasticæ dignitatis dare præsumperit, ejusdem sententiæ vinculo se esse sciat obstrictum.

Corr. Rom. ¶ Sub crimine] Antè legebatur, sub crimine tam inobedientiæ, quàm ambitionis, ex qua scelus idololatriæ cepit. Emendatum est ex Concilio ipso, & Anselmo. Et est locutio valdè familiaris Gregorio VII. ex primo Regum capit. 15.

a decenti.] orig. b Matth. 23. c Hier. 4. d Polyc. l. 3. tit. 12. Burchard. l. 3. c. 8. Ivo p. 3. c. 10. e al. ex Concil. Rothomagensi. f Lib. 6. regesti ejusdem. g Anselm. l. 6. c. 73. Deusdæd. p. 1. h 1. Reg. 15. i investiturar] orig.

C. XIII. Excommunicationi subjaceat, nec investitura sumat fructus, qui de manu Laici Ecclesiam susceperit.

Idem ibidem, cap. 3.

Quoniam a investituræ Ecclesiarum contra statuta sanctorum Patrum à Laicis personis in multis partibus cognovimus fieri, & ex eo plurimas perturbationes in Ecclesia (imò ruinam sanctæ religionis) oriri, ex quibus Christiana religio conculcatur, decernimus, ut nullus Clericorum investituram Episcopatus, vel Abbatia, vel Ecclesiæ de manu Imperatoris, vel Regis, vel alicujus laicæ personæ, viri vel femine, suscipiat. Quod si præsumperit, recognoscat investituram illam Apostolicâ auctoritate irritam esse, & se usque ad condignam satisfactionem excommunicationi subjacere.

C. XIV. De eodem.

Idem ex Canone Apostolorum 31.

II. Si quis Episcopus secularibus potestatibus usus, Ecclesiam per ipsos obtineat, deponatur, & segregetur, omnesque, qui illi communicant.

Corr. Rom. § De hoc canone notatum est sup. dist. 63. c. omnis electio. in vers. segregetur.

C. XV. De eodem.

Item ex Chronico Anastasii Bibliothecarii.

Sanè Thessalonicensi Episcopo communicante ob metum Imperatoris Anastasii Timotheo Constantinopolitano Episcopo, quem e Concilio Chalcedonense anathematizaverat, quadraginta Episcopi Illyrici & Græciæ convenientes in unum, per professionem in scriptis factam, ut à proprio Metropolitanò, discesserunt ab eo, & Romam mittentes Romano communicare in scriptis professi sunt. Et paulò post d. §. 1. Cum à Dioscorus (junior) manus impositionem accepisset, recesserunt multitudines populorum, dicentes, quia nisi secundum quod sanctorum continent Apostolorum canones fiat, non recipietur Episcopus. Principes enim intronizaverant eum.

Corr. Rom. § Caput hoc acceptum est ex Chronico Anastasii Bibliothecarii, in iis, quæ de Anastasio Imperatore narrat: multaque ex ipso originali sunt emendata.

§ a Dioscorus] Hæc est altera electio à priore, & ipsa facta non canonicè, & potestate Laicâ: nam prior est Timothei ad sedem Constantinopolitanam: hæc verò posterior Dioscori junioris ad Alexandrinam. Utraque verò à Bibliothecario copiosè exponitur.

C. XVI. Excommunicatur, qui per Laicos Ecclesias obtinet.

Item Paschalis Papa II.

III. Si quis Clericus, Abbas vel Monachus per Laicos Ecclesias obtinuerit, secundum sanctorum Apostolorum canones, & Antiocheni & Concilii capitulum, excommunicationi subjaceat.

Corr. Rom. § Capituli hujus & sequentis sensus est in fragmento manuscripto Concilii apud Gnardastallum à Paschali habiti anno Domini 1116. quod in Bibliotheca Vaticana servatur. Naucleus etiam Gen. 36. narrat, Paschalem apud Trevas Concilium habuisse: ubi inter multa sententiam de libera pastorum electione, & de coercenda Laicorum in Ecclesiasticis dignitatibus præsumptione juxta prædecessorum suorum decreta promulgavit.

§ a Antiocheni] In Concilio Antiocheno nihil expressè statutum contra eos, qui per Laicos obtinent dignitates Ecclesiasticas. Verum cap. 23. præcipitur, ut in Episcopo eligendo servetur jus Ecclesiasticum: nempe, ut non eligatur Episcopus, nisi cum Synodo & judicio Episcoporum: quibus verbis Laici videntur excludi. In Synodo autem

a Polyc. l. 2. tit. 4. Ans. l. 6. c. 73. b Dist. 63. omnis electio. Deusdedit part. 1. Burch. lib. 3. c. 109. Ivo part. 3. c. 85. & p. 5. c. 119. c qui] orig. d Deusd. p. 1. e alit. risticorum] orig. f Can. Apost. 31.

Nicana secunda, cap. 3. repetitur, & confirmatur Canon Apostolorum.

C. XVII. Qui per Laicos Ecclesias obtinet, & qui manus imponit, communionem privetur.

Idem.

Constitutiones sanctorum canonum sequentes statuimus, ut quicumque Clericorum ab hæc hora in antea investituram Ecclesiæ, vel Ecclesiasticæ dignitatis de manu laica acceperit, & ipse, & qui ei manum imposuerit, gradus sui periculo subjaceat, & communionem privetur.

C. XVIII. De eodem.

Idem.

Nullus a Laicorum Ecclesias, vel Ecclesiarum bona occupet, vel disponat. Qui verò secus egerit, juxta beati Alexandri & capitulum ab Ecclesiâ liminibus arceatur.

Corr. Rom. § a Alexandri] In epistolis Alexandri Papæ I. nihil legitur, quod ad hanc rem pertinet. Verum in epistola Alexandri II. in qua Synodum à se habitam repetit (quæ epistola ex vetusto codice descripta Romam ex Hispania missa est) hæc inter alia habentur: Decimæ & primitivæ, seu vivorum & mortuorum oblationes Ecclesiis Dei fideliter reddantur à Laicis; & ut in dispositione Episcoporum sint: quas qui retinuerint, à sanctæ Ecclesiæ communionem separentur, quod sæpe est idem cum c. præcipimus. sup. ead. q. 2. ex Nicolao II.

C. XIX. De eodem.

Idem.

Sicut Domini vestimentum scissum non est, sed de eo sortiti sunt; ita nec Ecclesia scindi debet, quia in unitate tota consistit. In potestatem ergò proprii Episcopi Ecclesiæ reducantur, & ab ipso sicut sacris canonibus cautum est) ordinentur: Alioquin & Ecclesiæ ipsæ, & Clerici earundem divinis destituantur officiis.

C. XX. Nullus Clericus per Laicos Ecclesiam obtineat.

Item Alexander Papa II.

Per Laicos nullo modo quilibet Clericus vel Presbyter obtineat Ecclesiam, nec gratis, nec pretio. §. 1. Nullus habitum Monachi suscipiat, spem aut promissionem habens, ut Abbas fiat. §. 2. Nullus Presbyter duas habeat Ecclesias.

Corr. Rom. § Habetur in eadem epistola Alexandri II. paulò superius in c. nullus Laicorum citata. Nam statim post vers. separentur, sequitur, & ut per Laicos &c.

C. XXI. Singuli Episcopi suos habeant œconomos.

Item ex Concilio Chalcedonensi, c. 26.

Quoniam b in quibusdam Ecclesiis, ut rumore comperimus, præter c œconomos Episcopi facultates Ecclesiasticas tractant, placuit omnem Ecclesiam habentem Episcopum, habere œconomum de Clero proprio, qui dispenset res Ecclesiasticas secundum sententiam proprii Episcopi: ita ut Ecclesiæ dispensatio præter testimonium a non sit: & ex hoc dispergantur Ecclesiasticæ facultates, & sacerdotio maledictionis & derogatio procuretur. Quod si hoc minimè fecerit, divinis constitutionibus subiacebit.

Corr. Rom. § a Testimonium] In vulgatis sequebatur, Episcopi: quæ vox inducta est auctoritate manscriptorum, & originalis ex versione Dionysii, quæ concordat cum prisca, & Græcis verbis. Alii etiam nonnulla sunt emendata.

§ b Maledictionis] Græcè est, ἡ μaledοξία τῆ ἱερωσύνης προσπιεσθαι: quod in prisca versione est; & sacerdotali dignitati obrectatio generetur.

a Polyc. lib. 2. tit. 4. b Distinct. 89. quia in quibusdam. Anselm. lib. 6. cap. 143. c alit. non per] ἄλλα ἐκονομῶν, sine œconomis.

C. XXII. Laici non sunt constituendi economi, sed ex proprio Clero eligendi.

Item ex Concilio Hispalensi II. cui interfuit Isidorus, cap. 9.

IN a nona actione didicimus, quosdam ex nostro collegio contra mores Ecclesiasticos, Laicos habere in rebus divinis constitutos economos. Proinde pariter tractantes eligimus, ut unusquisque nostrum secundum Chalcedonensium b Patrum decreta, ex proprio Clero economum sibi constituat. Indecorum est enim Laicum Vicarium esse Episcopi, & seculares in Ecclesia judicare. In uno enim eodemque officio non debet dispar esse professio. Quod etiam in lege divina prohibetur, dicente c Moyse: Non arabis in bove simul & asino: id est, homines diversae professionis in officio uno non sociabis. Unde & oportet nos & divinis libris, & sanctorum Patrum obedire praeceptis, constituentes, ut hi, qui in administrationibus Ecclesie Pontificibus sociantur, discrepare non debeant nec professione, nec habitu. Nam coherere & conjungi non possunt, quibus & studia, & vota diversa sunt. §. 1. Si quis autem Episcopus posthac Ecclesiasticam rem, aut per laicalem procuracionem administrandam elegerit, aut sine testimonio economi gubernandam crediderit, verè ut contemptor canonum, & fraudator Ecclesiasticarum rerum, non solum Christo de rebus pauperum judicabitur reus, sed etiam Concilio manebit obnoxius.

C. XXIII. Non habeat Laicus aliquid statuendi in Ecclesia facultatem.

Item in Synodo Romana III. Symmachi Papae, cap. 3.

NON d placuit, Laicum e statuendi in Ecclesia (præter Papam Romanum) habere aliquam potestatem: cui f obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi.

C. XXIV. Ecclesiasticas facultates Laici disponere non possunt.

Item ibidem Eulalius g Episcopus Syracusanus Ecclesie dixit.

LAICIS h quamvis religiosi, nulla de Ecclesiasticis facultatibus a aliquid disponendi legitur attributa facultas.

Corr. Rom. § a Facultatibus] Antea legebatur, dignitatibus. Emendatum est ex originali, (ut supra dist. 96. bene quidem.) epistola Stephani primi, & decreto Paschalis II. manuscripto: quibus locis hoc idem repetitur.

C. XXV. Laicus sacrilegus habetur, qui dispositionem, vel dominationem rerum Ecclesiasticarum usurpat.

Item Calixtus Papa II.

IV. SI quis Principum, vel aliorum Laicorum dispositionem seu dominationem i rerum, sive possessionum Ecclesiasticarum sibi vendicaverit, ut sacrilegus iudicetur.

Corr. Rom. § Inter decreta Calixti, ex quo citatur, non est inventum. Habetur in decretis Paschalis II. manuscriptis, cap. 5. sed non est mutatum nomen Calixti: quia Pontifices isti, qui iisdem ferè temporibus fuerunt, frequenter eadem decreta suorum antecessorum repetebant.

C. XXVI. In Ecclesia, quam quis edificat, nihil sibi præ ceteris vendicat.

Item Gelasius Papa Senecioni Episcopo.

3 PLÆ k mentis amplectenda devotio est, quæ se Julius l nobis in re Juliana m sui juris fundasse per-

a Burchard. lib. 1. cap. 89. Ivo p. 5. c. 195. b Cap. proximo superiore. c Deut. 22. d Sup. dist. 96. bene quidem. Deusdedit p. 1. & 4. Ansel. l. 5. c. 9. e al. non licuit Laico] orig. al. non licuit Laicis. dist. 96. f al. quos. g Et epist. 2. Stephani I. c. 9. & in decretis Paschalis II. manuscript. h Polyc. l. 6. tit. 1. Deusdedit p. 4. i al. donationem. k Anselm. l. 5. c. 9. l al. Senilius. m al. Julianiana.

hibetur Ecclesiam, quam in honorem sancti Viti confessoris ejus nomine cupit consecrari. Hanc igitur, frater charissime (si ad tuam diocesim pertinere non ambigis) ex more convenit dedicari, collata primitivis donatione solenni, quam ministris Ecclesie destinasse se præfati muneris testatur oblator, scituros sine dubio præter processionis aditum, qui omni Christiano debetur, nihil ibidem se proprii juris habiturum.

C. XXVII. De eodem.

Idem.

FRIGENTIUS a verò b petitorià nobis insinuatione suggestit, in re sua, quod c Sextilianum vocatur, basilicam se sanctorum Michaelis Archangeli, & Martini Confessoris pro sua defensione d fundasse. Et ideò, frater charissime, si ad tuam pertinet parochiam, benedictionem supra memorata basilicæ solenni veneratione depende. Nihil tamen sibi fundator ex hac basilica noverit vendicandum, nisi processionis aditum, qui Christianis omnibus in commune debetur.

C. XXVIII. De eodem.

Item Clemens epist. 2. ad Jacobum.

ECCLESIAS e per congrua & utilia facite loca, quas f divinis precibus sacrare oportet, & in singulis a Sacerdotes divinis orationibus Deo dicatos poni, quos ab omnibus venerari oportet, & non à quoquam gravari.

Corr. Rom. § a Et in singulis] Addita sunt hæc usque ad vers. quos. ex Originali.

C. XXIX. Laici Presbyteros de Ecclesia non ejiciant.

Item Leo IV. g Carolo Regi.

CONTRA b sanctorum patrum censuras videtur existere, si secularis vel Laicus Presbyteros ab Ecclesiis, in quibus tempore ordinationis eorum nominati a, vel introducti fuerint, videtur i expellere. Si verò fundatores Ecclesiarum ad inopiam vergere cœperint, ab eisdem Ecclesiis temporalis vite suffragia percipiant.

Corr. Rom. § a Nominati,] In vetustis exemplaribus, & apud Ivonem legitur, denominati, ut significet recitationem nominis ejus, qui promovebatur, & Ecclesia, ad quam ordinabatur: de qua dictum est supra dist. 70. c. neminem. Erat autem hæc canonica adscriptio & institutio ad illam Ecclesiam, & non simplex nominatio, prout auctor glossæ accepit.

C. XXX. Fundatores Ecclesiarum, si inopes cœperint esse, ab eisdem alimentata accipiant.

Unde in Concilio Toletano IV. cap. 37. legitur:

QUICUNQUE fidelium devotione propria de facultatibus suis Ecclesie aliquid contulerint, si fortè ipsi, aut filii eorum redacti fuerint ad inopiam, ab eadem Ecclesia suffragium vite pro temporis usu percipiant.

Gratian. Si ergo Ecclesiasticas facultates dispensandi potestatem non habent Laici, multò minus Ecclesias ipsas quibuslibet ad regendum committere, vel aliis auferre valent. §. 1. Hic autem distinguendum est, quid juris fundatores Ecclesiarum in eis habeant, vel quid non? Habent jus providendi, & consulendi, & Sacerdotem inveniendi: sed non habent jus vendendi, vel donandi, vel utendi tanquam propriis.

C. XXXI. Heredes ejus, qui Ecclesiam construxit, & ipsi pro ea sollicitudinem gerere debent.

Unde in Canonibus invenitur ex Concilio Toletano IX. c. 1.

FILIIIS, vel nepotibus, ac honestioribus propinquis ejus, qui construxit vel ditavit Ecclesiam, licitum sit hanc bonæ intentionis habere solertiam, ut si Sacerdo-

a al. Frigentius. b Polyc. l. 3. tit. 12. Anselm. l. 5. c. 11. c al. que. d al. devotione. e De cons. dist. 1. Ecclesias. f al. que. g al. tertius. h Deusdedit. p. 4. Ivo p. 3. c. 102. i al. nitetur.

tem seu ministrum aliquid ex collatis rebus præviderint defraudare, aut commotionis honeste conventionione compescant, aut Episcopo vel Judici corrigenda denuntient. Quod si talia Episcopus agere tentet, Metropolitanus ejus hæc infinuare procurent. Si autem Metropolitanus talia gerat, Regis hæc auribus intimare non differant. §. 1. Ipsi tamen hæredibus in eisdem rebus non liceat quasi juris proprii potestatem præferre, non rapinam, non fraudem ingerere, nec violentiam quamcumque præsumere: sed hoc solum in salutarem sollicitudinem adhibere, quod aut nullam a noxam operatio nocens attingat, aut multam b, vel aliquam partem salutaris mercedis c assumat. §. 2. Si quis verò deinceps hæc monita temerare præsumperit, & malè rapta cum confusione restituet, & excommunicationis annue sententiam sustinebit.

C. XXXII. Fundatores Ecclesiarum ordinandos in eis Episcopo offerant.

Item ex Concilio Toletano IX. cap. 2.

Decernimus, ut quamdiu fundatores Ecclesiarum in hac vita superstitis extiterint, pro eisdem locis curam permittantur habere sollicitam, atque rectores idoneos in eisdem basilicis iidem ipsi offerant Episcopis ordinandos. Quod si tales forsitan non inveniuntur ab eis, tunc, quos Episcopus loci probaverit Deo placitos, sacris cultibus insititiat cum eorum conniventia servituros. Quod si hæretis & ejusdem fundatoribus rectores ibidem præsumperit Episcopus ordinare, & ordinationem suam irritam noverit esse, & ad verecundiam suam alios in eorum loco (quos iidem ipsi fundatores condignos elegerint) ordinari.

Corr. Rom. §. a Ordinandos.] Quæ sequuntur usque ad eor. Quod si hæretis, addita sunt ex ipso Concilio.

§. b Spretis] Sic etiam legitur in codice Lucensi Regio: sit in Concilio editionibus, & duobus codicibus Vaticanis, Quod si superstitibus.

C. XXXIII. A domino constructoris monasterium non est auferendum.

Item ex Romana Synodo Eugenii II. & Leonis IV. cap. 21.

Monasterium vel Oratorium canonicè constructum à dominio constructoris eo invito non auferatur, liceatque illi Presbytero, cui voluerit, pro sacro officio illius diocesis cum consensu Episcopi, ne malus existat, commendare.

C. XXXIV. De eodem.

Item Gregorius Papa lib. 7. indict. 1. Secundino Episcopo Tarominitano.

Rationis d ordo non patitur, ut monasterium contra voluntatem fundatorum ab eorum dispositione ad arbitrium suum quis debeat vendicare.

Corr. Rom. §. Apud Anselmum & in Polycarpo hoc eodem modo habetur. In ipsa autem epistola pendet oratio ex superioribus, & sic legitur: Quia rationis ordo non patitur, ut monasterium ipsum, & maximè contra voluntatem fundatorum, ab eorum dispositione ad arbitrium suum presertim laica persona subducat, aut aliquid sibi in id jus debeat vendicare. Et cum inquit, ab eorum dispositione, significat Monachos, de quibus supra dixerat.

Gratian. Providentià tamen & admonitione Episcopi à fundatoribus Ecclesie honorari debent.

C. XXXV. Episcoporum providentià à fundatoribus Ecclesie honorentur.

Unde Gregorius.

Considerandum e est de Ecclesiis, quæ inter cohæredes divise sunt, quatenus si secundum providentiã

& admonitionem Episcopi ipsi cohæredes eas voluerint tenere: & honorare a faciant. Sin autem hoc contradixerint, in Episcopi potestate maneat, utrum eas consistere permittat, aut reliquias inde auferre velit.

Corr. Rom. §. In Capitularibus, & Legibus Longobardicis, & apud Burchardum & Ivonem, qui & ipsi citant ex decretis Gregorii Papa, sic habetur: De Ecclesiis, quæ inter cohæredes divise sunt, considerandum est, quatenus, &c. quæ quoniam sententiam clariorem reddunt, visa sunt addenda, alio tamen ordine, ne vulgatum capituli initium mutaretur. Antea legebatur: Considerandum est, quatenus, &c.

§. a Honorare,] In vulgatis Longobardicis est, honores faciant.

C. XXXVI. Reliquiæ auferuntur Ecclesiis, si plures hæredes de eis contenderint.

Item ex Concilio Triburiensi a, c. 32.

Si b plures hæredes contenderint de communi Ecclesia, auferrî jubeat Episcopus reliquias sacras, & Ecclesiam claudi, donec communi consensu, & consilio Episcopi statuatur ibi Presbyterum, & unde vivat.

4 pars. Gratian. Ut ergo ex auctoritatibus colligitur, de manu Laicorum Ecclesia recipiendæ non sunt, nisi cum consensu Episcoporum, juxta illud Concilii Maguntini I. c sub Carolo, cap. 27.

C. XXXVII. Non liceat Laicis Presbyteros de Ecclesia ejicere.

Laici c Presbyteros de Ecclesiis non ejiciant, neque d in eis constituent sine consensu Episcoporum suorum.

C. XXXVIII. Absque Episcoporum consensu Laici Presbyteros de Ecclesiis non ejiciant.

Item ex Concilio Cabilonensi II. c. 42.

Inventum e est, quod multi, arbitrii sui temeritate, & (quod est gravius) ducti cupiditate, Presbyteris quibuslibet absque consensu Episcoporum Ecclesias dant, vel auferunt. Unde oportet, ut canonica regulâ servata, nullus absque consensu Episcopi sui cuilibet Presbytero Ecclesiam det: quam si justè adeptus fuerit, hanc non nisi gravi culpâ suâ, & coram Episcopo canonica severitate amittat.

Gratian. Sicut ergo auctoritate Hieronymi f decimas malè possessas à Laicis, Episcopo consentiente licet Monachis de manu Laicorum recipere, & eas perpetuâ stabilitate tenere: sic & Ecclesias à Laicis malè detentas cum consensu Episcoporum licet Monachis ad ordinandum accipere, & eis in perpetuum providere.

C. XXXIX. Sine voluntate Episcoporum decimas vel Ecclesias à Laicis Monachi non suscipiant.

Unde Urbanus Papa II.

Decimas & Ecclesias à Laicis Monachi non suscipiant, absque consensu & voluntate Episcoporum. Quod si aliter præsumptum fuerit, canonice ultioni subjaceant.

C. XL. Nulli liceat in jus suum monasterium convertere, alii tamen ad ordinandum tradere illud valet.

Item ex decreto Sylvestri g Papæ. b

Nemini i Regum, aut cuiquam hominum in proprium k jus liceat monasterium tradere, nisi ad aliud monasterium, vel commutare, nisi cum alio mo-

a Sed ibi copiosius. b Ansel. l. 5. c. 71. Burch. l. 3. cap. 40. & simile, c. 42. ex Concil. Mediomatricis itemque Ivo part. 3. c. 46. c In Cap. l. 5. c. 82. Burch. l. 3. c. 111. Pann. l. 2. c. 47. Ivo p. 3. c. 87. d al. neque constituent. e Burch. l. 3. c. 112. Ivo p. 3. c. 88. Pann. l. 2. c. 46. f sup. ead. q. 1. c. ult. g al. Silverii. h in Cap. l. 5. c. 233. i Polyc. l. 3. tit. 12. Burch. l. 3. c. 28. Ivo p. 3. c. 27. Ansel. l. 5. c. 90. k al. proprium liceat.

a al. in nullam. b al. in multam. c al. merces. d Ansel. l. 5. c. 8. Polyc. l. 3. tit. 12. e lib. 5. Cap. c. 44. & in legib. Longob. lib. 3. tit. de Episcopis & Clericis. leg. 44. Ansel. l. 5. c. 8. Burch. l. 3. c. 41. Ivo p. 3. c. 45.

nasterio, vel quocunque commercio a vendere. Quod si factum fuerit, non valebit, sed ipsum monasterium in pristinum reformetur statum.

Corr. Rom. ¶ In Capitularibus sic habetur: Nemini Regum, aut cuiquam hominum liceat monasterium tradere, vel commutare, vel quocunque commercio vendere.

¶ a Vendere.] In locis indicatis hęc sequuntur: Hoc etiam divina, & Apostolica, atque canonica sub anathematis pena sanxit auctoritas.

C. XLI. Episcopi & fratrum consilio monasterium ad meliorandum alibi seponere nullus prohibeatur.

Item ex b decreto Bonifacii.

5. Si quis vult monasterium suum ad meliorandum in ps. alium locum ponere, fiat cum consilio Episcopi & fratrum suorum: & dimittat Presbyterum in priori loco ad ministeria Ecclesie.

C. XLII. Publice penitentia subiciantur, qui circumveniendi aliquos tendere presumunt.

Item ex Concilio d Maguntinensi.

6. Constituit e sanę facer iste conventus, ut Episcopi, sive Abbates, qui non in fructum animarum, sed in avaritiam & turpe lucrum inhiantes, quoslibet homines circumveniendi totonderunt, & res eorum tali persuasione surripuerunt, penitentia canonice, utpote turpis lucri sectatores, subiaceant. Hi vero, qui illecti comam deposuerunt, in eo, quod ceperunt, perseverare cogantur: res vero eorum heredibus reddantur.

Corr. Rom. ¶ Caput hoc a Burchardo etiam & Ivone recitatur ex Maguntino, & multo plenius, eodemque plane modo, quo nunc legitur in Cabilon. 2. c. 7.

C. XLIII. Sine voluntate fratrum aliquem de suis propinquis Abbas sibi substituere non valet.

Item ex Concilio f Toletano.

Congregatio g debet sibi eligere Abbatem post Abbatis sui mortem, vel eo vivente, si ipse discesserit, vel peccaverit. Episcopus enim non debet Abbatem violenter retinere in loco suo. Ipse autem non potest aliquem ordinate de suis propinquis vel amicis sine voluntate fratrum.

CAUSA XVII.

Quidam Presbyter infirmitate gravatus, se fieri velle Monachum dixit: Ecclesiam & beneficium in manu Advocati renuntiavit. Postquam convalescit, mox se futurum Monachum negavit, & Ecclesiam & beneficium reposcit.

1. Hic primum queritur, Utrum reus voti teneatur? An liceat ei a proposito sui cordis discedere?
2. Secundò, An Ecclesia & beneficium ei reddenda sint, quę prius libera voluntate refutavit?
3. Tertiò, Si contigisset eum se & sua monasterio tradidisse, An licentiã Abbatis liceret ei ad propria h redire?
4. Quartò, Si sine licentiã Abbatis retrò abierit, An sua sibi ab Abbate reddenda sint?

QUÆSTIO I.

1. Quod a voto discedere non liceat, multis auctoritatibus probatur. Ait enim Prophetai: Vovete, & reddite Domino Deo vestro.

a al. commento | al. commodo. b al. ex eodem. c Polye. l. 3. tit. 12. Burch. l. 3. c. 26. Ivo p. 3. c. 31. d In Cabilon. 2. c. 7. 20. q. 3. constituit. e Burchard. l. 8. c. 93. Ivo p. 3. c. 111. f al. ex eodem.] id est Maguntino. g Burch. l. 8. c. 86. Ivo p. 7. c. 104. h al. priora. i Psal. 75.

C. I. Que Deo voventur, necessariò reddantur.

Item Augustinus.

Sunt quadam, quę etiam non voventes debemus: quędam etiam, quę nisi voverimus, non debemus: sed postquam ea Deo promittimus, necessariò reddere constringimur.

Corr. Rom. ¶ Hujus capituli ipsa omnino verba non sunt inventa apud B. Augustinum, sed ferè eadem habentur apud Cassiodorum in Psal. 75. ad vers. vovete, quem citat glossa ordinaria ad eum locum.

C. II. De eodem.

Item Hieronymus a.

Voventibus b virginitatem non solum nubere, sed etiam velle, damnabile est.

C. III. Dignus est supplicio, qui seipsum Deo subtrahit a voto resiliens.

Item Gregorius in regesto, liò. 1. epist. 33. ad Venantium.

Ananias c pecunias Deo voverat, quas post diabolicã victus persuasione subtraxit. Sed quã morte multatus est, scis. Si ergò ille mortis periculo dignus fuit, qui eos, quos dederat, nummos Deo abstulit; considera, quanto periculo in divino iudicio dignus eris, qui non nummos, sed temetipsum Deo omnipotenti (cui te sub monachali habitu devoveras) subtraxisti.

C. IV. Ante Dei oculos cadunt, qui bona, quę concipiunt, agere recusant.

Idem super Ezechielem d, liò. 1. homil. 3.

Qui bona agunt, si meliora agere deliberant, & post deliberata non faciunt, licet in bonis prioribus perseverent, in conspectu tamen Dei ceciderunt ex deliberatione. Item paulò superius. §. 1. Sunt qui cuncta relinquere, & Dei servitio se subdere, & freno castitatis se restringere deliberant: sed cum post castitatem alios cecidisse conspiciunt, se retrahendo, meritum perdunt.

Gratian. Si ergò post votum quisque necessariò cogitur solvere, quod vovit: si voventibus non solum nubere, sed etiam velle, damnabile est: patet, quòd Sacerdos iste ad executionem sui voti cogendus est; & non solum non fieri, sed etiam velle Monachum non fieri, sibi damnabile est. §. 1. Quòd verò inter voventes iste computandus sit, patet ex verbis Augustini e dicentis: Dixi, confitebor, &c. Magna pietas Dei est, ut ad solam promissionem peccata dimittat. Nondum enim pronuntiat ore, & tamen Deus jam audit in corde: Votum enim pro opere reputatur. Sicut ergò Propheta inter voventes reputatur, quia dixit: Ego confitebor; sic iste inter eosdem computandus est, quia dixit: Fiam Monachus. His ita respondetur: Aliud est propositum corde concipere, & etiam ore enuntiare; aliud est subsequenti obligatione se reus voti facere. §. 2. Quia ergò iste propositum sui cordis ore simpliciter enuntiavit, non autem monasterio, aut Abbati se tradidit, nec promissionem scripsit, nequaquam reus voti habetur.

Corr. Rom. ¶ Quia ergò] In plerisque vetustis exemplaribus hęc est initium questionis secundę.

QUÆSTIO II.

C. I. Non cogitur aliquis in Monasterio manere, nisi professionem fecerit in manu Abbatis.

Unde Alexander Papa II. ait:

Gonfaldus f Presbyter quondam in infirmitate fervore passionis pressus, Monachum se fieri promisit: non tamen monasterio, aut Abbati

a Aug. de bono viduitatis, capit. 9. & glossa ord. ad c. 5. i. Tim. b sup. dist. 27. voventibus. infv. 27. q. 1. nuptiarum. Sentent. 4. dist. 37. c Act. 5. d Sensus summam redditus. e Sent. 4. dist. 16. Aug. Cassiodorus, & glossa ordin. in Psal. 31. infra de penitentia, dist. 1. cap. 5. f Ivo p. 6. c. 428. & copiosius. Pam. l. 3. cap. 183.

Partial text from the adjacent page, including 'Causa XVII. Questio II' and other marginal notes.

se tradidit, nec promissionem scripsit: sed beneficium Ecclesie in manu Advocati refutavit. At postquam convalluit, mox se Monachum negavit fieri. Quapropter quia & beati Benedicti regula, & præcipue Patris & prædecessoris nostri sancti Gregorii Papæ canonica institutio, interdicit Monachum ante unius anni probationem effici, judicamus, & auctoritate Apostolica præcipimus, ut præfatus Presbyter beneficia & altaria recipiat, habeat, & quietè retineat.

Correct. Rom. ¶ *Beneficia*] In vetustis exemplaribus apud Ivo nem (apud quem caput hoc copiosius habetur) legitur, beneficium: sed ob glossam non est mutatum.

C. II. *Uxor post propositum continentia dacta dimitti non debet.*

Item Augustinus ad Bonifacium Comitem, epist. 70.

Nos a novimus, nos testes sumus, quod omnes actus publicos, quibus occupatus eras, relinquere cupiebas, & te in otium sanctum conferre, atque in ea vita vivere, in qua servi Dei Monachi vivunt. Cum ergo te esse in hoc proposito gauderemus, navigasti, uxoremque duxisti. Si conjugem non haberes, dicerem tibi, quod & Tubennis diximus, ut in sanctitate continentie viveres: sed ut te ad istam vitam non exhorter, impedimento conjux est, sine cujus consensione continenter tibi non licet vivere: quia, & si tu post illa tua verba Tubunensia ducere non debebas, illa tamen nihil eorum sciens innocenter tibi, & simpliciter nupit.

Corr. Rom. ¶ *Confectum est hoc caput ex verbis B. Augustini, in ep. 70. sed in epitomen redactis. Ivo autem integre refert.*

Gratian. *Ecce iste corde concepit se Monachum fieri, & ore pronuntiavit, se velle in otium sanctum conferre, non tamen postea coactus est suscipere, quod corde concepit, & ore pronuntiavit. Auctoritas illa Alexandri secunda institutione B. Gregorii, & beati Benedicti, probantis annum indulget, sed notis: ignotis vero triennium conceditur.*

C. III. *Ante probationem triennii nullus in monasterio suscipiatur.*

Unde ex decreto Bonifacii. b

Si quis incognitus monasterium ingredi voluerit, ante triennium Monachi habitus ei non præstetur. Et si intra tres annos, aut servus, aut libertus & colonus d quaratur à Domino suo, reddatur ei cum omnibus, quæ aculit, fide tamen accepta de impunitate. Si autem intra triennium non fuerit requisitus, postea queri non potest, nisi sit tam longè, quod inveniri non possit. Sed & tantum ea, quæ in monasterium adduxerit, Dominus servi accipiat.

Corr. Rom. ¶ *Caput hoc etiam in Pannormia citatur ex Bonifacio. A Burchardo autem & Ivone, & in plerisque vetustis exemplaribus Gratiani tribuitur Concilio Toletano. Sed in nullo eorum, quæ impressa, aut manuscripta habentur, inventum est: eadem tamen ferè sunt in Capitularibus, & apud Julianum antecessorem novellâ 123. cap. 52.*

¶ *Libertus*] Sic emendatum est ex aliquot manuscriptis. Ex locis indicatis, quam lectionem habuit etiam auctor glossa. Antea legebatur, liber.

¶ *Sed tantum*] Hæc addita sunt ex locis indicatis.

QUÆSTIO III.

Quod autem queritur, An post traditionem sit ei fas cum licentia Abbatis ad propria e vadire? facile monstratur non posse fieri. Ipsum enim redire criminisum est. Qui autem manifesto factiori desinit obviare, eum potest, consentit. Hic autem non solum non obviat, sed etiam permittendo fautor existit. Non ergo licet Abbati dare licen-

a Ivo p. 7. c. 9. & 10. & part. 8. c. 16. b Novell. 5. c. 2. & apud Julianum antecess. novell. 123. cap. 52. Cap. l. 5. cap. 227. c Burch. lib. 8. c. 20. Ivo p. 7. c. 41. Pannorm. lib. 3. cap. 184. d al. vel colonus. e al. priora.

tiam alicui retro obtendi: nec illi licet utique retrorsum abire: quia ex quo semel se Abbati subiecit, absque ejus permissione nihil agere potest.

QUÆSTIO IV.

Si autem sine licentia Abbatis de monasterio discesserit, ps. queritur, Utrum sua sint ei reddenda, an non? Sed possessiones, & res Ecclesie traditas quolibet modo alienare nec Abbati, nec alicui licet.

C. I. *Honore privetur, qui de jure Ecclesie aliquid alienare presumpsit.*

Unde Symmachus Papa [Possessiones a, quas unumquisque, &c.] & iterum in Synodo Romana III. c. 6.

Quicumque b Episcoporum, Presbyterorum, Diaconorum oblitus Dei, & decreti hujus immemor & in constitutum præfens committens, prædium c Ecclesie magnum, vel exiguum, vel quicumque de jure Ecclesie alienare tentaverit, & donator, & alienator, & venditor honoris sui amissione multetur.

Corr. Rom. ¶ *Immemor*] In Concilio ipso sequitur, cujus Romana civitatis Sacerdotes volumus religiosis nexibus devinciri. Nam, ut supra 12. q. 2. non liceat, dictum est, in ea Synodo Romana tantum Ecclesie legem Symmachus præscripsit.

¶ *Prædium*] Hoc loco omittis verbis sexti capituli, eorum loco referuntur hæc ex titulis ejusdem Concilii: omninoque caput hoc ex verbis illius Synodi suo modo collector aptavit.

C. II. **P A L E A.**

[Item Gregorius Anthemio Subdiacono, lib. 11. epist. 31.]

Ratio e nulla permittit, ut propriis cujusquam usibus applicetur, quod pro communi utilitate datum esse cognoscitur.

C. III. *Qui revocandum putat, quod Ecclesie contulit, sacrilegii crimen incurrit.*

Item Ambrosius lib. 2. de penitentia, c. 9.

Sunt, qui opes suas tumultuario mentis impulsu, non judicio perpetuo, ubi Ecclesie contulerunt, postea revocandas putaverunt. Quibus nec prima merces rata est, nec secunda: quia nec prima iudicium habuit, & secunda habuit sacrilegium. Sunt, quos penituerit opes suas divisisse pauperibus. Sic eos &, qui penitentiam agunt, hoc solum timere oportet, ne ipsius penitentiam agant penitentiam.

Corr. Rom. ¶ *Sic eos*] In originali legitur: Sed eos, qui penitentiam agunt, hoc solum poenitere non debet, ne ipsius, &c. Sed ob glossam non est emendatum.

C. IV. *Qui sacris locis derelicta retinere contenderit, sacrilegium committit.*

Item Gregorius Sabino Subdiacono, lib. 8. epist. 6.

Sacrilegium d, & contra leges est, si quis, quod venerabilibus locis relinquatur, pravæ voluntatis studiis, suis tentaverit compendiis retinere.

C. V. *Sacrilegi judicantur, qui Ecclesie facultates alienant.*

Item Lucius Episcopus ad Gallie & Hispanie Episcopos, epist. 1. cap. 6.

Omnes e Ecclesie raptores, atque suarum facultatum alienatores a liminibus sanctæ matris Ecclesie anathematizamus f, Apostolica auctoritate pellimus & damnamus, atque sacrilegos esse judicamus:

a Supr. 16. quæst. 1. possessiones. b Ansel. l. 4. c. 30. Polyc. l. 6. tit. 15. c Extr. de præbendis, cap. ratio. Ansel. lib. 5. cap. 38. Polyc. l. 3. tit. 12. d Ansel. l. 12. c. 4. Polyc. lib. 3. tit. 12. e Ansel. lib. 12. c. 4. Burch. lib. 11. c. 19. Ivo p. 7. c. 140. & p. 14. c. 89. f anathematizatos.] orig. Y y 2

& non solum eos, sed omnes consentientes eis, quia non solum qui faciunt, rei judicantur, sed etiam qui consentiunt facientibus. Par a enim poena & agentes & consentientes comprehendit.

C. VI. Excommunicetur, qui confinia Ecclesie frangere tentaverit.

Item Nicolaus Papa b omnibus Episcopis.

Sicut e antiquitas a sanctis Patribus statutum est, statuitur, ut major Ecclesia per circuitum XL. d. passus habeat, Capella vero vel minores Ecclesie triginta. §. 1. Qui autem confinia earum e confringere tentaverit, aut personam hominis, vel bona ejus inde subtraxerit, nisi publicus latro fuerit, quousque emendet, & quod rapuerit, reddat, excommunicetur.

C. VII. Solvatur altario, quod pro emunitate emendatur Ecclesie.

Item ex Concilio Triburiensi.

Si quis in atrio Ecclesie pugnam committit, aut homicidium facit, quicquid pro emunitate a violata emendandum est, altario solvatur, cujuscunque fuerit Ecclesia illa.

Corr. Rom. § a Emunitate] Sic etiam apud Burchardum. Ivo habet, pro immunitate violata. In aliquot vetustis Gratiani exemplaribus legitur, pro emunitate Ecclesie violatae. Summa autem hujus capituli ferè habetur in Triburiensi, quod extat, & capit. 4. & 6.

C. VIII. Non licet alicui hominem de Ecclesia rapere.

Item Augustinus ad Bonifacium, epist. 187.

Miror g, quomodo tam subito fidei murum aries rupe- rit inimici. Novi enim, qua religione semper sis Ecclesiam Dei veneratus. Quo instigante facere ausus es? hominem de Ecclesia rapuisti? Tuus si de tuo amico forte praesumeret fugitivus, posset proculdubio intercessoris causa veniam promereri. Ergo si amicus intenditur, cur Deus offenditur? Sed si de potestate praesumitur, Nabuchodonosor Regem intende, qui causa superbia in bovem est ex homine commutatus. Non ut confundam te, hæc scribo, sed ut b filium meum charissimum moneo. Ecclesie igitur illæsum revoca, quem ut irreligiosissimum rapuisti. Oblatio vero domus tue a Clericis ne suscipiatur, indixi: communionemque tibi interdico, donec peracta pro ausibus vel errore a me definita tibi penitentiâ, & tempore ordinato k pro hoc facto corde contrito & humiliato dignum offeras sacrificium Deo.

Corr. Rom. § a Commutatus] Hoc loco ista erant interjecta, atque a regno suo profugus recedens, non ante regnum recepit, quam conversus Deum prædicavit: que a multis vetustis absunt, & originali, & Ivone. Sunt autem inter verba Gratiani infra de penitentia, dist. 1. c. voluissent.

C. IX. Fugientem ad Ecclesiam nemo audeat abstrahere.

Item ex libro Capitul. 5. c. 90. 1

Reum m ad Ecclesiam confugientem nemo abstrahere audeat, neque inde donare a ad poenam vel ad mortem; ut honor Dei, & sanctorum ejus conservetur: sed rectores Ecclesiarum pacem & vitam, ac membra ejus obtinere studeant: tamen legitime componant, quod iniquè fecit.

Corr. Rom. § a Donare] Sic est emendatum (anted enim legebatur, damnare) ex Capit. Caroli, & Concilio Maguntino, & plerisque vetustis Gratiani exemplaribus, & ceteris

a Rom. 1. b Inter decreta Nic. in codice Ormanetti. c Anf. l. 5. c. 47. Ivo p. 3. c. 16. Pann. l. 2. c. 81. d al. LX. e al. eorum. f Burchard. l. 3. c. 196. Ivo p. 3. c. 113. g Ivo p. 3. c. 122. h 1. Cor. 4. i al. interdixi. k al. condonato. l Et in adjecis. c. 29. & in Concil. Maguntin. cap. 39. m Burch. l. 3. c. 94. Ivo p. 3. c. 123. Pann. l. 2. c. 75.

collektoribus: quanquam apud Burchardum ex Concilio apud Theodonis villam, & in Pannormia ex libro Capitulorum longè copiosius hoc caput refratur.

C. X. Ab Ecclesia arceatur ingressu, qui aliquem de Ecclesia violenter rapuerit.

Item Gelasius Victori, Constantino, Martyrio, Felicissimo, Sereno, & Timotheo Episcopis.

Frater a Coepiscopus noster Epiphanius sua nobis relatione suggestit, Benenatum, & Maurum Beneventanæ municipis civitatis, in contumeliam religionis acerbâ nimis & pleetibili contumaciâ profuluisse, qui confugientem ad Ecclesie septa curialem suam, nec illic quidem tutum, aut de injuria sua securum esse siverunt: ausi irruptione b temerariâ mentis admittente, quod nec Potestatis quidem, vel Principibus unquam licuit perpetrare, ut hominem in sanctuariis constitutum (captatâ Sacerdotis absentia) reluctantem, reclamantemque violenter abstraherent. Quos, quantum sua suggestione patefecit, merito indignos esse sacra communione judicavit. Et si revera tanti facinoris constat admisum, nostra etiam auctoritas in hac parte consentit. Nec enim jure ad supplicandum debet admitti, qui e admittente sacrilegium non dubitavit. Nullus enim intra limina tantæ venerationi deputata, utrumque sibi licere existimet pro suæ voluntatis arbitrio, ut & humilitatem sibi vendicet & furorem. Et ideò, fratres charissimi, supradictos, si manifesta reos facit conquestio, ab omnibus parochiarum vestrarum Ecclesiis nostræ præceptionis auctoritate prohibete: ut non solum hi, qui in injuriam sanctorum locorum profuluisse probantur d, merito consequantur pro facti sui qualitate, vindictam; verum etiam ceteri a tali præsumptione, ultionis istius timore revocentur.

C. XI. Ecclesiarum non est dignus ingressu, qui eas violat.

Idem Epiphanius Episcopo.

Ad e Episcopus ceteros direximus iustionem, ut eos, qui Ecclesias violasse perhibentur, accessu earum judicent esse indignos.

C. XII. Qui Ecclesiam Dei vastat, & ejus Sacerdotem insequitur, sacrilegus judicatur.

Item Pius Papa, epist. 2. Italicis.

Sicut f, qui Ecclesiam Dei vastat, & ejus prædia & donaria expoliât & invadit, fit sacrilegus: sic & ille, qui ejus Sacerdotes insequitur, sacrilegii reus existit, & sacrilegus judicatur. & infra. §. 1. Non ergo gravius peccatum est fornicatio, quam sacrilegium. Et sicut majus est peccatum, quod in Deum committitur, quam quod in hominem; sic gravius est sacrilegium agere, quam fornicari.

C. XIII. Quâ panâ feriatur, qui Ecclesia usibus dedicata prædia vexare tentaverit.

Item Urbanus g in epist. ad omnes Episcopos, cap. 2.

Attendendum est omnibus, ne prædia usibus secretorum cælestium dedicata, a quibusdam irruentibus vexentur. Quod si quis fecerit, post debite ultionis acrimoniam (quæ erga sacrilegos jure promenda est) perpetuâ damnetur infamiâ, & carceri tradatur, aut exilio perpetuè deportationis uratur. b

a Polyc. lib. 7. tit. 1. Ivo p. 3. c. 120. b al. irreptione. c al. ubi. d al. probabuntur. e Ivo part. 3. c. 119. f Polyc. l. 6. tit. 15. Anselm. l. 5. c. 30. Burchard. l. 11. c. 29. Ivo p. 6. c. 243. & part. 13. c. 39. g 1. Cap. 6. c. 115. & in Maguntino sub Arnulpho, c. 11. h al. feriatur.

C. XIV. P A L E A.

Item Iginus Papa.

II. Si a quis Ecclesiam igne combusserit b, quindecim annis pœniteat, & eam sedulo restituat, & pretium suum pauperibus distribuatur.

Corr. Rom. ¶ Hac Palea in uno tantum Vaticano codice habetur, in quo sicut in vulgatis, & Pannormia citatur ex Igino: à Burchardo autem & Ivone ex decretis Julii.

¶ a Pretium suum] *Apud Burchardum l. 19. in c. de sacrilegio, sic legitur: Incendisti Ecclesiam, aut consensisti? si fecisti, Ecclesiam restitue, & pretium tuum, id est, vitregulum tuum pauperibus distribue, & quindecim annis per legitimas ferias pœniteas.*

C. XV. Judæ similis probatur, qui ornamenta surripuit Ecclesie.

Item Clemens epist. 2. ad Jacobum.

Si forte quispiam Presbyter, sive Diaconus, sacrarii sindonem, vel velum substractum d vendiderit, Judæ Iscariotis similis æstimabitur. Qui propter cupiditatem fecerit hoc opus, noverit se supradicti Judæ suscepturum pœnam.

C. XVI. De eodem.

Item ex pœnitentiâ Theodori.

Pœnia Ecclesiastica furata vel rapta, reddatur in quadruplum; populi verò duplicetur. Si quis aliquid de ministerio sanctæ Ecclesiæ furatus fuerit, septem annis pœniteat, tres in pane & aqua.

C. XVII. De eodem. P A L E A.

Item ex pœnitentiâ Romano.

III. Si quis Clericus furtum fecerit capitale, id est, quadruplum; vel domum fregerit, aut quamlibet rem melioris pretii furatus fuerit, septem annis pœniteat; Laicus quinque. Si quis autem de minoribus semel aut bis furtum fecerit, reddat proximo suo, & uno anno pœniteat in pane & aqua: & si reddere non potuerit, tribus annis pœniteat.

Corr. Rom. ¶ Similia horum leguntur apud Burchardum, lib. 11. c. 59. & Ivonem p. 13. c. 44.

C. XVIII. Sacrilegium facit, qui pecuniam Ecclesiæ rapit.

Item Anaæletus e epist. 1. c. 2.

Qui rapit pecuniam proximi sui, iniquitatem operatur: qui autem pecuniam, vel res Ecclesiæ abstulerit, sacrilegium facit.

C. XIX. Segregetur ab Ecclesia Clericus, qui servum aut discipulum suum ad eam fugientem verberare presumpsit.

Item ex Concilio Herdensi, c. 8.

Nullus f Clericorum, servum aut discipulum suum fugientem ad Ecclesiam extrahere audeat, vel flagellare presumat. Quod si fecerit, donec dignè pœniteat, à loco, cui honorem non dedit, segregetur. §. 1. Si g qui Clerici in mutuam eadem proruperint, prout dignitas officiorum in tali excessu contumeliam pertulerit, à Pontifice districtius vindicentur.

C. XX. Qui de atrio vel porticibus Ecclesiæ fugientem abstrahit, excommunicatur.

Item ex Concilio Triburiensi, c. 20. h

IV. Si quis i contumax, vel superbus timorem Dei, vel reverentiam sanctarum Ecclesiarum non habuerit, & fugientem servum suum, vel quem ipse persecutus

a Pol. l. 6. tit. 15. Anselm. l. 5. c. 18. Burch. l. 3. c. 204. Ivo p. 3. c. 127. Pann. l. 2. c. 70. b al. comburit. c Ivo p. 2. c. 63. & part. 6. c. 88. d al. substracta. e & in epist. Lucii, cap. 6. f Ivo p. 3. c. 117. Pann. l. 2. c. 67. g ibid. e. 31. h Et lib. 5. Caput. c. 185. & in legibus Bojariorum, tit. 7. i Burchard. l. 3. c. 197. Ivo p. 3. c. 114.

fuerit, de atrio & Ecclesiæ, vel de porticibus quolibet modo Ecclesiæ adherentibus per vim abstraxerit, pro immunitate nongentos solidos Episcopo componat, & ipse publicâ pœnitentiâ justo a iudicio Episcopi muldctetur.

Corr. Rom. ¶ a Atrio] In duobus vetustis codicibus Gratiani legitur, de altario: in Capitularibus verò, de Ecclesia.

Gratian. Sacrilegium ergò est, quoties quis sacrum violat, vel auferendo sacrum de sacro, vel sacrum de non sacro, vel non sacrum de sacro. §. 1. Dicitur etiam sacrilegium committere, qui violentas & impias manus in Clericum injecerit. §. 2. Porro ipsum sacrilegium duplicem continet pœnam, pœnariam videlicet & excommunicationis. Pœnaria eis persolvenda est, ad quos querimonia sacrilegii pertinet.

C. XXI. De multiplici genere sacrilegii, & pœna ejusdem.

Unde Joannes Papa VIII. scribit omnibus Episcopis.

Quisquis b inventus fuerit sacri sacrilegii, Episcopis, vel Abbatibus, sive personis, ad quas querimonia sacrilegii justè pertinuerit, triginta libras exanimati argenti purissimi componat. §. 1. Sacrilegium committitur, si quis infregerit Ecclesiam, vel triginta Ecclesiasticos passus, qui in circuitu Ecclesiæ fuerint, vel domos, quæ intra prædictos passus fuerint, aliquid inde diripiendo, vel auferendo: seu qui injuriam, vel ablationem rerum intulerit Clericis arma non ferentibus, vel Monachis, sive Deo devotis, omnibusque & Ecclesiasticis personis. Capellæ, quæ sunt intra ambitum murorum castellorum, non ponuntur in hac triginta passuum observatione. §. 2. Similiter sacrilegium committitur auferendo sacrum de sacro, vel non sacrum de sacro, sive sacrum de non sacro. *Idem.* §. 3. Si c quis domum Dei violaverit, & aliqua sine licentia illius, cui commissa esse dignoscitur, inde abstulerit, vel Ecclesiasticis personis injuriam fecerit, donec in conventu admonitus legitime satisfaciat, sciat se communione d privatum. Si verò post secundam & tertiam conventionem coram Episcopo satisfacere detrectaverit, sacrilegii periculo ab omnibus obnoxius teneatur: ita ut secundum Apostolum e nemini fidelium miscatur. *Idem.* §. 4. Si f qui monasteria, & loca Deo dedicata, & Ecclesias infringunt, & deposita, vel alia quælibet exinde abstrahunt, damnum novies componant, & emunitatem tripliciter, & velut sacrilegi canonice sententiæ subigantur.

Corr. Rom. ¶ In epistola manuscripta Joannis VIII. scripta Episcopis & Abbatibus per Narbonensem & Hispanicis provinciis constitutis, præcipitur observari lex contra sacrilegos in Concilio Trecentensi edita, coram Ludovico Imperatore, & quinquaginta tribus Episcopis. Diversa autem sunt istius epistolæ verba ab his, quæ recitantur & à Gratiano, & à cæteris collectoribus, sed eadem sententia.

¶ a Omnibusque Ecclesiasticis] *Apud Ivonem legitur, devotis hominibus Ecclesiasticis personis. Non enim Capellæ, quæ infra ambitum murorum castellorum sunt, mittuntur vel ponuntur in hac observatione. Nec multò aliter apud alios collectores.*

C. XXII. Nisi canonicè judicatum Episcopum qui comprehenderit Laicum, excommunicatur.

Item Alexander Papa II. g

V. Si quis deinceps priorum, aut cujuscunque dignitatis, vel cujuscunque ordinis Laicorum Episcopum comprehenderit, percusserit, aut aliquâ vi à propria sede expulerit, nisi fortè judicatum canonicè, auctores

a al. juxta iudicium. b Ansel. l. 8. c. 40. Polyc. l. 6. tit. 10. Ivo p. 3. c. 98. Pann. l. 2. c. 80. & 79. c Suprà, 11. q. 3. ad mensuram. Ansel. l. 5. c. 52. d al. fore privatum. e I. Corinth. 5. f Anselm. l. 5. c. 47. Burch. l. 11. c. 22. Ivo p. 2. c. 124. & p. 14. c. 96. g Simile in 8. Synodo sub Phosio, s. 3.

& cooperatores tanti foeleris anathematizentur, & bona eorum Ecclesie ipsius juri perpetuo tradantur. §. r. Si vero in Presbyterum, vel in quemcunque inferiorum graduum Clericum hæc eadem præsumperit, canonice poenitentia atque depositioni subiacebit. Si contumax fuerit, excommunicetur.

C. XXIII. Flagellatores Presbyterorum post tertiam admonitionem, si non respuerint, excommunicentur.

Item Nicolaus Papa Thadoni, Archiepiscopo Mediolanensi. a

DE b Presbyterorum flagellatoribus, & occisoribus, & prædonibus, scilicet, qui seculari brachio minime coercentur, juxta præceptum Domini placet, ut fraterno amore conveniantur secundo, ac tertio. Qui si te non audierint, conveniente Ecclesia eos sacra communione privare, atque (si in sua obstinatione permanentes Sacerdotalia monita fortè contempserint) ab Ecclesie compage sub anathematis interdictione refecare licentiam tribuimus. §. 1. Quos etiam relapsos tandem digna satisfactione præmissa in gremium sanctæ matris Ecclesie revocari poteris posse.

C. XXIV. P A L E A.

[Item ex Concilio Maguntino sub Rabano, c. 24.]

QUI c Presbyterum occiderit, duodecim & annorum Qui poenitentia secundum canones imponatur: at si negaverit, si liber est, cum septuaginta duobus & juret; si autem servus, super duodecim vomeres ferventes se expurget. Convictus vero noxæ usque ad ultimum vite tempus militiæ & cingulo careat, & absque spe conjugii maneat.

Corr. Rom. § Hæc Palea in uno tantum Vaticano Gratiani codice habetur.

§ a Duodecim] Sic in codice Vaticano, & cæteris locis indicatis. In vulgatis Gratiani codicibus legebatur, viginti annorum poena.

§ b Cum septuaginta duobus] In Concilio ipso legitur, cum duodecim: Burchardus tamen, & Ivo, & codex Vaticanus concordant cum vulgata lectione.

§ c Militiæ cingulo] Sic etiam in Decretalibus, & apud Burchardum & Ivoem. In Concilio autem legitur, cingulum deponat, & uxorem amittat.

C. XXV. P A L E A.

[Item ex Concilio Triburienfi.]

UT d Presbyteri non vadant, nisi stola, aut orario induti. Et si in itinere spoliantur, aut vulnerantur, vel occiduntur non stola vestiti, simplici emendatione solvantur: si autem cum stola, triplici.

C. XXVI. P A L E A.

[Item ex eodem, c. 5.]

OMNES e Presbyteri interfectores & compositione Episcopi, ad cujus parochiam pertinent, solvantur: ita videlicet, ut medietatem Vuiregaldi & f, ejus Episcopus utilitatibus Ecclesie, cui præfuit, tribuat, & alteram medietatem in elemosynam illius justè dispertiat: quia nullus nobis ejus hæres proximior videtur, quam ille, qui ipsum domino sociavit.

Corr. Rom. § Hæc quoque Palea in uno tantum Vaticano codice habetur. Est autem in capitularibus (unde citatur in Pannormia) l. 4. c. 15. & in Decretalibus, tit. de poenit. c. Presbyteri. In Concilio etiam Triburienfi, quod extat, c. 4. habetur quiddam simile.

§ a Interfectores] Sic etiam in Pannormia, Vaticanus codex habet, interfecti. In capitulari legitur: Presbyteri

a In chronico Mediolan. b Ivo p. 10. c. 20. c Ext. de poen. & remis. c. 2. Burch. l. 6. c. 7. Ivo p. 10. c. 136. d Prima pars habetur Cap. lib. 6. c. 169. Burch. lib. 6. c. 10. Ivo p. 10. c. 139. e Cap. l. 4. c. 15. extra, de poenit. cap. Presbyteri. Burch. l. 6. c. 11. Ivo p. 10. c. 140. Pann. l. 8. c. 6. f al. Vuiregaldi.

interfecti Episcopo, ad cujus parochiam pertinent, solvantur secundum capitulare gloriosi Caroli genitoris nostri: ita videlicet, &c. Verum in Decretalibus, & apud Burchardum & Ivoem hoc modo: Presbyteri interfecti compositio Episcopo, ad cujus parochiam pertinebat, solvatur: ita videlicet, &c. & similis locutio habetur in Concilio Triburienfi, c. 4. Sed quoniam est initium capituli, nihil visum est hic mutandum: reliqua autem sunt emendata ex locis indicatis.

§ Vuiregaldi] Antea legebatur, Renaldus. Emendatum est ex cæteris locis indicatis, præterquam ex Decretalibus, unde abest utraque vox: legitur tamen in prima collectione.

C. XXVII. Pro graduum varietate multentur, qui Clericos occidunt.

Item ex lib. 3. Cap. a c. 25.

QUI b Subdiaconum occiderit, CCC. solidos componat: qui Diaconum, CCC. qui Presbyterum, DC. qui Episcopum, DCCC. qui Monachum, CCCC.

C. XXVIII. De eodem.

Item ex lib. 6. Cap. c. 90.

QUI c occiderit Monachum, aut Clericum, arma relinquat, & Deo in monasterio serviat, cunctis diebus vitæ luxæ, nunquam ad seculum reversurus, & septem annis publicam poenitentiam agat. d

C. XXIX. Qui Clericum percusserit, excommunicetur, & non nisi à Romano Pontifice absolvatur.

Item Innocentius Papa II. in Concilio Lateranensi, c. 15.

VI. SI e quis suadente diabolo hujus sacrilegii reatum & incurrerit, quod in Clericum vel Monachum violentas manus iniecerit, anathematis vinculo subiaceat, & nullus Episcoporum illum præsumat absolvere (nisi mortis urgente periculo) donec Apostolico conspectui præsentetur, & ejus mandatum suscipiat.

Corr. Rom. § a Reatum] Sic est emendatum ex codicibus Concilii manuscriptis, & Concilio Eugenii tertii, c. 16. ubi hoc idem repetitur. Antea legebatur, vitium vel crimen incurrerit.

§ pars. Gratian. Qui autem de Ecclesia vi aliquem exceverit, vel in ipsa Ecclesia, vel loco, vel cultui, Sacerdotibus, & ministris aliquid injuria importaverit, ad instar publici criminis, & læsæ majestatis accusabitur; & convictus, sive confessus, capitali sententiâ à rectoribus provincie servitur: sicut in primo libro Codicis legitur, titulo de Episcopis & Clericis, leg. Si quis in hoc genus sacrilegii proruperit. & in Digestis tit. Ad legem Julianam repetundarum, & l. ultima. §. 1. Committunt etiam sacrilegium, qui contra divine legis sanctitatem aut nesciendo committunt, aut negligendo violant & offendunt: aut qui de principali judicio disputant, dubitantes, an is dignus sit, quem Princeps elegerit: vel qui intra provinciam, in qua provinciales & cives habentur, officium gerende ac suscipienda administrationis desiderant, ut Codicis lib. 9. titulo de crimine sacrilegii. §. 2. Similiter de judicio summi Pontificis alieni disputare non licet.

C. XXX. Nemini est permissum de eo, quod Papa statuit, judicare, vel ejus sententiam retractare.

Unde Nicolaus Papa omnibus Episcopis.

NEMINI g est de sedis Apostolice judicio judicare, aut illius sententiam retractare permissum: videlicet propter Romanæ Ecclesie primatum, Christi munere in beato Petro Apostolo divinitus collatum.

Corr. Rom. § Epistola, ex qua hoc caput est sumptum, non

a Et in Conc. Troslejano, c. 13. & inter leges Longobar. tit. de homicid. lib. hominis. l. 27. b Pann. l. 8. c. 7. Burchard. l. 6. c. 5. Ivo p. 10. c. 9. & 134. similia quedam. c Ivo p. 10. c. 10. Pann. l. 8. c. 8. d al. gerat. e Pann. l. 8. c. 149. f Peculatus. l. sacrilegi. vera lectio, ut in glossa. g Anf. l. 1. c. 21. Pann. l. 4. c. 10.

extat:

extat: aliquid tamen simile habetur in epistola prima ad Michælem Imperatorem.

Gratian. Sacrilegii quoque reatum incurrit, qui Judæis publica officia committit.

C. XXXI. *Sacrilegium faciunt, qui Judæis publica officia committunt.*

Unde in Toletano Concilio IV. c. 64. legitur:

Constitutum a sancto Concilio, ut Judæi, aut hi, qui ex Judæis sunt, officia publica nullatenus appetant: quia sub hac occasione Christianis injuriam faciunt. Ideoque judices provinciarum cum Sacerdotibus eorum surreptiones fraudulenter elicitas & suspendant, & officia publica eos agere non permittant. Si quis autem iudicium hoc permiserit, velut in sacrilegum excommunicatio proferatur, & is qui surreperit, publicis cædibus deputetur.

Corr. Rom. § & Elicitas] Sic est emendatum ex codice Laurentii Regio: quamvis in aliis codicibus Conciliorum, & Gratiani legatur, relictas.

4 pars. Gratian. Verum ne reverentia religionis dominos suo iure fraudaret, si famuli ad Ecclesiam septa confugiens inde nequam abstraherentur, sacris canonibus est institutum, ut prestito à Domino sacramento impunitatis, si etiam redduntur invitati.

C. XXXII. *Post præstitam securitatem servi restituantur dominis, qui ad Ecclesiam confugiunt.*

Unde Gelasius b Papa scribit Bonifacio Episcopo.

Mētentes c dominos famuli, si ad Ecclesiam septa confugerint, intercessionem debent querere, non latebras: ne hæc ipsa præsumptio tarditatis temeritatem augeat revertendi. Filius etenim noster vir spectabilis Petrus querit servum suum in Ecclesia sancti Clementis diutius commorari d, cui cum deputasset sacramenta præstari, illum egredi nullâ ratione voluisse. Et ideò directus supradictus e homo de presenti cum eo, quem elegeris esse mittendum, cum de impunitate ejus sacramenta prabuerit, eum statim facias ad dominum suum modis omnibus remeare: aut si in hac pertinacia f forte perferit, post sacramentum sibi præstitum reddatur invitatus.

C. XXXIII. *Securitate recepta ad ratiocinia reddenda fugitivi ab Ecclesia redire cogantur.*

Idem Joanni, Episcopo Viemensi. g

UXor b Felicis & filix Romam, quia sic oportuit, pervenerunt. Siquidem hunc ipsum primùm se ad Barbarorum basilicam conferentem, sequæ bonas causas habere jactantem, egredi sub hac conditione præcipimus, ut si actus suos fideliter & rationabiliter allegaret, nihil circa eum prorsus asperum fieri, durumque pateremur. Alioqui si contra fidem, & utilitatem Dominicam venisse probaretur, ipse sibi imputaret, atque i domini ordinationi congruæ subjaceret. Qui superveniente filio nostro, viro spectabili Orthasio, sic est ad singula quæque convictus, ut os aperire non posset, & vera esse, quæ huic objicerentur, voce propria fateretur; ideoque teneat cultusque mancipatus.

C. XXXIV. *Eripiantur in libertatem servi, cui Christiano Judæis signaculum circumcisionis impressit: alioquin ab Ecclesia domino suo reddatur invitatus.*

Idem Syracusano, & Constantino, & Laurentio Episcopis.

Judas k, qui Judæicæ professionis existit, mancipium

a Dist. 54. nulla. Ivo p. 13. c. 97. b al. Gregorius. c Ivo p. 16. c. 68. § p. 3. c. 115. Pann. l. 2. c. 77. § 74. d al. commoratum. e al. supradicti. f al. pervicacia. g al. Vivianensi. h Ivo p. 15. c. 77. i al. atque ordinationi. k Ivo p. 13. c. 113.

sui juris, quod ante paucos annos se asserit comparasse, nunc ad Ecclesiam Venafranam confugisse suggessit (sicut petitorii tenor annexus ostendit) eò quòd dicat sibi ab infantia Christiano nuper à præfato domino signaculum circumcisionis infixum. Quapropter vestra diligenter inter utrumque sollicita cura rerum fideliter examinet veritatem, quatenus nec religio temerata videatur, nec servus hæc objectione mentitus competentis jura domini & declinare contendat.

C. XXXV. *De atrio Ecclesie (quod triginta passibus clauditur) nisi prius data securitate fugiens non abstrahatur.*

Item ex Concilio Toletano XII. c. 10.

Diffinivit b sanctum Concilium, ut nullus audeat confugientes ad Ecclesiam, vel residentes inde abstrahere, aut quocumque nocibilitatis, vel damni, seu spoli, residentibus in loco sancto inferre: sed esse potius his ipsis, qui Ecclesias petunt, per omnia licitum, in triginta passibus ab Ecclesie januis progredi, in quibus triginta passibus uniuscujusque Ecclesie in toto circuitu reverentia defendatur: sic tamen, ut hi, qui ad eam confugiunt, in extraneis, vel longè separatis ab Ecclesia domibus nullo modo abscendant c: sed in hoc triginta passuum numero absque domorum extraneorum receptaculo progrediendi d aditum obtinebunt: qualiter ad e requisitæ naturæ usum debitis exeant locis, & nullo teneantur eventu necessitudinis, qui dominicis se defendendos commiserint claustris. §. 1. Si quis autem hoc decretum tentaverit violare, & Ecclesiasticæ excommunicationi subiaceat, & severitatis Regiæ feriatur sententiâ. §. 2. Ipsos autem, qui ad Ecclesiam confugium fecerunt, si juxta præfatorum canonum instituta hi, qui eos reputant, sacramenta reddiderint, & Sacerdos Ecclesie ipsius ab Ecclesia non abstraxerit foribus, aut fuga talium, si e venerit, Sacerdoti querenda est, aut damnorum sententiam secundum electionem Principis hujusmodi Sacerdotibus irroganda.

C. XXXVI. *Ante securitatem acceptam de atrio Ecclesie fugitivus non cogatur exire.*

Item ex Concilio Aurelianensi I. c. 3. § 5.

¶ D f constituimus observandum, quod Ecclesiastici canones decreverunt, & lex Romana constituit, ut ab Ecclesie atris, vel domo Episcopis reos & abstrahere omnino non liceat: sed nec alteri consignare, nisi ad Evangelia datis sacramentis de morte, & debilitate, & omni poenarum genere sint securi: ita ut ei, cui reus fuerit criminofus, de satisfactione conveniat. Quòd si quis sacramenta sua convictus fuerit violasse, reus perjurii non solum à communione Ecclesie, vel omnium Clericorum, verum etiam & à Catholicorum convivio separetur. Quòd si is, cui reus est, noluerit sibi intentione faciente componi, & ipse reus de Ecclesia actus timore discesserit, ab Ecclesie Clericis non queratur. §. 1. Servus g etiam, qui ad Ecclesiam confugerit, pro qualibet culpa, si à domino pro admitta culpa sacramentum susceperit, statim ad servitium domini sui redire cogatur: & postquam dato sacramento domino suo fuerit consignatus, si aliquid poenæ pro eadem culpa, quæ excusatur & probatus fuerit pertulisse, pro contemptu Ecclesie, & prævaricatione fidei, à communione & convivio Catholicorum extraneus habeatur. Si verò servus pro culpa sua ab Ecclesia defensatus sacramenta domini b Clericis

a al. domini. b Ivo p. 3. c. 121. Pann. l. 2. c. 78. c al. obcalentur: } orig. d al. progredientes. e al. qualiter requisitæ naturæ usum debitis expleant locis. f Rabanus penit. c. 22. Burch. l. 3. c. 190. Ivo p. 3. c. 107. g C. 5. Burch. l. 3. c. 192. Ivo p. 3. c. 109. Pann. l. 2. c. 73. h al. sui domini. exigent.

exigentibus de impunitate perceperit, exire nolentem à domino liceat occupari.

Corr. Rom. ¶ a Reos] Sic est emendatum ex originali, Rabano, Burchardo & Ivone, cum in Gratiani codicibus etiam manuscriptis legeretur, eos.

¶ Noluerit sibi] Antea legebatur, voluerit. Mutatum est ex Concilii exemplaribus etiam manuscriptis, & nonnullis ipsius Gratiani & ceteris collectoribus: quamvis in recentiori Coloniensi editione absit dictio, sibi.

¶ Excusatur] Sic in omnibus Gratiani & Conciliorum codicibus impressis & manuscriptis. Apud ceteros collectores est, acculatur.

¶ pars. Gratian. Occasione namque religionis servus dominum suum contemnere, & ejus ministerium destituere non debet.

C. XXXVII. Religionis occasione dominum suum non audeat servus contemnere.

Unde in Gangrensi Concilio, c. 3. legitur:

VII. Si quis servum alienum occasione religionis docet dominum suum contemnere, & ejus ministerium destituere, ac non potius docuerit eum suo domino bonâ fide, & cum omni honorificentia deservire, anathema sit.

C. XXXVIII. Corripiatur durissimè, qui causâ religionis docet servum dominum suum contemnere.

Item ex Concilio Martini Papæ b, c. 47.

VIII. Si quis servum alienum causâ religionis doceat contemnere dominum suum, & recedere à servitio ejus, durissimè in omnibus arguatur.

C. XXXIX. Primati insinuetur necessitas, quas res Ecclesiæ distrabere compellit.

Item ex Concilio Carthaginensi d, c. 26.

Nullus e res Ecclesiæ distrabat. Quod si reditus non habet, & aliqua nimia necessitas cogit, hanc insinuandam esse Primati ipsius provincie censemus, ut cum statim numero Episcoporum, utrum faciendum sit, arbitretur. Quod si tanta urget necessitas Ecclesiæ, ut non possit antè Primatem consulere, saltem vicinos & testes convocet Episcopos, curans ad Concilium referre omnem Ecclesiæ necessitatem. Quod si non fecerit, reus Deo & sancto Concilio venditor honore amisso & teneatur.

Corr. Rom. ¶ Hoc est caput 26. Carthaginensis unici, inserti in codice canonum, itemque Græci, quod sumptum est ex c. 4. Concilii quinti Carthaginensis. In neutro tamen sunt hæc omnia verba, nullus res Ecclesiæ distrabat: sed, Placuit, ut rem Ecclesiæ nemo vendat, quemadmodum & apud Ivonem.

¶ Quod si reditus] Græcè est, ὅπως πρὸς τὴν εἰς ἀποδοῦναι ἢ ἔχει: id est; Quæ quidem res si reditus non habeat.

¶ Vicinos testes] Sic in codice canonum, & ferè in Græco canone, & in margine recentiorum Coloniensium editionum. In contextu autem ipsarum, & vetustioribus editionibus, ac duobus Vaticanis codicibus, & apud Ivonem legitur, saltem post factum curiolitatem habeat, & vicinis Episcopis hoc antè indicare, & ad Concilium, &c. In Sorienſi autem Regio, curet hoc statim agere, vel vicinis, &c.

¶ Honore amisso] Verba hæc sunt in Concilio inserto in codice canonum, in codice Sorienſi Regio, & Canone Græco; absunt autem ab omnibus editionibus Concilii quinti Carthaginensis, & duobus Vaticanis exemplaribus & Ivone.

a Ivo part. 16. c. 102. & p. 13. c. 49. b In capit. græcarum Synod. Martini Bracar. c Burch. l. 8. c. 25. Ivo part. 7. cap. 43. d Et in Carthag. 5. c. 4. e Anselm. l. 5. c. 45. Ivo p. 3. c. 153. f al. antè consulere.

C. XL. Sine licentia Episcopi, quicquid Abbas vendiderit, in irritum deducatur.

Item ex Concilio Agathensi, c. 56.

IN a venditionibus, quas Abbates facere præsumunt, hæc forma servetur, ut quicquid sine Episcopi licentia & venditum fuerit, ad potestatem Episcopi revocetur. §. 1. Mancipia b verò Monachis donata ab Abbate non liceat manumitti. Injustum enim putamus, ut Monachis quotidianum rurale opus facientibus, servi eorum libertatis otio potiantur.

Corr. Rom. ¶ Licentia] Sic est adscriptum in margine in recentioribus Coloniensibus editionibus: sed in antiquioribus, & codicibus manuscriptis, & apud Ivonem est, notitia.

¶ 6 pars. Gratian. Etiamsi Episcopo consentiente monasterii possessio ab Abbate data fuerit, nullius momenti erit donatio, nisi fortè in Ecclesiæ fabricam erigendam donatio processerit. Quo casu tantum ei donare licet, quantum Ecclesiæ parietes concludunt.

C. XLI. Nullo titulo res monasterii valent ab ejus jure segregari.

Unde Gregorius scribit, lib. 7. indict. 1. epist. 33. Joanni Episcopo Scyllacæno. c

Questi nobis sunt prædicti Monasterii Monachi, Abbatem suum terram intra Scyllacænum & castrum, quæ in sexcentos pedes extenditur, sub prætextu fabricandæ Ecclesiæ fraternitati tuæ donationis titulo concessisse. Et idè volumus, quantum parietes possunt ædificatæ Ecclesiæ circumdare, juri Ecclesiæ vendicari. Quicquid verò extra parietes ejusdem Ecclesiæ esse poterit, ad jura monasterii sine difficultate aliqua revertatur: quia nec mundanarum legum, nec sacrorum canonum statuta permittunt, res monasterii de jure ejus quolibet titulo segregari. Eapropter donationem ejusdem terræ, quæ contra rationem facta est, sine aliqua dilatione restitue.

Corr. Rom. ¶ Intra Scyllacænum] Sic est emendatum ex multis codicibus epistolæ: à qua lectione nonnulla Gratiani exemplaria parim discrepabant. In vulgatis erat, in Tranquillitanum castrum.

C. XLII. P A L E A.

Hanc d ergò scriptorum nostrorum paginam omni in futuro tempore à te, ab omnibus Episcopis firmam statuimus illibatamque servari: ut & suæ Ecclesiæ, juvante Domino, tantummodò sint jure contenti, & monasteria Ecclesiasticis conditionibus, seu angariis, sive quibuslibet obsequiis secularibus nullo modo subiaceant, nullis canonicis iuribus deserviant, sed remotis vexationibus, divinum opus cum summa devotione perficiant.

Corr. Rom. ¶ Hæc Palea abest à vetustis exemplaribus, uno excepto, & hic temerè translata est: cum habeatur infr. 18. q. 2. c. quàm sit. §. hanc ergò. ubi nonnulla notabuntur.

¶ 7 pars. Gratian. Sed notandum est, quòd aliud est in suos vel propinquorum usus res Ecclesiæ convertere (quam perniciosam cupiditatem sacri canones ubique prohibent, & damnabilem ostendant:) aliud est, quòd ex dispensatione charitatis humane infirmitati consulitur: ut quondam illi sua reddantur, qui in sacro proposito manere contemnit. Quòd non tam jure fori, quàm jure poli nonnullos sanctorum fecisse legitur. Beatus e enim Joannes Evangelista duobus juvenibus, quos panituerat omnia sua pro Christo reliquisse, & pauperibus erogasse, aurum & gemmas reddidit, ut cuncta, quæ vendiderant, sibi redimerent. Sed objicitur: Beatus Joannes non oblatu reddidit, quæ pauperibus jam erogata fuerunt, sed alia recompensavit, quæ in pauperum

a Ivo part. 3. c. 163. b Sup. dist. 54. Abbati. c al. Schillitano. d Infr. 18. q. 2. quàm sit. §. hanc ergò. e Abdias l. 5. Historia Apostolica.

vel Ecclesiarum facultatibus nunquam computata fuerant. Similiter si Abbas vel Episcopus aliqua habuerit, quæ in Ecclesiasticis facultatibus nondum sunt annumerata, exemplo beati Joannis det illa recedenti; oblata verò Ecclesie retineat. §. 2. Sequitur a ergo aliud exemplum, quo eadem, quæ oblata sunt, laudabiliter reddenda monstrantur.

C. XLIII. Non debet Ecclesia suscipere, quæ filio exhæredato sibi offeruntur.

Ait enim Augustinus b in sermone 2. de vita Clericorum.

Quicumque c vult exhæredato filio hæredem facere Ecclesiam, querat alterum, qui suscipiat, non Augustinum: imò, Deo propitio, neminem inveniet d. Quam laudabile factum sancti & venerandi Episcopi Aurelii Carthaginensis? quomodo implevit os omnium e, qui sciunt, laudibus Dei? Quidam enim, cum filios non haberet, neque speraret, res suas omnes (retento sibi usufructu) donavit Ecclesie. Nati sunt ei filii postea: & reddidit Episcopus nec etiam opinanti illi, quæ donaverat. In potestate habebat Episcopus non reddere, sed jure fori, non jure poli f.

Gratian. Ecce, quod aliquando oblata jure & laudabiliter redduntur. Veruntamen non hoc exemplo recedenti sua reddenda monstrantur. Aliud est enim in professione sua vitæ persisteret, aliud à proposito sui ordinis discedere. Si sanctus Aurelius degenti in laicali habitu oblata reddidit, quia post oblationem filios accepit, non idè in apostasiam evanibus sua reddenda sunt, quibus utilius necessaria subtraherentur, ut coacti redirent ad ordinem, à quo recesserant. Sed sicut inimici & persecutoribus jubemur necessaria ministrare, sicut ab Apostolo g monemur tempus redimere, ut expeditis orationi vacemus: sic ne Ecclesia scandalum patiantur, non discendens in deteriora præcipitetur, aut in perniciem Monachorum, aut incendium monasterii occasione suorum excedat, laudabiliter sibi sua non dico reddantur, sed auferri sinantur, quam ab illo ista inferantur.

CAUSA XVIII.

Quidam Abbas consecratus in Episcopum, prius monasterio multa contulit, postea in Episcopatu plura acquisivit: cui dum fratres successorem quærerent, Episcopus loci semet electioni volebat inserere, ut per ipsum Abbas in monasterio ordinaretur: fratres veniuntur.

- 1. Queritur primò, An monasterium possit petere, quæ ab Episcopo quaesita sunt, an Episcopalis Ecclesia possit sibi vindicare, quæ monasterio fuerint tradita h?
2. Secundò, An per Episcopum Abbas sit eligendus & ordinandus, an tantummodò à propriis fratribus sit instituendus?

QUÆSTIO I.

Prima quæstio terminatur in Concilio habito apud Altheum, in quo sic statutum legitur.

Corr. Rom. § Burchardus lib. 1. cap. 230. citat Concilium apud Alth. præsentem Conrado Rege: itemque Ivo part. 5. c. 343. sed exprimit, Altheium. Idem verò part. 14. c. 116. plura de hoc Concilio refert his verbis: Regno Conradi piissimi & Christianissimi Regis quinto congregata est sancta generalis Synodus apud Altheum (al. Alheim) in pago Rhetie, præfente videlicet domini Joannis Papæ Apocrifario, sanctæ Osthensis Ecclesie Petro venerabili Episcopo.

a aliter, Sequatur. b Et serm. 52. al. 53. ad fratres in eremo, & in Concil. Aquisgran. cap. 112. c Ivo p. 3. cap. 177. d aliter, inveniat. e al. eos omnes. f aliter, cali. g 1. Corinth. 7. h al. contradiita.

TOM. I.

CAP. I. Qui de Monacho Episcopus ordinatur, quod ante consecrationem habuit, monasterio; quod verò post consecrationem acquisivit, propria Ecclesie relinquat.

Statutum a est, & rationabiliter secundum sanctos Patres à Synodo confirmatum, ut Monachus, quem canonica electio à jugo regulæ monasticæ professionis absolvit, & sacra ordinatio de Monacho Episcopum facit, velut legitimus hæres paternam sibi hæreditatem postea jure vendicandi potestatem habeat: sed quicquid acquisierat, vel habere visus fuerat, monasterio relinquat, & Abbatis sui, qui fuerat secundum regulam sancti Benedicti, arbitrio. Postquam enim Episcopus ordinatur, ad altare, ad quod sanctificatur, & titulatur b, secundum sacros canones, quod acquirere poterit, restituat.

QUÆSTIO II.

Secundam verò quæstionem terminat auctoritas Tolosani Concilii IV. c. 50. dicens:

C. I. Abbates & alia officia per Episcopos debent institui.

Hoc tantum sibi in monasterio vendicent Sacerdotes, quod præcipiunt canones, id est, Monachos ad conversationem sanctam præmonere, Abbates, aliaque officia instituire, atque extra regulam facta corrigere. Quòd si aliquid in Monachos canonibus interdictum præsumperint, aut usurpare quippiam de monasterii rebus tentaverint, non deerit ab illis sententia excommunicationis.

2 pars. Gratian. Econtra Gregorius scribit Castorio, Avimianensi Episcopo.

C. II. Congregatio monasterii, non Episcopus aut aliquis extraneorum, Abbatem instituat.

I. Abbas in monasterio non per Episcopum, aut per aliquem extraneorum ordinetur: neque ab Episcopo Missa ibi celebretur, ut nulli Ecclesie subiciatur.

Corr. Rom. § Hujus capituli eadem est sententia ac sequentis, in quo sunt ipsa B. Gregorii verba. Itaque hæc videtur summa quædam sequentis: & propterea in aliquot vetustis exemplaribus non sunt distincta.

C. III. De eodem.

Idem eidem Castorio Episcopo, lib. 4. epist. 43. seu cap. 87.

II. Abbatem c cuilibet d monasterio non alium, sed quem dignum moribus atque actibus monasticæ disciplinæ communi consensu congregatio tota poposcerit, ordinari e volumus. Missas autem publicas per Episcopum vel Clericos & in f monasterio fieri omnimodò prohibemus.

Corr. Rom. § & Vel Clericos. Verba hæc non leguntur apud Gregorium: omninoque nonnulla videntur consultò imputata à collectore.

C. IV. Ille debet Abbas institui, quem sua congregatio, & possessionis dominus ordinari poposcerit.

Item Pelagius Papa Mellito Subdiacono.

II. Abbatem g in monasterio illum volumus ordinari, quem sibi de sua congregatione & Monachorum electio, & possessionis dominus, (& quod magis observandum est) ordo vitæ, ac meritum poposcerit ordinari.

a Burchard. l. 1. c. 231. Ivo p. 5. c. 343. b al. intitulatur. c Anf. l. 7. c. 174. Polyc. l. 3. tit. 15. & l. 4. tit. 33. Pam. l. 3. c. 168. d al. eidem] orig. e al. volumus te ordinare. orig. f aliter, illic] orig. g Ivo p. 7. c. 24.

Z z

C. V. De libertate Monachorum.

Item Gregorius omnibus Episcopis a.

Quam sit necessarium Monachorum b quieti prospicere, &c. §. 1. Interdicimus c igitur in nomine Domini Jesu Christi, & auctoritate beati Petri Principis Apostolorum prohibemus, (cujus vice huic Ecclesie Romanae presidemus) ut nullus Episcoporum aut a secularium ultra presumat de rebus, vel chartis e monasteriorum, vel de cellulis, vel de villulis, quae ad ea pertinent, quocumque modo, vel qualibet occasione d minuere, vel dolos, vel immisiones, aut violentias aliquas facere. §. 2. Defuncto e verò Abbate cuiusquam f congregationis, non extraneus eligatur g, nisi de eadem congregatione, quem sibi propria voluntate concors fratrum societas elegerit, & qui electus fuerit, sine dolo vel venalitate aliqua ordinetur. Quod si aptam inter se personam invenire nequiverint, solerter sibi de aliis monasteriis similiter eligant ordinandum. §. 3. Pariter autem custodiendum est, ut invito Abbate ad ordinandum h alia monasteria, aut ad ordines sacros, vel Clericatus officium tolli exinde Monachi non debeant. §. 4. Nullus i Monachus i sine testimonio & k concessione Abbatis sui in Ecclesia aliquem locum teneat, vel ad aliquem promoveatur honorem. §. 5. Hanc l ergò scriptorum nostrorum paginam omni in futuro tempore ab omnibus Episcopis firmam m statuimus, illibatamque servari, ut & suae n Ecclesiae, juvante Domino, tantummodò sint jure contenti, & monasteria Ecclesiasticis conditionibus, seu angariis o, vel quibuslibet obsequiis secularibus nullo modo subjaceant, nullis canonicis juribus e deferviant: sed remotis vexationibus, ac cunctis gravaminibus, divinum opus cum summa animi devotione perficiant.

Corr. Rom. § Caput hoc habetur in decreto Concilii Lateranensis, edito à B. Gregorio, pro quiete ac libertate Monachorum, quod extat secundo tomo Conciliorum, inter decreta Gregoris primi: ejusque magnam partem issemet refert lib. 7. reg. indicl. prima, epist. 18. Mariniano Episcopo Ravennati.

§ a Aut secularium, Absunt ab aliquibus Conciliorum editionibus & Gratiani manuscriptis exemplaribus.

§ b Chartis In Concilio legitur, curtis, sed in epistola & apud Leonem, chartis.

§ c Nullus Monachus] Hinc usque ad finem non habetur in epistola, sed in Concilio.

§ d Ut & suae Ecclesiae] In Concilio legitur: Et sanctae Ecclesiae, juvante Domino, suo termino, sive jure contente, &c. In epistola verò 43. l. 4. (ubi idem ferè scribit Castorio Ariminensi Episcopo) hoc modo: Ut & tua Ecclesia, juvante Domino, suo tantummodò sit jure contenta, & monasterium illud, &c.

§ e Juribus] In Concilio est, curis: in epistola, canonicæ jurisdictioni.

C. VI. Missas publicas in cenobio Episcopi non celebrent, ne aliquod eis gravamen inferant.

Idem Castorio Episcopo Ariminensi o.

Luminoso p Abbate referente plurimis in monasteriis multa à Præsulibus præjudicia atque gravamina Monachos pertulisse cognovimus. Oportet ergò, ut tuæ q fraternitatis proviso de futura quiete eorum salubri dis-

a In Conc. Later. sub Greg. I. reg. l. 7. indicl. 1. ep. 18. Mariniano Episcopo. b al. monasteriorum] orig. c Polyc. l. 3. tit. 15. Ansel. l. 5. c. 58. Ivo p. 7. c. 11. d al. exquisi- tione. e Pann. l. 3. c. 181. Polyc. l. 4. tit. 33. f al. cuius- cunque. g abest ab orig. h al. ordinanda. i al. Monacho- rum. k al. vel consensu. l Suprà, 17. q. 4. l. 4. reg. ep. 43. m al. Et quibusvisque aliis firmam. n al. angariis, aut etiam p orationibus, vel quibuslibet subsidiis, obsequiisque. o In eodem concil. p Ivo p. 7. c. 12. q al. nostræ] in Conc. ibidem inferius, & l. 4. epist. 43.

ponat ordinatione; quatenus conversantes in illis, in Dei servitio, gratiâ ipsius suffragante, mente liberâ perseve- rent. Missas quoque publicas in a cenobiis fieri omnimo- dò prohibemus: ne in servorum Dei recessibus, & in eorum receptaculis ulla popularis conventus præbeatur occasio, [vel mulierum fiat illic b introitus,] quia non expedit animabus eorum. Nec audeat ibi cathedram collocare Episcopus c, vel quamlibet potestatem exercere imperandi, nec aliquam ordinationem, quamvis levissimam, faciendi; nisi ab Abbate loci fuerit rogatus: quatenus Mo- nachi semper maneant in Abbatum suorum potestate: ut e remotis vexationibus, ac cunctis gravaminibus, divinum opus cum summa devotione animi perficiant.

Corr. Rom. § Libro quarto regesti est epist. 41. Luminoso Abbati, & 43. Castorio Ariminensi Episcopo scripta, in quibus legitur, quæ ad hoc caput pertinent. Propria tamen verba usque ad vers. Missas, non habentur in epistolis illis, sed in Concilio, de quo in proximo superiori capite dictum est, exceptis primis verbis, Luminoso Abbate referente. § ex eo nonnulla sunt emendata & addita.

§ a Episcopus,] In Concilio sequitur, seu quacunque alia dignitate præditus, aut potestate, vel quamlibet potestatem imperandi, &c.

C. VII. Baptisterium in monasterio non permittitur fieri.

Item Gregorius d Papa lib. 2. indicl. 11. epist. 56.

Secundo Episcopo.

PRidem e præcepimus, ut de monasterio S. Andrea, quod est super Mascalas, baptisterium propter Monachorum molestias f debuisset auferri, atque in eodem loco, quo fontes sunt, altare fundari: cujus rei perfectio hæcenus est protracta. Admonemus igitur fraternitatem tuam, ut nullam jam moram post susceptas præsentis literas nostras inferere debeas, sed repleto loco ipsorum fontium, altare ad sacra celebranda mysteria illic sine dilatione aliqua fundetur: quatenus & prædictis Monachis opus Dei securius liceat celebrare, & non de negligentia vestra contra fraternitatem tuam nosser animus excutitur.

C. VIII. Cum permissio Episcopi Abbas locum suum deservere potest.

Item ex Concilio Maguntino.

II. A Bbas g pro humilitate, & cum permissione Episcopi, locum suum potest relinquere: tamen eligant sibi fratres Abbatem de ipsis, si habent: sin autem, de extraneis.

3 pars. Gratian. Ecce in Toletano Concilio dicitur, quod Sacerdotes h Abbates, & alia officia instituire debeant. Beatus Gregorius & Pelagius prohibent, dicentes, Abbatem à fratribus suae congregationis eligendum & ordinandum. Quomodo ergò hæc tanta diversitas ad concordiam revocabitur? Sed sciendum est, quosdam Monachos esse indomitæ cervicis, & effrenatæ superbiæ: quos dum Abbates ad religionem cogere voluerint, in eorum dejectionem conspirant, & alium moribus suis convenientem sibi præficere contendunt: quales erant illi, qui in necem beati Benedicti conspirasse leguntur. Pro hujuscemodi constitutum est, ut Abba- tes, & alia officia per Sacerdotes instituantur.

C. IX. Non licet Monachis Abbates pro suo arbitrio expellere, aut alios ordinaré.

Unde Pelagius Papa scribit Opilioni i defen- seri dicens:

N Ullam k potestatem de cætero, nullam licentiam

a ab eo in cenobio] in Conc. id est ab Episcopo. b novum] orig. c Ibid. inferius, sup. c. 5. d Antea legebatur, Gelasius. e Polyc. l. 3. tit. 34. Anselm. l. 5. cap. 48. Ivo p. 5. c. 55. f al. insolentias. g Burch. l. 8. c. 86. Ivo p. 7. c. 104. h al. Episcopi. i al. Apollonio. k Anf. l. 7. c. 185.

Monachis relinquimus pro arbitrio suo aut Abbates expellere, aut sibi met alios ordinare: quia nulla auctoritas remanebit Abbati, si Monachorum potestati cæperit subjacere: ut de cætero fideliter & studiosè universa, qua vel ad divini cultus reverentiam, vel ad utilitatem ejusdem monasterii pertinent, Abbatis sollicitudo, ad quem potestas tota pertinere convenit, debeat adimplere.

4 pars. Gratian. *Hinc etiam constitutum est, ut Clerici singulorum monasteriorum sint in potestate Episcoporum, nec alicui liceat extra eorum conscientiam monasteria edificare.*

C. X. *Sine conscientia Episcopi, monasterium nullus edificet.*

Unde in Chalcedonensi Concilio, c. 4. legitur.

Quidam a Monachorum habitu utentes indifferenter per civitates incedunt, nec non & monasteria, & seiplos præsumptione propria commendant. Placuit igitur neminem aut ædificare, aut construere monasteria, aut Oratorii domum sine conscientia ipsius civitatis Episcopi. *Item c. 8. §. 1. Clerici b in prochiis a, & in monasteriis, aut martyriis constituti, sub potestate sint ejus, qui in ea est civitate Episcopus, secundum traditionem sanctorum Patrum; nec per præsumptionem recedant à suo Episcopo. §. 2. Eos verò, qui ausi fuerint rescindere hujusmodi institutionem quocunque modo, vel si noluerint subjacere proprio Episcopo, si quidem fuerint Clerici, pro personarum ordinatione subjaceant condemnationibus canonum; si verò Laici vel Monachi fuerint, communionem priventur. *Item. §. 3. Clerici y, qui pauperum dispositioni, vel c monasteriorum, vel martyriorum præsumunt, sub potestate singularium civitatum Episcoporum secundum canonum traditionem perdurent; neque per suam temeritatem Episcopi sui d moderationem declinent. Qui autem hujusmodi dispositionem quolibet modo subvertere ausi fuerint, & Episcopo suo non obedierint, si quidem Clerici fuerint, canonicè damnationi subjaceant, si autem Monachi vel Laici sunt, à communionem suspendantur.**

Corr. Rom. *¶ Quoniam versio hujus capituli usque ad §. 1. Clerici, est alia ab iis, que circumferantur in Conciliorum codicibus, licet apud Ivonem, & in Pamormia idem ferè sit sensus: placuit asserri verba Græca, & novam interpretationem.*

Οι ἀληθῶς καὶ ἀκρίτως τὴν μονῆν μετιόντες βίον, τῆς προσηκούσης ἀξιοδοτικῆς τιμῆς. ἐπειδὴ δὲ τινες τῶν μοναχικῶν κερήμενοι προσηματί, τὰς τε ἐκκλησίας καὶ τὰ πολιτικά ἀτακτοῦσθε περὶ ἡμῶν, περιόντες ἀδικήματα ἐν ταῖς πόλεσι, ἔμην ἀλλὰ καὶ μοναστήρια ἐαυτοῖς συνίσταν ἐπιτηδεύοντες, ἴδομεν μὴδὲν μὲν μὴδὲν εὐκοδομεῖν, μὴ δὲ συνίσταν μοναστήριον ἢ ἐκκλησίαν οὐκ ἐκ τῶν γυνάμων τῶ τῆς πόλεως ἐπικοπῆ. Id est:

Qui verè & sincerè monasticam vitam degunt, convenienti honore afficiantur. Verùm, quoniam nonnulli speciem monachicam præ se ferentes, & Ecclesias, & civilia negotia perturbant, in civitatibus indifferenter vagantes, ac præterea monasteria sibi ipsi constituere aggredientes; placuit neminem quidem usquam ædificare, neque constituere monasterium, vel oratoriam domum præter sententiam Episcopi civitatis.

¶ a Ptochiis,] *Sic in nonnullis vetustis codicibus Gratiani, & Vaticano Conciliorum, & in versione prisca, (ex qua videtur esse hic versiculus,) & est vox canonis Græci. In vulgatis autem Gratiani, & aliquot libris Conciliorum est, parochiis.*

¶ Pro personarum ordinatione] *Sic in eadem prisca; sed in canone Græco, & in versione Dionysii Exigui nihil est, quod his verbis respondeat.*

a Ivo p. 7. c. 1. Pannor. l. 3. c. 174. b Ivo p. 6. c. 358. Polyc. l. 4. tit. 34. c eod. c. 8. ex alia versione. Ivo ibid. c. 359. d al. ordinationem.

¶ Item Clerici,] *Est idem, quod in proximo superiori paragrapho, sed ex alia versione, que non extat in Conciliorum voluminibus; atque hanc eandem repetitionem licet animadvertere apud Ivonem p. 6. c. 358. & 359.*

C. XI. *Examinetur ab Episcopo, qui religiosi faminis præponendus est.*

Quia religiosi faminis præponendus est, ab Episcopo loci comprobetur.

Gratian. *Monasterium quoque absque Episcopi permissione nulli incipere aut fundare licet.*

C. XII. *Sine permissione Episcopi nullus monasterium præsumat incipere aut fundare.*

Unde in Agathensi Concilio, c. 27. legitur.

DE Monachis & monasterium novum (nisi Episcopo aut permittente, aut probante) nullus incipere aut fundare præsumat.

Corr. Rom. *¶ a De Monachis,] Absunt istæ voces à recentioribus editionibus Conciliorum, sed non à vetustioribus, & manuscriptis codicibus, aut Ivone.*

C. XIII. *De eodem.*

Item ex eodem, b cap. 58.

Cellulas c novas, aut congregatiunculas & Monachorum, absque Episcopi notitia prohibemus institui.

Corr. Rom. *¶ a Congregatiunculas] Antea legebatur, congregantium Ecclesias. Emendatum est ex plerisque manuscriptis, & locis indicatis.*

C. XIV. *Absque Episcopi vel Abbatis voluntate nullus Monachorum cellulam construere præsumat.*

Item ex Concilio Aurelianensi d I. c. 24.

Nullus Monachus congregatione monasterii derelicta, ambitionis & vanitatis e impulsu cellulam construere, sine Episcopi permissione, vel Abbatis sui voluntate præsumat.

5 pars. Gratian. *Item sunt & alii, qui pro executione diversarum causarum quoslibet admittunt, qui distractionem eorum solvant, & quietem religionis perturbent.*

C. XV. *Abbas, qui cautus in regimine non fuerit, à proprio Episcopo, & à vicinis Abbatibus à suo arceatur honore.*

De quibus in Concilio Triburienfi legitur.

Si quis Abbas cautus in regimine, humilis, castus, misericors, discretus, sobriusque non fuerit, ac divina præcepta verbis & exemplis non offenderit, ab Episcopo, in cujus territorio consistit, & à vicinis Abbatibus & cæteris Deum timentibus à suo arceatur honore; etiam si omni congregatio, vitis suis consentiens, eum Abbatem habere voluerit.

C. XVI. *In Episcoporum potestate Abbates consistant.*

Item ex Concilio Aurelianensi I. c. 21. g

Abbates b pro humilitate religionis in Episcoporum potestate consistant, & si quid extra regulam fecerint, ab Episcopis corrigantur, qui semel a in anno in loco, ubi Episcopus elegerit, accepta vocatione conveniant. §. 1. Monachi autem Abbatibus omni obedientia & devotione subjaceant: Quod si quis per contumaciam extiterit indevotus, aut per loca aliqua vagari, aut peculiare aliquid habere præsumperit, omnia quæ acquisierit, ab Abbatibus auferantur,

a Burch. l. 8. c. 76. Ivo p. 6. c. 94. b Et in Epaunensi, c. 10. c Burch. l. 8. c. 34. Ivo p. 3. c. 165. & p. 7. c. 92. d Cap. l. 6. c. 138. e al. varietatis. f Burch. l. 8. c. 96. Ivo p. 7. c. 114. Simile sup. distinct. 61. cap. in ordinatione, quod est ex regul. S. Benedicti. g & in Capit. l. 6. c. 37. h Burch. l. 8. c. 67. Ivo p. 7. c. 85.

secundam regulam monasterio profutura. Ipsi autem, qui fuerant pervagati, ubi inventi fuerint, cum auxilio Episcopi tanquam fugaces sub custodia revocentur. §. 2. Et reum se ille Abbas futurum esse cognoscat, qui in hujusmodi personas a non regulariter animadverterit, vel qui fuisse perit Monachum alienum

Corr. Rom. §. 2. Semel. Sic etiam legitur in Conciliis impressis, & manuscriptis, & capitularibus. Verum apud Burchardum & Ivonem post vers. corrigantur, est insertum c. non semel. infra ead.

C. XVII. De eodem.

Item ex Concilio Arelatenſi h.

Monasteria, vel Monachorum disciplina ad eum pertinent Episcopum, in cujus sunt territorio constituta.

C. XVIII. Nullus ministret Abbatibus Episcopalia, qui alicui Episcoporum nolunt subesse.

Item Palchalis Papa II.

Abbatibus, qui neque sub Episcopo, neque sub Metropolitanano, neque sub Primate, neque sub Patriarcha sunt, nullus prorsus Episcoporum Episcopalia qualibet administret. Cum enim se nulli Episcopo omnino subesse profiteantur, consequens est, ut nullus Episcoporum, que sua sunt, eis tanquam extraneis largiatur.

Gratian. Pro hujusmodi ergo statutum est, ut cause & utilitates monasteriorum per Episcopos disponantur.

C. XIX. Utilitates monasterii a proprio Episcopo debent disponi.

Unde Gregorius scribit Vitali defensori Sardinia, lib. 7. epist. 65.

Cognovimus e, quod monasteria fervorum Dei, vel etiam fœminarum pro suo quisque libitu, & diversarum causarum executione perturbat. Quod omnino non grate suscipimus, tuamque experientiam ex hoc commoneamus, ne quemquam hoc usurpare denuo accepta nostra auctoritate permittas: sed ut Episcopo loci illius, sub cujus moderamine degunt, cura sit eorum causas, utilitatesque disponere. Valdè enim est incongruum, ut omisso eo alius quilibet eorum se causis admisceat: sed ille eorum vitam competenti regularique debet moderamine disponere, qui pro commissis eorum animabus compellitur reddere rationem.

7 pars. Gratian. Pro hujusmodi etiam prohibet beatus Gregorius, Mulieres passim ad monasterium accedere, & Monachorum commatres fieri, scribens Valentino Abbati, lib. 3. epist. 40.

C. XX. Neque commatres sibi facere, neque ad fœminas accedere Monachis licet.

Pervenit d ad nos, quod in monasterio tuo passim mulieres ascendant e, & (quod adhuc est gravius) Monachos tuos sibi commatres facere, & ex hoc incautam cum eis communionem habere. Ne ergo hæc occasione humani generis inimicus sua eos (quod absit) calliditate decipiat, idèd hujus te præcepti serie commoneamus, ut neque mulieres in monasterio tuo deinceps qualibet occasione permittas ascendere f, neque Monachos tuos commatres sibi facere. Nam si hoc denuo ad aures nostras quocumque modo pervenerit, sic te severissimè noveris ultioni subdendum, ut emendationis tuæ qualitate ceteri sine dubio corrigantur.

8 ps. Gratian. Non solum autem incauta familiaritas aliarum mulierum eis interdicitur, verum etiam a Sanctimonialium g habitazione prohibentur.

a al. personis non regulari animadversione distinxerit. b al. Arelatiensî. c Anselm. l. 7. c. 184. Polycarp. l. 3. tit. 3. d Anselm. lib. 7. cap. 183. e al. accedant. f al. accedere. g al. Monialium.

C. XXI. Cum Sanctimonialibus, Monachis habitare non licet.

Unde in VII. Synodo, c. 20. legitur.

Diffinimus a minimè duplex monasterium fieri: quia scandalum id, & offendiculum multis efficitur. Si verò aliqui cum cognatis mundo abrenuntiare & monasticam vitam sectari voluerint, debent quidem viri virorum adire cenobium, fœminæ verò mulierum ingredi monasterium. In hoc enim placatur Deus. §. 1. Quæ autem hæcenus fuerunt b dupla, secundam regulam sancti Patris nostri Basilii, & secundam præceptionem ejus, ita formentur. Non habitent in uno monasterio Monachi & Monachæ. Adulterium enim intercipit cohabitationem a, si habeat aditum Monachus ad Monacham, vel Monacha ad Monachum secretò singulariter ad colloquutionem. §. 2. Non cubet Monachus in muliebri monasterio: neque singulariter cum Monacha convetur: & quando necessaria vitæ a parte virorum ad regulares deferuntur, extra portam hæc suscipiat Abbatissa monasterii fœminarum, cum aliqua vetula Monacha. §. 3. Porrò si contigerit, ut aliquam propinquam suam videre voluerit Monachus, in præsentia Abbatissæ huic confabuletur per modica & compendiosa verba, & in brevi c ab ea discedat.

Corr. Rom. §. 2. Cohabitationem,] Sic est emendatum ex plerisque manuscriptis Gratiani, & duobus codicibus versionis Anastasii; cujus tamen hæc non est ipsa omnino versio. Antè legebatur, cohabitatio: Græcè est, *μνηστὴρ καὶ μοναχὴ τὴν συνδιατρεῖν.*

§. 2. Et in brevi] Hæc non sunt in canonum Græcorum vulgata editione, sed apud Balsamonem habentur.

C. XXII. Monachi & Monachæ in nullo simul cohabitent loco.

Item in registro Gregorii c.

In d nullo loco Monachos & Monachas permittimus unum monasterium habitare; sed nec ea, quæ duplicia vocant. Et si quod tale est, religiosus Episcopus mulieres quidem in suo loco manere studeat, Monachos autem aliud monasterium edificare cogat. Si autem plurima sint talia monasteria, separantur in aliis monasteriis Monachæ, & in aliis Monachi: res autem, quas habent communes, secundum jura eis competentia distribuantur.

Corr. Rom. §. Burchardus etiam & Ivo Gregorium citant, apud quem nihil habetur ad hanc rem faciens lib. 1. reg. epist. 48. & lib. 7. in sic. 2. epist. 39. Verba tamen ipsa leguntur apud Julianum antecess. novella 123. cap. 54.

C. XXIII. A monasterio Monachorum longius construuntur monasteria puellarum.

Item ex Concilio Agathensi, c. 28.

Monasteria e puellarum longius à monasteriis Monachorum, aut propter insidias diaboli, aut propter oblocutiones hominum collocentur.

C. XXIV. Puellarum monasteria Monachorum præsidio & ministerio regantur.

Item ex Concilio Hipalensi II. c. 11.

In decima f actione communi consensu decrevimus, ut monasteria virginum in provincia Bœtica Monachorum administratione ac præsidio gubernentur. Tunc enim salubria Christo dicatis virginibus præbemus g, quando eis Patres spirituales eligimus, quorum non solum gubernaculis tueri, sed etiam doctrinis edificari possint: eâ tamen circa Monachos cautela servatâ, ut remoti ab earum familiaritate h, nec usque ad vestibulum

a Ivo p. 7. c. 25. b aliter, sunt. c apud Julianum antecess. novella 123. c. 54. d Burch. l. 8. c. 65. Ivo part. 7. c. 83. Polyc. l. 4. tit. 34. e Ivo p. 3. c. 158. fundecima] orig. g al. providemus. Burch. lib. 8. c. 53. Ivo p. 7. c. 71. h al. peculiaritate.

habent

habent accedendi familiare permiffum. Sed neque Abbatem a, vel eum, qui præficitur, extra eam quæ præftit, loqui virginibus Chrifti aliquid, quod ad institutionem & earum pertineat, licebit, neque eum ea fola, quæ præftit, frequenter eos loqui oportet; fed fub testimonio duarum vel trium fororum, ita ut rara fit accessio, & brevis omnino locutio.

Corr. Rom. § & Institutionem] *Sic legitur in vetustis Gratiani codicibus, & in antiquioribus Conciliorum editionibus, & duobus codicibus Vaticanis: in recentioribus autem Colonienfibus, quod ad institutionem morum non pertinet.*

9 pars. Gratian. *Prohibentur etiam Sanctimoniales propria receptacula habere.*

C. XXV. *Sanctimonialibus receptacula, seu domicilia privata habere non licet.*

Unde Innocentius II. in Concilio Romæ habito, c. 26. & 27.

Permiffam & detestabilem consuetudinem quarundam mulierum (quæ licet neque secundum regulam beati Benedicti, neque Basilii, aut Augustini vivant, Sanctimoniales tamen vulgò censeri desiderant) abolere decernimus. Cùm enim juxta regulam & degentes in cœnobis, tam in Ecclesia, quàm in refectorio, atque dormitorio communiter esse debeant, propria sibi ædificant receptacula, & privata domicilia, in quibus sub hospitalitatis velamine passim hospites, & minus religiosos, contra sacros canones, & bonos mores suscipere nullatenus erubescunt. Quia ergo omnis, qui male agit, odit lucem, ac per hoc ipse absconditæ in justorum tabernaculo se opinantur posse latere oculos Judicis cuncta cernentis, hoc tam inhonestum, detestandumque flagitium, ne ulterius fiat, omnimodis prohibemus, & sub pœna anathematis interdiciamus. §. 1. Simili modo prohibemus, ne Sanctimoniales simul cum Canonicis vel Monachis in Ecclesia in uno choro conveniant ad psallendum.

Corr. Rom. § & Regulam] *In vulgatis sequebatur, S. Benedicti: cum tamen paulò superius aliarum etiam regularum sit facta mentio. Quare videlicet sunt istæ voces auctoritate veterum codicum, & ipsius Concilii, ex quo etiam alia nonnulla sunt emendata.*

10 pars. Gratian. *Item sunt alii, quos Episcopi prægravantes, salutem ipsarum animarum negligunt: quibuslibet d occasione bona monasteriorum distrabere cupiunt. Tales erant quidam Clerici Ravennatis Ecclesie, qui simulatâ religione monasteriis cupiebant præfici, non transientes ad monasticum habitum, neque renuntiantes Ecclesiasticæ militiæ.*

C. XXVI. *Monasteria, Clericorum aut Laicorum habitacula fieri non debent.*

De quibus Gregorius scribit Joanni, Ravennati Episcopo, lib. 4. epist. 1.

Pervenit e ad me, quodd in Ecclesia fraternitatis tuæ aliqua loca dudum monasteriis consecrata, nunc habitacula aut Clericorum, aut etiam Laicorum facta sunt: dumque hi, qui sunt in Ecclesiis, fingunt se religiosè vivere, monasteriis præponi appetunt; & per eorum vitam monasteria destruantur. Nemo enim potest Ecclesiasticis officiis, &c. & infra. §. 1. Proinde fraternitas tua hoc, quolibet in loco factum sit, emendare festinet: quia ego nullo modo patior, ut sacra loca per Clericorum ambitum destruantur.

C. XXVII. *Qui in sacro ordine sunt constituti, in monasteriis nullam habeant potestatem.*

Idem Mariniano, Episcopo Ravennati, lib. 6. epist. 40. sive c. 204.

a al. Abbati, vel ei. b Joan. 3. c In Concil. c. 22. d al. quibuslibet verò. e Ans. l. 5. c. 64. Ivo p. 3. c. 18. Polyc. l. 3. tit. 15. f supr. 16. q. 1. nemo.

Dudum a ad nos multorum relatione pervenerat, monasteria in Ravennæ partibus constituta, omnino Clericorum vestrorum dominio prægravari: ita ut occasione quasi regiminis ea (quod dici grave est) velut in proprietate possideant. Quibus non modicum condolentes decessori vestro epistolas misimus, ut hoc per omnia emendare debuisset. Sed quoniam vitæ est termino citius occupatus, ne hoc onus monasteriis remaneret, fraternitati vestre hæc eadem nos scripsisse recolimus. Et quia, ut comperimus, in hujus rei hæctenus correctio cessatum est, hæc ad vos iterum prævidimus scripta dirigere. Hortamur ergo, ut omni morâ, omni quæ excusatione submotâ, ita monasteria ipsa ab hu ulmodi studeatis gravamine relevare, quatenus nullam deinceps in eis Clerici, vel ii, qui sunt in sacro ordine constituti, ob aliud (nisi hortandi & tantummodo causâ) accedendi habeant licentiam, aut si forte ad peragenda sacra Missarum fuerint invitati mysteria. Sed ne pro cujuslibet Monachi aut Abbatis promotione, &c. & infra. b §. 1. Nec illic ulterius habeat potestatem aliquam, ne monasteria hujus occasionis velamine ea, quæ prohibemus, sustinere onera compellantur. Hæc itaque omnia vigilantî curâ emendare jam secundo commonita sanctitas vestra non differat; ne, si post hæc negligentibus vos esse (quod non credimus) insensimus, aliter monasteriorum quieti prospicere compellamur. Nam notum vobis sit, quia tantâ necessitati fervorum Dei congregationem amplius subjacere non patiemur.

Corr. Rom. § & Hortandi] *In originali impresso & manuscripto legitur, orandi. Sed ob glossam & quia in sequenti capite est vox, exhortandi, non est mutatum. Alia vero sunt emendata.*

§ & Prohibemus] *In vulgatis sequebatur, simul cum Canonicis & Monachis in Ecclesia, quæ sublata sunt auctoritate originalis, & duorum Gratiani exemplariorum.*

C. XXVIII. *Causa visitandi & exhortandi monasterium Episcopus adire potest.*

Idem eidem, lib. 7. indict. 1. epist. 18.

Visitandi & exhortandi quæ gratiâ ad monasterium, ps. quoties placuerit, ab Antistite civitatis accedatur: sed sic charitatis officium illic Episcopus impleat, ut gravamen aliquod monasterium non incurrat.

C. XXIX. *Frequenter Episcopi monasteria visitent, & quæ corrigenda sunt, corrigant.*

Item ex Concilio Aurelianensi.

Non d semel, sed sæpius in anno Episcopi visitent monasteria Monachorum: & si aliquid corrigendum fuerit, corrigatur.

Corr. Rom. § *Hoc caput apud Burchardum & Ivonem est insertum capiti, Abbates. supra ead. ut ibi notatum est: simile quiddam habetur in Pannormia ex Concilio Rothomagensi, lib. 3. c. 125.*

12 pars. Gratian. *Pro talibus, qui animarum curam non habentes, bona tamen monasteriorum in suos usus convertere cupiebant, statutum est, ut monasteria cum suis rebus penitus sint libera à potestate & dominio Episcoporum. Quod autem nullis canonicis juribus monasteria dicuntur esse subiecta, non ita intelligendum est, quin ipsi Episcopo aliquod nomine eulogiae, vel in die dedicationis, vel in natali & Sanctiorum, quorum nomine ipsam monasterium dedicatum est, debeat offerri.*

C. XXX. *Non debet Episcopus aliquid à monasterio exigere, præter condiciones, quæ dedicationis tempore constitutæ sunt.*

a Polycarp. ibid. Ans. l. 5. c. 65. b Sup. 16. quest. 1. nemo. c Ivo part. 7. c. 14. d Burch. l. 8. c. 62. Ivo part. 7. cap. 85. e al. natalitiis.

Unde Pelagius a Papa ait :

Leutherius a frater & Coepiscopus noster queritur, quod mater ejus in casa, qua Castellum dicitur, Oratorium construxerit, ac dedicaverit, & in eodem loco Monachos constituerit, ex quibus unus est Presbyter. Hoc autem tempore dedicationis inter Episcopum Cardellum (cujus ipsa dioecesis est) & matrem suam asserit convenisse, ut quicquid dedicationis, vel natalis Martyrum die, quorum in eodem monasterio reliquiae sunt, per fidelium oblationes intraverit, medietatem quidem habeat ipsum monasterium, medietas autem Episcopo offeratur. Contra quam conventionem Marium Presbyterum (sive sciente, sive nesciente Episcopo) Monachis ipsis, vel Presbytero, qui ex eis est, vim dicitur intulisse, & frequenter molestias generare, ita ut memoratum Presbyterum propè ceciderit, & Missas eum facere nulla modo permittat, dicens, ut quasi pensionis nomine aliquid statueri debeat. Haec igitur omnia diligenter te examinare jubemus, & si apud te evidenti ratione b confiterit, quia tempore, quo dedicatum est ipsum monasterium, conditiones superius posita convenerint, servari eas ex nostra auctoritate praecipimus, nec aliquid amplius exinde ab aliquo exigatur c. Si vero nil tale confiterit d, mediantem te, quid Episcopo ipsi nomine eulogiae offerri debeat, inter ipsos Monachos & Presbyterum volumus definiti: salvo tamen eo, ut Presbyter Gaudentius, qui etiam Monachus est, Missas i monasterio suo sicut consuevit facere, a nullo ulterius debeat prohiberi.

Corr. Rom. § a Pelagius] Antea legebatur, Gelasius. Mutatum est ex Polycarpo, & quia supra dist. 91. c. Eleutherius, alia pars hujusmet epistole citatur ex Pelagio: & Anselmus, qui hoc & illud caput conjunctè asserit, Pelagio tribuit.

C. XXXI. Consuetudine servitia Episcopis monasteria exhibeant.

Item Urbanus II.

Servitium, quod monasteria, aut eorum Ecclesia a tempore Gregorii VII. usque ad hoc tempus fecerunt, & nos concedimus.

Gratian. Canonica ergo jura, quibus monasteria subiecta non sunt, Synodales exactiones intelliguntur. Non enim cogendus est Abbas (sicut in Concilio Turonico statuitur) ad Synodum ire, nisi aliqua rationabilis causa existat. Sunt etiam quaedam servitutis officia, ut angariae operum, crebrae receptiones, annuae exactiones, multationes peccantium, a quibus omnibus monasteria libera sunt.

CAUSA XIX.

Uo Clerici ad monasterium transire voluerunt: uterque licentiam ab Episcopo suo petiit: unus relicta Ecclesia propria eo invito, alter dimissa regulari canonica & canobio se contulit.

1. Modo queritur, Si Episcopus debeat permittere, ut relicta propria Ecclesia Clericus monasterium ingreditur?
2. Secundo queritur, Si Episcopus licentiam dare voluerit, an eo invito monasterium possit adire?
3. Tertio, Si contigerit ipsos regulares Canonicos fuisse, utrum concedendus esset eis monasterii ingressus?

QUESTIO I.

Quod Episcopus licentiam Clericis adeundi monasterium dare debeat, in Toletano IV. Concilio praecipitur, in quo c. 49. sic statutum legitur.

a Ansel. l. 7. c. 145. Polyc. l. 4. tit. 27. b al. veritate. c alit. tenetur exigere. d al. convenit. e dist. 18. Episcopus non debet. f al. Canonica.

CAP. I. Non debet negari ingressus Clericis, qui Monachorum propositum appetunt.

Clerici a, qui Monachorum propositum appetunt (quia meliorem vitam sequi cupiunt) liberos eis ab Episcopis in monasteriis largiri oportet ingressus, nec a interdicti propositum eorum, qui ad contemplationis desiderium transire nituntur.

Corr. Rom. § a Nec interdicti] Haec usque ad finem absumt a manuscriptis, sunt tamen in Concilio.

QUESTIO II.

Invito vero Episcopo Clericum ejus a nullo esse suscipiendum, Leo Episcopus b testatur, scribens Anastasio c Thessalonicensi Episcopo, epist. 82. al. 84. c. 9.

C. I. Invito Episcopo ejus Clericum nemo suscipiat.

Alienum d Clericum, invito Episcopo ipsius, nemo suscipiat.

Gratian. Sed subaudiendum est, nisi ad propositum melioris vitae transire voluerit. Tunc enim liberum est illi, etiam Episcopo contradicente, monasterium ingredi.

C. II. Qui Monachorum propositum appetit, etiam invito Episcopo suscipiendus est.

Unde Urbanus Papa II. in Capitulo sancti Ruffini e.

Dux f sunt, inquit, leges: una publica, altera privata. Publica lex est, quae a sanctis Patribus scripta est confirmata; ut est lex canonum, quae quidem propter transgressiones g est tradita. Verbi gratia: Decretum est in canonibus, Clericum non debere de suo Episcopatu ad alium transire sine commendatitiis literis sui Episcopi: quod propter criminosos constitutum est, ne videlicet infames ab aliquo Episcopo suscipiantur personae. Solebant enim officia sua, cum non poterant in suo Episcopatu, in alieno celebrare, quod jure praecipis & scriptis detestatum est. §. 1. Lex h vero privata est, quae instinctu Sancti Spiritus in corde scribitur: sicut de quibusdam dicit Apostolus i: Qui habent legem Dei scriptam in cordibus suis. & alibi k: Cuius gentes legem non habeant, si naturaliter ea, quae legis sunt, faciunt, ipsi sibi sunt lex. Si quis horum in Ecclesia sua sub Episcopo populum l retinet, & seculariter vivit, si afflatus Spiritu Sancto in aliquo monasterio, vel regulari Canoniam m salvare se voluerit, quia lege privata ducitur, nulla ratio exigit, ut a lege publica confringatur. Dignior est enim lex privata, quam publica. Spiritus n quidem Dei lex est, & qui Spiritu Dei aguntur, lege Dei ducuntur: & quis est, qui Spiritui Sancto possit dignè resistere? Quisquis igitur hoc Spiritu ducitur, etiam Episcopo suo contradicente, eat liber nostrae auctoritate. Justo enim lex non est posita: sed ubi Spiritus Dei, ibi libertas: & si Spiritu Dei ducimini, non estis sub lege.

QUESTIO III.

Canonicos autem regulares ad monasterium transire multis auctoritatibus prohibetur.

C. I. Regulares Canonici, Monachi fieri non debent.

Unde in Concilio Eductensi congregato sub Gregorio VII. legitur.

Nullus Abbas vel Monachus Canonicos regulares a proposito professionis canonicae revocare, & ad monasticum habitum trahendo suscipere audeat, ut Monachi fiant, quamdiu ordinis sui Ecclesiam invenire qui-

a Polyc. l. 13. tit. 15. & l. 4. tit. 34. Burch. l. 8. c. 21. lvo p. 6. c. 371. b In Concilio Aquisgran. cap. 58. c Antea legebatur, Rustico Narbon. d Ansel. l. 6. c. 161. Burch. l. 1. c. 42. Ivo p. 6. c. 60. e al. Ruffi. f Polyc. l. 4. tit. 31. Gal. 3. g al. transgressores. h c. licet. extra, de regular. i Rom. 2. k Ibidem. l proprium] Polycarp. m al. canonica. n Rom. 7. 8. & 9. 1. Tim. 1. o 2. Corinth. 3. Galat. 5.

verint,

verint, in qua canonicè vivendo, Deo fervire, & animam suam salvare possint. Quòd si temerario ausu id agere tentaverint, anathematis vinculo obligentur.

C. II. De eodem.
Item Urbanus Papa II.

Mandamus a, & universaliter interdiciamus, ne quis Canonicus regulariter professus, nisi (quod absit) publicè lapsus fuerit, Monachus efficiatur. Quòd si decreto nostro contraire præsumens id agere tentaverit, ad ordinem canonicum præcipimus ut redeat, & deinceps memorialem b cucullam deferat, & ultimus in choro maneat.

Gratian. *Subaudiendum verò est, nisi cum patris sui licentia religionis propositum induerit. Unde Urbanus Papa II. scribit Abbati sancti Ruffini c.*

C. III. Patris sui concessionem regulares Canonici, Monachi fieri possunt.

Statuimus d, ne professionis canonicæ quispiam, postquam Dei vice supra caput sibi hominem imposuerit, alicujus levitatis instinctu, vel districtioris religionis obtentu, ex eodem claustrò audeat sine Patris a & totius congregationis permissione recedere. Discedentem verò nullus Abbatum vel Episcoporum, nullus Monachorum sine communi literarum cautione suscipiat.

Corr. Rom. § a Patris, &c.] *In tribus vetustis codicibus legitur, Patris totius congregationis: apud Ivoñem, sine Abbatis totiusque congregationis.*

2 pars. Gratian. *Queritur, Si monasteria, que semel dedicata sunt, possint transire in Clericorum vel secularium habitacula? Quod in Chalcedonensi Concilio omnibus modis prohibetur, c. 24.*

C. IV. *Que semel sunt dedicata monasteria, semper monasteria perseverent.*

Quæ e semel dedicata sunt monasteria cum consilio Episcoporum, maneat perpetuò monasteria: & res, quæ ad ea pertinent, monasteriis reservari oportet, nec posse ea ultra fieri secularia habitacula. Qui verò permiserint hoc fieri, subjaceant his condemnationibus, quæ per canones constitutæ sunt.

Corr. Rom. § *Hæc versio parvam discrepat à Dionysiana, quam asserunt Burchardus & Ivo, c. 22.*

C. V. *Qui loca sacra communia diversoria fecerit, Clericus deponatur, Laicus excommunicetur.*

Item in Synodo VII. c. 13.

Quoniam à quibusdam viris quædam venerabiles domus surripiuntur, tam videlicet Episcopia, quam monasteria, & facta sunt communia diversoria: si quidem voluerint hi, qui hæc retinent, reddere ea, ut secundum antiquitatem restarentur, benè & optimè est: alioqui si de sacro catalogo fuerint, hos deponi præcipimus: si verò Monachi vel Laici, excommunicari: quos nimirum constat condemnatos esse à Patre, & Filio, & Spiritu Sancto; & deponentur, ubi vermis f eorum non moritur, & ignis non extinguitur: quia voci Domini advertantur, qui dicit g: *Nolite facere domum patris mei domum negotiationis.*

Corr. Rom. § *Initium hujus canonis in Synodo septima ab Anastasio versa sic habet: Quoniam propter calamitatem, que pro peccatis nostris in Ecclesia facta est, subrepta sunt à quibusdam viris quædam venerabiles domus, tam videlicet, &c. Ex ejus autem versionis duobus manuscriptis exemplaribus nonnulla sunt in hoc capite emendata.*

3 pars. Gratian. *Queritur de his, qui ad conversionem veniunt, quo tempore debeant tonsurari? De his ita scribit Gregorius Fortunato Episcopo Neapolitano, lib. 8. epist. 23.*

C. VI. *Antequam biennium in conversione compleverit, aliquis tonsurari non debet.*

Monasteriis a omnibus fraternitas vestra districtius interdicat, ut eos, quos ad conversionem b susceperint, priusquam biennium in conversatione c compleant d, nullo modo audeant tonsurare. Sed hoc spatio vita, morisque eorum sollicitè comprobentur: ne quis eorum aut non sit contentus eo, quod voluit, aut ratum non habeat, quod elegit. Nam cum grave sit inexpertos hominum sociari obsequiis, quis possit dicere, quam sit gravior ad Dei servitium improbatos a applicari? Miles verò, si converti voluerit, priusquam nobis renuntietur, nullus eum sine e nostro consensu qualicumque præsumat ratione suscipere.

Corr. Rom. § a Improbatos applicari? Antè legebatur improbos applicare. Emendatum est ex originali impresso & manuscripto.

§ b Sine nostro] *Hoc præcepit eo tempore B. Gregorius, ne omnino videretur contemnere legem, quam Mauritius Imperator tulerat, ne milites ante completum tempus militiæ in monasteriis recipi possent: quam legem idem Gregorius lib. IX. indict. 11. epist. 61. ipsi Mauritio scribens, vehementer reprehendit, quod auctor glossæ non videtur attendisse.*

4 ps. Gratian. *Queritur, Si ingressi monasterium ultra relinquatur licentia testandi? Hoc Gregorius prohibet, ita scribens Januario Caralitano Episcopo, lib. 7. indict. 2. epist. 7.*

C. VII. *Post monasterii ingressum nulli relinquatur licentia testandi.*

Quia e ingredientibus monasterium convertendi gratiâ, ulterius nulla fit testandi licentia, sed res eorum eisdem monasterii juris fiant, aperta legis definitione decretum est.

C. VIII. *Post monasterii ingressum eidem monasterio omnia sunt conferenda.*

Item Gregorius Papa Cypriano Diacono, lib. 3. epist. 6.

Perlatum est ad nos Petronellam nomine de provincia Lucania progenitam, per exhortationem Agnelli Episcopi fuisse conversam, resque suas omnes, quas habere potuit, licet sibi jure potuissent competere, tamen eisdem monasterio, quod ingressa est, etiam specialiter donationis titulo contulisse.

Gratian. *Econtra Paulus primus Eremita in testamento a colobianum suum Athanasio Alexandrino Episcopo reliquit, tunicam verò beato Antonio. Sed aliud est de his, qui in monasterium ingressi se & sua tradiderunt: aliud de his, qui solitariam vitam ducentes, se nulli Ecclesiæ tradiderunt b. Illi semel tradita nulli tradere possunt: isti nulli oblata liberè testari possunt.*

Corr. Rom. § a In testamento] *Longè aliter B. Hieronymus in vita Pauli: Scribit enim beatum Antonium pallio, quod ei donaverat Athanasius, Pauli corpus involuisse, & addit: ne quid pius heres ex intestati bonis non possideret, tunicam ejus sibi vendicavit, quam in sportarum modum de palmæ foliis ipse sibi contexuerat.*

§ b Tradiderunt.] *Sic est emendatum ex plerisque manuscriptis. Antè legebatur, tradere possunt.*

C. IX. *Item in authenticis f, constitutione 9.*

Si qua mulier aut vir monasticam elegerit vitam, & intraverit monasterium, liberis non extantibus, monasterio, quod ingreditur, res ejus competere jubemus.

a Anf. l. 2. c. 197. b al. convertendum. c al. conversione. d al. compleverint. e Extra, de testament. c. quia. Anf. l. 7. c. 182. f Cod. de sacros. Eccles. auth. si qua mulier. Apud Julianum antecess. novell. 123. cap. 38. coll. 9. tit. 6. al. 15. §. si quæ.

a Polyc. lib. 4. tit. 31. b memoriale sue præsumptionis cucullam] Polyc. c. al. Ruffi. d Ivo p. 6. c. 411. e Polyc. lib. 3. tit. 15. Anf. l. 5. c. 60. Burch. l. 3. c. 19. Ivo p. 3. c. 17. § 22. Pann. l. 2. c. 15. f Marc. 9. ex Esa. 66. g Joan. 2.

§. 1. Sed si persona liberos habens, antequam de rebus suis inter eos disponat, monasterium intret, liceat ei postea inter eos dividere, legitimam a non diminuta: & quod eis non dederit, monasterio competet. §. 2. Sed si omnem substantiam inter filios dividere voluerit, suam personam filiis connumeratam, partem sibi retineat, quae monasterio competere debet. §. 3. Sed si post ingressum moriatur, antequam inter eos dividat, filii legitimam percipiant, reliqua substantiam monasterio competente. *In authenticis b de monach. constitut. 5. in collat. 1. §. 4. Nunc c autem cum Monachus factus est, hoc ipso res suas obtulisse videtur, si prius testatus non sit: & exinde iudicio ejus cessante, lege disponitur, ut si liberos habeat, in quos aut nihil, aut minus legitimam portionem quoquo donandi titulo contulerit, eatenus substantiam monasterio destinatae detrahatur, ne quid contingat circa liberos iniquum.*

C. X.

Item ex Novella 123. d

Non liceat parentibus liberos, vel liberis parentes ab hereditate repellere Monachos factos: quamvis dum Laici fuerant, in causam ingratitude incidissent. §. 1. Item non liceat parentibus liberos suos ad solitariam vitam transientes abstrahere de monasteriis.

Corr. Rom. § Hoc caput expressè habetur apud Julianum antecessorem, novella 123. cap. 59. In quo aliqui Gratianum reprehenderunt, qui hanc Juliani epitomen videre minus poterant.

CAUSA XX.

Duo pueritiae annos agentes à parentibus monasterio traditi sunt: unus invitus, alter spontaneus cucullam induit. Ad annos pubertatis venientes, invitus ad secularem militiam rediit, spontaneus monasterium districtius petit.

1. Nunc primò queritur, Si in pueritiae annis traditi cogantur religionis propositum tenere?
2. Secundò, Si prater voluntatem parentum tonsuram, vel religionis vestem quis in pueritia accipiat, an possit sibi detrahi, an non?
3. Tertio, qui prater propriam voluntatem cucullam induerit, an cogatur eam retinere, an non?
4. Quarto, Si ab uno monasterio in aliud districtius liceat alicui transferri?

QUESTIO I.

Quod intra annos pueritiae traditi, cum adulti fuerint, liberum habeant arbitrium manendi vel discedendi, probatur auctoritate nonæ & Synodi.

C. I. Virginitatis professio quo tempore firma esse incipit.

Firma autem tunc erit professio virginitatis, ex quo adulta jam ætas esse cœperit, & ea, quæ solet apta nuptiis deputari, ac perfecta est.

Corr. Rom. § Nonæ] In nonnullis vetustis exemplaribus est, octavæ. Verùm in octava ab Hadriano II. habita non habetur, sed in libro B. Basilii de institutis Monachorum, Rufino interprete, cap. 8. Similia etiam sunt apud eundem B. Basilium in regulis fusiùs disputatis, cap. 15.

§ Ac perfecta.] Hæc non sunt in eo B. Basilii loco.

Gratian. Si virginitatis professio tunc incipit esse firma, cum ætas cœperit esse adulta, & religionis professio tunc deum debet esse firma, cum ad adultam ætatem perventum fuerit. Sed hic de illa professione agitur, quæ in annis pueritiae proprio arbitrio Deo offertur, quam non confirmat parentum consensus. Ceterùm, quæ à parentibus Deo offertur professio, inviolatam servari oportet.

a al. legitimam portionem nulli. b Novellâ 26. c Cod. de Episcopis & Cler. authen. nunc autem. d Ibidem apud Julianum antecess. cap. 59. & 60.

C. II. Non licet de monasterio egredi, quem pater vel mater intra annos infantia fecerit ordinari.

Unde Gregorius scribit ad Augustinum, Anglorum Episcopum.

Addidistis a adhuc, quod si pater vel mater filium, filiamve intra septa monasterii in infantia annis sub regulari tradiderint disciplina, utrum liceat eis, postquam pubertatis b annos impleverint, egredi, & matrimonio copulari. Hoc omninò devitamus: quia nefas est, ut oblati à parentibus Deo filiis voluptatis c freno laxentur.

Corr. Rom. § Sic etiam citat Ivo. Extat in epistola quarta Gregorii tertii ad Bonifacium Legatum Germaniae: & simile habetur in Concilio Wormaciensi, c. 22.

C. III. Aut propria professio, aut paterna devotio Monachum facit.

Item ex Concilio Toletano IV. c. 48.

Monachum d aut paterna devotio, aut propria professio facit. Quicquid horum fuerit, alligatum & tenebit. Proinde his ad mundum revertendi intercludimus aditum, & omnes ad seculum interdicimus regressus.

Corr. Rom. § & Alligatum] In duobus Vaticanis Concilio Codicibus, & Lucensi Regio legitur, allegatum.

C. IV. In monasterio perpetuò maneat, qui à parentibus traditi sunt.

Item Isidorus.

Quicumque à parentibus propriis in monasterio fuerit delegatus, noverit se ibi perpetuò permanurum. Nam Anna Samuelem puerum natum & ab lactatum, cum pietate obtulit: qui & in ministerio templi, quo à matre fuerat deputatus, permansit, & ubi constitutus est, deservivit.

Corr. Rom. § Hoc non est inventum in libris B. Isidori: sed Smaragdus in expositione regulæ B. Benedicti, cap. 59. hoc idem ex ipso Isidoro refert.

C. V. De eodem.

Item ex regeho Gregorii, lib. 1. epist. 48. ad Anthemium.

Quia e autem dura est in infulis congregatio Monachorum, etiam pueros in eisdem monasteriis ante XVII. annorum tempora suscipi prohibemus: vel si qui nunc sunt, tua eos providentia auferat, & in urbem Romanam transtulit. Hoc & in Palmaria, aliisque infulis te per omnia volumus custodire.

C. VI. Qui à progenitoribus monasterio traditus est, de eo egredi non licet.

Item ex Concilio Triburiensi.

Quem f primogenitores ad monasterium tradiderunt, & in Ecclesia cepit canere, & legere, nec uxorem ducere, nec monasterium deserere poterit: sed si discesserit, reducat: si tonsuram dimiserit, rursus tondetur, uxorem si usurpaverit, dimittere compellatur.

C. VII. P A L E A.

[Item ex Pœnitentiâ Theodori.]

Infans pro infante potest dari in monasterio, quamvis alter vocatus g sit. Tamen melius est votum solvere. Similiter & pecora æquali pretio (si necesse est) sunt redimenda.

2 pars. Gratian. Ex his auctoritatibus colligitur, quod paterna professio pueros tenet obligatos: nec licebit eis à proposito discedere, quod paternâ devotione in puerilibus annis susceperunt. Sed obicitur illud Leonis Papæ, epist. 90. ad Rusticum Episcopum, cap. 13. & 14.

a Ivo p. 7. c. 15. b al. ad pubertatis. c alit. voluntatis. d Polyc. l. 4. tit. 54. Anselm. l. 7. c. 186. & l. 8. c. 6. Burch. l. 8. c. 6. Ivo p. 7. c. 30. e Extra in regul. c. 1. f Burch. l. 8. c. 97. Ivo p. 7. c. 115. g fortè] votus.

C. VIII.

C. VIII. Non licet puellis nuptias eligere, quæ spontaneâ voluntate virginittatis susceperunt propositum.

Puella a, quæ non coacta parentum imperio, sed spontaneo iudicio virginittatis propositum atque habitum susceperunt, si postea nuptias eligunt, prævaricantur, et si consecratio non accessit, cuius utique non fraudarentur munere, si in proposito permanerent. Ambigi verò non potest crimen magnum admitti, ubi & propositum deseritur, & consecratio violatur. Nam si humana pacta non possunt impunè calcari, quid eos b manebit, qui corruerint fœdera divini sacramenti?

Gratian. *Cum ergo in principio hujus capituli dicitur: Puellæ, quæ non coactæ imperio parentum, datur intelligi, quod si coacta habitum virginittatis sumpserint, sine prævaricatione ipsum deserere possunt. Sed puella hic nubilus intelligitur, cuius (ut in sequentibus demonstratur) post duodecimum ætatis est liberum arbitrium: nec in electione propositi cogitur sequi parentum imperium.*

C. IX. Extra voluntatem propriam retrufi in monasteriis non teneantur.

Sic & illud intelligendum est, quod est statutum in Synodo habitâ ab Eugenio

Papa II. c. 32.

Sicut, qui monasteria elegerunt, à monasteriis egredi non permittuntur: ita hi, qui inviti sine justâ offensionis causa sunt intronissi, nisi volentes, non teneantur: quia quod non petunt, non observant. Ideoque tales considerandi sunt magis c peccata committere, quam plangere, sicut in decreto sanctissimi Leonis Papæ manifestissimè continetur.

C. X. P A L E A.

[Unde Marcellus Papa.]

Illud autem statuendum esse censemus, ut si in minori ætate filii monasterio oblatis fuerint, & d sacram tonsuram, vel velamina susceperint, dignum quidem duximus, ut XV. anno à prælati moniti e inquirentur, utrùm in ipso habitu permanere cupiant, an non? Si verò permanere professi fuerint, ulterius pœnitendi locum minimè amplecti possunt. Sin autem ad secularem habitum reverti voluerint, redeundi licentia nullo modo denegatur: quia satis inutile est, ut coacta servitia Domino præstentur.

Corr. Rom. ¶ *Notatur nomine Paleæ etiam ab auctore glossæ: sed extat ferè in omnibus vetustis, & sine Paleæ nomine.*

3 pars. Gratian. *Velamen autem non licet imponere virginibus, nisi certis diebus.*

C. XI. Non nisi certis diebus velamen imponatur virginibus.

Unde Gelasius Papa ad Episcopos per Lucaniam, c. 14. & 15.

Devotis f Deo virginibus, nisi aut Epiphaniarum die, aut in albis Paschalibus, aut in Apostolorum Natalitiis sacrum velamen minimè imponatur g: nisi forsan (sicut de baptifimate dictum est) gravi languore correptis, ne sine hoc munere de seculo exeant, implorantibus non negetur. §. 1. Viduas autem velare, Pontificum nullus attentet.

4 pars. Gratian. *Tempus quoque consecrationis earum similiter observatur.*

C. XII. Ante sexagesimum ætatis suæ annum virgines non consecrantur.

Unde Gregorius in regesto, lib. 3. epist. 11.

Juenculas b fieri Abbatissas vehementissimè prohibemus. Nullam igitur frateritas tua, nisi sexagena-

a Burchard. l. 8. c. 2. Ivo p. 7. c. 20. Polyc. l. 4. tit. 35. b al. de eis. c al. maxims. d al. vel. e al. moniti verbis. f Polyc. l. 4. f. 35. Anf. l. 7. c. 190. Burch. l. 8. c. 15. Ivo p. 7. c. 36. Pann. l. 3. c. 189. g al. imponat: orig. h Polyc. ibid. Anf. l. 7. c. 91.

riam virginem, cuius vita & hoc atque mores exegerint, velari permittat.

C. XIII.

Item ex Concilio Carthaginensi III.

Sanctimoniales ante annum quadragesimum non velantur.

Corr. Rom. ¶ *Sic citatur etiam in omnibus vetustis: sed in nullo Carthaginensi est inventum. Idem verò nonnullis additis habetur in Concilio Agathensi, cap. 19.*

C. XIV. Ante vigesimum quintum annum virgines non consecrantur.

Item ex Concilio Carthaginensi III. c. 4.

Placuit b, ut ante XXV. annos ætatis nec Diaconi ordinentur, nec virgines consecrantur: & ut Lectores populum non iuventur.

Corr. Rom. ¶ *Antea citabatur ex Concil. Africano IV. sed sup. dist. 77. c. placuit, citatur ex Carthaginensi III. ubi habetur.*

C. XV.

Item Pins Papa. c.

Virgines d non velentur ante XXV. annos; nisi forte necessitate periclitantis pudicitie virginis: & non sunt consecrandæ, e nisi in Epiphania, & in Sabbato x Paschæ, & in Apostolorum Natalitiis; nisi causa mortis urgente.

Corr. Rom. ¶ *Caput hoc inter decreta Pii non est inventum, & abest à tribus vetustis Gratiani exemplaribus. De causis verò, ob quas ante XXV. annos possint virgines velari, agitur in Concilio Milevitano, c. 26. & Africano c. 93. ex quo Africano refertur Capit. l. 1. c. 46.*

¶ *& Sabbato.] In uno vetusto legitur, in albis, & apud ceteros collectores, in albis Paschalibus.*

5 pars. Gratian. *Quamvis autem viduæ velari prohibeantur, viduitatis tamen professio in scriptis ab eis est faciendâ. Vestis quoque professioni conveniens est eis tradenda, quâ ubique utantur.*

C. XVI. Professionem viduitatis faciant, & habitum sumant religionis, quæ castitatem servare proponunt.

Unde in Concilio Toletano X. cap. 4.

Vidua, quæ sanctæ religionis obtinere propositum voluerit, Sacerdoti vel ministro, ad quem aut ipsa venerit, aut quem ad se venire contigerit, scriptis professionem faciat à se aut signo, aut subscriptione notatam, continentem, se & religionis propositum velle, & hoc perenniter inviolatè servare. Tunc acceptâ à Sacerdote, vel ministro aptâ religionis professioni f veste, seu in lectulo quiescens, sive in quocunque loco consistens constanter g eâ utatur, nec diversi coloris, aut diverse partis eadem sit notabilis vestis, sed religiosa, & non suspecta.

QUÆSTIO II.

I DE his verò, qui præter voluntatem parentum tonsuram, vel religiosam vestem susceperint, sic definitur in Concilio Toletano X. cap. 6.

C. I. Tonsura, vel vestis religiosa in minori ætate suscepta, à parentibus irrita fieri potest.

Si in b qualibet minori ætate, vel religioni debitam vestem, vel religionis tonsuram in utroque sexu filiis, aut unus aut ambo parentes dederint & fortè, aut nolentibus, aut nescientibus sese susceptam, non mox vitam in filiis abdicaverint, sed vel coram se, vel coram Ec-

a al. ætas.] b Polyc. l. 2. tit. 27. Burch. l. 2. c. 11. Ivo p. 6. c. 31. Pann. l. 3. c. 30. c Copit. lib. 1. c. 46. d Polyc. lib. 4. tit. 35. Burch. l. 8. c. 18. Ivo p. 3. c. 39. Pann. l. 3. c. 190. e al. offerendæ. f al. usui. g incunctanter. h Gregorius III. ep. st. 3. Polyc. l. 4. tit. 34. Burch. l. 8. c. 1. Ivo p. 7. c. 27. Pann. l. 3. c. 186.

clesia a, palamque in conventu eosdem filios talia habere permiserint, ad secularem reverti habitum filiis ipsis quandoque penitus non licebit, sed convicti, quod tonsuram, aut religiosam vestem aliquando habuerint, mox ad religionis cultum, habitumque revocentur, & sub strenua disciplina hujusmodi observantia inservire cogantur. §. 1. Parentibus sane filios suos religioni contradere non amplius, quam usque ad quartum decimum eorum etatis annum licentia poterit esse: postea vero, an cum voluntate parentum, an sine devotionis sit solitarium votum, erit filiis licitum religionis assumere cultum. §. 2. Quisquis autem vel abolitione tonsuræ, vel secularis vestis assumptione detectus fuerit attigisse transgressionem, & excommunicationis censuram accipiat, & religioni semper inhæreat.

Corr. Rom. §. α Dederint fortè,] In Conciliis etiam manuscriptis legitur, dederint certè aut nolentibus, &c. In Pannormia verò, dederint, aut certè nolentibus, &c.

§. γ Quartum decimum] Sic etiam in Pannormia: in uno autem vetusto Gratiani, & Conciliorum codicibus etiam manuscriptis legitur, usque ad decimum: apud cæteros verò collectores, ad duodecim.

C. II. Usque ad annos XII. paternæ voluntatis puella subiacet arbitrio.

Item ex Concilio Triburiensi, c. 24.

Puella b, si ante XII. annos ætatis sponte suâ sacrum sibi velamen assumpserit, possunt statim parentes ejus, vel tutores id factum irritum facere, si voluerint. At si annum & diem id dissimulando consenserint, ulterius nec ipsi, nec ipsa mutare hoc poterunt. §. 1. Si e verò in fortiori ætate adolescentula, vel adolescens servire Deo elegerit, non est potestas parentibus prohibendi.

2 pars. Gratian. Velamen autem nulli Sanctimoniali, alteri imponere licet.

C. III. Abbatissa præsumens velare virginem vel viduam excommunicatur.

Unde Eutychianns Papa ait d.

Statuimus e, ut si Abbatissa, aut quilibet Sanctimonialis post hanc diffinitionem in tantam audaciam proruperit, ut aut viduam, aut puellam virginem velare præsumat, iudicio canonico usque ad satisfactionem subdatur.

3 pars. Gratian. Hac auctoritate prædictâ, & paternâ professione docetur adstringi quilibet in puerilibus annis, & præter voluntatem eorum proposito suscepto perhibetur teneari, nisi tonsuram, vel religiosam vestem parentes mox vitam abdicaverint. Parvuli verò, dum offeruntur, non nisi sub multorum testimonio suscipiendi sunt.

C. IV. Infantis oblati à parentibus, sub plurimorum testimonio suscipiuntur.

Unde in nona Synodo legitur:

Oportet infantes cum voluntate & consensu parentum, imò ab ipsis parentibus oblatos, sub plurimorum testimonio suscipi: ut omnis occasio maledicti gratiæ excludatur hominum pessimorum.

Corr. Rom. §. Est in eodem libello B. Basilii, & eodem capite, in quo est cap. firma. supra ead. q. 1. & sequitur continenter post illud.

§. α Pessimorum.] In eo libello est plurimorum.

Q U Æ S T I O III.

Quod autem, qui invitatus propositum religionis suscepit, non sit cogendus ad invitati propositi observantiam, testatur Leo Papa episc. 90. aliter 92. ad Rusticum Episcopum, cap. 12. dicens:

a al. Episcops. b Burch. l. 8. c. 98. Ivo p. 7. c. 116. Pannorm. l. 3. c. 187. concor. c. Porrò si] orig. d Concil. Paris. lib. 1. c. 43. Capit. l. 1. c. 76. concor. e Burch. l. 8. c. 17. Ivo p. 7. c. 37. Pann. l. 3. c. 194. f al. octavum.

C. I. Non potest deferri propositum Monachi spontè susceptum.

Propositum a Monachi proprio arbitrio & b voluntate susceptum deferri non potest absque peccato. Quod enim vovit e Deo, debet & reddere. Unde qui relicta singularitatis professione ad militiam, vel ad nuptias devolutus est, publice penitentia satisfactione purgandus est: quia etsi innocens militia, & honestum potest esse conjugium, electionem tamen meliorem d. deseruisse, transgressio est.

C. II. Qui religiosam habitum spontè susceptum deserere voluerit, ad ipsum redire cogatur.

Item ex Concilio Toletano VI. cap. 6.

Proclivis e cursus est ad voluptatem, & imitatrix natura vitiorum. Quamobrem quisquis virorum vel mulierum habitum semel induerit spontaneè religiosum, aut si vir deditus Ecclesie choro, aut femina fuerit delegata puellarum monasterio; in utroque sexu prævaricator ad propositum invitatus reverti cogatur, ut vir detondeatur, & puella ad monasterium regrediatur. Si autem quolibet patrocinio desertores permanere voluerint, Sacerdotali sententiâ, ita à Christianorum cœtu habeantur extorres, ut nec locus α eis ullus sit communionis. §. 1. Vidua quoque (sicut universalis Synodus f jamdudum statuit) professionis vel habitus sui desertrices superiori sententiâ condemnentur.

Corr. Rom. §. α Ut nec locus] In libro Conciliorum Lucensi Regio legitur, ut nec locutio cum eis ulla sit communis. Reliqui verò codices concordant cum Gratiano. Apud Ivonem est, Ut nec locus eis ullus sit communis.

C. III. Semel in Clero taxati, vel monasteriis deputati, ad militiam non redeant.

Item ex Concilio Chalcedonensi g, cap. 7.

Eos b, qui semel in Clero taxati fuerint, sive in monasterio deputati, decrevimus neque ad militiam, neque ad honores seculares venire. Eos autem, qui hoc ausi fuerint facere, & non ejus rei penitenter maluerint i, ut ad hoc idem revertantur, quod antè obtentu Dei sibi proposuerunt, convenit anathematizari.

2 ps. Gratian. Cum dicitur, propositum Monachi proprio arbitrio & voluntate susceptum, intelligitur, quòd si proprio voluntate susceptum non fuerit, observari non cogitur.

C. IV. Monasterialibus discipulis nullus subjiciatur invitus.

Unde Nicolaus Papa scribit omnibus Episcopis in Regno Ludovici.

Præfens & Clericus, nomine Lambertus, unâ cum patre suo, nomine Atho, quondam videlicet Comite, nunc autem Clerico, ad limina Apostolorum properans, adiit præsentiam nostram, asserens qualiter idem pater ejus in laicali adhuc ordine l in prædiis propriis ædificasset duo monasteria, voluntatem gerens, ut post suum decessum præfens ejus filius Lambertus in locum ejus succederet: quem intra teneram ætatem inter octavum & decimum annum constitutum, memoratus pater proprio arbitrio absque regulari institutione extra omnem illius voluntatem cuculla induit. Igitur post quoddam ipsius temporis spatium (ut ipse dicit) Salomon Episcopus cum quibusdam aliis absque patris oblatione, vel Abbatibus percepta benedictione, eundem Lambertum monasticum habitum induere fecit (ut ferunt) invitum: & sub hac occasione, paternâ, seu maternâ hereditate à fra-

a Polyc. l. 4. tit. 34. Anf. l. 7. c. 187. Burch. l. 8. c. 8. Ivo p. 7. c. 19. Pann. l. 3. c. 182. b al. aut. c al. vocit quid. d al. meliorum] al. melioris. e Burch. l. 8. c. 14. Ivo p. 7. c. 35. f in Tolet. 4. cap. 55. g Et in Aquisgr. c. 85. Ex prisca versione. h Burch. l. 3. c. 4. Ivo p. 7. c. 28. i al. voluerint. k Ivo p. 6. c. 356. l al. habitu.

tribus

tribus suis privatum esse, atque contra omnem (ut dictum est) voluntatem suam, quasi regularem illum Monachum permanere volunt. Super qua re diligenti cura investigantes, etiam sub adjuratione patrem ipsius, si verum diceret, interrogavimus: sed idem pater Attho respondit, se talem habuisse & habere voluntatem, ut filius suus verus Monachus fieret, & in locum ejus succederet. Sub testificatione autem jurejurando firmavit, quod quando primitus ei cucullam induit, idem Lambertus semper restitit, & nunquam se fieri Monachum consensit; sed demum ab insequentibus monastico habitu violenter est indutus, asserens, quod nunquam regulam aliquam promissit, neque ego, pater ejus, pallio b altaris indutum illum obtuli, neque a quocunque Sacerdote vel Abbate, (ut mos posuit) benedictione percepta regulam unquam se Monachorum subiectum futurum promissit. Super his omnibus etiam protestatus est prefatus Clericus Attho, quia si eo tempore, tam duræ observantia monasticam intellexisset regulam, nunquam eundem filium Lambertum coegisset portare cucullam. §. 1. Quapropter consultè Pſalmographi e verba recolentes, quibus voluntariè se Deo sacrificare pronuntiat, & voluntaria oris sui beneplicita fieri in conspectu Dei obsecrat, presentem, ut dictum est, Clericum nomine Lambertum, minime debere existimavimus sub tali violentia fieri Monachum. Quod enim quis non eligit, nec optat, profectò non diligit: quod autem non diligit, facile contemnit. Nullum quippe bonum, nisi voluntarium. Ideò Dominus d non ferendum in via virgam, per quam violentia ulli inferatur, præcepit. Quapropter consultius ageatur, si piis fussionibus contemptum mundi, & amorem Dei prædicando, quam violentiam inferendo, ad celestem amorem illum accenderitis. Unde omnium vestrum charitati hanc nostri Apostolatùs mandare decrevimus epistolam, monentes atque præcipientes, quatenùs (si ita verum est, ut isti dicunt) nullus Episcopus vel Abbas, seu Monachorum reliquorum conventus, monasticis illum regulis invitum subjacere compellat; neque ullo modo fratres ejus per hanc occasionem licentiam habeant paternam seu maternam illum hereditate privare: sed utque dum divinà inspiratione compunctus proprià voluntate regulæ se subdat, licent eum à mundanis & laicalibus remotum vagationibus vel negotiis, inter religiosos & Ecclesiasticos viros in canonica degere vita. Non enim putamus (quod absit) Canonicos religiosos à sanctiorum Monachorum vita & consortio sejunctos: quia unquique secundum Apostolum e, propriam mercedem accipit secundum laborem suum.

3 pars. Gratian. Si verò Episcopi vel Abbatis illecti promissionibus aliqui tonsuram, vel religionis vestem susceperint, ipsi quidem in eo, quod ceperint, permanent, res verò eorum hæreditibus suis restituantur.

C. V. Restituantur hæreditibus res eorum, qui ab Episcopis vel Abbatibus decepti comam deposuerunt.

Unde in Maguntino Concilio f legitur. Constituit g sanè sacer iste conventus, ut Episcopi, sive Abbates, qui non in fructum animarum, sed in avaritiam & turpe lucrum inhiantes, quoslibet homines circumveniendo totonderunt, & res eorum tali persuasione surripuerunt, penitentia canonice (utpote turpis lucri sectatores) subjaceant. Hi verò, qui illecti comam deposuerunt, in eo, quod ceperunt, perseverare cogantur, res verò eorum hæreditibus reddantur.

Corr. Rom. § De hac citatione dictum est supra 16. q. 7. c. penult.

a al. voluit. b al. palla. aliquot manuscript. § Ivo. c Pſal. 53. 108. 118. d Matth. 10. e 1. Corinth. 3. f In Cabil. 2. c. 7. g supra 16. quæst. 7. constituit. Burchard. lib. 8. cap. 93. Ivo p. 7. cap. 111.

QUÆSTIO IV.

1 Quid verò ab uno monasterio in aliud districtius transire Monachis liberum sit, ex Concilio a Triburiensi habetur: in quo sic statutum est.

C. I. Non sunt prohibendæ virgines sacræ, quæ causâ religionis aliud monasterium adire desiderant.

Virgines b sacræ, si pro lucro animæ suæ propter districtiorem vitam ad aliud monasterium pergere disposuerint, ibidemque commanere decreverint, Synodus concedit. Si verò fugâ disciplinæ alium locum quæsierint, redire cogantur.

Gratian. Quod de virginibus sacræ hoc capitulo statutum, de Monachis etiam consequenter intelligitur, § de quolibet etiam Clerico.

2 pars. §. 1. Sed obijcitur illud Basilii. C. II. Vota Monachi sine consensu Abbatis sui irrita sunt.

Monacho e non licet votum vovere sine consensu Abbatis sui; si autem voverit, frangendum erit.

Corr. Rom. § Sensus hujus capituli aliquo modo elici potest ex sermone 2. de institutione Monachorum, § cap. 28. monasticarum constitutionum B. Basilii.

C. III. Monachum nullus suscipiat aut ordinet absque Abbatis sui permisso.

Item illud Agathensis Concilii, c. 27.

Monachum d, nisi Abbatis sui, aut permisso, aut voluntate ad alterum monasterium commigrantem, nullus Abbas suscipere aut retinere præsumat: sed ubique fuerit, Abbati suo auctoritate canonum revocetur. §. 1. Item e Clericis sine commendatitiis literis Episcopi sui, licentia non pateat evagandi. In Monachis quoque præsentis sententiæ forma servetur, quos si verborum in præcepto non emendaverit, etiam verberibus statuimus coerceri. §. 2. Servandum f quoque de Monachis, ne eis ad solitarias cellulas liceat à congregatione discedere; nisi forte probatis post emeritos labores, aut propter infirmitatis necessitatem asperior, Abbatis licentia a, regula remittatur. Quod ita demum fiat, ut intra eadem monasterii septa manentes, tamen sub Abbatis potestate, separatas habere cellulas permittantur. Abbati quoque g singulas diversas cellulas, aut plura monasteria habere non liceat, nisi tantum propter incursum hospitalitatis intra muros receptacula collocare.

Corr. Rom. § a Licentia. Hæc vox abest à vetustioribus Conciliorum editionibus, § duobus codicibus Vaticanis, duobusque item Gratiani exemplaribus. In recentioribus autem editionibus Colonienſibus legitur, asperior ab Abbatis regna permittatur. Sed apud Julianum antecessorem novellâ 123. num. 53. ubi simile habetur, licentia Abbatis requiritur.

§ b Abbati quoque] Sic in aliquot Conciliorum editionibus. In aliis autem, præcipue in Colonienſi quatuor tomorum legitur: Abbatibus quoque singulis diversas cellulas.

Gratian. Verùm hoc intelligendum est de Monachis religiosè viventibus, quibus vota specialis abstinentiæ, vel alius cujus districtiōnis, quæ generalem consuetudinem suorum fratrum excedat, sine Abbatis consensu vovere non licet, ne super eos fratres scandalizentur. Causâ etiam illorum statutum est hoc, qui regularem disciplinam subterfugientes peregrinationis vota sibi assumunt, quod nec Monacho, nec alio Clerico licet, ne hac occasione ad secularem conversationem redeat.

a Simile in Concil. Triburiensi, quod extat, c. 25. b Burchard. lib. 8. c. 34. Ivo p. 7. c. 42. c Polye. l. 4. tit. 34. Burchard. lib. 8. c. 9. Ivo p. 7. c. 32. d Ivo p. 3. c. 57. e Ex eodem Concil. cap. 38. § Venet. c. 8. Pammorm. l. 3. c. 67. f Congrâ. Julianus antecess. novell. 123. c. 53.

CAUSA XXI.

Archipresbyter cuiusdam Ecclesie preposituram alterius accepit, nec priorem vult relinquere: secularium quoque negotiorum Procurator efficitur: clavis & fulgidis vestibus se exornans, ab Episcopo suo corripitur, relicto officio suo ad secularem iudicem habet confugium.

- 1. Primum queritur, An Clericus in duabus Ecclesiis possit conscribi?
2. Secundo, Si unam voluerit relinquere, An liceat ei ad aliam transire?
3. Tertio, An procuraciones secularium negotiorum Clericis liceat suscipere?
4. Quarto, An clavis & fulgidis vestibus eis ornari expediat?
5. Quinto, An ab Episcopo correpti suum officium relinquere, & ad secularem iudicem confugere valeant?

QUESTIO I.

In duabus Ecclesiis aliquem commoverari posse, septima Synodus prohibet, dicens, c. 15.

C. I. In duabus Ecclesiis Clericus conscribi nullo modo debet.

Clericus a ab instanti tempore non connumeretur in duabus Ecclesiis. Negotiationis enim hoc est, & turpis b lucri proprium, & ab Ecclesiastica consuetudine penitus alienum. Audivimus enim ex ipsa Dominica c voce, quod nemo potest duobus Dominis servire. Aut enim unum odio habebit, & alterum diligit: aut unum sustinebit, & alterum contemnet. Unusquisque enim secundum Apostolicam d vocem, in quo vocatus est, in hoc debet manere, & in una locari Ecclesia. Quae enim per turpe lucrum in Ecclesiasticis rebus efficiuntur, aliena consistunt a Deo: ad vitae vero hujus necessitatem studia sunt diversa. Ex his ergo, qui voluerit, acquirat corporis e opportuna. Ait enim Apostolus f: Ad ea, quae mihi opus erant, & his qui mecum sunt, ministraverunt manus istae. Et haec quidem in hac a Deo servanda & urbe. Ceterum in villis g, quae foris sunt, propter inopiam hominum indulgentur.

Corr. Rom. § a Deo servanda] Antea legebatur, in hac urbe servandum. Emendatum est ex Anastasio exemplaribus: Graecum enim est, ἐν ταύτη τῇ θεοῦδικαίῳ πόλει. Apud Ieonem est, in hac servanda urbe.

§ g Villis] Graecum est, χωρίαι, quod latius patet. Significat enim saepe regiones.

Gratian. Sed duae Ecclesiae intelliguntur Ecclesiae duarum civitatum, in quibus nullus debet conscribi.

C. II. De eodem.

Unde in Chalcedonenis g Concilio, cap. 10. statutum est.

Clericum h in duarum Ecclesiis civitatum eodem tempore conscribi non oportet.

Gratian. Sed i e contra nonnunquam Episcopus civitatis unius efficitur Archiepiscopus alterius civitatis, nec tamen priorem Ecclesiam deserit: sed prior Ecclesia quasi commenda relinquitur, secundum quasi titulum habetur.

C. III. In una Ecclesia titulus, alteram sibi commendatam potest habere.

Unde Leo IV. scribit.

Qui plures Ecclesias retinet, unam quidem titulatum, aliam vero sub commendatione retinere debet.

a Anselm. l. 7. cap. 98. Ivo part. 6. c. 31. b al. commodi] αὐτοπροσώπως. c Matth. 6. d I. Corin. 7. e al. corpori. f Act. 20. g Et in Aquisgr. c. 50. h Burch. l. 2. c. 96. Ivo p. 6. c. 173. i Agitur de hac re sup. dist. 70. c. fin. & 16. quast. 7. per Laicos.

C. IV. Duobus monasteriis unus Abbas praesse non potest.

Sic & illud Agathensis Concilii a, cap. 57. intelligendum est.

Unum b Abbatem duobus monasteriis praesidere interdicitur.

Gratian. Potest etiam utrique tanquam titulata c praesse, sed jure speciali, non communi.

C. V. Unus Episcopus duobus praeficitur Ecclesiis.

Unde Gregorius lib. 2. epist. 13. seu cap. 52. ad Agnellum Episcopum.

Relatio d Cleri simul & populi Tarracinenfis & nos valde letificat, ob hoc, quod de tua fraternitate bona testatur. Et quia defuncto Petro Pontifice suo, sibi Cardinalem postulant constitui te Sacerdotem, eorum vota necessarium complenda esse praevidimus. & infra. §. 1. Totum igitur mentis intentione ita lucrum animarum Deo nostro facere festinat, ut digna te merces ante ejus conspectum in die retributionis inveniat. Quicquid vero de praedicta rebus Ecclesiae, vel ejus patrimonio, seu Cleri ordinatione, promotione, & omnibus generaliter ad eum pertinentibus solerter atque canonicè ordinare, facereque provideris, liberam habebis (quippe ut Sacerdos proprius) modis omnibus facultatem.

Corr. Rom. § Alia est sententia B. Gregorii, ac Gratianus putare videtur. Hunc enim Agnellum, qui antea Fundorum erat Episcopus, quod ea civitas ab hoste esset vastata, Tarracinae Cardinalem constituit Sacerdotem, ut in sequenti capite. De qua re notatum est supra, dist. 71. cap. fraternitatem.

§ a Tarracinenfis] Sic est emendatum ex vetustis, cum in vulgatis esset, Tarracoenfis gentis. In originali autem legitur, Tarracinae degentis.

C. VI.

Idem ibidem.

Illud e quoque fraternitatem tuam scire necesse est, quoniam sic te praedictae Tarracinenfis Ecclesiae Cardinalem esse constituimus Sacerdotem, ut & Fundensis Ecclesiae Pontifex esse non desinas, nec curam, gubernationemque ejus praeteras: quia ita fraternitatem tuam sepe dictae Tarracinenfis Ecclesiae, sicut praefati sumus, praesse praecipimus, ut antedictae Fundensis Ecclesiae tibi jura, potestatemve nullo modo subtrahamus.

Corr. Rom. § In vetustis codicibus hoc est conjunctum superiori, quemadmodum in ipsa epistola, & apud Anselmum.

Gratian. Non enim potest utrique praesidere, tanquam titulata, sed uti tanquam commendata, alteri vero tanquam titulatae praesse valet.

QUESTIO II.

Qui vero relicta sua Ecclesia ad aliam transire voluerit, nequaquam sine dimissoriis literis sui Episcopi suscipiatur.

C. I. Sine dimissoriis literis in aliena Ecclesia Clericus non ordinetur.

Unde in sexta Synodo f, cap. 17. legitur:

Quoniam diversarum Ecclesiarum Clerici suas, in quibus ordinati sunt, Ecclesias relinquentes, ad alios concurrunt Episcopos, & ignorante a Episcopo proprio in alienis constituuntur Ecclesiis, ubi contingit eos sine sui examinatione permanere: praecipimus amodò, ut nullus Clericorum omnino, in quocunque gradu sit, licentiam habeat sine dimissoriis literis sui Episcopi in altera constitui Ecclesia. Qui vero hoc amodò non observaverit, ad opprobrium ejus g, qui ordinaverit eum, deponatur tam ipse, quam qui eum sine ratione susceperit.

a In Concil. Epauen. c. 9. b Burch. l. 8. c. 81. Ivo p. 3. c. 164. & p. 7. c. 99. e al. titulata. d Ansel. l. 5. c. 28. Polyc. l. 1. tit. 8. e Ansel. ibid. f Et in 7. c. 10.

Corr.

Corr. Rom. ¶ a Ignorante] Græcè est, ἄγνοος ὄντων τῶν ἀρχιεπίσκοπων: id est; sine sententia proprii Episcopi.

¶ Ubi contingit] Græcè legitur, ἐν τῶν τε συνόδων ἀντιπαράστατος αὐτῶν καταστῆναι: id est, atque hinc evenit, ut ipsi reddantur non subiecti.

¶ Ad opprobrium ejus] Græcè est, ἐπιτὶ δὲ μὴ τῶν ἀπὸ τῶν ὄντων παραβουλασθέντων, ἀλλὰ καταχρῆσθαι, τὸ γὰρ ἐν αὐτοῖς, τὸν τὴν χειροτονίαν αὐτῶ ἐπιτελεῖσθαι, καὶ αὐτῶν: id est: Nam qui à præsentī tempore hoc non observat, sed quantum in se est, eum, qui ipsi manus imposuit, dedecorat, deponatur, &c.

C. II. Ad aliam Ecclesiam transire Clerico non licet, si propriis ministeriis sua fuerit destituta.

Item ex Concilio Hispalensi II. c. 3.

Placuit, ut si quis Clericus ministeriis Ecclesiæ propriæ destitutus ad aliam transitum fecerit, compellente, ad quem fuerit, Sacerdote, ad Ecclesiam, quam prius incoluerat, remittatur. Qui verò eum susceperit, nec statim sine ullo nisu exceptionis ad propriam Ecclesiam remittendum elegerit, quamdiu eum restituat, communionem se privatum agnoscat. Desertorem autem Clericum cingulo honoris, atque ordinis sui exutum, aliquo tempore monasterio relegari convenit, sicque postea in ministerium Ecclesiastici ordinis revocari. Nam non poterit in talibus propagationis & aboleri licentia, nisi fuerit in eis propter correptionem disciplinæ subsecuta correctio.

Corr. Rom. ¶ a Propagationis] In Conciliorum editio-nibus & codicibus Vaticanis partim est, propagationis, partim pervagationis. In codice verò Luconsi Regio legi-tur, prevaricationis.

Gratian. Obijciatur autem illud Chalcedonens. a Concil. c. 10.

C. III. Nihil commune habeat cum Ecclesia priori, qui de una ad aliam translatus est.

¶ Si quis jam translatus est ab alia Ecclesia in aliam, ps. nihil habeat commune cum priore Ecclesia, siue sub hac Ecclesia constitutus martyriis, siue in parochiis d, siue xenodochiis, aut eorum negotiis. Eos verò, qui ausi fuerint post ordinationem hujus magnæ & universalis Synodi agere, quæ prohibita sunt, statuit sancta Synodus cadere de proprio gradu.

Gratian. Sed aliud est transferri, aliud propriâ temeritate transire. Illud Apostolicâ auctoritate fieri licet, hoc verò omnimodo prohibetur.

3 ps. §. 1. Sicut autem duobus Ecclesiis unus præponi non debet, ita nec una Ecclesia inter plures dividi valet.

C. IV. Una Ecclesia duobus Sacerdotibus dividi non potest.

Unde in Iherosolymitano Concilio legitur:

Sicut e in unaquaque Ecclesia unus Presbyter debet esse, ita ipsa, quæ sponsa, vel uxor ejus dicitur, non potest dividi inter plures Presbyteros, sed unum tantummodò habeat Sacerdotem, qui eam castè & sincerè regat. Unde interdicimus, ut nullus presumat Ecclesiam inter duos vel plures dividere: quia Ecclesia Christi uxor & sponsa debet esse, non scortum, sicut Calixtus Papa d testatur.

4 pars. Gratian. Conductitiis quoque Presbyteris Ecclesia committi non debet.

C. V. Conductitiis Presbyteris Ecclesia non committatur.

Unde Innocentius II. in Synodo e Romana, c. 10.

Præcipimus etiam, ne conductitiis Presbyteris Ecclesiæ committantur: & unaquæque Ecclesia, cui facultas suppetit, proprium habeat Sacerdotem.

a Et in Aquisgr. c. 50. b al. ptochiis.] orig. c Burch. d 3. c. 45. Ivo p. 3. c. 49. Pan. l. 2. c. 44. d 7. q. 1. sicut. e In Concil. Eugenii III. c. 10.

Corr. Rom. ¶ Hoc caput iisdem verbis repetit Eugenius III. in Concilio Lateranensi, quod extat in Vaticana Bibliotheca.

QUESTIO III.

Quid autem Clerici secularium negotiorum procuratores esse non valeant, auctoritate Carthaginensis Concilii I. probatur: in quo Nicæus a Episcopus Calusitanus dixisse legitur, cap. 6.

Corr. Rom. ¶ a Nicæus] Emendata est hæc inscriptio ex ipso Concilio, & vetustis Gratiani codicibus, eian anted meudose legeretur, Nicolaus Papa Episcopis Castilianis. Pertinet autem hic titulus ad cap. credo. proxime post Paleam interjectam sequens.

C. I. PALEA.

Pervenit in sanctam Synodum, a quia de eis, qui in Clero connumerantur, quidam propter turpis lucri gratiam alienarum possessionum conductiones, & seculares causas suscipiunt: & seiplos quidem à ministeriis sanctis per desidiam separant; ad domos autem secularium concurrunt, & substantiarum eorum gubernationes avaritiæ causâ suscipiunt. Decrevit igitur sancta & magna Synodus, neminem deinceps eorum, hoc est, non Episcopum, siue Clericum, aut Monachum conducere possessiones, aut misceri secularibus procurationibus: nisi forte qui legibus, ad minorum ætatum tutelas, siue procuraciones inexcusabiles attrahantur: aut cui ipsius civitatis Episcopus Ecclesiasticarum rerum commiserit gubernacula: vel orphanorum, aut viduarum, quæ indefensæ sunt, aut eorum personarum, quæ maxime Ecclesiastico indigent adminiculo propter timorem Dei. Si quis verò transgressus fuerit hæc statuta, correctioni d Ecclesiasticæ subiaceat.

Corr. Rom. ¶ Hic idem Canon tertius Concilii Chalcedonensis asertur supr. dist. 86. c. fin. ex alia versione. Absert autem hæc Palea à collatis exemplaribus, exceptis duobus.

C. II. Qui Clero annexi sunt, secularium possessionum procuratores non fiunt.

Crede e placere suggestionem meam sanctitati vestræ, & displicere vobis, ut qui serviunt Deo, & annexi sunt Clero, accedant ad actiones d, seu administrationes, vel procuraciones domorum secularium. Gratus Episcopus dixit: Apostolorum statuta sunt, quæ dicunt e: Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus. Proinde aut Clerici sint sine actionibus domorum, aut actores sine officio Clericorum. Universi dixerunt: Hoc observemus.

C. III. De eodem.

Item ex Concilio Carthaginensi III. c. 15.

Placuit f, ut Episcopi, Presbyteri, & Diaconi, vel Clerici non sint conductores, neque procuratores, neque ullo turpi vel inhonesto negotio victum quærant: quia respicere debent scriptum esse: Nemo g militans Deo implicat se negotiis secularibus.

C. IV. Secularium negotiorum procuracionem Clerici non suscipiant.

Item ex epistola Cypriani ad Presbyteros, & Diaconos, & plebem Farnitanorum, lib. 1. epist. 9.

Cyprianus d Presbyteris, & Diaconis, & plebi Furnis consistentibus i salutem. Jampridem in Concilio Episcoporum est statutum, ne quis de Clericis, & Dei ministris tutorem, vel curatorem testamento suo constituat k: quando linguli divino Sacerdotio honorati, & in Clerico ministerio constituti, non nisi altari, & sa-

a In Conc. Chalced. cap. 3. supr. dist. 86. pervenit. Burch. l. 2. c. 145. Ivo p. 6. c. 214. b al. correctioni. c supr. dist. 54. magnus. Burch. l. 2. c. 150. d al. actus. e 2. Timoth. 2. f Ansel. l. 3. c. 151. Burch. l. 2. c. 151. Ivo p. 6. c. 242. g 2. Timoth. 2. h Ivo p. 6. c. 393. i consistenti. k al. nominaverit.

erificiis deservire, & precibus atque orationibus vacare debeant. Scriptum est enim a: Nemo militans Deo obligat se negotiis b secularibus, ut possit placare ei, qui c se probavit. & infra. §. 1. Quod Episcopi & antecessores nostri religiose considerantes, & salubriter providentes censuerunt, ne quis frater excedens ad tutelam vel curam Clericorum nominaret: ac si quis hoc fecisset, non offerretur pro eo, nec sacrificium pro dormitione ejus celebraretur. Neque d enim apud altare Dei meretur nominari in Sacerdotum prece, qui ab altari Sacerdotes & ministros voluit avocare.

C. V. Non licet Clericis mollitiis & secularibus rebus obligari.

Item ex eadem.

Mollitiis a, & e laqueis secularibus obligari non debent, qui divinis rebus & spiritualibus occupati, ab Ecclesia recedere, & ad terrenos & seculares actus vacare non possunt.

Corr. Rom. § a Mollitiis,] Vera lectio est, molestiis. Sed quia est initium capituli, non est mutatum: alia autem nonnulla, & in hoc, & in antecedenti capite emendata sunt.

C. VI. Secularibus negotiis Clerici non alligentur.

Item ex eadem.

Hic f, qui in Ecclesia Domini ad g ordinationem clericam a promoventur, in nullo ab administratione divina avocentur, nec molestiis & negotiis secularibus alligentur e, sed in honore sportulantium fratrum, tantquam decimas ex fructibus accipientes, ab altari & sacrificiis non recedant, sed die & nocte caelestibus rebus, & spiritualibus ferviant.

Corr. Rom. § a Clericam] Restituta est vera lectio Cypriani, quam manuscripti vetustissimi codices retinent. Et l. 2. epist. 5. bis. & l. 3. epist. 21. prope finem, in omnibus Cypriani codicibus legitur, ordinatio clerica, & epistolae clericae.

§ e Alligentur:] Emendatus & locupletatus est hic locus ex Originali impresso & manuscripto.

C. VII. De eodem.

Item, ut supra, Cyprianus ibidem.

Sacerdotium h decretum religiose & necessarè factum servetur a nobis; simul & ceteris fratribus detur exemplum, ne quis Sacerdotes & ministros Dei altari ejus, & Ecclesiae vacantes, ad seculares molestias devocet. Observari enim de cetero poterit, ne ultra hoc fiat circa personam Clericorum, si quod nunc factum est, fuerit vindicatum.

QUESTIO IV.

Quod verò fulgidis & claris vestibus eis ornari non liceat, in septima Synodo jubetur: in qua sic statutum est, cap. 16.

C. I. Corripiantur Clerici, qui unguentis, & claris vestibus & fulgidis lasciviant.

Omnis i jactantia & ornatura corporalis a sacro ordine aliena est. Eos ergò Episcopos, vel Clericos, qui se fulgidis & claris vestibus ornant, emendari oportet. Quod si in hoc permanerint, epitimio tradantur. Similiter & eos, qui unguentis inunguntur. §. 1. Quoniam verò radice amaritudinis exorta contaminatio facta est in Ecclesia Catholica, Christianos calumniantium hæresis a, & hi, qui hanc receperunt, non solum imaginarias k picturas abominati sunt, sed etiam omnem reverentiam repulerunt, eos, qui religiose ac piè vivunt, offendentes (ac per hoc completur in eis, quod scriptum est l: Abominatio est peccatori Dei cultus.) Igitur si inventi fuerint deridentes eos, qui vilibus & religiosis vestibus amicti sunt, per epitimum corrigantur. §. 2. A prisca enim

a 2. Tim. 2. b al. molestiis. c al. cui. d Dist. 88. e Ivo p. 6. c. 394. f Ivo p. 6. c. 395. g al. ordinatione clericæ. h al. Sacerdotum] vera lectio. Ivo p. 6. c. 396. i Anf. l. 6. c. 195. Ivo p. 5. c. 135. k al. imaginum. l Eccl. 1.

usque temporibus omnis sacratu vir cum mediocri & vili a veste conversabatur. Omne quippe, quod non propter necessitatem suam, sed propter vilitatem accipitur, elationis habet calumniam, quemadmodum magis ait Basilius b. Sed neque ex sericis texturis vestem quis variatam induebat, neque apponebat variorum colorum ornamenta in summitate c vestimentorum. Audierant enim ex Deifona lingua, quia qui d mollibus vestitur, in domibus Regum sunt.

Corr. Rom. § a Hæresis,] Cùm antea legeretur, hæreticorum: sic est emendatum ex Anastasio, & Ivo, & respondet Græcæ voci, ἀρεσι; atque ex iisdem nonnulla alia sunt restituta.

C. II. Clerici siue in itinere ambulantes, siue alibi degentes, congruis sibi vestibus utantur.

Item ex Synodo VI. c. 27.

Nullus eorum, qui connumerantur in Clero, vestimentum indecens habeat; siue in civitate degens, siue in itinere ambulans, sed stolis utatur, quæ concessa sunt Clericis. Si verò quis tale quid fecerit, per unam hebdomadam suspendatur e.

C. III. Non secularibus vestibus, sed ordini suo convenientibus Clerici utantur.

Item Zacharias Papa in Synodo Romana, cap. 3.

Episcopi, Presbyteri, Diaconi, secularibus indumentis non utantur, nisi, ut concedet, tunica Sacerdotali: sed neque dum ambulaverint in civitate, aut in via, aut in plateis, sine operimento præsumant ambulare, præter si in itinere longo ambulaverint: quia sicut mulier orans in Ecclesia non velato capite deturpat caput suum, juxta Apostoli f vocem; ita Sacerdos sine operimento deturpat Sacerdotium suum. Quod si temerè præsumperit contra statuta agere, communione privetur, donec, quæ statuta sunt, adimplere maturet.

Corr. Rom. § Hæc Synodus a Zacharia Papa habita extat in Bibliotheca Vaticana & Regensi.

C. IV. Extra domum siue proprio ornatu Sacerdotes non appareant.

Item Leo Papa IV. in Synodo Romana, c. 12.

Sine g ornatu Sacerdotali extra domos Sacerdotes apparere non convenit, ne, ut aliquis secularium, injurias patiantur: sed ea solummodò, quæ per Patres constituta videntur, observet. Contrarius denique inventus, aut canonicæ subjaceat disciplinae.

C. V. Careant beneficiis Ecclesiasticis, qui corrigi ab Episcopis contemnunt.

Item Innocentius Papa II. in Concilio Lateranensi h, cap. 4.

Præcipimus i, ut tam Episcopi, quàm Clerici in statu mentis, in habitu corporis, Deo & hominibus placere studeant, & nec in superfluitate, scissura a, aut colore vestium, nec in tonsura intuentium (quorum forma & exemplum esse debent) offendant aspectum, sed potius quod eorum deceat sanctitatem, præ se ferant: quod si moniti ab Episcopis emendare noluerint, Ecclesiasticis careant beneficiis.

Corr. Rom. § Hoc caput editum est ab Innocentio II. in Conc. Lateranensi, deinde ab Eugenio III. in Concilio Romano est innovatum.

§ a Scissura,] Hæc vox non est in Concilio Innocentii. In Synodo autem Eugenii, in exemplari Gallico legitur, fissura. In Vaticano autem, scissura: & in nonnullis Gratiani vetustis exemplaribus, fissura.

a καὶ σκισμῶς. b In reg. brev. c. 49. c al. summitatib. d Matth. 11. e ἀδοξασθῆναι, id est, segregetur. f 1. Cor. 11. g Anf. l. 7. c. 162. Ivo p. 13. c. 7. h Et Conc. Eugenii III. c. 2. i Pann. l. 8. c. 140.

QUÆSTIO V.

Suum verò Episcopum relinquere, & ab officio suo discedere, atque ad secularem Judicem confugere nulli licet.

C. I. Clericus ad Judicem secularem confugiens de communione Ecclesiæ depellatur.

Unde in Agathensi Concilio, c. 8. legitur.

Placuit a, ut Clericus, si relicto officio suo propter distractionem ad secularem Judicem a fortasse confugerit, & is, ad quem recurrit, solatium ei defensionis impenderit, eum eodem de Ecclesiæ communione pellatur.

Corr. Rom. § a Judicem] Sic in recentioribus Conciliorum Colonienfibus editionibus: sed à vetustioribus, & solitum Vaticanis, & capitulari abest vox ista.

C. II. Presbyter vel Diaconus ab Episcopo depositus Imperatorem non aseat.

Item ex Concilio Antiocheno b, cap. 12.

Si quis à proprio Episcopo depositus Presbyter vel Diaconus, aut etiam si à Synodo quilibet Episcoporum fuerit exautoratus, molestiam Imperialibus aurbus inferre non præsumat, sed ad majorem Episcoporum Synodum sese convertat, & quæ se putat habere iusta, in eorum Concilio alleget, atque ab his de se expectet, quæ fuerit deprompta sententia. Quod si deficiens pusillanimitate hoc noluerit facere, sed importunus fuerit Imperatori, hujusmodi nullam veniam habeat, neque locum nullius assertionis suæ, nec spem recipiendi gradus habeat in futurum.

C. III. Non defensetur ab aliquo, qui Episcoporum iudicio damnatur.

Item ex Concilio Carthaginensi V. c. 2.

Si quis cujuslibet honoris Clericus iudicio Episcoporum pro quocunque crimine fuerit damnatus, non liceat eum sive ab Ecclesiis, quibus præfuit, sive à quolibet homine defendari: interposita pœnâ damni pecuniæ, atque honoris: quo nec ætatem, nec sexum excusandum esse præcipimus.

C. IV. Communione privetur, qui Ecclesiasticæ disciplina regulam fugientem dispensare præsumit.

Item ex Concilio Arelatensi, c. 4.

Si forte aliquis Clericorum regulam disciplinæ Ecclesiasticæ subterfugens, fuerit evagatus, quicumque eum susceperit, & non solum Pontifici suo non reconciliaverit, sed magis defendere præsumperit, Ecclesiæ communione privetur.

C. V. Spe reconciliationis careat, qui ab Episcopis condemnatus Imperatorem adievit.

Item ex Concilio Martini Papæ e, c. 35.

Si quis Episcopus, Presbyter, aut Diaconus excommunicatus, in Concilio injuste se queritur condemnatum, ad majorem a Episcoporum Synodum revertatur, & eorum inquisitionem, & iudicium expectans, si quas se iustas causas habere putat, illis exponat. Si autem contempserit, & importans g se palatio, aures Principum inquietare voluerit, hic ad nullam veniam poterit pervenire, neque spem futuræ reconciliationis habebit.

Corr. Rom. § a Majorem] Antea legebatur, majorum Episcoporum Concilium. Emendatum est ex codice Luconsi Regio, quoniam concordat cum Canone Antiocheno supr. a. d. si quis à proprio: unde videtur sumptum.

a In Cap. l. 6. c. 143. b Et in Aquisgran. c. 74. c Burob. l. 2. c. 80. Ivo p. 6. c. 225. d Deusd. p. 4. e In Capitulis Synod. Græc. Mart. Bracar. c. 35. f Concord. supr. ead. cap. § quis à proprio. g al. importunus] al. importunus galatio.

C. VI. Episcoporum causæ coram Principibus examinari non debent.

Item Gregorius Constantina a Augustæ, lib. 4. epist. 34.

Si a Episcoporum causæ mihi commissorum apud piissimos dominos aliorum patrociniis disponuntur, infelix ego in Ecclesia ista quid facio? Sed ut Episcopi mei me despiciant, & contra me refugium ad seculares iudices habeant, omnipotenti Deo gratias ago, peccatis meis depuro. Hoc tamen breviter iuggero, quia aliquantulum expecto, & si ad me diu venire distulerint b, exercere in eos c distractionem canonicam nullo modo cessabo.

Corr. Rom. a Constantina] In vulgatis & plerisque manuscriptis legitur, Constantino Augusto. Emendatum est ex uno vetusto Gratiani, & altero epistolarum B. Gregorii: licet in editionibus illarum sit, Constantina Augustæ. Nam uxorem Mauriti Imperatoris, ad quam scribit B. Gregorius, Constantinam vocatam esse testatur Zonaras, Nicephorus, Cedrenus, & Anastasius Bibliothecarius: & Joannes Diaconus in vita B. Gregorii, l. 3. man. 51. referens epistolam, ex qua sumptum est hoc caput, Constantina Augustæ scriptam asserit.

CAUSA XXII.

Quidam Episcopus juravit falsum, quod putabat verum: quo comperto, Archidiaconus ejus juravit se nunquam præstiturum ei obedienciam. Compellitur Archidiaconus ab Episcopo ad exhibendam sibi consuetam reverentiam. Accusatur Episcopus de duplici perjurio, & de eo, quod falsum juravit, & quia Archidiaconum ad pejerandum compellit.

1. Primum quaeritur, An juramentum sit præstandum, an non?
2. Secundò, Si sit perjurus, qui jurat falsum, quod putabat verum?
3. Tertio, Si licuit Archidiacono denegare Episcopo consuetam obedientiam?
4. Quarto, Si constiterit esse illicitum, quod juravit Archidiaconus, an sit servandum?
5. Quintò, Si constiterit illud servandum esse, An Episcopus sit reus perjurii, qui contra juramentum Archidiaconum suum ire compellit?

QUÆSTIO I.

Quod juramentum præstandum non sit, auctoritate ps. Canonica Scripturæ probatur. At enim Christus in Evangelio discipulis d: Sit sermo vester, Est est, non non: quod autem amplius est, à malo est. Item Jacobus e in epistola: Ante omnia, fratres mei, nolite jurare omnino. Utraque auctoritate juramentum prohibetur præstare. Sed aliud est, ad juramentum spontè accedere: aliud, vel ad asserendam innocentiam suam, vel ad pacis fœdera confirmanda, vel ad persuadendum auditoribus, quando pigri sunt, credere, quod eis utile est, juramentum offerre. Primum prohibetur, secundum conceditur. Non enim jurare omnino peccatum est.

C. I. Juramentum pro fœdere pacis est faciendum.

Unde in Concilio Toletano VIII. c. 2. legitur.

Omne f quod in pacis fœdera venit, tunc solidius subsistit, cum juramenti hoc interpositio roborat. Sed & omne, quod amicorum animos conciliat, tunc fidelius g durat, cum eos sacramenti vincula ligant. Omne etiam, quod testibus b adtipulatur, tunc verius constat, cum id adjectio jurationis affirmat. Quod si & testis a

a Joan. Diac. l. 3. c. 51. b al. distulerit] orig. c in eo] orig. d Matth. 5. e Jac. 5. f Ivo p. 12. c. 2. Pann. l. 8. c. 83. g al. fixum. h al. testis.

deficiat,

deficiat, innocentis fidem sola jurisjurandi taxatio manifestat.

Corr. Rom. § α Si & testis] *In vetustioribus Concilio- rum editionibus, & duobus codicibus Vaticanis, & uno monasterii Dominicanorum legitur: Quod et si gestis deficiat, nocentis fidem, &c. Sed recentiores editiones Colo- nienfes, & codex Lucensis Regius habent, ut Gratianus, & Ivo, & Pamormia.*

C. II. *Juratio non est prohibenda, nec tanquam bonum appetenda.*

Item Augustinus a super epistolam ad Galatas, cap. 1. in fine.

Non b est contra præceptum juratio, quæ à malo est, non jurantis, sed incredulitatis ejus, cui jurare cogitur. Nam hinc intelligitur, ita Dominum prohibuisse à jurando, ut, quantum in ipso est, quisque non juret: quod multi faciunt, in ore habentes jurationem, tanquam magnum, aut suave aliquid. Nam utique Apostolus nove- rat præceptum Domini, & juravit tamen. Non enim audiendi sunt, qui has jurationes esse non putant. Quid enim faciendæ de illa? *Quotidie e morior, per vestram gloriam, fratres, quam habeo in Christo Jesu Domino nostro: quam Græca exemplaria manifestissimam jurationem esse convincunt. Prohibemur α ergo jurare cupiditate, aut delectatione d jurandi. Quamvis enim juramentum e amplius sit, quam est est, non non, & idèd à malo sit; non tamen à malo tuo, sed infirmitatis, aut incredulitatis eorum, qui non aliter moventur ad fidem.*

Corr. Rom. § α Prohibemur ergo] *Apud B. Augustinum, & ceteros collectores hic locus ita habet: Quantum ergo in ipso est, non jurat Apostolus: non enim appetit jurationem cupiditate aut delectatione jurandi. Amplius enim est, quam est est, non non, & idèd à malo est, sed infirmitatis, &c.*

C. III. *Pejorare peccatum est, non jurare.*
Item Augustinus in epist. 154. ad Publicolan.

In f Novo Testamento dictum g est, ne omninò jure- mus. Quod quidem mihi propterea dictum videtur, non quia verum jurare peccatum est, sed quia pejorare immane peccatum est, à quo longè nos esse voluit, qui omninò ne juremus, admonuit.

C. IV. *In necessariis verum jurare peccatum non est.*
Idem b sermone 28. al. 30. de verbis Apostoli.

Ut i noveritis, verum jurare non esse peccatum, invenimus & Apostolum Paulum jurasse k: *Quotidie morior, per vestram gloriam, fratres, quam habeo in Christo Jesu Domino nostro. Per vestram gloriam juratio est: Non enim sic ait, per vestram gloriam morior, quasi vestra gloria me facit mori, quomodo si diceretur per venenum α, per gladium, per bestiam, per inimicum, mortuus est; intelligeretur faciente inimico, faciente gladio, faciente veneno mortuus est.*

Corr. Rom. § α Per venenum,] *Apud B. Augustinum & Bedam sic legitur: quomodo si diceret, per venenum mortuus est, per gladium mortuus est, per bestiam mortuus est, per inimicum mortuus est, id est, faciente ini- mico, faciente gladio, faciente veneno, & similia: Non sic dixit, per vestram gloriam.*

C. V. *Non tanquam bonum appetendum, nec tanquam malum juramentum est vitandum.*

Idem de sermone Domini, lib. 1. c. 30.

Ita ergo præcepisse Dominum intelligitur, ne juretur, ne quisquam, sicut bonum, appetat jusjurandum, &

a Et Beda, 1. Cor. 15. b Sent. 3. dist. 39. Polyc. l. 6. tit. 11. Ivo p. 12. c. 3. Pann. l. 8. c. 84. c 1. Cor. 15. d al. dilectione. e Matth. 5. f Ivo p. 12. c. 4. Pann. l. 8. c. 85. g Matth. 5. h Beda 1. Cor. 15. i Polycarp. l. 6. tit. 11. h 1. Cor. 15.

affiduitate jurandi ad perjurium per consuetudinem delat- batur. Quapropter qui intelligit non in bonis, sed in ne- cessariis jurationem habendam, refrenet se quantum potest, ut non ea utatur, nisi necessitas a cogat: videlicet, cum videt pigros esse homines ad credendum, quod eis utile est credere, nisi juratione firmetur. Ad hoc itaque pertinet, quod sic dicitur b: *Sit autem sermo vester, est est, non non.* Hoc bonum est, & appetendum: *Quod autem amplius est, à malo est: id est, si jurare cogaris, scias de necessitate venire infirmitatis eorum, quibus aliquid suades, quæ infirmitas utique malum est: unde nos quotidie liberari de- precamur, cum dicimus c: Libera nos à malo.* Itaque non dixit, quod autem amplius est, malum est. Tu enim d non malum facis, qui bene uteris juratione.

C. VI. *Jurare non est peccatum.*
Idem ibidem continenter.

Tu e malum non facis, qui bene uteris juratione, quæ est non bona, tamen necessaria est, ut alteri per- suadeas, quod utiliter persuades. Sed à malo est illius, cujus infirmitate jurare cogaris.

Corr. Rom. § α Quæ est] *Apud B. Augustinum post ultima verba capituli præcedentis, bene uteris juratione, sequitur continenter, quæ est non bona &c. quemadmodum & in uno per vetusto Gratiani codice, in quo hæc duo capita non sunt distincta.*

C. VII. *Per Deum jurare permittitur, ne per idola juretur.*

Item Hieronymus super Hierem. ad c. 4.

Et f jurantur α, vivit Dominus, in veritate, & in ju- dicio, & in justitia: & benedicent eum Gentes, ipsum- que laudabunt.] *Quomodo ergo Evangelium jurare nos prohibet? Sed hic, jurabis, pro confessione dicitur, & ad condemnationem idolorum, per quæ jurabat Israel. Denique auferuntur offendicula, & juratur per Dominum, quodque dicitur: vivit Dominus, in Testamento Veteri jusjurandum est, ad condemnationem mortuorum, per quos jurat omnis idololatra.*

Corr. Rom. § α Et jurantur,] *Apud Hieroniam cap. 41 legitur, & jurabis: verum quia est initium capituli, non est mutatum, sed paulò post repositum est, jurabis, ubi antè legebatur, juramentum.*

C. VIII. *Infirmitas jurare conceditur.*

Item Hieronymus super Matthæum, lib. 1. in cap. 5.

Considera g, quòd hic Salvator non per Deum jurare prohibuerit, sed per cælum, & terram, & Hieroso- lymam, & per caput tuum. Et hoc quasi parvulis fuerat lege concessum, ut quomodo victimas immolabant Deo, ne eas idolis immolarent, sic & jurare permitterentur in Deum: non quòd rectè hoc facerent, sed quòd meliùs esset Deo id exhibere, quam Dæmonibus.

C. IX. *Excommunicetur Clericus per creaturas perti- naciter jurans.*

Item ex Concilio Carthaginensi IV. c. 61. & 62.

Clericum h per creaturas jurantem, acerrimè objurgan- dum, si perstiterit in vitio, excommunicandum. Inter epulas verò cantantem, supradictæ sententiæ severitate coercendum decernimus.

C. X. *Clericus deponatur, Laicus anathematizetur, per capillum vel caput Dei jurans.*

Item Pius Papa.

Si i quis per capillum Dei, vel caput juraverit, vel alio modo blasphemiam contra Deum usus fuerit, si in

a necessitatem cum videt.] orig. b Matth. 5. c Matth. 6. d al. autem. e Ivo p. 12. c. 5. Pann. l. 8. c. 86. f Sent. 3. dist. 39. Ivo p. 12. c. 37. Hier. 4. g Sent. 3. dist. 39. Ivo p. 12. c. 6. Pann. l. 8. c. 87. h Burch. l. 2. c. 170. & 175. Ivo p. 6. c. 266. & 261. i Burch. l. 12. c. 15. Anf. l. 11. c. 72. Ivo p. 12. c. 72.

Ecclesiastico ordine est, deponatur; si Laicus, anathematizetur. Et si quis per creaturam juraverit, acerrimè castigetur, & juxta id, quod Synodus diducaverit, puniatur. §. 1. Si quis autem talem hominem non manifestaverit, non est dubium, quin divinâ condemnatione coercetur. §. 2. Sed si Episcopus ista emendare neglexerit, acerrimè a corripatur.

Corr. Rom. §. Simillima his habentur Novella 77. apud Julianum antecessorem, sed non prorsus eadem. Quare apud Ivo nem Novellæ locus refertur p. 12. c. 32. hoc autem capitulum refertur c. 27. ex decretis Pii, quemadmodum & apud Burchardum.

2 pars. Gratian. Queritur, quis magis teneatur, An ille, qui per Deum, an ille, qui super sacra Evangelia jurat? Huius quæstioni Joannes Chrysostomus b respondet, dicens:

C. XI. Non est majus per Evangelium, quam per Deum jurare.

Si aliqua causa fuerit, modicum videtur facere, qui jurat per Deum. Qui autem jurat per Evangelium, majus aliquid fecisse videtur. Quibus similiter dicendum est: Stulti, Scripturæ Sanctæ & propter Deum sunt, non Deus propter Scripturas.

Corr. Rom. §. & Sanctæ Sic est emendatum ex aliquot vetustis, & originali, & Polycarpo. Antè legebatur, factæ.

C. XII. Non solum in altari, seu Sanctorum reliquiis, sed etiam in communi loquela perjurium caveatur.

Item Hieronymus d.

Habemus e in lege Dei scriptum: Non pejerabis in nomine meo, nec pollues nomen Dei tui in vanum. Ideo admonendi sunt omnes, ut diligenter caveant perjurium, non solum in altari, seu Sanctorum reliquiis, sed etiam in communi loquela.

Corr. Rom. §. Burchardus & Ivo citant ex dictis Hieronymi, apud quem non est inventum, sed in Capitularibus lib. 1. cap. 63.

C. XIII. Non prohibet Deus jurare, sed pejerare.

Item Isidorus sententiarum lib. 2. c. 31.

Non est contra Dei præceptum jurare; sed dum jurandum factum, perjurii crimen incurrimus.

C. XIV. Juratio non est peccatum.

Item Augustinus de verbis Apostoli, sermone 28. al. 30.

Si peccatum esset juratio, nec in vetere lege diceretur: Non pejerabis: reddas autem Domino juramenta h tua. Non enim peccatum præciperetur nobis. Item infra §. 1. Non vobis dicimus, nos non jurare. Si enim hoc dicimus, mentimur. Quantum ad me pertinet, juro, sed quantum mihi videtur, magnâ necessitate compulsus: cum videro non mihi credi, nisi faciam, & ei, qui mihi non credit, non expedire, quod non credit. Hæc perpensa ratione, & consideratione librata, cum magno timore dico: Coram Deo, aut, testis est Deus, aut, scit Christus, sic esse in animo meo: & video, quia plus est, id est quia amplius est, quam est esse, non non. Sed quod amplius est, à malo est, est non à malo jurantis, à malo est non credentis.

3 pars. Gratian. Ex præmissis colligitur, quod jurare non est peccatum, non tamen tanquam bonum est appetendum, ne consuetudine jurandi labamur in perjurium. Sed cum dicitur procedere à malo non credentis, videtur, quod etsi jurare peccatum non sit, juramentum tamen recipere malum sit. Sed nomine mali non malitia, sed peccati pena intelligitur. Ex panali enim infirmitate incredulitas illa processit, quâ ad juran-

a al. a Synodo. Burch. b Auctor operis imperfecti in Matth. hom. 44. c Sent. 3. dist. 39. Polyc. l. 6. tit. 11. d Capit. lib. 1. c. 63. e Burch. lib. 12. c. 2. Ivo p. 12. c. 59. Levit. 19. f Polyc. lib. 6. tit. 12. Burch. l. 12. c. 10. Ivo p. 12. c. 7. Pann. l. 8. c. 88. g Ivo p. 12. c. 8. Pannor. lib. 8. c. 89. Polyc. lib. 6. tit. 11. h al. jusjurandum tuum.

TOM. I.

dum compellitur. Ipsam autem jurare, sicut peccatum non est, ita juramentum ab aliquo recipere malum non est.

C. XV. Juramentum accipere non prohibetur.

Unde Augustinus scribit ad Publicolam, epist. 154.

Quantvis a dictum sit, ne jurem, nusquam me in Scripturis sanctis legisse memini, ne ab aliquo jurationem accipiamus.

4 pars. Gratian. Sed queritur, An sit utendum fide ejus, qui per dæmonia jurat? De his ita scribit Augustinus eidem epist. 152. ad Publicolam.

C. XVI. Licet uti fide ejus, qui, ut eam servet, per dæmonia jurat.

Moret h te, utrum ejus fide utendum sit, qui, ut eam servet, per dæmonia juraverit. Ubi te volo prius considerare, utrum si quispiam per Deos falsos juraverit se fidem servaturum, & eam non servaverit, non tibi videatur bis peccasse? Si enim tali juratione promissam servaret e fidem, idè tantum peccasse judicaretur, quia per tales Deos juravit. Illud autem nemo rectè reprehenderet, quia fidem servavit. Nunc verò quia & juravit, per quos non debuit, & contra pollicitam fidem fecit, quod non debuit, bis utique peccavit: ac per hoc, qui utitur fide illius, quem constat jurasse per Deos falsos, & utitur non ad malam rem, sed ad licitam & bonam, non peccato ejus se sociat, quo per dæmonia juravit, sed bono pacto ejus, quo fidem servavit. Neque enim hic eam d fidem dico servari, quâ fideles vocantur, qui baptizantur in Christo. Illa enim longè alia est, longèque discreta à fide humanorum placitorum atque pactorum. Veruntamen sine ulla dubitatione minus malum est per Deos falsos e veraciter jurare, quam per Deum verum fallaciter. Quod enim per quod juratur, magis est sanctum, tantò magis est penale perjurium. §. 1. Alia ergò quæstio est, utrum non peccet, qui per falsos Deos sibi jurari facit? quia & ille, qui ei jurat, jurat per Deos falsos, quos colit. Cui quæstioni possunt illa testimonia suffragari, quæ ipse commemorasti de Laban f & Abimelech, si tamen Abimelech per Deos suos juravit, sicut Laban per Deum Nachor &c.

Corr. Rom. §. & Quia ille, In epistolis B. Augustini excusis legitur, quàm ille, qui ei jurat, falsos Deos colit. In codice eorumdem Vaticano, quando ille, qui ei jurat, falsos Deos colit: in editione Frobeniana, & apud Ivo nem, quia ille, qui ei jurat, falsos Deos colit.

§. & Nachor. Sic est emendatum ex loco ipso Genesis, Ivo ne, & uno vetusto Gratiani codice: in cuius quidem vulgatis erat, per Deum Sochet: in B. August. autem, per Deum Jacob.

Gratian. Sic etiam, cum in libro g Machabeorum Romani leguntur pacem firmasse cum Judæis, intelligendi sunt jurasse per falsos Deos, sicut & Judæi juraverant per Deum verum. Sic etiam & de juramento, quod fit per creaturas, intelligendum est: quod ipsum quidem jurare per creaturas malum est, quia à Deo prohibitum est; sed servare quod juratur, bonum est, ut evitetur peccatum mendacii & dolo sitatis. §. 1. Sed h obicitur, quod Joseph, vir sanctus per creaturas juravit, dum dixit fratribus suis: Per i salutem Pharaonis non exhibitis hinc. §. 2. Sed sciendum est, quod Sancti non tam per creaturas, quam per auctorem creaturarum jurabant: nec in creaturis aliud, quam creatorem ipsarum venerabantur: sicut Joseph, qui per Pharaonem jurando, hoc in eo veneratus est, quod Dei judicio positus erat in infinis k. Unde Apostolus l ait: Omnis potestas à Deo est. Item Christus Pilato m: Non haberes in me potestatem, nisi esset tibi datum desuper. Deus autem per creaturas jurare prohibuit, ne

a Ivo p. 12. c. 4. Sent. 3. dist. 39. Aug. l. 11. c. 75. b Ivo p. 12. c. 35. Pann. l. 8. c. 117. Polyc. l. 6. tit. 11. c al. custodierit. d al. eandem. e al. Deum falsum. f Gen. 21. §. 31. g l. Mach. 8. h Sent. 3. dist. 39. i Gen. 42. k al. Memphis. l Rom. 13. m Joan. 19.

vel more Gentilium aliquid nomen deitatis creaturis inesse crederetur, vel ne creaturas contemptibiles judicando, per eas promissa pro nihilo ducemus. §. 3. Sed queritur, quid gravius sit, an per creaturas, an per creatorem jurare fallaciter? Dupl. ceter enim reus est, qui per creaturas jurat mendaciter; quia & contra prohibitionem jurat, per quod sibi jurare non licet, (à quo peccato est immunis, qui non nisi per creatorem jurat,) & proximiori dolo caput, quod facit etiam per creatorem mendaciter jurans. Sed si perjurium tantò magis pœnale est, quantò sanctius illud est, per quod juratur, apparet, quòd est per creaturas mendaciter jurans dupl. ceter peccet, graviori tamen se subscrit pœna, qui per creatorem jurat mendaciter.

§ pars. §. 4. Perjurii utem pœna gravissima est: quam si quis timens, ad confessionem venire noluerit, à fidelium consortio est abiciendus.

C. XVII. Fidelium consortio careat, qui penitentiam perjurii agere noluerit. Unde Eutychianus Papa.

PRædicandum a est etiam, ut perjuria fideles caveant, & ab hoc summpere abstineant, scientes hoc grande scelus esse, & in lege, & in Prophetis, & in Evangelio prohibitum. Audivimus enim, quosdam parvipendere hoc scelus, & levem quodammodò perjuriis penitentiam modum imponere: qui nolle debent, talem de perjuriis penitentiam imponi debere, qualem & de adulterio, & de fornicatione, & de homicidio spontè commissio, & de cæteris eriminalibus vitiis. §. 1. Si quis verò perpetrato perjuriis aut quolibet criminali peccato, timens penitentiam longam, ad confessionem venire noluerit, ab Ecclesia repellendus est, sive à communione & consortio fidelium, ut nullus cum eo comedat, neque bibat, neque a oret, neque in domo sua eum recipiat.

Corr. Rom. § Burchardus etiam, Polycarpus, & Ivo citant ex Eutychiano. Inventum verò est inter quedam capitula Theodulphi Episcopi Aurelianensis ad suos Presbyteros scripta, c. 26. qua in antiquo codice Romæ habentur.

§ a Neque oret.] Additum id est ex Theodulpho, Burchardo & Ivone.

QUESTIO II.

Q UOD autem perjuriis sit, falsum jurare, facile probatur. At enim Augustinus in libro Psalmorum super: Domini est terra.

C. I. Pejerat, qui aliter facturus est, quam promittit.

IN dolo jurat, qui aliter facturus est, quam promittit, cum perjuriis sit, nequiter decipere credentem.

Corr. Rom. § Quod hic citatur ex B. Augustino in glossa interlin. Ps. 23. in vers. Nec juravit in dolo. refertur ex Cassiodoro.

C. II. Quos debeat habere comites jusjurandum. Item Hieronymus super Hieroniam, lib. 1. ad c. 4.

ANIMadvertendum est, quòd jusjurandum hos habeat comites, veritatem, judicium, atque justitiam. Si ista defuerint, nequaquam erit juramentum, sed perjuriis.

Gratian. Item, qui falsum jurat, mentitur. Mentiendo autem jurare nihil aliud est, quam pejerare. §. 1. Cum ergò opines, qui loquuntur mendacium, perdendi sint, jurata illud Psalmista d: Perdes omnes, qui loquuntur mendacium: multò magis damnabiles sunt, qui mentiendo pejerare conviniuntur: qui nomen Dei sui in vanum assumunt. §. 2. Sed aliud est, falsum jurare, aliud jurare in dolo. Non enim omnis, qui aliter facturus est, quam promittit, in dolo jurat. Licet enim Apostolus aliter facturus esset, quam promitteret Corinthiis in prima epistola, cum ait: Veniam ad vos, non

a Polyc. l. 6. c. 11. Anf. l. 11. c. 71. Burch. l. 12. c. 14. Ivo p. 12. c. 71. b al. penitentiam longam arumniam. c Sent. 3. dist. 39. Ivo p. 12. c. 22. Pann. l. 8. c. 123. d Psalm. 5. c Sent. ibid.

tamen in dolo juravit, aut mendaciter promissit. a Ille enim in dolo jurat, aut mendaciter promittit, in cuius mente est, non sic se facturum, ut promittit. Ille autem, qui promittit falsum, quod putat verum, nec in dolo jurat, nec mendaciter promittit.

C. III. De eo, qui jurat falsum, quod putat verum. Unde Augustinus de verbis Apostoli, serm. 28. al. 30.

HOmines b falsum jurant, vel cum fallunt, vel cum falluntur. Aut enim putat homo verum esse, quod falsum est, & temerè jurat: aut scit, vel putat falsum esse, & tamen pro vero jurat, & nihilominus cum scelere jurat. Distant autem e ista perjuria, quæ duo commemoravi. Fac a illum jurare, qui verum putat esse, pro quo jurat: verum putat esse, & tamen falsum esse: non ex animo iste pejerat d, fallitur: hoc pro vero habet, quod falsum est, non pro re falsa sciens jurationem interponit. Da alium, qui scit falsum esse, & dicit verum esse, & jurat tanquam verum sit, quod scit falsum esse. Videtis, quàm ista detestanda sit bellua, & de rebus humanis exterrimanda? Quis enim hoc fieri velit? Omnes homines talia detestantur. Fac alium, qui putat falsum esse, & jurat tanquam verum sit, & fortè verum est. Verbi gratià (ut intelligatis) pluit in illo loco: interrogas hominem, & putat non pluisse, & ad negotium ipsius competit, ut dicat, pluit, sed putat non pluisse: Dicitur eis, verè pluit? verè; & jurat c; & tamen pluit ibi, sed ille nescit, & putat non pluisse, perjurus est. Interest, quemadmodum verbum procedat ex animo. Ream linguam non facit, nisi mens rea.

Corr. Rom. § a Fac illum] Sic etiam apud Ivonem, & in uno Vaticano codice sermonum B. Augustini, & in Antwerp. editione. Nam in aliis est, facilius jurat.

§ c Et jurat:] Addita hæc sunt ex originali & Ivone, ut locus sit integer. Necessè enim est præcedere juramentum, ut quis perjurus dicatur, cujus juramenti in codicibus Gratiani nulla erat mentio. Alia etiam nonnulla sunt emendata.

Gratian. Quia ergò mens hujus non erat rea (nesciebat enim falsum esse, quòd juravit esse verum) nec temerè, vel negligenter, sed cum magna diligentia videbatur sibi deprehendisse verum, quòd juravit falsum, perjuriis reus nequaquam est judicandus. Item, quòd dicitur, qui falsum jurat, mentitur, non universaliè hoc intelligi debet. Non enim omnis, qui falsum dicit, mentitur: sicut nec omnis, qui mentitur, falsum dicit.

C. IV. Non est mentiri, dicere falsum, quod putat verum.

Unde Augustinus in Enchiridio, c. 22.

IS e autem, qui mentitur, contra id, quod animo sentit, loquitur, voluntate fallendi. §. 1. Et utique verba propterea instituta sunt, non per que se invicem homines fallant, sed per que in alterius quisque notitiam cogitationes suas proferat. Verbis ergò uti ad fallaciam, non ad quòd instituta sunt, peccatum est. §. 2. Nec ideò ullum mendacium putandum est non esse peccatum, quia possumus aliquando alicui prodesse mentiendi. Possimus enim & furando aliquando alicui prodesse, si pauper, cui palam datur, sentit commodum, & dives, cui clam tollitur, non sentit incommodum: nec ideò tale furtum quisquam dixerit non esse peccatum. §. 3. Nemo f mentiens judicandus est, qui dicit falsum, quòd putat verum: quoniam, quantum in ipso est, non fallit ipse, sed fallitur. Non itaque mendacii, sed aliquando temeritatis arguendus est, qui falsa incautus credit g, ad pro veris habet: potiusque econtrariò, quantum in ipso est, mentitur ille, qui dicit verum, quòd putat falsum. Quantum enim ad animum ejus attinet, quia non quòd

a 1. Cor. 16. b Sent. 3. dist. 39. Ivo p. 12. c. 39. Pann. l. 8. c. 111. c al. tamen. d al. perjurat.] orig. e al. Omnis] orig. Sent. 3. dist. 38. f Sent. ibid. Pann. l. 8. c. 133. Ivo p. 12. c. 51. g incautus creditu pro veris habet.] orig.

sentit,

sentit, hoc dicit: non verum dicit; quamvis verum inveniatur esse, quod dicit. Nec ullo modo liber est à mendacio, qui ore nesciens verum loquitur, sciens autem voluntate mentitur. Non consideratis itaque rebus ipsis, de quibus aliquid dicitur, sed solâ intentione dicentis, melior est, qui nesciens falsum dicit, quoniam id verum putat, quam qui mentiendi animum sciens gerit, nesciens verum esse, quod dicit.

C. V. Non mentitur, qui animum fallendi non habet.

Item Gelasius Papa.

Beatus Paulus Apostolus non idem (quod absit) fefellisse credendus est, aut sibi exitissime contrarius, quoniam, cum ad Hispanos se promississet iturum, dispositione divinâ majoribus occupatus ex causis implere non potuit, quod promissit. Quantum enim ipsius voluntatis interfuit, hoc pronuntiavit, quod revera voluisset efficere. Quantum enim ad divini secreta consilii (quæ ut homo, omnia non potuit, licet spiritu Dei plenus, agnoscere) supernâ pratermissit dispositione præventus. §. 1. Nec quia B. Petrus Apostolus pro affectu divinæ reverentiæ ipsi Domino respondit a: *Non lavabis mihi pedes in æternum*, fefellisse (quod absit) aut in sua putabitur minimè confitisse sententia, quia mox eidem divinæ voluntati cessavit, & quod se dixerat non esse facturum, causis adstrictis humanæ salutis, passus est pronâ voluntate faciendum.

3 pars. Gratian. *Ille ergo falsum jurando mentitur, qui scilicet falsum esse, quod jurat. Est enim mendacium (ut Augustinus b ait) falsa significatio vocis cum voluntate fallendi.* §. 1. *Sed cum fallere semper sit voluntatis, falli autem, vel infirmitatis, vel temeritatis; gravius autem sit, quod ex voluntate, quam quod ex temeritate, vel infirmitate procedit: aliquando contingit falli vel nullum, vel minimum esse peccatum: aliquando ex ipsa verum varia consideratione minus esse fallere, quam falli.*

C. VI. Falli in his, quæ ad fidem non pertinent, aut parvum, aut nullum est peccatum.

Unde Augustinus in Enchiridîo, c. 21.

In d quibus e rebus nihil interest ad capiendum Dei regnum, utrum credantur, an non, vel utrum vera sive sunt, sive putentur, an falsa: in his errare, id est, aliud pro alio putare, non arbitrandum esse esse peccatum, aut si est, minimum esse atque levissimum.

C. VII. In his, quæ ad fidem pertinent, gravius est falli, quam alios decipere.

Idem in Enchiridîo, c. 18.

In ipsarum consideratione rerum, quæ dicuntur, tantum interest, quia sive quis fallatur, sive mentiatur, utrunque falli, quam mentiri, minus est malum, quantum pertinet ad hominis voluntatem; tamen longè tolerabilius est in his, quæ à religione sejuncta sunt, mentiri, quam in his, sive quorum fide vel notitia Deus coli non potest, falli.

Corr. Rom. § Apud B. Augustinum, nec multò aliter apud Ivoem legitur: *In ipsarum autem, quæ dicuntur, consideratione rerum tantum interest, quia in re quisque fallatur, sive mentiatur, ut cum falli, quam mentiri minus sit malum, quantum pertinet ad hominis voluntatem, tamen longè tolerabilius sit in his, &c. Verum ob glossam in vers. sic. utrunque. al. ubicunque, non est mutatum.*

3 pars. Gratian. *Item, quod dicitur: g Perdes omnes, qui loquuntur mendacium: non de omni mendacio intelligendum est. Sunt enim quedam mendacia, in quibus etsi sit aliqua culpa, non tamen damnabilia sunt: imò tanquam non*

mendacia habenda sunt. Sicut & alia mendacia, quæ sunt: gravioris culpæ, de quibus intelligitur: Perdes omnes, qui loquuntur mendacium. §. 1. Ut autem appareat, quæ mendacia sint venialia, & quæ damnabilia, distinguendum est, quot sint genera mendacii.

C. VIII. Quot sint genera mendacii? De quibus Augustinus scribit in libro de mendacio, c. 14.

Primum a est capitale mendacium, longèque fugiendum, quod fit in doctrina religionis: ad quod mendacium nullâ conditione quisquam debet adduci. Secundum autem, ut aliquem lædat injustè, quod tale est, ut & nulli proficit, & obstat alicui. Tertium, quod ita prodest alteri, ut obstat alteri, quamvis non ad immunditiam obstat corporalem. Quartum, quod fit solâ mentiendi, fallendique libidine, quod mirum h mendacium est. Quintum, quod fit placendi cupiditate de suaviloquio. His omnibus penitus evitatis atque rejectis, sequitur sextum genus, quod & nulli obest, & prodest alicui: veluti si quispiam pecuniam alicujus injustè & tollendam sciens, ubi sit, nescire se mentiatur, quocunque interrogante. Septimum, quod & nulli obest, & prodest alicui: veluti si nolit hominem ad mortem quaesitum prodere, mentiatur. §. *infra ibidem.* Octavum est genus mendacii, quod & nulli obest, & ad hoc prodest, ut ab immunditia corporali aliquem tueatur. §. *infra c. 21. §. 1.* Non est igitur mentiendum in doctrina pietatis: magnum enim scelus est, & primum genus detestabilis mendacii. Non est mentiendum secundo genere, quia nulli facienda est injuria. Non est mentiendum tertio genere, quia nulli cum alterius injuria consulendum est. Non est mentiendum quarto genere, propter mendacii libidinem, quæ per seipsam vitiosa est. Non est mentiendum quinto genere, quia nec ipsa veritas sine e placendi hominibus enuntianda est; quod minus mendacium, quod per seipsum, quia mendacium est, utique turpe est. Non est mentiendum sexto genere, neque enim rectè etiam testimonii veritas pro cuiusquam temporali commodo ac salute corrumpitur: ad sempiternam verò salutem nullus ducendus est opitulante mendacio. §. *infra d.* Neque septimo genere mentiendum, non enim cuiusquam commoditas, aut salus temporalis, persicienda fidei præferenda est: nec se quisquam in rectè factis nostris tam malè moveri sentiat, ut fiat etiam animo deterior, longèque à pietate remotior. §. *infra.* Nec octavo genere mentiendum est, quia & in bonis castitas animi pudicitia & corporis præfertur, & in malis id, quod ipsi facimus, eo, quod fieri sinimus, nobis damnabilius est. §. 2. In his autem octo generibus tantò quisque minus peccat, cum mentitur, quantò e magis à primo recedit. Quisquis autem esse aliquod genus mendacii, quod peccatum non sit, putaverit, decipiet seipsum turpiter, cum honestum se deceptorem arbitratur aliorum.

Corr. Rom. § *Injustè] Absit ab originali vox ista, pro qua in duobus Gratiani codicibus legitur, justè.*

§ *Quocunque interrogante] Addita hæc sunt ex originali.*

§ *Se quisquam] Apud B. Augustinum & Ivoem est: Nec si quisquam in rectè factis nostris tam malè movetur, ut fiat etiam animo deterior, longèque à pietate remotior, propterea rectè facta deserenda sunt. Sed ob glossam in vers. rectè factis, non est mutatum.*

§ *Pudicitia] Apud eosilem habetur, pudicitia corporis: & in malis id, quod ipsi facimus, eo, quod fieri sinimus, majus est. Sed eadem causa obstitit, ne mutaretur.*

§ *Quantò magis] In originali legitur, quantò emergit ad octavum: tantò amplius, quantò devertit ad primum. Sed erat glossa in vers. recedit.*

a Sent. 3. dist. 38. Ivo p. 12. c. 1. Pann. l. 8. c. 124. b *merum] orig.] al. verum. c al. causâ.*

C. IX. Non licet alicui humilitatis causâ mentiri.

Item Augustinus de verbis Apostoli, sermone 31. al. 29.

Cum a humilitatis causâ mentiris, si non eras peccator antequam mentireris, mentiendo efficeris quod evitaveras. Veritas in te non est, nisi te ita dixeris peccatorem, ut etiam esse cognoscas. Veritas autem ipsa est, ut quod es, dicas. Nam quomodo est humilitas, ubi regnat fallitas?

C. X. De eodem.

Item Gregorius lib. 26. Moralium, c. 2, al. 3.

Incautè sunt & humiles, qui se mendacio illaqueant. Corr. Rom. § & Incautè sunt] Sic in plerisque manuscriptis. Vulgata lectio erat, incauti sunt homines. Integer autem B. Gregorii locus sic habet: Incautè sunt humiles, qui se mendacio illaqueant, dum arrogantiam vitant, imò mentiendò superbiunt: quia contra veritatem se erigunt, quam relinquunt.

C. XI. Non licet mentiri, ut arrogantia vitetur.

Item Augustinus super Joannem, tractatu 43. Non ita caveatur arrogantia, ut veritas relinquatur.

C. XII. Non omne mendacium aequè peccatum est.

Idem in Enchiridio, c. 18.

Mihi b autem videtur peccatum esse quidem omne mendacium, sed multum interesse, quo animo, & quibus de rebus quilibet mentiatur. Non enim sic peccat ille, qui consulendi, quomodo ille, qui nocendi voluntate mentitur: nec tantum nocet, qui viatorem mentiendò in adversum ceter mittit, quantum is, qui viam vitæ mendacio fallente depravat.

Corr. Rom. § Nonnulla in hoc capite sunt inducta, & alia emendata ex B. Augustino & Ivone.

C. XIII. Non est aliquo modo quilibet decipiendus.

Item Augustinus in libro de conflictu vitiorum atque virtutum, c. 19.

Nec a artificioso mendacio e, nec simplici verbo oportet decipere quenquam: quia quomodolibet & mentitur quis, occidit animam.

Corr. Rom. § & Quomodolibet] In ipso libello legitur, quolibet artis modo mentiatur, os, quod mentitur, occidit animam. Sed Ivo cum Gratiano concordat.

C. XIV. Pro temporali vita alicujus, perfectus mentiri non debet.

Item Augustinus in quinto Psalmo ad versè. Perdes omnes qui loquuntur.

NE f quis arbitretur perfectum & spiritualem hominem pro ista temporali vita, in cujus morte non occiditur sive sua, sive alterius anima, debere mentiri. Quoniam aliud est mentiri, aliud est verum occultare: siquidem aliud est fallum dicere, aliud verum tacere; ut si quis fortè vel ad istam visibilem mortem non vult hominem prodere, paratus esse debet verum occultare, non fallum dicere, ut neque prodat, neque mentiatur, ne occidat animam suam pro corpore alterius. & infra. §. 1. Duo g sunt omnino genera mendaciorum, in quibus non est magna culpa, sed tamen non sunt sine culpa; cum aut jocamur, aut, ut proximis profimus, mentimur. Illud primum in jocando idè non est perniciosissimum, quia non fallit. Novit enim ille, cui dicitur, joci causâ esse dictum. Secundum autem idè minus b est, quia retinet nonnullam benevolentiam. §. 2. Illud verò quod non habet duplex cor, nec mendacium quidem dicendum est:

a Ivo p. 12. c. 42. Pamm. l. 8. c. 128. b Ivo p. 12. c. 51. c al. diversum. d Ivo p. 12. c. 44. e al. ingenio. f Ans. l. 11. c. 79. Ivo p. 12. c. 46. Pamm. l. 8. c. 130. g In Conc. Toletano 8. c. 2. h al. missus.

tanquam, verbi gratiâ, si eui gladius commendetur, & promittat se redditurum, cum ille, qui commendavit, poposcerit; si fortè gladium suum repetat furcens, manifestum est, tunc non esse reddendum, ne vel se occidat, vel alios, donec ei sanitas restituatur. Hic idè non habet duplex cor, quia ille, cui commendatus est gladius, cum promittebat, se redditurum poscenti, non cogitabat furentem posse repetere. & infra. §. 3. Manifestum & est, non esse culpandum, aliquando verum tacere, falsum autem dicere, non invenitur concessum esse perfectis.

Corr. Rom. § & Manifestum] Apud B. Augustinum hæc antecedit: Verum autem occultavit & Dominus, cum discipulis nondum idoneis dixit: Multa a habeo vobis dicere, sed nunc non potestis portare illa; & Apostolus Paulus, cum ait: Non b potui loqui vobis, quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus. Unde manifestum est, &c.

C. XV. Nostro peccato, alterius salutem consulere non debemus.

Idem in libro contra mendacium, c. 17.

Faciat c homo etiam pro temporali hominum salute, quod potest. Cum autem ad hunc articulum ventum fuerit, ut tali salutem consulere, nisi peccando, non possit, jam se existimet non habere, quid faciat, quando id reliquum esse perpexerit, quod non & rectè faciat.

Corr. Rom. § & Non] Addita est negatio ex originali & Ivone: neque enim glossa impedièbat.

C. XVI. De eodem.

Item Idorus in synonymis, d cap. 10.

Omne e genus mendacii summo perè fuge: nec casu, nec studio loquaris falsum: nec ut præles, mentiri studeas, nec quilibet fallaciâ vitam alicujus defendas. Cave mendacium in omnibus.

C. XVII. De eodem.

Item Augustinus in lib. de mendacio, cap. 6.

SI quis ad te confugiat, qui mendacio tuo possit à morte liberari, non es mentiturus. Os enim f quod mentitur, occidit animam. & infra. §. 1. Cum ergò mentiendò vita æterna amittitur, nunquam pro cujusquam vita temporali mentiendum est.

Corr. Rom. § Caput hoc abest à plerisque vetustis, & in duobus est cum nomine Paleæ.

C. XVIII. Non reputantur mendacia, cum ea, que non sunt, joco dicuntur.

Item Augustinus in libro quest. q. 145. Gen. 44.

Quòd g autem ait fratribus suis Joseph: Nesciebatis, quia augurio auguratur homo, qualis ego? de hoc augurio etiam mandavit eis dicendum per hominem suum, quid sibi veit, quari solet. An quia non serid, sed joco dictum est, ut exitus docuit, non est habendum mendacium? Mendacia enim à mendacibus serid aguntur, non joco. Cum autem que non sunt, tanquam joco dicuntur, non deputantur mendacia.

Gratian. Sed in Vetere Testamento multa permittuntur, quorum exemplis hodie uti non licet.

C. XIX. Veterum exemplo mentiri non licet.

Unde Gregorius lib. 18. moral. c. 3. al. 4.

SI quis per Vetus Testamentum vult finem tueri mendacium, quia minus illic quibusdam fortasse nocerit, dicat necesse est, rerum alienarum raptum, & retributionem injuriæ, que in hris illic concessa sunt, sibi nocere non posse. Quæ omnia cunctis liquet, quantâ animadversione veritas insequitur, que nobis jam significationis suæ umbrâ postpositâ, in vera carne declaratur.

a Joh. 16. b I. Cor. 3. c Ivo p. 12. c. 48. Pamm. l. 8. c. 126. d Capit. de mendacio in recen. impress. & simile l. 2. de summo bono, cap. 20. e Ivo p. 12. c. 49. Pamm. l. 8. c. 126. f Sap. 1. g Ivo p. 12. c. 43. Pamm. l. 8. c. 129.

C. XX. Obstrictes de pietate remunerata, de mendacio sunt posita.

Idem eod. lib. cap. 2. al. 4.

Si quælibet culpa frequenti solet piâ operatione purgari, quanto magis hæc facillimè abstergitur, quam mater boni operis pietas ipsa comitatur? Nonnulli verdè de obstrictum fallacia conantur asserere, hoc mendacii genus non esse peccatum, maxime quòd illis mentientibus scriptum h est: quia edificavit illis Dominus domos. In qua magis recompensatione cognoscitur, quid mendacii culpa mereatur. Nam benignitatis earum merces, quæ eis in æterna potuit vita retribui, præmissa e culpa mendacii, in terrenam est recompensationem declinata.

Gratian. Abraham quoque loquens ad pueros suos ait d: Sedete hic cum asino: ego & puer illuc usque pertranfibus: & cum adoraverimus, revertentur ad vos; licet aliud se facturum deliberalit, tamen excusatur à mendacio. Unde Ambrosius in libro de Patriarchis. Prophetavit e Abraham, quod ignorabat. Ipse solus disponebat redire immolato filio. Sed Dominus per os ejus locutus est, quod parabat. Captiosè autem loquebatur cum servulis, ne cognito negotio, aut impediret aliquis, aut gemitu obftriperet, aut fletu.

ps. §. 1. Quandoque aliud jubendo significamus velle fieri, quod tamen fieri nolumus, sed experimentum obedientiam quarimus: sicut Abraham à Deo tentatus legitur, F cum iustus est immolare filium, quem Dominus volebat ad eo occidi. Unde in eodem libro idem q. Ambrosius: Non enim volebat Deus immolari à patre filium: nec impleri hoc minus volebat, qui ovem pro filio immolandam obtulit: sed tentabat affectum patris, si Dei præcepta præferret filio. & infra. Non injicias, inquit, manum in puerum, neque facias ei quicquam. & infra. Affectum tuum inquisivi, non factum exegi: tentavi mentem tuam, si etiam filio dilectissimo non parceres propter me. Non aufero, quod donavi ipse: nec hæredem invidio, quem largitus sum non habenti.

C. XXI. Simulatio utilis est, & in tempore assumentia.

Item Hieronymus in epist. ad Galatas, c. 2.

Utilem simulationem, & in tempore assumendam, Jehu Regis Israël nos doceat exemplum: qui cum non potuisset interficere Sacerdotes Baal, nisi se finxisset velle idolum colere, dixit h: Congregate mihi omnes Sacerdotes Baal. Si enim Rex Achab servavit Baal in paucis, ego servavi ei in multis. Et David i, quando mutavit faciem suam coram Abimelech, & dimisit eum, & abiit. Nec mirum quamvis justos homines, tamen aliqua simulare pro tempore ob suam & aliorum salutem: eum & ipse Dominus noster non habens peccatum, nec carnem peccati, simulationem peccatricis carnis assumpserit, ut condemnans in carne peccatum, nos in se faceret justitiam Dei.

Gratian. Ecce, que mendacia sunt venialia, & que damabilia. §. 1. Sed queritur, quare dicat Augustinus, non esse mendicium pro temporali vita alicujus: cum Abraham descendens in Ægyptum rogaverit Saram, ut sororem ejus se esse mentiretur, dicens: Novi, quòd pulchra sis mulier, & quòd, eum viderint te Ægyptii, dicturi sunt, uxor illius est, interficient me, & te reservabunt. Dic ergò, oblecto te, quòd soror mea sis, ut bene sit mihi propter te, & vivat anima mea ob gratiam tuam. Sed Abraham non mendacium dici, sed verum taceri voluit.

C. XXII. Quomodo Abraham excusetur à mendacio, qui Saram sororem suam esse dixit.

Unde idem Augustinus ait in question. Genes. q. 26.

a Ivo p. 12. c. 41. b Exod. 1. c al. pro admissi. d Genes. 22. e l. 1. de Abraham. c. 8. f Gen. 22. g Ibid. in principio capiti 81. h 4. Reg. 10. i 1. Reg. 21. k Gen. 12.

Queritur, cur Patriarcha mentiri voluit, ut diceret Saram sororem suam, & non potius Deo commisit: qui si vellet, ejus pudicitiam apud Pharaonem servare posset. Sed veritatem voluit celari, non mendacium dici. Soror enim dicitur, quia filia fratris erat. Et in hoc ostenditur, quòd nemo debet tentare Deum suum, dum habet, quod rationabili consilio faciat. Fecit a quod potuit: quod non potuit, Deo commisit, in quem speravit: nec eum fides aut spes fefellit. Si autem interrogatus illam feminam indicasset uxorem, duas res tuendas committeret Deo, & vitam, & uxoris pudicitiam.

Corr. Rom. §. In questione ipsa vigesima sexta non sunt omnia verba hujus capituli: sed confectum est etiam ex lib. 12. contra Faustum. & contra Secundinum, & ex aliis locis.

Gratian. Item opponitur, quòd Jacob b mentiendi & sibi profuit, & alii nocuit, nec tamen reprehenditur, sed commendatur. Sed Jacob dicendo se esse Esau primogenitum, non est mentitus. Non enim dixit, se esse primogenitum nascendo, sed jus primogenituræ, illa vendente, ritè adeundo. Sic & Christus Joannem dixit esse Heliam, non personam, sed imitatione virtutis. Erat ergò Jacob Esau, non nascendo, ut diximus, sed emptione primogenituræ, de non primogenito in primogenitum transendo: sicut & ipse Esau primogenita vendendo, de primogenito non primogenitus fieri meruit. Sic & Judæi, cum essent filii Abraham carne, quia non fuerunt filii ejus imitatione, non deputantur inter filios Abraham, sed dicuntur filii diaboli: cuius filii sunt, non nascendo, sed imitando. Unde à Domino audire meruerunt d: Si filii Abraham estis, opera Abraham facite: nunc autem queritis me interficere, hominem, qui veritatem locutus sum vobis. Hoc Abraham non fecit. Vos ex patre diabolo estis, & desideria patris vestri facere vultis. §. 1. Econtra Gentiles, cum secundum originem carnis ab Abraham essent alieni, tamen imitatione fidei & justitiæ successerunt in filios Abraham. Unde ab Apostolo e dicitur eisdem: Si autem Christi, ergò Abraham semen estis. Hinc idem Apostolus scribens f Romanis ait: O tu Judæe, si circumcidaris, nec legem observes, circumcisio tua præputium facta est: quomodo & præputium, si justitias legis custodiat, in circumcissionem reputatur. Præfertur ergò, ut ex præmissis colligitur, imitatio operis origini carnis. Veraciter ergò, non mendaciter, Jacob se dixit Esau esse: nec mentiendi, sed verum dicendo sibi profuit, alteri vero non nocuit: quia benedictionem sibi debitam accepit, non alienam g surripuit. §. 2. Episcopus vero iste, de quo agitur, etsi falsum juravit, tamen quia, ut supra dictum est, ream h linguam non facit, nisi rea mens, nequaquam reus perjurii habetur. Probatur hoc etiam exemplo Saulis, qui, cum esset pugnaturus contra Philistæos, juravit se interfectorum quicumque ante solis occasum comederet. Jonathan i autem filius ejus non audito Regis juramento, cum pugnando magnam hostium stragem dedisset, & salutem fecisset in Israël, fame laborans, vidit facem mellis, quem regia virgâ, quam gestabat in manibus, accepit, & comedit: statimque oculi, quos serè faves clauserat, aperti sunt, & facies ejus exhilarata est. Quo comperto, Saul voluit eum dare neci: sed precibus, & piâ populi supplicatione placatus, mortis revocavit sententiam, ne interficeretur ille, per quem salus data erat in Israël, & quo pugnando, de manibus hostium populus ille liberatus fuerat. Ecce Saul falsum juravit, quia quod jurjurando se facturum decrevit, precibus populi revocatus k non fecit. Nec tamen perjurii reus arguitur: quia, quantum in ipso fuit, quod juravit, implevit, dum sententiam mortis in filium dedit: quam non carnali affectu, sed populi supplicatione revocavit.

QUESTIO III.

Cum ergò, ut ratione & exemplo monstratum est, Episcopus reus perjurii non esset, consueta obedientia ab

a Lib. 22. contra Faustum, c. 36. 33. & Rufus 36. b Gen. 22. & 25. c Matth. 11. d Joan. 8. e 1. Cor. 4. f Rom. 2. g alienam. h Suprà ead. homines. i 1. Reg. 21. k al. provocatus.

Archidiacono sibi denegari non debuit: cum etiam criminisum illum esse constaret, ante diffinitivam tamen sententiam, ut supra monstratum est, nulli Clericorum suorum ab eo liceret discedere. Constat ergo illicitum esse, quod Archidiaconus juramento firmavit. Unde merito queritur, An debeat servari, vel non?

QUESTIO IV.

1 Quid autem illicita juramenta servari non debeant, ps. in Toletano Concilio VIII. cap. 2. legitur: in quo sic statutum est.

C. I. Melius est vota stultae promissionis non implere, quam crimen committere.

SI a publicis sacramentorum gestis (quod Deus avertat) à quibuslibet illicita, vel non bona extitisset b conditio allegata, quae aut jugulare animam patris, aut agere compelleret stuprum sacratissimae virginis: nunquid non tolerabilius esset stultae promissionis vota rejicere, quam per inutilium promissorum custodiam, exhorrendam criminum implere mensuram?

C. II. Aliquando non expedit promissum servare sacramentum.

Item Ambrosius de officiis, lib. I. cap. 50. c

EST d etiam contra officium nonnunquam solvere promissum, sacramentum custodire a: Ut Herodes, e qui juravit, quoniam, quicquid petum esset, daret filiae Herodiadis: & necem Joannis praestitit, ne promissum negaret.

Corr. Rom. ¶ a Custodire:] Addita est vox ista ex originali, & Concilio Toletano, in quo refertur.

Gratian. Item in sermone S. Augustini f. Episcopi de Decollatione S. Joannis Baptistae, qui sic incipit: Cùm S. Evangelium legeretur.

C. III. Pietas fuit, quod David Nabal, sicut juraverat, non occiderit.

QUOD g David juramentum per sanguinis effusionem non implevit, major pietas fuit. Video a David pium hominem & sanctum in temerariam jurationem cecidisse, & maluisse non facere, quod juraverat, quam jurationem suam fuso hominis sanguine implere.

Corr. Rom. ¶ a Video] Haec sunt verba B. Augustini in eo sermone. Antecedentia autem videntur sanna quaedam: nec sunt apud Ivonem, aut in Pannormia.

C. IV. De eodem. Idem ibid.

JURAVIT b David temerè; sed non implevit jurationem majori pietate. ¶ Infra. §. 1. Ecce sanctus David non quidem iratus sanguinem hominis fudit: sed eum falsum jurasse negare quis poterit? De duobus peccatis elegit minus: sed minus fuit illud in comparatione majoris. Nam per seipsum appensum, magnum malum est, falsa juratio.

C. V. Turpia vota servanda non sunt.

Item Isidorus in synonymis i, libro secundo a.

IN k malis promissis rescinde fidem. In turpi voto muta decretum: quod incautè vovisti, ne facias. Impia enim est promissio, quae scelere adimpletur.

Corr. Rom. ¶ a Secundo.] Etiam B. Bravilius in vita Isidori memorat duos synonymorum libros. Et in synonymis, quae nuper cum aliis Isidori operibus sunt Parisiis impressa, facile locum haberet divisio in duos libros. Nam ex posteriore parte videtur sumptus libellus de norma vivendi, qui in eodem Parisino codice habetur. Alter autem libellus de contemptu mundi, qui & ibidem, & antea Antverpiae, & olim

a Ivo p. 12. c. 9. Pann. l. 8. c. 90. b al. extitisse conditio allegatur. c Ibid. in Tolet. 8. d Sent. 3. dist. 39. Ivo p. 12. c. 3. Pann. l. 8. c. 91. e Matth. 14. f Sermon. II. de sanctis, cujus principium est: [Propter hunc.] g Sent. ibid. Ivo p. 12. c. 11. Pann. l. 8. c. 92. h Sent. ibid. Ivo ibid. Pann. l. 8. c. 93. i Cap. de mendacio, in impresso Parisiis. k Ivo p. 12. c. 12. In Tolet. 8. c. 2. & in Tribur. c. 21.

Venetis sub hoc titulo, Isidorus de homine & ratione desistente, & de homine, & ratione consolante, impressus est, videtur epitome quadam synonymorum.

C. VI. Non est observandum juramentum, quo malus incautè promittitur.

Item Beda in homil. a 44. in Natali Decollationis S. Joannis.

SI b aliquid fortè nos incautiùs jurasse contigerit, quod observatum pejorem vergat in exitum, liberè illud consilio salubriore mutandum noverimus, ac magis instante necessitate pejerandum nobis, quam pro vitando perjurio in aliud crimen gravius esse divertendum. Denique juravit David c per Dominum occidere Nabal virum stultum & impium, atque omnia, quae ad illum pertinerent, demoliri. Sed ad primam intercessionem Abigail foeminae prudentis mox remisit minas, revocavit ensem in vaginam, neque aliquid culpae se tali perjurio contraxisse doluit.

C. VII. De duobus malis, minus eligi oportet.

Idem ibid.

NON d solum in jurando, sed in omni, quod agimus, hæc est moderatio solertiùs observanda: ut si in talem fortè lapsum versuti hostis inciderimus insidiis, ex quo sine aliquo peccati contagio furgere non possimus, illum potiùs evadendi aditum petamus, in quo minus periculi nos persequuros esse cernimus.

C. VIII. Tolerabilius est juramentum non implere, quam quod turpe est facere.

Item Ambrosius de officiis, lib. 3. c. 12. c

UNUS quisque f simplicem sermonem proferat: vas circum in sanctificatione possideat: nec fratrem suum circumscriptione verborum inducat: nihil promittat inhonestum: aut si promiserit, tolerabilius est promissum non facere, quam facere, quod turpe sit. Sæpè g plerique contringunt seipso jurisjurandi sacramento, & cum ipsi cognoverint, promittendum non fuisse, sacramenti tamen contemplatione faciunt, quod sponderunt: sicut de Herode supra scripsimus, qui b saltatrici premium turpiter promisit, crudeliter solvit. Turpe, quod regnum pro saltatione promittitur; crudele, quod mors Prophetae pro jurisjurandi religione donatur. Quantò tolerabilius tali fuisset perjurium sacramento? Si tamen perjurium possit dici, quod ebrius inter vina juraverat, quod eviratus a inter saltantium choros promiserat. Infertur disco Prophetae caput, & hoc æstimatum est fidei esse, quod amentia fuit. ¶ post pauca de Septe k differens. §. 1. Misericors, inquit, necessitas, quae solvitur parricidio. Melius est non vovere, quam vovere id, quod sibi is, cui promittitur, nolit exolvi. ¶ post paululum. §. 2. Non semper igitur promissa solvenda omnia sunt. Denique l ipse Dominus frequenter suam mutat sententiam, sicut Scriptura indicat.

Corr. Rom. ¶ a Eviratus] Emendatum est ex B. Ambrosio & Ivone. Antea enim legebatur, & juratus.

C. IX. Incommutabilis Deus quandoque sua mutat statuta.

Item ex Concilio Toletano VIII. c. 2.

NEOMMUTABILIS, eademque semper existens Dei natura, parcens sua sæpè in sacris literis legitur mutasse promissa, & pro misericordia temperasse sententiam. Unde quamlibet sit impassibilis, atque immutabilis, ejusdemque Deitatis, licet sint dicta firmissima, crebrò tamen

a Et glossa ordinaria in cap. 14. Matthæi, in versic. juramentum. b Infra ead. si aliquid. cap. 16. Burch. l. 12. cap. 18. Ivo p. 12. c. 13. & 75. Pann. l. 8. c. 94. & 118. c. 1. Reg. 25. d Ivo p. 12. c. 13. Pann. l. 8. c. 95. e in Tolet. 8. c. 2. f Ivo p. 12. c. 17. g Pann. l. 8. c. 101. h Matth. 14. i homicidio.] Ivo ibid. k Jud. 11. l Infra ead. non semper.

ejus & juramenta leguntur, & pœnitentia, quæ sacris extant mysteriis adoperta. Jurare namque Dei, est à seipso nullatenus ordinata convellere: pœnitere verò, eadem ordinata, cum voluerit, immutare. Sic per Hieremiam a dicit: *Repente loquar adversum gentem; & adversum regnum, ut eradicem, & destruum, & disperdam illud. Si pœnitentiam egerit gens illa super malo suo, quod locutus sum adversus eam; agam & ego pœnitentiam super malo, quod cogitavi, ut facerem ei.*

Corr. Rom. ¶ *Initium hujus capituli emendatum est ex editionibus Conciliorum Colonienfibus, & codice Lucensi Regio. In vetustioribus autem editionibus, & duobus codicibus Vaticanis, duobusque monasterii Dominicani post versic. innotenda. quod in ipso Concilio antecedit huic capitulo, sequitur continenter: Etenim immutabilis deitatis licet dicta sint firmissima, crebrò tamen, &c. intermediis omiffa.*

C. X. Sapientis est revocare, quod malè loquitur.

Item Augustinus.

Magnæ sapientiæ est, revocare hominem, quod malè locutus est.

C. XI. Quæ penà feriatur, qui illicitum juramentum facit.

Item ex Concilio Herdensi, c. 8. b

Qui sacramento se obligaverit, ut litigans cum quolibet ad pacem nullo modo redeat: pro perjurio uno anno a communione corporis & sanguinis Domini segregatus, reatum suum elemofynis, fletibus, & quantis poterit jejuniis, absolvat. Ad charitatem verò, quæ operit multitudinem peccatorum, celeriter venire festinet.

C. XII. Non omnia promissa solvenda sunt.

Item Ambrosius lib. 3. officiorum, c. 12. d

Non semper promissa omnia solvenda sunt. Denique ipse Dominus frequenter suam mutat sententiam, sicut Scriptura indicat.

C. XIII. De eodem.

Item Hidorus sententiarum lib. 2. c. 31. e

Non est observandum juramentum, quo malum incautè promittitur: veluti si quispiam adulterè perpetuum cum ea permanendi fidem polliceatur. Tolerabilis est enim non implere sacramentum, quàm permanere in stupri flagitio.

C. XIV. Malè jurans pœnitentiam agat.

Item ex Concilio Toletano, c. 2.

Necessè est, ut malè jurans dignam pœnitentiam agat, eò quòd nomen Domini contra præceptum illius sumpt in vanum: quia in Exodo scriptum est: *Nec enim injuriam habebit Dominus eum, qui assumpserit nomen Domini Dei sui frustra.*

Corr. Rom. ¶ *Verba propria hujus & sequenti capitis non sunt in canone secundo Concilii Toletani octavi: ex quo tamen citant Rabanus in lib. penit. c. 21. & Burchardus lib. 12. c. 29. Conjunctè enim hoc assertum cum iis, quæ in secundo illo canone leguntur. Idem verò Burchardus, c. 7. citat ex Toletano c. 9. Ivo autem absolutè ex Toletano. Sententiæ apud ipsos hæc duo capita conjuncta, quemadmodum & in aliquot vetustis Gratiani exemplaribus, sine voce ista, Item.*

C. XV.

[Item] Et in Levitico 3.

a Hiwem. 18. b Burch. l. 12. c. 17. Ivo p. 11. c. 94. Rabanus in penit. c. 10. c 1. Pet. 4. d In Tolet. 8. c. 2. supr. tit. unusquisque. in fine. Ivo p. 12. c. 27. Pann. l. 8. c. 102. e Conc. Tolet. 8. c. 2. Beda in Scintillis, c. 36. Glossa ordinaria in c. 14. Matth. f Polyc. l. 6. tit. 12. Burch. l. 12. c. 10. Ivo p. 12. c. 36. & 67. Pann. l. 8. c. 118. g Rabanus lib. penit. c. 21. Burch. l. 12. c. 7. & 27. Ivo p. 12. s. 64. h Exod. 20. i Levit. 19.

Non pejerabis in nomine meo, nec pollues nomen Dei tui, ego Dominus. Malum tamen, quod facturum se sacramento devoverit, omninò non faciat, quia stulta vota frangenda sunt.

Corr. Rom. ¶ *Ita etiam ceteri collectores. Sed suprà ead. caput, si aliquid; iisdem verbis assertur ex Beda, apud quem habetur, ut ibi est indicatum.*

C. XVI. Juramentum, quo malum incautè promittitur, non est servandum.

Item ex decreto Soteris Papæ, c. 3.

SI a aliquid fortè incautè nos jurasse contigerit, quod observatum pejorem vergat in exitum, illud consilio salubriore mutandum noverimus: & magis instante necessitate pejerandum b nobis, quàm pro a facto juramento in aliud crimen majus esse divertendum.

Corr. Rom. ¶ *a Pro facto] Apud Ivonem & in Pannormia legitur, pro vitando perjurio, ut supr. ead. c. 6. In Polycarpo autem, profectò in aliud. Anselmus habet quemadmodum Gratianus.*

C. XVII. Temeritas emendetur, cum incauta diffinitio solvitur.

Item ex Concilio Eliberitano c, cap. 1.

Diffinitio d incauta laudabiliter solvenda est: nec est prævaricatio, sed temeritatis emendatio.

Corr. Rom. ¶ *Ivo citat ut Gratianus. Burchardus autem ex Concilio Hibernensi, & sic est in manuscripta collectione canonum incerti auctoris.*

C. XVIII. Illicitum juramentum non est servandum.

Item.

Actione a quartà e septimæ Synodi] Joannes Apocrifarius Orientalium sedium dixit. Significat sermo patris nostri Sophronii, quòd melius sit jurantem pejerare, quàm servare sacramentum in fractione sacrarum imaginum. Hoc autem edicimus, quia sacramento quidam se excusant. Tharadius Patriarcha dixit f: Quia & pater Sophronius noverat bonitatem Dei, propterea transgredi voluit impium juramentum. Item paulò post. § 1. Tharadius Patriarcha dixit: Herodes servavit juramentum, & periit: Petrus verò negavit cum juramento, & conversus levit, & salvatus est. Omne enim peccatum bonus Deus indulget, si quis ex toto corde poeniteat. Sancta Synodus dixit: Sic nos docet sancta Scriptura. Item Leontius g Episcopus Phocææ dixit: Scriptum b est: Juramentum mendax ne diligatur. Qua de causa juramentum nostrum mendax dissolvatur, quasi nullam habens virtutem.

Corr. Rom. ¶ *a Actione quartà septimæ Synodi] Hæc verba in uno vetusto Gratiani codice sunt titulus (quemadmodum & apud Ivonem;) Initium verò capitis est: Joannes &c. & verso hæc non est Anastasii Bibliothecarii.*

¶ *Quia Pater] Aliiter habet locus ille Synodi. Ibi enim ex Limonario, seu horto spirituali, cujus auctor est Sophronius, refertur consilium Abbatis Theodori Eliptæ datum incluso, ut juramentum diabolo prestitum, de non adoranda imagine Virginis Mariæ, Jesum infantem gestantis, nullo modo servaret.*

C. XIX. Non observentur juramenta, quæ sunt contra divina mandata.

Item Hidorus.

SI quis præventus fuerit, ut definiat agere aliquid eorum, quæ non placent Deo, pœnitentiam agat: & quod contra mandatum Domini statutum est, in irritum revocetur. Item Hieronymus in libro de natura rerum. §. 1. Tribus liquidem modis juramenta contracta solvenda sunt. Prindò, cum quis malè jurat. Secundò,

a Supr. ead. si aliquid. Polyc. l. 6. tit. 11. Anf. l. 11. c. 73. Ivo p. 12. c. 75. Pann. l. 8. c. 118. b al. perjurandum. c al. Hibernensi. d Burch. l. 12. c. 25. Ivo p. 12. c. 80. e Sent. 3. dist. 29. Ivo p. 12. c. 15. Pann. l. 8. c. 98. 100. f In Limonario, c. 17. g al. Leo. h Zachar. 8.

cum

eum quis incaute jurat, non putans hoc esse peccatum. Tertio, si pueri vel puella in domo parentum se juramento confrinxerint, patribus a, postquam audierint, contradicentibus.

Corr. Rom. ¶ In libro de institutis Monachorum B. Basilii, Ruffino interprete, haec leguntur: Si quis praeventus fuerit, ut diffinat agere aliquid eorum, quae non placent Deo. In responsione vero subjicitur, poenitentiam debet agere, & postea, oportet irrita revocare, quaecunque ex praesumptione contra mandatum Dei statuuntur.

2 ps. Gratian. Ecce, quod juramenta illicita landabiliter solvantur, damnabiliter servantur. Quod tunc intelligendum est, quando juramentum illicitum deseritur, ut ad bonum redeatur. §. 1. Caterum si propterea deseritur, ut in aliud malum transeat, illicitum sacramentum damnabiliter servatur, sed damnabilis contemnitur.

C. XX. Non est appellanda fides, quae ad peccatum faciendum adhibetur.

Unde Augustinus de bono conjugali, c. 4.

SI b ad peccatum faciendum fides adhibetur, mirum, si fides appellanda est. Veruntamen qualiscunque sit, si & contra ipsam sit, pejus sit: nisi cum propterea deseritur, ut ad veram fidem, legitimamque redeatur: id est, ut peccatum emendetur voluntatis pravitate correcta: tanquam si quis, cum hominem solus expoliare non possit, inveniat socium iniquitatis, & cum eo pacificatur, ut simul id faciant, spoliisque partiantur: quo facinore commisso, totum solus auferat: dolet quidem ille, & fidem sibi non esse servatam, conqueritur. Verum in ipsa sua querela cogitare debet, potius in bona vita ipsi humanae societati fidem fuisse servandam, ne praeda iniqua ex homine fieret, si sentit, quam inique sibi in peccati societate servata non fuerit. Ille quippe utrobique perfidus, profecto sceleratior judicandus est.

C. XXI. Si propterea fides non servatur, ut ad bonum redeatur, non ideo violari dicitur.

Idem ibidem.

Mulier c, si fide conjugali violata, fidem servet adultero, utique mala est: sed si nec adultero, pejor est. Porro si eam flagitii poeniteat, & ad castitatem rediens conjugalem, pacta ac placita adulterina rescindat, miror, si eam fidei violatricem vel ipse adulter putabit.

Gratian. Ex his itaque apparet, quod si quisquam, ut diximus, illicitum juramentum non servaverit, ut in aliud malum perniciosum declinet, tanto gravius delinquit, quanto damnabilius accumulatur peccata peccatis. Si autem propterea deseritur, ut ad bonum redeatur; nihil culpa pro tali perjurio contrahitur: potius defendendum est, si in aliquo illius juramenti occasione nos deliquisse contigerit. Unde Augustinus scribit Severo Milevitano Episcopo, consulenti de quodam Hubaldo, qui à consanguineis cuiusdam pellicis coactus fuerat jurare, se illam ducturum in conjugem, nec matri suae vel fratribus ulterius necessaria ministraturum. Rescribit ergo B. Augustinus, ut diximus, Severo Milevitano Episcopo, ita dicens:

C. XXII. De quodam Hubaldo, qui juravit se non ministraturum necessaria matri & fratribus.

Inter cetera, ut rogaveras, à patre nostro Ambrosio quaesivi, quid tibi, charissime, agendum sit de Hubaldo parochiano tuo, qui captus, & timore necis impulsus, suae concubinae juramento firmavit, ipsam in conjugem suscipere, propriamque matrem cum fratribus de domo expellere, nihilque eis alimoniae unquam impendere. Quia vero, quam prius concubinam habuerat, non est peccatum in conjugem suscipere, matrimonium sit in Deo firmum & stabile. §. 1. Porro juramentum non hoc fuisse institutum invenitur, ut esset vinculum iniquitatis,

a al. parentibus. b Ivo p. 12. c. 14. Pann. l. 8. c. 96. c Ivo ibid. Pann. l. 8. c. 97.

vel matricidii, vel fraticidii, seu cujuscunque criminis. Nec credo sacramentum ad hoc debere fieri, ut injusta juratio suorum honorum sit injuste jurantibus expoliatio, & accipienti aeterna damnatio. Perjuria namque percutitur poena, & velut homicida in extremo examine à justo iudice degradabitur a, per quem sacrosanctum Evangelium ad injustum & illicitum, & Deo minime amabile, quasi testimonium justae & humanae petitionis adducitur. §. 2. Foveat itaque Hubaldus matrem & fratres: & luceat, si coactione & timore juramenti aliquid defuit matri. Qui vero eum jurare coegerunt, quod non debuit, reatu perjurii impliciti teneantur. Injuria quippe injuste irrogata, ejus est infamia, qui facit. Nec enim ullo modo ad opprobrium coacta voluntatis trahitur, quod illicita conditio necessitatis extorfit.

3 pars. Gratian. Sed cum his omnibus illicita juramenta non servanda probentur, opponitur, quod Josue b Gabaonitas contra praecipitum Domini non deleverit quia, seniores Israel juramento cian eis pacem firmaverant. Sed notandum est, quod seniores Israel, etsi scirent à Domino esse imperatum, ut deleverent gentes terrae promissionis, decepti tamen à Gabaonitis, nesciebant eos esse incolas terrae sibi promissae. Venerunt enim (ut historia refert) attritis calcamentis, & cum viridis panibus, dicebant: Viri pacifici, venimus de terra longinqua: calcamenta sunt attrita in pedibus nostris: panis descit in stercus nostris: audivimus Dominum esse vobiscum, & venimus componere pacem. Quod verbum placuit senioribus Israel, & fecerunt pacem cum eis. Post diem vero tertium, cum sibi Israel appropinquarent Gabaonitis, occurserunt eis, quibus juraverant seniores Israel. Illi autem videntes se esse deceptos, voluerunt delere eos, sed pepercit eis Josue propter juramentum seniorum Israel.

C. XXIII. Quaedam, licet à Deo prohibeantur, tamen juramento firmata non sunt evitanda c.

Unde Ambrosius in lib. officiorum 3. c. 10.

Innocens d credit omni verbo. Non vituperanda facilitas, sed laudanda bonitas. Hoc est innocentem esse, ignorare, quod noceat: & si circumferibitur ab aliquo, de omnibus tamen bene judicat, qui fidem esse in omnibus arbitratur. Haec igitur mentis lux devotione inclinatus Josue, ut crederet Gabaonitis, testamentum disposuit, pacem dedit, confirmavit societatem. Sed ubi in terras eorum ventum est, deprehensa fraude, quod cum essent finitimi, advenas se esse simulaverant: circumscriptum se populus Patrum indignari cepit: Josue tamen pacem, quam dederat, revocandam non censuit; quia firmata erat sacramenti religione: ne dum alienam perfidiam redargueret e, suam fidem solveret. Multavit tamen eos vilioris obsequio ministerii. Clementior sententia, sed diuturnior.

Gratian. Illicitum ergo juramentum, quod servari prohibetur, intelligendum est, quod scitur esse illicitum, dum juratur. Si autem nescitur illicitum esse, ipsa ignorantia excusat, si putetur licitum esse, non ex ignorantia juris, sed facti. Aliud enim est, si alicujus copula credatur esse licita, quia nescitur esse consanguinea, vel quia creditur esse vidua: aliud, si ideo putatur licita, quia consanguineorum conjunctio, vel relictarum copula nullo jure credatur esse prohibita. Hic enim est ignorantia juris, quae nonnisi excusat, nisi cui permittitur jus ignorare: ibi vero ignorantia facti, qua quisque verè excusatur. Seniores autem Israel non ignorabant gentes terrae promissionis ex praecipito Domini esse delendas: sed ignorabant Gabaonitas esse incolas terrae promissionis. Ignorabant siquidem factum, sed non ignorabant jus facti: atque ideo, etsi illicitum esset quod juraverunt, tamen licite servari debuit, quod juramento firmaverunt. §. 1. Quod autem illicitum juramentum servari prohibetur, non est generaliter intelligendum. Juramentum g namque (ut Hieronymus testatur super Hieremiam) debet

a al. degradabitur. al. condemnabitur. b Jos. 9. c Sic in vetustis, nam in vulgatis erat, servanda. d Proo. 14. e al. arguit, orig. f al. serv. g sup. q. 2. animadvertendum. habere

habere tres comites, veritatem, iudicium, & iustitiam: ubi autem ista defuerint, non est iuramentum, sed perjurium. Unde datur intelligi, illicitum esse iuramentum, cui aliquid istorum defuerit: non tamen cuiusque contigerit aliquid istorum deesse, prohibetur servari. §. 2. Aliquando namque iuramento deest iustitia: veluti, cum quisquam post votum castitatis ducit uxorem, iuramento firmans, nunquam se ab ea discessurum: quod quavis illicitum sit, quia iustitia sibi probatur deesse, tamen auctoritate Augustini servari præcipitur. Hoc autem si quis contendat prærogativa conjugii, non propter religionem iuramenti servari, animadvertat. Gabaonitas ob solam religionem contra Domini imperium servatos. Cum ergo omne Domini præceptum iustum sit, patet ei iustitiam deesse, quod ejus præcepto contrarium invenitur. §. 3. Iudicium quoque aliquando iuramento constat deesse, veluti cum propria tenevit aliquid ductus jurat, se manducaturum & bibiturum. Hoc quavis levitate indiscretè illicitum probetur, non tamen idè violari jubetur. §. 4. Iuramentum itaque multipliciter illicitum intelligitur. Est enim illicitum aliquando ex eo, quod juratur, aliquando ex causa extrà venientis, aliquando ex modo jurandi. Ex eo, quod juratur, tunc est illicitum iuramentum, quando id, quod juratur, in sui natura vitiosum est, vel vitium adimens, ut adulterium, homicidium, & his similia; vel reparari non permittens, veluti cum inimico ad pacem non redire, indigenti misericorditer non subvenire. Ista, quia per spicuum in se habent injustitiam, et si iuramento firmaverit, tamen servari non debent. Circa hæc utique a iuramenta, intelligenda sunt, quæ de illicitis iuramentis non observandis supra statuta leguntur. Quisquid ergo se iuramento firmaverit aliquid facturum, quo vel corporalis, vel spiritualis salus adimatur, vel sine quo utraque salus reparari, vel confirmari non possit, fidem promissam servare prohibetur: quorum exempla præmissa auctoritates subiiciunt, dum eum, qui homicidium facere, vel alimenta mari & fratribus non subministrare, in adulterio perseverare, vel ad pacem cum adversario non redire, iuramentum præstando promiserit, salubriori consilio illicita vota observare non permittunt. §. 5. Est etiam id, quod juratur, aliquando vitiosum non natura sui, sed ex causa extrà venientibus: veluti cum aliquis post votum castitatis jurat alicui se habiturum eam in conjugem. Conjugem namque habere, in seipso malum non est: tamen huic ex voto perniciosum est. Hoc autem iuramentum, etiamsi illicitum sit, non tamen servari prohibetur: sed de violatione voti penitentia sibi jubetur iudici. §. 6. Ex modo jurandi tunc est illicitum iuramentum, quando inconsideratè & incircumspectè aliquid juratur, quo nec corporalis, nec spiritualis salus adimatur, & sine quo utraque salus reparari, & vita conservari valet: veluti dum aliquis à parentibus coactus, ut Clericatus tonsuram, vel Religionis vestem suscipiat, se neutrum facturum iuramento firmaverit. Hoc, quavis alicuius videatur reprehensibile, quia opus charitatis iuramento se non facturum promisit, nullam tamen auctoritatem servari prohibetur, quia, etsi nunquam Clericatus tonsuram, vel Religionis vestem suscipiat, non tamen idè minus salutem promoveri valet: cum nonnulli in laicali habitu sanctissimi, & Deo dilecti inveniantur. Quo exemplo evidenter datur intelligi, quoties aliquis jurat, se non facturum aliquid, quo expeditior sibi via præparetur ad beatitudinem, dummodo sine eo valeat salutem invenire, quod iuramentum non prohibetur servare. Unde cum juramus, nos non datur aliquid alicui, sine quo utraque salus ejus potest esse incohumis, etsi aliqua ex eo sibi commoditas præstaretur, nulla tamen auctoritate iuramentum servare prohibemur, dummodo sit nobis alia via necessitatibus ejus subveniendi.

QUESTIO V.

Quod autem quinto loco queritur, Si licitum esset, quod Archidiaconus juraverat, An Episcopus esset reus perjurii, qui ad pejerandum Archidiaconum

al. itaque.
Tom. I.

cogebat? facile potest discerni. Si enim consentiens pari pena cum faciente puniendus est, multò magis ille, qui cogit, reus admitti criminis probatur.

C. I. Qui pejerare compellitur, & qui compellitur, perjurus uterque probatur.

Unde Pius Papa ait:

Qui compulsus à Domino sciens & perjurat, utrique sunt perjuri, & Dominus, & miles: Dominus, quia præcepit miles, quia plus Dominum, quam animam dilexit. Si liber est, quadraginta dies in pane & aqua pœniteat, & septem sequentes annos: si servus ejusdem, tres quadragenas & legitimas ferias pœniteat.

Corr. Rom. § Anselmus hoc citat ex penitentiali Theodori, quemadmodum Burchardus & Ivo seq. capitulum.

C. II. Penitentia ejus, qui in manu Episcopi, aut in cruce consecrata pejerat.

Idem.

Qui pejerat b se in manu Episcopi, aut in cruce consecrata, tres annos pœniteat: si verò in cruce non consecrata, annum unum pœniteat. Qui autem coactus fuerit, & ignorans se pejeraverit c, & postea cognoscit, tres quadragenas pœniteat.

C. III. Quæ pœna sit ferendus, qui necessitate coactus perjurat.

Item ex penitentiali Theodori d.

Isi e quis coactus pro vita redimenda, vel pro qualibet causa vel necessitate perjurat, quia plùs corpus, quam animam dilexit, tres quadragenas pœniteat. Alii verò judicant tres annos, unum ex his in pane & aqua.

C. IV. Qui pejerat, & alios pejerare facit, quæ pœna sit ferendus.

Item Gelafius Papa.

His f quis pejeraverit g, & alios sciens in perjurium duxerit, quadraginta dies pœniteat in pane & aqua, & septem sequentes annos, & nunquam sit line penitentia: & alii, si confesii fuerint, similiter pœniteant.

Corr. Rom. § Polycarpus tribuit hoc Pio: ceteri verò indicati collectores Pelagio.

C. V. Homicidam vincit, qui sciens ad perjurium hominem compellit.

Item Augustinus in sermone de decollatione S. Joannis, [id est, serm. 11. de Sanctis.]

Ille b, qui hominem provocat i ad jurationem, & scit eum falsum esse juraturum, vincit homicidam: quia homicida corpus occiditur est, ille animam, imò duas animas, & ejus, quem jurare provocavit, & suam. Scis, verum esse, quod dicis, & falsum esse, quod ille dicit, & jurare compellis? Ecce jurat, ecce pejerat, ecce perit. Tu quid invenisti? imò & tu peristi, qui de illius morte te satiare voluisti.

C. VI. Non peccat, qui iuramentum exigit ab eo, quem nescit falsum jurare.

Idem in sermone de perjuris, [id est, in sermone de verbis Apostoli, 30. al. 28.]

Qui k exigit jurationem, multum interest, si nescit illum falsum juraturum, an scit. Si enim nescit, & idè dicit, Jura mihi, ut fides ei fiat, non a est peccatum: tamen humana tentatio l est. Si autem scit, eum fecisse, novit fecisse, videt fecisse, & cogit jurare, homicida est. Ille enim suo se perjurio perimit: sed iste manum interficientis & impellit m, & prellit.

a al. sciens se. Ans. l. 11. c. 63. Burch. l. 12. c. 4. Ivo p. 12. c. 61. b al. perjurat. Pol. l. 6. tit. 11. Ans. l. 11. c. 64. Burch. l. 12. c. 5. Ivo p. 12. c. 62. c al. perjuraverit. d al. Romano. e Polyc. ibid. Burch. l. 12. c. 6. Ivo p. 12. c. 63. f Polyc. l. 6. tit. 11. Ans. l. 11. c. 67. Burch. l. 12. c. 9. Ivo p. 12. c. 66. g al. perjuraverit. h Sent. 3. dist. 36. Ivo p. 12. c. 28. Pann. l. 8. c. 108. i provocavit] orig. k Sent. ibid. Ivo p. 12. cap. 30. Pann. l. 8. cap. 110. l al. contentio. m al. expellit.

Corr. Rom. § α Non est peccatum] In originali est, non audeo dicere, non esse peccatum. Sed ob casum non est mutatus.

C. VII. Usque ad exitum vite non communicet, qui alios ad perjuriam trahit.

Item ex Concilio Matifconensi I. c. 17.

III. SI a quis convictus fuerit alios ad falsa & testimonia, vel perjuriam attraxisse, vel quacunque corruptione sollicitasse, ipse quidem usque ad exitum vite non communicet: ii vero, qui ei in perjurio consensisse probantur, postea ab omni testimonio sunt removendi b: & secundum legem infamia notabuntur.

Corr. Rom. § α Falsa] In Concilio ipso Matifconensi (restituta enim est citatio ex manuscriptis, cum antea citaretur Moguntinense) legitur, falsum testimonium vel perjurium.

2 pars. Gratian. Item, qui audit aliquem falsum jurare, & tacet, delinquit.

C. VIII. Cui sit indicandum falsum, quod ab aliquo juratur.

Unde Augustinus ait in questionibus Levitici c. 9. 1. ad c. 5. Anima, que audierit vocem jurantis falsum, &c.

HOec videtur dicere, peccare hominem, quo audiente jurat aliquis falsum, & scit, eum falsum jurare, & tacet. Tunc autem scit, si ei rei, de qua juratur, testis fuit, aut vidit, aut conficius fuit, id est, aliquo modo cognovit, aut oculis suis conspexit, aut ipse, qui jurat, illi indicavit. Ita enim potuit esse conficius. §. 1. Sed inter timorem hujus peccati, & timorem proditoris hominum non parva existit e plerumque tentatio. Possumus enim paratum ad perjurium admonendo, vel prohibendo a tam gravi peccato revocare: sed si non audierit, & coram nobis de re, quam novimus, falsum juraverit, utrum prodeus sit, qui proditus etiam periculum mortis incurrat, difficillima questio est. Sed quia non expressit, cui hoc indicandum sit, utrum illi, cui juratur, an sacerdoti cuiuspiam f, qui non solum eum persequi non potest irrogando supplicium, sed etiam orare pro illo potest; videtur mihi, quod se homo salvat a peccati vinculo, si g indicet talibus, qui magis possunt prodesse, quam obesse perjurio, sive ad corrigendum eum, sive ad Deum pro illo placandum, si & ipse confessionis adhibeat disciplinam.

Gratian. Si ergo iste, ut supra dictum est, qui audit falsum jurare, & tacet, delinquit; multo magis ille reus est, qui ad pejerandum aliquem compellit.

3 pars. §. 1. Queritur de eo, qui verborum calliditate se circumvenire putat illum, cui juramentum adfert, An sit reus perjurii, nisi servaverit, quod jurasse creditur.

C. IX. De eo, qui calliditate verborum jurat. De hoc ita scribit Isidorus sententiarum lib. 2. cap. 31.

Quacunque h arte verborum quisque juret, Deus tamen, qui conscientia testis est, ita hoc accipit, sicut ille, cui juratur, intelligit. Dupliciter autem reus fit, quia i & Dei nomen in vanum assumit, & proximum dolo capit.

C. X. Perjurum est, qui super lapidem falsum jurat.

Item ex sermone sancti Augustini trigesimo, de verbis Ap. stoli.

ECce, a dico charitati vestre. & qui super l lapidem falsum jurat, perjurus est. Unde hoc dico? quia multi & in hoc falluntur, & putant, quia nihil est, per quod jurant, non se crimine teneri perjurii. Prorsus perjurus es,

a Burch. l. 16. c. 8. Ivo p. 12. c. 26. b al. prohibendi. c Glos. sa ordin. initio c. quint. Levit. d Ivo p. 12. c. 29. Pam. l. 8. c. 109. e al. exitit. f vel utriusque. g al. etiam. h Sent. 3. dist. 39. Ans. l. 11. c. 76. Polyc. l. 6. tit. 12. Burch. l. 12. c. 10. Ivo p. 12. c. 36. & 67. Pam. l. 8. c. 112. i al. qui. k Ivo p. 12. c. 34. Pam. l. 8. c. 116. l per vera lectio.

quia per id, quod sanctum non & putas, falsum juras. Si tu & illud sanctum non putas, sanctum puta γ, cui juras. Non enim quando juras, tibi juras, aut lapidi juras, sed proximo juras. Homini juras ante lapidem, sed nunquid non ante Deum? Non te audit lapis loquentem, sed punit te Deus fallentem.

Corr. Rom. § α Non putas,] Sic etiam Ivo. In originali est sine negatione, & forte legendum, putat.

§ β Si tu illud] In codicibus Augustini impressis, & uno Vaticano legitur, sed ego illud sanctum non puto. In altero vero etiam Vaticano, & apud Ivoem, sed ego illud sanctum non puto.

§ γ Puta,] Sic in codicibus impressis B. Augustini: sed in uno Vaticano, & apud Ivoem, & Panormiam, & in aliquot vetustis Gratiani exemplaribus, putat.

C. XI. Apud Deum verba nostra non ex ore, sed ex corde procedant. Sed obicitur illud Gregorii 26. libro Moralium c. 7.

Humanae aures verba nostra talia judicant, qualia foris sonant. Divina vero judicia, talia ea audiunt, qualia ex intimis proferuntur a. §. 1. Certè noverit ille, qui intentionem & voluntatem alterius variis explicat verbis: quia non debet aliquis verba considerare, sed voluntatem & intentionem: quia non debet intentio verbis deservire, sed verba intentioni.

Gratian. Si ergo divina judicia verba nostra talia foris audiunt, qualia ex intimis proferuntur, si intentio non debet servire verbis, sed verba intentioni; patet, quod Deum non accipit sic juramentum, sicut ille, cui juratur: sed potius, sicut qui jurat, intelligit; cum recipi uti non ex intimis, sed ex his, que proferuntur foris, verba nostra sument. §. 1. Item obicitur, qui jurat super lapidem, putans se jurare super sacrosancta Evangelia, perinde tenetur. ac si super Evangelia juraverit: licet ille, cui jurat, ideo super lapidem jurare fecerit, ne non servando quod pronuntiat, reatu perjurii teneatur. §. 2. Item obicitur de civibus, qui credunt se jurare obedientibus Consulibus suis in omnibus, que sibi impetrata fuerint pro honore sue civitatis: ne vero obedientiam recusantes, reatu perjurii illaqueentur, supponitur breve juraturis, in quo aliud continetur, quam se juratos arbitrentur; videlicet ne Padum in Nilum convertant, vel aliquid hujusmodi faciant. Si ergo contra hoc, quod se jurasse crediderant, Consulibus suis obedientiam denegarent, nunquid secundum intentionem recipientis, an potius secundum intentionem jurantis juramentum Deus illud acciperet? §. 3. Item, si innocens de adulterio, vel furto impetrat, innocentiam suam vellet asserere: juraret autem se ab objectis sic esse immunem, sicut in brevi illo continetur, quod manibus suis se scripserit arbitratur, contineatur autem in illo, hunc reum esse objectorum, nunquid a Domino perjurus reputabitur? aut nunquid poterit argui, se jurasse, adulterii, aut furti reatum incurrisse? Non.

C. XII. Inter juramentum, & locutionem fidelium nulla debet esse differentia.

Hinc etiam Chromatius α in cap. 5. Matthai.

Juramenti hac causa est, quia omnis, qui jurat, ad hoc jurat, ut, quod verum est, eloquatur. Et ideo Dominus inter juramentum, & loquelam nostram, nullam vult esse distantiam: quia sicut in juramento nullam convenit esse perfidiam; ita quoque in verbis nostris nullam debet esse mendacium: quia utrumque & perjurium & mendacium divini judicii pena damnatur, dicente Scriptura b: Os, quod mentitur, occidit animam. Quisquis ergo verum loquitur, jurat; quia scriptum est c: Testis fidelis non mentitur.

Corr. Rom. § α Chromatius] Antea citabatur, Chrysothomus: cui errori occasionem dederat similitudo primarum literarum.

a Hucusque B. Greg. eo loco. b Sap. 1. c Prov. 14. C. XIII

C. XIII. Antequam aliquis juret, pejerat, si contra conscientiam jurare parat.

Idem a.

Qui pejerare paratus est, antequam juret, jam perjurus esse videtur: quia Deus non ex operibus judicat, sed ex cogitationibus, & ex corde.

Gratian. *Ex his omnibus colligitur, quod juramenta secundum intentionem præstantis, non recipientis, à Deo judicantur. Quomodo ergo, secundum Iudorum, quacunque arte verborum quis jurat, Deus sic accipit, sicut ille, cui juratur, intelligit? Sed sicut aliud est, callida arte verborum jurare, aliud simpliciter intentionem suam jurando enuntiare: sic aliud est, simpliciter intentione juramentum factum recipere, aliud in recipiendo calliditate uti: quia sicut quisquam apud Deum non valet aliquem ledere, sic nec præter ejus intentionem valet quis alicui subornare. Deus autem dupliciter aspernatur simplicem intentionem utriusque considerat: Et tam ex parte recipientis, quam ex parte præstantis verborum artem aspernatur Et odit.*

4 pars. §. 1. *De ætate verò jurantium queritur, Quæ ætate quisque ad jurandum debeat cogi? De quo in primo libro Capitularium, c. 63. sic invenitur definitum.*

C. XIV. Ante rationabiles annos, aliqui non cogantur jurare.

Parvuli, h qui sine rationabili ætate sunt, non cogantur jurare, sicut & Gunebodigni faciunt. Et qui semel perjurus fuerit, nec testis sit post hoc, nec ad sacramentum accedat, nec in sua causa, vel alterius jurator existat.

Corr. Rom. §. *Sicut Gunebodigni faciunt.] Addita isthæc sunt ex originali.*

C. XV. Ante quatuordecim annos nullus jurare cogatur.

Item ex Concilio Eliberitano.

Pueri c ante annos quatuordecim non cogantur jurare. Puella quoque, si in puerili ætate sita in domo patris, illo nesciente, juramento se constrinxerit, & pater ejus, ut audiverit, statim contradixerit, vota ejus, & juramenta irrita erunt, & facilius emendabitur.

Corr. Rom. §. *Burchardus hoc citat ex Concilio Hibernensi, ut alia, quæ Concilio Eliberitano tribuuntur.*

C. XVI. De eodem, Et ut à jejuniis juramenta præstentur.

Item Cornelius Papa d.

Honestum e etiam videtur, ut, qui in sanctis audet f jurare, hoc jejuniis faciat, cum omni honestate & timore Dei, & ut pueri ante annos quatuordecim non cogantur jurare.

Corr. Rom. §. *Ceteri etiam collectores citant ex decretis Cornelii Papæ. Extat autem lib. 1. Capitular. c. 63. nonnullis præterea verbis interjectis. Et inde refert primam hujus capituli partem Ivo c. 33.*

Gratian. *Præterea sunt quedam tempora, quibus jurare prohibemur.*

C. XVII. Quibus temporibus jurare prohibemur.

Unde in Concilio apud S. Medardum habito.

Decrevit g sancta Synodus, ut à Septuagesima usque in octavam Paschæ, & ab adventu Domini usque in octavam Epiphaniæ, nec non & in jejuniis Quatuor temporum, & in Litanis majoribus, & in diebus Dominicis, & in diebus Rogationum (nisi de concordia & pacificatione) nullus super sacra Evangelia jurare præsumat.

5 pars. Gratian. *De h forma verò fidelitatis, Et quid quisque debeat Domino, vel è converso, sic invenitur in epist. Fulberti Episcopi.*

a al. Item. b Ivo p. 12. c. 23. Pann. l. 8. c. 103. c Burchard. l. 12. c. 26. Ivo p. 12. c. 81. Pann. l. 8. c. 104. Et 105. d Capit. l. 1. cap. 63. e Burch. l. 12. c. 12. Ivo p. 12. cap. 69. Et 33. Pann. l. 8. c. 120. Cap. præcedenti. Fal. habet. g Simile quiddam in schedis Capitularium è Gallia missis. Burchard. l. 12. c. 20. h In usibus feudorum, lib. 2. tit. 6.

C. XVIII. Quæ in fidelitate sunt observanda.

De a forma fidelitatis aliquid scribere monitus, hæc vobis, quæ sequuntur, breviter ex librorum auctoritate notavi. Qui domino suo fidelitatem jurat, ista sex semper in memoria debet habere; incolume, tutum, honestum, utile, facile, possibile. Incolume videlicet, ne sit in damnum domino suo de corpore suo. Tutum, ne sit ei in damnum de secreto suo, vel de munitionibus, per quas tutus esse potest. Honestum, ne sit ei in damnum de sua justitia, vel de aliis causis, quæ ad honestatem ejus pertinere videntur. Utile, ne sit ei in damnum de suis possessionibus. Facile vel possibile, ne id bonum, quod dominus suus facere leviter poterat, faciat ei difficile; nevé id quod possibile erat, reddat ei impossibile. Ut fidelis hæc nocumenta caveat, justum est. §. 1. Sed & quia non sufficit abstinere à malo, nisi fiat id, quod bonum est, restat, ut in eisdem sex prædictis consilium & auxilium domino suo fideliter præstet, si beneficio dignus videri vult, & salvus esse de fidelitate, quam juravit. §. 2. Dominus quoque fideli suo in his omnibus vicem reddere debet. Quod si non fecerit, meritò censetur maleficus: sicut ille, qui & in eorum prævaricatione, vel faciendo, vel consentiendo deprehensus fuerit perfidus & perjurus.

Corr. Rom. §. *Epistola hæc Fulberti missa est è Gallia, descripta ex vetusto codice Ecclesiæ Belluacensis: cujus hic est titulus: Glorioso Duci Aquitanorum W. Fulbertus Carnotensis Episcopus orationis suffragium.*

§. *Sed quia non sufficit] In ipsa epistola legitur: Sed non ideò cassamentum meretur: non ei sufficit. Apud Ivonem verò, Sed non ideò cassamentum b meretur. Non enim sufficit, &c.*

§. *Qui in eorum] In epistola legitur, si mox prævaricatione: apud Ivonem, si in eorum prævaricatione: In Pannormia verò ut apud Gratianum.*

C. XIX. De eodem.

Augustinus.

Si c quis Laicus juramentum violando profanat, quod Regi & domino suo jurat, & postea perversè & dolosè ejus regnum tractaverit, & in mortem ipsius aliquo machinamento insidiatur, quia sacrilegium peragit, in Christum Domini manum mittens, anathema sit: nisi per dignam penitentiam satisfactionem emendaverit, sicut constitutum à sancta Synodo est, id est, seculum relinquat, arma deponat, in monasterium eat, & peniteat omnibus diebus vitæ suæ: veruntamen communionem in exitu vitæ suæ cum Eucharistia percipiat. §. 1. Episcopus verò, Presbyter, Diaconus, si hoc crimen commiserit, degradetur.

Corr. Rom. §. *Caput hoc in melioribus Gratiani codicibus non habetur. Burchardus & Ivo citant ex dictis Augustini. Simile autem habetur in Concilio Toletano 16. c. 8. ex Hispania missis.*

6 pars. Gratian. *Ut itaque ex præmissis apparet, mendacium nec simplici sermone debet proferri, nec juramento firmari. Mendacium autem non solum in verbis, sed etiam in simulatis operibus esse probatur.*

C. XX. Mentitur, qui professionem suam operibus non ostendit.

Unde Ambrosius ait in sermone habito in Dominica de Abraham.

Corr. Rom. §. *Initium hujus sermonis est: Scitote fratres.*

Cavete d fratres mendacium, quia omnes, qui amant mendacium, filii sunt diaboli &. Et infra. §. 1. Non solum in falsis verbis, sed etiam in simulatis operibus mendacium est. Mendacium namque est Christianum se dicere, & opera Christi non facere. Mendacium

a Ivo p. 12. c. 76. Pann. l. 8. c. 122. b al. causamentum. c Anf. l. 11. c. 74. Polyc. l. 6. tit. 11. Burch. l. 12. c. 21. Ivo p. 12. c. 78. d Pann. l. 8. c. 127.

cium est, Episcopum, Sacerdotem vel Clericum se profiteri, & contraria huic ordini operari.

Corr. Rom. § a Diaboli.] In codice Vaticano, ubi hic sermo habetur, sequitur hac, quia non solum mendax est, sed etiam & pater, & inventor ipsius mendacii est. Omnis enim simulatio, & omnis duplicitas mendacium est. Ergo non solum, &c.

C. XXI. Quoties sermo malus de ore nostro procedat.

Item Hieronymus in c. 4. epist. ad Ephesios.

Quoties verò loquimur, aut non in tempore, aut importuno loco, aut non ut convenit audientibus, toties sermo malus procedit de ore nostro ad destructionem eorum, qui audiunt. Consideremus itaque, quid loquamur: quia pro omni otioso verbo reddituri sumus rationem in die iudicii.

7 pars. Gratian. Juramentum verò Clericus Laico prestare non debet.

C. XXII. Cuiquam Laico Clericus nihil jurare præsumat.

Unde in Remensi Concilio legitur:

Nullus a ex Ecclesiastico ordine cuiquam Laico quicquam super sacrosancta Evangelia jurare præsumat: sed simpliciter cum veritate & puritate dicat, est est, non. Sed si est aliquid, quod sibi objiciatur, prout judicaverint, qui ejusdem ordinis sunt, aut corrigatur, aut expurgetur.

Corr. Rom. § Objiciatur,] Apud Burchardum & Ivoem sequitur, ad Episcopum, in ejus territorio est, deferatur; & juxta id, quod illi, qui ejusdem sunt ordinis, dijudicaverint, aut corrigatur, aut expurgetur.

Gratian. Episcopo similiter Clericus juramentum prestare non debet, nisi forte is, cui Ecclesie procuratorem committit.

C. XXIII. De eodem.

Unde Urbanus II. ait:

Nullus b Episcopus Clericos suos, nisi forte, quibus Ecclesiasticarum rerum dispensatio commissa fuerit, sibi jurare compellat.

Corr. Rom. § In aliquot vetustis exemplaribus suis hujus cause est in vers. expurgetur. Absunt autem hæc verba, & sequens caput, nullus. In uno autem non modo ista habentur, sed etiam caput primum de juramento calumnie, & constitutio nova Henrici.

CAUSA XXIII.

Quidam Episcopi cum plebe sibi commissa in hæresim lapsi sunt, circumadjacentes Catholicos minis & cruciatibus ad hæresim compellere ceperunt: quo comperto, Apostolicis Catholicis Episcopis circumadjacentium regionum, qui ab Imperatore civilem jurisdictionem acceperant, imperavit, ut Catholicos ab hæreticis defendere, & quibus modis possent, eos ad fidei veritatem redire compellerent. Episcopi hæc mandata Apostolice recipientes, convocatis militibus, aperte, & per insidias contra hæreticos pugnare ceperunt. Tandem nonnullis eorum neci traditis, aliis rebus suis vel Ecclesiasticis, expoliatis, aliis carcere & ergastulo reclusis, ad unitatem catholicam fidei coacti redierunt.

1. Hic primum queritur, An militare peccatum sit?
2. Secundò, Quod bellum sit justum, & quomodo à filiis Israël iusta bella gerebantur?
3. Tertio, An injuria sociorum armis sit propulsanda?
4. Quarto, An vindicta sit inferenda?
5. Quintò, An sit peccatum iudici, vel ministro reos occidere?
6. Sextò, An mali sint cogendi ad bonum?
7. Septimò, An hæretici suis & Ecclesie rebus sint expoliandi, & qui possidet ab hæreticis ablata, an dicatur possidere aliena?
8. Octavò, An Episcopis, vel quibuslibet Clericis sua liceat auctoritate, vel Apostolice, vel d Imperatoris præcepto arma movere?

a Burch. l. 2. c. 188. Ivo p. 6. c. 233. Pann. l. 5. c. II. h Ext. de jurejur. c. nullus. c. al. Apostolica. d al. sine Imperatoris.

QUESTIO I.

Quod militare alienum videatur ab Evangelica disciplina, hinc videtur posse probari, quia omnis militia vel ob injuriam propulsandam, vel propter vindictam inferendam est instituta: Injuria autem vel à propria persona, vel à socio repellitur, quod utrumque Evangelica lege prohibetur. Cùm enim dicitur a: Si quis te percusserit in unam maxillam, præbe ei & alteram: Qui angariaverit te mille passus, vade cum eo duo millia. Item cùm Apostolus dicat b: Non vos defendentes, charissimi, sed date locum iræ: quid aliud prohibemur, quam proprie persone injuriam repellere? §. 1. Item, cùm Petro, gladio magistrum defendente, Christus dixerit c: Convertite gladium tuum in vaginam: an putas, quod non possim rogare patrem meum, & exhibebit mihi plus quam duodecim legiones Angelorum? Denique sicut de B. Andrea legitur d, cùm fieret concursus populorum, ut de manibus iniqui iudicis eam eriperent, & ab injuria mortis illum defenderent, ipse e contra & exemplo & verbo patientiam docens, rogabat eos, ne suum martyrium impedirent: quid aliud monemur, quam sicut proprias, ita & sociorum injurias patienter tolerare, nec ad arma concurrere, sed eorum exemplo ad similia ferenda unumquemque præparare? §. 2. Item, cùm in proverbis & dicatur e: Mihi vindictam, & ego retribuam, dicit Dominus. Item, cùm in Evangelio dicatur f: Nolite judicare, & non judicabimini. Item, g cùm paterfamilias dicat servis volentibus colligere zizania: Sinite utraque crescere utque ad messem: & tunc dicam mesoribus, colligite zizania, & alligate in fasciculos ad comburendum. §. 3. Item, cùm Rex ille, qui nuptias fecerat filio suo, missis exercitibus suis, Angelorum videlicet, dicatur perditurus homicidas Prophetarum & Apostolorum, qui vocati ad nuptias venire contempserunt credentio. Item, cùm Paulus Apostolus dicat in epistola ad Romanos h: Nolite judicare invicem. Item: Tu quis es, qui judicas alienum servum? Suo Domino stat, aut cadit. Sive ergo vivimus, sive morimur, Domini sumus. In hoc enim Christus mortuus est, & resurrexit, ut & vivorum, & mortuorum dominetur: In his omnibus quid aliud præcipitur, quam ut vindicta delinquentium divino reservetur examini? Cùm ergo, ut supra dictum est, militia videatur instituta, vel ob injuriam propulsandam, vel ad vindictam inferendam, utrumque autem lege Evangelica prohibeatur, apparet, quod militare peccatum est.

Corr. Rom. § a In proverbis] Sententia ista solet quidem proverbii loco usurpari: sed non habetur in libro Proverborum. Affertur à B. Paulo ad Rom. c. 12. (conjunctè cum alia sententia ex c. 25. Proverb.) & ad Hebræos 10. Deut. c. 32. in Cantic. sic scriptum est: Mea est ultio, & ego retribuam.

C. I. Bella carnalia bellorum spiritualium figuram gerunt.

Hinc etiam Gregorius ait i.

Nisi bella ista carnalia figuram bellorum spiritualium gererent, nunquam, ut opinor, Judaicarum historiarum libri discipulis Christi, qui venit pacem docere, legendi in Ecclesiis fuissent ab Apostolis traditi. Quod enim eis bellorum proficeret ista descriptio, quibus dicitur ab Jesu: Pacem k meam do vobis, pacem meam relinquo vobis? & quibus per Apostolum l jubetur & dicitur: Non vosmetipsos vindicantes, sed magis injuriam accipite, & magis fraudem patimini? Unde denique sciens Apostolus nulla nobis jam ultra bella esse carnaliter peragenda, sed animæ certamina contra spiritualia adversarios desudanda, velut magister militiæ, præceptum dat militibus Christi, dicens m: Induite vos armaturam Dei, ut possitis stare adversus astutias diaboli.

a Matth. 5. b Rom. 12. c Matth. 26. d In martyrio ipsius. e Deut. 32. Rom. 12. f Matth. 7. g Matth. 13. h Rom. 14. i Origenes homilia 15. super Josue. k Joan. 14. l I. Corinth. 6. m Eph. 6.

Gratian.

Gratian. His ita respondetur. Præcepta patientiæ non tam ostentatione corporis, quam præparatione cordis sunt retinenda. C. II. Præcepta patientiæ, virtutis animi, non ostentatione corporis servanda sunt.

Unde Angustinus ait in sermone de puero Centurionis.

Paratus a debet esse homo justus & pius patienter eorum malitiam sustinere, quos fieri bonos querit, ut numerus potius crescat bonorum, non ut pari malitia se quoque numero addat malorum. Denique ista præcepta magis ad præparationem cordis, quæ intus est, pertinere, quam ad opus, quod in aperto sit (ut teneatur in secreto animi patientia cum benevolentia, in manifesto autem id fiat, quod eis videtur prodesse posse, quibus bene velle debemus.) §. 1. b Hinc liquido ostenditur, quod ipse Dominus Jesus, exemplum singulare patientiæ, cum percuteretur in faciem, respondit: Si e male dixi, exprobra de malo: si autem bene, quid me cadis? Nequaquam igitur præceptum suum, si verba intueamur, implevit. Neque enim præbuit percutienti alteram partem, sed potius prohibuit, ne, qui fecerat injuriam, augeter. Et tamen paratus venerat non solum percuti in faciem, verum etiam pro his quoque, a quibus hæc patiebatur, crucifixus occidi, pro quibus ait in cruce pendens: Pater, despicere illis, quia nesciunt quid faciunt. §. 2. Nesci Paulus Apollolus præceptum Domini & magistri sui videtur implevisse, ubi etiam ipse percussus in faciem, dixit Principi Sacerdotum: Percutiet e te Deus, paries dealbatus: sedis iudicare me secundum legem, & contra legem jubes me percuti? Et cum a circumstantibus diceretur: Injuriam faci principii Sacerdotum? Irridens eos admonere voluit, quid dixerit: ut qui saperent, intelligerent jam destruendum esse adventu Christi parietem dealbatum, hoc est, hypocritam sacerdotii Judæorum. Ait quippe: Nescivi fratres, quia princeps est. Scriptum est enim: g Principi populi tui non maledices, cum proculdubio, qui in eodem populo creverat, atque b in lege fuerat eruditus, illum principem Sacerdotum nescire non posset, nec eos, quibus ita notus erat, ullo modo falleret, quod nesciret. Sunt ergo ista præcepta patientiæ semper in cordis præparatione retinenda: ipsaque benevolentia, ne reddatur malum pro malo, semper in voluntate complenda est. §. 3. Agenda sunt autem multa etiam cum invitit benigna quâdam asperitate plebentis, quorum potius utilitati consulendum est, quam voluntati. §. 4. Nam in corripiendo filio, quamlibet asperè, nunquam profectò amor paternus amittitur. Fit tamen quod nolit & doleat, qui etiam invitus videtur dolore sanandus. §. 4. Ac per hoc, si terrena ista respublica præcepta Christiana custodiat, & ipsa bella sine benevolentia non gerentur, ut i ad pietatis, justitiæque pacatam societatem victis facilius consuetur. Nam cui licentia iniquitatis eripitur, utiliter vincitur: quoniam nihil est infelicius felicitate peccantium, quâ penalis nutritur impunitas, & mala voluntas, veit hostis interior, roboratur. §. 5. Nam k si Christiana disciplina omnia bella culparet, hoc potius militibus, consilium salutis petentibus, in Evangelio diceretur, ut abjicerent arma, seque militiæ omninò subtraherent. Dicitum est autem eis: Neminem l concusseritis, nulli a calumniam feceritis: sufficiant vobis stipendia vestra. Quibus proprium stipendium sufficere debere præcepit, militare utique non prohibuit.

Corr. Rom. § Sic etiam citat Anselmum. Polyc. non assert auctorem. Habetur autem in epist. 5. Aug. ad Marcellum.

§ a Nulli] Repositus est integer locus Evangelii, ut est in

a Polyc. l. 7. tit. 7. Ansel. l. 13. c. 3. b Non erat hic faciendum initium novi paragraphi, coherent enim hæc cum antecedentibus. c Joan. 18. d Luc. 23. e Act. 23. f al. incidenter] al. irridenter. g Exod. 22. h al. ibi. i al. sed ut. k Pann. l. 8. c. 42. l Luc. 3.

ipsa epistola, & lib. 22. contra Faustum, c. 74. Antea erat, Contenti estote stipendiis vestris.

C. III. In bellicis armis milites Deo placere possunt.

Item ejusdem ad Bonifacium, epist. 207.

NOLI a existimare, neminem Deo placere posse, qui in armis bellicis militat. In his erat sanctus David, cui Dominus tam magnum perhibuit testimonium. In his etiam plurimi illius temporis justi. In his erat & ille Centurio, qui Domino dixit b: Non sum dignus, ut intres sub tectum meum. & infra. §. 1. Hoc ergo primum cogita, quando armaris ad pugnam, quia virtus tua etiam ipsa corporalis donum Dei est. Sic enim cogitabis a de dono Dei non facere contra Deum. Fides enim, quando promittitur, etiam hosti servanda est, contra quem bellum geritur: quanto magis amico, pro quo pugnatur? Pacem habere debet voluntas, bellum necessitas, ut liberet Deus a necessitate, & conservet in pace. Non enim pax quaritur, ut bellum excitetur: sed bellum geritur, ut pax acquiratur. Esto ergo etiam bellando pacificus, ut eos, quos expugnas, ad pacis utilitatem e vincendo perducas. Beati enim pacifici, (ait Dominus) quia filii Dei vocabuntur. Si autem pax humana tam dulcis est pro temporali salute mortalium, quand est dulcior pax divina pro æterna salute Angelorum? Itaque hoste pugnantem necessitas perimat, non voluntas. Sicut bellanti & resistenti violentia redditur, ita victo vel capto misericordia jam debetur, maxime in quo pacis perturbatio non timetur.

Corr. Rom. § a Sic enim cogitabis] Antea legebatur, Sic enim cogitabis de dono Dei, non facies contra Dominum. Emendatum est & hoc & multa alia ex originali.

C. IV. Que sunt in bello jure reprehendenda.

Item ejusdem contra Manichæos, [id est, libro 22. contra Faustum, cap. 74.

§ 75.]

QUID culpatur in bello? An quia moriuntur quandoque morituri, ut dominentur d in pace victuri? Hoc reprehendere timidorum est, non religiosorum. Nocendi cupiditas, ulciscendi crudelitas, impacatus atque implacabilis animus, feritas rebellandi, libido dominandi, & si qua similia, hæc sunt, quæ in bellis jure culpantur. Quæ plerumque ut etiam jure puniantur, adversus violentiam resistentium (sive Deo, sive aliquo legitimo imperio jubente) gerenda ipsa bella suscipiuntur a bonis: cum in eo humanarum rerum ordine inveniuntur, ubi eos vel jubere tale aliquid, vel in talibus obedire justè ordo ipse confringit. Unde a neque Joannes e ab armis jubet discedere milites: & Christus f tributa Cesari monet reddi, quia propter bella necessariò militi stipendium præbetur. Ordo tamen ille naturalis mortalium paci accommodatus hoc poscit, ut suscipiendi belli auctoritas atque consilium apud Principes sit. § infra. §. 1. Sed si humanâ cupiditate bellum geritur, non nocet sanctis, in g quos non habet quisquam potestatem, nisi desuper datam. Non b enim est potestas, nisi a Deo, sive jubente, sive sinente. Ergo vir justus, si fortè sub Rege, homine etiam sacrilego, militet, rectè potest illo jubente bellare, si vice i pacis ordinem servans, quod k sibi jubetur, vel non esse contra Dei præceptum, certum est, vel utrum sit, certum non est; ita ut fortasse reum faciat Regem iniquitas imperandi, innocentem autem militem ostendat ordo serviendi.

Corr. Rom. § a Unde neque] Hinc usque ad vers. Ordo, Gratianus summam retulit sententiam B. Augustini,

a Polyc. l. 7. tit. 13. Ansel. l. 13. c. 4. Ivo p. 10. c. 126. b Matthæi 8. c al. unitatem. d al. domentur. Pannorm. l. 8. c. 45. e Luc. 3. f Matth. 22. g Joan. 19. h Rom. 13. i al. civica] orig. k al. cui quod jubetur.

C c c 3

quæ ab eo copiosius & clarius exponitur: sicut etiam à vers. Sed si humanâ, usque ad vers. Non enim.

C. V. Militare non est peccatum.

Item ejusdem in libro de verbis Domini, tractatu, sive sermone 19.

Militare a non est delictum, sed propter prædam militare peccatum est: nec rempublicam gerere criminofum est, sed idèd gerere b rempublicam, ut rem familiarem potius augeas, videtur esse damnabile. Propterea enim providentiâ quâdam militantibus sunt stipendia constituta, ne dum sumptus queritur, prædo c grassetur. Item infra. §. 1. Dicit ipse Dominus d, Reddite, quæ Dei sunt, Deo, & quæ Cesaris, Cesari. Igitur, quod Cesar præcepit, ferendum est: quod Imperator indicit, tolerandum est: sed fit intolerabile, dum prædam exactores accumulunt. Item infra. §. 2. Interrogaverunt Joannem milites, dicentes: Quid faciemus & nos? Ait e illis Joannes, neminem concutiatis, neque calumniam faciatis, sed contenti estote stipendiis vestris. Hic jam cognoscere se debet omnis homo, qui militat. Non enim tantum de his militantibus Scriptura loquitur, qui armatâ militiâ detinentur: sed quisquis militiæ suæ cingulo utitur, dignitatis suæ miles adscribitur: atque hæc sententia potest dici (verbi gratiâ) militibus, protectoribus, cunctisque rectoribus. Quicunque sibi stipendia publicè decreta consequitur, si amplius querit, tanquam calumniator & concussor Joannis sententiâ condemnatur.

C. VI. Pacata sunt bella, quæ geruntur, ut mali coercerentur, bonique subleventur.

Item ejusdem de diversis Ecclesia observationibus.

A pud f veros Dei cultores etiam ipsa bella pacata sunt, quæ non cupiditate aut crudelitate, sed pacis studio geruntur, ut mali coercerentur, & boni subleventur.

Corr. Rom. § Sic etiam citat Ivo: quod tamen apud B. Augustinum non est inventum, quamvis epistola ad Januarium talem ferè habeat titulum. Simile habetur sup. ead. not. §. esto ergo, & de civitate Dei. lib. 19. c. 12.

C. VII. Summa est laus militiæ, reipubl. utilitatibus obedientiam exhibere.

Item Gregorius universis militibus g Neapolitanis, lib. 12. epist. 24.

SUMMA b militiæ laus, inter alia bona merita, hæc est, obedientiam reipubl. i utilitatibus exhibere, quodque sibi utiliter imperatum fuerit, obtemperare: sicut & nunc devotionem vestram fecisse didicimus, quæ epistolis nostris, quibus magnificum virum Constantium Tribunum custodiæ civitatis deputavimus præfesse, paruit, & congruam militaris devotionis obedientiam demonstravit. Unde scriptis vos præsentibus curavimus admonendos, uti prædicto viro magnifico Tribuno, sicut & fecistis, omnem debeatis pro serenissimorum dominorum utilitate, vel conservanda civitate, obedientiam exhibere: quatenus quicquid à vobis hæctenus bene gestum agnoscitur, per præsentis temporis vigilantiam ac sollicitudinem augmentetis.

Gratian. Ex his omnibus colligitur, quod militare peccatum non est, & quod præcepta patientiæ in præparatione cordis, non in ostentatione corporis observanda sunt.

QUÆSTIO II.

QUOD autem queritur, Quod sit justum bellum, Isidorus Etymol. l. 18. c. 1. inquit.

C. I. Quod sit justum bellum.

JUSTUM k est bellum, quod ex edicto a geritur, de re-

a Beda, & glossa ord. Luc. 3. Ivo p. 10. c. 125. Pann. l. 8. c. 60. b agere] orig. c præda] orig. d Matth. 22. c. Luc. 3. f Ivo p. 10. c. 105. g Episcopi] orig. impresum. h Ansel. l. 13. c. 9. i sancta reipubl. exhibere,] orig. k Ivo p. 10. c. 116. Pann. l. 8. cap. 54.

bus repetendis a, aut propulsandorum hostium causâ. § cap. 15. b §. 1. Judex dictus, quali jus dicens populo, sive quod jure diceptet. Jure autem diceptare, est justè judicare. Non est autem judex, si non est in eo justitia.

Corr. Rom. § a Edicto] In codicibus Isidori etiam manuscriptis legitur, ex prædicto. Citat enim Ciceronem ex libris de republ. qui negat justum esse bellum, nisi denuntiatum, nisi indictum, c nisi de repetitis rebus.

C. II. Nihil ad justitiam interest, sive aperit, sive ex insidiis aliquis pugnet.

Item Augustinus in libro questionum 6. q. 10.

DOMINUS noster jubet d ad Jesum Nave, ut constituat sibi retrorsus insidias, id est, insidiantes bellatores ad insidiandum hostibus. Hinc admonemur, hoc e non injustè fieri ab his, qui justum bellum gerunt, ut nihil homo justus præcipue cogitare debeat in his rebus, nisi ut justum bellum suscipiat, cui bellare fas est. Non enim omnibus fas est. Cùm autem justum bellum susceperit, utrùm aperta pugnâ, utrùm insidiis vincat, nihil ad justitiam interest. Justa autem bella definiri solent, quæ ulciscuntur injurias, si qua gens, vel civitas, quæ bello petenda est, vel vindicare neglexerit, quod à suis improbè factum est, vel reddere, quod per injurias ablatum est. Sed etiam hoc genus belli sine dubitatione justum est, quod Deus imperat, aptud quem non est iniquitas, & novit, quid cuique fieri debeat: in quo bello ductor exercitus, vel ipse populus non tam auctor belli, quàm minister judicandus est.

Gratian. Cùm ergo justum bellum sit, quod ex edicto geritur, vel quo injuria ulciscuntur, queritur, quomodo à filiis Israël justa bella gerebantur.

C. III. Innoxius transitus filiis Israël negabatur, atque idèd justa bella gerebant.

De his ita scribit Augustinus in questionibus Numerorum, q. 44. ad c. 20.

NOTANDUM f est sanè, quemadmodum justa bella gerebantur [à g filiis Israël contra Amorthæos.] Innoxius enim transitus denegabatur, qui jure humana societatis æquissimo patere debebat.

QUÆSTIO III.

QUOD verd injuria sociorum armis propulsanda non sit, exemplis & auctoritatibus probatur. Dominus h enim cùm ab Herode quæretur ad interficiendum, non patrociniuni sibi quæsit armorum, cùm occulto insinctu posset in eum convertisse manus Judæorum, sed fugiens in Ægyptum, latuit ibi per septennium. Sic etiam, cùm à Judæis i lapidibus peteretur, abscondit se, & exiit de templo. Sic etiam cùm duceretur ad crucem, noluit k commovere adversus seniores Judæorum turbam, quæ nuper ei obviam processerat, & cum palmis & laudibus eam receperat. Sic etiam interrogatus à Pilato, an Rex esset, ait: Regnum meum non est de hoc mundo. Si enim esset de hoc mundo, ministri mei atque decertarent, ut ego non traderer Judæis: Insinuans illos ad regnum hujus mundi pertinere, qui auxilio diuinarum visionum, non divino præsidio ab imminente injuria se tueri contendunt. Item, cùm discipulis suis ait l: Si vos persecuti, fuerint in una civitate, fugite in aliam: non arma armis, sed fugam persequentibus docuit opponi. §. 1. Item, sicut legitur in Esaiâ, Ægyptus à Nabuchodonosor devastata est, qui filiis Israël contra Assyrios & Chaldæos protectionis & defensionis auxilium promissit. Unde dictum m est: Baculus arundineus Rex Ægypti: super quem si aliquis ianixus fuerit, confringetur, & perforabit manum innitentis. Ipsi etiam Judæi captivi ducti sunt, quia spem suæ liberationis

a al. repetitis. b Et l. 9. c. 4. c Et idem ferè habetur l. 1. de officii. d Jos. 8. e abest ab orig. f Ivo p. 10. c. 119. Pann. l. 8. c. 57. g absunt ab orig. h Matth. 2. i Matth. 21. k Joan. 18. l Matth. 10. m Esa. 19. 36. Ezech. 29.

non in solo Deo, sed in homine posuerunt. Sic etiam de primis credentibus legitur, a quod rapinam suorum honorum cum gaudio suscipiebant, non querentes sibi aliorum patrocinia, sed gaudentes, quoniam digni inveniebantur pro nomine Jesu contumeliam pati. Sic et Apostolus in prima epistola suadet Corinthiis, h ut injuriam et fraudem patienter ferant potius, quam repetendo fratres scand. lizent. Sic ab idololatriis, et a qualibet scia censet abstinentium potius, quam cum scandalo fratrum edamus. Sic et a sumptibus abstinet, ne aliquod offendiculum Evangelio Christi profaret. Cum ergo ille, qui ab injuria armis arceret, non minus scandalizetur, quam ille, a quo ablata coram iudice repositur; patet, quod ad propulsandum injuriam non sunt petenda armorum auxilia. Quod autem petendum non est, illud iure præstari non debet. §. 2. Sed e contra multa vitæ præstantur, que tamen iure non petuntur. Bonum enim non rite injuria vindictum petit, quia malum pro malo redderet, quam tamen iudex rectè infingeret, nec nisi bonam pro malo redderet.

C. I. Quæ sint differentie retributionum.
Unde Augustinus in c expositione
Psalmi 108. ait.

SEx differentie sunt, reddere bona pro malis, non reddere mala pro malis; hæc duo honorum sunt, & prius melius. Non reddere bona pro bonis, reddere mala pro bonis; hæc duo malorum sunt, & posterius deterius. Reddere bona pro bonis, mala pro malis; hæc duo mediocrium d sunt: prius propinquum bonis, convenit et etiam malis, quod Christus non arguit, sed plus oportere dicit, e quia & Ethnici hoc faciunt: posterius propinquum malis, convenit tamen etiam bonis. Unde & lex f modum ultionis statuit: *Oculum pro oculo.* Quæ, si dici potest, injustorum iustitia est, non quia iniqua est ultio, quam lex statuit, sed quia vitiosa est libido ulciscendi, magisque ad iudicem pertinet hoc inter homines decernere g, quam bonum hominem sibi expetere. Hic enim redderet malum pro malo: iudex s vero punit, non delectatione alienæ miseriæ, quod est malum pro malo; sed dilectione iustitiæ, iustum pro injusto, quod est bonum pro malo: quod etiam Deus iudex facit.

Corr. Rom. § B. Augustinus in explanatione Psalms 108. has sex differentias aptissime explicavit: cuius sententiam auctor glossæ ordinariæ in eodem loco breviter retulit, ex qua glossa videtur acceptum hoc caput.

§ a Convenit etiam malis, Verba hæc non sunt in plerisque vetustis, neque in glossa: sed non longè discedunt à verbis B. Augustini.

§ c Iudex verò] In glossa ordinariæ et plerisque Gratiani manuscriptis legitur, iudex verò non, sed dilectione iustitiæ, quod est bonum pro malo, quod & Deus iudex facit. Non sunt tamen reliqua inducta, quoniam apud B. Augustinum in eadem explanatione aliquantò inferius eadem ferè habentur.

Gratian. Item ab aliquo capto injustè sua exiguntur, pro vita tamen redimenda iustè offeruntur. Item vasa sacra ab aliquo barbaro injustè exiguntur, pro redemptione tamen captivorum iustè præstantur. Sic et injuria propulsatio, licet injustè postuletur, tamen iustè præstat: quanquam et ipsa postulatio non usquequaque injusta probetur. §. 1. Aliud enim est, injuriam propellere, ut sibi liceat voluptuose vivere; aliud, ut aliorum utilitati liberè possit vacare. Sicque aliud est, suffragium ab homine tanquam à ministro iustitiæ postulare, ut mala voluntas adversantium ejus ministerio careat effectu, et honorum voluntas ejus suffragio fortiatur effectu; aliud, spem suam à Deo in hominem transferre, ut adversa, que inferuntur à Deo ad vitæ correctionem, humano pellantur auxilio, nulla præcedente correctione: sicut Israëlita, qui captivitatem sibi imminentem Ægyptiorum suffragio se putabant posse evadere, sine penitentia præterita vitæ non revocantes ad memoriam: Da h nobis auxilium de tribulatione, quia vana salus hominis. et idem i:

Hi in curribus, & hi in equis, nos autem in nomine Dei nostri invocabimus. Petere ergo, vel præstare in tribulatione subsidium, ut voluptuose quis in crimine vivat, damnable est. Petere autem, vel præstare solatium, ut malis facultas delinquendi adimatur, ut Ecclesia pacem adipiscatur, ut aliquis multorum utilitati servetur, utile est et honestum: dissimulare veri est gravissimum. Hinc de Paulo legitur, a quod, cum quidam Judæorum jurassent, se non comesturos panem, nisi eum interficerent, petiit milites à prætore, quorum præsidio illæsus servaretur ab injuria Judæorum, non suæ voluptati, sed omnium utilitati victurus. Hinc in Evangelio h mercenarius vocatur, qui videt lupum venientem, et dimittit oves, et fugit. §. 2. Hinc etiam Ecclesia auxilium ab Imperatore ad sui defensionem petere monetur.

C. II. Ab Imperatore Ecclesia auxilium postulare debet.
Unde Augustinus ad Bonifacium ait,
epist. 50.

Maximianus c Episcopus Vagiensis auxilium petit ab Imperatore Christiano [contra d hostes Ecclesiæ,] non tam sui ulciscendi causâ, quam tuendæ Ecclesiæ sibi creditæ. Quod si prætermisisset, non ejus fuisset laudanda patientia, sed negligentia merito culpanda. Neque enim & Apostolus e Paulus vitæ suæ transitorie confulebat, sed Ecclesiæ Dei, quando contra illos, qui eum occidere conspiraverant, consilium eorum Tribuno ut proderetur, effecit. Unde factum est, ut eum ad locum, quò fuerat perducendus, deduceret miles armatus, ne illorum pateretur f insidias.

C. III. Catholici adversus hæreticos à potestatibus ordinatis defensionem possunt postulare.

Item Augustinus ad Emeritum, epist. 164.

Nostri g adversus illicitas & privatas vestrorum violentias (quas & vos ibi, qui talia non a facitis, doletis & gemitis) à potestatibus ordinatis tuitionem petunt, non quâ vos persequantur, sed quâ se defendant.

Corr. Rom. § a Non facitis,] Addita est negatio ex originali et Ivone, et alia etiam emendata. Refert autem ibi B. Augustinus id, quod decretum fuerat in sancto Concilio Carthaginiensi, ac repetitur in Concilio Africano, cap. 60. citatur autem infra eadem, c. ab Imperatoribus.

C. IV. Quantum interest inter persecutionem Catholicorum et Hæreticorum.

Item ejusdem contra literas Petiliani, lib. 2. c. 38.

Pro h membris Christi adversus vos seviunt, & vobis resistunt, quicumque in catholica parvæ adhuc fidei eo animo sunt, quo tunc Petrus fuit, cum ferrum pro Christi nomine strinxit i. Sed multum interest inter vestram persecutionem, & istorum. Vos similes estis servo Sacerdotis Judæorum, quia servientes Principibus vestris adversus Ecclesiam catholicam, id est, adversus Christi corpus armamini. Isti autem tales sunt, qualis tunc Petrus fuit, qui pro Christi corpore, id est, pro Ecclesia etiam corporaliter pugnavit.

C. V. Iustitia plenus est, qui patriam bello tuetur à barbaris.

Item Ambrosius libro primo de officiis, c. 27.

Fortitudo, h quæ vel in bello tuetur à barbaris patriam, vel domi defendit infirmos, vel à latronibus socios, plena iustitiæ est.

C. VI. Prodest latroni vel piratæ, qui membra ejus debilitat.

Item Hieronymus super Sophoniam, ad c. 1.

a Heb. 10. Act. 5. b 1. Cor. 6. 8. 9. c Glossa ordin. ibid. ad vers. [Pro eo ut diligerent me.] d al. mediocrum, e Matt. 8. f Exod. 21. g al. discernere. h Psal. 59. i Psal. 19.

a Act. 23. b Joan. 10. c Polyc. l. 1. tit. ult. Ivo p. 10. c. 59. d absunt ab orig. e Act. 23. f al. pateret insidiis. g Ivo p. 10. c. 80. Pann. l. 8. c. 26. h Ivo p. 10. c. 75. i Joan. 18. k Ivo p. 10. c. 113. Pann. l. 8. c. 50.

Si a quis fortitudinem latronis, & piratæ, & furis ener-
vat b, infirmosque eos reddat, prodest illis sua infir-
mitas. Debilitata enim membra, quibus prius non bene
utebantur, à malo opere cessabunt.

C. VII. *Qui socii non repellit injuriam, similis est
ei, qui facit.*

Item Ambrosius libro primo de officiis, cap. 36.

Non e in inferenda, sed in depellenda injuria lex vir-
tutis est. Qui enim non repellit à socio injuriam,
si potest, tam est in vitio, quam ille, qui facit. Unde
S. Moyses hinc prius orsus est tentamenta bellicæ & for-
titudinis. Nam cum d vidisset Hebræum ab Ægyptio in-
juriam accipientem, defendit, ita ut Ægyptium proster-
neret, atque in arena absconderet. Salomon e quoque
ait: *Evipe eum, qui ducitur ad mortem.*

Corr. Rom. § & Bellicæ] Sic emendatum est ex originali,
cum etiam in manuscriptis Gratiani legeretur, imbellis.

C. VIII. *Malorum impietati faves, qui eis obviare
cessat.*

Item Anastasius, & Damasus Papa.

Qui f potest obviare & perturbare perverfos, & non
facit, nihil aliud est, quam favere eorum impietati.
Nec enim caret serupulo societatis occultæ, qui mani-
festo facinori desinit obviare.

C. IX. *Qui divina mandata contemnunt, severis coër-
ceantur vindictis.*

Item Calixtus episc. 2. ad Episcopos Gallie.

Justum g est, ut qui divina contemnunt mandata, &
inobedientes Patrum existunt jussionibus, severiori-
bus corrigantur vindictis: quatenus ceteri talia com-
mittere timeant, & omnes gaudeant fraternâ concordia,
& cuncti sumant severitatis atque bonitatis exemplum.
Nam si (quod ablit) Ecclesiasticam sollicitudinem, vigo-
remque negligimus, perdit desidia disciplinam, & ani-
mabus fidelium profecto nocebitur.

C. X. *Imperatores cum Episcoporum provisione
Ecclesie defensionem adversus divitum
potentiam debent sus-
cipere.*

Item ex Concilio b Carthaginensi V. c. 9.

AB Imperatoribus universis visum est & postulandum
propter afflictionem pauperum, quorum molestiis
sine intermissione fatigatur Ecclesia, ut defensores eis
adversus potentias i divitum cum Episcoporum provi-
sione delegentur.

Corr. Rom. § & Visum est] Sic est emendatum ex codi-
cibus Concilii impressis & manuscriptis. Antea legebatur,
justum est auxilium postulandum.

Gratian. Ecce, quod nunquam est obviandum perverfis,
& injuria socioorum armis est propulsanda, ut & malis ad-
empta facultas delinquendi præsit, & bonis optata facultas liberè
consulendi Ecclesie ministretur. Hoc qui non facit, consentit.

C. XI. *Non sunt immunes à scelere, qui non
liberant eos, quos possunt à facto
liberare.*

Unde Augustinus ait in Psal. 81.

Ostendit k [Propheta] nec illos immunes à scelere
esse, qui permiserunt Christum principibus interfi-
cere, cum præ multitudine timerentur, & possent illos
à facto, & se à consensu liberare. Qui & desinit ob-
viare, cum potest, consentit.

Corr. Rom. § & Qui desinit] Hæc in eadem glossa re-

a Ivo p. 10. c. 13. Pam. l. 8. c. 50. b divipiat,] orig.
c Neque] orig. d Exod. 2. e Prov. 24. f Damasus episc. 3.
ad Stephanum, cap. 8. sup. dist. 83. error. § dist. 86. facientis.
Polyc. l. 7. tit. 11. Ansel. l. 13. c. 19. g Polyc. ibid. Ansel. l. 13.
c. 13. Ivo part. 6. cap. 346. h & in Africano cap. 42. i al.
impotentias, ruzavidoz. k Glossa ord. ibi ex B. August. &
Cassiodoro ad illud [Evipe pauperes.]

feruntur ex Cassiodoro, cujus verba sunt hæc: Nam cum
possis obviare perverfis, si desinas adversari, consensus
erroris est.

QUÆSTIO IV.

Quod autem vindicta inferenda non sit, multis modis
ps. probatur. Mali enim tolerandi sunt, non abjiciendi;
increpatione feriendi, non corporaliter expellendi.

C. I. *Quomodo mali sunt tolerandi, & quomodo ab
eis recedendum sit.*

*Unde Augustinus ait in libro de verbis Domini,
sermone 18.*

Tolerandi sunt quidem mali pro pace, nec a corpora-
liter ab eis recedatur: sed spiritualiter & exire, est
facere, quod pertinet ad correctionem malorum, quan-
tum licet pro gradu cujusque, salva pace: displicere, est
non tangere. Non enim Propheta, qui hæc dicebant, est
populum suum dimiserunt: sed inter eos habitabant, quos
increpabant, unum templum cum eis intrabant, eadem sa-
cramenta celebrabant. Hoc est exire, ore non parere: hoc
est immundum non tangere, voluntate non consentire.

Corr. Rom. § Caput hoc est in glossa ordinaria, 2. Cor. 6.
ad ea verba, exite de medio eorum. Sententia verò est ac-
cepta ex sermone 18. Augustini de verbis Domini, ex quo infra
eād. cap. ecce: & c. recedite. ad idem pertinentia referuntur.

§ & Spiritualiter] Hic interpositæ erant duas voces, spi-
ritualiter autem, quæ sunt expunctæ, quia & à plerisque
vetustis, & à glossa ordinaria absumptæ.

C. II. *Quod mali sunt tolerandi à bonis.*

Idem.

TU bonus tolera malum. Nam & Christus b Judam,
cum sciret furem esse, toleravit, & ad prædicandum
misit, eique cum aliis Eucharistiam dedit.

Corr. Rom. § Initium hujus capituli est in tractatu 50.
in Joannem. Reliqua verò videntur accepta ex glossa ordina-
ria in Psalmum 9. ad ea verba, Dixit enim in corde suo.
& explanatione B. Augustini in Psalmum 10. cujus propria
verba referuntur sup. 1. q. 1. Christus. Ab eodem verò co-
piose hæc eadem sententia exponitur in epistola 162.

C. III. *Pro pace Ecclesie mali sunt tolerandi.*

Idem super Joannem tractatu 10. ad c. 12.

Quid e ergo voluit Dominus noster Jesus Christus,
fratres mei, admonere Ecclesiam suam, quando
unum perditum inter duodecim habere voluit, nisi ut ma-
los toleremus, ne corpus Christi dividamus? Ecce inter
sanctos est Judas: ecce fur est Judas: & ne contemnas,
fur sacrilegus, non qualiscunque fur, fur loculorum, sed
Dominicorum loculorum, sed sacrorum. Si crimina dis-
cernuntur in foro qualiscunque furti, & peculatus (pe-
culatus enim furtum dicitur de re publica, & non sic ju-
dicatur furtum rei private, quomodo publicæ) quanto ve-
hementius judicandus est sacrilegus fur, qui ausus fuerit
non undecunque tollere, sed de Ecclesia tollere. Qui ali-
quid de Ecclesia furatur, Judæ proditori comparatur.

Corr. Rom. § Multa in hoc capite sunt emendata ex B.
Augustino.

C. IV. *De eodem.*

Idem serm. 18. de verbis Domini.

Ecce, d inquit, dicit Propheta, Recedite, exite
inde, & immundum ne tetigeritis. Quomodo ergo
malos pro pace tolerabimus, à quibus exire & recedere
juberetur, ne tangamus immundum? Nos istam re-
cessionem spiritualiter intelligimus: illi corporaliter.
Nam & ego clamo cum Propheta: & a qualiscunque
sumus vasa, utitur nobis Deus in dispensatione vestra.
Clamamus & nos, & dicimus vobis, recedite, exite
inde, & immundum ne tetigeritis: sed contactu cordis,

a al. ne. b 7. q. 1. adversitas, circa finem. c Polyc. l. 7. tit. 7.
d Bedæ, 2. Cor. 6. Polyc. ibid. Ansel. l. 12. c. 65. Esa. 52.

non corporis. Quid est enim tangere immundum, nisi consentire peccatis? Quid est autem exire inde, nisi facere, quod pertinet ad correctionem malorum, quantum pro uniuscujusque gradu atque persona, salvâ pace, fieri potest? *Et paulo post. §. 1.* Ergo, fratres mei, quotquot habetis inter vos, qui adhuc amore seculi prægravantur, avaros, perjuros, adulteros, inspectores a nugarum, consultores mathematicorum, phanaticorum, augurum, aruspicum, ebriosos, luxuriosos, quicquid inter vos malorum esse noltis, quantum potestis, improbate, ut corde recedatis: & redarguite, ut exeat inde: & nolite consentire, ut immundum non tangatis.

Corr. Rom. *¶* *Et qualiacunque] Sic emendatum est ex B. Augustino & Beda. Antèa legebatur, æqualia.*

C. V. Pacificus est, qui corrigit, quod potest, vel excludit à se, quod non potest.

Idem in secundo libro contra epistolam Parmeniani, cap. 1.

Quisquis vel quod potest, arguendo corrigit, vel quod corrigere non potest, salvo pacis vinculo excludit, vel quod salvo pacis vinculo excludere non potest, æquitate improbat, firmitate supportat, hic est pacificus, & ab illo maledicto, de quo Scriptura dicit *b*: *Vae his, qui dicunt, quod nequam est, bonum, & quod bonum est, nequam, & reliqua: omnino liber, prorsus securus, penitus alienus. & infra. §. 1.* Quomodo, inquit Parmenianus, incorruptus poteris permanere, qui corruptis sociaris? *¶*

Corr. Rom. *¶* *Sociaris?] Apud B. Augustinum huic interrogatori Parmeniani sequitur continenter responsio, quæ habetur in proximo sequenti capite, Ita planè. Ac certè multò aptius interrogatio Parmeniani, & B. Augustini responsio unico capitulo comprehenderentur.*

C. VI. Quid sit malis sociari.

Idem in eodem capite 21. continuò.

Itae planè, si sociatur quis malis, id est, si mali aliquid cum eis committit, aut committentibus favet. Si autem neutrum facit, nullo modo sociatur. Porro, si addit tertium, ut non sit in vindicando piger, sed vel corripiat justus in misericordia, & arguat, vel etiam, si eam personam gerit, & ratio conservandæ pacis admittit, coram omnibus peccantes arguat, ut ceteri timeant, removeat etiam vel ab aliquo gradu honoris, vel ab ipsa communione sacramentorum, & hæc omnia cum dilectione corrigendi, non cum odio persequendi, plenissimum officium non solum castissimæ innocentie, sed etiam diligentissimæ severitatis implet. Ubi autem cætera impediunt, illa duo semper retenta incorruptum, castumque custodiunt, ut nec faciat malum, nec approbet factum.

C. VII. Aliena peccata in Ecclesia alicui non præjudicant.

Idem in epistola e 152. contra Donatistas.

Si quis f à catholica Ecclesia fuerit separatus, quantumlibet laudabiliter se vivere existimet, hoc solo scelere, quod à Christi & unitate disjunctus est, non habebit vitam, sed Dei ira manet super eum. Quisquis autem in hac Ecclesia bene vixerit, nihil ei præjudicant aliena peccata; quia in ea unusquisque proprium onus portabit, sicut Apostolus dicit *g. & infra. §. 1.* Ergo communio malorum non maculat aliquem participatione sacramentorum, sed consensione factorum. Nam si in malis factis non eis quisque consentiat, portat malus causam suam, & personam suam, nec præjudicat alteri, quem in consensione mali operis socium non habet criminis.

Corr. Rom. *¶* *Christi unitate] Antèa legebatur, Christianitate. Restitutum est ex originali & Beda: itemque alia nonnulla.*

a al. spectatores. b Esa. 5. c Polyc. ibid. d Ps. 140. e 1. Timoth. 5. f Beda 1. Corinth. 11. g Ivo part. 2. c. 101. h Gal. 6.

C. VIII. Non te maculat malus, si ei non consentis, sed ipsam redarguis.

Idem a in sermone 18. de verbis Domini.

A Malis b semper corde disjungimini: ad tempus autem corpore copulamini. *¶* *Infra. §. 1.* Duobus modis non te maculat malus: si ei non consentias, & si redarguas. Hoc est non communicare, non consentire: communicatur quippe, quando factio ejus consortium voluntatis vel approbationis adjungitur. *¶* *Infra. §. 2.* Neque ergo consentientes sitis malis, ut approbetis; neque negligentes, ut non arguatis; neque superbientes, ut insolenter arguatis.

C. IX. Immundum tangere, est peccatis consentire.

Idem ex e eodem.

Recedite d, exite inde, & immundum ne tetigeritis. Sed contactu cordis, non corporis. Quid est enim tangere immundum, nisi consentire peccatis? Quid est autem exire inde, nisi facere, quod pertinet ad correctionem multorum, quantum pro uniuscujusque gradu atque persona, salvâ pace fieri potest? Dispicuit tibi, quod quisque peccavit? non tetigisti immundum. Redarguisti, corripuisti, monuisti, adhibuisti etiam, si res exigit, congruam, & quæ unitatem non violet, disciplinam? existi inde. *¶* *Infra. §. 1.* Clamavit ista Moyses e, clamavit Elías f, clamavit Hieremias g, clamavit Ezechiel h. Videamus, si dimiserunt populum Dei & se ad alias gentes transfulerunt. Quàm multa, & quàm vehementer Hieremias increpavit in peccatores & sceleratos populi sui? Inter eos tamen erat, unum cum eis templum intrabat, eadem sacramenta celebrabat, in eadem sceleratorum hominum congregatione vivebat; sed clamando exibat inde. Hoc est exire inde, hoc est immundum non tangere, & voluntate non consentire, & ore non parcere.

C. X. Non maculant innocentes facta nocentium, quæ ab eis credi non possunt.

Idem in epistola 48. ad Vincentium.

Quàm magnum est crimen ab istorum innocentium communione separari? Nam & facta i nocentium, quæ innocentibus demonstrari, vel ab innocentibus credi non possunt, non coinquant quencquam, si propter innocentium consortium etiam cognita sustinentur. Non enim propter malos boni deserendi, sed propter bonos mali tolerandi sunt, sicut toleraverunt Prophete, contra quos tanta dicebant, nec communionem sacramentorum illius populi relinquebant: sicut ipse Dominus nocentem Judam usque ad condignum ejus exitum toleravit, & eum sacramentam cum innocentibus communicare permisit: sicut toleraverunt Apostoli eos, qui k per invidiam (quod ipsius diaboli vitium est) Christum annuntiabant.

C. XI. Mali, quos Ecclesia recipit, nec expellit, à bonis sicut tolerandi, non judicandi.

Item in sermone 24. de verbis Apostoli.

Fortè l in populo Dei stas juxta te avarus, raptor, inhians rebus alienis, quem nolti talem, & fidelis est, vel potius fidelis vocatur. Non eum potes de Ecclesia pellere, non habes aliquem aditum castigando & corrigendo corrigere, accluratus est tecum ad altare. Noli timere: unusquisque m proprium onus portabit. *Item infra. §. 1.* Quomodo (inquis) ferrem, quem novi malum? nonne melius ipsum ferres, quam te foras efferres? Ecce, quomodo feres n: attende Apostolum dicentem o: *Unusquisque proprium onus portabit. Libere te ista sententia. Non enim cum illo commu-*

a Beda Eph. 5. b Ivo p. 2. c. 102. c Beda 2. Cor. 6. supr. ead. c. ecce. Ivo part. 2. c. 103. d Esa. 52. e Num. 16. f Esa. 52. g Thren. 4. h Ezech. 14. i infra ead. nimum. k Philip. 1. l Talies, & fortè] orig. Ivo part. 2. c. 94. m Gal. 6. n al. ferres, si attenderes.] orig. o Gal. 6. D d d

nicares a aritiam, sed communicares cum illo Christi mensam. Et quid tibi obesset, si cum illo communicares Christi mensam? Apostolus dicit a: *Qui enim manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit: sibi, non tibi.* Sanè si iudex es, si iudicandi potestatem accepisti, Ecclesiastica regula, si apud te accufatur, si veris b documentis, testibalque convincitur, coerce, cõripe, excommunic, degrada.

Corr. Rom. § Antè citabatur ex libro primo de unico baptismo, ubi non habetur.

Gratian. *Et alia distinctio tolerandorum & cavendorum, quam ex verbis Augustini licet colligere, dicentis serm. 49. de verbis Domini.*

C. XII. *Pastor est diligendus, mercenarius tolerandus, latro cavendus.*

TRes e personas dixit Dominus (& debemus illas investigare) in Evangelio, pastoris, mercenarii, & furis. *Et paulo post.* Pastorem dixit d animam suam ponere pro ovibus suis, & intrare per januam. Furem dixit [& latronem a] ascendere per aliam partem. Mercenarium dixit, lupum vel furem si videat, fugere, quia non est illi cura de ovibus: mercenarius est enim, non pastor. Ille intrat per januam, quia pastor est: ille ascendit per aliam partem, quia fur est: ille videns eos, qui volunt tollere oves, timet & fugit, quia mercenarius est; quia non est illi cura de ovibus, mercenarius est enim. Si invenerimus tres istas personas, invenit sanctitas vestra & quos diligatis, & quos toleretis, & quos caveatis. Diligendus est pastor, tolerandus est mercenarius, cavendus est latro.

Corr. Rom. § a Et latronem] *Hæ duæ voces non sunt in originali: Anselmus tamen illas habet.*

Gratian. *Eccc, quod mali tolerandi sunt, nec corporali, sed spirituali vindicta sunt puniendi. Unde, cum discipuli non recepti à Samaritanis ignem cœlitis super eos deducere voluerant, dicentes e magistro: Vis dicamus, descendat ignis de cœlo, & consumat eos? auferunt: Nescitis, cuius spiritus estis. Item: f Omnis, qui gladium acceperit, gladio peribit.*

C. XIII. *Spiritualis nunquam carnalem persequitur, sed è converso.*

Hinc etiam Hieronymus ait in comment. epist. ad Gal. c. 4.

Qui secundum carnem natus erat, persequabatur spirituale: nunquam enim spiritualis g carnalem persequitur, sed ignoscit ei, quasi rusticano fratri. Scit, eum posse proficere per tempus: & si quando Ægyptiæ filium viderit irascentem, recordatur unius patris, qui boves a creavit, & culices: & b in magna domo non solum esse vasa aurea & argentea, sed & lignea & fictilia.

Corr. Rom. § a Boves] *In coisicibus B. Hieronymi impressis legitur, qui lucem boves; verum in codice Vaticano horum commentariorum habetur, qui lucam bovem. Significat autem elephantem.*

C. XIV. *Boni à malis nunquam in hac vita penitus possunt separari.*

Item Augustinus in libro quarto de Baptismo, c. 12.

Quantus arrogantia tumor est, quanta humilitatis & lenitatis obliquo, arrogantia quanta jactatio, ut quis aut audeat, aut facere se posse credat, quod nec Apostolis concessit i Dominus, ut Zizania à frumento putet se posse discernere?

Corr. Rom. § Verba sunt Cypriani lib. 4. epist. 2. ad Antonianum, citata ab Augustino lib. 4. c. 12. de baptismo contra Donatistas.

C. XV. *Præfens Ecclesia simul recipit bonos & malos. Item Gregorius homilia 38. Evang.*

Hæc autem vita, quæ inter cœlum & infernum sita est, sicut in medio subsistit, ita utrarumque partium cives communiter recipit: quos tamen sancta Ecclesia & nunc indifferetè suscipit, & postmodum in egressione discernet.

a 1. Cor. 11. b al. innumeris. c Anf. l. 6. c. 148. d Joh. 10. e Luc. 9. f Matth. 26. g Gal. 4. h 2. Tim. 2. i Matth. 13.

Si a ergo boni estis, quamdiu in hac vita subsistitis, æquanimiter tolerare malos debetis. Nam quisquis malos non tolerat, ipse sibi per intolerantiam suam testis est, quia bonus non est. Abel b enim esse renuit, quem Cain malitia non exerceat.

2 pars. Gratian. *Ex his omnibus colligitur, quod malorum vindicta Deo reservanda est, nec sunt corporaliter puniendi, sed cæbrâ admonitione, & charitatis beneficio ad correctionem invitandi. Unde Christus in Evangelio c ait: Audistis, quia dictum est in lege d; (quem modum ultionis lex statuit) Oculum pro oculo, dentem pro dente. Ego autem hanc vicissitudinem tollens, & ad mansuetudinem, & charitatis perfectionem vos invitans, dico vobis: Nolite resistere malo, sed diligite inimicos vestros, benefacite iis, qui oderunt vos, ut sitis filii patris vestri, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super justos & injustos. Hinc Paulus e ait: Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi. Omnis f enim iniquus, bonorum est inimicus: omnis g autem amicus huius seculi, etiam inimicus est Dei. Inimicus autem Dei, bonitatis & justitiæ est inimicus, ac per hoc amatorem justitiæ & bonitatis diligere non potest. Cùm ergo inimicos diligere, vel illis benefacere, cibum & potum subministrare jubemur: inimicos persequi & punire prohibemur. §. 1. In lege enim Veteris Testamenti corporalis pena statuta est: in lege vero Evangelii omni peccanti per penitentiam promittitur venia. Unde illa à terrore incepti, dicens h: Ego sum Dominus Deus zelotes, visitans peccata patrum in filios usque in tertiam & quartam generationem. Hæc vero à lenitate mansuetudinis & misericordie, ita inquam i: Beati pauperes spiritu, beati mites, beati misericordes: quoniam ipsi misericordiam consequentur. In illa dicebatur k: Qui fecerit hoc vel illud, morte moriatur. In ista l: Gaude super uno peccatore penitentiam agente, quam super nonaginta novem justis, qui non indigent penitentia. Item m: Non veni vocare justos, sed peccatores ad penitentiam. Elote n misericordes, sicut & pater vester misericors est. Initium quoque prædicationis Salvatoris nostri, & præconis ejusdem, ad penitentiam peccatores invitavit. Sic enim uterque exorsus est, dicens: Penitentiam o agite, appropinquate p enim regnum cœlorum. Sic in Actibus Apostolorum, cùm Julai compuncti de scelere mortis Christi, dicerent Petro: Quid faciemus, viri fratres? legitur Petrus respondisse q: Penitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum. Et, ut universaliter dicatur, in lege r populus ille rudis servili timore penarum cogebatur: unde & legem in l paedagogum accepit. In Evangelio autem populus gratia liber & adultus filiali amore, & hæreditatis certitudine ad cultum divine servitutis invitatur. Unde, cùm quidam legem, quasi coercentem, prædicarent esse tenendam simul cum gratia, ait t Apostolus: Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba Pater. §. 2. Hinc etiam Gregorius ait in expositione u Evangelii: imile factum est regnum cœlorum homini Regi, qui fecit nuptias filio suo.*

C. XVI. *In lege cuique permittebatur diligere amicum, & odire inimicum.*

Cum in lege x scriptum sit: *Diliges amicum tuum, & odio habebis inimicum tuum*, accepta tunc licentia justis fuerat, ut Dei inimicos, suosque adversarios, quantâ possent virtute, comprimerent, eosque in ore a gladii ferirent. Quod in Novo proculdubio Testamento compescitur, cùm per semetipsam Veritas prædicat, dicens: *Diligite y inimicos vestros: benefacite his, qui oderunt vos: Qui ergo per tauros, nisi Veteris Testamenti Patres signantur z? Nam dum ex permissione legis acceperant, quatenus adver-*

a Matth. 5. b Gen. 4. c Matt. 5. d Exod. 21. e Rom. 12. f Prov. 25. g Jac. 4. h Exod. 20. i Matth. 5. k Ex. 19. & alibi. l Luc. 15. m Matt. 9. n Luc. 6. o Matt. 3. p al. appropinquaverit. q Act. 2. r Ex. 1. s Gal. 5. t Rom. 8. u Est bon. 38. Matt. 22. x Lev. 19. y Luc. 6. z significantur?] orig. farios

farios suos odii retributione percuterent, (ut ita dicam) quid aliud, quam tauri erant, qui inimicos suos corporeæ virtutis cornu feriebant? Quid verò per altitia, nisi Patres Novi Testamenti figurantur? qui dum gratiam internæ pinguetudinis percipiunt, æternis desideris innitentes, ad sublimia contemplationis suæ pennis sublevantur.

Corr. Rom. §. α In ore] In originali & quatuor Gratiani vetustis est, jure gladii.

Gratian. His ita respondetur: Sunt quedam, quæ salubri duntaxat admonitione sunt corripienda, non corporalibus flagellis animadvertenda; sed eorum vindicta divino examini tantum est reservanda, quando in delinquentes videlicet disciplinam exercere non possumus, vel quia non sunt nostri juris, vel quia illorum crimina, etsi nobis nota sunt, tamen manifestè iudicari non possunt. §. 1. De his, qui non sunt nostri juris, ait Apostolus in prima epistola ad Corinthios: Quid enim mihi attinet de his, qui foris sunt, judicare: de his enim Dominus judicabit.

C. XVII. Infidelium colloquia & convivia non sunt evitanda.

Quod Augustinus exponens, ait:

Infideles non possumus Christo lucrari, si eorum colloquium vitamus & convivium. Unde & Dominus cum publicanis & peccatoribus manducavit & bibit. In his verò, qui intus sunt, id est, infidelibus putredo rescedenda est.

Corr. Rom. §. Sensus hujus capituli habetur apud B. Augustinum de penitentia medicina, c. 3. verba verò fere omnia sunt in gloss. ord. 1. Cor. 5. ad vers. alioquin. & interlineari ad vers. intus.

Gratian. Hinc etiam, cum Propheta dicit: Facit Dominus iudicium omnibus injuriis patientibus, exponendo addidit Augustinus: ab his, qui non sunt sui juris, in quos nequit disciplina exerceri. §. 1. Item, quando multitudo est in scelere, nec salva pace Ecclesie mali puniri possunt, tolerandi sunt potius, quam violatè pace Ecclesie puniendi.

C. XVIII. Quedam mala puniendi sunt, & quedam toleranda.

Unde Augustinus ait in libro de fide & operibus, c. 4. & 5.

Quidam verò e contrariò periclitantes, cum bonorum, malorumque permissionem in Ecclesia demonstratam, seu prædictam esse perspexerint, & patientiæ præcepta didicerint (quæ ita nos firmissimos reddunt, ut etiam videntur in Ecclesia esse zizania, non tamen impediatur aut fides, aut charitas nostra, aut quoniam zizania in Ecclesia esse cernimus, ipsi de Ecclesia recedamus) desitendum a putent Ecclesie disciplinam, quandam perverissimam securitatem præpositis tribuentes, ut ad eos non pertineat, nisi dicere, quid cavendum quidve faciendum sit; quodlibet autem quisque faciat, non curare. Nos verò ad sanam doctrinam pertinere arbitramur, ex utrisque testimoniis tutam sententiam moderari; ut & canes in Ecclesia propter pacem Ecclesie toleremus, & canibus sanctum, ubi pax Ecclesie tuta est, non demus. Cum ergò sine per negligentiam Præpositorum, sive per aliquam excusabilem necessitatem, sive per occultas obreptiones invenimus in Ecclesia malos, quos Ecclesiastica disciplina corrigere aut coercere non possumus, tunc ne f ascendant in cor nostrum impia & perniciofa præsumptio, quæ existimemus, nos ab his esse separandos, ut peccatis eorum non inquinemur, atque ita post nos trahere conemur, veluti mundos, sanctosque discipulos, ab unitatis compage, quasi à malorum consortio segregatos: veniant in mentem illæ de Scripturis similitudines, & divina oracula, vel certissima exempla, quibus demonstratum & prænunciatum est, malos in Ecclesia permittos bonis usque in finem sæculi tempusque iudicii futuros, & nihil bonis in unitate ac participatione sacramentorum, qui eorum factis

non consenserint, obfuturos. §. 1. Cum verò eis, per quos Ecclesia regitur, adeit salva pace potestas disciplinæ adversus improbos aut nefarios exercendæ, tunc rursus, ne fœcundia, segnitiaque dormiamus, aliis aculeis præceptorum, quæ ad severitatem coercitionis a pertinent, excitandi sumus, ut gressus nostros in via Domini ex utrisque testimoniis illo duce atque adjutore dirigentes, nec patientiæ nomine torpescamus, nec obtentu diligentie sæviamus.

Corr. Rom. §. α Destituendam] Apud B. Augustinum legitur, instituendam putant esse & Ecclesiam & disciplinam: sed cæteri collectores cum Gratiano concordant. Multa verò alia ex illis, & originali in toto hoc capite sunt restituta.

C. XIX. Levius occulta, severius autem puniendi sunt ab Ecclesia delicta manifesta.

Idem contra epistolam Parmeniani, lib. 3. c. 2.

Cum b quisque fratrum, id est, Christianorum intus in Ecclesie societate constitutorum, in aliquo tali peccato fuerit deprehensus, ut anathemate dignus habeatur, fiat hoc, ubi periculum schismatis nullum est. & infra. §. 1. Quando ita cuiusque crimen notum est omnibus, & omnibus execrabile apparet, ut vel nullos profusus, vel non tales habeat defensores, per quos possit schisma contingere, non dormiat severitas disciplinæ.

3 pars. Gratian. Est & alia causa, quæ correptio verborum, vel verberum videtur esse inutilis, vel superflua. Prædestinati enim ad vitam sine correptione mutantur: sicut Petrus, e quem Dominus respiciens, nemine corripiente commovit ad lachrymas. Præsciti ad mortem inter flagella deteriores fiunt, sicut Pharaon. Bonis ergò superflua, damnandis hæc inveniuntur esse inutilia. His ita respondetur auctoritate Gregorii & Augustini.

C. XX. Sicut ab oratione cessandum non est, nec à correptione.

Augustinus enim in libro de correptione & gratia, c. 5. sic ait:

Sicut non est ab oratione cessandum pro eis, quos corrigi volumus, etiam si nullo hominum orante pro Petro, Dominus respexit eum, & fecit eum suum peccatum flere: ita non est negligenda correptio, quamvis Deus, quos voluerit, etiam non correptos, faciat esse correctos. Tunc autem correptione proficit homo, cum miseretur, atque adjuvat, qui facit, quos voluerit, etiam sine correptione proficere.

C. XXI. Soli prædestinati salvantur, qui in postulando suo labore meruerunt.

Gregorius verò in dialogo, lib. 1. c. 8.

Obtineri e nequaquam possunt, quæ prædestinata non fuerunt. Sed ea, quæ sancti viri orando efficiunt, ita prædestinata sunt, ut precibus obtineantur. Nam ipsa quoque perennis regni prædestinatio ita est ab omnipotenti Deo disposita, ut ad hoc electi ex f labore perveniant: quatenus postulando mereantur accipere, quod eis omnipotens Deus ante secula disposuit donare.

C. XXII. Occulto Dei iudicio mali obdurantur flagellis, boni emendantur.

Item Augustinus in lib. de prædestinatione & gratia, c. 15.

NAbuchodonosor g penitentiam meruit fructuosam. Nonne post innumeras impietates flagellatus penituit, & regnum, quod perdidit, rursus accepit? b Pharaon autem ipsis flagellis est durior effectus & perit. Hic mihi rationem reddat, qui divinum consilium nimium alto i, sapientiæque corde dijudicat, cur medicamentum unius medici manu confectum, alii ad interitum, alii valuerit ad salutem; nisi quia Christi & bonus odor

a al. coercionis. b Polyc. ibid. Ivo p. 2. c. 97. Pamm. in prol. c. 13. & 14. c Luc. 22. d Luc. 22. e Burch. l. 20. c. 19. Ivo p. 17. c. 31. f al. pro. g Dan. 4. h Exod. 5. usque ad 15. i altum sapientiæ corde] orig. k 1. Cor. 2. Ddd 2

a 1. Cor. 5. b 2. quæst. 1. c. multi. 18. c Luc. 5. d Ps. 145. e Polyc. l. 7. tit. 7. Anf. l. 21. c. 63. f nec] orig.

aliis est odor vitæ in vitam, aliis odor mortis in mortem? Quantum ad naturam, ambo homines erant. Quantum ad dignitatem, ambo Reges. Quantum ad causam, ambo captivum populum Dei possidebant. Quantum ad penam, ambo flagellis elementer admoniti. Quid ergo fines eorum fecit esse diversos, nisi quod unus manum Dei sentiens, in recordatione propria iniquitatis ingemuit, alter libero contra Dei misericordissimam veritatem pugnavit arbitrio?

C A P. XXIII.

Idem a.

Vas h ira nunquam Deus redderet interitum, si non spontaneum inveniretur homo habere peccatum: quia nec Deus peccanti homini justè inferret iram, si homo ex prædestinatione Dei occidisset in culpam. *Idem c. §. 1.* Prædestinationem Dei sive ad bonum sive ad malum in hominibus operari ineptissimè dicitur, ut ad utrumque homines quædam necessitas videatur impellere: cum in bonis voluntas sit intelligenda non sine gratia; in malis autem voluntas intelligenda sine gratia. §. 2. Cum verò aliquos à Deo, aut traditos desideriis suis, aut obduratos legimus, aut relictos, magnis peccatis suis hoc ipsos meruisse profitemur: quia talia eorum crimina præcesserunt, ut ipsi sibi penas debuerint, quæ eis etiam supplicium verterent in reatum. Atque d ita nec de judicio Dei querimus, quo deserit meritis deserit, & misericordiae ejus gratias agimus, quæ liberat non meritis liberari. §. 3. Vires itaque obedientiæ non ideò cuiquam subtrahit, quia eum non prædestinavit, sed [ideò e eum non prædestinavit.] quia recessurum ab ipsa obedientia esse previdit. §. 4. Prædestinatio igitur Dei semper in bono est, quæ peccatum solà hominis voluntate commissum, aut remittendum novit cum laude misericordiae, aut plebendum cum laude justitiæ. In malis autem operibus nostris solà præsentia Dei intelligenda est: quia sicut præsevit, & prædestinavit, quæ ipse fecit, & ut faceremus, dedit, ita præsevit tantum, non etiam prædestinavit, quæ nec ipse fecit, nec ut faceremus, exegit. §. 5. Hi g autem, de quibus dicitur *b: Ex nobis exierunt, sed non fuerunt ex nobis.* Si enim fuissent ex nobis, mansissent utique nobiscum: voluntate exierunt, voluntate ceciderunt: & quia præsciti sunt casuri, non sunt prædestinati: essent autem prædestinati, si essent reverfuri, & in sanctitate ac veritate mansuri. Ac per hoc prædestinatio Dei multis est causa standi, nemini est causa labendi.

Corr. Rom. §. In plerisque vetustis capit hoc conjunctum est superiori, & in titulo est, Item, non Idem: est autem confectum ex locis indicatis, Fulgentii, Prosperi, & B Augustini.

Gratian. Non ergo necessitatem facit correctionis, vel obdurationis divina prædestinatio, seu præscientia, cum boni per gratiam corriganter, & libero arbitrio mali pereant. Neque enim, quia prædestinatio, seu præscientia Dei falli non potest, necessario eveniunt, quæ prædestinantur, vel præsciuntur, sicut nec necessario prædestinantur, vel præsciuntur, quæ futura sunt: sed quia bona absque reus gratia, mala præter ejus scientiam evenire non possunt. §. 1. Quamvis ergo convenienter dicatur, si hæc prædestinata sunt, vel præscita, necessario evenient: non tamen ideò absolute verum est, necessario evenient, quæ prædestinata sunt, vel præscita; quia hic necessitas refertur ad rerum eventum, ibi ad intuitum divina præscientiæ. Unde Augustinus: Dux & sunt, inquit, necessitates, simplex i una, veluti, quæ necesse est omnes homines esse mortales: altera conditionis, ut si aliquem ambulare

quis scit, eum ambulare necesse est. Quod enim quisque esse novit, id esse aliter, quàm notum est, nequit. Sed hæc minime secum illam simplicem trahit. Hanc enim necessitatem non propria facit natura, sed conditionis adjectio. Nulla enim necessitas cogit incedere voluntate gradientem, quamvis eum tunc, cum graditur, incedere necessarium sit. Eodem igitur modo, si quid providentia præsens videt, id necesse est esse, tamen nullam naturæ habeat necessitatem. Atqui Deus ea futura, quæ ex libertate arbitrii proveniunt, præsentia contuetur. Hæc igitur ad intuitum relata divinum, necessaria sunt per dispositionem divine notionis. Per se verò considerata, absolutam & naturæ fux libertatem non deserunt. Fient igitur proculdubio cuncta, quæ futura Deus esse prænoicit; sed eorum quædam de libero proficiuntur arbitrio, quæ quamvis eveniant, existendo tamen naturam propriam non amittunt, quæ, proutquam fierent, etiam non evenire potuissent. §. 2. His omnibus mala nostra libero adscribuntur arbitrio, cum alibi divina adscribantur indignationi. Unde Gregorius a: Cum superna indignatio sese, ut ita dixerim, medullitus movet, hæc opinio, vel oppositio humana non removet: nec se cuiuslibet utiliter deprecatio objicit, cum semel Deus aliquod ab intimis irascendo disponit. Hinc est enim, quòd Moyses, b qui reatum totius plebis apud Dominum suis precibus terfit, dumque se obicem obtulit, divine iracundiæ vim placavit, ad petram Oreb veniens, & pro aquæ exhibitione diffidens, repromissionis terram ingredi Domino irascente non potuit. §. 3. Item Augustinus: De 7 Tyriis c verò, & Sidonius quid aliud possimus dicere, quàm non esse eis datum, ut orderent, quos etiam credituros fuisse ipsa Veritas dicit d, si talia, qualia apud non credentes facta sunt, virtutum signa vidissent? Quare autem hoc eis negatum fuerit, dicant, si possunt, qui calumniantur: & ostendant, cur apud eos Dominus mirabilia, quibus profutura non erant, fecerit, & apud eos, quibus profutura erant, non fecerit. Nos etenim, efrationem facti, & profumtatem judicii ejus penetrare non possumus, manifestissimè tamen scimus, & verum esse, quod dixit, & justum esse, quod fecit: & non solum Tyrios & Sidonios, sed etiam Corozaim & Bethsaida potuisse converti, & fideles ex infidelibus fieri, si hoc in eis voluisset Dominus operari. Neque enim ulli falsum videri potest, quod Veritas ait f: Nemo potest venire ad me, nisi fuerit ei datum à Patre meo. Item qui per Prophetam y Judaicæ plebi promisit: Ecce, ego sepiam vias tuas spinis, & muniam eas lapidibus quadris, id est, adimam tibi facultatem peccandi. Idem per Psalmistam h de damnandis dixit: Fiant viæ illorum tenebræ & lubricum, & Angelus Domini persequens eos. Sed in his omnibus vitia nostra inonane adscribuntur mentis arbitrio, quod divina clemntia in electis misericorditer vertit ad bonum, in damnandis justè relinquit ad malum. Sicut ergo, quamvis certissimè sciamus, neminem ultra terminum à Deo sibi præfixum esse victurum, omnibus tamen languentibus non incongruè medemur; sic, quamvis nemo salvetur, nisi prædestinatus ad vitam, omni tamen delinquenti est adhibenda correctio, nec malorum est negligenda disciplina.

Corr. Rom. §. a Dux & sunt] Hæc à Burcardo & Ivone citantur ex B. Augustino in libro de prædestinatione. Elsentia habetur copiosè explicata in libello de prædestinatione Dei inter opera B. Augustini, tomo 7.

§. e Absolutam] Apud Burcardum & Ivonem legitur, ab absoluta libertate non desinunt.

§. 7 De Tyriis] Simillima his leguntur apud B. Augustinum in libro de bono perseverantiæ, cap. 14. Eadem verò ferè sunt apud Prosperum ad excepta Jannensium, in respons. ad dubium 8. sive 9.

C. XXIV. Non semper in eos, qui peccant, vindicta est exercenda.

Unde idem Augustinus ait epist. 50. Bonifacio.

a Lib. 9. Moral. c. 12. b Exod. 32. Num. 14. c Matth. 11. d al. accet. e al. etiam. f Matth. 11. g Ose. 2. h Psal. 34. Ipla

a al. Item. b Fulgentius l. 1. ad Monimum. Burcb. l. 20. c. 35. Ivo p. 17. c. 46. Prosper in resp. ad Capitula Gallorum, c. 6. c Ibid. c. 11. d Ibid. c. 12. e absunt ab orig. f Idem Prosper cap. 14. §. sent. 6. ad c. Gallorum. Idem sent. 15. g Idem ad object. Vincentianas c. 12. §. August. ad articulos sibi falsè impositos, art. 12. h 1. Job. 2. i Sententia in libro de prædestinatione Dei. Burcb. l. 20. c. 21. Ivo p. 17. c. 32.

Ipsa a pietas, veritas, charitas, nos non permittit contra Cræcilianum eorum hominum accipere testimonium, quos in Ecclesia non videmus, cui Deus perhibet testimonium. Qui enim divina testimonia non sequuntur, pondus humani testimonii perdidit. *Item infra.* §. 1. Molestus est Medicus furenti phrenetico, & pater indisciplinato filio: ille ligando, iste cædendo, sed ambo diligendo. Si autem illos negligant & perire permittant, ista potius falsa mansuetudo crudelitas est. *Item infra.* §. 2. Si per *b* potestatem, quam per religionem ac fidem Regum, tempore quo debuit, divino munere accepit Ecclesia, hi, qui inveniuntur in viis & in sepibus, id est, in hæreticis & schismaticis, coguntur intrare, non quia coguntur, reprehendant, sed quare *c* cogantur, attendant. Convivium Domini unitas est corporis Christi non solum in sacramento altaris, sed etiam in vinculo pacis. *In eadem infra.* §. 3. Theodosius *a* Imperator legem *d* generaliter in omnes hæreticos promulgavit, ut quisquis eorum Episcopus vel Clericus, ubilibet esset inventus, decem libris auri mulcetur. *Item infra.* §. 4. Si duo aliqui in una domo habitarent, quam certissime sciremus esse ruituram, nobisque id prænotantibus nolent credere, atque in ea manere persistentes, si eos inde possemus eruere vel iovitos, quibus imminentem illam ruinam postea demonstrarem, ut redire ulterius sub ejus periculum non auderent, puto, nisi faceremus, non immerito crudeles judicarem. Porro, si unus illorum nobis diceret, quando intraveritis eruere nos, memetipsum continuo trucidabo: alter autem nec exire quidem inde, nec erui vellet, sed neque necare se auderet, quid eligeremus, utrum ambos ruinam opprimendos relinquere, an uno saltem per misericordiam nostram operam liberato, alterum non nostrâ culpâ, sed suâ potius, interire? Nemo est tam infelix, qui non, quid fieri in talibus rebus oporteat, facillime judicet. *Item post pauca.* §. 5. Quod si plurimi essent in domo ruitura, & inde saltem unus liberari posset, atque id cum facere conaremur, alii seipso præcipitio necarent, dolorem de cæteris nostrum de uno saltem salute consolarem: non tamen, ne seipso alii perderent, perire universos nullo liberato permetteremus. Quid igitur de opere misericordie, quod pro vita æterna adipiscenda, & pœna æterna vitanda hominibus debemus impendere, judicandum est, si pro salute ista non solum temporali, sed etiam brevi, ad ipsum exiguum tempus liberanda, sic nos subvenire hominibus ratio vera & benigna compellit? *Item infra.* §. 6. Si *e* (iniqui Donatista) oportet, ut nos extra Ecclesiam, & adversus Ecclesiam fuisse penitent, ut salvi esse possimus, quomodo post istam penitentiam apud vos Clerici, vel etiam Episcopi permanemus? Hoc non fieret, quoniam reverâ (quod fatendum est) fieri non deberet, nisi pacis ipsius compensatione farentur. Sed sibi hoc dicant, & multo maxime humiliter doleant, qui in tanta morte præcisionis jaceant, ut isto quodam vulnere matris catholice reviviscant. Cum enim præcisus ramus inferitur, fit aliud vulnus in arbore, quo possit recipi, ut vivat, qui sine vita radicis peribat: sed cum receptus recipienti coaluerit, & vigor consequetur, & fructus: si autem non coaluerit, ille quidem arefcit, sed vita arboris permanebit. Est enim & tale inferendi genus, in nullo præciso ramo qui intus est, ille qui foris est, inferatur: non tamen nullo, sed vel levissimo arboris vulnere. Ita ergo & isti, cum ad radicem catholicam veniunt, nec eis, quamvis post erroris sui penitentiam honor Clericatus, aut Episcopatus aufertur, fit quidem aliquid tanquam in cortice arboris matris contra integritatem severitatis: veruntamen quia

neque *a* qui plantat, est aliquid, neque qui rigat, ad Dei misericordiam precibus suis, coalescente infortum pace ramorum, charitas *b* cooperit multitudinem peccatorum. *Et paulo post.* §. 7. Verum in hujusmodi causis, ubi *c* per graves dissensionum scissuras non hujus, aut illius hominis est periculum, sed populorum fruges jacent, detrahendum est aliquid severitati, ut majoribus malis sanandis charitas sincera subveniat. Habeant ergo isti de præterito detestabili errore, sicut Petrus habuit de mendacii timore, amarum dolorem, & veniant ad Ecclesiam Christi veram, id est, matrem catholicam: sint in illa Clerici, sint Episcopi utiliter, qui contra illam fuerunt hostiliter. Non invidemus, imò amplectimur, optamus, hortamur, & quos in viis, aut sepibus invenimus, intrare cogimus, & sic nondum quibusdam persuademus, quia non res eorum, sed ipsos quærimus.

Corr. Rom. § a Theodosius] Anselmus habet ut Gratianus: sed propria verba B. Augustini, ubi de reprimenda rabie Donatistarum agit, sunt hæc: Quod eo modo fieri aliquatenus arbitramur, si legem piissimæ memoriæ Theodosii, quam generaliter in omnes hæreticos promulgavit, ut quisquis eorum Episcopus vel Clericus, ubilibet esset inventus, decem libris auri mulcetur, expressus in Donatistas, qui se negabant hæreticos, ita confirmarent, ut non omnes eâ multâ ferirentur, & cætera, quæ sequuntur.

C. XXV. Medicinali severitate mali cogantur ad bonum.

Idem Feslo, epist. 167.

Quid *d* faciet hic Ecclesie medicina, salutem omnium maternâ charitate conquirens, tanquam inter phreneticos & lethargicos æstuans? Nunquid contemnere, nunquid desistere vel debet, vel potest? Utrisque sit, necesse est, molesta: quia neutris est inimica. Nam & phrenetici nolunt ligari, & lethargici nolunt excitari, sed perseverat diligentia charitatis phreneticum castigare, lethargicum stimulare, ambos amare. Ambo offenduntur, sed ambo diliguntur. Ambo molestati, quamdiu ægri sunt, indignantur, sed ambo sanati gratulantur. *Et infra in eadem.* §. 1. Catholici esse non incipiunt, nisi hæretici esse destiterint. Neque enim sacramenta eorum nobis inimica sunt, quæ cum illis nobis sunt communia: quia non humana sunt, sed divina. Proprius error eorum est auferendus, quem malè imberunt, non sacramenta, quæ similiter acceperunt, quæ ad penam suam portant & habent, quantum indignius habent: sed tamen habent.

4 pars. Gratian. Ecce, quod crimina sunt puniendi, quando salva pace Ecclesia ferri possunt: in quo tamen discretio adhibenda est. Aliquando enim delinquentium multitudo diu per patientiam ad penitentiam est expectanda: aliquando in paucis est puniendi, ut eorum exemplo ceteri terreantur, & ad penitentiam provocentur. Hinc, cum discipuli e caelesti igne Samaritanos vellent consumere, prohibiti sunt: & Samaritani ad penitentiam sunt expectati: ut Christo prædicante converterentur ad fidem.

C. XXVI. Non semper in eos, qui peccant, vindicta est exercenda.

Unde Ambrosius ait lib. 7. commentariorum ad c. 9. Luc.

Quod [Christus] discipulos increpavit, quia *f* ignem super eos descendere cupiebant, qui ipsum non receperant, ostenditur nobis, non semper in eos, qui peccaverint, vindicandum: quia nonnunquam amplius prodest clementia tibi ad patientiam, quam lapsio ad correctionem. Denique Samaritani *g* citius crediderunt, à quibus hoc loco ignis arectur: nec discipuli peccant,

a 1. Corinth. 3. *b* 1. Petr. 4. *c* Distinct. 50. ut constitueretur. *d* Quid igitur hic faciat orig. Polyc. l. 7. tit. 5. Ansel. l. 9. c. 56. *e* Luc. 9. *f* Luc. 9. *g* Joan. 4. **Ddd 3**

a Polyc. l. 7. tit. 5. Ansel. l. 12. c. 61. *b* potestate] orig. Infrâ, q. 6. schismaticis. *c* quod] orig. *d* C. Theod. l. 16. tit. 5. c. 21. *e* Pam. in prolog. c. 13.

qui legem sequuntur. Sciebant enim & Phinees a reputatum ad iustitiam, quia sacrilegos interemerat, & ad preces Helix b ignem descendisse de caelo, ut Prophetae a vindicaretur injuria.

Corr. Rom. ¶ a Ut Prophetae] Hæc sunt addita, quoniam referuntur ab ipsomet Gratiano infra ead. c. si illic.

Gratian. Potest in hac prohibitione Apostolorum illud intelligi. Apostoli non zelo iustitiae, sed amaritudinis odio ob injuriam suæ expulsiōnis vindicandam, Samaritanos igne voluerunt consumere: Dominus autem volens eos injuriam propriæ personæ cum patientia & gaudio tolerare, injuriam verò servitutis divinæ non inultam relinquere, ait c: Nescitis, cuius Spiritus estis? Hinc etiam Petrus, qui cum aliis audierat: Beati d eritis, cum maledixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum adversus vos: gaudete in illa die, & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in caelis, contumelias sibi illotas cum gaudio suscipiebat; peccata verò, quæ in Deum committebantur, acerrimè puniebat. Unde Ananiam e & Sapphiram Spiritui Sancto mentientis mortis sententiã perculit. Sic etiam Paulus, dum à suo contemptu piã admonitione & multimodã commendatione sui Corinthios revocaret, magnum illum Elymam, f qui credituros à fide retraherat, cecitate percussit: ut ceteri perterriti prædicationem ejus non impedirent, sed in Christum credentes anime cecitate effugerent. Et Corinthium g illum fornicatorem, quia in Deum peccaverat, Sutaia ad vexandum tradidit. Hinc etiam Gregorius scribit Januario Episcopo, reprehendens eum, quod ob injuriam propriæ personæ quendam excommunicaverat, dicens h. 2. iudic. 10. epist. 34.

C. XXVII. Pro injuria propria Episcopo aliquem excommunicare non licet.

Inter h querelas multiplices Ihdorus vir clarissimus à fraternitate tua frustra se excommunicatum, anathematizatumque conquestus est. Quod ob quam rem factum fuerit, dum à Clerico tuo, qui præsens erat, voluissimus addiscere, pro nulla alia causa, nisi pro eo, quod te injuriaverat, factum innotuit. Quæ res nos vehementer affligit: quod si ita est, nihil te ostendis de caelestibus cogitare; sed terrenam te conversationem habere significas; dum pro vindicta propriæ injuriæ (quod sacris regulis prohibetur) maledictionem anathematis invexisti. Unde de cætero omninò esto circumspicere atque sollicitus, & talia cuiquam pro defensione propriæ injuriæ tuæ inferre denud non præsumas. Nam si tale aliquid feceris, in te scias postea vindicandum.

Gratian. Hinc Idem in homiliis, ostendens, quod peccata, quæ in Deum, vel proximum committuntur, à nobis punienda sunt; ea verò, quibus in nos delinquitur, patienter vel toleranda, vel potius dissimulanda sunt, ait:

C. XXVIII. Valde offendit, qui Dominica debita impudè dimittit.

Si is, qui Prælati est, debitori Dominico culpas impudè dimittit, non mediocriter profectò offendit, qui debita caelestis Regis & Domini sua præsumptione resolvit. Ea namque, quæ in nos committuntur, facile possumus dimittere; ea verò, quæ in Deum commissa sunt, cum magna discretione, nec sine pœnitentia debemus relaxare.

¶ pars. Gratian. Semel verò culpa dimissa recidivo i dolore iterum ad animum revocari non debet.

C. XXIX. Injuria, cum semel remittitur, iterum revocari non debet.

Unde Gelasius Geruntio, Joanni, Germano & Petro Episcopis.

Si illis, ubi hæc acta sunt, præsentibus utrisque constituerit, & satisfecisse Stephanum, & supplicatione suscep-

ptã, eum, qui malè tractatus est, ignovisse, semel in ablatione remissa punitio recidivo a dolore non debet iterari: divinæ b scilicet imitatione clementiæ, quæ dimissa peccata in ultionem redire non patitur. Sin verò nihil vel de satisfactione probabitur, vel de remissione transactum, dilectionis vestrae sermone monstratur, quatenus, si nunc saltem poterit competens satisfactio provenire, illud potius exerceatur, ubi animum sanare possit afflicti: si irreversibiliter perfert acerbitas, ibidem nihilominus vindicetur, ubi plectibilis est orta præsumptio.

6 pars. Gratian. Sed objicitur illud Ambrosii: Ad e preces Helix ignis descendit de caelo, ut Prophetae vindicaretur injuria. Quod tunc intelligitur factum, quando Achab d Rex Israël post sterilitatem illam trium annorum, & sex mensium, quæ facta est, quando precibus Helix clausum est calan annis tribus, & mensibus sex, misit duos qui quædam narios ad Heliam, qui dicerent ei: Homo Dei, Rex Israël vocat te: qui ait, Si homo Dei sum, descendat, ignis de caelo, & consumat vos, & statim ignis descendit de caelo, & consumpsit eos. Quo facto non cuius meriti apud Deum esset, voluit ostendere, sed quod ille esset verus Deus, quem colebat, non ille, ad cuius cultum supra proprii corporis Jezabel nonnullos provocabat, evidentiissimè indicium monstrare curavit. Injuria ergo Prophetae non alia, quam injuria Domini ipsius intelligitur, quæ in paucis vindicanda est, ut ceteri terreantur.

C. XXX. Apostolicus anathematizavit eos, qui eum ceperunt, vel qui deinceps Episcoporum aliquem ceperint.

Item objicitur illud Silverii Papæ ad Amatorum Episcopum.

Guilifarius a patricius e noster mandavit me ad se venire pacificè pro quibusdam Ecclesiasticis dispositionibus in palatium Principis, & ad primum & secundum velum retinuit omnem Clerum & populum, qui mecum veniebat, & nullum permisit introire, nisi me solum, & Vigilium Diaconum nostrum f. Me verò vi retento, & ante prædictam e patriciam deducto, miserunt in exilium, in quo sustentor modò pane tribulationis, & aqua angustia. Ego tamen propterea non dimisi, nec dimitto officium meum, sed cum Episcopis, quos congregare potui, eos, qui talia erga me egerunt, anathematizavi, & unã cum illis Apostolicã & Synodali auctoritate statui, nullum unquam taliter decipiendum, sicut deceptus sum: & si aliquis deinceps illum unquam Episcoporum taliter deceperit, anathema maranatha fieret in conspectu Dei & sanctorum Angelorum. Idem Vigilio. ¶ r. Habeto ergo cum his, qui tibi consentiunt, plenæ damnationis sententiam: sublatumque tibi nomen, & munus ministerii Sacerdotalis agnosce, Spiritus Sancti iudicio, & Apostolicã à nobis auctoritate damnatus.

Corr. Rom. ¶ a Guilifarius] In tribus vetustis exemplaribus, ex quibus caput hoc restitutum est Silverio, (antè enim tribuebatur Sylvestro) legitur Bellifarius, sed quia est initium spiritus, non est mutatum.

¶ c Prædictam patriciam] Sic mutatum est ex ipsa epistola, & vita Silverii, ubi hæc patricia vocatur Antonina. Antea legebatur, prædictum patricium.

Gratian. Sed & hic non suam, sed Ecclesiæ injuriam ultus est. Quod autem peccatum populi in paucis ulciscendum g sit, Moyses exemplo suo docuit, qui h peccatum idololatriæ in paucos cultores vituli vindicavit, morte paucorum expians peccata multorum, in presens terrenis, in posterum disciplinam sanciens. Sic & ipse peccata totius populi morte paucorum punivit, dum pro i fornicatione totius populi una die XXIV.

a al. redivo. b eadem verò verba habentur infra de pen. dist. 4. c. divina. c 4. Reg. 1. sup. ead. Quod Christus. d Ochozias filius Achab. e Polyc. l. 2. tit. 7. Ansel. l. 12. c. 8. f 9. f al. meum. g al. puniendum. h Exod. 32. i Num. 25. milia

a Num. 25. b 4. Reg. 1. infra ead. si illic. §. objicitur. c Luc. 9. d Matth. 5. e Act. 5. f Act. 13. g 1. Cor. 5. h Polyc. l. 7. tit. 1. i al. redivo.

millia perierunt. Sic & pro peccato murmurantis a vel tentationis nonnulli puniti sunt, ut eorum exemplo ceteri ad penitentiam cogereventur. Sic & quotidie nonnullos punit Deus, ut divina providentia etiam circa humana vigilare cognoscatur. Et nonnullos etiam per longa tempora ad penitentiam expectat, ut patientiam suæ benignitatis nobis ostendat. Sic etiam Helias b culturam Baal vindicavit, Sacerdotes & Prophetas ejus interficiendo, morte auctorum expians peccata imitantium populo um. §. 1. Quod verò peccata, quæ publicè indicis deferuntur, puniendâ non sint, illo exemplo probatur, quo Christus, c qui Judam solum furem noverat, non abjecit, sed patienter tolerasse asseritur.

C. XXXI. *Judicis non est, sine accusatore damnare.*

Unde Ambrosius super primam epistolam ad Corinthios, cap. 5. ait:

Si quis potestatem non habet, quem scit reum, abjicere, aut probare non valet, immunis est: & judicis non est, sine accusatore damnare, quia & Dominus Judam, cum a fur esset, quia non est accusatus, minime abjecit.

Corr. Rom. §. 1. Cum fur] Addita hic sunt aliqua verba ex originali.

Gratian. Similiter non est ferenda sententia, quando multitudine est in causa, vel quando ille peccat, qui sociam habet multitudinem.

C. XXXII. *Quod à multitudine peccatur, vel ab eo, qui multitudinem habet sociam, ab Ecclesia non punitur, sed desletur.*

Unde Augustinus in lib. 3. c. 2. contra epistolam Parmeniani.

Non e potest esse salubris à multis correptio, nisi cum ille corripitur, qui non habet sociam multitudinem. Cum verò idem morbus plurimos occupaverit, nihil aliud bonis rekat, quam dolor & gemitus, ut per illud signum, quod Ezechielii f sancto revelatur, illasi evadere ab illorum vastatione mereantur. §. 1. Vera est contagio peccandi multitudinem invaserit, divinæ disciplinae severa misericordia necessaria est. Nam consilia separatis & inania g sunt, & perniciofa atque sacrilega, quia impia & superba sunt h; & plus perturbant infirmos bonos, quam corrigant animos malos. §. 2. Turba autem iniquorum, cum facultas est in populis promovendi sermonem, generali oburgatione ferienda est: & maxime, si occasionem atque opportunitatem præberit aliquid flagellum desuper Domini, quo eos appareat pro suis meritis vapulare.

Gratian. Præcepta i verò Evangelica k de dilectione inimicorum, & misericordia impendenda proximis, exhortationes quoque Apostoli l de cibandis vel potandis inimicis, non eatenus intelligenda sunt, ut peccandi m relaxetur impunitas, sed ut delinquenti correctio, & naturæ ministretur subsidium, donec per sententiam judicis, adempta spe correctionis, malorum tollatur exercitium. In hoc ergo jubemur diligere inimicos, & misereri eorum, ut de eorum perditione doleamus, eorum salutem desideremus, & pro eorum correctione quotidie laboremus & oremus, penitentibus solatia impendamus, alter alterius n onera portantes; non ut pertinaces, & in malo persistentes impunitate donemus. Sicut enim erga penitentes non severi, sed misericordes esse monemur, juxta illud o: Noli esse nimis justus, quia est justus, qui perit in justitia sua. §. iterum p: Judicium sine misericordia erit ei, qui non fecit misericordiam. §. item illud Apostoli in secunda epistola ad Corinthios q: Cui aliquid donastis, & ego. Nam & ego

a Num. 11. b 3. Reg. 18. c Joan. 12. d Sup. 2. quæst. 1. de manifesta, ver. ut S. Ambrosius. Cap. 1, §. c. 244. e Ivo in prologo. Pann. in prologo. c. 15, 16, & 17. f Ezech. 9. g alit. immania. h al. fiunt. i Suprà ead. c. hæc autem. k Luc. 6. l Rom. 12. m al. peccanti. n Gal. 6. o Eccl. 7. p Jac. 2. q 2. Cor. 2.

fi quid donavi, propter vos donavi, ac a si ipse Christus donaret, ut non circumveniamur à Satana. Non enim ignoramus cogitationes ejus. Qui quos nequit consentiendo decipere, facit nimis asperos; sicut, inquam, penitentibus, ut dictum est, misericordes esse jubemur, sic impenitentibus & obstinatis in malo misericordiam impendere prohibemur.

Corr. Rom. §. 1. Noli esse] Gratianus non refert ipsa profusè verba Ecclesiasticus. Ea enim sic habent: Hæc quoque vidi in diebus vanitatis meæ, justus perit in justitia sua, & impius multo vivit tempore in malitia sua. Noli esse justus multum, neque plus sapias, quam necesse est, ne obtupescas.

C. XXXIII. *De justa & injusta misericordia.*

Unde Ambrosius sermone 8. in Psal. 118. vers. 2.

Est b injusta misericordia. Denique in lege c scriptum est de quodam: Non misereberis illius. Et in libris Regum d legis, quia Saul postea contraxit offensam, quia miseratus est Agag hostium Regem, quem prohibuerat sententia divina servari. Itaque e, si quis latronem filius deprecantibus motus, & lachrymis conjugis ejus inflexus absolvendum putet, cui adhuc latrocinandi aspiret affectus, nonne innocentes tradit exitio, qui liberat multorum exitia cogitantem? Certè si gladium reprimat, vincula dissolvit, cur laxat exilio? cur latrocinandi, quæ potest clementiori viâ, non eripit facultatem, qui voluntatem extorquere non potuit? Deinde f inter duos, hos est, accusatorem & reum, pari periculo de capite decerentes, alterum, si non probasset, alterum, si esset ab accusatore convictus, non id, quod justitiæ est, judex sequatur: sed dum miseretur rei, damnet probantem: aut dum accusatori favet, qui probare non possit, addicat innoxium: non potest igitur hæc dici justa misericordia. In ipsa Ecclesia, ubi maxime misereri decet, teneri quàm maxime debet forma justitiæ, ne quis à communionis confortio absentus a, brevi lachrymulâ, atque ad tempus paratâ, vel etiam uberius stetitibus communionem, quam plurimis debet postulare temporibus, à facilitate g Sacerdotis extorqueat. Nonne cum uni indulget indigno, plurimos facit ad prolapsionis contagium provocari? Facilitas enim veniæ, incentivum tribuit delinquendi.

Corr. Rom. §. 1. Absentus] Antea legebatur, à confortio communionis vel criminationis abstractus. Emendatum est & hoc, & multa alia ex ipso originali.

C. XXXIV. *Non debemus in mala causa pauperi misereri.*

Item Augustinus in h libro Psalmorum, Psal. 32.

Ne amisso i judicio sis pauperi in mala causa misericors, cujus si parcis faccello, percusis cor, & tantò nequiores reddis, quantò justum sibi favere videt.

Corr. Rom. §. 1. Ferè eadem sunt in glossa ordinaria in Psal. 32. ad vers. Diligit misericordiam. ex beato Augustino collecta sententia.

C. XXXV. *Homini est miserendum, peccatori irascendum.*

Idem k.

Duo l ista nomina cum dicimus, homo peccator, non utique frustra dicuntur. Quia peccator est, corripere: quia homo est, miserere: nec omnino liberabis hominem, nisi eum persecutus fueris peccatorem. Huic officio nominis m invigilet disciplina, sicut cuique regenti apta & accommodata est, non solum Episcopo regenti plebem suam, sed etiam pauperi regenti familiam suam, marito regenti conjugem suam, patri regenti prolem suam, judici regenti provinciam suam, Regi re-

a In persona Christi] orig. Glossa interl. ibid. b Ans. l. 3. c. 33. Polyc. l. 6. tit. 21. c Deut. 19. d 1. Reg. 15. e Atqui, si quis latronis] orig. f al. Denique. g al. facilitate. h Et gloss. ord. ib. i al. commissio. k Beda Gal. 6. l Pol. l. 6. tit. 21. Ans. l. 13. c. 71. m omnis] vera lectio.

genti

genti gentem suam. *Et paulo post.* §. 1. Ita nulla homini claudenda est misericordia, nulli a peccatori impunitas relaxanda est. Hinc itaque maximè intelligendum est, quàm non sit contemnenda elemosyna, quæ quibusque pauperibus jure humanitatis impenditur: quandoquidem Dominus subleuabit indigentiam pauperum etiam ex his loculis, quos ex opibus implebat aliorum. *Et paulo post.* §. 2. Non ergò suscipiamus peccatores, propterea quòd sunt peccatores, sed tamen eos ipsos, quia & homines sunt, humanà consideratione tractemus: perfectamur in eis propriam iniquitatem, misereamur communem conditionem.

Corr. Rom. ¶ *Initium hujus capituli habetur in sermone 94. Et 109. de tempore, Et hom. 6. in lib. 50. homiliarum. Verum integrum est apud Bedam in com. epistolæ ad Galatas, c. 6.*

Gratian. *Item illud Evangelii, quod obijciatur b: Qui gladio usus fuerit, gladio cadet. Augustinus exponit in 22. lib. contra Faustum Manichæum, cap. 70. ita dicens.*

C. XXXVI. *Quis dicatur gladium accipere.*

Ille c gladium d accipit, qui nullà superiori ac legitimâ potestate vel jubente, vel concedente in sanguinem alicujus armatur.

7 pars. Gratian. *Porrò illud Hieronymi e, quo Ecclesia negatur aliquem persequi, non ita intelligendum est, ut generaliter Ecclesia nullum persequatur: sed quòd nullum injustè persequatur. Non enim omnis persecutio culpabilis est, sed rationabiliter hæreticos persequimur; sicut Et Christus corporaliter persecutus est eos, quos de templo expulit.*

C. XXXVII. *Potestatis officio utiliter inquieti corriguntur.*

Unde Augustinus ait Vincentio, epist. 38.

Nimium f sunt inquieti Donatistæ α, quos per ordinas à Deo potestates & cohiberi atque corrigi mihi non videtur inutile. Nam de multorum jam correctione gaudemus. *Item infra.* §. 1. Si enim quisquam inimicum suum periculosis febribus phreneticum factum, currere videret in præcipitium g, nonne tunc potius malum pro malo redderet, si eum sic currere permitteret, quàm si corripendum, ligandumque curaret? Et tamen tunc ei molestissimum & aduersissimum videretur, quando utilissimum & misericordissimum extitisset. Sed planè salute reparatâ, tantò ei uberiùs gratias ageret, quantò sibi eum minùs pepercisse sensisset. *Et post pauca.* §. 2. At enim quibusdam ista non profunt. Nunquid ideò negligenda est medicina, quia nonnullorum est insanabilis pestilentia? *Item post aliqua.* §. 3. Non h omnis, qui parit, amicus est, nec omnis, qui verberat, inimicus. Meliora sunt vulnera amici, quàm blanda i oculo inimici. Melius k est cum severitate diligere, quàm cum lenitate decipere. Utiliùs esurienti panis tollitur, si de cibo securus justitiam negligebat, quàm esurienti panis frangitur, ut injustitiæ seductus acquiescat. *Item post pauca.* §. 4. Pntas, neminem debere cogi ad justitiam, cum legas patremfamilias dixisse l servis: *Quoscumque inueneritis, cogite intrare: cum legas m etiam ipsum primò Saulum, postea Paulum, ad cognoscendam & tenendam veritatem, magnâ violentiâ Christi cogentis esse compulsum.* *Item post pauca.* §. 5. Et noveris aliquando furem avertendis pecoribus pabulum spargere, & aliquando pastorem flagello ad gregem pecora errantia revocare. *Item infra.* §. 6. Si semper esset culpabile persequionem facere, non scriptum esset in sanctis n libris: *Dirabentem proximo suo occultò, hinc persequer.* Aliquando ergò & qui eam patitur, injustus est, & qui eam facit, justus est. Sed planè semper & mali persecuti sunt bonos, & boni persecuti sunt malos: illi no-

a alit. sicut nulli peccato. h supr. ead. tres personas, in fine. c Iero p. 10. c. 110. Pann. l. 8. c. 44. d utitur gladio, orig. e sep. ead. qui secundum. f Polyc. l. 7. tit. 6. Ansel. l. 12. c. 55. g al. præcep. h sup. 5. q. 5. c. 2. i al. voluntaria. k Prev. 27. l Matth. 22. Luc. 14. m Aët. 9. n Psal. 100.

cendo per injustitiam, isti a consulendo per disciplinam: illi immaniter, isti temperanter: illi servientes cupiditati, isti charitati. Nam qui trucidat, non considerat quemadmodum laniet: qui autem curat, considerat quemadmodum fecerit. Ille enim persequitur sanitatem, iste putredinem. Occiderunt impii Prophetas; occiderunt b impios & Prophetæ. Flagellaverunt c Judæi Christum; Judæos d flagellavit & Christus: traditi e sunt Apostoli ab hominibus potestati humanæ; tradiderunt f & Apostoli homines potestati Satanz. In his omnibus quid attenditur, nisi quis eorum pro veritate, quis pro iniquitate, quis nocendi causâ, quis emendandi? *Et paulo post.* §. 7. Constantinus Imperator primus constituit, ut res convictorum, & unitati pervicaciter resistentium, fisco vendicarentur. *Et post pauca.* §. 8. Certè nullius g crimen maculat necessentem. *Item infra.* §. 9. Pacta h nocentium, quæ innocentibus demonstrari, vel ab innocentibus credi non possunt, non inquinant quemquam, si propter innocentium consortium etiam cognita sustinentur. Non enim propter malos boni deserendi, sed propter bonos mali tolerandi sunt, sicut toleraverunt Prophetæ eos, contra quos tanta dicebant, nec communionem sacramentorum illius populi relinquebant.

Corr. Rom. ¶ *Donatistæ] Apud Anselmum titulus est, Augustinus Vincentio. Initium verò capituli est, Donatistæ nimium, Et apud B. Augustinum, sed Donatistæ nimium, propterea reposita est hoc loco dicitio, Donatistæ, inducta autem in titulo. Ibi enim antea legebatur: Augustinus ait Vincentio Donatistæ.*

¶ *Potestates] Sequebatur in vulgatis, seculares, quæ vox abest à plerisque vetustis, Et Anselmo, Et originali. Multa verò alia ex ipso præsertim originali sunt emendata.*

C. XXXVIII. *Hæretici ad salutem etiam invitati sunt trahendi.*

Item Donato Presbytero, epist. 204.

Displicet i tibi, quia traheris ad salutem, cum tam multos nostros ad perniciem traxeris? Quid enim volumus, nisi te comprehendi, & præsentari, & servari, ne pereas? Quòd autem in corpore læsus es, ipse tibi fecisti, qui jumento tibi mox admoto uti noluisse, & te ad terram graviter collisisti. Nam utique alius, qui adductus est tecum, collega tuus, illæsus venit, qui talia sibi ipse non fecit. Sed neque hoc putas tibi fieri debuisse, quia neminem existimas cogendum esse ad bonum. Attende, quid dixerit Apostolus k: *Qui Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat.* Et tamen tam multi ut Episcopatum suscipiant, tenentur invitati, perducuntur, clauduntur, custodiuntur, patiuntur, quæ nolunt, donec eis adit voluntas suscipiendi operis boni. Quantò magis vos ab errore pernicioso, in quo vobis inimici estis, trahendi estis, & perducendi ad veritatem vel cognoscendam, vel eligendam, non solum ut honorem salubriter habeatis, sed etiam ne pessimè pereatis? §. 1. Dicis, Deum dedisse liberum arbitrium, ideò non debere cogi hominem, nec ad bonum. Quare ergò illi, de quibus supra dixi, coguntur ad bonum? Attende α ergò, quod considerare non vis: Ideò voluntas bona misericorditer impenditur, ut mala voluntas hominis dirigatur. Nam quis nesciat, nec damnari hominem, nisi merito male voluntatis; nec liberari, nisi bonam habuerit voluntatem? Non l tamen ideò qui diliguntur, malæ suæ voluntati impunè & crudeliter permittendi sunt; sed ubi potestas datur, & à malo prohibendi, & ad bonum cogendi. Nam, si voluntas mala semper suæ permittenda est libertati, quare Israelitæ recusantes, & murmurantes tam duris flagellis à malo

a Illi.] orig. b 3. Regum 18. c Matth. 27. d Joan. 2. e Aët. 16. f 1. Cor. 5. g 1. q. 4. nullius. h supr. ead. quàm magnum. i Polyc. ibid. Ansel. l. 12. c. 57. Deus. p. 2. k 1. Timoth. 3. l Pann. l. 8. c. 17.

prohibe.

prohibebantur, & ad terram promissionis compellebantur? Si voluntas mala semper suæ permittenda est libertati, quare Paulus non est permittens uti pessimâ voluntate, quâ persequeretur Ecclesiam; sed a prostratus est, ut excæcetur: excæcatus, ut mutaretur: mutatus, ut mitteretur: missus, ut qualia fecerat in errore, talia pro veritate pateretur? Si voluntas mala semper suæ permittenda est libertati, quare monetur pater in Scripturis sanctis, filium durum non solum verbis corripere, sed etiam latera ejus tundere, ut ad bonam disciplinam coactus ac domitus dirigatur? Unde idem dicit *b*: *Tu percussisti eum virga, animam autem ejus liberasti à morte.* Si mala voluntas semper suæ permittenda est libertati, quare corripuntur negligentes pastores, & dicitur *c* eis: *Errantem ovem non revocasti, perditam non inquisisti.* Et vos oves Christi estis: Characterem Dominicum portatis in sacramento, quod accepistis: sed erratis & peritis. Non ideo vobis displicemus, quia revocamus errantes, & querimus perditos. Melius enim facimus voluntatem Domini monentis, ut vos ad ejus ovile redire cogamus, quam consentimus voluntati ovium errantium, ut perire vos permittamus. §. 2. Noli ergo jam dicere, quod te assidue audio dicere: Sic volo errare, sic volo perire. Melius enim nos hoc omnino non permittimus, quantum possumus. Modò, quòd te in puteum, ut moreris, misisti, utique liberâ voluntate fecisti. Sed quàm crudeles essent servi Dei, si huic malæ voluntati tuæ te permitterent, & non te de illa morte liberarent? Quis eos non meritò culparet? Quis non impios rectè judicaret? Et tamen tu te volens in aquam misisti, ut moreris: illi te nolentem de aqua levaverunt, ne moreris. Tu fecisti secundum voluntatem tuam, sed in perniciem tuam; illi contra voluntatem tuam, sed propter salutem tuam. Si ergo salus ista corporalis sic custodienda est, ut etiam in nolentibus ab eis, qui eos diligunt, servetur; quanto magis illa spiritalis, in cuius desertione mors æterna metuitur? Quanquam & in ista morte, quam tibi tu ipse inferre voluisti, non solum ad tempus, sed etiam in æternum moreris: quia etiam non ad salutem, non ad Ecclesie pacem, non ad Christi corporis unitatem, non ad sanctam & individuum charitatem, sed ad mala aliqua cogeres, nec sic tibi ipse mortem inferre debuisti. Considera Scripturas divinas, & discute, quantum potes, & vide, utrum hoc fecerit aliquis aliquando justorum atque fidelium, cum ab eis tanta mala perpelli sunt, qui eos ad æternum interitum, non ad vitam æternam, quòd tu compelleris, adigebant. *Et post pauca.* §. 3. Repetis sicut audio, quod in Evangelio scriptum est, recessisse à Domino LXX. & discipulos, & arbitrio suæ malæ atque impie discessionis fuisse permittis: cæterisque duodecim, qui remanserant, fuisse responsum: *Nunquid & vos vultis ire?* Et non attendis, quia tunc primùm Ecclesia novello germine pullulabat, nondumque in ea fuerat completa illa Prophetia *f*: *Et adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes gentes servient illi:* Quod utique quanto magis impletur, tantò majore titur Ecclesia potestate, ut non solum invitet, sed etiam cogat ad bonum. Hoc tunc Dominus significare volebat, qui, quamvis haberet magnam potestatem, prius tamen elegit commendare humilitatem. Hoc & in illa convivii similitudine satis evidenter ostendit, ubi misit ad invitatos, & venire noluerunt; & ait *g* servo: *Exi in plateas & vicus civitatis, & pauperes ac debiles, & eos, & claudos introduc huc.* Et ait *servus Domino:* *Factum est, ut imperasti, & adhuc locus est.* Et ait *Dominus servo:* *Exi in vias & sepes, & compelle intrare, ut implentur domus meæ.* Vide nunc: quemadmodum de his, qui prius venerunt, dictum est, introduc eos:

a Act. 9. *b* Proverb. 13. *c* Ezech. 45. Hierem. 23. *d* Job. 6. *e* LXXII. *f* Psalm. 71. *g* Luc. 14.

TOM. I.

nunc a dictum est, compelle. Ita significat: sunt Ecclesie primordia adhuc crescentis, ut essent per vires etiam compellendi.

Corr. Rom. §. & Attende ergò Locus hic (quemadmodum & multa alia in hoc capite) emendatus est ex B. Augustino. Antea legebatur: Attende ergò, & considera, quòd non ideo voluntas bona misericorditer impenditur, ut mala voluntas hominis diligitur.

§. In plateas Sic emendatum est ex Evangelio B. Lucæ, expunctis duabus vocibus. Antea enim legebatur, exi citò in vias & plateas.

C. XXXIX. Hæretici utiliter patiuntur, quæ Catholicis uti iter inferunt.
Idem super Joannem, tractatu II. ad cap. 3.

Quando *b* vult Deus concitare Potestates adversus Hæreticos, adversus Schismaticos, adversus dissipatores Ecclesie, adversus exuffiatores Christi, adversus blasphematores Baptismi, non mirentur; quia Deus concitat, ut à Sara verberetur Agar: cognoscat se Agar, & ponat *c* cervicem; quia cum humiliata discederet à domina sua, occurrit ei Angelus, & dixit *d*: *Quid est Agar ancilla Saræ?* Cum conquesta esset de domina, quid audivit ab Angelo? *Revertere ad dominam e tuam.* Ad hoc ergò affligitur, ut revertatur; atque utinam revertatur, quia proles ejus, sicut filii Jacob, cum fratribus hereditatem tenebit. Mirantur autem, quia commoventur Potestates Christianæ adversus detestandos dissipatores Ecclesie. Si non ergò moverentur, quomodo redderent rationem de imperio suo Deo? Intendat charitas vestra, quid dicam: quia hoc pertinet ad Reges seculi Christianos, ut temporibus suis pacatam velint matrem suam Ecclesiam habere, unde spiritaliter nati sunt. *Et paulò post.* §. 1. Nabuchodonosor Rex decrevit, dicens *f*: *Quicumque dixerint blasphemiam in Deum Sidrach, Misach & Abdenago, in infernum erunt, & domus eorum in perditionem.* Ecce quomodo sevit Rex alienigena, ne blasphemaretur Deus Israel, qui potuit tres pueros de igne liberare. Et nolunt, ut sevant Reges Christiani, quia Christus exufflatur, à quo non tres pueri, sed orbis terrarum cum ipsis Regibus à gehennarum igne liberatur. *Et infra.* §. 2. Quomodo ergo isti Reges non moveantur, qui non tres pueros attendunt liberatos de flamma, sed seipsos liberatos de gehenna? quando vident Christum, à quo liberati sunt, exufflari in Christianis? quando audiunt dici Christiano: *Dic te non esse Christianum?* Talia facere volunt, & saltem talia pati nolunt. Nam videte, qualia faciunt, & qualia patiuntur: occidunt animas, affliguntur in corpore: sempiternas mortes faciunt, & temporales se perpeti conqueerunt.

C. XL. Ecclesia hæreticos ratione persequitur.
Idem contra literas Petilianæ, lib. 2. cap. 79.

Qui *g* peccat, non peccat legis auctoritate, sed contra legis auctoritatem. Quia verò interrogas me, quæ sit ratio persequendi, vicissim te interrogo, cujus sit vox in Psalmo dicentis *h*: *Detrahentem secretò proximo suo, hunc persequeris.* Quare itaque persecutionis vel causam, vel modum, & noli, tantâ imperitiâ generaliter malorum persecutiones *i* reprehendere. *Et infra,* cap. 82. §. 1. Non enim persequimur vos, nisi quemadmodum veritas persequitur falsitatem. *Item supra* cap. 10. §. 2. Petilianus dixit, si Apostoli persecuti sunt aliquem, aut aliquem tradidit Christus? Augustinus respondit, possem quidem dicere, ipsum Satanam omnibus malis hominibus esse peiorem, cui tamen tradidit Aposto-

a al. Non. *b* Poly. l. 7. tit. 6. *Ans. l. 12. c. 54. Ivo p. 10. c. 99.* *c* al. supponat. *d* Gen. 21. *e* al. domum. *f* Dan. 3. *g* Ivo p. 10. c. 99. *h* Psalm. 100. *i* n. persecutores. *E e e*

lus hominem a in interitum carnis, ut Spiritus sit salvus in die Domini Jesu: Itemque alios b, de quibus dicit, Quos tradidi Satanae, ut discant non blasphemare. Et Dominus Christus flagellatus e expulsi de templo improbos mercatores, ubi etiam connexum est testimonium Scripturae dicentis d: Zelus domus tue comedit me. Ecce, invenimus Apostolum traditorem, Christum persecutorem. Et infra, cap. 19 §. 3. Postremo, quare per violentissimas turbas etiam ultrò improbi estis Ecclesiis catholicis, ubi poteritis advertere, quod innumerabilibus exemplis res ipsa indicat? Sed dicitis, vos loca vestra defendere: & resistitis fustibus, & caedibus, quibuscumque potueritis. Quare ibi non audistis vocem Domini dicentis e: Ego autem dico vobis, non resistere malo? Aut si fieri potest, ut aliquando rectè per vim corporalem resistatur violentiùs, nec idèd præceptum violetur, quod audivimus à Domino: Ego autem dico vobis, non resistere malo? cur non etiam hæc fieri potest, ut per ordinarias f & legitimas potestates de sedibus, quæ illicitè usurpantur, vel ad injuriam Dei retineantur, pius expellat impium, & justus injustum? Neque enim eo modo persecutionem passi sunt Pseudopropheta ab Helia g, quomodo ipse Helias à Rege nequissimo: aut, quia flagellatus est Dominus à persecutoribus, propterea passionibus ejus comparandi sunt, quos ipse de templo flagellatos ejecit. §. 4. Restat ergò, ut nihil aliud requirendum esse fateamini, nisi utrum justè, an impiè vos separaveritis à communione orbis terrarum. Nam si hoc inventum fuerit, quòd impiè feceritis, non miremini, si non desunt ministri Deo, per quos flagellemini: quia persecutionem patimini non à nobis, sed sicut scriptum est, ab ipsis factis vestris. Et in libr. de unitate Ecclesie, cap. 17. §. 5. De persecutione vestra querela sedabitur, si cogitatis & intelligatis priùs non omnem perfectionem esse culpabilem. Alioquin non laudabiliter diceretur h: Detrahentem fratrem proximo suo, hunc persequebar. Nam quotidie videmus, & filium de patre tanquam de persecutore suo conqueri, & conjugem de marito, & servum de domino, & colonum de possessore, & reum de iudice, & militem vel provinciale de Duce, vel Rege: cum illi plerumque ordinatissimà potestate homines sibi subditos per terrores leviorum i panarum à gravioribus malis prohibeant, atque compefcant: plerumque autem à bona vita, & à bonis factis minando & lævando deterreat. Sed cum à malo & illicito prohibent, correctores & consultores sunt: cum autem à bono & licito, persecutores & oppressores sunt. Culpantur etiam, qui prohibent à malo, si modum peccati modus coercionis excedat.

C. XLI. A Regibus terræ contra inimicos suos auxilium petit Ecclesia.

Idem in epist. 48. ad Vincentium.

NON invenitur exemplum in Evangelicis & Apostolicis literis, aliquid petitum à Regibus terræ pro Ecclesia & contra inimicos Ecclesie. Quis negat non inventi: Sed nondum implebatur illa Prophetia k: Et nunc Reges intelligite, erudimini, qui judicatis terram, servite Domino in timore. Adhuc enim implebatur illud, quod in eodem Psalmo paulò superius dicitur: Quare fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania? Astiterunt Reges terræ, & Principes convenerunt in unum adversus Dominum, & adversus Christum ejus. Veruntamen si facta præterita in Prophetis l libris figura fuerant futurorum, in Rege illo, qui appellabatur Nabuchodonosor, utrumque tempus figuratum est, & quod sub Apostolis habuit, & quod nunc habet Ecclesia. Tem-

a 1. Cor. 5. b 1. Tim. 1. c Jean. 2. d Ps. 68. e Matth. 5. f al. orinutus. g 3. Reg. 18. & 19. h Ps. 100. i al. levium. k Ps. 2. l Daniel. 3.

poribus itaque Apostolorum & Martyrum illud implebatur, quod figuratum est, quando Rex memoratus pius & justos coegit adorare simulachrum, & recusantes in flammis mittebat. Nunc autem illud impletur, quod paulò post in eodem Rege figuratum est, cum conversus ad honorandum Deum verum decrevit in regno suo, ut quicumque blasphemaret Deum Sidrach, Misach, & Abdenago, pœnis debitis subjeceret. Prius ergò tempus illius Regis significabat priora tempora Regum infidelium, quos patiebantur Christiani pro impiis. Posterius verò tempus ejusdem a significabat tempora posteriorum Regum jam fidelium, quos patiuntur impii pro Christianis. Sed planè in eis, qui sub nomine Christi erant seducti à perverfis, ne fortè oves Christi sint errantes, & ad gregem aliter revocandæ sint, temperata severitas, & magis mansuetudo servatur, ut coercionem exiliorum, atque damnorum tribulatione admonerentur confiteri, quid & quare patiantur, & discant præponere rumoribus & calumniis hominum Scripturas, quas legunt. Quis enim nostrum, quis vestrum non laudat leges ab Imperatoribus datas adversus sacrificia Paganorum? Et certè longè ibi pœna severior constituta est. Illius quippe impietatis capitale supplicium est. De vobis autem corripiendis atque coercendis habita ratio est, quâ potius admoneremini ab errore discedere, quam pro scelere puniremini.

C. XLII. Malos Ecclesia justè persequitur.

Item ejusdem ad Bonifacium Comitem, epistolâ 50.

SI b Ecclesia vera ipsa est, quæ persecutionem patitur, non quæ facit, querant ab Apostolo c, quam Ecclesiam significabat Sara, quando persecutionem faciebat ancillæ. Liberam quippe matrem nostram, cœlestem Hierusalem, id est, veram Dei Ecclesiam, in illa muliere dicit fuisse figuratam, quæ affligebat ancillam. Si autem meliùs discutiamus, magis illa persequebatur Saram superbiendo, quam illam Sara coercendo. Illa enim dominæ faciebat injuriam, ista imponebat superbie disciplinam. Deinde quero, si boni & sancti nemini faciunt persecutionem, sed tantummodò patiuntur, cujus putant esse in Psalmo vocem, ubi legitur d: Persequar inimicos meos, & comprehendam illos, & non convertar, donec deficiant? Ergò si verum dicere, vel agnoscere volumus, est persecutio injusta, quam faciunt impii Ecclesie Christi, & a est justa persecutio, quam faciunt impiis Ecclesie Christi. Ista itaque beata est, quæ persecutionem patitur propter justitiam; illi verò miseri, qui persecutionem patiuntur propter injustitiam. Proinde ista persequitur diligendo, illi serviendo: ista ut corrigat, illi ut evertant: ista ut revocet ab errore, illi ut præcipitent in errorem. Et infra. §. 1. Quod autem dicunt, qui contra suas impietates leges justas institui nolunt, non petiisse à Regibus terræ Apostolos talia, non considerant, aliud fuisse tunc tempus, & omnia suis temporibus agi. Quis enim tunc in Christum crediderat Imperator, qui ei pro pietate contra impietatem leges ferendo serviret? quando adhuc illud propheticum implebatur: Quare e fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania? Astiterunt Reges terræ, & Principes convenerunt in unum adversus Dominum, & adversus Christum ejus. Nondum autem agebatur, quod paulò post in eodem Psalmo dicitur: Et nunc Reges intelligite, erudimini, qui judicatis terram: Servite Domino in timore, & exultate ei cum tremore. Quomodo ergò Reges Domino serviunt in timore, nisi ea, quæ contra iussa Domini fiunt, religiosâ severitate prohibendo atque plectendo? Aliter enim servit, quia homo est, aliter, quia etiam & Rex est. Quia homo est, ei

a al. illius. b Polyc. 1. 7. tit. 11. Anf. l. 13. c. 14. c Gal. 4. d Psal. 17. e Psal. 2.

servit

servit vivendo fideliter: quia verò etiam Rex est, servit, leges iusta præcipientes & contraria prohibentes convenienti vigore sanciendo.

Corr. Rom. § *Et est iusta*] *Addita sunt hæc utque ad vers. illa itaque. & multa alia ex ipso originali emendata.*

C. XLIII. Exemplo Christi mali cogendi sunt ad bonum.

Idem in eadem epistola.

Quis a nos potest amplius amare, quam Christus, qui h animam suam posuit pro ovibus suis? Et tamen, cum Petrum, & alios Apostolos solo verbo vocasset, Paulum e, prius Saulum, Ecclesie suæ postea magnum edificatorem, sed horrendum antea vastatorem, non solum voce compescuit, verum etiam potestate prostravit, atque infidelitatis tenebris sævientem, ad desiderandum lumen cordis, ut fegeret, prius corporis cæcitate percussit. Si pœna illa non esset, non ab ea postmodum sanaretur: & quando apertis oculis nihil videbat, si eos salvos haberet, non ad impositionem manûs Ananiæ, ut coram aperiretur obtutus, tanquam squamas, quibus clausus fuerat, inde cecidisse Scriptura narraret. Ubi est, quod isti clamare confueverunt, liberum est credere, vel non credere: cui vim Christus intulit? quem coegit? Ecce d habent Paulum Apostolum: agnoscat in eo prius cogentem Christum, & postea docentem: prius serientem, & postea consolantem. Mirum est autem, quomodo ille, qui pœna corporis ad Evangelium coactus intravit, plus illis comibus, qui solo verbo vocati sunt, in Evangelio laboravit e, & quem major timor compulit ad charitatem, ejus f perfecta charitas foras misit timorem. Cur ergo non cogeret Ecclesia perditos filios, ut redirent, si perditii a filii cogerunt alios, ut perirent?

Corr. Rom. § *Si perditii*] *Hæc usque in finem sunt addita ex originali, & alia emendata.*

C. XLIV. Non crudelitate, sed dilectione Moyses populum flagellavit.

Idem contra g Fanstum, lib. 22. c. 79.

Quid h crudele Moyses, i aut mandavit, aut fecit, cum commissum sibi populum sanctè zelans, & uni vero Deo subditum cupiens, posteaquam cognovit ad fabricandum & colendum idolum destituisse, mentemque impudicam prostituisse demonibus, in paucos eorum vindicans gladio, quos Deus ipse, quem offenderant, alto & secreto iudicio feriendos voluisset, mox ferri, & in præsentem salubriter terruit, & disciplinam in posterum sanxit? Nam eum nullâ crudelitate, sed magnâ dilectione fecisse, quod fecit, quis non in verbis ejus agnoscat, orantis pro peccato eorum, & dicentis: *Si dimittis illis peccatum, dimitte: sin autem non, dele me de libro tuo.* & infra. §. 1. Sic planè & Apostolus k non crudeliter, sed amabiliter tradidit hominem Satanae in interitum carnis, ut Spiritus ejus salvus sit in die Domini Jesu: tradidit & alios, l ut discerent non blasphemare.

C. XLV. Non imputatur fidelibus, qui ex officio aut tormenta exercent, aut capitalem sententiam ferunt.

Item Innocentius Papa, epist. 3. ad Exuperium, Episcopum Tolosanum, c. 3.

Quæstum m est etiam super his, qui post baptismum administraverunt, & aut tormenta sola n exercent, aut etiam capitalem protulere sententiam. Nihil de his legitimus à majoribus diffinitum. Meminerant enim à o Deo potestates has fuisse concessas, & propter

a Polyc. ibid. Anselm. l. 12. c. 16. b Joan. 10. Matth. 4. c Act. 9. d Infr. ead. q. 6. schismatici. e 1. Corinth. 15. f 1. Joan. 4. g Beda 1. Cor. 5. h Polyc. ibid. Ansel. l. 13. c. 1. i Exod. 32. k 1. Cor. 5. l 4. Tim. 1. m Rabanus penit. cap. 16. Burchard. l. 6. c. 44. Ivo part. 10. c. 94. n ad. serva. o Rom. 13.

vindictam noxiorum, gladium fuisse permissum, & Dei esse ministrum a, vindicem in hujusmodi datum. Quomodo igitur reprehenderent factum, quod auctore Deo viderent esse concessum? De his ergo, ut hæcenus servatum est, sic habeamus, ne aut disciplinam evertere, aut contra auctoritatem Domini venire videantur. Iphis autem in reddenda ratione, gesta sua omnia servabuntur.

Corr. Rom. § *Ministrum*] *Sic emendatum est ex originali & Ivone. Antea legebatur, & Dei ministerio esse datum in hujusmodi vindices. Glossa autem optime etiam convenit voci, vindicem.*

C. XLVI. Immunis est dictator à culpa, cum legum auctoritas in improbos exercetur.

Idem in eadem epist. c. 5.

Illud etiam sciscitari voluisti, an preces dicantibus liberum concedatur utique post baptismi regenerationem à Principibus poscere mortem alienjus, vel sanguinem de reatu. Quam rem Principes nunquam sine cognitione concedunt, sed ad iudices commissa ipsa, vel crimina semper remittunt, ut causâ cognita vindicentur a: que a cum quaestori fuerint delegata, aut absolutio, aut damnatio pro negotii qualitate profertur. Et dum legum auctoritas in improbos exercetur, erit dictator immunis.

Corr. Rom. § *Vindicentur*] *Emendatum est ex originali. Antea legebatur, vindicent, qui cum quaestori fuerint delegata, &c.*

C. XLVII. In correctione malorum Deus omnipotens placatur.

Item Gregorius Brunichilde Regina Francorum, lib. 7. indict. 1. epist. 5.

Si h quos igitur violentos, si quos adulteros, si quos fures, vel aliis pravis actibus studere cognoscitis, Deum de eorum a correctione placare festinate: ut per e vos flagellum perfidarum gentium, quod (quantum videmus) ad multarum nationum vindictam excitatum est, non inducat; ne si, quod non credimus, divinæ ultionis iracundia secleratorum fuerit actione commota, belli pestis interimat, quos delinquentes ad rectitudinis viam Dei præcepta non revocant.

Corr. Rom. § *De eorum*] *Sic restitutum est ex variis codicibus epistolæ B Gregorii. Antea erat, Deorum.*

§ *Per vos*] *In originali est, super vos, sed ob glossam in vers. flagellum, non est mutatum.*

C. XLVIII. Ecclesiastica religionis inimici etiam bellis sunt coercendi.

Idem Gennadio patricio, & Exarcho Africa, lib. 1. epist. 72.

Sicut c excellentiam vestram hostilibus bellis in hac rita Dominus victoriarum fecit luce fulgere, ita oportet etiam inimicis Ecclesie ejus omni vivacitate mentis & corporis obviare: quatenus ejus ex utroque triumpho magis ac magis entescat opinio: cum & forensibus bellis adversariis catholice Ecclesie pro Christiano populo vehementer obstitit, & Ecclesiastica prælia sicut bellatores d Domini fortiter dimicatis. Notum est enim hereticæ religionis viros, si eis, quod absit, suppetit nocendi licentia, contra catholicam fidem vehementer insurgere; quatenus hæreseos suæ venena ad tabefacienda, si valuerint, Christiani corporis membra transfundant. Cognovimus enim eos contra catholicam Ecclesiam, Domino eis adversante, colla subrigere, & fidem velle Christiani nominis inclinare: sed eminentia vestra conatus eorum comprimat, & superbas eorum cervices jugo rectitudinis premat. Concilium verò catholicorum Episcoporum admoneri præcipite, ut Primatem non ex ordine loci, postpositis vitæ meritis faciat: quoniam apud Deum non gradus elegantior, sed vitæ me-

a Ivo p. 10. c. 94. b Ansel. lib. 13. c. 24. c Ansel. lib. 13. c. 29. d 4. Reg. 18.

lioris actio comprobatur. Ipse verò Primas non passim (sicut moris est) per villas, sed in una, juxta eorum electionem, civitate resideat: quatenus adeptæ dignitatis meliori ingenio resistendi Donatistis possibilitas disponatur. Ex Concilio verò Numidiæ, si qui desideraverint ad Apostolicam sedem venire, permittite, & si quilibet eorum vice contradicere voluerit a, obviat. Magis b profectò Excellentie vestre apud Creatorem gloria proficit, si per eam dispersarum Ecclesiarum potuerit societas restaurari. Cum enim largita munera ad nominis sui gloriam conspicit revocari, tantò largiora tribuit, quantò per ea religionis lux dignitatem viderit ampliari. Perfolventes præterea paternæ charitatis affectum, Dominum petimus, quòd c brachium vestrum ad comprimens hos forte efficiat, & mentem vestram fidei zelo d velut mucrone gladii vibrantis exuacat.

C. XLIX. Merito fidei, bellorum paratur victoria.

Idem ad eundem, lib. 1. epist. 73.

SI e non ex fidei merito, & Christianæ religionis gratiâ, tanta excellentiæ vestre bellicorum actuum prosperitas eveniret, non summo miranda fuerat; cum sciamus, hæc etiam antiquis bellorum Ducibus fuisse concessa. Sed cum futuras, Deo largiente, victorias, non carnali providentiâ, sed magis orationibus prævenitis, sit, ut hoc in stuporem veniat, quòd gloria vestra non terreno consilio, sed Deo desuper largiente descendat. Ubi enim meritum vestrorum loquax non discurrat opinio? quæ & bella vos frequenter appetere, non desiderio fundendi sanguinis, sed tantum dilatandæ causâ Reip. in qua Deum coli conspicimus, loquitur: quatenus Christi nomen per subditas gentes fidei prædicatione circumquaque discurrat. Sicut enim exteriora vos virtutum opera eminentes in hac vita constituunt, ita & interna morum ornamenta ex corde procedentia, in futuram æ vitam celestium gaudiorum participatione glorificant. Plurima enim pro pascendis ovibus B. Petri Apostolorum Principis excellentiam vestram præstitisse didicimus: ita ut non parva loca patrimonii ejus propriis nudata cultoribus, largitis Dacorum & habitatoribus restauraverit. Quæcunque igitur hic illi Christianissimâ f mente confertis, horum retributionem per spem in futuro judicio sustinetis.

Corr. Rom. [¶ a Futuram] In duobus codicibus epistolæ legitur, in futurorum gaudiorum participatione: in uno verò manuscripto, in futura celestium gaudiorum participatione. In codice tamen Vaticano legitur, quemadmodum apud Gratianum.

[¶ c Dacorum] In libris epistolæ impressis, & duobus manuscriptis legitur, Dacorum. In aliquot verò antiquis Gratiani exemplaribus est, Dacorum, vel aliorum habitationibus.

§ pars. Gratian. Breviter monstratum est, quòd boni laudabiliter persequuntur malos, & mali damnablem persequuntur bonos. Illud autem Apostoli g: Tu autem quis es, qui judicas alienum servum? de alieni cordis occultis intelligendum est. Quòd vindicta inferri possit, monstratum est. Nunc restat ostendere, quòd d bet inferri, & quòd magis diliguntur illi, qui puniuntur, quàm qui impuniti relinquantur: quòd utrumque multorum auctoritate probatur.

C. L. Ad iram Dei provocatur, cum mala puniri differuntur.

Ait enim Augustinus.

SI ea a, de quibus vehementer Deus offenditur, inlequi vel ulcisci differimus, ad irascendum utique divinitatis patientiam provocamus. Nonne h Achor i filius Zave præterit mandatum Domini, & super omnem populum

a al. putaverit. b al. Magna. c al. quo. d abest ab orig. e Baruch. l. 15. c. 18. Anselm. lib. 13. c. 30. Ivo p. 16. c. 19. f al. Christiana. g Rom. 14. h Jos. 22. i al. Achan.

Israël ira ejus incubuit? Et ille erat unus homo, atque utinam solus periisset in scelere suo.

Corr. Rom. [¶ a Si ea,] Usque ad vers. provocamus, sunt in regesto B. Gregorii lib. 2. in litt. 11. epist. 27. scripta Martino a Abbati, & Benenato Notario. Reliqua verò non ibi leguntur, sed sunt verba sacra Scripturæ, cap. 22. Josue.

C. LI. Vindicta, quæ ad correctionem valet, non est prohibenda.

Item Augustinus de sermone Domini in monte, lib. 1. c. 37. & 38.

EA b vindicta a, quæ valet ad correctionem, non prohibetur: quæ etiam ad misericordiam pertinet: nec impedit illud propositum, quo quisque paratus est ab eo, quem correctum esse vult, plura perferre: sed huic vindictæ referendæ non est idoneus, nisi qui odium, quo flagrare solent, qui se vindicare desiderant, dilectionis magnitudine superaverit. Non enim metuendum est, ne odisse parvulum filium parentes videantur, cum ab eis vapulat peccans, ne peccet ulterius. Et certè perfectò dilectionis, ipsius Dei patris imitatione nobis proponitur, cum in sequentibus dicitur: Diligite e inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt vos, & orate pro eis, qui vos persequuntur. Et tamen de ipso dicitur per Prophetam d: Quem enim diligit Dominus, corripit: flagellat autem omnem filium, quem recipit. Dicit autem Dominus e: Servus e qui nescit voluntatem Domini sui, & facit digna plagis, vapulabit paucis: servus autem, qui scit voluntatem Domini sui, & facit digna plagis, vapulabit multis. Non ergò quaritur, nisi ut ille vindicet, cui rerum ordine potestas data est, & eâ voluntate vindicet, quæ pater & parvulum filium flagellat, quem per ætatem odisse nondum potest. Hinc enim aptissimum f exemplum datur, quo satis apparet, posse peccatum amore potius vindicari, quam impunitum relinqui, ut illum, in quem g vindicatur, non penâ miserum, sed correctione beatum velit: paratus tamen, si opus sit, æquo animo plura tolerare ab eo illata, quem vult esse correctum, sive in eum habeat potestatem coercendi, sive non habeat. §. 1. Magni autem, & sancti viri, quanquam h optimè seirent mortem istam, quæ animam dissolvit à corpore, formidandam non esse, secundum eorum tamen animum, qui illam timerent, nonnulla peccata morte punierunt: quòd & viventibus utilis metus incuteretur, & illis, qui morte puniebantur, non ipsa mors noceret, sed peccatum, quod auferri posset, si viverent, diminueretur i. Non temerè illi judicabant, quibus tale judicium donaverat Deus. Inde est, quòd Helias k morte multos affecit, & propriâ manu, & igne divinitus impetrato: cum l & alii multi, & magni viri eodem Spiritu consulendo rebus humanis non temerè fecerint m. De quo Helia cum exemplum dedissent n discipuli Domino, commemorantes, quid ab eo factum sit, ut etiam ipsis daret potestatem, petendi de cælo ignem ad consumendos eos, qui sibi hospitium non præbuerant o, reprehendit p in eis Dominus non exemplum Prophete sancti, sed ignorantiam vindicandi, quæ adhuc erat in rudibus: animadvertens eos, non amore correctionem, sed odio desiderare vindictam. Itaque posteaquam eos docuit, quid esset diligere proximum tanquam seipsum, infuso etiam Spiritu Sancto q, quem decem diebus completis, post ascensionem suam desuper, ut promiserat, misit, non deservunt tales vindictæ, quanvis multò rariùs, quàm in Veteri Testamento. Ibi enim ex majori parte servientes timore premebantur; hic autem maximâ dilectione liberi nutriebantur. Nam

a al. Mariniano. b Anselm. l. 13. c. 2. Ivo p. 10. c. 60. c Matthæi 5. d Prov. 3. e Luc. 12. f al. apertissimum. g al. quem. c. 38. h al. qui jam. i abest ab orig. k 3. Reg. 18. & 4. 1. l al. quòd. m al. fecerunt. n Luc. 9. o al. præbuerent. p Matthæi 22. q Act. 2.

& verbis

& verbis Apostoli Petri Ananias, & uxor ejus (sicut in Actibus Apostolorum a legimus) exanimis ceciderunt, nec resuscitati sunt, sed sepulti sunt.

Corr. Rom. § a Ea vindicta,] *Apud B. Augustinum & Anselmum sic legitur: Neque hic ea vindicta prohibetur, quæ ad correctionem valet etiam. Ipsa enim pertinet ad misericordiam, nec impedit, &c.*

§ Servus] *Totus hic locus restitutus est ex Evangelio & B. Augustino, multaque alia sunt emendata.*

§ Quæ Pater] *In originali legitur, quæ pater in parvulum filium, quem, &c.*

C. LII. *Quæ veritati contraria sunt, Christiani persequi debent.*

Item Augustinus contra Cresconium Grammaticum, lib. 3. c. 51.

Quisquis b Christianum a (inquis) persequitur, Christi est inimicus. Verum dicis, si s non hoc in illo persequitur, quod Christo est inimicum. Neque enim dominus in servo, pater in filio, maritus in conjugè, cum sint utrique Christiani, non debent persequi vitia Christianæ contrariæ veritati. An verò, si non persequantur, non rei negligentie meritò tenebuntur?

Corr. Rom. § a Christianum] *Antè legebatur, Quisquis Christianus iniquum non persequitur. Emendatum est ex originali. Sunt enim verba Cresconii, quod etiam utitur glasse animadvertit.*

§ Si non] *Apud B. Augustinum est, sed hoc in illo. Verum Ivo & Pannormia cum Gratiano concordant.*

C. LIII. *Quemadmodum homo debet diligere proximum sicut seipsum.*

Item Augustinus ad Macedonium, epist. 52.

Debet e homo diligere proximum tanquam seipsum, ut quem potuerit hominem, vel beneficentiæ consolatione, vel informatione doctrinæ, vel disciplinæ coercitione, adducat ad colendum Deum.

C. LIV. *De eodem.*

Item Augustinus ad Donatum Presbyterum, epist. 204.

Mali sunt prohibendi a malo, & cogendi ad bonum.

Corr. Rom. § De hac re copiosè disputat B. Augustinus in c. displicet. sup. ead. Hic verò summa illius disputationis paucis verbis collecta est.

Gratian. *Ex his omnibus colligitur, quod vindicta est inferenda non amore ipsius vindicta, sed zelo justitiæ: non ut illum exerceatur, sed ut pravitas corrigatur. Sed cum vindicta aliquando inferatur damnis rerum, aliquando flagellis, aliquando etiam morte: quaritur; An sit peccatum judici cui ministro, reos morti tradere?*

QUESTIO V.

Quod autem nulli liceat aliquem occidere, illo præcepto probatur, quo Dominus in lege homicidium prohibuit, dicens d: Non occides. *Item in Evangelio: Omnis, qui acceperit gladium, gladio peribit.*

C. I. *Mali non sunt interficiendi, sed flagellis emendandi.*

Item Augustinus ad Marcellinum Comitem, de Donatistis captis, epist. 159.

Circumcelliones f illos, & Clericos partis Donati, quos de Hipponensi civitate g ad judicium pro factis eorum, publica discipline cura deduxerat, a tua nobilitate comperi auditos, & plurimos eorum de homicidio, quod in Restitutum catholicum Presbyterum commiserunt, & de eade Innocentii alterius catholici Presbyteri, atque de oculo ejus effosso, & de digito præciso fuisse confessos. Unde mihi sollicitudo maxima incussa

est, ne fortè sublimitas tua censcat eos tantæ legum severitate plectendos, ut qualia fecerunt, talia patiantur. Ideoque his literis obtektor fidem tuam; quam habes in Christo, per ipsius Domini nostri misericordiam, ut hoc ne facias, nec omninò fieri permittas. Quamvis enim ab illorum interitu dissimulare possemus, qui non accusantibus nostris, sed illorum notariis a, ad quos tuenda publica pacis vigilantia pertinebat, presentati videantur examini; nolimus tamen passiones fervorum Dei, quasi vice talionis, paribus suppliciis vindicari: non quò scelestis hominibus licentiam facinorum prohibeamus auferri, sed hoc magis sufficere volumus, ut vivi, & nullà corporis parte truncati, vel ab inquietudine insana ad sanitatis otium legum coercitione dirigantur, vel à malignis operibus alicui utili operi deputentur. Vocatur quidem & ista damnatio: Sed quis non intelligat magis beneficium, quàm supplicium nuncupandum, ubi nec seviendi relaxatur audacia, nec poenitendi medicina subtrahitur? Imple, Christiane judex, pii patris officium: sic succense s iniquitati, ut consulere humanitati memineris: nec in peccatorum atrocitatibus exerceas ulciscendi libidinem, sed peccatorum vulneribus curandi adhibeas voluntatem. Noli perdere paternam diligentiam, quam in ipsa inquisitione servasti, quando tantorum scelerum confessionem, non extendente equaleo, non fulcantibus unguis, non urentibus flammis, sed virgarum verberibus eruisi: qui modus coercitionis & à magistris artium liberalium, & ab ipsis parentibus, & sæpè etiam in judiciis solet ab Episcopis adhiberi a. Noli ergò atrocius vindicare, quod lenius invenisti: inquirendi, quàm puniendi necessitas major est. Ad hoc enim & mitissimi homines facinus occultatum diligenter atque instanter examinant, ut inveniant, quibus parcant.

Corr. Rom. § a Notariis,] *In libris B. Augustini excusis partim est, notaria, partim notoria. In codice Vaticano epistolarum ubique legitur, notaria: s epist. 160. in qua de eadem re agitur, in codicibus impressis ac manu scriptis legitur, notaria: itemque in Breviculo in collatione primi diei semel, & secundi bis. De notariis verò mentio est in L. ab accusatione. §. nuntiatores. ff. ad SC. Turpill. & C. de accusat. l. ea quidem. Apulejus etiam lib. 7. de asino aureo habet, notariam: Et in glossario legitur, notaria, avudogè.*

§ Succense] *Sic est emendatum, additis etiam nonnullis ex originali, Anselmo & Polycarpo. Antè erat: Sic succensere iniquitati memineris, ut non in peccatorum, &c.*

C. II. *Præter supplicium mortis, rei sunt puniendi.*

Idem Marcellino, epist. 158.

Pœna b illorum, quamvis de tantis sceleribus confessorum, rogo te, ut præter supplicium mortis sit, & propter conscientiam nostram, & propter catholicam mansuetudinem commendandam. Ipse enim fructus ad nos pervenit confessionis illorum; quia invenit catholica Ecclesia, ubi suam erga atrocissimos inimicos servet atque exhibeat lenitatem. In tanta quippe crudelitate, quæcunque præter sanguinem vindicta processerit, magna lenitas apparebit. Quod etsi modò quibusdam nostris illa atrocitate commotis videtur indignum, & quali dissolutionis & negligentie simile, transactis tamen motibus animorum (qui recentioribus factis solent turbulentius excitari) egregiè luculenta bonitas apparebit.

C. III. *Mali prohibendi sunt à malo, & cogendi ad bonum.*

Idem Donato, epist. 127.

Unum c solum est, quod in tua justitia pertimescimus, ne fortè, quoniam quicquid mali contra Christianam societatem ab hominibus impiis, ingratisque

a Ath. 5. b Ivo p. 10. c. 61. Pann. l. 8. c. 15. c Ivo p. 10. c. 62. Pann. l. 8. c. 16. d Exod. 20. e Matth. 26. f Anf. l. 13. c. 10. Polyc. l. 7. tit. 11. g al. Ecclesia.

a haberi.] orig. b Polyc. l. 7. tit. 12. Anselm. l. 13. c. 11. c Polyc. ibid. Anf. l. 13. c. 12.

committitur, profecto gravius est, & atrocius, quam si in alios talia committantur: tu quoque pro immanitate facinorum, ac non potius pro lenitate Christianæ consideratione censeas coercendum. Quod te per Jesum Christum, ne facias, obsecramus. *Et paulo post.* §. 1. Ex occasione terribilium iudicium ac legum, ne æterni iudicii pœnas luanit, corrigi eos cupimus, non necari: nec disciplinam circa eos negligi volumus, nec suppliciis, quibus digni sunt, coerceri. Sic igitur eorum peccata compeſce, ut sint, quos pœniteat peccasse. *Et paulo post.* §. 2. Proinde si occidendis in his sceleribus homines putaveritis, deterrebitis nos, ne per operam nostram ad vestrum iudicium aliquid tale perveniat. Quo comperto illi in nostram perniciem licentiori audaciâ grassabuntur, necessitate nobis impactâ, ut etiam occidi ab eis eligamus potius, quam eos occidendos vestris iudiciis ingeramus.

C. IV. *Quies Ecclesiæ Principum severitate juvatur.*

Idem Macedonio, *epist.* 54.

Prodest & severitas vestra, cuius ministerio quies adjuvatur & nostra. Prodest & intercessio nostra, cuius ministerio severitas temperatur & vestra. Non vobis displiceat, quod rogamini à bonis, quia nec bonis displiceat, quod timentini à malis. §. 1. Nam hominum iniquitatem etiam Apostolus Paulus non tantum de iudicio futuro, verum etiam de presentibus vestris secularibus & potestatis terret, asserens & ipsas ad dispensationem divinæ providentiæ pertinere. *Omnis e, inquit, anima potestatis sublimioribus subdita sit, &c.* Hæc verba Apostoli utilitatem vestræ severitatis ostendunt. Proinde sicut dilectionem iusti sunt terrentibus debere, qui timent, ita dilectionem iusti sunt timentibus debere, qui terrent. Nihil nocendi cupiditate fiat, sed omnia consulti charitate: & nihil fiat immaniter, nihil inhumaniter. Ita formidetur ultio cognitoris, ut nec intercessoris religio contemnatur; quia & plectendo, & ignoscendo hoc solum bene agitur, ut vita hominum corrigatur. Quod si tanta est perverſitas & impietas, ut ei & corrigendæ nec disciplina possit prodesse, nec venia, à bonis tamen intentione atque conscientia, quam Deus cernit, sive severitate, sive lenitate, non nisi officium dilectionis impleatur.

Corr. Rom. §. a Secularibus Antiquioribus editionibus epistolarum B. Augustini in margine est adscriptum, de presentibus vestris securibus terret. In Antwerpiana vero est in textu hæc eadem lectio, sed sine dictione, presentibus.

§. c. Ei corrigendæ Sic est emendatum ex originali. Antea legebatur, ut corrigendis reis nec disciplina, nec venia remedia suffragentur, ab omni tamen inventionem, &c.

C. V. P A L E A.

Hoc f tamen intelligendum est de illis, quos presentia supplicia in melius commutant, non de illis, qui obstinati sunt in malo: qui si semper viverent, semper peccarent: quorum pœna hic incipit, & in æternum durabit.

Corr. Rom. §. Abest hæc Palea à vetustis exemplaribus quæ collata sunt, uno excepto, in quo est conjuncta capituli superiori.

C. VI. *Impresensiarum nonnulli puniuntur, ne in æternum flagellentur.*

Item Hieronymus in Naum Prophetam, ad c. 1.

Quid ergo ait, contra Dominum cogitatis? Ipse qui creavit mundum, & consummationem ejus faciet. Quod si vobis videtur crudelis, rigidus & cruentus, quod in diluvio h genus delevit humanum, super Sodomam & Gomorrham ignem & sulphur i pluit, Ægy-

a al. incidant. b al. exercevi. c abest ab orig. d Polyc. l. 1. tit. ult. e Rom. 13. f de penitentia dist. 3. c. sunt plures. in su. g Polyc. l. 7. tit. 12. h Gen. 7. §. 19. i al. sulphurem.

ptios a submersit fluctibus, Israelitarum cadavera prostravit in eremo, scitote, eum ideo ad presentem reddidisse supplicia, ne in æternum puniret. Certè aut vera sunt, quæ Prophetæ loquuntur, aut falsa. Si vera sunt, quæ de severitate ejus videntur dicere, ipsi dixerunt: *Non vindicabit Dominus bis in idipsum in tribulatione:* Sin autem falsa sunt, & falsum est, quod dicitur: *Non confurget duplex tribulatio:* falsa est ergo & crudelitas, quæ in lege descripta est. Quod si verum est, ut negare non poterunt, dicente Prophetâ: *Non vindicabit Dominus bis in idipsum in tribulatione:* ergo qui puniti sunt, postea non puniuntur. Si autem illi postea puniuntur, Scriptura mentitur, quod dicere nefas est. Recepterunt ergo, & qui in diluvio perierunt, & Sodomitæ, & Ægyptii, & Israelite in solitudine mala sua in vita sua. §. 1. Quærat e hic aliquis, si fidelis deprehensus in adulterio decolletur, quid de eo postea fiat? Aut enim punietur, & falsum est hoc, quod dicitur: *Non vindicabit Dominus bis in idipsum in tribulatione:* aut non punietur, & optandum est adulteris, ut impresensiarum brevi & citâ pœnâ cruciatus frustrentur æternos. Ad quod respondebimus, Deum, ut omnium rerum, ita & suppliciorum quoque scire mensuras, & non præveniri sententiâ iudicis: nec illi in peccatorem exercendæ dehinc pœnæ auferri potestatem: & magnum peccatum magnis, diuturnisque lui d cruciatiibus. Si quis autem punitus sit, ut ille e in lege, qui Israeliticis maledixerat, & qui f in Sabbatho ligna collegerat, tales postea non puniri, quia culpa levis presentis supplicio compensata sit.

C. VII. *Qui rei sunt sanguinis, ab Ecclesia defendi debent.*

Item Gregorius Papa. g

Reos h sanguinis defendat & Ecclesia, ne effusione i sanguinis particeps fiat.

Corr. Rom. §. a Defendat Apud Burchardum & Ivonem, qui hoc citant ex dictis Augustini, legitur, non defendat.

2 pars. Gratian. Hinc apparet, quod mali flagellis coercendi, non membrorum truncatione vel temporali morte plectendi. §. 1. Sed obijciatur illud, quod Dominus ait ad Moysen k: Maleficos non patieris vivere. Item. Qui l coierit cum jumento, morte moriatur: Adulterio etiam, vel blasphemia crimine notatus immisericorditer lapidari jubetur. Item Moyses, qui legem acceperat, cultores idoli morte punivit. Samuel etiam Agag pinguisimum Regem in frustra conscidit. Phinees quoque Judæorum cum Madianita cœntem gladio transfixit; quod est ei reputatum ad justitiam. Similiter nonnulli in Veteri testamento invenimus malos trucidasse, nec tamen transgressores legis, sed defensores appellatur. §. 2. Prohibetur ergo illo præcepto quisque sua auctoritate in necem alicujus armari, non legi imperio reos morti tradere. Qui enim publicâ potestate functus, ipsius legis imperio malos perimit, nec illius præcepti transgressor, nec à caelesti patria alienus habetur.

C. VIII. *Ex officio non est peccatum hominem occidere.*

Unde Augustinus ad Publicolam, *epist.* 154.

De m occidendis hominibus, ne ab eis quisquam occidatur, non mihi placet consilium: nisi forte sit miles, aut publicâ functione teneatur; ut non pro se hoc faciat, sed pro aliis, vel pro civitate, ubi etiam ipse est, acceptâ legitima potestate, si ejus congruit personæ. Qui verò repelluntur aliquo terrore, nec malè faciunt, etiam ipsi aliquid fortasse præstatur. Hinc autem dictum est n: *Non resistamus malo,* ne nos vindicta delectet, quæ alieno malo animum pascit, non ut correctionem ha-

a Exod. 15. b Naum. 1. secundam 70. c De penitent. dist. 3. querat hic. d al. civi. e Levit. 24. f Num. 15. g S. p. 14. q. 6. hi qui in furtis. h Burch. l. 19. c. 109. Ivo p. 15. c. 121. i al. effusionis. k Exod. 22. l Levit. 20. m Polyc. l. 7. tit. 11. Ansel. l. 13. c. 18. Ivo p. 10. c. 1. Panorm. l. 8. c. 1. n Anst. 5.

minum negligamus. Unde nec reus est mortis alienæ, qui cum suæ possessioni ex lapidibus & murum circumduxerit, aliquis ex ipsorum lapsu percussus intereat. Neque enim reus est Christianus, si bos ejus aliquem feriendo, vel equus calcem faciendi aliquem occidat: aut ideò non debent Christianorum a boves habere cornua, aut equus ungulas, aut dentes canis. An *b* verò, quoniam Apostolus Paulus satis egit, ut in Tribuni notitiam perferretur, insidias sibi à quibusdam perditis præparari, & ob hoc deductores accepit armatos, si in illa arma scelerati homines incidissent, Paulus *c* in effusione sanguinis eorum suum crimen agnosceret? Absit, ut ea, quæ propter bonum ac licitum facimus aut habemus, si quid per hæc præter nostram voluntatem cuiquam mali acciderit, nobis imputetur. Alioqui nec ferramenta domestica & agrestia sunt habenda, ne quis eis vel se, vel alterum interimat, nec arbor, aut restis, ne quis se inde suspendat: nec fenestra faciendæ est, ne per hanc se quispiam præcipitet. Quid plura commemorem, cum ea commemorando finire non possem? Quid enim est in usu hominum bono ac licito, unde non possit etiam perniciosus irrogari?

Corr. Rom. §. 2. Ex lapidibus] Sic est emendatum ex codice Vaticano epistolæ B. Augustini. Nam in impressis desunt iste voces. Apud Gratianum verò erat, suæ possessioni murorum ambitum circumduxit.

3 pars. Gratian. Scipsum etiam perimere nullâ legi auctoritate alicui permittitur.

C. IX. Qui Deo auctore bella gesserunt, præcepta non occidendi nequaquam transgressi sunt.

Unde Augustinus lib. 1. de Civitate Dei, c. 17. Et 18.

Si d non licet privatâ potestate alicui hominem occidere vel nocentem, cujus occidendi licentiam lex nulla concedit, profectò etiam qui seipsum occidit, homicida est: & tantò sit nocentior, cum se occiderit, quantò innocenter in ea causa fuit, quâ se occidendum putavit. Nam si e Judæ factum meritò detestamur, eumque Veritas judicat, cum laqueo se suspendit, sceleratæ illius traditionis auxisse potius, quam expiâsse commissum, quoniam de Dei misericordia desperando exitiabiliter pœnitens, nullum sibi salubris pœnitentiæ locum reliquit: quantò magis à sua nece se abstinere debet, qui tali supplicio, quid in se puniat, non habet. Judas enim cum se occidit, sceleratum hominem occidit: & tamen non solum Christi, verum etiam suæ mortis reus finivit hanc vitam: quia licet propter suum scelus, alio tamen scelere suo occisus est. §. 1. Cur fautem homo, qui mali nihil fecit, sibi malè faciat, & seipsum interficiendo, hominem interficiat innocentem, ne alium patiatur nocentem, atque in se perpetret peccatum proprium, ne in eo perpetretur alienum? Item c. 20. §. 2. Neque enim frustra in sanctis, canonicisque libris nusquam nobis divinitus præceptum permittivè reperiri potest, ut vel ipsius adipiscendæ immortalitatis, vel ullius curandi g, evandique mali causâ, nobismetipsos necem inferamus. Nam & prohibitos nos esse intelligendum est, ubi Lex *b* ait: *Non occides*: præsertim, quia non addidit, proximum tuum: sicut falsum testimonium cum vetaret. *Falsum*, inquit, *testimonium non dices adversus proximum tuum*. Nec ideò tamen, si adversus seipsum quisquam falsum testimonium dixerit, ab hoc se crimine putaverit alienum: quoniam regulam diligendi proximum à semetipso dilector accepit, quandoquidem scriptum est: *Dilige i proximum tuum sicut teipsum*. Porro si fal-

si testimonii non minùs reus est, qui de seipso falsum fatetur, quàm si adversus proximum hoc faceret, cum in eo præcepto, quo falsum testimonium prohibetur, adversus proximum prohibeatur, possitque non rectè intelligentibus videri non esse prohibitum, ut adversus se ipsum quisque falsus testis existat *a*: quantò magis intelligendum est, non licere homini seipsum occidere, cum in eo, quod scriptum est: *Non occides*, nihilo *b* deinde addito, nullus, nec ipse utique, cui præcipitur; intelligitur exceptus? *Item infra eod. capite. §. 3. Non occides*, non alterum; ergò nec te. Neque enim qui se occidit, aliud quàm hominem occidit. §. 4. Quasdam *c* verò exceptiones eadem ipsa divina fecit auctoritas, ut liceat hominem occidi: sed his exceptis, quos Deus occidi jubet, sive datâ lege, sive ad personam pro tempore expressâ jussione. Non *e* autem ipse occidit, qui ministerium debet jubenti, sicut adminiculum gladius est utenti. Et ideò nequaquam contra hoc præceptum fecerunt, quo dictum est: *Non occides*, qui Deo auctore bella gesserunt, aut personam gerentes publicæ potestatis, secundum ejus *d* leges, hoc est, justissimæ rationis imperium, sceleratè morte punierunt. Et Abraham non solum non est culpatus crudelitatis crimine, verum etiam laudatus est nomine pietatis, quòd *e* voluit filium nequaquam sceleratè, sed obedienter occidere. Et meritò quæritur, utrùm pro jussu Dei sit habendum, quòd Jephthe *f* filiam, quæ patri occurrit, occidit, cum se immolaturum Deo id vovisset, quod ei redeunti de prælio victori primitus occurrisset. Nec Samson *g* aliter excusatur, quòd seipsum cum hostibus ruinâ domus oppressit, nisi quia Spiritus latenter hoc jussu erat, qui per illum miracula faciebat. His igitur exceptis, quos vel lex justa generaliter, vel ipse fons justitiæ Deus specialiter occidi jubet, quisquis hominem, vel seipsum, vel quemlibet occiderit, homicidii crimine innectitur. *Item cap. 26. §. 5. Hoc dicimus*, hoc asserimus, hoc modis omnibus approbamus, neminem spontaneam mortem sibi inferre debere, veluti fugiendo molestias temporales, ne incidat in perpetuas: neminem propter aliena peccata, ne hoc ipso incipiat habere gravissimum proprium, quem non polluebat alienum: neminem propter sua peccata, propter quæ magis hæc vitâ opus est, ut possint pœnitendo sanari: neminem velut desiderio vitæ melioris, quæ post mortem speratur; quia reos suæ mortis, melior post mortem vita non suscipit.

Correct. Rom. §. 2. Non autem,] Sic est emendatum ex originali, præsertim Antwerpiano. Nam antea totus hic locus multò aliter se habebat. Sunt autem *e* alia multa restituta.

C. X. Nemini licet sibi manus injicere. Idem contra literas Petiliani, lib. 2. cap. 49.

TU *b* dixisti, laqueo traditor periiit, laqueum talibus dereliquit. Hoc ad nos omnino non pertinet. Neque enim veneramur nomine martyrum eos, qui sibi collum ligaverunt.

C. XI. De eodem. Item Hieronymus in Jonam Prophetam, ad cap. 1. non longè à fine.

NON *i* est nostrum mortem arripere, sed illatam ab aliis libenter accipere, Unde & in persecutionibus non licet propriâ perire manu (absque eo, ubi castitas periclitatur,) sed percutienti colla submittere.

C. XII. Nulla fiat oratio pro his, qui seipsos interficiunt. Item ex Concilio Bracaren. I. cap. 34.

a al. Christiani. b Aut] orig. c Act. 23. d Ivo p. 10. e Gen. 22. f Judic. 11. g Judic. 16. h Ivo part. 2. c. 99. i Exod. 20. i Matth. 22.

a affixat] orig. b al. nihil. c Ibid. c. 21. d al. jus legis. e Gen. 22. f Judic. 11. g Judic. 16. h Ivo part. 2. c. 99. i Pann. l. 8. c. 3.

Placuit,

PLacuit a, ut qui sibi ipsis voluntariè b aut per ferrum, aut per venenum, aut per præcipitum, aut per suspendium, vel quolibet modo violentam c inferunt mortem, nulla prorsus pro illis in oblatione commemoratio fiat, neque cum Psalmis ad sepulturam eorum cadavera deducantur. Multi enim sibi hoc per ignorantiam usurpant. Similiter & de his placuit fieri, qui pro suis sceleribus puniuntur.

Gratian. *Impenitentes, subaudiatur. Item Augustinus in eodem lib. 1. de civitate Dei, c. 26.*

C. XIII. *Non est reus homicidii miles, qui Potestati obediens, hominem occidit.*

Miles d cum obediens Potestati, sub qua legitime constitutus est, hominem occidit, nullà civitatis suæ lege reus est homicidii: imò nisi fecerit, reus est imperii deserti atque contempti. Quòd si suà sponte atque auctoritate fecisset, in crimen effusi humani sanguinis incidisset. Itaque unde puniatur, si fecerit injustus, inde punietur, nisi fecerit iustus.

C. XIV. *Homicida est, qui spontè occidit, quos Judex jubet occidi.*

Idem in questionibus Exodi, quæst. 39. ad c. 11.

Cum e minister judicis occidit eum, quem judex iussit occidi, profectò, si id spontè facit, homicida est, etiamsi eum occidat, quem scit à iudice debuisse occidi.

C. XV. *Sicut jure laudatur obedientia, ita reprehenditur, qui sibi non concessa usurpat.*

Idem lib. 22. contra Faustum, c. 73.

Lex æterna ita medio quodam loco posuit aliqua hominibus, ut in eis usurpandis meritò reprehendatur audacia, in exequendis autem jure obedientia laudetur. Abraham a, si spontaneus in occidendo filio motus fuisset, execrabilis haberetur: at jubenti Deo obsecundans, famulatus est.

Corr. Rom. § a Abraham.] *Confectum est hoc caput ex verbis B. Augustini, sed collectoris arbitrato immutatis. Atque hæc quidem pars sic apud illum habet: Quapropter si in occidendo filio spontaneus motus execrabilis, Deo autem jubente obsecundans famulatus non solum inculpabilis, verum etiam laudabilis invenitur, quid Moyses, Fauste, reprehendis, quòd expoliavit Ægyptios, &c.*

C. XVI. *Bono animo officia vindictæ possunt impleri.*

Idem in questionibus super Evangelia, lib. 1. q. 10.

Officia f vindictæ possunt impleri bono animo, quomodo lex, quomodo judex.

C. XVII. *Non est iniquus, sed humanus, qui crimen persequitur, ut hominem liberet.*

Idem ad Macedonium, epist. 54.

Non g est iniquitatis, sed potiùs humanitatis societate devinctus, qui propterea est criminis persecutor, ut sit hominis liberator.

C. XVIII. *Quare sint instituta Regia potestas & legalia tormenta.*

Idem in ead. epistola.

Non b frustra sunt instituta potestas Regis, & cognitoris jus, unguis carnificis, arma militis, disciplina dominantis, severitas etiam boni patris: habent omnia ista modos suos, causas, rationes, utilitates: hæc cum timentur, & mali coercentur, & quietiùs inter malos vivunt boni.

a Burch. l. 19. c. 130. Ivo p. 10. c. 188. § p. 15. c. 140.

b al. violentè. c abest ab orig. d Ivo p. 10. c. 98. Pann. l. 8. c. 35. e Ivo p. 10. c. 103. Fannor. l. 8. c. 39. f Ivo p. 10. c. 106. Pann. l. 8. c. 40. g Ivo p. 10. c. 107. h Ivo p. 10. c. 108.

C. XIX. *Nonnunquam potius peccat, qui causam mortis præbet, quàm ille, qui occidit.*

Idem ibidem.

Cum a homo ab homine occiditur, multùm distat, utrùm fiat nocendi cupiditate, vel injustè aliquid auferendi (sicut fit ab inimico, sicut à latrone) an ulciscendi, vel obediendi ordine (sicut à iudice, sicut à carnifice) an evadendi, vel subveniendi necessitate, sicut interimitur latro à viatore, hostis à milite. §. 1. Et aliquando, qui causa mortis fuit, potiùs in culpa est, quàm ille, qui occidit: velut si quispiam decipiat fidejussorem suum, atque ille pro isto legitimum supplicium luat. Nec tamen omnis, qui causa alienæ mortis est, reus est. Quid si enim quisquam stuprum petat, seseque, si non impetraverit, interimat? Quid si filius timens patris pia verbera præcipitio pereat? Quid, si alius homine liberato, vel ne alius liberetur, sibi ipse mortem inferat? Num propter istas alienarum mortium causas aut sceleri consentiendum est, aut vindicta peccati, quæ non sit nocendi, sed corrigendi studio, etiam paterna tollenda, aut opera misericordie cohibenda sunt? Hæc cum accidunt, debemus eis humanum dolorem, non propter illa, ne accidant, rectè factorum reprimere voluntatem.

C. XX. *Quod Sacerdotes efficere docendo non valent, disciplinæ terrore potestas extorqueat.*

Item Isidorus lib. 3. sent. de summo bono, c. 53.

Princes b seculi nonnunquam intra Ecclesiam potestatis adeptæ culmina tenent, ut per eandem potestatem disciplinam Ecclesiasticam muniant. Cæterùm intra Ecclesiam potestates necessariæ non essent, nisi, ut quod non pravalet Sacerdos efficere per doctrinæ sermonem, potestas hoc impleat per disciplinæ terrorem. Sæpe per regnum terrenum, cæleste regnum proficit, ut qui intra Ecclesiam positi contra fidem & disciplinam Ecclesiæ agunt, rigore Principum conterantur, ipsamque disciplinam, quam Ecclesiæ humilitas exercere non pravalet, cervicibus superborum Potestas principalis imponat, & ut veneratione & mereatur, virtutem potestatis impertiat. Cognoscant Principes seculi Deo debere se rationem reddere propter Ecclesiam, quam à Christo tuendam suscipiunt. Nam si ve augeatur pax & disciplina Ecclesiæ per fideles Principes, si ve solvatur, ille ab eis rationem exiget, qui eorum potestati suam Ecclesiam credidit.

Corr. Rom. § a Venerationem] *In variis editionibus hujus libri legitur, & ut veneratione mereatur, virtute potestatis impertiat. In Concilio Parisiensi sub Ludovico & Lothario lib. 2. cap. 2. ubi hoc refertur, legitur, & ut venerationem mereatur, virtutem potestatis impertiat. Apud Ivonem verò, (nam Burchardi codex manifestum habet mendam) hoc modo, & sic venerationem meretur, ut virtutem potestatis impertiat.*

C. XXI. *Et Regia potestas, & Sacerdotalis defendat auctoritas, quo ad divinam confessionem pertinent.*

Item Leo Papa, epist. 29. ad Pulcheriam Augustinam.

Res c autem humanæ aliter tutæ esse non possunt, nisi quæ ad divinam confessionem pertinent, & Regia & Sacerdotalis defendat auctoritas.

C. XXII. *Sacerdotalis admonitio quos corrigere non valet, secularis potentia corrigat.*

Item ex Concilio Turonensi III. d. cap. 41.

Incessuosi e, parricidæ, homicidæ multi apud nos reperiuntur: sed aliqui ex illis Sacerdotum nolunt

a Ivo ibid. b Polyc. l. 6. tit. 1. Burch. l. 15. c. 43. Ivo p. 16. cap. 44. c Polyc. l. 1. tit. 27. d C. l. 2. c. 44. e Burch. l. 7. cap. 29. Ivo p. 9. c. 65.

admoni-

admonitionibus aurem accommodare, volentes in pristinis perdurare criminibus: quos oportet per secularis potentie disciplinam à tam prava consuetudine coerceri, qui per salutifera Sacerdotum monita noluerunt revocari.

C. XXIII. Malos comprimere, & bonos subleuare Regum officium est.

Item Hieronymus super Hierem. ad cap. 22.

Regum officium a est proprium, facere iudicium, & iustitiam, & liberare de manu calumniatorum vi oppressos, & peregrino, pupilloque, & vidua, qui facilius opprimuntur à potentibus, præbere auxilium. Et, ut curam eis præceptorum Dei majorem inioieret, intulit b, *Nolite contristare*, ut non solum non eripatis, sed ne patiamini quidem per vestram conuentionem ab aliis contristari, & sanguinem innocentem non effundatis in loco isto. *Homicidas e enim, sacrilegos, &c. & post pauca. Si, inquit, hæc feceritis, o Reges Juda, tenebitis pristinam potestatem.*

¶ *Gratian. Ipsi autem Principibus, & potestatibus fidem, & reuerentiam seruari oportet: quam qui non exhibuerit, apud Deum præmia inuenire non poterit.*

C. XXIV. Aeterna mercede fraudator, qui fidem & reuerentiam Potestatibus seruare contemnit.

Unde idem Hieronymus in epist. ad Titum, c. 2. ad vers. Servi dominis.

Sapud carnales dominos in minimo fideles fuerint, incipient eis apud Deum maiora committi. Ornat autem doctrinam Domini, qui ea, quæ conditioni suæ apta sunt, facit: & è diverso confundit eam, qui non est subiectus in omnibus, cui conditio sua displicet, qui contradictor atque fraudator, in nullo fidem bonam ostendit. Quomodo enim potest fidelis esse in substantia Dei, qui carnali domino fidem exhibere non potuit?

C. XXV. Militaris disciplina Regi omnia seruat. Item Ambrosius in lib. 1. de Patriarchis, id est, de Abraham, cap. 3.

Dicat d aliquis, cum ipse vicerit, quomodo dicit Abraham ad Regem Sodomorum, *Nihil e sumam abs te*, cum præda utique in potestate victoris fuerit? Docet f militarem disciplinam, ut Regi seruentur omnia. Sanè his, qui secum fuissent in adiumentum fortasse sociati, partem emolumentum tribuendam asserit, tanquam mercedem laboris. Ideoque, quoniam sibi mercedem ab homine non quaerit, à Deo accepit: sicut legitur scriptum, quia post hæc factum est verbum Domini ad Abraham in visu, dicens: *Noli g timere Abraham: Ego protegam te, merces tua multa erit vultu.*

¶ *Gratian. Præterea, sicut Principibus, & Potestatibus fidem & reuerentiam exhibere cogimur, ita secularium dignitatum administratoribus defendendum Ecclesiarum necessitas incumbit. Quod si facere contempserint, à communionem sunt repellendi.*

C. XXVI. Querimonias Ecclesiarum, qui in dignitatibus agunt, attentius debent audire.

Unde Joannes VIII.

Administratores b planè secularium dignitatum, qui ad Ecclesiarum tuitionem, pupillarum, ac viduarum protectionem, rapaciumque refranationem constituti esse proculdubio debent, quoties ab Episcopis, & Ecclesiasticis viris conventi fuerint, eorum querimonias attentius audiant, & secundum quod necessitas expetierit, absque negligentia examinent, & diligenti studio corrigant.

Quòd si Dei timorem præ oculis non habentes, negligere post secundam & tertiam admonitionem inuenti fuerint, omni se noverint communionem usque ad conlignam satisfactionem privatos.

C. XXVII. Non solum homines, sed & contrariae fortitudines sunt ultrices ira Dei.

Item Hieronymus super Joëlem, ad cap. 2.

Non a solum homines ministri sunt, & ultores ira Dei in his, qui malum operantur (unde b non sine causa gladium portant,) sed etiam contrariae fortitudines, quæ appellantur furor & ira Dei.

C. XXVIII. Qui crudelis jugulat, non est talis, qualis patientibus videtur.

Idem super Esaiam, ad cap. 13.

Non e est crudelis, qui crudelis jugulat: sed [crudelis d idèd vocatur,] quòd crudelis patientibus esse videtur. Nam & latro suspensus patibulo crudelium iudicem putat.

C. XXIX. Minister est Dei, qui malos percutit in eo, quòd mali sunt.

Idem super Ezechielem, lib. 3. ad cap. 9. e.

Qui f malos percutit in eo, quòd mali sunt, & habet vasa interfectionis, ut occidat pessimos, minister est Domini.

C. XXX. Non scelus admittit iudex, qui homines vincit.

Idem super epist. ad Galatas, lib. 2. ad c. 3.

Judex g non est auctor sceleris, nequam homines vincendo.

C. XXXI. Non effundit sanguinem, qui homicidas & sacrilegos punit.

Idem super Hierem. lib. 4. ad cap. 22.

Homicidas h, & sacrilegos, & venenarios punire, non est effusio sanguinis, sed legum ministerium.

C. XXXII. Principes seculi pessimi parcere non debent.

Item Cyprianus libro de exhortatione martyrii, cap. 5.

Si audieris i in una ex civitatibus, quas Dominus Deus tuus dabit tibi inhabitare te illic, dicentes: *Eamus, & seruiamus Diis aliis, quos non novisti, interficiens necabis omnes, qui sunt in civitate, oxide gladii, & incendes civitatem igni, & erit sine habitaculo in æternum: non reedificabitur etiam nunc, ut avertatur Dominus ab indignatione iræ suæ. Et dabit misericordiam tibi, & miserebitur tui, & multiplicabit te. si exaudieris vocem Domini Dei tui, & observaveris præcepta ejus.] Cujus præcepti, & vigoris memor Matathias k interfecit eum, qui ad aram sacrificaturus accesserat. Quòd si ante adventum Christi circa Deum colendum, & idola spernenda, hæc præcepta servata sunt, quanto magis post adventum Christi servanda sunt, quando ille veniens non verbis tantum nos hortatus est, sed & factis?*

C. XXXIII. Tribulationum flagellis aliquando perfidia castigatur.

Item Augustinus contra literas Petilianæ, lib. 2. c. 83.

Ad l fidem nullus est cogendus invitus, sed per severitatem, imò & per misericordiam Dei, tribulationum flagellis solet perfidia castigari. Nunquid, quia mores optimi libertate voluntatis eliguntur, idèd mores pessimi non legis integritate puniuntur? Sed tamen

a Ivo p. 10. c. 111. Pann. l. 8. c. 48. b al. &. c Ivo p. 10. c. 112. Pann. l. 8. c. 49. d absunt ab orig. e Et ibi gloss. ord. f Infrà, ead. q. 8. quicumque percutit. In Tribus. sub Arnulpho, c. 3. Burch. l. 6. c. 43. Ivo p. 10. c. 114. Pannor. l. 8. c. 51. g Ivo p. 10. c. 115. Pann. l. 8. c. 52. h Ivo p. 10. c. 115. Burchard. l. 6. c. 43. Pann. l. 8. c. 53. i Deut. 13. k 1. Machab. 2. l Ivo p. 10. c. 75. FFF

a Antem] orig. b Hierem. 7. c Infrà ead. homicidas. d Dicit] orig. e Genes. 14. f al. Decet. g Genes. 15. h Anf. l. 3. c. 107. TOM. I.

malè vivendi ultrix disciplina præpostera est, nisi cura & præcedens bene vivendi doctrinam præcedat. Si quæ igitur adversus vos leges constitutæ sunt, non eis benefacere cogimini, sed malefacere prohibemini. Nam benefacere nemo potest, nisi elegerit, nisi amaverit: quod est in libera voluntate. *Infra*, c. 84. §. 1. Cum aliquid adversus vos Reges constituitur, admoneri vos credite, ut cogitetis, quare ista patiamini. Si a propter justitiam, revera illi persecutores vestri sunt, vos autem beati, qui persecutionem passi propter justitiam, possidebitis regnum cælorum. Si autem propter iniquitatem schismatis vestri, quid illi, nisi correctores vestri sunt: vos autem, sicut cæteri diversorum scelerum rei, qui penas legibus pendent, profectò infelices & in hoc, & in seculo futuro?

Corr. Rom. §. a Cura] Apud B. Augustinum & Ivoem legitur, nisi cum præcedens bene vivendi doctrina contemnitur: sed ob glossam in vers. cura, non est mutatum.

C. XXXIV. Injuria Sacramentorum Christi à Regibus est vindicanda.

Idem in eodem lib. c. 92.

SI b propter persequeremur non fuit Nabuchodonosor c, quia scelus in sanctum Danielem commissum justissime vindicavit: quomodo vindicandum est à Regibus, quod Christi Sacramenta exsufflantur, si Prophetæ membra, quia in periculum missa sunt, sic vindicari meruerunt?

C. XXXV. Diligentissimi Rectores sunt, qui malos, ut à malo fugiant, persequuntur.

Idem in libro de unitate Ecclesie, c. 17.

SI a vos contra Ecclesiam Christi altare erexisse, & à Christiana unitate, quæ toto orbe diffunditur, sacrilego schismate separatos esse, & corpori Christi (quod est Ecclesia toto orbe diffusa) & rebaptizando, & blasphemando, & quantum potestis, oppugnando, adversari sancta & canonica Scriptura convincit, vos impij, atque sacrilegi: illi autem, qui vos pro tanto scelere tam leniter damnorum admonitionibus, vel locorum, vel honorum, vel pecunie privatione deterrandos, coercendosque decernunt, ut cogitantes, quare ista patiamini, sacrilegium vestrum cognitum fugiatis, & ab æterna damnatione liberemini, & rectores diligentissimi, & consultores piissimi deputantur.

C. XXXVI. Non amatur servus vel filius, cum non corripitur.

Idem super epistolam Joannis, tractatu 7.

NON e putes, tunc te amare servum tuum, quando eum non cedis, aut tunc te amare filium tuum, quando ei non das disciplinam, aut tunc te amare vicinum tuum, quando eum non corripis. Non est ista charitas, sed languor. Ferveat charitas ad corrigendum, ad emendandum. Si sunt boni mores, delectent: si sunt mali, emendentur.

C. XXXVII. Innocentis officium est, nulli nocere & peccantem punire.

Idem in lib. 19. de civitate Dei, c. 16.

NON f est & innocentie, parcendo finire, ut in malum gravius incidatur. Pertinet ergo ad innocentis officium, non solum nemini malum inferre, verum etiam cohibere à peccato, vel punire peccatum, ut aut ipse qui plectitur, corrigatur experimento, aut alii terreantur exemplo.

Corr. Rom. §. a Non est] Integer locus apud B. Augustinum sic habet: Sicut enim non est beneficentia, adjuvando efficere, ut bonum, quod majus est, amittatur, ita non est, &c.

§. c Plectitur.] Sic ex Originali: antea legebatur, prius odio habetur, nec multò aliter Ivo.

a Matth. 5. b Ivo ibid. c Dan. 3. d Ivo ibid. e Ivo p. 10. c. 67. Pann. l. 8. c. 22. f Ivo p. 10. c. 77.

C. XXXVIII. Non est misericors, qui vitiiis nutriendis parcat.

Idem ad Lotbarium a.

QUI b vitiiis nutriendis parcat & favet, ne contristet peccantium voluntatem, tam non est misericors, quam qui non vult cultrum rapere puero, ne audiat plorantem: & non timet, ne vulneratum doleat, vel extinctam.

C. XXXIX. Enormia flagitia per seculi iudices corripantur.

Item Haymo super epistolam ad Romanos, c. 13.

SUNT c quædam enormia flagitia, quæ potius per mundi iudices, quam per antistites & rectores Ecclesiarum vindicantur: sicut cum quis interficit Pontificem Apostolicum, Episcopum, Presbyterum, sive Diaconum. Hujusmodi reos Reges & Principes mundi damnant. Ergo non sine causa gladium portant, qui talia scelera dijudicant. Sunt enim maxime constituti propter latrones, homicidas, raptores: ut & illos damnent, & alios suo timore compellant.

Corr. Rom. §. In vulgatis citabatur ex Augustino, sed in vetustis tribuitur Haymoni, apud quem habetur.

C. XL. Furta & crimina à Rege sunt cohibenda.

Item Cyprianus in nono genere abusionis.

REX d debet furta cohibere, adulteria punire, impios de terra perdere, parricidas & pejerantes vivere non sinere, filios suos non sinere impiè agere.

Corr. Rom. §. Libellus hic de duodecim gradibus abusionum impressus est tomo nono operum B. Augustini, sed est etiam in suo codice Vaticano operum B. Cypriani: & in Concilio Parisiensi, lib. 2. cap. 1. hoc idem nonum abusionis genus refertur ex Cypriano, quemadmodum & apud Ivoem & in Pannormia.

C. XLI. Non peccat, qui ex officio nocentem interficit.

Item Augustinus de libero arbitrio, l. 1. c. 4.

SI e homicidium est hominem occidere, potest tamen occidere & aliquando sine peccato. Nam & miles hostem, & judex, vel minister ejus nocentem, & cui fortè invito, atque imprudenti telum manu fugit, non mihi videntur peccare, cum hominem occidunt. Evodius: assentior. Sed homicida isti appellari non solent. Idem in questionibus Levitici, quasi. 68. ad cap. 19. §. 1. Cum homo justè occiditur, lex eum occidit, non tu.

Corr. Rom. §. a Evodius: assentior.] Hæc sunt addita ex Originali & Ivoem. Est enim liber ille scriptus in Dialogo.

C. XLII. Non qui ad bonum, sed qui ad malum cogit, persequitur.

Item Pelagius Papa.

NON g vos hominum vaniloquia retardent dicentium, quia persecutionem Ecclesia faciat, dum vel ea, quæ committantur, reprimit, vel animarum salutem requirit. Errant hujusmodi rumoris fabulatores. Non persequitur, nisi qui ad malum cogit. Qui verò malum vel factum jam punit, vel prohibet ne fiat, non persequitur iste, sed diligit. Nam si, ut illi putant, nemo nec reprimendus à malo, nec retrahendus à malo ad bonum est, humanas & divinas leges necesse est evacuati, quæ & malis pœnam, & bonis pœmia justitia suadente constituunt. Malum autem schisma esse, & per exteras etiam potestates hujusmodi homines debere opprimi, & Canonice Scripturæ auctoritas, & paternarum regularum nos veritas docet. Quisquis ergo ab Apostolicis divisus est

a ad Letarium. b Ivo p. 10. c. 79. Pann. l. 8. c. 25. c Ivo p. 10. c. 11. Pann. l. 8. c. 51. d Omittuntur aliquot verba. Ivo p. 10. c. 96. Pann. l. 8. tit. 4. c. 19. e Ivo p. 10. c. 101. Pann. l. 8. c. 35. f al. occidere. g Deusdedit p. 1. Polyc. l. 7. tit. 6. Ansel. l. 12. c. 47. Ivo p. 10. c. 95.

sedibus, in schismate eum esse non dubium est: & contra universalem Ecclesiam altare conatur erigere. §. 1. Sed quid de talibus insertus a Chalcedonenſi Synodo canon statuat, gloria vestra consideret, ubi post alia sic dicit: *Qui a communione seipsum suspendit, & collectam facit, & altare constituit, & noluerit vocanti Episcopo consentire, & noluerit eidem acquiescere, neque obedire primo & secundo vocanti, hunc omnino damnari, nec unquam vel orationem & mereri, nec recipere eum posse honorem. Si enim permanserit turbas faciens, & seditiones Ecclesie, per exteram potestatem tanquam seditiosum comprimi.* §. 2. Et B. Augustinus b de talibus dicit: *Multa e etiam cum inveniſtis benignâ quâdam asperitate plebendis agenda sunt, quorum potius utilitati consulendum est, quam voluntati. Nam in corripiendo filio, quantumvis asperè, nunquam paternus amor amittitur: fit tamen, quod nollet, ut doleat, qui etiam invitus videtur desolore sanandus.* Ecce, videtis, quemadmodum tanti testimonio patris non persequatur coercendo talia, sed diligit emendando tales semper Ecclesia. Facite ergo etiam vos, quod scientes intentionem Christianitatis vestræ frequenter hortamur, & date operam, ut talia fieri ultra non liceat: sed etiam (quod vobis facillimum esse non dubito) hi, qui talia præsumperunt, ad piissimum Principem sub digna custodia dirigantur. §. 3. Recolere enim debet Celsitudo vestra, quid per vos Deus fecerit tempore illo, quo Istriam, & Venetias tyranno Totilâ possidente, Francis etiam cuncta vastantibus, non antè tamen Mediolanensem Episcopum fieri permisistis, nisi ad Clementissimum Principem exiitè retulissetis, & quid fieri debuisset, ejus iterum scriptis recognovissetis: & inter ubique ferventes hostes, Ravennam tamen, & is, qui ordinabatur, & is, qui ordinaturus erat, providentiâ culminis vestri deducti sunt.

Corr. Rom. § a *Insertus Chalcedonenſi Actione quartâ Concilii Chalcedonenſis, in epistola Archimandritarum ad ipsum Concilium pro rehabilitatione Dioscovi, citatur canon quintus Concilii Antiocheni: & eodem ferè modo habetur in ea epistola, atque hic refertur. Cum neutra tamen antiqua versione ipsius Concilii magnopere concordat.*

§ c *Vel orationem] In utroque Concilio, id est, Antiocheno, præfata versio, & Chalcedonenſi legitur, curatio nem. Græcè enim est, καὶ ὑπὲρ τῆς ἑκκλησίας τρυφήν.*

C. XLIII. *Schismaticos, & hæreticos seculi potestates coercerant.*

Idem Narsæ patrio, & Duci in Italia.

DE d Liguribus, atque Veneticis, & Histriis Episcopis quid dicam? quos idonea est Excellentia vestra & ratione, & potestate reprimere, & demittis eos in contemptum Apostolicarum sedium de sua rusticitate gloriarum: cum, si quid eos de judicio universalis Synodi, quod Constantinopoli per primam nuper elapsam indictionem actum est, fortè movebat, ad sedem Apostolicam (quomodo semper factum est) electis aliquibus de suis, qui dare & accipere rationem possent, dirigere debuerunt, & non clausis oculis corpus Christi Dei nostri, hoc est, sanctam Ecclesiam lacerare. Nolite ergo dubitare hujusmodi homines principali vel judiciali auctoritate comprimere: quia regulæ e Patrum hoc specialiter constituerunt, ut, si qua Ecclesiastici officii persona, cui subiectus est, resisterit, vel seorsum collegerit, aut aliud altare erexerit, seu schisma fecerit, iste excommunicetur, atque damnetur. Quod si fortè & hoc contempserit, & permanserit, divisiones & schisma faciendo, per Potestates publicas opprimatur. Ecce, domine, quod f animus

vester fortè timidus est, ne persequi videaris, de Patrum vobis auctoritate hæc breviter dirigenda curavi, eum mille alia exempla, & constitutiones sint, quibus evidenter agnoscitur, ut facientes scissuras in sancta Ecclesia, non solum exiliis, sed etiam præscriptione rerum, & durâ custodia per publicas potestates debeant coerceri.

C. XLIV. *Ab Ecclesiæ unitate divisi, à secularibus potestatibus coercerantur.*

Item Pelagius.

QUALI a nos de gloria vestræ studiis judicio gratumur, non solum vestram, sed multorum ac penè omnium credimus habere notitiam: & idcirco nunc de his, quæ vobis præsentibus ibi fieri stupemus, fiducialiter apud gloriam vestram duximus conquerendum. Thracius b siquidem atque Maximilianus nomina tantum Episcoporum habentes, & Ecclesiasticam ibi unitatem perturbare dicuntur, & omnes Ecclesiasticas res suis usibus applicare: in tantum, ut contra unum eorum, id est, Maximilianum, usque ad nos per tam longum iter, necessitate compellente quidam infatigabiliter venientes, preces offerrent. Ob quam causam Petrum Presbyterum sedis nostræ, sed & Projectum notarium ad eadem loca duximus destinandos, ut ea, quæ canonicis statutis à prædictis Pseudoepiscopis compererint commissa, vel dignâ debeant ibi ultione compescere, vel eosdem ad nos usque perducere. Et idè salutantes paterno affectu gloriam vestram, petimus, ut præbeatis auxilium: nec putetis alienjus esse peccati, si hujusmodi homines comprimuntur. Hoc enim & divinæ, & humanæ e leges statuerunt, ut ab Ecclesiæ unitate divisi, & ejus pacem iniquissimè perturbantes, à secularibus etiam potestatibus comprimantur. Nec quicquam majus est, unde Deo sacrificium possitis offerre, quam si id ordinetis, ut hi, qui in suam, & aliorum perniciem debacchantur, competenti debeant vigore compesci.

C. XLV. *Iniquitas pravorum, quamvis bonis proficiat, tamen punienda est.*

Idem Pelagius Papa Joanni Patrio.

RELEGENTES d literas Excellentie vestræ, de injuria quidem, quam vobis iniquorum hominum præsumptio ingessit, valde doluimus. Sed quia seimus occulto Dei judicio animam vestram, etſi per aliorum iniquitatem, & superbiam, à contaminatione schismatis custoditam, egimus omnipotenti Deo gratias, qui etiam de malis hominum actibus bona operari consuevit. Nec enim sine illius providentiâ factum esse credendum est, ut insensati, & perversi homines ad hoc usque profilerent, ut suam divisionem, catholicam esse credentes Ecclesiam, à sua pollutione prohiberent. Si enim per misericordiam Dei etiam nescientibus illis hoc factum est, ut à Schismaticorum factione e eruti, catholicæ, quam diligitis, servari vos contigisset Ecclesiæ. Quamvis igitur vestra per illorum scelus utilitas facta sit, nolite tamen impunitam præsumptionem iniquorum hominum grassari permittere. Si enim hoc, quod in vestram gloriam præsumperunt, non fuerit vindictâ compressum, quod in minoribus a non valeant puniri, ambigi ultra non debet. Exerceat igitur in talibus debitam auctoritatem, & ne eis amplius talia committendi spiritus f crescat, vestris coercionibus reprimantur. Ad hoc siquidem Dei nutu etiam contra vos talia præsumperunt, ut talia vobis corrigentibus ab eodem g scelere alios possitis, Deo propitiante, munire. Quales autem sint, qui Ecclesiam fugiunt, Eufraſii vos scelera (quæ amplius occulta Deus esse

a II. q. 3. si quis Presbyter. b Cap. l. 5. c. 24. c supra dist. 45. & qui emendat. d Anf. l. 6. c. 196. Polyc. l. 7. tit. 5. De hoc schismate B. Gregor. l. 4. epist. 50. & lib. 7. indict. 2. epist. 10. & alibi. Supra proximo capite. e Canon apost. 32. Antiochen. 5. f al. de quo animo.

a Anf. l. 12. c. 46. Polyc. l. 7. tit. 5. b al. Tertius. al. Arfacius. c al. mundana. d Anf. l. 12. c. 47. Polyc. ibid. e al. communionis. f al. spes. g al. eorum.

noluit) evidenter informant: qui in homicidio quidem nec hominis necessitudinem, nec fratris charitatem, nec sacerdotii reverentiam cogitavit. Incestuoso autem adulterio a etiam ipsius vindictæ abstulit modum: quia, si adulterium punias, non remanet, in quo vindicetur incestus. Si incestuoso ingeas penam, inultum crimen adulterii remanebit. Ecce, de quo collegio sunt, qui, quantum ad superbiam suam, injuriam vobis inferre moliti sunt, & quantum ad providentiam Dei, impollutos vos Ecclesiæ servaverunt. Auferte tales ab ista provincia, utinam oblata vobis à Deo opprimendi perfidos occasione. Quod tunc plenius fieri poterit, si auctores scelerum ad elementissimum Principem dirigantur, & maximè Ecclesiæ Aquilejensis in favor, qui & in schismate, & in eo maledictus, nec honorem Episcopi poterit retinere, nec meritum.

Corr. Rom. § α Quod in minoribus] In aliquot vetustis, & apud Anselmum legitur, quid in minoribus valeant, ambigi, &c.

§ β In eo] Anselmus habet, & à schismatico maledictus.

C. XLVI. In certamine, quod contra infideles geritur, quisquis moritur, caeleste regnum meretur.

Item Nicolaus exercitui Francorum.

Omnia vobis vestrum nosse volumus charitatem, quoniam quisquis (quod non optantes dicimus) in hoc belli certamine fideliter mortuus fuerit, regna illi caelestia minimè negabuntur.

Corr. Rom. § Ivo part. 10. c. 87. vers. omnium vestrum, hoc idem citat ex epistola Leonis IV. ad exercitum Francorum, ubi etiam affert id, quod infra, ead. q. 3. c. omni timore. ex eodem Leone refertur.

C. XLVII. Non sunt homicidæ, qui adversus excommunicatos zelo matris Ecclesiæ armantur.

Item Urbanus II. Godofredo, Lucano Episcopo.

Excommunicatorum c. interfectores (prout in ordine Ecclesiæ Romane didicistis) secundum intentionem & modum congrue satisfactionis injunge. Non enim eos homicidas arbitramur, quos adversus excommunicatos zelo catholice matris ardentes, aliquos eorum trucidasse contigerit. Ne tamen ejusdem Ecclesiæ matris disciplina deferatur, eo tenore, quem diximus, penitentiam eis indicto congruentem, quâ divinæ simplicitatis oculis adversus se complacere valeant, si forte quid duplici- tatis pro humana fragilitate in eodem flagitio incur- rant d.

Corr. Rom. § α Intentionem] Ivo & Pannormia habent, intentionem ipsorum: sed ob glossam non est additum.

C. XLVIII. Pax Ecclesiæ mactitiam consolatur perditorum.

Item Augustinus epistola 50. ad Bonifacium, de coercendis hæreticis.

Quis enim nostrum & velit aliquem illorum non solum perire, verum etiam aliquid perdere? Sed si aliter non meruit pacem habere domus David, nisi Absalon, filius ejus, in bello, quod gerebat contra patrem, fuisset extinctus, quamvis magnâ curâ mandaverat suis, ut eum, quantum possent, vivum, salvumque servarent, ut esset, cui penitenti paternus affectus ignosceret, quid ei restitit, nisi perditum flere, & sui regni pace acquisita suam mactitiam consolari?

Corr. Rom. § α Nolstrum] Emendatum est ex B. Augustino, à quo parvam discordat Ivo. Antea apud Gratianum legebatur, Quis enim vestrum velit aliquem inimicorum suorum non solum, &c.

a al. in adulterio. b Ivo p. 10. c. 87. Pannorm. lib. 3. cap. 30. c Ivo p. 10. c. 54. Pann. l. 8. c. 11. d al. contraxerint. e Ivo p. 10. c. 59. 2. Reg. 18.

Gratian. Si ergo viri sancti, & publicæ potestates bella gerentes non fuerint transgressores illius mandati, Non occides: quamvis quosque flagitiosos dignâ morte perimerent: si miles sua potestati obediens, non est reus homicidii, si ejus imperio quemlibet flagitiosum interfecerit; si homicidas, & venenarios punire non est effuso sanguinis, sed legum ministerium; si pax Ecclesiæ mactitiam consolatur perditorum; si illi, qui zelo catholice matris accensi excommunicatos interficiunt, homicidæ non judicantur: patet, quod malos non solum flagellari, sed etiam interfici licet. §. 1. Sed quæritur, si contingat aliquos malos puniri ab his, qui non habent legitimam potestatem, an sint rei effusi sanguinis hi, per quos puniuntur?

C. XLIX. Aliquando puniuntur peccata per populos jussu divino excitatos.

De his ita scribit Ambrosius lib. 2. de Cain & Abel, cap. 4.

Remittuntur peccata per Dei verbum, cujus Levites interpretes, & quidam executor est. Remittuntur etiam per officium Sacerdotis, sacramque ministerium. Pununtur quoque per homines; sicut per judices, qui potestate ad tempus utuntur. & infra. §. 1. Pununtur peccata etiam per populos: sicut legimus, quia sæpe a alienigenis Dei jussu excitatis, propter divinæ majestatis offensam, subactus est populus Judæorum.

Gratian. Hinc notandum est, quod aliquando punit Deus peccata per nescientes, aliquando per scientes. Per nescientes peccata punit: sicut c. per Sennabeberib, & per Nabuchodonosor, & per Antiochum, & per Principes Romanorum, & per nonnullos Reges Gentium populum Israëliticum delinquentem aliquando afflixit, aliquando captivavit. §. 1. Unde ipse Dominus ait per Prophetam d: Virga furoris mei Assur: ipse autem non cognovit. Assur erat virga furoris Domini: quia per eum innumeras gentes divina justitia flagellare disposuit. Ipse vero non cognovit: quia in superbia repletus, victoriam, quam assecutus fuerat, non divina potentia, sed suis viribus attribuit. Unde contra ejus superbiam Dominus loquitur, dicens e: Nunquid gloriabitur terra contra eum, qui fecit in ea? aut nunquid exaltabitur securis contra eum, qui cædit in ea? Quibus similitudinibus satis perspicue ostenditur, quod sicut terra, & securis nec secare, nec cedere ligna possunt, nisi ab alio reguntur, ac ideo contra regentes se superbere non debent sic illi, per quos Deus punit, absque nutu divino dispositionis nihil agere valent: ac ideo contra regentem se superbere eis non licet. §. 2. Tales in eo, quod puniunt, Deo servire dicuntur: in eo autem, quod ignorantem se esse ministerios iræ Dei, impiâ vanitate superbiunt, mercedem servitutis à Deo non nisi temporalem inveniunt: penam vero suæ superbiæ non effugiunt. Unde, cum Dominus diceret ad Prophetam de Nabuchodonosor, Quid f. dabo ei pro labore, quo servivit mihi apud Tyrum? statim subjunxit: Da, hoc est, datam sibi pronantia, Ægyptum & Æthiopiâ. Cum autem in corde suo superbius postea diceret g: Nonne hæc est Babylon, quam ego condidi in robore regni mei? &c. statim immutavit Deus rationabilem mentem ejus, & induit eum ferinâ bestialitate, ut ab hominibus fugiens cum bestiis viveret. §. 3. Per Antiochum h quoque cion idololatriam Judaicæ plebis Dominus puniret, & pacem, quam ex lege Dei abiecit, & ex sacris nationum assumptis quærebant, illis in perniciem converteret, quia Dei dispositionem ignorans, sua facultati devastationis illius plebis attribuit, imprecatur in eum Prophetâ i, dicens: Effunde iram tuam in gentes, quæ te non noverunt, & in regna, quæ non invocaverunt nomen tuum: ne forte dicant in gentibus, ubi est Deus

a Sæpe alienigenis.] orig. b subjectus] orig. c 4. Reg. 25. 2. Mach. 5. d Esa. 10. e Esa. ibid. f Ezech. 29. paulo aliter, quam in vulg. aut apud 70. g Dan. 4. h 1. Mach. 1. i Psal. 78.

eorum?

eorum? §. 4. Similiter, cum per Romanos peccatum mortu Christi Deum punire decrevisset, ubi excidium, & Judaica plebs miseram captivitatem suis viribus adscribere cepissent: unde contra eos Propheta impetravit, dicens a: *Leva manus tuas in superbas eorum, qui te oderunt; & qui multa malignè operati, monumenta sue victorie posuerunt in medio atrio tuo.* §. 5. Per scientes peccata puniuntur: sicut Deus per suos Israël voluit peccata punire Amorrhæorum b, & Chananeorum c, & aliarum gentium: quarum terram Israëlitiis possidendam dedit: quibus etiam præcepit e, ut nemini eorum parcerent, sed omnes morti traderent. Quod propter peccata eorum illis contigisse ex verbis Domini apparet: qui cum diceret ad Abraham, Semini d tuo dabo terram hanc, veluti quæret, quare non modo tam das mihi? auditur, Nondum enim sunt peccata Amorrhæorum consummata. *Quæ tunc intelliguntur fuisse consummata, cum populus ille de Ægyptiaca servitute liberatus, terram eorum, sicut Abrahæ promissum fuerat, in hereditatem accepit.* §. 6. Cum ergo sic divino jussu ad vincendum peccata populi excitantur, sicut populus ille, Judæis est excitatus ad occupandum terram promissionis, & ad delendas gentes peccatrices, sine culpa noxiam sanguis effunditur, & quæ ab eis male possidentur, in jus, & dominium ritè transeunt honorum. §. 7. Cum vero occulto instinctu aliqui moventur ad persequendos malos, sicut Semachereb, & ceteri, qui populum delinquentem persecuti sunt, licet occulto instinctu operante illorum meriti iuculentur ad persequendum: tamen, quia pravà intentione non peccata delinquentium punire, sed illorum bona rapere, vel suæ ditioni subijcere quærent, non sunt immunes à crimine. De quibus etiam notandum est, quòd aliquando excitantur ad puniendam peccata bonorum, ut tandem per bonos correctos ipsi quoque puniantur: sicut in libro Judicium legitur e de Jabin, Rege Chananeorum, & de Madiantibus: quòd propter idololatriam populi suscitavit eos Deus, ut Israël affligerent, & terram eorum occuparent. Cum autem populus Dei sub manibus eorum diutius afflictus peccata suam cognosceret, & per penitentiam sibi Deum placaret, Dei præcepto, & f Barach, comitatus Delboram Prophetissam, uxorem Lapidoth, Jabin, Regem Chananeorum, & Zizaran, ducem exercitus sui, contrivit: & Gedeon Zebet, & Salmuna, Reges Madiantarum, & Oreb, & Zeb, duces eorum, morti tradidit. §. 8. Apparet ergò, quòd aliquando per legitimam potestatem gerentes, aliquando per populos divino jussu excitatos, mali pro peccatis suis non solum flagellantur, sed etiam ritè perducunt. Nec est contrarium illud Augustini, quòd ad Marcellinum pro Circumcellionibus supplicans rogabat, ut verberibus eos coerceret, non morte perderet. Quamvis g enim supplicando spatium vitæ in reservari poposcit, non tamen legum severitatem, quæ tales morte plectuntur, non observandum docuit.

QUESTIO VI.

QUOD autem queritur, An mali sint cogendi ad bonum, facile apparet. Antiquus namque populus ille metu panarum ad observationem legis cogebatur. In Evangelio h quoque Dominus ait discipulis suis: Nolite timere eos, qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere: sed potius eum timete, id est, ei in timore servite, qui potest animam & corpus perdere in gehennam. Paulus quoque, cum Ecclesiam Dei persequeretur, in itinere cæcatus i ad Deum converti coactus est. Unde se abortivo similem testatur est, dicens k: Novissimè autem omnium tanquam abortivo visus est & mihi.

C. I. Ecclesia malos debet cogere ad bonum, sicut Christus Paulum coegit. Hinc Augustinus scribit epist. 50. ad Bonifacium.

a Psalm. 73. b Josue 5. c 6. d Deut. 7. e Genes. 15. f Jud. 4. g Jud. 8. h Sup. ead. cap. 1. i Matth. 10. j Act. 9. k I. Cor. 15.

Schismatici dicunt: cui a vim Christus intulit? quem coegit? Ecce habent Paulum Apostolum. Agnoscent in eo prius cogentem Christum, & postea docentem: prius ferientem, & postea consolantem. Mirum est autem, quomodo ille, qui postea corporis ad Evangelium coactus intravit, plus illis omnibus, qui solo verbo vocati sunt, in Evangelio b laboravit: & quem major timor compulit ad charitatem, ejus perfecta c charitas foras misit timorem. Cur ergò non cogeret Ecclesia perditos filios, ut redirent, si perditii filii coegerunt alios, ut perirent? Quamvis & illos, quos non coegerunt, sed tantummodò seduxerunt, si per terribiles, sed salubres leges in ejus gremium revocentur, blandius pia mater amplectitur: & de illis multò amplius, quam de illis, quos nunquam perdidit, gratulatur. §. 1. An non pertinet ad diligentiam pastorem, etiam illas oves, quæ non violentè ereptæ, sed blandè, leniterque seductæ à grege aberraverint, & ab alienis possideri coperint, inventas ad ovile Dominicum, si resistere voluerint, flagellorum terroribus, vel etiam doloribus revocare? Item infra. §. 2. A Christo coactum ostendimus Paulum. Imitatur itaque Ecclesia in istis cogendis Dominum suum. Quæ prius, ut neminem cogeret, expectavit, ut de fide Regum atque gentium prædictio d Prophetica compleretur. §. 3. Etiam hinc enim non absurdè intelligitur illa Apostolica sententia, ubi beatus Paulus dixit e: *Paratus ulcisci omnem inobedientiam, cum completa fuerit prior vestra obedientia.* §. 4. Unde & ipse Dominus ad magnam cenam suam prius adduci jubet convivas, postea cogi. Nam, cum ei servi sui respondissent f: *Domine, factus est, quòd jussisti, & adhuc locus est: exite, inquit, in vias & sepes, & quascunque inveneritis, cogite intrare.* In illis ergò, qui primò leniter adducti sunt, completa est prior obedientia: in istis autem, qui coguntur, inobedientia coercetur. Item infra. §. 5. Si per potestatem g, quam per religionem ac fidem Regum tempore quo debuit, divino munere accepit Ecclesia, ii, qui inveniuntur in viis & sepibus, id est, in hæresibus & schismaticibus, coguntur intrare, non quia coguntur, reprehendant, sed quòd cogantur, attendant.

Corr. Rom. ¶ *Initium hujus capituli apud B. Augustin. ibi de Donatistis agentem, sic habet: Ubi est, quòd isti clamare consueverunt, liberum est credere, cui vim, &c. ut sup. ead. q. 4. quis nos. vers. cui vim.*

C. II. *Varis modis errantes corripiuntur à Deo.*
Idem ad Donatistas, epist. 166.

QUOD b erraverat (inquit Dominus) non revocasti, & quòd perierat (inquit Dominus) non requisivisti. Hoc vobis per nos ipse Deus facit; sive obsecrando, sive minando, sive corripiendo, sive damnis, sive laboribus, sive per suas occultas admonitiones, vel visitationes, sive per potestatum temporalium leges.

C. III. *Non est considerandum, quòd quisque cogitur, sed quale sit illud, quòd cogitur.*

Idem in epist. 84. ad Vincentium.

Vides, ut opinor, non esse considerandum, quòd quisque cogitur, sed quale sit illud, quòd cogitur, utrum bonum, an malum: non quòd quisque bonus possit esse invitatus, sed timendo quòd non vult pati, vel relinquit impudentem animositatem, vel ignoratam compellitur cognoscere veritatem, ut timens, vel respuat fallum,

a Sup. ead. quæst. 4. quis nos. Ivo p. 10. cap. 59. b I. Cor. 15. c I. Joan. 4. d prædictio] orig. e 2. Cor. 10. f Luc. 14. g al. potestatis. sup. ead. q. 4. ipsa pietas. §. si per potestatem. h Ivo p. 10. c. 64. Ezech. 34.

de quo contendeat, vel quærat verum, quod nesciebat, & volens jam teneat, quod nolebat. *Item infra.* §. 1. Mea primitus sententia erat, neminem ad unitatem Christi esse cogendum, verbo esse agendum, disputatione pugnandum, ratione vincendum, ne fictos Catholicos haberemus, quos apertos Hæreticos noveramus. Sed hæc opinio mea non contradicentium verbis, sed demonstrantium superabatur exemplis. Nam primò mihi opponebatur civitas mea, quæ cum tota esset in partem Donati, ad unitatem Catholicam timore legum Imperialium conversa est: quam nunc videmus ita hujus vestre animositatis perniciem detestari, ut in ea nunquam fuisse credatur. Ita alie multe, quæ mihi nominatim commemorabantur, ut ipsis rebus agnoscerem, etiam in hac causa rectè intelligi posse, quod scriptum est a: *Da sapienti occasionem, & sapientior erit.*

C. IV. Onere pensionis Rusticus ad Dominum converti cogatur.

Item Gregorius Januario, Episcopo Cavalitano, lib. 3. epist. 26.

Jam verò, si Rusticus tante perfidiæ & obstinationis fuerit inventus, ut ad Deum minime venire consentiat, tanto pensionis onere gravandus est, ut ipsa exactio suæ pœnæ compellatur ad rectitudinem festinare.

Gratian. *Ex his omnibus intelligitur, quòd mali sunt cogendi ad bonum.* §. 1. *Sed objicitur, quòd nemo est cogendus ad id, ad quòd inutiliter cogitur. Ad bonum autem quisque inutiliter cogitur, cum Deus aspènetur coacta servitia. Unde Apostolus b, cum ad elemosynas Corinthios hortaretur, ait: Unusquisque, prout destinavit in corde suo, non ex tristitia, aut ex necessitate. Hilarem enim datorem diligit Deus. Unde datur intelligi, quòd qui invitatus dat propter præsentem pudorem, & rem, & meritum perdit. Item, cum redderet cassam, quare sumptibus abstineret, ait c: Si ex necessitate evangelizavero, non erit mihi gloria. §. 2. Item. Si invitatus evangelizavero, dispensatio mihi credita est. Si autem volens hoc ago, mercedem habeo apud Deum. Item civis Galatiz d scriberet, legalia non esse tenenda, ait: Si Spiritu ducimini, non estis sub lege. Ex quo apparet eum, qui sub lege est, qui timore pœnæ, non amore justitiæ servit, non duci Spiritu Sancto: Si autem Spiritu Sancto non ducitur, Deo placere minime valet. §. 3. Item: Non e accepistis Spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis Spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, abba pater. Ex quibus verbis datur intelligi, quòd, etsi in Veteri Testamento timore pœnæ homines cogebantur ad bonum, tamen in Novo Testamento sola libertate & dilectione justitiæ sunt invitandi ad fidem. Unde illi dicuntur f servi & filii ancille, pertinentes ad Ismaël: isti dicuntur liberi & filii libera, pertinentes ad Isaac. §. 4. Item Joannes in sua epistola g: Timor non est in charitate: sed perfecta charitas foras mittit timorem. Qui autem cogitur, timore illo ducitur, qui non est in charitate; qui manus comprimit, non animum mutat; quo pœna timetur, non bonum diligitur. Porro sine dilectione boni nullus Deo placere, vel in numero honorum connumerari poterit. Unde, cum Propheeta h diceret: Animalia tua habitabunt in ea, scilicet hereditate; ostendens, quomodo ad ipsam habitationem perveniat, subdit: In dulcedine tua, quam tu præparasti pauperi Deus: dulcedinem vocans, suavitatem boni operis, quæ bonum fit non timore pœnæ, sed dilectione justitiæ. Cum ergo sine hac dulcedine animalia in hereditate non habitent, patet, quòd nemo, nisi inutiliter, ad bonum cogitur solo timore. Quicumque enim ad bonum cogitur, solo timore, non amore ducitur: non ergo sunt mali cogendi ad bonum. §. 5. His ita respondetur: Si bonum, ad quòd mali coguntur, semper inviti tolerarent, & nunquam voluntarii servirent, inutiliter cogentur ad illud. Sed quia humana natura est, & ea, quæ in desuetudinem du-*

ciuntur, abhorrevere, & consueta magnâ custodiâ diligere, flagelli tribulationum mali sunt cohibendi à malo, & provocandi ad bonum: ut dum timore pœnæ malum in desuetudinem ducitur, abhorreatur: bonum verò ex consuetudine dulcescat. Unde Augustinus in Psal. 127. a. Cum per timorem & gehennæ continet se homo à peccato, fit consuetudo justitiæ, & incipit, quod durum erat, amari: & incipit excludi timor à charitate, & succedit timor castus, de quo hic dicitur: quo timemus, ne taret sponsus, ne discedat, ne eo careamus. Ille utilis est, sed non permanet in æternum ut iste.

Corr. Rom. §. a. Cum per timorem] *Locus hic potius convenit cum glossa ordinari in eisdem Psalmum: sunt tamen hic aliqua ex B. Augustino, quæ non sunt in glossa.*

QUÆSTIO VII.

Nunc autem queritur, An heretici suis & Ecclesiæ rebus sint expoliandi? & qui possident hereticis ablata, an dicantur possidere aliena?

C. I. Res terrænæ non nisi divino vel humano jure tenentur.

De his ita scribit Augustinus ad Vincentianum, epist. 48.

Quicumque b vos ex occasione legis hujus Imperialis, non dilectione corrigendi, sed inimicandi odio persequitur, displicet nobis. Et quamvis res quæque terrænæ rectè à quoquam possideri non possit, nisi vel jure divino, quo cuncta iustorum sunt, vel jure humano, quod in potestate est Regum terræ, (ideoque falsò res vestras appellatis, quas nec justè c possiditis, & secundum leges Regum terrenorum amittere iussi estis, frustra quæ dicitis, nos eis congregandis laboravimus, cum scriptum legatis: *Labores impiorum & justi edant d.*) Sed tamen, quisquis ex occasione hujus legis e, quam Reges terræ Christo servientes, ad emendam impietatem vestram promulgaverunt, res proprias vestras cupidè appetit, displicet nobis. Quisquis denique res ipsas pauperum, vel Basilicas congregationum, quas sub nomine Ecclesiæ tenebatis (quæ omnino non debentur, nisi ei Ecclesiæ, quæ vera est Christi Ecclesia) non per justitiam, sed per avaritiam tenet, displicet nobis. Quisquis e pro aliquo flagitio vel facinore dejectum f à vobis, ita suscipit, sicut suscipiuntur, qui (excepto errore, quo à nobis separamini) sine crimine apud vos vixerunt, displicet nobis. Sed nec facillè ista monstratis: & si monstratis, nonnullos toleramus, quos corrigere vel punire non possumus: neque propter paleam relinquimus aream Domini: neque propter pisces malos rumpimus retia Domini: neque propter hædos in sine segregandos deserimus gregem Domini: neque propter vasa facta in contumeliam, migramus de domo Domini.

Corr. Rom. §. a. *Labores impiorum] Hinc sententia simile est, quod scribitur Prov. 13. Ἐπιταμίσεις δὲ δικαίους πλοῦτες, id est, ut infra, eadem c. quemadmodum. Theaurizantur autem iustis divitiæ impiorum. Ubi vulgata habet, custoditur iusto substantia peccatoris. Itemque Esaiæ 61. scriptum est, ἡ δόξα τῶν υἱῶν ἀνθρώπων δικαίους, cum antè dixisset, ἰσὺν ἐθνῶν κερδέσονται. Sapientia 10. legitur: Ideò iusti tulerunt spolia impiorum. infra, ead. c. quemadmodum.*

§. [Hujus legis.] *In codice Theodosiano, lib. 16. tit. 5. sunt leges Honorii & Theodosii 43. 52. & 54. in quibus præcipitur aedificia, prædia & loca, quæ ad conventicula Donatistarum, vel aliorum hereticorum antea pertinebant, ab Ecclesiis Catholicis vindicari, vel eisdem sociari debere. Et ad has leges videtur spectasse B. Augustinus, & hic, & in tractatu 6. in Joannem (ut notatum est sup. distinct. 8. quo jure.) & contra literas Petilianii (ut in proximè sequenti capite) & alibi.*

a Prov. 9. b 2. Cor. 9. c 1. Cor. 9. d Galat. 5. e Rom. 8. f Galat. 4. g 1. Joan. 4. h Psal. 67.

a Ad vers. uxor tua. b Ivo p. 3. c. 197. Polyc. l. 7. tit. 5. c al. iusti. d al. edent. e 24. q. 1. quisquis. f al. projectum] orig.

¶ *Vobis] Sic est emendatum ex vetustis codicibus, & originali, cum in vulgatis, & hic, & infra 24. q. 1. quisquis legeretur, nobis. Vox autem, dejectum, non est mutata ob glossam. Nam in vetustis hic & infra cap. citato, & apud Ivonem, & in Originali est, projectum.*

C. II. catholici non ideo aliena possident, quia ab hæreticis ablata tenent.

Idem contra literas Petiliani, lib. 2. cap. 43.

Si de rebus, vel locis Ecclesiasticis, quæ tenebatis, & non tenetis, querimini, possunt & Judæi se justos dicere, & iniquitatem nobis obijcere: quia locum, in quo impiè regnaverunt, modò Christiani possident. Quid ergò indignum, si ea, quæ tenebatur hæretici, secundum parem Domini voluntatem Catholicis tenent? Ad omnes enim similes, id est, ad omnes impios & iniquos illa vox Domini valet: *Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti justitiam.* An frustra scriptum est: *Labores impiorum justis cedent?* Quapropter magis mirari debetis, quòd adhuc tenetis aliquid, quàm quòd aliquid amisistis. *Item cap. 59. §. 1.* Si qua jam præciliè & possidere cepistis, quia vobis ablata nobis Dominus dedit, non ideo concupiscimus aliena, quia illius imperio, cujus sunt omnia, facta sunt nostra, & justè nostra sunt. Vos enim his utebamini ad præcisionem, non ad unitatem. Alioquin & primo populo Dei possent illi obijcere, alienæ rei concupiscerentiam, qui divinâ potestate ab eorum facie, quia ea terrâ malè utebantur, expulsi sunt: & ipsi Judæi, à quibus ablatum est regnum secundum d verba Domini, & datum est genti facienti justitiam, possent obijcere alienæ rei concupiscerentiam: quia Ecclesia Christi possidet e, ubi persecutores Christi regnabant.

C. III. Res Ecclesiastica ab hæreticis injustè possidentur.

Idem epist. 50. ad Bonifacium.

Quod fautem nobis obijciunt, quòd res eorum concupiscamus & auferamus, utinam Catholici fiant, & non solum quæ dicunt sua, sed etiam nostra in pace nobiscum & charitate possideant. Usque adeò autem calumniandi cupiditate excantur, ut non attendant, quàm sint inter se contraria, quæ loquuntur. Ipsi certè dicunt, & invidiosissime sibi conquiri videntur, quòd eos in nostram communionem violento legum imperio coarctamus. Hoc utique nullo modo faceremus, si res eorum possidere vellemus. Quis avarus querit composseforem? Quis dominandi cupiditate inflammatus, vel factu dominationis elatus, desiderat habere consortem? Ipsos certè attendant quondam suos, jam nostros socios, & fratrem nobis dilectione conjunctos; quemadmodum ea g teneant, non solum, quæ habebant, sed etiam nostra, quæ non habebant, quæ tamen, si pauperum compauperes sumus, & nostra sunt, & illorum. Si b autem privatim, quæ nobis sufficiant, possidemus, non sunt illa nostra, sed pauperum, quorum procuracionem quodammodò gerimus, non proprietatem, nobis usurpacione damnabili veneamus. Quicquid ergò nomine Ecclesiarum partis i Donati possidebatur, Christiani Imperatores legibus religiosis cum ipsis Ecclesiis ad Catholicam transire jsserunt. Cum ergò nobiscum sint plebes earundem Ecclesiarum, nobiscum pauperes, qui de eisdem possideant aiebantur, ipsi potiùs foris positi delinant concupiscere aliena, sed intrent in unitatis societatem, ut pariter gubernemus non illa tantum, quæ dicunt sua, verum etiam quæ dicuntur & nostra. Scri-

a Ivo p. 10. c. 75. b Matth. 21. si pr. e. proximo. c concisi] orig. d Psalm. 134. e ul. ibi presidet. f Po. h. c. lib. 7. tit. 5. Ans. lib. 12. c. 59. g ul. sua. h supr. 12. quæst. 1. si privatim. i ul. partes Donati possidebant.

ptum a est enim: *Omnia vestra: vos autem Christi, Christus autem Dei.*

C. IV. Qui à corpore Christi præciditur, spiritum justitiæ tenere non potest.

Idem in eadem epistola 50.

Quemadmodum membrum, si præcidatur ab hominis vivi corpore, non potest tenere spiritum vite: sic homo, qui præciditur de Christi justo corpore, nullo modo potest tenere spiritum justitiæ, etiam si figuram membri teneat, quam sumpsit in corpore. In hujus ergò compagem corporis veniant, & labores suos non dominandi cupiditate, sed benè utendi pietate possideant. Nos autem voluntatem nostram, ut jam dictum est, ab hujus cupiditatis sordibus, quolibet inimico judicante, purgamus: quando eos ipsos, quorum labores dicuntur, ut nobiscum & illis, & nostris in societate catholica utantur, quantum valemus, inquirimus. §. 1. Sed hoc est, inquit, quod nos movet: si injusti sumus, quare nos queritis? Quibus respondemus, querimus vos injustos, ne permancatis injusti: querimus perditos, ut de inventis gaudere possimus, dicentes c: *Mortuus erat frater, & rexit, perierat, & inventus est.* Quare ergò me, inquit, non baptizas, ut me abluas à peccatis? Respondeo, quia non facio injuriam characteri Imperatoris, cum errorem corrigo desertoris. Quare, inquit, apud te vel penitentiam non ago? Imò, nisi egeris, saluus esse non poteris. Quomodo enim gaudebis te esse correctum, nisi doleas te fuisse perversum? Quid ergò, inquit, apud vos, cum ad vos transimus, accipimus? Respondeo, non quidem accipitis baptismum, qui vobis extra compagem corporis Christi inesse potuit, prodesse non potuit: sed accipitis d unitatem Spiritus in vinculo pacis (sine qua nemo poterit videre Deum) & charitatem, quæ, sicut scriptum est, cooperit multitudinem peccatorum. §. 2. Si autem consideremus, quod scriptum est in libro Sapientie f: *Idè justis auferant spolia impiorum.* Item, quod legitur in Proverbiis g: *Theaurizantur autem justis divitiæ impiorum,* tunc videbimus, non esse querendum, qui habeant res hæreticorum, sed qui sint in societate justorum. *Item post aliqua. §. 3.* Si corpus Christi tollit spolia impiorum, & corpori Christi thesaurizantur divitiæ impiorum, non debent impii foris remanere, ut calumniatur, sed intrare potiùs, ut justificentur. *Item post aliqua. §. 4.* In b Christi ergò compagem corporis veniant, & labores suos non dominandi cupiditate, sed benè utendi pietate possideant. Nos autem voluntatem nostram, ut jam dictum est, ab hujus cupiditatis sordibus, quolibet inimico judicante, purgamus: quando eos ipsos, quorum labores dicuntur, ut nobiscum & illis, & nostris in societate catholica utantur, quantum valemus, inquirimus.

Corr. Rom. ¶ Antè citabatur ex epistola ad Vincentianam, in qua non habetur.

Gratian. His igitur auctoritatibus liquidò monstratur, quòd ea, quæ ab hæreticis malè possidentur, à Catholicis justè auferuntur, nec ideo aliena possidere dicuntur.

QUÆSTIO VIII.

IDE Episcopis verò, vel quibuslibet Clericis, quòd nec sua auctoritate, nec auctoritate Romani Pontificis arma arripere valeant, facillè probatur. Cum enim Petrus, qui primus Apostolorum à Domino fuerat electus, materiam gladium exerceat, ut Magistrum à Judæorum injuria defensoret, audivis i: *Converte gladium tuum in vaginam: omnis enim, qui gladium acceperit, gladio peribit: ac si*

a 1. Cor. 3. b infra hoc eodem c. in fin. c Luc. 15. d Eph. 4. e Jac. 5. f Sap. 10. g Prov. 13. secundum 70. h sup. hoc eod. c. non longè ab initio. i Matth. 26.

apertè et diceretur: hæcenus tibi, tuisque prædecessoribus inimicos Dei gladio corporali licuit persequi: deinceps in exemplum patientiæ gladium tuum, id est, tibi hæcenus concessum, in vaginam converte: & tantum spirituale gladium, quod est verbum Dei, in mactatione veteris vitæ exerce. Omnis enim præter illud, vel auctoritatem ejus, qui legitima potestate utitur, qui, ut ait Apostolus a, non sine causa gladium portat, cui etiam omnis anima subdita esse debet, omnis, inquam, qui præter auctoritatem hujusmodi gladium acceperit, gladio peribit. §. 1. Item Ambrosius b: Arma Episcopi lachrymæ sunt & orationes. Item illud Apostoli c: Non voluimus te defendentes, charissimi, quomnis omnibus generaliter dicatur, specialiter tamen Prælati dictum intelligitur.

C. I. De eodem.

Unde Joannes Papa VIII. Angebergæ Imperatrici, excusans Joannem Episcopum removeri de militia, dicit.

Nimium d' certè veretur, & jure formidat contra professionem sui ordinis secularem militiam exercere: terram defendere, de præliis tractare, de armis terrenæ potestatis est.

Corr. Rom. § Huc capiti & sequenti non est in vulgatis præpositum nomen Paleæ. Utrunque tamen cum deinceps sequenti Paleæ abest à plerisque vetustis exemplaribus.

C. II. De eodem.

Item Innocentius Papa.

Cum à Judæis, inquit, Dominus caperetur, & Petrus cujusdam inobedientis aurem abscinderet, ferire prohibuit: & forma omnium Sacerdotum (quorum prior erat) etiam pro seipso capi arma carnalia prohibuit.

C. III. De eodem. P A L E A.

[Item Ambrosius.]

Non e pila quærunt ferrea: [non arma Christi milites.] Coactus repugnare non novi: sed dolor, fletus, orationes, lachrymæ fuerunt mihi arma adversus milites. Talia enim munimenta sunt Sacerdotis. Aliter nec debeo, nec possum resistere: fugere autem, & relinquere Ecclesiam non soleo: servum Christi non custodia corporalis, sed Domini providentia seipere consuevit.

Corr. Rom. § Initium hujus capituli, quod constat duobus versibus jambicis, non est inventum. Reliqua habentur in libro 5. epistolarum, in oratione contra Auxentium, quamvis hæc verba aliqua sint immutata. Nam apud B. Ambrosium habent ut infra, ead. c. convenio. §. quid ergo turbamini.

Gratian. Hinc etiam de his, qui in bello aut rixa moriuntur, in Concilio Triburiensi sic statutum est.

C. IV. Pro Clerico, qui in bello aut rixa moritur, oratio vel oblatio non offeratur.

Quicumque f Clericus aut in bello, aut in rixa, aut in Gentilium ludis mortuus fuerit, neque in oblatione, neque in oratione pro eo postuletur: sed in manus incidat judicis: sepultura tamen non privetur.

C. V. Gradu amisso tradantur in monasterio Clerici voluntarie arma sumentes.

Item ex Concilio Toletano IV. c. 44. de Clericis arma ferentibus.

Clerici g, qui in quacunque seditione h arma volentes sumperint, aut sumperunt, reperti, amisso ordinis sui gradu in monasterium penitentiae tradantur.

Corr. Rom. § Penitentia] Sic legitur apud Anselmum, & in codicibus Conciliorum editis, & manuscriptis, quamvis in posterioribus editionibus Colonienfis in margine sit

a Rom. 13. b Infra, ead. non pila. c Rom. 12. d al. Nimirum. e Polyc. l. 4. tit. 15. f Burch. l. 2. c. 233. Ivo 2. 6. c. 308. g Anf. l. 7. c. 187. h ul. fucione.

adscriptum, perenniter, quemadmodum antea apud Gratianum legebatur.

C. VI. Proprii gradus amissione multentur militaria arma Clerici ferentes.

Item ex Concilio Meldensi, cap. 37.

Quicumque a ex Clero esse videntur, arma militaria non fumant, nec armati incedant: sed professionis suæ vocabulum religiosi moribus, & religioso habitu præbeant. Quod si contempserint, tanquam sacrorum canonum contemptores, & Ecclesiasticæ sanctitatis profanatores proprii gradus amissione multentur, quia non possunt simul Deo & seculo militare.

2 pars. Gratian. His ita responsetur. Sacerdotes propria manu arma arripere non debent: sed alios ad arripendum ad oppressorum defensionem, atque ad inimicorum Dei oppugnationem eis licet hortari.

C. VII. Pro Saracenis Papa jubet populum congregari, & eis ad littus maris occurrere.

Unde Leo IV. scribit Ludovico b Augusto.

Gitur e cum sapè adversa à Saracenorum partibus perveniant nuntia, quidam in Romanum portum Saracenos clam, furtiveque venturos esse dicebant. Pro quo nostrum congregari præcepimus populum, maritimumque ad littus descendere decrevimus, & egressi fumus Româ.

Corr. Rom. § Epistole Leonis IV. ex quibus hoc, & duo sequentia capita sunt accepta, non extant. In vetustis autem Pontificalibus, quod ad hæc capita videtur facere, legitur: cum magna Agarenorum classis ex Africa ad vastandam Romanam solvissè nuntiaretur, Neapolitanos Anaphtonos, & Cajetanos navibus Hostiam venisse, ut contra Agarenos pro defensione sancti Petri, & Romana urbe dimicarent. Quorum Principes Leo Papa ad se vocaverat, & cum ipsis multa tractarat. Atque ipsa prorsus verba, quæ ad hoc caput pertinent, sunt hæc. Quos benigne in palatio Lateranensi suscipiens, causam, pro qua venerant, inquit. Illi autem se ob aliud non venisse testati sunt, nisi ut superius legitur exaratum. Quorum pius Apostolicus credulus verbis, cum magno exercitu, & armorum procinctu mox civitatem Hostiam properavit, omnesque cum gaudio suscepit. Illi autem videntes summum Pontificem, omnes osculari ceperunt pedes ejus. Summus autem Præful Missam in Ecclesia B. Aureæ celebravit, omnibusque corpus Dominicum tradidit, atque orationem post perceptum corpus super eos donavit. Deus, cujus dextera B. Petrum ambulantem in fluctibus, ne mergeretur, erexit, & Coepostolum ejus Paulum tertio naufragantem de profundo pelagi liberavit, exaudi nos propitius, & concede, ut amborum meritis horum fidelium tuorum brachia contra inimicos sanctæ tuæ Ecclesiæ dimicantia omnipotenti dextera tuâ corroborentur, & convalescant, ut de recepto triumpho nomen sanctum tuum in cunctis gentibus appareat gloriosum. Die verò alterâ, postquam prædictus Pontifex reversus est à jam prædicta civitate, ipsi sceleratorum focii, sive participes (scilicet Agareni) juxta littus maris Hostienfis multis cum navibus apparuerunt. Præfati autem homines super illos facientes impetum, omnes superavere orationibus Apostolorum, & sancti Præfulis.

C. VIII. Ulter sui gregis Papa debet esse & præcipuus adjutor.

Item Leo.

Scire d vos oportet, quod nunquam ab aliquibus nostris homines finimus opprimi: sed, si necessitas

a Burchardus lib. 2. cap. 11. Ivo part. 6. cap. 286. Panorm. lib. 3. cap. 168. b alit. Lothario. c Ivo part. 10. cap. 83. Panorm. lib. 8. cap. 27. d Ivo part. 10. c. 84. Panorm. lib. 8. cap. 28.

ulla a occurrerit, præsentialiter vindicamus: quia nostri gregis in omnibus ultores esse debemus, & præcipui adjuvatores.

C. IX. *Cælestis regnum à Deo consequitur, qui pro Christianorum defensione moritur.*

Idem exercitus Francorum.

Omnis timore ac terrore deposito, contra inimicos sanctæ fidei, & adversarios omnium religionum agere viriliter studeat. Novit enim omnipotens, si quilibet veritatem morietur, quod pro veritate fidei, & salvatione patriæ, ac defensione Christianorum mortuus est: & ideo ab eo præmium cælestis consequitur.

C. X. *Contra Longobardos, precibus Hadriani Papæ Carolus bellum suscepit.*

Item Alcuinus.

Hortatus est, & precibus Hadriani Romanæ urbis Episcopi, exoratus Carolus Rex bellum contra Longobardos suscepit: quod prius quidem & à patre ejus Pipino, Stephano Papâ supplicante, cum magna difficultate susceptum est.

Corr. Rom. *Quod hic refertur ex Alcuino, habetur in vita & gestis Caroli Magni, per Eginardum scriptis. In quo libro, & apud Ivonem pro voce, hortatu, legitur, rogatu.*

C. XI. *Judeos non debemus persequi, sed Sarracenos.*

Item Alexander Papa II. omnibus Episcopis Hispaniæ.

Dispars nimirum est Judæorum & Sarracenorum causa. In illos enim, qui Christianos persequuntur, & ex urbibus, & propriis sedibus pellunt, justè pugnatur: hi verò ubique servire parati sunt.

C. XII. *Qui crimina, quæ potest emendare, non corrigit, ipse committit.*

Item Joannes VIII. Demigo e Duci glorioso.

Præsertim devotionis tuæ studium exhortamur, ut contra marinos latrunculos, qui sub prætextu tui nominis in Christianos debacchantur, tantò vehementius accendaris, quântò illorum pravitate famam tui nominis obfuscata fuisse cognoscis: quoniam licet credi possit, quòd te nolente illi navigantibus insidientur; tamen, quia à te comprimi posse dicuntur, nisi eos compesceris, innoxius non habebis. Scriptum quippe est: *Qui crimina, quæ potest emendare, non corrigit, ipse committit.*

C. XIII. *Crimen punire pro Deo, non est crudelitas, sed pietas.*

Item Hieronymus ad Riparium contra Vigilantium.

Legi b Syromasten & Phinees, i austeritatem Helix, i zelum Simonis i Chananæi, Petri severitatem, m Ananiam & Saphiram trucidantis, Paulique constantiam, qui Elymam n magum viis Domini resistentem æternâ excommunicatione damnavit. Non est crudelitas crimina pro Deo punire, sed pietas. Unde & in lege o dicitur: *Si frater tuus, & amicus, & uxor, quæ est in sinu tuo, depravare te voluerit à veritate, sit manus tua super eos, & effunde sanguinem eorum.*

Corr. Rom. *¶ Syromasten ¶ B. Hieronymus Num. 25. & in c. 2. Malachiæ, & quædam, pugionem interpretatur: tertio autem libro Reg. cap. 18. & lib. 4. cap. 11. habemus, velut etiam Helychius, qui ait, & quædam esse eisdem & quædam.*

a al. illis. b Pann. l. 8. c. 30. c Deusdedit l. 5. Ivo p. 10. c. 91. Pannor. l. 8. c. 32. d Ivo p. 13. c. 114. Pannor. l. 8. c. 20. e al. Hernanno. f Ivo p. 10. c. 70. Pann. l. 8. c. 20. g al. quæ. h Ivo p. 10. c. 72. Pann. l. 8. c. 21. i Num. 25. k 4. Reg. 1. l Matth. 10. m Act. 5. n Act. 13. o Dent. 13. T O M. I.

¶ Non est crudelitas ¶ In editione Romana legitur, non est crudelitas, pro Deo pietas. In Lugdunensi vero, non est crudelitas pro Deo, sed pietas: lectio tamen Gratiani non videtur rejicienda.

C. XIV. *Quædam in Veteri Testamento licebant, quæ in Novo prohibentur.*

Item Joannes Chrysostomus super Matthæum, homilia 17. ad c. 4.

Occidit a Phinees b hominem, & reputatum est illi ad justitiam. Abraham c verò non solum homicida, sed etiam parricida (quod certè gravius est) effectus, magis Deo magisque complacuit. Petrus d geminum fecit homicidium: fuit tamen opus spirituale, quod factum est. Non sola igitur respiciamus opera, sed tempus, & causam, & voluntatem, & personarum differentiam, & quantumque alia ipsis operibus acciderint, diligentissime inquireamus. Non enim possumus ad veritatem aliter pervenire.

C. XV. *Necessitate instante, etiam in quadagesimalibus diebus bellum inire licet.*

Item Nicolaus Papa ad consulta Bulgarorum, cap. 46.

Si e nulla urget necessitas, non solum in quadagesimali tempore, sed omni est à præliis abstinendum. Si autem inevitabilis urget importunitas f, nec quadagesimali tempore pro defensione tam sua, quàm patriæ, seu legum paternarum, est bellorum proculdubio præparatio parcendum; ne videlicet Deum videatur homo tentare, si habet, quod faciat, & suæ, ac aliorum salutem considerari non procurat, & sanctæ religionis detrimenta non præcavet.

C. XVI. *Petrus Ananiam & Saphiram increpando morti tradidit.*

Item Gregorius in dialog. lib. 2. c. 30.

Petrus g, qui Tabitham mortuam orando suscitavit, Ananiam & Saphiram mentientes morti increpando tradidit. Neque enim orasse in eorum extinctione legitur, sed solummodo culpam, quam perpetraverant, increpasse. Constat ergò, quòd aliquando hæc ex potestate, aliquando verò exhibentur ex postulatione; dum & illis vitam increpando abstulit, & illi reddidit orando.

C. XVII. *Beatus Gregorius quosdam hostatur, ut milites congregent, & contra hostes arma viriliter parent.*

Item Veloci magistro militum, lib. 12. epist. 21.

UT h pridem expressimus gloriæ vestræ, quia milites illuc erant parati venire: sed quoniam inimicos congregatos, & huc discurrere epistola vestra significaverat, hæc eos hic causa retinuit. Nunc verò utile est visum, ut aliquanti illuc milites transmittantur, quos gloria tua admonere, & hortari, ut parati sint ad laborem, studeat: & occasione inventa cum gloriosis filiis nostris Mauricio & Vitaliano loquere, & quæcunque vobis Deo adjutore pro utilitate reip. statuerint, facite: & si huc, vel ad Ravenates partes, nec dicendum Ariulphum i cognoveritis excurrere, vos à dorso ejus ita, sicut viros decet fortes, laborare: quatenus opinio vestra ex laboris vestri qualitate amplius in republica Deo auxiliante, proficiat. Illud tamen præ omnibus admonemus, ut familiam Maloin a, & Adobin, Vigildi, atque Gruffingi, qui cum glorioso Mauricio magistro militum esse noscuntur, sine aliqua mora, vel excusatione relaxes: quatenus venientes illuc homi-

a Ivo p. 10. c. 65. Pann. l. 8. c. 13. b Num. 25. c Gen. 22. d Actor. 5. e Ivo p. 10. c. 93. Pann. l. 8. c. 37. f Opportunitas, orig. & Ivo. g Actor. 9. & 5. Anf. l. 13. c. 16. h Ivo p. 10. c. 67. Pann. l. 8. c. 19. h Sic orig. Polyc. l. 7. tit. 13. Anf. l. 13. c. 6. Ivo p. 10. c. 90. i al. Ariulphum. G g g

nes, & prædicti viri cum eis sine aliquo impedimento debeant ambulare.

Corr. Rom. ¶ & Maloin,] Hæc nomina sunt reposita, quemadmodum habentur in codicibus epistolarum impressis & manuscriptis. Antiqua autem exemplaria Gratiani, & à vulgatis, & inter se valde hoc loco discrepant.

CAP. XVIII.

Item Eiusdem Mauricio & Vitaliano, lib. 12. epist. 23.

Suppliciter a gloria vestra per filium nostrum Vitalianum, cum quo & tractetis, & verbo, & scripto mandavimus. Undecimo autem die mensis Junii Arnulphus hanc epistolam, quam vobis direximus, transmisit: & ideo relegentes eam videte, si in fide sua Suanenses, quam reip. promiserunt, perfiterunt, obidesque dignos, de quibus possitis confidere, ab eis percipite: & insuper eos denuò & sacramentis obstringite, reddentes eis, quod loco pignoris sustulistis, sermonibus vestris eos sanantes. Si autem manifestissime cognoveritis, eos cum Arnulpho de sua subiectione locutus fuisse, vel certè obides ei dedisse, sicut nos Arnulphi epistola, quam vobis direximus, dubios reddidit, salubri consilio pertractantes, ne in aliquo anima vestra vel Æ nostra de sacramentis gravetur, quicquid utile reip. judicaveritis, peragite. Sed ita faciat gloria vestra, ut neque sit aliquid, unde possimus ab adversariis reprehendi, & neque in quo utilitas reip. (quod Dominus avertat) negligatur. Præterea gloriosi filii estote solliciti; quia quantum comperi, hostis & multitudinem habet collectam, & in ð Marchia dicitur residere: & si huc cursum, Deo sibi irato, mittere voluerit, vos loca ipsius (quantum vos Dominus adjuverit) deprædamini; aut certè, sculpas e, quos mittitis, sollicitè requirant; ne dolens factum ad nos discurrat.

Corr. Rom. ¶ & Denuò] Abest hæc dictio à codicibus epistolarum excusis, & manuscriptis: est tamen in vetustis etiam Gratiani, & apud Anselmum.

¶ & Vestra vel] Hæc duæ voces non sunt in codicibus epistolarum: sed apud Anselmum.

¶ & Hostis] In epistolis beati Gregorii partim legitur: hostem collectam habet: partim verò, hostiam collectam habet. Apud Anselmum verò est, hostiam collectam habet.

¶ ð In Marchia] In epistolis impressis est, Narnias: in uno autem manuscripto codice, Narnia.

¶ & Sculpas,] In plerisque vetustis, sicut etiam in codicibus B. Gregorii impressis & manuscriptis legitur, scultas: quæ vox etiam apud Paulum Diaconum & alios scriptores significat exploratores, quod vidit etiam auctor glossæ.

Gratian. In regesto etiam legitur, quod B. Gregorius viribus Thufisæ, ut contra Longobardos arma pararent, mandavit, & militibus stipendia decrevit. Hoc ergo exemplo & præmissis auctoritatibus claret, quod Sacerdotes, etsi propria manu arma arripere non debeant, tamen vel his, quibus hujusmodi officia commissa sunt, persuadere, vel quibuslibet, ut ea arripiant, suâ auctoritate valeant imperare.

¶ pars. §. 1. Sed objicitur illud Nicolai ad Ludovicum & Carolum Reges.

C. XIX. Episcopi non debent militaribus occupari negotiis.

Reprehensibile f. valde constat esse, quod subintulisti, dicendo, majorem partem omnium Episcoporum die nocteque cum aliis fidelibus tuis contra piratas maritimos invigilare, ob idque Episcopi impediuntur venire, cum militum Christi sit Christo servire: militum verò seculi seculo, secundum quod scriptum est: Ne-

a Poly. ibid. Anselm. l. 13. c. 8. b al. Arnulphus. c nit. subditi. d comprehendi,] orig. e ul. scultas. f Leo p. 5. cap. 334.

mo a militibus Deo implicat se negotiis secularibus. Quid si seculi milites seculari militie student; quid ad Episcopos & milites Christi, nisi ut vacent orationibus? b

Corr. Rom. ¶ Epistola, ex qua sumptum est hoc caput, extat Romæ in monasterio Dominicanorum, scripta Ludovico & Carolo Regibus, cujus initium est, Credimus ex Dei dono, in qua de Carolo, sermonem propriè ad ipsum convertens, queritur Pontifex, ob quasdam excusationes, & hæc præcipue, quæ hoc capite continetur, nullos Episcopos Romanæ ad Synodum, quam ipse habere volebat, misisse. Propterea mutatus est titulus, qui antea erat, ad Carolum Imperatorem.

C. XX. In morte cujuslibet hominis Episcopi se miscere formident.

Item Gregorius Papa lib. 7. epistola primâ, ad Subinianum.

SI in morte Longobardorum me miscere voluissem, hodie Longobardorum gens nec Regem, nec Duces, nec Comites haberet, atque in summa confusione esset divisa. Sed quia Deum timeo, in mortem cujuslibet hominis me miscere formido.

Gratian. Ecce quod Nicolaus Papa prohibet Episcopos seculari militie occupari: nec etiam contra maritimos piratas permittit eos ad pugnam accedere. Quomodo ergo Leo Papa adversus Sarracenos urbem egreditur, & ut eos procul à littore arceat, populum undique convocat, & suorum injurias præsentialiter vindicat, atque cum Gregorio milites ad arma invitat? Sed notandum est, quosdam Episcopos Leviticâ tantian portione esse contentos: qui, sicut in Dei sorte tantum moneantur, sic ipsam Deam solummodo in hereditatem accipiunt, dicentes: c Dominus pars hereditatis meæ. Hi nihil est commune cum Principibus seculi, quia temporalia penitus abjiciant, ne eorum occasione legibus Imperatorum obnoxii teneantur. Talibus nulla occasio relinquatur occupationis secularis militie; qui cum de decimis & primitiis vivant, tanquam filii summi Regis in omni regno à terrenis excitationibus liberi sunt; ita, ut dicere valeant: Venit à Princeps hujus mundi, & in nobis non habet quicquam. Porro alii sunt, qui non contenti decimis, & primitiis, prædia, villas, & castella, & civitates possident; ex quibus Cesari debent tributa, nisi Imperiali benignitate immunitatem ab hujusmodi promeruerint. Quibus à Domino dicitur: Reddite e quæ sunt Cesaris, Cesar; & quæ sunt Dei, Deo. Quibus idem Apostolus: Reddite omnibus debita, cui tributum, tributum; cui vestigal, vestigal.

C. XXI. Ecclesiæ Imperatoribus non sint obnoxia.

Unde Ambrosius ad Marcellinam sororem, epist. 33.

Convenio ipse à Comitibus & Tribunis, ut Basilicæ fieret matura traditio, dicentibus, Imperatorem jure suo uti, eò quod in potestate ejus essent omnia. Respondi, si à me peteret, quod meum esset, id est, fundum meum, argentum meum, jus hujusmodi meum, me non refragaturum; quanquam omnia, quæ mea sunt, essent pauperum: verum ea, quæ divina sunt, Imperatoris potestati non esse subjecta. Si patrimonium petitur, invade; si corpus, occurram. Vultis in vincula rapere? vultis in mortem? voluptati est mihi, non ego me vultis circumfusione populorum, nec altaria tenebo vitam obsecrans; sed pro altaribus gratius immolabor. Horrebam quippe animo, cum armatos ad Basilicam Ecclesiæ occupandam missos cognoscerem; ne, dum Basilicam vendicant, aliqua strages fieret, quæ in perniciem totius vergeret civitatis: orabam, ne tanta urbis, vel potius totius Italix busto superviverem. & infra. §. 1. Mandatur, trade Basilicam, hoc est: Dic f. aliquod verbum in Deum, & mo-

a 2. Tim. 2. b al. orationi] orig. c Psal. 15. d Joan. 14. e Matth. 22. Rom. 13. f Job. 2.

1077

vere: nec solum dic adversus Deum, sed etiam fac adversus Deum. Mandatur; trade altaria Dei. Urgemur igitur præceptis regalibus: sed confirmamur Scripturæ sermonibus, quæ respondit: *Tantum a una ex insipientibus deuta es.* Et in oratione contra Auxentium. §. 2. Quid ergo turbamini? volens nunquam jus e deseram: coactus repugnare non novi, potero dolere, potero flere, potero gemere: adversus arma, milites Gothos d quoque, lachryme meæ arma sunt. Talia enim sunt munimenta Sacerdotis. Aliter nec debeo, nec possum resistere. Et paulo inferius. §. 3. Utinam essem securus, quod Ecclesia hæreticis minime traderetur: ad palatium Imperatoris irem libenter, si hoc congrueret Sacerdotis officio, ut in palatio magis certarem, quam in Ecclesia. Sed in confessorio non reus Christus solet esse, sed iudex. Causam fidei agendam in Ecclesia quis abnuat? Si quis confidit, huc veniat. Et in eadem epistola ad Marcellinum. §. 4. Allegatur, Imperatori licere omnia, ipsius esse universa. Respondet. Noli te gravare, Imperator, ut putes, te in ea, quæ divina sunt, Imperiale aliquod jus habere: noli te extollere, sed si vis diutius imperare, esto Deo subditus. Scriptum est: *Quæ Dei, Deo; quæ Cesaris, Cesari.* Ad Imperatorem palatia pertinent, ad Sacerdotem Ecclesiarum. Publicorum tibi munium jus committum est, non sacrorum. Iterum dicitur, mandasse Imperatorem, debeo & ego unam basilicam habere. Respondi, non licet tibi illam habere. Quid tibi cum adultera? Adultera est enim, quæ non est legitimo Christi conjugio copulata. Et in eadem oratione contra Auxentium. §. 5. Nabuthe sanctum virum, possessorem vineæ lux seimius interpellatum petitione regiæ, ut vineam suam daret, ubi Rex succis vitibus olus vile leceret, cumque respondisset: *Abstine, ut ego Patrum meorum tradam hereditatem: Regem contristatum esse, quod sibi esset alienum jus relatione iustæ negatum: sed muliebri consilio deceptum & morte in agrum venisse.* Sanctus enim Nabuthe vites suas vel proprio cruore defendit. Si ille vineam non tradidit suam, nos trademus Ecclesiam Christi? Quid igitur à me responsum est contumaciter? Dixi enim conventus, ablit à me, ut tradam Christi hereditatem. Si ille Patrum hereditatem non tradidit, ego tradam Christi hereditatem? sed & hoc addidi, ablit, ut tradam hereditatem Patrum, hoc est, Dionysii, qui in exilio causâ fidei defunctus est, hereditatem Eustorgii confessoris, hereditatem Myroclis, atque omnium retrò fidelium Episcoporum. Respondi ego, quod Sacerdotis est. Quod Imperatoris est, faciat Imperator. Prius est, ut animam mihi, quam fidem auferat. Et infra. §. 6. Tributum Cesaris est, non negatur. Ecclesia Dei est. Cesaris utique non debet adici: quia jus Cesaris esse non potest templum Dei. Quod cum Imperatoris honorificentia dictum nemo potest negare. Quid enim honorificentius, quam ut Imperator Ecclesie filius esse dicatur? Quod cum dicitur, sine peccato dicitur, cum gratia dicitur. Imperator enim bonus intra Ecclesiam est, non supra Ecclesiam. Bonus enim Imperator querit auxilium Ecclesie, non refutat. Et supra in eadem oratione. §. 7. Si de meis aliquid posceretur, aut fundus, aut domus, aut aurum, aut argentum, id quod mei juris esset, respondi me libenter offerre: templo Dei nihil posse decerpere, nec tradere illud, quod custodiendum, non tradendum acceperim. Deinde consulere me etiam Imperatoris saluti, quia nec mihi expediret tradere, nec illi accipere. Accipiat enim vocem liberi Sacerdotis, si vult sibi esse consultum, recedat à Christi injuria. Hæc plena humilitatis sunt, & ut arbitror, plena affectus ejus, quem Imperatori debet Sacerdos.

Corr. Roim. § Caput hoc collectum est ex variis locis epistole ad Marcellinum, & orationis contra Auxentium de basilicis

a Job. ibid. b Polye. lib. 4. tit. 15. c al. vos. d Sup. ibid. non pila. e Matth. 22. f 3. Reg. 21.

non tradendis, ut suis locis nstatum est, inductis prioribus citationibus, quæ erant, & infra, atque ex istis locis multa sunt emendata.

§ & Deceptum] In originali statim post hoc verbum sequitur, Nabuthe vites suas.

§ & Si de meis] Aptatus est hic locus, quantum licuit, ex originali.

C. XXII. De suis exterioribus Ecclesie solvant tributa.
Item Urbanus Papa.

TRIBUTUM a in ore piscis, piscante Petro, inventum est: quia de exterioribus suis, quæ palam cunctis apparent, Ecclesia tributis reddit. Non autem totum piscem iustus est dare, sed tantum staterem, qui in ore ejus inventus est, quia non Ecclesia dari Imperatori, non Pontificalis apex, qui in ore capitis Ecclesie præminet, subijci potest Regibus: sed sanè, ut diximus, quod in ore piscis invenitur, pro Petro & Domino dari iubetur, quia de exterioribus Ecclesie, quod constitutum antiquitus est, pro pace & quiete, qui nos tueri & defendere debent, Imperatoribus persolvendam est.

4 pars. Gratian. *Quamvis etiam hujusmodi non videatur Imperialibus exactionibus subijciendi.* Nam, cum tempore sanis cunctorum Aegyptiorum terram sibi emerit Pharaon, atque sub eadem fame sue servituti cuncta subijceret, Sacerdotibus h ita necessaria subministravit, ut nec possessionibus, nec libertate nudarentur, Domino extunc pronuntiantes, Sacerdotes in omni gente liberos esse oportere.

C A P. XXIII.

Unde Constantius & Constant c hanc immunitatem dederunt Ecclesie, dicentes:

IN qualibet d civitate, in quolibet oppido, vico, castello, municipio, quicumque voto Christianæ religionis e meritum eximia singulari quæ virtutis omnibus intimaverit, securitate perpetuâ potiatur. Gaudere enim & gloriari ex fide semper volumus, scientes, magis religionibus, quam officiis, & labore corporis, vel sudore nostram remp. contineri. Gratianus & quoque, Valentinianus, & Theodosius decreverunt, dicentes: §. 1. Universos, quos constituit custodes Ecclesiarum esse, vel sanctorum locorum, ac religiosis obsequiis deservire, nullius attentionis molestiam sustinere decernimus. Imperator Justinianus g. §. 2. Sancimus res ad venerabiles Ecclesias, vel xenones, vel monasteria, vel ptochotrophia, vel brephotrophia, vel orphanotrophia, vel gerontocomia, vel denique aliud tale consortium descendentes ex qualicumque curialis liberalitate, sive inter vivos, sive mortis causâ, sive in ultimis voluntatibus habita, à lucrativorum inscriptionibus liberæ esse & immunes; lege scilicet, quæ super hujusmodi inscriptionibus posita est, in aliis quidem personis suum robur obtinente, in parte autem Ecclesiastica, vel aliarum domuum, quæ hujusmodi piis consortiis deputatæ sunt, suum vigorem pietatis intuitu mitigante.

C. XXIV. De agro Ecclesiastico Presbyter uox cogatur censum persolvere.

Hinc etiam in Parisiensi Concilio legitur.

Secundum h canonicam auctoritatem & constitutionem Domini Imperatoris Ludovici, de Ecclesiastico agro, & manso, & de mancipiis, quæ ipse suis capitulis & constituit, vel si quilibet pro loco sepulture aliquid largitus Ecclesie fuerit, de decimis & etiam, & oblationibus fidelium nullus quemquam Presbyterorum aliquem censum persolvere cogat, nec quisquam unjuste

a Matth. 17. b Genes. 47. c Colic. Theodosian. libro 16. tit. 2. l. 16. d Anselm. lib. 4. cap. 14. e al. legé. f Ibid. l. 26. g Cod. lib. 1. tit. de sacrosanct. Eccles. l. 18. h Burch. l. 3. c. 53. lvo p. 3. c. 56. & c. 175.

libet ordinis, vel dignitatis exinde quicquam subtrahat, aut redhibitionem quamcumque exigat temporalem. Quod si fecerit, communionem usque ad satisfactionem privetur, & regia potestate ilare cogatur.

Corr. Rom. § Burchardus & Ivo p. 3. c. 56. simile quiddam citant ex Concilio Meldensi, c. 8. verum idem Ivo eadem parte c. 175. hoc idem asserit ex Concilio Parisiensi, in quo videtur innovatum, quod nunc extat in Concilio Meldensi, c. 63.

§ a Capitulis] Videtur significari caput proximè sequens, quod est lib. 1. Capitularium, c. 91.

§ De decimis] In d. 60 capite 63. Concilii Meldensi, & apud Ivo nem c. 175. legitur, neque de decimis, & oblationibus fidelium cuiquam Presbytero aliquem censum, &c. Ivo tamen c. 56. habet ut Gratianus.

§ Dare cogatur.] In Concilio est, hoc emendare legaliter cogatur. Ivo tamen ut Gratianus: Burchardus verò habet tantum usque ad verb. privetur.

C A P. XXV.

Item ex Concilio Wormaciensi a, c. 50.

Sancitum h est, ut unicuique Ecclesie unus mansus integer absque ullo servitio attribatur: & Presbyteri in eis constituti non de decimis, neque de obligationibus fidelium, non de domibus, neque de atriis, vel de hortis juxta Ecclesiam positis, neque de præscripto manso aliquod servitium faciant præter Ecclesiasticum. Et si aliquid amplius habuerint, inde majoribus e suis debitum servitium impendant.

Corr. Rom. § Abest caput hoc à plerisque vetustis exemplaribus, habetur tamen locis indicatis.

Gratian. Hinc datur intelligi, quod de his, quæ Imperiali beneficio, vel à quibuslibet pro beneficio sepultura Ecclesia possidet, nullius juri, nisi Episcopi, teneatur abstricta. De his verò, quæ à quibuslibet emerit, vel vivorum donationibus accepit, Principibus consuetudo debet obsequia, ut & annua eis persolvat tributa, & convocato exercitu cum eis proficiscatur ad castra. Quod tamen hoc ipsum non sine consensu Romani Pontificis fieri debet.

C. XXVI. Absque auctoritate Romani Pontificis ad comitatum Episcopi proficisci non audeant.

Unde Gelasius Papa Elpidio Episcopo.

Quod ausu, quæ temeritate rescribis, Ravennam te parere proficisci, cum canones evidenter præcipiant nullum omnino Pontificem, nisi nobis antè visis, atque consultis, ad comitatum debere contendere? Quemadmodum tibi putas licere, quod non licet: nisi, quod hoc officio carere festinas, quo his excessibus te offendis indignum?

Corr. Rom. § a Contendere?] In Polycarpo hæc sententur: Quod cum longævi vel ætate, vel honore Pontifices Pistoriensis, Lucensis & Fesulanus nuper monstrentur fecisse; tu qui paucorum dierum fungi Sacerdotio videris, quemadmodum, &c.

C. XXVII. Absque Metropolitanani consilio, vel provincialium Episcoporum ad Imperatorem Episcopi non pergant.

Item ex Concilio Antiocheno, c. 11.

1. Siquis Episcopus, aut Presbyter, vel omnis omnino, qui est sub Ecclesiastica regula constitutus, præter consilium, vel literas eorum Episcoporum, qui sunt intra provinciam, & maxime Metropolitanam ad Imperatorem perrexerit: hunc abdicari & ejici non solum de communionem debere, sed etiam propria dignitate privari decernimus g tanquam molestum, & importunum Imperialibus auribus contra Ecclesiastica constituta.

a Ext. de censibus, c. sancitum. b Capitul. l. 1. c. 91. Burch. l. 3. c. 52. Ivo p. 3. c. 55. & p. 16. c. 292. c al. senioribus] vera lectio. d Anselm. l. 6. c. 118. Deusdedit l. 1. c. 39. Polyc. l. 1. tit. 17. e Et in Aquigr. c. 72. f Anselm. l. 6. c. 124. Burch. l. 2. c. 177. Ivo p. 6. c. 268. g abest ab orig.

Gratian. Reprehenduntur a ergò Gallicani Episcopi à Nicolao, quoniam Apostolicam auctoritatem contemptam potius arma sequi elegerant, quam Apostolico conspectui sese representarent. Quoniam proficiscentes ad comitatum possunt intelligi, non secuti Imperatorem, ut armis sibi auxiliarentur, sed ipsum cum exercitu suo quotidianis rationibus Deo commendent. In quo casu auctoritas illa Sardicensis Concilii loqui videtur: in cuius octavo capite Osius Episcopus dixisse legitur.

C. XXVIII. Qui à religiosis Imperatoribus vocati Episcopi non fuerint, ad comitatum non proficiscantur.

Si vobis, fratres charissimi, placet, decernite, ne Episcopi ad comitatum e accedant, nisi forte hi, qui à religiosis Imperatoribus a vel invitati, vel vocati fuerint. Sed quoniam sæpè contingit, ut ad misericordiam Ecclesie confugiant, qui injuriam patiuntur, & qui peccantes in exilium, vel in insulas damnantur, aut certè quancumque sententiam suscipiunt: idè subveniendum est his, & sine dubitatione eis est petenda per Ecclesiam indulgentia.

Corr. Rom. § Hoc capitulum ferè iisdem verbis habetur in collectione Isidori, & codice canonum, nec longè discrepat à sententia Græci canonis.

§ A religiosis Imperatoribus] Horum loco in collectione Isidori, & codice canonum legitur, religiosi Imperatoris literis: itemque Græcè, παραχρῆτος τῆρου, οὗς ἐν ὁ εὐλαβήτατος βασιλεὺς ἡμῶν τοῖς ἐαυτοῦ γράμμασιν μεταβαλλείτο.

Gratian. Licet ergò Prælati Ecclesie exemplo beati Gregorii d ab Imperatoribus, vel quibuslibet ducibus defensionem fidelibus postulare. Licet etiam cum beato Leone e quoslibet ad sui defensionem contra adversarios sancta fidei viriliter adhortari, atque ad vim infidelium procul arcedam quæque excitare. Effusionem verò sanguinis nulli Episcoporum sua, vel Imperatorum auctoritate imperare licet.

C. XXIX. Sacerdotes ibi consentiant fieri iudices, ubi iurejurando indulgentia promittitur.

Unde in Toletano Concilio IV. c. 30. legitur.

5 Sæpè f Principes contra quoslibet majestatis obnoxios ps Sacerdotibus negotia sua committunt. Quia ergò verò à Christo ad ministerium salutis electi sunt, ibi consentiant Regibus fieri iudices, ubi iurejurando supplicii indulgentia promittitur, non ubi discriminis sententia præparatur. Si quis ergò Sacerdotum contra hoc commune consultum discesserit in alienis periculis extiterit, sit reus effusi sanguinis apud Christum, & apud Ecclesiam perdat proprium gradum.

C. XXX. Non debent agitare iudicium sanguinis, qui sacramenta Domini tractant.

Item ex Concilio Toletano XI. c. 6.

Hi, b à quibus Domini sacramenta tractanda sunt, iudicium sanguinis agitare non licet. Et idè magno perè talibus i excessibus prohibendum est: ne indifferetè præsumptionis motibus agitati, aut quod morte plecendum est, sententiâ propriâ iudicare præsumant; aut truncationes quibuslibet personis per se inferant, aut inferendas præcipiant. Quod si quisquam immemor horum præceptorum, aut in Ecclesie sue famâ, aut in quibuslibet personis tale aliquid fecerit, concessi ordinis honore privetur, & loco: sub perpetuo quoque damnationis teneatur ergastulo religatus. Cui tamen

a Sup. ead. reprehensibile. b Anselm. l. 6. c. 120. Polyc. l. 2. tit. 17. c & par. ἐν ὄνομα. d Sup. ead. ut prædicit. e Sup. e. d. igitur. f Burch. l. 2. c. 149. Ivo p. 6. c. 222. g Et quia Sacerdotes] orig. h Rab. in panit. c. 30. Burch. l. 1. c. 201. Ivo p. 5. c. 315. i al. talis excessus prohibendus.

communio exeunti ex hac vita non est neganda propter Domini misericordiam, qui a non vult peccatoris mortem, sed ut convertatur, & vivat.

Gratian. *Ceteri etiam absque judiciali auctoritate membrorum truncationes, & domorum incendia facere prohibentur.*

C. XXXI. Membra detruncans, domos incendens, absque judiciali auctoritate, excommunicetur.

Unde in decretis Eutychiani Papæ.

Si quis membrorum truncationes, aut domorum incendia fecerit, sive e facere jufferit, aut facienti consenserit, quousque de his uniuersis legaliter, & amicabiliter coram Episcopo civitatis, aliisque civibus non emendaverit, ab Ecclesia se privatam agnoscat. Si verò post secundam & tertiam conventionem cuncta, in quibus arguitur, non emendaverit, tanquam ethnicus & publicanus ab omni Christianorum collegio e separetur.

6 ps. Gratian. *De incendiariis quoque Innocentius II. in universali Concilio c. 18. generaliter constituit, dicens:*

C. XXXII. Domos incendens gratia vel odio alicujus, excommunicetur.

Pessimam g liquidem, & depopulatricem, & horrendam incendiariorum malitiam auctoritate Dei, & beatorum Apostolorum Petri & Pauli omnino detestamur, & interdicimus. *Et infra. §. I.* Si quis ergò post hujus nostre prohibitionis promulgationem malo studio, sive pro odio, sive pro vindicta ignem apposuerit, vel apponi fecerit, aut appositoribus consilium vel auxilium scienter tribuerit, excommunicetur; & si mortuus fuerit incendiarius, Christianorum careat sepulturâ, nec absolvatur, nisi prius damno, cui intulit, secundum facultatem suam refarcto, juret, se ulterius ignem non apposurum. Pœnitentia autem ei detur, ut Hierosolymis, aut in Hispania in ferventem Dei per annum integrum permaneat. Si quis autem Archiepiscopus, vel Episcopus hoc relaxaverit, damnus rektuat, & per annum ab officio Episcopali abstineat. Sanè Regibus & Principibus faciendæ justitiæ facultatem, consultis Episcopis & Archiepiscopis, non negamus.

C. XXXIII. Homicida est, qui publicam functionem non habens, aliquem occidit, vel debilitat.

Item Augustinus in libro de civitate Dei.

Quicumque b percutit malos in eo, quòd mali sunt, & habet a causam interfectionis, minister Dei est. Qui verò sine aliqua publica administratione maleficum, furem, sacrilegum, & adulterum, perjurum, vel quemlibet criminofum interfecerit, aut truncaverit, vel membris debilitaverit, velut homicida judicabitur, & tantò acerris, quantò non sibi à Deo concessam potestatem abusive usurpare non timuit.

Corr. Rom. *§ Prima pars hujus capituli usque ad vers. Qui verò, citatur supra, ead. q. 5. qui malos. ex Commentariis B. Hieronymi in Ezechielem, ubi etiam habetur.*

§ a Et habet causam] Suprà ead. q. 5. qui malos. Et apud B. Hieronymum, & in glossa ordinaria, Pannormia, apud Ivoem part. 10. c. 114 legitur, habet vasa. Exponitur enim illa Ezechielis verba, Unusquisque vas interfectionis habet, sed apud Burchardum & Ivoem eadem part. c. 171. legitur, ut apud Gratianum.

7 pars. Gratian. De his autem, qui suum hominem vulnerant, queritur, si ille mortuus fuerit, quis eorum homicidii reatum incurrat?

a Exe. l. 33. b Polyc. l. 6. tit. 15. Burch. l. 11. c. 30. Ivo p. 13. c. 40. c vel] Burch. d Matth. 18. e al. consortio. F in Concil. Rhemensi sub Eugenio II. cap. 18. g Pam. l. 8. c. 154. h Burch. l. 6. c. 43. Ivo p. 10. c. 114. & 171. Pam. l. 8. c. 51.

C. XXXIV. Si plures contra unum rixentur, quâ parâ quisque eorum feriatur.

De his ita statutum est in Concilio apud Vermerias.

Si a quatuor aut quinque homines, seu etiam plures contra unum hominem rixati fuerint, & ab his vulneratus, mortuus fuerit, quicumque eorum plagam ei impo uuit, secundum statuta canonum, ut homicida judicetur: reliqui autem, qui eum impugnabant, volentes eum interficere, similiter pœniteant. Qui verò nec eum impugnabant, nec vulnerabant, nec consilio, nec auxilio cooperatores fuerunt, sed tantum adfuerunt, extra noxam sint.

CAUSA XXIV.

Quidam Episcopus in hæresim lapsus aliquos de Sacerdotibus suis officio privavit, & sententiâ excommunicationis notavit. Post mortem de hæresi accusatus damnatur, & sequaces ejus cum omni familia sua.

1. *Hic primum queritur, An lapsus in hæresim possit aliquos officio privare, vel sententiâ notare?*
2. *Secundò, An post mortem aliquis possit excommunicari?*
3. *Tertiò, An pro peccato alicujus tota familia sit excommunicanda?*

QUESTIO I.

Quòd autem ab hæretico aliquis deponi, aut excommunicari non possit, facile probatur. Omnis enim hæreticus aut jam damnatum hæresim sequitur, aut novam confugit. Quis verò hæresim damnatum sequitur, ejus damnationis se participem facit.

Unde cum Achatius absque Synodali auctoritate ab Apostolico se damnatum quereretur, contra Gelasium scribit, dicens:

C. I. Qui in jam damnatam hæresim labitur, ejus damnationis se participem facit.

I. Achatius non est factus inventor novi erroris: sed veteris imitator: atque ideo non erat necessarium, ut adversus eum nova sententia prodiret, sed antiqua tantummodo renovaretur. Factus sum itaque executor veteris constituti, non promulgator novi. Quicumque enim in hæresim semel damnatum labitur, ejus damnatione seipsum involvit.

Corr. Rom. *§ Sententia hujus capituli est eadem cum sententia capitis paulò post sequentis, id est, Achatius, quamvis verba discrepent.*

C. II. Non est retractandum, quod semel Synodus statuit contra unamquamque hæresim.

Item Gelasius in epistola ad Episcopos Dardaniæ.

Majores b nostri divina inspiratione cernentes necessariò præcaverunt, ut, quod contra unamquamque hæresim coacta semel Synodus pro fidei c communionem & veritate Catholica atque Apostolica promulgasset, non finerent novis posthæc retractationibus mutilari: ne pravus occasio præberetur, quæ medicinaliter fuerant statuta, pullandi, sed auctore ejuslibet infanise, ac pariter errore damnato, sufficere judicaverunt, ut quisquis aliquando hujus erroris communicator existeret, principali sententiâ damnationis ejus esset obstrictus. *Et infra. §. I.* Sic Sabellium damnavit Synodus: nec fuit necesse, ut ejus sectatores postea damnarentur, singulas viritim Synodos celebrari: sed pro tenore constitutionis antiquæ cunctos, qui vel pravitatis illius, vel communionis extitere participes, univër-

a Burch. l. 6. c. 42. Ivo p. 10. c. 170. b Polyc. l. 7. tit. 77. c al. fide.

lis Ecclesia duxit a esse refutandos. Sic Arium, Euno-
mium, Macedonium, Nestorium, Synodus semel gesta
condemnans, ulterius ad nova Concilia venire non sivit.

C. III. Non ultra in eum procedere oportet, qui in
haeresim damnatam recidit.

Item Felix Papa.

II. **A** Chatius b non fuit novi, vel proprii inventor erro-
ris, ut in eum nova seita prodirent c; sed alieno
facinori sua communione se miscuit. Itaque necesse est,
ut in illam recideret iusta lance sententiam, quam cum
suis successoribus per convenientiam & Synodalem susceperat
auctor erroris.

Corr. Rom. § Polycarpus lib. 1. tit. 16. citat ex Gelasio,
apud quem habetur in commonitorio ad Faustum.

§ & Convenientiam] Sic in vetustis etiam Gratiani exem-
plaribus, & recentioribus editionibus Conciliorum. In an-
tiquioribus vero Conciliorum, & epistolarum Pontificum edi-
tionibus legitur, conniventiam.

Gratian. Si ergo Episcopus ille in haeresim iam damnatam
lapsus est, antiqua excommunicatione damnatus, alios da-
mnare non poterat. Excommunicatus enim alios excommuni-
care non valet.

C. IV. Excommunicatus alium excommunicare non
potest.

Unde Alexander II. scribit Valeriano Episcopo,
Martyri. &

AUdivimus d, quod Henricus, Ravennas dictus Ar-
chiepiscopus, visus sit te excommunicare. Verum,
quia excommunicatus te excommunicare non potuit, Apo-
stolica auctoritate te, tuosque absolvendo, mandamus
exinde nunquam curare.

Corr. Rom. § & Martyri.] Apud Ikonem est, Guillel-
mo Marcioni. In vetustis Gratiani exemplaribus legitur,
Martyr, seu Martur, ut videatur hoc nomine significari
voluisse, cujus Ecclesiae esset Episcopus. In quibusdam vero
tantum est, Valeriano Episcopo.

Gratian. Sin autem & ex corde suo novam haeresim con-
finxerit, ex quo talia predicare capit, neminem damnare
potuit: quia nec potest desicere quemquam iam prostratum.
Ligandi namque vel solvendi potestas veris, non falsis Sacer-
dotibus a Domino tradita est. Apostolis enim dictum est, Quo-
rum e remiseritis peccata, &c. praeiussit: Accipite Spiritum
Sanctum: ut evidenter cunctis ostenderet, eum, qui Spi-
ritum Sanctum non habet, peccata non posse tenere vel remit-
tere. Porro Spiritum Sanctum nemo, nisi intra Ecclesiam ac-
cipit; quia & ipsam unitatem per gratiam facit. S. 1. Unde
non nisi congregatis in unum dictum est: Accipite Spiritum
S. nec nisi super congregatos in unum die Pentecostes descendit
Spiritus Sanctus. Sicut autem extra Ecclesiam non ac-
cipitur, ita extra eam nihil operatur. Cum ergo, sicut &
Apostolus ait, Spiritus g postulet & Spiritus impetret, extra
Ecclesiam nec postulare facit nec impetrare. Unde Dominus
dicturus, Quodcumque b petieritis, &c. praeiussit: Si duo
ex vobis consenserint super terram ex omni re, &c. & ite-
rum: Ubi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo,
ibi ego sum in medio eorum: nimirum cunctis ostendens, se
non habitare in cordibus eorum, qui superbia singularitatem
sequuti, a Corporis Christi compage semetipsos abrupserunt.
In quibus autem Christus non habitat, in eis Spiritus Sanctus
mentium scissuras refugitans locum non habet. Cum ergo pec-
cata dimittre, vel tenere, excommunicare, vel reconciliare
opus sit Spiritus Sancti, & virtus Christi: apparet, quod
bi, qui extra Ecclesiam sunt, nec ligare possunt, nec solvere,
nec reconciliando Ecclesiasticae communioni reddere, nec ex-
communicando ejus societate privare, qua ipsi haeresi, vel
schismate polluti, sive sententia notati, penitus carere pro-
bantur. Unde, cum omnibus discipulis pariter ligandi etque

a al. dixit. b Polyc. lib. 1. tit. 16. c al. procederet.
d Ivo p. 14. c. 57. Pann. l. 5. c. 133. e Joan. 20. f Act. 2.
g Rom. 8. h Matth. 18.

solvendi potestatem Dominus daret, Petro pra omnibus, &
pro omnibus claves regni caelorum se daturum promisit, di-
cens: Tibi dabo claves regni caelorum. Quicumque ergo
ab unitate Ecclesiae, (que per Petrum intelligitur) fuerit
alienus, excommunicare non potest, consecrare non valet: excom-
municationis vel reconciliationis potestatem non habet. Unde
Apostolus b, cum fornicatorem Corinthium excommunican-
dum scriberet, ait: Ego quidem absens corpore, praesens
autem spiritu, iam iudicavi ut praesens, eum, qui sic ope-
ratus est, in nomine Domini nostri Jesu Christi, congrega-
tis vobis, & meo spiritu, cum virtute Domini nostri Jesu
Christi, tradere huiusmodi hominem fatanae in interitum
carnis. In quo formam excommunicationis ostendens, docuit,
non nisi fidelem, & a fidei notandum. In nomine namque
Domini, atque ejus virtute cooperante, non nisi fidelis aliquid
operari valet: cum nemo possit dicere, Dominus c Jesus,
nisi in Spiritu Sancto. Item cum Dominus d prohibeat
agnum comedi extra catholicam Ecclesiam, qui professione
fidei ab ea sunt alieni, ab ejus participatione, quam suo
arbitrio reliquerunt, non repelluntur, sed abire permittuntur:
sicut illi, qui audientes, Nisi e manducaveritis carnem filii
hominis, & biberitis ejus sanguinem, &c. dixerunt: Du-
rus est hic sermo, & quis potest eum audire? atque ita abie-
runt retro, non repulsi, sed abire permitti. Hinc etiam
Apostolus f, cum de excommunicandis ageret, praeiussit: Si
quis frater, &c. De infidelibus autem supposuit, dicens:
Eos, qui foris sunt, Dominus iudicabit. De his autem,
qui intus sunt, nobis iudicium commisit. Sicut autem ex eo,
quod Apostolus ait, Si quis frater, & ex his, que de fide-
libus & infidelibus supposuit, apparet, non nisi fidelem excom-
municandum, ita ex eo, quod fidelibus tantum hoc scribitur,
vel potius, quia sicut ille, qui benedicit, major est eo, cui
benedicitur: ita qui ex officio maledicit, major est eo, cui
maledicitur, liquido constat, eum, qui ab integritate catholicae
fidei recedit, maledicendi vel benedicendi potestatem minime
habere. Catholicum namque, utpote se superiorem, maledi-
cere non valet: in alienum a fide, tanquam in sibi aequalem,
sententiam dare non potest. Haec autem, que de haeretico,
atque schismatico, vel excommunicato dicta sunt, videlicet,
quod ligandi vel solvendi potestatem non habeant, multorum
auctoritatum probantur.

Corr. Rom. § & Sin autem] Non defuerunt, qui cre-
derent, haec quoque esse Alexandri. Sed apud Ikonem & in
Panormia non habentur: & in vetustis Gratiani codicibus
hic est ea nota, que solet apponi verbis Gratiani. Est
secundum membrum divisionis in ipso questionis principio a
Gratiano proposita: omninoque & stylis, & que dicuntur,
ad id confirmandum concurrunt.

§ & Spiritus postulet,] Verba ipsa Apostoli sunt haec:
Similiter autem & Spiritus adjuvat infirmitatem nostram.
Nam quid oramus, sicut oportet, nescimus, sed ipse Spi-
ritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. In
glossa autem interlineari ad eum locum sunt verba sequen-
tia, Spiritus impetret.

C. V. Non solvitur vel ligatur, nisi quod auctoritas
beati Petri solverit vel ligaverit.
Ait enim Leo Papa serm. 3. in anniversario sua assumptionis,
& serm. 2. de natali Apostolorum.

Manet ergo Petri privilegium, ubicunque ex ipsius
fertur aequitate iudicium, nec nimia est vel severitas,
vel remissio, ubi nihil erit ligatum, nihil solutum, nisi
quod beatus Petrus aut solverit, aut ligaverit.

C. VI. In persona Petri, ligandi & solvendi
Ecclesia potestatem accepit.

Item Augustinus super Joannem, tract. 50. ad c. 12.
Quodcumque b ligaveris super terram, erit ligatum &
in caelo.] Si hoc Petro tantum dictum est, non hoc

a Matth. 16. b 1. Corinth. 5. c 1. Cor. 12. d Joann. 6.
e Ibidem. f 1. Cor. 5. g Polyc. lib. 7. tit. 1. h Polyc.
lib. 7. tit. 2. Matth. 16.

facit

facit Ecclesia. Si autem in Ecclesia fit (utique quæ in terra ligatur, in cælo ligentur, & quæ solvantur in terra, solvantur in cælo: quia cum excommunicat Ecclesia, in cælo ligatur excommunicatus: cum reconciliat Ecclesia, in cælo solvitur reconciliatus.) Si ergo hoc in Ecclesia fit, Petrus quando claves accepit, Ecclesiam sanctam significavit. Si in Petri persona significati sunt in Ecclesia boni, in Judæ persona significati sunt in Ecclesia mali.

C. VII. *Suis meritis firmus, nunquam turbatur alienis. Item Ambrosius ad c. 5. Lucæ.*

Non a turbatur navis, quæ Petrum habet: turbatur illa, quæ Judam habet. Etsi multa illic discipulorum merita navigabant, tamen eam adhuc perfidia proditoris agitabat. In utraque Petrus: sed qui suis meritis firmus est, turbatur alienis. Caveamus igitur perfidum, caveamus proditorem: ne per unum fluctuemus plurimi. Ergo non turbatur hæc navis, in qua prudentia navigat, abest perfidia, fides aspirat b. Quemadmodum enim turbari poterat, cui præerat is, in quo est Ecclesie firmamentum? Illic ergo turbatio, ubi modica fides: hic securitas, ubi perfecta dilectio. Denique etsi aliis imperatur, ut laxent retia sua, soli tamen Petro dicitur c: *Duc in altum*, hoc est, in profundum disputationum. Quid enim tam altum, quam altitudinem divitarum videre, scire Dei filium, & professionem divinæ generationis assumere? quam licet mens nequeat humana plenè rationis investigatione comprehendere, fidei tamen plenitudo complectitur.

Corr. Rom. ¶ *In plerisque vetustis est tantum, Item Ambrosius. In vulgatis autem addebat, super Marcum.*

C. VIII. *Solus Petrus accepit mandatum, ut hano piscem caperet.*

Idem ibidem paulò inferius.

Est d aliud e Apostolicum piscandi genus: quo genere solum Petrum piscari Dominus jubet, dicens: *Mitte f hamum, & eum piscem, qui primus ascenderit, tolle.*

C. IX. *Nulla perturbatio à tramite Apostolica fideis retrahat, quæ omnes hereses semper destruxit.*

Item Lucius Papa Episcopis Gallia, & Hispania.

Recta ergo fide, & Apostolico tramite propter ullam persecutionem h nolite recedere, scientes, quoniam juxta Salvatoris sententiam, beati i sunt, qui persecutionem patiuntur propter justitiam. Hæc est Apostolorum viva traditio: hæc vera charitas, quæ prædicanda est, & præcipè diligenda ac fovenda, atque fiducialiter ab omnibus tenenda: hæc sancta & apostolica mater omnium Ecclesiarum Christi Ecclesia: quæ per Dei omnipotentis gratiam à tramite Apostolicæ traditionis nunquam errasse probatur: nec hereticis novitatibus depravata succubuit: sed, ut in exordio normam fidei Christianæ percepit ab auctoribus suis Apostolorum Christi Principibus, illibata finetenus manet.

C. X. *Fides Romanæ Ecclesie omnem heresim destruit, nullam fovet.*

Item Sixtus Papa II. ad Gratianum Episcopum, epist. 1.

Memor k sum, me sub illius nomine Ecclesie præsidere, cujus à Domino Jesu Christo est confessio glorificata: & cujus fides nullam l heresim unquam fovit, sed omnes quidem hereses destruit. Intellego autem mihi aliter non licere, quam ut omnes conatus meos ei cause, in qua universalis Ecclesie salus infestatur, impendam.

a Polyc. l. 7. tit. 3. Ansel. l. 1. c. 37. b al. superat. Luc. 5. Matth. 16. d Est & aliud orig. e Polyc. ibid. f Matth. 16. g Polyc. l. 1. tit. 3. Ansel. l. 1. c. 35. h al. perturbationem. i Matth. 5. Felix 1. epist. 3. Marcus ad Athanasium. k Ansel. l. 1. c. 36. Polyc. l. 1. tit. 3. l al. nullum unquam fallit, sed.

C. XI. *Nullis heresibus Romana succubuit Ecclesia.*

Item Eusebius Papa Episcopis Thufcia, epist. 3.

IN sede Apostolica extra maculam semper est catholica servata religio.

C. XII. *Ad Romanam referatur Ecclesiam, quoties ratio fidei ventilatur.*

Item Innocentius Papa Episcopis Concilii Milvitan, epist. 26.

Quoties a fidei ratio ventilatur, arbitror omnes fratres, & Coepiscopos nostros non nisi ad Petrum, id est, sui nominis, & honoris authorem referre debere (veluti nunc retulit vestra dilectio) quod per totum mundum possit Ecclesie omnibus in commune prodesse.

C. XIII. *Christianæ religionis zelum Romana Ecclesia præ ceteris habuit.*

Item Julius Papa ad Episcopos Orientales, epist. 1.

Officii b nostri consideratione non est nobis dissimulare, non est tacere libertas c, quibus major cunctis Christianæ religionis zelus incumbit.

C. XIV. *Aliorum ora non times fides, quam Romana commendat Ecclesia.*

Item Hieronymus ad Damasum in expositione Symboli.

Hæc d est fides, Papa beatissime, quam in Ecclesia catholica didicimus, quamque semper tenuimus & tenemus; in qua si minus periret, aut parùm cautè fortè aliquid positum est, emendari cupimus à te, qui Petri & fidem, & sedem tenes. Sin autem hæc nostra confessio Apostolatûs tui iudicio comprobatur, quicumque me culpate e voluerit, se imperitum, vel malevolum, vel etiam non catholicum, non f me hereticum comprobabit. Item. §. 1. Sancta & Romana Ecclesia, quæ semper immaculata mansit, & Domino providente, & B. Petro Apostolo opem ferente in futuro manebit, sine ulla hereticorum insultatione firma, & immobilis omni tempore persistet.

Corr. Rom. ¶ *Sancta] Hæc videntur sumpta ex epistola Marci Papa ad Athanasium, sed alio modo aptata. Nam apud illum post alia quadam sic legitur: Non, ut nos aliquid finistram, vestra ex parte arbitremur: sed nos & vos, illosque absque ulla in posterum titubatione unum sentire optaremus: & sancta Romana Ecclesia, quæ semper immaculata mansit, & Domino providente, & beato Petro Apostolo opem ferente, in futuro manebit, sine ulla hereticorum insultatione, firma, & immobilis omni tempore persistet.*

C. XV. *Aliud, quam Romana Ecclesia, neque sentire, neque docere permittitur.*

Item Marcellus Papa universis Episcopis per Antiochiam constitutis, epist. 1.

Rogamus g vos fratres, ut non aliud doceatis, neque sentiat, quam quod à beato Petro Apostolo & reliquis Apostolis, & Patribus accepistis. Ab illo enim primo instructi estis. Ideo non oportet vos proprium derelinquere Patrem, & alios sequi. Ipse enim caput est totius Ecclesie: cui ait Dominus, *Tu h es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam*, &c. Ejus enim sedes primitus apud vos fuit: quæ postea jubente Domino, Romam translata est: cui, adminiculante gratiâ divinâ, hodiernâ præsidemus die. Nec ab ejus dispositione vos deviare oportet: ad quam cuncta majora Ecclesiastica negotia, divinâ disponente gratiâ iusta sunt referri: ut ab ea regulariter disponantur, à qua sumpsere principia. Si verò vestra Antiochena,

a Polyc. ibid. Ansel. l. 1. c. 27. & l. 2. c. 54. b Ansel. l. 1. c. 38. c al. liberum. d Polyc. ibid. e al. maculare. f al. sed hereticum. g Polycarp. lib. 1. tit. 15. Anselmus lib. 1. cap. 15. h Matth. 16.

quæ olim prima erat, Romanæ cessit sedi, nulla est, quæ
ejus non sit subiecta ditioni.

Corr. Rom. ¶ *In hoc capite aliqua sunt addita, & in
suam locum restituta ex originali. Glosa autem ad ver-
bum, oportet, facillè transponi potest.*

C. XVI. *Alexandrina Ecclesia à Romana dissentire
non licet.*

*Item Leo Papa Dioscuro Episcopo Alexandrino,
epist. 79. al. 81.*

Cum a beatissimus Petrus Apostolicum b à Domino ac-
ceperit principatum, & Romana Ecclesia in ejus
permaneat institutis, nefas est credere, quòd sanctus disci-
pulus ejus Marcus, qui Alexandrinam primus Eccle-
siam gubernavit, aliis regulis traditionum & suarum decre-
ta formaverit: eum sine dubio de eodem fonte gratiæ unus
spiritus fuerit & discipuli. & magistri: ne aliud ordinatus
tradere potuerit, quàm quod ab ordinatore suscepit.

Corr. Rom. ¶ *Traditionum] Sic est emendatum ex duo-
bus vetustis Gratiani codicibus, Anselmo, & originali ipso.
Antea legebatur, aliis regulis, & traditionibus sua decreta
firmaverit.*

C. XVII. *Professione suæ fidei autem erroris Romana
abscedit Ecclesia.*

*Item Ambrosius in commentariis ad c. 22.
Lucæ, lib. 10. c. 12.*

Si c Petrus volens percussit aurem, docuit, quòd au-
rem habere in specie non deberent, quam in ministe-
rio d non habent. Sed bonus Dominus & ipsi refundit
auditum: secundùm prophetica e dicta demonstrans, &
iplos, si convertantur, posse sanari, qui in passione Domini
vulnerati sunt: eò quòd omne peccatum fidei f my-
steriis abluatur. Tollit ergò Petrus aurem. Quare Pe-
trus? Quia ipse est, qui accepit claves regni celorum.
Ille enim condemnat, qui & absolvit: quoniam ligandi
& solvendi idem adeptus est potestatem. Tollit aurem
malè audientis, tollit autem gladio spiritali aurem interio-
riorem malè intelligentis. Caveamus, ne cui tollatur
auricula, dum b legitur passio Domini. Si ad divinitatem
ejus referimus infirmitatem corporeæ passionis, ex-
cidit auricula, & excedit à Petro: qui non passus
est Christum Prophetam æstimari: sed Dei filium docuit
fidei confessione signari.

Corr. Rom. ¶ *Citabatur antea ex Gregorio, apud quem
non est inventum.*

C. XVIII. *Extra unitatem sanctæ Ecclesiæ Spiritus
Sanctus non accipitur.*

Item Cyprianus in tractatu de unitate Ecclesiæ.

Loquitur i Dominus ad Petrum: Ego k dico tibi, in-
quit, quia tu es Petrus, & super istam petram edificabo
Ecclesiam meam. Super unum ædificat Ecclesiam: & quam-
vis Apostolis omnibus post resurrectionem suam, parem
potestatem tribuat, & dicat: Sicut I misit me pater, & ego
mitto vos. Accipite Spiritum Sanctum, tamen ut unita-
tem manifestaret, unitatis ejusdem originem ab uno in-
cipientem suâ auctoritate disposuit. Hoc erant utique &
ceteri Apostoli, quod fuit & Petrus, pari consortio prædi-
ti, & honoris & potestatis. Sed exordium ab unitate pro-
ficiscitur: ut Ecclesia una monstretur: quam unam Eccle-
siam etiam in Cantico Canticorum Spiritus Sanctus ex per-
sona Domini designat, & dicit m: Una est columba mea,
perfecta mea: una est matri suæ, electa genitrici suæ.
Hanc Ecclesiæ unitatem & qui non tenet, tenere se fidem
credit? Qui Ecclesiæ renititur & resistit, in Ecclesia se
esse confidit? Quando & beatus Apostolus Paulus hoc
idem docet, & sacramentum unitatis ostendit, dicens:

a Anselm. lib. 1. c. 30. b al. Apostolus. c Joann. 18. d my-
sterio] orig. e Esu. 35. f al. in ministerio fidei. g Joh. 18.
h abest ab orig. i Omittuntur aliquot verba. Polyc. lib. 7.
tit. 3. Anf. l. 1. c. 10. k Matth. 16. l Jean. cap. 20. m Cant. 6.

*Unum a corpus, & unus Spiritus: una spes vocationis vestrae.
Unus dominus, una fides, unum baptisma, unus Deus. Quam
unitatem tenere firmiter, & vendicare debemus, maxime
Episcopi, qui in Ecclesia præsidemus: ut Episcopatum
ipsum unum, atque indivisum probemus. Nemo frater-
nitatem mendacio fallat: nemo fidei veritatem perfidâ b
prævaricatione corrumpat. §. 1. Episcopatus unus est:
cujus à singulis in solidum pars tenetur. Ecclesia una est,
quæ in multitudinem latius incrementis secunditatis exten-
ditur: quomodo Solis multi radii, sed lumen unum: &
rami arboris multi, sed robur unum tenaci radice funda-
tum: & cum de fonte non rivi plurimi defluunt, nume-
rositas licet diffusa videatur exundantis copiæ largitate,
unitas tamen servatur in origine. Avelle radium solis à
corpore, divisionem lucis unitas non capit. Ab arbore c
frange ramum: fructus germinare non poterit. A fonte
præcide rivum, præcisus arefcet. Sic & Ecclesia Domini
luce perfusa, per orbem totum radios suos porrigit: unum
tamen lumen est, quod ubique diffunditur, nec unitas cor-
poris separatur. Ramos suos in universam terram copia
ubertatis extendit: perfluentes largiter rivos latius pandit:
unum tamen caput est, & origo una, & una mater
est fecunditatis successibus copiosa d. Illius fœtu nasci-
mur: illius lacte nutrimur, spiritu ejus animamur. Ad-
ulterari non potest sponsa Christi: incorrupta est & pu-
dica. Unam domum novit: unius cubiculi sanctitatem
casto pudore custodit.*

Corr. Rom. ¶ *Unitatem] Quæ sequuntur usque ad vers.
Quando, addita sunt ex originali: ex quo alia etiam & ad-
dita, & emendata sunt.*

C. XIX. *Non habet Deum Patrem, universali Ec-
clesiæ relinquent unitatem.*

Idem ibidem paulò inferius.

Alienus e est, profanus est, hostis est: habere jam non
potest Deum patrem, qui Ecclesiam non habet matrem.
*Item infra. §. 1. Dominus enim, cum discipulis suis una-
nimitatem suaderet, & pacem: Dico f, inquit, vobis,
quoniam si duobus a ex vobis convenerit in terra, de omni
re, quamcumque petieritis, contiget vobis à patre meo, qui
in celis est. Ubicumque enim fuerint duo, aut tres collecti
in nomine meo, ego cum eis sum, ostendens non multitu-
dini, sed unanimitati deprecantium plurimum tribui. Si
duobus, inquit, ex vobis convenerit in terra: unanimita-
tem prius posuit: concordiam pacis antè præmisit: ut
conveniat nobis fideliter, & firmiter, docuit. Quomodo
autem potest ei cum aliquo convenire, cui cum corpore
ipsum Ecclesiæ, & cum universa fraternitate non con-
venit? Quomodo possunt duo, aut tres in nomine Christi
colligi, quos constat à Christo, & ab ejus Evangelio se-
parari?*

Corr. Rom. ¶ *Si duobus] Sic legitur in octo vetustis beati
Cypriani codicibus, & hic, & aliis locis, ubi hæc Evan-
gelii sententia assertur. In vulgatis tamen est, ut antea apud
Gratianum: Si duo ex vobis convenerint.*

C. XX. *Ligandi & solvendi non habet potestatem, qui
unitatem pacis catholice non habet.*

*Item Augustinus libro 7. de baptismo,
cap. 51.*

Omibus g consideratis puto me non temerè dicere,
alios ita esse in domo Dei, ut ipsi etiam sint ead-
em Domus Dei, quæ dicitur b ædificari super petram,
quæ unica i columba appellatur, quæ sponsa pulchra
sine macula & ruga, & hortus conclusus, fons signatus,
puteus aquæ vivæ, paradus cum fructu pomorum: quæ

a Ephes. 4. b al. perfidâ. c fractum] orig. d al. gloriosa.
e Polyc. ibid. Anf. l. 5. c. 2. f Matth. 18. g Anf. l. 5. c. 3.
Polyc. l. 7. tit. 3. h Matth. 16. i Cant. 6. Eph. 5.

domus etiam claves accepit, ac potestatem solvendi & ligandi. Hanc domum si quis corripientem, corrigentemque contempserit, *sit a tibi, inquit, sicut ethnicus & publicanus.* De hac domo dicitur *h, Domine, dilexi decorem domus tue, & locum habitationis gloriæ tue. & Qui c habitare facit unanimes in domo. & Jocundatus d sion in huius, que dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus. & Beati e, qui habitant in domo tua, Domine: in secula seculorum laudabunt te.*

Corr. Rom. ¶ Antea & hoc, & sequens caput tribuebantur Hieronymo, quemadmodum etiam apud Anselmum, & in Polycarpo.

C. XXI. Varia crimina variis sunt penis afficienda.

Idem libro secundo, capite sexto.

Non afferamus stateras f dolosas, ubi appendamus, quod volumus, & quomodo volumus pro arbitrio nostro, dicentes, hoc grave, hoc leve est: sed afferamus divinam stateram de Scripturis sanctis, tanquam de thesauris Dominicis, & in illa, quid sit gravius, appendamus: imò non appendamus, sed à Domino appensa recognoscamus. Tempore illo, quo Dominus priora delicta recentibus penarum exemplis cavenda monstravit, & idolum fabricatum, atque adoratum est, & propheticus liber irâ Regis contemptoris incensus, & schisma tentatum: & idololatria gladio punita est, exustio libri bellicâ cæde, & peregrinâ captivitate, schisma hiatu terræ, sepultis auctoribus vivis, & cæteris celesti igne consumptis. Quis jam dubitaverit, hoc esse sceleratius commissum, quod est gravius vindicatum?

C. XXII. Ex sola Ecclesia sacrificium Dominus accipit.

Item Gregorius in h moralibus, lib. 35. c. 6.

Quia: ex sola Ecclesia catholica veritas conspicitur, apud se esse locum Dominus perhibet, de quo videatur. In petra Moyses k ponitur, ut Dei speciem l contempletur: quia, nisi quis fidei soliditatem tenuerit, divinam præsentiam non cognoscit. De qua soliditate Dominus dicit m, *Super hanc petram edificabo, &c.* & supra. §. i. Sola quippe est, per quam sacrificium Dominus libenter accipiat: sola, quæ pro errantibus fiducialiter intercedat. Unde etiam de agni hostia Dominus præcepit, dicens n: *In una domo comedetur: nec essetis de carnibus qui foras.* In una namque domo agnus comeditur: quia in una catholica Ecclesia vera hostia redemptoris immolatur. De cuius carnibus divina lex o offerri foras prohibet: quia sanctum p dari canibus vetat. Sola est, in qua bonum fructuosè peragitur: unde & mercedem q demerit, non nisi qui intra vineam laboraverant, acceptant. Sola est, quæ intra se positos validâ charitatis compage custodit. Unde & aqua r diluviî arcam quidem ad sublimiora sustulit: omnes autem, quos extra arcam invenit, extinxit.

C. XXIII. Non exhibet fidem Christo, qui corpus ejus discerpit.

Item Ambrosius in oratione funebri de obitu fratris.

Advocavit s ad se Cyprianus x Episcopum Satyrum, nec ullam veram putavit, nisi veræ fidei gratiam, percontatusque ex eo est, utrumnam de Episcopis catholicis esset, hoc est, si cum Romana Ecclesia conveniret. Et forte ad id locorum in schismate regionis illius Ecclesia erat. Lucifer enim se a nostra communione tunc tempo-

ris diviserat: & quanquam pro fide exulasset, & fidei lux reliquisset hæredes, non putavit tamen fidem esse in schismate. Nam etsi fidem erga Deum tenerent, tamen erga Dei Ecclesiam non tenebant, cujus patiebantur velut quosdam artus dividi, & membra lacerari. Etenim, cum propter Ecclesiam Christus passus sit, & corpus Christi Ecclesia sit, non videtur ab his exhiberi Christo fides, à quibus evacuatur passio ejus, corpusque distrahitur. Itaque quamvis gratiæ fœnus t teneret, & metueret tanti nominis debitor navigare, tamen eò transire maluit, ubi tutò posset exolvere. Judicabat enim divinæ solutionis y gratiam in affectu ac fide esse, quam quia a statim, ubi primum copia liberior Ecclesiæ fuit, implere non distulit, Dei gratiam & accepit desideratam, & servavit acceptam.

Corr. Rom. ¶ Cyprianus] Apud B. Ambrosium & Anselmum legitur: Advocavit ad se Episcopum Satyrus. Narrat enim Ambrosius Satyrum fratrem suum, cum in Sardiniam appulisset, ad se Episcopum Sardinum vocasse, ut sciret, Luciferianusne, an catholicus esset. Sed ob glossam, & cum, qui casum scripsit, non est mutatum.

¶ C. Pœnus,] Antea legebatur, fœdus. Restitutum est ex aliquot vetustis exemplaribus, originali, & cæteris collectoribus.

¶ y Solutionis] In aliquot manuscriptis, & apud B. Ambrosium, & cæteros collectores legitur, divinæ solutionem gratiæ. Sed ob glossam non est emendatum: operæ pretium autem fuerit integrum Ambrosii locum perlegere.

C. XXIV. Etiam corpore ab eo recedendum est, qui fidem Christi non habet.

Item Beda super epistolam Joannis secundam, cap. unico.

Omnis b, qui recedit, & non permanet in doctrina Christi, Deum non habet. Qui permanet in doctrina Christi, hic & Patrem, & Filium habet. Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non assert, nolite recipere eum in domum: nec Ave ei dixeritis. Qui enim dicit illi, Ave, communicat ejus malignis operibus.] Hæc Joannes de Schismaticis, sive hæreticis detestandis: quæ verbis docuit, etiam factis exhibuit c. §. 1. Narrat de illo auditor illius sanctissimus, & martyr fortissimus Polycarpus, Smyrnæorum Antistes, quod tempore quodam, cum apud Ephesum balneas lavandi gratiâ fuisset ingressus, & vidisset ibi Cerinthum, exilierit continuò, & discesserit non lotus, dicens, Fugiamus hinc, ne & balneæ ipsæ corruant, in quibus Cerinthus lavat inimicus veritatis. Idem etiam Polycarpus Marcioni aliquando cum occurrisset, dicenti sibi, agnoscis nos? respondit, agnosco primogenitum Satanæ.

C. XXV. Profanus est, extra Ecclesiam beati Petri agnum comedere tentans.

Item Hieronymus ad Damasum.

Quoniam e vetusto x oriens inter se populorum furore collisus indisciplinam f Domini tunicam, & desuper textam per frustra discerpit, & Christi vineam vulpè exterminant, ut inter lacus contritos, qui non habent aquam, difficile, ubi fons g signatus, & hortus ille conclusus sit, possit intelligi, ideò mihi cathedram Petri, & fidem Apostolico h ore laudatam censui consulendam, inde nunc mea animæ postulans cibum unde olim Christi vestimenta suscepi. Neque verò tanta vastitas elementi liquentis, & interjacens longitudo terrarum me à pretiosæ margaritæ potuit inquisitione prohibere. Ubiunque i fuerit corpus, illuc congregantur aquilæ. Profligato à sobole mala patrimonio, apud vos solos incorrupta Patrum servatur hereditas. Ibi cepite terra fecundo, Dominici k seminis puritatem

a Matth. 16. b Ps. 25. c Ps. 67. d Ps. 121. e Ps. 83. f Prov. 11. g Ose. 12. Amos 8. h Exod. 32. Hier. 36. Num. 16. h Et Aug. serm. 181. de tempore, c. 12. i Ansel. l. 1. c. 56. Polyc. l. 7. tit. 3. k Exod. 33. l al. faciem. m Matth. 16. n Exod. cap. 12. o al. jussio. p Matth. 7. q Matth. 20. r Genes. 7. s Ansel. l. 12. c. 48. Polyc. l. 7. tit. 4.

a quidem] orig. b 2. Joan. 1. c al. exercuit. d Irenæus lib. 3. c. 3. Ensebius l. 4. c. 14. e Ansel. l. 1. c. 64. Polyc. lib. 9. tit. 4. f Joan. 19. g Cant. 2. Hier. 2. h Rom. 1. i Matth. 24. k Ibid. 13.

centeno fructu refert: hic obruta fulcis frumenta in lolum, avenasque degenerant. Nunc in occidente sol justitiae oritur: in oriente autem Lucifer a ille, qui ceciderat, supra sydera posuit thronum suum. Vos b estis lux mundi, vos sal terrae, vos aurea vasa c & argentea: hic testacea vasa vel lignea. virga e ferrea, & aeterno operiuntur incendio. Quamquam igitur tui me terreat magnitudo, invitat tamen humanitas. A Sacerdote victima d salutem, a pastore praesidium ovium flagito. Fatiscat e invidia Romani culminis, recedat ambitio. Cum successore piscatoris, & discipulo crucis loquor. Ego nullum praemium f, nisi Christum sequens, beatitudini tuae, id est, cathedrae Petri communionem confocior. Super g illam petram edificatam Ecclesiam scio. Quicumque h extra hanc domum agnum comederit, profanus est. Si quis in Arca Noe i non fuerit, peribit regnante diluvio. Et quia pro meis facinoribus ad eam solitudinem commigravi, quae Syriam juncto Barbaria sine determinat k, nec possum sanctum Domini, tot interjacentibus spatiis, a sanctimonia tua semper expetere: idem hic collegas tuos Aegyptios confessores sequor, & sub onerariis navibus parva navicula delitisco. Non novi Vitalem: Meletium respuo: ignoro Paulinum. Quicumque l tecum non colligit, spargit: hoc est, qui Christi non est, Antichristi est.

Corr. Rom. § a Vetusto] Antea legebatur, vetus. Emendatum est ex originali, quoniam glossa nihilominus convenit.

§ e Virga ferrea,] Apud B. Hieronymum legitur, Virgam ferream, & aeternum operiuntur incendium. Sed ob glossam non est emendatum: quae etiam causa fuit, cur aliquot aliis locis suis visum fuerit indicare in margine lectionem ipsam Originalis.

C. XXVI. Hereticorum consortia a Catholicis sunt fugienda.

Item Ambrosius in commentariis ad c. 9. Lucae.

Quae m dignior domus Apostolicae praedicationis ingressu, quam sancta Ecclesia? aut quis praefendus magis omnibus videtur, quam Christus, qui n pedes suis lavare consuevit hospitibus, & quoscunque sua receperit domo, pollutis non patitur habitare vestigiis, sed maculosos, sicut vitae prioris, in reliquum tamen dignatur mundare o processus? Hic est igitur solus, quem nemo desere debet, nemo mutare: cui bene dicitur p, Domine, ad quem ibimus? verba vitae aeternae habes, & nos credimus. Vides executorem caelestium praepceptorum, qui quoniam non mutavit hospitium, caelestis consortium habitationis q emeruit? Fides igitur in primis Ecclesiae quaerenda mandatur: in qua, si Christus habitator sit, haud dubie sit legenda. Sin vero populus perfidus, aut praepceptor haereticus deformet habitaculum, vitanda haereticorum communio, fugienda synagoga censetur, excutiendus pedum pulvis: ne fatiscientibus perfidiae steriles siccitatibus, tanquam humo arido arenosoque mentis tuae vestigium polleat. Nam sicut corporeas infirmitates populi fidelis suscipere in se debet Evangelii praedicator, & tanquam propriis inania gesta pulveri comparanda allevare atque abolere vestigiis, juxta quod scriptum est, Quis r infirmatur, & ego non infirmor? ita, si qua est Ecclesia, quae fidem respuat, nec Apostolicae praedicationis fundamenta possideat, ne quam labem perfidiae possit aspergere, deferenda est. Quod Apostolus quoque evidenter asseruit, dicens s: Haereticum hominem post unam & secundam correctionem devota.

a Esa. 14. b Matth. 5. c 2. Timoth. 2. d victimam salutis] orig. e Facebat] vera lectio. f primum] orig. g Matthaei 16. h Exod. 12. i Gen. 7. k al. determinat. l Matthaei 12. m Anf. l. 5. c. 23. Polyc. l. 3. tit. ult. n Joan. 13. o mutare] orig. p Joan. 6. q al. consecrationis. Polyc. l. 7. tit. 7. r 2. Cor. 11. s ad Tit. 3.

C. XXVII. Nec peccatis solvi, nec caeleste regnum ingredi potest, qui ab unitate Ecclesiae est divisus.

Item Beda a super Matthaeum in homilia de festo Apostolorum Petri & Pauli, ad c. 16. Matthaei.

Quicumque b ab unitate fidei vel societatis Petri Apostoli quolibet modo semetipsum segregant, tales nec vinculis peccatorum absolvi, nec janua possunt regni caelestis ingredi.

C. XXVIII. Non suscipiuntur eorum sacrificia, quorum fides reprobat, & vita.

Item Hieronymus in Amos Prophetam, ad c. 5.

Odi c, & proeci festivitates vestras, & non capiam odorem caetuum vestrorum. Quod si attuleritis mihi holocausta & munera vestra, non accipiam, & vota pinguium vestrorum non respiciam. §. 1. Odit d autem Deus, & non solum odit, sed & projecit festivitates eorum a, qui non celebrant festivitates Dei, sed suas. & post pauca. §. 2. Odisse e autem, & projicere, & non odorari, humana loquitur similitudine, ut nos affectum Dei nostris sermonibus cognoscamus. Et si obtulerint holocausta, ut videantur jejunare, dare elemosynas, pudicitiam polliceri (quae holocausta sunt vera) non ea suscipit Dominus, nec dignatur aspicere pinguissimas hostias eorum. Non enim sacrificiorum magnitudinem, sed offerentium merita, causasque dijudicat. §. 3. Unde & vidua, quae in Evangelio e in corbonam duo minuta miserat, omnibus a Salvatore praefertur: quia Dominus non ea, quae offeruntur, sed voluntatem respicit offerentium.

Corr. Rom. § a eorum,] In commentariis B. Hieronymi hic, quemadmodum & aliis locis hujus capituli, sunt aliquot verba interposita. Sed Ivo hoc loco habet ut Gratianus.

§ e Odisse] Antea haec verba apud B. Hieronymum & Ivoem antecedit c. odit. supra l. q. 1.

C. XXIX. Ubi charitas non est, ibi fides vel justitia locum non habet.

Item Augustinus de sermone Domini in monte, lib. 1. c. 9.

Ubi sana fides non est, non potest esse justitia, quia f justus ex fide vivit. Neque Schismatici aliquid sibi ex ista mercede promittant, quia similiter, ubi charitas non est, non potest esse justitia. Dilectio g enim proximi malum non operatur: quam si habent, non dilaniarent corpus Christi, quod est Ecclesia.

C. XXX. A fide recedens, Spiritus perfectionem amittit.

Item Innocentius Papa ad Alexandrum, epist. 18.

Haeretici h, cum a fide catholica desciverunt, perfectionem Spiritus, quam acceperant, amiserunt.

C. XXXI. Sacri officii a potestate penitus carent haeretici.

Item Cyprianus Magno filio salutem, lib. 1. epistola sexta.

Didicimus i omnes omnino Haereticos & Schismaticos nil habere potestatis ac juris. Propter quod Novatianus nec debet nec potest excipi, quod minus ipse quoque extra Ecclesiam consistens, & extra pacem ac dilectionem Christi faciens, inter adversarios & Antichristos computetur. & paulo post. §. 1. Ecclesia una est, quae una & intus esse & foris non potest. Si enim apud Novatianum est, apud Cornelium non fuit. Si vero apud Cornelium fuit, qui Fabiano Episcopo legitima ordinatione successit, & quem praeter Sacerdotii honorem martyrio

a Ibi glossa ord. c. 25. b Ivo p. 5. c. 35. c Ivo p. 2. c. 108. Amos 5. d l. q. 1. odit Deus. aliquot verbis omittis. e Marc. 12. f Abacuc 2. g Rom. 1. g Rom. 13. h 1. qu. 1. Arrianos. Anf. l. 11. c. 52. Polyc. l. 7. tit. 5. i Anf. l. 12. c. 41. Polyc. l. 7. tit. 5. Didicimus] orig.

quoque

quoque Dominus glorificavit, Novatianus in Ecclesia non est, nec Episcopus computari potest, qui Evangelicâ & Apostolicâ traditione contemptâ, nemini succedens, à seipso ortus a est. Habere namque, aut tenere Ecclesiam nullo modo potest, qui ordinatus in Ecclesia non est. *Paulo post. §. 2.* Quod b verò eundem, quem & nos, Deum Patrem, eundem Filium Christum, eundem Spiritum Sanctum nôsse dicuntur, nec hoc adiuvere tales potest. *Infra. §. 3.* Invenimus e in tali facinore non solum duces & auctores, sed etiam participes pœnis destinari, nisi à communione malorum se separaverint, præcipiente per Moysen Domino, & dicente d: *Separamini à tabernaculis hominum istorum diversissimorum, & nolite tangere ab omnibus, que sunt eis, ne simul peccatis in peccatis torum.* Et quod comminatus per Moysen Dominus fuerat, implevit, ut quisquis se à Chore, & Dathan, & Abiron non separasset, pœnas statim pro impia communione perfolveret. Quo exemplo ostenditur & probatur, obnoxios omnes & culpæ & pœnæ futuros, qui se Schismaticis contra Præpositos & Sacerdotes irreligiôsâ temeritate miscuerint: sicut etiam per Osee & Prophetam Spiritus Sanctus testatur, & dicit: *Sacrificia torum, tanquam panis luctus: omnes, qui manducant ea, contaminantur, docens scilicet, & ostendens omnes omnino cum auctoribus supplicio conjungi, qui fuerint eorum peccato contaminati.* Quæ ergò apud eos merita esse circa Deum possunt, quibus supplicia divinitus irrogantur? *Infra. §. 4.* Si autem foris cuncti heretici & Schismatici non habent Spiritum Sanctum, & idem apud nos eis manus imponitur, ut hic accipiatur, quod illic nec esse, nec dari potest: manifestum est, nec remissionem peccatorum dari per eos posse, quos constat Spiritum Sanctum non habere.

Corr. Rom. §. α Officii] Sic est emendationem ex plerisque vetustis. Antea legebatur, sacrificii.

C. XXXII. Proprio spolientur honore, qui contra pacem Ecclesiæ nituntur.

Item Liberius Papa in epistola ad Athanasium.

Qui contra g Ecclesiæ pacem sunt, si dignitatem aut cingulum militiæ h habent, nudentur eis. Si autem sunt privati, siquidem nobiles exsiliunt, suarum substantiarum proscriptionem patiantur; si autem ignobiles, non solum in corpore verberentur, sed exilio perpetuo assigentur.

C. XXXIII. Non consecrat, nec consecratur in schismate constitutus Episcopus.

Item Pelagius Papa.

Pudenda i, ut ita dicam, rapina in divisione est non consecratus, sed execratus Episcopus. Si enim ipsum nomen consecrationis rationabili ac vivaci intellectu discutimus, is, qui cum universali detrectat consecrari Ecclesia, consecratus dici vel esse nullâ ratione poterit. Consecrare enim est, simul sacrare. Sed ab Ecclesiâ visceribus divisus, & ab Apostolicis sedibus separatus, execrat ipse potius, & non consecrat. Jure ergò execratus tantum, non consecratus poterit dici, quem simul sacrare in unitate conjunctis membris non agnoscit Ecclesia. Videamus tamen, utrum vel ipsarum consuetudinem partium in sua ordinatione k conservaverint. Nempe is mos antiquus fuit, ut, quia pro longinquitate vel difficultate itineris ab Apostolico onerosum illis fuerat ordinari, ipsi se invicem Mediolanensis & Aquileiensis ordinare Episcopi debuissent: ita tamen, ut in ea civitate, in qua erat ordinandus

Episcopus, alterius civitatis Pontifex occurrere debuisset: ut & ordinandi electio à præsentis ordinatore ex consensu universalis, cui præficiendus erat, Ecclesiæ melius ac facilius potuisset agnosci: & in sua, qui ad Episcopatum provehendus erat, nec tamen ordinatori suo subdendus fuerat, ordinaretur Ecclesia. Etenim cum, sicut diximus, Ecclesia una sit, cui in Canticis Canticorum dicitur a: *Una est columba mea*, nullam aliam esse constat, nisi quæ in Apostolica radice est fundata: à quibus ipsam fidem in universo propagatam orbe non potest dubitari. Quod vobis, licet notissimum omnino sit, beati tamen Augustini testimonio comprobemus. Audite, quid in quodam opere suo præclarissimus doctor dicat Ecclesiæ. Ait enim b: *Quod si nullo modo rectè dici potest Ecclesia, in qua schisma est, restat, ut quoniam Ecclesia nulla esse non potest, ea sit, quam in sedis Apostolicæ, per successiones Episcoporum radice constitutam, nullorum hominum multitia (etiamsi nota excludi e non possit, sed pro temporis ratione toleranda judicatur) ullo modo valeat extinguere.*

C. XXXIV. Unitatis non communicat Schismaticis consentiens.
Idem.

Schisma d siquidem ipsum, quod Græcum nomen est, scissuram sonat. Sed in unitate scissura esse non potest. Non ergò unitati communicant, qui Schismaticis communicant. Partes sibi ipsi fecerunt, & ab eo, quod unum est, ut Apostoli e Jude jam verbis loquar, semetipsos segregantes, Spiritum non habent. Quibus omnibus illud efficitur, ut quia in unitate unum non sunt, ut quia in parte esse voluerunt, ut quia spiritum non habent, corporis Christi sacrificium habere non possint. *§. 1.* Non autem nobis nunc illa quæstio est, utrum tolerare malos, sed utrum debeamus Schismaticis sociari. Si enim etiam ipsi, licet in suo sensu abundantes, intra materna tamen positi viscera f quærerent veritatem, à nobis repellendi non erant, donec apud eos ratione duce rei veritas claruisset. Sed quia se ab universali Ecclesiâ diviserunt, sicut beatus Augustinus g ait, omnis Catholicus securus eam partem detestatur, cui Ecclesiam universalem Apostolicis sedibus roboratam non communicare agnoscit. *§. 2.* Nec enim levigat crimen eorum, magis verò auget, quod eos diu resistisse dixistis, ne Apostolicis communicantes sedibus in sua communione reciperent. In hoc enim dum & illi culpandi sunt, qui communicare talibus voluerunt, multò magis tamen illi execrandi sunt, qui non solum in Sacerdotibus communionem Apostolicarum sedium, verum etiam in ipsis Laicis spreverunt. Sed nec illud eis prodest, quod eos in eisdem literis vel ignorantia rationis, vel simplicitate intellectus sui à nostra se communionem suspendisse perhibetis. Id ipsum enim magis est, propter quod Schismatici sunt: quia non eos diversa sentiendi iudicium, sed quædam apud se delata, sibi tamen incognita metuentes, & contra Apostolicam sedem temerè credentes, pessima dividit opinio. *§. 3.* Quod schisma specialiter esse beatus denuntiat Augustinus, h dicens de talibus: *Adversus auctoritatem illarum Ecclesiarum, quæ ab Apostolica & sede epistolæ accipere meruerunt, temerè credens, immantissimum schismatis crimen à se propulsare non poterit.* Ad summam, aut illos Ecclesiam esse creditis, (& cum dux Ecclesiæ esse non possint, nos, quod ablit, Schismaticos iudicabit:) aut si veram in Apostolicis sedibus esse constat Ecclesiam, & illos ab unitate divisos cognoscite, & communionis quæstionem esse sublatam, quam veram nisi in unitate constat esse non posse. *§. 4.* Noli i ergò, quasi nulla

a al. ordinatus. b 7. q. 1. denique. §. quod verò. c 1. q. 1. si inquit. §. quare qui. d Num. 16. e Osee 9. f abest ab orig. g Ansel. l. 5. c. 65. h al. aut militiam. i Anselm. l. 12. c. 42. Polyc. l. 7. tit. 5. k al. ex ordinatione.

a Cant. 6. b Simile quiddam sup. dist. 11. cap. palam. c al. & excludi. d Ansel. l. 12. c. 44. Polyc. l. 7. tit. 5. e Jude 1. f al. ubera. g sup. ead. c. pudenda. h dist. 19. in canonicis. i Deusdedit p. 1. c. 2. H h h 2

Schismaticorum, atque Ecclesie differentia sit, velle indifferenter utrumque sacrificiis sociari. Non est Christi corpus, quod Schismaticis conficit, si veritate duce dirigimur. Nec enim divisum esse Christum, poterit quisquam sine Apostoli a reprobatione confingere. Unam, ut sepe dictum est, quæ Christi corpus est, constat esse Ecclesiam: quæ in duo, vel in plura dividi non potest. Simul enim, cum ab ea quisque recesserit, esse desinit Ecclesia.

Corr. Rom. § α Ab Apostolica] Apud Anselmum, & in Polycarpo legitur, quæ Apostolicas sedes, & epistolas accipere meruerunt. Et convenit cum verbis B. Augustini libro secundo de doctrina Christiana, cap. 8. prout notatum est supra dist. 19. in canonicis.

C. XXXV. Ex quo α Episcopus fidei contraria docet, aliam excommunicare non potest.

Item Nicolaus Papa scribit Michaëli Augusto, epist. 7.

At b Cælestinus & Papa, Orientalibus Episcopis scribens: Si quis ab Episcopo Nestorio, aut ab aliis, qui eum sequuntur, ex quo talia prædicare ceperunt, vel excommunicatus, vel exutus est, seu Antistitis, seu Clerici dignitate, hunc in nostra communione & durasse, & durare manifestum est: nec judicamus eum remotum: quia non poterat quenquam ejus removere sententia, qui se jam præbuerat ipse removendum.

Corr. Rom. § α Ex quo] Emendata est hæc rubrica ex plerisque vetustis.

§ & Papa] Nicolaus hic citat epistolam Cælestini Papæ, scriptam Joanni, & Juvenali, & cæteris Episcopis per Orientem, prout est in Concilio Ephesino Vaticana Bibliothecæ, & Lutetia impresso.

C. XXXVI. Non habentur excommunicati, qui ab hereticis excommunicantur.

Idem ad Clerum c Constantinopolitanum.

Apertè d, inquit, sedis nostræ sanxit auctoritas, nullum sive Episcopum, sive Clericum, seu professione aliquâ Christianum, qui à Nestorio, vel ejus similibus, ex quo talia prædicare ceperunt, vel loco suo, vel communione dejecti sunt, vel dejectum, vel excommunicatum videri: sed hi omnes in nostra communione & fuerunt, & hucusque perdurant: quia neminem vel deicere, vel remove-re poterat, qui prædicans talia titubabat. Intellexistis-ne α Imperatorem ex superiùs memoratis non potuisse, ut non dicamus Prælatum suum, saltem quemlibet remove-re, qui fuerant olim ipsi remoti: nec deicere quenquam, qui fuerant jam antè prostrati?

Corr. Rom. § Hic etiam citatur à Nicolao alia epistola ejusdem Cælestini, quæ est inter acta ipsius Concilii Ephesini.

§ α Intellexistis ne] Hic incipiunt propria Nicolai verba. C. XXXVII. Ad judicandum excommunicati non recipiuntur.

Idem Nicolaus Papa ibidem paulò inferiùs.

Miramur e, quomodo excommunicati ad judicandum recepti sint, cum secundùm Apostolicos canones sine commendatitiis literis in communione sola recipi prohibeantur. Absurdum enim est, ut, cui non licet etiam cum minimis juxta sacras regulas communicare, liceat penes vos etiam de majoribus judicare.

Gratian. His auctoritatibus perspicuè monstratur, quòd, ex quo aliquis contra fidem ceperit aliquid docere, nec deicere quenquam valet, nec damnare. §. 1. Objicitur tamen illud Augustini f: Recedentes à fide, nec baptisma, nec baptizandi potestatem amittunt. Cum ergò Sacerdotalem unctionem utraque potestas, videlicet baptizandi & excommunicandi se-

a 1. Cor. 1. b Ivo p. 14. c. 58. Pamm. l. 5. c. 134. c Nicolaus ibidem ex eodem Cælestino ad Clerum Constantinop. d Ivo p. 14. c. 59. Pamm. l. 5. c. 135. e In can. Apost. 23. al. 23. & in Conc. Antioch. c. 7. f 1. qu. 1. quòd quidam.

quatur, à fide recedentes, aut utramque retinebunt, aut utraq-ue carebunt. Sed aliud est potestas officii, aliud executio. Plerumque officii potestas vel accipitur, veluti à Monachis in Sacerdotali unctione, vel accepta sine sui executione retinetur & veluti à suspensis, quibus administratio interdicitur, potestas non auferitur. A fide itaque recedentibus potestas non amittitur: sicut redeuntibus non redditur: ne non homini, sed sacramento injuria fieri videatur. Unde ab hereticis baptizati vel ordinati, cum ad unitatem catholicæ fidei redierint, si fortè intuitu Ecclesiasticæ pacis in suis recipiantur ordinibus, non iterabitur sacramentum, quod in forma Ecclesiæ probabitur ministratum: sed per impositionem manuum præstabitur virtus sacramenti, quæ extra Ecclesiam nulli docetur esse collata. Cum ergò utraque potestas in hereticis remaneat, si hereticum Catholicum vel alium hereticum excommunicaverit, ut in communionem suam hæresis illum deducat, quia iniqua est sententia, pondere caret. §. 2. Quòd si in Catholicum pravè viventem, vel in hereticum flagitiis, vel facinoribus delitum, ut aliis ad rectè vivendi normam uterque redeat, sententiam dederit, an uterque, an hereticus tantum ejus sententiâ teneatur, meritò querendum videtur? Potest autem dici, Catholicum sententiâ hereticis minime teneri. Non enim potest ovis gladio ferire, quem accipere, vel in quem testificari non valet. Si enim quos divina testimonia non sequuntur, quia extra Ecclesiam sunt, pondus humani testimonii perdidērunt adversùs eos, qui in Ecclesia esse videntur, nec adversùs eosdem Ecclesiasticæ auctoritatis pondus habere poterunt, quò ab ejus fide discessisse probati sunt, atque idè ab Ecclesia sunt condemnati. In a hereticum autem potestatem habere videtur hereticus, sicut & diabolicus potest in malis, tanquam in peccore suo.

C. XXXVIII. Pro aliquo facinore ab hereticis excommunicatus, à Catholicis non est recipiendus.

Unde scribit Augustinus Vincentio Donatistæ & Rogatistæ, epist. 48.

Quisquis b pro aliquo flagitio, vel facinore projectum à vobis ita suscipit, sicut suscipiuntur, qui excepto errore, quo à nobis separamini, sine crimine apud vos vixerunt, displicet nobis. Sed nec facillè ista monstratis: & si monstretis, nonnullos toleramus, quos corrigere vel punire non possumus: neque propter paleam relinquimus arcam Domini: neque propter pisces malos rumpimus retia Domini: neque propter hædos in sine segregandos defecimus gregem Domini: neque propter vasa facta in contumeliam migramus de domo Domini.

C. XXXIX. Quisquis propter disciplinam ab hereticis excommunicatur, non est à Catholicis recipiendus.

Idem ad Eusebium, epist. 169.

Subdiaconus c quondam Spaniensis Ecclesiæ, vocabulo Primus, cum ab accessu indisciplinato Sanctimonialium prohiberetur, atque ordinata, & sana præcepta contemneret, à Clericatu remotus est. & infra. §. 1. Ego d, si Domino placet, istum modum servo, ut quisquis apud eos propter disciplinam degradatus, ad catholicam transire voluerit, in humiliatione pœnitentiæ recipiatur, quò & ipsi eum forsitan cogerent, si apud eos manere voluisset.

Gratian. Sed illud Augustini e intelligitur dictum non propter sententiam, cujus potestas nulla est extra Ecclesiam: sed in detestationem criminum, quæ in hereticis, sicut in Catholicis, a què sunt puniendæ. Potest tamen illud Augustini f de potestate baptizandi intelligi, non ligandi, aut solvendi, vel cætera sacramenta ministrandi. Baptisma namque sive ab ha-

a 2. qu. 7. si hereticus. b 23. q. 7. c. 1. §. quisquis. Polyc. l. 7. tit. 5. Ivo p. 3. c. 179. c Ivo p. 6. c. 390. d Ivo p. 6. c. 391. e Sup. ead. cap. quisquis & c. Subdiaconus. f Sup. ead. miramur. in verbis Grat.

retico,

ritico, sive à Laico ministratum fuerit, dammodo in unitate catholica fidei accipiatur, non carebit effectu. Alia verò sacramenta, ut sacri corporis & sanguinis Domini, excommunicatio- nis, vel reconciliatio- nis, si ab hæretico, vel catholico non Sacer- dote ministrantur, vel nullum, vel lethalem habebunt effectum. Unde & ab omnibus fidelibus nullatenus sunt recipienda.

C. XL. In extremo positus etiam ab hæretico peniten- tiam accipere valet.

Hinc Augustinus scribit in 1. lib. de baptismo contra Donatistas, c. 2.

Si a quem forte coegerit extrema necessitas, ubi Catho- licum, per quem accipiat, non inveniit, & in animo pace catholica custoditâ, per aliquem extra unitatem catho- licam positum acceperit, quod erat in ipsa catholica unitate percepturus, si statim etiam de hac vita migraverit, non eum nisi Catholicum deputamus. Si autem fuerit à corporali morte liberatus, cùm se catholice congrega- tioni etiam corporali presentia reddiderit, unde nunquam corde discesserat, non solum non improbamus, quod fecit, sed etiam securissimè, verissimèque laudamus: quia presentem Deum credidit cordi suo, ubi unitatem servat, & sine sancti baptismi sacramento (quod ubicunque invenit, non hominum, sed Dei esse cognovit) noluit ex hac vita migrare. Si quis autem, cùm posset in ipsa catho- lica accipere, aliquâ b mentis perversitate elegerit in schismate baptizari, etiamsi postea a venerit ad catho- licam Ecclesiam, certum est ibi c prodesse sacramentum: quod alibi accipi quidem potest, prodesse autem non potest, perverfus & iniquus est, & tantò perniciolius, quan- tò scientius.

Corr. Rom. § a Postea In originali legitur, etiamsi postea venire ad catholicam cogitat, quia certus est ibi prodesse sacramentum, quod alibi accipi quidem potest, prodesse autem non potest, perverfus, &c. Sed ob glossam non est emendatum.

C. XLI. Per annum peniteat, qui de manu hæretici nesciens prohibitam communionem accepit.

Item Julius Papa d.

Si quis dederit, aut acceperit, communionem de ma- nu hæretici, & nescit, quòd catholica Ecclesia contra- dicit, postea intelligens, annum integrum peniteat. Si autem scit, & neglexerit, & postea penitentiam egerit, decem annos peniteat. Alii judicant septem, & quidem humanius, ut quinque annos peniteat. §. 1. Si quis per- milerit hæreticum Missam suam celebrare in Ecclesia catho- lica, & nescit, quadraginta dies peniteat: si pro re- verentia eius, annum integrum peniteat: si pro damna- tione Ecclesie catholice, & consuetudinis Romanorum, projiciatur ab Ecclesia, sicut hæreticus, nisi habeat peni- tentiam: si habuerit, decem annos peniteat. Si recesserit ab Ecclesia catholica in congregationem hæreticorum, & aliis persuaserit, & postea penitentiam egerit, duodecim annos peniteat, tres a extra Ecclesiam, septem inter au- dientes, & duos adhuc extra communionem. De his in canone dicitur, ut duodecimo C anno communionem sine oblatione percipiant.

Corr. R. § Tres extra] Apud Burchardum & Ivonem le- gitur, quatuor extra Ecclesiam, sex inter audientes, &c.

§ Duodecimo] Burchardus & Ivo habent, decimo. **C. XLII.** Potius est mortem arripere, quam de manu hæretici communionem accipere.

Item Gregorius Papa, lib. 3. dialog. cap. 31.

Cœpit f Ermenegildus Rex juvenis terrenum regnum despiciere, & forti desiderio cœleste quærens, in cili-

a Polyc. l. 7. tit. 2. Ansel. l. 9. c. 49. Ivo p. 1. c. 170. b al. per aliquam mentis perversitatem. c al. illi. d al. Eutychia- nus. e Polyc. l. 7. tit. 5. Burchard. l. 19. c. 105. Ivo p. 15. c. 117. f Polyc. l. 7. tit. 6.

cuis vinculatus jacens omnipotenti Deo ad se confirman- dum a preces effundere, tantoque sublimius gloriam transeuntis mundi despiciere, quantò & religatus agno- verat nil fuisse, quod potuerit auferri. Superveniente b autem Paschalis festivitatis die, intempeste noctis silentio ad eum perfidus pater Arrianum Episcopum misit, ut de ejus manu sacrilegæ consecrationis communionem pereiperet, atque per hoc ad patris gratiam redire mereretur. Sed vir Deo deditus, Arriano Episcopo venienti expro- bravit, ut debuit, ejusque à se perfidiam dignis inrepa- tionibus repulit, quia etiam exterius jacebat ligatus, apud se tamen in magno mentis culmine stabat securus. Ad se itaque reverso Episcopo Arriano pater infremuit, stam- que suos apparitores misit, qui constantissimum con- fessorem Dei illic, ubi jacebat, occiderent. Quod & fa- ctum est.

Q U E S T I O II.

Quid autem post mortem nullus excommunicari va- leat, vel absolvi, ex verbis Evangelii monstra- tur, quibus dicitur c: Quodcumque ligaveris super terram &c. Super terram, inquit, non sub terra: ostendens, quòd viventes pro varietate suorum meritorum solvere possunt, vel ligare: de mortuis autem sententiam ferre non possunt.

C. I. Non possunt ab Ecclesia absolvi post mortem, qui in hac vita ab ea noluerunt absolvi. Unde Leo Papa scribens Rustico, Narbonensè Episcopo, epist. 90. cap. 7. al. epist. 92. c. 6.

De d communione a privatis, & ita defunctis.] Horum causa Dei judicio reservanda est, in cujus manu fuit, ut talium obitus non usque ad communionis remedium differretur. Nos autem, quibus viventibus non communi- cavimus, mortuis communicare non possumus.

Corr. Rom. § a De communione privatis, & ita defun- ctis.] Verba hæc in codice canonum sunt titulus vigesimè decreti Leonis I. & ea Burch. non habet. Reliqua sunt ipsius Leonis verba.

C. II. Ecclesia viventes potest ligare vel solvere, non mortuos. Item Gelasius Papa in communitorio, Fausto magistro, fungenti legationis officio apud Constantinopolim.

Legatur e, ex quo est religio Christiana, vel certè de- tur exemplum in Ecclesia Dei à quibuslibet Pontifi- cibus, ab ipsis Apostolis, ab ipso denique Salvatore, veniam, nisi se corrigentibus, fuisse concessam. Auditum enim f sub isto cœlo nec legitur omnino, nec dicitur, quòd eorum voce deponitur: date veniam nobis, dum tamen nos in errore duremus. Id quoque pariter ostendunt, qui nobis canones nituntur opponere, quibus hoc canonibus, quibus regulis, quâ lectione, quovè docu- mento, sive à majoribus nostris, sive ab ipsis Apostolis (quos potiores merito fuisse non dubium est) seu ab ipso Domino Salvatore, qui judicaturus creditur vivos & mor- tuos, sive factum est unquam, vel faciendum esse manda- tum? Mortuos suscitasse Christum legimus: in errore mortuos absolvisse non legimus. Et qui certè hoc facien- di solus habuit potestatem, beato Petro g principaliter mandat Apostolo: Quæ ligaveris super terram, ligata erunt & in cœlis, & quæ solveris super terram, erunt soluta & in cœlis. Super terram, inquit. Nam in hac ligatione de- functum nunquam dixit absolvi.

Corr. Rom. § In communitorio, ex quo sumptum est caput hoc, antea narratur, Senatores Constantinopolitanos petiisse

a al. confortandum. b l. q. 1. si pveniente. c Matth. 16. d Burch. lib. 11. c. 12. Ivo p. 14. cap. 60. Pann. l. 5. c. 11. vide infra ead. c. 38. 11. q. 3. c. 37. e Polyc. l. 7. tit. 1. f al. autem. g Matth. 16.

à Gelasio, ut sibi liceret communicare cum Achatio ab Apostolorum sede excommunicato, bancque sibi veniam concedi proposuisse. Quorum absurdam petitionem rejiciens Gelasius, hæc, que in hoc capite continentur, ipsi Fausto, quem Constantinopolim mittebat, in communitorio suggestit.

C. III. Non oportet ab eorum elemosynis post mortem abstinere, quibus in vita communicare non destitimus.

Item Urbanus II. Guitmundo Episcopo.

SAnè a quod super Richardo, filio Borelli, vestra fraternitas se egisse innotuit pro zelo Dei, & animarum charitate, laudamus. Sed non aded timendum, non aded est vobis ab ejus elemosynis abstinendum. Inter ceteros quippe nostræ fidei Patres beatus Leo b Papa Doctor egregius, Quibus vivis, inquit, non communicavimus, nec mortuis communicare debemus. Constat ergò, quoniam quibus vivis (ut ex opposito loquamur) communicavimus, mortuis quoque communicare possumus. Nos planè inter duo oppugnantia positi, inter impios videlicet & Schismaticos, Schismaticis ullo modo communicare non possumus, aut licet: peccatoribus verò, & prædonibus dispensativè propter eam communicamus, quia & Ecclesiam hæcenus sustentaverunt, & se fideles in posterum pollicentur. Alioquin oportet nos de hujus mundi partibus exire. Sub qua etiam sponione nos eis nuper in beati Petri natalitiis absolutionem indulsimus. Quia ergò prædictus vir neque nominativè excommunicatus, neque communicans d cum excommunicatis ex nomine exiit, sed in Domini sui fide atque servitio permansit, licet nobis dispensativè, id est, quamdiu eos patimur, ejus elemosynis communicare, & defuncti animam Christianæ religionis modis omnibus adjuvare.

C. IV. De eodem.

Item Gelasius Papa universis Episcopis per Dardaniam, sive per Illyricum constitutis.

Nec e quisquam omninò vobis persuadeat, Achatio prævaricationis suæ crimen fuisse laxatum: quia, qui postquam in collegium recidens pravitatis jure meruit ab Apostolica communione secludi, in hac eadem persistens damnatione defunctus est, absolutionem, quam superites nec quaesivit omninò, nec meruit; mortuus jam non potest impetrare. Siquidem ipsis Apostolis Christi voce delegatum est: Quæ si ligaveritis super terram, &c. Cæterum jam de eo, qui in divino est judicio constitutus, nobis fas non est aliud decernere præter id, in quo eum dies supremæ invenit. Atque ided, nisi ejus nomine refutato; cæterisque confortibus hujus erroris, cum nullo profus eorum participare debetis mensæ Dominicæ puritatem, quam majores nostri semper ab hæretica magnoperè servaverunt pollutione discretam.

Corr. Rom. § Epistola, ex qua hoc caput acceptum est, extat inter alia scripta Gelasii in vetusto codice Vaticano: in quo etiam multæ aliorum Pontificum epistolæ habentur.

C. V. Incorrigibilis damnationis sententiâ relaxari non potest.

Item Leo Papa epist. 13. ad Pulcheriam Augustam.

DAmnationis sententiam quicumque meretur accipere, si in suo sensu voluerit permanere, nullus relaxare poterit.

Corr. Rom. § Verba Leonis de Eutychæ agentis, sunt hæc: Qui dum viderit insipientiæ suæ sensum catholicis auribus displicere, revocare se à sua opinione debuerat, nec ita Ecclesiæ præfules commovere, ut damnationis sententiam mereretur: quam utique, si in sua sententiâ voluerit permanere, nullus poterit relaxare.

a Ivo p. 14. c. 68. b Sup. eadem, de communione. c al. pro tempore. d 1. Corinth. 5. e Ansel. l. 12. c. 30. Polyc. l. 7. tit. 1. f Matth. 16.

2 pars. Gratian. His auctoritatibus probatur, quòd viuentes, non mortuos solvere possumus, vel ligare. Verum hoc non de omni crimine intelligendum est. Sunt enim quedam crimina, de quibus etiam post mortem uccisari potest quilibet, vel damnari, velut hæresis.

C. VI. Hæretici etiam post mortem sunt excommunicandi.

Unde in prima actione V. Synodi legitur.

SAnè, & profertur a à quibusdam, qui dicunt oportere post mortem hæreticos anathematizari, & sequi in hoc doctrinam sanctorum Patrum, qui non solum viuentes hæreticos condemnaverunt, sed & post mortem, utpote in sua impietate mortuos: sicut eos, qui injustè condemnati sunt, revocaverunt post mortem, & in sacris diptychis scripserunt. Quod factum est & in Joanne, & in Flaviano religiose memoriæ Episcopis Constantinopolitanis. Item in actione quinta. §. 1. Augustinus b ait: Si forè isti libri ita designant traditorem suum, sicut Dominus designavit Judam, legatur in eis nominativè & expressè vel Cecilianum, vel ordinatores, eorundem librorum fuisse traditores, & si non eos anathematizaverit, ipse cum eis judicet tradidisse. & infra in eadem actione. §. 2. Quæ modò recitata sunt, Augustinus sanctæ memoriæ consuluit, & conveniunt & statui tenenti ab initio in Ecclesia. Impium verò dogma jam inculpatum est, & condemnatum est: & eos, qui tali dogmati obnoxii sunt, anathematizari vult Ecclesiæ traditio, licet etiam mortui essent. Ideò sanctæ memoriæ Augustinus dicit: Quòd si modò convinceretur Cecilianus de his, quæ inferuntur ei, etiam post mortem eum anathematizo. Item supra in eadem actione. §. 3. Multi d Episcopi congregati, & quedam de diversis causis ad Ecclesiasticum statum pertinentibus disponentes, statuerunt de Episcopis defunctis, qui hæreticis suas facultates reliquerunt e, ut etiam post mortem anathemati subjiciantur. Sunt verò etiam & Augustini sanctæ memoriæ epistolæ dicentes, quòd si qui in vita sua non rectè sapuerunt, licet non condemnati fuissent adhuc viuentes, tamen demonstrato peccato, isti etiam post mortem anathemati subjiciantur. Item infra. §. 4. Si f vera essent, quæ ab eis objecta sunt Ceciliano, & nobis possunt aliquando monstrari, ipsum jam mortuum anathematizavimus. Item infra. §. 5. Dicis, g licere tibi etiam hodie de mortuis judicare: quia judicium non tantum de vivis, sed etiam de mortuis fieri potest. & infra. §. 6. Rambulas sanctæ memoriæ, Episcopus factus Edeffensæ civitatis, qui in Sacerdotibus exsplenduit, Theodorum ipsum Mopsuestenum etiam post mortem in Ecclesia anathematizavit. Item infra. §. 7. Romanorum etiam Ecclesia ante annos paucos: Dioscorum, qui fuit Papa ejusdem Ecclesiæ, & post mortem anathematizavit, cum nec in fide peccasset. Et hoc sciunt omnes, qui degunt Romæ: & maximè, qui in dignitatibus existunt: qui etiam eidem Dioscoco communicatores permanserunt usque ad ejus mortem. Item infra. §. 8. Si ad tempora Theophili sanctæ memoriæ, vel superius aliquis recurrerit, etiam Origenem inveniet post mortem anathematizatum. Quod etiam nunc in isto i fecit & vestra sanctitas, & Vigilius religiosissimus Papa antiquioris Romæ. Item infra. §. 9. Sancta & Synodus dixit. Sufficiunt quidem, quæ dicta & prolata sunt, Ecclesiasticam traditionem demonstrare, quòd oportet hæreticos & post mortem anathematizari. Item in eadem collatione octava. §. 10. Sancta Synodus dixit. Augustini sanctæ memoriæ, qui inter Africanos

a Ivo p. 14. c. 62. Pann. l. 5. c. 115. & sequentibus. b In lib. de unitate Ecclesiæ, cap. 3. c al. cum judicet. d In Conc. Afric. c. 84. e al. relinquunt. f Aug. Epist. 63. ad Bonifac. g Aug. contra Cresconium, lib. 3. cap. 39. h al. resplenduit. i al. ipso. k Ivo p. 14. c. 63.

Episco-

Episcopos splenduit, diversæ epistolæ recitatæ sunt, significantes, quod oportet hæreticos & post mortem anathematizari. Talem autem Ecclesiasticam traditionem & alii Africani reverendissimi Episcopi servaverunt; sed & Romana sancta Ecclesia quosdam Episcopos & post mortem anathematizavit, licet pro fide in vita sua non essent accusati: & utrumque apud nos habita gesta significant.

Corr. Rom. ¶ Hoc caput sumptum est ex variis locis quintæ Synodi, quemadmodum ferè se habet in Colonienf quatuor tomorum editione.

¶ Sanè] In epistola Imperatoris Justiniani, quæ refertur in prima confessione seu collatione ipsius quintæ Synodi, hic locus sic habet: Hortamur autem etiam illud disceptare, quod variè profertur ab his, qui dicunt non oportere, &c. Sed sententia non valde diversa.

¶ Diptychis] Sic emendatum est ex ipso Concilio, cum antea legitur, Disticis. Diptycha verò duæ tabulæ erant, quarum altera vivorum, altera mortuorum ea nomina continebat, quæ in Missa recitabantur: translatò vocabulo ab ostreorum diptycho, cuius mentionem facit B. Ambrosius Hexam. l. 5. c. 8. De huiusmodi autem Ecclesiasticis diptychis partim vivorum, partim mortuorum, partim utrorumque mentio fit in epistola Innocentii I. ad Decentian, cap. 2. & in epistola B. Augustini 137. Clero & plebi Ecclesiæ Hipponensis, supra 2. quæst. 1. cap. nomen. & 11. q. 3. cap. quid obest. & in epistola Gelasii ad Anastasium Augustum, & in epistola Episcoporum Egyptiæ diocesis ad Anatolium, quæ habetur post Concilium Chalcedonense, & alibi sæpè.

¶ Et conveniunt] Sic est emendatum ex ipsa Synodo, antea legebatur, & statuit teneri.

¶ Inculpatum.] In glossâ interlineari duorum vetustorum Gratiani codicum habetur, id est, valde culpatum.

¶ Dioscorum] In antiquis Pontificalibus in vita Bonifacii secundi hæc leguntur: Hic (scilicet Bonifacius) cum Dioscuro ordinatus est, sub contentione: Dioscuro in Basilica Constantiniana, Bonifacius verò in Basilica Julii. Fuit itaque dissensio in Clero & populo, & Senatus dies viginti octo, donec defunctus est Dioscurus V. Idus Octobris. Ipsi diebus Bonifacius zelo ductus cum grandi amaritudine coactâ Synodo sub vinculo anathematis chirographo damnavit Dioscorum, & reconciliavit Clerum: quem chirographum in Ecclesiæ archivo reclusit.

QUESTIO III.

Quod autem pro peccato alicujus tota familia excommunicanda sit, multorum exemplis probatur. Pro peccato namque a Sodomitarum parvuli eorum, qui beneficio status paterni flagitia nesciebant, celesti igne consumpti. §. 1. Item b pro peccato Analebitarum non solum parvuli eorum, sed etiam bruta animalia usque ad mingentem ad parietem jussa sunt à Domino deleri. §. 2. Item c Dathan & Abiron auctores schismatis fuerunt contra Moysen & Aaron: nec tantum ipsi soli, sed omnis substantia eorum cum ipsi descendit ad inferos. §. 3. In Novo Testamento nonnumquam peccatis exigentibus gravis pestilentia deservisse legitur, quæ etiam illos involvit, qui peccati conscientiam non habebant. Si ergo tam severissimè pro peccatis parentum inveniuntur parvuli uniti, non dubium est, quin pro peccatis eorum dem sententia excommunicationis pariter ferri valeant. §. 4. Hic ita respondetur. Pro peccatis parentum parvulos corporaliter flagellari, ex verbis Evangelii apparet, ubi discipuli de cæco nato Christum interrogasse dicuntur: Rabbi, d quis peccavit, hic, aut parentes ejus, ut cæcus nasceretur? In quibus etiam illud completur, quod Dominus ait ad Moysen e: Ego sum Deus zelotes, visitans peccata Patrum in filios usque in tertiam & quartam generationem. Spiritualiter autem peccatis parentum parvuli non tenentur, ex quo per sacra-

mentum regenerationis ab originali peccato fuerint emundati. Unde per a Ezechielem Dominus ait: Anima, quæ peccaverit, ipsa morietur: filius non portabit iniquitatem patris, neque pater iniquitatem filii: justitia justus super eum erit, & impietas impij erit super eum. Quæcumque etiam peccata parentes commiserunt, ex quo filius personaliter ab eis separatus fuerit, ei non imputantur ad penam. Unde peccato Adæ ideò omnes posteri teneri dicuntur, quia nondum aliquis ex illo materialiter fuerat profeminatus. Quia verò apud Deum non sententia Sacerdotum, sed vita eorum quaritur, patet, quòd non est notandus sententiâ, quem peccati macula non inficit. Hinc b Paulus Corinthiis scribens ait: Si quis frater nominatur fornicator, aut avarus, aut idolis serviens, cum huiusmodi nec cibum sumere debetis. Ex quibus verbis datur intelligi, quòd nisi primum aliquis nominatus & fuerit de crimine, id est, vel coram iudice accusatus & convictus, vel in iure ipse de se fuerit confessus, quòd nec sententiâ est feriendus, nec ab ejus communiõne abstinendum. Non ergo pro alicujus peccato tota familia excommunicanda est.

Corr. Rom. ¶ Nominatus] Hæc explanatio loci B. Pauli ad Corinthios & hic, & supra 11. q. 3. ad mensam. §. evidenter. videtur accepta ex verbis B. Augustini in libro 50. homiliarum, hom. ultima, cap. 12. supra 2. quæst. 1. c. multi.

C. I. Pro peccatis patris non est filius anathematizandus.

Unde Augustinus scribit ad Auxilium Episcopum, epist. 75.

SI habes c de hac re sententiam, certis rationibus, vel Scripturarum testimoniis exploratam, nos quoque docere digneris, quomodo rectè anathematizetur pro patris peccato filius, aut pro mariti, uxor, aut pro Domini, servus: aut quisquam etiam in domo nondum natus, si eodem tempore, quo universa domus est anathemate obligata, nascatur, nec ei possit per lavacrum regenerationis in mortis periculo subveniri. Hæc & enim fuit corporalis poena, quæ legimus quosdam contemptores Dei cum suis omnibus, qui ejusdem impietatis participes fuerunt, pariter interfectos. Tunc quidem d ad terrorem viventium mortalia corpora perimebantur, quandoque utique moritura. Spiritalis autem poena, quæ sit, quòd scriptum est: e Quæ ligaveris in terra, erunt ligata & in calo, animas obligat: de quibus dictum est f: Anima patris mea est: & anima filii mea est: anima, quæ peccaverit, ipsa morietur. §. 1. Audisti fortasse aliquos magni nominis Sacerdotes cum domo sua quempiam anathematizasse peccantem. Sed forte, si essent interrogati, reperirentur idonei reddere inde rationem. Ego autem, quoniam si quis à me quærat, utrum rectè fiat, quid ei respondeam, non invenio: nunquam hoc facere ausus sum de quorundam facinoribus unanimiter adversus Ecclesiam perpetratis, nisi gravissimè commoverer. Sed si tibi, quòd justè fiat, Dominus revelavit, nequaquam juvenilem atatem tuam, & honoris Ecclesiastici rudimenta contemno. En adsum: fenex à juvene Coepiscopo, & Episcopus tot annorum à collega necdum anniculo paratus sum discere, quomodo vel Deo, vel hominibus justam possimus reddere rationem, si animas innocentes pro scelere alieno (ex quo non trahunt, sicut ex Adam, in g quo omnes peccaverunt, originale peccatum) spiritali supplicio puniamus. Etenim Clasciani filius, etfi traxit ex patre primi hominis culpam, sacro fonte baptismatis expiandam, tamen quicquid, postquam eum genuit, peccati patet ejus admisit, ibi particeps ipse non fuit, ad eum non pertinere quis ambigit? Quid y dicam de conjuge? Quid de tot

a Genes. 19. b 1. Reg. 15. c Numer. 16. d Joan. 9. e Exod. 20.

a Ezechiele. 18. b 2. Cor. 5. mutatis aliquantulum: e bis. c Ivo p. 14. c. 44. Pann. l. 5. c. 126. d al. quippe. e Math. 16. f Ezech. 18. g Rom. 5.

anima-

animabus in univ[er]sa familia? Unde si una anima per istam
severitatem, qua tota domus ista anathematizata est, sine
baptismate de corpore exeundo perierit, innumerabilium
mors corporum, si de Ecclesia homines innocentes violent
abstrahantur & interficiantur, huic damno non potest
comparari. Si ergo de hac re potes reddere rationem,
utinam & nobis rescribendo praestes, ut possimus & nos!
Si autem non potes, quid tibi est inconsulta commotione
animi facere, unde si interrogatus fueris, rectam ratio-
nem non valeas invenire? Haec autem dixi, etiam si fi-
lius noster Clasticianus aliquid admittit, quod tibi anathe-
mate plectendum iustissime videretur.

Corr. Rom. ¶ & Haec enim fuit] Sic etiam apud Ivo[nem],
& in Pannormia: in epistola autem ipsa legitur: Neque
enim haec corporalis est poena, qua legimus quosdam con-
temptores Dei cum suis omnibus, qui ejusdem impietatis
participes non fuerunt, pariter interfectos. Verum ob
glossam, & doctorum dicta nihil est mutatum.

¶ De quorundam] Eadem glossa obstitit, ne hoc mu-
taretur: itemque quoniam cum Ivone & Pannormia concor-
dat. In originali autem est, cum de quorundam facino-
ribus, immaniter adversus Ecclesiam perpetratis, gra-
vissime permoveret.

¶ Quid dicam de conjuge?] Verba haec desunt in cae-
teris editionibus epistolarum, excepta Antverpiana. Sunt
autem in codice illarum Vaticano, & apud Ivo[nem], &
in Pannormia.

¶ pars. Gratian. Ut ergo ex hac auctoritate evidentissime
monstratur, illicite excommunicatur quis pro peccato ulte-
rius: neque aliqua ratione nituntur, qui pro peccato unius
in totam familiam sententiam ferunt excommunicationis. Il-
licita autem excommunicatio notatum non laedit, sed ex-
communicantem.

C. II. Qui illicite aliquem excommunicat, semet ipsum,
non illum condemnat.

Unde Gregorius scribit Magno Mediolanensi Episcopo,
lib. 2. epist. 26.

Comperimus, a quodam Laurentius quondam frater, &
Coepiscopus noster nullis te culpis exigentibus h com-
mune privaverit. Ideoque huius praeccepti nostri aucto-
ritate munitus, officium tuum securus perage, & com-
munionem sine aliqua sume formidine.

C. III. Qui non corde, sed ore maledicunt, la-
biorum immunditiam con-
trahunt.

Item Hieronymus c in Leviticum.

Qui negligunt oris maledici consuetudinem refecare,
etiam si non ex corde maledicant, etiam si non voto
& animo iniquo proferant maledicta, tamen immundi-
tiam labiorum (secundum Esaie d verbum) & inquina-
menta oris incurrunt.

C. IV. Vita, non sententia quemlibet ligat, vel
solvit.

Item Hieronymus e ubi supra.

SI quis f non recto iudicio eorum, qui praesunt Ecclesiae,
depellatur, & foras mittatur, si ipse non ante exiit,
hoc est, si non ita egit, ut mereretur exire, nihil laeditur
in eo, quod non recto iudicio ab hominibus videtur ex-
pulsus. Et ita fit, ut interdum ille, qui foras mittitur,
intus sit, & ille foris, qui intus retineri videtur.

C. V. De eodem.

Item Rabanus de Ecclesiasticis pressuris, lib. 1.

Non in g perpetuum damnatur, cum iniuste iudica-
mur, dicente Psalmo b: Nec damnabit illum, cum

judicabitur illi. Multi Sacerdotum culpam zelo Dei se
persequi profitentur: Sed dum indiforete hoc agitur, fa-
cile legi facinus incurrunt, & dum praecipites quasi ad
emendandum ruunt, ipsi quoque multo magis deterius
cadunt.

C. VI. Qua pena feriatur, qui illicite aliquem
excommunicat.

Item ex Concilio Parisiensi tempore Lu-
dovici.

DE illicita a excommunicatione lex Justiniani Impera-
toris Catholici, quam probat & servat Catholica Ec-
clesia, constitutione CXXIII. a cap. CCCLI. decrevit, ut
nemo Episcopus, nemo Presbyter excommunicet aliquem,
antequam causa probetur, propter quam Ecclesiastici cano-
nes hoc fieri iubent. Si quis autem adversus eam b ali-
quem excommunicaverit, ille quidem, qui excommunica-
tus est, majoris Sacerdotis auctoritate ad gratiam sanctae
communione redeat: is autem, qui legitime non excommu-
nicaverit, in tantum abtineat a sacra communione tem-
pus, quantum majori Sacerdoti visum fuerit: ut quod in-
iuste fecerit, ipse iuste patiat. Et hinc sanctus Grego-
rius c ad Joannem Episcopum iniuste excommunicantem
inter cetera scribit, dicens: Cassatis prius, atque in nihilum
reductis praedictae sententiae tuae decretis, ex beati Petri Prin-
cipis Apostolorum auctoritate decernimus, triginta dierum
spatio de sacra communione privatum, ab omnipotenti Deo
nostro tanti excessus veniam cum summa penitencia, ac la-
chrymis exorare. Quod si hanc sententiam nostram te cogno-
verimus implere remissius, non jam tantum iniustitiam, sed
& contumaciam fraternitatis tuae cognoscas, adjuvante Do-
mino, severius puniendam: quia nemo praeproperè, vel praepo-
sterè, scilicet non commonitus, neque conventus d,
est iudicandus. §. 1. De conventionem autem huiusmodi pa-
tratoris manifestorum criminum lex e dicit: Quicumque tri-
bus auctoritatibus iudicis conventus, vel tribus edictis ad ju-
dicem fuerit provocatus, aut uno pro omnibus peremptorio, id
est, quod causam extinguit, fuerit evocatus, & praesentiam
suam apud eum iudicem, a quo ei denuntiatum est, exhibere
noluerit, adversus eum, quasi in contumacem, iudicari po-
test. Quinimo nec retractari per appellationem negotia pos-
sunt, quoties in contumacem fuerit iudicatum. Et hanc sen-
tentiam de tribus auctoritatibus conventis ex Evangelica au-
toritate Celestinus e, ad Nestorium dicens, & Ephesina y
Synodus de eodem decernens, & beatus Gregorius ad Joan-
nem scribens, comprobant. §. 2. De peremptorio autem
scripto f, Africanum Concilium demonstrat de Cresconio,
ut si conventus respicere detrectaverit, suo contemptu,
& sua contumacia faciente, auctoritate iudicaria protinus
excludatur. Item g beatus Gregorius de sententia in
contumacem, scribens ad Maximum praesumptorem Salo-
nitano Episcopum dixit: Hortamur, ut ad nos venire
omni postposita excusatione festines: quatenus servata iusti-
tia, haec, de quibus accusaris, & cognoscere, & finire
secundum canonica instituta Christo revelante possimus. Ita
autem fac, ut ad veniendum amplius jam moras non inge-
ras: ne ipsa te magis absentia obnoxium his, quae dicuntur,
assignet: & nos in te haec res, non solum propter dicta
crimina, quae purgare subterfugis, sed etiam propter inobedi-
entiae culpam, durius, scilicet ut in contumacem, cogat
ex Concilio ferre iudicium.

Corr. Rom. ¶ & CXXIII.] Sic est in novellis Justiniani,
& in Epitome Juliani antecessoris, & in aliquot Gratiani
codicibus; licet in aliis sit CXXVIII. Numerus autem
capitis emendatus est ex vetustis exemplaribus. Olim enim
novellae per capita, non per libros divise citabantur.

Corr. Rom. ¶ & CXXIII.] Sic est in novellis Justiniani,
& in Epitome Juliani antecessoris, & in aliquot Gratiani
codicibus; licet in aliis sit CXXVIII. Numerus autem
capitis emendatus est ex vetustis exemplaribus. Olim enim
novellae per capita, non per libros divise citabantur.

a Polyc. l. 1. tit. 22. Ivo p. 14. c. 17. Pann. l. 5. c. 129.
b al. extantibus. c Origenes hom. 14. ad c. 24. Levit. d Esa.
6. e Origenes ibid. f Infr. ead. cum aliquo. g Ivo p. 14.
c. 29. Pann. lib. 5. c. 122. h Psal. 36.

a Ivo p. 14. c. 21. Pann. l. 5. c. 124. 2. q. 1. nemo Episcopu-
p. b al. ca. c Lib. 2. ind. 11. epist. 6. d al. convictus. e In
Cod. Theod. l. 5. sententiarum Julii Pauli, tit. 5. partim in
interpretatione, partim post interpretationem. f cap. 15. §
44. g lib. 5. epist. 3.

¶ Cælestinus,] In Concilio Ephesino Bibliotheca Vaticana, & Lucetia impresso, in epistola ipsa Cælestini ad Nestorium hæc legitur ad hoc caput pertinentia: Scias volo post primam & secundam illius (scilicet Cyrilli,) & hanc nostram correptionem, quam constat esse jam tertiam, ab universitate collegii, & conventu Christianorum te priorius esse sejunctum: nisi mox, quæ malè dicta sunt, corrigantur. In eodem verò Concilio nuper Ingolstadii impresso, epistola hæc est in tomo primo, cap. 16.

¶ Ephesina] In istem Vaticano & Parisensi Ephesini Concilii exemplaribus in epistola ipsius Synodi ad Nestorium hæc habentur: Ecce autem simul præsentem sanctam Synodo, quæ in magna Roma congregata est, sanctissimo, & reverendissimo fratre, & comministro nostro Cælestino Episcopo, & tertiâ te hæc contestamur Scripturâ, &c. In sententia verò depositionis ipsius Nestorii post mentionem duarum citationum additur, Canonibus autem præcipientibus evocari tertiâ vocatione inobedientem, dirigentes ad eum rursum alios sanctissimos Episcopos, contumacem invenimus, & renitentem, &c. In Concilio autem Ingolstadii excuso, tomo 2. c. 2. sunt expressæ tres citationes ipsius Nestorii.

C. VII. Vita, non sententia ab Ecclesia aliquem ejicit, vel ad eam reducit.

Item Origenes super Leviticum, homiliâ 14. ad cap. 24.

Um aliquis a exit à veritate, à timore Dei, à fide, à charitate, exit à castris Ecclesiæ; etiam si per Episcopi vocem minimè abjiciatur: sicut è contrario, dum aliquis non recto judicio foràs mittitur, scilicet si non ante exierit, id est, si non egerit, ut mereretur exire, nihil læditur. Interdum enim, qui foràs mittitur, intus est, & qui foris est, intus retineri videtur.

Corr. Rom. ¶ Apud Origenem post c. qui negligunt. supr. ead. citatione, sequitur: Ille tamen, qui licet matre Israëlitate, Egyptio tamen patre progenitus est, exiit, & nominans nomen maledixit. De quo ego puto, quòd nisi exisset, nec litigasset adversus verum Israëlitam, nec nominans maledixisset. Exiit enim à veritate, exit à timore Dei, à fide & charitate: sicut superius diximus, quomodo per hæc quis exeat à castris Ecclesiæ, &c.

C. VIII. Et qui aperto sacrilegio, & qui perversa vitâ fidelibus non sociantur, ad Ecclesiam non pertinere probantur.

Item Augustinus sermone 11. de verbis Domini.

DE illis, qui sunt ab Ecclesia segregati, non dicit b: Ea, quæ sunt Spiritus, non percipientes, ne ad scientiâ perceptionem referrentur c: sed dictum est, Spiritum non habentes. & infrâ. §. 1. Hoc d utique a nullo modo diceret ab Ecclesia segregatis, qui dicti sunt Spiritum non habentes. Sed nec ille dicendus est esse in Ecclesia, & ad istam societatem Spiritus pertinere, qui ovibus Christi ficto corde miscetur. Sanctus enim Spiritus disciplina fugiet fictum. Neque enim solum ad Ecclesiam non pertinent, qui separationis aperto sacrilegio manifesti sunt, sed etiam illi, qui in ejus unitate corporaliter mixti per pessimam vitam separantur.

Corr. Rom. ¶ In sermone indicato B. Augustinus agens de iis, qui se omnino ab Ecclesia separaverunt, ait, horum scilicet longè diversum esse ab illo, quo aliqui in Ecclesiæ unitate permanentes inter se dissentiant, prout Corinthii faciebant: ad quos Paulus scribens epistola primâ, carnales eos vocat, quia dicerent, Ego sum Pauli, ego verò Apollo. De illis ergò (inquit B. Augustinus) qui planè sunt ab Ecclesia separati, non est accipiendum, quod dicit Apostolus I. Corinth. 3. ea, quæ sunt Spiritus, non percipientes,

a Sent. 4. dist. 18. sup. ead. si quis. b I. Cor. 3. c al. referretur. d in epist. Judæ. e Sup. 1.

sed quod dicit in sua epistola Judas, qui segregant semet ipsos, animales, Spiritum non habentes.

¶ Hoc utique] Repetendum est, quod apud B. Augustinum antecedit de parvulis & carnalibus, qui tamen sunt intra Ecclesiæ unitatem. Postremò (ait) ut certissimè noverimus, quòd parvuli in Christo, non percipientes, quæ sunt Spiritus Dei, habent tamen Spiritum Dei, paulò post intueamur, quemadmodum eos ipsos increpans ait, nescitis, quia templum Dei estis: & Spiritus Dei habitat in vobis. Hoc utique nullo modo diceret ab Ecclesia segregatis, &c.

¶ Neque enim solum] Hinc usque ad finem non sunt inventa. Facit tamen ad hanc sententiam, quod scribitur lib. 3. de baptismo contra Donatistas, c. 17.

C. IX. A Deo separamus, quos impios demonstramus.

Item ex quinta Synodo, collatione quinta.

CERTum est a, quòd qui impius demonstratus est, omnimodò separatus est à Deo: sicut etiam ille, qui anathematizatus, tanquam impius separatus est. Nihil enim aliud significat anathema, nisi à Deo separationem.

3 pars. Gratian. Illicita ergò excommunicatio, ut ex præmissis apparet, non lædit eum, qui notatur, sed à quo notatur: ac per hoc, qui innocentes sunt, ex alterius crimine condemnari non possunt: sicut ab imprudentibus familie potentum pro peccatis Dominorum solent notari. Sed adhuc obijciunt, quòd non solum innocentes, sed nec etiam criminosi sententiâ maledictionis sint feriendi. Ait enim Christus in b Evangelio: Orate pro persequentibus & calumniantibus vos: benefacite his, qui vos oderunt. Item c Apostolus: Benedicite persequentibus vos: benedicite & nolite maledicere. Item d Maledici regnum Dei non possidebunt.

C. X. Ab omni maledicto fideles immunes esse oportet.

Item Hieronymus in epistolam ad Titum initio capituli tertii.

SIGitur e Michaël non fuit ausus diabolo, & certè maledictione dignissimo, judicium inferre blasphemie, quantò magis nos ab omni maledicto puri esse debemus? Meretur diabolus maledictum: sed per os Archangeli blasphemia exire non debuit. Relege veteres libros, & vide, quæ tribus in monte Garizin constitutæ sint, ut benedicerent populo, & quæ in monte altero, ut maledicerent: Ruben f, qui maculaverat torum parentis, & Zabulon novissimus Lia filius, & ancillarum liberi in monte Heliel g ponuntur, ut maledicant his qui maledictione sunt digni.

C. XI. Quos significant illi, qui ad benedictionem, qui verò ad maledictionem de filiis Israël electi sunt.

Item in libro Josue h.

Um ergò in singulis quibusque fidelium talis sit propositi varietas, hoc mihi designari videtur in hoc loco, quòd dimidii illi, qui juxta montem Garizin incedunt (illum, qui ad benedictiones electus est) istos figuratè indicent: qui non metu pænæ, sed benedictionum & repromissionum desiderio veniunt ad salutem: illi verò dimidii, qui juxta montem Gebal k incedunt, in quo maledictiones prolatae sunt, istos alios indicent, qui malorum metu, & suppliciorum timore complementes, quæ in lege scripta sunt, perveniunt ad salutem.

Gratian, Sed qui pro persecutoribus jussit orare, primos parentes pro transgressione mandati, mortis maledicto percussit. Cain l quoque, quia primæ pravariationi fratricidium

a Ivo p. 14. c. 49. Pann. l. 5. c. 29. b Matth. 5. c Rom. 12. d Galut. 5. e in epist. Judæ. f Deut. 27. g al. Hebal. h Origenes hom. 9. ad c. 9. Josue. i al. singulariter] orig. k al. Hebal. l Geuf. 4.

adjunxit, sententiam maledictionis à Domino reportavit. *Abraham* a quoque Dominus dixit: Maledicam maledicentibus tibi, & benedicam benedicentibus tibi. In Evangelio h etiam, cum esuriens veniret ad fruem, non inveniens fructum in ea, sua maledictione perpetua sterilitate ipsam damnavit. §. 1. Item c Noë, cum verenda sua à Cham de ipsa cognosceret, filium ejus Chanaan maledicens dixit: Maledictus Chanaan, sit servus fratrum suorum. Item d Isaac, cum benediceret Jacob filio suo, ait: Qui maledixerit tibi, fit ille maledictus, & qui benedixerit tibi, benedictionibus repleatur. §. 2. Item, sicut in libro Deuteronomii legitur e, Moyses ex præcepto Dei duodecim tribus filiorum Israël in duas partes divisit, & sex tribus jussit, ut juxta montem Gebul f incidentes, maledictionem transgredientium legem vociferarentur: aliis vero præcepit, ut juxta alium montem incidentes, benedictiones observantium inclamarent. §. 3. In Novo etiam Testamento Petrus Apostolus legitur Simoni maledixisse, cum ait g: Pecunia tua tecum sit in perditionem. Paulus quoque, qui dixerat h: Benedicite, & nolite maledicere, fornicatorem i Corinthium jussit excommunicari. Item in eadem & epistola ait: Si quis non fuerit secutus doctrinam Domini nostri Jesu Christi, sit anathema, maranatha. Item k Galatis: Si Angelus de cælo veniens aliud vobis evangelizaverit, anathema sit. §. 4. Distingendum ergo inter maledictum, quod prohibetur, & maledictum, quod à Domino & sanctissimis viris rationabiliter profertur. Maledictum quod prohibetur, est illud, quod procedit ex voto ultionis, & odio persequentis, non ex amore justitiæ. Maledictum vero, quo sancti maledicunt, est illud, quod procedit ex amore justitiæ, non ex livore vindictæ.

Corr. Rom. § a In eadem] Antea legebatur, ut etiam in manuscriptis, in alia. Hujus vero loci, ac sequentis sensum retulit Gratianus, non ipsa prorsus Apostoli verba.

C. XII. Sancti viri non ex voto ultionis, sed amore justitiæ aliquos maledicunt.

Unde Gregorius ait in Moral. lib. 4. capite 6.

Cum sancti l viri maledictionis sententiam proferunt, non in hanc ex voto ultionis, sed ex justitiæ m examine prorumpunt. Intus enim subtile iudicium n aspiciunt, & mala foris exurgentia, quia maledicto debeant ferire, cognoscunt; & eo in maledicto non peccant, in quo ab interno o iudicio non discordant. Item supra cap. quinto. §. 1. Scriptura sacra duobus modis maledictum memorat; aliud videlicet, quod approbat, aliud, quod damnat. Aliter enim maledictum profertur iudicio justitiæ a, ut in ipso primo peccante prolatum est, cum audivit p: Maledicta terra, in opere tuo, &c. & sicut Abraham dicitur q: Maledicam maledicentibus tibi. Aliter vero profertur maledictum, quod non iudicio justitiæ, sed livore vindictæ promitur: à quo voce Pauli Apostoli r prædicantibus cessare admonemur, qui ait: Benedicite, & nolite maledicere.

Corr. Rom. § a Justitiæ,] In his, quæ sequuntur, non omnino refert Gratianus ipsa verba B. Gregorii, neque etiam ceterorum collatorum, licet propius ad eos accedat. Sententia tamen eadem manet.

C. XIII. Errantes, & in errorem mittentes excommunicantur.

Item Pelagius Papa Anglio Episcopo.

Apostolicæ s auctoritatis exemplo didicimus, errantium, & in errorem mittentium Spiritus tradendos esse Saxe, ut blasphemare dediscant.

a Genes. 12. b Matth. 21. c Genes. 9. d Genes. 27. e Deuter. 27. f Gal. Heb. 1. g Act. 8. h Rom. 12. i 1. Corinth. 3. & 6. k Gal. 1. l Bedæ in Acta, cap. 8. Ivo p. 14. cap. 4. & 5. Pammorm. lib. 5. c. 82. m alit. justitiæ exanimis. n Dei iudicium] vera lectio. o alit. æternus. p Gen. 3. q Gen. 12. r Rom. 12. s 1. Cor. 5.

C. XIV. Delinquentes corrigantur à Sacerdotibus, incorrigibiles inventi excommunicantur.

Item Anaæletus Papa, epist. 3.

TAm Sacerdotes a, quam reliqui fideles omnes, summam curam habere debent de his, qui pereunt, quantum eorum redargutione aut corrigantur à peccatis, aut si incorrigibiles apparuerint, ab Ecclesia separentur.

C. XV. Secundâ vel tertîâ admonitione interpositâ, excommunicationis sententia procedat.

Item Gregorius Papa lib. 2. epist. 37. ad Nativitatem Episcoporum.

DE excommunicationis articulo (quæ tamen interpositâ conditione gradus a, secundo vel tertio jam ut ita dicam, ex necessitate subjuncta est) beatitudo vestra immerito queritur, cum Paulus Apostolus b dicat: In promptu habentes ulcisci omnem inobedientiam.

Corr. Rom. § a Gradus,] In tribus vetustis exemplaribus epistolarum B. Gregorii & uno Gratiani legitur, gradu secundo, &c.

C. XVI. Mali ab Ecclesia sunt eliminandi.

Item Hieronymus in epistolam ad Galatas, cap. 5.

REsecandæ a sunt putridæ carnes, & scabiosa ovis à caulis repellenda: ne tota domus, massa, corpus & pecora ardeant, corrumpantur, putrescant, intereant. Arrius in Alexandria una scintilla fuit, sed quia non statim oppressa est, totum orbem flamma populata est.

Corr. Rom. § a REsecandæ] Apud B. Hieronymum legitur, secandæ putridæ carnes, & scabiosum animal à caulis ovium repellendum.

C. XVII. Pro diversitate culparum subditi à Præpositis corripiantur.

Item Augustinus in libro de correptione & gratiâ, cap. 15.

CORripiantur itaque à Præpositis suis subditi fratres, correptionibus de charitate venientibus pro culparum diversitate diversis, vel minoribus, vel amplioribus: quia & ipsa, quæ damnatio nominatur, quam facit Episcopale iudicium (quæ pœnâ in Ecclesia nulla major est) potest, si Deus voluerit, in correptionem saluberrimam cedere atque proficere. Neque enim scimus, quid contingat sequenti die. An ante finem vitæ hujus de aliquo desperandum est? Aut contradici Deo potest, ne respiciat c & det pœnitentiam, & accepto sacrificio Spiritus contribulati, cordisque contriti, à reatu quamvis juxta damnationis absolvat, damnatumque a ipse non damnet? Pastoralis tamen necessitas habet, ne per plures serpent dira contagia, separare ab ovibus sanis morbidam, ab illo, cui nihil est impossibile, ipsa forsitan separatione sanandam. Nescientes enim quis pertineat ad prædestinatorum numerum, quis non pertineat, sic affici debemus charitatis affectu, ut omnes velimus salvos fieri.

Corr. Rom. § a Damnatumque] Sic emendatum est ex originali, nec glossa visa est impedire. Antea legebatur, damnatum, quem ipse non damnat.

C. XVIII. Qui corrigi nolunt, excommunicationis ferro debent abscindendi.

Item Prosper libro secundo de vita contemplativa, cap. 7.

ECCe d autem crimina quorumlibet, si ipsis criminosis confiteri nolentibus, undecunque claruerint, quæcumque non fuerint patientiæ leni medicamento sa-

a Burch. l. 1. c. 136. Ivo p. 5. c. 250. b 2. Corinth. 10. c ul. recipiat. d Ea] orig.

nata, veluti igne quodam piæ increpationis urenda sunt & curanda. Quod si ne sic quidem equanimiter sustinentis, ac piæ increpantis medela processerit a in eis, qui diu portati, & salubriter oburgati corrigi noluerint, tanquam putres corporis partes debent ferro excommunicationis abscindi: ne, sicut caro morbis emortua, si abscissa non fuerit, salutem reliquæ carnis putredinis suæ contagione corrumpit; ita isti, qui emendari despiciunt, & in suo morbo persistunt, si moribus depravatis in Sanctorum societate permanerint, eos exemplo suæ perditionis inficiant.

Corr. Rom. § α Inficiant.] *Apud Prosperum continud sequitur cap. porro, infra de penitentia, dist. 1.*

C. XIX. *Excommunicandus est, qui duas simul uxores habere præsumit.*

Item Nicolaus Papa Lothario Regi.

An non b districtâ ultione feriendus es, qui in duabus uxoribus adulterium Lamech, & flagitium imitatus esse dignosceris? Quod Dominus non nisi post septuaginta septem generationes suo salutifero adventu delevit: cum Cain fratricidium septimâ generatione aquis abolitum sit cataclysmi.

C. XX. *Falsi testes & homicidæ communione priventur.*

Item ex Concilio Agathensi, c. 2.

Itaque censuimus c homicidas & falsos testes à communione Ecclesiastica submovendos: nisi penitentia satisfactione crimina admissa diluerint.

C. XXI. *Excommunicetur potens, qui Clericum pauperem, vel religiosum spoliare præsumit.*

Item ex Concilio Toletano I. cap. 11.

II. **S**i quis d de potentibus Clericum, aut quemlibet pauperem α, aut Religiosum expoliavit, & mandaverit eum ad se venire Episcopus, ut audiatur, & contemperit: invicem mox scripta percurrant per omnes Episcopos Provinciæ, & quoscunque adire potuerint, ut excommunicatus habeatur ipse, donec obediat, & reddat aliena.

Corr. Rom. § α Pauperem.] *In plerisque vetustis, & apud Anselmum, & in codicibus Concilii impressis, & manuscriptis est, pauperiorem.*

C. XXII. *De eodem.*

Ex dictis Gregorii Papæ.

Quisquis per e dolum manum suam mittit in Christum Domini, id est, in Episcopum vel Presbyterum (quia sacrilegium grave committit,) & si quis Ecclesiam Dei vastat, aut impugnat, aut incendit (quia & hoc gravissimum est sacrilegium,) placuit sanctæ Synodo, ut α in primis omnia bona ejus proscriptioe publicentur: deinde in uno loco, id est, in monasterio inclusus peniteat omnibus diebus vitæ suæ.

Corr. Rom. § Caput hoc abest à plerisque manuscriptis. *Burchardus autem & Ivo citant ex Concilio Gangrensi.*

§ α Ut inprimis] *Apud Burchardum & Ivo nem legitur, ut in uno loco, &c. sine verbis illis, quæ hic sunt interjecta.*

C. XXIII. *Communione privetur, qui Romipetas, vel peregrinos, vel mercatores molestare præsumit.*

Item Calixtus Papa.

III. **S**i quis Romipetas, & peregrinos, & Apostolorum limina, & aliorum Sanctorum oratoria visitantes eapere, seu rebus, quas ferunt, spoliare, & mercatores novis telonicorum & pedagiorum f exactionibus molestare tentaverit, donec satisfecerit, communione careat Christianâ.

a ul. profecerit. b Ivo p. 8. c. 227. Genf. 4. c Burchard. l. 6. c. 29. Ivo p. 10. c. 38. & 158. d Anf. l. 7. c. 173. e Burch. l. 10. c. 65. Ivo p. 12. c. 79. & p. 13. c. 65. f al. pelaticorum.

C. XXIV. *Excommunicentur, qui Oratores, & Ecclesias bonaque earum, & personas ibi servientes infestare præsumunt.*

Item Urbanus Papa.

Paternarum traditionum exemplis commoniti, pastoralis officii debitum perfolventes, Ecclesias cum bonis suis, tam personis, quam possessionibus, Clericos videlicet, ac Monachos, eorumque Conversos α, Oratores quoque, cum suis nihilominus rebus, quas ferunt, tutos, & sine molestia esse statuimus. Si quis autem contra hoc facere præsumperit, & postquam facinus suum recognoverit, intra dierum triginta spatium competenter non emendaverit, à liminibus Ecclesiæ arceatur, & anathematis gladio feriatur.

Corr. Rom. § α Conversos,] *In codicibus impressis sequatur, vel commissos, quæ sunt expuncta, quia abest à plerisque manuscriptis Gratiani exemplaribus, & vetustis quodam codice: in quo quidem extremo & hic, & alii tres canones descripti sunt, tanquam fragmentum alicujus Concilii.*

C. XXV. *Qui Oratoribus, pauperibus non armis ferentibus in malum obviaverint, excommunicentur.*

Item Nicolaus Papa omnibus Episcopis.

Illi a, qui peregrinos, vel Oratores ejusdemque sancti, sive Clericos, sive Monachos, vel fœminas, aut inermes pauperes deprædati fuerint, vel bona eorum rapuerint, vel in malum eis obviaverint, anathematis vinculo feriantur, nisi dignè emendaverint. §. 1. Pax verò illa, quam treugam dicimus, sic observetur, sicut ab Archiepiscopis & Episcopis uniuscujusque provinciæ constituta est. Qui autem eam infregerit, excommunicationi subdatur.

4 pars. Gratian. *Quia verò sermo de Hæreticis habetur, videndum est, quid intersit inter schisma & hæresim: & qui sint Hæretici? & quot sint Hæreticorum sectæ?*

C. XXVI. *Schismatis & Hæresis differentia.*

Differentiam autem inter schisma & hæresim,

Hieronymus in epist. ad Titum b,

c. 3. assignat, dicens:

Inter e hæresim & schisma hoc interesse arbitrantur, quod hæresis perversum dogma habeat, schisma propter d Episcopalem disensionem ab Ecclesia α pariter separatur. Quod quidem in principio aliqua ex parte intelligi potest &, cæterum nullum schisma non aliquam sibi constringit hæresim, ut rectè ab Ecclesia recessisse videatur.

Corr. Rom. § α Ab Ecclesia] *In codicibus horum commentariorum in Germania, in Gallia, & Ferravia excusis, itemque duobus manuscriptis Vaticanis legitur, ab Ecclesia separatur.*

§ & Potest,] *Sequebatur, diversum. quæ vox abest à memoratis editionibus, & Vaticanis exemplaribus.*

C. XXVII. *Unde hæresis dicatur?*

Unde autem hæresis dicatur, in epistola ad Galatas, c. 5. Hieronymus e diffinit ita dicens:

Hæresis f Græcè ab electione dicitur, quod scilicet eam sibi unusquisque eligat disciplinam, quam putat esset meliorem. Quicunque igitur aliter Scripturam intelligit, quam sensus Spiritus Sancti flagitat, quo scripta est, licet de Ecclesia non recesserit, tamen Hæreticus appellari potest, & de carnis operibus est, eligens quæ pejora sunt.

5 pars. Gratian. *Qui verò propriè dicantur Hæretici, Augustinus in lib. de utilitate credendi, c. 1. ostendens, ait:*

a Pam. lib. 5. c. 114. b Ad locum [Hæreticum hominem.] c Polyc. lib. 7. tit. 3. Anf. l. 12. c. 49. d ul. post Episcopalem disensionem. e ad locum [Hæreses, invidiæ.] f Polyc. ibid. Anf. l. 12. c. 50. g Gal. 5.

C. XXVIII. Qui propriè dicuntur Hæretici.

Hæreticus est, qui alicujus temporalis commodi, & maximè gloriæ, principatûsque sui gratiâ falsas ac novas opiniones vel gignit, vel sequitur. Ille autem, qui hujusmodi hominibus credit, homo est imaginatione quâdam veritatis ac pietatis illusus.

C. XXIX. Non sunt Hæretici, qui non suâ audaciâ, sed alienâ seducuntur in errorem.

Idem Glorio, Eleuso, & aliis, epist. 162.

Dixit b Apostolus, Hæreticum hominem post primam & secundam correptionem devota: sciens, quia subversus est hujusmodi, & peccat, & est à semetipso damnatus. Sed qui sententiam suam, quamvis falsam atque perversam, nullâ pertinaci animositate defendunt, præsertim quam non audaciâ suæ præsumptionis pepererunt, sed à seductis, atque in errore lapsis parentibus acceperunt, quærunt autem cautâ sollicitudine veritatem, corrigi parati, cum invenerint, nequaquam sunt inter Hæreticos deputandi.

C. XXX. Magistri erroris existunt, qui veritatis disciplinam contemnuunt.

Item Leo Papa epist. 10. ad Flavianum.

Quid autem iniquius est, quàm impia sapere, & sapientioribus, doctioribusque non credere? Sed in hac insipientiam cadunt, qui cum ad cognoscendam veritatem aliquo impediuntur obscuro, non ad propheticas voces, non ad Apostolicas literas, nec ad Evangelicas auctoritates, sed ad semetipsos recurrunt: & idè magistri erroris existunt, quia veritatis discipuli non fuerunt.

C. XXXI. Hæretici sunt, qui, quod pravè sapiunt, contumaciter defendunt.

Item Augustinus c contra Manichæos.

Qui d in Ecclesia Christi morbidum aliquid, pravumque sapiunt, si correpti, ut sanum, rectumque sapiant, resistunt contumaciter, suæque pestifera, & mortifera dogmata emendare nolunt, sed defendere persistunt, Hæretici fiunt.

C. XXXII. Errante damnabilior est, qui ejus defendit errorem.

Item Urbanus Papa.

Qui aliorum defendit errorem, multò amplius damnabilior est illis, qui errant: quia non solum errat, sed etiam aliis offendicula erroris præparat & confirmat. Unde quia magister erroris est, non tantum Hæreticus, sed etiam Hæresiarcha dicendus est.

C. XXXIII. Qui mendacio veritatem immutant, Patrum terminos transferre probantur.

Item Hieronymus lib. 2. Comment. ad e. 5. Osee.

Transferunt Principes Juda terminos, quos posuerunt Patres eorum, quando immutant mendacio veritatem, & aliud prædicant, quàm ab Apostolis acceperunt. Idem infra, eodem capite. §. 1. De Hæreticis manifestus est sensus, quòd sophismatibus suis, & arte dialecticâ sæpè opprimant Ecclesiasticos. Idem ad caput nonum. §. 2. Veteres scrutans historias, invenire non possum scidisse Ecclesiam, & de domo Domini populos seduxisse, præter eos, qui Sacerdotes à Deo positi fuerant, & Prophetæ, id est, speculatores. Isti ergò vertuntur in laqueum tortuosum, in omnibus locis ponentes scandalum.

C. XXXIV. Abjiciuntur, qui adversariorum conveniunt pravitati.

Item Leo Papa epistola 73. ad Anatolium.

Illud e sanè plurimùm mihi displicere significo, quòd

a Beda 1. Cor. 11. Polyc. ibid. Deusd. p. 2. Ansel. l. 12. cap. 53. b Ad Titum c. 3. Polyc. ibid. Ansel. l. 12. c. 61. c Lib. 18. de civit. Dei, c. 51. d Polyc. ibid. Deusd. p. 2. Ansel. l. 12. c. 51. e Ivo p. 6. c. 339.

inter & directionis a tuæ Clericos quidam esse dicuntur, qui adversariorum conveniunt pravitati, & vasa & iræ & vasis misericordiæ miscantur. Quibus investigandis, & severitate congruâ coercendis debet diligentia tua vigilantè insistere: ita ut his, quibus prodesse non poterit correctio, non parcat abscissio. Oportet enim nos Evangelici meminisse mandati, quo ab ipsa veritate præcipitur d, ut, si nos oculus, aut pes, aut dextera scandalizaverit manus, à compage corporis auferatur: quia melius sit his in Ecclesia carere membris, quàm cum ipsis in æterna ire supplicia. Nam superfluo extra Ecclesiam positis resistimus, si ab his, qui intus sunt, in eis, quos decipiunt, vulneramur. Abjicienda prorsus pestifera hæc à Sacerdotali vigore patientia est, quæ sibi met, peccatis aliorum parcendo, non parcat.

Corr. Rom. § & Quòd inter] Sic est emendatum ex ipsa epistola, cum & in vulgatis, & in plerisque vetustis Gratiani exemplaribus esset, quòd jurisdictionis tuæ Clerici. In duobus tamen, quemadmodum & apud Ivonem est, inter ditionis tuæ Clericos.

§ & Vasa iræ] Sic est emendatum ex originali. Alludit enim ad locum B. Pauli Roman. 9. Apud Gratianum erat, itemque apud Ivonem, vesanix vasis misericordiæ vasa miscantur.

C. XXXV. Et sodalitates, & convivia Hæreticorum Clerici vitare debent.

Item ex Concilio Carthageniensi IV. c. 70. 71. & 72.

Clericus Hæreticorum & Schismaticorum tam convivium, quàm sodalitates evitet æqualiter. Eorum conventicula non Ecclesia, sed conciliabula appellanda sunt. Cum eis neque orandum est, neque psallendum.

C. XXXVI. Canonum observatores cum Hæreticis nullum debent inire certamen.

Item Gelasius Papa in epistola ad Episcopos Dardanias.

Cum quibus erat Synodus incunda? Catholici Pontifices fuerant undique jam depulsi: soli que remanserant focii perfidorum: cum quibus jam nec licebit habere conventum, dicente Psal. Non e sedi in concilio vanitatis: & cum iniqua gerentibus non introibo. Nec Ecclesiastici moris est cum his, qui pollutam habent communionem, permittamque cum perfidis, miscere Concilium f. Rectè igitur per Chalcedonensis Synodi formam, hujusmodi prævaricatio repulsa est potius, quàm ad Concilium vocata: quod nec opus erat post primam Synodum, nec cum talibus habere licebat. Idem in communitorio ad Faustum. §. 1. Canonum & magistris atque custodibus nobis nullum fas est inire certamen cum hominibus communionis alienæ.

Corr. Rom. § & Quàm ad] In originali legitur, quàm per Concilium, quod nec opus, &c.

§ & Canonum] Gelasius in communitorio ad Faustum, oburgans Græcos illos, qui, cum maximè canones violarent, eorum tamen se observatores simulabant, in hac prorumpit verba, o canonum magistros atque custodes. Nobis nullum, &c.

C. XXXVII. Non contradicit, sed potius obedit Evangelio, qui malos excommunicat.

Item ex epistola Urbani Papæ.

Notandum est, quòd quidam dicunt contra Evangelicam parabolam nos facere, ubi de zizaniis non eradicandis Dominus præcepit g, cum aliquos excommunicatione dignos excommunicationi subjiciamus: &

a al. ditionis. b al. conniveant] orig. c Rom. 9. d Matth. 5. e Psal. 25. f al. consilium. g Matth. 13. Sententia habetur 23. q. 3. per totam. In Concilio Miltovitano & Africano.

ajunt etiam sanctum Augustinum hoc contra scribere in illo loco, ubi ait: *Quia non est præcedenda unitas; ferendi sunt mali, non abiciendi.* Quibus hoc primum respondendum est: Si hæretici & mali homines excommunicandi non sunt, quare ipse Augustinus cum Legatis Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, & cum sanctis Episcopis suis Pelagium & Cælestinum, novam hæresim in sanctam Dei Ecclesiam introducentes, excommunicavit, & ab Ecclesia Dei separavit? Quare ipsos Donatistas, contra quos ista & multa his familia loquitur, tam ipse, quam omnis Ecclesia Dei, excommunicatos habuit? & nisi prius penitissent, & per manus impositionem reconciliati essent, eis nequaquam communicabat: Idem ipse Dominus, qui hoc parabolicè hic narrat, apertè alibi excommunicationem fieri jubet, dicens a, *Frater, qui corrumpitur ab Ecclesia, & non obedit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus.* Unde apparet liquidò, aliud esse excommunicationem, aliud eradicationem. Qui enim excommunicatur (ut b Apostolus ait) ad hoc excommunicatur, ut Spiritus ejus salvus fiat in die Domini. Disciplina enim est excommunicatio, & non eradictio.

Gratian. *Nisi fortè ex contemptu & superbia excommunicati proveniat.*

C. XXXVIII. *Divina maledictio meritum maledicti designat.*

Unde c Origenes a in *librum Numerorum, homilia 15. ad c. 23.*

DEUS, quando maledicit, meritum ejus designat, cui maledicitur, & sententiam d promit: utpote quem non fallit neque peccati qualitas, neque peccantis affectus. Homo autem, quia hæc non potest scire neque enim propositum, mentemque alterius videre alius, aut cognoscere potest; ideo etiam si judicantis, vel sententiam promentis intuitu proferat maledictum, non potest esse justa maledicendi causa, ubi ignoratur peccantis affectus, maxime cum humanum iudicium tunc sciat maledicta proferre, cum fortè conviciis aut injuriis provocatur. Quod vitium volens refecare e Apostolus, ne maledictis maledicta & convitiis convitia provocemus, mandatum necessarium ponit; ut benedicamus, & non maledicamus: quò convitiandi vitium refecetur: non quò judicandi veritas, quæ homines latet, & pronuntiandi auctoritas perimatur.

Corr. Rom. § a Origenes) *Sic est restitutum, cùm antea esset, Augustinus. Et magnam hujus capituli partem glossa ordinaria ad eundem locum ex ipso Origene refert: indeque nonnulla sunt emendata.*

Gratian. *Scilicet verò hæreticorum quot sint, & unde nomina acceperunt, Isidorus lib. 8. Etymologiarum, cap. 5. determinat, dicens:*

C. XXXIX. *Quot sint Sectæ hæreticarum.*

QUIDAM autem f Hæretici, qui de Ecclesia recesserunt, ex nomine suorum auctorum nuncupantur: quidam verò ex causis, quas eligentes instituerunt.

§. 1. Simoniani g dicti à Simone, magicæ artis perito: cui Petrus in Actibus Apostolorum maledixit, pro eo, quòd ab Apostolis Spiritus Sancti gratiam pecunià emere voluisset. Hi dicunt, creaturam non à Deo, sed à virtute quadam superna creatam.

§. 2. Menandrini b à Menandro mago, discipulo Simonis nuncupati: qui mundum non à Deo, sed ab Angelis factum asseruit.

§. 3. Basilidiani à Basilide appellati: qui inter reliquas blasphemias Jesum passum abnegavit.

§. 4. Nicolaite dicti à Nicolao i Diacono Ecclesiæ Hierosolymorum: qui cum Stephano, & cæteris constitutus

a *Matth. 18. paulò aliter. b 1. Corinth. 5. c al. Ilym. d al. Sententiam veram promit. e 1. Petr. 3. Rom. 12. f Rabanas Eb. 2. de institut. Clericor. capite 58. Ansel. l. 13. c. ultim. Pann. l. 5. c. 345. g Act. 8. h al. Menandriani. i Act. 6.*

est à Petro: qui propter pulchritudinem relinquens uxorem, dixerat, ut qui vellet, eà uteretur: versa est in stuprum talis consuetudo, ut invicem conjugia commutarentur. Quos Joannes in Apocalypsi improbat a, dicens: *Sed hoc habes, quòd odisti facta Nicolaitarum.*

§. 5. Gnostici propter excellentiam scientiæ se ita appellare voluerunt. Animam, naturam Dei esse dicunt: bonum & malum Deum suis dogmatibus fingunt.

§. 6. Carpocratiani à Carpocrate quodam vocantur: qui dixit, Christum hominem fuisse tantum, & de utroque sexu progenitum.

§. 7. Cerinthiani à Cerintho quodam nuncupati. Hi inter cætera circumcisionem observant: mille annos post resurrectionem in voluntate carnis futuros prædicant. Unde & Græcè *Χιδαζου*, Latine Millenarii sunt appellati.

§. 8. Nazaræi dicti, qui dum Christum (qui à vico Nazareus est appellatus) filium Dei confiteantur, omnia tamen veteris legis custodiunt.

§. 9. Ophitæ à Colubro nominati sunt. Coluber enim Græcè *ὄφις* dicitur. Colunt enim serpentem, dicentes, ipsam in paradiso b induxisse virtutis cognitionem.

§. 10. Valentiniani à Valentino quodam Platónico sectatore vocati, qui *αιῶνας*, id est, secula quædam in originem Dei creatoris induxit: Christum quoque de Virgine nihil corporis assumpisse, sed per eam, quasi per fistulam, transisse asseruit.

§. 11. Appellitæ, quorum auctor c Appelles fuit: qui creatorem Angelum nescio quem gloriosum superioris Dei faciens, Deum legis Israël illum igneum affirmans dixit, & Christum non in veritate Deum, sed hominem in phantasia apparuisse.

§. 12. Archontiaci à principibus appellantur: qui universalitatem, quam Deus condidit, opera esse Archangelorum defendunt.

§. 13. Adamiani vocati, quòd Adæ imitentur nuditatem. Unde & nudi orant, & nudi inter se mares femineque conveniunt.

§. 14. Cainani d a inde sunt appellati, quoniam Cain adorant.

§. 15. Sethani nomen acceperunt à filio Adæ, qui vocatus est Seth; dicentes, eundem esse Christum.

§. 16. Melchisedechiani vocati pro eo, quòd Melchisedech, Sacerdotem Dei, non hominem fuisse, sed virtutem Dei esse arbitrantur.

§. 17. Angelici vocati, quia Angelos colunt.

§. 18. Apostolici hoc sibi nomen ideo sumpserunt, quòd nihil possidentes proprium, nequaquam recipiant eos, qui aliquo e in hoc mundo utuntur.

§. 19. Cerdoniani à Cerdone quodam nominati: qui duo contraria principia asseruit.

§. 20. Marcionista à Marcione, Stoico Philosopho, appellati: qui Cerdonis dogma secutus, alterum bonum, alterum justum Deum asseruit, tanquam duo principia creationis f & bonitatis.

§. 21. Artotyritæ ab oblatione vocati: panem enim & calcem offerunt, dicentes, à primis hominibus oblationem à fructibus terræ, & à fructibus ovium fuisse celebratam.

§. 22. Aquarii appellati, eò quòd aquam solam offerunt in calice sacramenti.

§. 23. Severiani à Severo exorti, vinum non bibunt: Vetus Testamentum, & resurrectionem non recipiunt.

§. 24. Tatiani à Tatiano quodam vocati: qui & Encratitæ dicti: quia carnes abominantur.

§. 25. Alogii vocantur tanquam sine verbo: *λόγος* enim Græcè, verbum dicitur. Deum enim Verbum non

a *Apoc. 2. b al. paradiso. c al. princeps. d al. Cajani. e al. Cainini. f al. aliquid. g al. creatoris.*

credunt, respuentes Joannis Evangelium & Apocalypsim.

§. 26. Cataphrygis nomen provincia Phrygia dedit, quia ibi extiterunt. Auctores eorum Montanus, Prisca, & Maximilla fuerunt. Hi adventum Spiritus Sancti non in Apostolos, sed in se traditum asserunt.

§. 27. Cathari propter munditiam ita se nominaverunt: gloriantes enim de suis meritis, negant poenitentibus veniam peccatorum: viduas, si nuplerint, tanquam adulteras damnant: mundiores se cæteris prædicant. Qui nomen suum si cognoscere vellent, mundanos se potius quam mundos vocarent.

§. 28. Pauliani à Paulo Samosateno exorti sunt, qui dixit, non semper fuisse Christum, sed à Maria sumplisse initium.

§. 29. Hermogeniani ab Hermogene quodam vocati, qui materiam non Æ natam introducens, Deo non nato eam comparavit, matremque elementorum, & Deam asseruit: quos Apostolus a improbat elementis servientes.

§. 30. Manichæi à quodam Perfa extiterunt, qui vocatus est Manes. Hic duas naturas & substantias introduxit: id est, bonam & malam, & animas ex Deo, quasi ex aliquo fonte manare asseruit: Testamentum Vetus respuit, Novum ex parte recepit.

§. 31. Anthropomorphitæ & dicti pro eo, quod simplicitate rusticâ Deum habere humana membra, quæ in divinis libris scripta sunt, arbitrantur; ἀνθρωπος enim Græcè, Latine homo interpretatur. Ignorantes vocem Domini, qui ait b: Spiritus est Deus. Incorporeus est enim, nec membris distinguitur, nec corporis mole censetur.

§. 32. Hierachitæ δ ab Hieracha auctore exorti, Monachos tantum recipiunt: conjugia respuunt: regna cælorum parvulos habere non credunt.

§. 33. Novatiani à Novatiano c Romæ urbis Presbytero exorti: qui adversus Cornelium cathedram Sacerdotalem conatus invadere, hæresim instituit, nolens apostatas suscipere, rebaptizans baptizatos.

§. 34. Montani ε hæretici dicti, quod tempore persecutionis in montibus latuerunt, quâ occasione se à catholicæ Ecclesiæ corpore diviserunt.

§. 35. Ebionitæ ab Ebione dicti, sive à paupertate: Christum enim per profectum d solum, virum justum putant effectum. Unde competenter Hebionitæ pro paupertate intelligentiæ appellati sunt. Hi enim semijudei sunt: & ita tenent Evangelium, ut legem carnaliter servant: adversus quos e Apostolus ad Galatas scribens invehitur.

§. 36. Photiniani à Photino Gallogræciæ Syrmii Episcopo nuncupati: qui Ebionitarum hæresim suscitans, asseruit Christum à Maria per Joseph nuptiali coitu fuisse conceptum.

§. 37. Aëriani ab Aërio quodam nuncupati sunt: hi offerre sacrificium pro defunctis spernunt.

§. 38. Aëtiani ab Aëtio sunt vocati: iidemque Eunomiani ab Eunomio quodam Dialectico, Aëtii discipulo, ex cuius nomine magis innotuerunt, dissimilem Patri asserentes Filium, & Filio Spiritum Sanctum. Dicunt etiam nullum f imputari peccatum in fide manentium.

§. 39. Origeniani ab Origene auctore exorti sunt, dicentes, quod non possit videre Filius Patrem, nec Spiritus Sanctus Filium. Animas quoque in mundi principio peccasse dicunt, & pro diversitate peccatorum è cælis usque ad terras g diversa corpora, quasi vincula meruisse: eaque causâ factum esse mundum.

§. 40. Noëtiani à quodam Noëto vocati, qui dicebant Christum eundem esse, & Patrem, & Spiritum Sanctum: ipsamque Trinitatem in officiorum nominibus, non in personis accipiunt. Unde & Patripassiani vocantur, qui Patrem passum dicunt.

§. 41. Sabelliani ab eodem Noëto pullulasse dicuntur:

cujus discipulum perhibent fuisse Sabellium, ex cuius nomine maxime innotuerunt, unde & Sabelliani vocati sunt. Hi unam Personam Patris, & Filii, & Spiritus Sancti astruunt.

§. 42. Arriani ab Arrio Alexandrino Presbytero orti sunt: qui cœternum Patri Filium non agnoscentes, diversas in Trinitate substantias asseruit, contra illud, quod ait Dominus a: Ego & Pater unum sumus.

§. 43. Macedoniani à Macedonio Constantinopolitano Episcopo dicti sunt, negantes Deum esse Spiritum Sanctum.

§. 44. Apollinaristæ ab Apollinare vocati sunt, dicentes Christum corpus tantummodò sine anima suscepisse.

§. 45. Antidicomaritæ appellati sunt pro eo, quod Mariæ virginitati contradicunt, asserentes eam post Christum natum viro suo fuisse commistam.

§. 46. Metangismonitæ & idèd tale nomen acceperunt, quia ἀγνος Græcè vas dicitur. Asserunt enim sic esse in Patre Filium, tanquam vas minus intra vas majus.

§. 47. Patritiani à quodam Patritio nuncupati sunt, qui substantiam humanæ carnis à diabolo conditam dicunt.

§. 48. Colluthiani à quodam Collutho nominati: qui dicunt, Deum non facere mala, contra illud, quod scriptum est b, Dominus creans mala.

§. 49. Floriani c à Floriano: qui è contrario dicunt Deum creasse mala, contra hoc, quod scriptum est d: Fecit Deus omnia bona.

§. 50. Donatistæ à Donato quodam Afro nuncupati: qui de Numidia veniens totam penè Africam suâ persuasione decepit, asserens minorem Patre Filium, & minorem Filio Spiritum Sanctum, & rebaptizans Catholicos.

§. 51. Bonosiani à Bonoso quodam Episcopo exorti produntur: qui Christum Dei filium adoptivum, non proprium asserunt.

§. 52. Circumcelliones dicuntur, eò quod agrestes sint: quos Scototopicos & vocant, supradictæ hæresis habentes doctrinam. Hi amore martyrii semetipsos perimunt, ut violenter de hac vita discedentes, martyres nominentur.

§. 53. Priscillianistæ à Priscilliano vocati: qui in Hispania ex errore Gnosticorum & Manichæorum permittum dogma composuit.

§. 54. Luciferiani à Lucifero Sardinie Episcopo orti: qui Episcopos Catholicos, qui Constantii e persecutione perfidiæ Arrianorum consentientes erant, & postea correcti in catholicam redire delegerunt, damnantes, sive quod crediderant, sive quod se credidisse simulaverant, quos Ecclesia catholica materno recepit sinu, tanquam Petrum post sletum negationis; hanc illi matris charitatem superbè accipientes, eosque recipere nolentes, ab Ecclesiæ communione recefferunt, & cum ipso Lucifero auctore suo, qui manè oriebatur, cadere meruerunt.

§. 55. Jovinianistæ, à Joviniano quodam Monacho dicti, asserentes, nullam nuptiarum & virginum esse distantiam: nullamque inter abstinentes & simpliciter epulantes esse discrimen.

§. 56. Helvidiani ab Helvidio nominati: qui dicunt post Christum natum alios Mariam filios de suo Joseph peperisse.

§. 57. Paterniani à Paterno quodam exorti, inferiores corporis partes à diabolo factas opinantur.

§. 58. Arabici nuncupati, eò quod in Arabia exorti sunt, dicentes animam cum corpore mori, atque in novissimo utrumque resurgere.

§. 59. Tertullianistæ dicti à Tertulliano Presbytero Africanæ Provinciæ civitatis Carthagenensis, animam immortalem esse, sed corpoream prædicantes, & animas peccatorum hominum post mortem in daemones verti putantes.

a Gal. 4. b Joann. 4. c al. Novato. d al. provecum. e Gal. 5. f al. nulli. g al. terras lapsos] orig.

a Joann. 10. b Esa. 45. c al. Floriniani à Florino. d Genes. 1. e al. instanti.

§. 60. Theſſareſeadeatitæ dicti, quod decimaquarta luna Paſcha cum Judæis obſervandum contendunt. Nam ritibus quatuor, dæx decem ſignificat.

§. 61. Nyctages à ſomno nuncupati, quod vigilias noctis reſpiciunt, ſuperſtitionem eſſe dicentes, jura temerari divina, qui noctem ad requiem tribuit.

§. 62. Pelagiani à Pelagio Monacho exorti. Hi liberum arbitrium divinæ gratiæ anteponunt, dicentes, ſufficere voluntatem ad implenda juſta divina.

§. 63. Neſtoriani à Neſtorio Conſtantinopolitano Epiſcopo nuncupati, qui beatam Mariam virginem non Dei, ſed hominis tantummodò matrem aſſeruit: ut aliam perſonam carnis, aliam faceret Deitatis: nec unum Chriſtum in verbo Dei, & carne credidit: ſed ſeparatim, atque ſejunctim alterum filium Dei, alterum hominis prædicavit.

§. 64. Eutychniani dicti ab Eutyche Conſtantinopolitano Abbate: qui Chriſtum poſt humanam aſſumptionem negavit exiſtere in duabus naturis, ſed ſolam in eo divinam aſſeruit eſſe naturam.

§. 65. Acephali dicti, id eſt, ſine capite. Nullus enim eorum reperitur auctor, à quo exorti ſint. Hi trium Chalcedonenſium, capitulorum impugnatores, duarum in Chriſto ſubſtantiarum proprietatem negant, & unam in ejuſ perſona naturam prædicant.

§. 66. Theodoſiani & Gajanite appellati à Theodoſio & Gajano, qui temporibus Juſtiniani Principis in Alexandria, populi perverſi electione, unà die ordinati ſunt Epiſcopi. Hi errores Eutychetis & Dioſcori ſequentes, Chalcedonenſe Concilium reſpiciunt: ex duabus unam in Chriſto naturam aſſerunt, quam Theodoſiani corruptam, Gajanite incorruptam contendunt.

§. 67. Agnoitæ & Tritheitæ à Theodoſianis exorti ſunt: ex quibus Agnoitæ ab ignorantia dicti: quia ad perverſitatem, à qua exorti ſunt, id adjuccunt, quod Chriſti divinitas ignoret futura, quæ ſunt ſubſcripta de die & hora noviffima; non recordantes Chriſti perſonam in Eſaia a loquentis: *Dies judicii in corde meo.*

§. 68. Tritheitæ verò vocati, quod ſicut tres perſonas in Trinitate, ita quoque tres aſſerunt Deos eſſe, contra illud, quod ſcriptum eſt: *Audi Iſrael, Dominus Deus tuus, Deus unus eſt.*

§. 69. Sunt & aliæ hæreſes ſine auctore, & ſine nominibus. Ex quibus aliæ putant triformem eſſe Deum: aliæ Chriſti divinitatem paſſibilem dicunt: aliæ Chriſti de patre nativitate initium temporis dant: aliæ liberationem hominum apud inferos factam Chriſti deſcenſione non credunt: aliæ animam imaginem Dei negant: aliæ animas converti in demones, & in quæcunque animalia æſtimant: aliæ de mundi ſtatu diſſentiunt: aliæ innumerabiles mundos oporantur: aliæ aquam Deo coæternam faciunt: aliæ nudis pedibus ambulant: aliæ cum hominibus non manducant. Hæ ſunt hæreſes adverſus catholicam fidem exortæ, & ab Apoſtoliſ, & à ſanctis Patribus, vel Conciliis prædamnatæ: quæ dum in ſe multis erroribus diviſæ, invicem ſibi diſſentiunt, communi tamen nomine adverſus Eccleſiam Dei conſpirant.

§. 70. Sed & quicunque e aliter Scripturam ſanctam intelligit, quam ſenſus Spiritus Sancti flagitat, à quo conſcripta eſt, licet de Eccleſia non recellerit, tamen Hæreticus appellari poteſt.

Corr. Rom. §. a Cainani] Apud B. Auguſtinum in libro de hæreſibus (ex quo magnam partem hujus capituli accepit Iſidorus) & in aliquot vetuſtis Gratiani exemplaribus legitur, Gayani. In uno autem ejuſdem Gratiani, Cayni. De quibus quidem Hæreticis Tertullianus in libro de præſcriptione adverſus Hæreticos hæc ſcribit: Sunt & nunc alii Nicolaitæ: Caiana hæreſis dicitur. & paulò inferius. Nec non etiam arripit alia quoque hæreſis, quæ dicitur Caino-

rum. Et ipſi enim magnificant Cain, quaſi ex quadam potenti virtute conceptum, quæ operata ſit in ipſo.

§. Non natam] Locus hic emendatus eſt ex plerique vetuſtis & Iſidoro. Antè enim legebatur, Non naturam introducens, Deo, non naturæ eam comparavit.

§. Athropomorphyte] In codicibus Iſidori vulgatis, & aliquot manuſcriptis antecedit hæc. Anomiani, Latine ſine lege dicuntur: quæ tamen abſint à codice Iſidori pervetuſto, & valdè emendato monaſterii B. Auguſtini in Carbonaria Neapolis.

§. Hierachita] Ita mutatum eſt ex libello B. Auguſtini, quævis in aliquot ipſius editionibus eſt, Hierarchita. Hierachæ verò Hæretici meminit B. Hilarius l. 4. & 6. de Trinitate. Antè legebatur, Heraclita ab Heraclito.

§. Montani] Horum nulla mentio eſt apud B. Auguſtinum, ſed Monteniſium: quo nomine Donatiſtas Romæ vocari ſolitos tradit.

§. Metangiſmonitæ] Sic emendatum eſt ex Iſidoro & beato Auguſtino, cum antè legeretur, Metangi nominati.

§. Scototopicos] Apud Iſidorum, in Pannormia, & in aliquot manuſcriptis Gratiani eſt, Cotopitas. Quod verò ait, ſupradictæ hæreſis habentes doctrinam, referendum eſt ad Donatiſtas, non ad Bonofianos.

§. Prædicavit] In eodem vetuſto Iſidori codice Neapolitano hæc eſt ſenſu capituli, & incipit novum caput, De Philoſophis gentium.

§. Chalcedonenſium] Tria capitula tractata & deſinita ſunt in quinta Synodo, ſub Juſtiniano, ut notatum eſt ſupr. diſt. 15. ſicut ſancti, Qui verò occasione horum trium capitulorum ab Eccleſia receſſerunt, non Chalcedonenſem, ſed quintam Synodum impugnabant.

§. Theodoſiani] Horum meminit Liberatus in Breviario, Nicephorus lib. 18. cap. 45. 49. & 50. ac Gregorius Cedrenus anno 14. Juſtiniani Imperatoris. B. Auguſtinus memorat Theodoſianos à Theodotiano: ſed idem videtur qui Theodotus, de quo Epiphanius l. 2. tom. 1. hæreſi 54. Theodotianos à Theodoto, ut etiam Philaſtrius & Damuſcenus.

§. Agnoitæ & Tritheitæ] Sic reſtitutum eſt: quævis in codicibus Iſidori & Gratiani legeretur, Gnoitæ & Tritheitæ. De his meminit Nicephorus in locis proximè indicatis, eoſque à Theodoſianis proſectos ſcribit. De Agnoitis verò multa dicit beatus Gregorius lib. 8. epiſt. 35. & 42. ad Eulogium.

C. XL. Quare divina providentia multos errare permittat. Item Auguſtinus de Geſeſi contra Manicheos, lib. 1. cap. 1.

¶ Deò divina providentia multos diverſi erroris Hæreticos eſſe permittit, ut cum inſultant nobis, & interrogant nos ea, quæ neſcimus, vel ſic excutiamus pigritiam, & divinas Scripturas noſſe cupiamus. Propterea & Apoſtolus ait a, Oportet hæreſes eſſe, ut probati manifeſti ſiant inter vos. Hi autem Deo probati ſunt, qui bene poſſunt docere: ſed manifeſti & hominibus eſſe non poſſunt, niſi cum doceant.

Corr. Rom. §. a Sed manifeſti] Hæc addita ſunt ex originali, itemque alia nonnulla, & emendata.

C A U S A XXV.

Sancta Romana Eccleſia quandam baptiſmalem Eccleſiam ſuis munivit privilegiis, decimationes ſua diaceſis ex integro ſibi attribuens. Item quoddam monaſterium ſimiliter munivit privilegiis propriis, decernens, ut ex proprio prædiis nulli decimas perſolveret. Accidit itaque, ut intra diaceſim prædicata baptiſmalis Eccleſiæ præſatum monaſterium alia emptione, alia donatione

a Eſa. 30. b Deut. 6. c ſupr. ead. hæreſis, §. quicunque.

a 1. Corin. 11. prælis

prædia sibi inveniret. Oritur itaque contentio inter Monachos & Clericos de decimis.

- 1. Hinc primam quaeritur, An Clerici baptismalis Ecclesie, auctoritate privilegii, decimas suæ diocesis ex integro sibi valeant vendicare?
- 2. Secundo, An subsequenti privilegio Monachorum derogetur antiquioribus privilegiis baptismalium Ecclesiarum?

QUESTIO I.

QUOD verò auctoritate illius privilegii decimas sibi ex integro Clerici vendicare non valeant, hinc probatur, quia decimæ juxta decreta sanctorum Patrum quadripartitò dividuntur: quarum una pars Episcopis, secunda Clericis, tertia fabricis restaurandis, quarta verò pauperibus est assignata. Decreta verò sanctorum canonum neminem magis, quàm Apostolicum servare oportet.

C. I. Constitutum Synodi, quod universalis Ecclesie probavit assensus, Romanam sedem servare oportet.

Unde Gelasius Papa ait in epistola ad Episcopos Dardanie.

Confidimus a, quòd nullus jam veraciter Christianus ignoret, uniuscujusque Synodi constitutum, quod universalis Ecclesie probavit assensus, nullam magis exequi sedem præ cæteris oportere, quàm primam: quæ & unamquamque Synodum suâ auctoritate confirmat b, & continuatâ moderatione custodit.

C. II. Qui negligenter pascit Dominicum gregem sibi commendatum, convincitur, summum non amare pastorem.

Item Leo Papa epist. 4. Episcopis Siciliae.

Divinis c præceptis, & Apostolicis monitis incitatur, ut pro omnium Ecclesiarum statu, impigro vigilemus affectu: ac, si quid usquam reprehensioni inveniatur obnoxium, celeri sollicitudine, aut ab ignorantie imperitia, aut à præsumptionis usurpatione revocemus. Mente enim Dominicæ d vocis imperio, quo beatissimus Apostolus Petrus trinâ admonitione & mysticis sanctionibus imbuitur, ut Christi oves, qui Christum diligit, pascat, ipse sedis, cui per abundantiam gratiæ divinæ præsumus, reverentiâ coarctamur e, ut periculum defidæ, quantum possumus, declinemus: ne professio summi Apostoli, quâ se amatorem Domini esse testatus est, vana inveniatur in nobis: quia negligenter pascens Dominicum gregem toties commendatum, convincitur, summum non amare pastorem.

Corr. Rom. § Admonitione] In originali, & apud Anselmum legitur, trinâ repetitione mysticæ sanctionis. Alia verò quadam sunt emendata ex ipsa epistola.

C. III. Non debent ullo modo variari, quæ ad perpetuam ordinantur quietem.

Idem Anatolio Episcopo, epist. 51.

Quæ f ad perpetuam utilitatem generaliter instituta sunt, nullâ commutatione variantur: nec ad privatum trahantur commodum, quæ ad bonum sunt commune præfixa: sed g manentibus terminis, quos constituerunt Patres, nemo injustè & usurpet alienum: sed intra fines proprios atque legitimos, prout quis valuerit b, in latitudine se exerceat charitatis.

Corr. Rom. § Injustè] Apud B. Leonem legitur, nemo in jus tendat alienum. Apud Ivonem, & in Capitularibus legitur, nemo damnet alienum: Apud Anselmum verò, nemo injustè damnet.

a Polyc. l. 1. tit. 14. Anf. l. 1. c. 48. b al. firmavit. c Anf. l. 1. c. 32. & l. 2. c. 22. d Joan. 21. e al. comportantur. f Cap. l. 6. c. 254. & l. 7. c. 222. Anf. l. 6. c. 121. Ivo p. 16. c. 317. g al. & h al. voluerit.

C. IV. Nulli divinas constitutiones, & Apostolicæ sedis decreta temerare licet.

Item Hilarius Papa in Synodo Romana, capite primo.

Nulli a fas sit sine statù sui periculo vel divinis constitutiones, vel Apostolicæ sedis decreta temerare: quia nos, qui potentissimi b & Sacerdotis administramus officia, talium transgressionum culpa respiciet, si in causis defides fuerimus inventi: quia meminimus, quòd timere debemus, qualiter comminetur c Deus negligentia Sacerdotum. Siquidem reatu majori delinquit, qui potiori honore perfruitur: & graviora facit vitia peccatorum sublimitas peccantium d.

Corr. Rom. § Potentissimi] Sic apud Anselmum, & in cæteris vetustis Gratiani exemplaribus, præter unum, in quo habetur, ut in Concilio ipso, potissimi.

C. V. In Spiritum Sanctum blasphemant, qui sacros canones violant.

Item Damasus Papa.

Violatores e canonum voluntarii graviter à sanctis Patribus judicantur: & à sancto Spiritu (instinctu ejus, ac dono dictati sunt) damnantur, quoniam blasphemare Spiritum Sanctum non incongruè videntur, qui contra eosdem sacros canones non necessitate compulsi, sed libenter, ut præmissum est, aliquid aut protervè agunt, aut loqui præsumunt, aut facere volentibus spontè consentiunt. Talis enim præsumptio manifestè unum genus est blasphemantium Spiritum Sanctum: quia, ut jam prælibatum est, contra eum agit, cujus nutu & gratiâ sancti canones editi sunt.

C. VI. In quibus Romano Pontifici licet novas condere leges.

Item Urbanus Papa.

Sunt quidam dicentes, Romano Pontifici semper licuisse novas condere leges. Quod & nos non solum non negamus, sed etiam valdè affirmamus. Sciendum verò summopere est, quia inde novas leges condere potest, unde Evangelistæ aliquid, & Prophætæ & nequaquam dixerunt. Ubi verò apertè Dominus, vel ejus Apostoli, & eos sequentes, sancti Patres sententialiter aliquid definirunt, ibi non novam legem Romanus Pontifex dare, sed potius, quod prædicatum est, usque ad animam & sanguinem confirmare debet. Si enim, quod docuerunt Apostoli & Prophætæ, destruere (quod ablit) niteretur, non sententiam dare, sed magis errare convinceretur. Sed hoc procul sit ab eis, qui semper Domini Ecclesiam contra luporum insidias optime custodierunt.

Corr. Rom. § Et Prophætæ] Absint hæ voces à multis manuscriptis.

C. VII. Apostolicæ sedis auctoritas contra Sanctorum statuta aliquid condere non valet.

Item Zozimus Papa.

Contra f statuta Patrum condere aliquid, vel mutare, nec hujus quidem sedis potest auctoritas. Apud nos enim inconcussis radicibus vivit antiquitas, cui decreta Patrum sanxere reverentiam.

Corr. Rom. § Epistola, unde sumptum est hoc caput, non est inventa: Ivo autem in loco indicato, & in epistola ad Hugonem Archiepiscopum Lugdunensem, assert hoc ex epistola Zozimi ad Episcopos Narbonensis provinciæ: & ipse Zozimus in prima epistola ad Hesyochium narrat, se scripsisse ad Episcopos Galie & Hispaniæ.

a Polyc. l. 1. tit. 7. Anf. l. 1. c. 47. & 62. Ivo p. 5. c. 37. b al. potissimi. c Ezech. 3. & 34. d al. dignitatum] orig. e Deusedit p. 4. Anf. l. 3. c. 116. Polyc. l. 4. tit. ult. f Ivo p. 4. c. 226. Pann. l. 3. c. 4. concordat.

C. VIII.

C. VIII. *Stare non valet, quod contra Evangelicam vel Propheticam doctrinam, seu constitutionem factum fuerit.*

Item Marcellinus a Papa, epist. 2.

Omne a quod irreprehensibile est, catholica defendit Ecclesia. *Et infra.* §. 1. Injustum h' iudicium, & diffinitio injusta, regio metu vel iussu à iudicibus ordinata, non valet. Nec e' quicquam, quod contra Evangelicam, vel Propheticam, aut Apostolicam doctrinam constitutionem, successorumve eorum, sive sanctorum Patrum actum fuerit, stabit: & quod ab infidelibus vel Hæreticis factum fuerit, omnino cassabitur.

Corr. Rom. [a Marcellinus] Restitutum est ex vetustis exemplariis. Nam in vulgatis erat, Marcellus.

¶ *Nec quicquam,] Emendatus est hic locus ex ipsa Marcellini epistola.*

C. IX. *A statutis Patrum non deviare, & fidei regulam custodire, prima salus est.*

Item Hormisdas a Papa Episcopis Hispanie.

Prima salus est, recte fidei regulam custodire, & à constitutis Patrum nullatenus deviare.

C. X. *Profitetur Pelagius Papa tonum sui decessoris per omnia servare.*

Item Pelagius Papa Childeberto Regi.

Satendum est d, ut pro auferendo suspitionis scandalo, obsequium confessionis nostræ legibus e ministremus, quibus nos etiam subditos esse sacrae Scripturæ præcipiunt. Veniens etenim Ruffinus vir Magnificus, Excellentie vestrae Legatus, confidenter à nobis, ut decuit, postulavit, quantenus vobis, aut beate recordationis Leonis Papæ tonum à nobis per omnia conservari significare debuissimus, aut propriis verbis nostræ confessionem fidei destinare. Et primam quidem petitionis ejus partem, quia facilius fuit, mox, ut dixit, implevimus, nosque in omnibus Præfulis tonum pro catholice fidei assertionem concisum, Deo propitio, custodire manus nostræ ad vos professionem significamus f. Ut autem nullius deinceps (quod absit) suspitionis resideret occasio, illam etiam aliam partem, quam memoratus vir illustri admonuit, facere maturavi: scilicet propriis verbis confessionem fidei, quam tenemus, exposui.

C. XI. *Anathema apud Deum fiat, qui censuram Romanorum Pontificum violat.*

Item Hadrianus Papa in g capitulis, c. ult.

Generali h' decreto constituimus, ut execrandum anathema sit i, & veluti prævaricator catholice fidei semper apud Deum reus existat, quicumque Regum, seu Episcoporum a, vel potentum deinceps Romanorum Pontificum decretorum censuram in quocumque crediderit vel permisit violandam.

Corr. Rom. [a Seu Episcoporum,] Haec voces non leguntur in ipso capitulo, neque in capitulari, sunt tamen apud Anselmum, & in Polycarpo.

¶ *[Romanorum] In capitulo habetur, deinceps canonum censuram: nec multo aliter in capitulari. Anselmus tamen, & Polycarpus habent ut Gratianus.*

C. XII. *Non licet alicui Episcopo contra Romanorum Pontificum decreta aliquid agere.*

Item Damasus a Papa, epist. 4. Prospero l Episcopo.

Omnia in decretalia n, & cunctorum decessorum nostrorum constituta, quæ de Ecclesiasticis ordinibus

a Sup. dist. 81. si qui sine. b II. q. 3. Injustum. Anselm. l. 3. c. 87. c Et in libello Joannis Constantinop. Episcopi, ad Hormisdam. d Ivo p. 5. c. 358. e Regibus] Ivo. f al. signavimus. g Et Capit. l. 6. c. 249. h Desiderit p. 1. 3. 4. Ansel. l. 12. c. 2. i l. 3. c. 82. j l. 4. c. 40. Polyc. l. 4. tit. ult. i al. fiat. k Et Leo Papa, epist. 1. c. 5. l al. Stephanus. m Polyc. l. 3. tit. 22. Ansel. l. 4. cap. 47. Pann. l. 3. c. 3. simile. n hac decretaliu] orig.

TOM. I.

& canonum promulgata sunt disciplinis, ita à vobis, & ab omnibus Episcopis, ac cunctis generaliter Sacerdotibus custodiri debere mandamus, ut si quis in illa commiserit, veniam sibi deinceps noverit denegari.

C. XIII. *Non communicet sacris altaribus, qui nescit sacris obedire canonibus.*

Item Gregorius lib. 2. epist. 7. seu c. 46. ad Joannem Episcopum.

Hac a consona h' sanctis Patribus diffinitione sancimus, ut qui sacris nescit obedire canonibus, nec sacris ministrare, nec communionem capere sit dignus altaribus.

C. XIV. *Observanda sunt regula à sanctis Patribus in Synodo statuta.*

Item ex Concilio Chalcedonensi, c. 1.

A sanctis Patribus in unaquaque Synodo usque nunc prolatae regulas teneri statuimus.

C. XV. *Voluntatem & statuta suorum decessorum custodiant, qui sua servari volunt.*

Item Gregorius ad Montanum, & Thomam, lib. 5. epist. 12. seu cap. 112.

Justitie ac rationis ordo suadet, ut qui sua à successoribus desiderat mandata servari, decessoris sui proculdubio voluntatem & statuta custodiat.

C. XVI. *Contra statuta sanctorum Patrum agit, qui ea non servat intacta.*

Item Leo Papa IV.

Ideo e permittente Domino pastores hominum sumus effecti, ut quod Patres nostri sive in sanctis canonibus, sive in mundanis affixere legibus, excedere minimè debeamus. Contra eorum quippe saluberrima agimus instituta, si, quod ipsi divino statuerunt consulto d, intactum non conservamus.

2 pars. Gratian. Si ergo primam solem statuta Conciliorum præ omnibus servare oportet, & si pro statu omnium Ecclesiarum necesse est illam impigro vigilare affectu; si ea, que à Romanis Pontificibus decreta sunt, ab omnibus observari convenit; si illi, qui nesciunt sacris obedire canonibus, altaribus ministrare non debent; patet, quod contra statuta sanctorum canonum, quibus status Ecclesiarum vel confundantur, vel perturbentur, privilegia ab Apostolico concedi non debent. §. 1. His ita respondetur. Sacrosancta Romana Ecclesia jus & auctoritatem sacris canonibus imperitur, sed non eis alligatur. Habet enim jus condendi canones: utpote que caput est, & cardo omnium Ecclesiarum: à cuius regula nemini dissentire licet. Ita ergo canonibus auctoritatem præstat, ut seipsam non subiciat eis. Sed sicut Christus, qui legem dedit, ipsam legem carnaliter implevit, octava die circumcisus e, quadragesimo die in templo cum hostiis presentatus, ut in seipso eam sanctificaret, postea vero, ut se dominum legis ostenderet, contra legis literam leprosum e tangendo mundavit. Apostolos quoque contra literam Sabbathi per fata prætergredientes, spicas vellentes, & confricantes manibus suis, probabili exemplo David h, & circumcisiois, & templi excussit, dicens: Non legistis, quid fecerit Abimelech, quando venit ad eum David, & dedit ei panes propositionis, de quibus non licebat edere, nisi solis Sacerdotibus, & comedit ipse, & pueri ejus? Item i octava die secundam leem puer circumciditur, & vos in Sabbatho circumciditis hominem. Item, cum iuge holocaustum ex lege offeratur, cum masculus quadragesima, femina vero octuagesima die ab ortu sue natiuitatis secundum legis imperium cum hostiis in templum presentaretur, unde Sacerdotes offerentes hostias in templo literam Sabbathi solvant, & sine crimine sunt: tunc filius hominis multo magis valet solvere literam legis,

a al. Hec. b Polyc. l. 4. t. ult. c Ivo p. 4. c. 186. d al. consilio. e Luc. 2. f Matth. 8. g Matth. 12. h 1. Reg. 21. i Levit. 12.

Kkk

qui est etiam dominus Sabbathi. Hinc etiam dicitur de eo a: Erat Jesus docens, tanquam potestatem habens, id est, tanquam legis dominus, addens moralibus ea, quae decant ad perfectionem, umbram figuratum in lucem spiritualis intelligentiae commutans, non tanquam b Scriba eorum, qui litera legis astricti non audebant aliquid addere, vel commutare. Sic & summa sedis Pontifices, canonibus sive a se, sive ab aliis sua auctoritate conditis reverentiam exhibent: & eis se humiliando ipsos custodiant, ut aliis observandos exhibeant. Numquam vero seu jubendo, seu deservendo, seu aliter agendo, se decretorum dominos, & conditores esse ostendant. In praemissa ergo capitali, aliis imponitur necessitas obsequendi: summis vero Pontificibus ostenditur inesse auctoritas observandi, ut a se tradita observando, aliis non contemnenda descenderent, exemplo Christi, qui sacramenta, quae Ecclesiae servanda mandavit, primo in seipso suscepit, ut ea in seipso sanctificaret. Oportet ergo primam sedem, ut diximus, observare ea, quae decernendo mandavit, non necessitate obsequendi, sed auctoritate imperitendi. Licet itaque sibi contra generalia decernat, specialia privilegia indulgere, & speciali beneficio concedere, quod generali prohibetur decreto. §. 2. Quoniam si decretorum intentionem diligenter advertimus, nequaquam contra sanctorum canonum auctoritatem aliquid concedere invenietur c. Sacri siquidem canones ita aliquid constitunt, ut interpretationis d auctoritatem sanctae Romanae Ecclesiae referent. Ipsi namque sibi, canonos valent interpretari, qui sui condendi eos habent. Unde in nonnullis capitulis Conciliorum, cum aliquid observandum decernitur, statim subinfertur: Nisi auctoritas Romanae Ecclesiae aliter e imperaverit, vel, Salvo tamen in omnibus jure sanctae Romanae Ecclesiae, vel, Salva tamen in omnibus Apostolica auctoritate. Quaecumque ergo de decimis, vel quibuslibet Ecclesiasticis negotiis, sacris canonibus definitur, intelligenda sunt necessario servari, nisi auctoritas Romanae Ecclesiae aliter fieri mandaverit, vel permiserit. Cum ergo aliqua privilegia ab Apostolico aliquibus conceduntur, est contra generalis legem aliquid fortasse videantur, non tamen contra ipsam aliquid concedere intelliguntur: cum ipsius legis auctoritate privilegia singulorum penes matrem omnium Ecclesiarum referuntur. Neque enim privilegia aliquibus conceduntur, si praeter generalem legem nulli aliquid speciale indulgeretur. Privilegia namque dicuntur tanquam privata legia, quae contra privatam legem singulis generant. Quam diffinitionem y Gregorius intuens, ait: Si hoc neque consuetudine generalis, neque privilegio vendicis, restat de usurpasse, quod fecisti. §. 3. Item Hieronymus in expositione Jonae ad c. primum: Privilegia singulorum non possunt legem facere communem. §. 4. Valet ergo, ut ex praemissis colligitur, sancta Romana Ecclesia suis privilegiis quoslibet munire, & extra generalia decreta, quaedam speciali beneficio indulgere: considerata tamen rationis aequitate, ut, quae mater justitiae est, in nullo ab ea dissentire inveniat: ut privilegia videlicet, quae ob religionis, vel necessitatis, vel exhibitum obsequii gratiam conceduntur, neminem relevando ita divitem faciant, ut multorum detrimenta non circumspiciendo, in paupertatis miseria nonnullos dejiciant. Illud vero i Apostoli ad memoriam revocantes, quod ad Corinthios scribens, ait: Non enim volumus, ut aliis sit remissio, vobis autem tribulatio. Cui sacra lex Principum concordans, ait k: Rescripta contra jus elicta ab omnibus iudicibus praecipimus refutari: nisi forte aliquid est, quod non ledat alium, & profit perent, vel crimen supplicanti bus indulgeat. §. 5. Item constitutio Imperatoris ad p pulm l: Nec damnoa fisco, nec juri contraria postulari oportet. §. 6. Clerici ergo hujus baptismalis Ecclesiae privilegia auctoritate muniti,

a Luc. 6. b Matth. 7. c al. invenitur. d al. sua interpretationis. e al. aliter fieri. f Privilegia unde dicuntur. g al. distinctionem. h distinctio. i eo. contra morem. vers. quod si hoc. i 2. Cor. 3. k Infr. ead. q. 2. rescripta. l Infr. ead. q. 2. nec damnoa.

suae diocesis decimas sibi ex integro vendicare valent: nisi forte summa necessitate Episcopi cogantur ad quartam suam accipiendam, & illi superabundare monstrentur.

QUESTIO II.

1. Quid autem antiquioribus privilegiis subsequentibus ps. derogari non possit, auctoritate Anacleti probatur, qui scribens omnibus Episcopis, & reliquis Christi Sacerdotibus, ait in epist. 1. c. 3.

C. I. Ecclesiarum privilegia curiis temporibus intemerata servantur.

I. Privilegia a Ecclesiarum & Sacerdotum a intemerata & inviolata cunctis decernimus manere temporibus. Ieges Ecclesiae Apostolica auctoritate firmamus, & peregrina judicia submovemus.

Corr. Rom. § a Sacerdotum] In originali est, Sacerdotum sancti Apostoli iussu Salvatoris intemerata & inviolata cunctis decreverunt, &c.

C. II. Nec novitate mutari, nec improbitate convelli Ecclesiarum privilegia debent.

Item Leo Papa Martino Augusto, epist. 52. al. 54.

II. Privilegia b Ecclesiarum & monasteriorum a, sanctorum Patrum auctoritate instituta, nulla possunt improbitate convelli, nulla novitate mutari. In quo opere, auxiliante Christo, fideliter exequendo, necesse est huius sanctae sedis Pontifices perseverantem exhibere famulatum. Dispensatio enim nobis credita est; & ad nostrum tendit reatum, si paternarum regulae sanctionum nobis consentientibus vel negligentibus violentur.

Corr. Rom. § a Et monasteriorum,] Haec voces non sunt in epistola, neque infra ead. privilegia, sed sublatae non sunt, quia ad eas spectatur infra ead. c. postea. vers. si ergo privilegia. & Anselmus illas habet lib. 4. c. 2. Ceterum, quoniam de industria caput hoc a collectore in summam redactum est, & aliquot locis mutatum, visa sunt describenda verba ipsa Leonis: Privilegia enim Ecclesiarum, sanctorum Patrum canonibus instituta, & venerabilis Nicenae Synodi fixa decretis, nulla possunt improbitate convelli, nulla novitate mutari. In quo opere, auxiliante Christo, fideliter exequendo, necesse est me perseverantem exhibere famulatum: quoniam dispensatio mihi credita est, & ad meum tendit reatum, si paternarum regulae sanctionum, quae in Synodo Nicena ad totius Ecclesiae regimen, Spiritu Dei instruenta, sunt conditae, me (quod absit) conivente violentur, & major sit apud me unius fratris voluntas, quam universae domus Domini communis utilitas.

C. III. Privilegio suae dignitatis aliquis Ecclesiam exuere non debet.

Item Gregorius Augustino, Anglorum Episcopo, Respons. 9.

IN Galliarum c Episcopos d nullam tibi auctoritatem tribuimus, quia ab antiquis praedecessorum meorum temporibus pallium Arelatenfis Episcopus accepit, quem non privare auctoritate percepta minime debemus. Si ergo contingat, ut fraternitas tua ad Galliarum provincias transeat, & aliquid ex auctoritate agendum fuerit, cum praedicto Arelatenfi Episcopo agatur, ne praetermitti possit hoc, quod antiqua Patrum institutio invenit. Britannorum vero omnes Episcopos tuae fraternitati committimus, ut indocti doceantur, infirmi persuasione roborentur, perverfi a auctoritate corrigantur.

Corr. Rom. § a Perverfi] Addita sunt haec ex originali.

C. IV. Statuta Apostolicorum praedecessorum Apostolicis destruere non debet.

Idem Felici Episcopo, lib. 12. epist. 31.

SI ea destruerem, quae antecessores nostri statuerunt, non constructor, sed everfor esse iuste comprobaretur;

a A. f. l. 4. c. 2. b Infr. ead. privilegia 3. Anselm. l. 4. c. 2. c Anselm. l. 6. c. 97. d al. Episcopis.

testante veritatis voce, que ait a: *Omne regnum in seipso divisum b non stabit*: & omnis scientia, & lex adversum se divisa destruetur.

C. V. Metropolitanus dignitatis sibi tradite antiquitatis jus intemeratum obtineat.

Item Leo Papa epist. 82. al. 84. ad Anastasium cap. 2.

Igitur secundum e sanctorum Patrum canones, Spiritu Dei conditos, & totius mundi reverentia consecratos, Metropolitanos singularum provinciarum Episcopos, quibus ex delegatione nostra fraternitatis tua cura preterduntur, jus tradite sibi antiquitatis dignitatis intemeratum habere decrevimus: ita ut a regulis prestantis nulla aut negligentia, aut presumptione discedant.

C. VI. Privilegia Metropolitanorum inconcussa servari oportet.

Item Hormisdas Papa in epistola ad Joannem Episcopum.

Servatis privilegiis Metropolitanorum, vices vobis Apostolice sedis eatenus delegamus, ut inspectis istis, sive ea, que ad canones pertinent, sive ea, que a nobis sunt super mandata, servantur, sive ea, que de Ecclesiasticis causis tux revelationi d contigerint, sub tua nobis infirmatione pandantur. Erit hoc studii ac sollicitudinis tua, ut talem te in his, que injunguntur, exhibeas, ut fidem integritatemque ejus, cujus curam suscipis, imiteris.

C. VII. Decreta Apostolica nulla presumptione violentur.

Item Gregorius Bonifacio primo defensori, lib. 7. epist. 17.

Institutionis e nostra decreta, que pro defensorum sunt privilegiis & ordinatione disposita, perpetua stabilitate, & sine aliqua constitutum refragatione servari, sive que scripto decrevimus, sive que in nostra presentia videntur esse disposita: nec a quoquam Pontificum in totum, vel in partem, ea quolibet occasione convelli decernimus vel mutari. Nam nimis est asperum, & precipue bonis Sacerdotum moribus inimicum, nisi quempiam quacunque rationis excusatione, & que bene sunt ordinata, rescindere, & exemplo suo docere ceteros, sua quandoque post se constituta dissolvere.

C. VIII. Privilegia Ecclesiarum Apostolicis debet servare illas.

Item Dominico Carthaginensi Episcopo, lib. 2. indict. 10. epist. 39.

DE Ecclesiasticis e privilegiis, quod vestra fraternitas scribit, hoc postposita dubitatione teneat: quia sicut nostra defendimus, ita singulis quibusque Ecclesiis sua jura servemus: nec cuilibet favente gratia, ultra quam meretur, imperior, nec ulli hoc quod sui juris est, arbitu stimulante derogabo: sed fratres meos per omnia honorare cupio, hecque studeo honore singulos subvehi, dummodo non sit, quod alteri jure ab altero possit opponi.

C. IX. Quod rationabiliter diffinitum est, in nullo debet violari.

Item Virgilio, Arelatensi Episcopo, lib. 7. epist. 115.

Cum h pie desiderium voluntatis, & laudande devotionis intentio sacerdotibus sit semper studiis adjuvanda, cura est sollicitudinis adhibenda, ut ea, que pro quiete Monachorum, religiosæ e conversationis fuerint ordinata, nec dissimulatio negligere, nec quædam valeat presumptio perturbare: sed sicut hoc, quod ra-

tio exigebat utilitatis, oportuit diffiniri, ita quod definitum est [nisi a forte ubi major est auctoritas] non debet violari.

Corr. Rom. 1. Nisi forte] Exceptio hæc abest à plerisque vetustis, & Anselmo & edicibus Gregorii impressis & manuscriptis. In uno autem Gratiani apposta est tanquam glossa, & legitur supra 6. q. 4.

C. X. Sibi injuriam facit, qui fratrum suorum jura perturbat.

Item ad Natalem Episcopum, lib. 2. epist. 37.

Quod verò dicitis, nostris temporibus debere servari, que a meis quoque predecessoribus tradita atque custodita sunt, abest a me, ut statuta majorum confacerdotibus meis in qualibet Ecclesia infringam: quia mihi injuriam facio, si fratrum meorum jura perturbat.

C. XI. Nulla presumptione violentur, que ab Apostolis, & eorum successoribus sunt instituta.

Item Julius Papa epist. 1. ad Orientales, c. 4.

Ampurato a totius usurpationis excessu, nullus debet presumere, que sibi non videntur esse concessa, & infra. §. 1. Ea que sunt ab Apostolis, eorumque successoribus instituta, nulla desidia negligantur, nulla dissensionem violentur, nulla concertatione turbentur.

C. XII. Que rationabiliter ordinata sunt, nulla debent refragatione turbari.

Item Gregorius Papa, lib. 7. indict. 2. epist. 60. Præclari illustri.

Ecclésiasticæ h moderationi est omnino conveniens, ut que ordinata fuerint, vel rationabiliter a decisa, nulla in posterum debeant refragatione turbari.

Corr. Rom. 1. Rationabiliter] Vox ista abest à plerisque manuscriptis, & a edicibus B. Gregorii, nec reperitur infra 35. q. 9. omnibus modis. Sed non est inducta, quia omnia Gratiani exemplaria habent istam vocem, etiam in rubrica.

C. XIII. Que contra leges sunt, pro infectis habentur.

Item in Regesto, lib. 7. indict. 2. epist. 7. Januario Caralitano

Imperiali e constitutione aperte sancitum est, ut ea, que contra leges sunt, non solum inutilia, sed etiam pro infectis habenda sint.

CAP. XIV.

Col. d lib. 1. tit. de precibus Imperatori offerendis. Imperator Constantinus.

Nec damnosa fisco, nec juri contraria postulari oportet.

CAP. XV.

Impp. Theodosius & Valentinianus. e

Rescripta f contra jus elicta, ab omnibus iudicibus præcipimus reutari: nisi forte aliquid est, quod non lædat alium, & proit petenti, vel crimen supplicantibus indulgeat.

C. XVI. Rescriptum meretur effectum, quod cum juris & legum ratione concordat.

Item Pelagius Papa Joanni Comiti.

Dicenti g sacras iustiones se habere præ manibus, respondimus scire illum oportere, quod ipse clementissimus Princeps generalibus legibus constituerit, ista sacra manifestique supplicantis desiderio concessa prævalere, & effectui mancipari, que cum juris & legum ratione concordant: ea verò, que subreptione, vel falsis precibus forsitan impetrantur, nullum supplicantibus ferre remedium.

a Polyc. ibid. Anselm. l. 2. c. 61. & l. 6. c. 127. b 35. q. 9. omnibus modis. Anselm. lib. 4. cap. 9. c Deusdedit part. 1. & 3. d iii. 19. leg. 3. e Ibid. l. 7. f Supr. ead. g Ivo part. 4. cap. 191.

Gratian. Rescripta siue sint adnotationes, siue pragmatice sanctiones, expressam debent in se habere conditionem: Si preces veritate nitantur. Mendax enim precator debet carere impetratis: & quibus scripta dirigitur, sunt puniendi, si precum mendacia veterint argui. Unde Imperator Diocletianus, & Maximianus, & Constantius lib. 1. a Cod. tit. si contra jus vel utilitatem publicam. §. 1. Præscriptione mendaciorum opposita, siue in juris narratione mendacium reperiatur, siue in facti, siue in tacendi fraude, pro tenore veritatis, non deprecantis affirmatione, datum iudicem cognoscere debere, & secundum hoc de causa conuenit ferre sententiam. Item c Imperator Constantinus. §. 2. Puniri iubemus decem librarum auri multâ iudices, qui veterint precum argui falsitatem. Item d Imp. Theodosius & Valentin. §. 3. c. t si legibus consentaneum sacrum oraculum mendax precator attulerit, precator careat penitus impetratis: & si nimia mentientis inueniatur improbitas, etiam severitati subiaceat iudicantis. Item e Imperator Constantinus. §. 4. Et si non cognitio, sed executio mandatur, de veritate precum inquiri oportet, ut si fraus interuenit, de omni negotio cognoscatur. Item f Imp. Anastasius. §. 5. Omnes cuiuscunque maioris vel minoris administrationis, uerisera nostræ reip. iudices monemus, ut nullum rescriptum, nullam pragmaticam sanctionem, nullam sacram adnotationem, que generali iuri vel utilitati publicæ aduersa esse videatur, in disceptationem cuiuslibet litigii patiantur proferri; sed generales sacras constitutiones modis omnibus non dubitent obseruandas. Cod. g tit. de diuers. rescript. Imp. Diocletianus & Maximianus. §. 6 Sancimus, ut authentica ipsa atque originalia rescripta, & nostrâ etiam manu subscripta, non exempla eorum infinuentur. Imp. h Constantinus. §. 7. Si qua beneficia personalia sine die & Consule fuerint deprehensa, auctoritate careant. Imperator i Zeno. §. 8. Uniuersa rescripta, siue in personam precantium, siue ad quemlibet iudicem manauerint, quæ & vel adnotatio, vel quævis pragmatica sanctio nominentur, sub ea conditione proferri præcipimus. si preces veritate nitantur: nec aliquem fructum precator oraculi percipiat impetrati; licet in iudicio asseueret l veritatem, nisi questio fidei precum Imperiali beneficio monstretur inserta. Nam & vir magnificus Quæstor, & viri Spectabiles Magistri seriniorum, qui sine præfata adiectione qualescunque diuinum responsum distauerint, & iudices qui susceperint, reprehensionem subibunt, & qui illicite dictata scribere ausi fuerint, cuiuscunque serinii memoriales, seu pragmaticarii, vel adiuutores primicerii, amissione cinguli feriantur.

C. XVII. Privilegia Ecclesiarum nulla debent improbitate conuelli.

Item Leo Papa epist. 52. al. 54. ad Martinianum Augustum.

III. PRIVILEGIA in Ecclesiarum, sanctorum Patrum canonicis instituta, & venerabilis Nicænæ Synodi fixa decretis, nulla possunt improbitate conuelli, nulla nouitate mutari.

C. XVIII. Anathema sit, qui mandata vel decreta Romanorum Pontificum seruare contempserit.

Item Nicolaus Papa, uniuersali Synodo præsidens, dixit in Concilio Romano, c. ult.

SI quis dogmata, mandata, interdicta, sanctiones, vel decreta pro catholice fidei disciplina, correctione fidelium, pro emendatione sceleratorum, vel interdictione imminentium, vel futurorum malorum, à sedis Apostolicæ Præsule salubriter promulgata contempserit, anathema sit.

Corr. Rom. § Caput hoc extat in Concilio Roma habito,

a tit. 22 leg. 2. b secundum causam conuenit] orig. c Ibid. leg. 3. d Ibid. leg. 5. e Ibid. leg. 4. f Ibid. leg. 6. g tit. 23 leg. 3. h Ibid. leg. 4. i Ibid. leg. 7. k al. quomvis adnotatio. l asserui. m Anf. l. 4. c. 2. n Polyo. l. 1. tit. 17. Deuseddit part. 3. Anf. l. 4. c. 26. & l. 12. c. 3. Ivo p. 5. c. 35.

in quo Nicolaus Papa I. Thietganlum & Guntarium Episcopos deposuit. Quod Concilium impressum est Roma post epistolam ipsius.

C. XIX. Statuta priorum successores seruare oportet. Item Gelasius Cresconio & Joanni à Messulæ Episcopis, inter cætera.

DEcessorum a statuta, sicut legitima & iusta, successorem custodire conuenit, ita debet etiam male facta corrigere.

CAP. XX.

Hinc etiam Arcadius & Honorius b iniquunt.

QUæcunque e à parentibus nostris diuersis sunt statuta temporibus, manere inuolupta atque incorrupta circa sacrosanctas Ecclesias præcipimus. Nihil igitur à privilegiis immutetur, omnibusque, qui Ecclesiis deserviunt, tuitio deferatur: quia temporibus nostris addi potius reuerentiæ cupimus, quàm ex his, quæ olim præstita sunt, immutari. Idem leg. 30. §. 1. Non tam novum aliquid præfenti sanctione præcipimus, quàm illa, quæ olim videntur indulta, firmamus. Privilegia igitur, quæ olim reuerentia religionis obtinuit, mutilari sub pœnæ etiam interminatione prohibemus, ita ut hi quoque, qui Ecclesiæ obtemperant, ipsius beneficiis perfruantur. Idem leg. 34. d §. 2. Si Ecclesiæ venerabilis privilegia, cuiuscunque fuerint vel temeritate violata, vel dissimulatione neglecta, commissum duodecim a librarum auri (sicut etiam prius constitutum est) condemnatione plectatur. Ipsaque & privilegia nihilominus plenissimum per omnia obtineant vigorem.

Corr. Rom. § a Duodecim] In lege ipsa tam codicis Theodosiani, quàm Justiniani legitur, quinque librarum auri.

§ & Ipsaque] Hæc usque ad finem non sunt in lege illa, sed horum loco in Theodosiano habentur ista: Si quid igitur contra Ecclesias vel Clericos pro obreptionem, vel ab hæreticis, vel ab hujusmodi hominibus fuerit contra leges impetratum, hujus sanctionis auctoritate vacuumus.

C. XXI. Non licet Pontifici ab Ecclesiæ jure discedere, quod documentorum auctoritate firmatur. Item Pelagius Armentario magistro militum inter cætera.

POSTeaquam e Ecclesiæ jura, documentorum quoque intercedentium fuerint auctoritate firmata, nullatenus ab his discedendi liberam Pontifex, vel si vult, permittat habere licentiam.

Gratian. Si ergo privilegia monasteriorum, vel quarumlibet Ecclesiarum auctoritate Leonis, Gregorii, Gelasii, & nonnullorum aliorum Pontificum sanctæ Romanæ Ecclesiæ inuolupta seruantur: si ea que contra leges sunt, pro infectis habenda sunt: si Pontifex non habet licentiam discedendi à documentis, quibus jura Ecclesiæ firmantur; patet, quod posteriora privilegia antiquioribus derogare non possunt, nec eorum auctoritate eis aliqua obijcietur exceptio: cum etiam, si contra illa specialiter fierent, pro infectis essent habenda.

2 ps. §. 1. His ita respondetur. Sancta Romana Ecclesia sua auctoritate, congregata valet disjungere, & disjuncta congregare: rationis tamen æquitate considerata. Unde uti pietatis, vel necessitatis intuitu semel à se concessa valet in totum, vel in partem commutare. Pro necessitate namque corrigendorum antiquorum privilegia Ecclesiarum multarum, vel immutauerunt, vel penitus immutauerunt, siue personaliter, siue generaliter. §. 2. Personaliter juxta illud: Privilegium omnino meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate.

C. XXII. Quod habet, amittat, qui quod non accepit, usurpat.

Item Silverius Papa Vigilio Episcopo, epist. 2.

a Deuseddit p. 1. b In codic. Theodos. lib. 16. tit. 2. leg. 29. c Anf. l. 4. c. 16. d In cod. Theodos. leg. 34. In cod. Justin. tit. de Episcopis & Clericis, l. 13. e Deuseddit. p. 1. f l. 1. g 3 privilegium.

Sic a decet fidem sanctorum Patrum in Ecclesia servari catholica, ut quod habuit, amittat, qui improbabiliter temeritate, quod non accepit, assumpserit.

C. XXIII. Privilegium amittit, qui sua potestate non legitime utitur.

Item Simplicius Papa, epist. 2. Joanni, Episcopo Ravennatenſi, post pauca, quibus ab illicita eum ordinatione prohibuit.

Denuntiamus h autem, quod si posthac quicquam tale præsumpseris, & aliquem seu Episcopum, seu Presbyterum, seu Diaconum invitum facere forte credideris, ordinationis tibi Ravennatis Ecclesie, vel Æmiliensis noveris auferendas.

C. XXIV. Jus ordinandi amittunt, qui immeritum consecrant.

Item Leo Papa, epist. 85. ad Episcopos Africanos.

Sic qui Episcopi talem consecraverint Sacerdotem, quem esse non licet, etiam si aliquo modo damnum proprii honoris evaserint, ordinationis tamen jus ulterius non habebunt: nec unquam ei sacramento intererunt, quod, neglecto divino iudicio, immerito præstiterunt.

Gratian. Generaliter, veluti dum civitati Episcopalis dignitas perpetuo subtrahitur, qua suos Episcopos interimere consuevit.

C. XXV. Episcopalis dignitas civitati subtrahitur, qua suos Præsules interemit.

Unde Gelasius Papa scribit:

Ita d nos Scyllacænorum e cædes geminata Pontificum, horrendi criminis atrocitate confudit, ut diu constitutio nostræ deliberationis hæsitaret: dum & ingerere quempiam parvicidalibus exemplis detestaremur Antistitem, & Ecclesiam utrunque destitutam usque aded iudicarem relinquentiam. Quapropter jam velut usum, consuetudinemque sacrilegam declinantes, eatenus religioni duximus consulendum, ut parochiæ vice ab intrinsecis positus Sacerdotibus gubernetur, quæ ibidem commentantes ferro didicit necare pastores, inauditoque facinore (quod etiam in illis provinciis nusquam prorsus legitur accidisse, quæ bellorum continuis, diversisque incurſionibus affliguntur) hæc sit reperia civitas, quæ Præsules ministrantes sibi fidei Christianæ sacramenta, sine persecutore proferant. Curandum est igitur, ut illic funesta perniciæ cessatione propriorum sanetur Antistitem: atque ita saltem furoris tanti materia subtrahatur, si, in quem hæc possit acerbitas petriari, consistens ibidem persona defuerit, eoque modo vel illa civitas, dum in quos defæviat non habebit, ab huiusmodi temeritate desistat, vel aliis imitandi contagia dira non præbeat. Exeat ergo Episcopalis subsidiis libimet aliunde pensandis, quæ sacram in suo gremio collocatam fuso crudeliter maculat sanguine dignitatem: quia in utroque hæc est ultione plerenda, sive instinctu domestico, seu furis incitata nefas hoc committit externis. Præbeat ergo dilectio vestra in hoc statu posita ministerium visitationis Ecclesie, & aut conveniendo pariter, aut vicissim, prout qualitas rerum, causaque poposcerit, divina ministeria g repræsentent ingratis, ne, cum devitamus zizania, Dominica videamur præterire frumenta.

Corr. Rom. ¶ In Polycarpo, & apud Anselmum & Ivonem continuo sequitur c. comperimus. infra de consecratione, dist. 2. ¶ pars. Gratian. Hostilitatis quoque, vel paupertatis necessitate Episcopales sedes, vel mutantur, vel due in unam rediguntur: sicut sup. in tit. de mutatione Episcoporum, B. Gregorius h fecisse legitur. Non ergo privilegia Ecclesia-

a *Anf. l. 6. c. 115. Ivo p. 6. c. 73. b Sup. dist. 74. ubi iste §. denuntiamus. c Sup. l. q. 1. si qui. Anf. l. 6. c. 74. Ivo p. 5. c. 107. d Polyc. l. 3. tit. 30. Anf. l. 6. c. 148. Ivo part. 10. c. 18. e al. Syllacænorum, al. Syllacænorum. F al. depensis. g al. mysteria. h 7. q. 1. c. pastoralis. & c. temporis. 7. q. 1. c. temporalis. & 16. q. 1. c. & temporis.*

rum sic inviolata permanere censentur, ut quibusdam de causis intervenientibus Apostolica auctoritate eis derogari non possit: aboquin multitudo Ecclesiarum ad paucitatem redigeretur, cum innumera Ecclesie in diocesis aliarum frequenter conditis inveniantur. Serventur ergo privilegia Ecclesiarum cunctis inconcussa temporibus: ne videlicet præter eius auctoritatem, a quo data sunt, contra ea liceat ire alicui. **§. 1. Sed obicitur illud Symmachi Papæ. Possessiones a, quas unusquisque Ecclesie suo relinquit arbitrio, &c. quæ sup. in tit. de alienatione rerum Ecclesiasticarum leguntur adscripta. Unde datur intelligi, quod ea, quæ de iure unusquisque Ecclesie, vel necessitatis, sicut peregrinis, vel pietatis intuitu, sicut religiosi domibus conferuntur, non perpetuo, sed temporaliter ab eis, quibus conferuntur, sunt possidenda. Quanquam illud Symmachi ad necessitatis intuitum, non ad pietatis prospectum posse referri: videlicet, ut ea, quæ peregrinis, vel captivis largiri necessitas fuisset, non ea, quæ religiosi domibus ob quietem religiose conversationis concessa sunt, prohibeantur perpetuo possideri. Vel potius de utrisque intelligendum est: videlicet, ut sicut necessitatem patientes cessante necessitate beneficiis renunciare coguntur, quæ eis miserationis indulget intuitu; sic religiosi viventes, cum a religione cessaverint, privilegia exuantur, quæ religiosa conversatione meruit. Privilegia ergo, quæ religiosi domibus conferuntur, vel in eo casu accipienda sunt, in quo ita eis consulitur, quod nulli aliquid derogatur, videlicet ut ex novulibus, quorum decimationes nulli assignate fuerant, privilegiorum auctoritate decimas aliquibus persolvere non cogantur, vel si propter instantem temporis necessitatem eis consuli non poterit, nisi aliis derogaretur, ita privilegiorum auctoritas videtur esse servanda, ut eorum subveniantur inopia, non ut suarum divitiarum augmento, & possessionum non modicâ extensione porrecta, baptismales, seu parochiales b Ecclesie penitus destruantur.**

CAUSA XXVI.

Quidam Sacerdos Sortilegus esse & Divinus convincitur apud Episcopum: correctus ab Episcopo noluit cessare: excommunicatur: tandem agens in extremis, reconciliatur à quodam Sacerdote, Episcopo inconsulto: indicitur sibi penitentia sub quantitate temporis canonibus præfixa.

1. *Hic primum queritur, Qui sint Sortilegi?*
2. *Secundo, An sit peccatum esse Sortilegum?*
3. *Tertio, A quibus genus divinationis sumpsit exordium?*
4. *Quarto, Quot sint genera divinationis?*
5. *Quinto, An Sortilegi vel Divini sint excommunicandi, si cessare noluerint?*
6. *Sexto, An excommunicatus ab Episcopo possit reconciliari à Presbytero, illo inconsulto?*
7. *Septimo, Si morientibus est indicenda penitentia sub quantitate temporis?*

QUÆSTIO I.

Qui sint Sortilegi, Hidorus diffinit Etymologiarum, lib. 8. cap. 9. ita dicens:

CAP. I. Qui sint Sortilegi?

Sortilegi e sunt, qui sub nomine fidei religionis, per quasdam, quas Sanctorum sortes vocant, divinationis scientiam profitentur, aut quarumcumque scripturarum inspectione, futura promittunt.

QUÆSTIO II.

Quid autem sortes exquirere peccatum non sit, & ps. **Q**uod exemplis, & auctoritatibus probatur. Cuius enim Achor d de anathemate furtim furripisset, &

a 16. q. 1. possessiones. b al. parochiane. c Rubanus de magorum præstigiis. Ivo p. 11. c. 28. d al. Achan.

sh ejus peccatum populus casus apud Hay hostibus terga delisset, precepit Dominus a Josue, ut sortibus exquireret, quo peccante populus in manibus hostium cadere meruerat. Josue preceptam accipiens misit sortes, primum super tribus, deinde super familias, demum super personas: Et ita cecidit fors super Achor. Saul h quoque cum pugnans contra Philisteos jurasset, se interfectorum, quicumque ante solis occasum de populo comederet, sorte deprehendit Jonatham filium suum mel comedis, quod scepro acceperat: quem cum morti tradere vellet, populo supplicante revocavit sententiam. Jonas quoque cum a facie Domini fugeret, a navis sorte deprehensus, in mare dejectus, & a ceto est absorptus. De d Zacharia etiam legitur, quod sorte exiit, ut incensum poneret. Matthias e vero a B. Petro sorte in Apostolatum, & Jude successor eligitur. Quod ergo tantorum exemplis probatur, patet malum non esse.

C A P. I.

Unde etiam Augustinus ait in lib. Psalmorum, in Ps. 30. concione 2. ad versic. In manibus tuis sortes.

Sors non f aliquid mali est, sed res est in dubitatione humana, divinam indicans voluntatem.

2 pars. Gratian. His ita respondetur. Antequam Evangelium claresceret, multa permittebantur, quae tempore perfectionis discipline penitus sunt eliminata. Copula namque sacerdotalis, vel consanguineorum nec legali, nec Evangelica, vel Apostolica auctoritate prohibetur, Ecclesiastica tamen lege penitus interdicitur. Sic & sortibus nihil mali inesse monstratur. prohibetur tamen fidelibus, ne sub hac specie divinationis ad antiquos idololatriae cultus redirent. Unde quibusdam constellationes, & futurorum signa custodientibus Apostolus g ait: Dies observatis, & menses, & tempora, & annos. Unde timeo, ne forte sine causa laboraverim in vobis. Sic & Astronomia, seu Astrologia apud catholicos in desuetudinem abiit; quia dum propria curiositate his nimis erant intenti, minus vacabant his, quae salutis animarum erant accommodata.

C. II. Exemplo Jonæ vel Matthiae non oportet sortibus credi.

Quod autem sortibus credi non oporteat, Hieronymus testatur, scribens super Jonam, c. 1.

Non statim h debemus sub exemplo Jonæ sortibus credere, vel illud de actibus i Apostolorum huic testimonio copulare, ubi forte in Apostolatum Matthias eligitur; cum privilegia & singulorum non possint legem facere communem.

Corr. Rom. §. Cum privilegia] Hæc usque ad finem sunt addita ex B. Hieronymo. Referuntur enim a Beda ex eodem infra ead. c. non exemplo.

C. III. Ad secularia negotia, divina oracula non sunt convertenda.

Item Augustinus ad inquisitiones Januarii, epist. 119.

Hi, qui de k paginis Evangelicis sortes legunt, etfi optandum est, ut id potius faciant, quam ad damonia consulenda concurrant, tamen etiam ista mihi displicet consuetudo, ad negotia secularia, & ad vitæ hujus vanitatem, propter aliam vitam loquentia oracula divina velle convertere.

C. IV. Exemplo Matthiae vel Jonæ non est indifferenter sortibus credendum.

Item Beda super Actis Apostolorum, ad c. 1.

Non l exemplo Matthiae, vel quod Jonas Propheta sorte deprehensus sit, indifferenter sortibus est credendum; cum privilegia singulorum (ut Hieronymus in ait) communem legem facere omnino non possint. & infra. §. 1. Si qui tamen necessitate aliquâ compulsi Deum pu-

tant fortibus exemplo Apostolorum esse consulendum, videant hoc ipsos Apostolos non nisi collecto fratrum cœtu, & precibus ad Deum fufis egisse.

C. V. Non sunt observanda, quæ à Divinis præcipiuntur, quamvis ea contineant, quæ ab eis prænantiantur.

De Divinis vero scribit Augustinus lib. 5. super Deuter. c. 19. ita dicens:

Intelligi voluit & Dominus etiam illa, quæ à divinantis non secundum Deum dicuntur, si acciderint, quæ dicuntur, non accipienda sic, ut fiant, quæ præcipiuntur ab eis, aut colantur, quæ coluntur ab eis.

C. VI. Institutiones hominum quæ sunt superstitiosæ, vel non.

Idem in lib. 2. de doctrina Christiana, c. 19. 20. & 21.

Illud h quod est secundum institutiones hominum, partim superstitiosum est, partim superstitiosum non est. Superstitiosum est, quicquid institutum est ab hominibus ad faciendâ & colendâ idola pertinens, vel ad colendam, sicut Deum, creaturam, partemve ullam creaturæ, vel ad consultationes, & pacta quædam significationum cum dæmonibus placita, atque fœderata, qualia sunt molimina magicarum artium: quæ quidem commemorare potius, quam docere assolent Poetæ. Ex quo genere sunt, sed quasi licentiori vanitate, Aruspicum & Augurum libri. §. 1. Ad e hoc genus pertinent omnes etiam ligaturæ atque remedia, quæ Medicorum quoque disciplina condemnat, sive in præcantationibus, sive in quibusdam notis, quas characteres vocant, sive in quibusdam rebus suspendendis atque ligandis, vel etiam saltandis quodammodo, non ad temperationem corporum, sed ad quasdam significationes, aut occultas, aut etiam manifestas, quæ eminentiori d nomine Physicam vocant, ut quasi non superstitiosam e implicare, sed naturæ prodesse videantur: sicut sunt in aure in summo aurium singularum, aut de fruthionum ossibus anfulæ in digitis, aut cum tibi dicitur singultienti, ut dexterâ manu sinistram pollicem teneas. His adjunguntur millia inanissimarum observationum, si membrum aliquod salierit, si junctim ambulantis amicus, lapis aut canis, aut puer medius intervenerit. & infra. §. 2. Hinc sunt etiam illa, limen calcare, cum ante domum suam transit: redire ad lectum, si quis, dum se calceat, sternutaverit; redire domum, si procedens offenderit: cum vestis à foricibus rodiatur, plus timere suspitionem futuri mali, quam præfens damnum dolere. §. 3. Neque f illi ab hoc genere superstitiosis perniciosæ fegregandi sunt, qui olim Genethliaci propter natalium diurnam considerationem, nunc autem vulgò Mathematici vocantur. Nam & ipsi, quamvis veram stellarum positionem, cum quisque nascitur, confectentur, & aliquando etiam pervestigant; tamen quod inde conantur, vel actiones nostras, vel actionum eventa prædicere, nimis errant, & vendunt imperitis hominibus, miserabilem servitutem. & infra, cap. 27. §. 4. Hoc autem genus fornicationis animæ salubriter divina Scriptura non tacuit, neque ab ea sic deterruit animam, ut propterea talia negaret esse scetanda, quia falsa dicuntur à professoribus eorum, sed g etiamsi dixerint vobis, inquit, & ita ceciderit, ne credatis eis. Non enim quia imago Samuelis mortui Sauli Regi vera prænantiauit h, propterea talia sacrilegia, quibus illa imago præsentata est, minus execranda sunt: aut quia in i Actibus Apostolorum femina ventriloqua verum testimonium perhibuit Apostolis Domini, ideo

a Josue 7. b 1. Reg. 14. c Jonæ 1. d Luc. 1. e Act. 1. f Pann. l. 8. c. 77. g Gal. 4. h Ivo p. 11. c. 21. Pann. l. 8. c. 73. i Act. 1. k Ivo p. 11. c. 29. Pann. l. 8. c. 74. Sup. ead. non statim. Pann. l. 8. c. 78. m ad c. 1. Jonæ.

a Ivo p. 11. c. 10. Infra ead. q. 1. c. ult. in fin. b Ivo p. 11. cap. 15. C. 6. c Infra. ead. q. 5. nec mirum. §. ad hac. d al. mitiore nomine phisicam. e al. superstitiosæ. f C. 11. g Deut. 13. h 1. Reg. 28. i Act. 16.

Paulus

Paulus Apostolus pepercit illi Spiritui, ac non potius foamam illius demonii correptione atque exclusione mundavit. §. 5. Omnes igitur artes hujusmodi, vel nugatorie vel noxia superstitionis, ex quadam pestifera societate hominum & demonum, quasi pacta infidelis & dolose amicitia constituta, penitus sunt repudianda & fugienda Christiano.

C. VII. Non est vita, sed mors, inquisitio, vel curatio, quæ à Divinis, vel Magicis expetitur.

Idem in a lib. de Civitate Dei.

Qui sine Salvatore salutem vult habere, & sine vera sapientia æstimat prudentem se fieri posse, non sanus, sed æger, non prudens, sed stultus in ægritudine assidua laborabit, & in cæcitate noxia stultus ac demens permanebit. Ac proinde omnis inquisitio, & omnis curatio, quæ à Divinis & Magicis, vel ab ipsis demoniis in idolorum cultura expetitur, mors potius dicenda est, quam vita: & qui ea sectantur, si se non correxerint, ad æternam perditionem tendunt, Psalmistâ dicente: *Omnes dii gentium sunt demonia*, qui per deceptos homines, alios decipere quotidie gestiunt, ut perditionis suæ faciunt eos esse participes. Itaque hæc vanitas magicarum artium ex traditione Angelorum malorum in toto orbe terrarum plurimis seculis invaluit, per quamdam scientiam futurorum, & infernorum, & per inventiones eorum inventa sunt aruspicia, & per augurationes, & ipsa, quæ dicuntur, oracula, & necromantia.

C. VIII. Christiana & vera pietas Planetarios expellit & damnat.

Idem confessionum lib. 4. c. 3.

Illos Planetarios, quos Mathematicos vocant, planè consulere non desistebam, quòd quasi nullum esset sacrificium, & nullæ preces ad aliquem Spiritum ob divinationem dirigerentur. Quod tamen Christiana & vera pietas consequenter repellit & damnat.

C. IX. Cultura est idolatriæ, auguria servare, & stellaram requirere cursus.

Item Hieronymus g.

Sed & illud adde, quoniam qui *h* fornicatur, in corpore suo peccat, non istud corpus solum, quod templum Dei effectum est, sed & illud quod dicitur, quia omnis Ecclesia corpus Christi est. Et in omnem Ecclesiam videtur delinquere, qui corpus suum maculaverit, quia per unum membrum macula in omne corpus diffunditur. §. 1. Est & illud opprobrium Ægypti, quod si neglexeris, etiam post Jordanis transitum, & post baptismi in secundam circumcissionem, vetustæ consuetudinis inustione suggeritur, observare auguria, requirere stellaram cursus, & eventus ex iis futurorum rimari, servare somnia, cæterisque hujusmodi superstitionibus implicari. Idolatriæ namque mater est Ægyptus, ex qua certum est hujusmodi opprobria pullulare: quæ, si transito jam Jordane susceperis, & his te rursus laqueis illigaveris, tecum sine dubio opprobria Ægypti trahis.

3 pars. Gratian. *Hæc autem sortilegia h non usque adeo sunt detestanda, ut, si aliquid de area, vel torculari demonibus fuerat immolatum, quod reliquum est idè credatur esse immundum: aut si ipsum, quod oblatum fuerat, à nobis ignorantibus sumi contigerit, idè credamus nos deliquisse.*

a Habetur in lib. Rabani de Magorum præstigiis. *b* Burch. l. 10. c. 41. *ivop* p. 11. c. 66. *c* Psal. 95. *d* Isidorus l. 8. etymol. cap. 9. *e* al. invocationes. *f* *Ivo* p. 11. c. 20. *g* Pann. l. 8. c. 79. *h* Origenes hom. 14. ad c. 9. *i* Josue. h 1. Cor. 6. Eph. 1. *i* al. baptismi circumcissionem. *k* al. sacrificia.

C. X. Non idè reliqua sunt immunda, quia ab area vel torculari aliquid ad demonum sacrificia tollitur.

Unde Augustinus ad Publicolam, epist. 154.

Si de area *a* vel torculari tollatur aliquid ad sacrificia demoniorum, sciente Christiano, idè peccat, quia *b* fieri permittit, ubi prohibendi potestas est. Quòd si factum non comperit, aut prohibendi potestatem non habuit, utitur mundis reliquis fructibus, unde illa sublata sunt.

C. XI. Immunis est à reatu, qui emit, quod nescit idolis immolatum.

Item Ambrosius in primam epistolam ad Corinthios, ad c. 10.

Licet aliquid *c* pollutum sit per accidentiam, id est, oblationem idoli, cum hoc tamen nescit, qui emit, nullum patitur scrupulum, & apud Deum immunis est.

Q U Æ S T I O III. & IV.

A Quibus autem genus divinationis exordium sumpsit, vel quot sint genera ejus, Augustinus dicit exponit in libro de natura e demonum, ita dicens:

C. I. De multiplici genere Divinationis.

Igitur *f* genus divinationis à Persis *a* fertur allatum.

§. 1. Varro autem dicit divinationis quatuor esse genera, terram, aquam, aerem, & ignem: hinc Geomantiam, Hydromantiam, Aeromantiam, Pyromantiam dicta autumat. §. 2. Divini dicti sunt, quasi Deo pleni. Divinitate enim plenos se esse simulant, & astutâ quâdam fraudulentia hominibus futura conjectant. Duo autem sunt genera divinationis, ars & furor. Incantatores verò vocati sunt, qui artem verbis peragunt. §. 3. Arioli vocati sunt, propterea quòd circa aras idolorum nefarias preces emittunt, & funesta sacrificia offerunt, hisque celebratibus demonum accipiunt responsa. §. 4. Haruspices nuncupati, quasi horarum inspectores; dies enim & horas in agendis negotiis, operibusque custodiunt, & quid per singula tempora observare debeat homo, intendunt; hi etiam exta pecudum inspiciunt, & ex eis futura prædicunt. §. 5. Augures sunt, qui volatus avium, & voces intendunt, aliaque signa rerum, vel observationes improvisas hominibus occurrentes ferunt. Idem sunt & Auspices; nam auspicia sunt, quæ iter facientes observant. Dicta autem sunt auspicia, quasi avium spicia *g*, & auguria, quasi avium garria, id est, avium voces & linguæ. Item augurium, quasi avigerium, quod aves gerunt. Duo sunt autem genera auspicio-rum, unum ad oculos, alterum ad aures pertinens: ad oculos scilicet volatus, ad aures vox avium. §. 6. Pythonas à Pythio Apolline dicti, quod is auctor fuerit divinandi. Astrologi dicti eò, quòd in astris augurantur. Genethiaci appellati sunt propter natalitiorum considerationes dierum. Geneses enim hominum per duodecim cæli signa describunt, syderumque cursu nascentium mores, actus, & eventus prædicere conantur: id est, quis quali signo fuerit natus, aut quem effectum habeat vita, qui nascitur. Hi sunt, qui vulgò Mathematici vocantur, ejus superstitionis genus Constellationes Latini vocant, id est, notationes syderum, quomodo se habeant, cum quisque nascitur. §. 7. Primum autem iidem stellarum interpretes Magi nuncupabantur: sicut de his legitur in *h* Evangelio, qui natum Christum annuntiaverunt. Postea hoc nomine soli Mathematici dicti sunt. Cujus artis scientia usque ad Evangelium fuit concessa, ut Christo edito nemo exinde nativitatem alicujus de cælo interpretaretur. Horoscopi

a *Ivo* p. 11. c. 99. *b* al. *fi*. *c* *Ivo* p. 11. c. 96. *d* Rabanus de Magorum præstigiis. *Isidor* l. 8. etymol. c. 9. *e* al. divinatione. *f* Burch. l. 10. c. 43. *ivop* p. 11. c. 68. *g* al. aspicio. *h* Matth. 2.

dicti,

dicti, quod horas nativitatibus hominum speculentur dissimili & diverso fato. Sortilegi a sunt, qui sub nomine, &c. ut supra. §. 8. Salitores b vocati sunt, quia, dum eis membrorum quæcunque partes salierint, aliquid sibi exinde prosperum seu triste significari prædicunt.

Corr. Rom. ¶ Peris] B. Augustinus in libro 6. de civitate Dei, cap. 35. de Hydromantia loquens, sic scribit: Quod genus divinationis idem Varro à Peris dicit allatum. Reliqua verò hujus capituli sunt in libello Rabani de Magorum præstigiis, quem ipse ex variis Augustini & Isidori locis collegit, & Gratianus sæpe citat sub Augustini nomine.

3 pars. Gratian. Quæritur autem de natura dæmonum, cujus naturæ sint, an futura præscire valeant, vel quot modis futura prænoscant?

C. II. Quot modis dæmones futura prænoscant. De his ita scribit Augustinus in eod. lib. de divinatione dæmonum, cap. 3.

Sciendum est, hanc esse naturam dæmonum, ut aërii corporis sensu terrenorum corporum sensum facile præcedant, celeritate etiam propter ejusdem aërii corporis superiorem mobilitatem non solum cursu quorumlibet hominum, vel ferarum, verum etiam volatus avium incomparabiliter vincant. Quibus duabus rebus, quantum ad aërium corpus attinet, præditi, hoc est acrimonia d sensus & celeritate motus, multo antè cognita prænantitate vel nuntiant, quæ homines pro sensus terreni tarditate mirentur. Accessit etiam dæmonibus per tam longum tempus, quo eorum vita protenditur, rerum longè major experientia, quam potest hominibus propter breviter vitam provenire. Per has efficacias, quas aërii corporis natura sortita est, non solum multa futura prædicunt dæmones, verum etiam multa mira faciunt: quæ quoniam homines dicere ac facere non possunt, eos dignos quidam, quibus fervant, & quibus divinos honores deferant, arbitrantur, insigant maxime vitio curiositatis, propter amorem felicitatis falsæ atque terrenæ, & excellentiæ temporalis. & infra cap. 5. §. 1. Nunc igitur, quoniam de divinatione dæmonum quæstio est, primum sciendum est, illos ea plerumque prænuntiare, quæ ipsi facturi sunt. Accipiunt enim sæpe potestate, & morbos immittere, & ipsum aërem vitando morbidius reddere, & perveris & amatoribus terrenorum commodorum malefacta suadere, de quorum moribus certi sunt, quod sint eis talia suadentibus consensuri. Snadent autem miris & invisibilibus modis, per illam subtilitatem suorum corporum, corpora hominum non sentientium penetrando, seseque cogitationibus eorum per quædam imaginaria visa miscendo, sive vigilantium, sive dormientium. §. 2. Aliquando autem non quæ ipsi faciunt, sed quæ naturalibus signis futura prænoscant (quæ signa in hominum sensu venire non possunt) antè prædicunt. Neque enim, quia prævidet Medicus, quod non prævidet ejus artis ignarus, idè jam Divinus habendus est. Quid autem mirum, si, quemadmodum ille corporis humani perturbatâ, vel modificatâ temperie seu bonas, seu malas futuras prævidet valetudines; sic dæmon in aëris affectione sibi nota e, nobis ignota f futuras prævidet tempestates? Aliquando & hominum dispositiones non solum voce prolatas, verum etiam cogitatione conceptas, cum signa quædam ex animo exprimuntur in corpore, totâ facilitate perdifcunt, atque hinc etiam multa futura prænuntiant, aliis videlicet mira, qui ista disposita non noverunt. & infra cap. 6. §. 3. Fallunt & studio fallendi, & invidâ voluntate, quâ hominum errore latantur. Sed ne apud cultores suos pondus auctoritatis amittant, id agunt, ut interpretibus suis, signorumque suorum conjectoribus

a Ead. q. 1. c. unico. b al. salifatores. c Rabanus de Magorum præstigiis. Burch. l. 10. c. 45. & 46. Ivo p. 11. c. 70. & 71. Pann. l. 8. c. 68. d al. uumine. e al. notas. f al. ignotus.

culpa tribuatur, quando vel decepti fuerint, vel mentiti. §. 4. Nonnunquam verò ipsi maligni Spiritus, & illudores hominum atque salutis eorum invafores a, solent prædicere defectum culturæ suæ, & idolorum ruinam: quatenus præcisi videantur, quid in singulis regnis aut locis venturum sit, & quid adversi suæ factioni contingere possit: quod etiam illi, qui gentilium historias legunt, non ignorant. Quid ergo mirum, si jam imminente templorum, & simulachrorum everfione, quam Propheta Dei summi tantò antè prædixerant, Serapis dæmon alicui cultorum suorum hoc de proximo prodidit, ut suam quasi divinitatem recedens, vel fugiens commendaret?

3 pars. Gratian. Quod autem hominum dispositiones, cogitatione conceptas, per exteriora signa diabolus deprehendat, non firmâ ratione videtur approbatum.

C. III. Quod ex corporeis motibus internas animi cogitationes diabolus deprehendat, occultissimâ res est.

Unde idem Augustinus ait in lib. 2. retractationum, c. 30.

Quodam loco dixi, dæmones aliquando & hominum dispositiones non solum voce prolatas, verum etiam cogitatione conceptas, cum signa quædam ex animo exprimuntur in corpore, totâ facilitate perdifcere. Rem dixi occultissimam, audaciori asseveratione quam debui. Nam pervenire ista ad notitiam dæmonum per nonnulla etiam experientia compertum est. Sed utrum quædam signa dentur ex corpore cogitantium, illis sensibilia, nos autem latentia, an aliâ vi, & eâ spiritali, ista cognoscant, aut difficillimè potest ab hominibus, aut omninò non potest inveniri.

QUESTIO V.

Quod autem Sortilegi & Divini, si cessare noluerint, excommunicandi sint, ratione & auctoritate probatur. Est enim quoddam genus cultura idolorum, ex dæmonum consultationibus futura prædicere. Sicut enim avarus, quia cultum Deo debitum, nummo impendit, idolorum cultor ab e Apostolo nominatur; sic illi d qui futura, quæ ex Dei oraculo nonnunquam revelata inveniuntur, vel dæmonum consultatione, vel quibuslibet præstigiis invenire laborant, divinitatis jura creaturis attribunt. Futura enim præscire, solius Dei est, qui in sui contemplatione etiam Angelos illa præscire facit. Unde Esaias e ait: Priora & novissima annuntiate mihi, & dicam, quod Dii estis. §. 1. Cultores verò idolorum à fidelium communione separandi sunt. Unde in epist. ad Corinth. Apostolus f ait: Si quis frater nominatur fornicator, aut avarus, aut idolis serviens, cum ejusmodi nec cibum sumere. Hinc etiam in de. ret. Gregorii junioris in Concilio Romano præsentis, c. 12. legitur.

C. I. Anathema sit, qui Ariolos vel Incantatores observat.

Si quis Ariolos g, Aruspices, vel Incantatores observaverit, aut phylacteriis usus fuerit, anathema sit.

C. II. Quinquennio paniteat, qui divinationes expetit.

Item ex Concilio Ancyrano, cap. 23. al. 24.

Qui b divinationes expetunt, & morem Gentilium a subsequuntur, vel in domos suas hujusmodi homines introducunt, exquirendi & aliquid arte maleficâ,

a al. invidores. b Sup. cap. proximo. c Ephes. 5. d Cel. 3. e Esa. 45. sed paulò angustius. f I. Corinth. 5. g Polyc. lib. 6. tit. 11. Burchard. l. 10. cap. 24. Ivo part. 11. cap. 1. Pann. lib. 8. c. 61. h Rabanus in pen. c. 23. Et in Concil. Parisiens. l. 2. c. 1. Polyc. ibid. Burch. lib. 10. c. 5. Ivo part. 11. c. 2. Pannorm. lib. 8. cap. 62.

aut expiandi causâ, sub regula quinquennii jaceant, secundum gradus penitentia definitos, &c.

Corr. Rom. ¶ *α Gentilium*] *In Græco impresso est, χρονον, sed in vetusto Vaticano, & apud Balsamonem, ἔτη.*

¶ *Exquirendi*] *Græcè est, ἐπινοουμένου Φαρμακείων, id est, ad inveniendâ medicamentâ.*

C. III. *Elementa colere, luna aut stellarum cursus in suis operibus Christianis servare non licet.*

Item ex Concilio Martini Papæ, id est, ex Cap. Martini Bracarenfis, cap. 72.

Non licet a Christianis tenere traditiones Gentilium, & observare, vel colere elementa, aut lunæ, aut stellarum cursus, aut inanem signorum fallaciam pro domo faciendâ, aut propter fegetes, vel arbores plantandas, vel conjugia socianda. Scriptum est enim b: *Omnia, quæ faciitis, aut in verbo, aut in opere, omnia in nomine Domini nostri Jesu Christi facite, gratias agentes Deo.* §. 1. Nec e in collectionibus herbarum, quæ medicinales sunt, aliquas observationes aut incantationes liceat attendere: nisi tantum eum symbolo divino, aut d oratione Dominicâ, ut tantum Deus creator omnium, & Dominus honoretur. §. 2. Si quis autem Paganorum consuetudinem sequens, Divinos & Sortilegos in domum suam introduxerit, quasi ut malum foras mittant, aut maleficia inveniunt, vel lustrationes Paganorum faciant, quinque annis penitentiam agant. §. 3. Mulieribus f quoque Christianis non licet in suis laudibus vanitatem observare, sed Deum invocent adiutorem, qui eis sapientiam texendi donavit.

C. IV. *Sacris officiis dediti, Magi vel Incantatores non fiant.*

Item ex Concilio Laodicensig, c. 36.

Non b oportet sacris officiis deditos, vel Clericos, Magos, aut incantatores exiltere, aut facere phylacteria, quæ animarum suarum vincula comprobantur. Eos a autem, qui talibus rebus utuntur, projici ab Ecclesia jussimus.

Corr. Rom. ¶ *α Eos autem,*] *Quæ antecedunt in hoc capite, sicut ex versione Dionysii: quæ autem sequuntur, sunt ex prisca versione, quæ est in collectione Isidori.*

C. V. *Honore privetur Episcopus vel Presbyter, qui Magos vel Aruspices consulit.*

Item ex Concilio Toletano IV. cap. 28.

Si quis Episcopus, aut Presbyter, sive Diaconus, vel quilibet ex ordine Clericorum, Magos, aut Aruspices, aut Incantatores, aut Ariolos, aut certe Augures, vel Sortilegos, vel qui profitentur artem magicam a, aut aliquos eorum familia exercentes consuluisse fuerit deprehensus, ab honore dignitatis suæ suspensus e, monasterii curam suscipiat, ibique penitentia perpetua deditus, scelus admittum sacrilegii solvat.

Corr. Rom. ¶ *α Magicam,*] *In antiquioribus Conciliorum editionibus, duobus codicibus Vaticanis, & Lucensi Regio, & Polycarpo legitur, artem aliquam.*

¶ *β Suspensus,*] *In omnibus Conciliorum editionibus, & manuscriptis exemplaribus, quæ collata sunt, & Polycarpo est, depositus. Sed ob glossam non est mutatum.*

¶ *γ Curam*] *Sic in vetustioribus Conciliorum editionibus, & duobus Vaticanis codicibus: sed in recentioribus Colonienfis est, censuram, in codice autem Regio, penam.*

C. VI. *De his, qui auguriis & divinationibus student.*

a Burch. l. 10. c. 3. Ivo p. 11. c. 40. b Coloff. 3. c Ibid. c. 74. Burch. lib. 10. c. 20. Ivo p. 11. c. 47. d al. E. e Ibid. c. 71. Burch. l. 10. c. 6. Ivo p. 11. c. 34. f Ibid. c. 75. Burch. l. 10. c. 19. Ivo p. 8. c. 330. g Part. 11. c. 46. h Et in Agathensi, c. 68. h Rabanus panit. c. 23. Ivo p. 12. c. 3. Pamm. l. 8. c. 63. i Rabanus ibid. Polyc. l. 6. tit. 12. Burch. l. 10. c. 48. Ivo p. 11. c. 5. & 73. Pamm. l. 3. c. 169. & lib. 8. c. 64.

Item ex Concilio Agathensi a, c. 42.
Aliquanti b Clerici, sive Laici student auguriis, & sub nomine fictæ religionis per eas, quas Sanctorum sortes vocant, divinationis scientiam profitentur, aut quarumcunque scripturarum inspectione futura promittunt. Hæc c quicumque Clericus aut Laicus detectus fuerit vel consulere, vel docere, ab Ecclesia habeatur extraneus.

C. VII. *Sors nihil aliud, quam divinatio & maleficium esse decernitur.*

Item Leo IV. Episcopis Britannia, c. 4.

Sortes d, quibus cuncta vos in vestris discriminatis judiciis, (quod Patres damnaverunt) nihil aliud, quam divinationes & maleficia esse decernimus. Quomobrem volumus illas omnino damnari, & inter Christianos ultra nolumus nominari, & ne exercentur e, sub anathematis interdicto prohibemus.

Corr. Rom. ¶ *In epistola Leonis IV. (cujus pars extat in vetusto codice) c. 4. hæc leguntur: De experientia autem divinationum vel maleficiorum, scriptum quidem in sacris habemus canonibus, ut ipsa ponamus ita: Qui divinationes, &c. sup. vâd. ex Concilio Ancyrano. Unde ad illorum similitudinem sortes, quibus vos cuncta in vestris discriminatis judiciis, nil aliud, quam quod illi Patres damnarunt, divinationes & maleficium esse decernimus, &c.*

C. VIII. *Incantatores & Sortilegos velut Christi inimicos insequi oportet.*

Item Gregorius Hadriano notario, lib. 9. epist. 47.

Pervenit ad f nos, quod quosdam Incantatores atque Sortilegos fueris insecutus: & omnino nobis sollicitudinem, zelumque tuum gratum fuisse cognoscas. & infra. Et ided studii tui sit sollicitè querere, & quoscumque hujusmodi Christi inimicos inveneris, districtâ ultione corrigere.

C. IX. *Excommunicetur Clericus, Monachus, Laicus, divinationes, vel auguria, vel sortes secutus.*

Item ex Concilio Aurelianensi l. c. 32.

Si quis Clericus g, Monachus, vel secularis, divinationem, vel auguria crediderit observanda, vel sortes, quas mentiuntur esse Sanctorum, quibuscumque putaverint intimandas, cum his, qui eis crediderint, ab Ecclesie communione pellantur.

C. X. *Contra Sortilegos, idolorum cultores, custodia pastoralis invigilet.*

Item Gregorius lib. 7. epist. 66. ad Januarium Episcopum.

Contra idolorum h cultores, vel Aruspices i, atque Sortilegos, fraternitatem vestram vehementius pastoralis hortatur invigilare custodia, atque publicè in populo contra hujus rei viros sermonem facere, eosque a tanti labe sacrilegii, & divini intentione iudicii & presentis vite periculo adhortatione suavoriâ revocare. Quos tamen, si emendare se a talibus, atque corrigere nolle repereris, ferventi comprehendere zelo te volumus: & si quidem servi sunt, verberibus, cruciatibusque, quibus ad emendationem pervenire valeant, castigare; si verò sunt liberi, inclusione dignâ, districtaque sunt in penitentiam redigendi, ut qui salubria, & a mortis periculo revocantia audire verba contemnunt, cruciatus saltem eos corporis ad desideratam mentis valeat reducere sanitatem.

Corr. Rom. ¶ *Caput hoc incipietatum est ex epistola Gregorii, cum vetustis exemplaribus collata.*

a Et in Venet. c. 16. b Raban. ibid. Burch. l. 10. c. 27. Ivo p. 11. c. 4. Pamm. l. 8. c. 69. c al. Hoc. d Ivo p. 11. c. 8. Pamm. l. 8. c. 70. e al. ut abscondantur. f Polyc. ibid. Burch. l. 10. c. 4. Ivo p. 11. c. 33. g Concor. Concil. Altisiod. c. 4. h Burch. l. 10. c. 13. Ivo p. 11. c. 32. & 95. i al. aruspicum & sortilegorum.

C. XI. *Ab Ecclesia separatur, auguriis & incantationibus deserviens.*

Item ex Concilio Carthaginensi IV.
cap. 89.

Auguriis a vel incantationibus servientem, similiter & Judaicis superstitionibus, vel feriis inharentem, a conventu Ecclesiae separandum [præcipimus.]

C. XII. *Sortilegam & Magicam artem Episcopi omnibus modis b eliminare studeant.*

Item ex Concilio Anquirensi a, cap. 1.

Episcopi c, eorumque ministri omnibus modis elaborare studeant, ut perniciosam, & à diabolo inventam sortilegam & magicam d artem ex parochiis suis penitus eradicent: & si aliquem virum, aut mulierem hujuscemodi lecleris sectatorem invenerint, turpiter dehonestatum de parochiis suis ejciant. Ait enim Apostolus e: *Hereticum hominem post primam & secundam correptionem d vita, sciens, quia subversus est, qui hujusmodi est.* Subversi sunt, & à diabolo captivi tenentur, qui relicto creatore suo, diaboli suffragia quarunt: & ideo à tali peste debet mundari sancta Ecclesia. §. 1. Illud f etiam non est omittendum, quod quædam scelerate & mulieres retrò post Satanam conversæ, dæmonum illusionibus & phantasmatis seductæ, credunt & profitentur, se nocturnis horis cum Diana Dea Paganorum, vel cum Herodiade, & innumera multitudine mulierum equitare super quasdam bestias, & multa terrarum spatia intempeste noctis silentio pertransire. Sed utinam hæc solæ in perfidia sua perissent, & non multos secum ad infidelitatis interitum pertraxissent. Nam innumera multitudo hæc falsâ opinione decepta, hæc vera esse credunt, & credendo à recta fide deviant, & errore Paganorum involvuntur, cum aliquid divinitatis aut numinis extra unum Deum arbitrantur. Quapropter Sacerdotes per Ecclesias sibi commissas populo Dei omni instantiâ prædicare debent, ut noverint hæc omnia falsa esse, & non à divino, sed à maligno Spiritu talia phantasmata mentibus fidelium g n rogari. §. 2. Si quidem h ipse Satanas, qui transfiguratur i se in Angelum lucis, cum mentem cujuscunque mulierculæ ceperit, & hæc sibi per infidelitatem subjugaverit, illicò transformatur se in diversarum species personarum atque similitudines; & mentem, quam captivam tenet, in somniis deludens, modò læta, modò tristitia, modò cognitas, modò incognitas personas offendens, per devia quæque deducit: & cum solus Spiritus hoc patitur, infidelis mens hoc non in animo, sed in corpore evenire opinatur. Quis enim non in somniis & nocturnis visionibus extra se educitur, & multa videt dormiendo, quæ nunquam viderat vigilando? Quis verò tam stultus & hebes sit, qui hæc omnia, quæ in solo spiritu sunt, etiam in corpore accidere arbitretur? cum Ezechiel & Propheta visiones Domini in spiritu, non in corpore vidit: & Joannes Apostolus i Apocalypsis sacramentum in spiritu, non in corpore vidit & audivit, sicut ipse dicit: *Statim, inquit, fui in spiritu.* Et Paulus m non audet dicere se raptum in corpore. Omnibus itaque publicè annuntiantum est, quòd qui talia, & his familia credit, fidam perdidit: & qui fidem rectam in Domino non habet, hic non est ejus, sed illius, in quem credit, id est, diaboli. Nam de Domino nostro scriptum est n: *Omnia per ipsum facta sunt,* &c. Quisquis ergò aliquid credit posse fieri, aut aliquam creaturam in melius aut in deterius immutari, aut transformari in

aliam speciem vel similitudinem, nisi ab ipso creatore, qui omnia fecit, & per quem omnia facta sunt, proculdubio infidelis est, & Pagano deterior.

Corr. Rom. §. Anquirensi, j Sic etiam in vetustis Burchardus & Ivo habent, Ancyrensi. Veruntamen in Concilio Ancyrano Græco aut Latino, neque impresso, neque manuscripto, est inventum: licet, qui tomos Conciliorum ediderunt, afferant haberi in quodam vetusto codice 16. librorum partialium.

§. Sceleratæ] Ferè eadem habentur apud B. Augustinum in libro de Spiritu & anima, cap. 28. & in vita Damasi Pape I, quæ extat Romæ in perveusto de vitis Sanctorum codice sanctæ Mariæ majoris: ubi postquam aliqua relata sunt ex Synodo Romana, in qua Damasus Macedonitum & Apollinarem damnavit, adjungitur, anathematizatos in eo Synodo esse, maleficiis, superstitionibus, & incantationibus servientes. In quibus etiam mentio est harum mulierum, quæ se putabant nocturno silentio cum Herodiade, & innumera multitudine mulierum super bestias equitare, & multa terrarum spatia pertransire.

2 pars. Gratian. Nonnulli inveniuntur, qui interno livore permoti, in perniciem suorum inimicorum altaria sacris vestibus exuunt, aut veste lugubri accingunt, vel consueta luminariorum obsequia Ecclesiis Dei subtrahunt, vel Missam pro requie defunctorum promulgatam, pro vivis celebrant hominibus.

C. XIII. *Abjicitur Sacerdos, qui hujusmodi maleficiis operam dederit.*

Quorum omnium maleficia nequissima Toletanum Concilium XIII. condemnat, dicens, c. 7.

Quicumque Sacerdotum vel ministrorum deinceps causâ cujuslibet doloris vel amaritudinis permotus, aut altare divinum vestibus sacris exuere prælumpserit, aut qualibet aliâ lugubri veste accinxerit a, seu etiam consueta luminariorum sacrorum obsequia de templo Dei subtraherit, & extingui præceperit, si eum antea vere poenitentiam coram Metropolitanò satisfactio non purgaverit, ignobilitati perpetuè mancipatus, juxta superiorem sententiam Domini, loci sui dignitate se noverit & honore privari: illis proculdubio personis ab hac ultionum sententia separatis, quæ aut contaminationem sacrorum ordinum, vel subversionem sanctæ fidei metuentes, aut hostilitatem vel obidionem perferentes, seu etiam divinorum judiciorum sententiam metuentes, talia fecisse contigerit: in quorum factò plus humilitas, quàm Deus placatur, quam interni livoris dolositas declaratur. §. 1. Plerique etiam Sacerdotum fauciati inimiticâ dolo Missam pro requie defunctorum promulgatam fallaci voto pro vivis student celebrare hominibus, non ob aliud, nisi ut is, pro quo ipsum offertur sacrificium, ipsius sacrosancti libaminis interventu mortis incurrat periculum. Proinde nostræ elegit unanimis conventus, ut si quis deinceps talia perpetrâsse fuerit detectus, à proprii deponatur ordinis gradu, & tam ipse Sacerdos, quam etiam ille, qui eum ad talia peragenda incitasse perpenditur, exilii perpetui ergastulo relegatur b.

Corr. Rom. §. Principium hujus capituli usque ad vers. Plerique, est ex 13. Concilio Toletano, c. 7. Reliqua verò sunt ex 17. Toletano, c. 5. quorum Conciliorum duo exemplaria sunt habita ex Hispania, & inde nonnulla hic emendata & addita.

3 pars. Gratian. Ex præmissis c auctoritatibus colligitur, quòd Arisli, Aruspices, Incantatores, & Sortilegi, atque ceteri hujusmodi sectatores ab Ecclesia sunt eliminandi, & nisi resipuerint, perpetuè excommunicandi. §. 1. Sed quòd in ultimo Anquirensi d capitulo, ea, quæ sunt per Incantatores, non in corpore, sed in spiritu fieri dicuntur, Augustinus in libro de civitate Dei videtur asserere, ita dicens:

a al. accingi] orig. b al. relegentur. c Supr. ead. c. Episcopi. d al. Ancyrensi.

c. XIV.

a Burch. l. 10. c. 7. Ivo p. 11. c. 35. Pann. l. 8. c. 72. b al. viribus. c Burch. l. 10. c. 1. & 19. credidisti, quòd multa. Ivo p. 11. c. 30. Pann. l. 8. c. 75. d al. maleficiam. e ad Tit. 3. f De Spiritu & anima, c. 28. g al. infidelium. h Aug. ibid. 1 2. Cor. 11. k Ezech. 3. l Apocal. 1. & 4. m 2. Cor. 12. n Joan. 1.

C. XIV. Quæ Magorum præstigiis fiunt, non vera, sed phantastica esse probantur.

Corr. Rom. **¶** Caput hoc integrum habetur in libello Rani de Magorum præstigiis, quem ipse ex variis locis Augustini & Isidori, ut antea dictum est, conficit. Burchardus citat ex dictis Augustini.

Nec a mirum de Magorum præstigiis, quorum in tantum prodire maleficiorum artes, ut etiam Moyfi b simillimis signis resisterent, vertentes virgas in dracones, & aquas in sanguinem. Fertur etiam in Gentilium libris, quod quædam Maga famosissima Circe socios Ulyssis mutaverit in bestias. Legitur & de Sacrificio, quod Arcades Deo suo Lycao immolabant, ex quo quicumque sumerent, in bestiarum formas convertebantur. Sed hæc omnia magicis præstigiis potiùs fingebantur, quàm rerum veritate completerentur. Ut ergo ipsi errores ignorantibus manifesti fiant, de eorum proprietate, atque inventoribus juxta traditionem majorum primùm dicere congruum arbitramur. §. 1. Magi sunt, qui vulgò malefici ob facinorum magnitudinem nuncupantur. Hi permissu Dei elementa concutiunt, turbant mentes hominum minus confidentium in Deo, ac sine ullo veneni haustu, violentiã tantùm carminis intermunt. Unde Lucanus c: *Mens hausti nulla sanie polluta veneni, Incantata perit.* Dæmonibus enim accitis audent ventilare, ut quique suos perimant malis artibus inimicos. Hi etiam sanguine utuntur, & victimis, & sæpe contingunt mortuorum corpora. §. 2. Necromantici sunt, quorum præcantationibus videntur resuscitari mortui, divinare & ad interrogata respondere. *Nexipis* enim Græcè, mortuus, *uxerisæ*, divinatio nuncupatur: ad quos succitandos cadaveri sanguis adjicitur. Nam amare sanguinem dæmones dicuntur: ideoque colore ferunt necromantia fit, cruor aque miscetur, ut colore sanguinis facilius provocentur. §. 3. Hydromantici ab aqua dicti. Est enim hydromantia in aquæ inspectione umbras dæmonum evocare, & imagineas d ludificationes eorum videre, ibique ab eis aliqua audire, ubi adhibito sanguine etiam in feros perhibentur suscitare. *¶* *Infra.* §. 4. Ad hæc & omnia supradicta pertinent ligaturæ execrabilium remedium, quæ ars Medicorum condemnant, seu in præcantationibus, seu in characteribus, vel in quibuscunque rebus suspendendis atque ligandis, in quibus omnibus ars dæmonum est, ex quadam pestifera societate hominum & Angelorum malorum exorta. Unde cuncta vitanda sunt Christiano, & omni penitus execratione repudianda, atque damnanda. §. 5. Auguria & autem avium Phryges primi invenerunt. §. 6. Præstigiùm verò Mercurius primus dicitur invenisse. Dicitur est autem præstigiùm, quod præfringat aëiem oculorum. §. 7. Haruspicinam autem primus Hetruscis tradidisse dicitur quidam Tages f. Hic ex horis haruspicinam dictavit, & postea non apparuit. Nam g dicitur fabulosè, arante quodam rustico, subito ex glebis exiluisse, & haruspicinam dictasse, quâ die & mortuus est. Quos libros Romani ex Hetrusca lingua in propriam mutaverunt. §. 8. His ergo portentis per dæmonum fallaciam illuditur curiositas humana, quando id impudenter appetunt scire, quod nullâ ratione eis competit investigare. Hæc potestas immundis Spiritibus ideo datur, ut per vasa sibi apta, hoc est, prava homines, seducant illos, qui spernunt veritatem, &

credunt mendacio, & juxta Pauli a sententiam, sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coacervabunt sibi magistros prurientes auribus: & à veritate quidem auditum avertent, ad fabulas autem convertentur: onerati peccatis ducentur variis desideriis, semper discentes; & nunquam ad scientiam veritatis pervenientes. Quemadmodum b autem Jannes & Mambres resistunt Moyfi; ita & isti resistunt veritati, homines corrupti mente, reprobi circa fidem: sed ultra non proficiunt; insipientia enim eorum manifesta erit omnibus, sicut & illorum fuit. §. 9. Nec y ideo quisquam credere debet, quoslibet magicis artibus aliquid facere posse sine permissu Dei (qui omnia, quæ fiunt, aut justo judicio facit, aut permissu suo ita fieri finit) quod prædicti Magi leguntur similia fecisse Moyfi, qui virgam suam projecit, & conversa est in draconem, projeceruntque ipsi singulas virgas suas, quæ versæ sunt in dracones, sed devoravit virga c Aaron virgas eorum. Non enim fuerunt creatores draconum, nec Magi, nec angeli mali, quibus ministris illa operantur. Infunt d enim rebus corporeis per omnia elementa mundi quædam occulte seminaria rationes, quibus cum data fuerit opportunitas temporalis atque casualis, prorumpunt in species debitas suis modis & finibus: & sic non dicuntur angeli, qui ista faciunt, animalium creatores, sicut nec agricolæ segetum, vel arborum, vel quorumcumque in terra gignentium creatores dicendi sunt, quamvis noverint præbere quædam visibiles opportunitates & causas, ut illa nascantur. Quod autem isti faciunt visibiliter, hoc illi invisibiliter. Deus verò solus unus est creator, qui causas ipsas, & rationes feminarias rebus inferuit. §. 10. Præterea d quidam querendum putant, quomodo Scriptura narrat Pythonissam Samuelem Prophetam suscitasse ad colloquium Saul impiissimi Regis, si pythonica divinatio errori magicæ artis deputanda sit. Quibus ita responderi potest, indignum omninò facinus esse, si secundum verba historice commodetur e assensus. Quomodo enim fieri poterat, ut arte magicâ attraheretur vir & nativitate sanctus, & vitæ operibus justus? aut si non attractus est, consensit? Quod utrumque de justo credere adversum est. Si enim invitus adductus est, nullum suffragium habet justitia: si autem voluntarius, amittit meritum spiritale, quod positus in carne quaesierat, quod valde absurdum est; quia qui hinc justus recedit, permanet justus. Porro autem hoc est præstigiùm Satanæ, quo, ut plurimos fallat, etiam bonos in potestate se habere constringit. Quod Apostolus f inter cætera ostendit, dicens: *Ipsè Satanæ transfiguravit se in angelum lucis.* Ut enim errorem faceret, in quo glorificaretur g, in habitu viri justus, & nomine se subornavit, ut nihil proficere spem, quam prædicabant Dei cultores, mentiretur, quando hinc exeuntes justos finxit in sua esse potestate h. Sed hoc quosdam fallit, quod de morte Saul & filii ejus non sit mentitus: quasi magnum sit diabolo ante occasum, mortem corporis prævidere, cum signa quædam soleant apparere morituris, quippe à quibus Dei protectio amota videtur; quanto magis diabolo i, quem angelicâ potestate k sublimem prophetica oracula fuisse testantur: de cujus magnitudine Apostolus l ait: *An ignoratis altitudinem Satanæ?* Quid mirum ergo, si imminetem propè mortem potuit prævidere; cum hoc sit, unde fallit & se in Dei potestate vult adorari? Nam tantâ hebetudine demens effectus est Saul, ut ad Pythonissam confugeret. Depravatus enim causâ peccati, ad hæc se contulit,

a Isidorus lib. 8. etymol. cap. 9. Burchard. lib. 10. cap. 42. ex dictis Augustini. Ivo part. 10. cap. 69. Pannorm. l. 8. c. 65. b Exod. 7. August. 18. de civitate Dei, cap. 17. c Libro 6. d al. & imagines ludificationis, vel, & imagines & ludificationes. e Suprà ead. quæst. 2. illud. f Burchard. lib. 10. cap. 44. Ivo part. 11. c. 66. Pannorm. lib. 8. cap. 67. g Ovid. Met. lib. 15.

a 2. Tim. 4. & 3. b August. 3. de Trinit. cap. 7. August. 1. quæst. super Exodum, q. 21. & lib. 2. ad Simplicianum, q. 3. & ad Dulcitium, q. 6. c Exod. 7. d August. q. 27. ex utroque testamento. e al. commendatur. f 2. Cor. 11. g al. gloriaretur. h 1. Regum 28. i al. diabolus. k al. majestate. l Apoc. 2. & 2. Corinth. 2. L 112

quæ damnaverat. Sed si quis propter historiam, & ea, quæ verbis expressa sunt, putet non prætermittenda, ne ratio historiarum inanis sit, rectè facit quidem: si tamen minime istud ad veri rapiat rationem, sed ad visum & intellectum Saul. Neque enim reprobis factus poterat bonum intellectum habere. Historicus enim mentem Saul, & habitum Samuelis descripsit; ea, quæ dicta & visa sunt, exprimens, prætermittens, si vera an falsa sint. Quid enim ait a? *Aulicus, in quo habitu esset excitatus, intellexit, inquit, hunc esse Samuellem.* Quid intellexerit, retulit, & quia non bene intellexit, contra Scripturam alium adoravit, quàm Deum: & putans Samuellem, adoravit diabolum, ut fructum fallaciæ suæ haberet Satanas. Hoc enim nititur, ut adoretur quasi Deus. Si enim illi verè Samuel apparuisset, non utique vir iustus permisisset se adorari, qui prædicaverat Deum solum esse adorandum. Et quomodo homo Dei, qui cum Abraham in refrigerio erat, dicebat ad virum pestilentis, dignum ardore gehennæ: *Quis tecum eris?* His duobus titulis subtilitatem fallaciæ suæ prodidit improvidus Satanas, quia & adorari se permisit sub habitu & nomine Samuelis, contra legem; & virum peccatis pressum, cum magna distantia peccatorum & iustorum sit, cum Samuele iustissimo futurum mentitus est. Verùm potest videri, si de Samuelis nomine taceatur, quia Saul cum diabolo faturus erat: ad eum enim transinigravit, quem adoravit. Semper ergo diabolus sub velamine latens, prodit se, dum ea confingit, quæ horreant b personis, per quas fallere nititur. §. 11. Si autem aliquis mihi opponit, & dicit, quomodo eveniunt illa, quæ illi Divini prædicant futura? aut quomodo possunt agris præbere medelam, aut fanis immittere agritudinem, si aliquid propriæ virtutis ac potestatis non habent? hoc à me recipiat responsum: quòd idèd quisque non debet eis credere, quia aliquando eveniunt, quæ prædicant, aut sanare videntur languidos, aut ledere sanos, quia hoc permisso Dei fit, ut ipsi, qui hæc audiunt vel vident, probentur, & appareat, quâ fide sint, vel devotione erga Deum. Sicut in Deuteronomio legitur Moyses verbo Domini populo Dei præcepisse, ita dicens: *Si surrexerit in medio tui Prophetæ, aut qui somnium d'cat se vidisse, & prædixerit signum, atque portentum, & evenerit quod locutus est, & dixerit tibi: eamus, & sequamur Deos alienos, quos ignoras, & serviamus eis: non audies verba Prophetæ illius, aut somniatoris: quia tentat vos Dominus Deus vester, ut palam fiat, utrum diligatis eum, an non. In toto corde & in tota anima vestra Dominum Deum vestrum sequimini, & ipsum timeat, mandata ejus custodite, & audite vocem illius, ipsi servietis, & ipsi adheribitis, &c.* Ubi sanè intelligi d' voluit, etiam illa, quæ à divinantibus non secundum Deum dicuntur, si acciderint e, quæ dicuntur, non accipienda sic, ut fiant, quæ præcipiuntur ab eis, aut colantur, quæ coluntur ab eis. Nec præter suam potestatem Deus offendit esse, quòd ista contingunt: sed quasi quereretur, cur ea permittat, causam tentationis exposuit, ad cognoscendam utique eorum dilectionem, utrum eam habeant erga Deum suum, cognoscendam verò ab ipsis potius, quàm ab illo, qui scit omnia, antequam fiant.

Corr. Rom. §. α. Suscitare.] *Apud Rabanum hic interpretatur c. legitur, supra, ead. q. 3. & 4.*

§. & Ad hæc] *Bona pars hujus versiculi habetur apud B. August. l. 2. de doctr. Christ. cap. 20.*

§. γ. Nec idèd] *Similia leguntur apud B. Augustinum lib. 3. de Trinitate, c. 7.*

§. δ. Insunt] *Usque ad vers. Præterea. sunt magna ex parte verba B. Augustini in lib. questionum super Exod. c. 21.*

§. ε. Si acciderint,] *Emendatus est hic locus ex B. Au-*

a 1. Regum 28. b al. abhorreant. alit. abhorrent à personis. Codic. Antwerp. c Deuteron. 13. d Suprà ead. quæst. 2. intelligi.

gustino, ut habetur sup. ead. q. 2. c. Intelligi. *Apud Rabanum verò legitur, si acciderint, quæ dicuntur non accipienda: vel etiam si fiant, quæ præcipiuntur ab eis, vel colantur, &c.*

QUÆSTIO VI.

QUod autem ab Episcopo excommunicatus, eo inconsulto ab alio reconciliari non possit, nisi fortè per eius Metropolitanum, vel per summum Pontificem, ratione & auctoritate probatur. Presbyteri namque potestatem excommunicandi vel reconciliandi ab Episcopis accipiunt, non Episcopi à Presbyteris: atque idèd excommunicatos à Sacerdotibus reconciliare possunt, excommunicatos verò ab Episcopis Sacerdotes reconciliare non possunt. Reconciliatio namque penitentium Episcopalis officii est, non sacerdotalis.

C. I. Penitentium reconciliatio, chrismatis & puellarum consecratio à Presbyteris non fiat.

Unde in Concilio Carthaginensi II. cap. 3.

Fortianus Episcopus dixit.

Si jubet sanctitas vestra, suggero. Nam memini, præterito Concilio fuisse statutum, ut chrisma, vel reconciliatio penitentium, nec non & puellarum consecratio à Presbyteris non fiat. Si quis autem emerferit hoc faciens, quid de eo statuendum sit, Aurelius Episcopus dixit: *Audivit dignatio vestra suggestionem fratris & Coepiscopi nostri Fortunati: quid ad hæc dicitis?* Ab universis Episcopis dictum est: *Chrismatis a consecratio, & puellarum consecratio à Presbyteris non fiat: vel reconciliare quenquam in publica Missa Presbytero non licere: hoc omnibus placet.*

Gratian. *Puellarum tamen consecratio, Episcopo consulto, per Presbyterum fieri valet.*

C. II. Permissione Episcopi, virgines consecrare Presbyter valet.

Unde in Carthaginensi Concilio III. c. 36.

Presbyter b, inconsulto Episcopo, virgines non consecrat: chrisma verò nunquam conficiat.

C. III. Nec Diacono ministrare, nec penitentem in Ecclesia benedicere Presbytero licet.

Item ex Concilio Agathensi, c. 43. & 44.

Ministrare Diaconus, aut consecrare altare Presbyter non præsumat. §. 1. Benedictionem c quoque super plebem in Ecclesia fundere, aut penitentem in Ecclesia benedicere, Presbytero penitus non licebit.

Gratian. *Ecce, quòd ab Episcopo excommunicatus per Sacerdotem reconciliari non potest. Sed notandum est, quòd reconciliatio alia est publica, alia privata. Publica reconciliatio est, quando penitentes ante Ecclesiam ingressum publicè representantur, & per impositionem manû Episcopalis Ecclesie publicè reconciliantur. Hæc Sacerdotibus videtur esse prohibita. Unde circa finem illius capituli non simpliciter prohibentur penitentes reconciliare, sed in publica Missa. Privata verò reconciliatio est, quando de occultis peccatis penitentes, vel in extremis agentes ad gratiam reconciliationis accedunt. Hæc reconciliatio potest fieri per Sacerdotem.*

C. IV. Jussione Episcopi de occultis peccatis Presbyteri penitentes reconciliant.

Unde Evaristus Papa ait:

Presbyteri d de occultis peccatis jussione Episcopi penitentes reconcilient: & sicut supra præmissimus, infirmantes absolvant & communicent.

a Sent. 4. dist. 20. b Sentent. ibid. c Cap. 44. d Burchar. lib. 18. c. 16. Ivo p. 15. c. 38.

C. V. *Si Episcopus absens est, per Presbyterum reconciliatur in periculo constitutus.*

Item ex Concilio Carthaginensi II. c. 4.

Aurelius a Episcopus dixit: Si quisquam in periculo fuerit constitutus, & ipse reconciliari divinis altari- bus petierit, si Episcopus absens fuerit, debet utique Presbyter consulere Episcopum, & sic periclitantem ejus præcepto reconciliare. Quam rem debemus salubri consilio roborare. Ab universis Episcopis dictum est: Placeat, quod sanctitas vestra necessarîo nos instruere dignata est.

C. VI. *Qui metu mortis reconciliatur, convalescens sine communione penitentiae impleat tempus.*

Item ex Concilio Martini Bracarenfis, b cap. 82.

Isi quis de corpore exiens, novissimum & necessarium communionis viaticum expetit, non ei denegetur. Quod si in desperatione positus post acceptam communionem iterum sanus fuerit factus, tantum in oratione particeps sit, sacramentum verò non accipiat, donec constitutum penitentiae impleat tempus. Qui ergo in exitu mortis sunt, & desiderant accipere sacramentum, cum consideratione & probatione Episcopi accipere debent.

C. VII. *Sine manus impositione penitentes recedentes de corpore reconcilientur.*

Item ex Concilio Arausico, c. 3.

Qui recedunt e de corpore penitentia accepta, placuit sine reconciliatoria manus impositione eos d communicare: quod morientis sufficit reconciliatio, & secundum definitiones Patrum, qui hujusmodi communionem congruè viaticum nominaverunt. Quod e si supervixerint, stent in ordine penitentium, ut ostensis necessariis penitentiae fructibus, legitimam communionem cum reconciliatoria manus impositione recipiant. §. 1. Clericis quoque desiderantibus penitentia non est neganda. §. 2. Similiter g subito obmutescens (prout statutum est) baptizari, aut penitentiam accipere potest, si voluntatis præterita testimonio aliorum verbis habet, aut presentis in suo nutu. §. 3. Amentibus etiam, quæcunque pietatis sunt, conferranda sunt.

Corr. Rom. ¶ *Reconciliationi,*] *In originali impresso ac manuscripto, & apud Burchardum & Ivonem legitur, consolationi, aut consolatione.*

C. VIII. *Aliorum testimonio moriturus reconciliatur, si obmutuit, vel in phrenesim versus est.*

Item ex Concilio Carthaginensi IV. c. 76.

Is b qui penitentiam in infirmitate petit, si casu, dum ad eum Sacerdos invitatus venit, oppressus infirmitate obmutuerit, vel in phrenesim versus fuerit, dent testimonium, qui eum audierunt, & accipiat penitentiam: & si continuo creditur moriturus, reconcilietur per manus impositionem, & infundatur ori ejus Eucharistia. Si supervixerit, admoneatur à supradictis testibus petitioni suæ satisfactum, & subdatur statutis penitentiae legibus, quamdiu Sacerdos, qui penitentiam dedit, probaverit. *Item cap. 78. §. 1. Penitentes, i qui in infirmitate viaticum Eucharistiae acceperint, non se credant absolutos sine manus impositione, si supervixerint.*

C. IX. *Curâ & probatione Episcopi morientes reconcilientur.*

a *Sent. ibid. Burch. lib. 18. c. 13. Ivo p. 15. c. 2. b Et Conc. Nicæno 1. c. 13. c Burch. l. 18. c. 17. Ivo p. 15. c. 39. d al. eis. e Ibid. c. 4. f Ibid. c. 12. g Ibid. c. 13. h Cap. l. 5. c. 75. Polyc. l. 8. tit. 1. Burch. l. 18. c. 10. Ivo p. 15. c. 8. i Burch. l. 18. c. 23. Ivo p. 15. c. 10.*

Item ex Nicæno Concilio, c. 12.

De a his verò, qui recedunt ex corpore, antiquæ legis regula observabitur etiam nunc: ita ut si fortè quis recedit ex corpore, necessario vite suæ viatico non defraudetur. Quod si desperatus aliquis recepta communionem supervixerit, sit inter eos, qui solâ oratione communicant. De omnibus enim his, qui à corpore recedunt, in tradendo eis communionem, cura & probatio sit Episcopi.

Corr. Rom. ¶ *Canon hic est ex prisca versione, quæ est in collectione Isidori: & ibi est numero duodecimus; Græcè tamen, & apud Dionysium est decimus tertius.*

C. X. *Non est neganda reconciliatio his, qui tempore necessitatis eam implorant.*

Item Leo Episcopus ad Theodorum, epist. 89. al. 91.

His, b qui tempore necessitatis, & in periculi urgentis instantia præsidium penitentiae, & mox reconciliationis implorant, nec satisfactio interdicenda est, nec mensuras possumus ponere, nec tempora definire, apud quem nullas patitur veniæ & moras conversio; dicente Dei Spiritu per Prophetam c: *Cum conversus ingemueris, tunc salvus eris.* Et infra. §. 1. Quod si aliquâ ægitudine ita fuerint aggravati, ut quod paulò antè poscebant & sua præsentia Sacerdotis significare non valeant, testimonia eis fidelium & circumstantium prodesse debebunt, ut simul & penitentiae, & reconciliationis beneficium consequantur: servatâ tamen regulâ canonum paternorum circa eorum personas, qui in Deum à fide discedendo peccârunt.

Corr. Rom. ¶ *¶ Veniæ] Sic in Conciliorum editionibus, & apud Ivonem, & infra de penitentia, dist. 1. c. multiplex. In codice autem epistolarum cum aliis sancti Leonis opusculis impressarum, & apud Burchardum, & in plerisque vetustis Gratiani legitur, venire moras.*

¶ *¶ Poscebant] Quæ sequuntur, emendata sunt ex aliquot manuscriptis Gratiani, & ipso originali, cum in vulgatis paulò aliter haberet.*

C. XI. *Non respuat ejus oblatio, qui festinus ad penitentiam, Sacerdotem invenire non potuit.*

Item ex Concilio Epaunensi.

Si d aliquis excommunicatus & fuerit mortuus, qui jam sit confessus, & testimonium habet bonum, & non poterat venire ad Sacerdotem, sed præoccupavit eum mors in domo, aut in via, faciant pro eo parentes ejus oblationem ad altare, & dent redemptionem pro captivis.

Corr. Rom. ¶ *¶ Excommunicatus] Addita est vox ista ex cæteris collectoribus.*

Gratian. *Ecce, quod Episcopo præcipiente penitentes de occultis peccatis, sive in periculo constituti per Presbyterum possunt reconciliari. §. 1. Sed si necessitate mortis peccator urgetur, & Episcopus ita remotus est, quod Presbyter eum consulere non possit, negabitur penitentia morienti? beneficium reconciliationis non præstabitur penitenti, quem conversum Deus recipit ad veniam, juxta illud e: In quacunque hora peccator conversus fuerit, &c. & item f: Convertimini ad me, & ego convertar ad vos. Ecclesia sibi reconciliare negliget? quem Deus intus suscitavit, Ecclesia foris absolvere contemnet? damnabit absentia Episcopi, quem gratia divina presentia illustrat per lavacrum regenerationis? Moriturus g succurritur etiam à Laicis, si Presbyteri desunt. Cur ergò*

a *Burch. l. 18. c. 6. Ivo p. 15. c. 31. b Inf. de penitentia, dist. 1. multiplex. §. his autem. Sent. 4. dist. 20. Burch. l. 18. c. 4. Ivo p. 15. c. 29. c Esa. 30. apud 70. d Sent. 4. dist. 20. Burchard. l. 11. c. 51. Ivo p. 14. c. 114. Pann. l. 5. c. 120. e Ezech. 18. f Mal. 3. g Inf. de pen. dist. 1. cap. quem penitet. §. tanta. & dist. 6. c. 1. §. tanta inquit.*

beneficio reconciliationis per Presbyterum ei subveiri non poterit, si contigerit Episcopum deesse? si secundum Augustinum, qui agens in extremis, confitetur socio turpitudinem criminis, sit dignus veniam ex desiderio Sacerdotis, cur similiter non sit dignus reconciliatione ex desiderio Episcopi, qui Sacerdoti non negat maculam sui reatus? Item morientibus penitentiam negare Presbyteri non debent.

C. XII. Reus est animarum Presbyter, qui penitentiam morientibus abnegat.

Unde Julius Papa ait:

Si a Presbyter penitentiam morientibus abnegaverit, reus erit animarum: quia Dominus dicit b: Quicumque die conversus fuerit peccator, vita vivet, et non morietur. Vera enim confessio c in ultimo tempore esse potest: quia Dominus non solum temporis, sed etiam cordis inspector est: sicut latro d unius momenti penitentia meruit esse in paradiso in hora ultima confessionis.

C. XIII. Penitentia morientibus non est deneganda. Item Celestinus Papa ait in epist. 2. ad Episcopos Gallie.

Agnovimus e penitentiam morientibus denegari, nec illorum desiderii annui, qui obitu sui tempore hoc animæ suæ cupiunt remedio subveniri. Horremus (factor) tantæ impietatis aliquem inveniri, ut de Dei bonitate f desperet, quasi non possit ad se quovis tempore concurrenti succurrere, & periclitantem sub onere peccatorum hominem redimere a, quo se expediri desiderat, & liberari. Quid g hoc, rogo, aliud est, quam morienti mortem addere, ejusque animam suâ crudelitate, ne absoluta esse possit, occidere? cum Deus ad subveniendum paratissimus, invitans ad penitentiam, sic promittat peccatori, inquit b: In quacunque die conversus fuerit, peccata ejus non imputabuntur ei. Et iterum: Nolo mortem peccatoris, sed tantum ut convertatur, et vivat. Salutem ergo homini adimit, quisquis mortis tempore speratam penitentiam denegavit: & desperat de misericordia i Dei, qui cum ad subveniendum morienti sufficere vel in momento posse non credit. Perdidisset latro k in cruce præmium ad Christi dexteram pendens, si illum unius horæ penitentia non juvisset. Cum esset in pœna, penituit, & per unius sermonis professionem, habitaculum paradisi Deo promittente promeruit. Vera l ergo ad Deum conversio in ultimis positura, mente potius esse æstimanda, quam tempore, Prophetâ hoc m taliter afferente: Cui conversus ingenueris, tunc salvus eris. Cum ergo sit Dominus cordis inspector, quovis tempore non est deneganda penitentia postulanti, cum ille se obliget iudici, cui occulta omnia noverit revelari.

Corr. Rom. § a Redimere,] Sic etiam est in manuscriptis, et in vetustioribus Conciliorum editionibus. Verum in codice canonum impresso, et uno manuscripto, inter decreta Celestini nam, 15. legitur, perdere. In recentiori autem Colonienfi Conciliorum editione, itemque apud Burchardum et Ivo nem est, pondere, quo se ille expediri desiderat, liberare.

Gratian. Cui autem penitentia non negatur, nec reconciliatio sibi deneganda est. Inconsulto ergo Episcopo penitentem Presbyter reconciliare non debet, nisi ultima necessitas cogat.

C. XIV. Inconsulto Episcopo penitentem Presbyter reconciliare, nisi ultima necessitas cogat, non debet.

a Sentent. 4. dist. 20. Burch. l. 18. c. 21. Ivo part. 15. c. 43. b Ezech. 18. c conversio] Burchard. et Ivo. d Luc. 23. e In Concil. Triburionensi sub Arnulpho, c. 31. Rabanus in libro pan. c. 38. Burch. l. 8. c. 22. Ivo p. 15. c. 44. f al. pietate. g In Magantino sub Raban. c. 27. h Ezech. 33. i al. clementia. k Luc. 23. l Burch. l. 18. c. 1. Ivo p. 15. c. 26. m Esa. 30. apud 70.

Unde in Carthaginensi Concilio III. c. 32. legitur.

Presbyter b inconsulto Episcopo non reconciliet penitentem, nisi absente Episcopo ultima necessitas c cogat. Cujuscunque autem penitentis publicum & vulgatissimum crimen est, quod universam commoverit Ecclesiam a, ante apud manus ei imponatur.

Corr. Rom. § a Ecclesiam,] Antea erat urbem. Emerdatum est ex plerisque Conciliorum editionibus, et duobus codicibus Vaticanis, et Sorienfi Regio, et Burchardo, et Ivo. In recentiore autem Colonienfi editione est, quod universa Ecclesia noverit.

QUESTIO VII.

DE tempore verò satisfactionis, an sit imponendum ps. D morituris, Theodorus Cantuariensis Archiepiscopus, in penitentiali suo ita diffinit.

C. I. In periculo constitutus, penitentia quantitas non est imponenda, sed innotescenda.

Ab infirmis d in periculo mortis positus per Presbyteros pura inquirenda est confessio peccatorum, non tamen illis imponenda quantitas penitentia, sed innotescenda, & cum amicorum orationibus, & elemosynarum studiis pondus penitentia sublevandum, & si forte migraverint, ne obligati à communione & consortio veniant alieni. A quo periculo si divinitus ereptus convalescerit, penitentia modum à Sacerdote e sibi impostum diligenter observet: & idem secundum auctoritatem canonicam, ne illis janua pietatis claudatur, orationibus & consolationibus Ecclesiasticis, sacra unctio olei uncti f, secundum statuta sanctorum Patrum communione viatici reficiantur.

2 pars. Gratian. Aliis verò pro qualitate peccati, et praesidentium arbitrio, tempora penitentia decernenda sunt.

C. II. Praesidentium arbitrio praesignantur tempora penitentia.

Unde Leo Papa epist. 77. al. 79. ad Nicetam Episcopum, c. 6.

Tempora g penitentia habitâ moderatione constituenda sunt tuo iudicio, prout converterorum animos perpexeris esse devotos: pariter etiam habens ætatis senilis intuitum, & periculorum quorumcunque, aut ægritudinis respiciens necessitates. In quibus si quis ita graviter urgeatur, ut, dum adhuc penitet, de salute ipsius desperetur, oportet ei per Sacerdotalem necessitudinem communionis gratiâ subveniri.

Corr. Rom. § In epistola et apud Burchard. et Ivo nem hac antecedunt: His verò, de quibus dilectio tua nos credit consulendos, qui ad iterandum Baptismum, vel metu coacti sunt, vel errore b traducti, & nunc se contra catholicæ fidei sacramentum egisse agnoscunt, ea custodienda est moderatio, quâ in societatem nostram non nisi per penitentia remedium, & per impositionem Episcopalis manus, communionis recipiant unitatem: temporis penitentia habitâ moderatione tuo constituendâ iudicio, prout, &c.

C. III. Et qualitas criminis, et contritio penitentium in satisfactione imponenda à Sacerdote consideretur.

a Et in Afric. c. 10. b Sent. 4. dist. 20. Burch. l. 19. c. 40. et 70. Ivo p. 15. c. 4. et 84. c al. necessitate cogente. d Sent. ibid. Burch. l. 18. c. 14. Ivo p. 15. c. 36. e al. suo confessore. f al. animati. g Cap. l. 5. c. 66. Polyc. l. 3. tit. 10. Burch. l. 4. c. 48. Ivo p. 1. c. 242. h sic legunt Burch. et Ivo.

Item

Item Nicolaus Papa.

DE his vero, qui pro criminibus penitentiam egerunt a, & ad cingulum militie revertuntur, constat eos contra sacras regulas agere. Verum quia crimina non equalia sunt, perhibesque alios horum propter nimiam hebetudinem in desperationem cecidisse, alios ob hoc ad Paganos fugisse; tibi hoc committimus decernendum, nimirum, qui loca & tempora regionis b illius, & modum culpæ, nec non & penitentiam, & gemitus hominum ad confessionem venientium præsens positus inspicere vales.

C. IV. De eodem.

Item ex Concilio Laodicensi, c. 2.

His, e qui diverforum peccatorum lapsus incurrunt, & oratione a, confessione, ac penitentia malorum suorum perfectam conversionem demonstrant, pro qualitate peccati, penitentia tempus attribuendum est, propter misericordiam & bonitatem Dei. Qui ergo hujusmodi sunt, revocandi, & ad communionem sunt applicandi.

Corr. Rom. § a Oracione.] ἡ προκαταίεσθαι τῆ προσηύχης ἡμετέρας ἡ μερούσις, quod Dionysius verit, & perseverant in oratione confessionis, & penitentia: cujus versio propius accedit ad verba Græca, etiam in ceteris hujus capituli partibus, quam prisca, quamvis in hac etiam sententia constat.

G. V. Episcopi arbitrio pro qualitate peccati penitentia tempora distribuuntur.

Item ex Concilio Carthagenensi III. d. cap. 31.

Pœnitentibus e secundum differentiam peccatorum Episcopi arbitrio penitentia tempora decernantur.

C. VI. Sine personarum acceptione imploranti penitentia detur.

Item ex Concilio Carthagenensi IV. c. 74.

Sacerdos f penitentiam imploranti absque personarum g acceptione penitentiam secundum leges injungat. Negligentes b vero penitentes tardius reconcilientur. **O**mnis i autem tempore jejunii manus penitentibus a Sacerdotibus imponantur. Diebus k autem remissionis penitentes genua reflectant, & mortuos in a Ecclesiam afferant, & sepeliant. Die l autem i Dominico non jejunent. Nam m qui Dominico die studiosè jejunat, non creditur esse Catholicus. Penitentes n verò, qui leges penitentia attendè exequuntur, si casu in ipinere, vel in mari fuerint mortui, ubi eis subveniri non potest, memoria eorum & oblationibus, & orationibus commendentur.

Corr. Rom. § a In Ecclesiam] In recentiore Colonienfi Conciliorum editione legitur, Ecclesie afferant. In antiquioribus verò editionibus, & duobus Vaticanis codicibus sic habet integer locus, mortuos Ecclesie penitentes afferant & sepeliant.

§ b Die autem Dominico] Pro his usque ad vocem, Catholicus, in can. 46. hæc leguntur: Qui Dominico die studiosè jejunat, non creditur Catholicus.

C. VII. Tempus penitentia pro qualitate peccati impendatur.

Unde in octava Synodo legitur.

PRO o qualitate delicti tempus penitentia impendatur.

Corr. Rom. § Videre potest sumptum ex regulis brevioribus B. Basilii, c. 106. quod notatum alibi est evenire in iis capitibus, quæ ex octava Synodo citantur.

a al. gerunt.] aliquot manuscr. b al. religionis] aliquot manuscr. c Burch. l. 19. c. 41. Ivo p. 15. c. 56. d In Afric. c. 10. e Burch. l. 19. c. 40. Ivo p. 15. c. 30. f Burch. l. 19. c. 35. § 38. Ivo p. 15. c. 6. 7. 12. § 13. g al. personæ. h ibid. cap. 76. i Cap. 80. k Cap. 81. l Cap. 82. m Cap. 84. n Cap. 79. o Smaragdus in regulis B. Benedicti, c. 24.

C. VIII. Tempus & modus penitendi delinquentibus, præsentium imponatur judicio.
Idem.

HOc sit in judicio positum eorum, qui præsent, vel quanto tempore, vel quali modo penitere debeant, qui delinquant: quia ætas & eruditio multam haberi facit differentiam penæ.

Corr. Rom. § Caput hoc habetur in libello beati Basilii de institutis Monachorum, Ruffino interprete, c. 90. Ibi enim ultima interrogatio est hæc: Qualibus correptionibus uti oportet inter fratres ad emendationem eorum, qui delinquant? Responso. Hoc sit in judicio positum eorum, qui præsent, vel quanto, &c. Itaque ex interrogacione & responso confectum est hoc caput, sicut & duo sequentia, quæ apud eundem Ruffinum leguntur.

3 ps. Gratian. Quo affectu penitentem suscipere, & impenitentem abicere debeamus, ex eadem Synodo evidenter ostenditur, cum dicitur.

C. IX. Intimo charitatis affectu penitentem debemus suscipere.

Pœnitentem a ex corde ita oportet suscipi, sicut Dominus ostendit, cum dicit, quia b convocavit amicos suos, & vicinos, dicens: Congratulamini mihi, quia inveni ovem meam, quam perdideram.

Corr. Rom. § Burchardus & Ivo citant ex dictis Basilii Episcopi, & in regulis illius brevioribus, numero 8. est sententia hujus capituli: quod tamen acceptum videtur ex cap. 24. ejusdem libelli de institutis Monachorum. Ubi secunda interrogatio sic habet: Pœnitentes ex corde quomodo debent suscipi, pater? Responso, Sicut Dominus ostendit, cum dicit, qui convocavit, &c.

C. X. Penitentes legem Dei diligant, iniquitatem odio habeant.

Idem.

Affectum illum in se recipiat penitens, quem gerebat ille, qui dixit c: Iniquitatem odio habui, & abominatus sum; sed & ea, quæ scripta sunt in sexto Psalmo, atque in quamplurimis aliis: sed & illa, quæ Apostolus dixit ad eos, qui secundum Deum contristati sunt d: *Quantam, inquit, operatum est hoc ipsum in vobis sollicitudinem, sed excusationem, sed indignationem, sed emulationem, sed vindictam. In omnibus exhibuistis vos castos & esse negotio. Sed & in his ipsis, in quibus deliquit, agens multa contraria: sicut & Zachæus fecit.*

Corr. Rom. § Sententia hujus capituli est in regulis brevioribus, num. 5. Acceptum tamen videtur ex cap. 19. ejusdem commemorati libelli, in quo est hæc interrogatio: Quomodo quis debet penitere in unoquoque delicto? Responso, Affectum illum in se recipiens, quem gerebat ille, qui dixit, iniquitatem, &c.

§ a Castos] Antea legebatur, cautos. Emendatum est ex libello Ruffini: in vulgata est, incontaminatos. Græcè ἀγνός.

C. XI. Impenitentes tanquam Ethnici habeantur.

Idem.

Erga eum e, qui peccata sua non punit, tales esse debemus, sicut Dominus præcepit, f dicens: *Sit tibi sicut ethnicus & publicanus: & sicut Apostolus docuit g dicens: Subtrahite vos ab omni fratre ambulante inordinatè, & non secundam traditionem, quam tradidimus vobis.*

Corr. Rom. § Hoc etiam habetur in regulis brevioribus, numero 9. In eodem verò libello, cap. 24. ultima interrogatio est hæc: Erga eum, qui non penitet pro peccato, qualiter esse debemus, pater? Responso. Sicut præcepit Dominus, dicens: Sit tibi &c. Apud Burchardum & Ivonem, qui hoc citant ex dictis Augustini, initium sic habet: Erga eum, qui pro peccato commisso non penitet, tales, &c. quod magis convenit

a Burch. l. 19. c. 39. Ivo p. 15. c. 55. b al. qui] orig. Inc. 15. c Psal. 118. d 2. Corinth. 7. e Burch. l. 19. c. 64. Ivo p. 15. c. 78. f Matth. 18. g 2. Thess. 3.

cum prædicta interrogatione, quàm quomodo est apud Graeciam.

C. XII. *Melius est errare in misericordia remittendi, quàm in severitate ulciscendi.*

Item Joannes Chrysostomus, [id est, auctor operis imperfecti] homilia 43. ad c. 23. *Matthæi.*

Alligant a autem onera gravia & importabilia, &c.] Tales sunt nunc etiam Sacerdotes, qui omnem justitiam populo mandant, & ipsi nec modicè b servant, videlicet, non ut facientes c sint justii, sed ut dicentes appareant justii. Tales sunt, & qui grave pondus venientibus ad penitentiam imponunt: qui dicunt, & non faciunt: & sic, dum pœna presentis penitentia fugitur, contemnitur pœna peccati futura d. Sicut enim si faciem super humeros adolescentis, quem non potest bajulare, posueris, necesse habet, ut aut faciem rejiciat, aut sub pondere confringatur: sic & homini, cui grave pondus penitentia imponis, necesse est, ut aut penitentiam tuam rejiciat, aut suscipiens, dum sufferre non potest, scandalizatus amplius peccet. Deinde, etsi erramus modicam penitentiam imponentes, nonne melius est propter misericordiam rationem reddere e, quàm propter crudelitatem? Ubi enim paterfamilias largus est, dispensator non debet esse tenax. Si Deus benignus est, ut quid Sacerdos ejus austerus? Vis apparere & sanctus? circa vitam tuam esto austerus, circa alienam benignus.

Corr. Rom. ¶ *¶ Vis apparere] Locupletatus est hic locus ex indicata homilia: cum antea legeretur, ut quid Sacerdos ejus austerus vult apparere.*

C. XIII. *Calendarum observationes agere non licet.*

Item Martinus Bracarenfis, c. 74.

Non f licet iniquas observationes agere Calendarum, & otiosi vacare gentilibus, neque lauro, aut viriditate arborum cingere domos: omnis enim hæc observatio paganissimi est.

C. XIV. *Anathema sit, qui ritum Paganorum, & Calendarum observat.*

Unde Zacharias Papa in Concilio Romano, cap. 9.

Si quis Calendarum Januariarum, & brumam ritu Paganorum colere, vel & aliquid plus novi facere propter novum annum, aut mensas cum dapibus vel epulis in domibus præparare, & per vicos & plateas cantiones & choros ducere præsumperit, quod magis iniquitas est coram Deo, anathema sit.

Corr. Rom. ¶ *Hoc est caput nonum in Concilio Romano à Zacharia habito, quod observatur in Vaticana Bibliotheca: & inde nonnulla sunt emendata & addita. De hac autem superstitione Bonifacius Legatus Germaniæ epist. 2. quæ est in tomis Conciliorum, ad ipsam Zachariam multa scribit: cui Zacharias ultimâ epistola respondens, mentionem hujus Concilii videtur facere, his verbis: Et quia per instigationem diaboli iterum pullulabant, à die, quâ nos jussit divina clementia (quanquam immeriti existamus) Apostoli vicem gerere, illico omnia hæc amputavimus. Idem prohibetur pluribus verbis in canonibus, qui sextâ Synodo adscribuntur, c. 62. Et multa in hujusmodi superstitionem scribit Tertull. in libro de Idololatria, & alii graves auctores.*

¶ *¶ Vel aliquid plus novi facere propter novum annum.] Hæc non sunt in codice istius Concilii Vaticano.*

C. XV. *Infirmis hominum incantationes nihil remedii præstant.*

Item Augustinus b.

a Matth. 23. b modicam. c al. faciendo, dicendo. d al. futuri. e al. dare. f Polyc. l. 6. tit. 12. Burch. l. 10. c. 15. Ivo p. 11. c. 42. g Polyc. ibid. Burch. l. 10. c. 16. Ivo p. 11. c. 43. h In Turonensi 3. c. 42. & in adjectis Cap. c. 94.

Admoneant a Sacerdotes fideles populos, ut noverint magicas artes, incantationesque quibuslibet infirmitatibus hominum nihil remedii posse conferre: non animalibus languentibus, claudicantibusve, vel etiam moribundis quocumque mederi: non & ligaturas ossium, vel herbarum cuiquam mortalium adhibitas prodesse: sed hæc esse laqueos & insidias antiqui hostis, quibus ille perfidus genus humanum decipere nititur. Et si quis hæc exerceat, Clericus degradetur, Laicus anathematizetur.

Corr. Rom. ¶ *Caput hoc Burchardus & Ivo citant ex dictis Augustini, apud quem similia reperiuntur in locis alatis supra ead. q. 5. nec mirum. Sed eadem omnino verba præter ultimam clausulam leguntur in Concilio Turonensi 3. c. 42. & in adjectis Capitularibus, c. 94.*

¶ *¶ Non ligaturas] Hinc usque ad vers. prodesse, sunt addita ex Concilio & Capitularibus.*

¶ *¶ Et si quis hæc] Postrema hæc tota clausula non legitur in Concilio, neque in Capitularibus, sed apud Burch. & Ivonem.*

C. XVI. *Dies Aegyptiaci, & Januarii Calendarum non sunt observanda.*

Item Augustinus.

Non observetis b dies, qui dicuntur Aegyptiaci, aut Calendarum Januarii, in quibus cantilenæ quædam, & comestiones, & ad invicem dona donantur, quasi in principio anni, boni fati augurio, aut aliquos menses, aut tempora, aut dies, aut annos, aut Lunæ Solisque cursum: quia qui has, & quasunque divinationes, aut fata, aut auguria observat, aut attendit, aut consentit observantibus, inutiliter, & sine causa, magis ad sui damnationem, quàm ad salutem tendit: sive qui per quosdam numeros literarum, & Lunæ, & per Pythagoricam necromantiam ægotantium vitam, vel mortem, vel prospera, vel adversa futura inquirunt, sive qui attendunt somnialia scripta, & falso Danielis nomine intitulata, & fortes, quæ dicuntur sanctorum Apostolorum, & auguria avium, aut aliqua pro domo faciendâ, aut propter conjugia copulandâ, aut in collectionibus herbarum carmina dicunt, aut pythiaca pro quavis infirmitate scripta, super homines vel animalia ponunt, præter symbolum & orationem Dominicam, aut magicis falsitatibus in c grandinariis tempestatibus credunt. Qui autem talibus credunt, aut ad eorum domum euntes, aut suis domibus introducunt, ut interrogent, sciant, se fidem Christianam & baptismum prævaricasse, & ut paganum, & apostatam, id est, retrò abeuntem, & Dei inimicum, iram Dei graviter in æternum incurrisse: nisi Ecclesiasticâ penitentia emendatus Deo reconcilietur. Dicit enim Apostolus d: *Sive manducatis, sive bibitis, sive aliquid aliud facitis, in nomine Domini nostri Jesu Christi facite, in quo vivimus, movemur, & sumus.*

Corr. Rom. ¶ *In plerisque vetustis exemplaribus est tantum, Item. & in Polycarpo etiam refertur sine auctoris nomine.*

C. XVII. *Grave peccatum est dies observare, vel menses, & annos.*

De temporum quoque observationibus scribit Augustinus in Enchiridio a, c. 79.

Quis æstimaret e, quàm magnum peccatum sit dies observare, & menses, & annos, & tempora, (sicut observant, qui certis diebus, sive mensibus, sive annis volunt & nolunt aliquid inchoare, ed quòd secundum vanas doctrinas hominum fausta vel infausa existiment tempora,) nisi hujus mali magnitudinem ex timore Apostoli pensarem, qui talibus ait f: *Timeo, ne forte sine causa laboraverim in vobis.* Item super epistolam ad Galatas, ad c. 4. §. 1. *Intelligat & lector g ad*

a Polyc. ibid. Burch. l. 10. c. 40. Ivo p. 11. c. 65. b Polyc. l. 6. tit. 12. c al. &. d 1. Corinth. 10. Act. 17. e Beda Galat. 4. Ivo p. 11. c. 19. Pann. l. 8. c. 80. f Galat. 4. g Beda ibid. Ivo p. 11. c. 15.

tantum

tantum periculum animæ pertinere superstitiosas temporum observationes, ut huic loco subjecerit Apostolus: Timeo, ne forte sine causa laboraverim in vobis. Quod quamvis tantâ celebritate atque auctoritate per orbem terrarum in Ecclesiis legatur, plena sunt tamen conventicula nostra hominibus, qui tempora rerum agendam à Mathematicis accipiunt. Jam verò, ne aliquid inchoetur, aut ædificiorum, aut huiusmodi quorumlibet operum, diebus, quos Ægyptiacos vocant, sapè etiam nos monere non dubitant.

Corr. Rom. ¶ α Enchiridio,] Expunctæ sunt voces, quæ sequebantur, id est, manuali libro. Absunt enim à vetustioribus.

¶ Intelligat] B. Augustinus explanans ea verba Apostoli ad Gal. 4. Dies observatis, & mensis, & tempora, & annos: ipsa tam ad Gentiles, quam ad Judæos referri posse demonstrat, tuncque subiungit: Ergo eligat lector, utram volet sententiam, dummodò intelligat ad tantum, &c. C. XVIII. Sine incantatione herbas vel petras licet habere.

Item Hieronymus.

DEmonium a sustinenti licet petras vel herbas habere sine incantatione.

Corr. Rom. ¶ Burchardus etiam, & Ivo citant ex dictis Hieronymi, sed Polycarpus auctorem non nominat.

CAUSA XXVII.

Quidam votum castitatis habens desponsavit sibi uxorem: illa priori conditioni renuntians, transtulit se ad alium, & nupsit illi: ille, cui prius desponsata fuerat, repetit eam.

- 1. Hic primam quaritur, An conjugium possit esse inter voventes?
2. Secundò, An liceat sponsæ à sponso recedere, & alii nubere?

QUESTIO I.

Quid voventes matrimonia contrahere non possunt, ps. multis auctoritatibus probatur.

C. I. Excommunicatorum viduæ, quæ religioso habitu abjecto nuptias elegerint. In Concilio namque Carthaginensi IV. cap. ult. statutum invenitur de viduis, quæ professam b continentiam prævaricatae sunt.

Sicut bonum c est castitatis præmium, ita & majori observantiâ, & præceptione custodiendum est, ut si quæ viduæ, quantumlibet adhuc in minoribus annis positæ, & immaturæ ætate à viro relicte, se devoverint Domino, & veste laicali abjectâ, sub testimonio Episcopi & Ecclesiæ in religioso habitu apparuerint, postea verò ad nuptias seculares transferunt, secundum Apostolum d damnationem habebunt, quia fidem castitatis, quam Domino voverunt, irritam facere ausæ sunt. Tales ergò personæ à Christianorum communione sequestrentur, neque c convivio cum Christianis communicent. Nam si adulteræ γ conjuges reatu sunt viris suis obnoxie, quantum magis viduæ, quæ religiositate mutaverunt, crimine adulterii notabuntur, si devotionem, quam Deo, spontè, non coactæ obtulerint, libidinosa corruperint voluptate, & ad secundas nuptias transitum fecerint? Quæ eth violentiâ irruente ab aliquo oppressæ f fuerint, ac postea delectatione libidinis permanere in conjugio raptori vel violento viro consenserint, damnationi superius comprehensæ teneantur g obnoxie. De talibus ait Apostolus h: Cum luxuriatæ fuerint, habere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.

Corr. Rom. ¶ α Immaturâ] In variis Conciliorum edi-

a Polyc. l.6. tit. 12. Burch. l. 10. c. 50. Ivo p. 11. c. 75. b al. professæ. c Burch. l. 8. c. 39. Ivo p. 7. c. 58. & 147. d 1. Tim. 5. e al. nixæ. f al. præceptæ. g al. tenebuntur. h 1. Tim. 5.

tionibus, & duobus Vaticanis codicibus, & Sorienfj Regio legitur, matura. Ivo habet, in matura.

¶ Neque convivio] Sic est emendatum ex manuscriptis Gratiani exemplaribus, expunctis verbis illis, donec ad bonum, quod cæperant, revertantur: quæ ex capite sequenti videntur huc fuisse translata. In Conciliorum autem impressis & manuscriptis codicibus legitur: Tales ergò personæ sine Christianorum communione maneant, quæ etiam nec in convivio cum Christianis communi-

¶ Adulteræ] Sic est emendatum ex memoratis Conciliorum exemplaribus. Nam antea legebatur: Nam si adulteri conjuges reæ sunt, si suis obnoxie viris non fuerint; quantum, &c.

C. II. De viduis & virginibus, quæ à religionis proposito discedunt. Item ex epistola Gregorii missa ad Bonifacium.

I. Viduas a proposito discedentes viduitatis, super quibus nos consulere voluit dilectio tua, frater charissime, credo te nôsse à sancto Paulo, b & à multis sanctis Patribus, nisi convertantur, olim esse damnatas. Quas & nos Apostolicâ auctoritate damnandas, & à communione fidelium, atque à liminibus Ecclesiæ arcendas fore censemus, usquequò obediant Episcopis suis, & ad bonum, quod cæperunt, invitæ, aut voluntariæ revertantur. §. 1. De virginibus autem non velatis, si devierint, à sanctæ memoriæ prædecessore nostro Papa Innocentio, taliter decretum habemus: Hæ c verò, quæ necdum sacro velamine teclæ, tamen in proposito virginali semper se simularunt permanere, licet velatæ non fuerint, si nupsierint, aliquanto tempore his agenda penitentia est: quia sponso carum à Domino tenebatur. Si enim inter homines solent bonæ fidei contractus nulla ratione dissolvi, quantum magis ista pollicitatio, quam cum Deo pepigit, solvi sine vindicta non poterit, &c. §. 2. Si virgines nondum velatæ taliter penitentia publicâ puniuntur, & à cœtu fidelium usque ad satisfactionem excluduntur, quantum magis viduæ, quæ perfectioris ætatis, & maturioris sapientiæ atque consilij exsistunt, virorumque consortio multoties use sunt, & habitum religionis assumpserunt, & demùm apostataverunt, atque ad priorem vomitum sunt reverte, à nobis, & ab omnibus fidelibus à liminibus Ecclesiæ, & à cœtu fidelium usque ad satisfactionem sunt eliminandæ, & carceribus tradendæ, qualiter juxta Apostolum d Paulum tradentes huiusmodi hominem Satanæ, ut spiritus ejus salvus sit in die Domini? De talibus enim & Dominus per Moysen loquitur, dicens e: Auferte malum de medio vestri. De quibus & per Prophetam ait f: Latabitur justus, cum viderit vindictam: manus suas lavabit in sanguine peccatoris. De talibus namque, & eorum similibus, atque eisdem consentientibus dicitur g: Quia non solum qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus, rei sunt.

Corr. Rom. ¶ Sic etiam citant ceteri collectores. Habetur autem & paulò etiam copiosius in capitularibus adjectis, cap. 215.

C. III. Transire non possunt viduæ & virginis post religionis propositum ad nuptias.

Item ex decreto Gelasii Papæ ad Sicilienses Episcopos missò, cap. 9.

NEque b viduas ad nuptias transire patimur, quæ in religioso proposito diuturnâ observatione permanferunt. Similiter virgines nubere prohibemus, quas

a Sent. 4. dist. 38. Anselm. l. 11. c. 177. Burch. l. 8. c. 45. Ivo part. 7. c. 63. Pannorm. l. 3. c. 204. b 1. Tim. 5. c Infrâ ead. Hæ verò. d 1. Corinth. 5. e Deut. 13. f Psal. 57. g Rom. 1. h Polyc. l. 4. tit. 35. Burch. l. 8. c. 46. Ivo part. 7. c. 64. & 144. Pann. l. 3. c. 203.

annis plurimis in monasteriis ætatem peregrisse contigerit.

C. IV. *Ex quolibet sensu corporis mulier corrupti potest.*

Item Cyprianus ad Pomponium de virginibus.

Nec aliqua putet se posse hæc excusatione defendi, quod inspicere & probari possit, an virgo sit: cum & manus obstetricum, & oculi sæpè fallantur: & si incorrupta inventa fuerit virgo eâ parte, quæ mulier potest esse, potuerit tamen ex alia corporis parte peccasse, quæ corrupti potest, & tamen inspicere non potest. Certè ipse concubitus, ipse complexus, ipsa confabulatio, & osculatio, & coniacentium duorum turpis & foeda dormitio, quantum dedecoris & criminis continentur? Si superveniens maritus sponsam suam iacentem cum altero videat, nonne indignatur, & fremit, & per zeli dolorem a fortassis & gladium in manum sumit? Quid Christus Dominus & iudex noster, cum virginem suam sibi dicatam, & sanctitati suæ destinatam, jacere cum altero cernit, quàm indignatur & irascitur? & quas penas incestus ejusmodi conjunctionibus committitur? Cujus ut gladium spiritalem & venturum iudicii diem unusquisque fratrum possit evadere, omni consilio providere & laborare debemus.

C. V. *De eodem.*

Idem in eadem epistola.

Quod si penitentiam hujus illiciti concubitus sui egerint, & à se invicem recesserint, inspiciantur iterum & virginibus ab obstetricibus diligenter: & si virginibus inventæ fuerint, accepta communione ad Ecclesiam admittantur: hæc tamen interminatione, ut si ad eisdem masculos postmodum reversæ fuerint, aut si cum eisdem in una domo, & sub eodem tecto simul habitaverint, graviore censurâ ejiciantur, nec in Ecclesiam postmodum facillè recipiantur. Si autem de eis aliqua corruptæ fuerint, & deprehensæ, agant penitentiam plenam: quia quæ hoc crimen admisit, non mariti, sed Christi adultera est: & idèò æstimato justo tempore, postea exomologesi factâ ad Ecclesiam redeat. Quod si obstinatè perseverant, nec se ab invicem separant, sciant se cum hac sua impudica obstinatione nunquam à nobis admitti in Ecclesiam posse: ne exemplum cæteris ad ruinam delictis suis facere incipiant: nec putent sibi vitæ, aut salutis constare rationem, si Episcopis & Sacerdotibus obtemperare noluerint.

Corr. Rom. § & Iterum] In codicibus Cypriani impressis, & octo manuscriptis, quæ Romæ ad operum ipsius emendationem collata fuerunt, legitur, interim: quæ varietas notatur etiam in glossa.

C. VI. *Clericus deponatur, Laicus excommunicetur, qui cum Sanctimoniali mæchatus fuerit.*

Item ex sexta Synodo in Trullo, c. 4.

Si quis Episcopus, Presbyter, Diaconus aut Subdiaconus, aut Lector, aut Psalmista, aut Otiarius cum muliere sanctificata Deo mæchatus fuerit, deponatur; quia sponsam Christi corrumpit: si verò Laicus, excommunicetur.

C. VII. *Vidua & puella, quæ post religionis habitum nubunt, à communione suspendantur.*

Item ex Concilio Toletano IV. c. 8.

De hæc viduis & puellis, quæ habitum religionis in domibus propriis tam à parentibus, quàm per se mutaverunt, si postea contra instituta patrum, vel præcepta canonum conjugia crediderint copulanda, tam diu utraque e habeantur à communione suspensæ, quousque quod illicitè perpetraverunt, emendent. Quod si emen-

a al. livorem. b Cap. l. 7. c. 338. Burch. l. 8. c. 48. Ivo p. 7. c. 66. c al. utriusque. d al. suspensi.

dare neglexerint, à communione & omnium Christianorum convivio, perpetuè sint sequestratæ.

Corr. Rom. § In Concilio Toletano non est inventum. Est autem lib. 7. Capitular. c. 338.

C. VIII. *De eodem.*

Item ex Concilio Martini Papæ.

Viduas autem velare Pontificum nullus attentet, prout statutum est in decretis Gelasii Papæ capitulo & XIII. quod nec auctoritas divina, nec canonum forma præstituit. Quod si propriâ fuerit voluntate continentiam professæ, in ejusdem Gelasii capitulo XXI. legitur, ejus intentio pro se reddat rationem Deo: quia sicut, secundum Apostolum b, si se continere non poterat, nullatenus nubere vetabatur, sic secum habitâ deliberatione promissam fidem pudicitie Deo debet custodire. Nos & autem auctoritate Patrum suffulti, in hoc sancto Concilio sancimus, & liberè judicamus, si spontè velamen, quamvis non consecratum, sibi imposuerit, & in Ecclesia inter velatas Deo oblationem obtulerit, vellet nolit, sanctimoniam habitum ulterius habere debet, licet sacramento confirmare velit, eo tenore & ratione sibi velamen imposuisse, ut iterum possit deponere.

Corr. Rom. § Abest caput hoc à nonnullis Gratiani exemplaribus. Burchardus & Ivo citant ex Concilio Maguntino, cap. VI. Habetur in Concilio Triburienfi, c. 25. In hoc autem capite, & duobus sequentibus citantur decreta Gelasii, ut sunt in codice canonum.

§ & Capitulo XIII.] Sic est in codice canonum: in epistola vero ejusdem prima Episcopis per Lucaniam est c. XV. sicut paulò post, quod est in capitulo 21. in eodem codice, in epistola est, c. XXIII.

§ & Nos autem] In Concilio Triburienfi legitur: Quæ auctoritate paternæ suffulti sententiæ in hoc sacro conventu sancimus, &c. Hæc verò eadem de vidua, quæ sibi spontè velamen non consecratum imposuit, habentur in Decretalibus, c. viduas, tit. de regul. Quod in codicibus impressis citatur ex Concilio Arelatensi. In prima autem collectione, & vetustis codicibus Gregorianis ex Arelatensi.

C. IX. *De his, quæ votum virginitalis habentes nubunt, necdum sacro velamine tectæ.*

Item ex decretis Innocentii Papæ, c. 20. in codice canonum, & epistola 2. ad Victricium,

c. 13. c.

Hæc & verò, quæ necdum sacro velamine tectæ, tamen in proposito virginali semper se permanere simulaverunt, licet velatæ non fuerint, si fortè nupserint, his agenda & aliquanto tempore penitentia est, quia sponsarum à Domino tenebatur. Si enim inter homines solet bonæ fidei contractus nullâ ratione dissolvi, quanto magis ista pollicitatio, quam cum Deo pepigit, solvi sine vindicta non debet? Nam si Apostolus f illas, quæ à proposito viduitatis discesserant, dixit habere condemnationem, quia primam fidem irritam fecerunt; quânto magis virginibus, quæ pactionis g suæ fidem minime servaverunt?

Corr. Rom. § & His agenda] Sic est emendatum ex codice canonum, epistola & Concilio Turonico: & sic legitur supra ead. c. viduas. Hoc enim loco etiam in manuscriptis erat, ad agenda aliquanto tempore penitentiam sit liberum.

C. X. *Non sunt admittendæ ad penitentiam virginibus sacræ, si publicè postea nupserint.*

Item ex decreto h. ejusdem, cap. 19. in codice canonum: in epistola autem ad Victricium, c. 12.

a Anf. l. 7. c. 200. Burch. l. 8. c. 30. Ivo p. 7. c. 55. Pann. l. 3. c. 197. b 1. Cor. 7. c & in Conc. Turonico 2. c. 21. d Supra ead. viduas, 1. §. hæc verò. Polygl. l. 4. tit. 35. Burch. l. 8. c. 12. Ivo p. 7. c. 18. e al. potest? f 1. Tim. 5. g al. prioris pactionis fidem. h In Concilio Turonico, ibidem.

Quæ

QUÆ Christo a spiritualiter nubunt, & à Sacerdote velantur, si publicè postea & nupserint, non eas admittendas esse ad penitentiam agendam, nisi hi, quibus se junxerant, à mundo recesserint. Si enim de hominibus hæc ratio custoditur, ut quæcunque vivente viro alteri nupserit, adultera habeatur, nec ei agenda penitentia licentia concedatur, nisi unus de eis fuerit defunctus: quanto magis de illa tenenda est, quæ antè immortali se sponso conjunxerat, & postea ad humanas nuptias transmigravit.

Corr. Rom. § *α Nubunt*] In antiqua editione Conciliorum, & epistolarum, & codice canonum impresso legitur, nupserint: sed in duobus ipsius manuscriptis, nubunt: post quod verbum in omnibus sequitur, & à Sacerdote velantur: idemque sunt addita.

§ *Si publicè postea*] In epistolis olim Colonia ac Lutetia impressis legitur, si postea nupserint, vel publicè, vel occultè corrupta fuerint. In editione Conciliorum Constantiensis duobus & tribus tomis, si postea vel nupserint publicè, vel occultè corrupta fuerint. In postrema autem quatuor tomorum, si postea vel publicè nupserint, vel se clanculo corruerint.

C. XI. Ab Ecclesia eliminanda, & ergastulis retrudenda sunt Monachorum vel Monacharum impudice personæ.

Item ex Concilio Triburiensi, c. 6.

Impudicas b, detestabilesque personas Monachorum, atque Monacharum, quæ abjecto proposito sanctitatis, illicita atque sacrilegè contagione se miscuerunt, & in abruptum & conscientia desperatione perductæ, de illicitis complexibus liberè filios procreaverint, à monasteriorum cætu, Ecclesiarumque conventibus eliminandas esse mandamus: quatenus retruse in suis ergastulis, tantum facinus lamentatione continuâ desentes purificatorio possint igne penitudinis decoqui, ut eis vel ad mortem solius misericordia intuitu per communionis gratiam possit subveniri.

Corr. Rom. § *Caput hoc habetur in epistola prima Syriæ*, & in codice canonum est c. 15. inter decreta ipsius: quem etiam citant Burchardus & Anselmus. Pars tamen aliqua hujus capituli est in c. si quis sacro, infra, eadem, quod quidem habetur in Concilio Triburiensi, quod extat.

§ *α Abruptum*] Sic est emendatum ex multis editionibus epistolarum Syriæ, & codice canonum. Antea enim legebatur, in arbitrium conscientia propria desperatione.

C. XII. Monachus & virgo Domino consecrata, si nupserint, excommunicentur.

Item ex eodem.

Virginem c, quæ se Deo consecraverit, similiter & Monachum decernimus non licere nuptialia jura contrahere. Quod si hoc inventi fuerint perpetrantes, excommunicentur. Consentibus autem decernimus, ut habeat auctoritatem ejusdem loci Episcopus misericordiam, humanitatemque largiri.

Corr. Rom. § *Hoc est XVI. caput Concilii Chalcedonensis ex versione Dionysii, cuius pars citatur infra, c. si quis sacro.*

C. XIII. Dum vivunt, lamentis penitentia se afficiant, qui Sanctimonialibus scientes copulantur.

Item ex eodem.

Hid ergò, qui Sanctimonialibus scientes matrimonio ad injuriam Christi copulati sunt, juxta censuram zeli Christiani separantur, & nunquam eis concedatur conjugali vinculo religari, & in penitentia lamentis se vehementer, dum vivunt, afficiant.

a Sent. 4. dist. 38. Polyc. ibid. § l. 6. tit. 20. Burch. l. 8. c. 15. Ivo p. 7. c. 17. b Polyc. l. 4. tit. 34. Anf. l. 7. c. 188. Burch. l. 8. c. 29. c Polyc. ibid. Burch. l. 8. c. 36. d Burchard. l. 8. c. 31. Ivo part. 7. cap. 50.

Corr. Rom. § *Caput hoc à Burchardo & Ivone Paschali tribuitur.*

C. XIV. A sacra communione priventur, qui sacris virginibus se sociant.
Item ex eodem.

Virginibus a sacris se quosdam temerè sociare cognovimus, & post dicatum Deo propositum incesta fœdera, sacrilegaque miscere. Quos protinus æquum est à sacra communione detrudi, & nisi per publicam, probatamque penitentiam omninò non recipi. Sed tamen his viaticum de seculo transeuntibus, si dignè b penituerint, non negetur.

Corr. Rom. § *Caput hoc in epistola prima Gelasii est num. 12. & in codice canonum inter ipsius Decreta, cap. 20. Refertur quoque in Capitularibus l. 1. c. 106. & in Polycarpo Gelasii nomine.*

C. XV. In monasterio revocetur, ac recludatur, quæ à fornicatione recedere noluerit.
Item Gregorius.

Pervenit ad nos, quod quidam vir nequissimus, diabolico instinctu de monasterio suaserit exire quandam Deo sacratam, at quæ à quodam viro, unde exierat, sit revocata: rursusque eam mulierem vir ille nequissimus iniqua suasionem de monasterio ejiciens, apud se retineat impudicè. Volumus autem, ut Episcopatus tui auctoritate in monasterio revocetur, atque recludatur.

Corr. Rom. § *De hac eadem re videtur scripta epistola Mariniano Episcopo, l. 8. regesti, epist. 9. Caput tamen hoc vel ex alia epistola est acceptum, vel in eo multa sunt immutata.*

C. XVI. Non est viduis fas post susceptum velamen à sacro proposito discedere.

Item ex Concilio Aurelianensi, c. 3.

III. Viduas c, quæ spontaneâ voluntate ab altari conversionis sacra velamen suscipiunt, decrevit sancta Synodus in eodem proposito permanere. Non enim fas esse decernimus, postquam se Domino semel sub velo consecraverint, iterum eis concedi Spiritui Sancto mentiri.

C. XVII. Qui sacro velamine testam in conjugium ducit, anathema sit.
Item ex eodem. d

II. Si quis e sacro velamine consecratam in conjugium duxerit, & post dicatum Deo propositum incesta fœdera, sacrilegaque miscuerit, ut in constitutis Gelasii Papæ capitulo vigesimo f legitur, protinus est æquum eos à sacra communione detrudi, & nisi per publicam probatamque penitentiam omninò non recipi. Si tamen penituerint, transeuntibus de seculo viaticum non negetur. §. 1. In Chalcedonensi Concilio, cap. XVI. Hoc perpetrantes excommunicentur: consentibus autem auctoritate Episcopi misericordia largiatur. §. 2. Item in epistola Syriæ Papæ, cap. 6. g Velata, & Deo consecrata, si abjecto proposito sanctitatis clanculo sacrilegè se contagione miscuerint, & illicitis complexibus publicè & liberè filios procreaverint, has impudicas, detestabilesque personas à monasteriorum cætu, Ecclesiarumque conventibus eliminandas esse judicatum est: quatenus retruse ergastulis, tantum facinus continuâ lamentatione descent. Unde & verbo Domini, & canonicâ auctoritate in hac sancta Synodo precipimus, ut omninò separantur, & juramento colligentur, ut ulterius non sub uno cohabitent tecto.

a Polyc. l. 6. tit. 20. Burch. l. 8. c. 32. Ivo p. 7. c. 51. b al. j. tamen. c Burch. lib. 8. cap. 35. Ivo p. 7. c. 54. Pann. l. 3. c. 198. d Concil. Tribur. cap. 23. e Burch. l. 8. cap. 38. Ivo p. 7. c. 57. f in codice canonum, sed in Concil. tom. 2. habetur, c. 22. g Sup. ead. impudicas.

M m m 2

Corr. Rom. ¶ Burchardus etiam & Ivo citant ex Concilio Aurelianensi. Habetur autem in Triburienfi, c. 23.

C. XVIII. Ad habitum redire cogatur, & recludatur in monasterio, quæ religiosam vestem abiecit.

Item Gregorius Vitaliano, Sipontino Episcopo, lib. 7. ind. 1. epist. 9.

SI custos a religiosi habitus b, aut esse nōlles Episcopus, filiam gloriose memorie Tulliani magistri militie, te illic posito, nec projectis religiosi vestibus ad secularē reverti habitum, nec ad nos licuisset perverfam epistolam destinare. Sed quia nimia desidia, ac torpore deprimeris, in tuo dedecore res ad præsens illicita impune commissa est. Nam si, ut præfati sumus, sollicitus extitisses, prius ad nos ultio mulieris pravissimæ, quàm culpa, debuit pervenire. Quia ergo tantum hebes, tantumque es negligens, ut, nisi canonicam in te fueris coercionem expertus, in aliis distractionem c, & disciplinam nescias custodire, qualiter debeas esse sollicitus, congruo tibi, si Domino placuerit, tempore demonstrabimus. §. 1. Præsentia igitur scripta suscipiens, evigila & excitatus saltem exequere, quod pressus usque nunc ignavia distulisti. Infantia ergo tua sit, prædictam mulierem unā cum Sergio defensore nostro comprehendere, & statim non solum ad malè contemptum habitum sine excusatione aliqua revocare, sed etiam in monasterio, ubi omnino districtè valeat custodiri, detrudere, & ita omnino circa illam sollicitudinem exhibere, ut quàm sit nefarium, quod commisit, ex tua possit distractione cognoscere. §. 2. Qua in re, si quis (quod non credimus) Laicorum d aliquo tibi ingenio tentaverit obstitendum, à sacratissimæ eum communionis participatione suspendere e, nobisque renuntiare festina: ut, quantum sit execrabile, quod præsumpserit, postquam consideratione propria non advertit, emendationis qualitate cognoscat. §. 3. In his autem omnibus ita cautum stude te, vigilantemque ostendere, ut culpam tuam non geminare neglectus, sed aliquantisper valeat sollicitudo minuire.

C. XIX. Districta custodia tradatur, qui à religionis proposito ad secularē habitum rediit.

Item Sergio defensori, lib. 7. indict. 1. epist. 10.

SI homo esses, aut aliquam discretionem habuisses, ita regularis discipline debuisti custos existere, ut ea, quæ illicite committuntur, antè vindicta corrigeret, quàm ad nos eorum nuntius perveniret. Sed dum te facit nimia stultitia negligentem, non solum de illis offendimur, sed etiam ad ulciscendam desidiam tuam nihilominus provocamur. Omni ergo dilatione, omni que excusatione postposita, filiam gloriose memorie Tulliani magistri militie, quæ projectis, quas spontè assumpserat, religiosi vestibus, indumentis se laicis deturpavit, unā cum fratre & Coepiscopo nostro Vitaliano festina comprehendere, atque ad religiosum rursus habitum revocare, ac in monasterium mittere, ubi districtè omnino valeat custodiri: nec ejus custodiam aliquatenus relevari permittas, quousque denuò nostra scripta susceperis. Nam si quolibet modo in hac re negligens, vel lentus extiteris, ita in te districtissimè noveris vindicandum, ut quod ex te nescis, pœnā possis referantē f cognoscere: quia si, ut diximus, intellectum hominis habuisses, hæc, quæ modò facere præcipis, à te debueramus etiam cum ultione antè facta cognoscere.

a Burchard, lib. 8. c. 49. Ivo p. 7. c. 67. b al. habitus effes. c al. discipline distractionem. d al. Clericorum, vel. e al. suspende. f al. rescante.

C. XX. Non tribuitur eis licentia nubendi, qui continentiam servare decreverunt.

Item Augustinus de consuetu vitiorum & virtutum, c. 24.

Nubendi & licentia quibusdam tribuitur: illis videlicet qui virginalem & vidualem castimoniam nequaquam professi sunt. Quibusdam autem non tribuitur, illis videlicet, qui virgines, vel continentis esse decreverunt. Fornicatio autem nulli impune conceditur.

C. XXI. Pejores sunt adulteris, quæ continentie propositum violant.

Item in libro de bono conjugii.

Meliore proposito lapsas, si nupserint, feminas à castitate sanctiori, quæ vovetur Deo, adulteris esse pejores manifestum est.

Corr. Rom. ¶ Verba ipsa B. Augustini ex libro de bono viduitatis habentur infra ead. c. nuptiarum. vers. Quapropter non possum. Apud Bealam verò ad c. 7. 1. ad Corinthios, locus Augustini paulò aliter refertur.

C. XXII. Monachus & virgo, qui se Deo dedicant, nuptiis jungi non possunt.

Item ex Concilio Chalcedonensi, c. 16.

SI b qua virgo se dedicaverit Deo, similiter Monachus, non licet eis nuptiis jungi. Si verò inventi fuerint hoc facientes, maneat excommunicati. Statuimus verò, eis posse fieri humanitatem, si ita probaverit Episcopus loci.

Corr. Rom. ¶ Hic est idem canon, qui supra, ead. c. virginem, allatus est. Sed illa est versio Dionysii, hæc verò prisca, ex qua etiam sunt duo sequentia capitula.

C. XXIII. Diaconissa, quæ post ordinationem nubit, anathema sit.

Item ex eodem, c. 15.

Diaconissam c non debere ante annos quadraginta ordinari statuimus, & hoc cum diligenti probatione. Si verò ordinationem susceperit, & quancumque tempore observaverit ministerium, & postea se nuptiis tradiderit, injuriam faciens gratiæ Dei, hæc anathema sit cum eo, qui in nuptiis illius convenerit.

C. XXIV. Inter bigamos reputantur, qui virginitatem pollicitam prævaricantur.

Item ex Synodo Ancyrana, c. 18.

Quotquot d virginitatem pollicitam prævaricatis e sunt professione contempti, inter bigamos, id est, quæ ad secundas nuptias transierunt, haberi debebunt.

C. XXV. Virginitatibus Deo dedicatis, nec in fine danda est communicatio, si libidini servierint.

Item ex Concilio Eliberitano f, c. 13.

Virgines, quæ se Deo dedicaverint, si pactum perdiderint & virginitatis, atque eidem libidini servierint, intelligentes, quid amiserint, placuit nec in fine eis danda esse communionem. Quòd si sibimet & persuaserint, quòd infirmitate corporis lapsæ fuerint, & toto tempore vite suæ poenitentiam egerint, & à coitu se abstinerint g, placuit eas in fine communionem accipere debere.

Corr. Rom. ¶ Perdiderint] Sic in omnibus hujus Concilii codicibus impressis & manuscriptis, qui collati sunt, sed in Concilio Maguntino III. sub Arnulpho, c. 26. (ubi hoc refertur) est, prodiderint.

¶ Sibimet] In duobus Vaticanis Conciliorum codicibus legitur: Quòd si semet persuaserint. In Concilio Maguntino: Quòd si semel persuasæ ad infirmi corporis vitia lapsæ. In codice Lucensi Regio: Quòd si semel persuasæ aut infirmi

a Ivo p. 8. c. 72. Pann. l. 6. c. 4. b Ivo p. 7. c. 49. c Polyc. l. 4. tit. 36. d Ivo p. 6. c. 351. e al. prævaricati. f Et in Maguntino 3. c. 26. g in Colon. 1. c. 6.

corporis lapsu vitata fuerint, sicut est in margine Concilii Magnuntini. In tribus autem Conciliorum editionibus Coloniensium, ac duobus Parisiensibus legitur: Quod si semetipsas pœnituerit, quod infirmitate, &c.

¶ *Toto] Absit hæc dicitio ab aliquot vetustis Gratiani, & veteri editione Conciliorum Coloniensium, duabus Parisiensibus, & duobus codicibus Vaticanis.*

¶ *Abstinuerunt.] In omnibus Conciliorum editionibus & duobus codicibus Vaticanis, ac Lucensi Regio sequuntur hæc verba, eò quod lapsæ potius videantur: quæ tamen absunt à Concilio Magnuntino.*

C. XXVI. Cogatur ad pœnitentiam filia Clerici, si devota maritum duxerit.

Item ex Concilio Martini a Bracarenfis, cap. 30.

DE filia Episcopi vel Presbyteri, sive Diaconi, si devota fuerit, & maritum duxerit, si eam pater, vel mater in affectum receperint, à communione habeantur alieni. Pater verò in concilio causas se noverit præstaturum. Mulier verò non admittatur ad communionem, nisi marito defuncto egerit pœnitentiam. Si autem vivente eo fecerit, & pœnituerit, vel pœnerit communionem, in ultimo fine vitæ deficiens, eam accipiat.

C. XXVII. Devota, nisi desierit peccare, non est in Ecclesia recipienda.

Item ex Concilio Toletano I. b. c. 16.

DEVOTAM peccantem non recipendam in Ecclesia censemus, nisi peccare desierit, & si desinens pœnitentiam egerit aptam annis decem, recipiat communionem. Prius autem, quàm in Ecclesia recipiatur ad orationem, ad nullius convivium Christianæ mulieris accedat. Quod si admissa fuerit, etiam hæc, quæ eam receperit, habeatur absentia. Corruptorem etiam par pœna confringat. Quæ autem maritum acceperit, non admittatur ad pœnitentiam, nisi aut adhuc ipso vivente marito castè vivere cœperit, aut postquam ipse decefferit.

Corr. Rom. ¶ & Absentia.] Sic emendatum est ex recentioribus Conciliorum editionibus, codice Regio Lucensi, & Martino Bracarenfi, cap. 31. qui caput hoc repetit: quamvis in veteri editione Coloniensi vitæ tom, duabus Parisiensibus, & duobus codicibus Vaticanis sit, in absentia: quemadmodum etiam in manuscriptis Gratiani exemplaribus.

C. XXVIII. De Monacha, quæ ad lapsum adulterii adducitur.

Item Gregorius Januario, Episcopo Cavalitano, lib. 8. epist. 9.

SI c qua Monacharum vel per anteriorem licentiam, vel per impunitatis pravam consuetudinem ad lapsum adulterii deducta fuerit, aut in stupri fuerit perducta voraginem, hanc post competentis severitatem vindictæ, in aliud districtius monasterium virginum in pœnitentia volumus redigi, ut illie orationibus atque jejuniis vacet, & sic pœnitendo proficiat, & metuendum cæteris arctioris disciplinæ præstet exemplum. Is autem, qui cum hujusmodi fœminis in aliqua fuerit iniquitate repertus, à communione privetur, si Laicus est: si verò Clericus, à suo quoque remotus officio, pro suis continuè lugendis excelsibus in Monasterium detrudatur.

Corr. Rom. ¶ & Jejunii.] In plerisque editionibus epistolæ legitur, atque jejuniis, & sibi pœnitendo proficiat, &c. Vetus tamen codex epistolæ Vaticanus & Ico habent quemadmodum Gratianus.

C. XXIX. Post dignam pœnitentiam, communionem recipiant, qui in religiosas mulieres excedunt.

Idem Januario Episcopo, lib. 3. epist. 24.

a Ex Concil. Toletano I. c. 19. b Et in capitulis Martini, c. 31. Capit. L. 7. c. 294. c Ivo p. 7. c. 122.

EOS autem, qui in prædictas mulieres, quæ egressæ sunt de monasteriis, excefferunt, & nunc dicuntur communionem & suspensi, si fraternitas tua de tali facinore dignè pœnituisse præviderit, ad sacram communionem te volumus revocare.

Corr. Rom. ¶ & Communionem suspensi.] Sic emendatum est ex plerisque vetustis Gratiani, & originali ipso, cum antea legeretur, à communione suspensi.

C. XXX. De legibus Imperatorum, Item ex novellis Justiniani Imperatoris a.

III. SI b quis rapuerit, vel sollicitaverit, vel corruerit Affisteriam a, vel Diaconissam, vel Monacham c, vel aliam mulierem, religiosam vitam vel habitum habentem, bona ipsius, & eorum, qui ejusmodi sceleris communionem contaminati sunt, à religioso loco vendicentur, in quo talis mulier habitat, per religiosos Episcopos, & æconomos, & præfides provinciarum, & officiales eorum, ipsi autem capitali periculo subiciantur. Mulier autem ubique investigetur, & cum suis rebus monasterio cautiori tradatur. Sin autem Diaconissa fuerit legitimos habens filios, pars legitima liberis ejus legitimis præstetur.

Corr. Rom. ¶ & Affisteriam,] Omnino legendum est, ascetiam, ex novellis tam græcis, quàm latinis, Juliano antecessore & Polycarpo: sed ob glossam non est mutatum.

C. XXXI. Mulieres castè observent religiosum habitum, quæ religionis obtentu velantur.

Item ex decreto Eugenii Papæ II. in Concilio Romano, c. 29.

MULIERES d obtentu religionis velata, aut in monasterio regulariter vivant, aut in domibus suis susceptum habitum castè observent.

Corr. Rom. ¶ In Concilio, quod extat in Bibliotheca Vaticana, hæc sunt ipsa decreti verba: Fœminæ verò, quæ habitum religiosum, aut velamen obtentu religiositatis susceperunt, cum essent viripotentes, deinceps viro sociari non permittantur: sed eligentes monasteria, regulariter vivant, aut in domibus susceptum habitum castè observent.

C. XXXII. Monachus uxorem ducens nunquam sacri gradus sortiatur officium.

Item ex Concilio Aurelianensi I. c. 22. & 23.

MONACHO orarium in monasterio, vel zonas habere non liceat. Et si postea a uxori fuerit sociatus, tantæ prævaricationis reus nunquam Ecclesiastici gradus officium sortiatur.

Corr. Rom. ¶ & Postea] Sic in veteri editione Conciliorum Coloniensium, duabus Parisiensibus, & in duobus codicibus Vaticanis. Sed in recentioribus Coloniensibus legitur: Et si postea pellici, vel uxori.

C. XXXIII. Ante professionem continentiam nubant viduæ, quibus volunt.

Item Augustinus de bono viduitatis, c. 8.

I. VIDUÆ e, quæ se non continent, nubant, antequam professæ a continentiam Deo voveant. Quod nisi reddant, jure damnantur.

Corr. Rom. ¶ & Professæ] Ita apud Ivoem quoque, & in Pannormia. Sed apud B. Augustinum legitur, antequam continentiam profiteantur, antequam Deo voveant.

C. XXXIV. Non permittatur viduæ post professionem continentie votum deserere.

a Novella 124. c. 64. apud Julianum antecess. b Polyc. l. 4. tit. 39. Ivo part. 7. c. 143. c al. monasterium. d Polyc. lib. 4. tit. 34. Burch. lib. 8. c. 54. Ivo p. 7. c. 72. e Ivo p. 7. c. 146. Pann. l. 3. c. 200.

Item Nicolaus Carolo a Archiepiscopo, & ejus Suffraganeis.

VIDua b quidem, quae capiti sacrum velamen imposuit, si inter ceteras velatas feminas in Ecclesia oraverit, & oblationes x cum illis obtulerit, si professi est, se in eodem habitu permanere, spondens nunquam religionis velamen deponere, a religionis observantia discedere non praesumat.

Corr. Rom. § x Oblationes] In Concilio Vormaciensi, apud Ivonem, & in Pannormia legitur, oblationem: sed glossa magis ferè convenit voci, oblationes.

C. XXXV. Professionem viduitatis coram Episcopo factam post habitum susceptum nulli violare permittitur.

Item ex Concilio Araucico, c. 27.

VIDuitatis c servandae professionem coram Episcopo in secretario habitam, imposita coram x Episcopo veste viduali, non esse violandam: ipsam e talis professionis desertorem meritò damnandam esse decernimus.

Corr. Rom. § x Coram Episcopo] Sic etiam apud ceteros collectores. Sed in omnibus editionibus Conciliorum, & eod. ibi manuscriptis est, a Presbytero.

§ e ipsam] In veteri editione Conciliorum Colonienfis; duobus Parisiensibus, & duobus codicibus Vaticanis legitur, ejus verò repudiatorum, vel ipsam, & in Colonienfis duorum ac trium tomorum in contextu est eadem lectio: in margine verò, raptorem verò talium, vel ipsam, quae lectio in postrema quatuor tomorum editione in contextu posita est. Ceteri collectores habent quemadmodum Gratianus.

C. XXXVI. Modus & solemnitas faciendae professionis hoc ordine servetur.

Item ex Concilio Toletano X. c. 5.

OMnes d feminæ venientes ad sacram religionem pallio capita sua contegant, conscriptam, roboratamque professionem faciant, post quam scripturam non sinantur relabi ad praevaricationis audaciam. §. 1. Quæ verò ex his omnibus fuerint repertæ animum aut vestem in transgressionem dedisse, excommunicationis sententiam ferant: & rursus mutato habitu in monasteriis, donec diem ultimum claudant, sub ærumnis arduæ poenitentiae manent religatæ.

Corr. Rom. § In quinto canone decimi Concilii Toletani, primum statuitur, ut feminæ, quæ antea religiosæ veste erant indutæ, moneantur. & si parere noluerint, etiam vi cogantur in religiosa vita perseverare: & postea subjungitur: Omnes tamen hæ, seu venientes ad primam religionem, seu post transgressam refutentes iteratam conversionem, sicut præmissum est, & pallio capita contegant, & conscriptam, roboratamque professionis faciant scripturam, per quam ulterius non sinantur relabi ad praevaricationis audaciam. Quæ verò, &c. Pannormia cetera habet, ut Gratianus, tantum post vers. faciant, addit, scripturamque.

C. XXXVII. Filii perditionis sunt, qui violant corpora faminarum Deo sacratarum. Item ex Concilio Arelateni.

SCIendum e est omnibus, quòd Deo sacratarum foeminarum corpora per votum propriae sponsonis, & verba Sacerdotis Deo consecrata esse templa, Scripturarum testimoniis comprobantur: & idè violatores earum sacrilegi, & juxta Apostolum filii perditionis esse noscuntur.

C. XXXVIII. De eodem. P A L E A.

[Item.]

II. VIDua g, si priusquam continentiam profiteantur, nubere elegerint, illis nubant, quos propria volun-

a Habetur in Concilio Vormaciensi, c. 21. b Ivo p. 7. c. 145. Pann. l. 3. c. 199. c Burch. l. 8. c. 43. Ivo p. 7. c. 61. Pann. l. 3. c. 201. d Pann. l. 3. c. 202. e Burch. l. 8. c. 51. Ivo p. 7. c. 69. Pann. l. 3. c. 207. f 2. Thess. 2. g Infr. 32. q. 2. hoc sanctum. ex Concilio Toletano III. c. 10. Ivo p. 8. c. 18. & 19.

tate voluerint habere maritos: similis conditio & de virginibus habeatur, nec extra voluntatem parentum, vel suam cogantur accipere maritos.

C. XXXIX. In monasterio recludentur Monachi uxoribus sociati.

Item Gregorius Anthemio Subdiacono, in epistola quadragesima libri primi.

ET quia a aliquos Monachorum usque ad tantum nefas profiliisse cognovimus, ut uxores publice fortiantur, sub omni violentia eos requiras, & inventos digna coactione in monasteriis, quorum Monachi fuerant, retransmittas.

C. XL. Post professam continentiam quisquis uxorem duxerit, ab ea separetur.

Item Innocentius Papa II. in Concilio Romano, c. 7. §. ut lex.

UT lex b continentiae, & Deo placens munditia in Ecclesiasticis personis, & sacris ordinibus dilatetur, statuimus, quatenus Episcopi, Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, regulares Canonici, Monachi atque Conversi professi, qui sanctum transgressientes propositum, uxores sibi copulare praesumpserint, separentur. Hujusmodi namque copulationem, quam contra Ecclesiasticam regulam constat esse contractam, matrimonium non esse censemus. Qui etiam ab invicem separati, pro tantis excessibus condignam poenitentiam agant. Idipsum quoque de Sanctimonialibus foeminis, si (quod ablit) nubere attentaverint, observari decernimus.

Gratian. His omnibus auctoritatibus voventes prohibentur contrahere matrimonia, & quidam eorum, si contraxerint, separari jubentur.

2 pars. Augustinus contra talium separationes peccatum esse asserit, ita dicens in libro de bono viduitatis, c. 8. 9. & 10.

C. XLI. Conjugia voventium non sunt dissolvenda.

NUptiarum c bonum semper est quidem bonum, sed in populo Dei fuit aliquando legis obsequium, nunc est infirmitatis remedium, in quibusdam verò humanitatis solatium. Filiorum quippe procreationi operam dare, non canino more per usum promiscuum foeminarum, sed honesto ordine conjugali, non est in homine improbandus affectus: & ipsum tamen laudabilius transcendit & vincit caelestia cogitans animus Christianus. Sed quoniam d, sicut ait Dominus, non omnes capiunt verbum hoc, quæ potest capere, capiat: quæ se non continet, nubat: quæ non cepit, delibaret: quæ aggressa est, perleveret: nulla adversario detur occasio: nulla Christo subtrahatur oblatio. §. 1. In e conjugali quippe vinculo, si pudicitia non conservatur, damnatio non timetur. Sed in virginali & viduali continentia, excellentia muneris amplioris expetitur: quæ expetitæ & electæ, & voti debito oblatæ, jam non solum capessere nuptias, sed etiam si non nubant f, nubere velle damnabile est. Nam g ut hoc demonstraret Apostolus h, non ait, cum in delitiis egerint, in Christo nubunt, sed nubere volunt, habentes (inquit) damnationem, quoniam primam fidem irritam fecerunt, etsi non nubendo, tamen volendo: non quia ipse nuptiæ, vel talium damnandæ judicentur: sed damnatur propositi fraus: damnatur fracta voti fides: damnatur non susceptio à bono inferiore, sed ruina ex bono superiore. Postremò damnantur tales, non quia conjugalem fidem posterius inierunt, sed quia continentiae primam fidem irritam fecerunt. Quod ut breviter insinuet Apostolus, noluit eas dicere habere damnationem,

a Ivo p. 7. c. 122. b Pann. l. 8. c. 143. c Sent. 4. dist. 38. d Matth. 19. e Beda 1. Timoth. 5. & ibi glossa. f al. nubatur. g Sup. dist. 27. c. voventibus. & 17. q. 1. eqd. cap. h 1. Tim. 5.

quæ post amplioris sanctitatis propositura nubunt: non quia non damnentur, sed ne in eis ipse nuptiæ damnari putarentur: sed cum dixisset, *nubere volunt*, continuò addidit, *damnationem habentes*, & dixit, quare: *quoniam primam fidem irritam fecerunt*: ut voluntas, quæ à proposito cecidit, appareat esse damnata, sive subsequantur nuptiæ, sive desint. §. 2. Proinde, qui a dicunt talium nuptias non esse nuptias, sed potius adulteria, non mihi videntur satis acute & diligenter considerare quid dicant. Fallit eos quippe similitudo veritatis. Quia enim Christi conjugium dicuntur eligere, quæ Christianam sanctitatem nubunt, & hinc argumentantur quidam, dicentes: Si viro suo vivo, quæ alteri nubit, adultera est, sicut ipse Dominus in Evangelio diffinit, vivo ergò Christo, cui mors ultra non dominabitur, quæ conjugium ejus elegerit, sit homini nubit, adultera est. §. 3. Qui hoc dicunt, acutè quidem moventur, sed parum attendunt, hanc argumentationem quanta rerum sequatur absurditas. Cùm enim laudabiliter etiam vivente viro, ex ejus consensu continentiam femina Christo voveat, jam secundum istorum rationem nulla hoc facere debet, ne ipsum Christum (quod sentire nefas est) adulterum faciat, cui vivente viro nubit. Deinde cùm primæ nuptiæ melioris sint meriti, quàm secundæ, absit, ut sanctarum viduarum iste sit sensus, ut Christus eis videatur quasi secundus maritus. Ipsum enim habebant & antè (quando viris suis fideliter subdite serviebant) non carnaliter, sed spiritualiter virum, cui Ecclesia ipsa, cujus membra sunt, conjunx est: quæ fidei, spei, & charitatis integritate non in solis virginibus sacris, sed etiam viduis, & conjugatis fidelibus, tota virgo est. Universe quippe Ecclesiæ, cujus illa membra sunt, Apostolus dicit: *Apti vi et vos uni viro virginem castam exhibere Christo*. Novit autem ille virginem conjugem sine corruptione sectare, quem in ipsa etiam carne potuit mater sine corruptione procreare. §. 4. Fit autem per hanc minus consideratam opinionem, quâ putant lapsarum à sancto proposito feminarum, si nupserint, non esse conjugia, non parvum malum, ut à maritis separantur uxores, quasi adulteræ sint, non uxores: & cùm volunt illas separatas reddere continentiæ, faciunt maritos earum adulteros veros, cùm suis uxoribus vivis alteras duxerint. §. 5. Quapropter non possum quidem dicere, à proposito f meliorem lapsas, si nupserint, feminas, adulteria esse, non conjugia: sed planè non dubitaverim dicere, lapsus & ruinas à castitate sanctiore, quæ vovetur Deo, adulteris esse peiores. Si enim (quod nullo modo dubitandum est) ad offensionem Christi pertinet, cùm membrum ejus fidem non servat marito, quanto gravius offenditur, cùm illi ipsa non servatur fides in eo. quod exigit oblatum, qui g non exegerat offerendum? Cùm enim quisque non reddat, quod non imperio compulsus, sed consilio commonitus vovit, tantò magis fraudati voti auget iniquitatem, quanto minus habuit vovendi necessitatem.

Corr. Rom. §. 2. Nubunt] In aliquot vetustis, & originali legitur, non nubunt, & utraque lectio videtur ferri posse. Multa verò alia ex ipso beato Augustino sunt emendata.

C. XLII. De viduis, quæ primam fidem irritam fecerunt.

Item Gelasius in epistola ad Episcopos Lucania & Bruttiorum, cap. 23.

DE viduis h sub nulla benedictione velandis superius latè, sufficienterque prædiximus. Quæ si propria voluntate professam pristini conjugii castitatem mutabili mente calcaverint, periculi earum intererit, quali Deum

a Suprà dist. 27. quidam. b al. non nubunt. c Matth. 19. Rom. 6. d 1. Corinth. 7. e 2. Corinth. 11. f Suprà ead. meliore. g al. quod. h Polyc. l. 4. tit. 34. Burch. l. 8. c. 34. Ivo part. 7. cap. 53.

debeant satisfactione placare: quia juxta Apostolum a, primam fidem irritam fecerunt. Sicut enim si se forsitan continere non poterant, secundum Apostolum b nubere nullatenus vetabantur, sic habitâ secum deliberatione, promissam Deo pudicitiam fidem debent custodire. Nos autem nullum talibus laqueum debemus injicere, sed solum adhortationes præmiû sempiterni, poenasque proponere divini judicii: ut & nostra sit absoluta conscientia & illarum pro se rationem Deo reddat intentio. Cavendum est quippe, quod de earum moribus, actibusque B. Paulus Apostolus c testatur. Quod plenius exponere præterimus, ne sexus instabilis non tam detineri, quàm admoneri videatur.

C. XLIII. De eodem.

Item Theodorus d.

IV. SI quis votum virginittatis habens, &c. Gratian. Quod autem voventes præmissis auctoritatibus jubentur ab invicem discedere, quorum verò conjugia auctoritatibus Augustini & Theodori e solvenda non sunt, in capitulo de ordinatione Clericorum evidentè ostenditur. §. 1. Illud autem Innocentii f, quo virgines sacre publicè nubentes, illo vivente, cui se conjunxerant, prohibentur admitti ad penitentiam, non ita intelligendum est, ut aliquo tempore excludantur à penitentia, quæ dignè penitentiam agere voluerint: sed prohibentur admitti ad penitentiam, quæ ab incestu copula discedere noluerint. Post propositum namque sacre religionis non potest Deo per penitentiam reconciliari, quæ ad habitum suo professionis redire neglexerit. Tunc enim ille, cui se junxerat, ei defunctus erit, cùm ab illius illicitis amplexibus hæc penitus recessit: ut iste sit sensus capituli: Quæ g Christo spiritualiter nubunt, si postea publicè nupserint, non eas admittendas esse ad penitentiam consensum, nisi hi, quibus se junxerant, de mundo recesserint, eis, subaudiendum est, nubentibus. Tunc enim viri de mundo recesserunt, tunc defunguntur, cùm ab eorum concupiscentia ipsæ penitus se alienaverint: sicut mundus ei dicitur mortuus, quem suis illecebris non adstringit, & ille perhibetur mortuus mundo, qui nihil in mundo mundi concupiscit. Hoc autem sic intelligendum esse, ex subsequenti exemplo idem Innocentius ostendit h, dicens: Quocumque i viro vivente alteri nupserit, adultera habeatur: nec ei agenda penitentia locus concedatur, nisi unus ex his fuerit defunctus. Hoc de derelicta intelligendum est, quæ si vivente viro suo alteri nubit, adultera est: nec ad penitentiam admittitur, nisi vel primus revertatur in pulverem k, de quo sumptus est, vel secundus ab ejus copula cessando, ei moriatur, ut dictum est suprâ. Quia ergò Christus, cui spiritualiter nubunt, san non moritur, mors i illi ultra non dominabitur, restat, ut ille, cui secundò nubunt, eis moriatur. In utroque autem, nisi sic intelligeretur, esset contrarius Domino, dicenti per Prophetam m: In quacumque hora peccator conversus fuerit, &c. & cunctis interpretibus divina legis inveniretur adversus. Probatur illud idem auctoritate illius capituli, quo devota n, quæ maritum acceperit, prohibetur ad penitentiam admitti, nisi vel uterque continentiam professus fuerit, vel ille, cui se junxerat, de hoc mundo decesserit.

QUÆSTIO II.

I Sequitur secunda quæstio, quâ quaeritur, An puella ps. alteri desponsata possint renuntiare priori conditioni, & transferre sua vota ad alium. 1. Hic primùm videndum est, An conjugium sit inter eos? 2. Secundò, An possint ab invicem discedere? §. 1. Eos o autem conjuges esse, & ex diffinitione conjugii, a 1. Tim. 5. b 1. Cor. 7. c 1. Tim. 5. d Suprà dist. 27. cap. si vir. e dicto c. si vir. f sup. ead. quæ Christo. g sup. ead. quæ Christo. h ex glossa ord. i Gal. 6. k Gen. 4. l Rom. 6. m Ezech. 33. n sup. ead. devotam. o Sent. 4. dist. 27. Ivo p. 2. cap. 1. Fam. l. 6. e. v.

Et auctoritate multorum facile probatur. Sunt enim Nuptiæ, seu matrimonium viri mulierisque conjunctio, individuan vitam consuetudinem retinens. Inter hos autem fuit conjunctio, quæ individuan vitæ consuetudinem exigebat. Fuit enim inter eos consensus, qui est efficiens causa matrimonii, juxta illud Isidori a: Consensus facit matrimonium. Item Joannes Chrysostronus b, id est, auctor operis imperfecti, homil. 32. in Matthæum.

CAP. I.

Matrimonium c quidem non facit coitus, sed voluntas: & idem non solvit illud separatio corporis, sed separatio voluntatis. Ideo qui dimittit conjugem suam, & aliam non accipit, adhuc maritus est. Nam etsi jam corpore separatus est, tamen adhuc voluntate conjunctus est. Cum ergo aliam acceperit, tunc eam plenè dimittit. Non ergo qui dimittit, mœchatur, sed qui alteram ducit.

CAP. II.

Item Nicolaus Papa ad consulta Bulgarorum, cap. 3.

Sufficiat d secundum leges solus eorum consensus, de quorum conjunctionibus agitur. Qui consensus si in nuptiis solus fortè defuerit, cætera omnia etiam cum ipso coitu celebrata frustrantur.

Corr. Rom. § Emendatum est caput hoc ex ipsis Nicolai responsis.

Gratian. Cùm ergo inter istos consensus intercesserit, qui solus matrimonium facit, patet hos conjuges fuisse. Sed queritur, quis consensus faciat matrimonium, an consensus cohabitationis, an carnalis copule, an uterque? Si cohabitationis consensus matrimonium facit, tunc frater cum sorore matrimonium potest contrahere: Si carnalis copule, inter Mariam & Joseph non fuit conjugium. Voverat enim Maria se virginem perseveraturam. Unde ait Angelo e: Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? id est, me non cognituram proposui. Neque enim quia tunc virum non cognoscebat, necesse erat inquiri, quomodo posset filium habere, sed quia nunquam se cognituram proposuerat. §. 1. Si ergo contra suam propositum postea consensit in carnalem copulam, rea facta est voti virginitalis, mente, etsi non opere f violati. Quod de ea sentire nefas est: sicut Augustinus ait:

CAP. III.

Beata Maria g proposuit se servaturam votum virginitalis in corde, sed ipsum votum virginitalis non expressit ore: Subjecit se divinæ dispositioni, dum proposuit se perseveraturam virginem, nisi Deus aliter ei revelaret. Committens ergo virginitalitatem suam divinæ dispositioni, consensit in carnalem copulam, non illam appetendo, sed divinæ inspirationi in utroque obediendo. Postea verò filium genuit, & quod corde conceperat, simul cum viro labiis expressit, & uterque in virginitalitate permansit h. §. 1. Consensus ergo cohabitandi & individuan vitæ consuetudinem retinendi interveniens, eos conjuges fecit. Individua verò vitæ consuetudo est, talem se in omnibus exhibere viro, qualis ipsa sibi est, & è converso. Ad individuan itaque consuetudinem pertinet, absque legitimi consensu viri & orationi aliquando non posse vacare, nec continentiam profiteri. Quia ergo iste consensus fuit inter eos, patet eos conjuges fuisse.

Corr. Rom. § Caput hoc in vetustis exemplaribus conjunctum est superiori: Et videtur à collectore ex variis locis B. Augustini, potissimum ex libello de virginitalitate, confectum.

CAP. IV. P A L E A.

Joannes Chrysostronus, id est, auctor operis imperfecti, hom. 32. in Matthæum.

a Infrà ead. c. conjuges. b infr. ead. c. omnis. c Sentent. 4. dist. 27. Ivo p. 8. c. 233. d Sent. ibid. e Luc. 1. Fal. corpore. g Sent. 4. dist. 30. h Hactenus magister.

Omnis a res per quæcunque causas nascitur, per eadem b dissolvitur. Matrimonium c enim non facit coitus, sed voluntas: & idem non solvit illud separatio corporis, sed separatio voluntatis. Ideo, qui dimittit conjugem suam, & aliam non accipit, adhuc maritus est. Nam etsi corpore jam separatus est, tamen adhuc voluntate conjunctus est. Cùm ergo aliam acceperit, tunc plenè dimittit. Non ergo qui dimittit, mœchatur, sed qui alteram ducit.

Corr. Rom. § Palea hæc est in multis vetustis codicibus. Initium verò usque ad vers. Matrimonium, est regula prima de regulis juris, quæ est in Decretalibus. Verba autem homiliae trigesima secunda sunt hæc: Omnis res, per quas causas nascitur, per easdem absolvitur. Matrimonium, &c.

Gratian. Item auctoritate probantur esse conjuges. Ait enim Ambrosius in libro de institutione virginis, c. 6.

C. V. Conjugalis pactio, non virginitalis defloratio conjugium facit.

IUm initiatur d conjugium, tunc conjugi nomen adsciscitur. Non enim defloratio virginitalis facit conjugium, sed pactio conjugalis. Derique cùm jungitur puella, conjugium est, non cùm viri e admittione cognoscitur.

C. VI. A prima fide desponsationis conjuges verius appellantur.

Item Isidorus Etymologiarum libro nono cap. 7.

Conjuges f verius appellantur à prima desponsationis fide, quamvis adhuc ignoretur inter eos conjugalis concubitus.

CAP. VII. P A L E A.

Quod conditio interposita non valeat, ex Concilio Africano probatur.

Corr. Rom. § Palea hæc abest ab omnibus collatis exemplaribus, duobus exceptis: in quorum altero emendatiore ponitur tanquam summa sequentis capituli. In neutro autem ad finem capituli præcedentis erant verba illa, Item ex Concilio, & idem sublata sunt.

CAP. VIII. P A L E A.

Quicumque sub g conditionis nomine aliquam desponsationem faverit, & eam postea relinquere voluerit, dicimus, quòd conditio frangatur, & desponsatio irrefragabiliter teneatur.

Corr. Rom. § Hæc Palea etiam in Decretalibus titul. de condition. appositione c. quicumque, & in collectione in quinquaginta partes divisa (quæ in tomis Conciliorum est post decreta Alexandri III.) part. 6. c. 9. citatur ex Concilio Africano. Sed in eo, quod extat, non habetur.

CAP. IX. De eodem.

Item Augustinus de nuptiis & concupiscentia, lib. 1. c. 11.

Conjux h vocatur à i prima fide desponsationis: quam concubitu non cognoverat Joseph, nec fuerat cogniturus, nec perierat k, nec mendax manserat conjugis appellatio, ubi nec fuerat, nec futura erat ulla carnis commissio. §. 1. Propter quod fidele conjugium parentes Christi vocari ambo meruerunt, non solum illa mater, verum etiam ille pater ejus, sicut conjux matris ejus utrumque mente, non carne.

Corr. Rom. § Sic est restitutum ex Ivo: cùm antea citaretur liber de bono conjugali.

a Ivo p. 8. c. 233. b al. ipse] orig. c Sup. ead. matrimonium. extra de reg. jur. c. 1. d Sentent. 4. dist. 27. Anf. l. 10. c. 1. Ivo p. 8. c. 2. Pann. l. 6. c. 14. Polyc. l. 6. tit. 4. e al. viri] orig. f Sentent. ibid. Ivo p. 8. c. 3. Pann. l. 6. c. 15. g Extra de condition. appos. cap. quicumque. h Sent. ibid. Ivo p. 8. c. 14. Pann. l. 6. c. 16. i al. ex. k al. p. jerarat.

C. X. Triplex bonum conjugii fuit in parentibus Christi.

Idem in eodem lib. 8. capite.

OMne itaque a nuptiarum bonum impletum est in illis parentibus Christi, proles, fides, sacramentum. Prolem cognoscimus ipsum Dominum Jesum: fidem, quia nullum adulterium: sacramentum, quia nullum divortium: solus ibi nuptialis concubitus non fuit, quia in carne peccati fieri non poterat sine illa pendenda carnis concupiscentia, quæ accidit ex peccato: sine qua concipi voluit, qui futurus erat sine peccato.

Gratian. *Item in Deuteronomio b. præcepit Dominus Moysi, dicens: Si quis sponsam alterius in agro oppresserit, morte moriatur: quia uxorem alterius violavit. §. 1. Item in legibus Principum sponsa jubetur lugere mortem sponsi, tanquam viri sui.*

C. XI. Frater sponsam fratris post ejus mortem ducere non potest.

Item in canonibus invenitur.

Si quis desponsaverit sibi aliquam, & præveniente mortis articulo eam cognoscere non potuerit, frater ejus non potest eam ducere in uxorem.

CAP. XII.

Item Gregorius Mauritio Imperatori, ob quendam Comitem, qui nepotis sui mortui desponsatam duxit uxorem.

Qui desponsatam puellam proximi sui acceperit in conjugium, anathema sit ipse, & omnes consentientes ei: quia secundum legem Dei mori decernitur. §. 1. Nam divinæ legis est mos, sponsas appellare conjuges, ut in Evangelio est: *Accipe Mariam conjugem tuam.* Et illud in Deuteronomio f: *Si quis cuiuslibet hominis desponsatam puellam in agro, vel in quolibet loco oppresserit, vel abduxerit in domum suam, moriatur; quia uxorem proximi sui violavit: non quæ jam uxor erat, sed quæ a parentibus uxor fieri debebat. Et infra g. §. 2. Sicut nulli Christiano licet de sua consanguinitate, vel quam cognatus suus habuit, in matrimonium assumere; ita & de consanguinitate uxoris suæ.*

Corr. Rom. §. *Apud Anselmum ante hoc caput est hic titulus rubris literis descriptus, Capitula B. Gregorii doctoris, de linea consanguinitatis edita. Postea vero est hic alius titulus nigris literis descriptus: Mauritio Imperatori ob delatum quendam Comitem, qui nepotis sui mortui desponsatam virginem duxit uxorem. Deinde sequitur: Qui desponsatam, &c.*

C. XIII. Uxore mortuâ licet viro aliam ducere, sed non repudiatam vel desponsatam.

Item Hieronymus.

Additur b aliud quartum conjugium legitimum. Dum mortua fuerit uxor cuiuslibet, licet illi accipere aliam, sed non repudiatam, nec desponsatam viro, sed liberam: similiter debet & mulier. Unde & Paulus ait: *Mulier, quæ sub viro est, ligata est sub lege viri, quantum vivit vir ejus. Viro igitur vivente vocatur adultera, si juncta fuerit alii viro. Si autem mortuus fuerit vir ejus, liberata est à lege viri, ita ut non sit adultera, si juncta fuerit cum altero viro.*

Corr. Rom. §. *Ab Ivo ante hoc caput refertur c. tria. infra 36. g. 2. Neutrum tamen apud B. Hieronymum est inventum.*

C. XIV. Post mortem alicujus nullus de ejus consanguinitate sponsam accipiat.

Item Gregorius.

Si quis uxorem desponsaverit, vel eam subarraverit, quanquam postmodum præveniente die mor-

tis ejus nequiverit eam ducere in uxorem, tamen nulli de consanguinitate ejus licet accipere eam in conjugio. Quod si inventum fuerit factum, separetur omnino.

C. XV. De eodem.

Item Julius Papa.

Si quis desponsaverit uxorem, vel subarraverit, & si præveniente die mortis, sive irrudentibus quibusdam aliis causis minime eam cognoverit, neque ejus superstes frater, neque ullus de consanguinitate ejus eandem sibi tollat in uxorem ullo unquam tempore.

Corr. Rom. §. *Sic est emendatum ex manuscriptis & Magistro. Nam in vulgatis erat, Julianus. In Polycarpo autem citatur, ex Concilio Triburiensi à Julio Papa confirmato. In quo titulo subest aliquod mendum.*

2 pars. Gratian. *His omnibus auctoritatibus probantur isti esse conjuges. Sed Augustinus testatur contra, dicens:*

C. XVI. Non est inter eos matrimonium, quos non copulat commissio sexus.

Non b est dubium, illam mulierem non pertinere ad matrimonium, cum qua commissio sexus non doceret foelle.

Corr. Rom. §. *Caput hoc non est inventum apud B. Augustinum: Et videtur summa seq. cap.*

C. XVII. Illa mulier non pertinet ad matrimonium, cum qua non celebratur nuptiale ministerium.

Item Leo Papa. c

Cum societas nuptiarum ita à principio sit instituta, ut præter commissionem sexuum non habeant in se nuptiæ conjunctionis Christi & Ecclesiæ sacramentum, non dubium est, illam mulierem non pertinere ad matrimonium, cum qua docetur non fuisse nuptiale ministerium.

Corr. Rom. §. *In codicibus episcolorum Leonis impressis & manuscriptis in epist. 90. al. 92. ad Rusticum, c. 4. itemque apud Burchardum & Ivoem longe aliter habet hic locus. Cum societas, inquit, nuptiarum ita ab initio constituta sit, ut præter sexuum conjunctionem haberet in se Christi & Ecclesiæ sacramentum, dubium non est, eam mulierem non pertinere ad matrimonium, in qua non docetur nuptiale fuisse mysterium. Verum, ut respondent verbis Gratiani, qui manifeste utitur hoc loco depravato, itemque Magistri, & glossæ, & posteriorum Doctorum, nihil est in textu mutatum.*

C. XVIII. P A L E A.

[*Benedictus servus servorum Dei, Grandensi Patriarcha salutem, &c.*]

Lex divinæ constitutionis Apostolicæ cathedræ e totius posuit orbis terrarum magistræ, ut quicquid ubique locorum dubitatur, ab ea ratio ejusdem requiratur. Affatus est autem nos suis literis ejusdem cathedræ sedorem, ac pertundatus est quidam vestras f nomine Joannes, pro connubio filix suæ superstitis, cujus soror defuncta cuidam juveni, Stephano nomine, simplicibus verbis fuerit desponsata, & antequam ad nuptias perveniret, morte præventa: utrum scilicet cum eodem juvene possit matrimonium celebrari superstitis filix, nec ne. Namque testatus est hujus rei rationem apud vos haberi ambiguum. Quam Deo docente reddimus his verbis certissimam: Protoplastus ille, radix & origo nostra, detractam sibi costam in mulierem videns formatam, propheticæ Spiritu inter alia protulit: *Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adheret uxori suæ, & erunt duo in carne una.* Quibus verbis innouit, non aliter virum & mulie-

a Sent. ibid. Polyc. l. 6. tit. 4. b Sent. 4. dist. 26. Pann. l. 6. c. 114. c Leo epist. 90. ad Rusticum, c. 4. d Sent. ibid. Burch. l. 9. c. 1. Ivo p. 8. c. 74. & 139. Pannorm. l. 6. c. 23. Cap. l. 7. c. 105. e al. sedem. f al. vir. g Genes. 2.

a Sentent. 4. dist. 30. Ivo p. 8. c. 15. Pannor. l. 6. c. 30. Ibid. c. 12. b Deut. 22. c Infr. ead. si quis. d Sent. 4. dist. 27. Ansel. l. 11. c. 93. Polyc. l. 6. tit. 4. e Lev. 20. Matth. 2. f Deut. 22. g Infr. 35. quæst. 2. nullum. h Ivo p. 8. c. 41. Pann. l. 6. c. 34. i Rom. 7. k Sent. ibid. **TOM. I.**

rem posse fieri unam carnem, nisi carnali copulâ sibi cohereant. Qui ergo nequaquam mistus est extraneæ mulieri fœdere nuptiali, quo pacto per nuda sponsonis verba possunt una caro fieri, nullatenus valemus intueri. Propinquitas enim sanguinis verbis dicitur, non verbis efficitur. Sed neque osculum parit propinquitatem, quod a nullam facit sanguinis commisionem. Quoniam verò ita prorsus sese habet res Joannis istius, ut velit secundam filiam illi nuptiis copulare, cui primam jam decreverat desponsare, censurâ Apostolici & magistratus mandamus: hoc absque ullius criminis vitio posse fieri, si utriusque & partis federit voluntati. Nam cur prohibeatur, quod prohibendum b nunquam sancta Scriptura declarat? Sed neque mundanæ leges cnumeratis personis, quæ inter se nuptias non 7 contrahunt, de hujusmodi aliquid dicunt. Ne ergo abnegetis, quod negandum nullâ ratione docetis. c

Corr. Rom. ¶ *Pulea hæc habetur in plerisque manuscriptis. Est etiam in prima collectione in quinquaginta partes divisa (quæ est inserta tomis Conciliorum post decreta Alexandri tertii) part. 6. c. 27.*

¶ *et Apostolici] In tomis Conciliorum est, censurâ Apostolici magisterii.*

¶ *Si utriusque partis federit voluntati] Hæc non sunt in collectione Concilii inserta.*

¶ *Non contrahunt,] In aliquot vetustis, & in prima collectione Decretalium legitur, nuptias contrahunt: in altera autem collectione, quibus inter se nuptias contrahere non licet.*

Gratian. Item Apostolus d præcepit, ut uxor reddat debitum viro, & vir uxori, nisi fortè ex consensu ad tempus, ut expeditius vacent orationi. Unde datur intelligi, quod sine consensu alterius non licet alteri vacare orationi. §. 1. Item propositum melioris vitæ vir sumere non potest sine consensu uxoris, & è converso.

C. XIX. Causâ religionis conjugia solvi non debent.

Unde Gregorius scribit Theobiste Patricia, lib. 9. epist. 39.

Sunt e, qui dicunt religionis causâ conjugia debere dissolvi. Verum sciendum est, quia et si hoc lex humana concessit, lex tamen divina prohibuit. Per se enim Veritas f dicit: Quod Deus conjunxit, homo non separet. Qui etiam ait: Non licet dimittere uxorem, exceptâ causâ fornicationis. Quis ergo huic cœlesti legislatori contradicat? Scimus, quia scriptum est g: Erunt duo in carne una. Si ergo vir & uxor una caro sunt, & religionis causâ vir uxorem dimittit, vel mulier virum in hoc mundo remanentem, vel etiam fortasse ad illicita vota migrantem; quæ est ista conversio a, in qua una eademque caro ex parte transit ad continentiam, & ex parte remanet in pollutione? Si b verò utriusque conveniat continentem vitam ducere, hoc quis audeat accusare? quando certum est, quod omnipotens Deus, qui minora concessit, majora non prohibuit. Et quidem & multos Sanctorum novimus cum suis conjugibus & prius continentem vitam duxisse, & postmodum ad sanctæ Ecclesiæ regimina migrasse. Duobus enim modis sancti viri etiam a licito solent abstinere: aliquando, ut merita sibi apud Deum omnipotentem augeant; aliquando, ut antea vitæ culpas detergant. Et infra. §. 1. Proinde cum boni conjuges aut meritum augere desiderant, aut antea vitæ culpas delere; ut se ad continentiam adstringant, & meliorem vitam appetant, licet. Si verò continentiam, quam vir appetit, uxor non sequitur, aut quam uxor appetit, vir recusat, dividi conjugium non potest i: quia scriptum est k:

a al. quia. b al. prohibitum. c al. monstratis. d 1. Cor. 7. c Sent. 4. dist. 27. Ansel. l. 10. c. 18. Ivo p. 8. c. 129. Pamm. l. 6. cap. 78. f Matth. 19. g Gen. 2. h abest à plerisque. i al. licet. k 1. Corinth. 7.

Mulier potestatem sui corporis non habet, sed vir: similiter & vir potestatem sui corporis non habet, sed mulier.

Corr. Rom. ¶ *et Conversio,] In originali est, ista mi-gratio, vel conversio.*

¶ *Et quidem] Hæc sunt restituta in suum locum, quæ antea transposita fuerant inter vers. licet. & vers. si verò.*

C. XX. Absque viri consensu monasterio mulier deputata ad ejus consortium non prohibetur redire.

Idem Leoni Episcopo Catanensi, lib. 3. epist. 34.

Multorum a relatione comperimus, hanc apud vos olim consuetudinem tenuisse, ut Subdiaconi suis licet miscerentur conjugibus. Quod ne demò quisquam præsumeret, à servo Dei, sedis nostræ Diacono, ex auctoritate nostri decessoris isto est modo prohibitum, ut eodem tempore hi, qui jam uxoribus fuerant copulati, unum ex duobus eligerent, id est, aut certè nullâ ratione ministrare præsumerent, aut à suis uxoribus abstinere. Et, quantum dicitur, Speciosus tunc Subdiaconus pro hære ab administrationis se suspendit officio, & usque in obitibus sui tempus Notarii quidem gessit officium, & à ministerio, quod Subdiaconum oportuerat exhibere, cessavit. Post cujus obitum, quia relicta ejus Honorata est marito sociata, à tua eam fraternitate in monasterio cognovimus destinatum. Ideoque si, ut fertur, ejus se maritus ab administratione suspendit, antedictæ mulieri non debet officere, quod ad secundam conjugii copulationem migravit: præsertim, si non tali mente Subdiacono juncta est, ut à carnis voluptatibus abstinere. Si ergo ita se veritatem, quemadmodum edocui sumus, habere cognoscis, prædictam te mulierem de monasterio per omnia convenit relaxare, ut ad suum maritum sine aliqua possit formidine remeare.

C. XXI. Ad uxorem redire cogatur, qui sine ejus consensu religiosam vestem suscepit.

Idem Hadriano Panormitano Notario, lib. 9. epist. 44.

A gathosa b latrrix præsentium quæstia est, maritum suum contra voluntatem suam in monasterio Urbici Abbatis esse conversum. Quod quia ad ejusdem Abbatis culpam & invidiam non est dubium pertinere, experientia tua præcipimus, ut diligenti inquisitione discutiat, ne fortè cum ejus voluntate conversus sit, vel ipsa se mutare promiserit. Et si hoc repererit, & illum in monasterio remanere provideat, & hanc, sicut promisit, mutare compellat. Si verò nihili horum est, nec quondam c fornicationis crimen (propter quod viro licet dimittere d uxorem) prædictam mulierem commisisse cognoveris, ne illius conversio uxori relicte in seculo fieri possit perditionis occasio, volumus, ut maritum suum illi, etiam si jam tonsuratus est, reddere debeas, omni exultatione cessante: quia et si mundana a lex præcipit conversionis gratiâ utrolibet invito posse solvi conjugium, divina tamen lex fieri non permittit. Nam, exceptâ fornicationis causâ, vir uxorem dimittere nullâ ratione conceditur: quia postquam copulatione conjugii, viri atque mulieris unum corpus efficitur, non potest ex parte converti, & ex parte in seculo remanere.

Corr. Rom. ¶ *et Mundana] Habetur novellâ 123. c. 58. ut est divisu apud Julianum.*

C. XXII. Sine consensu uxoris religionis propositum vir sumere non potest.

Item ex VIII. Synodo.

a 32. dist. c. multorum. Anselm. lib. 7. cap. 138. Polycarp. l. 4. tit. 31. b Sent. ibid. Ansel. l. 10. c. 19. Burch. l. 9. c. 48. Ivo p. 8. c. 186. Pamm. l. 6. c. 84. Polyc. l. 6. tit. 5. c al. quoddam. d al. relinquere.

IV. Si quis & conjugatus vult converti ad monasterium, non est recipiendus, nisi prius à conjugæ castimoniam proficiente fuerit absolutus. Nam si illo vivente illa per incontinentiam alteri nupserit, proculdubio adultera erit. Nec recipitur apud Deum ejus viri conversio, cujus sequitur conjugalis fœderis prostitutio. Tales igitur tunc sine culpa sequuntur Christum, relicto seculo, si habeant ex pari voluntate castitatis consensum.

Corr. Rom. ¶ *Si quis conjugatus] Hæc usque ad vers. Nam si illo, habentur apud B. Basilium in regulis fusiis disputatis, cap. 12. Burchardus quidem, Polycarpus & Ivo part. 8. c. 183. citant totum hoc caput ex dictis Basilii. Idem vero Ivo c. 220. & auctor Pamormio citant epistolam Alexandri II. Landulpho scriptam: in qua hoc idem ex B. Basilio refertur. Et pars prior illius epistolæ refertur infra 33. q. 5. notificasti.*

C. XXIII. Sine conscientia Episcopi viro & uxori causâ religionis divertere non licet.

Item ex Synodo Eugenii Papæ II. in Synodo Romana, c. 36.

Si vir & h uxor divertere pro sola religiosa inter se consenserint vita, nullatenus sine Episcopi conscientia fiat, ut ab eo singulariter proviso constituantur loco. Nam uxore nolente, aut altero eorum, etiam pro tali re matrimonium non solvitur.

C. XXIV. Sine uxoris voluntate viro continere non licet.

Item Joannes Chrysofomus homiliâ primâ in Psal. 50.

Si tu abstines c sine uxoris voluntate, tribuis ei fornicandi licentiam: & peccatum illius tux imputabitur abstinentiæ.

Corr. Rom. ¶ *Anteâ citabatur Augustinus de adulterinis conjugis: apud quem l. 8. c. 4. habetur sententia, sed non verba, quare restitutus est titulus ex Ivone.*

C. XXV. Vir non est suscipiendus in monasterium, nisi uxor convertatur.

Item Gregorius Urbico Abbati, libro quinto, epist. 49.

Quia Agatho lator præsentium in monasterio dilectionis tuæ converti desiderat, hortamur, ut cum omni eum dulcedine, dilectioneque d suscipias. *Infra. §. 1. Quem tamen ita suscipiendum esse cognosce, si uxor illius similiter converti voluerit. Nam dum unum utrorumque corpus conjugii copulatione sit factum, incongruum est partem converti, & partem in seculo remanere.*

C. XXVI. Continentiæ vota non licet uxori suscipere, nisi eandem vitam vir ejus elegerit.

Item Nicolaus Papa Carolo Regi.

Scripsit & nobis Thietberga Regina, se Regiâ dignitate, vel maritali copulâ velle exui, & solâ vitâ privatâ esse contentam desiderare. Cui nos scripsimus non aliter hoc fieri posse, nisi eandem vitam conjunx ejus Lotharius elegerit. *Et in altera epistola ad Lotharium Regem. §. 1. Nam & licet sit scriptum: Quod f Deus conjunxit, homo non separat. Deus tamen, & non homo separat, quando divini amoris intuitu ex consensu utriusque conjugis matrimonia dissolvuntur. Aliter autem fieri mutua separationem vestram prohibemus.*

Corr. Rom. ¶ *Scripsit] Usque ad vers. elegerit. sunt ex epistola Nicolai primi Carolo Regi scripta, cujus initium est: Nunquam dolorem; & extat in codice monasterii Dominicanorum.*

a Sent. ibid. Polyc. ib. Anf. l. 10. c. 20. Burch. l. 9. c. 45. Ivo p. 8. c. 183. & 220. Pann. l. 6. c. 85. b Sent. ibid. Ivo part. 8. c. 127. Pann. l. 6. c. 79. c Sent. ibid. Ivo p. 8. c. 130. Pann. l. 6. c. 79. d al. devotione. e Sent. ibid. Anf. l. 10. c. 21. Burch. l. 9. c. 49. Ivo p. 8. c. 123. & 188. Pann. l. 6. c. 77. f Matth. 19.

¶ *Nam licet] Hæc usque ad finem sunt ex epistola ejusdem Nicolai scripta Lothario, cujus initium est: Audito reverente misso nostro; & extat in eodem codice.*

Gratian. Ecce, quod conjugati sine licentia a clericis continentiam profiteri non possunt. Sponsi vero etiam inconsulti, quas sibi desponsaverunt, exemplis & auctoritatibus probantur continentiam posse servare. *Ut enim refert B. Hieronymus b, Macbarius, præcipuus inter Christi Eremitas, celebrato nuptiarum convivio, cum vespere thalamum esset ingressurus, ex urbe egrediens transmarina petiit, & eremi solitudinem sibi elegit. §. 1. Item B. Alexius, Euphemiani clarissimi filius, similiter ex nuptiis divinâ gratiâ vocatus, sponsam deseruit, & nudus Christo famulari cepit. Horum exemplo patet, quod sponsi sponsum suarum non exquisito consensu, continentiam valent profiteri.*

C. XXVII. Desponsata puella non prohibetur monasterium eligere.

Probatur idem auctoritate Eusebii Papæ dicentis:

Desponsatam c puellam non licet parentibus alii viro tradere: licet tamen illi monasterium sibi eligere.

C. XXVIII. Desponsata impune monasterium potest eligere.

Item Gregorius in regesto, lib. 6. epist. 20. ad Fortunatum.

Decreta legalia d desponsatam, si converti voluerit, nullo omnino censuerunt damno multari.

Gratian. Cùm ergo conjugatorum continentia, nisi ex amborum consensu, Deo offerri non valeat, cùm vir e sui corporis potestatem non habeat, sed mulier, sponsa autem monasterium possint eligere, & sponsi non exquisito consensu sponsum propositum melioris vitæ assumere valeant, patet, quod inter sponsum & sponsam conjugium non est. *§. 1. Item cùm secundam a Augustinum f illa mulier non pertineat ad matrimonium, cum qua docetur non fuisse commissio sexus. Item cùm secundam Leonem g illa non pertineat ad matrimonium, cum qua non docetur fuisse nuptiale ministerium, apparet, quod inter sponsum & sponsam conjugium non est. §. 2. Item Nicolaus Papa h præcepit, de his, qui ab adversariis excocantur, & membris detrunquantur, ut ob hanc infirmitatem conjugia talium non solvantur. §. 3. De his autem, qui causâ frigiditatis uxoris debitum reddere non possunt, statuit Gregorius i Papa, ut uterque eorum septimâ manu propinquiorum tactis sacrosanctis reliquiis jurejurando dicat, quod nunquam per commistionem carnis conjuncti una caro effecti fuissent: tunc mulier secundas nuptias poterit contrahere, vir autem, qui frigida nature est, maneat sine spe conjugii.*

Corr. Rom. ¶ *Secundum Augustinum] Gratianus hic repetit, quæ sup. c. non est dubium. & c. cùm societas. ex Augustino & Leone attulit valde corrupta, ut ibi notatum est.*

C. XXIX. Si mulier probaverit, quod à viro suo nunquam cognita fuerit, separetur.

Unde idem & scribit Venerio, Cavalitano Episcopo, ita dicens:

Corr. Rom. ¶ *Idem] Hoc idem caput infra 33. quæst. 1. citatur ex Gregorio Joanni, Ravennati Episcopo: itemque à Burchardo & Ivone, p. 8. c. 178. In Pannonia autem exprimitur, Gregorius junior. Sententia vero ipsa refertur ex Gregorio in Decretalibus tit. de frig. & malefic. cap. laudabilem. & ab Ivone ead. part. cap. 80. ex Capitularibus, ubi habetur lib. 6. cap. 55.*

Quid k autem interrogasti de his, qui matrimonio juncti sunt, & nubere non possunt, si ille aliam,

a al. consensu. Sent. ib. b Lib. 6. cap. 92. c Sentent. ibid. Anf. lib. 10. c. 6. Burch. l. 8. c. 19. Ivo p. 7. c. 40. d Sent. ib. e 1. Cor. 7. f Sup. ead. non est dubium. g sup. ead. cùm societas. h Infr. 32. q. 7. hi qui. i 33. q. 1. requisisti. k Infr. 33. q. 1. quod autem. Sent. 4. dist. 34. Polyc. l. 6. tit. 4. Burch. l. 9. c. 40. Ivo p. 8. c. 80. & 178. Pann. l. 6. c. 115. Nnn 2

vel illa alium possit accipere, de his ita scriptum est: Vir & mulier, si se coniunxerint, & postea dixerit mulier de viro, quod non possit coire cum eo, si potest [per verum a iudicium] probare, quod verum sit, accipiat alium.

Corr. Rom. § a Scriptum] *Auctor glossæ hic ait, in Lombardia: & infra 33. q. 1. hoc eodem loco ait, primo libro capitulari Caroli, scilicet in Lombardia. Nunc habetur Capitul. l. 6. c. 55. additis in extremo his verbis: eo quod juxta Apokolum non potuit illi reddere suum debitum.*

Gratian. *Ecce, impossibilitas coeundi, si post carnalem copulam inventa fuerit in aliquo, non solvit conjugium. Si vero ante carnalem copulam deprehensa fuerit, liberam facit mulieri alium virum accipere. Unde apparet, illos non fuisse conjuges, alioquin non liceret eis ob invicem discedere, excepta causa fornicationis: & sic discedentes oportet manere inemptos, aut sibi invicem reconciliari. §. 1. Item si sponsa conjugum esset, mortuo sponso remaneret vidua. Si autem vidua esset, vir ejus ad sacros ordines consecrari non posset. Mortuus enim vidua, æquè, sicut & bigamus, Sacerdos fieri prohibetur. Ex hujus autem copula nullus prohibetur a sacris ordinibus. Ut enim ait Pelagius Papa b: Nihil est (quantum ad hunc articulum attinet) quod ei obviet de canonicis institutis. Apparet ergo, hos non fuisse conjuges. §. 2. Item si conjuges essent, discessio ab invicem esset divortium. Sed horum separationem negat Ambrosius esse divortium, dicens de B. Maria, quam sibi Joseph desponsaverat, & in suam duxerat c: Joseph æ nunquam cognovit eam. Nam si vir justus eam cognovisset, nunquam a se discedere passus esset: nec Dominus, qui uxorem præceperat a viro non discedere, nisi causa fornicationis, commendans eam discipulo, auctor divortii fuisset. Ecce, commendatio Mariae Joanni, & detractio Joseph negatur fuisse divortium, quia Joseph non cognoverat eam. Unde apparet, eos non fuisse conjuges. Si autem B. Maria, quam sibi Joseph desponsaverat, & in suam duxerat, conjugum negatur fuisse, multo minus ista, quæ simpliciter sponsa erat, conjugum est appellanda.*

Corr. Rom. § a Joseph] *Verba B. Ambrosii lib. 2. comment. ad c. 1. Luc. (quæ propius accedunt ad hunc locum, quàm quæ habentur l. 10. ad cap. 23.) sunt hæc: Utrique, si convenissent, nunquam virum proprium reliquisset, nec vir eam justus passus esset a se discedere. Quomodo autem Dominus divortium præcepisset, cum ipsius sit sententia, quia nemo debet dimittere uxorem, excepta causa fornicationis?*

C. XXX. *Sororem uxoris polluens neutram valet habere.*

Item ex Concilio Aurelianensi a.

Qui dormierit cum duabus sororibus, & una ex illis antea uxor fuerit, neutram ex ipsis habeat, nec ipsi adulteri unquam in conjugio copulentur.

Corr. Rom. § a Aurelianensi.] *Hoc idem infra 32. q. 7. qui dormierit, videtur citari ex Concilio Maguntino. Sed in nullo Aurelianensi aut Maguntino est inventum: quemadmodum neque sequentia in Triburienfi.*

Gratian. *Id est, nec proprie uxori sibi licet reddere debitum, quam sibi reddidit illicitam, sororem ejus cognoscendo. Nec etiam post mortem uxoris licet ei, vel adultera alicui copulari in conjugio.*

C. XXXI. *De eo, qui dormivit cum sponsa fratris sui. De sponsa vero contra legitur in Concilio Triburienfi.*

Quidam e desponsavit uxorem, & dotavit eam, & cum ea coire non potuit: quam clanculo frater ejus corripuit, & gravidam reddidit. Decretum est, ut quamvis nuptia esse non potuit legitimo viro, desponsatam tamen fratri tra. er habere non possit: sed mæchus & mæcha

a Absunt à capitulari. b Sent. 4. dist. 27. Sup. dist. 34. c. ult. c Ambrosius ad c. 1. Lucæ, & de institutione virginum, c. 6. & 7. d 32. q. 7. qui dormierit. Burch. l. 17. c. 3. lvo p. 9. c. 69. e Burch. l. 17. c. 49. lvo p. 9. c. 100.

fornicationis quidem vindictam sustineant, licita vero conjugia eis non negentur.

C. XXXII. *Si quis sponsam filii sui oppresserit, simul cum ea sine spe conjugii maneat.*

Item ex eodem.

Si quis a sponsam filii sui oppresserit, & postea filius ejus eam duxerit, pater postmodum non habeat uxorem, nec mulier virum. Filius, qui patris facinus ignoravit, aliam accipiat.

Gratian. *Si illa, quam vir sororis suæ cognoverit, perpetuo copulari prohibetur, hic vero, qui sponsam fratris sui corrupit, peracta penitentia matrimonium contrahere permittitur, apparet, hanc non fuisse conjugem fratris ejus. §. 1. Item mulier causa fornicationis a viro suo dimissa, aut ei reconciliabitur, aut eo vivente inupta manebit. De sponsa vero contra invenitur in primo libro Capitul. c. 105. & l. 7. c. 183. quibus locis sic legitur.*

C. XXXIII. *Si sponsus raptam recipere noluerit, liceat sibi alii nubere.*

Raptor b penitentia publica mulctetur. Rapta vero, si eam sponsum recipere noluerit, & ipsa eidem crimini consentiens non fuerit, licentia nubendi alii non negetur.

C. P. XXXIV. *De eodem.*

Item ex Concilio Toletano.

Statutum est a saero conventu, ut si quis sponsam alterius raperit, publica penitentia mulctetur, & sine spe conjugii maneat. Et si ipsa eidem crimini consentiens non fuerit, licentia nubendi alii non negetur. Quod si post hæc conjugere se præsumperint, utrique usque ad satisfactionem & anathematizentur.

Corr. Rom. § In nullo Toletano Concilio inventum est. Sed ferè eadem leguntur in Concilio Rhemenfi Trosciano, & lib. 1. Capitul. cap. 105. & lib. 7. c. 183. in legibus Longobard. lib. 1. tit. de rapt. mul. l. 12.

§ a Usque ad satisfactionem] *Hæc verba non sunt in Trosciano, neque in Capitularibus, sunt tamen apud Burchardum & Ivonem, qui etiam citant Toletanum.*

3 ps. Gratian. *Apparet d ergo, hanc non fuisse conjugem, cui vivente sponso, alteri nubendi licentia non negatur. Quomodo ergo secundum Ambrosium, & reliquos Patres, sponsa conjuges appellantur, & his omnibus argumentis conjuges non esse probantur? Sed sciendum est, quod conjugium desponsatione initiatur, commissione perficitur. Unde inter sponsum & sponsam conjugium est, sed initiatum; inter copulatos est conjugium ratum.*

C. XXXV. *In desponsatione conjugium initiatur.*

Unde Ambrosius.

II. Cum initiatur e conjugium, conjugii nomen asciscitur, non cum puella viri f admittione cognoscitur.

Corr. Rom. § Integer textus assertur sup. ead. cum initiatur.

Gratian. *Ecce, quod in desponsatione conjugium initiatur, non perficitur.*

C. XXXVI. *Conjunctorum commissio matrimonium perficit.*

Item Ambrosius in lib. 1. de Patriarchis.

In omni g matrimonio conjunctio intelligitur spiritualis, quam confirmat, & perficit conjunctorum commissio corporalis.

Corr. Rom. § Caput hoc non est inventum apud Ambrosium, neque sequens apud Hieronymum.

C. XXXVII. *Matrimonium sponsali conventionione initiatur, commissione perficitur.*

Item Hieronymus super Abdiam Prophetam.

Quapropter b in filiabus vestris fornicabuntur, & sponsa vestrae adulteræ erunt.] *Notandum est, quod in*

a Sent. 4. dist. 27. Burch. l. 17. c. 18. b lvo p. 8. c. 26. c Sent. 4. dist. 27. Burch. l. 7. c. 37. lvo p. 8. c. 175. d Sup. cum initiatur. & infra, si quis desponsatam, cum sequentibus. e Sup. ead. cum initiatur. lvo p. 8. c. 2. f al. virili. g Sent. 4. dist. 30. h Ose. 4.

filiiabus dicit fornicationem futuram, & in conjugibus adulteria: que sponsali conventionione initiatur, & committione corporum perficiuntur.

C. XXXVII. *Cum desponsata fuerit tradita, & in usum deducta, recte conjugum appellatur.*

Item Ambrosius ad Paternum, epist. 66.

Si quis a desponsata sibi, & tradita utatur, ritè & conjugium vocatur.

Corr. Rom. §. 2. Ritè.] Apud B. Ambrosium legitur, utatur, conjugium vocat. Sicut etiam apud Ivoem. Et que antecedunt, ac sequuntur, ostendunt, aliam fuisse ipsius mentem, atque Gratianus putaverit, & auctor Pannoniæ.

Gratian. Quare autem post nuptialia pacta non statim traduntur sponse. Augustinus in libro octavo confessionum, c. 3. ostendit, dicens.

C. XXXIX. *Quare sponsa post pactum non statim traduntur.*

Institutum est b, ut jam patre sponsa non statim tradantur, ne vilem habeat maritus datam, quam non suscipiaverit sponsus dilatatam.

Juxta hunc distinctionem intelligenda est illa auctoritas Augustini c: Non dubium est, illam mulierem non pertinere ad matrimonium, cum qua docetur non fuisse commissio sexus. Ad d matrimonium perfectum, subintelligendum est, tale videlicet, quod habeat in se Christi & Ecclesiæ sacramentum. Ita & illud Leonis Papæ intelligendum est. §. 1. Sed objicitur illud Augustini e: Inter Mariam & Joseph fuit perfectum conjugium. Sed perfectum intelligitur non ex officio, sed ex iis, que comitantur & officium conjugii, ex fide videlicet, prole, & sacramento. Quæ omnia inter Christi parentes fuisse, auctoritate Augustini probantur. Cuncta ergo, quæ de non separando conjugio inducta sunt, de perfecto intelliguntur, quod sponsali conventionione est initiatum, & officio corporalis committionis est consummatum. Illa verò, quibus separabile conjugium ostenditur, de initiato intelliguntur, quod nondum officio sui perfectum est. §. 2. Potest & aliter distingui. Sponsa appellantur conjuges consuetudine Scripturæ, sive futurorum, non effectu presentium. Unde Ambrosius g cum dixisset, cum initiatur conjugium, non addidit, tunc res, vel effectus, sed tunc nomen conjugii asciscitur, ostendens, tales conjugii nomen habere, non rem, vel effectum. Item Augustinus h, cum de parentibus Domini loqueretur, ait: conjuges fuerunt mente, non carne, sicut & parentes. Ex quo datur intelligi, quod sicut Joseph Pater Domini dictus est non effectu genitura, sed officio, & curâ providendi, sic & conjugum matris ejus appellatur non conjugii effectu, sed subministracione necessariorum, & intendæ i mentis affectu. Hinc Augustinus ait: k Noli timere accipere Mariam conjugem tuam, conjugem nominavit, quia futura erat uxor. Hinc & Beda super Levit. 1: Si quis sponsam alterius violaverit, &c. sponsam uxorem dixit, non que tunc erat, sed que futura erat uxor. Hinc etiam Hieronymus super Mattheum in Evangelio m: Cum esset desponsata.

C. XL. *Consuetudine Scripturæ, sponsa conjuges, & sponsi viri appellantur.*

Genit Joseph virum Mariæ.] Cum virum audieris, suspicio tibi non subeat nuptiarum, sed recordare consuetudinis Scripturarum, quod sponsi viri, & sponsa vocentur uxores. & infra. §. 1. Non ab alio inventa est, nisi à Joseph: qui penè licentiâ maritali futura uxoris omnia noverat. & infra. §. 2. Joseph filii David, &c. jam & supra diximus, sponsas uxores appellari, quod plenius liber adversus Helvidium docet.

a Ivo p. 8. c. 101. Pann. l. 6. c. 17. b Sbn. 4. dist. 27. Ivo p. 8. c. 33. Pann. l. 6. c. 10. c Sup. ead. non est dubium. d Sup. ead. cum societas. e Sup. ead. B. Maria. f al. comitantur conjugium. g Sup. ead. h Sup. ead. conjugum. i al. individuo. k sup. ead. conjugum. l Ad c. 1. m Matth. 1.

CAP. XLI. De eodem. Idem super Genesim.

Egressus a itaque Loth, locutus est ad generos suos, qui accepturi erant filias suas.] In sequentibus filie Loth virgines esse dicuntur. Et ipse ad Sodomitas dixit b: Ecce duæ filie meæ, quæ non cognoverunt virum. Nunc autem dicitur, habuisse generos. Quidam arbitrantur eas, quæ viros habuerunt, in Sodomis periisse, & quæ virgines erant, cum patre exiisse. Sed Hebraica veritas habet: Egressus Loth locutus est ad sponfos a, qui accepturi erant filias ejus. Necdum igitur virgines filie matrimonio fuerant copulate.

Corr. Rom. §. In hoc capite Gratianus retulit verba glossæ ordinariæ in cap. 19. Gen. ex Hieronymo.

§. 2. Sponfos.] Sequuntur hæc, suos, quod quidem magis verum esse videtur ex hoc quod sequitur, qui accepturi, &c. quæ sicut expuncta, quia neque apud B. Hieronymum, neque in glossa ordinariæ habentur. Ex iisdem verò addita sunt à vers. Necdum, usque in finem, quoniam inde colligitur id, quod videt Gratianus.

Gratian. Unde datur intelligi, quod Scriptura sponfos generos vocat.

C. XLII. *Maria conjugum dicitur more Scripturæ, cum simpliciter sponsa esset.*

Item Joannes or aureum homilia quarta ad c. 1. Matth.

Priusquam convenirent.] Non dixit, priusquam in sponsa adduceretur domum. Hunc quippe morem servabat antiquitas, ut sponsa in sponforum domibus haberetur. Quod nunc quoque fieri interdum videmus. Ut c enim generi Loth apud locerum leguntur habitasse cum sponso nondum sibi copulatis lege conjugii; sic habitabat etiam d Maria cum sponso. & infra. §. 1. Neque enim eam voluit de domo expellere, sed dimittere. & infra. §. 2. Noli e timere accipere Mariam conjugem tuam: Quo sermone sponsam similiter indicavit; sicut etiam eos, qui adhuc sponsi sunt, generos appellare Scriptura consuevit. Quid enim est accipere? domi profectò retinere. Jam enim illam mente dimiserat. & infra. §. 3. Sicut enim postea illam commendavit Christus ipse discipulo, sic & nunc Angelus copulat sponso, non in fœdus solenne conjugii, sed in confortium communis habitaculi.

C. XLIII. *Domini non commendasset matrem discipulo, si eam Joseph cognovisset.*

Idem homilia 5. ad idem c. 1. Matth.

Si enim cognovisset eam, & loco habuisset uxoris, quomodo illam Dominus quasi absque solatio, & nihil penitus habentem, discipulo commendasset, jubens f illi, ut eam reciperet in suam?

C. XLIV. *Maria uxor Joseph appellatur, quia sic ab eo putabatur futura.*

Item Origenes in eodem, homilia 1. Evang.

Inventa g est habens in utero.] A B. Joseph, qui, licet eam non contingeret, futura tamen, ut putabatur, uxoris omnia noverat. & infra. §. 1. Si tibi uxor nominatur, si desponsata a tibi esse dicitur, non tamen tibi uxor est, sed Dei unigeniti electa mater est. & infra. §. 2. Dico conjugem propterea, ut diabolo virginitatem ejus occultem, & ut Judæorum pravitatem excludam; atque deiciam, & ut legis instituta non destruum. In consequentibus demonstrabo, quod nec ista tua conjugum, secundum consuetudinem conjugii habeatur, nec iste, qui generatur, tunc filius esse credatur.

Corr. Rom. §. 2. Desponsata] Sic est emendatum ex ipsa homilia. Antea legebatur, & si in desponsatione uxor tibi esse dicitur. Atia etiam nonnulla emendata & addita.

a Beda in questionib. in Genes. ex Hieron. b Gen. 19. c Genes. 19. d Matth. 1. e Copiosius in homil. f Joan. 19. g Copiosius in homil.

C. XLV. Ad nuptias Mariæ Joseph non pervenit.
Item Gregorius in Expositione Evangelii,
homilia 26.

Sic quippe a discipulum Dominus post resurrectionem suam dubitare permisit, nec tamen in dubitatione deseruit, sicut ante nuptiam suam habere Mariam sponsum voluit, qui tamen ad eas nuptias non pervenit. Nam ita factus est discipulus dubitans, & palpans testis veræ resurrectionis, sicut sponsus matris fuerat custos integerrimæ virginittatis.

Gratian. Ex his omnibus auctoritatibus apparet, sponsus conjuges appellari spe futurorum, non re presentium. Quomodo ergo conjuges à prima fide desponsationis appellantur, si ista, qua asseritur sponsa, conjunx esse negatur? Sed à prima fide desponsationis conjunx dicitur appellari, non quod in ipsa desponsatione fiat conjunx, sed quia ex fide, quam ex desponsatione sibi invicem debent, postea efficiuntur conjuges: sicut per fidem dicuntur remitti peccata, non quod ante baptismum per fidem remittantur, sed quia fides est causa, quare in baptismo à peccatis emundamur. §. 1. Illud autem Joannis Chrysostomi: Matrimonium b non facit coitus, sed voluntas. Item illud Ambrosii c: Non defloratio virginittatis, sed pactio conjugalis matrimonium facit. ita intelligendum est: coitus sine voluntate contrahendi matrimonium, & defloratio virginittatis sine pactione conjugali non facit matrimonium, sed præcedens voluntas contrahendi matrimonium, & conjugalis pactione facit, ut mulier in defloratione sua virginittatis, vel in coitu dicatur nubere viro, vel nuptias celebrare. §. 2. Item Syricius Papa d discessionem sponsæ à sponso vocat conjugalem separationem. Sed talis discessio dicitur violatio conjugii non jam existentis, sed futuri, ut ex ipsa desponsatione sperabatur. Sic & diabolus dicitur cecidisse à beatitudine, non solum, quam tunc habebat, sed etiam, ad quam habendam creatus erat. Sic qui merito sue vitæ vel scientiæ in Sacerdotem, vel Episcopum eligitur, si interim electionem suam cassi meruerit, dicitur amittere Sacerdotalem vel Episcopalem unctionem, non quam jam acceperat, sed ad quam accipiendam electus erat. Non ergo illa auctoritate sponsa conjunx potest probari. §. 3. Sed concedatur, quod sponsa non sit conjunx, tamen quaeritur, Utrum liceat si renuntiare priori conditioni?

C. XLVI. Puella desponsata prioribus reddenda sunt,
si eis rapta fuerint.

Hoc autem prohibetur auctoritate Ancyranæ Concilii,
c. 11. in quo statutum sic legitur.

Desponsatas f puellas, & post ab aliis raptas, placuit erui, & eis reddi, quibus ante fuerant desponsatæ, etiam si eis à raptoribus vis illata constiterit.

C. XLVII. Communionem privetur sponsa, nisi raptorem deserere, & ad sponsum suum redire voluerit.

Item Joannes VIII. à Rostanno Archiepiscopo.

Atho g presentium lator, dum in nostro servitio fideliter excubaret, quendam virum feminam sibi desponsatam conqueritur rapuisse. Et ideo fraternitas tua nostrâ auctoritate suffulta, suffraganeos suos Episcopos præsentialiter convocet, & sic unanimi sententiâ, si sponsam huic raptor non reddiderit, tam idem, quam rapta, si ad pristinum sponsum remeare noluerit, omni communionem priventur.

Corr. Rom. §. Octavus. Sic est restitutum ex plerisque vetustis, & Ivone. In vulgatis erat, Chrysostomus. 4 pars. Gratian. Sed aliud est priori conditioni renuntiare: & de nuptiis cum alio agere: aliud est rapti, hoc est, illicitè constuprari.

C. XLVIII. Quid sit raptus?

Unde Ilidorus Etymolog. lib. 5. cap. 26. ait.

a Joann. 20. b Sup. ead. matrimonium. c Sup. ead. cum initiator. d Infr. c. de conjugali. e al. §. f Anf. l. 10. c. 8. Burch. l. 9. c. 38. Ivo p. 8. c. 176. Pam. l. 6. c. 19. g Ivo p. 14. cap. 64.

Raptus a est illicitus coitus, à corrupendo dictus: unde qui rapta potitur, stupro fruitur.

Gratian. Hæc autem non ab alio rapta, sed alii desponsata monstratur. Raptam verò talem dici prohibet Gelasius Papa, dicens:

C. XLIX. Ibi raptus admittitur, ubi puella abducitur, de
cujus ante nuptiis nihil actum probatur.

Lex b illa præteritorum Principum ibi raptum dixit esse commissum, ubi puella, de cujus ante nuptiis nihil actum fuerit, videatur abducta.

5 pars. Gratian. Quod autem in fine capituli subjungitur, etiam si eis à raptoribus vis illata constiterit, ideo additum est, quia raptarum alie se rapiendas exponunt, alie violenter abducuntur. Quolibet ergo modo rapiantur, priori reddendæ sunt. Hæc autem, ut supra dictum est, non inter raptas, sed inter alias desponsatas connumeratur, & ideo c non est huic asferenda, & priori reddenda. §. 1. Sequuntur alie auctoritates, quibus ista prohibetur nubere secundo, & jubetur redire ad priora vota.

C. L. Puellam alii desponsatam alter accipere non
valet.

Ait enim Syricius Papa Hymerio, Episcopo Tarraconensi, epist. 1. c. 4.

De d conjugali violatione requisisti, si puellam alteri desponsatam alter in matrimonium possit accipere. Tale a ergo connubium anathematizamus, & modis omnibus, ne fiat, prohibemus: quia illa benedictio, quam nuptura Sacerdos imponit, apud fideles consilium sacrilegii instar est, si ullâ transgressionem violetur.

Corr. Rom. §. a Tale ergo] In epistolarum Syricii codicibus, & in codice canonum, & apud ceteros collectores (præter Pamormian,) & in capitular. Caroli Basileæ impressis, lib. 1. c. ult. legitur: Hoc ne fiat, modis omnibus inhiemus. Sed quoniam in casu fit mentio anathematizati, non est mutatum.

Gratian. Sed auctoritate hæc Syricii illa prohibetur ad secunda vota transire, que in Syriam domum est ducta, & cum sponso suo est velata & benedicta. Talium discessio violatur benedictio, quam nuptura Sacerdos imponit. Verum hanc necdum sponsus in suam duxerat, nec cum ea benedictionem acceperat. Non ergo hæc auctoritate hujusmodi copula prohibetur. §. 1. Item illud Eusebii Papæ: Desponsatam e puellam non licet parentibus alii viro tradere, similiter & de hujusmodi desponsata intelligitur, que videlicet cum sponso est velata & benedicta. §. 2. Item objicitur illud Gregorii F: Quæ propter frigiditatem à viro suo separata est, & alii nupta, si vir ejus aliam cognoverit, illa est detrahenda secundo, & reddenda primo. Sed eodem modo solvitur: quia ista videlicet cum illo benedictionem acceperat.

C. LI. Si quis alicui mulieri consensus fidem fecerit,
non licet illi aliam ducere.

P A L E A.

[Augustinus de fide pactionis, & consensus.]

Duobus modis dicitur fides, pactionis & consensus. Si aliquis alicui mulieri fidem fecerit pactionis, non debet aliam ducere. Si aliam duxerit, penitentiam debet agere de fide mentita, maneat tamen cum illa, quam duxit. Non enim rescindi debet tantum sacramentum. Si autem fecerit fidem consensus, non licet aliam ducere. Si autem duxerit; dimittet eam, & adhærebit priori.

Corr. Rom. §. Etiam in decretalibus tit. de sponsa duor. c. 1. citatur ex Augustino, apud quem non est inventum.

Gratian. Est autem fides pactionis, quando aliquis promittit fidem alicui, quod eam ducet, si permisit ei rem se-

a 36. q. 1. raptus. Ivo p. 8. c. 26. Pam. l. 6. c. 53. b Infr. 36. q. 1. lex illa. In codice Theod. l. 8. tit. 24. de raptu virg. vel viduarum, leg. 1. Polyc. l. 6. tit. 4. Anf. l. 10. c. 11. c Sup. desponsatus. d Pol. ibid. Anf. l. 10. c. 9. Burch. l. 9. c. 31. Ivo p. 8. c. 169. Pam. l. 6. c. 18. e Sup. ead. desponsatam. f Infr. 33. q. 1. requisisti.

cum habere, vel etiam pro consensu. Fides autem consensus est, quando etiam non stringit manum, corde tamen & ore consentit ducere, & mutuo se concedunt unus alii, & mutuo se suscipiunt.

CAUSA XXVIII.

Quidam infidelis in conjugio positus ad fidelem conversus est, uxor vero odio filii Christianæ ab eo discessit. Ille quandam fidelem in uxorem accepit, quæ mortua clericus efficitur. Tandem vitæ & scientiæ merito in Episcopum eligitur.

1. Ille primùm queritur, An conjugium sit inter infideles?
2. Secundo, An liceat huic aliam ducere, priore vivente?
3. Tertio, An sit reputandus bigamus, qui ante baptismum habuit unam, & post baptismum alteram?

QUESTIO I.

Quid autem inter infideles conjugium non sit, multis auctoritatibus probatur. Ait enim a Paulus: Omne, quod non est ex fide, peccatum est. Conjugium autem infidelium non est ex fide: & idem peccatum est. Non est ergo conjugium, quia nullum conjugium peccatum est. Item b Augustinus a: Non est vera pudicitia hominis infidelis cum conjugio sua. Ubi autem vera pudicitia esse non potest, ibi nec verum conjugium est. Item c Ambrosius e: Iussit Eldras dimittere uxores alienigenas, per quas ibant ad Deos alienos. Non est enim putandum matrimonium, quod extra Dei decretum est factum. Sed cum cognoscitur, est emendandum. Item Augustinus g: Non est ratum conjugium, quod sine Deo est. Ex his omnibus auctoritatibus probatur, conjugium non esse inter infideles.

§. 1. Sed e contra alia inventumur auctoritates, quibus probatur conjugium esse inter infideles. Quarum prima est illud Evangelii, quod Christus ait d: Erunt quinque in una domo, duo in tres, & tres dividuntur in duos. Deinde cum personas illas enumerasset, uxorem in virum esse dicendum dixit, & e converso. Item: Qui e non odit patrem, aut matrem, aut uxorem, aut sororem propter me, non est me dignus. Uxorem infidelem, non fidelem, dixit odio habendam. Item. Omnis f, qui reliquerit domum, aut patrem, aut matrem, aut sororem, vel uxorem propter me, centuplum accipiet, &c. Uxorem in hoc loco infidelem significat, quæ propter Christum dimittitur, dum potius ipsa, quam Christi fides deservit. Item Apostolus g: Si quis frater uxorem habet infidelem, & hæc consenserit habitare cum illo, non dimittat illam: & si qua mulier habet virum infidelem, & hic consensit habitare cum illa, non dimittat virum. Sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem fidelem: & sanctificata est mulier infidelis per virum fidelem. Item ad Titum h: Hortare adolescentulas, ut diligant viros suos. Hoc tam de fidelibus, quam de infidelibus intelligendum est. Infidelibus namque viris mulieres propensius propter Deum debent obsequi, ut sic viros suos Christo lucrari valeant. Sicut in passione B. Clementis i de Theodora & Sisinnio legitur mirabiliter contigisse.

Corr. Rom. ¶ a Augustinus:] Verba ipsa B. Augustini referuntur infra ead. sic enim. vers. nec vera.

¶ c Ambrosius:] Hæc sunt potius accepta ex glossa ordinaria ad locum indicatum.

¶ g Augustinus:] Hoc non est inventum apud B. Augustinum. Verum apud B. Ambrosium in idem c. 7. prima ad Corinthios hæc leguntur: Non enim ratum est matrimonium, quod sine Dei devotione est, & similia in glossa ordinaria, ibidem ex B. Ambrosio.

- C. I. Bigami probantur, qui ante baptismum habuerunt unam, & post baptismum alteram.

a Rom. 14. b Lib. 1. de adult. conjug. c. 18. c Sent. 4. dist. 39. Ad c. 7. 1. ad Corinth. & ibi gloss. ordin. d Luc. 12. e Luc. 14. f Math. 19. g 1. Cor. 7. h Ad Tit. 2. i In Audis historia, & vita S. Clementis antiquæ.

Item Innocentius papa Raso & Eusebio Episcopis Maccdonibus, epist. 22. c. 2.

Nunquid non a erunt admittendi in hæreditatis consortium, qui ex ea suscepti sunt, quæ ante baptismum fuit uxor? eruntque appellandi vel naturales, vel spirituales, quia non est matrimonium legitimum (ut vobis videtur) nisi illud, quod post baptismum assumitur? Ipse Dominus eum interrogaretur à Judæis, si liceret dimittere uxorem, atque exponeret, fieri non debere, addidit b: Quod Deus conjunxit, homo non separet. Ac ne de his putetur esse locutus, qui post baptismum uxores fortiuntur, meminerint, hoc & à Judæis interrogatum, & Judæis esse responsum. Quæro, & sollicitus quæro, si una & eadem sit uxor ejus, qui antea catechumenus, susceptus sit fidelis, filiosque ex ea, cum esset catechumenus, suscepit, & postea alios filios, cum fidelis; utrum sint fratres appellandi, an non habeant postea defuncto Patre cum ceteris hæreditatis hæreditatis consortium, quibus filiorum nomen regeneratio spiritualis creditur abtulisse? Quod cum ita sentire atque judicare absurdum est, quæ (malum) ratio est hoc defendi, & vacua magis opinione jactari, quam aliqua auctoritate roborari, cum non possit inter peccata deputari, quod lex præcepit, & Deus injunxit?

- C. II. In fidelis potestate sit, post baptismum uxorem recipere, quam ante dimiserat.

Item ex decreto Eutychiani Pap.

Si quis c gentilis gentilem uxorem dimiserit ante baptismum, post baptismum in potestate ejus erit eam habere, vel non habere.

- C. III. Fidelis infidelem discedentem sequi non cogitur.

Simili d modo, si unus ex conjugatis baptizatus est, alter gentilis, & sequi non vult, sicut dicit e Apostolus, infidelis si discedit, discedat.

- C. IV. Sine culpa relinquatur uxor, quæ cum fidelis habitare noluerit.

Item Augustinus de fide & operibus, cap. 16.

Uxor a legitima f societate conjuncta, sine ulla culpa relinquatur, si cum viro Christiano permanere noluerit. Non attenditur, eo modo illam rectissime dimitti, si viro suo dicat: Non ero uxor tua, nisi mihi de latrocínio divitias congeras, aut nisi solita lenocinia, quibus nostram domum transfigebas, etiam Christianus exerceas, aut si quid aliud vel facinorosum vel flagitiosum in viro noverat, quo delectata vel libidinem explebat, vel facilem victum habebat, vel etiam ornator incedebat. Tunc enim ille, cui uxor hæc dicit, si veraciter egit penitentiam g ab operibus mortuis, quando ad baptismum accessit, habetque in fundamento fidem, quæ h per dilectionem operatur, proculdubio plus tenebitur amore divinæ gratiæ, quam carnis luxuriæ: & membrum, quod eum scandalizat, fortiter amputabit.

Corr. Rom. ¶ a Uxor] Locus Augustini sic habet, Quamobrem & illud, quod dicunt, veluti probare cupientes, quantum valeat sola fides, ubi Apostolus dicit: Quod si infidelis discedit, discedat: non est enim servituti subjectus frater aut soror in hujusmodi, id est, ut propter fidem Christi etiam ipsa uxor legitima societate conjuncta, sine ulla culpa relinquatur, si cum viro Christiano propter hoc, quod Christianus est, permanere nolue-

a Supr. dist. 26. deinde §. nunquid. Burch. l. 4. c. 33. Ivo p. 8. c. 303. Pann. l. 6. c. 96. b Matth. 19. c Burch. l. 9. c. 59. Ivo p. 8. c. 195. Pann. l. 6. c. 97. d Burch. l. 9. c. 60. Ivo p. 8. c. 196. Pann. l. 6. c. 97. e 1. Corinth. 7. f Beda 1. Cor. 7. Ivo p. 8. c. 25. Pann. lib. 3. c. 32. g Hebr. 6. h Galat. 5.

rit, non attendunt eo modo, &c. Verum ob glossas, postissimum in vers. non attenditur: & quoniam Ivo & Panor. non habent ut Gratianus, nihil est mutatum.

C. V. Licite dimittitur uxor, quæ virum suum cogere querit ad malum.

Idem in a sermone Domini in monte, lib. 1. c. 27. & 28.

Idololatria, quam sequuntur infideles, & quælibet noxia superstitio, fornicatio est. Dominus autem permisit b causa fornicationis uxorem dimitti. Sed quia permisit, & non iussit, dedit locum Apostolo monendi, ut qui voluerit, non dimittat uxorem infidelem, quò sic fortassis possit fidelis fieri. Item c. 28. c. §. 1. Si infidelitas fornicatio est, & idololatria infidelitas, & avaritia idololatria, non est dubitandum, & avaritiam fornicationem esse. Quis ergò jam quamlibet illicitam concupiscentiam potest rectè à fornicationis genere separare, si avaritia fornicatio est? Ex quo intelligitur, quòd propter illicitas concupiscentias non tantum, quæ in stupris cum alienis viris aut feminis committuntur, sed omnino quaslibet, quæ animam corpore malè utentem à lege Dei aberrare faciunt, & perniciosè, turpiterque corrumpunt, possit sine crimine & vir uxorem dimittere, & uxor virum: quia exceptam facit Dominus causam fornicationis, quæ fornicationem (sicut supra commemoratum est) generalem & universalem intelligere cogimur. Cum autem ait: *Excepta causa fornicationis: non dixit, cujus ipsorum, viri, an femine.* Non enim tantum fornicationem uxorem dimittere conceditur, sed quisquis eam quoque uxorem dimittit, à qua ipse cogitur fornicari, causâ utique fornicationis dimittit: velut si aliquem cogat uxor sacrificare idolis, qui talem dimittit, causâ fornicationis dimittit, non tantum illius, sed & suæ; illius, quia fornicatur: suæ, ne fornicetur.

C. VI. Quæ simulachrum facit, nec respicit, dimittitur à viro suo.

Idem de adulterinis conjugibus, lib. 2.

Non d' solum moechatio est illius, quæ carnem suam coinquinat, sed etiam, quæ simulachrum facit, moechatur. Quòd si in his factis perseverat, & poenitentiam non agit, recede ab illa, & noli vivere cum illa. Sin autem, & tu particeps peccati illius eris.

Corr. Rom. § In eo libro non extat, sed apud Hermen in libro pastoris, mandato quarto, ex quo citat Ivo hoc cum eum palea, ego dixi, infra 34. q. 1. & 2. Et quoniam in eo mandato tam de viro, quam de muliere agitur, est aliqua verborum varietas, sed eadem sententia.

C. VII. Amore cuiuslibet non est à fide recedendum.

Item Ambrosius ad Hilarium.

Si e infidelis (dicit Apostolus f) discedit, discedat: non est enim servituti subiectus frater aut soror in huiusmodi, id est, si infidelis noluerit esse cum conjugem fideli, hic agnoscat fidelis suam libertatem: ne ita se subiectum deputet servituti, ut ipsam dimittat fidem, ne conjugem amittat infidelem. Hoc & de filiis, atque parentibus, hoc de fratribus, & sororibus intelligitur, propter Christum omnes esse dimittendos, cum proponitur ista conditio, ut Christum a dimittat, si illos secum habere desideret. Hoc ergò & de domo, atque agris, hoc & de iis rebus, quæ iure pecuniario possidentur, hoc loco accipiendum est.

Corr. Rom. § Sic etiam Ivo: sed habetur apud B. Augustinum, epist. 89. Beda 1. Cor. 7. citat ex Augustino ad consulta Hilarii.

a Glossa ordin. 1. Cor. 7. & Beda. b Matth. 19. Ivo part. 8. c. 248. & 249. Pann. l. 7. c. 29. & 30. c Infr. 32. q. 7. Apostolus in fine. d Ivo p. 8. c. 243. Pann. l. 7. c. 34. e Ivo p. 8. c. 253. Pann. l. 7. c. 33. f 1. Cor. 7.

§ a Christum] Antè legebatur, ut propter Christum dimittat, si eum secum, &c. Emendatum est ex epistola B. Augustini. Reliqua vero partim ex ipsa, partim ex vetustis Gratiani codicibus.

C. VIII. Quòd etiam infideles sicut conjuges, & quòd fideli licet dimittere infidelem.

Item Augustinus ad Pollentium, l. 1. de adulter. conjugibus, c. 13. & 14.

Jam nunc illud videamus, quòd ait Apostolus a: ps. Cateris autem ego dico, non Dominus, ad imparia scilicet, hoc est, ubi non ambo Christiani fuerant, conjugia locuturus. Quòd mihi visum est eum monendo dixisse. Quia enim conjunx fidelis relinquere conjugem licet potuit infidelem, ideò fieri hoc non Dominus sed Apostolus prohibet. Quòd enim Dominus prohibet, fieri omnino non licet. Monet ergò Apostolus, quòd possit esse mulatorum occasio lacrandorum, ut fideles conjuges in relinquendis infidelibus permittat licentiã non utantur. Tibi autem videtur, infideles quoque dimitti à fidelibus non licere, quia hoc vetat Apostolus: cum ego dicam licere, quia hoc non vetat Dominus, non tamen expedire, quia hoc ne fiat, monet Apostolus, qui reddit etiam rationem, cur fieri non expediat, quamvis liceat. Quomodo b enim scis (inquit) mulier, si virum suum facies? aut unde scis vir, si salvam facies uxorem? cum & superius dixisset: Sanctificatus est enim vir infidelis in muliere fidei, & sanctificata est mulier infidelis in fratre, hoc est in Christiano: Alioquin filii vestri, inquit, immundi essent: nunc autem sancti sunt. Sic ad lucrandos conjuges & filios Christo, etiam exemplis, quæ jam provenerant, videtur hortatus. Cur ergò non expediat infideles conjuges dimitti à fidelibus, causa evidenter expressa est. Non enim propter vinculum cum talibus conjugale servandum, sed ut acquirantur Christo, recedi ab infidelibus conjugibus Apostolus vetat. Multa e sunt enim facienda non iubente lege, sed libera charitate: & ea sunt in nostris officiis gratiora, quæ cum liceret nobis etiam non impendere, tamen causâ dilectionis impendimus. Unde prior Dominus ipse, cum tributum se non debere monstrasset, solvit tamen, ne scandalizaret eos, quibus ad aeternam salutem gerens hominem d consulebat. Jam verò Apostolus, quemadmodum ista commendat, ejus verba testantur, ubi dicit: Cum enim sim liber ex omnibus, omnium me servum feci, ut plures lucrifacere, cum paulò superius dixisset: Nunquid e non habemus potestatem manducandi & bibendi? nunquid non habemus licentiam sororem mulierem circumducendi, sicut ceteri Apostoli, & fratres Domini, & Cephas? An ego solus, & Barnabas non habemus potestatem hoc operandi? Quis militat suis stipendiis unquam? Quis plantat vineam, & de fructu ejus non edit? Quis pascit gregem, & de lacte ejus non comedit? Et paulò post: Si alii, inquit, potestatis vestrae jura participant, quare non magis nos? sed non usi sumus hac potestate, sed omnia toleramus, ne quod impedimentum demus Evangelio Christi.

C. IX. Ab infidelibus conjugibus licet recedere, sed non expediat.

Idem ibidem, c. 18. & sequentibus.

Sic enim recedere ab infidelibus uxoribus vel maritis, fideles viri vel femine non prohibentur à Domino, ut neque jubeantur. Nam si dimittere tales conjuges juberentur, nullus locus esset consilio monentis Apostoli f, ne hoc fieret. Nullo enim modo, quòd Dominus jubet, servus bonus fieri prohiberet. Item paulò post. Cum ergò capisset gentibus Evangelium præ-

a 1. Cor. 7. Pannor. l. 6. c. 100. b al. Quid. c Ibid. c. 14. d al. morem. e 1. Cor. 9. ibid. 13. f Beda 1. Cor. 7. Pannor. lib. 6. c. 101.

dicari,

dicari, jam conjunctos gentiles gentilibus comperit conjuges. Ex quibus si non ambo crederent, sed unus, aut una infidelis cum fidele consentiret habitare, nec prohiberi à Domino debuit fidelis infidelem dimittere, nec juberi: idè scilicet non prohiberi, quia justitia permittit à fornicante discedere, & infidelis hominis fornicatio est major in corde: nec vera ejus pudicitia cum conjugè dici potest, quia a omne, quod non est ex fide, peccatum est: quamvis veram habeat fidelis pudicitiam etiam cum infideli conjugè, quæ non habet veram. Idè autem nec juberi debuerunt fideles ab infidelibus separari, quia non contra jussionem Domini gentiles fuerant ambo conjuncti. §. 1. Quoniam ergò ab infideli fidelem discedere nec prohibet nec jubet Dominus: idè, ut non discedat, Apostolus h dicit, *Non Dominus*, habens utique Spiritum Sanctum, in quo dare possit utile & fidele consilium. Unde cum dixisset de muliere, cujus vir mortuus fuerit: *Beatior autem erit, si sic permanserit, secundum consilium meum*, ne quis hoc consilium tanquam humanum, non divinum, contemnendum putaret, adjecit: *Puto autem, quòd & ego Spiritum Dei habeam*. Proinde intelligendum est, etiam ipsa, quæ non à Domino jubentur, sed à sancto ejus famulo utiliter suadentur, eodem Domino inspirante suaderi. Abhi enim, ut quisquam catholicus dixerit, quod e suadet Spiritus Sanctus, non Dominum suadere, cum & ipse Dominus sit, & inseparabilia sint opera Trinitatis. Dicit tamen d: *De virginibus autem præceptum Domini non habet: consilium autem do: non ut hoc consilium alienum existimemus à Domino, cum continuò sequatur, & dicat, tanquam misericordiam consecutus à Domino, ut fidelis esset. Secundum Deum ergò dat fidele consilium in eo Spiritu, de quo ait: Puto autem, quòd & ego Spiritum Dei habeam.* §. 2. Veruntamen aliud est Domini jubentis imperium, aliud conservi secundam misericordiam charitatis, quæ illi à Domino est inspirata, atque donata, fidele consilium. Aliud ibi facere non licet, hic autem licet: ita sanè, ut ipsum licitum partim quidem expediat, partim verò non expediat. Expediit tunc, quando non solum per justitiam, quæ coram Domino est, permittitur, sed etiam hominibus nullum ex hoc impedimentum salutis infertur: velut cum dat consilium non nubendi Apostolus virginibus (unde præceptum Domini se non habere testatur) licet aliud facere, id est, nubere, & minus, quam continentia, bonum tamen tenere nuptiarum: ipsumque licitum etiam expediat: quoniam in vetita & illicita ruituram carnis infirmitatem sic excipit honestate nubendi, ut neminem impediat ad salutem: quamvis magis expediret, magisque honestum esset, si virgo consilium, quòd præceptum eam non compellit, arriperet. Tunc etiam non expediat id, quod licitum est, quando permittitur quidem, sed usus ipsius potestatis aliis affert impedimentum salutis: sicut est (unde jamdiu loquimur) discessio fidelis conjugis ab infideli: quam non prohibet Dominus præcepto legis, quia coram illo injusta non est: sed prohibet Apostolus consilio charitatis, quia infidelibus affert impedimentum salutis: non solum, quia perniciosissime scandalizantur offensi, verò etiam, quia cum in alia conjugia ceciderint viventibus eis, à quibus dimittuntur, adulteris nexibus colligati difficillimè resolvuntur. §. 3. Idè hic, ubi id, quod licet, non expediat, non potest dici, si dimiserit infidelem, benè faciet, si non dimiserit, melius faciet: sicut dictum est e: *Qui dat nuptum, benè faciet, & qui non dat nuptum, melius faciet*: quoniam illud non solum utrumque pariter licet (unde ad nihil horum præcepto Domini quisquam compellitur) sed etiam utrumque expedit, aliud minus, aliud amplius. Unde ad id, quod

amplius expedit, consilio Apostoli a, quicumque potest capere, provocatur. Hic autem, ubi de dimittendo, vel non dimittendo infidelis conjugio quaritur, utrumque quidem pariter licitum est per justitiam, quæ coram Domino est, & idè nihil horum Dominus prohibet: sed non utrumque expedit propter infirmitates hominum: & idè id, quod non expedit, Apostolus prohibet, dante sibi Domino liberum prohibendi locum: quia neque id, quod monet Apostolus, prohibet Dominus, neque id, quod prohibet Apostolus, jubet Dominus. Quod nisi ita esset, neque contra prohibitionem Domini Apostolus aliquid moneret, neque contra jussionem ejus aliquid prohiberet. §. 4. Proinde in his duabus causis, una de nubendo vel non nubendo, altera de infideli conjugè dimittendo, vel non dimittendo, aliquid simile invenitur in verbis Apostoli, & aliquid dissimile. Simile quidem, quòd ibi dicit b: *Præceptum Domini non habeo, consilium autem do.* & hic dicit: *Ego dico, non Dominus*. Quale est enim, *præceptum Domini non habeo*, tale est, *non dicit Dominus*: & quale est, *consilium do*, tale est, *ego dico*. Illud autem dissimile est, quia de nubendo & non nubendo dici potest, hoc benè fieri, illud melius, quoniam utrumque expedit, minus unum e, magis aliud: at verò de conjugè infideli dimittendo vel non dimittendo, quoniam unum horum non expedit, aliud expedit, dici non oportet, qui dimittit, benè facit, & qui non dimittit, melius facit: sed dici oportet, non dimittat; quia etsi licet, non expedit. Sic ergò possumus dicere, melius esse infidelem conjugem non dimittere, quamvis liceat & dimittere: quemadmodum rectè dicimus melius esse, quòd & licet, & expedit, quam id, quod licet, & non expedit. §. 5. His d de causis factum est, ut exponens Domini sermonem, quem prolixum in monte habuit, ubi ventum est ad questionem de conjugibus dimittendis, vel non dimittendis, adhibitis etiam Apostolicis testimoniis dicerem, consilium esse Apostoli, non præceptum Domini, ubi ait e: *Ceteris autem ego dico, non Dominus*, monens eos, qui haberent conjuges infideles, ut consentientes habitare secum non dimitterent. Quod utique idè monendum, non jubendum fuit, quia non tanto pondere prohibendi sunt homines facere licita, quamvis non expediant, quanto pondere prohibenda illicita. Si autem alicubi Apostolus etiam illa, quæ jubenda sunt, monere dignatus est, hoc fecit parendo infirmitati, non præjudicando jussioni. Unde ipse f dixit g: *Non ut confutlam vos, hæc scribo, sed ut filios meos charissimos mones*: quid habet questionis, ubi ait: *Ego dico, non Dominus*. Item, ubi ait h: *Eccè ego Paulus dico vobis, quia si circumcideris nini, Christus vobis nihil proderit*. Nunquid etiam hic dixit: *Ego dico, non Dominus*? Non sunt itaque ista similia: quia etiam illa, quæ jubet Dominus, non est indignum, neque contrarium, si eadem monet Apostolus. Monemus enim, quos charos habemus, ut faciant Domini præcepta vel jussa. Cum verò i ait: *Ego dico, non Dominus*, satis ostendit, Dominum non prohibere, quod ipse prohibebat. Prohibisset autem Dominus, si esset illicitum. Ergò secundum ea, quæ supra diu diximus, multumque veravimus, licitum erat per justitiam; sed etiam licitum non erat faciendum propter liberam benevolentiam. §. 6. Tu k verò, cui placet ita non licere, quod non vetat Dominus, sed Apostolus, quemadmodum non licet, quod vetat Dominus, cum exponere voluisses, quid sibi vellet, quòd ait: *Ego dico, non Dominus*, cum alloqueretur fideles, quibus essent conjuges infideles, dixisti, quia Dominus jussit, ne conjugia libimet diversa religio-

a 1. Corinth. 7. b Ibidem. c al. aliud. d Ibidem. ep. 20. lib. 1. de serm. Domini, cap. 14. e 1. Corinth. 7. f al. si. g 1. Corinth. 4. h Galat. 5. i al. ergò. k Ibid. cap. 21.

a Suprà ead. in princip. Rom. 14. b 1. Cor. 7. c al. quando. d Ibidem. e 1. Cor. 7, 38. **TOM. I.**

nis copularentur: & ipsum adhibuisti testimonium Domini dicentis a: *Non accipies uxorem filio tuo de filiabus alienigenarum, ne traducat cum post Deos suos, & percat anima ejus.* Addidisti etiam verba Apostoli, ubi ait b: *Mulier alligata est, quamcumque vir ejus vivit, quod si mortuus fuerit vir ejus, liberata est: cui vult nubat: tantum in Domino.* Quod ita exposuisti, ut adjungeres, id est, Christiano. Deinde secutus es, & addidisti c, Hoc est ergo Domini præceptum tam in Veteri, quam in Novo Testamento, ut non nisi unius religionis & fidei conjugia sibi maneant copulata. Si hoc ergo est Domini præceptum tam in Veteri Testamento, quam in Novo, & hoc jubet Dominus, hoc docet Apostolus, ut non nisi unius religionis & fidei maneant copulata conjugia; quare contra hoc Domini justum, contra doctrinam suam, contra præceptum Veteris & Novi Testamenti jubet a Apostolus d, ut diversæ fidei conjugia maneant copulata? Quia Paulus, inquis, gentium prædicator & Apostolus, jam in conjugio positos non solum monet, sed etiam jubet, ut si unus, aut una è conjugibus credidisset, alterum vel alteram non crederent, secum tamen habitare consentientem, non dimitteret. His verbis tuis aliud hoc esse, aliud illud, satis evidenter ostendis. Illud è enim de his conjugis agit, quæ sibi primitus copulantur, ne nubat femina non f lux religionis viro, vel ne vir talem dneat uxorem: id enim (ut dieis) jubet Dominus, docet Apostolus, utrumque præcipit Testamentum. Hoc autem diversum esse quis abnuat, ubi agitur non de conjugendis, sed de conjunctis? Ambo quippe unius & ejusdem infidelitatis fuerunt, quando conjuncti sunt: sed Evangelium cum venisset, alter sine altera, vel altera sine altero credidit. Si ergo aliud est hoc (quod sine scrupulo ullius dubitationis apparet) cur fidelem cum infideli in conjugio permanere non & Dominus, sicut Apostolus jubet? Nisi forte loco isto vacat, quod tam fidenter ipse Apostolus ait g: *An vultis experimentum accipere ejus, qui in me loquitur Christus?* Et utique Dominus est Christus. §. 7. Intelligis ne, quid dicam? An in hoc explanando aliquantò diligentius immorabor? Attende, ut rem ipsam tanquam in conspectu considerandam planiore sermone ponamus. Ecce, conjuges duo unius infidelitatis fuerunt, quando conjuncti sunt. Nulla de his quaestio est, quæ pertineat ad illam Domini justificationem, doctrinamque Apostolicam, & præceptum Veteris & Novi Testamenti, quo prohibetur fidelis cum infideli conjugium copulare. Jam sunt conjuges & ambo adhuc sunt infideles, adhuc tales sunt, quales fuerunt, antequam jungerentur, qualesque conjuncti sunt. Venit Evangelii prædicator, credidit eorum unius, aut una; sed ita, ut infidelis cum fideli habitare consentiat. Jubet fideli Dominus, ne infidelem dimittat, an non jubet? Si dixeris, jubet, reclamatione Apostolus: *Ego dico, non Dominus.* Si dixeris, non jubet, causam requiro. Neque illam mihi responsum es, quam tuis literis indidisti: quia Dominus prohibet, fideles infidelibus jungi. Hic enim nullo modo est ista causa, de jam junctis loquimur, non de jungendis. Si ergo tu causam non invenisti, cur non vetet Dominus, quod vetat Apostolus: (cegnis enim jam, ut existimo, non esse ipsam, quam esse putaveras) vide, ne forte illa sit, quæ mihi visa est & tunc proferenda, & nunc defendenda: ut scilicet illud intelligamus dicere Dominum, quod habet coram illo nullo modo transgredienda justitia, id est, quod ita jubet aut vetat, ut aliud facere omninò non liceat.

Corr. Rom. §. a Jubet Apostolus] *Quæ sequuntur, usque ad vers. jam in conjugio, addita sunt ex B. Augustino, quem admodum & in extremo ad vers. vide, ne forte, usque ad finem, ut sit perfecta sententia. Multa autem sunt emendata ex eodem originali, cum manuscriptis etiam exemplaribus & Bedæ collato.*

a Deut. 7. b 1. Cor. 7. c ad. crist. d 1. Cor. 7. e Sent. 4. dist. 39. f al. nisi. g 2. Cor. 3.

4 pars. Gratian. *Contra invenitur in Concilio Toletano IV. cap. 62.*

C. X. *Nisi ad fidem Judæus accesserit, separetur ab uxore fideli.*

Judæi a, qui Christianas mulieres in conjugio habent, admoneantur ab Episcopo civitatis ipsius, ut si cum eis permanere cupiunt, Christiani efficiantur. Quod si admoniti noluerint, separentur: quia non potest infidelis in ejus permanere conjunctione, quæ jam in Christianam translata est fidem. Filii autem, qui ex talibus nati existunt, fidem atque conditionem matris sequantur. Similiter & hi, qui procreati sunt de infidelibus mulieribus, & fidelibus viris, Christianam sequantur religionem, non Judaicam superstitionem.

Gratian. *Verum hoc ideò statutum est, ne dum fidelis salutem querit infidelis, potius ipse cum ea infidelitatis perditionem inveniat. Unde in eodem Concilio, cap. 59. tam de filiis Judæorum, quam ceteris ad fidem venientibus statutum est, ut infidelium consortia evitent.*

C. XI. *A parentum infidelium separentur consortia fideles filii, ne eorum involvantur erroribus.*

Judæorum b filios vel filias, ne parentum ultra involvantur erroribus, ab eorum consortio separari decernimus, deputatos c aut monasteriis, aut Christianis viris, aut mulieribus Deum timeantibus, ut sub eorum conversatione cultum fidei discant, atque in melius instituti tam in moribus, quam in fide proficiant.

C. XII. *Judæis ad fidem venientibus cum infideli nulla sit communio.*

Item in eodem, cap. 61. Sæpè d malorum consortia etiam bonos corrumpunt; quantò magis eos, qui ad vitia proni sunt? Nulla igitur ultra communio sit Hebræis ad fidem Christianam translatis, cum his, qui adhuc in veteri ritu consistunt: ne forte eorum participatione & subvertantur. Quicumque ergo ex his, qui baptizati sunt, amodò infidelium consortia non vitaverint, & hi Christianis donentur, & illi publicis cædibus deputentur.

C. XIII. *Cum Judæis nec manducandum, nec habitandum, nec ab eis medicamentum accipiendum est.*

Item ex Sexta Synodo f, cap. 11. Nullus g eorum, qui in sacro sunt ordine, aut Laicus azyma Judæorum manducet, aut cum eis habitet, aut aliquem eorum in infirmitatibus suis vocet, aut medicinam ab eis percipiat, aut cum eis in balneo lavet. Si verò quisquam hoc fecerit, si Clericus est, deponatur, si Laicus, excommunicetur.

C. XIV. *Clerici sive Laici vitent Judæorum convivium, nec eos ad sua consortia recipiant.*

Item ex Concilio Agathensi h, cap. 40.

Omnès i deinceps Clerici, sive Laici, Judæorum convivium evitent, nec eos ad convivium quisquam accipiat; quia cum apud Christianos communibus cibis non utantur, indignum atque sacrilegum est eorum cibos à Christianis sumi: cum ea, quæ Apostolo k permittente nos sumimus, ab illis judicentur immunda, ac si inferiores incipiant esse Christiani, quam Judæi, si nos, quæ

a Burch. l. 4. c. 83. Ivo p. 1. c. 277. Pam. l. 1. c. 73. b Burchardus lib. 4. c. 84. Ivo p. 1. c. 278. Pannor. l. 1. c. 74. c al. deputandos. d Burch. lib. 4. c. 84. Ivo p. 1. c. 278. Pam. l. 1. c. 74. e al. participio. f Apostolorum Can. 69. g Ivo part. 13. c. 116. h Concord. Veneticum, cap. 12. i Ivo part. 13. cap. 117. k 1. Timoth. 4.

ab illis apponuntur, utamur, illi verò à nobis oblata contemnant.

¶ *Gratian.* Ex his itaque evidenter colligitur, conjugium esse inter infideles. Illud verò Apostoli: Omne, a quod non est ex fide, peccatum est, non ita intelligendum est, ut quicquid sit ab infidelibus, credatur esse peccatum; sed omne, quod contra conscientiam sit, adificat ad gehennam. Unde *Ambrosius* α, Peccatum est, quod aliter sit, quàm probatum est. §. 1. *Item Augustinus* β *Super eundem locum*: Omne, quod aliter sit, quàm probatum est, peccatum est: non tamen omne, quod sit cum fide, bonum est. Ignorantia enim, quæ est ex culpa, nocet. *Hinc etiam Apostolus ait* b: Beatus, qui non judicat semetipsum in eo, quod probat, id est, qui non facit damnabilem & semetipsum, aliter faciendo, quàm probet esse faciendum. Vel, omne, quod non est ex fide, dicitur esse peccatum; quia quicquid ea fide non fit, ut ad aeternam valeat salutem, inutile reputatur apud Dominum. Unde *Augustinus* c ait: Omnis infidelium vita peccatum est; nec valet esse bonum, quod sit absque Deo d. Ubi enim deest agnitio aeternæ & incommutabilis veritatis, falsa virtus est etiam in optimis moribus. §. 2. *Item cum dicitur*, non est vera pudicitia hominis infidelis cum conjugio sua, negatur pudicitia esse vera, quantum ad effectum, ad præmium æternæ salutis. Sicut d enim apud hæreticos sacramenta negantur esse vera, non quantum ad formam, sed quantum ad virtutem; sic & virtutes negantur esse verae apud infideles, non quin verae in eis sint, juxta illud *Hieronymi*: Virtutibus & Romani promeruerunt imperium, sed quia effectum aeternæ salutis. §. 3. *Item illud Ambrosii* e: Non est putandum matrimonium, quod extra Dei decretum factum est; sed cum cognoscitur, est emendandum. Non ostendit conjugium non esse inter infideles. Nullo enim Domini præcepto gentiles prohibentur conjugii gentilibus. Nec ergo eorum conjugium extra Dei decretum fit. Illa itaque auctoritate jubentur separari ab invicem, qui contra Dei, vel Ecclesie decretum copulati sunt: utpote infideles cum fidelibus, vel consanguinei cum consanguineis, vel affines cum affinibus. Hi omnes, si sibi invicem copulati fuerint, separandi sunt.

¶ *Corr. Rom.* §. α *Unde Ambrosius*,] Referuntur verba glossæ ordinariæ in eum Pauli locum. Verba autem *Ambrosii* in eundem locum sunt hæc: Rectè peccatum appellat, quod aliter sit, quàm probatum est.

¶ *Item Augustinus*] Hæc non sunt inventa apud *B. Augustinum*: sed à vers. non omne. usque ad vers. nocet. sunt ex eadem glossa ordinaria ibidem.

¶ *Damnabilem*] In glossa interlineari ibidem hæc leguntur, qui non facit se damnabilem, nocendo aliis de suo bono.

¶ *Absque Deo.*] Apud *B. Augustinum*, & in glossa ordinaria legitur, & nihil est bonum sine summo bono. Reliqua verò, ut apud *Gratianum*.

¶ *Virtutibus*] Hæc non sunt reperta apud *B. Hieronymum*. Sententia elici potest ex *B. Augustino* in quinto de civit. Dei, c. 12. usque ad 15.

C. XV. Fideles infidelibus non sunt conjugio copulandi.

Hinc etiam idem Ambrosius in libro de Patriarchis, lib. 1. de Abraham, c. 9.

CAve f Christiane, gentili, aut Judæo filiam tuam tradere. Cave, inquam, gentilem, aut Judæam, atque alienigenam, hoc est, hæreticam, & omnem alienam à fide tua uxorem accersas tibi. Prima conjugii fides, castitatis gratia est. & infra. §. 1. Si Christiana sit, non est satis, nisi ambo initiati sitis sacramento baptismatis. Simul ad orationem nocte vobis surgendum est, & conjunctis precibus obsecrandus Deus.

α Rom. 14. b Ibidem. c In lib. Sent. ipsius, & Prosperi, c. 109. paulo aliter. d Supr. ead. in princ. & c. sic enim. e Supr. ead. in princ. f Sent. 4. dist. 39.

C. XVI. Cum hæreticis catholici non misceant conjugia.

Item ex Concilio Agathensi α, c. 67.

Non oportet cum hominibus e hæreticis miscere conubia, & vel filios vel filias dare, sed potius accipere, si tamen se profiteantur Christianos esse futuros, & Catholicos.

C. XVII. Christiana communione caveat, qui Judaicæ pravitati conjugali se vinculo sociat.

Item ex Concilio Urbanensi d.

Si quis Judaicæ pravitati conjugali societate jungitur, sive Christiana Judæo, sive Judæa Christiano mulier carnali consortio misceatur, quicunque eorum tantum nefas admisisse cognoscitur, à Christiano cœtu atque convivio, & à communione Ecclesie protinus segregetur.

¶ *Corr. Rom.* §. Eadem sententia quibusdam verbis mutatis habetur in Concilio Arvernensi, c. 6. Et similia sunt in Arelarianensi II. c. 19.

¶ *Gratian.* *Item illud Augustini* f, Non est ratum conjugium, quod sine Deo est: non negat, conjugium esse inter infideles. Conjugium enim aliud est legitimum & non ratum, aliud ratum & non legitimum, aliud legitimum & ratum. Legitimum conjugium est, quod legali institutione, vel provincie moribus contrahitur. Hoc inter infideles ratum non est, quia non est firmum & inviolabile α conjugium eorum. Dato enim libello repudii, licet eis recedere ab invicem, & aliis copulari lege fori, non lege poli, quia non sequuntur. Inter fideles verò ratum conjugium est, quia conjugia semel inita inter eos, ulterius solvi non possunt. Horum quædam sunt legitima, veluti cum uxor à parentibus traditur, à sponso dotatur, & à Sacerdote benedicitur. Hæc talia conjugia, legitima & rata appellantur. Illorum verò conjugia, qui contemptis omnibus illis solemnitatibus solo affectu aliquam sibi in conjugem copulant, hujusmodi conjugium non legitimum, sed ratum tanquammodò esse creditur.

¶ *Corr. Rom.* §. α [Inviolabile] Sic in omnibus vetustis exemplaribus, quæ collata sunt. Tu vulgatis legobatur, & idè violabile.

QUESTIO II.

Quod verò uxore vivente alteram ducere non possit α, testatur Scriptura β, dicens: Alioquin si disceditis ab invicem, & volentes cohabitare dimittitis, & alii vos copulaveritis, adulteri eritis, & filii vestri, qui postea nascuntur, erunt immundi, id est, spurii.

¶ *Corr. Rom.* §. α Non possit.] In vulgatis sequebantur hæc, qui infidelem dimisit, quæ in manus exemplaribus non habentur.

¶ *Scriptura.*] Hæc non sunt verba ipsa Scripturæ, sed in glossa ordinaria ex *Ambrosio* ad ea verba 1. Cor. 7. alioquin filii vestri, &c. hæc leguntur. Si dimittitis, invicem nolentes cohabitare, & alii vos copulatis, adulteri estis, & filii vestri spurii, & idè immundi.

C. I. Non potest quis post baptismum alteram ducere vivente eâ, quæ ante baptismum sibi fuerit virgo copulata.

Item ex Concilio Meldensi, cap. 1.

Si quis habuerit uxorem virginem ante baptismum, vivente illa post baptismum, alteram habere non potest. Crimina enim in baptismo solvantur, non conjugia.

α Et in Laodicensi, cap. 31. b Burchard. l. 9. cap. 78. Ivo part. 8. cap. 204. c al. omnibus. d al. Verbeneris. e Sentent. ibid. f Supr. ead. in principio. g Supr. ead. q. 1. si quis. Concord. Tribur. Conc. cap. 39. Burch. lib. 9. c. 61. Ivo p. 8. c. 197. Pannorm. l. 6. c. 98. Ooo 2

C. II. Licet fidei aliam ducere uxorem, quam a Christiana fidei odio infidelis dimittit.

Gregorius autem contra testatur, dicens:

SI infidelis discedit odio Christianae fidei, discedat. Non est enim frater aut soror subiectus servituti in huiusmodi.] Non est enim dimisso peccatum propter Deum, si alii se copulaverit. Contumelia quippe creatoris solvit jus matrimonii circa eum, qui relinquitur. Infidelis autem discedens, & in Deum peccat, & in matrimonium: nec est ei fides servanda conjugii; qui h propterea discedit, ne audiret Christum Deum & esse Christianorum conjugiorum.

Corr. Rom. ¶ Hec non sunt inventa apud B. Gregorium: sed apud B. Ambrosium ad cap. 7. 1. Corinthiorum, eadem serè leguntur, plenius atque optius exposita.

¶ Quam. Sic etiam in vetustis: sed si legeretur quem, magis videtur respondere verbis ipsius capituli.

¶ Christum Deum] In loco indicato est, ne audiret auctorem esse Christianorum Deum conjugii.

Gratian. Hic distinguendum e est, aliud esse, dimittere volentem cohabitare, atque aliud, discedentem non sequi. Volentem enim cohabitare licet quidem dimittere, sed non eà vivente aliam superducere d: discedentem verò sequi non oportet, & eà vivente aliam ducere licet. Verum hoc non nisi de his intelligendum est, qui in infidelitate copulati sunt. Ceterum si ad fidem uterque conversus est, vel si uterque fidelis matrimonio iunctus est, & procedente tempore alter eorum à fide discesserit, & odio fidei conjugem dereliquerit, derelictus discedentem non comitabitur: non tamen illa vivente alteram ducere poterit; quia ratum conjugium fuerat inter eos, quod nullo modo solvi potest.

QUESTIO III.

UTrum verò bigamus sit reputandus, qui ante baptismum habuerit unam, & post baptismum alteram, auctoritate Hieronymi patet. Ait enim super epistolam Pauli ad Timotheum.

C. I. Non est bigamus, qui ante baptismum habuerit unam, & post baptismum alteram.

OPortet e Episcopum unius uxoris esse virum. Verum hoc post baptismum. Ceterum, si ante baptismum habuit unam, & post baptismum habuerit aliam, non est reputandus bigamus, cui prorsus innovato per baptismum omnia vetera sunt dimissa.

Corr. Rom. ¶ Sententia huius capituli habetur supr. dist. 26. c. unius. ex glossa ordinaria prima ad Timotheum, c. 3. Beatus autem Hieronymus hanc rem, & in epist. ad Tit. c. 1. attigit, & in epistola ad Oceanum copiosè tractavit.

C. II. Non debet fieri Episcopus, qui ante baptismum habuerit unam, & post baptismum alteram.

Augustinus verò contra testatur, & Innocentius. Ait enim Augustinus super epistolam Pauli ad Titum.

ACtius verò intelligunt, qui nec cum ordinandum censuerunt, qui ante baptismum habuerit unam, & post baptismum alteram. In baptismo enim crimina abolerentur, non federatio conjugii dissolvitur. Sicut illa, quae catechumena vitata est, inter Dei virgines consecrari non potest: sic qui ante baptismum habuit unam, & post baptismum alteram, non nisi bigamus est reputandus. Amisit enim quiddam non ad vite meritum, sed ad signaculi sacramentum.

a Sent. 4. dist. 39. Gloss. 1. Cor. 7. ad illud: [non est enim frater.] b al. quæ. c Sentent. 4. dist. 39. d al. superinducere. e Suprà dist. 26. unius. f Suprà dist. 26. Acutiis.

Corr. Rom. ¶ Sententia huius capituli habetur in collectaneis Bedæ & glossa ord. ad c. 1. epist. ad Titum, ut suprà 26. dist. c. acutiis.

Gratian. Item Innocentius Ruso a & Eusebio Episcopis Macedonia multis argumentis probat, saltem bigamam reputari. Quia ergo iste, cuius causa in presenti agitur, ante baptismum habuit unam, & post baptismum alteram, bigamus iudicatur: & licet vite merito & industria scientia polleat, tamen in Episcopum ordinari non potest.

CAUSA XXIX.

UIDam mulieri nobili nuntiatum est, quod à filio cuiusdam nobilis petebatur in conjugem: præbuit illa assensum. Alius verò quidam ignobilis, atque servilis conditionis, nomine illius, seipsum obtulit, atque eam in conjugem accepit. Ille, qui prius sibi placuerat, tandem venit, eamque sibi in conjugem petit. Illa se delusam conqueritur, & ad prioris copulam aspirat.

- 1. Hic primò queritur, An sit conjugium inter eos? 2. Secundo, Si prius putabat hunc esse liberum, & postea deprehendit, illum esse servum, An liceat ei statim ab illo discedere?

QUESTIO I.

QUod h autem conjugium sit inter eos, probatur hoc modo. Conjugium sive matrimonium est viri & mulieris conjunctio, individuum vite consuetudinem retinens. Item consensus utriusque matrimonium facit. Quia ergo isti conjuncti sunt, ut individuum vite consuetudinem conservarent, quia uterque consensit in alterum, Coniuges sunt appellandi. §. 1. His ita responderetur. Consensus est duorum vel plurium sensus in idem. Qui autem errat, non sentit; non ergo consentit, id est, simul cum aliis sentit. Hæc autem erravit; non ergo consensit: non itaque conjunx est appellanda, quia non fuit ibi consensus utriusque, sine quo nullum matrimonium esse potest. Sicut enim qui ordinatur ab eo, quem putat esse Episcopum, & adhuc est Laicus, errat, nec vocatur ordinatus, imò ab Episcopo adhuc est ordinandus; sic ista errans nulli est copulata conjugio, imò adhuc est copulanda. §. 2. Ad hæc, non omnis error consensus evincit: Qui enim accipit in uxorem corruptam, quam putat virginem, vel qui accipit meretricem, quam putat esse castam, uterque errat, quia ille corruptam existimat virginem, & iste meretricem reputat castam. Nunquid e ergo dicendi sunt non consensisse in eas? aut dabitur utrique facultas dimittendi utramque, & ducendi aliam? Verum est, quod non omnis error consensus excludit; sed error alius est persone, alius fortune, alius conditionis, alius qualitatis. Error persone est, quando hic putatur esse Virgilius, & ipse est Plato. Error fortune, quando hic putatur esse dives, qui est pauper, vel d converso. Error conditionis, quando putatur esse liber, qui servus est. Error qualitatis, quando putatur esse bonus, qui malus est. Error fortune & qualitatis, conjugii consensum non excludit. Error verò persone & conditionis, conjugii consensum non admittit. Si quis enim pacisceretur, se venditurum agrum Marcello, & postea veniret Paulus dicens se esse Marcellum, & emeret agrum ab illo, nunquid cum Paulo convenit iste de pretio, aut dicendus est agrum sibi vendidisse? Item si quis promitteret, se venditurum mihi agrum, & pro auro offerret mihi orichalcum, & ita me deciperet, nunquid diceret consensisse in orichalcum? Nunquam volui emere orichalcum, nec ergo aliquando in illud consensit, quia consensus non est nisi voluntatus. Sicut ergo hic error materia excludit consensum, sic & in conjugio error persona. Non enim consensit in hunc, sed in eum, quem putabat esse. §. 3. Sed obicitur: d Jacob non consenserat in Liam, sed in Rachel: septem siquidem annis pro Rachel servierat. Cum ergo

a sup. dist. 26. deinde. & sup. ead. q. 1. nunquid. b 27. q. 2. in princ. c 4. Sent. dist. 30. d Gen. 29.

eo ignorante Lia esset sibi supposita, non fuit conjugium inter eos, si error personæ consensum excludit; quia, ut dictum est, non in eam consenserat, sed in Rachel. His ita respondetur. Consensus alius est præcedens, alius subsequens. Præcedit consensus, quando ante carnalem copulam in indivisibilem vitæ consuetudinem uterque consentit: subsequitur, quando post concubinalem, sive fornicarium coitum consentiunt in idem. Jacob ergo & Liam non fecit conjuges præcedens consensus, sed subsequens: nec tamen ex primo concubitu fornicarii judicantur, cum ille maritali affectu eam cognoverit, & illa uxorio affectu sibi debitum persolverit, putans lege primogenitarum & paternis imperiis se sibi iure copulatam. §. 4. Quod a tunc error personæ nonnullos excuset, auctoritate illa probatur, quæ soror uxoris, utroque inscio, sorore videlicet & marito, in lectum ejus iussit, & à viro sua sororis cognita perhibetur: quæ eam sine spe conjugii perpetuo manere censeatur, ille tamen, qui cognovit eam per ignorantiam, excusatur. Aliter etiam hoc probatur. Diabolus h nonnunquam se in Angelum lucis transformat, nec est periculosus error, si tunc creditur esse bonus, cum se bonum simulat. Si ergo tunc ab aliquo simplici quæreret, an sua beatitudinis vellet esse participes, & ille responderet, se in ejus consortium vellet transire, nunquid dicendus est consensisse in consortium diabolicæ damnationis, an non potius in participationem æternæ claritatis? Item, si quis hæreticorum, nomine Augustini, vel Ambrosii, vel Hieronymi, alicui catholico seipsum offerret, atque ad suæ fidei eum imitationem provocaret, si ille præberet assensum, in cuius fidei sententiam diceretur consensisse e, non in hæreticorum sectam, sed in integritatem catholicæ fidei, quam ille hæreticus se mentebatur habere. Quia ergo hæc persona decepta errore, non in hunc, sed in eum, quem iste se mentebatur esse, consensit, patet, quod ejus conjunx non fuerit. §. 5. Error fortune & qualitatis non excludit consensum: veluti, si quis consentiret in prælaturam alicujus Ecclesiæ, quam putaret esse divitem, & illa esset minus copiosa: quamvis hic diceretur errore fortune, non tamen posset renuntiare prælaturæ acceptæ. Similiter, quæ nubat pauperi, putans illum esse divitem, non potest renuntiare priori conditioni, quamvis erraverit. Error qualitatis non excludit similiter consensum: utpote si quis emerit agrum vel vineam, quam putabat esse uberriam, quamvis iste erraret in qualitate rerum, rem minus fertilem emendo, non potest tamen venditionem rescindere. Similiter, qui ducit in uxorem meretricem, vel corruptam, quam putat esse castam, vel virginem, non potest eam dimittere, & aliam ducere.

QUÆSTIO II.

Secunda quæstio proposita est de conditione, An liceat mulieri dimittere eum, quem putabat liberum, si postea illum invenerit servum? Quod verò mulieri non liceat à servo discedere, multis rationibus videtur posse probari. In d Christo enim Jesu nec est Judæus, nec Græcus, nec servus, neque liber: ergo nec in conjugio Christianorum. Eadem enim lege in fide Christi uterque regitur. Indifferenter enim ab e Apostolo dicitur omnibus: Qui vult nubere, nubat in Domino. Et iterum: Mulier nubat cui vult; tantum in Domino. Non præcipitur, ut ingenua nubat ingenuo, ancilla servo; sed qualibet eorum, cui vult, nubat, dummodo in Domino.

C. I. Licet servo matrimonia contrahere.

Item Julius Papa, cap. 4.

Omibus f nobis unus est pater in cælis, & unusquisque dives & pauper, liber & servus, æqualiter pro se, & pro animabus eorum rationem reddituri g sunt. Quapropter omnes, ejuscuque conditionis sint, unam legem (quantum ad Deum,) habere non dubitamus. Si au-

a Infrà 34. q. 1. & 2. c. in lectum. b 2. Cor. 11. c al. esse. d Gal. 2. e 1. Corinth. 7. f Burch. l. 9. cap. 18. Ivo p. 8. c. 165. Pann. l. 6. c. 38. g al. datur.

tem omnes & unam legem habent, ergo sicut ingenuus dimitti non potest, sic nec servus semel conjugio copulatus ulterius dimitti poterit.

Corr. Rom. § Caput hoc apud Burchardum & Ivonem sequitur post ultima verba capituli, si quis ancillam, infra eadem.

§ & Si autem omnes] Hæc usque ad finem habentur quidem in Pannormia, sed non apud Burchardum & Ivonem, videnturque ipsius collectoris.

C. II. Ancillam in matrimonio susceptam viro dimittere non licet. Item Zacharias Papa a.

Si b quis liber ancillam in matrimonium acceperit, non habet licentiam dimittere eam, si consensu amborum conjuncti sunt, excepta & causâ fornicationis: sed una lex deinceps erit per omnia & viro & femina.

Corr. Rom. § & Excepta] Hinc usque ad finem non sunt in Capitularibus, neque apud Ivonem, qui illa citat. Magister verò sententiarum habet, nisi ob fornicationem.

C. III. Inter Patronum & libertam constat esse matrimonium legitimum. Item Julius Papa.

Si c quis ancillam suam libertate donaverit, & in matrimonium sibi sociaverit, dubitatur d apud quosdam, utrum hujusmodi nuptiæ legitimæ esse videantur, an non. Nos itaque vetustam ambiguitatem decedentes, talia nubia legitima esse censemus. Si enim ex affectu fiunt omnes nuptiæ, & nihil impium, & legibus contrarium in tali copulatione fieri potest, quare prædictas nuptias inhibendas existimemus? f

2 pars. Gratian. His ita respondetur. Non negatur, ingenuam posse nubere servo, sed dicitur, quod si nescitur esse servilis conditionis, liberè potest dimitti, cum servitus ejus fuerit deprehensa. Iud autem Apostoli & Julii Papæ intelligendum est de his, quorum conditio utriusque nota est. Hujus autem conditio mulieri incognita erat; non ergo præmissis auctoritatibus cogitur manere cum illo, sed liberum illi esse ostenditur vel manere, vel discedere.

C. IV. De eo, qui ancillam duxit in uxorem, quam putabat esse liberam.

Unde in Concilio apud Vermeriam, cui interfuit Rex Pipinus, statutum est, cap. 6.

Si g quis ingenuus homo uxorem ancillam alterius accepit, & existimat, quod ingenua sit, si ipsa femina fuerit postea in servitute detecta & si eam a servitute redimere potest, faciat: si non potest, si voluerit, aliam accipiat. Si autem ancillam eam scierat & collaudaverat, prout & legitimam eam habeat. Similiter & mulier ingenua de servo alterius facere debet.

Corr. Rom. § Scriptum est nomine totius universitatis Lovaniensis ad S. D. N. Gregorium XIII. extare in Bibliotheca B. Trudonis librum manuscriptum sub hoc titulo, Excerpta decretorum, in quo inter alia capitula istius Concilii epud Vermeriam habetur hoc & sequens capit.

§ & Detecta,] Apud Magistrum legitur, in servitutem dejecta: apud Burchardum verò, inservita: quod verbum hæc eadem notione habetur l. 3. Capitularium, c. 28.

§ & Prout] In aliquot vetustis codicibus est, post ut, itemque, postea ut, quemadmodum & apud Burchardum & Ivonem.

a Capit. lib. 6. cap. 94. b Sent. 4. distinct. 36. Ivo p. 8. c. 53. c Polyc. l. 6. tit. 4. Burch. l. 9. c. 18. Ivo p. 8. c. 156. Pannor. l. 6. c. 37. d al. dubitabatur. e al. censuimus. f aut. existimaverimus. g 4. Sent. dist. 35. Burchard. l. 9. c. 26. Ivo p. 8. c. 164. Pannorm. l. 6. c. 41. & 111.

C. V. Non licet mulieri dimittere, quem sciens
servum accepit in virum.

Item ex eodem, c. 8. a

Si b. fœmina ingenua acceperit servum, sciens, quod
servus esset, habeat eum; quia & omnes unum patrem
habemus in cœlis. Una lex erit viro & fœminæ.

Corr. Rom. 9. Quia omnes unum patrem h. in c.]
Verba hæc non sunt in Capitularibus, neque apud Ivo-
nem p. 8. c. 52. ubi ipsa citat capitularia. Sunt tamen apud
eundem c. 165. ubi refert ex Concilio apud Vermeriam,
quemadmodum nunc Gratianus.

C. VI. Servitutis occasione dimitti non valet, que
post controversiam statûs se in libertatem
asseruerit.

Item Gregorius lib. 6. epist. 1. seu cap. 165. ad
Fortunatum Episcopum.

Cujus rei causâ cum matre sua hinc compulsâ anno
præterito præsentium venerit latrix, fraternitas tua
cautiùs ob hoc, quod d. servili fuerat conditione pulsata, à
suo noscitur eam removisse consortio, vosque hic positos
asserunt promississe, ut, si probare se liberam, adjuvante
Domino, valuisset, suo eam vos conjugio reformaretis.
Fraternitas igitur vestra cognoscat, quod revelante Deo
libertatis auctore, approbata sit libera, nullaque in ea
macula servilis inventa est. His ergo cognitis, sine mora
aliqua suo per vos eam volumus marito restitui, nec ul-
terius idem vir ejus argumenta sibi occasionis e. exquirat,
quibus eam possit abjicere. Nam si à vobis (quod non
credimus) minime fuerit adimpletum, eamque recipere
fortè distulerit, nos illud cognoscatis cum districta vin-
dicta correcturos.

Gratian. Cum dicitur f. sciens illum servum, datur
intelligi, quod si nesciret, illum servum esse, non cogitur
cum eo manere. Quia ergo hæc & personæ & conditionis
dolum passâ est, non cogitur adherere ei, cujus fraude
decepta est: si verò liberum acceperit, & ille, ut causam
præsetet dissidii, se alicujus servum fecerit, nec ille uxorem
dimittere, nec illa ob vinculum conjugii in servitutem re-
digi poterit.

C. VII. Occasione conditionis dolose mutata, vir non
discedat ab ea, quam libertatis tempore
acceperit.

Unde in Triburienfi Concilio.

Perlatum g. est ad sanctam Synodum, quod quidam
ingenuus ingenuum accepit uxorem, & post filiorum
procreationem occasione divortii cujusdam servum se fe-
cit, utrùm necessariò mulierem tenere debeat: & si te-
nerit, utrùm illa quoque secundum secularem legem ser-
vitudi subijci debeat, quæsitum est. Judicatum est,
uxorem minime debere dimitti, non tamen ob Christi le-
gem mulierem in servitutem redigi: dum ille non ex con-
sensu conjugis se servum fecerit, quem liberum ipsa ma-
ritum acceperat.

Corr. Rom. 9. Quæsitum est.] Hæc due voces absunt
à cæteris collectoribus præter Magistrum. Lex verò secu-
laris, cujus hic mentio fit, est inter leges Longobardorum,
ut in glossa dicitur.

Gratian. Queritur etiam, si servus unius, alterius an-
tillam acceperit, An sit conjugium inter eos?

a Et Capit. lib. 5. c. 18. b Sent. 4. ibidem. Burchardus,
l. 9. cap. 27. Ivo part. 8. c. 52. & 165. Pannorm. lib. 6.
c. 42. c. al. acutiùs. d. al. quam quia] orig. & alio verba-
rum ductu. e. al. aliquâ occasione. f. Infra, eadem, si fœ-
mina. Sentent. ibid. g. Sent. 4. distinct. 36. Burchard. l. 9.
cap. 75. Ivo part. 8. c. 212. Pann. l. 6. cap. 99.

C. VIII. Legitima servorum conjugia sua auctoritate
Domini non dirimant.

De his ita statutum est in Concilio Cabilo-
nenfi H. a cap. 30.

Dictum b. est nobis, quod quidam legitima servorum
conjugia c. potestativâ quâdam præsumptione diri-
mant, non attendentes illud Evangelicum d. Quod Deus
conjuxit, homo non separet. Unde nobis visum est, ut
conjugia servorum non dirimantur, etiam si diversos Do-
minos habeant, sed in uno conjugio permanentes Domi-
nis serviant suis. Et hoc in illis observandum est, ubi
legalis conjunctio fuit, & per voluntatem Dominorum.

CAUSA XXX.

Quidam populorum frequentia impeditur, filium suum
de baptisinate suscepit, dum crederet se alienum
suscepisse: uxor autem ejus, dum callidè vellet sus-
cipere proprium, suscepit alienum: quem vir ad-
optavit sibi in filium, & ex uxore sibi filia nascitur, quam
filio suo adoptivo, spirituali uxoris, dum uterque esset in
cambulâ, tradidit. Post triennium uxor moritur, &
compater ejus relictam compatris uxoris sue vir clam sibi
desponsavit: aliquantulum temporis effluxit, & alius eam
publicè duxit in uxorem.

1. Queritur primùm, An uxori sue debitum reddere va-
leat, qui proprium filium de sacro baptisinate sus-
cepit?
2. Secundò, An sponsalia contrahantur inter infantes?
3. Tertiò, An spirituales; vel adoptivi filii naturalibus
copulari valeant?
4. Quarto, An uxorem compatris uxoris sue alicui ducere
liceat?
5. Quintò, An clandestina desponsatio manifestæ præju-
dicet?

QUESTIO I.

Quod autem proprium filium in spirituales sibi trans-
ferens, uxori sue debitum reddere non valeat, ra-
tione & auctoritate probatur. Nulla enim aucto-
ritate permittitur, ut quis commatri sue carnaliter copule-
tur. Illic autem uxorem suam sibi commatrem effecit: non
ergo illi ulterius carnaliter copulari poterit.

C. I. Separentur viri ab uxoribus, qui aliquo casu
natos proprios coram Episcopo tenent.
Hanc Deusdedit sanctæ Romanæ Ecclesiæ Episcopus,
scribit Gordiano, Hispalensis & Ec-
clesiæ Episcopo, & fratri
cavissimo.

Pervenit e ad nos Diaconus vester, sanctitatis vestre
epistolam deferens, quod quidam viri & mulieres præ-
terito sabbatho paschali die, præ magno populorum in-
cursu, nescientes proprios filios suscepissent ex lavacro
sancto. Cupis ergo scire, si pro tali accidenti ratione
debeant viri ac mulieres ad proprium usum redire, an
non. Nos verò mæsti ex hac re inquisivimus priorum
Patrum nostrorum dicta. Invenimus autem in archivis
hujus Apostolicæ sedis, jam talia contigisse in Ecclesiis
Hauriæ, Ephesiorum, simulque Hierosolymæ, aliarum-
que civitatum. Episcopis etiam earum civitatum ab has

a Et in Capit. adjectis, cap. 55. b Sent. ibid. B. Burch.
l. 9. c. 29. Ivo p. 16. c. 335. & part. 8. c. 167. Pann. l. 6.
c. 40. c. al. matrimonium. d. Matib. 19. e. Sent. 4. dist. 42.
Polyc. l. 6. tit. 4. Anselm. l. 10. c. 29. Burch. l. 17. c. 44. Ivo
part. 1. cap. 305. Pannorm. lib. 6. c. 127.

Apосто-

Apostolica sede volentibus scire, utrum viri ac mulieres redirent ad proprium thorum, beate memorie sanctissimi Patres, Julius, Innocentius, & Cælestinus cum Episcoporum plurimorum, & Sacerdotum consensu a in Ecclesia Apostolorum Principis prohibentes talia præscripserunt, & confirmaverunt, ut nullo modo se in conjugio recipere mulieres ac viri, quicumque b aliquâ ratione susceperint natos proprios, sed separarent se, ne suadente diabolo tale vitium inoleat. Scitis, quia quomodo sunt septem dona Spiritus Sancti, ita sunt septem dona baptismi a primo, pabulo sacrați falis, & ingressu Ecclesiæ, usque ad confirmationem Sancti Spiritus per christum. Ab hoc ergo primo Spiritus Sancti dono usque ad septimum nullus Christianus suam commatrem in conjugium suscipere debet. Et qui præsumperit, tamdiu vinculo anathematis religetur, donec penitentiam dignè egerit.

Corr. Rom. ¶ a Hispalensis] In fragmento hujus epistole, quod est in tomis Conciliorum, legitur, Hispaniarum: apud Anselmum verò ac Burchardum, Hispanien- sis.

¶ Civitatum.] Variè hic locus legitur in vetustis co- dices, & apud collectores: aptatius autem præcipue ex Anselmo est.

¶ A primo] Idem factum est in hoc loco ex eodem Anselmo, Burchardo, & fragmento epistole. Similia etiam leguntur apud Petrum Damianum in invective in Episco- pum, Monachos ad seculum revocantem.

C. II. Ab uxore separatur, qui filiastrum suum coram Episcopo tenuit.

Item ex Concilio apud Vermerias e, cap. 3.

¶ Si d quis filiastrum, vel filiastram suam ante Episcopum tenuerit ad confirmationem, separatur ab uxore sua, & nunquam aliam accipiat.

Corr. Rom. ¶ Burchardus ¶ Ivo parte 9. c. 80. citant ex Concilio apud Vermerias, & ab universitate Lovaniensi scriptum fuit in excerptis decretorum Bibliotheca B. Tru- nonis, citari ex eodem Concilio. Idem autem Ivo part. 1. cap. 203. & Magister sententiarum citant ex Capitularibus, ubi extat lib. 5. cap. 5.

2 pars. Gratian. Econtrà verò scribit Nicolaus Saloni- tano e Episcopo, dicens:

C. III. Non separatur à viro, quæ filiastrum suum de sacro fonte levavit.

Nosse f desideras, utrum mulier, quæ viri filium ex alia femina genitum de sacro fonte levaverit, post- modum possit cum eodem viro copulari. Quos idè jun- gisse decernimus, quia secundum sacros canones, nisi amborum consensu, nullius religionis obtentu debet con- junx dimittere conjugem. Pertinet autem ad ingens uxoris exitium, quæ habens odio virum, vel infirmitatem ejus non considerans, quasi causâ pietatis operatur im- pietatem: maxime cum Apostolus g præcipiat: Nolite, inquit, fraudare invicem, nisi ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi: & iterum revertimini in idipsum, ne tenet vos Satanas propter incontinentiam vestram. Ergò si non ex consensu utriusque conjugis hoc factum esse probatur, non fraudentur invicem, sed revertantur in idipsum: præsertim cum dicat Apostolus, Uxor sui corporis potestatem non habet, sed vir: & vir potestatem sui corporis non habet, sed mulier.

a al. conventu. b al. qui quâcumque ratione. c Et Ca- pit. lib. 5. c. 5. Et in Maguntino 1. c. 55. d Sent. ibid. Burch. lib. 17. cap. 22. Ivo p. 1. c. 302. & p. 9. c. 80. Pann. l. 6. c. 125. e al. Salamoni. f Sentent. 4. dist. 42. Ivo p. 1. c. 126. Pann. lib. 6. cap. 124. Distinct. 28. si quis docue- rit. & distinct. 31. quicumque. g 1. Cor. 7.

C. IV. Non separatur à viro, sed penitentiam agat, quæ filium suum coram Episcopo fraudulen- ter tenuit.

Item ex Concilio Cabilonensi II. cap. 31.

DICTUM a est nobis, quasdam feminas desidiosè, quas- dam verò fraudulenter, ut à viris suis separarentur, proprios filios coram Episcopis ad confirmandum tenuisse. Unde nos dignum duximus, ut si qua mulier filium suum desidiâ aut fraude aliquâ coram Episcopo tenuerit ad confirmandum, propter fallaciam suam, aut propter frau- dem, quamdiu vivet, agat penitentiam; à viro tamen suo non separatur.

C. V. Separatur, & gravi penitentia plectantur, qui filiolam suam, vel spiritualem matrem ducunt in uxorem.

Item ex Concilio Maguntinensi, c. 10. in clau- stro sancti Albani habitò.

DE eo b, quod interrogastis, si aliquis filiolam suam in uxorem duxit, & de eo, qui cum commatre spiri- tuali concubuit, & de eo, qui filiolam suam baptizavit, & uxor e ejus enim de fonte suscepit, hac causâ, ut dis- sidium d conjugii fieret, si postea in tali copulatione possint permanere: de talibus sic respondendum est. Si filio- lam, aut commatrem suam aliquis in conjugium duxerit, separandos esse judicamus, & gravi penitentia plecten- dos. Si autem conjuges legitimi, unus, aut ambo, ex industria fecerint, ut filium suum de fonte susceperent, si innupti permanere voluerint, bonum est: sin autem, gra- vis penitentia infidiatori injungatur, & simul maneat: & si prævaricator conjugii supervixerit, acerrimâ peniten- tia mulctetur, & sine spe conjugii maneat.

C. VI. Non separatur ab uxore, qui filiastrum suum coram Episcopo tenet.

Item Nicolaus Papa Rodulpho, Bituricensi Episcopo.

DE e his, qui filiastrum suum ad confirmationem coram Episcopis tenent, id est, qui filios uxoris suæ de viro priori, dum christmantur ab Episcopis, super se sustinent, si infscientiâ f, sicut asseris, fiat, licet sit peccatum, non ta- men usque ad separationem conjugii puniendum est: lu- geant tamen, & dignâ penitentia hoc diluentes Domino dicant g: Delicta ignorantia nostræ ne memineris.

C. VII. Non separatur ab uxore, qui necessitatis causâ filium suum baptizavit.

Item Joannes Papa VIII. Anselmo, Lemovicinæ Ecclesiæ Episcopo.

AD b limina beatorum Petri & Pauli Apostolorum Prin- cipum hic præfens homo, nomine Stephanus, ora- tionis causâ veniens, nostro præfultati suggerendo inno- tuit, quod filium suum in extremo vitæ positum, nec- dum baptismatis undâ lotum, absentia scilicet Sacerdotum, necessitate cogente baptizasset, eumque ipse pro- priis manibus retinendo suscepisset: atque pro hujus rei negotio notitiæ tuæ patefacto, reverentia tua, quasi re- ctitudinis zelo flagrans, præfatum hominem à sua conju- ge judicaverit separandum. Quod fieri nullatenus debet, dicente Scripturâ i, à Domino junctam esse viro uxorem, & Quod Deus conjunxit, homo non separet. Unde & Dominus in k Evangelio, non dimittere posse uxorem suam, nisi causâ fornicationis, apertissime jubet. Qua- propter & nos tantæ auctoritatis jussione præcipue freti, dicimus omittendum æ esse, & inculpabile judicandum, quod necessitas intulit. Nam hoc baptizandi opus Lai- cis fidelibus juxta canonicam auctoritatem l, si necesse

a Sentent. ibid. Burch. l. 17. c. 23. Ivo p. 9. c. 81. Pann. l. 7. c. 65. b Sentent. ibid. Burch. l. 17. c. 24. Ivo p. 9. c. 82. Pann. l. 7. cap. 66. c al. cujus uxor. d al. disfidium. e Ivo p. 1. c. 304. Pannorm. lib. 6. cap. 126. f al. si infscien- tiâ, ut asseritur, sit. g Psalm. 24. h Sent. ibid. Polyc. lib. 6. tit. 4. Ansel. lib. 10. c. 30. Ivo part. 1. c. 306. i Prov. 15. juxta 70. k Matth. c. 19. l al. functionem.

fuerit facere, liberè conceditur. Unde si supradictus genitor filium suum corpore morientem aspiciens, ne animam perpetuà morte pereuntem dimitteret, sacri undà baptismatis lavit, ut eum de potestate auctoris mortis & tenebrarum eriperet, & in regnum Christi jam regnaturum a sine dubitatione transmitteret, benè fecisse laudatur: & idcirco suæ uxori sibi jam legitimè sociatæ, impunè, quoadiu vixerit, iudicamus manere conjunctum, nec ob hoc contra præfatas auctoritates divinas aliquatenus separari debere b.

Corr. Rom. § Epistola Joannis octavi, ex qua sumptum est hoc caput, extat in Bibliotheca Vaticana, scripta Anselmo Lemovicina Ecclesie Episcopo, & in Concilio Ticinensi, tempore ejusdem Joannis cum Legatis ipsius, & magna parte Episcoporum Italiae & Gallie habito, in subscriptionibus est, Anselmus Lemovicinus Ecclesie Episcopus. Itaque emendatum est, Lemovicinæ, cum antea legeretur, Lemosinæ.

¶ a Omittendum] Sic emendatum est ex aliquot vetustis, epistola ipsa, & Ivone, infra etiam 34. quest. 1. & 2. c. 1. Leo eisdem verbis utitur, omittendum est, & inculpabile iudicandum. quem imitari videtur Joannes voluisse. In vulgatis erat, dimittendam non esse.

3 pars. Gratian. Filia c dicitur spiritualis non solum ejus, qui accipit, sed etiam ejus, qui trinxit merionis vocabulo eam sacro baptismate tingit. Dicitur etiam spiritualis filia Sacerdotis, quæ ei peccata sua confitetur. Harum omnium fugitiosa conjunctio est, & eadem penâ plebenda.

C. VIII. Par penitentia ei indicitur, qui spirituales filiam, & penitentialem suam violare monstratur.

Unde Symmachus Papa ait.

OMnes d, quos in penitentia suscipimus, ita nostri sunt spirituales filii, ut & ipsi, quos vel nobis suscipientibus, vel trinxit merionis vocabulo mergentibus, unda sacri baptismatis regeneravit. Sylvester quoque docens, admonet unumquemque Sacerdotem, ut nullus causâ fornicationis ad suam penitentialem accedat: quia scriptum est: Omnes, quos in penitentia accipimus, ita filii nostri sunt, ut in baptismate suscepti. Quapropter hoc scelus si quis perpetraverit, non solum dignitatis honorem amittat, verum etiam usque ad exitum vitæ suæ jugi penitentia se subdat.

C. IX. De eodem.

Item Coelestinus.

II. Si e quis Sacerdos cum filia spirituali fornicatus fuerit, sciat, se grave adulterium commisisse. Idcirco famina si Laica est, omnia derelinquat, & res suas pauperibus tradat, & conversa in monasterio Deo usque ad mortem serviat. Sacerdos autem, qui malum exemplum dedit hominibus, ab omni officio deponatur, & peregrinando duodecim f annis peniteat, postea verò ad monasterium vadat, ibique cunctis diebus vitæ suæ Deo serviat.

C. X. De eodem.

Item g.

NON h debet Episcopus aut Presbyter commisceri cum mulieribus, quæ ei sua fuerint confessæ peccata. Si fortè (quod absit) hoc contigerit, sic peniteat, quomodo de filia spirituali, Episcopus quindecim annos, Presbyter duodecim, & deponatur: si tamen in conscientiam populi devenerit.

Gratian. His itaque auctoritatibus apparet, quòd si ve proprium, si ve tantummodò viri filium mulier de sacro fonte susceperit, non idèò à vivo suo est separanda. Quod & de viro similiter oportet intelligi.

a al. regeneraturum. b al. debuisse. c Sent. ibid. d Sent. ibid. e Polyc. l. 4. tit. 39. f al. quindecim. g al. Idem. h Polyc. ibid.

QUÆSTIO II.

Sponsalia ante septemium contrahi non possunt. Soli enim consensu contrahuntur, qui intervenire non potest, nisi ad utraque a parte id intelligatur, quod inter eos agitur. Probatur ergò, sponsalia non posse contrahi inter pueros, quorum ætatis infirmitas consensum non admittit. Testatur hoc idem Nicolaus Papa, dicens:

Corr. Rom. § a Utraque] Sic est emendatum ex plerisque vetustis, cum antea legeretur, alterutra. utriusque enim consensus necessarius est.

CAP. UNIC. Ante tempus consentiendi conjugium contrahi non potest.

UBI a non est consensus utriusque, non est conjugium. Ergò qui pueris dant puellas in cunabulis, & è converso, nihil faciunt, nisi uterque puerorum, postquam venerit ad annos discretionis, consentiat a, etiam si pater & mater hoc voluerint & fecerint.

Corr. Rom. § In Decretalibus tit. de desponsatione impub. cap. 2. habetur initium hujus capituli, & adjiciuntur alia ex eo Nicolai rescriptio.

¶ a Consentiat,] In vulgatis codicibus sequitur, nec est conjugium, nisi sit consensus utriusque: quæ verba absunt à plerisque manuscriptis.

QUÆSTIO III.

I Quid b autem spirituales vel adoptivi filii naturalibus copulari non possint, Nicolaus Papa respondens ad consulta Bulgarorum, cap. 2. testatur, ita dicens:

C. I. Qui de sacro fonte suscipitur, filius est ejus, quo suscipitur.

ITA c diligere debet homo eum, qui se suscipit de sacro fonte, sicut patrem. Item. §. 1. Est inter fratres, & filios spirituales gratuita & sancta communio, que non est dicenda consanguinitas, sed potius habenda spiritualis proximitas. Unde inter eos non arbitramur posse fieri quodlibet legale conjugium: quandoquidem nec inter eos, qui natura, & eos, qui adoptione filii sunt, venerandæ Romanæ leges matrimonia contrahi permittunt. Item. §. 2. Si ergò inter eos non contrahitur matrimonium, quos adoptio jungit, quantò potius à carnali oportet inter se contubernio cessare, quos per cælestis sacramentum regeneratio Sancti Spiritus vincit? Longè igitur congruentius filius patris mei, vel frater meus appellatur is, quem gratia divina potius, quam humana voluntas, ut filius patris mei, vel frater meus esset, elegit; prudentiusque ab alterna corporis commitione discernitur.

C. II. Filia spiritualis carnali filio nullo modo nubere potest.

Item Zacharias Episcopus, servus servorum Dei, Reverendissimo Theodoro Episcopo Ecclesie Ticinensis.

Pitacium d nobis tua veneranda fraternitas obtulit, per quod sciscitari curasti, si liceat filio, cujus pater alterius filiam ex sacro baptismate e susceperit, susceptam, id est, spiritualem ejus patris filiam (quod dici crudele est) in matrimonio accipere, quod apud te enormiter asseruisti contigisse. §. 1. Sed benè tua sancta fraternitas compertum habet, quòd Dominus præcepit per

a Extrà, de despons. impub. cap. 2. Pannorm. lib. 6. c. 122. b Sentent. 4. distinct. 42. c Sentent. ibidem. Ivo p. 2. c. 135. & part. 9. c. 34. Pannorm. lib. 6. c. 123. Ivo serm. 1. de rebus Ecclesiasticis. d Polycarp. lib. 6. tit. 4. Anselm. libro 10. cap. 27. Ivo part. 1. cap. 307. Pannorm. lib. 6. c. 128. e alii. fonte.

Moysem,

Moysem, a dicens: Turpitudinem a patris tui, vel matris, vel sororis non revelabis; turpitudinem enim tua est. Cum ergo à propria consanguinitate jubemur abstinere, multò magis à spirituali nostri patris filia, omni excusatione aut argumento seposito, sub nimia districtione nos cavere convenit: ne in iram divini examinis incidat, si quis tali facinore mistus, minimè restrinxerit fræna luxuriæ. Unde & omnes omnino cavendi sunt à tali sceleris commistione, ne in perpetuum pereant; sed hunc, qui hujus perniciose temeritatis auctor, animæ suæ salutem despiciens, impiissimo se miscuit matrimonio, per omnia tua fraternitas studeat separare, & penitentia digæ submittere, quatenus ab æterna erutam à damnatione animam ejus lucreris.

Corr. Rom. § α Turpitudinem] In decretis Zacharie (quæ sunt in vetusto codice) & apud Anselmum & Ivo- nem habentur omnia, ut in cap. 18. Levitici.

§ Cum ergo] In eisdem decretis sic legitur: Turpitudinem enim non revelare dicitur, dum à propria consanguinitate præcipimur abstinere. Multò magis, &c.

§ Unde & omnes] Apud Anselmum est Unde & omnes omnino cavendæ sunt talis sceleris commistiones.

C. III. Filio suo filiam, quam de sacro fonte suscepit, nullus tradere audeat.

Item Zacharias & Deusdedit.

Non e oportet filiam, quam de sacro fonte suscepit, aliquando filio suo in matrimonium tradere; quia in divina sententia germani esse inveniuntur. Si quis tali facinore commisit minimè restrinxerit fræna luxuriæ, ab Ecclesia catholica abominabitur. Sed si conversus fuerit, post separationem septem annis penitentiam gerat. Conciliis simul cum auctore d sit ista conditio: id est, simul cum cooperatoribus & consentientibus peniteat.

2 pars. Gratian. Filii verò, sive ante compaternitatem, sive post nati fuerint, licitè conjungi possunt.

C. IV. Filii vel filia, ante vel post compaternitatem genita, legitime conjungi possunt.

Unde Urbanus scribit Vitali Presbytero Brixienfi, dicens:

Super e quibus consulit nos tua dilectio, hoc videtur nobis ex sententia respondendum, ut baptismus sit, si instante necessitate fœmina puerum in nomine Trinitatis baptizaverit, & quòd spiritualium parentum filii vel filia, ante vel post compaternitatem geniti, possunt legitime conjungi, præter illam personam, per quam compatres sunt effecti.

C. V. Qui ex compatre vel commatre post susceptos filios de fonte nati fuerint, conjungi non possunt.

Paschalis verò secundus post compaternitatem genitos copulari prohibens, scribit Regino Episcopo.

Post f susceptum verò de fonte filium vel filiam spiritua- lem, qui ex compatre vel ex commatre nati fuerint, matrimonio conjungi non possunt; quia leges seculi non emancipatos adoptivis prohibent copulari.

Corr. Rom. § Anselmus lib. 10. cap. 34. refert ferdè inte- gram hanc epistolam, itemque Polycarpus, cujus initium est in c. post uxoris. infra ead. q. 4. & continenter post illud sequitur hoc caput, & deinceps c. porrò duorum. in- fra 32 q. 2. & 3. ipsius verò epistolæ auctorem & ipsi ci- tant Paschalem secundum.

Gratian. Idem ex g lib. 23. Digestorum, tit. de ritu nuptiarum, perpenditur, in quo ita legitur.

a Levitic. 18. b alit. erutas damnatione animas eorum. c Polyc. ibid. Ansel. lib. 10. cap. 28. d al. auctore. e Sent. 4. dist. 42. f Sent. 4. dist. 42. Polyc. l. 6. tit. 6. Ansel. l. 10. c. 34. g Tit. 2. leg. 17.

CAP. VI. PALEA.

PER adoptionem quæsitâ fraternitas eousque impedit nuptias, donec manet adoptio: ideoque eam, quam pater meus adoptavit, & emancipavit, potero uxorem ducere Equè, & si me emancipato, illam in potestate retinuerit, poterimus jungi matrimonio. Itaque volenti generam adoptare, suadent, ut filiam emancipet. Simi- liter suadet ei, qui velit nurum adoptare, ut emanci- pet filium.

Corr. Rom. § Hæc Palea habetur in aliquot vetustis, à quibus cætera abesse solent, & non distinguitur à supe- riore capite.

3 pars. Gratian. Si quis verò aliquo fortuito casu filiam suæ commatris uxorem acceperit, non cogitur eam dimi- ttere.

C. VII. Non cogitur quis dimittere filiam suæ commatris, quam duxit in conjugium.

Unde in Triburienfi Concilio legitur, c. 48.

Illud a etiam nec canonicâ institutione definitum, nec interdictione aliquâ refutamus, sed propter eos, qui diversè de eo sentiunt, hoc loco aliquid commemoramus. Si quis suæ spiritualis commatris filiam fortuito, & ita contingente rerum casu in conjugium duxerit, consilio maturiori servato eam habeat, atque honestè legitimo con- jugio operam det.

QUÆSTIO IV.

R Eliciam verò compatris uxoris suæ nullus in conju- ps. gem ducere potest.

C. I. Duas commatres alicui habere non licet.

Unde Nicolaus Papa scribit Constantienfi Episcopo Salomoni.

Suscipitur b à nobis sanctitas vestra, si aliquis homo duas commatres habere valeat, unam post alteram. In quo meminisse debet scriptum esse c: Erunt duo in carne una. itaque cum constet, quia vir & mulier una caro per con- nubium efficiuntur, restat nimirum virum compatrem constitui illi mulieri, cujus matrimonio assumpta uxor commater esse videbatur, & idcirco liquet, virum illi fœminæ non posse jungi in copula, quæ commater ejus erat, cum qua idem fuerat una caro effectus.

C. II. Ocho annis peniteat, qui duabus commatribus commisceatur.

Item ex Concilio Chalcedonensi.

SI pater & filius, aut duo fratres cum una muliere, aut si cum matre & filia, aut cum duabus fororibus, aut cum duabus commatribus aliquis concubuerit, secun- dum antiquam & humaniorem definitionem ocho annis peniteat.

Corr. Rom. § In Concilio Chalcedonensi nihil hujusmodi extat tractatum, aut definitum. Ex eo tamen refertur etiam in fragmento penitentiali incerti auctoris: eodemque modo citatur infra c. post uxoris.

C. III. Nullus duabus commatribus commisceatur.

Item Innocentius Exuperio Tolosano Episcopo.

SI d quis ex a uno conjugio filium aut filiam alterius de sacro fonte suscepit, aut ad christma tenuerit, vel Christianitatis ministerium e dederit, ambo & vir & uxor compatres existunt parentibus infantis; quia vir & mul- lier caro una effecti sunt.

Corr. Rom. § α Ex uno] In plerisque vetustis exemplaribus, & eadem collectione decretorum incerti auctoris legi- tur, si quis unus ex conjugio. In epistola verò Innocentii Exuperio Tolosano Episcopo scripta, hoc non habetur.

2 pars. Gratian. Econtrario invenitur in Concilio Tri- burienfi, cap. 47.

a Sent. ibid. Burch. lib. 17. c. 46. Ivo p. 9. c. 97. b Sent. ibid. Ivo p. 1. c. 137. & p. 9. c. 35. Pann. l. 7. c. 63. c Gen. 2. d Polyc. l. 6. tit. 6. e al. mysterium.

C. IV. Uxorem compatrii ducere potest, cujus ipsa commater non fuerat.

Qui a spiritualem habet compatrem, cujus filium de lavacro sacri fontis accepit h, & ejus uxor commater non est, liceat ei, defuncto compatre suo, ejus viduam ducere in uxorem, si nullam habet consanguinitatis propinquitatem. Quid enim? Nunquid non possunt conjugii, quos nulla proximitas carnalis, vel nulla generatio fecerit spiritualis?

C. V. De eodem.

Item in epistola Paschalis Papae II. ad Reginum Episcopum.

Post e uxoris obitum cum commatre uxoris viri superstitis conjugio copulari, nulla videtur auctoritas, vel ratio prohibere. Neque enim cognationi carnis cognatio Spiritus comparatur, neque per unionem a carnis ad unionem Spiritus pertransitur.

3 pars. Gratian. Notandum verò est, quòd aliud est, commatrem alicujus cognoscere, atque aliud, derelictam ab aliquo commatrem alicujus fieri. Auctoritas illa Nicolai Papae, & Chalcedonensis Synodi illum prohibet commatris suae uxoris matrimonio copulari, qui uxori suae debitum reddidit, postquam illius commater exiit. Illa verò auctoritas Triburiensis Concilii illas permittit matrimonia copulari, cujus uxor, postquam à viro suo derelinquitur, illius commater efficitur, nec post copulationem à viro suo cognoscitur. Queritur autem, an uxor cum marito in baptisate simul debeat suscipere puerum?

C. VI. Uxor simul cum viro filium alicujus in baptisate non suscipiat.

De his ita scribit Urbanus II. Vitali Presbytero a Brixia.

Quòd e autem uxor cum marito in baptisate simul non debeat suscipere puerum, nullà auctoritate repetitur prohibitum. Sed ut puritas spiritualis paternitatis ab omni labe & infamia conservetur immunis, dignum esse decernimus, ut utrique insimul ad hoc aspirare minimè presument. Quia verò piaculare flagitium commisit, qui duabus commatribus, velut duabus sororibus nupsit, magna juxta modum culpae poenitentia sibi debet injungi.

Corr. Rom. § a Presbytero] Antea legebatur, Episcopo. Emendatum est ex exemplaribus vetustis, quae collata sunt. Et eadem citatio est supra hac eadem causa, q. 3. super quibus.

Gratian. Illud verò Triburiensis Concilii: Qui spiritualem habet compatrem, &c. ante hanc prohibitionem dictum intelligitur: vel uxor commater accipitur, non ex eodem filio cum viro, sed ex alio.

QUÆSTIO V.

1. Quid autem clandestina conjugia fieri non debeant, ps. Evaristus Papa testatur, scribens Episcopis Africae, epist. 1.

C. I. Clandestina conjugia fieri non debent.

Aliter f legitimum a non sit conjugium, nisi ab his, qui super ipsam foeminam dominationem habere videntur, & à quibus custoditur, uxor petatur, & à parentibus, & propinquioribus sponsetur, & legibus dotetur, & suo tempore sacerdotally, ut mos est, cum precibus & oblationibus à Sacerdote benedicatur, & à paranymphis, ut consuetudo docet, custodita & sociata, à proximis congruo tempore petita legibus detur E, ac solemniter accipiat, & biduo, vel triduo orationibus vacent, & castitatem custodiant. Item, §. 1. Ita peracta legitima

a Sentent. ibid. Polyc. l. 6. tit. 6. Burch. l. 17. c. 45. Ivo p. 9. c. 96. Pann. l. 7. c. 67. b al. suscepit. c Sent. ibid. Polyc. ibid. Ansel. l. 10. c. 34. d alit. unionem. e Sent. ibid. f In capit. Caroli, lib. 7. c. 463. Sentent. 4. dist. 28. Polyc. l. 6. tit. 4. Ansel. l. 10. c. 2. Ivo p. 8. c. 4. Pann. l. 6. e. 31.

feitote esse connubia: aliter verò presumpta, non conjugia, sed adulteria, vel contubernia, vel stupra, aut fornicationes potiùs, quam legitima conjugia esse non dubitate, nisi voluntas propria suffragaverit, & vota succurrerint legitima.

Corr. Rom. § a Legitimum] In epistola ipsa interjiciuntur haec, sicut à Patribus accepimus, & à sanctis Apostolis, eorumque successores traditum invenimus.

§ Detur, Antea legebatur, à legibus dotetur, quòd jam superius dictum erat. Emendatum est ex vetustis editionibus Conciliorum, capitularibus, Anselmo & Ivone.

C. II. Nuptias occultas celebrare non licet.

Item ex decretis Hormisdæ Papae, cap. 6.

Nullus a fidelis, cujuscunque conditionis sit, occultè nuptias faciat, sed benedictione accepta à Sacerdote, publicè nubat in Domino.

Corr. Rom. § Apud Burchardum, Ivonem, Polycarpum, & in collectione, quae est tomo tertia Conciliorum post decreta Alexandri tertii, part. 49. cap. 10. citatur similiter ex decretis Hormisdæ. Verum in secunda collectione decretalium, tit. de clandest. despons. citatur ex Alexandro tertio, qui primus auctor hujus capituli esse non potest; quippe qui posterior fuit Gratiano.

C. III. Nuptiae publicè celebrari debent.

Item Nicolaus ad consulta Bulgarorum, cap. 3.

Nostrates b tam mares, quam foeminae non ligaturam auream, vel argenteam, aut ex quolibet metallo compositam, quando nuptialia foedera contrahunt, in capitibus deferunt: sed post sponsalia, quae futurarum sunt nuptiarum promissa, foedera quoque & consensu eorum, qui hæc contrahunt, & eorum, in quorum potestate sunt, celebrantur: & postquam arrhis sponsam sibi sponsus per digitum fidei annulo insignitur desponderit, dotemque utrique placitam sponsus ei cum scripto pactum hoc continente coram invitatis ab utraque parte tradiderit (aut mox, aut apto tempore, ne videlicet ante tempus lege definitum tale quid fieri presumat,) ambo ad nuptialia foedera perducuntur: & primùm quidem in Ecclesia Domini cum oblationibus, quas offerre debent Deo per Sacerdotis manum, statuunt, sicque demum benedictionem, & velamen caeleste suscipiunt. Item, §. 1. Hæc sunt, præter alia, quæ ad memoriam non occurrunt, pacta conjugiorum solennia. Peccatum autem esse, si hæc cuncta in nuptiali foedere non interveniant, non dicimus, quemadmodum Græcos vos astruere dicitis.

C. IV. In contrahendo conjugio ista sunt observanda.

Item Leo Papa.

Qualis d debeat uxor esse, quæ habenda est secundum legem, virgo casta, & desponsata in virginitate & dotata legitime, & à parentibus tradita e, à sponso, & à paranymphis accipienda: & ita secundum legem, & Evangelium publicis nuptiis in conjugium liquide sumenda, & omnibus diebus vitæ (nisi ex consensu, & causa vacandi Deo) nunquam propter hominem separanda; & si fornicata fuerit a, dimittenda, sed illà vivente altera non ducenda, quia f adulteri regnum Dei non possidebunt, & poenitentia illius E per scripturam recipienda.

Corr. Rom. § Burchardus etiam, Anselmus, Ivo & Pannormia citant ex Leone. Sed seve idem in Concilio Rhemensi, Trosleiano, c. 8. & lib. 7. Capitular. c. 279. refertur ex B. Augustino, & infra, 36. q. 2. c. tria. (quod citatur ex B. Hieronymo) in illis verbis, & reliqua quæ sequuntur in prædictis, videntur indicari quæ in hoc capite continentur.

a Polyc. ibid. Burch. lib. 9. cap. 3. Ivo p. 8. c. 14. Pann. l. 6. c. 5. b Ivo p. 8. c. 6. Pann. l. 6. c. 9. c al. queque. d Polyc. l. 6. tit. 4. Ansel. l. 10. c. 3. Burch. l. 9. c. 2. Ivo p. 8. c. 140. Pann. l. 6. c. 36. e al. tradita sponso. f 1. Cor. 6. § a Fue-

¶ *¶* Fuerit] In Concilio Truseiano, & capitularibus sequitur, & vir ejus voluerit.

¶ *¶* Illius] In isdem legitur, & penitentia illi recipienda.

C. V. Quomodo sponsus & sponsa ad benedictionem accedant.

Item ex Concilio Carthaginensi IV. c. 13.

Sponsus a & sponsa cum benedicendi sunt à Sacerdote, à parentibus suis, vel à paranyphis offerantur: qui cum acceperint benedictionem, eadem nocte pro reverentia ipsius benedictionis in virginitate permaneant.

Corr. Rom. **¶** *¶* Offerantur:] Sequatur, in Ecclesia Sacerdoti: que absunt à Conciliorum editionibus & codicibus manuscriptis, Burchardo & Ivone, nec habentur sup. dist. 23. c. fin. ubi hoc idem asertitur.

C. VI. Sine publicis nuptiis nullus ducat uxorem.

Item ex Concilio Arelatensi b c. 6.

Nullum c sine dote fiat conjugium: juxta possibilitatem fiat dos: nec sine publicis nuptiis quisquam nubere, vel uxorem ducere præsumat.

Gratian. His omnibus auctoritatibus occultæ nuptiæ prohibentur: atque idè. cum contra auctoritatem sunt nuptiæ, pro infectis haberi debent.

2 pars. §. 1. Sed queritur, quid sibi velint illæ solennitates velaminis, & annuli, quæ in conjugis observantur?

C. VII. Quare fœmina velantur, dum maritantur.

De his ita scribit Isidorus lib. 2. de officiis, cap. 19.

Fœminæ dum maritantur, idè velantur, ut noverint, se semper maritis suis subditas esse humiles.

§. 1. Item, quod nubentes post benedictionem vittæ & invicem, quasi uno vinculo copulantur, videlicet idè. fit, ne compagem conjugalis unitatis disrumpant.

§. 2. At verò, quòd eadem vitta candido, purpureoque colore permiscetur, candor quippe ad munditiam vite, purpura ad sanguinis posteritatem adhibetur; ut hoc signo & continentia & lex tenenda ab utrisque ad tempus admoneatur, & posthæc reddendum debitum non negetur.

§. 3. Item, quòd in primis negotiis annulus à sponso sponsæ datur, fit hoc nimirum vel propter mutua fidei signum, vel propter id magis, ut eodem pignore eorum corda jungantur. Unde & quarto digito annulus idem inferitur, quòd in eo vena quædam, ut fertur, sanguinis ad cor usque perveniat.

Corr. Rom. **¶** *¶* Vittæ] In editione Isidori Colonienfi legitur, vittæ uno invicem vinculo copulantur, videlicet ne compagem, &c. In Vaticano autem codice, post benedictionem à Levita uno invicem, &c.

¶ *¶* Continentiæ lex] Sic emendatum est ex originali impresso & manuscripto. Antè enim legebatur, ut hoc signo & continentia, & lex continendi ab utrisque ad tempus admoneantur.

C. VIII. Nuptiæ dicuntur ab obnubendo, eò quòd caput suum obnubere solent.

Item Ambrosius in libro f de Patriarchis.

Nec illud otiosum, quòd cum veniret Rebecca h, vidit Isaac ambulantem, & cum interrogasset, quis esset, cognito, quòd ipse esset, cui duceret uxorem, descendit, & caput suum obnubere cœpit, docens verecundiam nuptiis præire debere. Inde enim & nuptiæ dictæ, quòd pudoris gratiâ se puellæ obnubent.

4 pars. Gratian. Sed objicitur præmissis: Multa sunt, quæ prohibentur, quæ si fiant, ex postfacto convalescunt. Prohibentur uxores matrimonia contrahere, quæ tamen si

a Sup. dist. 23. c. fin. Polyc. ibid. Burch. l. 9. c. 5. Ivo p. 8. c. 143. Pann. l. 6. c. 20. b Habetur in Cap. l. 6. c. 131. c Burch. l. 9. c. 6. Ivo p. 8. c. 144. Pann. l. 6. c. 6. d Ivo p. 8. c. 7. & 8. Pann. l. 6. c. 8. e al. subjectus. f Lib. 1. de Abraham, cap. 9. g Isidorus lib. de offic. 2. cap. 19. h Genes. 24.

contraxerint, inviolata permanere oportet. Sic & clandestina conjugia contra leges quidem sunt, tamen contracta dissolvi non possunt, quia ex legitimo voto subsequente corroborantur. Unde Evaristus cum dixisset a, aliter præsumpta non sunt conjugia, sed adulteria: addidit, nisi voluntas propria suffragaverit, & vita succurrerit legitima.

C A P. IX.

Hinc etiam in Novellis.

Si quis b divinis tactis scripturis juraverit mulieri, legitimam se eam uxorem habiturum, vel si in Oratorio tale sacramentum dederit, sit illa legitima uxor a, quamvis nulla dos, nulla scriptura alia interposita sit.

Corr. Rom. **¶** *¶* Uxor.] Apud Julianum antecessorem, ex quo videtur sumptum hoc capitulum, sequitur, si tamen ei conjuncta fuerit.

Gratian. His ita respondetur: Conjugia, quæ clam contrahuntur, non negantur esse conjugia, nec jubentur dissolvi, si utriusque confessione probari poterunt: verantamen prohibentur, quia mutata voluntate alterius eorum, alterius confessione fides judici fieri non potest. Unde publice, cum alterius vota in alteram partem se transferunt, pro priori conjugio, quòd judici incertum est, sententia ferri non poterit: Incerta enim (ut Sixtus Papa scribit c Episcopis per Hispaniam constitutis) nemo Pontificum judicare præsumat: & quamvis vera sint, tamen credenda non sunt, nisi que certis indicibus comprobantur, nisi que manifesto judicio convincuntur, nisi que judiciario ordine publicantur. Hinc etiam Victor Papa d scribit Theophilo Episcopo: Incerta, charissime, nullatenus judicemus, quousque veniat e Dominus, qui latentia producet in lucem, & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium. Quamvis enim vera sint, non tamen credenda sunt, nisi que manifestis indicibus comprobantur, nisi que manifesto judicio convincuntur, nisi que judiciario ordine publicantur.

C. X. Ante justam probationem nullus est judicandus aut damnandus.

Item Evaristus Papa, epist. 2. omnibus Episcopis.

Nullum f ante veram justamque probationem judicare aut damnare debemus, teste Apostolo, qui ait: Tu g quis es, qui judicas alienum servum? Domino suo stat aut cadit. Mala itaque audita nullum moveant, nec passim dicta absque certa probatione quisquam unquam credat: sed ante audita diligenter inquireat, ne præcipitando quicquam aliquis agat.

C. XI. Non sunt aliquæ judicanda prius, quam certis demonstrentur indicibus.

Item Eleutherius Papa h, epistolâ ad Galliæ provincias.

Judicantem i oportet cuncta rimari, & ordinem rerum plenâ inquisitione discutere interrogandi, respondendi, objiciendi que præbita patientiâ ab eo, ut ibi actio ambaram partium illuminata a sit pleniter: nec litigantibus judex prius velit suâ sententiâ obviare, nisi quando ipsi jam peractis omnibus nihil habeant in questione, quòd proponant: & tandem actio ventiletur, quousque ad rei veritatem perveniat. Frequenter interrogare oportet, ne aliud prætermisissimum fortè remaneat, quòd annexi conveniat.

Corr. Rom. **¶** *¶* Illuminata] In locis indicatis legitur, liminata. In plerisque autem vetustis Gratiani exemplaribus, luminata.

a Sup. ead. aliter. b Jul. antecess. constit. 74 cap. 4. Sent. 4. dist. 28. Ivo p. 8. c. 44. & p. 16. c. 142. Pann. l. 6. c. 7. c Epist. 2. d Epist. 1. c. 2. e 2. Cor. 4. f Sup. 2. g 1. Deus omnipotens. 20. Ansel. l. 3. c. 67. g Rom. 14. h Et in decretis Julii, cap. 31. & in c. Hadriani, cap. 26. & in C. l. 5. cap. 246. i Polyc. l. 5. tit. 1. Ivo p. 6. c. 316. & 317. Pann. l. 4. c. 119. & 104.

Ppp 2

Gratian. Ex præmissis manifestè colligitur, quod pro incertis à certis recedendum non est: nec in re dubia, certa danda est sententia. Cùm autem fides dubie rei, nisi testium approbatione, vel legitimâ confessione iudici fieri non valeat, testes autem auctoritate Calixti Papæ a de aliis causis vel negotiis testimonium dicere non valeant, nisi de his, quæ sub eorum presentia facta noscuntur; apparet clandestina conjugia idè esse prohibita, quia cùm alter eorum conjugalem affectum se ad alterum habuisse negare voluerit, legitimis probationibus convinci non poterit, quibus deficientibus, iudicis sententiâ vidè absolutus, reatum adulterii uterque incurrit, dum utroque eorum vivente aliis se copulaverint. b

CAUSA XXXI.

UXorem cuiusdam alius constupravit: eo mortuo, adulteram sibi in uxorem accepit: filiam eam suscipiam cuidam in conjugem se daturum iuravit: illa assensum non præbuit: deinde pater alii eam tradidit: à primo reposcitur.

1. Queritur, An possit duci in conjugium, quæ prius est polluta per adulterium?
2. Secundò, An si in invitâ sit tradenda alicui?
3. Tertio, An post patris sponsonem illa possit nubere alii?

QUESTIO I.

Adulterio polluta prohibetur duci in conjugium, auctoritate Leonis Papæ, quâ dicitur:

C. I. Adulterio polluta non ducatur ab eodem in matrimonium.

Nullus e ducat in matrimonium, quam prius polluit adulterio.

C. II. Licet alicui ducere in matrimonium, quam prius polluit adulterio.

Sed Augustinus econtrâ testatur, scribens ad Valerium de nuptiis, & concupiscentia, lib. 1. cap. 10.

Denique à mortuo viro, cum quo verum connubium fuit, fieri potest conjugium, cum quo præcessit adulterium. Item in libro de bono conjugali, c. 14. §. 1. Possè sanè fieri nuptias ex personis male conjunctis, honesto placito postea consequente, manifestum est.

Corr. Rom. §. Fieri potest conjugium] In editionibus operum B. Augustini, & uno Vaticano codice, unoque item Gratiani exemplari legitur, fieri verum connubium non potest. In duobus verò Vaticanis recentioribus ejusdem libri abest negatio.

Gratian. Hac ultima auctoritas Augustini de concubinis loquitur, perhibens, concubinas posse transire ad honestum placitum nuptiarum. Prima auctoritas Augustini loquitur de repudiata, quam, dum vivente viro suo quicumque ducit in conjugium, committit adulterium: cuius adulterii aliquam habet veniam, dum ejus copula creditur esse licita.

§. 1. Illud verò Leonis Papæ de ea intelligendum est, quæ à viro suo non erat repudiata, cuius vivebat vir, reddens ei conjugale debitum.

C. III. Nullus ducat in conjugium, quam polluit prius per adulterium.

Unde in Concilio apud Althæum habito præsentis Conrado Rege statutum est, cap. 6.

Illud e verò communi decreto, secundum canonum instituta definimus & præjudicamus, ut si quis cum uxore alterius eo vivente fornicatus fuerit, moriente marito, synodali iudicio aditus ei claudatur illicitus, ne

a 3. quest. 9. testes. b vide const. novam Synodi Trid. Sess. 24. in decr. de refor. matrim. c. 1. c Sent. 4. dist. 35. d Sent. ibid. Ivo p. 8. c. 10. Pam. l. 6. c. 45. e In Tribur. cap. 51. Burch. l. 9. c. 74. Ivo p. 8. c. 211. Pam. l. 7. c. 10.

uterius ei jungatur matrimonio, quam prius polluit adulterio. Nolumus enim, nec Christianæ religioni convenit, ut ullus ducat in conjugium, quam prius polluit per adulterium.

Gratian. Hic subaudiendum est, nisi prius peccatâ penitentia, & si nihil in mortem viri machinatus fuerit: vel si vivente viro fidem adultera non dedit, se sumpturum carnaliter sibi in conjugem, si viro ejus superviveret.

C. IV. Post mortem viri non potest adulteram in conjugium ducere, qui viro vivente iuramentum sibi futurarum nuptiarum præbuit.

Unde in Concilio Triburiensi legitur.

Relatum a est auribus sanctorum Sacerdotum, quendam vivente viro suo, iuramentum dedisse, ut post legitimi mariti mortem, si supervixisset, duceret uxorem, quod & factum est. Tale ergò connubium prohibemus & anathematizamus.

Corr. Rom. §. Hujus capituli sententia quidem est in canone 40. Concilii Triburiensis, quod extat. Sed cùm Burchardus hoc citet ex cap. 3. videtur alterius esse, quod à sideratur.

C. V. Post peccatam penitentiam poterit viduam in conjugem ducere, quam viro vivente per adulterium polluit.

Item in eodem b.

SI quis e vivente marito conjugem illius adulterasse accusetur, & eo in proximo defuncto, eandem sumpsisse dignoscitur, omnimodis publicæ penitentia subiciatur d. De quo etiam post penitentiam præfatam, si expedierit, servabitur regula: nisi forte vir, aut mulier virum, qui mortuus fuerat, occidisse notetur, aut propter propter, vel alia quælibet actio criminalis impediatur. Quod si probatum fuerit, sine ulla spe conjugii maneat perpetuò cum penitentia.

Corr. Rom. §. Burchardus & Ivo citant ex Concilio Meldensi, c. 69. ubi habetur. In Decretalibus verò tit. de eo, qui dux. in ux. quam pol. per adult. c. cùm haberet Clemens II. hoc ipsum citat ex Concilio Triburiensi, ut Gratianus & Pamormia.

§. & Præfatam] In Meldensi legitur, præfata, ut indicetur regula jam ibi tradita, c. 65. & citatur infra, 36. q. 2. si autem.

CAP. VI. PALEA.

[Item ex Concilio apud Vermerias.]

SI qua e mulier in mortem mariti sui cum aliis consiliata sit, & ipse vir aliquem illorum se defendendo occiderit, si probare potest ille vir, eam ream esse consilii, potest (ut nobis videtur) ipsam uxorem dimittere, & si voluerit aliam ducere. Ipsa autem infideliatrix penitentia subiecta absque spe conjugii maneat.

Corr. Rom. §. Hec Palea est in multis vetustis exemplaribus, in quibus Palea esse non solent. Citatur autem ex Concilio apud Vermerias etiam in excerptis decretorum Monasterii B. Trudonis, & apud Burchardum & Ivo: quævis in Decr. tit. de divorc. c. primo, corruptè in vulgatis codicibus sit, Ex Concilio apud Vormaciam. Antea quidem in titulo hujus Palea legebatur, Ex Concilio Eliberitano apud Vermerias. Inducta verò est dictio, Eliberitano, quæ spectat ad sequens capitulum. Palearum enim interpositio sæpenumerò in titulis occasionem hujusmodi erroribus dedit.

§. & Et si voluerit aliam ducere.] Absunt hæc ab Ivone. In Decretalibus autem legitur, potest ipse post mortem uxoris, si voluerit, aliam ducere.

a Sent. 4. dist. 35. Burchard. l. 9. c. 66. Ivo p. 8. c. 201. Pamor. l. 7. c. 9. b In Meldens. c. 69. c Burch. l. 9. c. 65. Ivo p. 8. c. 201. Pam. l. 7. c. 12. d al. subigitur. e extra, de divorc. c. 1. Burch. l. 6. c. 41. Ivo p. 10. c. 169.

C. VII.

C. VII. Post penitentiam reconcilietur ad communionem vidua, quæ mæchum suum in virum accepit.

Item ex Concilio Eliberitano. c. 72.

II SI qua fuerit vidua mæchata, & postea eundem habuerit maritum, post quinquennii tempus acta legitima penitentia placuit eam ad communionem & reconciliari.

Corr. Rom. § a Ad communionem In variis exemplaribus hujus concilii tam impressis, quam manuscriptis legitur, communioni reconciliari.

2 pars. Gratian. *Sed objicitur a David cum Bethsabæ adulterium commisit, & mortem Uria machinatus est: & tamen eandem Bethsabæ postea duxit in uxorem. Sed in b Veteri Testamento multa permittuntur propter infirmitatem, quæ in Evangelii c perfectione eliminata sunt: sicut permittuntur quibuslibet dare libellum repudiij, ut per odium funderetur sanguis innocuus. Quod postea in Evangelio Dominus prohibuit, dicens uxorem à viro non esse dimittendam, nisi causa fornicationis. Quædam permittuntur causa infirmitatis, & sacramenti futurorum: sicut d Dominus permisit filiis Israël offerre animalia sibi in sacrificium, quæ in Ægypto consueverant immolare demonibus, malens ea sibi offerri, quam idolis: & ut essent illis sacramenta futurorum. Sic & Bethsabæ permisa est duci in uxorem, non magis causa suæ infirmitatis, quam significatione futurorum. §. 1. Sed est alia ratio, quæ uxor defuncti huic nubere non possit. Generaliter enim prohibentur viri & mulieres frequenter matrimonia contrahere. Unde in convivio se undarum nuptiarum Presbyteri interesse non debent.*

C. VIII. Fides & conversatio penitentium abbreviat eorum, qui frequenter ducunt uxores.

Sicut in Neocæsariensi Concilio, c. 3. & 7. legitur.

DE his, e qui frequenter uxores ducunt, & de his, quæ sæpius nubunt, tempus quidem penitentiae his manifestum constitutum est, sed conversatio & fides eorum tempus abbreviat. §. 1. Presbyterum f verò convivio & secundarum nuptiarum interesse non debere; maxime & cum præcipitur secundis nuptiis penitentiam tribuere: quis erit Presbyter, qui propter convivium illis consentiat nuptiis?

Corr. Rom. § a Convivio In vulgatis erat, connubio. Emendatum est ex vetustis, & originali ipso. *Græcè est, ἢ ἐπιπέδου.*

§ **Maximè cum** *Locus hic græcè sic habet: ἐπιπέδου αἰτέρον τὸ διγάμο, τὸ ἐπιπέδον ὁ πρεσβύτερος ὁ δὲ τὸ ἐπιπέδον συγκατατίθειναι τοῖς γάμοις: id est; Nam penitentiam petente bigamo, quis erit Presbyter, qui hoc ipso, quod interest convivio, nuptiis consentit?*

C. IX. Secundum veritatis rationem fornicari convinctur, qui secundam duxit uxorem

Item Joannes Chrysoströmus, id est, auctor operis i-perfecti in Matth. homilia 32.

HAC ratione & Apostoli præceperunt g secundas adire nuptias propter incontinentiam hominum. Nam secundam quidem accipere secundum præceptum Apostoli b est, secundum veritatis autem rationem, verè a fornicatio est. Sed dum permittente Deo publice & licenter committitur, fit honesta fornicatio. Propterea benè dixit, quia Moyses i hoc permisit, non præcepit. Aliud

est enim præcipere, aliud permittere. Quod & enim permittimus, nolentes præcipimus; quia malas hominum voluntates ad plenum prohibere non possumus.

Corr. Rom. § a Verè fornicatio Longè cautius loquitur verus Joannes Chrysoströmus cum alibi, tum potissimum in epistola ad viduam juniorem, de non iterando conjugio, quæ Romæ est impressa, negatque perspicuè secundum matrimonium fornicationem esse.

§ **Quod enim permittimus** Sic est in glossa ordinaria ad cap. 5. *Matthæi, in vers. libellum repudiij. Sed in homilia citata hoc modo: Quod enim præcipimus, semper placet: quod autem permittimus, nolentes præcipimus a.*

C. X. Ut vitetur periculum fornicationis, secunda matrimonia conceduntur.

Item Hieronymus contra Jovinianum, lib. 1.

Quomodo virginibus ob fornicationis periculum concedit nuptias, & excusabile facit, quod per se non appetitur; ita ob eandem fornicationem vitandam concedit viduis secunda matrimonia. Mellius est enim, licet alterum & tertium, unum virum nosse, quam plurimos, id est, tolerabilius est uni homini prostitutam esse, quam multis. Siquidem & illa in Evangelio b Joannis Samaritana sextum se maritum habere dicens, arguitur a Domino, quod non sit vir ejus; ubi enim numerus maritorum est, ibi vir, qui propriè unus est, esse desinit. Una e costa à principio in unam uxorem versa est. Et erunt, inquit, duo in carnem unum, non tres, neque quatuor, alioqui jam non duo, sed plures. Primus d Lamech sanguinarius & homicida unam carnem in duas divisit uxores; fratricidium & bigamiam eadem cactaciyini delevit pœna: de altero septies, de altero septuagies septies vindicatum est. Quantum distat in numero, tantum & in crimine. §. 1. Quam sancta sit bigamia, hinc ostenditur, quod bigamus in ceterum eligi non potest: & idem Apostolus e ad Timotheum, *Vidua, inquit, eligatur non minor sexaginta annorum, quæ fuerit unus viri uxor.* Hoc omne præceptum de his est viduis, quæ Ecclesiæ pascuntur elemosynis: & idcirco ætas præscribitur, ut illæ tantum accipiant pauperum cibos, quæ jam laborare non possunt. Simulque considera, quod quæ duos habuit viros, etiam si autus est, & decrepita, & egens, Ecclesiæ stipes non meretur accipere: si autem panis illi tollitur elemosynæ, quantum magis ille panis, qui de cælo descendit; quem f qui indignè comederit, reus erit violati corporis & sanguinis Christi? Quanquam hæc testimonia, quæ supra posui, in quibus viduis conceditur, ut, si velint, denuo nubant, quidam interpretantur super his viduis, quas amissis maritis sic invenerit fides Christi.

3 pars. Gratian. *Verùm hoc eum in exhortationem viduæ continentie, non in condemnationem secundarum, & deinceps nuptiarum putamus dixisse; quas multorum auctoritatibus constat licitas esse, ut ex verbis ejusdem datur intelligi. Ait enim ad Pammachium in Apologetico contra Jovinianum.*

C. XI. Nec duæ, nec tres, nec deinceps nuptiæ sunt condemnandæ.

APeriant g, quæso, aures obrectatores mei, & videant, me secundas & tertias nuptias concessisse in Domino. Qui secundas & tertias non damnavi, primum potui damnare matrimonium? *Idem ibidem. §. 1.* Non damno bigamos, imò nec trigamos, & si dici potest, octogamos. *Idem ibidem. §. 2.* Ego etiam nunc liberâ voce proclamo, non damnari in Ecclesia bigamiam, imò nec trigamiam; & ita licere quinto, & sexto, & ultra, quomodo & secundo marito nubere.

a al. permittimus. b Joan. 4. c Genes. 2. d Genes. 9. e 1. Tim. 5. f 1. Cor. 11. g Sent. 4. dist. 42. lvo p. 8. c. 270. Pann. l. 6. c. 62.

a 2. Reg. 11. b Deuter. 24. c Matth. 19. d Levit. 9. e 4. Sent. dist. 42. Burch. l. 9. c. 22. lvo p. 8. c. 60. f C. 7. ejusdem. Burch. l. 2. c. 133. lvo p. 8. c. 48. § 305. Pannor. l. 6. c. 67. Marc. Baur. in c. græc. Synod. c. 38. g al. permiserunt. h 1. Corinth. 7. i Deut. 24. Matth. 19.

C. XII. Secunda conjugia, sicut & prima, licita esse probantur. Item Augustinus lib. 2. contra adversarium legum, & Prophetarum, c. 11.

DEUS a masculinum & feminam propagandi generis causa nuptiali castitate conjunxit, & secundas nuptias, quæ in utroque & Testamento permittuntur, licitas esse monstravit.

Corr. Rom. ¶ α Utrouque] In originali est, novo quoque, cujus veræ lectionis sunt vestigia in aliquot Gratiani exemplaribus. Habcat enim, uno quoque. Ac certè de Veteri Testamento nulla erat dubitatio. Sed non est mutatum, quoniam auctor glossæ videtur legisse, utroque.

C. XIII. De eodem.

Idem super primam b epistolam ad Corinthios.

QUOD si dormierit vir ejus.] Non dicit, primus vel secundus, vel quotus, nec nobis definiendum est, quod non definit Apostolus d. Unde nec ullas debeo damnare nuptias, nec eis verecundiam numerositatis auferre α. Dominus e autem septemviram non damnavit f. nec dicit in resurrectione non posse esse, sed tantum: Neque nubent, neque nubentur. Unde nec contra humanæ verecundie sensum anleo dicere, ut quoties voluerint, nubant. nec ex corde meo quotaslibet nuptias condemnare. Quod dicitur univiræ, hoc & omni viduæ g: Beatior autem erit, si sic permanserit.

Corr. Rom. ¶ Gratianus retulit verba glossæ ordinariæ ad c. 7. prioris ad Corinthios ex Augustino, in libro de bono viduitatis, c. 11.

¶ α Auferre.] Antea erat, inferre. Emendatum est ex glossa & B. Augustino, cujus verba referunt ceteri collectores.

QUESTIO II.

QUOD si autem aliqua non sit cogenda nubere alicui, Ambrosius testatur super epistolam primam ad Corinthios: Nubat, cui vult: tantum in Domino: id est: quem sibi aptam putaverit, illi nubat; qui invite nuptiæ solent malos proventus habere. Tantum autem in Domino. Hoc est, ut sine suspitione turpitudinis nubat, & viro suæ religionis nubat.

C. I. Juramento patris non cogitur puella nubere, cui nunquam assensum adhibuit.

Item Judicium Urbani Papæ.

SI verum i esse constiterit, quod nobis Legati Jordanis & Principis retulerunt, scilicet, quod ipse coactus & dolens filiam suam infauctulam nolentem, flentem, & pro viribus renitentem, non assentientibus, sed valdè dolentibus matre & parentela, Rainaldo Rodeli l filio desponsaverit, quoniam canonum & legum auctoritas talia sponsalia (ut infra ostenditur) non approbat, ne ignorantibus leges & canones, nimis durum, quod dicimus, videatur, ita sententiam temperamus, ut si Princeps cum filie matris, & parentela assensu id, quod cœptum est, perficere voluerit, concedamus. Sin autem, Legatus noster utrasque partes audiat; & si nihil fuerit ex parte supradicti Rainaldi amplius, quod impediatur, ab ipso Jordane sacramentum, quod ita confitent hæc, ut dicta sunt, accipiat: & nos canonum ac legum scita sequentes, deinceps non prohibemus, quin alii viro, si voluerit, prædicta filia ejus nubat, tantum in Domino.

C. II. P A L E A.

[Econtra Hormisdâ Papa scribit Eusebio Episcopo.]

a Sentent. ibid. Ivo part. 8. c. 269. Pann. lib. 6. c. 22. & 61. b Glossa ord. ad c. 7. ejus epist. c Sent. ibid. Ivo p. 8. c. 268. Polyc. l. 6. tit. 4. Pann. l. 6. c. 59. d 1. Cor. 7. c. Matth. 22. Fal. dammat. g 1. Cor. 7. h C. 39. ad cap. 7. Ivo p. 8. c. 19. i Sent. 4. dist. 39. Ivo p. 8. c. 23. Pann. l. 6. c. 108. k al. Jordani. l al. Ridelii.

Tua sanctitas a nos requisivit, frater venerande, de filio adulto, quem pater matrimonium contrahere vult, si sine voluntate filii adulti facere potest. Ad quod dicimus, si aliquo modo non consentit filius, fieri non posse. Potest autem de filio nondum adulto, voluntas cuius nondum discerni potest, pater eum, cui vult, in matrimonium tradere: & postquam filius pervenerit ad perfectam ætatem, omninò observare, & adimplere debet. Hoc ab omnibus orthodoxæ fidei cultoribus, sanctum a nobis tenendum mandamus.

Corr. Rom. ¶ Palea hæc in Decretalibus est c. primum, tit. de despons. impub. & in vulgatis quidem citatur ex Honorio: sed in prima Decretalium collectione ex Hormisdâ, ut hic.

C. III. Quorum unum futurum est corpus, unus debet esse & animus: atque ideò nulla est invita copulanda alicui.

Item Urbanus II. Sanctio α Regi Aragonum.

DE b neptis tuæ conjugio, quam te cuidam militi datum accessitatis instante articulo sub fidei pollicitatione firmasti, hoc æquitate distante decernimus, ut si illa virum illum omninò, ut dicitur, renait, & in eadem voluntatis auctoritate persistit, ut viro illi prorsus se denegat nupturam, nequaquam eam invitam & renitentem ejusdem viri cogas conjugio sociari. Quorum enim unum corpus est, unus debet esse & animus: ne fortè virgo, cum fuerit alicui invita copulata, contra Domini, Apostolicæ præceptum, aut reatum dissidii, aut crimen fornicationis incurrat. Cujus videlicet peccati malum in eum redundare constat, qui eam conjunxit invitam. Quod pari tenore de viro etiam est sentiendum.

Corr. Rom. ¶ Sanctio] Sic est emendatum ex vetustis exemplaribus, Pannormia, & historiis Regum Aragonum. Nam antea erat, Sacratio.

C. IV. Non liceat deserere viro, quam præmissis dotibus, & publicâ attestacione duxit uxorem.

Item Nicolaus Rodoaldo Portuensi, & Joanni Ficolesfi Episcopis.

LOTHARIUS c Rex (in commonitorio α) profitetur, Gualdradam se à patre accepisse, & sororem postmodum admisisse Huberti. Ubi primum diligenti investigatione inquirite, & si eundem gloriosum Regem prædictam Gualdradam præmissis dotibus, coram testibus, secundum legem, & ritum, quò nuptiæ celebrari solent, per omnia inveneritis accepisse, & publicâ manifestatione eadem Gualdrada in matrimonium ipsius admittitur, restat, ut perferretur, cur illa repudiata sit, vel filia Bosonis admittitur. Sed quia idem gloriosus Rex metu Thietbergam admisisse se dicit, metu unius hominis, tantus Rex non debuit contra divinum præceptum in immane præcipitium mergi. In hoc certè se magis reprehensibilem ostendit, in quo amore Dei, amori mundi postposuit: cum & nec etiam occisores corporis sint timendi, contra justitiam hominem impellentes. Nihil itaque vobis aliud præcipimus, manifestatione suâ eodem Rege convicto, nisi ut secundum canonicam auctoritatem nostrâ vice freti, causam illius definiatis. Si verò minimè probatum fuerit, Gualdradam fuisse uxorem legitimam, neque nuptiis secundum morem celebratis, per benedictionem scilicet Sacerdotis, filio nostro Lothario extitisse conjunctam, suggerite illi, ut non molestè ferat legitimam sibi (si ipsa innocens apparuerit) reconciliari uxorem. ¶ infra. § 1. Præterea vos scire volo, quia præfata Thietberga Apostolicam sedem bis & ter appellavit, & se à præfato glorioso Rege quæstæ est injustè fuisse dejectam, & vi coactam fallum contra se composuisse pia-

a Extra de despons. impub. c. 1. b Ivo p. 8. c. 24. Pann. lib. 6. c. 109. c Ivo p. 8. c. 334.

culum.

culum. Nam eo tempore ad Apostolicam sedem libellum appellationis suæ misit, in quo non quidem adhuc confessam, sed ut contra se falsum diceret crimen, cogi sese innotuit: insuper subjungens: *Quod si amplius compulsus fuero, scitote, non veritate, sed timore mortis, & evadendi studio (quæ aliter non possum) quod voluerint, dicam. Vos tamen memores estote mei, hæc vobis insinuantis.* Unde vobis præcipimus, ut cum eadem Thietberga ad conductam Synodum, sicut statuimus, advenit, causam ejus diligenti examinatione tractetis: & si ei obijcitur, quod illa se crimen aliquod admisisse confessâ fuisset, & e contra illa violentiam se pertulisse proclamaverit, vel si inimicos judices illos sibi fuisse testata fuerit, tunc illud renovetis judicium secundum æquitatis normam, ut injuriam mole non opprimatur.

Corr. Rom. ¶ In commonitorio] Hæc verba videntur accipienda quasi pro titulo, & distincta à cæteris: ut indicetur, caput hoc sumptum esse ex commonitorio, quod Nicolaus Legatus suis Rodaldo Portuensi, & Joanni Ficolensi Episcopi dederit. Nam totius capituli verba sunt ipsius Nicolai Legati in epistola ad Episcopos in Convicinum congregatos, in appendice Bibliothecæ SS. Patrum testatur his verbis: Datum verò ab eo fuisse commonitorium his ipsis Legatis, Nicolaus in epistola ad Episcopos in Convicinum congregatos, in appendice Bibliothecæ SS. Patrum testatur his verbis: Porro quid de Lotharii uxore censuerimus (quoniam & de hoc nostro scripsistis Præfulatui) in epistolarum nostrarum, quas per fratres & Coepiscopos nostros, Rodaldum & Joannem in Galliam misimus, poteritis exemplaribus reperire. Quæ videlicet exemplaria unâ cum commonitorio, quod præfatis fratribus nostris pro hac eadem causa ad Lotharium Regem missis dedimus, per fratrem & Coepiscopum nostrum Odonem vestræ sanctitati transmissimus.

¶ Cùm nec etiam] Hæc verba non sunt hoc loco apud Ivoem; sed paulò superius post illa verba, admisisse se dicit, multa interjiciuntur, in quibus & hæc continentur, licet alio ordine. Sed ob glossam non est mutatum.

Gratian. His auctoritatibus evidenter ostenditur, quod nisi liberâ voluntate, nulla est copulanda alicui.

QUÆSTIO III.

Quod autem post parentum sponsonem alii nubere non valeant, auctoritate Eliberitani Concilii, c. 54. monstratur, quâ dicitur.

CAP. I. De parentibus, qui fidem frangunt sponsaliorum.

Si qui a parentes fidem frugerint sponsaliorum, trienni tempore abstineant se à communione: Si tamen hîdem sponsus vel sponsa in illo gravi crimine non fuerint deprehensi, excusati erunt parentes. Si verò in eodem fuerint vitio, & polluerint se consentiendo, superior sententia servetur.

Corr. Rom. ¶ Non fuerint] In originali legitur sine negatione, itemque apud Ivoem, à quo præterea abest dicitur, illo, sicque habet, in gravi crimine fuerint deprehensi.

Gratian. Ecce, quod non licet parentibus sponsalia filiorum suorum frangere. Verùm hoc de illis intelligendum est, quæ illorum consensu contrahuntur.

GAUSA XXXII.

Quidam vir, cum non haberet uxorem, quandam meretricem sibi conjugio copulavit, quæ erat sterilis, neptis ingenui, filia originarii: quam cum Pater alii vellet tradere, huic avrum copulavit, causâ solius incontinentiæ. Deinde hic penitentia ductus, ex ancilla propria filios sibi querere cepit. Postea de adulterio convictus & punitus, quendam rogavit, ut vi uxorem opprimeret suam, ut sic

a Ivo part. 8. c. 46.

eam dimittere posset: quo facto quandam infidelem sibi copulavit, eâ tamen conditione, ut ad Christianam religionem transfret.

1. Hic primùm queritur, An meretrix licitè ducatur in uxorem?
2. Secundo, An ea, quæ causâ incontinentiæ ducitur, sit conjunx appellanda?
3. Tertio, Cujus arbitrium aliqua sequatur, An liberi, avi, an originarii patris?
4. Quarto, Si vivente uxore liceat alicui filios ex ancilla querere?
5. Quinto, Si ea, quæ vim patitur, pudicitiam amittere comprobatur?
6. Sexto, Si adulter adulteram possit dimittere?
7. Septimò, Si vivente dimissa, aliam possit accipere?
8. Octavo, Si infidelem sub præmissa conditione liceat alicui fidelium in conjugem ducere?

QUÆSTIO I.

Quod autem meretrix in conjugem duci non debeat, multis auctoritatibus & rationibus probatur. Illa enim, quæ adulterii rea convincitur, nisi post peccatam penitentiam, in conjugii consortio retineri non debet.

C. I. Patronus turpitudinis est, qui uxorem suam adulteram dimittere noluerit.

Unde Joannes Chrysostronus, id est, auctor operis imperfecti homilia 32. ait super Matth. cap. 19.

Sicut a crudelis est, & iniquus, qui castam dimittit, sic fatuus est, & injustus, qui retinet meretricem. Nam patronus turpitudinis ejus est, qui crimen celat uxoris.

C. II. Causâ fornicationis vir dimittat uxorem, non tamen alteram ducat.

Item Hieronymus in comm. ad c. 19. Matth.

Dixit & Dominus in Evangelio: Quicumque dimiserit uxorem, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mæchatur, & qui dimissam duxerit, mæchatur. Sola fornicatio est, quæ uxoris vincit affectum: imò, cum illa unam carnem in aliam diviserit, & se fornicatione separaverit à marito, non debet teneri, ne virum quoque sub maledicto faciat, dicente Scriptura c: Qui adulteram tenet, stultus & impius est. Ubicumque est igitur fornicatio, vel d fornicationis suspicio, liberè uxor dimittitur. Et quia poterat accidere, ut aliquis calumniam faceret innocenti, & ob secundam copulam nuptiarum veteri crimine impingeret, sic priorem dimittere jubetur uxorem, ut secundam primâ vivente non habeat.

C. III. Sola vivi fornicatio uxorem maculat.

Idem in epistola Pauli ad Corinthios 1. c. 6.

[in e glossa ordinaria.]

In conjugio quis positus quæcunque peccata fecerit, non propriam infulcant conjugem: sed fornicatio uxorem coinquinat; ut jam non sit viro suo licita, sed quasi adultera.

C. IV. Qui uxorem suam dimittere adulteram noluerit, duobus annis peniteat, si ei debitum reddiderit.

Item Joannes Chrysostronus.

Si quis uxorem suam invenerit adulteram, & postea eâ deinceps placuerit habere eam in matrimonio, duobus annis peniteat, idè quia cum adultera commistus sit, quæ adhuc crimine suo non est purgata: aut

a Sent. 4. dist. 35. Ivo p. 8. c. 233. Pann. 1. 7. c. 8. b Isidorus de Ecclesiastic. offic. 1. 2. c. 19. Sent. ibid. Ivo p. 8. c. 43. Pann. 1. 7. c. 7. c Proverb. 18. d al. e. e Glossa ord. ad eundem locum Matth. In Concil. Forojulien. c. 10. Ivo p. 8. c. 42. f al. adulterata.

abstineat

abstineat se a matrimonio ejus, donec expleatur satisfactio criminis pœnitentiæ suæ: idēd, quia post satisfactio- nem pœnitentiæ non meretur vocari adultera. Similiter, si virum suum uxor invenerit adulterum, non ad impa- ria judicatur.

Corr. Rom. ¶ *Caput hoc non est inventum apud B. Joannem Chrysostomum. Et videtur canon alicujus Concilii, aut pœnitentiæ. Simile quiddam habetur in Concilio Nannetensi, c. 12.*

2 pars. Gratian. *Subauditur, nisi ab adulterio mulier recedere voluerit: quo casu uxorem suam vir recipere potest, nullum periculum ei illaturus.*

C. V. *Post pœnitentiam adulterii uxorem vir potest recipere.*

Unde Pelagius Papa Melleo a Subdiacono.

DE Benedicto b quoque, quem uxorem alienam indicāsi facinoroso sustulisse spiritu, & in suum hæcenus præsumere detinere consortium, si hoc rerum veritas habet. jubemus experientiæ tuæ, ut eum cum ipsa quoque adultera districtè mactare non differas, & calvatos ab invicem separare, & illum quidem ad Lucium defensorem in Apulæ provinciæ patrimonium sine dilatione fac migrare: illam verò, siquidem maritus suus sine dolo aliquo fortè accipere voluerit, tuâ ordinatione sub cautela recipiat, nullum ei nihil duntaxat de cætero simile committenti periculum illaturus. Si verò omnino eam recipere noluerit, in alium quendam locum, in quo ei non liceat malè vivere, providā eam dispensatione c. constitue.

C. VI. *Qui adulteræ debitum reddit, tribus annis pœniteat.*

Item ex pœnitentiæ Theodori.

IISI quis d uxorem suam scit adulteram, & non vult dimittere eam, sed in matrimonio habere, tribus annis pœniteat, & quamdiu α pœnitet, abstineat se ab illa.

Corr. Rom. ¶ *α Et quamdiu pœnitet,] In plerisque ve-*

stis est, & quamdiu illa pœnitet.

C. VII. *Adulterio purgato per pœnitentiam potest feri reconciliatio conj. gii.*

Item Augustinus ad Pollentium de adulterinis con-

jugiis, lib. 2. c. 6.

QUOD autem e tibi durum videtur, ut post adulterium reconcilietur conjugi conjux: si fides adsit, non erit durum. Cur enim adhuc deputamus adulteros, quos vel baptisate ablutos, vel pœnitentiā credimus esse sanatos? Hæc crimina in veteri Dei lege nullis sacrificiis mundantur, quæ α in lege Novi Testamenti sine mundatione legali mundantur: & idēd nunc omnino prohibitum erat ab alio contaminatam viro recipere uxorem: quamvis f David Saulis filiam, quam pater ejusdem mulieris ab eo separatam dederat alteri, tanquam Novi Testamenti præfigurator sine cunctatione g receperit. Nunc autem, postquam h Christus ait adulteræ: *Nec ego te condemna- bo: vade, deinceps noli peccare;* quis non intelligat de- bere maritum ignoscere, quod videt ignovisse Dominum amorum? nec iam se debere adulteram dicere, cujus pœnitentis crimen divinā credit miseratione deletum?

Corr. Rom. ¶ *α Quæ in lege] Apud B. Augustinum legitur, quæ novi Testamenti, in sanguine Christi sine dubitatione mundantur. Sed ob glossam non est emendatum.*

CAP. VIII. De eodem.

Idem eodem libro, c. 9.

NON i erit turpis, neque difficilis etiam post peperata, atque purgata adulteria reconciliatio conjugum, ubi per claves regni cœlorum non dubitatur fieri

a al. Miieto. b Anselm. lib. 11. c. 94. c al. dispositione. d Anf. ibid. al. cap. 83. e Sent. 4. dist. 3. Polyc. lib. 6. tit. 4. Ivo p. 8. c. 242. Pannorm. l. 7. cap. 35. f i. Reg. 18. g al. contaminatione] orig. h Joan. 8. i Sent. ibid. Ivo ibid. Pannorm. l. 7. c. 37.

remissio peccatorum: non ut post viri divortium adultera revocetur, sed ut post Christi consortium adultera non vocetur.

C. IX. *Cum fornicationis vitium excluditur, castitas virtus adsciscitur.*

Item Ambrosius l. 2. d. Cain & Abel, c. 4.

CUM renunciatur improbitati, statim adsciscitur virtus. Egredius enim malitiæ, virtutis operatur ingressum; eodemque studio, quo crimen excluditur, innocentia copulatur.

C. X. *Non habetur fallax apud Deum, qui ad veritatem pœnitendo revertitur.*

Item Gregorius homil. 29. Evang.

A Pud misericordem namque judicem, nec ille fallax habetur, qui ad veritatem revertitur, etiam postquam mentitur: quia omnipotens Deus dum libenter nostram pœnitentiam suscipit, ipse suo iudicij, hoc, quod erravimus, abscondit.

Gratian. *Quod a si in adulterio perseverare elegerit, pe- tronus turpitudinis, & lenocini reus maritus habebitur, nisi eam adulterii ream facere voluerit. Unde in 9. libro Cod. h de adult. & supra Impm. Severus & Antoninus: Crimen lenocinii contrahunt, qui deprehensam in adulterio uxorem in matrimonio retinuerunt, non qui suspectam habuerint adulteram. §. 1. Hoc in mulieribus non obtinet. Non enim eis permittitur maritos suos adulterii reos facere. Unde in libro c eodem, & tit. eodem, iidem Imperatores. Publico iudicio non habere mulieres adulterii accusationem, quamvis de matrimonio suo violato queri velint, lex Julia declarat: quæ cum masculis iure mariti accusandi facultatem detulisset, non idem femi- nis privilegium detulit. §. 2. Si ergo, ut ex his colligi- tur auctoritatibus, adulteram retinere nulli permittitur, multo minus in conjugium duci licebit, cujus pudicitia nulla spes habetur. Debet enim inter conjugis servari fides & sacramentum: quæ cum defuerint, non conjuges, sed adulteri appellantur.*

C. XI. *Veritas nuptiarum non consistit in commistione maris & femine.*

Unde Augustinus scribit contra Julianum, lib. primo.

NON enim d in sola, ut deliras, commistione maris & femine nuptiarum veritas est: quamvis sine illa commistione nuptiæ filios procreare non possint. Sed alia sunt ad nuptias propriè pertinentia, quibus ab adulterii nuptiæ discernuntur, sicuti est thori conjugalis fides, & cura ordinatè filios procreandi, & (quæ maxima est differentia) bonus usus mali, hoc est, bonus usus concupiscentiæ carnis, quo bono e adulteri malè utuntur.

Corr. Rom. ¶ *In Pannormia citatur eodem modo: iten- que apud Ivonem, nisi quod habet, libro secundo. Sententia quidem sæpè habetur apud B. Augustinum, & contra Julianum, nuptias diffiniētem corporum commistionem, disputat potissimum l. 5. cap. ultimo.*

Gratian. *Hæc sunt bona, quibus commendantur nuptiæ, & ab illicito usu discernuntur f.*

3 pars. *Econtra verò Ambrosius α improbare nuptias videtur, dicens:*

C. XII. *Primæ vel secundæ nuptiæ hæc auctoritate improbari videntur.*

NUPTIÆ terram replent, virginitas paradisum. Sed & hoc intuentium est duntaxat juxta hebraicam veritatem, quod, cum Scriptura in primo, & tertio, & quarto, & quinto, & sexto die expletis operibus singu-

a Sent. ibid. b tit. 9. ad legem Julianam de adult. & stup. l. 2. c Ibidem l. 1. d Ivo p. 8. c. 77. Pannorm. l. 6. c. 29. e al. malo] Ivo. f al. discernuntur.

lorum dixerit a : *Et vidit Deus, quia bonum est; in secundo die hoc omnino subtraxit: nobis intelligentiam derelinquens, non esse bonum duplicem numerum, qui ab unione dividat, & præfigeret fœdera nuptiarum. Unde b & in arca Noë omnia animalia quæcumque bina ingrediuntur, immunda sunt, impar numerus est mundus. Quamquam in duplici numero ostendatur & aliud sacramentum, quod ne in bestiis quidem, & immundis avibus bigamia comprobata sit: bina enim ingrediuntur immunda, & septena, quæ munda sunt: ut haberet Noë post diluvium, quod de impari numero statim Deo posset offerre.*

Corr. Rom. [& Ambrosius] Sic etiam in manuscriptis. Sed apud ipsum non est inventum. Habetur apud B. Hieronymum lib. 1. contra Jovinianum.

Gratian. Verum hoc ad exhortationem, non ad necessitatem conservandæ virginitatis refertur. Unde Ambrosius ait in libro exhortationis ad Virgines.

C. XIII. Virginitas ex consilio suadetur, non ex imperio præcipitur.

Integritas e corporis expetenda à vobis est, quam ego pro consilio suadeo, non pro imperio præcipio. *Sola est enim virginitas, quæ suaderi potest, imperari non potest: res magis voti, quam præcepti est.*

4 pars. Gratian. Non ergo in meretrice, ut diximus, nulla spes fidei, nulla sit certitudo pudicitia, patet, quod non est in conjugium ducenda. §. 1. Sed obicitur: Rhaab d Hierichuntina, quamvis esset meretrix, tamen Principi de tribu Juda est copulata conjugio, de qua Christus postea natus dignatus est. Osee et quoque duodecim Prophetarum primus, ex præcepto Domini, coram herode meretricem emittit, quam sibi in conjugio sociavit. Sed aliud est, meretricem ducere, vel adulteram retinere, quam tua consuetudine, castitate, & pudicitia exornes: utque aliud, aliquam eorum habere, quam nullo pacto à luxu carnis sue revocare valeas. Hoc enim penitus prohibetur: illud laudabiliter factum legitur f.

C. XIV. Non est peccatum, meretricem ducere uxorem. Unde Hieronymus super Osee lib. 1. ad cap. 1.

Non g est culpandus Osee Propheta (interim ut sequamur historiam) si meretricem, quam duxit, ad pudicitiam converterit: sed potius laudandus, quod ex mala bonam fecerit. Non enim qui bonus permanet, ipse polluitur, si societur malo: sed qui malus est, in bonum vertitur, si bona exempla fecerit. Ex quo intelligimus, non Prophetam perdidisse pudicitiam fornicariæ copulationum, sed fornicariam assumpsisse pudicitiam, quam antea non habebat.

QUESTIO II.

Quod autem non sit uxor, quæ solâ causâ incontinentiæ ducitur, hinc videtur probari posse, quia conjugium propagationis, non expleto libidinis causâ à Deo institutum est. *Hæc namque fuit benedictio conjugii: Crescite & multiplicamini.*

C. I. Partus femininum est eis sola causa nubendi. Unde Ambrosius super Lucam, lib. 1. ad c. 1.

Pudor est b feminis nuptiarum premia non habere, quibus hæc sola causa est nubendi. *Idem lib. 2. in princ. §. 1. Dum i conjugii præmium, & gratia nuptiarum, partus sit femininarum, non mediocris quoque causa est, ut virginitas Mariæ falleret Principem mundi.*

Gratian. Qui ergo non causâ procreandæ sobolis, sed ex-

pendæ libidinis sibi invicem copulantur, non tam conjuges, quam fornicarii videntur.

C. II. Non conjuges, sed adulteri vocantur, qui non secundum præcepta Christi conjuguntur.

Hinc etiam Hieronymus ad c. 5. epistolæ ad Ephesios.

Sicut non a omnis congregatio hæreticorum, Christi Ecclesia dici potest, nec caput eorum Christus; sic non omne matrimonium, b quo non viro suo secundum præcepta Christi uxor jungitur, ritè conjugium appellari potest, sed magis adulterium.

2 pars. Gratian. His ita respondetur. Prima institutio conjugii in paradiso facta est, ut esset immaculatus thorax, & honorabiles nuptiæ, ex quibus sine ardore conciperent, sine dolore parerent. Secunda propter illicitam modam eliminandum e extra paradysum facta est, ut infirmitas proxa in ruinam turpitudinis, honestate exciperetur conjugii. Unde Apostolus d scribens ad Corinthios, ait: Propter fornicationem unusquisque suam uxorem, & unaquæque virum suum habeat. Ex hac itaque causa fit, ut conjugati se sibi invicem debeant, nec se sibi negare possint. Unde e Apostolus: Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu, & ad tempus, ut expeditius vacetis orationi, & iterum revertimini in idipsum, ne forte tentet vos Sataanas. Hoc autem dico propter incontinentiam vestram. Qui ergo propter incontinentiam in naturalem redire usum monentur, patet, quod non propter filiorum procreationem tantum misceri jubentur. §. 1. Non tamen ille nuptiæ male judicantur. Quod enim præter intentionem generandi fit, non est nuptiarum malum, sed est veniale propter nuptiarum bonum, quod est tripertitum; scilicet, proles, & sacramentum.

C. III. Immoderatus usus conjugatorum non est nuptiarum malum, sed est veniale propter nuptiarum bonum.

Unde Augustinus de bono conjugali, c. 6.

Quicquid f inter se conjugati immodestum, inverecundum, sordidumve gerunt, vitium est hominum, non culpa nuptiarum. Jam in ipsa quoque immoderatiore exactione debiti carnalis, quam eis non secundum imperium præcipit, sed secundum veniam Apostolus g, ut etiam præter causam procreandi sibi miscantur, et si eos pravi mores ad talem concubitum impellant, nuptiæ tamen ab adulterio, seu fornicatione defendunt. Neque enim illud propter nuptias admittitur, sed propter nuptias ignoscitur. Debent h ergo sibi conjugati, non solum ipsius sexus sui committendi fidem, liberorum procreandorum causâ (quæ prima est humani generis in ista mortalitate societas) verum etiam infirmitatis invicem excipiendæ, ad illicitos concubitus evitandos, mutuum quodammodo servitutum: ut, et si alteri eorum perpetua continentia placeat, nisi ex alterius consensu fieri non possit.

3 pars. Gratian. Non autem datur præsentia Sancti Spiritus, tempore, quo conjugales actus geruntur.

C. IV. Non datur præsentia Sancti Spiritus, tempore, quo conjugales actus geruntur.

Unde Hieronymus super Mattheum.

Connubia i legitima carent quidem peccato, non tamen tempore illo, quo conjugales actus geruntur, præsentia Sancti Spiritus dabitur: etiam si Propheta esse videatur, qui officio generationis obsequitur: Sed & alia plura sunt, in quibus sufficit sola vis humana, & neque res indiget, neque deest adesse præsentiam Sancti Spiritus.

a Eccles. 39. b Genes. 7. c Iov. p. 7. c. 120. d Josue 2. e Osee 1. f 3. f al. intelligenitur. g Iov. p. 8. h Pann. l. 6. c. 57. h Iov. p. 8. c. 75. i 76. Pann. l. 6. e. 24. & 25. i al. Cùm. **T O M. I.**

a Iov. p. 8. c. 277. b al. quod non viro suo secundum præcepta Christi conjuguntur, i orig. c Genes. 2. Hebr. 13. d 1. Cor. 7. e Ibidem. f Iov. p. 8. c. 234. g 1. Cor. 7. h Pann. l. 6. c. 26. i Sent. 4. dist. 32. **Q 9 9**

Corr. Rom. § Caput hoc habetur apud Origenem homil. 6. in Numeros: Et ex ipso citatur in glossa ordinaria Num. 11. Gratian. Sicut ergo talis concubitus non est fornicarius, sed propter bonum conjugii licitus; sic etiam conjunctio illa, de qua queritur, non est fornicaria, sed propter bonum conjugii licita.

CAP. V.

Item sicut Augustinus ait in libro de bona conjugali, c. 14.

Concubinae a ad tempus adhibita, nec etiam si causa filiorum concumbant, justum faciunt concubinatum suum.

4 pars. Gratian. Sic econtrario datur intelligi de iis, qui conjugali affectu sibi copulantur, quod etiam si non causa procreandorum filiorum, sed explenda libidinis conveniunt, non ideo fornicarii, sed conjuges appellantur.

C. VI. Conjuges sunt, qui causa solius incontinentia sibimet invicem copulantur.

Prohatur hoc idem auctoritate Augustini in libro de bono conjugali, c. 5.

Soleat h queri, cum masculus & femina, nec ille maritus, nec illa uxor alterius, sibimet non filiorum procreandorum, sed pro concubitu solius concubitus causa copulantur: ea fide media, ut nec ille cum altera, nec illa cum altero id faciat, utrum nuptia sint vocanda? Et potest quidem fortasse non absurde hoc appellari concubium, si usque ad mortem alicujus eorum id inter eos placuerit, & prolis generationem, quamvis non ea causa conjuncti sint, non tamen vitaverint, ut vel nolint sibi nasci filios, vel etiam opere aliquo malo agant, ne nascantur. Ceterum, si vel utrumque, vel unum horum desit, non invenio, quemadmodum has nuptias appellare possimus. Etenim si aliquam sibi vir ad tempus adhibuerit, donec aliam dignam vel honoribus, vel facultatibus suis inveniat, quam comparem ducat, animo ipso adulter est: nec cum illa, quam cupit invenire, sed cum illa, cum qua sic cubat, ut cum ea non habeat maritale consortium.

C. VII. Fornicarii sunt, non conjuges, qui sterilitatis venena procurant.

Idem de nuptiis & concupiscentia, lib. 1. c. 15.

Aliquando e ad usque pervenit haec libidinosa crudelitas, vel libido crudelis, ut etiam sterilitatis venena procurat: & si nihil valuerit, conceptos fetus aliquo modo intra viscera extinguit, ac fundat, volendo suam prolem prius interire, quam vivere: aut, si in utero jam vivebat, occidit, antequam nascatur. Prorsus, si ambo tales sunt, conjuges non sunt: & si ab initio tales fuerunt, non sibi per concubium, sed per stuprum potius convenerunt. Si autem non ambo sunt tales, audeo dicere, aut illa est quodammodo meretrix mariti, aut ille adulter uxoris.

5 pars. Gratian. De his, qui abortum procurant, quaeritur, An judicentur homicidae, vel non?

C. VIII. Non est homicida, qui abortum procurat, antequam anima corpori sit infusa.

Augustinus in libro questionum Exodi, quest. 80. ait:

Quod verò e non formatum puerperium a noluit ad homicidium pertinere, profecto nec hominem deputavit, quod tale in utero geritur. Hic de anima quaestio solet agitari, utrum, quod formatum non est, nec animatum quidem possit intelligi: & ideo non sit homicidium, quia nec exanimatum dici potest, si adhuc ani-

a Polyc. l. 6. tit. 4. Ivo p. 8. c. 10. Pannorm. l. 6. c. 45. b Polyc. ibid. Ivo p. 8. c. 65. Pann. l. 6. c. 27. c al. propter incontinentiam: orig. d Pann. l. 6. c. 44. e Sent. 4. dist. 31. Ivo p. 10. v. 55. f aliquando orig. g Sent. ibid. Ivo p. 10. c. 56. Pann. l. 8. c. 12.

mam non habebat. Item. §. 1. Si ergo illud informe puerperium jam quidem fuerit, sed adhuc quodammodo informiter animatum (quoniam magna de anima quaestio non est precipitanda indiscussa temeritate sententiae,) ideo lex noluit ad homicidium pertinere, quia nondum dici potest anima viva in eo corpore, quod sensu caret.

Corr. Rom. § a Puerperium] In vulgatis sequatur, Moyses, vel lex, quae absunt a plerisque vetustis & originali. Alia enim nonnulla ex iis sunt emendata.

CAP. IX. De eodem.

Idem in libro questionum Veteris & Novi Testamenti, c. 23.

Moyse a tradidit: Si quis percusserit mulierem in utero habentem, & abortiverit, si formatum fuerit, det animam pro anima; si autem informatum fuerit, mulctetur pecunia, ut probaret non esse animam ante formatam. Itaque si jam formato corpori datur, non in conceptu corporis nascitur cum femine derivata. Nam si cum femine & anima exisset ex h anima, multa anima quotidie pereunt, cum semel fluxu quodam non proficit nativitati: sed si propius e respiciamus, videbimus, quid sequi debeamus. Contemplerur facturam Adae. In Adam enim exemplum datum est, ut ex eo intelligatur, quia jam formatum corpus accipit animam. Nam potuerat animam limo terrae admiscere, & sic formare corpus. Sed ratione infirmabatur d: quia primum oportebat domum compaginari, & sic habitatorem induci. Anima certe, quia spiritus est, in sicco habitare non potest, ideo in sanguine fertur habitare. Cum e ergo corporis lineamenta compacta non fuerint, ubi erit anima?

CAP. X. De eodem.

Item Hieronymus ad Algasium, quaest. 4.

Sicuti f femina paulatim formantur in uteris, & tandem non reputatur homo g, donec elementa confecta h suas imagines, membraque suscipiant; ita sensus ratione conceptus, nisi in opera proruperit, adhuc in ventre retinetur, & cito perit ab a hoste.

Corr. Rom. § a Ab hoste.] Originale & Ivo, & cito abortio perit: quo abortii vocabulo & alibi, & in eadem quaestione usus est B. Hieronymus, adversarii adventus, inquit, ea, quae concepta sunt, facit perire abortio: sed ob glossam non est mutatum.

6 pars. Gratian. Cui ergo, qui aliquam sibi ad tempus adhibet, cum ea adulter esse dicitur, nec ab ea discendens, nec filiam suam illi tradens peccat.

C. XI. Profectus est honestatis fornicariam abicere, & uxorem legitimam accipere.

Unde Leo Papa ad Rusticum, Narbonensem Episcopum, epist. 90. al. 92. c. 5. & 6.

Acillam i a thoro abicere; & uxorem certa ingenuitatis accipere, non duplicatio conjugii, sed profectus est honestatis. §. 1. Culpanda est sane talium negligentia, sed non penitus desperanda, ut crebris cohortationibus incitati, quod necessario expetierunt, fideliter exquantur. Nemo e enim desperandus est, dum in hoc corpore constituitur, quia nonnunquam, quod dissoluta aetatis differtur, consilio maturiore perficitur.

C. XII. Legitimo matrimonio copulatur, quae concubinae habenti traditur.

Idem ibidem, c. 4.

Non omnis l mulier juncta viro, uxor est viri: quia nec omnis filius est haeres patris. Nuptiarum au-

a Exod. 21. Ivo p. 10. c. 57. Pannorm. l. 8. c. 13. Sentent. ibid. b al. de. c al. priora. d informabatur: vera lectio. e abest ab orig. f Sent. ibid. Ivo p. 10. c. 58. Pann. l. 8. c. 14. g al. homicidium. h al. confusa] orig. i De panit. dist. 7. nemo. k in Triburiensi Concil. c. 38. & 39. l Polyc. l. 6. tit. 4. Burch. l. 9. c. 1. Ivo p. 8. c. 139. Pann. l. 6. c. 35.

tem fœdera inter ingenuos sunt legitima, & inter coæquales a multo prius hoc ipsum Domino constituite, quam initium Romani juris existeret. Itaque aliud est uxor, aliud concubina; sicut aliud ancilla, aliud libera. §. 1. Propter quod etiam Apostolus b ad manifestandam harum personarum discrecionem testimonium ponit ex Genesi, c ubi dicitur Abrahæ: *Ejice ancillam & filium ejus; non enim erit hæres filius ancille cum filio meo Isaac.* & infra. §. 2. Igitur cujuslibet a loci Clericus, si filiam suam viro habenti concubinam in matrimonium dederit, non ita accipiendum est, quasi conjugato eam dederit, nisi fortè illa mulier & ingenua facta, & dotata legitime, & publicis nuptiis honestata videatur. §. 3. Paterno arbitrio viris junctæ carent culpâ, si mulieres, quæ à viris habebantur, in matrimonio non fuerunt; quia aliud est uxor d, aliud concubina.

Corr. Rom. §. α Cujuslibet loci Clericus.] *Sic quidem in ipsularum editionibus: sed in codice canonum, cap. 18. & apud indicatos collectores legitur, cujuslibet loci Laicus. In Concilio verò Triburienti, ubi hoc refertur, si quis filiam suam, &c.*

7 pars. Gratian. Cùm ergò dicitur, paterno arbitrio junctæ viris, datur intelligi, quòd paternus consensus desideratur in nuptiis, nec sine eo legitime nuptiæ habeantur, juxta illud *Evaresti* e & *Pape*: *Aliter non fit legitimum conjugium, nisi à parentibus tradatur &c.*

Corr. Rom. §. α Tradatur.] *Post hoc verbum in duobus vetustis codicibus citatur ex codice Justiniani lib. 5. tit. de nuptiis, leg. 12. nec filium. & l. 20. in conjunctione. ex digestis tit. de ritu nupt. l. 2. nuptiæ consistere. & ex Insti. tit. de nuptiis, à principio usque ad vers. præcedere debent.*

CAP. XIII.

Item Ambrosius in lib. de Patriarchis, id est, lib. 1. de Abraham, cap. ult.

Honorantur parentes Rebecca muneribus, consulitur puella non de sponsalibus (illa enim judicium expectat f parentum: non est enim virginalis pudoris eligere maritum) sed jam desponsata viro de professionis consultur die, nec immeritò dilationem non attulit. Jure etenim proparare debuit ad maritum. Unde illud g Euripidæum, quod mirantur plerique, unde translatum fit, manifestum est. Ait enim in persona mulieris, quæ tamen maritum volebat relinquere, & ad alias petebatur nuptias. *Νουθευµένων µὲν τῶν ἰδῶν πατρὸς εὐδὲς μέγιστον ἔστι, καὶ ἐκ τούτων καί τις γὰρ.* Hoc est: sponsaliorum meorum pater meus curam subibit. Hoc enim non est meum. Ergò, quod ipsi Philosophi mirati sunt, servate virgines. Mulier b etiam, si qua amisso citò marito adolescentula laqueum infirmitatis suæ timet incidere, si vult, nubat, tantùm in Domino: ut electionem mariti parentibus dederat, ne appetentiæ proacioris existimetur auctor, si ipsa de nuptiis suis electionem sibi vendicet. Expetita enim magis debet videri à viro, quàm virum ipsa expetisse. Verecundiam præmittat, antequam nubat, quò ipsum conjugium plùs commendat verecundia.

CAP. XIV.

Idem in libro Numerorum, cap. 30.

Mulier, si quippiam voverit, & se constrinxerit juramento, quæ est in domo patris sui, & in etate adhuc puellari, si cognoverit pater votum, quod pollicita est, & juramentum, quo obligavit animam suam, & tacuerit, non a rea erit, sed quicquid pollicita est, & juravit, opere complebit. Sin autem statim ut audiverit, contradixerit pater, & vota, & juramenta ejus irrita erunt, nec obnoxia tenebitur sponsioni, eò quòd contradixerit pater.

Corr. Rom. §. α Non rea erit] *In originali legitur, voti*

a al. equales,] orig. b Gal. 4. c Genes. 21. d al. nupta. e Sup. 3. q. 5. c. 1. f al. spectat. g *Hermione in Andromacha Euripidis.* h *Polyc. l. 6. tit. 4.*

rea erit: quicquid pollicita: &c. sed ob glossam non est emendatum.

CAP. XV.

Augustinus q. 57. super a Numeros.

Meritò hic queritur etiam de voto virginitalis. Mulieres enim etiam virgines in Scriptura solent appellari: & videtur etiam Apostolus b de patre loqui, cum dicit: *Servet virginem suam: & Det nuptiæ c virginem suam.*

Corr. Rom. §. Anteà legebatur: *Item Augustinus. Sublata est dictio Item, quæ abest à plerisque vetustis. Nam verba B. Augustini, seu glossæ ordinariæ, quæ hic referuntur, sunt explanatio loci Numerorum antè citati. In iisdem autem vetustis omnia hæc capita, quibus non est apposita rubrica, uno capite comprehenduntur.*

C. XVI. *Viduae & virgines propria voluntate sibi maritos eligant.*

Econtra in Concilio Toletano III. c. 10.

Hoc sanctum d affirmat Concilium, ut viduæ, quibus placuerit, teneant castitatem a. Quòd si prius, quàm profiteantur continentiam, nubere elegerint, illis nubant, quos propria voluntate voluerint habere maritos. Similis conditio & de virginibus habeatur: nec extra voluntatem parentum, vel suam cogantur maritos accipere. Si quis verò propositum castitatis viduæ, vel virginis impederit, à sancta communione, & à liminibus Ecclesiæ habeatur extraneus.

Corr. Rom. §. α Castitatem.] *In antiquioribus Conciliorum editionibus, & duobus codicibus Vaticanis reliqua habent, ut apud Gratianum: sed post verbum istud, adduntur hæc, & nulla vidua ad nuptias iterandas vi venire cogatur. Quòd si, &c. In recentioribus verò editionibus, & apud ceteros collectores variat aliquantulum structura verborum, sed eadem est sententia.*

Gratian. *Præmissis auctoritatibus evidenter asseritur, quòd, quamvis aliqui non filiorum procreandorum, sed incontinentiæ causâ conveniant, tamen conjuges appellantur.*

QUESTIO III.

De tertia verò questione Pelagius desinit, scribens *Potentio defensori.*

CAP. UNIC. *Arbitrium liberi avi, non originarii patris, puellam in nuptiis sequi oportet.*

Patrem & puellæ, Ecclesiæ nostræ faculum, avum verò ejus liberis ortum constat esse natalibus: & idè avi magis electionem de conjunctione neptis, quàm patris ejus, cujus nullo modo liberum potèst esse arbitrium, decernimus attendi.

Gratian. *Quia ergò electione avi, huic ista nupsisse probatur, hanc constat legitime sibi copulatam.*

QUESTIO IV.

Quòd autem ex ancilla propter uxoris sterilitatem filios quævere alicui liceat, exemplo probatur *Abrahæ* f, qui propter sterilitatem uxoris suæ *Saræ* ingressus est ad *Agar* *Egyptiam*, ut ex ea filios acciperet. *Item Jacob* g, cum ex *Rachele* filios habere non posset, ex ancilla ejus filios sibi suscitavit: nec solum propter sterilitatem, veràm etiam propter facunditatem cessantem legitur intrasse ad ancillam *Lie*, & ex ea genuisse filios. Ex quibus omnibus colligitur, propter sterilitatem uxoris, sive ex ancilla, sive ex qualibet alia licitè filios quæri: alioquin adulterii maculâ *Abraham* & *Jacob* notabuntur. Sed sicut post mortem *Saræ* h *Abraham* *Cethuram* duxit uxorem, ne secundùm *Augustinum* *Christiani* a putarent esse peccatum, post mortem uxoris aliam

a *Gloss. ord. ad c. 30. Num. b 1. Cor. 7. c al. nuptum. d Burchard. lib. 8. cap. 44. Ivo part. 7. c. 62. & part. 8. c. 18. & 19. e Ivo part. 8. c. 27. f Gen. 16. g Gen. 30. h Genes. 25. infra seq. c.*

ducere; sic videtur vivente uxore sub filios ex ancilla suscepisse, ne ab aliquibus hoc reputaretur in crimen. Illud autem Augustini dicitur contra adversarium legum & Prophetarum, lib. 2. c. 9.

Corr. Rom. § Christiani] In capite sequenti Augustinus ait, ne putarent haretici.

C. I. Quomodo Abraham excusetur à crimine fornicationis.

Iste Abraham etiam a usque ad decrepitam senectutem fornicationis obicit crimen: profecto quia & post mortem Sara alteram duxit. Ubi etiam nullum intelligeretur rei adhibita sacramentum, propter hoc solum id facere debuit Abraham, ne putaret haretici adversus Apostolum e quibus etiam d Tertullianus astipulator exiit) post uxoris mortem crimen esse ducere uxorem.

Gratian. Sacramentum hujus rei est, quod per bonos mali & boni erant in fide generandi, & per malos boni & mali erant ad fidei accessum.

C. II. Sicut honorum ministerio boni & mali, ita ministerio malorum boni & mali in fide generantur.

Unde Augustinus ait super Joannem, tract. 11.

Recurrat nunc animus vester ad e Abraham, Isaac, & Jacob. In istis tribus invenimus parere liberas, parere & ancillas. Invenimus ibi & partus liberarum, invenimus ibi & partus ancillarum. Ancilla nihil boni significat. Ejice ancillam, inquit, & filium ejus. & infra. §. 1. Invenimus rem miram in istis generationibus liberarum & ancillarum: quatuor scilicet genera hominum, in quibus completur figura totius populi futuri Christiani, ut non sit mirum, quod in illis tribus dictum est: Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Jacob. In omnibus enim Christianis (fratres intendite) aut per malos nascuntur boni, aut per bonos nascuntur mali, aut per bonos boni, aut per malos mali. Amplius istis quatuor generibus non potest invenire. & infra. §. 2. Invenis g ibi bonos filios Jacob natos de ancillis, & bonos filios Jacob natos de liberis. Nihil illis obfuit nativitas de uteris ancillarum, quando in patre cognoverunt semen filiorum: & consequenter regnum cum fratribus tenuerunt. Quomodo ergo in filiis Jacob non obfuit illis, qui nati sunt de ancillis, quod minus tenerent regnum, & terram repromissionis cum fratribus ex æquo acciperent, non illis obfuerunt natales ancillarum, sed prevaluit semen paternum; sic quicumque per malos baptizantur, tanquam de ancillis videntur nati: sed tamen, quia ex femine verbi Dei, quod figuratur in Jacob, non contristentur, simul hereditatem cum fratribus possidebunt. Securus ergo sit, qui de femine bono nascitur: tantum non imitetur ancillam. Si de ancilla nascitur, ancillam malam superbientem non imitetur. Unde enim filii Jacob de ancillis nati possederunt terram promissionis cum fratribus, Ismael autem de ancilla natus, expulsus est de hereditate? Unde? nisi quia ille superbus erat, illi humiles? Exerit ille cervicem, & voluit seducere fratrem suum, ludens cum illo. Magnum ibi sacramentum. Ludebant simul b Ismael & Isaac: vidit illos Sara ludentes, & ait Abraham: Ejice ancillam & filium ejus: non enim vobis erit filius ancilla cum consilio meo Isaac. Et cum contristatus esset Abraham, confirmavit ei à Domino Angelus dictum uxoris ejus. §. 3. Quæ autem i peperit Abel, & Enoch, & Noë, & Abraham, ipsa peperit & Moysen, & Prophetas k tempore posteriores ante adventum Domini, & quæ istos, ipsa & Apostolos l, & Martyres nostros, & omnes bonos Christianos. Omnes

a Ivo p. 8. cap. 269. Pannorm. l. 6. c. 60. b al. vel propter. c l. Cor. 7. d lib. de Monogamia. e Gen. 21. Copiosus in orig. f Exod. 3. g al. Invenimus. h Gen. 21. i Aug. l. 1. de baptismo contra Donat. c. 16. k Osee 2. l Act. 13.

enim diversis quidem temporibus nati apparuerunt, sed societate unius populi continentur, & ejusdem civitatis cives, labores hujus peregrinationis experti sunt, & quidam eorum nunc experiuntur, & usque in finem ceteri experiuntur. Item quæ peperit Cain & Cham, & Ismaelem, & Esau, eadem ipsa peperit & Dathan, & alios in eodem populo similes: & quæ istos, eadem ipsa & Judam Pseudoapostolum, & Simonem Magum, & ceteros usque ad hæc tempora Pseudochristianos, in affectione animali pertinaciter obduratos, sive in unitate permitti sint, sive apertè præcisione dissentiant. §. 4. Sed cum tales à spiritualibus evangelizantur, & sacramentis imbuuntur, tanquam per seipsam Rebecca a eos parit, sicut Esau: cum autem per illos, qui non castè annuntiant Evangelium, tales in Dei populo generantur, Sara b quidem, sed per Agar. Item boni spirituales, aliquando evangelizantibus c, vel baptizantibus carnalibus generantur: Lia quidem, vel Rachel jure conjugali eos, sed per ancillarum uterum parit. §. 5. Cum verò per spirituales in Evangelio generantur boni fideles, qui vel vadunt, in spirituales affectum pietatis, vel eo tendere non desunt, vel idè non faciunt, quia non possunt, sicut e ex utero Sara Isaac, vel Rebecca Jacob in novam vitam, & novum testamentum nascuntur. Itaque sive intus versari videantur, sive apertè foris sint, quod caro est, caro est: sive in area in sua sterilitate perseveret, sive occasione tentationis, tanquam vento extrà tolleretur, quod palea est, palea est: & semper ab illius Ecclesie quæ d est sine macula & ruga, unitate divisus est, etiam qui congregationi sanctorum in carnali obduratione miscetur. De nullo tamen desperandum est, sive qui intus talis apparet, sive qui foris manifestus adlatur.

Corr. Rom. § Caput hoc confectum est partim ex tractatu 11. in Joannem, partim ex lib. 1. de baptismo contra Donat. c. 16. & 17. atque inde nonnulla sunt addita, & multa emendata.

¶ Quæ autem] Hæc apud B. Augustinum sequuntur post vers. omnes scribuntur. in c. sicut in sacramentis. de consecrat. dist. 4.

¶ Aliquando evangelizantibus.] Sic emendatum est ex plerisque vetustis, & originali, & Eugypso, tom. 2. p. 216. Antè legebatur, quando evangelizantur, & sacramentis, vel baptismatibus carnalibus generantur.

¶ Vel vadunt] Apud B. Augustinum, & Eugypsum legitur, vel evadunt in spiritualis ætatis affectum.

2 ps. Gratian. His ita respondetur. Pro e varietate temporum varia invenitur dispersio conditoris. Promissum f erat Abraham, quod in semine ejus benedicerentur omnes gentes: promiserat quoque se daturum semini ejus terram peregrinationis sue. Cum ergo ceteris in idololatria relictiis, Abraham & filios ejus in peculiarem populum sibi Dominus elegisset, ritè multarum fecunditate mulierum populi Dei multiplicatio querebatur; quia in successione sanguinis erat successio fidei. Unde in lege dicebatur: Maledicta x sterilis, quæ non reliquerit semen suum super terram. Hinc etiam Sacerdotibus conjugia decreta sunt; quia in successione familie, successio constabat officii. Quia verò per incarnationem Christi, gratia fidei ubique dilatata est, nec jam dicitur: Die domui Judæ, & domui Israël: sed: Bentes g docete omnes gentes; & : In b omni gente quicumque timet Deum, & operatur justitiam, acceptus est illi; nec electio numeris queritur in successione generis, sed in perfectione vite, & sinceritate scientie, & virginitas fecunditati præfertur, & Sacerdotibus continentie castitas imperatur. Non ergo Abraham, aut Jacob deliquit, quia præter uxorem filios ex ancilla quasierit: nec illorum exemplo, præter conjugale debitum, fecundi-

a Genes. 25. b Genes. 16. c Ibidem c. 17. d Ephes. 5. e Sentent. 4. distinct. 33. f Genes. 12. & 15. g Matth. 28. h Act. 10.

tatem in aliqua licet alicui quærere; cum illorum conjugia nostrorum sequentur, vel præferantur virginitati: Et immoderatus usus conjugii nostri temporis, turpitudinem ferè immitetur fornicationis illius temporis.

Corr. Rom. ¶ *α* Maledicta] Verba hæc non sunt inventa in sacra Scriptura, quamvis inde à multis sanctis, & antiquis Doctoribus citentur. Deuteronomii 7. hæc habentur: Non erit apud te sterilis utriusque sexus, tam in hominibus, quam in gregibus tuis.

C. III. *Abraham non est reus adulterii, qui vivente uxore filios ex ancilla suscepit.*

Unde Ambrosius scribit in libro de Patriarchis, lib. 1. de Abraham, c. 4.

Dixit a Sara b ad Abraham: Ecce conclusit me Dominus, ut non pariam; intra ergo ad ancillam meam, ut filium faciat ex illa. Et ita factum est. Sed consideremus primam, quia Abraham ante legem Moyfi, & ante Evangelium fuit. Non ergo interdictum adulterium videbatur. Pena criminis ex tempore legis est, quæ crimen inhiabit. Nec ante legem ulla rei damnatio est, sed ex lege. Non ergo in legem commisit Abraham, sed legem prævenit. Dens in paradiso conjugium c laudaverat, non adulterium damnaverat. Et infra. §. 1. Habes primam d Abrahæ defensionem. Secunda illa est, quod non ardore aliquo vagæ succensus libidinis, non petulantis formæ capetus decore, ancillæ contubernio conjugalem posthabuit thorum, sed studio quærendæ posteritatis, & propagandæ sobolis. Adhuc post diluivum raritas erat generis humani: erat etiam religionis, ne quis non reddidisset debitum videretur naturæ. Denique & Loth sancti filix hanc causam quærendæ posteritatis habuerunt, ne genus deficeret humanum: & idè publici muneris gratia privatam culpam prætexuit.

C. IV. *Quod præter legitimam uxorem committitur, adulterii crimine damnatur.*

Idem in eodem libro, § cap.

Nemo blanditur e sibi de legibus hominum. Omne stuprum adulterium est: nec viro licet, quod mulieri non licet. Eadem à viro, quæ ab uxore debetur f castimonia. Quicquid in ea g, quæ non sit legitima uxor, commissum fuerit, adulterii crimine damnatur. Et in eodem lib. cap. 7. §. 1. Nulli licet scire mulierem præter uxorem: idè conjugii tibi datum est jus, ne in laqueum incidas. & cum aliena muliere delinquas. Et post pauca. §. 2. Tolerabilior est, si lateat culpa, quam si culpe usurpetur auctoritas. Nec hoc solum est adulterium, cum aliena peccare conjugæ, sed omne, quod non habet potestatem conjugii. Tamen locus iste docet, gravius crimen esse, ubi celebrati conjugii jura temerantur, & uxoris pudor solvitur. Ideoque cum prætenderet Abimelech, h quod uxorem alienam esse ignoraverit, quam sororem esse vir ipse suam dixerat, respondit ei Dominus: Et i ego cognovi, quoniam puro corde fecisti hoc, & peperci tibi, ut non peccares in me: propter hoc non sum passus te tangere eum. Cognoscimus vel præfulem, custodemque conjugii esse Deum, qui non patitur alienum thorum pollui: & si quis fecerit, eum peccare in Deum, cujus legem violat, & gratiam solvat. Et idè, quia in Deum peccat, sacramenti cælestis amittit confortium.

C. V. *Nihil est facilius, quam uxorem amare, quasi adulteram.*

Item Hieronymus contra Jovinianum, lib. 1.

3 O Rigo k quidem amoris honesta erat, sed magnitudo deformis. §. 1. Nihil autem interest, quam

a Sent. ibid. b Gen. 15. c al. licet conjugium laudaverit, orig. d al. unam. e Polyæ. l. 6. tit. 8. Leo Nov. 91. f al. exigitur. g al. eum, orig. h Gen. 20. i al. Ecce, orig. k Sent. 4. distinct. 31.

ex honesta causa quis insanat. Unde & Xistus a in sententiis: Adulter est, inquit, in suam uxorem amator ardentior. In aliena quippe uxore omnis amor turpis est, in sua nimius. Sapiens vir iudicio debet amare conjugem, non affectu. Rege impetus voluptatis, nec præcept fereatur in coitum. Nihil est foedius, quam uxorem amare, quasi adulteram. §. 2. Certè, qui dicunt se causâ reip. & generis humani uxoribus jungi, & filios b procreare, imitentur saltem pecudes, & postquam venter uxoris intumuerit, non perdant filios, nec amatores se uxoribus exhibeant, sed maritos.

C. VI. *Virginalis castitas non præfertur conjugio Abrahæ.*

Idem lib. 2.

Q Uis c ignorat sub altera dispensatione Dei omnes retrò sanctos ejusdem fuisse meriti, cujus nunc sunt Christiani? Quomodo antè Abraham placuit in conjugio, sic nunc virgines placent in perpetua castitate. Servivit d ille legi, & temporis suo: serviamus & nos Evangelio, & temporis nostro, in quos fines seculorum decurrunt.

C. VII. *Patriarchæ non concupiscentiâ explendæ libidinis, sed causâ numerosæ proliis plures habebant uxores.*

Item Augustinus α lib. 22. contra Faustum, c. 47. & 48.

O Bjiiciuntur e Jacob quatuor uxores: quod, quando mos erat, crimen non erat. Sicut & Patriarchæ conjugibus excipientibus semen suum miscebantur, non concupiscentiâ percipiendæ voluptatis, sed providentiâ propagandæ successione: sic Apostoli auditoribus admirantibus doctrinam suam condelectabantur, non aviditate consequendæ laudis, sed charitate seminandæ veritatis.

Corr. Rom. ¶ *α* Augustinus] Repositum est ex omnibus vetustis, cum in vulgatis legeretur, Ambrosius.

¶ *β* Sicut Patriarchæ] Apud B. Augustinum diversus est verborum ordo: Sicut Apostoli, inquit, auditoribus admirantibus doctrinam suam condelectabantur, non aviditate consequendæ laudis, sed charitate seminandæ veritatis: ita Patriarchæ, &c.

C. VIII. *Satius est absque liberis defungi, quam ex illicito concubitu stirpem quærere.*

Item Augustinus de bono conjugali, c. 16.

4 Sicut satiùs f est mori fame, quam idolothytis vesci; ps. ita satiùs est defungi sine liberis, quam ex illicito coitu stirpem quærere. Undecunque g autem nascantur homines, si parentum vitia non sectentur, & Deum rectè colant, honesti & salvi erunt. Semen enim hominis ex qualicumque homine, Dei creatura est: & eò malè utentibus malè erit, non ipsum aliquando malum erit.

C. IX. *Ex ancilla filii non sunt quærendi.*

Item Ambrosius in sermone de S. Joanne, qui sic incipit: Diximus superiore Dominicâ. num. 65.

D icat aliquis h, Uxorem non habeo, idè ancillam mihi sociavi. Audi, quid dicat Scriptura i ad Abraham: Ejice ancillam & filium ejus: non enim hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ. Si igitur ancillæ filius hæres non est, ergo nec filius est. Cur autem quæritur tale conjugium, de quo susceptus filius nec successione possit hæres esse, nec sanguinis? Nec enim habere potest hæreditatis confortium, qui non habet originis privilegium. Cur, inquam, quæritur tale con-

a Idem lib 6. in cap. 18. Ezechielis. b al. liberos tollere, orig. c Sent. 4. dist. 33. d 1. Corinth. 10. e Sentent. 4. distinct. 31. f Sent. 4. dist. 33. in fin. g sup. dist. 56. undecunque. h Ivo p. 8. c. 30. i Gen. 21. Gal. 4.

tubernium, de quo nati, non filij sunt matrimonii, sed testes sint adulterii? Cur autem hujusmodi suscipiuntur adulterini, qui patri pudori sint, non honori? Dicit Scriptura a: Adulteriorum filii & in consummatione erunt, & ab iniquo thoro semen exterminabitur. Mulier igitur tua, si talibus moribus prædita est, ut mereatur consortium, mereatur & nomen uxoris. Præsta concubinæ tuæ libertatem, & nomen uxoris, ne tu adulter sis potius, quàm maritus.

Corr. Rom. ¶ & Filij] Reposta sunt reliqua verba Scriptura ex B. Ambrosio, pro quibus in vetustis est, &c. in vulgatis autem, abominatio sunt Deo.

C. X. Adulteria non sunt faciendâ etiam voluntate generandi filios.

Item Augustinus ad Claudium, contra Julianum, cap. 9.

Sic non sunt b faciendâ adulteria etiam voluntate generandi regenerandos, quemadmodum nec furta faciendâ sunt etiam voluntate pascendi pauperes sanctos: quod tamen faciendum est non perpetrando furta, sed bene utendo mammonâ iniquitatis.

5 pars. Gratian. Ecce, quod nullo modo licet alicui vivere uxore sua, vel ex ancilla, vel ex alia qualibet filios parere: qui etiam suscepti, filiorum nomine judicantur indigni. Simplex etiam fornicatio in sacra Scriptura prohibetur.

C. XI. Illicitus concubitus, & omnis non legitimus usus illorum membrorum, nomine mœchia intelligitur.

Unde Augustinus in questionibus Deuteronom. q. 37. ad c. 23.

Meretrices c esse, & ad meretrices accedere prohibet Dominus, quarum publicè venalis est turpitudine. In Decalogo autem mœchia nomine non videtur hoc aperte prohibuisse, quoniam mœchia non nisi adulterium intelligi solet. Idem d super Exodum, q. 71. §. 1. Omnis mœchia etiam fornicatio dicitur in Scripturis. Sed utrùm etiam omnis fornicatio mœchia dici possit in eisdem Scripturis, non mihi interim occurrit locutionis exemplum: sed si non omnis fornicatio etiam mœchia dici potest, ubi sit in Decalogo prohibita illa fornicatio, quam faciunt viri, qui uxores non habent, cum feminis, quæ maritos non habent, utrùm inveniri possit, ignoro. Sed e si furti nomine bene intelligitur omnis illicita usurpatio rei alienæ (non enim rapinam permisit, qui furtum prohibuit, sed utique à parte totum intelligi voluit, quicquid illicite rerum proximi auferitur) profectò & nomine mœchiæ omnis illicitus concubitus, atque illorum membrorum non legitimus usus prohibitus debet intelligi.

C. XII. Extraordinaria voluptas, & invereconda opera illuviarum, luxuria & immunditia appellantur.

Item Hieronymus in c. 5. epist. ad Gal. ad vers. Manifesta autem.

In eo fornicator majoris est criminis, quia tollit membra Christi, & facit ea membra meretricis. Erunt quippe duo in carne una. Qui f non est fidelis, nec credit in Christo, sua membra facit membra meretricis; qui credit, & fornicatur, Christi membra facit membra meretricis. Econtrariò infidelis in fornicatione sua utrùm violet, an ædificet templum idolo, nescio: Per vitia quippe luxuriæ & vel maxime demones coluntur. Hoc unum scio, quòd qui post fidem Christi fornicatur, violat templum Dei. Secundùm opus carnis, immunditia nuncupatur: & eam comes luxuria sequitur. Quomodo enim in veteri lege de nefandis criminibus, quæ in occulto fiunt,

a Sapient. 3. b Ivo p. 8. c. 105. Pam. l. 7. c. 20. c Ivo part. 8. c. 311. d Ivo p. 8. c. 279. e Sxp. 14. q. 5. c. penale. §. facti. f 1. Cor. 6.

& ea nominare turpissimum est, ne & dicentis os, & aures audientium polluerentur, generaliter Scriptura complexa est, dicens a: Verecundos, vel reverentes facite filios Israël ab omni immunditia, sic in hoc loco cæteras extraordinarias voluptates, ipsarum quoque opera nuptiarum, si non verecundè, & cum honestate quasi sub oculis Dei fiant, ut tantùm liberis serviat, immunditiam & luxuriam nominavit.

Corr. Rom. ¶ & Luxuriæ] Absit vox ista à plerisque vetustis, & originali.

C. XIII. Immoderatus usus mulierum Salomonem ad idololatriam traxit.

Item Gregorius in Moralibus, lib. 12. c. 12.

Salomon quippe immoderato usu atque assiduitate mulierum ad hoc usque perductus est, ut templum idolis fabricaret: & qui prius Deo templum construxerat, assiduitate libidinis etiam perfidiæ substratus, idolis construeret templa non timuit.

C. XIV. Liberos procreatio in matrimonio laudatur, meretricia voluptas etiam in uxore damnatur.

Item Hieronymus in c. 5. epist. ad Ephesios, ad vers. viri diligite.

Liberorum ergò, ut diximus, in matrimonio opera concessa sunt: voluptates autem, quæ de meretricum capiuntur amplexibus, in uxore damnate.

6 ps. Gratian. Quare autem tales non dicantur filii, vel quem suorum parentum sequantur, qui ex libero & ancilla nascuntur, Isidorus Etymologiarum lib. 9. c. 5. determinat.

C. XV. Qui sint liberi, & quam conditionem sequantur.

Liberi dicti b, qui e ex libero sunt matrimonio orti. Nam filii ex libero & ancilla, servilis conditionis sunt. Semper enim qui nascitur, deteriores & partem sumit. Naturales autem dicuntur ingenuarum concubinarum filii, quos sola natura genuit, non honestas conjugii. & infra. §. 1. Hi verò d, qui non sunt de legitimo matrimonio, matrem potius, quàm patrem sequuntur.

Corr. Rom. ¶ & Deteriorem partem] In codicibus Isidori etiam manuscriptis legitur, deteriores parentis statum sumit.

QUESTIO V.

Quòd autem pudicitia violenter eripi non possit, multorum auctoritatibus probatur. Est enim virtus animi, quæ violentiam non sentit. Corpori namque vis infertur, non animo. Unde, quanvis corpus violenter corrumpatur, si pudicitia mentis servetur illesa, tamen castitas duplicatur. Sicut e beata Lucia fertur dixisse Paschasio: Si invitam me feceris violari, castitas mihi duplicabitur ad coronam. Non enim inquinatur corpus, nisi de consensu mentis. Nam si in manu mea thura ponas, & per manum meam sacrificia f facias, Deus g hæc attendit, & deridet. De sensibus enim & voluntatibus judicat Deus.

C. I. Melior est virginitas mentis, quàm carnis.

Hinc Ambrosius scribit in libro secundo de Virginitibus.

Tolerabilius b est mentem virginem, quàm carnem habere. Utrumque bonum, si liceat: si non liceat, saltem non homini castæ &, sed Deo simus. & infra. §. 1. Virgo prostitui potest, adulterari non potest. Ubiqueque Dei virgo est, templum Dei est: nec lupanaria

a Levit. 15. b Ivo p. 8. c. 71. c aliter quia. d Unde & ii. qui] orig. e In martyrio B. Lucie. f alit. jacias sacrificiis. g al. non attendit, qui & deridet. h Sentent. 4. dist. 38. Ivo part. 7. c. 137.

infamant

infamant castitatem, sed castitas, etiam loci abolet infamiam.

Corr. Rom. §. 1. *Antea legebatur, casti, sed B. Ambrosius ibi inducit Theodoram loquentem.*

C. II. *Mente incorrupta, caro non corrumpitur.*

Idem ad virginem lapsam, cap. 4.

Revera a non potest caro corrumpi, nisi mens fuerit ante corrupta.

C. III. *Aliena libido neminem polluit.*

Item Augustinus de civit. Dei, lib. 1.

c. 18.

Ita, a ne b aliquem polluat aliena libido, metuitur? Non polluit, si aliena erit, si autem polluet, aliena non erit. Sed cum pudicitia virtus sit animi, comitemque habeat fortitudinem, quâ potius quælibet mala tolerare, quam malo consentire deernat, nullus autem magnanimus, & pudicus in potestate habeat, quid de sua carne sit, sed tantum quid annuat mente, vel renuat: quis tandem sua mente putaverit, se perdere pudicitiam, si forte in apprehensa & oppressa carne sua exerceatur & expleatur libido non sua?

Corr. Rom. §. 1. *Ita, ne] Apud B. Augustinum, At enim ne vel aliena polluat.*

CAP. IV. *De eodem.*

Idem ibidem.

Proposito c animi permanente, per quod etiam corpus sanctificari meruit, nec ipsi corpori aufert sanctitatem violentia libidinis alienæ, quam servat perseverantia continentie suæ. An verò, si aliqua femina mente corrupta, violatque proposito, quod Deo voverat, pergat vitanda ad deceptorem suum, adhuc eam pergentem sanctam vel corpore dicimus, eâ sanctitate animi, per quam corpus sanctificabatur, amissâ atque destructâ? Absit hic error, & hinc potius admoneamur, ita non amitti corporis sanctitatem manente animi sanctitate, etiam corpore oppresso, sicut amittitur corporis sanctitas, violatâ animi sanctitate. *Item cap. 19. §. 1. Lucretiam certè matronam nobilem, veteremque Romanam, pudicitie magnis efferunt laudibus. Hujus corpore cum violenter oppresso Tarquinius Regis filius libidinosè potitus esset, illa scelus improbiissimi juvenis marito Collatino, & propinquo Bruto, viris clarissimis & fortissimis indicavit, eosque ad vindictam constrinxit. Deinde fœdi in se commissi d ægra atque impatiens se pesemit. Quid dicemus? adultera hæc, an casta judicanda est? Quis in hac controversia iudex laborandum putaverit? Egregiè quidam ex hoc, veraciterque declamans ait: *Mirabile dictu, duo fuerunt, & adulterium unus admisit. Splendidè atque verissimè. Intuens enim in duorum corporum commitione unius inquinatissimam cupiditatem, alterius castissimam voluntatem, & non quid conjunctione membrorum, sed quid animorum diversitate ageretur, attendens: Duo, inquit, fuerunt, & unus adulterium admisit.**

Corr. Rom. §. 1. *Ita non amitti] Locupletatus est ex originali hic locus, qui etiam apud Ivo nem erat paulò concisior.*

CAP. V.

Idem in eodem libro, cap. 27.

Non eo fidelibus Christi sit tædio vestra vita, si ludibrio fuit hostibus castitas vestra. Habetis magnam, veramque consolationem, si fidam conscientiam retinetis, non consensisse peccatis eorum, qui in vos peccare permisi sunt. *Idem in libro de duabus animabus, cap. 10. §. 1. Non nisi voluntate peccatur.*

Corr. Rom. §. 1. *Non fidelibus.] In originali legitur, Non itaque vobis, o fideles Christi, sed quoniam erat initium capitis, non est mutatum. Reliqua verò sunt restituta & aucta.*

a Sent. ibid. Ivo p. 7. c. 128. b Ivo p. 7. c. 139. c Ivo ibid. d al. commissi sceleris.

C. VI. *De eodem.*

Idem in libro primo de libero arbitrio, c. 5.

DE pudicitia a quis dubitaverit, quin ea sit in animo confitura, quandoquidem virtus est? Unde a violento stupratore eripi nec ipsa potest. *Item Hieronymus a super epistola ad Romanos, l. 1. §. 1. Non b potest fieri, ut, nisi quis mæchetur prius in corde, mæchari possit in corpore. Idem super Lucam & in lib. 2. §. 2. Finge c in persecutione aliquam virginem prostitutam: hæc apud Evangelium, quia voluntate non peccat, virgo suscipitur, in lege quasi corrupta repudiatur. Idem in libro Hebraicarum questionum in Genes. ad cap. 12. §. 3. Corpus d mulieris non vis maculat, sed voluntas. Item Augustinus in libro de sancta virginitate, c. 8. §. 4. Sicut nemo impudicè utitur corpore, nisi spiritu prius conceptâ nequitia: ita nemo pudicitiam servat in corpore, nisi spiritu prius insitâ castitate.*

Corr. Rom. §. 1. *Item Hieronymus] Apud B. Hieronymum nihil tale est inventum. Sed apud Origenem lib. 2. ad caput 2. epistole ad Romanos hæc leguntur: Neque enim fieri potest, ut, si ante quis non mæchetur in corde, mæchari possit in corpore.*

§. 1. *Idem super Lucam] Hæc habentur in commentariis B. Hieronymi in Matthæum, l. 2. c. 11. & inde est emendatum. In Lucam enim nihil extat B. Hieronymi.*

C. VII. *In corpore pudicitia violari non potest, si mens inviolata servetur.*

Idem Victoriano, epist. 122.

AD Deum e ingemiscantibus omninò suis aderit, qui suis adesse consuevit: & aut nihil in earum castissimis membris libidine hostili perpetrari permittit, aut si permittit, cum earum animus nullâ consensionis turpitudine maculatur, etiam carnem suam defendit a crimine: & quicquid in ea nec commisit, nec permisit libido patientis, solius erit culpa facientis, omnisque illa violentia nox pro corruptionis turpitudine, sed pro passionis vulnere deputabitur. Tantum enim in mente valet integritas castitatis, ut illâ inviolatâ, nec in corpore possit pudicitia violari, cujus membra potuerint superari.

C. VIII. *Cavo non peccat, si a contagione fuerit animamunda.*

Item Isidorus in synonymis, lib. 2.

Non f potest corpus corrumpi, nisi prius animus fuerit corruptus. Mundâ a contagione animâ g, caro non peccat.

C. IX. *Non eripitur pudicitia carnis, si mente servatur.*

Item Augustinus Honorato Episcopo, epist. 180.

Magis b timeamus, ne sensu interiore corrupto pereat castitas fidei, quàm ne femina violentè constuprentur in carne, quia violentia non violatur pudicitia, si mente servatur: quoniam nec in carne violatur, quando voluntas patientis suâ turpiter carne non utitur, sed sine consensione tolerat, quod alius operatur.

C. X. *Nec peccatum, nec justitia ex opere sine voluntate perficitur.*

Item Joannes Chryostomus, id est, auctor operis imperfecti super Matthæum, hom. 32. ad c. 19.

Sicut enim peccatum sine voluntate opus non facit, ita & justitia ex opere non consummatur, nisi & voluntas affuerit. Multi enim corpore quidem castitati student, adulterium autem voluntate committunt. Nisi enim ex voluntate sola fornicatio consummaretur,

a Ivo p. 7. c. 140. & p. 10. c. 101. b Ivo p. 7. c. 141. c 15. q. 1. si quis non iratus. §. item in persecutione. d Idem Beda in q. in Gen. 10. 8. c. 190. Ivo p. 8. c. 11. e Ans. l. 10. c. 32. f Cap. 1. id est, ante c. de castitate in recent. impress. Sent. 4. dist. 33. Ivo p. 7. c. 142. g al. animi. h Polyc. l. 4. tit. 35. Ans. l. 10. c. 51.

numquam

nunquam Dominus diceret a : Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam , jam mœchatus est eam in corde suo. Ergo voluntas sine opere b frequenter peccat. Illa est gloriosa continentia , non quam transgredi non potest necessitas debilitati c corporis , sed quam complectitur voluntas sancti propositi.

C. XI. Virginitas carnis non servatur mente corrupta.

Item Hieronymus in epistola ad Eustochium de custodia virginitatis.

2 S I Paulus Apostolus vas d electionis , & separatus in ps. Evangelium Christi , ob carnis aculeos , & incentiva vitiorum reprimit corpus suum , & servituti e subiecit , ne aliis prædicans , ipse reprobis inveniatur , & tamen f videt aliam legem in membris suis , repugnantem legi mentis suæ , & captivum se in legem duci peccati : si post nuditatem , jejunia , famem , carceres , flagella , supplicia , in semetipsum reversus exclamat : Infelix h ego homo , qui me liberabit de corpore mortis hujus ? tu te putas securam esse debere ? Cave , quæso , ne quando de te dicat Deus i : Virgo Israël cecidit , non est , qui suscitet eam . Audenter loquar : cum omnia possit Deus , suscitare virginem non potest post ruinam . Valet quidem liberare de pœna , sed non vult coronare corruptam . §. 1. Timeamus illam prophetiam , k ne in nobis etiam compleatur : Virgines bonæ deficient . Observa quid dicat : Virgines bonæ deficient , quia sunt & virgines malæ . Qui l viderit , inquit , mulierem ad concupiscendum eam , jam mœchatus est eam in corde suo . Perit ergo & mente virginitas . Istæ sunt virgines malæ , virgines carne , non Spiritu : virgines m stultæ , quæ oleum non habentes excluduntur a sponso . Si autem & illæ , quæ virgines sunt , ob alias tamen culpas virginitate corporum non salvantur , quid fiet illis , quæ prostituerunt membra Christi , & mutaverunt templum Sancti Spiritus in lupanar ? Illico audient Prophetam dicentem : Descende n , sede in terra virgo filia Babylonis , sede in terra : non est filia Chaldaeorum thronus o : non vocaberis ultra mollis & delicata . Accipe p molam , mole farinam , discooperi velamen tuam , denuda crura , transi flumina , revelabitur ignominia tua , apparebunt opprobria tua Et hoc post thalamos filii Dei , post oscula fratruelis , & sponsi : illa , de qua quondam sermo Propheticus concinebat : Astitit q Regina à dextris tuis in vestitu deaurato , circumdata varietate ; nudabitur , & posteriora ejus ponentur in faciem ipsius . Sedebit ad r aquas solitudinis , &posito vase , divaricabit pedes suos omni transeunti , & usque ad verticem polluetur . Rectius fuerat hominum subuisse conjugium , ambulasse per plana , quam ad altiora tendentem , in profundum inferni cadere . Ne s fiat , obsecro , civitas meretrix fidelis Sion , ne t post Trinitatis hospitium ibi Demones saltent , & u Sirenæ nidificent , & hericii .

Corr. Rom. § Multis locis restitutum est hoc caput ex vetustis exemplaribus , & originali.

C. XII. Corpore intacta castitas nunquam amittitur.

Item Augustinus serm. 3. de communi vita Clericorum , & epist. 109. ad monachos.

3 N Ec solo tacta , sed affectu quoque , & aspectu appetitur , & appetit fœmina . Nec dicatis vos animos habere pudicos , si habeatis oculos impudicos , quia impudicus oculus impudici cordis est nuntius : & cum se invicem sibi , etiam tacente lingua , conspectu mutuo corda nuntiant impudica , & secundum concupiscentiam carnis alterutro delectantur ardore , etiam intactis ab

a Matth. 5. b al. corpore. c al. debilitati. d Act. 9. & 23. Rom. 1. e 1. Corinth. 9. f Rom. 7. g 2. Cor. 11. h Rom. 7. i Amos 5. k Amos 8. l Matth. 5. m Matth. 25. n Esa. 47. o al. Joian : j orig. p Cant. cap. 1. q Ps. 44. r Ezech. 16. s Esa. 1. t Esa. 34. u al. Sirenes.

immunda violatione corporibus , fugit castitas ipsa de moribus.

C. XIII. Adulterium perpetratur , cum vel innupta turpiter concupiscitur.

Item Gregorius in Moralibus , lib. 21. c. 9.

Q U i a viderit mulierem ad concupiscendum eam , jam mœchatus est eam in corde suo. Quia enim græco vocabulo mœchus adulter dicitur , cum non aliena conjunx , sed mulier videri prohibetur , aperte veritas offendit , quia etiam solo visu , cum turpiter vel innupta concupiscitur , adulterium perpetratur . Quod tamen plerumque ex loco , vel ordine concupiscentium discernitur : quia scilicet sic hunc in sacro ordine studiosa concupiscentia , sicut illum adulterii inquinat culpa : in personis tamen non dissimilibus idem luxuria distinguitur reatus .

4 pars. Gratian. Quamvis autem violenter oppressæ pudicitiam non amiserint , incontaminatis tamen se non audeant exequare virginibus.

C. XIV. Quæ opprimuntur , incontaminatis se virginibus comparare non audeant.

Unde Leo Papa , epist. 85. al. 87. ad Episcopos Afric. c. 5.

I L l a b autem famulæ Dei , quæ integritatem pudoris oppressione barbaricâ perdidere , laudabiliores erunt in humilitate ac verecundia sua , si se incontaminatis non audeant comparare virginibus . Quamvis enim omne peccatum ex voluntate nascatur , & potuerit corruptione carnis mens invita non pollui , minus tamen eisdem oberit , si quod potuerunt animo non amittere , doleant se vel corpore perdidisse .

Gratian. Cùm ergo hæc , quæ violentiam passa est , pudicitiam amisisse probari non potest , nullo modo convincitur fornicationis , vel adulterii crimine incurrisse . Ut enim ait Augustinus in libro de bono conjugali , cap. 4. Adulterium e committitur , cum vel propriæ libidinis instinctu , vel alienæ consensu cum altero vel altera , contra pactum conjugale concumbitur , atque ita frangitur fides : quæ in rebus etiam corporeis & abjectis magnum animi bonum est : & ided ei a salutem quoque corporalem , quæ etiam vita ista continetur , certum est debere postponi .

Corr. Rom. § a Et ided ei] Apud B. Augustinum legitur : & ided eam salutis quoque corporali , quæ etiam vita ista continetur , certum est debere præponi . Sed ob glossam , & quoniam idem est sensus , nihil mutatum est .

C. XV. Mœchatur , qui alicui præter matrimonii fœdus miscetur.

Item Isidorus d super Exodum , c. 29.

N On e mœchaberis , J id est , ne quiquam præter matrimonii sui fœdera aliis fœminis miscatur ad explendam libidinem . Nam specialiter adulterium facit , qui præter suam ad alteram accedit .

C. XVI. Qui vivente uxore suâ alteram cognoscit , adulterium committit.

Item Augustinus de adulterinis conjugis , l. 2. c. 13.

P U to f Christianum neminem reluctari , illum adulterum esse , qui vel diu languente , vel diu absente , vel continenter vivere cupiente suâ uxore , alteri commistus est fœmina .

5 pars. Gratian. Cùm ergo nihil istorum in ista deprehendatur fuisse , quia nec propriæ libidinis instinctu , nec alienæ consensu , nec viro suo languente , vel absente , vel continenter vivere cupiente adhæsit alii , sed violenter aliena libidine oppressa vim pertulit , apparet , quod nec adultera , nec fornicata

a Dent. 5. Matth. 5. b Polyc. l. 4. tit. 34. c Hujus autem fidei violatio dicitur adulterium , cùm orig. lvo p. 8. cap. 102. Pann. lib. 7. c. 22. d Et Rabanus & Beda in quest. in Exod. e lvo p. 8. c. 107. Pann. l. 7. c. 23. f lvo p. 8. c. 24.

via dici potest. Unde nec aliqua occasione valet dimitti. Cum enim Judæi a quærent à Christo, utrum liceret homini uxorem suam dimittere quacunque ex causa, respondit ei: Non legistis h, quia qui fecit eos ab initio, masculum & feminam creavit eos? Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet. Deinde sermonem suum ita conclusit, ut diceret, neminem posse dimittere uxorem suam, exceptâ causâ fornicationis. Hinc Apostolus ait in epistola ad Corinthios c: His, qui matrimonio conjuncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, uxorem à viro non discedere. Unde datur intelligi, quod qualescunque fuerint vir & uxor, ex quo conjugali affectu sibi adhererint, ulterius ab invicem discedere non valent.

C. XVII. Qualiscunque sit vir, ex quo semel placuit, non est dimittendus.

Unde Ambrosius in Hexameron d, tit. diei quarta, scribit.

Horrendus α, & e incultus est vir: semel placuit: nunquid vir frequenter est eligendus? Comparem suam & bos requirit, & equus diligit: & si mutetur alius, trahere jugum nescit compar alterius, & se non totum putat. Tu jugalem tuum repudias, & putas sæpè mutandum? & si uno defecerit die, superducis rivalem, & statim incognitâ causâ, quasi cognitam f pudoris exqueris injuriam?

Corr. Rom. § α Horrendus,] Apud B. Ambrosium legitur, sed horridus & incultus est: semel placuit, &c. Ante hoc autem capitulum est cap. Adam per Evam. infra, 33. 9. 5.

C. XVIII. Similiter de uxore intelligatur.

Item Augustinus de sermone Domini in monte, lib. 1. cap. 32.

Si uxorem q quis habeat sterilem, vel deformem corpore, sive debilem membris, vel cæcam, vel surdam, vel claudam. vel si quid aliud, sive morbis, & doloribus, langnoribusque confectam, & quicquid (exceptâ fornicatione) cogitari potest vehementer horribile, pro fide & societate sustineat.

C. XIX. Non licet viro uxorem dimittere, nisi causâ fornicationis.

Item Hieronymus ad Oceanum de h morte Fabiolo.

Præcepit i Dominus, uxorem non debere dimitti, exceptâ causâ fornicationis, & si dimissa fuerit, manere innuptam. Quicquid viris jubetur, hoc consequenter redundat in feminas. Neque enim adultera uxor dimittenda est, & vir mæchus retinendus.

CAP. XX. De eodem.

Idem ibidem.

Apud e nos, quod non licet feminis, æquè non licet viris, & eadem servitus pari conditione censetur.

C. XXI. Communionem privetur, qui extra causam fornicationis uxorem suam dimittit.

Item ex Concilio Toletano XII. c. 8.

6 Præceptum i Domini est, ut exceptâ causâ fornicationis uxor à viro dimitti non debeat: ided quicunque citra culpam criminis supradicti uxorem suam quacunque occasione dimiserit, quia quod Deus in conjunxit, ille separare disposuit, tandiu ab Ecclesiastica communionem privatus, & à cœtu omnium Christianorum maneat alienus, quamdiu societatem relicta conjugis sinceriter amplectatur, & foveat. Itaque qui jam admoniti à Sacerdote semel, bis, terque, ut corrigerentur, ad thorum suæ conjugis noluerint redire, ipsi se suis meritis, &

a Matth. 19. b Gen. 2. c 1. Cor. 7. d Lib. 5. c. 7. e Ivo p. 8. c. 232. Pann. l. 6. c. 103. fal. cognita. g Sent. 4. dist. 34. Ivo p. 8. c. 238. Pann. l. 6. c. 104. h Epitaphium Fabiolo tom. 1. i Sent. 4. dist. 35. Ivo part. 8. c. 240. Pann. l. 7. c. 3. k Ivo ibid. l Ivo p. 8. c. 329. Pann. l. 7. c. 1. m Matth. 19.

à Palatinæ dignitatis officio separabunt, & insuper generosæ dignitatis testimonium, quamdiu in culpa fuerint, amissuri sunt, quia carnem suam dissidii jugulo tradiderunt.

CAP. XXII. De eodem.

Nicolaus Papa ad consulta Bulgarorum, c. 96.

Quicquid α mulier tua contra te cogitaverit, aut fecerit, vel si te accusaverit, non est, exceptâ causâ fornicationis, rejicienda vel odio proflus habenda, quæ est α Apostolo b præcipiente, sicut Ecclesia à Christo diligenda.

Corr. Rom. § α Quæ est,] Hæc usque ad finem addita sunt ex ipsis responsionibus.

7 pars. Gratian. Sed queritur, cum sit par utriusque conditio, cur communicantes viri cum adulteris uxoribus non conveniant, cum econtrâ uxores in consortio adulterorum virorum manere videantur.

C. XXIII. In utroque sexu adulterium pari ratione punitur.

De his ita scribit Innocentius Papa, epist. 3. ad Exuperium Episcopum, cap. 4.

Christiana e religio adulterium in utroque sexu pari ratione condemnat. Sed viros suos mulieres non facile de adulterio accusant, & non habent latentia peccata vindictam. Viri autem liberius uxores adulteras apud Sacerdotes deferre consueverunt: & ided mulieribus, pro doto earum crimine, communitio denegatur; virorum autem latente commisso non facile quisquam ex suspitionibus abstinetur: qui utique submovebitur, si ejus flagitium detegatur. Cùm ergo par causa sit, interdum probatione cessante, vindictæ ratio conquiescit.

QUESTIO VI.

Ece, quod ista dimitti non valet, cum à fornicatione innocens inveniatur. Sed ponatur, quod ipsa sit adultera, queritur, si adulter possit dimittere eam causâ fornicationis? Non enim videtur, quod pari crimine infectus alium de eodem punire possit. Unde cùm Judæi adulteram accusarent, æquitatis sententiam à Domino acceperunt: Quicunque d vestrum sine peccato est, primus lapidem in illam mittat. Hinc etiam in Evangelio e præcipitur: Hypocrita, primum ejice trabem de oculo tuo, & postea educes festucam de oculo fratris tui.

C. I. Qui fornicatur, fornicationis causâ uxorem suam dimittere non potest.

Hinc etiam Augustinus scribit in lib. 1. de sermone Domini in monte, c. 28.

Nihil f iniquius quàm fornicationis causâ dimittere uxorem, si & ipse convincitur fornicari. Occurrit enim illud: In quo g enim alterum iudicas, temetipsum condemnas, eadem enim agis, quæ iudicor. Quapropter quisquis fornicationis causâ vult abjicere uxorem, prior debet esse à fornicatione purgatus. Quod similiter etiam de femina dixerim.

C. II. Qualem quisque vult invenire uxorem, talem se servet eadem.

Idem de verbis Domini, tractatu sive serm. 46.

Si ducturi h estis uxores, servate vos uxoribus vestris. Quales vultis eas α invenire, tales & ipsæ inveniant vos. Quis juvenis est, qui non castam velit ducere uxorem? & si accepturus est virginem, quis non intactam desideret? Intactam queris? intactus esto: puram queris? noli esse impurus. Non enim illa potest, & tu non potes.

Corr. Rom. § α Eas invenire,] In originali § apud Ivoem est: Quales eas vultis ad vos venire, tales & vos debent ipsæ invenire.

a Ivo part. 8. cap. 228. b Ephes. 5. c Sent. 4. distinct. 35. Ivo part. 8. c. 214. d Joann. 8. e Luc. 6. f Sentent. 4. distinct. 35. Ivo part. 8. c. 250. Pannorm. l. 7. cap. 31. g Rom. 2. h Ivo p. 8. cap. 45.

C. III. Judicium de alio expetere non debet, qui se iudicari contemnit.

Idem in epistola ad Pascentium Comitem Arianum, epist. 174.

INiquum a est, ut quisque de alio iudicare velit, & iudicari de se nolit.

C. IV. Viri gravius sunt puniendi de adulterio, quam mulieres.

Idem de adulterinis conjugis, lib. 2. c. 8.

INDignantur h mariti, si audiant adulteros viros pendere similes adulteris foeminis penas: cum tanto gravius eos puniri oportuerit, quanto magis ad eos pertinet & virtute vincere, & exemplo regere foeminas.

C. V. Sicut vir caput est mulieris, sic adulterando gravius delinquit, quam mulier.

Idem de decem chordis, cap. 3.

NON e moechaberis, id est, non ibis ad aliquam aliam praeter uxorem tuam. Tu autem exigis hoc ab uxore, & non vis reddere hoc uxori? & cum debeas in virtute praecedere uxorem, (quoniam castitas virtus est) tu sub uno impetu libidinis cadis? & vis uxorem tuam vetricem esse, tu victus iaces d? & cum tu caput sis uxoris tuae, praecedet te ad Deum, cuius caput es? vis domum tuam capite deorsum pendere? Caput e enim mulieris est vir. Ubi autem melius vivit mulier, quam vir, capite deorsum pendet domus. Si caput est vir, melius debet vivere vir, & praecedere in omnibus bonis factis uxorem suam, ut illa imitetur virum, & sequatur caput suum.

Gratian. His auctoritatibus monstratur, quod adulter adulteram dimittere non valet.

QUESTIO VII.

UNC autem queritur, Si ille, qui dimiserit uxorem suam causa fornicationis, illa vivente aliam ducere possit? Quod autem hoc fieri non possit, testatur Augustinus in libro de bono conjugali, cap. 7. dicens:

C. I. Vinculum conjugii fornicatione non potest dissolvi.

INTERveniente f divortio non aboletur illa confederatio nuptialis: ita ut sibi conjuges sint, etiam separati, cum illis autem adulterium committant, quibus etiam fuerint post suum repudium copulati.

C. II. Nulla ratione dissolvitur conjugium, quod semel initum probatur.

Idem de adulterinis conjugis, lib. 2. cap. 4. & 5.

LEite dimittitur g conjunx ob causam fornicationis, sed manet vinculum prioris. Propter quod fit reus adulterii, qui dimissam duxerit, etiam ob causam fornicationis. Sicut enim manente in se sacramento regenerationis excommunicatus & quis reus criminis, nec illo sacramento caret, etiamsi nunquam reconcilietur Deo: ita manente in se vinculo federis conjugalis, uxor dimittitur ob causam fornicationis, nec carebit illo vinculo, etiamsi nunquam reconcilietur viro. Carebit autem, si mortuus fuerit vir ejus. Reus vero excommunicatus ideò nunquam carebit regenerationis Sacramento, etiam non reconciliatus, quia nunquam moritur Deus.

Corr. Rom. ¶ & Excommunicatus quis] Totus hic locus est restitutus ex originali, & multa alia cum ex eodem, tum ex vetustis exemplaribus emendata.

a Ivo p. 5. c. 392. b Sent. 4. dist. 35. Ivo p. 8. c. 242. Pann. 1. 7. c. 36. c Ivo p. 8. c. 263. Exod. 20. Deut. 5. d al. jucens. e Eph. 5. f Ivo p. 8. c. 9. & 235. Pann. 1. 7. c. 6. g Ivo p. 8. cap. 239. Pann. lib. 7. cap. 5.

C. III. Sive vir ab uxore, sive uxor a viro causa fornicationis discesserit, alteram habere prohibetur.

Idem super epistolam Pauli ad Corinthios.

POSTolus a dicit: Hic, qui sunt in conjugio, praecipio non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere: quod si discesserit, manere in nuptiam, aut reconciliari viro suo. Potest enim fieri, ut discedat ea causa, qua Dominus permittit. Aut, si foemina licet virum dimittere etiam praeter causam fornicationis, & non licet viro, quid respondebimus de hoc, quod dixit posterius? Et vir uxorem non dimittat, quare non addit: excepta causa fornicationis: quod Dominus permittit? nisi quia similem formam vult intelligi, ut si dimiserit (quod causa fornicationis permittitur) maneat sine uxore, aut reconcilietur uxori? & post pauca. §. 1. Dominus autem permittit causa fornicationis uxorem dimitti. Sed quia permittit, non iussit.

Corr. Rom. ¶ Est apud Bedam 1. Corinth. 7. ex lib. 1. B. Augustini de sermone Domini in monte, cap. 26.

¶ & Apud B Augustinum in 1. libro de sermone Domini in monte, cap. 26. legitur: sed consulamus Apostolum, ne quid temere dicamus. His, qui sunt in conjugio, inquit, praecipio, &c. Apud Bedam vero 1. Cor. 7. His, qui sunt in conjugio praecipit per Apostolum Dominus, uxorem, &c. Multa vero & in hoc, & in sequentibus capitulis, Fieri, & Dominus, emendata sunt ex iussu B. Augustino & Beda in locis indicatis.

CAP. IV.

Idem de sermone Domini in monte, lib. 1. cap. 25.

FLeri b potest, ut vir dimittat uxorem causa fornicationis, quam Dominus exceptam esse voluit. Jam vero si nec illi nubere conceditur, vivo viro, a quo recessit, neque huic alteram ducere viva uxore, quam dimittit, multò minus fas est illicita cum quibuslibet stupra committere.

C. V. Ab uxore dimissus, vel dimissa a viro, ad penitentiam redigantur, nisi aut continentur vivere, aut sibi reconciliari voluerint.

Item ex Concilio c Milevitano, c. 17.

PLacuit d, ut secundum e Evangelium, & Apostolicam disciplinam neque dimissus ab uxore, neque dimissa a marito, alteri conjugantur, sed ita maneat, aut sibi reconcilietur. Quod si contempserint, ad penitentiam redigantur.

C. VI. Moechatur, qui a viro dimissam ducere praesumit.

Item Augustinus lib. 1. de sermone Domini in monte, cap. 25.

DOMinus f ad illud confirmandum, ut non facile dimittatur uxor, solam causam fornicationis excepit, caeteras vero universas molestias, si quae fortè extiterint, jubet pro fide conjugali, pro castitate fortiter sustineri. Et moechum dixit etiam virum, qui eam duxerit, quae soluta est a viro.

C. VII. Adultera probatur, quae vivente viro alteri nubit.

Item Hieronymus ad Amanum & Presbyterum.

OMnes g causationes Apostolus amputans, apertissime definit, vivente viro esse adulteram mulierem, si alteri nupserit. Nolo mihi proferas raptoris vio-

a 1. Corinth. 7. Sent. 4. dist. 35. Polyc. 1. 6. tit. 4. Ivo p. 8. cap. 208. Pann. 1. 7. c. 2. b Beda 1. Corinth. 7. Ivo p. 8. c. 273. c Concilium Africanum, cap. 69. & Graecum, c. 105. d Polyc. lib. 6. tit. 4. Anselm. lib. 10. cap. 15. Burch. lib. 9. cap. 64. Ivo p. 8. c. 200. e Matth. 19. 1. Corinth. 7. f Beda 1. Cor. 7. Sentent. 4. dist. 35. Ivo p. 8. c. 237. Pann. 1. 7. c. 4. g Polyc. lib. 6. tit. 4. Ivo p. 8. c. 239.

lentiam,

lentiam, matris præstationem a, patris auctoritatem, propinquorum catervam, servorum insidias, atque contemptum b, damna rei familiaris. Quamdiu vivit vir, licet adulter sit, licet sodomita, licet flagitiis omnibus cooperatus, & ab uxore propter hæc scelera derelictus, maritus ejus reputatur, cui alterum virum accipere non licet. Nec Apostolus hæc propria auctoritate decernit, sed Christo in se loquente Christi verba secutus est, qui ait in Evangelio c: *Qui dimiserit uxorem suam, exceptâ causâ fornicationis, facit eam mæchari: & qui dimissam acceperit, adulter est.* Unde & Apostoli gravem conjugii sarcinam intelligentes: *Si ita est, inquit, non expedit homini, uxorem accipere.* Ad quos Dominus, qui potest, inquit, capere, capiat. Statimque sub exemplo trium eunuchorum virginitatis infert beatitudinem, quæ nullâ carnis lege tenetur e.

Corr. Rom. ¶ *¶ Amandum.] Sic in plerisque vetustis. Nam in vulgatis erat, Damalium. Sunt autem aliqua in hoc capite emendata ex ipso originali, ubi glossa non obstitit. ¶ Post hæc verba apud B. Hieronymum sequitur c. non latis. 34. quæst. 1. & 2.*

C. VIII. *Mulierî fidei, quæ virum adulterum dimittit, alii nubere non licet.*

Item ex Concilio Eliberitano, cap. 9. **F**idelis a femina, quæ adulterum maritum reliquerit fidelem, & alterum duxit e, prohibeatur, ne ducat. Si autem duxerit, non prius accipiat communionem, quam is, quem reliquit, de seculo exierit, nisi necessitas infirmitatis dare compulerit.

C. IX. *Ad penitentiam est cogendus, qui multis nuptiis copulatur.*

Item ex Concilio Martini Papæ, id est, ex cap. Martini Bracarenfis, c. 80.

Si quis fuerit multis nuptiis copulatus, penitentiam agat. Conversatio autem & fides penitentis tempus comprehendat a.

Corr. Rom. ¶ *¶ Comprehendat.] In originali, & apud Ivoem est, compendiat tempus. Apud Burchardum corruptè, compendit. Et in Concilio Neocæsariensi, cap. 3. supra, 31. quæst. 1. de his unde hoc sumptum est, legitur, abbreviat. Sed ob glossam non est mutatum.*

C. X. *Qui ob fornicationem uxorem dimittit, & aliam ducit, mæchari probatur.*

Item Augustinus de adulterinis conjugii, lib. 1. cap. 9.

Quemadmodum g non rectè dici potest, si ergò nescit homo, non peccat (sunt enim etiam peccata ignorantium, quamvis minora, quam scientium) ita non rectè dici potest, ergò si causâ fornicationis dimiserit vir uxorem, & aliam duxerit, non mæchatur. Est enim mæchatio etiam eorum, qui alias ducunt relicti propter fornicationem prioribus, sed utique minor, quam eorum, qui non propter fornicationem dimittunt, & alteras ducunt.

2 pars. Gratian. *Sunt enim in fornicatione gradus, ut sicut gravior peccat adulter, quam fornicator, sic gravior delinquit, qui nec suâ dimissâ aliam ducit, eo, qui suam dimittens, aliam cognoscit: gravior quoque, qui uxorem habens ad conjugem proximi sui accedit, quam qui non habens uxorem, thorum alterius violat, vel uxoratus ad solutam accedens. Sed omnes hos incestuosi transcendunt: quos vincunt contra naturam delinquentes.*

C A P. XI. *Unde Augustinus de adulterinis conjugii.*

Adulterii b malum vincit fornicationem; vincitur autem ab incestu. Pejus est enim cum matre, quam

a al. persuasionem] orig. b aliter, & parentum contumelias. c Matth. 19. d Burch. lib. 9 c. 63. Ivo p. 8. c. 199. e duxerit.] orig. f Burch. l. 9. c. 20. Ivo p. 8. c. 158. & 332. g Ivo p. 8. cap. 255. h Sent. 4. dist. 38. Ivo p. 8. c. 110.

cum aliena uxore concumbere. Sed omnium horum est pessimum, quod contra naturam sit, ut si vir membro mulieris non ad hoc concessio voluerit uti. Usus enim naturalis, si ultra modum prolabitur, in uxore quidem veniale est, in meretrice damnabile. Sed iste, qui est contra naturam, execrabiliter fit in meretrice, sed execrabilissus in uxore. Tantum valet ordinatio creatoris, & ordo creaturæ, ut in rebus ad utendum concessis, etiam cum modus exceditur, longè sit tolerabilius, quam in eis, quæ concessa non sunt, vel unus, vel rarus excessus.

Corr. Rom. ¶ *In multis vetustis caput hoc conjunctum est superiori: atque in eo referuntur verba B. Augustini hinc inde collecta, potissimum ex libro de bono conjugali, cap. 8. 9. & 11. quem etiam librum citat Ivo, & Magister.*

C. XII. *Minus est secundum naturam coire, quam contra naturam delinquere.*

Item Ambrosius in libro de Patriarchis, lib. 1. de Abraham, c. 6.

Offerbat a sanctus Loth filiarum pudorem. Nam etsi illa quoque flagitiosa impuritas erat, tamen minus erat secundum naturam coire, quam adversus naturam delinquere. Præferbat domus suæ verecundiæ, hospitalem gratiam, etiam apud barbaras gentes inviolabilem.

C. XIII. *Graviora sunt flagitia, quæ contra naturam probantur.*

Item Augustinus confessionum lib. 3. c. 8.

Flagitia b, quæ sunt contra naturam, ubique & semper detestanda, atque puniendâ sunt: qualia Sodomitarum fuerunt. Quæ si omnes gentes facerent, eodem criminis reatu divinâ lege tenerentur: quæ non sic fecit homines, ut se illo uteretur modo. Violatur quippe ipsa societas, quæ cum Deo nobis esse debet, cum eadem natura, cuius ipse auctor est, libidinis perveritate polluitur.

C. XIV. *Turpior, & flagitiosior est usus contra naturam, quam fornicationis vel adulterii.*

Idem contra Jovinianum, lib. 1.

Usus c naturalis & licitus est in conjugio, sicut illicitus in adulterio. Contra naturam verò semper illicitus, & proculdubio flagitiosior atque turpior: quem sanctus Apostolus d & in feminis, & in masculis arguebat, damnabiliores volens intelligi, quam si in usu naturali vel adulterando, vel fornicando peccarent.

Corr. Rom. ¶ *Caput hoc neque in libro de bono conjugali, (quem contra Jovinianum se scripsisse B. Augustinus lib. 2. retractat, cap. 22. profectus) neque in libro contra Julianum, quorum quintum citat Ivo, est inventum. De his tamen flagitiis agitur lib. 2. de nuptiis & concupiscentia, c. 19. & 20.*

C. XV. *Omnis immunda pollutio, fornicatio est, licet varia sint peccata fornicationis.*

Item Isidorus lib. 2. de summo bono, cap. 39.

Non solum de commissa fornicatione peccatum respicit in homine, sed, si adhuc delectetur, atque animum teneat, proculdubio regnat. Fornicatio carnis, adulterium: fornicatio animæ, idolorum est servitus. Est autem & spiritalis fornicatio, de qua e Dominus ait f: *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mæchatus est eam in corde suo.* Omnis immunda pollutio, fornicatio dicitur, quamvis quisque diversâ turpitudinis voluptate prostituatur. Ex delectatione enim fornicandi varia gignuntur flagitia, quibus & regnum Dei clauditur, & homo à Deo separatur. §. 1. Inter cætera septem vitia, vitium g fornicationis maximum scelus est:

a Ivo p. 9. c. 155. Gen. 19. b Ivo p. 9. c. 105. c Ivo p. 9. c. 106. d Rom. 1. e Secundum quod. f Matth. 5. g al. fornicatio maximi est sceleris. Rrr 2

quia per carnis immunditiam templum Dei violat, & tollens membrum Christi, facit membrum meretricis. Sunt autem quaedam, quae sicut animalia absque ulla discretionem, indefinenter libidini serviunt: quas ego nec mutis pecoribus comparaverim. Pecora enim cum conceperint, ultra non indulgent maribus copiam sui.

Corr. Rom. § α Sunt autem] Haec non sunt inventa apud Isidorium: sed apud Origenem, hom. 5. ad c. 19. Gen. & familia apud B. Hieronymum in c. 5. epistolae ad Ephesios.

C. XVI. Adulterium secundum in penis obtinet locum. Item ex epistola a Clementis ad Jacobum.

Quid a in omnibus peccatis adulterio est gravius? Secundum namque in penis obtinet locum: quoniam quidem primum illi habent, qui aberrant a Deo, etiam si sobrie vixerint.

Corr. Rom. § α Locum hunc ex epistola Clementis citat Nicolaus I. in epistola omnibus Archiepiscopis & Episcopis in regno Lotharii, quae incipit, Optaremus: & extat Roma in Bibliotheca monasterii Dominicanorum.

Gratian. His auctoritatibus evidentiissime monstratur, quod quicumque causa fornicationis uxorem suam dimiserit, aliam illa vivente ducere non poterit: & si duxerit, reus adulterii erit.

4 pars. §. 1. His ita respondetur. Haec auctoritates de his loquuntur, quorum continentiam carnalis infirmitas non impedit: vel de his, qui praesentes causam diffidii, aliorum conjunctione se reddiderunt indignos.

C A P. XVII.

Unde Ambrosius super 1. epist. Pauli ad Corinthios, ad cap. 7.

Uxor b a viro non discedat, nisi causa fornicationis: quod si discesserit, aut maneat inupta, aut reconcilietur viro suo: & vir similiter non dimittat uxorem.] Ideo non subdit de viro, quod de uxore praemisit, quia viro licet ducere aliam.

Corr. Rom. § In eo Ambrosii loco pluribus verbis haec res exponitur: sed contrariam sententiam asserit B. Ambrosius lib. 1. de Abraham, cap. 4. & 7. quod refertur sup. ead. quaest. 4. nemo. & in comment. ad cap. 16. Lucae, toto cap. 1. libri octavi, cujus pars refertur infra 33. quaest. 2. an, quod.

E. XVIII. Licere ducere aliam viro, cui sua ob infirmitatem corporis debitum reddere non valet.

Item Gregorius III. Bonifacio Episcopo, epist. 4.

Quod c proposuisti, si mulier infirmitate correpta non valuerit debitum viro reddere, quid ejus faciat jugalis: bonum esset, si sic permaneret, ut abstinentiae vacaret: sed quia hoc magnorum est, ille, qui se non poterit continere, nubat magis: non tamen subsidii opem subtrahat ab illa, quam infirmitas praepedit, non detestabilis culpa excludit.

Corr. Rom. § Epistola, ex qua capitulum hoc acceptum est, impressa extat tomo 3. Conciliorum, & manuscripta in Bibliotheca monasterii Dominicanorum: & quae citantur infra 33. q. 1. c. quod autem. & c. sequenti, videntur esse hujus Gregorii III.

5 pars. Gratian. Sed d illud Ambrosii a falsatoribus dicitur insertum. Illud Gregorii sacris canonibus, imò Evangelicae & Apostolicae doctrinae penitus invenitur adversum. Quidam vero sententiam Ambrosii servare cupientes, non de qualibet fornicatione illud arbitrantur intelligi, ut ob quamlibet fornicationem vir licite dimittat uxorem, & vivente dimissa aliam ducat, sed de incestuosa tantum fornicatione intelligi: cum uxor videlicet alicujus, patri & fi-

a Sent. 4. dist. 28. Ivo p. 8. c. 99. Pann. l. 7. c. 21. b Sent. 4. dist. 35. 1. Cor. 7. Glossa ordin. ad eum locum. c Ivo p. 8. c. 78. Pann. lib. 6. c. 112. d Sent. 4. dist. 35. Glossa ordin. 1. Cor. 7.

lio, fratri & avunculo viri sui, vel alicui similiton se constuprandam publice tradiderit. Haec autem, quae viro suo se illicitam reddidit in perpetuum, dum per copulam consanguinitatis in primum, vel secundum, vel tertium gradum transiit affinitas a, licite dimittitur, & ea vivente superducitur alia. Hic si quis contendat non magis viro, quam mulieri licitum esse, si vir alicujus eodem modo fornicetur, sciat, virum ab Ambrosio appellatum non sexu, sed animi virtute: mulierem quoque nimirum sentiat non sexu corporis, sed mollitia mentis. Sed quia nulla auctoritate permittitur, ut uxore vivente alia superducatur, intelligitur illud Ambrosii in supradicto genere fornicationis: non tamen, quod vivente dimissa, aliam ducere possit: sed post mortem fornicarii, vel fornicariae, (quorum uterque, ut supra dictum est, a corruptione luxuriae mulier appellatur) ille, qui a fornicatione mundus est, vir vel mulier alius copulari possunt: adulteri autem, si supervixerint, nullo modo alius copulari poterunt.

C. XIX. Licet conjugium non negetur illi, cujus uxor cum suo fratre dormierit. Sic & illud intelligitur, quod in Capitulo cujusdam Concilii legitur.

Quaedam b cum fratre viri sui dormivit: decretum est: ut adulteri nunquam conjugio copulenter: illi vero, cujus uxor stuprata est, licita conjugia non negetur.

Corr. Rom. § Simile legitur lib. 5. Capitularium, cap. 19.

C. XX. Disjungantur, & nunquam conjugio copulenter, qui quodlibet infra subjeclorum admiserint.

Sic & illud Maguntinensis Concilii intelligitur.

Si c quis viduam uxorem duxerit, & postea cum filia sua fornicatus fuerit, seu cum duabus fororibus, aut si qua cum duobus fratribus, seu cum patre & filio, si quis relicta fratris, si quis neptem, aut noveram, aut nurum, aut consobrinam, aut filiam avunculi, aut ejus relictam, aut privignam polluerit, eos disjungi, & ulterius nunquam in conjugio copulari praecipimus.

Corr. Rom. § Sentus hujus capituli est in Concilio primo Maguntino, c. 56. & II. sub Rabano, c. 29. & lib. 5. Capitul. c. 101. ubi etiam pleraque eadem verba habentur.

C. XXI. Sororem uxoris polluens, neutram habere valet. Idem. d

Qui dormierit e cum duabus fororibus, & una ex illis antea uxor fuerit, neutram ex ipsis habeat: nec ipsi adulteri unquam in conjugio copulenter.

C. XXII. Causa adulterii uxorem relinquens continentiam servet. Item illud Gregorii.

Hi f vero, qui uxores suas in adulterio deprehendunt, non licebit, nec eum, nec eam, aliam uxorem accipere, vel alium virum, quamdiu ambo vivunt. Si autem adultera mortua fuerit, vir ejus, si vult, nubat, tantum in Domino: adultera vero nunquam, etiam si mortuus fuerit vir ejus: omnibus tamen diebus vitae suae acerrimae poenitentiae lamenta perfolvat.

C. XXIII. Neutram habeat, qui sororem uxoris polluit. Item ex decreto Zachariae Papae.

Concubuit g cum sorore uxoris tuae? si fecisti, neutram habeas: & si illa, quae uxor tua fuerit, conscientia sceleris non fuit, si se continere non vult, nubat in Domino, eui velit. Tu autem & adultera sine spe conjugii permaneat: & quamdiu vixeritis, juxta praecipitum Sacerdotis poenitentiam agite.

a al. affinitatis. b 5. Capitul. cap. 101. c Burch. lib. 17. cap. 9. Ivo part. 9. c. 71. & 77. Pann. lib. 6. c. 121. d In Concil. Vormaciensi, cap. 63. e Sent. 4. dist. 34. Burch. l. 17. c. 3. Ivo p. 9. cap. 69. f al. His. Sent. 4. dist. 34. Polyc. l. 6. tit. 4. g Sent. ibid. Burch. l. 19. c. 5. fol. 273. C. XXIV.

C. XXIV. *Cum noverca, vel filiastra, vel sorore sue uxoris dormiens, ad conjugium pervenire non poterit: viris tamen eorum legitima non negantur conjugia.*

Item ex Concilio Triburienſi.

Si quis a cum noverca sua dormierit, neuter ad conjugium potest pervenire: sed vir ejus potest, si vult, aliam accipere, si se continere non potest. §. 1. Similiter si quis cum filiastra sua, vel cum sorore uxoris sue dormierit, observandum est.

Gratian. *Quamvis illud, quod in sine Maguntinensis Concilii ponitur, à nonnullis non de legitime conjunctis, sed de fornicariis dictum intelligatur, videlicet ut fornicarii discedant ab invicem, & sine spe conjugii permaneant; Illud vero Gregorii ad Bonifacium, Anglicis & pro tempore permixtum est: quibus B. Gregorius in quarta & quinta generatione conjugia contrahi permittit: alias autem inane esset, cum Augustinus dicat in libro de sermone Domini in monte: Si è uxorem quis habeat sterilem, &c.*

Corr. Rom. §. & Anglicis] *Vere hic auctor glossa animadvertit, Gratianum, quod Gregorius III. scripsit ad Bonifacium Legatum Germaniæ pro causis Germanorum, retulisse ad ea, quæ multò antè B. Gregorius I. scripserat ad Augustinum, Anglorum Episcopum, dispensando cum Anglis ad fidem nuper conversis super gradibus consanguinitatis & affinitatis: & habetur infra 35. quæst. 2. & 3. cap. quædam lex. & q. 5. c. ad sedem.*

C. XXV. *Ob infirmitatem, vel damna corporis, conjugia solvi non licet.*

Item Nicolaus ad Carolum, Maguntinensem Episcopum.

Hi, qui e matrimonium sani contraxerint, & uni ps. ex duobus amentia, aut furor, aut aliqua infirmitas accesserit, ob hanc infirmitatem conjugia talium solvi non possunt. Similiter sentiendum de his, qui ab adversariis excæcantur, aut membris truncantur, aut à barbaris exacti fuerint.

C. XXVI. *Furiosus & furiosa matrimonium contrahere non possunt.*

Item Fabianus Papa.

Neque d furiosus, neque furiosa matrimonium contrahere possunt: sed si contractum fuerit, non separentur. 7 pars. Gratian. *Ut ergò ex præmissis colligitur, non licet huic, dimissâ uxore, aliam ducere. Manet enim inter eos quoddam vinculum conjugale, quod nec ipsâ separatione dissolvitur.*

C. XXVII. *Sterilem uxorem dimittere, & causâ fecunditatis aliam ducere alicui non licet.*

Unde Augustinus ait in libro de bono conjugali, cap. 7.

Tantum e valet illud sociale vinculum conjugum, ut eum causâ procreandi colligetur, nec ipsâ causâ procreandi solvatur. Possent enim homo dimittere sterilem uxorem & aliam ducere, de qua filios habeat, & tamen non licet. *Item c. 15. §. 1. Manet vinculum nuptiarum, etsi proles, cujus causâ initum est, manifestâ sterilitate non sublequatur: ita, ut jam scientibus conjugibus non se filios habituros, separare se tamen vel ipsâ causâ filiorum, atque aliis copulare non liceat. Quòd si fecerint, eum eis, quibus se copulaverint, adulterium committunt, ipsi autem conjuges manent. Planè uxoris voluntate adhibere aliam, unde communes filii nascantur unius com-*

a Ex Conc. apud Vermerias. Burch. l. 17. c. 11. b sup. tit. q. 5. si uxorem. c Lib. 2. sent. Pauli, tit. 19. in interpretatione l. 4. in Cod. Theod. Sent. 4. dist. 34. Ans. l. 10. c. 27. Burch. l. 9. c. 28. Polyc. l. 6. t. 4. Ivo p. 8. c. 166. Pann. l. 6. c. 93. d Paulus ibid. Sent. ibid. Polyc. ibid. Ans. l. 10. c. 8. Burch. l. 9. c. 30. Ivo p. 8. c. 168. Pannorm. l. 6. c. 92. e Ivo p. 8. c. 254. Pann. l. 6. c. 28. & 105.

missione ac semine, alterius autem jure, ac potestate, apud antiquos Patres fas erat. Utrum & nunc fas sit, temerè à non dixerim.

CAP. XXVIII. *De eodem.*

Idem lib. 1. de nuptiis, & concupiscentia, c. 10.

Usque h aded manent inter viventes semel inita jura nuptiarum, ut potius sint inter conjuges, qui ab alterutro separati sunt, quàm cum his, quibus aliis adhaerunt. *& paulò & post. §. 1. Manet inter viventes quoddam vinculum conjugale, quod nec separatio, nec cum altero copulatio possit auferre: manet autem ad noxam criminis, non ad vinculum fœderis: sicut apostata anima velut de conjugio Christi recedens, etiam fide perditâ sacramentum fidei non amittit, quod lavacro regenerationis accepit. Redderetur enim proculdubid redempti, si amisisset abscedens. Habet autem hoc, qui recessit, ad cumulum supplicii, non ad meritum præmii.*

Corr. Rom. §. & Et paulò post.] *Apud B. Augustinum hic interjicitur c. denique, supra 31. q. 1. Addita verò nonnulla sunt, & emendata in hoc capite ex ipso originali, quemadmodum & in precedenti.*

QUESTIO VIII.

Cum itaque probatum sit, quòd hic uxorem suam dimittere, & aliam ducere non potest, quæritur, si liceat ei hæc conditione peccare, ut infidelem ad fidem adducat? Quod non posse fieri Augustinus affirmat in l. 1. de adulterinis conjugis, cap. 22. ita dicens:

CAP. UNIC. *Non debet aliquis à continentie voto recedere, etiamsi infidelis Christianam se fieri polliceatur.*

Non e solum mœchandum non est, (quod facit non quidam, sed omnis, qui dimittit uxorem suam, & ducit alteram, etsi propterea duxerit, ut faciat Christianam:) sed etiam quisquis non alligatus uxori continentiam Deo voverit, nullo modo debet istâ compensatione peccare, ut ided credat, uxorem sibi esse ducendam, quia promisit, quæ nuptias ejus appetit, futuram se esse Christianam. Quod enim cuiquam, antequam vovisset, licebat, eum id se nunquam facturum voverit, non licebit: si tamen id voverit, quod vovendum fuit, sicuti est perpetua virginitas, vel post & experta connubia solutis à vinculo conjugali, vidualis castitas, seu ex consensu voventibus d, & carnalia debita sibi invicem relaxantibus fidelibus, castitas conjugibus (quod alterum sine altera, vel alteram sine altero vovere fas non est) jugis continentia. Hæc ergò, & si qua alia sunt, quæ rectissimè voventur, cum homines voverint, nullâ conditione rumpenda sunt, quæ sine ulla conditione voverunt.

Corr. Rom. §. & Vel post] *Hic locus in vulgatis B. Augustini codicibus, & etiam apud Ivonem usque ad vers. Hæc ergò. paulò aliter habet.*

CAUSA XXXIII.

Quidam vir maleficiis impeditus, uxori suæ debitum reddere non poterat. Alius interim clamculò eam corrupit: à viro suo separata, corruptori suo publicè nubit: crimen, quod admiserat, corde tantum Deo confitetur; redditur huic facultas cognoscendâ eam: repetit uxorem suam: quâ receptâ, ut expeditiis orationi vacaret, & ad carnes agni purius e accederet, continentiam se servaturum promisit: uxor verò consensum non adhibuit.

- 1. *Hic primam quæritur, An propter impossibilitatem coeundi, à viro suo aliqua sit separanda?*
- 2. *Secundo, An post separationem ei nubere valeat, cum quo prius fornicata est?*

a al. non temerè dixerim. b Sentent. 4. dist. 31. Ivo part. 8. cap. 12. Pannorm. lib. 6. c. 74. c Ivo p. 8. c. 73. d ad viventes. e al. purus.

- 3. Tertio, Si sola confessione cordis crimen posse deleri?
- 4. Quarto, Si tempore orationis quis valeat reddere conjugii debitum?
- 5. Quinto, An vir sine consensu uxoris continentiam vivere possit, vel si minis vel terroribus licentiam vivendi ab ea extorquere valeat?

QUESTIO I.

QUOD autem propter impossibilitatem reddendi debitum mulier a viro suo separari non possit, auctoritate Evangelicâ, & Apostolicâ probatur. Sic enim Christus ait in Evangelio: a Nulli licet dimittere uxorem suam, nisi causâ fornicationis: vel quâ alter eorum (sicut Augustinus exponit) fornicatus fuerit) vel ad quam alter alterum pertrahere voluerit. Item Apostolus b: Mulier, quanto tempore vivit vir ejus, alligata est legi ipsius, non legi sibi reddendi debitum: sed non transferendi se ad alium. Item c: His, qui matrimonio juncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere, nisi causâ fornicationis: Evangelicâ itaque & Apostolicâ auctoritate prohibetur mulier a viro suo discedere, nisi ob causam illam cunctis notissimam: quâ interveniente si discesserit, oportet eam manere inuuptam, aut reconciliari viro suo. Unde datur intelligi, quod impossibilitatis reddendi debitum non facit conjugii dissidium. §. 1. Hic ita respondetur: conjugium confirmatur officio, ut supra & probatum est: postquam verò officio confirmatum fuerit, nisi causâ fornicationis, non licet viro uxorem dimittere, vel uxori a viro discedere. Verum antequam confirmetur, impossibilitas officii solvit vinculum conjugii.

Corr. Rom. ¶ α Ut supra] Videtur indicari e. non dubium, & c. cum societas. supr. 27. q. 1. de qua re ibi notatum est.

C. I. Licet mulieri alteri nubere, quam ob frigiditatem vir cognoscere non poterit.

Unde scribit Gregorius Joanni, & Ravennati Episcopo.

QUOD d autem interrogasti de his, qui matrimonio juncti sunt, & nubere non possunt, si ille aliam, vel illa alium ducere possit? De quibus scriptum est e: Vir & mulier, si se conjunxerint, & postea dixerit mulier de viro, quod non possit coire cum ea, si potest probare per justum judicium, quod verum sit, accipiat alium. Si autem ille aliam acceperit, sepaventur.

Corr. Rom. ¶ α Joanni] Repetenda sunt, quæ sunt notata in hoc idem capit. supra 27. q. 2.

C A P. II.

Item ex epistola ejusdem.

Requifisti f de his, qui ob causam frigidæ naturæ dicunt se non posse invicem operam carni dantes commiseri. Iste verò si non potest eâ uti pro uxore, habeat eam quasi sororem. Quod si retinaculum conjugale voluerint rescindere, maneant utrique inuupti. Nam si huic non potuit concordare naturaliter, quomodo alteri conveniet? Si igitur vir aliam vult uxorem accipere, manifesta patet ratio g, quia suggerente diabolo odii fomitem, exosam eam habuit, & idcirco eam dimittere mendacii falsitate molitur. Quod si mulier causatur, & dicit; Volo esse mater, & filios procreare, & uterque eorum septimâ manu propinquorum tactis sacrosanctis reliquiis jurejurando dicat, ut nunquam per commissionem carnis conjuncti una caro effecti fuissent, tunc videtur mulierem secundas nuptias contrahere posse. Humanum b

a Matth. 19. supr. 28. q. 1. c. idololatria. §. item si infidelitas. b Rom. 7. c 1. Cor. 7. d supr. 27. quest. 2. quod autem. Sent. 4. dist. 34. Burch. l. 9. c. 40. Ivo p. 8. c. 118. e Pann. l. 6. c. 115. Anf. l. 10. c. 26. Capit. 6. c. 55. Ivo p. 8. c. 80. f Sent. ibid. Polyc. l. 6. tit. 4. Anf. l. 10. c. 25. Burch. l. 9. c. 44. Ivo p. 8. c. 182. Pann. l. 6. c. 116. ex Greg. II. g al. ratione. h Rom. 6.

dico propter infirmitatem carnis eorum. Vir autem, qui frigidæ naturæ est, maneat sine conjugæ. Quod si & ille aliam copulam acceperit, tunc hi, qui juraverint, perjurii crimine rei teneantur, & penitentia peractâ priora cogantur recipere connubia.

2 pars. Gratian. Hoc a autem servari præcipitur, cum uterque idem fatetur. Ceterum si vir asseruerit, se reddidisse debitum uxori, & illa diffitetur, cui potius fides habenda sit, meritò queritur.

C. III. In veritate viri consistat, si mulier negat se cognitam ab eo.

De his in Concilio apud Compendium habito ita statutum est.

Si b quis accepit uxorem, & habuit eam aliquo tempore, & ipsa femina dicit, quod nunquam coisset cum ea, & ille vir dicit, quod sic fecit, in veritate viri consistat: quia vir caput est mulieris.

3 pars. Gratian. Ecce, quod impossibilitas reddendi debitum, vinculum solvit conjugii. Sed hoc de naturali impossibilitate statutum est. Hæc autem, malefici impedimento, non frigiditate naturali debitum conjugale prohibente, a viro suo separata est. Unde queritur, si liceat ei etiam in hoc casu a viro suo discedere, & alii se copulare?

C. IV. Quid de his, qui maleficiis impediti, coire non possunt.

De his ita scribit Hincmarus, Rhemensis Archiepiscopus.

Si c per sortitias, atque maleficas & occulto, sed nunquam injusto Dei judicio permittente, & diabolo preparante, concubitus non sequitur, hortandi sunt, quibus ista eveniunt, ut corde contrito, & spiritu humiliato, Deo & Sacerdoti de omnibus peccatis suis puram confessionem faciant, & profusis lachrymis, & largioribus elemosynis, & orationibus, atque jejuniis Domino satisfaciant, & per exorcismos ac cetera Ecclesiastica medicinæ munia d, ministri Ecclesiæ, tales, quantum Dominus annuerit, qui Abimelech, ac domum ejus Abrahæ orationibus sanavit, sanare procurent. Quod si fortè sanari non potuerint, separari valebunt: sed postquam alias nuptias expetierint, illis in carne viventibus, quibus juncti fuerant, prioribus, quos reliquerant, etiam si possibilitas concumbendi eis reddita fuerit, reconciliari nequibunt.

Corr. Rom. ¶ α Maleficas,] In vulgatis sequebatur, artes: quæ vox abest à plerisque vetustis codicibus, ac ceteris collectoribus.

Gratian. Sed in hoc videtur contrarius præmissis capitulo Gregorii. Ibi enim post possibilitatem redditam jubetur separari ab eo, cui secundò nupserat, & redire ad primùm. Hic autem vivente eo, cui secundò copulata fuerat, primo reconciliari non poterit.

QUESTIO II.

QUOD autem ei, cum quo prius fornicata fuerat, post separationem nubere possit, superius probatum est. Mortuus est enim sibi vir ejus. Ex quo, judicio

Ecclesiæ ab eo separata, ad ejus lege soluta est. Unde iuxta e Apostolum vocabat, cui vult, tantum in Domino. §. 1. Sed queritur, si sine Ecclesiastico judicio, nulla causâ dissoluti rationabiliter probatâ ab ea discessisset, an esset cogendus redire ad eam? de hoc ita statutum est in Concilio Carthageniensi, cui interfuit Augustinus, cap. 30. f

Corr. Rom. ¶ Etiam in codicibus manuscriptis & apud Ivoenam part. 8. c. 328. citatur ex Concilio Carthageniensi, in quo nullo inventum est, sed in Agathensi, cap. 25. (ex quo citat Ivo eadem part. 8. capit. 231.) & Capitular. 7. c. 305.

a Sent. 4. dist. 34. b Sent. ibid. Burch. l. 9. c. 42. Ivo part. 8. c. 180. Pann. l. 6. c. 119. c Sent. ibid. Ivo p. 8. c. 194. Pann. l. 6. c. 117. d al. munimenta. e 1. Cor. 7. Gal. 5. C. I.

C. I. Non licet alicui uxorem dimittere, nisi causa diffidii primum Ecclesie probetur.

Seculares a, qui conjugale consortium nullâ & graviori culpâ dimitunt, vel etiam dimiserunt, & nullas causas diffidii probabiliter proponentes, propterea sua matrimonia dimitunt, ut aut illicita, aut aliena præsumant: si, antequam apud Episcopos comprovinciales diffidii causas dixerint, & priusquam in iudicio damnentur, uxores suas abjecerint, à communione sanctæ Ecclesiæ, & populi cœtu, pro eo, quodd fidem & conjugia maculant, excludantur.

Corr. Rom. ¶ **Nullâ**] In recentioribus Conciliorum editionibus in Concilio Agathensi legitur, sine graviori: in Capitularibus, absque graviori: sed in antiquis editionibus Parisiensibus Conciliorum, & duobus codicibus Vaticanis, consortium graviori.

C. II. Lex divina prohibet virum uxorem dimittere, nisi causa fornicationis.

Item Ambrosius Super Lucan, ad c. 16.

AN, quod in subditos nefas est, in comparem fas est? dimittis ergo uxorem quasi a jure, sine crimine, & putas, id tibi licere, quia lex humana non prohibet? Sed divina prohibet. Qui hominibus obsequeris, Deum vere ferunt: audi legem Domini, cui obsequuntur etiam, qui leges ferunt: Quod b Deus conjunxit, homo non separet.

Corr. Rom. ¶ **Quasi jure**,] Sic etiam in vulgatis B. Ambrosii codicibus. In tribus Gratiani manuscriptis est, quam seors vivere sine crimine.

C. III. Absque causâ cognitione à viro suo dimissa, ad omnia restituitur.

Item Nicolaus Papa Carolo Regi.

Historia c Ecclesiastica ab Eusebio Cæsariensi Episcopo confecta, de muliere quadam, quæ pro d castitate à marito accusabatur, ait: Præceptum est ab Imperatore lege latâ, ut primo permetteretur ei rem familiarem liberè diutius ordinare: tunc demum responderet objectis: Hoc omnes leges tam Ecclesiasticæ, quam vulgares, publicæque præcipiunt. §. 1. Si e autem de mulieribus, & secularibus viris hæc constituta sunt, multo magis Ecclesiasticis hominibus, & Sacerdotibus sunt concessa.

Corr. Rom. ¶ **Hujus mulieris meminit Justinus in primo Apologetico pro Christianis, & Eusebius Ecclesiastica historia l. 4. cap. 16. Verba quidem hujus capituli in epistolis Nicolai impressis, aut manuscriptis non sunt inventa: sed habentur ferè eadem in præfatione Isidori in suam canonum collectionem. Præstat tamen Justinum & Eusebium adire. Fortasse autem in hoc cap. translatus est titulus ex sequenti.**

C. IV. Nisi post restitutionem, neque de conjugii fœdere, neque de adulterii crimine, inter virum & uxorem iudicium est agitandum.

Item Nicolaus Papa in epistola Carolo Regi.

Solve f de conjugii fœdere, sive de adulterii criminis. ne iudicium agendum sit, nulla ratio g patitur Thietbergam cum Lothario posse inire conflictum, vel levissimum controversiæ subire certamen, nisi prius ad tempus fuerit reddita suæ potestati, & consanguineis propriis liberè sociata. Itaque h etiam locus providendus est, in quo nulla sit vis multitudinis formidanda, & non sit difficile testes producere, vel alias personas, quæ tam à sanctis canonibus, quam à veneran-

a Ivo p. 8. c. 231 & 328. Pann. l. 6. c. 106. b Matth. 19. c In præfatione Isidori in volumin Conciliorum. d al. de. e ibidem inferius. f Polyc. l. 6. tit. 4. Burch. l. 9. c. 13. Ivo part. 8. c. 116. Regino l. 2. Chronographiæ. g al. ratione parer. h al. Inter quas orig.

dis Romanis legibus in hujusmodi controversiis requiruntur.

Corr. Rom. ¶ **Epistola**, ex qua acceptum est hoc caput, habetur Romæ in codice monasterii Dominicanorum, & ex ea aliqua sunt addita & emendata.

3 pars. Gratian. In hoc capite, quamvis videatur causa exposita, quare suâ auctoritate non licet alicui uxorem dimittere, quâ cessante, ipsa quoque prohibito cessare videatur; tamen quia ipsa separatio pœna est, & pœna nulli est inferenda, nisi per judicem, generaliter hoc intelligendum est, ut sive ob causam præmissam, sive nullâ causâ existente, non liceat alicui suâ auctoritate uxorem dimittere. Quod etiam de pœna homicidii, vel qualibet alia intelligendum est.

C. V. Conjugia penitus interdiciantur his, qui suas conjuges occidunt.

Unde Nicolaus Papa scribit Rodolpho Bituricensi Archiepiscopo.

Interfectores a suarum conjugum sine iudicio, cum non addis, adulterarum, vel aliquid hujusmodi, quid aliud habendi sunt quam homicidæ, ac per hoc ad penitentiam redigendi? Quibus penitus conjugium denegatur, exceptis adolescentibus, de quibus est beati Leonis Papæ XXV. a regula Decretalium, imò indulgentia, observanda.

Corr. Rom. ¶ **a XXV.**] Hoc eodem numero habetur in codice canonum inter decreta seu regulas Leonis.

Gratian. In hoc capite videtur Nicolaus b permittere maritis, causâ adulterii, vel alterius hujusmodi criminis, uxores suas interficere. Sed Ecclesiastica disciplina spirituali gladio, non materiali criminosos feriri jubet: illo videlicet gladio, quo c Petrus jubetur mactare & manducare. De quo etiam Christus ait in Evangelio d: Non veni pacem mittere in terram, sed gladium.

C. VI. Non licet alicui uxorem suam adulteram occidere.

Hinc idem Nicolaus scribit Albino Archiepiscopo.

Inter hæc sanctitas vestra addere studuit, si cujus uxor adulterium perpetraverit, utrùm marito illius liceat secundum mundanam legem eam interficere. Sed sancta Dei Ecclesia mundanis nunquam confringitur legibus: gladium non habet, nisi spirituale: non occidit, sed vivificat.

C. VII. Penitentia ejus, qui propriam absque causâ peremit uxorem.

Item Pius Papa.

Quicumque f propriam uxorem absque lege, vel g sine causa, & certa probatione interfecerit, aliamque duxerit uxorem, armis depositis, publicam agat penitentiam, & si contumax fuerit, & Episcopo suo inobediens extiterit, anathematizetur, quousque consentiat. Eadem lex erit illi, qui seniores suum interfecerit.

C. VIII. Penitentia Hastulphi, qui uxorem suam interfecit.

Item Stephanus Papa V. Hastulphi.

Admonere h te cum lachrymis, & multo gemitu cordis curamus, fili Hastulphæ: sed non filius debes dici, qui tam crudeliter infelix homicidium perpetrasti. Nam occidisti uxorem tuam, partem corporis tui, legitimo matrimonio tibi sociatam, sine causa mortis, non tibi resistentem, non insipientem quoquo modo vitæ tuæ. Non invenisti eam cum alio viro nefariam rem

a Sent. 4. dist. 38. Ivo p. 8. c. 125. Pann. l. 7. c. 15. Infrâ, ead. in adolescentia. b Sent. ibid. c Act. 10. d Matth. 10. e Sent. ibid. Polyc. l. 6. tit. 10. Ivo p. 8. c. 124. & 333. Pann. l. 7. c. 14. f Sent. ibid. Burch. l. 6. c. 37. Ivo p. 10. c. 166. Ans. l. 10. c. 56. Simile 5. Capit. c. 149. g al. & h Burch. l. 6. c. 40. Ivo p. 8. cap. 126. Pannorm. l. 7. c. 16.

facio-

facientem: ſed concitatus à diabolo, impio furore inflammatus, latronum more atrocitus eam gladio tuo, crudelior omni beſtià, interemiſti: & nunc poſt mortem ejus addis iniquitatem ſuper iniquitatem, filiorum tuorum improbe prædo. Qui matri non peperciſti, & filios tuos orphanos feciſti, inducere ſuper eam vis mortis cauſam poſt mortem, per unum homicidam, & reprobum teſtem inculpate vis mortuam. Quoniam nec Evangelium, nec ulla divina humanaque lex unius teſtimonio etiam idoneo quempiam condemnat vel juſtificat: quanto magis per iſtum flagitioſiſſimum, & ſceleſtum nec illa viva debuit condemnari, nec à te poſt ejus mortem accuſari? Priùs cauſa criminis ſubtiliter erat inveſtiganda: & tunc, ſi ita fuiſſet inventa, ſecundùm legis tramitem debuit accipere ultionis vindictam. Nam ſi verum (quod abſiſt) fuiſſet, ſicut ille adulter mentitus eſt, poſt ſeptem annos penitentia peractà dimittere eam per approbatam cauſam poterat, ſi voluiſſes: occidere tamen eam nullatenus debuisti. Non enim vult Deus mortem peccatoris; ſed ut convertatur ad penitentiam, & vivat. Idcirco placeat tibi conſilium noſtrum, & hoc fac, quod melius tibi, leviusque videri poteſt: miſerere animæ tuæ, ut non ſis tu tibiſem ipſi homicida. Relinque quapropter, te rogamus, hoc malum b ſeculam, quod te traxit ad immaniſſimum peccati facinus: ingrediſte monaſterium, humiliare ſub manu Abbatis, & multorum fratrum precibus adjutus, obſerva cuncta ſimplici c animo, quæ tibi fuerint imperata, ſi fortè ignoſcat infinita Dei bonitas peccatis tuis, & refrigeret animam tuam, priuſquam crucigeris perpetuis flammis. Hoc levius & melius tibi eſſe certiffimè ſeias. Sin autem publicam penitentiam, permanens in domo tua, vel in hoc mundo, vis agere (quod pejus tibi, & durius, & gravius eſſe non dubites) ita, ut agere debes, exhortamur, omnibus diebus, quibus penitere debes, vinum & ficeram non bibas, carnem nullo unquam tempore comedas, præterquam in Paſcha, & in die Natalis Domini: in pane, & aqua, & ſale penitentiam age: in jejuniiſ, & vigiliis, & orationibus, & elemoſynis omni tempore perſevera: armis nunquam cingere, nec in quolibet loco litigare præſumas. Uxorem nunquam ducere, concubinam non habere, nec adulterium committere audeas: in balneo nunquam laveris, in conviviis latantium nunquam te miſceas, in Eccleſia ſegregatus ab aliis Chriſtianis poſt oſtium & poſtes humiliter te repone, ingredientium & egredientium ſuppliciter orationibus commenda te, communione corporis & ſanguinis Domini cunctis diebus vitæ tuæ indignum te exiſtimes: in ultimo tamen exitu vitæ tuæ die, ſi merueris, pro viatico, ſi ſit, qui tribuat, tantummodò venialiter ut accipias, tibi concedimus. Sunt & alia multa, quæ tibi nimis durius, & ſatis acrius erant juxta magnum pondus peccati, infelix, adjicienda. Sed ſi hæc omnia, quæ tibi miſericorditer ſuprà dicta ſunt, perfectò corde, Domino auxiliante, feceris, & cuſtodieris, confidimus de immenſa Dei clementia remiſſionem habiturum te tuorum peccatorum, & ſecundùm dictum d juſti, bonique paſtoris reſolvat te ſancta Eccleſia ab hoc vinculo peccati in terris, ut per ipſius gratiam, qui eam ſuo ſanguine acquiſivit, ſolutus ſis in cælis. Sin autem aliter feceris, & ſanctæ matris Eccleſiæ tam ſalubrem admonitionem deſpexeris, ipſe tibi ſis iudex, & in laqueo e diaboli, quo irretitus teneris, permanebis, & ſanguis f tuus ſuper caput tuum: nos alieni à confortio tuo pro aliorum filiorum Dei ſalute, ipſo opitulante, omni ſolicitudine nitimur deſudare, & Domini miſericordiam attentius quotidie implorare.

Corr. Rom. ¶ a Nec à te] Apud Burchardum & Ivonem legitur, nec tu poteris poſt mortem ejus excuſari.

a Ezech. 33. b al. malignam. c al. ſupplici. d al. impenitium. e Oſe 4. f Matth. 19.

C. IX. Potius uxore vivente aliquam ducat quis, quam humanam ſanguinem fundat.

Item Auguſtinus de adulterinis conjugiiſ, lib. 2. cap. 15.

SI (a quod veriùs dicitur) non licet homini Chriſtiano adulteram conjugem occidere, ſed tantùm dimittere; quis eſt tam demens, qui dicat ei, fac quod non licet, ut liceat tibi, quod non licet? Cum enim utrumque ſecundùm legem Chriſti illicitum ſit, ſive adulteram occidere, ſive illà vivente alteram ducere, ab utroque abſtinendum eſt, non illicitum pro illicito faciendum. Si enim facturus eſt, quod non licet, jam faciat adulterium, & non faciat homicidium, ut vivente uxore ſua alteram ducat, & non humanum ſanguinem fundat. Quod ſi eſt utrumque nefarium, non debet alterum pro altero perpetrare, ſed utrumque vitare.

4 ps. Gratian. In præmiſſis auctoritatibus quique prohibentur adulteras conjuges ſuas occidere: ſed permittitur poſt ſeptem annorum penitentiam eis illas dimittere. Si autem illas interfecerint, jubentur ſine ſpe conjugii perpetuò manere: niſi fortè propter lapſum juveniſ incontinentiæ ad matrimonia contrahenda eis miſericordia impendatur. Clericis autem conceditur, ſi uxores eorum peccaverint, ſine mortis acerbitate habere eas in cuſtodia, & ad jejunia eas cogere: non tamen uſque ad necem aſſigere.

C. X. Clerici, ſi uxores eorum peccaverint, præter necem eas domi cuſtodiant, & ad ſalutaria eas cogant jejunia.

Unde in Toletano Concilio I. cap. 7. legitur.

PLacuit b, ut ſi quorumcunque Clericorum uxores peccaverint, ne fortè licentiam peccandi plùs habeant, accipiant mariti earum hanc poteſtatem, præter necem cuſtodienti ac ligandi in domo ſua, ad jejunia ſalutaria, non mortifera eas cogentes: ita, ut invicem ſibi Clerici pauperes auxilium ferant, ſi ſervitia fortè non habeant. Cum uxoris autem ipſis, quæ peccaverint, non cibum fumant, niſi fortè ad timorem Dei actà penitentia revertantur.

5 pars. Gratian. Nunc autem quaeritur, quare ſacri canonibus ſit inſtitutum, ut poſt ſeptem annos penitentes in priſtinum ſtatum revocentur?

C. XI. Quare ſit inſtitutum poſt ſeptem annos in priſtinum ſtatum penitentes redire.

De his ita ſcribit Hidorus ad Maſſonem c Episcopum, in præſatione ad librum de ſummo bono.

HOC d ipſum, quòd canonum cenſura poſt ſeptem annos remeare penitentem in priſtinum ſtatum præcipit, &c. ut in a tractatu ordinandorum de lapſis, non ex electione proprii arbitrii, ſancti Patres, ſed potiùs ex ſententia divini judicii ſanxerunt. Nam legitur, quòd Maria e ſoror Aaron Prophetiſſa, dum f detractionis g adverſus Moysen incurriſſet delictum, illiòd ſtigmatè lepræ perfula eſt: cumque peteret Moysen, ut emundaretur, præcepit eam Deus extra caſtra ſeptem diebus egredi, & poſt emundationem rursùs eam in caſtra admitti. Maria ergò ſoror Aaron, caro intelligitur Sacerdotis, quæ dum ſuperbiæ dedita, ſordidiſſimis cogitationum h maculatur contagiis, extra caſtra ſeptem diebus, hoc eſt, extra collegium ſanctæ Eccleſiæ ſeptem annis projeicitur, ut poſt emundationem vitiorum, loci, vel priſtinæ dignitatis recipiat meritum. & poſt pauca.

a Ivo p. 8. c. 241. Pann. l. 7. c. 17. b Ivo p. 8. c. 283. c al. Maſſonem. d Robanus l. penit. cap. 1. Polyc. l. 4. tit. 39. Anſelm. lib. 8. c. 37. Ivo p. 8. c. 398. & p. 15. c. 91. e ſupr. diſtinct. 50. cap. 12. f al. cum. g al. obſtreſtationiſ. Nivner. 12. h al. corruptionem.

§. 1. In a fine & autem epistolæ hoc adjiendum putavi, ut, quotiescunque in gestis Conciliorum discors sententia inventur, illius sententia magis teneatur, cujus antiquior aut prior extat auctoritas.

Corr. Rom. §. 2. Ut in tractatu ordinandorum de lapsis,] Absunt hæc à plerisque vetustis, sed non sunt expuncta, quia sic solet citare Gratianus, ut indicatur c. Presbyter. Supr. dist. 82.

¶ In fine autem] Hæc usque ad finem absunt ab uno antiquo Gratiani exemplari.

Gratian. Hoc autem quanquam de Sacerdotibus videatur specialiter dictum, generaliter tamen de omnibus pœnitentibus oportet intelligi. Ad imitationem namque illius Dominice sententiæ, David b de adulterio & homicidio reprehensus unius hebdomadæ jejuniis in satisfactionem admitti sceleris Deo legitur obtulisse. Hinc etiam Ecclesiastica consuetudine est usurpatum, ut majorum criminum pœnitentia septem annorum spatio concludatur, nisi vel officii excellentia, vel criminum magnitudo vulgarem consuetudinem excedens (veluti dum contra naturam humana societatis parentibus, vel liberis, vel aliis ejusmodi personis impudicè albaremus: vel dum relicto naturali usu contra naturam more Sodomitico fornicamur, vel usque ad coitum brutorum animalium prolabimur,) præmissum spatium transcendere cogat.

6 pars. §. 1. De pœnitentibus quoque queritur, An eis generaliter post pœnitentiam peccata conjugia concedantur? Generaliter enim canonica auctoritate prohibentur pœnitentes ad secularem militiam redire, vel matrimonia contrahere.

C. XII. Pœnitentes matrimonia contrahere prohibentur. Unde Syricius Papa, epist. 1. ad Himerium Episcopum, c. 5.

DE his verò non incongruè dilectio tua Apostolicam sedem credidit consulendam, qui acta pœnitentiæ, tanquam canes ac fues ad vomitus pristinos & volutabra redeunt, & militiæ cingulum, & ludicras voluptates, & nova conjugia, & inhibitos denuò appetere concubitus, quorum improffessam continentiam generati post absolutionem filii prodiderunt. De quibus quia jam suffugium non habent pœnitendi, id duximus decernendum, ut solâ citra Ecclesiam fidelibus oratione jungantur, sacris mysteriorum celebritatibus (quamvis non mereantur) intersint, à Dominicæ autem mensæ convivio segregentur, ut hæc saltem districtio correpti, & ipsi in se sua errata castigent, & aliis exemplum tribuant, quatenus ab obsecanis cupiditatibus retrahantur. Quibus tamen (quoniam carnali fragilitate ceciderunt) viatico munere, cum ad Dominum ceperint proficisci, per communionis gratiam volumus subveniri: quam formam & circa mulieres, quæ se post pœnitentiam talibus pollutionibus devinxerunt, servandam esse censemus.

Gratian. Sed quia timore solvendi conjugii nonnulli ad pœnitentiam accedere differunt, vel propter lapsum adolescentiæ, quem fornicidant, pœnitentiæ remedium suscipere negligunt; ideo auctoritate canonica permittitur eis vel contracta matrimonia retinere, vel alia contrahere.

C. XIII. Ex indulgentia conjugia post pœnitentiam legitimam non negentur.

Unde Leo Papa Galerio Episcopo Tripolitano scribit.

AUdivimus à quibusdam, quòd in vestris diocesisbus ac sinibus Christianorum cœtus levi occasione se subtrahunt pœnitentiæ jugo, dicentes, quia si pœnitentiam agimus, conjugii debemus relinquere copulam: in quo errant, & de veritatis calle discedunt, quia pro omnibus illicitis pœnitentiam unusquisque Christi nominis cultor sustinere ac peragere summopere debet, dicente d Domino: Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum

a Sup. dist. 50. domino sancto. b 2. Reg. 12. c Burch. l. 19. c. 57. Ivo p. 15. c. 71. d Matth. 3. TOM. I.

celorum. Conjugium verò legitimum nulli orthodoxorum pœnitentiam sustinenti solvere licet. & infra. §. 1. Sacris eos vos expedit eloquiis edocere, ut ab erroris eripiantur caligine, & licitis copulationibus juncti, de omnibus illicitis pœnitentiam agere procurent.

C. XIV. Propter lapsum juvenilis incontinentiæ non negentur pœnitentibus licita conjugia.

Item Leo Papa ad Rusticum, epist. 90. al. 92. c. 11.

IN adolescentia constitutus, si urgente aut metù mortis, aut captivitatis periculo pœnitentiam gessit, & postea timens lapsum incontinentiæ juvenilis, copulam uxoris elegit, ne crimen fornicationis incurreret, rem videtur fecisse venialem, si præter conjugem, nullam omninò cognoverit. In quo tamen non regulam constitutumus, sed, quid sit tolerabilius, æstimamus.

C. XV. Hæc pœnitentia est imponenda ei, qui matrem occiderit.

Item Nicolaus Papa Rhotaldo a Episcopo sanctæ Ecclesiæ Argentoratensis.

7 LAtorem b præsentium matricidam esse cognovimus. ps. Cui præcipimus, ut sub pœnitentiæ jugo permaneat: ita ut per annum integrum Ecclesiam non ingrediatur, sed ante fores basilicæ orans, & deprecans Deum perseveret, qualiter tanto eripiatur piaculo. Completo verò anni circulo introeundi in Ecclesiam licentiam habeat: tamen inter audientes stet, sed nondum communicet. Completis autem trium annorum curriculis sacre communionis ei gratia concedatur, oblationes verò non offerat, nisi prius aliorum septem annorum curricula expleantur. §. 1. His autem omnibus annis atque temporibus carnem non marducet, nec vinum bibere præsumat, exceptis festis diebus, atque Dominicis, & à Pascha usque ad Pentecosten. Et quocunque ire voluerit, nullo vehiculo deducatur, sed pedibus proficiscatur, arma non fumat, nisi contra Paganos: jejundet autem tribus diebus per hebdomadam usque ad vesperam. A propria quidem, ac legitima conjuge non separetur, ne in fornicationis voraginem corruat, quod ne fiat, optamus. Si autem ante annorum trium cursum finis vitæ illius appropinquaverit, corporis & sanguinis Domini nostri Jesu Christi particeps fiat: sin c autem; ut supra statuimus, efficiatur: tamen, si illius conversionem d, & lachrymarum fontem in omnibus videritis floridis actionibus, & optimis operibus pullulare, humanis circa eum vestra sollicitudo pervigil appareat, mitisquæ omnibus demonstrretur.

Corr. Rom. §. Pœnitentia parricidarum, quæ hic præcipitur, habetur in Concilio Wormaciensi, c. 30.

C. XVI. Post dignam pœnitentiam adolescentibus permittuntur licita conjugia.

Item e.

8 SI quis cum duabus fuerit sororibus fornicatus, ps. cum his personis, de quibus sancta Scriptura prohibet, si dignam egerit pœnitentiam, & castitatis non valuerit continentiam sustinere, liceat ei legitimam in conjugio uxorem accipere: similiter & mulieri, quæ tali fuerit scelere lapsa, ut fornicationis non perducatur ad chaos: sed hoc de Laicis viris ac mulieribus solummodò statuimus.

Corr. Rom. §. Ivo citat hoc, quemadmodum & sequens, ex Nicolao ad Carolum Archiepiscopum & ejus Suffraganeos. Idem verò habetur in Concilio Wormaciensi, cap. 33. nisi

a al. Rodulpho. Vid. Rhenanum Rev. Germ. lib. 3. p. 177. b Polyc. lib. 6. tit. 10. Anselm. lib. 11. cap. 52. Burchard. l. 6. c. 46. Ivo p. 10. c. 137. c Vide Rhenanum ad finem Tertulliani operum. d al. conversionem. e al. Idem. f in Concilio Wormaciensi, c. 33. idem habetur. S s s

quod pro illis verbis, lapsa, ut fornicationis non perdatur ad chaos, in eo legitur, lapsa fornicationis, liceat.

C. XVII. Punietur, qui hec crimina committit, non tamen legitimam dimittat uxorem.

Item a.

SI b quis cum matre a fornicatus fuerit spirituali, anathematis (ut scitis) percutitur ictibus. Similiter autem & illum percutere promulgamus, qui cum ea, quam de sacro fonte baptismatis susceperit, aut cum illa, quam ante Episcopum tenuerit, cum sacro chrismate fuerit uncta, fornicationis perpetraverit scelus: legitimam tamen, si habuit, non dimittat uxorem.

9 pars. §. 1. Quos b enim Deus conjunxit, iudex sua auctoritate separare non debet.

Corr. Rom. §. a Cum matre] Sic in Pannormia, & apud Iwonem part. 9. cap. 36. sed apud eundem p. 1. c. 138. legitur: si quis cum commatre, sicut etiam in Concilio Wormaciensi.

§. & Quos enim] Hec non sunt in Wormaciensi, neque apud Iwonem, sed ferè eadem in Pannormia.

C. XVIII. Non homo separat, quos pœna condemnat.

Quamquam Ilidorus hoc aliter intelligat, dicens:

QUOS c Deus conjunxit, homo non separet.] Quæris quomodo? subaudi violenter, sine lege, absque ratione, quos Deus conjunxit, homo non separet. Non enim homo separat, quos pœna condemnat, quos reatus accusat, quos maleficium coarctat.

Gratian. Verum hoc pro his dictum intelligitur, quos iudices seculi pro suis sceleribus legum severitate percellunt, quos vel morte puniunt, vel deportari jubent.

C. XIX. De eodem.

Item ex Concilio Toletano VI. c. 8.

10 ANTIQUI d, & sanctissimi est patris sententia Papæ ps. Leonis, ut is, qui in ætatis adolescentia positus, dum mortis formidat casum, pervenerit ad pœnitentiæ remedium, si conjugatus fortè e fuerit incontinens, ne postea adulterii lapsum incurrat, redeat ad pristinum conjugium, quousque possit adipisci temporis maturitate continentie statum: quod nos sicut de viris, ita de fœminis æquo modo censemus. Non quidem hoc generaliter, & canonicè est præceptum, sed constat à nobis pro humana fragilitate indultum. Eà duntaxat ratione, ut si is, qui pœnitentiæ non est legibus deditus, antè ab hac vita decesserit, quam ex consensu ad continentiam unus e eorum fuerit regressus, superstiti non liceat denuò ad uxoris transire amplexus. Si autem illius vita extiterit superstes, qui non accepit absolutionem f pœnitentis, nubat, si se continere non potest, & alterius g consortio fruatur uxoris. Quod de utroque sexu quomodo à nobis manifestum est esse decretum: ita videlicet, ut in omnibus Sacerdotis expectetur ordinatio, ut juxta quod ætatem aptam perpexerit, pœnitentiæ, absolutionis, vel diffinitionis tribuat legem.

Corr. Rom. §. a Unus eorum] In antiquis Conciliorum editionibus est, eorum, unde: in uno Vaticano codice, alter eorumdem: in codice Lucensi regio, ad continentiam eorum fuerit: in posterioribus autem Colonienfibus editionibus, alter ad continentiam eat, unde fuerit regressus. Itaque in tanta varietate retenta est vulgata lectio Gratiani, que est in manuscriptis quoque ipsius exemplaribus.

a al. Idem. b In eodem Concilio, cap. 34. Ivo p. 1. c. 138. & part. 9. c. 36. Pannorm. l. 7. c. 64. c Matth. 19. d Supr. ead. in adolescentia. e al. est fortè. f al. benedictionem. g al. alterius.

TRACTATUS DE PœNITENTIA. QUÆSTIO III.

His breviter decursis, in quibus extra negotii finem aliquantulum evagati sumus, ad propositæ causæ tertiam questionem pertractandam (quæ quaritur:

DISTINCTIO I.

1 UTRUM a solè cordis contritione, & secretà satisfactioe, absque oris confessione quisque possit Deo (satisfacere) red amus. Sunt enim, qui dicunt, quemlibet criminis veniam sine confessione facta Ecclesiæ, & sacerdotali iudicio posse promereri, juxta illud Ambrosii Super Lucam, ad cap. 22.

CORR. ROM. §. Gratianus ad explicandam hanc tertiam questionem multa attulit. Quam per longam tractationem, qui eum sequuti sunt, in septem distinctiones dividerunt. In antiquioribus enim exemplaribus nulla est distinctio separatio: in aliquibus verò in margine tantam est, distinctio prima, secunda, &c.

§. a Utrum solè] Hec conjungenda sunt cum superioribus, quemadmodum in peruetustis sunt coniuncta: ab illis enim pendet.

CAP. I.

Petrus a doluit & flevit, quia erravit, ut homo. Non invenio, quid dixerit: invenio, quòd fleverit: lachrymas ejus lego, satisfactionem non lego.

CAP. II.

Item a.

LACHRYMÆ b lavent delictum, quod voce pudor est confiteri.

CORR. ROM. §. a Item.] Sequebatur, Joannes Chryostomus, apud quem hæc ipsa omnino verba non sunt inventa. Sed apud B. Ambrosium post ultima verba capituli precedentis sequitur: Sed quod defendi non potest, absolvi potest. Lavent lachrymæ delictum, &c. Nec multò aliter in ferm. 46. de Petri pœnitentia: & Ambrosium citat Magister sententiarum.

CAP. III.

Item Propheta.

SACRIFICIUM c Deo spiritus contribulatus, cor contritum, & humiliatum, Deus, non despicies.

CAP. IV.

Item.

DIXI d, confitebor adversum me injustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei.

CAP. V.

Quod Augustinus exponens, ait.

MAGNÆ pietas Dei, ut ad solam promissionem peccata dimiserit. §. 1. Nondum pronuntiat ore, & tamen Deus jam audit in corde, quia ipsum dicere, quasi quoddam pronuntiare est. Votum enim pro opere reputatur.

CORR. ROM. §. Initium usque ad vers. Nondum, est Cassiodori, quem citant glossa ordinaria, & magister. Quæ verè sequuntur, magna ex parte sunt ex B. Augustino.

CAP. VI.

Cod. lib. 1. de Episc. & Cler. f Imp. Jovinianus.

2 SI quis g non dicam rapere, sed attentare tantummodo jungendi causâ matrimonii sacratissimas virgines ausus fuerit, capitali pœnâ feriat h.

CAP. VII.

Item Cod. lib. 2. tit. de postulando Imp. Leo & Anthemius Nicoftrato Prefecto pretorio.

NEMO vel in foro magnitudinis tuæ, vel in provinciali iudicio, vel apud quemquam iudicem accedat ad togatorum consortium, nisi sacrosanctis catholica religionis

a Sent. 4. dist. 17. Luc. 22. b Sent. ibid. c Ps. 50. d Ps. 31. e Gloss. ordin. in eum locum ex August. & Cassiodoro. Sup. 17. q. 1. qui bona. versio. magna pietas. Sent. ibid. f Tit. 2. & Cod. Theod. l. 9. tit. 25. leg. 2. 36. q. 2. si quis non dicam. g Tripart. hist. l. 7. c. 4. Polyc. l. 4. tit. 35. h al. fuerit fuerit

fuerit imbutus mysteriis. Sin autem aliquid quoquo modo, vel quâdam machinatione factum, vel attentatum fuerit, officium quidem sublimitatis tunc centum librarum auri jacturam pro condemnatione sustineat.

C A P. VIII.

Idem AA. ibidem continenter.

Quicumque a ausus fuerit contra providum nostræ serenitatis decretum, officium advocacionis per subreptionem arripere, & prohibitum patrocinium præstiterit, ab advocacionis officio remotus, stylum proscriptio- nis, atque perpetui exilii specialiter sustinebit: sciturus etiam provinciârum rectoribus, quod is, sub cujus administratione aliquid hujusmodi fuerit attentatum, partis bonorum dimidiâ proscriptioem, & pœnam exilii per quinqueannum sustinebit.

C A P. IX.

Item lib. 9. Cod. tit. ad legem Juliam majestatis,

l. 5.

Quisquis b cum militibus, &c. cogitaverit (eâdem enim severitate voluntatem sceleris, quâ effectum puniri jura voluerunt) ipse quidem, &c.

Gratian. Item c ad legem Corneliam de Sicariis: Si quis cum telo ambulaverit hominis necandi causâ, sicut is, qui hominem occiderit, vel cuius dolo malo factum erit commissum, legis Cornelie de Sicariis pœnâ coëreetur.

C A P. X.

Impm. Valentin. Valens, & Gratianus d.

II. Si quis necandi infantis piaculum aggressus, aggressivè sit, sciat, se capitali supplicio esse puniendum.

C A P. XI.

Impm. e Gratianus, Valentinianus, Theodosius, & Arcadius.

Si forte mulier marito mortis parâsse infidias, vel quilibet alio genere voluntatem occidendi habuisse inve- niatur, vel si forte maritus eodem modo infectetur uxorem, in eadem quæstione ab omni familia non solum mariti, sed etiam uxoris suæ (quæ tamen tunc tempo- ris domi fuerit) querendum est, sine cujusquam de- fensione.

C A P. XII.

Item ff. tit. f de injuriis, leg. sed est quæstionis.

III. Si quis tam sceminam, quàm masculum, sive inge- nuos, sive libertinos, impudicos facere attentave- rit, injuriarum tenebitur. §. 1. Sed & si servi pudicitia attentata fuerit, injuriarum g locum habet. §. 2. Attentari pudicitia dicitur, cum id agitur, ut ex pudico impu- dicus fiat. §. 3. Non b solum is injuriarum tenetur, qui fecit injuriam, hoc est, qui percussit, verum ille quoque continetur, qui dolo fecit, vel qui curavit, ut cui mala pugno percuteretur.

C A P. XIII.

Item lege i, item apud Labeonem.

IV. Si quis pulsatus quidem non est, verum manus adver- sus eum levata, & sæpè teritus est, quasi vapulaturus, non tamen percussit, utili injuriarum actione tenetur.

C A P. XIV.

3 pars. Contra titulo k de pœnis.

Cogitationis pœnam nemo l patitur.

C A P. XV.

Item titulo de m extraordinariis criminibus.

Solicitatores alienarum nuptiarum, itemque matrimo- niorum interpellatores, etsi effectu sceleris potiri non possunt, propter voluntatem tamen perniciosæ libidinis extra ordinem puniuntur. Et infra. §. 1. Qui puero stu- ptum (abducto ab eo, vel corrupto comite) persuaserit,

a Idem verò quicumque orig. b Sup. 6. quæst. 1. si quis. c Eod. lib. 9. tit. 16. l. 7. d Ibid continenter. e Ibid. f Lib. 47. digest. tit. 10. l. 9. g al. injuriarum actio. h Ibid. l. 10. Ibid. leg. 11. i Ibid. l. 15. k lib. 48. digest. tit. 19. l. 18. lal. patitur. m Lib. 47. tit. 11. l. 1.

aut mulierem, puellamve interpellaverit, quidvè impudicitiæ gratiâ fecerit, domum & præbuerit, pretiumvè, quo is perluadeat, dederit, perfecto flagitio, punitur capite, imperfecto, in insulam deportatur. Corrupti comites summo supplicio afficiuntur.

Corr. Rom. § & Domum] Sic etiam in sentent. Pauli, lib. 5. tit. 4. vers. qui puero: sed in Pandectis Florentinis legitur, donum.

C A P. XVI.

Item titulo de furtis. a

Vulgaris est quæstio, an is, qui ex acervo frumenti modium sustulit, totius rei furtum faciat, an verò ejus tantum, quod abstulit. Ofilius totius acervi furem esse putat. Nam & qui aurem alicujus tetigit (inquit Trebatius) totum eum videtur tetigisse. Proinde & qui dolium aperuit, & inde parum vini abstulit, non tantum ejus, quod abstulit, verum totius b furtum videtur fecisse. Sed verum est in tantum eos furti actione teneri, quantum abstulerunt. Nam & si quis armarium, quod tollere non poterat, aperuerit, & omnes res, quæ in eo erant, contrectaverit, atque ita discesserit, deinde reversus unam ex his abstulerit, & antequam se reciperet, quod destinaverat, deprehensus fuerit, ejusdem rei & manifestus, & nec manifestus fur erit. Sed si quis fegetem ante a lucem fecat & contrectat, ejus, quod fecat, manifestus, & nec manifestus fur est.

Corr. Rom. § & Ante lucem] In Pandectis Florentinis legitur, sed & qui fegetem luce fecat.

C A P. XVII.

Item ff. lib. 2. tit. Quod quisquis juris, leg. 1.

Hæc autem verba, Quod statuerit, qui jurisdictioni præest, cum effectu accipimus, non verbotenus: & idem, si cum vellet statuere, prohibitus sit, nec effectu decretum habuit, cessat edictum. Nam (Statuit) verbum, rem perfectam significat, & consummatam injuriam, non ceptam.

C A P. XVIII.

Pœnæ (sicut in ff. c de pœnis legitur,) legum interpreta- tione molliendæ sunt potius, quàm exasperandæ.

Gratian. Atque idè proprium casum non excedunt: sed que de raptu virginum, vel advocatis, seu de crimine majestatis, vel de Sicariis dicta sunt, favore religionis & fidei, atque principali odio Sicariorum introducta sunt. Injuriarum verò pro earum varietate multipliciter quis reus fieri potest. Varietas itaque criminum, varietatem inducit pœnarum.

C A P. XIX.

Unde in Digestis d tit. de pœnis.

4 Ut facta puniuntur, ut furta, cædesque; aut dips. etâ, ut convitia, & infidæ advocaciones; aut scrip- ta, ut falsa, & famosi libelli; aut consilia, ut conjura- tiones, & latronum conscientia, quosque alios suadendo juvisse, sceleris est instar. §. 1. Sed hæc quatuor genera consideranda sunt septem modis, causâ, personâ, loco, tempore, qualitate, quantitate, eventu. §. 2. Causâ, ut in verberibus, quæ impunita sunt à magistro illata, vel parente: quoniam emendationis, non injuriæ gratiâ vi- dentur adhiberi. Puniantur, cum quis per iram ab extraneo pulsatus est. §. 3. Persona dupliciter spectatur, ejus qui fecit, & ejus qui passus est. Aliter enim puniuntur ex eisdem facinoribus servi, quàm liberi; & aliter, qui quicquam in Dominum, parentemvè ausus est, quàm qui in extraneum, in magistratum, vel in privatum. In hu- jusmodi consideratione, ætatis quoque ratio habeatur. §. 4. Locus facit, ut idem, vel furtum, vel sacrilegium sit, & capite luendum, vel minore supplicio. §. 5. Tempus discernit emanforem à furtivo a, & effractorem, vel furem diurnum à nocturno. §. 6. Qualitate, cum factum vel atrocius, vel levius est: ut furta manifesta à nec manifestis discerni solent, rixæ à grassiatoribus, expilationes à furtis

a Lib. 47. digest. tit. 2. l. 21. b totius videtur fur esse.] orig. c Lib. 48. digest. tit. 19. l. 42. d Ibid. l. 16.

ad à violentia petulantia, de qua re maximus apud Græcos orator Demosthenes sic ait :

Οὐ γὰρ ἡ πλὴν κατέστησεν τὴν ὀργὴν, ἀλλ' ἡ ἀτιμία: ὅδε τὸ τῶν πλεονασμῶν τοῖς ἐλευθερίοις ἐπὶ δεινὸν (καίπερ ἐν δεινῷ) ἀλλὰ τὸ ἰδ' ὕβρις. πολλὰ γὰρ ἐν ποιήσειν ὁ τύπλων, ὡς ἀνδρες Ἀθηναῖοι, ὡν ἕνα ὁ πατὴρ ὅδ' ἐν ἀπαρχῆναι δυνάμει ἐτέρω, τῷ χημικῷ, τῷ θλάματι, τῷ φωνῇ, ὅταν ὡς ὑβρίζων, ὅταν ὡς ἐχθρὸς ὑπάρχων, ἔταν κενόδοις, ἔταν ἐπὶ κόρης. ταῦτα κινεῖ, ταῦτα ἐξίστην ἀνθρώπους ἀνδρείς ὄντας τῷ προτιμωθέντι. Id est: Non enim iram plaga concitavit, sed ipsa facti indignitas. Neque tam ingenuis grave est cædi (quamquam grave est) quam per contumeliam cædi. Siquidem multa is, qui alium cædit, admittere potest (quorum magnam partem is, qui verberibus affectus est, alteri Eremoniare ac representare nequit) habitu corporis, vultu, vociferatione, nunc ut contumeliam inferens, nunc ut inimicum se gerens, nunc pugnam ducens, nunc in malam cædens. Hec movent: hæc de statu mentis deturbant homines propudii, ac sigillationis non assuetos. §. 7. Quantitas discernit furem ab abigeo. Nam qui unum suum furripuerit, ut fur coercetur: qui gregem, ut abigeus. §. 8. Eventus spectatur, ut à clementissimo quoque facta: quamquam lex non minis eum, qui occidendi hominis causa cum telo fuerit, quam eum, qui occiderit, puniat, & idem apud Græcos exilio voluntario fortuiti casus luebantur, ut apud præcipuum Poëtarum scriptum est:

Εὐ' ἐμὲ τυτθὸν ἰόντα Μενέτιος ἐξ Ὀρέοντος
ἤγαγεν ὑμέτερον δ' ἀφροσύνας ὑπὸ κυρῆς,
ἤματι τῷ ἐρε παῖδα κατέκτανον Ἀμφιδάμαντος,
Νηπιὸς ἐν ἰδίῳ, αἰὶδ' ἀσφαλάσει χαλαραῖς.

Id est:

Quo puerum me tempore vestras duxit ad ades,
Ex Opoente Pater, dira pro cæde patrata:
Ob talos nempe ira percitit Amphidamantis,
Cum gnatum imprudens simul, invitique peremi.
Corr. Rom. § a Furtivo.] In aliquot vetustis codicibus
originali est, fugitivo. Sed ob glossam non est emenda-
tum.

§ c Alteri renuntiare] Hec in suum locum sunt resti-
tuta.

§ y. Clementissimo] Sic emendatum est ex pandectis Flo-
rentinis, cum antea legeretur, dementissimo. Quod in
Basilicis lib. 60. tit. 52. l. 16. sic explicatur: Vir clemens,
nec seditiosus, si arma sumat, quali occidendi causa, non
punitur ut homicida, nisi & eventus sequatur. In seditio-
sis autem etiam sine eventu, animi propositum punitur,
ob id solum, quod armati procefferint, ut l. 1. ad legem
Corneliam de sicariis.

C A P. XX.

5 C Ogitatio non meretur pœnam lege civili, cum suis
terminis contenta est. Discernuntur tamen à ma-
lificiis ea, quæ de jure effectum desiderant. In his enim
non nisi animi iudicium consideratur.

Corr. Rom. § Huic, quod in vulgatis est distinctum ca-
put, in plerisque vetustis est appositâ nota illa, quâ indicatur
esse verba Gratiani.

C A P. XXI.

Unde in Digest. a tit. de repudiis.

D ivortium non est verum, nisi quod animo perpetuam
constituendi discessionem b fit. Itaque quicquid in
calore iracundiæ vel fit, vel dicitur, non prius ratum est,
quam si perseverantiâ apparuerit, iudicium animi fuisse.
Ideoque per calorem missio repudio, si brevi reversa est
uxor, nec divortisse videtur.

C A P. XXII.

Hinc etiam in canonibus.

S i c quis iratus crimen alicui objecerit, &c.

a Lib. 24. digest. tit. 2. de divorc. § repudiis, l. 3. b al.
dissentionem. c 2. q. 3. si quis. l. 5. Cod. Theod. de accus.

6 pars. Gratian. Ex consilio autem, velut ex facto, ali-
quem teneri Augustinus probat, ita dicens:

C. XXIII. Non solum qui manibus occidunt, sed etiam
quorum consilio & fraude alii occiduntur,
homicidæ probantur.

P ERNICIOSÈ a se b decipiunt, qui existimant, eos tantum
homicidas esse, qui manibus hominem occidunt, &
non potius eos, per quorum consilium, & fraudem, &
exhortationem homines extinguuntur. Nam Judæi Do-
minum nequaquam propriis manibus occiderunt, sicut
scriptum c est: Nobis non licet interficere quemquam. Sed
tamen illis Domini mors imputatur, quia ipsi linguâ eum
interfecerunt, dicentes: Crucifige, crucifige eum. Unde
unus Evangelista dixit, Dominum crucifixum esse horâ
tertiâ, alius sextâ, quia Judæi crucifixerunt eum horâ
tertiâ linguâ, milites horâ sextâ manibus. Qui ergo ho-
minem tradidit, ille interfecit eum, Domino dicente d:
Majus peccatum habet, qui me tradidit tibi. Unde e Psalm.
Filiis hominum, dentes eorum arma, & sagittæ; & lingua
eorum gladius acutus. Subjiciant ergo se penitentia,
quorum consilio sanguis funditur, si veniam promereri
voluerint.

Corr. Rom. § Caput hoc collectum est ex variis locis B.
Augustini, videlicet ex lib. 3. de consensu Evangelistarum,
cap. 13. explanatione Psalm. 56. § 63. § tractat. 114. §
115. in Joannem.

C. XXIV. Interfectores fratrum, detractores eorum,
eosque odientes, homicidæ habentur.

Item ex epistola Clementis prima ad
Jacobum.

HOMICIDIORUM verò tria genera esse dicebat B. Petrus,
& pœnam eorum parilem fore dicebat. Sicut enim
homicidas, interfectores fratrum, ita detractores eorum,
eosque odientes, homicidas esse manifestabat: quia & qui
occidit fratrem suum, & qui odit, & qui detrahit ei,
pariter homicidæ esse monstrantur.

C. XXV. In maleficiis voluntas pro opere
reputatur.

Item Hieronymus in Esa. cap. 33.

O MNIS f iniquitas, & oppressio, & iniustitia, iudicium
sanguinis est: & licet gladio non occidat, voluntate
tamen interficit.

C. XXVI. De eodem.

Item Cyprianus tract. 4. de mortalitate.

N UNQUID Cain g, cum Deo munus offerret, jam pere-
merat fratrem? & tamen parricidium mente conce-
ptum Deus providus antè damnavit. Ut illic cogitatio
mala & perniciosa conceptio, Deo providente, prospecta
est, ita & in Dei fervis, apud quos confessio cogitatur, &
martyrium mente concipitur, animus ad bonum deditus
Deo iudice coronatur. Aliud est enim, martyrio animum
deesse, aliud animo defuisse martyrium. Qualem te in-
venit Dominus, cum vocat, talem pariter & iudicat,
quando ipse testetur, & dicat b: Et scient omnes Ecclesia:
quia ego sum scrutator renis & cordis.

C. XXVII. Homicida est, qui fratri suo mala
persuadet.

Item Augustinus tract. 42. ad c. 8. Joannem.

N OLI putare, te non esse homicidam, quando fratri tuo
mala persuades. Si fratri tuo mala persuades, occi-
dis. Et ut scias, quia occidis, audi Psalmum i: Filiis
hominum, dentes eorum arma & sagittæ, & lingua eorum
machæra k acuta.

a al. Periculosè. b Polyc. lib. 6. tit. 10. Anselm. l. 11. c.
45. Burch. l. 6. c. 31. Ivo part. 10. c. 160. c Joan. 18.
Matth. 26. Marc. 15. Joan. 19. d Joan. 19. e Psal. 56.
f Polyc. ibid. Anf. l. 11. c. 43. Ivo part. 10. c. 157. g Gen.
4. h Apoc. 2. i Psal. 56. k gladius acutus] orig.
C. XXVIII.

C. XXVIII. Occidit, qui ad nocendum movetur.

Idem lib. 19. contra Faustum, c. 23.

Homicidium a lege vetitum, putabitur non aliud esse, nisi corporis peremptio. Aperuit ergo Dominus, omnem iniquum motum ad nocendum fratri, in homicidii genere deputari.

Corr. Rom. ¶ Verba propria B. Augustini sunt hæc: Quia enim non intelligebant homicidium, nisi peremptionem corporis humani, per quam vitâ privaretur, aperuit Dominus, &c.

C. XXIX. Furti tenentur, qui solo timore non furantur.

Item Augustinus lib. 50. Hom. homil. 28.

SI propterea b non facis furtum, quia times, ne videaris, intus fecisti, in corde fecisti: furti teneris, & nihil tulisti.

C. XXX. Non ideo minus delinquit, cui sola deest facultas.

Idem de libero arbitrio, lib. 1. c. 3.

SI cui etiam non contingat facultas concubendi cum conjuge aliena, planum tamen aliquo modo sit id eum cupere, & si potestas detur, facturum esse, non minus reus est, quam si in ipso facto deprehenderetur. Item, sicut auctoritas testatur. §. 1. Voluntas a remuneratur, non opus. Voluntas autem in cordis contritione est, opus verò in oris confessione.

Corr. Rom. ¶ a Voluntas] Hæc usque ad finem sunt ex homilia 26. operis imperfecti in Mattheum.

Gratian. Luce clarius constat cordis contritione, non oris confessione peccata dimitti.

CAP. XXXI.

Item Prosper lib. 2. de vita contemplativa, cap. 7.

PORRO illi, e quorum peccata humanam notitiam latent, nec ab ipsis confessa, nec ab aliis publicata, si ea confiteri aut emendare noluerint, Deum, quem habent testem, ipsum habituri sunt & ultorem. Et quid eis prodest humanum vitare iudicium, cum, si in malo suo permanserint, ituri sunt in æternum, Deo retribuente, supplicium? Quod si ipsi iudices fiant, & veluti iudices lux iniquitatis ultores, hic in se voluntariam pœnam feverissimæ animadversionis exercent, temporalibus pœnis mutabunt æterna supplicia, & lachrymis ex vera cordis compunctione fluentibus restinguent æterni ignis incendia.

CAP. XXXII.

Et infra ibidem.

Facilius Deum d sibi placabit illi, qui non humano convicti iudicio, sed ultrò crimen agnoscunt: qui aut propriis illud confessionibus produnt, aut nescientibus aliis (quales deculti sunt) ipsi in se voluntarie excommunicationis sententiam ferunt, & ab altari, cui ministrabant, non animo, sed officio separati, vitam suam tanquam mortuam plangunt, cærti, quòd reconciliatio sibi efficacis pœnitentiæ fructibus Deo, non solum amissa recipiant, sed etiam cives supernæ civitatis effecti, ad gaudia sempiterna perveniant.

Corr. Rom. ¶ In plerisque vetustis exemplaribus caput hoc conjunctum est superiori: in nonnullis autem reliqua etiam usque ad cap. Medicina.

7 pars. Gratian. Hoc idem probatur auctoritate illâ prophetica: In quacunq; hora peccator fuerit conversus, & ingemuerit, &c. Non enim dicitur, ore confessus fuerit, sed tantum: Conversus fuerit, & ingemuerit, vitâ vivet, & non morietur. Hinc etiam Propheta f ait:

CAP. XXXIII.

SCINDITE corda vestra, & non vestimenta. Gratian. Ostendens in contritione cordis, que in eisdem scissione intelligitur, non in confessione oris, que pars est exterioris satisfactionis, quam scissuram vestium nominavit, a parte totum intelligens, peccata dimitti.

a Gloss. ordin. in Matt. c. 5. b Ivop. 8. c. 104. Rom. 1. 7. c. 19. c Sent. 4. dist. 17. d Sent. ibid. e Esa. 30. f Joël. 2.

CAP. XXXIV.

Hinc etiam per eundem Prophetam Joël a Dominus ait: Convertimini ad me in toto corde vestro, & convertar ad vos.

Corr. Rom. ¶ Confecta est sententia ista ex verbis Joëlis, cap. 2. & Zacharia cap. 1.

Gratian. Conversio h autem dicitur, quasi cordis undique versio. Si autem cor nostrum undique a malo ad Deum vertitur, mox sue conversionis fructum meretur, ut Deus ab ira sua ad misericordiam conversus peccati præstet indulgentiam, cujus e primò preparabat vindictam. Unde datur intelligi, quòd etiam ore tacente veniam consequi possumus. Hinc d etiam leprosi illi, quibus Dominus præcepit, ut ostenderent se Sacerdotibus, in itinere, antequam ad Sacerdotes venirent, mundati sunt. Ex quo factò nimirum datur intelligi, quòd antequam Sacerdotibus ora nostra ostendamus, id est, peccata nostra confiteamur, à lepra peccati mundamur. Hinc e etiam Lazarus vivus de monumento prodiit: non prius de monumento est eductus, & postea à Domino suscitatus; sed lapide remoto, quo monumentum cludebatur, in sepulchro revixit, & foras vivus prodiit.

§. 1. Hinc f etiam, ut Dominus ostenderet, quòd non sacerdotali iudicio, sed largitate Divinæ gratiæ peccator emundatur, leprosum tangendo mundavit, & postea Sacerdoti sacrificium ex lege offerre præcepit. Leprosus enim tangitur, cum respectu divinæ pietatis mens peccatoris illustrata compungitur. Unde g post trinam negationem Petrus, Domino eum respiciente, profudit amaras lachrymas, quibus culpam negationis sue diluit. Leprosus semetipsum Sacerdoti representat, dum peccatum suum Sacerdoti pœnitens confitetur. Sacrificium ex lege offert, dum satisfactionem Ecclesiæ iudicio sibi impositam factis exequitur. Sed antequam ad Sacerdotem perveniat, emundatur, dum per contritionem cordis ante confessionem oris peccati venia indulgetur. Hinc etiam Medici negantur suscitare aliquem, ut resuscitatus confiteatur: dum per Propheam h dicitur: Nunquid Medici resuscitabant, & confitebuntur tibi. Item i: A mortuo, ut auctoritas ait, perit confessio, velut ab eo, qui non est.

Unde pœnitens ille, qui timore oclavæ territus exclamaverat: Domine, k ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripas me: postea supplicans orabat: Salvum me fac propter misericordiam tuam, quoniam non est in morte, qui memor sit tui: in inferno autem nullus tibi confitebitur. Si ergò nullus confitebitur, nisi resuscitatus, nemo autem vivit æternæ gehennæ filius, & perpetuè damnatione dignus, patet, quòd antequam quisque confiteatur peccatum, à reatu sue prævaricationis, quo æterni sibi debentur supplicia, per gratiam internæ compunctionis absolvitur. §. 2. Item. Si antequam quisque confiteatur, à Domino resuscitatur, vel resuscitatus vivit, dum confitetur, vel post resurrectionem iterum mortuus est, & confitetur. Sed, sicut antequam resuscitaretur mortuus, confiteri non poterat, sic post resurrectionem mortuus confiteri non valet. Restat ergò, ut resuscitatus vivat, dum peccatum confitetur. Habet itaque suscitatorum suum sibi præsentem, sequè inhabitantem.

Corr. Rom. ¶ a Confitetur] Hic in vulgatis interscibantur hæc, ergò sola contritio, in qua fit resuscitatio, tollit peccatum: quæ absunt à plerisque & emendatoribus Gratiani codicibus.

CAP. XXXV.

Unde Augustinus ait in Psal. 70.

RESUSCITATUS corpore vivit absente suscitatore. Non autem sic resuscitatus in anima.

Corr. Rom. ¶ In glossa ordinaria in Psal. 70. vers. Deus docuisti. in vers. mirabilia, ex Augustino hæc afferuntur: Quid mirabilius: quàm mortuos suscitare? Suscitatus corpore vivit etiam absente suscitatore, non sic suscitata

a Joël. 2. & Zach. 1. b Sent. ibid. c al. cui. d Luc. 17. e Joan. 11. f Matth. 8. g Luc. 22. h Psal. 87. Gregor. in Psal. 1. pœnit. i Eccles. 17. k Psal. 6.

anima sine Deo : quæ sententia fufius exponitur apud B. Augustinum concione fecundâ in eundem Pfalman.

Gratian. Cùm enim Deus fit vita anime, anima verò vita corporis, ficut corpus vivere non potest absente anima, ita non nisi Deo præfente anima vivere vult. Habet itaque anima fibi Deum præfentem per gratiam, quæ vivens peccatum suum confitetur, eamque vita, quæ Deus est, inhabitat, quam inhabitando vivere facit. Si autem illam inhabitat, ergò templum Spiritus Sancti facta est, ergò illuminata est, ergò à tenebris peccatorum expiata est, ergò templum diaboli esse defuit, quæ ad lucem venit, cuius respectus tenebras fugat. Nulla enim (ut ait Apostolus a) conventio Christi ad Belial, nulla participatio lucis ad tenebras, nulla communicatio iustitiæ & iniquitatis, nullus consensus templo Dei cum idolis. Item, ut Christus b ait: Omnis, qui odit malum, in luce agit. Qui autem in luce agit, ficut Augustinus ait, in Christo operatur. Qui autem in Christo operatur, ejus filius probatur. Cuius enim opera quisque facit, ejus filius esse perhibetur. Unde c quibusdam Dominus ait: Si filii Abraham estis, opera Abraham facite. Item: Vos ex patre diabolo estis, quia opera patris vestri facere vultis. Nemo autem filius Dei & diaboli simul esse potest. Nemo d enim, ut ipse ait, duobus Dominis servire potest. Item, ut Joannes ait in epistola sua 1. cap. 3.

CAP. XXXVI.

Qui natus est ex Deo, non peccat. Gratian. Ergò non est filius diaboli. Solo enim peccato diaboli filii sumus. Ergò e de ejus regno translati sumus in regnum charitatis filii Dei, & sumus erepti de potestate tenebrarum, & facti filii lucis. Cùm ergò ante confessionem, ut probatum est, sumus resuscitati per gratiam, & filii lucis facti, evidentissimè apparet, quòd solà cordis contritione, sine confessione oris, peccatum remittitur.

CAP. XXXVII.

Omnis, qui non diligit, in morte manet. Gratian. Si ergò vivit, & diligit: si diligit, dilectio in corde est, dilectio autem in malo non est. Est enim proprius fons honorum, in quo non communicat alienus. Ergò bonus est ille factus per gratiam ante confessionem peccati: non itaque malus est, bonus enim & malus aliquis simul esse non potest. Quòd si malus non est, membrum diaboli non esse probatur: nec ergò dignus est gehennâ, quæ diabolo & membris ejus solummodo debetur, ficut æterna beatitudo solummodo membris Christi paratur. Non ergò in confessione peccati remittitur, quòd jam remissum esse probatur. Fit itaque confessio ad ostensionem penitentiæ, non ad impetrationem veniæ: & ficut circumcisio data est Abraham in signum iustitiæ, non in causam justificationis, sic confessio Sacerdoti offertur in signum veniæ acceptæ, non in causam remissionis accipiendæ.

II. PARS. §. 1. Alii è contrario testantur, dicentes sine confessione oris, & satisfactione operis neminem à peccato posse mundari, si tempus satisfaciendi habuerit. Unde g Dominus per Propheetam ait, Dic tu iniquitates tuas, ut justificeris.

CAP. XXXVIII.

Non b potest quisquam justificari à peccato, nisi antè fuerit peccatum confessus.

CAP. XXXIX.

Idem in serm. 1. Quadragesimæ 1. Ecce nunc tempus acceptabile adest, in quo confessio à morte animam liberat, confessio aperit paradysum: confessio spem salvandi tribuit. Unde k Scriptura dicit: Dic tu iniquitates tuas, ut justificeris. His verbis ostenditur, quia non meretur justificari, qui in vita sua peccata non vult confiteri. Illa ergò confessio nos liberat, quæ fit cum penitentiâ. §. 1. Penitentiâ d. vera est do-

a 2. Cor. 6. b Joan. 3. c Joan. 8. d Matth. 6. e Coloss. 1. f Genes. 17. g Esa. 43. h Sent. 4. dist. 17. i Manuscripto, cuius initium: Ecce nunc tempus adest. j Sent. ibid. k Esa. 43. l Infr. de penit. dist. 3. c. 1.

lor cordis, & amaritudo anime pro malis, quæ quisque commisit. Penitentiâ est mala præterita plangere, & plangenda iterum non committere.

CAP. XL.

Item Joannes os aureum in hom. de penitentiâ, quæ incipit: Provida mente.

PERfecta a penitentiâ cogit peccatorem omnia libenter sufferre. & infra. §. 1. In corde ejus contritio, in ore confessio, in opere toto humilitas: hæc est fructifera penitentiâ.

CAP. XLI.

Idem. Non b potest quis gratiam doni e caelestis accipere, nisi prius purgatus fuerit ab omni sordè peccati per penitentiâ confessionem, per donum baptismi salutaris.

CAP. XLII.

Item Augustin in lib. de continentia, c. 6. Nullus d debite graviore pœnæ accipit veniam, nisi qualemcumque, etsi longe minorem, quam debeat, solverit penam. Ita e enim impertitur à Deo largitas misericordiæ, ut non relinquatur etiam iustitiâ disciplina.

CAP. XLIII.

Idem Vincentio, epist. 48. Neminem f putes ab errore ad veritatem, vel à quocumque seu magno, seu parvo peccato ad correctionem sine penitentiâ posse transire.

CAP. XLIV.

Idem in lib. 50. homil. 49. de penitentiâ. A Gite g penitentiâ, qualis agitur in Ecclesia, ut aret pro vobis Ecclesia. Nemo dicat tibi, occultè ago, apud Deum ago, novit Deus, qui mihi ignoscit, quia in corde ago. Ergò sine causâ dictum est: Quæ h solveritis in terra, soluta erunt & in celo. Ergò sine causâ claves datæ sunt Ecclesiæ Dei: frustamus Evangelium Dei: frustamus verba Christi: si promittimus vobis, quòd ille negat, nonne vos decipimus? Job i dicit: Si erubui in conspectu populi confiteri peccata mea. Atque a idè, si non potuistis, vel nolulistis habere pudicitiam conjugalem, seu continentiam, & deviasistis à proposito, vel vinculo conjugali, vel devotione continentie, sit in vobis dolor & humilitas penitentiæ. Apertius dico: Nemo dicat, non intellexi. Qui post uxores vestras illicito vos concubitu maculastis, si præter uxores vestras cum aliqua concubivistis, agite penitentiam, &c.

Corr. Rom. § a Atque idè] Addita sunt ista due voces à collectore, quoniam mutatus ab ipso est ordo verborum B. Augustini. Nam apud B. Augustinum hæc, quæ hic sequuntur, antecedunt istis, quæ supra sunt posita.

CAP. XLV.

Item Hieronymus super Exodum. ET k venit, inquit, Aaron, & omnes Presbyteri de ps. Israel, manducare panem cum socio Moyli, in conspectu Dei.] Omnia ergò, quæ faciunt sancti, in conspectu Dei faciunt, peccatores l autem à conspectu Dei fugiunt. Denique scriptum m est, quia Adam postquam peccavit, fugit a conspectu Dei, & interrogatus respondit: Audivi vocem tuam, & abscondi me, quia eram nudus. Sed n & Cain postquam pro parricidio condemnatus est à Deo, Exiit, inquit, à facie Dei, & habitavit in terra Naim. Exit ergò à facie Dei, qui indignus est Dei conspectu. Sancti autem manducant & bibunt in conspectu Dei, & omnia, quæ agunt, in conspectu ejus agunt. Ego amplius

a Infr. dist. 3. perfecta. Sent. 4. dist. 17. b Infr. de exp. sex. dist. 4. non potest. c al. vitæ] al. Dei accipere. d Sent. ibid. Polyc. l. 6. tit. 20. A f. l. 11. c. 142. e Atque ita impertitur largitas] orig. F Nec quinquam] orig. Polyc. ibid. g Sent. ibid. Polyc. ibid. h Matth. 16. i Job. 34. apud 70. expressius. k Exod. 18. l peccator fugit] orig. m Gen. 3. n Gen. 4.

adhuc locum presentem discutens video, quia qui plenior scientiam Dei accipiunt, & plenius divinis imbuti sunt disciplinis, isti etiam malum faciunt, coram Deo faciunt, & in conspectu ejus faciunt: sicut ille, qui dicit: Tibi a soli peccavi, & malum coram te feci. Quid ergo plus habet, qui malum coram Deo facit? Illud profecto, quod continuo pœnitet, & dicit, Peccavi. Qui autem discedit à conspectu Dei, nescit converti, & peccatum pœnitendo purgare. Hoc ergo interest, malum coram Deo facere, & à Dei conspectu discessisse peccantem.

Corr. Rom. ¶ Hic etiam, ut sapè alibi observatum est, homil. 11. Origenis ad c. 18. Exodi, sub nomine B. Hieronymi citatur.

CAP. XLVI.

Item Ambrosius lib. 1. de pœnitentia, c. 4.

Sed continuo, qui dixerat h: Sicut Adama faciam te, & sicut Seboim, quæ duæ urbes ex vicinia Sodomorum parilis excidii traxere confortium. Conversionem est, inquit, cor meum: in eo ipso turbata est pœnitentia mea: non faciam secundum irasandiam furoris mei. Nonne apparet, quod idem nobis peccantibus indignetur Dominus Jesus, ut indignationis suæ nos terrore convertat? Indignatio ergo ejus non ultionis executio, sed magis absolutionis operatio est.

Corr. Rom. ¶ Caput hoc antea citabatur ex B. Augustino, restitutum est ex B. Ambrosio, & ex ipso locus Scriptura emendatus. Sequitur enim lectionem 70.

CAP. XLVII.

Item Ambrosius in lib. de Paradiso, c. 14.

Serpens d' deceptit me, & manducavi. Venialis e culpa, quam sequitur profectio delictorum. Ideo non desperata mulier, quæ non retieuit Deo, sed magis confessa peccatum est: quam medicinalis f' secuta sententia est. Bonum est condemnari in peccato, & flagellari in delicto, ut cum hominibus flagellemur. Denique & Cain, quia voluit crimen negare, indignus judicatus est, qui puniretur in peccato, sed remissus est sine præscriptione h' pœne, fortasse non tam reus i' majore crimine paricidii (illud enim commisit in fratrem) quam sacrilegii, quod Deo ereditur mentiendum, dicens: Nescio: nunquid ego custos fratris mei sum? Et idem accusatori diabolo ejus accusatio reservata est, ut cum ejus angelis flagellatur, qui cum hominibus noluit flagellari. Et lib. 1. de pœnitentia, c. 1. §. 1. Nam k pastor ille Evangelicis lapsam ovem vexisse legitur, non abjecisse: & Salomon l' ait: Noli esse nimium justus. Debet enim justitiam temperare moderatio. Nam quemadmodum se tibi curandum præbeat, quem fastidio habeas m? qui contemptui se, non compassioni Medico suo puet futurum?

CAP. XLVIII.

Item Ambrosius eod. lib. 1. de pœnitentia, c. 11.

Liberter ignosco, promptè indulgeo, misericordiam n' malo, quam sacrificium: quia per sacrificium justus commendatur, per misericordiam peccator redimitur. Non o veni vocare justos, sed peccatores. In lege sacrificium, in Evangelio misericordia est: lex p' per Moysen data est, per me gratia.

CAP. XLIX.

Item Leo Episcopus Theodoro, Forojulienf' Episcopo, epist. 89. al. 91.

Multiplex q' misericordia Dei ita lapsibus subvenit humanis, ut non solum per baptismi gratiam, sed etiam per pœnitentiæ medicinam spes vite reparatur æternæ: ut qui regenerationis donum violassent, proprio se iudicio condemnantes, ad remissionem criminum

a Psal. 50. b Ose. 11. secundum 70. c al. favore. d Sent. ibid. Gen. 3. e Variabilis orig. f medicinalis. g Gen. 4. h præscriptum orig. i abst. ab orig. k Luca. 15. l Eccles. 7. m al. dedat. n Ose. 6. o Math. 9. p Joan. 1. q Sent. 4. dist. 17. Anst. l. 2. c. 12.

pervenirent: sic divinæ bonitatis præsidis ordinatis, ut indulgentia Dei, nisi supplicationibus Sacerdotum, nequeat obtineri. Mediator enim Dei & hominum homo Jesus Christus hæc præpositis Ecclesiæ tradidit potestatem, ut & contentibus pœnitentiæ satisfactionem a darent, & eadem b salubri satisfactione purgatos, ad communionem sacramentorum per januam reconciliationis admitterent. Et post pauca. §. 1. Si autem aliquis eorum, pro quibus Domino supplicamus, quocumque interceptus obstaculo à munere indulgentiæ presentis excellerit, & priusquam ad constituta remedia perveniat, temporalem vitam humanâ conditione finierit, quod manens in corpore non receperit, consequi exutos carne non poterit. Et post pauca. §. 2. His d' autem, qui in tempore necessitatis, & in periculi urgentis instantia præsidium pœnitentiæ, & mox reconciliationis implorant, non satisfactio interdicenda est, nec reconciliatio deneganda, qui misericordiam Dei nec mensuras possumus ponere, nec tempora definire, apud quem nullas patitur venia moras conversio. Et infra. §. 3. Ita e' ergo talium necessitati auxiliandum est, ut nec actio illis pœnitentiæ, nec communionis gratia denegetur, si eam etiam amisso vocis officio per iudicia f' integri sensus querere comprobentur. Quod si agriitudine aliqua ita fuerint aggravati, ut, quod paulò antè poscebant, sub presentia Sacerdotis significare non valeant, testimonia eis fidelium circumstantium professe debebunt, ut simul & pœnitentiæ, & reconciliationis beneficium consequantur. Servatâ tamen regulâ canonum paternorum circa eorum personas, qui in Deum à fide discedendo peccaverunt.

Corr. Rom. ¶ Caput hoc, ut est apud Gratianum, magis convenit cum originali impresso inter opera B. Leonis, quam in tomis Conciliorum.

CAP. L.

Item Ambrosius lib. 1. de pœnit. c. 1.

Nemo potest bene agere pœnitentiam, nisi qui speraverit indulgentiam. Sed negant his oportere reddi communionem, qui prævaricatione lapsi sunt. Et infra. §. 1. Deus autem nullum crimen excepit, qui peccata donavit omnia.

CAP. LI.

Item Ambrosius lib. 2. de Cain & Abel, c. 4.

Verbum Dei g dimittit peccata; Sacerdos est iudex, Sacerdos quidem suum officium exhibet, & nullius potestatis jura exercet. Et lib. 1. de pœnitentia, c. 2. §. 1. Dominus par jus & solvendi esse voluit, & ligandi, qui utrumque pari conditione permittit. Ergo qui solvendi jus non habet, nec ligandi habet. Et infra. §. 2. Certum est, quod Ecclesiæ utrumque licet, hæresi utrumque non licet. Jus enim hoc solis permissum est Sacerdotibus. Rectè igitur Ecclesiæ vendicat, quæ veros Sacerdotes habet: hæresis vendicare non potest, quæ Sacerdotes Dei non habet.

Corr. Rom. ¶ Confectum est caput hoc ex B. Ambrosio verbis, collectoris tamen arbitrato dispositis.

CAP. LII.

Item in eod. 1. lib. de pœnit. c. 3.

Potest fieri h, ut aliquis victus supplicii sermone ps. neget, & corde adoret. Nunquid eadem causa est ejus qui spontè neget, & ejus quem tormenta inclinaverint ad sacrilegium, non voluntas? Quam indignum autem, cum apud homines valeat certaminis gratia, ut apud Deum non valere asseratur? Nam sæpè in hoc athletarum seculari certamine etiam victos, quorum fuerint certamina probata, vulgus hominum cum victoribus coronare consuevit; maximè quos viderit aut fortè dolo, aut fraude exclusos victoriâ. Christus ergo

a al. actionem. b al. eosdem. c al. exciderit. d Sup. 26. q. 6. h. q. e Verum, ut dixi, oriam talium orig. Fal. indicium. g Sent. 4. dist. 18. 23. q. 5. remittuntur. Idem l. 3. de Spiritu Sancto, c. 19. h Polyc. lib. 6. tit. 12.

athletarum

athletas suos, quos viderit gravibus paulisper cessisse supplicii, sine venia patietur manere? Numquid a non habebit remunerationem laboris, qui etiam quos projicit, non in æternum projicit? *Et infra c. 6. §. 1.* Dicis b Petro excusanti, ne ejus pedes lavares: *Nisi laveris tibi pedes, non habebis partem mecum.* Quod ergo isti possunt consortium tecum habere, qui claves regni non suscipiunt, negantes, quod dimittere peccata debeant? Quod rectè quidem fatentur de se. Non enim habent Petri hæreditatem, qui Petri sedem non habent, quam impiã divisione dissepunt. *Et cap. 13. §. 2.* Aegritudo carnis peccatum repellit, luxuria autem carnis, culpam abolet. Illuditur ergo diabolus, ut se ipse morfu suo vulneret, & contra se armet, quem debilitandum putavit. *Et infra. §. 3.* Quod nocet corpori, juvat Spiritum. *Et lib. 2. cap. 3. §. 4.* Sic ut semel pro omnibus immolatus est Christus, ita quotiescunque peccata donantur, corporis ejus sacramentum sumimus, ut per sanguinem ejus fiat peccatorum remissio. Ergo evidentissimè Domini prædicatione mandatum est etiam gravissimi criminis reis, si ex toto corde & manifestâ confessione peccati pœnitentiam agant c, sacramenti celestis gratiam refundendam.

Corr. Rom. §. α Sedem] Apud B. Ambrosium legitur, fidem, quod ob glossam non est mutatum: sed multa alia sunt emendata.

CAP. LIII.

Idem Ambrosius lib. 2. de pœnitentia, c. 7.

Quantuslibet ergo mortui factor sit, aboletur omnis, ubi sacrum redoleverit unguentum: & surgit defunctus: & solvi α jubentur ejus vincula, qui adhuc in peccato est: tollitur velamen de facie ejus, quod veritatem gratiæ, quam acceperat, obumbrabat. Sed quia veniã donatus est, revelare faciem, aperire vultum jubetur. Non habet enim quod erubescat, cui peccatum dimissum est. In tanta verò Domini gratia, tantoque divini muneris miraculo, cum oporteret universos lætari d, commovebantur impij, & adversus Christum concilium congregabant, Lazarum quoque interficere volebant. Nonne meritò eorum successores vos fore cognoscitis, quorum duritiæ hæredes estis? Nam & vos indignamini, & contra Ecclesiam congregatis concilium, quia videtis mortuos in Ecclesia reviviscere, & peccatorum indultã veniã resuscitari. Itaque (quod in vobis est) per invidiam rursus vultis interficere suscitatos. Sed Jesus non revocat beneficia, imò cumulo suæ liberalitatis amplificat, revisit sollicitè suscitatum, & celebratã e resurrectionis gratiã lætus ad cœnam venit, quam ei sua præparavit Ecclesia, in qua ille, qui fuerat mortuus, unus inter discumbentes cum Christo invenitur.

Corr. Rom. §. α Solvi jubentur] In originali impresso legitur, & solvere jubentur ejus vincula, quæ adhuc in peccato sunt, tollere velamen, &c. Alia verò ex eodem sunt emendata, & addita nonnulla.

CAP. LIV.

Idem ibidem, cap. 4.

Is potestatis f suæ gratiam negat, (quæ in remissionem peccatorum est) qui cœlestem ejus potestatem diabolico α fultam suffragio vindicarent. Eosque asserit diabolico uti Spiritu, qui separarent Ecclesiam Dei: ut omnium temporum Hæreticos & Schismaticos comprehenderet, quibus indulgentiam negat: quia omne peccatum circa singulos est, ac universos g. *Et infra cap. 5. §. 1.* Quid mirum, si salutem negatis alijs, qui vestram recusatis? licet γ & illi nihil à vobis differant, qui à vobis pœnitentiam petunt. Arbitror enim, quod etiam Judas potuisset tantã Dei miseratione non excludi à veniã, si pœnitentiam non apud Judæos, sed apud Christum

a Psal. 76. b Joan. 13. c al. gerant. d Joan. 12. e al. celebratã. f Anst. l. 1. c. 171.

gessisset a. *Et paulò post. §. 2.* Qui agit pœnitentiam, non solum diluere lachrymis debet peccatum suum, sed etiam emendationibus factis operire, & tegere delicta superiora, ut non imputetur ei peccatum.

Corr. Rom. §. α Diabolico] Addita hic sunt nonnulla ex B. Ambrosio, quæ desse videbantur. Antea enim legebatur, qui cœlestem potestatem diabolico Spiritu separant ab Ecclesia Dei, ut omnium, &c.

§. β Ac universos.] In originali est, hoc in universos. Sed ob glossam non est mutatum.

§. γ Licet & illi] In aliquot vetustis codicibus, & originali legitur, licet illi nihil differant. Sed auctor glossæ videtur habuisse, ut in vulgatis Gratiani.

CAP. LV.

Idem in eod. 2. libr. c. 9.

Nonnulli idèò postunt pœnitentiam, ut statim sibi reddi communionem velint. Hi non tam se solvere cupiunt, quàm Sacerdotem ligare. Suam enim conscientiam non exuunt, Sacerdotis induunt: cui b præceptum est: *Nolite c sanctum dare canibus, neque miseris margaritas vestras ante porcos:* hoc est, immundis Spiritibus d sacre communionis non impendenda e confortia.

CAP. LVI.

Idem ibidem.

Sunt, qui arbitrentur hoc esse pœnitentiam, si abstineant à sacramentis cœlestibus. Hi faviores in se judices sunt, qui pœnam præscribunt sibi, declinant remedium, quos vel pœnam suam conveniebat dolere, quia cœlesti fraudarentur gratiã. *Et cap. 10. §. 1.* Facilius autem inveni, qui innocentiam servaverint, quàm qui congruè egerint pœnitentiam, ubi α acquirendã ambitio dignitatis, ubi vini effusio, ubi ipsius copulæ conjugalis usus? Renuntiandum seculo est, somno ipsi minùs indulgendum, quàm natura postulat, interpellandus est gemitibus, interrupeudus est suspiriis, sequestrandus orationibus, vivendum ita, ut in e tali vita huic moriatur usui, seipsum sibi homo abneget, & totus mutetur. *Et infra. cap. 11. §. 2.* Nemo in peccatis f positus arrogare sibi debet auctoritatem aut usurpationem sacramentorum: quia scriptum est g: [*Peccasti? quiesce.*] *Et paulò post. §. 3.* Dicimus b ergò, & agendam pœnitentiam, & eo agendam tempore, quo culpa defervescat luxuria, & in captivitate peccati positos, reverentiores nos, non usurpatores esse debere. Nam si Moysi i propius accedere gestienti, ut cognitionem mysterii cœlestis hauriret, dicitur: *Solve calcamentum pedum tuorum:* quantò magis nos animæ nostræ pedes exuere vinculis corporalibus, & gressus omnes mundi istius nexu debemus absolvere? *Et paulò superius. §. 4.* Nihil est, quod tam summo dolori sit, quàm si unusquisque positus sub captivitate peccati recorderetur, unde lapsus sit, atque unde deciderit, & quòd ad corporea k, atque terrena ab illa speciosa, & pulchra divinæ cognitionis intentione deflexerit.

Corr. Rom. §. α Ubi acquirendã] Locus integer B. Ambrosii hic est: An quisquam illam pœnitentiam putat, ubi acquirendã ambitio dignitatis, ubi vini effusio, vel ipsius copulæ conjugalis usus? Sed gloss. in vers. acquirendã, obstitit, ne hic emendaretur. Multa autem alia sunt emendata.

§. β Ut in tali vita] In originali est, ut vitali huic moriatur usui. Sed glossa obstitit, ne mutaretur.

CAP. LVII.

Item Cyprianus Episcopus lib. 4. epist. 2. ad Antonianum.

Miror autem quosdam sic obstinatos esse, ut danãdam non putent lapsis pœnitentiam, aut pœnitentibus existiment veniam denegandã, eùm scri-

a al. egisset. b ubi est ab orig. c Matth. 7. d impietatibus. e al. impertienda. f al. peccato. g Eccl. 21. Gen. 4. secundum 70. h Didicimus] orig. i Exod. 3. Acl. 12. k al. corpoream atque terrenam.

plum a sit: Memento, unde cecideris, & age pœnitentiam, & fac priora opera. Quod utique ei dicitur, quem constat cecidisse, & quem Dominus hortatur per opera rursus exurgere: quia scriptum est b: Eleemosyna à morte liberat: & non utique ab illa morte, quam semel Christi sanguis extinxit, & à qua nos salutaris baptismi & redemptoris nostri gratia liberavit: sed ab ea, quæ per delicta postmodum serpit.

C A P. LVIII.

Item Hieronymus Damaso.

Importuna e in Evangelio mulier tandem meruit audiri: & clauso cum feris d ostio, mediâ licet nocte, ab amico panes amicus accepit: Deus ipse, qui nullis contra se viribus superari potest, publicani e precibus vincitur. Ninive fcivitas, quæ peccato perit, fletibus fletit. Quorsum illa tam longo repetita principio? videlicet ut parvum magnus aspicias, ut dives pastor morbidam non contemnas ovem. Christus g in paradysum de cruce latronem intulit, & ne quis aliquando seram conversionem putaret, fecit homicidii pœnam martyrium. Christus h, inquam, prodigum filium reverentem letus amplectitur, & i nonaginta novem pedibus derelictis, una ovicula, quæ remanserat, humeris boni pastoris advehitur. §. 1. Ubi a verò peccator intelligens vulnus suum tradit Medico se curandum, ibi non est virga necessaria, sed Spiritus lenitatis.

Corr. Rom. §. Ubi verò] Hæc usque ad finem non sunt inventa apud B. Hieronymum.

III. ps. Gratian. Quod autem omni peccanti auctoritate Ambrosii venia promittitur, falsum videtur. Quibusdam enim venia denegatur, aut ex magnitudine peccati, aut ex gradu effecti. Unde Joannes in epistola sua k: Est peccatum ad mortem: quis l orabit pro eo? Aliibi m quoque legitur, Quis medebitur incantatori vulnerato à serpente?

C A P. LIX.

Item.

SI Sacerdos peccaverit, quis orabit pro eo? Corr. Rom. §. Primo regnorum libro cap. 2. legitur: Si peccaverit vir in virum, placari ei potest Deus. Si autem in Dominum peccaverit, quis orabit pro eo? Sic affertur à B. Ambrosio lib. 1. de pœnitentia, cap. 8. & aliis Patribus. B. tamen Gregorius in cap. 2. primi Reg. cap. 3. ex hac ipsa vulgata lectione elicit sententiam, quam nunc affert Gratianus, ut notatum est sup. dist. 50. c. alienum.

Gratian. Sed hujusmodi interrogationes non semper negationem inferunt; sed potius difficultatem, vel raritatem notant, ut est illud Evangelii n: Quis, putas, est fidelis servus & prudens, &c. Hinc etiam Ambrosius o: Deus, quis similis tibi? non utique nullus; quia imago patris filius est. Similiter igitur accipiendum: Quis p orabit pro eo? hoc est, singularis vite aliquis debet orare pro eo, qui peccavit in Dominum. & infra. q. Nam quomodo Joannes diceret, non orandum pro delicto graviore, qui legisset, Moysen rogasse, & impetrasse, ubi erat prævaricatio voluntaria? qui sciret etiam Hieremiam rogasse? §. 1. Potest etiam secundum Augustinum r aliter intelligi illud Joannis s: Est peccatum ad mortem, &c. ut nulla sit ejus, & superiorum contrarietas. At enim: Est peccatum ad mortem, non pro illo dico, ut roget quis. De quo peccato, quoniam non expressum est, possunt multa & diversa sentiri. Ego autem dico, id est peccatum, fidelem, quæ per dilectionem operatur, deserere usque ad mortem. Hæc est etiam blasphemia in Spiritum Sanctum, quam neque in hoc seculo, neque in futuro remittendam Dominus in Evangelio t asseruit. Sive autem delectatione peccati, sive desperatione venia, usque ad mortem quis in peccato perseveret, justum est, ut sine fine puniatur, qui sine fine peccaverit.

a Apoc. 6. b Tob. 4. c Luc. 18. & 11. d servus] orig. e Luc. c. 18. f Joan. 3. g Luc. 23. h Luc. 15. i Matth. 18. k Joan. c. 5. l non pro eo dico ut roget quis.] orig. m Eccl. 12. n Matth. c. 24. o Lib. 1. de pœn. c. 8. p Ps. 82. q Ibid. c. 9. Exod. 32. 2. Machab. ult. r De corrupt. & gratia, c. 12. s 1. Joan. 5. t Matth. 12.

C A P. LX.

Unde Gregorius Papa, lib. 4. dial. cap. 47.

Voluissent a iniqui, si potuissent, sine fine vivere, ut potuissent sine fine peccare. Offendunt enim, quia in peccato semper vivere cupiunt, qui nunquam desunt peccare, cum vivunt. Ad magnam ergo justitiam judicantis pertinet, ut nunquam careant supplicio, qui in hac vita nunquam voluerunt carere peccato.

IV. ps. Gratian. Ex his itaque apparet, quod sine confessione oris, & satisfactione operis, peccatum non remittitur. Nam si necesse est, ut iniquitates nostras dicamus, ut postea justificemur; si nemo potest justificari à peccato, nisi ante confessionem fuerit peccatum; si confessio paradysum aperit, veniam acquirit; si illa solum confessio utilis est, quæ fit cum pœnitentia (in quo notatur aliud esse confessio, aliud pœnitentia, sive interior, sive exterior accipiatur) si ille, qui promittit veniam oculis apud Deum, non apud Ecclesiam, pœnitentiam agenti, frustratur b Evangelium, c & claves datae Ecclesiae, promittit etiam, quod Deus negat delinquenti; si nemo potest consequi veniam, nisi quantumdamen sue, etsi minorem, quam debeat, peccati solverit penam; si solis Sacerdotibus ligandi, solvendiq; potestas à Deo tradita est; si nullus veniam accipit, nisi Ecclesia supplicationibus ipsam impetrare contendat. Concluditur ergo, quod nullus ante confessionem oris, & satisfactionem operis, peccati aboles culpam. §. 1. Denique ut perspicue appareat neminem sine confessione à peccato mundari, ab ipsius humani generis principio sumamus exordium. Peccato transgressionis primi parentes corrupti, à Domino sunt à requisiti de culpa, ut peccatum, quod transgrediendo commiserant, confitendo deslerent. Serpens autem de culpa requisitus non est, quia per confessionem non revocabatur ad vitam. Cain e quoque, cum prima prævaricationi fratricidium addidisset, similiter à Domino de culpa requisitus est, dum ei dicitur: Ubi est Abel frater tuus? Sed quia superbus peccatum suum confiteri noluit, potius mendaciter negando Deum fallere conatus est, dicens: Numquid custos fratris mei sum ego? indignus veniâ judicatus est. Unde in desperationis profundummersus est, dum ait: Major est iniquitas mea, quam ut veniam merear. Vagus & profugus exiit à facie Domini, significans eos, qui peccata sua confiteri dissimulant, respectu divine miserationis indignos haberi. Reges f quoque, qui ignorantia ducti in Abraham deliquerant, non nisi eodem orante sanari meruerunt. In quo figuratur, quod passiones morum non sanantur, vel orationibus Ecclesiae. Moysi g quoque præcepit Dominus, ut lepra sive in cute, sive in domo, sive in veste, sive in crine appareret, Sacerdoti ostenderetur, & juxta ejus arbitrium separata, ejus judicio contaminaretur, vel mundaretur. Saul h quoque cum à Spiritu maligno vexaretur, non poterat ad sanum mentis officium redire, nisi prius David Psalterium arripere, & coram eo psalleret, & ita ab ejus vexatione cessaret diabolus. In quo mystice ostenditur, quod quicumque diabolo propter peccata mancipatur, ab ejus dominio eripi non valet, nisi David, id est, Ecclesia, Psalterium accipiat, & coram eo psallat, id est, spiritualis gratia eum participem faciat, & salubriter admonendo; & pro eo orando, & exempla boni operis sibi præbendo, diabolum ab invisibili ejus vexatione compescat. David quoque cum adulterium commississet, & homicidium, non autem audivit i à Propheta: Transulit à te peccatum tuum Dominus, quam ipsum peccatum confiteretur. Prius enim Propheta peccatum redarguenti confessus est, & postea audivit: Transulit Dominus peccatum tuum à te. Achab k quoque, cum de innocentis sanguinis effusione sententiam comminantis Dei audivet, induit seipsum cilicio, satisfaciens Deo per pœnitentiam. Unde Dominus ad Heliam ait: Quoniam Achab reveritus est faciem meam, non inducam malum in diebus ejus. Ninivite l cum audiverent,

a Ans. l. 11. c. 135. b al. frustrat. c Matth. 16. d Gen. 3. e Genes. 4. f Genes. 2. & 26. g Levit. 17. & 14 h 1. Reg. 16. i 2. Reg. 12. k 3. Reg. 21. l Jon. 3.

Adhuc quadraginta dies, & Ninive subvertetur, ex edicto Regis & Principum penitentiam egerunt, dicentes: Quis scit, si convertatur, & ignoscat Deus, & relinquat post se benedictionem? Hac humilitate satisfactionis a imminentem subversionem evadere meruerunt. Quorum exemplis evidenter ostenditur, quod nullus à Deo consequatur veniam, nisi primum satisfecerit sibi per penitentiam. Nabuchodonosor b quoque propter superbiam suam à rationabili c m nte in bestialem animam commutatus est, atque à regno suo profugus recedens, non ante regnum recepit quam conversus Deum predicaverit. Denique plebs Israelitica ob culpam suam transgressionis captivitati tradita non ante liberari meruit, quam sua peccata confitens, Danielis d, & aliorum sacerdotum precibus veniam accepit. §. 2. In Evangelio e quoque venientes ad Joannem, ut baptizarentur ab eo baptismo penitentiae, primum confitebantur peccata sua, ostendentes, quod quisque debet peccata sua damnanda confiteri, & innovationem melioris vite promittere, si regenerationis desiderat gratiam accipere. Christus quoque alios legitur suscitasse f à mortuis, alios à lepra g mundasse, alios illuminasse, h aliorum membra paralytici dissoluta consolidasse: omnium tamen sanitatem petitis proprie vocis, vel amicorum legitur præcessisse. Luca k enim referentis didicimus, quod pro socru Petri prius rogatus est, quam eam sanitati redderet. Leprosus l vero ille, quem Dominus descendens de monte mundavit, prius clamavit ad eum: Domine, si vis, potes me mundare, quem postea tangendo mundavit. Cæcus m quoque dum clamaret ad eum: Miserere mei, fili David, interrogavit eum Jesus: Quid vis, ut faciam tibi? ait, Rabboni, ut videam lumen. Tves n quoque mortuos audivit, quos aliorum orationibus reddidit vite. Quartum quoque discipulo nuntiante audivit: sed quia defuerunt vivi, qui pro eo precarentur, resuscitari non meruit. §. 3. Quibus nimirum exemplis evidentiſſimè datur intelligi, quod ille, quem gravioris culpæ macula inficit, nisi confessione proprii oris, vel Ecclesie intercessione suffragante, sanari non poterit. Hinc penitens ille o, qui prius tacendo peccata, flagellari meruerat, postea correptus dicabat: Quoniam tacui, inveteraverunt ossa mea, dum clamarem totâ die. Hinc Christus ex persona membrorum ait p: Non absorbeat me profundum, neque urgeat super me puteus os suum. Quod Augustinus q exponit, dicens: Puteus est humana iniquitatis profunditas, in quem si cecideris, non claudet super te os suum, si tu non clauferis os tuum: confitere ergo, & dic: De r profundis clamavi ad te, Domine, & evades. Claudet super illum Dominus, qui in profundo contemnit, à quo mortuus, velut ab eo, qui non sit, perit confessio. Hinc idem Prophetæ ait s: Introite portas ejus in confessione. Ostendens ad portas misericordie non nisi per confessionem peccati aliquem posse peringere. §. 4. Hinc etiam beatus t Joannes Baptista, & Salvator noster exordium prædicationis suæ à penitentia sumpservunt, dicentes: Penitentiam agite, appropinquabit enim regnum eorum: ostendentes ad regna eorum neminem posse peringere, nisi primum per penitentiam Deo suraverit satisfacere. Hinc etiam in actibus u Apostolorum legitur, quod credentes veniebant ad Apostolos, annuntiantes actus suos. §. 5. Ex his omnibus facillè monstratur, sine confessione nullam veniam posse promereri.

CAP. LXI.
Hinc etiam Leo Papa ait epist. 78. al. 80.
ad Episcopos Campanie.

Sufficit x penitenti y illa confessio, quæ primum Deo offertur, tum etiam Sacerdoti, qui pro delictis penitentium precat or accedit.

a aliter & satisfactione. b Dan. 4. c alit. rationali. Sup. 17. quæst. 4. miror. d Dan. 9. e Matt. 3. f Joann. 11. g Luc. 17. h Matt. 9. i Marc. 2. Matt. 9. k Luc. 4. l Matt. 8. Marc. 1. Luc. 5. m Marc. 10. Luc. 18. n Luc. 7. Joann. 11. o Psal. 31. p Ps. 68. q Gloss. interl. & ordin. ibi ex Augustin. Sent. 4. dist. 17. r Ps. 129. Prov. c. 19. Ecclesiast. c. 17. s Psal. 99. t Matth. 3. u Act. 19. x Infrâ ead. c. quantumvis. Polyc. lib. 6. tit. 20. Ivo p. 16. c. 167. y al. enim] orig.

CAP. LXII.

Item ad Rusticum Narbonensem Episcopum, epist. 90. al. 92. cap. 7.

Penitentia a, quæ dilata est, cum studiosius petita fuerit, non negetur, ut quoquo modo ad indulgentiæ medicinam anima vulnerata perveniat.

CAP. LXIII.

Item Augustinus in sermone de penitentia, al. lib. de penitentia medicina.

Non b sufficit mores in melius commutare, & à præteritis c malis recedere, nisi etiam de his, quæ facta sunt, satisfiat Deo per penitentia dolorem, per humilitatis gemitum, per contriti cordis sacrificium, cooperantibus eleemosynis & jejniis z.

Corr. Rom. ¶ a Et jejniis.] Hoc non est apud B. Augustinum, neque Bedam, neque Magistrum sententiarum, neque Polycarpum.

CAP. LXIV.

Item Ambrosius in c. 1. Lucæ.

Novit Dominus mutare sententiam, si tu noveris emendare delictum.

CAP. LXV.

Item Leo Papa, epist. 90. al. 92. ad Rusticum, c. 8.

Aliud d quidem est, debita justè e reposcere, aliud, propria perfectionis amore contemnere. Sed illicitorum veniam postulanti oportet à multis etiam licitis abstinerere, dicente Apostolo f: Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt. Unde si quis penitens habet causam, quam negligere fortè non debeat, melius expedit Ecclesiasticum, quam forense iudicium.

CAP. LXVI.

Item Hieronymus in c. 1. Joëlis.

Qui sanctus g Sacerdos est, & comedit h in Pascha Domini, accingatur baltheo castitatis, & audiatur cum Apostolis: Sint i lumbi vestri præcincti, & lucerne ardentes in manibus vestris. Qui autem peccator est, & quem remordet propria conscientia, cilicio accingatur, & plangat vel propria delicta, vel populi, & ingrediatur Ecclesiam, de qua propter peccata fuerat egressus, & cubet, vel dormiat in sacco, ut præteritas delicias, per quas offenderat Deum, vite austeritate compeniet.

CAP. LXVII.

Idem in Amos Prophetam, ad c. 9.

Si agamus penitentiam, ipsum quoque suæ penitebit sententia. Rursum juxta eundem Hieremiam k & promittit prospera. Si negligentia dissolvamur, illum penitebit sponsonis suæ, promissaque mutabit. Cujus rei exemplum Ninivitas, & Hierusalem habere possumus, quorum alii de imminentibus supplicii liberati sunt, alii, quæ patribus promissa fuerant, perdidierunt.

Corr. Rom. ¶ a Hieremiam] Sic est emendatum ex ipsis commentariis B. Hieronymi, & uno vetusto exemplari Gratiani. Nam in ceteris est, quemadmodum in vniuersis, juxta eundem Hieronymum promittit prospera, si penitentiam egerimus. Quod si negligentia, &c.

CAP. LXVIII.

Idem super Danielelem, ad c. 4.

Quamobrem Rex, consilium meum placeat tibi, & peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordiis pauperum: forsitan ignoscat Deus delictis tuis.] Si prædixit sententiam Dei, quæ mutari non potest, quomodo hortatur ad eleemosynas, & misericordias pauperum, ut Dei sententia commutetur? Quod facillè solvitur Ezechie l Regis exemplo (quem Esaias m di-

a Burch. l. 9. c. 123. Ivo p. 15. c. 135. b Beda 2. Corinth. c. 12. Sent. 4. dist. 16. Polyc. l. 6. tit. 20. c al. factis. d 11. q. 1. aliud. Anselm. lib. 11. cap. 131. e al. justa. f 1. Cor. 6. g Sent. 4. dist. 17. h al. comedit Pascha] orig. i Luc. 12. k Hier. 17. l 4. Reg. 10. m Esa. 38.

xerat

xerat esse moriturum) & Ninivitarum a, quibus dictum est. *Abhuc quadraginta dies, & Ninive subvertetur.* Et tamen ad preces Ezechie, & Ninive, Dei sententia commutata est, non vanitate iudicii, sed eorum conversione, qui meruere indulgentiam. Alioquin & in reverentiam h loquitur Deus se mala minari super gentem, & si bona fecerit, minas clementia commutare. Rursum bona agenti se asserit polliceri indulgentiam: & si male fecerit, dicit, se suam mutare sententiam, non in homines, sed in opera, quæ mutata sunt. Neque enim Deus hominibus, sed vitiis irascitur: quæ cum in homine non fuerint, nequaquam punit, quod mutatum est. Dicamus & aliter. Fecit e quidem Nabuchodonosor juxta Danielis consilium misericordias in pauperes, & deicere usque ad mensum duodecimam in eum est dilata sententia. Sed quia postea ambulans in aula Babylonis gloriatur, & dicit: *Nonne hec est Babylon magna, quam ego edificavi in domum regni in robore fortitudinis meæ, & in gloria nominis mei?* bonum misericordie perdidit malo superbia: forsitan ignoscet Deus delictis tuis. Cum beatus Daniel præsciis futurorum de sententia Dei dubitet, rem temerariam faciunt, qui audacter peccatoribus indulgentiam pollicentur. Et tamen sciendum, quod si Nabuchodonosor bona opera facienti, quia leviora peccata commiserunt.

Corr. Rom. § & Commutata est,] *Quæ sequuntur, ut etiam multa alia, emendata & locupletata sunt ex originali, præter verbum, reverentiam (quod esse debet, Hieremia) idque ob glossum.*

C A P. LXIX.

Idem.

Vide d benignum Dominum misericordiam cum severitate miscntem, & ipsius pœnæ modum justâ & clementi liberatione & pensantem. Non in perpetuum tradidit pœnæ delinquentes, sed quanto §, inquit, tempore servierunt Balaam, tanto serviant Chusarsaton e, hoc est, octo annis. Dilce & hoc, o tu auditor, quisquis ille es, qui tibi conficius es alicujus erroris: & quanto tempore te errasse te nôsti, quanto tempore deliquisti, tanto nihilominus tempore humilia te ipsum Deo, & satisfacito ei in confessione pœnitentiæ: non expectes, ut humiliet te Chusarsaton, & invito necessitas extorqueat pœnitentiam: sed ipse praveni tortoris istius duritiam f: quia si te ipse emendaveris, si te ipse correxeris, pius est Deus, & misericors, qui vindictam temperat ab eo, qui illam pœnitendo pravenit. Sed illud consideremus, quia donec servierunt Chusarsatoni, qui traditi fuerant pro delictis suis, & non clamaverunt ad Dominum, nemo suscitatus est, qui salvare eos posset. Cum verò clamaverunt ad Dominum, tunc suscitavit Dominus Salvatorem Israël, & salvavit eos.

Corr. Rom. § & Liberatione] *Antea legebatur, deliberatione. Emendatum est ex homilia Origenis, quemadmodum & alia nonnulla.*

§ & Quanto.] *Hæc pars videtur potius sumpta ex glossa ordinaria, quam ex ipso Origene.*

C A P. LXX.

Idem Hieronymus in c. 5. epistole ad Ephesios.

Ecclesia Christi gloriosa est, non habens maculam neque rugam, aut aliquid istiusmodi. Qui ergo peccator est, & aliqua s. rde maculatus, de Ecclesia Christi non potest appellari, nec Christo subjectus dici. Possibile autem est, ut, quomodo Ecclesia, quæ prius rugam habuit & maculam a, in juventutem, & munditiam postea restituta est; ita & peccator currat ad Medicum: quia

a Jon. 3. b Hieremia] orig. vera lectio. c Daniel. 4. d Origenes homil. 3. ad c. 3. iudicum, & ibi gloss. ordinari. e alit. Chusarsathaim. f ul. manus.

non a habent opus sani Medico, sed malè habentes, ut curentur vulnera ipsorum, & fiant de Ecclesia, quæ est corpus Christi.

Corr. Rom. § & Et maculam,] *Restitutus est locus ex originali. Antea legebatur, & maculam, & immunditiam, & postea restituta est.*

C A P. LXXI.

Idem in c. 1. Amos.

Super tribus sceleribus Damasci, & super quatuor non convertam eam.] *Juxta tropologiam hoc possumus dicere. Primum peccatum est, cogitasse, quæ mala sunt. Secundum, cogitationibus acquievisse perveris. Tertium, quod mente decreveris, opere complevisse. Quartum, post peccatum non agere pœnitentiam, & in suo sibi complacere delicto.*

C A P. LXXII.

Idem epist. 50. ad Pammachium & Oceanum.

Secunda b post naufragium tabula est, culpam simpliciter confiteri. Imitati estis errantem, imitami & correctum. Erravimus juvenes, emendemur senes: jungamus gemitus, lachrymas copulemus.

C A P. LXXIII.

Idem.

Quia e divinitatis natura clemens est, & pia, magisque ad indulgentiam, quam ad vindictam pronas, quia non vult mortem peccatoris, sed ut convertatur, & vivat: si quis post lapsum peccatorum ad veram pœnitentiam se converterit, eisd a misericorde iudice veniam impetrabit.

Corr. Rom. § Caput hoc est in commentariis ad cap. 3. lamentationum Hieremiæ, qui non sunt B. Hieronymi, sed Rabani.

C A P. LXXIV.

Idem in c. 12. Osee.

NE forte peccati memores tardius revertantur. *Abhuc, inquit, sedere vos faciam in tabernaculis, sicut in diebus festivitatis: ut, quod facit baptisma, hoc faciat pœnitentia, & habitent in tabernaculis Salvatoris, hoc est, in Ecclesia.*

Corr. Rom. § Antea citabatur ex eodem in Malachi.

C A P. LXXV.

Idem in cap. 9. Danielis.

Prædixerat d Hieremias septuaginta annos desolationis templi, post quos rursus veniret populus in Judæam, & edificaretur templum, & Hierusalem. Quæ res Daniel non facit negligentem, sed magis provocat ad rogandum, ut, quod Deus per suam promissit clementiam, per horum e impleat preces, ne negligentia superbiam, & superbia pariat offensam. §. 1. Denique in Genesi f legimus, centum viginti annos pœnitentiæ constitutos ante diluvium: qui, quia tanto tempore hoc est, centum annis noluerunt agere pœnitentiam, nequaquam expectat, ut & viginti alii compleantur, sed infert antè, quod postea fuerat comminatus. Unde & ad Hieremiam g dicitur ob duritiam cordis populi Judæorum: *Ne ores pro populo hoc, quia non audivit te. Et ad Samuel b: Usquequo luges super Saul? & ego abieci eum.* In cinere igitur, & sacco postulat impleri, quod promiserat Deus, non quoddam esset incredulus futurorum, sed ne securitas negligentiam, & negligentia pareret offensam.

C. LXXVI. *Operibus misericordie Deum non enimus, sed nosmetipsos redimimus.*

Item Ambrosius in sermone in Dominica de Abraham.

a Luc. 5. b Sent. 4. dist. 14. c Ezech. 18. & 33. d Hierem. 29. & 52. e al. bujus. f Gen. 6. g Hier. 7. h 1. Regum 16. i Dan. 9.

Medicina a misericordia tollit peccata magna.] Habemus enim plura subsidia, quibus peccata nostra redimamus: pecuniam habes; redime peccatum tuum. Non venalis est Dominus, sed tu ipse venalis es. Peccatis tuis venundatus es; redime te operibus tuis, redime te pecunia tua: vilis pecunia, sed pretiosa est misericordia. §. 1. Eleemosyna, inquit, b a peccato liberat.] Crimina ergo eleemosynis redimuntur.

Corr. Rom. § Caput hoc habetur in libro de Helia, & jejunio, & ibi hæc antecedunt: Etsi gravia deliquimus, magnum Medicum invenimus, magnam medicinam gratia ejus accepimus. [Medicina enim tollit peccata magna.] Absit autem vox, misericordiae, etiam à loco Ecclesiastici, e. 10.

C A P. LXXVII.

Item Joannes Os aureum, homil. 9. ad e. 6. epist. ad Hebræos.

Medicamentum fortius, quod maximè operatur in penitentia, hoc est. Sicut in præceptis medicinae medicamentum multas quidem herbas accipit, unam autem dominantissimam; sic & in penitentia dominantior ista herba, & potentior est, & universum ipsa efficit. Audi enim, quid dicit divina Scriptura e: Date eleemosynam, & ecce, omnia munda sunt vobis.

Corr. Rom. § Græcè sic habet: τὸ γὰρ μέγιστον ἰατρικὸν ἔργον ἐστὶ τῶν ἰατρικῶν φαρμάκων ἐστὶν ἐλεησίνη, πλεονεξία μὲν καὶ βλάβη βλάπτει, ἡ δὲ τὴν καρδίαν, ἡ δὲ καὶ ἐπὶ τῆς μεταβολῆς ἀδὲν ἢ βλάπτει καρδίαν, καὶ τὸ πᾶν αὐτῆς γίνετο ἄν. Id est: Nam quod maximè validum reddit medicamentum penitentiae, hoc est. Et sicut in medicamentis auxiliis est medicamentum, quod multas quidem herbas recipit, sed unam præcipuam ac potentissimam: ita etiam in penitentia hæc ipsa est potentior herba, ipsaque omnino totum præstiterit. Audi, &c.

C A P. LXXVIII.

Item Ambrosius lib. 1. de penitentia, c. 2.

Deus definitionem d non facit, qui misericordiam suam promisit omnibus, & relaxandi licentiam Sacerdotibus suis sine ulla exceptione concessit. Sed qui culpam exaggeravit, exaggeret etiam penitentiam. Majora enim crimina majoribus abluuntur fletibus.

C A P. LXXIX.

Idem lib. 2. de penitentia, cap. 10.

Fleat pro te mater Ecclesia, & culpam tuam lachrymis lavet. Videat te Christus merentem, ut dicat e: Beati tristes, quia gaudebitis. Amat, ut pro uno multi rogent. Denique in Evangelio f motus videtur lachrymis, quia plurimi pro ea flebant, filium ejus resuscitavit.

C A P. LXXX.

Idem eodem libro 2. cap. 11.

A Dam post culpam statim de paradiso Deus ejecit. Non distulit; sed statim separavit à delictis, ut ageret penitentiam, statim tunicam vestivit pelliceam, non sericam.

C A P. LXXXI.

Item Augustinus lib. 50. g Homil. homiliâ ultimâ, c. 3.

Tres h sunt actiones penitentiae, quas mecum veps. Ira eruditio recognoscit. Sunt enim usitate in Ecclesia, & diligenter attendentibus notæ. Una est, quæ novum hominem parturit, donec per baptismum & salutare omnium præteritorum fiat ablutio i peccatorum. Et paulo post. Omnis h enim, qui jam arbiter voluntatis suæ constitutus est, cum accedit ad sacramenta fidelium, nisi eum peniteat vitæ veteris, novam non potest in-

a Eccles. 10 secundum 70. b Tob. 12. c Luc. 11. d al. distinctionem orig. e Matth. 5. f Luc. 7. g Et in lib. de penit. medicina, c. 2. h Sent. 4. dist. 16. i al. abolitio. k Infr. de consecr. dist. 4. omnia.

choare. Ab hac penitentia, cum baptizantur, soli parvuli sunt immunes. Nondum enim uti possunt libero arbitrio. Quibus tamen ad consecrationem, remissionemque originalis peccati prodest eorum fides, à quibus offeruntur. Et infra c. 4. §. 1. Altera verò penitentia est, cujus actio per totam istam vitam, quâ in carne mortali degimus, perpetuâ supplicationis humilitate subeunda est. Primò, quia vitam æternam, incorruptibilem, immortalemque nullus desiderat, nisi eum vitæ hujus temporalis, corruptibilis, mortalisque peniteat. Non enim sic quisque in vitam novam per sanctificationem baptismi nascitur, ut quemadmodum deponit ibi omnia peccata præterita, ita etiam statim mortalitatem ipsam carnis, corruptionemque deponat. Et infra cap. 9. §. 2. Tertia actio est penitentia, quæ pro illis peccatis subeunda est, quæ legis Decalogus continet, & de quibus Apostolus ait: Quoniam qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt. In hac ergo penitentia majorem quisque in se severitatem debet exercere, ut à seipso judicatus, non judicetur à Deo: sicut idem Apostolus ait a: Si enim nosmetipsos judicavimus, à Domino non utique judicabimur. Et infra. §. 3. Est etiam b penitentia, bonorum & humilium fidelium poena e quotidiana, in qua pectora tundimus, dicentes d: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Neque enim ea nobis dimittimus volumus, quæ dimissa non dubitamus in baptismo, sed illa utique, quæ humanæ fragilitati quamvis parva, tamen crebra lubrepunt: quæ si collecta contra nos fuerint, ita nos gravabunt & opprimunt, sicut unum aliquod grande peccatum. Quid enim interest ad naufragium, utrum uno grandi fluctu navis operiatur & obruatur, an paulatim subrepens aqua in sentinam, & per negligentiam derelicta atque contempta impleat navem, atque submergat? Propter hæc, jejunia, & eleemosynæ, & orationes invigilant: in quibus eum dicimus: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus, manifestamus habere nos, quod nobis dimittatur: atque in his verbis humiliantes animas nostras, quotidianam quodammodo agere penitentiam non cessamus.

Corr. Rom. § Caput hoc confectum est ex verbis B. Augustini in lib. 50. Homil. homiliâ ultimâ (quæ etiam habentur ferè eadem in libro de penitentia medicina, c. 2.) & in epistola 108. ad Seleucianum

§ a Baptisma salutare] In homilia legitur, per baptismum salutarem: in libro autem de penitentia medicina, quæ novum hominem per baptismum parturit, donec salutaris omnium præteritorum peccatorum fiat ablutio.

§ b Et infra.] Quæ sequuntur, integrè habentur in epistola ad Seleucianum: sententia tamen, & aliqua verba leguntur etiam in eadem homilia, c. 8. Et in libro de penitentia medicina, eodem cap. 2. ubi de secunda actione penitentia agit. Referuntur enim ad illa, quæ nunc subjiciuntur.

§ c Est etiam] Antea legebatur: Est enim. Emendatum est ex loco indicato, & duobus vetustis Gratiani exemplaribus. Longè enim diversa est hæc penitentia à proximè commemorata.

C A P. LXXXII.

Item Gregorius.

VI. SI e peccatum David tam detestabile Dominus transps. stulit, quid est, quod post omnia, quæ de eodem peccato per Prophetam ei à Domino dicta sunt, postmodum tanta toleravit? Sed proculdubid Dominus delictum sine ultione non deserit. Aut enim ipse hoc in se penitens punit, aut hoc Deus cum homine vindicans percutit. Nequaquam igitur peccato pareitur: quia nullatenus sine vindicta laxatur. Sic enim David audire post confessionem meruit f: Dominus transulit

a Galat. 5. b Beda 1. Corinth. 11. De consecr. dist. 4. agunt homines. c al. pend. d Matth. 6. e Polyg. l. 6. tit. 20. Ansel. l. 11. c. 157. f 2. Reg. 12.

peccatum

peccatum tuum, & tamen post multis cruciatibus afflictus, ac fugiens, reatum culpæ, quam perpetraverat, exsolvit. Sic nos salutis undâ à culpa primi hominis absolvimur. Sed tamen reatum ejusdem culpæ diluentes, absoluti quoque adhuc carnaliter obimus α, quia delicta nostra, sive per nos, sive per semetipsum refecat etiam, cum relaxat. Ab electis enim suis iniquitatum maculas, studet temporalis afflictione tergere, quas in perpetuum non vult in eis videre. α

Corr. Rom. ¶ Caput hoc integrum quidem habetur in commentariis, qui nomine Eucherii sunt editi, l. 2. Reg. c. 8. sed magna quoque ex parte apud Gregorium l. 9. Moralium, cap. 27.

¶ α Obimus.] Apud B. Gregorium sequitur: Bene ergo dicitur [sciens, quod non parceres delinquenti] quia, &c. reperit enim ipse verba illa Job sibi ad interpretandum proposita. Eucherius autem habet ut Gratianus.

C A P. LXXXIII.

Item Augustinus de peccatorum meritis, & remiss. l. 2. c. 34.

Sicut primi homines postea iuste vivendo merito liberati, non tamen in illa vita meruerunt ad paradysum revocari: sic & caro peccati, etiam remissis peccatis homo in ea iuste vixerit, non continuo meretur eam mortem non perpeti, quam traxit de propagatione peccati. Tale aliquid nobis insinuatum est de Patriarcha David in libro Regnorum b: ad quem Propheta cum missus esset, eique propter peccatum, quod admiserat, eventura mala ex iracundia Dei comminaretur, confessione peccati veniam meruit, respondente Propheta, quod illud ei flagitium, facinusque remissum sit: & tamen consecuta sunt, quæ Deus fuerat comminatus, ut sic humiliaretur à filio. Quare α & nunc dicitur, si Deus propter peccatum illud fuerat comminatus, cur dimisso peccato, quod erat minatus, implevit? nisi quia rectissime, si sic dictum fuerit, respondebitur, remissionem illam peccati factam, ne homo à percipienda vita impediretur aeterna: subsecutum verò illius comminationis effectum, ut pietas hominis in illa humilitate exerceretur atque probaretur. Sic & mortem corporis propter hoc peccatum Deus homini inflixit: & post peccatorum remissionem propter exercendam iustitiam non ademit.

Corr. Rom. ¶ α Quare & nunc] In originali legitur, Quare & hic non dicitur. Sed ob glossam non est mutatum. Alia verò multa ex eodem sunt emendata.

C. LXXXIV. Doloris mensura potius, quam temporis in actione penitentia consideranda est.

Item in c homilia de penitentia.

VII. IN d actione penitentia, ubi tale crimen commissum ps. 1 est, ut is, qui commisit, à Christi etiam corpore separetur, non tam consideranda est mensura temporis, quam doloris: Cor enim contritum, & humiliatum Deus non spernit. Verum quia plerumque dolor alterius cordis occultus est alteri, neque in aliorum notitiam nisi α per verba, vel quæcumque alia signa procedit, cum sit coram illo, cui dicitur: Gemitus meus à te non est absconditus; rectè constituuntur ab his, qui Ecclesie præsunt, tempora penitentia, ut satisfiat etiam Ecclesie, in qua remittuntur ipsa peccata. Extra eam quippe non remittuntur. Ergo & cum tanta est plaga peccati, atque impetus morbi, ut medicamenta corporis & sanguinis Domini differenda sint, auctoritate antistitis debet ab altario removeri ad agendam penitentiam, & eadem auctoritate reconciliari.

α al. vindicare. b 2. Reg. 12. c In Enchiridio, cap. 65. d Sent. 4. dist. 20. Polyc. lib. 6. tit. 20. Ansel. l. 11. c. 144. Ivo p. 2. c. 4. & p. 15. c. 23. e Psal. 50. f Sent. 4. dist. 17. Euseppus tom. 1. p. 125.

Corr. Rom. ¶ α Nisi per verba,] Ab originali abest dictio, nisi, sed habita est ratio glossæ.

¶ & Ergo] Hæc non sunt in Enchiridio, sed in epist. 118. ad Januarium, sub alterius persona. Ita enim loquitur: Alius contra: imò, inquit, si tanta est plaga peccati, &c. C A P. LXXXV.

Idem in a eadem homilia quinquagesima, cap. 11.

Judicet b seipsum homo in istis voluntate, dum potest, & mores convertat in melius, ne cum jam non poterit, etiam præter voluntatem à Domino judicetur. Et cum in se protulerit severissimæ medicinae c sententiam, veniat ad Antistites, per quos illi claves in Ecclesia ministrantur, & tanquam bonus incipiens jam esse filius, maternorum membrorum ordine custodito, à præpositis sacrorum accipiat satisfactionis suæ modum, & in offerendo sacrificio contribulati cordis devotus & supplex, id tamen agat, quod non solum ipsi profit ad recipendam salutem, sed etiam ceteris ad exemplum: ut si peccatum ejus non solum in gravi ejus malo, sed etiam in tanto d scandalo est aliorum: atque hoc expedire utilitati Ecclesie videatur Antistiti, in notitia multorum, vel etiam totius plebis, agere penitentiam non recuset, non resistat, non lethali & mortiferae plagæ per pudorem addat tumorem. & infra. §. 1. Multi e enim corriguntur, ut Petrus: multi tolerantur, ut Judas, &c.

C. LXXXVI. Mortificatio vitiorum magis, quam abstinentia ciborum penitenti necessaria est.

Item Hieronymus.

Mensuram f autem temporis in agenda penitentia idcirco non satis aperte g præfigunt canones pro unoquoque crimine, ut de singulis dicant, qualiter unumquodque emendandum sit, sed magis in arbitrio Sacerdotis intelligentis relinquendum statuunt, quia apud Deum non tam valet mensura temporis, quam doloris: nec abstinentia tantum ciborum, quam mortificatio vitiorum. Propter quod ipsa tempora penitentia pro fide & conversatione penitentium abbrevianda præcipiunt, & pro negligentia protelanda. Extant tamen pro quibusdam culpis penitentia modi impositi, juxta quos cetera perpendenda sunt culpæ, cum sit facile per eosdem modos vindictam & censuram canonum æstimare.

Corr. Rom. ¶ Caput hoc, quod Burchardus etiam & Ivo citant ex dictis B. Hieronymi, Beatus Rhenanus in suis annotationibus in Tertullianum testatur, se legisse in antiquo penitentiali. Et ex eo, ac ceteris collectoribus nonnulla sunt emendata, & postrema clausula etiam aucta. Sententia autem habetur etiam 7. Cap. c. 21. & in epistola Basilii ad Amphilochem, cap. 2. & in Synodo Meisensi, anni 859. cap. 10.

C A P. LXXXVII.

Item Joannes Chrysostomus: id est, auctor operis imperfecti in Matthæum, homil. 40.

Qvis aliquando vidit Clericum citò penitentiam agentem? Sed & si deprehensus humiliaverit se, non ided dolet, quia peccavit, sed confunditur, quia perdidit gloriam suam.

VIII. ps. Grat. Hic h auctoritatibus asseritur, neminem sine penitentia & confessione propria vocis à peccatis posse miorari. Unde præmissæ auctoritates, quibus videbatur prohiberi, solâ contritione cordis veniam præstari, aliter interpretandæ

a Et in l. de penitentia medicina cap. 3. b Beda ad Ephes. cap. 5. Sentent. 4. dist. 17. Ivo part. 15. cap. 24. c al. medicina, sed tamen medicina sententiam. d abest ab orig. e 2. q. 1. multi. f Alcuinus de Ecclesiasticis officiis, c. de capite jejunii. Sent. 4. dist. 20. Polyc. l. 6. tit. 20. Anselm. l. 11. c. 145. Burchard. lib. 19. cap. 31. Ivo p. 15. cap. 49. g al. attend. h Sent. 4. dist. 17.

sunt, quam ab eis exponantur. Negationem a namque Petri secuta est satisfactio lacrymarum, & trina confessio Domini-
 cæ dilectionis, quæ penitus deleuit peccatum trina negationis. Non ergo necessaria sibi erat certa satisfactio peccati, cuius totum vitæ tempus obedientie impendebatur sui conditoris. Imitabatur enim illud propheticum b: Declina à malo, & fac bonum. Et illud Esaiæ c: Derelinquat impius viam suam, & vir iniquus cogitationes suas, &c. Amplius horum nihil à peccatore exigitur. Non ergo illa auctoritate Leonis Papæ satisfactio penitentiae negatur esse necessaria cuiilibet delinquenti, sed ei tantum, qui B. Petrum imitatus, huic seculo penitus abrenuntiat & cunctorum vitiorum fomitem in se funditus mortificat. §. 1. Item illud Joannis a d Chrysostomi: Lavent lacrymæ delictum, quod pudor est voce confiteri. Et illud aliud, quod scribitur in epistola ad Hebræos e: Non tibi dico, ut te prodas in publicum, neque ut te apud alios accuses; sed obedire te volo Propheta dicenti, f Revela Domino viam tuam. Ante Deum ergo tua confitere peccata, apud verum iudicem cum oratione delicta tua pronuntia, non è lingua, sed conscientia tuæ memoriâ: & tunc demum spera, misericordiam te posse consequi, si habueris in mente peccata tua continuè, malum nunquam adversus proximum tuum in corde retinebis: non ita intelligendum est, ut sine confessione oris peccata dicantur dimitti, sed sine publica satisfactio. Secreta namque peccata, secretâ confessione, & occultâ satisfactio purgantur: nec est necesse, ut quæ semel Sacerdoti confessi fuerimus, deinde consteamur, sed lingua cordis, non carnis apud iudicem verum ea jugiter confiteri debemus. Hinc etiam Joannes Chrysostomus g ait: Nunc autem si recorderis peccatorum tuorum, & frequenter ea in conspectu Dei pronunties, & pro eis clementiam eius depreceris, citius illa delebis. Si autem nunc obliviscaris peccatorum tuorum, tunc eorum recordaberis, & nolens, quando in toto mundo publicabuntur, & in conspectu proferentur omnium tam amicorum tuorum, quam inimicorum, & sanctorum Angelorum, caelestiumque virtutum. Non enim ad David solum dicebat h: *Que tu secretò fecisti, ego cunctis manifestabo*; sed etiam ad omnes nos hoc dicitur. §. 2. Similiter & illud Prosperi i intelligitur: Qui crimen suum ultro cognoscunt, & aut illud propriis confessionibus produnt, aut nescientibus aliis, quales occulti sunt, &c. aliis nescientibus, id est, occultâ confessione istis peccatum suum confitentibus, non publicè illud manifestantibus. Item illud Prophetæ: Dixi k confitebor, & tu remisisti, id est, remissibilem iudicasti l, impietatem peccati mei. Ita & illud Augustini intelligitur m: Magna pietas Dei, ut ad solam promissionem peccata dimiserit, id est, remissibilia iudicaverit n. Item ibidem: Votum pro opere reputatur, cum deest facultas operis. Unde votum confessionis reputatur pro opere vocis, cum deest facultas confessionis. Item o: Voluntas remuneratur, non opus, ita intelligitur, voluntas facit opus remunerabile, non opus voluntatem. Item illud p: In quacunque hora peccator conversus fuerit, &c. converti dicitur, qui omnino vertitur: omnino vertitur, cuius opus, vox, & cogitatio ita mortificationi desudat peccati, sicut prius severtat iniquitati. Ita intelligitur & illud q: Convertimini ad me, &c. Item: Scindite corda vestra, & non vestimenta, eis dicitur, qui nulla interiori satisfactioe procedente, sed solâ exteriori se Deum posse placare confidunt. Item r que de leprosis mundatis vel de Lazaro resuscitato inducuntur, ad contritionem cordis, non ad veniam remissionis referenda sunt. Obstinatio enim animi, & confessionis contemptus, quedam mors est impietatis, & lepra superbiæ, à qua

quisque reviviscit, dum sibi per gratiam dolor delicti, & votum confessionis inspiratur. §. 3. Ad hunc etiam articulum pertinent ea, quæ de viventibus, vel in lucis ambulationibus, vel dilectionem Dei habentibus, vel de habitaculis a Spiritu Sancti factis dicta sunt: ut hæc omnia quisque dicatur affectus ex cordis contritione, quam habet, non ex plenaria peccati remissione, quam nondum invenit. Sicut enim in baptismo remittitur peccatum, & tamen ejus pena reservatur, sic per contritionem cordis quisque à Deo resuscitator dicitur, licet adhuc reatu peccati teneatur. Non ergo pyramis auctoritatibus vel argumentis, sine confessione oris, & satisfactioe operis aliquis probatur à peccato mundari.

2 pars. §. 4. Econtra auctoritas illa Joannis Chrysostomi h, & Prosperi c contra mentem auctoris extorta videtur. Non enim dicitur, non dico tibi, ut te publicè accuses, sed, non dico tibi, ut apud alios te accuses. Sic & Prosper non ait omnibus, sed simpliciter aliis nescientibus: Unde evidentissimè datur intelligi, quod sine confessione oris peccata possunt deleri. Ea verò, quæ ad exhortationem penitentiae & confessionis dicta sunt, non huic sententiæ contraire videntur. Vel enim sicut verba exhortationis, non iussionis, sicut illud d, Confitemini alterutrum peccata vestra, &c. vel si qua iuvendo sunt dicta, non ad oris confessionem, sed cordis; non ad exteriorem satisfactioem, sed interiorem referenda sunt. §. 5. Est enim penitentia alia interior, alia exterior. Interior penitentia est illa, de qua Augustinus ait: Omnis e, qui suæ voluntatis arbitrer constitutus est, non potest inchoare novam vitam, nisi peniteat eum veteris vitæ. Item de eadem Petrus in Actibus f Apostolorum legitur dixisse: Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum. Quod de interiori penitentia, non exteriori dictum accipitur. De exteriori verò penitentia Ambrosius ait g super epistolam ad Romanos: Gratia Dei in baptismo non querit gemitum, vel plaudium, non opus aliquod, sed solum contritionem h cordis, & omnia gratis donat. Quæcumque ergo de penitentia jubendo dicta sunt, non ad exteriorem, ut diximus, sed interiorem referenda sunt, sine qua nullus unquam Deo reconciliari poterit. §. 6. Illud autem Augustini, i quo quisque negatur veniam posse consequi, nisi prius quantumcumque peccati solverit penam, non huic sententiæ invenitur adversum. Nullus enim assertur à peccato mundari, nisi peccati passus fuerit penam. Sed aliud est, peccatum Sacerdoti confiteri, & ejus arbitrio de peccato satisfacere: atque aliud, Deo corde confiteri, & secreti satisfactioe peccatum in seipso punire. Est enim penitentia (ut ait k Augustinus) dolor cordis, quo quisque in se punit, quod deliquit. De hac iterum satisfactioe idem ait in Psalm. 50. exponens: Quoniam iniquitatem meam ego cognosco. Tu ne punias, quia ego punio: ignosce, quia ego agnosco, & non dissimulo. Et infra: Sic Deus misericordiam dat, ut fervet veritatem, ut non peccata ejus sint impunita, cui ignoscit. Ignoscit enim seipsum punienti. Misericordia est, quod homo liberatur, veritas, quod peccatum punitur. Idem in Psalmum 84. Veritas de terra orta est: id est, confessio ab homine, ut se accuset, & sic iustitia de celo prospexit, ut publicanus in confitens rediit iustificatus: iustitia de celo prospexit: quasi Deus dicat, parcamus huic, quia non parit sibi, ignoscimus, quia agnoscit. Et infra. De celo ergo iustitia prospexit, id est, à Deo data est iustificatio confitenti. §. 7. Hæc ergo secreta satisfactio levium, sive occultorum criminum Deo offerenda est, nec sine pena relaxari probatur, quæ sic expiari creduntur. Ea verò, quæ de publica satisfactioe, vel oris confessione dicuntur, in publicis & manifestis criminibus intelligenda sunt.

a Luc. 22. b Psal. 36. c Esu. 55. d Ambrosii sup. ead. e. lavent. Sent. 4. dist. 17. e Joan. Chrysostom. homil. 31. in epist. ad Hebræos. f Psalm. 36. g In ead. 31. hom. h 2. Reg. 11. i Sup. ead. facilitus. k Psalm. 31. supr. ead. dixi. l al. indicasti. m Sup. ead. Magna. n al. indicaverit. o Sup. ead. si cui. p Sup. ead. facilitus. q Ezech. 33. Sup. ead. convertimini, & scindite. r Ibidem.

a al. habitaculum. b Sup. in hoc eod. tractatu Gratiani, ex homil. 31. ad Hebr. c Sup. ead. facilitus. d Jac. 5. e Sup. ead. tres. §. omnis. f infra de consecr. dist. 4. c. omni. f Act. 2. g Ad c. 11. infr. de consecr. dist. 4. sine penitentia. Sent. 4. dist. 4. h al. ex corde professionem. i Supra, nullus debita. k In libr. de vera & falsa penitentia. c. 8. infr. dist. 3. penitentia. l Sumpta sententia, non verba. m Luc. 18. Peccato

Peccata namque Nabuchodonosor a, qua Propheta misericordis & elemosynis redimi suavit: peccata quoque Ninivitarum b, que publica satisfactione expiata sunt, cunctis nota erant. Et publica noxa (ut Augustinus e testatur) publico eget remedio. §. 8. Præmissis itaque auctoritatibus pro manifestis criminibus manifesta probatur offerenda satisfactio, & oris confessio. Latentia verò peccata non probantur Sacerdoti necessario confitenda, & ejus arbitrio expianda.

§. 9. Econtrà ea, qua in assertione hujus sententia dicta sunt, partim veritate nituntur, partim pondore carent. Sine contritione etenim cordis nullum peccatum posse dimitti, occulta verò peccata secretâ satisfactione, publica quoque manifesta pœnitentiâ expiari debere, firmissimâ constat ratione subiacere. Porro sine confessione oris, si facultas confitendi non defuerit, aliquid grave delictum expiari, auctoritati pœnitentis probatur adversum. Quomodo enim secundum auctoritatem Leonis: d Papa sine supplicationibus Sacerdotum indulgentiam nequiti obtineri, si sine oris confessione à peccato possunt emendari? Quis enim supplicabit pro peccato, quod nescit? §. 10. Item, quomodo secundum Augustinum e & fruat claves Ecclesie, qui sine arbitrio Sacerdotis pœnitentiam agit, si sine oris confessione criminis indulgentiam impetrat?

§. 11. Item, quomodo secundum Ambrosium f jus ligandi & solvendi solis Sacerdotibus à Domino creditur esse permisum, si quisque suo arbitrio seipsum peccando ligat, vel secretâ pœnitentiâ, secundum Prosperum, in seipsum sententiam profert excommunicationis, atque post satisfactionem absque sacerdotali iudicio seipsum Deo, vel altari ejus reconciliat?

§. 12. Non sunt hæc præmissis auctoritatibus consentanea: sed multorum exemplis probantur adversa. Filiam g namque Archisynagogi turbis eiecisset Dominus suscitavit: non tamen, nisi presentibus patre & matre puella, Petro quoque, Jacobo, & Joanne, vitæ h reddita est. In quo moraliter instruitur, ut secreta peccata, que per mortem puella intelliguntur, non nisi supplicationibus Ecclesie, que per patrem & matrem puella designantur, & Sacerdotum ministerio, qui per Petrum & ceteros intelliguntur, à Domino existimantur dimitti. §. 13. Item in Levitico z, Qui i domum suam vel agrum Domino voverit k, vel consecraverit, non potest eam redimere, nisi siculo sanctuarii, Sacerdote quoque (non ipso) supplicante annorum numerum usque ad jubileum. In quo similiter docemur, quod quicumque domum conscientie, vel agrum conversationis per pœnitentiam Domino offerre, atque pretio bonorum operum de vana vitæ sue conversatione seipsum redimere voluerit, non potest hoc facere, nisi siculo sanctuarii, id est, operibus pœnitentiæ, sacra scriptura præfixis. Unde venientibus ad se turbis B. Joannes ait simpliciter, facite l pœnitentiam, vel fructus pœnitentiæ, sed addit dignos: ut pro qualitate videlicet peccatorum, qualitas offeratur bonorum operum. Non enim par debet esse fructus boni operis, ejus, qui nihil, vel parvum deliquit, atque ejus, qui grandia commisit. Ille tanquam nullius criminis sibi conscius usum sibi in rebus licitis præbet: hunc tanquam multis gravatum, etiam à licitis temperare oportet. In m jubileo pleni remissio præstatur. Unde per eum perfecta peccati remissio figuratur. Sacerdos ergo numerum annorum usque ad jubileum supputat, cum ejus arbitrio pœnitentiæ tempora definiuntur, quibus quisque plenam peccati remissionem inveniat. Non enim (sicut Hesychius n ait) super eundem locum statim post definitam pœnitentiam quisque à peccato plene mundatur. §. 14. Cum ergo, ut ex præmissis colligitur, tempora pœnitentiæ arbitrio Sacerdotis definiantur, evidentissimè apparet, sine confessione propria vocis peccata non dimitti.

a Dan. 4. b Joas. 3. c Sent. 4. dist. 17. Beda ad c. 8. Lucæ ex August. & ad c. 5. Marci, & ibi gloss. ord. d Sup. ead. multiplex. e Suprà ead. agite. f Suprà ead. verbum. g Matt. 9. h al. vita. i Ex Levit. 27. k al. vovendo consecraverit. l Luc. 3. B. Gregorius in homil. 20. in Evangelia. m Levit. 25. n In lib. 7. ad cap. 25. Levitici: & ibi in glossu ordin. habetur sententia.

Quis enim tempora pœnitentiæ alicui præset, nisi primùm peccata sua sibi manifestare curaverit? §. 15. Item, Taciturnitas a peccati ex superbia nascitur cordis. Ideo enim peccatum suum quisque celare desiderat, ne iniquitas sua alius manifesta fiat: ne talis reputetur apud homines foris, qualem se jamdudum exhibuit divino conspectui. Quod ex fonte superbie nasci nulli dubium est: species etenim superbie est, se velle videri justum, qui peccator est; atque hypocrita convincitur, qui ad imitationem pyimorum parentum tergiversatione verborum peccata sua levigare contentit, vel sicut Cain b, peccatum suum reticendo pœnitentia suppressere querit. Ubi autem superbia regnat, vel hypocrisis, humilitas locum habere non potest. Sine humilitate verò alicui veniam sperare non licet. Nec ergo, ubi est taciturnitas confessionis, venia est speranda criminis. Probatur hoc idem auctoritate Augustini, qui in libro de vera & falsa pœnitentiâ, cap. 10. ait.

Corr. Rom. §. α Joannis Chrysostomi:] Suprà ead. c. lachryma. notatum est, hæc verba esse B. Ambrosii, quem citat Magister sententiarum.

§. Non lingua,] Græcè est, ἐν γλώσσῃ, si non καὶ τῆ ψυχῇ, ἀλλὰ τῆ μνήμῃ: id est, preces fundens, si minus lingua, at saltem memoria.

§. Et frequenter] συνεχὺς ἀντὶ προσέσχῃ τῷ Θεῷ, καὶ πρὸς αὐτῶν ἑλθῆ: id est, assidue illa offeras Deo, & pro ipsis depreceris.

§. Unde evidentissimè] Loquitur ex persona adversam partem sustinentis. Verè enim ex illis auctoritatibus non hoc colligitur. Qui enim Sacerdoti tanquam Deo constituitur, is minime dicitur se apud alios accusare, sed potius vescitibus aliis seipsum punire. Ac manifestè Chrysostomus dicit id, quod nunc negatur dicere: Non dico, inquit, tibi, publica te ipsum, neque apud alios te accusa. Hoc enim secundum membrum valet idem ac primum, ut apud alios se accusare, sit idem, quod seipsum publicare. Quare paulò post Gratianus ipse hæc, que nunc asseruntur, refellit. Econtrà ea, que in assertione, &c.

§. Quoniam iniquitatem] Hic, & in aliis duobus sequentibus locis, non refert ipsa omnino verba B. Augustini, sed sententiam.

§. Levitico,] Idem & hoc loco refertur sententia Levitici in c. 27. non ipsa verba: idemque paulò post fit de Hesychio.

CAP. LXXXVIII.

Quem pœnitet c, omnino pœniteat, & dolorem lachrymis ostendat, repræsentet vitam suam Deo per Sacerdotem, præveniat iudicium Dei per confessionem. Præcepit d enim Dominus mundandis e, ut offenderent ora Sacerdotibus: docens corporali pœnitentiâ confitenda peccata, non per nuntium, non per scriptum manifestanda. Dixit f enim, Ora monstrate, & Omnes, non unus pro omnibus: non alium statuant nuntium, qui pro vobis offerat munus à Moyle statutum: sed qui per vos peccatis, per vos erubescatis. Erubescencia enim ipsa partem habet remissionis. Ex misericordia enim hoc præcepit Dominus, ut neminem pœniteret in occulto. In hoc enim quòd per seipsum dicit Sacerdoti, & erubescencia vincit timore offensi, fit venia criminis. Fit enim per confessionem veniale, quod criminale erat in operatione: & si non statim purgatur, fit tamen vitale a, quod commiserat mortale. Multum enim satisfactionis obtulit, qui erubescencia dominans, nihil eorum, que commisit, nuntio Dei denegavit. Deus enim misericors g & justus est; sicut conservat misericordiam in justitia, ita & justitiam in misericordia. Opus enim est misericordie, peccanti peccata dimittere: sed oportet, ut justus misereatur justè. Oportet enim, ut non solum quid, sed in quo doleat, consideret, si dignus est, non dico justitiâ, sed misericordiâ. Justitia enim sola damnat; sed dignus misericordiâ est, qui spiritali labore petit gratiam. Laborat

a Sent. 4. dist. 17. b Gen. 4. c Sent. 4. dist. 17. d Luc. 17. e al. mundatis. f Levit. 9. g al. qui misericors. enim

enim mens patiendo erubescantiam, & quoniam verecundia magna est pena, qui erubescit pro Christo, sit dignus misericordiâ. Unde patet, quod quanto pluribus confitebitur in spe veniæ turpitudinem criminis, tanto facilius consequitur misericordiam remissionis. Ipsi enim Sacerdotes plus jam possunt proficere, plus confitentibus parcere. Quibus enim remittunt, remittit Dominus. Lazarum enim a de monumento jam suscitatum obtulit Dominus discipulis solvendum, per hoc ostendens potestatem solvendi concessam Sacerdotibus. Dixit enim b: *Quodcumque solveritis super terram, solvetur & in cælis*: hoc est, ego Deus, & omnes ordines celestis militiæ, & omnes sancti in gloria mea laudant vobiscum, & confirmant, quos ligatis & solvitis. Non dixit, quos putatis ligare aut solvere, sed in quos exercetis opus justitiæ aut misericordiæ. Alia autem opera vestra in peccatores non agnosco. §. 1. Quare, qui c confiteri vult peccata, ut inveniatur gratiam, querat Sacerdotem scientem ligare & solvere: ne, cum negligens circa se extiterit, negligatur ab illo, qui eum misericorditer monet & petit, ne ambo in foveam cadant, quam stultus evitare nolit. §. 2. Tanta itaque vis confessionis est, ut si deest Sacerdos, confiteatur proximo. Sæpè enim contingit, quod penitens non potest confiteri coram Sacerdote, quem desideranti nec locus, nec tempus offert. Et si ille, cui confitebitur, potestatem solvendi non habet, sit tamen dignus veniæ ex Sacerdotis desiderio, qui socio confitetur turpitudinem criminis. Mundati enim sunt leprosi, dum irent ostendere ora Sacerdotibus, antequam ad eos pervenirent. Unde d patet, dominum ad cor respicere, dum ex necessitate prohibentur ad Sacerdotes pervenire. Sæpè quidem eos querunt sani & lati: sed dum querunt, antequam ad eos perveniant, moriuntur. Sed Dei misericordia est ubique, qui & justis e novit parcere, etsi non tam citò, sicut si solverentur à Sacerdote. §. 3. Qui ergo confitetur, omnino Sacerdoti meliori, quam potest, confiteatur: & si peccatum occultum est, sufficiat referre in notitiam Sacerdotis, ut grata sit oblatio muneris. Nam e in resuscitatione filie principis pauci interfuerunt, qui viderent. Nondum enim erat sepulta, nondum extra portam civitatis delata, nondum extra domum in notitiam deportata. Intus f resuscitavit, quam intus invenit, relictis solis Petro & Joanne & Jacobo, & patre, & matre puellæ, in quibus figuraliter continentur Sacerdotes Ecclesiæ. Quos autem extra invenit, animadvertendum est, quomodo suscitavit. Flebat enim turba post filium viduæ. Flevit g Martha, & Maria supplicantes h pro fratre. Flebat etiam turba, quæ Mariam fuerat secuta, lachrymis Mariæ admonita. In quo docemur publicè peccantibus non proprium, sed Ecclesiæ sufficere meritum.

Corr. Rom. §. a Vitale,] In originali est, veniale, sed aderat glossa.

§. e Et justis] Si consideretur tota traditionis series, videtur legendum, & istis; veruntamen omnes codices colati concordant cum lectione Gratiani.

C. LXXXIX. Sufficit illa confessio, quæ primùm Deo, deinde Sacerdoti offertur.

Item Leo Papa, epist. 78. al. 80.

IX. QUAMVIS i plenitudo fidei videatur esse laudabilis, ps. quæ propter Dei timorem apud homines erubescere non veretur, tamen, quia non omnium hujusmodi sunt peccata, ut ea, qui penitentiam possunt, non timeant publicare, removeatur tam improbabilis consuetudo: ne multi à penitentis remediis arceantur, dum aut erubescunt, aut metuunt inimicis suis sua facta referre, pro quibus possunt legum constitutione percelli. Sufficit k enim illa confessio, quæ primùm Deo offer-

tur, tum etiam Sacerdoti: qui pro delictis penitentium peccator accedit. Tunc enim demùm plures ad penitentiam poterunt provocari, si populi auribus non publicetur conscientia confitentis.

Gratian. Quibus auctoritatibus, vel quibus rationum firmitatis utraque sententia satisfactionis & confessionis innitatur, in medium breviter exposuimus. Cui autem harum potius adhaerendum sit, lectoris a iudicio reservatur. Utraque enim fautores habet sapientes & religiosos viros.

Corr. Rom. §. a Lectoris iudicio] Certissimum est, & pro certissimo habendum, peccati mortalis necessariam esse confessionem sacramentalem, eo modo ac tempore adhibitam, quo in Concilio Tridentino post alia Concilia est constitutum. (Vid. c. omnis, ext. de panit. & remiss.)

CAP. XC.

Unde Theodorus Cantuariensis Archiepiscopus

ait in penitentiali suo.

QUIDAM a Deo solummodò confiteri debere peccata dicunt, ut Græci x. Quidam verò Sacerdotibus confitenda esse percensent, ut tota ferè sancta Ecclesia. Quod utrumque non sine magno fructu sit intra sanctam Ecclesiam: ita duntaxat, ut Deo, qui remissor est peccatorum, peccata nostra confiteamur, & hoc perfectorum est, ut cum David dicamus b: *Delictum meum cognitum tibi feci, & iniquitatem meam non abscondi. Dixi, confitebor adversum me iniquitatem meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei.* Sed c tamen e Apostoli institutio nobis sequenda est, ut confiteamur alterutrum peccata nostra, & oremus pro invicem, ut salvemur. Confessio itaque, quæ soli Deo fit, quod est iustorum, purgat peccata. Ea verò, quæ Sacerdoti fit, docet, qualiter ipsa purgentur peccata. Deus namque salutis & sanctitatis d auctor & largitor, plerumque hanc præbet suæ y penitentis medicinam invisibili administratione, plerumque Medicorum operatione.

Corr. Rom. §. Burchardus etiam & Ivo caput hoc citant ex penitentiali Theodori. In capitularibus adjectis, cap. 58. hæc leguntur: Quidam Deo solummodò confiteri debere dicunt peccata: quidam verò Sacerdotibus confitenda esse percensent. Quod utrumque non sine magno fructu intra sanctam sit Ecclesiam: ita duntaxat, ut & Deo, à quo est remissio peccatorum, confiteamur peccata nostra, & cum David dicamus: *Delictum meum cognitum tibi feci, & iniquitatem meam non abscondi: dixi, confitebor adversum me iniquitatem meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei:* & secundum Apostoli institutionem confiteamur alterutrum peccata nostra, & oremus pro invicem, ut salvemur. Confessio itaque, quæ Deo fit, purgat peccata: ea verò, quæ Sacerdoti fit, docet, qualiter ipsa purgentur peccata. Deus namque salutis & sanitatis auctor & largitor est plerumque Medicorum operatione. In Concilio Cabilonensi 2. c. 33. eadem ferè habentur, additâ ad initium voce, quia, & nonnullis aliis in extrema clausula, quæ notabantur.

§. a Ut Græci.] Hæc verba, itemque illa, ut tota ferè sancta Ecclesia, & illa, & hoc perfectorum est, & illa, quod est iustorum, absunt quemadmodum à capitulari, ita etiam à Concilio.

§. c Sed tamen Apostoli] In Capitulari & Concilio pendet adhuc oratio, & priori illi membro, ut & Deo, &c. redditur nunc alterum membrum huiusmodi, & secundum Apostoli institutionem, &c.

§. y Sux penitentis medicinam] In Concilio atque apud Burchardum & Ivo nem legitur, lux potentis. A Capitulari autem (prout ex ipsius lectione animadverti potest) totum istud primum abest periodi membrum.

a al. quem. Sent. 4. dist. 18. b Matth. 16. c Infra, dist. 6. qui vult. Sentent. 4. dist. 17. d Luc. 17. e Luc. 18. f Luc. 7. g Joann. 11. h supplicans] orig. i Sent. 4. dist. 17. k Supr. ead. sufficit.

a In capit. adjectis, c. 58. In Cabil. Conc. 2. c. 33. Burch. l. 19. c. 145. Ivo p. 15. c. 155. b Psal. 31. c Et secundum Apostoli institutionem confiteamur. Jac. 5. d al. sanitatis.

DISTINCTIO II.

Q Via verò de pœnitentia semel cepit haberi sermo, ali- quantulum altius repetendum videtur, diversorum sententias certis auctoritatibus munitas in medium proponentes. Alii dicunt pœnitentiam semel tantum esse utilem. Unica est enim, nec reiterari potest. Si verò reiteratur, procedens pœnitentia non fuit. Et si de sententia iudicis ejus, merito peccata videntur esse remissa, apud tamen ejus pœnitentiam, cui omnia futura presentia sunt, nunquam habentur remissa: quia non est servata illa sententia veri Sacerdotis: Vade a, & amplius noli peccare. Item. Ecce sanus factus es, jam amplius noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat. Item ex octava Synodo.

Corr. Rom. ¶ Habetur in libro de institutis Monachorum, interprete Ruffino, c. 22. ex Basilio in regulis brevioribus, num. 289.

C. I. Primam vitii causam non penitus extinguit, qui in illam postea recidit.

Si quis semel notatus fuerit invidia vel contentio- nis vitio, & rursus in hoc ipsum incidit, sciat, se primam illam causam, de qua superius diximus, ex qua invidia vel contentio nascitur, in interioribus medullis habere reconditam. Oportet ergo eum per contraria, atque adversa curari, id est, per humilitatis exercitium. Exercitia verò humilitatis sunt, si se vilioribus officiis subdat, & ministeriis indignioribus tradat. Ita namque arrogantia, & humana gloria vitium curari poterit, ut consuetudine & humilitatis affectus ultra jam non incidat in arrogantia & vanæ gloriæ delictum. Atque in singulis hujusmodi vitiis cura similis adhibeatur.

Gratian. Item o sine charitate nulli adulto peccatum remittitur. Non autem habet charitatem, qui aliquando peccaturus est criminaliter.

CAP. II.

Unde Augustinus ad Julianum Comitem.

I. Charitas d, quæ deserit potest, nunquam vera fuit.

Corr. Rom. ¶ In antiquis editionibus epistolarum B. Augustini erat epistola CXL. ad Julianum, in qua erat hoc caput. Nunc est in tomo 4. sub titulo de salutaribus documentis ad quandam Comitem, c. 7. Apud Hieronymum verò in epistola ad Ruffinum simile quiddam legitur: Amicitia, inquit, quæ desinere potest, vera nunquam fuit.

CAP. III.

Idem super epistolam primam Joannis, tractatu 8.

Radicata e est charitas? securus esto; nihil mali procedere potest.

CAP. IV.

Item Gregorius lib. 10. Moralium, c. 22.

Valida est f, ut mors, dilectio. Virtuti etenim mortis dilectio comparatur: quia nimirum mentem, quam semel ceperit, à delectatione g mundi funditus occidit.

CAP. V.

Item Prosper b in lib. 3. de vita contemplativa, c. 13.

II. Charitas est, ut mihi videtur, recta voluntas, ab omnibus terrenis ac presentibus prorsus averfa, juncta Deo inseparabiliter & unita, igne quodam Sancti Spiritus, à quo est, & ad quem refertur, incensa, inquinanti omnis extranea, corruptionis i nescia, nulli vitio mutabilitatis obnoxia, supra omnia, quæ carnaliter diliguntur, excelsa, affectionum omnium potentissima, divinæ contemplationis avida, in omnibus semper

invicta, summa actionum bonarum, salus morum, finis celestium præceptorum, mors criminum, vita virtutum, virtus pugnantium, palma victorum, anima a sanctorum mentium, causa meritorum bonorum, premium perfectorum: sine qua nullus Deo placuit, cum qua aliquis peccare, nec potuit, nec poterit: fructuosa in pœnitentibus: lata in proficientibus, gloriosa in perseverantibus, victoriosa in martyribus, operosa in omnibus omnino fidelibus, ex qua, quicquid est boni operis, vivit. Item infra.

§. 1. Hæc est charitas vera, germana, perfecta, quam excellentiorem vitam nominat sanctus Apostolus b: & verè ipsa est via, quæ ducit per se ambulantes ad patriam: quia sicut sine via pervenit nullus, quò tendit, ita sine charitate Deo exhibeamus, & proximo de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta, facile peccato resistimus, bonis omnibus abundamus, seculi blandimenta contemnimus, & omnia, quæ difficilia sunt humane fragilitati, vel aspera etiam, cum delectatione d perficimus: si tamen Deum charitate perfectà, quæ nobis ex illo est, ex toto corde, & ex tota anima, & ex totis viribus diligamus. Ex ea enim parte quis peccat, ex qua minus diligit Deum: quem si ex toto corde diligamus, nihil erit in nobis, unde peccati desideris serviamus. Et quid est diligere Deum, nisi illi copulari e animo, concipere fruendæ visionis ejus affectum, peccati odium, mundi fastidium, diligere etiam proximum, quem in se censuit diligendum, in ipso amore servare legitimum modum, nec pervertere dilectionis ordinem constitutum? Ordinem dilectionis illi pervertunt, nec modum diligendi custodiunt, qui aut mundum, qui contemnendum est, diligunt, aut corpora sua minus diligenda, plus diligunt, aut proximos, non sicut seipfos, aut Deum plus quam seipfos fortè non diligunt. Item infra. §. 3. Corpus nostrum, quia pars nostri est, ad hoc nobis diligendum est, ut salutem ejus, ac fragilitati naturaliter consulamus & agamus, quatenus spiritui ordinatè subjectum, ad æternam salutem acceptà immortalitate & incorruptione perveniat. Item infra. §. 4. Proximos autem tunc diligimus sicut nos, si non propter aliquas utilitates nostras: non propter sperata beneficia, vel accepta, non propter affinitates, vel consanguinitates, sed propter hoc tantum, quòd sunt naturæ nostræ participes, diligamus. Item infra. §. 5. Non illi tantum proximi nostri credendi sunt, quos nobis gradus sanguinis jungit, sed proximi nostri credendi sunt omnes homines naturæ nostræ, sicut dixi, participes. Item infra. §. 6. Proinde sicut f nos proximos omnes diligimus, quando ad mores bonos, & æternam vitam consequendam, sicut nobis, salutem eorum consulimus: quando nos in eorum peccatis ac periculis cogitamus: & sicut nobis subveniri optamus, ita eis pro viribus subvenimus: aut si facultas defuerit, voluntatem subveniendi tenemus. Quapropter hæc est proximi & tota dilectio, ut bonum, quod tibi conferri vis, velis & proximo, & malum, quod tibi nolis accidere, nolis & proximo. Illi verò plus quam se diligunt Deum, qui pro ejus amore, suæ ad tempus salutem non parant, seipfos tribulationibus ac periculis tradunt; nudari facultatibus propriis, patriæ suæ extorres fieri, parentibus, & uxoribus, ac filiis suis renuntiare parati sunt; & ut totum dicam, ipsam corporis mortem non solum non refugiunt, sed etiam libenter excipiunt, ambientes à corporis sui vita magis, quam à Deo vitæ suæ discedere.

Corr. Rom. ¶ Caput hoc confectum est ex verbis Prosperi hinc inde collectis, & prior pars habetur etiam in tractatu

a al. arma] Aug. b 1. Cor. 13. c al. operibus] aliquot Grat. manuscripta. d al. dilectione. e occupare animum,] orig. f al. secundam.

* Joan. 8. & 5. b al. habitum humilitatis adeptus. c Sent. 3. dist. 30. d Sent. 3. dist. 31. e Sent. ibid. f Sent. ibid. Cant. 8. g al. dilectione. h Et apud B. August. in lib. de laudibus charitatis. i al. corrupti.

laudibus charitatis, inter opera B. Augustini, tomo 9. eodem ferè modo, quo apud Gratianum. Atque emendata quedam, Et etiam addita nonnulla sunt ex ipso B. Prospero. Sed opera pretium fuerit integrum locum apud ipsum legere: copiosè enim, & ornatissimè explicatur.

¶ *α* Hæc est proximi: Ita legitur non modò in originali, sed etiam in vetustioribus Gratiani codicibus: in vulgatis erat: Quapropter, charissime, totà dilectione fatage, ut bonum, &c.

C A P. VI.

Item Beda super Joannem, ad c. 1.

Quærendum a est interea, quomodo speciale filium Dei agnoscendi signum fuerit, quòd super eum descenderit & manserit Spiritus. Et infra. §. 1. Quid magis est filio Dei, quòd in ipso manere Spiritus astruatur? Notandum ergò, quòd semper in Domino manserit Spiritus Sanctus: in sanctis autem hominibus, quamdiu mortale corpus gestaverint, partim maneat in æternum, partim rediturus recedat b. Manet quippe apud eos, ut bonis insistant actibus, voluntariam paupertatem diligant, mansuetudinem sequantur, pro æternorum desiderio luceant, efuriant & sitiant iustitiam, misericordiam, munditiam cordis, & tranquillitatem pacis amplectantur: sed & pro observatione iustitiæ persecutionem pati non vereantur, elemosynis, orationibus, jejuniis, cæterisque fructibus Spiritus insistere desiderant. Recedit autem ad tempus, ne semper infirmos orandi, [mortuos & suscitandi] demones ejiciendi, vel etiam prophetandi habeant d facultatem. Manet semper, [ut e possint habere virtutes, &] ut mirabiliter ipsi vivant. Venit ad tempus, ut etiam aliis per miraculorum signa, quales sint intus, effulgeant.

C A P. VII.

Item Apostolus 1. Cor. 13.

III. Charitas f nunquam excidit.

C A P. VIII.

Item Augustinus super epistolam primam Joannis, tractatu 3.

Unctio g invisibilis Spiritus Sanctus est: unctio α invisibilis charitas est: quæ in quocunque fuerit, tanquam radix illi erit: quæ quamvis ardente sole arefcere non potest, nutritur calore solis, non arefcit.

Corr. Rom. § *α* Unctio invisibilis charitas est: Hinc usque ad finem eodem modo se habent apud Magistrum, atque apud Gratianum. Sed apud B. Augustinum aliter: Unctio invisibilis, inquit, charitas illa est, quæ in quocunque fuerit, tanquam radix illi erit; quamvis ardente sole arefcere non potest. Omne quod radicatum est, nutritur calore solis, non arefcit. Ita non negat charitatem posse arefcere, sed quod in charitate radicatum est.

C A P. IX.

Item Gregorius super Ezechielem, homiliã tertiã.

Pennata animalia, videlicet Prædicatores sancti, cum incedunt, minimè revertuntur: quia sic à terrenis actibus ad spiritalia pertranscunt, ut ad ea, quæ reliquerunt, ulterius nullatenus reflectantur. Et pauld post. Nemo h mittens manum in aratrum, & aspiciens retrò, aptus est regno Dei. Manum quippe in aratrum mittere, est quasi per quendam compunctionis vomerem ad proferendos fructus terram sui cordis aperire. Sed retrò post aratrum aspicit, qui post exordia boni operis ad mala revertitur, quæ reliquit. Quod quia electis Dei minimè contingit, rectè nunc per Prophetam i dicitur: Non revertentur, cum incederent. & pauld post. Unde Paulus k: Unum verò, quæ retrò sunt, oblitus, in ea, quæ

sunt anteriora a, extendens me, sequor ad palmam supernæ vocationis. In anteriora etenim extentus, eorum, quæ retrò sunt, oblitus fuerat, quia temporalia despiciens, sola quæ sunt æterna, querebat.

C A P. X.

Idem in eundem, homiliã quintã.

Non revertentur, cum incederent, b] quia electi quippe sic ad bona tendunt, ut ad mala perpetranda non redeant. Qui c enim perseveraverit usque in finem, hic salvus erit. Et, sicut per Salomonem d dicitur: Justorum semita, quasi lux splendens procedit, & crescit usque ad perfectum diem. In eorum namque animis bonum desiderium, atque intellectus lucis intimæ jam pars dici est: sed quia usque ad finem vitæ in virtute proficiunt, ad perfectum diem tunc veniunt, quando ad celestia regna perducti, in ea luce, quam desiderant, jam minus aliquid non habebunt.

C A P. XI.

Idem ibidem.

Potest e discursus atque mobilitas Spiritus sic f intelligi. In sanctorum quippe cordibus juxta quasdam virtutes semper permanet: juxta quasdam verò recessurus venit, & venturus recedit. In fide etenim, spe, atque charitate, & in bonis aliis, sine quibus ad celestem patriam non potest venire (sicut est humilitas, castitas, justitia atque misericordia) perfectorum corda non deserit. In prophetiæ verò virtute, doctrinæ facundia, miraculorum exhibitione, electis suis aliquando adest, aliquando se subtrahit. Et pauld post. §. 1. In his itaque virtutibus, sine quibus ad vitam minimè pervenitur, Spiritus Sanctus in electorum suorum cordibus permanet; unde *α* rectè stabilis dicitur. In his verò, per quas sanctitatis virtus ostenditur, aliquando misericorditer præsto est, aliquando misericorditer recedit.

Corr. Rom. § *α* Unde rectè stabilis dicitur.] Hæc ex pauld superiore B. Gregorii disputatione aliis verbis hæc sunt à collectore translata.

C A P. XII.

Unde Ambrosius super epistolam 2. ad Corinthios, ad c. 6.

Ficta charitas est, quæ deserit in adversitate.

Corr. Rom. § Referuntur verba glossæ ordinaria: nam B. Ambrosii sent hæc: Simulata charitas in his est, qui in necessitate deserunt fratres.

2 pars. Gratian. Ex præmissis itaque apparet, quòd charitas semel habita ulterius non amittitur. Qui enim charitatem semel habuerit, criminaliter ulterius peccare non poterit: ut ad gratiam, non ad naturam impossibilitas referatur. Quòd autem charitatem habens, criminaliter peccare non possit, testatur Augustinus g in libro 50. Homiliarum, homiliã octavã, dicens:

C A P. XIII.

Quia radix h omnium malorum est cupiditas, & radix omnium bonorum est charitas, & simul ambæ esse non possunt; nisi una penitus i evulsa fuerit, alia plantari non poterit. Sine causa aliquis conatur ramos incidere, si radicem non contendit evellere.

Gratian. Cùm ergò, qui criminaliter peccat, charitatem nunquam habuisse probatur, evidenter colligitur, penitentiam non agere, qui quandoque criminaliter peccat. h

C A P. XIV.

Unde Augustinus.

Charitas est aqua de qua Dominus ait in Evangelio i: Quæ biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum. Corr. Rom. § Hæc sententia non est inventa apud B. Au-

a Sent. 3. dist. 31. Joan. 1. b al. recedat. c Absunt ab originali. d al. passim habere virtutem. orig. e Absunt ab originali. f Sentent. 3. dist. 31. g Sentent. ibid. h Luc. 9. i Ezech. 9. k Philip. 3.

a al. antè. b al. ambularent. c Ezech. 1. Matth. 10. d Prov. 4. e Sent. 3. dist. 31. f al. requisitione alterius considerationis orig. g Sent. 3. dist. 31. h 1. Timoth. 6. i al. radicibus. k al. peccavit. l Joan. 4.

gustinum, licet in Psalmion 103. ad vers. Qui tegis aquis, eharitatem velit aquis significari: quemadmodum & Prosper, & glossa ordinaria & interlinearis ad eundem locum.

Gratian. Reprobis ergo, cum aternis mancipatus incendiis in aeternum siliat, quomodo bibit aquam vivam, aut quomodo potabit aquam salientem in vitam aeternam, qui quasi plumbeus demersus in ima, penas luit damnationis aeternae? Item. Sine charitate quomodo quis veram cordis contritionem habere poterit? quomodo ergo delictorum remissionem? qua si non sunt dimissa, quomodo non omnia prorsus ad penam exigenda sunt? Item a Dominus: Amen, amen dico vobis, qui credit in me, habet vitam aeternam. Qui h ergo non habet vitam aeternam, in Christum non credit. In Christum vero credit, qui charitatem habet. In Christum quippe credere est, amando in ipsum tendere. Hac est fides, ut definit Apostolus, quae per dilectionem operatur: huic duntaxat remissio delictorum promittitur. Quod si charitas a fide Christianorum frangi nquit, cui scilicet soli venia promittitur, quomodo qui charitatem non habuerit, fidem Christianorum habuit, id est, in Christum credidit? quomodo ergo veniam delictorum accepit? quam e si non accepit, quomodo non omnia prorsus opera aternis sunt ferienda supplicia? Item Dominus d: Ego sum panis vivus, qui de caelo descendendi, si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in aeternum. Qui ergo non vivit in aeternum, non manducavit panem vivum: sed qui non manducavit eum, non credidit. Hoc e est enim manducare panem vivum, quod credere in Christum, id est, amando tendere in ipsum. Cum ergo reprobis in eum non credidit, quem non manducavit, & ita fidem Christianorum (quae sola peccata relaxantur) non habuerit, quomodo, si vivit Dominus, cui omne iudicium dedit Pater, iudicium perpetuae damnationis effugiet omnium non solum actualium, sed etiam originalium?

3 pars. §. 1. Haec, Fqua de charitate dicuntur, de perfecta intelligi possunt, quae semel habita, nunquam amittitur. Exordia vero charitatis enutriuntur, ut crescant, & conculcantur, ut deficiant. Nemo enim repente fit summus: sed in bona conversatione, quae sine charitate nulla est, a minimis quisque inchoat, ut ad magna perveniat. Sunt itaque gradus non solum inter virtutem & virtutem, sed & in eadem virtute.

C A P. XV.

Unde Gregorius super Ezechielem, homil. 15.

scribit, dicens:

Cum sanctam Ecclesiam Dominus suscipit, in gradibus ejus dignoscitur: quia g ejus gloria per illius incrementa declaratur. Quantum enim sancta Ecclesia ascendendo proficit b, tantum Deus hominibus ex ejus virtutibus innotescit. De his quoque gradibus beatus Job i loquitur, dicens: Per singulos gradus meos pronuntiabo illam. Omnipotentem quippe Dominum per singulos gradus suos pronuntiat, qui per incrementa virtutum, quae cepit, ei semper laudem suae pietatis reddit. Si quidam gradus in cordis ascensione non essent, Psalmista non diceret k: Ambulabunt de virtute in virtutem. Nec mirum, si de virtute in virtutem gradus sunt, quando unaquaeque virtus quasi quibusdam gradibus agitur l: & sic per incrementa meritorum ad summa perducitur. §. 1. Aliud namque sunt virtutis exordia, aliud profectus, aliud perfectio. Si enim & ipsa fides ad perfectionem suam non quibusdam gradibus duceretur, sancti Apostoli minime dixissent: Adauge in nobis fitem. Et quidam venit ad Jesum, qui curari voluit filium suum: sed requisitus, an crederet, respondit: Credo, n Domine, adjuva incredulitatem meam. Pensate, rogo o, quod dicitur: Si credebatur,

a Joan. 6. b Aug. tract. 29. in Joannem. c De cognitione vere vite, c. 37. d Gal. 5. e Joan. 6. f De consecr. dist. 2. c. ut quid. g c. credere. h Sent. 3. dist. 31. i Psal. 47. h al. profecerit. i Job. 31. k Psal. 83. l al. augetur. Sent. 3. dist. 31. m Luc. 17. n Marc. 9. o al. ergo.

cur incredulitatem dicebat? Si vero incredulitatem habere se noverat, quomodo credebatur? Sed quia per occultam inspirationem gratiae, meritorum suorum gradibus fides crevit, uno, eodemque tempore is, qui necdum perfecte crederat, simul & credebatur, & incredulus erat. §. 2. Hos nimirum gradus Dominus sub mellis nomine describit, dicens: Sic a est regnum Dei, quemadmodum si jaciatur homo semen in terram, & dormiat, & exurgat nocte ac die, & semen germinet, & crescat, dum nescit ille. Ultra enim terra fructificat, primùm herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica: & cum ex se produxerit fructus, statim mittit falcem, quoniam adest tempus mellis. Semen homo jactat in terram, cum cordi suo bonam intentionem inserit: & postquam semen jactaverit, dormit, quia jam in spe boni operis quiescit. Nocte vero exurgit, ac die, quia inter b adversa, & prospera proficit: & semen germinat & crescit, dum nescit ille: quia, dum adhuc metiri incrementa sua non valet, semel concepta virtus ad perfectum ducitur: & ultra terra fructificat, quia praeviente se gratia mens hominis spontaneè ad profectum boni operis pertrahit. Sed haec eadem terra primùm herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum producit in spica. Herbam quippe producere, est inchoationis bonae adhuc teneritudinem habere. Ad spicam vero herba pervenit, cum se virtus animo concepta ad profectum boni operis pertrahit. Plenum vero frumentum in spica fructificat, quando jam in tantum virtus proficit, ut esse robusti & perfecti operis possit. Sed cum ex se produxerit fructus, statim mittit falcem: quoniam adest tempus mellis. Omnipotens enim Deus producto fructu falcem mittit, & messem suam delectat: quia cum unumquemque ad opera perfecta produxerit, ejus temporalem vitam per emissam sententiam incidit, ut granum suum ad caelestia horrea perducatur. Cum igitur desideria bona concipimus, semen in terram mittimus. Cum vero operari recta incipimus, herba sumus. Cum a autem ad profectum boni operis crescimus, ad spicam pervenimus: cumque in ejusdem operationis perfectione solidamur, jam plenum frumentum in spica proferimus. §. 3. Herba etenim Petrus fuerat, qui passionis tempore c per amorem Dominum sequens, hunc confiteri ante ancillae vocem timebat. Erat enim jam viriditas in mente, quia credebatur omnium redemptorem: sed valde adhuc flexibilis, pede conculcabatur timoris. Jam in spicam surrexerat, quando eum, quem moriturum confiteri timebat, nuntiante Angelo in Galilea viventem videbat. Sed ad plenum granum in spica pervenerat, quando veniente desuper Spiritu, & suam mentem in illius amore roborante, ita d solidatus est, ut vires persequentium caelus despiceret, & redemptorem suum liberè inter flagella praedicaret. §. 4. Nullus itaque, qui ad bonum propositum adhuc in mentis teneritudine est: conspiciatur, despiciatur: quia frumentum Dei ab e herba incipit, ut granum fiat. Vir ergo vestitus lineis venit ad portam, quia Dominus ac redemptor noster membris suis intransibilibus perducit e ad se: & ascendit per gradus ejus, quia nobis pronocientibus, eò nobis amplius exaltatur, quanto altus, & incomprehensibilis esse cognoscitur. In virtute quippe nostrarum mentium gradibus ipse ascendere dicitur, quia tanto ipse sublimior nobis ostenditur, quantum noster animus a rebus infimis separatur.

Corr. Rom. §. 2. Cum autem ad profectum boni operis crescimus, ad spicam pervenimus: J Haec desiderantur in originali.

§. 3. Perducit] In plerisque vetustis, & apud B. Gregorium legitur, perducitur: sed ob glossam non est emendatum.

a Marc. 4. b al. in. c Luc. 22. Matth. 26. Marc. 14. Joas. 18. d Act. 5. e al. in. Uuu 2

C A P. XVI.

Item Augustinus ait in libro de gratia, & libero arbitrio, c. 17.

Qui vult facere Dei mandata a, & non potest, jam quidem habet voluntatem bonam, sed adhuc parvam & invalidam. Poterit autem, cum magnam habuerit, & robustam. Quando enim martyres magna illa mandata fecerunt, magna utique voluntate, id est, magna charitate fecerunt, de qua charitate ipse Dominus ait: *Majorem hanc charitatem nemo, &c.* & paulo post §. 1. Ipsam charitatem Apostolus Petrus nondum habuit, quando timore Dominum ter negavit. Timor enim non est in charitate, sicut ait Joannes Evangelista in epistola sua c, sed perfecta charitas foras mittit timorem. Et tamen, quamvis parva & imperfecta, non deerat, quando dicebat: *Domine d. animam meam pro te ponam.* Idem super primam epistolam Joannis, tractatu quinto. §. 2. Si quis tantam habuerit charitatem, ut paratus sit pro fratribus etiam mori, perfecta est in illo charitas: sed nunquid mox, ut nascitur, jam profusa perfecta est? ut perficiatur, nascitur: cum fuerit nata, nutritur: cum fuerit nutrita, roboratur: cum fuerit roborata, perficitur: cum ad perfectum venerit, quid dicit? *Mihi vivere Christus est, & mori lucrum.* Optabam & dissolvi, & esse cum Christo, multo magis optabam; manere in carne necessarium propter vos. Propter eos volebat vivere, pro quibus paratus erat mori.

Corr. Rom. §. Optabam] Hinc usque ad finem sunt addita ex B. Augustino, quoniam faciunt ad sententiam integritatem.

C A P. XVII.

Idem in eadem, tractatu nono.

Sicut seta g introducit linum, ita timor introducit charitatem: crevit charitas, minuitur timor, & e converso.

Corr. Rom. §. Verba B. Augustini sunt hæc: Sicut videmus per setam introduci linum, quando aliquid sinitur, seta primum intrat, sed nisi exeat, non succedit linum: sic timor primum occupat mentem, non autem ibi remanet timor, quia idem intravit, ut introduceret charitatem. & paulo superius. Major charitas, minor timor: minor charitas, major timor. Ex his confectum est hoc caput.

C A P. XVIII.

Idem tractatu quinto in eadem.

Fortè h nata est in te charitas, sed nondum perfecta est: noli desperare, nutri eam, ne offocetur i.

C A P. XIX.

Idem ad Hieronymum, epist. 29.

Charitas k in quibusdam est perfecta, in quibusdam est imperfecta: perfectissima autem in hac vita haberi non potest.

Corr. Rom. §. Caput hoc est summa quedam verborum Augustini in loco indicato.

C A P. XX.

Idem in libro 50. homiliarum, homilia nona.

Si sermo l meus invenit in cordibus vestris aliquam scintillam gratuiti amoris Dei, ipsam nutrite, ad hanc augendam vos advocate. & paulo post. Flete &, nutrite in vobis: ipsa cum creverit, & flammam dignissimam fecerit, cupiditatum carnalium ligna consumet.

Corr. Rom. §. Flete.] Non est emendatum ob glossam: nam in multis vetustis codicibus est, flete, & in originali legitur: Hanc scintillam boni amoris, de qua Dominus dicit, *Ignem veni mittere in terram, & quid volo, nisi ut ardeat: flete, in vobis nutrite, &c.*

Gratian. E contrariò, etiam gradus in virtute esse proban-

a ul. mandatum. h Joan. 15. c. 1. Joan. 4. d. al. Dominus. Joan. 13. Sentent. 3. distinct. 29. e al. perfectionem. f Philipp. 1. g. Sent. 4. dist. 34. h Transpositus aliquibus verbis. i al. suffocetur. k Sentent. 4. dist. 36. l Sentent. ibidem.

tur, quia & ipsius peccati gradus evidenter apparent. Sicut enim nemo repente fit summus, ita nemo repente fit turpissimus.

C A P. XXI.

Hinc etiam Augustinus ait in lib. 1. de sermone Domini in monte, c. 23.

Sicut a tribus gradibus ad peccatum pervenitur, suggestione, delectatione, consensione: ita ipsius peccati tres sunt differentie, in corde, in facto, in consuetudine, tanquam tres mortes: una, quasi in domo, id est, cum in corde consentitur libidini: altera, quasi jam prolata extra portam, cum in factum procedit assensio: tertia, cum vi consuetudinis mala, tanquam mole terrendi premitur animus, quasi in sepulchro jam putens. Quæ tria genera mortuorum Dominum resuscitasse, quisquis Evangelium b legit, agnoscit.

C A P. XXII.

Item Gregorius lib. 25. Moralium, c. 16.

Sciendum quippe est, quod peccatum tribus modis committitur. Nam aut ignorantia, aut infirmitate, aut studio perpetratur: & gravius quidem infirmitate, quam ignorantia: sed multo gravius studio, quam infirmitate peccatur.

C A P. XXIII.

Idem lib. 21. Moralium, c. 3.

Inter hæc sciendum est, aliud esse, quod animus de tentatione carnis patitur: aliud verò, cum per consensum delectationis obligatur. Plerumque enim cogitatione prava pullatur, sed reicitur. Plerumque autem, cum perversum quid concipit, hoc intra semetipsum etiam per desiderium voluit. Et nimirum mentem nequaquam cogitatio immunda inquinat, cum pullat, sed cum hanc sibi per delectationem subjugat. Hinc etenim prædicator egregius dicit: *Tentatio e vos non apprehendat, nisi humana.* Humana quippe tentatio est, quæ plerumque in cogitatione tangimur etiam nolentes: quia, ut nonnumquam & illicita ad animum veniant, hoc utique in nobismetipsis ex humanitatis corruptibilis pondere habemus. Jam verò demoniaca est, & non humana tentatio, cum ad hoc, quod carnis corruptibilitas suggerit, per consensum se animus adstringit.

C A P. XXIV.

Item Hieronymus ad cap. 1. Amos.

Super tribus d sceleribus Damasci, &c. ut supra. Gratian. Non est mirum, si in virtute gradus esse dicuntur: quandoquidem & peccati gradus ita evidenter monstrantur. §. 1. Hæc itaque charitas, quæ in Petro ante negationem herba fuit, & in singulis nascitur, antequam roboretur, ante sui perfectionem aversitur, & reparatur. Unde Augustinus in libro de correptione & gratia, cap. 7. Quicumque ab illa originali damnatione ista divinæ gratiæ largitate discreti sunt, non est dubium, quod & procuratur eis audiendum Evangelium, & cum audiunt, credunt, & in fide, quæ per dilectionem operatur, usque in finem perseverant, & si quando exorbitant, correcti emendantur: & quidam eorum etiam ab hominibus non corripantur, in viam, quam reliquerant, redeunt.

C A P. XXV.

Idem ibidem.

Firmum Dei fundamentum stat, immobile & habens signaculum hoc e: *Scit f Dominus, qui sunt ejus.* Horum fides, quæ per dilectionem operatur, profecto omnino non deficit, aut, si qui sunt, quorum deficit, reparatur, antequam vita ista finiatur: & deleta, quæ intercurrerat, iniquitate, ad finem perseverant deputatur.

Corr. Rom. §. Immobile] Absit ab originali: sed non est expuncta ob glossam.

a Sent. 4. dist. 16. b Matth. 9. Luc. 7. c 1. Corinth. 10. d Distinct. 1. de penitentia, c. super tribus. e 2. Timoth. 2. f al. sciuit.] orig.

CAP. XXVI.

Idem in eodem libro, cap. 9.

Nullus a eorum ex bono in malum mutatus finit hanc vitam.

CAP. XXVII.

Idem ibidem.

Talibus b Deus diligentibus eum omnia cooperatur in bonum: usque aded prorsus omnia, ut etiam, si qui eorum deviant, & exorbitant, etiam hoc ipsum eis faciat proficere in bonum.

CAP. XXVIII.

Item Apostolus ad Galatas, cap. 5.

Circumcisio non est aliquid, neque preputium: sed fides, quæ per dilectionem operatur. Et c hoc olim in vobis, quia currebatis bene per opera fidei ex dilectione.

CAP. XXIX.

Idem ad Hebraeos, cap. 6.

Non est tam injustus Deus, ut obliviscatur operis vestri, &c.

Gratian. Operis, quo omnia sua fecerant communia, & hoc ex dilectione, & hoc ad gloriam Dei. Ecce triplex bonum, quasi diceret, olim multa operati estis, pro quibus, si penitentis de malis, benefaciet vobis Deus. Romanos quoque, & Galatas, dum Apostolus redargueret, merito fidei probat & secutos remissionem peccatorum, & sanctificationem in Spiritu Sancto, & iustitiam bone operationis, quæ omnia aut sine charitate nunquam verè fuerunt in eis, aut veram charitatem habuerunt, à qua postea lapsi sunt, qui de operibus legis gloriabantur.

CAP. XXX.

Item de quolibet adulto Augustinus ait:

Tolle charitatem, odium tenet. Item. §. 1. Omnis d, qui non diligit, odit. Item in Evangelio. §. 2. Nemo e potest duobus Dominis servire: aut enim unum odio habebit, & alterum diliget: aut unum sustinebit, alterumque contemnet.

Gratian. Adam f verò cum in virili etate à Domino creatus sit, antequam à diabolo tentaretur, dum de latere ejus uxor formabatur, dum in uestigiis raptus angelicis curia intererat, dum evigilans futura Christi & Ecclesie sacramenta vaticinabatur, aut charitatem, aut odium habebat. Si autem odium habebat, non fuit diabolus auctor nostri peccati. Item. Si sine charitate à Deo creatus est, ejus similitudinem in creatione sui nequaquam accepit. Item. Si sine charitate creatus est, iustus & innocens à Deo factus non est: creatura namque rationis capax, & liberi arbitrii, iustitia, & innocentia sine charitate particeps esse non potest. Colligitur ergò, quòd Adam antequam peccaret, charitatem habuit, sine qua iustus & innocens esse non potuit.

CAP. XXXI.

Unde Augustinus in Genesim ad literam, lib. 6.

cap. 24.

Quomodo renovari dicimur, si non hoc recepimus, quod perdidit primus homo, in quo omnes moriuntur? Hoc planè recepimus, quia iustitiam, ex qua in peccatum lapsus est. & paulò post, cap. 7. §. 1. Expoliantes g vos veterem hominem cum actibus suis, induite novum, qui renovatur in agnitionem Dei, secundum imaginem ejus, qui creavit eum. Hanc imaginem in Spiritu mortis impressam perdidit Adam per peccatum. & post pauca. §. 2. Stola b illa prima, iustitia est, unde lapsus est Adam.

Corr. Rom. § In hoc & in sequenti capitulo addita sunt nonnulla ex originali, in quo tamen longè copiosius & clarius hæ sententia exponuntur.

a Infrà dist. 5. si ex bono. b Roman. 8. c Videntur esse ex glossa aliqua, aut Gratiani verba. d Joan. 3. e Luc. 16. Matth. 6. f Gen. 2. g Coloss. 3. h Luc. 15.

CAP. XXXII.

Idem in homilia II. a

Princeps vitiorum omnium, dum vidit Adam ex limo terræ ad imaginem Dei factum, pudicitia ornatum, temperantia compositum, charitate circumdatum b, primos parentes illis donis, ac tantis bonis expoliavit, insuper & peremit. Namque cum homini abstulisset pudicitiam, continentiam, charitatem, immortalitatem, domino suo eum obstrinxit. & paulò post. §. 1. Adam amissa temperantia intemperans effectus est: perditâ charitate malus inventus est.

CAP. XXXIII.

Item Ambrosius lib. 6. epist. 41. ad Sabinum.

Quando Adam solus erat, non est prævaricatus: quia mens ejus adhærebat Deo.

CAP. XXXIV.

Idem ad eundem, eodem libro, epist. 42.

Primus homo erat opus Dei recens, confabulator assiduus, civis Sanctorum, complantatus a virtutibus. Corr. Rom. § a Complantatus] In vulgatis erat, Angelorum complantatus, quæ vox abest à multis manus. & ab orig.

CAP. XXXV.

Idem in Hexameron, lib. 6. c. 7.

Illa anima à Deo pingitur, quæ habet in se virtutum gratiam renitentem, splendoremque pietatis. Illa anima bene picta est, in qua elucet divine operationis effigies. Illa anima bene picta est, in qua est splendor gloriæ, & paternæ imago substantiæ. Secundum hanc imaginem, quæ refulget, pictura pretiosa est. Secundum hanc imaginem Adam ante peccatum [depictus e fuit:] sed ubi lapsus est, deposuit imaginem cœlestis, sumpsit terrestris effigiem.

CAP. XXXVI.

Idem de fuga seculi, cap. 4.

Similem Dei esse, est habere iustitiam, habere sapientiam, & in virtute esse perfectum.

CAP. XXXVII.

Idem libro secundo de Jacob, & vita beata,

cap. 5.

Sapiens nunquam inanis est, semper in se habens amicum prudentiæ, qui potest dicere, Iustitiam indubam, & vestiebam iudicium, sicut dixit Job d. Namque hæc mentis sunt interna velamina, quæ nemo alius potest auferre, nisi cum aliquem sua culpa despoliat. Denique sic despoliatus Adam nudus inventus est.

CAP. XXXVIII.

Idem in libro de Isaac, & anima, c. 5.

Sed nec Adam primus & nudus erat, quando cum innocentia vestiebatur.

Corr. Rom. § a Primus] In originali est, primò. Sed ob glossam non est mutatum. Vox autem, homo, quæ in vulgatis sequebatur, abest etiam à multis manuscriptis.

CAP. XXXIX.

Idem in libro de Paradiso, cap. 13.

UT e cognoverunt f, quòd nudi essent. Et antè quidem nudi erant: sed non sine virtutum integumentis.

Gratian. Opponitur etiam illud, quòd omnis clamat auctoritas: si sic permansisset, ut erat ante peccatum, esset translatus in gloriam, quam habituri sunt sancti: sed nemo adultus sine charitate intrat: charitatem ergò habebat. §. 1. Item opponitur de Moyse, cujus fidem Apostolus in epistola sua ad Hebraeos g commendans, dignis precomis ejus merita prædicavit: dum h se negavit esse filium filia Pharaonis, malens affligi cum fratribus, quam perfrui jucunditate temporalis palatii: dum fratri compatiens Egyptianum sabulo obruit: dum veritus animositatem Regis,

a In concione ad Catechumenos, verbis hinc inde collectis. b al. splendidum. c absint ab orig. d Job. 27. e Et] orig. f Gen. 2. g Heb. 11. h Exod. 22.

Aegyptum reliquit: dum divino vallatus auxilio, Regis favore contempit, atque in virtute signorum populum de Aegypto eduxit. Quæ a omnia quibus laudibus sunt æferenda, si tunc charitas in eo non erat, cum non habeat aliquid viriditatis in se ramus boni operis, nisi procedat ex radice charitatis? Quomodo autem charitatem non habebat, cui b Dominus facie ad faciem loquebatur, sicut homo solet loqui cum amico suo? Quomodo charitatem non habebat, qui pro populo supplicans dicebat c: Aut dimitte eis noxam hanc, aut me dele de libro tuo? An non proximum diligebat, qui d pro populo se obiciens, illum ab inimico liberavit? An non diligebat Deum, qui o pro eo in vituli cultores deserviens, ipsius vituli caput in pulverem comminuit: atque ut in secessum proficeretur, aqua mistum Israëlitis bibendum dedit, nonnullos ex ejus cultoribus gladio feriri præcipiens, ut populum, cuius erat interitus major futurus, reconciliaret Deo? An f non charitatem habebat, de cuius spiritu Dominus accepit, & super septuaginta seniores Israël præposuit? Qui tamen ad aquas contradictionis de Dei potentia, sive de ejus benignitate dubitans, cum cætera certâ fide promississet, producturus aquam de petra, diffidenter exceperit, dicens g: Nunquid de petra hac potero vobis educere aquam? Quod nulli leve videntur, cum in penam delicti ejus, sibi & Aaron a Domino dictum sit: Quia non exaudistis vocem meam, ut glorificaretis me coram filiis Israël, non introducetis populum hunc in terram, quam dedi eis. §. 2. An h charitatem non habebat Aaron, quando fratri coadjutor datus est, ut esset os ejus ad populum, ut per eum signa fierent in Aegypto? Qui i tamen in cultura vituli postea consensum populo adhibuit. An k charitatem non habebat, quando ex omni multitudine filiorum Israël solus a Domino electus est, ut pontificatu ante eum fungeretur? Si charitatem non habebat, bonus non erat: Si autem bonus non erat, cur præ cæteris a Domino in Pontificem electus est? An charitatem non habebat, quando pro populo cum thuribulo incendio se opposuit, & iram Dei placavit? Et tamen, ut præmissum est, ad aquas contradictionis iram Domini adversum se postea provocavit. §. 3. Nunquid etiam David charitatem non habuit, super l quem Spiritus Domini à die uterionis directus est? An foris dicitur esse directus super eum, ut ex tunc gratiam prophetandi haberet, non ut ex eo gratiam divine dilectionis acciperet? Quod absurdum planè videtur de eo sentire, de quo Dominus ait: Inveni in hominem secundum cor meum. Quomodo etiam charitatem non habebat, qui n querenti animum suam pepercit: qui oram chlamydis ejus profecit, postea cor suum graviter percussit, clamans: Quem persequeris Rex Israël, canem mortuum, & culicem unum? Quomodo charitatem non habebat, qui o mortem inimici sui tam gravissimè tulit? Quomodo charitatem non habebat, qui p aquam de cisterna Bertheem suorum periculo sibi oblata non bibit, sed coram Domino libavit? Quomodo charitatem non habebat, qui irrisus à Michol filia Saul, eò quod ante arcam Domini citharam & Psalterium percutiens saltasset, ait: Ludam, q & villior fiam in oculis meis. Si charitatem non habebat, quâ conscientia securus imprecatur sibi ipsi, dicens r: Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidam meritò ab inimicis meis inanis? Si charitatem non habebat, quâ temeritate justè se judicari rogabat, dicens s: Judica me, Deus, secundum justitiam meam, & secundum innocentiam meam super me? Idem: Judica t me, Domine, quoniam ego in innocentia mea ingressus sum? Et tamen post tot & immensa alia divine & supernæ dilectionis judicia, quàm graviter deliquerit, nullus ignorat, qui u Bethsabee adulterium, & Uriæ homicidium audivit. Cujus penitentiam si sine charitate Do-

a B. Gregor. homil. 27. b Exod. 33. c Exod. 32. d Numer. cap. 16. e Exod. 32. f Numer. 11. g Numer. 20. h Exod. 4. i Numer. 23. k Numer. 16. l 1. Regum 16. m Actor. 13. n 1. Reg. 24. o 2. Reg. 1. p 2. Reg. 23. q 2. Reg. 6. r Psal. 7. s Psal. 35. t Psal. 23. u 2. Reg. 11.

mino obtulit, veram cordis contritionem non habuit. Quomodo ergo sacrificium cordis contriti, & Spiritus contribulati Domino promittere audebat, dicens? Si a voluisses sacrificium, dedissem utique: holocaustis non delectaberis. Sacrificium Deo, Spiritus contribulatus, &c. Denique cum falsæ penitentia nulla à Deo promittatur remissio, quomodo à Propeta b audire meruit: Dimissum est tibi peccatum tuum, si veram cordis contritionem non habuit? Evidenter itaque apparet, eum tunc charitatem habuisse, & ex charitate sacrificium cordis contriti, & Spiritus contribulati Domino obtulisse: alioqui temerariè postulasset c: Averte faciem tuam à peccatis meis, & cætera, quæ in eodem Psalmo continentur; nisi odium mali, & dilectio boni ad humilitatem penitentia illum provocasset. De quo etiam sanctus Ambrosius d in libro de Isaac, & anima, c. 3. scribit, dicens: Fugerat sanctus David odio Saul Regis, non relinquens terras, sed declinans contagia Regis immitis & superbi: quia mens ejus adhærebat Deo, cui sine charitate nullus adultus adhæere potest. Et e tamen, quàm graviter in populi diminatione postea deliquerit, ipsius delicti pœna indicavit. §. 4. Item secundam hæc sententiam, qui criminaliter deliquerit, veram peccatorum remissionem in baptismo consecutus non est, sive in animi infirmitate, sive adultus ad baptismum accessit: quia Dei amore non habuit, sine quo nemo inquam invenit gratiam: atque ita secundam hæresin Joviniani, si verè ex aqua & Spiritu Sancto quis renatus fuerit, ulterius criminaliter peccare non potest: vel si criminaliter peccat, aqua tantum, non Spiritu probatur esse renatus. Cui sententia illud epistole Joannis f consentire videtur: Omnis, qui natus est ex Deo, peccatum non facit: quoniam semen ipsius manet in eo: & non potest peccare, qui ex Deo natus est. In hoc enim manifesti sunt filii Dei, & filii diaboli. Et in fine epistolæ: Omnis, qui natus est ex Deo, non peccat, sed generatio Dei conservat eum, & malignus non tangit eum. Verùm hæc auctoritas Apostoli, quantum illi sententia faveat, atque illa secta erroris quantum veritati sit adversa, Hieronymus ostendit, scribens contra Jovinianum, lib. 2. in principio.

CAP. XI.

SI enim, inquit, omnis g, qui natus est ex Deo, non peccat, & à diabolo tentari non potest: quomodo præcipit, ut caveant, ne tententur? dicens h: Filioli mei, custodite vos à simulachris. Et in eadem rursus epistola: Si i dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est. Si confiteamur peccata nostra, fidelis & justus est, ut remittat nobis peccata nostra, & mundet nos ab omni iniquitate. Si dixerimus, quia non peccavimus, mendacem facimus eum, & verbum ejus non est in nobis. Existimo, quòd Joannes baptizatus ad baptizatos scripserit, & quòd omne peccatum à diabolo sit. Ille peccatorem se confitetur, & sperat remissionem, post baptismum, peccatorum. Et Jovinianus meus dicit: Ne tangas me, quoniam mundus sum. Quid ergo? Contraria sibi Apostolus loquitur? Minimè. In eodem quippe loco, cur hoc dixerit, statim edisserit k: Filioli mei, hæc scribo vobis, ut non peccetis: sed & si quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem, Jesum Christum justum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris tantum, sed etiam pro totius mundi. Et in hoc scimus, quòd cognovimus eum, si mandata ejus observaverimus. Qui dicit se nisse Deum, & mandata ejus non custodit, mendax est, & in eo veritas non est. Qui autem servat verbum ejus, verè in hoc charitas Dei perfecta est. In hoc scimus, quoniam in ipso sumus. Qui dicit, se in ipso manere, debet, sicut ille ambulavit, & ipse ambulare. Propterea, inquit, scribo

a Psal. 50. b 2. Reg. 12. c Psal. 50. d Mutatis verbis, sed in eodem sententia. e Sent. 3. dist. 30. 2. Reg. 24. f 1. Paralip. 21. f. 1. Joan. 3. g Omisiss aliquot verbi. h 1. Joan. 5. i 1. Joan. 1. k 1. Joan. 2.

vobis,

vobis, filioli mei, omnis, qui natus est ex Deo, non peccat, ut non peccetis: & tãndiu sciatis vos in generatione Domini permanere, quãndiu non peccaveritis: imò, qui in generatione Domini perseverant, peccare non possunt. Quæ a enim communicatio luci & tenebris? Christo & Belial? Quomodo dies & nox misceri non queunt, sic nec iustitia & iniquitas, peccatum & bona opera, Christus & Antichristus. Si susceperimus Christum in hospitio nostri peccatoris, illicò fugamus diabolum. Si peccaverimus, & per peccati januam ingressus fuerit diabolus, protinus Christus recedit: Unde & David b post peccatum, Redde mihi, ait, letitiam salutaris tui: scilicet, quam peccando amiserat. Qui c dicit se nosse Deum, & mandata ejus non custodit, mendax est, & in eo veritas non est. Christus veritas appellatur: Ego d sum, inquit, via & veritas, (& e vita.) Frustrà nobis in eo plaudimus, cujus mandata non facimus. Scienti f bonum, & non facienti illud, peccatum est. Quomodo corpus sine spiritu mortuum, sic & files sine operibus mortua est. Nec grande putemus unum Deum nosse, cum & demones g credant, & contremant. Qui h dicit se in ipso manere, debet, sicut ille ambulavit, & ipse ambulare.

4 pars. §. 1. Eligat adversarius è duobus, quod vult: optionem enim damus: manet in Christo, an non manet? Si manet, ita ergò ambulet, ut Christum. Si autem temerarium est similitudinem virtutum Domini polliceri, non manet in Christo, quia non ingreditur, ut Christus. Ille i peccatum non fecit, neque inventus est dolus in ore ejus: qui cum malediceretur, non remaledixit, & tanquam agnus coram tondente, sic non aperuit os suum: ad quem venit Princeps & mundi istius, & invenit in eo nihil: qui l cum peccatum non fecisset, pro nobis peccatum eum fecit Deus. Nos autem juxta epistolam m Jacobi multa peccamus omnes: & nemo mundus à peccatis, nec infans n, si unius quidem diei fuerit vita ejus. Quis enim o gloriabitur calum se habere cor? aut quis p confidet mundum se esse à peccatis? tenemurque q rei in similitudinem prævaricationis Adæ. Unde & David r: Ecce, ait, in iniquitatibus conceptus sum, & in delictis concepit me mater mea. Et beatus Job s: Si fuero iustus, os meum impia loquetur: & si sine crimine, pravus inveniar: & si purificatus in nive, & lotus mundis manibus, satis me sorde tinxisti, & execratum est me vestimentum meum. Verum, ne penitus desperemus, arbitantes, nos post peccata baptismi non posse salvari, statim hoc ipsum temperat. Et t si quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem Jesum Christum justum: & ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi. Hoc ad credentes post baptismum loquitur, & advocatum pro delictis eorum Dominum pollicetur. Nec dicit, si quid peccaveritis, advocatum habetis apud Patrem, Christum, & ipse est propitiatio pro peccatis vestris, ne eos diceret non plenà fide baptismum confectos: sed advocatum, inquit, habemus apud Patrem, Jesum Christum: & ipse est propitiatio pro peccatis nostris, & non solum pro Joannis, illorumque peccatis, sed etiam pro totius mundi. In toto autem mundo & Apostoli sunt, omnesque credentes. Ex quibus liquidò comprobatur post baptismum posse peccari. Frustrà enim habemus advocatum Jesum Christum, si peccari non potest. Petrus Apostolus, ad quem dictum fuerat: Qui u lotus est, non necesse habet, ut iterum lavet; &, Tu x es Petrus, & super hanc petram edificabo Ecclesiam meam: ab ancilla perterritus negat. Et

ipse Dominus: Simon, a Simon, ecce, inquit, satanas postularit vos, ut cribretis sicut triticum: ego autem rogavi pro te, ne deficeret fides tua. & infra. §. 2. Si non peccamus post baptismum, cur nobis poscimus peccata dimitti, quæ in baptisate jam sunt dimissa? Quid b oramus, ne intremus in tentationem, & ut liberemur à malo, si diabolus tentare non potest jam baptizatos? Aliud autem est, si ad catechumenos hæc oratio pertinet, & non convenit fidelibus, & Christianis. Paulus c electionis vas castigat corpus suum, & in servitutem redigit, ne aliis prædicans, ipse reprobus inveniat. & infra. §. 3. Ad Hebræos d quoque scribens ait: Impossibile est enim eos, qui semel sunt illuminati, & gustaverunt donum cælestis, & participes facti sunt Spiritus Sancti, gustaveruntque nihilominus bonum Dei verbum, virtutesque seculi futuri, & prolapsi sunt, renovari iterum ad penitentiam, rursus crucifigentes sibi metipsos filium Dei, & ostentui habentes. Certè eos, qui illuminati sunt, & gustaverunt Dei donum cælestis, & participes facti sunt Spiritus Sancti, gustaveruntque bonum Dei verbum, negare non possumus baptizatos. Si autem baptizati peccare non possunt, quomodo nunc Apostolus dicit, Et prolapsi sunt? Verum ne Montanus e & Novatus hic redeant, qui contendunt non posse renovari per penitentiam eos, qui crucifixerunt sibi met filium Dei, & ostentui habuerunt, consequenter hunc errorem solvit & ait f: Consilium autem de vobis, dilectissimi, meliora & viciniore salutis, tamen si ita loquimur. Non enim injustus est Deus, ut obliviscatur operis vestri, & dilectionis, quam ostendistis in nomine ipsius, qui ministrastis sanctis suis, & nunc ministratis. Et revera grandis injustitia Dei esset, si tantum peccata puniret, & bona opera non susciperet. Ita locutus sum, inquit Apostolus, ut vos à peccatis retraherem, & desperationis metu facerem cantiores. Cæterum confido de vobis, dilectissimi, meliora & viciniore salutis. Neque enim iustitia Dei est, ut obliviscatur bonorum operum, & ministerii, quod propter nomen ejus exhibuistis, & exhibetis in sanctos, & tantum meminerit peccatorum. & paulò post. §. 4. Liberi arbitrii nos condidit Deus, nec ad virtutes, nec ad vitia necessitate trahimur: alioquin, ubi necessitas est, nec damnatio, nec corona est. Sicut in bonis operibus perfectior est Deus: non g est enim volentis, neque currentis, sed miserentis, & adjuvantis Dei, ut pervenire valeamus ad calcem: sic in malis atque peccatis femina nostra sunt incentiva, & perfectio diaboli. Cùm viderit, nos super h fundamentum Christi edificare fœnum, ligna, stipulam, tunc supponit incendium. Edificemus ergò aurum, argentum, lapides pretiosos: & tentare non audebit. Quamquam & in hoc non sit certa & secunda possessio. Sedet i quippe Leo in insidiis, & in occultis, ut interficiat innocentem: & vasa k figuli probat fornax, homines autem justos tentatio tribulationis. Et in alio loco scribitur l: Fili, accedens ad servitutem Dei, præpara te ad tentationem. Rursus idem Jacobus loquitur m: Estote factores verbi, & non auditores tantum. Si quis auditor est verbi, & non factor, iste similis est viro, qui considerat vultum navitatis sue in speculo: consideravit illum, & statim recedens, oblitus est qualis sit. Frustrà monuit, ut jungerent opera fidei, si post baptismum peccare non poterant. Qui n totam legem, inquit, servaverit, & peccaverit in uno, factus est omnium reus. Quis o nostrum absque peccato? conclusit p Deus omnia sub delicto, ut omnibus misereatur. Petrus q quoque: Novit, inquit, Dominus pios de tentatione eruere. Et de fallis doctoribus: Hi r sunt fontes sine aqua, & nebula turbinibus exogitata, quibus caligo te-

a 2. Corinth. 6. b Psalm. 50. c 1. Joan. 2. d Joan. 14. e absint à B. Hieronymo. f Jac. 4. g Jac. 2. h Joan. ibid. i 1. Petr. 2. k Joan. 14. l 2. Cor. 5. m Jac. 5. n absint ab orig. o Job. 14. ex 70. p Prov. 20. q Rom. 5. r Psalm. 50. s Job. 9. ex 70. quibusdam omisiss. t Joan. ibid. u Joan. 13. x Matth. 16.

a Luc. 22. b Matth. 6. c 1. Corinth. 9. d Hebr. 6. e De Montani sectatoribus vide eundem in epist. ad Marcellian. f Hebr. 6. g Roman. 9. h 1. Corinth. 3. i Ps. 9. k Eccl. 23. l Eccl. 2. m Jac. 1. n Jac. 2. o Joan. 8. p Roman. 11. q 2. Petr. 2. r Petr. ibid.

nebrarum referuntur. Superbia a enim vanitatis loquentes pellicunt in desideris carnis luxuriis eos, qui paululum effugerant, & ad errorem reversi sunt. Nonne tibi videtur pinxisse sermo Apostolicus novam imperitiae factionem. Aperiunt enim quasi fontes scientiæ, qui cum aquam non habeant doctrinarum, promittunt imbrem, velut nubes Prophetica, ad quas perveniat veritas Dei, & turbibus exagitantur demonum atque vitiorum. Loquuntur grandia, & totus eorum sermo superbia est: Immundus h est utem apud Deum omnis, qui exaltat cor suum: ut qui paululum refugerant à peccatis, ad suum revertantur errorem, & suadent in luxuria ciborum carnisque, delitiis. Quis enim non libenter audiat: Manducemus, & bibamus, & in aeternum regnabimus? Sapientes & prudentes, pravos vocant: eos verò, qui dulces sunt in sermonibus, plus audiunt. Joannes d Apostolus, imò in Joanne Salvator scribens Angelo Ephesi Ecclesie, Scio, inquit, opera tua, & laborem, & patientiam tuam, &c. & quia sustinisti propter nomen meum, & non defecisti: sed habeo adversum te, quòd charitatem tuam primam reliquisti. Memor esto, unde cecideris, & age penitentiam, & prima opera fac. Sin autem, veniam tibi, & movebo candelabrum tuum de loco, nisi penitentiam egeris. Similiter e & ceteras Ecclesias, Smyrnam, Pergamum, Thyatiram, Sardis, Philadelphiam, Laodiciam, ad penitentiam provocat: & nisi revertantur ad opera pristina, comminatur: & in Sardis paucos habere se dicit, qui non coinquinaverunt vestimenta sua, & ambulaturi sunt cum eo in albis, quia digni sunt. Cui autem dicit: Memento, unde cecideris. & Ecce misurus est diabolus ex vobis in carcerem, ut tentemini. & Scio, ubi habitas, ubi sedes est Satanae. & In mente habe, qualiter acceperis & audieris. & Serva, & penitentiam age. & reliqua? utique ei dicit, qui credidit, & baptizatus est, & sans quondam corruit per delictum. §. 5. Paulisper de Veteri Testamento exempla distuleram: quia solent, ubicunque contra eos facit, dicere: Lex, f & Prophetæ usque ad Joannem: Ceterum quis ignorat sub alia & dispensatione Dei omnes retrò sanctos ejusdem fuisse meriti, cujus nunc Christiani sunt? Quomodo h antè Abraham placuit in conjugio, sic nunc virgines placent in perpetua castitate. Servivit ille legi & tempori suo, serviamus & nos Evangelio, & temporii nostro, in quos fines seculorum decurrerunt. David i electus secundum cor Domini, qui omnes ejus fecerat voluntates, & qui in quodam Psalmo dixerat: *Judica k me, Domine: quoniam ego in innocentia mea ingressus sum, & in Domino sperans non infirmabor. Proba me, Domine, & tenta me: ure renes meos, & cor meum, postea tentatur à diabolo, & post peccatum penitens loquitur: Miserere mei l, Deus, secundum magnam misericordiam tuam. Magnum peccatum magna deleri vult misericordia. Salomon m amabilis Domini, & cui bis Deus fuerat revelatus, quia amator mulierum fuit, à Dei amore discessit: Manasse n impiissimum Regem post captivitatem Babylonicam in pristinam dignitatem liber dierum restitutum refert. Et Josias vir sanctus in campo Mageddo ab Ægyptio Rege confoditur. Jesus o quoque filius Josedeche Sacerdos magnus, quamquam in typo præcesserit Salvatoris, qui nostra peccata portavit, & alienigenam sibi ex gentibus Ecclesiam copulavit, tamen secundum literam post sacerdotium sordidatus inducitur p. & stat diabolus à dextris ejus: & candida illi vestimenta deinceps redduntur. Superfluum & de Moyse & Aaron scribere, quòd ad q aquam contradictionis offenderint Deum, & terram repromissionis non intra-*

a al. Superbia orig. b Esa. 22. c 1. Cor. 15. d Apoc. 2. e Apoc. 3. f Matth. 11. g al. altera. h Supr. 32. quæst. 4. quis ignorat. Rom. 4. i 1. Cor. 10. k Psal. 25. l Psal. 50. m 2. Reg. 12. n 2. Paral. 33. o Suprà, distinet. 50. Jesus. p Zach. 3. q Psal. 103. Num. 20.

verint: cum beatus Job a angelos quoque & omnem creaturam peccare posse commemoret, dicens: Quid enim? nunquid homo coram Deo mundus est? aut in operibus suis sine macula vir? si contra servos suos non credit, & adversionem angelos suos pravum quid reperit: quanto magis habitans in domibus luteis, de quibus & nos ex eodem luto sumus? Tentatio h est vita hominis super terram. Et cecidit lucifer, qui mittebat ad universas nationes: & ille, qui in paradiso deliciarum inter duodecim nutritus est lapides, vulneratus à morte d Domini, ad inferna descendit. Unde & Salvator in Evangelio e: Videbam, inquit, satanam, quasi fulgur de celo cadentem. Si altissima illa sublimitas cecidit, quis cadere non possit? Si in celo ruina, quòd magis in terra: Et tamen cum f ceciderit lucifer, imò post casum coluber g antiquus, virtus ejus in lumbis ejus, & potestas ejus super umbilicum ventris. Obumbrantur in eo arbores magnæ, & dormit h juxta juncum, & calamum, & caricem. Ipse est Rex, omnium quæ in aquis sunt, ubi scilicet voluptas, & luxuria, & propago, & irrigatio nuptiarum. & infra. §. 6. Transivimus i ad secundam partitionem, in qua negat eos, qui totà fide baptisma consecuti sunt, deinde posse peccare, & docuimus, quòd excepto Deo, omnis creatura sub vitio sit, non quòd universi peccaverint, sed quòd peccare possint, & similitum ruina, stantium metus sit.

Corr. Rom. §. Ut ea, quæ ad initium hujus longi capituli spectant, melius intelligantur, necesse est antecedentia apud B. Hieronymum legere: in quibus objectio ex verbis sancti Joannis deducta exprimitur. Omninoque in toto hoc capite sæpe ad originale recurrendum est, quamquam ex eo multa sunt emendata, & nonnulla, quæ magis necessaria videbantur, addita.

Gratian. Evidenter itaque ex præmissis apparet, nonnullos charitatem habere, quam postea criminaliter delinquendo amittunt. Quòd si quis contendat non de virtute, sed de virtutis opere debere intelligi, delibèret, quid responderet de innocentia Ahe, de justitia Moysis, David & ceterarum, qui plenà fide ad baptisma accedentes, licet postea prolapsi sunt, tamen caelestia dona degustant, & Spiritus Sancti sunt participes, ut non solum ante humanos, verum etiam ante Dei oculos ex aqua & Spiritu Sancto inventantur renati: qui si charitatem Dei non haberent, aqua tantum regenerarentur, non Spiritu. Opera enim, seu sacramentorum participatio, nisi ex charitate procedant, apud Deum nec justitiam, nec innocentiam præstant. Si enim, inquit Apostolus k, habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, & si distribuero omnes facultates meas in cibos pauperum, & si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest. §. 1. Sed quia de prædestinatis ad vitam à nonnullis conceditur, quòd charitatem amittant, & amissam recuperent, de Reprobis etiam videndum est, An ipsi charitatem habeant, quæ amissa postea damnetur.

CAP. XLI.

De his ita scribit Augustinus in lib. de correptione & gratiâ, c. 9.

Apostolus l sciens, nonnullos diligere Deum, & in eo bono usque in finem non permanere, mox addidit: his, qui secundum propositum vocati sunt, &c. Idem in eodem libro, cap. 6. §. 1. An adhuc & iste nolens corripì, poterit dicere: Quid ego feci, qui a non accepi? quem constat accepisse, & sua culpa, quòd acceperat, amississe. Possium, inquit, possium omnino, quando me arguis m, quòd ex bona vita in malam meà voluntate relapsus sum, dicere adhuc: quid ego feci, qui non accepi? Ac-

a Job. 15. §. 4. b Job. 7. c Esa. 14. d al. monte. e Luc. 10. f Esa. 14. g Ezech. 28. h Job. 40. i Prope finem secundi libri. k 1. Corinth. 13. l Rom. 8. m al. arguit.] orig.

cepi enim fidem, quæ per dilectionem operatur, sed in illa usque in finem perseverantiam non accepi. In eodem cap. 9. §. 2. In a bono illos volebat proculdubio permanere, erant utique in bono, sed in eo non manserunt. In eodem cap. 13. §. 3. Propter hujus utilitatem secreti, credendum est, quosdam de filiis perditionis, non accepto dono perseverandi usque in finem, in fide, quæ per dilectionem operatur, incipere vivere, & aliquandiu fideliter & iuste vivere, & postea cadere, &c.

Corr. Rom. §. 2. Qui non accepi?] Restitutus est hic locus ex originali, nam antea valde erat depravatus. Ac tamen, quoniam hæc sententia valde mutilata referuntur, opere pretium fuerit ad fontem adire.

Gratian. Multa similia de reprobis in Evangelio h etiam: Qui perseveraverit usque in finem, &c. In eodem c. Iterum homo iste incipit, &c.

CAP. XLII.

Idem Augustinus in eod. lib. de corrept. & gratia, cap. 8.

Mirandum est, quare Deus quibusdam filiis perditionis det fidem operantem per dilectionem, nec det in ea perseverantiam.

Gratian. Item illud e Evangelii: Non qui ceperit, sed qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.

CAP. XLIII.

Item Gregorius lib. 8. Moralium, c. 35. f

Multi bene incipiunt, qui in malo vitam finiunt. Gratian. Non autem bene incipit, qui nunquam ex charitate operatur. Quod si ex charitate aliquando aliquid agit, & charitatem aliquando in ipso necesse est esse.

5 pars. §. 1. Illud autem Gregorii g: Qui seduci quandoque non reverfuri possuat, &c. non de omnibus generaliter reprobis, sed de hypocritis specialiter intelligendum est. Quod ex verbis ejusdem evidenter datur intelligi. Cum enim questionem proposuisset, cur h misericors Deus ista fieri permittat, ut Leviathan seu nunc per suggestiones callidas, sive tunc per damnatum illum, quem replet, hominem, vel soli sibi radios, id est, doctos quosque, sapientesque subiciat, vel aurum, hoc est, viros sanctitatis claritate fulgentes, quasi lutum sibi, vitiiis coinquinando, subternat, mox in ejusdem questionis solutione supposuit, dicens i:

CAP. XLIV.

Citius ad hoc respondemus: quia aurum, quod pravis ejus persuasionibus, quasi lutum sterni potuerit, aurum ante Dei oculos nunquam fuit. Qui enim seduci quandoque non reverfuri possunt, quasi habitam sanctitatem ante oculos hominum videntur amittere: sed eam ante oculos Dei nunquam habuerunt. Sæpè namque homo multis occultè peccatis involvitur, & in una aliqua virtute magnus videtur: quæ ipsa quoque virtus inanefficiens deficit: quia dum innotescit hominibus, proculdubio laudatur, ejusque laus inhiant appetitur: unde fit, ut & ipsa virtus ante Dei oculos virtus non fit, dum abscondit, quod displicet, prodit, quod placet. Quæ itaque esse merita apud Deum possunt, quando & mala occulta sunt, & bona publica? Plerunque enim, sicut diximus, latet superbia, & castitas innotescit. Atque idèd offensa diu charitas circa vitæ finem perditur, quia co-operta superbia usque ad finem incorrecta retinetur. Alius eleemosynis vacat, propria distribuit: sed tamen multis injustitiis servit, vel fortasse linguam in detractionibus l exercet: & fit plerunque, ut is, qui misericors fuerat, juxta vitæ suæ terminum, rapacitatis & crudelitatis fi-

a Infr. distinct. 4. ex bono. §. cum ergò. b Matib. 10. c Hac non sunt inventa. d Summatim collecta sententia. e Matib. 10. f Potius gloss. ordin. 2. Paralip. c. 9. in extremo. g Infr. d. d. cap. prox. h Job. 41. i Lib. 34. moralium, c. 9. §. 10. l. 13. ad c. 41. Job. k Sup. in verbis Gratiani. l gl. detractionibus] orig.

mulis inardescat. Quod valde iusto iudicio agitur, ut perdat ante homines, unde hominibus placuit, qui hoc, unde Deo displicuit, corrigere nunquam curavit. Alius patientiæ studet: sed dum invidere aliis, & servare in corde malitiam non cavet, fit quandoque impatiens, quia diu latuit dolens. Hi itaque & per aliquid aurum sunt, & per aliquid lutum sunt. Atque hoc aurum, quasi lutum, sternitur, quando occultis peccatis exigentibus etiam virtus, quæ publicè claruerat, dissipatur. §. 1. Sed opere pretium credimus, si in his virtutem superni ordinis subtilius perpendamus. Sæpè a enim omnipotens Deus occulta quorundam mala diu b tolerat, ut aperta eorum bona electorum suorum usibus profutura dispenset. Nam nonnulli mundum nequaquam funditus deserentes, non perseveraturi angulum iter arripiunt: sed ad quaerendam angustam viam exemplo suo eos, qui perseveraturi sunt, accendunt. Unde plerunque contingit, ut ipsum hoc, quod bene videntur vivere, non sibi, sed solis potius electis vivant: dum exemplis suis ad bene vivendi studia perseveraturos alios non perseveraturi provocant. Sæpè enim quosdam videmus viam ingredi, ad locum propolitem festinare; quos alii, quia cunctes conspiciunt, sequuntur, eundemque locum pariter petunt: sed fit plerunque, ut irruente aliquo implicationis articulo post se redeant, qui præstant, & hi ad locum perveniunt, qui sequebantur. Ita nimirum sunt, qui non perseveraturi, viam sanctitatis arripiunt. Idcirco enim virtutis iter non perventuri inchoant, ut eis, qui perventuri sunt, viam, quæ gradiantur, ostendant: quorum etiam casus utilitate non modicè electorum provecibus c servit: quia illorum lapsus dum conspiciunt, de suo statu contremiscunt, & ruina, quæ illos damnat, istos humiliat. Discunt enim in superni adjutoris protectione confidere, dum periosque conspiciunt de suis viribus præsumentes d cecidisse. Quando ergò bene agere videntur reprobi, quasi planum iter electis sequentibus monstrant. Quando verò in lapsus nequitie corruunt, electis post se pergentibus, quasi cavendam superbiæ foveam ostendunt.

Gratian. Quod verò reprobi negantur comedere panem, qui de celo descendit, vel bibere aquam e vivam, non sic accipiendum est, ut à charitate penitus credatur alieni, sed ut in charitate radicem figere non intelligantur. Aliud est enim bibere, vel manducare, atque aliud degustare. Unde in Evangelio de Christo legitur f: Et cum gustasset, noluit bibere. Bibit ergò aquam vivam, & manducat panem, qui de celo descendit, qui in charitate radicem figit: degustat, qui ea aliquatenus communicat, à qua postea delinquendo recedit. De quibus Apostolus g dicit: Impossibile est eos, qui semel illuminati sunt, & gustaverunt donum cœlestis, & post hæc omnia prolapsi sunt, rursus renovari ad pœnitentiam. §. 1. Hinc etiam diabolus in veritate stetit, non in ea creatus esse negatur h. Fuit enim in veritate conditus: sed dum de se superbiendo præsumpsit, alienus ab ea factus est. In veritate autem quomodo esse creatus prohibetur, si sine dilectione sui conditoris creatus esse probatur? Aut quomodo bonus à Deo conditus asseritur, si nihil divinis dilectionis in sui conditione acceperit? Quomodo ante superbiæ motum sine vitio extitit, si conditorem suum nullatenus dilexit? Aut quomodo par, sive excellentior ceteris creatus dicitur, si nonnullis eorum in amore Dei conditus, hic ab ejus dilectione vacuus factus est? Unde autem hæc differentia inter bonos & malos Angelos processit? Si ex creante, injustus videtur Deus, qui ante peccatum infert pœnam, vel qui hoc punit, quod creando infudit. Si autem non ex creante, cum non ex traduce, restat, ut ex proprie libertatis arbitrio vitium superbiæ in angelicam naturam processerit. Bona ergò con-

a Cap. 10. b diu, abest ab orig. c al. profectibus. d abest ab orig. e Sup. ead. charitas est aqua. f Matib. 27. g Heb. 6. h Joan. 8.

ita est, quæ suo vitio à bono in malum commutata est. Sed quomodo bona esse potuit, si dilectione penitus caruit? Neque enim Angelus nobis similis factus est, quos usque ad æternum tempus ætatis infirmitas gravat, ut neque virtus, neque vitium, ullum locum in nobis obtineat. Accepit ergo dilectionem in sui creatione, sicut & ceteri, de quibus dicitur a: Angelicæ virtutes, quæ in Dei amore perfliterunt. Non ait, quæ diligere Deum ceperunt, sed, quæ in ejus amore perfliterunt: quæ ex creatione diligere ceperant, ut principium divinæ dilectionis omnibus credatur esse commune; perseverantia vero eorum tantummodo intelligatur, qui in retributione hoc accipere meruerunt, ut confirmati ulterius cadere non possent, & hoc de se certissime scirent. Unde bene apud Moysen prius celum, deinde firmamentum factum esse dicitur: quia nimirum angelica natura prius equaliter subtilis in superioribus est condita, postea in persistentibus in amore sui conditoris mirabiliter confirmata. §. 2. Hinc etiam Gregorius in Moralibus b multa de perfectione angelicæ creationis replicans, charitate negat perfectum, non eam penitus vacuam asserit, quæ si penitus caruisset, nunquam ea, quæ de ejus excellentia dicuntur, convenienter de eo intelligi possent.

CAP. XLV.

B. Gregorius lib. 32. Moral. c. 24.
al. 18.

Principium enim viarum Dei Beemoth dicitur c: quia nimirum, cum cuncta creans ageret, hunc primum econdidit, quem reliquis Angelis eminentiorem fecit. Hujus primatus eminentiam conspicit Propheta d, cum dicit: Cedri non fuerunt altiorem illo in paradiso Dei: abietes non adæquaverunt summitatem ejus: platanus non fuerunt æquales e frondibus illius: omne lignum e paradisi Dei non est assimilatum illi, & pulchritudini ejus: quoniam speciosum fecit eum in multis, condensisque frondibus. Qui namque accipi in cedris, & abietibus, & platanis possunt, nisi illa virtutum celestium proceræ celsitudinis agmina, in æternæ lætitiæ viriditate plantata? Quæ quamvis excelsa sunt condita, huic tamen nec prælata sunt, nec æquata, qui speciosus factus in multis, condensisque frondibus esse dicitur, quia prælatus cæteris legionibus tanta illum species pulchriorem reddidit, quanta ei g supposita Angelorum multitudo decoravit. Ista arbor in paradiso Dei tot quasi econdensas frondes habuit, quot sub se positas supernorum Spirituum legiones attendit. Qui ideirò peccans, sine venia damnatus est, quia magnus sine comparatione fuerat creatus. Hinc ei rursum per eundem Prophetam h dicitur: Tu signaculum similitudinis Dei, plenus sapientia, & perfectus decore, in deliciis paradisi Dei fuisti. Multa enim de ejus magnitudine locuturus, primo verbo cuncta complexus est. Quid namque boni non habuit, qui i signaculum Dei similitudinis fuit? De sigillo quippe annuli talis similitudo imaginaliter exprimitur, qualis in sigillo eodem essentialiter habetur. Et licet homo ad similitudinem Dei creatus sit, Angelo tamen quasi majus aliquid tribuens, non eum ad similitudinem Dei conditum, sed ipsum signaculum Dei similitudinis dicit: ut quod subtilior k est in natura, eod in illo similitudo Dei plenius credatur expressa. §. 1. Hinc uest, quod primatus ejus potentiam adhuc insinuans idem Propheta subjungit: Omnis lapis pretiosus operimentum tuum, sardius, & topazius, & jaspis, chrysolitus, onyx, & berillus, sapphirus, carbunculus, & smaragdus. Novem dicit genera lapidum, quia nimirum novem sunt ordines Angelorum. Nam eum per ipsa sacra eloquia angeli, archangeli, throni, dominationes, virtutes, principatus,

a B. Gregor. 27. Mor. c. 25. al. 24. & gloss. ord. in c. 1. Gen. ad ea verba [fiat firmamentum.] ex Greg. lib. 32. Mor. c. 24. al. 18. b Job. 40. d Esa. 2. & 14. Ezech. 31. e ulit. aque. f al. lignum pretiosum. g al. & h Ezech. 28. i al. si. k al. sublimior. l Eod. lib. Moral. c. sequenti. Vide homilium 34. in Evangelia.

potestates, Cherubim & Seraphim apertâ narratione memorantur, quantæ sint supernorum civium distinctiones ostenditur: quibus tamen Beemoth iste opertus fuisse describitur: quia eos, quasi vestem ad ornamentum suum habuit, quorum dum claritatem transcederet, ex eorum comparatione clarior fuit. §. 2. De cujus illic adhuc descriptione subjungit: Aurum a opus decoris tui: & foramina tua in die, quæ conditus es, preparata sunt. Aurum opus decoris ejus extitit, quia sapientiæ claritate canduit, quam bene creatus accepit. Foramina verò ideirò in lapidibus fiunt, ut vinculati auro in ornamenti compositione jungantur, & nequaquam à se dissideant: quos interfulsum aurum repletis foraminibus ligat. Hujus ergo lapidis in die conditionis suæ foramina præparata sunt: quia videlicet capax charitatis est conditus: quæ si repleti voluisset, stantibus Angelis, tanquam positus in Regis ornamento lapidibus potuisset inhærere. Si enim charitatis auro sese penetrabilem præbisset, sanctis Angelis sociatus in ornamento, ut diximus, regio lapis fixus maneret. Habuit ergo lapis iste foramina: sed superbia b vitio, charitatis auro non sunt repleta. Nam quia ideirò ligantur auro, ne cadant, ideirò iste cecidit, quia etiam perforatus manu artificis amoris vinculis ligari contempsit. Nunc autem ceteri lapides, qui huic similiter fuerant perforati, penetranti se invicem charitate ligati sunt; atque hoc in munere, isto cadente, meruerunt, ut nequaquam jam de ornamento regio cadendo solvantur. §. 3. Hujus principatus celsitudinem adhuc idem Propheta intuens, adjungit: Tu c Cherub extensus d, & protegens in monte sancto Dei, & in medio lapidum ignitorum perfectus ambulasti. Cherub quippe plenitudo scientiæ interpretatur: & ideirò iste Cherub dicitur, quia transcecidisse cunctos scientiâ non dubitatur, qui in medio ignitorum lapidum perfectus ambulavit: quia inter angelorum corda charitatis igne succensa clarus gloriæ conditionis extitit. Quem bene extentum, ac protegentem dicit. Omne enim, quod extenti protegitur, obumbratum: & quia comparatione claritatis suæ exterorum claritatem obumbrasse creditur, ipse extensus, & protegens fuisse reperitur. Reliquos enim quasi obumbrando operuit, qui eorum magnitudinem excellentiâ majore transcecidit. §. 4. Quod e ergo illic speciosus in multis frondibus, quod illic signaculum similitudinis, quod illic Cherub, quod illic protegens dicitur, hoc hic voce Dominicæ Beemoth iste viarum Dei principium vocatur. De quo ideirò tam mira, in quibus fuit, & quæ amisit, insinuat, ut terro homini ostendat, quid ipse, si superbiat, de elationis suæ culpa passurus sit, si feriendo illi parere noluit, quem creando in gloriam tantæ claritatis elevavit. Consideret ergo homo, quid elatus in terra mereatur, si & prælatus Angelis Angelus in cælo f, de cælo in terram prosternitur.

6 pars. Gratian. Charitas autem, quæ in adversitate deseritur, ficta, id est fictilis, & fragilis esse perhibetur, sicut files, ex qua charitas procedit, ficta, id est fragilis apud Apostolum esse negatur. Similiter charitas, quæ in adversitate deseritur potest, dicitur vera nunquam fuisse. Sicut g enim Hieronymus contra Jovinianum scribit: Omnis creatura sub vitio est, non quod omnis peccaverit, sed quia nulla est, quæ peccare non possit. Possit autem peccare, ut h Augustinus ait, non est aliquid posse, imò aliquid non posse. Unde ille solus vocatur omnipotens, qui hoc non potest, quia omnia potest, quæ posse, est aliquid posse. Sicut ergo ejus comparatione, qui mutabilitatem nescit, omnis creatura vitiosa dicitur, quia mutabilitatis est capax, juxta illud: Non i iustificabitur in conspectu tuo omnis vivens; & Astræ non sunt k munda in conspectu ejus: Sic comparatione ejus

a Ezech. 28. b al. per superbiæ vitium. c Variat paulian à vulgata: sed majores varietates in Græc. d al. extensus,] ibid. e Eod. lib. c. sequent. f in cælo prosternitur.] orig. g Sup. c. si enim. Sent. 1. dist. 42. h lib. 15. de Trinit. c. 15. & de symbolo fidei, c. 1. i Psalm. 142. k Job. 15. creatura,

creaturæ, quæ mutationem non recipit, omnis creatura, quæ permutatur, non vera, sed vana esse probatur. Unde a omnis homo mendax dicitur, & vanitati similis factus. §. 1. Hinc etiam b Ecclesiastes: Cuncta, quæ sub sole sunt, id est, quæ temporum vicissitudinem recipiunt, non tantummodò vanitas, quæ omni creaturæ ratione mutabilitatis inest, sed etiam vanitas vanitatum, varietate permutationis, quam recipiunt, esse dicuntur. Sic ergò comparatione diuine charitatis nulla virtus vera probatur: aut comparatione ejus, quæ non deseritur, illa, quæ amittitur, vera esse negatur. Sicut autem omnis creatura suo modo bona & vera esse dicitur, sic & charitas, quæ deseritur, suo modo bona, & vera esse monstratur: alioquin à nullo desereretur, si nullo modo in eo esset. Quod enim nullo modo verè est, nullo modo deseritur potest. Quod si aliquo modo verè deseritur, & aliquo modo id verè esse oportet.

DISTINCTIO III.

Hæc de charitate breuiter scripsimus propter eos, qui pœnitentiam negant reiterari posse, asserentes, quod sicut charitas semel habita nunquam amittitur, ita pœnitentia semel verè celebrata, nullâ sequenti culpâ maculatur: si verò criminalis culpa illam aliquando sequitur, vera pœnitentia non fuit, nec veniam inquam à Domino impetravit. Quod ex definitione ipsius pœnitentiæ, & multorum auctoritatibus probare contendunt.

C A P. I.

Ut enim Ambrosius ait in quodam sermone c
Quadragesimæ.

Pœnitentia est, & mala d præterita plangere, & plangenda iterum non committere.

C A P. II.

Idem in lib. 2. de unica pœnitentia.

Reperiuntur α, qui e sæpius agendam pœnitentiam putant, qui luxuriantur in Christo. Nam si verè agerent pœnitentiam, iterandam postea non putarent; quia sicut unum baptisma, ita & unica pœnitentia. Verum præteriti semper nos debet pœnitere peccati: sed hoc delictorum leviorum. At ego facilius inveni, qui innocentiam seruauerint, quàm qui congruè egerint pœnitentiam.

Corr. Rom. § α Reperiuntur.] In originali est: Merito reprehenduntur, qui sæpius agendam pœnitentiam putant: quia luxuriantur, &c. ut sup. dist. 50. si quis post.

§ & ita & unica.] Locus hic, qui ob glossas incurrentes non est emendatus, apud B. Ambrosium sic habet: ita una pœnitentia, quæ tamen publicè agitur. Nam quotidiani nos debet pœnitere peccati. Sed hæc delictorum leviorum, illa graviorum. Facilius autem inveni, &c.

C A P. III.

Item Augustinus libro de dogmatibus
Ecclesiasticis, c. 54.

Satisfactio f pœnitentiæ est, peccatorum causas excidere, nec earum suggestionibus aditum indulgere.

C A P. IV.

Idem in lib. de vera & falsa pœnitentia, c. 8.

Pœnitentia g est quædam dolentis vindicta, puniens in se quod dolet commississe. & infra c. 19. §. 1. Continuè dolendum est de peccato: quod declarat ipsa dictionis virtus. Pœnitere enim est pœnam tenere: ut semper puniat in se ulciscendo, quod commissit peccando. Pœna enim propriè dicitur læsio, quæ punit & vindicat, quod quisque commissit. Ille igitur pœnam tenet, qui semper puni, quod commississe dolet.

Gratian. Pœnitentia h itaque est vindicta semper puniens in se, quod dolet commississe.

a Psal. 115. & 148. b Eccles. 1. c In sermone manuscripto sæpè citato, cujus initium: [Ecce nunc.] d Gregor. lib. 9. epist. 39. & hom. 34. in Evang. Sent. 4. dist. 14. lvo p. 15. c. 1. Infr. ead. pœnitentiam. e Sent. ibid. Sup. dist. 50. si quis post. f Sup. dist. 1. sunt qui. g Sent. 4. dist. 17. h Sent. ibid.

C A P. V.

In eodem libr. c. 13.

Si Apostolus a etiam peccata per baptismum dimissa continuè plorat, nobis etiam super fundamentum Apostolorum positis quid præter plorare restat? quid nisi semper dolere in vita? Ubi enim dolor finitur, deficit & pœnitentia. Si autem pœnitentia finitur, quid relinquatur de venia? Tandiu enim gaudeat, & speret de gratia, quam diu sustentatur à pœnitentia. Dixit enim Dominus b: Vade, & amplius jam uolè peccare. Non dixit, non pecces, sed, nec voluntas peccandi in te oriatur. Quod quomodo seruabitur, nisi dolor continuè in pœnitentia custodiatur? Hinc semper doleat, & de dolore gaudeat, & de doloris pœnitentia, si contigerit, semper doleat: & non sit satis, quòd doleat, sed ex fide doleat, & non semper doluisse doleat.

C A P. VI.

Item Gregorius in aëstiuum c tempus, id est, homil. 34. Evang.

Pœnitentiam agere dignè non possumus, nisi modum quoque ejusdem pœnitentiæ cognoscamus. Pœnitentiam quippe agere est, & perpetrata d mala plangere, & plangendo non perpetrare. Nam qui sic alia deplorat, ut tamen alia committat, adhuc pœnitentiam agere aut dissimulat, aut ignorat. Quid enim prodest, si peccata quis luxuriæ desleat, & tamen adhuc avaritiæ aestibus anhelat? Item lib. 9. epist. 39. ad Theotistam. §. 1. Sunt e, qui dicunt, pauci temporis pœnitentiam contra peccatum debere sufficere, ut iterum liceat ad peccatum redire. Rectè eos pastoris primi percutit sententia, qui ait f: Contigit illis illud veri proverbii, canis reuersus ad suum vomitum, & sus lota in volutabro luti. Magna est enim contra peccatum virtus pœnitentiæ, sed si quis in eadem pœnitentia perferret. & infra. §. 2. Pœnitentiam verè agere est, commissis g plangere, & h iterum plangenda declinare.

C A P. VII.

Item Augustinus tractatu 124. in c. 21. Joannis.

Productior i est enim pœna, quàm culpa, ne parua putaretur culpa, si cum illa finiretur & pœna. Ac per hoc vel ad demonstrationem debitæ miseræ, vel ad emendationem labilis vitæ, vel ad exercitationem necessariæ patientiæ temporaliter hominem detinet pœna, etiam quem jam ad damnationem sempiternam reum non detinet culpa. & paulò post. §. 1. Ira Dei non est ut hominis, id est, perturbatio concitati animi, sed tranquilla iusti supplicii constitutio.

C A P. VIII.

Item Joannes Or aureum in homilia de pœnitentia.

Perfecta k pœnitentia cogit peccatorem omnia libenter sufferre. & infra. In corde ejus contritio est, in ore ejus confessio, in opere tota humilitas. Hæc est perfecta & fructifera pœnitentia.

C A P. IX.

Item Smaragdus in 1 expositione regulæ S. Benedicti, c. 4.

Ille pœnitentiam dignè agit, qui, quæ commissit, sic præterita mala deplorat, ut futura iterum non committat. Nam qui plangit peccatum, & iterum admittit peccatum, quali si quis lauet laterem crudum: quia quanto magis lauerit, tanto magis lutum facit.

C A P. X.

Item Augustinus, homil. 41.

Pœnitentes m (si tamen estis pœnitentes, & non estis irridentes) mutate vitam, reconciliamini Deo,

a Rom. 6. b Joan. 8. c Sic incipit homilia 34. Aëstiuum tempus. d Sup. ead. pœnitentia est. e Si autem dicunt] orig. f 2. Pet. 2. g al. flere,] orig. h al. sed iterum] orig. i Facit ad hoc Beda lib. quæst. 9. 10. k Sup. dist. 1. perfecta. l Isidorus de summo bono, lib. 2. c. 13. m Sent. 4. dist. 15.

& vos cum catena pascetis. Quâ, inquis, catenâ? *Quæ a ligaveris in terra, erunt ligata & in cælo.* Audis ligaturam, & Deo putas facere inposuram? pœnitentiam agis, genua figis, & rides, & subannas patientiam Dei? Si pœnitens es, pœnitet te: si non pœnitet, pœnitens non es. Si ergo pœnitet, cur facis, quod malè fecisti? si fecisse pœnitet, noli facere: si adhuc facis, certè non es pœnitens.

C A P. XI.

Item Isidorus lib. 2. de summo bono, c. 16.

Risor est *b*, non pœnitens, qui adhuc agit, quod pœnitet, nec videtur Deum poscere subditus, sed subannare superbus: canis reversus ad vomitum est pœnitens ad peccatum. Multi enim lachrymas indefinenter fundunt, & peccare non desinunt. Quosdam accipere lachrymas ad pœnitentiam, & affectum pœnitentiæ non habere constat: quia inconstantia mentis, nunc recordatione peccati lachrymas fundunt, nunc verò reviviscente usu ea, quæ severat, iterando committunt. *Esaïas c peccatoribus dicit: Lavamini, mundi estote.* Lavatur itaque, & mundus est, qui & præterita plangit, & flenda iterum non committit. Lavatur, & non est mundus, qui plangit, quæ gessit, nec tamen deserit, sed post lachrymas ea, quæ severat, repetit.

C A P. XII.

Item Augustinus in libro soliloquiorum.

Inanis est pœnitentia, quam sequens culpa coinguinat. **V**ulnus iteratum sanatur tardius: frequenter peccans & lugens vix veniam meretur. Nihil profunt lamenta, si replicantur peccata. Nihil valet veniam à malis poscere, & mala denuò iterare. Perseverat ergo in confessione: esto in pœnitentia fortiter confirmatus: vitam bonam, quam accepisti, tenere non desinas: propositum bonæ vitæ conserva jugiter.

Corr. Rom. § Caput hoc non est inventum apud B. Augustinum: habentur tamen apud Isidorum (quem citat Magister) penè eadem in dialogo, sive synonymis, non longè ante cap. de castitate.

C A P. XIII.

Item Gregorius in pastoralis, part. 3. admonitione 31.

Qui *c* admissa plangunt, nec tamen deserunt, confidenter sollicitè sciunt, quia flendo inaniter se mundant, qui vivendo se nequiter inquinant, cum idcirco se lachrymis lavant, ut mundi ad fordes redeant.

C A P. XIV.

Idem ibidem.

Qui *f* admissa *g* plangit, nec tamen deserit, penè graviore culpa se subicit: quia *b* ipsam, quam flendo impetrare potuit veniam, contemnit.

C A P. XV.

Idem ibidem.

Lavamini *i*, mundi estote.] Post lavacrum enim mundus esse negligit, quisquis post lachrymas vitæ innocentiam non custodit. Lavantur ergo, & nequaquam mundi sunt, qui commissa flere non desinunt, sed rursus flenda committunt.

C A P. XVI.

Idem ibidem.

Baptizatur quippe à mortuo, qui mundatur fletibus à peccato: sed *k* post baptismum mortuum tangit, qui culpam post lachrymas repetit.

C A P. XVII.

Idem in Moralibus, lib. 1. e. ult.

Pneassum quippe bonum agitur, si ante terminum vitæ deseratur, quia & frustra velociter currit, qui priusquam ad metas veniat, deficit.

a *Matth. 16.* b *Sent. 4. dist. 14.* c *Esa. 1.* d *Sent. ibid.* e *Sent. ibid. Ansel. l. 11. c. 143.* f *Sent. ibid. Beda in 2. Pet. 2.* g *admissum] orig.* h *al. qui &.* i *Esa. 1. k Escl. 34.*

2 pars. Gratian. *Sed verba definitionis non ad diversa tempora, sed ad idem tempus referuntur: videlicet, ut tempore, quo desit mala, quæ a commisit, non committat, quod adhuc eum flere oporteat. Quod ex sequentibus verbis ejusdem auctoritatis datur intelligi, dum dicitur: Nam qui sic alia deplorat, ut tamen alia committat, adhuc pœnitentiam agere aut dissimulat, aut ignorat.*

C A P. XVIII.

Hinc Augustinus in Enchiridio, cap. 70.

Sanè cavendum *b* est, ne quisquam existimet infanda illa crimina, qualia qui agunt, regnum Dei non possidebunt, quotidie perpetranda, & eleemosynas quotidie redimenda. In melius quippe est vita mutanda: & per eleemosynas de peccatis præteritis est propitiandus Deus, non ad hoc emendus quodammodo, ut ea semper liceat impudè committere. Nemini enim dedit laxamentum peccandi: quamvis miserando delectat jam facta peccata, si non satisfactio congrua negligatur.

C A P. XIX.

Idem ibidem, cap. 76.

Qui vult *c* eleemosynam ordinate dare, à seipso debet incipere, & eam sibi primùm dare. Est enim eleemosyna opus misericordiæ, verissimeque dictum *d* est: *Miserere animæ tuæ placens Deo.* Propter hoc renascimur, ut Deo placeamus.

Corr. Rom. § Antè caput hoc citabatur ex Joanne Chrysostomo. Restitutum est ex B. Augustino: quem citant Magister, & Ivo, & Concilium Toletanum IV. c. 9.

C A P. XX.

Idem ibidem, c. 71.

De quotidianis *e*, brevioribus, levibusque peccatis, sine quibus hæc vita non ducitur, quotidiana oratio fidelium satisfacit. Eorum est enim dicere: *Pater f nos- ter, qui es in cælis*, qui jam taliter *g* patri regenerati sunt ex aqua & Spiritu Sancto. Delet omnino hæc oratio minima & quotidiana peccata, delet & illa, à quibus vita fidelium sceleratè etiam gesta, sed pœnitendo in melius mutata discedit, si, quemadmodum veraciter dicitur, *Dimitte nobis debita nostra*, quoniam non desunt, quæ dimittantur, ita veraciter dicatur: *Sicut & nos dimittimus debitoribus nostris*, id est, si fiat, quod dicitur: quia & ipsa eleemosyna est, veniam petenti homini ignoscere.

C A P. XXI.

Item Pius Papa, epist. 1.

Nihil prodest *h* homini jejunare, & orare, & alia religionis bona agere, nisi mens ab iniquitate revocetur. 3 pars. Gratian. *Ex persona hujuscemodi pœnitentis etiam illud Smaragdi intelligitur: Ille pœnitentiam dignè agit, &c. & illud Augustini i: Pœnitentes, &c. Illud Isidori: Irrisor est, & non pœnitens, & illud Esaïæ: Lavamini & mundi estote. Item & illud soliloquiorum k: Inanis est pœnitentia, &c. Similiter & illud Gregorii: Qui admissa plangunt, & baptizatur à mortuo. Illud autem Ambrosii: Reperiuntur, &c. non secundum generalem, sed secundum specialem consuetudinem Ecclesiæ, de solenni pœnitentia dictum intelligitur, quæ apud quosdam semel celebrata non iteratur.*

C A P. XXII.

Unde Augustinus scribit ad Macedonium, epist. 54.

Quamvis *l* cautè & salubriter provisum sit, ut locus illius *m* humillimæ pœnitentiæ semel in Ecclesia concedatur, ne medicina vilis minus utilis esset ægrotis, quæ tantò magis salubris est, quantò minus

a *Sent. ibid. sup. ead. pœnitentiam.* b *Sent. ib. Ivo p. 17. c. 12.* c *Ivo p. 17. c. 129.* d *Eccl. 30.* e *Sent. 4. dist. 16. Ivo p. 17. c. 122.* f *Matth. 6.* g *patri tali] orig.* h *Infrà de consecr. dist. 5. nihil prodest. Sent. 4. dist. 14. & dist. 15. Polyc. l. 3. tit. 25.* i *Sup. ead.* k *Sent. 4. dist. 14. l Sup. dist. 50. quamvis. Sent. ibid. Ivo p. 15. c. 24. m al. illis. contem-*

contemptibilis fuerit, quis tamen audeat dicere Deo, quare huic homini, qui post primam pœnitentiam rursus se laqueis iniquitatis obstringit, adhuc iterum pareis?

4 ps. Gratian. Hæc auctoritate & illud Ambrosii determinatur, & iterum peccatori per primam pœnitentiam veniam monstratur: alioquin nequaquam iterum parceret Deus, qui nec dum pepercisset: Satisfactio a quoque pœnitentiæ, & Vade, b & amplius noli peccare, eundem cum diffinitione intellectum habent. Illud autem, quod in lib. c de pœnitentia dicitur, de perfecta est intelligendum. Sicut enim charitas alia est incipiens, alia est proficiens, alia est perfecta: sic & pœnitentia alia est incipientium, alia proficientium, alia perfectorum. Sicut autem charitati, licet nondum perfecta, in baptismo datur venia peccatorum, ut quamvis postea graviter aliquis sit peccaturus, tunc tamen intelligatur esse penitus, non aqua tantum (sicut Joannianus tradidit,) sed aqua & spiritu (sicut Hieronymus contra d eum scribit,) sic & incipientium pœnitentiæ venia non negatur: qua quidem ratione, perfecta potest dici, quia toto corde gemit, & dolet: licet & alia ratione potest dici imperfecta, quia non usque in finem duratura. §. 1. Secundum primum modum perfectionis intelligitur illud Joannis Oris auri: Perfecta e pœnitentia, &c. Juxta secundum modum perfectionis illud Augustini intelligitur: Pœnitentia est vindicta semper puniens in se, quod dolet commississe. Illud g autem, Si pœnitentia finitur, nihil de venia relinquitur, dupliciter intelligi potest. Si enim juxta quorundam sententiam peccata dimissa redeunt, facile est intelligere, nihil de venia relinqui: quoniam peccata, que prius erant dimissa, iterum replicantur. Sicut enim ille, qui ex justa servitute in libertatem manumittitur, iterum verè liber est, quamvis ob ingratitudinem in servitutem postea revocetur: sic & pœnitenti peccata verè remittantur, quamvis ob ingratitudinem venia eisdem postea sit implicanda. Si autem peccata dimissa non redeunt, dicitur nihil relinqui de venia, quia nihil relinquuntur sibi de vitæ munditia, & spe æternæ beatitudinis, quam cum venia affectus est. Sicut enim argenti perfectè purgato, nihil sui decoris relinquunt, si sequenti aruine fudatur, non tamen primâ, sed sequenti sordidatur: sic expiatis per pœnitentiam nihil de venia dicitur relinqui, cum tamen jam non deletis, sed adhuc expiandis coinquinetur.

5 pars. §. 2. Quod autem per pœnitentiam non semel tantum, sed sepius peccata remittantur, multorum auctoritate probatur.

C A P. XXIII.

Ait enim Hieronymus in epistola ad Rusticum de pœnitentia.

Septies h cadit i justus, & resurgit k] Si cadit, quomodo justus? si justus, quomodo cadit? sed justus vocabulum non admittit, qui per pœnitentiam semper resurgit. Et non l solum septies, sed septuagies delinquenti, si convertatur ad pœnitentiam, peccata donantur. Cui m plus dimittitur, plus diligit.

Gratian. David n quoque per pœnitentiam, adulterii simul & homicidii veniam impetravit.

C A P. XXIV.

De cujus pœnitentia in eodem o libro Hieronymus ait:

Totam pœnitentiam peccatoris ostendit Pfalmus quinquagesimus, quando ingressus est p David ad Bethsabee uxorem Uriæ Ethæi, & à Nathan prophetante correptus, respondit, dicens: Peccavi: statimque meruit audire, & Dominus abs te abstulit peccatum. Adulterio enim junxerat homicidium, & tamen conversus ad lachrymas, Misere q, ait, mei Deus, secundum magnam misericordiam

e Sup. ead. cap. satisfactio. b & c. si Apostolus. c Sup. ead. pœnitentia. Sent. 3. dist. 29. d Sup. ead. e Sup. ead. f Sent. 4. dist. 14. g Sup. ead. c. si Apostolus. h Proverb. 24. i al. cadet. k al. resurget. l Matth. 18. m Luc. 7. n Sent. ibid. o Lu ead. epist. ad Rusticum. p 2. Reg. 12. q Psal. 50.

tuan: & secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam. Magnum enim peccatum magnâ indigebat misericordia. Unde jungit, & dicit: Multum lava me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me: quoniam iniquitatem meam ego agnosco, & delictum meum contra me est semper. Tibi soli peccavi, Rex enim erat u, alium non timebat b. Et malum coram te feci, ut justificeris in sermonibus tuis, & vincas, cum judicaris. Concluit enim c Deus omnia sub peccato, ut omnibus misereatur. Tantumque profecit, ut dudum peccator & pœnitens transierit in magistrum, & dicat, Vocabo d iniquus vias tuas, & impij ad te convertentur. Confessio enim, & pulchritudo coram eo: ut quia sua confessus fuerit peccata, & dixerit: Putaverunt & corruptæ sunt cicatrices meæ à facie insipientiæ meæ, fœditatem vulnerum in sanitate decorem commutet.

C A P. XXV.

Item Ambrosius in apologia David, c. 2.

Ille Rex tantus, ac potens, ne exiguo quidem momento manere penes se delicti passus est conscientiam: sed pramaturâ confessione, atque immenso dolore reddidit peccatum suum Domino. & infra. §. 1. Denique e Dominum dolor intimo movit affectus, ut Nathan diceret: Quoniam pœnituit te, & Dominus transulit peccatum tuum: Maturitas itaque veniæ profundam Regis fuisse pœnitentiam declaravit, que tanti erroris offensam transduxerit. & infra. §. 2. Sancti qui consummare pium certamen gestiunt, & currere cursum salutis, sicuti fortè ut homines corrumpunt, natura magis fragilitate, quam peccandi libidine, aciores ad currendum resurgunt, pudoris stimulo majora reparantes certamina: ut non solum nullum atulisse existimetur lapsus impedimentum, sed etiam velocitatis incentivâ cumulasse. Ergo si currentium non solvitur cursus, cum aliqui fortè ceciderint, non luctantium contentio, sed inoffensa manent certamina: quin & plerique post unum aut alterum lapsum gratiâ majore vicierunt: quanto magis agonem pietatis ingressi non debent unius prolapsionis offensione censi, cum beatus sit, qui se potuerit reparare post lapsum? & infra c. 4. §. 3. Quod supplicavit, conditionis est: quod supplicavit, correctionis: lapsus communis, sed specialis confessio. Culpam itaque incidisse natura est, delicti g, virtutis. & infra c. 13. §. 4. Peccatum aut donatur, aut deletur, aut tegitur. Donatur per gratiam, deletur per sanguinem crucis, tegitur per charitatem: si militer & iniquitas, que æstimatur habitu mentis injustæ: licet Joannes in epistola eum, qui fecerit peccatum, & iniquitatem fecisse dixerit, sicut habemus scriptum: Omnia h, qui facit peccatum & iniquitatem facit: peccatum est iniquitas, quia in peccato ipso iniquitas est. Tamen, ut nobis videtur, peccatum æ est opus iniquitatis: iniquitas autem operatrix culpæ, aut delicti. Prius est ergo, ut ipsa iniquitas deleatur, excidatur radix, & seminarium peccatorum: mala tollatur radix, ne malos fructus ferat: aboleatur erroris omnis affectus, univèrsa iniquitatum genera tollantur. Itaque quemadmodum intrans in animam sapientis disciplina imprudentiam tollit, & scientia ignorantiam; sic perfecta virtus iniquitatem, & remissio peccatorum delet omne peccatum.

Corr. Rom. ¶ Peccatum est] In originali vulgato legitur, omne peccatum est iniquitas: iniquitas autem operatrix culpæ aut delicti. Plus est ergo, &c. sed melior visâ est Gratiani lectio.

C A P. XXVI.

Idem in eod. lib. c. 7.

Illud i verò k quam mirabile est, quod Angelo, ferientis plebem se obtulit David, dicens l: Græx iste, quid fecit? fiat manus tua in me, & in domum patris

a al. eram.] b al. timebam.] orig. c Rom. 11. d Psal. 37. e 2. Reg. 12. f al. corruperunt. g al. dimisse. h 1. Joan. 5. i Sent. 4. dist. 14. k Quam verò illud etiam mirabile,] orig. 11. Paralip. 21.

mei. Quo facto statim dignus sacrificio iudicatus est, qui absolutione exultimabatur indignus. Nec mirum, si tali sua oblatione pro populo, peccati sui adeptus est veniam, cum a Moyse offerendo se Domino pro plebis errore, etiam plebis peccata deleverit. Texit igitur peccata sua, an non? Sed quis hoc neget, cum hic ipse docuerit b Propheta, quod remittantur iniquitates, tegantur peccata, non imputentur à Domino? peccatum remissum sibi esse docuit, sicut scriptum est: *Delictum e meum cognosco, & iniquitatem meam non operui. Dixi, pronuntiabo adversum me iniquitatem meam Domino, & tu remisisti impietatem cordis mei, dixit: pronuntiabo, & veniam meruit, antequam pronuntiaret: quòtò magis, ubi de se pronuntiavit, dicens: iniquitatem meam agnosco, remissum est ei omne peccatum? licet specialiter de hoc & d Nathan Propheta respondit, & Dominus transulit peccatum tuum. Ergò remissionem meruit iniquitatis, & texit charitate, atque operuit peccata sua, & texit operibus bonis, nec imputandum est ei peccatum, quia non fuit in eo dolus malitiæ, sed lapsus erroris: deinde e, quia non fuit improbitatis æstus, sed umbra mysterii: & tamen confessus est delictum suum, agnovit iniquitatem, vidit lavacrum, & vidit, & credidit: dilexit multum, ut nimia charitate tegere quemvis posset errorem.*

6 pars. Gratian. Ecce, *cujus penitentia hic commendatur, cui etiam venia per Prophetam data monstratur, quam graviter postea deliquerit, populi multitudo prostrata ostendit. Achab quoque (ut Hieronymus contra F Jovinianum scribit) Rex impiissimus, ut sententiam Dei subterfugeret, & exverso domus ejus differretur in posteros, jejuniis impetravit, & succo.*

C A P. XXVII.

De quo ad eundem Rusticum g scribit idem Hieronymus, dicens:

AChab h Rex impiissimus vineam Nabuthæ cruore possedit, & cum Jezabel non tam conjugio sibi, quam crudelitate conjuncta, Helix increpatione corripitur: hæc dicit Dominus: *Occidisti & possidisti. & iterum: In loco, in quo luxerunt canes sanguinem Nabuthæ, ibi lingent sanguinem tuum. Et Jezabel canes comedent ante muros Jezrahel. Quod cum audisset Achab, scidit vestimenta sua, & posuit saccum super carnem suam, jejunavitque & dormivit in cilicio. Factusque est sermo Domini ad Heliam, dicens: quoniam reveritus est Achab faciem meam, non inducam malum in diebus ejus. Unum scelus Achab & Jezabel: tamen converso i ad penitentiam Achab, pœna differtur in posteros: & Jezabel in scelere perseverans, præsentis iudicio condemnatur.*

C A P. XXVIII.

Item Joannes Chrysostomus de reparatione lapsi, (epist. 5. ad Theodorum lapsum.)

Talis, & mihi crede, talis est erga homines pietas Dei, nunquam spernit penitentiam, si ei sincere & simpliciter offeratur. Etiam si ad summum quis perveniat malorum, & inde tamen velit reverti ad virtutis viam, suscipit, & libenter amplectitur: facit omnia, quatenus ad priorem revocet statum: & quod est adhuc præstantius & eminentius, etiam non potuerit quis explere omnem satisfaciendi ordinem, quantalacunque tamen, & quamlibet brevi tempore gestam non respuit penitentiam: suscipit etiam ipsam, nec patitur quamvis exiguæ conversionis perdere mercedem. Hoc enim mihi indicat Esaias I, ubi de populo Judæorum talia quædam dicit: *Propter peccatum modicè conturbavi eum, & percussit eum, & averti faciem meam ab eo: contristatus est, & ambu-*

a Exod. 32. b Psal. 31. c Psal. 50. d 2. Reg. 12. e al. denique non fuit. f Lib. 2. g Epist. ad Rusticum. h 3. Regum 21. i conversus] orig. al. conversi] msc. k Sentent. 4. dist. 14. l Esa. 57. apud 70.

lavit tristis: & sanavi eum, & consolatus sum eum. Evidentius autem nobis testimonium dabit etiam Rex ille impius, qui cupiditatis suæ quidem prædam uxoris nequitiæ qualivit: sed perturbatus ipsius sceleris immanitate penituit, & cilicio circumdatus, facinus suum flevit, atque ita erga se Domini misericordiam provocavit, ut à cunctis eum absolveret peccatis. Sic enim ait Deus ad Heliam a: Vidisti, quomodo contritus est Achab à facie mea? quia flevit in conspectu meo, non inducam mala in diebus ejus.

Corr. Rom. ¶ Versio hæc, licet nonnihil discrepet ab ea, quæ inter Latina Joannis Chrysostomi opera circumfertur, non tamen longè distat à verbis Græcæ. Extat enim hoc opusculum manuscriptum in Bibliotheca Vaticana.

C A P. XXIX.

Item Gregorius in homilia decima super Ezechielem, in extremo.

Sicut b Achab Rex iniquus à Propheta reprehensus, cum contra se divinam sententiam audisset, pertimuit, & magno mœore deprehensus est, ita ut Propheta suo Dominus diceret: *Nomen e vidisti Achab humiliatum coram me? Quia igitur mei causâ humiliatum est, non inducam malum in diebus ejus. In quibus Domini verbis pensandum est, quomodo ei in electis suis mœor amaritudinis placeat, qui amittere timent Deum; si sic ei & reprobi penitentia placuit, qui timebat perdere præsens seculum: aut quomodo ei grata sit spontanea afflictio, pro culpis in eis, qui placent, si hæc ad tempus placuit, & in eis, qui displicebant.*

Gratian. *Ninivitis d quoque, quos Dominus in Evangelio commendat, penitentiam egerunt in prædicatione Jonæ, & ex misericordia Domini indulgentiam consecuti, subversionis interitum subterfugere meruerunt. Sed qualiter post acceptam veniam Achab vixit, textus libri Regum declarat: de quo etiam scribit e Ambrosius, quod Jezabel uxor ejus, cujus inflammabatur arbitrio, cor ejus convertit, & nimis sacrilegiis execrabilem fecit, & hunc penitentia ejus revocavit affectum.*

C A P. XXX.

De Ninivitis autem in proæmio Jonæ scribit Hieronymus.

Sicut ait Herodotus, Ninive à Rege Medorum subversa est, regnante f apud Hebræos Josiâ. Unde patet, illam prædicante Jonâ ex penitentia meruisse veniam: sed quia postea ad vomitum rediit, ex ira Dei subversam fuisse.

C A P. XXXI.

Idem in g prologo Naum.

Naum Prophetam ante adventum Regis Assyriorum, qui populum Israël captivum in suam regionem translulerat, fuisse, Hebræorum traditio confirmat. Siquidem in fine hujus lectionis, prædicti Regis adventum idem Propheta annunciare monstratur. Sed cum habitatores Ninivæ, Jonâ interitum civitatis prædicante, ne divinâ irâ denuntiatum interitum sustinerent, peccatorum, & impietatis penitentiam egissent, acceptâ Dei misericordiâ, gravioribus se criminibus implicuerunt. Qua de causa memoratus Propheta Spiritu Sancto plenus iudicium Dei annuntians, ita est locutus: *Deus h zelans & ulciscens Dominus est.*

7 pars. Gratian. *Item, quod frequenter venia penitentia præstetur, testatur Augustinus in libro i de penitentia scribens contra quosdam hæreticos, qui peccantibus post baptismum semel tantam dicebant utilem esse penitentiam.*

C A P. XXXII.

ADhuc k instant perfidi, qui sapiunt plus, quam oporteat, non sobrii, sed excedentes mensuram. Dicunt

a 3. Reg. 21. b Sic] orig. & exemp. c 3. Regum 21. d Jonæ 3. e Lib. de Nabuthe Hierzraelita c. ult. f Sensus, non verba. g Intey opera. B. Hieronymi. h Naum. 1. i In lib. de vera & falsa penitentia, c. 5. k Sent. 4. dist. 14. enim,

enim, etsi a femel peccantibus post baptismum valeat pœnitentia, non tamen sæpè peccantibus proderit iterata: alioqui remissio, ad peccatum esset incitatio. Dicunt enim, quis non semper peccaret, si redire semper posset? Dicunt enim Dominum incitatore mali, si semper pœnitentibus subveniret, & etiam ei placere peccata, quibus semper præstò est gratiâ. Errant autem: imò constat ei multum peccata displicere, qui semper præstò est ea destrueret. Si enim ea amaret, non ita semper destrueret, sed conservaret, atque, ut sua munera, foveret. Semper destruit peccata, quæ invenit, ne solvatur quod creavit, ne corrumpatur quod amavit. Sumunt occasionem hypocritæ isti ex factis Domini. Quem enim cæcum b bis illuminavit? quem leprosum bis mundavit? quem mortuum bis suscitavit? non Lazarum, quem e dilexit; non filium viduæ d, quem misertus matri reddidit; non filium dissipatorem legitur bis suscepisse; non filiam Abraham bis à demonio liberasse. In nulla persona iteravit factum, docens, ut ajunt, non sæpè à Domino fieri remedium. Dixit e mulieri: *Vade, & amplius noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat*, promittens penam, non amplius veniam. §. 1. Quod f autem multos cæcos & diverso tempore illuminaverit, & multos debiles confortaverit, offendit in diversis illis eadem sæpè peccata dimitti, ut quem prius sanavit leprosum, alio tempore illuminet g cæcum. Idèò etiam tot sanavit h febricitantes, tot languidos, tot claudos, cæcos, & aridos, ne desperet de se peccator: idèò non scribitur aliquis nisi femel sanatus, ut quisque timeat mergi i peccato. Videmus adhuc quotidie in Ecclesia sæpè febricitantes, sæpè languidos, sæpè passionibus captos, sæpè liberari: ut appareat toties opus miserantis, quoties confessio fit pœnitentis. Quomodo enim corpus, quod vilius est, & ab ipso dissimilius, sæpè sanaret, & animam digniorem, & redemptam non toties liberaret? Medicum k se vocat, & non sanis, sed malè habentibus opportunum. Sed qualis hic Medicus, qui malum iteratum nesciret curare? Medicorum enim est centies infirmum visitare, centies curare. Qui ceteris minor esset, si aliis possibilia ignoraret, memor est sui, qui dicit: *Nolo l mortem peccatoris, sed ut convertatur, & vivat*. Quem enim peccatorem exclusit m? Et quod omnibus promisit indulgentiam, aliis quoque promissionibus declarat. *Qui n me confessus fuerit coram hominibus, id est, omnis, quantumcumque, & quotiescumque peccator, cujuscumque ordinis, etiam si fuerit Sacerdos, confitebor & ego eum coram patre meo*. Nam qui o invocaverit nomen Domini, id est, secundum quod nominatur Dominus, id est, qui invocaverit eum ad se, serviendo, non contradicendo, ut forsitan sæpè fecit, omnis, id est, quicumque sit ille peccator, salvus erit. Omnem enim animam iste promissor saturavit bonis, etiam p sedentem q in tenebris, & umbrâ mortis, nullam excipiens animam. §. 2. Hunc magistrum intellexerat discipulus ille, qui Corinthios r per epistolas suas voluit corrigere, & ut ipse testatur, ter in literis suis eos corripuit. Oportebat enim, ut quoties videret eos cadere, toties jvaret eos resurgere. Memor enim erat illius, qui dixerat, *Quorum s remisistis peccata, remittuntur eis*. Scimus autem & primos patres, & in omni tempore Ecclesiam Dei semper, usque septuagies septies, (quod est semper) peccata remittere. Quam potestatem isti ab Ecclesia Dei conantur auferre. Oportet enim sic Ecclesiam credere, quæ confitetur se sæpè peccare. Negant enim veritatem seducti a, qui se absque peccato audent jactare. In t multis enim offendimus omnes:

a ut f] orig. b Joan. 9. c quem prius dilexit; orig. d Luc. 7. & 15. Matth. 15. e Joan. 8. f Qui] orig. g illuminavit] orig. h salvavit] orig. i jungi] orig. k Marc. 2. l Ezech. 33. m al. excludit? n Matth. 10. o Joël. 2. p Pl. 106. Luc. 1. q sedentes] orig. r 1. Cor. 13. s Joan. 20. t Jac. 3.

nec a infans unius diei absque peccato super terram esse potest. Quapropter eliminandus est ab Ecclesia iste error, qui unquam pœnitentibus negat indulgentiam. Non enim inquit, quid Apostolus b fenserit, qui dixit: *Nihil mihi conscius sum: sed non in hoc justificatus sum*. Sciens enim & iustis peccata solere contingere, non se confirmabat absque peccato, qui se novit indissolubili vinculo charitatis Christo conjunctum. Nisi enim sciret sæpè iustos ad veniam venire, quomodo dubitaret se peccare, qui se sciebat Spiritum Dei habere, & intentione mundissimâ ei servire? Cur e enim Dominus Petri pedes lavisset, & Ecclesiam hoc idem docuisset, nisi quia (quoniam d quotidiana est offensio) oportet, ut quotidiana sit remissio? Cur docuisset e orantes dicere: *Dimitte nobis debita nostra*: nisi ipse misericors perseveraret, qui nos ab hac petitione non vult deficere?

Corr. Rom. § a Seducti,] In originali est, in se esse, & videtur indicari locus in epist. Joan. 1. cap. 1. sed ob glossam non est mutatum.

CAP. XXXIII.

Item Augustinus ad Macedonium, epist. 54.

IN tantum f hominum iniquitas aliquando progreditur, ut etiam post actam pœnitentiam, post altaris reconciliationem, vel similia, vel graviora committant. Et tamen Deus facit etiam super tales oriri solem suum, nec minus tribuit, quàm antea tribuerat, largissima munera vitæ & salutis: & quamvis eis in Ecclesia locus humilitatis pœnitentiæ non concedatur, Deus tamen super eos patientiæ suæ non obliviscitur. Ex quorum numero si quis nobis dicat: Aut date mihi eundem iterum pœnitendi locum, aut desperatum me permittite, ut faciam quicquid libuerit, quantum meis opibus adjuvor, & humanis legibus non prohibeor, in seortis, omniq; luxuria, damnabili quidem apud Dominum, sed apud homines plebrosque etiam laudabili: aut si me ab hac nequitia revocatis, dicite, utrum mihi aliquid prosit ad vitam futuram, si in ista vita illecebrosissimâ voluptatis blandimenta contemplerò, si libidinum incitamenta frenaverò, si ad castigandum corpus meum multa mihi etiam licita & concessa subtraxerò, si me pœnitendo vehementius, quàm prius excruciavero g, si miserabilius ingemuerò, si flavero uberior, si vixero melius, si pauperes sustentaverò largius, si charitate, quæ operit multitudinem peccatorum, flagraverò ardentius, quis nostrum ita despicit, ut huic homini dicat, nihil tibi ista proderunt in posterum: vade, saltem vitæ hujus suavitate perfrue? Avertat Deus tam insanam sacrilegii h dementia.

Corr. Rom. § Locupletatum est duobus locis caput hoc ex originali.

§ a Dementia] Apud B. Augustinum sequitur cap. quamvis. supr. ead. dist.

8 pars. Gratian. Sive autem quis dicat primam tantum pœnitentiam post baptismum utilem esse, non sequentem, sive contendat quis, ultimam tantum veniam dari, non procedenti, semper tamen auctoritati adversatur, quæ sapienter veniam pœnitenti repromittit. Quæ autem sit vera pœnitentia, cui venia nunquam negatur, & quæ sit falsa, cui nunquam indulgentia promittitur, Adamantius & Nyechius, super Leviticum i testantur.

CAP. XXXIV.

I. Nter hæc, hircum, qui oblatu fuerat, exuffum, &c.] Non peccare, solius Dei est: emendare, sapientis. Sed rarè invenias, qui se corrigat. Rara confessio peccati, rara pœnitentia. Repugnat natura & verecundia, quia obnoxia est culpæ omnis caro, & quisque erubescit peccatum confiteri, dum magis præsentia cogitat,

a Job. 14. ex 70. b 1. Cor. 4. c Joan. 13. d adest ab orig. e Matth. 6. f Sent. 4. dist. 14. g al. excruciavero. h al. sacrilegamque. i Gloss. ord. in c. 10. Levitici. Simile in catenu in Leviticum, ex scriptoribus Græcis, præcipue Origene. quàm

quàm futura. Vult Moyses peccati vacnam reperire animam, ut exuvias erroris deponat, & culpæ nuda sine sui pudore discedat. Sed irrationabilis impetus prævenit, & flamma celerrimi motus animam depascitur, & exurit ejus innocentiam. Præponderant enim futuris præsentia, feriis jucunda, & læta tristibus, & præpropera tardioribus. Velox enim iniquitas, quæ ad nocendum occasionem suggerit: lenta virtus, & cunctatrix antè judicat, quàm incipit, quid decorum, quid honestum: iniquitas omnia præcipitat. Pigra verò, & verecunda pœnitentia, quæ a præsentium pudore premitur *b*. Solis enim intendit futuris, quorum spes fera, & tardus fructus. Interim præcurrit impudentia, & spe præsentium pœnitentia excluditur, & affectus *c* ejus exurit, & aboletur. Quærit eam lex, & non invenit, exulta est enim fervore, & fumo iniquitatis. Inde irascitur, & dicit devorandam fuisse pœnitentiam in sancta *d* sanctorum: Sacerdotes, quasi segnes increpat. §. 1. Respondet Aaron providum debere esse sacerdotale iudicium, nec malè *e* sanæ conscientia facile esse credendum id muneris, ne fiat novissimus error peior priore. Vase enim fetido vel oleum, vel vinum facile corrumpitur. Quomodo autem poterat, ubi ignis alienus erat, peccatum exuri in conspectu Domini, cui cuncta aperta sunt? quasi dicat: non placet Deo, qui injustitiam corde inclusam tenet, & se pœnitentiam agere prohibet. Ignis alienus, libido, avaritia, & omnis prava cupiditas. Hic ignis exurit, non mundat. In quibus enim est, si offerant in conspectu Domini, ignis eos celestis absumit, sicut Nadab *f*, & Abiu cum his, quæ pro peccato fuerant oblata. §. 2. Qui ergò mundari vult, ignem alienum removeat, & illi igni se offerat, qui culpam exurit, non hominem. Hic ignis sicavit hæmorrhoidiæ sanguinem perfluentem: hic *b* sicavit culpam latronis. Ignis *i* enim consumens est: sanat enim simpliciter & purè confitentes. Judas inquit *k*: Peccavi, tradens sanguinem justum: sed in pectore habuit ignem alienum, quo inflammante cucurrit ad laqueum. Indignus autem remedio fuit, quia non purâ mente pœnituit. Culpam verò ejus non auferunt Sacerdotes, qui dolose offerunt *l*, nec in eo possunt epulari, quorum cibus est peccatorum remissio. Unde verus Sacerdos ait: *Meus in cibus est, ut faciam voluntatem patris*, id est, ut peccatores converfi & pœnitentes salventur. Non est enim acceptum Deo sacrificium, nisi verum, & sincerum.

Corr. Rom. § In hoc & sequenti capite afferuntur verba ipsa glisse ordinaria: quamvis multa sint accepta ex Origene, Adamantio, & Iſychio.

CAP. XXXV.

Item Iſychius lib. 2. ad c. 10. Levitici.

II. [Nter hæc, hircum, qui oblatus fuerat, &c.] Quia omne peccatum per pœnitentiam deletur, & qui prædictum peccatum alterius doctrinæ, & blasphemia commiserunt, salvati non sunt: causam mortis eorum Legislator *o* exponit: *Inter hæc, hircum, qui oblatus fuerat, &c.* Quia scilicet non comederunt filii Aaron, quod pro peccato erat in loco sancto, id est, pœnitentiam commissi peccati in Ecclesia peragi non fecerunt: quibus hoc præceptum est, quos Christus in Ecclesia vicarios suos constituit. Ipse enim oblationis suæ sanguinem, quæ pro nostro sanguine oblata est, in sanctum, id est, in cælum in conspectu patris obtulit. Debet autem comedi hoc sacrificium in loco sancto, scilicet in Ecclesia, in propitiationem peccatorum. Unde addit, *quemadmodum præceptum est mihi*, id est, quemadmodum præcepti &

a al. quia. b al. punitur. c al. effectus. d al. Sanctis sanctorum. e al. malè sana] vera lectio. f Levit. ibid. g Marc. 5. h Luc. 23. i Dent. 4. k Matth. 27. l al. se offerit. m Joann. 4. n Ibi gloss. ord. o Levit. 10.

mandavi. Moyses enim gerit personam Christi. Exustum reperit: quia in Spiritum Sanctum peccaverant: ab intelligibili igne Spiritus Sancti oblatio pro pœnitentia ablata est. Voluntariè enim peccantibus non relinquitur hostia pro peccato. Nam sicut vera pœnitentia veniam promeretur, ita *a* simulata Deum irrat: quia Spiritus Sanctus disciplina effugiet fictum. Hoc autem sancti Patres irremissibile *b* peccatum, & blasphemiam in Spiritum Sanctum dixerunt, in *c* sceleribus usque ad finem vitæ perseverare, de salute sui desperare, & de pœnitentia, & misericordia redemptoris diffidere.

CAP. XXXVI.

Item Joannes Os aureum, homilia 31. in c. 11. epistole ad Hebræos.

Judas *d* pœnituit, sed malè: laqueum namque se suspendit: pœnituit etiam *e* Esau, sed malè: magis autem iste neque pœnituit. Lachrymæ quippe illa non erant pœnitentiæ, sed animi *a* violenti, & indignationis internæ. Quod ex ejus operibus aperitur. *Et infra*. §. 1. Non igitur negemus, obsecro, peccata nostra: neque nos impudentia duros efficiat. Spontè nostra peccata puniamus, ne pendamus, non spontè, supplicia. Audivit Cain à Deo: *Ubi est Abel frater tuus?* & dixit: *nescio, nunquid nam custos fratris mei sum ego?* Vides, quomodo ex hoc peccatum reddiderit gravius? Verùm non ita pater ejus audiens: *Adam g ubi es?* dixit: *Audivi vocem tuam Domine, & timui, quoniam nudus sum. & abscondi me.* Magnum bonum est, ut quis peccata sua agnoscat, & memoriam eorum perseveranter retineat. Nulium invenitur delictorum tale remedium, sicut eorum continuata memoria.

Corr. Rom. § a Animi violenti.] *Græcè est, ἀπὸ ἐπιπέλας καὶ θυμῷ μάχης, καὶ δεινῶν τὰ ἔργα: id est;* Sed potius contumeliosi impetus & iracundiæ: idque ostendunt, quæ secuta sunt. *Vetus codex habet, πύσσης καὶ θυμῷ, quæ duæ voces conjunguntur etiam à B. Paulo in epistola ad Ephesios, cap. 4. Sunt autem nonnulla in hoc capite partim ex manuscriptis Gratiani codicibus, partim ex ipso originali emendata.*

CAP. XXXVII.

Item Ambrosius in lib. 2. de pœnitentia, cap. 11.

IN *h* falicibus, inquit, in medio ejus suspendimus organa nostra. Quomodo *i* cantabimus canticum Domini in terra aliena? Si enim caro menti repugnat, nec subdita est animi gubernaculo & mentis imperio, aliena est terra, quæ non datur exercitio cultoris, & ideò non potest fructibus charitatis pœnitentiam *a* pacis afferre. Melius est ergò tunc quiescere, cum exercere non queas opera pœnitentiæ, ne in ipsa pœnitentia fiat, quod postea indigeat pœnitentiâ. Quæ si semel fuerit usurpata, nec jure celebrata, nec prioris fructum obtinet, & auferit usum posterioris. Sanè & cum caro repugnat, mens ad Dominum debet esse intenta: & si opera non sequuntur, fides non deseratur *b*: & si impugnant vel carnis illecebræ, vel potestates adversariæ, maneat mens Deo data. Tunc enim maximè *c* urgemur, cum caro cedit, & sunt, qui vehementer incumbant misere animæ, quærentes omne auferre prælidium. Unde illud *k* est: *Exinanite, exinanite usque ad fundamentum in ea.* Quam miseratus David, ait: *Filia Babylonis misera, misera utique, quia Babylonis filia est: quæ Dei filia esse desivit, cui tamen Medicum invitat, dicens: Beatus, qui tenebit & allidet parvulos suos ad petram: hoc est, qui infirmas & lubricas cogitationes allidat ad Christum, qui omnes irrationabiles motus sui reverentiæ & disceptatione *l* comminuat.*

a Sap. 1. b Hebr. 1. c al. & in. d Matth. 27. e Gen. 27. f Gen. 4. g Gen. 3. h Nonnullis verbis omis. i Psal. 136. k Ibidem. l al. disceptatione.

Corr. Rom.

Corr. Rom. ¶ α Pœnitentiam pacis] In multis vetustis legitur, pœnitentiæ, & pacis. in originali autem impresso, patientiam pacis.

¶ β Fides non deferatur:] In aliquot manuscriptis est, fides non deferat: in vetustioribus B. Ambrosii operum editionibus: fides desideret: in recentiori Parisiensi, fides de seruiat.

¶ γ Urgemur,] In nonnullis vetustis legitur, urgetur, cum caro non credit.

CAP. XXXVIII.

Item Hieronymus super Mattheum, ad c. 27.

Nihil a Judæ profuit egisse α pœnitentiam, per quam scelus corrigere non potuit. Si b quando frater sic peccat in fratrem, ut emendare valeat, quod peccavit, potest ei dimitti: sin autem permanent opera, frustra voce assumitur pœnitentia. Hoc est, quod in Psalmo c de eodem infelicissimo Juda dicitur: & oratio ejus fiat in peccatum: ut non solum emendare nequiverit prodicionis nefas, sed proprii homicidii scelus addiderit.

Corr. Rom. ¶ α Egisse pœnitentiam,] Sic in glossa, ex qua videtur sumptum caput hoc: sed apud B. Hieronymum & Magistrum, sera pœnitentia: apud eundem vero Magistrum, paulò post, legitur depravatè, emendare non valeat.

CAP. XXXIX.

Item Leo Papa in d sermone, qui incipit, Inter omnia, id est, tertio de passione Domini.

SCelerator omnibus, o Juda, & infelicior extitisti; quem non pœnitentia revocat ad Dominum, sed desperatio traxit ad laqueum. Expectâsses consummationem criminis tui, & donec sanguis Christi pro omnibus funderetur peccatoribus, informis lethi suspensium distulisses.

¶ 9 pars. Gratian. His auctoritatibus, quæ sit vera, quæ falsa ostenditur pœnitentia, & falsa nulla indulgentia dari probatur: in quo illorum sententia destruitur, quæ cum, qui pluribus irretitus fuerit peccatis, asseritur unius delicti pœnitentiæ, ejusdem veniam consequi à Domino sine alterius pœnitentia. Quod etiam multis auctoritatibus probare conatur. Quarum prima est illa Naum et Prophetæ, non judicabit f Deus bis in idipsum. Sed quem Sacerdos judicat, Deus judicat, cujus personam in Ecclesia gerit. Qui ergo à Sacerdote semel pro peccato punitur, non iterum pro eodem peccato à Domino judicabitur.

CAP. XL.

Item Gregorius super Ezechielem, hom. 10.

PLuit g Dominus super unam civitatem, & super alteram non pluit: & eandem civitatem ex parte compluit, & ex parte aridam relinquit. Cum ille, qui proximum odit, ab aliis vitiis se corrigit, una eademque civitas ex parte compluitur, & ex parte arida manet: quia sunt, qui cum quadam vitia refecant, in aliis graviter perdurant.

Corr. Rom. ¶ Similis summa verborum B. Gregorii est in glossa ordinaria ad c. 4. Amos, non tamen eadem omnino.

CAP. LXI.

Item Ambrosius in 18. octonario h Psal. 118.

PRima consolatio i est, quia non obliviscitur misereri Deus: secunda per punitionem α, ubi, etli fides β desit, pœna satisfacit, & relevat.

Corr. Rom. ¶ α Punitionem,] Antè legebatur, compunctionem. Emendatum est ex glossa ordinaria (cujus caput hoc est summa quadam) & magis convenit cum sententia B. Ambrosii: cujus tamen locum integrum præstat accuratè legere.

a Gloss. ordin. & Beda ad eundem locum. Sentent. 4. dist. 15. b al. Sed. c Psal. 108. d Gloss. ord. ad cap. 27. Matth. e Naum 1. ex 70. f al. vindicabit. g Sentent. 4. dist. 15. Amos 4. h Serm. 18. i Gloss. ord. ibi. Zudich. TOM. 1.

¶ β Fides] In glossa additur, id est, conscientia debiti, & sic declarat Gratianus infra c. quarat.

Gratian. Item opponitur de Hieronymo a, qui super Naum sentire videtur, quod si fidelis α adulterando interficeretur, de adulterio non amplius à Deo puniretur. Item, si illa satisfactio non fuit, quam in adulterio vivens pro homicidio obtulit, cum adulterii eum pœnituerit, utriusque ei pœnitentia imponenda erit: quod à ratione alienum Ecclesiasticè probatur consuetudine, quæ pro b eodem peccato (nisi reiteratum fuerit) nulli bis pœnitentiam imponit. §. 1. Sed quod ei, qui crimen sibi reservat, de alio venia non præstetur, non solum præmissis probatur auctoritatibus Hesychii, Adamantii, Gregorii, Augustini, Smaragdi, Isidori: verum etiam aliâ auctoritate ejusdem Augustini in libro de c pœnitentia.

Corr. Rom. ¶ α Fidelis] Sic est emendatum ex aliquot vetustis, B. Hieronymo, & Magistro. Nam antè legebatur, infidelis, quemadmodum etiam infra ead. c. quarat. & c. ignis.

CAP. XLII.

Augustinus in lib. de vera & falsa pœnitentia, c. 9.

Sunt plures, quos pœnitet peccasse, sed non omnino, reservantes sibi quædam, in quibus delectentur: non animadvertentes Dominum simul d surdum & mutum à dæmonio liberasse: per hoc docens, nos nunquam nisi de omnibus sanari. Si enim vellet ex parte peccata reservari, habenti septem dæmonia, manente uno, proficere potuerat sex expulsi. Expulit autem septem, ut omnia crimina simul ejicienda doceret. Legionem e autem ab alio ejiciens, neminem reliquit ex omnibus, qui liberationem possideret: ostendens, quod etiam illi peccata sint mille, oportere de omnibus pœnitere. Laudatus est enim Dominus, quando ejecto dæmonio f locutus est mutus. Nunquam aliquem sanavit, quem omnino non liberavit. Totum enim hominem sanavit in sabbatho: quia & corpus ab infirmitate, & animam ab omni contagione liberavit, indicans pœnitentem oportere simul dolere de omni crimine orto in anima & corpore. Scio enim Deum inimicum omni criminolo. Quomodo ergo, qui crimen reservat, de alio recipiet veniam? Sine amore Dei consequeretur veniam g, sine quo nemo unquam invenit gratiam. Hostis enim Dei est, dum offendit perseveranter. Quædam enim impietas infidelitatis est, ab illo, qui justus, & justitia est, dimidium sperare veniam. Jam enim foret sine pœnitentia invenire gratiam. Pœnitentia enim vera ad baptismi puritatem contententem conatur adducere. Rectè enim pœnitens, quicquid fordium post purificationem contraxit, oportet ut abluat, saltem lachrymis mentis. Sed satis durus est, cujus mentis dolorem oculi carnis nequeunt declarare: sed sciat culpabiliter se durum, qui desit damna temporis, vel mortem amici, & dolorem peccati lachrymis non ostendit. Non itaque est, ut quis excuset se non habere fontem lachrymarum, qui nonnunquam lachrymis ostendit dolorem temporalium. Quem ergo pœnitet, omnino pœniteat, &c.

10 pars. Gratian. Auctoritas illa Naum Prophetæ: Non b judicabit Deus bis, &c. non indistinctè ostendit omnia, quæ temporaliter puniuntur, non ulterius à Deo punienda. Quamvis enim Sodomitas, Ægyptios, Israelitas in eremo super eundem locum dicat Hieronymus temporaliter à Deo pœnitos, ne in æternum punirentur, non tamen de omnibus generaliter hoc intelligendum est, alioqui cuique sceleroso optandum esset, ut caelesti fulmine percussus, aut aquis submersus, aut à serpentibus vulneratus pro peccatis suis

a Sent. 4. dist. 15. b Infra, ead. c. quarat aliquis. & c. ignis. supr. 23. q. 5. quid ergo. c In lib. de vera & falsa pœnitentia, cap. 9. Sent. 4. dist. 15. d Matth. 12. e Marc. 5. f Matth. 9. g al. indulgentiam. h Supr. dist. 1. de pen. cap. quem ergo. Sent. 4. dist. 15. supr. scelerator. Y y y

divinitus interiret, ut aternos cruciatus brevis & momentanea pena terminaret. Illud etiam Apostoli falsum esset, quod de prostratis in deserto in epistola ad Hebræos a scribens ait: Propter incredulitatem suam non intraverunt in terram promissionis. Ubi probatur, quod sicut merito sua infidelitatis requiem illam amiserunt, ita propter eandem infidelitatem, veram requiem aeternae beatitudinis nullo modo intraverunt. §. 1. Intelligitur ergo illud Hieronymi de his tantum, qui inter ipsa flagella penitentiam egerunt: quam, etsi brevem & momentaneam, tamen non respuit Deus: sicut & illud b Prophetæ, Non iudicabit e Deus bis in idiplum, de his tantum intelligi oportet, quos presentia supplicia in melius commutant: super quos non consurget duplex tribulatio. Qui autem inter flagella duriores d & deteriores fuerit, sicut Pharaon, qui flagellatus a Domino, durior factus est, presentibus aeterna connectunt, ut temporale supplicium sit eis aeternae damnationis initium.

CAP. XLIII.

Unde Augustinus in Cantico Deuteronomii.

Ignis e succensus est, &c.] Hoc est, vindicta hic incipit & ardebit usque ad extremam damnationem.

Gratian. Hoc contra illos notandum est f, qui dicunt, Non iudicabit Deus bis in idiplum, ad omnia pertinere flagella: quia quidam hic flagellis emendantur, alii & hic & in aeternum puniuntur: sicut Antiochus & Herodes. §. 1. Quod autem super eundem locum de adultero fideli Hieronymus sentire videtur, ex ejusdem verbis falsum esse probatur. Exemplo enim illius, qui Israëlitis maledixerat, & qui ligna in sabbatho collegerat, ostendit parva peccata brevibus & temporaliibus suppliciis purgari, magna verò diuturnis & aternis suppliciis reservari.

CAP. XLIV.

Ait enim idem Hieronymus in primum caput Naum.

Querat g hic aliquis, si fidelis deprehensus in adultério decollatur, quid de eo postea fiat. Aut enim punietur, & falsum est hoc, quod dicitur, Non vindicabit Dominus bis in idiplum in tribulatione: aut non punietur, & optandum est adulteris, ut impræsentiarum brevi & citâ penâ frustrentur cruciatus aternos. Ad quod respondendum, Deum, ut omnium rerum, ita suppliciorum quoque scire mensuras, & non præveniri sententiâ iudicis, nec illi in peccatorem exercendâ dehinc penâ auferri potestatem, & magnam peccatum magnis, diuturnisque lui b cruciatibus: si quis autem punitus sit, ut ille in lege i, qui Israëlitis maledixerat, & qui in sabbatho ligna collegerat, tales postea non puniri: quia culpa levis præsentis supplicio compensata sit.

Gratian. Illud autem Gregorii: Pluit k Dominus super unam civitatem, &c. non ad criminis veniam, sed ad ejus referendum est detestationem: ut idco pars civitatis dicatur esse compluta, quia crimen, quod dilexerat, detestari incipit, non quod ejus veniam consequatur. Criminis autem detestatio pluvia vocatur, quia ex fonte divina gratiæ cordi nostro instillatur, ut vel sic quisque ad veram penitentiam perveniat: aut eo minus à Deo puniatur, quo diuturniore detestatione peccati majus sibi supplicium accumulasset. Si verò ad indulgentiam criminis pluvia referatur, Evangelicæ sententiæ contraire videbitur. Si enim propter fraternam odium, etiam quæ dimissa sunt, replicantur ad penam: multo magis, quæ non sunt dimissa, ad vindictam reservari probantur. §. 1. Item si secundam Augustinianum l arbitri sue voluntatis non potest inchoare novam vitam, nisi peniteat eum veteris vitæ, quomodo ad novitatem indulgentiæ perveniet, qui odii vetustatem non deposuit? Ad detesta-

a Hebr. 3. b Naum 1. c al. vindicabit. d Suprà 23. q. 5. hoc tamen. e Sent. in glossa ordin. Deuteronomii 32. & apud beatum Gregorium Moral. lib. 18. c. 12. f Egidorus de summo bono lib. 3. c. 2. g Sentent. ibid. Suprà 23. quæst. 5. quid ergo. §. querat. h eiu. orig. i Numer. 15. k Supr. ead. pluit. Sent. ibid. l Suprà, dist. 1. tres sunt.

tionem ergo criminis, ut dictum est, non ad ejus indulgentiam pluvia illa pertinere probatur. §. 2. Item illud a Ambrosii, Et si fides deficit, pena satisfacit, non de ea fide intelligitur, de qua dicitur, Fides b sine operibus mortua est: sed de ea, de qua Apostolus ait: Omne, c quod non est ex fide, id est, omne quod fit contra conscientiam, peccatum est. Deest ergo fides, cum non subsistit conscientia peccati. Sed quia delicta omnia nullus d intelligit, est aliquando peccatum in homine, cujus non habet conscientiam. Unde Apostolus e ait: Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum. Cujus ergo peccati deest conscientia, illius pena, si patienter feratur, satisfacit, & relevat gravatum. Quod autem in fine objicitur f, Si satisfactio illa fuit, veniam impetravit: si autem veniam non intravit, satisfactio non fuit: si autem satisfactio non fuit, adhuc sibi pena imponenda est, non procedit argumentatio: satisfactio namque est, dum ipsius causa peccati exciditur, & ejus suggestionibus aditus non indulgetur, sed ejus fructus non percipietur, impeditur peccato, quod non deseritur: percipietur autem, cum ejus penitentia fuerit subsequuta: sicut ad lavacrum fici accedens regenerationis sacramentum accipit, non tamen in Christo renascitur: renascetur autem virtute sacramenti, quod perceperat, cum fictio illa de corde ejus recesserit veraci penitentia.

CAP. XLV.

Sicut etiam Augustinus scribit in libro g de penitentia.

Plum b est credere, & nostra fides exposulat, ut cum gratia Christi destruxerit mala priora in homine, etiam remuneret bona: & cum destruxerit, quod suum non invenit, amet & diligat bonum, quod etiam in peccante plantavit.

Corr. Rom. j Paulò aliter legitur in originali: sed Magister habet ferè ut Gratianus.

CAP. XLVI.

Ex hoc sensu illud etiam Hieronymi dictum videtur ad cap. 1. Aggæi.

Si quando videris inter multa k mala opera peccatorum facere quempiam nonnulla, quæ iusta sunt, non est tam injustus Deus, ut propter mala multa, paucorum obliuiscatur bonorum.

ii pars. Gratian. Quamquam memoria bonorum ad præsentem remunerationem possit referri: sicut Gregorius in homilia l de Divite & Lazaro scribit:

CAP. XLVII.

Cavendum nobis est, ut si fortè aliquid boni agimus, in præsentis seculo remunerationem accipiamus: ne fortè dicatur nobis, Recepterunt m mercedem suam. Nisi enim dives iste aliquid boni egisset, unde in præsentis seculo remunerationem accepisset, nequaquam Abraham ei diceret, Receptisti n bona in vita tua.

CAP. XLVIII.

Item Joannes Chrysostomus homilia 67. ad populum Antiochenum.

Quid ergo turbamur? nemo videns malignos prosperitatem habere, turbetur. Non est hic retributio malignitatis, neque virtutis: ac si aliquando contingat, ut aliqua sit retributio vel malitiæ, vel virtutis, non tamen secundum quod dignum est, sed simpliciter, veluti quidam gustus iudicii: ut qui resurrectionem non credunt, talibus doceantur. Quando itaque videmus malignum difecere, non subruamur, & quando videmus bonum mala pati, non turbemur. Illic corona: illic sup-

a Suprà ead. prima consolatio. b Jacob. 2. c Roman. 14. d Psalm. 18. e 1. Corinib. 4. f Suprà, prima consolatio. g In libro de vera & falsa penitentia, c. 14. h Sentent. 4. dist. 15. Infra dist. 5. c. consideret. i Sentent. ibidem. k multa opera] orig. l In homil. 40. habetur sententia. m Matth. 6. n Luc. 16.

plicia.

plia. Est & alia ratio: quia non potest malus in omnibus malus esse, sed habet aliqua bona: neque bonus in omnibus esse bonus, sed habet aliqua peccata. Cùm ergo prosperitatem malus habet, malo capitis sui est. Cùm enim pro illis paucis bonis retributionem hic accipit, illic jam plenius punietur.

Gratian. Potest a etiam referri memoria honorum ad mitiorem penam habendam, ut bona, quæ inter mala sunt, non proficiant ad præsentis vite, vel futuræ præmium obtinendum, sed ad tolerabilius extremi iudicii supplicium subeundum: sicut de fide, & cæteris, quæ sine charitate habentur, scribit.

C A P. XLIX.

Augustinus in libro de penitentia, cap. 26.

SI quis h autem non habens charitatem, quæ pertinet ad unitatem spiritûs, & vinculum pacis, quo Catholica Ecclesia congregata connectitur, in aliquo schismate constitutus, ne Christum neget, patitur tribulationes, angustias, famem, sitim e, nuditatem, persecutionem, pericula, carceres, vincula, tormenta, gladium, vel flammam, vel bestias, vel ipsam crucem timore gehennæ, & ignis æterni, nullo modo ista culpanda sunt: imò verò & hæc laudanda patientia est: (Non enim dicere poterimus, melius ei fuisset, ut Christum negando nihil eorum pateretur, quæ passus est confitendo;) sed existimandum, fortasse tolerabilius ei futurum iudicium, quam si Christum negando cuncta illa vitaret. Unde & illud, quod ait Apostolus: Si tradidero corpus meum, ut ardeam, charitatem autem non habuerò, nihil mihi prodest, nihil prodesse intelligitur, ad regnum cælorum obtinendum, non ad extremi iudicii tolerabilius supplicium subeundum. Et supra, cap. 23. §. 1. Hæc propter charitatem dicta sunt: sine qua in nobis non potest esse vera penitentia f: quia in bonis charitas Dei est, quæ tolerat omnia.

12 pars. Gratian. Penitentia ergò, ut ex præmissis apparet, nulli in peccato perseveranti utilis est, non tamen alicui deneganda est: quia sentiet fructum ejus, cum alterius criminis penitentiam egerit. Sic itaque penitentia definitio, & cætera auctoritates sibi consonantes negant eum agere penitentiam, qui perseverat in crimine, utilem videlicet sibi & fructuosam. §. 1. Illud autem Ambrosii g: Penitentia semel usurpata, nec verè celebrata, & fructum prioris aufert, & usum sequentis amittit, de solenni intelligitur: quæ cum non verè celebrata fuerit, & fructum prioris, id est, sui ipsius securitatem præcedentis, amittit (quia veniam, quam impetrare potuit, contempsit) & usum sequentis aufert, secundum consuetudinem quarundam Ecclesiarum, apud quas penitentia solennitas non iteratur. De hac eadem penitentia illud etiam intelligitur, Non h est secundus locus penitentia.

DISTINCTIO IV.

I Q Via i verò multorum auctoritatibus supra monstrata est, penitentiam verè celebrari, & peccata verè dimitti ei, qui aliquando in crimen recastus est: queritur, An peccata dimissa redeant? Hujus questionis diversorum varia est sententia, aliis afferentibus, aliis contra negantibus, peccata semel dimissa ulterius replicari ad penam. §. 1. Quòd autem peccata semel dimissa redeant, multorum auctoritatibus probatur: quarum prima est illa Prophetæ: In k memoriam redeat iniquitas patrum ejus: secunda illa Evangelii: Serve l nequam, omne debitum dimissi tibi.

a Sent. ibid. b Ephes. 5. c abest ab orig. d al. gehennarum. e 1. Cor. 13. f patientia:] vera lectio. g Sent. 4. dist. 14. supr. ead. in salicibus. h Supr. dist. 50. si quis potest. Hugo de S. Viç. l. 2. de Sacr. p. 14. c. 4. i Hugo l. 2. de Sacram. p. 15. c. fin. Sent. 4. dist. 22. k Psal. 108. l Matth. 18.

C A P. I.

Deinde in libro Psalmorum Augustinus a ait ad Psalmum 108.

SI Judas teneret illud, ad quod vocatus est, nullo modo ad eum vel sua præterita, vel parentum iniquitas pertineret. Sed quia non tenuit adoptionem in familia Dei, iniquitatem vetusti generis potius elegit, rediit iniquitas patrum ejus in conspectu Domini, ut in eo etiam ipsa b puniretur, & peccatum matris ejus non deleteretur. Item Rabanus. §. 1. Tradidit e eum tortoribus, &c. Considerandum est, quod dicit: uniuersum debitum: quia non solum peccata, quæ post baptismum homo egit, reputantur ei ad penam, verum etiam peccata originalia, quæ in baptismo ei dimissa sunt.

C A P. II.

Item Gregorius lib. 4. dialog. c. 60.

CONstat d ex dictis Evangelii, quòd si hoc, quod in nos delinquitur, ex corde non dimittimus, & illud rursus exigitur, quod nobis jam per penitentiam dimissum fuisse gaudebamus.

C A P. III.

Item Augustinus in homilia 15. de verbis Domini.

DIXit e Dominus: Dimitte f & dimittuntur tibi: si ego prior dimisi, dimitte vel postea. Nam si non dimiseris, revocabo te, & quicquid tibi dimiseram, repliabo tibi.

C A P. IV.

Idem ibidem g.

QUI h divini beneficii oblitus suas vult vindicare injurias, non solum de futuris peccatis veniam non merebitur: sed etiam præterita, quæ jam sibi dimissa credebatur, ad vindictam ei replicabuntur.

C A P. V.

Item Beda super Lucam, lib. 4. c. 48.

(an. 720. in Anglia.)

REvertar i in domum meam, unde exivi.] Timendus est iste vermiculus, non exponendus: ne culpa, quam in nobis extinctam credebamus, per incuriam nos vacantes opprimat.

C A P. VI.

Idem ibidem.

QUæcunque k enim post baptismum, sive pravitas hæretica, seu mundana cupiditas arripuerit, mox omnium prosternet in ima vitiorum.

C A P. VII.

Item Augustinus in libro questionum Deuteronomii, quest. 41.

PEccatum, quod ex Adam contrahitur l, temporaliter redditur: quia omnes propter hoc moriuntur, non autem in æternum eis, qui fuerint per gratiam spiritualiter regenerati, in eaque permanerint usque in finem.

2 ps. Gratian. Eorum m verò, qui hanc sententiam sequuntur, alii dicunt, quòd peccata reditura dimittuntur secundum justitiam, sed non secundum præscientiam: sicut nomina discipulorum, qui retrò abierunt, erant scripta in libro vite propter justitiam, cui deservebant, non secundum præscientiam, quæ in numero salvandorum eos non habebat. Sic à latere n Dei dicuntur mille casuri, & decem millia à dextris ejus, quos tamen divina præscientia nunquam suis admitteraverat. Hinc etiam Dominus ait o Moysi: Si quis peccaverit ante me, delebo eum de libro vite p; ut secundum justitiam Judicis ille peccando dicatur deleri, qui secundum præscientiam nun-

a Et Prosper ibid. b ipse] orig. c Sentent. 4. dist. 22. d Sent. ibid. e Dicit illi Deus:] orig. f Luc. 6. g Sententia, non verba. h Sentent. ibid. i Sent. ibid. k al. Quæcunque. Sentent. ibid. l al. trahitur. m B. Ambrosius lib. 9. com. in epist. ad Romanos, in illa verba, [Jacob dilexi.] & glossa ordin. ibidem. [ut ostenderet divitias.] n Psal. 90. o Exod. 32. p meo.] orig.

quam fuerat adscriptus. §. 1. Hinc Augustinus in epistola ad Corinthios a: Sed non in pluribus eorum beneplacitum est Deo, etsi in aliquibus. Communia omnibus sunt omnia sacramenta, sed non communis gratia: ita & nunc baptismus est communis, sed non virtus baptismi.

3 pars. §. 2. Verum hoc de fide accedentibus, vel de his, qui extra Ecclesiam baptizantur, intelligitur: qui sacramenti quidem integritatem accipiunt, virtutem vero ejus minime consequuntur. Parvulis vero, vel adultis plena fide accedentibus omnia hoc peccata remittuntur, etsi aliquando recessuri à bono in malum vitam sint futuri.

Corr. Rom. ¶ In epistola ad Corinthios:] Hæc sunt apud Bedam in comm. c. 10. epist. 1. ad Corinth. ex B. Augustino in Psal. 77. & copiosius apud illos exponuntur.

C A P. VIII.

Inde Augustinus in libro de correptione & gratia, cap. 8. & 9.

SI ex bono in malum deficiente bonâ voluntate moriuntur, respondeant, si possunt, cur illos Deus, cum fideliter & piè vixerent, non tunc de vitâ hujus periculis rapuit, ne malitia d mutaret intellectum eorum, aut ne fictio deciperet animas eorum? Utrum hoc in potestate non habuit? an eorum mala futura nescivit? Nempe nihil horum nisi perverissimè atque insanissimè dicitur. Cur ergo non fecit? Respondeant, qui nos irrident, quando in talibus rebus exclamamus: Quam e inscrutabilia sunt iudicia ejus, & investigabiles viæ ejus. Neque enim hoc non donat Deus, quibus voluerit: aut verò Scriptura illa mentitur, quæ de morte velut immatura hominis justitiam ait: Raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus, aut ne fictio deciperet animam ejus. Cur igitur hoc tam magnum beneficium aliis dat, aliis non dat Deus? apud quem non est iniquitas, neque acceptio personarum, & in cujus potestate est, quamdiu quisque in hac vita maneat, quæ tentatio dicta est super terram? Sicut ergo roguntur fateri, donum Dei esse, ut finiat homo vitam istam, antequam ex bono mutetur in malum: cur autem aliis donetur, aliis non donetur, ignorant: ita donum Dei esse in bono perseverantiam secundum Scripturas (de quibus testimonia multa jam posui) fateantur nobiscum, & cur aliis detur, aliis non detur, sine murmure adversus Deum dignentur ignorare nobiscum. §. 1. Nec h nos moveat, quod filiis suis quibusdam Deus non dat istam perseverantiam. Absit enim, ut ita esset, si de illis prædestinatis essent, & secundum propositum vocatis, qui verè sunt filii promissionis. Nam isti, cum piè vivunt, dicuntur filii Dei: sed quoniam victuri sunt impiè, & in eadem impietate morituri, non eos dicit filios Dei præscientia Dei. Sunt enim filii Dei, qui nondum sunt nobis, & sunt jam Deo: de quibus ait Evangelista i Joannes: quia JESUS erat moriturus pro gente, & non tantum pro gente, sed etiam, ut filios Dei dispersos congregaret in unum: quod utique credendo futuri erant per Evangelii prædicationem: & tamen antequam esset factum, jam filii Dei erant in memoriali patris sui inconcussa stabilitate conscripti. Et sunt rursus quidam, qui filii Dei propter susceptam vel temporaliter gratiam dicuntur à nobis, nec sunt tamen Deo: de quibus ait idem i Joannes: Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis: quod si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum: non ait, ex nobis exierunt, sed quia non manserunt nobiscum, jam non sunt ex nobis: verum ait: ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis. Hoc est, & quando videbantur ex nobis, non erant ex nobis: Et tanquam ei diceretur, unde id ostendis? Quod si fuissent, inquit,

a 1. Cor. 10. Sent. 4. dist. 4. b al. omnino. c De iis enim differimus, qui perseverantiam bonitatis non habent, sed ex bono, &c. orig. d Sap. 4. e Rom. 11. f Sap. 4. g Job. 7. h Ibid. c. 9. infra ead. c. hunc societatem. i Joan. 11. k 1. Joan. 2. l al. in.

ex nobis, permansissent utique nobiscum. Filiorum Dei vox est: Joannes loquitur in filiis Dei præcipuo loco constitutus. Cum ergo filii Dei dicunt de his, qui perseverantiam non habuerunt, ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis: & addunt, quod si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum: quid aliud dicunt, nisi non erant filii, etiam quando erant in professione & nomine filiorum? non quia justitiam simulaverunt, sed quia in ea non permanserunt. Neque enim ait, nam si fuissent ex nobis, veram, non fictam, justitiam tenuissent utique nobiscum: sed si fuissent, inquit, ex nobis, permansissent utique nobiscum. In a bono illos volebat proculdubio permanere: erant itaque in bono, sed quia in eo non permanserunt, id est, non usque in finem perseveraverunt, non erant, inquit, ex nobis, & quando erant nobiscum: hoc est, non erant ex numero filiorum, & quando erant in fide filiorum: quoniam, qui verè filii sunt, præciti & prædestinati, sunt conformes imaginis filii ejus, & secundum propositum vocati sunt, ut electi essent. Non enim perit filius promissionis, sed filius perditionis. Fuerunt ergo isti ex multitudine vocatorum; ex electorum autem paucitate non fuerunt. Non igitur filiis suis prædestinatis Deus perseverantiam non dedit. Haberent enim eam, si in eo filiorum numero essent: & quid haberent, quod non accepissent, secundum Apostolicam b, veramque sententiam? Ac per hoc tales filii, filio Christo dati essent, quemadmodum ad patrem dicit ipse, ut e omne, quod dedisti mihi, non pereat, sed habeat vitam æternam. Hi ergo Christo intelliguntur dari, qui ordinati sunt in vitam æternam. Ipsi sunt illi prædestinati, & secundum propositum vocati, quorum nullus d perit: ac per hoc nullus eorum ex bono in malum mutatus finit hanc vitam: quoniam sic est ordinatus, & idem Christo datus, ut non pereat, sed habeat vitam æternam. Et rursus, quos dicimus inimicos ejus, vel parvulos filios inimicorum ejus, quoscunque eorum sic regeneraturus est, ut in ea fide, quæ per dilectionem operatur, hanc vitam finiat: jam & antequam hoc fiat, in illa prædestinatione sunt filii ejus, & dati sunt Christo filio ejus, ut non pereant, sed habeant vitam æternam. §. 2. Denique ipse Salvator: Si e manseritis, inquit, in verbo meo, verè discipuli mei estis. Nunquid in his computandus est Judas, qui non mansit in verbo ejus? Nunquid in his computandi sunt illi, de quibus Evangelium sic loquitur? ubi Dominus, cum commendasset manducandam carnem suam, & bibendum sanguinem suum, ait f Evangelista: Hæc dixit in synagoga docens in Capernaum. Multi ergo audientes ex discipulis ejus, dixerunt: Durus est hic sermo, quis potest eum audire? Sciens autem JESUS apud semetipsum, quia murmurabant de hoc discipuli ejus, dixit eis: Hoc vos scandalizat? Si ergo videritis filium hominis ascendentem, ubi erat prius? Spiritus est, qui vivificat: caro autem non prodest quicquam. Verba, quæ ego locutus sum vobis, Spiritus & vita sunt. Sed sunt quidam ex vobis, qui non credunt. Sciebat enim ab initio Jesus, qui essent credentes, & quis traditurus esset eum, & dicebat: Propterea dixi vobis, quia nemo venit ad me, nisi fuerit ei datum à patre meo. Ex hoc multi discipulorum ejus abierunt retrò, & jam non cum illo ambulabant. Nunquid non & isti discipuli appellati sunt, loquente Evangelio? & tamen non erant verè discipuli, quia non manserunt in verbo ejus, secundum id, quod ait: Si g manseritis in verbo meo, verè discipuli mei estis. Quia ergo non habuerunt perseverantiam, sicut non verè discipuli Christi: ita nec verè filii Dei fuerunt, etiam quando esse videbantur, & ita vocabantur. Appellamus ergo

a Suprà ead. de penitentia, distinc. 2. Apostolus. vers. in bono. b 1. Cor. 4. c Joan. 6. d sup. dist. 2. de penitentia, c. nullus eorum. e Joan. 8. f Joan. 6. g Joan. 8.

nos & electos Christi discipulos, & Dei filios: quia sic appellandi sunt, quos regeneratos pie vivere cernimus. Sed tunc verè sunt, quod appellantur, si manserint in eo, propter quod sic appellantur. Si autem perseverantiam non habent, id est, in eo, quod cœperunt esse, non manent, non verè appellantur, quod appellantur, & non sunt. Apud eum enim hoc non sunt, cui notum est, quod futuri sunt, id est, ex bonis mali.

4 pars. Gratian. Finis hujus auctoritatis eorum sententia concordat, qui peccata dicunt remitti secundam justitiam, & non secundam præscientiam. Alii verò, quamvis fateantur peccata redire, tamen seu per baptismum, seu per penitentiam asservunt omnino peccata remitti, & plenam fide accedens ad lavacrum renasci non aqua tantum, sed etiam Spiritu Sancto: & si postea peccaturus sit, demum penitentem, etsi aliquando recidurus sit, tamen tempore sue penitentia ita perfectè expiatum affirmant, ut si tunc moreretur, salutem inveniret æternam. Quorum sententia, quam auctoritatis principium consentit. Cum enim questionem proponat, quare præcitos ad mortem, cum fideiiter ac pie viverent, non tunc de vite hujus periculis Deus rapuit, ne malitia mutaret intellectum eorum, aut ne fictio deciperet animas eorum, cum de immatura morte prædestinati Scriptura dicat a: Raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus, aut ne fictio deciperet animam ejus: evidenter ostendit, illos tales fuisse, qui si fatali necessitate hujus vite subditi essent periculis, perfectè vitam consecuti essent æternam. Ut ergo finis principio conveniat, & ne sibi ipsi contraire videatur, definiendum est, quid sit scribi in libro vite, & de eo deleri secundam justitiam, quid secundam præscientiam. Secundam præscientiam scribi, est ad vitam præordinari: quod ab æterno factum est.

CAP. IX.

Unde Apostolus in epistola ad Ephesios, cap. 1.

Benedictus Deus, & pater Domini nostri Jesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spirituali in cœlestibus in Christo Jesu: sicut elegit nos in ipso ante constitutionem mundi, ut essemus sancti & immaculati in conspectu ejus in charitate: qui prædestinavit nos in adoptionem filiorum per Jesum Christum, in ipsum.

Gratian. Similiter secundam præscientiam deleri, est ad mortem, non ad vitam præcisci: quod & ipsum ab æterno factum est. Unde Dominus in Evangelio: Qui credit in me, habet vitam æternam: qui autem non credit, jam judicatus est.

CAP. X.

Hinc etiam Augustinus ait.

NOVIT b Dominus, qui sunt ejus.] Ex his nemo seducitur. Nondum apparuit iudicium, sed jam factum est.

Corr. Rom. § Sententia est apud beatum Augustinum, tract. 12. in Joannem, & in 20. de civitate Dei, cap. 7. unde citat Beda in 2. Timoth. 2. Verba autem ferè eadem sunt in glossa ordinaria ad eum ipsum Pauli locum.

Gratian. Porro secundam justitiam scribi, est, Deo auctore ea operari, quorum merito sit dignus æternam salutem. Hunc duplicem modum scribendi, in Evangelio Dominus assignavit, dicens discipulis: In e domo patris mei mansiones multe sunt: si quod minus, dixissem vobis, quia vado parare vobis locum: & si abiero, & paravero vobis locum, iterum venio, & accipiam vos ad meipsum, ut ubi ego sum, & vos sitis, dicens: In domo patris mei mansiones multe sunt: si quod minus, dixissem vobis, quia vado parare vobis locum: ostendit, eos, quibus loquebatur, scriptos in libro vite, prædestinatione. Subjiciens: abiero & paravero vobis locum, &c. ostendit, eos adhuc esse scribendos operatione.

a Sap. 4. b 2. Timoth. 2. c Joan. 14.

CAP. XI.

Hinc etiam Augustinus in ejusdem a loci explanatione ait.

IN domo patris mei mansiones multe sunt.] Domus Dei, templum Dei, regnum Dei, regnum cœlorum, sunt homines justi: in quibus sunt multe differentie inter se, & hæc sunt mansiones ipsius domus. Hæc autem jam paratæ sunt in prædestinatione, sicut ait b Apostolus, Qui elegit nos ante mundi constitutionem, prædestinando, parando e autem in operatione. Unde d Quos prædestinavit, hos & vocavit, & justificavit, & magnificavit. Et secundum hoc dicitur e: Fecit Deus, quæ futura sunt, id est, quæ facturus est. & infra. §. 1. Si quod minus, confirmat esse: quia si non essent, dixisset, ibo & parabo, id est, prædestinabo. Sed quia jam ibi sunt, non est opus aliqua parare. Quia verò nondum sunt in operatione, addit: & si abiero, & paravero. Abiens, sed non relinquens, parat: quia subtrahit se, & latet: ut sit fides, quæ non est de re visa: & inde est meritum fidei. §. 2. Ex hæc vivit justus, & mundatur ei cor, dum peregrinatur, & in ea desideratur, quod nondum habetur. Et hæc est preparatio mansionis: quia sic parat nos sibi, & se nobis, ut maneat in nobis, & nos in eo, quantum quisque erit particeps ejus plus, vel minus pro diversitate meritum. Et hæc multitudo mansionum est &c.

Corr. Rom. § Sententia quidem hujus capituli est in tract. 68. in Joannem: sed ipsa verba in glossa ordinaria ad cap. 14. Joannis, & ex ea sunt nonnulla emendata.

§ Mansionum est.] Sequebatur, Item, quasi hic citaretur alter locus beati Augustini, aut glossæ. Absert autem a plerisque manuscriptis. Nam quæ sequuntur, videntur esse Gratiani.

Gratian. Secundam justitiam deletur, qui gratia subtrahit, ea operari permittitur, quibus æternam damnationem meretur. Hinc Propheta f loquens ex persona Christi ait: Deleantur de libro viventium, hoc est, subtrahatur eis gratia, quæ subtrahit, si in profundum vitiorum, deinde in æternam damnationem præcipitentur: & cum justis non scribantur, id est, non apponatur eis gratia, quæ fiant digni æternam salutem. Sic itaque peccata secundam præscientiam remittuntur, cum ab æterna gratia præparatur, quæ vocatus justificetur, justificatus tandem æternaliter glorificetur. Secundam justitiam verò peccata remittuntur, cum vel baptisma plena fide accipitur, vel penitentia toto corde celebratur: quæ remissio & ipsa secundam præscientiam non inconvenienter fieri dicitur. §. 1. Ut enim ex præmissa auctoritate Apostoli datur intelligi, due sunt præordinationes: una, quæ quisque præordinatur hinc ad justitiam & remissionem peccatorum percipiendam: altera, quæ aliquis prædestinatur ad vitam æternam in futuro obtinendam. Harum effectus sunt præsens justificatio & futura glorificatio: quæ omnia in præmissa auctoritate convenienter distinguuntur. Prima enim prædestinatio, quæ præordinatur ad præsentem justitiam, designatur, cum dicitur: Sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, &c. cujus effectus infra supponitur, in qua gratificavit nos in dilecto filio suo, &c. Secunda prædestinatio ostenditur, qui prædestinavit nos in adoptionem filiorum, &c. Ejus effectus præmittitur, dum dicitur, qui benedixit nos in omni benedictione, &c. §. 2. Hæc due præordinationes, & earum effectus ita se habent, ut prima, & ejus effectus natura præcedant, & lege consequendi inferantur. Si enim aliquis præordinatus est ad vitam, consequenter inferitur, ergo prædestinatus est ad justitiam: & si consequitur vitam æternam, ergo consecutus est justitiam: sed non convertitur. Unde multi participes sunt prima præordinationis, & ejus effectus, ad quos secunda,

a Tract. 68. in Joan. c. 14. & ibi gloss. ordinaria. b Ephes. 1. c al. paranda sunt in. d Rom. 8. e Esai. 41. & 44. Gloss. ibid. f Psalm. 68.

vel ejus effectus minime pertinere probantur. §. 3. Juxta hanc distinctionem intelligenda est auctoritas illa Joannis a: Exierunt ex nobis: sed non erant ex nobis. Nam si fuissent ex nobis, mansissent utique nobiscum. Ex nobis, inquit, exierunt, id est, à nostra societate recesserunt, quâ primæ præordinationis, & ejus effectus nobiscum participes erant: sed non erant ex nobis, id est, secundæ præordinationis, & ejus effectus societatem nobiscum non inierant. Quod ex eo videri potest: quia si fuissent ex nobis, id est, si illius præordinationis nobiscum participes essent, mansissent utique nobiscum, id est, à societate effectus ejus præordinationis, quam nobiscum contraxerunt, non recessissent. Si enim ad secundam præordinationem utrumque referretur, non conveniret illud inferretur, mansissent: imò cepissent utique nobiscum esse. Si verò ad primam, falsa esset propositio, si fuissent ex nobis, &c. Multi enim præsentis justitiæ & sanctitatis participes sunt, qui tamen in ea non perseverant. Unde Dominus ait in Evangelio b: Non qui cœperit, sed qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.

CAP. XII.

Gratianus.

Hanc societatem si quis solo nomine, & professione, non autem rei veritate à damnandis dicat contrahi, ejusdem auctoritatis testimonio convincitur. De his enim, qui primæ, non secundæ præordinationis sunt participes, ait c: Nec nos moveat, quod filiis suis quibusdam Deus non dat istam perseverantiam. Absit enim, ut ita esset, si de illis prædestinatis essent, & cetera, que in eadem auctoritate supra continentur. Oves namque, de quibus in Evangelio Dominus ait: Et d alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili, & filii, de quibus Joannes e ait: ut filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in unum, ita præscientiæ erant oves, & filii, ut qualitate præsentium, non specie & tantum, sed etiam ante Dei oculos essent filii iræ & perditionis æternæ. Unde Apostolus f non ait, videbamur esse, sed eramus, inquit, & nos naturâ filii iræ. Nec ait, reputabimini ab hominibus, sed g fuistis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino. De se quoque scribens ad Timotheum, non ait h: videbar, sed fui persecutor, & blasphemus, & contumeliosus: nunc autem sum misericordiam consecutus. Omnes quoque, qui in Christo renascuntur, & qui ejus sanguine à diabolo redimuntur, prius ex Adam peccatores nascuntur, & diabolica servituti obnoxii. Sicut ergo isti, quamvis sint futuri filii Dei, tamen prius sunt filii diaboli: sic hi, de quibus sermo habetur, quamvis recedendo à justitiâ sint futuri filii perditionis æternæ, cum tamen piè & fideliter vivant, verè sunt filii Dei, & justî, & æternâ beatitudine digni. Unde auctoritas non ait i: cum viderentur piè & fideliter vivere, sed cum piè & fideliter viverent. Nec veraciter à bono in malum commutarentur, qui nunquam veraciter boni fuerunt. Dominus quoque non ait per Ezechielem k: si acervit se justus à justitiâ sua, quam videbatur habere, sed sua, scilicet, quam veraciter habet. §. 1. Quod autem in eadem auctoritate sequitur: Non erant in numero filiorum, quando erant in professione filiorum, ita intelligendum est. Filii Dei duobus modis appellantur &. Dicuntur Filii Dei, participatione hereditatis æternæ, sicut Joannes ait in Evangelio m: Quotquot crediderunt in eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri. Et Apostolus in epistola ad Romanos n: Expectatio creaturæ revelationem filiorum Dei expectat, & infra. Ipsa creatura liberabitur à servitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei. & infra. Ipsi intra nos gemimus, adoptionem filiorum Dei expectantes. Hinc etiam Augustinus eadem verba Apostoli exponens, ait: Modo 7 tantum creatura, cum nondum filiorum forma perfecta. Hoc ergo modo non sunt filii Dei, nisi

a 1. Joan. 2. b Matth. 10. c al. Augustinus ait. sup. ead. cap. si ex bono. d Joan. 10. e Joan. 11. f Ephes. 2. g Eph. 5. h 1. Timoth. 1. i sup. ead. si ex bono. k Ezech. 18. l sup. ead. si ex bono. m Joan. 1. n Rom. 8.

participes æternæ beatitudinis. §. 2. In præsentî etiam dicuntur filii tribus modis, vel prædestinatione tantum (sicut ii, de quibus Joannes ait a: ut filios Dei, qui dispersi erant, &c.) vel prædestinatione, & spe æternæ beatitudinis (si ut illi, quibus Dominus ait b: Filii, adhuc modicum vobiscum sum.) vel merito fidei, & præsentis justitiæ, non autem prædestinatione claritatis æternæ: (sicut hi, de quibus Dominus ait c: Si dereliquerint filii ejus legem meam, & in judiciis meis non ambulaverint, &c.) Hi ergo, de quibus in præsentî agitur, filii sunt merito fidei, & præsentis justitiæ, non sunt autem filii adoptionis æternæ. Qui ergo peccata dimissa fatentur redire, secundam justitiam, & non secundam præsentiam ea dimitti, necesse est ut constentur: sicut salvandis peccata secundam justitiam ad æternam damnationem imputantur, non secundam præsentiam: quia & illis à bono in malum deficientibus, singula replicantur ad supplicium: & his usque in finem in bono perseverantibus, nulla imputantur ad penam [æternam d.]

Corr. Rom. § In vetustis codicibus caput hoc est conjunctum superiori. Sunt enim Gratiani verba, qui more suo loca aliquot citat.

§ & Specie] Sic est emendatum ex codice pervetusto. Nam antea legebatur, spe, que vox valde sententiam turbabat.

§ & Duobus modis appellantur.] In vulgatis sequebatur, uno modo appellantur in futuro, altero in præsentî, qui triplex est; que absunt ab omnibus manuscriptis, & antiquioribus etiam editionibus.

§ 7. Modo tantum creatura,] In libro 83. questionum, q. 67. post alia habentur hæc: Et ipsa itaque creatura, id est, & ipsa, que nondum vocatur filiorum forma perfecta, sed tantum vocatur creatura, liberabitur, &c. que referuntur à Beda in epist. ad Rom. cap. 8. Sed apud glossam ibidem habentur eadem verba, que apud Gratianum.

§ pars. Gratian. Qui autem dicunt, quod peccata dimissa non redeunt, auctoritate Gregorii & Prosperii sententiam suam confirmare conantur.

CAP. XIII.

Ait enim Gregorius in Moralibus, lib. 15.

cap. 22.

Quid est, quod dicitur: Qui reddis iniquitatem Patrum filiis ac nepotibus? Peccatum originale à Patribus trahimus, & nili per gratiam baptismi salvamur, etiam parentum culpam portamus: quia unum adhuc cum illis sumus. Reddit iniquitatem patrum filiis e, dum pro culpa parentis ex originali peccato anima polluitur prolis. Et rursus non reddit iniquitatem filiis f, quia cum ab originali culpa per baptismum liberamur, non jam parentum culpas, sed quas ipsi committimus, habemus.

Corr. Rom. § Verba ipsa hujus capituli sunt in glossa ordinaria ad cap. 34. Exod. ex Gregor. in loco indicato: ex qua glossa sunt hic nonnulla emendata.

CAP. XIV.

Item in responsionibus Prosperii ad secundam objectionem Gallorum.

Qui recedit à Christo, & alienus à gratia finit hanc vitam, quid nisi in perditionem cadit? sed non in id, quod remissum est, recidit: nec in originali peccato damnabitur: qui tamen propter postrema crimina & eâ morte afficietur, quæ ei propter illa, quæ dimissa sunt, debebatur.

Corr. Rom. § & Propter postrema crimina] Addita sunt hæc ex originali, quibus sententia valde illustratur.

Gratian. Finis hujus auctoritatis principio contraire videtur. Neque enim aliud est, dimissa peccata redire, vel in originali peccato damnari, quàm penam peccato debitam post ejusdem remissionem excipere. Auctoritates verò sibi contrarias assertores hujus sententiæ ita determinant:

a Joan. 11. b Joan. 15. c Psal. 88. d abest à plerisque manuscriptis. e in filiis. f in filiis.

peccata

peccata dimissa redire dicuntur, quia quisquis post acceptam remissionem peccatorum ad vomitum redierit, tanto gravius punietur, quanto magis benignitate Dei abusus, singulorum remissionis accepta ingratus exitit.

6 pars. §. 1. Ve iam illa sententia favorabilior videtur: quia pluribus roboratur auctoritatibus, & evidentiori ratione firmatur. Ut enim Dominus ait per Ezechielem, c. 18.

CAP. XV.

SI averterit a se iustus à justitia sua, & fecerit iniquitatem secundum omnes abominationes, quas operari solet impius, nunquid vivet? omnes justitiæ, quas fecerat, non recordabuntur: in peccato suo morietur, & non erunt in memoria justitiæ ejus, quas fecit.

CAP. XVI.

Item Gregorius b in explanatione ejusdem loci.

Hoc nobis maxime considerandum est, quia cum mala committimus, sine causa ad memoriam bona nostra transacta revocamus, quoniam in perpetratione malorum nulla debet esse fiducia bonorum præteritorum.

CAP. XVII.

Idem in homil. 4. ad c. 1. Ezech.

DE perituro quippe sacculo aliunde exit, quod aliunde immittitur e, quia indiscretæ mentes mercedem, quæ ex bono opere acquiritur, non apiciunt, quomodo ex malo opere perdat.

CAP. XVIII.

Item Petrus in epist. 2. c. 2.

SI refugientes coinquinationes mundi in cognitione Domini nostri & Salvatoris Jesu Christi, his rursus implicati superantur, facta sunt eis posteriora deteriora prioribus. Melius enim erat illis non cognoscere viam justitiæ, quam post agnitionem retrorsum converti ab eo, quod illis traditum est sancto mandato.

CAP. XIX.

Paulus quoque scribens ad Hebræos ait, cap. 6.

Intermittentes inchoationis Christi sermonem, ad perfectionem feramur, non rursus jacientes fundamentum pœnitentiæ ab operibus mortuis.

Gratian. Dicens opera mortua, priora bona significat Apostolus, quæ per sequens peccatum erant mortua, quia hi peccando priora bona irrita fecerunt. Hec, sicut peccando sunt irrita, ita per pœnitentiam reviviscunt, & ad meritum æternæ beatitudinis singula prodesse incipiunt, etiam illa, quæ peccatis inveniantur admixta. Unde Augustinus d: Pium est credere, &c. & Hieronymus: Non e est injustus Deus, &c. Apostolus etiam scribens ad Hebræos, cum idem, & dilectionem, & bona opera eorum breviter commemorasset, horum omnium mercedem, quam amiserant peccando, post pœnitentiam à Domino eos recepturos ostendit. Porro, qui per Prophetam dixit f: Si averterit se iustus à justitia sua: ipse per eundem Prophetam promisit g dicens: Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, & custodierit univèrsa præcepta mea, & fecerit iudicium & justitiam, vità vivet, & non morietur: omnium iniquitatum ejus, quas operatus est, non recordabor: in justitia sua, quam operatus est, vivet. h Filiis quoque Israël per Assyrios captivandis, veteris idololatriæ peccatum Dominus per Osce improperat: & peccatum, quod Moysè supplicante patribus fuerat dimissum, hoc in filiis revixisse ostendit, dicens.

CAP. XX.

VÆ eis, quoniam recesserunt à me: vastabuntur, quia prævaricati sunt in me. Et ego redemi eos, & ipsi locuti sunt contra me mendacia: & non clamaverunt ad me in corde suo: sed ululabant in cubilibus suis: super triticum & vinum ruminabant: & recesserunt à me, &

a Sent. 4. dist. 15. b Homil. 11. ad c. 3. Ezech. Sent. 4. dist. 15. c al. mittitur. d sup. dist. 3. de pen. cap. pium. e sup. dist. 3. si quando. sup. dist. 2. non est tam. f Ezech. 33. g al. præmittit. h Exod. 32. Os. 7.

ego erudivi eos, & confortavi brachia eorum, & in me cogitaverunt malitiam: reversi sunt, ut essent absque iugo, facti sunt quasi arcus dolosus: cadent in gladio Principes eorum à furore lingue sue,

7 pars. Gratian. Antiqua peccata parentum filii improperat sermo divinus: & propterea Principes eorum in gladio casuros prædicit. Sed per eundem Prophetam a contrâ Dominus se facere ostendit, dicens:

CAP. XXI.

NE fortè dicant in cordibus suis, omnem malitiam eorum me recordatum: nunc circumdederunt eos adinventiones suæ: coram facie mea factæ sunt.

CAP. XXII.

Item Hieronymus ad c. 7. Osæ.

Cum ita puniantur, ne cogitent, quod pro veteribus peccatis Patrum puniam eos: quia nunc, id est, in præsentem, pro malitiis suis, quas invenerunt, circumdati sunt poenâ: & mala eorum, sicut putant, non possunt melatere: sed potius ipse adinventiones apertæ sunt coram facie mea, quæ omnia clarè videt.

Corr. Rom. § Sententia hujus capituli est quidem in commentariis B. Hieronymi in c. 7. Osæ: sed propria verba sunt in glossa interlineari ibidem ad ea verba, ne fortè dicant in cordibus.

CAP. XXIII.

Idem ibidem.

HERETICI non possunt vetera peccata contra Deum cavari, cum antiquis operibus addant novam impietatem, & suis ligentur peccatis: & cum Deum celare se putant, oculos ejus vitare non possunt: quia b vultus Domini super facientes mala.

Corr. Rom. § Et hoc etiam capitulum est in glossa ordinaria in eundem locum ex B. Hieronymo c.

CAP. XXIV.

Item Gelasius Papa, (Ann. 494. Romæ.)

Divina clementia dimissa peccata in ultionem ulterius redire non patitur.

Gratian. Sed his auctoritatibus docentur filii ab originali peccato expiati, non idèo puniendi, quia Patres peccaverunt: sed idèo peccata Patrum in eos redire, quia eorum culpam sequuntur. Sic & bona, quæ peccato moriuntur, non proficiunt ad præmium, quia facta sunt: sed quia per pœnitentiam reviviscunt. Tale est & illud Augustini in libro Psalmorum: Si Judas teneret adoptionem, &c. Sic & illud e Gregorii in Moralib. intelligitur: Quid est, quod dicitur, reddis iniquitatem Patrum in filios, &c. Illis namque parentum iniquitas redditur, qui propter puniuntur, quia in radice traxerunt amaritudinem peccati. Illis autem non redditur, in quibus merito sua iniquitatis non reviviscunt peccata parentis. Sicut ergò boni, quæ peccato moriuntur, per pœnitentiam reviviscunt ad præmium: sic & mala, quæ per pœnitentiam delentur, reviviscunt ad supplicium. Unde Propheta ex persona pœnitentis deplorat, dicens f: Putnerunt & corrupte sunt cicatrices meæ à facie insipientiæ meæ, id est, plagæ per baptismum sumata. Hinc etiam idem Propheta, quamvis fide & sacramento circumcissionis ab originali peccato se mundatum cognosceret, tamen adulterio & homicidio, quod commiserat, illud revixisse intelligens, non sine causa inter cetera ipsum constitetur, & dicit: Ecce g enim in iniquitatibus conceptus sum, &c.

DISTINCTIO V.

IN pœnitentiâ autem, quæ peccatorem considerare oportet, Augustinus in libro de pœnitentiâ h docet, dicens:

a Ibid. b Psal. 33. c Sup. 23. quest. 4. si illic. d Sup. ead. si Judas. e Sup. ead. quid est. f Psal. 37. g Psal. 51. h De vera & falsa pœnitentiâ, c. 14. & 15. inter opera August. [fortè c. an. 428. in Africa.]

C A P. I.

Consideret a qualitatem criminis in loco, in tempore, in perseverantia, in varietate personæ, & quali hoc fecerit tentatione, & in ipsius vitii multiplici executione. Oportet enim pœnitere fornicantem secundum excellentiam sui status aut officii, & secundum modum meretricis, & in modo b operis sui, & qualiter turpitudinem suam peregit, si in loco sacro, aut cui debuit excellentiam fidei (ut sunt domus Dominorum, & aliorum multorum) si in tempore orationi constituto, aut in festivitate sanctorum, & in tempore jejunii. Consideret, quantum perseveraverit, & desinat, quod perseveranter peccaverit, & quanta a virtus fuerit in pugnatione. Sunt enim, qui non solum non vincuntur, sed ultrò se peccato offerunt: nec expectant tentationem, sed præveniunt voluptatem, & pertractant secum, quam multiplici actione vitii delectabiliter peccent. Omnis ista varietas confitenda est & desenda: ut cum cognoverit, quod peccatum est multum, citò inveniat Deum propitium. §. 1. In cognoscendo augmentum peccati, inveniat se, cujus status fuerit, cujus sapientiæ, & ordinis, & statum omnem alterius non peccantis. Immoretur in singulis istis, & sentiat modum criminis, purgans lachrymis omnem qualitatem vitii. §. 2. Desinat virtutem, quã interim caruit. Dolendum est enim, & dolore purgandum, non solum quia peccavit, sed etiam, quod se virtute privavit. Nam, licet speret se consecutum veniam, dolere tamen potest, quia non promeruit, unde remunerari confidat. §. 3. Anxietur & doleat, quod modò effugias de præteritis pœnam, miser non inde expectet gloriam c, cujus omne tempus, quoniam brevissimum est, debuit decertasse ad consequendum præmium. §. 4. Desinat etiam, quoniam in uno offendens, factus est omnium per ingratitudinem reus. Ingratus enim extitit, qui plenus virtutibus Deum omnino non timuit. In hoc enim quisque peccator sit culpabilior, quo est Des acceptior. Ideò enim Adam plus peccavit, quia omni bono abundavit. Etiam alio modo offendens in uno, reus est omnium: quia omnis virtus patitur detrimentum ab uno vitio. Nam si quis cadit in avaritiam, largitatem destruit, & etiam castitatem minorat. Amore enim pecuniæ vel violaret castitatem, vel saltem minus amaret. Si enim propter Deum tanta adhuc castitas inest, ut nolit eam perdere, tamen saltem minori gaudio, minori affectu tuetur eam, ubi videt inde procedere damnum pecuniæ, sicque & in aliis: quæ etiam non expellantur, tamen per conceptionem unius vitii vel fati vel parum minuuntur, vel intentione deteriorantur. Unde omnis virtus cuiusque criminis est desenda, & de omnibus indulgentia est petenda. §. 5. Animadvertere etiam oportet, & animadvertendo deslere animam proximi, quam fornicator Deo eripuit, vel ereptam in malo confirmavit: etiam, quod exemplum extitit mali in operatione sui criminis: cui magis profuisset, si aliis fuisset causa conversionis. Gemat itaque aliorum vitam in sua corruptam, vel incorruptam non conservatam, & commodum proximi, quod dedisset exemplo boni. Doleat de tristitia, quam peccando bonis intulit, & de læticia, quam eis non adhibuit. Et non solum cogitet, quid & qualiter fecerit, sed quam injustè Deum, ut diximus, peccando offenderit. Timeat illam veritatis sententiam: *Non d potestis duobus Dominis servire*. Timeat ergò, ne omnia bona, quæ fecit, dum in uno peccato perseveraverit, ex contaminatione e mali perdiderit: ut qui servit diabolo per crimen, Dei, quam obtulit, amiserit servitutum. Pium est tamen credere, ut recepta Dei gratia, quæ in eo destruit mala priora, etiam remuneret bona:

a Sent. 4. dist. 16. b secundum modum] vera lectio. c gratiam,] orig. d Matth. 6. e al. communicatione] al. communione.

ut cum destruxerit, quod suum non invenit, amet & diligat bonum, quod etiam in peccante plantavit. §. 6. In his a omnibus dolens aut seculum derelinquat, aut saltem illa, quæ sine admitione mali non sunt administrata, ut mercatura, & militia, & alia, quæ utentibus sunt nociva, ut administrationes secularium potestatum: nisi his utatur ex obedientiæ licentia. Ponat se omnino in potestate iudicis, in iudicio Sacerdotis, nihil sibi reservans sui: ut omnia eo iubente paratus sit facere pro reparanda animæ vita, quæcunque faceret pro vitanda corporis morte, & hoc cum desiderio: quia vitam recuperat infinitam, ut Deus. Cum gaudio enim debet facere immortalis futurus, quod faceret pro differenda morte mortuus. Semper deprecetur Deum, certus de venia, quia omnibus modis, & sine tadio, dubius rogaret potestatem terrenam. Abstineat a multis licitis, qui per libertatem arbitrii commisit illicita. Semper offerat Deo mentem, & cordis contritionem, & deinde quod potest de possessione: tunc quod offert, securus offerat. *Respexit b enim Dominus ad Abel, & ad munera ejus*. Sed prius respexit ad Abel, quam ad munera. Sumens enim mentem, quam cognovit humilem & puram, remuneravit ejus largitatis munera. Ad Cain verò non respexit, nec ad ejus munera. Mentem enim ejus, quam viderat, quoniam non cognovit c, ejus munera non recepit. In iudicio enim cordis consideranda est elemosyna tribuentis: nec jam considerandum est, quantum, sed quã mente, quã affectione dat, quod potest. Vidua d enim duobus, quæ habuit, larga minutis, plus omnibus misit. Qui ergò vult sua peccata redimere temporalium oblatione, caveat, ut offerat mentem prius. §. 7. Cautus sit, ne verecundiã ductus dividat apud se confessionem, ut diversa diversis velit Sacerdotibus manifestare. Quidam enim uni celant, quæ alii manifestanda reservant e: quod est, se laudare, & ad hypocrisim tendere, & semper veniã carere, ad quam per frustra putat totam pervenire. §. 8. Caveat præterita, quem vera delectat pœnitentia: non prius ad Domini corpus accedat, quam confortetur bonã conscientia. Sed in hac separatione tremendum Dei iudicium cogitet, ubi e & majus, & terribilius impœnitentes separabit in ignem. Gemat, quod nondum audet fumere, quem multum desiderat, cibum salutarem. Isti sunt digni fructus pœnitentiæ, animam captivam elaqueantes, & in libertate servantes. §. 9. Cohibeat se præterea à ludis, & à spectaculis seculi, qui perfectam vult consequi gratiam remissionis. Nam si Dina, si se cohibuisset, si inter suos remansisset, ab extraneo raptore corrupta non fuisset, Tandò igitur magis sibi caveat & cohibeat se anima, quæ sæpè, vel semel corrupta est & rapta: timeat jam docta experimento, quod ignoravit virgo: eligat, quem imitetur, non sequatur, quem animus suus damnat. Se enim iudicat, qui fructus pœnitentiæ non habentem à se non elongat. Laudet enim & amet, quos dignè fructificare non ignorat: quarat fructus dignos, etsi non dignos pœnitentiæ. Sunt enim fructus digni, virtutum fructus, qui non sufficiunt pœnitentibus. Pœnitentia enim graviore expostulat, ut sic pacetur Ecclesia, ut pacata dolore & gemitibus, mortuis impetret veniam.

Corr. Rom. ¶ Et quanta virtus] In originali est, Et quanta victus fuerit impugnatione. Sed ob glossam non est mutatum. Multa autem alia & magni ponderis emendata sunt (ubi per eandem licuit) & ex ipso originali, & ex vetustis Gratiani codicibus.

¶ Ubi & majus] In originali legitur, Ubi magis terribilis sententia peccantes separabit in ignem.

a alit. in omnibus. Cap. 15. b Genes. 4. c cognovit humilem,] vera lectio. d Matth. 12. e conservant:] orig. f Genes. 34.

C. II. Pœnitentes negotiationis lucra abiciant.

Item Leo Papa epist. 90. al. 92. ad
Rusticum Episcopum, c. 9.

Qualitas a lucri negociantem aut excusat, aut arguit: quia est & honestus questus, & turpis. Verumtamen pœnitenti utilius est etiam dispendia pati, quam periculis negotiationis obstringi: quia difficile est inter ementis, vendentisque commercium non intervenire peccatum.

Corr. Rom. § Excusat, J Sic in orig. & Polycarpo, & Ivone, & Burcardo: nam in Gratiani exemplaribus erat, accusat.

C. III. Post pœnitentiam ad militiam secularem redire non licet.

Idem ibidem, cap. 10.

Contrarium b est omnino Ecclesiasticis regulis, post pœnitentiae actionem redire ad militiam secularem: eum Apostolus dicit c: Nemo militans Deo, implicat se negotiis secularibus. Unde non est liber à laqueis diaboli, qui se militie mundane voluerit implicare.

C. IV. Decennio pœniteant, qui post pœnitentiam ad secularem militiam redeunt.

Item ex Nicæno Concilio, cap. 11. (An. 325. in Bithynia.)

Si qui verò per Dei gratiam vocati, primò quidem ostenderunt fidem suam deposito militie cingulo, post hæc autem ad proprium vomitum sunt reversi, ut & pecunias darent, & ambirent redire rursùm ad militiam, isti decem annis sint inter pœnitentes post primum triennium, quo fuerint inter audientes. Ab omnibus verò præcipue illud observetur, ut animus eorum, & fructus pœnitentia attendatur. Quicumque enim cum omni timore, & lachrymis perseverantibus, & operibus bonis conversionem suam non verbis solis, sed opere & veritate demonstrent, eum tempus statutum etiam à his fuerit impletum, & orationibus jam cœperint communicare, licebit Episcopo humanius etiam circa eos aliquid cogitare. Qui verò indifferenter habuerint lapsum, & sufficere sibi, quòd intra Ecclesiam introierint, arbitrantur, isti omnimodò tempora statuta complebunt.

Corr. Rom. § Caput hoc est posterior pars capituli undecimi ex prisca versione: quæ versio est omissa in postrema quatuor tomorum Colonienſi Conciliorum editione, & ejus loco quatuor versiones posita, ex quibus faciliè corrigi possunt, quæ in hac interdum obscuræ & mutilatæ dicuntur. Quod verò ad sententiam canonis pertinet, legenda sunt, quæ à Zonara ac Balsamone in ipsius explanatione, & à Rufino lib. 10. historia Ecclesiastica, cap. 6. & à Cardinali Varmienſi contra Brentium libro tertio asseruntur. Agitur enim de illis militibus, qui impio Licinio vetante cingulum militie ab iis retineri, qui fidem Christo datam servare vellent, illam abicere, quàm fidem frangere maluerunt, ac tamen postea cupiditate terrena victi, illum recuperare conati fuerunt, quòd argumento erat, ipsos à fide desciscere. In codice verò canonum hæc est inscriptio hujus capituli: De his, qui abrenuntiaverunt, & iterùm ad seculum sunt regressi.

C. V. A communione suspendantur, qui post pœnitentiam ad secularia redeunt.

Item ex Concilio Aurelianenſi I. cap. 13.

(An. 511. in Gallia.)

De his, qui suscepta pœnitentiâ religionem suæ professionis oblitii, ad secularia relabuntur, placuit eos & à communione suspendi, & ab omnium Catholicorum conviviis separari. Quòd si post interdictum cum eis quisquam præsumpserit manducare, & ipse communione privetur.

a Polyc. lib. 4. tit. 31. Burch. l. 2. c. 128. § l. 19. c. 95. Ivo p. 6. c. 202. § part. 13. c. 25. § p. 15. c. 107. b Polyc. l. 6. tit. 20. Burch. lib. 19. c. 66. Ivo part. 15. c. 80. c 2. Tim. 2.

T O M. I.

C. VI. Quid sit falsa pœnitentia.

Item Gregorius VII. in Synodo Romana, celebrata (anno 1078.) cap. 6.

Falsas a pœnitentias dicimus, quæ non secundùm ps. auctoritatem sanctorum Patrum pro qualitate criminum imponuntur. Ideoque quicumque miles, vel negotiator, vel alicui officio deditus, quòd sine peccato exerceri non possit, si culpis gravioribus irretitus ad pœnitentiam venerit, vel qui bona alterius injustè detinet, vel qui odium in corde gerit, recognoscat, se veram pœnitentiam non posse peragere, per quam ad æternam vitam valeat pervenire, nisi negotium derelinquat, vel officium deserat, & odium ex corde dimittat, bona, quæ injustè abstulit, restituat, arma & deponat, ulteriusque non ferat, nisi consilio religiosorum Episcoporum pro defendenda justitia. Ne b tamen desperet, interim quicquid boni facere poterit, hortamur, ut faciat: ut omnipotens Deus cor illius illustret ad pœnitentiam.

Corr. Rom. § Arma Totum hoc membrum, quòd pertinet ad arma, in originali, & Polycarpo est ante verbum illa, negotium derelinquat. Sed ob glossam ordo non est restitutus.

C. VII. Post conversionem ad negotium redire non licet, quòd sine peccato agi non potest.

Item Gregorius in homilia 24. Evangel.

Negotium, quòd ante conversionem sine peccato extitit, hoc etiam post conversionem repetere culpa non fuit. Sunt enim pleraque negotia, quæ sine peccatis exhiberi aut vix, aut nullatenus possunt. Quæ ergò ad peccatum implicant, ad hæc necesse est, ut post conversionem animus non recurrat.

C. VIII. De eodem.

Item Innocentius Papa II. in Concilio Romano, c. 22.

Frates nostros Episcopos, & Presbyteros admonemus, ne falsis pœnitentiis Laicorum animas decipi, & in infernum pertrahi patiantur. Fallam autem pœnitentiam esse constat, cum spretis pluribus de uno solo pœnitentia agitur, aut cum sic agitur de uno, ut non discatur ab alio. Unde scriptum d est: Qui totam legem observaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus; scilicet, quantum ad vitam æternam: sicut enim si peccatis esset omnibus involutus, ita si in uno tantum maneat, æternæ vitæ januam non intrabit. Falsa etiam sit pœnitentia, cum pœnitens ab officio, vel curiali, vel negotiali non recedit, quòd sine peccato agi nulla ratione prævalet: aut si odium in corde gestetur, aut si non offensa cuilibet satisfiat, aut si non indulgeat offendenti offensus, aut si arma quis contra justitiam gerat.

DISTINCTIO VI.

Ut autem debeat fieri confessio, vel qualem illum oporteat esse, qui aliorum crimina judicat, ex eodem lib. de pœnitentia, cap. 10. docetur, cum dicitur:

CAP. I.

Qui s vult confiteri peccata, ut inveniat gratiam, quærat Sacerdotem scientem ligare & solvere: ne, cum negligens circa se extiterit, negligatur ab illo, qui eum misericorditer monet, & petit, ne ambo in focam cadant, quam stultus evitare noluit. Tanta itaque vis confessionis est, ut si deest Sacerdos, confiteatur proximo. Sæpè enim contingit, quòd pœnitens non potest confiteri coram Sacerdote, quem desideranti nec locus, nec tempus offert: & si ille, cui confitebitur, potesta-

a Sent. 4. dist. 16. Polyc. l. 6. tit. 20. b al. nec. c Et in Concil. Urbani II. apud Melphiam, c. 15. Et in Concil. Gregor. VII. anno 1080. Sent. 4. dist. 15. d Jac. 2. e In lib. de vera & falsa pœnitentia, inter opera B. Aug. Sent. 4. dist. 17. f Sup. distinct. 1. quem pœnitet. §. quare qui.

Z z z

tem solvendi non habet, fit tamen dignus venia ex desiderio Sacerdotis, qui socio confitetur turpitudinem criminis. Mandati enim sunt leprosi, dum irent ostendere ora Sacerdotibus, antequam ad eos pervenirent. Unde patet, Deum ad cor respicere, dum ex necessitate prohibetur ad Sacerdotes pervenire. Sæpe quidem eos querunt sani & leti: sed dum querunt, antequam perveniant ad eos, moriuntur. Sed Dei misericordia est ubique, qui & iustis b novit parere, etsi non tam cito, sicut si solverentur à Sacerdote. Qui igitur omnino confitetur, Sacerdoti meliori, quam potest, confiteatur: & si peccatum occultum est, sufficiat referre in notitiam Sacerdotis, ut grata sit oblatio muneris. *¶ Infrà cap. 12. §. 1.* Laboret itaque penitens in Ecclesiâ esse, & ad Ecclesiâ unitatem tendere: nisi enim unitas Ecclesiæ succurrat, nisi quod deest peccatori, suâ operatione c compleat, de manibus inimici non eripietur anima mortui. Credendum est enim (& pietas fidei exposulat credere) quod omnes elemosynæ totius Ecclesiæ, & orationes, & opera iustitiæ, & misericordiæ succurrant reogno-scanti mortem suam ad conversionem suam. Ideoque nemo dignè pœnitere potest, quem non sustineat unitas Ecclesiæ: ideoque non petat Sacerdotes per aliquam culpam ab unitate Ecclesiæ divisos. Judas enim pœnitens ivit ad Phariseos, reliquit Apostolos, nihil invenit auxilii, sed augmentum desperationis. Dixerunt enim: *Quid d ad nos? tu videris?* Si peccasti, tibi sit, non tibi succurrimus, non peccata tua charitative suscipimus, non comportanda promittimus, non qualiter deponas onus, docemus. Quid enim nobis & misericordiæ, qui nec opera sequimur iustitiæ? illet e ad fratres, illet ad illos, qui oraverunt pro foeris f Petri febricitante, qui Chananzam improbam misericordiæ obtulerant. Interrogasset Petrum pro se lachrymas effundentem: non g fugisset Mariam & Martham, quæ vitam Lazaro impetraverant, non h turbam plorantem, quæ unicum filium acquisierat viduæ. Ivit ad divinos, & divinus perit. *¶ Infrà cap. 20. §. 2.* Sacerdos itaque, cui omnis offertur i peccator, ante quem statuitur omnis languor, in nullo eorum sit iudicandus, quæ in alio iudicare est promptus. Iudicans enim alium, qui est iudicandus, condemnat seipsum. Cognoscat igitur se, & purget in se, quod alios videt sibi offerre. Caveat ergo, ut à se abjeoerit; quod in alio damnosum reperit: animadvertat, quod dicitur: *Qui k sine peccato est, primus in eam lapidem mittat.* Idè enim liberavit peccatricem, quia non erat, qui iuste projiceret lapidem. Quomodo lapidaret, qui se lapidandum cognosceret? Nullus enim erat sine peccato: in quo intelligitur, omnes crimine fuisse reos. Nam veniètia semper remittebantur per ceremonias. Si quod igitur in eis peccatum erat, criminale erat. Deteriores itaque in hoc sunt Sacerdotes, se prius non ædificantes, illis, qui Dominum observabant insidiis. In hoc itaque patentissimum est crimen Sacerdotum & ultra modum detestabile, qui non prius se iudicant, & alios alligant. Deberent enim in se timere crimen, quod in aliis time-runt, & detestabile senserunt. Illi quidem adèd cæci erant, quod summam sapientiam sperabant capere suis insidiis. Quod illis patuit, quod tunc quisque vitavit, vitet Sacerdos, qui in hoc errore peior illis Judæis extiterit. *§. 3.* Caveat spiritualis iudex, ut sicut non commisit crimen nequitia, ita non careat munere scientiæ. Oportet enim, sciat cognoscere, quicquid debet iudicare. Iudiciaria enim potestas hoc exposulat, ut, quod debet iudicare, discernat. Diligens igitur inquisitor, & subtilis investigator, sapienter, & quasi altutè interroget à

a Luc. 17. b istis] videtur legendum. c opitulatione] origin. d Matth. 27. e si istet] orig antiquam. f Luc. 4. Matth. 15. g Joan. 11. h Luc. 7. i profertur] orig. h Joan. 8.

peccatore, quod forsitan ignorat, vel verecundiâ veli occultare. Cognito itaque criminæ, varietates ejus non dubitet investigare, & locum, & tempus, & cætera, quæ supra diximus in exponendo eorum qualitates. Quibus cognitis adit benevolus, paratus exigere, & secum onus portare: habeat dulcedinem in affectione, pietatem in alterius crimine, discretionem in varietate: adjuvet confidentem orando, elemosynas dando, & cætera bona pro eo faciendo: semper eum juvet leniendo, consolando, spem promittendo, & cum opus fuerit, etiam increpando. Doleat a loquendo, instruat operando, sit particeps laboris, qui particeps vult fieri gaudii: doceat perseverantiam: caveat, ne corruat, ne justè perdat potestatem judiciariam. Licet enim pœnitentia ei possit acquirere gratiam, non tamen mox restituit in potestatem primam. Etsi b enim Petrus post lapsum restitutus fuerit, & sæpe lapsis Sacerdotibus reddita sit dignitatis potestas, non est tamen necesse, ut hoc omnibus concedatur quasi ex auctoritate. Invenitur etiam auctoritas, quæ concedit, & quasi imperat: invenitur alia, quæ minimè concedit, sed vetat: quæ scripturæ non repugnant, sed concordant, si locus, & tempus, & modus pœnitentiæ pacem adhibeant. Cùm enim tot sunt, qui labuntur, ut pristinam dignitatem ex auctoritate c defendant, & quasi ausum peccandi sibi faciant, rescindenda est spes ista. Si verò locus est, ubi ista non concurrant, restitui possunt, qui peccant. Itaque Pontifex iustus atque discretus non cogitur Sacerdotes suos semper abicere: nec mox restitue-re, nisi statutum fuerit à Romano Pontifice.

2 pars. Gratian. Caveat Sacerdos, ne peccata pœnitentium aliis manifestet. Quod si fecerit, deponatur.

C. II. Deponatur Sacerdos, qui peccata pœnitentis publicare presumpsit.

Unde Gregorius. [Ann. 600. Romæ.]

Sacerdos d ante omnia caveat, ne de his, qui ei confitentur peccata, alicui recitet, non propinquis, non extraneis, neque, quod absit, pro aliquo scandalo. Nam si hoc fecerit, deponatur, & omnibus diebus vitæ suæ ignominiosus peregrinando pergat.

3 pars. Gratian. Quod autem dicitur, ut pœnitens eligat Sacerdotem scientem ligare & solvere, videtur esse contrarium ei, quod in canonibus invenitur, ut nemo videlicet parochianum alterius iudicare presumat. Sed aliud est, favore, vel odio proprium Sacerdotem contemnere, quod sacris canonibus prohibetur: aliud, cæcum vitare, quod hinc auctoritate quisque facere monetur, ne, si cæcus cæco ductum præstet,ambo in foveam cadant.

C. III. Cuiuslibet Sacerdoti commissum, nisi pro ejus ignorantia, alter Sacerdos ad pœnitentiam non suscipiat.

Unde Urbanus Papa II. (Ann. 1090.)

Placuit e, ut deinceps nulli Sacerdotum liceat quemlibet commissum alteri Sacerdoti ad pœnitentiam suscipere sine ejus consensu, cui prius se commissit, nisi pro ignorantia illius, cui pœnitentia prius confessus est. Qui verò contra hæc statuta facere tentaverit, gradus sui periculo subiacebit.

DISTINCTIO VII.

I. **T**empus verò pœnitentiæ est usque ad ultimum articulum vitæ.

a Doccat] vera lectio. b Vide Isidorum in præfatione de summo bono. c alit. auctore. d Sentent. 4. distincti. 2. Poytyc. lib. 6. tit. 20. Anselm. lib. 11. cap. 25. e Sup. 9. quæst. 2. placuit. Sentent. ibid.

CAP. I. De eodem.

Unde Leo Papa, epist. 90. ad 92. ad Rusticum, cap. 5. Nemo a desperandus est, dum in hoc corpore constitutus est: quia nonnunquam, quod dissidentia ætatis differtur, consilio maturiore perficitur. 2 pars. Gratian. Quamquam de differentibus pœnitentiam Augustinus scribat in lib. 50. Homil. hom. 41.

CAP. II.

SI quis e positus in ultima necessitate ægritudinis suæ voluerit accipere pœnitentiam, & accipit, & mox reconciliatur, & hinc vadit: fateor vobis, non illi negamus quod petit, sed non præsumimus, quod bene hinc exit: si securus hinc exierit, ego nescio: pœnitentiam dare possumus, securitatem autem dare non possumus. Nunquid dico, damnabitur? Sed non dico, liberabitur. Vis ergo à dubio liberari? vis, quod incertum est, evadere? age pœnitentiam, dum sanus es. Si sic agis, dico tibi, quod securus es; quia pœnitentiam egisti eo tempore, quo & peccare potuisti. Si autem vis agere pœnitentiam, quando jam peccare non potes, peccata te dimiserunt, non tu illa.

Corr. Rom. ¶ Hæc, & duo sequentia capitula accepta sunt ex homilia 41. B. Augustini, sed primum hoc ordine, multiq; verbis mutatis. Atque ideò Burchardus & Ivo non ex Augustino, sed ex dictis Augustini citant. Quare nihil mutatum: sed præstat omnino homiliam ipsam legere. Eadem in Bibliotheca sanctorum Patrum, tom. 7. tribuantur B. Casario, Arelatensi Episcopo.

CAP. III.

Idem in eadem homilia, paulo superius.

QUI egerit veraciter pœnitentiam, & solutus fuerit à ligamento, quo erat adstrictus, & à Christi corpore separatus, & bene post pœnitentiam vixerit, sicut ante pœnitentiam vivere debuit, post reconciliationem quandoque defunctus fuerit, ad Deum vadit, ad requiem vadit, regno Dei non privabitur, à populo & diaboli separabitur.

CAP. IV.

Idem ibidem.

SI quis æ autem, &c. & infra. Baptizatus ad horam securus hinc exit: fidelis bene vivens securus hinc exit: agens pœnitentiam, & reconciliatus, cum sanus est, & postea bene vivens, securus hinc exit. Agens pœnitentiam ad ultimum, & reconciliatus, si securus hinc exit. ego non sum securus. Unde securus sum, dico, & securitatem do: unde non sum securus, pœnitentiam dare possum, securitatem dare non possum. ¶ post pauca. §. 1. Sed unde & scis (inquis) ne fortè Deus dimittat mihi? verum dicis, unde? nescio. Illud scio: hoc nescio. Nam ideò do tibi pœnitentiam, quia nescio: nam si scirem tibi nihil prodesse, non tibi darem. Item si scirem tibi prodesse, non te admonerem, non te terrerem. Dux res sunt: aut ignoscitur tibi, aut non ignoscitur. Quod horum tibi futurum sit, nescio. Ergo f tene certum, dimitte incertum.

Corr. Rom. ¶ & Si quis autem,] Apud B. Augustinum sequuntur verba, quæ relatu sunt paulò antè in capite, si quis positus, usque ad vers. bene hinc exit.

¶ Sed unde scis] Hæc apud B. August. sequuntur post ultima verba ejusdem capituli, si quis positus.

Gratian. Hoc autem quare Augustinus dixerit, Cyprianus ostendit, lib. 4. epist. 2. ad Antonianum, dicens:

CAP. V.

Cyprianus. (Ann. 254. in Africa.)

IDEIÒ, frater charissime, pœnitentiam non agentes, nec dolorem delictorum suorum toto corde, & manifesta lamentationis suæ professione testantes, prohibendos

a Sent. 4. dist. 20. sup. 31. q. 2. ancillam. §. nemo. b al. constituitur. c Sent. ibid. Poly. l. 8. tit. 1. Anselm. l. 11. c. 137. Burch. l. 18. c. 12. Ivo p. 51. c. 22. 109. 3. Salvator. d al. abstrictus. e al. consortio. f Sent. ibid.

omnino censuimus à spe communicationis & pacis, si in infirmitate, atque in periculo cœperint deprecari: quia rogare illos non delicti pœnitentia, sed mortis urgentis admonitio compellit: nec dignus est in morte accipere solatium, qui se non cogitavit esse moriturum.

CAP. VI.

Item Augustinus in libro de pœnitentia a, c. 17. & 18.

NULLUS expectet, quando jam non possit peccare. Arbitrii enim querat libertatem, ut dolere h possit commissa, non necessitatem. Qui prius itaque à peccatis relinquit, quam ipsa relinquit, ea non liberè, sed quasi ex necessitate condemnat. Licet enim latro veniam meruisset in fine de omni suo crimine, non tamen dedit baptizatis peccandi & perseverandi auctoritatem. Tunc enim baptizatus est, qui tunc primum in cruce Christum confessus est. Pœnitentia enim, si in extremo hiatu vitæ advenerit, sanat, & liberat in ablutione baptismi, ita quod nec purgatorium sentiunt, qui in fine baptizantur: sed ipsi ditati bonis sanctæ matris Ecclesiæ sunt recepturi multiplex bonum in vera beatitudine. Illi autem, qui cum potuerunt, nunquam converti voluerunt, consistentes, cum jam peccare nequeunt, non sic facile acquirunt quod volunt. Oportet enim, ut pœnitentia fructificet ad hoc, ut mortuo vitam impetret. Scriptum est enim, si sine charitate neminem salvum esse. Non itaque in solo timore vivit homo. Quem ergo serò pœnitet, oportet non solum timere Deum judicem, sed & justum diligere: non timeat pro pœna, sed ametur pro gloria. Debet enim dolere de crimine, & de omni ejus prædicta varietate. Quod quoniam vix & licet, de ejus salute Augustinus e potuit dubitare. §. 1. Credo quidem illi, qui dixit: Quæcumque f horà peccator ingemurit, & conversus fuerit, vitâ vivet. Dixit conversum, non tantum versum, vitâ vivere. Versum quidem puto, qui dolet de crimine; conversum, qui dolet de omni g ejus, quam exposuimus, varietate. Vertitur à peccato, qui jam vult dimittere peccatum: convertitur, qui jam totus, & omnino vertitur, qui jam non tantum pœnas non timet, sed ad bonum Domini contendere festinat. Quæ conversio si contigerit alicui etiam in fine, desperandum non est de ejus remissione. Sed quoniam vix, vel rarò est tam justa conversio; timendum est de pœnitente serò. Quem enim morbus urget, & pœna terret, ad veram vix venit satisfactionem, maxime, cum filii, quos illicite dilexerit, sint præsentés, uxor, & mundus ad se vocent. Multos enim solet serotina pœnitentia decipere. Sed quoniam Deus semper potens est, semper etiam potest in morte juvare, quibus placet. Cum itaque opus sit non hominis, sed Dei, fructifera pœnitentia, inspirare eam potest, quandoque vult suâ misericordiâ, & remunerare ex misericordiâ, quos damnare potest ex justitia. Sed quoniam multa sunt, quæ impediunt, & languentem retrahunt, periculosissimum est, & interitui vicinum, ad mortem protrahere pœnitentiæ remedium. Sed magnum est, cui Deus tunc inspirat. Si quis est igitur, qui veram tunc querat pœnitentiam, expectet Dei clementiam, majorem sentiens Dei bonitatem suâ nequitia. §. 2. Sed si etiam sic conversus evadat, vitam vivat, & non moriatur, non tamen promittimus, quod evadat omnem pœnam. Nam prius purgandus est igne purgationis, qui in aliud seculum distulit fructum conversionis. Hic autem ignis, etfi æternus non sit, miro tamen modo est gravis. Excellit enim omnem pœnam, quam unquam passus est aliquis in hac vita. Nunquam in carne tanta inventa est pœna, licet mirabilia passi sint martyres tormenta: & multi nequiter iniqui tanta

a In lib. de vera & falsa pœnitentia. Sent. ibid. b al. dolere. c Luc. 23. d 1. Cor. 13. e Sup. si quis autem. f Ezech. 33. g al. animi] orig. Z z z 2

sustinuerunt à supplicia. Studeat ergo quilibet sic delicta corrigere, ut post mortem non oporteat talem pœnam tollerare. §. 3. Quœdam enim peccata sunt, quæ sunt mortalia, & in penitentia fiunt vitalia b, non tamen statim sanata. Sæpe enim quidam ægri morerentur, nisi medicarentur: non tamen statim sanantur: languet victurus, qui prius erat moriturus. Qui autem impœnitens moritur, omnino moritur, & æternaliter cruciabitur. Qui enim impœnitens finitur c, si semper viveret, semper peccaret. At Dei est miserentis, quòd operatur finem peccantis d: ob hoc etiam sine fine torquebitur e, quia nunquam dabitur virtute: semper plenus iniquitate, semper sine charitate, torquebitur sine fine.

Corr. Rom. §. Quoniam vix licet] Sic est emendatum ex editione Plantiniana. Nam antea legebatur. Quod quamvis licet de ejus salute, Augustinus, &c. Neque accusare, sed interpretari voluit Augustinum hic auctor, sine dubio ipseus sectator. Multa verò alia in hoc capite partim ex vetustis Gratiani codicibus, partim ex ipsa originali sunt emendata.

QUÆSTIO V.

1 Quid autem orationis tempore conjugali operi vacare non liceat, beatus Hieronymus in quodam sermone scribit, ita dicens:

C. I. Tempore, quo uxori debitum redditur, à carnibus agni abstinere oportet.

Sciatis g, fratres charissimi, quoniam quicumque uxori debitum reddit, vacare non potest orationi, nec de carnibus agni comedere debet. Item paulò post. §. 1. Si panes propositionis non poterant ab iis, qui uxores suas tetigerant, comedi, quantò magis panis ille, qui de cœlo descendit, non potest ab his, qui conjugilibus paulò antè hæserè complexibus, violari atque contingi? non quòd nuptias condemnemus (hoc enim non dicimus) sed quòd eo tempore, quo carnes agni manducaturi sumus, vacare operibus carnis non debeamus.

Corr. Rom. §. Prior pars hujus capituli, usque ad vers. Item, de industria videtur in summam collecta: reliqua autem ex originali est emendata & aucta.

C. II. A conjugali concubitu in sanctorum solennitatibus est abstinendum.

Item Augustinus sermone 2. de tempore, id est, de 2. Dominico adventus.

Quotiescunque h aut dies natalis Domini, aut reliquæ festivitates adveniunt, sicut frequenter admonui, ante plures dies, non solum ab infidelium i concubinarum consortio, sed etiam à propriis uxoribus abstinere debemus.

C. III. Diebus jejuniorum à propriis uxoribus abstinere oportet.

Item Ambrosius in sermone de adventu Domini.

Fratres, non solum debetis ab omni immunditia abstinere, sed etiam ab uxoribus propriis studiosissime continetis. Nullus a omninò uxori suæ jejuniorum diebus jungatur.

Corr. Rom. §. Nullus] In hoc sermone, qui habetur manuscriptus in Bibliotheca Vaticana, hinc usque ad finem non habentur. Sed in alio sermone manuscripto de Quadragesima hæc leguntur: Nullus omninò uxori suæ jungatur ante octavam Paschæ. In plerisque vetustis codicibus Gratiani hoc loco absunt ista verba, jejuniorum diebus: de quibus tamen B. Ambrosius loquebatur: Et idèd sunt etiam in rubrica.

C. A. P. IV.

Idem supr. epist. 1. ad Corinth. in cap. 7.

a al. sæpe sustinuerunt. b venialia,] orig. c al. moritur vel finitur. d al. peccandi. e torquebitur.] orig. f In vigilia Paschæ de usu agni. g Sent. 4. dist. 32. Ivo p. 8. c. 87. h Sent. 4. dist. 32. infidelium] vera lectio.

Si causâ a procreandorum filiorum ducitur uxor, non multum tempus concessum videtur ad ipsum usum: quia & dies festi, & dies processionis b, & ipsa ratio conceptus & partus, juxta legem cessari temporibus his debere demonstrent.

C. V. Uxoris usus certis diebus cessare jubetur.

Item Augustinus in libro questionum Veteris & Novi Testamenti, quæst. 127.

Christiano c cum uxore sua convenire aliquando licet, aliquando verò non licet. Propter dies enim processionis aliquando non licet convenire: quia etiam à licitis abstinendum est, ut facilius impetrari possit, quod postulat. Unde Apostolus d ex consensu ait abstinendum ad tempus, ut vacet orationi. Nam secundum legem e in jejunio cadere f, & jurgari non licet, postea legem e in jejunio cadere debetur Dei causis.

C. VI. Non verè penitentiam agit, qui continentiam non servat.

Item Joannes Chrysostomus.

Qui in castigatione victus se dicit agere penitentiam, frustra hoc sermone promittit, nisi egrediatur de cubili suo, & jejunio continentiam addat.

Corr. Rom. §. Caput hoc apud B. Joannem Chrysostomum, ex quo citatur, non est inventum. Sed eadem ferè leguntur in commentariis B. Hieronymi ad c. 2. Joëlis g, & copiosius etiam exposita.

C. VII. Ab ingressu Ecclesiæ temperare se debet vir cum propria uxore dormiens.

Item Gregorius in responsione 10. ad interrogationes Augustini.

2 Vir h cum propria conjuge dormiens, nisi lotus aqua, intrare Ecclesiam non debet: sed neque lotus intrare statim debet. & infra. §. 1. Quamvis enim de hæc diversæ hominum nationes diversâ sentiant, atque alii alia custodire videantur, Romanorum tamen semper ab antiquioribus usus fuit, post admittionem propriæ conjugis, & lavacri purificationem querere, & ab ingressu Ecclesiæ paululùm reverenter abstinere. Nec hæc dicentes deputamus culpam esse conjugium: sed quia ipsa licita admittio conjugum sine voluptate carnis fieri non potest, à sacri loci ingressu abstinendum est: quia voluptas ipsa esse sine culpa nullatenus potest. Non enim de adulterio vel fornicatione, sed legitimo matrimonio susceptus fuerat, qui dicebat: Ecce i enim in iniquitatibus conceptus sum, & in delictis peperit me mater mea. Et infra. §. 2. Oportet itaque, legitima a carnis copula ut causa prolis sit, non voluptatis: & carnis commissio creandorum liberorum sit gratia, non satisfactio vitiorum. Si quis ergo suâ k conjuge, non cupidine voluptatis captus, sed solummodò liberorum creandorum gratiâ utitur, ipse profectò de ingressu Ecclesiæ, seu de sumendo corporis Domini, sanguinisque mysterio, suo est relinquendus iudicio: quia à nobis prohiberi non debet accipere, qui in igne positus nescit ardere. Cùm verò non amor procreandæ sobolis, sed voluptas dominatur in opere commissionis, habent conjuges etiam de sua commissione, quod desinant. & paulò post. §. 3. Tunc autem vir, qui post admittionem conjugis aqua lotus fuerit, etiam sacre communionis mysterium valet accipere, cùm ei juxta præfinitam sententiam Ecclesiam etiam licuerit intrare.

Corr. Rom. §. Legitima] Ita emendatum est ex variis codicibus B. Gregorii. Antea legebatur, oportet itaque legitimam carnis esse copulam. Multa etiam alia sunt emendata.

a Sent. ibid. Ivo p. 8. c. 84. Pann. l. 6. c. 21. b al. purificationis. c sup. dist. 5. Sent. ibid. Ivo p. 8. c. 79. d 1. Corinth. 7. e Esa. 58. f al. eadi,] orig. g Joël. 2. h Sent. 4. dist. 31. Polyc. l. 6. tit. 7. Ivo p. 8. c. 88. i Psal. 50. k suam conjugem,] orig.

3 pars. Gratian. *Hinc etiam in diebus abstinentie nuptiæ celebrari prohibentur.*

C. VIII. *In diebus quadragesimæ nuptias celebrare non licet.*

Unde in Laodiceni Concilio, c. 52. legitur.

I. Non a oportet in Quadragesima aut nuptias, vel quælibet natalitia celebrare.

C A P. IX. *De eodem.*

Item ex Concilio Martini Bracarenfis, c. 48.

Non b licet in Quadragesima natalitia Martyrum celebrare: sed tantum sabbatho & Dominicâ pro commemoratione eorum oblationes offerri. Sed nec natalitia, nec nuptias liceat in Quadragesima celebrare.

C A P. X. *De eodem.*

Item ex Concilio Herdenfi. c.

H. Non d oportet in Septuagesima usque in octavas Paschæ, & tribus hebdomadibus ante festivitatem sancti Joannis Baptistæ, & ab adventu Domini usque post Epiphaniam nuptias celebrare. Quod si factum fuerit, separentur.

C A P. XI. *De eodem.*

Item Nicolaus Papa ad consulta Bulgarorum, cap. 48.

Nec e uxorem ducere, nec convivia facere in Quadragesimali tempore convenire posse nullatenus arbitramur.

4 pars. Gratian. *Hæc autem servanda sunt, si uxor consensu adhibere voluerit: ceterum sine ejus consensu, nec causâ orationis continentia servari debet.*

C. XII. *Nisi ex consensu communi, orationi conjuges vacare non possunt.*

Unde Augustinus in libro primo de adulterinis conjugis, c. 2.

Apostolus f nec ad tempus, ut vacetur orationi, nisi ex consensu, voluit conjuges carnali invicem fraudare debito.

C. XIII. *Nisi ex consensu communi, conjugatis penitentia non datur.*

Hinc etiam in secundo Concilio Arelatenfi, c. 22. legitur.

Poenitentiam g conjugatis non nisi ex consensu dandam.

QUÆSTIO V.

Quod autem sine consensu uxoris vir continentiam vivere non possit, multis auctoritatibus probatur. *Ait enim Augustinus super Psalmum 149. in extremo.*

C. I. *Non potest vir continentiam servare, nisi uxoris teneat consensum.*

Si dicat vir h, continere a jam volo, nolo autem, uxor; non potest. Quod enim tu vis, non vult illa. Nunquid per continentiam tuam debes illam facere fornicariam? si alii nupserit te vivo, adultera erit. Non vult tali luero Deum compensare tale damnum. Redde debitum, & si non exigis, redde. Pro satisfactione & perfecta Deus tibi computabit, si non, quod tibi debetur, exigis, sed reddis, quod debetur uxori.

Corr. Rom. ¶ a Continere] Sic etiam apud Magistrum: sed B. Augustinus & Ivo habent, continere jam volo, nolo jam uxorem, non potest. Quid, si tu vis, & illa non vult?

a Ivo p. 8. c. 49. b Burch. l. 13. c. 10. Polyc. l. 3. tit. 24. Ivo part. 4. cap. 43. c Simile habetur in Concil. Salegus. cap. 3. d Sent. 4. dist. 32. Polyc. l. 6. tit. 5. Burch. l. 9. c. 4. Ivo p. 8. c. 142. Pann. l. 6. c. 2. e Sent. ibid. Ivo part. 8. c. 47. Pann. l. 6. c. 3. f Sent. 4. dist. 32. Ivo p. 8. c. 233. g Ivo p. 8. c. 280. ¶ part. 15. cap. 14. ¶ cap. 123. h Sent. ibid. Ivo p. 9. c. 127.

¶ Satisfactione] *In aliquot manuscriptis, & apud B. Augustinum, & Magistrum, & Ivoem est, sanctificatione. Sed ob glossam non est mutatum.*

C. II. *Non debet extorqueri mulieris consensus ad continentiam Deo vivendam.*

Item Alexander Papa II. Landulpho in Corsica.

Notificasti a te morte tenus infirmatum, & peccatorum tuorum recollectione & terrore valde pavescatum, anxie quæsisse Monachum fieri, & à tua uxore minis & terroribus eam occidendi, ad hoc licentiam extorsisse, & sic te monasticam b vestem sine Abbate sumpsisse, & monasterium petis: postea verò, cum sanus factus esses, tuæ uxoris reclamationibus, ejulationibus & plangentibus, tuæque familiæ dispersionibus devictus a, utpote penitens, domum remeasse & post multos dies quorundam sapientum consilio ad jam dictæ mulieris cubile rediisse. Nunc autem, si tibi tuâ uxore uti liceat, nostrum requiris consilium. Si ita denique est, ut tuus nuntius narrat, non videtur nobis rationabiliter, neque sanâ mente, id factum: quoniam, cum omni homini ad monasticam tendenti vitam, legaliter, sanctè & justè sit peragendum, tu contra leges minaciter & violenter à tua uxore, partim terrore mortis, partim tuæ infirmitatis doloribus exinanitus, devia secutus, nullâ, ut dicitur, licentiâ acceptâ recessisti, & monasterium petisti. Non enim violentia, sed ex pari voluntate & consensu (sicut sancti Patres dicunt) hoc fieri debet: neque vir e monasterium eligere, aut professa continentia habitum cum festinatione debet mutare.

Corr. Rom. ¶ a Devictus,] Ivo habet, utpote penitens devictus: Pannormia, utpote penitus devictus domum remeasse.

¶ Neque vir] *Apud Ivoem & in Pannormia legitur: Neque vir in monasterium recipiendus est, nisi uxor illius femineum monasterium elegerit, aut professa continentiam, habitum cum festinatione mutaverit. Sed mutatum non est: quoniam glossa videtur magis convenire lectioni Gratiani.*

C. III. *Vir potest abnuere vota continentia, quæ sine ejus consensu Deo uxor obtulerit.*

Item ex Concilio c apud Compendium.

Mulier, si sine a licentiâ e viri sui velum in caput miserit, si viro placuerit, recipiet eam iterum ad conjugium.

C. IV. *Non potest vir continentia vota rescindere, quæ ejus assensu mulier Deo promisit.*

Item Augustinus f ad Ecditiam, epist. 199.

Quod g Deo pari consensu ambo voveratis, perseveranter usque in finem reddere ambo debuistis. A quo proposito si lapsus est ille, tu saltem instantissimè h persevera. Quod te non exhortarer, nisi quia tibi ad hoc ipse consenserat. Nam si nunquam tenuisses ejus assensum, numerus te nullus defendisset annorum. ¶ post pauca. §. 1. Non quia pariter temperabatis à commitione carnis, ideo tuus maritus esse destiterat, imò verò tantò sanctius inter vos conjuges manebatis, quantò sanctiora concorditer placita servabatis. Nihil ergò de tua veste, nihil de tuo auro, vel argento, vel quacunque pecunia, aut rebus ullis terrenis tuis sine arbitrio ejus facere debuisti. ¶ infra. §. 2. Est quidam pro modulo personæ habitus matronalis à viduali veste distinctus, qui potest fidelibus conjugatis salvâ religionis observantia convenire. Hunc te maritus si deponere nolit, ne

a Ivo part. 8. c. 220. Pannorm. l. 6. c. 85. b al. monachicam. c Cap. l. 5. c. 16. d Burchard. l. 9. c. 47. Ivo p. 8. c. 185. ¶ p. 9. c. 124. e comeatu,] Capitul. f Et Bèda. l. Cor. 7. g Ivo p. 8. c. 126. Pann. l. 8. c. 80. h al. constantissimè.

te α velut viduam illo vivente jactares, puto, quia non fuerat in hac re usque ad diffensionis scandalum perduendus, magis inobedientie malo, quam illius a abstinentie bono. Quid est enim absurdius, quam mulierem de humili veste viro superbire; cui te potius expediret obtemperare candidis moribus, quam in nigellis vestibus repugnare? quia, etsi te indumentum monachæ delectabat, etiam hoc gratius posset marito observato, exoratoque fumi, quam illo inconsulto, contemptoque præsumi. Quod si omnino non fineret, quid tuo proposito deperiret? Absit, ut hinc displiceres Deo, quod conjugis tuo nondum defuncto non indueris, sicut Anna b, sed sicut c Susanna.

Corr. Rom. § α Ne te] In vulgatis erat, Ne te puta velut viduam jactare. Emendatum est ex aliquot vetustis, originali & Beda, & aliis collectoribus, itemque alia multa.

C. V. Continentiæ meritum habet, qui pro incontinentia uxoris debitum sibi reddere cogitur.

Idem in d eadem epistola.

SECUNDUM e verba Apostolica, etiam si se vir continere voluisset, & tu noluisse, debitum tibi reddere cogetur, & illi Deus imputaret f ad continentiam, si non suæ, sed tuæ cederet infirmitati, ne in adulterium caderes. §. 1. Quisquis igitur compatiens infirmitati uxoris reddit, non exigit debitum, aut si propter propriam infirmitatem ducit uxorem, plangens potius, quia sine uxore esse non potuit, quam gaudens, quia duxit, quisquis vendit, quod novit: quia etsi maneret, beatum non faceret, quisquis, quod emit, novit, quia transfiet, & de his non præsumit, & facit ex eo, quod habet, misericordiam cum non habentibus, securus expectat b diem novissimum.

Corr. Rom. § Coput hoc, quod eodem modo habetur in Polycarpo, confectum est ex duobus B. Augustini indicatis locis: verbis nonnullis partim omissis, partim mutatis, salva tamen sententiâ.

C. VI. Vota continentie sine uxoris consensu reddi non possunt.

Idem ad Armentarium, & Riparium, & Paulinam, epistola 45.

UNA sola i causa esse posset, quâ te ad id, quod voti, non solum non hortaremur, verum etiam prohiberemus implere, si forte tua conjux hoc tecum suscipere animi seu carnis infirmitate recusaret. Nam, & vendita talia non sunt a conjugatis, nisi ex consensu & voluntate communi: & si præproperè factum fuerit, magis est corrigenda temeritas, quam persolvenda promissio. Neque enim Deus exigit, si quis ex alieno aliquid voverit, sed potius usurpare vetat alienum.

C. VII. Absque cæteris operibus nec sola virginitas salvat, nec cætera absque virginitate proficiunt.

Item Hieronymus libro primo adversus Jovinianum.

2 Tunc salvabitur mulier, si illos genuerit filios, qui ps. virgines permanfuri sunt: si quod ipsa perdidit, acquirat in liberis, & damnum radicis, & cariem flore compenset, & pomis.

C A P. VIII.

Idem ibidem.

HOC solum non dico, quod quomodo absque cæteris operibus virginitas sola non salvat, sic omnia opera absque virginitate, puritate, continentia, castitate imperfecta sunt.

a al. ullius. b Luc. 2. c Dan. 13. d Bed. ibidem. & gloss. ordinaria. e Sentent. 4. dist. 32. Polyc. lib. 6. tit. 4. f al. imputaret continentiam. g August. in Psal. 147. h al. expectet. i Sent. ibid. lvo p. 8. c. 134.

C A P. IX.

Idem ibidem.

QUI sinit a, veniat & bibat: qui potest capere, capiat.]

Non dicit, velitis, nolitis, bibendum vobis est, atque currendum: sed, qui voluerit, qui potuerit currere, atque potare, ille vincet, ille satiabitur. Et idè plùs amat virgines Christus, quia spontè tribuunt, quod sibi non fuerat imperatum: majorisque gratiæ est offerre, quod non debeas, quam reddere, quod exigaris. Apostoli uxoris onera contemplati: Si b talis est, inquit, causa hominis cum uxore, non expedit nubere. Quorum Dominus sententiam probans, rectè quidem sentitis, ait, quod non expedit homini ad cælestia regna tendenti, accipere uxorem: sed difficilis res est, & non omnes capiunt verbum istud: verum quibus datum est. Alios eunuchos natura facit: alios vis hominum: mihi illi eunuchi placent, quos castravit non necessitas, sed voluntas: libenter illos in meos sinus recipio, qui se castraverunt propter regna cælorum, & ob mei cultum noluerunt esse, quod nati sunt. Simulque tractanda sententia, Qui se, inquit, castraverunt propter regna cælorum. Si castrati mercedem habent regni cælorum, ergo qui se non castraverunt, locum non possunt accipere castratorum.

Gratian. Finis hujus auctoritatis & duæ præcedentes de virginitatis affectu intelliguntur: qui non in voluntate solam, sed in necessitate est: principium verò de affectu intelligitur, qui non in necessitate, & ante votum, sed in voluntate est, nec exigitur, nisi repromittatur.

C. X. Non licet illi ducere uxorem, qui suam velare permiserit.

Item ex Concilio Rhemenfi (imò Vermeriensi c. 21. an. 752. in Gallia.)

3 QUI c uxorem suam velare d permiserit, aliam non ps. accipiat, sed similiter convertatur.

C. XI. Vota abstinentiæ, quæ mulier permittente viro permiserit, illo prohibente servare non cogitur.

Item Augustinus e in questionibus Numerorum, quest. 59.

4 MANIFESTUM f est ita voluisse legem, fœminam esse ps. sub viro, ut nulla vota ejus, quæ abstinentiæ causâ voverit, reddantur ab ea, nisi auctor vir fuerit permittendo. Nam cum ad peccatum ejusdem viri pertinere voluerit, si prius permiserit, & postea prohibuerit, etiam hic tamen non dixit, ut faciat mulier, quod voverat, quia permissa jam prius à viro fuerat. Viri dixit esse peccatum, quia abnuvit, quod prius concesserat: non tamen mulieri vel ex hoc permillum dedit, ut quod prius vir ei concesserat, postea si prohibuerit, contemnatur. b

Gratian. Ex præmissis auctoritatibus apparet, quod continentie vota nec mulier sine consensu viri, nec vir sine consensu mulieris Deo reddere potest. Si autem consensu alterius eorum ab altero promissa fuerit, & si postmodum in irritum deducere voluerit, qui permittit, non tamen valet, quia in debito conjugii æquè mulier habet potestatem viri, sicut & vir mulieris: atque idè, si quilibet eorum alteram à suo jure absolverit, ad præteritam servitutem ipsam revocare non poterit: quia verò in cæteris vir est caput mulieris, & mulier corpus viri: ita vota abstinentiæ viro permittente mulier potest promittere, ut tamen eodem prohibente repromissa non valeat adimplere: & hoc, ut diximus, propter conditionem servitutis, quæ viro in omnibus debet subesse.

a Joan. 7. Matth. 19. b Matth. 19. c Sentent. ibidem. Burchard. lib. 9. cap. 46. lvo p. 8. c. 184. Pannorm. l. 6. cap. 81. d al. velari. e Et Beda 1. Corinth. 7. & gloss. ordin. Num. 30. f Sentent. ibid. lvo part. 8. c. 98. Pann. l. 7. cap. 48. g al. cum. h al. condemnatur.

C. XII.

C. XII. *Mulieres viris suis debent subesse.*
Unde Augustinus in a libro questionum Genesim,
quæst. 153.

Est ordo h naturalis in hominibus, ut serviant femina viris, filii parentibus: quia & nulla justitia est, ut major serviat minori.

Corr. Rom. ¶ Quia nulla] *In Pannormia reliqua habentur ut apud Gratianum, nisi quod corruptè in eo legitur, majori serviat minor. Sed in originali, à quo non longe distat Ivo, quia & illic justitia est hæc, ut infirmior ratio serviat fortiori, ob glossam autem non est emendatum.*

C. XIII. *Vir est caput mulieris.*
Idem in questionibus Veteris & Novi Testamenti ex utroque mixtum, c. 106.

Hæc o imago Dei est in homine, ut unus factus sit & quasi Dominus, ex quo ceteri orientur, habens imperium Dei, quasi vicarius ejus: quia omnis Rex Dei habet imaginem: ideoque mulier non est facta ad imaginem & Dei. Sic etenim dicit: *Et d fecit Deus hominem: ad imaginem Dei fecit illum.* Hinc etiam Apostolus e: *Vir quidem, ait, non debet velare caput suum, quia imago & gloria Dei est: mulier autem ideo velat, quia non est gloria, aut imago Dei.*

Corr. Rom. ¶ Factus sit] *Quæ sequuntur, emendata sunt partim ex vetustis, partim ex ipso originali & Ivone. In vulgata enim Gratiani recentioribus legebatur, factus sit homo, ex quo ceteri orientur, habens imperium Dei, quasi vicarius Dei, quia unius Dei habet vir imaginem.*

¶ Imaginem] *sequatur, & similitudinem, quæ sunt expuncta, quia neque apud Augustinum, neque in vulgata Græca, neque in Latina vetustiore, neque apud ceteros collectores habentur. Pulchrè verò de hac re disputat Basilium in hunc Genesim locum, & Origenes Periarcho. lib. 3. c. 6.*

CAP. XIV.

Idem libro f questionum super Deuteronomium,
quæst. 33.

Satis g hinc apparet, quemadmodum subditas feminas viris, & penè famulas lex esse voluerit uxores, quod dicens adversus uxorem vir testimonium, unde lapidaretur illa, si hoc verum esse demonstraretur, ipse tamen non vicissim lapidaretur, si hoc falsum esse constiterit: sed tantummodo castigatur, & damnificatur, eique perpetuò jubetur adherere, quæ carere voluerat. In aliis autem causis, eum, qui testimonio falso cuiquam nocuerit, quod si probaretur, jus b sit oscidi, eadem & plecti jubetur i pœnâ, quæ fuerit, si verum esset, iste & plectendus.

Corr. Rom. ¶ Eadem] *Eodem serò modo apud Ivonem, & in Pannormia. In originali verò, eademque pœnâ plecti jubet.*

¶ Iste] *Sic est emendatum ex aliquot manuscriptis, & originali, & Ivone.*

CAP. XV.

Idem Hieronymus super epistolam ad Titum
in cap. 2.

Cum & caput mulieris vir sit, caput autem viri Christus, quæcumque uxor non subicitur viro suo, hoc est, capiti suo, ejusdem criminis rea est, cujus & vir, si non subiciatur Christo capiti suo. Verbum autem Domini blasphemator, vel dum contemnitur Dei prima sententia, & pro nihilo ducitur, vel cum Christi infamatur Evangelium, dum contra legem filieque naturæ eam, quæ Christiana est, & ex Dei lege subiecta, viro impere desiderat: cum etiam gentiles feminæ viris suis serviant communi lege naturæ.

a Et glossa ordin. Genes. 46. & Bedæ ad Coloss. 3. b Ivo p. 8. c. 94. Pann. l. 7. c. 43. c Ivo p. 8. c. 95. Pann. l. 7. c. 43. d Genes. 1. Sap. 2. e 1. Cor. 11. f Et gloss. ordin. ad cap. 22. Dou. g Ivo p. 8. c. 96. Pann. l. 7. c. 45. h al. iustit. i aliter jubet. k Ivo p. 8. c. 97. Pann. l. 7. c. 46.

C. XVI. *Arbitrium viri mulierem sequi oportet in omnibus.*

Item Augustinus a in questionibus Numerorum, quæst. 59.

Noluit itaque lex b mulierem aliquid vovere Deo adversus animam suam, ut non in & aliqua rerum licitarum, atque concessarum abstinentia in eisdem votis feminæ valeat auctoritas, sed virilis. Ita, si adhuc in nuptæ, jam concesserat pater vota persolvere, si antequam persolverit, nupsit, & viro ejus hoc cognitum non placuerit, non persolvat, & sit omninò sine peccato: quia mandavit eam, sicut dicit, id est, mundam judicavit. Neque hoc contra Deum fieri putandum est, cum ipse Deus hoc præceperit, hoc voluerit.

Corr. Rom. ¶ Ut non in aliqua] *Sic in Pannormia. Apud Ivonem verò, ut in aliquarum rerum, in glossa ordinaria, id est, in rerum. Sed totus hic locus longè meliùs habet in originali: feminam sub patre, antequam nubat, & sub viro nuptam voluit lex vovere ita aliquid Deo adversus animam suam, id est, in aliquarum rerum licitarum atque concessarum abstinentia, ut in eisdem votis feminæ non pravealeat auctoritas, sed virilis.*

C. XVII. *Nulla est mulieris potestas, sed in omnibus viri dominio subiecta est.*

Idem in libro questionum Veteris Testamenti,
quæst. 45.

Mulierem e constat subiectam dominio viri esse, & nullam auctoritatem habere: nec docere enim potest, nec testis esse, neque fidem dare d, nec judicare: quanto magis non potest imperare?

Corr. Rom. ¶ Restitutum est hoc caput ex B. Augustino, & ex eo nonnulla addita. Num antea citabatur ex beato Ambrosio.

CAP. XVIII.

Idem Ambrosius in e Hexameron in tractatu dicit
quartè.

Adam f per Evam deceptus est, non Eva per Adam. Quem vocavit ad culpam mulier, justum est, ut eum gubernatorem & assumat, ne iterum femineâ facilitate labatur.

Corr. Rom. ¶ Gubernatorem] *Antea legebatur, ut eam in gubernationem assumat. Emendatum est ex B. Ambrosio. Glossa enim optimè convenit voci, gubernatorem.*

CAP. XIX.

Idem super primam epistolam ad Corinthios in
cap. 2.

Mulier debet g velare caput, quia non est imago Dei. Sed ut ostendatur subiecta, & quia prævaricatio per illam inchoata est, hoc signum debet habere, ut in Ecclesia propter reverentiam Episcopalem non habeat caput liberum, sed velamine tectum, nec habeat potestatem loquendi: quia Episcopus personam habet Christi. Quasi ergò ante judicium Christum, sic ante Episcopum, quia vicarius Domini est, propter & peccatum originale subiecta debet videri.

Corr. Rom. ¶ Propter peccatum originale] *Apud B. Ambrosium & Ivonem legitur, propter reatus originem; in Pannormia verò, propter reatum originale. Sed ob glossam non est mutatum, reliqua sunt emendata.*

CAP. XX.

Idem in libro de paradiso, c. 10.

Neo illud otiosum, quod non de eadem terra, de qua plasmatus est Adam, sed de ipsius Adæ costa facta sit mulier: ut sciremus, unam in viro & muliere corporis esse naturam, unum fontem generis humani.

a Et glossa ordin. ad cap. 30. Num. b Ivo p. 8. c. 98. Pann. l. 7. c. 47. c Ivo p. 8. c. 10. Pann. l. 7. c. 49. d aliter dicere. e Lib. 5. in Genes. cap. 7. f Ivo p. 8. c. 95. Pann. l. 7. c. 50. g Ivo p. 8. c. 92. Pann. l. 7. c. 51.

Ideo non duo à principio facti vir & mulier, neque duo viri, neque duæ mulieres: sed primùm vir, deinde ex eo mulier. Unam enim naturam volens hominum constituere Deus, ab uno principio creaturæ hujus incipiens, multarum & disparium naturarum eripuit facultatem.

Gratian. Evidentiſſimè itaque apparet, ita virum esse caput mulieris, ut nulla vota abstinentiæ, vel religiosæ conversationis liceat sibi sine ejus licentia Deo offerre: etiamsi viro permittente repromissu fuerit, non licet ei votum opere complere, cum vir voluerit revocare permissum. Vota verò continentia ita alterius permissu ab altero valent offerri, quod post permissionem non valent in irritum deduci.

CAUSA XXXIV.

Quidam vir in captivitate ductus est: postea uxor ejus, audiens illum mortuum, nupsit alii: deinde ille de captivitate rediens, repetit uxorem suam: illa posterioris amore capta, aspernatur thorum prioris viri.

1. Nunc primùm queritur, An ista rea adulterii, que vivente viro suo alteri nupsit?
2. Secundò, An redeunte primo sit cogenda recedere à secundo, & redire ad primum?

QUÆSTIO I. & II.

I Traque questio terminatur auctoritate a Leonis Papæ, qui scribens Nicetæ, Aquileiensi Episcopo, epist. 77. cap. 1. & sequentibus, ait:

C. I. Qui alii nupsit, putans virum suum mortuum esse, illo redeunte ad priorem redire cogitur.

Cum b per belloam cladem, & per gravissimos hostilitatis incurfus ita quadam dicaris divisa esse conjugia, ut abductis in captivitate viris, feminæ eorum remanserint destitutæ, quæ viros proprios aut interemptos putant, aut nunquam à dominatione crederent liberandos, & ad aliorum conjugium solitudine c cogente transierint: cumque nunc, statu rerum auxiliante Domino in meliora converso, nonnulli eorum, qui putabant periisse, remeaverint, meritò charitas tua videtur ambigere, quid de mulieribus, quæ aliis conjunctæ sunt viris, à nobis debeat ordinari. Sed quia novimus scriptum, quòd à Deo jungitur mulier viro, & iterùm præceptum agnovimus, ut quod d Deus junxit, homo non separet, necesse est, ut legitimarum fœdera nuptiarum redintegrandæ credamus, & remotis malis, quæ hostilitas intulit, unicuique hoc, quod legitime habuit, reformetur: omnique studio procurandum est, ut recipiat unusquisque, quod proprium est. §. 1. Nec e tamen culpabilis judicetur, & tanquam alieni juris perversor, qui personam ejus mariti, qui jam non esse existimabatur, assumpsit. Sic enim multa, quæ ad eos, qui in captivitate ducti sunt, pertinebant, in jus alienum transire potuerunt: & tamen plenum justitiæ est, ut eisdem reversis propria reformentur. Quod si in mancipiis, vel in agris, aut etiam in domibus, ac possessionibus ritè servatur, quantò magis in conjugiorum redintegratione faciendum est? ut sic, quod bellicæ necessitate turbatum est, pacis remedio reformetur? Et ideo f, si viri post longam captivitatem reversi, ita in dilectione suarum conjugum perleverant, ut eas cupiant in suum redire consortium, omittendum est, & inculpabile judicandum est, quod necessitas intulit, & restituentium, quod fides poscit. & infra, g cap. 4. §. 2. Sin au-

tem aliquæ mulieres ita posteriorum virorum amore sunt captæ, ut malint his coherere, quàm in legitimum redire consortium, meritò sunt notandæ, ita ut etiam Ecclesiasticæ communionem priventur, quæ a de re excusabili contaminationem criminis elegerunt: ostendentes, sibi met pro sua incontinentia placuisse, quod justa remissio poterat expiare. Redeant ergò in suum statum voluntariè redintegratione conjugia: neque ullo modo ad opprobrium malæ voluntatis trahatur, quod conditio necessitatis extorsit: quia sicut hæ mulieres, quæ reverti ad viros suos nolunt, impiæ habendæ sunt; ita illæ, quæ in affectum inicum ex Deo redeunt, meritò sunt laudandæ b judicio.

C. II. Vivo, vel uxore de captivitate redeuntibus, propria redintegrantur conjugia.

Item Innocentius Papa Probo, in epist. 9.

Cum in captivitate c Urfa mulier teneretur, aliud conjugium cum Constituta Fontanum d commississe cognovimus. Sed favore Domini reversa Urfa nos adiit, & nullo diffidente uxorem se memorati esse perdocuit. Qua de re, domine fili meritò illustris, statimus, fide catholica suffragante, illud esse conjugium, quod primitus erat gratiæ divinæ fundatum: conventumque secundæ mulieris, priore superflite, nec divortio ejectâ, nullo pacto posse esse legitimum.

C. III. Quæ primo viro relicto, secundo adhaerit, nisi secundum relinquens, primo reconciliari non potest.

Item Hieronymus ad Amandum Presbyterum.

Non satis animadvertere e potui, quid sit, quod dicere voluit, alio viro per vim accepto. Quid est, per vim accepto? congregatâ videlicet multitudine nolentem rapuit. Et quare postea raptorem rapta non dimisit? legat libros Moysi, & inveniet desponsatam viro, si in civitate fuerit oppressa, & non clamaverit, puniri quasi adulteram: si autem in agro oppressa sit, innoxiam esse à scelere, & violentum legibus subjacere. Ergò & ista soror, quæ, ut dicit, vim passa est, ut alteri jungeretur, si vult corpus Christi accipere, & non adultera reputari, agat penitentiam: ita duntaxat, ut secundo viro, qui non appellatur vir, sed adulter, à tempore penitentia non copuletur. Quod si durum ei videtur, & semel dilectum non potest derelinquere, nec præferre Dominum voluptati, audiat Apostolum f clamantem: Non potestis calicem Domini hiberere, & calicem demoniorum. Non potestis mensæ Domini communicare, & mensæ demoniorum; & alio g loco: Quæ communicatio luci ad tenebras: qui consensus Christi ad Belial? Rem novam loquor, inò non novam, sed veterem, quæ Veteris Testamenti auctoritate firmatur. Si reliquerit secundum virum, & reconciliari priori voluerit, non potest. Scriptum est enim in Deuteronomio h: Si acceperit homo uxorem, & habuerit eam, & non invenerit gratiam in conspectu ejus, propter aliquam fœditatem, scribet libellum repudiij, & dabit in manu ejus, & dimittet eam de domo sua. Cumque egressa adultera i maritum duxerit, & ille quoque oderit eam, dederitque ei libellum repudiij, & dimiserit de domo sua, aut certè mortuus fuerit, non poterit prior maritus recipere eam uxorem, quia polluta est, & abominabilis facta est coram Domino, ne & peccare facias terram tuam, quam Dominus Deus tuus tradidit tibi possidendam.

a In Cod. cummum, c. 42. b Sent. 4. dist. 38. Polyc. l. 6. tit. 4. Anf. l. 10. c. 22. Burch. l. 9. c. 55. Ivo p. 8. c. 244. & 190. 191. 192. Pannorm. l. 6. c. 87. c solitudine] orig. d Matth. 19. e Ejusdem epist. c. 2. Burchard. l. 9. c. 56. Ivo p. 8. c. 191. f C. 3. Burchard. l. 9. c. 58. Ivo p. 8. c. 193. g Burchard. l. 9. c. 57. Ivo p. 8. c. 192. Pannorm. l. 6. c. 88.

a al. quia inexcusabiliter contam. &c.] orig. b al. laudabiles judicandæ. c Ivo p. 8. c. 245. Pann. l. 6. c. 89. d Fortunius in iſſe cognoscitur.] orig. e Sentent. 4. distinc. 35. Polyc. l. 6. tit. 4. f 1. Cor. 10. g 2. Cor. 6. h Deut. 24. i alterum] vera lectio. k al. nec.

Corr. Rom. § *Verba hujus capituli in epistola b. Hieronymi, & in Polycarpo proximè sequuntur post ea, que referuntur sup. 32. q. 7. c. omnes cautiones. Ideoque apud ipsos initium hoc ita habet: Neque satis animadvertere.*

3 pars. Gratian. *Si autem inevitabili necessitate cogente vir in aliam provinciam fugerit, & uxor ejus eum sequi noluerit, illo vivente, illa innupta permaneat.*

C. IV. *Quæ virum in captivitate ductum sequi noluerit, maneat innupta, quamdiu vir ejus vixerit.*

Unde in Concilio apud Vermerias.

SI a quis necessitate inevitabili cogente in alium ducatur, seu provinciam fugerit, & ejus uxor, cum valet, & potest, amore parentum & rerum suarum eum sequi noluerit, ipsa omni tempore, quamdiu vir ejus, quem secuta non fuit, vivit, semper innupta permaneat.

4 pars. Gratian. *Quod autem de conjugatis auctoritate Leonis Papæ dicitur, hoc etiam de virginibus intelligendum est, ut si præter conscientiam viro nupsert alieno, non teneantur.*

C. V. *Non est adultera virgo, quæ nesciens viro nupsit alieno.*

Unde Augustinus in libro de fide & operibus, c. 7.

SI virgo b nesciens viro nupsert alieno, hoc si semper nesciat, nunquam ex hoc erit adultera. Si autem sciat, jam hoc esse incipiet, ex quo cum alieno viro sciens cubaverit: sicut in jure prædiorum tamdiu quisque bonæ fidei possessor rectissime dicitur, quamdiu se possidere ignorat alienum: cum verò scierit, nec ab aliena possessione recesserit, tunc male fidei possessor perhibetur, tunc justè injustus possessor vocabitur.

5 pars. Gratian. *Hinc c etiam ignorantia excusat eum, qui nesciens dormivit cum sorore uxoris suæ.*

C. VI. *Non cogatur legitimam dimittere uxorem, qui nesciens dormivit cum ejus sorore.*

Unde in Concilio Triburiensi, (An. 895.)

IN lectum mariti d absente uxore soror ivit uxoris, quam ille uxorem putans suam esse, dormivit cum ea. Super hoc visum est, si ipse per securitatem veram hoc probaverit, quòd incius fecerit hoc scelus, penitentiam quidem, quæ sibi indicta fuerit, agat, & legitimum suum conjugium habere permittatur. Illa verò vindictâ dignâ affligatur, & in æternum conjugio privetur.

C. VII. **P A L E A.**

[Item Hermes in libro Pastoris, mandato quarto.]

EGO dixi e pastori: Domine, si quis habuerit uxorem fidelem in Domino, & invenerit hanc in adulterio, nunquid peccat vir, si cum illa concumbit f? Et dixit mihi: Quamdiu nescit peccatum ejus, sine crimine est vir vivens cum illa. Si autem scit vir, uxorem suam deliquisse, & non egerit penitentiam mulier, sed permanet in fornicatione sua, & coierit g vir cum illa, reus erit peccati ejus, & particeps mœchationis illius. Et dixi illi: Quid ergò, si permanferit in vitio suo mulier? & dixit: Dimittat illam vir, & vir per se maneat. Quòd si dimiserit mulierem suam, & aliam duxerit, & ipse mœchatur. Et dixi illi: Quid, si mulier dimissa penitentiam egerit, & voluerit ad virum suum reverti, nonne recipietur à viro suo? Et dixit mihi: Imò, si non receperit eam vir suus, peccat, & magnum peccatum sibi admittit: sed debet recipere peccatricem, quæ penitentiam egit. Ergò non debet dimissa conjuge suâ vir aliam ducere. Ille actus similis est in viro & muliere.

a Burch. l. 9. c. 54. Ivo p. 8. c. 189. Pannor. l. 6. c. 91. b Polyc. ibid. c al. Sic. d Burch. lib. 17. c. 4. & lib. 19. c. 273. e Ivo p. 8. c. 241. Pann. l. 7. c. 38. Sent. dist. 35. f conviviit? orig. ext. de adult. c. si vir. g conviviit? orig.

Corr. Rom. § *In hoc capite emendata & addita nonnulla sunt ex originali, & cæteris collectoribus.*

6 pars. Gratian. *De simpliciter verò fornicantibus, vel cum duobus sororibus, vel cum matre & filia, vel cum patre & filio, idem accipiendum: ut ignorantibus conjugia non negentur, scientibus perpetuò prohibeantur.*

C. VIII. *Matrimonia non prohibentur contrahere, quorum incestum ignorantia excusat.*

Unde in eodem Concilio Triburiensi legitur.

SI quis a cum duobus sororibus fornicatus fuerit, & sororem soror ab eodem antea stupratam nescierit, vel a b ipse sororem ejus, quam antea stupraverat, non intellexerit, si dignè penituerint, & se continere non valuerint, post annum septem conjugia illis non negentur. Si autem non ignoraverint, usque ad mortem à conjugio abstineant.

Corr. Rom. § *Burchardus etiam citat ex Triburiensi, c. 9. Et quiddam simile habetur in Triburiensi impresso, c. 45. quemadmodum etiam in Wormaciensi, c. 33.*

§ a Vel si ipse] *Sic restitutum est ex Burchardo. Antea legebatur, vel se sororem.*

C. IX. *De eodem.*

Item ex eodem.

SI b quis cum matre & filia fornicatus est, ignorante matre de filia, & filia de matre, ille nunquam accipiat uxorem, illæ verò, si voluerint, accipiant maritos: si autem hoc scierint ipsæ fœminæ, absque maritis perpetuò maneant.

Corr. Rom. § *Gratianus hoc idem caput, quod hic citat ex Triburiensi, infra 35. q. 2. refert ex Concilio apud Vermerias, itemque Burchardus & Ivo: sententia habetur in Wormaciensi, c. 63.*

C. X. *De eodem.*

Item in eodem c.

QUIDAM d fornicatus est cum quadam muliere: postea filius nesciens factum patris, stupravit eandem. Quod eum pater resciret, de se, filioque confessus est. Statuerunt melius esse, ut taliter lapsus, cum digna penitentia, legitima permittantur conjugia, quam forte deterius delinquant. Fornicaria autem sine spe conjugii maneat.

CAUSA XXXV.

QUIDAM vir mortuâ uxore suâ aliam sibi in matrimonio copulavit, quæ uxori defunctæ quarto gradu consanguinitatis, viro autem sextâ lineâ e adhererat. Post triennium verò liberis ex ea susceptis, accusatur apud Ecclesiam: iste pretendit ignorantiam.

1. Hic primùm queritur, Si liceat aliquam ex propria cognatione duci in uxorem?
2. Secundò, Si ex consanguinitate uxoris aliqua possit in conjugem duci?
3. Tertiò, Usque ad quem gradum debeat quisque abstinere sive à propriis, sive ab uxoris suæ consanguineis?
4. Quartò, Quare usque ad sextum gradum consanguinitas computatur, ita quòd nec ultra protenditur, nec infra subsistit?
5. Quintò, Quomodo gradus consanguinitatis computandi sunt?
6. Sextò, Qui iurejurando propinquitatem firmare debeat?
7. Septimò, An illi, qui de incestuosis nati sunt, filii reputentur?
8. Octavò, Si ignoranter de consanguinitate vel affinitate aliqua in uxorem ducta est, an ex dispensatione possit viro suo adherere?
9. Nonò, Si contigerit Ecclesiam decipi, & causâ consanguinitatis.

a Burch. l. 17. c. 5. & l. 19. c. 273. b infra 35. q. 2. f. qui cum matre. Burch. l. 17. c. 12. Ivo p. 9. c. 72. c Concordat Triburiens. impressum, c. 43. d Burch. l. 17. c. 16. Ivo p. 9. c. 75. e al. resciveret. f al. lineâ cognationis.

nitatis aliquam à viro suo separare, que post quadriennium nuptiis hinc inde celebratis deprehenditur non fuisse consanguinea prioris, an secunda conjugia sint rescindenda, & priora sint redintegrandi?

10. Decimo, Si relicta alicujus de propria cognatione ad secundas nuptias transierit, an proles ex eis suscepta possit pertinere ad consortium alicujus de cognatione prioris viri.

QUÆSTIO I.

An liceat aliquam ex propria cognatione ducere in uxorem?

Quod autem consanguineas nostras, sive uxoris nostræ in conjugium nobis ducere liceat, exemplis & auctoritatibus probatur. Abraham a namque Sarai filiam fratris sui, sororem videlicet Loth, in conjugem duxit. Isaac b Rebecca in uxorem accepit, quæ erat filia consobri- ni matris suæ. Jacob c duas sorores, Liam videlicet, & Rachel filias Laban avunculi sui sibi matrimonio sociavit. §. 1. In d lege quoque præcepit Dominus Moysi, ut nullus duceret uxorem, nisi de propria tribu, & familia. Item e si aliquis absque liberis moreretur, præcepit Dominus, ut frater ejus uxorem defuncti sibi copularet, & ex ea semen fratri suo suscitaret. Porro ad quoscunque lex ipsa pervenit, ejus præceptis probantur obnoxii, nisi quæ vel Evangelicis mandatis, vel Apostolicis institutis evacuata monstrantur. Nullo autem Evangelii præcepto, vel Apostolico instituto consanguineorum conjunctiones prohibita inveniuntur. Unde sicut ab initio, ita & nunc licite probantur. §. 2. His ita respondetur. Consanguineorum conjunctiones aliâ causâ necessitatis permittuntur, aliâ causâ justæ rationis inveniuntur imperate f. Cum enim unus vir ab initio, atque una ex latere ejus mulier à Deo formaretur, necessario sorores fratribus copulabuntur. Quod autem cogente necessitate fit, cessante necessitate pariter cessare oportet. Tanto ergo nunc damnabilis usurpatur consanguineorum conjunctio, quanto minus necessaria probatur. Unde hujusmodi copula postea lege prohibita invenitur, Domino dicente per Moysen g: Turpitudinem fororis tuæ non revelabis.

CAP. UNIC. Quare constitutum sit, ne consanguineas ducamus uxores.

Hinc Augustinus ait in libro de civitate Dei 15. cap. 16.

Cum igitur h genus humanum post i primam copulam viri facti ex pulvere, & conjugis ejus ex viri latere, marium feminarumque conjunctione opus haberet, ut gignendo multiplicaretur, nec essent ulli homines, nisi qui ex illis duobus nati fuissent, viri sorores suas conjuges acceperunt. Quod profecto quanto est antiquius compellente necessitate, tanto postea factum est damnabilis religione prohibente. Habita est enim ratio rectissima charitatis, ut homines, quibus esset utilis atque honestissima k concordia, diversarum necessitudinum vinculis nequerentur, nec unus in una multas haberet, sed singula spargerentur in singulos, ac sic ad sociale vitam diligentius colligendam l plurimæ plurimos obtinerent. Pater quippe, & fœcer duarum sunt necessitudinum nomina. Num a ergo habet quis alium patrem, alium fœcerum, numerosus se charitas porrigit. Utrumque autem unus Adam esse cogebatur & filiis, & filiabus suis, quando fratres, sororesque connubio jungebantur. Sic & Eva uxor ejus utique sexui filiorum fuit & fœcus, & mater: quæ m si duæ feminae fuissent, mater altera, & fœcus altera, copiosius se socialis dilectio colligaret. & infra. §. 1. Sed hoc, unde fieret, tunc non erat: quando nisi fratres & sorores ex duobus illis primis, nulli homines erant. Fieri

a Genes. 11. b Genes. 24. c Genes. 29. d Num. 36. e Dent. 25. f al. impetrata. g Levit. 18. h Iero p. 8. e. 39. Pann. l. 7. c. 52. i Genes. 2. k honesta] orig. 1 al. colligendam. m al. quod.

ergo debuit, quando potuit, ut existente copiâ inde ducerentur uxores, quæ non erant jam sorores: & non solum istud, ut fieret, nulla necessitas esset, verum etiam, si fieret, nefas esset. & infra. §. 2. Quod humano genere crescente & multiplicato etiam inter impios Deorum multorum, falsorumque cultores sic observari cernimus, ut etiam si perverfis legibus permittantur fraterna conjugia, melior tamen consuetudo ipsam malit exhorre licentiam, & cum sorores accipere in matrimonium primis humani generis temporibus omnino licerit, sic aversetur, quasi licere nunquam potuerit. & infra. §. 3. Copulatio ergo maris & feminae, quantum attinet ad genus mortaliū, quoddam seminarium & est charitatis: cœlestis verò civitas opus habet, ut noxam generationis evadat.

Corr. Rom. §. 2. Dum ergo habet] In codicibus B. Augustini impressis, & apud Ivoem, & in Pannormia legitur: Ut ergo alium quisque habeat patrem. Sed visa est melior lectio Gratiani.

§. 3. Seminarium] Ivo & Pannormia habent cetera, ut Gratianus: tantum loco, charitatis, habent, civitatis. Integer verò locus B. Augustini hic est: Copulatio ergo maris & feminae, quantum attinet ad genus mortaliū, quoddam seminarium est civitatis. Sed terrena civitas generatione tantummodo, cœlestis autem etiam regeneratione opus habet, ut generationis noxam evadat. Verion ob glossam in versic. civitas. nihil est mutatum. Alia verò multa ex ipso potissimum originali sunt emendata.

Gratian. Hæc itaque consuetudine, quæ ab ipso exordio humana propagationis originem habuit, quam nulla lex contra jubendo evacuerat, excusantur Abraham, Isaac, & Jacob, & ceteri, qui de propria cognatione ducebant uxores. Quamvis etiam aliâ causâ rectissime rationis, quæ id factum sit, possit intelligi. Ceteris idololatriæ fœdatis, sola familia a Heber in cultu unius Dei venayit. Unde Abraham à Chalæis cum patre suo Aram in ignem, quem adorare noluit, projectus est, ut nomen suæ Divinitatis exwendo sentiret, quem venerando colore contempsit. Ne ergo ex conjunctione infidelium fideles ad idololatriam prolaberentur, & ita Deus offenderent, sicut b quondam ante diluvium filii Dei commissi filibus hominum, ipsum ad iracundiam provocaverant, rectissime cautum est, ut Patriarchæ viri sanctissimi non nisi de propria cognatione, id est, de familia fidelium sibi uxores acciperent. Hinc etiam cum filii Israël intraturi terram promissionis à Domino audirent, ne filias Chanaanorum sibi in uxores acciperent, nec suas eis nuptiis traderent, statim subjunxit: Ne c faciant vos recedere à Deo vestro, & fornicari cum Diis alienis. Hinc etiam d Esdras, Idumæas, atque aliarum nationum mulieres, per quas filii Israël ibant ad Deos alienos, ab eis separari iussit. §. 1. Est etiam aliâ causâ, quare consanguineorum conjunctiones in populo Dei primum permittuntur, vel potius imperate fuerunt. Deus enim sic ab initio salutem humani generis dispensavit, ut primitivam Ecclesiam in illo populo institueret, qui sibi carnis consanguinitate erat propinquus. Unde de plebe Judaica primus Apostolus elegit, quos quasi fundamentum Ecclesie instituit, quorum predicatione de eadem plebe multi ad Deum conversi, in seipsis originem Ecclesie præstiterunt. Deinde in cœcitate perfractæ suæ Judaicæ plebe relicta ad gentes, quæ tam fide, quam cognatione carnis à Christo erant alienæ, prædicatio Evangelica translata est: & quasi consanguineæ copulam Christum aspernatus, de aliena cognatione sibi uxorem elegit, adimplens illud, quod per Prophetam e promiserat: In peccatis vestris dimisi matrem vestram, quasi adulteram & repudiatam. Et item per alium f Prophetam: Vocabo non plebem meam, plebem meam. In hujus ergo rei Sacramentum consanguineorum conjunctiones primum in Dei populo permittuntur, nunc autem prohibentur. Et quia non g in una familia tantum, sed in omni multitudine gentium populus fidelium

a Genes. 11. b Genes. 6. c Deuter. 7. d 1. Esdræ 10. e Esdræ 50. f Qsæ 4. g Qsæ 21.

invenitur, non de propria cognatione, sed de quolibet alia cuique uxorem ducere conceditur. §. 2. Illud autem, quod præceptis legis servanda dicuntur, quæ nec Evangelicis, nec Apostolicis institutis evacuata probantur, verum quidem est: sed cum omnia figurativa Apostolus a probet ad tempus esse data, atque ideo veniente veritate affirmet illa non ultra esse servanda, hoc autem, ut supra monstratum est, causâ sacramenti à Deo institutum esse probetur; hoc cum cæteris figurativis evacuatum certissime constat: quamquam, sicut Apostolus quædam h. consulendo addidit, quæ Evangelicis præceptis non inveniebantur definita, nec tamen idè tanquam temeraria vel superflua ab aliis Apostolis sunt repudiata: sic & Ecclesia post Apostolica instituta, quædam consilia e perfectionis addidit, utpote de continentia minorum, de confessione mysteriorum, de celebratione officiorum: quæ nullatenus respicienda sunt, sed diligenti veneratione suscipienda. Consanguineorum ergo conjunctiones, quæ nec Evangelicis nec Apostolicis præceptis non inveniantur prohibita, sunt tamen fugienda, quia Ecclesiasticis institutionibus inveniuntur terminata &.

QUÆSTIO II. & III.

An ex consanguinitate uxoris aliqua possit in Conjugem duci? Et usque ad quem gradum debeat quisque abstinere sive à propriis, sive ab uxoris consanguineis?

Quia ergo à consanguineorum conjunctionibus, sicut probatum est, abstinere oportet, videndum est, usque ad quem gradum à consanguineis propriis abstinere oporteat, vel si ex cognatione propria uxoris aliquam duci in uxorem liceat?

C. I. Usque ad septimam generationem nullus de sua cognatione ducat uxorem.

De his ita scribit Gregorius Papa in Concilio a Meldensi e, (forè an. 600.)

De affinitate f consanguinitatis per gradus cognationis placuit usque ad septimam generationem observare. Nam & hæreditas rerum per legales instrumentorum definitiones sancita, usque ad septimum gradum protendit hæredum successorem. Non enim succederent, nisi eis de propagine cognationis deberetur.

Corr. Rom. § a Concilio Meldensi.] Burchardus, Ivo, multor Pannormiæ citant tantum ex Concilio Meldensi: Magister, Gregorius, Polycarpus, ita habent, Gregorius in decretis. At fieri facile potuit, ut Gregorii decretum in aliquo Meldensi Concilio referretur, unde orta sit ista Gratiani citatio.

C. II. Infamia notentur, qui consanguineas ducunt uxores.

Item Calixtus Papa, epistola secundâ ad Episcopos Gallia. (Ann. 222. Româ in Galliam.)

Conjunctiones g consanguineorum fieri prohibete, quando has & divinæ, & seculi prohibent leges. Leges ergo divinæ, hoc agentes, & eos, qui ex eis prodeunt, non solum ejiciunt, sed & maledictos appellant. Leges verò seculi infames tales vocant, & ab hæreditate repellunt. Nos verò sequentes patres nostros, & eorum vestigiis inherentes, infamiâ eos notamus, & infames esse censemus, quia infamiæ maculis sunt aspersi: nec eos viros, nec accusationes eorum, quos h leges seculi rejiciunt, suscipere debemus. §. 1. Eos autem consanguineos dicimus, quos divinæ, & Imperatorum i, ac Romanorum, atque Græcorum leges consanguineos appellant, & in hæreditate suscipiunt, nec repellere possunt.

a Rom. 8. b Gal. 5. c al. consilio. d al. interminata. e Concor. Nicol. in Conc. Rom. f Sent. 4. dist. 41. Polyc. l. 6. tit. 4. Burch. l. 7. c. 16. Ivo p. 9. c. 51. Pann. l. 7. c. 81. g Polyc. ibid. Burch. l. 7. c. 1. Ivo p. 9. c. 22. Simile in Concil. Innocentii II. h al. quas. i Imperator Romanorum.

C. III. Affines in quinta generatione copulari possunt: in quarta si fuerint inventi, non separentur.

Item Fabianus Papa.

DE propinquis a, qui ad affinitatem per virum & uxorem veniunt, defunctâ uxore vel viro, in quinta generatione jungantur: in quarta, si inventi fuerint, non separentur. In tertia verò propinquitate non licet uxorem alterius accipere post obitum ejus. Equaliter b vir jungatur in matrimonio eis, quæ sibi consanguineæ sunt, & uxoris suæ consanguineis post mortem suæ uxoris.

C A P. IV.

Idem.

Qui propinquam sanguinis uxorem ducunt, & separentur, non licebit eis, quamdiu utriusque vivunt, alias uxores sibi in conjugio sociare, [nisi e ignorantia excusentur.]

C. V. Non prohibetur ducere uxorem, qui ignoranter incestum committit.

Unde in Concilio apud Vermerias.

SI quis d cum matre & filia fornicatus est, ignorante matre de filia, & filia de matre, ille nunquam accipiat uxorem: illæ verò, si voluerint, accipiant maritos. Si autem hoc fecerint ipsæ femina, abque maritis perpetuò maneant.

Corr. Rom. § De capite hoc dictum est sup. 34. q. 1. § 2. C A P. VI.

Item ex eodem.

SI homo e fornicatus fuerit cum muliere, & frater ejus nesciens eandem duxerit uxorem, frater, eò quòd fratri crimen celaverit, septem a annos pœniteat, & post pœnitentiam nubat. Mulier autem usque ad mortem pœniteat, & sine spe conjugii maneant.

Corr. Rom. § Burchardus etiam, & Ivo citant ex Concilio apud Vermerias, c. 5. sententia verò habetur in Triburienfi, c. 44.

§ a Septem annos] Hæc duæ voces absunt à Burchardo & Ivo. Apud Burchardum tamen libro 19. c. 5. ubi Sacerdos de hoc peccato interrogat pœnitentem, & consilium dat, hæc legitur: Si fecisti, eò quòd fratrem tuum crimen celasti, septem annos per legitimas ferias pœniteas. In Triburienfi autem: prædurâ arceatur pœnitentiâ, & condignâ castigatione.

Gratian. De his verò, qui ignoranter conjuguntur, cætera auctoritates intelligendæ sunt.

C. VII. Ex propinquitate sui sanguinis vel uxoris usque in septimum gradum nullus ducat uxorem.

Unde Julius Papa, (forè an. 345. Romæ.)

NULLUM in f utroque sexu permittimus ex propinquitate sui sanguinis, vel uxoris usque ad septimum generis gradum uxorem ducere, vel incesti maculâ copulari g. Præterea quoque illud adjecimus, quoniam sicut non h licet cuiquam Christiano de sua consanguinitate, sic etiam nec licet de consanguinitate uxoris suæ conjugem ducere, propter carnis unitatem.

Corr. Rom. § Caput hoc usque ad versic. Præterea, Burchardus, Ivo, & Pannormia (nam Magister ut Gratianus) citant ex Concilio Aurelianensi, c. 10. Ac sanè in 3. Aurelianensi impresso, c. 10. multa leguntur ad hanc rem pertinentia. Reliqui verò hujus capituli pars in Pannormia (nam ceteri collectores non habent) ex eodem Concilio refertur: sed à Gratiano sup. 27. q. 2. c. qui desponsatam, tribuitur Gregorio.

a Sent. 4. dist. 41. abregatur per c. pen. de consanguin. b Inf. sãd. c. equaliter. Polyc. 4. 6. tit. 4. ex Julio. c Fortasse ista Gratiani. d Sup. 34. q. 1. § 2. f quis cum matre. e Burch. l. 7. c. 13. Ivo p. 9. c. 73. f Sent. 4. dist. 41. Burch. l. 7. c. 14. Ivo p. 9. c. 49. Pann. l. 7. c. 79. g al. commaculari. h Sup. 27. q. 2. c. qui desponsatam. Aaaa 2

C. VIII. Incestuosi nullo sunt digni nomine conjugii.

Item ex Concilio Agathensi, cap. 61. a
(An. 506. in Gallia.)

DE incestis conjunctionibus nihil prorsus venie referamus, nisi cum adulterium separatione sanaverint. Incestuosos b vero nullo conjugii nomine deputandos, quos etiam designare funestum est. §. 1. Hos a enim censemus esse, si quis relictam fratris, (quæ penè prius foror extiterat) carnali conjunctione polluerit: si quis frater germanam uxorem acceperit: si quis novercam duxerit: si quis consobrinæ suæ se foecaverit: si quis relicta, vel filie avunculi misceatur, aut patruj filia, aut privignæ suæ: aut qui ex propria consanguinitate aliquam, aut quam consanguineus habuit, concubitu polluerit, aut duxerit uxorem. Quos omnes & olim, & nunc d sub hac constitutione incestos esse non dubitamus; & inter catechumenos usque ad legitimam satisfactionem manere & orare præcipimus. Quod ita presenti tempore prohibemus, ut ea, quæ sunt hæcenus constituta e, non dissolvamus. §. 2. Sanè quibus conjunctio illicita interdicitur, habentur & incendi melioris conjugii libertatem.

Corr. Rom. § a Hos enim] Ita est in Agathensi. In Arelatenf. autem 3. c. 2. (ubi idem repetitur) & apud Ivonem hæc conjuguntur cum superioribus, & legitur, hos esse. In Epamensf. c. 30. (in quo idem tractatur argumentum) ductus orationis longè diversus est. In secundo autem Turonico, c. 22. (ubi refertur caput illud Concilii Epamensf.) ita scribitur: Incestus verò, nec ullo conjugii nomine, prædicandos, præter illos, quos dinumerare funestum est, hos esse censemus. In Capitularibus adjectis, c. 200. sunt nonnullæ partes hujus capituli ex epistolis Gregorii Papæ, B. Bonifacio, Archiepiscopo Moguntino, missis.

§ & Habebunt] Sic in Agathensi, & apud Ivonem. In Epamensf. legitur, non habebunt. Sed in Turonico, in quo citatur Epamensf., habebunt. Sic etiam infr. q. 8. c. hæc salubriter. ex Gregorio. In Capitulari autem indicato plenius hæc sententia exponitur: Sed quibus illicita conjunctio interdicitur, nisi hi sunt, quos sanctorum Patrum decreta conjugio copulari prohibent, habebunt incendi melioris conjugii libertatem.

C. IX. Incestuosi usque ad satisfactionem excommunicantur.

Item ex Concilio Ilerdensi, cap. 4.
(An. 524. in Hispan.)

DE his, qui f incesti g pollutione se maculant, placuit, ut quonque in ipso detestando & illicito carnis contubernio perseverant, usque ad Missam tantum catechumenorum in Ecclesia admittantur: cum quibus etiam nec cibum sumere ulli h Christianorum, sicut Apostolus iussit, licebit i.

C. X. Nullus ducat in uxorem a consanguineo cognitam, vel aliquâ pollutione maculatam.

Item Gregorius Papa ad Felicem Messanæ civitatis Episcopum, lib. 12. epist. 31. (An. 604.)

Nec eam, k quam aliquis ex propria consanguinitate conjugem habuit, vel aliquâ illicitâ pollutione maculavit, in conjugium ducere, ulli profectò licet Christianorum, aut licebit: quia incestuosus est talis coitus, & abominabilis Deo & cunctis hominibus. Incestuosos l verò nullo conjugii nomine deputandos a sanctis Patribus dudum statutum esse legimus.

Gratian. Naturæ videlicet ordine: si verò extraordinariè, non sic.

a Et in Arel. 3. c. 2. in Epamensf. c. 30. In Turonico 2. c. 22. in Cap. adjectis, c. 200. b al. incestos. c Burch. l. 8. c. 4. Ivo p. 9. c. 25. & 40. d al. atque sub hac. e al. instituta. f Burch. l. 7. c. 3. Ivo p. 8. c. 29. g al. incesta. h al. illum. i al. oportet. k Ivo p. 9. c. 26. l Sup. ead. de incestis.

C. XI. Extraordinaria pollutio in naturalibus non impedit matrimonium.

Ait enim Urbanus Papa II. Hugoni, Gratianopolitano & Episcopo.

EXtraordinaria a pollutio non e nisi in naturalibus admilla, vel sæpius reiterata b circa maritalem affectum y, si præbitis sacramentis ita esse confiterit, quemadmodum nobis tuis significatum est literis, non videtur matrimonium impedire, quamvis ipsa sit criminosa & damnable.

Corr. Rom. § a Gratianopolitano] Antea legebatur, Urbanus II. Gratiano, Neapolitano Episcopo. Emendatum est ex Polycarpo: & hujus Hugonis mentio est apud Sieghertum ann. 1084. & apud Tritemium in Guidoue V. Carthusia Abbate.

§ & Non nisi] In Polycarpo est, nisi in naturalibus admilla.

§ y Affectum] In eodem legitur, effectum.

C. XII. Nullus ducat in conjugem relictam consanguineorum uxoris a suæ usque in tertiam generationem.

Item Julius Papa.

ET hoc quoque c statutum est, ut relictam patris uxoris suæ, relictam fratris uxoris suæ, relictam filii uxoris suæ, nemo sibi in matrimonium sumat: relictam consanguineorum uxoris suæ, usque in tertiam progeniem nemo in uxorem sumat: in quarta autem, & in quinta, si inventi fuerint, non separentur.

Corr. Rom. § a Uxoris suæ] Sic emendatum est ex vetustis. Nam in vulgatis erat, suorum.

C. XIII. A consanguineis propriis, vel uxoris pariter cuique est abstinendum.

Idem.

Æqualiter d vir conjugatur consanguineis propriis, & consanguineis uxoris suæ.

C. XIV. In parentela propria & conjugii eadem consanguinitas est observanda.

Item Isidorus ex Concilio Maticensi.

SAnè e consanguinitas, quæ in proprio viro observanda est, hæc nimirum in uxoris parentela de lege nuptiarum custodienda est. Quia enim constat eos duos esse in carne una, communis illis utraque f parentela censenda est, sicut scriptum est g: Erunt duo in carne una.

Corr. Rom. § In Pamormia citatur, ut hic. Hugo autem, ex Concilio Maticensi. Burchardus, Matiseensi. Ivo, Manticensi, nullâ Isidori mentione factâ. In Polycarpo conjunctè ponitur cum c. conjunctiones. Sup. eadem, quod quidem est Calisti. Extat autem in Concilio Cabilonensi 2. c. 29. & in Wormaciensi est secunda pars canonis 78.

C. XV. Nurus non est aliter deputanda, quam filia.

Item Augustinus lib. 22. contra Faustam, c. 61.

SI vir & uxor non jam duo, sed una caro sunt, non aliter est nurus deputanda, quam filia.

C. XVI. Usque ad septimam generationem progeniem suam unumquemque servare oportet.

Item Gregorius Papa h Episcopis Gallia.

PROgeniem i suam unumquemque a usque ad septimam decernimus observare generationem: & quam

a Polyc. l. 6. tit. 1. b al. repetita. c Sentent. 4. dist. 42. d Sup. ead. c. de propinquis. Sentent. 4. dist. 41. Polyc. l. 6. tit. 4. Burchard. l. 7. c. 6. Ivo p. 9. c. 43. e Hugo de S. Viç. de sacram. l. 2. p. 11. Sent. ibid. Burchard. l. 7. c. 8. Ivo part. 9. c. 44. Pamorm. l. 7. c. 69. f al. utrinque. g Gen. 2. h In regesto B. Gregor. l. 12. epist. 31. ad Felicem. i Hugo ibid. Sent. 4. dist. 40. Polycarp. l. 6. tit. 4. Anselm. l. 10. c. 40. Burchard. l. 7. c. 11. Ivo part. 9. c. 26. Pamorm. l. 7. c. 76.

diu se agnoscant affinitate propinquos, ad conjugalem copulam accedere denegamus: Quod si fecerint, separentur.

Corr. Rom. ¶ *Burchardus* citat & refert ut *Gratianus*, *Hugo*, auctor *Polycarpi*, & *Magister* citant absolute *Gregorium*. *Anselmus* & *Ivo* ex epistola *B. Gregorii* ad *Felicem*. In *Pannormia* est conjuncta utraque inscriptio, hoc modo: Ex epistola *Gregorii* Episcopi Gallie missa, epistola 31. lib. 12. Extat verò caput hoc in *Capit. l. 6. c. 80.* & in adjecis est prior pars capitis 200. quod in indice tribuitur *Gregorio* *Papæ* ex epistolis *B. Bonifacio*, *Archiepiscopo Moguntie*, missis. Ac sanè in ultima *Gregorii* II. epistola tonis *Conciliorum* inserta, legitur prior pars usque ad vers. generationem.

¶ *Unumquemque* Apud *B. Gregorium*, *Anselmum*, & *Iconem* hoc loco sunt interjecta: de his, qui fideliter edocti sunt, & jam firmâ radice plantati stant inconvulsi.

¶ Quod si fecerint, separentur. Hæc non habentur, nisi apud *Burchardum*. Apud *B. Gregorium*, *Anselmum*, & *Iconem* sequuntur conjunctâ cum superioribus verba capitis, nec eam, & supra eadem.

C. XVII. De eodem.

Item *Nicolaus* *Papa* II. *Amalphanæ Ecclesiæ* *Suffraganeus*.

DE a consanguinitate sua uxorem nullus ducat usque post b generationem septimam, vel quousque parentela cognosci poterit. §. 1. Laicus verò uxorem simul & concubinam habens non communicet *Ecclesiæ*.

C. XVIII. Quousque inter aliquos generatio recordatur, aut in memoria retinetur, sibi invicem non copulentur.

Item ex *Concilio Wormaciensi*, cap. 32. (an. 868.)

IN copulatione c fidelium, generationis numerum non definimus, sed id statuimus, ut nulli Christiano liceat de propria consanguinitate seu cognatione uxorem accipere, usque dum generatio recordatur, cognoscitur, aut in memoria retinetur.

C. XIX. Ex propinquitate sui sanguinis usque ad septimum gradum nullus ducat uxorem.

Item ex *Concilio Lugdunensi* d.

Nulli e ex propinquitae sui sanguinis, usque ad septimum gradum uxores ducant: neque sine benedictione Sacerdotis. Qui autem nupturi erunt, à Sacerdote benedicti nubere audeant, nec aliter præsumant.

Corr. Rom. ¶ *Cæteri* etiam collectiores citant ex *Lugdunensi*. In nonnullis *Gratiani* codicibus est, ex *Lugdunensi*. *B. Bonifacius* in epistola ad *Zachariam* *Papam* mentionem facit *Synodi Lugdunensis*, habitæ à discipulis *B. Gregorii*, in qua de incestis actum fuerat. Simile habetur in *Capitul. lib. 6. cap. 128.* In *Concilio* etiam *Rhemenfi Troisiesiano*, cap. 8. inter alia multa legitur hæc: Et alibi est in canonicis præceptum, ut nemo usque ad affinitatis lineam, & propinquitatem sui sanguinis connubia ducat: neque virginibus sine benedictione Sacerdotis quis nubere præsumat.

Gratian. Præmissis auctoritatibus quisque prohibetur à conjunctione consanguineorum usque ad septimam generationem. Sed objicitur illud *Gregorii* ad *Augustinum*, *Anglorum Episcopum*, c. 6.

a Habetur in *Synodo Episcoporum* 13. in *Basilica Constantiniana*, c. 11. & 12. *Sentent. ibidem.* b alit. ad. c *Burchard. lib. 7. cap. 2. Ivo part. 9. cap. 39. Pannorm. lib. 7. cap. 76. d Capit. l. 6. c. 128. e Sent. ibidem. Burchard. lib. 7. cap. 13. Ivo part. 9. c. 48. Pannorm. l. 7. c. 78. Capitul. l. 6. c. 28. f *Joan. Diaconus* in *vita B. Gregorii* lib. 2. cap. 37. & 38. *Beda* lib. 1. hist. cap. 27.*

C. XX. *Anglii* permittitur, ut in quarta vel in quinta generatione copulentur.

Quædam a lex terrena in Romana republ. permittit, ut five fratris & sororis, seu duorum fratrum germanorum, seu duarum fororum filius & filia misceantur. Sed experimento didicimus, ex tali conjugio sobolem non posse succrescere: & sacra lex prohibet cognationis turpitudinem revelare. Unde necesse est, ut in quarta a, vel quinta generatione fidelium licenter sibi conjugantur. §. 1. Sed idem humillimus Pater *Gregorius* post multum temporis à *Felice* *Messane* *Siciliæ* civitatis Præfule requisitus, utram *Augustino* scripserit, ut *Anglorum* in quarta generatione contracta matrimonia minime solverentur, inter cætera talem responzionem reddidit: Quod scripsi b *Augustino* *Anglorum* gentis Episcopo, alumno videlicet, ut recordaris, tuo, de sanguinis conjunctione, ipsi, & *Anglorum* genti, quæ nuper ad fidem venerat, ne à bono, quod ceperat, metuendo austeriora recederet, specialiter, & non generaliter cæteris me certissime scripsisse cognoscas. Unde & mihi omnis Romana civitas testis existit. Nec eâ intentione hæc illis scriptis mandavi, ut postquam firmâ radice in fide fuerint solidati, si infra propriam consanguinitatem inventi fuerint, non separentur, aut infra affinitatis lineam, id est, usque ad septimam generationem jungantur. Sed adhuc illos neophytos existentes, expissime eos prius illicita docere c, & verbis ac exemplis instruere, & quæ pôst de talibus egerint, rationabiliter & fideliter excludere oportet. Nam juxta *Apostolum* d, qui ait: *Lac deli vobis potum, non escam*, ista illis modò, non posteris, ut præfixum est, temporibus tenenda indulsumus, ne bonum, quod infirmâ adhuc radice plantatum erat, erueretur, sed aliquantulum firmaretur, & usque ad perfectionem custodiretur.

Corr. Rom. ¶ *Verba* hujus capitis usque ad vers. Sed idem. sunt apud *B. Gregorium*. Verum simul hæc sequentia sunt apud *Joannem Diaconum* in *vita B. Gregorii* lib. 2. cap. 38. alit. 37. *Hugo*, *Burchardus*, *Ivo* & *Pamormia* citant, ex epistola *Joannis Constantinopolitani Episcopi* ad *Felicem* Episcopum *Siciliæ*. Recitantur præterea hæc eadem *B. Gregorii* verba in duabus epistolis *Alexandri* II. una, quæ refertur ab *Ivone* part. 9. cap. 6. & in *Pannormia* lib. 7. c. 55. & 56. altera, quæ refertur infr. quæst. 5. c. ad sedem. Multa autem in hoc capite restituta sunt ex *B. Gregorio*, & *Joanne Diacono*.

¶ In quarta,] Apud *B. Gregorium*, nec multò secus apud *Joannem Diaconum* est, necesse est, ut jam tertia vel quarta generatio fidelium licenter sibi jungi debeat. Nam secunda, quam diximus, à se omnino debet abstinere, & hoc modo recitatur in epistola *Alexandri* infr. quæst. 5. c. Ad sedem. §. hanc computationem. In altera tamen ejusdem *Alexandri* epistola, quæ proximâ superiore notatione est indicata, legitur, jam quarta vel quinta. Et hanc lectionem secutus est ille, qui hoc loco casum apposuit.

C. XXI. In quinta vel sexta generatione nullus amplius copuletur conjugio.

Item objicitur illud *Cabilonenfis* *Concilii*.

Contradiciamus e, ut in quarta, vel in quinta, sextaque generatione nullus amplius conjugio copuletur. Ubi autem post interdictum factum fuerit inventum, separentur.

a *Hugo* de *S. Vict.* l. 2. p. 11. c. 16. *Sent. 4. dist. 40. Ivo* p. 9. c. 6. 55. 56. *Burch. l. 7. c. 19. & 20. Pann. l. 7. c. 65. & 71. Ansel. lib. 10. c. 31. Polyc. lib. 6. tit. 4. In Cod. Theod. tit. de incest. nupt. ubi hodie deest. b *Lib. 12. epist. 31. c. al. docere vitare. d* 1. *Corinth. 3. e* *Hugo* *ibid.* *Burch. l. 7. c. 18. Ivo* p. 9. c. 54. *Pann. l. 7. c. 70. Sent. ibid.*
A a a a 3*

Corr. Rom. ¶ Ex Cabilonensi citant ceteri etiam collectores, & Hugo. Extat lib. 5. Capit. c. 99. Exceptis autem verbis illius, vel quinta, sextaque, reliqua ferè eadem leguntur in Concilio Maguntino sub Carolo, c. 54. & altero Maguntino sub Rabano, cap. 30. & in Wormaciensi in priore parte canonis 78. Nam posterior pars est e. sanè consanguinitas, supra allatum.

Gratian. Hæc auctoritate, dum sextâ generatione interdicitur conjugium, in septima permitti videtur. Sed gradus cognationis secundum quosdam variè computantur. Alii namque patrem in primo gradu, filios in secundo ponunt. Alii primum gradum filios appellant, negantes gradum cognationis inter patrem & filium esse, cum uxa caro probentur pater & filius. Auctoritates ergo, quæ consanguinitatis copulam usque in septimum gradum prohibent, patrem ponunt in primo gradu; illæ verò, quæ usque ad sextum gradum prohibent, primum gradum filios appellant: atque ita fit, ut eadem personæ secundam hanc diversitatem inveniantur in sexto, vel septimo gradu. §. 1. Item illud Fabiani a, quo affines in quinta generatione copulari jubentur, videtur esse contrarium illi decreto Julii Papæ. b Sicut non licet ulli Christiano de sua consanguinitate uxorem ducere, sic etiam non licet de consanguinitate uxoris suæ conjugem ducere propter carnis unitatem. Similiter etiam invenitur contrarium illi capiti Gregorii: Nec e eam, quam ex propria consanguinitate conjugem habuit, &c. Sed illud Fabiani intelligendum est de duabus sororibus, vel personis inter se affinitate conjunctis, ut sunt uxores duorum fratrum, si contigerit unum earum alicui matrimonio copulari, post mortem ejus vir non poterit affinem superstitem in conjugem ducere, nisi in quinto gradu affinitatis inveniantur. Unde, qui novercam alicujus in uxorem duxerit, post mortem ejus uxorem privigni ducere non poterit. Hinc etiam idem Julius Papa alibi dicit: Relictam consanguineorum uxoris suæ (non aut consanguineam uxoris suæ, sed relictam consanguineorum uxoris suæ) usque in quartam generationem nullus ducat in uxorem. Psychalis vero Papa II. scribens Rhegino Episcopo, tertium genus affinitatis assignat, cuius copula non ultra secundum gradum invenitur prohibita. Ait enim:

C. XXII. Duorum consobrinorum conjuges viri eademque nubere non possunt.

Porrò duorum e consobrinorum conjuges, quamvis diversis temporibus, viro uni alteram post alterius obitum nubere, ipsa, præter auctoritatem canonicam, publicæ honestatis iustitia contradicit. Et novit prudentia tua, quia ita ab uxoris, sicut à viri consanguineis abstinendum est.

Gratian. Illud autem Gregorii & Julii Papæ intelligitur de consanguinitate viri vel uxoris, ut post mortem alicujus eorum nulli de cognatione defuncti superstes matrimonio copuletur. Demonstratum est, usque ad quem gradum quisque à propria consanguinitate vel cognatione suæ uxoris abstinere debeat.

QUÆSTIO IV.

Quare usque ad sextum gradum consanguinitatis conjunctio prohibeatur?

Modo queritur, Quare usque ad sextum gradum consanguinitatis conjunctio prohibeatur? De his ita scribit Isidorus Etymologiarum lib. 9. c. 6.

CAP. UNIC. Quare usque ad sextum gradum consanguinitas observetur.

Consanguinitas f dum se paulatim propagatum ordinibus dirimens, usque ad ultimum gradum subtraherit, & propinquitas esse desierit, eam rursus lex matrimonii vinculo repetit, & quodammodò revocat fugientem. Ideo autem usque ad sextum generationis g gra-

a Sup. ead. de propinquis. b Sup. ead. c. nullum. §. præterea. c Supr. ead. c. nec eam. d Supr. ead. c. & hoc. e Polyc. l. 6. tit. 4. Anf. l. 10. c. 34. f Ex Aug. l. 15. de civit. Dei, c. 16. g al. generis.

dum consanguinitas constituta est, ut sicut sex ætatibus mundi generatio, & hominis status finitur, ita propinquitas generis tot gradibus terminaretur.

Corr. Rom. ¶ Caput hoc emendatum est ex B. Augustino, lib. 15. de civit. Dei, cap. 16. unde primò videtur sumptum.

QUÆSTIO V.

Quomodo Gradus Consanguinitatis computandi sunt?

DE gradibus verò consanguinitatis, quomodo computandi sint, Isidorus a sic loquitur:

C. I. Quomodo dirimuntur gradus consanguinitatis.

SERIES h consanguinitatis sex gradibus hoc modo dirimitur: filius & filia, quod est frater & soror, sit ipse truncus: illis seorsum sejunctis, ex radice illius trunci egrediuntur isti ramusculi, nepos, neptis primus: pronepos, proneptis secundus: abnepos, abneptis tertius: atnepos, atneptis quartus: trinepos, trineptis quintus: trinepotis filius, & trinepotis filia sextus.

Corr. Rom. ¶ Burchardus, & Ivo, & Pamormia, qui citant partim Isidorum, partim ex dictis Isidori, ex hoc, & capite, consanguinitas, supra q. 4. unum caput faciunt, & habent: Series consanguinitatis septem gradibus, &c.

C. II. Quomodo sunt computandi gradus consanguinitatis.

Item Alexander Papa II. omnibus Episcopis & Clericis, nec non Judicibus per Italianam constituit. (an. 1056.)

AD fedem e Apostolicam perlati est quæstio noviter exorta de gradibus consanguinitatis, quam quidam legum & canonum imperiti excitantes, eodem propinquitatis gradus contra sacros canones, & Ecclesiasticum morem numerate nituntur, novò & inaudito errore d affirmantes, quòd germani fratres vel sorores inter se sint in secunda generatione, filii eorum, vel filia, in quarta, nepotes, vel neptes eorum, in sexta. Taliq; modo progeniem computantes, & in hujusmodi sexto eam gradu terminantes, dicunt, deinceps viros ac mulieres inter se posse nuptialia jura contrahere. Et ad hujusmodi profanum errorem confirmandum in argumentum assumunt seculares leges, quas e Justinianus Imperator promulgavit de Successionibus consanguineorum. Quibus confisi, ostendere moluntur, fratres in secundo gradu esse numeratos, filios eorum in quarto, nepotes in sexto. Sic feriem genealogia terminantes, numerationem sanctorum Patrum, & antiquam Ecclesiæ computationem ad nos usque perductam, perversâ quâdam calliditate disturbare nituntur. Nos verò Deo annuente hanc quæstionem discutere curavimus, in Synodo habita in Lateranensi consistorio, convocatis ad hoc opus Episcopis, & Clericis, atque judicibus diversarum provinciarum. §. 1. Denique diu ventilatis legibus, & sacris canonibus, distinctè invenimus ob aliam atque aliam causam, alteram legum fieri, alteram canonum computationem. In legibus siquidem ob nihil aliud ipsorum graduum mentio facta est, nisi ut hæreditas, vel successio ab una ad alteram personam inter consanguineos deferatur. In canonibus verò ob hoc progenies computatur, ut apertè monstretur, usque ad quotam generationem à consanguineorum sit nuptiis abstinendum. Ibi præferitur, ut hæreditas propinquis modo legitimo conferatur: hic verò, ut ritè & canonicè inter fideles nuptiæ celebrentur. In f legibus distinctè non numerantur gradus,

a Lib. 9. Etymolog. cap. 5. sensus, non verba ipsa. b Sent. 4. dist. 40. Burch. l. 17. c. 10. Ivo p. 9. c. 49. Pamorm. lib. 7. c. 75. c Hugo ibid. Polyc. ibid. Anf. l. 11. c. 92. Ivo p. 9. cap. 6. Pann. l. 7. c. 55. d Sic tamen numerat S. Ambrosius, Epist. 66. e Instit. l. 3. tit. 5. & 6. f Eod. tit. 6. lib. 1. Etym. 9. c. 5.

nisi usque ad sextum: in canonibus autem usque ad septimam distinguuntur generationem. Hac igitur de causa, quia hæreditates nequeunt deferri nisi de una ad alteram personam, idcirco curavit secularis Imperator in singulis personis singulos præfigere gradus. Quia verò nuptiæ sine duobus non valent fieri personis, idcirco sacri canones duas in uno gradu constituere personas. §. 2. Utramque tamen computationem, si attentè ac subtiliter perspecta fuerit, idem sensisse, & eandem esse in eis sententiam, atque ad eundem terminum convenire manifestissimum erit. Justinianus namque usque ad quem gradum consanguinitas ipsa perduret, in suis legibus non definiit. Canones verò ultra septimam, nullam numeravere generationem. Sexto quippe gradu determinato, in ipsis legibus subintulit Imperator: *Hactenus ostendisse sufficiat, quemadmodum gradus cognationis numerentur. Namque ex his palam est intelligere, quemadmodum ultiores quoque gradus numerare debeamus. Generata quippe persona semper gradum adjicit.* Ecce in his brevibus verbis apertè ostenditur, tales gradus, quales isti computant, non tantum usque ad sextum, verum etiam ultra numerari debere, quippe cum ultra sextum ultiores gradus numerandos esse decernat. Ubi enim ultiores nominat gradus, apertè indicat non sex tantummodò esse gradus, sed sex finitis, adhuc alios numerandos. Nec mirum, cum in præcedentibus ipse firmaverit Imperator, decimo etiam gradu consanguineos sibi inter se posse succedere. Cum decimum nominat, non esse tantummodò sex, luce clariùs conficitur. §. 3. Hi ergò evigilent, & aciem mentis, si possunt, intendant, quos hæcenus istiusmodi percudit error. Enimverò, ubi secundum leges inter agnatos, vel cognatos defertur successio, consanguineos esse non dubium est. Neque enim sibi succederent, nisi inter se parentela vinculo tenerentur. Succedunt autem inter se, teste Justiniano, in decimo gradu: consanguinei igitur sibi sunt, qui sibi succedunt. Quòd si in decimo gradu consanguinei sibi existunt, non est terminata consanguinitas (ut isti fatentur) in sexto tantummodò gradu. Quid igitur dicent? Computatis namque gradibus, sicut isti numerant, aut finitur consanguinitas in sexto gradu, aut non. Si finitur, fallaces erunt leges, quibus isti nituntur, quæ in decimo gradu sibi succedere consanguineos jubent. Quòd si non finitur consanguinitas in isto sexto gradu, falsidici erunt isti, qui ultra illum sextum gradum nolunt computare consanguinitatem. Igitur aut leges erunt falsæ, aut isti, qui sic finitur generationem. §. 4. Sed, ut veridica leges, & veraces sint canones, dicamus hoc, quod veritas habet, scilicet, quòd non terminatur consanguinitas in hujusmodi sexto gradu, sed terminatur secundum canones in septimo gradu. Utraque enim computatio, sicut superius diximus, uno fine concluditur. Namque duo gradus legales unum gradum canonicum constituunt. Fratres itaque, qui secundum seculares leges dicuntur in secundo gradu, juxta canones numerantur in primo. Filii fratrum, qui illic numerantur in quarto, hic computantur in secundo: nepotes verò, qui in sexto sibi, istie numerantur in tertio: sic deinceps, qui in legibus scribuntur in octavo & decimo, in canonibus definiuntur in quarto & quinto. Atque hoc modo de reliquis sentiendum est, ut qui secundum canones dicuntur in sexto vel septimo, secundum leges accipiuntur in duodecimo, vel quartodecimo. §. 5. Hanc computationem intelligens prudentissimus Papa Gregorius, dum quaereretur, In quota generatione conjungi fideles debeant? ipsas seculares leges in testimonium adducens, Augustino Anglorum Episcopo sic rescripsit a: *Quaedam terrena lex in Romana Republica permittit, ut siue fratris & sororis, siue duorum fratrum germanorum, seu duarum sororum si-*

lium & filia misceantur. Sed experimento didicimus, ex tali conjugio sobolem non posse succrescere. Unde necesse est, ut jam in tertia vel in quarta generatione copulatio fidelium licenter sibi conjungi debeat. Nam à secunda, quam prædicimus, omnimodò debent abstinere. Ecce hic apertè monstratur, filios & filias fratrum in secunda generatione numerari. Et si fratrum filii & filiae numerantur in secunda, fieri non potest, ut ipsi fratres non sint in prima. Quòd si fratres computantur in prima, filii eorum in secunda, dubium non est, quin eorum nepotes sint in tertia, pronepotes in quarta, & sic de reliquis usque ad septimam. §. 6. Sed sunt quidam, qui ex his Gregorii verbis, quibus ait, ut in tertia vel quarta generatione copulentur fideles, occasionem accipiunt illicita matrimonia contrahendi, dicentes se hoc justè facere posse, quod prudentissimus Doctor sua sententiâ diffiniit. Isti itaque, qui se hoc velamento defendere nituntur, advertant in ejusdem Patris sententiâ, hoc non generaliter cunctis, sed specialiter Anglorum genti mandasse. Nam postmodum à Felice Messana Siciliæ Præfule requisitus, an hoc, quod Augustino mandaverat, generaliter cunctæ Ecclesiæ tenendum esset, apertissimè firmavit, non aliis hoc, quàm illi genti mandasse; ne bonum, quod ceperant, metuendo austeriora, desererent: sed & illis, postquam in fide essent firmæ radice solidati, & universali Ecclesiæ censuit semper esse tenendum, ut nullam de propria consanguinitate, vel affinitate infra septimam generationem aliquis sibi audeat defendere copulare. §. 7. Ecce apertè monstratum est, & ex verbis ipsius legis, & auctoritate prudentissimi Papæ Gregorii, quid de gradibus consanguinitatis numerandis sentire debeamus. Quamvis alia quoque ratio pari modo ipsos revincat adversarios. Nam si, ut ipsi fatentur, in illo sexto gradu consanguinitas finiretur, omnes personarum ramuscules, qui ultra illum gradum in pictura arboris continentur, velut superfluos oporteret detruncari. Sed quia omnes, qui in prædicta arboris pictura numerantur, ex una parentela consistunt, nunquam sine diminutione consanguinitatis à se poterunt separari: veluti non sine damno cujusque personæ valent à proprio corpore manus, brachia, & pedes truncari. §. 8. Illa quoque sacrorum præceptio canonum, quæ jubet à propria abstinere consanguinitate, quamdiu generatio recordatur, aut memoria retinetur, nec à prædicta parentela diserepat computatione. Nam sic a in septem gradibus, si canonicè, & usualiter numerentur, omnia propinquitatum nomina continentur. Ultra quos nec consanguinitas invenitur, nec nomina graduum reperiuntur, nec successio potest amplius prorogari, nec memoriter ab aliquo generatio recordari. §. 9. Ne verò in hac consanguinitatis computatione, aliqua dehinc valeat ambiguitas remanere, aliam, quam quidam faciunt, numerationem in hac etiam disputatione diximus finiendam b. Sunt enim quidam, qui non à fratribus, sed à filiis eorum, id est, patruelibus, vel consobrinis genealogiam numerare incipiunt: dicentes, filios fratrum in prima generatione computari debere, quia fratres quasi quidam truncus, ex quo ceteri ramusculi oriuntur, existunt. Sed nec ista graduum computatio, si bene intellecta fuerit, ab ea, quam superius exposuimus, in sententia poterit esse diversa. Isti enim, qui numerandi initium sumunt à filiis fratrum, non progrediuntur ultra sextam generationem: sed sicut totius mundi sex atates existant, & humana vitæ itidem sex, ita & in consanguinitate sex tantummodò autumant computandas esse generationes: quibus finitis, novæ conjunctionis dicunt posse fieri initium: ut quasi fugientem possint revocare consanguinitatem. §. 10. Hæc c itaque computatio, quæ incipit à fratrum filiis, & numerat usque ad sextam

a. Supr. ead. q. 2. & 3. c. quædam lex.

a. Supr. ead. q. 2. & 3. c. in copulatione. b. al. discutien-
dam. c. Supr. ead. q. 4. consanguinitas.

generationem, tantundem valet, quantum ea, quæ incipit à fratribus, & computat a usque ad septimam. Nec ulla in sensu existit diversitas, quamvis in numero graduum varietas videatur. Ultima enim generatio, si initium numerandi sumat à fratribus, septima invenitur; si à filiis fratrum, reperitur sexta. Taliter igitur determinatis gradibus consanguinitatis, Apostolica vos auctoritate monemus, fratres & filii, ut omnibus sic seriem genealogiæ computandam esse intimetis, quemadmodum sancti Patres numerandam esse sanxerunt, & antiquus mos sanctæ & universalis Ecclesiæ per longa tempora olim computasse monstratur. Nam, si quis perversa & obstinata mente à recto tramite Apostolicæ sedis deviare voluerit, & aliter, quam nos, in nuptiis celebrandis gradus parentelæ numerare contenderit b, primum pro sua temeritate cœlesti penâ plectetur: postmodum verò gladio perpetui anathematis se noverit jugulandum. Data Romæ, &c.

Corr. Rom. § Sic est emendatum ex Hugone, Anselmo & Polycarpo, qui hanc eandem epistolam recitant. Ab Ivone autem, & in Pannormia referuntur duo capita alterius epistolæ ejusdem Alexandri eodem cum hoc argumento scriptæ Clericis Neapolitanis, sive, ut in Pannormia, Metropolitanis. Et apud Gratianum erat conjuncta utraque inscriptio, hoc modo: Neapolitanis Clericis, & omnibus Episcopis atque Judicibus per Italiam constitutis. Ex iisdem verò Hugone, & Anselmo, & Polycarpo multa in toto hoc capite sunt emendata.

C. III. Quare consanguinitas uxoris ad virum pertinere dicatur, & quomodo affinitas sit computanda.

Item Gregorius Papa.

Porrò de affinitate c, quam dicitis parentelam esse, quæ ad virum ex parte uxoris, seu quæ ex parte viri ad uxorem pertinet, manifestissima ratio est: quia, si secundum divinam sententiam ego & uxor mea sumus una caro, profectò mihi & illi mea, suæque parentela propinquitas una efficitur. Quocirca ego & foror uxoris meæ in uno & primo gradu erimus, filius d verò ejus in secundo gradu erit à me, neptis verò tertio: idque e utrinque in cæteris agendum est successioneibus. §. 1. Uxorem verò propinqui mei, cujusunque gradus sit, ita me oportet attendere, quemadmodum ipsius quoque gradus aliqua femina propriæ propinquitatis sit. Quod nimirum uxori de propinquitate viri sui in cunctis cognationis gradibus convenit observari. Qui verò aliorum sentiant, Antichristi sunt: à quibus tantò fortius vos oportet cavere, quantò apertius deprehenditis illos divinis legibus repugnare.

Correct. Rom. § In Polycarpo caput hoc item ac sequens recitatur ex Zacharia. Ac sanè Gratianus in extremis verbis sequentiis capituli indicat, caput hoc fuisse etiam Zachariæ.

C. IV. Qualiter parentelæ gradus computantur.

Item Zacharias Papa (an. 743.)

Parentelæ f gradus taliter computamus: siquidem ego & frater meus una generatio sumus, primumque gradum efficitur, nulloque gradu distamus. Rursus filius meus, fratrisque mei filius secunda generatio sunt, ac gradum secundum faciunt, nec à se aliquo gradu separantur. Atque ad hunc modum cæteræ successiones numerandæ sunt. Porrò de affinitate, quam dicitis parentelam, &c. ut superiore capite Gregorii.

a al. computat septimam. b al. attentaverit. c Sent. 4. dist. 41. Polyc. ibid. d al. filia. e al. eoque modo utique. f Sentent. 4. dist. 40. Polyc. ibid. Bonif. epist. ad Zachar. Tom. II. Concil. p. 447.

C. V. Equivocatio est, cum foror uxoris cognata vocatur.

Item Alexander Papa secundus.

Quod a autem frater, fororve uxoris tuæ cognati tui dicuntur, æquivocationis jure fit, & necessitate vulgaris appellationis potius, quam ullâ causâ cognationis. Uxor enim fratris fratris b potius, quam cognata vocatur. Mariti frater levir dicitur. Duorum autem fratrum uxores vocantur janitricæ a, quasi eandem januam terentes, vel per eandem januam intrantes. Viri foror glos appellatur. Sororis autem vir non habet speciale nomen, nec uxoris frater.

Corr. Rom. § In Polycarpo etiam refertur proximè post c. ad sedem. ut ad eundem Alexandrum pertinere videatur. A verbo autem, uxor, usque ad finem habentur apud Isid. l. 9. c. fin.

§ a Janitricæ,] Ita etiam legebatur in l. non facilis. ff. de gradibus, antequam locus ab Alciao esset restitutus, lib. 2. disp. c. 23. Quamobrem nihil mirandum, si Isidorus, aut alius quispiam allatam hic etymologiam excogitavit. Nunc autem in lege illa est, εὐαγγέλιος.

C. VI. Nomina graduum superiorum, sive inferiorum, sive ex latere venientium.

Item Isidorus c.

Primo d gradu, superiori lineâ continentur pater, mater: inferiori filius, filia: quibus nullæ aliæ personæ junguntur. §. 1. Secundo gradu continentur, superiori lineâ avus, avia: inferiori nepos, neptis: transversâ frater, foror: quæ personæ duplicantur. Avus enim & avia tam ex patre, quam ex matre accipiuntur. Quæ personæ sequentibus quoque gradibus similiter pro substantia earum, in quo gradu consistunt, ipso ordine duplicantur. [Istæ personæ secundo gradu idè duplices appellantur, quia duo avi sunt, paternus & maternus.] Item duo genera nepotum sunt, sive ex filio, sive ex filia procreati. Frater & foror ex adverso veniunt, [id est, α aut frater patris, aut frater matris, qui aut patruus, aut avunculus nominatur:] qui & ipsi hoc ordine duplicantur. §. 2. Tertio gradu veniunt suprâ proavus, proavia, infrâ pronepos, proneptis. Ex obliquo fratris, fororisque filius, filia, patruus, amita, id est, patris frater & foror, avunculus, matertera, id est, frater matris & foror. §. 3. Quarto gradu veniunt suprâ abavus, abavia, infrâ abnepos, abneptis. Ex obliquo fratris & fororis nepos, neptis, frater patruelis, foror patruelis, id est, patris filius, filia: consobrini, consobrini, id est, avunculi & materteræ filius, filia: amittinus, amittina, id est, amitæ filius, filia: itemque consobrini, qui ex duabus fororibus nascuntur: quibus accrescit patruus magnus, amita magna, id est, avi paterni frater, & foror, avunculus magnus, matertera magna, id est, avia tam paternæ, quam maternæ frater & foror.

§. 4. Quinto gradu veniunt, suprâ quidem atavus, atavia, infrâ atnepos, atneptis. Ex obliquo fratris & fororis pronepos, proneptis, fratris patruelis, fororis patruelis, amittini amittina, consobrini consobrini filius, filia, propior consobrini e, propior consobrini f, id est, patris magni, amitæ magnæ, avunculi magni, materteræ magnæ filius, filia: his accrescunt propatruus, proamita.

Hi sunt proavi paterni frater & foror, proavunculus, promatertera.

Hi sunt proavia paternæ, maternæque frater, & foror, proaviaque materni. [Hæc g species nec aliis gradibus quam scripta est, nec aliis vocabulis declarari potest.]

a Ex Isidoro, l. 9. Etymolog. c. fin. Sentent. 4. dist. 41. Polyc. ibidem. b alit. fratris. c Isidor. l. 9. cap. 5. In sententiis Julii Pauli, lib. 4. tit. 11. de gradibus. Hugo de S. Vict. p. 11. lib. 2. cap. 14. d Burch. lib. 7. c. 28. Ivo p. 9. c. 64. Pannorm. lib. 7. c. 89. Anianus interpres Pauli. e al. sobrinus. f al. sobrina. g Anianus interpres.

§. 5. Sexto gradu veniunt, supra tritavus, tritavia; infra trinepos, trineptis. Ex obliquo fratris & sororis abnepos, abneptis, fratris patruelis, sororis patruelis, amitini, amitina, consobrini, consobrinx nepos, neptis, patru magni, amita magnæ, avunculi magni, matertera magna nepos, neptis, id est, propioris sobrini filius, filia, qui consobrini appellantur. Quibus ex latere accrescunt, propatruus, proamita, proavunculi, promatertera filius, filia, abpatruus, abamita. (Hi sunt abavi paterni frater & foror) abavunculus, abmatertera.

Hi sunt abavia paternæ, maternæque frater & foror, abaviaque materni.

[Hæc quoque explanari amplius non potest, quàm ut auctor (Anianus) ipse differuit.]

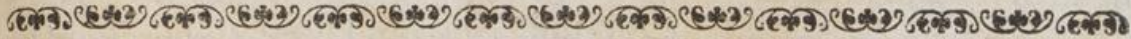
§. 6. Septimo gradu, qui sunt cognati rectâ lineâ supra, infraque propriis nominibus non appellantur: sed ex transversa linea continentur fratris, sororisque atnepos, atneptis, consobrini filii, filiaque.

§. 7. Successionis idcirco gradus septem constituti sunt, quia ulterius per rerum naturam nec nomina inveniri, nec vita succedentibus prorogari potest. [In his septem gradibus omnia propinquitatum nomina continentur: ultra quos nec affinitas inveniri, nec successio potest amplius propagari.]

Corr. Rom. § Caput hoc recitatur etiam ab Hugone, & collectore, extat in libro sententiarum Pauli, additis non uno in loco verbis Aviani interpretis: Pleraque tamen habentur etiam apud Isidorum, l. 9. c. 5.

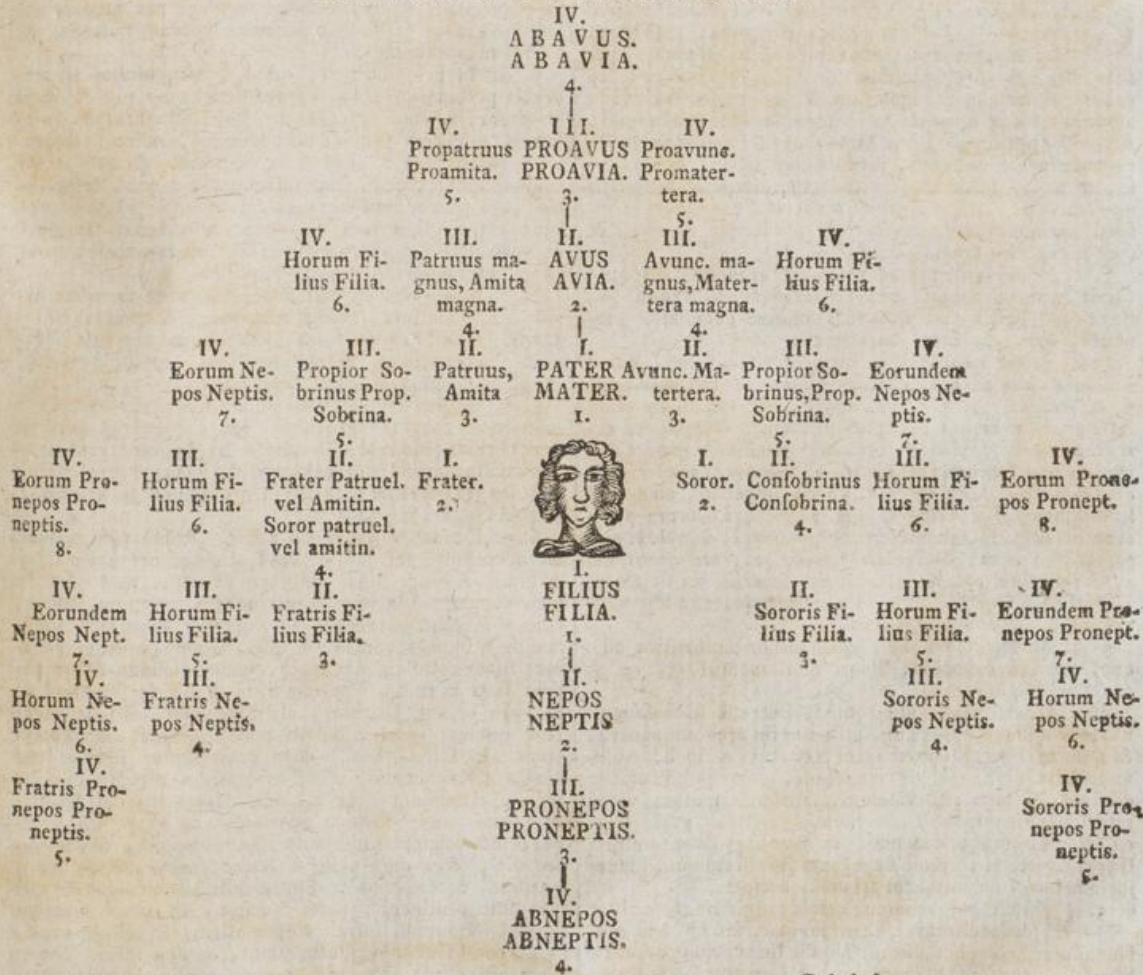
§ α Id est, aut frater] Hoc usque ad vers. Qui & ipsi. non sunt loco indicato, sed tantum apud collectores.

Gratian. De gradibus consanguinitatis vel affinitatis, quot sint, quomodo computandi, quibus etiam appellentur nominibus, auctoritate Isidori, atque Gregorii, & Alexandri sufficienter monstratum est.

ARBOR CONSANGUINITATIS.

*Non gignunt dextros, qui stant in parte sinistra.
Læva dat uxores, dat tibi dextra mares.*

CONSANGUINITAS PER TRES REGULAS
DECLARATUR.

Pro linea recta.

PRIMA regula magistralis pro linea recta. Ascendentium & descendentium quot sunt personæ, de quibus queritur, computatis intermediis, unâ demptâ, tot sunt gradus inter eas. Si igitur vis scire, quantum distat abavus à Petruccio (Petruccio esse fingimus in cellula ubi est facies) utroque computato & intermediis, quinque sunt personæ: deince unam, quatuor sunt gradus: & sic de aliis:

Pro linea collateralis duæ sunt regule.

I. Collateralium in linea æquali quoto gradu quis distat à communi stipite, toto distant inter se, vel sibi attinent. Exemplum pone. Cùm facis abavum stipitem inter P. & proneptem propatruum (nam illi sunt in linea æquali) quilibet distat à stipite quarto gradu; ergò inter se quarto. De computatione tantummodò canonica loquor.

II. Collateralium in linea inæquali quoto gradu remotior distat à communi stipite, toto distant inter se. Exemplum pone faciendo abavum stipitem. P. & filius propatruum sunt in linea inæquali. Computemus ergò à remotiori, scilicet à P. sed P. distat à stipite quarto gradu, ergò à filio propatruum quarto. Semper intellige secundùm canones.

Pro arbore consanguinitatis secundùm computationem civilem dantur tales regule.

Prima. In linea ascendentium & descendentium quot sunt personæ, de quibus queritur, computatis intermediis, unâ demptâ, tot sunt gradus inter eas.

Pro linea collateralis.

Collateralium in linea æquali quoto gradu quis distat à communi stipite, toto duplicato, distant inter se, vel sibi attinent. Nam secundùm leges quolibet persona gradum facit in collateralibus. Computatio enim Legistarum ob aliud fit, quàm computatio Decretistarum.

Collateralium in linea inæquali quot sunt personæ stipite dempto, tot sunt gradus. Si autem optas enucleationem, recurre ad Joannis Andreæ declarationem!

Circa lecturam Arboris diversis olim diversum modum tenentibus. Joannes de Deo Hispanus, post illos, lecturæ ipsius arboris novum modum assumens, per suas metricas regulas intellectum nifus fuit aperire: sed propter multitudinem regularum, & versuum obscuritatem, aliquibus notum ignotum, aliis ignotum ignotius reddidit. Attendens igitur ego Joan. Andr. inter Decretorum Doctores minimus & indignus, inventionem arboris ex eo fuisse, ut habentibus materiam consanguinitatis & affinitatis ignotam, nota, & habentibus notam, ex oculorum inspectione notissima fieret, antiquorum scripta revolvi, & (prout expedire credidi) compilavi.

§. 1. Primò querens ad utramque arborem, ad quid fuerit inventio arboris necessaria. Secundò, an sit authentica. Tertio, ad quid in volumine decretalium repetita, quæ olim fuerat in Decretis.

§. 2. Primæ quæstionis ex superius dictis patet solutio: Probatio enim ad oculum aliàs vincit. *Instit. de gradib. §. agnationis. 27. q. 1. nec aliqua.* Ex ostensione enim facti quædam melius percipiuntur, quàm elocutione. *extrâ, de donat. Apostolica, ver. fin.* Hinc est, quòd agrorum mensio subjicitur oculis 16. q. 3. *inter. de præscrip. c. quia indicante. C. fin. reg. l. 3.* Ventris inspectio, an mulier sit pregnant. *ff. de ven. insp. l. 1. in prin.* Locorum pudicitie investigatio, an mulier sit virgo. *extrâ, de prob. c. propofuisti. an arcta, de frigid. §. malef. c. fraternitatis. vel aliter impedita. eod. tit. c. ex literis. injuriæ, an sit atrox, æstimatio. ff. de injur. l. 8.* Et literæ Papales an sint veræ vel falsæ, *de crimin. ful. c. licet.*

§. 3. Ad secundum dico, quòd arbor authentica est: quod patet ex canonibus Ildori & Alexandri, 35. qu. 5. *cap. 1. 2. §. ultim.*

§. 4. Ad tertium dico, quòd quia in Decretis de consanguinitate & affinitate tractatur, utile fuit ibi arborem ponere, & quia in Decretalibus est idem tractatus, & in hoc volumine utile fuit repeti, ex eo maximè, quia nemini venit in dubium, id satis esse validum, satisque famosum, quod repetita lectio probat. *C. de emend. Just. C. l. una.* Item ex eo, quia antiqui canones circa materiam illam multùm fuerunt correcti: unde expediens fuit secundùm statum jurium novorum antiquam arborem decidere.

§. 5. Deinde ad arborem consanguinitatis specialiter descendamus. Et primò queritur, Quid sit consanguinitas? & unde dicatur? quid linea, quid gradus? Secundò queritur, quomodo arbor formetur? & quare

sic punctetur? & interferemus regulas, per quas cognoscuntur gradus. Demùm ponemus quædam notanda, & quasdam quæstiones.

§. 6. Ad primum dico, quòd Consanguinitas est attriuentia personarum, ex eo proveniens, quia una descendit ab altera, vel ambæ ab eadem. Vel, est vinculum personarum ab eodem stipite descendentium, carnali propagatione contractum: quod satis est idem. Dicitur autem consanguinitas, quasi sanguinis unitas, à con, & sanguine: quia de communi sanguine descendunt. Et quoad probationem conjugii non distinguo, an tales consanguinei sint producti ex uxorio coitu, vel ex fornicario, quod est expressum *extrâ, de prob. c. per tuas.*

§. 7. Linea verò est collectio personarum ab eodem stipite descendentium, gradus continens, & numeros distinguens. Et est triplex linea, scilicet graduum descendentium, ascendentium & collateralium, *ut infra patebit, §. ff. de gradib. l. 1. §. l. Jurisconsultus.*

§. 8. Gradus est habitudo distantium personarum, quæ cognoscitur, quotâ agnationis vel cognationis distantia duæ personæ inter se differunt. Et dicuntur gradus ad similitudinem graduum scalarum, vel locorum proclivium: quia ita gradimur de proximo in proximum. *ff. de grad. l. Jurisconsultus. §. gradus.*

§. 9. Formatur autem sic arbor. Primò vide cellulas ascendentium: secundò descendentium: demùm collateralium. Ascende super cellulam vacuum, quæ remansit ideò vacua, quia non potuit nomen proprium habere, cùm alix cellule (exceptis his, quæ per genitivum nominantur) sumant nomen ab ipsa. Quomodo enim possemus illam cellulam nominare, quam dicimus filium patris: fratrem fratris: patrem filii, & sic de singulis? & eam alii vocant Joachim, alii Protheum, alii truncum. Nos autem à nomine bidelli nostri vocemus eam Petrucium. Et scire debes, quòd competenter illæ cellulæ: media ascendentium & descendentium dividerentur directè per medium, ut à latere dextro illarum cellularum ponerentur nomina marium, ut abavus, proavus, &c. à latere sinistro nomina mulierum, ut abavia, proavia, &c. quia positi à latere dextro descendunt à maribus, & e converso. Supra cellulam vacuum est cellula hæc continens, pater, mater, & unum punctum supra, & unum infra. Supra illam est cellula avus, avia, continens duo puncta supra, & duo infra. Supra illam est cellula proavus, provia, continens tria puncta supra,

suprà, & tria infrà. Suprà illam est cellula abavus, abavia, habens quatuor suprà, & quatuor infrà. Descendendo sub cellula vacua est cellula habens filium & filiam: & habet unum punctum suprà, & unum infrà. Sub illa habens nepotem & neptem, & duo puncta suprà, & duo infrà. Sub illa pronepotem & proneptem, & tria puncta suprà, & tria infrà. Sub illa abnepotem & abneptem, & quatuor puncta suprà, & quatuor infrà.

§. 10. Antequam ad collaterales transeamus, scire debes, quòd punctorum numeratio est numeratio graduum, habito respectu ad cellulam vacuum, & puncti superiores denotant computationem secundum jus canonicum, puncti inferiores secundum jus civile, &c. Ponitur autem computatio canonica in superiori parte cellularum, civilis verò in inferiori, ut detur intelligi excellentia juris canonici ad civile: & maximè quoad hunc casum, quo instrumur in matrimoniis, quæ licitè contrahi possunt, necnè: & cum matrimonium sit sacramentum Ecclesiæ, in eo præcipuè lex minor est canonis, extr. de secund. nupt. c. ult. & pen. Vides autem ex punctatione prædicta, quòd in computatione ascendentium & descendendum concordat utrumque jus: quia in eis semper persona addita personæ per carnis propagationem gradum adjicit.

§. 11. Ad inveniendum autem gradus inter eos secundum utrumque jus, tolle hanc magistralem regulam. Ascendentium & descendendum quot sunt personæ, de quibus queritur, computatis intermediis, unâ demptâ, tot sunt gradus inter eas. Si igitur vis scire, quantum distat abavus à Petrucio, utroque computato & intermediis, quinque sunt personæ: deme unam, quatuor sunt gradus. Idem dico de ipso P. ad abnepotem: quia eo modo erit reperire quinque personas: & sic quatuor sunt gradus. Si velis scire, quot distet abavus P. ab abnepote P. invenies ibi novem personas computato P. & sic octo erunt gradus. Scias autem, quòd iste P. non habet totam suam computationem in arbore. Scias enim, quòd quilibet habet duos parentes: quatuor avos: octo proavos: sedecim abavos: & sic semper ascendentes duplicantur. Unde impossibile fuisset tot personas in arbore scribere.

§. 12. Quæro, An inter ascendentes & descendentes prohibitio copulæ conjugalis excedat quartum gradum? & dicit Gess. in sum. de consang. & affin. §. item quantum. quòd non, per decr. non debet, eod. tit. quæ generaliter loquitur, Alii communiter contradicentes, inter ascendentes & descendentes perpetuam esse prohibitionem dicunt: & quod de quarto gradu dicitur, in collateralibus locum habet: ad hoc 35. quest. 3. progeniem. & duobus capitulis sequent. in quibus dicitur, quòd olim non solum usque ad secundum gradum, sed etiam in quantum notitia erat parentelæ, extendebatur prohibitio. Ex quo ergo certum est alterum descendentem, & alterum ascendentem, perdurat prohibitio. Ad idem Instit. de nupt. §. 1. ff. de ritu nupt. l. nuptia. & hoc verum puto.

§. 13. Ad collaterales transeamus, & ad fratrem & sororem: & causâ brevitatatis prosequendo solum partem mediam arboris ad modum vexilli: quâ intellectâ reliqua intelligetur, quod per se patet: dicamus de fratre & descendentibus. Sub cellula fratris, fratris filius filia: ex illa fratris nepos neptis: ex illa fratris pronepos proneptis: & frater P. est cum P. in primo gradu secundum canones: in secundo secundum leges. Ejus filius in secundo secundum canones: in tertio secundum leges. Nepos in tertio secundum canones: in quarto secundum leges. Fratris pronepos est ipsi P. in quarto secundum canones: in quinto secundum leges: & sic debet esse utraque punctatio, & isti sunt collaterales ad P. Et nunc de cellula patris fecimus stipitem. Fac consequenter stipitem de avo: ex eo patruus amita: ex illa frater patruelis & amittius, foror patruelis & amitina: ex illa horum filius filia: ex illa horum nepos neptis. Patruus est P. secundo

gradu, frater patruelis etiam secundo gradu: filius in tertio, nepos in quarto secundum canones. Per leges autem patruus in tertio, frater patruelis in quarto, filius in quinto, nepos in sexto: & sic debet esse utraque punctatio. Postea fac proavum stipitem, & habet filios patruum magnum, amitam magnam, avum & aviam, avunculum magnum, & materteram magnam: illos non prosequimur. Ex cellula patris magni propior sobrinus, propior sobrina, ex illa horum filius filia, ex illa eorundem nepos neptis. Et quia P. distat à proavo, quem nunc feci stipitem, tertio gradu, ergò à patruo tertio, & à propiori sobrino tertio, & à filio tertio, & à nepote, qui exit lineam æqualitatis, quarto secundum canones. Secundum leges verò distat P. à patruo magno quarto, à propiori sobrino quinto, & à filio sexto, à nepote septimo, & sic debet esse utraque punctatio. Modò fac abavum stipitem cum tribus filiis, scilicet propatruo, proavo, & proavunculo: de proavunculo non prosequor. Ex cellula propatruus oritur cellula horum filius filia, ex illa horum nepos neptis, ex illa eorundem pronepos proneptis. Isti omnes sunt cum P. in quarto gradu, quia P. distat à stipite in quarto gradu, & ex illa linea nullus exit lineam æqualitatis, ergò omnes distant quarto. Secundum leges propatruus distat V. filius VI. nepos VII. pronepos VIII. & sic debet esse utraque punctatio.

§. 14. Nunc videndum est, quibus regulis gradus illorum collateralium cognoscantur? Collateralium æqualis lineæ unam trado regulam secundum canones.

§. 15. Collateralium in linea æquali quoto gradu quis distat à communi stipite, toto distat inter se, vel sibi attinent: hoc secundum canones. Exemplum pone: quando facis abavum stipitem inter P. & pronepotem propatruus: nam quia illi sunt in linea æquali, quilibet distat à stipite quarto gradu: ergò inter se quarto.

§. 16. Secundum leges verò aliter est, & sic dicimus regulam. Collateralium in linea æquali quoto gradu quis distat à communi stipite, toto duplicato distat inter se, vel sibi attinent. Vides ergò ex superioribus dictis, & ex punctatione, quòd prædicti P. & pronepos propatruus distant VIII. Et insurgit illa diversitas, quia secundum leges quælibet persona gradum facit in collateralibus. Unde duo fratres faciunt duos gradus: secundum canones verò duæ personæ faciunt unum gradum. Unde (ut patet in cellula fratris) frater est cum P. in primo gradu secundum canones, in secundo secundum leges: sed computatio eorum ob aliud fit, quàm nostra. 35. quest. 5. cap. 2. Bene ergò dicitur secundum leges, quòd in æquali linea collateralium, sive linea sit paris numeri, sive disparis, non est reperire disparem gradum. Vide in linea paris numeri secunda vel quarta, disparis numeri prima vel tertia. In prima duo gradus, in secunda quatuor, in tertia sex, in quarta octo: quod non est secundum canones, quia in æquali linea disparis numeri habemus disparem gradum: quia in prima primum, in tertia tertium, in quinta quintum: & sic de singulis.

§. 17. Nunc restat videre de collateralibus in linea inæquali, de quibus traditur talis regula secundum canones. Collateralium in linea inæquali quoto gradu remotior distat à communi stipite, toto distat inter se. Exemplum pone faciendo abavum stipitem, P. & filius propatruus sunt in linea inæquali. Computemus ergò à remotiori scilicet à P. sed P. distat à stipite, quarto gradu: ergò à filio propatruus IV. & idem in descendentibus usque ad lineam æqualitatis: & hoc est quòd dicimus, quòd persona addita personæ usque ad lineam æqualitatis non crescit gradus: quia propatruus, filius ejus, nepos & pronepos omnes distant IV. gradu à P. Sed aliter secundum leges, secundum quas talem regulam tradimus.

§. 18. Collateralium in linea inæquali quot sunt personæ (stipite dempto) tot sunt gradus. Unde P. à stipite

distat IV. à propatruo V. à filio VI. à nepote VII. à pronepote VIII. & sic quaelibet persona facit gradum. Vides ex supradictis, quòd P. non potest contrahere cum aliqua de arbore. Distat enim à summo, scilicet ab avo: ab imo, scilicet à nepote, ab extremis collateralium, ab omnibus his quarto, à mediis ceteriori: per quòd factis patet, quòd cum nullo potest contrahere. Sed si extremus in collateralibus: utputà si pronepos propatru, vel pronepos fratris, procrearet filiam, posset P. cum illa contrahere. Licet autem contrahatur in quinto gradu, manet tamen consanguinitas: prohibitio enim, quae per jus positivum procellerat, potuit tolli: sed naturalia sunt immutabilia. 5. *dist. in princ.*

§. 19. Scire debes, quòd communiter dicunt Doctores, quòd abavus & proavus, & avus sunt bigami; dicentes, quòd si non essent bigami, non possent filii eorum conjungi, cum essent fratres: sed de hoc non multum curo: quia eadem ratione sic esset de aliis cellulis duplicibus, quòd personae earum essent bigami. Unde fingamus, perinde ac si in qualibet cellula haberemus quatuor personas, ac si diceretur propatruus & uxor, proavita & maritus, unde duplicatio posita fuit, ut nomina demonstrarent in utroque sexu, non ut eos conjuges denotaret. Sciendum est etiam, quòd in collateralibus aequalis linea bene sequitur ista regula affirmando & negando: Ego & tu sumus consanguinei in linea aequali, & ego possum accipere filiam tuam: ergò tu meam. Et negativè, ego non possum accipere filiam tuam: ergò nec tu meam. Affir-

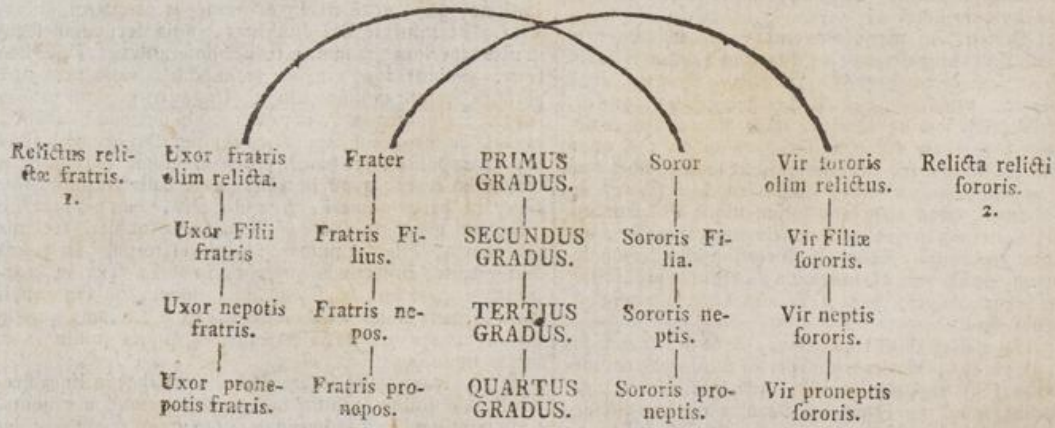
mativa procedit in linea aequali quarti gradus. Negativa in tertio vel ceteriori. Sed in linea inaequali hoc non procedit affirmando vel negando: quia si unus est in quarto, alter in tertio vel ceteriori; qui est in tertio vel ceteriori, potest contrahere cum filia ejus, qui est in quarto gradu, & non e converso: unde propatruus, hujus filius & nepos contrahere possunt cum filia P. sed non e converso.

§. 20. Demùm quaeritur, An collaterales, quorum unus est in quinto & alter in primo, puta filia P. & propatruus, possint ad invicem contrahere? Dicit Hostiensis quòd non, & hoc not. *extrà eod. c. quòd dilectio. §. cap. tua. §. in summa hujus tit. de consang. §. nunquid in v. §. j.* quod per sua argumenta nititur probare sic, scil. pater & filius una persona censentur. *C. de Impub. §. aliis substit. l. ult.* sicut ergò non contrahitur cum stipite, sic nec cum filiis stipitis, bene facit praedicta decret. tua, ubi fratres videntur poni pro stipite. Contrarium tenet Bernh. quòd colligitur ex gl. quam ponit *suprà eod. tit. c. ult. §. Ra. & Jo. de Deo*: & hoc est verillimum, quòd probant verba regule posite *sup. eod. c. ult.* dum dicit ibi, *descendentium ab eod.* sed certum est, quòd propatruus descendit à stipite. Praterèa aut dicitis, quòd est inter eos prohibitio ascendentium & descendentium, aut collateralium: de primo patet negando, quòd certum est filium P. non descendisse à propatruo. Est ergò prohibitio collateralium: sed certum est, quòd isti distant quinto. Quid igitur impediatur istos collaterales contrahere, non video. *Joan. Andr. c. an. 1347. Bononiae.*

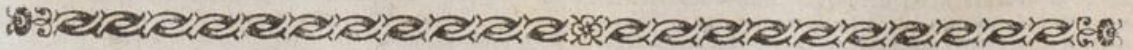

ARBOR AFFINITATIS.

Primum genus Affinitatis, quod hodie habet prohibitionem.

1. 2. *Duae superiores cellule his nuxeris notatae, decoris ergo posita sunt, ad genus Affinitatis demonstrandum, non habent tamen prohibitionem.*

AFFINITATIS DECLARATIO Ex JOH. ANDR.

Affinitas secundum canones, est personarum proximitas ex coitu proveniens, omni carens parentela. Et dicitur affinitas, quasi duorum ad unum finem unitas: eò quòd duae cognationes diversae per nuptias secundum leges,

leges, vel per coitum secundum canones copulantur, & alter ad alterius cognationis finem accedit, ut ff. de grad. cognat. l. non facill. §. affines.

Scias autem, quod affinitas est perpetuum impedimentum, quod durat etiam mortuam personam, quae mediante contrahitur, 35. q. 10. fraternitatis.

Per carnalem copulam viri & mulieris inter consanguineos mulieris & virum, & inter consanguineos viri & mulierem contrahitur affinitas primi generis ejusdem gradus, cujus est consanguinitas. Si ergo consanguineus tuus cognoscat mulierem: si vis scire, quanto gradu affinitatis attinet tibi mulier illa, vide, quoto gradu est tibi consanguineus tuus, & quoto est tibi ille consanguineus, toto mulier est tibi affinis, & semper in primo genere. Dicitur est in regula, viri & mulieris, & non viri & uxoris: quia secundum canones etiam per coitum fornicarium & incestuosum contrahitur affinitas, patet de eo, qui consang. uxor. suae. cap. discretionem. §. cap. penult. Inter consanguineos mulieris & virum, & consanguineos viri & mulierem, idem dicitur: quia inter virum & mulierem non contrahitur affinitas, sed ipsi sunt affinitatis causa. Item inter consanguineos viri, & consanguineos mulieris nulla est affinitas. Unde duo fratres contrahunt cum duobus fororibus, pater & filius cum matre & filia: sed est affinitas inter consanguineos mulieris & ipsum virum, & consanguineos viri & ipsam mulierem. de consang. §. affinit. c. quod super his.

Regula. Quotiescunque inter unam personarum, de quibus quaritur, & conjugem alterius non est, vel non fuit consanguinitas, inter quartum gradum inclusive, nulla est prohibitio: ut inter me & conjugem nepotis mei non potest esse matrimonium: quia nepos meus est mihi consanguineus intra quartum gradum.

Aliud exemplum. Soror mea habuit maritum, eam mortuam maritus ejus aliam accepit, quo defuncto, potero contrahere cum ejus relicta: quia inter me & illam relictam nulla est nec fuit consanguinitas.

Arborem Affinitatis & ejus materiam transeamus. Et primo videndum est, quid sit Affinitas, & unde dicatur? & quomodo ipsius genera insurgant, & gradus computentur? deinde arborem formemus. Ponemus postea quaedam notabilia, & quaedam quaestiones.

§. 1. Est autem Affinitas personarum proximitas ex coitu proveniens, omni carens parentela. Hoc secundum canones: sed secundum leges est proximitas proveniens ex nuptiis, & requiritur secundum leges, quod legitime sint nuptiae, non interdicitur, ut contrahatur affinitas, ff. de grad. l. non facill. §. sciendum. Et dicitur affinitas, quasi duorum in unum finem unitas, eo quod duae cognationes diversae per nuptias secundum leges, vel per coitum secundum canones copulantur, & alter ad alterius cognationis finem accedit, ut in ead. l. §. affines.

§. 2. Sed quod per fornicarium coitum, & incestuosum secundum nos contrahatur affinitas, patet de eo, qui cogn. consang. uxor. suae. cap. discretionem. §. eod. titul. cap. penult. Sed consideratio legis fuit circa hereditates & tutelae deferendas, & ne quis cogatur adversus affinem testimonium dicere. ff. de gradib. l. Jurisconsultus. in princ. §. de testib. l. 3. §. 4. quest. 3. §. item in criminali. v. v. item lege Julia. Sed canon quoad matrimonium prohibenda consideraverit unionem carnis, quae insurgit ex copula. Et est videre secundum hoc, quod concurrere potest attinentia consanguinitatis & affinitatis: ut si quis cognoscat consanguineam suam, omnes consanguinei utriusque sunt utriusque affines. Scias autem, quod affinitas est perpetuum impedimentum, quod durat etiam mortuam personam, quae mediante contrahitur. 35. quest. 10. c. fraternitatis. Nec oritur affinitas ex pollutione extraordinaria, quae fit extra claustra pudoris. 35. quest. 3. c. extraordinaria. & adde, quod ibi not.

§. 3. Et insurgit affinitas ex coitu interdum cum publica honestate, interdum sine: & publica honestas interdum sine affinitate, ut si cognosco uxorem, vel sponfam, hic impedimentum est publicae honestatis & affinitatis: si cognosco non sponfam, hic affinitas sola est: si sponfam nondum cognovi, ibi sola publica honestas. Hoc dico, quia si mortua est uxor tua, & vis contrahere de dispensatione Ecclesiae cum consanguinea sua, & Ecclesia dispensat, quod possis contrahere cum illa, non obstante quod sit tibi affinis, tali gradu per dispensationem adhuc contrahere non poteris: quia licet sublatum sit impedimentum affinitatis, non tamen sublatum est impedimentum publicae honestatis. Debes ergo facere exprimi, quod possis cum tali contrahere, non obstante impedimento publicae honestatis, pro eo, quod desponsasti consanguineam ejus in quarto gradu: & non obstantem

te quod est tibi affinis in quarto pro eo, quod dictam desponsatam carnaliter cognovisti, & tunc matrimonium procedere poterit.

§. 4. Genus affinitatis cognoscitur per hanc regulam, sed non gradus. Persona addita personae per carnis copulam mutat genus, sed non gradum. Isto modo, si is, qui est mihi in secundo gradu consanguinitatis, cognoscat mulierem, illa est mihi secundo gradu affinitatis, & primo genere: si alius eam cognoscat, ille attinet mihi secundo genere affinitatis, & secundo gradu: si ille aliam mulierem cognoscat, illa attinet mihi tertio genere affinitatis, & secundo gradu. Sed quia solum primum genus hodie habet prohibitionem, & quia B. plene tradidit extra, de consang. §. affin. cap. non debet. hic circa hoc non insisto. Ergo si persona mihi consanguinea conjugat sibi aliam personam carnali copula, persona juncta est mihi affinis primo genere affinitatis: si attinens mihi primo genere affinitatis carnali copula se alteri commisceat, illa attinet mihi secundo genere: si affinis mihi secundo genere aliquam cognoscat, illa est mihi affinis tertio genere, sed eodem gradu. Est igitur videre de Gradibus. Certum est, quod affinitas non habet hodie prohibitionem nisi in primo genere, & in illo usque ad quartum gradum: licet affinitas non habet suam specialem computationem graduum, sed computantur gradus affinitatis secundum gradus consanguinitatis. Si ergo consanguineus tuus cognoscat mulierem, si vis scire, quoto gradu affinitatis attinet tibi illa mulier, vide, quoto gradu est tibi consanguineus tuus secundum regulas, quas tradidi in proxima arbore, & quoto est tibi ille consanguineus, toto mulier est tibi affinis, & semper in primo genere.

§. 5. Nunc formemus Arborem: & in medio arboris sunt quatuor cellule, & in prima superiori ponitur primus gradus, in secunda secundus, in tertia tertius, in quarta quartus gradus. Et de his primo quaritur, Quare ponantur in medio fratris & sororis? Secundum, Quare non exprimentur attinentiam, dicendo, primus gradus affinitatis, & sic de singulis? Ad primum dic, hoc fuisse, ut detur intelligi, quod affinitas oritur ex consanguinitate, & quod ab utroque sexu virili & femineo affinitas contrahatur. Ad secundum dic, attinentiam non fuisse expressam, ut illa computatio graduum ad consanguinitatem & affinitatem referatur: Unde foror & frater sunt in primo gradu consanguinitatis, & frater & vir fororis sunt in primo gradu affinitatis, & sic de aliis. Deinde à latere dextro dictae lineae ponitur alia linea quatuor cellulas continens: in prima scribitur frater, & in secunda fratris filius, in tertia fratris nepos, in quarta fratris pronepos. Ad dextrum hujus alia linea, continens alias quatuor cellulas: in quarum

prima scribitur uxor fratris olim relicta, in secunda uxor filii fratris, in tertia uxor nepotis fratris, in quarta uxor pronepotis fratris. A latere sinistro sunt alie quatuor cellulæ: quarum prima soror, secunda sororis filia, tertia sororis neptis, quarta sororis proneptis. Ad dorsum harum sunt alie quatuor: prima vir sororis olim relictus, secunda vir filie sororis, tertia vir neptis sororis, quarta vir proneptis sororis. Ponuntur etiam alie duæ cellulæ, una à latere dextro continens, relictus relicte fratris: à sinistris, relicta relicti sororis, quæ secundum omnes ponuntur ad decorem, & ad demonstrandum genera affinitatis, quæ hodie prohibitionem non habent. Adhuc habes duas lineas reflexas, quarum una oritur in cellula fratris, & terminatur in cellula viri sororis, in qua scribitur primum genus affinitatis. Item alia linea reflexa, quæ oritur in cellula sororis & terminatur in cellula uxoris fratris, in qua idem scribitur.

§. 6. Circa hoc quæro, quare in cellula, uxor fratris, scribitur, olim relicta, quod non ponitur in aliis cellulis inferioribus ejusdem lineæ? Et dic, hoc factum fuisse propter cellulam, quæ ponitur ad dorsum illius, q. d. frater habuit uxorem, mortuo fratre uxor ab eo relicta contraxit cum alio viro, illâ demum mortuâ, iste relictus à relicta fratris, vult contrahere cum sorore, nunquid potest? Olim non poterat, quia erat sibi in secundo genere, & primo gradu, hodie verò potest. Idem sit repetitum quoad cellulam viri sororis.

§. 7. Ad cognoscendum ergo gradus affinitatis & genus tam per formam arboris, quam ex prius dictis, tolle hanc foliam regulam magistralem. Per carnalem copulam viri & mulieris inter consanguineos mulieris & virum, & inter consanguineos viri & mulierem contrahitur affinitas primi generis, & ejusdem gradus, cujus est consanguinitas. Quare dicatur in regula per carnalem copulam viri & mulieris, & non viri & uxoris, collige ex his, quæ in principio dixi. Inter consanguineos mulieris & virum, & consanguineos viri & mulierem, idem dixi: quia inter virum & mulierem non contrahitur affinitas, sed ipsi sunt affinitatis causa. Item inter consanguineos viri & consanguineos mulieris nulla est affinitas: unde duo fratres contrahunt cum duabus sororibus, pater & filius cum matre & filia. Sed est affinitas inter consanguineos mulieris & ipsum virum, & consanguineos viri & ipsam mulierem. *extrâ de consang. & affin. c. quod super his.* Primi generis quare dixerim, etiam ex superioribus patuit, & ejusdem gradus, cujus est consanguinitas: vide hoc in arbore, nam frater & soror sunt in primo gradu consanguinitatis, maritus sororis est fratri in primo gradu affinitatis, & sic in reliquis. Unde vir proneptis sororis attinet fratri & omnibus descendentibus, qui sunt in arbore, quarto gradu affinitatis: & hoc idem, quia toto gradu consanguinitatis attinet prædictis ipsa proneptis. Qui sunt in arbore, idem dixi, quia si pronepos fratris haberet filium, ille excederet lineam æqualitatis, & sic attinet quinto gradu secundum regulas traditas in proxima arbore.

§. 8. Post hoc notandum est, illud præcisè non sequitur, ego & tu sumus affines, ergo filius, quem procreo, est tibi affinis. Nam interdum filius meus mutat genus attinentiæ, quia ego sum tibi affinis, & ipse consanguineus, interdum nil attinet tibi, interdum mutat gradum, interdum nec mutat genus, nec gradum. Exemplum, si ego & tu sumus affines per appositionem mei, quia scilicet contraxi cum consanguinea tua, si ex dicta consanguinea tua filium procreo, ille est tibi consanguineus, non affinis: sed si ego maritus consanguineæ tuæ ex alia muliere filium procreo, ille nec est tibi consanguineus, nec affinis. Si verò tu consanguineus uxoris meæ filium

procreas, hic filius non mutat genus attinentiæ, quia tu pater es mihi affinis, & ipse affinis: sed si tu & uxor mea eratis in æquali linea, vel inæquali, & eras remotior, quia tu eras in tertio, ipsa in secundo vel primo, tunc ipse filius mutat gradum, quia tu pater es mihi in tertio gradu affinitatis, & ipse mihi in quarto. Si verò tu & uxor mea eratis consanguinei in linea inæquali, sed uxor mea erat remotior, ut quia ipsa in tertio, & tu in secundo: tunc filius tuus non mutat genus nec gradum, quia tu mihi affinis, & ipse affinis: tu in tertio gradu, & ipse in tertio gradu. Item nota, quòd istud etiam non sequitur, ego & tu sumus affines, & ego non possum accipere filiam tuam: ergo nec tu meam: quia si habeam consanguineam tuam in uxorem, tu bene potes contrahere cum filia mea, quam habui ex alia muliere: quia affinitas non contrahitur inter consanguineos viri, & consanguineos mulieris: sed inter virum & consanguineos mulieris, & inter mulierem & consanguineos viri, ut dixi, & probatur *extrâ de consang. & affin. c. quod super his.* Sed ego non possum contrahere cum filia tua, nisi forsan illa excederet quartum gradum, ut quia esset in quinto, & est simile secundum quod dixi supra in proxima arbore circa finem.

§. 9. Nunc queritur, An affinitas inter ascendentes & descendentes habeat perpetuam prohibitionem, an extendatur tantum usque ad quartum gradum? Et si teneremus opinionem Goffredi, de qua dixi supra in arbore proxima circa medium, diceremus, quòd usque ad quartum gradum tantum. Sed tenendo contrariam opinionem dicemus, quòd prohibitio sit perpetua. Dicit enim textus, quòd ita abstinere debemus à consanguineis uxoris, ut à propriis, *extrâ de consanguinit. & affinit. cap. 1. 35. quæst. 3. de propinquis. & cap. æqualiter.* Si ergo inter consanguineos ascendentes & descendentes prohibitio extenditur in infinitum: ergo inter affines ad idem, *Institut. de nupt. §. affinitatis.* & dicit lex, quòd tales affines ascendentes & descendentes habentur loco parentum & liberorum. *ff. de gradibus. l. non facile. §. & retrò. in fine.* Eodem modo posset formari quæstio de affinitibus, quorum unus est in primo gradu, alter in quinto, sicut in consanguineis dixi supra, in arbore proxima, in fine. An autem liceat diversis temporibus habere in uxores duas cognatas, scilicet uxores duorum fratrum, & an conjuncti olim in gradu prohibito, hodie permissio, simul manere possint, de hoc vide not. *extrâ de consang. & affinit. cap. non debet.*

§. 10. Ultimò queritur ad utramque arborem, An prohibitio consanguineorum vel affinium conjugendorum procedat ex prohibitione divina, an ex humana, & quare facta fuit prohibitio? Breviter scias, quòd olim propter necessitatem frater necessariò habuit contrahere cum sorore, & consanguinei cum consanguineis: unde tunc in collateralibus non erat prohibitio. Hoc fuit à principio generis humani in filiis & nepotibus Adæ; hoc etiam fuit post diluuium in nepotibus Noë. In Levitico verò prohibite fuerunt ferè duodecim persone, quas vide not. *extrâ de resist. spol. cap. literas. & de divort. cap. gaudemus.* Demum jus positivum canonicum prohibuit consanguineos & affines primi generis conjungi in septimo gradu & ceteriori: quæ prohibitio postea usque ad quartum gradum est restricta. *extrâ eod. c. non debet.* revocatis etiam quibusdam aliis prohibitionibus, ut patet. Revocatio verò fuit ex causa, quæ ibi ponitur, & *extrâ de testibus. cap. licet ex quadam.* per quod patet, quòd prohibitio partim procedit ex jure divino, & partim ex positivo. Unde in secundo gradu æqualis lineæ collaterales contrahere possunt jure divino, sed non positivo. Ratio verò prohibitionis sumitur 35. qu. 1. §. 1. cap. 1. fuit enim propter charitatem ampliandam. Nam si contraherem cum sorore, idem esset pater & fover, mater & fover, vir & frater,

frater, &c. Sed si alium habeo patrem, alium socerum, numerosius se charitas protenderet: in qua universi fideles, & præcipue studentes continere perseverent per gratiam ejus, qui est benedictus in secula seculorum, Amen.

QUESTIO VI.

Qui jurejurando propinquitatem firmare debeant?

Nunc queritur, *Quibus accusantibus, vel testificantibus, consanguineorum conjunctio dirimenda sit?*

C. I. *Consanguinei tantum, vel si progenies defecerit, antiqui & veraces propinquitatem in Synodo computent.*

De his ita decrevit Fabianus Papa (fortè An. 245. Romæ.)

Consanguineos a extraneorum nullus accuset, vel consanguinitatem in Synodo computet: sed propinqui, ad quorum notitiam pertinet, id est, pater, mater, frater, soror, patruus, avunculus, amita, matertera, & eorum procreatio. Si autem progenies tota defecerit, ab antiquioribus & veracioribus, quibus eadem propinquitas nota sit, Episcopus canonicè perquirat: & si inventa fuerit propinquitas, separetur.

CAP. II. PALEA.

[Cælestini Papæ decretum Ecclesiæ Florentinæ missum, fortè ann. 1143.]

Videtur b nobis, quòd secunda, quam contra prohibitionem Ecclesiæ duxit, non sit uxor, etiam si primam non haberet desponsatam. Nam quòd contra interdictum & ordinem Ecclesiæ factum est, tanquam inordinatum, ratum non haberi tam divinæ, quam humanæ legis proclamata auctoritas. Quia igitur ea, quam inordinatè superduxit, prohibitione renitente, uxor non est, cogendus est eam recipere, quam juravit & desponsavit, & ex ea prolem genuit: ut juramenti religio non vilipendatur, & fides ad invicem promissa servetur, & proles in cultu Dei nutriatur & eductur, & alii exinde occasionem pejerandi c, & alios decipiendi assumere non valeant. §. I. Quòd autem parentes, fratres, & cognati utriusque sexus in testificationem suorum ad matrimonium conjugendum vel dirimendum admittantur, tam antiquà consuetudine, quam legibus approbatur. Idè enim maximè parentes, & si defuerint parentes, proximiores admittantur, quoniam unusquisque suam genealogiam cum testibus, & chartis, tum etiam ex recitatione majorum seire laborat. Qui enim meliùs recipi debent, quam illi, qui meliùs sciunt, & quorum est interesse, ita ut, si non interfuerint, & consensum non adhibuerint, secundum leges nullum fiat matrimonium? §. 2. Quòd verò legitur: *Pater d non recipiatur in causa filii, nec filius in causa patris:* in criminalibus causis & contractibus verum est: in matrimonio verò conjugendo & disjungendo, & ex ipsius conjugii prerogativa, & quia favorabilis res est, congruè recipiuntur e.

Corr. Rom. § *Hæc Palea deest in plerisque vetustis exemplaribus. Habetur extrà, qui matrimonium accus. poss. c. 3. ex Clemente III. aliàs Cælestino, Florentino Episcopo, aliàs Ecclesiæ Florentinæ: indeque ex aliquot manuscriptis est emendata, verbis aliquot & additis, & sublati.*

C. III. *Qui jurejurando propinquitatem firmare debeant.*

a Sent. 4. dist. 41. Polyc. l. 6. tit. 4. Anselm. l. 10. c. 60. Burch. l. 7. c. 26. Ivo p. 9. c. 57. Pam. l. 7. c. 84. b Extrà, qui matr. accus. poss. videtur. c aliter, peccandi. d ff. de testibus. & testis idoneus. e al. admittuntur.

Item Urbanus Papa Richardo a Genuensi Episcopo, Ann. 1092.

Notificamus b tibi, ut postquam tres, aut duo ex propinquieribus jam defunctæ uxoris ejus, qui accusatur, vel vivæ, hanc propinquitatem jurejurando firmaverint, vel tres aut duo ex antiquioribus Genuensibus, quibus hæc propinquitas nota est, qui bonæ famæ, & veracis testimonii sint, remoto amore, timore, pretio, & omni malo studio, supradictò modo consanguinitatem firmaverint, sine omni mora conjugia dissolvantur. Quòd si propinqui, aut extranei verbis tantum propinquitatem testantur, & juramento probare vel noluerint, vel nequiverint, conjugium nullatenus dissolvatur: sed competens eis penitentia propter infamiam, vel peccati maculam (si fortè in hac re contraxerint aliquam) injungatur.

C. IV. *Sus confessioni relinquuntur, quorum incestum nullus jurejurando affirmat.*

Item ex c Concilio Urbani Papæ habito in Apulia, An. 1093. Troja.

Si duo vel tres viri consanguinitatem jurejurando firmaverint, vel ipsimet fortè confessi fuerint, conjugia dissolvantur. Si verò neutrum contigerit, Episcopi eos per baptismum, per fidem, per judicium Christi in vera obedientia obtestentur, quatenus palàm faciant, utrum se (sicut est fama) consanguineos recognoscant: si negaverint, sibiipsis relinquendi sunt: ita tamen, ut si aliud in conscientia habeant, se à liminibus Ecclesiæ, à corpore & sanguine Domini, à fidelium communione noverint segregatos, atque infames effectos, donec ab incestu facinore desinant. Si se Episcoporum judicio segregaverint, si juvenes sunt, alia matrimonia contrahere non prohibeantur.

2 pars. Gratian. Ecce, quibus accusantibus vel testificantibus consanguineorum conjunctiones sunt dirimenda. Cujusmodi verò juramentum ab accusatore sit exigendum, ex Romano ordine a habetur. Est autem hujusmodi.

Corr. Rom. § a Ordine] Cateri Collectores citant non ex ordine: sed ex Concilio Romano sub Gregorio III. Ex quibus collectoribus, & vetustis Gratiani exemplaribus nonnulla sunt emendata in hoc, & in sequentibus capitulis.

C. V. Juramentum accusatoris.

Ex ordine Romano. An. 906. in German.

I. DE e parentela illa, quam dicunt esse inter illum N. & istam ejus conjugem N. quicquid inde scis, & audisti à tuis vicinis, aut à tuis propinquis antiquioribus, quòd tu per nullum ingenium, nec propter timorem, nec propter amorem, aut per f præmium, aut per g consanguinitatem celabis Episcopum tuum, aut ejus missum, cui hoc inquirere jusserit, quandocunque te ex hoc interrogaverit. Sic te Deus adjuvet, & istæ Sanctorum reliquæ.

C. VI. Juramentum testium.

Illud b sacramentum i, quod iste juravit de illa parentela, que inter illum N. & ejus conjugem N. computatur, quòd tu illud observabis, in quantum sapias, aut audisti. Sic te Deus adjuvet.

3 pars. Gratian. Hoc Juramentum non est separationis, sed synodale, institutum ab Eutychiano Papa.

C. VII. Synodale juramentum.

Aut enim Eutychianus.

Episcopus k in Synodo residens post congruam allocutionem septem ex plebe ipsius parochiæ, vel eo am-

a al. Cypriano, & Vet. Cod. Cyriaco Genuensi. b Sent. 4. dist. 41. Ivo part. 9. c. 33. Pam. lib. 7. c. 85. c In codice pervetusto ex Eugenio II. d Sent. ibid. Ivo p. 9. c. 53. e Polyc. l. 6. tit. 4. Anselm. l. 10. c. 74. Burch. l. 7. c. 25. Ivo p. 9. c. 61. Pamorm. l. 6. cap. 86. f al. propter. g al. propter. h al. istud. i Burch. l. 7. c. 26. Ivo p. 9. c. 62. Pam. l. 7. c. 87. k Polyc. l. 6. tit. 4. Anselm. l. 6. c. 152. Burch. lib. 1. c. 91, 92, 93.

plius, prout viderit expedire, maturiores, honestiores, atque veraciores viros in medium debet evocare, & allatis Sanctorum pignoribus unumquemque illorum tali sacramento constringat. Amodò in antea quicquid nôsti, aut audisti, aut postmodum inquisiturn es, quod contra Dei voluntatem, & rectam Christianitatem in ista parochia factum sit, aut futurum erit, si in diebus tuis evenerit, tantum ut ad tuam cognitionem quocunque modo perveniat, si scis, aut tibi fuerit indicatum synodalem causam esse, & ad ministerium Episcopi pertinere, quòd tu nec propter amorem, nec propter timorem, nec propter pretium a, nec propter parentalam ulla tenus celes Episcopum, aut ejus missum, cui hoc inquirere jusserit, quandoeunque te ex hoc interrogaverit. Sic te Deus adjuvet, & illæ Sanctorum reliquæ. Illud & sacramentum, quod iste juraverit de synodali causa, quòd tu illud ex te ita observabis, in quantum sapis, aut audisti, aut ab hac die in antea inquisiturn es. Sic te Deus adjuvet, &c.

Corr. Rom. § & Illud] Burchardus legit, istud, & ante hæc verba præponit hæc rubricam, Juramentum cæterorum. 4 pars. Gratian. Ab hoc juramento illud sumptum est, principio paululum derivato. Porrò de juramento separationis Innocentius Papa II. scribit Ann. 1142. Othoni Lucensi Episcopo, dicens:

C. VIII. Juramentum illorum, qui consanguinitatem probant.

II. DE parentela illa, unde nos consulere voluisti, pro qua etiam est ad nostram audientiam appellatum, aliorum fratrum scripta suscepimus, qui utique causam ipsam diverso modo narrabant. Et primò quidem tam in gradibus, quàm in nominibus personarum discordasse: postmodum verò in altero eorum computatores ejusdem parentelæ dicuntur convenisse. Cæterum in hujusmodi casibus summopere consideranda est qualitas personarum, quæ aliquid contra quoslibet asstruere velint: quæ etiam jusjurandum præstare debent, quòd neque gratia, neque pretio, vel timore, vel odio alicujus hoc dicunt contra eos, de quibus agitur: sed potius, quia credant ita verum esse, & ita se à suis antecessoribus audivisse. In quibus omnibus non debet aliqua varietas inveniri.

5 pars. Gratian. Qui verò separantur ab invicem, hujusmodi juramentum præstabit b.

C. IX. Juramentum separationis.

AB e isto die in antea, quòd tu per nullum ingenium te sociabis huic tue consanguinæ & N. cum qua contra legem, & rectam Christianitatem adulterium & incestum perpetrasti; nec in conjugio, nec in adulterio illam tibi sociabis, nec cum illa ad unam mensam manducabis & bibes, aut sub uno tecto manebis: nisi fortè in Ecclesia, aut in alio publico loco, ubi nulla mala suspicio possit esse, ut ibi coram testibus idoneis pro certa necessitate pariter colloquamini: nec aliam conjugem accipies, nisi fortè post peractam pœnitentiam tibi licentia data fuerit ab Episcopo tuo, aut ejus missò. Sic te Deus adjuvet, & illæ Sanctorum reliquæ.

Corr. Rom. § & Consanguinæ] Quæ sequuntur usque ad vers. perpetrasti. addita sunt ex Burchardo & Ivone, itemque alia nonnulla.

6 pars. Gratian. Occasione verò consanguinitatis uxorem suam dimittere, & aliam ducere non licet alicui, nisi causa primum probata fuerit.

C. X. Nisi coram Ecclesia consanguinitate probatâ uxorem dimittere non licet.

Unde Alexander Papa II. Gulielmo de Monskrolis d. (fortè an. 1067. Româ in Gall.)

Multorum e relatione cognovimus, te propriam velle abjicere uxorem, & adherere alteri, prætendentem

a al præmium. b al præstabant. c Pol. l. 6. tit. 4. Ans. l. 10. c. 75. Burch. l. 7. c. 27. Ivo p. 9. c. 63. Pann. l. 7. c. 88. d al Monasteriolo. e Ivo part. 9. c. 32. Pann. l. 7. c. 82.

consanguinitatis occasione. Unde Apostolica auctoritate interdicens mandamus tibi, ut hanc, quam nunc habes uxorem, nullatenus præsumas dimittere, vel aliam ducere, donec Episcoporum religiosorum concilium causam istam examinaverit.

7 pars. Gratian. Recepturus verò eam, quam injustè dimisit, hoc modo jurabit.

C. XI. Reconciliationis juramentum.

AB a isto die in antea istam conjugem tuam N. quam injustè dimiseras, ita tenebis, sicut per rectum maritus suam debet habere conjugem, in dilectione, & debita disciplina: nec eam per ullum malum ingenium à te separabis, nec eâ vivente aliam accipies. Sic te Deus adjuvet, &c.

Gratian. Quòd autem unius testimonio conjugia apud quosdam dirimuntur, nullâ ratione ratum habetur. Cum enim Dominus dixerit: h Omne verbum stabit in ore duorum vel trium testium. Item cum in Herdensi Concilio, cap. 20. dicatur: Omnis controversia, quæ de Ecclesiasticis rebus fit, secundum divinam legem sub duobus vel tribus testibus terminetur, Domino dicente c: Non unus stet contra & alium d, sed in ore duorum vel trium testium stet omne verbum. Item cum alibi dicatur: Nullius & personæ e quantumlibet exercitatz testimonio aliquid credatur: evidenti spondè apparet, unius assertione conjugia non esse dirimenda.

Corr. Rom. § & Contra alium,] In Deuteronomio hæc adduntur, quicquid illud peccati & facinoris fuerit. In Evangelio autem sunt tantummodò sequentia, ut in ore duorum, &c.

§ & Nullius personæ] In codice Theodosiano, l. 11. tit. 14. leguntur hæc verba, & nunc manifestè sancimus, ne unius omninò testis responsio audiatur, etiamsi præclaro curiæ honore præfulgeat, quorum similia recitantur ab Ivone, p. 16. cap. 204. Et Gratianus supr. 6. q. 2. in princ. hanc eandem ferè sententiam attulit.

QUESTIO VII.

Q UOD autem queritur, Si illi, qui de incestuosis nascuntur, filii reputentur, Augustinus in lib. Questionum super Leviticum, cap. seu qu. 76. determinat, ita dicens:

CAP. UNIC. Non appellantur filii, qui de incestuosis nascuntur.

Q Uid f est, Quicumque & dormierit g cum cognata sua, sine filiis morietur, cum filii ex hujusmodi conjunctionibus & antè nati sint, hodieque nascantur? An hoc intelligendum est lege Dei constitutum, ut quicumque ex eis nati fuerint, non deputentur filii, id est, nullo parentibus jure succedant?

Corr. Rom. § & Quicumque dormierit cum cognata sua,] Hæc verba non sunt hic apud beatum Augustinum, sed initio ipsius questionis 76.

QUESTIO VIII.

DE his verò, qui ignoranter conjuncti sunt, in quo gradu consanguinitatis, vel affinitatis ex dispensatione Ecclesiæ relinquuntur, Gregorius in Regesto definit, dicens:

Corr. Rom. § In Polycarpo citatur ex Gregorio in Decretis.

C. I. Non separentur, qui infra septimam generationem ignoranter copulantur.

DE h gradibus verò cognationum, qui infra septimam generationem in matrimonio sunt inventi, si nescien-

a Polyc. ibid. Burch. l. 9. c. 81. Ivo p. 8. c. 217. Pannorm. l. 7. c. 41. b Deut. 17. c Deut. 19. Matth. 18. d alit. aliquid. e 6. qu. 2. in princ. supr. f Burchard. l. 7. cap. 17. Ivo part. 9. c. 52. Pann. l. 7. c. 83. g Levit. 20. h Polyc. l. 6. tit. 4.

tes fecerint, & jam multa curricula annorum sint revoluta, ita ut filios habeant, in sexto qui inventi sunt, aut fortasse in quinto, hujusmodi non separantur, donec nos, Domino permittente, ore ad os loquamur. Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium. Qui verò de his duobus gradibus novas contraxisse nuptias videntur, id est, infra anni coronam, modis omnibus separantur. De cætero verò generalia per omnem provinciam statuta percurrentia taliter firmentur, ut nullus audeat deinceps tale scelus perpetrare: & qui fecerint, sine retractationis misericordia acrioribus puniti ultionibus separantur. Hi verò, qui propinquas sanguinis uxoris suæ in matrimonio sibi sociaverunt, sicut jam dudum vobis scripsimus, qui in eodem gradu inventi sunt, separantur: aut suspendatur eorum causa, usque dum nos infimul Domino auxiliante conveniamus. *Idem.*

§. 1. De α his, qui post mortuas uxores, secundas contrahere nuptias voluerint, justè & honestè, & rationabiliter prospeximus, ab earum consanguineis usque ad quartum gradum genealogiæ abstinere. Hoc nos secundum indulgentiam sanctæ matris Ecclesiæ mitiùs pralibavimus. Cæterum juxta & secularium legum censuram dignis coërcitionibus, gravibusque disciplinæ inventionibus a hæc omnia mala & illicita modis omnibus rescanda sunt, ut in futuro deinceps tempore cuncta quiescant.

Corr. Rom. § In Polycarpo citatur ex Gregor. in decretis.

§ α De his, qui] In Polycarpo hæc verba sunt: Ex eod. Gregorio, sed habentur conjunctè cum c. de affinitate, supr. q. 2. § 3. Et proxime antecedunt huic capitulo, de gradibus.

§ β Juxta secularium] De pœna incestorum est in novella 12. Justiniani, Et in Capitul. l. 7. c. 432. Et 433. Et in adjectis, cap. 124. Et 127.

C. II. In quarto Et quinto gradu qui conjuncti inventi fuerint, separantur.

Idem Felici Messana civitatis Episcopo.

HÆC b salubriter præcavenda sancimus, ne quis fidelium propinquam sanguinis sui, usquequod affinitatis lineamenta generis successione cognoscuntur, matrimonio sibi desideret copulare: sed α sicut à majoribus nostris definitum est, ita modis omnibus observetur: quoniam usque ad septenarium numerum parentelæ, nulli unquam copulam contrahere licentiam damus, his videlicet, qui ex patre & matre consanguinitatis parentelâ descendunt. Qui autem, & quæ in quarto, vel in quinto gradu conjuncti inventi fuerint, separantur: quoniam scriptum est c: Omnis homo ad proximam sanguinis sui non accedet, ut revelet turpitudinem ejus. & iterum: Anima, quæ fecerit quippiam ex istis, peribit de medio populi sui. Sanè quibus & conjunctio interdicitur illicita, habebunt in eundi conjugii melioris libertatem.

Gratian. Nisi γ in eodem crimine usque ad mortem alterius eorum contumaciter perseveraverint.

Corr. Rom. § Integrum caput, Hæc salubriter, ut est apud Gratianum, etiam ab Anselmo citatur ex Gregorio. In Polycarpo autem sequitur post c. Pyctacium, supr. 30. q. 3. attributum Zachariæ. In Concilio Tolet. II. c. 5. quod referunt Burchardus Et Ivo, habentur cætera hujus c. verba, præter ea quæ indicantur.

§ α Sed sicut] Hæc usque ad versic. Separantur, ab sunt à Concilio, Burchardo Et Ivone.

§ β Sanè quibus] Hæc in Concilio impresso non habentur: quamvis apud Burchardum Et Ivonem ponantur conjunctè cum superioribus. Leguntur autem in Agathensi, Et Epau-nensi, Turonico 2. Et in Capitularibus adjectis, sed aliqua cum varietate, ut est notatum suprâ ead. q. 2. Et 3. de incestis.

§ γ Nisi in eodem] Hæc nusquam sunt inventa, Et visa sunt Gratiani. Quod indicat ille loquendi modus: Unde in Aurelianensi Concilio.

a al. invectionibus. b In Concil. Tolet. 2. c. 9. Polyc. ibid. Anselm. l. 10. c. 39. Burch. l. 7. c. 6. Ivo p. 9. c. 42. c Levit. 18. Tom. I.

C. III. Non ducant uxores, qui usque ad mortem alterius in incestu perseveraverint. Unde in Aurelianensi Concilio.

Incestuosi a dum in ipso detestando atque nefando scelere manent, non inter fideles Christianos, sed inter gentiles, aut catechumenos habeantur: id est, cum Christianis non fumant cibum nec potum, sed soli faciant hoc: non osculentur, nec salutentur ab eis. Et si suis Sacerdotibus inobedientes extiterint, & à tam nefando scelere se segregare, atque ad publicam penitentiam redire noluerint, inter eos habeantur, qui spiritu periclitantur immundo, vel etiam inter eos, de quibus per se Veritas ait: Si te b non audierit, sit tibi sicut ethnicus Et publicanus. Et α si alter eorum morte præventus fuerit, alter, quamdiu vivit, graviter peniteat, & sine spe conjugii maneat.

Corr. Rom. § Hoc Burchardus etiam Et Anselmus citant ex Aurelianensi, Et aliquid ad hanc rem faciens habetur in Aurelianensi 3. c. 10. sicut etiam in Agathensi, c. 61. ex quo videtur citare Ivo. Sed longè magis cum hoc capite concordat c. 4. Concilii Ilerdensis, relatum suprâ ead. quæst. 2. Et 3. De his, qui incesti. Eadem autem planè verba leguntur l. 7. Capit. c. 433. Et in adjectis, c. 125. exceptis tamen iis, quæ indicantur.

§ α Et si alter eorum] Hæc non sunt in Capitularibus indicatis, sed horum loco habentur ista: Nam cum fidelibus non debent orare, neque in Ecclesiam intrare, sed ad januam Ecclesiæ excubare, & intrantibus in eam, & exeuntibus ex ea, vultu in terram prostrato veniam postulare, & ut pro se orare non dedignentur, flagitare, & lachrymis profusus, vultu contrito, atque humiliato spiritu semper omnibus apparere, utque ad satisfactionem Ecclesiæ, & proprii Episcopi canonicam reconciliationem manere, & ad pristinum incestum nunquam redire, nec secularia negotia exercere, nec placitis, aut accusationibus, & testimoniis interesse, sed crebris Sacerdotum precibus, manibusque Pontificis proprii impositionibus, & elemosynarum largitionibus, atque cæterorum hominum c exhibitionibus expurgari, sanarique oportet.

Gratian. Hæc auctoritate, qui in quarto, vel in quinto gradu consanguinitatis conjuncti inventi fuerint, ab Ecclesia separari jubentur.

QUÆSTIO IX.

Si contigerit Ecclesiam decipi Et causâ consanguinitatis aliquam à viro suo separari, quæ post quadriennium nuptiis hinc inde celebratis deprehenditur non fuisse consanguinea prioris; An secunda conjugia sint rescindenda, Et priora redintegranda?

Unde quaritur, Si Ecclesia fraude testium, aut ignorantia eorum decepta aliquos separaverit, qui post separationem aia conjugia contraxerint, si postea deprehensa fuerit calliditas, vel falsa opinio testium, an priora conjugia sint redintegranda? Quod fieri non posse argumentis Et auctoritate probatur. Sententia namque nisi per appellationem intra terminum lege constitutum relevata fuerit, irrevocabile robur obtinebit. Hinc etiam B. Gregorius ann. 599. Româ in Siciliam scribit, dicens:

C. I. Quæ rationabiliter decisa sunt, mutari non expedit. Omnibus d modis Ecclesiastica disciplinæ vel moderationi conveniens est, ut, quæ rationabiliter ordinata fuerint, vel decisa, nullâ in posterum debeant refragatione turbari.

Corr. Rom. § In vulgatis Gratiani eod. tribuebatur B. Augustino. Restitutum est B. Greg. ex aliquot vetustis exemplaribus. Et Anselmo. Ac suprâ 25. q. 2. c. Ecclesiastica. hoc item cit. ex Gregor. apud quem legitur eisdem penè verbis, l. 7. in d. 2. ep. 60.

a Capit. l. 7. c. 433. Et in adjectis, c. 125. Anselm. l. 11. c. 9. Burch. l. 7. c. 5. Ivo p. 9. c. 41. b Matth. 18. c fortasse, operam. d 25. q. 2. Ecclesiastica. Anselm. l. 4. c. 9. C c c c

C. II. *Que utiliter decisa sunt, a successoribus roborentur, a temerariis presumpta rescidentur. Item Stephanus Papa V. Paulo Episcopo Placentino, (an. 886.)*

LOci nostri consideratio nos admonet rationis auctoritate, que a predecessoribus nostris utiliter decisa fuerint, roborare: & que a temerariis presumpta fuerint, in promptu nihilominus ulcisci. Reum quippe a ante conspectum divini iudicis se noverit esse, qui nititur utiliter finita rescindere, ac roborata quolibet ausu violare. Ecclesiastici quippe b vigoris ordo confunditur, si aut temere illicita presumantur, aut non concessa impunè tententur. Proinde si negligenter ea, que male usurpantur, omittimus, excessus viam proculdubio aperimus.

Corr. Rom. § Sententia hujus capituli, & multa etiam verba sumpta sunt ex B. Gregorio, lib. 7. indict. 1. epist. 13. § 28.

Gratian. Quia ergo sententia hac rationabiliter data est, nec per appellationem intra certum terminum relevata, apparet, quod nequaquam priora conjugia sunt redintegrandam. His ita responditur: Aliud est, sententiam rescindere, & rationabiliter decisa turbare; atque aliud, que per subreptionem obveniunt, deprehensa corrigere: suum namque errorem cuique corrigere licet, atque ideo, que a quolibet illicitè committuntur, sive a predecessoribus admessa inveniuntur, in melius revocari oportet. Porro illicitè uxor a viro suo separata est, & illo vivente alii copulata, cum Dominus solius fornicationis causa a viro suo uxorem separari jubeat. Sicut ergo si aliqua, cujus vir putaretur defunctus, alicui copularetur, & quolibet occasione interveniente, ab ejus consortio discederet, quomodo iudicio Ecclesie cogatur redire ad eum, quem reliquerat, tamen, si c post triennium virum, qui mortuus putabatur, redire contigerit, priora conjugia redintegrandum: sic eion deprehendantur non fuisse consanguinei, qui causa consanguinitatis ab invicem separati sunt, prioris consortii fœdera sunt reparanda.

2 pars. §. 1. Quod autem que illicitè admittuntur, vel admessa inveniuntur, corrigenda sunt; vel quod sententia etiam Romane sedis in melius commutari valeat: auctoritate Hilarii Papæ, & Nicolai monstratur.

C. III. Corrigendum est, quod illicitè admittitur, aut a predecessoribus admissum invenitur.

Ait namque Hilarius Episcopus urbis Romanae Synodo presidens, cap. 4. (an. 465.)

QUOD d quis commisit illicitè, aut a predecessoribus suis invenit admissum, si proprium periculum vult vitare, damnabit. Nos enim in nullo volumus feveritatem ultionis exercere: sed qui in causis Dei, vel contumacia, vel aliquo e excessu deliquerit, aut ipse, quod perperam fecit, abolere noluerit, in se, quicquid in alio non rescaverit, inveniet. Quod ut deinceps possit tenacius custodiri, si placet, sententias, causas, & subscriptiones proprias omnes commodate, ut synodali iudicio aditus claudatur illicitis.

C. IV. Secundum suam conditionis tenorem Apostolica valet mutari sententia. Item Gregorius, (an. 867.)

APOSTOLICA f sedis sententia, tanta semper consilii moderatione concipitur, tanta patientiæ temeritate decoquitur, tantæque deliberationis gravitate profertur, ut retractatione non egeat, nec immutari necessarium ducat, nisi forte si prolata sit, ut retractari possit, vel immutanda secundum præmissa tenorem conditionis existat.

a 2. Cor. 10. b dist. 93. diaconus. c Vide supr. cum per bellicam. 34. q. 1. § 2. d Deusd. p. 1. Polyc. l. 4. tit. 20. Ansel. l. 6. c. 157. e al. in aliquo. f Deusd. ibid. Polyc. l. 5. tit. 6. Anselm. l. 2. c. 69.

Corr. Rom. § Apud Ansel. & Polyc. citatur ex epistola Nicolai I. Papæ ad Regem Carolum. Extat in codice sæpè memorato monasterii Dominicorum in epistola Nicolai, que inscribitur ad Ludovicum Regem, & in altera ejusdem ad Episcopos omnes in regno Ludovici, que incipit, Gaudemus.

C. V. A predecessoribus damnatos, aliorum supplicationibus in pristinum statum Apostolica reformat Ecclesia.

Item Innocentius Papa, epistola 22. ad Episcopos Macedoniae, (an. 414.)

VENIAM a nunc ad Maximum & Photinum, quasi ad quoddam thema: & (quod mihi anxium est, ac difficillimum) majorum meorum revolvam sententias. Fuerat de illo, quoquo pacto (ut ipsi etiam commemoratis) aliquid utique gravius constitutum. Verum, quoniam id per rumorem falsum, ut asseritis, subreptum huic sedi, & elicitum per insidias demonstratis, quia res ad salutem rediit, veniam nos hanc in tantum vobis adnitentibus post condemnationem more Apostolico subrogamus: tantisque vestris assertionibus, vobisque tam bonis, tam charis non dare consensum, omnibus rebus duris durius arbitramur. Pro vestra ergo approbatione (fratres charissimi) & sententiæ ac postulatione, Episcopum Photinum habetote (licitum est enim ita constituere, ut deprecamini) & nostram in melius conversam sententiam, labore, vel testimonio vestro compotem & vobis suscipere. Eustathium verò à me sæpillimè comprobatum nolite expectare, ut diaconi gradu b expolietur. Solicitos enim vos pro salute libenter audio: contra caput, etiam si faciendum sit, non libenter admitto. Cui manum porrigitis, vobiscum porrigo, cui porrigo, mecum porrigite.

Corr. Rom. § a Maximum] Germana lectio est, Veniam nunc ad maximum, quasi quoddam thema Photinum. Sed ob glossam nihil est mutatum.

§ & Compotem vobis] Eadem causa fecit, ne mutaretur. Legendum est enim, compotes voti, juxta Cresconium.

C. VI. Sententiam Romane sedis in melius commutare licet.

Item Nicolaus Papa ad c Michaelem Imp. in epist. (an. 865.)

SENTENTIAM d Romane sedis non negamus posse in melius commutari, cum aut sibi subreptum aliquid fuerit, aut ipsa pro consideratione ætatum, vel temporum, seu gravium necessitatum dispensatorie quiddam ordinare decreverit (quoniam & egregium Apostolum Paulum quædam fecisse dispensatorie legimus, que postea reprobasse dignoscitur:) quando tamen illa, Romana videlicet Ecclesia, discretissimè consideratione fieri delegerit, non quando ipsa, que bene sunt diffinita, retractare voluerit.

Corr. Rom. § a Voluerit.] Sic etiam in originali impresso: sed Anselmus & Ivo habent, renuerit.

C. VII. Cujusque iudicium Apostolica sedis auctoritas retractare valet.

Innocentius Episcopis per Macedoniae constitutus, epist. 7. (an. 406.)

GRAVE e non oportuit videri piillimis mentibus vestris eujuseunque retractari iudicium, quia veritas sæpius exagitata, magis splendescit in luce, & pernicios revocata in iudicium gravius, & sine pœnitentia condemnatur. Nam fructus divinus est iustitiam sæpius recenseri.

C. VIII. A predecessoribus depositi, a successoribus restituantur.

Item ex libro Pontificali, (an. 880. Romæ.)

a Polyc. l. 5. tit. 6. b al. gratia. c Idem apud Nicolaum ad Episcopos Gallie. d Ansel. l. 1. c. 75. Ivo p. 5. c. 19. e Polyc. l. 5. tit. 4. Ansel. l. 2. c. 28.

Gregorius

Gregorius a quartus Theodosium, quem Eugenius antecessor ejus Presbyterii honore privaverat, Ecclesie Signinae consecravit Episcopum. Leontius, dum esset Presbyter, depositus fuit: sed postea in Antiochia Patriarcha fuit. Milenum b Episcopum a Felice Papa damnatum Gelasius successor ejus & communioni reddidit, & Ecclesia restituit suæ.

Corr. Rom. ¶ Hæc eadem ordine tantum mutato, habentur supra dist. 50. c. Joannes Chrysostomus. §. Milenum Episcopum. Et caput hoc in plerisque vetustis Gratiani exemplaribus ponitur ante cap. grave. sine nomine Paleæ.

CAP. IX.

Sicut ergo sententia Romana sedis in melius commutari valet, sic cuiuslibet Ecclesie sententia, cum per subtractionem data cognoscitur, rationabiliter revocari potest.

QUESTIO X.

Si relicta alicujus de propria cognatione ad secundas nuptias transferit, An proles ex eis suscepta possit pertinere ad consortium alicujus de cognatione prioris viri?

DE ea verò, quæ ad secundas nuptias transit, utrum in eadem affinitate consanguineorum prioris viri remaneat, an soboles ex secundis nuptiis suscepta consanguineis prioris viri copulari possit, merito quaeritur.

C. I. Affinitas in superflite non deletur.

De his ita scribit Gregorius Papa Venerio, Caralitano Episcopo. (An. 602.)

FRaternitatis c vestræ studiose sagacitati, frater amande, quas debeo, refero grates. Quoniam quaesisti, que debuisti, jucundum me reddidisti. Unde placidè ad inquisita respondeo. Sedem Apostolicam consulere decrevisti, si mulier copulâ nuptiali extraneo viro conjuncta cognationi ejus pertinet, si eo defuncto cognatio maneat, vel si susceptæ soboles possint legitime ad prioris viri cognationis transire copulam. Est enim verbum Domini validum, & forte, est durabile, est immutabile, est perseverabile, non momentaneum, non transitorium. Ait enim per se ipsa veritas, quæ Deus est, & verbum Dei: Caliam d & terra transibunt, verba autem mea non transibunt. Antequam Deus in carne inter homines appareret, eo inspirante dixit Adam: Quamobrem e relinquet homo patrem suum, & matrem, & adheret uxori suæ, & erunt duo in carne una: cui non contradixit Dominus. Deinde cum veritas oriret de terra in terram, & visibilis f in humanitate appareret, interrogatus est, si licitum esset homini uxorem relinquere. Quod prohibens, fieri vetuit: nisi fortè fornicatio excluderet maritali copulam. Unde protulit statim in medium eandem ipsam sententiam, quam ante secula manens cum Patre verbum inspiraverat Adæ, ipse confirmans, quod ipse homo primus protulit g: Quamobrem relinquet homo patrem suum, & matrem, & adheret uxori suæ, & erunt duo in carne una.

Si una caro sunt, quomodo potest aliquis eorum propinquus pertinere uni, nisi pertineat alteri? Hoc minime posse fieri credendum est. Porrò b uno defuncto, in superflite affinitas non deletur: nec alia copula conjugal affinitatem prioris copulæ solvere potest. Sed neque alterius conjunctionis soboles placet ad affinitatis prioris viri transire consortium: pro eo, quod verbum Domini validum est, & forte: &, ut inquisiens dixit Propheta i: Verbum Domini manet k in æternum. Et alius Propheta l:

a dist. 50. Joan. Chrysostomus. Burch. l. 1. c. 233. Ivo in præfat. Pannon. in præfat. c. 22. b Suprà dist. 50. c. 13. c Hugo de S. Vict. l. 2. p. 11. Sent. 4. dist. 41. Pol. l. 6. tit. 4. Ans. l. 10. c. 53. Ivo p. 9. c. 38. Pann. l. 7. c. 68. d Luc. 21. e Genes. 2. f al. invisibilis. g Matth. 19. h al. Nam. i Esa. 40. k al. stabit. l Psal. 148.

Quoniam ipse dixit, & facta sunt, ipse mandavit, & creata sunt: statuit ea in æternum, & in seculum seculi: præceptum posuit, & non prateribit. Nam potest per verbum suum, atque præceptum efficere Deus duos carnem unam, id est, masculum & feminam: qui innumeram multitudinem utriusque sexus non desinit secum facere unum, sicut per se veritas dixit a: Non pro his tantum rogo, sed etiam pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me, ut omnes unum sint, sicut tu Pater in me, & ego in te, ut & ipsi in nobis unum sint. Si quis ergo temerario & sacrilego ausu in defuncto quaerit propinquitatem extinguere, vel sub altero affinitatis vocabulo dispare, vel susceptam soboles alterius copulæ, propinquitati prioris credit legitime sociari, hic negat Dei verbum validum esse, & forte: & qui tam facilè, & tam velociter quaerit dissolvere, hic non credit verbum Dei in æternum permanere. Confice terram ex quatuor locis magnâ interapedine à se distantibus: & confectam, & conglutinatam sige cujuscunque figuræ, vel immensitatis corpus volueris; nunquid erit humanum ingenium, quod ipsas quatuor partes ab invicem valeat segregare, ut unaquæque per se possit agnosci? Sic à quatuor avis duo conficiuntur in unum: & de duobus fit una creatio. Hanc similitudinem de quatuor elementis, unde concreatus est homo, colligere potes, si eorum unamquamque speciem, quæ in multis divisionibus partita est, per discretas inter se partes assignaveris. Fit idem in metallis: hoc etiam in liquoribus: probat etiam in coloribus pictor, qui sequitur arte naturam colores admiscendo a ex visibilibus fucis corporea fingens.

Corr. Rom. ¶ a Admiscendo. In Polycarpo, & apud Anselmum, unde præcedentia verba sunt restituta, hoc loco sic legitur, fucis miscendo colores, ex invisibilibus corporea fingens. Sed ne Domini constitutio, &c. multa enim apud ipsos sequuntur.

C. II. Soboles ex secundis nuptiis genita, consanguineis prioris viri copulari non debet.

Item Innocentius Papa, (fortè an. 410. Roma.)

SI ejus patruus, vel avunculus uxorus transferit, & illa virum alium postea duxerit, & filios, filiasve ex illo genuerit, cum his omnibus modis commiseri prohibemus: quia vir & mulier una caro sunt.

CAP. III. De eodem.

Item ex Romana Synodo, (fortè an. 406.)

SI qua mulier ad secundas nuptias transferit, & ex eis sobolem genuerit, nullo modo potest ad consortium cognationis viri prioris pertinere.

CAP. IV. De eodem.

Item Hyginus Papa, (an. 154.)

SI b qua mulier transferit ad secundas nuptias, & ex eis prolem habuerit, ipsa proles non potest se copulare cognationi prioris viri usque ad quartam generationem.

CAP. V. De eodem.

Unde Innocentius Papa, (an. 410.)

SI c qua mulier ad secundas transferit nuptias, & filios & filias ad secundum maritum genuerit, debere eas nepotibus prioris mariti conjungi, sancta Romana Synodus prorsus inhibuit.

CAUSA XXXVI.

Filiam cujusdam, ignorante patre quidam muneribus illexit, & ad convivium invitavit: fuito convivio, juvenis virginem oppressit. Quo comperto à parentibus juveni traditur puella, ac more nubentium à juvene dotatur, & publicè in uxorem ducitur.

- 1. Quaeritur primò, An ille raptum admiserit? 2. Secundo, An rapta raptori nubere possit, patre assensum præstante?

a Job. 17. b Sent. 4. dist. 41. c Ansel. l. 10. c. 67.

QUESTIO I.

An raptum commisit, qui virginem oppressit?

Quid autem ille raptum admiserit, multorum auctoritate probatur.

C. I. Quid sit raptus.

Ait enim Ildorus lib. 5. Etymol. c. 26.

Raptus a quoque illicitus coitus a corrupendo est dictus: unde qui raptu potitur, stupro fruitur.

Corr. Rom. § Ivo habet ferè ut Gratianus hic, & supra 27. q. 2. c. raptus; nec multò aliter Pannormia. In Codice Ildori impresso sic legitur: Stuprum raptus propriè est illicitus coitus, a corrupendo dictus. Unde Virgilius b: raptu potitur, id est, stupro fruitur.

C. II. Ubi raptus admittitur.

Unde Gelasius Papa. (An. 494.)

Lex e illa præteritorum Principum ibi raptum dixit commissum esse, ubi puella, de cuius antè nuptiis nihil actum fuerat, videbitur abducta.

Gratian. Cùm ergò hæc illicito coitu sit corrupta, cùmque ito sit abducta, id est, à domo patris ducta, quòd de ejus nuptiis nihil antè actum fuerit, raptam appellandam negari non potest. Sed non omnis illicitus coitus, nec cuiuslibet illicita defloratio raptus appellatur. Aliud enim est fornicatio, aliud stuprum, aliud adulterium, aliud incestus, aliud raptus.

§. 1. Fornicatio d autem, licet videatur esse genus cuiuslibet illiciti coitus, qui sit extra uxorem legitimam, tamen specialiter intelligitur in usu viduarum, vel meretricum, vel concubinarum. §. 2. Stuprum autem propriè virginum est illicita defloratio: quando videlicet non præcedente conjugali pactione, utriusque voluntate virgo corrumpitur, patre injuriam ad animam statim post cognitionem non revocante. §. 3. Adulterium verò est alieni thori violatio. Unde adulterium dicitur, quasi ad alterius thorum accessio. §. 4. Incestus est consanguinitatem vel affinitatem abusus. Unde incestuosi dicuntur, qui consanguineis & affinis abutuntur. §. 5. Raptus admittitur, cùm puella violenter à domo patris abducitur, ut corrupta in uxorem habeatur, sive puella solammodo, sive parentibus tantum, sive utrisque vis illata consisterit: hic morte multatur. Sed si ad Ecclesiam cum rapta confugerit, privilegio Ecclesiæ mortis impunitatem promeretur.

C. III. Si raptor cum rapta ad Ecclesiam confugerit, quid fieri debeat.

Unde in Aurelianensi Concilio l. c. 4. legitur. (An. 511.)

De raptoribus autem id constituendum esse censuimus, ut si ad Ecclesiam raptor cum rapta confugerit, & feminam ipsam violentiam pertulisse confiterit, statim liberetur de potestate raptoris, & raptor mortis, vel penarum immunitate concessa, aut ad ferveiendum subiectus sit, aut redimendi se liberam habeat facultatem. Si verò, quæ rapitur, patrem habere confiterit, & puella raptori consenserit, potestati patris excusata reddatur, & raptor patri superioris conditionis satisfactione teneatur obnoxius.

Gratian. Ex hac auctoritate liquet, quòd aliquando vis inferitur parentibus, & non puellæ, cùm dicitur: si puella raptori consenserit. Aliquando utrique violentiam perferunt, cùm promittitur: si raptor cum rapta confugerit, & feminam ipsam violentiam pertulisse confiterit. Puellæ autem, non parentibus vis inferitur, cùm voluntate patris puella violenter abducitur, ut ejus patiatur concubitus, cuius copula nunquam consensus attribuit. Hic autem neque parentibus, neque puellæ vim intulisse videtur, cùm neque illis

a 27. q. 2. raptus. Ivo part. 8. c. 26. Pannorm. l. 6. c. 53. b ex Servio in 4. Æneid. c 27. q. 2. lex illa. In Cod. Theod. l. 9. tit. de raptu virg. l. 1. extra de raptor. c. cùm causa. Polyc. l. 6. tit. 4. Anselm. lib. 10. c. 9. d Sent. 4. dist. 41. e Anf. l. 10. c. 57. Burch. lib. 3. c. 191. Ivo p. 3. c. 108. Pann. l. 2. c. 72. f ferveiendi conditioni subiectus, vera lectio.

prohibentibus, neque illa veniente violenter sit abducta. Aliud est enim, provisionibus aliquam seducere, aliud sibi vim inferre. Unde quia neutri vis illata probatur, raptor hoc iure dici non debet. Sed rapina dupliciter fieri dicitur; aliquando enim res ipsa rapitur; aliquando ipsius rei usus tantummodo violenter eripitur: Res ipsa tunc rapitur, cùm violenter domino eripitur, ut in perpetuum teneatur: aliquando verò non res ipsa affectatur, sed usus ejus domino prohibente violenter usurpatur. Hic ergò raptum admisit, quia florem virginitalis puellæ venienti violenter eripuit.

QUESTIO II.

An raptori rapta nubere possit, patre assensum præbente?

Nunc queritur, An purgato vitio rapinæ, raptor in uxorem possit raptam accipere? Quorum consilio auctoritate canonum sanctorum penitus prohibetur.

C. I. Raptores puellarum, & consentientes excommunicentur.

Legitur namque in Concilio Chalcedonensi a, c. 27. (An. 451.)

Eos b, qui rapiunt mulieres sub nomine simul habitandi, aut cooperantes, aut conniventes raptoribus, decrevit sancta Synodus, ut, si quidem Clerici sunt, decendant proprio gradu; si verò Laici, anathematizentur.

C. II. Ob immanitatem sceleris abiciantur raptores viduarum vel virginum.

Item Symmachus Papa, epistola ad Cæsarium, cap. 3. (An. 502.)

Raptores c igitur viduarum vel virginum ob immanitatem tanti facinoris detestamur: illos vehementius persequendo, qui sacras virgines vel volentes, vel invitatas, matrimonio fociare tentaverint. Quos pro tam nefandissimi criminis atrocitate à communione suspendi precipimus.

C A P. III. De eodem.

Item Codicis lib. 1. tit. de Episcopis & Clericis Jovinianus Imper.

Si d quis non dicam rapere, sed attentare tantummodo matrimonii iungendi causâ sacratissimas virgines ausus fuerit, capitali pœna feriatur.

C A P. IV. De eodem.

Item ex Concilio Cabilonensi.

De puellis raptis, nec dum desponsatis, in Chalcedonensi & Concilio statutum est, eos, qui rapiunt puellas sub nomine simul habitandi, cooperantes & conniventes raptoribus, decrevit sancta Synodus, ut, si quidem Clerici sunt, decendant proprio gradu; si verò Laici, anathematizentur. Quibus verbis datur intelligi, qualiter hujus mali auctores damnandi sunt, quando participes consilii, & conniventes tanto anathemate feriuntur, ut juxta canonicam auctoritatem ad conjugia legitima raptas sibi jure vindicare nullatenus possint.

C. V. Excommunicentur raptores viduæ vel virginis, cum sibi faventibus.

Item Gregorius Papa II. in Synodo Rom.

Si f quis virginem vel viduam, nisi desponsaverit, raperit, vel furatus fuerit in uxorem, cum sibi faventibus anathema sit.

Corr. Rom. § Factum est hoc caput ex X. & XI. decreto Gregorii II. qui in codice canonum Junior appellatur.

a Et in 6. Synod. c. 92. Cap. l. 1. c. 104. b Polyc. l. 6. tit. 4. Anf. l. 10. c. 49. Burch. l. 9. c. 25. Ivo p. 8. c. 173. c Polyc. l. 6. tit. 8. Anf. l. 10. c. 58. d Supra de penitentia dist. 1. si quis non dicam. 1. in cod. Theod. l. 9. tit. 25. l. 2. In Turonico 2. c. 21. Capit. l. 1. c. 104. & l. 7. c. 183. In Concil. Trosleiano, c. 8. Burch. l. 9. c. 36. Ivo p. 8. c. 174. Pann. l. 6. c. 55. e Supra ead. eos qui. f Anselm. l. 10. c. 49. Burch. l. 9. c. 11. Ivo p. 8. c. 149. Pann. l. 6. c. 54.

C. VI.

C. VI. Excommunicetur, qui viduam vel filiam alterius extra voluntatem parentum rapuit, aut Regis beneficio postulat.

Item ex Concilio Parisiensi I. cap. 6.

Nullus a neque viduam, neque filiam alterius extra voluntatem parentum aut rapere præsumat, aut Regis beneficio æstimet postulandam. Quod si fecerit, ab Ecclesiæ communione remotus, anathematis gladio b feriatur.

2 pars. Gratian. *His auctoritatibus evidenter datur intelligi, quod raptor in uxorem raptam ducere non valet. Sed raptor & rapta nomina sunt vitiorum, non personarum. Vitia autem cum per penitentiam purgata fuerint, nomina eorum abolerunt.*

C A P. VII.

Unde in quadam c homilia Gregorius ait :

Apad d omnipotentem quippe Dominum non ille fallax habetur, qui culpam mendacii per penitentiam delect.

Gratian. *Prohibetur ergo præmissis auctoritatibus rapta copulari raptori, antequam vitium rapinae aboleatur : donec ille raptor, & illa rapta jure appellentur. Ceterum cum illa patrie potestati restituta fuerit, & raptor sue rapinae penitentiam egerit, cum voluntas parentum utriusque in unum convenerit, non prohibentur ad invicem copulari.*

C. VIII. Quot sunt legitima conjugia ? Et quod voluntate patris rapta raptori nubere potest.

Unde Hieronymus ait.

Tria legitima e conjugia in Scripturis leguntur, Primum legitimum conjugium est, virgo casta in virginitate viro data legitime, [& reliqua quæ sequuntur in prædictis.] Secundum, virgo f in civitate deprehensa à viro, & illi per vim copulata; si voluerit pater ejus, dotabit eam iste vir, quantum judicaverit pater, & dabit pretium pudicitie ejus. Tertium, filia prædicta deprehensa; si non fuerit voluntas patris, trahet eam à prædicto viro, & tradet eam alii, & dotabit eam, & legitima erit ei. Sed primum his duobus præfertur.

Corr. Rom. **¶** Post hoc caput apud Ivoem, & in Pannonia sequitur c. additur aliud. sup. 27. q. 2. ex Hieronymo item citatum.

C. IX. Cum voluntate parentum raptas in conjugium habere permittitur.

Item Ambrosius in Apologia David, cap. 8.

Denique & g puella pater illius, quæ vim concubitus nulli desponsata pertulerit, quinquaginta drachmas b argenteas accipiet: ipsa autem in conjugio permanebit.

C. X. Post penitentiam raptori vel rapte licitè conjugia concedantur.

Item ex Concilio Meldensi, cap. 65. (An. 845.)

a Ivo p. 8. c. 25. b al. damnatione plectatur. c Homil. 29. in Evangel. d Verba ipsa Greg. habentur supr. 32. quæst. 1. apud misericordem. e Ivo part. 8. c. 30. Pannor. l. 6. c. 33. 30. q. 5. aliter & qualis. f ex cap. 22. Deut. g Deut. 22. h Didrachmata argentea] orig. ex 70.

Si a autem necdum eas, quas rapuerant, cum voluntate parentum sub desponsationis, vel dotalitii nomine in conjugium duxerunt b, quando in omnium aures hæc fuerit constitutio promulgata, ab eorum conjunctione sepantur, & publicæ penitentia subigantur: rapta autem parentibus legaliter restituantur. Peracta verò penitentia publicâ, si ætas & incontinentia exegerit, legitimo, & ex utriusque partibus placito conjugio socientur. Nam in his regulam non constituimus, sed (ut verbis magni Leonis utamur) quid sit tolerabilis, æstimamus. Quod si unus ex conjugatis obierit, & is, qui penitentiam publicam exegerit, superstes extiterit, iterare conjugium non præsumat, nisi Episcopus aliquam forte præviderit concedere indulgentiam, ut graviorem possit amovere offensam.

Gratian. *Hæc auctoritate Meldensis Concilii non permittitur raptori rapta post penitentiam copulari, sed permittitur utrique post penitentiam legitimo conjugio copulari, ut rapta videlicet non raptori, sed alii post penitentiam nubat. Similiter raptor post penitentiam non eam, quam rapuit, sed aliam permittitur habere uxorem. Cum enim raptor & rapta penitentiae subijci præcipiantur, si utriusque c copulam auctoritas illa permitteret, frustra circa finem capituli diceretur: Quod si unus ex conjugatis obierit. & is, qui publicam penitentiam egerit, superstes extiterit, iterare conjugium non præsumat. Eorum namque quolibet decedente, qui penitentiam egit, superstes remanebit. Non ergo hæc auctoritate raptor probatur in conjugium raptam posse accipere. Potius invenitur in Concilio apud Aquisgranum, quod nec etiam voluntate parentum adinvicem possint copulari. Sic enim in præfato Concilio legitur:*

C. XI. Nec etiam voluntate parentis, raptores raptas possunt habere conjuges.

Placuit d ut hi, qui rapiunt feminas, vel furantur, & aut seducunt, eas nullatenus habeant uxores, quamvis eis postmodum conveniat, aut eas dotaverint, vel nuptialiter cum consensu parentum suorum acceperint.

Corr. Rom. **¶** Burchardus etiam & Ivo citant caput hoc ex Aquisgranensi, c. 3. Habetur lib. 7. Capit. cap. 395. & inde refertur in Concilio Rhemensi Trostiano, cap. 8.

Gratian. *Hæc auctoritas non præjudicat auctoritati Hieronymi: maxime cum illa testimonio divine legis nitatur. Legitime igitur post penitentiam peractam raptor poterit sibi copulare, quam rapuit, nisi pater puellæ illam raptori detrabere voluerit. Item Cod. lib. 5. e tit. de nuptiis. Nec filium quidem familiam invitum ad ducendam uxorem cogi legum disciplina permittit. Igitur, sicut desideras, observatis juris præceptis, sociare conjugio tuo quam volueris, non impeditis: ita tamen, ut in contrahendis nuptiis patris tui consensus accedat. Item in eodem leg. 20. In conjunctione filiarum in sacris posterarum patris expectatur arbitrium. Item Dig. de rit. nupt. leg. 2. Conflittere non possunt nuptiæ, nisi consentiant omnes, id est, qui coeunt, quorumque in potestate sunt. Item Insti. lib. 1. tit. de nuptiis. f Juktas autem nuptias inter se cives Romani contrahunt, qui secundum præcepta legum coeunt: masculi quidem puberes, femina viri potentes, sive patresfamilias sint, sive filiofamilias, dum tamen filiofamilias consensum habeant parentum, quorum ia potestate sunt. Nam hoc fieri debere & civilis & naturalis ratio persuadet, in tantum, ut jussu parentis præcedere debeat.*

a Burch. l. 9. c. 19. Ivo p. 8. c. 170. & 176. Pannor. l. 6. c. 56. b al. sumptas habent. c al. utriusque. d Burch. l. 9. c. 33. Ivo p. 8. c. 171. e Tit. 4. leg. 12. f Tit. 10. in princ.